શ્રીવલ્લભકૃત
મહાભારતની કથા.

અઢારે પર્વ સાથે

શ્રી

મહાભારતની કથા.

બનાવનાર,

વ્યાસજી

વલ્લભરામ સુરજરામ.

અમદાવાદ.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શા. નારણલાલ મોતીલાલ બુકસેલર.

ગાંધીરોડ અમદાવાદ.

તથા

ભટ્ટ. જેઠાલાલ મનસુખરામ બુકસેલર.

રે. બજાર —મુ. ડાકોર.

અમદાવાદ શાહપુર નવી પોળમાં પટેલ ડાહ્યાભાઇ દલપતરામે
પોતાના શ્રી "પ્રજાહિતાર્થ"
મુદ્રાલયમાં છાપી.

આવૃત્તિ નવમી.

પ્રત ૫૦૦૦.

સંવત ૧૯૮૦.

સને ૧૯૨૪.

કીંમત ૧૦-૦-૦

અનુક્રમણિકા.

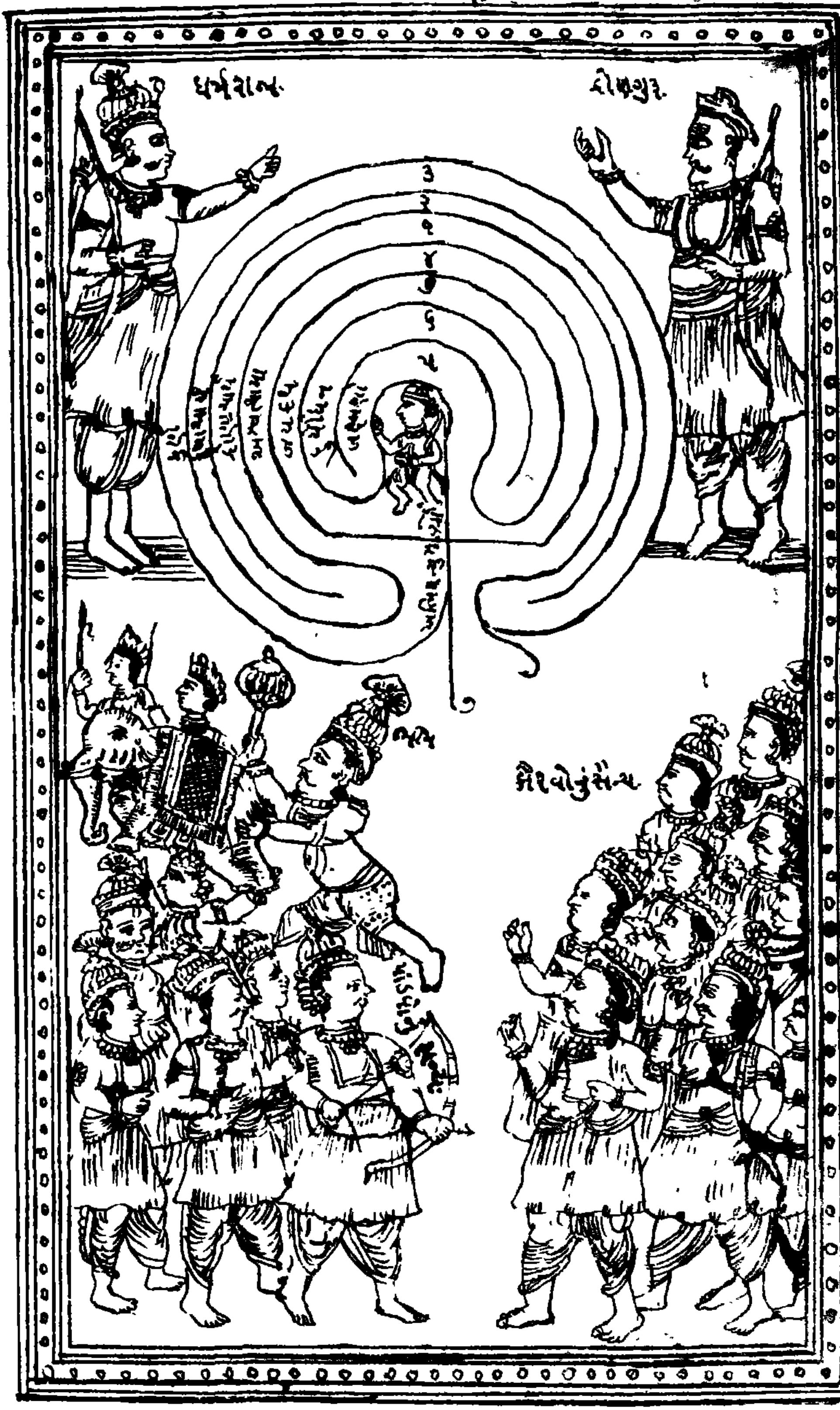
વિષય.		પૃષ્ઠ.
૧	આદ્ય પર્વ	૧
	વડવેધન	૮૮
	નીર્જળાએકાદશી	૧૦૮
	લાખાભોવન	૧૩૬
	હેડંબાખ્યાન	૧૫૬
	મચ્છવેધ	૨૦૪
	સુભદ્રાહરણ	૨૮૮
૨	સભા પર્વ	૩૨૧
	ડાંગોવાખ્યાન	૩૭૭
	દુત વીદ્યા	૩૯૮
૩	વન પર્વ	૪૧૭
	સુરેખાહરણ	૪૪૭
૪	વૈરાટ પર્વ	૫૩૩
૫	ઉદ્યોગ પર્વ	૬૦૦
૬	ભીસ્મ પર્વ	૬૩૦
૭	દ્રોણ પર્વ	૬૬૦
	ચક્રાવો	૬૬૫
૮	કર્ણ પર્વ	૭૫૭
૯	શલ્લ પર્વ	૭૬૭
૧૦	ગદા પર્વ	૭૭૩
૧૧	સ્રી પર્વ	૭૮૩
૧૨	અનુશાસન પર્વ	૭૮૯
૧૩	શાન્તી પર્વ	૭૯૨
૧૪	અશ્વમેધ પર્વ	૮૧૩
	સુધન્વાઆખ્યાન	૮૩૩
	ચંદ્રહાસઆખ્યાન	૯૩૪
૧૫	વ્યાસાશ્રમ પર્વ	૯૪૯
૧૬	મુશળ પર્વ	૯૫૬
૧૭	માન પર્વ	૯૬૨
૧૮	સ્વર્ગારોહણી પર્વ	૯૯૮

વ્યાસજી વલ્લભરામ સુરજરામ—અમદાવાદ.

ચક્ર વ્યૂહ.

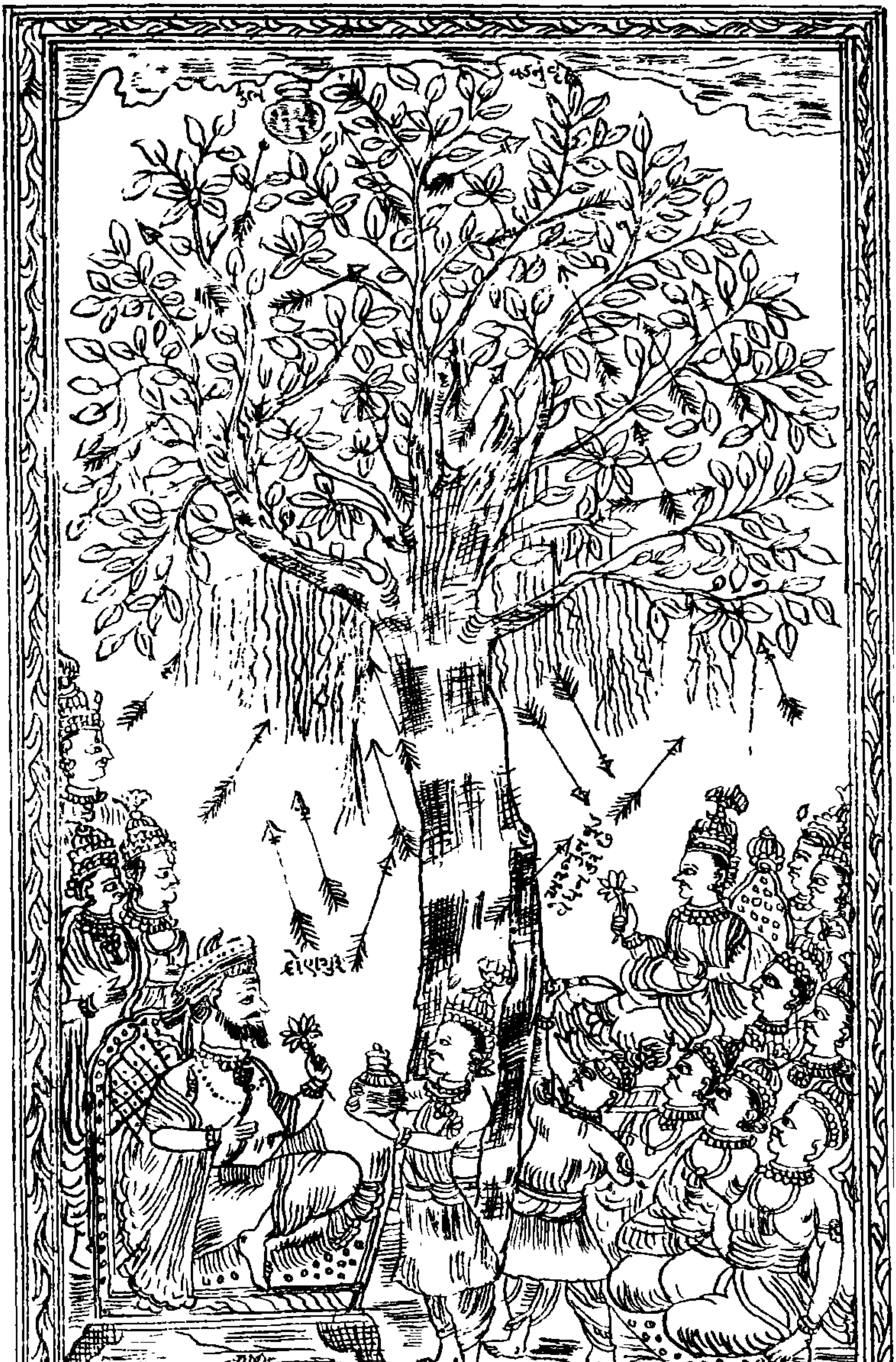
सुधन्वानुं चित्र.

थांभणी पीराणीनुं चित्र

पडवेधननुं चित्र.

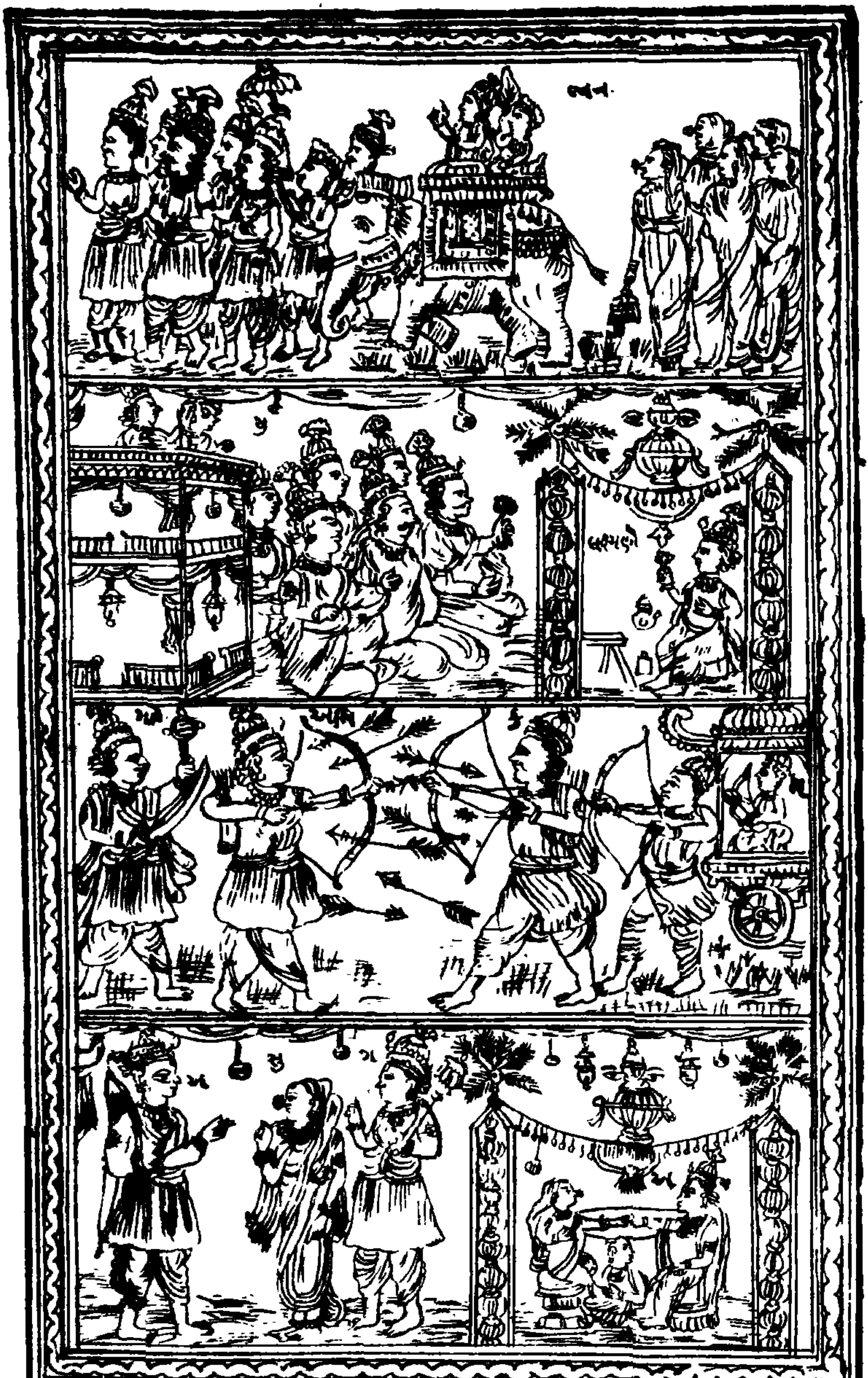

હેડંબાના વનનું ચિત્ર.

બા. જશ. પ્રેસ.

सुभद्राहरणनुं चित्र.

મત્સ્યવેધનું ચિત્ર.

શ્રી

ભારતની કથા.

કડવું ૧ લું. રાગ સામેરી.

ગણેશ ગીરજાનંદને હું, પ્રથમ લાગુ પાય; સરસ્વતી મા વસો જીભ્યાયે, પુર્ણ કરો કૃપાય. ॥૧॥ ભારત કથા પાંચ પ્રકારે તે સહુનો આ સાર, ભારત ચંપુ બાળ ભારત, મહાભારત વિસ્તાર ॥ ૨ ॥ ભારતસાર સાવંત્રા ભારત, તે સહુનું આ તત્વ, નીર સંશય કાવ્ય કર્યું છે, જેમ દધી ઘ્રત સત્વ ॥૩॥ પાન્ડવ ચરિત્ર શ્રવણ કરે, પરીક્ષત કેરો તન, જનમેજયની અઢાર હત્યા, ગઇ થયો પાવન ॥૪॥ તેવો મહિમા આ કથાનો, વાંચે સાંભળે જેહ; વૈરાગ્ય ભક્તિ પુરણ પામે, જ્ઞાન ગ્રહે જનજેહ. ॥પ॥ વૈશમપાયેએણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજયરાય વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય.॥૬॥ યમુનાની તીરે ગામ અયોધ્ધા,હસ્તસેન્ય ત્યાં રાય; તે રાજાને તેર રાણી, પેટ નહિ પ્રજાય. ॥૭॥ રાજાની થઇ વ્રદ્ધાવસ્થા, તવ કર્યોવીચાર, મારે પેટ પ્રજાનહી તો, શું કરવો સંસાર॥૮॥ એમ જાણીને ઉઠયો રાજા, મન ધર્યો વૈરાગ; પોપટ લીધો અસ્વે બેઠો ઘરબાર કીધું ત્યાગ.॥૯॥ પ્રભુ પુત્ર આપશે મુને, ત્યારેજ આવીશઘેર;એવું ધારી નીકળ્યો રાજા અરણ્ય આનંદભેર.॥૧૦॥સપ્ત દીવસે ગયો મહાવનમાં, દીઠું વડવ્રક્ષ એક, અશ્વ પોપટને ચરવા મુકી, તપ ધાર્યું ધરી ટેક. ॥૧૧॥આસનવાળી માળાઝાલી, ધરતો પ્રભુનું ધ્યાન; વડની નીચેજાપજપતો, રીઝવવો ભગવાન.॥૧૨॥એ વડ ઉપર ઘુઅડ પક્ષી,માળો બાંધી વસેવાસ, ઘુઅડ નર ફરવા ગયો છે, પક્ષણીછે ઉદાસ.॥૧૩॥એવામાં આવ્યો ઘુઅડ પક્ષી,પક્ષણી પુછે પેર; આટલી વેળા કયાં ગયાતા,મુને ગમ્યું નહી ઘેર॥૧૩॥એટલે પક્ષી પક્ષણી પ્રત્યે, કહે છે બધુ વર્તમાન; નીચે રાજા તપ કરેછે, તે સાંભળે છે કાન.॥૧૫॥સાંભળ સુંદરી સુરસભામાં, ગયો હતો હું આજ; ત્યાં દેવસભામાં એવું બોલ્યા,વિશ્વામિત્ર મહારાજ.॥૧૬॥આજનો દિવસ એવો છે કે, વંજા પામે પુત્ર; શ્રાપી પ્રાણી પણ પ્રજા પામે, વાધે ભલું ઘરસુત્ર.॥૧૭॥એમ કહી ક્રીડા આરંભી,પક્ષીએ તે વાર; સાં-

ભળી રાજા રડવા લાગ્યો,હું નીરભાગી અપાર.॥૧૮॥આજ હોત ઘેર માહરે તો,પુત્રની પ્રાપ્તીથાત;હું નિરભાગી હાંઈ આવ્યો, કરૂ માહરી દેહઘાત. ॥૧૯॥એટલે આવ્યો પાળેલો પોપટ,રાય તણું રૂદન દેખી,પાંખોથી આંખો લુશી, પછી વધો વચન.॥૨૦॥અરે મ્હારાજા રાજાધીરાજા,વન આવ્યા ધરી પ્રેમ; જપતપ કરતાં શું સાંભર્યુંછે, રૂદન કરો કેમ.॥ ૨૧॥ રાય કહે ઘુઅડ પક્ષીનાં, સાંભળીઆંવચન; આજ ઘેર હોત માહરે તો નીશ્ચે પામત તન.॥૨૨॥ તવ પોપટ કહે માહારાજા, મનમાં શીદ અદાપો; કામ જ્વર ઉત્પન્ન કરીને, વીર્ય મુજને આપો. ॥૨૩॥ તે તમ રાણીને જઇને આપુ, આજને આજ મ્હારાજ; તવ રાજાએ વડનું પાંદડું, લીધું ધારી શુભ કાજ. ॥૨૪॥ પડીઓ બનાવ્યો કામ ઉપજાવ્યો,વીર્ય કર્યું ખળીત; પછી દડીયો દીધો પોપટને, લીધો પક્ષી ધરી પ્રીત. ॥૨૫॥ ચંચુમાં ઘાલી ઉડયો ચાલી, જળ પંથ વ્હેલું જવાય; તેથી સીંધુપર ઉડતો ચાલ્યો, મારગમાં શું થાય.॥૨૬॥ સુર સપાટે જોર ઝપાટે, પોપટ પંથે પળીયો,રાજાને ભવિશે જાતાં જાતાં, બાજ શકરો મળીયો.॥૨૭॥એતો અતિ જોરાવર પક્ષી, પોપટ દીઠો ચક્ષ; જાણ્યું ચંચુમાં છે દડીયો, તેમાં હશે કાંઈ ભક્ષ. ॥૨૮॥એમ સમજી પોપટ ઉપર, કરવા લાગ્યો પ્રહાર; ચાંચ તણો ને પાંખ તણો ત્યાં;પ્રઉઢ માર્યો માર.॥૨૯॥રૂધીરવરણો પોપટ થયો,ભાગી મનની હામ,પ્રાણ જાશેને પડીયો જાશે,બેઉ બગડશે કામ.॥૩૦॥તે કરતાં હું એક બચાવું, મનસુબો એમ કીધો; પોતાનો પ્રાણ ઉગારવાને પડીયો ફેંકી દીધો. ॥૩૧॥તે પડીયો પડયો જળ વિશે, બાજ થયો નિરાશ, સીંધુમાંથી લેઈ ન શકે, પોપટે મુકી આશ. ॥૩૨॥મન વીચાર્યું રાજા કેરૂં,હુંથી ન ભાગ્યું દુખ;હવે જાવું નગરમાં શું દેખાડુ જઇને મુખ.॥૩૩॥ કારજ કથલ્યુ કેમ કરવું, રાજા થશે નિરાશ; માટે ત્યાં જાવું નવ ઘટે, જાણી પુર્યો વનવાસ. ॥૩૪॥ એવે વનમાં તપ સ્થળેથી, ઉઠયો રાજ્યકુમાર, અસ્તસેન અશ્વે બીરાજ્યો, હરશભેર અપાર. ॥૩૫॥સપ્ત દિવસે પ્રથ્વી પંથે, આવ્યો પોતાને ઘેર; જોયું તો પોપટ કાંઈ ન દીઠો, પુછી રાણીને પેર. ॥૩૬॥ પોપટ મારો કયા ગયો તવ, રાણીએ કીધો ઉચ્ચાર; આપ લેઈ ગયા તે દનથી તો, દીઠો નથી કોવાર. ॥૩૭॥ રાજાએ લેલાટ હાથ મેલ્યો, મીથ્યા મરૂછુંમથી, ઉદવેગ આણું અવરથા હું,પુત્ર ભવિષમાં નથી. ॥૩૮॥વલણ॥ એમ મન વાળી બેઠો રાજા, રહયો આપનેઘેર; વલ્લભ કહે દડીઓ પડયો તેની શી થઈ પેર.

કડવું ૨ રાગ ધનાશરી.

વૈશમપાયે બોલીયા છે, સાંભળને તું રાય; દડીયો પડયો દરિયા વિશે,તેની શું ગત થાય ॥૧॥સમુદ્ર જળમાંથી એકમચ્છા, નિકળી આવી બહાર; ભક્ષજાણી દડીયામાંથી વીર્યના ઘુંટ ભર્યા બે વાર॥૨॥તે દીવશના યોગે કરીને, ગર્ભ રહ્યો બેઉકુખ; દિવસે દિવસે ગર્ભ વધેછે, પ્રભુ લીલા કહુ મુખ. ॥૩॥ એમ કરતાં દશ માસ થયા, મચ્છથી ન ગર્ભ ખમાય; હલાય ચલાય નહી મન ધાર્યું, તણાઈ જમુનામાં જાય. ॥૪॥ તણાતી આવી અયોધ્યા નગ્રે, ઢીમરે નાંખી જાળ;તેમાં તે તો ભરાઈ ગઈ, ઢીમરે કાઢી તતકાળ ॥૫॥જાણ્યું કે આ મચ્છછે બહુ ભારે,નીકળશે કાંઈ ધન એમ જાણીને ઉચકી લાવ્યો, પોતાને ભોવન ॥૬॥ પોતાની નારીને પાસે બોલાવી, ખડક લીધુ હાથ; મછ તણા બે ભાગ કીધા, નરનારી રહી સાથ. ॥૭॥ ઉભાં ચીતાળીયાં માછલી કેરાં કીધાંછે જે કાળ, મનુષ જાતી સુંદીરરૂપે,બે કુખમાં બે બાળ. ॥૮॥ જીવતાં જીવ તે રડવા લાગ્યાં ઢીમ્મર વિસ્મય થાય; આ મચ્છને પેટે મનુષ જાતી, પ્રભુ લીલા શું કળાય ॥૯॥એટલે બોલી માંછીનીનારી લેઈ લ્યો બેઉ કુમાર,આપણેપેટે પ્રજા ન્હોતી છે કૃપા કરી કીરતાર.॥૧૦॥ઢીમર કહે આપણો રાજા, તપ કરવા ગયો વન; થાકીને છેવટે પાછો આવ્યો, પણ પામ્યો નહી તન. ॥૧૧॥ જેને જોઇએ તેને ન થયાંને, મછને મનુષ દેહ; આપણ રાખીએ બંને બાળક, આનંદ ઓછવ એહ. ॥૧૨॥ પણ આવાત જાણશે જગત, જાણીજશેભુપાળ;આપણને બોલાવીને દંડદેશે,કહેશેઆ કોનાબાળ.॥૧૩॥ માટે પ્રથમ જાહેરકરીએ,પછી નહિ ચીંતાય;એમજાણીનેમછનાં ચીતાળાં, લેઈ ગયો સભામાંય. ॥૧૪॥ હસ્તસેન્યની પ્રત્યે ઢીમર, મુખ વધો વચન; માહારાજ એક કઉતક થયું, મછનું મુજ ભોવન ॥૧૫॥ રાજા પ્રધાનને સકળ સભા, જોઇને વિસ્મય થાય; મછને પેટેછે મનુષ જાતી, આતે શું કહેવાય ॥૧૬॥નથી બનાવટ ઇશ્વર કૃતી,તેમાંનહી સંદેહ;વિદ્વાનબ્રાહ્મણને બોલાવો નિશ્ચય કરીએ એહ ॥૧૭॥ રાજાએ તેડયા શાસ્ત્રી વેદાન્તી, જોશી પુરાણી પુરા;ગણીતશાસ્ત્રના કુશળજ્ઞાની,અનુભવી નઅધુરા ॥૧૮॥ સભા મહી સરવેને બેસાડયા, રાય વદયો વચન; મછને પેટે આ મનુષ જાતી,કેમ થયાં ઉત્પન્ન.॥૧૯॥જ્ઞાનેનિહાળોસંદેહ ટાળો,એમ કર્યો ઉચાર; સકળબ્રાહ્મણેવિદ્યાવડેત્યાં,પુરણ કર્યો વિચાર ॥૨૦॥ સરવના સમજ્યામાં આવ્યું રાય તણા ફરજન;પણ ભુપને કહીશું તો ક્રોધાતુર,થઈ કરે વિઘન

॥૨૧॥એમ જાણી કોઇ મોઢે નબોલ્યા,સમજીરહ્યા સઉ સાર;મુગા થઈ બે-શી રહ્યા તવ, વાર થઈ ઘડીચાર.॥૨૨॥ એટલે રાજા અતિ અકળાયો,પુ-રણ પેઠો વેહેમ;ઉભાથઇ વિપ્રોને પુછયું,ઉત્તર ના દો કેમ. ॥૨૩॥ અભણ આવી શું ભેગા થયાછો,રાખ શરીરે રોળો; લંગોટી વાળી વન સધારો, પોથાં પાણીમાં બોળો. ॥૨૪॥ નીકળો માહારા નગ્રમાંથી, એમ અતીશય રૂઠયો; એટલામાં એક તમોગુણી,બ્રાહ્મણ બોલી ઉઠયો. ॥૨૫॥ લેરે રાજા ઉત્તર આપુ, ધરીશ નહી દલ દુઃખ; બંને બાળક તાહરાં છે જો, તુજ સરીખાં મુખ. ॥૨૬॥એવું વચન વીપ્રનું સુણી;ભુપને વ્યાપી રીસ,મી-થ્યા મુજને આળ મુકયું,છેદીનાંખું શીશ.॥૨૭॥વીપ્ર વિદ્યાહિન અસત્ય બોલ્યા, કર્યો નહી વીચાર; છતી નારીએ માછલી સાથે;મેં કયાં માડયું ઘરબાર.॥૨૮॥એમ કહીને ખડગ લીધું,ક્રોધમાં કાંઈ ન સુજે;સકળસભા-માં બ્રાહ્મણ સઘળા, થરથરથર ધુજે. ॥૨૯॥ વીનાશ થાશે ને જીવ જાશે, આ સ્થળ કોનું ચાલે; ક્રોધી બ્રાહ્મણ બોલ્યો તો તેને બીજા ગોદા ઘાલે. ॥૩૦॥બોલીને બોળ્યું માનજ રોળ્યું,શું રે થાશે ભગવાન;જ્ઞાની બ્રાહ્મણો એ તે સમે ત્યાં, ધર્યું નારદનું ધ્યાન.॥૩૧॥ નારદ આવ્યા વિપ્ર બચાવા, નીહાળે સભાનો સાથ;હાંહાં કહીને નારદમુનીએ,ગ્રહ્યારાજાના હાથ.॥૩૨॥ કેમ વિપ્ર પર હાથ ઉપાડે, પાપ લેવા ભુપાળ; રાજા કહે મેં પ્રશ્ન પુછયું, તો મુજને મુકયું આળ.॥૩૩॥ નારદ કહે નહોય જુઠું,વિપ્ર તણું વચન; પુત્રને માટે તું તપ કરવા,ગયો હતો મહાવન.॥૩૪॥ત્યાં ઘુડ પક્ષીની વાત સુણી,તેં તો કલ્પાંત કીધું;પોપટના કહેવાથકી તેં, દડીઆમાં વીર્ય દીધું ॥૩૫॥તે લેઇને પોપટ જાતો તો, સીંધુને પંથે સાર, મારગે બાજે પડીયો પડાવ્યો, સમુદ્રમા તે વાર.॥૩૬॥પોપટ નીરાશ થઇને ગયો,વનવાસ પુયા નેટ;દડીઆનું વીર્ય માછલીએ પીધું,ગર્ભ રહયો તવ પેટ. ॥૩૭॥તે માછ લી અહીં આવી તણાતી, સાંભળરે ભુપાળ; બે ભાગમાં છે મનુષ દેહી, બોલ્ય એ કોનાં બાળ.॥૩૮॥ એટલે રાજા થયો જંખવાણો,ઉતરીમનની રીસ;અપરાધમારોક્ષમા કરો સહુ,વીપ્રોને નમાવ્યું શીશ.॥૩૯॥ આજીજી કરી દક્ષણા આપી, વીપ્ર થયા વીદાય; પછી પેલા ઢીમ્મર પ્રત્યે, બોલ્યા હસ્તસેન રાય.॥૪૦॥જો ઢીમર બેઉ બાળમાહરાં,તું જા તારે ઘેર; માછીકહે વાવા મહારાજા, કંગાલપર શો કેર. ॥૪૧॥ હતાં તમારાં તો જુમનામાંથી, કાઢવા ન આવ્યા કેમ;અધર્મ કરી લેવાં હોય તોતો; લેઇલો એમનેએમ. ॥૪૨॥રાજા કહે તારૂ દીલદુભાવી,મારે ન જોઇએ પુત્ર;તારે નીસાસેસુખી ન થાઉં,વાધે નહી ઘરસુત્ર.॥૪૩॥ મારે પેટ પ્રજા નથી તે, મોહ ધરૂ મન

એવો; ઢીમર કહે અરે મહારાજા, હું પણ છું તમજેવો.॥૪૪॥ તમપેઠેમારે પેટે પણ, નથી તનયા કે તન;રાય કહે તારે છોકરાં શું કરવાં,લેતુજનેદેઉ ધન.॥૪૫॥ઢીમર કહે સુણો મહારાજા, નથી એમે કાંઇકાલાં; ગ્રહસ્થ હોકે ગરીબ હોપણ, છોકરાં સૌને વહાલાં.॥૪૬॥દ્રવ્ય મારે નથી જોઇતું ને, પુત્રને કાજ અદાપું;બે બાળક મને મારાં દયો;લ્યો ઝુંપડી મારી આપું॥૪૭॥ રાજા કહે ગભરાતો નહીતું,તેડયા પ્રમાણીક જન;પંચ થાપી તે પંચ પ્રત્યે રાય વદયો વચન.॥૪૮॥ આ મછને પેટે છેબે બાળક, માહારાવિર્યના સાર;ઢીમર ઢુંડી લાવ્યો જળમાંથી એ પણછે હકદાર.॥૪૯॥રૂડી રીતે પ્રભુ પ્રીતે, કષ્ટ બેઉના કાપો; તમારા પંચની ધ્યાનમાં આવે, ઇનસાફ એવો આપો. ॥૫૦॥ તેવે પંચે મળી ન્યાય કીધો,દીધો રાજાને તંન; રાજાને કહ્યું પુત્રી ઢીમરના, ઉપર આપો ધ્રન.॥૫૧॥તવરાજાએ પુત્ર લીધો, પંચ તણું વેણ થાપ્યું;દિકરી આપી ઢીમરને, દ્રવ્યવણેરૂ આપ્યું ॥૫૨॥ ઢીમર પણ પ્રસન્ન થઇ લેઇ ગયો પોતાને ઘેર; ઉલ્મુખ નામજ પુત્રનું પાડયું, રાજાએ રૂડી પેર.॥૫૩॥ માંછીને પુત્રી મળી તે;રૂપ રૂપની ધામ; નરનારી એ વીપ્રને પુછી, મછગંધા કર્યું નામ॥૫૪॥ દિવસે દિવસે થાય મ્હોટીથઇ ગુણવંત.અપાર;પણ પીતા પરણાવતો નથી,વર્ષ થઇગયા બાર.॥૫૫॥ નીચ જાતિ માછી શું જાણે, કન્યાદાનની રીત; વાહાણવટીનો વ્હેપાર કરે પણ. પરણાવવા નહી પ્રીત॥૫૬॥ વલણ॥પરણાવવા પ્રીતી નહી, થઇ ગયો કન્યાકાળ; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે. શું કર્તવ્ય ગોપાળ.

કડવું ૩ જું રાગ સામેરીની ચાલ.

વૈશમપાયે બોલીયા તું, સુણુપરીક્ષત તન; મછગંધાનેમાતપીતા સૌ, સુતાં પોતાને ભોવન॥૧॥સયન કીધું છે સુખસારૂ.નીંદ્રા થઇભરપુર તેવે સમે મધ્ય રાત્રીએ, આવ્યા ત્યાં પારાસુર. ॥૨॥ ઢીમરને દ્વાર પોકાર કીધા, સાંભળી; ઢીમર રૂઠયો;કોણ છે સાચો શતરૂ અત્યારે એમબડબડતો ઉઠયો ॥૩॥ બારણે આવ્યો મ્હા ક્રોધ લાવ્યો, ત્રીછકારેજેમતેમ; બોલ્યો સાંભળ મારા વીર; તપ કરવા જાવુંછેમ્હારે, જુંમનાની સામીતીર. ॥૫॥ નાવ વીના ન જવાય માટે, વદુ આશીશ વાણ;નાવ વડે મુકી આવેતને તો પ્રભુ કરે કલ્યાણ॥૬॥ તવ ઢીમર કહે મધ્યરાત્રીએ, મુકવા આવુ તને નાંકુ છોડી જળવાટ આવું શું આપેછે મને. ॥૭॥ પરાસુર કહેધન માલ લેવા, આશા રાખે તે ખોટી; પૈસો પુંજી પાસે નથી; લે આપું લંગોટી.

॥८॥ઢીમર કહે વાળીને માગીખા,કષ્ટ તારૂ નહી કાપુ;તવ રૂષી કહેરેવા દે લંગોટી, તુમકુ માહારૂ આપુ. ॥९॥ તવ ઢીમર કહે ફોડ લેલાટે, વીપ્રીત બુધ્ધી રૂડી; એવા હોકારા સાંભળીને, મછગંધા ત્યાં ઉઠી. ॥१०॥ શું છે આ તોફાન કરતી કરતી, આવી મંદીર બાહાર;રૂશીને નજરે જોયાતવ, કીધો નમસ્કાર. ॥११॥ પોતે પીતાને વારવા લાગી,હવે કરો ક્ષમાય;બ્રહ્મ વેત્તા બ્રાહ્મણએછે,કટુ કાંઈ ન કહેવાય. ॥१२॥ ઢીમર કહેછે સામી તીરે, કયાં મુકવા હું જાઉ;મછગંધા કહે આજ્ઞા દો તો, હું જઈને મુકી આવું. ॥१३॥એમ કહીને આજ્ઞા લીધી,વાંસડો ઝાલ્યો હાથ; ચાલો રૂષીજી મુકવા આવું,આવો તમો મુજ સાથ.॥१४॥એમ કહી સંગે લેઈ ચાલી, આવ્યા એ જમુના તીરે;નૌકુછોડીબેસાડયા રૂશીને,પોતેબેઠીધરીધીર.॥१५॥ નઉકુ હંકાર્યુંજળપંથ જાતાં,શું નીપજ્યું તે ઠામ;પુર્વતણા પ્રારબ્ધ યોગે, રૂશીને પ્રગટયો કામ.॥१६॥ મછગંધાપર થઈ કુદ્રષ્ટી. ગ્રહ્યો કન્યાનો હાથ તવકન્યા કહે અરે મહારાજા,વિચાર કરો દલસાથ.॥१७॥રૂશી કહે ઈચ્છા કર પુરણ,પ્રગટયો તનમાંતાપ;હાના કહીશને કાંઈ બોલીશતો, દેઈશ તુજને શ્રાપ.॥१८॥ એમ કહીને કામ આરંભ્યો,કામ નિવૃતથયો નેટ; પ્રભુ ઇચ્છાએ મછગંધાને,ગર્ભ રહ્યો તવ પેટ. ॥१९॥એટલામાં સામીતીરપોહોચ્યાં,પસ્તાયા રૂશી મન,અરેરે મને આ કયાં સુજ્યું, વ્રત થયું છેદન. ॥२०॥એમ કહી ઉતરીને ચાલ્યા,કન્યા કહેઓ નાથ,હવે મુને મુકી કયાં જાશો,કહીને ઝાલ્યો હાથ.॥२१॥રૂશી કહે હું ભુલ્યોચુકયો, નથી તાહરો ખપ;અરણ્યમાં મારે જાવુંછે,કરવા પ્રભુનું તપ.॥२२॥ કન્યા કહે હું સાથે આવુ, ન જાવું બાપને ઘેર;ગર્ભ રહ્યો તે વાત જાણે તાત,મારે મુજને ઠેર. ॥२३॥રૂશી કહે મારો આશીવાદ છે, નહીં મારે તને કોય;ગર્ભરહયો તેનો વીષ્ણુ નારાયણ, પુત્ર તારે પેટ હોય.॥२४॥તે સમે તારા અંગમાંથી ઉઠશે કસ્તુરી વાસ;એમ કહીને નાઠા રૂશી,કન્યા ગઈ નાવ પાસ. ॥२५॥ નૌકામાં બેશી ઘેર આવી, ન કહી કોઇને વાત; એમ કરતાં પંચ માસ થયા તવ,ગર્ભ થયો પ્રખ્યાત.॥२६॥માતપીતાએ પેર પુછી કન્યાકહેધાર્યું ધર્મ;રૂશીને ગઇ મુકવા નટયું,ધર્મ કરતાં કર્મ.॥२७॥ક્રોધ ન કરશો તાત મારા,મુકી આવો મને વન;ભવીશમાં હશે તેમ થાશે. નથી હું તમારી તન.॥२८॥તવ ઢીમર વનમાં મુકી આવ્યો,રહી અબળા એક ચીત;પર્ણકુટીકાબાંધીને વશી,ધરી પ્રભુપર પ્રીત.॥२९॥વનફળ ખાઇને દીવસકાઢે, એવે થયા દસ માસ; એટલે પેટે પ્રસવ યયા, વિષ્ણુ વેદમવ્યાસ. ॥३०॥ અવતર્યા તેવા ઓર ભરેલા નાઠા તેણીવાર: મછગંધાએ પુત્રને જાતાં

દેખી કર્યો પોકાર ॥૩૧॥ હે પુત્ર હે પુત્ર પાછા પધારો સાંભળો માતાની વાણ; મળ્યા વિનાતમે ચાલ્યા જાઓતો, પારાસરની આણ. ॥૩૨॥ તવ વેદમવ્યાસ પાછા આવ્યા,માતા વદી વચન; જનેતાને જંગલમુકી, શીદ શીધારો તન ॥૩૩॥ વ્યાસજી સધાસાભળ માતા,હું નહી તુજ કુમાર; જગતના જીવોના કલ્યાણ કારણ મેંતો લીધો અવતાર. ॥૩૪॥ પુસ્તક રચું વિવિધના તે, વાંચે સાંભળે કોય; તો કળયુગમાં કબુદ્ધિના, ભગવંતના વશ હોય, ॥૩૫॥માટે માતા જવાદે મુને, હવે સંગે નહિ તારી; મછગંધા કહે આ શું બોલો,કોણ ગતિ થશે મારી.॥૩૬॥વ્યાસજીકહેથોડે દહાડે, દુઃખની શાન્તી થાશે; ક્ષત્રીનંદન રાજવંશી, તમોને વરી જાશે ॥૩૬॥ ત્યાં તમને દુઃખપડેકા વેળા, તવધરજો મમધ્યાન; આવીને કષ્ટ જૈશ ભાગી,વચનસત્યસમાન્યા॥૩૭॥ એમ કહીને વ્યાસજી ચાલ્યા, ઓરભર્યા જે કામ;એ ઓરમાંથી ગંગા નીકળી,ઓરગંગાપડયું નામ.॥૩૯॥ વ્યાસજી ગયાનર્મદાજીમા, જળવચ પુર્યો વાસ, મછગંધા રહી એકલી ઉડી કસ્તુરી વાસ ચોપાસ. ॥૪૦॥ તેને વરી ગયો કોણ રાજા, તેની કહું કથાય, સમુદ્રનો અવતાર સંતનું, હસ્તીનાપુરનો રાય. ॥૪૧॥પ્રથમ ગંગાને સંગ વર્યો, ગાન્ડેવ તેના તંન; શી રીતે ગંગાસંતનું વર્યો, તેનું કરૂ વિવેચન.॥૫૨॥ વળણ॥ વિવેચન કરી કહું કથા, સુણો સહુ શ્રોતાય વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, ગંગા લગ્ન મહિમાય. ॥

કડવું ૪ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજયરાજંન; એકવાર સ્વર્ગથી સુર, આવ્યો અવનીવીશે આતુર.॥૧॥ સંગ લાવ્યો પોતાનીનારી, નામ વીશ્વાવસુ સુખકારી; જઈ ઉતરયો ગોરને ઘેર, ગોરાણીએ તેડયા માન્યભેર. ॥૨॥ કહ્યું યજમાન આજ્ઞા દીજે, તમ કારણ ભોજન કીજે; તવ વિશ્વાવસુ વદયો એમ, વિપ્રનું અન ખાઇએ કેમ. ॥૩॥ અમારી ભ્રષ્ટ કરશો માં બુધ, ગોરાણી કહે પીઓ દુધ; એમ કહી ગાય દોહી આપ્યું, પીતાં પીતાં અતી હેત વાપ્યું.॥૪॥ત્રણે લોકમાં નહી દુધ એવું શુદ્ધ સ્વાદમાં અમરીત જેવું,વિશ્વાવસુ તણી જે નાર,લાગ્યો દુધથી ગાયપર પ્યાર.॥૫॥પછી રાત્રીએ કીધું શયન,ગોરાણી સુતાં જુદેભોવન; તવ વિશ્વાવસુનીનારી,કંથ પ્રત્યેબોલીહઠધારી.॥૬॥સ્વામી દુધવાળીજેગાય,

તેવી નથી ત્રીલોકની માંય;માટે ચોરી કરી લૈ જૈએ, ગોરને બીજી દસ ધ
ણીદૈએ॥૭॥વીશ્વાવસુએ માનીએ વાત,રાત્રીએ ઉઠયાં નરનારી સાથ;બે
ઠા વૈમાનમાં ગાયલીધી,ગયાંસ્વર્ગની ચોરી કીધી ॥૮॥ એવે થયો છે પ્રાત-
સકાળ,ગોર ગયા હતા પાતાળ; તેતો આવ્યા પોતાને ભોવન,નાહિ કરવા
બેઠા પુજના॥૯॥માગ્યુંગોરાણી પાસેદુધ,શીવને સ્નાન કરવાસુધ,ગોરાણી
દોવાને ગયાં ગાય,નદીઠીનેવીસ્મયથાય॥૧૦॥જાણ્યું કે યજમાનગયાછાના
ચોરી ગયા થયા મસ્તાના;જઈ કહી સ્વામીને વાત, આવ્યોતો વિશ્વાવ-
સુનીપાત॥૧૧॥આપણ ઘેર રાત્રીએરહ્યાં,નરનારીતે ગાયચોરી ગયાં;સુણી
રૂષીનેમનથયોતાપ; ક્રોધ કરી દીધો ત્યા શ્રાપ. ॥૧૨॥ વસુલોકોતમો પાપ
ભરજો,ભોમીમાંહીઆવી અવતરજો.॥૧૩॥એવાઅષ્ઠે ભાઈને શ્રાપ્યા,જઈ
નારદે સમાચાર આપ્યા; વિશ્વાવસુતણા બંધુસાત, તેને નારદે જઈ કહી
વાત.॥૧૪॥તમ ભ્રાત લાવ્યોગાયચોરી, ગોરેસૌને દીધો શ્રાપઘોરી, પ્રૃથ્વી
જનમધરીનેપડશો, મુનશાદેહમાં રડવડશો ॥૧૫॥દુધનો ખાનાર દુધ ખાય,
તેમ છતા તમોને શ્રાપ થાય; તવ સાતે બંધુઓ ચડીયા, આવી ગોર ક-
નેરડીપડીયા ॥૧૬॥ મહારાજા અમારાં શાંપાપ, વીના અપરાધે દીધો શ્રાપ;
તવ ગોરતણો ક્રોધભાગે, પાપછાંટાપાડોશીને લાગે ॥૧૭॥ તમે વીના અપ
રાધીછો જ્યારે, શ્રાપ અનુગ્રે કરૂંછું ત્યારે અવતરજો પ્રથવીમાં એકદન,
તરતપામજો સ્વર્ગસુદન.॥૧૮॥તમવીર વીશ્વાવસુજેહ, ઘણાદનરેજો પ્રથ-
વીમાંતેહ;એમગોરમાહારજાઢળીયા, તવસાતે બંધુપાછાવળીયા॥૧૯॥જઈ
કહયા ભાઈને સમાચાર,સુણી પસ્તાયો અપરંપાર;નારીને ધીકારી અપાર
લીધી ગોરની ગાયતે વાર॥૨૦॥જઈ લાગ્યાછેગોરને ચરણે, સ્વામી આ-
વ્યાતમારેશરણે;મારો અપરાધક્ષમા કીજે, કાંક આશીર્વાદમુને દિજો॥૨૧॥
નારીની બુદ્ધિ માનીમેં જાતે,પામ્યો શ્રાપ તમારો પ્રભાતે;તવ રીજ્યા છે
ગોર મહારાજ,શ્રાપ મીથ્યાનહીથાયઆજ.॥૨૨॥જાતું ભોમીમાંહીઅવતર
જે, પણ સુક્રીતસદાકાળ કરજે; તને લાગે નહીકાંઈ દોષ, નહિરહે હરીના
રોશ.॥૨૩॥સુણીવિશ્વાવસુખુશીથાય,ગાય આપીને સ્વરગેજાય;પછી અ-
ષ્ટભાઈઓ મળીયા, કયાં અવતરશું વિચારે વળીયા. ॥૨૪॥ મનુશપેટ
દેહ ન ધરાય, દેવ થઈ કેમ એમ પળાય; માટે ચાલો ગંગાને કરગરિએ,
પરણેતો પેટ અવતરીએ.॥૨૫॥એમ ધારી ગયા ગંગાપાસ, કહ્યું કરગરીને
થઈ દાસ; તમે વરોકોઈનનેટ,અમો અવતરીએ તમપેટ.॥૨૬॥ તવ ગંગા
કહે તે કરીશું, થોડે દિવસે કોઈને વરિશું; સુણી વસુથયા વીદાય, ગં-
ગાએ વીચાર્યું મન માંય. ॥૨૭॥ મારે વરવું કોઈ નરસાથ, ગ્રહુસમુદ્રકેરો

જહાથ,સંતનુછેસીંધુઅવતાર, હસ્તીનાપુર રાજ્યકુંવારા॥૨૮॥ એમ જાણી પુરણમાને દન થયું નર વરવાનું મન. લીધું સોળ વરસનું સ્વરૂપ,વશ કરવાને સંતનુભુપ ॥૨૯॥ વેણા લીધી પોતે કરમાંય,ગયાહસ્તીનાપુર છે જ્યાંય,જઇબાગમાં બેઠાઆપ, કરે ગાયનનાઆળાપ ॥૩૦॥ ઘેર સાંભળ્યું રાજાએ કાન, ઉઠયો ઝબકી થઈ ગુલતાન; ગયો બાગ ઉલટ મન સાથ, જઈ ગ્રહયો ગંગાજીનો હાથ ॥૩૧॥ તમો કોણછો દેહ રૂપાળી, મોહ પામ્યો હું તમને નિહાળી; ગંગા કહે મનુશની જાતી, કર મુકો સુરાના સાથી ॥૩૨॥ કહે સંતનું છો કોણ જાત, કોણ કંથ અને કોણ તાત; કહે ગંગાજી મુસ્તક નામી, નથી માત તાત કે સ્વામી ॥ ૩૩ ॥ એવી રાજાએ જાણી પેર; કહ્યું ચાલો અમારે ઘેર; નથી લગ્નની નારીમેં આણી, માટે વરી કરૂં પટરાણી ॥ ૪ ॥ કહે ગંગાજી હું કર સાહાવું પાળો વચન તો હું આવું; રાજા કહે ક્યો વચન આલું, તમો કહો તેરીતીએ ચાલુ ॥૩૫॥ તવ ગંગા ગયાં થઈ મગ્ન, રાયે કર્યું બીજે દીન લગ્ન; માંડયો ગ્રહસ્થાશ્રમ સુખ રેટ, ઘેળેલો વસુ રહયો ગર્ભપેટ ॥૩૬॥ગાયચોર્યા વિનાના જે સાત, તેમાંથી જનમ્યો એક ભ્રાત; ગંગા જાણે છે સ્રાપની પેર, બોલ્યાં દાશી પ્રત્યે સુખ ભેર ॥૩૭॥ લે આ પુત્રને વસ્ત્રમાં રાખી, આવ્ય ગંગાના જળમા નાખી; ચાલી પુત્ર લેઇને દાસ, ગઈ સંતનું રાજાની પાસ ॥૩૮॥ કરજોડી રાજાને કહે છે, પુત્રને રાણી નંખાવી દે છે; તવ રાય વદયો મુખ એમ, કરો રાણીજી કહે તેમ ॥ ૩૯ ॥ એવો ઉત્તર રાજાનો લીધો; દાશીએ જઈ ફેંકી દીધો; પછી પુત્ર બીજો થયો જ્યારે તેને નંખાવી દીધો તે વારે ॥૪૦॥ એમ નંખાવ્યા પુત્રો સાત, ચાલ્યો નગ્ર અતી ઉત્પાત; ગોજારીરાણી લાવ્યો રાય, પાપીનગ્રમાં કેમ રહેવાય ॥૪૧॥ ચાલો ઉચાળા ભરો સૌ સાથ, તવ રાજાએ જાણી એ વાત; સર્વ રૈયતને કહ્યું રાયે, રહો પ્રજા આ નગ્રની માંયે ॥ ૪૨ ॥ હવે એક સુત નારીને થાય, તવ એને કરૂં વિદાય; તવ સર્વે રાખ્યા ઘર સુત્ર, એવે ગંગાજીને થયો પુત્ર ॥ ૪૩ ॥ ગોરની ગાય ચોરનાર જેહ, વિસ્વાવસુ જનમીઓ તેહ; તેવે રાજાએ શું ખેલ કીધો, ગંગા પાસેથી પુત્રજ લીધો. ॥૪૪॥ તવ ગંગાજી બોલ્યાં એમ, રાય પુત્ર લેઈ લીધો કેમ; રાજા કહે તું નારી.હત્યારી, સપ્ત સુત નાખ્યા મારા મારી ॥૪૫॥ છતે છોકરે વાંઝીઓ કીધો, માટે આ સુત મેં લેઈ લીધો: ગંગા કહે ઓ મારાપતી, હવે તમ ઘેરરહેવું નથી ॥૪૬॥ થયા વચન વીસા કંય, રાજા કહે આ તમારો પંથ; ગંગા કહે આપો સુત અમને, પંચ વરશનો કરી દેંશતમને

॥૪૦॥ મારે સ્થાનકે હું લેઈ જાવું મ્હોટો કરીને આપવા આવું; રાજા કહે એ મિથ્યા ફેરો, મુજ ઘેર રહીને ઉછેરો ॥ ૪૮ ॥ ગંગા કહે મીથ્યા મરો મથી, થયા વચને વીલા રહેવું નથી, માટે પુત્ર આપો ભુપાળ,માત વિના ન ઉછરે બાળ ॥૪૯॥ કરૂં કપટ કુંવરને કોવાર, તોતો મમ શીશ હત્યા ચાર; એવો વેણ ગંગાજીએ કીધો, તવ પુત્ર રાજાએ દીધો ॥૫૦॥ ગંગા ચાલ્યાં લઇને તન, જળમાં વાસ કીધો તે દન; રમાડે ને જમાડે નિત્ય, રાખે પુરણ પુત્ર શું પ્રીત ॥ ૫૧ ॥ ઉછેરે રાખી પોતાને કામ,ધર્યું ગાંગેવ એવું નામ; વાળે લંગોટી લે હથીઆર, નીસરે રમવા જળની બહાર ॥૫૨॥ રમે જમે ધરીને હર્ષ, એમ કરતાં થયા પંચવર્ષ ॥વલણ॥ પુત્ર થયો પંચ વર્ષનો; એવે સમે શું થાય, ગંગા ત્રટ રમવા ગયો; હસ્તીનાપુરનો રાય.

કડવું ૫ રાગ રામગરી.

વૈશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજયરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પર્વ મહિમાય ॥૧॥ પાંચ વરસનો પુત્રજ થયો, ગાંગેવ ગંગા તન; તેવે સમે રમવાને આવ્યો, ગંગાત્રટ રાજન ॥ ૨ ॥ ચાર ક્ષોણીસૈન્ય સાથે, સાથે બે પ્રધાન; નદી કીનારે રમત રમવા; ધારણ કર્યો અભીમાન ॥૩॥ પ્રથ્વી વિશે મોભ દટાવ્યો, સો ગજ ઉંચો સાર; તે પર નવગજ નિશાન ધાલ્યું, રાયે કર્યો ઉચ્ચાર ॥ ૪ ॥ એક બાણથી નીશાન કેરા, કટકા કરેજે ત્રણ;સરપાવ આપુ તેહને સારો;રીઝે અંતસકરણ ॥૫॥ એટલે ઉઠ્યા સૈન્યાપતિ ત્યાં, પોતે કર્યો મનસુબો; તે સમે ગાંગેવ જળમાંથી નીકળી, જોવાને અળગો ઉભો ॥ ૬ ॥ તવ શૈન્યાપતિએ બાણ ફેંક્યું,વાયુવડે ગયું આડું;એટલે ઉઠી પ્રધાન બોલ્યા, પ્રાક્રમ મારૂં દેખાડું ॥૭॥ એમ કહી એણે સર મારયો, તે પણ આડો જાય; એટલે ઉઠયો શંતનું રાજા, ભરી સભાનીમાંયે ॥ ૮ ॥ બોલ્યો ખુંખારી અહંકાર ધારી, બેઉ કર નાખ્યા મુછે; તમ સરખાથી કામ થાયતો, કોણ મારો ભાવ પુછે. ॥ ૯ ॥ એમ કહીને આયુધ લીધાં, પ્રાકરમ મારૂં દેખાડું; બળ કરીન બાણ નાંખ્યું, વાયુ વેગે ગયું આડું. ॥૧૦॥ અળગેથી ગાંગેવે જોઈ વિચારયું ન તુટયો નીશાનદાંડો,મીથ્યા નામ ધરાવ્યું મરદનું પણ સાહ રાંડી રાંડો.॥૧૧॥ પ્રાક્રમ બતાવું માહરૂં હું, વીચારયું અંતઃકરણ; તાકીને બાણ મારી કીધા, કટકા નિશાનના ત્રણ. ॥૧૨॥

તે જોઈ રાજા વિસ્મય પામ્યો, એ છે કોનું બાળ;સંચરો સેવક ઝાલીલાવો, રાખી કરૂ પ્રીતપાળ ॥૧૩॥ તે સાંભળીને શેવક ચાલ્યા, કરતા દોટા હડીઓ; ગાંગેવે જાણ્યું ઝાલશે મુને જઇને જળમાં પડીઓ ॥ ૧૪ ॥ ગંગા કને જઈ કહ્યુ ગંગાને; મેં એક તોડ્યું નિશાન,માટે મુજને ઝાલવા મોકલ્યો, સૈન્ય તણા રાજન. ॥ ૧૫ ॥ ગંગા કહે કોઈ નહી હોય બીજું, આવ્યો હશે તુજ તાત; ઝાલવા ગએલા શેવકે આવી, કહી રાજાને વાત. ॥૧૬॥ તરત રાજા બહુ પસ્તાયો, ગયો પોતાને ઘેર; એવે ગંગાએ ગાંગેવજીના, વરસ ગણ્યા ભલી પેર. ॥ ૧૭ ॥ જાણ્યું કે પુત્ર પાંચ વરસનો, થયો છે મુજ પાસ; એના પીતાને આપી આવું, નહી તો થશે વિનાશ. ॥ ૧૮ ॥ એમ જાણી વસ્ત્ર પહેર્યાં, શણગાર્યો ગાંગેવ તન; આંગળીએ વળગાડીને આવ્યાં, સંતનુંને ભોવન. ॥૧૯॥ પીતા સામો સુત ઉભો કીધો, બોલ્યાં મુખ ગંગાય; લ્યો પતી પુત્ર તમ તણો આ, થાઉં છું હું વીદાય.॥૨૦॥ સંતનુ કહે સુત ઉછેરો, આવી વસો મુજ વાસ; ગંગા કહે મને રાખવી હોય તો, સુત તણો કરો નાશ. ॥૨૧॥ સંતનુ કહે સંચરો પાછાં, ગંગા થયાં વિદાય;ગાંગેવજીને ઉછંગે લીધો,વેમ પટ્યો મનમાંય. ॥૨૨॥ બોલો બેટા આજ ગંગાને ત્રટે તું હતો કે નહી વારૂ; ગાંગેવ કહે નીશાન તોડ્યું, પીતા એ પ્રાક્રમ મ્હારૂં. ॥૨૩॥ સાંભળી સંતનું પ્રસન થયો, આ સુત રાખશે નામ; એવે સમે ત્યાં આવી ઉભા, બળવંત ફરસુરામ. ॥૨૪॥ રાજાએ ઉઠી આદર દીધો, આવો અશરણ શરણ; એટલે ઉઠી ગંગાનંદન, પુર્ણ પ્રેમે પડ્યો ચરણ. ॥૨૫॥ જોઈ ફરસુરામ આનંદ પામ્યા, પુત્ર ઘણો હોંશીઆર; શંતનુ રાજા સોંપી દે મુને, ભણાવું વિદ્યા અપાર. ॥૨૬॥ શંતનુ કહે સુત તમારો, લઈ જાઓ સુખરૂપ; ગાંગેવજીને તેડીને ચાલ્યા, ગુરૂજી આપ અનુપ. ॥ ૨૭ ॥ પોતાના મઠમાં લાવીને રાખ્યો, ભણાવી પુર્ણ વીદ્યાય; બાણાવળી બનાવી સોંપ્યા, શંતનું રાજાને ત્યાંય. ॥ ૨૮ ॥ પછી રહ્યા પુત્ર પીતા, જુજવા રહેવાના મેહેલ; ખાય પીએ અતી આનંદ કરે, ભોગવેછે સુખ સેહેલ.॥૨૯॥એવામાંએક દિવશ શંતનું, અશ્વ બેશી ગયો વન; જ્યાં મછગંધા વાસ વસેછે, ત્યાં આવ્યોરાજન.॥૩૦॥એત્રે કસ્તુરીની વાશના આવી,કસ્તુરીઓ મ્રગ જાણ્યો; અશ્વ દોડાવ્યો ઝુંપડી ઉપર, શર રાજાએ તાણ્યો. ॥૩૧॥ એટલામાં મછગંધા દીઠી, અહો આતો કોઈ નાર; રાજાએ એને પુછવા માંડ્યું, તુંછે કોની કુંઆર. ॥૩૨॥ મછગંધા કહે મનુષ્ય જાતી, ઢીમરની તનીઆય;અયોધ્યા નગ્રનો વહાણવટી છે, તે માહારો પીતાય. ॥૩૩॥ માહારે

માતા સાથે બન્યું નહી, કાઢી મુકી વનવાસ; સાંભળી રાજા આનંદ પામ્યો, બોલ્યો થઈ ઉલ્લાસ. ॥૩૪॥ ચાલ સુંદરી ઘેર માહારે, તુને કરૂં પટરાણી; એવું સાંભળી રાજાની પ્રત્યે, મછગંધા વદી વાણી. ॥ ૩૫ ॥ ભલે મને પણ છે એમ ઇચ્છા વચન શીષ ચડાવું; મમ તાત તમ સંગ પરણાવેતો, તમ સંગે વરી આવું. ॥૩૬॥ તવ રાજા ત્યાંથી નીકળીઓ ગયો અયોધ્યા ગામ; ઢીમરનું ઘર પુછીને આવ્યો, ઢીમરે કરયો પ્રણામ॥ ૩૭॥ સંતનું કહે તાહરી તનીયા, વન વસીછે વાસ;મુજસાથે તે પરણાવેતો પુરણ કરૂં તારી આશ. ॥ ૩૮ ॥ ઢીમર કહે ભલે મહારાજા, વિચાર હું વરણાવું; તમ સુત ગાંગેવ આવીને ચીવા, કરેતો પરણાવું. ॥ ૩૯ ॥ સાંભળી રાજા પાછો ફરીઓ; પંથે કરયો વીચાર; એ કન્યા મારે વરવી પણ, ઘાંટી આવી અપાર. ॥ ૪૦ ॥ પુત્ર પિતાને પરણાવો કહે, પીતાથી કેમ કહેવાય; કદાપી કહું કુંવરને તો, નીર નેવનાં મોભ જાય. ॥ ૪૧ ॥ કહું નહીતો કામ ન થાએ, એમ વિચારે ચડીઓ; ઘેર આવીને ઉદાશી પામી, મંચક વિશે પડીઓ. ॥૪૨॥ પ્રધાનને આવીને પેર પુછી,કેમ પડ્યા છો નાથ; સંતનુ કહે પ્રધાન માહારા, શું કહું દુખની વાત. ॥૪૩॥ એક કન્યા આજ દીઠી, ઢીમરની તનીયાય; તે વરવાની ઇચ્છા થઈ છે તેથી જીવ ગુંચવાય. ॥૪૪॥ કન્યાએ કબુલ કરયું પણ, બતાવી તાતની આડી; તેથી તેના તાત કને જઈ, વરવાની વાત કહાડી. ॥ ૪૫ ॥ તવ તે ઢીંમર બોલ્યો, ભલે આવ્યા રાજન; પણ તમ નંદન વીવા કરી જાય તો દઉ કન્યાદાન. ॥ ૪૬ ॥ મુજથી કેમ કહેવાય કુંવર, પુત્ર મને પરણાવો; કહું તો કહેશે હુંજ કુંવારો, મુજ કાજ શોધી લાવો. ॥૪૭॥ પ્રધાન કહે ગભરાશો નહી, કરૂં છું પુરણ પેર; ગાંગેવજીને સમજાવીને, મોકલું છું તમ ઘેર. ॥૪૮॥ એમ કહીને પ્રધાન ગયા, ગાંગેવને કહ્યું મુખ; તમારા તાતને જઇને પુછો, શું પ્રગટયું છે દુખ. ॥ ૪૯ ॥ વળણ. સુણી ગાંગેવ સંચર્યો પિતા કને કરજોડ; વ્યાસ વલ્લભ વદે આવીયો, પુરણ કરવા કોડ.

કડવું ૬ રાગ ઝુલણાવળ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમંજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કહું આદ્ય પરવ મહિમાય,અહો રાયજી સુણીએ.॥૧॥ ગાંગેવ આવ્યો તાતને ધામ, પાસે બેશી વદયો મુખ;કહો પિતાજી કેમ સુતા

છો, શું પ્રગટયું મનદુઃખ અહો, ॥૨॥ સંતનું કહે સુત શાણા; શું પુછો પુરણ મથી; હું તાત તુજને કષ્ટી કહું પણ; જીભ ઉપડતી નથી અહો ॥૩॥વૃદ્ધાવસ્થામાં વૃત્તિ ફરી છે, જીભ્યાયે નવ કહેવાય; એક કન્યા મેં જોઈ છે વનમાં, તે વરવા ઇચ્છાય. અહો. ॥૪॥ અયોધ્યા નગ્રના ઢીંમર કેરિ, કુંવરી છે રૂપવાન, અંગે ઉડે વાસ કસ્તુરીની,તેણે ચોર્યું મમ ભાન. અહો ॥૫॥ તેના તાતને મેં જઈ પુછયું; તેણે કહી પણ હાય; પણ તેણે કહ્યું ગાંગેવ આવી, કરી જાય વીવાય અ. ॥૬॥ તવગાંગેવ કહે તાત મારા,પુર્ણ કરૂં ઇચ્છાય;ઢીમર પાસે સંચરૂંને કરિ આવું વીવાય.અ. ॥૭॥ એમ કહીને અશ્વે બેઠો, ગયો અયોધ્યા ગામ; પુછતો પુછતો ચાલ્યો આવ્યો, ઢીંમર કેરે ધામ. અ. ॥૮॥ તવ ઢીંમરે માન્યજ દીધું,પધારો ધરી પ્રેમ ગાંગેવ કહે મારા તાતને પાછા કાઢયા કેમ. અ. ॥૯॥ ઢીંમર કહે શુણો માહારાજા, મુજને તમારો વેહેમ નીચ અમોને ઉંચ તમો તમને પુછયા વણદેઉ કેમ આ ॥૧૦॥ ગાંગેવ કહે જ્ઞાતી બહાર રહીશું થનારૂં હોય તે થાય; પણ પીતા જે માહરા તેની પુરણ કર ઇચ્છાય, અ. ॥૧૧॥ ઢીંમર કહે ભલે મહારાજા, ભલે ન જુઓ જાત; પરણાવું પણ એક આંટીનીછે, પુછવાની વાત. આ ॥૧૨॥ મારી દીકરીના દીકરા થાયે, તે તમને ઉપાદી; તેને તમો બેઉ બંધુ થયા તેમાં કોણ ભોગવે ગાદી. આ॥૧૩॥ ગાંગેવ કહે પાકો પુરૂષ તું જાણ્યો તારો પરીતાપ, હું રાજ ગાદી ભોગવું તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. અહો. ॥૧૪॥ ઢીંમર કહે બીજું પુછુંછું, આ વેળા મારોલાગ તમારે પેટ પ્રજા થાય તે,પાછા માગે રાજ્યમાં ભાગ. આ ॥૧૫॥ ગાંગેવજીને ગુસ્સો ચડીયો, દે દેતો હોય તો કન્યાય; પરણ્યા વીના કયાંથી થાશે, નારી માત્ર મારી જણેતાય; આ ॥ ૧૬ ॥ તવ ઢીંમર કહેજાવો મા'રાજા, ધન્ય સંતનું સંતાન;મોકલી દો તમ તાત ને હું, દેઇશ કન્યાદાન. આ ॥૧૭॥ એવું સાંભળી ગાંગેવ ઉઠયો, ગયો પોતાને ઘેર;જાવો પીતાજી પરણી આવો, બીજી કહી નહી પેર આ॥૧૮॥ તવ સંતનું રાય રાજીજ થયો લીધો પ્રધાનને સાથ અયોધ્યા નગરમાં આવીઓ એ હસ્તીમાપુરનો નાથ. અ. ॥૧૯॥ તવ ઢીંમરે આવકારદી ધો, આપ્યો ઉતારો ત્યાંય; વનવિશેથી તેડીને લાવ્યો, મછગંધા કન્યાય આ ॥૨૦॥ પુરણ પ્રેમે પરણાવી કન્યાય વળાવી રાજાની સાથ; ક્ષત્રીનંદન પરણ્યો માંછણને, ચાલીદેશે દેશ વાત. આ ॥૨૧॥ સૌ ક્ષત્રીએ પત્રો લખીને, અન્યોઅન્ય કર્યા વિચાર; આજ થકી હસ્તીના પુરનું, કુટુંબ જ્ઞાતીની બહાર. આ ॥ ૨૨ ॥ સંતનું પરણી ઘેર આવ્યો, જાણી

જ્ઞાતીની વાત; ગાંગેવને બોલાવીને કહ્યું બેટા, હું તારો મુરખ તાત. આ ॥૨૩॥ હું લાવ્યો કન્યા તે થયો અન્યા, આપણ રહ્યા નાત બહાર; હવે તને કોઇ કન્યા નહી દે, એ દુખ અપરંપાર. આ ॥૨૪॥ ગાંગેવ કહે તાત મારા મેં નીમ કર્યું ઢીંમર સાથ; વિશ્વ વિશે જે પ્રેમદા તે સકળ માહારી માત. આ ॥૨૫॥ માટે મારી ચીંતા ન કરશો, સુખે રહો મમ તાત; મછગંધાને કહ્યું તમે સુખે રહો, સતવંતી મુજ માત. આ; ॥૨૬॥ પછી સંતનું સુખે રહયો ત્યાં વાધ્યું ભલુ ઘરસુત્ર; પ્રભુ કૃપાએ મછગંધાને પેટ થયા બે પુત્ર. આ ॥૨૬॥ મોટો પુત્ર વિચિત્ર વિર્ય, નાનો ચિત્રાંગંદ નામ તે બંને ગાંગેવના હોરમાન ભાઇ, ઉછેરેછે તે ઠામ. આ ॥૨૭॥ તે બેઉ થયા પાંચ વરસના, તવ આવી પડીઓ શોક; સંતનું રાજાએ દેહ મુકયો પામી ગયો દેવલોક. આ ॥૨૮॥ એટલે ઉપાદી થઇ ગાંગેવને પોતે પુરૂષ સત્યવાદી; રાજ્ય ચલાવે સભામાં બેશીને, પણ નવ ભોગવે ગાદી. આ ॥૨૯॥ બેઉ બંધુને આપ ઉછેરે, ભણાવે છે વિદયાય; મછગંધાની શેવા કરે નિત્ય, જાણે સગી જનેતાય. આ ॥૩૦॥ એમ કરતાં અગીઆર વરસના થયા બંને ભ્રાત; ગાંગેવજીએ ઉપવીત કીધાં, રાજ્ય સોપ્યું તેને હાથ. આ ॥૩૧ પછી ગાંગેવે નીમ કીધો થાય પ્રાતસકાળ એકાંત ભોંયરામાં નાહી ધોઇ, બેશી જપવા શ્રી ગોપાળ આ ॥૩૨॥ સાંજ પડે તવ બહાર નીસરવુ. ભોજન કરવું તે વાર; પછી માતાના મેહેલમાં જાવું ચરણ ચાંપવા સાર. આ ॥૩૩॥ એ રીતે વરતે છે ગાંગેવ પણ જે થયો અન્યાય. નાત બહાર છે તે કારણ કોઇ દેતું નથી કન્યાય આ. ॥૩૪॥ વળણ. કોઇ કન્યા દે નહી, તેથી દગ્ધ શરીર; વલ્લભ કહે પરણ્યા વિના, ગાંગેવના બે વીર.

કડવું ૫ રાગ દોહરો.

વઇશમપાયે એણી પેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, કહું આદ્ય પરવ માહેમાય ॥૧॥ ગાંગેવના બે બંધુકુંવારા, તેને દે કોણ નાર; કાશી દેશમાં કાશી રાજા; કુળવંતો અપાર, ॥૨॥ તે રાજાને ત્રણ પુત્રી, અંબે અંબાળીકા નામ; અંબીકા ત્રીજી છે પુત્રી. સઉ રૂપ રૂપની ધામ. ॥૩॥ તે ત્રણ પુત્રીને ખોળે બેસાડીપુછી પિતાએ વાત;કહો દિકરી તમારે ત્રણને, પરણવુ કોણ સાથ.॥૪॥એટલે બોલી ત્રણ કન્યા, મનધારણા કરીશું;સૌક્ષત્રી તેડી કરો સ્વયંવર, ઇછાવરવરી

શું. ॥૫॥ તવ રાજાએ તેડયા વિશ્વકરમા, રચાવી સરસ સભાય; પછી પત્ર લખ્યા દેશોદેશે, કુંમ કુંમ છાંટી માંય. ॥૬॥ વૈશાખ સુદી પુરણીમાનું લગન લખ્યું ભલીપેર, સઘળે લખ્યું પણ ન લખ્યો પત્ર, ગાંગેવજીને ઘેર. ॥ ૭ ॥ અંબાળીકાએ છાનો પત્ર, મોકલ્યો મારવાડ માંયે; એને ઈચ્છા શલ્યને વરવાની, તેથી લખ્યું કન્યાય. ॥૮॥ એમ સકળ દેશે પત્ર પોહોચ્યા, રાજી થયા સહુ ભુપ; ભાયગ ભળશે તેને મળશે, કન્યાઓ બહુ રૂપ. ॥૯॥ સરવ રાજાઓ પાંચ દિવશ,પેહેલા થયા તૈયાર;વાજતેગાજતે કાશીદેશ,આવ્યા રૈયા રાજ્ય કુંઆર. ॥૧૦॥ રૂપાળા થૈ થૈને આવ્યા, પુરણ હરખે ભરીયા; નગ્ર બારણે મેદાનમાં રૈયા, તંબુ તાણી ઉતરીઆ. ॥૧૧॥સરવ દેશના નરેશ આવ્યા, નહી હસ્તીનાપુરવાળો; એવામાં નારદે જાણ્યો સ્વયંવર,થયો લડાઇનો ચાળો.॥૧૨॥ જેને જનમ ટેવ લડાઈ લડાવા,જોયા ત્યાં ક્ષત્રીના તન; જાણ્યું કે હામાં લડાઈ કરાવું, ત્રપ્ત થાયે મુજ મન.॥૧૩॥ એમ જાણીને સહુને નીહાળ્યા,ન જોયા સંતનું તન;એટલે જાણ્યું લાગ લડાઇનો, જાવું એને ભોવન.॥૧૪॥એમ જાણીને આવી આએ,હસ્તીનાપુર માંય; ભોંયરા વિશે જઇને ઉભા, ગાંગેવ બેઠા જ્યાંય.॥૧૫॥તવ ગાંગેવે નારદ દીઠા, ઉઠી આપ્યું આશન; પધારો મહારાજા કેમ પધાર્યા, મુને કર્યો પાવન. ॥૧૬॥ એટલે નારદ હશીને બોલ્યા, કેમ નથી તને બુદ્ધિ; તારા બે ભાઈ શાવકા તે, કુંઆરા રહે કયાં સુધી.॥૧૭॥ ગાંગેવ કહે અરે મહારાજા, મુજ તાતે કીધો અન્યાય; જ્ઞાતી બારણે ઘર અમારૂં, તે કોણ દે કન્યાય. ॥ ૧૮ ॥ નારદ કહે ધર્મ ક્ષત્રીના જાણે અષ્ટાદશ વર્ણ;કાશીરાજાને ત્રણ છે પુત્રી,તેનું કરી લાવ્ય હર્ણ. ॥ ૧૯ ॥ એ રાજાને ઘેર સ્વયંવર છે, તેડયો ક્ષત્રીનો સાથ; લખ્યો નથી પત્ર ઘેર તારે, માટે જઈ દે બાથ.॥૨૦॥ગાંગેવ કહે અરે મહારાજા મીથ્યા હું ન મરૂ મથી; અનેક આશા ભંગ કરીને, કન્યાયો લાવવી નથી. ॥૨૧॥ તમે લડાઈની વાત લાવ્યા, એમ વદયો વચન; એટલે નારદ ઉઠીને ચાલ્યા, મછગંધાને ભોવન. ॥ ૨૨ ॥ મછગંધાએ માન્ય દીધું, બોલાવ્યા ધરી પ્રેમ; અહો મહારાજા કૃપા કરીને, મમ ઘેર આવ્યા કેમ. ॥૨૩॥ એટલે નારદ ત્યાં બીરાજ્યા, દુખ ધર્યું મનસાથ; મોઢુ ઉતાર્યું આંસુડાં લાવ્યા, લેલાટ દીધો હાથ. ॥૨૪॥ એટલે અબળા લાગી કરગરવા, કેમ ઉતર્યું મુખ;અરે માહારાજા કલેશ કરોછો, શું એવું દલમાં દુખ. ॥ ૨૫ ॥ તવ નારદ કહે તારાજ ઘરની ચીંતા નથી જરા તને; બે પુત્ર તાહરા છે કુંઆરા,એ દુખ છે બહુ મને. ॥૨૬॥ ખાવું ન ભાવે નીંદ્રા ન આવે તા-

હશે પુત્રોને માટે; મછગંધા તવ રડવા લાગી, વાંકા લેખ લેલાટ ॥૨૬॥ હું નીચ આવી ઉંચને તે, થયો છે બહુ અન્યાય ક્ષત્રીની નાત બહાર અમો તે, કોણજ દે કન્યાય ॥ ૨૮ ॥ નારદ કહે રડીશ નહી તું, થઇશ નહિ ક્રોધી, તારે માટે ફરી ફરીને, કન્યાયો લાવ્યો છું સોધી. ॥ ૨૯ ॥ મછગંધા કહે કયાં છે મહારાજા, કાંઈ કરો ક્પાય; નારદ કહે કાશી દેશમાં, રૂપવંતત્રણ કન્યાય ॥૩૦॥ કાશીરાજાએ સકળદેશના, તેડયાછે ત્યાં નરેશ; પણ કંકોતરી નથી લખી, એકલે તારે દેશ ॥ ૩૧ ॥ તેથી મુને બહુ ઝેર આવ્યું છે, કોપ્યું છે અંતસકર્ણ; મોકલ્ય તારા ગાંગેવને લાવે કરી કન્યાનું હર્ણ. ॥૩૨॥ મછગંધા કહે પેટના પુત્રો,કરેનકહીએતેમ; તો હોરમન દીકરો છે, તે કહ્યુ માને કેમ; નારદ કહે રડીશ નહી તું, ભાગુ તારી ચીંતાય, ગાંગેવ કહ્યું કરે તાહરૂં, એવો બતાવું ઉપાય.॥૩૩॥ ઉઘાડું ખડગ હાથમાં લે, જા તું ગાંગેવપાસ, રકતલોચનને રડતી, બતાવજબરોત્રાસ. ॥૩૪॥ કેહેજે કાશીદેશમાંથી,ત્રણ કન્યા લાવીઆપ, નહીતો આ ખડગ હાથમાં લે, મુસ્તક મારૂં તું કાપ. ॥૩૫॥ આ બેમાંથી એક કામજ કરે, ટાળો બધો સંતાપ;જો બંનેમાંથી એક કરે નહીતો,બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ. ॥૩૬॥ એટલે સોગનના ભય થકી, કરશે તારૂં કામ;જો કદી તને પુછે તોપણ, નલેઇશ મારૂં નામ. ॥૩૭॥ એમ કહીને નારદ રૂશી. થયાછે અંતરધ્યાન,મછગંધાએ ખડગ લીધું, નીકળી ધરી અભીમાન. ॥૩૮॥ માહા ક્રોધ લાવી ભોંયરે આવી, ગાગેવે દીઠી માત; હાંહાં માજી શી માંડી બાજી, એમ કહી જોડયા હાથ. ॥૩૯॥ મછગંધા કહે સગી જનેતા, તુલ્ય ગણેછે તું મને ઘણી ગભરાઇછું માટે હું, આવીછું તુજકને, ॥૪૦॥ કાશીની ત્રણ કન્યાઓ લઈ આવ્ય, નહીતો મસ્તક કાપ; બેમાંથી એક કામ કરે નહિ તો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ. ॥૪૧॥ બે બંધુ છે તારા કુંઆરા, નથી રહેતુ મન ઝાલ્યું; ગાંગેવ કહે સમજ્યો માતા, નારદીએ ઘર ઘાલ્યું. ॥૪૨॥ મછગંધા કહે ગમે તેમ ધારો, ઓરેમારાતન, ગાંગેવ કહે લાવીશ કન્યા, કાંક થશે વિઘન ॥૪૩॥ સૌનીઆશભાગીને લાવવી, નીસાસોકન્યાય; આપણા ઘરમાં નુકશાન લાગશે, ઓરે મહારી માય. ॥૩૪॥ મછગંધા કહે છો લાગે નુકશાન, પણ કન્યા લઈ આવો; ગાંગેવ કહે જૈશ સવારે, સ્થળ તમારે જાવો. ॥ ૪૫ ॥ વલણ. તમ સ્થળ જાવો માવડી, મછગંધા તવ જાય, શ્રોતાજન સૌ સાંભળો વલ્લભવદે કથાય.

કડવું ૮ મું રાગ સાખીનો ઢાળ.

વૈશંમપાયે એણીપેરે બોલ્યા,સુણ જનમેજય રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કહ્યું આદ્ય પરવ મહીમાય.॥૧॥ મછગંધા ગઈ ધામમાં એવે, રજની થઇછે જ્યારે; ભોજન કરીને ગાંગેવજી ગયો, મછગંધા પાસ ત્યારે ॥૨॥ સગી જનેતા સમાન્ય જાણે, શુદ્ધ છે અંતઃકરણ; માતાને દોસી એ આવિને બેઠો, ચાંપવા લાગ્યો ચરણ. ॥૩॥ જોડેના મેહેલમાં હોરમન બે ભાઈ કરે છે શયન; તેમાથી નહાનો મધ્ય રાત્રીએ જાગી ઉઠયો ભોવન. ॥૪॥ માતા ભ્રાતને વાત કરતાં જાણ્યાં, થયો વીપ્રીત વીચાર; જાળીથી જોયું ગાંગેવને દીઠો, કોપ્યો તે અપરમપાર. ॥૫॥ ગયો મોટા બંધુની પાસે,મનમા ધરીને રોશ; કહ્યું કે આપણી માત ભ્રાતમાછે કુબુદ્ધિનો દોશ.॥૬॥ વીચીત્રવીર્ય વીવેકી છે તે, સાંભળીને કોપ્યો છેક; અરેરે મુરખ આ શું બોલ્યો, માર્યો તમાચો એક. ॥૭॥ એટલે ચીત્રાંગદ કંઈ બોલ્યો નહિ,ઘરની બહાર નીકળીયો;ઘોડે બેસી મરણ ધારી,અઘોર વનમાં પળીયો. ॥૮॥ અઘોર વનમાં જઇ ચીતા ખડકી, કરી મુઓ આપઘાત,એ વાત કોઇએ જાણી નહી ત્યાં, એવે થયો પરભાત. ॥૯॥ તવ મછગંધા કહે ગાંગેવને, સીધારો મારા તન; કાશી દેશે સંચરો, મારૂ મન થાયે પરસન. ॥ ૧૯ ॥ તવ ગાંગેવે આયુધ લીધાં, અશ્વ જોડાવ્યા સાર; માતાને ચરણે લાગી ચાલ્યો, ગંગા તણો કુંઆર. ॥ ૧૧ ॥ રથ બેઠો સુરો પુરો, શોભીત અપરમપાર; સારથીએ રથ ત્યાં હંકારયો, પુરણીમાને દન સાર. ॥૧૨॥ તે દન કાશી દેશમાંહી, ક્ષત્રી લોક થયા તઇયાર; સવારે રૂપાળા બની બનીને, સંચર્યાં સભામાં સાર. ॥ ૧૨ ॥ આસન ઉપર ઓળબંધ બેઠા, દેશ દેશોના ભુપ; સકળ સભા શોભવા લાગી, જળહળ જોત અનુપ. ॥ ૧૪ ॥ એવે ગાંગેવ આવ્યો, નગ્રની લગભગ હરખે ભરીયો; મેદાનમાં એણે રથ રખાવ્યો, કટી બાંધી ઊતરીઓ. ॥૧૫॥ સારથીને કહ્યું અશ્વ ન છોડીશ, કન્યા લાવું ધરી ટેક; એમ કહીને ગુપ્તચાલ્યો,વસ્ત્ર ઓઢી લીધું એક.॥૧૬॥કોઇ ન ઓળખેએવું કીધું,પાર પાડવા મનસુબો;સભામાં સૌની પાછળ આવી, લોકોના ભેગો ઉભો.॥૧૭॥નારદજી તવ અંતરીક્ષઉભા, તમાસા જોવા કાજ; કાશી રાજાએ શેવક મોકલ્યા,કન્યાયો કને મહારાજ.॥૧૮॥જાઓ જઇને કહો કન્યાને,બેટીઓ આવો બહાર;તે સાંભળીને સેવક સંચર્યો;જઇ કહ્યા સમાચાર.॥૧૯॥એટલે ત્રણે કન્યાઓ નીકળી,હાથ ગ્રહી મોતીહાર;હંસચા-

લે એ આવી સભામાં, રૂપરૂપનો અંબાર.॥૨૦॥ આવીને ઉભી સૌ જુએ ખુબી, નીહાળે જુજવારાય; અંબાળીકા શોધે શલ્લરાજાને હર્ષ રૂદે નવ માય. ॥ ૨૧ ॥ એવામાં ગાંગેવે મનવીચાર્યું, હાર આરોપે કન્યાય; તો તે વરની તે થઇ કન્યા, તો પછી કેમ લેવાય. ॥ ૨૨ એવું જાણીને વસ્ત્ર ઓઢેલું, કાઢી નાંખ્યું ચડીચોટ; કમર કશી દંતડસી, મુકીસભામાં દોટ. ॥ ૨૩ ॥ કન્યા કને આવ્યો ક્રોધ ભરેલો સાપ્રથ દીધું દાખી;બાથ ભીડાવી ત્રણ કન્યાને, ખાંધ ઉપર ત્યાં નાખી. ॥૨૪॥ હીમતવાળો ગંગાનો બાળો, જુએ સભાનો સાથ;ગરજના કરી બોલીઓ વળી, મુછે નાંખ્યો હાથ. ॥ ૨૫ ॥ ગાંગેવ કહે સાંભળો ક્ષત્રી, કર્યું હરણ મેં આ કામ; હું નાત બારીયાનો દીકરો છું,ગાંગેવ માહરૂં નામ. ॥૨૬॥ સૌના નેત્રમાં ધુળ નાંખી; લેઇ જાઉછું કન્યાય; વઢવું હોયતો આવજો સૌ, ઉભો છું મેદાન માંય, ॥૨૭॥ એક ગાઉપર મેદાનમાંછું, લાવજો સંગ સેન્યાય; નોતરીઆ તમે જાઓ પાછા, ઘોલૈયાં જમી જાય. ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને ડોટ મુકી, ગયો એ દૈવત દાખી; જ્યાં રથ રખ્યો મેદાનમાં ત્યાં, કન્યાઓ રથમાં નાંખી.॥૨૯॥ તવ ત્રણે કન્યાઓ રડવા લાગી,ઠીકજામ્યો તો રંગ; આ રડયે નાત બહારીયે આવીને રંગમાં પાડયો ભંગ. ॥ ૩૦ ॥ ગાંગેવ કહે ન બોલીશ બહુ, લૈ જવાંછે ઘેર હેઠ; લજ્યા મહારી તાણીને બેસો, થાવું-તમારો જેડ. ॥૩૧॥ એમ કહી એ રથ બેઠો, કન્યાની થઇ મતી માઠી; રથમાંથી પડતાં મુકીને વીખરાતી ત્રણે નાઠી ॥૩૨॥ ગાંગેવે જોયુ રળીને ખોયુ,હેવે ગતી શી થાય;એકને જાવું ઝાલવા તો, બીજી બે નાશી જાય. ॥૩૩॥ એમ જાણીને બાણ મારયુ નાગ પાસ મંત્રજ સાધી; તરત ત્યાં નાગ પ્રગટ થયા, ત્રણે કન્યાને બાંધી. ૩૪ હાથે પગે બંધન થઇ કે, ગાંગેવે જઇ લીધી; ઉચકી લાવ્યો મહાબળવતો, રથમાં મુકી દીધી. ॥ ૩૫ ॥ તવ કન્યાઓ સમજી મનમાં,હવેનબોલોકાંઇ પેર; છે મારો પીટયો મહા બળીયો તે મારી નાંખશે ઠેર ॥૩૬॥ એવું સમજી કન્યાઓ બેઠી, રથ ઉભો ગંગા તન પણ સભામાં સરવ રાજા; ઘેર જવાનું કરે મન.॥૩૭॥ તવ નારદેમન વિચારયુ,સરવ જાશે ઘેર, માહયરી મેહેનત મીથ્યા જાશે,કરૂ લડાઇની પેર.॥૩૮॥ નારદ અંતરીક્ષથી ઉતરીયા ઉભા સભા વચમાંય સરવે બેસો કહીને નારદ; કહેવા લાગ્યા ત્યાંય. ॥ ૩૯ ॥ વલણ. નારદ સભામાં બોલીયા, કટુ વચન અપાર; કહે વલ્લભ સહુ સાંભળો, નારદના ઉચ્ચાર.

કડવું ૯ રાગ ઝુલણાની ચાલ.

અરે કોઇ ઉઠો રાય, જઇને લાવો ત્રણ કન્યાય; જઇ લાવો ત્રણ કન્યાય, નહીતો વરો તમારી માય, ટેક તમે દુર દેશથી સરવે આવ્યા, રૂપે બનીને રૂડા, કન્યા વીના તમે પાછા જાઓનો હાથે પેહેરો ચુડા અરે કોઇ ॥૧॥ નાત બહારીઓ લેઇ ગયો કન્યા, છુટી પડી તમ વેઠ; નીચું જોઇ લેઇ જાવા દીધ, પથર પડીઆ પેટ. અરે ॥૨॥ હીંમત ન્હોતી તો આંહી શીદ આવ્યા, ન ધાયું કામ; ક્ષત્રી થઇને બેશી રહયા છો, બોળ્યાં બાપનાં નામ. અરે. ॥ ૩ ॥ આછી ઓઢણી ઓઢીને નાચો, આંખે આંજો મેંશ; ખાઇ ખાઇ ખાલી દીલ વધાર્યાં, ભાદરવાની ભેંશ. અરે. ॥૪॥ નાત બારીઆને નાને છોકરે, હર્ણ કરીને લજાવ્યા, ક્ષત્રાણીનું દુધ નથી તમે, સૌ લુંડીઓને ધાવ્યા. અરે. ॥ ૫ ॥ ધીક ધીક શુરાતણ તમારૂં, શું તેજ છે રૂપાળુ: કન્યા વીના જાઓ પાછા, મોહું લેઇને કાળુ. અરે. ॥૬॥ હું જોઇને વીસ્મે પામ્યો, અતીશે મન અકળાવું; તમારી વઢવાની શક્તિ ન હોય તો, હું પણ સાથે આવું. અરે. ॥ ૭ ॥ વળણ. એવાં વચન અતીશે કહયાં, દાજ્યું ક્ષત્રી ઉર; વલ્લભ વદે એમ સાંભળી, ચઢયું સભાને સુર.

કડવુ ૧૦ રાગ જીગરી.

વૈશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાયજી; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કહ્યું આધ પરવ મહીમાયજી. ॥૧॥ સરવ ક્ષત્રી થયા ક્રોધાતુર, ચાલો જઇ મારીએ હેરજી; આજ તો અહીં છે ને કાલે તો કંઇ છે, તોફાન કરે ઘેર ઘેરજી. ॥ ૨ ॥ એમ કહીને સકળ ક્ષત્રી, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆરજી; સરવ સરવનું સેન્ય લીધું, નીકળ્યા યુદ્ધ વીચારજી. ॥૩॥ શલ્ય, શીશુપાળ કંસ જરાશન, મારથી મોટા જેહજી; વાજતે ગાજતે નીકળ્યા સહુ, ગાંગેવે જાણ્યું તેહજી. ॥૪॥ ત્રણ કન્યાએ મન વીચારયું, હવે થાશે કાળો કેહેરજી; અહીં આવીને નાતબહારીઆને, મારી નાંખશે હેરજી. ॥ ૫ ॥ એવામાં સરવે ક્ષત્રીઓ આવ્યા, મન ધારી મનસુબાજી; નારદ રૂશી ઘણાક ખુશી, અંત્રીક્ષ જોવા ઉભાજી. ॥૬॥ એટલે સહુ રાજા સૈન્ય સાથે, લગભગ થયા ચડી ચોટજી; ગાંગેવનો રથ વચમાં ઘેરી, ફરતો વળીયા કોટજી. ॥ ૭ ॥ એવે શલ્ય રાય એવું બોલ્યો, લાવ્ય નાત બારીઆ કન્યાયજી; ગાંગેવ કહે નહી મળે એ, જઇ વરો તમારી માયજી.

॥ ૮ ॥ એટલે સઘળા ક્ષત્રીઓ કોપ્યા, આયુદ્ધ લીધાં હાથજી; એટલે ગાંગેવનો સારથી બોલ્યો, અરજ સુણો મમ નાથજી. ॥ ૯ ॥ પાડા લડે કાડે ઝાડાનો ખોડો, મુને થાવા દો વીદાયજી; ગાંગેવ કહે પહેલો તુજને મારૂં, થનારૂં હોય તે થાયજી. ॥ ૧૦ ॥ સુરાનો સારથી ન હોય કાયર, સારથીના ધ્રુજ્યા ચરણજી,આંહી રહીશું કે નાશી જઇશું,તોપણ થવાનું મરણજી.॥૧૧॥ એમ જાણી એ બેઠો રહ્યો, તવ ગાંગેવે કરયો વીચારજી; યુદ્ધમાં લડતાં રખે કન્યાઓને, વાગે કોઇનું હથીઆરજી. ॥૧૨॥ એમ જાણી એક બાણજ લીધું, બ્રહ્માસ્ત્ર મંત્રનું સારજી,કન્યાનું રક્ષણ કરવા મુકયું, કન્યાઓ ઉપર ત્યાંયજી.॥૧૩॥તે આડુ અવળુ ને ઉંચુનીચું, કરે ફરે કન્યાની આગેજી, ચાહ્ય તેટલાં ત્યાં આયુધ આવે;તેને તેવું તે બાણ ભાગેજી. ॥ ૧૪ ॥ પછે ગાંગેવજીએ ધનુષ લીધું, તરત કરયો ટંકારજી; એટલે સઘળા ક્ષત્રી લોકોએ, દેવા માડયો મારજી. ॥૧૫॥ ગુપતી ગેડી ને ગદાઓ ફેંકે,તસ્કર તીર તરવારજી;ખપવા ખંજવા ખંજર સાંગ્યને ત્રીશુળ જમઇઓ ને કટારજી. ॥૧૬॥ ગલોલ ગોળી ગોફણ મારે, આયુધો રહ્યાં વરશીજી; ભેરી માળને નાંખે કાતરીયાં, ભલા બાણને ફરશીજી. ॥૧૭॥ દસે દીશાથી આયુદ્ધ આવે, ગાંગેવને વીંધી નાંખેજી; સામા અનેક ને વચમાં એકલો, કયાં કયાં દ્રષ્ટી રાખેજી. ॥ ૧૮ ॥ એવામાં ગાંગેવે સલ્ય રાજાનો, રથ ભાગ્યો મારી બાણજી; એટલે શર ફેંકીને લીધો સારથીનો પ્રાણજી. ॥ ૧૯ ॥ તવ ગાંગેવે અછોડા ઘોડાના, પગને અંગુઠે ઝાલ્યાજી; એવામાં ગાંગેવના શરીરમાં સૌએ, બાણ ઘણેરાં ઘાલ્યાંજી. ॥ ૨૦ ॥ તવ ગાંગેવજી કાહર થયો, રૂધીર ધાર અંગ છુટેજી; માહા અઘોર યુદ્ધ મચી રહ્યું જોઇ, નારદ કાખલીઓ કુટેજી. ॥ ૨૧ ॥ એવામાં ગાંગેવે મરણ ધારી, અગણીતું બાણ લીધું એકજી; ઉપર મોહાસ્તર મંત્રીને માર્યું, બાણ થયાં અનેકજી. ॥૨૨॥ તે બાણ વાગ્યાં સરવ જીવના, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયાજી; હાથી ઘોડાને ઉંટ સુદ્ધાં સકળ ક્ષત્રી પડયાજી.॥૨૩॥તવ ગાંગેવે જાણ્યું અહીંથી જઇને,જીત્યા એવું કહેશેજી; પણ આજ મુજથી લડતાં હારયા, નીશાની શી રહેજી. ॥ ૨૪ ॥ એમ જાણી એક ક્ષોરાસ્તર મેલી, સહુને નીશાની આપીજી;સરવ ક્ષત્રીની ડાભી મગની, મુછ અકેકી કાપીજી. ॥૨૫॥ પછે મુછે હાથ નાંખીને ઉભો, સખી રૂદેમાં હામજી; ત્રણે કન્યાઓ સજડ થઇ ગઇ, નથી બોલ્યાનું કામજી. ॥૨૬॥ એમ કરતાં ચાર ઘડી થઇ;વળવા માંડી મુરછાયજી, જે રાજા ઉઠે તે રાજા ત્રાશીને, જીવ લેઇ નાશી જાયજી. ॥૨૭॥ એવી રીતે સહુ નાઠા

ત્યાંથી, ગણાયો ગાંગેવ બળીયોજી; પછી ગંગાસુત ત્રણે કન્યાનેલેઇને ઘર ભણી વળીયોજી ॥૨૮॥ જાતાં જાતાં મારવાડ દેશની, ભાગોળ આવી જ્યારેજી, અંબાળીકા કન્યા ગાંગેવ પ્રત્યે, બોલી ઉઠી ત્યારેજી ॥૨૯॥ ગાંગેવ શીદ મુને લઇ જાવોછો હું સલ્લને વરી ચુકીજી, તવ ગાંગેવે પરદારા જાણી, રથથી ઉતારી મુકીજી ॥ ૩૦ ॥ જારે બાપા આ ગામ છે સલ્લનું, કહી રથ રાખ્યો ત્યાંયજી; કન્યાને ગામમાં જવા દીધી, રહયો જોવા ચરચાયજી ॥ ૩૧ ॥ એટલે અંબાળીકા સલ્લની શભામાં, જઇ કરયો જુહારજી; જુઓ હું કેવી આવી ગાંગેવને મુકી ઓરે મારા ભરથારજી ॥ ૩૨ ॥ સલ્લ કહે તું થઇ વર કન્યા, ગાંગેવજીની સારજી; માટે તુજને હું નહી રાખું, જા નહીં તો મારૂં મારજી ॥ ૩૩ ॥ કન્યા કહે હું તો નહી જવાની, પ્રાણ મારો તજીશજી; સલ્લ કહે છે જાયછે કે નહી, છેદુ તારૂં શીશજી ॥ ૩૪ ॥ કન્યાએ જાણ્યું આ નહી રાખે માહરી શીગત થાશેજી, લાવ્ય દોડી પોહોચુ ગાંગેવ જીને નહી તો એ પણ જાશેજી ॥ ૩૫ ॥ એમ જાણીને દોડતી આવી, દીઠી ગાંગેવેનારજી; એટલેરથ માંડયો હાંકવા તવ કન્યાઆવીબાજી સારજી ॥ ૩૬ ॥ ગાંગેવ કહે તું અળગી રહેજે, નહીં તો કહાડું પ્રાણજી; એટલે અંબેને અંબીકા કન્યા, કરગરી વદી વાણજી ॥ ૩૭ ॥ ઓરે જેઠજી ક્ષમા કરીને લ્યો એને આપણી સાથજી; ગાંગેવ કહે નહી કામનીએ, સલ્લારાય એનો નાથજી ॥૩૮॥ એમ કહીને અળગી કહાડી, રથ દોડાવ્યો ભલી પેરજી; બે કન્યાને લઇને આવ્યો, હસ્તીનાપુર આપ ઘેરજી ॥ ૩૯ ॥ મછગંધાને કન્યા સોંપી, ગાંગેવ લાગ્યો પાયજી; મછગંધા કહે ધન છે નંદન, ભવ ભવ તુજ જય થાયજી. ॥૪૦॥ એએમ કહીને ત્યાંજ રહયા સહુ, રણ રહી કન્યા જેહજી; આંસુ પાડી આક્રંદ કરતી પીયર જવા લાગી તેહજી ॥ ૪૧ ॥ એવામાં નારદે નજરે દીઠી, વીચાર કીધો મનજી; જાણ્યું કે ઠીક થયું કન્યાને મુકી, કરૂં લડાઇ ઉત્પનજી ॥૪૨॥ એમ જાણીને નારદ આવ્યા, અંબાળીકાની પાસજી; અરે બાઇ તુને રઝળતી, હું જોઇ પામ્યો ત્રાસજી ॥૪૩॥ ફીકર નહીં તને ગાંગેવને ઘેર, મોકલવાની કરૂં પેરજી; સલ્લતણું તુ નામ દેતી જા રડતી તુજ ઘેરજી ॥૪૪॥ વળણ ॥ હું આવીને પુરીશ શાક્ષી કહિ થયા વીદાય. વલ્લભ મુખ એમ ઓચરે, હવે કન્યા રડતી જાય ॥ ૪૫ ॥

કડવું ૧૧ રાગ વૈદરભીનો.

અંબાળીકા આંસુ ભરે, કરે વિવિધ વિલાપ; હવે વલે શી માહયરી કીયા જનમના પાપ; અંબાળીકા આંસુ ભરે, ટેક; અરેરે હું વશ કન્યા થઇ, મુને નહી વરે કોય પીયર સદા નવ્ય શોભીએ, મારી શી દશા હોય. અં૦ ॥૧॥ એમ રડતી આવી કાશી દેશમાં, જ્યાં બેઠા માત તાત; પીતાજી હું ઘણી પાપણી, મારી વંઠી ગઇ વાત, અં૦ ॥૨॥ વણવાંકેએ નાત બહારીએ, મુને મુકી ઉતારી; મુખથકી કાંઇ બોલી નથી, તોયે શત્રુજ ધારી. અં૦ ॥૩॥ તવ પીતા કહે ઓ દીકરી, તારા ભવીષની ટાંક; ગાંગેવ અધર્મી છે નહીં, હશે તારો વાંક. અં૦ ॥૪॥ એવે સમે નારદજી ત્યાં આવીઆ, બોલ્યા ધરી શોક ઊર, આ પુત્રીનું મોઢું નવગમ્યુ, વાંક નથી રતીપુર અં૦ ॥૫॥ તવ કાશીરાજા કહે નાથજી હવે ટળ્યો મારો વેમ, કુંવારી પુત્રી નવ વેઠીએ, હવે કહો કરૂં કેમ. અં૦ ॥૬॥ તવ નારદ કહે ચીંતા નહીં, તમો તતપર થાઓ; માત તાતને એ દીકરી ફરશુને મઠ જાવો. અં૦ ॥૭॥ ગાંગેવના ગુરૂ એહ છે, તેને કહેજો અન્યાય; એટલે ગાંગેવ તેડાવીને સોંપી દેશે કન્યાય. અં૦ ॥૮॥ તવ ત્રૈણે ત્યાંથી નીકળ્યાં ગયા ગુરૂને મઠ, પ્રથવી પડી રૂદન માંડ્યું; આવ્યા વિદ્યારથી ઠઠ. અં૦ ॥૯॥ ત્રણે જણાને ઊઠાડીયાં,લેઇ ગયા ગુરૂ પાસ; ફરશુરામેપુછી વારતા; કેમ પામ્યાછો ત્રાસ. અં૦ ॥૧૦॥ ત્યારે કાશી રાજા મુખ બોલીયો. ધન તમારી વિદ્યાય;ગાંગેવ વીદ્યારથી તમતણો જસકયો જગમાંય અં૦ ॥૧૧॥ મારી ત્રણ પુત્રીઓનું હરણ કર્યું, તેનો ક્ષત્રીનો ધરમ, પણ બે કન્યાઓ લેઇ ગયો એક આ હીન કર્મ. અં૦ ॥૧૨॥આ મારી દીકરીરાંકડી,મુકી રખડતી રાન્ય; તે તમને લાંછન અતી, કરયુ કસાઇ સમાન્ય, અં૦ ॥૧૩॥ તવ ગુરૂજીએમ બોલીયા; ચુક પડી હશે કાંક, ગાંગેવ અસત્ય ચાલે નહી, હશે કન્યાનો વાંક. અં૦ ॥૧૪॥ કન્યા કહે કસુર નથી, સમ જો સત્ય પેર, તવ ગુરૂજી કહે રડશો નહી. મોકલું એને ઘેર, અં૦ ॥૧૫॥ છાંના રહો ને ભોજન કરો, ટાળુ તમારો તાપ; કન્યા એ ઘેર મોકલું નહીં, તો બ્રહ્મહત્યા પાપ અં૦ ॥૧૬॥ વળાણુ તવ ત્રૈણે છાના રહયાં, ભોજન કરયુ ભલી પેર, વલ્લભવદે ફરશુએ રાખીયાં પોતાને ઘેર.

કડવું ૧૨ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય, વીસ્તારી

તુજનેસંભળાવું,કહું આદ્યપરવમહીમાય.॥૧॥ ગુરૂએવીદ્યારથી મોકલ્યા, ગાંગેવને તેડી આવો; હજારો કામ પડતાં મુકાવી, હાલને હાલજ લાવો. ॥૨॥તવ વિદ્યારથીયો ત્યાં ચાલ્યા, ઉલટ છે અતિ ઉર, ગાંગેવજીને ઘેર આવ્યા, જયાંછે હસ્તીનાપુર. ॥૩॥ ગાંગેવ કહે પધારો મહારાજા, કેમ તસ્દી લીધી આજ; વિદ્યારથી કહે હાલને હાલજ;તેડે ગુરૂમહારાજ ॥૪॥ મછગંધા કહે જાવો દીકરા, ગુરૂને કામે પહેલા; તવ ગાંગેવે રથ જોડયો, નીકળ્યા વેહેલા વેહેલા. ॥૫॥ વિદ્યારથીઓને સાથે લીધા આવ્યા ગુરૂને ઠામ; ચરણમાં જઇ શીશ મુકયું, મુને તેડયો શા કામ. ॥૬॥ ફરશુરામ કહે તંન માહરા, તું ગયો કાશી દેશ; ત્રણ કન્યાનાં હરણ કીધાં, જીતીયો સર્વ નરેસ. ॥૭॥ જગતમાં મુજને શોભા આપી; લેઇ ગયો કન્યાય; પણ એક કન્યા મુકી રઝળતી, તે તેં કરયો અન્યાય ॥૮॥ એટલું મુજને લાછન આપ્યું ઓરે મારા તન; ગાંગેવ કહે આવી હશે કન્યા, તમ તણે ભોવન ॥ ૯ ॥ ફરશુરામ કહે હા આવી છે, નથી મારે તારી ચોરી; આવો કાશીરાજ અહીંઆં બેસો, બોલાવો તમારી છોડી, ॥૧૦॥ તવ કાશીરાયને એની રાણી, ત્રિજી કન્યા જેહ; ત્રણે જણાં બાહાર આવીને બેઠાં; પણ ધ્રૂજે છે દેહ. ॥૧૧॥ તે પછી ગુરૂ બોલીયા તું, કન્યાને લેઇ જા ઘેર; ગાંગેવ કહે કસુર કન્યાની તે સાંભળો મમ પેર; ॥૧૨॥ હું કન્યાને લેઇ જાતો તો, પંથ જાતાં વદી એમ, હું સલ્લરાયને વરી ચુકીછું, લઇ જાય મુજને કેમ. ॥ ૧૩ ॥ એટલે મેં પરકન્યા જાણી, ઊતારી મુકી તરત; હવે એ કન્યા નહી કામની; ભાગે ક્ષત્રીનું વરત. ॥૧૪॥ ગુરૂ કહે ગમે તેમ હોય પણ, અણઘટતું મેં કીધું છે, તુજ ઘેર કન્યા મોકલવા મેં, પાપ માથે લીધુ છે ॥ ૧૫ ॥ ગાંગેવ કહે ભલેજ લીધું, ઓ મારા માબાપ; એ કન્યા હું લેઇ જાવુ તો બ્રહ્મહત્યાદીક પાપ. ॥૧૬॥ ફરશુરામ કહે એ શું બોલ્યો, થઇ જાશે કાળો કેર; માહારૂ કહ્યું માને નહીં તો, મારી નાંખુ ઠેર ॥૧૭॥ ગાંગેવ કહે લો શીશ ખોળામાં, મારતાં ન કરો વાર; ગુરૂ કહે એમનેએમ મારૂં,તો મુજને ધીક્કાર ॥૧૮॥ યુદ્ધ કરી મારીશ તુને, મુસ્તક તારૂં કાપું; ગાંગેવ કહે યુદ્ધ કરો તો વિદ્યાની પરીક્ષા આપું ॥૧૯॥ એટલે ગુરૂ અતીશે કોપ્યા રથ કર્યો તૈયાર; રક્ત લોચને યુધે ચડીયા, હાથ લીધાં હથીઆર ॥ ૨૦ ॥ ગાંગેવજી પોતાને રથે બેઠો, નીકળીયા મડ બહાર; સામાસામી ક્રોધમાં ઊભા, ગુરૂ બોલ્યા તેણીવાર. ॥૨૧॥ સમજ દીકરા લેઈ જા કન્યા, વચન અમારૂં માનો; ગાંગેવ કહે યુદ્ધ આરંભો, વિપ્ર લાડુ ખાઇ જાણો ॥૨૨॥

એટલે ગુરૂ વિશેષ કોપ્યા, કીધો ધનુષ ટંકાર, ગાંગેવે પણ ધનુષ ચડાવ્યું, ક્ષણું ન લાગી વાર. ॥૨૩॥ વળણ.ગુરૂ ચેલા ગાજીયા, યુધે અપરમપાર; નારદ અંતરીક્ષ આવીયા, વલ્લભ કરે વીસ્તાર.

કડવું ૧૧ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જમેજયરાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવ્યું આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ બંને બળીયા બહુ કળ કળીઆ, મહા વિપ્રીત થઇ બુધ;બાણાવળીએએ બાણ લીધાં, આરંભ કીધું યુદ્ધ. ॥૨॥ ગુરૂએ નાગપાસ માર્યું બાંધવા, તવ નાગ પેદા થાય; ગાંગેવે ગરૂડાસ્ત માર્યું તે નાગને વીણી ખાય. ॥૩॥ તવ ગુરૂએ માર્યું અગ્નાસ્તર, અગ્ની બાળવા જાય; ગાંગેવજીએ માર્યું મેઘાસ્ત્ર, અગ્ની બધો હોલવાય. ॥૪॥ તવ ગુરૂએમાર્યું પર્વતાસ્તર,ચાલ્યું પર્વતનું પુર; ગાંગેવે માર્યું બાણ વજરનું, પર્વત કર્યાં ચકચુર.॥૫॥ એવેસમે બાણ મારે અગણિતાં જણાવે ઝાઝું જોર; મધમાખ્યો પેઠે બાણ ભમે તેથી, થયું અંધારૂં ઘોર. ॥૬॥ લડતા વડતા પાછા ન પડતા, કોઇ નથી થતું જેર, એમ એમ કરતાં સાંજ પડીને,સુરજ બેઠો મેર.॥૭॥ એટલે યુધ બંધજરાખ્યું ભેગા થઇને મઠ ગયા, ગુરૂચેલો ભેળુ ભોજન કીધું, સયનસમે સુઇરહ્યા ॥૮॥ એવે સમે ત્યાં પ્રભાત થયો, બે બળીયા શુભ સુબા, રથે બેસીને બહાર નીસરીયા, યુધ કરવાને ઉભા ॥૯॥ તે દન પણ અતી યુધ આરંભ્યું, દીવસ વીતી થઇ રાત;વળી પાછા યુધે બાઝ્યા થયો ત્રીજે પ્રભાત. ॥ ૧૦ ॥ એમને એમ નવદન લડીયા, એવે દસમો દન થાય; તે દન ગુરૂએ મરવું આદર્યું, યુધે બાઝ્યા ત્યાંય ॥૧૧॥ પરસુરામે મારયુ વજરાસ્તર, રથ ગાંગેવનો ભંગ;પછી અતી બાણ મારી ગાંગેવનું વીંધી નાખ્યું અંગ. ॥ ૧૨ ॥ પછી બે બાણ બળમાં માર્યાં, દારૂણ દૈવત દાખ્યાં; ગાંગેવજીના કરનાં કાંડાં આરપાર વીંધી નાંખ્યાં. ॥ ૧૩ ॥ તવ આયુધ હાથથી પડ્યા હેઠાં, ગુરૂએ મુકી દોટ; બળ કરીને ગાંગેવજીની ઝડપ ઝાલી કોટ. ॥૧૪॥ ઉચકી મસ્તક ફેરવીને, તરત નાંખ્યો ધરણ; રૂદીયા ઉપર ક્રોધથી બેઠા, આણું તારૂં મરણ. ॥૧૫॥ તવ નારદજી મન વિચાર્યું ગાંગેવ મરણ થાશે; જીવનો હશે તો કોક સ્થળે પણ લડાવવાને થાશે. ॥૧૬॥ દસ દીવસ યુધ સારૂં જામ્યું, પામ્યુ મન ઉલ્લાસ; હવે તો એને ઉગારવો એમ, ધારી ગયા ગંગા પાસ. ॥૧૭॥ ગંગા કહે કેમ

પધાર્યા, ઓ બાઇ કાળો કહેર, તારા નંદન ગાંગેવજીને ફરશુમારે છે ઠેર ॥૧૮॥ રૂદીયા ઉપર ચઢી બેઠા છે, પુત્ર કરે આંસુપાત, કહે છે કે આ વેળા નથીજ બેલી,મહારી ગંગામાત ॥૧૯॥ તેવું સાંભળી મને રડવું આવ્યું, કહેવા આવ્યો તુજ પાસ; જારે જા જઇ ઉગાર; પુત્રને, નહીતો થાશે નાશ ॥૨૦॥ તવ ગંગાજી સ્વરૂપ ધરીને, ગયા ઉદાશ મન સાથ; હાંહાં કહીને ફરશુરામના, ગંગાએ ઝાલ્યા હાથ ॥૨૧॥ રખેને મારો મહારા પુત્રને, પાતાળ જઇશ આપ; પછી જીવનાં પાપ ધોવાસે નહીં, તે તમ અંગે પાપ ॥૨૨॥ સુણી ગુરૂજી ઉઠીને ઉભા, બોલ્યા શ્રાપની વાણ; જા જેની જોડે દશ દિન લડે ત્યાં, જાજે તારો પ્રાણ. ॥૨૩॥ ગાંગેવ કહે ભલે મહારાજા, પણ કન્યા લીધી ન આપ; ગુરૂ કહે હવે ક્ષત્રી ભણાવું તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૨૪ ॥ એમ કેહીને ગયા એ મઠમાં, ગંગા થયાં વિદાય; ગાંગેવજી પણ ઘેર ચાલ્યો, પછી શું મઠમાં થાય ॥૨૫॥ ફરશુરામે ફરશી લીધી, પુરણ પ્રગટી છે રિસ; બ્હાલામાં બ્હેર કરાવ્યું કન્યા યે, છેદું એનું શીશ ॥ ૨૬ ॥ તવ કન્યાને કન્યાના માબાપ, નાઠા તેણીવાર; આધે જઇને ઉભાં રહીને કર્યો રાજાએ ઉચ્ચાર ॥ ૨૭ ॥ જા દીકરી તું રાજ્ય ભોગવ્ય, અમે તારાં માત તાત, કુંઆરીકા મુખ કેમ જોઇએ, કરીશું પ્રાણઘાત ॥ ૨૮ ॥ કન્યા કહે પીતાજી મારા; તમો એવું નવ ધારો; વનમાં જઇને ત્યાગ કરૂં છું હું પંડે દેહ મ્હારો. ॥૨૯॥ એમ કહીને વનમાં ચાલી; ઘેર ગયો કાશીરાય; અંબાળીકા કન્યા તપ લેઇ બેઠી, અઘોર વનની માંય ॥૩૦॥ શીવ તણું એણે તપ આરંભ્યું, શીવ થયા પરસન; માગ્ય માગ્ય જે માગે તે આપું, શંભુ વદ્યા વચન ॥૩૧॥ કન્યા કહે હું માગુ મહારાજા, લાગી તમારે ચરણ ગંગા નંદન ગાંગેવજી મ્હારે હાથે પામે મરણ ॥ ૩૨ ॥ મહાદેવ કહે આ યુગમાં તો સ્ત્રી હાથે નવ મરે, પણ જા હવેને અવતાર તારે; હાથે તું નાશજ કરે ॥૩૩॥ તવ કન્યાયે ચીતા ખડકી, દેહજ કીધો નાશ; ઘેલો ગાંગેવજી ઘેર ગયો ત્યાં, કીધો ભાઇઓનો તપાસ ॥ ૩૪ ॥ લાવો મારિ મછગંધા મા, વિવેક વાત વરણાવું બે ભઇને ને બે કન્યાને, આનંદથી પરણાવું ॥ ૩૫ ॥ તવ બે પુત્રની સોધ કહાડી આવ્યો મોટો સુત જેહ; નાનાની વાત સાંભળ કે, ત્યાગ કર્યો એણે દેહ ॥ ૩૬ ॥ વ્રિચીત્ર વીર્ય કહે મોટા બંધુ, એને પડ્યો તો બ્હેમ; મા સંગ વીભળતા જાણી માટે,એણે કીધું એમ ॥૩૭॥ ગાંગેવે જાણ્યું છું પુરૂષ માટે,એવું આવ્યું એને મન, એમ જાણી ભીસ્મ કરમ કીધું. ઇંદ્રિ કરી છેદન ॥ ૩૮ ॥

તે દનથી તો નામજ પડીયું, કહેવાયા ભીસ્મ પીતા; પછી કીયા વીતાડીને આપી, એકને બે કન્યાય ॥ ૩૯ ॥ વીચીત્રવીર્ય બેઊને પરણ્યો, સાંભળને તું રાય; અંબાળીકા કન્યા બળી મુઇ તે, અવતરી પંચાળ માંય ॥ ૪૦ ॥ પંચાળ દેશનો ધરૂપત રાજા, તેને દસ છે નારી;તેમાં અળખામણીને પેટે, અવતરી એ કુંઆરી ॥૪૧॥ ગર્ભ રહ્યાથી તે થઇ વ્હાલી, પણ પુત્રી અવતરી જ્યારે; એટલે પડદામાં ગભરાઇ રાણી, પણ મન વિચાર્યું ત્યારે ॥૪૨॥ વળણ॥ રાણી મન વિચારીયું, પુત્રી અવતરી કહીશ; તો તો મારા કંથને, હું અળખામણી રહીશ.

કડવું ૧૪ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજય રાજન; રાણીએ કીધો એમ વિચાર, પુત્રીનો પુત્ર ઠરાવવો સાર ॥૧॥ એમ જાણી પોતાની જે દાસ, તે ચારેને બોલાવી પાસ; સુણો દાશી તમો મારી સલાય, વાત જોજો કોઇને ન જાય ॥ ૨ ॥ પુત્રનો પુત્ર ઠરાવવો સહી;દાશી કહે છાનુરેહેશે નહીં;રાણી કહે જાણો તમે ચાર;લ્યો આપુંછું મોતીનો હાર ॥૩॥ હાર દીધા દાશી રાજી થઇ, ચારે રાણીની સલામાં રહી; રાણી કહે સભામાં જાવો, દીકરાની વધામણી ખાવો ॥૪॥ તવ દાશી ગઇ ત્યાં ચાર, જઇ રાયને કીધો જુહાર, ભાગ્યશાળી વાધ્યું ઘર સુત્ર, તમને પ્રભુએ આપ્યો પુત્ર ॥૫॥ રાયે પુન્ય કર્યું તે ઠામ, ધર્યું સીખંડી એવું નામ;ત્યાંતો વરત્યો બહુ જેજેકાર, રાજા ધ્રૂપત હરખ્યો અપાર ॥ ૬ ॥ જાણે ચાર દાશીને રાણી, પુત્રી છે તેવું નિશ્ચયમાની, દેખાડે નહીં કોઇનીઆંખે,નાનાં વસ્ત્ર પહેરાવી રાખે ॥ ૭ ॥ એમ કરતાં થયા ખટ માસ, રાજા આવ્યો રાણીને અવાસ; રાણી કૈડો મારૂં મન દુઃખ, દેખડાવો કુંઅરનું મુખ ॥૮॥ રાણી કહે ન આવશો આગે, રખે દ્રષ્ટિ કુંઅરને લાગે; તવ રાજા પાછો વળી જાય; ભલે હોજલમાં મ્હોટો થાય ॥ ૯ ॥ એમ કરતાં ગયું વર્ષ એક, રાયને જોવા થયો મોહ છેક;ગયો રાણી તણે ભોવન, બહાર રહીને વદયો વચન ॥૧૦॥ આજજ પુત્રને બારણે લાવો, મને મુખ એનું દેખડાવો, રાણી કહે સભમાં આજ, જાઓ મોકલી દઇશ માહારાજ ॥૧૧॥ તવ રાજા સભામાં જાય, કહે દાસી હવે શો ઊપાય; રાણી કહે જુઓ ચતુરાઇ, ચોરણી પેહેરાવી કન્યાને ત્યાંહી ॥૧૨॥ કુબજા દો-

પી અને રૂમાલ, વસ્ત્ર વીંટાળીને કર્યો તાલ; લ્યો દાશી દીકરી લેઇ જા-વો, રાયને મુખ આઘેથી બતાવો. ॥ ૧૩ ॥ રાજા માગે તો રાજાને દેજો, દેતાં ગુપ્ત ચુંટી એક લેજો; એટલે રડવા લાગે પામી કષ્ટી, કહીયે લાગી કોઇકની દ્રષ્ટી. ॥૧૪॥ એમ કહી છીનવી લેજો સાર, રાજા નહી કરે દે-તાં વાર; એમ કહી પુત્રી દાશીને આલી, દાશીઓ ત્યાં રમાડતી ચાલી. ॥ ૧૫ ॥ આવી રાજ્ય સભાની માંય, રાજા કહે લાવો એને હાંય; તવ દાશીએ ઊછંગમાં દીધી, દેતાં દેતાં જંગમાં ચુંટી લાધી. ॥૧૬॥ તવ કન્યા એ નાંખી ચીસ, બોલી દાશીઓ કરીને રીસ; રાજા ઘેલો લીધો સુત મા ગી, જુઓ નજર કોઇની લાગી ॥૧૭॥ રાજા કહે લેઇ જાઓ દાશી, લ-ઇ દાશીઓ ગઇ ઘેર નાશી; જઇ કહ્યું રાણીને લ્યો બાઇ, ધન ધન તમા-રી ચતુરાઇ. ॥૧૮॥ ભારે હલક્ષી નથી દીઠી રાયે; પાછી આપી દીધીકર માંયે એમ કહી રહ્યાં સહુ સાર; થયો પંચ વરસનો કુંઆર. ॥૧૯॥ ત-વ નીશાળે ભણવા જાય, સાથે દાશી રહે છે સદાય; એવે વરસ થયાં અગીયાર, રાયે દીધી જનોઇ તે વાર. ॥૨૦॥ પાસે કમળ દેશ છે એક રાજા કમળસેન વિવેક; તેને કમળીતા પુત્રીછે સારી, આવ્યો પંચાળ વીવાહ ધારી ॥૨૧॥ સીખંડીનો વીવાહ કર્યો સાર, કમળીતા સંગે તે-ણીવાર; ગયો કમળસેન આપ ઘેર, એવે થઇ લગનની પેર ॥૨૨॥ રા-જા ધ્રુપતે ધાર્યું લગ્ન કાઢયો વરઘોડો થઈ મન મગ્ન; વાજતે ગાજતે એ નરેશ જાન લાવ્યો છે કમળ દેશ ॥૨૩॥ દીધું કમળસેન્ય માન્ય, લગ્ન જોઇ આપ્યું કન્યાદાન, વર કન્યા કરયાં વીદાય, આપી પેહેરામણી અ-તી ત્યાંય ॥૨૪॥ જાન આવી છે પંચાળ ગામ, કન્યા રહી ચાર દાડા તે ઠામ; પાછી પીએર ગઇ થઈ રાજી શીખંડી સમજ્યો ઠગબાજી ॥૨૫॥ મારી માએ કીધો અન્યાય પરણાવી કન્યાને કન્યાય; જાણ્યું પણ ર-હયો સમજીને મન, એવે વીતી ગયા બહુ દન ॥૨૬॥ તવ ધ્રુપતે મોકલ્યું આણું, આવી કમળીતા સાસરે શાણું; રાયે આપ્યું જુદું ભોવન, નર નારીને કરવા સયન ॥૨૭॥ શીખંડી સમજ્યો મન સાથ, ન કરે નારી-ની સંગવાત; બોલાવે કમળીતા અતીશે પણ બોલે નહી કો દીશે ॥૨૮॥ તેથી કમળીતા પસ્તાય મન, નાવે નીંદ્રા ન કરે સયન; એવે શીખંડી નીંદ્રાયે ભરીયો, વસ્ત્ર છેડો નારે દુર કરીયો. ॥૨૯॥ દીઠો નાથને નારી સ્વરૂપ, અરેરે હવે સોધું હું કુપ, લખ્યો પત્ર છાનો બધી પેર, મોકલ્યો પોતાના તાત ઘેર. ॥૩૦॥ તાતજી જીવતી શીદ રાખી, મને જનમ કુ-વામાં નાંખી; પરણાવી નારી સંગ નારી, તમે કાંઇન જોયું વીચારી ॥૩૧॥

એવો પત્ર લખીને મોકલીયો, એક પોતાનો સેવક પળીયો; આપ્યો પત્ર કમળસેન્ય હાથ, વાંચી કળકળીયો મન સાથ. ॥૩૨॥ થયો ક્રોધાતુર અપાર, કર્યું સેન્ય પોતાનું તૈયાર; એવે પાસે આવ્યો પરધાન, કરો છો કયાં તૈયારી રાજન. ॥૩૩॥ બોલ્યો કમળસેન્ય શું જાચો, લ્યો આ પત્ર પુત્રી તણો વાંચો; વાંચી પ્રધાન બોલ્યો તે ઠામ, કશું સહસા ન કરી એ કામ ॥૩૪॥ ચાલો હુને તમે બેઉ જઇએ;સાથે સેવક સોબસે લઇએ એકાએક ન કરવી શીક્ષા, કરિએ જમાત્ર તણી પરીક્ષા. ॥૩૫॥ પુત્રીનું લખેલું હોય સાચું, પછી કાંઇ ન રાખશું કાચું;એમ સાન્ત કર્યાછે રાય, લીધા બસે સેવક સંગમાંય. ॥૩૬॥ આવ્યા પંચાળ રાય પરધાન, તાણ્યા તંબુ મોટા મેદાન; નગરબારણે એ ઉતરીયા, રાજા પ્રધાને વીચાર કરીઆ. ॥૩૭॥ ચાલો જેઇને જમવાનું કહીએ, એવે બાને અહી બોલાવી લઇએ; કરીશું એની પરીક્ષા, હોય અપરાધ તો દેવી શીક્ષા, ॥૩૮॥ એમ કહી બેઉ ઉભા થયા, દ્રુપતરાયની સભામાં જાય,દીઠા દ્રુપતે વેવાઇ જ્યારે, ઉઠી મળી દીધું માન્ય ત્યારે. ॥૩૯॥ બોલ્યા દ્રુપતપધાર્યા કયાંથી, વેવાઇ કહે જાત્રામાંથી, બોલાવો હમ જમાત્ર હાંય, લેઇ જવા છે જમવાને ત્યાંય. ॥૪૦॥ તેડાવ્યા ત્યાં દ્રુપતે કુમાર, આવ્યો સભામાં શીખંડીસાર; દીઠો સસરાને પ્રગટ્યું દુઃખ, તવ ઉતરી ગયું એનું મુખ.॥૪૧॥ નીશ્ચે માહારી જાહેર પડી વાત;હવે થાશે અતી ઉતપાત; એવે સમજ્યો કમળશેન ભુપ, બદલાયું જમાત્રનું રૂપ. ॥ ૪૨ ॥ બોલ્યો કમળશેન વચન, આવજો તંબુએ કરવા ભોજન; નીચું જોઇ બોલ્યો કે વારૂ, મોડું આવવું થાશે ત્યાં મહારૂં. ॥ ૪૩ ॥ વલણ ॥ એમ કહીને ચાલ્યો ગયો, પોતાના મેહેલ માંય; કમળશેન વલ્લભ વદે ગયો તંબુ સ્થળ ત્યાંય ॥

કડવું ૧૫ રાગ સામેરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ શીખંડી ગયો જનેતા પાસે સાંભળો માહરી માત; હું દીકરીને દીકરો ઠરાવ્યો, શા કારણે ઉતપાત ॥૨॥ માત કહે હું હતી અણગમતી,તુજ તાતને મુજ તન; વહાલી થવા આ બંગ ઉઠાવ્યો, એ મહારૂં સત્ય વચન. ॥૩॥ શીખંડી કહે ઠીકજ તે તો, પરણાવી પર કન્યાય; મારો ને એનો અવતાર બાળ્યો, એ કર્યાબહુ

અન્યાય. ॥૪॥ તે વાત જાણી માહરો સસરો, આવ્યો પરીક્ષા લેવા; નગ્ર બા'ર તે ઉતર્યો છે, આવ્યો તો નોતરૂ દેવા. ॥૫॥ જઉં જમવા તો જોઇ લે મુને, પછી કરે કાળો કહેર;મુજ તાતને ને તુજને પણ, મારી નાંખશે ઠેર. ॥ ૬ ॥ વળી બધું નગ્ર લુંટી લેશે, ઉજડ કરશે દેશ; કહો હવે તેનું કેમ કરૂં મા, થવાનો મોટો કલેશ. ॥ ૭ ॥ કહોતો હું દેહ ત્યાગજ કરૂં, પછી શું લેશે પરીક્ષા, નીશ્ચે થયા વીના સસરો મ્હારો, કોને નહી કરે શીક્ષા. ॥ ૮ ॥ માત કહે એ વીચાર સારો, મરણ કરો કુંમાર; શીખંડી કહે ધન્ય જનેતા,મુજ જીવવું ધીકાર.॥૯॥ અનેક જીવની ઉપાધી ટાળવા, હું કરવાનો એમ, એવું કહીને નીકળ્યો તે, અશ્વે બેઠો ધરી પ્રેમ. ॥૧૦॥અઘોર વનમાં આપ ચાલ્યો,સપ્ત ગાઉ સંચરીયો;ત્યાં એક મોહોટો કુઓ દીઠો, અશ્વથકી ઉતરીઓ ॥૧૧॥ અશ્વને બાંધ્યો વૃક્ષને ડાળે, મન થકી ધાર્યું મરણ; કુવા ઉપર આવીને બેઠો લબડાવી બે ચરણ ॥૧૨॥ ચોધાર આંસુ રડવા લાગ્યો કરે કલેશી શબ્દ મીઠો, તે સામો ગફામાં જક્ષ શીવનો, તેણે કુંઅરને દીઠો ॥૧૩॥ જાણ્યું કોઇ પડે છે કુઆમાં; કુઓ ઘોઝારો થાશે એમ જાણીને આવીઓએ, સીખંડીનીજ પાશે ॥૧૪॥ કહે ભાઇ તુ કેમ મરેછે, કુપ મ્હારો રદ થાય; સીખંડી કહે કીમત આપું, પણ પડીશ હું માંય ॥ ૧૫ ॥ જક્ષ કહે શા દુખ પડે છે જાણવા ઉલટ જાગે, સીખંડી કહે વાત કહેવામાં કોઇ ના કષ્ટી ભાગે ॥૧૬॥ વાત કર્યામાં થાય વગોણુ, તેથી દુખ ન રડીએ; દુખ રડે દુખ કોઇ ન ભાગે; મીથ્યા ચાકજ ચડીએ ॥૧૭॥ અંગળ જક્ષ કહે સુણ ભાઇ, ન કર આંસુપાત; માણસ સપુત જોઇએ તો, સુખે ત્યાંકરવી વાત ॥૧૮॥ તેનાથી કહી દુખ ન ભાગે તો કોક રસ્તો બતાવે પણ વારતા કર્યા વિના તો, નિવેડો કયાંથી આવે. ॥૧૯॥ માટે મને કર વારતા તું, મુજથી ભાગશે દુખ; એવાં વચન સાંભળીને, સીખંડી બોલ્યો મુખ ॥૨૦॥ ઓ ભાઇ હું છું પ્રમદા મુને, પુત્ર ઠરાવ્યો માત; તાત ન જાણે તેણે તો મુજને, પરણાવ્યો પ્રમદા સાથ. ॥ ૨૧ ॥ હવે તે પ્રમદા ઘેર આવી, તેણે જાણી મમ રીત; સસરો મારો પરીક્ષા લેવા આવ્યો ધારી વીપરીત ॥૨૨॥ જો મુજને એ અબળા જાણે, તો તે કરે ઉતપાત; પ્રજાને મારે માતને મારે, મારી નાંખે મમ તાત ॥ ૨૩ ॥ મુજ માટે થાયે નાશ ઘણાનો, તે કરતાં ગરૂં એક; જક્ષે જાણ્યું કે છે આ દયાળુ; માટે ધાર્યો વીવેક ॥૨૪॥ એમ જાણી અંગળ બોલ્યો, હું કષ્ટ તારૂં કાપું; છ માસે મુજને દેજાય પાછું તો, પુરૂષાતણ મારૂં આપું.

॥૨૫॥ સીખંડી કહે દઇ દઊ પાછું, સુર્યદેવની સાખ; વચન ચુકુ તો નર્ક ભોગવું, મુજ જનમ સતલાખ ॥૨૭॥ એવાં નીરમળ વચન સુણી, ઊઠાડયો ગ્રહી હાથ; અંગળ જક્ષે શીખંડીને; ચાંપ્યો રૂપીઆ સાથ ॥૨૯॥ કહ્યું સંભુ હું શેવક તારો, મમ વેણ સફળ થાજો; સ્ત્રી પણું એનું આવજો મુને પુરૂષ પણું એને જાજો. ॥ ૨૮ ॥ અંતઃકરણનો દીધો આશીરવાદ, તરત ટળીયો કલેશ; અંગળ જક્ષ તે નારી થયો, સીખંડી નર વેશ. ॥ ૨૯ ॥ અંગળ જક્ષે કહ્યું જા ભાઇ,તવ બેઠા તોખાર; કમળસેન્યના તંબુમાં રસોઇ, થયે થઇ બહુ વાર. ॥૨૯॥ બે વાર સેવક તેડવા મોકલ્યા, શીખંડી નહી કો ઠામ; એટલે રાજા પંડે આવ્યો દ્રુપતરાયને ધામ. ॥૩૬॥ કયાં છે તમારો દીકરો, એમ કયાં લગી રહીએ બેશી; હું જાણું છું તમે સુત, સંતાડયો, શું ગયો પ્રથવીમાં પેસી ॥૩૨॥ સાંભળી ગભરાયો દ્રુપતરાજા, કયાં ગયો હશે એ તન, એટલામાં ત્યાં આવ્યો સીખંડી તાત તણે ભોવન. ॥ ૩૩ ॥ કમળ સેન્યે કહ્યું કયાં ગયાતા, કેમ કરો બહુ વાર; સીખંડી કહે બંધન તારે અમે નથી લગાર. ॥૩૪॥જાઓ જમવા નથી આવતા,એમ કર્યો બહુ શોર;સસરાએ જાણ્યું ઢીલો હતો પણ કેમ આવ્યું આ જોર.॥૩૫॥કહ્યું કે ક્ષમા કરીને પધારો, અમારે જાવું છેઘેર; શીખંડી તવ મીત્રોને લઇને જમવા ચાલ્યો ભલી પેર. ॥૩૬॥ રાજાને તંબુએ આવીયોએ, ધ્રૂપતનો સંતાન; કમળસેન્ય કહે હવે ઊઠો, લ્યો જળને કરો સ્નાન ॥૩૭॥ પલાળવા જીણુ વસ્ત્ર દીધું; પેહેર્યું શીખંડીએ સાર રાજાને પ્રધાન ચરચા જોવા; બેઠા રહી હોશીઆર. ॥૨૮॥શીખંડીએ સ્નાન કીધું કરી પરીક્ષા પ્રધાન દીકરી ભુલી કાગળ લખતાં, પુરૂષ ધ્રૂપત સંતાન. ॥૩૯॥ ભોજ કરાવ્યાં ભાવતાંને જમાત્ર કર્યા વીદાય; રાત્રી પડી તવ શીખંડી સુવા ગયો પોતે મેહેલમાંય ॥૪૦॥ ત્યાં જઇ મળ્યો કમળીતાને, સુંદરીએ કરી સેવા; સત્ય કહો સ્વામી નર થયા કયાંથી, કાલ હતા મુજ જેવા ॥૪૧॥ સીખંડી કહે જારે રંડા, તુંતો વીશયભરી નારી; નર ન થયો હોત તો તાત તારો નાંખત સરવને મારી.॥૪૨॥અનેક જીવની ઘાત ઊપાદી, મરવા ગયો હું વન, છ માસ સુધી લાવ્યો પુરૂપાતણુ; દેઇને સત્ય વચન ॥ ૪૩ ॥ તવ નારી કહે કંથ મારા, ન જોઇએ સુખ લ્હાવો; તમ સેવાને પ્રભુ સેવા કરૂ, પુરૂષાતણ આપી આવો. ॥૪૪॥ શીખંડી કહે છ માસે વાયદો પુરણ થશે નાર; તે વારે જઇને આપી આવું, ત્યાં સુધી નર અવતાર ॥ ૪૫ ॥ એમ કહીને રહ્યા રાત્રીએ એવે પ્રભાત થાય; કમળ

રાજાએ કુંવરી તેડાવી, ભાગોળે તંબુ માંય ॥૪૬॥ ગઈ કમળીતા તંબુ વિશે પ્રધાને બોલાવી પાસ; કહો બેટી કેમ પત્ર લખ્યો તો, અમે થયા ઊદાસ ॥૪૭॥ કમળીતા કેહે શું પુછો કાકા, લખ્યો હશે મુખથકી, પણ તે પત્ર નહી હોય સાચો, શું લખ્યું તે શુદ્ધ નથી ॥૪૮॥ તરત પ્રધાન મનમાં સમજ્યો, દીકરી કાંઇ દુખે દુલી; લખતાં લખ્યો પણ નોહ્ય વાત સાચી; કાંતો જાણી જોઈ ભુલી ॥૪૯॥ પછી પુત્રીને વિદાય દીધી, રાજા પ્રધાન ગયા દેશ, શિવનું વચન સત્ય થવાને, કેવો ઊપજ્યો કળેશ ॥૫૦॥ વળણ ॥ શીવ વચન સત્યજ થવા, મરવા ગંગાતન, અંગળ જક્ષને શું થયું, વલ્લભ વદે વચન.

કડવું ૧૬ રાગ દોહરા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું કહું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વરદાન આપી રહ્યો અંગળ જક્ષ, પરણકુટીકા માંય; એવામાં એક જક્ષજ આવ્યો, પરોણાગતે વસ્યો ત્યાંય ॥૨॥ એમ કરતાં એ બંને જણને, ભાગી ગયો મન ભેદ; એક એકને બહુ સ્નેહ વાધ્યો, મરિયાદા થઇ છેદ ॥૩॥ એવે બેઊએ માંડ્યો ગ્રહસ્થાશ્રમ, લીધું શુભ સુખ નેટ; કરમ દશાએ અંગળજક્ષને ગર્ભ રહ્યો ત્યાં પેટ ॥ ૪ ॥ એવે આવેલો જક્ષ હતો તે થઈ ગયો વીદાય; એકલો અંગળ રહ્યો એના ગર્ભને ખટ માસ થાય ॥ ૫ ॥ એટલે બીજા જક્ષોએ જાણ્યું, જઇ કહી શીવજીને વાત, ઓ માહારાજા અંગળજક્ષે, એક કર્યો ઊતપાત ॥૬॥ એવે કોઇને વરદાન આપી, પુરષાતણ દેઈ દીધું; સામાનું જે સ્ત્રીપણું તે પોતે માગીને લીધું ॥ ૭ ॥ તેથી તેને મળ્યો કોઇ જક્ષ બીજો, લીધો લ્હાવો સુખરેટ; ગ્રહસ્થાશ્રમ બેઊ માંડવાથી, ગર્ભ રહ્યો છે પેટ ॥ ૮ ॥ હવે હેવા લોકો વરદાન દેશે, માગી લેશે સહુ શ્રસ્ટી;પછી તમારૂં તપ કરીનેશું કામ ભોગવે કસ્ટી॥૯॥ એવું સાંભળી શીવજી બોલ્યા, દશવીશ શેવક જાવો; અંગળજક્ષને આ સ્થળે જઇને, હાલ હાંઈ તેડી લાવો॥૧૦॥ એટલે દરબાર જક્ષો આવ્યા, અંગળ સ્થળ તતક્ષેવ, પોકાર કીધા દ્વાર તું ઊઘેડ,તને તેડે માહાદેવ ॥૧૧॥ અંગળ કહે નથી ઊઠાતું, મારા ભવિષના ભોગ; જાવો જઈને શીવને કહેજો, થયો જલંદર રોગ ॥ ૧૨ ॥ જક્ષો કહે જોવા દે અમને, ઊઘેડ તારાં દ્વાર; અંગળ કહે નહી ઊઘેડું,સુણી સૌ કોપ્યા અ-

પાર ॥૧૪॥ ઝુંપડીનાં દ્વાર ઉતારી નાંખ્યાં, ખેંચી ઉભો કર્યો મથી; અં-ગળ કહે ગમે તે કરો પણ, ત્યાં આવવાનો નથી. ॥૧૪॥ એટલે જક્ષો-એ ઉચકીને ત્યાં, અંગળ જક્ષને લીધો, સીવ પારવતી બેઠાં છે ત્યાં, લાવીને મુકી દીધો. ॥૧૫॥ મહાદેવ જોઇને હસવા લાગ્યા, ઠીક કર્યું પુ-ન્ય કામ; જા તને વરદાન હું દેઉં છું, સદા રો આમને આમ. ॥ ૧૬ ॥ તવ અંગળે કપાળ કુટયું હું કરવા ગયો ધર્મ ધર્મ કરતાં ધાડ આવી, ધર્મનાં નડીયાં કર્મ ॥૧૭॥ રડતો રડતો વીશ્રામ આવ્યો, અતી થયો ઉદાસ, એવે શીખંડીને વરદાન આપે, પુર્ણ થયા ખટ માસ. ॥ ૧૮ ॥ એટલે શીખંડી અસ્વે બીરાજ્યો, ગયો અંગળને ઠામ, લેરે ભાઇ પુર-શાતણ તારૂં, સાર્યું તેં મારૂં કામ. ॥ ૧૯ ॥ અંગળ કહે એ તારા કરમ-નું, મને થયો શીવ શ્રાપ; તેં તો પુરવે પુન્ય કરેલાં, મેં તો કરેલાં પાપ. ॥ ૨૦ ॥ જારે ભાઇ તું ઘેર તારે, એટલે શીખંડી ઉઠયો; જો ભા-ઇ હવે હું જાઉં છું ને, સોગનથી છુટયો; ॥ ૨૧ ॥ એમ કહીને અસ્વે જ બેઠો આવ્યો પોતાને ઘેર; સદા નર રૂપ રહેવાનું થયું, કહી નારી-ને પેર. ॥ ૨૨ ॥ અતી આનંદ પામ્યા નરનારી રીજ્યા શ્રી ભોળા-નાથ; ગંગા નંદન ગાંગેવજી તે, મરશે શીખંડી હાથ. ॥ ૨૩ ॥ એ કથા રહી એટલે તું સાંભળ પરીક્ષત તંન; અંબે અંબીકાનાં લગ્ન કર્યાં છે, વિચીત્ર સંગ પાવન. ॥ ૨૪ ॥ વિચીત્ર વીર્ય પરણ્યા પછીઆવી મળ્યો પાપથી યોગ; પુરવના પાપથી ઉતપન્ન થયો, માહાભારે ક્ષય રોગ ॥૨૫॥ ઉઠાય બેસાય ખવાય નહીતે સર્વ કરે સંતાપ; મછગંધાને ગાંગેવ જી તે, નિત્ય કરે અદાપ. ॥ ૨૬ ॥ મછગંધા તો એમ વિચારે ક્ષય રોગે તો મરી જાશે; બે કન્યાયો અપાયમાં નાંખી, વંશ વૃદ્ધી કેમ થાશે.॥૨૭॥ એવામાં વાત યાદ આવી મુજ સુત વેદવ્યાસ, જનમી ગયા ત્યારેકહે-તા ગયા છે, તમ દુખ કરીશ નાશ. ॥ ૨૮ ॥ એમ જાણી કીધું આરાધન, વ્યાસજી આવ્યા સાર; કહે માત મને કેમ સંભાળ્યો, કેહે મછગંધાનાર. ॥ ૨૯ ॥ અરે દીકરા દુઃખ ભાગો, પાળો વદેલું વેણ; વ્યાસજ કહે શું દુઃખ માતા, સત્ય કહો મને કેણ. ॥ ૩૦ ॥ મછગંધા કહે એ વીર તારો એને થયો રોગ ધાડો,ક્ષય થયો છે તેથી વંશ જાશે,માટે એ દુઃખ મટાડો ॥૩૧॥ વ્યાસજી કહે માવડી મારી, ચાહય તેટલું મરો મથી; એનાપુરવ-ના પાપનો રોગ છે, તે મટવાનો નથી. ॥ ૩૨ ॥ મછગંધા કહે દુઃખ મટે નહી, તો તમે શું બોલ્યું પાળ્યું; હાંઇ આવીને નહી મટે કહી, ઉલટું કાળજું બાળ્યું ॥ ૩૩ ॥ વંશની વૃદ્ધી થાય નહી, ભાગી પડે ઘરસુત્ર;

વ્યાસજી કહે ઇચ્છા હોય તો, નેત્રથી આપું પુત્ર ॥ ૩૪ ॥ વીચીત્ર વિર્યનિ જેટલી નારી, તેટલી કરે સ્નાન; એકાન્ત સ્થળ મને બેસવા આપો, ત્યાં આવે નગ્ન નિદાન ॥૩૫॥ મમ સ્થળ બેસવા ગાયને ગોબરે લીંપી કુંભ ત્યાં થાપો; ત્રણુસેને સાડ ઘ્રતના દીપક, પ્રગટ કરીને આપો ॥૩૬॥ ત્યાં બેસું આરાધન કરવા; વરદાન આપવું ફાવે; એકે એકે સ્નાન કરીને, માહરી પાસે આવે ॥૩૭॥ એટલે હું નેનગર્ભ આપીશ, દુખના દીવસ જાશે; વરદાન પામશે પુત્ર મળશે, વંશની વૃધ્ધી થાશે ॥ ૩૮ ॥ તવ મછગંધા થઇ ઘણી ખુશી, એકાન્ત સ્થળ લીંપી આપ્યું ઘ્રત દીપક પુજાપો મુકયો, ત્યાં વ્યાસે આસન સ્થાપ્યું ॥ ૩૯ ॥ પ્રથમ અંબેયે સ્નાન કીધું, પાસે નહિ સુત્રધાર; નગ્ન સ્વરૂપે વ્યાસજી પાસે, જાતાં ક્યોં વિચાર ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ પરનર પાસે પરવરૂ, વસ્ત્ર વિના હું કેમ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે વામાને પડયો વ્યેમ.

કડવું ૧૭ રાગ મારૂની દેશી

વૈશમપાયે બોલીયા તું સુણ જનમેજેરાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અંબે તો શરમાઇ ઘણેરૂ, નગ્ન કેમ જવાય;ગયા વિના તો કાજ ન થાએ, કાહયા થઇ કોસ ખવાય ॥૨॥ એ એમ જાણી નગન ચાલી, ડોકી રાખીને નીચી; સરમ સાહુની બે ચક્ષુનિ લોચન દીધાં મીચી ॥૩॥ નેત્ર મીચી વ્યાસજી પાસે, સનમુખ આવી ઉભી, વેદમ વ્યાસે નખ શીખ સુધી, નીરખી એની ખુબી ॥૪॥ નીરખીને નેનગર્ભ આપ્યો, જબાઇ દુખડું જાશે; પણ નેત્ર મીચીને આવિ માટે અંધ દીકરો થાશે ॥૫॥ અંબે કહે લ્યો નેત્ર ઉઘાડું, તવ વ્યાસજી એ કહ્યું, હવે મીથ્યા મારે ફાંફાં થનાર હતું તે થયું ॥ ૬ ॥ તવ અંબા એ વસ્ત્રો પહેર્યાં, સાસુની પાસે આવી; ઓ સાસુજી ક્ષમા કરો હું, અંધ દીકરો લાવી ॥૭॥ સાસુએ લેલાટ હાથ મુકયો, અંબીકાને કહ્યુ જાવો, આતો લાવી આંધળો પણ, તમે સારો લઇ આવો ॥૮॥ તવ અંબીકાએ સ્નાન કીધુ, ડહાપણ ડોળ્યું ભોળી; સુત સારો લાવવાને અંગે ચંદન લીધું ચોળી ॥૯॥ વ્યાસ પાસે જઇને ઉભી, વ્યાસે કહ્યું દુખ જાશે; પણ ચંદન ગોળીને આવી તે, પીન્ડરોગીયો થાશે ॥૧૦॥ અંબીકા કહે લ્યો ધોઇ નાખુ, વ્યાસજીએ તવ કહ્યું; હવે મીથ્યા મારે ફાંફાં થનારૂં તે થઇ ગયું ॥૧૧॥ તવ અંબીકાએ વસ્ત્ર પહેર્યાં, સાસુની પાસે

આવી ઓરે સાસુજી ઓરે સાસુજી, હું પીન્ડ રોગીયો લાવી ॥ ૧૨ ॥ મછગંધા કહે ભવિષ્ય મ્હારૂં, બેઉ રૂડા લાવી તન, વીચીત્ર વીર્યના રાખ્ય દાશી, તે પ્રત્યે વદી વચન ॥૧૩॥ જારે બાઇ તું રાખ્ય દાશી છે વીદુરા તારૂ નામ, લૈ આવો પુત્ર વ્યાસજી પાસે, પ્રભુ રાખે કાંઇ નામ ॥ ૧૪ ॥ તવ વીદુરા સ્નાન કરીને, કરવા લાગી ખુબી; જાણ્યું સારો સુત મળે માટે, ભજન કરતી ઉભી ॥ ૧૫ ॥ વ્યાસજીએ નખ શીખ લખી નીરખી, જા બાઈ દુખ તારૂં જાશે; ભજન કરતી આવી માટે ભક્ત દીકરો થાશે ॥ ૧૬ ॥ વીદુરા વસ્ત્ર પહેરીને ચાલી સાસુજી પાસે આવી; સુણો સાસુજી સુણો સાસુજી ભક્ત દીકરો લાવી ॥ ૧૭ ॥ મછગંધા કહે શું સારો લાવી, હવે મારૂં ઘર બેઠું; જગતતણી કહેવત છે ઘર, વંઠ્યુ ભગતડું પેઠું ॥૧૮॥ એટલામાં વેદમ વ્યાસ આવ્યા; મછગંધાની પાસ કેમ માતા સુખી થઈ સાતા, તવ બોલી થૈ ઉદાસ ॥૧૯॥ એકને આપ્યું આંધળુ ને, બીજીને આપ્યું રોગી ત્રીજીને આપ્યું ભગતડું ભગતાઈ રાજ્યનું ભોગી ॥૨૦॥ રોગીયુ તે રોગમાં મરવાનું, ભગતડું ભગતાઇ કરશે; ત્રીજું પીટયું આંધળું ભીંતે ભીંતે ભચકાઈ મરશે ॥૨૧॥ એવો દીકરો દીધો મુને કેમ ચાલે ઘરબાર, વ્યાસજી કહે માતા મ્હારી કલેશ ન કરો લગાર ॥૨૨॥ મોહોટો નંદન અંધ થશે તે; ચલાવશે ઘર સુત્ર; ધ્રત્રાષ્ટર નામ પાડજો એનું, તેને થાશે સો પુત્ર ॥૨૩॥ પંડે રોગીયો પુત્ર તમારો વશ કરશે ગામો ગામ; પાંચ પુત્રનો પીતા થાશે, પાન્ડુરાજા એનું નામ ॥૨૪॥ ત્રીજો તમારો ભક્ત દીકરો, ઇશ્વર સેવા કરશે, એની ભક્તિથી માતા તમારી સાતે પેડી તરશે ॥૨૫॥ એને પેટ નહી થાય પ્રજા ધરજો વિદુરજી નામ; એવાં વચન સાભળીને, પ્રસન્ન થયા તમામ ॥૨૬॥ ધન મહારાજા દુખ ફેડયું, તવ થયા વીદાય; વ્યાસને વચને ગર્ભવંતી થઈ ત્રણે કન્યાય ॥ ૨૭ ॥ દશે માશે પુત્ર પ્રગટીયા, પરભવનો સંબંધ; અંબે નારીને ઉપજ્યો તે બેઉ નેત્રથી અંધ ॥૨૮॥ ધ્રત્રાષ્ટર નામ તેનું પાડયું, અંબીકાને બીજો થાયે; પીંડ રોગીયો પણ પ્રાક્રમી, નામ ધર્યું પાંડુરાય ॥૨૯॥ પછી થયો વીદુર દાસીને, વીદુરજી ધર્યું નામ; ત્રણે પુત્રો પ્રગટ થયા, હરખ્યું આખું ગામ ॥ ૩૦ ॥ ભીષ્મ પિતા અતિ આનંદ પામ્યા, ઘણાં કર્યાં પુન દાન, દીવસે દીવસે થાય છે મ્હોટા, વીચીત્રના સંતાન ॥૩૧॥ પાંચ પાંચ વરસના થયા પુત્રો, કરે વિદ્યાભ્યાસ; તે સમે વીચીત્ર વીર્યનો, દેહ થયો ત્યાં નાસ ॥ ૩૨ ॥ પછી પાછા ભીષ્મ પીતાએ, ચલાવવા માંડયું રાજ, અંધને અભ્યાસ

મોટે કરાવે રાજ્યનીતિનું કાજ. ॥૩૩॥ પાન્ડુ રાજાને બાણુ વીદ્યાભણાવે ભીસ્મ પીતાય; વીદુરજી વીદ્યા ભણે નહી, ગોવીંદ ગુણ ગાય. ॥ ૩૪ ॥ એવે થયા અગીઆર વરસના, ઉપવીત દીધાં ત્યાંય; રાજ્યાસન અંધને બેસાડયો, જેષ્ટ શોભે જ્યાંય. ॥૩૫॥ પછી ચલાવે રાજ્ય રૂડી પેર; પણ કન્યા ન દે કોય; પ્રથમ મોહોટો પરણાવવો જોઇએ, વીવાહ તેનો કયાં હોય ॥૩૬॥ ગાંધાર દેશનો ગાંધાર રાજા; તેને છે ત્રણ નાર; પણ પેટ કાંઇ ફરજન નથી તેથી ઉદાશ અપાર, ॥૩૭॥ વળણ ॥ પેટ પ્રજા તેને નહી,તેથી ગભરાય મન; વલ્લભ કહે એ રાજીઓ ચાલ્યો તપ કરવાવન.

કડવું ૧૮ રાગ સોરઠની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, શુણ જનમેજયરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ગાંધાર રાજા તપ કરવાને નીકળી ચાલ્યો વન; આઘે જાતાં એક શીવાલય દીઠું,ત્યાં બેઠો રાજન॥૨॥ જપજપતો તપતપતો, ધરતો શીવનું ધ્યાન; શ્રાવણ માસેને સોમવારે, શીવ રીજ્યા ગાધાર ॥ ૩ ॥ ગાધારને શીર કર મુકયો આવી, કષ્ટ હું તારી કાપું;માગ્ય માગ્યરે પ્રસન્નછું હું, જે માગે તે આપું ॥ ૪ ॥ ગાંધાર કહે ઓરે મહારાજા, આપો મને એક તન; શીવ કહે જા પુત્ર થાશે છે માહારૂં વચન. ॥૫ ॥ શ્રાવણ માસે ને સોમવારે, પુર્ણ કર્યું મન કામ; માટે તારા પુત્રનું ધરજે, શ અક્ષર પર નામ ॥ ૬ ॥ ગાંધાર કહે શકુની એવું, પાડીશ પુત્રનું નામ; એમ કહીને ઘેર ચાલ્યો, શું બન્યું તે કામ. ॥૭॥ મહાદેવજીનો નંદીએ તેણે, મન કર્યો વીચાર; મુને પારવતી કુંવારો, કુંવારો કહેછે હરનીશ સારા॥૮॥ તે માટે મ્હારૂં મેહેણું ટાળુંજાણી ગાંધાર કને જાય; લે ગાંધાર જો જોઇતી હોય તો, હું આપું કન્યા ॥૯॥ ગાંધાર કહે ધન્ય ભાગ્ય મારૂં, દહીંને દુધ બે મળે; નંદી કહે કહુ તેમ કરે તો, ભાગ્ય તારૂં ભળે ॥ ૧૦ ॥ પાંચ વરસની થાય પુત્રી, પરણાવવી મુજ સંગ;એવું કબુલ કરે તો વરદાન,આપુ ધરી ઉમંગ॥૧૧॥ ગાંધાર રાજાએ મન વીચાર્યું હાલ જાવું હા પાડી; નંદી પરણવા આવશે તવ;મારીને મુકીશ કહાડી ॥ ૧૨ ॥એમ વીચારી કબુલ કીધું. નંદી કહે દુખ જાજો; શીવ સવારી કરે મુજ પર તે, પુન્યે પુત્રી તુને થાજો ॥૧૩॥ બે વરદાન લેઇ રાજા ચાલ્યો; ગયો પોતાને ઘેર; બે પ્રેમદાને ગર્ભ રહ્યો; પુર્ણ પ્રભુની મેહેર ॥ ૧૪ ॥ દસ માસે બે બાળક થયાં

એક તનયા એક તન; આનંદ ઓચ્છવ થયો ઘણેરો, રાય તણે ભોવન ॥૧૫॥ બંને બાળક ઉછરે છે દીનદીન વેહેજ દાખે વરદાન આપી નંદી ગયેલો, તે દીવસ ગણી રાખે ॥૧૬॥ એવે કન્યા પાંચ વરસનીથઇ બરોબર જ્યારે; પારવતીની પ્રત્યે નંદીયો, હશીને બોલ્યો ત્યારે ॥૧૭॥ ઓરે મારી પારવતી માતા, હવે મહેણું નવ ખાવું; આજ મુજને શણગારો તો, પરણવાને જાવું ॥ ૧૮ ॥ પારવતી કહે ભલે ભલે ભાઇ, વારણાં તારાં લેવું, પણ પરણ્યા વીના પાછો આવે તો; પેસવા નહી દેવું ॥૧૯॥ એમ કહીને શીંગ રંગ્યા રંગ્યું પુછ સુવર્ણ; લેલાટ કીધો ચાંદલોને, ઝાંઝર પહેરાવ્યાં ચર્ણ ॥૨૦॥ પછી નંદીયો ત્યાંથી નીકળીયો આવ્યો એ ગાન્ધાર દેશ; રાજ્ય સભામાં બેઠો છે જ્યાં, ગાન્ધાર રાય નરેશ ॥૨૧॥ ત્યાં આવિને બોલ્યો સભામાં, ગાંન્ધાર રાજા લાવો; વાયદા પ્રમાણે આવ્યોછું, હવે મુને પરણાવો ॥૨૨॥ ગાંન્ધાર કહે ગાય પરણાવું, નંદી બોલ્યો ખુંખારી; વરદાન દઇ દીકરી તને આપી પરણ્યા તે ગાન્ધારી ॥૨૩॥ તવ ગાંન્ધાર રાય કળકળીઓને, બોલ્યો ઘણો ક્રોધ ભેર, શું જુઓછો શેવક માહારા, નંદીને મારો ઠેર ॥ ૨૪ ॥ શેવક ઉઠયા મારવા દુટયા પ્રહાર કર્યો મારો મારો મારો ઉચું પુછડું લઇને નંદી બરાડા પાડતો નાઠો ॥૨૫॥ છાનોમાનો જઇ શીવને મળીયો, માહારાજ જુઠી આ શ્રષ્ટી; ગાન્ધારને મેં દીકરી આપી, ભાંગી એની કષ્ટી ॥૨૬॥ મુજ સંગ પરણાવવાનું કહ્યું, માટે આપ્યું વરદાન, ગયો પરણવા ત્યારે મુને, મારી કર્યો હેરાન ॥ ૨૭ ॥ પરણ્યા વિના હું ઘરમા આવું તો; પાર્વતી મા મુકે કહાડી; તમે ભોળાનું વાહન ભોળું, દુનીયાં થઇ અનાડી ॥૨૮॥ તવ મહાદેવે ભસ્મજ ચોળી, જા તુજને નહીં વાગે;કદાપી કાંઇ વાગે તો પણ,જા તુજને નહી લાગે ॥૨૯॥ સાંભળી નંદીયો સુર ભરાયો, ગયો ગાન્ધારને ઘેર, લાવ્ય અલ્યા તાહરી દીકરી તું નહી તો થાશે કેહેર ॥૩૦॥ સાંભળી ગાંન્ધાર કળકળીયોને સેવકે દીધો મારડાંગ લાકડીયોથી કુટયો પણ, વાગ્યું નહી લગાર ॥ ૩૧ ॥ પછી નંદીએ શીંગડાં ઘાલ્યાં નગ્રની ભોમીમાંય; બળ થકી પ્રથવી ઉંચી કરી નગ્ર ધ્રુજ્યુ તવ ત્યાંય ॥૩૨॥ ગાંન્ધારે જાણ્યું ગજબ થાશે, નગરી ઉંધી કરી દેશે; એમજાણીને ગાંન્ધાર બોલ્યો, આવીને કંગાલ વેશે ॥૩૩॥ ઓ નંદીયાજી ક્ષમા કરોને, કરશો નહી હેરાન; કોઇ ન જાણે આવો ઘરમાં, દેઉં હું કન્યાદાન ॥૩૪॥ નંદી કહે હું એમ ન પરણું, ચોરી બાંધો ઘરબહાર; બ્રાહ્મણ આવેને પરણાવે, ગાય ગીતાં સૌના

ર ॥૩૫॥ ગાંધાર કહે તેમ કરૂં છું,હવે કરો ક્ષમાય; તવ નંદીયે શીંગડાં કહાઢયાં, મંડપ રચાવ્યો રાય. ॥ ૩૬ ॥ લોટા મુકીને ચોરી બાંધી, વીપ્ર બોલાવ્યો શાર;પરાણે પુત્રી પેરણાવા માંડી, નંદી બોલ્યો તે વાર ॥૩૭॥ પુરણ પરગુત નથી પરણવું, નહી મારે કન્યાનું કામ, આતો કુંવારામેળું ટાળું છું, પરણ્યો એવું એક નામ. ॥ ૩૮ ॥ તવ ગોરે ત્યાં મીંઢળ બાંધ્યું; નારીને ચરણે સાર;લેલાટ ફ્રીધો કુંકાનો ચાલ્લો, ફ્રીધો લગ્ન આ ચાર. ॥૩૯॥ નંદી કહે નથી પરણવું, એમ કહી થયો વીદાય, કહેવાશે દુનિયામાં નંદી પરણ્યો, ગાંન્ધારની તનીઆય ॥ ૪૦ ॥ ગાંન્ધારે પ્રધાન ને કહ્યું આ વાત જાહેર હોય, તો પછી આપણી દીકરીને, પરણશે નહી કોય. ॥૪૧॥ માટે તમે સંચરો વહેલા, ગમે તે ક્ષત્રી લાવો; વાત ઝાકર પડતાં પહેલાં, લાવીને પરણાવો. ॥ ૪૨ ॥ એટલે પ્રધાન વર શોધવાને નીકળ્યો તેણી વાર; જ્યાં જઇને પુછે ત્યાં સઘળે; ગયેલા સમાચાર ॥ ૪૩ ॥ તેને તે રાજા એમ બોલે, આખલાની કન્યાય, તે વશ કન્યા અમારાથી કદી નવ્ય વરાય. ॥૪૩॥ પ્રધાન સઘળેથી વળ્યો પાછો, ગાંધાર પાસ જાય; સઘળે વારતા ગઇ ફેલાઇ, કો નથી કહેતું હાય. ॥૪૪॥ ગાંન્ધાર કહે પ્રધાન મ્હારા, વાત થઇ બન્ધુ તેમ; દીકરો કુંવારો રાખી એ પણ કન્યા રખાય કેમ. ॥ ૪૬ ॥ પ્રધાન કહે વર બતાવું, પણ તમને લાગે દુખ; માટે મનમાં સમજી રહયો હું કેહેવાતુ નથી મુખ. ॥૪૭॥ રાજા કહે એમાં દુખ શાનું, નહી ધરૂં મન દ્વેષ, પ્રધાન કહે હસ્તીનાપુર નાત બહારીયાનો દેશ. ॥૪૮॥ તેનો તન અંધગાદીપતી છે, કન્યા નથી કો દેનાર; તેમ આપણી ગાંન્ધારીને, કોઇ નથી લેનાર. ॥ ૪૯ ॥ કોહોતો જુગ્તે જોડું મેળવીએ, તવ બોલ્યા રાજાન,સુખે જઇ વીવાહ કરી આવો સત્ય છે તુજ વચન.॥૫૦॥ વળણ॥ સત્ય વચન છે તુજ તણું,દઇશું કન્યાદાન; વલ્લભ કહે ત્યાં મોકલ્યો રાજાએ પ્રધાન.

કડવું ૧૯ રાગ ચોપાઈ.

ચાલ્યો પ્રધાન હસ્તીનાપુર, વીવા કરવા ઉલટ અતી ઉર, આવ્યો નગ્રમાં પ્રેમથી પળીયો, જઇ ભીસ્મ પીતાને મળીયો. ॥૧॥ ભીસ્મે પુછી ત્યાં કુશળક્ષેમ, પછી કહ્યું પધાર્યા કેમ; કહે પ્રધાન સુણો પેર, વીવા કરવા આવ્યો તમ ઘેર. ॥ ૨ ॥ રાજા ગાંનધારની ગાંનધારી, તેવી તે છે કન્યા કુઆરી;તમતન અંધ છે તેની સાથે, કન્યાદાન દીજે અમ હાથે

॥૩॥ સુણી ભીસ્મ કહે સુણો વાત, એતો પરણી નંદીયા સાથ; વરી કન્યા તે કેમ લેવાય, લેતાં અતીશે અધર્મ થાય ॥ ૪ ॥ નાત બહાર અમો સરવથી, પણ જાત બહાર ગયા નથી; કહે ગાંન્ધારનો પ્રધાન,સુણો ગંગા તણા સંતાન ॥૫॥ કન્યાનું કુળજોઈ થાઓ મગ્ન;નથી થએલું આખું લગન; અડધા લગ્નની કન્યા લેવાય,પુછો વિપ્રને સઉ સંદેહ જાય; ॥ ૬ ॥ નથી એ કન્યા કોઈ લેનાર, તો આ વરને કોણ દેનાર; નાત બહાર વળી આંખે અંધ, માટે સમજી કરોને સંબંધ ॥૭॥ તવ ભીસ્મે ત્યાં વેળા વીચારી, તેડયા વીપ્ર મ્હોટા આચારી; તેમને પુછયું પડીને પાય, કહો આ કન્યા કેમ લેવાય ॥ ૮ ॥ બોલ્યા બ્રાહ્મણો બાધજ નાવે, જો એ કન્યા જાત્રા કરી આવે; સંગે જાય કન્યાદાન દેનાર, પછી બાધ રહે ન લગાર ॥૯॥ સુણી ભીસ્મ કહે એ પ્રધાન, કરાવો જાત્રા તીરથ સ્નાન; પીતા પુત્રી બંને જણ જાય, પછી અમારે લેવી કન્યાય ॥૧૦॥ તવ પ્રધાને શ્રીફળ દીધું,ભીસ્મજીએ કબુલ કરી લીધું; ગયો પ્રધાન ગાંન્ધાર દેશ, કીધો ગાંનધાર ગ્રહ પ્રવેશ ॥૧૧॥ કહી વીવાતણી બધી પેર કીધો નાત બારીઆને ઘેર; તે પણ પ્રથમ કહેતો તો નાય, દોશ મુકી આવો તો એની રાય ॥૧૨॥ માટે પીતા પુત્રી ત્યાર થાવો, અડસઠ તીરથ યાત્રાએ જાવો; તવ ગાંનધારને ગાંનધારી; કરી યાત્રા જવાની ત્યારી ॥ ૧૩ ॥ દ્રવ્ય લેઇને બેઉ નીકળીયાં, પોતા પુત્રી યાત્રાએ પળીયા; જાય તીરથેતીરથ કરી સ્નાન, કરે વીધી પ્રમાણે દાન ॥૧૪॥ યાત્રા કરીને પાછા ફરીયા; રસ્તે કુંતલપુર ઉતરીયાં, કુંતલપુરના કુંતી ભોજ રાય તેડી ગયો નગરની માંય ॥૧૫॥ રાખ્યા લઈ જઈને પોતાને ઘેર, કીધી પરોણાગત બહુ પેર, કુંતીભોજને દીકરી રૂપ ધામ, જેનું કુંતાજી એવુંછે નામ ॥ ૧૬ ॥ તે પણ ગાંનધારી જેવડી કન્યાય,એ બેને થયાં બે નપણાં ત્યાંય; રમી જમીને રાજી હુતા, રાત્રીએ બેઉ ભેળા સુતાં ॥૧૭॥ બોલી કુન્તા ગાંધારી શું એમ બાઈ યાત્રાએ નીકળી કેમ; નારી નાની હોય સરવથી, તેને જાતરા જાવું કહ્યું નથી ॥૧૮॥ સુણી ગાધારી કહે સુણ બેની, અડચણ વીના કો નીકળે શેની;તનેશું કહું વારતા વરણી, મને આખલો ગયો છે પરણી ॥૧૯॥ મારો તાત થાકયો માહામથી પણ મુને કો પરણતું નથી; છેવટ પરણાવવા કરી પેર, દેવા નાત બાહારાને ઘેર ॥ ૨૦ ॥ તેણે પણ કરયું હા તવ કરી આવ્યાં અમે હાઈ ॥૨૧॥ કુન્તા કહે ભવીસ્યની વાત; કરો સયન ગઈ બહુ રાત,મારે ઉઠ-

વુ છે બહુ વહેલી, જાવું છે નદીએ સાહેલી ॥૨૨॥ નદી કીનારે છે એક રૂશી, મમ તાતે રાખ્યા થૈ ખુશી, મઠ બાંધી આપીને વસાવ્યા, છ મહીનાથી દુર્વાસા આવ્યા ॥ ૨૩ ॥ નથી કો રૂષી તપશ્વી એવા, હું હમેશાં કરૂછુ શેવા; આજ જવાના છે એ રૂશી, મુજ ઉપર થયા છે ખુશી ॥ ૨૪ ॥ કહ્યું વહેલી આવજે બાળ, જોજે ન થાય પ્રાતસકાળ; આવજે વહેલી રાખીને નેક, કહ્યું દઈશ મંત્રજ એક ॥૨૫॥ તે મંત્રથી દુખ તારૂ જાશે, તને એકસો દીકરા થાશે; માટે મ્હારે જાવું છે ત્યાંય; એમ કહી સુતાં સજ્યામાંય ॥૨૬॥ નીંદ્રાવશ થઈ કુન્તાય, જાગે ગાંન્ધારી વીચાર થાય, મારૂં ભવિષ્ય છે બહુ વાંકુ, મળશે કંથ આંધળો રાંકુ ॥૨૭॥ માટે પરોઢે ઉઠીને હું જાવું, રૂશીને છેતરી મંત્ર લાવું; એવા વીચારની ધારે વાત, એમ કરતા ગૈ ત્રણ પોહોર રાત ॥૨૮॥ કુન્તા ભર નીંદ્રામાં પોઢી, ઉઠી ગાંન્ધારી વસ્ત્ર ઓઢી; છાનીમાની ચાલી નદી તીર, આવી રૂશીને મઠ ધીર ॥ ૨૯ ॥ આધું ઓઢી મઠમાં પેઠી, વસ્ત્ર વાસણ વીછળવા બેઠી; કુન્તાએ કહ્યું જેમ જેમ; કર્યું કામ બધું તેમ તેમ॥૩૦॥પછી ચરણ ચાંપવા લાગી,આપો આપો મંત્ર લીધો મુખ માગી રૂશી ભોળીયા તે પ્રેમ વાપ્યો, જાણી કુન્તાને મંત્રજ આપ્યો ॥ ૩૧ ॥ મંત્ર શીખી ઉઠી તેણીવાર, આવુંછુ કહી નીકળી બહાર; નાઠી ગઇ કુન્તાને ભોવન, જઈ ભેળું કર્યું સયન ॥૩૨॥ એવે કુનતાજીજાગીનેગઇ, નાહી દુરવાસાના મઠમહી, દીઠું સઘળું કરેલ કામ; કેમ મહારાજ કીધું છે આમ ॥૩૩॥ સહુ કામ કીધું કેમ હાથે, હું આવીછું થતે પરભાતે; કહે રૂષી બેટા તેં કીધું; મારે હાથે નથી કરી લીધું ॥૩૪॥ કહે કુનતા હું હમણાંજ આવી, પુછયું તમોને શીશ નમાવી; તેમ છતાં જુઠું બોલો અતી; એમ કરી મંત્ર આપવો નથી ॥૩૩॥તવ રૂશીએ શમાધિ કીધિ, જ્ઞાનથી વાત ઉચારી લીધી; ઉતારી સમાધી રૂશીરાય, કોણ બેનપણિ થઈ કુંતાય ॥૩૬॥ કહે કુનતાજી એક ગાંધારી, આજ બેનપણી થઈ મ્હારી, કહે રૂષી તેને વાત કહી તુજ બદલે તે મંત્ર લઈ ગઈ ॥૩૭॥ સુણી કુંનતાજી બોલી વચન, એક દીનમાં લીધા સો તન; મારી બહુ શેવાથી કષ્ટ કાપો, મને પાંચ સાત લાખ સુત આપો ॥૩૮॥ બાળ બુધ્ધિથી બોલી એમ, રૂષી કહે ગાંડી થઈ કેમ; હવે નથી મંત્ર મુજ પાસ, કુનતા કહે કરૂં દેહ નાશ ॥૩૯॥ રૂશિ બોલ્યા તારૂં કષ્ટ કાપું, પાંચ પુત્રના પાંચમંત્ર આપુ; કહે કુનતા મંત્રો ફેંકી દેવું, પેલીને સોહું પાચજ લેવું॥૪૦॥રૂશીકહે તું સુણ વચન, આપુ તેથી તું લે પાંચ તન;

તારા પુત્રો પ્રાક્રમ બહુ કરશે, એના સો તારા પુત્રથી મરશે. ॥૪૨॥ એવું સુણી કુંતા થઇ રાજી, પાંચ મંત્ર લીધા પગે બ્હાજી;મંત્ર સુર્યનો પહેલો એક, બીજો યમરાયનો વિવેક. ॥૪૨॥ ત્રીજો વાયુતણોમંત્રલીધો, ચોથો ઇંદ્રિતણો મુખ લીધો; પાંચમો છે અશ્વની કુમાર, કીધા જીભ્યાએ ભણી તૈયાર ॥૪૩॥ પછી રૂષીજી થયા વિદાય, આવી કુંતાજી નગ્રની માંય; દિઠી ગાંધારીને રીસ લાવી, રૂશી કને મંત્ર લઈ આવી. ॥ ૪૪ ॥ તારા સો થઇને શું કરશે, મારા એક તન હાથે સો મરશે ગાંધારીએ વાળી ગાંઠ હઇયે, કહયું તાતજીને ચાલો જઇએ ॥૪૫॥ તવ ગાંધાર ને ગાંધારી ત્યાંથી નીકળ્યાં ઘેર તૈયારી;આવ્યા આપ ઘેર થઇ મગ્ન,કહાવી મોકલ્યું ભીસ્મને લગ્ન ॥૪૬॥આવજો વરરાજાને લેઇ થાસું ખુશી કન્યા દાન દેઇ, પોહોંચ્યા ભીસ્મને સમાચાર, કીધો વરરાજાને તૈયાર. ॥૪૭॥ ગયા વાજતે ગાજતે લઇ જાના આવ્યા ગાંધાર દેશ નીદાન; આપ્યું ગાંનધાર રાજાએ માન દીધું પ્રેમથકી કન્યાદાન. ॥ ૪૮ ॥ વર પરણીને ચાલ્યા ઘેર, આવ્યા હસ્તીનાપુર સુખ ભેર; રહી ગાંનધારી થઇને રાણી રાજ્ય ભોગવે બહુ સુખ માણી. ॥ ૪૯ ॥ વલણ ॥ નરનારી સુખ ભોગવે, સાંભળને તું રાય, કુંતા કુંતનપુર રહી તેની કહું કથાય.

કડવું ૨૯ રાગ ભેરવીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજયરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધ્ય પરવ મહિમાય. ॥૧॥ કુંતાજી રહી કુંતલપુરમાં, મંત્ર લીધા છે પાંચ;પણ છે બાળક બુદ્ધિ માટે નથી લાગતા સાચ. ॥૨॥ તેથી મંત્રની અજમાયશ કરવા, એક દન ગઇ નદી તીર; સ્નાન કરીને મંત્ર રવીનો, જપી રાખી મન સ્થીર. ॥ ૩ ॥ એટલે મંત્રને આધીન દેવતા; ભાણુદેવને મુકયો; અશ્વના કાનથી પુત્ર કહાડીને, કુન્તાને ખોળે મુકયો, ॥૪॥ કુન્તાજી તવ વિસ્મય પામી જાણતી હતી કાચું;પણ રૂશીના મંત્રનું મેં પ્રમાણ જોયું સાચું. ॥૫॥ પછી વિચાર્યું હુંછું કુંઆરી, પુત્ર કેમ રખાય પીતા જાણે તો ડેર મારે,હવે વલે શી થાય.॥૬॥ઓ રવીદેવતા રહયો સુત પાછો હાલ ન જોઇએ તન;પણ રવી કયાંઆવે લેવા, તવ ગભરાયું મન. ॥૭॥ વસ્ત્રે વીંટાળ્યો પુત્રને મુકયો જોઇ ઝાડ જાળુ, દોડતી આવી ઘેર, પોતાને કીધું કામ રૂપાળું. ॥૮॥ કંચનની એક પેટી લીધી, જાળી વાળી રૂપાળી, જ્યાં પુત્ર મુકયો ત્યાંએ આવી, કુન્તીભોજની બાળી,

॥૯॥ પછી પુત્ર લીધો જળામાંથી, સુવાડયો પેટીની માંય; તે પેટી બંધ કરી લેઇ ચાલી,જમનાનું જળ જયાંય ॥૧૦॥ તે જળ વિશે તરતી મુકી જમુનાજીને શરણ; કહ્યું જમુનાને મુજ સુત મરેતો, તુજમાં ન મુકુ ચરણ ॥૧૧॥ એમ કહીને ઘેર ચાલી, બાળા ભોળી કુંતાય; જમુના જળમાં પેટી તણાતી, હસ્તીનાપુરમાં જાય. ॥૧૨॥ ત્યાં જળ ભરવાને આવી છે, ધત્રાષ્ટરની દાશી,રાધે એવું નામ એનું,દીઠી પેટી ખુબ ખાશી॥૧૩॥ તવ કછ ભીડીને પડી જળમા; પેટી કહાડી લાવી બાહાર; સોડીઆમાં સંતાડીને ચાલી,કરતી મન વીચાર ॥૧૪॥ આ પેટીમાં દ્રવ્યજહશે, દુખ દળદર મારૂં જાશે;પોતાના ઘરમા લઇને આવી,દ્વાર દીધા ચોપાશે ॥૧૫॥ પેટી ઉઘેડીને જોયું તો, દીઠો રૂપાળો બાળ; કાનમા કુંડળ કુમકુમ તુલ્ય કર, કાંતી રૂડી રસાળ. ॥૧૬॥ દાશીએ વીચાર્યું ધન નથીને,આતો નીકળીયો તન; રાજસભામા જાહેર કરૂં, નહિ તો થશે વિઘન ॥૧૭॥ એવું જાણી હતી તેમ દીધી, ચતુરાઇ નવ ચુકી;રાજસભામાં સૌ જન બેઠાંત્યા જઇ પેટી મુકી ॥૧૮॥ લ્યો મહારાજા જડી જળમાંથી,કનક પેટી આજ; માંહી શું હશે તે નથી જાણતી; સોંપી દીધી માહારાજ ॥ ૧૯ ॥ એટલે આવ્યા ભીસ્મ પીતા, ઉઘેડયું પેટીનું દ્વાર, જોયું તો માંહી પુત્ર દીઠો, રૂપ રૂપનો અંબાર. ॥૨૦॥ ભીસ્મ પીતાએ બ્રાહ્મણ તેડયા, પુત્ર બતાવ્યો સાર; આ સુત કેવો નીકળવાનો, કૃપા કરી કીરતાર ॥૨૧॥ બ્રાહ્મણ કહે એ પુત્રના; લાભકારી છે ચરણ; રાખો તમો ઘેર બળીઓ નીકળશે, નામ ધરો રાજા કરણ ॥૨૨॥ તવ ભીસ્મે સુત લઇ લીધો, બોલીયા મુખ વચન; લે રાધે દાસી ઉછેર હાને,જાણજે તારો તન॥૨૩॥બેડી ખાજે સદા સુખી થાજે, કહીને સોંપ્યો બાળ; એવે સમે દશ દિવસ વિત્યા, વીચાર્યું પાન્ડુ ભુપાળ. ॥૨૪॥ પછી પાંન્ડુ રાય ભીસ્મ પ્રત્યે, દાદા હું તતપર થાઉં, આપો મુજને આજ્ઞા તો, દેશજીતવા જાવું ॥૨૫॥ ભીસ્મ કહે એ ધર્મ આપણો, સુખે પધારો તન; સેન્યા સાથે લેઇ જાવો, લ્યો જોઇએ તેમ ધન. ॥૨૬॥ તવ પાન્ડુ રાયે સૈન્ય લીધું, ચાર ક્ષોણી આપ સંગ; ડંકા નીશાન આયુધ સઘળાં, રાખ્યાં ધરી ઉમંગ. ॥૨૭॥ વાજતે ગાજતે છત્ર છાજતે, નીકળીઓ રાજન; ચાલતાં સનમુખ ગાય આવી, ભલા મળ્યા શુકન. ॥ ૨૮ ॥ પ્રથમ ગયો અંક દેશમાં, પડાવ કર્યો ગામ બહાર; અંક દેશના રાજાને ત્યાં, મોકલીઆ સમાચાર. ॥૨૯॥ ગાંગેવના ભત્રીજા આવ્યા છે, માગે છે યુદ્ધ નરેશ; યુધ કરવાની ન હોય હીમત, તો લાખી આપો દેશ. ॥૩૦॥ એવો સમાચાર પોહોચ્યો રાજાને, રાયે ક-

કર્યો વિચાર; સહુ ક્ષત્રીને જીત્યા હતા, ગંગા તણા કુંઆર ॥ ૩૧ ॥ તેનો ભત્રીજો તેવોજ હશે, એમ ભય મનમાં વાપ્યું, હાથ જોડી મળવા આવ્યો, રાજ્ય પોતે લખી આપ્યું ॥૩૨॥ એટલે પાંડુરાજા ત્યાંથી ઉપડીગયો વંક દેશ, તેણે પણ આવી રાજ્ય લખી આપ્યું, વશ થયો એ નરેશ ॥૩૩॥ એ રીતે જ્યાંને ત્યાં થવા લાગ્યું, ભાગ્ય કરે બહુ જોર; કોઇ રાજા સામો નથી થાતો, પુન્ય ઉદય અઘોર ॥૩૪॥ જેહ દેશનો રાજા બળીયો, ત્યાં પોતે નવ જાય; બીજો બધો દેશ જીતીને, ગયો કુંતલપુર માંય ॥૩૫॥ તેને સમાચાર કહાવી મોકલ્યા, આવ્યો કુંતીભોજ રાય; પાંડુને કહ્યું ઘર ગામ તમારૂં; પરણાવું કન્યાય ॥૩૬॥ એમ કહી ગામમાં ગયો તેડી, ઘણું કર્યું સનમાન, પાળક પુત્રી કુંતાજીનું, દીધું ત્યાં કન્યાદાન. ॥૩૭॥ પેટપુર પહેરામણી આપી, પછી કર્યો વિદાય; કુંતાને તેડી પાંડુરાય ચાલ્યો, ગયો મારવાડમાંય.॥૩૮॥ ભાગોળે આવી પડાવ નાખ્યો, સલ્લ રાજાને કહાવ્યું હસ્તીનાપુર પાડુ રાજાનું, સેન્ય વઢવા આવ્યું ॥ ૩૯ ॥ રાજ આપો કે યુધ આપો, બેમાંથી કરો એક; તવ સલ્લ રાજા આવ્યો ભાગોળે; વાત લાવ્યો વિવેક. ॥૪૦॥ કહે પાંડુરાય શી છે મરજી, કહો તો કરૂ અન્યાય;નહી તો મારી બેન માદરી, તે દેઉ કન્યાયં ॥૪૧॥ પાડુએ તવ વેળા વીચારી, કહ્યું કે કન્યા લાવો; જાણ્યું કે નાતમાં ભળીએ છીએ, ભલ મને પરણાવો ॥૪૨॥ તવ શલ્લ રાજા લઈ ગયો નગ્રમાં; અંતર ઉલટ આવી; પોતાની બેન માદરી તે, પાંડુને પરણાવી. ॥૪૩॥ કુંતાને માદરી બે થઈ કન્યા, પરણી ચાલ્યો ઘેર; ભીષ્મ પીતાજી વીદુરજી સૌ, સામા આવ્યાં સુખભેર. ॥ ૪૪ ॥ નાતમાં ભળીયા રાજ્ય મળીયાં, બળીયા લાવ્યા બે રાણી; ગાંધારીને કુંતાજી તે થયાં દેરાણી જેઠાણી ॥૪૫॥ ગાંધારીએ તવ મન વિચાર્યું આવ્યું આ ઘરમાં સાલ પણ તે મનમાં સમજી રહેવું, બોલવું નહી કંઇ હાલ. ॥ ૪૬ ॥ કુંતાને માદરી બે સોકયો, સંપી રહે સારી રિત; પુરણપતિની ચાકરી કરે, બેઉ જણ ચોખે ચીત. ॥ ૪૭ ॥ વળણ ॥ એમ કરતાં બહુ દન ગયા, તવ પાંડુ રાજન; વદે વલ્લભ એ સંચર્યો, મ્રગીયા રમવા વન ॥

કડવું ૨૧ મું રાગ ધવળ ધનાશરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહિમાય. ॥૧॥ મ્રગીયા રમવા પાંડુ રાજા,

અશ્વ બેસી ગયો વન; જાતાં જાતાં જાય છે ત્યાં કેવું થયું વીઘ્ન ॥૨॥ એક ગામનો વીપ્ર હતો, બાર વર્ષે પરણ્યો નારી;પછી ગયો વનમાં તપ કરવા બાર વરસ નીમ ધારી ॥૩॥તેને આઠ દશ વરસ થયાં તવ, તેની નારિ જેહ;માબાપ વીનાની હતી કાકા ઘેર,સાસરે આવી તેહ. ॥૪॥ પુત્ર વીના શું કરે વહુને, સાસુએ મરડયું મુખ, આવી તેથી ઘેર રાખવી પડી, પણ દેવા માંડયું દુખ. ॥૫॥ નિત્ય મોકલે કાષ્ટ વીણવા એ અબળા વન જાય, સ્વામી ગયો છે તપ કરવાને; તેથી દુખી બહુ થાય ॥૬॥ એવામાં પાન્ડુરાય નીકળ્યો, તે દન વનમાં નાર; કાષ્ટ વીણે એવે તપ કરીને,ઘેર આવે ભરથાર ॥૭॥ તે નરનારી થઇ ગયાં ભેગાં, બ્રાહ્મણીએ ગ્રહયો હાથ; અરેરે તમ વીના ઘણી દુખી; ભલ આવ્યા મમ નાથ.॥૮॥ બ્રાહ્મણ કહે ચાલો ઘેર જઇએ, બ્રાહ્મણી વદી વચન; રતુ આપો આ વન વીષે, પછી જાશુ ભોવન. ॥૯॥ બ્રાહ્મણ કહે સાંભળ નારી,નહી મનુષનો ધર્મ; ધોળે દીવસે ક્રીડા કરવી, પશુ પક્ષીનું કર્મ. ॥૧૦॥ બ્રાહ્મણી કહે હઠ ન મુકું ઓરે મારા નાથ; તવ બ્રાહ્મણે તુંમડીમાંથી, જળ લીધું છે હાથ. ॥ ૧૧ ॥ એક વરસનું તપ મુકી; કામ કીધું અનુપ, બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી બેઉ જણે ત્યાં, ધારણ કર્યું મ્રગ રૂપ. ॥ ૧૨ ॥ પશુ શરીરે ક્રીડા આરંભી, વાંકી છે કર્મ દશાય; મ્રગ શોધતો ત્યાં આવી પહોંચ્યો, બળવંત પાંન્ડુરાય. ॥ ૧૩ ॥ પાન્ડુ રાજાએ મ્રગ મ્રગલીને, દુરથી દીઠાં જ્યારે;બાંધવાના હેતુથી એણે, બાણ ફેંકયું ત્યારે. ॥૧૪॥ વાકા ભવીશે બાણ ચાલ્યું, વાગ્યું મ્રગને અંગ; ઉછળીને હેઠો પડીયોને, દેહજ થયો ભંગ. ॥૧૫॥ તવ મ્રગ મ્રગલી ટળી જઇને, થયા બે મનુષ દેહ; પાન્ડુ રાજાએ લગભગ જાતાં, દ્રષ્ટીએ દીઠાં તેહ ॥ ૧૬ ॥ પુરણ એ પસ્તાવા લાગ્યો, આશું થયું ઓ બાપ; એટલે બ્રાહ્મણીએ કંથકને, બેસી કર્યો વિલાપ. ॥૧૭॥ અરેરે આ શું કર્મ કઠોરૂં,કંથ પામ્યો મરણ એટલે પાન્ડુ રાય આવી,બ્રાહ્મણીને લાગ્યો ચરણ. ॥ ૧૮ ॥ અરે ઓ બાઇ કોણ તમે છો, કરશો નહી વીલાપ; બ્રાહ્મણી કહે તુજને લાગ્યું બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૧૯ ॥ પાન્ડુ કહે ફુટયું ભવીષ માહારૂં, તમો સુણો સત્ય વાત; મારે ઘેર પાળીશ તમને, હું સુત તમે મમમાત.॥૨૦॥બ્રાહ્મણી કહે કંથ ગયોને, મારે જીવી શું કરવું;ચીતા ખડકી કંથને ઉછંગ;લઇને બળી મરવું ॥ ૨૧ ॥ માટે રાજા ચીતા ખડકે, તેણે તારૂં ભલું થાય; તવ પાન્ડુરાય કાષ્ટ લાવ્યો, ખડકી મોટી ચીતાય. ॥ ૨૨ ॥ બ્રાહ્મણી બેઠી શબ લઇને, બોલીયો પાન્ડુરાય;માતા મુજને શ્રાપ દો કે, તો પાપ ઓછું થાય.॥૨૩॥

બ્રાહ્મણી કહે છે જારે જા ગાંડા, શીદ માગે છે શ્રાપ; પાંડુ કહે શ્રાપ વેઠાશે, પણ નહી વેઠાય પાપ. ॥૨૪॥એટલે બ્રાહ્મણી ક્રોધમાં બોલી, મ્હારા જેવું તારૂં થાશે; તુજ નારીને રતુ આપતાં જીવ તારો જાશે ॥૨૫॥ પાંડુ રાજા કુહે ભલે માતાજી, કહી મુકયું અગનીનું બાણ; તેમાં નરનારી બેઉ બળીયાં, નીકળી ગયા પ્રાણ ॥ ૨૬ ॥ પછી પાંડુરાય ઘેર આવીયો; સકળ દેશનો ભુપ, બ્રહ્મહત્યા લાગી તે કારણ; થઇ ગયું સામ રૂપ. ॥ ૨૭ ॥ ભીષ્મ પીતાને અંબિકા આવી, માદરીને કુંતાય અરેરે કેમ રૂપ બદલાયું, પાંડુ કહે છે ત્યાંય ॥ ૨૮ ॥ મ્રગીયા રમવા વન ગયો તો ભવીશ રેખા જાગી, વાંકો દીવસ આજનો મ્હારો બ્રહ્મહત્યા ત્યાં લાગી ॥૨૯॥ તવ ત્યાં ભીશ્મે વીપ્ર તેડાવ્યા, પ્રશ્ન પુછયું ધરી પ્રેમ; અચાનક હત્યા લાગી તે, થાય નિવારણ કેમ ॥૩૦॥ બ્રાહ્મણ કહે તેર વરસ લગી તીરથે તીરથે ફરે, વીધી પ્રમાણે દાન આપે તો પાતક નિસ્તરે ॥ ૩૧ ॥ પાંડુ સાંભળી થયો ખુસી; મુકાય માહ્યરૂં પાપ; વળી દાદા મુજને થયો બ્રાહ્મણી કેરો શ્રાપ. ॥ ૩૨ ॥ નારીને રૂતુ આપતામાં, જીવ મ્હારો જાય; સુણી ધત્રાષ્ટર મનમાં હરખ્યો હવે પ્રજા નહી થાય. ॥ ૩૩ ॥ પછી પાંડુ રાયે તૈયાર કીધી; લીધું ઘણેરૂં ધન; ચાર ક્ષોણી સેના લીધી સાથે વીપ્રના તન, ॥ ૩૪ ॥ તવ કુંતાને માદરી બોલ્યાં, સાંભળો મારા નાથ; અડસઠ તીરથ યાત્રા કરવા આવશું તમારી શાથ. ॥૩૫॥ પાંડુ કહે નહી કામ નારીનું, મુજ મન વિભળ થાય; શ્રાપ મુને છે બ્રાહ્મણીનો, જીવ મ્હારો જાય ॥૩૬॥ કુંતા માદરી એમ બોલ્યાં, નથી અમ જીવ એવા સંસારનું સુખ જોઇતું નથી, કરશું તમારી સેવા. ॥ ૩૭ ॥ તવ પાંડુ કહે ચાલો સુખે, મ્હારી નથી કાંઇ નાય; એટલે બેઉ નારી ચાલી, બીજા વળાવવા જાય. ॥ ૩૮ ॥ દરવાજેથી સહુ વળ્યા પાછા, જાત્રા ચાલ્યો રાજન; તીરથે સ્નાન કરે છે, દાન દેતે પાવન. ॥ ૩૯ ॥ એમ કરતાં ખટ માસ વીત્યા; તેવે સમે ધત્રાષ્ટર બોલ્યો, મમ ભાઇને થયો શ્રાપ; નારીને રૂતુ દેતાં જાએ જીવ, એ મળ્યા એના પાપ. ॥ ૪૧ ॥ હવે પ્રજા એને નહી થવાની, ચાહ્ય તેવું મરે મથી, ત્રીજો બંધુ વિદુર એના, ભવીશમાં બાળક નથી. ॥ ૪૨ ॥ હાવામા થાય પુત્ર આપણે, તો સરે સહુ શુભ કાજ; આપણા દીકરા એકલા આ, ભોગવે સઘળું રાજ. ॥૪૩॥ તવ ગાંધારી એમ બોલી, સાંભળો મારા નાથ; જોઇએ તેટલા આપું દીકરા, કહુ મુળ માદી વાત. ॥ ૪૪ ॥ તમોને પરણવા કારણે દોષ

મુકવા ગઈ જાત્રાય, સહુ તીરથ ફરીને વળ્યાં પાછા, ગયા કુનતલપુરમાંય ॥૪૫॥ ત્યાં મારી દેરાણી કુંતાજીને, હું ના છેતરી આવી; એની વતી દુરવાસા કનેથી, સો સુતનો મંત્ર લાવી ॥૪૬॥ તે પછી એ ગઇ દુરવાસા પાસે, મંત્ર લઇ આવી પાંચ; તેથી એને પાંચ પુત્ર થવાના, એટલી છે એક ધાંચ ॥૪૭॥ ધત્રાષ્ટર કહે પુત્ર એને થાય, તેતો ધુમાડીના મુઠા; શ્રાપ થયો છે ને પુત્ર લાવે, તો તે ઠરાવીએ જુઠા ॥૪૮॥ જો તું સો સુત ઉત્પન્ન કરે, તોતો હું ભાગ્યશાળી, એટલે મંત્ર આરાધન આદર્યું, સુખને સારૂ નેટ વલ્લભ વદે ગાનધારીને, ગર્ભ રહયો તવ પેટ.

કડવું રાગ ૨૨ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન,સુણ જનમેજે રાજન;રહયો ગર્ભ ગાંનધારીને સાર; દશ માસ થયા જેણીવાર ॥૧॥ પેટ પ્રગટયું તુમડું એક, જોઇને થઇ વીસ્મય છેક; તેડયા વીપ્રને પુછયું એમ, કરૂં આ તુંમડાને કેમ; કહે વીપ્ર કરો કુંડ એક; તેમાં ઘ્રત ભરો છેકાછેક; તેમાં તુમડું મુકો સાર; ધી પી પુત્ર નીકળશે બહાર ॥૩॥ તવ કુંડ કરી ઘ્રત ભરીયું, તેના મધ્યે તે તુમડું ધરીયું; ઘ્રત શોશી લીધું તુમડાએ, એક વરસે ફાટયું કુંડ માંયે ॥૪॥ તેમાંથી સુત સો નીકળ્યા, રમતા જમતા મહા બળીયા; બેઠી ગાંધારી તે ઠામ, ધરવા પુત્રો તણાં નામ ॥૫॥ પહેલો જે નીકળે કુંડ બહાર, તેને ગણવો મ્હોટો નિરધાર; તેથી પાછળ નીકળે જેહ, ગણે ઉતરતો નહાનો તેહ ॥૬॥ એવે બ્હાર નીકળ્યો એક તન, નામ ધરીયું દુર્યોધન;બીજો નીકળ્યો તે ઠામ, પાડયું દુસ્યાસન એવું નામ॥૭॥ દુરદમન દંતુદવાલ, દાતરૂ દેવક દુર્ધ દત્રાલ; સયું દુરવાસા રૂશીથી કામ માટે દદા ઉપર ધર્યાં નામ ॥૮॥ એવા સો સુત નીકળ્યા બહાર, વરત્યો જય જયકાર,રાય પ્રત્યે દાદાય બોલીયા છે ભીસ્મ પીતાય,કરો આ વેળા પુનદાન, તારા ઉછરશે સંતાન ॥૧૦॥ બોલ્યો ધત્રાષ્ટર મુખ એમ, હવે તો દ્રવ્ય વાવરૂ કેમ; મારે વાવરનાર થયા, માટે એવી ન લાવીએ દયા ॥૧૧॥ જેને ન હોય વાવરનાર, તેણે પુન્ય કરવું અપાર; એવી ટુંકી દ્રષ્ટી થઈ જયારે; બોલ્યા ભીસ્મ પીતા મુખ ત્યારે ॥ ૧૩ ॥ અલ્યા અવળી મતી તને સુજી, તારી વ્યર્થ જશે સહુ પુંજી,પણ ધ્યાન ન બેઠી

લગાર, ટુંકું થવાનો ટુંકો વીચાર. ॥૧૩॥ નીકળ્યા સો પુત્રો જ્યારે; લખ્યો પત્ર પાંડુને ત્યારે, લખાવ્યું કે વાંચ્યું ધર સુત્ર, ભાઈ અમને થયા સો પુત્ર. ॥૧૪॥ જ્યાં ઝાડખંડી વેજનાથ, ત્યાં પત્ર પહોંચાડયો હાથ; લાગ્યા વાંચવા પાંડુરાય, કને છે માદરી કુંતાય. ॥ ૧૫ ॥ વાચીને પાંડુરાય રીજ્યા, ભલે થયા મારે ભત્રીજા; મ્હારે એ તો સો સુત તુલ્ય, હવે નહી ભવિશમાં ભુલ્ય. ॥૧૬॥ એવાં મનડાં એનાં વળીઆં, તવ કુંતાને આંસુ નીકળીયાં, ત્યારે બોલ્યા પાંડુરાય એમ; કહે પ્રમદા તું રડે કેમ. ॥૧૭॥ બોલી કુંતા સુણો સ્વામી આપ, જણ્યા સો સુત મુજ પરતાપ; કહી કંથને માંડીને પેર, માટે મુજને આવીયું ઝેર. ॥૧૮॥ મને છેતરીને મંત્ર લીધો,તેનો વસ્તાર એણે કીધો; તેવા પાંચજ મંત્ર હું લાવી, તેમાં એક જોયો અજમાવી.॥૧૯॥ તેનો પુત્ર થયો શુભ વર્ણ,રાધે દાસી ઉછેરે કર્ણ;હવે ચાર મંત્ર મુજ કને, કરૂ પુત્ર દો આજ્ઞા મને. ॥૨૦॥ યમરાજાનો મંત્ર છે પહેલો, અશ્વની કુમારનો છેલો; વાયુ ઈંદ્રિતણો વચમાંય, સુણી બ્રાહ્મણો બોલ્યા ત્યાંય. ॥૨૧॥ જારે બાઈ તારૂ દુઃખ જાશે, છેલ્લા મંત્રના બે સુત થાશે;બેરૂપે અશ્વનીકુમાર,માટે બે સુત થાશે સાર.॥૨૨॥ તવ પાંડુ રાજા બોલ્યા એમ, કરો પુત્ર ધરીને પ્રેમ;મુજ પાપીને કયાંથી એ સુખ, મને દેખાડો પુત્રના મુખ. ॥૨૩॥તવ કુંતા કહે મમ કંથ, કોઇ આવશો નહી મુજ પંથ; એમ કહી જાવા મન કીધું, બીજું વસ્ત્ર જુદુ હાથ લીધું. ॥૨૪॥ ચાલી ગઈ ગંગાને તીર, માદરીને રહી નહી ધીર; એણે જાણ્યું કે જોવાને રાચુ, કહે કુંતા તે જુઠું કે સાચું. ॥ ૨૫ ॥ એમ જાણી જોવા ગઈ કેડે, જઇ વૃક્ષે બેઠી નદી તેડે; કુંતા જાણતી નથી લગાર,કીધુ સ્નાન ગંગામાં તે વાર.॥૨૬॥ભીને વસ્ત્ર આવીગંગત્રટે,ધર્યું ધ્યાન નારદનુ વટે;તવ નારદઋશી આવ્યા, કહે બાઈ તેં કેમ બોલાવ્યા. ॥૨૭॥ કહે કુંતા સુણો મહારાજ,બેસો તસ્દી લેઈ હાંઈ આજ; હું તો પ્રગટ કરૂ સંતાન, મને દુરવાસાનું વરદાન. ॥૨૮॥ તમો સાક્ષીમાં રહો આ ઠામ, પુત્રતણાં તમો ધરો નામ, હોય ગુણ લક્ષણ જેના જેવાં, કહી બતાવજો તેનાં તેવાં. ॥ ૨૯ ॥ વળણ. એમ કહી નારદ બેસાડીઆ, માદરી જુએ ચરચાય; વ્યારા વલ્લભ મુખ ઓચરે, પાંડવ જન્મ મહિમાય.

કડવું ૨૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કુંતાજી પહેલો મંત્ર જપતાં, યમરાજાનો સાર; તવ યમરાયે આવીને મુકયો, ઉછંગમાં કુઆર. ॥ ૨૫ ॥ રૂપાળો શીરો સુતજ દીઠો, હરખી કુંતા અપાર; નારદજી હાંનુ નામ પાડો, ગુણુનો કરો વીસ્તાર. ॥ ૩ ॥ નારદ કહે છે સુત એ તારો બહુ કરશે શુભ કર્મ, દયાળુ દાતા નીકળવાનો, નામ યુધીષ્ટર ધર્મ ॥૪॥ શતરૂ મીત્રને સરખા ગણુશે, વરતશે પુન્ય પેર, મુઉ મડદું પડયું હશ પણ, તેને નહી કહે મેર ॥ ૫ ॥ ગૌ બ્રાહ્મણનો થાશે પ્રતીપાળ, રહેશે સાચો સત્યવાદી, જગતમાં એની જય વંચાશે, એ તો ભોગવશે ગાદી ॥૬॥ તવ કુંતા કહે, શતરૂ મીત્રના, સરખા ગણુશે પ્રેમ; ત્યારે તે મ્હારા સો શતરૂમાં, રાજ્યજ કરશ કેમ ॥૭॥ માટે આ પુત્ર તો ઠીકજછે, તે માટે મુકી દેવું, પેલીનાશો સુતને મારે, તેવો હું માગી લેવું ॥૮॥ એમ કહીને ધરણુ મુકયો, ધરમરાય સંતાન, પછી બીજો મંત્ર જપવા લાગી, ધયુ વાયુનું ધ્યાન ॥૯॥ મંત્રને વશ છે દેવતા તે, વાયુ દેવ ન ચુકયો, લાંબો પહોળો ને પોચતો ત્યાં પુત્ર ખોળામાં મુકયો ॥૧૦॥ ભુજ છે ભારે ચરણુ લાંબા, હલમસ્ત એનું કાઠું; બહુ બળી યોને બીહામણો, એનું ગાગેર જેવડું માથું ॥૧૧॥ ઘોકરણા જેવી આંગળીયો છે, ઉદર દસ વીશ ગોળા, બત્રીશ દંત લૈને આવ્યો, તપેલાં જેવડા ડોળા ॥ ૧૨ ॥ કુંતાજી જોઇને ભય પામ્યાં,આ સુત કેવોક થાશે, એ નારદજી મુને લાગે તે; માબાપને ખાઇ.જાશ ॥૧૩॥ નારદ કહે જરા ન બીશો, એ બહુ બળીઓ થાશ; તમે કહેશો જા ઉત્તરમાં તો એ દક્ષીણમાં જાશે ॥૧૪॥ એક ભુજે ગદા ઝાલવાનો; બીજે ઝાલશે ફરસી; વીવાહનું કામ થતું હશે ત્યા, જૈને કરાવશે વરશી ॥૧૫॥ ગૌબ્રાહ્મણનો પ્રતીપાળ એતો, શેવક શીવનો થાશે, વરદાન મળશે મહાદેવજીનું, દેખશે એટલું ખાશે ॥૧૬॥ મનમોજીને મુમતી થાશે અધર્મની હાણ કરશે; તારી જેઠાણીના સો નંદન, આનેજ હાથે મરશે ॥ ૧૭ ॥ ફુલાવ્યે કામ કરશ ધાર્યું, રહેવાનો કુશળ ખેમ; જગતમાં જય વરતાવવાનો નામ બળીયો ભેમ ॥૧૮॥ કુંતા કહે એક એવો હોતે, ધરણુ મુકી દેવું, ડાહ્યો દામણો બત્રીસ લક્ષણો, કુંવર માગી લેવું ॥ ૧૯ ॥ એમ ધારીને ભીમશેનને, ઉચકવાને જાય; બે ભુજ ઘાલી ઉંચો કરે તો તલપુર ઉંચો ન થાય. ॥૨૦॥ તવ કુંતાએ ગબડાવી મુકયો; ભોમી પડયો નભ ભાળે, ખડ ખડ ખડ ખડ દંત કહાડે; ચરણે રેણું ઉછાળે ॥૨૨॥ પછી કુતાએ ધ્યાન ઇદ્રનું ધર્યું ધારી ઉમંગ, તવ ઇદ્ર લાવી પુત્ર મુકયો, કુંતાજીને

ઉછંગ.॥૩૨॥તવ કુન્તા કહે નારદરૂશી, ખુશી થયું મુજમન; નામ પાડો ગુણ દેખાડો,કેવો થશે આ તન.॥૩૩॥એવાં એનાં વચન સુણી, બોલીયા નારદ મુન્ય,બત્રીસ લક્ષણો આ સુત તારો, નામ એનું અરજુન. ॥૩૪॥ બહુ બળીયો બાણાવળી થાશે, સૌ શત્રુ એથી થાકે;આગળ જતાં અંતરયામી, રથ્થજ એનો હાકે. ॥૨૫॥ એટલે કુંતા થઈ ધ્યાણી રાજી, ધરણ મુકયો હેત લાવી એટલે માદરી વ્રક્ષથી ઉતરી, કુંતાજી પાસે આવી ॥ ૩૬ ॥ ધનધન બહેની મુજ મન રેની દયાથી સામુ ભાળો; એક છે મંત્ર તે મુજને આપો, વંજા મહેણું મારૂ ટાળો. ॥૨૭॥ કુંતા કહે આ છે સુત તારા, કેમ બોલે બોલ આવો; માદરી કહે મંત્ર આપો, હું પણ લેઉં લ્હાવો. ॥ ૨૮ ॥ તવ કુન્તાએ મંત્ર ભણાવ્યો, અશ્વની કુમાર કેરો; સ્નાન કરી ધ્યાન ધરવા બેઠી, નાંખી પલાંઠીનો પેરો. ॥ ૩૯ ॥ તવ ત્યાં આવ્યા અશ્વની કુંઆર, બે સુત મુકયા ઉછંગે; તવ માદરીએ કુંતાને આપ્યા,ઉભી થઈ ઉમંગે. ॥૩૦॥ એ બાઈ જાવુંછું ડેરા તંબુએ, વધામણી જઈ ખાવું; બે રથને દશવીસ સેવક, તમ કાજે મોકલાવું. ॥૩૧॥ એમ કહીને માદરી ચાલી, કુંતા વદી તે ઠામ; કહો નારદ કોણ નહાનો મ્હોટો, ગુણગાઈ ધરો નામ. ॥ ૩૨ ॥ તવ નારદ કહે જમણે ઉછંગે, સુત તમારો જેહ; આ બેમાં એને મ્હોટો ગણજો, વિદ્વાન થાશે એહ ॥૩૩ ત્રીકાળ જ્ઞાની એ તન થાશે, ફરશે ટીપણું ખોશી, એમાંને પ્રભુમા અંતર નહીંરે; નામજ શેહદેવ જોશી ॥ ૩૪ ॥ બીજો સુત તે ડાભા ઉછંગે, રૂપરૂપનો અંબાર; નીકુળજી ધરો નામ એનું, વરણાગીયો અપાર ॥ ૩૫ ॥ એ રીતે પાંચ પુત્રના, નામ નારદે ધરીયાં; પછી રૂશી કહે આજ્ઞા દે બાઇ, તવ કુંતા ઓચરીયાં ॥ ૩૬ ॥ પધારો મહારાજ કરજો ક્ષમા, કહી કર્યા વિદાય; તે પછી ડેરા તંબુએ જાવા, ઉભી થઇ કુંતાય ॥ ૩૭ ॥ ધરમને ને અરજુનજીને બેસાડયા બેઉ ખાંધે; વસ્ત્ર ફાડીનેબંને સુતને, શીસ સરખા બાંધે॥૩૭॥ પછી શેહદેવજીને નીકુળજી, કટીએ બેસાડી લીધા, અડધે વસ્ત્ર તે બેઉ તનને, કટીશું બાંધી દીધા ॥૩૯॥ ભીમને ઉચકવાની હીમત, મળે નહિ લગાર; જાણ્યું કે એને લઉ ધસડતો, ઝાલ્યું પાગોઠું સાર ॥૪૦॥ ગસડવા ગઇ કર ગ્રહીને, ભીમ હરયો ખડખડી, ભુજ ભીમે તો પાછો ખેંચ્યો; કુંતાજી ધરણ પડી ॥ ૪૧ ॥ તવ ચારે સુત રડવા લાગ્યા, કુંતાએ રાખ્યા છાનાં; વાટ જુએ છે રથ્થ શેવકની, શોક તણા આ વાનાં ॥ ૪૨ ॥ હજી લગી રથ મોકલીયો નહી, હવે હું અકળાવું; આ ચારને તો ઉચકું પણ, જાડાને

કયાં લેઇ જાવું. ॥૪૩॥ જો જાઉં એને મુકીને, તો જીવ જંતુ મારે; એવે માદરી તંબુએ આવી, કંથ કને તે વારે. ॥ ૪૪ ॥ ઓરે સ્વામી ઓરે સ્વામી, વાંચ્યું ભલું ધરસુત્ર; આપણે ભવીશે ઇશ્વર રીજ્યો, પ્રગટીયા પાંચ પુત્ર. ॥ ૪૫ ॥ પાન્ડુરાજાએ વારતા જાણી, હરખ અતીશે ચડીઓ; ગાંડા ઘેલા જેવો બનીને, મુરછાંગદ થઇ પડીઓ. ॥૪૬॥ તવ માદરીએ સેવક મોકલ્યા, બે રથ મોકલ્યા સાથ; કુંતા ચાર તન લૈ બેડી રથમાં, હૈયું નથી રહેતું હાથ. ॥ ૪૭ ॥ સૌ સેવકે મળી ભીમને, નાંખ્યો એક રથમાંય; ડેરા તંબુએ ચાલી આવ્યાં, પાન્ડુ પડ્યો છે ત્યાંય. ॥ ૪૮ ॥ ॥ વળણ ॥ પાન્ડુ રાજા જ્યાં પડયા, ત્યાં આવી કુન્તાય; વલ્લભ કહે શ્રોતા સુણો, પાંડવ ચરીત્ર કથાય.

કડવું ૨૪ રાગ સામેરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા,સુણ જનમેજયરાય; વિસ્તારીં તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ કુન્તાએ આવી કંથ ઉઠાડયા, જુઓ પતી પાવન; એમ કહીને ઉછંગ મુકયા, નાજુક ચારે તન. ॥૨॥ ભીમને લાવી ઉછંગ આગળ, સુવાડયો છે ભોમ; એ તો હાથ પગ ઉછાળેને, જોયા કરે છે વ્યોમ. ॥૩॥ પાંડુ રાજા ચાર પુત્રને, ચાંપે રૂદીયા સાથ; ભીમને અંગે પહોંચે નહિ તે, ફેરવે પેટે હાથ. ॥ ૪ ॥ હરખના આંસુડા છુટે, પાંન્ડુરાયને ચક્ષ; ખાવું પીવું સહુ ભુલી ગયો ને પુત્રમાં લાગ્યો લક્ષ. ॥૫॥ કુંતાને સ્થાન પય ભરાયું, ઇશ્વરની ઇચ્છાય: ધવરાવે નવરાવે કુન્તા માતા, જય જગમાં વરતાય. ॥ ૬ ॥ પાંન્ડુ રાજાએ બહુ પુણ્ય કીધું, દીધું ઘણું ગૌદાન; કરાવ્યા બ્રહ્મ ભોજન, ભાવે તો શુભ શ્રદ્ધાવાન. ॥૭॥ પત્ર લખ્યો પછી હસ્તીનાપુર, બંધુ ધત્રાષ્ટર રાય;વીદુર વીરા ભીષ્મ પીતા, વ્રધ અંબીકા માય. ॥ ૮ ॥ અમો છીએ વૈજનાથ માંહે, પ્રભુએ દુખ દન કાપ્યા; દુરવાસાના મંત્રથી અમને, દેવોએ પાંચ સુત આપ્યા.॥૯॥ જે રીતે થયા ગાંન્ધારીને, દુરવાસા થકી સાર;તે રીતે થયા પ્રાપ્ત અમોને, વરત્યો જેજેકાર. ॥૧૦॥ એવો પત્ર લખી મોકલીયો, શેવક કેરી સાથ; હસ્તીનાપુર જઇ પૈત્ર દીધો, ધત્રાષ્ટરને હાથ. ॥ ૧૧ ॥ તે સમે એનો શકુની સાળો, રહ્યો છે એને ઘેર; તેને ધત્રાષ્ટરે એકાંત લાવી, વંચાવ્યો રૂડી પેર. ॥૧૨॥ તે વેળા ગાંન્ધારી ધત્રાષ્ટર,ઉદાશ થયાં મન; પત્ર કોઇને વંચાવ્યો નહી, નાશ કર્યો તદન. ॥ ૧૩ ॥ ત્રણે જણે

મળી મનમાં ધાર્યું; ગુપ્તરાખવી વાત; આગળ થનારૂં હશે તે થાશે, કરવું નહી પ્રખ્યાત ॥૧૪॥ જુદા કરાવવા નંદન એના, અંધે વિચાર્યું એમ પ્રથમ ઝેરનું ઝાડ ઉગ્યુ, પ્રભુ રાજી રહે કેમ. ॥૧૫॥ પાંડવ ઉછરે છે વન વિશે, લક્ષણ છે વીચીત્ર; દીવશે દીવશે થાય મ્હોટા, કરે છે બાળ ચરીત્ર ॥૧૬॥ ચાર ભાઇ ચાલતા શીખ્યા, ઘુંટણીએ સુશોટ; ત્યારે ભીમસેન ઉભા થઇને શીખ્યો મુકતાં દોટ ॥૧૭॥ કાલું કાલું કુંવર બોલે; તાતને લાગે સારૂં; પુત્રોની પુંઠળ પુંઠળ ભમે આતે શું ભાગ્ય મ્હારૂં ॥૧૮॥ સવારે કુંતા પુત્રોને તેડી, નવરાવે તો ન્હાય; અડધો કોરો અડધો ભીનો, ભીમ નાશી જાય. ॥૧૯॥ સારૂ સારૂ ચોરી ખાય છાનુ, પુછે તો ન કહે સાચું; માને રાંધતા વાર લાગે; અન ઉતરાવે કાચું ॥૨૦॥ પીતાના ભેળા ભોજન કરે, પાડે ઘણો એંઠવાડ; તેમ તેમ ગમે પાંડુ રાજાને લડાવે બહુ લાડ ॥૩૧॥ ફોડે ઢોળે તોયે ન બોલે, અણદીઠાનું દીઠું; છોકરાં છાશમાં ખાંડ માગે, દુધમાં માગે મીઠું ॥ ૨૨ ॥ કુંતાજી કદી પુત્રને વઢે, પાંડુને માઠું લાગે; ખબડદાર તું કાંઇ ન કહેતી, છો ફોડે ઢોળે ને ભાગે. ॥૨૩॥ વસ્તુ આવે કાંઇ ખાવા સરખી,માતાનેઉલટ વ્યાપે પાંચ પુત્રોને પાસે બેસાડી,સરખે ભાગે વહેંચી આપે. ॥૨૪॥ ભીમ પોતાના ભાગનું તે, એકજ કોળીયે ખાય; ચારે ભાઇઓ ચંચવાળતા હોય, તેનું ઝુંટાવી જાય ॥ ૨૫ ॥ તવ કુંતાજી ઝાલવા દોડે, દોડે દાસના ટોળાં; ખાઈ જઇ ભીમ થાયે સામો, દેખાડે મોટા ડોળા॥૨૬॥ કોઇ વેળા પાંડુ બેઠા હોય, હૈયે ધરી ઉમંગ; ધરમ અરજુન આવીને બેસે, તાત તણે ઉછંગ ॥૨૭॥ શેદેવ આવી પડે વચમાં અન્યોઅન્યજ લડે, નીકુળ આવે તોફાન કરતો, તાતને ખાંધે ચડે ॥૨૮॥ તાત તણી તે મુછો તાણે, કાલુ કાલુ મુખ ભાંખે; ભીમ આઘેથી આવી તાતને, હડસેલી હેઠા નાંખે ॥૨૯॥ ચારે ભાઇઓ લડવા લાગે, વઢવા ઉઠે કુંતાય; વાયુ નંદન વ્રકોદર ભીમ, સટક સટકી જાય. ॥૩૦॥ એમ કરતાં થયા પાંચ વરસના, ભણાવે પાંડુરાય વિદ્યા ભણાવે તો ચાર ભણે છે ભીમ ઉભો નરે ત્યાંય ॥૩૧॥ એમ કરતાં થયા સુત મોટા, પાંડુએ ઉપવીત દીધા, એકાદશ વરષે છોકરાને, શટ કર્મ કરતાં કીધાં ॥૩૨॥ એટલે ઉઠે પ્રાતસકાળે, કરે પીતા સંગ સ્નાન; સંધ્યા સેવા પુજા કરેછે, ધરે હરીનું ધ્યાન ॥૩૩॥ મધ્યાને ભોજન તાતની સાથે, કરી કરે સયન; નીંદ્રા લેઇને જાગ્રત થાએ, ખટગડી હોય દન ॥૩૪॥ તે વેળા પાંચે આયુધ લઇને રમવાને જાય વન, પોતપોતાને ગમતું રમે; તેનું કરૂં વરણન ॥ વળ-

ણુ ॥ વરણુન કરૂ તેહનું, સુણો કહુ કર જોડ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓ-
ચરે, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ.

કડવું ૨૫ રાગ ધનાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વન વિશે જઇ રમત રમતા તેમાં ધર્મ સત્યવાદી; રેણુને ચાળી કરે રૂપાળી; બેસવાની રાજગાદી. ॥ ૨ ॥ મનથકી માને રાજ્યાસન, શેદેવ છુટા ફરે, અરજુનજી તો બાણ ચઢાવે; પાંદડાં વીંધે શરે ॥ ૩ ॥ ઝાડતાડ તાકીને વીંધે, શેદેવ સાબાશી ભાખે; પુસ્પ વીણીને હાર કરીને, નીકુળ ગળામાં નાંખે ॥ ૪ ॥ જુઓ હું કેવો દેખાવું, ભાઇઓને દેખાડે; નાના વ્રક્ષો ને બાથ ભીડાવી, ભીમશેન ખેંચી કહાડે ॥૫॥ ઉછળે કુદે તોફાન કરે, મસ્તાનો થઇ મ્હાલે; વાઘ વરૂ જીવ જંતુને જુએ, ઝડપ દઇને ઝાલે ॥ ૬ ॥ એ રીને નીત્ય રમત રમે, સાંભળ તું રાજન; હસ્તીનાપુરમાં ગાદીએ બેઠા રાજા દુરીયોધન ॥૭॥ આંધળે ગાદિ એને આપી, જાણી મ્હોટો સંતાન રાધે દાશીનો કુંવર કરણ. તેને કરયો પરધાન ॥૮॥ દુરીયોધનને બેન એકછે, તે તેનો સ્વામી જેહ, જેદ્રથ એવુ નામ એનું, થયો કારભારી તેહ ॥ ૯ ॥ તેમાં મ્હોટો કારભારી કીધો, શકુની મામાને સાર; ભગદત ભુરીશ્રવા સુસરમા, તે સૌ કરે કારભાર ॥૧૦॥ એ રિતે એ રાજ ચલાવે, દુરીયોધન કુરમતી; પાંડુ રાજાને જાત્રા વીસે પત્ર લખતો નથી ॥૧૧॥ પાંડવ વર્ન વીશે ઉછરેછે, એવામાં શું થાય; મધ્ય રાત્રે ગયો પાંડુ રાજા, કરવા લઘુ શંકાય ॥૧૨॥ જઇ બેઠા એક વ્રક્ષ નીચે, પાંડવનો જે તાત; એ વ્રક્ષ ઉપર ઘુવડ બોલ્યો, સાંભળ પક્ષણી વાત ॥૧૩ આ વ્રક્ષ નીચે જે બેઠા છે, તેનું જે કાળજું ખાય; તેપ્રાણીને ઘેર બેઠા, ત્રીલોકનું જ્ઞાન થાય ॥૧૪॥ તે વાત સાંભળી પાન્ડુ રાજાએ, જ્યારે હું મરવા થૈશ; તે વેળા મારા પાંચે પુત્રને, આ વારતા હું કૈશ ॥૧૫॥ એવું મન માં દ્રઢ કરીને, જઈ કર્યું સયન; એવામાં એક દન પાંચ ભાઇ, રમવા ગયાછે વન ॥૧૬॥ કુંતા ગયા છે ગંગાએ ન્હાવા, માદરી તંબુને ઠામ; તે વેળા પાંડુનો આયુશ ખુટયો, પ્રગટયો એને કામ ॥૧૭॥ તેથી કામનીનો કર ઝાલ્યો, માદરીએ કરયો સોર; તોપણ પાંડુરાયે ન મુકી, શું અબળાનું જોર ॥ ૧૮ ॥ માદરી કહે કંથ મારા, બ્રાહ્મણીનો શ્રાપ; જરૂ

જાશે જીવ તમારો, સમાવો પરીતાપ ॥ ૧૯ ॥ છોકરાંને રઝળાવશો રણ-માં; આવે મુને અપવાદ; તોપણ પાન્ડુએ નવ માન્યું, મરવાને ચાલ્યો નાદ ॥ ૨૦ ॥ કામ વાપ્યો કામ આપ્યો, બ્રાહ્મણીનો શ્રાપ નડીયો; પાન્ડુ રાજા ઉછળીને, મરણ તુલ્ય થઇ પડીયો ॥૨૧॥ એટલે માદરી બહાર નીકળી, ઉપજ્યો સંતાપ શોક; આંસુડાં પાડી રડવા લાગી, કારમી મુકી પોક. ॥૨૨॥ એટલે શેન્યનું લોક ભરાયુ, રડવા લાગ્યું સહુ કોય; કુન્તા ગઇ છે ગંગાજીયે, ત્યાં એને ખબર હોય ॥૨૩॥ તેવીજ તે ત્યાં દોડતી આવી, કાળજડું કયાં બાળ્યું; માદરી તું બેન તુલ્ય હતી પણ, શોકનું સાટું વાળ્યું ॥૨૪॥ છોકરાં તેં રણમાં રઝળાવ્યાં, નથી દીઠું ઘર ગામ; અરેરે સાચી શોક તું શત્રુ, વશ રહયો નહી કામ. ॥૨૫॥ માદરી કહે વાંક નથી બૈ, મિથ્યા ન ધરશો રોશ; ઘણું કહ્યું પણ કંથે ન માન્યું, આવ્યો મારે શીશ દોશ ॥૨૬॥ એમ કહી સહુ રડવા લાગ્યાં; પુત્ર ગયા છે વન; તે કોઇ કાંઇ જાણતા નથી, ત્યાં શું થયું વિઘન ॥૨૭॥ ભીમ જરા રમવા ગયો આઘો, વાઘ ત્યાંથી એક ચાલ્યો; વરકોદરે દેખી દોટ મુકી, બગલમાં ગ્રહી ઘાલ્યો. ॥૨૮॥ પકડી લાવ્યો ભ્રાતોની પાસે, આજ મુછો મરડાવું; ચારે આવ્યા છો લાગમાં તે, આ વાઘ હું કરડાવું. ॥૨૯॥ એટલે અરજુન શેદેવ નીકુળ, રડે છે ધરમ રાંક; ઓ ભીમભાઇ એમ ન કરશો,શુંછે અમારો વાંક. ॥ ૩૦ ॥ ભીમ કહે ખાવાનું આપે છે, વેહેંચીને કુન્તા સતી; તમારા ભાગમાંથી તમે મુને, કેમ આપતા નથી. ॥૩૧॥ ચારે ભાઇ કહે સાંભળો વીરા, માતા આપે તે લૈશું; પણ અમારા ભાગનું હવે, તમોને આપી દૈશું. ॥૩૨॥ ભીમ કહે ના નથી આપતા, આજ ભલો છે લાગ; હવે ન મુકું કોઇ કાળે,કરડાવી દઉં વાઘ. ॥૩૩॥ સાંભળી ચારે બંધુઓ નાઠા,પુંઠે વ્રકોદર જાય,રડતા ચારે આગળ આવ્યા, તંબુની લગભગ થાય. ॥૩૪। એટલે તંબુમાં તોફાન જાણ્યું, લુછી નાંખ્યાં લોચન;તંબુમાં જઇ તાત પાસે, બેઠા ચારે તન.॥૩૫॥ એટલામાં ત્યાં ભીમ આવ્યો,રડતાં સુણ્યાં સઉ કોય; વાઘ વનમાં ફેંકી દીધો તરત ડાહયો હોય. ॥ ૩૬ ॥ છાનો માનો શાણો થઇને, ડેરા તંબુમાં પેઠો, પીતા પોતાના જ્યાં છે પડેલા, ત્યાં આવીને બેઠો. ॥૩૭॥ ભીમ કહે મા તાત મારા;સુઇ રહ્યા શું કરવા;કુન્તા કહેકે કરમ ફુટયું, એતો પડયા છે મરવા ॥ ૩૮ ॥ ભીમ કહે ભલે મરણ પામો, ઓરે મારા તાત; એટલે પાન્ડુ રાજાયે ત્યાં ઉચોજ કીધો હાથ ॥ ૩૯ ॥ ભીમ કહે સરવે રહો છાના મમ તાત કાંઇક કેહેછે; એટલે સરવ રહી ગયાં છાનાં, તવ ત્યાં

પાંન્ડુ વદેછે. ॥૪૦॥ પાંચે પુત્રો શ્રવણ કરજો, કહું તેમાં દેજો લક્ષ; મારા મુઆ પછી કાળજુ મ્હારૂં, ગમે તે કરજો ભક્ષ. ॥૪૧॥ તેથી ત્રીકાળ જ્ઞાન થવાનું, એટલી પાળજો વાણ; પુત્રોએ કહ્યું વારૂ પીતાજી, એટલે છુટયો પ્રાણ. ॥૪૨॥ પછી સરવ રડવા લાગ્યાં, એટલે બોલ્યો ભેમ; કહો માતા આ મડદાને, હવે તે કરશું કેમ. ॥ ૪૩ ॥ કુંતાજી કહે એક નંદન, અગ્ની હાથમાં ઝાલો;શબ ઉચકીને ચારભાઇ,ગંગા તટ લઇ ચાલો. ॥૪૪॥ ભીમે જાણ્યું સહુને દુખ દેવું, તેથી શું વીશેષ વાધે; એવું જાણી કટી કશીને, મડદુ લીધું ખાંધે. ॥૪૫॥ દોટ મુકીને બાહાર નીકળીયો,પુંઠળ સરવે જાય, ગંગા ત્રટે શબ લઇ આવ્યો;સ્નાન કરાવ્યું માંય. ॥૪૬॥ પછી વ્રકોદર કાષ્ટ લાવ્યો, ચીતા ખડકી મ્હોટી; તાતને કાળજે કર દેઇને, કાળજુ કાહાડયું ખીંચોટી. ॥ ૪૬ ॥ તે એક પાત્રમાં મુકી રાખ્યું, એવે વદ્યાં કુંતાય; કંથ ભેગી હું બળુ છું, બીરાજુ ચીતામાંય. ॥ ૪૮ ॥ માદરી કહે હું બળવાની, આપણા સ્વામીની સાથ; કારણ કે પામ્યા મર્ણ મારાથી, માટે માગું જોડી હાથ. ॥૪૯॥ કુંતા કહે જોજે છોકરાંને, હું મરૂં કુળવટે; તારાથી છું મોટી માટે, માહારે મરવું ઘટે. ॥ ૫૦ ॥ ભીમ કહે શીદ વઢી મરો છો, આ શું લેવાનો છે લ્હાવો, તે કરતાં ભૈયો સંપીને રહીશું, બંને માતાજી આવો. ॥ ૫૧ ॥ એટલે શેદેવ નીકુળ ધરમ, અરજુનજી તરફડીયા; ઘણી માયા કુંતાજીની માટે, તેને બ્હાજી પડીયા. ॥૫૨॥ તવ માદરી કહે મુને રજા દો, તમારી પુત્રોને માયા; તમ વીના તો સોસાઇ જાશે, ગાળી નાંખશે કાયા. ॥ ૫૩ ॥ તવ કુંતાએ આજ્ઞા આપી, કાષ્ટ ચીતામાં પેઠી; પોતાના પતિનું મુસ્તક ખોળે લેઇને બળવા બેઠી, ॥ ૫૪ ॥ એટલે ધરમે અગ્ની મુકયો, સળગી ચીતા ચોપાસ; ભીમે ડોઘલી કાળજા કેરી, ઉપર મુકી કરી કયાસ. ॥૫૫॥ કાળજુ તાતનું ભક્ષણ કરવું, અભક્ષાભક્ષ કહેવાય; પણ બાફીને વાસના લેવી, ભક્ષ કર્યા તુલ્ય થાય. ॥૫૬॥ એમ જાણીને બાફવા મુકયું, જ્ઞાન થવા સાક્ષાત; દ્વારીકામાં શ્રી કૃષ્ણજીએ, તે સહુ જાણી વાત. ॥ ૫૭ ॥ જાણ્યું કે કાળજાની વાસ લેશે, ત્રીકાળનું જ્ઞાન થાશે; પછી મારો ભાવ કો નહી પુછે, મમ તુલ્ય તે તો ગણાશે. ॥૫૮॥ તે માટે ત્યાં સંચરૂંને, ચરીત્ર મ્હારૂં લડાવું; બ્રાહ્મણ વેશે પક્ષમાં પેશી, જઇ કાળજુ પડાવું. ॥ ૫૯ ॥ વળણ ॥ કાળજુ પડાવવા કૃષ્ણજી, આવ્યા શામ શરીર; વલ્લભ વદે ચીતા બળે, તેની સામી તીર.

કડવું ૨૬ રાગ ઉછળતી ચોપાઈ.

આવ્યા સામી તીર વિશ્વના ભુપ, ભગવાને ધર્યું બ્રાહ્મણ રૂપ; માથે બાંધી ધોળી પાઘડી, એકભુજમાં ઝાલી લાકડી ॥૧॥ ચારછેડે પેહેરી છેરે ધોતી, બગલમાં મારીછેરે પોથી; લેલાટે તો ભસ્મજ ચોળી, ડાભી ખાંધે ભરાવિ છે ઝોળી ॥ ૨ ॥ એક ભુજે ગ્રહ્યું તંબીનું પાત્ર, ગોવીંદે ધરીયું રૂડેરૂં ગાત્ર; ત્રબ્ધ માટે નેત્ર નવ સુજે, ચામડી લટકે ને થર થર ધ્રુજે ॥૩॥ દાંત પડીઆને ડાચાંજ મળીયાં,મ્હોડેને માથે ઉગ્યાં છે પળીયાં; કટીમાંથી વાંકાજ વળીયા, શરીરે તો છેકજ ગળીયા ॥૪॥ નીચી ડોકીથી મારગ જુએ, નાશીકામાંથી પાણીજ ચુએ; આંસુડાં છુટે ને નેત્રજ ગળે; ઠેસ વાગે ને ધરણ ઢળે ॥૫॥ એવે રૂપે આવ્યા પુણ્ય સ્લોક, પાન્ડુ રાજા કહી મુકીજ પોક; ઓ મારા પાંડુરાય જજમાન, તે શબ્દ સાંભળ્યો કાન ॥ ૬ ॥ જુઓ બેટા કોક વીપ્ર રડે છે, વ્રદ્ધ વપુએ ઢળી પડે છે; દે તમારા તાતનું નામ, ચાલો જઇ લાવીએ આ ઠામ ॥૬॥ વળણ ॥ ચાર સુતને માવડી, ચાલ્યાં સામી તીર, વદે વલ્લભ એ આવીયાં, જ્યાં છે શામ શરીર.

કડવું ૨૭ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેછય રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહિમાય ॥૧॥ ચારે પુત્રને લેઇને આવ્યા, પ્રભુ કને કુંતાય; ઓ મહારાજા કોને રડો છો, કહો કરીને કૃપાય ॥ ૨ ॥ પ્રભુ કહે રડું છું કરમને વૃધપણમાં મરૂ મથી, મુજ મીત્ર પાન્ડુને શોધ્યું છું, પણ કાંઇ મળતો નથી ॥ ૩ ॥ તવ કુંતા કહે ઓ મહારાજા, જેનો તમારે સ્નેહ; તે પાંડુ રાજાએ આજે, મુકી દીધો દેહ ॥ ૪ ॥ આ બળે ચીતા એમની, હું કુન્તા એ નરની નાર, પ્રભુ કહે એને શ્રાપ હતો, ગયો વાંજીઓ અવતાર ॥૫॥ બીજી નારી હતી માદરી. તે પણ થઇ વીધવાય; કુન્તા કહે તે માદરીએ તો, કંથભેળી પાડી કાય ॥ ૬ ॥ શ્રાપ હતો બ્રાહ્મણ કેરો, પણ વાક્યું વરસુત્ર; મંત્રથકી દેવતા લોકોએ, પાંચ દીધા છે પુત્ર ॥૭॥ આ રહ્યા તમારા ચાર દીકરા; પાંચમો સામીતીર; એટલે ગરગર આંસુ પાડી, રડયા શામ શરીર ॥૮॥ ભલે થયા એને દીકરા પણ, મીત્ર વીના હું શું કરૂં; જીવતર મ્હારૂં ધિકારછે હું, ઘાતુ

કરીને મરૂં.॥૯॥એમ કહીને પડતું નાખ્યું, પોતે દીનાનાથ; તવ કુન્તા-
એ ને ધરમ રાયે, ઝડપ ઝાલ્યા હાથ. ॥૧૦॥ તેડીને સામી તીર લાવ્યા,
નેત્રમાં આંસુ છુટે;ચરીત્ર ભરેલા ચત્રભુજજી,છાતી ને શીશ કુટે. ॥૧૧॥
કુન્તાજી તેમ તેમ કરગરતી, મહારાજા ક્ષમા ધરીએ, અમારૂં બધું ધુળ
મળીયું, પણ તેનું કેમ કરીએ. ॥ ૧૨ ॥ એટલે રડતા રડતા બોલ્યા,
પોતે પુરૂષ પુરાણ; હું જઈ પડું ચીતા વિષે, કહાડું મારો પ્રાણ. ॥૧૩॥
એમ કહી કાળજુ કાડવા લાગ્યા, મરૂ મરૂ મુખ ભાખે, અરજુન સેદેવ
ધરમ સહ્વાં, ખેંચી ખેંચીને રાખે. ॥ ૧૪ ॥ એટલે ભીમસેન બોલીયો
મા શું છે આ તોફાન; કુન્તા કહે તુજ તાત તણો, આ મીત્ર છે પ્રધવા-
ન. ॥ ૧૫ ॥ તે પડવા આવે છે ચીતામાં, માટે રાખીએ ખાળી; ભીમ
કહે ભેળો બ્રાહ્મણ બળે, મમ તાત ભાગ્યશાળી. ॥ ૧૬ ॥ આવવા દો રે
આવવાદો, હુંતો ન રોકી રાખુ; કહોતો મહારાજા હું આવીને, ઉચકીને
મહી નાંખું. ॥૧૭॥ પ્રભુએ જાણ્યું છે મસ્તાનો, નાંખતાં નહી કરે વાર;
એવું જાણીને ખમચાયા, પોતે જુગદાધાર. ॥૧૮॥ એવે ભીમસેન કાષ્ટ
લેવા, અળગો ગયો લગાર; એટલે દીઠો લાગ ભલેરો, દોટ મુકી મોરા-
ર.॥૧૯॥જઈ ડાધલીને લાત મારી, ફોડી નાંખી તતકાળ; કાળજુ પડયું
અગની વીશે, જોઇ રહ્યા ચાર બાળ. ॥૨૦॥ સેદેવે જાણ્યું તાતજી તણું,
વેણ વદેલું જાશે; લાવ્ય હું જઇને કાળજું કહાડું,થનારૂં હશે તે થાશે.
॥ ૨૧ ॥ એવું જાણી દોટ મુકી, પ્રૌઢ પ્રાક્રમ માંડયું; અગ્ની વીશે હાથ
ઘાલી, ઝડપ કાળજું કહાડયું. ॥૨૨॥ એટલે પ્રભુ પડાવવા દોડયા,સેદેવ
નાશી જાય, તેની પુંઠળ દોડવા લાગ્યા; પોતે શ્રી વૈકુંઠ રાય. ॥ ૩૩ ॥
આગળ સેદેવ કેડે શામળીયો, જાય દોડયા વન વીશે; હુંનું કાળજું
ઉછાળતો ત્યાં, સેદેવ સુરો નાસે. ॥૨૪॥એવે દોડતાં સેદેવજીએ, પાળ્યો
પીતા વેણ ટેક; કાળજાની વરાળતણો ત્યાં, સ્વાસજ લીધો એક. ॥૨૫॥
તેથી થયું જ્ઞાન સ્વર્ગ કેરૂ, સેદેવને તે વાર; બીજો સ્વાસનો ઘુંટડોભરી
યો જે કાળ; તેથી જ્ઞાન થયું છે અતીસે, જાણી લીધું પાતાળ. ॥ ૨૭ ॥
પછી કાળજુ નાંખી દીધું, ઉભો જોડી બે હાથ; હું સેવક પર શાં છે
જુલમ, ઓરે દીનાનાથ.॥૨૮॥આવું કરવું ન ઘટે તમને, દયાળુ વીશ્વના
ભુપ; ભગવાન કહે સેદેવ આપણ, બેઉ થયા એકરૂપ. ॥૨૯॥અમમાં ને
તમમાં ભેદ ન રહયો, માટે કલપના કાપો; બેઉ થયા એક વચન માગુ,
તેટલુંમુજને આપો.॥૩૦॥ સેદેવ કહે ભલે મહારાજા, ઓરે જુગદાધાર;

જેવું આપવું તેવું લેવું, જગતમાં વેહેવાર ॥ ૩૧ ॥ તમે માગો તે હું આપુ ને હું માગુ તે તમે આપો; પ્રભુ કહેછે લ્યો વેણ મ્હારૂં,તમે તમારૂ થાપો ॥૩૨॥ એમ કહીને સામા સામી, વચન આપ્યાં સાર;શેદેવને કહ્યું માગી લ્યો તમે, બોલીયા જુગદાધાર ॥૩૩॥ શેદેવ કહે સાંભળો સ્વામી ચરણ તમારે લાગુ, પ્રથમ પહેલું આપ માગો, પાછળથી હું માગુ. ॥૩૪॥ પ્રભુ કહે જ્ઞાન થયું ત્રીકાળી,પણ મન સમજી રહેવું, પુછયાવીના કોઇ પ્રાણીને, તમારે નવ કહેવું ॥ ૩૫ ॥ પાંચ ભાઇ જાતા હો પંથે તે પંથ તમારે ચડવું;કુઆમાં ભાઇઓ પડતા હોય તો, ભેળા તમારે પડવું ॥૩૬॥ પણ કહેવું નહી કે કુઓ છે, વેણ પાળે પ્રીય લાગો; શેદેવ કહે સારૂ મહારાજા, પ્રભુ કહે તમે માગો ॥૩૭॥ તવ વીચારી શેદેવ બોલ્યા,રક્ષણ અમારૂં કરવું;અમારા પાંચમાંથી એક મરીએ તો જોડે તમારે મરવું ॥૩૮॥ શામળીયો કહે શાબાશ શેદેવ, કેમ કુપે પડવા દેવાય, મારૂં માગેલુ મારે ગળે આવ્યું, સદા સંભાળ લેવાય ॥ ૩૯ ॥ શેદેવ કહે પાળો પાલવતું, નહીતો રહેવા દઇએ; કૃષ્ણજી કહે પાળવું પુરૂ, વચન વીલા કેમ થઇએ ॥૪૦॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા, પોતે શ્રી જુગદાધાર;એવે ચીતા કને ભીમ આવ્યો લાવ્યો કાષ્ટ અપાર ॥૪૧॥ ડોઘલી ચીતામાં નવ દીઠી, કાળજા કેરી જ્યારે;લાગ્યો ભીમશેન પુછવાને, અરજુન પ્રત્યે ત્યારે ॥૪૨॥ કહે ભાઇ કયાં ગઇ ડોઘલી, અરજુને વાત ભાંખી; આવેલા પેલા ઘરડા વીપ્રે, ડોઘલી ફોડી નાંખી ॥ ૪૩ ॥ ભીમ કહે ગયું વચન તાતનું, આપણને ધીક્કાર; અરજુન કહે શેદેવ વીરે, કાળજુ કાઢયું બ્હાર ॥૪૪॥ હુંનું ઉછાળતો લેઇ નાઠો છે, વીપ્ર પડયો છે પુંઠે; એવું સાંભળી કાષ્ટ બળતું, લેઇ વ્રકોદર ઉઠે ॥૪૫॥ ખોળવા ચાલ્યો વીપ્રને એ વાયુ નંદન બળીઓ, એટલામાં તો શેદેવ જોશી, ભીમને સામો મળીયો ॥૪૬॥ ભીમ કહે ભાઇ બ્રાહ્મણ કયાં છે, જોશી કહે કોણ જાણે; ગભરાશો નહી તાતજી તણું વેણ, પાળ્યું છે આ ટાણે ॥૪૭॥ એમ બેઉ જણ વાતો કરતા, આવીઆ ચીતા કને, ભીમ કહે કે ત્રીકાળ કેરૂં જ્ઞાન થયુ હશે તેને ॥૪૮॥ શેદેવ કહે કાંઇ ન થયું, કયાં હતી તાતને સુદ્ધી;વણ વીચાર્યું બોલી ગયા એ, મરણે બગડી બુદ્ધી ॥૪૯॥ વળણ ॥ મરણ સમે બુદ્ધી ગઈ, માટે કહ્યું પીતાય, વલ્લભ કહે છે તે પછી,ભસ્મ થઇ ચીતાય ॥

કડવું ૨૮ રાગ ચોપાઇની કાફી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન,સાંભળ જનમેજય રાજન;હસ્તભસ્મ નાંખી જળમાંય, ચાલ્યા સ્નાન કરી તંબુ જ્યાંય. ॥૧॥ રહી કકળી કર્યું રે સયન, થયું મધ્ય રાત્રીએ વીઘન;આવ્યો અગની થયો આહાકાર, કર્યું સહુ શૈન્ય પ્રલેકાર. ॥૨॥ રહયો એક રથ ચાર તોખાર, સતી કુન્તા ને પાંચ કુમાર; વીતી રૂજની થયો પરભાત, મુકયો કુન્તાએ લેલાટ હાથ. ॥૩। પત્ર લખ્યો હસ્તીનાપુર, થઇ કરમ તણી કસુર; દેહ મુકયો છે પાંન્ડુ રાય, બળી દેહન થઇ સેન્યાય. ॥ ૪ ॥ લખી મોકલીને એ બેઠાં, માતા પુત્ર ચીંતામાં પેઠાં,અરેરે ગયો ભાગ્યશાળી;પુંઠે લેઇ ગયો સર્વે વાળી. ॥ ૫ ॥ તવ ભીમ વદ્યો વચન, માજી શાને કરો છો રૂદન; તમો કહેતાં હતાં બહુ વાર, આપણે છે ઘણું ઘરબાર. ॥૫॥ કહેતાં હેતાં કે છીએ નરેશ, આપણે છે ગાદીને દેશ. ॥૭॥ છે કાકા દાદા ને કાકી, રાજ્ય કાજ નથી કાંઇ બાકી;તે બધુંછે કહો કીયે કામ, ચાલો જઇએ આપણે ગામ.॥૮॥ કહે કુંન્તા છે સાહ્યબી ઘણી. થઇ બેઠો દુર્યોધન ધણી; તારા અંધ કાકાનો તન, પચાવી પડયો રાજ્યાસન. ॥ ૯ ॥ જીતીને લાવેલા તુજ તાત, હવે પડયું એ દુષ્ટને હાથ; પેહેલા હતા આપણે નાત બહાર, કર્યો તુજ તાતે જયજયકાર. ॥ ૧૦ ॥ રહ્યા યાત્રાઓ કરવા વન, થયા માલીક અંધના તન; જીવતા હોય જો તમ તાત, તો તો રાજ્ય આવત તમ હાથ. ॥૧૧॥ તેમ છતાં જો ગામમાં જઇએ. થઇએ ગરીબ તો ત્યાં રહીએ; કહે ભીમ ચાલો મારી માત. ત્યાં ગયા પછી બીજી વાત. ॥૧૨॥ કહે કુંન્તા તું છે મસ્તાન, કરે ત્યાં જઇને તોફાન; તેથી ભંગાવી નાંખીએ વાંસા, પડે ગામમાં પેઠાના સાંસા. ॥૧૩॥ ભીમ કહે હતો શીશ તાત,ત્યાં લગી કર્યું તોફાન માત; ફર્યો થઇને મસ્ત હરાયો, હવે આજથી જાણજો ડાહયો. ॥૧૪॥ તવ કુંન્તા કહે થાઓ ત્યાર, જોડો રથને ચાર તોખાર, તવ અરજુને રથ જોતરીયો, દેશ જવાનો વીચાર કરીઓ. ॥૧૫॥ સમર્યાં શ્રી દેવાધીદેવા, વીધી ધરમે ઠાકોર શેવા; બેઠાં રથમાં માતને ભ્રાત, ભીમ ચાલ્યો ઉભી વાટ. ॥ ૧૬ ॥ કહે કુંન્તા સુણો સુત ભેમ, તુજ થકી ચલાશે કેમ; ભીમ કહે ચાલીશું ચરણ, બેસું તો ઘોડા પામે મરણ. ॥૧૭॥ અધવચ રસ્તામાં રહીએ, પછી ઘેર શી રીતે જઇએ; એમ કહીને ચાલ્યાં વાટ, કરે વીશ્રામ જ્યાં પડે રાત. ॥ ૧૮ ॥ એમ નીત્યાન પંથ કપાય, ઘણે દીવસે લગભગ થાય, નગ્રથી

જુમના જોજન, ત્યાં તો આવ્યા પાંન્ડુતન. ॥ ૧૯ ॥ ઉતર્યાં જમુના વ-હાણું વાતે,છોડયો રથ થતે પરભાતે; કહે કુન્તા સુણો સંતાન, કરો જુ-મનાજીમાં સ્નાન. ॥૨૦॥ માળા પુજા કરી પરવારો, પછી નગ્ર વીષે સી-ધારો, કોટ કાંગરાવાળું ગામ, હસ્તીનાપુર એનું નામ. ॥૨૧॥ તવ ઘોડા છોડયા કીનારે, કીધાં સ્નાન જુમનાને આરે; ત્રણ બંધુને ચોથી માત, બેઠાં માળા ગ્રહીને હાથ. ॥૨૨॥ એતો સમરે દેવાધી દેવા,કરે ધરમ ઠા-કોર સેવા,ભીમ પડયો નાહાવા;બહુ બળમાં કરે તોફાન. જુમનાના જળ-માં.॥૨૩॥ મારે ડુબકી ફરે ને તરે; મછ મગરથી નવ ડરે, બોલ્યા ધ-રમ સાંભળો માડી, આજ પુષ્પ વિના પડે આડી. ॥ ૨૪ ॥ ફુલ વીના નથી થઈ સેવા, આજ થાય તે દીવશ કેવા; તવ બોલ્યાં કુન્તા ડોશી, તમો ઉઠો સેદેવ જોશી. ॥૨૫॥ જુઓ બાગ પેલો દેખાય, અતી ફળ ફુલ છે તેનીમાંય; તુજ તાત તણો એ બાગ,હસે માળી પીળે પોશાક. ॥૨૬॥ તેને જઈ કહેજો વચન, કહીએ હું પાંન્ડુનો તન; આપો પુષ્પજ સેવા સારૂ, તેમાં ભલેરૂ થાસે તમારૂ. ॥૨૮॥ કહે સેદેવ ભક્તી અધુરી, નથી થઈ માળા મ્હારી પુરી;કહે કુન્તા તુટેછે નીમ, બોલ્યા સેદેવ એ રહયો ભીમ. ॥ ૨૮ ॥ વળણ ॥ નવરો દીઠો માવડી, તવ કીધો પોકાર; વદે વ-લ્લભ સોર સાંભળી, ભીમસેન આવ્યો બ્હાર. ॥૩૦॥

કડવું ૨૯ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમસેન આવ્યો માતાની પાશે, પુછયું ધરીને પ્રેમ; કહો માતા સુખની સાતા, મને બોલાવ્યો કેમ. ॥ ૨ ॥ કુંન્તાજી કહે તોફાન મુકી, કામમાં તતબર થાવો; પેલા બાગમાં ઠાકોર સારૂ, પુષ્પ લેવા જાવો. ॥૩॥ ભીમ કહે હું નહી જાવું મા, અમો થાકયા પગપાળા; કુંન્તા કહે તુ છે નવરોને, બીજા જપે છે માળા.॥૪॥ ભીમ કહે મા મોકલો મુને, મેં શાં કરેલાં પાપ; નથી નવરો જમુનાજી-માં, હું પણ જપું છું જાપ. ॥ ૫ ॥ કુંન્તા કહે તું મેલ ચાળા, જા દીકરા મુકય દોટ; લે આવ્ય પુષ્પ એક ઝપાટે, એ દીસે બાગનો કોટ. ॥ ૫ ॥ ત્યાં જઇને માળીને કહેજે, પાંન્ડુરાયનો તન; પુષ્પ જોઇએ સેવા સારૂ, કરવું દેવ પુજન.॥૬॥ એમ કહીને લાવજે માગી,રાખજે મન વશ્ય પ-ળ; અનેક તરેહના મેવા હસે પણ, હાથે ન લઇશ ફળ. ॥૭॥ ભીમે જાણ્યું

ત્યાંછે ખાવાનું, તરત થયો તઇયાર; વધારે એક વસ્ત્ર લેઇને,ચાલ્યોવાયુ કુંવાર ॥૨૮॥ ફળમાં ચીતછે ફુલમાં પ્રીતછે; ચાલ્યો આવ્યો ચડી ચોટ; જાણ્યું કયાં હશે દરવાજો આતો ફરતો કોટ ॥૯॥ દરવાજા સોધવા કયાં જાવું, કીધી દોટા હડીઓ;આઘે જઇને છલંગ મારી, કોટ કુદીનેપડીઓ ॥૧૦॥ બાગમાં પડયો સુત સતીનો, નીરખી દીશા ચાર, પુષ્પ તણી ઘણી પીમળ આવે, વનસ્પતી દસભાર ॥૧૧॥ કમળ કેતકી કુશામ કેવડો, જાઈ જુઇ ચંબેલી;મોગરો મરેઠી આક અરેડી, બોરસલી પડવેલી ॥૧૨॥ સોભાગ સુંદરી સુરજ વંશી, ચંપક ચંપાને ચંપો; બટ મોગરોને વેલ મોગરો, કાંટાશળી વિશંપો ॥૧૩॥ ગુલાબ ગુલ ચંપો ગુલ દાવદી, ગુલબાસ ગોટા હજારી; પારસ ધોળીઓ જાશુક શાળા, કરેણો હાતરો બ્યારી ॥૧૪॥ વીવીધ વ્રક્ષો ચોરૂઆરોળી, ચંદન ચંપુ અંક,વેલ વાલોળને વેલછડો છે, આશાળા વાગ્યો વંક ॥૧૫॥ આંબા આંબાળાં આંબલી અરણી, અગથીયોને અનાર; પીપળાં પીપળી પારસ જાંબુ, બોર બપૈયાની હાર ॥ ૧૬ ॥ શીમળા શેતુરી સીફળા ફોફળા, તાડ તાડીને ખજુરી; શેકટી શેલડી લાંબી અનુસડી પણ પુરિ ॥ ૧૭ ॥ કમખી પપનસ અનનસ ફનસ, મીઠાં લીંબુ નારંગી; જગદારૂ આલુ અંજીર બદામ; કેરી કેળાં ઝાડ જંગી ॥ ૧૮ ॥ દ્રાક્ષની વેલા દ્રાક્ષ લળેલી અખોડને ગેરાણી; પાકા ફળની સોડમેં ભરાયું, ભીમના મ્હોમાં પાણી ॥ ૧૯ ॥ મન વશ રહ્યું નહી ત્યારે, વીચાર કીધો એમ, માતાએ ફળ હાથે તોડવાનું, ના કહ્યું કરૂં કેમ ॥ ૨૦ ॥ સાચા સોગન ખાતા ત્રુટીએ, વીચાર્યું દલ સાથ; બેચાર વ્રક્ષનું જુથ હોય ત્યા, ભીમ ભીડાવે બાથ ॥ ૨૧ ॥ હચહચાવી ખેંચી કહાડે, પછાડે પ્રૃથવી માંય, પાકાં પાકાં ફળ ગરીને, ભોમીએ ઢગલો થાય ॥ ૨૨ ॥ વ્રક્ષો કહાડે ભોમી પછાડે પડે તે ફળ ખાય, રમેછે ઘુમે છે બાગમાં બળીયો, ભય નહી જરાય ॥ ૨૩ ॥ તે બાગના દરવાજા ઉપર માળી રહેછે રખવાળ; તેણે કડાકા ઝાડના શુણ્યા, પેટમાં પડી ફાળ ॥ ૨૪ ॥ આવ્યો અગાસીમાં જોવાને સારૂ, દીઠી ભીમની પુંઠ; કોણ મુઓ હરામ ખાનાર. અક્કલ વિનાનો ઉંટ ॥ ૨૫ ॥ આવી કહ્યું છે આયુષ તારૂં ફળ ખાવા મન મ્હોયું; એટલે ભીમે આડી આંખે, અગાશી સામું જોયું ॥ ૨૬ ॥ માળીને દીઠો મન વીચાર્યું, શુકન મંડા થાશે; ગાળો સાંખીને ગામમાં જાશું, તો જનમ ગાળોમા જાસે.॥૨૭॥ એવો અવળો અરથ લીધો; ક્રોધ હળાહળ ચઢીયો,

છલંગ મારીને ઉછળ્યો તે, જઈ ધાબામાં પડીયો, ધમ ધમ ધમ ધમ ધમ ધ્રા-
સુ ધ્રુજ્યું, માળીશું જેરવે તાપ; થર થર ધ્રુજ્યો હાથ જોડયા, નહી બોલ્યું
મા બાપ. ॥૨૮॥ ભીમ કહે ભલો ગાળો દેનારો, ઝડપ લઇને ઝાલ્યો,
મુસ્તક ઉપર ફેરવીને, તરત બગલમાં ઘાલ્યો. ॥૨૯॥ ભીમ કહે ગામની
ને વનની, દેવ્યા કાહાડજે રોગ; પેહેલે વહેલે ગામમાં જાતાં, તુજને આ-
પુ ભોગ ॥૩૦॥ માની લેજે ભક્ષ માળીનું, એમ વધો મુખ વાણ, બ-
ગલમાં બળ કરીને દાબ્યો, કાહાડી નાખ્યો પ્રાણ. ॥૩૧॥ પછી મડદુ
મુકયું ધાબામાં, માળીના મોહોલમાં વાશ્યો; શોધીને લાવ્યો દોરડુ લાંબુ,
માળીને ચર્ણ બાંધ્યો ॥૩૨॥ મોહોલમાં મડદું લેઇને ચાલ્યો, હસવા-
નો ખેલ કીધો; દરવાજાની કમાન વચ્ચે, ઉંધોજ ટાંગી દીધો. ॥૩૪॥
પછી પાછો બાગમાં પડીઓ, કીધું સરોવર સ્નાન; ફુલ વીણીને ફળજ
ખાયે, નફકરો મસ્તાન ॥૩૫॥ એવામાં આવી માળીની પુત્રી, ખાવા
નું ભાતુ લેઇ; દરવાજામાં પેસવા માંડયું, થર થર કંપી દેહી ॥૩૫॥ શ-
બ દીઠું તવ લાગી શોસાવા, આ કૃત્ય કોણે કીધું; એવે ભીમની પુંઠ દી
ઠી, ભાતુ ત્યાં ફેંકી દીધું ॥૩૭॥ દડ બડ નાઠી નગ્રમાં આવી, રાજ સ
ભાની માંય; આંસુડાં છુટે શીશ કુટે, છે દુરીયોધન ત્યાંય ॥૩૭॥ છત્ર-
પતી કહે કેમ છોકરી તવ વદી પુત્રી વચન; મારા તાતને મારિ નાંખ્યા
છે, કોઇ હલમસ્ત જન ॥૩૮॥ બગીચો બધો ભાગી નાખ્યો, સાંભળ્યું
દુરીયોધન; એકદમે સો મલ બોલાવ્યા, ક્રોધ કરી રાજન ॥૩૯॥ એક
સો મલ ત્યાં આવી ઉભા, છત્રપતી કહે જાવો; બાગનો ભાગનાર માળી
નો મારનાર, તેને બાંધીને લાવો. ॥૪૦॥ મલ્લ કહે વારૂ મહારાજા, કહી
ચાલ્યા ચડી ચોટ; ગેડીઓ લીધી તૈઆરી કીધી, દડબડ મુકી દોટ॥૪૧॥
ધમ ધમે ધરતી મલ્લોને ચરણે, જોર ઝપાટે ગયા; સાંભળ્યું ભીમે મન
વીચાર્યું, ધબડાકા કાંક થયા ॥૪૨॥એવું જાણી ફળ મુકી ઉઠયો, જ્યાં
વ્રક્ષ ઘેરો હતો; તે ઝાડાના જાળામાં પેશી, ઉંધો થઇને સુતો ॥૪૩॥ એ-
ટલામાં મલ્લ લોકો આવ્યા, પાકા કર્યા મનસુબા; નેવું જણા મહી સોધ
વા પેઠા, દરવાજે દશ ઉભા ॥૫૫॥બીજા સરવ શોધવા લાગ્યા, ભીમે
કર્યો વિચાર; આવ્યા છે તો હોંશ એમની પુરણ કરવી સાર. ॥૪૫॥
॥વળણ॥ હોંશો પુરણ પાડવી, એજ કરયો વીચાર; વ્યાસ વલ્લભ
એમ ઓચરે, ભીમ સુરો સરદાર.

કડવું ૩૦ રાગ રેકતા ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજય રાજન,ભીમે કાળજાં મલનાં ખોવાવ્યા, સુતાં સુતાં નાશકોરાં બોલાવ્યાં ॥ ૧ ॥ તવ મલ્લો એ દીઠો ઘોર; સૌએ ભેગા થઇ કર્યો સોર, ટોળે મળી ચાલ્યા સહુ સુબા ભીમને સુતા ઘેરિ સહુ ઉભા ॥૨॥ તોએ સુતો રહ્યો વાયુ તન, એટલે મલ બોલ્યા વચન; અલ્યા કોણ જાત કોણ ઘર ગામ, કોણ માત તાત કોણ તુજ નામ ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે શીદ પુછો શબ્દ ઝાઝા, અમો સરવના રાજાધીરાજા; મલ્લ કહે તારો દન વાંકો જાગ્યો, છત્રપતી બળીયાનો ભાગ ભાગ્યો. ॥ ૪ ॥ ભીમ કહે વાંકા દહાડા તમારા, આવી જવાબ માગો છો અમારા; તવ મલ્લ લોક બોલ્યા વચન, ઉઠ તેડાવે છે દુરીયોધન. ॥૫॥ વાયુ સુત કહે કહો સભા માંઇ,કહીએ તેડે છે ભીમસેન ભાઇ; મલ્લ કહે ભવીશ તારૂં ફુટયું, જાણજે હવે આયુશ તુટયું ॥૬॥ સુણી ભીમ કહે લાગો ચરણ, નહી તો આવ્યું તમારૂં મરણ; કહે મલ ઉભો થા મુંઢ મતી, ભીમ કહે અમે ઉઠવાના નથી ॥૭॥ તવ મલે મંનસુબો કર્યો જુદો એના ઉપર ચઢીને કુદો, ચઢમા શરીર ઉપર સોએ સુરા, નાચે કુદે પ્રબળ પ્રૌઢ પુરા ॥૮॥ ભીમ ધરતો નથી મન ધાક,જાણ્યું ઠીક ઉતરે છે થાક; ભીમ કહે સેવા થઇ પાકી, પણ બોચી ગદડવાની બાકી. ॥૯॥ સુણી સહુ મલ કકળ્યા તે ઠામ આણે સરવને ગણ્યા ગુલામ; ક્રોધે ભરયા એવું ધારી, ભીમને શીશ મલ્લે ગેડી મારી ॥૧૦॥ તવ વ્રકોદર રોશમાં રૂઠયો, પાસુ મરડી ઝડપ લેઇ ઉઠયો ॥૧૧॥ વ્રક્ષ ગફામાંથી બહાર નીકળ્યો, જઇ કુઆપર ઉભો એ બળીઓ; મલ લોક કહે ઝાલવાને જાય, દીઠો કુપપર ખમચાયા ત્યાંય॥૧૨॥અળગા રહીને બોલ્યા સહુ એમ; અલ્યા બળીઆ તું કરે આમ કેમ; તને નથી રાજા દંડ દેનાર, નથી કોઇ તને કાંઈ કહેનાર ॥૧૩॥ ચાલ અમ સંગ સભા માંય, નથી કેદ કરવો તને ત્યાંય; જો તું નહી આવે અમારે સાથ, અમ પર કોપે નગ્રનો નાથ. ॥૧૪॥ તેથી અમ પેટપર પડે પાય, તેણે લાભ તને હોય; મીથ્યા બાંધવા દેને હાથ, તેથી પ્રસન થશે નગ્રનાથ ॥૧૫॥ કહે ભીમ ભલે લેઇ જાઓ, મુને બાંધવા કુપપર આવો, મલ્લે જાણ્યું કપટ એ કરશે, જરૂર જીવ સવના હરશે ॥૧૬॥ નહી ઝાલીએ તો પણ ખોટું, થાશે વીશ્વમા મ્હેણું મ્હોટું; ચાલો થનાર હશે તે થાશે; કાં ઝલાશે કે કાં જીવ જાશે ॥ ૧૭ ॥ એમ જાણી ચાલ્યા સહુ સાર, ભી-

મે મુખથી કરયો ઉચ્ચાર; આવો સનમુખ નહીં પડે વાંધો, લાવો દોરડાં બે ભુજ બાંધો ॥દોહરાની ઉતાવળી ચાલ ॥તવ ત્યાં સોએ મલ્લો ચાલ્યા, મરાવાના મનસુબા; પચાસ પચાસની બે ઓળયો થઇ, ભીમની સામા ઉભા ॥ ૧ ॥ મલકહે કે ડરતો નહિ તું; લાવ્યા તારા હાથ, તવ લાંબા ભુજ ભીમે કીધા, ભલી ભીડાવી બાથ ॥ ૨ ॥ સોએ મલ લાગ્યા તરફડવા, છે કોઈ મસ્તાન માટો; એવામાં તો એક મલ્લ ત્યાં, વચકળીને નાઠો ॥૩॥ ભીમે તેને જાતાં દીઠો, વીચાર્યું તે વાર, છોને એ જાય જીવતો જે કહેશે સમાચાર ॥ ૪ ॥ એવું જાણી જાવા દીધો, બીજાને ગ્રહી રાખ્યા, ઉપાડીને હીલોળીને, તરત કુવામાં નાંખ્યા ॥ ૫ ॥ તે નવાણું તરવા લાગ્યા ફરવા લાગ્યા માંય; કંઇકિ કુવાપર ચડવા લાગ્યા ભીમે જોયું ત્યાંય ॥ ૬ ॥ જાણ્યું મહેનત છુટી પડી, એવે દૈવત દાખ્યો, ઝાડ બીડ પડેલાં લાવી, કુવો પુરી નાંખ્યો ॥૭॥ કું તરતાતા કું ફરતાતા, તે સહુ બેઠા હેઠ; પ્રાણ પલકમાં નીકળી ગયા, પોહોચી ચુકયા ઠેઠ ॥ ૮ ॥ પછી પોતે ગયો બાગમાં પુરણ કીધો ટેક, બાંધ્યો ફળનો ગાંસડો વળી ફુલનો બાંધ્યો એક ॥ ૯ ॥ બેઉ ગાંસડા લઈ ચાલ્યો, વાયુનો કુઆર; દોટ મુકીને કોટ કુદીને, પડયો બાગની બહાર ॥ ૧૦ ॥ માત ભ્રાત જ્યાં છે પોતાનાં ત્યાં આગળ એ આવ્યો; કુંતાજીએ મન વીચાર્યું, બાગ ઉજડ કરી લાવ્યો ॥ ૧૧ ॥ એવે ભીમે મુકયા ગાંસડા, નહી ચતુરાઇમાં ભુલ; ધરમરાયના દેવ માટે, આપ્યાં ચપટી ફુલ ॥૧૨॥બીજા ફુલ જમનાત્રટ વેર્યાં, ભીમ કહે લ્યો લ્હાવો; ગામમા પેસતાં શુકન છે ભૈ, ફુલમાં સુવા આવો ॥૧૩॥ લો ફળ ખાવો માતા મ્હારી, કુંતા વદયાં વેણ; ઓરે શત્રુ દિકરા આ, કીયા ભવનું લ્હેણ ॥૧૪॥ બાગ બગાડયો દુરજોધનનો, જીવ્યાની શી આશા; મુળમાં તો ગામમાં પેડાના પુરણ હતા સાંસા ॥ ૧૫ ॥ મારે પેટ તું શત્રુ સાચો, નડવા તેડી લાવ્યો, પેલા ભવનાં પાપ માહરાં, તું મુજ પેટે આવ્યો ॥૧૬॥ દેવને દુભી દીકરી માગ્યા, નીકળીઓ આ સાર, એમ ગાળો દેવા લાગ્યાં માતા અપરમપાર ॥ ૧૭ ॥ સાંભળી ભીમે મન વીચાર્યું, હવે શી કરૂં પેર; ગાળો દીધી માળીએ તો મારી નાંખ્યો ઠેર ॥ ૧૮ ॥ શુકનમાં શી ગાળો ખાવી, છે મહા મનમાં વેણ પણ આ તો છે જનેતા તે, આને કરૂં કેમ ॥ ૧૯ ॥ ફીકર નથી દેવા દો ગાળો, બહુ દુઃખે દુલાવુ; કોઈ ઝાલવા આવે તો તેને, હાથે ખો ભુલાવું ॥૨૦॥એવું જાણી સુતો ફુલમાં ફળ લઇ લઇને ખાતો; દો મા દેવી હોય તેમ ગાળો, એમ કહી મકલાતો ॥૨૧॥ એવા-

માં જે મલ નાઠેલો, તે ગયો ગામ માંય, દુરયોધનની સભામાં આવી, જુહાર કીધો ત્યાંય ॥૨૨॥ દુરયોધન કહે કેમ થયું ત્યાં, કયાં છે આપણો ચોર, મલ કેહે મહા મસ્તાનો છે, જબરૂ એનું જોર ॥ ૨૩ ॥ હું મુજ કરમે જીવતો આવ્યો, નહીં તો પામત મરણ; મારી જોડે નવાણું તે, થયા વિષ્ણુ સરણ ॥૨૪॥ સાંભળી રાજા વીસ્મે પામ્યો એક સહસ્ત્ર મલ જાઓ, ટકે મણ દુધ પીનારા જઇને બાંધી લાવો ॥૨૫॥ મલ્લ કહે ઓરે મહારાજા, છે અમને બહુ હામ બે જણા જઈ બાંધી લાવીએ, શું છે સૌનું કામ ॥ ૨૬ ॥ તવ જે મલ જીવતો આવ્યો તો, તે તો બોલ્યો આપ; હોંશ હૈયે થોડી રાખો, બળીયો તમારો બાપ ॥ ૨૭ ॥ દુરીયોધન કહે.સરવે જાવો, થનાર હોય તે થાય; એટલે મલ હજારે ચાલ્યા, ગયા બાગની માંય ॥૨૮॥ એક સો મલ ઉભા દરવાજે; નવસેં કરતા શોધ, ખુણે ખોંચરે ખોળ કરે, મહા જોરાવર જોધ ॥૨૯॥ કોઇ સ્થળ ભીમને ન દીઠો, ઝીણું જોવા માંડયું; જોતાં જોતાં ભીમસેનનું, પગલું શોધી કહાડયું ॥ ૩૦ ॥ તે પગલું ગયું કોટ પાસે, તવ જોઈ કહાડયું બહાર, પછી પગલે પગલે ચાલ્યા બળીયા મલ હજાર ॥ ૩૧ ॥ દોટા દોટે પગલે મ્હોટે જાતા બહુ બળવાન, વાગે પગની પડગીઓ તે, ભીમે સાંભળ્યું કાન. ॥૩૨॥ તવ વાયુ સુતે વિચાર્યું, માયે મને કર્યું ખોટું; મલો પાસે માર મરાવી, વાળું ગાળનું સાટું. ॥ ૩૩ ॥ એવું જાણી ભીમ ઉઠયો, ઓરે મારી માત; કેવારનાં ગાળો દો છો તે, કરૂં જમ જંપાપાત ॥૩૪॥ એમ કહી જઇ જમનાજીના, જલમાં પડયો સાર; ઉંડા નીરમાં તરતો રહયો, રાખ્યું ડોકુ બહાર. ॥૩૫॥ એવામાં પેલા મલ આવ્યા, જુમનાની કીનાર; ફળને ફુલ પડેલા દીઠાં, કોપ્યા અપરમપાર. ॥૩૬॥ વલણ. ફળ ફુલ દેખી કોપીઆ, નેત્ર થયાં બહુ લાલ; વલ્લભ વદે મલ બોલીયા, મળ્યો મુદાનો માલ.

કડવું ૩૧ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ મલ્લે માલ દીઠો મુદાનો, તવ પગમાં આવ્યું જોર; જાણ્યું કે આ પાંચ જણા છે, આપણા બાગનાં ચોર ॥૨॥ એમ કહીને ઝાલ્યા ધરમને, બીજા અરજુન ભુપ;ત્રીજા શંદેવ ચોથા નીકુળ, કુંતાજી પ્રથ રૂપ. ॥૫॥ પાંચે જણ ત્યાં લાગ્યાં ટલ-

વળવા, વીચાર કરો દલ સાથ; એમનું બોલ્યું મલ્લ માને નહી, અવળા બાંધ્યા હાથ ॥૪॥ તવ કુંતા કહે મુકી દો અમને, સત્ય કહું મુખ ભાંખી; કોઇક ગાંડો ફળને ફુલ લાવી, હાંઇ ગયો છે નાંખી ॥ ૫ ॥ મલ્લ કહે તમો ફુલ લાવ્યાં, દેવ શેવા કરવા પાકી; કુંતા કહે હાથ છોડો હું, દુરીયોધનની કાકી ॥૬॥ મલ્લ કહે તારૂં મ્હોં નથી કહેતું, મુકય મુમતનો સોર; જો તમારે જીવવું હોય તો, બતાવો બાગનો ચોર ॥ ૭ ॥ એમ કહીને માર મારે, પાંચેને આંસુ છુટે; ભીમ જળમાંથી જોયા કરે, જોઈ કાખલીઓ કુટે ॥૮॥ મલ માર મારે દયા ન ધારે, સહન કરે દુખ અતી; દેખે છે દુરથી ભીમને પણ કોઇ બતાવતાં નથી ॥ ૯ ॥ મનમાં એમ કે મારશે ભીમને, દુખ કરે છે સહન; ઘણી વારે દયા ઉપની ભીમને, વીચાર કીધો મન ॥૧૦॥ હવે મા ભાઈ મરી જવાના; જાણીને નીકળ્યો બહાર; એ છે અનેકને હું એકલો વળી, હાથ નથી હથીઆર ॥૧૧॥ એવામાં એક ડુંગર દીઠો, ચાલ્યો ત્યાં સુરભર્યો સુબો; ઉપર ચડીને કીધો હોંકારો, મુછ મરડતો ઉભો ॥ ૧૨ ॥ કરી ગર્જના વાયુ સુતે, સાંભળો હરામખોર; ગરીબડાને શું મારો છો, હું છું તમારો ચોર ॥૧૨॥ મેં બાગ ભાંગ્યો મેં માળી માર્યો, મલ્લ નાંખ્યા કુપમાંય; તમારી માએ સુંઠ ખાધી હોય તો આવો વઢવા હાંય ॥૧૪॥ એટલે મલ્લોએ જોયું ડુંગરપર, જાણ્યું કે એ ચોરસાચો; પાંચને બાંધી પાંચ ઉભા રહો, ન રાખશો ખેલ કાચો ॥૧૫॥ ચાલો નવસેંને પંચાણુ જઇએ, પકડવા કરો પેર;છેવટ હાથમાં આવે નહી તો મારી નાંખવો દેર ॥ ૧૬ ॥ એમ કહી નવસેં પંચાણું, ચાલ્યા મુકીને દોટ; આખો ડુંગર વચમાં ઘેરીને, ફરતો વળીયો કોટ ॥૧૭॥ પાંચની પાસે પાંચ રહ્યા છે કરગરે કુંતા તે ઠામ, હું પાંડુરાયની પ્રેમદા છું, કુંતાજી મ્હારૂં નામ ॥ ૧૮ ॥ મુકો અમને ઠબકો તમને, દેશે દુરીયોધન; ડુંગરપરછે તેને આ ચારે થાયછે મહારા તન ॥૧૭॥ તોપણ મલ્લ લોકો માનતા નથી, બાંધી ઉભા છે સાર; પેલા નવસેં પંચાણુ મલ્લોએ કીધો મુખ પોકાર ॥ ૨૦ ॥ બાગના ભાગનારા ઉતર હેઠો, જરૂર જીવ તારો જાય; ભીમ કહે જો જીવવું હોયતો, પ્રથમ લાગો પાય ॥ ૨૧ ॥ મલ્લ કહે હવે છે મરવાનો બચ્ચાજી મળીયાં પાપ, ભીમ કહે તમે સરવ બચ્ચા, હુંતો તમારો બાપ॥૨૨॥ એવું સાંભળી સહુ મલ કોપ્યા, હેઠો ઉતર મુંઢ મતી; ભીમ કહે ફાવે તેમ કરો, અમે ઉતરવાના નથી ॥૨૩॥ તવ મલ્લોએ એમ વીચાર્યું, હવે દયા નવ ધારો; છુટા આયુધે હાથ ઉપાડો, મન મુકીને મારો ॥ ૨૪ ॥

એમ કહીને આયુધ લીધાં, પ્રાક્રમી પ્રૌઢ પોકારે, ગુપતી ગેડી સાંગ્ય કાતરીયાં, લેઇને છુટાં મારે ॥૨૫॥ દેહે કષ્ટી કરે છે વૃષ્ટી; મુમત ભીમનો મુકાવે, આડો અવળો ખશી જઇને આયુધ ભીમ ચુકાવે ॥ ૨૬ ॥ એવે સરવ મારી મારીને થાકયા, તવ ભીમ કોપે ચડીયો; સો બ્રશેના ટોળાંમાં બળીઓ નેત્ર મીચીને પડીયો ॥૨૭॥ અવની ઉપર આભ પડે તેમ, પડયો બહુ બળવાન, પાંચપચાસ તળે આવ્યા તેનો, વળીઓ કચ્ચાર ધાણ ॥ ૨૮ ॥ ઉભા રહેલાના ચરણ ઝાલે ડરે ન કોઇની બીકે; ઉભો થઇને ધોબીની પેઠે, ડુંગર ઉપર ઝીકે ॥ ૨૯ ॥ એકજ ઝીકે થાય બરોબર, તેને તો ફેંકી દે છે, દસદસ જણને એકએક ભુજે, ઝાલીઝાલી ઝીકે છે ॥ ૩૦ ॥ એ રીતે સહુને ઠેર માર્યા, હાથ બતાવ્યા મોઠા; પાંચને ઝાલી પાંચ ઉભેલા તે, જીવ લઇને નાઠા ॥ ૩૧ ॥ તે પાંચને જાતાં જોયા ભીમે ધારણા ધારી, સાર; છો જાય એતો જીવતા જઈ, કહેશે સમાચાર ॥ ૩૨ ॥ એમ જાણીને જાવા દીધા, હીંમત મનમાં લાવ્યો; માત ભ્રાત પાસે હસ્તો હસ્તો મુછ મરડતો આવ્યો ॥ ૩૩ ॥ કુંતાજી તો જોઇ રહ્યાં સામુ, ગજબ એણે કીધો; બાગમાંને મેદાનમાં થઇ જીવ ધણીનો લીધો ॥ ૩૪ ॥ આતે કેવો કઠીણ નીકળ્યો બહુ વઢવાનો ચાળો; ભીમ કહે છે માતા, હવે દેવી છે ગાળો ॥ ૩૫ ॥ ગાળોએ ફળ કેવું અપાવ્યું, તવ બોલ્યા ચાર ભ્રાત, ઓ ભાઈ પછી બીજી વાત કરજે, છોડ અમારા હાથ. ॥૩૬॥ એટલે ભીમે ભાઇઓ છોડયા, છોડી મુકયાંવૃધ માય, તવ કુન્તા કહે દીકરા ગાંડા, વડા શું વેર ન થાય ॥૩૭॥ તેં વેહેર તો પાકું બાંધ્યું, જીવ્યાની આશા ફોક, ભીમ કહે મા ભલે સૌ આવે, પહોંચાડી દઉં જમ લોક. ॥૩૮॥ ઘર ગામ છે મુજ તાતતણું તે, ઓશીયાળો શીદ થાવું; વાજતે ગાજતે તેડવા આવે તોજ નગરમાં જાવું ॥૩૯॥ હાથી ઉપર કરૂં સ્વારી, કરપ પ્રથમ પાડું; જો માત તમારી ઈચ્છા હોય તો, સોનાના રથે બેસાડું ॥૪૦॥ કુન્તા કહે મારે રથ નવ જોઈએ; જેમ તેમ જીવતાં રહીયે; માટે માનો વચન માહરૂં; વનમાં નાશી જઇએ ॥૪૧॥ તવ ધરમ કહે માતા માહરી, થનાર હોય તેમ થાય, ભીમને મુમત ભરાયો છે, શાન્તા રાખો મુજ માય ॥ ૪૨ ॥ આયુશ દોરી ખુટયા વીના તો, નથી કોઇ મારનાર; એમ કહીને નીશ્ચય કીધો કરતો હરતો કીરતાર ॥૪૩॥ ભીમ કહે સહુ હીંમત રાખો; કરશે સામળીયો સાહાય, કરો પ્રાર્થના પરમેશ્વરની શત્રુ થકી શું થાય ॥ ૪૪ ॥ એમ કહીને બેઠા મેદાનમાં, પાંચ મલ્લો જે ગયા; દુરીયોધનની સભામાં

આવી, કરજોડી ઉભા રહ્યા ॥૪૫॥ દુરીયોધન કહે કયાંછે તસ્કર, તવ મલ્લ લાગ્યા ચરણ; મહારાજા નવસેં પંચાણું મોકલ્યા વિસણુ શરણ ॥૪૬॥ આમ જરા એકાંત આવો, કહેવાની છે વાત; દુરીયોધન ગયો અળગો, જ્યાં પોતાનો તાત ॥ ૪૭ ॥ ત્યાં મલ્લને બોલાવી કહ્યું, કહો શી કહો છો વાત; મલ્લ કહે પાંચ છોકરા છને; એક છે એમની માત ॥૪૭॥ તે પાંચમાં એક છે જોરાવર, બાહુબળમાં નહી બાકી, ડોશી કહેતી કે હું કુન્તી, દુરીયોધનની કાકી ॥૪૭॥ આ પાંચ માહરા દીકરાછે એમ કહ્યુંતું એણે,ધત્રાષ્ટર કહે મલ્લ બળીયા, તે જાણ્યું કેણે કેણે॥૪૯॥ મલ્લ કહે છે અમેજ જાણ્યું, નથી જાણતું કોય; આંધળો કહે છે એ દુરીયોધન, એ સત્ય શત્રુ હોય ॥૫૦॥ રાજ્ય તણા એ માલીક આવ્યા; ભરેલા ભંડાર હરશે; ઘર ગામ છીનવી લઇને તમને ભીખ માગતા કરશે ॥૫૧॥ પાંન્ડુ રાજાને શ્રાપ હતો પણ; દેવે દીધાં સરવથી, પુત્ર થયાનો પત્ર આવ્યો તો, કોઇને દેખાડયો નથી ॥ ૫૨ ॥ ભીસ્મ વીદુરના અજાણમા છે, સેન્ય લેઈ તમે જાવો; પાંચે પુત્રોને મારિ નાંખી, એકલી કુન્તાને લાવો ॥ ૫૩ ॥ વળણ એવી કીધી આગના, ચાલ્યો દુરીયોધન; વ્યાસ વલ્લભે મુખ ઓચરે, તત્પર કીધું સૈન્ય ॥૫૪॥

કડવું ૩૨ રાગ સોખારીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાયજી; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પર્વ મહીમાયજી ॥૧॥અગીયાર ક્ષોણીસૈન્ય લીધું વાજીંત્ર નવ વાગેજી; વાગે તો જાણે ભીસ્મ પીતા, જવાબ એનો માગે જી ॥૩॥તે કારણથી ગુપ્ત ચાલ્યા,સોભાઇને રાય કરણજી॥૩॥ જેદ્રથ ભગદત્ત ભુરીસ્રેવા છે, સુસરમા શામ વરણજી ॥ ૩ ॥ શકુની મામો મહા ખટપટીઓ, ચાલ્યો કરવા યુધજી,છાના નીકળ્યા નગરની બારણે,વીપ્રીત થઈ છે બુધજી ॥ ૪ ॥ બહાર જઇને ડંકા દીધા, જોર ઝપાટે જાયજી; કુન્તાએ કાને અવાજ સુણ્યો, થરથર કંપી કાયજી ॥૫॥ ભીમ કહે માતા ભય ન ધરશો; સમરો નંદકીશોરજી; તે પુન્યે પુરોપડીશ સહુને, આવશે મુજમાં જોરજી ॥૬॥ એટલામાં સહુ સેન્ય આવ્યું,કરતું દોટા દોટ છએ જણાને વચમાં ઘેરી, ફરતો વળીયો કોટજી ॥ ૭ ॥ એટલે છએ થઈ ગયા ઉભા, કુન્તા કહે સુણ તનજી; છત્રપતીને સમજાવું છું. ડાહયો દુરીયોધનજી ॥ ૮ ॥ એટલામાં બોલ્યો દુષ્ટ દુરીયોધન; ક્રોધ ભ-

યો માહાભારીજી; કોણ તમેછો બાગ ભાગ્યો, મલ મારી નાંખ્યામારીજી; ॥ ૯ ॥ તવ કુન્તા કહે સાભળો દીકરા, હું થાવું કાકી તારીજી; આ પાંચ માહરા દીકરા, હું પાંડુરાજાની નારીજી ॥ ૧૦ ॥ દુરીયોધન કહે ખરા છો કાકી, હ્યો ચાલો અમ ઘેરજી; પણ બનાવટના દીકરા લાવ્યાં, તેને તો મારીશું ઠેરજી ॥ ૧૧ ॥ કુન્તા કહે દીધા દીકરા દેવે તેને મારે તો મારે મરવુંજી; સુત વીના તું તેડેછે ગામમાં, માહારે આવી શું કરવુંજી ॥૧૨॥ દુરીયોધન કહે ખુશી તમારી, છે રાજ્ય લેવાનો ખટકાજી; તમને જીવતાં રાખશું પણ, કરીશું પાંચના કટકાજી ॥ ૧૩ ॥ એટલે ભીમ કહે સાંભળો માતા, જીવ આપું કે જીવ લેવુંજી; તમારો સમજાવ્યોસમજ્યો નહી જુઓ, સપાટે સમજાવી દેવુંજી ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને આગળ થયો, અતી સુરાનો સાથીજી; મુછ મરડતો સનમુખ ઉભો, જ્યાં દુષ્ટજનનો હાથીજી ॥ ૧૫ ॥ ભીમ કહે કે કોણ છે તું, મુજ માતને પુછનારજી; આયુશ તારૂં આવી રહ્યું છે, મુરખના સરદારજી ॥ ૧૬ ॥ તવ દુરીયોધને સાન દીધી, મામા તતબર થાઓજી; પાછળથી પેલી ડોશીને લઇને, છાના સટકી જાઓજી ॥ ૧૭ ॥ એટલે શકુની છાનો ચાલ્યો, ઝડપ કેવી કીધીજી;કુન્તા ડોશીને ઓચીંતી ઉચકી,પોતાના રથમાં લીધીજી ॥૧૮॥ લઇને નાઠો મતીનો માડો, અશ્વને મુકાવી દોટજી; ઘેરી રાખવા વાયુનંદનને, સૈન્ય વળી ગયું કોટજી ॥૧૯॥ એટલે ધરમે બુમ પાડી, જુઓ જુલમ અતી થયોજી, ભીમસેનભાઇ આપણી માને પેલો પાપી લેઈ ગયોજી ॥૨૦॥ સાંભળી ભીમસેન મહા ભય પામ્યો. કહાડું એ દુષ્ટના પ્રાણજી; કોટ વળેલી સૈન્યમાં પડીયો,વાળ્યો દશ વીસનો ઘાણજી ॥ ૧૬ ॥ ક્રોધનો ભરીયો ભીમ સંચરીયો, સુરો શપાટે ચડીઓજી; શકુની કેરોરથ જોયો તવ યુક્તીએ રથ પર પડીયોજી ॥ ૨૩ ॥ તવ રથ ભાગ્યોને મરણ પામ્યા, જોડેલા તોખારજી; શકુની કેરો કાન ઝાલી, ચોડયા તમાચા ચારજી ॥ ૨૪ ॥ જમણું લમણું સુજ્યુ શકુનીનું, કટી કશી ભીમ બાંધેજી; પોતાનાં માતાને ભીમે ઉપાડયાં, ઉચકી લીધાં ખાંધેજી ॥ ૨૫ ॥ દડબડ દોડયો ગયો એ આડો, પુરણ પ્રાક્રમી કહાવ્યોજી; એક વ્રક્ષનીચે માતાને મુકી, સૈન્યમાં દોડયો આવ્યોજી ॥૨૫॥ દુરીયોધન જોઈ વીસ્મય પામ્યો ભીમ ભાઈઓ કને વધેજી શેદેવ નીકુળ કટીએ લીધા, બે ભાઇ લીધા ખાંધેજી ॥ ૨૬ ॥ ચારેને ઉચકી ત્યાંથી નાઠો, સૈન્ય તણો કોટ ભાગીજી; માત કને જઈ ભ્રાત મુકયા, વહવાની રઢ લાગીજી ॥ ૨૭ ॥ સુરોપુરો એ સૈન્યમા આવ્યો, રક્ત થયાં લોચનજી, એવામાં

આવ્યો સકુની મામો બોલ્યો દુરીયોધનજી ॥ ૨૮ ॥ કેમ થયું મામા તવ મામો બોલ્યો વૈતરૂ પડીયું બમણુંજી; જાડો એની માને લઈ ગયોતે, જો મ્હારૂં જમણું લમણુંજી ॥૨૯॥ દુરીયોધન કહે આયુધ ઝાલો, ફરી નહી મળે લાગજી; મામો કહે તમ યુધ માંડો, લીધો છે મેં મ્હારો ભાગજી ॥૩૦॥ એમ કહીને પુંઠળ ઉભો, તવ બોલ્યા નર નાથજી; શું રે જુઓ છો જોદ્ધા મારા, કહી ઉંચો કીધો હાથજી ॥૩૧॥ એટલે કોપ્યા સૈન્યના યોદ્ધા, ડુંડભી નાદ ગડગડીઆજી; આયુધ સરવ હાથમાં લીધાં, ભીમપર તુટી પડીઆજી ॥ ૩૨ ॥ ચારે દીશાથી યુધ ચલાવ્યું, ક્રોધ રહયો છે વ-રશીજી; ભીમના ઉપર ગોળા ફેંકે, ભાલા બાણુને ફરશીજી ॥ ૩૩ ॥ ગુ-પતી ગેડાને ગદાયો નાંખે, મેઘ ધારા જેમ વહેછેજી; આડો અવળો કુદે વ્રકોદર, આયુધ ચુકાવી દેછેજી ॥૩૪॥ બને તેટલું બળજ કરતો કયાં કયાં દષ્ટી રાખેજી; એક તરફની ચોટ ચુકાવે; પણ બીજા વીંધી નાંખેજી ॥૩૫॥ આયુધ વાગે અંગ વીશે, માર પડયો માહા માડોજી; એટલે ત્યાં થી જીવ લઇને વાયુનો નંદન નાઠોજી ॥૩૬॥ દુરિયોધન કહે પુંઠળ પડો, નાશીને કયા જાયજી; દયા ન ધારો ને ઠેર મારો, થનારૂ હોય તે થાયજી ॥૩૭॥ તવ પુંઠે પડયા સૈન્યના યોધા, દોડે દેતા મારજી; ભીમે જાણ્યું કે શું કરૂં હવે, હાથ નથી હથીઆરજી ॥૩૮॥ ઓરે વીશ્વંભર આયુધ આપો તો, માનુ તમારો પાડજી, એટલામાં ભીમે દષ્ટીએ દીઠાં આંબલીનાં બે ઝાડજી ॥૩૯॥ તે બે વ્રક્ષને બાથ ભીડાવી, પુરણ પા-ક્રમ માંડયાંજી; બળ કરીને હચહચાવી, સમુળાં ખેંચી કહાડયાંજી ॥૪૦॥ પછી બે ભુજમાં બે વ્રક્ષ ઝાલ્યાં, મેઘ નાદે ગરગડીયોજી; મરવું ધારી નેત્ર મીચીને, સૈન્યમાં સપાટે પડીયોજી ॥૪૧॥ પાછો ન પડતો યોદ્ધાને નડતો, નામ રૂડે કે ભુંડેજી; રાતો તાતો મ્હા મદમાતો આડોને આડે ઝુડે જી ॥૪૨॥ કોઇને ઢીંચણ કઇને કોણી, કૈના લે પાટુથી પ્રાણજી; જ્યાં ભીમસેનનું ઝાડ પડે ત્યાં સો બસેનો ઘાણજી ॥૪૩॥ કંક થાકેલાને કું અદકચરા, પડેલા પાડે પોકજી; માર દેખીને ત્રાસ પામી, નાઠું સૈન્યનું લોકજી ॥૪૪॥ કુટાયા કાકા કારભારી નાઠા, નાઠો રાજા કરણજી; એકલો દુરીયોધન રહયો એના, હાથીના ઝાલ્યા ચરણજી ॥૪૫॥ વ્રકોદરે વ્રક્ષ ફેંકી દીધાં, ગજ ઉપર બળ દાખ્યોજી; બે ભુજે બે પગ પોહોળા કીધા હાથીને ચીરી નાંખ્યોજી ૪૬। તવ દુરજોધન હાથી ઉપરથી, ઢળીને પડીયો હેઠોજી; વાયુનંદન દંત પીશીને, રૂદીયા ઉપર બેઠોજી ॥ ૪૭ ॥ તવ દુરજોધને હાથ જોડયા,આપોને જીવતદાનજી; ક્ષમા કરો તમે સાચા

છો બંધુ, પાંડુ તણા સંતાનજી ॥ ૪૮ ॥ પધારો ગામમાં કયાં છે કાકી, ચાલો તેડી ઘેરજઇએજી; ભીમે જાણ્યું કે મુરખ જન છે, આજતો જવા દઇએજી ॥ ૪૯ ॥ વળણ. એમ કરી ઉભો થયો ધરી દયા મન સાથ વલ્લભ વદે દુર્યોધને, ઉઠી ઝાલ્યો હાથ ॥

કડવું ૩૩ રાગ ધવળ ધનાશરી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનજી, સુણ જનમેજે રાજનજી; ઉઠી દુરીયોધને કર ઝાલ્યોજી; પછી ભીમની સાથે ચાલ્યોજી. ઢાળ ભીમની સાથે પાપી ચાલ્યો; મુકી મનનો ટેક; એવામાં સેન્યાનો યોધો, દીઠો દ્રષ્ટીએ એક ॥ ૧ ॥ તે પ્રત્યે દુર્યોધન બોલ્લો, સહુ સેન્યને આંહી લાવો; કહાએ કે કારભારી સુદ્ધાં, નગ્રમાં તેડવા આવો ॥ ૨ ॥ સાંભળી સેવક નગ્રમાં ચાલ્યો; ભીમ સાથ પાપી જાય; જ્યાં ચાર બંધુને માતા બીરાજ્યાં, ત્યાં આવી લાગ્યો પાય ॥ ૩ ॥ દુર્યોધન કુંતાને નમીઓ, ભલે પધાર્યાં કાકી આ પાંચે ભાઇ માહરા છે, મદદ મળી મને પાકી ॥ ૪ ॥ કુંતા જોઇને વિસ્મય પામ્યા, ભીમે પાંસરો કીધો; એવે ભીમ કહે કેમ માતા, કેવો સમજાવી દીધો ॥ ૫ ॥ એટલામાં તો સેન્ય આવ્યું, વાજતે ગાજતે સર્વ; પાંડવને તેડુ કરવાને, મુકી દીધો ગર્વ ॥ ૬ ॥ તવ ચારે ભાઇઓને માતા, બેઠા રથની માંય, ભીમ પ્રત્યે પાપી બોલ્યો, કહો તમ ઇચ્છા કયાંય ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે મંગાવો હાથી, તેપર બેશી જાશું; દુરીયોધને હાથી બોલાવ્યો, ચાલો ઘણા ખુશી થાશું ॥ ૮ ॥ માવતે હાથીને હેઠો બેસાડયો; ચઢવા નિસરણી સોડે; તવ ભીમને દુરીયોધન બંને બેઠા હાથીપર જોડે ॥ ૯ ॥ માવતને કહ્યું ઉઠાડ હાથી, નગ્રમાં જઇએ પેશી; તેવોજ હાથીને ઉઠાડયો પણ, ઉઠીને ગયો બેશી ॥ ૧૦ ॥ ભીમતણો ભાર નવ ઉચકાયો, પાપીને પડયો વીચાર; હાથીની વલે તે આપણી વલે, થવાની કોઇ વાર ॥ ૧૧ ॥ પછી પાપી કહે કેમ કરીશું ભીમ કહે ઉતરીએ, હાથી બીચારાનું શું ગજું; ચાલો ચરણે સંચરીએ ॥ ૧૨ ॥ એમ કહીને ઉતર્યા નીચે, એક એકના ભુજ ઝાલ્યા; આગળ છડીદાર નેકી પોકારે, છત્ર છાજતે ચાલ્યા ॥ ૧૩ ॥ એટલે ગામમાં વાત ચાલી, આવ્યા પાંડુના તન; દગો કરીને મારી નાંખવા, ગયો તો દુરીયોધન ॥ ૧૪ ॥ ભીસ્મ પીતાએ ને વીદુર ભકતે જેવે જાણ્યા સમા-

ચાર; નગ્ર તણા સદગ્રસ્થોને લેઈ, દરવાજે આવ્યા સાર ॥૧૫॥ બીછાના નંખાવી સભા કરિને, બીરાજ્યા ભીસ્મ પીતાય; વીદુરજીને ધત્રાષ્ટર તે આવીને બેઠા ત્યાંય ॥૧૬॥ એટલામાં સહુ સેન્ય આવ્યું, પાપી નગરમાં પેઠો; ભીસ્મને દેખી ભીમને મુકી, જઇ સભામા બેઠો ॥ ૧૭ ॥ એટલે કુંતાએ દાદાને દીઠા દીઠી સભાની ખુબી; પોતાના પુત્રોને બોલાવ્યા પાસે, અળગી જઇને ઉભી ॥ ૧૮ ॥ ભીમ કહે મા તોફાન શું છે, કહો તો ભંગાણ પાડું; આપો મુજને આજ્ઞા તો, પ્રાક્રમ પ્રૌઢ દેખાડું ॥ ૧૯ ॥ કુંતા કહે કાંઈ તોફાન નથી, બેઠા જે વૃદ્ધ પીતાય; તીલકતાણી વીદુર બેઠા, તે સહુ આપણી સ્હાય ॥૧૯॥ એમ કહીને ઉભાં રહ્યાં એ, બેઠીછે સર્વ સભાય; ત્યાં દુરીયોધન પ્રત્યે બોલ્યા, ભકતને ભીસ્મ પીતાય॥૨૦॥ ઓ દુરીયોધન કયાં તું ગયો તો સેન્ય સાથે ગામ બાહાર; કરી આવ્યો યુધ કોની સાથે; ઉતર દે આ વાર ॥ ૨૧ ॥ દુરીયોધન કહે દાદા જુઓ કુંતા કાકી મહારી આવ્યા, મારા કાકાને શ્રાપ હતો પણ; પુત્ર બનાવટી લાવ્યા ॥ ૨૨ ॥ તેમા છે એકજ બહુ બળીયો, બાગ ભાગી માળી માર્યો; તેથી મેં ઝાલવાને મોકલ્યા; તે મલ્લ સાથ સંહાર્યો ॥૨૩॥ એ રીતે તોફાન કરતા, થઇ આવ્યા કાકાના તન; રાજ્ય મારૂ લેઈ લેવાનું, છે કુંતાને મન ॥૨૪॥ મારા કાકાને શ્રાપજ હતો, પુત્રો કયાંથી હોય; પુત્ર થયા તો પત્ર ન લખ્યો, કેમ ન જાણે કોય ॥ ૨૫ ॥ મારા કાકાની કાયા પડી, પત્ર તે વાતના આવ્યા, તે મરણ પછી, પેલા જંગલીયોને લાવ્યાં ॥૨૬॥ ભીસ્મપિતા કહે તપાસું છું; તે પછી છીદ્ર બતાવો; એમ કહીને પોકાર કીધો, કુંતા વહુજી આવો ॥૨૭॥ કુંતા કહે સુત આંહીજ રેહેજો, જોયા કરજો ખુબી; દાંતમાં છેડા ઘાલીને ચાલી, આવી સભામાં ઉભી ॥ ૨૮ ॥ બેઉ કરે નમસ્કાર કીધો, દાદાને આંસુ છુટયાં; ઓરે વહુઆરૂ વીધવા થઈ, ભવીશ અમારાં ફુટયાં એ દુખને તો કયાં આજ રડીએ, થયું કઠોર કર્મ, તારી સાથે વાત કર્યાનો, નથી હું વૃદ્ધનો ધર્મ ॥૩૦॥ પણ મુજને તું તાત જાણજે; ધરીશ નહી મન રીશ; કુંતાજી કહે સુખરૂપે પુછો, કહી નમાવ્યું શીશ ॥૩૧॥ ભીસ્મ પીતા કહે ભલે તું આવી વરસે જોઇ હોણ; તુજને અમે ઓળખીએ પણ, પેલા પાંચ છે કોણ ॥૩૨॥ કુંતાજી કહે ઓરે દાદાજી, માનજો સત્ય વચન; તમારે દીકરે દેહ મુકયો તે નરના એ તન ॥ ૩૨ ॥ ભીસ્મ કહે ભલે વહુઆરૂ, ઉતર દીધો તે આપ; પણ મમ સુત પાંડુ રાજાને, બ્રાહ્મણીનો હતો શ્રાપ ॥ ૩૪ ॥ રતુ આપતાં જીવ જાએ, તો કેમ થાયે પુત્ર; તારૂં કહેવું નથી સંભવતું,

કયાંથી થયું ઘર સુત્ર. ॥ ૩૪ ॥ કુંતાજી કહે સંસાર માંડી, સુત નથી મેં લીધા; તમારા દીકરાં જીવતાંએ, દીકરા દેવોએ દીધા. ॥ ૩૫ ॥ એટલે અંધ ધ્રત્રાષ્ટર બોલ્યો, કયાં આવ્યા દેવતા દેવા; કુંતા કહે તમારી નારીને મંત્રથી થયા કેવા. ॥ ૩૬ ॥ તેવાજ મંત્રથી દેવોએ દીધા વેણુ ન જાણસો કાચું; અંધ કહે દેવ સાક્ષી પુરે, ત્યારે માનીએ સાચું ॥૩૭॥ તવ કુંતા કહે દેવ તેડાવું, સાક્ષી પુરાવું સાચી; એમ કહી એક ચરણ ઉભી નહી શ્રદ્ધાળુ કાચી. ॥ ૧૮ ॥ સ્મરણ કીધું દેવ તણું તવ,દેવ થયા પરશન; અંતરીક્ષ આવી સત્યવાદીને, દેવે દીધાં દરશન. ॥ ૩૯ ॥ આકાશથી એ વાણી વધા, સાંભળજો સહુ જન; અમે પાંડુરાય જીવતા આપ્યા છે પાચ તન.॥૪૦॥ એમ કહીને અંતરધ્યાન થયા,બોલ્યા ભીસ્મ પીતાય; એ ધત્રાષ્ટર સાંભળ્યું તેં, હવે શી શંકાય. ॥૪૧॥અંધ કહેછે એ દુરીયોધન, વાણી સુણી સત્યમેવ, પણ તેં તારી દ્રષ્ટીએથી, જોયા કે ન જોયા દેવ. ॥ ૪૨ ॥ દુરીયોધન કહે નજરે ન જોયા, તેથી લાગે છે તુત; અંધ કહે એ ભીસ્મ દાદા, બોલ્યાં સાધેલાં ભુત ॥ ૪૩ ॥ તવ દાદા કહે અમે તો દીઠા, સાચી સતીની શેવા, દુષ્ટ જનોને દરસન ન દે, અંધ તણા અંધ જેવા ॥૪૪॥ કુંતાજી કહે ધીરજ ધરો, કરૂં તમોને ખુશી, તે વેળા નામ પાડતા હતા, બોલાવું નારદ રૂશી ॥૪૫॥ એમ કહીને નારદ સમર્યા, આવ્યા સભામાં સાર; રકતલોચને ક્રોધ કરીને, નારદે કર્યો ઉચ્ચાર. ॥ ૪૬ ॥ સાંભળજો ધત્રાષ્ટર તમો, સાંભળો કૈરવલોક; પાંડવને નડવાથી તમને, થાશે સંતાપ શોક. ॥ ૪૭ ॥ પાડુ રાજાના જીવતાંએ, પુત્ર દેવોએ દીધા; ત્રૈણ નંદન કુંતાજીએ, માદરીએ બે લીધા ॥૪૮॥ પાંચેના મેં નામ ધર્યાં છે, સુરજ દેવતા સાખી; જો એમના પર ઝેર કરશો, રૂઠશે દુનીઆ આખી ॥ ૪૯ ॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા, પોતે નારદ રૂશી, અંધે પેટમાં પાપ રાખી,સભાને બતાવી ખુશી ॥૫૦॥ પહેલા માહારે એ પાંચ પુત્રો, તે પછી સો તન; બોલાવો કુંતા કુંવરોને, આવો અમ ભોવન ॥ ૫૧ ॥ એમ કહી પાંચેને તેડાવ્યા, અંધે રૂદે શું ધાલ્યા; હેત અતીશે બતાવીને, ઘેર સાથે લેઈ ચાલ્યા ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥ લાવ્યા આપ ઘેર તેડીને, પેટમાં ઝાઝું ઝેર, ખવરાવ્યા પીવરાવીયા, વહાલ વદે બહુ પેર.

કડવું ૩૪ રાગ ચોપાઇની દેશી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સુણ જનમેજેરાજનરે, ખાઇપીને પાન્ડવ થયા રાજીરે, કીધી દુષ્ટોએ દગલબાજીરે॥૧॥ ધત્રાષ્ટરે તેડયો જેષ્ટ તનરે, તવ આવીયો દુરીયોધનરે; અંધ કહે સુણોસુત પેરરે, આવી દુશમન બેઠા ઘેરરે ॥૨॥ હવે બગડયું તમારૂં કાજરે, થોડે દીવસે લેશે રાજરે; તવ બોલ્યો દુરીયોધન રાયરે, કહો શો કરીએ ઉપાયરે ॥ ૩ ॥ બોલ્યો ધત્રાષ્ટર તે વારરે, એક ઉપાય છે કુંમારરે; આપણી જુનીહવેલી જેહરે; વેદાપીક બાલીકની તેહરે ॥ ૪ ॥ તેઓને એકવી તનરે, અતી અવળ ચંદા સૌ જનરે; જતા જુમના ત્રટે દિશાયરે; તપ કરતા હતા રૂશી ત્યાંયરે ॥૫॥ તે રૂશીને પાંખડી ધારેરે;નીત્ય કાંકરા લૈ લૈને મારેરે તવ રૂશીને પ્રગટયો તાપરે, દીધો એકવીશે જણને શ્રાપરે ॥ ૬ ॥ અહ્યા રાજવંશીના સુતરે,રેહેશે તમે ઘેર થઇને ભુતરે; તવ એકવીશ પુત્રો રડીયારે, જઇ રૂશીને નમી પડીયારે ॥ ૭ ॥ ત્યારે રૂષીની થઇ શુભ મતીરે, જાવો વાયુ સુતે થાશે ગતીરે; પછી તે સહુ પ્રેતજ થયારે, આપણી જુની હવેલીમાં રહયારે ॥૮॥ તેમાં રાખો પાંડવને થૈ ખુશીરે ભુત લેશે આજને આજ ચુશીરે; બોલ્યો દુરીયોધન પ્રન્ય તાતરે, ભલી બતાવી ખુંચની વાતરે ॥ ૯ ॥ ઉઠયો પાપી શેવક લઇ સંગરે, વાળી ઝુડાવી કર્યો રંગરે; દીવાબત્તીની કરી સોઇરે,જોઇને મનડું જાયમોહીરે ॥૧૦॥ મુકયા ગોદડા ઓશીકા તળાઇરે, ભરાયાં જળ માટલાં માહીરે રૂડું કરાવીને ઘેર ગયોરે, જઇ કુંતાને ભેગો થયોરે. ॥૧૧॥ માતા તમોને અતડું લાગેરે, આજને આજ શરમ ન ભાગેરે; તમારે માત પુત્રને વાતરે, કરવી હોય છાની કે પ્રખ્યાતરે ॥૧૨॥ તેથી અકળામણ આવેરે, એકાંત વિના નવ ફાવેરે, માટે કષ્ટી તમારી કાપુરે, ચાલો મેહેલ ઉઘેડી આપુરે ॥ ૧૩ ॥ તવ કુંતા કહે એમ સારૂરે, ગભરાય છે મન અમારૂરે; કહે દુષ્ટ ચાલો તેડી જાવુરે, તમ લાયક ધામ બતાવુંરે ॥ ૧૪ ॥ એમ કહી તેડી ચાલ્યો સંગરે, પાંચ ભાઇને થયો ઉમંગરે; ચાલ્યાંમાત ભ્રાત રૂડી પેરરે, આવ્યા ઉલટે જુને ઘેરરે ॥૧૫॥ ઝાકઝમાળ દીઠું ધામરે, ગમ્યો પાંચે ભ્રાતને મુકામરે; દુરીયોધન કહે કાકી કેમરે, કહે કુંતા થયો બહુ પ્રમરે ॥૧૬॥ જાવો ભાઇ અમે આંહી રહીશુંરે મળ્યું ઘર ગમતું સુખી થઇશુરે, તવ ગયો દુરીયોધન ઘેરરે, બેઠાં માત ભ્રાત આનંદભેરરે ॥૧૭॥ કુંતા કહે સુણો શબ્દ મ્હારોરે,દીસે દુષ્ટ દુર્યોધન સારોરે;કેદુ

ધરનું તો કષ્ટ કાપ્યું રે, ભીમ કહે મારા હાથને આપ્યું રે ॥ ૧૮ ॥ કુંતા કહે તું તો અવજશીયોરે જ્યાંત્યાં લઢયાવઢયાનો રશીયો; ચાલોહવે તો કરીએ શયનરે, તવ ભીમ વદયો વચનરે ॥૧૯॥ માતા અજાણ્યું સ્થળ હોય જ્યાંયરે,પેહેલા ચેતતા રહેવું ત્યાંયરે;આજનો દીન ચરચા જુઓરે આપણ સરવે છુટા છુટા સુઓરે ॥૨૦॥ માત તમે સુઓ પરસાળરે, સુ-એ ધરમ બીજે માળરે, ત્રીજે અરજુન ચોથે શેદેવરે, પાંચમે સુએ ની-કુળ એવરે ॥૨૧॥ અમે ગમે ત્યાં સુઈરહીશું રે,કાલે તમારી હાયેહા કહીશું રે બોલ્યાં કુંતા પુત્રના પ્રેમીરે,બેટા જનમ તું રહયોવેમીરે ॥૨૨॥ તવ બોલ્યા ધરમ માહારાજરે, માતા એનું કહયું કરો આજરે, કહી ધર્મ ગયા પહેલે માળરે તવ માતા સુતા પરસાળરે ॥૨૩॥ અરજુન ત્રીજે માળ ગયોરે, સેદેવ ચોથે સુઇ રહયોરે; ગયો પાંચમે માળ નીકુળરે, ભીમ ચેતીને રહયો મુળરે ॥ ૨૪ ॥ દ્વાર દેઈ ગયો છેલ્લે માળરે; બેઠોજે ધાબમાં વાયુ બાળરે. ॥ વળણ ॥ વાયુસુત બીરાજીઓ, જઇ ધાબાની માંય; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, ભીમ વીચારે ત્યાંય ॥

કડવું ૩૫ રાગ રેકતાનો ઢાળ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વરકોદર બેઠો ધાબામાં જાણ્યું હરી ધ્યાન ધરવું; કાલ દહાડે ઉંઘવું પણ આજે તો જાગ્રણ કરવું ॥૨॥ એમ ધારીને જાગ્રત બેઠો, વાયુ તણો કુમાર; એવે મધ્ય રાત્રી ગઇ કે પ્રેત નીકળ્યાં બહાર ॥૩॥ પાંચમે માળે ટોળું નીકળ્યું શામ વરણ ગો-ળ ચક્ષ; કેશ પીળા ચરણ અવળા, નજરે દીઠું ભક્ષ ॥ ૪ ॥ તવ તે પ્રેતો રાજી થઇને, નીકુળ પાશે ફરતા; નીકુળજી છે ભરનીંદ્રામાં ખાઉં ખાઉં શબ્દજ કરતાં ॥ ૫ ॥ લક્ષજ ચોટયું ભક્ષ જોઇને, બકવા કરે છે મસ્તાન; અગાશીમાં ભીમ બેઠેલો તેણે તો સાંભળ્યું કાન ॥ ૬ ॥ એ-ટલે તો વીચારમાં પડીયો, કોણ બોલે મેહેલમાંય. સર્વને ખાવું તેવો હું બેઠો ને, ખાઉં ખાઉં તે શું થાય ॥૭॥ એમ જાણી છાનોમાનો, ભીમજ ઉભો થયો; પાંચમા માળની નીસરણીમાં આવીને જોઇ રહયો ॥ ૮ ॥ ટગ ટગ દ્રષ્ટીએ જોવા લાગ્યો, કુંતા કેરો સુત જાણ્યું કે નીકુળને નડશે છે પ્રેત જાતી ભુત ॥ ૯ ॥ એમ વીચારી ભીમ બોલ્યો,મુજ સામાં માંડો ચક્ષ; હુંછું જાડો જોઇએ તેવો, આવો કરો મારૂં ભક્ષ ॥ ૧૦ ॥ એ સુક

લામાં શું તમે ખાશો, મને મારવા ઇચ્છાય; તવ ભુત કહે આવ્ય હેઠો, ભીમ કહે ધાબામાંય ॥ ૧૧ ॥ ચાલો અગાશીમાં ઠીક ફાવશે, ન માનશો તમે તુત; ભીમને કહયે ભોળવાઈ ગયા, ઉપર ચાલ્યા ભુત ॥૧૨॥ ભીમ તેડીને ગયો ધાબામાં, પછી વધ્યો વચન; હું મારી માને ગમતો નથી માટે, મરવાનું મને મન ॥ ૧૩ ॥ પણ મારી કાયા કઠણ છે તે, શુઇ રહુ હું ઉંધો ખાતા ફાવે તેથી નરમ કરવા, મુજપર ચઢીને કુદો ॥૧૪॥ ભુત કહે આ ભલો માણસ છે; એવે સુતો ભીમસાર, ઉપર ચઢી કુદવા લાગ્યા, ભુતાવળ તે વાર ॥૧૫॥ હાથ ચરણ અંગને ગદદે, યુકતીથી આપે આંક; ભીમે જાણ્યું યુદ્ધ કરયું તે ઉતરે છે થાક ॥ ૧૬ ॥ શરીરને સુખ સારૂં થયું તવ, ભીમ કહે નીચે આવો; હવે કાયા નરમ થઇ છે, સનમુખ બેશીને ખાવો ॥ ૧૭ ॥ ભુત ભોળીયાં ભોળવ્યાં ભીમે, તરત ઉતર્યાં હેઠાં, ઉઠીને ભીમ બેઠો થયો તેના સનમુખ સરવે બેઠાં ॥ ૧૮ ॥ પછી ભીમ કહે ભક્ષ કરો, પ્રથમ ચુસો હાથ; ભુતાવળ ગયાં વળગવા તવ ભીમે ભીડાવી બાથ ॥૧૯॥ વાયુના સુતથી મુકત થવાનાં; એવી છે રૂશી વાણ, વરકોદરે જ્યાં દબાવ્યાં કે નીકળી ગયા પ્રાણ ॥૨૦॥ થઈ ચોખા રહી ગયા ખોખા, ભીમે ટાળી બધી વ્યાધિ; દોરડે લાવી ભુતાવળની, ચોટલીઓ બાધ બાંધી ॥ ૨૧ ॥ ઓળ બંધ બંધન કરીને, ટીખળ જેવું કીધું; સઉ દેખે એમ અગાશી આગળ તોરણ ટાંકી દીધું ॥ ૨૨ ॥ પછી નીરભયભોમી ભાસી, નીરવરતી વંત હુંતો; છેક નીચે કુન્તાજી પાસે પરસાળમાં જઇ સુતો ॥૨૩॥ એટલે પાછલી પહોર રાત્રી એ, ઉઠયો દુરીયોધન; ભાઈભોજાઇઓને ઉઠાડયાં, બોલીયો મુખવચન ॥૨૪॥ રસોઈ કરી જમી પરવારો; હમણાં દીવસ ચડશે, પાંડવ ભુતથી મુઆ હશે ત્યાં રડવું કુટવું પડશે ॥૨૫॥ એટલે સર્વે કીધી સતાપીપાપી કહે તૈયાર થઇએ; મામા ઘોડે બેશીને, ચરચા જોવા જઇએ ॥૨૬॥ એવે રશોઇ તૈયાર થઇ ત્યાં, ભોજન લીધાં કરી; પછી અસ્વે બેશીને ચાલ્યા ચાલ્યા જોવા ચીત ધરી ॥૨૭॥ મોહે મ્હો સુજે તેવી વેળા ચાલ્યા પાંડવને ધામ; મહેલ આગળ આંટા મારે ઉંચું જોયું ઠામ ॥ ૨૮ ॥ તોરણ જેવું જરા દેખાયું, તવ બોલ્યો અંધસુત; જુઓ મામા પેલા લટકે, સુને ભાશે છે ભુત ॥૨૯॥ નીશ્ચે પાંડવે મારી નાંખ્યા, મામો કહે ભાઇ ભલે; કોઈક દહાડો ભુતાવળના, જેવીજ આપણી વહલે ॥ ૩૦ ॥ મનમાં સમજીને વળ્યા પાછા, એવામાં વહાણું વાય; આવતા જતાલોકોએદીઠું, જેવા ભરાયું ત્યાંય ॥૩૧॥ જુઓરેભાઇ ભુતડાં મુઆં ઠીક ઠેકાણું પાડયું,

તે આખા ગામનું પાપ હતું, કુન્તી સુતોએ કહાડયું ॥ ૩૨ ॥ એવામાં ઉઠયા ચાર ભાઇ, ઉઠયા કુન્તામાત, લોકને દેખીને બ્હાર આવ્યાં જોવા લાગ્યા સહુ સાથ ॥ ૩૩ ॥ દીઠાં ભુતાવળને ભય ભાગ્યો, છે ઘરમાં ભીમ સુત; કુન્તાજીએ જઇને ઉઠાડયો, હો દીકરા અહીં ભુત ॥૩૪॥ આંખ્યો ચોળતો ભીમ ઉઠયો, બ્હાર આવ્યો થઇ ઠીક; ઉંચું જોઇને બોલીયો મા, મુને લાગે છે બીક ॥ ૨૫ ॥ તવ કુન્તાજી કહે કેમ કરવું, આપણુને ભય વ્યાપ્યો; ભીમ કહે તમારે ભત્રીજે, મેહેલ ભલેરો આપ્યો ॥ ૩૬ ॥ દુષ્ટ જને તો દગોજ કરવા દીધું આ ભોવન; મરણ પામત નીકુળભાઇ કરત ભુત વીઘન ॥૩૭॥ પણ મેં તો કરી ભાઇબંધી ભુતની,પોહોચાડયા વિષ્ણુને શરણ; એમ કહીને તોરણ તોડી, ફેંકી દીધું ધરણ ॥ ૩૭ ॥ નીરવરતીથી રહ્યા પાંડવ, શું કરે દુરીયોધન; લોકનીલાજે પાંડવ કાજે મોકલે વસ્ત્રને અન ॥ ૩૦ ॥ ખાય પીએને ફરતા ફરે, પાંડુરાયના તન; ભીમ ભમે નીત્ય અખાડામાં, એમ કાઢે છે દન ॥ ૩૦ ॥ એવામાં એક દીવસ આવ્યા; પાંડવ ઘેર વીદુર, કુન્તા કહે દીયરજી પધારો, આજે તો હરખ્યું ઉર ॥ ૪૦ ॥ એમ કહીને આસન આપી બેસાડયા ભોવન; અરેરે દીયર દુખીયાં અમે, કહી ભર્યાં લોચન ॥ ૪૧ ॥ તમારા બંધુ મરણ પામ્યા, મુકીને નાના બાળ; એટલે અમે ઓશીઆળાં, કોણજ લે સંભાળ ॥ ૪૨ ॥ ન બાપા છે છોકરાં તે. તમારે લેવો તપાસ; છો તમે એમના તાત ઠેકાણે, કરો દીયરજી કયાસ ॥ ૪૩ ॥ રમતા ફરે ને ભમતાં ફરે, નહી વિદ્યા અભ્યાસ; કોણ આપે કેળવણીને, કોણ રાખે ત્રાસ ॥ ૪૪ ॥ તે વીના નવ પડે ઠેકાણું, વીચારો દલ સાથ; તમ બંધુ રળી રાજ્યલાવ્યા, તે પડયું દુષ્ટને હાથ ॥ ૪૬ ॥ પોતાના પીતાનું સંભાળે તેવા, સુત કરો તઇયાર; વીદુર કહે લક્ષણ જોવુ,તે પછી સૌ વિચાર ॥૪૬॥ વળાગુ જોવું પરીક્ષા સુતની, તે પછી વિચાર; વલ્લભ વદે બોલાવીઆ, કુન્તાએ કુવાર.

કડવું ૩૬ રાગ બીલારની છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજ રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું,આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ પાંચે પાંડવ આવિયાને, કાકાનેપડયા પાય;વિદુર કહે કેમજ કરશો,દીકરા ધરમરાય ॥૨॥તમારેમાથે તાત નથીને, નથી પૈસો કે પુંજી; ખાઇ પીને ફરતા ફરોછો, એવી શું અક્કલ

સુજી ॥ ૩ ॥ ધરમ કહે સાંભળો કાકા, શું કરવા ધન માલ, પેટમાંથી કહાડી પુન્ય કરીશું; જેવી રીઝે નંદલાલ ॥૪॥ અન્ન વસ્ત્ર સહુને આપે છે વિશ્વંભર દીનોનાથ; રાજ્યપાટને પૈસો પુંજી,કોણલેઇ ગયું સાથ ॥૫॥ માટે શું ધનને કરવું છે, ખાઈપી બેશી રહીશું, દુરીયોધન બધુ મોકલે છે, ગોવિંદના ગુણ ગઈશું. ॥૬॥ નીરવરતી વંત વિદુરે જાણ્યુ, પુછયું શેદેવને એમ; કહો દીકરા દાહાડા તમારા કાહાડશો કરીને કેમ ॥ ૭ ॥ શેદેવ કહે સાંભળો કાકા સુખમાં દીવસ જાશે; ચીતમાં જરાએ ચીંતા નથી, ધણી છે આપણી પાસે, ॥ ૧૮ ॥ વીદુરે જાણ્યું વીકલ સાથે,સાચી ગોકડી એને, માટે બોલે નીરવરતીનું, સોશના એને શેની. ॥૯॥ પછી પુછયું નીકળજીને, તમારી શું ગત થાશે; નીકુળ કહે અન મોકલે છે, તેતો નીત્ય ખવાસે ॥૧૦॥ પણ વસ્ત્રો મોકલે ઉતરેલાં, દુરીયોધન દુરમતી; સારા પોશાગ પેહેરવાના, મુજને મળતા નથી.॥૧૧॥ વિદુરે જાણ્યું વ-ર્ણાગીયો છે, પછી બોલાવ્યો ભેમ દીકરા તમે રાજ્ય વિનાના, દીવસ કાઢશો કેમ. ॥ ૧૨ ॥ ભીમ કહે છે કાકા મારા, ખાઇપી ફરતા ફરીએ; બાગ બગીચાની હવા ખાઇ, અખાડે કુસ્તી કરીએ. ॥ ૧૩ ॥ માતા ભ્રા-તને ઇચ્છા થશે, રાજ્ય લેવાની જ્યારે; દુરીયોધનનું ડોકું ઝાલી, રાજ્ય લેઇ લઉં ત્યારે ॥ ૧૪ ॥ વીદુરે જાણ્યું છે મસ્તાનો રહે છે કુશળ ખેમ અરજુનજીને પુછયું બેટા, તમે કરશો કેમ. ॥ ૧૫ ॥ તવ અરજુનને આં-સુ આવ્યાં, તમે અમારા હીત; જુઓ મારા ચારે ભાઇની તમોએ જાણી રીત. ॥૧૬॥ એમને કોઇને ચીંતા નથી, દીવસ તે કેમ જાશે; કાકા કાં-ઈક નાંખો ઠેકાણે જય તમારી થાશે. ॥ ૨૭ ॥ વિદુરે જાણ્યું આ છોકરૂં છે ઘણું ચીંતાતુર; એમ જાણી અરજુન પ્રત્યે, બોલ્યા ભકત વિદુર ॥ ૧૮ ॥ આજથી બેટા આવજે તું, રાજ્ય સભાની માંય; માન્ય દેઇને હું બોલાવીશ, સોંપણ કરીશ ત્યાંય. ॥ ૧૯ ॥ રાજના કાજની અક્કલ આવે, શીખી લેજો ચતુરાઈ અરજુન કહે વારૂ કાકા, આવીશ સભા માંહી. ॥૨૦॥ પછી વીદુર ઘેર ગયા, જમી આવ્યા સભામાંય; જઇ બી-રાજ્યા એવામાં અરજુન, જમીને ગયો ત્યાંય.॥૨૨॥વીદુરજીએ પોકારકી ધો,આવો અરજુન તન;દેખીને ત્યાં દગ્ધ થયો, દુષ્ટ દુરીયોધન॥૨૨॥એવે વીદુર બોલીયા તું, સુણ દુરીયોધન રાય; રાજ્યકાજ કાંઇ સોંપો આને, પુરો પ્રવીણ એ થાય. ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધન કહે કેમ મામા, શીખી જશે રાજ રીત; મામો કહે એમ શું શીખે છે, ન રાખો વીપરીત ॥ ૨૪ ॥દુ-રીયોધન કહે કરણ વીરા, તમારી પાસે રાખો; રાજકાજનું હોય લખવા

ણું, તેવા કામમાં નાખો ॥૨૫॥ તવ કરણે બોલાવ્યો પાશે, સોંપણ કીધું કામ; દુરીયોધન કહે મામાએનું; અરજુનજી છે નામ ॥૨૬॥ તેનું મ્હોટું નામ દેઇને, બોલાવતાં લાજી મરીએ; એની માયે કહ્યું મંત્રથીથયા, મંત્ર પુત્ર નામ ધરીએ ॥ ૨૭ ॥ મામો કહે કે વ્યાજબી છે, મંત્ર પુત્ર કહો નામ; સકળ સભાને નામ બતાવ્યું, કુડીલાનું કુડુ કામ ॥૨૮॥પછી મંત્ર પુત્ર કહેરો,અરજુનનેદલ દુખ,પણ પરાઇ વિદ્યા લેવા રાખેછે હસ્તુ મુખ ॥૨૯॥ બોલાવતામાં ઝડપ ઉઠે, ઝડપથી કરે કામ; સાંજે શીખીને ઘેર જાયે; લખી લેછે તમામ ॥ ૩૦ ॥ રાત્રીએ દીવસે અભ્યાસ કરે ભણવાનીચીંતાય; વળી મેહેણું સાંભળે તે મનમાં ઘણો મુઝાય ॥ ૩૧ ॥ ઘેર કોઇને કહેતો નથી, મનમાં બળાપો થાય: દીવસેદીવસે જાય સુકાતો બે પાસની ચીંતાય ॥૩૧॥ એમ ઘણા દન વીતી ગયા,અરજુનની ગળી જાત; એવામાં એક દીવસ જોડે, જમવા બેઠા સહુ ભ્રાત ॥ ૩૨ ॥ પીરસે માતા બંધુઓ ખાતા ભીમતણું મન મ્હોયું; સેજ સ્વભાવે વરકોદરે, શરીર સામું જોયું ॥૩૩॥ ધરમ શેદેવ નીકુળજીને; દીઠા જેવા હતા તેવા; પોતાનું શરીર જોઈ વીચાર્યું છીએ એવાને એવા ॥ ૩૪ ॥ એકલો અરજુન સુકાયો દીઠો, ભીમે કર્યો વીચાર;કોહો ના કોહો પણ અરજુનજીને, છે દલ દુખ અપાર ॥૩૫॥ મનમાં સમજ્યો કાંઈક ન બોલ્યો,એવે જમી રહ્યા સર્વ; ઓરડામાં માને ભીમે બોલાવ્યા,પાયે પડયો મુકી ગર્વ ॥૩૬॥ ઓ મારી માતા સુખની દાતા, રૌ અમે કુશળ ખેમ, શું અરજુન અખખામણોછે, સુકાઇ ગયો કેમ ॥૩૭॥ કુન્તાજી કહે તમે ન ફકરા,એતો ભણેછે વીદ્યાય; રાત્રીને દીવસ જપતો નથી, તે દુખથી સુકાય ॥૩૮॥ ભીમ કહેછે આટલો બધો, તેથી સુકાય કેમ; જનેતા એને છે દુખ ઉંડું, મને પડયો છે વ્હેમ ॥ ૩૯ ॥ કુન્તા કહે શું જાણીએ આ પણ,કહ્યા વીના એનું દુઃખ ભીમ કહે અમને બ્હાર કાઢી;વાત લ્યો એને મુખ ॥૪૦॥ અમારા ચારેના દેખતાંએ; નહી કહે વાત તમને, ભીસ્મપીતા બોલાવે છે કહી, બાગમાં મોકલો અમને ॥૪૨॥ અમે જઇએ એટલે તમે, પુછી જો જો માત; પછી હુ ઘેર આવું ત્યારે; મુજને કહેજો વાત ॥૪૩॥ કુન્તાજી કહે વારૂ બેટા, સમજી નીકળ્યાં બ્હાર, પછી માતા બોલીયા તમે, સાંભળો કુંવર ચાર ॥૪૩॥ અરજુન વીના ચારે નંદન,. મ્હોટા બાગમાં જાવો; ભીસ્મ પીતાએ તેડાવ્યા છે, માટે જઈ મળી આવો ॥૪૪॥ એટલે ઉઠયા ચારે બંધુ, જાવાને નીકળ્યા બહાર; એવા

માં અરજુન સભામાં જાવા; થઈ ગયો તૈયાર ॥ ૪૫ ॥ કુંતાજી કહે અરજુન બેટા, છે હજુ જવાની વાર; ટાઢી મીઠી વાત કરીએ, સુખ દુખની લગાર. ॥ ૪૬ ॥ વળણ એમ કહી બેસાડીયો, દીધાં ઘરનાં દ્વાર, વલ્લભ વદે પંથે જતાં, ભીમે કર્યો વીચાર.

કડવું ૩૭ રાગ અહો રાયજીનો.

વૈશમ્પાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય, અહો રાયજી સુણીએ. ॥ ૧ ॥ ભીમે વિચાર્યું અરજુનજીને, પુછી લેશે મુજ માત; પણ અરજુન સોગન દેશે તો, નહિ કહે મુજને વાત. અહો. ॥૨॥ તો મ્હારી મેહેનત કરેલી જાશે ધાર્યું વાયુ સંતાન; તે માટે હું પાછો વળીને, સાંભળું કાને કાન. અહો. ॥૩॥ એવું જાણી ભીમ બોલ્યો, ધરમભાઈ હું જાવું; તમે ચાલ્યા જાવો રૂમાલ મારો, ઘેર ભુલ્યો જઈ આવું. અ. ॥૪॥ એમ કહીને પાછોજ વળીયો બળીયો અપરમપાર; ભોવન આવી જોવાને લાગ્યો, દીઠાં દીધેલાં દ્વાર. અ. ॥૫॥ તવ ભીમ ગભરાયો કેમ કરીશું, ફેરો ફોગટનો પડીઓ; માળીની બારી દીઠી ઉઘાડી, છલંગ મારીને ચડીયો. આ. ॥૬॥ કોઈ ન જાણે તેવીજ રીતે, ભોવન વિશે પેઠો; ચોકના દાદરમાં કરી ડોકું સાંભળવા ભીમ બેઠો. અ. ॥ ૭ ॥ તે ચોકમાં અરજુનને કુંતા, બીરાજ્યાં સાક્ષાત; અરજુન કહે શું કહો છો માતા, શી પુછવી છે વાત. અ. ॥૮॥ તવ માતા કહે દીકરા મ્હારા, મને પડયો છે વ્હેમ, શરીર સામું નથી જોવાતું, સુકાતો જાયછે કેમ. અ. ॥૯॥ અરજુન કહે માવડી મ્હારી, ભણવાની ચીંતાય; મહેનત પડે રાતને દહાડો, તેણે શરીર સુકાય. અ. ॥૧૦॥ તવ કુંતા કહે દીકરા મારા, આવડો નવ સુકાય;તુજ દલમાં કાંઇ દુઃખછે મ્હોટું, એવું મુને જણાય. અ. ॥૧૧॥ અરજુન કહે નથી માતા કુંતાં વધ્યાં મુખ વાણ;સાચુ મુજને કહે નહી તો, પરમેશ્વરની આણ. અ. ॥૧૨॥ અરજુન કહે શોગન દીધો, વણ વીચારે માત; દુખ મારૂ તમને કહું પણ તમે, કહી દો ભીમને વાત અ. ॥ ૧૩ ॥ એટલે કુંતાજી એમ બોલ્યાં, ડાહ્યા દીકરા મારા; એ ગાંડીઆને વાત કરૂં તો, મુજને શોગન તારા. અ. ॥ ૧૪ ॥ તે વાત ભીમે સાંભળી કાને; વીચાર મનમાં લાગ્યો; શોગન ખાઇને માતાજી બેઠાં, ભલું થયું હું આવ્યો. અ ॥ ૧૫ ॥ એવે અરજુન માતાની પ્રત્યે, રડીને બોલ્યો મુખ, રાજ્ય સભામાં કટુ વચનનું, મુજને દારૂણ દુખ. અ. ॥૧૬॥ જ્યારે સભામાં જાવુંછું ત્યારે, કૌ-

રવો મ્હેણું દેછે; અરજુનજી કોઇ કહેતું નથીને; મંત્ર પુત્ર સહુ કહે છે. અ. ॥ ૧૭ ॥ તે દુખે હું દુબળો પડયો, ઓરે મારી માત; કુંતાજી કહે છાનો રહે તું, સાંભળ કહું એક વાત. અ. ॥૧૮॥ દુરીયોધન તને એવું કહેતો, તું પણ મેહેણું દેજે; દુરીયોધન કહી બોલાવીશ નહી, આખલાનો સુત કહેજે. અ. ॥ ૧૯ ॥ એની માતા ગાંધારીનો, દીવસ વાંકો થયો; નાહાની હતી ત્યારે મહાદેવજીનો નંદીયો પરણી ગયો અ. ॥૨૦॥ અરજુનજી કહે મ્હેણું દેવામાં ન ચાલે મ્હારી હાંમ,ભીમ મેડેથીબોલી ઉઠયો,એ તો મ્હારૂંજ કામ.અ ॥૨૧॥ એમ કહીને ચોકમાં આવ્યો,કહીશ કરમની કરણી; દુર્યોધનને કે તારી મા આખલાને પરણી.અ. ॥૨૨॥ તવત્યાંઅરજુન લાગ્યો ધ્રુજવા હવે ગતી શી થાશે; ભીમજ મ્હેણું દેશેકે,ભણવાનું મારૂં જાશે.અ. ॥૨૩॥ એટલે કુંતાએ કલેશ માંડયો,શત્રુ આવ્યો કયાંથી ભીમ કહે ઓ માતા મારી, આવ્યો હું બારીમાંથી, અ ॥ ૨૫ ॥ કુંતા કહે તને જીવ આપું, થનાર હોય તે થાય; ભીમે વીચાર્યું કંકાસ થાશે, તરત લાગ્યો પાય, અ. ॥ ૨૫॥ ભીમ કહેછે ક્ષમા કરો મા, નહી કરૂં દુરમતી દુષ્ટની સભામાં આગ મુકવા, મારે તો જાવું નથી અ. ॥ ૨૬ ॥ તવ કુંતા કહે અરજુન બેટા, રોકી રાખું છું ઘેર, સભામાં એને નહી આવવા દેઉ, મરૂ કે મારૂ ઠેર. અ. ॥ ૨૭ ॥ ઉઠો સભામાં સીધારો, અરજુન તતબર થાય; મારગ જતાં ભીમના ભયથી, પાછું જોતો જાય. અ. ॥૨॥ એ રીતે એ ગયો સભામાં, ભીમે કર્યો વિચાર; હમણાં ટાઢુ પડવા દેવું, દીવસ બે ત્રણ ચાર. અ. ॥૨૯॥ એમ ધારી ચાર દીવસ કાઢયા, પછી પાંચમે દન; અરજુન સભામાં જાવા નીકળીયો તવ ચાલ્યો વાયુ તન. અ. ॥૩૦॥ વસ્ત્ર પેહેરીને છાનો ચાલ્યો, પણ અરજુનનોનીમ; પાછું વાળીને નિત્ય જુવે તે, જોતામાં દીઠો ભીમ અ. ॥ ૩૧ ॥ એટલે અરજુન ઉભો રહ્યો ત્યાં, મારગ વચે અડીયો; એટલે ભીમસેન જાણી જોઇને, બીજે મારગ પડયો. અ. ॥ ૩૨ ॥ એટલે અરજુનને ભ્રાન્ત ભાગી, પોતાને પંથે પળીઓ; બે રસ્તા થાય આગળ ભેગા, ત્યાં પાછો ભીમ મળીઓ, અ. ॥ ૩૩ ॥ અરજુનજી કહે વીરા મ્હારા, શી ધારી છે પેર; જો તમે સભામાં આવતા હો તો; હું જાવું પાછો ઘેર. અ. ॥ ૩૪ ॥ ભીમ કહે કોણ આવે સભામાં, કહી બજારમાં પેઠો એક તંબોળીની દુકાન ઉપર, મુખવાસ ખાવા બેઠો. આ. ॥ ૩૪ ॥ તવ તંબોળી થરથર ધ્રુજ્યો, કેમ પધાર્યા હાંય; ભીમ કહે દે તંબોળ મને, ડરીશ નહી મનમાંય. અ. ॥ ૩૬ ॥ એમ કહીને મુખવાસ લીધો, ત-

સ્ત ઉભો થયો; અરજુનનો પંથ રહેવા દઇને, અવર પંથે ગયો, આ. ॥ ૩૭ ॥ બીજે મારગ સભાની પુઠે; આવ્યો વાયુનો, તન; મજબુત કી-લ્લો રાજ્ય સભાનો, ભીમે વીચાર્યું મન. આ ॥ ૩૮ ॥ કાને ન સાંભળું નેત્રે ન દેખું, ફેરો ફોકટ પડીયો; પછી પાછી યુકતી વીચારી કીલ્લાને કાંગરે ચડીયો. આ ॥ ૩૯ ॥ કોટની કીનારે ઉપર બાજ્યો, રૂડો મચાવ્યો રંગ; કોટપર મુકી મુઠીપર ડાચું, રાખ્યું લબડતું અંગ. આ ॥૪૦॥ એવી રીતે રહયો સભાની પુંઠે દ્રષ્ટીએ સર્વ દેખાય, એવે અરજુન આવ્યો સભામાં ભય ભર્યો મનમાંય. આ ॥ ૪૧ ॥ એટલામાં દુરીયોધને દીઠો ક્રોધ ઘણો ઉપજાવ્યો; ગર્જના કરી કહ્યું કેમ મોડો, મંત્ર પુત્ર તું આવ્યો આ ॥ ૪૨ ॥ એ વેણ વ્રકોદરે સાંભળીયું, ઘણોક ક્રોધે ભરાયો; કોઇ ન જાણે એ રીતે પાછો સભા પુઠે ઉતરીયો. આ ॥ ૪૩ ॥ નીચે ઉતરી અળગો ચાલ્યો, મેઘનાદે ગડગડીયો; દોટ મુકીને કોટ કુદીને, રાજ્ય સભામાં પડીયો. ॥ ૪૪ ॥ એવામાં લાંબો હાથ કરીને, ઝાલ્યો રાજા કરણ; શકુની ગયો નાસવા તવ, ભીમે ઝાલ્યો ચરણ. આ ॥ ૪૫ ॥ ત્રીજે ઝાલ્યો દુશાશનને, ચોથો દુરીયોધન; ચારેને નીચે નાખીને ઉપર બેઠો વાયુનો તન. આ ॥ ૪૬ ॥ બોજ બહુ બળીઆનો આવ્યો ત્રાહય ત્રાહય પોકારે; રીસ ભરેલો દંત પીસીને, ગડદા કોહોણી મારે આ ૪૭॥ બહુ માર માર્યો ચારે જણાને નેત્રોમાં વહે નીર, પેટ પાસામાં પ્રહાર પડ્યો તે, નાકે વહ્યું રૂધીર. આ ॥૪૮॥ કોણ વારી શકે વરકોદરને, જુએ સભાનો સાથ; એટલે ઉઠયા વીદુર કાકા, જૈ ઝાલ્યા ભીમના હાથ, આ ॥૪૯॥ હાંહાં દીકરા આ શું કરેછે, ભીમ વદયો વચન; જુએ કાકા મેહેણું દીધું, કહે છે મંત્રના તન, આ ॥ ૫૦ ॥ ભલે અમે તો મંત્રના પુત્રો, કહું એની વાત વરણી; એની માતા ગાન્ધારી તે,આખલા સાથે પરણી. આ ॥ ૫૧ ॥ જુએ કાકા કહીને કેહેવરાવ્યું, ભાશેં એનું ડાચું; બોલ્યરે દુરીયોધન પાપી, છે જુઠું કે સાચું, આ ॥૫૨॥ દુરીયોધન કહે મેં નથી જોયું; કાને તે સાંભળી વાત, શકુની મામા જાણતા હશે, તેને પુછો ભીમ ભ્રાત. આ ॥ ૫૩ ॥ ભીમ કહે છે કેમ શકુની, મારી નાખું ઠેર; નતોતો સાચેસાચું કહેજે, તો જીવતો જઇશ ઘેર.આ ॥૫૪॥શકુની કહે શું પુછોછો, જાણેછે આખી ધરણી ગાન્ધારી બેન માહયરીને, આખલો ગયેલો પરણી. આ ॥ ૫૫ ॥ દુરીયોધન કહે સાચું છે ભાઇ, મુકી દો મા બાપ; મંત્ર પુત્ર હવે કહીએ તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. આ ॥ ૫૬ ॥ એટલે ઉઠી ગયો ભીમ બળીયો,ગયો ગયો પોતાને ઘેર;ડાહ્યો થઇ ડોશીકને

બેઠો, કાંઇ નહી પેર. અ. ॥ ૫૭ ॥ ચાર જણાને માર પડેલો, તેનાથી નવ્ય ઉઠાય; દોળી કરીને મેહેલમાં લીધા, સુવાડયા મંચકમાંય. અ. ॥ ૫૮ ॥ વલણ ॥ મંચકમાં ચારે પડયા, અરજુન ગયો ઘેર; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, કહી કુંતાને પેર ॥

કડવું ૩૮ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સુણ પરીક્ષત રાયના તન; જાણી કુંતાએ સભાની પેર, ભીમપર કરવા માંડયો કેહેર. ॥ ૧ ॥ કેમ ગયો તું સભામાં આજ, તને કહ્યા છતાં નથી લાજ; ભીમ કહે માં જુઠી છે વાત, શીદ મીથ્યા માંડયો ઉતપાત ॥ ૨ ॥ સભાના દરવાજામાં ચરણ,મેં મુકયો હોય તો થાજો મરણ; કહે કુંતા આ બોલેછે એમ, બેટા અરજુન આ વાત કેમ. ॥૩॥ કહે અરજુન સાંભળો સતી, દરવાજામાં પેઠો નથી; બાહારથી કોટ કુદીને પડીયો, પછી ચારે જણાને નડીયો. ॥ ૪ ॥ ભીમ કહે ખરી વાત માડી, મારૂં સત્ય દેવું દેખાડી; સભાની પુંઠેથી હું જતો તો, તેવે સોરબકોર થતોતો ॥૫॥ મંત્ર પુત્ર કહેતા હતા સર્વ, તેથી થયો મને ઘણો ગર્વ, મેં જાણ્યું કે મને સૌ કહે છે, મંત્રપુત્રતણું મ્હેણું દેછે. ॥૬॥ માટે પડયો સભામાં ધારી, આવ્યો ચાર જણાને મારી; તવ કુન્તાએ દીધા ગાળો, તને છે વઢવાનોજ ચાળો. ॥૭॥ તું ગયો એ પાસ શું કરવા, હવે તુજપર આદરૂ મરવા; ભીમ કહે હવે ક્ષમા કરો, કદીનહી જાવું અરોપરો ॥૮॥ એમ સમાવીઓ કંકાસ ગયો અરજુન દુષ્ટોને વાસ; જ્યાં સુતા કાયલી થઇ ચાર, ત્યાં આવી કીધો નમસ્કાર ॥૯॥ બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એમ, અમારે ઘેર તું આવ્યો કેમ; તારા ભાઇએ માર્યો મુને, માટે ન પેસવા દઉં તુને. ॥ ૧૦ ॥ બોલ્યા અરજુન જોડીને હાથ, તમે સાંભળો માહારી વાત; અમને સહુને મારે માર, મરે તો સુખ થાય અપાર. ॥૧૧॥ હૈયામાં વ્હાલો છે અતી, પણ કહ્યાવણ ચાલતું નથી, લેવી છે પરની વીધાય, માટે કેહેવિ પડે હાયે હાય. ॥ ૧૨ ॥ બોલ્યો શકુની ગરીબ આતો, ભીમતણો હશે માર ખાતો; આવવા દેવો એને તો નીત્ય, લાગી આપણી સાથે પ્રીત. ॥ ૨૩ ॥ દુર્યોધન કહે કરી બાધા, મંત્ર પુત્રતણા સમ ખાધા; એને અરજુનજી કેમ કહીએ, બોલાગ્યા વાના શી રીતે રહીએ ॥૨૪॥ મામો કહે આવી કરે કામ, એનું ગરીબડો ધરો નામ, એમ કરીને આવતો કીધો, જાણે શેવક માની લીધો

॥૧૫॥ કરે ઓસડ વાસડ આવી, ઘાલ્યો ચર્ણ પાપીને રાજાની મટયુ દુષ્ટોને દુખ એક માસે, ચાલ્યા રમવા મન ઉલ્લાસે. ॥૧૬॥ અસ્વે બેસી ગયા એ વન, થયો ત્રસાતુર રાજન, કયાં હશે જળનો ભાગ મીઠો, એવે કુપ ભરેલો દીઠો. ॥ ૧૭ ॥ ઘોડેથી ઉતર્યો હેત આણી, પાત્ર વીના શાને પીયે પાણી; બેઠો કુપમાં ઘાલીને પાયઃ પડી પગ મોજડી જળ માંય ॥૧૮॥ લાગ્યો રડવા મોજડી માટે; અતી દ્રવ્ય તો પણ જીવ સાટે; એવે એ પંથ દ્રોણાચાર, જાતાં જોયા ત્યાં રાજકુંવાર. ॥૧૯॥ આવી પુછ્યું રડે છે લ્યા કેમ, બોલ્યો દુર્યોધન મુખ એમ; જળ માટે નથી બેઠો રડી, મારી મોજડી કુંવામાં પડી ॥ ૨૦ ॥ દ્રોણે દર્ભ શળી એક લીધી મંત્રી કુવામાં ફેંકી દીધી;તવ જળ ઉભરાયું તે વાર, આવ્યું મોજડીસહીત બહાર. ॥ ૨૧ ॥ લીધી મોજડી જળ પીધું, આ માહારાજે સારૂ નામ કીધું; બોલ્યો છત્રપતી શીશ નામી, તમે છો વિદ્યાવંત સ્વામી ॥૨૨॥માટે ચાલો તમો અમો ઘેર,શીખાવો બાણ વિદ્યાની પેર; મુજ ઘેર બધી રાજધાની,' તેનો ભાગ લેજો એક આની. ॥ ૨૩ ॥ અમો સો ભાઈઓ શીખનારા, થાશું વિદ્યાર્થી સઉ તમારા; દ્રોણ કહે ચાલો ભલેભાઇ આવ્યા હસ્તિનાપુરમાંઇ. ॥ ૨૪ ॥ દીધો દ્રોણને એક મુકામ, ભાગ લખાવી વસ્યાતે ઠામ, ગોર કૌરવના કૃપાચાર,તેની ભગની હતીએક સાર ॥૨૫॥તેતો પરણાવી દ્રોણની સંગ, થયા ગ્રસ્થી ધરી ઉમંગ, એવેએક દિવસ શુભ જોઇ,ધાર્યું ભણવા કૌરવ સહુ કોઇ ॥૨૬॥ સતબંધુને શઠ કારભારી, બેઠા અશ્વે કરીને ત્યારી;ઉભા રહી જુએ છે શુકન,એવે આવ્યો ત્યાં ઇંદ્રનો તન. ॥૨૭॥ બોલ્યો અરજુન શીદ સીધારો, અસ્વ બેસી કયાં આપ પધારો; બોલ્યો દુરીયોધન દુરમતી, અમે જઇએ ત્યાં તુજ ખપ નથી. ॥૨૮॥ કેમ મામા એ સંગ લેવાય, આવી બાણ વિદ્યા શીખી જાય;મામો કહે શું શીખે લગાર,એને બેસાડશું ઘર બહાર ॥૨૯॥ અલ્યા ગરીબડા આવ્ય ચાલી, બેસજે ત્યાં મોજડી ઝાલી; અરજુને જાણ્યું ભણવાનું, કાંક ફરે કરમનું પાનું. ॥૩૦॥ એમ જાણી કહ્યું ભાઈ વારૂ, તમ સંગ પડયું પાનું મ્હારૂ, થયો આગળ કુન્તીનો તન, એવે શુભ મળ્યા શુકન. ॥ ૩૧ ॥ ગયા દ્રોણ ગુરૂને ધામ, કર્યો અરજુને બ્હાર મુકામ; બીજા અશ્વ થકી ઉતરીયા, ગુરૂના ઘરમાં પરવરીયા. ॥ ૩૨ ॥

॥વલણ॥ અશ્વ ઉપરથી ઉતરી,ચાલ્યા અંધ કુંવારે; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, કુન્તી કુંવર બ્હાર ॥

કડવું ૩૯ મું રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ અરજુન બેઠો એટલા ઉપર,પોહોળી પલાંઠી રાખી;દુરીયોધને ધામમાં જાતાં, મોજડી ખોળામાં નાંખી ॥૨॥ તે મોજડી ગ્રહીને રહ્યો બેસી,કુંતાજીનો તન;ગયા સહુ દુષ્ટો માળ ઉપર, ગુરૂ તણે ભોવન ॥૩॥ ગુરૂજી તવ આનંદ પામ્યા,બેસાડયા વિવેક; પેહેલે દહાડે મંત્ર આપ્યો, લખીને અકેક ॥૪॥ લ્યો આ મંત્રને મુખ પાઠ કરો, તે પછી ઊભા થાવો; પાટીમાં જોયા વીના; જીભ્યાગ્રે બોલી જાવો ॥૫॥ કૌરવ કહે વારૂ મ્હારાજ, મંત્ર ગોખે ચીત ધરી; પછી સરવ બોલીયા છે, મંત્ર લીધો મુખ કરી ॥ ૫ ॥ ગુરૂ કહે મુકો પાટી હેઠી, સરવ ઉભા થાવો; લખેલો મંત્ર જોયા વીના, મોઢેથી બોલી જાવો ॥ ૭ ॥ તવ ઊભા થઇ બોલવા લાગ્યા, વિદ્યા તણા શાહુકાર; જેમાં લખેલું તેમાં મુકેલું, ન નીકળ્યો ઊચાર. ॥૮॥ એટલે ગુરૂ ક્રોધે ભરાયા, સાંભળી લ્યો સંતાન; ગાજીને ગુરૂ મંત્ર બોલ્યા, અરજુને સાંભળ્યો કાન. ॥૯॥ કૌરવ કહે આવડયો મહારાજ, કાલે લઇશું જોર; એમ કહી શાહુકાર ઊઠયા, અરજુન એકલો ચોર ॥૧૦॥ ઊતરીયો દુરીયોધન આગળ,પુઠે રહ્યા સઊ આવી; અરજુને ઊઠી છત્રપતીને,મોજડીઓ પહેરાવી ॥૧૧॥ પછી અધરમી અશ્વે બીરાજ્યા, ચાલોને તતબર થઇએ;ચાલ ગરીબડા આગળ તું તો બાગમાં રમવા જઇએ ॥ ૧૨ ॥ અરજુન આગળ ચાલ્યો દોડતો,મંત્ર ગોખતો જાય; કાકાના સુતને સેવક રીતે, દોડાવે નથી દયાય ॥૧૩॥ જેના તાતનું રાજ્ય ભોગવે, તેનો નહી વિચાર; એ લક્ષણ છે ભુંડું થવાનું, રૂઠવાના કીરતાર. ॥૧૪॥ ઘોડા ખેલાવતા બાગમાં આવ્યા, રમતનો કર્યો ધંધ; ભીમ તણા ભય થકી કીધા, બે દરવાજા બંધ ॥૧૫॥ પછી કરણે પુષ્પ તણો ત્યાં, દડો બનાવ્યો એક; સાંભળજો સહુ રીતી રમતની, ઊછાળું છું દડો છેક ॥૧૬॥ તે ઝીલી લેજો હાથ આવતો, પછી ગમે તેને મારો; જેને વાગે તે થાય ઘોડી, સ્વાર બને મારનારો ॥૧૭॥ તે પછી બીજા બાકી રહ્યા તે, તમામ ટોળે જાય; ઘોડીની પીઠે થાપટો મારી સૌ વ્રક્ષે ચઢી જાય ॥૧૮॥ સ્વાર થયેલો હોય તે પણ,ગમે ત્યાંનાસવું ધારે; ઘોડી થયેલો દડો પડેલો,લેઇને જ્હાય ત્યાં મારે ॥૧૯॥ નમારે બે વ્રક્ષ ઊપર, આંબલી પીપળી જેહ; તે પર ચઢેલાને મારે, તો દાવ ન દે તેહ ॥૨૦॥ બાકીનાને દડો મારે,તેતો ઘોડી થાય;ઘોડી થએલો કરે સ-

વારી; એ રીતે રાખો ન્યાય ॥ ૨૧ ॥ દીવસમાં ત્રણ દાવ લેવા, ચોથો પડે જેને શીશ; તેને માથે રહેવા દેવો, લેવો બીજે દીશ ॥ ૨૨ ॥ એવી રીતે ઠરાવ કીધો, સંભળાવ્યો ચીત ચોળે;અરજુનજી હાએહા કરે, મંત્ર ગુરૂનો ગોખે ॥૨૩॥ પછી કરણે દડો ઉછાળ્યો, ઝીલ્યો દુરીયોધન; સૌ નાઠા પણ મંત્ર ગોખ્યામાં, રહી ગયો કુંતી તન ॥ ૨૪ ॥ તેને દુષ્ટે દડો માર્યો, આવ્ય અલ્યા કર જોડી; ગરિબડા તારે દાવ આવ્યો, થાને તું મ્હારી ઘોડી. ॥ ૨૫ ॥ તવ કીક્ષાને હાથ દઇને ઘોડી થયો સતી તન;એટલે ઉપર કરી સવારી, દુષ્ટ દુરીયોધન. ॥૨૬॥ એટલે બીજા બાકી રહેલા, દ્રેષ બુદ્ધિ મન ધારી; અરજુનજીની પીઠ ઊપર જોરમાં થાપટ મારી ॥ ૨૭॥ એકસોને પાંચ થાપટો વાગી, રૂધીર તસેરો છુટી; મારીને સહુ વ્રક્ષે ચઢીયા, ગયો દુર્યોધન ઊઠી ॥ ૨૮ ॥ ઊતરી નાઠો તવ અરજુંને પડેલો દડો લીધો; તાકીને દુર્યોધન ઊપર, દડો મારી દીધો ॥ ૨૯ ॥ એટલે સરવ વ્રક્ષથી આવ્યા, શકુની બોલ્યો એમ; છત્રપતીને દડો માર્યો, તે દાવ બકાય કેમ ॥ ૩૦ ॥ અરજુન કહે આશું બોલો, કેવી રીતે ન્યાય માપુ; શકુની કહે થાવુ છું ઘોડી, દાવ હું એનો આપું ॥ ૩૧ ॥ એમ કહીને એ થયો ઘોડી, અરજુને કરી સ્વારી; એટલે એકસો પાંચ નાઠા, લગાર થાપટ મારી ॥ ૩૨ ॥ પછી અરજુન ઊતરી નાઠો, દ્રેષ મામાએ ધાર્યો; કુંતી સુતની પુઠે પડીને, એનેજ દડો માર્યો ॥૩૩॥ આવ્ય ગરીબડા થાતું ઘોડી, તવ થયો બીજી વાર, મનમાંને મનમાં મંત્રગોખે થયો શકુની સ્વાર. ॥૩૪॥ એટલે સરવે થાપટો મારી,નહી દયા લગાર; એ રીતે અરજુન પાસે, દાવ લીધો ત્રણ વાર. ॥૩૫॥ ચોથીવારનો દાવ આવ્યો, અરજુનજીને માથે; એટલે રમત બંધ કરીને, ઘેર ગયા સૌ સાથે. ॥ ૩૬ ॥ બીજે દીવસે દ્રોણને ધામે, ભણવા ગયા સાર; અરજુન મોજડીઓ ઉચકીને, બેઠો છે દ્વાર બહાર. ॥૩૭॥ બે મંત્ર દીધા બીજે દહાડે, તે ગોખ્યા ઘણીવાર; ઉભા થઇને બોલવા ગયા બાપતણો બુધવાર. ॥ ૩૮ ॥ ગુરૂએ ગર્જના કીધી, અરજુન સાંભળે કાન; તરત રૂદેમાં ચોટી ગયા, પ્રસન શ્રીભગવાન. ॥ ૩૯ ॥ કૌરવ કહે કાલે શીખીશું એમ કહી ઉતરીયા;અર્જુન પાસે દાવલેવા,બાગ વીશે પરવરીયા॥૪૦॥ અર્જુનને શીશ દાવ રહેલો, લીધો બીજે દન; એ રીતે નીત્ય રમે ને ભણે: કુંતી તણો જે તન. ॥ ૪૧ ॥ મંત્ર શીખે તે ઘેર આવીને, લખી લે છે નીત નીત્ય; રમતાં રોજનો માર ખાતાં; રોગ થયો વીપરીત. ॥૪૨॥ પીઠના ઉપર નારાં પડીયાં, રૂધીરને પરૂ જાય; પાટા બાંધી પેહે-

રે અંગરખું, ન જાણે બંધુ કે માય ॥ ૪૩ ॥ એવી રીતે દુઃખ વેઠીને વીઘા ભણ્યો ખટમાસ, જેવો જોઇએ તેવો એને, થઈ ગયો અભ્યાસ ॥૪૪॥ ઘેર કોઈ જાણે નહી માટે સ્નાન કરે નીત્ય છાનુ; એવામાં એક દહાડો ન્હાવા બેઠો સૌને અજાણ્યું ॥૪૫॥ એવે વૃકોદર ઓચીંતાનો, જઈ ચઢયો ચોકમાંય; અરજુનજીની પીઠ ઉપર, નારાં દીઠાં ત્યાંય ॥ ૪૬ ॥ એટલે અરજુનને જણાવ્યાવણ, નીકળી ગયો બ્હાર; એકાંત બેસી વાયુને સુતે, મન કર્યો વીચાર ॥૪૭॥ અરજુનને દુખ ઉપજ્યું છે, રૂધીરપરૂ ભરેલું, રોગ હોય તો વાત કરે પણ, જે ઉત્પન કરેલું ॥૪૮॥ તેમાટે નથી કહેતો કોને, હું મ્હારો સંદેહ ખોવું; શું કરવાથી આ દુઃખ થયું, આજ પરીક્ષા જોવું ॥૪૯॥ એવું સમજી કાંઇ ન બોલ્યો, નર ઉઠયો કરી સ્નાન; વસ્ત્ર પહેરીને વીદ્યા ભણવા, ચાલ્યો થઈ સાવધાન ॥ ૫૦ ॥ વલણ અરજુન ભણવા ચાલીઓ, ભીમસેન પુઠે જાય; વલ્લભ કહે કૈરવ તણી કરણી કેવી થાય.

કડવું ૨૯ રાગ દુહાની સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજય રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચાલ્યો વૃકોદર છાનોમાનો, વીચારિ મનપેર, હું બીજે સ્થળ શાને ભટકું, જાવું દ્રોણને ઘેર ॥ ૩ ॥ એવું જાણી દ્રોણને ત્યાં, ગયો સતીનો સુત; સામું ઘર એક બ્રાહ્મણનું, ત્યાં પેઠો ભમતો ભુત ॥ ૩ ॥ બ્રાહ્મણ થરથર ધ્રુજવા લાગ્યો, થઈ ગયો તદરૂપ; ઘરમાં બેચાર છોકરાં તે, થઈ ગયાં ચુપા ચુપ ॥ ૪ ॥ ભીમ કહે કોઇ ભય ન ધરશો ન માંડશો બાળ રોવા; અરજુનગુરૂને ઘેર ભણેછે આવ્યો તે ચરચા જોવા ॥ ૫ ॥ તવ બ્રાહ્મણ કહે ભલે પધાર્યા. બેસાડયો દઈ આસન; અરજુન કૈરવ ભેળા થઈ આવ્યા, દ્રોણ તણે ભોવન ॥૬॥ ઓટલે બેઠો સુત સતીનો, અશ્વથી દુષ્ટ ઉતરીયા; અરજુનને ખોળે મોજડી મુકી, ધામ વિષે સંચરીયા, ॥ ૭ ॥ સામા ઘરમાંથી ભીમ જુએ, વહી આંસુની ધાર; અરેરે અરજુનનો આદહાડો થયો ઊદાસ અપાર ॥૮॥ એવે સરવ ભણીને ઊઠયા, ઊતર્યાં માળથી હેઠા; અરજુને આપી મોમોજડી પછી, અશ્વ ઊપર સૌ બેઠા ॥૯॥ અરજુન એકલો ચરણ ચાલે, ઘોડા ઘણા છે ઘેર; પણ પાપી એને ન બેસાડે, વણ ઝેરનું છે ઝેર ॥૧૦॥ પુંઠળ ભીમસેન જોવા ચાલ્યો; જોઉં હવે ક્યાં જાય; રમત રમવા આવી-

યા સૌ બેઠા બાગની માંય ॥ ૨૧ ॥ દરવાજાતો બંધ કીધા, ભીમ રહયો એક બ્હાર; એણે જાણ્યું મહીં શું કરે છે, તે જોઉ સારોધાર ॥ ૧૨ ॥ એમ જાણીને બાગને કીલ્લે, ફરીતે દીઠી વ્રક્ષ ગટા; તવ તે કીલ્લાપર ચ-ડી બેઠો, સંતાયો જ્યાં લાંબી લટા ॥૧૩॥ એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો થા તું ગરીબડા ઘોડી, મંત્ર ગોખતો અરજુન આવ્યો, ઘોડી થયો કર જોડી ॥૧૪॥ એટલે ઉપર પાપી બેઠો, આવ્યા છે દહાડા માઠા; બીજાએ દોડીને થાપટો મારી, વ્રક્ષ ઉપર સહુ નાઠા. ॥૧૫॥ આંબલી પીંપળીએ ચઢી ગયા, જોયું ભીમે દ્રષ્ટી; અરેરે મારા કંગાલ ભાઇને, ઘણીજ દે છે કષ્ટી ॥૧૬॥ વાગ્યા ઉપર વાગ્યા કરે તે, નારાં પડે શી નવાઇ; એવો ઘો-ડીથી ઉતરી નાઠો, દુર્યોધન બાગમાંઇ ॥૧૭॥ અરજુને તવ દંડો માર્યો, વાગ્યો દુરીયોધન; એના વતીનો દાવ લીધો, દુષ્ટ દુશ્યાશન ॥૧૮॥અર-જુને તવ કીધી સ્વારી, જુએછે સકળ સાથ; દુશ્યાશનને કોઇ ન મારે, નાઠા અરાડી હાથ ॥૧૯॥ તે પછી ઉતરી અરજુન નાઠો, દુસ્યાશન દાવ ધાર્યો; પુંઠળ દોડી કુંતા કુંવરને, દડીમ દંડો માર્યો ॥૨૦॥ એટલે અર-જુન રડવા લાગ્યો, નથી રમ્યાનો ભાવ; દુર્યોધન કહે કેમ રડેછે,થા ઘોડી લાવ્ય દાવ ॥૩૧॥ અરજુનજી કહે નથી રમવું, માર મને બહુ દો છો; તમો તમારે એક એકનો, દાવજ માંથે લ્યો છો ॥૨૨॥પોતાનાને મારતા નથી, પક્ષ કરોછો અપાર, માટે મ્હારે નથી રમવું, નથી ખમાતો માર ॥૨૩॥ દુર્યોધન કહે ભોગ તારા, દાવ દેવા અહીં આવ્ય, તારાવતી દાવ લેનાર હોયતો, સુખરૂપે બોલાવ્ય ॥૨૪॥ તવ ભીમે જાણ્યું ભલું થયું, ઠીક વધા વચન; કોટ ઉપરથી ઉછળી પડયો, બાગમાં વાયુતન ॥૨૫॥ દુષ્ટજનોએ ભીમને દીઠો, દીવસ વાંકા થયા; આંબલીએ ને પીંપળીએ સૌ કૌરવ ચઢી ગયા ॥૨૬॥ એટલે અરજુને એમ વીચાર્યું, ભલે આવ્યો ભીમ ભાઇ, નીત્ય આ રીતે રમતાં રમતાં, મરત શું માર ખાઇ ॥૨૭॥ ભવીશમાં હતું તેટલું ભણ્યો, નીરવરતીમાં પેઠો, ઓશીઆળો થઇ આઘો જઇને, એક કોરાણે બેઠો ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલ્યો વાયુનો નંદન ભાઈ રમ્યાનો ભાવ; ઉતરો હેઠા કૌરવ લોકો, હું આપુંછું દાવ ॥૨૯॥ દુર્યોધન કહે ભુલ્યા ચુકયા, શું કહું મુખથી કથી, ક્ષમા કરીને જાવો પાછા, દાવ જોઇતો નથી ॥૩૦॥ ભીમ કહે બ્હેવારે દેવો,હું નીત્ય રમવા આવું; લ્યો દાવ અરજુનની વતીનો, ઘોડી તમારી થાવું ॥૩૧॥ કૌરવ કહે કરો કરૂણા, કરગરીએ કરજોડી; કાળજું કંપવા લાગ્યું અમારૂં, નથી જોઇતી ઘોડી ॥ ૩૨ ॥ ભીમ કહે કે બાળક કેરૂં, કેહેવત છે આ

જુગે; અરજુનને શીશ દાવ રહેતો; ઘંટી પીપળો ઉગે ॥ ૩૩ ॥ કૌરવ કહે કેહેવત ખોટું, શીદ મરોછો મથી; તમારા ગયા વીના અમે તો; ઉતરવાના નથી ॥ ૩૪ ॥ એવું સાંભળી ભીમ કોપ્યો, કળકળીયો મન સાથ; કટીકશીને દંત ડશીને, વ્રક્ષોને દીધી બાથ. ॥૩૫॥ જે આંબલીને પીંપળી છે, તે પર પ્રાક્રમ માંડયાં, હચ હચાવી બળ કરીને, બે વ્રક્ષ ખેંચી કહાડયાં ॥ ૩૬ ॥ બે ઘટીકા લગી બાગમાં નાચ્યો, પછી વદ્યો વ-ચન; હજી ઉતરો કહ્યું માનીને, ઉંધ બુદ્ધિ અંધ તન. ॥૩૭॥ કૌરવ કહે ઉતરીએ નહી, તોપણ કરશો કેર; ઉતરીશું હેઠાતો એપણ,નથી જવાના ઘેર ॥૩૮॥ માટે દયા લાવી દો મુકી, બાગમાંથી સંચરો; નહી તો અમા-રો ઉપાય નથી, કરવું હોય તે કરો. ॥૩૯॥ ભીમે જાણ્યું કે ભરાયો મુ-મત ઉતરશે નહી સીધા; આંબલી પીંપળી બે ભુજ વિશે, જુજવાં જુજવાં લીધાં. ॥૪૦॥ રાતો તાતો બહુ મદમાતો, ભાઇ તણીદાઝ કહાડે; બે ભુજના વ્રક્ષ આઘાં કરીને, માહીઓમાંહી પછાડે. ॥ ૪૧ ॥ ડાળેડાળું પાંખડેપાંખડું, જૈ એકએકને અડે; થાય સપાટો વાગે ઝપાટો, અરબડી હેઠા પડે. ॥૪૨॥ વાગે લાગે લાગેને હાડ ભાગે, ખંખેરી ખોડો કાહાડયો; ઝુડી ઝુડી નીચે નાંખે જાણે, આંબો વેડવા માંડયો. ॥૪૩॥ એકસો છએ ધરણ ઢળ્યા, વ્રક્ષતણો માર દીધો; પછી પડેલાને વીણી લાવી, ઢગલો ભેળો કીધો. ॥૪૪॥ પછી ગયો અરજુનની પાસે, કટી કશીને બાંધે, જૈ નરનું પાંગોઠું ઝાલી બેસાડી લીધો ખાંધે. ॥૪૫॥ કોટ કુદી બ્હાર પડી-ઓ, બે પંથ આવ્યા છેક;અરજુનને ખાંધેથી ઉતારી,માર્યો તમાચો એક ॥૪૬॥ આ પંથે જા ઘેર આપણે, હું કાકા ઘર જાવું; દિકરા એના મરવા પડયાછે,વધામણી ખાઈ આવું ॥૪૭॥ એમ કહીનેઘેરમોકલ્યો આપ ગયો રાજમ્હેલ; ધત્રાષ્ટરને કહ્યું જઇને; તમે સુતની જુઓ સ્હેલ ॥ ૪૮ ॥ બા-ગને વિશે સોએ ભાઇ, વ્રક્ષો ઊપર ચડીયા; ઊતારે ઉતર્યા ન હેઠા, વા વાયોને પડીઆ ॥ ૪૯ ॥ ઝડપ જાવો નહીંતો મરશે, જાશે તમારૂ નામ; અંધ કહે હું સમજ્યો બેટા, તારૂં કરેલું કામ ॥ ૫૦ ॥ એવું સાંભળી ભીમ ચાલ્યો, ગયો પોતાને ઘેર, અરજુન જૈને ઘેર બેઠોછે, કહી નથી કાંઇ પેર ॥ ૫૧ ॥ એટલે ભીમે કહ્યું માતાને, ક્ષમા કરો હું રાંક, ભુલ્યો ચુકયો માફ કરજો, આજ પડયો મમ વાંક ॥ ૫૧ ॥ કુંતા કહે કે વાંક પડયા વણ, કેમ કહું કુઆર; ભીમ કહે કેમ અરજુનજીએ, નથી કહ્યા સમાચાર ॥ ૫૨ ॥ એમ કહી અરજુનને ઝાલ્યો, ઘાલ્યો બગલની માંય, અંગરખો ઉંચો કરીને, પીઠ બતાવી ત્યાંય ॥ ૫૩ ॥ કુંતા પરમ

વીસ્રાય પામ્યાં, આતે શું કહેવાય; ભીમ કહે મા ડાહયો દીકરો, ભણી આવ્યો વિદ્યાય ॥૫૪॥ ગુરૂને ઘેર ભણીને પાછા, બાગમાં ખાતાતા માર; ત્યાં જઇ મેં કૌરવોને કુટયા, ખામી ન રાખી લગાર ॥ ૫૫ ॥ કુંતાજી કહે ભલે કુટયા, ખુશી થયું મુજ મન, તુજ પ્રતાપે જીવતો રહયો અરજુન મારો તન ॥૫૬॥ વળણ ॥ તુજવડે એ ઉગર્યો, ઓરે મ્હારા તન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણો શ્રોતા જન ॥

કડવું ૪૧ રાગ ચોપાઈની ચાલ

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; બોલ્યા અરજુન જોડીને હાથ, તમો સાંભળજો માત ભ્રાત ॥૧॥ વેઠયા દુખના દીવસ એવા, પર પેટની વિદ્યા લેવા; ભણ્યો ભવીશમાં હતું જેહ, હવે ન કરૂ દુષ્ટનો સ્નેહ ॥૨॥ એમ કહી રહ્યાં સહુ છાના, પડયા બાગમાં સુત આંધળાના, તેથી અંધે કરી આગનાય, સહસ્ત્ર શેવક મોકલ્યા ત્યાંય ॥ ૩ ॥ દ્રીધેલા દરવાજે અડીયા, મુકી નીસરણી કોટે ચડીઆ; પછી બાગ વીશે ઉતરીયા, દરવાજા ઉઘાડા કરીયા ॥૪॥ ગયા શેવકો કૌરવ પાસે, કૈક માંદાને કૈકને શ્વાસ; હતા ભેગા તે છુટા કીધા, નાખી ડોળીયે ખાંધે લીધા ॥૫॥ સૌને સુવાડયા એક મુકામ; ઢાળી ખાટલો સુતા તમામ, કર્યા ઔશધ અપરમપાર, થયા બે માસે સૌને કરાર ॥૬॥ હરેફરે એવા ઠીક થયા; પાછા ભણવા ગુરૂ ઘેર ગયા, ત્યારે બોલીઆ દ્રોણાચાર, હવે નહી ભણાવું લગાર ॥ ૭ ॥ ખટમાસ ભણાવ્યા તમને, તેવી આપો પરીક્ષા અમને, બોલ્યો દુરીયધન મુખ એવું, માગો તેવી પરીક્ષા દેવું ॥૮॥ દ્રોણ કહે નથી લેવી હાલ, આપો પરીક્ષા આવતે કાલ, આપણા નગ્રથી ગાઉ બેય, ત્યાંતો જોજનીયો વડ છેય ॥ ૯ ॥ લાંબો પહોળો છે ગાઉ ચાર; તેની નીચે જાવું નીરધાર; વડથડ સરસું સિંહાસન, મુજમાટે કરો આસન ॥૧૦॥ આસપાસ બીછાનાં નાંખો, બીજાને બેસવાનું ત્યાં રાખો; પડો વગડાવ્યો ગામની માંય, કાલે જોવા આવે સહુ ત્યાંય ॥૧૧॥ ન્હાણું વાતામાં તતબર થાવું, વાજતે ગાજતે ત્યાં જાવું; જેમ શોભા વધેરે તમારી, તેવી ઉપમા કરજો અમારી ॥૧૨॥ કહે દુરીયોધન મ્હારાજા, છીએ શીષ્ય તમારા ઝાઝા, પૈસા પુંજીથી પણ તાજા, વધારીશું તમારી માઝા ॥૧૩॥ કહી કૌરવો ચાલ્યા ઘેર, કરી પરીક્ષા દેવાની પેર; ડડેરો ગામમાં વગડાવ્યો, સૌને સમાચાર કેવરાવ્યો ॥ ૧૪ ॥ દ્રોણે દીધે-

લી વિદ્યાની દિક્ષા, તેની રાય આપે છે પરીક્ષા; જેને જોવાની હોય ઇ-ચ્છાય, જન્જો જોજનીયો વડ જ્યાંય. ॥૧૫॥ એમ કરતાં રૂજની જાય; બીજો દન પરીક્ષાનો થાય; કરી આજ્ઞા દુરજોધન,સોનાનું મોકલ્યું સીંહાસન. ॥ ૧૬ ॥ વડ થડે જઇ મેલ્યું, કર્યું સાફસુફ સૌ પાથરેલું; પછી કૌરવ થયા તૈયાર, પેહેર્યા પોષાક શુભ શણગાર. ॥૧૭॥ લાવ્યા વાજીંત્ર અપરમપાર, સાથે સેન્ય ક્ષોણી અગીયાર; ભીસ્મ વીદુરને કૃપાચાર વળી ગામના શેઠ શાહુકાર ॥૧૮॥ ઉભા ગુરૂ તણે ઘેર આવી, એક સુખપાલ ત્યાં મંગાવી; તેમાં બેસાડયા ગુરૂનેસાર,ખાંધે લીધી તે કૌરવચાર ॥ ૧૯ ॥ તવ જોવાને સરવ ભરાય, કૈંક પહેલેથી વડ જાય; જોવા માટે જગો રાખી પડીયા, કૈંક અવર વૃક્ષોએ ચડીયા ॥૨૦॥ એવી રીતે મચ્યું ધમશાન, વાગ્યાં ગુરૂને ઘેર નીશાન; વાગે વાજીંત્ર અપરમપાર; કાને સંભળાય નહીં લગાર. ॥૨૧॥ વલણ ॥ વાગે વાજીંત્રો ઘણાં, કાને નવ સંભળાય;વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે; સાંભળજો શ્રોતાય ॥

કડવું ૪૨ રાગ ધનાસરીની ચાલ.

દુડંભી ગડગડેરે ॥ટેક॥ બોલ્યા વૈશમપાયેવચન,સાંભળજનમેજે રાજન; થયા ગુરૂ ઘણા પરસન,કે દુડંભી ગડગડેરે ॥૧॥ વાગેઢોલ મરદંગને તાલ, આગળ ચાલે શાણા ધીમી ચાલ; ઘણા ઊડે અબીલગુલાલ કેદુડંભી ગડગડેરે ॥૨॥ વાગે રામઢોલ પરચમ કાંશી,સરોદાસરણાઇને ઢાશી; જુએ નારીયો રહીને ત્રાંશી, દુડંભી ગડગડેરે ॥૩॥ ઘણા અનુચર ચંમર ઢોળે, આગળ છડીદાર નેકી બોલે; બની શોભા ત્યાં સુરપતી તોલે કે દુડંભી ગડગડેરે. ॥૪॥ ધીમે ધીમે ગયા નગ્ર બ્હાર,કીધી ઉતાવળ અપાર; આવ્યો જોજનીઓ વડ સાર, કે દુડંભી ગડગડેરે ॥૫॥ વલણ ॥ જોજનીએ વડ આવીયા, આનંદ ઊપજ્યો મન દ્રોણાચાર વલ્લભ વદે, જૈ બેઠા આસન ॥

કડવું ૪૩ રાગ ધનાસરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ આસન ઉપર ગુરૂ બીરાજ્યા, વડને થડે હુલ્લાસ; એટલે સરવ નગ્રના લોકો બેસી ગયા ચોપાસ ॥ ૨ ॥

એક જથે રાજવંશીઓ બેઠા, દેખાય શોભા અપાર; એટલે કુંતા મા પ્રત્યે બોલ્યા ધર્મ કુમાર ॥ ૩ ॥ સાંભળો માતા છો સુખ દાતા, દો આગના ત્યાર થૈએ; જોજનીઓ વડ જોવાને માટે આપ કહો તો જૈએ ॥૪॥ કુંતાજી કહે કુંવર મ્હારા, સુખરૂપે ત્યાર થાવો; એકલા ભીમને ઘેર મુકી જોવાને સારૂ જાવો ॥ ૫ ॥ ભીમ કહે ઓ માવડી મ્હારી, દયા ધરો કાંઈ ઉર, શા સારૂ મને ના કહો છો શી છે મ્હારી કસુર ॥૬॥ કુન્તા કહે કાંઇ કસુર નથી, પણ નહી સ્થીરચીત; સભામાં દેખે દુરીયોધનને થાય મતી વીપરીત ॥૭॥ ભીમ કહે કાંઇ નહી બોલું, ભ્રાત મને લૈ ચાલો, ન હોય વીશ્વાસ માહરો તો બે ભાઇ બે ભુજ ઝાલો ॥ ૮ ॥ ધરમ કહે આવવા દો, ઓરે મ્હારી માતા; કુંતાજી કહે જાઓ બેટા, રેહેજો સરવ સાથ ॥ ૯ ॥ એવી આપી આજ્ઞા કે, નીકળી સંગે ચાલ્યા ધરમને અરજુનજીએ, બેભુજ ભીમના ઝાલ્યા ॥૧૦॥આગળ શેદેવપાછળ નીકુળ, ચાલ્યા શોભા કરી એવી, ભીમ કહેછે જુઓ માતા, શાયબી મ્હારી કેવી ॥૧૧॥ ચાર ચાર ચાકર જોડે ચાલું, વચમાં રાજા તુલ્ય ડાલું; એટલે ધરમે આંખ કહાડી, ભીમ કહે નહી બોલું ॥ ૧૨ ॥ એમ કરીને ગયા સભામાં, વીદુરે દીઠા તન;માન્ય દઇને બોલાવીયાને બેસાર્યા દેઈ આસન ॥૧૩॥ ભીસ્મ પીતા પણ થયા રાજી, બેઠા સભા સહુ જન; એટલે દ્રોણે તેડયો સભામાં, રાજા દુરીયોધન ॥૧૪॥ તવ સભામાં આવી ઉભો, એટલે બોલ્યા દ્રોણ; બાણવિદ્યા મેં ભણાવી તેની દે છે પરીક્ષા કોણ ॥ ૧૫ ॥ છત્રપતી કહે આપું પરીક્ષા, જેવી માગશો તેવી, ગુરૂ કહે કે કરી બતાવો એવી પરીક્ષા લેવી ॥ ૧૬ ॥ છત્રપતી કહે ભલે મહારાજા જે જોઇએ તે મંગાવો; ગુરૂ કહે ઘડા પ્રતીકાનો, કાચોને કાચો લાવો ॥૧૭॥ દુરીયોધને સ્વાર મોકલ્યો, કુંભ કાચો લઇ આવ્યો; હવે મહારાજા શી આગના છે, મંગાવ્યો તે કુંભ આવ્યો ॥૧૮॥ ગુરૂ કહે સહુ સભા સુણો, કુંભનું રક્ષણ કરવું; ભાગે નહી તેવી યુકિત કરીને, ભુજમાં લૈ જળ ભરવું ॥ ૧૯ ॥ પછી એ ઘડાને ઉછાળી દેવો, ગગન ચાલ્યો જાય; તે પછી ખાંધેથી ધનુપ લેવું, ચઢાવવું સભામાંય ॥ ૨૦ ॥ તેના ઉપર બાણ લેવું, મંત્ર ભણીને એક; તે બાણ ઉંચુ જતામાં તેના, બાણ બને અનેક ॥૨૧॥ વડ વીશે તેનો થાય ફેલાવો,મંત્રથી દઇવત દાખે, નહાનું મ્હોટું કુંપળ શુદ્ધાં, પત્ર વીંધી નાંખે ॥ ૨૨ ॥ પછી જે રિતે બાણ વધેલાં, તે રીતે ઘટતાં જાય; છેવટે બાણ બને એકનું એક, આવે સભાના માંય ॥૨૩॥ સકળ સભાના દેખતાં તે, બાણ ભાથામાં

પેશે; એટલે ગગને ગયેલો ઘડો; હાથમાં આવીને બેસે ॥૨૪॥ તે ઘડો મારી આગળ મુકી, મુજને પડે પાય; તે વિદ્યારથી માહરો કરે, આશીશ દઉં સભામાંય ॥૨૫॥ સાંભળી રાજા વિસ્મય પામ્યો, આ કેમ માનીયે સાચું; પાણી કેમ કરીને ભરીયે કુંભનું ઠીકરૂં કાચું ॥ ૨૬ ॥ એમ જાણી મામાને બોલાવ્યો, આ વાત કેવી કીધેલી; મામો કહે એ ગુરૂનું ગપ્પું છે; કાંક ભાગ પીધેલી ॥૨૭॥ કરણે કહ્યું એમજ દીસે, ગુરૂ તણું ચીત ચાલ્યું, દ્રોણે એવું સાંભળ્યું તવ તરત નીચું ઘાલ્યું ॥૨૮॥ અરેરે આ દુષ્ટો શું બોલ્યા, સભા મેં શીદ ભરાવી; અનેકમાં મ્હારી આબરૂ લીધી, ભાંગ પીધેલી ઠરાવી ॥૨૯॥ એટલે આવ્યો દુષ્ટ દુરયાશન, બોલીયો મર્મ વચન; ગુરૂ મહારાજા ઘેર ચાલો રાતાં થયાં લોચન ॥૩૦॥ તેમ તેમ ગુરૂને મ્હા માઠું લાગ્યું, વિષ હોય તો ખાવું; આ પ્રથવી મા માગ દેતો, તારામાં સમાઇ જાવું ॥ ૩૧ ॥ કુજાતીને વિદ્યા ન દેવી, દેવો નહી શુભ બોધ પ્રથમ તો શીખે કે સુણે, પુઠે કરે વીરોધ ॥૩૨॥ કુપાત્રોને વિદ્યા ભણાવી, મારે જીવી શું કરવું; મશ્કરી મ્હારી થઇ સભામાં, સાગરમાં પડી મરવું ॥ ૩૩ ॥ વલણ ॥ સાગરમાં જઇને પડું, એમ કરે રૂદન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, આંસુ વહે લોચન ॥

કડવું ૪૪ શીક્ષા શાણાને એ રાગ.

જઇ પડું તે સાગર માંયરે, હવે હું તો શું કરૂં રે; ॥ટેક॥ દ્રોણ ગુરૂએ કલ્પાંત માંડયું, દુષ્ટોને દીધી વીદ્યાયજી; સભામાં લાવ્યો લાવી બનાવ્યો કરાવી જગ નીંદાયરે ॥ હવે ॥ ૧ ॥ મેં જાણ્યું મારા સારા નીવડશે, વીદ્યા ભણાવેલા પ્રાણીજી; છેવટ મહેનત છુટી પડીને, સઘળું થયું ધુળ ધાણીરે ॥હાર॥ શુકતીમાંતો રૂપું ભાસે, પણ તેતો મીથ્યાયજી; તેવા મુજને કૌરવ ભાસ્યા, તેણે શું ફળ થાયરે ॥હા૩॥ ઝાંઝવાના જળ દુરથી દેખી, ત્રસાવંત જન જાયજી; તેણે તરશ કદી ન છીપે; તેવી ગતી મારી થાયરે ॥હા॥૪॥ ખોટું નાણું ચળકે ઝાઝું, તેથી લાગે મોહજી; ભર્યા બજારમાં વટાવવાથી, નીપજે મ્હોટો દ્રોહરે ॥ હ. ॥ ૫ ॥ ભંગી ઠરાવ્યો ભરી સભામાં, પાડુ મારી કાયજી; એવું જોઇને ઉદાશી પામ્યા વીદુર ભીસ્મ પીતાયરે ॥ હ. ॥૬ ॥ દુઃખ ગુરૂનું દેખીને અરજુન નેત્રમાં લાવ્યો નીરજી; મ્હારા ગુરૂજી લજ્યા જાય છે, સાંભળો ધરમ વીરરે, ॥ હ.॥ ૭ ॥ એ ગુરૂની હું ભણ્યો વીદ્યા, દુઃખવેળા મ્હારે જાવુંજી; વડ

વીંધવા મુને આજ્ઞા દોતો, સભામાં ઉભો થાવું રે. ॥હ॥ ૮ ॥ ભીમ કહે એ મુસ્કેલ કામ છે, કોહોતો દઇવત દાખું જી; પાંદડાં વીંધવાની પંચાત નહી બધો, વડ ઉપાડી નાંખુરે. ॥હ॥ ૯ ॥ તવ ધરમ કહે બેસોને વીરા ગુણ ગોવીંદના ગાવોજી; અરજુન વીરા કુળના હીરા, ઉઠો તમે ઊભા થાવોરે. ॥હ॥૧૦॥ પાપના કામમાં પાછા પડવું,ધર્મમાં આગળ ધાવું જી; કાંઈક કરતાં બ્રાહ્મણ ઊગરે, તેથી કબુલ હું થાવું રે. ॥હ॥૧૧॥વળણ.॥ કબુલ થાવું વિરલા, જોઈ બ્રાહ્મણનું દુઃખ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, થઈ આજ્ઞા સત્ય મુખ.

કડવું ૪૫ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણપેરે બોલ્યા, સુણી જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ અરજુનજીને આજ્ઞા દીધી, ધરમે જેણીવાર, એટલે સભા વિષે, ઇન્દ્ર તણો કુંવાર ॥ ૨ ॥ ગુરૂને નમસ્કાર કીધો, આજ્ઞા દયો મહારાજ; તમારે ઓટલે બેશી ભણ્યો છું, પ્રભુ કરાવશે કાજ. ॥૩॥ એટલે જોયું અરજુન સામું,મનકર્યો વીચાર; પાસેના નાઠા આ આગળનો, શો વળે શુકરવાર. ॥ ૪ ॥ નજીક બેશી વિદ્યા ભણેલા તેથી ન થયું કામ; તો આ ઓટલે બેશીને શીખ્યો તેની શું ચાલે હામ. ॥૫॥ એવું સમજી નીચું જોયું, આપી નહી આજ્ઞાય; એટલે અરજુન પ્રત્યે બોલ્યો જે દુરીયોધન રાય. ॥ ૬ ॥ કદી નહીને તે દન બોલ્યો,કેમ ઊઠયા અર્જુન, અર્જુને જાણ્યું અર્જુન કહ્યો, તે ભીમભાઇનું પુન્ય. ॥૭॥ ભીમના ભયથી માન્ય દઇને, પુછવા લાગ્યો એમ;સભામાં આવીને દ્રોણ ગુરૂની,આજ્ઞા માગો છો કેમ ॥૮॥ અરજુનજી કહે હું વડ વીંધું, જો આપે આજ્ઞાય; ગુરૂએ નથી બતાવ્યું ખોટું, સાચી છે વિદ્યાય ॥૯॥ પાપી કહે તમે બહુ ડાહ્યા, કામ કરો તો સાચા; છેટે બેઠેલાથી કામ થવાનું કને બેઠેલા કાચા. ॥ ૧૦ ॥ તે કરતાં આજ્ઞા અપાવું, તે પછી આયુધ ધરવું; તે છતાં કારજ થાય નહી તો, તમારે શું કરવું. ॥ ૧૧ ॥ અરજુન કહે આજ્ઞા ગુરૂની, અપાવો ધરી હુંશ; બાણ અપાવો કરણ કેરાં, તેની સંગ ધનુષ. ॥ ૧૨ ॥ એટલું અપાવો મુજને તો, કારજ મ્હારે કરવું; તેમ છતાં કામ થાય નહી તો, જે કહો તે શીશ ધરશું. ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધન કહે અપાવું આજ્ઞા, આયુધ કર્ણના આપું,તેમ છતાં કામ થાય નહીતો, બે કાનને નાક કાપું ॥૧૫॥

અરજુનજી કહે કબુલ મારે, બે કાનને નાક કાપો; દુરીયોધન કહેધર્મની પાસે એટલું લખાંવી આપો ॥ ૧૫ ॥ એટલે અરજુન ધરમ પ્રત્યે, નમીને બોલ્યો એમ; તાંબાને પત્રે લખીને આપો,છત્રપતી કહે તેમ ॥૧૬॥ ધરમ કહે વીરા મારા, કયાં મુમતે ચઢી મતી; સરત બકીને કામ નકરવુ, સરપાવ લેવો નથી ॥ ૧૭ ॥ આપણુ તો બ્રાહ્મણને માટે, ઉભા થયા કામ કરવા;અરજુન કહે નહી લખી આપોતો;પ્રાણ મારે પરહરવા ॥૧૮॥ ભીમ કહે લખી આપો બંધુ, સૌ પ્રભુ કરશે સારૂ; નહીકામ થાયને નાક કાપે, તો સોયેને મારૂં ॥ ૧૯ ॥ ધરમ કહે કાંઇ ન થાયે, મ્હારી વદેલી વાણ; તે લેખથી ઉલટો તું ચાલે, કાઢું મારા પ્રાણ ॥ ૨૦ ॥ અરજુન કહે મારાં કપાશે, તમારે શા સંતાપો, ઉઠેલો હવે હેઠો ન બેસું, દસ્તાવેજ લખી આપો ॥ ૨૧ ॥ એટલે ધરમે પત્ર લીધું, લખી આપ્યું તે ઠામ; અરજુન કહે ગુરૂ પ્રતાપે ઇશ્વર કરશે કામ ॥ ૨૨ ॥ એમ રાજી થૈ દીધો દસ્તાવેજ, જુવે સભાનો સાથ; સત્યવાદીએ શોંપી દીધો, દુરીયોધનને હાથ ॥ ૨૩ ॥ દુરીયોધન કહે મામા મ્હારા, પત્ર ઠેકાણે કરો; અરજુનના નાક કાન કાપવા ઘશી મુકજો છરો ॥ ૨૪ ॥ એમ કહિને પત્ર આપ્યું, વીપ્રીત એની બુધ; કરણના કનેથી અપાવ્યાં, અરજુનને આયુધ ॥૨૫॥ એટલે અરજુન રાજી થયો,કટી કશીને બાંધે; બાણનો ભાથો ધનુષ મ્હોટું, ભેરવ્યું ડાબી ખાંધે ॥ ૨૬ ॥ કરણ કહે ઓ દુરીયોધન, બનવાના ગુરૂ દ્રોણ, ધનુષ મ્હારૂં ત્રેણ લોકમાં, ચડાવે એવું કોણ ॥ ૨૭ ॥ દુષ્ટ કહે મુજને પણ નીશ્ચે, મીથ્યા ચઢયો છે છાક; ભરી સભામાં બેઠો છે ખોવા, બે કાનને એક નાક ॥૨૮॥ એવી વાતો કરતા ચાલ્યા, ચાર જણા ચંડાળ; આગના અપાવાને ચાલ્યા, ગુરૂ કને તતકાળ ॥ ૨૯ ॥ ઓરે મ્હારાજા આગના આપો, અરજુનજી કરે કામ, દ્રોણગુરૂ ઉંચુ નવ જુએ, બોલે નહી તે ઠામ ॥૩૦॥ દુરીયોધન કહે નહી બોલે, તો પગ પાછા ભરીએ, મામો કહે પરાંણે બોલાવો, ગોદમગોદા કરીયે ॥ ૩૧ ॥ કરણ કહે આગના આપો; ઓરે ઓ દ્રોણાચાર, એટલે ગોદો મારીને બોલ્યો અંધ તણો કુંવાર ॥ ૩૨ ॥ એટલે ગોદો ઘાલ્યો મામાએ, વચન રાયનું થાપો થશે તો થશે નહી તો રેહેશે, આગના તમે આપો ॥ ૩૬ ॥ એટલે હલાવ્યા દુશ્યાસને, આપી દો આગનાય; તવ ગુરૂ ગભરાયા ઘણા વીચાર્યું મનમાંય ॥૩૪॥ અરજુનથી કદી કામ ન બને, તો વેણ મ્હારૂં જાય; એમ જાણી આગના ન આપુ તો ઘણી ગોદાગોદ થાય ॥ ૩૫ ॥ એવું વીચારી દ્રોણ બોલ્યા પુન્ય મ્હારૂં વ્હારે ધાજો; અરજુનજી આ-

ગના આપુંછું, કામ તારાથી થશે ॥ ૩૬ ॥ અરજુનજી કહે શીશ ચ-ઢાવું; ફળજો વેણ તમારૂં; હાથ જોડીને ઉભો સભામાં, પ્રભુજીને પોકારૂં. ॥૩૭॥ વળણ ॥ પ્રભુને પોકારવા, ઉભો જોડી હાથ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સમરે દીનાનાથ.

કડવું ૪૬ રાગ ખમાચાથી છાયા.

ઓ સત્યના સંગાથી રે રે રે હો, ઇશ્વર લજ્યા રાખજોરે, ॥ટેક॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ સાંભળ જનમેજે રાજન; અ-રજુનજી તો કરે છે પ્રભુનું સ્તવન ॥ ઓ સત્યના. ॥૧॥ પ્રભુ લજ્યા રા-ખવા શવરીના જમ્યા બોર, કુબજાકેરૂ ચંદનલીધું કીશોર; વડ વીંધ્યાનું નથી મ્હારામાં જરા જોર ॥ ઓ સત્યના. ॥ ૨ ॥ શીવની લજ્યા સારૂ મોહની રૂપ ધરીયું, દેવની લજ્યા સારૂ જાળંધર રૂપ કરીયું, શલ્યાની તો અહલ્યા બનાવી મ્હેણું હરીયું ॥ ઓ સત્યના. ॥૩॥ પ્રભુ એવિ લ-જ્યા સૌ સેવકોની રાખી, આ વેળાએ દૈવત ઘો રાખી; કરજો કારજ શોભા તમારી છે આખી ॥ ઓ સત્યના. ॥ ૪ ॥ પ્રભુ નથી ઉઠયો હું, જસ લેવા કાજ, દેહ ત્યાગ કરતાતા ગુરૂ મ્હારાજ; માટે મારા દલડામાં ઉપની છે દાજ ॥ ઓ સત્યના ॥૫॥ જોવા સારૂ ભરાયાં જન સારાં સારાં, દુષ્ટે લખી લીધાં છે નાક મ્હારાં; મ્હારાં જાશે તો હું જાણીશ ગયાં તારાં ॥ ઓ સત્યના. ॥૬॥ પ્રભુ દીનબંધુ છો દયાળુ ગોપાળ લાગ્યો ટેક જોઈ સંસારી ગટમાળ; નાક જશે તો હું કરીશ માહરો કાળ ॥ ઓ સત્યના. ॥૭॥ વળણ ॥ એવી ત્યાં સ્તુતિ કરી, ત્યાગ કર્યો અભીમાન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, રીજ્યા શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૭ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; સ્તુતી કીધી પ્રભુની અપાર; કર્યો ગુરૂને નમસ્કાર ॥ ૧ ॥ પછી ભીશ્મ વીદુરને નમીયો, દેખી વીવેકી જનોને ગમીયો; કર્યો સર્વ સભાને જુહાર, દીધી આ-શીશ સહુએ અપાર ॥૨॥ દેખી બોલ્યો દુરીયોધનરાય, મામા કામ થશે કે નહી થાય; સુણી મામો બોલ્યો મુખ વાણી; કાચા કુંભમાં કેમ રહે પાણી ॥૩॥ જળ રેડતામાં ભાગી જાશે; કુંભ ટળીને કાદવ થાશે; સુણો

છત્રપતી થયો ખુશી,કુંભ લીધો કુંતી સુત હુંશી ॥૪॥ વજ્રમંત્ર ભણ્યો મુખ એવો, તવ કુંભ થયો વજ્ર જેવો; પછી અરજુન વધો વચન જળ લાવી રેડો રાજન ॥ ૫ ॥ અમ કહી ભજ્યા દીનાનાથ, ઘડો ગ્રહણ કર્યો બે હાથ. ॥૬॥ બોલ્યો મામો ઉઠો રાય મ્હારા, કરો ઉંચેથી જૈ જળધારા; વાગે ધાર કાચો કુંભ ભાગે, જોઇ મુજને આનંદ લાગે. ॥ ૭ ॥ ઉઠયો ગાગેર લૈ રાજન, કરી જળધાર દુરીયોધન; ભરાયો ઘડાને પડયો વ્હેમ, મામા કુંભ ન ભાગ્યો કેમ. ॥ ૮ ॥ મામો કહે ધીરજ ધર ભાઇ, એની ઝાલવાની ચતુરાઈ; હવે પલળીને ઓગળી જાશે, ગગન નાખતાં કાદવ થશે.॥૯॥ છત્રપતીએ માન્યું સાચું,આખું નહિરહે પાત્રછે કાચું;અરજુનેગરવ મન હણીયો, કુંભકાજે વાયુમંત્ર ભણીયો. ॥૧૦॥ મંત્ર ને વશ વાયુ બળીયો, આવી ઘડાને વીંટળાઇ વળીયો; તવ કુંભ ફેંકયો કુંતી તન, વાયુ લેઇ ગયો ગગન ॥૧૧॥ બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એમ, મામા કુંભ ન લાગ્યો કેમ; મામા કહે કાંઇક વીંધાય, પણ ધનુષ નહિ ચઢાવાય. ॥૧૨॥ એવે અરજુને કામ શું કીધું;પોતે ધનુષ ખાંધેથી લીધું; છેડો ભોમી મુકી દીધો ભાર,દોરી ચઢાવા કીધો ટંકાર.॥૧૩॥ દેખી બોલ્યો દુરીયોધન એમ, કહો મામા ધનુષ ચઢયું કેમ; તવ બોલ્યો મામો ને કરણ,ચઢે ધનુશ મુકેલું ધરણ ॥ ૧૪ ॥ પણ રાખ્ય ધીરજ મનમાંય, જોવાનું છે છોડે બાણ ત્યાંય; વડ વીંધવા જેટલાં કયાંથી થાશે, શું એ બાણનાં બાણ વીંધાશે ॥ ૧૫ ॥ બોલ્યો છત્રપતી ઠીક બાપુ, પછી નાક કાન એનાં કાપુ, એવે અરજુને શુભ કામ કીધું, એક બાણ ધનુષપર લીધું. ॥ ૧૭ ॥ કામ કરવા ઉભો રણે રૂણીયો, બાણપર મંત્ર અગણીતો ભણીયો; એની શ્રદ્ધામાં નહી ન્યુન્ય, ઉપર મેલ્યું ધરમનું પુન્ય. ॥૧૮॥ પછી રાખ્યો પ્રભુપર ટેક, એણે બાણજ છોડયું એક; પછી પ્રભુ ભજ્યા નો મનસુબો, હાથ જોડી સભામાં ઉભો ॥ ૧૮ ॥ એની ઇશ્વર કરે જય, બાણ જાતામાં બનીયાં બેય, સામું જોઇ રહ્યો રાજા કરણ, એવે બાણ થયાં છે તરણ ॥ ૧૯ ॥ જીભે જપે છે જુગદાધાર, એનાં ભાણ થયાં છે ચાર; વીંધાવંતને નાવે આંચ, પછી બાણ થયાં છે પાંચ ॥ ૨૦ ॥ નથી વડ વીંધવા મન ભય, એનાં બાણથયાંછે છેય, ટગમગ જોઇ રહ્યા ચાર ભ્રાત, એવે બાણ થયાં છે સાત ॥૨૧॥ સોહ્યો સભામાં રૂડેરો ઘાટ પછી બાણ થયાં છે આઠ, દેખી દુષ્ટોને મન બળ્યો દવ, એનાં બાણ થયાં છે નવ ॥૨૨॥ એનો વધારે જુગદીશ જસ, એવે બાણ થયાં છે દસ, બાણ ફાલવા લાગ્યાં બધે, પછી દસકે દસકે વધે ॥ ૨૩ ॥ કુંતી સુતનો સાચો

દશ, એનાં બાણ થયાં વીસત્રીસ;જીભે જપ્યા કરે વનમાળી, એવે બાણ થયા છે ચાળી ॥ ૨૪ ॥ એની વીદ્યામાં નહીં કચાસ, પછી બાણ થયાં પચાસ ॥ રાગ ઉતાવળી ચાલનો ઢાળ ॥ સાઠ શીતેરને એંસી નેવું, સો બસે નીરધાર; ત્રણસે ચારસે પાંચસે છશે, એમ થયાં હજાર ॥ ૧ ॥ અયુત લક્ષને કોટીક થયાં, સર્વ જુએ તે સમે, મધપુડાની મક્ષીકા પેઠે, વડ માહ બાણ ભમે ॥ ૨ ॥ નાહાનું મ્હોટું પાતરૂં વીંધે, કુપળ ન રહે બાકી; બાણ પછીથી ઘટવા લાગ્યાં, સૌ પત્રો વીંધી નાખી. ॥૩॥ જેવી રીતે વધ્યા તેવી, રીતે ઓછાં થાય; છેવટે એકજ બાણ બનીને, પેઠું ભાથામાંય ॥૪॥ એટલે અરજુને હાથ ધર્યો, કુંભ લેવા જીવ પેઠો, એટલે ગગનમાંથી ઘડો, આવીને હાથમાં બેઠો ॥ ૫ ॥ તે ઘડો ગુરૂની આગળ મુકી, લાંબો થઈ પડયો પાય; એટલે દ્રોણે ઉંચુ જોયું જય જય શબ્દો થાય ॥૬॥ ગુરૂ કહે છે અરજુન બેટા, તુજ સરીખું કોણ; તારા સામ્રથથી જીતાજો મુજ સરખા સો દ્રોણ ॥૭॥ મરણ મ્હારૂં તેં ઉગાર્યું, જય જય તારી થાજો; મ્હારા કોઠાની સઘળી વીદ્યા, તારા કોઠામાં બીરાજો ॥૮॥ એટલે સહુ સભા જય બોલી,ઉઠયો વાયુ સંતાન, કયાં ગયો દુરીયોધન પાપી, કાપું નાક ને કાન ॥ ૮ ॥ એટલે ઉઠયો શકુની મામો બીજો રાજા કરણ; દુસ્યાસન કહે સહુ નાસો, નહિ તો આવ્યું મરણ ॥૧૦॥ કાળે મ્હોડે કૌરવ લોકો તરત નાશી જાય; બીજા બધા તો બેશી રહ્યા, નાશી ગઇ સેન્યાય ॥ ૧૧ ॥ એવામાં ભીમનો હાથ ઝાલ્યો, પોતે ધરમ રાય, ભીમ કહે છે બીવરાવું છું વીરા, કરવાનો નથી કાંય ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્યા ભીષ્મ પીતા, ભીમ કરી તેં ઓભા, ગુરૂને ઘેર લેઈ જવામાં, સેન્ય વીના શી શોભા ॥ ૧૩ ॥ એટલે વાયુ નંદન દોડયો પ્રાક્રમી પુરૂષ કાહાવ્યો; અગીયાર ક્ષોણી સેન્યને ઘેરી બીક બતાવી લાવ્યો ॥૧૪॥ પછી પાલખીમાં પધરાવ્યા; હેત ગણેરૂ વાધે; ધરમ અરજુન શેદેવ નીકુળ, તેમણે લીધી ખાંધે ॥૧૪॥ ભીમ છડી લેઇ આગળ ચાલ્યો શોભાતણો નહી પાર; વાજતે ગાજતે ગામમાં લાવ્યા, સરમાયા અંધ કુમાર ॥૧૬॥ ગુરૂજીને ઘેર ઉતાર્યા; સર્વ થયા વીદાય; અરજુનજી કુંતા માતાને, પ્રેમથી લાગ્યા પાય ॥ ૧૭ ॥ કુંતાએ કહ્યું કેમ બેટા, એટલે બોલ્યા ધર્મ, દુખ વેઠેલું પ્રમાણ પડીયું,ઉઘડયું એનું કર્મ ॥૧૮॥ ઓ મા તારા અરજુનજીએ, કીધું વડ વેધન; પાસે ભણેલો પાછો પડીયો રાજા દુરજોધન ॥૧૯॥ દ્રોણતણો આશીરવાદ મળીયો; વળી મળી વિદ્યાય;અરજુનને કોઇ જીતે તેવો, હવે નથી જગમાંય ॥ ૨૦ ॥ એટલે

ભીમને માઠું લાગ્યું; માન્ય મારૂં ઉતરીયું; ઉપમા વધી અરજુન કેરી આતો ઠીક ન કરીયું ॥૨૧॥ એમ જાણીને ભીમે પુછયું, મ્હારાથી જબરો કેવો; ધરમ કહે તારા સરીખા, પચીશ જીતે તેવો ॥૨૨॥ ભીમ કહે અરજુનજી ઉઠો, આપણ બે યુદ્ધ કરીયે,અરજુનજી કહે તમેતો બળીયા અમો તમોથી ડરીયે ॥૨૩॥ ભીમ કહે મ્હોટાભાઈ સુણો, વીચાર મનમાં ધરીએ;હું ને અરજુનસામા થઇને,યુદ્ધ આરંભ કરીયે.॥૨૪॥હું ને અરજુન સામા થૈયે; એ ઝાલે હથિઆર;ધનુષ ચડાવે બાણ ચઢાવે,મંત્ર ભણેથાય વાર ॥૨૫॥ એટલે વેળા વીતે એને, હું તો દંવત દાખું;દોટ મુકીને ડોકી ગ્રહીને ધરણ ઢાળી નાખું ॥૨૬॥ કહો વીરા કોણ જીતે ને હારે; અરજુન બોલ્યો એમ; ધરમભાઈ ગમેતેમ બોલે, તે સત્ય માનું કેમ ॥૨૭॥ એવું ભીમનું માન્ય રાખ્યું, સરવ ખુશી થયા; કૌરવલોકો વિચાર માટે એકાન્ત સ્થળે ગયા ॥૨૮॥ છત્રપતી કહે સાંભળો સરવે, મીથ્યા હલાવ્યા હોઠ; અરજુન વીદ્યા ભણી ગયોને, આપણ ઠોઠના ઠોઠ. ॥ ૨૯ ॥ એકલો ભીમજ હતો જોરાવર, કશી ન હારતો હોડ; એનાથી બળીયો અરજુન થયો બેભાઇની મળી જોડ.॥૩૦॥એકને આપણ પોહોચતા ન્હોતા,બેને કેમ પોહોચાય;હવે રહેતો રાજ્ય લેવાના, આપણી શી ગત થાય. ॥૩૧॥ એકલો અરજુન જીતી શકે; દ્રોણ જેવા સો દ્રોણ; તો એકહજાર દ્રોણને જીતે એવો હશે નર કોણ. ॥૩૨॥ શકુની કહે ફરશુરામ છે, અતી જોરાવર કહાવે; છત્રપતી કહે તેમની વીદ્યા, કોણ જઇ ભણી આવે ॥ ૩૩ ॥ શકુની કહે ઘણાએ ભણે, છે ઇચ્છાતુર અતી; પણ એમને તો પ્રતીગના છે, ક્ષત્રી ભણાવતા નથી ॥૩૪॥ ભીસ્મદાદા એમની પાસે, ભણ્યા હતા વિદ્યાય; ભણીને થયા ગુરૂની સામા,તવ કરી પ્રતીગનાય ॥૩૫॥ તે દનથી ક્ષત્રી લોકોને, વીદ્યા નવ ભણાવે; બ્રાહ્મણ. કેરો વેશ ધરીને, જો જાય તો ભણી આવે ॥૩૬॥ કરણ કહે હું જાઉં ભણવા, પણ કરો એક કામ હુંડીયો મોકલો ફરશુરામની, આસપાસના ગામો ગામ ॥ ૨૭ ॥ મહારા શરીરની લખો નિશાની, ઉલટ મુજપર વાપે, હું માગવા જઇને ત્યાં માગું, જે જોઇએ તે આપે ॥ ૩૮ ॥ છત્રપતી કહે કબુલ વીરાઃ સુખેથી તતબર થાવો; જે જોઇશે તે તમોને દેશે, ભણવા માટે જાઓ. ॥ ૩૮ ॥ એટલે કરણે ઉલટ આણી, ઉઠયો તેણીવાર; બ્રાહ્મણ કેરો વેશ ધરીને નીકળ્યો નગ્રની બહાર ॥ ૪૦ ॥ છત્રપતી વળાવવા ગયો, આવજો વ્હેલા કરણ; ભણીગણીને લાવજો તમે, અરજુનજીનું મરણ ॥૪૧॥ ॥ વળણ ॥ એમ કહીને પાછો વળ્યો, જે દુરીયોધન રાય; વ્યાસ

વલ્લભ એમ ઓચરે, સાંભળજો શ્રોતાય.

કડવું ૪૮ રાગ સાખીની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; રાજા કરણ મઠ કને આવ્યો, એતો આંસુડાં આંખમાં લાવ્યો ॥૧॥ ચોમાસા તુલ્ય આંસુ ભરતો, પેઠો મઠમાં આક્રંદ કરતો; જઇ લાગ્યો ગુરૂને ચરણ, સ્વામી આવ્યો તમારે સરણ ॥ ૨ ॥ હવે ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ, નથી તમવીના કોઈ દયાળ; ક્ષત્રીનંદને જુલમ કીધો, રાંધ્યું અભડાવીને માર દીધો ॥૩॥ કાશીદેશ જનમ ભોમી મ્હારી, ભણતો હસ્તીનાપુર ભારી; માગી જમ તો રાંધી ભીક્ષાય, લેઈ જાતો હતો નેળમાંય ॥ ૪ ॥ સામો મળ્યો ત્યાં કુન્તીનો તન; કહ્યું રહો આઘા અભડાશે અન્ન; એવું કહેતામાં રીસ થઇ ભારી, મુને ચાર પાંચ ચાબક મારી. ॥ ૫ ॥ મેંતો નાંખી દીધી રસોઈ, પક્ષ કરનારૂ ન મળ્યું કોઇ; એતો ગરવીષ્ટ અરજુન નામ, હુંતો આવ્યો ભુખ્યો તમ ઠામ ॥ ૬ ॥ માહારી રૂદે વરસ્યું ઝેર, એને મારૂ પછી જાઊ ઘેર ॥૭॥ મને ભણાવો વિદ્યા તો જીવું, નહી તો વીસ ઘોળીને પીવું; મને શીખવો બાણ વિદ્યાય; ગુરૂ મહારાજા પડું પાય ॥ ૮ ॥ બોલ્યા ફરશુરામજી એવું, એને મારે એવી વિદ્યા દેવું ॥ ૯ ॥ એમ કહી રાખ્યો આપ ઘેર, ભણાવે વિદ્યા બહુ પેર; એવે પાંચ દશ દહાડા જાય, લખી હુંડી દુરજોધન રાય. ॥ ૧૦ ॥ વળણ ॥ લખી મોકલી દુરીયોધનને ગુરૂની આસપાસ ગામ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, શું કર્યું કરણે કામ.

કડવું ૪૯ રાગ સુદાવળનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૨॥ સરવ વિદ્યાર્થીઓ સવારે, ભીક્ષા માગવા જાય; તેની સાથે માગવા ચાલ્યો પોતે કરણ રાય ॥ ૨ ॥ એટલે ગુરૂ એમ બોલ્યા, તારે રેવું થોડા દન; માટે માગવા ન જશોબેટા છે મઠમાં બહુ અન્ન ॥ ૩ ॥ કરણ કહે મુજને ઇચ્છા, એમ કહીને જાય; સો બસો વિદ્યારથી સાથે, સંચરીયો ગામમાંય ॥ ૪ ॥ ગ્રહસ્થ તણું ઘર જોઇને ગયા, વીપ્ર કરણની સાથ, પત્રથી ગ્રહસ્થે કરણને દેખી, બોલાવ્યો જોડી હાથ ॥પ૫॥ કહો મહારાજા જોઇએ શું, માગી લ્યો સરવ કોઈ; કરણ કહે સર્વ જમે તેમ, મોદીકની દો રસોઇ ॥૬॥ તરત ગ્રહસ્થે સી-

થાં દીધાં લીધાં વીપ્રના તન;માગવું મુકી મઠમાં આવ્યા,હરખ્યું સરવનું મન ॥૭॥ સૌ બ્રાહ્મણે વીચાર કીધો, આ ભાગ્યશાળી કેવો; નીત્યાન મીષ્ટાન મળે માટે, આને માગવા લેવો ॥ ૮ ॥ કરણ કહે નારે મહારાજા, કાલથી માગવું મુકું; થોડા દહાડામાં ભણવી વીદ્યા, તે ભણવાનું ચુકું ॥૯॥ વીચારથીઓ એમ બોલ્યા છો પડે મહેનત અમને, અમારૂં ભણવાનું મુકી ભણાવીશું તમને ॥૧૦॥ આવતાં જાતાં ખાતાપીતાં ભણાવશું વીદ્યાય; કરણ કહે કામ એટલું, બીજી નહી ઇચ્છાય ॥ ૧૧ ॥ એમ કહીને માગવા માટે, કરણ જોડે જાય; બ્રાહ્મણ ભોજન ભાવતાં પામે, કરણ ભણે વિદ્યાય ॥૧૨॥ એવી રીતે રીઝવી, રીઝવી કર્યો ઘણો અભ્યાસ, બાણાવળી થયો વીદ્યા ભણીને; એવે થયા ખટમાસ ॥ ૧૩ ॥ પછી કરણે કહ્યું ગુરૂને વ્રદ્ધ છે મુજ માબાપો, અરજુનને હણી ઘેર જાવું, આજ્ઞા મુજને આપો ॥ ૧૪ ॥ ગુરૂ કહે અરજુનના સામો, શું યુદ્ધ કરે કુંવાર; એ ક્ષત્રીને તું તો બ્રાહ્મણ જેરવી ન શકે માર ॥ ૧૫ ॥ માટે આજની રૂજની રહો, કાંઈ કરૂં ઉપાય; કાલે સવારે વ્હાણુંવાતાં, બેટા થજો વીદાય ॥૧૬॥ એમ કહી તે દીવસ રાખ્યો, થૈ રૂજની જેવારે; એકાન્ત જગે ગુરૂજીએ, કર્ણ તેડયો તે વારે ॥ ૧૭ ॥ બોલાવીને સામો બેસાડયો,જળની અંજળી ભરી હાથ;મંત્ર ભણી તે કર્ણને છાંટે,ગુરૂપ્રસન મન સાથ ॥૧૮॥ નવાણુ કવચ કરણુને અંગે, મંત્ર વડે પહેરાવ્યાં; તે થકી એને કાંઈ ન વાગે, જળવંત કવચ બનાવ્યાં ॥૧૯॥ પછી ગુરૂએ બે બાણ લીધાં જુએ છે રાજા કર્ણ; મંત્રીને એક બાણ આપ્યું,આ અરજુનનું મર્ણ ॥૨૦॥ કરણ કહે વારૂ મ્હારાજા, કૃપા કરી પ્રત્યક્ષ; પણ મુજને મારવા આવે, કૃષ્ણ કરીને પક્ષ ॥ ૨૧ ॥ તવ બીજું બાણ મંતરી આપ્યું, પક્ષ પ્રભુ એની કરશે;તો તું આ બાણ મારજે, તેણે દેવકીનંદન મરશે ॥૨૨॥ એમ કહી બે બાણ આપ્યાં, ગુરૂ નીંદ્રાતુર હતા; કરણ રાજાના ચરણ ઉપર, મસ્તક મુકી સુતા ॥ ૨૩ ॥ તવ રવી સુત મન વીચારે,ભાગ્ય મારૂં ભળીયું હવે વ્હાણું વ્હાય કેવારે જે જોઇએ ત મળીયું ॥૨૩॥ પ્રભાત થાય તો વીદાય થાવું, મન ચોર ચીંતા ધરતો; લાંબે ભુજે ગુરૂજીની, ચરણ ચંપી કરતો ॥૨૪॥ અંતરયામી ગરૂડા ગામી, કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત; જાણી કરણના કપટ કેરી દ્વારીકાંવીશે વાત ॥૨૫॥ ફરશુને ફોસલાવીને ભણ્યો, બાણ તણી વીદ્યાય; મ્હારૂ ને નરના પ્રત્યુનું, બે બાણ લેઈ જાય ॥ ૨૬ ॥ એવું જાણી પ્રેરક પ્રભુએ, પુર્ણ કરી પ્રેરણાય; નારદજીને શુદ્ધી દીધી, ગયા તે સ્વરગમાંય

॥૧૭॥ સુરપતિ પાસે નારદ આવ્યા, સુરેન્દ્ર લાગ્યો પાય, કેમ મહારાજા કવેળાએ, આપ કરી કરૂણાય. ॥ ૨૮ ॥ નારદજી કહે ઇન્દ્રરાજા, અરજુન છે તુજ તન; તેને હણવા વીદ્યા ભણવા, રહ્યોછે ફરશુ ભોવન ॥૨૯॥સુર્યનો નંદન કરણ રાજા, તુજ તનના લે પ્રાણ; ભોળપણમાં ગુરૂએ આપ્યું તુજ સુત મરણનું બાણ. ॥૩૦॥ વ્હાણું વાતે એ છે જવાનો, કરણ કપટ કરી; જા જઇને ચેતાવ્ય ગુરૂને, કાંક કરો કરગરી ॥૩૧॥ સુરપતી કહે આવું મહારાજા, ઉઠયો ઇન્દ્ર અમ્મર;ભોમીમાં આવ્યો સ્વરૂપ લીધું થયો કાળો ભમ્મર ॥ ૪૨ ॥ ભમરા કેરૂં રૂપ ધરીને ગણગણતો મઠ પેઠો, કરણ રાજાની જંગા ઉપર કરડવાને બેઠો ॥ ૩૩ ॥ કરણ રાજાએ મન વિચાર્યું; એનાથી નહી જાય પ્રાણ; એવાના ડંશથી ડરીશ તો પછી, કેમ ખવાશે બાણ. ॥ ૩૪ ॥ માટે કરડવું હોય તેટલું છોને કરડી જાય; એમ જાણીને ઊરાડયો નહી, થલો ન કાળજે રાય ॥૨૫॥ એટલે ભમરો ન થાય ભુંડો, કોચી નાખ્યું શરીર, ખણી ખોતરીને ખણે કાહાડયું રેલારેલ રૂધીર ॥ ૩૬ ॥ તે રેલો ગયો ગુરૂની નીચે, લાગ્યું ઊષ્ણ અપાર; ઝબકીને તવ જાગી ઊઠયા, ફરશુરામ તે વાર ॥૩૭॥ ગુરૂબોલ્યા શું તળે આવ્યું, જાણે ઉનું નીર; કરણ કહે ભમરો કરડયો; કહાડયું મને રૂધીર ॥૩૮॥ તેતો તમારી તળે આવ્યું, ગુરૂએ કર્યો વીચાર, રૂધીર દેખીને દોઢ ગાઊ નાસે.બ્રાહ્મણનો કુંવાર ॥૩૯॥ આ કાળજુ નોહ્ય બ્રાહ્મણ કેરૂં, છે કોઈ કઠીણ જાત; ક્ષાત્ર સરખું કાળજું એવું, એમ આવી મન વાત. ॥૪૦॥ કરણ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા. સાંભળ મારી વાત; બોલજે સાચું નથી બ્રાહ્મણ, છે કોઈ બીજી જાત. ॥ ૪૧ ॥ કરણ કહે એમ શું બોલો, સંગ કર્યો બહુ દન; આપને અનુભવ છે મહારો, હું બ્રાહ્મણનો તન. ॥૪૨॥ સાંભળી ગુરૂએ વીચાર કીધો,સહસા ન કરવું કામ; સમાધીમાં જોઇને સમજુ, તે પછી ચલાવું હામ. ॥ ૪૩ ॥ એમ જાણીને માંડી સમાધી, કરણે વીચારી પેર; હવે ગુરૂ મને ઓળખવાના નહી જાવું જીવતો ઘેર ॥૪૪॥ એમ જાણીને રથ જોડયો ગુરૂનો, ગુરૂ તણાં હથીઆર; બાણનો ભાથો ધનુષ લીધું, રથે બેશી ચાલ્યો બહાર ॥૪૫॥ મન મુકીને ઘોડયા હંકાર્યા જોર ઝપાટે જાય; સમાધીથી ગુરૂએ જાણ્યો, કપટી કરણરાય ॥ ૪૬ ॥ સુત સતીનો અરજુન કહાવે, તેનો નથી કાંઇ દોષ; ગોબ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ, તે પર દુષ્ટનો રોષ. ॥ ૪૭ ॥ કપટથી મારી વિદ્યા ભણીયો, સાચો કર્યો સંતાપ;એણે મ્હારે માથે લગાડયું, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૪૮ ॥ એમ જાણીને ક્રોધમાં ઉઠયા, આણું

એનું મરણ; વિદ્યારથીને પુછવા લાગ્યા, કયાં ગયો કપટી કરણ ॥૪૯॥ વિદ્યારથી કહે નાશી ગયો એ, ઘણી થઈ ગઈ વાર; ગુરૂ કહે ઘોડા જોડો, રથ કરો તઈયાર.॥૫૦॥ વિદ્યારથી કહે ઓરે મ્હારાજા, કરણ કપટી થયો; વિદ્યા તમારી ભણ્યો તેમાં, રથ ભેગો ભણી ગયો. ॥ ૫૧ ॥ ગુરૂ કહે બીજો રથ કહાડો, તવ ત્યાં કર્યો તઈયાર; આયુધ લાગ્યા સોધાવતો નવ દીઠાં હથીઆર ॥ ૫૨ ॥ વિદ્યારથી કહે શોધશો માં; એ આયુધ લઈ પળીયો; ફરશુરામ કહે એ ખરો, ગુરૂનો ગુરૂ મળીયો ॥૫૩॥ એવે આયુધ બીજાં લીધાં, વિદ્વાન જન નવ ચુકયા; અશ્વમંત્ર ભણી ગુરૂએ, કાન ઘોડાના ફુકયા ॥૫૪॥ વાયુ વેગે ઘોડા ઉડયા, ગુરૂ બેઠા રથમાંય; કરણ રાજાને જઈ પહોંચ્યા, રોકાણ કીધું ત્યાંય ॥ ૫૫ ॥ ફરશુરામ કહે કયાં નાસે પાપ લગાડયું શીશ; સત્યવાદી કુન્તા સુતને શું, તું જઈને હણીશ ॥૫૬॥ કરણ કહે થનાર વસ્તુ, હતી તે થઈ ગઈ;હવે મીથ્યા મુજને રોકો, કંઈ વળવાનું નહી ॥ ૫૭ ॥ ફરસુરામ કહે ન વળે શું તુજને મારૂ ડેર; કરણ કહે તમ વિદ્યા ભણ્યો છું. જાવો આબરૂ ભેર ॥ ૫૮ ॥ ॥વળણ ॥ આબરૂભેર જાવો મટે, તેમાં છે શોભાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણજો સઉ શ્રોતાય.

કડવું ૫૦ રાગ રાજન રાચેજી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમે રાય; બળવંત બાજેજી વીસ્તારી તુજને સંભળાવું,યુદ્ધતણો મહીમાય ॥બળવંત ॥ ૧ ॥ કરણનાં વચન સુણ્યાં ગુરૂએ, કોપ્યા અપરમપાર; ॥બળવંત॥ સામા સામી ધનુષ ચઢાવ્યાં, કારમા કીધા ટંકાર ॥ બળવંત ॥ ૩ ॥ પછી બળવંતોએ બાણજ લીધાં,મંત્ર ભણીને મારે ॥બળ॥ અગણીત છુટે બકતર તુટે,મુખથી પ્રૌઢ પોકારે ॥બળ ॥ ૪ ॥ થાય બહુ વ્રષ્ટી કાયાને કષ્ટી પડે છે પુરણ પેર; ॥બળ॥ લડતા વઢતા પાછા ન પડતા,થાય છે કારમો કહેર ॥બળ॥૫॥ એક દીવસ તો એમજ ચાલ્યું,એવે બીજો દન થાય ॥બળ॥ તે દન બાહજ્યા,ઘણાક ગાજ્યા, લાજ્યા નહી મનમાંય ॥ બળ॥ ॥ ૬ ॥ ફરશુને એ ફાંફાં મરાવે, આવી કવચની સર્ત; ॥ બળ ॥ નવાણુ મંત્રથી કવચ નવાણું, બાણ મારી તોડયાં તર્ત ॥ બળ ॥ ૬ ॥ કવચ વીનાનો કરણ બનીઓ, પછી વાગવા માંડયો માર ॥બળ ॥ ભોંકયાં ભાલોડાં ગાજીને ગુરૂએ, શરીરમાં અપાર ॥ બળ ॥૭॥ એટલે ફ-

રણ કાયર થયો, તરફડીઓ તે વાર, ॥ બળ ॥ પછી ગુરૂએ રથ એનો ભાગ્યો માર્યા ચાર તોખાર, ॥બળ॥૮॥ ને પછી રૂંવાડે રૂવાડે વીંધ્યો, જીર્ણ કર્યો છેકાછેક ॥ બળ ॥ તોપણ બળીયો ન્હાઠ્યો રહયો, ગુરૂએ બાણ ગ્રહ્યું એક. ॥ બળ ॥ ૯ ॥ બાણ માર્યું વજ્ર સરિખું, વીંધ્યો કરણનો ભુજ ॥ બળ ॥ તવ આયુધ હેઠાં પડયાં કરણનાં, થઇ શરીરે ધ્રુજ ॥ બળ ॥ ૧૦ ॥ પછી ગુરૂએ કીધી ગરજના, પુરણ ક્રોધે ભરીયા ॥ બળ ॥ ફરશી લીધી ફરશુરામે, રથમાંથી ઉતરીયા ॥ બળ ॥૧૧॥ દોટ મુકીને કોટજ ઝાલી, નાંખ્યો કરણને ધર્ણ ॥ બળ ॥ રોશ ભરેલા રૂદીયે બેઠા; આણું તારૂં મર્ણ ॥બળ॥૧૨॥ બે દન લગી યુદ્ધ જોયું નારદે, જાણ્યું કરણ મરી જાશે ॥બળ॥ જીવતો હશે તો કોક જગોએ લડાવવાને થાશે ॥બળ॥ ॥ ૧૩ ॥ એમ જાણી ગયા સુર્યની પાસે, બોલ્યા મુખ વચન ॥બળ॥ જાવો મુકાવો ફરશુ મારે છે, મરે કરણ તમ તન ॥ બળ ॥ ૧૪ ॥ એટલે બીજે રૂપ રવી આવ્યા, બોલ્યા મુખથી એમ ॥ બળ ॥ ઓરે મ્હારાજા વગર વાંકે, મુજ સુત મારો કેમ, ॥ બળ ॥ ॥૧૫॥ ફરશુ કહે મુને પાપ લગાડયું, માટે કરૂં એનો કાળ. ॥ બળ ॥ સુર્ય કહે તમે એને મારો તો, હું પરવરૂ પાતાળ. ॥ બળ ॥ ૧૬ ॥એટલે અવનીમાં અંધકાર રેહેશે,અટવાશો સહુ આપ ॥ બળ ॥ અનજળની આવદાની અટકશે, તે સહુ તમને પાપ. ॥ બળ ॥ ૧૭ ॥ તવ ફરશુએ એમ વીચાર્યું,કયાં લેઉ વિશ્વનું પાપ ॥ બળ ॥ ૧૮ ॥ રોશમાં ઉઠયા ઉપરથી ઉઠયા, દીધો કરણને શ્રાપ. ॥ બળ ॥ ૧૯ ॥ જ્યાં બે દન યુધ્ધ કરે ત્યાં તારા, રથ ચક્રભોમી ગળજો. ॥ બળ ॥ બીજે દીવસે ત્રીજે પોહોરે,પ્રાણજ તારો ટળજો ॥બળ॥૧૯॥ એમ કહીને જઇ રથે બીરાજ્યા ભુલ્યા લેવાના બે બાણ ॥ બળ ॥ સુતને છોડાવીને સુર્ય નારાયણ થયા અંતર ધ્યાન. ॥બળ॥૨૦॥ વળણ. પછી કરણરાય ચાલીયો, જાય હસ્તીનાપુર; જાતાં જાતાં વલ્લભ વદે, ઇચ્છા ઉપની ઉર.

કડવું ૪૨ રાગ સામેરીની લટક.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ જાતાં જાતાં કરણ રાયને, ઉલટ આવી ઉર; વન વીશે તપ ઇંદ્રનું માંડયું, આવ્યો સ્વર્ગનો સુર ॥૨॥ કહ્યું કરણને શું માગે છે, બોલ્યો રાજા કરણ; હું માગુ છું અરજુન કેરૂં,

મ્હારે હાથે થાય મરણ ॥૩॥ ઇંદ્ર રાજા કહે ખરોતું તપશી વીચન એ-તું હરજો; વરદાન દેઉછું કરણ રાજા, અરજુન હાથે તું મરજો ॥૪॥ કરણ કહે અવળુ બોલ્યા, હું સવળું બોલાવું,માગ્યા પ્રમાણે આપો નહી તો ઇંદ્રિસન ડોલાવું ॥૫॥ ઇંદ્રિ કહે કેમ મુમત ઝાલે. થઇને કરણ કાલો,તારા બાપે તુને ઉગાર્યો, તેવો મુને મ્હારો વ્હાલો ॥૬॥ વીશેશ કેડો દેવનો લેવો, તેમાં ન નિકળે સાર; તે કરતાં તને સાંગ્ય આપુ, કામ કરે એક વાર ॥૭॥ કહેતો મેઘાડમર આપુ, છત્ર તારે શીશ: તે કરતાં કલ્વાક રથ આપુ, તું તેમાં બેશીશ ॥૮॥ હોય બેઠેલો ત્યાં લગી તારૂં; કદી ન થાયે મર્ણ; એટલે ત્રણ વસ્તુ માગી, પોતે રાજા કરણ ॥૯॥ ઇંદ્રિ રાજાએ સાંગ્ય આપી, આ એકવાર કાજ કરશે; મેઘાડમર અપાય નહિ મારો, ગંધર્વ તુજને ધરશે ॥૧૦॥ કલ્વીક નામનો રથ આપ્યો, કરણ બેઠો માંય; હસ્તીનાપુર ભણી ચાલ્યો, જાણ્યું દુરીયોધનરાય ॥ ૧૧ ॥ બોલાવ્યા પાંચે કારભારી, ચાલો તતબર થૈએ, અરજુનનું મોત કરણ લાવ્યો, માટે સામા જૈએ ॥૧૨॥ એમ કહીને ઉઠયા સરવે, કરણને લેવા જાય; મોતી પુષ્પ વધાવા લીધા, દરવાજે આવ્યો ચાર ॥૧૩॥ એવે કરણનો રથ આવ્યો, છત્રપતી કહે આવો; કુશળ ખેમ ખબર ન પુછી, અરજુનનુ મોત લાવો ॥૧૪॥ તેથી ખોટું લાગ્યું કરણને, છે સ્વારથીઓ પુરો; કરણ કહે મ્રત્યુ તારૂં લઇ આવ્યો હું સુરો ॥૧૫॥ દુર્યોધન કહે એમ કેમ બોલે બગડી ગઇ તુજ મતી; કરણ કહે સ્વારથ પુછયો; ખબર પુછતો નથી ॥૧૬॥ દુર્યોધન કહે હું તો રાજા, પુછુ કે ના પુછુ; કેમ માહારા સામુ બોલ્યો,ગુલામ ઘરનો તું છુ॥૧૭॥કરણ કહે કેમ ગુલામ કહયો, અંધ તણા કુમાર; દુર્યોધન કહે મેણુ દીધુ, જા મુજ ગામની બ્હાર ॥૧૮॥ કરણ કહે જા નહી આવું, આ રહ્યા ગામની બ્હાર; મોકલી દે તું મારી માતા, મોકલ મારી નાર ॥૧૯॥ એમ કહીને પાછો વળીયો, નગ્રની બારણે રહયો; દુષ્ટબુદ્ધિ દુરજોધન એને, તરછોડીને ગયો ॥૨૦॥ જઇ કરણની નારીને મોકલી, મોકલી એની માત;બંને જણ ચાલીને આવે, જ્યાં છે કરણરાય. ॥ ૨૧ ॥ કરણે બેઉને રથમાં લીધાં, વનવાસ ચાલ્યોજાય;જાતાંજાતાં તપ આરંભ્યું,સુર્ય તણુ વનમાંય ॥૨૨॥ એટલે આવ્યાદીનમણી ત્યાં,મુસ્તક મુકયો હાથ; કેમ બેટા મુજને તેડાવ્યો; શું દુખ છે દલસાથ ॥ ૨૩ ॥ કરણ કહે પીતા મારા, મુજને મુકયો ભોમ;કાયા તાતને ઘેર રહુ, તમોતો વસ્યા વ્યોમ ॥૨૪॥ પ્રથવીમાં પીતા કોણ મહારો, કોણુજ મહારી માત;આતો મહારી પાળક માતા

ઓરે મારા તાત ॥ ૨૫ ॥ રવી કહે તુજ તાત નથી, જીવતો અવની વી-
શે; જનેતા જીવે છે તારી, દેખાશે કોઇ દીશે. ॥૨૬॥ લે તુજને આ ચું-
દડી આપું,તે તું સંગરી રહેજે;તારી જનેતા થતી કોઇઆવે, તેને હોરા-
ડી દેજે. ॥૨૭॥ એટલે તેના સ્થાનમાંથી,નીકળશે પયધાર;તે પડશે તારા
મુખ વિશે, ઓ મારા કુંવાર ॥૨૮॥ તેને તું જાણજે જનેતા, ઓરે મારા
તન, કરણ કહે ઠીક તેતો, સાંભળો એક વચન ॥૨૯॥ દુરીયોધનેકહાડી
મુકયો, વચનમાં થયું ખ્હેર;તમેતો રહ્યા વ્યોમના વાશી, જાવું કીયાતાત
ઘેર ॥૨૦॥ એટલે ભાણુએ મણી વશીને, નગ્ર બનાવ્યું એક; ચાર બ-
જારને રાજ્ય હવેલી, શોભા ભરેલું છેક ॥ ૩૧ ॥ પછી કહ્યું આ નગ્ર ત-
મારૂં, દીન દીન વસ્તી વસાશે; લ્યો આ મણીની સેવા કરજો, સોનું
સવાભાર થાશે ॥૩૨॥ ત્રીસમણ સોનું નીત્ય નીકળશે, ઓ મારા સંતા-
ન; કરણ ખુશી થયો ત્યારે, થયા અંતર ધ્યાન ॥૩૩॥ કરણ ચાલ્યો ન-
ગ્ર વીશે, લેઇ માતાને નારી; વિશ્રામ કીધો રાજ્યમ્હેલમાં, સભાનીશો-
ભા ભારી ॥ ૩૪ ॥ પછી કરણ વસ્તી લેવા; ગામડે ગયો ચોપાસ; મફત
ઘર આપવાના કહ્યાં, લોકોએ પુર્યો વાસ ॥ ૩૫ ॥ ખચ ખચીને વસ્તી
વશી ત્યાં, શોભી રહ્યું એ ગામ, કરણ રાજાએ નગ્રતણું ત્યાં કર્ણપુરી
ધર્યું નામ ॥૩૬॥ રહીયત રૂડી રાજા રૂડા, નહી કો જનને દુઃખ વેઠ વેરો
નહી કોઇને માથે, સહુ જીવને બહુ સુખ ॥૩૭॥ નિત્યાન મણીની પુજા
કરે, ઝરે ત્રીસમણ સોનું; કરણે જાણ્યું કરૂં ભેગું, ભાયગ ભળે કોનું
॥ ૩૮ ॥ તે કરતાં હું હાથે વાવરૂ, કરૂ કાંઇ પુન્યદાન; ધરમ ધજા ઘેર
બાંધી, રીઝે શ્રી ભગવાન ॥૩૯॥ એ વાત ચાલીદેશ પ્રદેશે, આવે યાચક
જન, મોઢે માગ્યું દાન આપે, થતે સવા પ્હોર દન. ॥ ૪૦ ॥ યાચક
લોકો આશીશ દે છે, ધન્ય કરણુની કમાણી; કરણ દાતાર કેહેવાયો
સઘળે, દુરીયોધને વાત જાણી ॥ ૪૧ ॥ મામાની પ્રત્યે પાપી બોલ્યો,
જુઓ કરણ ચડીયો; દાન દેઇને ડંકો કીધો,હુંતો જાંખો પડીયો ॥૪૨॥
મામો કહે આજ રાજ સંપાડયું, પૈસાનો પડશે વાંધો; છેવટ છુટશે ધજા
એની, આપણે ધજા બાંધો ॥ ૪૩ ॥ એના કરતાં કેહેવાશું દાતા, એને
શું યશ મળ્યો છે આપણે ઘેર કયાં ખોટ છે ભઇ, બહુ પઇસો બળ્યો છે
॥૪૪॥ એમ વીચારી ધજા બાંધી, કરવાને દાતારી; પુન્ય સમજી બાંધી
નથી, જસ લેવાનો ધારી ॥૪૫॥ જશ લેવાનું નામ રેહેવાનું ધારીને
કરે દાન; તેને પુન્ય કદી નવ થાયે,વળી નહી કલ્યાણ ॥૪૬॥ વાદોવાદે
ધજા બાંધી ભીક્ષુકનું કષ્ટ કાપે, કેમ મ્હારાજા કેવો હું છું, જશ લેઇદા-

ન આપે ॥૪૭॥ કરણ દીનતા દેખાડે સૌને, માગે નહિ જસ જરા; પરાણે વાહવા કેવરાવે, અંધ તણા દીકરા. ॥૪૮॥ જસ ગાજો એમ યાચક જનને, કહે દુરીયોધનરાય; કરણના કહ્યા વીના સૌ, યાચક જન જસ ગાય. ॥૪૯॥ કીરતી કરાવવા ઇચ્છા રાખે, તે પર પ્રભુને રોશ; યાચક પોતે કીરતી કરે, તેનો નહી કાંઈ દોશ॥૫૦॥બેઉ જણાએ ધજાઓ બાંધી, ધર્મ મારગ નહી કાચો, પ્રભુએ જાણ્યું બે થયા દાતા, તેમાંથી કોણ સાચો ॥૫૧॥સાચા જુઠાની જોઉ પરીક્ષા, વીચાર્યું વિશ્વને ભુપ; પ્રથમ હસ્તીનાપુર આવ્યા બ્રાહ્મણનું લઇ રૂપ.॥૫૨॥ વળણ ॥ રૂપ ધર્યુ બ્રાહ્મણ તણું, આવ્યા જોવા હોડ; વ્યાસ વલ્લભ કહે બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

કડવું ૫૨ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય. ॥૧॥ વીપ્રને વેશે આવ્યા વિશ્વંભર, ધારણ કર્યું વૃદ્ધ ગાત્ર; ચામડી લટકે કાયાથી કંપે, કરગ્રહ્યું તુમ્બીપાત્ર.॥૨॥ જેષ્ટીકા ઝાલી આવ્યા ચાલી, રાજસભામાં પેઠા, ડાચાં મળીયાં ઉગેલાં પળીયાં, બળાત્કારે બેઠા ॥૩॥ દુરીયોધનકહે આવો મહારાજા, વૃદ્ધવાડવ છો જ્ઞાતા, સાચું કેહેજો જગતમાં છે, કોણ મુજ જેવો દાતા ॥૪॥ કરણ રાયનું દાન લેઇને, યાચકતો જસ બોલે; ગમે તેટલું વાપરે તોપણ; નાવે મ્હારી તોલે. ॥૫॥ હું રાજ્યવાળો, હું દ્રવ્યવાળો, હું સહુનું દષ્ટ કાપું; હુંતો દયાળુ હુંતો દાતા, મુખ માગ્યા દાન આપુ॥૬॥ કરણનું કયાં છે નભવાનું; રાજ વસાવ્યું હોણ; કેમ મહારાજા બોલતાનથી, મુજ સરિખુ કોણ. ॥ ૭ ॥ પ્રભુ કહે શાબાશ તુને, મર્મનું વચન બોલે; ઇંદ્રરાય કે ઇશ્વર સરખા આવે નહી તુજ તોલે.॥૮॥દુરીયોધન કહે સાંભળો મામા, ઘરડા જાણે ગાળા; કીમત આપણી ખરી કરી, છે વૃદ્ધ વિવેક વાળા. ॥૯॥ એમ કહીને બોલીયોએ, કષ્ટ તમારૂ કાપું; માગો મ્હારાજ વ્રધતમે છો, જે માગો તે આપું. ॥૧૦॥ તવ વ્રધ વેશે વિઠલ બોલ્યા, દાન દેવું છે તારે; જો ભાઇ વૃદ્ધાવસ્થામાં છે, યાત્રાની ઇચ્છા મ્હારે. ॥૧૧॥ અડસટ તીરથ કરવા જાવું એવું છે અંતસકરણ, પણ શરીરમાં શક્તિ નથી, ચાલતા નથી ચરણ. ॥૧૨॥ દુરીયોધનન કહે હાથી આપું, આપુમેના સુખપાલ; અશ્વ આપુ રથ આપુ, લ્યો આપુ ધનમાલ. ॥૧૩॥ પ્રભુ કહે મ્હારે કાંઈ ન જોઇએ, સકળ યાત્રા ફરવી, વાહન પર નવ બેસવું ને,

ચરણે ચાલી કરવી. ॥૧૪॥ એવો નીમ કરીને આવ્યોછુ;ઓ દુરીયોધન રાય; છત્રપતી કહે ઓ મહારાજા, ત્યાં તો શો ઉપાય ॥ ૧૫ ॥ પ્રભુ કહે જાત્રા કરી આવું,વ્રધપણું તું લેને;યાત્રા કરી રહી આપીશ પાછું, યોવન તારૂ દેને ॥૧૬॥ કરીએ બદલો શરીર કેરો; ત્યારે તો યાત્રા થાય; એવું સાંભળી પડયો વીચારે, જે દુરીયોધન રાય. ॥૧૭॥ ઓરે મ્હારાજા યોવન માગો, મુજ મનનો વ્હેમ ખોવું; મારી તો મરજી નથી પણ, રાણીને પુછી જોવું ॥૧૮॥ પ્રભુ કહે પુછી જો નારીને, ઉઠયો દુરીયોધન; ભાણુમતીની પાસે આવ્યો, બોલ્યો મુખ વચન ॥ ૧૯ ॥ ઓરે રાણી સાંભળો વાણી, વીપ્ર આવ્યો ઘર આગે; વ્રદ્ધપણું એનું આપે છે મુને, જવાની મ્હારી માગે. ॥૨૦॥ જાત્રા કરી આવે એટલા દહાડા, શરીરએનું લેવું;જો આગના આપતાં હો તો, દેહ મ્હારી દેઇ દેવું ॥૨૧॥ ભાણુમતી કહે એવો કેવો, શરીરનો માગનાર; એમ કરીને જોવા આવી, સભામાં મેહેલ બ્હાર ॥૨૨॥ આવીને વ્રદ્ધ બ્રાહ્મણ જોયા, નીતરે નાકથી પાણી; કાયા કંપે લાળ ચુએ, તે જોઇ બોલી રાણી. ॥ ૨૩ ॥ ઓરે રાજા મુંઢ મતીના, આ ધંધો કેમ ફાવે; મારા રડયા નવરા નાગા, એવાતો હજારો આવે. ॥૨૪॥ મફતનું માગી ખાનારા, શતરૂ થઇ નિત્ય લાગે, બુદ્ધી તમારી બળી ગઈ છે, તેથી ફાવે તેમ માગે ॥૨૫॥ કાલ વળી કોઈ બીજો આવે, ભંડાર માગે સમુળો; ધરમધજા છોડી નાંખો, પુન્યમાં મુકો પુળો ॥૨૬॥ તવ દુરીયોધન આવી બોલ્યો કે,બહુ બહુ ડપકો દેછે;શરીર નથી બદલવાનું, રાણીજી ના કહેછે. ॥૨૭॥ પ્રભુ કહે છોડ ધરમ ધજા, તવ મામો ઓચરીયો,ભલુ થયુ ભાઈ આજથી આપણે, પૈસો બધો ઉગરીયો ॥ ૨૮ ॥ બંધાવ્યે સુરો છોડાવ્યે સુરો, શકુની મંદમતી; છત્રપતીએ છોડાવી ધજા, લજ્યા જરાએ નથી ॥૨૯॥ પ્રભુ બોલ્યા ધીકાર તુને, નથી ધરમનો ટેક;રાંડ ને રંડવો બેઉ છો સરખાં, ઘર બગાડયું છે એક ॥૩૦॥ દુષ્ટ કહે વારૂં મહારાજા, તમ જેવા બહુ આવે, તમારે કહે શું છે થવાનું, ન મળ્યું તેથી ન ફાવે ॥ ૩૧ ॥ આ સાર સાંભળીને શ્રોતાજન, કરજો મનમાં તોલ; દુયોધન જેવા જીવ તેના,આવા નીકળે બોલ. ॥૩૨॥ પછી પ્રભુ અંતરધ્યાન થયા, ગયા કરણપુરી, સભામાં આવ્યા વ્રદ્ધ વપુએ, વદે વાણી મધુરી. ॥ ૩૩ ॥ કરણે ઉઠી આસન આપ્યું, પધારો માહારાજ; તસ્દી લીધી દરશણ દીધાં, ઘણી કૃપા કરી આજ ॥ ૩૪ ॥ પ્રભુ કહે ભાઇ શાબાશ તુને, બહુ કર્યાં પુન્યદાન; કરણ કહે એમ ન કેહેશો, હું તમ દાસ સમાન.॥૩૫॥ હું કયાંથી લાવીને પુન્ય કરૂં; લક્ષમી

નથી મ્હારી; લક્ષ્મીના માલીક પ્રભુ છે, તે કંથની એ નારી ॥ ૩૬ ॥ જેની છે તેની તેને આપું,તેમાં મ્હોટાઇ શાની; આપણ તો ચીઠીના ચાકર, મુરખ લે મન માની ॥૩૭॥ પ્રભુએ જાણ્યું દિનતાવાળો, કરણ રાજા કહાવ્યો; એમ જાણી બોલ્યા વીપ્ર વેશે, હું યાચવાને આવ્યો ॥૩૮॥ કરણ કહે માગો માહારાજા, દેશે દીનદયાળ, હું આપવાને સમર્થ નથી હાથ જોડયા ભુપાળ ॥ ૩૯ ॥ પ્રભુ કહે મારે યાત્રા કરવી; અડસટ તીર્થ પાવન; ચરણ ચાલીને બધે જાવું, ન જોઇએ વાહન ॥ ૪૦ ॥ કરણ કહે ઓ મહારાજા; ત્યારે શો ઉપાય; પ્રભુ કહે મ્હારૂં વ્રદ્ધપણું લે, જુવાન દે તારી કાય. ॥ ૪૧ ॥ કરણ કહે ભલે મ્હારાજા, એ કહ્યું તે નહી ખોટું; આ પાપનો દેહ યાત્રા કરશે, ભાયગ મ્હારૂં મ્હોટું ॥ ૪૨ ॥ ઉઠો મ્હારાજા બદલો કરો; જુવાની મ્હારી દેવું; પ્રભુ કહે પુછ તારિ નારીને, હા કહે તો હું લેવું ॥૪૩॥ કરણ કહે નારીને પુછું, તેથી ભલી પ્રાણઘાત, પુન્યમાં પુછવું નહિ પ્રેમદાને, પુછવી વ્યવહાર વાત. ॥ ૪૫ ॥ પ્રભુ કહે પ્રેમદાને ન પુછે, તો ન લેવી તુજ કાય; કરણ કહે તમારે પુછાવ્યે, પુછું છું જગરાય. ॥૪૫॥ એમ કહીને મ્હેલમાં ગયો, પ્રેમદા પાયે લાગે; કર્ણ કહે એક વ્રદ્ધ વાડવ, જુવાની મ્હારી માગે ॥૪૬॥ પ્રેમદા કહે શું પુછો છો ઓરે મ્હારા નાથ; પુન્યમાં પાછા શું પડો પીઉ, શા કામની છે જાત ॥૪૭॥ એવું સાંભળી કરણ આવ્યો, મહારાજા લ્યો કાય, પ્રભુ કહે કેવરાવો મોઢે; આવે સભાનીમાંય ॥ ૪૮ ॥ કરણે બોલાવી કામની તે, આવીને લાગી ચરણ; પ્રભુએ જાણી જોઇને કીધું, ગંદુ ગોબરૂ વરણ ॥ ૪૯ ॥ કામની બોલી દલડુ ખોલી કલ્પના મનની કાપો; યોવન લ્યો મુજ કંથ તણું ને વ્રદ્ધપણુ તમે આપો ॥ ૫૦ ॥ તે વ્રદ્ધ શરીરને હું શેવું, પાતક મ્હારાં પળાય; સ્વચ્છ શરીરની શું કરૂં શેવા, ગોબરૂ ગંદુ ધોવાય ॥૫૧॥ એવા વચન સાંભળીને, ખુશી થયા જગ ભુપ; ઉભા થઇને દરસણ દીધાં, ધર્યું ચતુરભુજ રૂપ ॥ ૫૨ ॥ લીલામ્બર પીતાંબર અંગે, મુગટ શોભા સારી; કોટીકસુર્યતણુ તેજ જેમાં, હાસ્યવદન મોરારિ ॥૫૩॥ છે જળહળ જોત આકતી ઉજવળ,દયા કરી દીનાનાથ; નરનારી નમ્યાં તવ પ્રભુએ, મુસ્તક મુકયા હાથ ॥ ૫૪ ॥ શાબાશ નારી કરણ તારી, મળીછે બેઉની જોડ;કરણ રાજા માગે તે આપુ, રીઝ્યો હું રણછોડ ॥૫૫॥ કરણ કહે માયા ન માગું, સદાય રૂદેમાં રહેજો; મ્હારા મરણ સમે સ્વામી, આવીને દરસણ દેજો. ॥ ૫૬ ॥ પ્રભુએ તવ કબુલ કીધું,મર્ણ સમે થશું ભેગા; વળી કેવાશે સવા પ્હોર સુધિ કરણરાયની

વેળા ॥૫૭॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા; જોયો ગુપત ગાળો; રૂડી રીતી બોલ્યાની મીતી, તે પુન્યશાળીનો ચાળો ॥ ૫૮ ॥ નમ્રતાવાળો દાતાર ભાળો, કટુ વચન નવ બોલે; સહન કરે વચન વિપ્રનું, તે કાંક કરણ તોલે ॥૫૯॥ વળણ ॥ ધર્મધજા રહી કરણની, દુષ્ટજન હાર્યો હોડ; વ્યાસ વલ્લભ વદે બોલજો, જેજે શ્રીરણછોડ.

કડવું ૫૩ રાગ ચોપાઈની ચાલી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન, રહી કરણની ધજા આખી, દુષ્ટજને ઉતારી નાખી ॥૧॥ કરે પોતપોતાનું રાજ, એવા માં શું નીપજ્યું કાજ; જેવો હોય નર તેવી નારી, ભાણુમતીએ વાત વીચારી ॥૨॥ મુજ સ્વામી જે દુરયોધન, એનું નથી રહેતુ સ્થીર મન; દેત બ્રાહ્મણને એની કાયા, હું હતી તો એ ન છેતરાયા ॥૩॥ વળી કોઈદીન મન ભમી જાય, માટે વશ કરી લેઉ રાય, છે કુન્તા સુત સેદેવ જેહ; જાણે જાદુની વીદ્યા તેહ ॥૪॥ માટે એમની પાસે જાવું, જઇ ધુપેલ મંત્રાવી લાવું; ઘાલું મ્હારા સ્વામીને શીશ, મુને વશ રહે હરનીશ ॥૫॥ એમ જાણી લીધું ધુપેલ, કરવા વશી કરણ ખેલ; જઇ દીધું સેદેવને હાથ, વશ કરી આપો મુજનાથ ॥૬॥ તવ સેદેવજી માપમાપ્યું, એને ધુપેલ મંતરી આપ્યું, કહ્યું ભોજાઈ છે એક આંટો; જોજે ન પડે ભોમીમાં છાંટો ॥૭॥ ભોમી પડે ભુંડું થઇ જાશે; વશ કરતાં કવશ થાશે, કહે રાણી નહી પાડુ ભોમ મુને એ ચીંતા રોમરોમ ॥૮॥ એમ કહીને ચાલી ત્યાંય, ગઇ પોતાના મ્હેલમાંય; આવી મ્હેલમાં માળે ચડી, તવ આખો પ્યાલો ગયો પડી ॥૯॥ ઢળ્યું ધુપેલ ત્યાં તતકાળ, તેતો ઉતરીયું પાતાળ ॥૧૦॥ એક અત્રીક નાગ છે નામ, તેને શીશ અડયું થયો કામ; મંત્રથી કામ દેવતા જાગ્યો, ભાણુમતી ઉપર મોહ લાગ્યો ॥૧૧॥ એવે રૂજની થઇ ગયો દન, કરે દુરીયોધન જ્યાં સહ્યન; તેની પાસે ભાણુમતી નારી, હસે રમે બેઉ સુખકારી ॥૧૨॥ એવે પાતાળનો નાગ બળીયો, દુષ્ટના મ્હેલમાં નીકળીયો; છત્રપતીને બંધન કીધો, ઉંધે શીશ ઉંચો ટાંગી દીધો ॥૧૨॥ એતો વશીકરણનો નાગ, રમ્યો રાણી સાથે રંગભોગ; વ્હાણુ વ્હાતે થયો વિદાય, તવ છોડયો રાણીએ રાય ॥૧૩॥ કહે દુરીયોધન સુણ નારી, કેમ આમ થયું દુખભારી, ભાણુમતી કહે હું રૂપાળી, મને મોહી જાયે વનમાળી ॥૧૪॥ દીઠી હશે મુને કો-

ઇ વાર, તેથી આવી ચઢયો ગુમાર, લીધું દુર્યોધને વીચારી,નથી ત્રીલોક હાવિ નારી ॥૧૫॥ એમ મુરખજન મન માને, એ શું ચરિત્ર નારીનું જાણે; બીજા દહાડે ગયા બીજે મ્હેલ, ત્યાં થયું તેનું તે ફલ ॥૧૬॥ ત્રીજે દન તાસ ધરતિ કીધી, તોહે ત્યાં આવ્યો ભોમી વીંધી; ઉંઘો ટંકાઈ રહે રોજ રાત;એની ગળવા માંડી જાત ॥૧૭॥ કથા માત્ર જાણો દ્રષ્ટાન્ત તેના સર્વ લેવાં સીધાન્ત;જેનેનારી ભાનુમતી જેવી, તેની દુરદશા થાય એવી ॥૨૮॥ તેવી નારીને વિશ્વાસે જેહ, રહે તો દુખ પામે તેહ; દુષ્ટ દુખી થયો ખટમાસ હરનીસ રહે ઉદાસ ॥ ૧૯ ॥ એની સોસાઇ ચાલી જાત, જાણ્યું આ કોને વાત; દુખ હરે એવો મીત્રકરણ, ટેક મુકી થાવું એને શરણ ॥૨૦॥એને એકલાને કહેવાય, બીજે કહેવાથી ઇજ્જત જાય; એમ જાણી ચાલ્યો એક દન, ગયો કરણપુરી રાજન ॥૨૧॥ નગ્રમાં ભુજ જોડીને પેઠો, ગયો સભામાં કરણ બેઠો; ઉઠી કરણે છોડયા હાથ, ચાંપ્યો પોતાની રૂદીયા સાથ ॥૨૨॥ પેહેલી પુછી કુશળ ક્ષેમ,ઓરે ભાઇ સુકાયો તુ કેમ; બોલ્યો દુરીયોધન એમ મુખ, તુજવીના મ્હારે દલ દુખ ॥૨૩॥ ટાઢી મીઠી કોને કરૂ વાત, મમ ઘેર ચાલો મુજ ભ્રાત; હોય રાજતણી ઇછાય,કરજે હસ્તીનાપુરમાંય. ॥૨૪॥ બોલ્યો કરણરાય વચન, થયો મ્હોટો ખાઇ તુજ અન; નથી લુણહરામી હુંતો, મ્હારૂં રાજ ભોગવજે તુંતો ॥૨૫॥ કાહાડી મુકયો ત્યારે જુદો રહયો, આવ્યો તેડવા તો ત્યાર થયો; એમ કહી લખી દીધું રાજ, ચાલ આવુંછું આજ ને આજ ॥૨૬॥ લાવી માતાને લીધી નારી, ચાલ્યો કરણ વણ વીકારી; દીનમણીનો દીધો મણી, ગયો હસ્તીનાપુર ભણી ॥ ૨૬ ॥ જઈ રહયો જુનુ જયાં ધામ,સુખમાની કર્યો વિસરામ; એવે એકાન્તમાં એકદન; છત્રપતીએ ભરયો લોચન ॥૨૮॥ જોઇ પડયો કરણને વેમ, ભાઇ તુંતોરડે છે કેમ; તવ બોલીયો છત્રપતી, કહેતાં જીભ ઉપડતી નથી ॥૨૯॥ બોલ્યો કરણ કહે દુખ તારૂ, મુજથી બનેતો હું નીવારૂ; સાંભળી દુષ્ટ પાય પડેછે, મુને નીત્યાને નાગ નડે છે ॥૩૦॥ હુંને રાણી કરૂં આરામ, નાગ નીત્ય આવે તે ઠામ; અમારા સુખને અટકાવે, મને ઉંચે ઉંધો લટકાવે ॥૩૧॥ ખટમાસથી દે એમ દુખ, પોતે રાણી સાથે લે સુખ; એવી વાત કોને નવ થાય, કરીએતો ઇજ્જત જાય ॥૩૨॥ સુણી કરણે કર્યો વીચાર, કાંઇ કપટ કીધેલું નાર; તે વીના નાગને મોહ શાનો, સમજી મનને રહ્યો છાનો ॥૩૩॥ કહ્યું કરણે કરીશું પેર, આજ આવશું તારે ઘેર; રેહેવાનો છાનો હું સંતાઇ, આવશે તવ લેઇશ સાહી ॥ ૩૪ ॥ એમ કહી

છાનો રાખ્યો રાય, એવે દીવસ વીતી જાય; પડી રૂજની કરણ ધાયો, દુષ્ટના મ્હેલમાં સંતાયો ॥૩૫॥ એવે પાતાળથી નાગ આવ્યો,દુષ્ટે કરણ ને બોલાવ્યો;ધાયો કરણ કરીને રીસ; લાત મારી તે નાગને શીશ ॥૩૬॥ હતું નાગને વરદાન એવું,કોઇનો માર ન વાગે તેવું;વાગે તો ન લાગેલ-ગાર. લાગે સુર્યના સુતનો સાર. ॥૩૭॥ લાત વાગી તે લાગી જ્યારે, જાણ્યો સુર્યનો નંદન ત્યારે;તવ અત્રીક લાગ્યો પાય, કરો ક્ષમા ઓ કરણ રાય ॥૩૮॥ તમને ઓળખ્યા પાવન, તમો કરણ રવીના તન; બોલ્યો કર્ણ આવ્યો પરઘેર, તેથી તુજને મારૂં ઠેર ॥૩૯॥ બોલ્યો અત્રીક મુકો મા બાપ, હવે આવું તો વિશ્વનું પાપ; બોલ્યુ વચન સત્યજ થાપુ, મુ-કો મનવેગી ઘોડો આપુ ॥૪૦॥ ઘોડે બેશી કરો ઇચ્છાય, કરો કલ્પના ત્યાંતો જવાય; તવ કરણે ઘોડો લીધો, અત્રી નાગને મુકી દીધો ॥૪૧॥ દુખ ગયું પાપીનું જ્યારે, રહ્યા નીરવરતીથી ત્યારે; એવે દીવસ વીત્યા ચાર, મળ્યા એકાંતમાં એક વાર ॥૪૨॥ દુરીયોધન દુશ્યાશન, શકુની ને કરણ રાજન; બોલ્યો દુર્યોધન મુખ એમ, કહો ભાઇઓ કરશું કે-મ ॥૪૩॥ રહ્યા પાન્ડવ સુખે પાંચ એમને ન આવી કાંઇ આંચ; લે-શે કોઇકિ દન એ રાજ,માટે શોધો કંઇ ઇલાજ ॥૪૪॥પાંચમાંથી જો એક બે ઘટે, થોડી થોડી ચીંતા તવ મટે; એવે બોલ્યો શકુની એમ, પેહેલો નાશ પમાડીએ ભેમ ॥૪૫॥ જુઓ આવ્યો આ જેઠ માસ, એમને એ-કાદશી અભ્યાસ; આવી નીર્જળા એકાદશી, કરે વ્રત પાન્ડવ હશી હશી ॥૪૬॥ જમે દશમીને દન એકવાર, એકાદશીએ કરે ફરાળ; તેતો ભીમસેનને નવ ગમે, દવાદશીએ એકવાર જમે. ॥૪૭॥ છેક મધ્યાને કરે ભોજન,ભીમ ભુખાળવો માગે અન;નવ્ય ખવરાવે એનીમાંય, ધત્રા-ષ્ટરને ત્યા જમી જાય ॥૪૮॥ બારશે ને બારશે જમે, પંધા પડયો તે નીત્ય દમે;માટે આ દ્વાદશીને દન, તુજ તાત ઘેર ભોજન ॥૪૯॥ આ-પણે વિશના લાડુ કરીએ, ધત્રાષ્ટરના ધામમાં ભરીયે; તેનું ભોજન ભીમશેન કરશે; વિખ વાપશે ને તે મરશે ॥ ૫૦ ॥ બોલ્યો દુર્યોધન ખુંખારી, મામા તુજ બુદ્ધિ બલીહારી; પાંચમાંથી ઓછો એક થાશે, એમ સર્વને ઓછા કરાશે ॥વળણ॥ એમ કરતાં ઓછા થાશે, કુન્તીકે રાતન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, હરખ્યા પાપીજન.

કડવું ૫૪ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાંય. ॥૧॥ દુષ્ટજનોએ દગો ધાર્યો થયો દશમીનો દન; ચાર ચન્ડાળો ભેળા થઈ ગયા, અંધ તણે ભોવન ॥૨॥ ધત્રાષ્ટરને બીના કહી તવ, આંધળો ખુશી થાય; પછી પચીસમણ લોટ મંગાવ્યો, પચીસ મણ ઘ્રત માંય. ॥૩॥ પચીસ મણ સાકર મંગાવી લાડુ કર્યો ભલી પેર, ચુરમુ ભેળતાં ભેળું નાંખ્યું, પચીસમણ મહી ઝેર ॥૪॥ પછી તેના લાડુ વાળ્યા, પાપના મારગ ધાર્યા, મ્હેલના સાતમા માળ ઉપર, પવનમાં તે ઠાર્યા.॥૫॥ પછી સમજાવ્યો ધત્રાષ્ટરને સાચવજો બહુ પેર; દુર્યોધન કહે રાંધશો મા, જમજો મારે ઘેર ॥૬॥ એમ કહીને વિદાય થયા, જેષ્ટની દશમીને દન; તે દન કુન્તાએ ભેળા કીધા, પાંચ પોતાના તન. ॥૭॥ સાંભળો નંદન આવતી કાલે, નિર્જળા એકાદશી પુન્યનો દહાડો હરીજનોને, ઉપાદી કરવી ન કશી. ॥ ૭ ॥ એવું ભીમે સાંભળ્યું ને, બોલ્યો છે કલેશ લાવી; અરેરે મારે કરમે કયાં,વળી એકાદશી આવી ॥૮॥ કુન્તાજી કહે જારે ગાંડા, એક દનનું તને નડશે; ગમે તેમ તું કકળે તો પણ, અપવાસ કરવો પડશે. ॥૯॥ ભીમ કહે હું તો નહી કરૂ, ઓરે મારી માય;કુન્તાજી કહે ખાવા ન આપું, થનારહોય તે થાય. ॥૧૦॥ ભીમ કહે અપવાસ ન થાયે; અન વીના હું મરૂ; તે કરતાં આજ લાડુ જમાડો, તો એકાદશી કરૂં. ॥ ૧૧ ॥ કુન્તાજી કહે ભલે બેટા રાંધુ દાળ ભાત લાડુ; આનંદ પામે જીવ તારો, તેમ તુને જમાડું.॥૧૨॥ જાવો જઇ બેસો સભામાં, રસોઈ રૂડી બનાવું; ત્યાર કરીને કુંવર મારા, તમને તેડવા આવું. ॥ ૧૩ ॥ એવી આજ્ઞા માતાએ કીધી ઉઠયા પાંચે ભ્રાત; પોતાના ઘરથી થોડે છેટે, સભા રચી એકાન્ત. ॥૧૪॥ રાજ્ય વિના રાજ્ય સભા ન હોયે,કરેછે બ્રહ્મસભાય;ધર્મ સંબંધી સંવાદ ચાલે, વેદના વ્યાખ્યાન થાય ॥૧૫॥ તે સભામાં નીત્ય પાન્ડવ બેસે થાય અતી ઉપદેશ; ત્યાં જઇને બીરાજ્યા પાંચે, નહી ઉપાદી કલેશ ॥૧૬॥ કુન્તાએ રસોઈ કરવામાંડી, ભીમ તણી ઘણી બીક રખે અપવાન ન કરે કાલે રાંધ્યું ઠીકાઠીક ॥ ૧૭ ॥ ત્યાર કરીને રસોઇ ઢાંકી ન્હાવા હુનુ જળ કીધું; પછી ચાલ્યાં તેડવાને, નામ પ્રભુનું લીધું ॥૧૮॥ જેષ્ટીકા ઝાલી માતા ચાલી, ધિરે ધિરે જાય આઘેથી ભીમે આવતા દીઠા, પોતાની વ્રદ્ધ માય ॥૧૯॥ ભીમે જાણ્યું કે છ જણ જમે તેટલું રાંધ્યું હશે; અપવાસ કાલે છે કરવાનો મ્હારૂ પુરૂં કેમ થાશે ॥૨૦॥ ધિમે ધીમે માતા આવે, તે પહેલાં હું જાઉં છાનો માનો જમી લઇને માતા પેહેલાં આવું ॥ ૨૧ ॥ એમ જાણીને ભીમ ઉઠયો, ઘેર

પોતે પરવરવા; ધરમને કહ્યું કે જાવું છું, લઘુશંકા કરવા ॥૨૨॥એમ ક-
હીને બહાર નીકળીયો; બીજે પંથે પળીયો;આવ્યો પોતાનેમુકામે, સુત
સતીનો બળીયો. ॥ ૨૩ ॥ હવેલી ઉઘેડી ઉલટ આણી, પડયો લાડુના
ધ્યાનમાં; જાણ્યું કે ન્હાતાં વાર લાગે, ન્હાવા ધોવાનું કાનમાં ॥ ૨૪ ॥
હાથ ન ધોયા પગ ન ધોયા, રસોડુ ઉઘેડી પેઠો; ઢાંકેલી રસોઈ ઉઘેડીને
ભોજન કરવા બેઠો ॥ ૨ ॥ દાળ ભાતને શાક ચોળી પીધાં, વાળી નાં-
ખ્યો છેક; આખા લાડુ લેઇ મુખમાં મુકયા; રાખ્યો ન કટકો એક ॥૨૬॥
હતુ તેવું ઢાંકી દીધું, દ્વાર હતાં તેમ દીધાં; કુન્તા પહેલો આવ્યો સભા
માં, કામજ ધાર્યાં કીધાં. ॥૨૭॥ એટલે આવ્યાં કુન્તા માતા, ઉઠો મહારા
તન; તેડવાને આવવું પડયું, ચાલો કરવા ભોજન ॥ ૨૮ ॥ રાંધેલું થઇ
જાશે ટાઢું, એમજ બોલ્યાં માડી; ભીમે વીચાર્યું મારા પેટમાં, કે વારની
થઈ ટાઢી ॥૨૯॥પણ પોતે શાહુકાર થાવા, ઉતારી નાખ્યું મુખ;ઉઠો વી-
રા વાર ન કરો, પેટમાં લાગી ભુખ ॥ ૩૦ ॥ એટલે ઉઠયા પાંચે બંધુ,
માતાના કર ઝાલ્યા;ભોજન કરવા ઉતાવળા થૈ વાતો કરતા ચાલ્યા॥૩૧॥
ઘેર પોતાને ચાલી આવ્યા, અંતર ઉલટ આણી; કુન્તાએ ન્હાવાને માટે
આપ્યાં હુનાં પાણી. ॥ ૩૨ ॥ પ્રથમ ચારે બંધુ નાહ્યા, દેવ શેવામા પેઠા;
પોત પોતાનું શટ કર્મ કરવા; આસન વાળી બેઠા. ॥૩૩॥ સૌથી છેવટ
ભીમ નાહયો, દેવશેવામાં પેઠો; કદી નહીને તે દહાડે એ, માળા લઇને
બેઠો ॥ ૩૪ ॥ કુન્તાજી જોઈ રાજી થયા, આજ આવી શુભ શુદ્ધા; ધન-
ધન મહારા દીકરા હવે, સુધરી તારી બુદ્ધી. ॥ ૩૫ ॥ ભીમ કહે મા
વરસ થયાં, કાઇ કરવું શુભ કર્મ; તે સાંભળીને આનંદ પામ્યા, પોતે
રાજા ધર્મ॥૩૬॥એવેચાર ભાઇઓ ઉઠયા;ભોજનમાં ગઈ મતી;પેટભરીને
બેઠેલો છે, ભીમ ઊઠતો નથી. ॥૩૭॥ કુન્તાજી કહે ઉઠ બેટા,એવી માળા
કેવી; ભીમ કહે ભાઇઓની પેઠે,ન કરૂં જેવીતેવી॥૩૮॥ કુન્તાજી કહેકાલે
કરજો, તવ ઉઠયો ભીમ કોડે, બાજઠ ઢાળી પાંચે બંધુ, બેઠા જોડે જોડે
॥૯॥ માતાએ મુકયા વાટકાને,કનક કેરા થાળા;:ભીમે જાણ્યું થાળમાંશું
મુકશે મા ઇંટાળા ॥૪૦॥ માતા પેઠાં રસોડામાં પીરસવા પ્રેમ જાગે, લાડુ
ની કથરોટ ઉઘેડી,તેમાં ઘંટા વાગે ॥૪૧॥ જોયું તો દાળભાત નહી આ,
કોણે કીધું ભક્ષ;માયે જાણ્યું કામ ભીમનું,ડોસીએ કાહાડયાં ચક્ષ॥૪૨॥
ભીમ કહે કે શું છે માતા, કેમ થયો ક્રોધ માડો; મોઢું ચાટતો ચાટતો મા
તા, એક બીલાડો નાઠો ॥ ૪૩ ॥ કુંતા કહે તુંજ બીલાડો, નહી બીજાનું
કામ; ભીમ કહે મોટા ભાઇ જુઓ, લે છે મારૂ નામ. ॥ ૪૩ ॥ તમા-

રી પાસે હતો સભામાં,તેમ છતાં મુકે આળ;ધર્મ કહે માબોલો વિચારી, જુઠે તો લાગે ઝાળ ॥ ૪૪ ॥લઘુ શંકા કરવાને ગયો હતો,તે નથી લાગી વાર; તે વીનાનો ઉઠયો ન્હોતો, ન્હોતો નીકળ્યો બ્હાર ॥ ૪૫ ॥ કુન્તાજી કહે તું શું જાણે, એ મારા કુમાર; એને આવતાં જાતાં ખાતાં, જરા ન જાણવી વાર ॥૪૬॥ એના વીના નહી ધા બીજાનો, ભીમ વદ્યો વચન; રાંધ્યા ધાનની ચોરી ચઢાવી, મ્હારે ના લેવું અંન ॥૪૭॥ એમ કહીને ઉભો થયો, ક્રોધાતુર બહુ હુતો; પેટની ચીંતા પારતી નથી, એ ટલે જઇને સુતો ॥૪૮॥માતા ગાળો દેવા લાગ્યાં, ઉતપાત માંડયો અતી; ભીમે જાણ્યું છો દે ગાળો,ખાધું તે જવાનું નથી. ॥૪૯॥ધર્મ કહેમાકલેશ ન કરશો, ખાધું નથી પર કોઇ;શેદેવ નીકુળ રસોડામાં, કરવા પેઠા રસોઇ ॥૫૦॥ ફરીથી રસોઇ બનાવી,બોલ્યામુખવચન; ઉઠો સરવે કંકાસ મુકી, કરી લ્યો ભોજન ॥૫૧॥ એટલે ધરમ અરજુન ઉઠયા, ઉઠયાં કુન્તા સતી; ભીમને કહ્યું તવ ભીમ બોલ્યો, મ્હારે તો જમવું નથી. ॥૫૨॥ કુન્તાજી કહે રહેવા દો એને, ચાલો બીજા તન; ધર્મ કહે એને મુકીને, હુ ન કરૂં ભોજન ॥૫૩॥ એ છે ન્હાનો ને હું મ્હોટો જમું તેધીક્કાર;તમે તમારે ભોજન કરો, કહી બેઠા તે વાર, ॥ ૫૪ ॥ તવ કુન્તાજી ભીમ પાસે, આવીને બોલ્યાં એમ;ઉઠ બેટા તારા વીના; ધરમ જમે કેમ. ॥૫૫॥ ભીમ કહે મારૂ નામ ન લેશો, મ્હારે જીવીને શું કરવું આજથી તો અપવાસ કરિને,અન ઉદક વણ મરવું ॥૫૬॥ કુન્તાજી કહે પાયે લાગુ, ઉઠો દીકરા ધોરી; ભીમ કહે મ્હારા માંથે મુકી રાંધ્યા ધાનની ચોરી. ॥૫૭॥ તે માટે ઉઠવાનો નથી, ચાહ્ય તે કરો ઉપાય;, એટલે શેદેવે ઘરમાં બોલાવ્યાં, પોતાની વ્રદ્ધ માય. ॥૫૮॥ માતા મમત ભીમ ન મુકે, હઠીલો તમ બાળ;ભીમના સાંભળતા કહાડો ધાંટો મુજ માથે મુકો આળ. ॥૫૯॥ એટલે એતો ઉઠશે ખાવા, એ એનો ઉપાય તવ ઘરમાંથી ધાંટો કહાડી, બોલ્યાં કુન્તા માય.॥૬૦॥ અલ્યા સેદેવ પેટ તારૂ, જમેલા જેવું લાગે; હું જાણું છું તેંજ ખાધું,તવ જોશી માફ માગો.॥૬૧॥ માતા અપરાધ ક્ષમા કરજો, હવે નહી કરૂં એમ; એટલે ઓટલેથી ઉઠી ને, ઘરમાં ગયો ભેમ. ॥૬૨॥ જોરે માતા બીજાના ઉપર, તું કરતીતી જોર; કુન્તાજી કહે ભુલ મ્હારી, હવે ઝલાયો ચોર ॥ ૬૩ ॥ તવ ભીમ કહે કટેવ એતો, શું લક્ષણ એ સારૂં; ખો એની ભુલાવી નાંખું, હાથ બાંધીને મારૂં. ॥૬૪॥ એમ કહી ઝાલ્યું પાંગોઠ, ઓરડામાં લઇ ગયો; સેદેવ કહે જાણું છું વીરા, કોનો અપરાધ થયો. ॥ ૬૫ ॥ નાહ્યા વીના

કોણે ખાધું, ઓરે મારા ભાત; ભીમ કહે મ્હારો ભાઇ હોય તો, કોને ન કરિશ વાત ॥૬૭॥ એમ કહીને બહાર લાવ્યો, જાવા દેવું છું માત; પછી બેઠા ભોજન કરવા, બાજઠ પાંચે ભ્રાત. ॥૬૭॥ વળણ. બેઠા પાંચે બંધવો, પીરશ્યું કુન્તા માય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, ભીમથી નવ્ય ખવાય.

કડવું ૫૫ રાગ સારંગીના છાયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય. ॥૧॥ ભીમ થકી ખવાઇ ન શકયું, કુન્તા બોલ્યા એમ; હવે સાચું બોલજે ભાઈ તુથી ન ખવાયું કેમ ॥ ૨ ॥ ભીમ કહે અપવાસ કરવા, જમ્યો છાનું માનું; પણ તેં મીથ્યા માથું કુટાવ્યું, જમેલો જમું શાનું. ॥૩॥ કુન્તા કહે ભાઇ ભલે ખાધું, ખાધાનો ટેક ધરજે; આવતી કાલે એકાદશી છે, તેથી અપવાસ કરજે. ॥૪॥ ભીમ કહે કે વારૂ માતા, જમી ઉઠયા સહુ જન; એવામાં રાત્રી પડી કે, સર્વે કર્યું સયન ॥૫॥ એવે ત્રણ પહોર રાત ગઇને, રહી છે એક પહોર; એટલે જમુનાએ સ્નાન કરવા, જાગ્યાં સહુ તે ઠાર. ॥ ૬॥ ચાર ભ્રાતને માત જાગ્યાં, બોલ્યાં કુન્તા એમ; ન્હાવા જાવા ભીમ ઉઠાડો, સુઈ રહ્યો છે કેમ. ॥૭॥ ધર્મ કહે ન ઉઠાડશો મા, આખો દહાડો બડબડશે; હું ગાળવાની હુંગ બગડે, ઘરમાં કંકાશ કરશે. ॥૮॥ આપણ નાહીને આવ્યા પછી, ઊઠાડશું એને; એમ કહીને ન્હાવા ચાલ્યાં, ધ્યાન પ્રભુનું જેને, ॥૯॥ આવ્યાં ઉઆરે વિપ્રને આસન વસ્ત્ર મુકયા સાર; જઈ જમુનામાં સ્નાન કીધું; સમર્યા દેવ મોરારને. ॥૧૦॥નમસ્કાર કર્યા ભાનુને ભાવે ભજ્યા ભગવાન; શકિત પ્રમાણે બ્રાહ્મણોને, દીનતાથી દીધું દાન ॥૧૧॥ પછી ગોવિંદ ગુણ ગાતાં ગાતાં, ગયાં પોતાને ઘેર; દેવનાં દરશણ શેવા પુંજા કીધી પુરણ પેર, ॥૧૨॥ એમ કરતા વ્હાણું વાહ્યું, બોલ્યાં કુંન્તા માય; ઉઠાડ ભીમને નીકુળ બેટા;નદીએ ન્હાવા જાય ॥૧૩॥ મેદાનમાં ભીમ સુઇ રહેલો, જાગ્રત રહ્યો છે પડી, નીકુળજી ઉઠાડવાને; આવીયા તે ઘડી. ॥૧૪॥ જાગતો જોઇને નીકુળ બોલ્યા, ઉઠો મ્હોટા વીર, સ્નાન કરવા સંચરો ને, સમરોશામ શરીર ॥૧૫॥ માયે મોકલ્યો ઉઠાડવાને, ભીમ બોલ્યો તવ હશી; જા જઇ કહેજે ભીમ ભાઇએ, કરી છે એકાદશી ॥૧૬॥ નીકુળે જઇ કહ્યું માને, ભીમશેન જાગ્રત રેહે

છે; ઉઠવાનુ કહ્યું ત્યારે એકાદશી, કરી એવું કહે છે ॥ ૧૭ ॥ માતાજી ઉઠયાં રોશમાં રૂઠયાં આવ્યાં ભીમની પાસ, ઉઠો બેટા તવ ભીમ બોલ્યો, આજ તો છે અપવાશ ॥ ૧૮ ॥ સુતેલો મને શી ઉઠાડો, એકાદશી કરી લેવી; કુન્તાજી કહે સુતા સુતા, એકાદશી તો કેવી ॥ ૧૯ ॥ ન્હાવા ધોવા ભજન કરવાં; કરવા દેવદરશન,ત્યારે વળી એકાદશી.થાય પ્રભુ પરસન ॥૨૦॥ ભીમ કહે છે સાંભળો માતા; બોધજ તમને દેવું જે દીવસે ખાવું નહી, તે દન ન્હાવું કેવું ॥૨૧॥ એટલે આવ્યા ધરમરાજા, ઉઠો ભીમસેન ભાઇ; તોપણ હઠીલો નવ ઊઠયો, માતા કોપ્યાં મનમાંઇ ॥ ૨૨ ॥ ઊઠ પીટયા જા નહાવાને,થાય તારી શુભ મતી; ભીમ કહે મા અપવાસ છે તે. હું ઊઠવાનો નથી ॥ ૨૩ ॥ ધરમ કહે આડે દાહાડે, ન્હાવાનો રાખીએ પ્રેમ; તો આજ એકાદશીને દહાડે; મલીઅંત રહેવાય કેમ ॥ ૨૪ ભીમ કહે ન્હાવાને જાવું, તો અપવાસને થાય; જતાં અવતાં કાલના લાડુ, ખાધેલા પચી જાય ॥ ૨૫ ॥ ઊઠવું બેસવું પચે ખાધેલું, તો પછી ભુખ્યો થાવું; માટે ખીચડી ઓરે તો, ન્હાવાને માટે જાવું ॥૨૬॥ કુન્તાજી કહે લાકડીએથી; મારૂ તને મુઢ મતી, ભીમ કહે ખીચડી ઓર્યા વણ,હું ઊઠવાનો નથી ॥૨૭॥ ધર્મ કહે શું પુન્ય પરાણે, માતા મુરખ મલકાતો, ઓરો ખીચડી ન્હાવા મોકલો, આવીને છો ખાતો ॥૨૮॥ કુંતાજી કહે જા ભાઈ ન્હાવા, ખાવા કરૂ તુજ સારૂ; ભીમ કહે ચુલો સળગાવો, તો મન માને મ્હારૂં ॥ ૨૯ ॥ કુંતાએ જાણ્યુ ખવરાવવુ નહી, કરાવવો અપવાસ; પટાવવા ચુલોસળગાવ્યો, દેખતાં ભીમની પાસ ॥૩૦॥ કુંતાજી કહે હવે ઊઠ બેટા, કહ્યું તે નથી કાચું; ભીમ કહે મા આધણ મુકો. ત્યારે લાગે સાચુ ॥ ૩૧ ॥ કુંતાએ તવ પટાવવાને, આધણ મુકયું ચુલે; કુંતાજી કહ ઊઠ બેટા, ભીમ ભલો કેમ ભુલે ॥૩૨॥ ઓરે માતા જાણીશ નહી તું, કાચો છે તુજ છોરો; ન્હાવા જાવું ને કાંઇ ન કરો દેખતાં ખીચડી ઓરો ॥ ૩૩ ॥ કુંતાએ જાણ્યું નથી-કાચો, ખીચડી ભેળી કીધી; ભીમની નજરે દેખાડી ને, આધણમાં ઓરી દીધી ॥૩૪॥ એટલે ઊઠયો વાયુનો નંદન, ન્હાવાને માટે જઇશું; ભલી મળી એકાદશી ફળી, ઘેર આવીને ખઇશું ॥૩૫॥ સ્વચ્છ ધોએલું વસ્ત્રજ લીધું, મનથી આનંદ.કરતો; ખુશી થઈ ન્હાવાને ચાલ્યો, ખીચડીનું ધ્યાન ધરતો ॥ ૩૬ ॥ નદીએ નહીશું ખીચડી ખઇશું, ખાધાના ફંદમાં ફુલ્યો; અવળે મારગ ચઢી ગયો ને, જામનાનો પંથ ભુલ્યો ॥૩૭॥ પુરણતાનમાં ખાધાના ધ્યાનમાં, પંથનો

પડો રહ્યો; વીચારમાં ને વીચારમાં એ, દ્વાદશ જોજન ગયો ॥ ૩૮ ॥ એટલે મ્હોટું મેદાન આવ્યું, રળીયામણી ભોમી દીઠી, એવામાં જોયું શીવાલય; ન્હાની નદી ત્યાં દીઠી ॥ ૩૯ ॥ ભીમે જાણ્યું ન્હોય જાુમના ખીચડીમાં ગયો ફુલી; આવી પહોંચ્યો અઘોર રણમાં, મારગ ગયો ભુલી ॥ ૪૦ ॥ હશે જ્યાં ત્યાં નાહી લેવું છે, વસ્ત્ર મુકયાં કોરાણે; પછી પેઠો ન્હાવા નદીમાં, પસળી પાની પરાણે ॥૪૧॥ ભીમે જાણ્યું નવાશે નહી; જો આ જળ રોકાય; પ્રથમ પાણી ભેગું કરીએ; ત્યારે તો નવાય ॥૪૨॥ એમ જાણી સુતો નદીમાં, આવતું પાણી રોકું; એક કીનારે ચરણ મુકયા, બીજી કીનારે ડોકું ॥૪૩॥ આગળનું જળ જવાદીધું, પાછળ જળ રોકાય; નીરભયપણે સુઇ રહ્યો છે, નદીની વચમાંય ॥૪૪॥ પુંઠે પુરણ પાણી ભરાયું, વધ્યું બેઠું ને બેઠું, નદી કીનારે શીવનું દેરૂં, તેમાં પાણી પેઠું ॥૪૫॥ પારવતી જોઇને ગભરાયાં, આ જળ તે કોણ લાવ્યું; કૌતક કારમુ કાળે ઉનાળે, પાણી કયાંથી આવ્યું ॥૪૬॥ ઓરે શંભુ ઓરે શંભુ; આ જળ તે કોણ લાવ્યો; મહાદેવ કહે ભક્ત મ્હારો; નદીમાં ન્હાવા આવ્યો ॥૪૭॥ તેણે નીર નદીમાં રોકયું, તેમાં શી બુમ પાડો; પારવતી કહે ભય ભાસે છે, જાવો જઇ ઉઠાડો ॥ ૪૮ ॥ માહાદેવજી કહે છે એ હઠીલો, ઉઠાડે નવ ઉઠે, ઝાઝી જીકર જો કરૂં તો જટા ઝાલીને કુટે ॥ ૪૯ ॥ પારવતી કહે ભક્ત ભલોએ, ભલા તમે માહાદેવ; એવા ગાંડાને ભક્ત કહો છો, આ શી તમારી ટેવ ॥ ૫૦ ॥ ॥વલણ॥ આતે શી ટેવ તમતણી, ઉઠાડો શીવરાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો સર્વ કથાય.

કડવું ૫૬ મું રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવુ આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ માહાદેવજી કહે ગભરાશો નહી, બતાવું એક ઉપાય; હું લેઉ સ્વરૂપ વાઘનું ને, તમે બનો ગાય ॥ ૨ ॥ આગળ નાસો બરાડા ત્રાસો, ભીમ કને થઇ જાવો;તે તમોને જાવા દેશે આઘે જઇ સ્વાસ ખાવો ॥૩॥ પાછળથી હું વાઘ રૂપે, આવીશ ભીમની કને; એટલે તમારી દયા લાવી, ઝાલી લેવાનો મને ॥૪॥ એટલે હું તોફાન કરીને, ઉઠાડું બળ આણી; મને મારવા ઉભો થશે, તવ વહી જશે પાણી ॥૫॥ પારવતી કહે વારૂ મહારાજ, આવજો કૈલાસ ભુપ;

એમ કહીને ઉમીયાજીએ લીધું ગાયનું રૂપ ॥૬॥ નાહાની શીંગોટી પું- છડી મ્હોટી, દોટ ઘણેરી કાહાડે; ઉછળે ચાર ચરણથી ને, ઉંચે પુંછ બરાડે ॥૭॥ પુરણ ત્રાશે આગળ નાસે, વહે વાયુ સુસવાટા; માહાદેવ પુંઠે ગાજીને કરે;વાઘરૂપે ઘુઘવાટા ॥૭॥ સુણી ભીમે સાંભળ્યું કાને,ચી- તમાં ચીંતા થાય;અરેરે આજ એકાદશીએ, વાઘ મારે છે ગાય ॥૯॥પા- ણીમાંથી ચીત ખસ્યુને, ગાય વિષે મન પ્રોયું, સુતાંસુતાં ઉંચું ડોકું, ક- રીને વનમાં જોયું ॥૧૦॥ તો ગાય દીઠીને વાઘ દીઠો, વીચાર્યું મન આપ; મ્હારા દેખતાં ગાય મરેતો, મુજને લાગે પાપ ॥ ૧૧ ॥ ઉઠીને જાવું છોડાવવાતો, પાણી બધું વહી જાય; છોડાવું નહી તો પાપ લાગે, હવેશો ઉપાય ॥૧૨॥ એ ગાય માતા આમ આવો, બચકારી બોલાવી; એટલે ઉમીયા ગાય રૂપે, ભીમની પાસે આવી ॥ ૧૩ ॥ ભીમે પેહેલી જાવા દીધિ, તે ગઇ સામી તીર, એટલે વાઘ આવ્યો, તવ કોપ્યો બળ- વીર. ॥૧૪॥ ઘુઘવતો વાઘ જોર ઝપાટે, ભીમ કને થઇ ચાલ્યો; એટલે લાંબો ભુજ કરીને, પાછળનો પગ ઝાલ્યો ॥૧૫॥ એટલે તો વાઘ અ- વળો ફર્યો, દારૂણ દૈવત દાખ્યું, ભીમનું ડાબુ પાસું, પંજેમારીને ચીરી નાંખ્યું ॥૧૭॥ રૂધીરની તવ ધારા છુટી, દેખીને ભીમ રૂઠયો બળી આ રમત બળી આ ગમત, બરબડતો એ ઉઠયો ॥૧૭॥ જળ ભરેલું જાવા દીધું; જબ્બર વાઘને ઝાલ્યો, માથા ઉપર ફેરવતો એ, નદિ કીનારે ચા- લ્યો ॥૧૮॥ દાઝે બળેલો લાવ્યો કીનારે, એક દીઠો પાશાણ; જાણ્યું તે પર પછાડીને, કાહાડું વાઘનો પ્રાણ ॥૧૯॥ એવું જાણી પછાડવા આ- વ્યો, વાયુ તણો સંતાન; માહાદેવે જાણ્યું ભોગ મળ્યા; થઇ ગયા અંતર ધ્યાન.॥૨૦॥ એટલે બાવરો બની ગયો;કુન્તાજીનો બાળ; શું ઉડીઆ- કાશ ગયો શું, પેશી ગયો પાતાળ ॥૨૧॥ ઉંચું નીચું ભીમ જુએ છે, કૌતક આતો અનુપ; ભીમની પુંઠળ આવીને ઊભા શીવજોગેશ્વર રૂપ. ॥૨૨॥ વાઘને ભીમ ખોળવા લાગ્યો, આડો અવળો ચાલી; એવામાં તો જોગી દીઠા ઝડપ જટા ઝાલી ॥૨૩॥ ઓરે જોગીડા ઓરે ધુતારા ભલો આવ્યો આજ લાગ; તુજને મારી નાખું નહીતો; બતાવ્ય મારો વાઘ ॥૨૪॥ મહાદેવ કહે મેં નથી દીઠો સત્ય વદુછું મુખ; તે કરતાં એ વા- ઘ થકી શું, તુજને થયું દુખ ॥૨૫॥ ભીમ કહે જો પાસુ ચીર્યું, રીઝ્યા ભોળાનાથ, ભીમતણું દુખ મટાડી દીધું;શંભુએ ફેરવ્યો હાથ ॥ ૨૬ ॥ હતું તેવું શરીર બન્યું શીવે શબ્દજ કહ્યા;જાકુન્તીસુત ડાભેપાસે, વ- જ્રતણો તું થયો ॥૨૭॥ ડાબુ પાસુ વજ્રનું બન્યું; ત્યાં તુજને નહી વા-

ગે; કદાપી વાગે તોહેપણ; તુજને જરા નહિ લાગે ॥૨૮॥ અંગનોરંગજ બદલાઇ ગયો, ભીમે જાણ્યું નોય કાચું ઊભારો જોગી જોવાદો મુને, છે જુઠુંકે સાચુ ॥૨૯॥ એમ કહીને પાશાણ ઊપર,પાસું પછાડયુ પોતે;જરા ન વાગ્યું અંગે ન લાગ્યું,બદલાયો ભીમ હતો તે ॥૩૦॥ દીઠો ચમતકાર જોગીનો, પ્રેમથી લાગ્યો પાય; ઓ માહારાજા કોણ તમે છો, જાણવાની ઇછાય ॥ ૩૧ ॥ કહો સત્ય વાચા છો કોઈ સાચા, કરૂ તમારી શેવ, શંકર કહે હું કૈલાસપતી, ભોળોનાથ મ્હાદેવ. ॥ ૩૨ ॥ ભીમ કહે ભલે ભેગા થયા, કષ્ટી મહારી કાપો, સૌને વરદાન આપોછો તેવું હું માગુ તે આપો ॥૩૩॥ મહાદેવ કહે ઓરે ગાંડા, મરવું પડેછે મથી; કષ્ટી વેઠીને તપ કર્યા વણ; વરદાન મળતુ નથી ॥૩૪॥ ભીમ કહે તમે પંડે મળ્યા છો, તપ હવે શીદ ધારૂં; વરદાન આપો નહી તો તમને, જટા ઝાલીને મારૂ ॥૩૫॥ ભોળા શંભુ સાંભળી હસ્યા, કષ્ટી તારી કાપું માગ માગરે પ્રસન છું હું, જે માગે તે આપું ॥૩૬॥ ભીમ કહે ઊભા રહો, કરવા દો વિચાર; પછી વીચારી ભીમ બોલ્યો સાંભળો ત્રીપુરાર ॥ ૩૭ ॥ વરદાન આપો મુજને હું, ઝાઝો જોરાવર થાવું, મ્હારી નજરે જેટલું દેખું તેટલુંઅન હુંખાવું ॥૩૮॥ મહાદેવજી કહે તથાસ્તુછે,સુરજ દેવતા સાખી; ભીમ કહે કે ઉભા રહો બીજું રહ્યું છે બાકી ॥૩૯॥ કાચું ખાવું પાકું ખાવું, રોગદોગ નવ થાય; મહારાવતીનો શકુની મામો ઝાડે ફરવા જાય ॥૪૦॥ તથાસ્તુ કહયું શીવજીએ, મુજ વેણ મુસ્તક ધરજે થાય ન થાયે તોપણ આજે, એકાદશી તું કરજે ॥ ૪૧ ॥ ભીમે જાણ્યું એકાદશી તો, ચોટી મારે કરમે, વારૂ મહારાજા અપવાસ કરશું, કાંધરમે કાં શરમે ॥૪૨॥ વરદાન આપી ભોળાશંભુ થયા અંતરધ્યાન;પછી ભીમે થોડા જળમાં, કરી લીધું સ્નાન ॥ ૪૩ ॥ શીવતણું ત્યાં પુજન કીધું પોતે આનંદ ભેર; વસ્ત્ર પેહેરીને શીવ સમરતો, ગયો પોતાને ઘેર ॥૪૪॥ કુંતા માતા વાટ જુએ છે, આવ્યો વાયુ કુમાર, કુંતાજી કહે આટલીબધી, કયાંથઇ તુજને વાર ॥૪૫॥ ખીચડી ટાઢી થઇ ગઇ શું ટાઢું ખાધાની ટેવ; ભીમ કહે હું ભુલો પડયો ત્યાં મળ્યા શ્રી મહાદેવ ॥૪૬॥ કુંતા કહે તને મહાદેવ મળે, તે વાત કેમ મનાય; ભીમ કહે અંગનો રંગ જુઓ; ઓરે મારી માય ॥૪૭॥ ડાબુ પાસુ વજરનું થયું,ત્યાં મુજને નવ વાગે; લાકડીએ મારીને તપાસો;વાગે પણ નવ લાગે. ॥૪૮॥ કુંતાજી કહે અંગતણો રંગ;જોતાં લાગે સાચું વરદાન કાંઇ ન માગી લીધું; કેમ મુકયું કાચું ॥૪૯॥ ભીમ કહે કાચું નથી મુકયું;બહુજોરાવ

૨ થાવું; વરદાન મેં માગો લીધું છે, દેખું તેટલું ખાવું ॥ ૫૦ ॥ કુંતા-કહે એમાં શું માગ્યું ભીમ કહે ઓ માય; માગ્યું છે બીજુ મ્હારાવતી નો શકુની ઝાડે જાય ॥૫૧॥ કુંતાજી કહે નીરભાગીનો, ખાધા પીધાનો ઠાઠ; માગવાનું મ્હાદેવે કહ્યું તો, માગવું તું રાજ્યપાટ. ॥૫૨॥ ભીમ કહે માતા મેં માગ્યું, તેમાંથી સહુ થાય; બહુ ખાઉં તો બહુ બળ આવે, ધાર્યાં રાજ્ય લેવાય.॥૫૩॥ કુંતાજી કહે જારે ગાંડા,ખીચડી ખાઇ લે તું તો; ભીમે કહ્યું શીવે ના કહ્યું છે, ખાવાનો નહિ હું તો ॥૫૪॥ સાંભળી હરખ્યાં કુંતા સતી, એકાદશી તો કીધી; રાંધેલી જે ખિચડી તે, ગરીબને દેઇ દિધી. ॥૫૫॥ એમ કરતાં સાંજ પડી, ભીમે કર્યું સહન ચાર ભ્રાતને માત પાંચમી, કરે છે ભજન. ॥ ૫૬ ॥ વળણ ॥ ભજન કરવા લાગીયા લઇ કાંશ કિડતાલ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે સમરે શ્રી નંદલાલ.

કડવું ૫૭ રાગ કનડાની ત્રીજી છાયા.

ઓ રામરે રામ રામ રામા, શોભીત ઘનશામા, અખંડ સુખધામા, કરો પુરણ મન કામા ॥ ઓ રામા ॥૧॥ ઓ રામરે, ગોવીંદજી ગોપાળા હો-દીન જનના દયાળા, તમ કીંકરના કૃપાળ; મોહનજી મોરલીવાળા ॥ ઓ ॥૨॥ ઓ રામરે, ગૌરક્ષક ગીરધારી, મુકુંદવર મોરારી; વા ભક્ત જનોના વ્હારી, તમે દુષ્ટતણા સંહારી ॥ ઓ; ॥ ૩ ॥ ઓ રામરે, સીતાજીના સ્વામી, ગોવિંદ ગરૂડા ગામી. અકળ અંતરયામી, અખંડ પદ ધામી, ॥ ઓ, ॥ ૩ ॥ ઓ રામરે. અદ્વૈત પદ એકિલા આ વિશ્વ તમારી લિલા; રણછોડ છો રંગિલા, જુગ જુગના રસીલા ॥ ઓ. ॥ ઓ રામરે તાર્યો દાસો દાસી. તમે સૌ તીરથ કાશી; વીઠલ વૈકુંઠવાસી, અચળ અવિનાશી ॥ ઓ ॥૬॥ ઓ રામરે, જુગજીવન જગરાયા, આ અરપણ આતથ કાયા; બહુ વાગી તમારી માયા; છોગાળા છેડા સ્હાય ॥ ઓ ॥ ૭ ॥ વળણ ॥ એવી રીતે ભજન કરતાં, થઇ ગઇ છે મધરાત; વદે વલ્લભ ભીમ જાગીયો, ગયો જ્યાં છે માત ભ્રાત.

કડવું ૫૮ રાગ ધવળ ધનાસરી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનજી, સુણ જનમેજે રાજનજી, ભિમ ગયો જ્યાં બેઠાં માતજી, પુછ્યું કેટલિ ગઇ છે રાતજી ॥ ઢાળ॥ ભીમ કહે ઓ

માતા મ્હારી, કેટલી ગઇ છે રાત; કેમ હજી રાંધવા નથી માંડયું, ઓરે મ્હારી માત ॥૧॥ કુન્તાજી કહે કુંવર મ્હારા, પુર્ણ ગઇ મધરાત; રાંધીશ રસોઈ જમવા તારે, થતે મહોટે પરભાત ॥૨॥ સુઇ રહે તું નીવૃત્તિથી, શીર્ત્રે દીધી શુભ મતી; ભીમ કહે મા ભુખ લાગી, હવે રેહેવાતું નથી ॥૩॥સમજાવીને સુવાડયો માએ, નીંદ્રા ન આવી લગાર; પહોર રાત્રી ગઇ એટલે એ, ઉઠયો બીજીવાર ॥૪॥ ઓરે માતા વારા કેટલી, ભુખે જીવડો જાય; કુન્તાજી કહે સુઇ રહે બેટા, હજી તો વ્હાણું વ્હાય ॥૫॥ ભીમ કહે મ્હારો પ્રાણ જાશે, સાચી માનજો વાણી; માતા કહે સળગાવું ચુલો, કરી લે દાતણ પાણી ॥૬॥ તવ ભીમ દાતણ કરવા બેઠો, ઊતાવળથી છેક; એવામાં કાછીઆનું ત્યાંથી,શબ લેઇ જાય છે એક ॥૭॥ એટલે ભીમે પુછી જોયું, શબ કોનું કોણ વરણ, સ્મશાનીયા એમ બોલીયા એક,કાછીઓ પામ્યો મરણ ॥૮॥ એવું જાણી ભીમ ઊઠયો,કહેવાને ધામમાં ધશીયો;ઓ મા આવીને પુછો એક,મુઓએકાદશીયો ॥૯॥ કુન્તાજી કહે જારે ગાંડા, પુછવા આવ્યાં માત સ્મશાનીએ કહ્યું સતીને, છે કાછીઆની જાત. ॥૧૦॥ કુંન્તાજી કહે સાંભળ ગાંડા સમજણ ન પડી કશી; ભીમ કહે એ મરનારાએ, કીધીતી એકાદશી ॥ ૧૧ ॥ માટે માતા કરો ઊતાવળ, ભુખે જીવડો ફરશે; જો માતા ખવરાવીશ નહી તો, પાંચે દીકરા મરશે ॥૧૨॥ કુંતાજી કહે દાતણ કરીને, કરી આવ્ય જુમના સ્નાન, મનમાં તો એવોછે નીશ્ચે ખવરાવવું મધ્યાન ॥૧૩॥ એવે વ્રકોદર દાતણ કરી, જઇ કરી આવ્યો સ્નાન ઘરમાં જોયું તો કાંઈ ન મળે, રસોઈ કેરે સ્થાન ॥૧૪॥ નીરાશ થઇને એટલે બેઠો, જીવ લાગ્યો ગભરાવા; ભીમે જાણ્યું કે કરણને ત્યાં થએલું હશે ખાવા ॥૧૫॥ એવું જાણી ઊઠયો ત્યાંથી, કરવા પેટની પેર; શાણો થઇને આવીયો એ, કરણરાયને ઘેર ॥૧૬॥ કરણ કૌરવને ત્યાં ગયો છે, કરવા દુષ્ટ વિચાર; ભીમે એનાં દ્વાર હલાવ્યાં, બોલી કરણની નાર ॥૧૭॥ કોણ આવ્યું છે કોણ આવ્યું છે, કોણ તમારૂં નામ; ભીમ કહે ભાભી દ્વાર ઊઘાડો સેજ પડયું છે કામ ॥૧૮॥ કરણની નારીએ દ્વાર ઊઘેડયાં ભીમ ભોવનમાં પેઠો, નારી રસોડે કરે રસોઈ, ત્યાં સનમુખ જઇ બેઠો ॥૧૯॥ કરણની નારી કહે કેમ આવ્યા, ઓ કુંતાના તન;ભીમ કહે મારી માતાએ, કરાવ્યું નહી ભોજન ॥૨૦॥ ગઇ કાલનો હું છું અપવાશી ક્ષુધાએ જીવ ગભરાયો, મેં જાણ્યું ભોજાઇ સારાં છે ખાવા

માટે આવ્યો ॥૨૧॥ કરણની નારીને દયા આવી, બેસો કુન્તી તન; તમારા ભાઇ આવે ત્યારે, બેઊ કરજો ભોજન ॥૨૨॥ ભીમ કહે તમે છો દયાળુ, ડાહ્યા થઇ રહ્યા ત્યાંય; એવે કરણની કામની તે, ઓરડા વિષે જાય. ॥૨૩॥ એટલે ઊઠયો વાયુનો નંદન, કપટનું કામ કીધું, દાળભાત શાક ભેગાં ચોળી, મોઢે માંડીને પીધું ॥૨૪॥ પુરણ પોળીનું પુરણ ખાધું, ખાનારો નહી પોચો; હતો ત્યાં બેઠો મોઢામા ઘાલી કણેક કેરો લોચો. ॥૨૫॥ એવે આવી કરણની નારી, રસોઇ જોવા જાય; જોયું તો અનનો નહી દાણો, ક્રોધ હળાહળ થાય ॥ ૨૬ ॥ ધાનના ધનેરૂ કુંતાના કુંવર, છે તુજને ધીક્કાર; ભુખ્યો ભીખારવો ભીમડા તું તો,શાને આવ્યો મુજદ્વાર ॥૨૭॥ ભીમ કહે ખીલાડું નાહું, કેમ મુકે મને આળ; જા તારે ઘેર નથી ખાવું, કહી ઊઠયો વાયુ બાળ ॥૨૮॥ ઘર બહાર જઇને ઊદર વીશે, ખોશી જોઇ આંગળીયો; ખાધેલું કાંઇ નથી જણાતું, ત્યાંથી ચાલ્યો બળીયો ॥૨૯॥ ગયો સો ભાઇના રસોડે, રાંધે કૌરવની નારી; દાળભાત સામગ્રી ત્યર થઈ છે, લાડુ વાળ્યાની ત્યારી ॥૩૦॥ તવ ભીમ આવ્યો ઉલટ લાવ્યો; જીવ આનંદમાં પેઠો; રસોડા પાસે રાણી ભાનુમતી, તે કને આવીને બેઠો ॥ ૩૧ ॥ ભાનુમતી કહે કેમ પધાર્યા; વીલે મોડે બની આવ્યા; ભીમ કહે કાલનોછું ભુખ્યો;તમ ઘેર આવ્યો ખાવા ॥૩૨॥ નાદારણ મારી માતાજી, કાલે દીધો અપવાસ; આજ હજી લગી ખાવા ન દીધું, ત્યારે આવ્યો તમપાસ ॥ ૩૩ ॥ ભાનુમતી કહે ભાઈ તમારા, આવે એટલી વાર; જુઓ લાડુ વાળવાનો છે; ધીરજ ખમો લગાર ॥૩૪॥ ભીમ કહે સૌ મહેનત લોછો, લાવો હું શણીયું માગું; નવરો હાંઇ બેસી રહુ ત્યારે, લાડુ વાળવા લાગુ ॥ ૩૫ ॥ ભાનુમતી કહે તમે બેસી રહો, શણીયું નહી જોયેલું;ભીમકહે કાંઇ કામ નથી; છે ધોતીયું ધોએલું ॥૩૬॥ નારીઓ ના ના કહેવા લાગી,ઉડી રસોડામાં પેઠો ઘી ગોળ ભળેલા ચુરમામાં મોંઢું ઘાલીને બેઠો ॥ ૩૭ ॥ સરવ નારિ હુંકાર કરતી, મારવા માંડયો ત્યાંય; ભીમ જરાએ જુએ ન ઉંચુ,ખુશીથી ખાધે જાય ॥૩૮॥ ચુરમુ ચડી ચોટ ઉડાવ્યું,જમી ગયો ભાતદાળ; પછી હાથને મોઢું ધોયું, કુંતાજીને બાળ ॥૩૯॥ સરવ સુંદરી ગાળો દેતી; કોપ્યો વ્રકોદર માડો; સરવેને બબ્બે ટપલી મારી; વાયુનો નંદન નાઠો ॥ ૪૦ ॥ મારગ જાતાં ઉદર જોયું કામ નથી થયું કાચું; ખાધુ તો પણ પેટ છે ખાલી; વચન શીવનું સાચું ॥૪૧॥ વરદાન વડે જઠરા જાગ્યો, જમેલું બળી જાય;તેથી શકુની મામાને દીશા,જવાનું નવ થા-

ય. ॥૪૨॥ આ ઠેકાણે સંદે નીવારણ; સાંભળ તું રાજન, ભીમે જાણ્યું ભુખ ન ભાગી, જઉં કાકાને ભોવન. ॥ ૪૩ ॥ એમ જાણી અંધને ઘેર આવ્યો, ખાવાને હાલ્યા ચાલી ત્યાં અંધ ઓટલે બેસી રહયો છે, કરજે ષ્ટીકા ઝાલી. ॥ ૪૪ ॥ ભીમે આવી કહ્યું કાકાને, કાકા પડયો મને વેમ; દ્વાદશીએ હું ખાવા આવુંછું, બ્હાર બેઠા આજ કેમ ॥ ૪૫ ॥અંધ કહે આજ રંધાવ્યું નથી, સાભળ મ્હારી પેર; ત્રણ દહાડાથી જાવુંછું ખાવા, દુરીયોધનને ઘેર. ॥૪૬॥ ખોરાકીનો લાડુ કરીને, રોકયુ છે ઘર મ્હારૂ, મશાલાને તેજાના નાખ્યા છે, સો છોકરાને સારૂ. ॥ ૪૭ ॥ તે માટે તું જા આજ પાછો, નહી મળે ભોજન ભીમ કહે એ છોકરાને, શું અમ નહી તન. ॥ ૪૮ ॥ ધત્રાષ્ટર કહે ખરા તમોએ, છેક નીરાશ ન કહાડુ, તમારા પાંચ ભાઇઓ માટે, મોકલશું પાંચ લાડુ ॥ ૪૯ ॥ ભીમ કહે મ્હારા ભાગનો મને, આપી દો અત્યારે, અંધ કહે નહી મળે હમણાં, ભીમે જાણ્યું દેખે કયારે ॥૫૦॥ છો બ્હાર બેઠો છાનો માનો, હું, હું મહી પેશી જાવું ખરેખરી ખાવાની ખોરાકી, પેટ ભરીને ખાવું. ॥ ૫૧ ॥ એમ જાણીને છાનો માનો, ધામમાં પેસવા જાય; જાણી જોઇને ધત્રાષ્ટરે, ધરી જેષ્ટીકાય ॥ ૫૨ ॥ એટલે ભીમને ક્રોધ વ્યાપ્યો, કાકાની ઉચકી લીધા; જેષ્ટીકા સૈત ઉપાડીને અળગા ફેંકી દીધા ॥ ૫૩ ॥ પછી પોતે ધામમાં પેઠો, ગયો સાતમે માળ; મોદીક જોયા ઠારેલા ત્યાં, ખુશી થયો સતી બાળ ॥૫૪॥ ઓ વીશ્વંભર વિશ્વનાપતી, વિશ્વનુ કષ્ટ કાપો છો, કીડીને કણ હાથીને મણ, જોઇએ તેમ આપોછો. ॥૫૫॥ એવી સ્તુતી કરીઊલટધરી, બીરાજ્યો તે ઠામ, ઢીલુ ધોતીયું પેટનું કીધું, લીધુ શીવનું નામ ॥૫૬॥ ॥ વલણ॥ નામ લીધું શીવજી તણું, થઇ જમવા ઇચ્છાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સાંભળજો શ્રોતાય ॥

કડવું ૫૯ રાગ ધ્રાવડી દોહરાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ખાવા બેઠો સુત સતીનો શીવ શીવ શબ્દો ભાખે, એકેક ભુજમાં વીસ વીસ લાડુ, લેઇને મુખમાંનાંખે ॥૨॥ નવાણું મણ મોદીક ખાધા, રૂવે રૂદે ચઢયું ઝેર, લોચન થયાં લાલાં પીળાં, આવી વીશની લ્હેર ॥૩॥ ફેણફીસાટા મોઢે આવ્યા, પ્રાણ બ્રમાન્ડે ચડીયો, સુદ્ધી બુદ્ધી કાંઇ રહી નહી ઢળીનેધરણ પડીયો ॥ ૪ ॥

મુખમાં લાડુ હાથમાં લાડુ, ફાટી ગયેલી આંખ્યો; કાષ્ટ સરીખું શરીર થયું, બમણે મ્હોંપર માંખ્યો ॥ ૫ ॥ આંધળાને નાંખી દીધેલો બેઠો છે એટલે જઇ; ફરી રસોઇ કરવા માંડી, કૌરવોને તહી ॥૬॥ કૌરવ આવ્યા ભોજન કરવા, કોપે ચઢીયા અપાર; દુરીયોધન કહે એરે નારી,કેમ લગાડો વાર ॥૭॥ ભાનુમતી કહે સાંભળો સ્વામી, રંધાઇ રહ્યુંતું બાધું; આવ્યો ભીમસેન ગાંડીયો, એણે પડતુ નાંખીને ખાધુ. ॥૮॥ આતો ફરીથી રાંધવા માંડયું, અમારો શો વાંક; ખાઇને ટપલા મારી ગયો શું કરીએ અમે રાંક ॥ ૯ ॥ દુર્યોધન કહે કરો ઉતાવળ; નહીતો લોકાચાર નડશે;ખાઇ પીને સૌ પરવારો,રડવું કુંટવું પડશે. ॥૨૦॥ એમ કહીઉતાવળ કીધી, ભોજન કીધું સાર;પછી ભીમની તપાસ કરવા,નીકળીયાજણ ચારા॥૧૧॥દુસ્યાશન શકુની કરણ, ચોથો દુર્યોધન;ચાલ્યા ચાલ્યાચારે આવ્યા, તાત તણે ભોવન. ॥૧૨॥ જેષ્ટીકા ઝાલી અંધ બેઠો,તેને પુછયું કર્ણ; ધત્રાષ્ટર કહે પેઠોછે ઘરમાં, પામ્યો હશે મરણ ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધન કહે જાઓ પીતાજી,તમે તો મ્હારે ઘેર; ખાઈ પીને પરવારી લેજો,કરીએ શબની પેર. ॥૧૪॥ ધત્રાષ્ટર કહે સબ ભીમ કેરૂં,સંતાડજો કરી ઠીક,જો કદી જગત જાણશે તો,કહેવાશે ધીક ધીક. ॥ ૧૫ ॥ એમ કહીને આતો ચાલ્યો, રહ્યા ચાંડાળ ચાર; ધીરે રહીને મ્હેલ તણું ત્યાં હડશેલી જોયું દ્વાર ॥૧૬॥ તો મહીલી દીઠી સાંકળો, ઉતાર્યાં ચણીઆરાં; નીચેનોભાગ તપાસી જોયો, કુકર્તના કરનારા ॥ ૧૭ ॥ માંમો કહે માળાપર ચાલો, એરે દુરીયોધન; છત્રપતી કહે આગળ થાતું, દીનમણીના તન ॥ ૧૮ ॥ કરણ કહે નહી કામ મારૂં, મામા મ્હોટા તે શોભે, મામો કહે કામ દુસ્યાસનનું એમ ચારે જણ થોભે ॥ ૧૯ ॥ પછી મામાયે મારગ કાઢયો, એક એકના કર ઝાલો, જોડે મરવું વિવા તુલ્ય ગણવું, નીસરણી પર ચાલો ॥૨૦॥ એમ કહીને જોડે ચાલો, મન તણો વેમ ખુઓ, દાદરમાં ઉભા રહીને, ચારે દીશા જુઓ. ॥ ૨૧ ॥ પછી તે ઊપર ચડે જોતા જોતા જાય; ભીમ તણો ભય છે બહુ મનમાં,થરથર કંપેકાયા॥૨૨॥ એવા ચાલે કાઇ ન હાલે, મનમાં કરે મનસુબા; સાતમા માળની નીસરણીમાં છેવટ જઇને ઉભા ॥૨૩॥ ભીમ પ્રચંડ પડેલો દીઠો, રહયા છે અન્યોઅન્ય ઝાલી; એવે વાયુ બ્હારનો આવ્યો ભીમ તણી મુછ હાલી ॥ ૨૪ ॥ એટલે જાણ્યું જીવતોછે, હૈયામાં હડબડીયા; નાસવા ગયા નીસરણીમાં, એક એક ઉપર પડીઆ. ॥ ૨૫ ॥ ભાગ્યાં ઠાઠા કુટાયાં કાઠાં, બોલ્યો રાજા કરણ, મરો મુરખો મુજને પાડયો, પામ્યો છે ભીમ મરણ;

॥૨૬॥એમ કહીને આગળ થયો, સાતમા માળમાં પેઠોઃ વાયુ નંદન વર-કોદરની, પાસે જઇને બેઠો ॥૨૭॥ ભીમને દેખી આંસુ આવ્યાં, આ શું ભુડું કીધુ; દયા ઉપની ઉર વીશે, કયાં વીશ આને દીધું ॥ ૨ ૮ ॥ છે દયાળું ને સત્યવાદી, સુર્ય તણો એ બાળ; ચાન્ડાળોનો સંગ કરીને, કહેવાયો ચાન્ડાળ ॥૨૯॥ પણ પુરણ પસ્તાયો મનમાં, એવે ગયો શકુની; પછી દુરીયોધન દુશ્યાસન, પાસે ગયા બેઉ ખુની. ॥૩૦॥ ભીમને જોયો મરણ થયેલો દુષ્ટ ઘણી દાજ ધારે; મુએલાના રૂદીયાપર બેશી, ગાલમાં ગોદા મારે ॥૩૧॥ ઓ ભીમડા તેં બહુ માર્યા છે,તેનું વળ્યુ હવે વ્હેર;કરણ કહે મુઆને શું મારે, કરો સંતાડવા પેર ॥૨॥ આ વાત જો કોઈ જાણશે તો, વરતાશે હાહાકાર; કાળુ મોઢું થાશે સહુનું, હવે તો ન કરો વાર ॥૩૩॥ દુશ્યાશન કહે શબ ઉતારો,નહિ તો થાશે જીવ ખાટો; છેકજ નીચે શબ લઇને, ઓરડાની મહી દાટો. ॥૩૪॥ કરણ કહે ગુપ્ત ગાડામાં ઘાલી લ્યો ગામ બ્હાર; ગમે તેવો તોહ્યે બંધુ માટે, કરો અગની સંસ્કાર. ॥ ૩૫ ॥ શકુની કહે સૌ મુરખા છો, કામ બતાવું સ્હેલ; જુમનાજીના કીનારા ઉપર,છે આપણો આ મ્હેલ ॥૩૬॥ જુમનાજીવાળો ધોરોપાડો, તે પછી મડદુ લેવું; કોઇના જાણ્યામાં નવ આવે, પાણિમાં ફેંકી દેવુ ॥૩૭॥ મધ્વર માંછલી ખાઇ જવાનાં, બતાવું તે કરી જુઓ; કદાપી મડદુ જડશે તો, કહેશે કે ડુબી મુઓ ॥ ૩૮ ॥ નાહાવાની બહુ ટેવ હતી તે, ડુબી મુએલો ભેમ; જો દુરીયોધન ઉપાય માહારો, જે જે બતાવું તે કેમ ॥૩૯॥ જો માહારે ઉપાયે મરણ પામ્યો, કેવો નાંખ્યો છે મારી; દુરીયોધન કહે મામા તારી, બુદ્ધીની બલીહારી ॥૪૦॥ જુમનાજી ભણી ભીંતડુ પાડ્યું, નાંખવા થયા ત્યાર; ભીમની ભુંડી દશા બેઠી, જાણ્યું જુગદાધાર ॥૪૧॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ એમ વીચાર્યું, સેદેવનું વેણ નડશે; બ્રમાંડ જીવ છે ભીમ મરે તો, મારે મરવું પડશે ॥ ૪૨ ॥ એમ જાણી પુરૂષપુરાણી, ચીંતાતુર થયા એવ; પ્રેરણા કીધી પ્રેરક પ્રભુ, બોલાવ્યો વાયુ દેવ ॥ ૪૩ ॥ એટલે વાયુ દેવતા આવ્યો, બોલીયા જુગજીવન; જા વણ મહોતે મરણ પામે, ભીમસેન તારો તન ॥૪૪॥ જુમનાજી પર જૈ રહે ઉભો, હોંશીયારી ઘણી રાખી; દુષ્ટો ફેંકે તવ ડાબે પાસે, જુમનામાં દેજે નાંખી ॥૪૫॥ તો તારો સુત ઉગરવાનો, કહી કર્યો વીદાય; આવી વાયુ દેવ ઉભો રહ્યો, છે અંધનો મહેલ ત્યાંય ॥૪૬॥ એવામાં તો ચાર ચંડાળે, મડદુ ગબડાવી લીધુ; કીનારે લાવી બળ કરીને, તર્તજ ફેંકી દીધુ ॥૪૭॥ વાયુ દેવનો દીકરો તે, વાયુએ ઉચકી લીધો;

અવળ સવળ કરીને ડાભે, પાસે ફેંકી દીધો. ॥૪૦॥ વજર પાસુ પ્રથવી પર પડયું, પ્રથવી ફાટી તતકાળ; પ્રથવીમાં ઉતરીયો તે, જઇ પડયો પાતાળ. ॥૫૯॥ પાતાળમાં વજરેસ્વર મહાદેવ, વજરનેડેરે અડીયો,ડેરા ઉપર અથડાઇને એ, ઓટલા ઉપર પડીઓ ॥૫૦॥ જો વચમાં વજર ન આવે તો, ઊતરે સાત પતાળ; પણ વજર વચમાં આવીયુંતે, અચકયો સતીનો બાળ. ॥ ૫૧ ॥ વળણ ॥ અચકયો બાળ સતી તણો, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, મહાદેવમાં શું થાય.

કડવું ૬૦ રાગ ચોપાઈની છાયા.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; છે પાતાળમાં એક નાગ, તેને દીકરી શુભ સોહાગ. ॥ ૧ ॥ હતી પાંચ વરસની એ તન, ત્યારથી કરે શીવ પુજન;પુંજે વજ્રેશ્વરને એવા, માગે સ્વામી કરીને શેવા ॥૨॥ થઈ એકાદશ વર્ષની જ્યારે, ધારી પીતાએ પરણાવા ત્યારે; કન્યાએ કહ્યું ન મરો મથી,શીવનાવર વીના વરવાની નથી ॥૩॥ દેશે મહાદેવજી વર જ્યારે, વરૂ તે વરને હું ત્યારે; એમ કહી નહી વરી નાથ,તેથી કળકળે માત તાત. ॥૪॥ થઈ સોળ વરસની નાર, માત પીતા લડયા તે વાર; દીકરી વગોવી અમ કુખ, કુંવારીનું ન જોઇએ મુખ॥૫॥ પડયો ભીમ જે દાડે તે દાડે, થયો કલેશ ઘણો આક આડે, કન્યા ક્રોધ ભરેલી ચાલી, શેવા સામગ્રીની છાબ ઝાલી ॥ ૬ ॥ વજ્રેશ્વર મહાદેવમાં પેઠી, પુજન કરવાને રડતી બેઠી, સેવા કરી બોલી એમ નારી;થાવો પ્રસન ત્રીપુરારી. ॥૭॥ નહી તો જીભ દંતથી કાપું, હું તો સ્ત્રી હત્યા તમોને આપુ; તવ શીવજીએ કરી દયા, કલેશ જોઇને પ્રગટ થયા. ॥ ૮ ॥ શીવે કહ્યું માગી લે તું નાર, કન્યા બોલી આપો ભરથાર, તવ શંભુએ મેલ્યો શીશ હાથ, દેરા પુઠે પડયો તારો નાથ. ॥ ૯ ॥ વેણ સાંભળતાં મન મોહ્યું, દેરા પુંઠે કન્યાએ જઈ જોયું; દીઠો મરણ પામેલો નાથ, એણે મનમાં વિચારી વાત. ॥૧૦॥ આતો પ્રથવીનો છે નર કોય, દીસે મરણ પામેલો હોય; પ્રાણ બ્રહ્માંડે હોય કદાપે, શંભુ મરણ પામેલો ન આપે. ॥ ૨૧ ॥ મારા મન તણો સંદેહ ખોવું; જીવતો કે મુએલો જોવું; લાવી ઠરેલું ઘરત તે દીશ, મુકી જોયું ત્યાં ભીમને શીશ ॥ ૧૨ ॥ થયું ઉસ્ણ કન્યા વદી વાણ એના ખોળીયામાં હજી પ્રાણ; કોક શત્રૂએ કીધો છે કેહેર; એને ખવરાવી દીધું છે ઝેર ॥ ૧૩ ॥ ગઇ દોડતી તાતની કને

શીવે સ્વામી આપ્યો આજ મને; પડયો છે શબ તુલ્ય શીવ દેરે, નથી સુધસાન ચઢેલે ઝેર ॥ ૧૪ ॥ તમો આવીને વીશ ઉતારો, આપ્યો શીવે તેતો સ્વામી મારો, તવ વાસુકીને એનો ભાઇ, આવ્યા શીવને દેધરે ધાઇ ॥૧૫॥ રખાવ્યા ભીમના પગ સીધા, પછી બે અંગુઠે ડંશ દીધા; ડંશ દઇ વીશ ચુશ્યુ તમામ, નાગ બોલ્યો તે ઠામ. ॥ ૧૬ ॥ હાંઇ બેશી રેહેજે તું બેહેની,હવે જાગૃતી થવાની એની; અમો આગળ જઇએ ઘેર, કરીએ સહુ વીવાની પેર. ॥૧૭॥ બે ઘટીકાએ બેઠો એ થાશે, તેડી લાવજે આપણે અવાસે;એમ કહી થયા વીદાય, ભીમ પાસે રહી કન્યા. ॥૧૮॥ સત્ય કંથ માન્યો તે દહાડે, વસ્ત્ર વતી મક્ષીકા ઉરાડે; બે ઘટીકાએ પ્રાણ ઉતરીયો, નશો નાડિ રૂવાડે પસરિયો. ॥ ૧૯ ॥ આવી શુદ્ધ ઊતયો જીવ હેઠો, મરડી આળસ ભીમ થયો બેઠો, જોવા લાગ્યો એ ચારે દીશાય, અરે હું હાંઇ આવ્યો છું કયાંય ॥૨૦॥ હવે ગામની શોધ કયાં કહાડું, કયાં ગયું ઘર કયાં લાડુ; કયાં ગયુ કાકાનું ઘરબાર, શાનુ દેહરૂં ને આ કોણ નાર. ॥ ૨૧ ॥ તવ નારીએ જોડયા બે હાથ, તમે શું જુઓ સ્વામીનાથ; નથી પ્રથિવ આ તો પાતાળ, હાંઇ નાંખ્યા કોઈ ચંડાળ ॥૨૨॥ કોઇ શતરૂએ કીધો કેહેર, દીધું હતું તમોને ઝેર; તેતો મુજ ગરજ કારજ કીધું, મારા તાતે વીશ ચુશી લીધું ॥૨૩॥ હુંતો શીવનું વરદાન પામી, તમોને આપ્યા મુજ સ્વામી, ભીમે કન્યા રૂપાળી ભાળી, જાણ્યું મનમાં હું ભાગ્યશાળી ॥૨૪॥ કહે કન્યા ચાલો મુજ ઘેર. કરે મુજ તાત પરણાવા પેર; એવું સુણી ઊભો ભીમ થાય, ઘેર તેડિ લાવી કન્યાય.॥૨૫॥વાસુકી નાગે આપ્યું આસન, કરો જમાત્ર ઘર પાવન; ભીમ કહે બોલો વિચારી મ્હારે નથી પરણવી નારી. ॥૨૬॥ તવ નાગે નીસાસા મુકયા, તમ જમાત્ર તો થઇ ચુકયા; પુત્રી વગર વર્યે વરી ચુકી, હવે કયાં જશો એને મુકી. ॥ ૨૭ ॥ ભીમ કહે દયા આવી ઘણી, પણ શું આપશો પેહેરામણી; નાગ કહે કહો સુણી લેઇએ પણ પાછા જવા નહી દઇએ ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે લ્યો પુણ્યના લ્હાવા, માગુ પેહેરામણીમાં ખાવા; એમ સુણી સહુ નાગ હશિયા, એવું કેટલું ખાધાના રશીયા. ॥ ૨૯ ॥ તમે ખાવાના શું ખઇ ખઇને, કહ્યું ત્રણસે મણ બે વાર થઇને; સુણી ભાગી વાસુકીની હામ, આતો વેચવું પડે ઘર ગામ. ॥ ૩૦ ॥ ત્યારે બોલીયા નાગ તમામ, પુંજી પાતાલની શું કામ કરો કબુલ ખાવા દેવું, ત્યારે કબુલ કીધું એવું. ॥ ૩૦ ॥ વલણ ॥ કબુલ કીધું ભીમને, તવ સતી સુત હરખાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચ-

રે પ્રથ્વીમાં શું થાય ॥

કડવું ૬૧ રાગ સામેરી દોહરાની ચાલ.

વૈશંમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ હસ્તીનાપુરમાં મધ્યાન થયા, કુંતાએ કીધી રસોઈ; ધરમને કહ્યું ચાલો બેટા, જમવાને સહુ કોઇ ॥૨॥ ધરમ કહે સવારનો મા, ભીમ નથી દેખાતો; એના વીના હું જમવા ન બેસું, હરનીસનો નીમ આતો ॥ ૩ ॥ કુંતાજી કહે શોધી કહાડો, તવ ચાલ્યા ત્રણ વીર; બાગ બગીચા અખાડા જોયા, જોયું જમુના તીર ॥ ૪ ॥ જ્યાં જ્યાં જવાના ઠેકાણા એના, ત્યાં કીધો તપાસ; કોઇ જગે ભીમને નવ દીઠો; સર્વે થયા ઉદાસ ॥૫॥ કુંતાજી કહે જાવો બેટા, દુરીયોધનને આવાસ; એટલે એના સેવક મોકલી, કરાવશે તપાસ ॥૬॥ એટલે ધરમ અરજુન ચાલ્યા, ગયા સભાની માંય; દુરીયોધન કહે આવો ભાઇ, કેમ પધાર્યા હાંય ॥૭॥ કદી નહી ને તે દાડેતો, માન્યે દીધું આસન; કેમ પધાર્યા, કેમ પધાર્યા, કહો મમ બંધુ જન ॥ ૮ ॥ ધર્મ કહે કે મોટા બંધુ, ભીમ ગયો છે ખોવાઇ; સવારનો દેખાતો નથી, ખોળીને આવ્યા હાંઇ ॥૯॥ ગૈ કાલનો એ છે અપવાસી, સવારે ભુખ્યો થયો; માતાએ મધ્યાને ખવરાવવું ધાર્યું, માટે એ રીસાઇ ગયો ॥ ૧૦ ॥ દુર્યોધન કહે શા માટે એને, ખાવા ન આપ્યું તમે; શી ખોટ તમારે આવતીતી, મોકલીએ સૌ અમે.॥ ૧૧ ॥ કુંતા ડોશી છે બહુ ડાહ્યાં, બોલેલાં મશે મશે; રીશનો ભર્યો દેહ તજે તો, મોઢું કાળું મેશ થશે.॥૧૨॥ એમ કહીને દોડતો આવ્યો, લાવ્યો શકુની સાથ; ધાંટા કાઢતો ને બરબડતો, ગયો જ્યાં કુંતામાત. ॥૧૩॥ ઓરે કાકી તમે ન મુઆં, કીધો સોર બકોર એકાદશી કરાવી, નકર કષ્ટ તમે તો, આજ જમવા ન આપ્યું શું કરિએ અમે તો ॥૧૫॥ ભીમ ભુખાળવો, રીસનો માર્યો, રખે કરે આપઘાત; તો શું બતાવીએ મોઢું જગતમાં, વીચાર કરી લ્યો માત. ॥૧૬॥ ઓથ અમારી ભાગી પડે સૌ, વદો એવાં વચન; કુંતાજી ઠપકો સાંભળીને, કરવા માડયું રૂદન. ॥ ૧૭ ॥ શાહુકાર કુંતાજી ઉપર ક્રોપ કરે બહુ પાપી; ધાંટા કાઢીને શકુનિ બોલાવ્યો, દુષ્ટે રજા એમ આપી.॥૧૮॥ બોલાવો શસ્ત્ર સ્વાર ઘોડાના, વન સોધે ઠેરોઠેર; નગ્રમાં હજાર શેવક છો

રો; જડતી લો ઘેરઘેર ॥૧૯॥ એકસો ઢીંમર લોક બોલાવો, જુમનામાં નાંખો જાળ; ન્હાવાની એને ટેવ ઘણી તે, બુડી મરે કોઈ કાળ ॥ ૩૦ ॥ એવી રીતે શોધ કરવા કાહાડયા; જ્યાંને ત્યાં ગાભરો ફરે, કુન્તાએ જાણ્યું સપુત સગા વણ,આટલું તે કોણ કરે ॥૨૧॥ જગતમાં ભલાઇદેખાડવાને, કરે દોડદોડ ઝાઝી; આંસુડાં કાહાડે દુઃખ દેખાડે,મનમાં બહુ રાજી ॥૨॥ એમ કરતાંતો રૂજની પડી,તેમતેમ હાહાકાર; ભીસ્મજી આવ્યા વિદુર આવ્યા, આવી કૌરવની નાર ॥ ધત્રાષ્ટર ગાંન્ધારી આવ્યાં, સર્વ બેઠાં મળી ટોળે;ગામમાં ઘેર ઘેર શેવકો,ખુણા ખોચરાખોળે ॥૨૪॥ઢીમ્મર સોધે જમુનાજીમાં,વનમાં સોધે સ્વાર; કુન્તાજીકને સર્વ મળીને કંઇકંઇ કરે વિચાર ॥૨૫॥ એવે સમે પાતાળ વિસે, મંડપ રચના કીધી; ભીમને બેસાડયો બાજઠ ઉપર કન્યા પધરાવી દીધી ॥ ૨૬ ॥ પાતાળના નાગ પાસેજ બેઠા; ગોર બીરાજ્યા માંય; નાગકેરી નાગણીઓ તે, ગુણી અલ ગીતાં ગાય ॥ ૨૭ ॥ વળણ ॥ ગુણીએલ ગીતાં ગાય છે, પરણે સતી સંતાન; વ્યાસ વલ્લભ વદે વાસુકી, દે છે કન્યાદાન.

કડવું ૬૨ રાગ રેણીની.

ત્યાં તો સમે વરતે સાવધાન, શોભા ધરેણી રે; દેછે વાસુકી કન્યાદાન ॥ સોભાગ્ય ॥૧॥ પેહેલો હસ્ત મેળાપક થાય ॥ સો ॥ તેમાં વેદના મંત્ર ભણાય ॥ સો. ॥૨॥ ત્યાં તો પાડી પટોળે ગાંઠ ॥ સો ॥ વરમાળ આરોપી કંઠ ॥ સો ॥ પછી પહેલું મંગળ વરતાય; ॥ સો ॥ તેમાં દાશીઓ અરપણ થાય. ॥ ૫ ॥ ત્યાંતો ત્રીજું મંગળ વરતાય, ॥ સો ॥ તેમાં ભોમીના દાન દેવાય ॥ સો ॥૬॥ ચોરી ચોથું મંગળ વરતાય॥સો॥ તેમાં ભંડાર સહીત અપાય, ॥ સો ॥૭॥ પછી રૂપૈઆ વીંટીઓ રમાય, ॥સો॥ બેઉ લાગ્યા ગોત્રજને પાય ॥ સો ॥ ૮ ॥ સઘળી વીધીથી વરી કન્યાય ॥ સો ॥ પછી નરનારી ગયા મ્હેલમાંય, ॥૯॥ વલણ, નરનારી મહેલમાં ગયાં, બોલ્યો કુંતી તન; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે માગ્યું ભીમ ભોજન.

કડવું ૬૩ રાગ સાખીનો દો રો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય. વીસ્તારી તજને

સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમે માગ્યું ભોજન કરવા, નારી રહી નહી જોઈ; ધણીછે આતુર એતો ચાતુર, કરવા લાગી રસોઈ ॥ ૨ ॥ શીખંડ પુરીનું જમણ કીધું, સાથે સામગ્રી ઝાઝી; મેથીની ચોળાઇની કંજરીની, તાંદરજાની ભાજી ॥ ૩ ॥ દોડીની કુબીની પું- આડની ને, ગળજીભીની વઘારી; ચીલની ને પોઇની ભાજી સવાની છમકારી. ॥ ૪ ॥ આળુના પત્રના વાટા વળેલા, છે લાંબા અદગજીયાં; કોળાનાં કેળાનાં રાતા રતાળુનાં, દુધીનાં ભાવતાં ભજીયાં ॥ ૫ ॥ રાણનું રાઇતું રાઈ ચઢાવી, ત્યાર કર્યુ તતકાળ; બાજઠ થાળી વાડકા મુકયા, મુકયો કનકનો થાળ ॥૬॥ જળની ઝારી આપી નારી, પતી માન્યો ભ- ગવાન; ઉષ્ણોદકથી વ્રકોદરને, પ્રેમે કરાવ્યાં સ્નાન. ॥ ૭ ॥ પછી બેઠો ભીમ બાજઠ પર પ્રમદા પીરશ્યો થાળ; સામગ્રી સહુ જોઇને રીજ્યો, શુભ સતીનો બાળ ॥ ૮ ॥ ક્ષુધા લાગી છે અતી ઉદરમાં, નારીએ આજ્ઞા દીધિ; ભીમે જાણ્યું કયાં કોળીયા ભરૂ, સામગ્રી ભેળી કીધી ॥૯॥ થાળ મોડે માંડી પી ગયો, માગ્યું બીજી વાર; પાત્ર લાવિને ઠાલવી દીધાં, રાખ્યું નહી લગાર ॥ ૧૦ ॥ તે પણ નારી બોલી ચોળ્યું શું સ્વાદ સર્વ જણાશે; ભીમ કહે મ્હારા મોઢામાં, જુદેજુદુ થઇ જાશે. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહીને આરોગી ગયો, ભીમ વદયો વચન; અરેરે હું જમી ગયો તું, કરીશ શું ભોજન ॥ ૧૨ ॥ નારી કહે તમે જીવ ન બાળો, રાંધીશ બી- જીવાર; ભીમ કહે કરો ભેગા ભેગી, ભુખ રહી છે લગાર ॥ ૧૩ ॥ એમ કહીને ફરી રંધાવ્યું, જમ્યો બીજીવાર; ખાધું પીધું આનંદ થયો, માં- ડી રહયો સંસાર ॥૧૩॥ ભામની મળી ભોજન મળ્યું, આનંદ ફંદમાં ફુલ્યો; માત ભ્રાત કુટુંબ કબીલો, ઘર ગામ સઘળું ભુલ્યો ॥ ૧૫ ॥ ઇ- શ્વર કૃપા એવિ બનીકે, નારીને ગર્ભજ રહયો; પ્રથવિમાં રૂજની ગઈ પણ, ભીમ ભેગો નવ થયો. ॥ ૧૬ ॥ તેરસનું વહાણું વહાયું તવ, સર્વ થયા નીરાશ; વસ્તીમાં વનમાં જળમાં જડયો નાહિ, સરવે મુકી આશ. ॥૧૭॥ તવ સેહદેવને પ્રશન પુછયું, પોતે કુન્તા સતી, ભીમસેન પ્રથ્વીમાં છે કે નહી, સેહદેવે કહ્યું મા નથી ॥ ૧૮ ॥ જેવું પ્રશ્ન તેવું ઉત્તર, આપ્યો સેદેવ જોશી; વિપ્રીત વચન સાંભળીને, રડવા લાગ્યાં ડોશી ॥ ૧૯ ॥ ॥ વલણ ડોશી રડવા લાગીયા, ધરમે નાંખી ચીસ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કુટે છાતી શીશ.

કડવું ૬૪ રાગ બીલાવરી છાયાનો.

કુંતાજી વલવલેહો, રૂએ ભોળી ભામની; પ્રથવીમાં પડતી હો. પાંડુ કેરી કામની ॥ ૧ ॥ ઓ લાડકવાયા હો, દીકરા તેં દગો દીધો; એ જબરા જાયા હો, આજ કાળો કહેર કીધો ॥ ૨ ॥ પીખાવ્યાં તે પળીયાં હો, કીધાં ઘર ધુળધાણી, ચાર તો બંધુ હો, તેની દયા નવ આણી ॥ ૩ ॥ ભીમ ભુખાળવા હો, ભવીશ મારૂં ભુસાયું; ફાળ પાડી પેટમાંહે, રૂધીર બધું ચુસાયું ॥૪॥ શીશ બહુ કુટેહો, છુટેધાર રૂધીરતણી હરખ હૈયાનાહો,બેટા તેં નાંખ્યો હણી ॥૫॥ ઓ દુશમન દૈવડાહો, ખરૂં રત્ન કયાં ખોયું; હું નીરભાગણીનાહો, સામુ કેમ ના જોયું ॥૬॥ હીરો હડતાયો હો, સરવનો પાળનારો; ખરો દીવો બુજ્યોહો, સકળ કષ્ટ ટાળનારો ॥ ૭ ॥ હતું મારૂં રમકડું હો, રીસાઇને કયાંરે ગયું; નડી કોઇ કરણી હો, કરમ વીજોગી થયું ॥ ૮ ॥ કયાં કયાં તુને શોધુંહો, સોધુંતોયે કયાં તું મળે; લઇ ગયા જમડા હો, મ્હારૂં પેટ પાસુ બળે ॥ ૯ ॥ વણી ખેપ રાખીને હો, ન્હોતી દેતી કૈં જાવા; નીત્ય રડી રડીને હો ખાઉધરા તું માગતો ખાવા ॥ ૧૦ ॥ માને ગયો મુકી હો; કેમ દયા નવ આવી; રજળાવ્યું ઘડપણ હો, નાહો કેમ રીસાવી ॥ ૧૧ ॥ કયાં કયાં પોકારે હો જ્યા ત્યા જર જોડાવું, બાંધ્યો હોય કોઇએ હો; તોહે તને છોડાવું ॥ ૧૨ ॥ આતો કયાં છોડાવું હો દીકરાજી દન રૂઠયો, જન્મ્યો માને બાળવા હો, સુત થઈ શત્રૂ ઉઠયો ॥ ૧૩ ॥ સદા રાખી બળતી હો, ઉઠે છે હૈએ હોળી; શું જાણું થશે આવું હો, ભટકતી થઇ ભોળી ॥ ૧૪ ॥ કંઇ હો સંતાએલા હો, દેખું તો વીજોગ ભાગે; જાણે તું નજરકને હો, ભોવનમાં ભણકારા વાગે ॥ ૧૫ ॥ લાંબા પોહોળા પોચતા હો, કલેવર કયાં પાડયું; મ્હોટા ધરમ રાયે હો, અતી કલપાંત માંડયું, કહાડે કેશ શીશના હો, ચામડી ચુંટી નાંખે; ચક્ષુ ચુવે ચોધારે હો; ભાઇ ભાઇ મુખે ભાખે ॥ ૧૭ ॥ વીરા વીપત વેળાના હો, બંધવા તું બહાર ગયો; ભલુ તને ગમશે હો, કઠોર કાળજાનો થયો ॥ ૧૮ ॥ એમ બહુ રૂવે હો, શરીરને પછાડે, દંત જીભ લેડે હો, શીશ ફોડી રૂધીર કાડે ॥ ૧૯ ॥ રડે અરજુનજી હો રડે છે શેદેવ જોશી. રડે ઘણો નીકુળ હો, થઇ છે બાવરી ડોશી ॥ ૨૦ ॥ છાતી છોળ્યો છુટે હો, કુટે પાન્ડુની કામની; એને રડતી દેખી હો, રૂવે પ્રજા ગામની ॥૨૧॥ રૂવે વ્રધ જોબન હો, રૂવે બાળક બાળુવા; વાવલીયો ન વાયે હો; સ્થંભી ગયાં ઝાડુવા ॥ ૨૨ ॥

ઘોડા ઘાસ ખાય નહી હો, એવું રૂદન આરંભ્યું; ભયંકર કલેશથી હો, જુમનાનું જળ થંભ્યું ॥ ૨૩ ॥ રડે સ્નાન ગામના હો, સ્મશાન સરખું ભાસે; વાદળાં છવાયાં હો, ગગનમાં ચોપાસે. ॥ ૨૪ ॥ વળણ ॥ ગગન છવાયાં વાદળાં, થઇ ભોમી ભયંકાર; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, કલેશ થયો અપાર. ॥

કડવું ૬૫ રાગ સોભ ગ્યનો.

વૈયમ પાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ હાહાકાર બહુ વરતાયો, રડે છે ભીસ્મ વિદુર; આંધળો અતીશે આક્રંદ કરે, હર્ખ ઘણો છે ઉર. ॥ ૨ ॥ ગાન્ધારી ઘણું કુટવા લાગી, કુટે કૌરવ નાર; સારૂં દેખાડવા જગત વીશે, રડે સૌ અંધ કુંવાર. ॥ ૩ ॥ દુરીયોધને જુલમ માંડયો, કુટી ભાગે શરીર; મોટે બરાડે શીશ પછાડે, કુટીને કાઢયું રૂધીર. ॥ ૪ ॥ સૌ કરતાં એણે જુલમ માંડયો, જુએ મનુશનો સાથ, શકુનીને શુશરમા તે, ઝાલી રાખે છે હાથ. ॥૫॥ તેમ તેમ પાપીને તાન આવે, દુનીયા દોરંગી જુએ; લોકો વાતો કરવા લાગ્યા, અરેરે રાય બહુ રૂએ. ॥૬॥ છત્રપતીપર ભીમ કરતોતો, જ્યારે ત્યારે બહુ કેહેર; હજી તે વાતનું દુરીયોધનમાં; નથી દેખાતું ઝેર. ॥૭॥ એમ ઘણા જન કહેવા લાગ્યા, હરખ્યા પાપી મનમાંય; દુરીયોધન કહે ગમે તેવો, તોએ બંધુ પોતાની બાંહ્ય ॥૮॥ ઘણું આક્રંદ તે દન ચાલ્યું, સાંજે કીધું સ્નાન;ત્રણ દનના અપવાસથયા,થયા મર્ણ સમાન. ॥૯॥ બળાત્કારે ભીસ્મ વિદુરે, સમજાવ્યા કુંતીતન, કુંતા સહીત સોધ કરીને ખવરાવ્યું તવ અન. ॥ ૧૦ ॥ ચૌદશે ચોથો દીવસ થયો,એકલાં કુંતાજેવાર;દુરીયોધનને પેર પુછવા બોલાવ્યો તેવાર.॥૧૧॥ પછી પુછયું ઓરે બેટા, મરણ પામ્યો ભેમ; એનો ક્રિયા ખરચ જોઇએ, કહો કરીશું કેમ.॥૧૨॥ અમ પાસે નથી પૈસાપુંજી; તું મોકલે તે ખઇએ, અમે નીરધન પડયાં ભાઇ, તારે આશરે છૈએ. ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધન કહે એમ કેમ બોલો, કહો તેવું વાપરવું; એની પુરણ કીયા કરીને મ્હારે તો નિસ્ચે મરવું. ॥૧૪॥ કુંતાજી કહે બેટા તુજથી ઉજળા છૈએ, પ્રભુ કોપ્યો ત્યાં ઉપાય શોછે, શાંતી રાખી રહીએ. ॥૧૫॥ છત્રપતી કહે સાંભળો માતા, પત્ર લખું દેશોદેશ, મ્હારા ભાઇને રડવા માટે, આવે સર્વ નરેશ. ॥૧૬॥ વાવરૂ ખરચુંને ખવરાવું, શાન્તી વળે મને ત્યારે; ભાઇ પુંઠે

વરે નહી તો, શું કરવું મન મ્હારે ॥૧૮॥એમ કહીને મામાને બોલાવ્યો, લખી તેડા સરવત્ર; કુન્તાજી કહે પ્રથમ પેહેલા, ત્રણ લખી દો પત્ર. ॥૧૮॥ કુન્તલપુરમાં મ્હારા પીતાને, બીજો મારવાડ દેશ; શલરાજા મ્હારી શોકનો ભાઈ, માને છે ભગની હમેશ ॥ ૧૯ ॥ ત્રીજો લખો દ્વારકામાં, કૃષ્ણ બળદેવ જેહ; મ્હારા ભાઇના દીકરા છે, મમ ભત્રીજા તેહ. ॥૨૦॥ શકુનીએ તવ પત્ર લખીને, મોકલીયા તતકાળ;પછી બીજે મોકલવાને લખાવે અંધબાળ. ॥ ૨૧ ॥ સર્વ ક્ષત્રીને પત્ર પોહોંચેથી, આવવું અમારે દેશ; ભીમનો કુકવો કરવા માટે નહિ આવે જે નરેશ. ॥૨૨॥ તેનું ઘર ગામ લુંટી લેઈશું, એમ લખાવ્યું રાય; પછી શેવક લોકને આપી, કરી દીધા વિદાય ॥૨૩॥ દેશદેશાન્તર પત્ર પોહોચાડયા, દ્વારીકા પોહોચ્યો જ્યારે;બળદેવજીએ સર્વ કુટુંબને,વાંચીબતાવ્યોત્યારે ॥૨૪॥ એટલે સરવ રડવા લાગ્યાં ત્રાહ્યત્ર હ્ય કરતાં મુખ; કૃષ્ણપ્રભુ કહે કુન્તા ફોઇને, વૃદ્ધપણમાં પડયું દુઃખ ॥૨૫॥ જગત વ્હેવારે જુગજીવને ઘણું કર્યું કલ્પાન્ત; પછી સરવે સ્નાન કીધું, રહ્યા રડીને શન્ત ॥૨૬॥ તે રીતે થયું કુન્તલપુરમાં, ત્રીજું મારવાડ દેશ; હસ્તીનાપુર જાવા નીકળીયો, કુંતિભોજ નરેશ ॥ ૨૭ ॥ મારવાડથી શલરાજા ચાલ્યો દ્વારીકાંથી જદુરાય;કૃષ્ણ ને બળદેવ બે બંધુઓ, હસ્તિનાપુર પળાય॥૨૮॥ ભીમના નવમાને દહાડે આવ્યા નગ્રતણે દરવાજે; ત્યાં તે ચારે ભેગાં થયાં, રૂએ મ્હોટે અવાજે ॥૨૯॥ મ્હોડે માથે વસ્ત્ર ઓઢીને, દુરીયોધનને કાહાવે; શલ કુંતીભોજ કૃષ્ણ ને બળદેવ, રડવા માટે આવે ॥૩૦॥ તવ પથાણા પાથરીયાને, બોલ્યો શકુની એમ; ઓ દુરીયોધન કુટજે તું, રૂધિર નીકળે તેમ ॥૩૧॥ ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરજે રડજે પડજે, વાગશે તો મટાડાશે, એમ નહિ કરે તો કૃષ્ણ કપટી નિશ્ચે દગો જાણી જાશે. ॥ ૩૨ ॥ એમ કરીને એ બેઠા પથાણે, રૂએછે હૈયાં ફાટ; રડવા આવેલા તે ચારે જણા, ચાલી આવ્યા પુર પાટ ॥ ૩૩ ॥ પથાણે પેઠા સનમુખ બેઠા, નેત્ર વહે નીરધાર; દુરીયોધને કુટવા માંડયું, મુખ કરે હોકારા. ॥૩૪॥ અરેરે બંધુ કયાં ગયો તું, ભીડ વેળાનો ભાઇ;થોડીવારે રડતા રહ્યા, પ્રભુ પથાણા માંહી ॥ ૩૫ ॥ આંસુ લુછતા ઉઠયા પ્રભુજી, પોતે દિનાનાથ; દુરીયોધન શીશ છાતી કુટે, તેના ઝાલ્યા જઇ હાથ, ॥૩૬॥ ઓ છત્રપતી આ શું કરો છો, જનમે તેટલું જાય; કોઈ ઘણુંને કોઈ થોડું;તેમાં શો ઉપાય॥૩૭॥ ગએલાને નથી લવાતું, લવાયતોસહુલાવે, મુવાની પુંઠે નથીમરાતું;મરેતોએનવ આવે.॥૩૮॥માટેમીથ્યાકલ્પાત

કરો, બોલ્યા જુગજીવન; એટલે રડતો રડતો કેહેછે, રાજા દુરીયોધન ॥૪૮॥ ઓરે મ્હારાજા એ બંધુનો, વિજોગ કયારે ટળશે; ભગવાન કહે ભાવ હશે તો, ભીમ તમોને મળશે. ॥૩૯॥ સાંભળી પાપી વીસ્મય પામ્યો, મામાને સાન કરે છે; મામાએ સાન કરી કુટ તું તો મન વળાવવા કેહેછે. ॥૪૨॥ એટલે પાપી કુટવા લાગ્યો, પાખંડમાં નહી મણા; પ્રભુ કહે શીદ કુટી ભાગોછો, હજી કુટાશો ઘણા ॥૪૨॥ એમ મરમમાં મોહન બોલ્યા, પાપી ન ચેત્યો લગાર; બળાત્કારે રોતો રહયો એ, અંધ તણો કુંવાર. ॥૪૩॥ એમકરતાં થયો દસમો દહાડો, બોલ્યા સુંદીર શ્યામ, પરદેશી લોક આવશે આજે, માટે સોંપી દઉં કામ ॥ ૪૪ ॥ ધરમરાજા ભીમની ક્રીયા, કરવાની છે તમારે; અરજુન આવેલાને માન્ય દેવું,વિશ્વ તણા વ્હેવારે. ॥ ૪૫ ॥ નીકુળજી જેહ ખરચ થાયે, તે તમારે લખી લેવું;ધર્મની પાસે શેદેવ જોશી, તમારે બેશી રહેવું ॥ ૪૬ ॥ દાનને દક્ષણા જેજે માગે, તે તે તમારે દેવું; છત્રપતી બીરાજે પથાણે, તે કામ તમારા જેવું. ॥૪૭॥ એવી રીતે સહુને કામ સોંપ્યાં, પોતે દિન દયાળ; એવે સમે આવવા લાગ્યા, પરદેશી ભુપાળ ॥૪૮॥ નગ્રની બારણે તંબુ તાણી, ઉતર્યા ક્ષત્રી લોક; શીશ ઉપર સ્વેત મુગટ પેહેરે, સર્વ બતાવે શોક. ॥૪૯॥ ધરમરાયે દશા સરાવી, એકાદશી શ્રાધ કીધું; એવે થયો દન દ્વાદશને ક્રીયા કારજ ત્યાં લીધું. ॥ ૫૦ ॥ બેઠો છે પાપી પથાણામાં, રોતો આવે ત્યાં રાય; કૈંક આવેલા કૈંક આવેછે બેસે પથાણા માંય ॥૫૧॥ ધરમરાજા ક્રીયા કરે છે, બારમાને દન પોતે; સર્વ વસ્તુ ગર્થ લેઈ બેઠો, શેદેવ બંધુ હતો તે. ॥૫૨॥ શ્રાધ કરાવે ગોર ક્રપા ચાર બ્રાહ્મણ થયા છે ભેળા; સોના રૂપાની શળીથી પીંડ, વેહેરવાની થઇ વેળા ॥૫૩॥ પીંડ કરીને ગોરે કહ્યું આ, ધાતુ શળીથી કાપો; ધરમે અવળો હાથ ધરીયો, શેદેવજી શળી આપો ॥૫૪॥ શેદેવજીયે મન વિચાર્યું, અણઘટતું આ થાશે; શળી લઇ પીંડ વેહેરશેતો, સગપણ ઉતરી જાશે. ॥૫૫॥આપું ન આપું તો પણ ખોટું, વીચારમાં જીવ પેઠો, ધરમે ધાંટો કાડીને માગી, શેદેવ અવળો બેઠો. ॥૫૬॥ ધર્મ કહે શું સાંભળે નહી, કેમ કરે છે વાર; એટલે વિશેશ આડું જોયું, કોપ્યા ધર્મ અપાર ॥૫૭॥ કળકળી કુખમાં કોહોણિ મારી, કેમ તું માથું કુટાવે; તે સમે સેજ સ્વભાવ પ્રભુજી ધામમાંથી બ્હાર આવે ॥ ૫૮ ॥ જોયો તમાસો જુગજીવને, ધરમ કોપે ચડીયા; શેદેવ શામની દ્રષ્ટી મળીકે,ખડખડ હશી પડીઆ ॥૫૯॥ ધરમે બેઉનો જોયો તમાસો, પેટમાં પડયો

વ્હેમ, કહો ના કહો પણ જીવે છે, બળવંતો ભાઈ ભેમ ॥૬૦॥ વળણ॥ બળીયો બંધુ માહરો, છે જીવતો જગમાય; વ્યાસ વલ્લલ મુખ ઓચરે, સાંભળજો શ્રોતાય.

કડવું ૬૬ રાગ બેહાગનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું; આદ્યપરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ધરમ રાજાને વ્હેમ પડીયો જીવે છે ભીમસેન ભ્રાત; શેદેવ મારો ત્રીકાળ જ્ઞાની કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત ॥ ૨ ॥ બેઉ જણા નથી જેવા તેવા, જો હોય મુએલો ભેમ; જવાન જોધનો શોક ઘણેરો, હસે ડાહ્યા જન કેમ. ॥૩॥ એમ જાણીને ગોરને કહ્યું ઘેર પધારો આજ; એટલેથી ક્રીરીયા બંધ રાખો, છે મ્હારે બીજું કાજ ॥૪॥ એટલે ક્રીયા અધુરી રાખી, ગોર થયા વિદાય; શેદેવ કહે કેમ બંધ રાખી ઓરે ધરમરાય. ॥ ૫ ॥ એટલે ધરમે હાથ ઝાલ્યો, થયું મારૂં મન કાચું; ભીમસેન જીવેછે કે મુઓછે, બોલજે સાચે સાચું ॥૬॥ તુને ત્રીલોક નાથ હસ્યા, માટે વેમ પડયો મુને; એમ ભાસ્મું કે ભીમ જીવેછે, નહી તો હસવુ નાવે તુને. ॥ ૭ ॥ શેદેવજી કહે સેજ હસ્યો તો, તેમાં શું કીધું આમ; જીવ્યા ન જીવ્યાનું ભીમતણું તે જાણે સુંદર શામ. ॥ ૮ ॥ એટલ ગયા પ્રભુની પાસે, સાચી કહો મને વાત; તમે હસ્યા તેથી વ્હેમ પડયો, જીવે મ્હારો ભીમ ભ્રાત ॥૯॥ કૃષ્ણ કહે તેતો તમે જાણો; બીજું ન જાણે કોય ભીમ મુઓ એમ મુને ન લાગે, જીવતો કયાંથી હોય ॥૧૦॥ હાની હાને નાનીના એમ,વચન બોલ્યા નાથ; ધરમે જાણ્યું ગમે તે બોલે, પણ જીવે મુજ ભ્રાત ॥૧૧॥ વ્હેમ પાડીને ક્રીયામુકાવી, સાંજ લગી ધ્યાન ધરવું; જો ભીમભાઇને દેખું નહીતો, વીશ ઘોળીને મરવું ॥૧૨॥ એમ ધારીને ધરમ બેઠા વીઠલ ત્યાંથી વળીયા; શેદેવજી ને સામળીયો બે, એકાન્તમાં જઈ મળીયા. ॥ ૧૩ ॥ પછી બોલ્યા શેદેવ જોશી, સુણો અસરણ સરણ સાંજે ભીમને નહિ દેખે તો ધરમ પામે મરણ. ॥ ૧૪ ॥ આપણે કામ કથાર્યું હસીને, આજની ક્રીયા ભુલી; પાતાળમાં ભીમ જાણતો નથી, ગયો છે ઘરગામ ભુલી. ॥ ૧૫ ॥ વામા વીરને વશ બન્યો છે, બંધન એની બુદ્ધી; ભુલ્યો ભ્રાતને માત પોતાની, મુકો સામળીયા સુદ્ધી. ॥ ૧૬ ॥ કૃષ્ણ કહે કાંઈ ચીંતા ન રાખો આપણ પથાણે પેસો; ચાર ચંડાળોમાં બબે જણની, વચમાં આપણ

બેસો ॥૧૭॥ કરણુનાને શકુનીના બેસજો ઝાલી હાથ; દુસ્યાસનને હું જઇ ઝાલું, બીજો ઝાલુ નરનાથ ॥૧૮॥ એમ કહી બેઉ ચાલ્યા પથાણે પ્રભુજી કેમ જાય ચુકી; પવન પુત્રને પાતાળ વિશે, પ્રભુએ સુધી મુકી ॥૧૯॥ એટલે ભીમને સાંભરી આવ્યાં, પોતાના માત ભ્રાત, અરે રે હું ઘર ગામ ભુલ્યો; થતો હશે આંસુપાત ॥૨૦॥ નાગ કન્યાને કેહેવા લાગ્યો, તેં વશ કીધો નારી; મ્હારા બંધુ નહી ખાતા હોયે, રોઇ મરશે મા મ્હારી ॥૨૧॥ હાંઈ આવે બાર દીવસ થયા, સગપણ મહારૂં જશે; સગું વ્હાલું રડવા આવેલું, બારમું થતુ હશે ॥૨૨॥ માટે પ્રેમદા જાવું મહારે, કરી દે મુને વીદાય; બળ્યું તારૂં ઘરને બધું, મરી જશે મારી માય ॥૨૩॥ એટલે આવ્યો નાગવાસુકી, તેણેતો ગુટકો આલ્યો, કહ્યું આંખો મીચી ધારો ત્યાં પડશો, તવ ભીમે મુખ ઘાલ્યો ॥ ૨૪ ॥ નેત્ર મીચીને ધારણા કીધી, વાયુને વેગે ચડીયો; હસ્તીનાપુરથી એક જોજન છેટે જઇને પડીયો ॥૨૫॥ નેત્ર ઉઘાડી નગરના સામુ જોયું જેણીવાર, જ્યાં ત્યાં દીઠા દેરા તંબુ, મનુષ અપરમપાર, ॥૨૬॥ ભીમે જાણ્યું મને ઓળખશે સહુ, માટે કરૂં નવો બંગ, તળાવડામાં પડી આળોટયો, કાદવ ચોપડયો અંગ ॥૨૭॥ મોટું બીહામણું શરીર તેવું, કરી ચાલ્યો જાય; એવામાં રાજાનો તંબુ હતો, ભીમ ગયો તેની માંય ॥૨૮॥રાજા કહે તું કોણછે અલ્યા, કેમ આવ્યો મુકી માઝા; ભીમ કહે મુને માન આપો હું સર્વ રાજાનો રાજા ॥૨૯॥ રાજાએ જાણ્યું છે કોઈ ગાંડો,જા ભાઈ દેવું છું જાવા; ભીમ કહે દુરીયોધન કેરૂં; આવ્યો છું બારમું ખાવા ॥૩૦॥ માટે જોઇએ પોશાક મહારે.આપોતો લેઇને જાવું;રાયે જાણ્યું દુરીયોધન જાણે તો, કેશે બોલાવ્યું હાવું ॥૩૧॥ એમ જાણીને વસ્ત્ર જરીનાંઆપ્યાં તે ભીમે લીધાં; માથા ઉપર ફેરવીને, પાછાં ફેંકી દીધાં ॥૩॥ ભીમ કહે મારે કામ ન આવે; માટે હું ફેંકીદેવું;આપો તમારો દેરાતંબુ. તોતોહોડી લેવું ॥૩૩॥ રાજાએ જાણ્યું બકવા કરશે,ડેરાતંબુ દેઇ દીધો;ભીમેઉપાડીને મસ્તકપરથી,પગલગી હોઢી લીધો ॥૩૩॥ આંખ્યો આગળબે બાકાં પાડયાં, સર્વની ચરચાજુએ; જેને તે રાજા ગામમાં પેસે, ભીમના નામને રૂએ॥૩૫॥એવેવ્રકોદર દરવાજે આવ્યો, ભીડભરાઇઅથોગ; ભીમેજાણ્યુ સહુમનેરડેછે,હુંમુકુદુષ્ટનીપોક ॥૩૬॥એમ જાણીને ભીડમાં ચાલ્યો,ટોળાં દેખીમહીંધસે;લોકોએજાણ્યુંઆ કોણ કારમુ,આઘાંપાછા સઉખશે ॥૩૮॥ બ્હોતર દરવાજા બાસઠ બારા, હસ્તીનાપુર ગામ; તે સઘળે સ્થળ ક્ષત્રીયો રડે, લેઈ ભીમસેનનું નામ ॥૩૮॥ એક દરવાજામાં ભીમ પેઠો,

ધાંટો કાઢયો સતી તન; વચમાં ઉભો રહી પોક મુકી, ઓ મ્હારા દુરીયોધન. ॥૩૯॥ સર્વના ધાંટા કાડી નાખ્યા, શેવકો સાંભળી રૂઠયા, ત્રીસ દરવાન દરવાજાના, લાકડીઓ લેઇ ઉઠયા. ॥ ૪૦ ॥તડાતડ તંબુપર દીધી, ભીમે કર્યો વીચાર; બાર દહાડે ગામમાં જાતાં, સુકનમાં ખાઉ મારઃ ॥ ૪૧ ॥ જનમ જાશે માર ખાધામાં, કુદીને ઉંચો ચડીયો; તંબુ પોહોળો કરી સુત વાયુનો, ત્રીસના ટોળામાં પડીયો. ॥ ૪૨ ॥ તવ ત્રીસે તંબુમાં આવ્યા, પુરણ મળીયાં પાપ; ભયંકર ભીમને જોઇ બોલ્યા, મુકી દો માબાપ. ॥ ૪૩ ॥ ભીમ કહે ભાઈ ભલે પધાર્યા, કહી ટપોટપ ઝાલ્યા; પંદર પંદરને, પકડીને બેઉ બગલમાં ઘાલ્યા. ॥૪૪॥ ભીમ કહે ઓ ગામની દેવ્યા,કહાડજે મ્હારો રોગ; બારે દહાડે ગામમાં જાતાં, તુજને આપું ભોગ.॥૪૫॥ માની લેજેતું નગ્રની દેવી,એમ વદયો મુખ વાણ, બળ કરી બે બગલ દાબી, કહાડી નાંખ્યા પ્રાણ. ॥૪૬॥ ત્રીસ મડદાં રાખ્યાં બગલમાં, ભીમે જાણ્યું જવું ઠેઠ, છત્રપતી દુરીયોધન પાસે, મુકવી મ્હારે આ ભેઠ. ॥૪૭॥ એમ કહીને ચાલ્યો વ્રકોદર, મડદાં સાથે લાવ્યો; ધુમતો ધુમતો રૂમતો રૂમતો, ઠેઠ પથાણે આવ્યો. ॥ ૪૮ ॥ એટલે શેદેવજીને શામળીયો, જાણી પથાણામાં પેઠા; ચાર ચંડાળોની વચમાં આવી સીક્ષા અપાવા બેઠા. ॥૪૮॥ કરણ શકુનીને શેદેવે ઝાલ્યા, પછી બે અંધના તન; તે બેઉના કર ઝાલીને બેઠા, પોતે શ્રી જુગજીવન. ॥ ૪૯ ॥ શીદ કુટો છો, શીદ રડો છો, દુખવા આવે લોચન; તેમ તેમ ઝાઝાં પાખંડ કરે, દુષ્ટ દુરીયોધન ॥ ૫૧ ॥ વલણ ॥ દુષ્ટે પાખંડ માડીયાં ભીમ જુએ ચરચાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, કેવી કરણી થાય ॥

કડવું ૬૭ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ પાપીએ બહુ પાખંડ માંડયાં, વારે અસરણ શરણ; એવું જોઇને વાયુનો નંદન, બેશી ગયો તવ ધરણ, ॥૨॥ ડેરા તંબુ આઘો નાંખ્યો, ન રહે કોઇનો ઝાલ્યો, ત્રીસે મડદાં લબડતાં લેઇ, બેડો બેડો ચાલ્યો. ॥ ૩ ॥ પથાણે બેઠેલાં સૈ ખસે આઘા, ન ખસે તો ભીમ બબડે; બગલમાં મડદાનાં ડોકાં, પાછળ ટાંટીયા લબડે ॥૪॥ તેવું જોઇને સર્વ ખસે છે, ભીમ ભય મનમાં ન ધારે, જે કોઈ જવાનો માગ ન મુકે, તેને ઢીંચણ કોણી મારે. ॥૫॥ એમ કરી અડધે લ-

ગી ગયો, પોચવા આવ્યો ઠેઠ; ઉભો થઇને મડદાં ફેંકયાં, લે દુરીયોધન ભેટ. ॥ ૬ ॥ સભા સજડ થઇ જોઇને, આ કોણ પ્રાણી અડીયો; છલંગ મારી સુત સતીનો, દુષ્ટોની પાસે પડીયો ॥ ૭ ॥ એટલે શેદેવ સામળીઆએ દુષ્ટોને ધરી દીધા, ભીમે ચારે ચંડાળોને, ટપોટપ લઇ લીધા, ॥૮॥ ધરણ ઢાળી ઉપર બેઠો,કુન્તી તણો કુંવાર;ગડદા પાટુ ઢીંચણ કોણી, દેવા માંડયો માર. ॥ ૯ ॥ ઉચકી પછાડે ચારે બરાડે, જુએ ભીસ્મ ને દ્રોણ; સકળ સભા વીચાર કરે, આતો આવ્યું કોણ. ॥૧૦॥ એટલામાં વ્રકોદર બોલ્યો, સાંભળી લેજો તમામ; હું કુંતીનો દીકરોને, ભીમસેન મ્હારૂં નામ. ॥ ૧૧ ॥ બારશને દહાડે ગયો ખાવા, હું અંધ કાકાને ઘેર; કપટે કરી લાડુમાં નાંખી, મુને જમાડયું ઝેર. ॥૧૨॥ ઝેર જમાડી કેહેર કરીને, નાખી દીધો ચંડાળે; પણ મુજ વૃધ્ધોના પુન્યે કરીને, હું જઇ પડયો પાતાળે ॥૧૩॥ ત્યાં જઈ વર્યો નાગની કન્યા, આયુષ મ્હારૂં ખરૂં; આજ પાપીને ઠેર મારૂં, બારમું એનું કરૂં ॥૧૪॥ કેવા પાખંડ કરતોતો, એ, રડતોતો મુજ માટે; છો રહયો દીકરો કાકાકેરો, મારી નાંખું ઝપાટે ॥ ૧૫ ॥ સાંભળી સરવે ટોચા કરડયા, મુઓ એ નરનાથ; એટલે વીદુર ભકતે ઉઠીને ઝાલ્યા ભીમના હાથ ॥ ૧૬ ॥ હાં હાં બેટા મુકી દે એને, માર્યામાં શું વળશે; કરણી તેવી પાર ઉતરણી કર્મ તણાં ફળ મળશે ॥૧૭॥ એના જેવા તમે ન થાશો, એની તો ભુંડી કરણી; ભીમ કહે આ દુરીયોધનની મા આખલાને પરણી ॥ ૧૮ ॥ તેનું ફરજન તેના જેવું માટે એનો જીવ લેવું, રાજ્ય સોંપે મુને મારા તાતનું, તો જીવતો જવા દેવું. ॥૧૯॥ વીદુરજી કહે કેમ દુરીયોધન, સાંભળ ભીમની વાણ; રાજ્ય આપીશ તો રહીશ જીવતો, નહી તો લેશે પ્રાણ. ॥૨૦॥ દુરીયોધન કહે વગર મ્હોતે;શીદ મારે છે બાપુ;રાજ્યબધુ દેઇને શું ખાવું લ્યો અડધું રાજ્ય આપું ॥૨૧॥ વીદુરજી કહે જાવાદે બેટા;લેતું અડધું રાજ; ભીમ કહે તાંબાને પત્રે, લખી આપે આજને આજ ॥ ૨૨ ॥ વીદુર તાંબાનું પત્ર લાવ્યા, લ્યો દુષ્ટજન કર કાપો; બેતાળીશ હજાર દેશ ક્ષત્રીના,પાંડવને લખી આપો. ॥૨૩॥ એમના બાપનું પેદા કરેલું,ભોગવતો હતો પાપી;એમણે કાંઈ નતું માગ્યું લીધું, તોહયે આ બુદ્ધિ વ્યાપી. ॥૨૫॥ દુરીયોધન કહે ભવીશ મ્હારૂં, ઉઠવાદે હવે બાપુ, બેતાળી હજાર દેશ ક્ષત્રીના, બેઠો થઇ લખી આપું ॥૨૫॥ ભીમ કહે ઓળખું છું તુને, નાશી જતો રહે ઘેર; સુતાંને સુતાં લખી આપ નહીતો, મારીનાખું ઠેર ॥૨૬॥ એમ કહીને કોહોણી મારી, દુષ્ટ થયો બહુ દુઃખી; ઉભા

રહો મને મારશો નહી, લાવો હું આપું છું લખી ॥૨૮॥ પત્ર લઇને લખી દીધા,બેતાળીશ હજાર દેશ; પાન્ડવના ભાગમાં જે ગયાતે,રાજી થયા નરેશ ॥૨૮॥ ઉભો થયો ભીમ પત્ર લેઇને, આપ્યું ધરમને હાથ, શેવકોએ ડોળી કરીને, લીધા ચારેને સાથ ॥૨૯॥ ઘેર જઇ મંચકે નાંખ્યા ખુશી થયો ભીમ બળીયો, કુન્તા માતા રડે ને કુટે, ત્યાં જઇ માતાને મળીયો ॥ ૩૦ ॥ તે દેખી કૌરવ કેરી નારી, નાડી તેણી વાર; દુષ્ટને મંદીર મોહોકણુ મંડાઇ; બીજે જયજયકાર ॥૩૧॥ બારમાની રસોઇ કરીતી વીવાની થઈ પડી; ખરી ખુશીથી સૌને જમાડયા,આવી આણંદની ઘડી ॥૩૨॥ પછી પ્રભુએ ધર્મને કહ્યું, વિચારો દલ સાથ; આવેલા શહુ રાજાને કેમ, કડાય ઠાલે હાથ ॥ ૩૩ ॥ ધર્મ કહે અમે નીરધન છીએ, ઓરે જુગદાધાર, ભીમ કહે લાવું છું મહારાજા, દુષ્ટ તણો ભંડાર. ॥ ૩૪ ॥ એમ કહીને ભંડારખાને, વાયુનો નંદન આવ્યો; તાળાં તોડી બારણા ભાગી દ્રવ્યજ સઘળું લાવ્યો ॥ ૩૫ ॥ લાવીને આપ્યું કૃષ્ણ પ્રભુને, લેવાને જશ લ્હાવ; વિવેક પ્રમાણે વહેંચી આપ્યો; શામળીયે સરપાવ ॥૩૬॥ સકળ રાજા રાજી થયા, માગી લીધી વીદાય;સરવના વેરાયાપછી દ્વારકા પ્રભુ જાય. ॥ ૩૭ ॥ પાંડવ રહ્યા પુર વિશે, દિવસ દશ વીશ જાય; ભીમ કહે છે સાંભળો ભાઇ, સાંભળો કુન્તામાય ॥૩૮॥ પાણીનો સગાળ સગાનો દકાળ, હોય તેવે સ્થળે રહીયે; આપણ આપણું રાજ્ય કરીશું ચાલો ઇંદ્રપસ્ત જઇએ ॥૩૯॥ તવ કુન્તાએ વીદુર ભીસ્મને, પુછી જોયું મન રાચી; વૃધ્ધોયે કહ્યું ભીમ કહે છે, તે વાત માનજો સાચી ॥ ૪૦ ॥ એટલે પાંડવે આગના લીધી, ત્યાંથી થયા વિદાય; પાંચ ભાઇને છઠી માતા, આવ્યાં ઇંદ્રપસ્તમાંય. ॥૪૧॥ શોભા ભરેલો મ્હેલ બનાવ્યો રચાવી રાજ્યગાદી; શુભ મહુરત જોઇને ગાદી, બેઠા ધરમ સત્યવાદી. ॥ ૪૨ ॥ બેતાળી હજાર દેશ વીશે, વરતાવી પોતાની આણ; જેવા રાજા તેવીજ પ્રજા; કોણ બોલે જુઠ વાણ. ॥ ૪૩ ॥ ચોર લોકોએ ચોરી મુકી, ગુણકાએ ધરી સર્મ; નહિ કોઇને રોગને વ્યાધી, સર્વ પાળે શુભ ધર્મ ॥૪૪॥ નહિ વેરો કે વેઠ કોઇને, અકાળ મ્રત્યુ ન થાય; એવી રીતિનું રાજ્ય ચાલે; ધર્મધારી ધર્મરાય. ॥ ૪૫ ॥ પેલા ચંડાળ ચાર જણાને મહિને થયો આરામ; એટલે પાન્ડવને નડવાનો, વિચાર કરે તમામ. ॥૪૬॥ દુરીયોધન કહે ખેલ કર્યો પણ, એ કામ આડું થયું; ભીમને જમુનામાં નંખાવ્યો તેથી, ઝેરજ ઉતરી ગયું. ॥ ૪૭॥ શકુની કહે ખેલજ હાર્યા,વર્શ હાર્યા નથી રાય; એક એ ચોટ ખાલી ગઇ,તો હજી છે

લાખો ઉપાય ॥૪૮॥ એતો એકલો ભીમ ધર્યો તો, પણ આ વેળા જે વાત; છયે જણાને શાન્તી કરવા, કુંતાને પાંચે ભ્રાત,॥ ૪૯ ॥ પુલોચન કરીને એક પ્રાણી, વનવગડે પડી રહે છે; ન્હાનપણનો એ મીત્ર મ્હારો, જાદુની વિદ્યા જાણે છે. ॥૫૦॥ ખાવા પીવા એને મળતું નથી, વસ્ત્ર મળે નહી અંગ; તેને તેડાવું એટલે પછી જો પાંડવનો રંગ.॥૫૧॥ દુરી-યોધન કહે તે કરો પહેલું, તોતો રહે કાંઈ ટેક; શકુની મામાએ વચન સુણી, પત્રજ લખીયો એક ॥૫૨॥ મીત્ર પુલોચન બાળ સનેહી, આ-વજો હસ્તીનાપુર, તમોને કષ્ટી ઘણી પડે છે, જાણું છું મુજ ઉર ॥૫૩॥ માટે મેં ઉપમા વધારી, છત્રપતીની કને, આવિને તેનું કામ કરેતો, રા-જઆની ભાગ તને ॥૫૪॥એક આનીનો ભાગ મળશે, ટળશે તારૂદુખ; રાજધાની ભોગવતો થવાનો, ઘણુક પામીશ સુખ, ॥ ૫૫ ॥ એવો પત્ર લખીને પોચાડયો, વાંચી જોયો પુલોચન, નારીને કહ્યું ભાગ્ય ઉઘડીયું, તેડે છે દુરીયોધન ॥૫૬॥ નારી કહે તમે જાવો વેહેલા, અંતર ઉલટ આણી; રાજ્ય લેઇ થાવો રાજીઆ હું થાવું તમારી રાણી. ॥૫૭॥ તવ પુલોચન ત્યાંથી ચાલ્યો, વાળેલી લંગોટી, વસ્તર બીજું પાસે ન મળે, નીચ વિદ્યા ઘણી ખોટી, ॥૫૮॥ ચાલીને આવ્યો હસ્તીનાપુર એવાને કોણ બોલાવે; હવેલી પાસે ફાંફાં મારે, મામે જોયો એ આવે. ॥ ૫૯ ॥ મામાએ કહ્યું લંગોટી વાળીનેઃ આવ્યો તે પુલોચન; જા માન્ય દેઇને લા-વ્ય બોલાવી; તવ ગયો દુરીયોધન ॥૬૦॥ પધારો મામા પધારોમામા કહે તો આવ્યો નરનાથ; છત્રપતીએ પુલોચનનો,હસીને ઝાલ્યો હાથ ॥૬૧॥ લેઇ ગયો પોતાના મહેલમાં જરીનાં વસ્તરો પેહેરાવ્યાં; એકાંત ગાદિએ પાસે બેસાડયો, હેત ઘણાં ઉપજાવ્યાં.॥૬૨॥દુરીયોધન દુસ્યાશનશકુનીઃ ચોથો રાજા કર્ણ; છત્રપતી કહે પુલોચન, મામા તમારે સરણ ॥ ૬૩ ॥ મારા મામાના મીત્ર તમે તે, મ્હારે મામા તુલ્ય; કરો એક કામ બતાવું તે જરા ન રાખવી ભુલ. ॥૬૪॥ વળણ ॥ ભુલ જરા રહે નહિ,એવુકરો એક કાજ, વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચર, દેવાનું કહયું રાજ. ॥

કડવું ૧૮ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજેરાજન; સુણો પુલોચન મામા વાત મારે માથે શત્રૂ પાંચ ભ્રાત ॥૧॥ મારા કાકાના સુતનેકાકી; દેશમાં નથી રાખતાં બાકી; અમ ઉપર રાખે છે દાઝ, લીધું અડધ-

નુ મ્હારૂં રાજ ॥૩૭॥ તેનો નાશ કરો વેણ થાપુ રાજ્યમાંથી,આનીભાગ આપુ; મળે પા આનીનો ભાગ જેને, હાથી ઘોડા ઝુલે ઘેર તેને ॥૩॥ બોલ્યો પુલોચન કરૂ કેહેર,તારા શત્રુને મારૂં ઠેર; તારા મનનું ધાર્યું કામ થાય, મોકેલે તું ત્યાં જાય, કે ન જાય ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન કહે મોકલું ત્યાં જાશે, ભોળીયાં છે તેથી ભોળવાશે, તવ બોલીગો પુલોચન, એક રચું હું લાખાભોવન ॥૨॥ દીસે કાષ્ટ પાશાણ પણ લાખ; તેમાં બાળી કરી દેઉ ખાખ; જાવું નગ્રથી વિશ જોજન, ત્યાં જઇ વિદ્યાથી રચું ભોવન ॥ ૬ ॥ શસ્ત્ર શેવક આપો મને, બતાવું કામ કરવા કને, એમ વાત કરી ઉર ભાવ્યો, એવે વીદુરજી ત્યાં આવ્યા ॥૯॥ દીઠો નીચ જાતી પુલોચન, તવ વીચાર કીધો મન; જાણ્યું છોટાને આશી બડાઇ; કાંક પાંડવપર છે ચડાઇ ॥ ૮ ॥ જોવું કપટ કરે છે કેવું, પેટમાં પેશીને વાત લેવું; એમ જાણીને વધા વચન, કેમ ઉંઘે છે દુરીયોધન ॥ ૯ ॥ પેલી કુંતી કેહાડાની આવી, કયાંથી રઝળતા તન લાવી તને નથી કાંઇ દાઝ, પણ લૈ ગયાં અડધું રાજ ॥ ૧૦ ॥ દુરીયોધન કહે શું કહીએ અમો, તે દાડે રાજ અપાવ્યું તમો; કહે વીદુર ઉર વિચારી, તે દાડેભીમ નાંખત મારી ॥ ૧૧ ॥ માટે તે વેળા લખાવ્યું રાજ, તેની છે મુજ મનમાં દાઝ; દીધું ભીમને તમોએ ઝેર, પણ પુઠે ન આવડી પેર ॥૧૨॥ તમો છોકરવાદી છો ચારે, અનુભવ કરેલા કયારે; ઘરડા વીના વળેનહી ગાડું, કરો સવળું તોએ થાએ આડું ॥૧૩॥ દુષ્ટ કહે ભલું ઇછો કોનું કાકા હૈયાનું કહો છો કે મ્હોનું; કહે વીદુર હૈયાનું બોલું, ડોલાવે દલ તો નવ ડોલું ॥૧૪॥ બોલ્યો રાય કાકા હાંઈ આવો હોય સાચું તો શોગન ખાવો, તવ વીદુરે વીચાર્યું આપ, દુષ્ટના સમ ખાધે શું પાપ; એમ જાણિ કહ્યું સુત મારા, તારી પક્ષમાં છું સમ તારા, જાય છે દહાડા ઉપર દાહાડો, કાંઈ કપટ શોધી કહાડો ॥ ૧૬ ॥ બોલ્યો હસ્તીનાપુરનો ધણી તમને જાણતા પાંડવ ભણી; હવે મન મ્હારૂં રાજી થાય, કરીએ છીએ એજ ઉપાય ॥૧૭॥ જુઓ તેડાવ્યા છે પુલોચન, તેતો રચે છે લાખાભોવન, તેમાં શત્રુને મોકલી દેવા, બાળીને કરશે ખાખ જેવા ॥ ૧૮ ॥ શસ્ત્ર શેવક લેઇને જાય; રચે લાખા ભોવન વનમાંય; કાકા વૃદ્ધ તમો ત્યાર થાવો, દેખરેખ રાખવા જોડે જાઓ ॥ ૧૯ ॥ સાથે રહી લેજો શેવકથી કામ, ત્યાર કરીને આવો આ ઠામ; કહે વીદુર ઘેર જઇ આવું, હાનો કે નાનો જવાબ લાવું ॥ ૨૦ ॥ એવું કહી ગયા એ ઘેર, પોતે પુરણ્ કીચારી પેર, જો આ વાત પાંડવને કહીશું; તોએ અવજશ

ઝાલ્જો લઇશું. ॥૨૧॥ ભોળા પાંડવ તે ભોળવાશે, દુષ્ટ દુરીયોધન તેડી જાશે; મ્હારી કહેલી કેહેશે વાત, છે ભોળાં ડોશીને ચાર ભ્રાત. ॥ ૨ ॥ માટે કહેવાનું નહીં કામ જાવું બંધાવવાને મુકામ; રચાવું લાખાગ્રહ રચનાય, કરૂ ત્યાં ઉગાર્યાનો ઉપાય. ॥ ૨૩ ॥ એમ જાણી ઉભા થયા, ત્યાર થઇ દુષ્ટને ઘેર ગયા; શસ્ત્ર સેવક દીધા પાપી, પુલોચનને રજા આપી. ॥૨૪॥ ચાલ્યા વીદુરને પુલોચન શસ્ત્ર શેવક લઇ ગયા વન; વિસ જોજન છેટે આવ્યો, પુલોચને શેવક બોલાવ્યા ॥ ૨૫ ॥ કરો આ સ્થળમાં મેદાન, પછી મ્રતીકામાં દો ધ્યાન; આઘે જઇને ખોદી લાવો; મોહોટો ઢગલો હાંઇ બનાવો ॥૨૬॥ હું તો નદીના ત્રટપર જાવું સાધના સાધી રાત્રીએ આવું; તમે સૌ રાંધી જમજો સારૂ, પેલા ત્રક્ષ નીચે ઢાંકજો મ્હારૂં ॥૨૭॥ રાતે આવી કરીશ ભોજન, એમ કહી ગયો પુલોચન; બેઠો નદીએ સાધના લઈ, મંત્ર સાધેછે બહુ ચીત દેઈ ॥૨૮॥ કર્યું શેવકોએ કામ કેવું, કીધું વનમાંહી મેદાન જેવું; લાખાગ્રહ રચવાનો ધાર્યો, લાવી મ્રતીકાનો ઢગ માર્યો. ॥૨૯॥ સાંજ પડીને કીધું ભોજન, પછી સર્વે કર્યું સયન; મધ્ય રાત્રી થઇ જેવારે, આવ્યો પુલોચન પાપી તે વારે. ॥ ૩૦ ॥ ત્રક્ષ નીચે ઢાંકેલી રસોઇ, કીધું ભોજન જાણે ન કોઇ; પછી મંત્ર ભણી જળ લીધું મ્રતીકા પર છાંટી દીધું. ॥ ૩૧ ॥ તેની લાખ બની તે દન, આપો આપ રચાયું ભોવન; થયો ઓરડો ને પરસાળ, તેના ઉપર બન્યો માળ ॥ ૩૨ ॥ ખુટી મૃત્તીકા થયો વીદાય પાછો નદી કિનારે જાય વિતીરૂજનીને થયું વ્હાણું જોઈ વિદુર મન પસ્તાણું આતો કામજ ધાર્યું કરશે મ્હારા પાંડવ પાંચે મરશે; એવું જાણી શેવકો પ્રત્યે બોલ્યા વિદુરજી મુખ સત્યે ॥૩૪॥ સુણો શેવક લોકો આપ, કોઇ રાખશો નહી પેટ પાપ; રચે લાખાભોવન ઘણે ઘાટે; આતો પાંડવ મારવા માટે ॥૩૫॥ મરે સુત સતીના તે કેવું, કેહેજો મનમાં હોય તેવું, બોલ્યા સર્વ સેવક મુખ એમ, જીવે તેમાં તો અમોને પ્રેમ ॥૩૬॥ બોલ્યા વીદુરજી સુણો બાપુ, ઘેર જૈ સૌને સરપાવ આપું; આવે પાંડવ તણી દયાય, કરો ઉગરવાનો ઉપાય ॥૩૭॥ કહ્યું શેવકોને આણી ભાવ, અમે નહી લઇએ સરપાવ; એવું લીધે શું ભાવટ ટળશે, જીવે પાંડવ પુન્ય ભાગ મળશે ॥ ૩૮ ॥ કહે વીદુર પુન્ય ભાગ ખરો, પરસાળમાં ખોદાણ કરો; એક આડી સળંગ મહી પાડો, એમાંથી મ્રતિકા બહાર કાડો ॥૩૯॥ તવ શેવકો રાજી થાય, કીધું ખોદાણ પરસાળમાંય; ઉંડું ખોદીને ખોદયું આડું, એક ગાઉ લગી બાકુ પાડયું. ॥૪૦॥ સાંજપડીમે

હેનત બંધ કીધી, ખાડાપર શલ્યા ઢાંકી દિધી; રાતે રાંધીજમી સુતાસર્વ આવ્યો પુલોચન મન ગર્વ ॥ ૪૧ ॥ જમી લીધી રશોઇ રાંધેલી, ભરી જળ અંજળી મન મેલી; મંત્ર ભણી પ્રતીકાને છાંટી, બની લાખ ટળી ગઇ માટી ॥૪૨॥ ઉચી ચઢી તે મંત્રબળે, બીજા ત્રીજો થયો માળ કળે તેના ઉપર ચોથો થાય, ખુટી માટી પુલોચન જાય ॥૪૩॥ એવે રાત વીતી થયો દન, જોઇ વીસ્મે પામે સહુજન; પછી વિદુરજી વદયાવાણ, ચાલોને ભાઈ કરો ખોદાણ ॥૪૪॥ તવ પરસાળમાં સલ્યાય, ઉઘેડી ઉતર્યા સહુ માંય; ખોદી ખોદી પ્રતીકા કાઢે, લાંબી સુળંગ મ્હોટી પાડે ॥૪૫॥ છેડો નીકુળ્યો નદી કીનારે, પુલોચનનાથી બીજે ઉઆરે, પીંપળાના વ્રક્ષની તળે, મોઢું સળંગ તણું નીકળે ॥૪૬॥ તેનાપર મહોટી સલ્યા મેલી, જાણે નહિ તેમ ધુળ પાથરેલી; પછી પરસાળમાં મોઢું જેહ, સલ્યામુકી ઢાંકી દીધું તેહ ॥ ૪૭ ॥ કોઇ જાણે નહી એમ કીધું, માર્યો ઢગ સહુ કામ કરી લીધું, કર્યું રાંધીજમીને સયન, રાતે આવીયો પુલોચન ॥૪૮॥ ઢાંકી રસોઇ તે જમીલીધી; પછી પ્રતિકાની લાચ કીધી; તેતો મંત્ર વડે ઉચી ચડી, થયો પાંચમો માળ તે ઘડી ॥૪૯॥ છઠ્ઠો સાતમો થઇ અગાશી જાણે કરી ગયા અવિનાશી, મેહેલ તૈયાર થયો જ્યારે, બીજી અંજળી છાંટી તે વારે ॥૫૦॥ તેથી રંગ બધો બદલાય, કાષ્ટ પાશાણલોહ દેખાય; ઇટિ ચુને ચણેલું દીસે, જોઇ જોઇને મનડું હિસે ॥ ૫૧ ॥ લાલ લીલા પીળા રંગ ભરીયા, તેમાં ચિત્રવિચિત્ર ચીતારયાં, એવું બનાવીને રહયો ત્યાંય, વિતિ રૂજનીનેઃવ્હાણુ વાય ॥ ૫૨ ॥ જાગ્યા શેવક વિદુર સર્વ, જોઇ ઉતરિ ગયો ગર્વ; આવી રચના શું રચે શીવે, ભાગ્ય હોયતોપાન્ડવો જીવે ॥ ૫૩ ॥ પછી પુછયું પુલોચને એમ, કહો વિદુર વિધાછે કેમ; બોલ્યા વિદુરજી નથી ખામી, હુંતો ગયોછું આસ્ચર્ય પામી ॥ ૫૪ ॥ કહયું પુલોચને સહુ જાવો, જઇપાન્ડવને મોકલાવો; સુણી શર્વ થયાવિદાય; ગયા બે ગાઉ ઉભા ત્યાંય ॥ ૫૫ ॥ બોલ્યા વિદુર શેવક પ્રત્યે જાવો હસ્તીનાપુર શુભ મત્યે; જઇને કાંઈ ન કહેવું, સહુ સળંગનું સમજી રહેવું ॥૫૬॥ આવુંછું આ ગામમાં જઇને, પીપળે રહેવાનું કોઇ કટીને એમ કહીને કર્યા વિદાય, પછી તે ગયા ગામ માંય ॥ ૫૭ ॥ એક ભીલ ભગત શોધી કહાડયો, તેને બોલાવી પાસે બેસાડયો; કહયું પીપળો નદિ કીનારે, જઈ મુકામ કરવો ત્યાં તારે ॥૫૮॥ સલ્યા નીચેથી કોઇ દન નિકળે, ડોશીનેપાંચતન; બળ્યાં જળ્યાં તે નિકળે બ્હાર, તેને ધિર્યતા દેજો અપાર ॥૬૦॥ તેને દેજો આ વસ્તર ખાદીના, જોઇ લેજો સૌ દુઃખનીબી

ના હ્યો આ વીંટી પાસે રાખી રેહેજો; હોય ડોશી તેને દઇ દેજો. ॥૬૦॥ ત્રાપામાં બેસાડી દેજો વીર, ઊતારી મુકજો શામી તીર; પછી હસ્તીનાપુરમાં મુને,મળજો દેઇશ સરપાવ તને. ॥૬૧॥ બોલ્યો ભીલ ભગત ધરી ભાવ, મહારે જોઇયે નહી સરપાવ; લેવું સરપાવમાં દાગીના, તેને બને બહુ બુરી બીના ॥૬૨॥ ચોર ચોરે તેના ભય ભાસે, મારિ માળાથી જમદુત નાસે; માટે માયા ન જોઇએ મહારે, કામ કરીશ પુન્ય આધારે. ॥૬૩॥વળણ॥ પુન્યતણા આધારથી, કરશું'એટલું કામ; છ વસ્તરો લઇ ભીલ ગયો, વદે વ્યાસ વલ્લભરામ.॥

કડવું ૬૯ રાગ કલ્યાણની છાયાનો દેઃહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ ખાદીનાં છ વસ્ત્ર લેઇ, નદીકીનારે ગયો ભીલ ભગત ત્રાપો બાંધીને, પીંપળા નીચે રહયો ॥ ૨ ॥ હસ્તીનાપુરમાં વિદુર ગયા, દુરીયોધનને ઘેર કહયું કે મોકલ પાંડવને કહી, લાખાભોવનની પેર. ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન કહે ચાલો મામા, થોડે લગી મુજ સાથ; ઇંદ્રિપસ્તને દરવાજે જઈ, બાંધી જાવો મુજ હાથ ॥૪॥ કહુ એટલું કરી પાછા વળજો, એવું કહી બેઊ જાય;દરવાજે આવ્યા ઇંદ્રિપ્રસ્તને, કહે દુરીયોધન રાય ॥ ૫ ॥ હ્યો મામા અવળા હાથ બાંધો; બંધાવ્યા તે વાર;મુસ્તકપર સગડી મેલાવી અંધતણેકુંવાર॥૬॥ પછી પાપી ગામમાં ચાલ્યો, મામો ગયો તવઘેર; રોતો રોતો રાજા આવ્યો ધરમે જાણી પેર ॥૭॥ ઉઠીને ધાયો દવેશ ન રાખ્યો, કુન્તાજી આવ્યા સાથ; દોટ કહાડીને સગડી પાડી,છોડી નાખ્યા બેઊ હાથ ॥૮॥ ખમા ખમા કરતાં લાવ્યાં, પાપીને પોતાને ઘેર; દુરીયોધન બહુ રડવા લાગ્યો, કુન્તાજી પુછે પેર ॥૯॥ શું છે બેટા શાને રડે છે, કેમ ગઇ તુજ ગતિ;બાગમાં ગયોછે પુત્ર વાયુનો, તે વેળા ભીમ નથી ॥૧૦॥ પાપી તે પોકેને પોકે રડે છે, આંસુ છુટે પુરપાટ; કુન્તાજી રૂદીયા શું ચાંપે, બેટા રડે શા માટે ॥૧૧॥ દુષ્ટ કહે છે સાંભળો માત, મેં બહુ ખોટું કીધું; કુબુદ્ધિ માહયરી થઇમેં ભીમભાઇને વીખ દીધું॥૧૨॥જગતમાંશું મોઢું બતાવું કપાળ થયું કાળુ; લાવો મુજને વીખ પાવો કૃત્યનુ સાટું વાળું ॥૧૩॥ કુન્તાજી કહે આ શું બોલે, ઓરે માહારા તન; નીત્ય તને ભીમ મારતો માટે, એવું થયુ તને મન ॥ ૧૫ ॥ કહેનારાનું મુખ છે

કાળુ, પરને નથી દીધું ઝેર; આજ વઢીશુ ને કાલ મળીશું. વ્હાલામાં ન હોય વ્હેર ॥ ૧૬ ॥ દુરીયોધન કહે મહારે તો મરવું, ઓરે મ્હારિ માય; જો મુજને ઉગારવો હોય તો એક કરો ઉપાય ॥ ૧૭ ॥ શીવ-રાત્રીની આવી જે યાત્રા, પત્ર લખ્યા સહુ દેશ; ઇંદ્રિને મહાદેવ તેડાવ્યા છે, ક્ષત્રી સુત નરેશ. ॥૧૮॥ મારગમાં એક મહેલ કર્યો છે, આપણા ઊ-તારા સારૂં; જાત્રામાં જઇ જોડ ફરિએ; બને ઊજ્વળ મુખ મહારૂ ॥૧૯॥ કુંતાજી કહે વારૂ બેટા, જાત્રાએ જોડે જાશુ; ધરમ કહે ધન્ય તુને, ઘ-ણાક ખુશી થાશું. ॥૨૦॥ દુરીયોધન કહે ધરમ વીરા, કયાં ગયો ભાઇ ભેમ, તમે તો આવો પણ ભીમભાઈ આવવા દેશે કેમ. ॥૨૧॥ ધરમ કહે એ શું રોકે, માતાએ હા પાડી; એને ન આવવું હોય તો નાવે, હું તો થઇશ અગાડી. ॥૨૨॥ દુષ્ઠ કહે મને આજ્ઞા આપો, ઘેર જઇ ત્યાર થાવું; તમો વહેલા આવજો ત્યાં સામાન સર્વ સજાવું, ॥૨૩॥ કુંતાજી કહે રસોઇ કરૂં, જાવો જમીને ઘેર; ઊઠો બેટા અરજુન તમે કરો જ-વાની પેર. ॥૨૫॥ એમ કહીને રાંધવા માંડયું, આવ્યો વાયુ કુંમાર; દુર જોધનને ઘરમાં દીઠો; આંખ્યો થઈ ગઈ ચાર ॥૨૫॥ અરેરે શતરૂને ઘર-માં ઘાલ્યો, પાપીએ જોડયા હાથ; દુષ્ટ કહે પધારો પધારો ઓરે ભીમ-સેન ભ્રાત, ॥૨૬॥ ભીમ કહે તારો ભ્રાત મુઓ, કેમ આવ્યો ચંડાળ; કુંતા કહે તને વિખ દેઇને, પસ્તાયો ભુપાળ. ॥ ૨૭ ॥ ભીમ કહે એને બહાર કાડો, વાળીશ કચ્ચરઘાણ; ધર્મ કહે તું કાંઇ કરે તો કાઢુ મારો પ્રાણ ॥૨૮॥ કુંતાજી કહે જારે રડયાજી,શું મગરૂબીમાં મહાલે;જનમનો તું એકલસુરો, અમારે તો નહિ ચાલે ॥૨૯॥ વિખ દઇને બહુ પસ્તાયો લોકતણી લાજ લાવ્યો; શીવરાત્રીની જાત્રાએ જાવા તેડવા માટે આ-વ્યો ॥૩૦॥ ભીમ કહે મા જાત્રા ન જાણો, સાથરા તમારા કરશે; કુંતા-જી કહે જારે પીટયા, શું પાપે પેટ ભરશે ॥૩૧॥ જે કરે તે છો કરે ભા-ઇ જીવ જાત્રામાં પેડો; બે ભુજ ભીમે દીધા લેલાટ, ઓટલા ઊપર બેઠો ॥૩૨॥ કુંતાજીએ રસોઇ રાંધી, ઊઠો મહારા તન; એટલે ઊઠયા ચારેભા ઈને; પાંચમો દુરીયોધન ॥૩૩॥ ભીમને કહ્યું પણ નવ ઊઠયો, ધર્મ ચુકી ગયા સુદ્ધી; ભીમને મુકયો વિનાશકાળે વિપ્રત થઇ છે બુદ્ધી ॥ ૩૪ ॥ દુષ્ટની જોડે જમવા બેઠા, બેસી રહયો બહાર ભીમ; મુકીને ધર્મ કદી નવ જમે તો પણ તોડયો નીમ॥૩૫॥ પછી ભોજન કરીને ઊઠયા, બોલ્યો દુરિયોધન, હવે માગુ આગના હું, ઓરે બંધત્ર જન ॥૩૬॥ તમો વ્હેલા પધારજો, લાવજો ભીમને તેડી; હાથ ઝાલી જોડે ફરિને મેહેણું નાંખી

દો ફેંકી. ॥૩૭॥ કુન્તાજી કહે આવશે તો,સંગ તેડી લાવીશું;નહિતોએને ઘેર મુકીને, પાંચ અમે આવીશું ॥ ૨૮ ॥ એવું સાંભળીને ગયો પાપી, પાંડવ તતબર થાય; જે જોઇએ તે સાથે લીધું, બીરાજ્યા રથ માંય. ॥૩૯॥ ભીમ કહે મા મુકો જવાનું, હું તમને તેડી જાવું; પાંચને ઉચકી માહારે પંડે, જાત્રા તમોને કરાવું. ॥૪૦॥ પણ પાપીને સાથે ન જાશો, ઓરે મ્હારી માય, કુન્તા કહે એને માથે મ્હેણું રાખવા તુજ ઇછાય. ॥૪૧॥ અમે તો એની જોડે જવાનાં ફરવાના કર સાહાઈ;ભીમ કહે અરજુન કે નીકુળ, ઘેર રહો કોઇ ભાઈ. ॥૪૨॥ કોઇએ કહ્યું માન્યું નહિને, જાવા થયા સાવધાન; ભીમ કહે જીવતા નહી આવો, કરૂ તમારૂ સ્નાન. ॥૪૩॥ તોપણ કોઇએ ધ્યાન નદીધું,નિકળ્યા નગરની બ્હાર;હૈયું ભરાયું રડવા લાગ્યો; વાયુ તણો કુંવાર. ॥૪૪॥ આરે શો ઉપાય મ્હારો ન રહ્યા રોકી રાખ્યાં; હું આજ ગયો બાગમાં મારા, ભોળીયા ભોળવી નાંખ્યાં. ॥૪૫॥ કરમ ચંડાળ એ કયાંથી આવ્યો, સમજાવ્યાં શું મથી, જાત્રામાં માત્રા થવાની, કો જીવવાનાં નથી. ॥૪૬॥ હું એકલો હાંઈ રાજ્ય ભોગવુ, પેટજ પાપી ભરવું; માત ગયાને ભ્રાત ગયા તો મ્હારે જીવી શું કરવું. ॥૪૭॥ હું પણ જાવું એમની જોડે, તો કોઇ રીતે ઉગરશું; આયુષ આવી રહ્યું હશે તો, ભાઇઓ ભેગા મરશું. ॥૪૮॥એમ જાણીને એનીકળીઓ, મળીયો માતને દોડી;હું આવું છું જાત્રા વીશે, ભીમ બોલ્યો કર જોડી. ॥૪૯॥ કુંતા કહે નથી લેઇ જાવો,મુરખ તું મસ્તાન; દુરીયોધનને દેખીને તું, ઘણું કરે તોફાન. ॥૫૦॥ ના કહેતોતો ને કેમ આવ્યો, તને શું યાત્રામાં હીત ભીમ કહે આ શીવની યાત્રા, જાણીને ચોટયું ચીત ॥ ૫૧ ॥ સ્નાન કર્યાનું મેં કહયું તું, તમે નીકળ્યા પછી ન્હાયો એટલે આવી શુદ્ધી બુદ્ધિ, હવે થયો હું ડાહયો, ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥ ડાહયો થયો હું માવડી બોલ્યાની બાધાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, પુંડે પડયો પડી પાય. ॥

કડવું ૭૦ રાગ ધવળ ધન્યાસરી.

બોલ્યા વૈશંપાયે વચનજી, સુણ જનમેજે રાજનજી; પાય પડીને પુંઠે ચાલ્યોજી, હસ્તીનાપુરનો પંથ ઝાલ્યોજી. ॥ઢાળ॥ હસ્તીનાપુરનો પંથ ઝાલ્યો, મનમાં ઘણો મુઝવાય; એવામાં શું કપટ કીધું, જે દુરીયોધનરાય. ॥૧॥ સીધાના સો રથ ભરાવ્યા, મોકલ્યા નગ્રની બહાર; શકુ

નીને ઘેર મુકી દરવાજે આવ્યા ચાર. ॥૨॥ દુરીયોધન દુસ્યાસન કરણ વળી વિદુરજી જેહ; આવીને દરવાજે ઉભા, કોને ન પડે સંદેહ. ॥૩॥ એવે આવ્યાં કુન્તાને પાન્ડવ, આઘેથી જોયો રંગ; કુન્તાજી કહે જો વર કોદર, કેવો કાઢયો છે સંગ ॥૪॥ ભીમ મોંઢેથી કાંઇ ન બોલે, રાખે હસ્તુ મુખ; એવે દીઠાં દુરીયોધને, ઉપજ્યું આનંદ સુખ. ॥ ૫ ॥ ભીમને દીઠો લાગ્યો મીઠો, ઉતરશે હવે દાજ; એકે શત્રુ શીશ રહયો નહી, લઇશ પાછું રાજ ॥૬॥ આવો આવો કહી આવકાર દીધો, લાગી તમોને વાર; માટે સર્વ ત્યાર થયેલા,નીકળ્યા નગ્રની બ્હાર ॥૭॥ ચાલો કહીને ચાલવા માંડયું ત્રણ ગાઉ પંથ પળાય; શકુનીને શીખવી મુકેલું, દોડ તો આવ્યો ત્યાંય. ॥૮॥ ઓ દુરીયોધન કયાં જાય છે તું વીઘન થયું છે ભારી; મારા મારી વઢીને આવ્યા છે, બ્રાહ્મણનાં નરનારી. ॥૯॥ ન્યાય કરીને જા જાત્રાએ, સાથે લ્યો કરણ રાય, રાઢ ચુકાવ્યા વીના તો, લાગશે બ્રહ્મહત્યાય. ॥૧૦॥ રાય કહે નહી આવું પાછો થનારૂં હશે તે થાશે; હાવો રૂડો સંગાથ મેલુ, મનડું પાછું નાસે. ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે ભાઇ બ્રાહ્મણ માટે, પાછા વળો રાજન; ન્યાય કરીને ટંટા ચુકાવી, આવજોએક બે દન. ॥ ૨ ॥ એકલા આવવું મને ન ગમે, એમ કહ્યું નરનાથે; ધરમ કહે સરવે વળો પાછા, આવજો સાથે સાથે. ॥૧૩॥ દુરીયોધન કહે વારૂ વીરા, આવવું કાલે થાશે; કાલ કદાપી રહી ગયોતો, પરમદડાડે અવાશે. ॥ ૪ ॥ મારગમાં મહેલ છે આપણો, ત્યાં કરજો વીસરામ; શેવક આપણો છે મુકેલો,પુલોચન એનું નામ. ॥૧૫॥ એમ કહીને કરણ દુસ્યાસન;રીઝયો દુરીયોધન;પાછા વળ્યા પણ વીદુર રહયો,તેવેમાં આવ્યો મન. ॥૧૭॥ શકુનીને મુકયો સાથે, ત્રણ ગયા ગામમાંય; વીદુરજીએ એમ વિચાર્યું, ચેતવણી દેઉ કાંય. ॥ ૩૭ ॥ એમ જાણી ગયા ધરમ પાસે, બેઠો શકુની શોડે, તવ ઉઠી ગયા અરજુન કને, ત્યાં પણ મામો જોડે ॥૧૮॥ થાકીને છેવટ ઉતર્યા હેઠા, ભીમ ચાલ્યો જાય ચરણ; તેને વીદુરજીએ બોલાવ્યો, દાઝે છે અંતઃકરણ ॥૧૯॥ ઓ બેટા દલમાં ન દુભાશો, જાવો નહી થાવો દુખી, તું છે ચેતેલો હું શું ચેતાવું, પણ ચેતતા નર સુખી. ॥૨૦॥ જાગે તે જીવે ઉંઘે તે મરે; તે માટે નીંદ્રા ખોજો; કો સ્થળ રોકાયા હોતો જોશીને, પંથજ પુછી જોજો. ॥ ૨૧ ॥ ભીમ કહે કે વારૂ કાકા, નમીને લાગ્યો પાય; વીદુરજી આશીશ દઇને પાછા થયા વિદાય. ॥ ૨૨ ॥ ચાલ્યા જાય છે સુત સતીના, સીધાં તણા રથ સંગ; લાખાભોવન આવીયા એ, ઉર અતી ઉમંગ ॥૨૩॥ તવ પુલોચન સા-

મો આવ્યો નમી કર્યો જુહાર; પધારો પધારો રાજા ધીરાજા, ખમ્મા અનદાતાર ॥૩૪॥ એવાં એનાં વચન સુણીભીમે વિચાર્યું તે ઠાર; ઘણો નમ્યો માટે ભીમે જાણ્યું, છે કોઇ દગાખોર ॥ ૨૫ ॥ દગાખોર તે દોઢો નમે, ગાઠ વાળી મનમાંય; પછી મ્હેલમાં તેડી લાવ્યો કહ્યું કે ઉતરો હાંય ॥૨૫॥ સીધાંના જે રથ ભરેલા, તે ઠાલવ્યા ભોવન; બીજી વાર ભરવાને જૈએ, કહી ચાલ્યા સહુજન ॥૨૭॥ રહયા એકલા પાન્ડવ પોતે સર્વ થયાં વિદાય; ભીમે વિચાર્યું આખા સંગમાં અમે ને અમારી માય ॥૨૭॥ પુલોચન કહે રસોઇ કરો રમોને જમો સુખે; કામ પડે તે કહેજો મુને, જોઇતું માગજો મુખે ॥૨૯॥ એવું કહીને મ્હેલની બારણે, પાટ ઉપર જઇ બેઠો; ચાર ભાઇને કુન્તામાનો,જીવ જોવામાં પેઠો ॥૩૦॥ સાતે માળ ચઢીને જોયું, ઠીક રચ્યો છે મ્હેલ; જેવા જેવા જોઇએ તેવા કેવા કર્યા છે હેલ ॥૩૧॥ ભીમ કોરાણે બેસી રયો છે, બોલ્યાં કુન્તામાય; જો ભીમ કેવું ધામ બાંધ્યું છે,એ દુરીયોધન રાય ॥ ૩૨ ॥ ભીમ કહે મા ઘણું છે સારૂં બીજું ન બોલ્યો વચન; પછી માતાએ રસોઈ કીધી, સર્વે કર્યું ભોજન ॥૩૩॥ પછી સુવાનો સમો થયો, દીધાં ધરમે દ્વાર; પાપી પુલોચન પાટની ઉપર, સુઇ રહે છે બ્હાર ॥ ૩૪ ॥ સુતું છે ધારી માતાને ભ્રાતો, બેઠાં છે પરસાળ; એટલે હાથ જોડીને બેઠો વાયુ કેરો બાળ ॥૩૫॥ બોલવાની બંધી છે મ્હારે, પણ મુજ સામું જુઓ; લ્યો વિનંતી ધ્યાનમાં ને, જુજવાં જુજવા સુઓ ॥૩૬॥ ધર્મ કહે એનુ વચન પાળો, ઓરે મ્હારી માય; પરસાળમાં જનેતા સુતાં ધરમમાળે જાય ॥૩૭॥ અરજુન બીજે માળે સુતો, ત્રીજે શેદેવ જોસી; ચોથે માળે નીકુળ સુતો, ભીમ થયો સંતોષી ॥ ૩૮ ॥ કુન્તાને કહયું મારા વિના ઉઘાડશો નહી દ્વાર; એમ કહીને આગાસીમાં ગયો વાયુ કુમાર ॥૩૯॥ નીમજ કીધો ભીમજ બળીયે મ્હારે હરી ધ્યાન ધરવું, અહીં રહીને દીવશે ઉંઘું; રાત્રીએ જાગ્રણ કરવું ॥ ૪૦ ॥ એવું આદરી બેઠો ધામામાં તવ મધ્યરાત્રી જાય, તે સમે પુલોછન ઊઠયો, ભીમ જુએ ચરચાય. ॥૪૧॥ સીતળ જળનો ઘડો ભરેલો, તેણેથી સ્નાન કીધું; એક ચરણે ઊભો રહયોને બળતું છાણું મુખ લીધું ॥૪૨॥ આકડાના મણકાની માળાથી મંત્ર જપ્યો તતખેવ; એટલે પ્રગટ થઇને આવ્યો ઊજ્વળ અગ્ની દેવ ॥૪૩॥ તર્ત પુલોચન પાયે પડીયો, મંત્રનું મુકયું લક્ષ, અગ્ની કહે મને નોતરૂ દીધું લાવ્ય માહરૂં ભક્ષ ॥૪૪॥ પુલોચન કહે ભલે મહારાજ જરાક ઊભા રહોને; ભેગાં કે જુદાં સુતાં છે, જાળી જોવા દોને ॥ ૪૫ ॥

એમ કહીને જઇ જાળીયા વીશે, જોયું ડોકુ ખોશી; પાંચમાંથી એકે નવ દીઠાં એકલી દીઠી ડોશી.॥૪૫॥ પુલોચન કહે પાછા પધારો, આજ નથી કાંઇ તાલ;જુદાં જુદાં સર્વે સુતાં છે, માટે આવજો કાલ.॥૪૮॥ તવ અ-ગ્નદેવ પાછો વવીયો, સુઇ રહયો પુલોચન;એટલે ભીમસેન નીરભય થ-યો, જઇ કર્યું સહ્યન ॥૪૦॥ એવે બીજો દિવસ થયો; ભીમ સમજી ગયો મન;અગનીમાં બળવાના છીએ,એજ થશે વીઘન. ॥૪૯॥ રમ્યાં જમ્યાં ને સાંજ પડી પણ; નાઠ્યો દુરીયોધન; રાત્રીએ જુદાં જુદાં ત્યાં સર્વે કર્યું સયન. ॥ ૫૦ ॥ ભીમ અગાશીમાં જઇને બેઠો, ધરે હરીનું ધ્યાન; મધ રાત્રી થઇ ઉઠયો પુલોચન, શીતળ જળ કર્યું સ્નાન ॥૫૧॥ બળતું છા-ણું મુખમાં લીધું, અર્ક માળા ગ્રહી એવ; એકજ ચરણે ઉભો રહયો, આવ્યો અગની દેવ. ॥૫૨॥ હોકારો ક્રીધો પુલોચનને, કાહાડીને મોટાં ચક્ષ; ગઇકાલે પાછો કાઢયોતો લાવ્ય મારૂં ભક્ષ.॥૫૨પુલોચન કહે જરા ઉભારો, સંદેહ મારો ખોવું, ભેગાં કે જુદાં સુતાંછે, તેતો તપાસી જોવું. ॥૫૪॥ એમ કહી જાળીયામાં જોયું, દીઠી એકલી ડોશી; પુલોચન કહે પાછા પધારો, રૂદે ન રેહેશો રોશી. ॥૫૫॥ અગ્ની કહે હું નહી જાવું પાછો ભક્ષ દે હાલને હાલ; પુલોચન કહે કૃપા કરીને, આપ પધારજો કાલ ॥૫૬॥ કાલે તો જુદાં હશે પણ આપીશ આગનાય, જાવ કહ્યું તવ અ-ગનીકાકા તુરત થયા વીદાય. ॥૫૭॥ તે જોયા પછી ભીમસેન સુતો એવે ત્રીજો દન થાય; સર્વના મનમાં આવી ઉદાશી, ધરતી તો ખાવાને ધાય. ॥૫૮॥ રાંધ્યું ખાધુ પણ કાંઈ ગમે નહિ, મનડું તો ડગ ડગ ડોલે; ભીમ કોરાણેને કૈરાણે રહે છે, કોઇ સાથે નવ બોલે. ॥૫૯॥ વાટ જુએ છે દુરીયોધનની; પણ ત્યાંતો કોણ આવે; એવે સમે ત્યાં સાંજ પડી ખા-વું પીવું નવ ભાવે. ॥૬૦॥ ભોમી ભારે લાગવા માંડી શબ્દ કર્યા શી-આળ; સાંજની વેળા વાયસ બોલ્યા, પડી પેટમાં ફાળ. ॥ ૬૧ ॥ કુન્તા ધરમે એમ જાણ્યું, સત્ય દગો દેખાય; ભીમનું કહ્યું માન્યું નહી ને હવે વલે શી થાય, ॥૬૨॥ આડો અવળો ભીમ ફરે છે, બોલ્યાં કુન્તા સતી; આવોને બેટા બેસો પાસે, કેમ તું બોલતો નથી. ॥ ૬૩ ॥ વલણ ॥ કેમ બેટા બોલતો નથી, શું લાગી મન રીશ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે; ભીમે ધુણાવ્યું શીશ.

કડવું ૭૧ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ શીશ ધુણાવી ભીમ બોલ્યો સાંભળો ધરમ ભુપ;છત્રપતીનો મહેલ જોઇ હું, બની ગયો તદરૂપ ॥૨॥ કુન્તા કહે તું મમમાં બોલે; હવે જાણ્યોમેં દગો ભીમ કહે એવું નહોયે દગો કરે નહી સગો ॥ ૩ ॥ વેમીલાં તમે વેમ ધરોછો, એછે સગાં સુપાત્ર, ઘણોઘણો ખરચ કરીને, કરાવેછે જાત્રા ॥ ૪ ॥ કુન્તાજી કહે ભડકોમુ કયો, જાતરામાં નીરધાર; ભીમકહે હમણાં નહી ભડકો, મધરાત્રીનીવાર ॥૫॥ કુન્તાજી કહે કર્યું મશ્કરી, કેવારે વ્હાણું વ્હાય, એટલે તમને સર્વને લૈને, થઈ જાવું વીદાય ॥ ૬ ॥ ભીમે જાણ્યું વળે શીખામણ માટે દાઝવા દેવું, થવા કાળ હશે તે થાશે, લખ્યુ ભવીશમા જેવું ॥૭॥ એવે સ્જની પડી ત્યારે; સુઇ રહયો પુલોચન; ભ્રાતેને માત છુટાં મ્હેલમાં કર્યું શયન ॥ ૮ ॥ શેજ સ્વભાવે ભીમ બેઠો ધર્મ કને પહેલે માળ; બારીએ બેશીવાત કરે છે, મહા બળીયો વાયુ બાળ ॥ ૯ ॥ એવામાં ભીમે પુલોચનને; કહ્યું સેવક જાણી જારે જા લ્યા ઘડો લઇને, ભરીઆવ નદીનું પાણી ॥૧૦॥ પુલોચને મન વીચાર્યું, કહ્યુ ત્યારે તોજાવું, આજ બીચારા છે મરવાના, મરતાં ગંગાજળ પાવું ॥૧૧॥ એમકહી જળ ભરવા ચાલ્યો; એવામાં કેવું થાય; મેહેલમાંદાવો દેખીને આવ્યાં, ભુલેલાં વનમાંય ॥ ૧૨ ॥ પાંચ ભીલને એક ભીલડી આવી દ્વાર ઠોકે છે; પોકાર કીધા ગરીબીથી,આ ઘરમાં કોણ રહે છે ॥ ૧૩ ॥ શબ્દ સુણી ભીમ હેઠો આવ્યો, ઉઘેડયા બેઉદ્વાર; ભામેં કહ્યું કે કોણ તમે છો, ભીલે કર્યો ઉચ્ચાર ॥ ૧૪ ॥ ભાઇ અમે છીએ ભીલ જાતી, મારગે ભુલા પડીયાં; તમારા મહેલમાં દીવો દીઠો, માટે અમે આવી ચડયાં ॥ ૧૫ ॥ આજની રૂજની સુવા દોતો, પ્રભુ કરે કલ્યાણ; એટલે ભીમસેન માતાનીપ્રત્યેએમ વદયો મુખવાણ ॥૧૬॥ જાવો માતા પહેલે માળે, ધરમ બીજે માળ; એકેકો માળ બદલી સુઓ, ડોશી ઊઠયાં તતકાળ ॥ ૧૭ ॥ પછી ભીમે ભીલને કહ્યું, પરસાળમાં તમે સુઓ; તમોને શીખામણ દેવું, હું હુઓ કે નુઓ ॥ ૧૮ ॥ તોપણ તમારે બોલવું નહી, બોલાવે કદી કોય, તમે જાણશો માણુસ છે પણ, દૈત ઘણા અહીં હોય ॥ ૧૯ ॥ ભીલ કહે મોડેને માથે હોઢીને સુઈ રેહેશું; ઉઘેડશું નહીં બોલશું નહી, સયનનુ સુખલેશું ॥૨૦॥ એમ કહીને છએ ભીલડાં; સુઇ રહ્યાં પરસાળ; બારણાં સાંક-

ળ દેઇને ગયો, ભીમસેન પહેલે માળ ॥૨૧॥ બારીએ બેઠેલો ત્યાં બેઠો, એવે પુલોચન આવ્યો, કયાં ગયારે બીમસેન ભાઇ, લ્યો ગંગાજળ લાવ્યો. ॥ ૨૨ ॥ ભીમ કહે કે પાણી લાવતાં, વાર તને ઘણી લાગી; હવે તો જળ નથી પીવું, ત્રશા ગઇ છે ભાગી ॥૨૩॥ એમ કહીને બારીથી ઉઠયો, દીધા બારીના દ્વાર, તવ પુલોચન ગાગર મુકી, પાટે સુતો તે વાર ॥૨૪॥ ભીમ જઇ બેઠો ધાબામાં, મધરાત્રી ગઇ જ્યારે; પાપી પુલોચન ઉભો થયો, મંત્ર સાધવા ત્યારે ॥૨૫॥ વસ્ત્ર બદલી કુંભ લીધો, શીતળ જળે સ્નાન કીધું, અર્કની માળા હાથમાં ઝાલી બળતું છાણું મુખ લીધું ॥૨૬॥ એક ચરણે ઉભો રહીને, મંત્ર જપ્યો તતખેવ, પુરણ માળા થઇ રહી કે, આવ્યો અગ્ની દેવ ॥૨૭॥ અગાશીમાં બેઠો બેઠો, ભીમ જુએ છે ચક્ષ; અગ્ની કહે શેવક મારા, લાવ્ય મ્હારૂ ભક્ષ ॥૨૮॥ પુલોચન કહે આપુછું કાકા, જરાક ઉભા રોને; ભેગાં કે જુદાં સુતાં છે, જાળીયે જોવા દોને ॥૨૯॥ અગની કહે શું જોવું છે, આગના દે થઇ ખુશી; ભેગાં હશે કે જુદાં હશે પણ; લૈશ સરવને ચુશી. ॥૩૦॥ પુલોચન કહે જરા ઉભારો; વચન વદ્યો મીઠાં; જાળીયામાં ડાકું કરયું તો, છ ભીલડાને દીઠાં ॥૩૧॥ એવે જાણ્યું પાન્ડવ સુતા છે, રાજ્ય લેવા લાગ્યો લક્ષ; હાથ જોડી અગ્નિને કહ્યુ, કાકા લેજો ભક્ષ ॥૩૨॥ એવી આપી આગના તવ, જવાળા રૂપે થયો બળીયો, ભડકેભડકા પ્રગટ થયા મ્હેલને વીંટાઇ વળીયો ॥ ૩૩ ॥ લાખાભોવન ભડભડ લાગ્યું, કોપ થયો માહા મોટો; એક આની રાજ્ય લેવા, પાપી સળગાવીને નાઠો ॥ ૩૪ ॥ ભીમે જાણ્યું કે ભોગ મળીયા, પણ અણઘટતું થાય; ગુલામ જાતી પુલોચન શું અમને બાળી જાય ॥૩૫॥ અમે મરીએને એ શું જીવે, મુમત મનમાં ચડીયો; વાયુનો નંદન ધાબામાંથી ઉછળી હેઠો પડીયો ॥૩૬॥ કટી કશીને દંત ડશીને, દડબડ મેલી દોટ; પાપી પુલોચન જાય છે તેની, ઝડપ ઝાલી કોટ ॥૩૭॥ પુલોચન કહે ભુલ્યો ચુકયો, ભીમભાઇ લાગુ પાય; ભીમ કહે અમને બાળીને તું જીવતો કયાં જાય ॥૩૮॥ એક આનીનો ભાગ દેવા, તુજને ઝાલી લાવ્યો; એમ કહી માથે ફેરવતો, લાખાભોવને આવ્યો ॥૩૯॥ અગ્ની કેરી સ્તુતી કીધી, કાકા કરો એમ રક્ષ, છ ભીલડાં મહી આપ્યાં છેને, લ્યો આ સાતમું ભક્ષ ॥૪૦॥ એમ કહી વાયુના સુતે, અગ્નીમાં ફેંકી દીધો; જેવો નાંખ્યો તેવો, એને અગ્નીએ ચુશી લીધો ॥ ૪૧ ॥ વલણ ॥ ચુશી લીધો નાંખતો, થયો બળીને ખાખ; વ્યારા વલ્લભ વાણી વદે, ભડભડ લાગી લાખ.

કડવું ૭૨ રાગ દોહરાની ચ'લનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચારે દિશાએ અગની લાગ્યો, ભડકા ભયંકર થાય; ભીમ જુએછે બારણેથી, ઘણું કરે ત્રાહ્યત્રાહ્ય ॥૨॥ જાળીમાથી અગ્ની પેઠો, ભીલડાં ચુશી લીધાં; બધું ભસ્મ થયું. બળી ગયાં અન સીધાં ॥૩॥ મેહેલમાં સળગ્યો, લાખને વળગ્યો; જવાળા ચઢે સુંસોટ; તનખા ઊડે વાયુ વડેને, થાય ધુમાડીનો ગોટ ॥૪॥ તેથી અતી અકળામણ આવી,જાગી ઊઠયાં માત ભ્રાત,અંધારે કાંઇસુજે નહિને કરવા લાગ્યા કલ્પાંત ॥ ૫ ॥ સ્વાસ ન લેવાય મોડે ન બોલાય, ધુમાડી બહુ અકળાવે; આંખ્યોને ગળું જાય છે બળી,કંઇ કરવું ન ફાવે ॥૬॥ પોતપોતાની પથારીમાં. બેસી રહીને રૂવે; જીવ ગભરાય છે ઘણો ઘણોને નાસીકા બહુ ચુવે ॥૭॥ બહાર રહીને ભીમ જુએછે, મહેલમાં શું થતું હશે; મ્હારા માતાને ભ્રાત મારા; સેકાઇને બળી જશે ॥૮॥ અરેરે હું શીદ બહાર આવ્યો, એમની જોડે મરવું; મરણ પામે માતને ભ્રાતતો, મ્હારે જીવી શું કરવું ॥૯॥ એમ જાણીને આઘો ગયો એ મેઘ નાદે ગડગડીઓ; છલંગ મારી કુદીયો તે, જૈ ધાબામાં પડીયો॥૧૦॥ સાચવીને ઉતર્યો માળ વિશે ગભરાટ ઝાઝો થયો;તોપણ હીંમત રાખીને એ પાંચમે માળે ગયો ॥૧૧॥ દશે દીશથી તાપ લાગે. કાયા થરથર ધરૂજે; ધુમાડો ધુંધવાઈ રહયોછે;નેત્રથકી નવ સુજે ॥૧૨॥ નીકુળજીને ખોળવા લાગ્યો,હાથજ ફેરવી જુએતો માદ્રીનો નંદનપોતે,પથારીમાં રહયો રૂવે ॥૧૩॥તે ભીમસેનને હાથ આવ્યો;તવ ઇસ્વર આરાધે; પાંગોઠુ ઝાલી ભીમે લીધો બેસાડી દીધો ખાંધે॥૧૪॥ પછી ફાંફાંમારવા લાગ્યો,સાચવીને સંચરીયો,હાથ ફેરવતાં દાદરજડયો,ચોથેમાળે ઊતરિયો॥૧૫॥કયાં છે તું શેદેવ કયાંછે તું, શેદેવે હુંકારો દીધો; એટલે અટકળે જૈને ઝાલ્યો, બીજી ખાંધે લેઇ લીધો ॥૧૬॥ ત્યાંથી નીચે ઊતર્યોને, અરજુન શોધી કહાડયો; ભીમે એને ઊચકીને, કેહેડ ઊપર બેસાડયો ॥ ૧૭ ॥ ત્યાંથી બીજે માળે ગયોને, દુખ પામે છે ધર્મ; સોધ્ની બીજી કેહેડે બેસાડયા, યુધીષ્ટર જે ધર્મ ॥૧૮॥ ત્યાંથી ગયો પહેલે માળે, માંડયા ભીમે ચાળા; ઓ જાત્રાવાસી મુજ માડી, ફેરવી લેજો માળા ॥ ૧૯ ॥ તવ કુન્તાજી બ્હાજી પડીયાં ભીમને આવી દયાય; પાંગોઠું ઝાલી મુસ્તક ઊપર;બેસાડયાં કુન્તા માય ॥ ૨૯ ॥ પછી પંથ સોધે નાશવાનો, આડોને અવળો

થાય;જ્યાં જુવે ત્યાં અગ્ની સળગે, નાસીને કયાં જાય ॥૨૧॥ માળ ઉ-
પર અથડાયા કરેછે, અગની ઉંચો ચડીયો, લાખનાં પીઢીયાં ને પાટીયાં
સળગ્યાં, તવ માળ તુટી પડીયો ॥૨૨॥ તેની સાથે પડયો વ્રકોદર, જ્યાં
ને ત્યાં અગ્ની ભાસે; નીસરી જવાનું મન કરીને, વાયુનો નંદન નાશે
॥૨૩॥ મેહેડાની લાખ નીચે પડેલી, તેના ભડકા થાય, કેઈ ભોમીપર
ચરણ મુકે; જ્યાં ને ત્યાં બળી જાય ॥૨૪॥ આસપાસ ઉચેને નીચેઅગ-
ની. ભડકાનીસેડયો છુટે, ચરચર ચરચર ચામડી બળેને, શરીરે ફોલ્લા
ઉઠે ॥૨૫॥ ફોલ્લા ઉઠે ઉઠીને ફુટે, થાય બહુ જળધાર;તેની વેદના થાય
અતીશે; પાંચે કરે પોકાર ॥૨૬॥ ઉંચો નીચો વ્રકોદર કુદે કાળજડા ક-
ળકળીયા; જવાળાઓ લાગી સેડયો વાગી વસ્ત્ર વપુના બળીયાં ॥૨૭॥
તેથી શરીર પણ લાગ્યાં સળગવા, ત્રાહ્યત્રાહ્ય મુખથી ભાંખે, અંગે આ-
ભુષણ ઉનાં થયાં તે, તોડીને કહાડીને નાંખે ॥૨૮॥ ચાંમડી દાજી વસ્ત્ર
બળીયાં, બળ્યાં રૂવાડાં કેશ; મરજાદા કશી રહી નહી સહુ,થયાંનગનવે-
શ ॥ ૪૯ ॥ માંઉશ શરીરનું લાગ્યું સળગવા, રડે છે પાંડવ પોચા;
ઉંચેથી ઉના ઉના ઊકળી ને, પડે છે લાખના લોચા ॥ ૩૦ ॥ તે
ઓ અંગે રડે સહુ શંગે, ભીમસેન નાસવા જાય; ઊજેસ દેખી પડતું
મુકે, જઇ ભીતમાં ભચકાય ॥ ૩૧ ॥ ભચકાય ભાગી બળે છે છાતી
તરત પાછો નાસે જવાનો મારગ મળતો નથી તે અથડાય છે ચોપાસે
॥૩૨॥ છે જોર તેટલું, કરેછે તેટલું કરેછે દોટા દોટ; બોલાય નહીને
શ્વાસ લેવાય નહી ધુમ્રના ગોટાગોટ ॥૩૩॥ શેદેવજીને પુછી જોવાનું,પ-
ણભીમ દુખમાં ડુલ્યો, વીદુરજીના કહ્યા છતાં, પંથજ પુછવો ભુલ્યો૩૪
શેદેવજી પણ સાચો વચનનો, વેડયા કરે દુખ અતી;પણ પોતે પુછયાવી
નાતો, ભીમને કહેતો નથી॥૩૫॥છેવટ ભીમસેન થાકયો, ને પાકયો, પ્રા-
ણજ ઉંચો ચડીયો નશોનાડી ખેંચાવા લાગી ઢળીને અગનીમાં પડયો
॥૩૬॥ તેની સાથે પડયા પાંચે, ધુશકા મેલી રડે દીપકમાં જેમ ફુદા
પડે છે, તેમ પડી તરફડે ॥૩૭॥ સરવની ગઈ બુદ્ધીને શકતી, પાપજ પુ-
રણ મળીયા; ચાર ભાઇને પાંચમી ડોસી, પાંચે ભીમપર ઢળીયાં ॥૩૮॥
અગનીમાં જેવા કાષ્ટજ સળગે,તેવાં સળગે શરીર; વ્રદ્ધ માતાએપ્રભુસં-
ભાર્યાં, ધરી મનમાં ધીર ॥ ૩૯ ॥ શબ સરીખા પડયા છે પાંચે કોણ
ચડે તેની વ્હારે; ડોસીને જરા છે સુદ્ધી તે, ઇશ્વરને પોકારે ॥ ૪૦ ॥
વળણ ॥ ઇશ્વરને પોકારતી. ભકત ભોળી કુન્તાય; વ્યાસ વલ્લભ
વાણી વદે, કૃશ્ણ કરે કરૂણાય.

કડવું ૭૩ બાવલીઆને દેખીરે એ રાગ.

ઓ શામળા સનેહીરેરેરે હો, વ્હારે ચડજો વીઠલારે ॥ ટેક ॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચન; સાંભળ સાંભળ જનમેજે રાજન; કુન્તાજીએ કરવા માંડયું છે રૂદન ॥ ઓશામળા ॥ ૧ ॥ પ્રભુ મેં શું ગંગામાં ધોયાં મળ મુત્ર, પ્રભુ તેવે પાપે શું ભાગે ઘર સુત્ર; સુદ્ધી વીના થઇને પોઢયા છે પાંચે પુત્ર. ॥ઓ॥૨॥ પ્રભુ મેં શું તોડી સરોવરની પાળ, પ્રભુ મેં શું ભાગી ફળતી વ્રક્ષ ડાળ; પ્રભુ મેં શું અભડાવી બ્રાહ્મણની થાળ ॥ઓ॥૩॥ પ્રભુ બ્રાહ્મણ મુકી શું શેવ્યા વેસધારી, ઓખરી ગાયોને શું મેં શેવતાં તીછકારી; શું વીપ્રનાં છીદ્ર જોઈ મેં મુકયા મારી ॥ઓ ॥ ૪ ॥ પ્રભુ મેં શું મળતાં ભાગ્યાં વેવીશાળ. ॥ ઓ ॥ ૫ ॥ પ્રભુ મેં શું પરને દુખ દેઇ ધર્યો ગર્વ, પ્રભુ મેં શું ઉનાળે ઉઠાડી પર્બ તેવે પાપે મ્હારૂં જવા બેઠું સરવ. ॥ઓ॥૬॥ પ્રભુ મેં શું વીશ્વાશે કોઈને દગો દીધો, પ્રભુ મેં શું મારે સ્વારથે અધર્મ કીધો; પ્રભુ પરનો પૈસો શું લલચાવી લીધો ॥ ઓ ॥ ૭ ॥ પ્રભુ મેં શું નીચ જાતીની કીધી શેવા, પ્રભુ મેં શું ગુરૂ કર્યા પ્રસાદી લેવા કુદ્રષ્ટી શું કીધી દેવાધી દેવા ॥ ઓ ॥ ૮ ॥ પ્રભુ કહ્યા તેવા અપરાધ હોય મ્હારા, પ્રભુ તોયે તમે છો ક્ષમા કરનારા; હું છું પાપી તેમાં શું કરે સુત બીચારા. ॥ ઓ ॥ ૯ ॥ પ્રભુ તમે જગત ભક્તના રંગ રસીયા, મધુર મુખથી હાથી મુકાવવાને ધસીયા; પ્રભુ તમે પ્રલ્હાદને સ્થંભે વસીયા ॥ ઓ ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ તમે ઉગાર્યાં નીભામાં મંઝાર, આખા નીભાને રાખ્યો આંચ નહી લગાર; તેવી રીતે અમને ઉગારો જુગદાધાર. ॥ ઓ ॥ ૧૧ ॥ પ્રભુ પુતના મારી બચાવ્યા બધાં બાળ, અજગરનાથી ગાયો ઉગારી ગોપાળ; તેવી રીત ઉગારો દીનના દયાળ ॥ ઓ ॥ ૧૨ ॥ વળણ ॥ દીન દયાળ ઉગારીયે તમ વણ કોની વ્હાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, જાણ્યું જુગદાધાર.

કડવું ૭૪ રાગ ભેરવીના છાયાના દોહરા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય.॥ ૧ ॥ અંતરયામી ગરૂડા ગામી; ગોવિંદે જાણી વાત; ભકતને દુખે ભુદરાને અતિ થયો ઉતપાત. ॥૨॥ શા

બાશ શેદેવ સુત સતીનો, સઉનો જવા થયો અંત; પણ પુછયાવણ કહે તો નથી, બતાવતો નથી પંથ. ॥ ૩ ॥ એણે એનું બોલ્યું પાળ્યું, મને મ્હારૂં વેણ નડશે; રખેને પાંચમાથી મરશેતો મ્હારે મરવું પડશે. ॥ ૪ ॥ દવના દુખમાં મન શંભાર્યો, એમ અતી હેત વાપ્યું; એક કળાનુ સામર્થ પોતાનું, ભીમને અંગે આપ્યું. ॥ ૫ ॥ એટલે ઉઠયો સુત વાયુનો સમરતો જુગદીશ; બેભાઇ ખાંધે બે ભાઇ કહેડે, કુન્તાને લીધાં શીશ ॥ ૬ ॥ પાછો ભટકાવા લાગ્યો ભોવનમાં, ભીંતે ભીંતે ભટકાય; સુદ્ધી ભુલ્યો છે પુછવા કેરી; તે જાણ્યું જાદવરાય. ॥૭॥ ભક્ત આધિન ભુદરે છે; તે કેમ જાયે ચુકી; વાયુ સુતના શરીર વિષે શામળે શુદ્ધી મુકી. ॥૮॥એટલે ભીમને યાદ આવ્યું, વિદુરજીનું વચન; શેદેવજીને પુછવા લાગ્યો, વાયુ કેરો તન. ॥૯॥ શેદેવ જોશી શેદેવ જોશી; શીદને દુખીયા થાવો, બીજાને દુખીયા કરો છો, જવાનો પંથ બતાવો ॥ ૧૦ ॥ એટલે બોલ્યા શેદેવ જોશી, શું જુઓ ભીમ ભ્રાત; તમે તમારા ચરણ નિચે; જોરમાં મારો લાત.॥૧૧॥ એટલે ભીમે મારી લાત મારીને,સલ્યાનો ચુરો કરીયો; તેમાં મ્હોટી સુરંગ દીઠી;વાયુસુત ઉતરીયો.॥૧૨॥ એટલે વેદના વહનીની મટી, દાજ તણો દવ કહાડયો; ઝાલ્યો શેદેવનો ટાંટીયો ને, પ્રથવીમાં પછાડયો. ॥૧૩॥ શેદેવજી કહે વાંક શો મ્હારો, પછાડયો એમને એમ, ભીમ કહે બહુ દુખી થયા પણ પંથ ન બતાવ્યો કેમ. ॥૧૪॥ શેદેવજી કહે પુછવાનું, ભુલી ગયા તમે જેમ, તમોને મારગ બતાવવાનો, હું પણ ભુલ્યો તેમ. ॥ ૧૫ ॥ પાછો પોતાની ખાંધે લીધો; સળંગ પંથે પળીયો, એટલે હાથ વસ્યા અગ્નીએ; સરવને લૈ ગયો બળીયો. ॥ ૧૬ ॥ એવું જાણી રીશ આણી, સળંગમાં ઉતરીયો; પાન્ડવને જૈ જવાળા દિધી, તવ ત્યાં ભીમ થરથરીયો. ॥ ૧૭ ॥ અવળો ફરી ફુંક મારી, વહની થયો વિદાય, દશડગલાં ભીમે ભર્યાં કે, પાછો આવ્યો ત્યાંય ॥૧૮॥ ભીમ કહે ઓ અગની કાકા વેણ વદેલું થાપું; એક માના પાંચને મુકોતો, એક માના સો આપું. ॥૧૯॥ એમ કહીને ફુંક મારી, અગની પાછા જાય; પાછાં દસ ડગલાં ભરયાં કે, આવિ પોહોચ્યો ત્યાંય ભીમ કહે પાછા વળો કાકા, પાંચને જવા દોને; પાંચ જણાને મુકી દેઇ એક માના સો લ્યોને ॥ ૨૦ ॥ એટલે અગની દેવતા બોલ્યા, જા તને જાવા દેવું; પણ ત્રણ વેળા બોલ્યો માટે, ત્રણ માના ત્રણસે લેવું ॥૨૧॥ એવું સાંભળીને વાયુ સુતે, વીચાર કીધો મન;હું તો જગતમાં જાણું છું કાશીના સો તન.॥૨૨॥ એક માના સો બીજા કોઇ, જાણેલા નથી મે તો;

અત્યારે તો હાયે હા કહેવી, મરશે લેતો કે દેતો ॥૨૩॥ ગઇ તક બ્રાહ્મણ વાંચતો નથી,લ્યો કાકા વેણુ થાપું,બોલ્યું વચન પાળવાનો,ત્રણનાત્રણસે આપુ ॥૨૪॥ એમ કહીને વચન આપ્યું, અગની પાછો વળીયો; એટલે દોટ મુકીને ચાલ્યો, વ્રકોદર મહા બળીયો ॥ ૨૫ ॥ કુન્તાજી કહે દીકરા મ્હારા. ત્રણસે આપશો કયાંથી ભીમ કહે આપીશું મા, લાવીશું જાત્રામાંથી. ॥ ૨ ॥ પીંપળાને થડ નદી કિનારે, જ્યાં ઢાંકી સલ્યા સાર; તે આડી પાડીને બહાર આવ્યો ક્ષણુ ન લાગી વાર. ॥ ૨૭ ॥ ભીલ ભગત ત્યાં બેશી રહેલો, તેને લાગ્યો ભય ઉર; જાણ્યું કે ગભરાએલા મને મારે; કહ્યું છે વિદુર. ॥ ૨૮ ॥ એટલે ભીમ કહે કોણ છે તું, કોણે મુકયો હાંઈ તુને, ભીલ કહે વીદુરજીએ, તમ કાજ મુકયો મુને. ॥ ૨૯ ॥ લ્યો છ જણ વસ્ત્ર ખાદીનાં, એમ કહીને દીધાં; અંબ ઢાંકી અતી કષ્ટે, વસ્ત્ર વીંટાળી દીધાં. ॥ ૩૦ ॥ પછી કનક વીંટી આપી, વિદુરજીની જેહ; કુન્તાજીએ હાથમાં ઝાલી. ઓળખી લીધી તેહ. ॥૩૧॥ પછી ભીલે કહ્યું કે બેસો તાપામાં પાંચે વીર, છઠાં બેસો કુન્તા ડોશી, ઊતારે સામી તીર ॥૩૨॥ તત્ર તે બેઠા ત્રાપા વિશે નદીમાં બહુ નીર; તેમાં ભીલે તાપો હંકાર્યો લઇ ગયો સામી તીર. ॥ ૩૩ ॥ ત્યાં જઇને છયેને ઉતાર્યાં, ભીલ પાછો વળીઓ; તે વાતનો વિચાર કરે, દ્વારીકાંધીશ શામળીયો. ॥૩૪॥ જાણ્યું કે ભીલ જઇને ક્હેશે, વિદુરજીને વાત; પણ મ્હારે કેવરાવવું વિશ્વમાં, પાન્ડવની થઇ ઘાત. ॥૩૫॥ કોઈ ન જાણે એવું કરવું, તે ચટકી મન લાગી; અડધી નદીએ ભીલ આવ્યો તાપો નાંખ્યો ભાગી. ॥૩૬॥ ભીલ ભગત પાણિમાં તણાયો, લાગ્યાં ત્રાહ્ય ઓચરવા; ભીમ કહે શીદ ત્રાહ્ય કહો છો જાય છે જાત્રા કરવા. ॥ ૩૭ ॥ કુન્તાજી તવ રડવા લાગ્યાં, નથી બોલ્યાનો આરો;જાત્રાનું મ્હેણું દઇ દઇને ભીમ લેસે જીવ મ્હારો. ॥ ૩૦ ॥ પછી ધરમે પુછયું જોશીને, કહો કરીશુ કેમ; શેદેવ કહે પુર્વ દીશાએ, ચાલો એમને એમ ॥ ૩૯ ॥ વનમાં જઇશું રાજી રહીશું, થઇશું નગ્રમાં દુખી; હાલછે આપણિ દશા નઠારી;તેથી નહિથાવો સુખી ॥ ૪૦ ॥ ધર્મ કહે વેણ શીર ચઢાવ્યું, વસ્તી વીના વન રહીએ; પણ ભામી ચરણ મુકાતો નથી, કેમ કરીને જઈએ ॥ ૪૬ ॥ તે કરતાં ભીમ લઈ જાયે તો; ધારીએ તેમ જવાય; ભીમ કહે વારો થઇ રહયો મ્હારો, ઉચકો ધરમ રાય ॥ ૪૨ ॥ સળંગમાં ઉંચકીને ચાલ્યો; કયાંલગી કીધાં પાપ; ધર્મ કહે તું વિના કોણ તેડે, ઉગર્યા તુજ પ્રતાપ ॥૪૩॥ એટલે ભીમને હોંસ આવી, ઉચકયા માત ભ્રાત, પ્રભુના બળથી પુર્વમાં

ચાલ્યો પ્હોર રહી છે રાત ॥ ૪૪ ॥ જાય વ્રકોદર વાયુને વેગે, જોરમાં ન રહે ઝાલ્યો; કૃષ્ણ પ્રભુના સામરથથીએ, સવાસો ગાઉ ચાલ્યો ॥ ૪૫ ॥ એવે આવ્યું એક સરોવર, ત્યાંતો ન્હાણું ન્હાય શેદેવજી કહે ઉતારો વીરા, વીશ્રામ કરવો હાંય ॥ ૪૬ ॥ એટલે ભીમે હેઠે ઉતાર્યાં, શ્વાસ ત્રણેરો ચડીયો, પ્રભુએ પોતાનું બળ લેઇ લીધું; તેથી ચતોપાટ પડીઓ ॥ ૪૭ ॥ ચાર ભૈને મા પાસે બીરાજ્યાં, દીવસ દેખી થયાં રાજી; રાતાં રતાળુ જેવાં શરીર છે; આવીને માંખ્યો બાજી ॥ ૪૮ ॥ તે વેદનાથી બહુ અકળાયાં, કેમ કરી આધી કાહાડે, લીમડાના ડાળાં ભાગી લાવી, એક એકને ઉરાડે ॥ ૪૯ ॥ ભીમને અંગ ઉરાડે માતા, સાતા ભીમ ને થાય, એટલે ઉઠયો સુત પવનનો; એક કર્યો ઉપાય ॥ ૫૦ ॥ વૃક્ષનાં લાંબાં કાષ્ટ લાવ્યો, ભોમીમાં દીધાં ઘાલી; આડાઅવળાં બીજાં બાંધીને એક પર્ણ કુટી કરી આલી ॥૫૧॥ સાગનાં પત્રની ભીંત્યો બનાવી, મક્ષીકા પેશી ન જાય; તે મધે સહુ જઇને બેઠાં, મટી માખ્યોની પીડાય ॥૫૨॥ પછી ધરમ કહે ભીમસેન વીરા, પેટ પાપી ખાવા માગે; તવ ભીમ ઝુંપડી બહાર ચાલ્યો; જઇ ઉભો જરા આઘે. ॥ ૫૩ ॥ પોતાનું પેહેરેલું વસ્ત્ર કહાડયું; વડો કર્યો વીવેક, અડધું ફાડીને કરી લંગોટીઓ, અડધાની ઝોળી એક ॥ ૪૪ ॥ પ્રથમ પોતે વાળી લંગોટી, આવ્યો સતી નો બાળો, ભીમ કહે તમે વસ્ત્ર કાઢીને, ચારે લંગોટીઓ વાળો. ॥ ૫૫ ॥ માતા પેહેરે વસ્ત્ર આખું; તમારાં મુકી છાંડો, આગળ લેવા તેપર દાડા, કહો હું ડાહયો કે ગાંડો ॥ ૫૬ ॥ ધર્મ કહે ધન્ય ત્રેવડ તારી, કહી વસ્ત્ર નાંખ્યાં ટાળી; ભીમના કહ્યા પ્રમાણે ચારે લીધી લંગોટીઓ વાળી ॥૫૭॥ ભીમે ઝોળી ખાંધે ભરાવી, બેસો વીરા વન જાવું, સર્વને ખાવા માટે વનના, વનફળ હું લેઇ આવું. ॥૫૮॥ કહીને ચાલ્યો ઊતર દીશા ફળ તણો નહી પાર; લેઇ લેઇને ઝોળી ભરે ને પોતે કરે છે આહાર ॥ ૫૯ ॥ વલણ ॥ આર કરે ઝોળી ભરે કુન્તાનો કુંવાર, વ્યાસ વલ્લભ કહે કથા સુણો સૌ સંસાર.

કડવું ૭૫ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય. ॥૧॥ બે ચાર લીધાં તુમડાંને, ફળ ઝોળી ભરી લાવ્યો, માત ભ્રાત ભુખ્યા બેસી રહયાં છે, માટે ઉતાવળો

આવ્યો ॥૨॥ તુમડા કીધાં જળ પીવાનાં, ભરી આવ્યા શેદેવ જોશી; ઝોળીના ફળનો ઢગલો કીધો, ફળ વેંચી આપ્યાં ડોશી ॥૩॥ સરવે ખાધું ને જળ પીધું, પછી કાઢયું એક કામ; દર્ભની ગુંથે સાદડીયોને, સમરે સુંદીરશામ ॥ ૪ ॥ માંખ્યોને દુખે ઝુંપડી વીશે, બેશી રહે બધો દન; રાત્રીએ સરોવરપર બેશે બેઘડી ખાય પવન ॥ ૫ ॥ પછી જઇને સયન કરે એમજ કાઢે દન; વનફળ લાવીને ખવરાવે; નીત્ય વાયુનો તન ॥૬॥ ખાય પીયેને ભગવત ભજે, જંજાળમાંથી છુટયા; ફળ લાવે ભીમ ઊતરમાંથી; તે દીશા ફળ ખુટયાં ॥૭॥ છ માસ સુધી ત્યાં ફળ ચાલ્યાં,હવે તે કયાંથી લાવું; ભીમે મનમાં એમ વીચાર્યું, પુર્વ દીશાએ જાવું ॥ ૮ ॥ એવું જાણી ઝોળી લઇને, નીકળ્યો કુન્તા તન;ચારગાઉ આઘો ગયો ત્યાં આવ્યું હેડંબા વન ॥ ૯ ॥ થોર તણી ઘડી વાડ દીઠી, કૌતક જોયું મેં હોણ; અઘોર વનમાં આવે ઠેકાણે;રહેતું હશે કોણ॥૧૦॥ તે ચરચા મહારે નજરે જાવી, જોવુંજે બાગમાં શું છે, ફળ લેતાને ખાતા મુજને, પુછે તેને પ્રભુ પુછે ॥૧૧॥ એવું જાણી હીંમત આણી; આઘેથી દોટે ચડીયો, છલંગ મારીને બાગ ભણીએ, વાડ કુદી મહી પડયો ॥૧૨॥ બાગમાં જોયું મનડું મોહ્યું, હરખ્યો અપરમપાર, જેવી જોઇએ તેવી વનસ્પતી, ઊગીછે અરાડ ભાર ॥૧૩॥ દશ વરસ લગી ખાતાં નખુટે મળ્યું ઠેકાણું ઠીક;પછી લાગ્યો ફળ તોડવા એને,નથી જરાએ બીક ॥૧૪॥ અનેક જાતીના ફળ ને ફુલ છે, વર્ણવી શું શકે શેશ; રમણી રંભા જાડા સ્થંભા, અતી ઉંચીછે કેશ ॥૧૫॥ વૃક્ષ ઘણાંછે ચોરૂ ચારોળીનાં,ચંદન ચંપો અંક;વેલ વાલોળને વલશડોછે,આશાભનો વાળ્યો વંક ॥૧૬॥ મોઘેરો મરડાઇ રહયો છે, હેરામણી ને મરેડી; આંબો આંબલીને આવળછે, એખરોને અરેડી ॥૧૭॥ કોઠી કેવડી કાંકશી છે,કદળીના કોમળ સ્થંભ; સાગ શીશમને સર્ગવો સાદઢ, આશાળ કેરા ખાભ ॥૧૮॥ જામે જુઇને કમળ કેતકી, કુસુમ વનમાં ભોથાં, ફોફળ રામફળ જામફળ જાયફળ; ભમરા મારે ગોથાં ॥૧૯॥ લીંબુ કરમદા કરતી કંથેરી, કમરખ જાંબુ બોર; તાલતમાલને રસાળ સમડી, રાએણ રાતાકોર ॥ ૨૦ ॥ ખંડોકળીની વેલવનીછે, પીળી આંબા સાખ, બાવચી બીજોરાં ચીનીકબાલા; આડે ઝુલે દ્રાખ ॥ ૨૧ ॥ પપનસ ફનસ અને નારંગી, શીફળ નીંચા નેત્ર; તોડ તાઢી બદામ બપૈયા, ખજુર ખારેકનાં ક્ષેત્ર ॥૨૨॥ પીંપળ પીપળીને વડગુંદા, ધમીણને પલ્લાસ; ફાલશી શેલડીને શેતરી વરખડીને વાંશ ॥૨૩॥ તજ જાવંત્રી લવીંગએલચી, સીકાતરાં જલદારૂ

ગલબાસ ગુલસબો ગુલચંપો, બોરસલી સગધારૂ ॥ ૪ ॥ ગટાયો ઝાડની વટાઓ લાંબી, સીતળતાછે અતોલ; કાબર કોયલ કરે ઉકાબપૈઆ બહુ બોલે ॥ ૨૫ ॥ તેતર ટઉકે વઇયો બબડે, ચાતકને ચકોર, હીરામણ મેંના કાકા કઉઆ, મોર કરે બહુ સોર ॥૨૩॥ અનેક જાતીનાં પક્ષી ઊડે, બોલે મધુરી વાણી, પાકાં ફળની પીમળે ભીમના મહોમાં ભરાયું પાણી ॥૨૭॥ ફળ તોડી તોડી ખાવા લાગ્યો, જરા ન દીલમાં ડરતો; ભાવે તે ખાતો બહુ મલકાતો, વળી ઝોળીમાં ભરતો ॥૨૮॥ હાલતો ચાલતો મહાલતો મનથી,શુભ સતીનો સુત; માલીક વનની હેડંબા રાક્ષણી શસ્ત્ર માયાવી દુત ॥ ૨૯ ॥ કું કીર મુખા કું સ્વાન મુખા, ભુંડ મુખા મહી ભારે, અશ્વ મુખાને ગર્ધવ મુખા, કૈંઢા છે મુખ મંજારે ॥ ૩૦ ॥ વ્રશભમુખા મહીસીમુખા, ઘુઅડ મુખા ઘણા;અન ઉંદક જરા ન જોઈએ ચાવે લોઢાના ચણા ॥ ૩૧ ॥ જુદા જુદા રંગછે અંગના, લીલા પીળા રાતાચોળ, કાળા ભુરાને કૈં પંચરંગી, નેત્ર સરવના ગોળ ॥૩૨॥ નાકેથી બુચા તાડપુર ઉંચા બાગમાં પેરા ભરે; પશુ પક્ષી મહી પેશી શકે નહી હરનીશ ચોકી કરે॥૩૩॥ તેના બાગમાં ભીમસેન ખાયેછે, લાગે છે મેવો મીઠો; એવામાં એક ભુંડ મુખાએ ભીમને ભમતો દીઠો ॥૩૪॥ તવ તેણે કારમી ચીસ નાખી, ઉઠયો અસુરો બળીયો; આસપાસથી સહુ દોડી આવ્યા તરત ટોળે મળીયા ॥૩૫॥ભીમને જોવાને જોર આવ્યું ચોરજ આપણો એછે, ભીમે જાણ્યું કે ભલે આવ્યા; આપણું એ શું લે છે ॥૩૬॥ નથી ડરતો ફળ આર કરતે, દહીતોએ મુકી દોટ; વ્રકોદરને વચમાં ઘેરિ, ફરતો વળીઓ કોટ ॥૩૭॥ હોકારા કરતા ભાવે આદરતાં ભીમ નથી ગભરાતો; સારાં સારાં ફળ દેખે તે તોડી તોડીને ખાતો. ॥૩૮॥ દૈત કહે અલ્યા કોણ છે તું, હવે તે કયાં જાઇશ; બળવંતનાબાગમાં પડયોછે, માર ઘણો ખઇશ ॥ ૩૯ ॥ મરણ તારૂં આવી પોહોંચ્યું, શું સમજી ફળ ખાય; ભીમ કહે જો જીવવું હોયતો લાગો મુજને પાય, ॥૪૦॥ દૈત કહે તું કોણ છે લ્યા, ઝાલવા આવ્યા ઝાઝા, ભીમ કહે મને કેમ પુછોછો અમે પ્રથવીના રાજા ॥ ૪૧ ॥ ભોમી અમારી કયાં છે તમારી, સર્વને મારી કહાડું; રજા લીધા વિના આંહી વસ્યાછો, લાવો ભોમીનું ભાડું ॥૪૨॥ સાંભળીને સહુ હસવા લાગ્યા, બચ્યા મળ્યા તારા પાપ; ભીમ કહે તમો સરવ બચ્ચા;હુ તો તમારો બાપ ॥૪૩॥ દહીતોએ કહ્યું આ રમકડું,રાણીને જઇને કહીએ,બીજા કહે એમાંશું કહેવું તું, રાણી કને લઈ જઇએ॥૪૪॥એવું વીચારી અસુર બોલ્યા,એરે-

હેવા દે ફળ ખવાશે, આ બાગની માલીકછે રાણી ચાલ તું તેની પાશે ॥૪૫॥ભીમ કહે મહારે શું કામ એનું,નજર કેદી નથી ન્યાળી;તે કરતાં કદી આવું જોવાને, રૂપાળી છે કે કાળી ॥ ૪૬ ॥ એટલે અસુરો હસીને બોલ્યા, ચાલે તું ત્યાંતો બતાવું; ઘણી રૂપાળી રાણી અમારી,ભીમે કહ્યું ચાલો આવું ॥ ૩૭ ॥ એમ કહી ચાલવા લાગ્યો; મસ્તાનો મન મહાલે, અસુર લોકો આગળ પાછળ, ઘેરો કરિને ચાલે ॥ ૪૮ ॥ વચમાં ચાલે વાયુનો નંદન, ધીરે ધીરે જાય; મારગમાં મીઠું ફળ દેખે,તોડીતેને ખાય ॥૪૯॥ દહીત કહે અલ્યા ચાલ સીધો,કેમ તોડે ફળ અતી;ભીમકહેમુમત કરો તો, જાવો આવતા નથી ॥૫૦॥ દહીતોએ જાણ્યું લ્યો સમજાવી, ગાંડીયું નાશી જાશે, આજ્ઞા આપી ખાતો જજે તું; ચાલ રાણીની પાસે ॥૫૧॥ એવે દશ જણ આગળ દોડયા,જઈ કહી રાણીને વાત;હેડંબા કહે આવવા દો, કોણ એવો કજાત ॥૬૨॥ વડની ડાળે હીંદોળોછે; પાશાણ કેરો ભારી; દાશી ખીંચે રાણી હીંચે;ઘણી જોરાવર નારી ॥૫૩॥ ત્યાં ભીમને લઇને આવ્યા, સૌના જુદા મનસુબા; હીંચકા સામો ભીમને રાખી,આસવે પાસવે ઉભા ॥૫૪॥ જોઇ લીધી રાણીને ભીમે,ભય ભણકારો ભાગ્યો; નીચું ઘાલી ઝોળીમાંથી, ફળ લેઇ ખાવા લાગ્યો ॥ ૫૫ ॥ હેડંબા કહે ફળ ખાનારા, છે તુ મુરખ જેવો; ઉભો રહે સામુ જોઇને, પુછું તે જવાબ દેવો ॥૫૧॥ ભીમ કહે હું મુરખ જેવો,તુમહારીસરદાર પુછે તેનો જવાબ આપુ, ઓ વનની રહેનાર ॥૪૭॥ વલણ ॥ વનવગડે રેહેનાર તું, પુછવું હોય તે પુછ; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, ભીમે મરડી મુછ. ॥

કડવું ૭૬ રાગ ઢળકતી ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન;હેડંબા કહે કેમ આવ્યો કયાંથી, ભીમ કહે આવ્યો વાદળમાંથી ॥૧॥ હેડંબા કહે કેમ ચઢયું બોલે, ભીમ કહે મારે સહુ તરણા તોલે; હેડંબા કહે કોણ તારૂં ગામ; કોણ માત તાત કોણ નામ ॥૨॥ ભીમ કહે તું કોણ નાત જાત, પેહેલી કર મુને તારી વાત હેડંબા કે શી વાત પુછે મહારી,ભીમ કહે પરણેલી છે કે કુંવારી ॥૩॥ હેડંબા કહે કહુ વાત વરણી, હું છું કુંવારી હજી નથી પરણી, ભીમ કહે મળ્યો ઘાટ કેવો અલી હું પણ તારા જેવો ॥ ૪ ॥ હેડંબા કહે જીભડી કર થોડી, ભીમ કહે મળી આપણી જોડી

હેડંબા કહે ઠેર મારી નાખુ, વાશીદુ વાળવા નવ રાખું ॥ ૫ ॥ ભીમ કહે મુજથી દેવ કાંપે, તારા જેવી હજારો પગ ચાંપે;હેડંબા કહે સુણુવચન, નાંખે હીંડોળો માને મુજ મન ॥૬॥ તો તો ભલી તુજ ભવીશની પેર. રાખી ખવરાવિ ગુલામ ઘેર; ભીમ કહે ભુંડી જોડ હાથ, કેહે કે આવો બેસો સ્વામીનાથ॥૭॥ હેડંબા કહે જંગલી જન; તને હીંચકે બેસાડું મન; બેસે બેસાડુને દોર ઝાલું;ખો ભુલે તેવો હીંચકો ઘાલું ॥૮॥ કહી હેઠી ઉતરી નારી; ભીમ ત્યાર થયો ખુંખારી; ઝોળી લેઇ હીંડાળે ગયો; ઉપર બેસવા ત્યાર થયો ॥ ૯ ॥ હેડંબા કહે નહી જાય ચુકી તારી ઝોરી નીચે દે મુકી; ભીમ કહે મુકુ નહી સરવથી, મને ગુરૂએ ભણાવ્યો નથી ॥૧૦॥ ગર્થ ગાંઠેને વિદ્યા પાર્ઠે, અમે રહેવાના અમારે ઘાટે; હેડંબા કહે બેશ બકવા મુકી, જોજે ઝાલવામાં જાતો ચુકી ॥૧૧॥ એમ કરયા લાડીએ સોર; તવ ભીમે ગ્રહ્યા બે દોર; દેઇ ચરણને ઉપર ચડીઓ, તેવો હીંચકો તુટી પડીઓ ॥૧૨॥ તેની સાથે વડ ડાળ ભાગ્યું હેડંબાને તો આશ્ચર્ય લાગ્યું;ભીમ ઉઠી આઘો જઈ ઉભો; મુછ મરડે સતી સુત સુબો ॥૧૩॥ બોલી હેડંભા દહીત શું ભાળે, બાંધો હીંચકો બીજી ડાળે, તવ બાંધી દીધો બીજી ડાળ; હેડંબા બોલી મુખ તતકાળ ॥ ૧૪ ॥ અલ્યા બેશ જંગલી બીજીવાર; ભીમ કહે તું સાંભળ નાર; અલી મેં જોયું તારૂં પાણી નહી બેસું બધું ધુળધાણી ॥૧૫॥ તવ હેડંબા બોલી એમ, ત્યારે હું બેસું ધરિ પ્રેમ; જોવું ઝુલાવે છે તું કેમ, નાંખ હું પ્રસન્ન થાઉ તેમ ॥૧૬॥ એવું કહી બેઠી એ નારી, ભીમે ગ્રહયો દોર ખુંખારી; મનમાં રામનું નામ ભાખે,ધીરે ધીરે હીંચોળો નાંખે ॥૧૭॥ તવ હેડંબાએ કયો સોર, રડયા કયાં ગયું તારૂં જોર, ભીમ કહે શું બકેછે ઠાલી, હવે બેસજે બે દોર ઝાલી ॥ ૧૮ ॥ તુંતો જોઇ લેજે હાથ મહારા; તુને દેખાડુ ગંગનના તારા; કહી કોપે ચઢયો સતી સુત, ઘણો થયો છે આકળો ભુત ॥૧૯॥ વલણ ॥ ભીમ થયો અતી આકળો, જબ્બર ઝાલ્યો દોર, વ્યાસ વલ્લભ મુખે ઓચરે, કેવું જણાવે જોર.

કડવું ૭૭ રાગ કટાવની ચાલ.

વાયુ નંદન કરે પ્રભુ વંદન, શીવ સમરતો ધ્યાનજ ધરતો, બહુ બળ કરતો હરતો ફરતો; જરા ન ડરતો, વાયુ દેવનું સ્મરણ કરીયું, બળ આદરીયું મનડુ ઠરીયું ડગલું ભરીયું; હીંદોળાને ચાક ચડાવ્યો,

એલ લડાવ્યો, મુમત અડાવ્યો વીરે ચલાવી, ચણે હલાવી; દોર ઝલાવી ફેંકયો બાગમાં; કેવળ કળમાં; એકજ પળમાં;જેમ વાદળમાં વીજળી નાસે, તેવું ભાસે; ગયો આકાશે; ભય ચોપાસે, ત્રાયા ત્રાસ, ગગને જઇને પાછો વળીયો; અવજો પળીયો, અઢળક કળીઓ, ટગટગ જુવે ભીમસેન બળીયો;ભય ભરી નારી, દુખમાં ભારી, મન વીચારી; મુખ પોકારી, કહ્યું ખુંખારી; નારી તમારી લ્યો ઉગારી, દયાજ ધારી, એ-બળવંતા મ્હારા સ્વામી કહુ શીશ નામી; બહુ દુઃખ પામી, ન રહી ખામી, હુંતો હરામી, ચાહ્ય તેમ બોલી, મન નઝ્ય લાવો, મુને બચાવો વ્હારે ધાવો, વેહેલા આવો હીંચકો સ્હાવો; એવું ભીમે સાંભળ્યું કાને, સતી સંતાને; મનડૂ માને; દુઃખ દઉ શાને, બહુ તોફાને, પડશે નારી, જાશે મ્હારી; છે બહુસારી; પ્રાણની પ્યારી, અતી સુખકારી; એવું ધારી, છલંગ મારી; બળીયો બોહોળો, થઇને પોહોળો; ઝાલ્યો હીંદોળો દઇવત દાખી; દીધો રાખી, સહુ જન સાખી, ખમ્મા ભાંખી; નારી ઉતારી, છે ધુતારી, તે થઇ સારી, વશ બની ભારી; બળવંત ધારી; નમી બીચારી, ફરી પરદક્ષણા; છો સુલક્ષણા, બે કરજોડી; કટી મરોડી; શીશ નમાવ્યું, ભીમને ભાવ્યું, રમકડું આવ્યું, ઠીકજ ફાવ્યું, કોમળ રહેછે, ગણી ગદેછે, બેશ બદેછે; વલ્લભ કહેછે; પરણવાની કીધી ત્યારી, માડી મંડપ રચના સારી ॥ વલણ ॥ મંડપની રચના રચી, સોભાનો નહી પાર; નારદરૂશી આવીયા, પરણાવ્યા તે ઠાર.

કડવું ૭૮ રાગ ધનાશરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ નારદ આવ્યા ભીમે બોલાવ્યા કહો પધાર્યા કેમ, નારદજી કહે પરણાવવાને, આવ્યા ધરીને પ્રેમ ॥૨॥ ભીમે કહ્યું ભલે મહારાજા, એતો મુને ગમી વાત; પણ તમો કોઇને નવ કેહેશો, ન જાણે મુજ માત ॥૩॥ નારદ કહે હું શાને જણવું, હેડંબાએ જોડયા હાથ; મંડપમાં પધારો પરણવા;ઓરે મારા નાથ ॥૪॥ તવ ભીમ કહે સાંભળ નારી,હું વાત મ્હારી વરણું,મ્હારૂ ખાધાનુંપુરૂં કર્યાની, શક્તી હોયતો પરણું ॥૫॥ હેડંબા કહે તન મનને ધન, સરવે છે તમારૂં; આજથી અરપણ આપને કીધું, કાંઈ નથી અમારૂં ॥ ૬ ॥ એટલે ઉઠી બેઠા મંડપમાં, હેડંબા સનમુખ આવે, સામા સામા નરનારી બેઠા

નારદજી પરણાવે. ॥૭॥ વળણ ॥ પરણાવે નારદરૂશી, રાક્ષણીયો ગીત ગાય; રાક્ષસ સહુ બીરાજીયા, વલ્લભ કહે કથાય.

કડવું ૭૭ રાગ ધોળ.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષતરાયના તનરે ॥ ૧ ॥ મંડપમા તો હસ્ત મેળાપક થાયરે; માનુનીયો મળી મળી ગીતાં ગાયરે. ॥ ૨ ॥ નારદજી પાડી પટોળે ગાંઠરે મંત્ર ભણી બરમાળા આરોપી કંઠરે. ॥ ૩ ॥ મંડપ મધ્યે પેહેલું મંગળ વરતાયરે, પેહેલે મંગળ ગાયોના દાન અપાયરે. ॥૪॥ એવે બીજું મંગળ ફર્યાં નરનારીરે બીજે મંગળ આપી ભોમી ઘણી સારીરે. ॥૫॥ મંડપ વિશે ત્રીજું મંગળ વરતાયરે, ત્રીજે મંગળ શેવક દાન અપાયરે ॥૬॥ ચોરીમાં તો ચોથું મંગળ વરતાયરે; ચોથે મંગળ ભર્યા ભંડાર અપાયરે ॥૭॥ પછી જમ્યાં વરકન્યા કંસારરે;હેડંબાએ પેહેરાવ્યો મોતીનો હારરે. ॥૮॥ પરણિ ઉઠી રૂપૈયા વીંટીઓ રમાયરે, પછી બંને લાગ્યા ગોત્રજને પાયરે ॥ ૯ ॥ દીધીદક્ષણા નારદ થયા વિદાયર પછીબેઉ ગયા કનક મ્હેલ માંયરે॥૧૦॥ ॥વલણ॥ વરકન્યા ગયા મ્હેલમાં, રસોઇ કરી તવ દાસ; વલ્લભ વદે સુત વાયુનો, અતી થયો ઉલ્લાસ.

કડવું ૮૦ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહિમાય॥૧॥ શેવક શેવકીયે રસોઇ કીધી, ભીમને ફળ્યા ભગવાન, હેડંબા કહે ઉઠો સ્વામીજી,જમવા સારૂ કરોસ્નાન ॥૨॥ તવ ભીમ ઉઠી ન્હાવાને બેઠો, હેડંબા આવી સંગ; તેલ ફુલેલ લાવી શેવક પાસે, ચોળાવ્યું ભીમને અંગ. ॥૩॥ ઉષ્ણોદકથી સ્નાનકરાવ્યું, દહિત લોકે અંગ ચોળી;વસ્તર વતી તે સાચવી લુછ્યું, ઉતરી દાજેલી ખોળી ॥ ૪ ॥પછી ભીમે કહ્યું દહિતોને દેતાતા ફળનાટેટા;બાગ વિશે:જુઓ કહયું તું અમે;રાજા ખરા કે ખોટા. ॥ ૫ ॥ દાહત કહેછે કે ખરા મહારાજા, બેસોને કરવા ભોજન; હેડંબાએ પિરસ્યુ પીરસણું, તે, દન પામ્યો અન. ॥૬॥ વિવિધનું એણે જમણ જમાડયું, પછી આપ્યો મુખવાસ; તે લેઇ જઇને ઢોલીયે બેઠો, હેડંબા બેઠી પાસ. ॥૭॥સુણોસ્વા-

બિજી પાણી પીને, ઘર પુછું એ નહિ રીત, હું તો પુછયા વણ પેહેલા પરણિ, લાગી તમારી પ્રીત. ॥૮॥ અપરાધ મારો ક્ષમા કરજો, કોણ તમારૂં ઘર ગામ;કોણ માબાપના દીકરાને કોણ તમારૂ નામ.॥૯॥ કોણનાત જાતને ભાત કોણછે, વાત પુછયાનો થયો પ્રેમ;આવા જંગલમાં કોઇ ન આવે ને તમે પધાર્યા કેમ ॥૧૦॥ ભીમ કહે તું સાંભળ સુંદરી,હસ્તીનાપુર મહારો દેશ;ક્ષત્રાણિનો દીકરોછું,સર્વ રાજાનો નરેશ ॥૩૧॥ચારભાઇને પાંચમી માછે, સુખ રૂપ કરતાતા રાજ; અમારા કાકાના સો દિકરા છે, તેમને અમપર દાઝ. ॥૧૨॥ દગો કરીને કાઢયાં જાત્રાએ,ઘરબારમાંથી ટાળ્યાં; વનમા ભોવન કરી લાખનું, તેમાં અમોને બાળ્યાં ॥ ૧૩ ॥ તે બળતામાંથી ઉગાર્યા હરીયે, આવ્યા છીએ આવન; છમાસથી અમે રહીએ છીએ, અહીંથી એક જોજન. ॥૧૪॥ પશ્ચીમ દિસાએ સરોવર છે, ત્યાં કર્યો છે વિસરામ; ઉતરમાંથી ફળ લાવતોતો, ખાતાંતાં માભૈતમામ ॥૧૫॥ એ દિશામાં ફળ ખુટયાં ત્યારે, આવ્યો હું તારાભણી,પુર્વનાલેખથી લગ્નજથયું;તુંધણિઆણિહુંધણી. ॥૧૬॥ હેડંબા કહે પધારોપીઉજી, હવે થઇ સુખ લ્હેર; તમારા ભ્રાત વસ્યા છે વનમાં, તેડી લેઇ આવીએ ઘેર. ॥૧૮॥ એટલે ભીમે મન વિચાર્યું,માભાઇનું સાલ નડસે; હશાશે બોલાશેનહિ મારાથી,ખરા રંગમાં ભંગ પડશે.॥૧૮॥એવું જાણીભીમસેન બોલ્યો, હુંતો નહિ તેડી લાવું;તું તેડી આવે તે મને ન ફાવે,હું વન નાશી જાવું. ॥ ૧૯ ॥ એતો ભગત છે અહિં નહિ આવે, જો લગ્ન થાય પ્રખ્યાત; તો તુજ કને આવવા નવ દે, મહારા માતને ભ્રાત ॥૨૦॥ તવ હેડં[illegible] એવું બોલી, રહેવાદો એમને ઠામ; તમે જાવો ત્યારે તમારાં માભાઇ, મહારે જોઇએ શું કામ. ॥૨૧॥ આપણા બાગમાં ફળ ઘણા છે,જઇને ત્યાં આપી આવો,તમે તમારે ખાઈપીને,સંસારનો લ્યો લ્હાવો॥૨૨॥ એવામાં તો સાંજ પડી કે, ભીમસેને ફલ મંગાવ્યાં, ઝોળી ભરીને ગાંસડી કીધી, દહીતને શીશ ચઢાવ્યાં ॥૨૪॥ માત ભ્રાતને આપવાને ચાલ્યો, દીનમણી અસ્ત થાતે; નારીએ પુછ્યું કયારે આવશો, ભીમે કહ્યુંપોહોર રાતે. ॥૨૪॥ ભીમ છે આગલ દહિત છે પાછલ, ત્રણ ગાઉ મજલ કીધી; ભીમે દહિતને પાછો વાળ્યો, ફળની ઝોળી લઇ લીધી. ॥૨૫॥ ઝોળી લઇને આલ્યો ભીમસેન, માતા જુવેછે વાટ; ભીમને આજ કેમ વાર લાગી, સર્વ કરે ઉચાટ. ॥૨૬॥ એવામાં આવ્યો બહુ ફળ લાવ્યો, મેલ્યાંઝુપડીમાં સાર; કુન્તાજી કહે કુંવર મ્હારા, કેમ લાગી બહુ વાર.॥૨૭॥ભીમ કહે કાંઇ ફળ નથી મળતાં, આતો હું વન; આખા દહાડામાં આટલાં

વીણ્યાં, કુન્તા કહે ધન્ય તન ॥૨૮॥ અમારે માટે કષ્ટ તું વેઠે, તવ બોલ્યા શેદેવ શાણા; ઓરે મારી કુન્તા માતા, આજ વહેંચો ગોળ ધાણા ॥૨૯॥ ભીમે વીચાર્યું જોશીડો જાણે, કહી દેશે મુખ લાવી; કોઇ ન ચેતે એ રીતે ભીમે, જોશીને આંખ્ય બતાવી ॥૩૦॥ એટલે શેદેવ રહ્યા છાના કુન્તાને પડયો વેમ; શાના ગોળને ધાણા કહ્યા, કહી છાનો રહ્યો કેમ ॥૩૧॥ શેદેવજી કહે સળગ વીશે મુને પછાડયો એણે; તે દુઃખજેવું એને દુઃખ પડીયું, ખુશી થયો હું તેણે ॥ ૩૧ ॥ કુંતાજી કહે મારા પીટયા; એમાંશું ખુશી થાય; આપણે માટે આથડવાને, એજ બીચારો જાય ॥ ૩૩ ॥ એમ કહીને ગાંસડી છોડી, ફળ ખાવા સૌ આવો, ભીમ બેટા કેમ બેશી રહ્યા છો, તમે પણ ફળ ખાવો ॥૩૪॥ ભીમ કહે રણમાં રઝળ્યો ત્યાં ફળનું ભોજન કીધું; અથડામણમાં વારેવારે, ઘણુંક પાણી પીધું ॥૩૫॥ તેથી પેટ ભરાઈ ગયું છે, ખાવું નથી લગાર; શેદેવે શાન કરી એક કોળીયો, લાવ વોતો કંસાર ॥૩૬॥ પછી સરવે ફળજ ખાધાં, કુંતાજી બોલ્યાં કોડે; ભીમ બેટા-કાલ અરજુનજીને, લઈ જજે તું જોડે ॥૩૭॥ ભીમ કહે ઓ માતા મ્હારી, શું ચાલે બીજાની હામ; એ વનમાં એક વાઘણ મોટી, નહી અરજુનનું કામ.॥૩૮॥ શેદેવજી કહે વાતજ સાચી, ભીમભાઇએ વશકીધી, તવ કુંતા કહે ભીમસેન બેટા, તુજ વીના નહી સીધી ॥૩૯॥ ભીમ કહે:ઘણો ગભરાટ થાયછે, માટે વ્હેલો ઊઠી જઇસ; મારી ફીકર ચિંતા નવ કરશો, હું બારણે સુઇ રહીશ ॥૪૦॥ એવુ કહીને બારણે સુતો; ઝુંપડીમાં માત ભ્રાત; શયનકીધું ને નીંદ્રા આવી, એવે ગઇ પહોરરાત ॥૪૧॥ એટલે ઊઠયો વાયુ નંદન, છાનોમાનો સમશેર; ઝોળી લાવ્યો ચાલીને આવ્યો, હેડંબાને ઘેર ॥ ૪૨ ॥ તવ હેડંબા આણંદ પામી, કરાવ્યાખાન પાન; ખુશીમાં રહેતો બહુ સુખ લેતો, બંને થયાં ગુલતાન ॥૪૩॥ એરીતે રાત્રીએ ત્યાં રહે છે, એક એકને મન ભાવે; અહમેશ સાંજે ઝુંપડીએ જઇ ફળની ઝોળી આપી આવે ॥૪૪॥ થોડે દહાડે ભીમનું વાન વળીયું, સુખની વ્રતી નેટ; ઇશ્વર ઇચ્છાએ હેડંબાને ગર્ભ રહયોછેપેટ॥૪૫॥ મનુષ જાતીને દસે માસે, પુત્રનો પ્રસવ થાય, માયાવીને દશે દીવસે, પ્રસવે પેટ પ્રજાય ॥૪૬॥ તેથી હેડંબાને દશે દીવસે, પુત્ર પ્રગટીયોસાર;ગરજના કરી ઊછળ્યો ઊચો; દાશીએ ઝાલ્યો કુંવાર ॥૪૭॥ બહુજ બળીયો જનમ્યો માયાવી; છે રૂપરૂપનો ધામ, હર્ખ થયો ભીમસેનનેભારે, પાડયું ગટોરગચ્છ નામ ॥ ૪૮ ॥ રમાડે જમાડે દિવસ કહાડે, પુત્ર જોઈ હરખાય ગટોરગચ્છ ઘડીમાં ન્હાનોને, ઘડીમાં મ્હોટો થાય ॥૪૯॥ બોલે કાલુ

લાગે વ્હાલું, સુનો ન મુકે લગાર, ફળ આપવા ભીમને જવું પડે, કંટાળો આવે અપાર ॥૫૦॥ એવી રીતે દીવસ કહાડે, એવામાં શું થાય; હેડંબાને એકછે ભાઇ; હેડંબાસુરરાય. ॥૫૧॥ હેડંબા વનથી દશ ગાઉ આઘે, ઉતર દીશામાંયે; માંખણીઓ પરવત સુવાળો, મક્ષીકા લપશી જાય.॥૫૨॥બાર ગાઉનો એછે ઉંચો, તેના ઉપર રહેછે; અયુત ઘરની તેપર વસ્તી, તેનું રાજ્ય કરે છે.॥૫૩॥તેપરવતપર દેવીનું ડેરૂ,છત્રેશ્વરી મંમાય; તેનું પુજન નિત્ય કરેછે, હેડંબાસુરરાય. ॥૫૪॥ ત્રણ પેહેડીથી પાપી લોકો, દેવીની પુંઠે લાગે, શીવ વિષ્ણુને જીતવા માટે, અમર થવાનું માગે॥૫૫॥તેવું વરદાન આપે ન દેવી, પાપી ન મુકે કેડો;દેવીએ જાણ્યું પાંડવ હેંછે, માટે લાવું નવેડો. ॥૫૬॥ એવે હેડંબાસુર આવ્યો, પ્રેમે કર્યું પુજન; એટલે દેવી પ્રગટ થયાં, દેઇ દીધાં દરસન, ॥૫૭॥ કહ્યું કે માગ્ય માગે તે આપું, શેવકછે તું ખરો, હેડંબાશુર બોલીયો મા, અમર મુજને કરો.॥૫૮॥એટલે હું તો જીતી લાવું,પાતાળ સ્વર્ગને ભોમ, દેવી કહે પાંચ બત્રીશ લક્ષણા, પુરૂષનો કર હોમ. ॥૫૯॥ દઇત કહે તે કયાં હશે મા, બોલી દેવી તેણીવાર; હેડંબા વનથી પશ્ચિમ દીશાયે, છે છેટે ગાઉ ચાર. ॥૬૦॥ ત્યાં સરોવરના કીનારા ઉપર, ઝુપડીમાં પાંચ ભ્રાત, એકછે તેમાં છત્રીસ લક્ષણો, છઠી એની માત,॥૬૧॥તે ઝુંપડી તું લાવેતો આવે, કામજ તારૂ થાય, પાપી કહે આજ રાતે લાવું, ઓરે મારી માય. ॥૬૨॥ વળણ ॥ એમ કહિને એ રહયો, એવે થઈ મધરાત વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, અસુર માંડે ઉતપાત.

કડવું ૮૧ રાગ રમણ રેકતાની ચોપાઈ.

બોલ્યા બોલ્યા, વૈશમપાયે વચનરે;સાંભળ સાંભળ જનમેજેરાજનરે.॥૧॥ હેડંબાસુર, ચોરી કરવાને ચઢીયોરે, કટી કશી; પરવતપરથી પડીયોરે ॥૨॥ ચાલ્યો ચાલ્યો, ગયો હેડંબા વનરે; ત્યાંથી ગયો પશ્ચીમ એક જોજનરે. ॥૩॥ આવ્યું શરોવર, ઝુપડી દીઠી ત્યાંયરે, સત્ય લાગ્યું, દેવીનું કહેવું મનમાંયરે, ॥૪॥ પછી કીધી ચોરી કરવાની પેરરે; તે વેળાયે; ભીમ હેડંબાને ઘેરરે, ॥૫॥ પાપી બેઠો,ઝુંપડીએ કરવા તપાસરે; કાન માંડીને, ઉંઘતાનો ઓળખ્યો સ્વાસરે, ॥ ૬ ॥ પછી રાખી ઝુંપડી છાતી સાથરે; આશપાશ ઘાલ્યા, અવની વિશે બે હાથરે. ॥૭॥ બળવંતાયે, બહુજ પ્રાક્રમ માંડયુંરે; ઝુંપડી સુદ્ધાં પ્રથવીનું ડગ-

ણુ કાહાડયુ રે ॥૮॥ ઉચકી લીધું, પોતાના એક કરમાંય; ચોરી કરી ચાલ્યો તે તસ્કર ત્યાંયરે ॥૯॥ લાવ્યો પરવત છલંગથી ઉંચો ચડીયોરે; બાર ગઊ ઉંચો, કુદી પરવત પર પડીયોરે ॥૧૦॥ જઈને ઝુંપડી, મુકી વજ્રકોટ માંયરે, પછી ગયો, દેવીની પાસે ત્યાંયરે ॥૧૧॥માજી લાવ્યો, ઝુંપડી પ્રથવી કર ખોશીરે; દેવી કહે, છે ચાર નર એક ડોશીરે ॥૬૨॥ પાપી કહે, લાવ્યોછું આખીરે, આખીને, દેવી કહે છતરી લક્ષણો છે બાકીરે ॥૧૩॥ જા જઇનેજો, તવ ચાલ્યો અસુરરે; બળતી મસાલે, જોવા ગયો થઇ આતુરરે ॥ ૧૪ ॥ કોટ ઉઘેડી, જુંપડી ઉઘેડી જ્યારે રે; પ્રકાશ દિઠો, ચાર ભાઈ જાગ્યા ત્યારેરે ॥૧૫॥ પાંચમા કુંતા, જાગ્યા તેતો દૈત્ય જુએરે; બહુ ભય પામ્યાં, ચોધાર આંસુથી રૂવેરે ॥ ૧૬ ॥ દહિતે દીઠાં, ચાર પુરૂશ એક ડોશીરે, પાછો કોટ, અટકાવી નીકળ્યો રોશીરે ॥૨૭॥ આવ્યો છતરેશ્વરી દેવીની પાસરે; સાચુ છે મા; કેમ કરૂં હવે કયાસરે ॥ ૧૮ ॥ દેવી કહે, જા તું ઉતર દિશાયરે; વ્હાણું વહાતાં સુધીમાં જો ભેગો થાયરે ॥૧૯॥ તોતો લાવજે, નહીતો આવજે પાછોરે; કરશું બીજી, પેરવી નહી રાખુ કાચોરે ॥ ૨૦ ॥ એમ કહીને, કાઢયો અવળે પંથરે; દેવીની છે; દૈત મારવાનો તંતરે ॥ ૨૧ ॥ રડે કોટ, વિશે માતને ભ્રાતરે; અસુરોનો,ભય પામીકરે કલ્પાંતરે ॥૩૨॥પછીભીમ ને, સપનું મુકયું મંમાયરે;જાણે મ્હારાં, માભૈની ચોરી થાયરે॥૩૩॥હેડંબાને; સ્વપન થયું વણ ધાર્યું રે; મારા ભાઇનું, દુખ દેવીએ નીવાર્યું રે ॥૨૪॥ અમ્મર કરશે, જીતશે સઘળી ભોમરે, મારા દીયર જોડાનો કરવો છે હોમરે ॥૨૫॥ માટે ચોરી, કરીને લેઇ ગયો ઘેરરે; એવું સપનું, આવ્યું ને જાણી પેરરે ॥ ૨૬ ॥ એવે પ્રભાત, થતામાં જાગ્યો ભેમરે; સપનું આવ્યું, તેથી પડયો છે વેમરે ॥ ૨૮ ॥ માંડી કહી; હેડંબારાણીને વાતરે, જાણે હાંઈ, ચોરાયા મારા મા ભ્રાતરે, ॥ ૨૮ ॥ હેડંબાને; દાખલો મળ્યો તતકાળરે; મનમાં સમજી, બોલી નહી દૈત્યેબાળરે ॥૨૯॥ અંધારામાં, ફળ મંગાવી ભીમજાયરે; ખબર કાઢું, એમ લાગ્યું મનમાંયરે ॥ ૩૦ ॥ ગયો ઝોળી, લઇને સરોવર તીરરે, ઝુંપડિ નવ્ય દીઠીને કંપ્યું શરિરરે ॥૩૧॥ બે ગઉ ફરતો, શોધીને આવ્યો પેરરે, રડવા લાગ્યો; કયાં કરૂ સોક્યાના પેરરે ॥૩૨॥ ઓ હેડંબા, ઘેલો કર્યો મને ગોરીરે; થઈછે મ્હારાં, માતાને ભ્રાતની ચોરીરે ॥૩૩॥ તવ હેડંબા, આવી મહેલની બ્હારરે; મેં કહ્યું હતું, હઈ લાવો ભરથારરે ॥ ૩૪ ॥ તોહય નવ્ય, લાવ્યા તે ભવીશ તમારૂરે; થઇ ચોરી, તેમાં શુ જોર અમારૂરે

॥૩૫॥ લેઇ ગયેલો, અસુર કોઇ ભક્ષ શારૂરે; હવે તો મન વાળી બેસો હું વારૂરે. ॥૩૬॥ ભીમસેન બોલ્યો; મહારે જીવીને શું કરવું રે; બતાવ મા ભાઇ, નહીતો બળી મરવુંરે. ॥૩૭॥ બોલી હેડંબા, એવું કર્યામાં શો સારરે; ન્હોતાં મા ભાઈ; મનવાળો ભરથારરે. ॥૩૮॥ ચાલો જઇએ, હસ્તીનાપુર તમ ઘેરરે; ત્યાં હું આવી કૌરવોને મારૂ ઠેરરે. ॥૩૯॥ ભીમ કહે તુજ કરતાં મુજમાં બળ જાજુંરે; મા ભાઈ વિના; રાજ્ય લેતાં હું લાજુંરે ॥૪૦॥ માટે મારા, માને ભાઇ શોધી આપરે; તારે હઇથી ગયાં માટે તું લાવરે. ॥૪૧॥ બોલી નારી, મારી ન કરશો વાતરે; હું શું જાણું શોધી આવો તમ ભ્રાતરે. ॥૩૪॥ ભીમસેન બોલ્યો, જો તું આવું ઓચરીશરે; તારે બારણે ચીતા ખડકીને મરીશરે ॥૪૩॥ કહે નારી, તમારી ખુશી રજા આલીરે; ગટારગછને તેડીને ઘરમાં ઘાલીરે. ॥ ૪૪ ॥ બેઠી જઇને ઝરૂખે પુત્રજ લેઇરે; ભીમે જાણ્યું, કામની સગી કોઇરે ॥ ૪૫ ॥ લાવ્યો કાષ્ટ, ચીતા ખડકી તે વારરે; પછી ધુસ્કા, મુકીને રડયો અપારરે; ॥ ૪૬ ॥ માત બંધુ સમાન સગું નહીં કોઇરે; કદી કાળે, નારી સગી નવ હોયરે, ॥૪૭॥ દેખે સુખડું ત્યાં સુધી તે સગી થાયરે; માને સગી, તે મુજ પેરે ચટકાયરે.॥૪૮॥ બને ગોરી; દેખીને મુજ તુલ્યઘેલોરે તેવા જનને, મુરખ માનવો પહેલોરે ॥ ૪૯ ॥ નારી કોની થઈ નથી; ને ન થાયરે, દુખના બેલી, જાણવાં ભ્રાત તાત માય રે ॥ ૫૦ ॥ વનમાં મુકી, સુખી થવાને હું આવ્યોરે; તેથી મુને દારાએ દુખમાં ડુલાવ્યોરે. ॥૫૧॥ એવું ઘણું રડીને બોલ્યો વચનરે; અગની મને તુકી જા ગટારગછ તનરે. ॥૫૨॥ વલણ અગની મુજને મુક તું, ઓરે મહારા તન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણજો શ્રોતાજન.

કડવું ૮૨ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહિમાય ॥૧॥ ગટારગછને દયા આવી, મુખથિ બોલ્યો એમ; મારા પીતા અગ્નિ મુકાવે, કરૂં જનેતા કેમ. ॥ ૨ ॥ હેડંબા કહે મુકી આવ જઇને બોલ્યો ગટારગછ વાત; કોણ લેઇ ગયું હશે મહારા તાતતણાં માત ભ્રાતા॥ હેડંબા કહે કહીશ તુને, અગની જઈ મુકી આવ્ય; ગટારગછ કહે પછી મુકુ, માતા તું મને બતાવ્ય. ॥ ૪ ॥ હેડંબા કહે બાળક તું છે, ન ટકે પેટમાં વાત; ગટારગછ કહે સમ તારા

કોઇને નહિ કહુ માત ॥ ૫ ॥ હોમ કરીને અમર થવા, લેઇ ગયો તુજ મામો; ત્રીલોકનું એને રાજ્ય મળશે; તેમાંથી તમે પામો ॥ ૬ ॥ તે માટે હું નથી કેહેતી તારા લાભને સારૂ, તુજ તાત કદી મરી જશે તો, શું વળશે અંધારૂ ॥ ૭ ॥ ગટોરગછ કહે વારૂ માતા, કહી માળથી ઉતરીયો, ઉઘાડી તરવાર લઇને આવ્યો.તાત કને ક્રોધ ભરીયો॥૮॥ ઓરે પીતાજી ઓરે પિતાજી તમે નથી જરા પાકા;આવો મ્હારી માને મારો,બતાવું દાદિને કાકા ॥૯॥ એમ કહીને ખડગ આપ્યું હેડંબા સાંભળી ત્રાસે; હાથ ઝાલી ભીમને ખેંચી લાવ્યો, હેડંબાની પાસે ॥૧૦॥ મુસ્તક છેદો મ્હારી માતાનું શા સારૂ ભય પામો, તમારા ભ્રાતને તમારી માતાને, લેઈ ગયો મુજ મામો ॥૧૧॥ એમ કહ્યું પણ ભીમ ન મારે, ગટોરગછ બાજ્યો ધાઇ; હેડંબા તવ રડવા લાગી, પેટ ઉઠયું પીતરાઈ ॥૧૨॥ છાની વાત તો ફાટી ગઇ, હવે શી રીતે સાંધુ; અરેરે મ્હારૂ પેટજ કોહોયું, ત્યાં કયાં પાટો બાંધુ ॥ ૧૩ ॥ પેટ ફુટયું તેનું કરમ ફુટયું, ગટોરગછ રીસ ધારે; ઝાલ્યો માનો ચોટલો ને ગડદા પાટુ મારે ॥ ૧૪ ॥ શંખણી માતા દુખનિદાતા, છેક છકી ગઈ છાકે, સાસરીયાનું ભુડું કરીને, પીઅરીયાનું તાકે. ॥ ૧૫ ॥ તેથી બીજી શંખણી કેઇ, જે નારી પીઅરવાસી; તે તો નર્કની ભોગવનારી, સાતે જનમ નિરાહી ॥ ૧૬ ॥ જે પ્રેમદાને પીઅર વ્હાલું, તેતો ઘર નવ માડે; કાંતો તે રહે વાંજણી કે, કાંતો તે રાંડ રાંડે ॥ ૧૭ ॥ પોતાના પતીને મરતાં લગી, તું તો હા કહેનારી; માટે ન મુકું જીવતી હું, તુજને નાખું મારી ॥૧૮॥ એમ કહીને મારજ મારે, અતીશે આકળો થયો, એટલે ભીમે વછોડી નાખી એને આઘો લઇ ગયો ॥૧૯॥ ખુણે જઈ સમજાવ્યો એને; ઓરે મારા સુત; તારા મામાનું ઘર જાણ્યા વણ, શું થયો આકળો ભુત ॥૨૦॥ કયાં ઘર એનું કયાં ગામએનુ જાણ્યો વીના શું વળે; કયાં જઈએ ને કયાંથી લાવીએ, માતને ભ્રાત કયાં મળે ॥૨૧॥ ગટોરગછ કહે વાત સાચી, ભુલ થઇ બહુ મ્હારી; એના પેટમાં પેસીને પાછો, વાત લઉછું વીચારી ॥૨૨॥ એમ કહીને આવ્યો જરૂખે માને રોતી જોઇ રડીઓ; અરેરે મેં તુજને મારી, ખોળામાં આળોટી પડીઓ ॥૨૩॥ હેડંબા કહે તું નહિ દીકરો, હું નહી તારી, માય; ઉઠીજા મારા ખોળામાંથી, હડશેલીમુકયો ત્યાંય ॥૨૪॥ તોપણ પાછોપડયો ખોળામાં રોયો હૈયાફાટ; ઓ માતા હું ભુલ્યો ચુકયો; દારૂણ વાળીયો દાટ ॥૨૫॥ એમ કહીને ધુશકા મુકે, હઇયું રહે નહી હાથ; એટલે માતાને દયા આવી, દાબ્યો રૂદયા સાથ ॥ ૨૭ ॥ જો બેટા તે મુજને મા-

રી, રાખવા તાતનો ટેક; મેં તને કહયું તે કહિ દીધું, બાપ બેટા થયા એક. ॥૨૭॥ એક થઇને જાવો લઈ આવો, ત્યારે તો જુકતીના સાચા; જો જઇને લઇ આવો નહિતો, બાપ બેટા બે કાચા. ॥૨૮॥ ભીમ કહે ભુંડી એમ શું બોલે, હું ને તું તઇયાર થઇએ; સાસરૂ મને જવાનિ ઇછા છોકરા સુધાં જઇએ ॥૨૯॥ ગટોરગછ કહે ચાલો માત, મારે જાવું રે મોસાળ; હેડંબા કહે તાત તારો કરે મામાનો કાળ ॥૩૦॥ ભીમ કહે મને સાળો વહાલો, તેતાથી કેમ વઢાય; ગટોરગછ કહે તોફાન કરે તો મારે જોયા જેવું થાય॥૩૧॥ મહારા બાપની સાથે બાજુ, કલેશાબને જોયા જેવો; વળી મહારો મામો એમના કરતાં, નહી હોય હારે તેવો. ॥૩૨॥ હેડંબા કહે તારા પીતાને, કોઈ નથી જીતનારા; હીંચકા નાંખી મુને દેખાડયા;દહાડે ગગનના તારા ॥૩૩॥ગટોરગછ કહે મામાને ભાણેજ મળીને ચાહય તે કરીએ; ભીમ કહે કહો રમ ખાવું, ઊઠો આપણે પરવરિએ. ॥૩૫॥ ગટોરગછ કહે ઊભીથા માતા, કહીને કરિ તઇયાર ત્રઈણે હળીમળી નિકળયાં તે, માંખણીએ ગયાં સાર,॥૩૫॥બારગાઉનો પરવત ઉંચો, સુંવાળો માખણ જેવો; હેડંબા કહે આ પરવતપર, મા ભાઇનો સોધ લેવો ॥૩૬ભીમ કહે કયાં થઇને ચડવું હેડંબા બોલી વાત; છલંગ મારીને ઉતરે ચડે, બળવંત મહારો ભ્રાત, ॥૩૬॥ ચડવા ઉતરવાનો મારગ નથી, ઓરે મ્હારા નાથ; ભીમ કહે કે ઉપર ચઢવું તેતો તારે હાથ. ॥૩૮॥ તવ હેડંબાએ ચઢાવવાને, કરી માયાકળ કુંચી શીશ ધુણાવી પાશાણ પછાડયું, થઈ દ્વાદશ ગાઉ ઉંચી. ॥ ૩૯ ॥ પગ પાની લગી કેશ લાંબા, જાડા વાંસડા જેવા; દસ ગજ લાંબા દંત એના, પોહોળા પાવડા. તેવા ॥૪૦॥ દરવાજા જેવડું મુખ જેનું, નાસ્કોરાં ધડ-નાળાં;શરીરના જે રૂવાડાં તે, જાણે જંગલના જાળાં, ॥ ૪૧ ॥ વૃક્ષના થડ સરખી આંગળીઓ,દસ થડજેવો ખંભો; ભીમે જાણ્યુંનોહયહેડંબા આ તો મ્હોટો હેડંબો. ॥૪૨॥ એવે ગટોરગછ કેશને વળગ્યો, ચઢી ગયો સુસોટ; પરવત પર જઇને એ બેઠો, મ્હા બળીયો ચડી ચોટ. ॥૪૩॥ પછી ભીમ પણ ચોટલે બાઝ્યો, પરવત ઊપર ગયો; ગટોરગછે હેડંબાનો, ચોટલો બે કર સહયો. ॥૪૪॥ બે ચાર આંટા હાથે નાંખ્યાં, પછી વદયો પેર; જાવો પીતાજી મ્હારા મામાને, મારી નાંખજો ઠેર,॥૪૫॥ હેડંબા સાંભળીને અકળાઇ ઊચીને નીચી થાય; ગટોરગછેદબાવી દીધિ, ઊભીરે સંખણી માય ॥૪૬॥ ભીમ કેહે બોલશો નહી બેટા, પાછળ પસ્તાઈ મરશું; રખે ન્હાની થઇ જશેતો, કેમ કરી ઉતરશું ॥૪૭॥ ગ-

ટોરગછ કહે સુણો પીતાજી, ઉંચી નીચીછો થાય; એનાથી ચોટલો ગ્રહ્યો ત્યાં લગી, ન્હાની નહિ થવાય. ॥૪૮॥ તે વાતની ચીંતા નવ કરશો અસુરના પ્રાણ હરજો; મારા મામાને મારીને મહારૂં, મોસાળ ઉજડ કરજો. ॥૪૯॥ તમે ન જાઓ તો ચોટલો ઝાલો, હું જઇ મામાને મારૂં ભીમ કહે હું જાવુંછુ બેટા, એતો નહિ કામ તારૂં ॥૫૦॥ એમ કહી ચાલ્યો વૃકોદર, વીચાર કરતો મન; એવે દેવીનું દેરૂં દીઠું, જઇ કર્યાં દરશન. ॥૫૧॥ ખડખડ દેવી હસી પડયાં, બોલ્યાં મુખ વચન;"મેં તારા ભાઇની ચોરી કરાવી, તને તેડાવ્યો તન ॥૫૨॥ તારો સાળો મને દુખ દેઇ,અમ્મર માગે આજ;અમ્મર"આપું તો અધરમ કરે, ત્રીલોકનું લે રાજ. ॥૫૩॥ એવો અસુર જાતિને તો, અમ્મર કેમ અપાય, ભીમ કહે આપવું નવ જોઇએ, ઓરે મારી માય. ॥૫૪॥ દેવી કહે આપું નહીં તો કેડો લેઇ કરે કેહેર; માટે તુજને તેડાવ્યોછે, પાપીને મારવા ઠેર. ॥૫૫॥ લાંબી વાતો પછી તું કરજે, પેલો કોટમાં જાને; જઇને વ્હેલો આવજેતું મળી આવ તારી માને. ॥૫૬। એવું સાંભળી ભીમ ચાલ્યો, કરતો દોટા હડીયો; વજ્ર કોટ દેખીને કુદ્યો, ઉછળીને મહીં પડીયો. ॥૫૭॥ચારભાઇ બાજી પડયાને કુન્તા કહેતું કયાંથી ભીમ કહે એ માતા મારી આવ્યો જાત્રામાંથી ॥૫૮॥ કુન્તાજી કહે બળી જાત્રા;નાસીજા તુતન; રાક્ષસહમારૂ ભક્ષજ કરે, તને થશે વીઘન,॥૫૯॥ બેટાતું હઇશ જીવતો;કરીશ ક્રીયા હમારી, માટે હઇથી તું ઝટ જા નાશી,કરે પ્રભુ સાહય તારી ॥૬૦॥ભીમ કહે મા ધીરજ રાખો કરૂં જીવાડવા પેર ભક્તિ કરી મને શક્તિ અપાવો; દુષ્ટને મારૂં ઠેર, ॥વળણ॥ એમ કહીને ચાલીયો, દેવીને દરબાર; વલ્લભ કહે મહી પેશીને, બંધ કર્યા બે દ્વાર.

કડવું ૮૩ રાગ રામગરીની છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય. ॥૧॥ દેવી દેરાનાં દ્વારજ દીધાં, સાંકળ ભોંગળ દેઇને;પછી પુછવા લાગ્યો શક્તિને કહોતે કરૂં ખુશી લેઇ, ॥૨॥ દેવી કહે બેટા દઇતને મારો,એનાં કુકર્મ અઘોર;ભીમ કહે ખાવા મળતું નથી મા, નથી શરીરમાં જોર ॥૩॥ સવારની મને ભુખ લાગી છે, શક્તિ કહે સ્થિર રહેજો;તને શોધી પાપી આવતો હશે, નઇવેદમાગી લેજો ॥૪॥ ભીમ કહે હવે જુક્તિ કરીશ મા, નીરવરતીવંત થયો આનંદ પામીને દેવીના દેરામાં, લાંબો થઇ સુઇ રહયો ॥૫॥એવે હેડંબાસુર આ

વ્યો, ઠેલ્યાં દેવીનાં દ્વાર; ઉઘેડો માજી હું આવ્યો છું, કહું બધા સમાચાર ॥૨૫॥ ઝીણે શબ્દે ભીમશેન બોલ્યો,ઉઘડશે નહી દ્વાર; તુજ કાજ અમ્મર ભેગું કરૂંછું, એ મારા કુંવાર, ॥૭॥ હેડંબાસુર થયોરાજી, માજી પાછો વળીયો; છત્રીશ લક્ષણાને બહુ સોધ્યો, કો સ્થળે નવ મળીયો ॥૮॥ જીણે શબ્દ વરકોદર બોલ્યો, એતો પડયો બહુ ભેદ;એના વતીનું માગું તેટલું, દે મુજને નૈવેદ ॥૯॥ અસુર કહે માગી લ્યો માજી, કાળજડું થાય ટાહાડું; ભીમ કહે બરોબર ઘીનો સો મણનો લાવ્ય લાડુ, ॥૧૦॥ મીઠા મશાલા નાંખજે માંહી, સો બેડાં જળતણાં, બાકળામાં તો લાવજે તું પચીસ મણજ ચણા. ॥ ૧૧ ॥અસુર કહે વારૂ માજી, રાજી થઇ ગયો ઘેર; પચીસ મણ ચણાને લાડુ, કરાવ્યો ભલી પેર. ॥૧૨॥ વાજતે ગાજતે નૈવેદ લઇને, આવ્યો દેવીને દેરે; એ માતાજી લાવ્યા સામગ્રી, દ્વાર ઉઘેડો ફેર. ॥૧૩॥ જીણે શબ્દે ભીમસેન બોલ્યો, નથી ઉઘેડવાનું કામ;બારથી આરતી પુજા કરીને ધાબામાં જાઓ તમામ.॥૧૪॥ એ ધાબાપર ચઢીને સર્વે, અંબે અંબે ભાંખો; ધાબામાં છે ગોખલો, તે, નૈવેદ એમાં નાંખો. ॥૧૫॥ પેહેલો લાડુ પછી ચણા, તે પછી રેડો પાણી; મણ ચણા તમે રહેવાદેજો,અંબેના બાકળા જાણી॥૧૬॥ તે મુઠીઓભરીને ઉછાળો, કેજો કોણ બળવીર; એટલે અમર લઇને આવું, રાખજોરૂદેધીર ॥ ૧૭ ॥ એવી આપી આગના તવ, દ્વારે કર્યું પુજન; આરતી ઉતારીને ચાલ્યા ધાબા ઉપર સહુજન. ॥૧૮॥ ઘંટ વગાડે ચીચીયા પાડે, માતાજી અમર દેજો; નૈવેદ ગોખમાં નાંખીએ તે,છતરેશ્વરી મા લેજો ॥૧૯॥ ભીમે જાણ્યું ભોમી પડશે, તો કચરાળા થાશે; હાથે લેઈ ખાતાં વાર લાગે, બહુ વેળા વહી જાશે ॥૨૦॥ એવું જાણી ઉભો થયો,પ્રાકરમ સોધી કહાડયું; લંગોટું ઢીલું મોહું વ્હીલું, કરીને ગોખલે માંડયું. ॥૨૧॥તવઅસુરે ટોપલા લીધા, અંબે અંબે ભાખે; ભોગ લેજોમા ભોગલેજો મા, કહિ કહિ લાડુ નાંખે ॥૨૨॥ તેવાજ એના મુખમાં પડે, ભીમને ભક્ષા ભાવે; ગળામાં પડે તેવા ગળે, દંત દેઇ નવ ચાવે. ॥૨૩॥ એમ જમ્યા સોમણનો લાડુ, કાંઇ રહિ નહિ મણા; પછી ટોપલે ટોપલા લઇ ગોખમાં નાંખ્યા ચણા.॥૨૪॥ તે ચોવીશ મણ ખાઇ ગયો નઈવેદ ભલેરૂજાણિ;પછી અસુરલોકે રેડયું, પીધું સો બેડાં પાણિ ॥૨૫॥ પછી જે મણ ચણા રહેલા તેની મુઠીયો વાળે; કોણ બળવીર, કોણ બળવીર કહિ કહિને ઉછાળે ॥૨૬॥ સુત સતિનો ખાઇ પી રહયો, દેવીને પડયો પાય; કહે હવે આજ્ઞાશી છે, ઓરે મહારી માય.॥૨૭॥ દેવી કહે દીકરા યુધ્ધ કરી,મારો દુષ્ટનેડેર,ભીમ

કહે યુધ કરતા હારૂં, ત્યારે શી કરવી પેર ॥૨૮॥ દેવી કહે વઢતાં હારે તો આવજે લૈ અનુકુળ; આવીને પાછો થૈ જજે સામો આપીશ હુંતરસુળ ॥૨૯॥ ભીમ કહે વારૂ મંમયા જૈ ઉઘેડયાં દ્વાર; હું છું બળવીર હું છું બળવીર કહી નિકળ્યો બહાર ॥૩૦॥ આવો ધાબામાથી ઉતરો હેઠા, લેવરાવું અમર બાધા, હું છત્રી લક્ષણો નર આવ્યો લાડુને ચણા ખાધા ॥૩૧॥ જોઇને અસુર વિસ્મય પામ્યા, આતે ખાનારો કેવો અમરવાળી કયાં ગઇ દેવી, આતો નીકળ્યો દેવો ॥૩૨॥ રાક્ષસ રાક્ષસણીયો બહુ બીધાં, કાળજા નથી કાઠાં ધાબામાંથી પડતાં મુકી, જીવ લૈ લૈને નાઠાં ॥૩૩॥ એકલો હેડંબાસુર રહયો, એતો અતી કરોધે ચડીયો; કમર કશીને દંત ડશીને ધાબા ઉપરથી પડીયો. ॥૩૪॥ ભીમના સનમુખએતો ઉભો, કીધી કરાડી કેવિ, કોણ છે તું કોણ છે તું, ભીમ કહે હું બનેવી. ॥ ૩૫ ॥ અસુર કહે બોલ વીચારી, ખાધા તેં મ્હારા લાડુ, નથી માલ હરામનો તે, જોને સુંસરા કહાડું. ॥૩૬॥વળણ॥લાડુ કહાડું સુંસરા. જોતું મ્હારા હાથ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ભીમે ભજ્યા ભીમનાથ. ॥

કડવું ૮૪ મું રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; બંને યુધના કર્યા મનસુબા, દંત પીસી સામાસામી ઉભા. ॥૧॥ શોભે બે જણ જુગલ જોડા, જાણે યદ્ધ લંકાના ટોડા; બેઉ બળીયા સુરાના સાથી, જેવા ઇંદ્રના ઘરના હાથી, ॥૨॥ જાણે પાતાળના કાળા નાગ, જેવા વગડાનાકેશરી વાઘ; રાતા તાતા બે મદના ભરેલા, જાણે હાડ ચોમાસુ ચરેલા, ॥૩॥ ધાર્યું યુદ્ધ કરવું આરંભ, સામાસામી ઠોકે બેઉ ખંભ; એક એકપર ખુંનસ કરતા દાવ જોઇ જોઇ ડગલાં ભરતા, ॥૪॥ પછી મેઘની પેરે ગાજયા, દોટ મુકી લથ્થાબથ્થી બાજ્યા; એક એકને મારે ધીક, કરકડે પાસળાં આવે હીક. ॥૫॥ નાંખે મોઢાંની કારમી ચીસ,લગાડે ખભા શીશેશીશ; દયા દલમાં ન રાખે લેશ, એક એકના ઝાલે કેશ ॥૬॥કરે ગડદા પાટુના ભડાકા, ભાગે હાડ તે થાય કડાકા; હેડંબાસુરની જે નારી, જુએ મેહેલમાંથી બેઠી બ રી.॥૭॥ બેને પરસેવા ઉતરે દીલે, ભીમ ગડદા વજ્જર પાસે ઝીલે ભીમ મારે તેમાં નહિ ભુલ, પણ અસુરને મન અડયું ફુલ. ॥ ૨૮ ॥ બાજ્યા બરાબર જેવા પાડા, પગે પડયા પરવતમાં ખાડા; લડતા વડતા ને પડતા ધરણ, આંટી ધુંટીથી ફેરવે ચરણ. ॥૯॥

એવે પાપીનું પ્રાક્રમ ચાલ્યું, ભીમના પગ વચ્ચે સીસ ઘાલ્યું; ઉપાડી ફેંકી દેવા ખેલ કીધો, ભીમે કટી ગ્રહી ઉચકી લીધો ॥૧૦॥ ઉંધો ઉચકયો આણી મ્હોટી ઘાંટી પાપીએ ગળે નાંખી પગ આટી, એટલે બેઉ જણા અડબડીયા, ગભરાણાને ધરણ પડીયા ॥૧૧॥ પછી ગડબડીને ઉભા થાય, કોઈ પાછા પડી નવ જાય; એવે વઢતાં બેઠો દુષ્ટ ધરણ, દાવ જોઈ ઝાલ્યા ભીમના ચરણ ॥૧૨॥ ઉંચકી માથે ફેરવી નાંખ્યો હઠો, હેડંબાસુર રૂદીયાપર બેઠો; દુષ્ટ દયા દવમાં નવ ધારે, મ્હોમાં ધુળ ભરી ગડદા મારે ॥ ૧૩ ॥ અલ્યા આ મોઢે ખાધા લાડુ, ચણા સહીત સુસરા કાહાડુ; એમ કહી ગળે દીધો નખ, ભીમનાં ઉંચાં ચડીયાં ચક્ષ ॥ ૧૪ ॥ નસો તણાઇ દબાવ્યા ટોટા, મ્હોડે આવીયા ફેંણ ફીસોટા; એનો જીવ રહયો નહી હાથ, તેતો જાણીયું દ્વારીકાં નાથ ॥ ૧૬ ॥ રાગ દોહરાની ચાલનો ઢાળ. ॥ દીનાનાથે વાત જાણી વેણ શેદેવનું નડશે; રખેને એ ભીમ મરે તો, મ્હારે મરવું પડશે ॥૧૬॥ એવું જાણી દયા આણી, પ્રભુ ન જાય ચુકી; પોતાના સામરથ તણી એક કળા ભીમમાં મુકી ॥ ૧૭ ॥ તવ ભીમસેનને જોર આવ્યું, મારો મારો ભાખ્યો, પગની આંટી દુષ્ટને દીધી, ગગન ઉછાળી નાંખ્યો ॥૧૮॥ પાપી ઊંચો ઉછળ્યો કે, ઊંઠી નાઠો એમ છત્રેશ્વરીને જૈને નમ્યો; માતાજી કરૂ કેમ॥૧૯॥ દેવી કહે ડરતો નહી બેટા, લે મ્હારૂં ત્રીશુળ જા જઇને માર્ય પાપીને રૂદે, જાશે સમુળુ મુળ ॥ ૨૦ ॥ એટલામાં ઉંચેથી હેઠો હેડંબાસુર પડીયો, ત્રીસુળ લૈ ભીમ નીકળ્યોએ, મેઘ નાદે ગડગડીયો ॥૨૧॥ પાપીએ દીઠોત્રીસુળસાથ, અતી થયો ઉચાટ; જાણ્યું કે આ છત્રેશ્વરી દેવી, ઘડાવે મારોઘાટ; ॥૨૨॥ એમ જાણીને નાસી જવાનું, મન પાપીએ કીધું; એટલામાં ભીમે દોટ મુકી છાતીમાં ભોસ્કી દીધું ॥ ૨૩ ॥ ત્રીસુળ તરેહવાર ભોકાયું, પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો; શુદ્ધીને શકતી ગઇ શરીરની ઢળીને હેઠો પડીયો ॥ ૨૪ ॥ તેવો બીજો પગ પાપીનો, પગતળે દાબી રાખ્યો;બીજો ઝાલ્યો હાથમાં ને; ઊભો ચીરી નાખ્યો ॥ ૫૨ ॥ પછી પોતાની મટી ઉદાસી, જીવ નીરવરલીમાં પેઠો; હાથ હાથ જીત્યા બ્હાર નીકળે, સ્વાસખાવાને બેઠો ॥ ૨૬ ॥ એટલે હેડંબાસુરની નારી, બારીથી ઉતરી ધરણ; જોજે જાડા મ્હારા સ્વામીનું,વતો કર્યું છે મરણ ॥ ૨૭ ॥ પણ સો બાંધવાની બેન હું છું. તારી ગતી કરૂ માઠી; વ્હેર વ્હેરે લેઉ તો ખરી, એમકહીને ત્રુઠી ॥ ૨૮ ॥ ભીમને તો સ્વાસ માતો નથી, છોરે બોલી ગઇ નાર એવે પરવત પરથી પડીને; નાઠો અસુર પરીવાર ॥ ૨૯ ॥ ભીમને સ્વાને

શ વળીયો, ગયો દેવિની પાસ; હયોરે માતાજી ત્રિશુળ તમો, દુષ્ટનો કીધો નાશ ॥૩॥ વલણ ॥ નાશ કર્યો મા દુષ્ટનો, લેઇ આવું માત ભ્રાત વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, પ્રસન થઇ જગમાત.

કડવું ૮૫ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ માતને ભ્રાત લેવાને ચાલ્યો, મહા બળીઓ ચડીચોટ;બળકરીને ખંભ પછાડી,ચકચુર કીધોકોટ॥૩॥ ચાર ભાઇને કુંતા માતા પાંચને કહાડયા બહાર; છયે ગયા દેવિના દેરામાં, જઇ કર્યો નમસ્કાર ॥૩॥ એટલે બોલ્યા છતરેશ્વરી, પોતે હસ્તે મુખ; ધન્યછે તારા દીકરાને, ધન્ય કુન્તા તુજ કુખ ॥૪॥ જણવો તો હરીજન જણવો, કા દાતા કયાંસુર; ત્રણે લક્ષણનો સુત તારો;આશીષ દે મુજ ઉર ॥૫॥ તવ છયે જણ ચરણ લાગી;ત્યાંથી થયા વીદાય; પરવત પરથી ઉતરવું છે, હેડંબા ભણિ જાય ॥૬॥ જાતાં ભીમે મન વીચાર્યું સાથે છે માત ભ્રાત; આટલા દહાડા છાની રાખી તે, ઉઘાડી પડશેવાત ॥ ૭ ॥ એમ ઘણો મનમાં સરમાયો, થોડે આગળ ચાલ્યો; ગટોરગછને ઉઠાડીને ચોટલો ભીમે ઝાલ્યો ॥ ૮ ॥ જા બેટા તારા કાકાને તારી દાદીને લાવ્ય તેડી,હેડંબા ઉભી ઉભી રડે મારૂં, પીયર નાખ્યું તોડી ॥૯॥ એવે ગટોરગછ તેડવા ચાલ્યો, હરશ ઘણેરો ચડીયો, કાકા કાકાઓવ્રધ માતા કહિ જઇ બહાજી પડીયો ॥૧૦॥ કુન્તાજી કહે કોણછે આ, શેદેવ બોલ્યા વચન; શેદેવ કહે માતા તમારા, ભીમસેન તનનો તન ॥ ૧૧ ॥ કુન્તાજી કહે કેવારે પરણ્યો, કેમ જુઠું વેણ કહાડે, ઓ મા ગોળ ધાણા વેંચવાનું, કહ્યું હતું તે દાડે ॥૧૨॥ કુંતાજી કહે બાર માશ થયા, કેમ વધે ઘર સુત્ર, દ્વાદસ માસમાં આવડો મ્હોટો;કયાંથી હોયે પુત્ર ॥ ૧૩ ॥ શેદેવજી કહે સુત માયાવિ, નાહાનોને મ્હોટો થાય; ગટોરગછ કહેસાચી છે વારતા, ઓ મ્હારી વ્રદ્ધ માય ॥ ૧૪ ॥ એવી રિતે વાતો કરતાં, સરવે આવ્યાં ચાલી; બે ભુજે ભીમે કેશ ગ્રહેલા, બેઠો છે નીચું ઘાલી ॥૧૫॥ ચાર ભાઇને પાંચમી માનું, વહુ જોવા મન મોહ્યું; હેડંબા ઉભી શરિર તેનું વાંકા વળિને જોયું ॥ ૧૬ ॥ અરજુન કહે ભીમવિરા કોણ ઉભી આ નારિ; ભીમ કહે શું જાણિને પુછે, છે એતો વડુ મહારિ ॥૧૬॥ સેદેવ કહે વાઘેણ કહિતી, તે આ વાઘેણ વનવાશી, કુન્તા

કહે આ વહુકે વહુડો. કહી પડયાં સઉ હશી ॥૧૭॥ કુન્તાજી કહેશાબાશએટા, તુજ લાયકછે નારી; ભીમ કહે હવે ઉતરો હેઠાં; મુકો મસ્કરી મહારી ॥૧૮॥ ડોશી કહે શી રીતે ઉતરવું, ગટોરગછ કેહેડ બાંધે; આવો માતા હું ઉતારૂં, કહીને લીધાં ખાંધે ॥૧૯॥ વાળને વળગી ઊતર્યો હેઠો, હેડંબાનો તન; નીચે મુકી પાછો ચઢીયો, ઉંચો ત્રણ જોજન ॥૨૦॥ પછી ખાંધે લીધા ધરમને, બહુ જોરાવર કહાવ્યો; નીચે ઊતરિ કુન્તા પાસે; મુકીને ઊપર આવ્યો ॥ ૨૧ ॥ સેદેવ નિકુળ અરજુન તે ઉતર્યા પોતાને આપ; ભોમી ઉભા હેડંબાને જુએ, ભય ભાસે એ બાપ. ॥ ૨૨ ॥ ગટોરગછે ચોટલો ઝાલ્યો, ઉતરી પડો તાત; તવ ભીમ બળીયો તર્ત ઊતર્યો વરને જુએ માત ભ્રાત ॥ ૨૩ ॥ નીચું ઘાલી ભીમ બળીયો ખણે, કુન્તાતો વિસ્મય હોતી હેડંબા સામુને ભીમના સામું, વારમવાર એ જોતી ॥ ૨૪ ॥ એવે ગટોરેગછ હેડંબાને, ગળે બાજી વદયો વાણી; એ માતા કામ પુરણ થયું; હવે થઇજો નહાની ॥૨૫॥ તવ હેડંબા સુક્ષમ બની, મહા રૂપવંતી રાણી; રડતી કુન્તાને ચરણે લાગી, લજ્યા જેઠની તાણી ॥૨૬॥ કુન્તાજી કહે કેમ રડ છે, નેત્ર ભરેછે નીર; હેડંબા કહે ઊજડ થયું, પીયર મુઓ વીર ॥ ૨૮ ॥ તમારા પુત્રને પહેલું કહ્યું તું, લાવો મા ભાઇ ઘેર, તોકહ્યું માન્યું નહીને મહારૂં, ઊજડકર્યું પીયેર ॥ ૨૮ ॥ કુન્તાજી કહે થવા કાળ, થઈ ગયું વહુવારૂ, હવે મીથ્યા શોક કરીને, કાળજું બાળે ત્હારૂં ॥ ૨૯ ॥ હેડંબા કહે કોણ કુજાતી પીયેરનું ભુડું ધારે; સલામાં રહીને ભાઇ મરાવ્યો, લાન્છન આવ્યું મહારે, ॥૩૦॥ જગતમાં શું મોહું બતાવું, ભીમ કહે સુણગોરી; તારો ભાઈ મુઓતો ભલે કેમ કરી ચોરી ॥ ૩૧ ॥ ગટોરગછ કહે ઠીક થયું, હવે તો ચાલોઘેર હેડંબા કહે એને માર્યામાં, થયું વધારે વહેર ॥ ૩૨ ॥ માટે દીયર જેઠને સાસુ, ચાલો મહારે મુકામ; મન ભમ્યુને ભીમ બોલ્યો, નહીઆવેતુજ ઠામ ॥૩૩॥ એછે હરીજન રહેશે વનમાં ફેળફળાદિ ખાસે; સંસારસુખમ એ નવ આવે. ગોવીંદ ગુણ ગાશે ॥ ૩૪ ॥ હેડંબા કહે જોર વધ્યું છે. ફરીથી ચોરી થાશે; ભીમ કહે કોણ ચોરી જનારૂ, ચોરાશે તો સોધાશે ॥૩૫॥એવા આંકા ભીમે વાર્યા,બોલ્યા કુંતા સતી;એ વહુ સાચી વારતા છે, અમેતો આવતાં નથી.॥૩૬॥ મનમાંતો મહા માઠુંલાગ્યું,જવારહ્યાંતાં ટોંપી; ભીમ સરોવરપર તેડી ગયો, ઝુંપડી ત્યાં બાંધી આપી.॥૩૭॥જાવું છું માતા ફળ મોકલુછું,ઉદર ક્ષુધાતમારી,હું કદી નાવુંને દહીત આવશે ચીંતા ન કરશો મહારી ॥૩૮॥ કુન્તાજી કહે જાવો બેટા, આવજો પાસવે

ત્યારે દયા કરી ફરી મોકલી દેજે; પેટ છે પાપી અમારે ॥ ૩૯ ॥ વારૂ વારૂ કહીને ભીમ ચાલ્યો, ભય કુવામાં નાંખ્યો, હેડંબા વનમાં જઇ બેઠો, એક અસુરને ભાખ્યો ॥૪૦॥ જોલ્યા મહારાં મા ભાઇને ત્યાં, જાવું પડતું તું મ્હારે; અહંમેશ ફળની ઝોળી ભરીને; ત્યાં આપી આવવાં તારે॥૪૧॥ એવી આગના કરીને રહયો, વાયુ તણો સંતાન;પ્રથમ પસ્તાયો હતો પણ ભુલી ગયો બધું ભાન ॥ ૪૨ ॥ ખાય છે પીયે છે ખુશી રહે છે, ચીંતા ધરે નહી રતી; દહિત સંગે ફળ મોકલે છે, પોતે તો જતો નથી ॥ ૪૩ ॥ એવામાં જે નાઠેલી હતી, હેડંબાસુરની નારી, કબીરાપુર વિશે પરવરિ રૂદન કરતી ભારી ॥૪૪॥ દરવાજેચુડી કરમ કીધું,રડતી ચાલી ગામમાંય સેવક લોકોએ બેહેન જાની. હાથગ્રહી લઈ જાય ॥ ૪૫ ॥ તેડી લાવ્યા રાજ મ્હેલે નેત્ર વહે છે નીર વીધવા દીઠી બેનને તવ, આવ્યા સોયેવીર ॥૪૬॥ એ મારી ભગની શો લાગ્યો અગ્નિ, રંડાપો લઇ આવી, હેડંબા સુરની નારીકપીલા, બોલી અતી ક્રોધલાવી ॥૪૭॥ છત્રેશ્વરીએ અમ્મર દેવા, પાંચ પુરૂષ મંગાવ્યા; તારા બનેવી હેડંબાવન જઈ, ચાર જણાને લાવ્યા ॥૪૮॥ તેનો પાંચમો ભાઇ હતો તે, છાનો આવી નગ્ર પેઠો; કો ન જાણે એમ દેવીના દેરામાં, દેવી થઇને બેઠો ॥૪૯॥ સોમણ લાડુ ચણા ચોવીમણ; ખાઇને પીધું પાણી; નૈવેદ માગ્યું તેવુ દીધું; અમે તો દેવી જાણી ॥ ૫૦ ॥ એટલું ભક્ષ કરી જઇને, દારૂણ દઈવત દાખ્યો; તમારા બનેવિના પગ ઝાલી, ઉભો ચીરી નાંખ્યો ॥ ૫૧ ॥ તે જોઇને હું નાશી આવીછું, સમ શોગન મેં ખાધા વહેરજ લ્યો તો વિરલા મહારા; નહી તો મારે અન્ન બાધા ॥ ૫૨ ॥ સોએ કબીરા સાંભળી કોપ્યા, ક્રોધ થયો ભરપુર; મોહોટો બંધવ બોલી ઉઠયો, નામ કદંબાશુર॥૫૩॥ એ મ્હારી બેની અન્નજળ લેને, આજ રાત્રીએ જાવું; બતાવે તેનું ઠેકાંણુતો, ચોરી કરી હાંઈ લાવું ॥ ૫૪ ॥ કપીલા કહે નણંદ મહારી, હેનું હેડંબાવન તેનાથી પશ્ચીમ દીશામાં છેટે એક જોજન ॥ ૫૫ ॥ સરોવર પર ઝુપડી વીશે, હશે એનાં માતને ભ્રાત; તમે લાવશો એટલે આવશે, સોધતો એ પરભાત ॥૫૬॥ કદંબાસુર કહે ઓરે બેની, આજ રાત્રીએ જાવું; કપીલા કહે ઝુંપડી લાવો, ત્યાર પછી અન્ન ખાવું ॥ ૫૭ ॥ એમ કરતાં રજની પડી, એવે ગઈ મધ્યરાત; કદંબાસુર તૈયાર થયો, ભાલો લીધો હાથ ॥ ૫૮ ॥ વલણ ॥ ભુજ વિષે ભાલો ગ્રહયો, ચોરી કરવા જાય; વ્યાસ વલ્લભ કહે કથા, સાંભળજો શ્રોતાય.

કડવું ૭૬ રાગ રમાણુરેકતાની ચોપ ઇ.

બોલ્યા બોલ્યા; વૈશમપાયે વચનરે; સાંભળ સાંભળ, જનમેજે રાજનરે. ॥૧॥ ભાલો ઝાલ્યો ચાલ્યો કંદબાસુરરે; વાયુ વેગે વહે છે વન ભરપુરરે.॥૨॥ કપીલાયે જેવી નીશાની દીધીરે, તેવી રીતે, ઝુંપડીશોધી લીધીરે. ॥૩॥ ઝુંપડી પાશે, બેઠો એ કરવા તપાસરે; કાંન માંડીને.ઓળખ્યો ઉગ્રતાનો સ્વાસરે ॥૪॥ જુંપડી છાતી, શરસી રાખી જોર માંડયુંરે, પર્ણકુટીકા સહીત ભોમી ડગળું કહાડયું ॥ ૫ ॥ હાલે નહી કે ચાલે નહી એમ લીધીરે, ડાબી મુછને, વાળે તે ટાંકી દીધીરે. ॥૬॥ પછી ગયો વાયુને વેગે ઘેરરે; કબજે કીધી, કોટ વીશે ભલ્લી પેરરે. ॥ ૭ ॥ જઇને કહ્યુ કપીલા પ્રત્યે વચનરે; લાવ્યો જુંપડી તવ ખાધું એણે અન્નરે. ॥૮॥ એવી રાત્રી, વિતીને વ્હાણું વ્હાયરે; ફળ આપવાને, ઝોળી લઈ હહિત જાયરે. ॥ ૯ ॥ સરોવર આવ્યો, જુંપડીને સ્થળ દીઠો ખાડરે; જઇને ભીમને કહ્યું પાછી પડિ ધાડરે ॥૧૦॥ ભીમસેન બોલ્યો, સાંભળ હેડંબા ગોરીરે; પાછી થઇ મ્હારાં મા ભાઇની ચોરીરે ॥૧૧॥ નારી બોલી, હવે તો ફરો અરાપરારે; આવેળા જઈ લઇ આવો ત્યારે ખરારે ॥૨॥ ભીમ કહેતું બતાવ્ય કોણ લેવાવાળારે; નારી કહે, તમારા સાળાના સાળારે. ॥૧૩॥ ઉતર દીશા, માંખણીયા પરવત પારરે; દસ ગૌછેટે શો, ભાઇ સુરા સરદારરે ॥૧૪। મ્હારા રંક બંધુને માર્યો ઠેરરે; મા ભઇ લાવો જઇને એવાને ઘેરરે ॥ ૧૫ ॥ એ સો ભાઇને શીવ તણું વરદાનરે; અમ્મર કીધા, તેથી ઘણા બળવાનરે ॥ ૧૬ ॥ વલણ વરદાન એમને શીવનું તેથી છે બળવાન; વ્યાસવલ્લભ એમ ઓચરે,પુછેસતિસંતાન.

કડવું ૭૭ રાગ ધવળ ધન્યાસરી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનજી,સાંભળ જનમેજે રાજનજી; ભીમ પુછવા લાગ્યો એમજી, શીવે અમ્મર કીધા કેમજી ॥ ઢાળ ॥ શીવજીએ કેમ અમ્મર કીધા ન જોઇ અસુર જાત; હેડંબા કહે સુણો સ્વામી, કહુ માંડિને વાત ॥ ૧ ॥ એક જનેતાને સો પુત્રો, ન્હાના હતા જ્યારે; ગામ ભાગોળે શીવનું ડેરૂ, નીત્ય જતા ત્યાં ત્યારે ॥ ૨ ॥ નંદીપર જઈને બેસતાતા;નઠારૂ નઠારૂ ભાંખે, પાર્વતી ઉપરને શીવ ઉપર, નીચી વસ્તુઓ નાંખે ॥ ૩ ॥ ઘણે દહાડે માહાદેવ બોલ્યા, કેમ નડો છો તમો; કબીરા

ફહે અમ્મર થાવા, આ કત્ય કરીયે અમો ॥ ૪ ॥ મહાદેવ કહે અસુર તમે માટે અમ્મર નવ થાય, અમ્મર જેવું વરદાન આપુ, જો હોય તમ ઇચ્છાયા॥૫॥ કબીરા કહે વરદાન આપો, શંભુ કહે ચીત ધરો; ગામની દશ ગાઉ ફરતા તમો, કોના માર્યા નહી મરો ॥ ૫ ॥ બ્રહ્મા વિષ્ણુ કે હું મારૂં, પણ મરો નહી કોય; ભાગોળમાં જે વાવ્ય તમારી, તેમાંજમ્રત્યુ હોય ॥૭॥ તે વાવ્યમાં કોઇ નાખી દેતો;જાય તમારા પ્રાણ; તે વીનાતમે અમ્મર જેવા, એમ વધા શીવ વાણ ॥૮॥ ભીમ કહે ભલો ભેદ જાણ્યો, શીવે રાખી મ્હોત જગો; એ વાવ્યમાં સોએને નાંખું, દાવ જોઇ દેઉ દગો ॥૯॥ હેડંબા કહે પાય પડુંછું, મુકીદો મુમત વાત; આ ફેરા જાશો તો વીઘન થાશે, નહી મળે માત ભ્રાત ॥૨૧॥ ભીમ કહે નહી મળે તો મરશુ, મ્હારે જીવી શું કરવું; પણ રહુ નહી મા ભાઇ વીના;નીશ્ચે કામ આદરવું ॥૧૨॥ પછી ભીમે મન વીચાર્યું, શીવ જોગેશ્વર ભુપ; તેથી કબીરા જોગીને માને ધરૂં જોગીનું રૂપ ॥૧૨॥ એમ વીચારી ઉભો થયો હેડંબાનો નાથ; ગટોરગછ કહે પીતાજી, આવું તમારી સાથ ॥ ૧૩ ॥ હેડંબા કહે નારે બેટા ન રહે મુજને સાતા; ગટોરગછ કહે રહે છાની, ઓરે શંખણી માતા. ॥૧૪॥ એમ કહીને ત્યાર થયો, બાપ બેટે ખેલ કીધા; જોગીનો વેશ ધારણ કરવા, અડબંગ બાંધી દીધા ॥૧૫॥ લંગોટ વાળ્યા કસ કશી, ભસ્મ શરીરે ચોળી; છંદન ચોપડયું મોઢેને માથે, ખાંધે ભરાવી ઝોળી ॥૧૬॥ ઝાલ્યા સોટા તુંબડા મ્હોટાં, બાપ બેટા બેઊ જાય, નીશાની બતાવી તે પરમાણે, ગયા ગામની માંય॥૧૭॥ઢોંગ લગાવે અલક જગાવે, ભાવની ભીક્ષા માગે, આપવા આવે તો નથી લેતા, સહુ લોક ચરણે લાગે ॥૧૮॥ ભીમને કામનું નથી, માટે લેવાનો એમ ન વ્યાપે; અનાડી જગત ન લે તેને દે લે તેને નવ આપે ॥૧૯॥ લે નહી તેમ વધારે માંને, પરાણે જઈ જઇ આલે; પાકા પાખંડી થોડુ ગ્રહે નહી તો સામટુ ઘર ઘાલે ॥૨૦॥ ઘર ઘાલવા ભીમસેન આવ્યો છે, દરસણને લોક જાય, ચાલ્યા ચાલ્યા કબીરાકેરી,ગયા સભાનીમાંય॥૨૧॥ સોયે ભાઈ ઉદાશ બેઠા છે, આવ્યા જોગી પાવન, ઊઠી સરવે મોઢે માન્ય દીધું, ઊઠી આપ્યું આસન ॥૨૨॥ પદમાસન વાળ્યુ જોગીયે, નાશીકા ગ્રહી હાથ; જાણ્યું કે જોગી શું કહેછે, જોઈ રહ્યો સહુ સાથ ॥૨૩॥ થોડી વારે નાશીકા મુકી બોલ્યો વ્રકોદરમુખ; સુનો બચ્ચા સો બંધુક, હુઆ અંતર દુખ ॥૨૪॥ સાંભળીને એક કબીરો બોલ્યો, શું દુખ હશે મ્હારાજ; ભીમ કહે સબ સુનો બચ્ચા,સબ કહે દઉંગા આજ ॥૨૫॥ એમ

કહીને નાક ઝાલ્યું,મુકયું કહ્યું બીજીવાર;ભેણુ તુમારી વીધવા હુઇ કષ્ટી એજ અપાર ॥૨૬॥ તુમારા બનેવી ચોરી કરકે, પાંચ જીવોકું લાયાછઠા જીરૂ છેતરપંડીસે, લડુ ચના ખુબ ખાયા ॥૨૭॥ ખાયા પીયાઓર યુદ્ધ મચાયા, તમારા બનેવી મારા, કબીરા ઉઠી પગે લાગ્યા, આ કોઇ જોગી સારા ॥૨૮॥ ભીમ કહે સબ બેઠો બચ્ચા; સુનો દુસરી બાત; હરામખોર જો માર ગયા હે ઉનકે લાયે તુમ ભ્રાત ॥૨૯॥ કબીરા કહે વાતજ સાચી, આતો કૈલાસ ભુપ;ભીડ વેળા ભોળાનાથ આવ્યા, ધરી જોગીનું રૂપ ॥૩૦॥ કબીરા કહે શંભુ ભાસો છો, સાચો જવાબ દીજે; ભીમ કહે મુખસેં નહી કહેંગે, આપશે ઓલખ લીજે ॥ ૩૧ ॥ કબીરા કહે કૈલાસપતી, એજ સ્વયંભુ નાથ; પછી સૌ કહે કષ્ટી કાપો, શતરૂ આવે અમ હાથ ॥૩૨॥ ભીમ કહે ફીકર મત રખો; કહાં તુમ કુલ દેવ્યાય; કબીરા કહે ગામ ભાગોળે, કુળદેવી વાવ્યમાંય ॥૩૩॥ જોગી કહે બાવડી પર ચલો, દેખો દેખાવે રંગ; બાજતે ગાજતે છત્ર છાજતે, હમકુ લે ચલો સંગ ॥૩૪॥ વાં જાકે એક મંત્ર દેવે, ઊસકા કરો અભ્યાસ; સવાસો મંત્રકા જાપ જપો જબ, શતરૂ આવેગા પાસ ॥ ૩૫ ॥ કબીરા કહે ખોળવો મટયો, થૈ જઇએ તઇયાર;હરખ ભરાયો છે અતી ઘણો,વાજીંત્ર લાવ્યા અપાર ॥૩૬॥ જે જેને જેવી ઉલટ આવી, તેવું તેવું તે લાવ્યા; વાવ્ય થકી તે સભા સુધી, મારગ સાફ કરાવ્યા ॥૩૭॥ અતરના છંટકાવ કીધા, ઉઠો હવે મહારાજ; બાપ બેટા બે ઉભા થયા; કરવા ધાર્યું કાજ ॥૩૮॥ અડધી આંખ્યો મીચેલી રાખે, ગુરૂચેલા બે બંકા છત્રીસ વાજાં વાગીયાં ને દેવાયા ડુંડંભી ડંકા ॥૩૮॥ વલણ॥વાગ્યા ડંકા ડુંડભી, ગરગડીયાં નીશાન;વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, ઘો શ્રોતાજનધ્યાન.

કડવું ૮૮ મું રાગ ધુમાસની ચાલ.

ડુંડભી ગડગડેરે, ટેક. બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; ત્યાંથી ચાલ્યો કુંતીનો તન કે ડુડંભી૦ ॥૧॥ ગુરૂ ચેલો જોડે જોડે ચાલે, લોક આડુંને અવળુ ફાલે, જોગી મસ્તાનો મહીં મ્હાલે કે, ડુડંભી ॥૨॥ બે ધીરી ધીરી ચાલે સહુ ચાલ, ઉરાડેછે અબીલ ગુલાલ, વાગેઢોલ પીપુડીને તાલ, કે ડુડંભી ॥૩॥ કોઇ ન કરે તોફાન ટંટા, રસ્તે થાય અત્તરના છંટા વાગે પખાજ કાશીને ઘંટા, કે ડુડંભી ॥ ૪ ॥ વાગે સુમ વાજુ જળત્રંગ, સરોદ સરણે મોરચંગ, ડફ નગારા નરઘાં મરદંગ, કેડું

ડુંભી ॥૫॥ કરી જોગીએ વશ દુષ્ટ સ્રષ્ટી, જેની દશે દિશાફરે દ્રષ્ટીકરે ક
બીરા પુષ્પની વૃષ્ટી, કે ડુંડભી ॥૬॥ સરવે જાણ્યું કો નહી જોગી તોલે,
પંથ જાતાં જાતાં જશ બોલે; જોગી જાડા ચાવતાં ઢોલ,કે. ડુંડુભી ॥૭॥
જેણે મોડે ચંડન લીધું ચોળી, આંખે અંગે ભભુત રગદોળી; ડાભી
ખાંધે લળી રહી ઝોળી, કે ડુંડુંભી ॥૮॥ શોભે સુંદર, શરીરની છટા,
જોગીની પીનવરણી છે જટા,ઉડી ભસ્મ ગુલાલની ગટા;કે ડુંડુંભી ॥૯॥
કબીરાયે જાણ્યા જોગી મોટા, શોભે સુંદીર ભુજમાં સોટા; બાપ બે-
ટાના વજ્ર લંગોટા, કે ડુંડુંભી ॥૧૦॥ જોગીનું ગોરૂં ગોરૂં છે ગાત્ર, ડા-
બા ભુજમાં તુંબી પાત્ર, નીરખે છબી કબીરા માત્ર કે ડુંડુંભી ॥ ૧૧ ॥
જોગીની જય બોલતા ચાલે, કઇક ચરણની રજ ઝાલે; લેઇ લેઇ માથે
ધુળ ઘાલે, કે ડુંડુભી ॥૧૨॥ કઇક આળોટે ચરણ હેઠા, નીર્ખે નિર-
મળ જન રહી છેટા; ભીમ કહે કયું ગટોરગછ બેટા, કે, ડુંડુભી ॥૧૩॥
એનાં ઉઘાડાં અંગને થાપા, કહેડે પડયા કંદોરાના કાપા ગટોરગછ કહે
શાબાશ મારા બાપા, કે ડુંડુભી० ॥૧૪॥ આવ્યા નગરની બારણે જયારે,
જેજેકાર ઘણો પોકારે,આવ્યા કુળદેવ્યા વાવ્ય કીનારે, કે ડુંડુભી ॥૧૫॥
॥વળણ॥ વાવ્ય કીનારે આવીયા, આનંદ ઓછવ હોય, વ્યાસ વલ્લભ
વાણી વદે, ત્યાં ઉભા સહુ કોય.

કડવું ૮૯ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ પછી બોલ્યા સર્વ કબીરા, હવે
શી આગનાય; ભીમ કહે સો ભાઈ વીના સહુને કરો વીદાય ॥૨॥ તવ
કબીરાએ હુકમ કીધો,સર્વ જાવો ગામમાંય નથી રજા માહાનંતકેસી;કોઇ
ન રહેશો હાંય ॥૩॥ એટલે સૌ જનગામમાં ગયા, જોગી બોલ્યા તે વાર;
સોયે બંધુ સાવધ રહેજો આઘા મુકો હથીઆર ॥૪॥ એટલે આયુધ આ
ઘાં મુકયાં ભીમ કહે ત્યાર થાવો, આ વાવડીના થાળા વીશે કીનારા ઉ-
પર જાવો ॥૪॥ આયુપ એમનો આવી રહયો; સુજયા નહી મન સુબા;
જોગીએ કહ્યું તે ઇશ્વરે કહ્યું જઇ કીનારે ઉભા ॥૬॥ ભીમકહેપચાસ પ-
ચાસની, બે ઓળ્યો તમે થાવો ઉભા રહો હાથપગ જોડીને, છેક કીનારે
જાવો ॥૭॥ એટલે ગયા છેક કીનારે, જોડયા હાથને ચરણ;બે ઓળે સહુ
ઉભા રહ્યા આવી પોહોચ્યું મરણ ॥૮॥ ભીમ કહે જુઓ જળના સા-

મું ડોકી રાખો નીચી; ભીમનાથ ભીમનાથ જપો જીભે નેત્રજ દેજોમીચી ॥૯॥ કરાવે તે રીતે કરે સરવે, જેમ જોગી કહે તેમ, જેમત નામનો એક કબીરો, તેને પડ્યો પેટ વ્હેમ ॥૧૦॥ જેમત કહે આંખો મીંચીને શું પડવું તે માંઇ; એમ કહીને પાછો ખસ્યો ઉભા રહીશું હાઇ ॥૧૧॥ તવ જેમતને ડબકો દેવા, લાગ્યા સરવકોય; જેમત કહે જોગી જાણોછો કદાપી કપટી હોય ॥૧૨॥ વાટેલું ઓસડ મુડેલા જતી, તે કોને પરીક્ષા, સાચો જુઠો કેમ જાણીયે, માગી ખાનારો ભીક્ષા ॥૧૩॥ કબીરા કહે આબરૂથી એ, બીહે સંત મહારાજ;જેમત કહે લંગોટી વાળી;તેનેતે શી લાજ ॥૧૪॥ લાજ હોયે તો કેમ મુકે સગાં સહોદર ન્યાત; લાજ વાળો કેમ વ્યહાર મુકે, કેમ મુકે માત તાત ॥૧૫॥ લાજવાળાને ભગવા ન શોભે, ન નાંખે નારી છોડી, લાજવાળો કેમ વેસજ બદલે લાજમાં અનેરી ખોડી ॥૧૬॥ એની કયાં ન્યાતછે એની કયાં જાતછે, કયાંછે એનો વ્હેવાર;કોનાથી છે સરમાવાનું અને કયાંએનું ઘરબહાર ॥૧૭॥ નીચ હશે કે ઉંચ હશે એ, અજાણે માનીયે મ્હોટો; તેવાની શેવાથી પાપજ લાગે; નીકળે નફો ખોટો ॥૧૮॥ સંસારી હોય ગમે તેવો;તેથી પાડીયે કામ,દગો દઇને નાસે તો પણ, કયાં લઇ જાય ઘરગામ ॥૧૯॥ થોડે દહાડે પણ હાથ આવે, મુડયાને કયાં જઇ ઝાલો; તમે તો ગરદન ગલાવછોપણ મને કયાં ગરદન ચાલો ॥૨૦॥સર્વના મનને સાચું લાગ્યું,મહારાજ ત્યાં ઉભા રહીશું; ભીમ કહે શું પાંખડી જાણ્યો, ચાલો ચેલાજી જઇશું॥૨૧॥એમ કહીને બેઉ ચાલ્યા ચીંતા કબીરાને થાય;હીરો હાથ આવેલો જશે વળી જઇ પડયા પાયે ॥૨૨॥ ઓરે મ્હારાજ પાછા વળો, કરો ગરીબનું કામ અમારા મનમાં અવળું આવ્યું, માફ કરો તમામ ॥૨૩॥ ભીમ કહે હમ નહી આવેગા નહી કરેગા કાજ; ગટોરગછ કહે કરના ચઇયે, ચલો ગુરૂ મ્હારાજ ॥૨૫॥ પાછો ભીમસેન દાલ્યે આવ્યો ઊભા કર્યા હતા તેમ; આંખો મીચી ભીમનાથ ભજો પુઠળ ઊભો ભેમ ॥૨૫॥ સતી સુતે અગની આરાધ્યો કાકા આશીશ દેજો; આ એક માના સો આપુંછું, તેતું, માની લેજો ॥૨૬॥ જળમાં તું અગની થળમાં તું અગની, સઘળે ચેતન તારૂં; એક માના અણધાર્યા મળીયા વચન પળાયું માહરૂં ॥૨૭॥ એમ કહીને વૃકોદરે લાંબા કર્યા બે હાથ; વાયુ સુતે બળ કરીને, ભલી ભીડાવી બાથ ॥૨૮॥ જેમત કબીરો ચેતી રહેલો જાણ્યો જોગીને માડો; બગલમાંથી વચકળીને, જીવ લેઇને નાઠો ॥૨૯॥ એટલે ભીમસેન ભડકયો ઝાઝો, બીજાને ઝાલી રાખ્યા, ઊંચા કરીને હીલોળીને તરત વા-

ળ્યમાં નાંખ્યા ॥૩૦॥ પડ્યો જળમાં એકજ પળમાં, કંઇ પડિ લાગ્યા તરવા;કૈં જણા ઉપર ચડવા લાગ્યા કૈં લાગ્યા મહિ ફરવા ॥ ૩૧ ॥ ભીમે જોયું કે છે જીવતા સૌ,પછી કેવી બુદ્ધિ કીધી;કોટ કીનારા વાળ્યના પાડિ વાળ્યજ પુરી દીધી. ॥૩૨॥ કૈ તરતાતા કૈંફરતાતા,તે સહુ બેઠા હેઠ,અદ કચરાને આખા રહેલા, તે સહુ પોચ્યા ઠેઠ. ॥૩૩॥ એક કબીરો જીવતો નાઠો, હસ્તીનાપર ગયો દુરિયોધનને ત્યાં જઇને,મલ્લ થઇને રહ્યો. ॥૩૪॥ જો એ પોતાને નગ્રે રહીને, કાઢે પોતાનું રૂધિર,તો પાછા થાય જીવતાયે, મુએલા નવાણુ વિર.॥૩૫॥ પણ ભયનો માર્યો ગયો નાશી, ભીમે કર્યો વિચાર; અગનિનો એક બાકી રહયો તે, મળી જશે કોઇ વાર. ॥૩૬॥ એમ ધારીને બાપનેબેટા, ગયાગામની માંય;રાજમ્હેલપાસે આવિયા છે, કપિલા બેઠિ ત્યાંય. ॥૩૭॥ કલેવરથી ભીમનેવરત્યો,કારમી નાંખીચીસ; ક્યાં ગયા ભાઇઓ શત્રુ આવ્યો છે, છેદો એનું શીશ. ॥ ૩૮ ॥ ગટોરગછે દોટ મુકી, આવો મ્હારિ મામી; કેશ ઝાલીને ભોમી પછાડિ, તેતો જમલોક પામી. ॥૩૯॥ બે બાપ બેટા નગ્રમાં ફર્યા, ઉજડ કીધુંગામ;કૈંકને માર્યા કૈંક રહ્યા તે, નાશી ગયા તમામ ॥૪૦॥ પછિ જઇ વજ્રકોટ પાડયો, કાઢયાં માતને ભ્રાત; તે દાડે ઘેર તેડીને ગયો, ભાશી ભયાનક વાત. ॥૪૧॥ વલણ ॥ ભય ભાશ્યો બહુ ભીમને, આવ્યો હેડંબા ઘેર; ભીમ કહે જો કામની, લાવ્યોછું ભલી પેર.

કડવું ૯૦ રાગ સામેરીની છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા. સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવુ;આદ્યપરવ મહિમાય. ॥૧॥ હેડંબાઆખ્યાનનીકહિ કથા, સાંભળો શ્રોતાજન; કૈંક કહે ભારતમાં નથી હેડંબાનું વન. ॥૨॥ કૈંક કહે કેછે ભારતમાં, એમ વદે અજ્ઞાનિ, પાંચ પ્રકારની ભારત કથા, તેમાંથી કેઇ લેવી માની ॥૩॥ જુજવા જુજવા મત રૂશીના, તેનો ન આવેપાર; તે બધુ જોવાનુ મુરખ જનને, હરિજનને શુભ સાર. ॥૪॥ આ આખ્યાનનો સાર એછે, શું કહું ભીમની શક્તિ; જ્યાંને ત્યાં જય પામીયો તે, સફળ પાન્ડવ ભકતી. ॥૫॥ ભક્તિથી શકતી બહુ પામ્યો નહિ સુરાતનમાં નુન્ય; દેવોને દુખ દેનારાને માર્યા, તે એક મ્હોટુ પુન્ય.૯૬॥ અધરમીનો નાશ કરીને, ધર્મ કરે સ્થાપન; તેને અતી ફળ પ્રાપ્ત થાયે,સુણજો શ્રોતાજન ॥૭॥ સરવે વારતા જાણવી સાચી ન જાણે તે કહે ખોટું;

ભીસ્મ પરવમાં કહ્યુંછે કે, શંકા ધર્યે પાપ મ્હોટું ॥૭॥ ભર્યો ઘડો છલકાય નહિને, અધુરો છલકાય; ગુરૂથી શીખેલો ગુરૂનું કહેલું મ્હોટો થાવ કહે નાય ॥૮॥ તેવાની વાણી પાપની જાણી, જાણવો ગુરૂ દ્રોહી કહે ગુરૂદ્રોહીનું અસત્ય હોયે, સત્ય ન માનવુ કોઈ ॥ ૭ ॥ ગુરૂ દ્રોહી કહે ગુરૂ તણિ હું, નથી ભણ્યો વિદ્યાય; તો તો ગુરૂના જેવી વાણી, શું કરવ મુંઢ ગાય ॥૧૦॥ માટે શ્રોતાજન સંદે ન ધરવો, સાંભળો ભક્ત ચરિત્ર હેડંબાને ઘેર આવ્યાં, કુન્તા ધર્મ પવીત્ર ॥૧૧॥ હેડંબાએ રસોઈ કીધ કરાવ્યું ભોજન; ચાર ભાઇને પાંચમી માયે, તે દન દીઠું અન્ન ॥ ૧૨ પછી ભીમે એમ વિચાર્યું, મ્હારે માથે મોહોટા ધર્મ; વળી વૃદ્ધ કુન્ત માતા, સહુનિ રાખવી સર્મ ॥ ૧૩ ॥ હાંઇ રહ્યાથી શર્મ નહિરે, રાખવ જોઇએ બીક; તે કરતાં વિદાય થાવું, તે લાગે છે ઠીક ॥ ૧૪ ॥ એવુ જાણી ભીમ બોલ્યો; સુણો જોષી વચન; આપણે હાંઇ પડયા રેહેવુ હજી કેટલા દન ॥ ૧૫ ॥ શેદેવજી કહે પુછોતો તો, સંદેહ સઘળા ખો ઇએ, હવે હાંઇ રહેવું નથી, સાંજે ઊપડવું જોઇએ ॥ ૧૬ ॥ ભીમ કરે છે સાંભળો માતા, કુન્તાજી કહે જાવું;હેડંબા કહે મુને ન ગમે, હું સંગાથે આવું ॥ ૧૭ ॥ ભીમ કહે સાથે નવ લેવું, તારાથી શો દન વળે; જ્ય જાવું ત્યાં તારા જેવી, હજારો દાસી મળે ॥૧૪॥ ગટોરગછ કહે હું આવુ પિતા, ભીમ વધ્યો વચન; ઘેર જઇ રાજ લેઇશું ત્યારે, તને તેડાવીશ તન ॥ ૧૯ ॥ ગટોરગછ કહે વારૂ પીતાજી; હેડંબા બોલી એમ; સાસુજી કોઇ હોય સુખી દુખી, તે હું જાણું કેમ ॥ ૨૦ ॥ કુન્તાજી કહે ગભરાત નહી; પુરણ પ્રેમજ વાપ્યા; પાંચજ છોડવા દાડમડીના, કુન્તાએ રોપી આપ્યા ॥ ૩૧ ॥ ધરમ ભીમને અરજુન શેદેવ, પાંચમો નિકુળ નામ કહ્યું કે આ પાંચ પાન્ડવ જાણજે, જો રહે આમને આમ ॥ ૨૨ ॥ તે જાણજે આવી સ્થિતીમાં, ખીલે છોડવો જેહ; તો જાણજે આજ ચણે ખુશીમાં, ખીલેલા નામનો તેહ ॥ ૨૩ ॥ જે છોડવો કરમાય તેને; તું તે જાણજે દુ:ખી; આવી સ્થીતિમાં આવા જાણજે, ખીલે તો જાણજે સુખ ॥ ૨૪ ॥ એટલે હેડંબા આનંદ પામી, સાસુનું પુજન કીધું, ચરણ ધોઇને ચરણામ્રત એક; કુપ્પામાં ભરી લીધું ॥ ૨૫ ॥ એવામાં તે સાંજ પડી; સર્વ થયા તૈયાર, ભીમે માને માથે બેસાડયાં, તેડી લીધ ભાઇ ચાર ॥૨૬॥ બે જણ કેહેડે બે જણ ખાંધે, તેડી લીધા ચાર ભ્રાત હેડંબા ગટોરગછ પાયે લાગ્યાં, એવામાં પડી રાત ॥ ૨૭ ॥ પછી વૃકોદર ત્યાંથી ચાલ્યો, આડે વગડે જાય, કૃષ્ણ પક્ષની રાત અંધારી, રજની

હમ હમ થાય ॥૨૮॥ ન મળે મારગ ઝાડને ઝરડાં, ઘણી ઊગેલી ઘાસ; ખાડા ટેકરા પહાડને પરવત, ભયંકર ચોપાસ ॥૨૯॥ બાવળીયા બીહામણા; બોરડીનાં બહુ ઝાડ, એખરા ખાખરા સમડા પીલુડા, કાળીયા સરસને તાડ ॥૩૦॥ સાદડ વાઘ સીસવા સરગવા, સમડા ઢીંગોરો કાંટાળાં; અઇડુસાને પીતપાપડા, જંગલી ઝાડનાં જાળાં ॥૩૧॥ ઉંડા કોતર ધરતીની ઘોઘો,તળાવ નદિનાં નાળાં; વેહેળા ખોયો ભુઆ ભુમીમા, તેમાં પડયાં વ્રક્ષ કાળાં ॥૩૨॥ રાફડા વીશે શાપ ફુફાટે અજગરને નાગ કાળા ચીતળા તણછ આંધળી ચાકરણ, ભોરંગ કોડીયો વાળા ॥ ૧૩ ॥ શશલાં સીયાળ સુવર શાબર,શીકારાં શાવડી ચંદનઘોયે પાટલાઘોયો ફુંકાળવાં ફાવડી ॥૩૪॥ વગડાઊ વતીયાર વાઘને ચીત્તા, દીપડા રોજને હરણાં,નાગ જરખ ભુંડ રીંછને ગેંડી, સોધે ભોમીપર તરણાં ॥૩૫॥ ઘુઅડ વાગોલ આકાશ પક્ષી, આગીયા તારા તોલે, ચાંમાચીડીયાં ચીચી ભાંખે ચીબડી ચરરાટ બોલે ॥૩૬॥ નેત્રેનસુજે રાત અંધારી; ભીમસેન પંથે ચડે; અડફેટમાં ઝાડ તાડ આવે, મુળથી ઉખડી પડે ॥ ૩૭ ॥ કોતર ઉતરે ગીરી ચઢે છે, બળવંત વાયુ તન,હેડંઆ વનની ઊતરદીશા ગયો સાઠ જોજન ॥૩૮॥ એવામાં પ્રાતસ્કાળ થયો, બોલતાં સાંભળ્યાં સ્વાન;શેદેવજી કહે હાંઈ ઊભારો, એ ભીમ છે બળવાન ॥૩૯॥ સ્વાન ભસે તે નગર આવ્યું, તેમાં પુરવો વાસ, આડેકાણે સુખ પામીશું,સમરવા અવિનાશ ॥૪૦॥ એટલે ભીમે સહુને ઉતાર્યાં,કર્યું સરોવરસ્નાન ઊઘડતે દરવાજે ચાલ્યાં, સતીને પાંચ સંતાન ॥૪૧॥ એકચકરા નગરીમાં ગયાં, અંતર ઊલટ આણી; એક બ્રાહ્મણી ઓટલે બેશી, કરે છે દાતણ પાણી ॥૪૨॥ તેને જઈને કહ્યું કુન્તાએ, બાઇ અમ કષ્ટ કાપો,જે લેશો તે ભાડું આપીશું, રેહેવાનું ઘર આપો ॥૪૩॥ આ પાંચે માહરા દીકરા છે, ઊદયોગ માટે આવ્યા; દયાળુ તે બ્રાહ્મણી છે, માન્ય દઇ બોલાવ્યા ॥૪૪॥ આવેરે બાઈ હું તમ પેડે; હતી પાંચની માડી; હાવે મારે એક દીકરો છે. ચાર મુવા દુખ પાડી ॥૪૫॥ પાંચ માટે પાંચ ધામ બાંધ્યાતાં, તેમાં ખાલી પડ્યાં ચાર; વસો આ એક ધામ વિશે, ભાડુ ન લેવું લગાર ॥૪૬॥ એમ કહી ઊઘેડી આપ્યું, જઇ બેઠાં માત ભ્રાત પછી કુન્તાએ પુત્ર પ્રત્યે, કરી ઊદયોગ વાત ॥૪૭॥ કહો બેટા શો ઊદયમ કરસો બોલ્યા ધરમ રાય; વીદુર કાકાની તમ કને વીંટી તે લાવો મુજ માય ॥૪૮॥ કો ગ્રહસ્થને ઘેર મુકી આવીને નાણાં વ્યાજે લઈએ; તેનું કાપડ લાવિશું ને, વેચીને નફો ખઇએ ॥ ૪૯ ॥ તવ

કુંતાએ તવ વિંટી આપી લૈ ચાલ્યા પાંચ વીર; ગ્રહસ્થને ઘેર જઇને આપી, બોલ્યા ધરીને ધીર. ॥૪૯॥ સો રૂપઇઆ એપર આપો, તે દેશું વ્યાજ સાથે; ગ્રહસ્થ કહે આ અમુલ્ય વીંટી, કયાંથી આવિ તમ હાથે. ॥૫૦॥ ભીમ કહે નથી દગા ચોરીની,આપીએ ઇશ્વર સાખે; એવા નીરમળ વચન સુણી,ગ્રહસ્થ વીંટી તવ રાખે ॥૫૧॥ સો રૂપીયા ધીર્યાં ગ્રહસ્થે, પાંડવે શું કીધું; એંશી રૂપીયાનું રેશમી કાપડ, વેચવા માટે લીધું; ॥૫૨॥ પંદર રૂપીઆનું અન લીધું, તેની ગાંસડીયો બાંધી, પાંચે જણાને પહેરવાને, પાંચની લીધી ખાદી ॥૫૩॥ તેના તંગીયા કુરતાં કરાવ્યાં શીશાનાં ફાળીયા લીધાં; પછી પોતાને મુકામ ગયા, કાપડીના વેશ કીધા ॥૫૪॥ કુંતાજીએ રસોઈ કીધી, જમાડયા પાંચ તન; પછેધરમે કાપડ છોડયું, વ્હેપારનું થયું મન. ॥૫૫॥ અડધા અડવ કાપડ કરી, બે ગાંસડીઓ બાંધી, કાષ્ટતણા ત્યાં ગજ બનાવ્યા,તવબોલ્યો ભીમ આંધી ॥૫૬॥ ઓ મમ વીરા ઓ મમ વીરા, મને પડયો છે વ્હેમ, કાપડના બે ભાગ પાડી, બાંધી બે ગાસડી કેમ ॥ ૫૭ ॥ ધર્મ એક ગાંસડિ લેઇ હું ને અરજુન જાશું; શેદેવ નીકુળજી એક લેશે, નીતીનો નફો ખાશું. ॥૫૮॥ ભિમે કહ્યું અમે શું કરશું, હું શું બેઠા ખાનારો; લાવો અમે પણ વ્હેપાર કરશું, મુકો ભાગ અમારો ॥૫૯॥ ધર્મ કહે અનીતી નકરશો, કહી કાઢી આપ્યો ભાગ; પોતે પોતાની બાંધી ગાંસડીઓ પેહેરી લીધો પોશાગ ॥૫૦॥ વળણ ॥ પાંચે પોશાગ પેહેરીયા;લીધો કાપડીવેશ વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ઉઠયા સુત નરેશ.

કડવું ૯૧ રાગ સામેરી દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણજનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજુન ધર્મે ગાંસડી લીધી, ચાલ્યા વેચવા કાજ; સેદેવ નીકુળ તે બે ચાલ્યા, મુખ કરે અવાજ ॥૨॥ લ્યો કોઇ રેજાલ્યો કોઇ કાપડ, મુખથકી પોકારે ઉતર દક્ષણ ગયા એતો, વ્રકોદર વિચારે ॥૩॥ ભીક્ષુકપેડે પોકાર કરવા, ફરવું ઘેરઘેર;આપણેતો એવું નવ કરવું; કરવી જુદી પેર ॥ ૪ ॥ એમ જાણી ગયો પુર્વ દીશામાં એક ચક્રા નગરીમાંય; એવામાં એક મ્હેલ્લો દીઠો, ભીમસેન ગયો ત્યાંય. ॥૫। માથાનું ફાળીયું પાથરયું ભોમી ઉપર રેજા ઢાળ્યા; પછી ભીમે પોકાર કીધો, લોકોએ નજરે ભાળ્યા. ॥ ૬ ॥ આવોરે ભાઇ

રેજા આપુ, સોંઘાને શસ્તા કીધા; ભુલે તેના ભોગ જાણે, મફત લુંટાવી દીધા ॥૭॥ લોક લાલચુ લેઇ લેઇને, વ્રકોદરને પુછે; બોલજે કાપડી સાચે સાચું કીંમત આની શું છે ॥ ૮ ॥ ભીમ વિચારે ધરમરાયે પાંચનો કહ્યો છે એક; તે રેજાનો ભીમ બતાવે,કીમત રૂપીઓ એક.॥૯॥ લોકોએ જાણ્યું લાભ ઘણો છે, સર્વે રેજા લેઇ લીધા; પોતપોતાનેહીસાબે આવ્યા, તે રૂપીયા દેઇ દીધા ॥૧૦॥ ભીમે ગણીને ગાંઠે બાંધ્યા, કહ્યુંકે સંદેહ ખુઓ; ચોખું આપવું ચોખું લેવું, રેજા તપાસી જુઓ ॥ ૧૧ ॥ દુર દેશથી કાપડ લાવ્યોછું, નથી મહારૂ જોયેલું, ઉકેલીને તપાસો શર્વે કાણું કઇડયું કોહેલું ॥૧૨॥ તવ સર્વે લોક જોવા લાગ્યા, ઉકેલીપોળા કીધા;એટલે ભીમે ઝડપમારી રેજા જુંટાવી લીધા ॥ ૧૩ ॥ બગલમાંમારીને ચાલ્યો, પુંઠે પડયા સો લોક; મારો મારો છે ધુતારો,પડીપોકાપોક ॥૧૪॥ જેષ્ટીકાયો ઝાલી દોડયા, મારવા લોકનાં ટોળા; ભીમે પાછળપુઠ ફેરવી, દેખાડયા મ્હોટા ડોળા ॥ ૧૫ ॥ હડુડુ લઇને લોકો નાઠા, ભીમ ગયો દરવાજે; એકાન્ત છે ત્યાં ઓટલો તે, ઊપર જઈ બીરાજે ॥ ૧૬ ॥ રેજાના નંગે નંગ મેળવ્યાં, પછીથી વિચાર કીધો; એક રૂપીયાનો એક ગજ રેજો, વિપ્રને આપી દીધો ॥૧૭॥ ગડીયો ગોઠવિ ગાંસડી બાંધી,મનમાં આનંદ થયો; ઉશીકે મુકી સુત વાયુનો નિરાંતે સુઈરહયો ॥૧૮॥ એવે ચાર ઘટીકા દન રહયો, ઘેર ગયા ચારે વીર; તે સમે વ્રકોદરગયો, મ્હા બળીયો રણધીર.॥૧૯॥ ગાંસડીઓ જઇ ખીંટીએ મુકી બેઠા પાંચે ભ્રાત, એટલે હિસાબ કરવા માંડયો પાશે છે કુંતા માત ॥૨૦॥ તે વ્રધ બોલ્યા ગાંસડી દેખી,સુણો ધર્મ સુજાણ, એવીને એવી ગાંસડી ભીમની નથી થયું વેચાણ ॥૨૧॥ એવામાં ધર્મે હિસાબ કીધો,પોતાનો તે વાર; મુડીએ મુડી બંધ બેસાડી, નફાના આના બાર ॥૨૨॥ સેદેવ નીકુળના નવ આના, પછી ભીમને પુછે; બોલો વીરા કેટલું વેચ્યું; નફો તમારે શું છે ॥ ૩૩ ॥ ભીમ કહે કે રાતો રેજો, એક ગજનું શું થાય, ધર્મ કહે કે સવા રૂપઇયો, ભીમે મુકયો ત્યાંય ॥ ૨૪ ॥ કુંન્તાજી કહે ઓછું વેચાયું, શું નફો લાવ્યા સાર, ભીમ કહે લયો આ નફો લાવ્યો, મુકયા રૂપીયા ચાર ॥૨૫॥ ધરમરાજા વિસ્મય પામ્યા, શી રીતે ચાર લાવ્યો; કહો ના કહો પણ દગો કરીને કોકને ધુતી આવ્યો ॥ ૨૬ ॥ એમ જાણીને પુછવા લાગ્યા, તેં તો નફો ઠીક કીધો પણ સાચુ કહેજે કેટલા જણે, એક ગજ રેજો લીધો.॥૨૭॥ ભીમ કહેકેદસવીસજણિયે,જેમ કહ્યું તેણ કાપ્યો,મુગજીમુકવાને લઇ ગયા,તસુ તસુ ફાડી આપ્યો ॥૨૮॥

ધર્મ કહે તારા નફા પ્રમાણે, નાણું ન આપે કોય;શું માલ મળતો નથી જગતમાં, શું સરવે આંધળા હોય ॥૨૯॥ ભીમ કહેછે મ્હોટાબંધુ,મીઠી બોલીએ વાણ, ગ્રાહક રીજવવાને કરીએ,માલતણા વિખાણ॥૩૦॥ધર્મ કહે એ નથી સંભવતું, વીખાણે ભોળવાય કોક; ભીમ કહે હું ગયો જે સ્થળે, ત્યાંના ભોળીયા લોક ॥૩૧॥ ધર્મ કહે કીયે સ્થળ ગયા; બતાવ કાલે જાશું. કેવાછે ભોળીયા લોક ત્યાંના, તે જઇને તપાસુ ॥૩૩॥ ભીમ કહે કે પુર્વ દીશાયે, ફળીયુ જમણે હાથ, ત્યાંજઇ કહેજો કાલેઆવ્યો તો, તેના અમો ભ્રાત ॥૩૩॥ એટલે તમને આવકાર દેશે, સાચુ માનજો ત્યારે; ધરમ કહે જરૂર જાશું, હવે વાત સવારે ॥૩૪॥ એમ કહી રાત્રીએ સુતા, એવે વ્હાણું વાય; જમી પરવારી લીધી ગાંશડીયો, વ્હેપાર અરથે જાય ॥૩૫॥ શેદેવ નીકુળ ઉતરદિશા,દક્ષીણદિશા ભીમ;ધર્મનેઅરજુન પુરવમાં ગયા,ભીમે બતાવ્યું તેમ ॥૩૬॥ જમણે હાથે મ્હેલો દીઠો, તેમાં પેસવા જાય, અરજુન કહે ધર્મ વીરા, એકદમ પેશો ન માંય ॥૩૭॥ એટલે ઉભા રહીને પોકાયા, લ્યો ભાઇ રેજા ભાવ્યા; લોક કહે કાલે ધુતી ગયો તેના, જેવા ભાઇ આવ્યા ॥ ૩૮ ॥ લાંઠીયા લોકોએ લીધી લાકડીયો ક્રોધ બતાવ્યા માઠા; તેવું તોફાન જોઇને ધરમ, અરજુન બંને નાઠા ॥ ૩૯॥ બીજે સ્થળ જઇને વેચ્યો, નીતીપુર્વક જેમ, દક્ષીણ દિશાએ ભીમ ગયો, કીધું એમને એમ ॥ ૪૦ ॥ લોકોને લુંટી ગયો દરવાજે, ગજ રેજો વિપ્રને દીધો, આગલે દિવસે કયુંતું તેવું; ફરીને આરામ કીધો ॥૪૧॥ ચાર ઘટીકામાં દીવસ રહ્યો, ચાર ભાઇ ગયા ઘેર;ધરમ રાયે કુન્તામાને; કહી બધી ભીમની પેર ॥૪૨॥ કુન્તાજી કહે કો બોલસો નહી, આવવાદો એને હાથ; એટલાકાં તો ભીમસેન ગાંસડી લૈને આવ્યો ત્યાંય ॥૪૩॥ કુન્તાજી કહે શું નફો લાવ્યો; ઓરે માતા તન, ભીમે પુછયું અરજુનજીને કેમછે બંધન જન ॥૪૪॥ મેં કહ્યું ત્યાં ગયા હતા કે, ગયા હતા સ્થળ બીજે,અરજુન કહેકે ન્હોતા ગયા,ગયાતા સ્થળ ત્રીજે ॥૪૫॥ ભીમ કહે કે ભવિશ તમારૂં, એમ કર્યો ઉચાર; કાલના જેટલો નફો લાવ્યો,ભુલ નથી લગાર ॥૪૬॥ એટલે ધરમ ઉકળી બોલ્યા,તુજને છે ધીક્કાર, ગરીબોને ગરદન મારવા, માંડયો તેં વ્હેપાર ॥૪૭॥ તેં કહ્યું તે સ્થળે અમે ગયાતા, મ્હોત લેવાનું હતું માગી, અનેક લોકે લીધી લાકડીયો, હાડકા નાખત ભાગી ॥૪૮॥ અધર્મનો તું પૈસો લાવ્યો,તે નફો નવ્ય ખવાય;અસત્યનું જો અન્ય ખાઇએતો, અસત્ય બુદ્ધિ થાય ॥૪૯॥ એમ કહીને એના નફાના; આઠ રૂપીયા લઇ લીધા; બ્રાહ્મણોને બોલાવિને,

દક્ષણમાં દેઈ દીધાં ॥૫૨॥ પછી ભીમની ગાંસડિ ફેંદી વસ્ત્રોવેંચી લીધાં, કહ્યું કે માતાજીના કામમાં રહેજે;ધર્મે એવાંવેણ કીધાં ॥૫૧॥તેપછી નીત્યે ચારે બંધુ, વ્યાપાર માટે જાય; કુંતાજીનું કામકાજ કરે, થોડેદને શું થાય ॥૫૨॥ એ ગામ બારણે રાક્ષસ રહે છે, રાજાએ આપેલો ઠામ; આવેલો ત્યારે તોફાન કરેલું, બક રાક્ષસ છે નામ ॥૫૩॥ પેહેલ વ્હેલોજે વો ગામમાં આવ્યો તેણે કર્યો કાળો કેર; મનુસનું ભક્ષ કરવા લાગ્યો, સોબશે માર્યા ઠેર ॥૫૪॥ સંતાયો રાજા ભોંયરાવિશે, અરજ જાળીમાંથી કીધી કેમ મારી પ્રજાને હણોછો, કોણે આ બુદ્ધી દિધી ॥૫૫॥ બકરાક્ષસ કહે સર્વને ખાવું; નહી રહેવા દેઉં ઠામ; ખોરાક મ્હારી નીત્યકર પુરી, તો રાખુ તારૂ ગામ ॥૫૬॥ રાજા કહે શું ખોરાક જોઇએ, બીજુ ન બોલશો આડુ; રાક્ષસ કહે નીત્ય જમુ, સોમણ લોટનો લાડુ ॥૫૭॥ પાંચમણનો ખીચડો ખાવાનો, પીવા પચીસમણ દુધ,મધપાનનાપાંચ માટલાંપીવા,તેણેરહેલ્હેરશુદ્ધ॥૫૮॥પાંચઅજાનીત્ય શાક ભાજીમાં એટલો કરવિવેક;જમ્યાપછીસોપારીને બદલે મનુશજોઇએએક॥૫૯॥ એટલું નીત્યાન ભક્ષઆપે, તો વસ્તી વસવાદેવું;રાજાએ કહ્યુંકબુલ મ્હારે, જેવુંતમેકહ્યું તેવું॥૬૦॥એમકહીને બ્હારઆવ્યો; પાપીનો બાંધ્યો નેક; નગ્રની બારણે રહેવામાટે, બંગલૌ આપ્યો એક ॥૬૧॥કહ્યા પ્રમાણે ખોરાક આપે,નીત્યનો જેજે ધારો; માણસ મરવા મોકલવાનો, ઘરોઘર બાંધ્યો વારો ॥૬૨॥ પાંડવ વિપ્રને ઘેર રહ્યાછે, તે વિપ્રને પાંચ તન; તેમાંથી ચારનું ભક્ષકરેલું, બકરાક્ષસ મુઢ જન ॥૬૩॥ એકજ દીકરો રહયોતો એને, આવ્યો તેને ત્યાં વારો, તે વેળા ઘરના રડવા લાગ્યાં થઇ રહયો હોંકરો ॥૬૪॥ તે વેળા જળ ભરવા ગયોછે, વાયુતણો સંતાન, કુંતાજી ઘરમાં ફેરવેમાળા તેમણે સાંભળ્યું કાન ॥ ૬૫ ॥ માળા લઇને માતાજી ગયા, બ્રાહ્મણના ઘરમાંય, કેમરડોછો સકળ ઘરનાં, બ્રાહ્મણિ બોલી ત્યાંય ॥ ૬૬ ॥ એ બાઇ હું હતી તારા જેવી, પાંચજ પુત્રની માય; ચાર સુત માહરા દૈતે ખાધા, એક રહયોછે આંય ॥૬૭॥ આજ તેનો પણ આવ્યો છે વારો,મરવા જવાનો સાર; વાંજણીથાઉછું છતે દીકરે, તેનોછેઆહાકાર ॥૬૮॥ તવ કુંતાજીને દયા ઉપની, વિચાર્યો નહિ વીવેક કહ્યું તારો તન નવ્ય મોકલતી. મોકલીશ મારો એક ॥૬૯॥ બ્રાહ્મણી કહે કોઈ ન મોકલે,કરવા માંડયો વિલાપ, કુંતા કહે નવ મોકલું તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૭૦ ॥ એટલે સરવે રહી ગયાં છાંનાં, કુંતા બોલી ગયાં ઘેર;પછી આવ્યો વિચાર ઉરમાં, રડવા લાગ્યાં બહુ પેર ॥ ૭૧ ॥ વળણ ॥ બહુ તરે રડવા લાગી

।।,શું બોલી હું બોલ વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, કુન્તા રડે અતોલ।।

કડવું ૯૨ રાગ સારંગની છાયાનો.

વૈશંમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને ।ંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કુન્તાજી બહુ રડવા લાગ્યાં, શું પોલી આવી વચન; વધારાના શું વાડમાં નાંખીયે, મોકલું શ્રીયોતન ॥૨॥ મેવામાં આવ્યા વસ્ત્ર વેચીને, ધરમ અરજુન સાર, શેદેવ નિકુળ તેપણ માવ્યા, કલેશ જોયો અપાર ॥ ૩ ॥ એવામાં વ્રકોદર આવ્યો રડતા દીઠાં ।।ત; પાસે બેસીને પુછવા લાગ્યો, કુન્તાના દુખની વાત. ॥ ૪ ॥ ઓરે ।।તાજી કેમ રડોછો, કેમ ભર્યા લોચન; કોણે તમને દુભ્યાં જનેતા, સત્ય ।દો વચન ॥૫॥ જો કોઇએ ગાળ દીધી હોયતો, જીભ્યા તેની તાણી કા-।ડું જો કોઇએ હાથ ઉપાડયો હોય તો કાંડાં તેનાં વાહાડું ॥૬॥ કુન્તાજી હે કોઇ નથી દુભ્યું, વાંકી કરણી કાહાવી; બ્રાહ્મણ વતિનો એક દીક-।, મરવાનો કહી આવિ ॥૭॥ બકરાક્ષસનો વારો આવ્યો છે, વિપ્ર મરશે પાપ મેં કહ્યું મુજ સુત ના મોકલું તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૮ ॥ ભીમ હે ધન દયાળુ માતા, બોલી આવ્યાં મુખવતી; ગમે તેને મોકલજો ॥, મ્હારેતો જાવું નથી ॥૯॥ એમ કહી જઈ ઓટલે સુતો બોલ્યા ધર ।રાય; તમારૂં વચનહું પાળવાનો, દયો મુજને આજ્ઞાય ॥૧૦॥ કુન્તાકહે મ મોકલું તુને, ઓ દીકરા સત્યવાદિ; રાજપાટ મહારૂ પંડેસુનુ, કોણ ।ાગવે રાજગાદી ॥ ૧૧ ॥ અરજુન કહે હું જાવું મરવા, ઓરે મહારી ।।ત; કુન્તાજી કહે તારા વિના કોને પુછુ ડાહી વાત ॥ ૧૨ ॥ શેદેવ કહે । જાવું મરવા, નથી જીવ્યાની ત્રસ્ન; ડોશી કહે જોશી તુજવીના કોને ।છીએ પ્રસ્ન ॥૧૩॥ નિકુળજી કહે હું જાવું મરવા, મન મહારૂં નવ ડરે ન્તાજી કહે તારા વિના વરણાગી કોણ કરે. ॥ ૧૪ ॥ એટલે ભીમે બા-થી સુણી, જાણ્યું કે સંદે ખોઇએ; વ્હાલોછું કે અળખામણો છું મહારે ।છવુ જોઇએ.॥૧૫॥ સહુ ભાઇઓની રીત પ્રમાણે. પુછી જોવું સરવ ી;ના કેશે તો ઠીક છે, હા કેશેતો મરવું નથી ॥ ૧૬ ॥ એમ ધારી ।છવા આવ્યો, માત હું તતપર થાવું; આપો મુજને આગના તે,મર-।ને માટે જાવું ॥૧૭॥ કુન્તાજી કે કુંવર મહારા, બહુ દુખ વેઠયું હુણ; મગનીથી ને ચોરીયોથી તું વણ ઉગારે કુણ ॥ ૧૮ ॥ ભીમે વીચાર્યું હાલા હું છું, કહ્યું માતા ત્યાર થાવો; પાંચે બંધવ સંપીને રહીશું,

પંડે મરવા જાવો ॥૧૯॥ ધરમ કહે એ શું બોલ્યો, અમે તતબર થાશું; સુઇ રહે એટલે તું ચારમાંથી કોઈ જાશું. ॥ ૨૦ ॥ ભીમ કહે ફાવે તે જજો, મરવાનું મન ધારી; એવું કહીને એટલે ગયો, જઇ કરી પથારી. ॥૨૧॥ એવે શેદેવ છાનો બોલ્યો, માતા મને કહે જાજે; ખીચડોને ઘી દુધે કડેલું સોમણ લાડુ ખાજે. ॥ ૨૨ ॥ ખાધાનું નામ સાંભળીને, જાશે વાયુનો બાળ; એની ચીંતા કાંઇ ન કરશો, નહી થાયે વાંકો વાળ ॥૨૩॥ તવ કુંતાયે ચાંટો કહાડયો, ઓરે શેદેવતન; તુજને આપું આજ્ઞા તે, જા રાક્ષસભોવન. ॥૨૪॥ ખાજે ખીચડો સોમણ લાડુ, પીજે પચીસ મણ દુધ; પછી બકરાક્ષસની સાથે, કરજે જબરૂ જુધ. ॥૨૫॥ સેદેવજી કહે વારૂ માતા, તે ભીમને કાન જાય; ભીમે જાણ્યું ઘરને વીશે લાડુલાડુ શું થાય ॥૨૬॥ કયાંછે દુધને કયાંછે લાડુ, તે વારતા લઉજાણી; ખાવાનું નામ સાંભળ્યું એને, મોહોમાંભરાયું પાણી ॥૨૭॥ ઉઠીને આવ્યો ઉલટ લાવ્યો; પુછવા માંડી વાત; કોને મરવા મોકલોછો, ઓરે મ્હારી માત ॥૨૮॥ કુન્તાજી કહે શેદેવ જાશે, ખાશે લાડુને દુધ; પાંચ મણનો ખીચડો ખાઇને, કરશે પાપી સંગ યુદ્ધ ॥ ૨૯ ॥ ભીમ કહે ઓ માતા મ્હારી, ન ચાલે એની હામ; દીકરો જોસી ખોશો ડોશી, એ તો મ્હારૂં કામ ॥૩૦॥ કુંતાજી કહે શેદેવ જાશે, પહેલું એને કહયું હાય; ભીમ કહે છે પક્ષ કરે તું,ઓરે મહારી માય ॥૩૧॥ વ્હાલા અળખામણી તું ધારે, બળી એ તારી ટેવ; ઉગાર વેળા ભીમ બેટા, ખાતી વેળા શેદેવ. ॥ ૩૨ ॥ ધરમ કહે વાતજ સાચી, મોકલો ભીમને માય; કુતાજી કહે તું જજે બેટા, શેદેવજી કહે નાય ॥૩૩॥ ભીમ કહે ઓરે જોશીડા, મુમત મેલ અપાર; મારા સામો પડવામાં તું નહી કાઢે કાંઇ સાર ॥૩૪॥ તવ શેદેવ કહે તું જાજે; આ પાડ તુજને ચડશે; તવ ભીમ કહે દિવસ મોટો, રાત્રી કેવારે પડશે. ॥૩૫॥ કુંતાજી કહે ધિરજ ધરો,ઓરે મારાતન આડો અવળો ભીમ ફરેછે,જોયા કરેછે દન. ॥૩૬॥ એવે સુરજમેર બેઠો ભીમ વદયો વચન; ઓરે માતા બોલાવી લાવો, મરનાર વિપ્રનો તન. ॥૩૭॥ કુંતાજીએ વિપ્ર બોલાવ્યો, ભીમ વદયો વચન; ચાલો માહારાજ મુને બતાવો, રાક્ષસનું ભોવન ॥૩૮॥ બ્રાહ્મણ કહે તમે તો ગાંડા, નાશીને પાછા આવો; ભીમ કહે નહી નાશી આવું, ચાલો મુને બતાવો, ॥૩૯॥ એમ કહિને બેઉજણ ચાલ્યા, ભીમે પુછયો ધારો;મરનારનું નામ લખાવવું કે ની, આજ તમારો વારો ॥ ૪૦ ॥ વિપ્ર કહે પેલે દરવાજે, લખાવવું પડે નામ; ભીમ કહે તમે લખાવીને, આવજો વડ વીસરામ,

॥૪૧॥ આ દરવાજેથી હું જાવું વડને થડે બેશીશ; દગો દલમાં જાણુ-શો નહી, શાક્ષી શ્રી જુગદીશ ॥૩૨॥ એમ કહી મોકલ્યો બ્રાહ્મણને લ-ખાયછે જ્યાં નામ, ભીમ બીજે દરવાજેથી ગયો; જૈ બેઠો વડકામ॥૪૩॥ વિપ્રે જઇને નામ લખાવ્યું, લખાતું હતું જ્યાંય, પછી ગયો વડની પાસે ભીમને દીઠો ત્યાંય ॥૪૪॥ આંધળાને જેમ આંખજ આવે; તેવું લાગ્યું સારૂ; જાણ્યું કે જાડો નથી જુડો, મર્ણ ઉગાર્યું મારૂં ॥૪૫॥ પછી હળી મળી બે ચાલ્યા, રાક્ષસને ભોવન; થોડે છેટેથી ભીમને બતાવ્યું, જા-વો સતીના તન ॥૪૬॥ રાક્ષસ ગયો હશે વન વીશે, દ્વાર ઉઘેડી જજો; મહી બારણા પુઠે રહેજો, મન સંતોશી થાજો ॥ ૪૭ ॥ પહોર રા-ત્રીએ આવશે પાપી, તે લેજો તમે જાણી; એટલે બેશી માગશેતે, આપ જો દાતણ પાણી ॥ ૪૮ ॥ દાતણ કરી ધામમાં આવે, પછી ખોરાકી ખાશે તે પછી સહુથી છેલ્લો એ, આવશે તમારિ પાશે ॥ ૪૯ ॥ પછી તમારૂં ભક્ષ કરશે કરવા દેજો વારૂ, ભીમ કહે હું કરીશ એનું, કાંતો એ કરશે મ્હારૂ ॥ ૫૦ ॥ બ્રહ્મ કહે રાઢ ન કરશો, એની સરવને બીક; ભીમ કહે પધારો પાછા, તમે કહ્યું તે ઠિક ॥૫૧॥ એટલે બ્રાહ્મણ પાછો વળીયો; બળીયો ગયો મહેલ માંય; દ્વાર ઉઘેડી ધામમાં પેઠો; વઇભોગ જોયો ત્યાંય ॥૫૨॥ જમણે હાથે છે પાણીયારૂં ડાબે હાથ રસોડું;મનમુ-ખ સ્થળ સુવાનું પાપીનું, ચીનાઇખાનું નહી થોડું ॥૫૧॥ હાંડીતકતા ગલાસ ઘડીયાળ, ઝુમ્મરનો નહિ પાર, તળાઇ ગોદડાં અને ઉસીકાં, ઢો-લીયો શોભાનો સાર ॥૫૪॥ ભીમ જઇ તેની મહિ સુતો, વીચારતોબહુ પેર; ધરમીને ઘેર ધાડ ઘણેરી, કશળ કસાઇ ઘેર ॥૫૫॥ અરે ભુ અ-મે તુજને ભજીયે, તેમ છતાં વીતી દુઃખ આ અધર્મી રાક્ષસ, ને શું પ્યું તે આવડુ સુખ ॥૫૬॥ એમ કરતાં એવો વીચાર આવ્યો, અંતે ધરમો જય; ચાર ઘડી સુખ પાપી જનને; છેવટ પાછો ક્ષય. ॥ ૫૭ ॥ આ ટલા દીવસ હત્યાઓ કીધી; પાપનો કુંભ ભરાવ્યો; એવાં પાપે પ્રભુ ઈ-ચ્છાએ, હું આજ હાંઈ આવ્યો ॥૫૮॥ વળણ ॥ એમ કહિ આળોટતો કુંતીનો કુંવાર, વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, ભીમે કર્યો વીચાર.

કડવું ૯૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ ભીમે મનમાં એમ વીચાર્યુ, હ-

વેતો આવશે પાપી;તે માટે પરવારીને બેસુ;ખાવાને ક્ષુધા વ્યાપી ॥૨॥ એમ જાણીને સુતેલો ઉઠયો, રસોડામાં પેઠો; સોમણનો લાડુ ઠારેલો ત્યાં જઇ જમવા બેઠો. ॥૩॥ તેજાના સોડે લાડુ વીશે ભીમસેન શીવ શીવ ભાંખે; એક એક ભુજમાં વિસ વીસ લઇને ડબોડબ મુખમાં નાંખે. ॥૪॥ સો મણનો લાડુ ખાઈ ગયો, ખીચડું ખાલી કીધું, છે મણ દુધ કડેલું ઉભાં ઉભાં તે પીધું ॥૫॥ મધુપાનનાં પાંચ માટલાં તે, લાતે થી નાંખ્યાં ફોડી; બાંધેલા પાંચ બોકડા તે, ભીમે મુકયા છોડી ॥૬॥ તે પછી વ્રકોદરે વીચાર્યું, અશુળ બહુ અકળાશે, ભુખ્યોને ભુખ્યોઆવશે તે આવીને શું ખાશે ॥૭॥ એવું જાણી કોટકુ કુદી, ગયો મોહોલની બ્હાર; તળાવડાનો કાદવ કચરો, લાવ્યો અપરંપાર ॥ ૮ ॥ તેના લાડુ વાળીને ઠાર્યા, ધુળનું ખીચડું કરીયું; દુધનું કઢાયું ખાલી હતુતે લઘુ શંકા કરી ભરીયું ॥૯॥ પછી પલંગમાં જઈ સુતો, આળોટયો વડીવાર; પછી જણ્યું આવશે પાપી, ઉઠયો સતી કુંવાર ॥૧૦॥ ઢોલીયાની એણે ઇસ કાઢી, રીસે કરી ફર્યો દોડી; હાંડી તકતા ગલાસ ઘડીઆળ, તમામ નાંખ્યાં ફોડી ॥૧૧॥ ચીનાઇખાતુ ચકચુર કીધું, ચાતુર નર નવ ચુ- કર્યો; તળાઇ ગોદડાં ભેગાં કરીને, તેમાં અગ્ની મુકયો ॥૧૨॥ પાપીના સુ ખમાં હોળી ઉડાડી, રાખોડી કીધી સાર; પછી ડાલા દ્વાર દેઇને, સુતોતે ણીવાર ॥૧૩॥ બારણાને એક પગ દઇ રાખ્યો, જુક્તી ભલેરી લાવ્યો, એવામાં બકરાક્ષસ બળીયો, વન વીશેથી આવ્યો ॥ ૧૪ ॥ દ્વાર તણી સાંકળ ખખડાવી; પછી કર્યો પોકાર; ઓરે સોપારીના કટકા, ઉઘેડ હવે દ્વાર ॥૧૫॥ ઝીણે શબ્દે ભીમસેન બોલ્યો, ઉઘડાવવા મત મેલો, ડાલી દ્વાર સપડાઇ ગયાં છે, જોર કરીને ઠેલો ॥૧૬॥ એટલે ઠેલ્યાં બકરાક્ષસે, ભીમનું નહી કામ કાચું; પગ લીધો દ્વાર ઉઘડયાં પાપી પડયોને કુ- ટાયુ ડાચું. ॥૧૮॥ ભીમ જઇને અળગો બેઠો; દુષ્ટ કહે મને વાગ્યું, ભી- મે કહ્યું જરા જાળવતા નથી, મુજને માઠું લાગ્યું ॥ ૧૮ ॥ એવે અસુર ઓટલે બેઠો બોલ્યો મુખથી વાણી; ઓરે સોપારીના કટકા લાવ્ય દા- તણ પાણી ॥૧૯॥ કોટકુ કુદી ભીમ ગયો, મોહોલની બારણે આવ્યો; કાંટા ભરેલું બાવળીઆનું વ્રક્ષ ખેંચી લાવ્યો ॥૨૦॥ જળનો લોટાને બાવળીયો; મુકી દીધાં દંતિ પાસ; પાછો પેશી ગયો મ્હોલ વીશે મન- માં અતી ઊલ્લાસ ॥૨૧॥ અસુરે પાછળ હાથ નાખ્યા, કાંટા વાગ્યા અપાર, બકરાક્ષશ કહે કેવું દાતણ, લાવ્યો વણ વીચાર ॥ ૨૨ ॥ ભીમ કહે તમે મહોટા માટે તમારા લાયક લાવ્યો; રાક્ષસે જાણ્યું આજે કટકો

ગાંડા જેવો કોઈ આવ્યો, ॥ ૨૩ ॥ ડાળુ ભાગી દાતણ કીધું, ભુખે લાગ્યો જીવ ભમરા; એકાએક ઉઠીને ચાલ્યો, દુધને લાડુ જમવા ॥ ૨૪ ॥ મોહોલમાં છે બધે અંધારૂ, તે દુખે દારૂણ દુલ્યો, કાકુ કરૂ રાજાનિ વલે, દિવાબત્તિ કેમ ભુલ્યો. ॥૨૫॥ આવ્ય અલ્યા ખાવું હોય તો કકડા મરતી વેળા લે લ્હાવો; ભીમ કહે મુને ભુખ નથી, તમે તમારે ખાવો, ॥ ૨૬ ॥ વળણ ॥ ખાવો તમે ખાવું નથી મ્હારે તો લગાર; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણો શ્રોતા સાર. ॥

કડવું ૯૨ રાગ અહો રાયજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય અહો રાયજી સુણીયે. ॥ ૧ ॥ ચાલ્યો રાક્ષસ રસોડામાં, ખાવું ખાવું મુખ ભાંખે, લાડુ લઈ મુખમાં મુકયા તવ થુથુ કરી કાઢી નાંખે ॥ અહો ॥ ૨ ॥ બીજે લાડુ લઈ ચાવવા લાગ્યો મુખમાં કાંકરા ભાગે; પાપીએ કહ્યું ઓરે કકડા, કાદવકચરો લાગે ॥ અહો. ॥૩॥ ન્હોય આ લાડુ કેમ થએલું, ભીમ કહે વેમ ખાઓ;મોઢુ તમારૂ હશે એવુ, પાણિ લઇને ધુઓ. અહો ॥ ૪ ॥ તવ પાપીએ મોઢું ધોયું, પાછો ખાવા જાય; કાદવનો તે કાદવ લાગે, આતે શું કહેવાય ॥ અહો ॥૫॥ ભીમ કહે રહેવાદો લાડુ, સંદેહ મનના ખુઓ, મોઢુ તમારૂં ચોખું થાશે, દુધ ઉનુ પી જુઓ અહો. ॥ ૬ ॥ તવ પાપી ગયો કઢાયા પાસે, છે જરા ઉનુ સાર; મોઢે માંડી પીવા વળગ્યો લાગ્યું ખારૂ ખારૂ અહો. ॥૭॥ પાપીએ કહ્યું પેશાબ આતો, લાગ્યું ખારૂં ખારૂં, ભીમે કહ્યું કે ઓરે અધર્મી,તે પીધું મુતર મ્હારૂ ॥ અહો ॥૮॥ પાપીએ જાણ્યું ગાંડીયો છે તે, બોલે ગમે તેમ; આટલાં બોકડા કાંઇ ન દિઠું, ત્યારે પડયો ખરો વેમ. ॥ અહો ॥૯॥ આવ્ય અલ્યા સોપારીના કકડા, તુને ખાઇ લેઉ લ્હાવો ભીમ કહે મને ભય લાગે છે, તમે આ ખુણે આવો ॥ અહો. ॥૧૦॥ એટલે પાપી તરતજ બોલ્યો, ખોળવા ખુણે પેઠો; ભીમશેન ત્યાંથી ઉઠીને ગયો, બીજે ખુણે જઈ બેઠો ॥ અહો ॥૧૧॥ રાક્ષસે જઇને ફાંફાં માર્યાં, કયાં છે કટકા તુતો; ભીમે કહ્યું શું આંધળાછો; હાંઇ બેસી રહયો હું તો ॥અહો ॥૧૨॥ તવ દૈત દોડયો બીજે ખુણે, ભીમ ત્રીજે જાય;ત્રીજે ખુણે દુષ્ટ ગયો કે,ભીમ ગયો ચોથા માંય. ॥અહો॥૧૩॥ એમ ઘડી સુધિ અથડાયો, ભીમે કર્યો વિચાર; કયાં લગી રમત કર્યા ક-

ફીશું, ઉઠી થયો તૈયાર ॥ આહો ॥૧૪॥ ભીમસેન ઉઠયો રોશમાં રૂઠયો, આપ સુરાનો શાથી, ગયો શામો તવ બેઉ જણાની, ભચકાઇ છાતીએ છાતી અહો. ॥૧૫॥ એવામાં એક એકના કર ઝાલ્યા, દુષ્ટનો વિચાર કેવો, ભીમના ભુજના પંજેથી જાણ્યું, છે કોઇ મારા જેવો ॥ આહો ॥ ॥૧૬॥ એવામાં વ્રકોદર બોલ્યો, ઓરે હરામખોર, હરામનું ખાઇ હત્યા ન કરવી; ઇશ્વરનો તું ચોર ॥ આહો ॥૧૭॥ નીત્યની પાંચ અજાયો મારે, મારે મનુશ એક, અરર તુજને દયા નહી દલમાં, છુંદી નાંખુ છેક. ॥ આહો ૧૮॥ દુધને ખીચડો ખાતો, તોહે ન રહયો નેક; આ મોઢાને સ્વાદ ઘણો કહી માર્યો તમાચો એક ॥ આહો ॥૧૯॥ જે મોઢે સારૂ તે મોઢે માઠું, ખાવાનું મળીયું આજ; એમ કહેતામાં બેઉજણ કોપ્યા, થઇ ગઇ બાજા બાજ ॥ આહો ॥૨૦॥ બેઉ જણા બાજ્યા મેઘ તુલ્ય ગાજ્યા, પાડયા મુખ મોકાર; કોપે ચઢીયા કેવા વઢીયા, તેનો કરૂ વિસ્તાર ॥ આહો ॥૨૧॥ વલણ॥ વીસ્તાર સાથે વર્ણવું, અધરમથી લે સ્વાદ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, તેનો ઉતરે નાદ.

કડવું ૯૫ રાગ ચોપાઇની છાય.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન, બેઉબળીયાતે બળથી બાજ્યા, વનમાં સીંહ પેરે ગાજ્યા ॥૧॥ કરે મુખથી પ્રઉઢ પોકાર, ગડદા પાટુનો મારે માર; એક એકને મારે ધીક,કરકડે પાંસળાં આવે હીક ॥૨॥ કેશ ઝાલી ઝાલીને તાણે. એક એકને દાવમાં આણે; કરે મ્હેલમાં દોડે હડીયો, ધકાથી મ્હેલ તુટી પડીયો ॥૩॥ બેઉ જણ કરે પોકારો, જાગી ઉઠયું ત્યાં નગ્રનું લોક; સહુ દુનીયાં દુખે દુલી, રાજા કાંક ગયેલો ભુલી ॥૪॥ તેથી અસુર, કોપ્યો અપાર, સહુને મારશે થતે સવાર; તેથી કૈ ભોંયરામાં પેઠા,કંઇક ટાંકામાં ઉતરી બેઠા ॥ ૫ ॥ કંઇક માળ ઉપર સંચરીઆ, કંઇક કોઠીમાં ઉતરીઆ; એમ સર્વને પડીયો ત્રાસ, પેલો વીપ્ર થયો ઉદાસ ॥૬॥ જાણ્યું આંહીંઓ નાઠો હશે, માટે મુજને વિઘન થશે; એવા વીચાર વીપ્રને થાય, માળા લઇ બેઠાં કુન્તામાય ॥૭॥ ચાર ભાઇઓ કરતા ભક્તિ, મારા ભીમમાં આવજો શક્તિ; એવી રીતે ગામમાં થાય. પેલા બેઉ વઢે મેહેલ માંય ॥૮॥ લડતાં વડતાં બેઠો ભીમ ઘર્ણું, દાવ જોઇ ઝાલ્યો દૈતનો ચર્ણ, ખેચી ભોમી પર આડો કીધો, એક પગ પર પગ ભીમે દીધો ॥૯॥ બીજે હાથમાં ઝાલી

રાખ્યો, પછી પહોળો કરી ચીરી નાખ્યો; થયાં ચીતાળીયાં બે સાર બે હો શ્વાસ ખાવાને લગાર ॥૧૯॥ શ્વાસ ખાઇને શો ખેલ કીધો, લાવી દોરડાં બાંધિ લીધો; હતો તેવોજ એને બનાવ્યો, પછી વળીયો મ્હોટો લાવ્યો ॥૧૧॥ તેનો વળીયો રાખી બહુ સાથ, પછી મડદાનો ગ્રહયો એક હાથ. ચાલ્યો ઘસેડતો સતી તન, આવ્યો દરવાજે એ રાજન ॥ ૧૨ ॥ ॥ વલણ ॥ દરવાજે એ આવિયો લાવ્યો મડદું સંગ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે; કીધો કેવો રંગ ॥

કડવું ૯૬ રાગ સાખિની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું આદપરવ મહીમાય. ॥૧॥ ભીમસેન મડદુ લાવ્યો દરવાજે, કેવો કીધો મનસુબો; દરવાજાના કમાડ સરસો; કરયો પાપીને ઉભો ॥૨॥ બગલમા બે વળીયો ઘાલી, તેને ટેકા રાખી દીધા; પછી પાપીનાં નાશી કાને, કાન ચીભોળા લીધા ॥૩॥ તેની વસ્ત્રમાં પોટલી બાંધી કર્યું સરો વર સ્નાન; નાક કાન લેઇ કોટ કુદીને ગયો વાયુનો સંતાન ॥ ૪ ॥ પોતાને વિશ્રામે આવ્યો, માને કર્યાં પોકાર; તવ કુન્તાયે દોટ મુકીને તરત ઉઘાડયા દ્વાર॥૫॥ભીમસેન જઇને ઘરમાં બેઠો, કહ્યું કે માતાજી જાવો પાડોશમાંથી બ્રાહ્મણ કેરાં, બાળકને બોલાવો ॥ ૬ ॥ તવ કુન્તાએ જઇને બોલાવ્યો; આવો જરા મુજ ઘેર; એમ કહીને બોલાવીઆણ્યો તે આવ્યો ભયભેર ॥૭॥ તેવોજ દીઠો વ્રકોદરને, વીપ્રને પડી ફાળ; અરેરે તું નાશી આવ્યો, થાશે સરવનો કાળ ॥૮॥ ભીમ કહે શું કાળ કરશે, મેં મારી નાખ્યો ઠેર; દરવાજે મડદુ ગોઠવિને, જીવતો આવ્યો ઘેર ॥૯॥ બ્રાહ્મણ કહે કપાળ મ્હારૂ, દુષ્ટ ઘણો મસ્તાન; ભીમ કહે સત્યમાને નહીતો જુઓ નાકને કાન ॥૧૦॥ તવ બ્રાહ્મણને સાચું લાગ્યું, દુષ્ટને હણીયો હોણે; સાચુ કહો સોગન મ્હારા, કયાંના રેહેવાશી કોણ ॥૧૧॥ ભીમ કહે કોઇને કહો તો તુમને દઉ સોગન; હસ્તીનાપુરનાક્ષત્રી જાતી, પાંડવ કુન્તિ તન, ॥ ૧૨ ॥ બ્રાહ્મણ કહે તે વીનાતો બીજાની નહી હામ; તેમાં તમે મુને ભાસો છો, ભીમ તમારૂ નામ ॥ ૧૩ ॥ ભીમ કહે ખરૂ મ્હારાજા, હયો દુષ્ટના નાક કાન; દરવાજામાં મડદું પડશે; ઉઘડતા વિધાન ॥૧૪॥ એટલે ગામમાં ત્રાસ પડશે, જાણશે મડદુ જ્યારે, રાજા તપાસ કરશે તેનો, શોધશે તમને ત્યારે ॥૧૫॥ બોલાવા મોકલે એટલે

જાજો આ નાકને કાન લેઇ,કેહેજો કે મેં માર્યો એને, નાક કાન દેજો દેઇ ॥૧૬॥ કદી તમારૂ પારખુ જોવા રાજા કહેશે આવો; તમે માર્યો તો એ રાક્ષસને, આગળ ખેંચી લાવો ॥૧૭॥ તવ તમે કહેજો ઓરે રાજા, સાંભળો મ્હારી વાત; આ રાક્ષસે મારી નાંખ્યા, મ્હરા સગા ચાર ભ્રાત ॥૧૮॥ માટે મેં કરી રૂશીની સેવા, માગી લીધું વરદાન: તે રૂશીયે કેવું વરદાન આપ્યુ, સાભળી લ્યો રાજન ॥ ૧૯ ॥ હોય મ્હારો વારોજેવારે, તે વારે મરવા જાવું, પાપીને દેખી પાપી કરતાં દશ ઘણો બળીયો થાવું ॥૨૦॥ તે બળ રહેવા સવા પ્હોર સુધી, એવું વરદાન દીધું: તે સવાપહોરમાં પાપીને માર્યો, દરવાજે આ કામ કીધું ॥૨૧॥ હવે મારામાં કાંઈ બળ નથી, ઓરે નગરના રાય; સાચું માનો તો સરપાવ આપો, નહીતોતમ ઇછાય ॥૨૨॥ એવું કરશો એટલે તો, તમપર થાશે ભાવ; સપુત હશે તો મન મુકી, તમને દેશે સરપાવ ॥૨૩॥ એવું બ્રાહ્મણને કહીને માતાને કહી વાત,આપણે હઇથી ચાલ્યા જાવું રહેવું નહી પરભાત ॥૨૪॥ રહીશું તે તો જાહેર થાશું, સત્યછેમ્હારૂ કેહેવું, બ્રાહ્મણ કહે ચાહ્યતે કરો હું તો જાવા નહી દેવું. ॥૨૫॥ ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ આવ્યા, છો દેવાધી દેવા; સંભાળ નથી લીધી તમારી, નથી કરી કાંઇ શેવા ॥૨૬॥ ભીમ કહે કે ઓરે મહારાજા, એ શું બોલ્યા વચન; બ્રાહ્મણ પાસે સેવા કરાવે, તેથી ફ્રીયો દુષ્ટ જન ॥૨૭॥ ગમે તેટલુ દાન આપે, કરાવે શેવાય, તે પ્રાણીનું ધ્યાનને દાન તે, સઘળું ધોવાઇ જાય ॥૨૮॥ ધરમ ધોવાયે પુન્ય ખોવાએ પાતક ચઢે શાશ, સફળ સુકૃત અફળ થાયે, કોપે શ્રી જગદીશ ॥૨૯॥ અન્ય સ્થળે પણ બ્રાહ્મણને તો જરા ન દેવું કામ; તીરથ જાત્રાએ કામજ દેતો બાંધે પાપ તમામ ॥૩૦॥ તે પાપ કદી કાળે ન છુટે સાંભળજો મહારાજ; અમારા ઉપર કૃપા રાખો, અમે તો જાશુ આજ ॥૩૧॥ એમ કહાને ફ્રીવી ત્યારિ, કટી કશાને બાંધે; ગાંસડીઓ લીધી કાપડની, બે ભાઇ બેસાડયા ખાંધે ॥૩૩॥ બે ભાઇને કેહેડે બેસાડયા કુન્તા માને માથે; મૃતીકાનો કુંભ લીધો, વિપ્રને નમ્યો બે હાથે ॥૩૩॥ પછી પોતે ત્યાંથી ચાલ્યો કરતો દોટા હડીયેઃ; પાંચને ઊચકી કોટ કુદી, નગ્રની બારણે પડીયો ॥૩૪॥ ચાલ્યો રાત્રીએ રાન્ય વિશે, સુત સતીનો સભાગી એવે સમે કુન્તાજીને ઘણીક તરશા લાગી ॥૩૫॥ કુન્તાજી કહે ભીમસેન બેટા બેસી ગયા મુજ વાંટા; જળ વિના મારો જીવ જાશે કંઠ પડ્યા છે કાંટા ॥૩૬॥ ભીમ કહે ચાલવું નથી પડયું, તોએ તરસ ભલી લાગી; એમ કહીને નીચે ઉતાર્યા, બોલ્યા ધર્મ સોહાગી॥૩૭॥ઓ

ભીમ વીરા જાઓ જઇને, જળ લાવો અમે ત્યાંથી; ભીમ કહે અજાણ્યુ વગડો, જળ લઈ આવું ક્યાંથી ॥ ૩૮ ॥ એવે કુન્તા ધરણી ઢળ્યાં તવ ભીમે કુંભ ઝાલ્યો; માતાને માટે જળ લેવા, વાયુનો નંદનચાલ્યો ॥૩૯॥ ઉંચે ટેકરે ચઢીને ઉભો, પશુ પક્ષી બોલે કોય; કાન માંડીને સાંભળે છે, તેવે સ્થળે જળ હોય ॥ ૪૦ ॥ એવે પક્ષીના શબ્દ સુણ્યા, એટલે તે દિશાય; જાતાં જાતાં આઘો ગયો, દીઠું સરોવર ત્યાંય ॥ ૪૧ ॥ પંચક સરોવર નામ એનું, તેમાં છે ગાંધર્વ સાર; શસ્ત્ર અપછરા લઇને રમે છે, જળક્રીડા ગુમાર. ॥ ૪૨ ॥ તે સરોવરમાં ભીમે જઇને, કુંભ બોળ્યો જળમાંય; એટલે ઘડાના સ્વભાવે કરી, ભગ ભગ શબ્દજ થાય ॥૪૩॥ તે ગાંધરવે કાને સુણ્યો, વિચાર્યું મનમાંય, કોઇ સ્વર્ગનો દેવ મહારિ, જુવે છે ચરચાય ॥૪૪॥ એમ જાણિ એ બહાર નીકળ્યો, કિધો ધનુષ ટંકાર; ત્રીલોકમાં તેનો શબ્દ ગયો, કંરૂજી ધરણ અપાર. ॥૪૫॥ ભીમે જાણ્યું રખવાળ કોઇ, ભય ભાસ્યો મન માંઠો; ભરેલો ઘડો કિનારે મુક્રી, જીવ લઇને નાઠો ॥૪૬॥ માતને ભ્રાતની પાસે આવ્યો, બોલ્યા ધર મરાય; કેમ તું આવ્યો નાઠો નાઠો,કુંભજ મુકયો ક્યાંય ॥૪૭॥ભીમ કહે ટંકાર થયો તે,સાંભળ્યો હશે કાન;સરોવરનો રખવાળ હતો કાઢત મારા પ્રાણ ॥૪૮॥ માટે ઘડો મુકિને આવ્યો, સરોવરને કિનાર; ભરલે ઘડો ઉચકી નાસુ, દોડતા લાગે વાર ॥ ૪૯ ॥ માટે ત્યા મુકીને આવ્યો છું, તે તો હું નહી લાવું; અર્જુન કહે દેખાડ મુન, હું તુજ સાથે આવું ॥૫૦॥ ભીમ કહે શું મુજથી બળીયો, તે તું ધરે છે હામ; તે કરતાં જા ઉત્તર દિશા; શું છે મ્હારૂં કામ ॥ ૫૧ ॥ અર્જુન કહે દેખાડવાને, ચાલ મારી પુઠે ભીમશેન કહે આગળ થાવો;એમ કહી બેઉ ઉઠે ॥ ૫૨ ॥ ચાલીને સરોવર ગયા, ભીમ વધા વચન; જા કુંભ રહયો કીનારા વિષે, બતાવ્યો વાયુને તન. ॥૫૩॥બતાવીને વ્રક્ષની પુઠે, સંતાઇ ઉભો સાર; અરજુને જઇ ઘડો લીધો, કીધો મન વિચાર. ॥૫૪॥ કોણ છે રખેવાળ સરોવરનો, કોને ન પીવા દે પાણિ; જોવું એની રચના હું તો, એવી ઉલટ આણિ ॥૫૫॥ ભરેલો ઘડો જળમાં ઢોળ્યો,ઢોળીને પાછો ભરિયો; બેચાર કીધા ખુંખારાને, કોગળો જળનો કરીયો ॥ ૫૬ ॥ એટલે ગાંધર્વે સાંભળ્યું કાને; નિકળ્યો જળની બ્હાર; બાણજ લિધું ભાથામાંથી ધનુષ છે તઇઆરા૫૭॥ જળ હાલવાથી અરજુને જાણ્યું,નીકળીયુકોઇ બ્હાર રખેતે બાણ મારશે તો, વાગતાં નહિ થાય વાર ॥ ૫૮ ॥ અંધારે કાંઇ દેખાય નહી, વાગી બેસે બાણ; હવે હું શી રીતે કરૂં, જાશે મહારો

પ્રાણુ. ।।૫૯।। એવું જાણી મંત્ર વાયુનો ભણિયો ચડી ચોટ, સરીરના રક્ષણને સારૂ;કીધો પવનનો કોટ. ।।૬૦।। એવામાં અંગારક ગાંધર્વે, બાણુ ફેકયું ત્યાંય; અરજુનની પાસે બાણુ આવ્યું, ઝાલી લીધું કર માંય. ॥ ૬૧ ॥ પછી અરજુને વિચાર કીધો, છે કોઇ અધમ જાત; આ પ્રમાણે મારી નાંખે, કરે જીવની ઘાત. ।।૬૨।। માટે એને શિક્ષા દેવિ, એવી ધરી મન હુંશ: હું બાણુ શી રીતે મારૂં એને, પાસે નથી ધનુષ. ॥ ૬૩ ॥ પણ વિદ્યાવંતને વાર શાની, રણુ લડનારો રણિયો, એ બાણુ ઉપર મંત્ર વાયુનો, બીજો નાગ પાસ ભણિયો. ॥ ૬૪ ॥ પછી બળમાં બાણુ ફેકયું તવ વાયુ લેઇ જાય;અંગારક પાસે બાણુ પડયું; નાગજ પેદા થાય.।।૬૫।। તેવાજ ભુજ બાંધ્યા ગાંધર્વના, ગાંધર્વ જમરો કળીયો, કહ્યું પ્રેમદા બાહાર આવો, કોઇ મુજ માથાનો મળીયો. ॥ ૬૬ ॥ બળીયા સાથે બાથ ન દેવિ, નમવા માટે જાવું; તમે વઇમાન બેશી જાવો, કરમરી કર છોડાવું, ।।૬૭।। વિઘ્ન કરે તે નીવારણુ કરે, એમ કર્યો ઉચ્ચાર: એટલે એની અપછરાયો, તરત નિકળી બાહાર.।।૬૮।। વસ્ત્ર પહેરી વઇમાને બેઠી,અંત્રીક્ષ ઉભી એવા: અંગારક કરગરતો ચાલ્યો, ધ્રુશકે માંડયું રોવા. ॥ ૬૯ ॥ વળણ. ॥ ધ્રુશકે રડવા લાગીયો, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખે ઓચરે, સુણજો સહુ શ્રોતાય.

કડવું ૯૭ રાગ સોહાગની છાયાની ચોપાઇ.

ઓલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ જનમેજે રાજનરે. ।।૧।। રડતો રડતો ગાંધર્વ જાયરે, એના અવળા હાથ ચુસાયરે. ।।૨।। બુમ પાડે બાંધ્યો કોણે મનેરે, કયાં છો આવું તમારી કનેરે. ॥ ૩ ॥ હાથ છોડો થાવું છું હેરાનરે, તેતો સાંભળ્યું ભીમે કાનરે. ॥ ૪ ॥ દોહરાની ઝડપનો રાગ ॥ ભીમે કાને સાંભળ્યું કે, અરજુનજીએ બાંધ્યો; વ્રક્ષની ઓઠેથી નીકળીને, ગાંધર્વ સામો વાંધ્યો. ॥ ૧ ॥ મહા બળીઓ એતો કળકળીયો, દડબડ મુઠી દોટ; ગાંધર્વ સામો આવે તેનિ, જઇને ઝાલી કોટ. ।।૨।। ગડદા પાટુ ઢીંચણુ કોણી, દેવા માંડયો માર; ઉંચો ઉછાળીને પછાડે, પ્રૌઢ કરે પોકાર. ।।૩।। અરેરે મને શિદ મારોછો, ગુનો કરો મુજ માફ, ભુલ્યો ચુકયો ને જખ મારી, ઓ માહારા માબાપ ॥ ૪ ॥ કરગરે તોએ ભીમ મારે, કરે છે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય, તેવું જોઇને અરજુનજીને, આવિ ઉર દયાય. ॥ ૫ ॥ અરજુન કહે મ્હોટા બંધુ, મુકો ધમા ધમ: જો તમે એને હાથ

અરાડો, તો મહારા સમ ॥ ૬ ॥ તવ હાથ ભીમે બંધ કીધા, રાતો તાતો થાતો; સોગન સારૂ હાથ બંધ રાખી, મારે પગની લાતો. ॥૭॥ એવું દેખીને અરજુનજી, વધા મુખે વાણ; મુહલે એને અડો તો ધરમરાયનિ આણ ॥૮॥ એટલે ભિમશેન આઘો ખસ્યો,ખેલ્લજ ખોળી કહાડયો;નાહાના નાહાના ઝાડ ઉપાડી, ઝાડે ઝુડવા માંડયો. ॥૯॥ તવ અરજુને વ્રકોદરને, વ્રક્ષના સોગન દીધા; એટલે ભીમે વ્રક્ષ મુકી, ઢેપાં પથરા લીધા, ॥ ૧૯ ॥ તવ અરજુને એમ વિચાર્યું, મનમાં ધરી શોક, આ ભાઈ ઘટે તેમ કરો, સોગન તમને ફોક. ॥૧૧॥ ભીમ કહે હવે નહીમારૂ. ચાલો તદ્બર થઈએ;અરજુન કહે મોહોટા ભાઇ; મ્હોટાકને લઈ જઈએ. ॥૧૨॥ ગાંધર્વે મનમાં વિચાર્યું હવે તો જીવ જશે; આ મહોટા આવો નિરદય તો. તે તો કેવો હશે ॥૧૩॥ એવું જાણિને એ બોલ્યો, મુજને મુકો બાપુ; મહોટા પાસે લઈ ન જશો, અભંગ રથ હું આપું ॥૧૪॥ તમે ન્હાના છો દયાળું, નિરદય આ મહોટા; તો તેમનાથી જે મહોટા તે, હશે ઘણા ખોટા ॥ ૧૫॥ ભીમ કહે હું તો સારો છું, રાખું છું કૈં મેહેર; એતો મહોટા મહા ક્રોધી છે, મારી નાખશે ઠેર ॥ ૧૬ ॥ ગાંધર્વ કહે મુકો મુજને, આપુ અક્ષય ભાથો; ગાંજેવ નામા ધનુષ આપુ, સુણી ભીમ મકલાતો ॥૧૭॥ એવે અરજુને કુંભ લીધો ચાલ્યા સરવે સાથ; આવતા જોઈ ધરમ ઉઠયા, છોડયા ગાંધર્વના હાથ. ॥૧૮॥ અરેરે આને શિદ માર્યો કાંઈ દયા નવ આણી; એવે શેદેવે ઘડો લીધો, માતાને પાયું પાણિ ॥૧૯॥ તવ કુન્તાને શુદ્ધિ આવિ, બોલ્યા ધરમરાય; ઓરે ગાંધર્વ જાતું તારે, અપરાધ કરજે ક્ષમાય ॥ ૨૦ ॥ આ સરોવર આવીશ નહિં તું જો હોએ સજાત; અનેક જીવને પીવાનું પાણી, તેમાં તું કરે ઘાત ॥૨૧॥એ રીતિ નહી સપુત જનની, કહી મુકયો તવ ચાલ્યો; એટલે ભીમે છલંગ મારી; ઝડપ બે ચોથી ઝાલ્યો. ॥૨૨॥ ભીમ કહે કયાં જાય નાશિ, જીવજ તારો લેવું; પેલી ત્રણ વસ્તુ કહી તે, આપે તો જાવા દેવું ॥ ૨૩ ॥ એટલે ગાંધર્વ એમ બોલ્યો, કહો જોઇએ કયારે; ભીમ કહે વેણદે અરજુનને, આપજે માગે ત્યારે. ॥૨૪॥ તવ અરજુનને વચન દીધું, અંગારક મુજ નામ; જોઇએ ત્યારે સ્મરણ કરજે,આપી દઇશ તે ઠામ. ॥૨૫॥ અરજુનજી કહે વારૂ વીરા, મુકીદો ભ્રાત; એટલે ભીમે મુકી દઇને, માથે લીધા માત. ॥૨૬॥ બે ભાઇ ખાંધે બે ભાઇ કેહેડે, ઉચકી ચાલ્યો જાય; એવે વ્હાણુ વાવા આવ્યું, રૂશીનો મઠ ત્યાંય. ॥ ૨૭ ॥ બ્રાહ્મણોને ભણતા સુણ્યા, બોલ્યા શેદેવ સાર; ભીમશેનભાઇ સહુને ઉતારો, હાંય

રેહેવા વિચાર ॥ ૨૮ ॥ વલણ ॥ હઇયાં રહેવું આપણે, ઓરે મારા વિ-
ર; તવ ભીમે ઉતારીયાં બોલ્યાં મા ગંભીર.

કડવું ૯૮ સાખીના ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપર્વ મહિમાય ॥૧॥ કુન્તાજીકહે કુંવર મ્હારા, આ સ્થળ રૂડુ કેવું બ્રાહ્મણની નીત્ય સેવા થાશે;મુકામ બાંધીને રેહેવું ॥૨॥ પણ પરોઢમાં મટે ન જાવું; જાશું દનચડે સાર; એવું ધારી બેઠાં અળગાં, જપતા જુગદાધાર ॥૩॥ એવામાં તો વ્હાણું વાહ્યુ એક ચક્રામાં શું થાય? રાક્ષસવાળો દરવાજે ઉઘડયો, મડદુ પડયું વચમાંય ॥ ૪ ॥ તેવિજ ગામમાં નાસાનાસ થઇ સંતાયા સરવે લોક; રાય સંતાયો ભોંયરા વિશે સર્વેને પ્રગટયો શોક ॥૫॥ દરવાન સંતાયો ઓરડિ વિશે, ત્રાસ સર્વને હોય; આખું ગાંમ જાણે ઉજડ પડયું, દીશે ન મનુશ્ય કોય ॥૬॥ એવામાં દરવાને જાળીથી જોયું; મુએલો દીઠો પાપી; જાણ્યું કે મેં માર્યો ઠરાવું, રાજા દે સરપાવ આપી ॥૭॥ તરવારે પોઠીનો રંગ ચઢાવ્યો, નીકળ્યો ઓરડી બ્હાર; ગયો રાજાના ભોંયરા પાસે મુખેકર્યો ઉચ્ચાર ॥૮॥ કેમ રાજાજી છુપા રહો છો મેને કીયા ખુબ કેહેર, બકરાક્ષસ જેસા આયા એસા મેને મારા ઠેર ॥૯॥ જાળીથી રાજાએ કહ્યું શેવકને કયાં આવી બન્યું છે તારૂ; જમાદાર કહે સચા માનો એસાતો સો દાસો મારૂં. ॥૧૦॥ તવ રાજાએ સાચુ માન્યુ, નીકળ્યો ભોંયરા બ્હાર; ઉઘાડાઆયુધે સાથે લીધા, શેવક એક હજાર ॥૧૧॥ દરવાજે આવ્યો બીછાના નાખ્યાં, બેશીને બોલ્યા એમ; બોલે જમાદાર બકરાક્ષસને, તમે માર્યો કેમ ॥૧૨॥ જમાદાર કહે દરવાજે ખોલતા, આયા દુષ્ટએ ધાઇ, તબ હમને તલવાર નીકાલ કે ઉનકે સીરમે લગાઇ ॥૧૩॥ સીરમે લગાઈ પાઉ બીછ નીકાલી, ફીરમે આયા તુમ પાસ;એવું સાંભળી રાજા રીઝયો;તમને છે સાબાસ ॥૧૪॥ સોનાના સાંકળાં સરપાવ આપ્યો; બાંધી આપ્યો દરમાયો તમારે બેઠા બેઠા ખાવું તવ જમાદાર હરખાયો ॥ ૧૫ ॥ એવામાં આવ્યો પ્રધાન રાયનો, બેઠો રાજાની સંગે, પછી પુછયું કે કોણે માર્યો બોલ્યો રાય ઉમંગે. ॥૧૬॥ આ દરવાજાના જમાદારે, પ્રઉઢ જમાક્રમ માંડયું; પાપીનેપળવારમાં માર્યો, દળદળ આમનું કાહાડયું ॥૧૭॥પ્રધાને જોયું જમાદાર સામું, વિચારકીધો છે ઠામ;બકરાક્ષસનેમારીયોતે, નહો-

ય આનુ કામ ॥૧૮॥ એમ જાણીને પ્રધાન બોલ્યો, આ દુષ્ટ ઠીક સંહા-
ર્યો; જમાદાર સાચેસાચુ કેહેજો, રાક્ષસ કોણે માર્યો ॥૧૯॥ જમાદાર કહે
મેને મારા, કેસા જુલ્લમ કીયા; પ્રધાન કહે શાબાશ તમને, જવાબ અ-
છા દીયા ॥૨૦॥ પણ પુછુછુ સવાલ તમને, તરવારે ફાચરા કીધા; પણ
તેના બે ફાચરાને, કોણે બાંધી લીધા ॥૨૧॥ જમાદાર કહે મેને બાંધા,
પ્રધાન કહે આવો; સરપાવ જાદે અપાવું તમને, મડદું હે ખેંચીલાવો
॥૨૨॥ જમાદાર કહે અભી લા દે, એમ કહી લાગ્યો જાવા;પાપીનુ મોઢું
પોહોળું દીઠું, ઓરે મેરા બાવા ॥ ૨૩ ॥ બુમ પાડીને પાછો પડીયો,
ત્રાસ ઘણો મન કીધો;તમાચો મારી પ્રધાને એનો, સરપાવ છીનવિલીધો
॥ ૨૪ ॥ બોલજો સાચુ કોણે માર્યો, જેથી મ્હારૂ મન માને; એ લે હાથ
જોડાને બોલ્યો, સાહેબ ખોદા જાને. ॥૨૫॥ પ્રધાન પુરૂષ હોય ડાહયો,
એણે કર્યું એક કામ, કાલે કોણ ગયુંતું મરવા દરવાજે જુઓ નામ.
॥૨૬॥ દરવાજાનું દફતર જોયું, નીકળ્યું વિપ્રનું નામ; શેવક મોકલ્યા
સુખપાલ આપી, તેડી લાવો આ ઠામ. ॥૨૭॥ તવ અનુચર તેડવા ગયા,
વિપ્ર તણે ભોવન; કહયું મહારાજા ચાલો તમોને તેડે છે રાજન ॥૨૮॥
બ્રાહ્મણ પરવારી ત્યાર થયોતો, અતિ હરખમાં પેંગ;નાક કાનની પોટલી
લઇને સુખપાલ વિશે બેઠો. ॥૨૯॥ દરવાજે આવ્યો પોટલી લાવ્યો, પ્ર-
ધાને આપ્યું આશન; ત્યાં બ્રાહ્મણનો પુત્ર બીરાજ્યો,પ્રધાન વધો વચન.
॥૩૦॥ કહો મ્હારાજા વારો તમારો, કાલે હતો મરવાનો; ત્યાં તમે ગયા
હતા કે નહી વિચાર છે કરવાનો ॥૩૧॥ બ્રાહ્મણ કહે ગયો હતો હું, દુ-
ષ્ટ તણો દાવ ધાર્યો, એક રૂશીના વરદાન વડે, બકરાક્ષને માર્યો ॥૩૧॥
પ્રધાન કહે વરદાન શાનું વિપ્ર વધો વચન; મારા ચાર ભા નું એતો,
કરી ગયો ભોજન ॥૩૨॥ માટે મેં એક રૂશી શેવ્યા, તેણે આપ્યું વર-
દાન; કહ્યું કે તારો વારો આવે, ત્યારે જજે સંતાન ॥૩૩॥ રાક્ષસને તું
ભેગા થતાં, તુજમાં આવશે જોર; રાક્ષસ કરતાં બળ દસ ઘણું, રેહેશે
સવા પોહોર. ॥૩૪॥ એટલામાં તુજ હાથે મરશે એમ દીધું વરદાન; તે
વરદાને કાલ મેં માર્યો, સાંભળો રાય પ્રધાન ॥૩૫॥ મારીને લાવ્યો દ-
રવાજે, ભયંકર અઘોર; કોટ કુદી હું ઘેર આવ્યો. પછી જતું રહ્યું
જોર ॥૩૬॥ આ વાત સાચી માનો નહીતો. લ્યો આવું નીશાન; જુઓ
એનાં તોડી લીધેલાં એક નાકને બે કાન ॥૩૭॥ એમ કહીને પોટલી
છોડી; સત્ય સરવને લાગ્યું; પ્રધાન કહે શાબાશ તમને, નગ્ર તણું દુખ
ભાગ્યું ॥૩૮॥પ્રધાને કહ્યું રાજા પ્રત્યે,નહી મળે આવો જોગ;એને આપતાં

પાછા પડે, તેતે ભવીશના ભોગ ॥૩૯॥ દક્ષણાવંતિ શંખ છેને,દુધે ભરેલા જાણે, જાતે બ્રાહ્મણ દુખ નીવાર્યા, તે ગુણ અંતર આણે ॥૪૦॥ રાજા કહે તમે કહો તે આપુ, તવ બોલ્યો પરધાન; આપણિ કુંવરી કુંવારી છે, દો તેનું કન્યાદાન ॥૪૧॥ તવ રાયેં પુત્રી પરણાવી, હેત અતી ઉર વાપ્યું; અડધો અડધ રાજ્ય પોતાનું, બ્રાહ્મણને લખી આપ્યું ॥૪૨॥ તવ બ્રાહ્મણે નીમ કીધો, જે આવે રાજ્યનું ધન; એક વરસ લગી નવ લેવું, કરવું બ્રહ્મ ભોજન. ॥ ૪૩ ॥ એ પુન્ય અરપણ છે પાન્ડવને, સંકલ્પ કીધો એમ; એવાં સુકીત પાન્ડવ લે છે, પ્રભુ રીઝે નહી કેમ ॥૪૪॥ આશીશ વિપ્રની બ્રાહ્મણ ભોજન, તે શું બહુ પુન્ય કીધું, પણ નીત્યના છ જીવ ઉગાર્યા, તે મ્હોટુ પુન્ય લીધું ॥૪૫॥એનું નામ તે સુરા જણ્યા,ધન્ય સતી સંતાન; પછી પાંડવ બેઠેલા ત્યાંથી, મઠમાં થયા સાવધાન ॥૪૬॥ વલણ ॥ ત્યાર થયા મઠમાં જવા, જપતા હરીનું નામ; વ્યાસ વલ્લભ સુખ ઓચરે, આવ્યાં શુભ વિશ્રામ.

કડવું ૯૯ રાગ આશાવરીની છાંયા.

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પાન્ડવ કુન્તા મઠમાં ચાલ્યા, વીપ્રો તણે મુકામ; એક હજાર વીદ્યારથી ભણે, ધુમ રૂશીનો ઠામ ॥૨॥ ત્યાં જઈ પાંડવ ચરણે લાગ્યા, તવ બોલ્યા રૂશી રાય; કોણ છો તમે કયાંના રેહેનારા, કયાંથી આવ્યા હાંય ॥૩॥ ભીમ કહે કડવા કાપડીની હાલ અમારી જાત; નથી ઘરગામ વિશ્રામ કાંઈ,ફરતા દીવસ રાત ॥૪॥ ધ્રુમ કહે તમે નીચ જાતી, પુછયા વિના કેમ પેઠા; મઠ બધો અભડાવી માર્યો, આવીને હાંઇ બેઠા ॥૫॥ બારણે જાવો બારણે જાવો, ક્રોધે ભર્યા અપાર; પાન્ડવે જાણ્યું શ્રાપ દેશે, તરત નીકળ્યા બહાર ॥૬॥ થોડે છેટે જઇ ઝુંપડી બાંધિ, ધરશું હરીનું ધ્યાન; અળગેથી વાણી વીપ્રની સુણશું, પવિત્ર થાશે કાન ॥૭॥ આઘેથી દરશન કરીશું, તોહે થશું પાવન, એમ જાણીને વીશ્રામ કીધો, કરે ફળ ભોજન ॥૮॥ એવે દસ વીસ દિવસ થયા, બોલ્યા ધરમ રાય;બ્રાહ્મણ આપણી સેવા છે, એવો શો ઉપાય ॥૯॥ ભીમ કહે રૂશીને મારૂ, દા કેવરાવું મુખ; ધરમ કહે બ્રાહ્મણને તો, કદિ ન દેવાય દુખ ॥૧૦॥ બોલીને તું પાપમાં પડયો, વીચારી લે આપ; ભીમ કહે અવગુણી સાથે, એમ કરતાં શું પાપ ॥૧૧॥ ધરમ ક-

હે સાંભળ વિરા, ઓખર કરે ગાય; લાત મારે કે શીંગડુ મારે, પણ પુજન એનું થાય ॥ ૧૨ ॥ ગધેડી ઓખર નવ કરે, વળી ગંગાજળ ન્હાય; લાત ન મારે બચકુ ન ભરે. પણ તે નહી પુજાય ॥ ૧૩ ॥ ઘડો ભરિ તે દુધ દે પણ, ગધેડા નહી શેવાય; જરાયે દુધ દે નહી પણ; પુ-જવા જોગ છે માય ॥૧૩॥ કોટીક અવગુણી બ્રાહ્મણ હોય, તોપણ બ્રાહ્મ-ણ તેહ; અવર જાતી શુભ ગુણી પણ; તે નહિ બ્રાહ્મણ દેહ ॥ ૧૪ ॥ જાર કરમી હોય જનેતા, પણ તેને કહેવાય માય; સતી સાધવી હોય નારી પણ, માતા નહી કહેવાય ॥૧૬॥ ભીમ કહે એક પ્રશ્ન પુછું, તે-થી ન કરશો ક્રોધ; ઉપદેશ તમારો સારો લાગે, સાંભળવો છે બોધ. ॥૧૭॥ ધરમ કહે પુછો વીરા, એમા નહી રીસ આણું; ભીમ કહે કોહો છો બ્રાહ્મણ મ્હોટા, તે હું શાથી જાણું ॥ ૧૮ ॥ બ્રાહ્મણની ને આપણી કાયા છે પંચભુતની ભાઇ, એમને આપણે અવ્યવ સરખા, શીછે બી-જી નવાઇ ॥૧૯॥ એમને કરણ ચરણ ચક્ષુ. મુખ નાશીકા હસ્ત; ક્ષુ-ધા પીપાશા આળસ નિદ્રા. લઘુશંકાને દસ્ત ॥ ૨૦ ॥ એમને ઉપવીત આપણે ઉપવીત; સર્વ તણો એમ ધર્મ; ઇશ્વર પદ મળવા સહુ ઇચ્છે સર્વ કરે નીત્ય કર્મ ॥૨૧॥ માટે બ્રાહ્મણમાં ને આપણમાં શો ફેર મ્હારા વીર; ધર્મ કહે તું સાંભળ બંધુ, ચીત દેઇ રણધીર ॥ ૨૨ ॥ જનેતામાં ને નારીમાં, ફેર જરા નવ દીસે; સ્ત્રી જાતીના એકજ અવ્યય, આખા વિશ્વને વિશે ॥૨૩॥ ચણિયો ચોળી પહેરે માતા, તેવાજ પેહેરે નારી; મા માંને નારિમાં ફેર શો છે, વિરલા લ્યો વીચારી ॥ ૨૪ ॥ ભીમે કહ્યું માતા તે માતા, માનો લેવો ફેર એવ; ધર્મ કહે તેમ તેમ ન માને ભુદેવ તે ભુદેવ ॥૨૫॥ ભીમ કહે ભાઇ વાતજ સાચી, ન્યાય નિતી નિ એતો બ્રાહ્મણ મુગટ મસ્તકના, આજથી માન્યા મ્હેતો ॥ ૨૬ ॥ આજથી બ્રાહ્મણને નહી ખીજવું, રીઝવું મ્હારા વીર; શેવા લેવાની આજ્ઞા કરાવું જાવું જમુનાં તીર ॥ ૨૭ ॥ એમ કહી વ્રકોદર ચાલ્યો, જ્યાં નીત્ય બ્રાહ્મણ ન્હાય. ત્યાં જઇ કસરત કરવા લાગ્યો, વિપ્ર જોઇ રાજી થાય ॥૨૮॥ ચોરાસી જાતીના આસન વાળે, ડંડ પીલે છે ત્યાંય; વિધારથી કહે શાબાશ તુને, ઠીક વળે તુજ કાય ॥ ૨૯ ॥ એમ દેખીને ખુશી થયા, ભીમ વદો વચન; મ્હારાજા તમે ખુશી થયા પણ, મ્હારૂ ન માન્યુ મન ॥૩૦॥ માહારિ ઇચ્છા મ્હારા મનમાં, રહી જાય છે મ્હા-રાજ મઠ કને બેસવા આજ્ઞ અમને, રૂસીની કરાવો અજ ॥ ૩૧ ॥ વિધારથી કહે આવજો તમો, અમો રૂસીને કહેશું; ધીરે ધીરે સો થૈ રે

હશે, પેસવા બેસવા દેશું ॥ ૩૨ ॥ એમ કહીને બ્રાહ્મણ ગયા, ઋષીના મઠ માંય; રાજી કરિને ભીમ આવ્યો, પોતાની ઝુંપડિ જયાંય ॥ ૩૩ ॥ માતાને ભ્રાતને ભીમે કહ્યું, ચાલો રૂષીને મઠ; આપણને આજ પેસવા દેશે, વિદ્યારથી લેઇ હઠ ॥ ૩૪ ॥ ત્યાંથી તે છયે જણ ચાલ્યાં, ગયાં ધ્રુમને દ્વાર; બ્હાર ઉભા રહી નિચા પડિને, કીધો નમસ્કાર ॥ ૩૪ ॥ ધ્રુમ કહે કેમ આવ્યાઃ તમો, વિદ્યારથી સહુ બોલે; મ્હારાજા એ નિચ નથી ઉત્તમ વરણ તોલે ॥ ૩૬ ॥ રીતીને નિતી છે બહુ સારી, વિકારી નથી લગાર; એકે કોરાણે બેસવા દો, એમ કર્યા ઉચ્ચાર ॥ ૩૭ ॥ ધ્રુમ કહે હાઇ બેશો કોરાણે, તત્ર તે મઠમાં પેઠાં; સહુ વિપ્રનાં દરશન કરી, એક કોરાણે બેઠાં ॥ ૩૮ ॥ એમ કરતાં થોડા દન વીત્યા, ધર્મ વદ્યા વ-ચન, ઓ ભીમ ભાઇ ઠરાવિ આપો, કરવા બ્રહ્મ પુજન ॥ ૩૮ ॥ એવે સમે ભીમ બળિયે, કસરત કીધી અપાર, વિદ્યારથીયો રાજી થયા ધન્ય સુરા સરદ્દાર ॥ ૪૦ ॥ ભીમ આથી કરૂ જાદે, માને તમારૂ મન; પણ ક્રીયા કરીને અમારા હાથનું લ્યો પુજન ॥ ૪૧ ॥ વિદ્યારથી કહે ધિરે ધીરે. મન ઇચ્છા પુરિ થાશે; પછી તે દન મઠમાં ગયા, બેઠા જશ રૂષી પાસે ॥ ૪૨ ॥ પછી ધરમે પ્રશ્ન પુછયાં સીધાન્તના સીધાન્ત ઉત્તમ પ્રશ્નો સાંભળીને, રૂષીજી થયા શાન્ત ॥ ૪૩ ॥ ધ્રુમ કહે કોઇ જ્ઞાનિ દીસો છો, ઉંચ વરણના જેવા, હવે તમોને આજ્ઞા છેઃ કરજો સરવની સેવા ॥૪૪॥ એટલે પાન્ડવ આનંદ પામ્યા, ઝુંપડિમાં ગયા સાર નિત્યાન પુજન કરવાનો ત્યાં સરવ કર્યો વીચાર ॥ ૪૫ ॥ અરજુન શે-દેવ નિકુળ તેતો, નિત્યાન લાવે ફુલ, ભિમને માંથે કામ સોંપ્યું, ચં-દન ઘસે અમુલ્ય ॥ ૪૬ ॥ પછી નિત્યે ચંદન પુષ્પ લઇને મઠમાં જાય; ધ્રુમ રૂષીનું પુજન કરે. કુંતાને ધરમ રાય ॥ ૪૭ ॥ પછી ચારે ભાઇ ફરી વળે, સહુનું કરે પુજન, બ્રાહ્મણોના ચરણ ચાંપે. ભાયમ એમનું ધન્ય ॥ ૪૮ ॥ એ રીતે આનંદ કરે છે, સાંભળને તું રાય, એ કથા રહી એટલે કહુ મચ્છા વેધ કથાય ॥ ૪૯ ॥ વળણ ॥ મચ્છા વેધનિ કહુ કથા, સાંભળજો કરજોડ; વલ્લભ વદે બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

કડવું ૧૦૧ રાગ સાખિની છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવુ મચ્છવેધનો મહીમાય ॥ ॥ પંચાળ દેશ સોહામણો છે, ત્યાં નો દ્રુપતરાય; તેને પેટ છે દીકરો પણ, પુત્રીની થઇ ઇચ્છાય ॥ ૨ ॥

માટે પોતે યજ્ઞ આરંભ્યો, વરૂણ વિપ્રનાં કરિયાં; તે રાયને ઘેર દીકરો દીકરી,કોણુકયાંથી અવતરીયાં. ॥૩॥ એક દહાડો બ્રહ્મપુરીમાં વેદ ભણે બ્રહ્માય; ત્યાં અચાનક મહાદેવ આવ્યા, સાંભળવા મન થાય. ॥ ૪ ॥ આસન વાળી બેઠા સાંભળવા અતી આનંદ સુખ, ચાર મુખે વેદબ્રહ્મા ભણે તેમાં પાંચમું મુખ ॥૫॥ એકાક્ષર ભાંખેથી પડે ભંગ, માહાદેવને ચઢી રીસ; ત્રીશુળ મારી બ્રહ્માજીનું, છેદયુ પાંચમું શીશ. ॥૬॥ એટલે લાગી બ્રહ્મહત્યા શીવ સ્વરૂપ થયું શામ; તવ મહાદેવ પસ્તાવા લાગ્યા આ શું કર્યું મેં કામ ॥૭॥ એમ જાણીને બ્રહ્માને નમ્યા, તમો ગુણી હું આપ; તમારૂં મેં મુસ્તક છેદયું, મુજને લાગ્યુ પાપ. ॥ ૮ ॥ તે પાપ મ્હારૂ કરો નીવારણ ઓરે વારંચી દેહ; બ્રહ્મા કહે ચાલો વિષ્ણુ પાસે એહની કરીએ શેવ ॥૯॥ એમ કહીને બંને ચાલ્યા, વૈકુંઠ વીશે જાય; વિષ્ણુ નારાયણ બીરાજેલા, આવ્યા શીવ બ્રહ્માય. ॥ ૧૦ ॥ વિષ્ણુએ કહ્યું કૈલાસપતી, કેમ થયા હો શામ; શીવ કહે શીશ છેદયું બ્રહ્માનું કીધું અઘટતું કામ ॥૧૧॥ તેથી મને બ્રહ્મહત્યા લાગી તે નીવારો નાથ; વીષ્ણુએ હત્યાને કહ્યું, જોડીને બેઉ હાથ. ॥ ૧૨ ॥ ઓરે હત્યા મુકય મહાદેવને હું કષ્ટ તારૂં કાપુ; મહાદેવજીએ પાપ કર્યું તો માગે તે દંડ આપું. ॥૧૩॥ હત્યા બોલી ઓ મહારાજા, દંડ લેવા મુજ લક્ષ; હજાડ ક્ષોણી શેન્યા કેરૂં આપો મુજને ભક્ષ ॥૧૪॥વિષ્ણુએ કહ્યું કબુલ્ય મ્હારે વચન માની લેવું; કૃષ્ણ અવતારે હજાડ ક્ષોણી ભમ તમોને દેવું ॥૧૫॥ એવું વીષ્ણુએ વચન આપ્યું, ત્યારે હત્યા છુટી; તે પછી બ્રહ્માને શીવજી આગ્ના લે ગયા ઉઠી ॥૧૬॥ તે પછી કૃષ્ણ અવતાર થયો, હત્યાની શી થઇ પેર દીકરી થેઇને અવતરી, મેધાવી રૂષીને ઘેર ॥૧૭॥ મેધાવી નામના એક રૂષી રહેતા હતા અરણ્ય, શાન્તા નામની નારી એમની, પતીવૃત્તાપાવન. ॥૧૮॥તેને પેટે પુત્રી આવી ગુણ સુંદરી ધર્યું નામ; ન્હાની ઉમરમાં વિદ્યા ભણી ઘણી, છે રૂપરૂપની ધામ. ॥૧૯॥ તે કન્યા થઇ નવ વરસની જનેતા પામી મર્ણ; પોતેપાતાની ચાકરિકરે,તી ત્યાન ચાંપે ચર્ણ.॥૨૦॥એવામાં રૂશીજો એમ વિચાર્યું, મ્હારી થઇ વૃધ કાય; માટે પરણાવું દીકરીને સાસરે કરૂં વીદાય ॥ ૨૧ ॥ એમ જાણીને જમાત્ર શોધવા, ચાલ્યા રૂશીવરચરણ દેવ ઇચ્છાયે જાતાંજાતાં, મારગે પામ્યા મરણ. ॥૨૨॥ તે વારતા મઇ ગુણસુંદરીને, ઘણું કરયું કલપાન્ત; દુરવાસા મુનાયે ત્યા આવીને, પમાડી પુત્રીને શાન્ત. ॥૨૩॥ ગુણસુંદરી તવ શાન્ત પામી, વેરાગનાં મન કીધાં;પીતાનાં પાનાંને પુસ્તક

વિપ્રોને આપી દીધાં. ॥૨૪॥ વાસણ વસ્ત્રો સરવ આપ્યા, હવે નથી મ્હારે ખપ; વન વીશે શીવાલય દીઠું, ત્યાં જઇ માંડયું તપ ॥૨૫॥ડાભા પગના અંગુઠાપર, કાયા તોળી તપ કીધું; ખરા મનથી જાપજપી, બહુ કષ્ટ વેઠી લીધું ॥૨૬॥ ઘણે દીવસે મહાદેવ રીઝયા, તપથી થયા પરસન ત્રીપુરારી જટાધારી આવી દીધા દરશન. ॥૨૭॥ તપ કરતાં કુંવરીને ઉઠાડી બાઇ તારૂં કષ્ટ કાપુ; તારા તપથી પ્રસન્ન થયો જે માગે તે આપુ.॥૨૮॥ ક્રોધ ભરેલી કુંવરી બોલી મ્હારાજા કષ્ટી કાપો; ભરથાર આપો ભરથાર આપો, સ્વામી મુજને આપો. ॥૨૯॥ સ્વામી આપો સ્વામી આપો, એમ બોલી પાંચ વાર, મ્હાદેવજી કહે પાંચવાર બોલીપાંચ હજો ભરથાર ॥૩૦॥ ગુણ સુંદરી કહે ઓરે મ્હારાજા. કાને ન સાંભળ્યું કોય; એક નરને હોય નારી ઝાઝી, નારીને બે નવ્ય હોય. ॥ ૩૧ ॥ તેને બદલે પાંચ આપ્યા, આતે શો અધર્મ; એમ કહીને શીશ પછાડયું, ફુટયું મ્હારૂં કર્મ ॥૩૨॥ મહાદેવજી કહે રાખ્ય શાન્તી,દેહ તજી દેનાર; પાંચ પતી તું તો ભોગવજે હવેને અવતાર ॥ ૩૩ ॥ તવ ગુણસુંદરી કાષ્ટ લાવી, ચીતા ખડકી તેહ; અગ્ની મુકીને મહી પડી, પ્રજાળી નાંખ્યો દેહ.॥૩૪॥ બીજે અવતાર અવતરી એ,ગાય તણો અવતાર; મારગે જાતા પાંચ નંદી, પુઠે પડયા એકવાર ॥૩૫॥ એવામાં આવ્યું સીવાલય ત્યાં આવિ ગઇ ગાય, પાંચનંદીપુઠેજોઇને હસીપડયાં ઉમીઆય. ॥૩૬॥ ઓ ગાય એવા શા ગુણ તુજમાં પુંઠળ નંદી પાંચ એટલે ગાયને વાચા આવી, બોલી ખરેખરી ખાંચ. ॥૩૭॥ ઓ ઉમીયાતું જનેતા જેવી,હશી કાઢયાં અમને; તે માટે હું શ્રાપ દઉ છું, પાચ પતિ હોજો તમને. ॥૩૮॥ એવો ગાયે શ્રાપ દીધો, તેવોજ પ્રાણ નીકળીયો, પારવતી ચેતી ગયાંતે, અંશાજ એનો ગળીયો.॥૩૯॥ અંશગળીગયાં શીવજી પાસે,આજે હુંતો શ્રાપ પામી; શ્રાપ પ્રમાણે વર્તવું જોઇએ, કરવા મ્હારે પાંચ સ્વામી ॥૪૦॥ શંભુ કહે પાંચ રૂપ મ્હારાં, તે પાંચે સ્વામી જાણો પાર્વતી કહે એમ ન ચાલે,વીવેક વીચાર આણો. ॥૪૧॥ શીવજી કહે ગાય તણો જે અંશ તમોએ ગળીઓ; તેની તમે કન્યા બનાવો, હું વીર બનાવું બળીયો, ॥૪૨॥ ભાઇને બેનનું જોડું બનશે. તે રથ વીશે ધરો; દ્રુપત ને ઘેર થાય છે યજ્ઞ, તેમાંથી પ્રગટ કરો. ॥ ૪૩ ॥ તવ ઉમીઆયે અંશ કાહાડયો પુતળું બતાવ્યું સાર; થોડો અંશ પોતાનો મુકયો, તેજસ્વી થયું અપાર. ॥૪૪॥ બહુ રૂપવંતી કન્યા બનાવી, પાંચ વરસની શોભે; વર્ણન કરતાં શેષ થાકે, વીશ્વ તણું મન લોભે. ॥ ૪૫ ॥ સહુ દેવે અ-

વતાર ધર્યો તો, ઉતારવા ભુભાર, પણ અગની ન્હોતો અવતરીયો, તેડાવ્યો ત્રીપુરાર ॥૪૬॥ મહાદેવજી કહે ઓરે અગની, લે તું હવે અવતાર; આ કન્યાની સાથે જાતું, થા દ્રુપદ કુંવાર. ॥૪૭॥ તવ અગનીએ પાંચ વરસનું, સ્વરૂપ લીધું ત્યાંય; મહાદેવજીએ રથ આપ્યો, કન્યાને બેસાડી માંય. ॥૪૮॥હાંકવા માટે કુંવર બેઠો,અદર્શરૂપે જાય; એવે બ્રાહ્મણોએ હોમ કીધો છેલ્લુ શ્રીફળ હોમાય. ॥૪૯॥ તે વેળા રથ માંહિથી નીકળીયો વરત્યો જે જેકાર; તેજસ્વી કન્યાને જોઇને કીધો નમસ્કાર. ॥૫૦॥ બ્રાહ્મણોએ દ્રષ્ટ પ્રદુમાન, ઠરાવ્યો તે ઠામ, મહા રૂપવંતી કન્યા કેરૂ, ધર્યું દ્રુપતી નામ ॥૫૧॥ પછી અવર સહુ વીદાય થયા, રાય થયા પરસન; ખોળામાં બેસાડયા બેઉને એક તનીયા એક તન ॥૫૨॥ રાજાએ પુછયું તમારે બેઉને, રહેવાની કયાં ઇચ્છાય, દ્રષ્ટપ્રદુમાન એમ બોલ્યો, હું રહું તમ ઘરમાંય ॥૫૩॥ દ્રુપતી કહે બાગ વિશે દો મુજને મુકામ, રાજા બાગમાં તેડી ગયો; રહેવાનું દીધું ધામ. ॥૫૪॥ એક સહસ્ત્ર દાસી આપી દ્રુપદીની કરે શેવા;પીતાને બહુ લાડકવાઇ, મોકલે મીઠાઇ મેવા ॥૫૫॥ એવામાં નારદજી આવ્યા, રાયને કહ્યું વચન; તારી દીકરી જુગત અંબા કરવાં છે દરસન ॥ ૫૬ ॥ વલણ ॥ દરસન કરવા મુજને, થઇ છે બહુ ઇચ્છાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે સાંભળજો શ્રોતાય. ॥

કડવું ૧૦૨ રાગ સોહાગીનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છવેધનો મહિમાય. ॥ ૧ ॥ સાંભળી દ્રુપતરાજા બોલ્યો, આશું વદો વચન; તમો સાક્ષાત ઇશ્વર છો ને, તમારે શાં દરશન ॥૨॥ પામ્મર પ્રાણી પુત્રી મ્હારી, તમથી મ્હોટી કેવી; નારદ કહે જુગત અંબા ખપ્પર જોગણી દેવી ॥૩॥ તવ રાજાએ કન્યા તેડાવી, નારદ લાગ્યા પાય; પછી અંતરધ્યાનજ થયા કન્યા થઇ વીદાય. ॥ ૪ ॥ બીજે દીવસે વેદમ વ્યાસજી આવ્યા દ્રુપત ઘેર;દ્રુપત રાજા ચરણે લાગ્યો,મુજપર કીધી મ્હેર. ॥૫॥ વ્યાસજી કહે નીમીતં માત્ર, દ્રુપતી પુત્રી તારી; તેના દરસન કરવા માટે આવ્યો છું પ્રેમ ધારી॥૬॥ દ્રુપત કહે પામ્મર પુત્રી, તેનાં શાં દરશન; વ્યાસજી કહે રખે તું બોલે, હવેથી એવું વચન ॥૭॥ જો પુત્રી ભાવ ગણીશ એને, તો ખપ્પરમાં ભરાયો, જુગતઅંબા જ-

ણજે અને આજથી થાજે ડાહ્યો. ॥૮॥પછી દ્રુપતે દ્રુપતીને, તેડાવી પોતાને ઘેર; વ્યાસજીએ નમસ્કાર કીધો, સ્તુતી કરી બહુ પેર. ॥૯॥દ્રુપતી વ્યાસજીને નમી, પછી થઇ વીદાય; વ્યાસજીએ પેર પુછવા માંડી, સાંભળ દ્રુપદ રાય. ॥૧૦॥ આ કન્યાને પરણાવવાનો કયા કર્યોતેં વીચાર; દ્રુપદ કહે કૈં નથી કીધો,વિચારમાં છું સાર ॥૧૧॥ કોઇ કુળવંતો ને રૂપવંતો, ધનવંતો મળી આવે; તેવાની સાથે પરણાવું, કોહોતમને કેમ ફાવે॥૧૨॥વ્યાસજી કહે કોણ કુળવંતો; કુળવંતની શી રીત; દ્રુપત કહે તે નવ જાણું, હું છું આંધળો ભીંત. ॥૧૩॥ વ્યાસજી કહે વીદ્યા હોએ હોય વીવેક વિચાર; હિનતા હોયે દયા હોએ, ઉત્તમ મુખ ઉચ્ચાર. ॥ ૧૪ ॥ શાન્તા સંતોષ સહન શકતી દ્વેષ બુદ્ધિ નહિ જેને; સરવે સદગુણ સારા જેમાં, કુળવંત કહેવો તેને ॥૧૫॥ એવો પુરૂષ જોયા વિના, દેશો કન્યાદાન; તો તો એના ખપ્પર વીશે, ભરાશો રાજન ॥૧૬॥ એવાં વચન સાભળીને રાયને પડયો વેણ, મહારાજા ઉપાય બતાવો, કરૂં તમો કહો તેમ.॥૧૭॥ વ્યાસજી કહે મચ્છવેધન, કરે પુરૂષ જેહ; તેને કુળવંત જાણજે તું, કન્યાને લાયક તેહ ॥૧૮॥ દ્રુપત કહે મચ્છવેધન, તે કેમ કરવું કામ; વ્યાસજી કહે વિશ્વકરમા તેડાવ્ય તારે ઠામ ॥૧૯॥ તેમને કહેજો મછવેધ રચના રચી આપો મહારાજ; એટલે તે રચી આપશે, તું કરજે પછી એક કાજ ॥૨૦॥ દેશ દેશાન્તર પત્ર લખીને, તેડાવજે સહુ રાય; રૂશી લોકોને જાહવ લોકો, તેડાવવા સભામાય ॥૨૧॥ ઉત્તર પુરવદક્ષીણદીશા, બીરાજે સહુ રાય; પશ્ચીમ દીશામાં મ્હેલ હશે, ત્યાં બેશશે કન્યાય. ॥૨૨॥ સભાની વચમાં જળકુંડ હશે, તેમાં કાષ્ટનો સ્થંભ, દ્વાદશ આઉનો ઉંચો તે ચઢી શકે નહીં દંભ. ॥૨૩॥છેકજ છેડે સોય સરીખો, અગ્ર હશે એક સ્વછ; તેના ઉપર સુવર્ણ કેરૂં, સવામણનું મચ્છ. ॥૨૪॥ તે થાંભલાને અડધે ભાગે,આડા ખીલાને ત્રાંસ;સોનાની સાંકળે ત્રાજવાં બે, દ્રષ્ટીપડે ચોપાસ. ॥૨૫॥ જળ કુંડાળે સ્થંભે જાવા; પાટીયાં મુકી દેવા; ચઢનારો બાથ થંભને દે, તવ તે તાણી લેવાં. ॥૨૬॥ એ રીતની રચના હશે ત્યાં ભરાય સર્વ સભાય, તે વેળા તારે ઉભા થઇને,બોલવું સભામાંય ॥૨૭॥ કહીએ કે મ્હારી વાત સુણી, પછી ઉઠજો કોય; તે વીના જો ઉઠશો તો નિષ્ફળ ફેરા હોય. ॥૨૮॥ એમ કહીને એવું કહેવું,ઉભો થશે જે રાય; સભામાં વસ્ત્રભુષણ કહાડી કરવી ઉઘાડી કાય. ॥ ૨૯ ॥ જંગા કટીનો કચ્છ રાખવો હેએ ધરવી હુશ, બાણનો ભાથોને વણ ચઢાવ્યું, ખાંધે

લેવું ધનુસ ॥૩૦॥ તે પછી કુંડને પાટીએ જાવું, થંભને દેવી બાથ; શેવકો પાટીયું તાણી લેશે, ચેતી રહેજે નરનાથ. ॥ ૩૧ ॥ પછી સ્થંભે શટ ગાઉ જાવું, ત્રણ ઘટીકામાં ચડવું, આડા ખીલા ને ત્રાંસ છે તેના ત્રાજવાં વીશે પડવું. ॥ ૩૨ ॥ બે ચરણ બે ત્રાજવામાં મુકી થવું તૈયાર; ખાંધેથી ધનુષ લઇને, ત્યાં કરવો ટંકાર. ॥ ૩૩ ॥ તે પછી એક બાણ લેવું ઘણા સાવધ હોવું; મચ્છનો પરછાયો જળમાં પડે માટે જળમાં જોવું ॥૩૪॥ તે જળમાંથી મચ્છા તાકી, મારવું બાણ ગમન; તે બાણ જઇને મચ્છકેરૂં વીંધે એક લોચન. ॥૩૫॥ તેનું તે બાણપુંઠ વીંધે પ્રાક્રમ કરે પળમાં, તેનું તે બાણ મચ્છ ઉપાડી, નાંખે કુંડના જળમાં. ॥૩૬॥ એવી રીતે ત્રાજવામાંથી, કહેલું પ્રાક્રમ કરે; તે પુરૂશ કન્યાને લાયક દ્રુપતીને વરે. ॥ ૩૭ ॥ તેમાં જે કોઇ ચડતાં પડે પડે અધુરે કામ; તે જળ કુંડાળા ઉપર બેસે, જુએ શોભા તમામ. ॥ ૩૭ ॥ કાષ્ટ આસન આપવું એને, બેસે ઉઘાડે શીશ; તેપણ પહેલેથી કહી દેવું પાછળથી નહી રીસ ॥૩૮॥ એ રીતે મચ્છવેધ કરાવે, દેજે કન્યાદાન; એવું કહીને વ્યાસજી તો; થયા અંતરધ્યાન. ॥૩૯॥ એટલે રાજાને ચટપટી પેઠી, કરવા લાગ્યો વિચાર; પોતાના બે પુત્ર બોલાવી, કહ્યા સમાચાર. ॥૪૦॥ કહો બેટા કેમ કરશું, વ્યાસે કહયો ખેલ હાવો;પુતગે કહે કરો પીતાજી, લેવરાવે પ્રભુ લ્હાવો. ॥ ૪૧ ॥ તવ દ્રૂપતે ધ્યાન ધરીને, તેડયા વીશ્વકર્માય, કહ્યું કે મચ્છવેધની સભા રચો, પુર્ણ કરો ઇચ્છાય ॥૪૨॥ વીશ્વકર્મા કહે નગ્ર બારણે, કરી આપો મેદાન; તવ રાજાએ આજ્ઞા કીધી. શેવક થયા સાવધાન ॥ ૪૩ ॥ નગ્ર બારણે વૃક્ષો પાડયાં કર્યું મેદાન તે દન; પૃથ્વી સાફ લાંબી ને પહોળી, કીધી શોળ જોજન ॥૪૪॥ વળણ ॥ સોળ જોજન પૃથ્વી કરી, સરખી શોભા માન; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, શ્રોતા દેજો ધ્યાન.

કડવું ૧૦૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય.॥૧॥ સોળ જોજન પૃથ્વી વીશે, વીશ્વ કરમા ઉભા; મંત્ર ભણીને જળની અંજળી છાંટે છે તે સુભા ॥ ૨ ॥ તેથી ભોમી પવિત્ર બની,બીજી અંજલી લીધી; ચોસઠ ગાઉની પવીત્ર ભોમી આરશપાણની કીધી ॥ ૩ ॥ લીલા પીળાને રંગરાતા, ચળકતા

ચડી ચોટ; વળી જળ છાંટીને બનાવ્યો, ફરતો કનકનો કોટ ॥૪॥ તેમાં રૂપેરી કીનારી નાંખી, કાંગરા કાંગરી પડીયાં; જયાં જયાં જુએ ત્યાં ત્યાં શોભા હીરામાણેક જડીયાં. ॥૫॥ વાવ્ય નૈરૂત્ય અગનની ખુણે; બારીઓ ત્રણ વિવેક; ઇશાન ખુણે શોભાવંતો, દરવાજો કર્યો એક. ॥ ૬ ॥ તેમાં અમુલ્ય શોભા બનાવી, મીનાકારી રઢીઆળ; હાંડી તકતા ઝુમ્મર ટાંગ્યાં મલ્લાસને ઘડીઆળ.॥૭॥ પછી સભામાં પશ્ચીમ દીશા, મ્હેલ કર્યો વિવેક; ગોખ ચોક ને નોક ભરેલો, આગળ ઝરૂખો એક.॥૮॥ જાળી બારિ અને અટારી, જોતાં લોભાય મન; ઝરૂખામાં કરૂપતી માટે, માંડ્યુ સીંહાસન ॥૯॥ મુસ્તક ઉપર છત્ર સોનાનું, આસને ચીત્ર ચીતરીયાં; અનેક જાતીના રંગ ભર્યા, જરીના વસ્ત્ર પાથરીયા ॥૧૦॥ જડાવ જડેલાં ઝવેર મઢેલાં, સ્ફટીક મણી અમુલ્ય; હીરા ચળકે લીલમ લળકે, ફરતી મોતીની ઝુલ્ય ॥૧૧॥ એવિ શોભા ત્યાં કરીને, દક્ષીણ દીશા જાય; જળની અંજળી મંત્ર ભણીને, છાંટી ભોમી માંય. ॥૧૨॥ ચારચાર પગથીઆંનાં આસન, કીધાં છપન ક્રોડ; નવ પગથીઆનું એક કીધું, બેસવા શ્રી રણછોડ. ॥૧૩॥ પ્રભુની સાથે બળદેવ બેસે જાદવ સૌ આસપાસ; પછી પુર્વ દીશામાં ગયા, મનમાં અતી ઉલ્લાસ. ॥૧૪॥ મંત્ર ભણીને ચોરાશી શહસ્ર, ઢાળ્યાં સીંહાસન; અમુલ્ય શોભા એની બનાવી, બીરાજે ક્ષત્રી તંન. ॥૧૫॥ જેવો રાજા તેવું ઉંચું, માંડ્યું છે આસન; એક એકાદશ પગથીઆંનું, બેસે દુર્યોધન. ॥૧૬॥ સર્વને આસન છત્ર સોનાનાં કીધું કારીગરી કામ; ટંટો તકરાર થાય નહી તે, જુજવાં લખ્યાં નામ. ॥૧૭॥ પછી ઉત્તર દીશાએ ગયા, વિદ્યાનો નહી પાર; મંત્ર ભણિને આસન કીધાં અઠયાશી હજાર. ॥૧૮॥ બબે પગથાઆનાં આસન, બ્રાહ્મણ માટે કરીઆં; મુસ્તકે છત્ર તામ્ર ધાતુનાં, મ્રગ ચમ્મર પાથરીઆં. ॥૧૯॥ આચમની પંચ પાત્રો મુકયાં, ગૌમુખી માળારૂંઢ; જે જે જોઇએ તે તે સામગ્રી, આગળ અગનીના કુંડ. ॥૨૦॥ એવિ શોભા ત્યાં કરીને, સભાની વચમાં જાય; જળ છાંટીને કુંડ બનાવ્યો, સજીવન જળ કર્યું માંય. ॥૨૧॥ લાંબો પોહોળો અને ઉંડો, નીરમળ જળનો કીધો; મંત્ર વડે માંહી દ્વાદશ ગાઉનો, સ્થંભજ રોપી દીધો. ॥૨૨॥ તેને મધ્ય ભાગે એક ખીલો, તેણે બાંધ્યો ત્રાંસ, ત્રાજવા બે નીચાં ઝુલે, ખીલાથી એક વાંસ ॥૨૩॥ પછી સ્થંભને છેલ્લે ભાગે મંત્રથી મચ્છા મુકી; આવે વાયુ આકાશનો તે; ચાક ચઢે ફરકી. ॥૨૪॥ એવિ અમુલ્ય શોભા બનાવી, બોલાવ્યો કરૂપતરાય; ખામી હોય તો બોલજે તું, જોઇ રાજી થાય

॥૨૫॥ આપની ક્રીયામાં ન હોય ખામી, કહીને લાગ્યો પાય; આજ્ઞા માગી વિશ્વકર્માએ,ત્યાંથી થયા વિદાય ॥૨૫॥ પછી દ્રુપદે પુત્રો તેડાવ્યા,કારભારીને પ્રધાન; કહ્યું દેશે દેશ પત્ર લખો, તેડાવો રાજન ॥૨૭॥ પ્રથમ લખો છત્રપતીને, સહુના શીરોમણિ રાય; શીખંડી સુત દ્રુપતકેરો, લખવા લાગ્યો ત્યાંય ॥૨૮॥ દ્રુપતરાજા લખાવે છે, શ્રી હસ્તીનાપુર; સીરછત્ર શીરોમણી સહુના, યજ્ઞ તણા આતુર ॥૨૯॥ અતી ઉત્તમ નામ દુર્યોધન, ધત્રાષ્ટરના તન;લખીતંગપંચાળદેશનો,દ્રુપતશેવકજન॥૩૦॥ નમ્રતા પુર્વક વીનંતી મહારી, ધ્યાનમાં લેજો રાય; મુજ ઘેર યજ્ઞમાંથી થઇ છે, પ્રગટ એક કન્યાય ॥૩૧॥છે રૂપવંતી નામ દ્રુપતી, તેના લગનને સારૂ; મચ્છવેધ સ્વયંવર રચ્યો, થાય પાવન ઘર માહારૂં ॥૩૧॥ આપને આવે ઉત્તમ દીસે, જો હોય પાધરા પાશા; આ કન્યા તમ કુળમાં શોભે, મને છે એવી આશા ॥ ૩૩ ॥ વૈશાખ સુદી પંચમીએ, લગ્નનું મહુરત સાર; માટે આવજો કુટુંબ લેઇ, વહેલા દિવસ ચાર ॥૩૪॥ એવો પત્ર લખીને આપ્યો, પોતાના સેવક હાથ; જા જઇ દેજે હસ્તીનાપુરમાં છત્રપતી નરનાથ ॥૩૫॥ પછી બીજા દેશેમાં લખ્યા, જેનું ભાયગભળ શે જે ઘણો મચ્છવેહ કરશે, તેને કન્યા મળશે ॥ ૩૬ ॥ વઇશાખ સુદી પંચમીનું, મહુરત છે નીરધાર; બેચાર દીવસ વહેલા આવો; સૌક્ષત્રી કુંવાર ॥૩૭॥ એટલી બીના બીજાને લખી, પછી કર્યો વિવેક; દ્વારીકાં વીશે કૃષ્ણ પ્રભુને; પત્રજ લખ્યો એક ॥૩૮॥ હું ગરીબને ઘેર કન્યા, યજ્ઞમાંથી છે થયેલી;તેને પરણાવવાને માટે,મચ્છવેધ સભા રચેલી॥૩૯॥ તે ટાણે તમે વહેલો પધારો, મુને કરો પાવન; જાદવકુળ કુટુંબ લાવજો, ઓરે જુગજીવન ॥૪૦॥ એટલી બીના એમાં લખી, પછી અઠયાસી હજાર; સરવ રૂશીને વિનંતી પુરવક, લખ્યો નમસ્કાર ॥૪૧॥ મહારાજો મુજ ઘેર પધારવા; સરવે કરણા કરજો, ઘર ગામ મ્હારૂં પાવન થશે, દાસની દયા ધરજો ॥૪૨॥ એ બીનાના રૂશીને લખ્યા, મોકલી દિધા તત્ર; રાજાના સેવક સંચર્યા તે, સહુને પહોચાડયા પત્ર ॥૪૩॥ દેશ દેશાન્તર વારતા ચાલી, શોભા થવાની સારી, ઉદયોગ અરથે ગરીબ ગરબા વળી ગયા વ્હેપારી ॥૪૪॥ દસ દસ દિવસ પહેલા ગયા, લોકો અપરંમપાર, નગ્રની બ્હાર બજાર નીકળીયાં, વ્હેપારી કરે વ્હેપાર. ॥૪૫॥ ગામમાં ન મળે જરએ જગો, ભીડ ભરાણી ભારે; દ્રુપતરાયે બ્રાહ્મણ સારૂ મુકામ બાંધ્યો તે વારે ॥૪૬॥ વઇશાખ સુદી પડવાને દહાડે, ક્ષત્રી થયા તૈયાર; પોતપોતાનું સૈન્ય લઇ, નિકળીઆ ગામ બા-

હાર ॥૩૭॥ વાજતે ગાજતે ક્ષત્રીઓ ચાલ્યા, મારગે મારમ જાચે; ભાટ ચારણ બહુ જસ બોલે, રસ્તે અપછરા નાચે ॥૪૮॥ એ રીતે સહુ ક્ષત્રી ચાલ્યા પંચાળમાં પરવરીયા; નગ્રની બારણે દેરાતંબુ તાણી તાણી ઉતરીયા ॥૪૯॥ દ્વારકામાથી જાદવ ચાલ્યા. બળવંત છપન કોડ;હળધારી હળ લેઇને ચાલ્યા, ચક્રધારી રણછોડ ॥ ૫૦ ॥ તે પણ આવ્યા પંચાળ દેશે, દ્રુપતે આદર કરીયા, રાજા લોકના તંબુએથી, જુદે જગે ઉતરીયા ॥ ૫૧ ॥ એટલે રૂશીઓ આવવા માંડયા દ્રુપત ઉલટ ધારે; બ્રાહ્મણ માટે મઠ બાંધેલો, ત્યાં તેમને ઉતારે ॥૫૨॥ એકેક બ્રાહ્મણની શેવામાં, એકેક શેવક મુકયો, જે જોઇએ તે હાજર કરે, ચાતુર કાંઇ ન ચુકયો ॥૫૩॥ કૈં આવ્યાને કૈ આવેછે, કૈક કરી છે ત્યારી, દ્રુમ રૂશીને પત્ર પહોચ્યો તે વાંચ્યો ખુંખારી ॥ ૪૪ ॥ સાંભળ્યો સરવે વિદ્યાર્થીયે, સાંભળ્યો કુન્તા તન; એક એકને સાન કરીને ઉઠયા ધર્મ રાજન, ॥૫૫॥ વળણ ॥ ધરમ પહેલા ઉઠીયા, પછી ઉઠયાં માત, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે ઉઠયા ચારે ભ્રાત.

કડવું ૧૦૪ રાગ આશાવરીની છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ પાંચ ભાઇને છઠી માતા, ઝુંપડીમાં સંચરીઆ, પછી પાંચે પુત્રની પ્રત્યે, કુન્તાજી ઓચરીયાં. ॥૨॥ પંચાળ દેશમાં સ્વયંવર છે, ત્યાં આવશે બહુ પ્રાણી; રાજા રૂશી જાદવકેરી હશે ભીડ ભરાણી, મનુશ મેદનીનોછે મેળો; બેટા કરીશું કેમ; એટલે માતાની પ્રત્યે બોલ્યો, વાયુ નંદન ભેમ ॥ ૪ ॥ ચાલો માતા જોવા જઇએ, દ્રુમ રૂશી પણ જાય; જો હોય ભવીશ પાધરૂ તો, વરીએ એ કન્યાય. ॥૫॥ કુંતાજી કહે ઓરે રડયા કેવું તું બોલ્યો હાલ;મારે જાવાનું મન પડે પાછું,છે તારૂ બહુ સાલ ॥૬॥ માટે જાવું નથી ગમતું તોફાનકરે તું કાંક;ભીમ કહે હમણાનો માતા,બતાવો મ્હારો વાંક. ॥૭॥કુંતા કહે હમણાં વાક નથી, ઓરે મ્હારા તન; ત્યાં આંખ્યો તારી ફાટી જવાની દેખીને દુરીયોધન ॥૮॥ ભીમ કહે મેં મન વાળ્યું છે, થયો કબુદ્ધીથી કાહયો અરીસ્યાપણુ મુકી દીધું આજથી જાણજો ડાહયો॥૯॥તવ કુંતા કહે કરો તૈયારી, આગળ ઉભા રહીયે; દ્રુમ રૂશીવર નીકળે કે, પુંઠળ પુંઠળ જઇએ ॥ ૧૦ ॥ એમ કહ્યું તવ કાપડ કેરી ગાંસડીઓ સ-

વળી લીધી; સાદડીઓને તુમડાં, લીધાં તપ્રઆરી ત્યાં કીધી ॥૧૧॥એવે રૂશીજી તૈઆર થયા,સુખપાલમાં બીરાજ્યા;તે ઉચકી ચારવીદ્યાર્થીઓ જય જય શબ્દે ગાજ્યા. ॥૧૨॥ અડધા આગળ અડધા પાછળ, વીદ્યારથીયો ચાલે, પ્રશ્ણોત્તર એક એકને કરે, બારમ વીદ્વાન મહાલે ॥૧૩॥ ઝુંપડીએથી પાંડવ આવ્યા, રૂશીને પડયા પાય, દ્રૂમે કહ્યું કેડવાકાપડી તમે આવો છો કયાંય ॥૧૪॥ કુંતા કહે તમારી કેડે, આવીએ પંચાળ દેશ; ત્યાં સહુનાં દરશન પામીશું, જાદવ રૂશીનરેશ. ॥૧૫॥ કોને આશ રે હાંઈ રહેવું એ રૂષી મ્હારાજ; દ્રૂમ કહે તમે કાપડી જાતી, મુજને આવે લાજ ॥ ૧૬ ॥ ધર્મ કહે ઓરે મ્હારાજા મારગમાં સંગ કરિશું; ચાર ગાઉ છેટે રેહેશે, ત્યાંથી બીજે પંથ જઈશું ॥ ૧૭ ॥ મારગ નથી દીઠો માટે, આવવા દો તમ સાથ; દ્રૂમ કહે પછી છેટા પડજો, ધર્મે જોડયા તત્ર હાથ. ॥૧૮॥ આનંદ કરતાં સરવે ચાલ્યા, પંચાળ લગભગ થાય; ચાર ગાઉ ગામ બાકી રહ્યુ, પાંડવ લાગ્યા પાય. ॥ ૧૦ ॥ પાય પડીને છુટા પડીયા, અવર પંથ પળાય; નગ્ર તણા દરવાજે આવ્યા,ભીડ ઘણેરી ભરાય ॥૨૦॥ કુંતાજી કહે કેમ કરીશું, નથી જવાનો લાગ; હું તો કચરાઇને મરી જાવું, કયાં પગ મુકયાનો માગ ॥૨૧॥ ભીમ કહે હું આગળ થાવું, માહારા પુંઠે આવો; ધર્મ કહે કોને દુખ ન દેતો, ચાલો આગળ થાવો. ॥ ૨૨ ॥ તવ વ્રકોદર આગળ થયો, પુંઠળ માતને ભ્રાત; જરાએ જગો જવાની નથી,તેથી તે ગભરાયમાત.॥૨૩॥ એવામાં ભીમ વચ્ચે પડીયો, દેખીને લોક ત્રાસે; ભીમ ડોળા કાઢી દંતપીશે, ગભરાતું સહુ નાસે ॥૨૪॥ એક એકના ઉપર પડે; કંઇ લોક કચરાઇ જાય; દરવાજામાં માગ થયો, ગયા ગામની માંય. ॥૨૫॥ ગામ વીશે પણ છે ભીડ ભારે,કુંતા કહે કેમ કરિશું; ઉભા રહેવાની જગો નથી કયાં જઇને ઉતરશું ॥ ૨૬ ॥ શેદેવ કહે ચાલો માતા, કાંઇ કરીશું પેર; વ્હોળી જગા જાણીને ગયા, પ્રજાપતને ઘેર. ॥ ૨૭ ॥ ઓટલે એક કુંભાર બેઠો તો તેને કહ્યું કષ્ટ કાપો, મુખ મેળો કરવા અમે આવ્યા ઉતારો અમને આપો ॥૨૮॥ પ્રજાપતને દયા આવી, હરિજન લીધાં માપી; ન્હાની સરખી ઓરડી તે રહેવાને માટે આપી. ॥૨૯॥ તેમાં જઇ માત ભ્રાતબેઠાં ભીમે કર્યો પલીતો;જાણ્યું કે આ કુંભાર કાકો,છે ઠીક ખાતો પીતો॥૩૦॥ એમ જાણી વ્રકોદરે ઉતારી નાખ્યું મુખ; ધાંટા કહાડી કહ્યું ખાવા આપો, માતાજી લાગી ભુખ.॥૩૧॥ કુંતાજી કહે પેલા ભવનો, સાચો શતર તું આવ્યો; અમોને વિતાડવું હતું તો, હાંઇ શીદ તેડી લાવ્યો.॥૩૨॥

તે ઘાંટાસાંભળ્યા કુંભારે,ઉઠીનેગયો એમ; ઓરેગાંડાગાંરબમાને, વીતાડે છે કેમ. ॥૩૩॥ભીમ કહેકે ભુખજ લાગી, જીવડો મારો જાય;પેટમાં બીલાડાંબોલે,ખાવાનું મનથાય.॥૩૪॥કુંભારને તવ દયાઆવી,કહ્યુંતું ડાહ્યો થાને પેલી ખડકીમાં ખાણ ચણાની, એકમુઠી લેઇ ખાંને. ॥૩૧॥ ગર્ભવ માટે ચણા ભર્યા છે, એક હજાર મણ પુરા; એકજ મુઠી લેઇને ખા તું, તેમાં શું થાય અધુરા. ॥૩૬॥ ભીમે જાણ્યું ભાયગ ભળીયું,હમણાં લેવા નહિ જાવું, કાકો ખસે આઘો પાછો, તોતો ચણા હું ખાવું. ॥૩૭॥ એમ જાણીને વ્રકોદર બોલ્યો, કાકા હું ડાહ્યો થઇશ; હવે જીરને સબુરી વળી મોડેથી લેઇને ખેશ. ॥૩૮॥ કુંભાર કહે દુખ ન દેતો,ગાંડીયા ડાહ્યોથાજે; ખાણ ઉઘેડી ચણા લેઇને મને દેખાડી ખાજે. ॥૩૯॥ભીમસેન કહે વારૂ કાકા, પછી પ્રજાપત ગયો, એટલે ભીમને લાગ ફાવ્યો; ઝડપ ઉભો થયો. ॥૪૦॥ ખડકીમાં જઇ ખાણ ઉઘેડી; દીઠા ચણા અપાર; એક મુઠી ભરી ભુજ બહાર રાખ્યો,મહી મ્હોં ઘાલ્યું તે વાર ॥૪૧॥ દંતથી ચાવે ચણા ભાવે, ગરીબનું ધન ટાળ્યું; એક દાણો રહેવા ન દીધો, સાફ વાશીદુ વાર્યું ॥ ૪૨ ॥હતી તેવી ખાણ ઢાંકી, ત્યાથી ગયો ભીમ ઉઠી, પ્રજાપતને જઇ બતાવી; જુઓકાકા લીધી મુઠી ॥૪૩॥ પ્રજાપત કહેફાકી ખાજે; થાજે ડાહયો લગાર;વારૂ કહીને ભીમ ચાલ્યો, ઓરડીમાં આવ્યો સાર ॥૪૪॥ શેદેવ નિકુળને જઇ કહ્યું, લ્યો ચણા ઉલટ આણી, ચપટી ચપટી ફાકશો તો, પીવા ચાલશે પાણી. ॥૪૫॥ કુંતાજી કહે ફાકી ખા, દીકરા દઇવની વેઠ; ભીમ કહે હવે ભુખ નથી, ભરાયું મારૂં પેટ. ॥૪૬॥ તવ કુંતાને વ્હેમ પડીયો, નહી રહ્યું હોય મન ઝાલ્યું; ખાણુબધી કરિ હશે ખાલી, નક્કી તેં ઘર ઘાલ્યું ॥૪૭॥ ભિમ કહે આશું બોલોછો, સંદેહ મનનો ખુઓ,કાકાન દેખાડી મુઠી લીધી છે, જઇને પુછી જુઓ. ॥૪૮॥ તવ કુંતાને વિશ્વાસ પડયો પછી બોલ્યા માય, ઓરે પરમ અરજુન બેટા, પેટનો કરો ઉપાય. ॥૪૯॥ વલણ॥ પેટ પોશાણનું કંઇ કરો ઓરે મ્હારા તન; કાપડ વેચી નાંખીને ખાવો અન.

કડવું ૧૦૪ રાગ સોહાગનો દોહરો.

વૈશયપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારો તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ ધરમ અરજુને કાપડ લીધું, વેચવા માટે જાય; કાપડનો કોઇ ભાવ ન પુછે ફરે છે બજારમાંય ॥ ૨ ॥

હરી ફરીને ખાવાનું ખપે,અને મોંઘુ વેચાય; શાક ભાજી તો શાંનાં મળે ઘાસ પાણી તોળાય ॥૩॥ એવિ હળાહળછે મોંઘવારી, ઘરમે વીચારકીધો; નાંખી દેવાને ભાવે સઘળો, માલજ આપી દિધો ॥૪॥ તે નાણાંનાદાણા લીધા, ઓરડીએ ગયા એહ; કુન્તાજીએ રસોઇ કીધી ભોજન કીધુ તેહ. ॥૫॥ એક દીવસનું પોશણ થયું રાત્રી પડી તે વાર; કુન્તાજી કહે કેમ કરીશું કાલે અન ઊધાર. ॥૬॥ શેદેવ કહે આજ પરોઢે અમને ઉઠાડજો માત; નદી ઉપર ન્હાવું, આપણ પાંચે ભ્રાત ॥ ૭ ॥ નાહી ધોઇ નિત્ય નિત્ય કર્મ કરીને,જાવું સામીતીર;હાથજોડી ત્યાં ઉભા રહેવું; ઓરે મ્હારા વીર. ॥ ૮ ॥ રાજા રૂશી રઇયતજાદવ, નહાવા આવશે ત્યાંય; આપણે સહુના દરસણ કરવાં બીજો નહિ ઉપાય. ॥૯॥ ઇશ્વર વણ માગે અન દેશે, વગર બોલે નેટ; ભીમ કહે હાથ જોડજો તમે, હું તો કુટીશ પેટ.॥ ૧૦ ॥ બોલ્યા વિના કોઇ શું સમજે,માટે પેટ પછાડું; શેદેવ કહે એમ કરજો, બીજુ ન બોલવું આડુ. ॥ ૧૧ ॥ એમ કરીને સયન કીધું, થયો પ્રાતસકાળ; તવ કુન્તાએ જગાડયા, પોતાના પાંચે બાળ. ॥૧૨॥ તવ પાંચે ભાઇઓ ઉઠીને, ગયા ગંગા સ્થાન; નાહિ ધોઇ નીત્ય કર્મ કીધું, ધર્યું હરીનું ધ્યાન. ॥ ૧૩ ॥ પછી સામીતીરે ગયા, પેટ તણા મનસુબા;સુર્યના સામુ મુખ કરીને,હાથ જોડીને ઉભા ॥૧૪॥ એવામાં તો વ્હાણુ વાહ્યું, ન્હાવા આવ્યું લોક; રહીયત રાજા રૂશી જાદવ, ભીડ ભરાઇ અથોક. ॥૧૫॥ ચારે વર્ણનો ચાર જથે, કરે ગંગા સ્નાન; જાદવ જોદ્ધા જળમાં ઝીલે,મદે ભર્યા મસ્તાન.॥૧૬॥ બ્રાહ્મણો નાહીને સંધ્યા કરે છે, રવીને અર્ગજ આપે; રાજા લોકો શરીર ચોળાવે રૂપ વીશય પ્રેમ વ્યાપે. ॥૧૭॥ જે જેને જેવું ફાવે તેવુ, કરે છે જળમાં સ્નાન;જાદવમાં બળદેવ નાહ્યા,નાહ્યા શ્રી ભગવાન.॥૧૮॥તેસાંમે સામી તીરે ઉભા છે, જોઇ દયા મન ઉઠે; ચાર ભાઇએ હાથ જોડેલાવ્રકોદર પેટ કુટે. ॥૧૯॥ તે સમે નાહિને બ્હાર નીકળીયા, પોતે જુગજીવન; પીતાબર પેહેરતા ભક્ત દીઠા, આવ્યાં આંસુ લોચન ॥ ૨૦ ॥ અરે રે મારા દાસ છે દુખી, અન જળના ઉધારા; એક કણુકો ખાવા નથી, પેટ કુટે બીચારા॥૨૧॥ તાપ તાઢને વરસાદ વેઠી,વનમાં ધર્યું મુજ ધ્યાન; તો પણ સંભાળ હું નથી લેતો, છો નુગરો ભગવાન.॥૨૨॥એમધારીને સંકલ્પ કીધો, હવે કરૂ ઘણી સહાય; મચ્છવેધ એમનિ પાસે કરાવું વરાવું આ કન્યાય.॥૨૩॥સૌ આવેલાને પાછાકાઢું નીશ્ચે કર્યું દીનાનાથ એકલા શેદેવને ચેતવવા. ઉંચો કીધો હાથ ॥૨૪॥ એટલેશેદેવે ભીમને ક-

છું, હવે ન કરો કેહેર; પેટ ન કુટો મુકામે ચાલો આવશેશીધાં ઘેરા॥૨૫॥
ભીમ કહે કોઇએ નથી કહ્યું, સાચું લાગે કેમ; શેદેવ કહે મ્હારા માથે,
ચાલો એમને એમા॥૨૬॥તવ પાંચે ભાઈ ત્યાંથી ચાલ્યા.ઓરડીએ ગયા
ભ્રાત, કોહો કેમ થયું કુંવર મ્હારા, પુછવા લાગ્યાં માત ॥૨૭॥શેદેવકહે
આવશે શીધાં, ભીમ વધો વચન; એ મા કોઇએ કહ્યું નથી કે, મો-
કલાવીશું અન ॥૨૮॥કુંતાજી કહે ધીરજ રાખો, શેદેવનું વેણસાચું;ભીમ
કહે જુઠું પડશેનો,ભાગીશ એનું ડાચુ॥૨૯॥એમ કહિને સર્વે બેઠા સાંભ
ળને તું રાય;રાજારૂશીજાદવ સર્વે; સ્નાન કરી સ્થળ જાય ॥૩૦॥ પછી
પ્રભુ તંબુથી ચાલ્યા, ગયા દ્રુપતને ઘેર, પંચાળ રાજા પાયે પડાયો,
મુજપર કીધી મ્હેર ॥૩૧॥ કેમ પધાર્યા કેમ પધાર્યા,વણતેડયાશ્રીકૃષ્ણ;
પ્રભુ કહે આજ ઉલટ આવી, તુને પુછુછુ પ્રષ્ણ॥૩૨॥કોઇતારાગામમાં
આવ્યું હોયે, જોવા સ્વયંવર કામ, ઉત્તમજાતી દુરદશાના, નહોય પાસે
દામ ॥૩૩॥ ભીક્ષા માગવા નહી અધીકાર, મજુરી નવ્યકરે,તેવા પ્રાણી
આવ્યા હોયે, તે શું ભુખે મરે ॥૩૪॥દ્રુપત કરે નારેમ્હારાજા;તેવાનું કષ્ટ
કપાણું, બતાવો તેને નીત્યાન શીધાં, જોઇએ તેમ અપાણું ॥૩૫॥ સામ-
ળીયો કહે કરો સેવકને, મોકલો મારી સાથ; દ્રુપતે છડીદારને કહ્યું,જા
જ્યાં તેડે દીનાનાથ ॥૩૬॥ જેને બતાવે તેને લઇને, મોદીખાનેતેડી જા-
જે; મોદાને જઇ કહુ તે કેહેજે, રિતમાં પ્રવીણ થાજે ॥૩૭॥ જેટલું
જોઇએ તેટલું ને, જેવું જોઇએ તેવું; જેટલા દન રહે તેટલા દન.મોદી
ને કહીને દેવું ॥૩૮॥ એમ કહીને વીદાય કીધા, પ્રભુ તેડીને ગયા; કું-
ભારના ઘર પાસે આવા, થોડે છેટે રહયા ॥૩૯॥ કૃષ્ણે કહ્યું ઓરડીપે-
લી; ત્યાંથી બોલાવી લેજે; જેવી રીતે રાજાએ કહ્યું, તેમ અપાવિદેજે,
॥૪૦॥ એમ કહી પ્રભુ પાછા વળીયા, તવ ગયો છડીદાર; એટલે આ-
વતો ભીમે દીઠો, દીધો અતી આદિકાર ॥૪૧॥ છડીદાર કહે તમે ચાલો
મોદીખાને લઇ જાણું;જેટલું જોઇએ તેટલું શીધુ,તમોને કેવરાણું॥૪૨॥
એટલે ઉઠયા ધરમરાજા, જોકે અરજુન જાય; તેમની સાથે સુત વાયુનો
તરત ઉભો થાય ॥૪૩॥ ધરમ કહે નહી કામ ત્હારૂં, વાંધા ઘણેરા પાડે;
વીવેક વીના મીઠા ઝાડનું મુળ તુંતો કહાડે ॥૪૪॥ ભીમ કહે તમે ત-
મારે ચાલો, કહી ગયા સહુ સંગ; મોદીખાને આવી ઉભા, ભોજનનો
ઉમંગ ॥૪૫॥ છડીદારે કહ્યું મોદીને, વચન રાયનું થાપો; આ લોક
જ્યાં લગી, રહે ત્યાં લગી, શીધાં એમને આપો ॥૪૬॥ જેટલાં જો-
ઇએ તેટલાંને, જેવાં જોઇએ તેવા; હવેથી કહેવા નહી આવું,

નિત્ય તમારે દેવા ॥૪૭॥ મોદીએ પુછયું કેટલું જોઇએ, જમનારા કેટલા જણ, ભીમે કહ્યું સાંભળો॥ મોદી લાવો લોટ સોમણ ॥૪૮॥ સોમણ ઘીને સોમણ સાકર, પચીશમણ મસાલો, પચાસમણ દો દાળને ચોખા, પચીશ મણ શાક આલો ॥૪૯॥ સાંભળીને છડીદાર બોલ્યો, છો કોઇ કપટીને પેચી, એટલું સાધુ લઇને શું, તમારે ખાવું છે વેચી ॥ ૫૦ ॥ ભીમ કહે ચાલો જોવાને; જમીએ ત્યાં પેટ ભરજો, વધે તો ફરી નવ દેશો, ઘટે તો પુરૂકરજો ॥૫૧॥ સેવક કહે ઉપર બેશી, કરાવું રસોઇ; તવ મોદીએ સીધાં દીધાં, સાચુ ન માને કોઇ ॥ ૫૨ ॥ વલણ ॥ સાચું કોઇ નથી માનતું, પણ આપ્યો સામાન, વ્યાસ. વલ્લભ એમ આચરે લીધું સતી સંતાન.

કડવું ૧૦૫ રાગ સાખિની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આધપરવ મહીમાય. ॥૧॥ સરવ સામાન લીધો ભીમે, ગયો કુંભારને ઘેર; સાથે છડીદાર આવ્યાઓ એ, જોવાને બધી પેર ॥૨॥ પ્રજાપતની ખડકી વીશે, ચુલા ચારિ કરાવ્યાં, જે જે વાસણ જોઇએ તે, ભંડારમાંથી અપાવ્યાં ॥૩॥ પછી ભીમે સ્નાન કીધું કરવા માંડી રસોઇ ધરૂપતનો છડીદાર બેઠો, રહયો છે જોઈ ॥ ૪ ॥ વ્રકોદરે દાળ ભાત કીધા, લાડુ કર્યો તૈયાર; શાક વઘારીને કાઢી નાખ્યું,ક્ષણુ ન લાગીવાર ॥૫॥ પછી પોતાના ચાર ભાઇને, પાંચમી પોતાની માત;તે પાંચેને જમવા બેસાડયાં પછી પેટની વાત ॥૬॥ તે પાંચે જણ જમી ઉઠયાં, ચારશેરનો મોદીક, છડીદાર કહે આ કોણ ખાશે; હવે તો છે ઠીક ॥૭॥ ઠઆરાને ઠેઠ પહોચાડો, એવો વીચાર પેઠો, ભીમે કહ્યું રાયના દુત જોજો કહીને જમવા બેઠો ॥૮॥ ઢીલે ફાઘો તંગીયોને, સીવ સીવ મુખે ભાંખે, એક એક ભુજમાં વીસ વીસ લાડુ લેઇને, મુખમાં નાંખે॥૯॥એમ સોમણનો લાડુ ખાધો, જમી ગયો દાળભાત શાક સામગ્રી સઘળું જમ્યો, તે પછી ધોયા હાથ ॥૧૦॥ છડીદાર જોઇને વિસ્મે પામ્યો; ભીમે કહ્યું જોવા આવો; વધ્યું હોય તો શીક્ષા કરો, નહીતો પચીસમણલાવો ॥૧૧॥ છડીદારે નમસ્કાર કીધો, આ કોની ચાલે હામ; નિત્ય રાજા આમ ખવરાવે તો, વેચે ઘરને ગામ ॥૧૨॥ ઓ બળવંતા તમે તમારે, મોદીખાને નીત્ય જજો; આજ લીધું તે પ્રમાણે લેને, રહો ત્યાં સુધી ખા-

ભો॥૧૩॥ એવું કહી છડીદાર ગયો, સાંભળ તું રાજન;ચતુરથી થઇ પણ નથી આવ્યો રાજા દુરીયોધન.॥૧૪॥સર્વ આવ્યા છે પણ એ પાપી,ઘેરથી નવ નીસરે;ધરૂપતીને વરવા માટે,વાવા સામગ્રી કરે. ॥૧૬॥ ભાણુમતીને કહ્યું જઇને, જો પરણવા જાવું; તું તો છેક ભુતડી જેવી, વીજળી જેવિ લાવું ॥૧૬॥ સોકતણું તને સાલ કરૂં, જેજે અભીમાન ટાળ્યો; રાણિએ એવું સાંભળીને, શુકનનો છેડો વાળ્યો. ॥૧૭॥ અછકલે ઘર વીવા માંડયો, વાજીંત્રો વગડાવે; વડીઓ પાપડ કરાવે ને, ઘેરગીતાં ગવરાવે ॥૧૮॥ એમ એતો વીવાની ત્યારીમાં, થઇ ચતુરથીની સાંજ; પંચાળ રાજા વાટ જુએ, આવ્યા ન મ્હોટા રાજ. ॥૧૯॥ આવતી કાલે મહુરત માહારે કોને પુછુ સલાય; મહુરત કાલનું બંધ રાખુ, તો સહુ ગુસ્સે થાય. ॥૨૦॥ જો કાલે મહુરત સાચવુંને, આવે દુરીયોધન; રાજ પાટ મહારૂં છીનવી લે, છીનવી લે જોવન. ॥૨૧॥ એમ વિચારી એણે તેડાવ્યા, બળવંત રાજા ચાર; જરાસંધને શલ્લ શીશુપાલ, ચોથા દેવ મોરાર. ॥૨૨॥ સેવક પાસે તેડાવિને આપ્યા છે આસન; તે ચારેની પ્રત્યે બોલ્યો દ્રૂપતરાય વચન. ॥૨૩॥ સુણો મ્હારાજા, સુણો મ્હારાજા, મારે આવી એક આંટી; છત્રપતી હજી સુધી ન આવ્યા, એજ ઘણેરી ઘાંટી ॥૨૪॥ કાલનું મહુરત નીશ્ચે કરીને, પત્ર લખેલા તમને; આ મહુરત હું ફેરવું તો, ફાવતું આવે અમને. ॥ ૨૫ ॥ માટે ફેરવવાની રજા, આપો તો ઠીક થાય;એટલે તરત બોલી ઉઠયા, પોતે જાદવ રાય. ॥૨૬॥ શું તારો દુરીયોધન ખરો, બીજા બધા શું ખોટા; અમારે મન તરણા તોલે, તારે મન એ મોહોટા ॥૨૭॥ કન્યા તારે પરણાવવી કોને, તે તારો કહે વિચાર; ધરૂપત કહે મછવેધ કરે તેતો વરે નિરધાર. ॥ ૨૮ ॥ પ્રભુ કહે શું વાટ જુએ છે જે જન મચ્છવેધ કરશે,નથી કન્યા દુરિયોધનની,જેકરશે તે વરશે ॥૨૯॥ માટે કાલની આજ્ઞા આપો, નહી તો રીસાઇ જશે; દુર્યોધન આવ્યો નહિ એને;ઘેર મુઉ કોઇ હશે ॥૩૦॥ધરૂપત કહે આમશું બોલો, ઓરે દીનદયાળ; સલ્લકહે આજ્ઞા નહિ દેતો જાશું સૌ ભોપાળ ॥૩॥ ધરૂપત કહે આજ્ઞા આપુ, પણ નથી રહેતી હામ, માહારાપર દુરિયોધન કોપે, લુંટી લે ઘર ગામ. ॥ ૩૨ ॥ પ્રભુ કહે એતો સાચું, તેનો મોહોટો વિચાર; કહો શલ્લ સો જવાબ દેવો, જાય એનું ઘરબાર. ॥૩૩॥ એટલે શીશુપાળ જરાસંધ બોલ્યો મુખે એમ; આનો બચાવ કરવા કબુલ,કૃષ્ણ કહે જેમ તેમ ॥૩૪॥કૃષ્ણ કહે તમોવચન આપો, ત્રણે વેણુજ દીધાં; એટલે અંતરયામીએ ત્યાં દ્રૂપતને કહેણ કીધાં. ॥૩૫॥

ધ્રૂપત રાજા આજ્ઞા આપો, ડરશો નહી લગાર; અમે સરવે સામા થાશું, શું કરે અંધ કુંવાર. ॥૩૬॥ તારી પક્ષમાં સરવે રહેશે ક્ષત્રી કેરા બાળ; રંગમાં ભંગ નથી પડવાનો, નહી થાય વાંકો વાળ. ॥૩૮॥ એટલે ધ્રૂપતરાજા બોલ્યો, વ્હેલા પધારજો કાલ. ॥ ૩૮ ॥ ચારે જણાને વીદાય કીધા, બોલાવ્યા શેવક ચાર; જાવો જઇને ડુંડી વગાડી, કરજો મુખ પોકાર. ॥૩૯॥ એક જણો જાઓ રાજ્ય જથામાં કહેજો કે કાલે પધારો; આસન બેસજો નામ વાંચી;રાજાનું કારજ સધારો.॥૪૦॥ એક જણો જાવો જાદવમાં, કહેજો કે કાલે આવો; દક્ષીણ દીશાએ જગો તમારી, બેશીને સભા શોભાવો.॥૪૧॥ એક જણો જાવો બ્રાહ્મણમા,કહેજો એમવચન; આસન ઉત્તર દીશા તમારાં કરજો કાલ પાવન.॥૪૨॥ એક જણ કહો રહિયતને જઇ, જોવા આવજો સર્વ; બેસવું સીંહાસનોની પુંઠે કોઇએ કરવો ગર્વ ॥૪૩॥ ટંટો તોફાન કોઇ ન કરવું,કોઇ ન કરવું બંડ; જે જન ફીતુર કરશે તેને, ધ્રૂપત દેશે દંડ. ॥૪૪॥ એ રીતે ચાર જણ કહેજો કહી કર્યા વીદાય; એટલે ડુંડી વગાડતા ચાલ્યા, ચારે સ્થળે ચાર જાય, ॥૪૫॥ ધ્રૂપતના કહેવા પ્રમાણે, કહ્યા સમાચાર; સઘળે જાહેર કરીને ગયા, હરખ્યા મન અપાર. ॥ ૪૬ ॥ ક્ષત્રી લોકને ઉમંગ અતી ચાલો ભાયગ ભળશે, વહેલા જઇએ સભામાં તો આસન સારૂ મળશે. ॥૪૭॥ ડુંડી સાંભળી ન્હાતા ધોતા, કૈં સજતા શણગાર; કંઇ રાજા જોશીને તેડે,પ્રષ્ણ પુછે વારેવાર. ॥ ૪૮ ॥ કૈં જન જનમોતરી દેખાડે, કન્યા મળે કે ન મળે; કૈં દેખાડાવે હસ્તરેખા, કહો કયારે ભાગ્ય ભળે. ॥૪૯॥ કૈં રાજા તો સ્નાન કરે છે, સાબુ લેઇને ન્હાતા; અત્તર ફુલેલ અંગે ચોળે, શરીરે ઉજવળ થાતા. ॥ ૫૦ ॥ દરપણ મોઢા આગળ રાખે સજે રૂડા શણગાર; દીપે નહીં તે ઉતારિ નાંખે, બીજા પેહેરે બીજીવાર. ॥ ૫૧ ॥ વારે વારે વસ્ત્રો બદલે, મુગટ બદલી જુએ; નથી શોભતા કે શોભે છે, તકતે જોઇ એમ ખુએ. ॥ ૫૨ ॥ વૃદ્ધ રાજાને વરવાની વૃતી, ડાચાં જેનાં મળીયાં; છોલાવી છોલાવી ક્ષૌર કરાવે, ઢંપાવે ધોળા પળીયાં.॥૫૩॥ કલપ ચઢાવિ કરે કેશ કાળા, હોઠ લુછી કરે લાલ; પાન સોપારીના ડુચા મારી, રાખે છે ઉંચા ગાલ. ॥ ૫૪ ॥ દંત પડેલા તે દંત બંધાવે, એમ ઉજાગરા કરીયા; સ્મરણ સૌને ધ્રૂપતિનું પડયા નીંદ્રાએ ભરીઆ ॥૫૫॥ વળણ॥ નીંદ્રામાં સરવે પડયા, થતે મોહોટે પ્રભાત; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, જાગ્યા આખી રાત.

કડવું ૧૦૬ રાગ બેહાગની ચોપાઇ.

બોલ્યારે વૈશમપાયે વચન,સાંભળજનમેજે રાજન; રૂજની વિતીને વ્હાણું રે વ્હાય, નીદ્રાથી આંખ ઉંચી નવ થાય ॥ ૧ ॥ ઉઠાડવાને જાય છડીદાર,મ્હારાજા કહીને કરે પોકાર; ઉઠો કન્યા લેઇ જાશે કોય, કન્યાને નામે જાગ્રત હોય ॥૨॥ રાતાં નેત્રે તતબર થાય,વખત થઇ મઇ કરતાજાય ॥૩॥ કંઇ બેઠા રથને કંઇ સુખપાલ,કંઇક ચાલે ચરણે ગજચાલ;કંઈ ગજગોડે કંઇ ચાલે ચર્ણ,કન્યામાં સઉનું અંતસ્કરણ॥૪॥ મારગ ભીડ ભરાઈ અપાર, ઉડેછે રેણુ થાય અંધકાર; કરાવેછે છંટકાવ અત્તરતણા,રંક રાજા તે ગભરાય ઘણાં ॥૫॥ સાચવી સાચવી મારગ પળે, ધક્કા ધક્કીમાં મુગટ ઢળે; ખંખેરી લેઇનેમુકેશીશ,શેવકોઉપરજણવેછે રીસ॥૬॥ દોડતા રથ માંહોમાંહ્ય ભરાય,તવઅશ્વભડકેને તમાસો થાય;હાથી કુદે જે વળી જાય ઘાણ થાય મારગમાં બહુ બુંમાણ॥૭॥જેમતેમ કરી જાય છે સર્વ કઇ કુળવંતાને કુળનો ગર્વ; કંઇનેધનનો કંઇને રૂપતણો,કંઇને બળનો ગરવછે ઘણો ॥૮॥ફાલ્યાફુલ્યા ચાલ્યારાજન;સહુસહુનામનમાં મસ્તાન; દરવાજે ઉભા બે છડીદાર,તેતો સરવને કરે જુહાર॥૯॥ ઠાવકા થઇજાય સભામાં રાજન, નામ વાંચીને બેસે આસન; ટંટા તોફાન કોઈ નવ કરે પોતપોતાની મગરૂરીમાં ફરે. ॥ ૧૦ ॥ આવી રહ્યા ક્ષત્રીના તન નથી આવ્યો એક દુરીયોધન ખાલી પડયું છે એનુ આસન, બાકી રહ્યા નહી કો રાજન ॥૧૧॥ એક એકને પુછેછેરે ભુપ; કેવું ઇશ્વરે મને આપ્યું છે રૂપ; તે રૂપ જોઇ વરશે કન્યાય,કંઇક કહે એ વાત મીથ્યાય ॥૧૨॥ કંઇક કહે હું કુળવંત રાય, તેથી મુજનેવરેકન્યા;કઇકકહે હું ધનવાન ઘણો,દ્રૂપતીને મોહ લાગે ધન તણો॥૧૩॥જેમફાવેતેમ ગરવધનધરે દરપણ લપ મુખ જોયા કરે: સરવે ધરે દ્રૂપતીનું ધ્યાન, ધરડા જાણે બેઠા જવાન ॥૧૪॥ એવે આવ્યા છપ્પનક્રોડ ॥૧૫॥ પછી પધાર્યા સહુ રૂશી રાય, બ્રહ્મવેત્તા તેજસ્વી દેખાયે ઉભા થયા સહુ જન, પુરણ પ્રેમે કરે દરશન ॥ ૧૭ ॥ બેઠા ઉત્તરમાં થઈ ઓપ, દીસે તેજ ઝાકમ ઝેમ; સુકીતનો શરિરે ચળકાટ, ચંદ્ર સરીખાંચળકે લેલાટ ॥૧૮॥ આવી રહ્યા સહુ રૂશીને રાય, જાદવ જુગદીશ સૌ સભા માંય પછી આવીયું.

રહીયત લોક, ભરાયે મેહની સભામાં અથોક ॥૧૯॥ એવામાં પાન્ડવો થ-
યા તૈયાર, માતાજી આજ્ઞા આપો આવાર; જઇએ સભામાં જોવાને માટે,
કહે કુંતા તમે જાવો ચાર ભ્રાત. ॥ ૨૦ ॥ રહેવા દો ભીમને લેઇ નવ
જશો, ભીમ કહે મ્હારો વાંક તે કહો; કુંતા કહે તું સભામાં જાય, કૌર-
વને દેખી કોપે ભરાય. ॥૨૧॥ ભીમે કહ્યું રહેશે સરવ ભાઇ સાથ, તે ક-
રતાં ધર્મ ઝાલશે હાથ; બોલ્યા ધરમ આવવા દો માત; સાચવી લેઇ
જશું ચારે ભ્રાત ॥૨૨॥ તવ કુંતાએ કરી આજ્ઞાય, બેસજો વિપ્ર પુંઠે
સભામાંય; વારૂં કહીને ઉઠયા પાંચ ભ્રાત. ॥૨૨॥ વ્રકોદરના ઝાલ્યાબેહાથ
॥૨૩॥ ભીમ કહે સાહ્યબીનો નહી પાર, અબે શેવક ભુજ ઉચકનાર;
સાંભળી બોલ્યાં કુન્તા વચન, નહી જંપે એ મુરખ જન. ॥ ૨૪ ॥ મુ-
કો ઘેરને જાવો તમો, ભીમે કહ્યું નવ બોલું અમો; પછી શુકન
લેઇ થયા વિદાય, ગયા બ્રહ્મ સભાની માંય. ॥ ૨૫ ॥ દ્રુમ રૂષી બેઠાતા
તહી, જઈ બેઠા લોકની મહિ; દીઠા કાપડી દ્રુમે તે વાર, જુઓ વિ-
ધારથી નીકળ્યો આ સાર. ॥ ૨૬ ॥ અરેરે નીચ જાતને શું કરૂં, ભરી
સભામાં હું લાજી મરૂં; પુઠે આવી બેઠા કીધાં ચરીત્ર, સૌ લોક જાણશે
માહરા તીત્ર. ॥ ૨૭ ॥ એટલે મારી આબરૂં જશે. આખા જગતમાં ફ-
જેતી થશે, બોલ્યા વિધારથી બોલો શું કામ, ઉઘાડું હાથેથી પાડો છો
તમામ. ॥૨૮॥ જેવા સૌ બેઠા જેવા તે હોય, બુમો પાડેથી જાણે સઉ
કોય; એવું સમજાવ્યું રૂષીને સહિ, પાન્ડવ બેસી રહ્યા તહીં,
॥૨૯॥ સહુને બેસવા સુગમ પડે, જગોને સારૂ કોઇ નવ વઢે, સરવેથી
સરખું દ્રષ્ટે દેખાય, આવ્યા નથી દુરીયોધન રાય. ॥ ૩૦ ॥ જળ કુંડા-
ળે સેવક વાશ, કાષ્ટનાં આસન ઢાળ્યા છે ત્રીસ; ચઢતાં જે પડે તેમને
કાજ, સકળ સોધ કરી મહારાજ. ॥૩૧॥ કુન્ડે આવિ ઉભો પંચાળ ભુ-
પ, જોડે દ્રૌણીક ગોર અનુપ;તે ગોરે કરી છે આજ્ઞાય, તેડાવો કન્યાને સ-
ભાની માંય. ॥૩૨॥એટલે શેવક સંચર્યા સાર,દાસી સાથે કહ્યા સમાચાર;
એટલે દ્રૂપતી થઇ તઇઆર, સાથે દાસી એક હજાર. ॥ ૩૩ ॥ ઢોળે
ચંમર વાગે વાજીંત્ર, સજડ બે જણી પોતાનિ મીત્ર, આવિ સભામાં હો
કારો હોય,ક્ષત્રીયો ઊંચા થઇને જોય. ॥૩૪॥ વળણ.ઉંચા થઇ થઇનીર
ખે, પોતાને આસન, વલ્લભ વદે કન્યા તણું, શું કરીયે વર્ણન.

કડવું ૧૦૭ રાગ ધુમાસની ચાલ.

દ્રૂપતી આવીયાંરે; ॥ટેક॥ બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળી જ-

નમેજે રાજન, કરીયે કન્યાનું શું વરણુન કે, દ્રૂપતી ॥ ૧ ॥ એને જોતામાં ઉપજે વ્હાલ, એની પગ પાની લાલ ગુલાલ; ચાલે ધિમી ધિમી હંસ ચાલ, કે ॥દ્રૂપતી ॥૨॥ માને અવર પ્રાણિ જગદંબા, જેનારૂપથી હારે રંભા, એના ચરણ કદળી સ્થંભા કે,દ્રૂપતી ॥૩॥ એથી ચંદ્રકળા જાય ઘટી, થાય યોગીને મન ચટપટી, એની સીંહ સરખી કટી, કે ॥ દ્રૂપતી ॥૪॥ જેનું પેટ પલાસનું પાન, એની ચામડી કાચ સમાન; દેખી દુનિયા બને ગુલતાન, કે, દ્રૂપતી ॥૫॥ એની કમળ સરિખી હાથળીયો, શોભે ચંપા જેવિ આંગળિઓ; એના દાંત દાડમની કળિયો કે ॥ દ્રૂપતી ॥૬॥ અંગ રંગ ગુલાબી બાગ, કિરચંચુ નાશિકા સોહાગ શિશ કેશ કાળુડા નાગ, કે, ॥ દ્રૂપતી ॥૭॥ વાળ્યો અંબોડો છુટિ બે વેણિ, કાયા કોમળમાં નહિ કેહેણિ, એતો માનુની મરગાનેણિ કે; ॥ ॥ દ્રૂપતી ॥૮॥ દીશે લીલી નસો ઝીણી ખાલ;એના હોઠ બે લાલમલાલ, છુંદયું છુંદણું ગોરે ગાલ, દ્રૂપતી ॥ ૯ ॥ હબચી પર હીરો ચળકે, બેઉ કાનમાં ઝીલમ લળકે, રૂપ આણંદિ મોઢું મળકે, કે. ॥દ્રૂપતી ॥૧૦॥ ઘણાં જોવાને આગળ અડીયા, દેખી સ્વરૂપને મોહ ચ્હડીયા; લટ્ટુ થૈ થૈ સીંહાસન પડાયા કે દ્રૂપતી ॥૧॥ ગઇ સભામાંથી પંચાળી, ચઢી પશ્ચીમ મહેલ અટાળી, બેઠી જરૂખે દ્રૂપતી બાળીકે; દ્રૂપતી ॥૧૨॥ વળણ॥ ઝરૂખે બેઠી બાળકી, મ્હા તજેસ્વી રૂપ; કહે વલ્લભ એ રૂપથી, ઝાંખા પડીયા ભુપ.

કડવું ૧૦૮ રાગ સાખિનિ ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને શંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ સભા સરવે પડીછે જાંખીવિચારે ક્ષત્રી લોક, આ કન્યા આપણ હાથ આવે, તેતો આશા ફોક ॥ ૨ ॥ જે જેને મન અહંકાર હતા, તે સહુના ઉતરીયા; પછી સહુનેસમજુત દેવા, દ્રૂપતરાય ઓચરીયા ॥ ૩ ॥ સુણો સહુ સભા સમજુતી, હકીકત કહી રહું જ્યારે તે પછી આજ્ઞા હું આપું, તો ઉઠજો તે વારે ॥ ૪ ॥ એમ કહીને એવું બોલ્યો વરવાની જેને ઇચ્છાય; તેણે પહેલા ઉભા થઇને, આવવું કુંડાળે હાંય ॥૫॥ વસ્ત્ર આભુષણ ઉતારી દેવાં થાવું સભામાં સ્વચ્છ; જંગાથી કટી સુધી, ભીડાવી લેવો કચ્છ ॥ ૬ ॥ ત્રણ ચઢાવ્યું ધનુશ લેવું, ભાથામાં એક બાણ; તેથી વિશેષ આયુધ રાખે તેને પ્રભુની આણ ॥ ૭ ॥ તે પણ ખાંધે ભેરવી લેવાં, તે પછી તતખર થાવું;

સ્થંભ જવા પાટીયું મુકયું છે, તે પાટિયાપર જાવું ॥ ૮ ॥ જનારને સમજુતી આપુંછું, જે સ્થભે કર દેશે; એટલે મ્હારા શેવક લોકો પાટિયું તાણી લેશે ॥ ૯ ॥ માટે ચાતુર ચેતતા રેહેજો; સ્થંભે ચઢવું સપાટે, વચમાં કાંઇ સ્વાસ ન લેવું, જાવું જોર ઝપાટે. ॥૧૦॥ છ ગાઉએછે આડો ખીલો, ત્યાં જરા વિશ્રામ કરવું પછી કનકનાં ત્રાજવાં છે, તે ત્રાજવે ઉતરવું ॥ ૧૧ ॥ બે ત્રાજવે બે ચરણ દેઇ; ધનુષ લેવું સાર, ત્યાં પડપંચા ચડાવીને, કરવો ધનુષ ટંકાર ॥ ૧૨ ॥ તે પછી બાણ બાથામાંથી, લેવું ધરીને ટેક; જળમાં જોઇ તાકવી મચ્છા, બાણજ ફેંકવું એક ॥ ૧૩ ॥ જોવું નીચું મારવું ઉંચું, સાંભળજો રાજન છ ગાઉ છેટે માછલીનું, જે વીંધવું લોચન ॥ ૧૪ ॥ તેનું તે બાણ પુંછ વિંધે, એવું દૈવત દાખે; પછી મછને ઉપાડીને, એ બાણ જળમાં નાંખે ॥૧૫॥ એકજ બાણે ત્રણ કામ કરવાં, એટલું પ્રાક્રમ કરે; તે પુરૂષ પુજ્ય માહારાને, મ્હારિ પુત્રિને વરે ॥૧૬॥ તેમાંથી કોઇ ચઢતાં પડે; કો પડે અધુરે કામે; તે પ્રાણી ઉઘાડે માથે બેસે, સભામાં આ ઠામે ॥૧૭॥ તે વાતમાં જે મુમત ઝાલે, તેને બ્રહ્મહત્યાય; આ કામમાં છે આંટીયો તે, સમજજો સઉ રાય ॥ ૧૮ ॥ સ્થંભે ચઢવું છાતી વરાણે. એ પણ મ્હોટી ઘાટી; ખીલેથી ત્રાજવે ઉતરવું, તે છે અવળી આંટી ॥૧૯॥ બે માથેરાં ત્રાજવાં નીચાં, શી રીતે ઉતરાય; ઉતરે એક હાથે ડાંડિ ઝાલી, તો ત્રાજવાં ભમી જાય ॥ ૨૦ ॥ એક તરફને ત્રાજવે કરે, ઉતરવા ઇચ્છાય; તો એક તરફ તોલ આવેથી, બીજું ઉંચું જાય, ॥૨૧॥ તે તેમાં ચરણ નવ પહોંચે, થંભે થોડો ઉતરે; બે હાથે બાહાજી રહીને; ત્રાજવે ચરણ ધરે ॥૨૨॥ તેથી ત્રાજવાં જાય આધાં, ચરણ મહી લડથડે; લાગે ઝોલ્લો ત્રાજવાને, ચઢનારો નર પડે ॥૨૩॥ એ રીતે ત્રાજવે ઉતરતાં આવવાની બહુ આંટી; ત્રાંજવામાં ઉભા રહ્યા પછી ધનુશ ચઢાવતાં ઘાંટી ॥૨૪॥ ધનુશને વાંકુ વાળીને, ચઢાવવાનો દોર; એક છેડો નીચે મુકીને, કરવું પડે ઘણું જોર ॥૨૫॥ એકજ ત્રાજવે મુકે છેડો, બળ કરયે વાંકુ થાય; જો એક તરફ તોલ આવે ને, બીજું ઉચું જાય ॥૨૬॥ તેથી ચરણ થાય પહોળા, એટલે ઢળે ધરણ સ્થંભને ટેકો દઇ ચઢાવે, પણ પામે મર્ણ ॥૨૭॥ ધક્કાથી ત્રાજવા જાય આધાં ઉંધે મુસ્તક પડે; એ રીતે એ મહોટી ઘાંટી, ચાતુર હોય તે ચડે ॥૨૮॥ ત્રિજી ઘાંટી નીચુ જોઇને, ઊચું મારવું બાણ; તે બાણે ત્રણ કામ કરવાં, સમજજો સુજાણ ॥૨૯॥ આગ્રહ કરી કહેતો નથી, સ્થંભે ચઢો નર કોય; સાત વેળા પાશવે તે ચડજો, હીં-

મત જેને હોય ॥૩૦॥ પાછળ મુને દોશ ન દેશો, વ્રતી ન કરશો વ્યાકુળી; એમ ન કહેશો રૂપાળી છે, તે સારૂં સૌને ચઢાવ્યા શુળી ॥૩૧॥ એવી સભામાં સુચના આપી, છેવટ વદયો વચન; હવે ઉઠવું હોય તે ઉઠો, ક્ષત્રીનો કોઇ તન. ॥૩૩॥ વળણુ ॥ ઉઠવું હોય તે ઉઠજો, ક્ષત્રીના કોઈ તન, વ્યાસ વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ઉઠયો જરાસન.

કડવું ૧૦૯ દુભાસી દોહરાનિ ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છવેધન મહિમાય ॥ ૧ ॥ મગધ દેશનો માલીક ઉઠયો, જબરો જરાસન; એટલે બીજા બેસી રહ્યા, જેને ઉઠયાનું મન ॥૨॥ તેમની હોંશો રહી હઇયામાં, આપણો નીસાસો નડજો; આપરો ઉઠવાનો વારો આવે, ચઢતાં જરાસન પડજો ॥ ૩ ॥ સૌએ એવી આશીશ દીધી, ધારીને મન મનસુબો, બે માતાનો જાયો જરાસન; જઇ જળ કુંડાળે ઉભો ॥૪॥ હોઠ કરડતો મુછ મરડતો; થયો સભામાં સ્વચ્છ; વસ્ત્ર આભુષણ ઉતારીને, ભીડાવી દીધો કચ્છ ॥૫॥ રાખ્યો તોડો વાળ્યો અંબોડો, કટી કશીને બાંધે; બાણુનો ભાથો ને ધનુષ ને, ભેરવ્યાં ડાબી ખાંધે ॥૬॥ કન્યાના રૂપમાં અંજાયો, ઘેલી થઇ છે ગતી; અતી અહંકારનો ભરેલો, કોઇને નમતો નથી ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે ઓ ધરમ વીરા, જુઓ જરાસન ચડે, જો એ ચડતામાં પડે તો, જોવાની ગમત પડે ॥૮॥ ધરમ કહે મુઢ મતીના, કોઇનું તાકીયે ભુંડું; તો તેવું તાકનાર પ્રાણીનું કદી ન થાયે રૂડું ॥૯॥ એવે જરાસન સુર ભરેલો, ઝડપ તૈયાર થયો; લોચન રાતાં બીહામણાં છે, પાટીયા ઉપર ગયો ॥૧૦॥ દ્રૂપતી જરાએ સામું ન જુએ,જોયા કરે સહુ સાથ, સ્થંભે જઇ જુહાર કરિને, દીધિ બળમાં બાથ ॥ ૧૧ ॥ એક પગ મુકયો થંભ ઉપર, ચઢવાનું મન કીધું; તવ દ્રૂપતના શેવકોએ, પાટીયું તાણી લીધું ॥૧૨॥ તેવોજ બીજો ચર્ણ ઉપાડયો, સુર ભર્યો સુસોટ; છાતી વરાણે સ્થંભના ઉપર, દડબડ મુઠી દોટ ॥ ૧૩ ॥ જોર ઝપાટે સુરસપાટે, સુંસરો ચાલ્યો જાય; ચઢવાની એની ઝડપ જોઇ, સૌ સભા વિસ્મે થાય ॥૧૪॥ ઓ ગયોરે ઓ ગયો એ. મચ્છાવેધન કરશે; બીજા સરવનો ફેગટ ફેરો રૂપાળી કન્યા વરશે ॥ ૧૫ ॥ એમજ સરવે આશા મુકી, બેઠા ક્ષત્રી કુંવાર; જબરો જોધ જરાસન ચઢયો ઉંચો ગયો ગાઉ ચાર. ॥૧૬॥ એટલે પ્રભુએ સામું જોયું, જાણ્યું કે મચ્છવેધ થાશે દાસ દુખિયા પાન્ડવ માહારા, આવેલા પાછા જાશે ॥ ૧૭ ॥ કયાં

લગી વનમાં વેઠશે કષ્ટી, એમ જાણી કામ કીધું, જરાસનનું કૃષ્ણ પ્રભુએ, બળ બધું હરી લીધું ॥૧૮॥ શરીરમાથી શકતી નાઠી, શ્વાસ ઘણેરો ચડીયો; એકાએક એનો જીવ ગભરાયો, સ્થંભને બ્હાજી પડી યો ॥૧૯॥ પરશેવાના જેભેજેભ છુટયા, કાયા થરથર ફરૂજે; ઊંચુને નીચુ જુવે તો, આભ અવનિ નવ સુજે ॥૨૦॥ લીલાં પીળા દેખાય આંખે, વાયો વાયુ સમસેર; મોળ વછુટીને ફિલટી થૈ ગૈ, ચઢી ગયા બહુ ફેર ॥૨૧॥ જરાસને મન એમ વિચાર્યું, દિવસ વાંકો મ્હારો રૂપાળીને રૂપે રોળાયો, હવે થયો મરનારો ॥૨૨॥ એવે સુધ બુધ રહી નહીને, પ્રાણજ ઉંચો ચઢીયો; હાથ પગ સ્તંભથી છુટી ગયા, આવીને જળમાં પડીયો ॥૨૩॥ સરવે સભા ખડખડ હશી, દીવસ એનો રૂડયો; એટલે દીકરો દમઘોસ કેરો,સુરો શીશુપાળ ઉઠયો ॥૨૪॥ જેવો જરાસંઘ જળમાં પડયો, તેવે જળે તારી દીધો; જળને સ્વભાવે ઉપર આવ્યો, શેવકે ખેચી લીધો ॥૨૫॥ ઉંધો કરી ઝોલાં ખવરાવ્યાં, ઓકાવ્યું પીધેલું પાણી; એટલે દ્રૌણિક ગોર આવ્યા ક્રોધે વદ્યા મુખ વાણી ॥૨૫॥ આવો જરાસન કાષ્ટને આસન, વ્હેવારમાં શી રાસ; એમ કહીને મુગટ લીધો, બેસો ઉવાડે શીશ ॥૨૭॥ જરાસને જોયું નીચું, બહુ ચીંતામાં પેઠો; જળ કુંડાળે કાષ્ટને આસન ઉઘાડે માથે બેઠો ॥૨૮॥ નીચું ઘાલીને રડવા લાગ્યો, વિખ મળે તો ખાવું; એ પ્રથવી મા માગ દે તો, તુજમા સમાઇ જાવું ॥ ૨૯ ॥ એવે શીશુપાળ એમ બોલ્યો, સાંભળો જરાસન; તમે તો તાતનું નામ બોળ્યું, હું કરૂ મચ્છવેધને ॥૩૦॥ જરાસન કહે બળતાને બાળે; અહંકાર એને નડજો, આડે આવજો પુન્ય મ્હારૂં, એ શીશુપાળ પડજો ॥ ૩૧॥ વળણુ ॥ પડજો શીશુપાળ એ, ધરીયો છે અહંકાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો શ્રોતા સાર.

કડવું ૧૧૦ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; શીશુપાળ છે બહુ હંકારી, એણે વસ્ત્ર દીધાં ઉતારિ ॥૧॥ એણે કચ્છ ભીડાવી દીધો; ખાંધે ધનુષ ભાથો લીધો ગણે સર્વ સભાને તુચ્છ અભીમાનથી મરડે મુચ્છ ॥૨॥ ગયો પાટીએ ધરીને હામ, જઇ સ્થંભે કીધી સલામ; બાથ ભીડવાને મન કીધું, તવ શેવકે પાટીયું લીધું ॥ ૩ ॥ તેવો ચેતી ચાલ્યો ચડાચોટ, હાખી હૈવત મુકી દોટ; વાયુ વેગે ચાતુર નર ચડતો, જાય

જોરમાં પાછો ન પડતો ॥૪॥ એનો નેત્રની ચોટ ન ચુકે, જોઇ જોઇને પગલું મુકે; સહુ સભા કરે વીચાર, એને નહી આવે ભુલ લગાર ॥૫॥ કામ કરશેને કન્યા વરસે, બીજા આવેલા પાછા ફરશે; એની ચઢવામાં છે ચતુરાઇ, જરાસનથી ચઢે સવાઇ ॥ ૬ ॥ એ તો પંચાણુ ક્ષોણીનો ધણી, તેમાં હીમ્મત હોયે ઘણી, એમ બોલે સકળ સભાય, એવે ગાઉ સાડાચાર જાય ॥ ૭ ॥ એનું મછ વીંધવા મન મોહ્યું, તવ જુગદીશે સામું જોયું; ભકતને કાજ કપટ કીધું, એનું બળ પળમાં હ-રી લીધું ॥ ૮ ॥ રહ્યો ગાઉ ઉંચો ત્રાંસ, ગઇ શકતીને ચઢીયો શ્વાસ; આવ્યા મોઢે ફેંણુ ફીસોટા, અધવચ વળ્યા ગડબડ ગોટા ॥ ૯ ॥ ગભ-રાયોને વિચાર લાગ્યો, વાંકુ કર્મ તે હું હાંઇ આવ્યો; અરે ઓ રૂપાળી દ્રુપતી મ્હારે તુજને વરવું નથી ॥ ૧૦ ॥ વરવા માટે ચડયો હું ધાઈ, હવે જીવતો જવાદે બાઇ; એવા સંકટ મનમાં કરતો; સ્થંભે રહયો રહ્યો થરથરતો ॥૧૧॥ વાયુ વ્હાયો મેરસમેર, શીશુપાળને ચડયા ફેર, સુ-ધ્યસાન ગઈ લડથડીયો, હાથ પગ છુટયાને હેઠો પડીયો ॥ ૧૨ ॥ જળમાં ડુબી ઉપર આવ્યો, તેવે રાયે ખેંચી લેવરાવ્યો; ઝોલા ખવરાવિ ઓકાવ્યું પાણી, થઇ ગઇ આબરૂ ધુળધાણી ॥ ૧૩ ॥ આવિ ગોરે મુ-ગટ લીધો લેઇ, સોંપ્યું કાષ્ટાસન ગાળ દેઇ; પડયો તેથી સૌનુ મન મ્હોયું, પછી જરાસને ઉંચુ જોયું ॥ ૧૪ ॥ બોલયો જરાસન તે વારે, કહો લગ્ન તમારૂં કે વારે; મ્હોટી પડતીતી મુજમાં ખોડ, ભાઈ આવો બેસો મ્હારી જોડ ॥ ૧૫ ॥ એકલો ન્હોતો શોભતો હું તો, ભલે થયો મારા જેવો તું તો; શીશુપાળનું કાંઈ ન ચાલ્યું, જોડે બેઠો ને નિચું ઘાલ્યું ॥ ૧૬ ॥ અરેરે આ મેં શું કર્યું કામ, મારા બાપનું મેં બોળ્યું નામ; હાવું જીવ્યાથી ભલું મરવું, જરાસન કહે મરી શું કરવું ॥૧૭॥ એમ બેઠા વાળીને મન, બેશી રહ્યા સભા સહુ જન; હતી ઉઠવા સ-હુને ઇચ્છાય, તેણે સમાવિ મનમાંય ॥ ૧૮ ॥ આવા આવા ચઢિ પડયા રાય, ત્યારે બીજાની શિ ગતી થાય; એમ ભાગી સરવની હામ, રઝ-ળ્યું મચ્છવેધન કામ. ॥૧૯॥ વળણ॥ કામ રઝળ્યું દ્રુપત તણુ, મી-થ્યા કરે સહુ શોર: કં કહે દુરીઓધન તણું, કરમ કરે છે જોર.

કડવું ૧૧૧ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું,આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ એવે સમે શલ્લરાજા ઉઠયો; પુષ્ટ શરીરનો ભારે. સકલ સભા શલ્લને જોઇ,હસવા લાગી ત્યારે ॥૨॥ એવે શલ્લ જઇ જળકુન્ડ ઉભો, લોકો કહે કેમ ચડશે; થાંભલો એના અંગુઠા જેવો, ચઢતામાં ભાગી પડશે ॥૩॥ લાંબો પોહોળોને પોચતો છે, પાંચ પાંન્ડવનો મામો; ત્રણ મણનો સુરવાળ પ્હેરે છે, પાંચ મણનો પહેરે જામો ॥૪॥મુછોના થોભા તણી બહુ શોભા;દેખીતો કેશરિ વાઘ; મુસ્તક ઉપર સહાય બાંધે, બારમણ બોજનો પાઘ ॥૫॥ મલ્લ કુસ્તાઇ ગદાજુધ જાણે બાણયુધ ન જાય કળીયું; જ મણે બાહુએ બાંધેલું રહે છે, બ્હોતેર મણ માદળીયું ॥૬॥ વસ્ત્રાભુષણ એણે ઉતાર્યાં, થયો સભામાં સ્વચ્છ; જંગાથી કે કટી સુધિ, ભલ્લો ભીડાવ્યો કચ્છ ॥ ૭ ॥ ચડવાનો ચટકો લીધો પટકો કમ્મર કષીને બાંધે; બાણનો ભાથોને ધનુશ તે. ભેરવ્યાં ડાબા ખાંધે ॥૮॥ દ્રુપદ રાજાના શેવકોએ કામજ કેવાં કીધાં; એક પાટીયું બોજ ઝીલે નહી તે,દસ વીશ વીશ મુકી દીધા॥૯॥તવ શલ્લ પાટીયાં ઉપર ગયો, ચઢવા વ્રતી કીધી; સરવ સભા ટગ ટગ જુએ, બળ કરી બાથ દીધી ॥ ૧૦ ॥ ભીમ કહે ભાઇ મામા ઉઠયા, કામ થયે ખુશી થૈશું, કોઇ દહાડો એ કન્યાના, હાથનો કંસાર ખઇશું ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે કાંઇ બોલીયે નહી, ઇશ્વરની ઇચ્છાય: બેઠા બેઠા ચરચા જુઓ, જુએ છે જેમ સભાય ॥૧૨॥ એવે સમે સલ્લ રાજાએ, સ્થંભ ઉપર ડગ દીધા; એટલે આડાં પાટીયાં તે, દાસોએ તાણિ લીધાં ॥ ૧૩ ॥ સલ્લ સપાટે ચઢવા લાગ્યો, છલંગ મ્હોટી મારે; તલપ દે દસ દસ ડગલાંની. ભય જરા નવ ધારે ॥૧૪॥ સલ્લ રાજાના ચરણને ધકે,સ્થંભ ચઢીયો ઝોલે.થઇ જાય વાંકો ભોમી સરસો, કચડ કચડ બોલે ॥૧૫॥ સકળ સભા ખડ ખડ હસે, ઘણા વદે એમ વાણ; જો કદી સ્થંભ ભાગી જશે તો, વાળશે કચ્ચર ઘાણ ॥ ૧૬ ॥ એમ કરે સરવ ચેષ્ટાળા, પણ મુખ એવું બોલે; બેજણ ચઢીને પડયા પણ. કો નહી હાનિ તોલે ॥ ૧૭ ॥ એવે શલ્લ ગયોપાંચ ગાઉ, જોયા કરે સઉ શ્રષ્ટી; ભક્તને માટે ભુદરાયે, ઊંચી કીધી દ્રષ્ટી ॥૧૮॥ આકરશણ બળ શલ્લનું કીધું, એટલે એ તરફડીયો; સ્વાસ મોઢે માતો નથી, સ્થંભને બ્હાજી પડીયો ॥૧૯॥ હથળ વથળ જીવજ થયો,ઊકાળો આવ્યો; અરેરે હું કયાં ચઢયો થંભે; વાંકો દીવસ મન લાવ્યો ॥૨૦॥ આંખે અતી અંધારાં આવ્યાં, ગભરાયું અંતઃકર્ણ;શરીરે પરશેવા વળીયો, છુટી ગયા ભુજ ચર્ણ ॥ ૨૧ ॥ ઓ પડયો ઓ પડયો સો કેહેવા લાગ્યા; ધરણ આવ્યો પળમાં; આવિને કુંડમા પડયો જેમ, મગર

પડે જળમાં ॥૨૨॥ સર્વ કહે બે પડીયાતા તોલે, શું દેખી મનમોહ્યું શલ્ય રાજા તો પડયો એટલે ઉંચું શીશુપાળે જોયું ॥ ૨૪ ॥ સો બસે સેવક ભેગા થઇને, શલ્યને કાઢયો બહાર; પીધેલું પાણી ઓકાવી નાંખ્યું, ક્ષણું ન લાગી વાર. ॥૨૪॥ દ્રુપદના દ્રૌણીક ગોર આવ્યા, કહ્યું કટું વચન,મારવાડ દેશના માલીક બેસો, કાષ્ટ તણે આસન. ॥૨૫॥ પાત્ર રેહેવા દેશને બીરાજો, તવ દીલગીરમાં પેઠો; અરેરે મને આ શું સુજ્યું, નિચુ જોઇ જઈ બેઠો. ॥૨૬॥ શીશુપાળે કહ્યું કે પધારો, ઠીક થયો છે ધારો; નીચુ જોઈ બોચી દુખતીતી, હવે તમારો વારો ॥૨૭॥ શલ્ય કહે જંપવા દે મુને,તુને લાગુ પાય; તે પછી દંત વક્ત ઉઠયો, જુએછે સઉ સભાય. ॥૨૮॥ દમઘોસનો એ દીકરો છે, શીશુપાળનો ભ્રાત;તેને દેખીને શીશુપાળે બોલાવી પુછી વાત. ॥૨૯॥ કહો બંધુ તમે કેમ ઉઠયા કીધો શું વિચાર; દંતવક્ત કહે મચ્છ વીંધીને, હું વરવામો નાર. ॥૩૦॥ તમો પડયા તેથી તાતતણુ, બોળાઇ ગયું નામ; માટે પાછો જસજ લેવા મચ્છજ વીંધુ આ ઠામ. ॥૩૧ શીશુપાળ કહે વીરા મ્હારા, મીથ્યાન મરશો મથી; આપણા બાપના બાપ પાસે, માંછલું દીસતું નથી ॥૩૨॥ માટે આબરૂભેર બેસો, શીદને આવ્યા ઉઠી; તમે નથી પડયા ત્યાં સુધી છે કાંઇ બાંધી મુઠી. ॥૩૬॥ એક હાથ તો ઉઘડી ગયો પણ,બીજો છે બાંધ્યો હાથ; ત્યાં સુધી કોઈ કરી ન શકે; આપણા ઘરની વાત ॥ ૩૪ ॥ માટે જઇને સીંહાસન બેસો, ઓરે તાતના તન,એવું સાંભળી નીચુ જોઇને, શલ્ય વદયો વચન. ॥૩૫॥ ચઢીને પડે તો ફીકર નહી, ઊઠીને બેસે જેહ; શું કાળુ મુખ લૈને ઉઠયો જીવતે મુઓ તેહ ॥ ૩૬ ॥ ચઢયો ને પડયો તો ઇશ્વર ઇચ્છા, પણ ઉઠીને બેસે; શું જોઇને જગતમાં ફરે, કાં પ્રથિવમાં ન પેસે ॥ ૭૮ ॥ ક્ષત્રીનો સુત પાછો, પડે, તો તેની બગડી બુધ; ક્ષત્રાણીનો નહીં જાયેલો, ધાવેલો દાસીનું દુધ. ॥૩૮॥ એવાં વચન શલ્યનાં સુણી, લાગ્યો તનમાં તાપ, સ્થંભ ચઢયા વણ હું બેસું તો, બ્રહ્મહત્યનું પાપ. ॥૩૯॥ શીશુપાળે કપાળ કુટયુ, શલ્યે ખેલ લઢાવ્યો; પોતાને ઉંચુ જોવાને સારૂ, બંધવ મ્હારો ચઢાવ્યો. ॥ ૪૦ ॥ ચઢયો ચડાવે પડયો પડાવે, વટલેલો વટલાવે; નાક કટ્ટો નાક કટ્ટા કરે, આભડેલો અભડાવે ॥૪૧॥ એવામાં દંતવકતે સભામાં, ઉતાર્યા શણગાર; વસ્ત્ર ઉતારી કચ્છ ભીડાવ્યો, ખાંધે લીધાં હથીઆર. ૪૨॥ પાટીએ જેને થંભે બ્હાજયો, ચઢવાનું કામ કીધું; દ્રુપત રાજાના સેવકોયે, પાટીયું તાણી લીધું. ॥ ૪૪ ॥ દોઢ ગ.ઉ તે ઉંચો ગયો પ્રભુએ વીચાર્યું એમ; આનંદ

તવકત ભક્ત છે મ્હારો, ઉંચેથી પાડુ કેમ ॥૪૪॥ એમ જાણી એનું બળ લીધું, એટલે એ મભરાય, મચ્છના સામી દ્રષ્ટિ કરે તો,માંછલી નવ દેખાય ॥૪૫॥ અરેરે હું શીદને ચઢયો, મુજ બુદ્ધી થઇ કાચી; ભાઇનું કહ્યું મેં નવ માન્યું વારતા એની સાચી ॥૩૬॥ હવે શો ઉપાય ઉતરવાનો; એવે સમે અડઅડીયો; હાથ પગ એના છુટી ગયાને, આવીને જળમાં પડીયો ॥૪૭॥ શીશુપાળે હાથ ઘસ્યા, મ્હારૂં કાંઇ નવ ચાલ્યું; બન્ને બંધુ બન્યા સરખા એમ કહી નીચું ઘાલ્યુ ॥૪૮॥ સેવકોએ દંતવકતને, જળથી કહાડયો બ્હાર. ઝોલા દેઇને પાણી ઓકાવ્યું, ગોર આવ્યા તે વાર. ॥૪૯॥ ગોરે કહ્યું ધન્ય દમઘોસ નંદન ધાર્યું કર્યું તમે કાંમ; એક બાપના બે દીકરા તે, બેઉએ બોળ્યું નામ ॥૫૦॥ એમ કહીને મુગટ લીધો, કરે કોનાપર રીશ; શીશુપાળની જોડે જઇને,બેઠો ઉઘાડે શીશ ॥૫૧॥ શીશુપાળે તવ ઠપકો દીધો, મુમતમાં બોજ ખોયું; શલ્ય કહે ભાઇ ભલે પડીયો, પોતે ત્યાં ઉંચું જોયું ॥૫૨॥ ચારે નામીચા ચઢીને પડયા, અતી આહાકાર હોય; પછી સહુની હિમ્મત ભાગી ઉભો ન થયો કોય ॥૫૩॥ દ્રુપત રાજાએ આશા મુકી, નહિ ચાલે કોની હામ; છત્રપતિ જો આવ્યા હોત તો, થાત મ્હારૂં કામ. ॥૫૪॥ પવન ગમની સાંઢ આપી મોકલીયો છડીદાર; દુરિયોધન જૈ તેડી આવો, કહીએ ન કરશો વાર ॥૫૫॥ સાંઢણી લઇ છડીદાર પોહોચ્યો જૈને કહ્યા સમાચાર; દુરીયોધન કહે પીઠી ચોળાવો, મામા ન કરશો વાર ॥૫૬॥ મામાએ બોલાવિ માનુનિયે ને; ગીતાં મંગળ ગાય; દુરીયોધન બાજઠે બેઠો, પીઠી સારૂ વર રાય ॥ ૫૭ ॥ વળણ ॥ બેઠો પીઠી ચોળાવવા, જે દુરીયોધન રાય, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, અછકલો એ રાય.

કડવું ૧૧૨ રાગ ધોળનો.

પીઠી ચોળે પીઠી ચોળે પ્રીત આણિરે. વરરાજાને, ચઢાવે ગંગોદક પાણિરે ॥ ૧ ॥ અત્તર ફુલેલ તેલ શરીરે ચોલરે; ગીતાં ગાતી, સુંદરી શરીયા ધોયેરે ॥૨॥ વર રાજાથી, હોઠમાં હશી દેવાયરે; કરે અતી, ઉતાવળ મામાયરે ॥૩॥ કાઢે ઘાંટા ચીકણાશ મુકી દોનેરે. ઘણું થયું વરને નવરાવવા લ્યોનેરે ॥૪॥ એટલે બીજે, બાજઠે કરાવ્યું સ્નાનરે; શરીર લુછી,વરને કર્યાં સાવધાનરે ॥૫॥ વરરાય બોલ્યા, મામા મને દિપાવોરે; સહુથી શોભું, તેવા શણગાર પહેરાવોરે ॥૬॥ મુજને દેખી કન્યાને

મન થાય ચટકોરે, જામો પેરાવો, મને ચીરાને પટકોરે ॥૭॥ દ્રષ્ટીન લાગે હું ન બીહું કે ન ઝબકુંરે; માંમાં માહારે, ગાલે કરો કાળુ ટપકુંરે ॥ ૮ ॥ તવ મામાયે, પહેરાવ્યાં વસ્ત્ર સણગાર;આગળ આછાબા, બાંધિને કર્યો તૈઆરરે ॥૯॥ માંમાયે તો મોઢે જરા ઘસી મેશરે, કહ્યુ હવે જા ભાઇ ઘોડે બેશરે ॥ ૧૦ ॥ વરરાય બોલ્યા માંમા લ્હાવો વિતાડોરે; તમે મુને તેડીને ઘોડે બેસાડોરે ॥ ૧૧ ॥ એટલે મામે, વરને તેડયો તે વારરે; કરણ બોલ્યો કાહાડો વરરાજાને બ્હારરે ॥૧૨॥ તવ માંમાયે, વરરાયને બ્હાર લીધોરે; શણગારેલે ઘોડે બેસાડી દીધોરે ॥ ૧૩ ॥ વરરાય બેઠો; થઇને ઠીકા ઠીકરે, બેસતામાં દસવિસ થઇ છે છીંકરે ॥ ૧૪ ॥ વરરાય બોલ્યો મામા આ શુકન કેવારે; મામો કહ્યું દસ વિસ કન્યા મળે એવારે ॥૧૫॥ માંમે લાવિ વરને શ્રીફળ આલ્યુ રે; દુરીયોધને હસીને ભુજમાંઝાલ્યુંરે ॥૧૬॥ વરરાય બોલ્યો, શેવકથી મુને ન લજાવોરે; લક્ષ લક્ષના, દાગીના સહુને પહેરાવોરે ॥૧૭॥ અગીઆર ક્ષોણી; શેન્યાના જોદ્ધા જેહરે; દીધા દાગીના, પેહેરીને ત્યાર થયા તેહરે ॥ ૧૮ ॥ આગળ ચાલે, શેન્ય ક્ષોણી અગીઆરરે; પુઠળ ગાતી નવાણુ ભાઇની નારરે ॥ ૧૯ ॥ વાજતે ગાજતે વરઘોડો લઇ નીકળીયારે, ગયા દરવાજે, તેવા ત્યાં કામ કળકળીયારે ॥૨૦॥ ભીષ્મ વીદુર, દરોણને ક્રીરપાચારરે; સરવે આવ્યા, નગ્રના દરવાજા બ્હારરે ॥૨૧॥ પછી સરવે સુંદરીને ત્યાંથી ખાળીરે; વરની રાણી, ઘેર બેઠી છેડો વાળીરે ॥ ૨૨ ॥ પછી બેઠો હાથી ઉપર વરરાયરે; પુઠે બેઠા ચમ્મર ઢોળે મામાયરે ॥૨૩॥ કરણ કહે ઉતાવળે, પંથ ઝાલોરે; વાર ન કરશો, વર રાયને લેઇ ચાલોરે ॥૨૪॥ વાગતે ડંકે સરવે ચાલ્યા જાયરે; મારગમા અત્તરના છંટકાવ થાયરે. ॥ ૨૫ ॥ ભાટચારણ, આવિને યાચક યાચેરે; ચાલતે રસ્તે થૈ થૈ અપછરા નાચેરે ॥ ૨૬ ॥ સાંઢણિવાળો આગળ ગયો છડીદાર; જઇને કહ્યા સભામાં સમાચારરે ॥ ૨૭ ॥ સરવે જાણ્યું આવ્યો, દુરીયોધનરે; ધરૂપતરાજા ઘણો થયો પરસનરે ॥ ૨૮ ॥ એવે આવ્યો, છત્રપતી સભાપાસરે, એટલે ઉઠયો, દરૂપદ ધરી હુલ્લાસ ॥૨૯॥ સામો ચાલ્યો લેઇ સાકરનાં પાણીરે, એટલે સરવે ક્ષત્રીનિ સભા વિખરાણીરે ॥ ૩૦ ॥ સૌ ક્ષત્રીએ, મનમા કર્યો વિચારરે, જઇએ સામા, આવ્યો સઉનો સરદારરે ॥ ૩૧ ॥ એવિ રીતે સભામાં હોકારો હોયરે, ભુજ જોડીને, સામા આવ્યા સહુકોયરે, ॥૩૨॥ બેશી રહ્યા પડેલા પુરૂષ ચારરે, બેસી રહ્યા, જાદવ બ્રહ્મ કુંવારરે ॥ ૩૩ ॥

॥ વળણ ॥ વિપ્ર જાદવ બેસી રહ્યા બેસી રહી પ્રજાય, વ્યાસ વલ્લભ કહે

કથા, સાંભળજો શ્રોતાય.

કડવું ૧૧૩ મું.

॥ હંશો માંડયો વિલાપ, પાપી માણુસરે. એ રાગ. ॥

થયો સ્વયંવરમાં પોકાર, દુરીયોધન આવીયોરે; શામા ગયા સૌ ક્ષત્રી કુંવાર, દુરીયોધન આવિયોરે ॥૧॥ રાજા ધરૂપતે ઉલટ આણી, દુરી યોધન આવીયોરે; પાવા લાવ્યો સાકરના પાણી, દુરીયોધન આવી- યોરે ॥૨॥ ભલે પધાર્યા સર્વના સુબા. દુ૦ સામા આવી સૌ કર જોડી ઉભા, દુ૦ ॥ ૩ ॥ પાયાં પાયાં સાકરનાં પાણી. દુ૦ સરની ગતી ગભ- રાણી. દુ૦ ॥૪॥ કોઇથી ધાંટો કાઢી ન બોલાય, દુ૦ કોઇથી છાની વાત ન થાય, ॥ ૫ ॥ એવી છત્રપતિનિ બીક. દુ૦ નવ્ય ખવાય ઉદ્રસ છીંક. દુ૦ ॥ ૬ ॥ પાપીની દ્રષ્ટી જે પર જાય. દુ૦ તે ક્ષત્રીની કંપે કાય, દુ૦ ॥ ૭ ॥ અંધ સુત છે ગર્વનો ભરાયો. દુ૦ પછી હાથીથી ઉતરીયો. દુ૦ ॥ ૮ ॥ ચાલ્યો હાથમાં શ્રીફળ ઝાલી, દુ૦ તેની પુંઠળ સઉ જાય ચાલી દુ૦ ॥૯॥ પેઠો સભામાં અંધ તન, દુ૦ જઇ બેઠો ઉંચે આસન. દુ૦ ॥ ૧૦ ॥ એના પેઠા પછી સહુ પેઠા. દુ૦ એના બેઠા પછી સહુ બેઠા. દુ૦ ॥ ૧૧ ॥ આવ્યો આવ્યો સરવનો ભુપ. દુ૦ સહુ સભા થઇ ચુપા ચુપ. દુ૦ ॥૧૨॥ વળણુ ॥ સભા સહુ સજડ થઇ, કોથી નવ્ય બોલાય; વ્યાસ વદ્યા વાણી વદે, અછકલો દેખાય.

કડવું ૧૧૪ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છવેધનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ સકળ સભા સજડ થઇનેબેઠી છે ચુપાચુપ; સરવ સામી દ્રષ્ટી કીધી, હસ્તીનાપુરને ભુપ ॥૨॥ એવામાં ધીરિરહીબાલ્યો વ્રકોદર મુખ વાત, જુઓ ધરમ ભાઇ આવ્યો અછકલો દુષ્ટ તમારો ભ્રાત ॥ ૩ ॥ ધર્મ કહે તુ બેશ છાનો, કેવો શોભે રણધીર; ગમે તો ગમે તેવો છે, તો પણ આપણો વીર ॥ ૪ ॥ એ આવ્યો ત્યારે સભા સોભી, નહી તો પડયુંતું ઝાંખુ; એના આવ્યાથી કેવું શોભ્યું, સભાનું મંડળ આખું ॥૫॥ એમ એને સમજાવી રાખ્યો, એવે ભીષ્મ પીતાય; વિદુર પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા, અછકલું દેખાય ॥૬॥ શ્રીફળ ઝાલી

મુઢે બેઠો છે, સર્વ કરે ચેષ્ટાળી; જાવો જઇ મુકાવો હેઠું લોક રહ્યું છે ભાળી. ॥૭॥ એટલે ઉઠયા વિદુર કાંકા, જઇ કાનમાં કહી વાત. શ્રીફળ તારૂં મેલ હેઠું, દિસે અછકલી જાત ॥ ૮ ॥ ભીષ્મપીતા બહુ કળકળે છે, દેશે સભામાં ગાળ; તે વેળા નીચું જોવું પડશે; હસસે સઉ ભુપાળ. ॥૯॥ દુરીયોધન કહે કેમ માંમા, શું શ્રીફળમાં પેઠું કન્યા છે તારી તે નહી કોની, નાળીયળને બાળ હેઠું ॥૧૦॥ તવ પાપીએ નીચું મુક્યું, કરિ ગરજના ત્યાંય; કયા ગયોરે આવ્ય હાંઇ. ઓરે ઓ ધ્રૂપત રાય. ॥૧૧॥ તવ ધ્રૂપતરાય થરથર ધ્રૂજ્યો,ગોરને જોડયા હાથ; છત્રપતી મને બોલાવે છે. ચાલો તમે મુજ સાથ ॥ ૧૨ ॥ મુજને શું પુછશે શું કહેશે માંડશે ઉધડો લેવા; માટે મારી સાથ પધારો એમને ઉતર દેવા. ॥૧૩॥ મારાથી કાંઇ કહેવાશે નહી, કાળજું ફફડે મ્હારૂં. ગોર કહે ચાલ હું આવું છું, શું કહે છે જોઉ વારૂં ॥ ૧૪ ॥ એમ કહિ ધ્રૂપત નિચું ઘાલી, અ વિ કરજોડી ઉભો; કાળજું કંપે કાયા ધરૂજે, છત્રપતી છે સુબા. ॥૧૬॥ દુરીયોધન ધાંટો પાડી બોલ્યો મનમાં ધરિ અહંકાર; કન્યા લાવી પરણાવિ દે મુને, કેમ કરે છે વાર. ॥૨૭॥ ધરૂપત શું તેનો ઉત્તર આપે, બોલ્યા ગોર વચન; ધરૂપતને પુછશો નહી કાંઇ, મને કહો રાજન ॥૧૮॥ દુરિયોધન કહે શું કહેવું તું, કન્યાને ઝટપટ લાવો; વાર કર્યાનું કારણ શું છે, લાવી મને પરણાવો. ॥૧૯॥ ગોર કહે તમે સાંભળો જરા. છો કુળવંતા દિવા, એકાએક કન્યા માગો છો નથી કુર્યો કાંઈ વ્હીવા. ॥૨૦॥ આતો સ્વયંવર સભા છે, મચ્છાવેધન કરો; એટલે એ કન્યા તમારી, સુખરૂપે તમે વરો. ॥૨૧॥ છત્રપતી કહે મચ્છવેધ કેવો,શું કામ કીધું આરંભ; દ્રૌણિક કહે જુઓ જળ કુંડમાં, દ્વાદશ ગાઉનો સ્થંભ. ॥ ૨૨ ॥ તે સ્થંભ ચડવા આપ ઉઠો છ ગાઉ ત્રાજવે જાવો; બે ત્રાજવે બે ચરણ મુકી, ધનુષ પછી સ્હાવો ॥ ૨૩ ॥ તેને ચડાવિ બાણ ચડાવો, ઓ બળિયા રાજન; નિચું જોઇને ઉચું મારી, વીંધો મચ્છ લોચન ॥૨૪॥ તેને તે બાણે પુંછ વીંધો, એટલું દૈવત દાખો; તેને તે બાણ મચ્છ ઉપાડિ, આ જળકુંડમાં નાખો ॥ ૨૫ ॥ સુરા પુરા છો પ્રાક્રમ એટલું, રાજ્ય સભામાં કરો; એટલે તમે પુજ્ય અમારાં, રૂપાળિ કન્યા વરો. ॥ ૨૬ ॥ તેમાંથી જે ચડતાં પડયા, કાં પડો અધુરે કામે; તો તો બેસવું ઉધાડે માથે, પેલા બેઠા તે ઠામે ॥ ૨૭ ॥ તવ પાપીએ તે પાસ જોયું, પરેશાનું મન હાલ્યું; છત્રપતીથી શરમાયા તે ચાર જણે નીચું ઘાલ્યું ॥ ૨૮ ॥ તે જોઇને અતી આકળો થયો, બોલીયો છત્રપતી, શું કાંઇ અમે જેવા તેવા, સ્થંભે ચઢનાર નથી,

॥૨૯॥ તાઇ પીંજારા ઘણાક એડે કોણ અમારી તોલે; માટે અમે તો ન-હી ચઢવાના ગર્વના વચન બોલે ॥૩૦॥ બળ્યો મછવેદ બળી સભા-પરણાવી દો કન્યા; અમે નહી બેશી રહેવાના, થાશે મ્હોટા અન્યા ॥૩૧॥ ગરજના કરી ગોરે કહ્યું બોલ ન બોલીશ ખોટો, મ્હોટાઇ મુ-કીદે મ્હારી પાસે તું, તારા; ઘરનો મ્હોટો ॥૩૨॥ મચ્છવેદને ને સભાને બાળે; બાળને મ્હોઢું તારૂ જેમ ફાવે તેમ કેમ બોલે છે, કેવું દીશે મુખ સારૂં ॥૩૨॥ વર બનીને વરવા આવ્યો, છેકજ ચઢયો ઘોડે; કામ કર્યા વણજજે પાછો, ઘેર કાળે મોઢે ॥ ૩૩॥ મચ્છવેધ કયા વિના, તુને નહિ મળે કન્યાય; એમને એમજ વરવી હોયતો વરશે તારી માય ॥૩૪॥ એ કન્યા નહી દ્રુપત કેરી; છે એ દીકરી મ્હારી; હીમ્મત ન હોય કામ કર્યાની, તો મુક લવારિ તારી ॥૩૫॥ દ્રુપત રાય તાબેદાર તારે અમે તાબેદાર નથી; બ્રાહ્મણ કેરો કોણ મુરબ્બી, સનજછત્રપતી ॥૩૬॥ ઉંચ દીશે પણ નીચ જાતી છે, મેં લીધો જાણી; નીચા વીણ મ્હોઢામાંથી તો, ન નીકળે નીચ વાણિ ॥ ૩૭ ॥ જનમે ઉતમ જન-તાને પેટ કદિ નીચ કોય; ઉત્તમ વર્ગમાં ગણાય તો પણ તાત બીજો કોક હોય ॥૨૮॥ તેવણ વેણ ન નીકળે નિચાં, નીચાં કૃત્ય ન ધારે; હવે લાંબી વાત ન કરતો, બેશી રહે તારે ભારે ॥ ૩૯ ॥ એમ કહિ દ્રુ-પતને લીધો, સકળ સભા ભાળે; ખેંચોટી તેડીલાવીને. ઉભા જળ કું-ડાળે ॥૪૯॥ દુરીયોધન કહે કેમ માંમા, ગોરેતો જર ઘાલ્યું; રોફ ભલો બેસાડી દીધો, આપણું કાંઇ ન ચાલ્યું ॥૪૧॥ ઉલટી બેચાર ગાળોખા-ધી, કહો માંમા કેમ કરવું; મામો કહે મચ્છવેધ કરી, એ કન્યાને વર-વું ॥ ૪૨ ॥ છત્રપતી કહે થભે ચઢશું, થનારૂં હોય તે થાય, પણ મુ-જ પહેલાં કેમ આવ્યા, સભામાં સહુ રાય ॥ ૪૩ ॥ રાખી નહિ મ્હારી મરજાદા, નીત્યાન આવું ફાવે; ચઢયા પડયા માટે સપડાવું;ફરી પેહેલા નવ આવે ॥૪૪॥ મામો કહે એતો વાત સાચી, કેમ ન રાખે માપ; તારૂં કહ્યું સાંભળવું પડશે, તું સહુનો મા બાપ ॥૪૫॥ વળણ ॥ સ-હુનો તુ માબાપ છે, સહુ તુજ તાબેદાર; સરવે રહેશે સાંભળી, કોણ સામો બોલનાર.

કડવું ૧૧૫ રાગ થેકાવલિ.

દુષ્ટ ઉઠયો સભાની માંય, હવે કોઇ ઉઠીયેરે; એમ કહે દુરીયોધ-

નરાય; હવે કોઇ ઉઠીયેરે ॥ ટેક ॥ હું આવ્યો હવે કેમ ન ઉઠો, શું બેઠા થઇ ચુપરે; જોવું જો કેવા ચઢ્યા થંભે, કેવા છો જબરા ભુપ હવે ॥૨॥ આવ્યા છો સહુ આશા ભરેલા, રૂપે બણીને રૂડારે; મારા આવ્યા વિના કામ ન થયું, હાથે પેહેરો તમે ચુડા, હવે ॥ ૩ ॥ આછી હોરણી ઓઢીને નાચો, આંખમાં આંજો મેંશ; ખાઈ ખાઇ ખાલી કાયા વધારી, થયા ભાદરવાની ભેંશ. ॥ ૪ ॥ માહારા આવ્યા, વણ આવ્યા સભામાં ન થયું કોઇથી કામરે; ત્યારે શું સમજીને આવ્યા, બોળ્યા બાપના નામ. હવે. ॥૫॥ મ્હોટાની મરીયાદા ન રાખી, કન્યા વરવા આવ્યારે, ક્ષત્રાણિનું દુધ લજાવ્યું, સૌ લુડીયોને ધાવ્યા. હવે. ॥ ૫ ॥ ક્ષત્રાણીને ઉદર જનમ્યા, મીથ્યા કરાવી વેઠરે; મનુશ થૈ શીદને અવતરિયા પથ્થર પડીયા પેટ. હવે. ॥૭॥ છેવટ પડી જરૂર મ્હારી, તેનો પ્રગટે છે તાપરે, શું પેહેલાં તમે જાણતા ન્હોતા. નથી આવ્યો હજી બાપ હવે ॥૮॥ વલણ ॥ બાપ હજી આવ્યો નથી, જાણ્યા વણ ધરી હામ; ઓછું પાત્ર છલકાઈ ગયો કહે છે, વલ્લભરામ. ॥

કડવું ૧૧૬ રાગ સાખીની ચાલ.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું મચ્છવેધ મહીમાય. ॥૧॥ ઓછું પાત્ર છલકાઇ ગયો; બોલ્યો ફાવે તેમ; કોણ બોલી શકે એના સામું, કોણ કહે કહું કેમ. ॥ ૨ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુથી નવ્ય ખમાયું. ઉઠીને વચમાં આવ્યા; હાહાં છત્રપતિ આ શું બોલો, સહુ ક્ષત્રીને લજાવ્યા; ॥ ૩ ॥ મ્હોટાનું મ્હોટું મન જોઇએ ગંભીરતા ને મ્હોટાઈ; છોટાં વચન બોલવાથી, દેખાય છે છોટાઈ ॥૪॥ આવું બોલવું તમને નઘટે નીચેનીચું વેણ બોલે; તાબાના ક્ષત્રીના માત પીતા છો, એ તમ પ્રજા તોલે ॥૫॥ હવે ક્ષમા કરી આસન બેસો, ઠબકો દેશે ગુરૂ દરોણ; દુરીયોધન કહે ઓ ભરવાડા, તું મને કહેનાર કોણ ॥૬॥ તું ભરવાડો તું પીંડારો, ગાયો તણો ચારનારો, છાશ પીને મ્હોટો થયેલો, મામા માસી મારનારો ॥૭॥ બ્રાહ્મણનું અન માગી ખાનારો કેમ મ્હારા સામું બોલે; કોણ મને તુ શીખ દેનારો શું તુંને મુજ તોલે ॥૮॥ કૃષ્ણ કહે હું નથી તમ તોલે; ઠીક મ્હારિ વાતો વરણી, તુજ તોલે કયાંથી આવું તારી, મા આખલાને પરણી ॥૯॥ ક્ષત્રીને ત્યાં અવતર્યો છે, તેમાં શું મ્હોટાઇ લાવે; પણ પહેલો પીતા આખલો તે, તેના અસર આવે ॥૧॥ ભેગ વીના ઉંચ કુળનાની, બુદ્ધી આવિનવ ચાલે;

આખલાની જાત અવળી હોય, જ્યાંને ત્યાંશીંગડાં ઘાલે ॥ ૧૧॥પ્રભુ કહે સમજો બહુ સભા, નંદિનો થયેલો ભેગ; તેથી તેની બુદ્ધી જુદી છે, હાંડીયા જેવો વેધ ॥૧૨॥ આ દ્રષ્ટાંતથી સીધાન્ત લેવું, શ્રોતાયે રાખવી સુદ્ધી; ઉંચ હોય પણ ભેળ થાય વણ નવ્ય બને નીચ બુદ્ધી ॥૧૩॥ નીચ બુદ્ધી વણુ નીચું ન બોલે,નીચાં કૃત્ય ન કરે;આખલેહસ્ત મેળાપ જ કીધો એટલામાં ગુણ ફરે ॥૧૪॥ ઉંચ હોયે પણ નીચી વાણી, તેથી જાણવો નીચ;નીચાને ન હોય શાંગડાં પણ, બુદ્ધીનો કાદવકીચ ॥૧૫॥ જે જન હોય ખોટા તેને; ખરૂં કહે ખારલાગે; ખરાજનને ખોટું કહેકાળજડામાં વાગે ॥૧૬॥ એછે રીતી અનાદિની, મ્હોટાજને કેહેણ કીધું; પ્રભુએ સેજ કહ્યું તેમાં; દુષ્ટે ઘણું ખેંચી લીધું ॥૧૭॥ સેજશોબામણેની ચ જાતી, ખોટું ખેંચી લેશાશ; બોધમાં કટુ વચનસુણતાં,નીચાને પ્રગટે રિસ ॥૧૮॥ નીચ ઊચ જાણવોતે ઉપરથી; પ્રભુએકહ્યું એમ, દુરિયોધન કહે જુઓ માંમા,આતો બોલે જેમતેમ ॥૧૯॥ કર્ણ કહેબોલીનેબોલાવ્યા તેં બહુ માંડયાંછેચેન; મામો કહે તારીમાખતરાઈ, ખતરાઈ મ્હારીબેન ॥૨૦॥ એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, શામ સમાવો તાપ; મેં કાંઇતમોને નથી કહ્યું, આસન બેસો આપ ॥ ૨૧ ॥ પ્રભુ કહે તુજ તાબાના તે સાંભળીરહ્યા કાન; પણુ પારકે ઘેર નહી કેવાયે, શું કરવું છે તોફાન॥૨૨॥ દુષ્ટ કહે માહારે કંઇ નથી કરવું, જાઓ જુગજીવન; એમ કહી આસનપર ગયો; તવ ગયા દેવકી તન ॥૨૩॥ સકળ સભા થઇ બહુ રાજી પ્રભુએ કહ્યું ઠીક; અન્યાય ભરેલો જેમતે બોલે, નધરેકોની બીક ॥૨૪॥ કાળું મોઢું લઇ આસન બેઠો, દુષ્ટ દુરીયોધન; પછી મામાનીનેકર્ણની પ્રત્યે, બોલ્યો દુષ્ટ વચન ॥૨૫॥ કહો આપણે કેમ કરવું, બહુ બોલેલુ નડશે; મામો કહે બોલ્યા પરમાણે, સ્થંભેતો ચઢવુ પડશે ॥ ૨૬ ॥ દુરીયોધન કહે માંછલું ઉંચું, ત્રાજવામાં ઉપાડી; ચડતાં પડુને મરૂ, તો કોણ ભોગવે સાદ્દી ॥ ૨૭ ॥ મામો કહે શું માંછલું જુએ, ત્રાજવાશું જુએ સાર;જો જરૂખામાં કન્યા બેઠી, વીજળીનો ચમકાર ॥૨૮॥ તવ પાપીએ કન્યા નીરખી હરખ ચમક થાય; ઓરે માંમા હાવી કન્યા નથી ત્રીલોકમાંય ॥૨૯॥ સ્થંભે ચઢું મચ્છવેધ કરૂં, ભાયગ મારૂં ભળીયું; સફળ જનમ થાશે મહારો, રત્ન હું રંકને મળીયું ॥૩૦॥ એના હાથનો મારા હાથની, સાથે મેળાપ થાશે; પરણતાં એના હાથ કેરો, કંસાર આ મહો ખાશે ॥૩૧॥ બહુ પલકાયો મન મલકાયો, ગાજીને વદયો વચન,

આવ્ય માહારી કને જવાબ દેવા, પંચાળીના રાજન ॥૩૨॥ દ્રૂપતકહેગોર મ્હારાજા, બોલાવે મ્હોટા રાય; દ્રૌણિક કહે આવું છું જોડે, જવાબદેવા ત્યાંય ॥ ૩૩ ॥ એમ કહીને બેઉ જણ ચાલ્યા; આવીને ઉભા સાથ; દ્રૂપત ધરૂજતો નિચું ઘાલી, જોડી રહયો છે હાથ. ॥૩૪॥છત્રપતી કહેગોર મ્હારાજા, ઉઠું હું સર્વનો ધણિ, મચ્છવેધ કરિએ કન્યા વરીએ, પરઠો પહેરામણી. ॥૩૫॥ ગોરે કહ્યું પાણી પહેલાં, મોજડાં શીદ ઊતારે, કામકરીને ઘરગામ સઊ લે, કાંઇ ન ખપે અમારે ॥૩૬॥ દુર્યોધન કહે જાઓ ઠેકાણે, હવે નથી કાંઇ વાર;એટલે દ્રૂપતને ગોર ગયા, બોલ્યો અંધકુમાર ॥૩૭॥ ઓ મામા ચઢતાં કદી પડું, તે થાયછે મનસુબા; તમે ને કરણ ઝીલી લેવા, જળ કુંડે રહેજો ઉભા. ॥ ૩૨ ॥ કરણ સુકનમાં તો શબ્દ છે આગળ તારો, આવાં આવાં વચન બોલી કરે ફજેતા અમારા ॥૩૯॥ ક્યો ત્યારે ઉઠુછું સભામાં; બોલીયો છત્રપતી; પણ માંમા રૂપાળી કન્યા સામું જોતી નથી. ॥૪૦॥ મ્હારા સામુ કેમ ન જુએ કોઇ સાથે કેવરાવો; છેવટ છુટકો મુજ વિના નથી, માટે સામુ જોવરાવો. ॥૫૧॥ માંમો કહેએવું કેવરાવ્યે, ગણાઇએ ગુમાર;દુર્યોધન કહે પરણ્યા પછી ખાવાનીમ્હારો માર ॥૪૨॥ મામો કહે પછી ચાહ્ય તે કરજે, તવ ઉઠયો અભીમાની, કન્યા સામું જોયા કરે પણ, કન્યા, તો જુએ શાની ॥ ૪૩ ॥ એટલે ધરૂપતીનિ દાસીઓએ, ધરૂપતીને કહ્યું એમ; અરે બાઇ છત્રપતી ઉઠયા, સામુ ન જુઓ કેમ ॥૪૪॥ એટલે ક્રોધ કરીને બોલિ, દાસી પ્રત્યે ધરૂપતી; અભીમાનિ એ અહંકારી, મારા લાયક નથી. ॥ ૪૫ ॥ દાસી કહે ગમે તેવો પણ, એને ઘેર જવાનું: ધરૂપતી કહે એ પીટયાથી, કામ નથી થવાનું ॥૪૬॥ દાસી કહેકે જોઇએ છીયે, કોનું સાચુ વચન; એવે આવ્યો જળ કુંડાળે, દુષ્ટ દુર્યોધન. ॥ ૪૭ ॥ વલણ ॥ જળ કુંડાળે આવીયો દુષ્ટજ દુરીયોધન; ચાળા ચટકા બહુ કરે, વલ્લભ વદે વચન.

કડવું ૧૧૭ રાગ ધનાસરીની ચાલે.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભરી સભામાં જળ કુંડાળે ઉભો દુરીયોધન;કન્યાના સામુ જોઇ રહયો છે,લુબ્ધ થયું છે મના॥૨॥ એમસર્વસભા કકળેલિ, દુષ્ટને પાતક નડજો, પુન્ય સર્વનું આડેઆવી;અધવચ પાપી પડજો. ॥ ૩ ॥ પડેલા ચારે નિચું ઘાલ્યું, તે મનમાં એમ ધા-

રે, સ્થંભે ચઢતાં પાપી પડીને, હાથમાં આવે ક્યારે ॥ ૪ ॥ એવે વ્રકોદર ધરમ પ્રત્યે, બોલ્યો અહંકાર નડજો, તમારો દુરીયોધન ભાઇ, ચઢતાં હેઠા પડજો ॥ ૫ ॥ ધર્મ કહે ઓ મુંઢમતીના, એ શું બોલ્યો વચન; એ પડે તેમાં આબરૂ ઘટે, આપણુને લંછન ॥૬॥ એમ કહીને છાનો રાખ્યો, દુષ્ટ થયો તવ સ્વચ્છ; ભરી સભામાં વસ્ત્ર ઉતાર્યાં; ભીડાવિલીયો કચ્છ ॥ ૭॥ પગમાં તોડા માથે અંબોડા; જુએ શકળ સભાય; જોઇ જોઇ સહુ મસ્કરીઓ કરે મોઢે નવ કહેવાય ॥૮॥ રહયોછે અક્કડ દીશેછે ફક્કડ, દંત વતી હોઠ કરડે; મનડું રીસે દાડયો પીસે, મુછોના થોભા મરડે ॥૯॥ ચાળો ચટકો જરીનો પટકો, લેઇને કમ્મર બાંધે; બાણુનો ભાથો અને ધનુષ તે, ભેરવ્યાં ડાબી ખાંધે ॥૧૦॥ મુખવાસ ચાવે સહુને બતાવે, શું કેછે પચકારી; વારે વારે જુએ કન્યા સામું આંખ્યો ઘણી મચકારે ॥૧૧॥ એમ કુલક્ષણી કરતો ચાળા, અભીમાની સરવથી; સભાને નમવાનું ઘેર ગયું કોઇ સામુ એ જોતો નથી ॥ ૧૨ ॥ કોને ન નમતો કોને ન ગમતો, ભમતો કન્યામાં લક્ષ; પછી પાટીયાં ઉપર ચાલ્યો ચતુરા સામા ચક્ષ ॥૧૩॥ ચાલે લટકમાં વરવા કટકમાં, કરવા ધાર્યું કામ; પાટીયે થૈને થંભે આવ્યો થંભને કરી સલામ ॥ ૧૪ ॥ ચઢું કે ન ચઢું ભય ભાસેછે, જુએ છે સઘળો સાથ; જેહ થનાર હશે તે થાશે થંભે ભીડાવી બાથ ॥ ૧૫ ॥ પછી પગ દીધો થંભને કે શેવકોએ શું કીધું; આડું પાટીયું મુક્યું હતું તે ખરખર ખેંચી લીધું ॥ ૧૬ ॥ પાટીયું લેતામાં પુરણ પાપી; ચેતી ગયો ચડી ચોટ, મચ્છવેધ કરૂં રૂપારી વરૂં, કહીને મેલી દોટ ॥ ૧૭ ॥ હડબડ દોડયો વાયુ વેગે, જાય છે જોર ઝપાટે, જરા ન ડરતો છલંગ ભરતો, ચઢે છે સુર સપાટે ॥ ૧૮ ॥ બહુજ બળથી ચાલે છે કળથી, કાયા થકી નવ કાંપે, થેકડા મારે કુદે વધારે, વાંદર પેરે ટાંપે ॥ ૧૯ ॥ નેત્ર ન હેકે ચરણુ મુકે, જાણે ન આવે જોર; કેવી રીતે ચાલ્યો જેવી પતંગ માગે દોર ॥ ૨૦ ॥ વાયુને વેગે સુસરો ચાલ્યો, સઉ સભા વીસ્મે થાય; આવી રીતે કોઇ ન્હોતું ચડીયું સર્વથી સવાયો જાય ॥ ૨૧ ॥ ગમે એટલું આપણુ બધા, બોલીયે એતું ખોટું; તે બોલ્યું મ્હોડામાં પેસે, મ્હોટાનું ભાગ્ય મોહોટું ॥ ૨૨ ॥ એના ભવિશની એ કન્યા છે, તે ટકી આટલી વાર; ભાગ્ય વિના ભામની લેવા ગયા, ચડીને પડીયા ચાર ॥ ૨૩ ॥ મછવેધ કરશે કન્યા વરશે, એમ હોંકારો થયો; જોત જોતામાં અભીમાની, પોણુા છ ગાઉ ગયો ॥ ૨૪ ॥ ઓ ગયો સહુ કેવા લાગ્યું, બોલવું સહુનું નકામું, એટલામાં

અંતરયામીયે જોયું દુષ્ટના સામું. ॥૨૪॥ જાણ્યું કે આતો જઇ પોચ્યો નિશ્ચે મચ્છવેધ કરશે; મ્હારૂં ધાર્યું માહારા મનમાં રહેશે, પાન્ડવ પાછા ફરશે ॥ ૨૬ ॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણ, કપટી કૃષ્ણે કીધું; ઉંચો બરોબર જવા દેઇ, બળ હરીને લીધું ॥ ૨૭ ॥ શરીરમાંથી શક્તિ ગઇ કે શ્વાસ ઘણેરો ચડીયે; આકુળ વ્યાકુળ જીવજ થયો; થંભને બ્હાજી પડીઓ ॥ ૨૮ ॥ જીસજો માંમા જીસજો મામા પુર્ણ સળયાં છે પાપ; ઉંચેથી પોકાર કરે કોણ સાંભળે એનો બાપ ॥ ૨૯ ॥ પોણા છ ગાઉ ઉંચો વાયુ, વ્હાયો મેરસમેર; તેમ લાગ્યો ઘણો ગભરાવા, ચઠી ગયા બહુ ફેર ॥ ૩૦ ॥ અરેરે હું તો પડવાનો, મરવાનો આજ હોણ; મ્હારો પૈશો પુંજી મ્હારી, ગાદી ભોગવશે કોણ ॥ ૩૧ ॥ રૂપાળી કન્યા દેખીને લોભાઈ બુદ્ધિ મારી, એ કન્યા તેં ગજબ કીધો સઉના જીવ લેનારી, ॥ ૩૨ ॥ જીવતો મુને ઉતરવા દે લાગુ તુજને પાય; મારે તને નથી પરણવું તું તો મારી માય ॥ ૩૩ ॥ એ રીતે ટળવળવા લાગ્યો, કાયા થરથર ધુજે; ઉંચુને નીચું જુએ તો આભ અવની નવ સુજે ॥ ૩૪ ॥ પરસેવાના જેભ વછુટયા શરીર શીતળ થાય; રૂંવાડે રૂંવાડા થઇ ગયા ઉભાં લીલું પીળું દેખાય ॥ ૩૫ ॥ આંખે અંધારાં આવવા લાગ્યાં, ઉલટી થઇ અપાર; નસો નરમ થઇ ગઇ કે ભુજ છુટયા તે વાર ॥ ૩૬ ॥ થંભથી વછુટી ગયો પાપી, જેવાં વચન એ ભાંખ્યો; તેવા કુળદેવાપ્રભુએ ઉંધો કરીને નાખ્યો ॥ ૩૭ ॥ ઉંધો પડીયો થાંભલો નડીયો, વાગ્યો તે લેલાટ ફુટયું; તેવાજ તમ્મર ચઢી ગયાને રૂધીર ઝાઝું છુટયું ॥૩૮॥ જળ હેલકારે ઉપર આવ્યો શેવકે કાઢયો બ્હાર, ઝોલા દઇને પાણી પીધેલું ઓકાવ્યું તેણીવાર ॥ ૨૯ ॥ સકળસભા ખડખડ હશી કોપ પ્રભુએ કીધો; એટલે દ્રૌણિક ગોર આવ્યા, મુગટ ત્યાં લેઇ લીધો ॥૩૯॥ શકુની મામો આવ્યો સભામાં કરે અતી ઉચાટ; અગ્ની લાવી શેક કરીને, પાટો બાંધ્યો લેલાટ ॥ ૪૦ ॥ દ્રૌણીક કહે ઉઘાડે માથે બેશો કાષ્ટ.આસન, એટલે દ્રૌણીક પ્રત્યે બોલ્યો, ધ્રત્રાષ્ટરને તન ॥ ૪૩ ॥ મ્હારાજા અમે નહિ જેવા તેવા; સર્વ તણો સરદાર, ચાર બેઠા પણ હું કેમ બેસું બોલતાં કરો વિચાર ॥ ૪૨ ॥ દ્રૌણીક કહે ધીક્કાર તુને થયું નહીં આ કાજ; ઉંચુ જોઇને શું બોલે છે નથી આવતી લાજ ॥ ૪૩ ॥ પહેલી બહુ પુલાશ મારિ, સઉને કર્યા તીછકાર, તાત તણું તેં નામ બોળ્યું ઓ અંધના કુંવાર ॥ ૪૪ ॥ માંમો કહે શીદ તકરાર કરે, વીચાર કરી લે હૈએ; એવું જાણજે ઉઘાડે માથે; ઘરમાંજ બેઠા છૈએ, ॥૪૫॥ દુષ્ટે કહ્યુ બરોબર માંમા શાનું પ્રયોજન ખોયું; ચાર ચઢીને પ-

ડેલા હતા, તેમણે ઉંચુ જોયું ॥ ૪૯ ॥ અંધ તણો સુત બેસવા ગયો, કાષ્ટ તણે આસન, ચાર જણાએ વચમાં બેસાડયા પધારો દુરીઓધન ॥ ૪૭ ॥ તવ ચારેની વચમાં બેઠો, બોલીયો જરાસન, કેમ પેહેલી દીધી સર્વને ગાળો, એ આખલાના તન ॥ ૪૮ ॥ શલ્લ કહે કે એ દુરજોધન; ઘરમાં મચ્છવેધ કરજે; તારી મા છે વર વાળી, તેને જઇને વરજે ॥ ૪૯ ॥ દુરીયોધન કહે ચાહ્ય તેમ બોલો, ધારેલું કામ કરશું; રૂપાળી કન્યા કયાં છે જવાની, અમેજ એને વરશું ॥ ૫૦ ॥ એમ માંહોમાંહે ટંટો ચાલ્યો, જુએ ક્ષત્રી સંતાન, શકુનીને દ્રોણીક આવ્યા કરી ગયા સમાધાન ॥ ૫૧ ॥ સકળ સભા બેશી રહી છે, ઉભું થતું નથી કોય; દુષ્ટનો પ્રધાન કરણ રાજા છેવટે ઉભો હોય ॥ ૫૨ ॥ એટલામાં વ્રકોદર બોલ્યો સાંભળો ધરમ રાય; તમારા ભાઇએ અજવાળ્યું, ભરી સભાની માંહ્ય ॥ ૫૩ ॥ વળણ ॥ અજવાળ્યું ભરી સભા મહી, એવે ઉઠયો કર્ણ; કામ તેથી થાશે નહી, એ પણ ઢળશે ધર્ણ.

કડવું ૧૧૮ રાગ મારૂની ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; બોલ્યા ધરમ સાંભળ વીર, બેશી રહે થઇને સ્થીર ॥ ૧ ॥ એવે કરણ સભામાં ઉઠયો, એનો વાંકો દીવસ રૂઠયો; એને સકળ સભા ભાળે, જઇ ઉભો એ જળ કુંડાળે ॥૨॥ દીઠો દુરીયોધન ભુપાળે, એને પડી પેટમાં ફાળ; આતો કરણ મચ્છવેધ કરશે, એતો રૂપાળી કન્યા વરશે ॥ ૩ ॥ હું તો વરરાય પાછો જાઉં, વરે જાનૈયો ખોટો દેખાઉં; એવું સમજીને બોલ્યો એમ, કહો કરણ ઉઠયા કેમ ॥ ૪ ॥ બોલ્યો કરણ ખોવાઇ લાજ, કરૂ મચ્છવેધન આજ ॥૫॥ જાન લાવ્યાને પાછા ફરીયે, તેથી વિશ્વમાં લાજી મરિયે, સુણી છત્રપતી બોલ્યો વાત. તમે બેસી રહો મુજ ભ્રાત ॥૬॥ જાવાદો લાજ છો જાય મારી, જોવું કોણ વરે છે નારી; કહી માંમાને બોલાવ્યો, તવ શકુનિ ઉઠીને આવ્યો ॥ ૭ ॥ બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એવું, ઉઠયો કરણ તે દીસે કેવું; વરે જાનૈયાને વર રહે, તેથી જગત કેવું કહે ॥ ૮ ॥ માટે સાંભળો કરણ વીર, તમે બેશી રહો રણધિર; કદી કામ કરવા હોય મન, તો તો પાળો મહારૂં વચન. ॥ ૯ ॥ થંભે ચઢી કરો કામ તમો, પણ પરણીએ કન્યા અમો; બોલ્યો કરણ સાંભળો રાય, નથી વરવાની મુજ ઇચ્છાય ॥૧૦॥ કામ કરી ઉતરશું અમો, પછી પ્રેમદા પરણો તમો; એમ કહીને દીધું વચન, દીધી

આમના દુરીયોધન ॥ ૧૧ ॥ મામા કામ એનાથી થાશે, હવે એ કન્યા-કયાં જાશે; લોકે મશ્કરી કીધિ ભાગ્રી, પણ કન્યા થૈ મ્હારીને મ્હારી ॥૧૨॥ બોલ્યો મામો વાત મરમની, મેં તો જાણી છે તારા કરસની; બોલ્યો રાય મામા થીત્ત ધરો, વીવા સામગ્રી ત્યાર કરો ॥ ૧૩ ॥ મામો જઇ બેઠો ઠેકાણે, વસ્ત્ર ઉતાર્યાં કર્ણે તે ટાણે; થયો ભરી સભામાં સ્વ-ચ્છ, એણે ભીડાવી લીધો કચ્છ ॥ ૧૪ ॥ લીધો બાણનો ભથો ધનુષ, ગયો પાટીયે ધરીને હુંશ; જોડ્યા સર્વ સભાને હાથ, પછી થંભે ભી-ડાવી બાથ ॥ ૧૫ ॥ એણે થંભે ચડવાનું મન કીધું; તત્ર દાશોએ પાટીયું લીધું; રાજા કરણ બહુ બળવાન, દોટ મુકી રવી સંતાન ॥ ૧૬ ॥ એ તો વાયુને વેગે ચડીયો, જઇ ખીલાને બાજી પડીયો, છે છ ગાઉ ખી-લોને ત્રાંસ, તેણે લટકી ખાવા લાગ્યો શ્વાસ ॥૧૭॥ તવ હરખાયો દુરિ-યોધન, માંમા ચડયો કરણ રાજન; હવે કન્યામાં વ્રત્તિ પેઠી, મામા નિશચે મ્હારે ઘેર બેઠી ॥ ૧૮ ॥ મામો કહે ન બોલીયે કશું, કામ થયા પછી શેર થશું; એવે કરણ રાયને જોઈ, આશા મુકી બેઠા સહુ કોઇ, ॥ ૧૯ ॥ એવે ક્રષ્ણે વિચાર્યું એમ, હવે કરણનું કરૂં કેમ; એ છે ભક્ત અને દાતાર, એને પીડાયે નહી લગાર ॥ ૨૦ ॥ નહી પાડુ તો કામ કર-શે, દુષ્ટ દુરીયોધન કન્યા વરશે; મ્હારા પાન્ડવ પાછા જાશે, માહારી ધારણા મીથ્યા થાશે ॥ ૨૧ ॥ એમ જાણી નારદ સંભાર્યા, તેવા આવી ને ઉભા ધાર્યા; પુછ્યુ ક્રષ્ણને નારદ રૂશી, કહો તમારી કેવી ખુશી. ॥૨૨॥ કહ્યું ક્રષ્ણે કરણનેઉતારો;ધાર્યો થાય મનસુબો મ્હારો;તવ નારદજી કહે વારૂ, જુઓ જુક્તી કરી ઉતારૂ ॥ ૨૩ ॥ વળણ ॥ ઉતારૂં હું કર્ણને જોજો જુક્તી આજ; વલ્લભ વદે એમ બોલિને; ગયા નારદ મહારાજ॥

કડવું ૧૧૯ રાગ સોભાગ્યનો દેશી

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું;મચ્છવેધનો મહીમાય ॥૧॥ નારદ રૂશિ થાતા ખુશિ દ્રૂપતીને ધામ ગયા;તવ સતીયે બે ભુજ જોડયા; કીંકર પર કરિ દયા ॥૨॥ પધારો મ્હારાજા પધારો મ્હારાજા, મુને કરિ પાવન;એમકહીનેબેસવા માટે,કન્યા યે આપ્યું આસન ॥૩॥ તવ નારદજી આસન બેઠા, જાણે અતી ઉચા-ટ; શિશ ધુણાવે હોઠ ફફડાવે, બે ભુજ દીધા લલાટ ॥ ૪ ॥ આંખ્યોમાં ઝરઝરિઆં લાગ્યા, ઉતારિ નાંખ્યું મુખ; દ્રૂપતી તવ પુછવા લાગી

મ્હારાજ શુ દલ દુખ. ॥૫॥ આ વેળા તો હરખવું જોઇએ, તેમ છતાં શી ઉદાશી; સાચુ કહેજો સોગન મ્હારા, કેમ થયા નીરાશી ॥ ૬ ॥ નારદ કહે શું પુછે છે, તારી ચીંતા નથી તને; તારે માટે પેડિ ઉદાસી ગભરાટ થયો મને. ॥ ૭ ॥ દ્રુપતી કહે ઓરે મ્હારાજા દલમાં ન ધરશો દુઃખ શા સારૂ મનમાં મુજવાવો કહી દો મ્હારે મુખ ॥ ૮ ॥ નારદ કહે સ્થંભે ચઢયો છે, તેની તું ન જાણે વાત; પુછી જો તારી દાશિયોને, કોણ કરણનિ માત. ॥૯॥ નથી એના માબાપ જગમાં, કુળહીન જાતીમાં રાશિ; વળી જગતમાં લાંછન મ્હોટું એનિ જનેતા દાશિ. ॥ ૧૦ ॥ ક્ષત્રીની પુત્રી દાશીના પુત્રને, પરણે તો આહાકાર; વળિ નથી રાજ્ય વંશી, કરી લે કાંઇ વીચાર. ॥ ૧૧ ॥ સહુ લોક વાતો કરવા લાગ્યું અવળી ગંગા વહેશે; નેવ તણાં નિર મોભે ચઢવાનાં, રાજ્યની કન્યા લેશે. ॥૧૨॥ એવિ વાતો ચાલી છે તારી, સાંભળી કાળજુ બળીયું તેથી તુજને કહેવા આવ્યો, ભવીશ વાંકુ વળીયું. ॥૧૩॥ ઓ બાપ વર કાં મળે નહી તો, વખ ઘોળીને મરજે, પણ આવાને કાઢને પાછો, બીજો મળેતો વરજે. ॥૧૫॥ એવા વચન સાંભળી બોલી દ્રુપતિ મુખ વચન; ઓ મ્હારાજા હેઠો ઉતારૂં. નહિ વરૂ દાશી તન. ॥ ૧૬ ॥ એમ કહિને આગના કીધી, જાવો દાશી તમે ચાર, જળકુન્ડ જઇને શંખ વગાડા ઝાહેર કરો વીચાર ॥ ૧૭ ॥ તવ ચાર દાશી શંખ લેઇ ચાલી, ઉતારવા તે ઠામ; નારદ કહે જાવું છું હું તો ન લૈશ મ્હારૂં નામ ॥૧૭॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા,સૌ સભા જુએછે ખુબી; ચાર દાશી સભામાં આવી, જળ કુંડાળે ઉભી. ॥૧૭॥ શંખ વગાડી નાદજ કીધો, સાંભળ રાજા કરણ; જોજે તું મછવેદન કરતો, ઉતર પાછો ધરણ. ॥ ૧૯ ॥ રાજની કન્યા નહી વરે તુને, તારીતો જાત છે રાષી, એક તો પ્રધાન બીજુ છે લાન્છન, તારી જનેતા દાશી ॥ ૨૦ ॥ તે માટે તને નહી વરે કન્યા, માટે કરીશ નહી કામ; કામ કરીશ તોયે પાછો જવાનો, સાંભળે છે તમામ. ॥૨૧॥ એવું કહ્યું શંખને શબ્દે સાંભળ્યું કરણે કાન; અરરર મુજને મેહેણું દીધું કીધું મ્હારૂ અપમાન ॥ ૨૨ ॥ એમજ જાણિ થંભને વળગ્યો, ઘણોક ક્રોધે ભરિયો; ભરી સભામાં લાજ લાધિ, ખરખર નીચે ઉતરીયો ॥ ૨૩ ॥ દાશી શંખ વગાડીને નાઠી, જતી રહી મહેલમાંય; કરણ ઉતરી ધરણ આવ્યો મોઢું ઉતરીયું ત્યાંય. ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધન કહે કરણ વિરા, કન્યાયે લીધી લજ; વરવાનિ મેં આશા રાખીતી પણ જઇશ પાછો આજ. ॥ ૨૫ ॥ કરણ કહે હવે જે ચરચા, જોઉંજો કોણ કામ કરે, કેની માયે-સુંઠ ખાધી છે, મ્હેણું

દેનારીને વરે ॥ ૨૬ ॥ હવે કરૂ અન્યા લેઉ એ કન્યા, રીસ ઘણી છે મન; આભને અવની એક થશે પણ, પરણાવિ લૈ જાઉ તને ॥ ૨૭ ॥ ધીરજ ધરજે નીશ્ચય કરજે, જાણજે કન્યા તારી; દુરીયોધન કહે સાંભળો માંમા, થઇ હવે મ્હારીને મારી ॥૨૮॥ માંમે કહ્યું કે કરણ બોલ્યો, તેમાં ન રાખીશ વ્હેમ;દુરીયોધન કહે કે'ક કામ કરશે, ત્યારે કરીશું કેમ ॥૨૯॥ કરણ કહે કોક ચઢીને, કામ કરે મલી પેર; એટલે તેને ઉતરતામાં, એક બાણે મારૂ ઠેર ॥૩૦॥ કન્યા કોઇને વરવા ન દેવું, તુજને શી ચીંતા પેઠી; છત્રપતી કહે સંદેહ ટળીયો, હવે મારે ઘેર બેઠી ॥૩૧॥ પછી સૌ સભા બેશી રહીને, ઉભુ થતુ નથી કોય; દ્રુપત રાજા ઘણો ગભરાયો; હવે વલે શી હોય ॥ ૩૪ ॥ કામ થતાં કન્યાયે કહેર કીધો, ક્રોધે ભરાયો કરણ, વીવેક વિવા નથી થવાનો, થાશે કન્યાનું હરણ ॥ ૩૫ ॥ તે જોવું પડશે માહરી આંખે, તેથી ભલુ મ્હારે મરવું; ઘેર જઇને વીખજ પીવું, માહરે જીવિ શું કરવું ॥ ૩૪ ॥ વળી જાણ્યું કે કોઇ ઉઠે છે, જોવા લાગ્યો ચોપાસ પણ સભામાંથી કોઈ ન ઉઠયું, પુરણ પડીયો ત્રાસ; ॥૩૫॥ દ્રુપતે કહ્યું દ્રોણીકજીને, જઇ આવું જરા ઘેર; એમ કહીને ત્યાં થી નીકળીયો, ધારી મરણની પેર ॥૩૬॥ વળણ॥ મરવું ધાર્યું મન થકી સાંભળજે તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ કથા કહે, સભામાં શું થાય.

કડવું ૧૨૦ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છાવેધન મહિમાય ॥૧॥ સ્વયંવરમાં વાતો ચાલી, કોણ ઉઠયું કામ કરવા; તેથી દ્રુપત ઘણો ગભરાયો,ઘેર ગયો એ મરવા ॥૨॥ અરેરે આપઘાત એ કરશે, રહી રૂપાળી ક્ષત્રાણિ; બીચારાયે ખરચ કર્યો તે સર્વ થયો ધુળધાણી ॥૩॥ એવામાં બળભદ્રજી બોલ્યા, સાંભળો શામશરીર; દ્રુપતનું ધાર્યું ધુળ મળીયું, એરે માહારા વિર ॥૪॥ માટે મુજને દયા આવેછે, કહેતો ઉભો થાવું; મચ્છવેધન કરવાને માટે, સભામાં પાટીયે જાવું ॥ ૫ ॥ તવ પ્રભુએ એમ વિચાર્યું, તરછટ કથલે ઘાટ; જેટલા ચડયા તેટલા પડયા, પાંચ પાંડવને માટ ॥ ૬ ॥ વળી પાછા મોહોટાભાઇ ઉઠે, એમ જાણી બોલ્યા મર્મ;હું ન્હાનોને તમે મોહોટા, કેમ ન રાખો શમ ॥૭॥ ધડપચ્ચમાં શું ગતી મઇ તે, થઇ વરવા ઇચ્છાય;એવાં પ્રભુના વચન સુણી, બળદેવજી શરમાય ॥૮॥ હળધારી કહે એરે

વીરા, નથી કન્યાપર પ્રેમ; દ્રૂપતનું થાય છે ધુળધાણિ, દયા આવે છે એમ. ॥ ૯ ॥ આ વેળા કુન્તા કોઇનો, હોય કોઇ કુંઆર; તો તો સવામણ સોનાની મચ્છા, ટકે ન આટલી વાર. ॥૧૦॥ કષ્ણ કહે કુન્તા કુવરનું, કષ્ટ તમે શું કાપો, પાંચમાનો એક દેખાડુ તો, તેને તમે શું આપો. ॥ ૧૧ ॥ બળદેવ કહે બતાવો બંધુ, બરોબર ઓળખી લેવું, તો તો આજ લગીનુ સુક્રીત, તેને અરપી દેવું ॥ ૧૨ ॥ વિઠ્ઠલ કહે વચન આપો બળદેવ વચને ચડીયા; અંતરયામી વચન લેઇને ખડખડ હસી પડીયા ॥ ૧૩ ॥ પાંન્ડવ શાના વચન શાનું, મશ્કરી કરશે કોય; ત્રણુ ત્રણુ વરશો એમને થયાં. પાન્ડવ તે કયાંથી હોય ॥૧૪॥ તવ બળદેવને ક્રોધ વાપ્યો, કેમ હસી કાઢે તું તો; મારી મશ્કરી તેં કરી શું તારા જેવડો હું તો ॥ ૧૫ ॥ તવ પ્રભુ કાંઇ બોલ્યા નહીને, ઉઠી ગયા તે વાર, રાજ્ય સભામાં સંચરિયા એ, પોતે જુગદાધાર. ॥૧૬॥ ભીષ્મ વિદુર ને દ્રોણ બેઠા, ચોથા કીરપાચાર, હસને મોઢે આવીયા ત્યાં પોતે દેવ મોરાર. ॥ ૧૭ ॥ તવ બોલાવ્યા ભીષ્મ પીતાયે, પધારો પુરૂશ પુરાણી જુઓ બીચારા દ્રૂપતકેરૂં ખરચ્યુ થયું ધુળધાણી. ॥ ૧૮ ॥ દુરીયોધન પડયો ચઢીને બોળ્યું અમારૂં નામ, અત્કારે અમારા પાંન્ડવ હોય તો, તરત કર્યું હોય કામ ॥ ૧૯ ॥ અંગારો રહ્યો હીરા હડતાયા, ત્યાં શો અમારો ઉપાય, એટલે સત્ય પુરૂશોના પ્રત્યે બોલ્યા યાદવ રાય ॥ ૨૦ ॥ પાન્ડવના તમે વખાણ કીધાં, શું તેમનું કષ્ટ કાપો; પાંચમાનો કહી એક બતાવું, તેને તમે શું આપો ॥ ૨૧ ॥ તવ ચારે સતિયા એમ બોલ્યા, બતાવો ઓળખી લૈયે; અમારા સુક્રીત આજ સુધિના, તેને અરપી દૈયે ॥૨૨॥ વનમાળી કહે વચન આપો, તવ દીધાં વચન; એટલે ખડખડ હશી પડયા, પોતે જુગજીવન. ॥ ૨૩ ॥ ભીશ્મ પીતા કહે કેમ હસોછો હસવું આવ્યું શેમાંથી; પ્રભુ કહે તમે વચન દીધા, પાંડવ તે હોય કયાંથી. ॥ ૨૪ ॥ ભીશ્મ પીતા કહે સાબાશ તમને, ઓરે દેવાધી દેવ; વ્રદ્ધ થયા પણ મશ્કરીની, ન ગઇ તમારી ટેવ ॥ ૨૫ ॥ ગોવીંદ કહે ગમ્મત ધડી, કહી પ્રભુ સંચરિયા; જઇ પોતાને આસન બેઠા, વચન પોતે વરીયા ॥ ૨૬ ॥ ભક્તને માટે ભુદરજીને, ઘણીક ચીંતાય; આગળથી ફેરવી કરી મુકી, ભકતીને વશ જગરાય. ॥ ૨૭ ॥ એવે દ્રૂપત ઘેર ગયોને, સંચર્યો સાતમે માળ; વિશનો પ્યાલો ઘોળીને ભરીયો, વ્યાસજી ઉપર કાળ ॥૨૮॥ ચોધારે આંસુ ચક્ષુમાં ચાલે, કરે અતી પરીતાપ; વેદમ વ્યાસજી હું તો મરૂ તો તમારે માંથે પાપ. ॥ ૨૯ ॥ અમ કહીને પ્યાલો પોતે, મોઢે માંડયો જે વારે; વેદમ વ્યાસજી આવીને

ઉભા, પાડયો પ્યાલો તે વારે ॥ ૩૦ ॥ તમાચો મારી ઢોળી નાંખી, મુખ વદ્યા વચન; શા શારૂ આપઘાત કરે છે, ઓરે મુરખ જન ॥ ૩૧ ॥ દ્રુપત કહે ઓરે મ્હારાજા, તમે તો શત્રુ માહારા, જગતમાં વગોણું કરાવ્યુ, બતાવ્યા ઉપાય સારા ॥ ૩૨ ॥ કહેણી કરાવી વિશ્વમાં માંથે, પઈસામાં મુઠ્ઠી પુળી, એક રૂપાળી દીકરી સારૂ શૌને ચઢાવ્યા શુળી. ॥ ૩૩ ॥ એવું લાંછન માથે આવ્યુ, હવે જીવી શું કરૂં; તમારા કહેવા પ્રમાણે કર્યું તે, વિષ ઘોળીને મરૂં ॥ ૩૪ ॥ તમોએ માઠી મતી મને દીધી, કામ કોથી નવ થયું, પાંચ પડયા ને છઠો ઉતરીયો, માંછલું અદ્ધર રહ્યું ॥ ૩૫ ॥ વળતી વેદમ વ્યાસજી બોલ્યા શું ગભરાયો છેક; તારી પુત્રીના લાયક ન્હોતો, એમાંનો વર એક ॥ ૩૬ ॥ દ્રુપત કહે પુત્રીના લાયક કેમ જણાતો નથી; વ્યાસ કહે આવ્યો છે સભામાં, કામ ઉપર નહી મતી ॥ ૩૭ ॥ કન્યાની એને નથી ઇચ્છા, નહી જસ લેવા નો પ્રેમ દ્રુપત કહે પ્રેમ વીનાને, ઉઠાડું કરી કેમ ॥ ૩૮ ॥ વ્યાસજી કહે જા તું સભામાં, ગોરને લૈ પરવરજે; રાજા રૂશી જાદવ લોકો, ત્રણે સભામાં ફરજે ॥ ૩૯ ॥ હાથ જોડીને સ્તુતી કરજે, ધરજે પુરણ પ્રેમ; ઉઘાડે છોગે કહેજે સભામાં, જેમ તને કહું તેમ ॥ ૪૦ ॥ કહીએ રૂપ રંગનું કામ નથી, ક્ષત્રી જોઇએ આપ; જાત છુપાવી બેશી રહેતો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૪૧ ॥ એટલે ઉઠશે પાપના ભયથી, ચલાશે એની હામ; તેનામાં રૂપ રંગ નહી હોયે, પણ તે કરશે કામ ॥ ૪૨ ॥ દ્રુપત કહે વારૂ મહારાજા, પાળું છું તમારી વાણ; તેમ છતાં કામ નહી બનેતો, કાઢીશ માહારો પ્રાણ ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને રાજા ઉઠયો, વ્યાસજી થયા વીદાય; દ્રુપત રાજા આંસુ લુછીને, ચાલી આવ્યો સભામાંય ॥ ૪૪ ॥ દ્રૌણીકને કહ્યું ઓરે મહારાજા, ચાલો તમે મુજ સાથ; એમ કહી સાથે લઈ ગયો, જાદવમાં જોડયા હાથ ॥ ૪૫ ॥ વળણ ॥ પ્રથમ ગયો જાદવ મહી, છે દ્રૌણીક ગોરસાથ, વ્યાસ વલ્લભ કહે કરગરે; સહુને જોડી હાથ.

કડવું ૧૨૧ રાગ ઝુલણાની ચાલ.

અરે કોઇ ઉઠો ઉઠો રાય, મચ્છા વીંધી વરો કન્યાય; અરે મછ વીંધી વરો કન્યાય; હું તો કહું છું લાગી પાય. ટેક. જાદવ સભામાં દ્રુપત કહે છે, કોઇ કરો માહારૂ કામ; નહી તો મહારી મશ્કરી થાશે, જાશે ક્ષત્રીનું નામ, અરે કોઇ ઉઠો. ॥ ૧ ॥ રૂપ રંગનું કામ નથી ને, ક્ષત્રી જોઇએ આપ; જાત છુપાવી બેશી રહે તેને, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ. અરે. ॥૨॥

સર્વ જાદવ તવ પડયા વીચારમાં, દ્રૂપત દેછે પહોણુ,જાત છુપાવીને બે ઠેલો, છે આપણામાં કોણ. અરે ॥૩॥ જદુ કુળમાંથી કોઇ ન ઉઠયું,રાજા ઘણો ગભરાયો; આક્રંદ કરતો આંસુ ભરતો, રાજ્ય સભામાં જાયઅરે. ॥૪॥ તવ દુરિયોધને મામાને તેડયો, જુઓ ગોરને લાવ્યો,ઘેર જઇવીચારી માહારો, વીવા કરવા આવ્યો. અરે ॥ ૫ ॥ તવ દ્રૂપત કહે રૂપ નવ જોઇએ, ક્ષત્રી જોઇએ આપ; જાણીજોઇને બેશીરહેતેને, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ અરે ॥ ૬ ॥ દુરિયોધન કહે જુઓ માંમા, મુરખો દેછે પાપ; જાત છુપાવિને બેઠેલો શ્રીયો છે એનો બાપ. અરે ॥ ૭ ॥ મામો કહે છે ફાંફાં મારે, મનમાં નીરચે મને, છેવટ એને આવવું પડશે, કન્યા લેઇ તુજ કને અરે ॥ ૮ ॥ રાજ્ય સભામાંથી કોઇ ન ઉઠયું, દ્રૂપત અતી અકુળાય; આક્રંદ કરતો ને કરગરતો, બ્રહ્મ સભામાં જાય અરે ॥ ૯ ॥ ત્યાં લાગ્યો ફરવાને કરગરવા; સહુ સભા જોઇ રહે છે; હાથ જોડીને નમ્રતા પુર્વક; કેવું સભાને કેહે છે. અરે ॥ ૧૦ ॥ રૂપરંગનું કામ નથી મ્હારે; ક્ષત્રી જોઇએ આપ, જાણી જોઇ જાત છુપાવિ ન ઉઠે, તેને બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. અરે ॥ ૧૧ ॥ તવ ધરમ કહે અરજુન વીરા વિચાર કરો હલ સાથે, જાત છપાવી આપણે બેઠા, પાપ આપણે માથે અરે ॥ ૧૨॥ ભીમ કહે સાચું છે વિરા, કહોતો દઇવત દાખું; નહી ચડણું પડણું કેં કરવું, થંભ ઉપાડી નાંખું; અરે ॥૧૩॥ ધર્મ કહે તમે બેઠા બેઠા, ગુણ ગોવિંદના ગાવો; અરજુન વિરા કુળના હીરા, ઉઠો ઉભા થાવો; અરે ॥૧૪॥ ભીમ કહે ભલે અરજુન ઉઠો; હું બહુ રાજી થાવું કામ કરીને નાંખજે પડતું; તમને ઝીલવા આવું. અરે ॥ ૧૫ ॥ અરજુન કહે તમે બેશી રહેતો. ઉઠુ મ્હારા વિર; ભીમસેન ભાઇ ચીંતા તમારી, રહેશે મ્હારે શરિર. અરે ॥ ૧૬ ॥ વળણુ ॥ તવ ભીમ કહે ચીંતા તજો ઓરે મ્હારા વિર; વલ્લભ વદે વાયુ તને, દીધી ધારણ ધીર.

કડવું ૧૨૨ રાગ સાખિની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલયા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છભેધન મહીમાય ॥૧॥ ધરમરાયની આગનાથી, ઉઠયો ઈંદ્રનો તન; મોહે ને માથે કેશ ઉગેલા, જોઇ રહ્યા જનારા, તંગીયો કુરતુ અંગ પેહેરેલું, ફાળીયું બાંધેલું શીશ; માારગ જોઇને સભામાં પેઠા, જપતો શ્રી જુગદિશ ॥ ૩॥ દ્રૂપતરાજા લાગ્યો નીરખવા, અ·

કોણ ઊભુ થાય; બ્રહ્મ સભામાં આગળ આવી, રૂકમને લાગ્યો પાય ॥૪॥ ઓ મહારાજા આગ્ના આપો; સ્થંભે ચઢું હું આપ; મચ્છાવેધનું કામકરૂ તમારે પુન્ય પ્રતાપ ॥ ૫ ॥ તવ રૂકમરૂશી ગાભરા બન્યા, આણે તો આબરૂ લીધી; વિધારથી આગના માગે, કેવી ફજેતી કીધી ॥ ૬ ॥ વિધારથી સહુ વિસ્મય પામ્યા, આ તે શું કેહેવાય; મચ્છવેધ કરવાની આગના માગે, સાચું કે જુઠું કળાય ॥૭॥ એવે અંતરયામી ઊઠીને, આવ્યા બ્રહ્મ સભાય; એટલે એમને પુછવા ચાલ્યો, સામો રૂપતરાય ॥૮॥ આમાહારાજા આ કોણ ઉઠયું દિસે છે કુપાત્ર; પ્રભુ કહે કુપાત્ર એ ન્હોએ, જાણજે તારો જમાત્ર ॥ ૯ ॥ રૂપતને તવ માઠું લાગ્યું, મહારાજ બોલો વીચારી; ન કહેવાનું વચન કહોછો, ઘેહેલા થયા ગીરધારી ॥૧૦॥ ડાહાપણ તમારૂં હવે મેં જાણ્યું, કટુ વાણિ થઇ કેવી; પ્રભુ કહે તે ખેટું પડે તો કરીશ માહારો બનેવિ ॥ ૧૧ ॥ તવ રૂપત વિચારમાં પડીયો, આ શું બોલે અવીનાશ પછી બેઉ આંગળીએ વળગી, ગયા રૂકમની પાસ ॥ ૧૨ ॥ આવી રૂકમને કહેવા લાગ્યા, કૃષ્ણે કર્યું ચરીત્ર, ઓ મહારાજા આગના માગે, શુ એ તમારો મીત્ર. ॥ ૧૩ ॥ એટલે રૂકમને જ્વાળા ઉઠી વિકટ વિચાર ધાર્યો મોહન સરખા મશ્કરી કરે, મુને લજવિ માર્યો ॥ ૧૪ ॥ રૂકમરૂશી કહે કૃષ્ણ પ્રભુજી, હું ઓળખું નહિ એને પ્રભુ કહે ઓળખો નહીતો આવિ નમ્યો છે શેને ॥ ૧૫ ॥ એવું સાંભળી અતી અકળાય, રિસ હળાહળ લાગે.ગોવિંદ કહે ન ગભરાશો, શું તમ પાસે માગે ॥ ૧૬ ॥ રૂકમરૂશી કહે કૈ:વો કાપડી, દીવસ એનો રૂઠયો આગના માગે છે મહારી પાસે મચ્છવેધ કરવા ઉઠયો ॥ ૧૭ ॥ પ્રભુ કહે ત્યારે આગના આપો, થવાનું હશે તે થાશે થંભે ચઢશે મેહેનતપડશે તેમાં તમારૂ શું જાશે ॥ ૧૮ ॥ રૂકમ કહે કેમ એવું બોલો, આગના કેમ અપાય; એનાથી કામ બને નહીતો, વચન મીથ્યા જાય ॥ ૧૯ ॥ પ્રભુ કહે કાંઇ નહી જાય મીથ્યા, શું કરવા મત તાણો; રૂકમરૂશિકહે હું ઓળખું છુ તમે તે વાત ન જાણો ॥૨૦॥ મહારા મઠ પાસ રહેનારૂં, ગોવિંદ ગુણ ગાતું તું; અન્ન તણા ઉધારા નીત્યે કોઠાં બીલાં ખાતુતું ॥૨૧॥ તેને-રૂપાળી કન્યા દેખી ચડવાનું થયુ મન; એવાને આગના શું અપાવો ઓરે જુગજીવન ॥ ૨૨ ॥ પ્રભુ કહે ગમે તેમ હશે, તે ન કરો વિચાર; તમે તમારે આગના આપો શીદ કરો છો વાર ॥ ૨૩ ॥ એટલે રીશ ભર્યા બોલ્યા રૂશી; સંકટ તારૂ જાજો; પ્રભુને ને માહારે વચને, જા કામ તુજથી થાજો ॥ ૨૪ ॥ પ્રભુએ આગના અપાવી માટ, તે ફળ તુને

મળજો; શીશ નમાવી અરજુન બોલ્યો, વચન તમારૂ ફળજો ॥ ૨૫ ॥ એમ કહી નીચી દ્રષ્ટીએ, ચાલ્યો સતી સુત સુબો; સકળ સભા જોઈ રહી છે, જઈ જળકુન્ડે ઉભો ॥૨૬॥ પછી પ્રભુએ કહ્યું દ્રુપદને, એની કને તું રેહેજે; હું મ્હારા આસન પર જાવું, જે જોઈએ તે દેજે ॥ ૨૭ ॥ એમ કહી આસન બેઠા, છત્રપતી ઓચરે, જુઓ માંમા દ્વારીકાં વાળો કાળો દોડાદોડ કરે ॥ ૨૮ ॥ મામો કહે છો ફાંફાં મારે, છોને મરે સહુ મથી; રૂપાળી તુને પરણાવ્યા વીના, છુટકો થવાનો નથી ॥ ૨૯ ॥ એવે અરજુન ઉભો રહયો છે, દલમાં નથી કાંઇ દુખ; દુર્યોધનચાકોવળી વળી, જુએ એનું મુખ ॥૩૦॥ નેત્ર નાશીકા ચહેરો જોઇને, મામાને કહ્યું આ કેવો; મુજને તો આભાશ પડે છે, જાણે અરજુન જેવો ॥૩૧॥ મામો કહે અરજુન હશે તો, થાશે કાળો કહેર, ભીમ ગમે ત્યાં સંતાયો હશે, જવા ન પામીયે ઘેર ॥ ૩૨ ॥ દુર્યોધન કહે તમે તપાસો, આતે અરજુન કોય; માંમે જોઇ વીચારિ કહ્યુ, આતો અરજુન ન્હોય, ત્રણ ત્રણ વર્ષનાં વ્હાણાં વ્હાયાં; નથી વાર થઇ થોડી, હોય તો જરાયે ન રહે છાના, થઇ ગયા રાખોડી ॥ ૩૪ ॥ દુરીયોધન કહે સાચુ માંમા, હવે ટળ્યો મ્હારો વ્હેમ; મુએલા કયાંથી કાંઇ આવે, કાં અરજુન કાં ભેમ ॥૩૫॥ મનથી પરણે મનથી રાંડે, મુરખ કરે મનસુબા, એવે અરજુનની સામા, દ્રુપત હરેણીક ઉભા ॥૩૬॥ દ્રુપત કહે ઉભા થનારા, સ્વારથ આજ અમારો; જે જોઇએ તે સામગ્રી માગો, શું જોઇએ તમારે ॥ ૩૭ ॥ અરજુન કહે દ્રુપત રાજા, કષ્ટ અમારૂં કાપો; બાણ ધનુશ ને બાણનો ભાથો; એટલું અમને આપો ॥૩૮॥ તવ દ્રુપતે આજ્ઞાકીધી, શેવકને તેવાર; દાસોએ લાવાને આગળ મુકયા, દસ વીસ ત્રીસ હથીઆર ॥ ૩૯ ॥ અરજુન આયુધ જોઇને બોલ્યો, માપ મ્હારૂ તમે માપો, આ હથીઆર કામના નહી એકે, કરણના આયુધ આપો ॥ ૪૦ ॥ તવ ધરૂપત ગયો કરણ કને, ઉઠયો બા કામ કરનાર; તેતો મહારીકને માગે, તમારાં હથીઆર ॥૪૧॥ માટે કીરપા કરીને આપો. કામ હું રંકનું થાય, કરણ બોલ્યો દુરીયોધન કહે તો, આયુધ એ અપાય ॥૪૨॥ દ્રુપત દુરીયોધન કને આવ્યો, માહરૂ કષ્ટ કપાવો, તમારા કરણરાય કનેથી, ધનુષ બાણ અપાવો ॥ ૪૩ ॥ તવ દુરીયોધન ગાજીને બોલ્યો, આઘો જા દુરમતી; કોણ કુજાતી ઉભો કર્યો છે, આયુધ મળવાનાનથી ॥૪૪॥ તવ ધરૂપતરાય અળગો ઉભો. ગભરાયું ઘણું મન; એટલે આસનથી ઉઠી આવ્યા, પોતે જુગજીવન ॥ ૪૫ ॥ ધરૂપતને કહ્યુ કેમ ગભરાયો, કેમ વીપ્રીત થઇ બુધ; ધરૂપત કહે ઉભા થનારે, કરણના મા-

ગ્યાં આયુધ ॥ ૪૬ ॥ દુરીયોધને ના પાડી, હવે શો ઉપાય; પ્રભુ કહે હથીયાર અપાવું, કહેજે હાથે હાય ॥૪૭॥ એમ કહી ગયા પાપીની પાસ, ઓચર્યા હરજી એમ; છત્રપતી એ આયુધ માગે, આંપતા નથી કેમ ॥ ૪૮ ॥ આયુધ આપવા કબુલ કરો, રાયને પેચમાં લાવી, કામ ન થાય તો કન્યા દે તમને, એવું લ્યોને લખાવી ॥ ૪૯ ॥ પછી દો આયુધ ઉઠનારને, શું જંગલી થંભ ચડશે; ટાંટીયા એના અનળાઈ જાય છે, થરથરી હેઠો પડશે ॥ ૫૦ ॥ એટલે કન્યા તમોને દેશે, પેહેરામણી પુરાપાટ; કહેતા હોતો ઉપર રહિને, ઘડાવું તમારો ઘાટ ॥ ૫૧ ॥ દુરીયોધન કહે વાવા મહારાજા, ધરૂપતને ચડાવો; લખાવરાવી કબજે નાંખો, મહારો ઘાટ ઘડાવો ॥ ૫૨ ॥ તવ પ્રભુએ રાયને તેડયો, બોલ્યા મુખ વચન; જો દસ્તાવેજ કરી આપે તો, આયુધ દે રાજન ॥ ૫૩ ॥ ઉભો થનારો થંભે ચઢીને, કરે મચ્છવેધ કામ; તો તો તે કન્યાને વરે, ખુશી છે તમામ ॥ ૫૪ ॥ પણ એનાથી થાય નહી તો, કન્યા તુ રાયને આપે; ઉભા થનારાનાં નાકને કાન તે છત્રપતી હાંઇ કાપે ॥ ૫૫ ॥ એવું લખો તાંબાના પતરે, તો આપે હથીઆર; એમ કહીને સાન કીધી; લખવા જુગદાધાર ॥ ૫૬ ॥ તવ ધરૂપતે લેખ લખીઓ, તાંબાને પતરે સાર; માંમાએ કહ્યું દુરિયોધનને, નથી કામ થનાર ॥ ૫૭ ॥ ઉભા થનારાના ચરણ બેઉ જાય છે ફરિ ફરિ, કન્યા તારા કરમની છે, ઠીક લીધો લેખ કરી ॥ ૫૮ ॥ દુરિયોધન કહે પત્ર લ્યો આ, વિવા સામગ્રી કરો ઉઠનારાનું નાક કાપવા, ઘશી મુકજો છરો ॥ ૫૯ ॥ માંમા હું એવું જાણતો તો. કૃષ્ણ છે આપણા દ્રોહી; પણ એમણે આપણું ભલું કીધુ, ગુણ ન ભુલવો કાંઇ ॥ ૬૦ ॥ સાબાશ પ્રભુ શાબાશ પ્રભુ; તસ્દિ લીધી મુજ માટે; પ્રભુ કહે ઉપર રહિને, કરીશ તમારો ઘાટ ॥ ૬૧ ॥ તવ દુરીઓધન રાજી થયો, સમજ્યો ન અવળી વાણ; કરણ કને માગીને આપ્યાં, ધનુશ ભાથો બાણ ॥ ૬૨ ॥ જઇ ધરૂપતે અરજુનને આપ્યાં, ઉ?ટ અંગેવાધે, કુન્તી સુતે આયુધ લઇને, ભેરવ્યાં ડાબી ખાંધે ॥૬૩॥ પ્રભુ જઈ સીંહાસન બેઠા, કામ કર્યું ધરી પ્રેમ, એટલામાં દુરીઓધનને તો, પડયો પેટમાં વ્હેમ ॥૬૪॥ અરજુને જ્યારે વડ વીંધ્યો તો, તે વારેથયું તું આમ; કરણનાં હથીઆર લઇને, અર્જુને કર્યું તું કામ ॥ ૬૫ ॥ માટે મામા અરજુન હોએ, મુને પડેછે વ્હેમ; માંમો કહે અરજુન હોય તો ભીમ ઢાંકયો રહે કેમ ॥ ૬૬ ॥ એવી રીતે મન વાળીને બેઠા સાંભળને રાજન; પછા અરજુન જળ કુંડાળે, કરે પ્રભુનું સ્તવન. ॥

॥૬૭॥ વળણ॥ સ્તવન કરે પ્રભુ તણું, જોડીને બે હાથ; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે; જપતો દીનાનાથ.

કડવું ૧૨૩ બાવલિયાને દેખી રે એ રાગ.

રણછોડા રણછોડારે રે રે હો, તેમાં શોભા તમ તણીરે.॥ટેક॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચન,સાંભળ સાંભળ જનમેજે રાજન, અરજુનજીએ કરવા માંડયું છે સ્તવન. રણ. ॥૧॥ પ્રભુ મારે માંથે પાપનું રણ ચઢીયું બ્રહ્મહત્યાના ભયથી અત્યારે ઉઠવું પડીયું,કોને કાજે કરેલું કામ રખડીઉ રણ ॥૨॥ પ્રભુ નથી ઉઠયો કન્યાનું રૂપ જોઇ,નથી ઉઠયો વીશયજાળમાં મોહી, પ્રભુ નહી રાખે લજ્યા તુવણ કોઇ. રણ. ॥ ૩ ॥ કુબુધીના કૌરવે કપટ કીધાં, નાક કાન કાપવા માહરાં લખી લીધાં, દ્રૂપતરાયે લખીને પત્ર સાંપી દીધાં રણ, ॥ ૪ ॥ નાક કાન જાળવી લેજો ગીરધારી, નહી તો થાશે વિશ્વમાં ફજેતી અમારિ, તે ફજેતી જાણીશ પ્રભુ હું તમારી રણ. ॥ ૫ ॥ મળે જસ તેના ભોક્તા તમે મોરારિ; ઉભો થયો પાપનો વીવેક વિચારી, સઘળે શોભા રાખીને લીધા છે ઉગારી, રણ. ॥૬॥ વડવેધનમાં ગુરૂની લજ્યા રખાવી, વિશ મોદીકથી વ્રકોદર લીધો બચાવિ,લાખાગ્રના અગનીથી દીધા છોડાવી રણ. ॥૬॥ હેડંબાસુર ચોરી કરી ગયો જે વારે, ભીમને સામરથ આપ્યું સામળીઆ તે વારે, ધાતાધાયા નથી તમે તો કેવારે રણ. ॥૮॥ કબીરાને ત્યાંથી છોડાવ્યા શ્રી શામે રાખી લજ્યા ઊગાર્યા સકળમુકામે,તેવી માહારી લજ્યા રાખવાનીઆ ઠામે. રણ. ॥૯॥ નથી થંભે ચઢવાનું સામ્રથ માહરૂં, માહરે માથે સાચો ધણી હું તને ધારૂં, માટે મુને દેજે સામળીયા સામ્રથ તારૂં. રણ, ॥૧૦॥ વળણ. સામ્રથ દેજો તમતણું, યશ લેવો તમ હાથ; વ્યાસ વલ્લભ કહે કથા, રીજ્યા દીનાનાથ.

કડવું ૧૨૪ રાગ આશાવરીનિ છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, મચ્છવેધન મહીમાય ॥૧॥ અરજુને એમ સ્તુતિ કીધિ,સમર્યા અસરણ સરણ; પછી સકળ સભા બેઠેલી, તેમને લાગ્યો ચરણ. ॥૨॥ વિપ્રોને નમીઓ ગુરૂને નમીઓ. કોઇ ન ચેતે એમ; પછી નમ્યો નારાયણને, પુરણ ધરીને પ્રેમ ॥૩॥ કન્યાના સામી દ્રષ્ટી ન કીધી,મન

થી પ્રાર્થના કરતો સર્વની પ્રાર્થના કરીને જળકુન્ડે પરવરતો ॥૪ ॥ સભામાં ડાહ્યા ડાહ્યા હતા તે; કરવા લાગ્યા વીચાર; નોહ્યે નોહ્યે કોઇ નીચ જાતી, છે ઉંચમો કુંવાર ॥૫॥ ઊંચ વીના બીજો નવ નમે ગમે તેવો હોય; નીશ્ચે કામ એનાથી થવાનું, એમ વદે સહુ કોય ॥ ૬ ॥ ઉંટ ઉંચુ તાડ ઉંચો, પણ નીચ તેથી ના નમે, સાળીનું વ્રક્ષ નમે નીચું, તે સરવેને ગમે ॥ ૭ ॥ એવિ સભામાં ચરચા ચાલી, બોલે ફાવે તેમ શ્રષ્ટી; અરજુન સામી માંડી રહી છે, સતિ દ્રૂપતી દ્રષ્ટી ॥૮॥ એટલે એની દાશી બોલી, અમોને પડીયો વેમ, ગાભા ચુંથા પેહેરેલો પ્રાણિ, તે સામુ જુઓ કેમ ॥૯॥ ક્ષત્રીના સુત રૂપને રંગે, તેના સામુ નવ જોયું; જંગલનો એ જંગલી ઉઠયો, તે પર શું મન મોહ્યું ॥ ૧૦ ॥ કેવારના તેને જોયા કરોછો, પુછવા કીધું યત્ન; સતી કહે મુરખ દાશી, એ છે ઢાંકેલું રત્ન ॥ ૧૧ ॥ નહી અહંકારી નહી અભીમાની, નમ્રતા એનિ જણાતી; નિચનું ફરજન જાણશો નહી, છે કોઇ ઉત્તમ જાતી ॥૧૨॥ એટલે એનિ દાશીયો તે, વિચારમાં પડી સાર, જોઇએ જો હવે શું બને છે, વીશેશ નથી વાર ॥ ૧૩ ॥ એવે સમે દુષ્ટ બુદ્ધી, બોલ્યો દુરીયોધન; મામા ઉઠનારો કોણ હશે, વીચાર કરો મન ॥ ૧૪ ॥ મામો કહે કોઇ જંગલી છે રેહેનારો અઘોર વન; રૂપાળી કન્યા દેખીને, ચઢવાનું થયું મન. ॥ ૧૫ ॥ ચરણ અમળાઇ જાય છે એના, એતે શું સ્થંભે ચઢશે; પાંચ પચાસ ડગલાં ચડતામાં પાણીમાં આવી પડશે. ॥ ૧૬ ॥ કરણ કેરા આયુધ માગ્યાં, જાણીને મોહોટાનું નામ, માટે જરાએ ગભરાતો નહી, થવાનું તારૂ કામ. ॥ ૧૭ ॥ દુરીયોધન કહે ધીરજ વળી, ચીંતા હતી બહુ પેર; પણ હવે એ રૂપાળી કન્યા, આવી ચુકી મુજ ઘેર ॥૧૮॥ મામો કહે એક વિચાર લેતું, બતાવું તુજને આંટી, થંભે ચઢીને કામ કરવું, બહુ સ્થળ મ્હોતની ઘાંટી ॥૧૯॥ કદાપી કોઇ હોયે બળવંતો, થંભે ચઢતાં શું ચડે; પણ ત્રાજવા નીચાં ને આચાં, તેમાં ઉતરતાં પડે ॥૨૦॥ ખીલાથી ત્રાજવાની ડાંડિએ, પોચા શકે નહિ હાથ; પરંતું, મુશ્કીને ડાંડી ગ્રહે તો, થાય અતી ઊતપાત ॥ ૨૧ ॥ ઝોલ્લો લાગે તેથી વાગે, ત્રાજવાં ભોમી જાય; એક તરફની સાંકળ ઝાલે, તો બીજું ઉંચુ થાય. ॥૨૨॥ ચરણ મુકવો તેથી ન ફાવે; આવે લથડી ધરણ; થાંભલે થોડો પાછો આવી, જો મુકવા જાય ચરણ. ॥ ૨૩ ॥ પ્રથમ એક પગ મુકવો પડે, એકજ ત્રાજવા માંય. એટલે પગના હેલકારાથી, ત્રાજવાં ખશી જાય. ॥૨૪॥ કોઇ રીતે નથી ત્રાજવામાં, ઉતરવા ઉપાય; કદાપી ત્રાજવામાં પડે, તો પણ

કામ ન થાય. ॥૨૫॥ શી રીતે ધનુષ ચઢાવે, કેમ આવે નવેડો; વાંકુ વાળવા ધનુષ કેરો, કે જગે મુકે છેડો. ॥૨૬॥ એક તરફ મુઠ્ઠી બળ કરે તો તે નીચું જાય; બીજું ત્રાજવું ઉંચુ ચડે, ચરણ પહોળા થાય. ॥ ૨૭ ॥ લથડીને પડે પાણીમાં પુરણ થઇ રહે હુંશ; તે કરતાં કદિ એમ માનો ચઢાવી શકે ધનુષ ॥૨૮॥ પણ ત્યાંથી મચ્છ છ ગાઉ ઉંચુ, તાકવું જળ નિમાંય, લોચનને પુંછ વીંધવું તે જળમાં કેમ દેખાય. ॥૨૯॥ એક બાણે ત્રણ કામ કરવાં. તે કદી કાળ ન થાય; એવી આંટી ઘાંટી ઘણિ છે ચાલે નહી ઉપાય. ॥૩૦॥ દુરીયોધનનું મન વળાવિ,જઇ બેઠો આસન; એવે અરજુન પ્રત્યે બોલ્યો, દ્રુપતરાય વચન. ॥૩૧॥ ઉભા થનારા થંભે જનારા, ચઢવાને થાઓ સ્વચ્છ; વસ્ત્ર તમારાં નીચે ઉતારો, હયોભીડાવી દો કચ્છ ॥૩૨॥ એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, ઉતરાવવાં વસ્ત્ર આ ઠામ; તેવી તમારે જરૂરશી છે, કામ કર્યાથી કામ. ॥૩૩॥ એમ કહીને પાટીયે ગયો, સમરે સુંદિર શામ; સકળ સભા જોઇ રહીછે થંભને કીધો પ્રણામ. ॥૩૪॥ તંગીયો મ્હોટો કુરતુ મોહોટું, માથે ફાળીયું એક; તે ભેર ચાલ્યો પ્રભુ સમરતો,ઈશ્વર સાથે નેક.॥૩૫॥ પછી સ્થંભને બાથ ભીડાવી, ચઢવાનું મન કીધું; એટલે દ્રુપતના દાસોયે, પાટીયું તાણિ લીધું. ॥ ૩૬ ॥ વળણ ॥ પાટીયું તાણ્યું એટલે ધરીયો મન શું ટેક; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, એણે ડગલું ભરિયું એક.

કડવું ૧૨૫ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળજનમેજે રાજન; ધર્યો અરજુને મન ટેક, એણે પગલું ભર્યું છે એક. ॥૧॥ એની ઇશ્વર કરશે જેય, પછી પગલાં ભર્યાં છે બેય; પોતે સમરે અસરણા સરણ, એણે પગલાં ભર્યાં છે તરણ ॥૨॥ એને પ્રસન દેવ મોરાર, પછી પગલાં ભર્યાં છે ચાર; ચઢતાં ન આવે ઉની આંચ, એણે પગલાં ભર્યાં છે પાંચ. ॥૩॥ નથી ચઢવામાં પડવાનો ભય, એણે પગલાં ભર્યાં છે છય; એને જોઇ રહ્યા ચાર ભ્રાત, પછી પગલાં ભર્યાં છે સાત. ॥૪॥ એનો નથી ક્ષત્રી જેવો ઠાઠ, પછી પગલાં ભર્યાં છે આઠ, દેખી દુષ્ટને મન બળે દવ; એણે પગલા ભર્યાં છે નવ. ॥૫॥ એને ઇશ્વર અપાવે જસ, એણે પગલાં ભર્યાં છે દસ, નથી પેહેર્યા શરીરે શણગાર,એણે પગલા ભર્યાં અગીઆર. ॥ ૬ ॥ જીભે જપે છે જુગદાધાર,પછી પગલાં ભર્યાં છે બાર; એને ચઢતાં ન આવે ફેર,

એણે પગલાં ભર્યાં છે તેર. ॥ ૭ ॥ ઘણી વિદ્યાવંતમાં ઔધ, પછી પગલાં ભર્યાં છે ચૌદ; એનો ચઢવાનો સાચો હુંનર, એણે પગલાં ભર્યાં પન્નર. ॥ ૮ ॥ નથી ચાવીયાં મુખ તંબોળ, એણે પગલાં ભર્યાં છે સોળ; નથી ચોળ્યાં શરીરે અત્તર; એણે પગલા ભર્યાં સત્તર. ॥૯॥ થંભ થાય છે કડકડાટ, એણે પગલાં ભર્યા અરાડ; જોઈ રહી દ્રુપતી ઓગણી, એણે પગલાં ભર્યાં ઓગણી. ॥૧૦॥ એતો ચઢતાં જપે જુગદિશ એણે પગલાં ભર્યાં છે વીસ એતો ઇશ્વરને આરાધે; પછી હસ્કેને હસ્કે વાધે. ॥ ૧૧ ॥ એને માંથે છે સાચો ઇશ, એણે પગલાં ભર્યાં છે ત્રીસ: એને માથે સાચો વનમાળી. પછી પગલાં ભર્યાં છે ચાળી. ॥૧૨॥ એની ચઢવામાં નહી કચાસ, એણે પગલાં ભર્યાં પચાસ; પછી જણાવ્યું સુરાતન સાર, હવે તેનો કરૂં વીસ્તાર. ॥૧૩॥ ઝડપના દોહરાનો રાગ. ॥ શાઠ શીતેરને એંશી નેવું, સો બસે નીરધાર; પાંચસેને સાતમે પગ ભરીયા, ભરીયા છે હજાર ॥૧૪॥ જાય ઝપાટે સુર સપાટે, કાયાથી નવ કાંપે; મોહોટી મોહોટી છલંગ મારે, વાંદરપેરે ટાંપે ॥૧૫॥ વાયુ વેગે પરવરે છે, ચઢતા નાવે જોર; કેવી રીતે ચાલીયો જેમ, પતંગ માગે દોર. ॥ ૧૬ ॥ ચોટ ન ચુકે પગલાં મુકે, સભા વિસ્મે થાય; આવી રીતે કો નવ ચઢીયો, એમ કહે સૌરાય. ॥૧૭॥ ધસતા ધાયો ચઢયો સવાયો, જયાં છે આડો ત્રાંસ; દડબડ દોડીને એ આવ્યો, આડા ખીલા પાસ. ॥ ૧૮ ॥ વળણ ॥ ખીલે જૈ બ્હાજી પડયો, જુએ શ્રી અવિનાશ; શરીર લટકતું નાંખીને, ખાવા લાગ્યો શ્વાસ.

કડવું ૧૨૬ રાગ ધન્યાશ્રી.

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, મચ્છાવેધન મહિમાય. ॥૧॥ એક ઘડીવાર શ્વાસ લિધો, પછિ વિચાર્યું એમ; બે ત્રાજવે બે ચરણ દેવા, ઉતરવા કરૂં કેમ. ॥૨॥ એવામાં દુરિયોધન બોલ્યો, માંમા આતો ન પડીયો; તમો કહેતા હતા કે પડશે, પણ પુરપાટે ચડીયો. ॥ ૩ ॥ માંમો કહે એ જંગલવાશી, ચઢવા હિમ્મત આણે; તાડે ને ઝાડે ચઢેલો માટે, ચઢવાની રિત જાણે ॥ ૪ ॥ તે કારણથી ચઢી ગયો પણ, ઊતરવાની આંટિ, ત્રાજવામાં આવવું તે, છે મરવાની ઘાંટિ. ॥ ૫ ॥ માટે મનમાં રાખજે નિશ્ચે, છે એ કન્યા તારિ; દુષ્ટ કહે હવે એમ લાગ્યું, રૂપાળિ નારિ મ્હારિ. ॥ ૬ ॥ અરજુને ત્રાજવા ભણિ જોયું, બરોબર નજર માંડી; ઘણો લાંબો હાથ કરૂં પણ, હા-

થ ન આવે દાંડી ॥ ૭ ॥ થાંભલે થોડો ઉતરૂ પાછો, ત્રાજવે મુકુ પાય; તે મુકતામાં હેલકારાથી, ત્રાજવું આઘુ જાય ॥૮॥ હું વચમાં ટટળી પડુ હો, શું થાશે શામ શરીર; પડતુ નાંખી પડુ ત્રાજવામાં, ત્રાજવાં કેમરે સ્થીર ॥૯॥ પડતાં શરિર-ધારણુ રાખુ, તો થશે શોર બકોર; પણ ને ધારણુ રાખવાનુ, નથી મ્હારામાં જોર ॥ ૧૦ ॥ અરેરે હવે કેમ થવાનું, વીશ્વતણા મ્હારાજ; તમે ઉઠાડી થંભે ચઢાવ્યો, હવે લેવા માંડી લાજ ॥ ૧૧ ॥ ચઢાવિ બનાવો તે નવ શોભે, ઓરે વીશ્વંભર નાથ; એવુ આરાધન એણે કીધું, પ્રભુએ જાણિ વાત ॥ ૧૨ ॥ ભક્તને આધિન ભુધરો છે પોતે નંદકિશોર; અરજુનજીને અરપણ કીધું એક કળાનું જોર ॥૧૩॥ શરીરમાં તવ શક્તિ આવી, વીચાર સુજ્યો મન; કોના કહો પણ કામ કરાવે, પોતે જુગજીવન ॥ ૧૪ ॥ ધણી છે સાચો નથી કાચો, જે કરેછેતે ઠીક, મીથ્યા મનમાં ભય રાખુ છું હવે ન ધરવી બીક ॥ ૧૫ ॥ ધણિનું ધ્યાન ધરી નાખ્યુ પડતું પોતે ગુણુ ગંભીર; બે ત્રાજવે બેચરણપડયા,સરખે બોજેરહ્યા સ્થીર ॥૧૬॥ સકળસભા ખડખડ હશી, ચઢનારને શાબાશ; તેવું પ્રાક્રમ જોઇને પાપી, થઇ ગયો ઉદાસ ॥૧૭॥ જુઓ માંમા જુઓ માંમા, જંગલી ઝપાટે ચડીયો; ત્રાજવે પડવાની ઘાંટી કહેતાહતા, પણતે ત્રાજવે ચડીયો ॥ ૧૮ ॥ માંમો કહે ભાઇ ભવિશ તારૂં, નિકળી ગૈ એનિ ઘાંટિ; પણ ધનુશ ચડવાનુ નથી, એ છે મ્હોટી આંટી ॥ ૧૯ ॥ તે આંટિથી ધરણ ઢળશે, ભરશે આયખ તારૂં; દુષ્ટ કહે રૂપાળી કન્યા, થાશે રમકડુ મ્હારૂં ॥ ૨૦ ॥ એવેઅરજુન ત્રાજવા માંહી, ઊભો રહયોછે સાર; તે સમે એના સામુ જોઇને, વીચાર્યું જુગદાધાર ॥૨૧॥ સરવ સભા સુંદીર શોભે, બહુ શોભે દ્રૂપતી; ત્રાજવા વિશે ભક્ત મારો, જરાએ શોભતો નથી ॥ ૨૨ ॥ નહિ વસ્ત્ર વાઘા પ્હેર્યા છે ધાગા, નથી કાંઇ સણુગાર એમાં ઇજ્જત માહરી ઘટે, કેહેશે શું ખુટયો ભંડાર ॥૨૩॥ એમ જાણીને ભક્તની ભીડે, ભુધરે પેરણા કીધી; નારદજીને બોલાવીને શીખ શામળીયે દિધિ ॥ ૨૪ ॥ તવ નારદજી સ્વર્ગ સંચરીયા, ઇંદ્રરાજાની પાસ; ઇંદ્ર કહે પધારો મ્હારાજા, આવો મુજ અવાસ ॥ ૨૫ ॥ નારદ કહે નંદનતારો, કુન્તાને આપ્યોજેહ; અરજુનછે નામએનું, મચ્છવેદકરે તેહ ॥ ૨૬ ॥ પંચાળ દેશમાં દ્રૂપતને ત્યાં, કીધું છે કામ આરંભ; વસ્ત્ર વાઘા નથીધાગા એનેઅંગે,એવો ચઢયોછે થંભ ॥૨૭॥ જાદવ રહીયત રાજા રૂશી, શોભાવંત સભાય; તેમાં બેઠો સુત તારો, થય તારી નીંદાય ॥ ૨૮ ॥ ફેગટી થાયે પ્હેર્યું છે તુજ તન ગરીબ ઊઠયું, લોક કહે છે એના બાપ

ના, ઘરમાં ખાવા ખુટ્યું, ॥૨૯॥ તે મુજથી સાંભળી ન શકાયું,માટે હું આવ્યો કહેવા; જાવો જઇને વસ્ત્ર પેહેરાવો, સભામાં શોભા લેવા॥૩૦॥ એમ કહીને નારદઋશી,ત્યાંથી થયા વિદાય; એટલે ઇંદ્રે સર્વ દેવોને, એવી કરી આજ્ઞાય ॥૩૧॥ તેત્રીસ કોટી વેમાન બેસો; ચંદન પુષ્પ ભરીને; ઢું ડ ભીડંકાસાથે રાખો, અતી ઉલટ ધરીને ॥ ૩૨ ॥ એમ કહ્યું તવ સ્વર્ગના સુરા, તરત થયા તૈયાર; ઇંદ્રના સાથે અંત્રીક્ષ આવ્યા, કરવા જેજેકાર ॥૩૩॥ સત્યવાદી સભામાં બેઠેલા, તેને થયાં દરશન; તેત્રીશ કોટી દેવને દેખી, વીચાર કરતા મન ॥૩૪॥ કેમ આવ્યા આ સુર સ્વર્ગના હર્શભરેલા એવ; આ દેખી એમ વેમ પડેછે, સ્થભે ચઢયો કોઇ દેવ ॥ ૩૫ ॥ કહેછે વેશઅદલી,ચઢયાછે વૈકુંઠરાય;કો કહે કે બ્રહ્મા ચઢેલા કોઇ કહે શીવ દેખાય॥૩૬॥ જે જેને ફાવે તે બોલે; દુષ્ટોને નહિ દરસન; તેતો જાણે જંગલવાશી, એમ કરે સભાજન ॥ ૩૭ ॥ એવામાં ઇદ્રે અરજુન દીઠો, સ્થંભે ત્રાજવા માંય; પુત્રને દેખી લજ્યા આવી, આયુધ લીધાં ત્યાંય ॥ ૩૮ ॥ વળણુ ॥ આયુધ ઇંદરે કર ગ્રહ્યાં, પેહેરાવવા શણગાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે. કરતા દેવ મોરાર. ॥

કડવું ૧૧૭ રાગ ભેરવના દોહરાની ચાલ.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણજનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું મચ્છવેધન મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઇંદ્ર રાજાએ ધનુષ લીધું, ઉપર લીધું બાણ; વસ્ત્રાભુષણ પેહેરાવા ધાર્યા જુએ પુરૂષ પુરાણ ॥૨॥ પ્રથમ પેહેલું બાણ મારી, દઇવત દારૂણ દાખ્યું; અરજુનજીનું પાવડું તે, સભામાં પાડી નાખ્યું ॥૩॥ સકળ સભા ખડખડ હશી,ઇંદ્રને અંગઉલટ; બીજે બાણે ક્ષૌર કરાવી, પેહેરાવ્યો મુગટ ॥૪॥ ત્રીજે બાણે મુખવાસ આપી, મોઢું કરાવ્યું લાલ; ચોથે બાણે તંગીયા ઉપર, પેહેરાવ્યો સુરવાલ ॥ ૫ ॥ પાંચમે બાણે કવચ બકતર, પેહેરાવ્યાં રહી સામો; છઠે બાણે કમ્મર પટો, સાથે જરીનો જામો ॥૬॥ પછી ગૌરાસ્તર બાણ માર્યું, ગૌરવર્ણ થયો સારા;તે પછી ઇંદરે બાણ મુકાને. પેહેરાવ્યાશણગાર ॥૭॥ રૂપે ગેરો કેહેડો કંદોરો, તોરો મોતીનો માથે કડાં સાકળાં વેઢવીંટી, બાંધ્યા બાજુબંધ હાથે ॥૮॥ કાનમાં કુંડળ હાર હીરાના, પેહેરાવી મોતિના માળા; અરજુનજીતવ વિસ્મય પામ્યો, આ શું શ્યામછોગાળા ॥ ૯ ॥ સર્વ સભા પણ વિસ્મય પામી, ખુશી થયા જગતપતી; પ્ર-

ભુએ જાણ્યું ગોરો થયો પણ, તેજ ઝરાએ નથી ॥ ૧૦ ॥ સુકીત વીના તેજ ન હોયે, માટે કષ્ટ કપાણું; પાંચ જણાને વચને બાંધ્યા છે, સુકીત તેનાં અપાવું ॥ ૧૧ ॥ એમ જાણીને પ્રેરણા કીધી, બળદેવને તે વાર હળધારી તવ પુછવા લાગ્યા. ઓરે જુગદાધાર ॥ ૧૨ ॥ આજનું કૌતક કદી ન જોયું, અચરજ દિઠું આણ, સ્થંભે જઇને સ્વરૂપ બદલ્યું; એ પ્રાણી છે કોણ ॥ ૧૩ ॥ વિઠલ વધા વડા વીરા, વેણ વદેલું થાપો; કુન્તા કુંવર એ અરજુનજી, સુકીત તમારૂં આપો ॥ ૧૪ ॥ બળદેવજી કહે મશ્કરી મુકો, અરજુન માનું કેમ; ભગવાન કહે બ્રહ્મ સભાની, પુંઠળ જુઓ ભેમ ॥ ૧૫ ॥ તવ બળદેવે જોઇને માન્યું, કહ્યું કે જયજય થાજો, મારૂં સુકીત આજ સુધિનું અરજુન અંગે જાજો ॥ ૧૬ ॥ એમ કહીને સુકીત આપ્યું, તેજ વધ્યું તતકાળ; સહુ રાજાના સરખો શોભ્યો, રીજયા નહી ગોપાળ ॥ ૧૭ ॥ ઉઠીને ગયા રાજ સભામાં સત્યવાદી કને આવ્યા; એટલે ભીષ્મને વીદુરજીએ, માન્ય દઇ બેલાવ્યા ॥ ॥ ૧૮ ॥ પાસે બેસાડી પુછવા લાગ્યા, ભીષ્મને વિદુરને દ્રોણ; આ મ્હારાજા સ્થંભે ચડીયો, એ તે પુરૂષ કોણ ॥ ૧૯ ॥ પ્રભુ કહે તમે બોલ્યાતા, બોલ્યાનું માપ માપો; એ કુંવર અરજુનજી છે, તમારાં સુકીત આપો ॥ ૨૯ ॥ સત્યવાદી કહે સાચું ન ભાસે, અરજુન કહિએ કેમ; પ્રભુ કહે જુઓ બ્રહ્મ સભાની પુંઠળ બેઠા ભેમ ॥ ૨૧ ॥ કોઇ ન ચેતે તેમ જોજો, તવ જોવા મન મોહ્યું; એકે એકે ઉંચા થઇને બ્રહ્મ સભામાં જોયુ ॥ ૨૨ ॥ લાંબો પોહોળો પોચતો દાઢો બળવંત વાયુ તન; પાંન્ડવને જીવતા જાણ્યા કે, ઘણા થયા પરસન ॥ ૨૩ ॥ સત્ય પુરૂષોએ સંકલ્પ કીધો, અરજુનની જય થાજો; અમારાં સુકીત આજ સુધીના અરજુનજીને જાજો ॥ ૨૪ ॥ તે ચાર સુકીત આવિયાં કે, તેજ વધ્યું અપાર; સરવે સભા ઝાંખી પડી, શોભ્યો સતી કુંવર ॥ ૨૫ ॥ જેવિ કન્યા તેવો જ બનીયો, ભુલ નહિ લગાર; વર કન્યાનું જોડું મળીયું, રહયો નહી ફેરફાર ॥ ૨૬ ॥ પ્રભુ જોઇને આનંદ પામ્યા, વર શોભે સવારથી; પણ કન્યાના સરખો થયો તે, મુજ મન માનતું નથી ॥ ૨૭ ॥ દ્રુપતીને અભીમાન રહેશે; કહેશે થયો મુજ જોડ; એનાથી વિશેશ શોભાવું ત્યારે નામ મ્હારૂ રણછોડ ॥ ૨૮ ॥ એમ ધારી જઇ આસન બેઠા, વાત વિચારી લીધી; ભક્તને માટે પ્રેરક પ્રભુ, પ્રેરણા દ્રુમને કીધી ॥ ૨૯ ॥ તવ દ્રુમ રૂષીને વિચાર આવ્યો, હું તો વિષમય પામું; અરજુનજીને જોઇને જુએ ચારે ભાઇના સામું ॥ ૩૦ ॥ આ હતા જેવા તેવાને તેવા, ઉપર ગયો જેહ; વસ્ત્ર આભુષણથી અંગ શોભ્યું, કોણ હશે નર તેહ ॥ ૩૧ ॥

છતી વિદ્યાએ રહ્યુ અજાણ્યો, એ તો મ્હોટી ઉપાધી; નિશ્ચય કરવા આસનવાળી, ફરીએ માંડી સમાધી. ॥ ૩૨ ॥ જ્ઞાનદૃષ્ટીએ જોવાથી જાણ્યું, છે કુન્તાના તન; સ્થંભ ઉપર અરજુન ચઢયો છે, પ્રસન જુગજીવન ॥ ૩૩ ॥ એવું જાણી સમાધી ઉતારી, દલમાં લાગ્યુ દુઃખ; અરેરે પાંડવને તીછકાર્યા, દુખડુ મુખ. ॥ ૩૪ ॥ એમ કરીને રડવા લાગ્યા, ચોધરે આંસુ જાય; સમુદ્રમાં જંપાપાત કરૂ, કલ્પાંત માંડયુ ત્યાંય ॥ ॥૩૫॥ વળણ॥ ફરૂમે કલ્પાન્ત માંડીયું નેત્રે ભરતા નીર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, છોડવું ધાર્યું શરીર.

કડવું ૧૨૯ રાગ આશીવધનેર દોહરો.

જઇ પડુ તે સાગરમાંયરે, હવે હું તો શું કરૂરે; ॥ટેક॥ ફરૂમ ફરીએ આક્રંદ માંડયુ, કરે વિવિધ વિલાપજી; છતી વિદ્યાએ હું છેતરાયો, ક્રીયા જનમનાં પાપરે. હવે હું તો શું કરૂરે. ॥ ૧ ॥ આળસુને ઘેર ગંગા પધારે પણ, આળસુ ઊઠી નવ ન્હાયજી; જ્યારે ગંગાજી જતાં રહે તેની, પુઠે પાપી પસ્તાયરે. હવે. ॥ ૨ ॥ કાગની ચંચમાં રત્નજ આવેને, મરકટને મોતી હારજી; તેવા પાંડવ મારે હાથ આવ્યા, જેવી કાહારને તરવારરે, હવે. ॥૩॥ અંધનિ નારી આભુષણ પહેરે પણ, અવૈરથા અવતાર જાયજી; બેહેરાની આગળ શંખ ફુકે તોહે, હાડકાં કરડયાં કહેવાયરે. હવે૦ ॥ ૪ ॥ ચકવિને માળે મોટા પધારે, ગરૂડ ગુણ ભંડારજી; તેવા મારે ત્યાં શેજ પધાર્યા; કુન્તા સતીના કુવારરે. હવે. ॥ ૫ ॥ કાપડી જાણી ટકવા ન દીધા, મેં મારા મઠના માંયજી; હરીજન હાતા દીનતા વાળા, ફરિથી મુજ ઘેર ક્યાંયરે. હવે. ॥૬॥ એમ અતીશે આક્રંદ માંડયું જોયું ધરમ રાયજી; ભીમ વીરા હું જૈ સમજાવું, આ વેળા કલેશ ન થાયરે હવે૯॥૭॥ એ બ્રાહ્મણે રડવા માંડયું છે, અરજુન થંભે જતાનોજી; ભીમ કહે એને રડવા દો વિરા બ્રાહ્મણ છે એ મતાનોરે. હવે ॥ ૮ ॥

॥ વલણ ॥ એજ મતાનો વિપ્ર છે. કર્યા હતા તિછકાર; વદે વલ્લભ ધરમે કહ્યું, ભીમ તુજને ધિક્કાર

કડવું ૧૩૦ રાગ આશાવરીનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છવેદન મહિમાય. ॥ ૧ ॥ ધર્મ કહે ધિક્કાર તુને. હજી ન આવ્યું જ્ઞાન, બ્રાહ્મણની ને માતાની કરણી, જોવા બેઊ સમાન્ય. ॥૨॥ એ

મ કહીને ધરમ રાજા, છાના રાખવા ઉઠે;કોઇ ન ચેતે એમ આવી,ઉભા દ્રૂમનિ પુઠે ॥૩॥ એ મહારાજા આશું કરેછો, ખોટા ચઢયા કેમ નાદ; દેવો જોઇએ અરજુનજીને આવેળા આશીરવાદ ॥૪॥અમારૂ ભલુ ઇછતા હોતો, આંસુ ન કાઢો લોચન, એવું સાંભળી દ્રૂમરૂશી; મુખ વદ્યા વચન ॥૫॥ ઓરે ધરમ મ્હારી આગળ, છુપાવી રાખી જાત, શું હું શત્રૂ હતો તમારો, કરત કોઇને વાત ॥ ૬ ॥ ધરમ કહે ભુલ અમારી, હવે ન દેશો દોશ; બનનાર વસ્તુ બની ગઇ, જળ વહી ગયે શો શોષ ॥ ૭ ॥ તવ દ્રૂમ રૂશી રહી ગયા છાના, કહ્યું પાંડવ જય થાએ; આજ દીન સુધી-નું સુકીત મ્હારૂં, અરજુનને અંગે જાજો ॥ ૮ ॥ અરજુનને સુકીત સોં-પ્યું, વધ્યું તેજ અપાર; ધરમરાય ઠેકાણે બેઠા, જોયું જુગદાધાર ॥૯॥ દ્રૂપતી કરતાં અરજુન શોભ્યો, મહતા ઉતારી નાંખી; તેજતણો બીં-બકાર છુટયો, કન્યા પડી ગઇ ઝાંખી ॥૧૦॥ પ્રભુ જોઇને આનંદ પામ્યા વર શોભ્યો સર્વથી; રવિથી ઝાંખો દીસેછે માટે, મુજમન માનતું નથી ॥૧૧॥ અઢળક ઢળીયો પોતે સામળીયો, કાંઇ ન રાખી નુન્ય; ભક્તને હરજીએ અરપણ કીધું, એક વરસનું પુન્ય ॥ ૧૨ ॥ એટલે અંગમાથી તેજ છુટયું, શોભા વધી ગઇ ઘણી, સુર્યના તાપને એની શીતળતા જા ણે બીજો દીનમણી ॥ ૧૩ ॥ ઉપર સુર્ય અરજુન વચમાં, બેઉનો તેજ પ્રકાશ; તે તેજ પડયું કુંડના જળમાં,જળથી થયો ચીદા ભાશ ॥ ૧૪ ॥ તે આભાશે સભા શોભી; તેજ તણો બીંબકાર; ઝબુક ઝબુકારા મારે, જોએ દ્રૂપતી નાર ॥ ૧૫ ॥ મોઢુ ઉતારિ બોલી એ નારી. સાંભળો સૈયર સહિ; આ વરસ્થંભે ચડયો તે મુને. પરણશે કે નહિ ॥ ૧૬ ॥ દાશીયો જોઇને વિસ્મય પામી,થૈ ગયું કાળજુ કાચુ; ઢાંકયું રત્ન તમે કે હેતાંતાં; બૈ તમ બોલ્યું સાચું ॥૧૭॥ ગભરાશો નહી એ વરવરશે, તવ મન ધીરજ આવી; દ્રૂપતી સામુને સામુ જુવેછે, પ્રેમ પતી ભાવ લાવી. ॥૧૮॥ એવે અરજુને ધનુશ લીધું, ચઢાવવા વીચાર; જાણ્યું કે અંક છેડો કયાં મુકૂ, શા પર દેવું ભાર ॥ ૯॥ એકજ ત્રાજવે ટેકો મુકીને, જો કદિ ભાર દેવાય તો બીજુ ત્રાજવું ઉંચું ચઢે, ચર્ણ પોહોળા થઇ જાય ॥૨૦॥ એટલે ટટળી પડુ પાણીમાં, થાય સભામાં હાંશી; થંભને ટેકો દે ભાર દેવું, તે વણ ફાંશીએ ફાંશી ॥ ૨૧ ॥ ધક્કાથી ત્રાજવાં જાય આઘાં, ઝોલા ખાઇને પડું, કેમ કરી ધનુષ ચઢાવું; કયા લગી હું રડવડું ॥૨૨॥ શરિરનો મધ્ય ભાગ નાશી, તે પર દૌ અણીઆરૂ; માગ્રથ કરતાં સુંસરૂ પેસે, તો થાય મરણ મ્હારૂ ॥ ૨૩ ॥ અણી મુકી જેવું સંદે ખા-

વું, જાણી મુકયો એક છેડો; જરા દબાવતાં પેસવા માંડયુ, જાણ્યું કે આવ્યો નવેડાા૨૪ાાતરત પાછુ ઉપાડી લીધું,ગભરાયો અપરમપાર;અરેરે ચઢાવી બનાવ્યો,ઓરે જુગદાધાર ॥ ૨૫ ॥ પાકી મશ્કરી મ્હારી કરાવી શું કરવાને ચડાવ્યો; વસ્ત્ર આભુશણ તેજ વધાર્યું, મરવાને દીપાવ્યો ॥૨૬॥ આટલી આંટી મ્હોતની ઘાંટી, તેમાંથી તમે ઉગારો; પ્રથમ જેવી બાંહ્ય ઝાલી તેવી, ઝાલીને પાર ઉતારો ॥ ૨૭ ॥ એવી સ્તુતી કરી પ્રભુની, પુરણ ધરીને પ્રેમ; તવ પ્રભુએ સામું જોયું, ગુંચવાયછે હજી કેમ ॥ ૨૮ ॥ ભક્ત તણી ભીડ ભુધરે જાણી, આપ ચીંત્તામાં પેઠા, ગોવીંદ વાયુનો ગોળો થઇને નાભી ઉપર જઇ બેઠા ॥ ૨૯ ॥ ડુંટી ઉપર દડો વાગે, એમ લાગ્યું જે વાર; અરજુનજીને આસ્તા બેઠી, અણીમુકી તે વાર ॥ ૧૦ ॥ જોર કરિને ધબાવી, પેઠું નહી અણીઆર, અરજુને જાણ્યું ઘણી છે સાચો, શા સારૂં ભય ધારૂં ॥ ૩૨ ॥ એવું જાણી બીજે છેડો; ધનુશકેરો જેહ એકજ હાથે જોર કરીને, વાંકું વાળ્યું તેહ ॥૩૨॥ બીજે હાથે દોર ચઢાવી, તેવો થયો ટંકાર; ધનુશ ચઢયુ એટલે તો બોલ્યો અંધ કુંવાર ॥ ૩૩ ॥ ઓ માંમા તમો કહેતાતા, ચાહ્ય તેમ મરશો મથી, પણ ધનુષ કરણ રાજાનું, એનાથી ચઢવાનું નથી ॥ ૩૪ ॥ મામો કહે ભાહ્ય ભોગ મ્હારા, મેં તુને કહ્યું એવું; પણ નીચુ જોઇ બાણ ઉંચુ, મારી કરે કામ કેવું ॥૩૫॥ એક બાણ શું ત્રણ કામ કરશે, જે મનમાં વિચારી; દુર્યોધન કહે એછે આંટી, કન્યા થવાની મ્હારિ ॥૩૬॥ એમ પાછો મન વાળીને બેઠો; સાંભળને તું રાય; આ ઠેકાણે સીધાન્ત લેવું, કેવું ગાંડું દેખાય ॥ ૩૭ ॥ દુરીયોધનની બોલીચાલી, રીતી નીતી જેહ; તે પ્રમાણે જે જન રાખે; દુરીયોધન તુલ્ય તેહ ॥ ૩૮ ॥ પાંડવની સંતોશ શીલતા, રીતીનીતી સુદ્ધ વાણી; દિનતા દયા એવિ રાખે, તે પાંડવ તુલ્ય પ્રાણી ॥ ૩૯ ॥ કથા તો દ્રષ્ટાન્ત રૂપી, સીધાન્ત એનું લેવું, જેવી જેની રીતી તેવું તેને જાણી લેવં ॥ ૪૦ ॥ ઇતીહાસ કઉરવ પાંડવ કેરો, તે જાણવે નથી મુક્તી; મુક્તીને માટે જાણી લેવિ; નીતી અનીતીની યુક્તી ॥ ૪૧ ॥ વળણ ॥ ॥ યુક્તી મુક્તી કારણે જાણવી શ્રોતા જન; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે; શું કર્યું ઇંદ્રને તન.

કડવું ૧૩૦ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને

સંભળાવ્યું, મચ્છવેદન મહીમાય ॥૧॥ અરજુનજીએ ટંકાર કીધો, ચઢા વી ધનુશ; વિચાર કીધો મચ્છ વિંધવાનો, હૈયામાં ધરી હુંશ ॥૨॥ એ-વામાં દુરિયોધનરાજાએ, બોલાવ્યો રાજાકરણ, કહ્યું કે આ મચ્છવેધકર શે, વરશે ઉતરી ધરણ ॥૩॥ કાળે મોઢે જાવું પડશે, આપણને ધિક્કાર, કરણ કહે જો દુરિયોધન, મુજ મનનો વિચાર॥૪॥ચઢનારો મચ્છવેદ ક-રશે, તેવુજ મારિશ બાણ, ત્રાજવામાંથી નિચે નાંખી, કાઢુ એના પ્રાણ. ॥૫॥નીચે પડે તવ સરવે ભાઇએ,મારી પમાડવો મરણ,તે વેળા હું દ્રુ-પતિનું, કરિ જવાનો હરણ ॥ ૬ ॥ નિશ્ચે તુજને પરણાવવાની ચીંતા મુજને પેઠી, દુષ્ટ કહે મુજને એમ લાગ્યું,હવે મ્હારે ઘેર બેઠી ॥૭॥ આ-શા આપી કરણ ગયો, જઇ બેઠો આસન, શકુની માંમાએ સમજાવ્યા, અંધ તણા સૌ તન ॥૮॥ સાવચેતીથી શરવે બેસો, હાથ ગ્રહિ હથીઆ ર, તવ કૌરવો આયુધ લઇને,બેઠા થૈ તૈયાર ॥૯॥ તે સહુ સભાએ નજરે જોયું, કોપ્યા કૌરવ કરણ, કન્યા સુખે નથી વરવાની, થસે રૂપાળીનુ હરણ ॥૧૦॥દ્રુપતનું ધુળધાણિ કરશે, અંધ તણા કુંવાર; એવિ ચરચા ચાલી સભામાં, ભય ભર્યા સહુ સાર ॥૧૧॥દ્રુમરૂશીએ કૌરવોને, દીઠા ગ્રહ્યાં હથીઆર; જાણ્યું કે એ અરજુન ઉપર, છેવટ દેશે માર ॥ ૧૨ ॥ એમ જાણિને સર્વ રૂશીને, ચેતવણી કરી એમ; આપણી સભામાંથીવર ઉઠયો, મારવા હઇએ કેમ ॥ ૧૪ ॥ આપણે એ વરના જાનૈયા, હાંઇથીઉ-ઠયો માટે ન મરવા દેવો ॥૧૫॥ થનાર વસ્તુ હશેતે થાશે,કરવો કાળો કેર; કૌરવ વરરાયને મારે તો આપણે મારવા ઠેર ॥ ૧૬ ॥ એમધારી સૌ તૈ-યાર થયા, વઢવાને મન કીધાં; કૈકકહે હું મારિશ સરવ કૈં કે તુમડાં લી ધાં ॥૧૭॥ કૈકહે આંખ્યો પુરવાને, મારવા ભસમના ગોળા; કૈક કહે આ ચમનીચોને ગોદે ફાડી નાખવા ડોળા ॥ ૧૮ ॥ કૈક કહે તુમડાં ફોડીશું, કૌરવને લેલાટ; બ્રાહ્મણ કોપ્યા ભક્તની લીડે બેઠો બરોબર ઘાટ. ॥ ૧૯ ॥ એવામાં દ્રુપતરાજાએ, દ્રુપતિને એમ કહાવ્યું; હાથણી બેશી આવો સભામાં, ભવીશ ભલેરૂં ભાવ્યુ ॥ ૨૦ ॥ સણગારિ હાથણિ મંગા વી, ધરૂપતીયે તેવાર; સુઢમાં સોનાનો કળસ આપ્યો, શોભાતણો નહિ પાર ॥ ૨ ॥ ધરૂપતિ ઉઠી ઝરૂખેથી ઉતરી મ્હેલથી હેઠી, વરમાળા બે કરમાં લઇને, હાથણી ઉપર બેઠી ॥ ૨૨ ॥ પુંઠળ દાશી ચમ્મર ઢોળે. જોયા જેવી થઇ ખુબી; સભાની વચમાં જળ કુંડાળે, આવીને કન્યાઉ

ભી ॥૨૩॥ હરખી ઉઠવા ભીમસેન બળીયો,ઉંચો નીચો થાય; પણ એ નો ભુજ ઝાલી બેઠા છે, પોતે ધરમરાય ॥ ૨૪ ॥ અરજુનજીએ ધનુશ ચહેલું, ધર્યું દ્રીભુજ વિશે; તે વેળાએ અરજુનજીની, ક્રાન્તી અલોકીક દીસે ॥૨૫॥ તે દેખી શેદેવ જોશીને, ઉપજયો અતી પ્રેમ; હશી હશીને ધરમ પ્રત્યે, કહેવા લાગ્યા એમ ॥૨૬॥ વળણ॥ શેદેવ કેહેવા લાગીયા આતો વાત અનુપ; વદે વલ્લભ જોશી કહે, જુઓ ભુપનું રૂપ.

કડવું ૧૩૧ રાગ કનડાની સાખીનો.

જુઓ જુઓ ભુપનાં રૂપ, ધનુશધનંજય ધર્યુંરે;જુઓ જુઓ અરજુ નજીનું રૂપ, ધનુશ ધનંજય ધર્યુંરે॥શેદેવજી મુખ બોલીયા, સુણો ધર્મ સુજાણ; ત્રણ ત્રણ વરસ દુખ વેઠીયું, તેતો આજ પડયું પરમાણ, ધનુ- શ ॥૧॥ લાખાગ્રહેમાં બાળીયા; દુષ્ટે કરી અન્યાય; ત્યાંથી ઉગરી વન રહ્યા,ભીમ પરણ્યો હેડંબા કન્યાય. ધ. ॥૨॥ હેડંબા ચોરી મયો, દેનાર દેવને દુખ;તેને ભીમે મારીઓ,કર્યું છત્રેવરને સુખ. ધ. ॥૩॥ પછી કબી રા લઇ ગયા, પોતાને અત્રાસ; યોગી વેશ ભીમે ધરી, કીધો દુષ્ટજનો- નો નાશ ધ. ॥૪॥ તે પછી એકચક્રા ગયા, સ્થીતી કરી બહુ દન; બક- રાક્ષને મારીયો, ભીમે ઉગાર્યો વિપ્રનો તન. ધ. ॥ ૫ ॥ નીત્યના પાંચ અજા હણે મનુશ મારે એક; હંમેશ છ જીવ ઉગાર્યાં; કર્યો પુન્ય તણો વીવેક. ધ. ॥૬॥ ત્યાંથી દ્રૂમને મઠ ગયા, સમર્યાઅસરણાસણ,વિપ્રતણા પુજન કર્યા, અને નીત્યાન ચાંપ્યાં ચર્ણ. ધ. ॥૭॥ ટાઢ તાપ વેઠયા વન વિશે, દુખમાં ન રહી ન્યુન, દુખ વેઠી ભગવત ભજયા, તેતો આજ ઉગ્યું પુન્ય, ધ. ॥૮॥ વસ્ત્ર વપુપ કયાં હતાં, કયાં હતા સણગાર; તેજ મોઢા પર કયાં હતું ઢળ્યા અઢળીક જુગદાધાર. ધ. ॥૯॥ સુર્યસમ છબી અરજુનનિ, જુઓ મ્હારા વિર; ધનુશ શોભે બે ભુજમાં, કેવો ઉભો છે ગુણ ગંભીર. ધ. ॥૧૦॥ વળણ॥ ગુણ ગંભીર વિર આપણો, ધરયું ધનં- જય નામ; વ્યાસ વલ્લભ કહે કથા, ભકતને રીઝે રામ.

કડવું ૧૩૨ રાગ ધોળ.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાભળ જનમેજેરાજન રે ॥૧॥ અરજુનજીએ, ધનુશ ધરીયું હાથરે; શ્રદ્ધા રાખી સમરે શ્રીવૈકુંઠ

નાથરે ॥૨॥ જોયુ એણે મછના સામુ ગગનરે, દીસે નહી મચ્છાનું પુંછ લોચનરે ॥૩॥ આકાશ કેરા, વાયુથી મચ્છ ચઢી ચાકરે; વાયુવેગે ફરેછે આડો આંકરે ॥ ૪ ॥ અરજુનજીએ વીચાર કીધો મનરે; કેમ તકાશે મચ્છાતણું લોચનરે ॥૫॥ જળમાં જોઇ, તાકીને મારવું બાણરે; મચ્છને જળને છેટુ છ ગઉ પરમાણરે ॥ ૬ ॥ મચ્છા હોએ સ્થીર તો તાકી શકાયરે; હવે મુને ગુંચવણ પડી જગરાયરે ॥ ૭ ॥ સ્તુતી કીધી, તવ પ્રભુએ જાણ્યુરે; અંતરયામી હેત અતી મન આણ્યું રે ॥ ૮ ॥ પ્રેરક પ્રભુ પેરણા કીધી તે દનરે; મચ્છ પાસેનો બંધ કીધો પવનરે ॥ ૯ ॥ કરી કરૂણા પોતે શામ શરીરરે; સોવ્રણ મચ્છા તરત થઈ ગઈ સ્થીરરે ॥ ૧૦ ॥ તે દેખીને અરજુન માન્યું મનરે; હશી હશીને જપતો શ્રી જુગજીવનરે ॥ ૧૧ ॥ પછી પોતે જળમાં જોયું સતી તનરે; તવ દેખાયું મચ્છાતણું લોચનરે ॥ ૧૨ ॥ પડે મચ્છનો, પરછાયો જળમાંયરે, સ્થીર રહ્યાથી દરપણ તુલ્ય દેખાયરે ॥ ૧૩ ॥ પછી પોતે મચ્છ વીંધવા મ ા કીધુંરે; ભાથામાંથી એક બાણ કરમાં લીધું રે ॥ ૧૪ ॥ તેના ઉપર શક્તીનો મંત્ર ભણ્યો સારરે; પછી તેના ત્રીભાગ ગણ્યા તે વારરે ॥૧૫॥ પેહેલે ભાગે બ્રહ્મા મુકયા તતખેવરે; વચમાં વિષ્ણુ છેલ્લા મુકયા મહાદેવરે ॥ ૧૭ ॥ વાયુ મંત્ર ભણ્યોને ન રહિ ન્યુનરે; ઉપર મેલ્યું ધરમ રાયનું પુન્યરે ॥ ૧૭ ॥ એવી રીતે બાણ કર્યું તઇયારરે; પછી જોયું જળમાં સતીને કુંવારરે ॥ ૧૮ ॥ કેહેડચો વાંકી વાળી કરે મનસુબોરે; અરજુનજીતો ત્રાંસમાં ચઢી ઉભોરે ॥વળણ॥ અરજુન ઉભો ત્રાંસમાં, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે મચ્છવેધનો મહીમાય.

કડવું ૧૩૩ રાગ ટેક વિના કટાવનિ છાયા.

અરજુનજીતો ત્રાંસમાં ઉભો, ત્રાંસમાં ઊભો શોભે સુબો, મછ વીંધવા છે મનસુબો, આપ રૂદેમાં ઉલટ આણી, સમજણ શાણી, મીઠી વાણી, પ્રઊઢજ પ્રાણી, કામ વિખાણી, સમર્યા પોતે પુરૂશ પુરાણી, જુગજીવનને સાચા જાણી મન વાલીયું, અંગ ફાલીયું, બાણ ઝાલીયું, લક્ષ્મીશ હણીયો, ગણીત ગણીયો, મંત્રજ ભણીયો, વેલ્લો વણીયો, દલડું લડાવ્યુ, ધનુશ ચઢાવ્યુ. બાણ ચઢાવ્યું, આપ પડથી પાપજ ખોયું મનડુ મોહ્યું, જળમાં જોયું કેહેડચોને તો વાળી વાંકી, ન જાય થાકી, બુદ્ધી પાકી, ન રહે બાકી જળમા ઝાખી, મછ તાકી, રં-

ગે રેલીયું, બાણુ મેલ્લીયું, ખુબ ઠેલીયું, ખરર લેઇને ચપળે ચાલ્યું, ન રહે ઝાલ્યું, ફ દે ફાલ્યું, માતંગ માહાલ્યું, હળહળ હાલ્યું, સણુ સણુ સણુસણુ, સરરર કરતું, થંભે ફરતું ભટક્ગ ભરતું, પાર ઉતરતું, પાછું ન ખરતું, પવન વેગથી જાણે મેઘથી, આભ વેગથી, વીજળી છટકી; ન રહે લટકી, ખરીજ ખટકી, ઝાય ઝટકી, પાડે પટકી, એવી કટકી; કેમ રહે અટકી; આવી પહોંચ્યું મચ્છની પાસે, તરકટી ત્રાસે, સાચુ ભાસે, અધર વાસે. ફરરરફુરૂરક ફર ફર બોલે, પોહોચ્યું રામના બાણુની તોલે; ચડીયું ઝોલે, જરા ન ડોલે, બ્રહ્મા મંત્રે જબ્બર દોડયું; ન રહે ઓડયું, જુગતે જોડયું, એવું છોડયું ફટાક દઇને લોચન ફોડયું, પછી તે કટકો હેઠો પડીઓ; વિષ્ણુ કડકો ઉંચો ચડીઓ, નરદમ નડીઓ, જઇને અડીઓ, ઘાટજ ઘડીઓ, પુંછ ઉપર તો ઉલટ વ્યાપી, માપે માપી, નીશાની આપી; તે પ્રમાણે ખચક દઇને નાંખ્યું કાપી તે પછી કડકો શંકર કેરો, મારે ફેરો, ઘાલ્યો ઘેરો, કામજ કીધુ, ચાલ્યું શીધું, જરા ન બીધું, ઉઠાવી લીધું, શીવને મંત્ર; બહુજ બળમાં, કોટી કળમાં; એકજ પળમાં, છરરરરરરર છબાક થઇને ફેંકયું જળમાં, ઘોખી દેવે કરી પુલ વ્રષ્ટી, કાપી કષ્ટી, જુએ દ્રષ્ટી, સર્વે શ્રષ્ટી દુડંભિ ડંકા દેવના વાગ્યા; સારા લાગ્યા; સઉ ભય ભાગ્યા; ભાગ્યવંત પાન્ડવો જાગ્યા; વલ્લભ વદે મછાનિ હોડ, પુરણુ થઈને પોહોચ્યા કોડ; બોલો જે જે શ્રી રણછોડ ॥વળણ॥ જય જય શ્રી રણછોડજી કર્યું ભક્તનું કામ; શ્રોતા શ્રદ્ધા રાખીને, સમરો શીતારામ.

કડવું ૧૩૪ રાગ ઝડપનો દોહરો.

બાણુ વડે જળ મચ્છ નાંખ્યું, વરત્યો જેજેકાર; તે સમે કરણરાય ઉઠયો, ઊઠયો અંધ કુંવાર ॥૧॥ આયુધ લીધાં ભુજ વિશે, જુએ સઘળો સાથ; તે સમે ભીમ ઉભો થયો, મરડી ધરમનો હાથ ॥૨॥ છલંગ મારી આવ્યો સભામાં મનમાં ધરી મનસુબો; જળ કુંડને કીનારે જઇને, વાયુનો નંદન ઉભો ॥ ૩ ॥ ગરજના કરિ ઘાટો કાહાડયો, વીરા ધારણુ દેવું; ઉતરવાની તસ્દી ન લેશો પડો હું ઝીલી લેવું ॥ ૪ ॥ તવ દુરીયોધને બુમ પાડી, ઓ મામા આ ભેમ; મામાએ કહ્યુ મારગ ઝાલો, રહીએ કુશળખેમ ॥૫॥ ભીમને જોઇ મનમાં વિચાર્યું, પોતે રાજા કરણુ; મ્હારૂ બોલેલું મીથ્યા જાશે; કરૂ કન્યાનું હરણ ॥૬॥ ભીમનિ દ્રષ્ટી ઉંચીદી-

ઠી, કન્યા હરવા જાય; એવે ભીમે જાતાં જોયો, ચીતમાં ચટપટી થાય. ॥૭॥ ભાઇનાં લાગ્યા ભાઇ ભોગવશે, કન્યાનું હરણ થાશે; મેહેનત કરે લી છુટી પડશે, ઇજ્જત અમારી જાશે ॥ ૮ ॥ એમ જાણિને દોટ મુટી, વાયુને કુંવાર, કરણુનો જઇ કાન ઝાલી, ચોઢયા તમાચા ચાર ॥ ૯ ॥ કરણુ રાજા ત્રાસ પામ્યો, આ મુજને કયાં નડીઓ; એટલામાં ભીમછલંગ મારી, હાથણી ઉપર પડીયો ॥૧૦॥ એટલે હાથણી થઇ ભોંયભેગી, પ્રકો દર કહેડ બાંધે, દ્રૂપતીનું પાંગોઠુ ઝાલી લીધી પોતાનિ ખાંધે ॥ ૧૧ ॥ કન્યા લઇને ત્યાંથી નાઠો, સભાની બારણે જાય; કુંભારના ઘરભણીએ આવ્યો જ્યાં પોતાની માય ॥ ૧૨ ॥ બારણેથી એમ બુમ પાડી પ્રમ મા હું આવ્યો; જુઓરે જુઓ જનેતા, અમુલ્ય વસ્તુ લાવ્યો ॥ ૧૩ ॥ કુંતાએ જાણ્યું કયાં ખાવાનું, કાં રમવાનું હશે; કાં મુજને મરાવવા ફાંફાં, બોલતો હશે મશે ॥ ૧૪ ॥ એવું સમજી માતા બોલ્યાં, ભૈયોનું ભૈયારૂ; જે લાવ્યો હોય તેમાં બેટા, પાંચેનું સૈંયારૂ ॥ ૧૫ ॥ ભીમે જઇ તવ કન્યા મુકી; શું બોલી તું માત; આજ સભામાં મચ્છવેધ કીધો, આપણો અરજુન ભ્રાત ॥ ૧૬ ॥ કન્યાનું ત્યાં હરણ થતુંતું માટે ઉચકી લાવ્યો; ન બોલવાનું તુંતો બોલી વિચાર કાંઇ ન આવ્યો ॥૧૭॥ માતાને એમ ઠબકો દેછે, વાયુ દેવનો તન; તવ કુંતાજી રડવા લાગ્યાં, આંસુ ભ- ર્યાં લોચન ॥ ૧૯ ॥ બળ્યું આ જીવવું ઘડપણનું ફાવે તેમ બોલાય; ક- ન્યા દેખી ભીમ લલચાયો, ઠીક બોલી ગયાં માય ॥ ૧૯ ॥ એમ જાણિને ભોમ બોલ્યો, શાને કરો વિલાપ, તમારૂ બોલ્યું પાળો નહી તો બ્રહ્મહ ત્યાનું પાપ ॥૨૦॥ એમ કહીને ત્યાં રહયો બેશી, સભા વીષેશું થાય.; ભી મના તમાચા ખઇ વળ્યો પાછો, ક્રોધમાં કરણ રાય ॥ ૨૧ ॥ જળકુંડાળે ચાલી આવ્યો, બાણ ધનુશ પર લીધું; ત્રાજવામાં અરજુનજીને બા- ણુજ ભોંકી દીધું ॥ ૨૨ ॥ અરજુનજીને તે બાણ લાગ્યું, પ્રાણુજ ઊંચો ચડીયો; બાણુને ધકકે ત્રાજવામાંથી અરજુન હેઠો પડીયો ॥ ૨૩ ॥ પડયો તેવો આવ્યો પાણીમાં કઉરવે કહાડયો બહાર; જળકુંડનીકાનાર નાંખી દેવા માંડયો માર ॥ ૨૪ ॥ સો ભાઇઓને છ કારભારિ, ઘણાક કોપે ચડીયા; તે દેખીને બ્રાહ્મણ ઉઠયા, મારવા તુટી પડીયા ॥ ૨૫ ॥ કૌરવમારે અરજુનજીને, છોડાવ્યા નવ છોડે; તુમડા લૈ બ્રાહ્મણ લોકો કપાળ સહુના ફોડે ॥૨૬॥ ભભુતીનેગોળા મારિ, ડાળાપુરી નાખે; ગડદાપાટુનોપ્રહારકરી મારો મારો ભાંખે ॥૨૧॥ કૌરવ ઉપર દ્વીજ લોકોએ,ઘણુ તોફાનમચાવ્યું; એવામાં પ્રજાપતને ત્યાં, ભીમને સાંભરી આવ્યું ॥ ૨૭ ॥ અરેરે એકલો

છે ભાઇ મ્હારા, એમ જાણીને ઉઠયો દોડતો, આવ્યો સુરો સભામાં, રોસ ભરેલો રૂઠયો ॥ ૧૮ ॥ ભાઇ રોળતો દીઠો સભામાં, મેઘનાદે ગડગડાયો; વાયુ નંદન કોપ કરીને, જળકુંડ વિશે પડીયો ॥ ૨૯ ॥ થંભને બાઝ્યો ઘણોક ગાજ્યો, હસ્તીનીપેરે ત્રાડયો; બાર ગાઉનો થાંભલો તે, હચહચાવી કાહાડયો ॥ ૩૦ ॥ તવ કૌરવ ત્રાસ પામ્યા, થાશે કાળો કેહેર; માંમો કહે ભાઇ સર્વે નાસો, માર્યા જઇશું ઠેર ॥ ૩ ॥ એમ જાણિ અરજુનને મુકયો, મુંઢમતીના માઠા; ભીમના ભયથી હરામખોરો, જીવ લઇને નાઠા ॥ ૩૨ ॥ એટલે આવ્યા અંતરયામી, આવ્યા ત્રણે ભ્રાત; ભીશમ વીદુરને હરોણુ આવ્યા, વળી રોહણી કુંવાર ॥૩૩॥ ખમ્મા ખમ્મા કરી ઉઠાડયો, અરજુનને તે વાર; સૌ સભાએ પાંડવ જાણ્યા, વરત્યો જેજેકાર ॥ ૩૪ ॥ સ્વયંવરની રીતી એવી, જેની થઇ કન્યાય; તે એકલો રહે બાકી બીજા, સૌ સૌને ઘેર જાય ॥ ૩૫ ॥ પણ તે દાડે પાંડવ જાણિ, રેહેવા કર્યો વિચાર; પાંડવને પરણાવ્યા પછી, વેરાઇ જાવું સાર ॥ ૩૬ ॥ પાંડવ ઉપર પ્રેમ એવો કોઇએ ધર્યો નહી ગર્વ; આગળ ચાલ્યા અરજુનજી ને, પુંઠે ચાલ્યા સર્વ ॥ ૩૭ ॥ ચાલી આવ્યા પ્રજાપતને ત્યાં, પુરણહરખમાં પેઠા ભોમી ઉપર આસન વિના, રાજા રૂશી સહુ બેઠા ॥૩૮॥ જાદવ સહિત સઘળા બેઠા, એટલે બેઠા ધરમરાય; અરજુનજી ઘરમા જઇને, માતાને પડીયો પાય ॥ ૩૯ ॥ આશીરવાદ મુને દો માતા મેં કર્યું મચ્છવેધન, શુભ વેળાએ જનુની મ્હારિ, કેમ કરો રૂદન ॥ ૪૦ ॥ કુંતાજી કહે ભીમ ગાંડા, લઇ આવ્યો કન્યાય, બ્હારથી કહ્યું કે કાંઇ લાવ્યો, ઓરે મારી માત ॥ ૪૧ ॥ મેં જાણ્યું ખાવાનું રમવાનું, બોલી જવાયું એમ; કહ્યું કે પાંચનું સહીયારૂ, એટલે બોલ્યો ભેમ ॥ ૪૨ ॥ એણે કહ્યું કે આ શું બોલ્યાં, વિચાર વિના આપ; હવે એ બોલ્યું પાળો નહી તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૪૩ ॥ તે કારણથી રડયા કરૂ છું, ઓરે મ્હારા તન; એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, મુકો મા રૂદન ॥૪૪॥ તમારૂં બોલવું પાળવું મ્હારે; જો હોય પાંડુ બાપ; ભૈઓને મુકી એકલો પરણું તો બ્રહ્મહત્યાપાપ ॥૪૫॥ ત્વ કુંતાજી રડતાં રહયાં, આશીરવાદજ દીધો; પછી જઇને ઓટલે બેઠો, માનો ખુલાસો કીધો ॥ ૪૬ ॥ એવામાં પ્રજાપત આવ્યો જોવા ઘરના બ્હાર; વ્રકોદરને બોલાવીને, પુછયો સમાચાર ॥ ૪૭ ॥ કેમ આવ્યા છે રાજા રૂશી, શો આ ખેલમચાવ્યો ભીમ કહે તમારા રાજાની, પુત્રીને હરી લાવ્યો ॥ ૪૮ ॥ તેથી સૌ લાંઘવા આવ્યાછે; કળકળીયો તમ રાય; તમોએ અમને રાખ્યા માટે, શીક્ષા

તમોને થાય ॥ ૪૯ ॥ એવું સાંભળી કુંભાર બોલ્યો; ગાંડીયા ગાંડુ કીધું દયા જાણિને તમોને રાખ્યા, તેનું ફળ આ દિધું ॥ ૫૦ ॥ એમ કહિને ર-ડતો રડતો, ગયો ઘરની માંય; નરને નારી રૂદન કરે, ધરમે સાંભળ્યું ત્યાંય ॥ ૫૧ ॥ ઉઠીને યુધિષ્ટર ગયા, પ્રજાપતના ઘરમાં, કહો કાકા કેમ રડો છો, શું આવ્યું ઉદરમાં ॥ ૫૨ ॥ પ્રજાપત કહે મારે કરમે, કયાંથી તમે આવ્યા; ગરીબ જાણી ઘરમાં રાખ્યા, રાજાની પુત્રી લા-વ્યા ॥ ૫૩ ॥ તારા ગાંડીયે ગજબ કીધો, ઘર મ્હારૂ લુટાશે; ધરમ કહે એણે કહ્યું, રડશો નહી નીશાસે ॥ ૫૪ ॥ કુંભારે કહ્યું ગાંડીયો તારો, કહો ગયો મને વાત; ધરમ કહે સાંભળો કાકા મુકો આંસુપાત ॥ ૫૫ ॥ અ-મે ક્ષત્રી નંદન છીએ, કુન્તા સતીના તન; પાંચ ભાઇ પાંડવ અમે તો કીધો મચ્છવેધન ॥ ૫૬ ॥ તેથી કન્યા લાવ્યા છૈયે, કાકા તમારે ઘેર; હ-રણ કર્યું હોય તો કાકા થયો હોય કાળો કેહેર ॥ ૫૭ ॥ પ્રજાપતને વી-શ્વાસ પડીયો, જૈ બેઠા ધરમરાય; દ્રુપતરાયે ઘેર જઇને, મંડપ રચીયો ત્યાંય ॥ ૫૮ ॥ મોકલ્યા બે પુત્રો પોતાના, કુંભારને ઘેર જાઓ; મચ્છવેધ કરનારાને કહીને, દ્રુપતીને લઇ આવો ॥ ૫૯ ॥ કહેજો વાજીંત્ર અમે મોકલીયે છીએ પેહેલા; એટલે તમે વરવા માટે આવજો અમ ઘેર વેહેલા ॥ ૫૦ ॥ વળણ ॥ વેહેલા અમઘેર આવજો, એવું કહેજો તન; વ-લ્લભ વદે રાયે કહ્યું, લાવો ભગની ભોવન.

કડવું ૧૩૫ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; ચાલ્યા દ્રુપતના બે તન, ગયા કુંભારને ભોવન ॥૧॥ કહ્યું નરને દ્રુપતી લાવો, વાજાં મો કલીયે તવ આવો; કહ્યું અરજુને તતપર થાવો, ઓરડીમાંથી તેડી જા-વો ॥૨॥ કહેજો તમ તાતને સમાચાર, કહીયે પાંચ છે કુન્તી કુવાર; કહી એ મચ્છવેધ કર્યો એક હાથે; પણ પાંચ પરણવાના સાથે ॥૩॥ ધર્મ ની-કુળ શેદેવ ભીમ, ચારને લઇ વરવાનો નીમ; હોય મરજી તો તેડુ કારા-વો, નહિ તો કાહાવજો કે તમ જાવો ॥૪॥ એવું સાંભળી ક્રોધે થયા, પો-તાનિ બેહેનને લેઇ ગયા; જઇ તાતને કહ્યું કામ કરો, બાપ બેટી બેઉ જણ મરો ॥ ૫૫ ॥ કહાવ્યું મચ્છવેધના કરનારે, વરવાનું પાંચે અમારે; છીયે કુન્તા તણા પાંચ તન, વરશું સહુ બંધવ જન ॥ ૬ ॥ એકલાને તો વરવાનું નથી, કહિને આપી દ્રુપતી; ઘણી નારી વરે નરકોય, એક

નારીને બે નવ હોય ॥૭॥ અમારિ બેહેનને પાંચ પતી, તેતો અમોને ગ મતું નથી; તવ દ્રૂપતને ખોટું લાગ્યું પાછુ આડુ ભવીશ કયાં જાગ્યું. ॥ ૮ ॥ હવે મારે જીવીને શું કરવું, વ્યાસના પર વોશ ઘોળી મરવું; એવું ધારીને મેહેલમાં ગયો, વીશ ઘોળી પીવા ત્યાર થયો ॥ ૯ ॥ તવ વ્યાસજી આવ્યા દોડી, પ્યાલો તમાચે નાખ્યો ફોડી; શાને મરેછે મુઢ મતી, એના નશીબમાં પાંચ પતી ॥ ૧૦ ॥ જઇ પુછી જો કન્યાને વાત, તે કેહેતો મેળવજે હાથ; તવ દ્રૂપત રાજી થયો પુછવા પુત્રી કને ગયો. ॥૧૧॥ બેન મચ્છવેધનો કરનારો, કેવુ કહે છે તે વાત વિચારો, એમ કે હે છે કે પાંચ ભાઇ વરીયે, બોલો બેટી હવે કેમ કરીયે ॥ ૧૨ ॥ બોલી પીતા પ્રત્યે દ્રૂપતી મ્હારા ભવિશમાં પાંચ પતિ; તેમાં ડાહાપણુ તમે ન કરશો, કરશો તો પાપે પેટ ભરશો ॥૧૩॥ તવ લાગ્યું દ્રૂપદને સાચું, નથી વ્યાસજીનું કહેવું કાચું; એમ જાણીને પાછું પુછે, બેટા સતીસા ધવી તુંછે. ॥૧૪॥ વરે પાંચને તે શાની સતી, મને તે અકળામણુ અતી બોલી દ્રૂપતી સાંભળો તાત, તમે ધ્યાનમાં લેજો વાત ॥૧૫॥ તમે મં-ડપ જ્યાં રચો પીતા, ત્યાંતો કરજો ચંદનની ચીતા, તેને રાખવિ ત્યાં સળગાવી પરણુાશ પતી પ્રેમ લાવી ॥ ૧૬ ॥ એક પરણીને સત્યે ચડી-શ, સળગેલી ચીતામાં પડીશ; પછી સજીવન નીકળીશ બ્હાર, પછી વરૂ બીજો ભરથાર ॥ ૧૭ ॥ એવી રીતે પરણીશ પતી માટે સદા હું સતિને સતી; તવ તાતને લાગ્યું સારૂં; બેટી જોઇશ પારખું તારૂ ॥૧૮॥ પછી વિચાર્યું દ્રૂપત રાય,એછે પાન્ડવ કેમ મનાય; એવો સંદેહ ટાળવા પળીયો, જઇ કૃષ્ણપ્રભુને મળીયો ॥૧૯॥ પ્રભુ કુન્તા તણા આ તન, કેમ સાચું લાગે મુજ મન; બોલ્યા પ્રભુ તું; સાંભળરાય,એતો લક્ષણથી વ-રતાય ॥૨૦॥ જેના જેના હશે ગુણ જેવા, તેના તુને દેખાડુ તેવા; હતા ઓરડા ધ્રૂપદ તણા, પાંચે શોભીતા સોહામણા ॥૨૦॥ તેમાં શું કર્યું જુ-ગજીવન, ભર્યાં એકમાં સીંહાસન જુદી જુદી તરેનાં શોભે; રાજ્યવંશી તણું મન લોભે ॥ ૨૧ ॥ બીજો ઓરડો તૈયાર કરા, તેમાં ઘણી ગદાયો ભરિ ત્રીજામાં ભર્યાં ધનુષ બાણ, એવું કરાવ્યું પુરૂષ પુરાણ, ॥ ૨૨ ॥ ચોથામાં પાનાં પુસ્તક ધરીયાં વેદ શાસ્ત્ર પુરાણે ભરીયાં; પાંચમામાં વસ્ત્ર શણુગાર, એવું કરાવ્યું જુગદાધાર ॥ ૨૩ ॥ પછી બોલ્યા શ્રી વનમાળી, જો આ સઉ ઓરડા પુઠે જાળી; ત્યાં તું જોવા ર-હે સંતાઇ, હુંતો મોકલું જૈ પાંચે ભાઇ ॥ ૨૪ ॥ કહી પ્રભુએ ભક્ત બોલાવ્યા, તવ પાંડવ પાચે આવ્યા; પછી બોલ્યા સ્પ્રભુ સાક્ષાત, માહરે કરવી છે તમને વાત ॥ ૨૫ ॥ એક સ્થળ જઇ આ-

નું સાર, જુએ ઓરડા એટલી વાર, એવું કહી ગયા ગોપાળ, પેઠા ઓરડે સતીના બાળ ॥ ૨૬ ॥ પ્રભુ ગયા ધરૂપત પાસ, જાળીથી દેખાડે અવીનાશ; જુએ ધરૂપત શામ શરીર, પેહેલે ઓરડે પાંચે વીર ॥ ૨૦ ॥ દીઠાં સઘળાં સીંહાસન. માન્યુ એકલા ધર્મનું મન; માટે પોતે એકલા રહ્યા,બીજા ચાર નીકળી ગયા ॥૨૮॥ બીજે ઓરડે દીઠી ગદાયો, બીજા નીકળ્યા ભીમ ભરાયો;ત્રીજે ઓરડે ધનુશ બાણ, રહયો એકલો ઇંદ્રસં-તાન ॥૨૯॥ ચોથે ઓરડે પુસ્તક પાનું, ત્યાંતો શેદેવનું મન માન્યું; પાં-ચમે આભુષણ પટકુળ, તે દેખીને પેઠા નિકુળ ॥ ૩૦ ॥ પેહેલે ઓરડેધરમ રાય, તેની જુએ ધરૂપત ચરચાય;જુએ ધરમ સીંહાસન;જોઇ બરબડિ વીચારે મન ॥૩૦॥ ઇંદ્રિપ્રસ્ત જાવું જે દન, કરાવું હાવું સીંહાસન; તેતો ધરૂપતે સાંભળ્યું કાન, આતો ધરમ ખરા ભગવાન ॥૩૦॥ પછી બીજે જાળીયે જાય,ભીમ ઊંચકી જુએ ગદાય: એતો જુએ હળવી ભારે, એક આવી ગદા તે વારે ॥ ૩૧ ॥ દશ હજાર પણછે ભાર; ઉંચકી વાયુને કું-વાર; એતો ધરૂપતના દાદાતણી ગમી ત્રકોદરને ઘણી ॥ ૩૨ ॥ પછી બ-રબડી બોલ્યો આપ. ચાહ્ય આવે ધરૂપતનો બાપ; પણ આ ગદા પાછી નદેવું લઢીવઢીને પણ લેવું ॥૩૩॥ પ્રભુ બોલીયા સાંભળ રાય, પછી ત્યાં થી થયા વિદાય; ત્રીજે ઓરડે અરજુન જ્યાંય, બોલ્યો ધરૂપતરાજા ત્યાંય ॥૩૪॥ એનું પારખું થંભે જોયું, પછી ચોથે જઇ ચીત પ્રોયું; પાંચે પાનાં પુસ્તક શેદેવ, તેથી જાણીયા જોશી એવ ॥ ૩૫ ॥ પછી પાંચયે ઓરડે ગયા, જાળીયે ડોકુ કરી રહ્યા; તેમાં નીકુલ છેલ તે વાર, પેહેરિ જુએ બધા શણગાર ॥ ૩૬ ॥ મોઢા આગળ દરપણ રાખે, નવ્ય ગમે તે બદલી નાખે; ટળ્યો ધરૂપતનો સંદેહ, ખરો નીકુળ ફાંકડો એહ ॥૩૭॥ પ્રભુ પા-ન્ડવ પાંચે સાચા; હવે વિચાર નહી મુજ કાચા, તમે અંતરયામી જાવો વાજાં મોકલું વાગતે આવો ॥૩૭॥ કહી રાજા થયો વીદાય, પછી બો-લીયા જાદવરાય; પાંછ પાંડવોને બોલાવ્યા, સપે ઓરડામાંથી આવ્યા ॥૩૯॥ સ્થળે લેઇ ગયા જુગદીસ, ક્ષઉર કરાવ્યું પાંડવશીશ, ઉતરાવ્યા શીશના કેશ, ધરાવ્યો રાજવંશી વેશ ॥ ૪૦ ॥ પેલા ધરૂપતે કીધી પેર, મોકલ્યું તેડું હરખભેર; વાજાં સાજ સહીત તે વાર, આવ્યા પ્ર. જાપતને દ્વાર ॥૪૧॥ કહી પાંડવને શુભ સેર, ચાલો વરવા ધરૂપત ઘેર; તવ સર્વને આનંદ થાય, ગયા કુંતા કને ધર્મરાય ॥૪૨॥ માતા મોહોડ આથે કોણ ઘાલે, કોણ રામન દીવો ઝાલે; બોલ્યાં કુંતાજી મુખ વચન. રહ્યાં આપણ જેને ભોવન ॥૪૩॥ તેને સમજવાં માત તાત, કહો જે પ્ર-

જાપતને વાત; માથે મોહોડ ઘાલે એની નારી, નેડે સૌસગાંને ન્યાત સારી ॥૪૪॥ ગયા ધરમ તેણીવાર, કહ્યું કુંભારને થાવો ત્યારઃ તમારી સહુ જ્ઞાતી બોલાવો, અમને પરણાવવા આવો ॥ ૪૫ ॥ મોહોડ ઘાલે અમારી કાશી, પહેર્યાં હોડયામાં ન રાખે બાકી;તવ બોલાવી કુભારે નારી તું તો પેહેરી ઓઢીને થા સારી ॥ ૪૬ ॥ વણ પૈસે ઉંપમા લેવાઈ, થયા રાજા તણા વેહેવાઇ; તેડો સગા વ્હાલાં ન્યાત સાથ, ઘાલો મોહોડ દિપક લ્યો હાથ ॥૪૭॥ તવ પ્રજાપતીની નારી; ચાલે ધરતી ધમધમેભારી;સહુ સગાંને ભેગાં કીધાં, અધિ ન્યાતને નોતરાં દીધાં ॥૪૮॥ તવ આવ્યા સહુ નરનારી, ગીત ગાવા લાગી શુભકારી; જાણી દરૂપત રાજાયે પેર, રચ્યો મંડપ રૂડો ઘેર ॥૪૯॥ પાસે ખડકાવિ ચંદન ચીતા, કરીયું પુત્રીનું કહેલું કીતા; પ્રજાપતની નારી મોહોડ ઘાલ્યો, કર વામન દીવો ઝાલ્યો ॥ ૫૦ ॥ ઉઠયા પાંડવ જોડાજોડ, કરી ગોઠવણ શ્રી રણછોડ; રાખ્યા આગળ જાદવ જોધ,વચમાં રૂશી કરનાર બોધ ॥૫૧॥ તેનિં પુઠળ ક્ષત્રી લોક; શોભાવિ શોભા પુન્ય સ્લોક, પછી વાજતે ગાજતે જાય, કેડે કામનીયો ગીત ગાય ॥ ૫૨ ॥ વળણ॥ ગીત ગાય છે ગુણના ભર્યાં સાંભળ તું રાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, ચાલ્યા કુંતા તન.

કડવું ૧૩૬ રાગ લક્ષ્મણવરની ઘોડી.

આની હાંરે પાન્ડવ પાંચ ચાલીયા ॥ટેક॥ પાન્ડવ પાંચે ચાલીયારે, જાય છે જોડાજોડ, વરઘોડામાં મ્હાલતારે, કરે, કારભારૂ શ્રી રણછોડ પાન્ડવ. આની હાંરે.॥૧॥ ॥ રાજા રૂશીને યાદવોરે, ચાલે સહુ સાજન, પ્રજાપતની નાતનારે, ધરે હરખ અતીશે મન ॥પાન્ડવ ॥૨॥ પ્રજાપતીની પ્રેમદારે, ગુણ ભર્યાં ગીત ગાય મોહોડ કાશીએ ઘાલીઓરે, એને હૈએ હરખ નવ માય ॥ પાન્ડવ ॥૩॥ વીવીધ વાજાં વાગતાંરે,દુન્ડભી ડંકા થાય; પોતાના પુત્ર જાણીનેરે, ઘણા હરખે છે ભીશમ પીતાય ॥પાન્ડવ ॥૪॥ વિદુર ઉર આણંદછેરે, પ્રગટીયા પ્રભુદાસ; દ્રોણગુરૂ કૃપાચારનેરે, ઉપજેછે અતિ ઉલ્લાસ ॥ પાન્ડવ ॥ ૫ ॥ ગામના લોક જોવા મળ્યારે, જોઇને બોલે બોલ; ભાગ્ય ધન્ય દ્રૂપતી તણુરે, સ્વામી મળીયા છે કન્યાને તોલ ॥પાન્ડવ ॥૬॥ પાન્ડવપર પ્રેમ સર્વેરે, સાજન થઇ સહુ જાય,સાજ મળ્યો શોભા તણોરે આવિ ઉભા તોરણ વરરાય॥ પાન્ડવ પાંચેઆવિયા ॥ ૭ ॥ તવ ધરૂપતની તારૂણીને વર પોખ્યાનો કોડ, આવી સાસુ થઇ

પોંખવારે માથે બત્રીસ ભમશીનો મોહોડ, પાંડવ પાંચે આવ્યીયા ॥ ૮ ॥ સૌ સાજન બીરાજ્યું રે, મંડપકેરે ઠાર; પાસે રહી પોંખાવનારે, દ્રૂપતરાયના દ્રોણીક ગોર ॥પાંડવ॥૯॥ ધુંસળ મુશળ રવૈઓરે, સરીઓ સંપુટ ત્રાક; એંડી પેંડી ઉતારીનેરે, તીલક તાણી આમળીયા નાક. પાંડવ ॥૧૦॥ પછી વર પધરાવીયારે, મંડપ કેરિમાંય; દ્રોણીક કૃપાચાર્ય છેરે બેઉના ગોર બે બેઠા ત્યાંય. પાંડવ ॥ ૧૧ ॥ અંતરયામી બોલીયારે, મંડપ કેરિમાંય પ્રથમ પેહેલું લગ્ન કરોરે; મોહોટા માટે વરે ધર્મરાય પાંડવ. ॥૧૨॥ તવ ધરમ બીરાજીયારે, બાજઠ ઉપર ત્યાંય; સીખંડીભાઇ એ તેડીનેરે, પધરાવી દ્રૂપતી કન્યાય પાંડવ ॥૧૩॥ વળણ કન્યા પધરાવી તહીં, કન્યાદાન દેવાય, વ્યાસવલ્લભ વાણી વદે, સાંભળજો શ્રોતાય.

કડવું ૧૩૭ રાગ કન્યાદાનનો.

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન, શોભા ઘણેરીરે, દેછે દ્રૂપત કન્યાનું દાન; સોભા ઘણેરીરે ॥૧॥ પેહેલા બીરાજ્યા ધરમરાય, સો. તેનો હસ્ત મેળાપક થાય, સો. ॥ ૨ ॥ ત્યાંતો પાડી પટોળે ગાંઠ. વરમાળા આરોપી કંઠ. શે ॥ ૩ ॥ વદે વેદ વચન વીપ્ર તન, સો; પાસે બેઠા છે જુગજીવન સો, ॥૪॥ ત્યાંતો પેહેલું મંગળ વરતાય સો. તેમાં ગાયોના દાન અપાય સો ॥ ૫ ॥ ત્યાંતો બીજે મંગળ સાવધાન. સો. તેમાં દીધાં દાસીના દાન સો. ॥૬॥ ચોરી ત્રીજું મંગળ વરતાય, સો, તેમાં ભોમીનાં દાન દેવાય, સો ॥૭॥ ચોરી ચોથુ મંગળ વરતાય સો, તેમાં ભંડાર સહીત વરતાય સો. ॥૮॥ પછી વરકન્યા જમ્યા કંસાર. સો. ત્યાંતો આરોપ્યા મોતિડાના હાર સો. ॥૯॥ પછી રૂપૈયા વીંટીઓ રમાય, સો. લાગ્યાં વરકન્યા ગોત્રજને પાય સો. ॥૧૦॥ પછી કન્યા ઉઠી સતી નાર. સો. પડી ચંદન ચીતામાં સાર, સો, ॥૧૧॥નાહી નિકળી અગ્નીથી બ્હાર, સો. તવ વરત્યો જય જયકાર સો. ॥૧૨॥ પછી વર્યો વાયુ સંતાન, સો, તેનાં ચારે ચાર ચાર દાન, સો. ॥૧૪॥ પછી પરણ્યો અરજુનરાય, સો. એનાંચારે મંગળ વરતાય સો. ॥૧૪॥ તેના પછી વર્યા શેદેવ, સો, વરત્યા ચારે મંગળ તતખેવ, સો ॥૧૬॥ વર્યા છેવટે નીકુળરાય, સો. ચારે મંગળે દાન અપાય સો. ॥૧૬॥ પછી કન્યા અગનીમાંજ નહાય. સો. પોતે પરણેલી રાખી તે કાય. સો. ॥૧૭॥ જોઇ પોહોચ્યા સહુ જનના કોડ, સો. સર્વે બોલ્યા જે જે શ્રી રણછોડ ॥ ૧૮ ॥ વલણ ॥ વરકન્યા પરણી ર-

હ્યા વરત્યો જેજેકાર; ધરૂપત લાગ્યો પુછવા, ઓરે જુગદાધાર.

કડવું ૧૩૮ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે અણિ પેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું કહુ, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ ધરૂપત કહે આજ્ઞાઆપો,ઓરે જુગજીવન; મચ્છવેધનિ સભામાં બેશી, સર્વ કરે ભોજન ॥૨॥ પ્રભુએ તવ આજ્ઞા આપી, સર્વ સભામાં પેસો; પોતપોતાની રીત પ્રમાણેપંગતે જમવા બેસો ॥૩॥ રાજા રૂશી જાદવ લોકો વળી પ્રજાપત સર્વ, અન્નારથી પણ જમવા જાવો, વહેવારનો ધરિ ગર્વ ॥ ૩ ॥ એટલે સૌજન ગયા શભામાં, બેડાપોતાના રિતે;ધરૂપતરાયે શેવકો પાસે, પીરસાવા માંડયુ પ્રીતે ॥૫॥ રાગ કટાવની છાયા ॥ મીનાકારી થાળી પુરી, મીનાકારી થાળી પુરી, નહી અધુરી, ચીજે મધુરી, પ્યાલા રૂપાના, માંહી દુધાડા,દાખ ચારોળી,સાકર ઘોરી. કેસરિચોળી; મહિ રગદોળી, મલાઇ કેરિ બ્હાજી પોળી, કુર કમોદનો જાયફળ; વળી શેવ સરકરા; પુરિ ઘેબરમગદળ બરફી પેડા,કળીનો લાડુ ઠોર બજલી, દર લાડુલા, કણસાઇ મોતીચુર પુરાયાં દુધપાક વંતાકનું શાક કે રૈતુરત્યોનું;ચણાદાળ ત્યાં માંહીકાકડી કારેલા વાલોર વાંકડી કંકોડા કુશમાંડ તુરીયા પાપડીઓ પંડાળ વડીઓ, ગલકા ફળ ટંભરવા નર્યાં. ગવારશીંગો ચોળાફળીઓ કંદમુળ ભીંડા; અળવી રતાળુ ગાજર ગીલોડુ, સકરિયા સુરણ વલીઆરિ, હહી છમકારિ કઢી વઘારિ; ભાત્યભાત્યની ભાજી સમારિ, તાંજરઓને મેથી સારિ, કાંજરિ કુબીભેગી સુધારિગલજીભીની પોઇના પાનાપતરવેલીયા હવે વરણવું મેવા કાચ્યા, પસ્તાને લીધી ખારેકો અખોડ અંજીરરાજેરી સોનેરિ કેળાં, તડબુચને કુટ બીજોરાં અનુસ રામફળ સેતુરા પાકા કરમદ ફનસ ફાલસા લીલા શીફળ ખજુરફેર્ણા કમરખ જામફળ કરણકેરી મધુર લામડી; રાણ શીંઘોડાં થોડી થોડી, પાકાઉમર પારસ જાંબુપાકી ચીકણ કેળા,કુંકણ દાડમ કંકણ, હવે વરણવું ચટણી અથાણું; થોડુથોડુ મુખથી ગાવું, કોળાં દોડાં આબળ કાકડ જીરા કેરી મેથીઓ ચીરી અળહર કેળાં આગ્રચીરીયાં રાઇ સરસીઆં તેમાં ડુબીઆ ખારા બીલી મોળી આગેલી, આદારસ ચટણી લીંબુપટની આદામુળી અળદરસુળી મધુરી મધુરી, મીનાકારી થાળી પુરા.

રાગ સાખીનો॥વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય વી-

સ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સરવેને ભોજન કરાવિ દીધા છે મુખવાસ; કૌરવ લોકો નાશી ગએલા, કન્યા થકી નીરાસ ॥ ૨ ॥ જાતાં જાતાં મારગે આવી દ્વાદશ ગાઉની નેળ, પ્રાપીએ સહુને ઉભા રાખ્યા આવી વનીતાની વેલ ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન મુખ એ વું બોલ્યો, રહી ગયો પરણ્યાનો પ્રેમ; મનના મનસુબા રહ્યા મનમાં, મામા કરશું કેમ ॥ ૪ ॥ બોલ્યો શકુની ખારીલો ખુની, બતાવું એક ઉપાય; પરણિ હશે તો શું થઇ ગયું, પણ લેવી કન્યાય ॥૫॥ બાર ગાઉની આ નેળ લાંબી, ઉંચી વાંસપુર; આ નેળમાં પાંડવને ઘેરી, હાડ કરો ચકચુર ॥૬॥ એક રથ હંઇથી જતો હોએ તો પરાણે બીજુ જાય, એવી સાંકડી નેળમાંહી, થનારૂં હોય તે થાય ॥ ૭ ॥ આગળથી ને પાછળથી હંઈ ઘેરીને કરીએ કેહેર; કુંતાજીને ને પાંડવને, મારી નાખીએ ડેર ॥ ૮ ॥ તો રૂપાળી હાથમાં આવે, ભાગ્ય ભળે મળે નારી; દુરીયોધન કહે મામા તારી, બુદ્ધીની બલીહારી ॥ ૯ ॥ એમ કહી કહ્યું દુરીયોધનને,સાંભળો વીરા કરણ; છ ક્ષોણી તમ પાશે રાખો, કરવા પાંડવનું મરણ ॥ ૧૦ ॥ આ મોઢે તમે સંતાઇ રહો, નેળની ઘોઘોમાંહિ પાંડવ નેળમાં પેઠા પછી; ઘેરો ઘાલજો આંહી ॥ ૧૧ ॥ પાંચ ક્ષોણી લઇને સો ભાઇ, સામે મોઢે જઇએ; જેદ્રથ ભગદત્ત ભુરીશ્રયેવા સુસરમા સૈત રહિએ ॥૧૨॥ કરણ કહે કબુલ વીરા. પડાવ સામો નાખો; સંદેશા સારૂ નેળની ઉપરે. દસવિસ સેવક રાખો ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધને વિસ જોદ્ધા, નેળપર મુકયા સારૂ પાંડવ પેસે નેળમાં ત્યારે, આપે સમાચાર, ॥ ૧૪ ॥ પછી પોતે પાંચ ક્ષોણી લઇને, સુંસરા નેળમાં ગયા, સામે મોડે, છ ક્ષોણી સન્યાય; આવતુ જતું કોઇ ન દેખે, કરવો છે અન્યાય ॥૧૬॥ ચોકી કરવા રાખેલાને, સમજાવ્યા તે વાર: આપણા વ્રદ્ધા પેહેલા જાસે, તેનો કહેજો સમાચાર ॥ ૧૭ ॥ એ રીતે ગોઠવણ કરીને. સંતાયા છે પાપી ધરૂપતરાયે જમાડયા પછી ભેગા થવા રજા આપી ॥ ૧૮ ॥ એટલે રાજા રૂશી જાદવો, મળી કરી સભાય; પાંડવો ત્યાં બીરાજીયા છે, કોરાણે કુંતા માય ॥૧૯॥ ધરૂપત આવ્યો સરપાવ લાવ્યો, વેહેંચવા સારૂ સાર; પેહેરામણી પાંડવને દેવાં, હરખ્યો અપરમપાર ॥ ૨૦ ॥ કારભારિ થઇ કૃષ્ણ બીરાજ્યા, સભા શોભે સુરપાટ; ધરૂપતરાયે તીલક કીધાં, પાંડવને લેલાટ ॥૨૧॥ બે રથ આપ્યા મોહોરો ભરોને. વળી દિધાં દસ ગામ; સહસ્ત્ર દાસી આપી સેવામાં. ધરૂપતીને કામ ॥ ૨૨ ॥ પાન્ડવને બે ક્ષોણી સેન્યા, દીધિ ધરૂપતરાય; આવદાની એક ગામની

આપી, કુન્તાને પડયો પાય ॥૨૩॥ તમ જોગ મુજથી નથી અપાયું, માગી લ્યો વૃધ સતી; કુંતાજી કહે ભાવ જોઇએ, બીજું જોઇતું નથી ॥૨૪॥ તવ ધરમને ચરણે લાગ્યો, છો ક્ષત્રી સુપાત્ર; તમ જોગ કાંઈ નથી અપાયું, માટે માગી લ્યો જમાત્ર ॥૨૫॥ ધરમ કહે કાંઇ ખામી નથી તવ અરજુનને પુછે; કાંઈક માગી લો મુજ પાસે, તમારી મરજી શું છે ॥ ૨૬ ॥ અરજુન કહે પ્રીતિ રાખો, એટલું માગીયે અમો; તવ શેદેવને શીશ નમાવ્યું જોશીજી માગો તમો ॥૨૭॥ શેદેવે કહ્યું સંતોષ પામ્યા, આનંદ થયા અતી; ભીમે જાણ્યું સૌને પુછે પણ મુજને પુછતો નથી ॥૨૮॥ એટલામાં નીકુળને પુછયું, નીકુળે કહી નાય; પછી ગયો ભીમની પાસે, પ્રેમે પડીયો પાય ॥૨૯॥ તમ જોગ મુજથી નથી અપાયું, માગો માગ્યા જોગ સદા; ભીમ કહે એટલું માગુછું, નહી આપું આ ગદા ॥૩૦॥ ધરૂપત કહે એમાં શું માગ્યું, બળવંતાછો અતી; એને કોઈ ઉપાડી ન શકે, અમારે કામની નથી ॥ ૩૧ ॥ પણ એ ગદા કયારે આપુ, જો જોરાવર થાવો, જેમંગળ નામનો એક હાથીગતાનું તે લઇ જાવો ॥૩૨॥ કીલ્લો ચણિને પુરી મુકયો છે, દરવાજો ન ઉઘેડાય; કીલ્લે ચઢી ઘાસ નાંખે છે દાસો, કીલ્લે રહી જળ પાય ॥ ૩૩ ॥ એ મદ ભર્યો મસ્તાની, તેને વશ કરી આવો; તોતે હાથીને આ ગદા એ વસ્તુ લઈ જાવો ॥૩૪॥ ભીમ કહે બતાવો મુજને કુંચી લીધી તવ રાય હાથીના કીલ્લાનું તાળુ ઉઘેડયું; હાથીચેત્યો તવ ત્યાંય ॥૩૫॥ ભીમસેને દરવાજો ઉઘાડયો, તેવોજ હાથી ધર્શાયો; દરવાજાનિ બ્હાર નિકળીયો, ભીમશેને આઘો ખશીયો । ૩૬॥ આઘો ખસીને ધાયો ધસીને,ભયમાં જરા નવ પેઠો; ગદા સહીત છલંગ મારી, ઉપર ચઢી બેઠો ॥૩૭॥ બોજ આવ્યો તેથી ગજ ત્રાશ્યો, ભીમ તણો ભય ધાર્યો; વ્રકોદરે હડમાં દોડાવ્યો, તવ જયમંગળ હાર્યો ॥૩૮॥ નરમ થઇને ઉભો રહયો ભીમે ફેરવ્યો હાથ; નીચે ઉતરીને મોલાવ્યો, તવ ગજ ચાલ્યો સાથ ॥૩૯॥ સભામાં આવ્યો હાથી બાંધ્યો, ખુશી થયા સહુ રાય; દરૂપત કહે અરપણ તમને, જેમંગળને ગદાય ॥૪૦॥ વિનોદમાં વ્રકોદર બોલ્યો, મેં ઠીક કીધી કમાઇ; ધરૂપત તુજને સોધ્યો ન મળે; મુજસરખો જમાઈ ॥૪૧॥ દરૂપત કહે ક્ષમા રાખો, બોલો નહી બીજું ત્રીજુ, તમ તણા પ્રાક્રમ જોઇને આનંદ પામી રિજુ. ॥૪૨॥ પછી સરપાવ આપ્યો, સરવને જેવો રાજા તેવો દીધો; એકલા પ્રભુને કાંઇ ન આપ્યો તવ ભીમે ક્રોધકીધો ॥૪૩॥ ધરૂપત કહે ક્રોધ ન કરશો, ક્રષ્ણ છે લક્ષ્મીપતી, તે લક્ષ્મી

શું એમને આપું, બીજું દેવા જોગ નથી ॥૪૪॥ એટલે હરજી આનંદ પામ્યા, પોતે દીનાનાથ; શાબાશ તારિ જ્ઞાન દ્રષ્ટી, કહી શીશ મુકયો હાથ ॥૪૫॥ પછી સરવે વીદાય માગી, રાય વદ્યો વચન; ચાર દહાડાં લગી પાન્ડવોને, રાખશું અમ ભોવન ॥૪૬॥ એમ કહીને વીદાય આપી, સરવેને થઇ ખુશી; તવ પોત પોતાને પંથે ચાલ્યા, રાજા રહીયત રૂશી ॥૪૭॥ છપન કોટી જાદવ બળદેવ, સાથે શ્રી મોરારી; સત્ય પુરૂશો પણ ઘેર ચાલ્યા, પાન્ડવના હેત ધારી ॥ ૪૮ ॥ તે સત્યવાદી નેળમાં થઇને ગયા હસ્તીનાપુર; દુષ્ટોને જઇ કહ્યું ચોકીદારોએ, ગયા ભીસ્મ વિદુર ॥૪૯॥ એટલે દુરીયોધન થયો રાજી, હવે તો ભાગ્ય ભળશે; જેનો ભય હતો તે ગયો, હવે તો કન્યા મળશે ॥૫૦॥ એમ કરીને એ રહ્યા છે; પાપીઓ આશા ભેર; પાન્ડવ કુન્તા ચાર દહાડા,રહયા દ્રૂપતને ઘેર ॥૫૧॥ તે પછી પોતે વીદાયમાગી, અમને દોઆજ્ઞાય;ત્રગામ ઘણાદનથી સુનું માટે કરો વીદાય ॥૫૨॥ તવ દ્રૂપતે આગ્ના આપી, પધારો કુંતાના તન તવ પોતાનું સેન્ય લેઇને, નીકળીયા રાજન ॥૫૩॥ વળણ॥ પાંડવ પાચે નીકળ્યા, વાજતે ગાજતે જાય; ધનના રથને દ્રૂપતી, વળી સંગસન્યાય.

કડવું ૧૩૯ રાગ સવૈયા છાયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સહુ સાથે નીકળ્યા બાંધીયા સહુવળાવવા જાય; ભાગોળ સુધી સરવ આવ્યા, આવ્યો દ્રૂપતરાય ॥૨॥ એવામાં પેલા પ્રજાપતને, ચણાની જરૂર પડી; ભીમની ખાધેલી ખાણ હતી,ઉઘેડી તે ઘડી ॥૩॥જેતામાં એનો જીવ ગભરાયો, હથળવથળ થયો છેક; સાફ વાશીદુ વાળી મુકેલું, ન મળે દાણો એક ॥ ૪ ॥ જાણ્યું કે આ કામ ભીમનું, ભાગોળે દોડતો આવ્યો; ભીમ ભાઇ કરી ખાણ ખાલી, વાંકો દહાડો તું લાવ્યો ॥૫॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, આશું કરમભીમ કરીયું; ગરિબને ગરદન વાલીને, પેટ પોતાનું ભરીયું ॥ ૬ ॥ નાણાં આપો કષ્ટી કાપો, તવ ભીમ બોલ્યો ત્યાંય;હીસાબ પ્રમાણે ગણિનેનાણાં દેજો દ્રૂપતરાય ॥૭॥ ધર્મ કહે દ્રૂપતને શું છે ભુંડા માંડિ ભવાઇ;ભીમ કહે જમાત્રનું દેવું, દેશે તે શી નવાઇ ॥૮॥ એમના ગામમાં રહીનેખાધુછે, તે ખાધા ખરચ દેશે, દ્રૂપતી આપણે ઘેર ખાશે, તેનું ખરચ કોણ લેશે ॥૯॥ ધરૂપત કહે ક્ષમા રાખો, માં બોલો માઠુ વચન; અમે અમાર પ્રજાપતનું, પુર્ણ મનાવીશું મન ॥૧૦॥ એમ કહીને વિદાય કીધા, તવ પંથે ચળાય, એક રથમા કુંતા ધરૂપતી, ત્રીજા ધરમરાય ॥૧૧॥ આનંદ

કરતા મારગ ચાલ્યા. બેઠો હાથીપર ભિમ; દ્વાદશ ગાઉનિ નેળે આવ્યા, ભીમને આવ્યો વ્હેમ. ॥ ૧૨ ॥ સકળ સૈન્યને રોકી કહ્યું આયુધ સહુ ઝાલો; જે રીતે ગોઠવણ કરૂં તે, રિતે નળમાં ચાલો ॥ ૧૩ ॥ કુન્તાજી કહે મિથ્યા વેમાલો, ભય ભાળો છો અતી, ભીમ કહે મા તમારી પેઠે જાત્રા કરાવવી નથી, ॥૧૪॥ ધર્મે કહ્યું કરે તે કરવાદો વીચાર સારોકરે; જે જન જાગે તે જન જીવે, ઉંઘે તે જન મરે. ॥૧૫॥ એવે ભીમે પોતાનો હાથી, સહુથી આગળ નાખ્યો, તે પુઠે એક ક્ષોણિ સેન્યા. તે પુઠે જોશી રાખ્યો. ॥૧૬॥ તે પુઠે ધર્મ દ્રૂપતી; કુન્તાનો રથ એક; તેની પુઠે રથ નિકુળનો, એમ કર્યો વિવેક ॥૧૭॥ તેની પુઠે બીજી એક ક્ષોણિ તે પુઠે અરજુન ભુપ; એવી કીધી ગોઠવણિ ને, દિસે શોભા અનુપ ॥૧૮॥ પછી પોતે ગદા લેઇને, જયમંગળ પર બેઠો, કહ્યું સહુ મુજપુઠે આવો, અરજુન સહિત પેશિ ચુકયા, તત્ર ગયા સમાચાર ॥ ૨૦ ॥ દુરીયોધનના દાસ મુકેલા તે બેઉ તરફ ગયા; કરણને કૌરવને જઇ, સર્વ સમાચાર કહ્યા ॥૨૧॥ તત્ર સહુ નીકળ્યા કેતરમાંથા માઠા કરી મનસુબા; ઉત્તર દક્ષીણ બેઉ મોઢે, પંથ ઘેરીને ઉભા. ॥૨૨॥ ઉત્તર દીશાએ સો બંધુ, પાંચ ક્ષોણિ સેન્યાય; જેદ્રથ ભગદત ભુરીશવા શકુનિ સુસરમાય, ॥ ૨૩ ॥ દક્ષીણ દિશા સુર્યનો નંદન, છે ક્ષોણી છ સાથ; ડંકા દેતી મોઢાં ઘેર્યાં, આયુધ સહુને હાથ. ॥ ૨૪ ॥ સુરતણા વાજાં વગાડયાં, સાંભળ્યા ભીમે કાન, એટલે પોને બંધ કરાવ્યા, પોતાના નિશાન ॥૨૫॥ પછી અરજુનજીને કાહાવ્યું, શેવક સાથે એમ; તમારા ભણિ કોણઆવ્યુંછે, ઘેરો ઘાલ્યો કેમ. ॥૨૬॥ તે સંદેસો મોકલો વ્હેલા, કહિ ગજથી ઉતરીયો; ગદા લેઇને આગલે મોડે, ક્રોધ ભર્યો પરવરીયો ॥ ૨૭ ॥ જઇ જોયુ તો કૌરવ દિઠા; સેન્યાને કારભારી, અરજુનજીને કહાવી.મેકલ્યો, સમાચાર વિસ્તારિ ॥ ૨૮ ॥ અરજુનને સંદેશો પોહોચ્યો અરજુને કાહાવ્યું એમ; મુજ ભણિ કરણ સેન્ય સાથે, કહો કરિશું કેમ ॥ ૨૯ ॥ વળતું કાહાવ્યું વ્રકોદરે, જો હોય મારો વિર; તોતો પાછી પાહાની ન કરતો, રોળ વાળો રણધિર. ॥૩૦॥ તવ અરજુને સામું કાહાવ્યું હારૂતો ઠબકો દેજો, આણિપાની ચીંતા ન કરશો તમારૂ સાચવી લેજો. ॥ ૩૧ ॥ ભીમે કહાવ્યું મારિ ચીંતા ન કરતા, કૌરવનું મ્હોત આવ્યું; તે પછી શેદેવ નિકુળને, વ્રકોદરે એમ કાહાવ્યું. ॥ ૩૨ ॥ તમારા બેની વચમાં શોંપ્યાં છે,કુંન્તા ધર્મ દ્રૂપતી;તેમાંથી કોઇને હરકતથઇ તો તમોજીવવાના નથી. ॥૩૩॥ રક્ષણ કરજો, ચાહાતો મરજો, પણ વાકો ન થાય વાળ;

કન્યાનું કોઈ હરણ ન કરે, રાખજે બહુ સંભાળ ॥૩૪॥ શેદેવ નીકુળેએ તું કાહાવ્યું, ચીંતા ન ધરશો કાંય; દેહમાંથી પ્રાણ ગયા પછી, થનારૂં હોય તે થાય, ॥૩૫॥ એવા સૌના સમાચાર સુણિ, ક્રીધિ લડતમનસબો; કમ્મર બાંધી ગદા ગ્રહિને, દુષ્ટ સામો જઈ ઉભો, ॥૩૬॥ કરણસામું મોઢું કરિને, ઉભો ઈંદ્રનો તનઃ મરીયાદામાં બેઉ રહ્યા છે; કોઈ ન બોલે વચન. ॥૩૭॥ શેદેવ નીકુળ બે બંધ્રને, રક્ષણના મનસુબાઃ ધનુશ ચઢાવિ બાણ લઈને, આગળ પાછળ ઉભા. ॥ ૩૮ ॥ રાતો તાતો થઈ ભીમ ઉભોછે, કૌરવને કહ્યું એમ; આ નીચ જાતિનીચ બુદ્ધિના, મારગધેર્યો કેમ. ॥૩૯॥ દુરીયોધન કહે બોલ્ય વિચારિ કહું તે સાંભળ કાન, પછી બોલજે બોલવું હોય તે, ઉતરશે અભીમાન, ॥૪૦॥ વળણ॥ અભીમાન ઊતારશું, એરે કુન્તી તનઃવદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કહે છે દુરિયોધન.

કડવું ૧૪૦ રાગ ઝુલણા સાખીયોનો.

તડોતડ બે જણારે, બરોબર બે જણારે. ॥ ટેક ॥ દુરીયોધન મુખ બોલીયો, કન્યા દેઈ પડ પાય; ભીમ કહે એ દ્રુપતી તેતો. જાણજે તારા માય. ॥ તડો ॥૧॥દુરીયોધન કહે ભીમડા, હાલ મળ્યાં ઘર સુત્ર; રખડતા રવડતા કુન્તા લાવી, તમે પાંચે છો મંત્રના પુત્ર. ॥ તડો ॥ ૨ ॥ ભિમ કહે અમે તો મંત્રના, દેવ નંદન શુભકરણિ; તુજતાત જનમ આંધળો; તારી મા આખલાને પરણિ. તડો.॥૩॥ દુરીયોધન એમ બોલીયો, કેવું કપટ અમે કીધું; બારશને દહાડે લાડુ ખવરાવી, કેવું ઝેરજ તુજને દીધું. તડો. ॥૪॥ ભીમ કહે ઝેર દઈને, કીધો તેં અન્યાય; પણ પ્રભુએ બચાવિયો, પરણ્યો પાતાળમાં કન્યાય. તડો ॥૫॥ જીવતો આવ્યો ભોમીમાં; આયુશ દન નવ ખુટયા; બારમાને દહાડે સભાવિશે, કેવા ઝાલિ ઝાલિને કુટયા તડો, ॥૬॥ કચરી કચરી મારીયા, કેવું બળ મેં કીધું,આડો રાખી તુજ કને,અડધુ રાજ્ય લખાવિ લીધું. તડો. ॥૭॥ દુષ્ટ કહે રાજ્ય લેઈને, શા સુખ દહાડા ભાળ્યા; વળી કૌતક ઉભુ કરી, કેવા લાખાભોવનમા બાળ્યા તડો. ॥ ૮ ॥ ભીમ કહે ત્યાંથી ઉગર્યા, લાંબી આયુશ દોરી; સુખ માણ્યું બહુ વનવિશે, હુંતો પરણ્યો, હેડંબા ગોરી. તડો. ॥૯॥ દુરીયોધન કહે રણ રહિ, પંચાળમાં શિદ આવ્યા, ખાનપાન વણ સુકાઈ ગયા, આવી અમને સભામાં લજાવ્યા. તડો. ॥ ૧૦ ॥ ભીમ કહે દુખ દહાડો હતો, તું આવ્યો તો ચડિ ઘોડે; કન્યાનો લેવાઈ નહિ, કેવો પાછો વળ્યો કાળે મોહોડે. તડો. ॥ ૧૧ ॥ દુષ્ટ કહે ભીખારવા હો માંથે વધ્યા કેશ, સ્વયંવરમાં આવિયા, તમે લિધો કાપડિવેશ તડો ॥ ૧૨ ॥ ભિમ કહે થયા કાપડિ, હતા દહાડા હોહલા; વીવાવણ પીઠી

કરિ તેં તો ચોળ્યા શરીરે કોહ્યલા. તડો ॥ ૧૩ ॥ ઝાઝું અમે જોતા નથી, કરમહીણનું ઓઠું; શ્રીફળ મોહોર ફીધા વીના, તેં તો હાથમાં ઝાલ્યુતુ કોઠુ, તડો ॥૧૪॥ વળી સભામાં સહુ રાયને, બોલ કહ્યા બહુખાટા. પરણ્યા પેહેલી પેરામણી માગી, કેવા બાંધ્યા કપાળે પાટા. તડો. ॥૧૫॥ શકુની વાણી બોલીયો, સુણ દુરીયોધન રાય; મેણું દોહ્યુ તુજથી દે છે, મ્હારૂં પેટ પાસુ બળી જાય. તડો ॥૧૬॥ દુરિયોધન કહે ભીમડા, સમજીને દે નારી; ભીમ કહે વરવું હોય તો, તને વરશે તારી ગાન્ધારી, તડો. ॥૧૭॥ વળણ ॥ ગાન્ધારી વરે તુજ તણી, સાંભળ અંધના તન; વદે વક્ષભ વળી બોલીયો, રાજા દુરીયોધન.

કડવું ૧૪૧ રાગ મનહર છંદ.

કહત દુરીયોધન; સુન સુન મંત્ર તન; અબમેરો મન સબ ક્રોધનપે આયોહે; મેરી મનગમતીસેં, બૈઠે હો લગન કર, પન પ્યારી પીછીલેને કુટુંબ ચડાયોહે; પ્રથમસેં પાઉંપર, ઓરતકું આગેધર, નૈતો મારમારનાએ, બીચાર જમાયો હે; લ્હાવલસ્કર મેરા, પ્રાણ નિકારેગોતેરા.છુંદ છુંદ છોડાનેકો, હીંમત ધરાયોહે. ॥ છલંગા છદ—ભીમ કહે છે, ॥

ખેલતેમેં ધરા ધુજે, દેખતેમેં કે ન સુજે; ભુજેગોમાનમેમારમાર મારેગો; નાળ ગોળે બાણ છુટે, ગામ તેરા જાકે લુટે;રૂઠેમીરાનીયોતો, દાવો દેકે છુટેગા; મેરા નીકુલજીકુંહક્કારે.તું ડરજાય ઉસકે ડક્કારે, તોરેનમારે સબ ફીટફાટફોટ ફીટ, ભીમસેનફોરેગો;કહતહું બેરબેર, આયોહુ અજીત સર, ઘેર લેગો કરી રિસ, શો બંધુકા સીસ મેં તો, એઠ ગદાસે તોરેગો.

રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ દુરીયોધન કહે બોલ એના, કરેછે કાળો કહેર; શું જુઓછો જોદ્ધા મારા, મારો ભીમને ઠેર ॥ ૨ ॥ તવ સહુ ચોધે આયુધ લીધા, મેઘનાદે ગડગડીયા;રાતા તાતા કૌરવ થાતા.મારવા તુટી પડીયા ॥ ૩ ॥ વ્રકોદર પર વ્રષ્ટી કીધિ, મન મુષ્ઠી દે માર; શુણપતી ગેડિ ગદાયો મારે. તરકસ તીર તરવાર ॥૪॥ આયુધ ઉછાળે અતીઘણાં ને, જણાવે ઝાઝુ જોર; વરસાવ્યો વરસાદ, બાણતણો ત્યાં થયું અંધારૂ ઘોર ॥૫॥ ધશિને ધાતા બહુ મદ માતા, ભિમને મુમત મુકાવે; આડા અવળો ભિમ ખશિને, આવતા આયુધ ચુકાવે ॥ ૬ ॥ એવામાં તો જોર કરિને; જેદ્રથે બાણ લિધું; ભિમનિ નજર ચુકાવિને, રૂદેમા ભોંકી દીધું ॥ ૭ ॥ તવ ભિમનો પ્રાણ ઉંચો ચડિયો, પડિયો ઢળિને ધરણ દુરિ-

શેધન કહે ધન્ય બનેવી, હરખ્યું અંતઃકરણ ॥૮॥ શું જુઓછે શકુની મામા, ખડગ લેઇને જાવો, ભીમ તણો ભય નથી હવે ભાણેજવહુ લૈ આવો ॥૯॥ તવ તરવાર લઇ ચાલ્યો શકુની, નેળવીશે પરવરીયો;હાથી મુકીને આગળ ગયો, સૈન્યામાં કેહેર આદરીયો ॥ ૧૦ ॥ સૈન્યાના યોધ્ધે બુમો પાડી, શેદેવ આવ્યો શકુની; અમારા સહુનો ક્ષય કરે છે, માહા ખુનીનો ખુની ॥૧૧॥ શેદેવ જાણ્યું કન્યા હરશે. ધનુશપર બાણ લીધું; પવનાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, મામાને ભોકી દિધું ॥ ૧૨ ॥ છાતી છેદાણી રૂદે ભેદાણી; પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો, વાયુ મંત્રથી ઉછળ્યો તે નેળનિબારણે પડીયો ॥૧૩॥ એક ઘડીયે ઉભો થયો, ગયો રાયની કને, શકુની કહે કન્યા લેતાં, શેદેવે કુટયો મને ॥૧૪॥ એવામાં વ્રકોદર ઉઠયો, મુરછા વળી સાર; પોતાની સેન્યમાં ભંગરાણ દિઠું કોપ્યો અપરમપાર ॥૧૫॥ એમ વિચાર્યું એવું ધાર્યું, મરવું છે એક વાર, કટીકશીને દંત ડશીને, થયો વ્રકોદર ત્યાર ॥૧૬॥ વળણ ॥ ત્યાર થયો સુત વાયુનો લોચન રાતાં ચોળ; વલ્લભ વદે ગદા ગ્રહી, વાળવો ધાર્યો રોળ.

કડવું ૧૪૨ રાગ રાજન રાયેજીનો.

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; રાજનરાયેજી, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય. રાજ૦ ॥ ૧ ॥ ભીમકળાકળીયો બીહામણો બળીયો, મેઘનાદે ગડગડીયો રા૦ ગદા ગ્રહીને નેત્ર મીચીને, કઉરવ દળમાં પડીયો. રાજ૦ ॥ ૨ ॥ ગદા ઝપાટે સુર સપાટે, વાળે કચ્ચર ઘાણ, રાજ૦ ઢીંચણ કોહાણી પ્રહાર પાટુનો, કરિને લેછે પ્રાણ. રાજ૦ ઘોડા ગબડાવે ઊંટ અટકાવે વ્રકોદર વાયુ તન; રાજ૦ રથ વાંકા વાળે હાથી ઉછાળે, પુંઠ ગ્રહીને ગગન. રાજ૦ ॥ ૪ ॥ એવા ઉછાળ્યા કે ધડ લંક પડિયા, એમજ કીધો કહેર, રાજ૦ એક ઘડિ અતી જુલમ કીધો, માર્યા છ હજાર ઢેર રા૦ ॥ ૫ ॥ તવ ત્રાશ્યા સહુ જોધ સેન્યાના, માર પડયા માહા માઠા, રા૦ લડવું ને વઢવું સરવે ભુલ્યા, જીવ લેઇ લેઇને નાઠા. રા૦ ॥૬॥ રહ્યા સોભાગ્યને પાંચ કારભારી,જાણ્યું કે જાસે પ્રાણ. રા૦ નાશોરે મામા થાશો ન સાંમા, વળશે કચ્ચરઘાણરા. ॥૭॥ એવો એમનો વાંકો દહાડો, મુમત ભરેલા માઠા રા૦ આશ પાશનો કાંઇ રસ્તો ન સુજ્યો, સરવે નેળમાં નાઠા. રા૦ ॥૮॥ ભીમે જાણ્યું કેભલુ થયું, કર્યા મુખે પોકાર, રા૦ જોજો જોશી શત્રુ આવ્યા છે; આયુધ રાખજે ત્યાર રા૦ ॥ ૯ ॥ તવ શેદેવે બાણ ચઢાવ્યું મારવા કીધી પેર રા૦ દુરીયોધન કહે કેમ કરીશું, બે બાજુ મરવાનુ ઠેર. રાજ૦ ॥ ૧૦ ॥

એવામાં વ્રકોદર આવ્યો, નેળમાં સહુને ઝાલ્યા ॥૨૦॥ એક એક પર ના ખીને કર્યો ઢગલો, બે પગ વચ્ચે ઘાલ્યા. રા૦ ॥૧૧॥ ધરણુ ઢાળીને દોર ડાં મંગાવ્યાં, બાંધ્યા કૌરવના પાય. રા૦ પછી સરવનાં વસ્ત્ર કાઢયાં, માચે જણ્યા જેવા થાય રા૦ ॥૧૨॥ ઉંધે મસ્તકે ઉચક્યા ભીમે, લેઇ ગ યો નેળ બ્હાર. રા૦ નેળને મોઢે વ્રક્ષ આંબલીનું, તેણે ટાંગ્યા તેણીવાર રા૦ ॥ ૧૩ ॥ પછી પોતાનો હાથી ને સેન્યા, નિકળીયા નેળ બહાર; રા૦ એવે ધરમનો રથ બ્હાર આવ્યો, કર્યો કઉરવે પોકાર રા૦ ॥ ૧૪ ॥ ઓરે ધરમરાય અમને છોડાવો, તે સુણ્યું ધરમે કાન રા૦ હોજલમાં થી ડોકુ કરી જોયું, સતી તણે સંતાન. રા૦ ॥ ૧૫ ॥ નગન નીરખ્યા ને નીચુ ઘાલ્યું, બોલ્યા ભીમ પ્રત્યે એમ, રા૦ ઓ કુમતીના અવળી ગતીના, આ અનરથ કીધો કેમ રા૦ ॥૧૬॥ મુકી ગરવને છોડ સરવને પુરણ પ્રગટે છે શોક. રા૦ દીનમણીને એબ બતાવિ. લાજે પીતરલોક ર૦ ॥ ૧૭ ॥ એમ બેઉ ભાઇ વાત કરે છે, એવે પાછળ શું થાય; રા૦ અરજુને નિકળવા રથ હંકાર્યો, બોલીયો કરણ રાય રા૦ ॥ ૧૮ ॥ ઉભો રહે સતી સુત યુધ માગુ છું, કરયો અરજુને ઉચ્ચાર રા૦ વડી વારના શીહ ઉભા રહ્યા તા, ચાલો થાઓ તૈયાર ॥ ૨૦ ॥ વળણ ॥ અરજુને રથ રાખીયો, હાથ ગ્રહ્યા હથીઆર; વલ્લભ વદે બેઉ જણે કર્યો ધનુષ ટંકાર.

કડવું ૧૪૬ રાગ કલ્યાણની છાયાનો.

વઇશંપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાયરે; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાયરે ॥ ૧ ॥ કરણે પહેલો હાથ ઉપાડયો, બાણ ફેંકયું ખરે રંગરે, તેવે અરજુને સામુ મારીને, કીધું કરણનુભંગ રે ॥ ૨ ॥ તવ કરણે નાગપાસ મારયું, નાગ ત્યાં બાંધવા જાયરે; અરજુ-ને ગરૂડાસ્તર માર્યું તે, નાગને વિણી ખાયરે ॥ ૩ ॥ તવ કરણે પર્વતા-સ્તર માર્યુંકે, ચાલ્યું પરવતનું પુરરે; અરજુનજીએ વજરાસ્તર મારીને પરવત કર્યા ચકચુરરે ॥૪॥ તવ કરણે અગનાસ્તરફેંકયું; અગની બાળવા જાયરે; અરજુનજીએ મેઘાસ્તર માર્યું, તેણે અગનિબધો હોલવાય ॥ પછી કરણે બાણ એકમાર્યું, છેકનીશાની આપીરે; અરજુનજીના રથતણીધજા ઝડપ નાખી કાપીરે ॥૬॥ તવ અરજુને કાળજ્વર માર્યું, પુરણ જણાવી રિશરે ॥ ૭ ॥ પછી સામા સામી બહુ ચઢયા કોપે, વરસાવે બાણ અ-પારરે; અગણીતાં છુટે અનંત ઉઠે થઇ ગયો અંધકાર ॥ ૮ ॥ કરણ

રાજાએક બાણ મારેને, સાતસહસ્ત્ર બાણજાયરે; અરજુનજીનું પણ એક બાણ જતાં; કરણ જેટલાં થાયરે ॥૯॥ પણ કરણ પુઠે છ ક્ષોણીસેન્યા, તેનાં આવે હથીઆરરે; એકલો અરજુન કેમ કરી પોહોંચે, પડવા માંડયો એને મારરે ॥ ૧૦ ॥ એવામાં નેળને સાંમે મોંઢે, ધરમ ભીમ જઇ કરેરે; યુધીષ્ટર કહે છોડ સરવને, મુજ કુળ લાજી મરેરે ॥૧૧॥ ભીમકહે લંપટ છોલટકતા, સીક્ષા લાયક પરમાણરે; ધર્મ કહે મુજ જીભદંતમાં લેઇ, કાઢીશ માહરો પ્રાણરે ॥ ૧૨ ॥ ભીમ કહે તમો બેઠા છોડાવવા, પણ પણે ઘેરાયો ભ્રાતરે, અરજુનની પખે જઇને આવુ, તે પછી છોડયાની વાતરે ॥ ૧૩ ॥ એમ કહીને નેળપર ચડી, સુરોપુરો નર કહાવ્યોરે; ગદા લેઇને અવળો ફરીને એ, કર્ણની શેન્યામાં આવ્યોરે ॥ ૧૪ ॥ નીચુ ઘાલીને ઝુડવા લાગ્યો, બાવરૂં બન્યુ શેન્ય લોક રે, ઓરેકરણરાય ઘાણવાળિ નાંખ્યો, પાડી પોકાપોકરે ॥૧૫॥ તત્ર કરણે જાણ્યું કહેર કીધો ભીમે, કહાડુ એનો પ્રાણરે; એમ જાણિ મારવાને પુંઠ ફેરવી, અરજુને લીધું બાણરે ॥ ૧૬ ॥ એમ જાણ્યું કે મારા ભાઇને મારશે, તેથી નાગનો મંત્ર સાધ્યોરે; ભીમને મારતાં પહેલાં કરણને ત્યાં અવળે હાથે બાંધ્યોરે ॥૧૭॥ કર્ણ બંધાયો કે શેન્ય ગભરાયું તે,નાશી ગયું ચોપાસરે; ભીમે બાંધેલા કરણને ઝાલીને, કીધો માર મારી ત્રાસરે ॥૧૮॥ અરજુનને કહ્યું નેળ બહાર નીકળો, તવ રથ ચાલતો કીધોરે ॥ ૧૯ ॥ અડધી નેળમાં જઇ ભીમે રાખ્યો, ઢીંચણ દૈ ઢાળ્યો ધરણરે; પછી પેહેરેલાં વસ્ત્ર કાઢી લીધાં, કર્ણ કહે ભલુ મરણરે ॥ ૨૦ ॥ લાજ લિધા વણ મારી નાંખ મુજને, ઓરે ભીમસેન ભાઇરે, ભીમ કહે સોને કિધા તુજ જેવા, તો તાહરે શી નવાઇરે ॥ ૨૧ ॥ એમ કહી નગ્ન લાવ્યો નેળ બારણે, ધરમે જોયો તતકાળરે; ભીમને કહ્યું આતે શું શીખ્યો, ઓરે કરમ ચંડાળરે ॥ ૨૨ ॥ બળ્યો તારો ધારો છોડને આ ભારો નહી તો જુલમ મેં ધાર્યોરે; એટલે ભીમે નગ્ન કૈરવનો, ભારો ભોમી ઉતાર્યોરે. ૨૩ ચરણ છોડતાં કહ્યું છાનુંમાનું; કરીશ કાળો કહેરરે, જો લુગડાં લેવા ઉભા રહેશોતો; હું મારી નાંખીશ ઠેરરે ॥૨૪॥ એમ કરિ છોડયા કરણ સહિતને, ભીમના ભય માહા માઠારે; જેવા જનેતાયે જણ્યાતા તેવા, વસ્ત્ર વીના સહુ નાઠારે ॥૨૫॥ ધર્મ કહે અલ્યા વસ્ત્ર લેઇ જાવો, પણ ભીમનો ભય હોયરે, જીવ જશે તેથી લાજ છોને જાતી, નાશી ગયા સહુ કોયરે ॥૨૬॥ વળણ ॥ નગ્ન સ્વરૂપ નાશી ગયા,ઉભામારગએ જાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ભલિ થઇ શિક્ષાય.

કડવું ૧૪૪ રાગ સવઇયાની ચાલ.

વઇશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આશ્વપરવ મહીમાય ॥૧॥ કાળેમોઢે કઉરવ નાઠા; ઉભામારગે એ પળાય; વાજતે ગાજતે સુત સતીના, ધીરે ધીરે જાય ॥ ૨ ॥ મારગ જાતાં રાત્રી પડી કે નાહાનું આવ્યું એક ગામ; તે ઠેકાણે એક રૂજની, પાન્ડવે કર્યાં વીસરામ ॥૩॥ નાઠેલા જે કઉરવ લોકો, કોઇ સ્થળે નવ રહ્યા; દોઢ પોહોર રાત્રી જતામાં, હસ્તીનાપુર ગયા ॥૪॥ દરવાજા બાહારજઇ જઇને ઉભા, ટોળે વળીને વીચારે; નગ્ન સ્વરૂપે નગ્ર વિશે, જાવું કેવે પ્રકારે ॥ ॥ ૫ ॥ દરવાન જાણે રઇયત જાણે, પાછી ફજેતિ થાય; મામાયે કહ્યું એકે એકે, પેસો ગામની માંય ॥ ૬ ॥ એટલે પેહેલો જેદ્રથ ગયો, તે પછી શું સરમાય; તે પાછી ભગદત ભુરિશ્યેવા પછી માંમા પળાય ॥ ૭ ॥ દરવાજાના દરવાન લોકો, તેમને આવ્યો વીચાર; નાગા નાગા કોણ ગામમાં પેશે, આ કઉતક અપાર ॥ ૧૮ ॥ એવામાં તો શકુનીમાંમા, ગુપ્તપણેથી ચાલ્યા; એટલે ઉઠયા દરવાન લોકો, ઝડપ જૈનેઝાલ્યા ॥૯॥ મોઢે પોકારે બહુ માર મારે, પડયું મામા પર રોળુ; મામો કહે એકલાને ન મારો, આ રહ્યું બધું બ્હાર ટોળુ ॥ ૧૦ ॥ તવ દાસોએ બુમ પાડી બોલાવ્યા જોધ અપાર; જઇને ઝાલ્યું, આખું ટોળું. દેવા માંડયો માર ॥ ૧૧ ॥ દુરીયોધન કહે શીદ મારોછો, હું તમારો છત્રપતિ; તો પણ ચોર જાણી માર મારે, બાકી મુકતા નથી ॥૧૩॥ એક શેવકે મશાલ કીધિ, મોઢાં જોયાં જે વારે; શેવક લાજ્યા કઉરવ લાજ્યા, અન્યો અન્ય તે વારે ॥૧૩॥ દાસોએ પુછયું આ શું મહારાજા, દુષ્ટા કહેભોમેલુટયા; કુટયામાં બાકી હતા તે, તમોએ અહીંયાં કુટયા ॥૧૪॥ શેવકો કહેક્ષમા કરજો, કહીને વસ્ત્રો દિધાં; અંધ તણા સરવ સુતોયે, એક એક પેહેરી લીધાં ॥ ૧૫ ॥ પછી છાનામાના નગ્રમાં ચાલ્યા, પોત પોતાને ઘેર; ઘરની ધરૂણીયોપુછવા લાગી, મચ્છવેદની જે પેર ॥૧૬॥ ભાણુમતીયે છત્રપતિને કહ્યું, પીઉજી આવો; મુજને અતી આનંદ થાશે; શોકલડી બતાવો ॥ ૧૭ ॥ દુર્યોધન કહે ઓરે તારૂણી, તુજ પર લાવું કેમ. ભાણુમતીકહે લાવવી તો પણ, ભલે મળી ગયો ક્ષેમ ॥૧૮॥ એમ કહીને તે ત્યાં રહ્યાછે; એવામાં વાહાણું વાહાય; પાંડવે વીસરામ કર્યો છે, ત્યાંથી ઇંદ્રિપસ્તજાય ॥૧૯॥ પોતાનું ઘર રાજ્ય સંભાળ્યું, વરતાવી ધર્મની આણ સુખ રૂપેખ.ઇપીને રહે છે, સતીના સુત સુજાણ ॥૨૦॥ વલણ રાજપાટ લઇ પાંડવ રહ્યા, સુણો સહુ કરજોડ, મચ્છવેદ કથા પુરણ હવિ, બોલો જેજે શ્રીરણછોડ ॥

કડવું ૧૪૪ રાગ સવઈયાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું,આદ પર્વ મહીમાય ॥૧॥ પાંચપાંડવની એક પ્રેમદા, અણુઘટ તુ ઘણું લાગે, એક કરાવે ચરણ ચંપી તો બીજો જળમાગે ॥૨॥ નાહા ના મોટાની ગઇ મરીયાદા, કુન્તાજી સોસાય; એવામાં વેદમવ્યાસજીઆ વ્યા વ્રદ્ધ ડોશી પડયાં પાય ॥ ૩ ॥ ઓ મહારાજા પાંચ પુત્રને, પરણા-વી પ્રમદા એક; તેથી મારી માઝા ટુટી, નથી રેહેતો વિવેક ॥ ૪ ॥ તેનો કાંઇક કરો ખુલાસો, તવ પાંચેને બોલાવ્યા; કુન્તા વ્યાસજી બેઠાં છે ત્યાં, પાંચે પાંડવ આવ્યા ॥ ૫ ॥ વ્યાસજી કહે ઓરે પાન્ડવો વચન મુજને આલો; એક રિતી તમને બતાવું, તે રીતે સહુ ચાલો ॥ ૬ ॥ તવ પાંડવે વચન દિધાં, વ્યાસજી વધા વચન; જુઓને એક વરસકેરા ત્રણ સેને સાઠ દન ॥ ૭ ॥ પાંચનેભાગેબહોતેર, બોહોતેર, દીવસનો થાયવારો; જેનો વારો તેનિ નારિ, દ્રુપતીને ધારો ॥ ૮ ॥ બીજા કોઇનો હક ન ચાલે ના કરે બીજાનું કામ, જ્યાં હોય વારો દ્રુપતીનો,ન જાયકોઇતેઠામ ॥૯॥ તે ઘરમાં કોઇ ભુલેચુકે, ચર્ણ મુકે જો તન; હડી વરસલગી જોગીવેશે, વા શો વસે જઇ વન ॥ ૧૦ ॥ તવ પાન્ડવે કબુલ કીધું, મહારાજ પાળવા ધારો વ્યાસજી કહે ધરમને ત્યાં પ્રથમ પેહેલો વારો ॥ ૧૧ ॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા, પોતે વેદમ વ્યાસ; ધરૂપતી રહી ધર્મનેધામે, ટળી મયા વીનાશ ॥ ૧૨ ॥ એવે થોડા દીવસ વિત્યા, દ્વારિકાંથી પ્રભુ આ-વ્યા; ગરૂડે બેસાડી પોતાની ત્યાં સઉ પ્રેમદાને લાવ્યા ॥ ૧૩ ॥ કુન્તા પાંડવ આનંદ પામ્યા, તવ બોલ્યા પ્રભુ મુખ, ઓ માતાજી ખાવા કરાવો લાગી છે મુજને ભુખ ॥ ૧૪ ॥ કુન્તાયે રસોઇ કરવા માંડી. પુરણ ઉલટ વ્યાપી; પ્રથમ પ્રભુને આરોગવાને, ચાકુને સેરડી આપી, ॥ ૧૫॥ પ્રભુ શેરડી છોલવા લાગ્યા છોલતાં ચાકુ વાગ્યું; આંગળીમાંથી રૂધિર વહ્યું, સહુને માઠું લાગ્યું ॥ ૧૬ ॥ અરેરે કરવા લાગી સૌ નારી દ્રુપતીયે ભાવ કીધો; અમુલ્ય પેહેરેલું ચીર ફાડી, પાટો બાંધી દિધો ॥ ૧૭ ॥ ભગવાન કહે ભગની મારી, નકામું ફાડયુ ચીર; દ્રુપતી કહે ચીર તમોથી, વધારે નથી વીર ॥ ૧૮ ॥ પાડ પ્રભુએ મનમાં આન્યો, ત્યાર થયું ભોજન; સરવેને સાથે લેઇને જમ્યા, પોતે જુગ જીવન ॥ ૧૯ ॥ મુખવાસ ખાઇ ભીમને કહ્યું ચાલો તતપર

થઇએ; હું ને તમે આપણ બેઉ, એકલા બાગમાં જઇએ ॥ ૨૦ ॥ તવ ભીમ ઉઠયો પ્રભુને તેડી, ગયા બાગમાં બેઉ; જાતાં પ્રભુએ મન વિચાર્યું બેહેનનું થયું દેવું ॥ ૨૧ ॥ આંગળીએથી પાટો છોડિ, ગણ્યા સુતરના તાર નવસેંને નવાણું થયા, વિચાર્યું જુગદાધાર ॥૨૫॥ આજથી માહારે, એનું દેવું દ્રૂપતીએ ધાર્યાં વિર. ॥ ૨૨ ॥ એક એક તારે એક માહારે, આપવું બેહેનને ચીર ॥ ૧૨ ॥ એવો મનમાં સંકલ્પ કીધો, પછી ગયા બાગ માંય; ભીમનિ જોડે એકાન્ત બેશી, વાત ઉપાડી ત્યાંય ॥ ૨૪ ॥ ઓ વૃકોદર વાત કહું તે, વિચારો અંતસકરણ; થોડે દહાડે માહારૂંતમારૂં, છયેનું આવ્યું મરણ ॥ ૨૫ ॥ ભીમ કહે કે કોણ છે શત્રૂ બતાવો પેહેલેથી હણિયે; ગોવીંદ કહે ઘરમાંને ઘરમાં, તેને શું શત્રૂ ગણિયે ॥ ૨૬ ॥ વાત કોઇને કહિ નવ કહેશો, રાખી રેહેજો શુભમતી; આપણ છને લેશે ખપ્પરમાં, તમારી જે દ્રૂપતિ ॥ ૨૭ ॥ ભીમ કહે શો ઉપાય કરવો, ઓરે સુંદીર શામ; પ્રભુ કહે તમને બતાવું, તેટલું કરજો કામ ॥ ૨૮ ॥ વલણ॥ કામ બતાવું તેટલું, કરજો વાયુ તન; તો છ ઉગરિયે આપણે, બોલ્યા જુગજીવન.

કડવું ૧૪૫ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષતકેરા તન; બોલ્યા અંતરયામી એમ, ભીમ સાંભળો રાખી પ્રેમ ॥ ૧ ॥ જે ધર્મને ઘેરછે વારો, બહલાઇ થશે તમારો, તે રાત્રીએ કરશે કેવું, સૌને ધારણ આવે એવું ॥૨॥ તામશી મંત્ર ભણી દ્રૂપતી સૌને ધારણ નાખશે અતિ; તમ શિશહાથ મારો સાર નહિ આવે નીંદ્રા લગાર ॥ ૩ ॥ તમે ઘરમાંથી જોઇ રહેજો, મધ્યનો સમો સાચવિ લેજો; નારી નીકળશે ઘર બહાર, કટી કશેલી તે વાર ॥૪॥ ચોળી ચણીયાથી બાળેવેશે, બાહાર જાસે છુટે કેશે; ઘણી હડીયા દોટે ચડશે; કોટ કુદી નગ્ર બાહાર પડશે ॥ ૫ ॥ ગામથી એક ગાઉ દુર, સરોવર દુધક ભરપુર, તમે છાના પુંઠળ જાજો, જઇ સરોવરમાં સંતાજો ॥૬॥ તેવા તે સરોવરની કીનારે, ચિતા ખડકેલી હશે તેવારે; હશે દ્રૂપતીના દુત ત્યાંય, બધો પુંજાપો ગ્રહી કરમાંય ॥૭॥ તેવિ તે ચીતામાં તમ નારી, બેસે દ્રૂપતી સુખકારી, એના દુત ત્યાં આરતી કરશે, પછી અગ્નીમાંથી ઓચરશે ॥ ૮ ॥ હાંરે કોઇ છે વિપ્રનો તન માગે તેવું આપું વચન; તે વેળા સમજી લેજો; ઉંડા જળમાં તરતા

રેહેજો ॥ ૯ ॥ ત્યાંથી માગી લેજો કેવું, તેની સમજુત તમને દેવું; એ વું કહેજો કુન્તી સંતાન, કહીયે પાંડવને ભગવાન ॥ ૧૦ ॥ તારા ખ- પરમાં તે નહી, કહી પેસી જજો જળમહી; છેક બેશી જજો જળતળખે નંચ રહેશો પાસવે ખડખે ॥૧૧॥ વચ વેગળે જો રહિ જાશો, તોતો ભ- સ્મ બળીને થાશો; એમ સમજાવિ સહુ પેર, પછી બેઉ જણ આવ્યા ઘેર ॥૧૨॥ પછી પ્રભુ વિદાય થયા, દારા લેઇ દ્વારિકાં ગયા; ભીમને ની- ત્ય ચીંતા ભરાઇ, કરે વિચાર બહુ મનમાંઇ ॥ ૧૩ ॥ એવે ધર્મનો પુરણ વારો, પડી રૂજની ભીમ ચેતનારો; બેઠો પોતાના ઘરમાં સાર, અદખોલુ રાખી દ્વાર ॥ ૧૪ ॥ ડોકું રાખી જુએ ચરચાય; એવે સમે રાત્રી મધ્ય જાય, તવ હ્રૂપતી મંત્ર ભણિ, મુકી નગ્રમાં નીંદ્રા ઘણી ॥ ૧૫ ॥ વા- પ્યું સઉને ઘેન ઘનઘોર; ઉંઘ્યા સ્વાન ચતુર ને ચોર; આખા નગ્રમાં ન જાગે કોય, એક ભિમને નીંદ્રા ન હોય ॥૧૬॥ એવે નીકળી હ્રૂપતી બ- હાર, કેહેડે ચીર બાંધ્યું તેણીવાર, ચાલી રૂમઝુમ રૂમઝુમ કરતી મોઢે તામસી મંત્ર ઓચરતી ॥ ૧૭ ॥ પુઠે નીકળ્યો વાયુનો તન, છાનો મા- નો ન જાણે જન; સતી કોટ કુદિ પડી બાહાર, છાનો કુદયો કુંતી કુ- વાર ॥૧૮॥ ગયાં દુધક સરોવર એવું, ભીમે દીઠું પ્રભુ કહ્યુ તેવું, ગયો ચીતાની સામી કીનાર, પેઠો જળમાં જોયો સુમાર ॥ ૧૯ ॥ બાવી વાંસ છે પાણી ભરેલું, નીરમળ જળ થંભ્યું ઠરેલું; તેમાં તરતો રહ્યો સતી તન, જુવે ચરચા પોતાને લોચન ॥ ૨૦ ॥ પડી હ્રૂપતી ચીતામાંય, કરી દુતોએ પુજા ત્યાંય; કરી આરતી પ્રેમે અનુપ; થઇ હ્રૂપતી અગ્નિ રૂપ ॥૨૧॥ થઇ ચીતામાંથી વાણી, બોલી ખપર જોગણી વાણિ, હાંરેછે કોઇ વીપ્રનો તન, માગ્ય માગ્ય આપુ વચન ॥૨૨॥ બોલ્યો વ્રકોદરજળમહી તારા ખપરમાં છ નહિ, પાંચ પાંડવને ભગવાને માગી તળખે ગયો મસ્તાન ॥ ૨૩ ॥ થઇ વાણી ચીતામાંથી એમ, છે તથાસ્તુ કુશળ ક્ષેમ એવું કહેતામાં નીકળી જ્વાળ, અગની ભડકા વિકરાળ ॥ ૨૪ ॥ પડયો જળમાં અગની ચોપાસ, જળ બળી ગયું બાર વાંસ;થોડીવારે ભીમ ની કળીયો, જળ જોઇને ભયભર્યો બળિયો ॥૨૪॥ હોત અધવચ તો જાત પ્રાણ, આતો નારી અતી જાદુવાન; એને માહારે કાંઇ નવ કહેવું, એને કાંઈ કામ ન દેવું ॥ ૨૫ ॥ એમ વિચારતો ગયો બહાર, કોટ કુદીને નગ્રમાં સાર; જઇ સુતો પોતાને ભોવન, નથી મીચાતાં લોચન ॥૨૭॥ એવે ચીતામાં હ્રૂપતી નાર; રૂપ ધરીને નીકળી બહાર; કોટ કુદીને ગા-

મમાં પેઠી, ભીમના ઘરમાં જઇ બેઠી ॥૨૮॥ સઉનું ધોરણ તોલિલિધુ ઉઘતું લોક જાગ્રત કિધું; ગઇ ભીમ પતીને શરણ, લાગી પ્રેમે ચાંપવા ચરણ ॥ ૨૯ ॥ બોલ્યો વ્રકોદર સુણ નારી, તારે શેવા ન કરવિ મહારી; બેશિ રહેવાની આજ્ઞા તુને, તારૂં કામ બતાવજે મુને ॥૩૯॥ મળી નાગણિ કન્યા જેવી, મળી વનમાં હેડંબા તેવી; તેનાથી તું જબરિ દેવિ, મ્હારે તારી શેવા ન લેવી ॥ ૩૧ ॥ બોલિ દ્રુપતી સતી એમ, પતી આમ બોલોછો કેમ; પછી ભિમ ન બોલ્યો કાંઇ, ગુંચવાઇ સતીમનમાંઇ ॥૩૪॥ એવે વીતી ગયા ચાર દન, ભુલ્યો ભ્રમણા કુન્તી તન; લાગ્યો મોહ નારીની સાથ, ખાઇ પીને કરે સુખ વાત ॥૩૩॥ રહે આનંદથી નરનાર, એવામાં શું બન્યું એકવાર; અર્જુન ભિમ બેભાઇ, ગયા રમવા વનનિ માંઇ ॥ ૩૪ ॥ સાજ પડે રમી પાછા વળીયા, વાતો કરતા ચાલ્યા બેઉ બળીયા; લાગી અરજુનને તરશાય; આપ્યાં આયુધ ભિમકર માંય ॥૩૬॥ ભિમભાઇ જાવો ઘેર તમો, સરોવર જળ પી આવુંઅમો; એમ કહી કર્યો વીદાય. ભિમ આવ્યો નગ્રનિ માંય ॥૩૧॥ અરજુનના હથીઆર જેહ, પોતાને ઘેર મુકયાં તેહ; જળ પી આવ્યો ઇંદ્રનો તન ચાલ્યો ગયો પોતાને ભોવન ॥ ૩૭ ॥ ભુલિ ગયો લેવા હથીઆર, કર્યું શયન સર્વ તે વાર; એવે થવા કાળ શું થાય; ઉઠયો દુષ્ટ દુરીયોધનરાય ॥ ૩૮ ॥ પોતાના હસ્તીનાપુર માંઇ જાગી મામાને તેડાવ્યા ત્યાંઇ; વળી કરણને દુસ્યાસન, મળ્યા રાય તણે ભોવન ॥ ૩૯ ॥ બોલ્યો દુરીયોધન ત્યાર થૈયે, આજ રાત્રિએ રમવા જઇયે; કહી ઘોડે થયા સ્વાર, લિધાં ભુજ વીશે હથીયાર ॥૪૦॥ ચારે નિકળ્યા નગ્રનિ બ્હાર, ચાલ્યા ઇંદ્રપસ્ત તે વાર; બોલ્યો શકુનિ સુણો વાત, કરો પાન્ડવને ઉતપાત ॥ ૧૪ ॥ એના ગામનિ ચારે દીશાય, જઇ અગ્નિ મુકીયે માંય, ચાર દીશાયે ચાર જાવો, બાણ મારિ નગ્ર સળગાવો ॥ ૪૨ ॥ તવ ચાર જણા ત્યાં પળીયા, ઇંદ્રપ્રસ્તને આંતરી વળીયા; કોટ બાહારથી ખેલ મચાવ્યો, બાણમુકી વહનિ સળગાવ્યો ॥ ૪૩ ॥ ગામ સળગી ઉઠયું પુરપાટ થયો અગનિ ભડભડાટ, તવ જાગ્યું ગામનું લોક, પડી કારમી પોકાપોક ॥ ૪૪ ॥ તવ ચારે ચોરો ગયા નાશિ, જાગ્યા ધરમ થઇ ઉદાશિ; કુન્તાઅરજુનનેશે દેવ જાગ્યા નિકુળ સુદ્ધાં એવ ॥ ૪૫ ॥ એક જાગ્યો નહી વાયુ તન, એવે કુન્તાજી વદ્યા વચન; બેટા અરજુન હૈવત દાખો થયો અગ્નિ તે હોલવિ નાંખો ॥ ૪૬ ॥ બોલ્યો અરજુનજી તે વાર, ભિમના ઘરમાં હથીઆર; મારી ભુલમાં ગયાં છે રહી, માટે અગનિ હોલવાય નહી ॥ ૪૭ ॥

કહે કુન્તા ભીમ ઘર જાવો, અવળે પગલે જે લેઆવો; તવ અરજુન વધો વચન, માતા માહરે જાવું પડે વન ॥ ૪૮ ॥ કહ્યું કુંતાએ સાંભળ તન કોણ મોકલનારૂં છે વન; મારી આજ્ઞાથી જઇ લાવો, વન્હી હોલવી ગાય બચાવો ॥ ૪૯ ॥ તવ અરજુન અવળે પાય, ગયો ભીમ તણા ઘર માંય; લીધાં પોતાના હથીઆર, આવ્યો બાણ ચઢાવી બ્હાર ॥ ૫૦ ॥ મેઘ મંત્રથી માર્યું બાણ, તવ અગની પડયો હોલવાણ; એવે થયો પ્રાત; કાળ; તવ જાગ્યો વાયુનો બાળ ॥ ૫૧ ॥ બેઠો લેઇને દાતણ પાણિ, તવ કુંતાજી વદે વાણી; અલ્યા અઘોરી તું તો ન જાગ્યો, આજ ગામમાં અગની લાગ્યો ॥૬૨॥ તવ બોલ્યો વ્રકોદર પ્રીતે, તમે હોલવિયો શી રીતે; કહે કુંતા અરજુનજીએ, હોલવ્યો અગની ખુબીએ ॥ ૫૩ ॥ બોલ્યો વ્રકોદર તે વાર, એના મુજ ઘરમાં હથીઆર; એ લેઇ ગયો કેમકરી, કહે કુંતાજી અવળો ફરિ ॥૫૪॥ મુજ કહેવાથી આયુધ લાવ્યો, કહે ભીમ કેમ મુજ ઘેર આવ્યો; હવે પાળે દીધેલું વચન, જાય હઠી વરસ લગી વન ॥૫૫॥ વળી ધરે જોગીનો વેશ, મોડે માથે વધારે કેશ; ગ્રહેતુ મડું વાળે લંગાટી નહિતો વાત થાશે ખોટી ॥૫૬॥ કહે કુંતાજી સાંભળ તન; મોકલ્યો મેં તુજ ભોવન; માટે એ વનમાં નહી જાય; બોલ્યો ભીમ તમે સુણો માય ॥૫૭॥ ભલે ન જવું હોય તો ન જાય, થયા વચનભ્રષ્ટ એ રાય; હવે તુટયો ઇશ્વરનો ધારો હવે જશે જેને ઘેરચારો ॥૫૮॥ તેને ઘેર અમે નીત્ય જઇશું, રાતદીવસ બેશી રહીશું; સુણીનરને માઠું લાગે, ભાઇના વેણ કાળજે વાગે ॥૫૯॥ બોલ્યો અરજુનજી મુખવાણિ, કેમ કરૂં વચન ધુળધાણી; સતિ માતા હું તો વન જાવું, અઢીવર્ષ લગી રહી આવું ॥૬૦॥ વલણ॥ અઢી વરસ વન સંચરૂં, ઓરે માહારિ માય; વલ્લભ વદે અરજુનજી, માગે છે આગનાય.

કડવું ૧૪૬ રાગ સવઇયાની ચાલ.

વંશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ અરજુનજી કહે આગના આપો; વન જવા ઇચ્છાય; મારા સોગન દઉંછું સૌને કોઇ ન કેશો નાય ॥ ૨ ॥ કુંતાજી કહે કુંવર માહારા કેમ જાશે મુજ દન; એક ઘડી સુનો નથી મુકયો, ઓરે મહારા તન ॥ ૩ ॥ એમ કહીને રડવા લાગ્યાં અરજુને

સોગન દીધા; એટલે શરવે આગના આપી, અરજુનને ત્યાર કીધા ॥૪॥ નર નીકળીયો દરવાજે પળીયો, વળાવવાં ગયા માત; ધરમરાજાતેપણ ચાલ્યા શેદેવ નીકુળ ભ્રાત ॥ ૫ ॥ નગ્રમાં બારણે જઇ સહુ ઉભા, એવે વ્રકોદર આવ્યો, બગલમાં સંતાડી જોગીના વેશનો સામાન લાવ્યો ॥૬॥ વદયો વ્રકોદર અરજુન વીરા જાતના જતન કરજો, રાત્રી સમે વીશ્રામ કરીને દીવસે કૈ પરવરજો ॥ ૭ ॥ અરજુન કહે વારૂ વીરા, અઢી વરસ જાવું વન; હવે ખુસી જીવ થયો તમારો, ભીમ વદયો વચન ॥૮॥ હજી માહારો જીવ ખુશી નથી, વચન શું પાળ્યું લેશ; વસ્ત્રનેશણગાર ઉતારો હેઠાં, લ્યો ધરો જોગીનો વેશ ॥૯॥ એમ કહીને બગલમાંથી પોટલી કાહાડી બ્હાર; લંગોટી વાળો ભભુતી ચોળો લ્યો તુમડું તૈયાર ॥ ૧૦ ॥ લ્યો આ ઝોળી લ્યો આ સોટો, દુભાયો અરજુન ભુપ; વસ્ત્ર આભુષણ ઉતારીને, ધર્યું યોગીનું રૂપ ॥ ૧૧ ॥ ભસ્મજ ચોળી લીધી ઝોળી હાથમાં તુમડું સોટો, વૃક્ષ વેલાનો અડબંગ કીધો, વાળી લીધો લંગોટો ॥ ૧૨ ॥ માત ભાઇને નમીને ચાલ્યો, તવ સહુ પાછાં વળીયાં; વન વીશે સંચરીયો પોતે, ગોવીંદમાં મન ભળીયાં ॥૧૩॥ મારગ જાતાં નીયમ કીધો, સુર્યનો ઉદય થાય; તે પહેલાં ખાધાનો પદારથ મળે તો તે ખવાય ॥ ૧૪ ॥ ભાણુંનાં દરશણ થયા પછી, જળવણ કાંઇ ન લેવું; સુર્યના દરશણ થયાં પહેલાં જે મળે તે ભેર રહેવું ॥ ૧૫ ॥ એવો મનમાં નિશ્ચય કીધો, ધરતા હરીનું ધ્યાન; તીરથ કરતો. યાત્રાએ ફરતો જ્ઞાની કને લે જ્ઞાન ॥ ૧૬ ॥ રીતી પાળે નીતિ ચાલે ઉત્તમ સ્થળે જાય પ્રભાતમાં અનફળ ન મળે તો પત્ર વીણી ખાય ॥ ૧૭ ॥ નવ્ય મળે તો આખો દાહાડો પોતે કરે ઉપવાસ; એવી રીતે બહુ દાહાડા વીત્યા, બાકી રહ્યો એક માસ ॥ ૮ ॥ એટલે ચાલ્યો દ્વારિકાં ભણી, કુંન્તા સતીનો બાળ, અઘોર રણમાં જાયછે ચાલ્યો, થયો છે મધ્યાંન કાળ. ॥ ૧૯ ॥ એવે એને તરસ્યા લાગી, જળ વીના જીવ જાય; એવામાં કોઇ સંત પુરૂશો, મળીયા મારગમાંય ॥ ૨૦ ॥ તેને પુછયું અરજુનજીયે, માહારાજ કયાં મળે પાણી; અરજુનના તવ વચન સુણી, સંત જનો વધ્યા વાણી ॥ ૨૧ ॥ નજીકમાં એક સરોવર છે, પણ પીવું ન જોઇએ; સરપ એમાં વાસ વસે છે, જીવતું ન જાય કોઇએ ॥ ૨૨ ॥ માટે તમે જલ નવ પીશો; કહી થયા વીદાય; અરજુનજી દોટ મુકીને ચાલ્યો, પંપાસરોવર જાય ॥ ૨૩ ॥ જાણ્યું કે જલ વિના મરૂં છુ, તે કરતાં મરૂ પીને, એવું સમજી જલમાં પેઠો, મરવાનું આદરીને ॥ ૨૪ ॥ એટલે બે સરપણો

આવિ જ્યાં છે અરજુન ભુપ; એને ચરણે ડંશ કરતાં, થઇ અપછરારૂપ ॥૨૪॥ અરજુનને કરજોડી ઉભી, દીઠીસતીસુતનાર; જળનું તુમડું ભરિને પોતે તરત નીકળ્યો બ્હાર ॥ ૨૩ ॥ ફીનારે જળ પીવા બેઠો શાંતી સ્વભાવની ખુબી; બેઉ અપસરા સનમુખ આવી, હાથ જોડીને ઉભી ॥ ૨૭ ॥ અરજુનજીએ પાણિ પીધું, પછી નારી પડી પાય; ઓળખ્યા અરજુન ઇંદ્રિના નંદન અમપર કીજી કૃપાય ॥ ૬૫ ॥ અપછરા છીએ સ્વર્ગ કેરી તે સાંભળો વિસ્તાર, દેવ સભામાં ન્રૃત્ય કરતીતી, આનંદથી એક વાર ॥ ૨૯ ॥ ઉલપી નામ છે માહરૂં ને ચીત્રકળા આનુ નામ; અમારા નૃત્યની વેળાએ આવ્યા, દુરવાસા તે ઠામ ॥૩૦॥ એટલે અમોને દેવોએ કહ્યું, આ આવ્યા બ્રહ્મ રૂષી; ખરી હોતો નૃત્યકરિનેકરો રૂશીને ખુશી ॥ ૩૧ ॥ ત્યારે કીયા સાચી તમારી, એવો વળ ચડાવ્યો; એટલે અમે નાચ કરિને, બધો કીસબ લડાવ્યો ॥ ૩૨ ॥ પણ રૂશીનું મન નવ માન્યું, તવ જીવ થયો કેવો, ક્રોધે ભરાઈ અમે કહ્યુંકે, રિખએ જંગલી જેવો ॥૩૪॥સાંભળી રૂશીને રીશ વ્યાપી, એ શું બોલી પાપણીઓ; શ્રાપ દીધો સરોવરમાં પડજો, થાજો બેઉ સાપણીયો ॥ ૩૪ ॥ એટલે અમે થર થર ધ્રુજી, નમાવિ દીધું શીશ; કાલાવાલા ઘણાક કીધા ત્યારે ઉતરી રીસ ॥ ૩૫ ॥ શ્રાપ તણો અનુગ્રહ કાધો; ઇંદ્ર તણો સુત મળશે અરજુન પગનો સ્પર્શ થતામાં, સર્પ તણો દેહ ટળશે ॥ ૩૬ ॥ તે શ્રાપેથી અમો સર્પણો થઇ પડયા છીએ જળ માંઇ; અનેકને ડંશીજીવ લીધા, આજ આવ્યા તમે હાંઇ ॥ ૩૭ ॥ તમારા પગને પરતાપે પામી મનુશનો અવતાર; તમોને અમે વરી ચુકી માટે થાઓ ભરથાર ॥ ૩૮ ॥ અરજુન કહે હુંતો યોગી છું, મ્હારે શુ તમારૂ કામ; અપછરા કહે કેમ છોડીશું, ઓરે મારા શામ ॥ ૩૯ ॥ એમ કહી શીશના કેશવણી, ફાંસા ઘાલ્યા આપ; પરણો નહીતો આપઘાત કરીયે, તે તમ માથે પાપ ॥૪૦॥ અરજુને જાણ્યું સુકિત કરતાં, દુકીત થાય છે આતો; અરજુનજી કહે હમણાં ન મરશો, સાંભળો હ્યો બે વાતો ॥ ૪૧ ॥ હમણાં માહારૂં યોગી વ્રત છે, જાવો તમે મુજ દેશ; વ્રત પુરૂં થયે પરણું આવિને, સત્ય વદુછુ નરેશ ॥ ૪૨ ॥ અપછરા કહે વરત હોય તો, હસ્ત લગન કરી જાવો; અમે તમારે દેશ જઇશું, પછી ગમે ત્યારે આવો ॥૪૩॥ અરજુનકહે એવી ઉતાવળ, શી છે ઓણુને ઓણુ; હસ્ત લગન કરૂં પણ વીપ્ર વણ, કરાવનારૂ કોણ ॥ ૪૪ ॥ એટલે આવ્યા નારદ રૂષી હશીબોલ્યા તે ઠામ; ધન યોગીજી યોગી થઇને, કરવા માંડયું ઠીક કામ ॥ ૪૫ ॥

અરજુનજી કહે હું શું કરૂ, મારે તો નથી ખપ; મીથ્યામુને શીદ આ-
રોપ મુકો, વાટમાં વળગી લાય. ॥ ૪૬ ॥ નારદ કહે આવો પરણાવું,
બેઠા પરણુવા આપ; સુર્યની સાખ્યે બ્રાહ્મણુ વચને, કરાવ્યો હસ્ત મેળાપ.
॥ ૪૭ ॥ પછી રૂશી અંતરધ્યાન થયા, અરજુન કહે એ નારી; તમે જા-
જો ઘેર મ્હારે, હું જાવું જાત્રા સારી. ॥ ૪૮ ॥નારી કહે આજ રાત્રી રહી
ને,અમનેદોરૂતુદાન;નહિતો તમોને આપીએ સ્ત્રી હત્યા, સાક્ષી શ્રીભગ
વાન ॥ ૪૯ ॥ નર કહે હું કયાં હાંઇ આવ્યો, ક્રીયું કરમ નડીયું; અત્યારે
વ્રત ભંગ થાયે, ઝાંખરૂ વળગી પડીયું. ॥૫૦॥ હત્યાના ભયથી રહ્યો રૂ-
જનિ, દીધું રૂતુદાન પેટ; ઇશ્વર ઇચ્છાયે બેઉ નારીને, ગર્ભજ રહ્યો પેટ
॥ ૫૧ ॥ એવામાં વહાણું વાયું કે, બોલ્યો કુન્તા તન; હું મારે યાત્રાએ
જાવું તમે જજો ભોવન ॥ ૫૨ ॥ અપછરા કહે હાથ ઝાલીને, હવે શું
માંડો ભવાઇ; પરણ્યાને પાળો જણ્યાને જીવાડો, તેમાં શી કરો નવાઇ
॥ ૫૩ ॥ તમારો અમોને ગર્ભ રહ્યો છે, જનમે તે કયાં જાશે; તમારે ત્યાં
અમારે નથિ જાવું, કયાંછોકરાંરેહેશે ને ખાશે ॥ ૫૪ ॥ માટે ગામવસાવિ
આપો, નહીતો મરીયે આપ; કુંતીનંદન તમારે માંથે, સ્ત્રી હત્યાનું પાપ
॥ ૫૫ ॥ તવ અરજુને તપ કીધું, સુર્ય તણું તે વાર સુર્યે આવિ મણી
ઘશીને નગ્ર કર્યું નીરધાર ॥ ૫૬ ॥ નામ તેનું મણીપુર પાડયું, થયા
અંતર ધ્યાન; પછી અપછરાની પ્રત્યે બોલ્યો સતી સંતાન ॥ ૫૭ ॥ હવે
હું આજ્ઞા માગું છું, તવ વદી બેઉ નાર, કોઇક દહાડો કીપા કરીને, પ-
ધારજો આ ઠાર ॥૫૮॥ અરજુનજી કહે શો ભોગ હોય તે, આવું તમારી
પાસ; એમ કહી મારગે સંચરીયો,તારૂણીથી થયો ત્રાસ ॥૫૯॥ વળણ ॥
ત્રાશ્યો તારૂણી થકી, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે
નર દ્વારિકાં ભણી જાય.

કડવું ૧૪૭ રાગ અહોરાયજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું;આદ્યપરવ મહીમાય,અહોરાયજી સુણીયે ॥૧॥ દ્વારિકાં ચાલ્યો
સુત સતીનો, પુરણુ હરખે ભરિયો; ગામથી બે ગાઉ માહાદેવ આવ્યા,
ત્યાં જઇ મુકામ કરીયો અ૦ ॥ ૨ ॥ થોડે દહાડે ત્યાં મેળો ભરાયો
આવ્યા છપન કરોડ; સ્ત્રી પુત્રોને બળદેવ આવ્યા આવ્યા શ્રી રણછોડ
અ૦ ॥ ૩ ॥ જાત્રામા બહુ મેદનિ ભરાઇ, કરે શીવ શેવાય; યોગી વેશ

જોઇ સહુ પ્રાણી, પડે અરજુનને પાય અ૦ ॥ ૪ ॥ અરજુન બેઠા મઘરૂ-બીમાં આવ્યા અસરણા સરણ; જોગી જોઇને લાંબા થઇને, પ્રભુજીપડીયા ચરણ અ૦ ॥૫॥ અરજુને ઉંચો હાથ કીધો, દીધો પ્રભુને શીશ; પ-છી મર્મની મશ્કરી કરવા, બેઠા પોતે જુગદીશ અ૦ ॥ ૬ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે એ મહારાજા શું છે તમારૂં નામ; કેવારના તમે હાંઈ આવ્યા છો, મુળ કીયું તમ ગામ. અ૦ ॥ ૭ ॥ જોગી કહે કયું નહી સમજતે, ત્યાગીકું કયા ઘર ગામ; નહી નામ ઓર ઠામ હું મારે, સદાઇ રમતે રામ અ૦ ॥ ૮ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે વારૂ મહારાજા, દીસોછો નિરોગી; પણ સાચે સાચુ તમે કહેજો, છો જોગી કે ભોગી. અ૦ ॥ ૯ ॥ અરજુન કહે હમ કેસે ભોગી, બીચારી કરના બાત; કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ક્ષમા કરજો શું કરે કુંતા માત, અ૦ ॥ ૧૦ ॥ અરજુને જાણ્યું પ્રભુ જાણે છે, તરત નમાવ્યું શીશ, મહારાજા મુને વગોવશો નહી, કૃપાળુ શ્રી જુગદીશ. અ૦ ॥૧૧॥ પ્રભુ કહે કહુ જાદવને, સર્વને લાવી દેખાડું, જોગી તણો તમે વેશ ક-ર્યોછે, જગતમાં કરૂં ઊઘાડું. અ૦ ॥૧૨॥ અરજુનજી કહે અપરાધ શોછે ઓરે દીનાનાથ; ઇજ્જત માહારી હલકી કર્યામાં, શું આવશે તમ હાથ. અ૦ ॥૧૩॥ કૃષ્ણ કહે એક કામ કરો તો, વારતા ગુપત રાખું; અરજુન કહે કરૂં કહો તે, લ્યો આ વચંન સત્ય ભાખુ અ૦ ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને વચન આપ્યું બોલ્યા અસરણા સરણ; દ્વારીકા આવી મુજ ભગનિનું, તમે કરી જાવો હરણ. અ૦ ॥ ૧૫ ॥ માહારા મોહોટા ભાઇ બળદેવનો, વીચાર જુદી પેર; મારી શુભદ્રા પરણાવવી છે, દુરીયોધનને ઘેર. અ૦ ॥ ૧૬ ॥ તમારા ઘર પર ચીતડું મ્હારૂં, માટે હરણ કરી જાવો; અમો અહીથી ગયા પછી તમે, અશોક બાગમાં આવો. અ૦ ॥ ૧૭ ॥ તે બાગમાં વ્રક્ષ છે પીંપળાનું, ત્યા તમારૂં આસન; અગનીનો કુંડ બ-નાવીને, ભભુત ભરીશ પાવન અ૦ ॥ ૧૮ ॥ ભભુતી તે મુકીશ મંત્રીને, તેણેથી નામના થાશે; જેને નાંખશો તેના મનના, ને તનનાં દુખ જાશે અ૦ ॥૧૯॥ નીરધનને ધન પ્રાપ્ત થવાનું વંજાને પુત્રની આશ, રોગીયાના બધા રોગ મટશે, ગણશે અવીનાશ. અ૦ ॥ ૨૦ ॥ મમ બંધુને પુત્રજ નથી, તેથી આશાભેર તમોને ચરણે લાગીને, તેડશે એમને ઘેર અ૦ ॥૨૧॥ તે વેળા તમે માગી લેજો, સેવામાં કુંવારીકાય; એટલે સોંપશે ભગની અમારી, ભભુતીયે વશ થાય. અ૦ ॥૨૨॥ લાગ જોઇ તેનું હરણ કરજો, સત્ય વદુ ગોપાળ; બળદેવની બીક ધરશો ન મનમાં, નહી થાય વાંકો વાળ. અ૦ ॥ ૨૩ ॥ અરજુનજી કહે વારૂ માહારાજા, પક્ષમાં રહે-

જો જાતે, આજે બાગમાં બેઠક કરજો, હું આવી બેશીશ રાતે અ૦ ॥૨૪॥ એટલે પ્રભુ વિદાય થયા, કરી લીધી બધી પેર;મેળામાં સહુ આવ્યા હ-તા તે, ગયા પોતાને ઘેર.અ૦॥૨૫॥ અંતરયામી બાગમાં ગયા, પીંપળા નીચે વીવેક; જોગીને બેસવા ઓટલી કીધી; કુંડ બનાવ્યો એક. અ૦ ॥૨૬॥ ભગવાને ભરી ભભુતિ તેમાં, માયાને મંત્રે મોહન; પછી પોતે ઘેર જઇને સુતા, જુગદીશ જુગજીવન. અ૦॥૨૭॥ એવામાં પહોર રાત્રી વિતી; અરજુન આવ્યો ત્યાંય; પીંપળના નીચે જઇને બેઠો, અશોક બાગની માંય. અ૦ ॥૨૮॥ એ બાગમાં એક માળી રહે છે, નથી એનાં લોચન; વાહાણું વાહયું તવ બાગમાં આવ્યો,એ માળીનો તન.અ૦॥૨૯॥ તેણે દીઠા તપસી યોગી, જઇને પડીયો પાય; ભભુતી નાંખી અરજુ-નજીએ, તવ એને મોહ થાય. અ૦॥૩૦॥ પછી પોતાના અંધ પીતાને, લાવી લગાડયો પાય; તેને જોગીએ ભભુતી નાંખી, તવ નેત્રે દેખાય. અ૦ ॥૩૧॥ અંધમાળી કહે ઓરે દીકરા, આંખે દેખાયું મુને, યોગેશ્વર છે ઇશ્વર જેવા, આજ મેં દીઠો તુને. અ૦ ॥૩૨॥ જોજે જોગીને જાવા ન દેતો, નગર વિશે હું જાવું, દેખતો થયો તે તુજ માને; સમાચાર કહી આવું. અ૦ ॥૩૩॥વલણ॥ એમ કહી માળી ગયો દ્વારીકાં કેરી માંય, લોકને કહેતો ચાલીયો, સાચું ભાસ્યું ત્યાંય.

કડવું ૪૮ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ આખા ગામમાં વારતા ચાલી, તવ ગામમાંથી દુખીયા લોકો, ચાલ્યા અપરમપાર;આવ્યાસહુજન બા-ગ કરે યોગીને નમસ્કાર ॥૩॥ બેરા બોબડા ટાંટા ટુંટા, લુલા લંગડા જેહ; આંધળા ખુંધા ખોડે ભરેલા ક્ષઇઆળ વઇઆળ તેહ ॥૪॥ સને-પાતીયા પક્ષા ઘાતીયા; મુળશી મુઝારાવાળા; કાણા કટા કુબડા પતીયા, ગાંડાકદરૂપા કાળા ॥૫॥ રોગીયા દોગીયા દુખીયા પ્રાણી, આવી આવી પડે પાય; યોગી સહુને નાંખે ભભુતી, રોગી નીવારણ થાય ॥૬॥ તેને તે વેળા વ્યાધી નાસે થાય છે સુખ અનુપ; સર્વે લોકોને શ્રદ્ધા બેઠી, યોગી તો વૈકુંઠ ભુપ ॥ ૭ ॥ મઢીમા ચાલ્યો દ્વારકામાં, મોહે યોગી

પર પડીયાં,બઇરાં છોકરાં ખાવા પીવાનું,લૈ આવી બાગમાં પડીયાં॥૮॥ ત્યાં રેહેવું સુવું ખાવું, પીવું, અનેક આવી વશીયા; નીરધન પ્રાણી ધનની આશાએ, કંઇ જીવ પુત્રના રશીયા ॥ ૯ ॥ આખી દ્વારીકાં થઈ ગઇ ખાલી, ઉજડ નગર દેખાય; એવે સમે રાજ્યસભામાં યોગી તણી વાત થાય ॥૧૦॥ બળદેવ કહે ઉજડ જેવુ નગર દીસેછે કેમ; એવું સાંભળી એક યાદવ; બોલ્યો સભામાં એમ ॥૧૧॥ આવ્યાછે કોઇ અબ ધુત યોગી, જાણે છે સાધન યોગ; સહુ પ્રાણીને ભભુત નાંખી, ટાળ્યા સર્વના રોગ ॥૧૨॥ નીરધનને કરી ધનની પ્રાપ્તી, વ જાને પુત્રના આ-શ, મનકામના કરે સહુની પુરી, પોતે રહેછે નીરાશ ॥ ૧૩ ॥ સહુ દુ-ખીયાનાં દુખ નીવાર્યા, ઉપડી ગયું બધું ગામ; બાળબચ્ચાં લઇ સર-વે લોકો, ત્યાં જઇ કર્યો વીશરામ. ॥૧૪॥ બળદેવજીનું મન લલચાયું વધે મારૂં ઘર સુત્ર; એવા યોગીની શેવા કરૂં તો,મુજને આપે પુત્ર ॥૧૫॥ એવું વીચારી બળદેવ બોલ્યા, સાંભળો કૃષ્ણજી વાત; ચાલો યોગીને લાવીએ તેડી, ઓરે મ્હારા ભ્રાત ॥૧૭॥ ટળે મારૂં વંજા મેહેણું, જો મ-ળે ફળ શેવાનું; નગર બધું પાવન થઇ જાશે, પગલું પડે એવાનું॥૧૮॥ એવું સાંભળી સામળો બોલ્યા, એ ભાઇ એ વેશધારી; ધુતવા માટે ઢોંગ કરેલો, પ્રપંચીને વીકારી ॥૧૯॥ હોયે યોગી યોગાભ્યાસી તો કરે વન વીશરામ, કરે કલ્યાણ પોતાના જીવનું, હાંઈ આવ્યાનું શું કામ ॥૨૦॥ તવ બળદેવને માઠું લાગ્યું, દુશ્મન સરખો ભાઇ; મહારો વંશ વધે છે તે માટે, કૃષ્ણ કરે અદેખાઇ ॥૨૧॥ પ્રભુપ્રત્યે કહ્યું બળદેવે, મન માં પડયો મને ઠાવ; તમોને એવું કે વંશ વધે તો, રાજમાં માગે ભાગ ॥૨૨॥ કૃષ્ણ કહે ભાઇ એમ ન કહેશો, હું શાને દ્વેશ લાવું; જો તમારે વંશ રહેતો હોય તો, ચાલો હું તેડવા આવું ॥૨૩॥ એમ કહીને કૃષ્ણ જી ઉઠયા, ઉઠયા મ્હોટા બળદેવ; પચાસ જાદવ સાથે લેઇને; બાગમાં આવ્યા એવા॥૨૪॥ યોગેશ્વરનાં દરશન કીધાં,બળદેવે કહ્યું એમ; કૃષ્ણ વીરા તમે કહો યોગીને, મુજથી કહેવાય કેમ ॥૨૫॥ એટલે યોગીને પા સે ગયા, જોડયા પ્રભુએ હાથ; પ્રેમ ધરીને પુછવા લાગ્યા, પોતે દીના-નાથ ॥ ૨૬ ॥ ઓ મહારાજા રાજ ધીરાજા, છો પરમેશ્વર જેવા; અમારા મોટા ભાઇને; કરવી છે તમ શેવા ॥૨૭॥ માટે જો ગામમાં પધારો, તો મોહોટી કરૂણાય; અમો ગામના રાજીઆ છીયે, શી દો છો આજ્ઞાય ॥૨૮॥ એવી રીતે નમી નમીને, પુછ્યું શ્રી ઘનશામઃ અરજુનજી ક-હે હમતો ત્યાગી, કયા કરના ઘર ગામ ॥૨૯॥ કૃષ્ણ કહે સેવાના સા-

રૂ, તપોને તેડી જઇએ; અરજુન કહે શેવામાંવાં, એક કુંવારીકા ચૈયે. ॥૩૦॥ એવું સાંભળી કૃષ્ણજી ઉઠયા, ગયા બળદેવની પાસ; ઓ ભાઇ કુંવારકા માગે છે, એવું વધ્યા અવીનાશ. ॥૩૧॥ બળદેવજી કહે કબુલ કરો વાત બતાવું વગની; યોગીની શેવામાં સોંપીશું, સુભદ્રા આપણી ભગની ॥૩॥ પ્રભુ કહે ભાઇ તે નહી ફાવે, કરી લ્યો મનમાં કયાસ; કુળમાં લાન્છન લાગી બેસે, મુડયાનો શો વીશવાસ. ॥ ૩૩ ॥ બળદેવજી કહે બોલો વીચારી, ત્યાગીને સમજોછો કેવા; સાક્ષાત ઇશ્વર રૂપ સમજો નહી સરવે તમ જેવા. ॥ ૩૪ ॥ પ્રભુ કહે ભાઇ ખુશી તમારિ, કહી લાગ્યા જોગીને પાય; ચાલો મહારાજા નગ્ર વિશે, અમ બેન કરશે શેવાય. ॥૩૫॥ અરજુનજી તવ ઉભા થાય, ભભુતી ઝોળીમાં લીધી; બાકીની કુન્ડમાં રહિતે વ્યર્થ થભુએ કીધી ॥૩૬॥ યોગી ઉઠયા તવ સહુ લોક ઉઠયા, બાગમાં રેહેવાવાળા ચાલોરે ઘેર ગંગા પધારે, ઉપાડયા ઉચાળા. ॥ ૩૭ ॥ વાજતે ગાજતે લીધા યોગીને, સહુ પ્રાણિને પ્રેમ વાધ્યો; એકાન્ત મુકામ યોગીને માટે, બળદેવજીએ આપ્યો. ॥ ૩૮ ॥ સીંહાસન પર પધરાવ્યા યોગી, જય જય શબ્દો થાય; શેશે સુભદ્રાને લાવીને, પાડી યોગીને પાય. ॥૩૯॥ ત્યાર પછી ભભુતી કાઢી, નાંખી અરજુન ભુપ; એટલે સુભદ્રા યોગીને દેખી થઇ તદરૂપ. ॥ ૪૦ ॥ બળદેવ કહે બેહેની મારી, રેહેવું તમારે હાંઈ, એક ઘડી અળગા નવ થાવું, સદાયે શેવા માંઇ. ॥૪૧॥ સુભદ્રા કહે વારૂ વીરા, પછે કહે યોગી રાય; સવારમાં સવા પોહોર સુધી, આવે ને ઇચ્છાય. ॥ ૪૨ ॥ પછી પાછલે પોહોર દહાડે, આવવું હોય તે આવે, આખો દહાડો અમારી પાસે, સૌ રહે તે નહિ ફાવે. ॥૪૩॥ સહુ પ્રાણી કહે વારૂ વિરા, કહિને થયા વિદાય; હળધારીની નારી રેવંતી, આવીને પડયાં પાય. ॥૪૪॥ યોગીયે તેને ભસ્મ છાંટી જળ છાંટયું બોળા દર્ભ, ઇશ્વરી ચમત્કારને લીધે; રહ્યો રેવંતીને ગર્ભ. ॥ ૪૫ ॥ તેથી મહિમા વિશેષ વધ્યો, બળદેવ ગયા બહુ મોહી; સ્વર્ગ મ્રત્યુને પાતાળ વીશે, આવા યોગી નહી કોઇ. ॥૪૬॥ ગામમાં કોઈ કોઇ પ્રાણીયે, નીયમ કીધા એવા, અન જળ મુખમાં મુકવું કયારે, કરીને યોગીની શેવા॥૪૭॥ કંઈ જન જળ લે દરસણ કરી, માને મહીમા સુખ; કૈ ઉઠે પરોઢે આંખો મીચી, જુએ જોગીનું મુખ. ॥ ૪૮ ॥ તે પછી જુએ મુખ બીજાનું, એવી વધી માનતાયો; સુભદ્રા હરનીશ શેવામાં, મોહ અતી ઉભરાયો ॥૪૯॥ એવામાં એક દિન મધ્યાને, આવિયા સુંદીર શામ; એકાન્ત બોલાવી સુભદ્રાને, પુછી બીના તમામ. ॥ ૫૦ ॥ ઓ બેહેની એ

ચોગી કેવા, ખરૂ રદય શું તાહરૂં; સુભદ્રા કહે ચોગીની સાથે, પરણવા મન મ્હારૂં ॥૫૧॥પ્રભુ કહેબેન એવું ન બોલો, જો જાણે બળદેવ; તો તમારીને મારી ભુલાવે, વાતો કર્યાની ટેવ ॥૫૨॥ એમ મન જોયું સુભદ્રાનું, પછી ગયા ચોગી પાસ; હવે સુભદ્રાનું હરણ કરો, એમ કહ્યું અવિનાસ ॥૫૩॥ આવતી કાલે એકાદશી છે, ગોમતી સૌ ન્હાવા જાસે; બળદેવ બળીયા તેડવા માટે, આવશે તમારી પાસે ॥ ૫૪ ॥ તમે ન્હાવા જવાની ના કહેજો, કરી આવશે સહુ સ્નાન; પછી તમે કહેજો ન્હાવા જવું છે, થતે ખરે મધ્યાન ॥ ૫૫ ॥ તે વેળા ત્યાં નહિ હોય કોઇ, હરણ કરિ લઇ જાજો; અરજુન કહે પકડાઇએ તો, અમારી વાહારે ધાજો ॥૫૬॥ પ્રભુ કહે કાંઇ ચીંતા ન કરશો, કહિ ઉઠયા અવીનાસ; સુભદ્રા કાંઇ કામ કરતીતી, પ્રભુ ગયા તેની પાસ ॥૫૯॥ કૃષ્ણે કહ્યું ઓ ભગની મ્હારી, જો કાલે જાવો ન્હાવાય, તો મહારો રથ મંગાવી જાજે, જોગીને બેસાડી માંય ॥૬૦॥ વળણા॥ મોહોટો રથ મંગાવજે, જાજે કરવા સ્નાન; વદે વલ્લભ એવું કહી ત્યાંથી ગયા ભગવાન.

કડવું ૧૪૯ રાગ સવૈયાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, શુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સહુ સમજાવી સામળો ગયા, વીત્યો દશમનો દન; એકાદશીને પ્રભાતે આવ્યા, બળદેવ ચોગી ભોવન ॥ ૨ ॥ ઓ માહારાજા, રાજ ધીરાજા, વીશ્વપતી ભગવાન; આજ એકાદશીયે ગોમતીમાં, કરવા જઈએ સ્નાન ॥૩॥ નહીને આવતા રહીશુવેહેલા, શેવકસંત સમોણા; અરજુનજી કહે અમ નાહી આવે; કયા ન્હાણા કયા ધોણા ॥૪॥ બળદેવજી કહે ઇચ્છા તમારી, કહિ કરવા ગયા સ્નાન નગ્ર તણું લોક નાહીને આવ્યું, કીધું અતી પુન્યદાન ॥ ૫ ॥ ચોગીનું દરશણ પુજન કરીને,ગયા સૌ સૌને ઘેર; એવે મધ્યાન થવા આવ્યો બોલ્યો ચોગી સુખ ભેર. ॥ ૬ ॥ સુભદ્રા ન્હાણેકુ જાણાહે, તવ સુભદ્રા ચાલી; ઓ ભાઇ ચોગીને ન્હાવા જવુંછે, બળદેવને લાવી ઝાલી ॥૭॥ બળદેવ આવ્યા ચોગીની પાસે, ઉભા નમી પડી પાય; અરજુન કહે ગોમતીજીમેં, ન્હાણેકી હુઈ ઇચ્છાય ॥ ૮ ॥ બળદેવ કહે બેહેની માહરી ઉઠો તતપર થાવો; રથ જોડીઆપુ તેમાં બેસાડી, ન્હાવાને લેઈ જાવો

॥૯॥ સુભદ્રા કહે મ્હોટા બંધુ, કહયું તો તત્પર થાવું; કૃષ્ણનો મોહોટો રથ મંગાવો, તો ન્હાવા લેઇ જાવું ॥૧૦॥ બળદેવજીએ મોકલ્યા યોદ્ધા ગયા પ્રભુને દ્વાર, બળદેવજી રથ મંગાવે છે, ઓરે જુગદાધાર ॥૧૧॥ જો ગીજીને ને સુભદ્રાને, જાવું ગોમતી ઘાટ; તમ રથ સુભદ્રાયે માગ્યો; ન્હાવા જાવા માટ ॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, બળદેવની ગઇ ગતી; મોકલો બીજો રથ આપીને,આ રથ આપવાનો નથી ॥૧૩॥ સાંભળી જાદવ પાછા વળીયા, તવ શું કરયું ઘનશામ; મુકયો પોતાના હરણીયા રથમાં, લગ્ન સામાન તમામ ॥૧૪॥ ચુડો પાનેતર કન્યા જોડી, મીંઢળ નાડાછડી; જાદવ કુંચુકી કન્યા મોડીયો, કાંકણ કંકુ પડી ॥ ૧૫ ॥ જે જોઇએ તે ભંડારીયામાં, ભર્યું શ્રી ગોપાળ;એ રીતે રથ ત્યાર કરીને બેઠા દીનદયાળ ॥૧૬॥ બળદેવ પાસે પાછા ગયેલા, જાદવ જોદ્ધા જેહ;કહયું કે પ્રભુએ નવ આપ્યો, માગ્યોતો રથ તેહ ॥ ૧૭ ॥ એવું સાંભળી હળધર ચાલ્યા, ક્રોધ ભરેલા એમ; જઇને કહયું જુગજીવનને,રથ ન આપ્યો કેમ ॥૧૮॥ દસ વીશ જાદવ પાસે ઉભેલા, વાતની ચરચા ચાલી; પ્રભુ કહે ઓ મ્હોટા બંધુ આ મતી કોણે આલી ॥ ૧૯ ॥ આ રથ મારો હરણીયો છે, વીચારો અંતસકર્ણ; સોળ સહસ્ત્ર એકસો અષ્ટનું, હામાં કરેલું હરણ ॥ ૨૦ ॥ એવો આ રથ ઉપાદી વાળો, બેસે જોગીને બ્હેન; એમની વૃતી ફરી જઇને,થાય માયાવી ચેન ॥૨૧॥ બળદેવજી કહે બોલ્ય વીચારી, જોગી તો દેવાધી દેવા; તારા નેત્રમાં વીચારછે તે દેખે સૌ તારા જેવા ॥૨૨॥ જેવા પોતે તેવા બીજા, જાણે સરવે પ્રાણી, પોતાની ગત સહુમાં સમજે, એજ મ્હોટી એંધાણી ॥૨૩॥ વેહેવાર પ્રતી મનમાં હોયે તો, શીદ તજે સંસાર વચન સીદ્ધી થાય કયાંથી, વીચારો વિશ્વાધાર ॥ ૨૪ ॥ પોતાના આત્માનું કલ્યાણ કરવા, વ્યવહાર કીધો ત્યાગ; દશે ઇંદ્રી બંધ કરેલી; મનમાં ધરી વૈરાગ્ય ॥૩૪॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી સાંભળો બળદેવ બોધ; ધ્યાન દેઇને ન્યાયમાં સમજો, તમે ને યાદવ ઘોધ ॥ ૨૬ ॥ એ યોગી હશે શી જાતી, કાં ઉચ્ચકે કાં નીચ; નીચ હોયે ને નમીયે તો, તે પણ પાપનો કીચ ॥ ૨૬ ॥ નીચની સેવા ઊંચ કરે તો, નીચ યોની ઊચ જાય; પતાંજલી રૂશીયે કહયું, પોતાના શાસ્ત્રની માંય ॥ ૨૮ ॥ કહેશો કે જાત ન જોતા, યોગી વેશને નમીયે, જાત ભાત કાંઇ ન જોવી,તો ઇશ્વરને ગમીયે ॥૨૯॥ પ્રભુ કહે બંધુબોળવા બેઠા; પોતાનો કુળધર્મ; એકારે બધુ થવા માંડયુ; કયાં રહયો વરૂણા સર્મ ॥ ૩૦ ॥ વ્યવહાર તજે તે નહી ત્યાગી, અનીતી તજે તે ત્યાગી;

વ્યવહારમાં રહી મનનો વૈરાગ, રાખે તે વૈરાગી ॥ ૩૧ ॥ સંતોષીને શાંત પડેલો, તે જનને સંત જાણો, યોગાભ્યાસ કરે તે યોગી, નાઠાને શીદ પરમાણો ॥૩૨॥ યોગીમાં યોગી મહાદેવજી છે, તે પણ રાખે છે નારી; પુત્ર પરીવાર રીદ્ધી સીદ્ધી, એવા શીવ સંસારી ॥૩૩॥ પણ યોગ સાધ નથી યોગી છે, ઘર તજવે નહિ યોગી, વ્યવહાર તાગીને નાઠેલો, કાં દુખીયો કે રોગી ॥ ૨૪ ॥ સંસારમાં સરસો રહેને, મન રાખે મુજ પાસ; વ્યવહારને લોપે નહિ તે જાણું મ્હારો દાસ ॥ ૩૫ ॥ આત્માનું કલ્યાણ કરવા જો થયો હોય ત્યાગી; તો શીદ આવે વ્યવહારમાં, નાઠેલો ઘરગામ ભાગી ॥૩૬॥ ઉપાધી તજી ઉપાધીમાં, ફરિ આવે શા સારૂ; હમંતો ગુરૂ આતો ચેલા, આતો મંદીર મ્હારૂં ॥ ૩૭ ॥ વૈદક કરવા ટાળવા રોગો, કરતા વઇદોનું કામ;કારણ શું તેને તે કરવાનું,વળી ગામમાં વીસરામ ॥૩૮॥કાઢવા ભુતપ્રેતોનું વળગણ, આપવા લોકોનેપુત્ર, નિર્ધનને દેવી ધનની આશા, કુંવારાને ઘરસુત્ર ॥૩૯॥ એ સરવે કામ સંસારીનાં ત્યાગી કરે શા સારૂ; તેનો વિચાર કરતા નથી, ત્યાં સુધી અંધારૂ ॥૪૦॥ ઘર ગામ તજ્યો તાત માત તજી, તજ્યા છોકરાં નારિ; સગાં વ્હાલાં પાડોશી તજ્યો, તજ્યો જગત વિકારી ॥ ૪૧ ॥ નાત તજીને જમાત કીધી;માત તજી કરીમાઇ,બાપ તજીને બાવા કીધા; બંધુ તજી ગુરૂભાઇ ॥૪૨॥ ઘર તજીને મંદીર બનાવ્યું, શેવકરૂપ ગ્રહાકી; દીકરા તજી ચેલા કીધા,કહો શું મુકયું બાકી ॥૪૩॥ કહેશોકે દશઇંદ્રી તાગ્યો, તોતેબતાવું ભાંખી; કાંને શું દાટા માર્યાશું, આંખો ફોડી નાંખી ॥ ૪૪ ॥ જીભલડી એની કાપી નાખી, શું હાથ કીધા ઠુંઠા; શું લઘુશંકા કે દસ્ત તજ્યો, શું અવયવ કર્યા જુઠા ॥૪૫॥ ત્યાગી થઇ શું ત્યાગ કીધું, વિચારકરજો ભાઇ; તમે કહેશો કામજવર તાગ્યો, તે સમજો ચતુરાઇ ॥૪૬॥ મહાદેવથી કામ ન જીતાયો, તો કોણ જીતે કામ; માહાદેવથી શું નીકળ્યા મ્હોટા ધરી કામ જીતવા હામ ॥૪૭॥ સંસાર ઉપર વઇરાગ ધરી, તજી દીધો સંસાર, પછી શીદ સંસારમાં આવે,વસ્તિમાં કરવા વહેવાર॥૪૮॥ સર્વ તજીને સર્વમાં પેસે,તેતો સમજવું કેવું,પેટમાંથી ઓકીકાઢેલું, પાછું ખાધા જેવું ॥ ૪૯ ॥ ત્યાગ કર્યું તો તરછટ તજી,વાસો વસવું વન; તે બદલ આવે વસ્તીમાં, પુરણ પાખંડી જન ॥૫૦॥ વ્યવહારમાંરહેલા પ્રાણી વૈભોગી કહોછો જેને, તે કરતાં વઇભોગ બમણો, ખશી ગયેલો તેને ॥ ૫૧ ॥ અજ્ઞાની એને મ્હોટા સમજી, બામ બગીચે રમાડે, ઘણાં ઘીના ને ગળપણનાં, ભોજન કરી જમાડે ॥ ૫૨ ॥ આપે આ-

સન ગાદી તકીયા,ચર્ણ ચાંપી કરે શેવા;વાયુ ઢોળાવે અંગ ધોવે, એથી તે વૈભોગ કેવા. ॥૫૩॥રળવું ખપવું કાંઇ નપડે,મોહો માગ્યું મળે ખાવા; બેટા નામ કોઇએ ન ધર્યું, જેના ને તેના બાવા ॥ ૫૪ ॥ વહેવાર તજી વેહેવારમાં વસવું; તેથી તે પાખંડ કેવું; કદી કેહેશો બોધ કરવા, તેનો ઉત્તર દેવું ॥૫૫॥ ઉપદેશ કરવો પંથ ચલાવવો, આચાર્ય જનનું કામ; બીજાનો અધીકારજ કયાં છે, કહે શ્રીમુખ ઘનશામ ॥૫૬॥મનુએ ધર્મશાસ્ત્રમાં કહ્યુ, જો ત્યાગી ગળ્યું ખાય; ઘી તેલ ચીકણો આર કરે તો, કામની વ્રધી થાય ॥૫૭॥ તવ મન વશ કોઈ કાળે ન રહે, વીર્ય ખળીત થઇ જાય; તેથી વ્રત ગળપણ જમાડે, તેને બાળહત્યાય ॥ ૫૮ ॥ મોહની રૂપે મહાદેવ પલજ્યા, તો બીજો કોણુ રહેનારો; કેહેશો કે કામ દેવ જીત્યા છે, મુરખ એમ કેહેનારો ॥૫૯॥ અકલા બ્રાહમણછે અધીકારી, સન્યસ્ત લઈ થવું ત્યાગી; તે પણ પાંચમી દ્વાદશીમાં કુટુંબનીરજા માગી ॥ ૬૦ ॥ તેને પણ રેહેવું નગ્રીથી છેટે, અડધો આરજ કરવો; ગળ્યું ચીકણું કાંઇ ન ખાવું, એવો ધર્મ આદરવો. ॥૬૧॥ હાથ ન જોવો વઇદુ ન કરવું, સુવું નહિ સેજ્યાય; પ્રમદાનો પરછાયો ન લેવો, લખ્યું સમરતી માય ॥૬૨॥ ન જાણો ત્યાગી છે સોહાગી, વઇભોગ લેવા આવ્યા; બળદેવ વીરા તેવા પ્રાણીને, ઇશ્વર તમે ઠરાવ્યા ॥ ૬૩ ॥ વસ્તીમાં આવી રોગ મટાડી, દેખાડે ચમત્કાર; એવી જરૂર એમને શી છે, કાંઈ કરો વીચાર ॥૬૪॥ પોતાનું કલ્યાણ કરવું મુકી, અવરનાં દુખ ભાગે; એપણ એકજ ધંધો કહાડયો, શું ત્યાગી થઇ તાગે ॥ ૬૫ ॥ ॥ વળણુ ॥ શું ત્યાગીએ તાગી બોલ્યા શામ શરીર; વલ્લભ વદે એમ સાંભળી, કોપ્યા બળદેવ વિર.

કડવું ૧૫૦ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ચઢી બળદેવને બહુ રીસ, આતે શું કહો છો જગદીશ ॥ ૧ ॥ તમો શીખ્યા નીંદાય, ત્યારે બોલીયા વૈકુંઠરાય; ભાઇ સત્ય કહયું છે અમો, તેને નીંદયા સમજ્યા તમો ॥ ૨ ॥ તમો વીચારો બળદેવ ભળીયા, કીયા ત્યાગીને ઇશ્વર મળીયા; સંસારીને મોરારી, કહો તો તે કહુ વીસ્તારી ॥૩॥ મોહોટા જનક વીદેહી જેવા, વળી ઉદ્દાલક રૂશી કેવા બ્રહ્મવેતા

હોય ઘરબારી, શીવ બ્રહ્મા સરીખાને નારી ॥ ૪ ॥ સુર્ય ચંદ્રને વિષ્ણુ દેવ, બળી વરૂણ અગ્નિ એવ; હરીશચંદ્ર અને રામરૂપ; હતા સહુ સંસારી ભુપ. ॥ ૫ ॥ કોહોતો વીશેષ દાખલો દેવુ આથી તે સમજાવું કેવું હાલ જે કહું તે નહી ગમે, શાથી કે જીવ એમાં ભમે ॥ ૬ ॥ બોલ્યા બળદેવજી મુખ એમ, રથ આપો છો કે કેમ; તવ બોલ્યા અસરણા સરણ, આતો રથ કરાવશે હરણ. ॥૭॥ માટે બીજો રથ લેઇ જાવો બોલ્યા બળદેવજી એજ લાવો, કહી જોડયો પોતાને હાથે કહ્યું નાના વૈકુંઠનાથે ॥૮॥ જો જો ભાઇ નવા જુની થાશે, જીવ મારો તમારો જાશે તોહે લેઈ ચાલ્યા હળધારી, કરી હરીએ તો શાહુકારી ॥ ૯ ॥ લાવ્યા રથ અતી પ્રેમ વાપ્યો, પોતે સુભદ્રાને આપ્યો; પણ બહુ કહયુ જુગદાધાર, તેથી મનમાં રહ્યો વીચાર ॥૧૦॥ મને બહુ ટોકયો જુગદીશે, તેથી જાદવ સોંપ્યા વીસ; જોગીને ન્હાવા લેઇ જાવો, સ્નાન કરાવી વહેલા આવો ॥૧૧॥ એવું કહી દીધી આગનાય, આવી જોગીજી બેઠા માંય; ઝોળી તુમડું સાથે લેઇ, વાળી લંગોટી ટેકો દેઈ ॥૧૨॥ તવ સુભદ્રા હરખમાં પેડી ઘોડાના અછોડા ઝાલી ગ્રહી ચાબક પોતાને હાથ ચાલી નવરાવા જોગી સાથ ॥ ૧૩ ॥ ચાલી નીકળ્યાં નગરની બ્હાર, થયો મધ્યાનકાળ તે વાર; દસ જાદવ આગળ થાય; દસ પુંઠળ પુંઠળ જાય ॥૧૪॥ ચોટયું છે સુભદ્રાનું ચીત, લાગી પુરણ જોગી પર પ્રીત; નથી રથ હાંકયામાં લક્ષ, જોગી સામા ચોટાડયાં છે ચક્ષ ॥ ૧૫ ॥ એને ઉલટ એવી જાગી, બાવાના ગુણ ગાવા લાગી; નથી બાવલીયા તુલ્ય કોય, નીરખી નીરખી રૂપ જોય ॥૧૬॥ વલણ ॥ રૂપ જુએ બાવા તણું બહુ મારે નેન બાણ; કહે વલ્લભ કરે ઘણા, બાવાના વીખાણ.

કડવું ૧૫૧ રાગ બાવલીયાનો.

એ બાવલીયાને દેખીરેરેરે હો; મોહ પામ્યા પ્રેમદારે; ॥ ટેક ॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચન સાંભળ સાંભળ જનમેજેરાજન, સુભદ્રાનું લબ્દ થયું છે રે મન એ૦ ॥૧॥ આ બાવલીયાનું ગોરૂ ગોરૂ છેરે ગાત્ર, બાવલીયાને ચરણે અડસટ તીરથ જાત્રા; બાવલીયાના ભુજમાં શોભે છે તુંબી પાત્ર. એ૦ ॥૨॥ બાવલીયાએ મોઢે ચંદન લીધું ચોળી,

બાવલીયોને અંગે ભભુત રગદોળી, બાવલીયાની ડાભી ખાંધે શોભે ઝોળી. એ૦ ॥૩॥ બાવલીઆના અંગ તણી છે સારી છટા,બાવલીયાને અંગે ભભુતીની ગટા, બાવલીયાની લાંબી લાંબી શોભે જટા ॥ ૪ ॥ બાવલીયો તો દીસે છે પુરૂષ મોટો, જમણા ભુજમાં કેવો સુંદર શોભે સોટો, બાવલીયેતો વાળ્યો છે વજ્જર લંગોટો. એ૦ ॥૫॥વલણ॥ એમ વિખાણ કરે અતી, વળી વળી નીરખે મુખ, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, મુખ જોયે થાય સુખ.

કડવું ૧૫૨ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધપરવ મહીમાય ॥૧॥ અરજુન કહે ઓરે સુભદ્રા, પડશે કોઇને વહેમ; રથ હાકયામાં ચીત નથી તાહરૂં, મને જુએ છે કેમ. ॥૨॥ સુભદ્રા કહે તમ ચરણની, સદા થઈ રહુ દાસી; મહારી ઇચ્છા પુરણ કરો,આપણ જઇએ નાશી ॥૩॥ અરજુનજી કહે ઓરે અબળા;વાતોમાં પડશે વેમ; વીસ જાદવ આપણી જોડે, તે જાવા દે કેમ ॥૪॥ સુભદ્રા કહે ઓરે માહારાજા, ચરીત્ર માહરૂ દેખાડું, એતે રડયા શું કરતાતા એમને પાછા કહાડું ॥૫॥ એમ કહી ઝાંઝર પોતાનું, કાહાડીને કરમાં લીધું; જાદવના જેયામાં ન આવે,તેમ સંતાડી દીધું ॥૬॥ પછી પોતે કહ્યું જાદવોને, મારા રડયા કયાં આવો, પગનું ઝાંઝર પડી ગયું કૈ; શોધ કરીને લાવો ॥૭॥ તવ દસ જાદવ શોધવા માટે, તરત પાછા વળીયા; બીજા દશજણ સાથે રહ્યા ચોકી કરવા બળીયા ॥૮॥ સુભદ્રા કહે વળો પાછા, સહુ શોધવાને જાવો;ઝાંઝર માહારૂ અમુલ્ય છે તે, ગમે ત્યાંથી લાવો ॥૯॥ તવ તે પણ શોધવા વળ્યા પાછા, શુભદ્રા પડી પાય, કહોતો હવે ઘોડા દોડાવું દો મુજને આગનાય ॥૧૦॥ અરજુનજી કહે બેસ તું રથમાં કહી રથમાં બેસાડી; ચારે ઘોડાના અછોડા ઝાલી, અસ્વો દીધા ઉરાડી ॥૧૧॥ વાયુ વેગે રથ દોડાવ્યો, સુભદ્રા ખુશી થાય; આ જેગી સહુ વાતે કુશળ; જાણે બધી વિદ્યાય ॥૧૨॥ અરજુન ત્યાંથી નાહા નાહા; ગયા એક જોજન; મેદાનમાં એક વ્રક્ષની નીચે રથ રાખો સતી તન ॥૧૩॥ સુભદ્રા કહે શીદ રથ રાખો, જાણી જશે કોઇ વાત

તો તો જાદવ લેઇને આવે, નબળા છે મુજ ભ્રાત ॥૧૪॥ એવામાં અંતરયામીયે, મોકલ્યા નારદ રૂસી જાવો તમે ત્યાં જઇ પરણાવો;વરકન્યા થઇ ખુશી ॥૧૫॥ રથના ભંડારીયામાં ભરયોછે;લગ્નનો સામાન સર્વ,હસ્તમેળાપ કરિ આવો, ટળે બળદેવનો ગર્વ ॥ ૧૬ ॥ એવું સાંભળી નારદ ગયા, જ્યા વન વીસે યોગી; નારદ કહે આવો પરણાવું ઇંદ્રનંદન વૈભોગી ॥૧૭॥ કહી બેઉને નીચે ઉતાર્યા, ભંડારીયું ઉઘાડયું;ભરી હતી સામગ્રી લગ્નની, જે જે હતું તે કાહાડયું ॥૧૮॥ સુર્યની સાખે વીપ્રને વચને, હસ્ત મેળાપ કીધો, જાદવ કંચુકીને પાનેતર, ચુડો પેહેરાવી દીધો ॥૧૯॥ કહ્યું કે મંગળ નહી વરતાવું, કૃષ્ન દેશે કન્યાદાન; એવું કહીને નારદ રૂશી, થયા અંતરધ્યાન ॥ ૨૦ ॥ વરકન્યા બે રથમાં બેઠાં, બોલી સુભદ્રા એમ; એ મહારાજા અશ્વ હંકારો, ઉભા રહ્યા છો કેમ ॥૨૧॥ અરજુન કહે સુણ સુભદ્રા, તુંને તો નાઠાનું મન; પણ કન્યા લેઇને કેમ નાસુ, છુ ક્ષત્રીનો તન ॥ ૨૨ ॥ ઇંદ્રિપસ્તનો રાજી યો હું, કરનારો સંગ્રામ, કુન્તા સતીનો દીકરોછું, અરજુન માહારૂ નામ ॥૨૩॥ નથી હું યોગી છું વૈભોગી, સત્રુને પોચાડુ ઠેઠ; ચોરની પેઠે નાશી જાવું તો લાજે જનુનીનું પેટ ॥૨૪॥ સુભદ્રા કહે ચીંતા નથી,એ માહરા ભરથાર; માહરા ભાઇને કહેવાની કે, નથી ગઈ નાત બહાર ॥૨૫॥ અરજુન કહે ચાહ્ય તેમ કહેજે, કહી ઉભો બળવાન; પેલા જાદવે ઝાંઝર સોધ્યુ, નગ્ર લગી નીધાન ॥૨૬॥ તો પણ તેતો હાથ ન આવ્યું, ગયા ગોમતી તીર; બહેન ન દીઠાં રથ્થ ન દીઠો, નેત્રમાં આવ્યાં નીર ॥૨૭॥ અરેરે ભાઇઓ શું કરશું, આવ્યું દારૂણ દુઃખ, જોગી લેઈ ને જતો રહેલો, શું દેખાડશું મુખ ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને રડતા રડતા પાછા વળ્યા ધરી રીસ; બળદેવજીને ઘેર આવિ, ખોળામાં મુકયાં શીશ ॥૨૯॥ બળદેવજી કહેછે કેમ રડોછો; કયાં ગયાં યોગીને ભગની, જેવું હોય તેવું કહો મુને, અંતર ઊડયો અગની ॥ ૩૦ ॥ જાદવ કહે ઝાંઝર પાડયું, મારગે સુભદ્રાય; તે શોધવાને મોકલ્યા અમને, જોગી થયો વીદાય ॥૩૧॥ શોધીને અમે ગોમતી ગયા, ન દીઠાં યોગી કે બેહેની; તેથી તમને કહેવા આવ્યા, જીવજ જાશ્યે રેની ॥૩૨॥ બળદેવજી કહે ધાંટા ન કાહાડો, જો જાણે પુરષ પુરાણ ના કહ્યા ઉપર કામ કર્યું તે કાહાડે મારો પ્રાણ. ॥ ૩૩ ॥ એમ કહીને રડવા લાગ્યા, મનમાં ને મનમાં મુઝાય; એવામાં શું કઉતક કીધું, પોતે વઇકુંઠ રાય ॥ ૩૪ ॥ પ્રભુ

એ મંત્રની માયા ખેંચી, પોતે દેવાધી દેવ;એટલે સૌ લોક દુખીયાથયા હતા તેવાને તેવા ॥૩૫॥ બેહેરા હતા તે બેહેરા બનીયા, આંધળા થ-રા અંધ; બોબડા બોલાવું શીખ્યા હતા તે, બોલવું થયું બંધ ॥૩૬॥ રોગીયા રોગી દુખીયા દુખી, ગર્ભવંતી થઇ ખાલી; જોગી જુઠો ને ધુતારો, એવીજ અફવા ચાલી ॥ ૩૭ ॥ ચાલો જઇયે જોગીના પાસે ઊંચું નીચું લોક થાય; જોવા ગયા તો ન મળે જોગી, હાહાકાર વરતાય ॥૩૮॥ બળદેવ ઘરમાં છાના રડે છે, ઉઘાડું નવ્ય રડાય; કૃષ્ણ પ્રભુનો ભય છે ભારે, કોઇને વાત ન થાય ॥૩૯॥ એટલે જાણી જોઇને આવ્યા, પ્રભુ ભાઇને ઘેર, બહારથી બોલાવતા ગયા ઘરમાં આપતો આનંદ ભેર ॥ ૪ ॥ વળણ ॥ પ્રભુ આનંદથી આવીયા; કરતા મુખ પોકાર, કહે વલ્લભ બળદેવ રડે, નીચું જોઈ તે વાર.

કડવું ૧૫૩ રાગ વઈદરભીનો

હવે બળદેવજી નયણાં ભરે,કરે બહુ આંસુ પાત;પ્રભુ આવિ લાગ્યા પુછવા; કેમ રડોછો ભ્રાત. બ૦ ॥ ૧ ॥ પુછે તો બળદેવ બોલે નહી, રડે રૂદીયા ફાટ; અરેરે હવે શું થશે, કહી કુટે લેલાટ, બ૦ ॥૨॥ તવ કૃષ્ણ કહે કહો મુજને, કેવું થયું વીઘન શી આયફત પડી આપને, કાં શું લાગ્યું લાંછન. બ૦ ॥૩॥ ત્યારે બળદેવ બોલ્યા એ બંધવા, વાંકુ ભવીશ કાવ્યું; તમોએ જે કહ્યું મુજને તે તો આગળ આવ્યું; બ૦ ॥૪॥ જો જો ભાઈ શાન્તી રાખજો, વાત કહુ મુખ કથી; ભય તમારોભા-રે મને, જીભ ઉપડતી નથી, ॥ ૫ ॥ તવ પ્રભુ કહે કહી દો તમે; જીવ નથી રેહેતો હાથ; મોટાયે ભુજ બે ઝાલીયા સાંભળો જદુનાથ બ૦ ॥૬॥ મને શીખ દીધી તમોએ ઘણી,ત્રણે બાંધતા બંધ; પણ સાચોસ્વા રથ લાગીયો, થયો લોભમાં અંધ. બ૦ ॥ ૭ ॥ મેંતો જોગીને ઇશ્વર જા-ણીયો નમતો રહયો ચર્ણ, એણેતો લાંછન આપીયું, કર્યું બેહેનનું હર્ણ બ૦ ॥૮॥ તવ પ્રભુએ લેલાટ કુટીયું, કર્મ આ કર્મ આ કેવું; ચોરને ઘેર ચોર ફાવીયો, જીવ આપુ કે લેવું બ૦ ॥ ૯ ॥ એમ કહીને પ્રભુ પ્રથવી પડયા, લાગે બળદેવ પાય; ભુલ થઇ બહુ માહયરી; કાંકક્ષ માય. ॥બ૦॥ ॥૧૦॥ પ્રભુ કહે હવે માનું નહિ; એમ માંડીયા ચેન; જો

જીવી જીવાડવો હોય તો, લાવો સુભદ્રા બેહેન. બ૦ ॥ ૧૧ ॥ વળણ ॥ લાવો ભગની માહરી, તો મટશે કલ્પાંત; નહિતો નવા જુની થશે, પાડો ઝટપટ શાન્ત.

કડવું ૧૫૪ રાગ ઝુલણાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ કૃષ્ણ કેહે મારી ભગની લાવો, નહી તો છાંડુ દેહ, તમોને જોગીએ દીકરો આપ્યો, લાવો રમાડુ તેહ॥૨॥ તેવા થયાં, એમ પાડે છે પોક ॥૩॥ જોગી ધુતારો જાદુવાળો, કેવો મહોટો સીદ્ધ થયો જદુકુળમાં લાન્છન દીધું,ભગનીને લેઇ ગયો ॥ ૪ ॥ બળદેવજી કહે જાદવ મહારા, અષ્ટ દીશાયે જાવો; એક પોહોરની રજાઆ પુછું, ચાહ્ય ત્યાથી શોધ લાવો ॥૫॥ એટલે છુટયા છપ્પન કોટી, હાથ ગ્રહી હથીઆર; કઇ ચાલ્યા ચરણ કઇ ઊંટઉપર, કૈ બેઠા તોખાર ॥૬॥ બળદેવજી ઘર આગળ બેશી, ધનસામને સમજાવે; ઓવિરાતમે કલેશ ન કરશો, હમણા સાધજ આવે ॥૭॥ તમારૂ કહયું અમે ન માન્યું, ઘેર કયો ઉતારો, અમે તો ત્યાગી માન્યો તો, તમે માન્યોતો ધુતારો ॥૮॥ પ્રભુ કહે શીખમણ દો તે, સદાયે રાખજો યાદ, ત્યાગ કરિ વ્યવહારમાં વસે, તે ઢોંગી નીરવાદ. ॥૯॥ વળી જાતી કજાતી જોયા વણ, શેવા કરે જન જેહ;સુકીત તેનું ધોવાઈ જઇને,નર્કવાશી થાયતેહ॥૧૦॥ વીપ્રનો સુત સન્યાશી હોયે, પુકત ઉમ્મર જ્યારે; શાસ્ત્રના કહ્યા પ્રમાણે તેને, અન વસ્ત્ર દેવું ત્યારે ॥૧૧॥ તે વણ વીશેશ શેવા ન કરવિ, નારીયે ના જવું પાસ; તેથી મન તેનું વીભળ થાયે, વ્રત કર્યુંતેણે નાશ ॥૧૨॥ તે દોશ લાગે તારૂણીને,નગરમાં ન દેવો વાસ; વીપ્ર વિના અન્ય વરણથી તો કરવો નહી અભ્યાસ ॥ ૧૩ ॥ વ્હેવાર તજ્યો તે વ્હેવારે છુટયો પછી તેને શી લાજ, મ્હોટાઇ દેખાડો અજ્ઞાનીયોને, મુરખ માને માહારાજ ॥ ૧૪ ॥ નાતનાં જાતનાં માતનાં તાતનાં ખોટાં કરિ નીસરે; તેતો પ્રાણી બીજુ કોઇનું કેમ ખોટું નવ કરે. ॥ ૧૫ ॥ વ્હાલાનું ખોટું કરી વહે વાટે; તે કોનું મુકે બાકી મોક્ષને અરથે નીકળ્યો હોય તો વનમાં વસે સુખ તાકી ॥૧૬॥ સંસાર તજી સંસારમાં આવે, તેનેશ્વા-

રથ કોઇ રીતે; તે વણ શા સારૂ તે આવે, સમજો ન્યાયને પ્રીતે ॥૧૭॥ વેહેવારપર થઇ અરૂચી તેથી, વહેવાર દીધો ત્યાગી;તો પછી વ્હેવારમાં શીદ આવે, આવે તો મતલબ લાગી ॥૧૮॥ મતલબ વીના કદી ન આવે, વ્હેવાર લેત વહેવારી; વનમાં વનફળ જળ ખાવા સહુ દેછે ગીરધારી ॥ ૧૯ ॥ વસ્તી તજી વસ્તીમાં આવે, કાં મહતાને સારૂ; મનમાં હોયે કે દેવલ બાંધિ, રાખું સદા નામ મ્હારૂં ॥૨૦॥ કરૂં ભંડારને બ્રહ્મ ભોજન; તેથી નામના વધે, મહાનંત થઇ ગાદીયે બીરાજુ, ગુણગણાવું બધે ॥૨૧॥ વળી કહેવરાવું ચમત્કારી, વળી પુંજાવું ચરણ;શેવા કરશે શેવક લોકો, બહુ પ્રાણી આવશે સરણ ॥૨૨॥ વીવીધના ભોજન મળવાનાં, એવું ઢોંગીના મનમાં; એવું ન હોય તો વ્હેવાર તજી, કેમ વસ્યો નહી વનમાં ॥૨૩॥ એ બળદેવજી માનજો સાચું, એમ કર્યો ઉપદેશ; હળધારી કહે ધન્ય છે વીરા, શંકા રહી નહી લેસ. ॥૨૪॥ એવામાં યાદવ સોધે ગયેલા, ફરી ફરી પાછા આવે; કૃષ્ણ ન ચેતે તેવી રીતે શેશને સાન બતાવે ॥૨૫॥ એવામાં બે જાદવ ગયા, અરજુનનો રથ જ્યાંય, તેમણે જોયું આઘા રહીને; બેઉને દીઠા ત્યાય ॥ ૨૬ ॥ જાણ્યુંકે જો જઇને ઝાલીયે તો, જોગ છે જાદુવાળો; પશુ બનાવે કે અંધ બનાવે જોયો છે વીદ્યાનો ટાળો ॥ ૨૭ ॥ જોગીના જેવા જાદુવાળા, આપણા જુગજીવન; તેમને જઇને લાવીયે તેડી, એમ વીચાર્યું મન ॥ ૨૮ ॥ તે બેઉ ચાલ્યા નગ્રમાં આવ્યા,લાવ્યા છઇએ શોધ; પણ ભગનીને પરણ્યો છે જોગી, બળદેવને થયો ક્રોધ ॥૨૯॥ ઉઠો મ્હારા વીઠલ વીરા, કરીયે કાળો કહેર; પ્રપંચ કરી પરણ્યો કન્યા; મારી નાંખીયે ડેર ॥૩૦॥ એટલે ઉઠયા અંતરયામી, જાદવ છપ્ન કરોડ; એક લાખ સાઠ શહસ્ત્ર એકાશી, પ્રભુના પુત્રની જોડ ॥૩૧॥ હળધારી હથીઆર લેઇને, બેઠા રથની માંય, સહુ દોટા કરતા આવ્યા, જોગી ઉભો છે ત્યાંય ॥૩૨॥ આગળ પાછળ ઘેરો ઘાલી, કોટ વળી સહુ ઉભા સુભદ્રાને પરણેલી દેખી, કરોધે ભરાણા સુબા ॥૩૩॥ કૃષ્ણ કહે મોટા ભાઇસુણો, આપણ અળગા રહીયે, જાદવને પુત્ર હણે એને, નહીતો પક્ષે થઇએ ॥ ૩૪ ॥ એમ કહી બેઉ અળગા ઉભા પ્રભુ વધા વચન; જાવો જઈ રથને કોઈ લાવો, ઓરે પ્રદ્યુમાન તન ॥૩૫॥ તવ પ્રદુમને ફરશી લીધી, રથમાંથી ઉતરીયો; રકત લોચને સુર ભરેલો, યોગી કને પરવરીયો. ॥૩૬॥ જઇને અડીયો રથે ચડીયો, કરોધછે અંતસકરણ; ઘોડાના અછોડા ઝાલી, જોગી

ને નાંખ્યો ધરણ ॥ ૩૭ ॥ સુભદ્રા શહીત રથ લાવ્યો; કૃષ્ણ પ્રભુની પાસ; એટલે બીજા રથમાંથી એમાં, બેઠા શ્રી અવીનાશ ॥ ૩૮ ॥ જઈ પ્રદુમન પોતાને રથ, બેઠો ગ્રહી હથીઆર; સુભદ્રાની પ્રત્યે બોલ્યા હળધારી તે વાર ॥૯॥ સત્ય બોલ ભગની ઉડયો છે અગ્ની, જોગી ઉભો તને લાવી; કે તું તાહરિજ ખુશીથી જોગીની જોડે આવી ॥ ૪૦ ॥ સુભદ્રા કહે મારશો નહીં, જોગી બીચારો રાંક;એને શીખવીને હું નાઠી, નથી ત્યાગીનો વાંક ॥૪૧॥ બળદેવજી કહે ધીક્કાર ભગની નીચું ઘલાવ્યું અપાર; સુભદ્રા કહે નથી નીચું, નથી ગઈ નાત બાહાર ॥૪૨॥ છે જોગી સુત ક્ષત્રી કેરા, કુન્તાજીના તન; પાન્ડવ કુળમાં હું પરણી છું અરજુન નામ પાવન ॥ ૪૩ ॥ એટલે બોલ્યા બળભદ્રજી, કૃષ્ણ વીરા વિચારો; વ્હાલામાં વીકટ કામ કીધું, પાન્ડવને ઠેર મારો ॥૪૪॥ સગાયે દગા દીધા આપણને, લાજ જરા નવ ધરીયે, પાંચે મારી ન પાન્ડવા પ્રથવી, જગતમાંથી કરીયે ॥ ૪૫ ॥ કૃષ્ણે કહ્યું કે કે ના એ સગા, કીધો કપટથી કેહેર; શું જુઓછો જાદવ મહારા, મારી નાંખો ઠેર ॥ ૪૬ ॥ તવ સુભદ્રા છાનીમાની, કૃષ્ણને કરગરતી; હેવાતણ માહારૂં સીદ ખુઓ છો વિનય વચન ઓરતી ॥૪૭॥ વિરા તમે મુજને પુછ્યું તું, તવ મેં કહ્યું તું એમ; જોગી પરણવાનું બોલી, માર્યો તમાચો ન કેમ ॥ ૪૮ ॥ ધર્યું કરવાને કનડો છો, ઓરે શ્રી ગોપાળ; કૃષ્ણ કહે તારા જોગીનો નહી કરૂં વાંકો વાળ ॥ ૪૯ ॥ સુભદ્રા કહે વારૂ વીરા, તુજ વંશ વ્રદ્ધી થાજો; બળદેવ માહારૂ ઘર ભાંગે છે, તેથી જડમુળ જાજો ॥ ૫૦ ॥ એવામાં હોકારો કરીને, બોલ્યા દિનાનાથ, શું જુઓછો જોગીને મારો ઉંચો કીધો હાથ ॥ ૫૧ ॥ સુભદ્રા કહે આ શું બોલા છો, દાબ્યો પ્રભુએ ચરણ; બળદેવ કહે કૃષ્ણ વીરા, કરીશ બહેનું મરણ ॥ ૫૨ ॥ પ્રભુ કહે બેનને નવ કહેશો, શું ભગનિનો વાંક; બાવાને લાવી ભુરકી નખાવી, તેથી વશ થઈ રાંક ॥ ૫૩ ॥ જોગીને લાવ્યા ભગની સોંપી, વાંક તમારો માનો; ભુરકી નાંખેથી વશ થઈએ,તેમાં એનો વાંક શાનો॥૫૪॥ એમ કહી બળદેવને વાર્યા, ઉસ્કેર્યા જાદવ જોધ; અરજુનજીને ઓછુ આવ્યું, કોણ લેશે મુજ સોધ ॥૫૪॥ વળણ ॥ એમ જાણી રડતો ઘણું, દગા ભરેલ દયાળ; વલ્લભ વદે અરજુનને, પડી પેટમાં ફાળ.

કડવું ૧૫૫ રાગ મધવનનો.

મારા ગદાધારણ ગુણવાનરે,ભાઇ આવો; મહારી જતી રહીછે શુધ ને સાનરે, ભાઇ આવો. ટેક. યોગી કરી તમે વન વિશે કાડયો તીરથ યાત્રા કરી સારિરે; પંપાસરોવરે પુર્વના લેખે, પરણ્યો અપસરા બે નારી રે. ભાઇ ॥૧॥ ત્યાંથી હું આવ્યો દ્વારિકા નગરી, મળ્યા અસરણાસરણ રે; વચને બાંધી મને લઈ ગયા ગામમાં કરાવ્યું ભગનીનું હરણરે ભા. ॥૨॥ હવે સામા શતરૂ થઈ ઉભા છે,જાદવ પાસે મરાવવારે,સઉને ઉસ્કેરી આયુધ ઝલાવ્યાં, ક્ષય મારો કરાવે ભા. ॥૩॥ભીડ વેળાના ભીમસેન ભાઇ, મુજ નેતરે આંસુની હેલીરે; અનેક વચમાં એક ઘેરાયો,મારૂનથી કોઈ બેલીરે, ભા.॥૪॥ આજ જમ જેવા જાદવ ભાસે છે; ભય મુજ મનમાં થાયરે; સમસેર; સમળી સીચણી કારમા બોલે, મને ધરતી તો ખાવાને ધાય રે. ભા. ॥ ૫ ॥ બંધવ હોય તે દુખડાંના દુલી, વિઘન તમેનિવાર્યારે; લાખાભોવનની લાહયમાં લાગ્યાત્યાંથી તમે છોડાવ્યારે; એક ચકરમાં વિપ્ર ઉગાર્યો, નિત્યના છ જીવ બચાવ્યારે ભા. ॥ ૭ ॥ યુધ કરૂ પણ એકલો હું છું, નથી મારે આધારરે; પાછો પડુ નહી પણ મુજ પાસે એક નથી હથીઆરરે; ભા. ॥૮॥ હથીઆર વણ તમે બકરાક્ષસને; બહુ બળથી હણીયોરે; ત્યાંથી નીકળી આગળ જાતાં; મળ્યો ગાન્ધ્રવ રણીયોરે, ભા. ॥૯॥ એમ સંભારતાં સાંભરી આવ્યાં અભંગ રથ હથીઆરરે; મને વચન અંગારકે આપ્યું છે, ભય નવ્ય ધરૂં લગારરે. ભા. ॥૧૦॥ વળણ॥ હથીયાર સાંભળ્યાં એટલે ધર્યું અંગારકનું ધ્યાન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, કરતો હરતો ભગવાન;

કડવું ૧૫૬ રાગ સવઈયાની ચાલ

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ સમરણ કીધું અંગારકનું, વચની પુરૂષ નવ ચુકયો, અક્ષય ભાથો ગાંગેવ નામા, ધનુષ તરત મુકયો. ॥૨॥ તેવોજ અરજુન રથ પર ચઢીયો ઝોળી તુમડું ફેંકી દીધું, ઘોડાના એછોડા ઝાલ્યા, ધનુષ હાથમાં લીધું ॥ ૩ ॥ બાણનો ભાથો ફેરવ્યો ખાંધે ધનંજય થયો તૈયાર, ગાંગેવ નામા ધનુષ ચઢાવી બળમાં કર્યો ટંકાર.

॥૪॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોચ્યો, ડોલ્યા દશે દીગપાળ; ધરણ્ લાગી ધુજવાને, ખળભળ્યુ પાતાળ ॥ ૫ ॥ પછી મુછે હાથ નાખ્યો, બોલ્યો મુખ વચન; હવે કરવું હોય તે કરો, ઓરે જુગજીવન ॥૬॥ એટલે કોપ્યો પુત્ર પ્રદુમન, પેહેલો ઉપાડયો હાથ; એટલે આયુધ લઇને તુટયો જાદવનો સહુ સાથ ॥૭॥ માર માર કરતા પાછા ન ફરતા કરોધાતુર થઇ દ્રષ્ટી; મેઘ દળ વરસે તેવી કીધી, આયુધ કેરી વ્રષ્ટી ॥ ૮ ॥ અરજુનજીયે બાણ માર્યા, અગણીતાં અપરમપાર; પણ જાદવો બહુ બળ કરતા, ફેંકે અતી હથીઆર ॥ ૯ ॥ અરજુન પન્ડે એકલો તે, કયાં કયાં દ્રષ્ટી રાખે; એક તરફ એ યુદ્ધ કરે તો, બીજા વીંધી નાખે ॥ ૧૦ ॥ તેથી અરજુન કાહર થયો, કામજ કેવું કીધું, અગણીતો મંત્ર ભણિને, બાણ મોહાસ્તર લીધું ॥૧૧॥ ફેરખુંદડી ફરીને ફેંકયું, બહુ બળમાં બાણ એક; અગણીતા મંત્ર વડે તે, બાણ થયા અનેક ॥ ૧૨ ॥ તેણે સહુના રૂદીયા ભેદી, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; યુદ્ધમાં જેટલા ઉભા રહેલા તેટલા સરવ પડીયા ॥૧૩॥ મુરછાંગદ બેભાનમાં પોહોડયા, જોયું દ્વારીકાં નાથ; બે ભાગ સામો અરજુનજીએ, મુછે નાંખ્યો હાથ ॥ ૧૪ ॥ આવો યુધ કરવુ હોય તો, થઈ જાવો તઇયાર; તે સાંભળીને બળભદ્રજી કોપ્યા અપરંમપાર ॥૧૬॥ હળમુશળ લેઇને હલાવ્યું, ચકર લીધું જુગધીસે; હળધર કહે હળમુશળથી, જોગીનું છેદું શીશ ॥૧૭॥ ચકરરેહે વાદો ચતરૂભુજજી, પ્રભુ બોલ્યા કરોધભેર; તમે મારો જોગીને,હું મારૂં જાદવહેર ॥૧૮॥ બળદેવ કહે આમકેમ બોલો,વાંક વિના જદુરાંક; પ્રભુ વદયા વણ વાંકે મારોછો. જોગી તણો શો વાંક ॥૧૯॥ બળદેવ કહે બોલો વિચારી, ઓરે અસરણા સરણ; આપણા કુલમાં લાન્છન આપ્યું, કીધું બહેનનું હરણ ॥ ૨૦ ॥ કૃષ્ણ કહે તમે સાંભળો વીરા, આપણી લીધી કન્યાય; પણ પુરણ વિચાર કરીને, હું કરૂં મહારો ન્યાય. ॥૨૧॥ ઘણીક પ્રમદા હું લાવ્યો તે કોણે મને પરણાવ્યો; જ્યાં મોહ લાગ્યોને સારી દીઠી, ત્યાંથી હરણ કરી લાવ્યો. ॥૨૨॥ કોઇને ત્યાં કરીએ જેવું તેવુ, આપણુ ઘેર કોઈ કરે, વ્હેવાર એવો વિશ્વ તણો છે, માટે મ્હારૂં મન ડરે ॥ ૨૩ ॥ સર્વના ઘરમાં ચોરીઓ કીધી, હું શ્રી નંદકીશોર, તો તેનું ફલ તેવું લૈયે હોય ચોરને ઘેર ચોર ॥ ૨૪ ॥ બળદેવ કહે તું છે સલામાં, તેંજ કરાવ્યું હરણ; તવ કહયું જાવો મેં કરાવ્યું; બોલ્યા અસરણા સરણ ॥૨૫॥ બળદેવજી આયુધ પછાડી, રીસાઇને ગયા ઘેર;અરજુનને જઈ ચરણે લાગ્યા, ભુદરજી ભાવ ભેર ॥૨૬॥ અરજુન-

જી કહે જાવો મહારાજા, દગાખોર જદુરાય; ખરેખર મારા હાથ દીઠા, ત્યારે આવી પડયા પાય ॥૨૭॥ પ્રભુ કહે તમે એમ માનો, બોલી સુભદ્રા વચન; કૃષ્ણ પેહેલેથી હતા સલામાં, એ સાસુના તંન. ॥ ૩૮ ॥ અરજુન કહે બોલો પ્રભુજી, ટળે માહરો વેમ; સલામા હતા તો આટલું બધું યુદ્ધ કરાવ્યું કેમ ॥ ૨૯ ॥ કૃષ્ણ કહે હથીઆર તમારા, હતાં ગાન્ધરવની પાસ; તે મંગાવવા તમપર કીધો, આટલો બધો ત્રાસ ॥૩૦॥ પારથ કહે વારૂ મહારાજા, એવે જાદવ ઉભા થાય, પ્રભુને પાયે પડતા જોઇ, સરવે આવી પડયા પાય ॥૩૧॥ જુગધીશે જોગી વેશ ઉતરાવ્યો,ઉતરાવી નાંખ્યા કેશ, વસ્ત્રને આભુષણ પેહેરાવી; ધરાવ્યો ક્ષત્રી વેશ. ॥૩૨॥ વાજતે ગાજતે ગામમાં લીધાં, ઉતાર્યાં ઘેર હરી, અરજુનને કહ્યું ઇંદ્રિપસ્તમાં, લખો કંકોતરી ॥૩૩॥ અરજુનને કંકોતરી લખી મોકલી પોતાને ઘેર; સહુ સાંભળતાં સેદેવ વાંચી, જાણી પુરણ પેર ॥૩૪॥ હસ્તીનાપુર કાહાવ્યો સંદેશો, ભીસ્મ વીદુરને સાર; તેથી સતીયો જાન માં જાવા, આવ્યા તેણીવાર ॥ ૩૫ ॥ દ્રોણ કૃપાચાર અશ્વસ્થામાં, આવ્યા ઇંદ્રિપસ્ત ગામ; કૌરવોએ ખબર જાણી, દાજે બળ્યા તમામ ॥૩૬॥ પાન્ડવ નીકળ્યા જાન લઇને દ્વારીકામાં પરવરીયા,કૃષ્ન પ્રભુએ આપ્યો ઉતારો, જાનૈયા ત્યાં ઉતરીયા ॥૩૭॥ માત ભ્રાત અરજુનને મળીયાં, બોલ્યા શ્રી ભગવાન;લગ્નનો દીવસ ઉતમ આજે,દેઇશું કન્યાદાન ॥૩૮॥ એમ કહી જઇ મંડપ માંડયો વરવા આવ્યો ઇંદ્રિ તન; સુભદ્રા લાવી પધરાવી, પરણાવે જુગજીવન ॥૩૯॥ ગોર ગરગાચાર જાદવ કેરા; પાન્ડવના કૃપાચાર, વીધી પ્રમાણે લગન કરાવે, દે દાન જુગદાધાર ॥ ૪૦ ॥ ॥વલણ॥ કન્યાદાન દે કૃષ્ણજી, સાંભળો સહુ શ્રોતાય; દાન દીધે વલ્લભ વદે, તેને ફળ થાય.

કડવું ૧૫૭ રાગ રોહીણીનો

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન; શોભા ઘણેરી રે; ત્યાંતો કૃષ્ણજી દે છે કન્યાદાન, શોભા ઘણેરીરે. ॥ ૧૧ ॥ ચોરી પહેલું મંગળ વરતાય, સો૦ તેમાં ગાયોદાન અપાય, શો. ॥ ૨ ॥ ચોરી બીજુ મંગળ વરતાય. સો. તેમાં દાશીના દાન અપાય, શો. ॥૩॥ પછી ત્રીજુ

મંગળ વરતાય. શો. તેમાં પ્રથવીનાં દાન અપાય. સો. ॥૪॥ ચોરી ચોં-થુ મંગળ વરતાય. સો. તેમાં ભંડાર સહીત અપાય. સો. ॥૫॥ પછી વરકંન્યા જમ્યારે કંસાર. શો. આપ્યો છેડે સહામણ હાર. સો. ॥ ૬ ॥ પછી રૂપીયા વીંટીઓ રમાય. સો. લાગ્યા વરકન્યા ગોત્રજને પાય. સો. ॥ ૭ ॥ વલણ ॥ કન્યાદાન દીધું પ્રભુ કરાવીયા ભોજન; પછી વહેંચે પેહેરામણી, પોતે જગજીવન.

કડવું ૧૫૮ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ બે રથ આપ્યા ધનના ભરીને, ઉપર કરયો સરપાવ; પછી કહ્યુ કુન્તાજીને, માગો જે હોય ભાવ ॥૨॥ કુન્તાજી કહે જાણજો સદા, ભક્ત ભાવે મને દાસ; એટલે ધરમને પુછવા લાગ્યા, પોતે શ્રી અવીનાશ ॥૩॥ તમ જોગ મુજથી નથી અપાયું, માટે માગી લ્યો આજ; ધરમ કહે કાંઇ માગવું નથી, મેહેર રાખો મહારાજ ॥૪॥ એટલે પુછયું અરજુનજીને, માગો જે મન તમ તણું; અરજુનજી કહે મેદાન વીશે, મને આપ્યું છે ઘણું ॥ ૫ ॥ એટલે પુછયું શેહેદેવજીને માગી લ્યો સપુત સભાગી; સેહેદેવ કહે કરૂણા રાખો;માગનારો લેશે માગી ॥ ૬ ॥ ॥ એટલે પુછયુ નીકુળને.પોતે અંતરજામી; નીકુળ કહે ઓરે મહારાજા, કાંઇ નથી રહી ખામી ॥ ૭ ॥ તવ ભીમસેન બડબડવા લાગ્યો, શું જસ લેશે મોરાર; નવ્ય જમે તેવા જનને, દે નહોતરૂં નવ વાર ॥ ૮ ॥ કેમ મને કાંઈ પુછતા નથી; એવે આવ્યા જગપતી; વ્રકોદર તમે કાંઇ માગી લ્યો, તમ જોગ અપાયુ ન થી ॥૯॥ ભીમ કહે ખરૂં છે માહારાજા, હમણાં કયાં ધર ત્રાપો; ગાયો ચારતાં ધર ગામ વાસ્યું, ગરીબ તે શું આપો. ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ કહે તમે શું માગો છો, ઓરે વાયુ કુંવાર; પવન પુત્ર કહે જરા બેસો, કરવા દો વિચાર. ॥ ૧૧ ॥ એટલે ધરમે પગ દબાવ્યો, કુન્તાએ કરી સાન; જોજે ગાંડા બોલતો કાંઇ, તોલ કરે ભગવાન. ॥૧૨॥ ભીમે કહ્યું પ્રભુ માગવું નથી, ઓરે અશરણા શરણ; મારી માએ આંખ્યો કાહાડી; ધરમે દબાવ્યો ચરણ. ॥ ૧૩ ॥ પ્રભુએ કહ્યું કોઇ ન વારો, વારે તેને માહારી

આણુ; એટલે સરવે રજા આપી,તવ વદયો ભીમ વાણ ॥ ૧૪ ॥ ઓ મહારાજા હું માગુ તે, આપો જાદવરાય, આજથી મ્હારા કુળ કુટંબમાં દિકરી કોને ન થાય ॥૧૫॥ તથાસ્તુ કહયું ત્રીલોક નાથે, બોલીયા ધરમરાય; અરે મુંઢ તેં આ શું માગ્યું, કુળમાં નહી કન્યાય ॥ ૧૬ ॥ એક કન્યાનું દાન દેતો, સમયગ્ન ફળ થાય,શું સમજીને એવું માગ્યું, ભીમ વદયો તવ ત્યાંય ॥ ૧૭ ॥ આવા મોહોટા દ્વારિકાં પતી, તે પણ પડીયા પાય;તેમ મ્હારે પાયે પડવું પડે, જો હોય પેટ કન્યાય ॥૧૮॥ધરમ કહે ગતિવિનાનો,હવે નહી ઊપાય;પછી માગી પ્રભુની પાસે, પાન્ડવોએ વીદાય ॥ ૧૯ ॥ તવ જુગદીસે જાન વળાવી,સુભદ્રા સતી સાર; ચાર દહાડા સાસરે રહીને ગઈ દ્વારીકા નીરધાર ॥૨૦॥ વરસ દીવસ એને વિત્યો કુન્તા કહે કોઈ જાવો; સુભદ્રાને આણું કરીને આપણે ઘેર તેડી આવો ॥૨૧॥ ધરમ કહે મ્હારૂ નામ ન દેશો તવ કુન્તા કહે એમ; જોઠ હોય તે તેડવા જાએ, કાં તું કે કાં ભેમ ॥૨૨॥ તવ ભીમ કહે લ્યો હું જાવું, અરજુનથી છું વડો; કુન્તાજી કહે ન મળે તુને, ખાધા બોલ્યાનો ધડો ॥૨૩॥ ભીમ કહે વેવીશાળમાં તો, સહુ કરીયે વિચાર; સુભદ્રાને પુછી જોજો ઠબકો નાવે લગાર ॥૩૪॥ તવ કુન્તા કહે જાવો બેટા, શુભ સુરાના સાથી; વસ્ત્ર પેહેરીને ગદા લીધી, બેઠો વ્રકોદર હાથી ॥ ૨૫ ॥ દ્વારીકા ગયો ગજશાળામાં, ગજ મુકયો તે વાર; પછી પ્રભુના ઘર ભણી ચાલ્યો,જાણ્યું જુગદાધાર ॥૨૬॥ મસ્કરી કરવા મોહનજીએ,ઉઠાડયાછડીદાર; જાણીને બંધ કરાવ્યાં પોતે,પોતાના દરબાર ॥૨૭॥ રૂક્ષમણીની પાસે માગ્યું, કરવાને ભોજન;માળ ઉપર થાળ લેઇને બેઠા, જમવાજુગજીવન ॥૨૮॥ એવે આવ્યો પ્રભુને ત્યાં, વાયુ નંદન ભેમ; બંધ છે દરબાર માન્ય વીનાતો, ઘરમાં જઇએ કેમ ॥૨૯॥ એવું જાણી આંટા મારે, પ્રભુ સબડકા બોલાવે;મસ્કરી કરવા સબડકેથી, ભીમનું મનલલચાવે ॥૩૦॥ ભીમે જાણ્યું જમવા બેઠા છે, પોતે પુરૂષ પુરાણી; સબડકો સાંભળી ભીમસેનના, મ્હોમાં ભરાયું પાણી ॥૩૧॥ લલચાયો તે ધીરે રહીને, ઠેલ્યું પ્રભુનું દ્વાર; એટલે કોણ છે કોણ છે કહેવા લાગ્યા જુગદધાર ॥૩૨॥ અજીડે હાથે બારીએ જોયું, ભીમને કહ્યું પધારો; એટલે માળ ઊપર ભીમ ગયો,આઊકાર દીધો શારો ॥૩૩॥ હાથ ધોઇને હરજી ઉઠયા, પ્રેમે દીધું આસન; કુશળતા સેહવેની પુછી, પોતે જુગજીવન ॥ ૩૪ ॥ કીંકર પાસે કરાવી પથારી, ઉઠો કુન્તી તન; હશો થાકયા પાકયા તમે તો, સુખે કરો સયન ॥૩૫॥ ભીમે જાણ્યું ભુખે મુઓ કુ-

ળ કળી બોલ્યો વચન; ગોવિંદ ગાયો ચારી જાણો, ઓરે દેવકી નન. ॥૩૬॥ મેમાનગતી તમે શું જાણો, ગાયો તણા ગોવાળ; પ્રભુ કહે એમ કેમ બોલો, તવ વદયો સતી બાળ ॥૩૭॥ ખાધા પીધાનો ભાવ ન પુછો, એ નહી રૂડાની રીત; માગ્યા વિના તો માયે ન પીરસે, બોલ્યા પ્રભુ પુરી પ્રીત ॥૩૮॥ પછી ગોવિંદ ઘરમાં ગયા, બોલાવી સઘળી નારી; જાણ્યું કે આજ લાગ આવ્યો, વિચાર્યું શ્રી ગીરધારી ॥૩૯॥ થોડું ખાધાથી પ્રમદાઓએ પાડયું પાશેરીઓ નામ; ભીમ ભેગો જમી ભુલાવું, એમ ધાર્યું ઘનશામ ॥૪૦॥ સૌ સુંદરીને આજ્ઞા આપી, ખાલી ન રહેશો કોઇ; જેને જેવી હોય ઇછા; તેવી કરો રસોઇ ॥ ૪૧ ॥ રૂક્ષમણી કહે ઓરે પીયુજી, મેમાન આવ્યા છે એક; તે ખાઇને કેટલું ખાશે, તમે પાશેરીયા છેક ॥૪૨॥ પ્રભુ કહે ટેવ ભુલાવું સહુની, પાશેરીઓ નવ કહો; સહુ સુંદરી કહે વારૂ મહારાજ, તેને તે નામે ન રહો ॥૪૩॥ રસોઈ કરશું ને વધશે તે, બાંધશું તમારી કોટે; પ્રભુ કહે પાસેરીયો એવું, લાવવા ન દઉં હોઠે. ॥૪૪॥ એમ કહીને આજ્ઞા આપી, રસોઇ કરતી નારી; જુદાં જુદાં જમણ કીધાં, ભોજનની તઇઆરી ॥ ૪૫ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, ઉઠો સતી સંતાન; નીચે નાવણમાં જળછે તે, કરો લેઇને સ્નાન ॥૪૬॥ ભીમે જાણ્યું કે ખવરાવવું છે, સુધ બુદ્ધિ ગીરધારી; પણ જાણી જોઇ કકળાવવાને, મશ્કરી કીધી મહારી. ॥૪૭॥ માટે એમની મશ્કરી કરૂં, ભીમ વદયો વચન; થાકેલોછું તે નીચે આવી, જળ દો જુગજીવન ॥ ૪૮ ॥ શરીર ચોળી નવરાવો; તો તો ઉતરે થાક; હશીને કૃષ્ણે કહ્યું ચાલો, એમાં નહી જાય નાક ॥ ૪૯ ॥ વલણ॥ તવ વ્રકોદર બોલીયો, રાખો કૃપા ભગવાન; વલ્લભ વદે નીચે જઇ, ભીમે કીધું સ્નાન ॥ ૫૦ ॥

કડવું ૧૫૯ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; ભીમ સ્નાન કરી ગયો માળ, બેસવા સોઈ કીધી ગોપાળ ॥ ૧ ॥ સામા સામી બે બાજઠ ઢાળી, બેઠા એક સ્થળે વનમાળી, બેઉ બાજઠ બે જળઝારી;વાડકા વાડકી મીનાકારી ॥૨॥ મુકયો બાવન ગજનો થાળ, બીજે બાજઠ કુન્તા

નો બાળ; ભીમ કહે એ જુગજીવન, તમે ક્યાં કરશો ભોજન ॥ ૩ ॥ પ્રભુ કહે મને પ્રેમ એવો, ભેગા ભોજન કરીએ, તેવો બોલ્યો વ્રકોદર મુખ એમ, ભેગુ જમવું ફાવે કેમ ॥ ૪ ॥ કોઇ ચોખું કોઇ ગંદુ, માટે જુદા બેસો દીનબંધુ; પ્રભુ કહે હું હોવું ગંદો,કરૂં હું જુદા બેસવા ફંદો ॥૫॥ ભીમ કહે કહું પાપ ખોલી, હું અવળી બોલ્યો બોલી, તમો સુઘડ છો ભેગુ ભાવે,પણ તમને ખાવું નહી ફાવે ॥૬॥ સત્ય વદુછું દીનાનાથ, એંઠ થશે નહીં તમ હાથ; રહેસો ભુખ્યા એમને એમ, માટે કરો ફાવે તેમ ॥૭॥ બોલ્યા કૃષ્ણ જમ્યો પુર પાટે, હું તો બેસુંછું તમ માટે; જેમ જમાય તેમ તમે જમજો, મારી સરવે દારાને દમજો ॥૮॥ તવ વ્રકોદર કહે વારૂ;હવે ખાવાનુ જોજો મારૂ; પછી પ્રભુએ કીધો પોકાર, હવે લાવો પીરસણું નાર ॥૯॥ તવ સકળ નારી આવી, જુદી જુદી રસોઈએ લાવી જુદે જુદુ પીરશી ગઇ,પોત પોતાના ધામ મહિ ॥ ૧૦ ॥ કહે કૃષ્ણજી ઉલટ ધરો, હવે ભીમ બ્રહ્માર્પણ કરો; કહી જળ લીધું મોરારી, તવ ભીમે લીધી જળ ઝારી ॥૧૧॥ અનમાં રેડી રગડો કીધો, થાળ લેઇ મોઢે માંડી દીધો॥ ૧૨ ॥ બધું પી જઇ મુકયો થાળ,બુમ પાડી શ્રી ગોપાળ; લાવો પ્રેમદા ક્યાં છે રસોઇ, બધું લઇ આવી સહુ કોઇ ॥૧૩॥ હતું તેટલું પીરસી દીધું, પાછું રાંધણું ચાલતું કીધું; ચુલો સળગાવી ઓર્યું અન, ભીમ કરી ગયો ભોજન ॥ ૧૪ ॥ પ્રભુ કહે પ્રમદા લાવો ઝટપટ પીરસવા આવો, લાવો લાવો પ્રભુ ભાંખે, કાચુ કાઠુ લાવી નારી નાંખે ॥૧૫॥ જેવું હોય તેવું ભીમ જમે, તેતો ગોવીંદજીને ગમે; રાંધી રાંધી રામા થાકી, આંખ્યો ફુલ્યામાં ન રહી બાકી ॥૧૬॥ ધુણી બુકતાં વ્હાણું વાહાય, છાની પડી પ્રભુને પાય;કરી છાની પ્રભુને સાન, હવે ક્ષમા કરો ભગવાન ॥ ૧૭ ॥ કદી પાશેરીઓ નહી કહીએ, વારતા સત્ય ધરજો હઇએ; ત્યારે ખુશી થયા દીનાનાથ, એક વાટકામાં ધોયા હાથ ॥૧૮॥ ભીમ જમવું હોય તે જમો, હવે જમી રહ્યા છીએ અમો, ભીમ કહે જોઉંછું વાટ, બેસી રહયોછું તમ માટ ॥ ૧૯ ॥ હાથ ધોઇ ઉઠયો શીવદાસ,બેઉજણ લીધા મુખવાસ; પછી પ્રભુએ ઉલટ લાવી પોતાની ભગનીને વળાવી ॥ ૨૦ ॥ ભીમ તેડી ગયો આપ ઘેર; નમી કુન્તાને વહુ બહુ પેર, દીધી આશીશ કુન્તા માત; પુછીપછી ભીમને વાત ॥૨૧॥ ભીમ કહે પુછી જુઓ માટી, નથી આવ્યા તવું નામ કહાડી;તવ કુંતાએ પુછીયું એમ,કેવી રીતે ત્યાં વરત્યો ભેમ ॥૨૨॥ કહે સુભદ્રા સારી રીતે, રહ્યા હતા પ્રભુ ઘેર પ્રીતે; બેઠા જમવા

જાણી પરાયું, સંધ્યાકાળથી વહાણું વાયુ ॥૨૩॥ સુણી કુન્તાને ચડીયો કરોધ, રડયા તુને ન લાગ્યો બોધ;વદયો વૃકોદર વેમ ખુઓ, કોણ ભેગા જમ્યા પુછી જુઓ ॥૨૪॥ હું ને કૃષ્ણ જમ્યા એક થાળે, ઘણું ભોજન કીધું ગોપાળે; આવે જેટલું તેટલું ખાય,મુજથી કેમ મુકી ઊઠાય ॥૨૫॥ માટે બેશી રહયો હું જોડે, આખી રાત ખાધું રણછોડે; બોલ્યાં કુન્તા તું સાચો ને શાણો, નથી પ્રભુ મ્હારો અજાણ્યો ॥ ૨૬ ॥ આખી રૂજની ખાધું તેં તો, તારી કીધી પરીક્ષા મેં તો; ભીમ કહે ખાધુને ખઇએ, પેટ મુકીને શું ત્યા રહીએ ॥૨૭॥ એમ કહી રહયા એ ત્યાંય, એવે શું બન્યુ હરી ઇછાય; રહયો ગર્ભ સુભદ્રા રાણી, આવ્યા શ્રીમંતે પુરૂષ પુરાણી ॥ ૨૮ ॥ કરી ગયા વ્હેવાર રીતી, એવી પાંડવ ઉપર પ્રીતી; પછી તેડાવિ બેનને ઘેર; દ્વારીકામાં આનંદ ભેર ॥ ૨૯ ॥ રહી સુભદરા દ્વારીકાંમતી, એના ગર્ભની શું થઈ ગતી; એના ગર્ભમાં કોનો અંશ; મુળ દહિતના કુળનો વંસ ॥૩૦॥ તેની કહુ તને કથાય, ચીત રાખીને સાંભળ રાય મુળ ચંદ્ર તણો અવતાર, પછી અસુરનો પરીવાર ॥૩૧॥ વલણ ॥ પરિવાર એ અસુરનો, તેની કહુ કથાય, વ્યાશ વલ્લભ વાણી વદે, સાંભળજો શ્રોતાય ॥૩૨॥

કડવું ૧૬૦ રાગ ધનાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ હેદાનવ મેદાનવ નામે, બળવંત બે અસુર; તેમાં હેદાનવ મહા બળીયો, દુષ્ટમતી ભરપુર ॥ ૨ ॥ તે બેઉને મારેલા પ્રભુએ,ગર્ભવંતી એની નારી, અસુર ગામમાં જઇને વશેલી, પુત્ર થયો બળે ભારી ॥ ૩ ॥ હેલોચન નામ એનું પાડયું, પંચ વરસનો થયો; એટલે વિદ્યા ભણવા ગુરૂ ઘેર, પાટી લઇને ગયો ॥૪॥એવે મારગમાં મળી ડોશી કેશ વાગી હળી ધર્ણ; રડયો નબાપો કયાંથી આવ્યો, થાજો એનું મર્ણ ॥૫॥ હેલોચન કહે ઓરે ડોશી, મુને પુછયાનો પ્રેમ; ગાળ દેવી હોયતો વળી દો,કહયો નબાપો કેમ॥૬॥ એટલે ડોશી એવું બોલી, કયાં છે તાર બાપ.બાપના મારનારને નવ મારે તો તું દિકરી આપ ॥૭॥ જા જઈ પુછી જો તુજ માને,તે તને કહેશે પેર;હેલોચન એવું સાંભળીને, ગયો પોતાને ઘેર ॥ ૮ ॥ જઈ જનેતાને પુછવા

ગયો; શોગન દઇને આપ;ઓરે જનેતા તું તો ખરી પણ; બતાવ્યમારો
બાપ ॥ ૯ ॥ તવ તે રાક્ષણી રડી પડી, મોઢેથી શબ્દ ઉચ્ચાર્યો, બળ
વંતો બાપ તુજતણો તે, દ્વારીકાંધીશે માર્યો ॥ ૧૦ ॥ તવ હૈલોચન એ
મ બોલ્યો, જાવું એ કૃષ્ણને ઘેર; ગમે તેમ કરીને મારૂ, તાત તણું લેઉ
વેર ॥૧૧॥ એવો આકળો થઇ ઉઠયો, માતાએ ઝાલ્યો હાથ; ઓ દી-
કરા તું ધીરજ રાખી,સાંભળ મ્હારી વાત ॥ ૧૨ ॥ બળીયા સાથે ભાથ
ના દીજે, સમજી બેસો ઘેર; આપણ દાનવ એ છે દેવો, ચાલે અનાદી
વ્હેર ॥૧૩॥ વલણ॥ વ્હેર અનાદી આપણે, કેટલીક વ્હેરી જાત; તે સ-
મજાવું તુજને, એમ વદે છે માત.

કડવું ૧૬૧ રાગ ઉછળતી ચોપાઇ.

વૈશમપાયે બોલ્યા વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન. ॥૧॥ સાંભળ
બેટા સાચું સમજાવું; અનાદી વ્હેર તુને બતાવું ॥ ૨ ॥ આદ્ય વ્હેર
તલાટને સલ્યા, આદ્ય વ્હેર ઉંદરને બલ્યા ॥ ૩ ॥ આદ્ય વ્હેર દરજી
કાપડું, આદ્ય વ્હેર સુથાર લાકડું ॥ ૪ ॥ આદ્ય વ્હેર જોગી ને જતી,
આદ્ય વ્હેર ગુણકાને સતી ॥ ૫ ॥ આદ્ય વ્હેર અંધારૂં ને તેજ; આદ્ય
વ્હેર મામો ભાણેજ ॥ ૬ ॥ આદ્ય વ્હેર વીંછુને વંદો. આદ્ય વ્હેર રા-
હુને ચંદો ॥ ૭ ॥ લોહુ લુવાર તે વહેર બહુ, આદ્ય વ્હેર સાસુને વહુ,
॥ ૮ ॥ આદ્ય વહેર કૌરવ પાન્ડવા, આદ્ય વહેર દેવને દાનવા. ॥ ૯ ॥
આદ્ય વહેર તીમીરને પ્રકાશ, આદ્ય વહેર વિનતાને ત્રાસ ॥૧૦॥ એવાં
તો આદ્ય વહેર છે બહુ, ઓરે કુંવર તુજને શું કહું ॥ ૧૧ ॥ માટે
વઢવા જાવું નથી, ગોવિંદની છે અકળ ગતી ॥ ૧૨ ॥ અનેક રીતે એ
ધરે રૂપ, છેતરશે તને વૈકુંઠ ભુપ ॥૧૩॥ કુંવર કહે સાંભળ માડી, ન
હી બેસી રહુ થઇને અનાડી ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને એ નીકળીઓ મા-
હાદેવનું તપ કરવા પળીઓ ॥ ૧૫ ॥ શીવાલય એક દીઠુ સહી, આસ-
ન વાળી બેઠો તહીં ॥૧૬॥ થોડે દહાડે રીજ્યા ભોળાનાથ, પ્રગટ થઇ
શીશ મેલીયો હાથ ॥૧૭॥ માગ્ય માગ્ય માગે તે આપુ, બાળક તારૂં
કષ્ટજ કાપુ. ॥ ૧૮ ॥ તવ હઇલોચન મુખ ઓચરે, દ્વારીકાંધીશ મ્હા-
રાથી મરે ॥ ૧૯ ॥ એટલે શંભુ એમ ઓચરે, કૃષ્ણને હાથે જા તું મરે
॥૨૦॥ હઇલોચન તવ બોલીઓ એમ, અવળું વરદાન આપીયું કેમ

॥૨૧॥ તપ કરી કઇલાશ ડોલાવું, તમારી પાસે સવળુ બોલાવું ॥૨૨॥ શીવ કહે બતાવું વીવેક, મજબુત પેટી લઈ આવ્યે એક. ॥૨૩॥ તવ હઇલોચન વનમાં ગયો, કાષ્ટ શોધવા અળગો વહયો ॥૨૪॥ બોરસલી એક વૃક્ષ છે સાર; ઓત્રાનો છઠો અવતાર ॥ ૨૫ ॥ તે બોરસળી નાંખી જ કાપી, વીશ્વકર્મા ઘડવાજ આપી ॥૨૬॥ તેણે પેટી મજબુત ઘડી, સવાસો મણ લોઢે જડી ॥૨૬॥ બાવન કુંચી છપ્પને ભેર, પેટી બનાવી મેરસમેર ॥૨૮॥ તે લેઇને હઇલોચન ગયો, માહાદેવ પાસે ઊભો રહયો ॥૨૯॥ તે પર શીવ સરનામુ કરે, પેહેલો પેટીમાં પેસે તે મરે. ॥૩૦॥ તવ હઇલોચન રાજી થયો, પેટી લેઇને પંથે ગયો. ॥૩૧॥ દ્વારીકાં ભણી ચાલ્યો અસુર કરોધે ભરાયો છે ભરપુર ॥૩૨॥ તવ તે જાણી પ્રભુએ વાત, સામા જવું ધાર્યું સાક્ષાત ॥૩૩॥ વલણ સામા જાવું ધારીયું, વિશ્વ તણો જે ભુપ; વદે વહ્લભ એ મારગે, આવ્યા વિપ્રને રૂપ.

કડવું ૧૬૨ રાગ ઉપરનો.

મારગે આવી ઊભા જગ ભુપ, ભગવાને ધર્યું બ્રાહ્મણ રૂપ ॥૧॥ માથે બાંધી ધોળી પાઘડી, ડાબે કર ઝાલી લાકડી ॥૨॥ ચાર છેડે પહેરિ છે ધોતી; બગલમાં મારી છે પોથી ॥૩॥ પાઘમાં દીધું ટીપણું ખોશી જુગજીવન બનીયા છે જોસી ॥૪॥ લલાટે તો ભસ્મજ ચોળી. ડાબી ખાંધે ભરાવી છે ઝોળી ॥ ૫ ॥ જમણા હાથમાં તુંબીનું પાત્ર, ગોવીંદે ધરીયું ઘરડું ગાત્ર ॥૬॥ વ્રદ્ધ માટે આંખે નવ સુજે, ચામડી લટકેને થરથર ધ્રૂજે ॥૭॥ દંત પડયાને ડાચાં મળીયાં, મોઢે ને માથે ઊગ્યાંછે પળીયાં ॥૮॥ કમરમાંથી બેવડા વળ્યા, મારગમાં અસુરને મળ્યા ॥ ૯ ॥ ગાજી બોલ્યા પુન્ય સ્લોક, ઓ જજમાન કહી મેલી પોક. ॥૧૦॥ ઓરે હેદાનવ જજમાન, એ શબ્દ સાંભળ્યો કુંવરે કાન ॥ ૧૧ ॥ પાસે જઇને પુછીયું એમ મારાજ રડેછો કોને ને કેમ ॥૧૨॥ એટલે બોલીયા સુંદર શામ, જા ભાઈ તારે શું પુછયાનું કામ ॥ ૧૩ ॥ હેદાનવ હતો મુજ જજમાન તેને મારી ગયો છે ભગવાન ॥ ૧૪ ॥ ક્રષ્ણ કાળા એ મારીયો ડેર, ન લઈ શકાયું મુજથી વેર ॥ ૧૫ ॥ હેદાનવની ભાર-

જા છેહ, ગર્ભવંતી નાશી ગઇ તેહ. ॥૧૬॥ એનું કેવું વધ્યું ઘરસુત્ર, ન જાણું આવી પુત્રી કે પુત્ર. ॥ ૧૭ ॥ હેલોચને વિચાર્યું તે ઠાર, સાચે સાચા છે મુજ ગોર. ॥૧૮॥ એવું સમજી વદ્યો વચન, હું તમારા યજમાનનો તન. ॥૧૯॥ એટલે હશી બોલ્યા દિનાનાથ, ચાંપ્યો કુંવરને ફેદિયા સાથ. ॥ ૨૦ ॥ બેટા તું મહોટો થા હવે, વેહેરબ્હેર લેવું આ ભવે. ॥૨૧॥ કુંવર કહે ઓ મહારાજ, વેહેર લેવાને જાવું છું આજ. ॥ ૨૨ ॥ જુઓ પેટી પર અક્ષર જેહ, મહાદેવજીએ લખીયા તેહ. ॥૨૩॥ માટે પેટી લઈ જાવું તહીં, કાળાને ઉચકી ઘાલી શમહી. ॥ ૨૪ ॥ તવ મોઢું મરડયું જુગદીશ, નહી નહી કહીને ધુણાવ્યું શીશ. ॥ ૨૫ ॥ બેટા નજ ઇશ દ્વારીકા મતી, આ પેટીમાં એ માવાનો નથી.॥૨૬॥ કુંવર કહે એ કેવડો,પ્રભુ કહે તારા જેવડો. ॥૨૭॥ હેલાચન કહે હું માઉ એવી, ગોર તમોને લાગે છે કેવી ॥૨૮॥ પ્રભુ કહે કામ કરિયે જેહ, પેહેલેથી ટાળીને સંદેહ. ॥૨૯॥ પેટીમાં તું પેશી જો તન; હું અડકાવી જોવું પાવન ॥૩૦॥ પછી આપણે બે જણ જઇએ, કૃષ્ણને ઉચકી ઘાલી દઇયે ॥૩૧॥ કુંવરનું માન્યુ અંતસકરણ, પેટી મુકી માથેથી ધરણ, ॥૩૨॥ ઉઘેડીને મહી મુકીયો ચરણ, ટગમગ જુએ અસરણાસરણ. ॥૩૩॥ એવે કુંવરને આવ્યો વિચાર, મારી માયે મુને ટોકયો અપાર. ॥૩૪॥ કહ્યું હતું કે કપટી એ ભુપ, ધરે છે જુદાં જુદાંજ રૂપ. ॥૩૫॥ માટે કદી કપટીજ હોય, હાલ હેતેશ્રી ન જાણવો કોય. ॥૩૬॥ એમ જાણી પગ કાઢયો બહાર, પેટી શીશે લીધી તે વાર ॥ ૩૬ ॥ નહી બોલ્યો ને પંથે પળ્યો, કૃષ્ણ બોલ્યા કોઇ કપટી મળ્યો. ॥ ૩૮ ॥ ઓરે હેદાનવ જજમાન; તમવિના હું થયો હેરાન. ॥૩૯॥ નાહાનાં છોકરાં મસ્કરી કરે તમોને મારનારો મરે, ॥૪૦॥ એમ કહી તુમડું નાખ્યું ફોડી, પોથી પાઘડી નાંખી છોડી. ॥૪૧॥ ધરણ ઢળીને તે ચરણ ઘસે,મોઢે રડેને મનમાં હસે.॥૪૨॥ પોકાપોક કરીને રડે, તવ કુંવરને વિસ્વાસ પડે. ॥૪૩॥ પાછો વળીને આવ્યો તે વાર, પેટી મુકી કર્યો નમસ્કાર. ॥૪૪॥ મેં જાણ્યું કાળા કપટી તમો, તેથી મારગ ઝાલ્યો અમો. ॥ ૪૫ ॥ લ્યો પેટીમાં પેસું મહારાજ, નીશ્ચે કરિને જઇએ આજ.॥૪૬॥ વળણ ॥ એમ કહીને પેટીમાં પેઠો દૈતનો બાળ; વલ્લભ વદે તવ બંધ કરી, પેટી શ્રી ગોપાળ.

કડવું ૧૬૩ રાગ ઉપરનો.

બોલ્યા વઇશમપાય વચન, સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન ॥૧॥ પેટી અડકાવી ગોપાળ, અકળાયો અસુરનો બાળ ॥૨॥ આવ્યા જઇ ઉભા ઘનશામ, હેલોચન મુખ બોલ્યો તે ઠામ ॥ ૩ ॥ ગોર મહારાજ હસો ન તમો, પેટીમાં અકળાઇએ અમો ॥૪॥ તવ બોલ્યા દેવકી સંતાન, સાંભળી લેજે કુંવર કાન ॥ ૫ ॥ કોણ ગોરને કોણ જજમાન, કાળીયો કપટી હું ભગવાન ॥ ૬ ॥ સાંભળી કુંવરને ચઢી રીસ, શાનુ નામ ધર્યું જુગદીશ ॥ ૭ ॥ કપટ કેરૂં કરયું તેં કામ મીથ્યા ધરયુ છે દયાળું નામ ॥ ૮ ॥ કયારે જાણું તમે જુગદાધાર, એકવાર મુને કાઢી જો બહાર ॥૯॥ કયારે જાણું દ્વારીકાં નાથ, એકવાર વઢીયે બાથો બાથ ॥ ૧૦ ॥ કયારે જાણું સારંગ પ્રાણ, એકવાર વડીયે ધનુશને બાણ ॥ ૧૧ ॥ કયારે જાણું ત્રીલોકનો ધણી, એકવાર વઢીયે ભાલાની અણી ॥૧૨॥ કયારે જાણું દેવ મોરાર, એકવાર વઢીયે ઢાલ તરવાર ॥ ૧૩ ॥ એવું સુણી બોલ્યા જુગદીશ, મીથ્યા શીદ પાડે છે ચીસ ॥૧૪॥ જીતી બાજી કેમ હરાયે, ગોળે મરે વીખે શીદ મારીયે ॥ ૧૫ ॥ માટે છાનામાના મહી મરો, હોય જોર તો પેટીમાં કરો ॥૧૬॥ તવ હેલોચન કોપીયો છેક, પેટીમાં મારી લાત એક ॥૧૬॥ એટલે પેટી ગગન ચડી, આકાશ જઇને હેઠી પડી ॥ ૧૮ ॥ ફરી લાત મારી તે તન, પાછી પેટી ચઢી ગગન ॥૧૯॥ પછી આવી હેઠળ પડી, તીજી લાતે તીજી વાર ચડી ॥૨૦॥ તે પછી આવી પડી ધરણ, ઉપર બેઠા અસરણ સરણ ॥ ૨૧ ॥ તોયે પેટી ઉછળી ગજ ચાર,તવ મુકયો ચૌદ બ્રહ્માંડનો ભાર ॥૨૨॥ એટલે થઇ અસુરની હાણ, હેલોચનનો નીકળ્યો પ્રાણ ॥ ૨૩ ॥ ખોળીયેથી જીવ જુદો થયો, પેટીમાં ભંમતો રહયો ॥ ૨૪ ॥ પછી ઉભા થયા દ્વારીકાં ભુપ, હતું તેવું ધર્યું કૃષ્ણનું રૂપ ॥૨૬॥ ઉપરાણાનું ઉઢાણું કરી, પોતે પેટી લેઇ મુસ્તક ધરી ॥ ૨૭ ॥ ઊંચકીને દ્વારીકા જાય, ગયા પોતાના મહેલ છે ત્યાંય ॥ ૨૮ ॥ નારીઓએ દિઠા જગદીશ, કાંક ઉપાડી

લાવ્યા છે શીશ ॥૨૯॥ અમુલ્ય વસ્તુ લાવેલા આજ, માટે ઉચકી પોતે મહારાજ. ॥ ૩૦ ॥ એમ જાણી દેતી આઉકાર, આવો આવો કહે છે સઉ નાર ॥ ૩૧ ॥ પણ કોઇને ત્યાં ઉભા ન રહયા ચાલી સુભદ્રાને ઘેર ગયા ॥ ૩૨ ॥ વલણ ॥ ગયા ભોવન ભગની તણે, પોતે શ્રી ગોપાળ; કૃષ્ણ કહે ઓ બેનડી, આ મુકુ તુજ માળ.

કડવું ૧૬૪ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ સુભદ્રાને સાતમે માળે, મુકી જુગદાધાર; કુંચીયો તેની બહેનને સોંપી, દીધી શીખ અપાર ॥૨॥ સાંભળ ભગની વારતા વગની, ખપ પડયે આવશું અમો, પેટી મુકી છે તે કોઇ કાળે, ઉઘેડશો નહી તમો ॥ ૩ ॥ ઉઘેડશોતો ઊતપાત થાશે, જાતે પામશો દુખ; સુભદ્રા કહે નહી ઊઘેડું, એમ કહ્યું શ્રી મુખ ॥ ૪ ॥ પ્રભુ પોતાને ઘેર પધાર્યાં, વિત્યા દન દશબાર, અષ્ટ પટરાણી પ્રભુકેરી, મળી કર્યો વિચાર ॥પ॥ તે દહાડે પ્રભુ શું લાવ્યા છે, પેટીમાં સંતાડી; ચાલો બેહેનને ઘેર જઇને, આવિયે ખબર કહાડી ॥ ૬ ॥ એમ વિચારી ઉઠી આઠે, ગઇ નણંદને ઘેર; સુભદ્રા કહે આવો ભાભી, કીધી અમપર મેહેર ॥ ૭ ॥ રૂક્ષમણી કહે મહેર તમારી, અમપર જોઇએ બેહેન; એમ કહીને પાસે બેઠી, તે પછી માંડયાં ચેન ॥૯॥ રૂક્ષમણીએ દીધી કંચુકી જાંબુવંતીએ વાળી; સતભામાએ સાળુ આપ્યો, દીધી જણસો રૂપાળી ॥૧૦॥ પોત પોતાને ફાવે તેવું, આપ્યું આઠે નારી; સુભદ્રા કહે શું છે આજે, કહો મને વાત વિસ્તારી ॥ ૧૧ ॥ રૂક્ષમણી કહે શેજ સ્વભાવે, આપ્યું છે શું ઘણું; તમથી અમારે કોણ છે બીજુ, તમે માનો જુદાપણું ॥૧૨॥ બહેન કહે જુદા પણું હું, રાખતી નથી લગાર; રૂક્ષમણી કહે ખરૂ હોય તો, સાંભળો એક વિચાર ॥ ૧૩ ॥ તમારા ભાઈ પેટી લાવ્યા છે, તે દેખાડો અમને; સુભદ્રા કહે કહી ન દેશો, ચાલો દેખાડું તમને, ॥૧૪॥ એમ કહી કુંચીઓ લેઇ ચાલી, સહુ સંગ સાતમે માળ; બાવ-

ન કુચી જપ્પન ભેરો; ફેરવી છે તતકાળ ॥ ૧૫ ॥ એવે બગાસુ બેહેનને આવ્યું, પેટી ઉઘેડી જે વાર; પ્રાણ પેટીમાં ભમતો, તે મોહોમાં પેઠો નીરધાર ॥ ૧૬ ॥ સુભદ્રાના પેટમાં પેશી, ગર્ભમાં કીધો વાસ; પછી બરોબર પેટી ઉઘેડી, તેમાં કીધો તપાસ ॥૧૭॥ જોયું તો મહી મડદુ દીઠું, સકળ અબળા ધુજી; રૂક્ષમણી કહે ઢાંકી રાખો, તમારા ભાઇની પુજી ॥૧૮॥ સુભદ્રાએ અડકાવી દીધી, નારીઓ ગઈ નીજ ધામ માંહોમાંહે કહે મડદું નઠારૂં લાવ્યા હશે શું કામ ॥ ૧૯ ॥ જનમારાના છે ખટપટીયા, આપણા પ્રાણ જીવન;અરેરેરે નકામી ખોઇ જણશો,જેમ તેમ વાળ્યું મન ॥ ૨૦ ॥ સુભદ્રાના ગર્ભ વીશે, અસુરનો થયો વાસ; તેથી ગર્ભ તે તોફાન કરે એવે થયા દસમાસ ॥ ૨૧ ॥ પણ પુત્ર પ્રશવ તો નથી, દેછે દુખ અપાર; આડો ફરકે અવળો ફરકે, કરે પાટુ પ્રાહાર. ॥૨૨॥ એમ કરતાં અગીયાર થયા, થયા છે માસ બાર; તેર થયાને ચૌદ થયા પણ, જનમે નહી કુંવાર ॥૨૩॥ પંદર સોળને સતર થયા, બેઠો અઢારમો માશ; સુભદ્રા તો ગર્ભને દુખે, ઘણો પામી ત્રાસ ॥૨૪॥ હરાય નહી ફરાય નહી, બેઠાં નવ રહેવાય; હાથ પગ દોરડી પેટ ગાગરડી, રાત્રીયે નીંદરા ન થાય ॥૨૫॥ ખાવું ન ભાવે ઉંઘ ન આવે, થઇ ગઇએ હાલ જીવ્યાની કોઇને નહી આશા; મરે આજ કે કાલ ॥ ૨૬ ॥ સગાં વહાલાં સહુ જોવા આવે, દુખદાયક છે અતી; જાણી જોઇને કૃષ્ણ પ્રભુ, જોવા આવતા નથી, ॥ ૨૭ ॥ અષ્ટાદશ માસ થવા આવ્યા, જેણી વાર; ત્યારે ખબર જોવા આવ્યા, પોતે જુગદાધાર. ॥ ૨૮ ॥ સુભદ્રા કહે શાબાશ વીરા, જોવા ન આવ્યા ધરમે; કૃષ્ણ કહે દુખ પામો છો, તમે તમારે કરમે ॥ ૨૯ ॥ શા સારૂ પેલી પેટી ઉઘેડી;ના કહ્યા છતાં તમો, તે ઉઘેડયાનું ફળ મળ્યું છે, તેમાં શું કરીએ અમો ॥ ૩૦ ॥ દુખ નીવારણ કરૂં તમારૂં કહુ તે સાંભળી લેજો, સાત કોઠાની વીદ્યા ભણું છું, તેમાં હુંકારો દેજો ॥૩૧॥ તે સાંભળીને ગરભે જાણ્યું, ભણવા જેવી વીદ્યાય, તોફાન મુકી શીખી લેવું, એમ ધારી સ્થીર થાય ॥૩૨॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ પોથી છોડી, સાંભળે સુભદરાય;ગરભ પેટમાં સ્થીર રહયો તેથી અતી સુખ થાય ॥૩૩॥ કોઠા વીદ્યા વાંચવા લાગ્યા, ગરભ શીખી લેછે; દુખ નીવારણ સમજી સુભદ્રા, મુખે હુંકારો દેછે ॥૩૪॥ ઘણો

દાહાડાના ઉજાગરા છે, મીચાયાં લોચન; છ કોઠા લગી વીદ્યા વાંચી,પો તે જુગજીવન ॥૩૫॥ ભગનીને તો ઉંઘતા દેખી, બોલ્યા કરીને ધંધ; ઓ ભગની તમે ઉંઘવા માંડયું, પોથી કરૂંછું બંધ ॥ ૩૬ ॥ ઉદરમાં થી ગરભ બોલ્યો, પુરો કરો હીત તાકી, છ કોઠાની વીદ્યા ભણ્યો પણ, એકજ રહેછે બાકી ॥૩૭॥ મોહન કહે મળ મુત્રમાં, રહી શું ભણે વીદ્યાય આવ્ય બારણે ભણાવું તુને,તે બહુ સફળ થાય ॥ ૩૮ ॥ ગર્ભ કહે એક વરદાન આપો, તો તો બારણે આવું; ગર્ભમાં વિદ્યાનું જ્ઞાન થયુ તે, આવીને ભુલી ન જાવું ॥ ૩૯॥ જીવને ગર્ભમાં જ્ઞાન રહે છે, બારણે ભુલી જાય; માટે ભુલું નહી તેવું વરદાન, આપો જાદવરાય ॥ ૪૦ ॥ પ્રભુએ કહ્યું જા છ કોઠની, નહી ભુલે વીદ્યાય; ગર્ભે કહ્યું મોકલો દાશી ને, પ્રસવ મારો થાય ॥૪૧॥ એટલે ઉઠીને ગયા પ્રભુ, મોકલી દાશી ચાર; નક્ષત્ર અભીજીત વેળા, અવતરીયો કુંવાર ॥ ૪૨ ॥ તવ થઇ જાગ્રત સુભદ્રા, વરત્યો જેજેકાર;ઇન્દ્રપસ્તમાં પત્ર લખીયો, મહા સુભસમાચાર ॥૪૩॥ પુન્યદાન પાન્ડવે કીધાં, આનંદ ઓચ્છવ થાય; બંધી જનોની બંધી છોડી હરખ્યા ધર્મ કુંતાય ॥ ૪૪ ॥ વૈશમપાયે બોલીયા, તું સુણ પરીક્ષત તન, આદ્યપરવ સંભળાવ્યું તુને, મન્ડાણ પર્મ પાવન ॥૪૫॥ વીધી પ્રમાણે દાન દેતું,તે પછી બીજુ પર્વ; કરો પરમારથ ધર્મ અરથે, તજીને મનનો ગર્વ ॥ ૪૬ ॥ બ્રહ્મ ભોજન સવા લખ કરાવ્યું,જનમેજેરાજન; સવાસો વીપ્રને ઉપવીત દીધા, સવાસો કન્યાદાન ॥૩૭॥ સવાસો બ્રહ્મપુરીયો આપી, અન ધન પુર્ણ ભરીને; સવાસો ગૌદાનદિધાં, કૃષ્ણારપણુ કરીને ॥૪૮॥ જનમેજેને લાગી હતી, હરાઢ બ્રહ્મ હત્યાય; તવ એક પરવે એક ઉતરી, તેનું પ્રમાણ દેખાય ॥ ૪૯ ॥ હરાડ કાળા પડદા બાંધ્યાતા, હરાડ કાળી ગાય; હરાડ ઢગલા કાળા તલના તેમાં એક સ્વેત થાય ॥૫૦॥ કાળા તલના ધોળા થયાને, કાળી ધોળી થઈ ગાય; કાળો પડદો થયો ધોળો, પ્રત્યક્ષ તે દેખાય ॥૫૧॥ એવો મહીમા એ કથાનો સાંભળો શ્રોતાજન; જાણ્યે અજાણ્યે પાપ થયું હોય ટળી થાય પાવન ॥ ૫૨ ॥ કથા સાંભળી પરવે, પરવે કરવું જોઈએ પુન્ય; ગ્રહસ્થ હોય તો તે પરમાણે, ગરીબને કાંઇ નુન્ય ॥૫૩॥ વીશેશ નહીંતો એક પરવે, એકજ બ્રહ્મ ભોજન; તેમ ને ફાવે તો પોશણ જેટ-

ણું આપી દેવું અન ॥ ૫૪ ॥ ઉપવીત જોટા એક સોપારી વિપ્રને અ-
રપણ કરવી; જનોઇને કન્યાદાન દીધાની ઉરમી ઉર આદરવી ॥૫૫॥
શ્રદ્ધા વડે શ્રવણ કરવું,ધરવું હરીનું ધ્યાન આસતીક જનને તે ફળ મ-
ળે, રીઝે શ્રી ભગવાન. ॥૫૬॥ શ્રોતા વકતા સહુ થાય સુખી, આવે ની-
તીને જ્ઞાન; બીજું તીજુ કાંઇ ન ખોળે, તે ભક્ત વિદુર સમાન ॥૫૭॥
॥ વળણ ॥ આદ્ય પરવ પુર્ણ હવું, પોહોત્યા મનના કોડ; વલ્લભ વદે
શ્રોતા સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ ॥ રણછોડ રાયકી જે.

સભા પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥૧॥ યજ્ઞ કથા છે આ પરવમાં, સાંભળશે જન જેહ; શ્રદ્ધા પ્રમાણે દાન કરેતો,યજ્ઞનું લ ફળ તેહ ॥૨॥ નાસ્તીકને આસ્તા નવ બેસે, સુણી શોધે સંદેહ;દધિ તક્રનું તત્વ ક્રીયુંછે, ખરૂ ન ખોળે એહ ॥૩॥ તક્રના કુચા તળે પડેને, ઉપર માખણ હોય; ઉંડો હાથ ઘાલી લે કુચા, માખણ લે જન કોય ॥૪॥ કથા રૂપી તો કુચા જાણો, માખણ મોહન લીલા; તે નહી લેતા કુચા કાઢે, દુષ્ટ અજ્ઞાની ઠ્હીલા ॥૫॥ વીદ્વાન પણું દેખાડવાને, નીરર્થી પ્રષ્ણ પુછે, ફલાણા રાજાના તાતનુંને, સસરાનું નામ શુંછે ॥૬॥ પોતે ન જાણે પોતાની દશમી પહેડીના તાતનું નામ; તો વકતાપરનું કયાં જાણે,દો પુછનારને ડામ ॥૭॥નામ પરાયાના જાણવાથી, શું એનું કલ્યાણ; જયકારક જગધીશ શોધવા, વકત્ત વદે સત્ય વાણ ॥૮॥ હાસ્યવિનોદી વચન નાખ્યા, સાકર ઘ્રતનો લાડુ; કળયુગે કૃષ્ણ નામ કડવું, લાડુમાં ઘાલી ખવાડુ ॥૯॥ માટે સંદેહ ધર્યા વિના સાંભળવી કથાય, કઉરવ કેરો પડિશ્ર કેરો, જોવો ન્યાય અન્યાય ॥૧૦॥ કોની છે નીતી કોની અનીતી કેને કેવા ફળ મળીયા, તે સાંભળી સુભ મારગ સ્હાશે તે જનનાં ભાગ્ય ભળીયાં॥૧૧॥ ભક્તતણી ઘણી ભીડ ભાગી, પાન્ડવ ધર્મ પવિત્ર; આડુ અવળુ જોયા વિના, જોવાં શ્રીકૃષ્ણ ચરીત્ર ॥૧૨॥ સુભદ્રાને સુત આવ્યો રૂપ રૂપનો ધામ; અભીજીતમાં અવતર્યો તે, અભેમાન પાડયું નામ ॥૧૩॥ નવરાવે ધવરાવેને ઉછેરે, ત્રણ માસંનો એ થાય, એક દન પ્રભુની પાસે સુવાડી, સુભદ્રા બીજે જાય ॥૧૪॥ પ્રભુએ લેલાટ ભાણેજનું જોઇ, જ્ઞાને ગ્રહ્યું મન સાથ; અરાઢ વરસનો થાય તો મ્હારૂ, મ્રત્યુ આને હાથ ॥ ૧૫ ॥ દ્વારીકાં મારી ઉજડ કરે, લેશે ધરે નહી લાજ, સ્વર્ગ મ્રત્યુ પાતાળનું કરે, સત વરસ લગી રાજ ॥૧૬॥ એવું જાણીને સામળીઆએ, સર્પ મુકયો શોડમાંય; અભીમન્યુએ હાથમાં ઝાલી, કટકા કીધા ત્યાંય ॥ ૧૭ ॥ સાપની વલેતે આપણિ વલે, નીશ્ચે કર્યું ભગવાન; ઠીકછે આગળ જોઇ લેઇશું,વારતા રાખી ધ્યાન ॥૧૮॥ પછી ઘણા દન વહી ગયા છે,એવે લખ્યો એક પત્ર:

ઈંદ્રપસ્તમાં મોકલ્યો તમે, તેડવા આવજો અત્ર ॥૧૯॥ પ્રભુ પ્રતાપે પુત્ર થયો છે, મોકલીયા સમાચાર; પાંડવોને પત્ર પહોચ્યો, વરત્યો જય જયકાર ॥૨૨॥ કુન્તાજી કહે ભીમ બેટા, દ્વારીકાં નગ્ર જાવો; ભોજાઇ-ને ને ભત્રીજાને, તમે જઇ તેડી આવો ॥૧૨॥ એટલે ઉઠયો વાયુનો નં-દન, શુભ શુરાનો સાથી, તૈયારી કીધી ગદા લીધી; બેઠો જેમંગળ હા-થી ॥૨૨॥ દ્વારીકાં આવ્યો ધામ પ્રભુને દીધો પ્રભુએ આવકાર; સુતસુ-ભદ્રાએ ઉછંગ મુકયો, હરખ્યો ભીમ અપાર ॥૨૩॥ છબી જોઇને આ-નંદ પામ્યો, દીધો આશીરવાદ કેવો; મસ્તકે હાથ ફેરવિ કહ્યું, થાજે તું મહારા જેવો ॥૨૫॥ સુભદ્રા કહે એમ ન કહેશો, જો તમ જેવો થાય; તો તો મ્હારા ભોગ મળ્યા, તોફાન કેમ વેઠાય ॥ ૨૫ ॥ પછી પ્રભુએ કર્યું જીઆણું, બેનને કીધાં વિદાય; તેડીને ભીમ ઘેર આવ્યો, ખુશી થયાં કુંતાય ॥ ૨૬ ॥ આનંદ ખુશીથી સહુ રહ્યાં, વાર્યુ ભલું ઘર સુત્ર, એમ કરતાં થયો પંચ વરસનો, અભિમન્યુ જે પુત્ર. ॥૨૭॥ એવામાં એક દીવસ આવ્યા, વેદમ વ્યાસજી જેહ; કુન્તાજીએ માન્ય દીધું, આણંદ પામ્યા એહ. ॥ ૨૮ ॥ વ્યાસજી બોલ્યા કુંતા પ્રત્યે, તુને પ્રસન વનમાળી, છત ને છોકરાં સવળું તહારે, તું બહુ ભાગ્યશાળી. ॥ ૨૯ ॥ ધરમ ધ્યાન છે પુન્ય ને દાન, નથી નીતીમાં ખામી; પણ પામ્યો છે અવગતીને; પાન્ડુ રાજા તુજ સ્વામી. ॥ ૩૦ ॥ પ્રેત રૂપે ફરે પ્રથવી વીશે, તે તુજને ધીકાર; રપુત તાતની સુત હોય તો, કર કંથનો ઓદ્ધાર: ॥ ૩૧ ॥ એટલે કુન્તાને આંસુ આવ્યાં, એ દુખ શી રીતે વામે; આપ બતાવો તે કારજ કરૂં, સ્વામી સગતીને પામે ॥૩૨॥ વ્યાસજી કહે સાંભળ બાઇ, થાય તારૂં મન મગ્ન; સ્વામીને સ્વ-ર્ગની પ્રાપ્તી થાવા; કર રાજસોઇ યજ્ઞ. ॥ ૩૩ ॥ કુન્તાજી કહેશું શું કરવું, એ યજ્ઞમાં કામ; શી શી વીધી શી શી રીતી, બતાવો તે ત-માંમ. ॥ ૩૪ ॥ વ્યાસ કહે કામ મ્હોટાં, તે કરવાને ધારો; પછી પ્ર-ભુ બતાવસે બધુ, પાન્ડુનું પાપ નીવારો. ॥ ૩૫ ॥ પ્રથમ પહેલું કામ બતાવું, કૃષ્ણને લાવવા તેડી; તે સવળું કાજ કરવા લાગે, દુખડા દેશે ફેડી. ॥ ૩૬ ॥ વડ લંકાથી લાવવું સોનું, બીજુ કામ એ સાર; ત્રીજુ કામ છે કઠીણ ઘણું, પણ કરશે મોરાર. ॥ ૩૭ ॥ પાતાળ જઈ કાળી નાગ કનેથી, સવરાટ મંડપ લાવો, ચોથું કામ છે સ્વર્ગ વીશેથી કામ ધેનું મંગાવો. ॥ ૩૮ ॥ પાંચમા કામમાં બ્રાહ્મણ લાવો, વિદ્વાન વીશ હજાર, છઠ્ઠું કામ છે સર્વથી ભારે, વિઘ્ન વંત

અપાર ॥ ૩૯ ॥ સરવ જીવોના બંધ છોડાવો, જ્યાં જ્યાં ક્ષત્રીનો દેશ; મનુશ કે પશુ પક્ષીને, બંધન ન રહે લેશ ॥ ૪૦ ॥ પોપટ ન રહે પાંજરા વીશે, ગાય ગળે નહી ગાળો, જે જે બંધન હોયે, તે તે બંધન ટાળો ॥ ૪૧ ॥ કહયા છતાં કોઇ છોડે નહી તો, યુદ્ધ કરવું તે સાથ, કાં મરવું કે કાં મારવો પણ, ધારેલી કરવી વાત ॥ ૪૨ ॥ એટલા કામો કરવામાં કાંઈ, પુછવું પડે પ્રષ્ણ; તો તો તે પુછજો પ્રભુને, બતાવશે શ્રી કૃષ્ણ ॥ ૪૩ ॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા, પોતે વેદમ વ્યાસ; કુન્તાએ રડવા માંડયું, મન અતી ઉદાસ ॥ ૪૪ ॥ તે વાત જાણી પાંચે પુત્રે, આવીને પુછયું એમ; ઓરે જનેતા વિઘન વિના, કલ્પાંત કરો કેમ ॥૪૫॥ કુન્તાજી કહે શું પુછોછો, ઓ મહારા કુંવાર; તમ તાત સદગતી પામ્યા નથી, મમ જીવતર ધીકાર. ॥ ૪૬ ॥ તેવા ધીકાર તમોને સઉને, ઓરે માહારા તન; સદગતી પમાડવા કરો યત્ન, તો માહારે લેવું અન ॥ ૪૭ ॥ રાજ સોઈયજ્ઞ કરિએ તો, મોક્ષ ગતીને પામે; પ્રેત થઇ પ્રથવીમાં ફરે છે, તે પ્રેત યોની પામે. ॥ ૪૮ ॥ યજ્ઞના છ કામ વ્યાસજીએ જે કહયાં તે કહી બતાવ્યાં, તે કામ કરવા ધારો તમે, કહી આંસુડાં લાવ્યાં ॥ ૪૯ ॥ ॥વળણ॥ કુન્તા આંસુ લાવીયાં, માઠું લાગ્યું મન, વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, સુણજો શ્રાતા જન.

કડવું ૨ રાગ ધવળ ધન્યાસરી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનજી, સાંભળ જનમેજે રાજનજી; જોયાં કુંતાને રડતાં જયારેજી, ધરમે વિચાર કીધો ત્યારેજી. ॥ટેક॥ ધરમરાયે વિચાર કીધો, યજ્ઞ કરવો ઘેર; પ્રથમ હું કામ માગી લેઉ તો, બીજા લેશે ભલી પેર ॥ ૧ ॥ એવું જાણીને ધરમ બોલ્યા, માતા રાખો મન ધીર; સાંભળજો સહુ વારતા માહારી, ઓરે માહારા વીર ॥ ૨ ॥ અવગતીમાં તાતજી રહે, એ તો લાંછન મહોટું; સદમતીને પમાડે નહિ, તે તો ફરજન ખોટું ॥ ૩ ॥ ધીક્કાર આપણું જીવવું ને; ધીક્કાર આપણ પુત્ર; કુળ કદી સુખી નવ થાયે, ન થાયે ઘર સુત્ર ॥ ૪ ॥ માટે આપણે યજ્ઞ કરવો, છાના રહો મુજ માય, એક કારજ મહારે માથે, લાવું કામ દુરગાય ॥ ૫૧ ॥ પ્રથમ મહારે લેવું તે લીધુ, મહોટા પણાને વટે; ભીમે જાણ્યું ધરમ પછી માહરે લેવું ઘટે ॥ એમ જાણી

વ્રકોદર બોલ્યા, માતાજી તતબર થાવું; વીશ શહસ્ત્ર બ્રાહ્મણોને, હું જઇ તેડી લાવું ॥ ૭ ॥ અરજુન કહે કનક લેવા, ઘડ લંકા હું જાવું, શેદેવ કહે દ્વારીકામાં કૃષ્ણને તેડી આવું ॥૮॥ ભીમ કહે એ કામ માં નહી, આવશે દ્વારકીકાંવાળા, પત્ર લખેથી કેમ ન આવે, છે અરજુનના શાળા ॥ ૯ ॥ શેદેવ કહે વ્યાસજીએ ગણાવેલું કામ, માટે તે કામ હું કરવાનો; નહી બીજી મુજ હામ ॥ ૧૦ ॥ ધરમ કહે તેમ રાખો, નીકુળજી કહે જાવું; સવરાટ મંડપ પાતાળમાં જૈ, કાળી કનેથી લાવું ॥૧૧॥ ધરમ કહે છટ્ઠુ કામ મહોટું, કેદી છોડાવવા સર્વ; પણ છોડાવે છોડશે નહિ,છે જરાસનને ગર્વ ॥ ૧૨ ॥ મગધ દેશનો માલીક અને, બે જનેતાનો કુંવાર, એણે ભોંયરામાં કેદ કર્યા છે, ક્ષત્રી વીશ હજાર ॥ ૧૩ ॥ તેતો છોડાવ્યે છોડશે નહી, વીપરીત એની બુધ; તે સારૂ જરાસન સાથે, કરવું પડે યુધ ॥ ૧૪ ॥ તે કામ કપરૂ કોણ લે છે, વીચાર કરો વીર, એટલે તો એક એકના સામુ જુએ ગુણ ગંભીર ॥૧૫॥ કોઇની કાંઇ હામ ન ચાલી, કોણ કરે કામ એવું; ભીમે જાણ્યું થાશે તો કરશું; લાવ્ય પહેલો જશ લેવું ॥ ૧૬ ॥ એવું સમજી બોલ્યો વૃકોદર, માત નમુ બેઉ હાથે તમારા ચારે નીચું ઘાલ્યું એ કામ મહારે માંથે ॥૧૭॥ કુન્તાજી કહે સાબાશ બેટા, તુજ વડે થાય યજ્ઞ, માતાએ બહુ દીધી સાબાશી; ભીમ થયો મન મગન ॥ ૧૮ ॥પછી વ્રકોદર બોલીયો કે, પહેલું કીયુ કામ, ધરમ કહે દ્વારીકાંથી લાવવા સુંદીરશામ ॥ ૧૯ ॥ ભીમ કહે તમે ઉઠો જોશી, ધરમમાં શી ઢીલ; ટીપણું કાહાડી શેદેવે જોયું હાંમલીયો અસીલ ॥ ૨૦ ॥ શેદેવ કહે વીરા મારા, જોગણીનું ઘર સામુ, એ દીશાએ ખપ્પર ભરશે, હું જાઉંતો દમ પામું ॥ ૨૧ ॥ ભીમ કહે ભવીશ પોતાનું, હલકું તે ભારે થાય; શેદેવ કહે જઇસ સવારે ઓરે કુન્તામાય ॥ ૨૨ ॥ કુન્તાજી કહે કાલે જાશે; આજ ગયે પસ્તાશું; ભીમ કહે અમે બ્રાહ્મણ લેવા બે ત્રણ વરસે જાશું ॥૨૩॥ પાંચે વરસે જરાસનને, મારવા લેશું માગી; કુન્તાએ જાણ્યું આડો ફાટયો, યજ્ઞ પડશે ભાગી ॥ ૨૪ ॥ એમ કહીને મોહું ઊતાર્યું ઉદાશ થયા ડોશી; એટલે આકળો થઇને ઉઠયો, પોતે શેદેવ જોશી ॥૨૫॥ ભાગી ન પડશો હાલ જાવુંછું, થનારૂ હશે તે થાશે; એમ કહીને રથ જોડાવ્યો, પોતાના સારથી પાસે ॥ ૨૬ ॥ આયુધ લીધાં રથે બીરાજ્યો, સુરજ બેઠો મેર; સારથીએ તવ રથ હંકારયો, ચાલ્યા બેઊ સમશેર ॥ ૨૭ ॥ નગ્રની બારણે નીકળીયાને, થયું

અંધારૂ ઘોર; મારગે થાય છે પશુ પક્ષીના, બીહામણાબહુ શોર ॥ ૨૭ ॥ એવામાં એક મેદાન આવ્યું, ત્યાં થઈ લીલા કેવી, બાળે વેશે છુટે કેશે, રમે છે ચોસઠ દેવી ॥ ૨૯ ॥ ચીર કશી કેહેડે બાંધેલાં પેહેરેલાં ચણીઆ ચોળી; ખપવા ખંજર સાંગ્યો ગ્રહેલી, શીશ તેલે રગદોળી, ॥૩૦॥ ચોસટ જોગણી ભક્ષની ભોગણી, રથ જોઇ થઇ પરશન; ભક્ષ ભલેરૂ મળ્યું આપણુને, સારા થયા શુકન ॥ ૩૧ ॥ શેદેવજી ખમચાય નહીને, સુંસવાટા ભેર ચાલ્યો; એટલે ચોસટે ભેગી થઇને, સન મુખ ઘેરો ઘાલ્યો ॥ ૯૨ ॥ શેદેવનો રથ રોકી રાખ્યો બોલ્યો સતી સુતે એમ; એ મુજ માતા વિશ્વની દાતા, રસ્તો રોકો છો કેમ, ॥૩૩॥ જોગણી કહે આજે આ દીશા, ખપ્પરનો છે વારો; તેમ છતાં તું આ દેશ આવ્યો, ભોગ લેઇશું તારો ॥ ૩૪ ॥ શેદેવ કહે ધન ભાગ્ય મહારૂં, પણ બગડે એક કામ; દ્વારીકાંથી લાવવા છે તેડી, કૃષ્ણજી સુંદીર શામ ॥ ૩૪ ॥ તે વિના મુજ ઘેર યજ્ઞ અટકે, માટે ત્યાં લાગ્યું લક્ષ; તેડીને પાછો કાલે આવું, કરજો માહારૂ ભક્ષ ॥ ૩૫ ॥ દેવી કહે કાલે આ દીશાએ, હક નથી અમારો; તે માટે જવા ન દઇએ લઇએ ભોગ તમારો ॥૩૬॥ શેદેવ કહે સાંભળો માત, આજે તો નહિ લેવાશે; તેમ છતાં રોકી રાખશો તો જોયા જેવું થાશે ॥ ૩૮ ॥ દેવી કહે કરો જોયા જેવું, ઊંચાં કર્યાં હથીઆર; ટોળે મળીને સેદેવ ઉપર, દેવા માંડયો માર ॥૩૮॥ વળણા માર દેવા માંડયો, વિપ્રીત થઈ છે બુધ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, આરંભ કીધું યુધ. ॥

કડવું ૩ રાગ કલ્યાણની છાયાનો દોહરો.

વૈશમ પાયેને એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાયરે. ॥૧॥ દેવીયો કોપી મરજાદા લોપી, દેવા માંડયો બહુ મારરે; ખપર ખંજર ને ત્રીશુળ ફેંકે સાંગ્ય ભાલાને તરવારરે. ॥ ૨ ॥ તવ શેદેવે ધનુષ લીધું ને, વેર ત કરયો ટંકારરે; બાણ લેઇને બળ આદરીયું, કુંન્તાજીને કુંવારરે, ॥૩॥ અગણીતા મંતર ભણીને ફેંકે દેવીના મત મુકાવેરે; ચોસઠ જોગણી થાય આડી અવળી, આવતાં બાણ ચુકાવેરે; ॥ ૪ ॥ એ-વામાં શેદેવ બાણજ માર્યું વાગ્યું દેવીને શરીરે; ભાલોડું ભોંકાયું લોહ વબ્જરનું તેથી નીકળ્યુ રૂધીરરે ॥ ૫ ॥ તેજ રૂધીરના છાંટા

છંટાયા, પ્રથ્વી પડયા જોડા જોડરે; એટલે ચોસઠ દેવી હતી તેની; થૈ ગઇ ચોસઠ કરોડરે ॥ ૬ ॥ જ્યાં જુએ ત્યાં જોગણીયો છે રૂપાળી છુટે કેશેરે; પ્રગયાનેણી નહી કાંઇ કેહેણી, સરવ બાળ વેશરે ॥ ૭ ॥ સકળ બાહાજી ને ગાજી ઝાજી, થઇ બહુ કોપ દ્રષ્ટીરે; આડી અવળી ને ઉંચી કુદે, કરે આયુદ્ધની વૃષ્ટીરે ॥ ૮ ॥ પછી શેદેવ બહુ ગભરાયો, નીસ્ચે આવ્યું મર્ણરે; હવે જીવ્યાની આશા શી રાખવી, થર થર ધ્રુજ્યા ચરણરે ॥ ૯ ॥ એવામાં દેવીએ જુલમ કીધો ને, સારથી મારયો ઠેરરે; તે પછી ભાગ્યો રથ શેદેવનો, અશ્વ હણ્યા બળ ભેરરે ॥ ૧૦ ॥ એકલો શેદેવ પગપાળ થયો, સઘળે કયાં દ્રષ્ટી રાખેરે; એક તરફ એ યુધ કરેતો, આશપાશથી વીંધી નાંખેરે ॥ ૧૧ ॥ શેદેવજી ઘણો કાહ્યર થયો તે કામજ કેવું કીધુંરે; દેવિયોને બાળી ભસ્મજ કરવા, અગ્નીનું બાણ લીધુંરે ॥ ૧૨ ॥ મંત્ર ભણીને તે બાણ મુકયું, અગ્ની પેદા થાયરે, જ્વાળા રૂપે જોગણીયોમાં, બાળવા માટે જાય રે ॥ ૧૩ ॥ જઇને બાળ્યાં આભુશણ અંગનાં, બાળ્યાં વસ્ત્ર ને કેશરે, સુતરનો તાર ન રહયો પાસે, સઉ થઇ નગ્ન વેશરે ॥ ૧૪ ॥ તેવું જોઇ સેદેવે વીચાર્યું, નગ્ન સ્વરૂપ થઇ દેવીરે; એની એબ કેમ નજરે નીરખું, માહારી જનેતા જેવીરે. ॥ ૧૫ ॥ કુન્તાની જેવીને જોગણીની જેવી, બેઉ બરોબર થાયરે; એમ જાણીને નીચું ઘાલ્યું ઉભો એ સેદેવ રાયરે. ॥ ૧૬ ॥ તવ જોગણીયોએ એમ વીચાર્યું, છે કોઈ સતી કુંવારરે; છીયે જોબનવંતીને રૂપવંતી, કને નથી સુત્ર તારરે ॥ ૧૭ ॥ તો પણ સ્થીર મન કેવું છે એનું, ચાલ્યો એ સત્યની વાટેરે; જનેતા જેવિ જાણી સરવને, હવે ન મારવો ઘટેરે ॥ ૧૮ ॥ એમ નીસ્ચે કરી, આવી સૌ દેવી, ટોળે મળી બોલી એમરે; ઉંચુ જો સુરા બળવંત પુરા, સેદેવ કહે જોવું કેમરે ॥ ૧૯ ॥ જોગણી કહે મારશું ન દીકરા, તુજ તણા ગુણ લૈએરે; તુજ પર રીજી હવે નથી ખીજી, માગો તે વરદાન દૈએયે. ॥ ૨૦ ॥ શતીનો સુત નીચું ઘાલીને બોલ્યો, માતાજી ચરણે લાગુરે, તમો સરવ એકવાર વસ્ત્ર પહેરો, તે પછી વરદાન માગુંરે ॥ ૨૧ ॥ તવ મંમાયાયે માયા કરિને, હતા તેવા કર્યા કેશરે; હતાં તેવાં ભુષણ પેહેર્યાં; હતો તેવો પેહેરવેસરે ॥ ૨૨ ॥ એટલે સેદેવે સામુજ જોયું, લાગ્યો સૌ દેવીને પાયરે; પછી દેવીયો કહે વરદાન માગો; તેં ન નીરખી અમ કાયરે ॥ ૨૩ ॥ સેદેવજી કહે શું માગુ માતા, તમો તમારે આપ આપોરે; બીજુ તો આપવાનું તમારી ખુ-

શીનું; પણ રથ અશ્વ મારા આપોરે. ॥ ૨૪ ॥ તવ દેવીઓયે અશ્વને સારથી, સજીવન કરી દીધારે; રથ હતો તેવો સાજો કરી આપ્યોને, સેદેવ મન ખુશી કીધારે. ॥ ૨૫ ॥ પછી કહ્યું કે બેટા બીજુ માગો, જોશી કહે જ્યાં ઇચ્છા લાવુંરે; તમે અનેક જેમ થયા તેમ હું એકનો અનેક થાવુંરે ॥ ૨૬ ॥ તવ તથાસતુ કહ્યું દેવીઓએ, જાવો બેટા ભાગી ભ્રાન્તરે; આટલી કથાનુ દ્રષ્ટાંત સુણીને, કેટલું લેવું સીધાંતરે ॥ ૨૭ ॥ જોગણીયો હતી જોબનવંતીને, રૂપવંતી અપારરે; નગ્ન થઇતી પણ શેદેવજીનું, મન ન પામ્યું વિકારરે ॥૨૮॥ સત્યથી વરત્યે સત્ય રહ્યું ને વળી, પામ્યો શુભ વરદાનરે; તેવું વરતવાથી ફળ મળે તેવુ, દેવું શ્રોતા જન ધ્યાનરે. ॥૨૯॥ વળણ ॥ દેવું ધ્યાન શ્રોતાજને, સત્ય વરતવો સાર વ્યાસ વલ્ભ મુખ ઓચરે, જે જે જુગદાધાર.

કડવું ૪ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વૈશંપાયન વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન ચાલ્યો સેદેવ લઈ વરદાન, ગયો દ્વારીકા સતી સંતાન ॥ ૧ ॥ વાહાણું વ્હાતે ભાગોળે આવ્યો, ત્યાં ઉભા રહી સંદેસો કાહાવ્યો; એક જાદવને સંગ કાહાવે, કેહેજો પ્રભુને દરવાજે આવે. ॥ ૨ ॥ ગયો જાદવ કેહેવાને વાત; બેઠા બળદેવ કૃષ્ણ બે ભ્રાત; કહયું જાદવે જુગજીવન, તેડે ગામ બાહાર કુન્તાના તંન. ॥ ૩ ॥ ઉભા છે રથ રાખીને એવ, પંડે આવ્યા છે જોશી સેદેવ; સુણી બળદેવ બોલ્યા એમ; ત્યાં ઉભા હાંઇ આવ્યા કેમ ॥ ૪ ॥ કરણ વિરા શી છે છાની વાતો, તારો કાંઇ ભેદ નથી જણાતો; જાણી જોઇ કરણ કહે ન ફાવે, એ છે નવરાતે નાઠા આવે ॥ ૫ ॥ જાલ્યા જાદવ કહીએ કશું શામ, નથી આવતા તમારે શું કામ; જઇ જાદવે કહયો સમાચાર, સુણી શેદેવ કોપ્યા અપાર ॥ ૬ ॥ આતે શં બોલ્યા સુંદીર સામ, એમને કરાવવું છે યજ્ઞ કામ; હણવો છે જરાસંઘ ભીમ હાથે તોયે પોતે નથી રાખતા માથે. ॥ ૭ ॥ એમ ક્રોધે ભરાઇને કહે છે, કહીએ શેદેવ યુદ્ધ માગે છે; કહીયે યુદ્ધ કરવું ન હોય શામ, તો નો લખી આપો ઘરને ગામ. ॥ ૮ ॥ સુણી જાદવ થયો વિદાય, આવી પ્રભુને પડીયો પાય; સુણો સેદેવ માગ્યો સંગ્રામ; નહી તો લખી આપો ઘર ગામ, હા-

મ. ॥ ૯ ॥ એવું વચન સુણી બળદેવ, થયા ક્રોધાતુર તતખેવ જોતું કૃષ્ણવીરા સગા એતો, દાન દીન મદે ભરાય તેતો ॥ ૧૦ ॥ પેધા પડયા તે કુન્તાના તન, ત્યારે આવ્યા લેવા રાજ્યાસન; પેલો અરજુન આવ્યો થઇ જોગી, હરી ભગની થયો ભારે ભોગી ॥ ૧૧ ॥ તેને લઇ જવા દીધી બેન, ત્યારે દીન દીન માંડયા ચેન; કૃષ્ણ કહે સાચી વાત વીરા રહેવું પાન્ડવનાથી અધીરા. ॥ ૧૨ ॥ રાજ્ય લેવા આવ્યો આ ઠામ, એના સાથે કરવો સંગ્રામ; એમ ક્રોધે બોલ્યા રણછોડ, થાવો તઇયાર છપન ક્રોડ ॥૧૩॥ તવ જાદવે કીધી ત્યારી, થયા ત્યાર મહોટા હળધારી, એક લક્ષ સહસ્ત્ર એકાશી, પુત્ર પ્રભુના ઉઠયા સુખ વાસી ॥૧૪॥ લીધાં હથીઆર સરવ કે ગાજ્યા, ચક્ર લઇ પ્રભુ રથે બીરાજ્યા; વાજતે ગાજતે નીકળીયા, ડંકા દેતા આવ્યા બહુ બળીયા ॥ ૧૫ ॥ જાણ્યું શેદેવ ન રહ્યું કાચું, હાંશી કરતાં થઈ પડયું સાચું, હોય થવા કાળ તે થાશે, છે વરદાન દેવિનું મુજ પાસે. ॥૧૬॥ એવા કરી લીધા મન સુબા, આવી યાદવ સનમુખ ઉભા; બોલ્યા બળદેવજી મુખ એમ પુછો કૃષ્ણજી આવ્યા એ કેમ ॥ ૧૭ ॥ તવ પ્રભુજી વધા વચન; કેમ આવ્યા છો કુન્તીના તન; બોલ્યા શેદેવ લેવાને રાજ્ય, અમે આવ્યા છીએ માહારાજ. ॥ ૧૯ ॥ સુણી કૃષ્ણજીને થયો ક્રોધ, ઘણો વધ્યો વહાલામાં વિરોધ, ચઢાયો હમતાને મમતાનો વાદ, કરવા લાગ્યા એ મુખ વીવાદ. ॥ ૧૯ ॥ વળણ ॥ વિવાદ માંડયો મુખથી, બોલે ફાવે એમ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણો રાખી પ્રેમ.

કડવું ૫ રાગ મનહર છંદો.

શેદેવ કે, સુણો શામ, સેજમાં બોળાસે નામ, છોડસો દવારીકાં ગામ, દલમાંહી દાજીને; રણ ચડયા રણછોડ, જાદવ છપન ક્રોડ, અતી દીકરાની જોડ, લાવ્યા ઘણા ગાજીને. ભાગશે ભલોજ ભાર; સરમ નારે લગાર, કાઢશું લાન્છન બહાર; ત્યારે જસો લાજીને, માટે પહેલા પડી પાય, સમજો જાદવ રાય, વ્હાલામાં તે વ્હેર થાય, હારી જસ બાહાજીને. ॥૧॥ કૃષ્ણ કહે કુન્તી સુત, મદ ભયાં થયા ભુત, આવેલા અમારા દુત, જીવ લેઇને; સુભદ્રા ભગની જેહ, પારથને દીધી તેહ; ત્યારે થયા ક્ષત્રી દેહ, નહી તો વરે કેઇને, જોશી જોરે

આવ્યો એક, તોડયો બોલવાનો નેક, હવે તો ટળશે ટેક, ન જીતો આ લેઇને; રણમાં છોડીશું બાણ, આબરૂની થશે હાણ, પલકમાં લેઇ પ્રાણ, જાશું ડંકો દેઇને. ॥ ૨ ॥ શેદેવ કે કુલ તારૂ, નથી અજાણ્યુંજ મહારૂ, બારૂ તારે બોલવાનું, ન મળે લ્યા કાળીયા, ગોકુળમાં મ્હોટો થયો, તે દા'ડા શું ભુલી ગયો, કેડ કાબળી ને માથે; બાંધતો ફાળી-યાં; નામ ધરાવ્યું કીશોર, કેવાયો માખણ ચોર, દોર ઝાલી ઝાલીને તું; ઘાલતો તો બાળીયાં; ગોપીકાથી રંગ રમ્યો, મરકટ સંગ ભમ્યો; દમ્યો તું આહીરને ખા માયના ગોવાબીયા ॥ ૩ ॥ કહે શામ સુણો વેણ, કહુ કહ્યા કેડે કેણ, નેણુના ગરભ થકી, પાન્ડુરાય આવીયા, તે-ના પ્રધ માંછીનાર; વરી રહ્યા નાત બાહાર, બીજુ અંધ કાકા કન્યા, આખલાની લાવીયા, કૌરવોનો કાળો કેર; તમ પર ઝાઝુ ઝેર, મહેર અમી રાખી બહુ, તમોને બચાવીયા, તેમ છાક છેક ચડયો; અમરસીંગ સામો અડયો, ઘડયો હવે ઘાટ જો જો, પલમાં ઉડાવીયા. ॥ ૪ ॥ શેદેવ કે ગીરધારી, બોલજે જરા વિચારી, મારી માશી ઉછર્યો તું, આહિરની જાતમાં; ક્ષત્રી પણું જોયું બાધું બ્રાહ્મણોનું અન ખાધું, છેક છેલ ભ્રષ્ટ થયો; ભરવાડી ભાતમાં, પરાઇ તું લાવ્યો નારી, કો પરણી કો કુંવારી; નથી હાથ ઝાલ્યો બંધુ, જાણું તારી વાતમાં, ઘેર ઘેર જાચનાર, ન્હોતો વર્ણમાં લગાર; તારી બેન અમે લીધ, ત્યારે આવ્યો નાતમાં ॥૫॥ બોલ્યા કૃષ્ણ કરી કરોધ, જુઓરે જાદવ જોધ, બકે વણ વિચાર્યું તે, માટે મારો કેરથી, ટકાવ્યો આટલી વાર, દયા ધરીને અપાર, ઉભો રેવા દીધો તમે, અમારીજ મ્હેરથી; સરવ સરમ તોડો, મન મુકી બાણ છોડો, કરો નામ નાશ એવું, મારો બહુ પેરથી, કહે વલ્લભનો નાથ, આપે ઉંચો કરી હાથ આવ્યો એ શેદેવ જોશી, મ્હોત લેઇ ઘેરથી. ॥ ૬ ॥

કડવું ૬ રાગ રાજન રાયેજી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેને રાય; બળવંત બાજેજી, વીસ્તારી તુજને સાંભળાવું, સભા પરવ માહમાય; બળવંત બાજેજી. ॥ ૧ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ કોપ કરીને, કીધો ઉંચો હાથ; બળ૦ શુરે જુઓછો જાદવ જોધા, ટુટી પડયો સહુ સાથ ॥ ૨ ॥ એટલે ઉપડયા આયુધ લેઇ, જાદવ છપન કરોડ; બળ૦ એક લક્ષ સાઠ સહસ્ર

એકાસી, બળદેવને રણછોડ બળ૦ ॥ ૩ ॥ આયુધ લેતા બહુ મા-ર દેતા, છુટે અતી હથીઆર; બળ૦ જળનાં ફોરાં પડે તેમ પડતાં, જા-ણે વરસે મેઘ બાર. બળ૦ ॥ ૪ ॥ દેવાને કષ્ટી એવી કરી વૃષ્ટી, દષ્ટી-યે નવ જોવાય. બળ૦ શેદેવજીએ બાણુજ લીધા, થનાર હોય તે થાય બળ૦ ॥ ૫ ॥ જાદવ સામો એકલો બાજ્યો, પણ શું ચાલે જોર; બ-ળ૦ મધમાખ્યો પેઠે બાણ ભમે છે, થયું અંધારૂ ઘોર. બળ૦ ॥ ૬ ॥ અનેકની સાથે એકલો કયાં પોહોચે, કાદ્યર થયો અપાર. બળ૦ ઘણો ગભરાયો અતી અકળાયો; કુન્તા સતિનો કુવાર. બળ૦ ॥ ૭ ॥ રક્ત લોચન કરી સેદેવજીયે, શકતી સમરી કરજોડ. બળ૦ ઇચ્છા કરી તવ શેદેવો બનીયા, બીજા સતાવન ક્રોડ. બ૦ ॥૮॥ એકેક શેદેવ એકેક જા-દવ, બાહાજી પડયા તે વાર બળ૦ બહુ બળીયાને બબે બાજ્યા, કો-ઇને બાજ્યા ચાર. બળ. બળ૦ ॥૯॥ લડતા વઢતા પાછા ન પડતા, નાં-ખે કારમી ચીસ; બળ૦ બળદેવજીને બાર જણ બાજ્યા, વળગ્યા વિ-ઠ્ઠલને વીસ. બળ૦ ॥ ૧૦ ॥ કોઇ કેસ ઝાલે કોઇ કાન ઝાલે; કોઈ કોઇ ઝાલે ચર્ણ; બળ૦ એવામાં હળધારીને અકળાવ્યા; ખેંચોટી નાંખ્યા ઘર્ણું. ળળ૦ ॥ ૧૧ ॥ મુગટ કુન્ડળ નીકળી પડીયાં, વસ્ત્ર વપુથી વી-ખરાય; બળ૦ શેદેવ શેદેવ જ્યાં જ્યાં જુએ ત્યાં, જાદવ જોધ ગભ-રાય. બળ૦ ॥ ૧૨ ॥ બળદેવજી બહુ પડયા વીચારમાં, આ કેવી વિદ્યા ભણીયા; બળ૦ એકજ શેદેવ કુંતાજીનો, આ બધા કોણે જણીયા, બળ૦ ॥ ૧૨ ॥ એવામાં બળદેવે બુમ પાડી, વ્હારે ચડો જુગદીશ, બ૦ પ્રભુ કહે બાર બાહજ્યા છે તમને; મને વળગ્યા છે વીસ. બ૦ ॥ ૧૪ ॥ સહુના લાગ્યાં સહુ ભોગવિ લો, નથી મ્હારો ઉપાય; બ૦ એવે શેદેવજી બળ કરી વળગ્યા, બોલ્યા શ્રી જાદવરાય. બ૦ ॥ ૧૫ ॥ વ્હાલામાં શો વીરોધ માંડયો છે, રાખો કાંક વિવેક; બળ૦ વઢનારા વઢશે ચડશે તે પડશે, આપણ તો એકના એક બ૦ ॥ ૬ ॥ બેસો બેસો બાજવાનું મુકી, કરીએ દુખ સુખ વાત; બ૦ તવ એક શેદેવ વાતોમાં વળગ્યા, પ્રભુ સાથે સાક્ષાત, બ૦ ॥ ૧૭ ॥ કરશુ કહે સુણો સેદેવ જોશી માગું તે આપો વચન; બ૦ સેદેવજી કહે આ-પવું ને લેવું, વ્હેવારે જુગજીવન ॥ ૧૮ ॥ ભગવાન કહે ભલે તમે માગો; પ્રથમ હું માગુ એક. બ૦ આજ પછી કોઇ દહાડો ત-મારે, થાવું નહી અનેક. બ૦ ॥ ૧૯ ॥ સેદેવજી કહે કબુલ મ્હારે, ઓરે શ્રી ભગવાન. બ૦ પછી પ્રભુ બોલ્યા હવે તમે માગો, કુન્તા

સતીના સંતાન. બળ૦ ॥ ૨૦ ॥ શેદેવ બોલ્યા, સુણો સામળીયા હું તમ પરતાપ પાકો; બળ૦ તમ પાશે હું માગુ છું એટલું, અરજુનનો રથ હાંકો, બળ૦ ॥ ૨૧ ॥ પ્રભુ કહે તમે આ શું માગ્યું, મને બનાવ્યો દાસ; બળ૦ શેદેવ કહે અમે દાસ તમારા, પણ એક આંટી અવિનાશ. બળ૦ ॥ ૨ ॥ અમારે તમારે કોઇક દહાડો થઇ પડે વિરોધ; બળ૦ તે દન તમે રથ હાંકોકે, સામા થઇ કરો ક્રોધ. બળ૦ ॥ ૨૩ ॥ સામા થાવા તો રથ કોણ હાંકે, તે વેળા જાય વચન; બળ૦ એટલે હું થાવું અનેક એકનો, ઓરે જુગજીવન. બળ૦ ॥ ૨૪ ॥ એવા પેચથી એમ માગ્યું છે, હું કેમ ખાવું ભુલ; બળ૦ કૃષ્ણ કહે કદી નહી થાયે ટેક મારે તમારે કબુલ. બળ૦ ॥ ૨૫ ॥ એમ એકએકને વચન દીધાં, પછી ધાયો વિવેક; બળ૦ શક્તિનું સમરણ શેદેવે કીધું, થયા સ્વરૂપે એક બળ૦ ॥ ૨૬ ॥ એટલે જાદવ બળદેવ સરવે, વિસ્મે થયા અપાર; બળ ॥ ૨૭ ॥ સેદેવ સામળીયો વાતો કરે છે હળધરને પડયો વ્હેમ; બ૦ મને નીચે નાંખીને રોળ્યો શત્રુએ; કૃશ્ણે બેસાડયો કને કેમ. બ૦ ॥ ૨૮ ॥ બોલ્યા બળદેવ પ્રભુની પ્રત્યે, શત્રુ સાથે શો સ્નેહ; બળ૦ મને નિચે નાંખીને રોળ્યો વીઝોળ્યો મ્હારો દેહ, બળ૦ ॥ ૨૯ ॥ બાર શેદેવેં બાજી મને માર્યો, બોલ્યા જુગજીવન; બળ૦ જુઠું શું બોલો એક સેદેવજી, થયું તમોને સ્વપન. બળ૦ ॥ ૩૦ ॥ બળદેવ કહે બનાવ્યો મુજને, રિસાઇને ગયા ઘેર; બળ૦ પછી પ્રભુએ કહ્યું જાવો જાદવો,પુછી શેદેવને પેર.બળ૦॥૩૧॥પ્રભુ કહે શું કામ આવ્યા, શું કામ લાવ્યા, સાંભળી હુ થાવું મગ્ન; બ૦ શેદેવ કહે શું છે અજાણ્યું, આપણે ઘેર છે યજ્ઞ. બળ૦ ॥૩૨॥ એટલે પ્રભુજી જોડે ચાલ્યા, આવ્યા ઇંદ્રપ્રસ્તમાંય; બ૦ ધરમ અરજુન આનંદ પામ્યા, કુન્તાએ તેડયા ત્યાંય. બળ૦ ॥ ૩૩ ॥ વળણ ॥ કુન્તાએ તેડીયા, પોતાને ભોવન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, રીઝયા જુગજીવન.

કડવું ૭ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કુંતાજી કહે રાજસોઇનો યજ્ઞ ✓ કરવો ઘેર; વ્યાસજીએ શટ કામ બતાવ્યાં, કહી માંડીને પેર, ॥૨॥ તમોને શેદેવ તેડી લાવ્યો, તે થયું એક કામ; હવે કીયું કજરા

કરવું, બતાવો સુંદિરશામ. ॥ ૩ ॥ પ્રભુ કહે કે ઘડ લંકાથી, કનક લાવવું સાર; અરજુન કહે એ કામ મહારૂં, થઇ જાવું તઇઆર. ॥ ૪ ॥ એમ કહીને અરજુન ઉઠયો, અંગ ધર્યા શણગાર, વસ્તરો પહેર્યાં પ્રેમથી ને, હાથ લીધાં હથીઆર. ॥ ૫ ॥ તવ એનો રથ ત્યાર કરવા, ચાલ્યા સુંદીરશામ; અભંગ રથે અશ્વ જોડયા, કીધું કીંકર કામ ॥૬॥ તે જોઇ કુન્તા ધરમ બોલ્યા, આમ કરો પ્રભુ કેમ; કૃષ્ણ કહે મને કાંઇ ન કેહેશો, સારથી થવાનો પ્રેમ. ॥ ૭ ॥ ધર્મ કહે અણઘટતું એ તો, કહી છોડાવવા ધશે; મુકો અછોડા કહીને બાજ્યા, શેદેવ મનમાં હસે. ॥ ૮ ॥ એટલે બોલ્યો સુત વાયુનો ધર્મ કરો આમ કેમ; બનેવીનો રથ સાળો હાંકે, છો કરે ગમે તેમ. ॥ ૯ ॥ એટલામાં અરજુન આવ્યો, આ શું કરો છો નાથ; સારથી છે રથનો હાંકનારો આપણ બેશીએ સાથ. ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ કહે કે ઇછા થઇછે, કોઇ મુને નવ બાજો; એ વાતની શી પરડ તમારે, રથમાં આપ બીરાજો. ॥ ૧૧ ॥ એટલે અરજુન રથે બીરાજ્યો, પ્રભુએ ગ્રહયા અછોડા;ચાબક લીધી હાથમાંને;બેશી હાકયા ઘોડા. ॥૧૨॥ એટલે ભીમે મન વિચાર્યું, મારે માથે બે કામ તેમાં વીકટ જરાસનની, સાથે ઘણો સંગરામ ॥ ૧૩ ॥ આપણે કોઇનું કર્યું હશે તો કોઇ આપનુ કરે; માટે જાવું અરજુન સાથે, પાડ એને મન ધરે. ॥ ૧૪ ॥ એમ જાણી વસ્તર પહેર્યાં, કટી કશીને બાંધે; દસ સહસ્ત્ર મણની ગદા પોતેજ લીધી ખાંધે. ॥૧૫॥ રથની આગળ આવી ઉભો, અરજુન બોલ્યા એમ; ઓ મોટા ભાઇ કયાં પધારો, આગળ ઉભા કેમ ॥ ૧૬ ॥ ભીમ કહે તમારી જોડે, આવું રક્ષણ કરવા, અરજુન કહે કાંઇ કામ નથી, શાને આવો પાઠ ધરવા. ॥૧૭॥ સમજ્યો હું મનસુબો તમારો તે વાત મુને ન ફાવે; તમે જાણો જોડે જાવું તો; એ મારી જોડે આવે. ॥૧૮॥ પણ નહી આવું તમ જોડે, માની લેજો સત્ય સાર; ભીમ કહે કરવું ને કરાવવું, વીસ્વ તણો વહેવાર ॥ ૧૯ ॥ અરજુન કહે હું નથી કહેતો, માટે નહી પહાડ માનું; ભીમ કહે વહેવાર પોતાંનો કાહાડે ત્રણા દેવાણું. ॥ ૨૦ ॥ તવ પ્રભુ કહે આવવા દો ચાલશે એમને ચરણ; એમ કહીને ભીમની પ્રત્યે, બોલ્યા અશરણા સરણ. ॥ ૨૧ ॥ અસ્વ મહારા ઉતાવળા ચાલે. ભીમસેન કરશો કેમ; ભીમ કહે અમો આગળ રેહેશું હાંકજો ફાવે તેમ. ॥ ૨૨ ॥ એમ કહીને ચાલ્યો વરકોદર, પુંઠળ રથ હંકાર્યો; અરજુન નર ને

કૃષ્ણ નારાયણ, લંકાનો પંથ ધાર્યો. ॥ ૨૩ ॥ નર નારાયણની મળી જોડી, દરસણે દેવ ઊતરીયા, અંત્રીક્ષથી નમસ્કાર કરી, દેવો પાછાપરવરીયા ॥ ૨૪ ॥ એવામાં દીઠા નારદે, હવે કરૂં ચડાઇ; જોવાની મજે મારે પડશે, કરાવું કાંક લડાઇ. ॥ ૨૫ ॥ એમ જાણીને નારદ ગયા, અગનીદેવની પાસ, થયું છે અજીરણ અગનીને, ઉપાદિનો બહુત્રાસ ॥ ૨૬ ॥ નારજી કહે ઓરે અગની, દુખી દિસેછે કેમ, ન હોય અજીરણ અગવીને, મુને પડયો બહુ વેમ ॥૨૭॥ અગની કહે કે મરયુતરાયે, યજ્ઞ કરી ઘી હોમાવ્યું; પંનાળે ને પંનાળે રેડયુ તે ચરવામાં આવ્યું ॥ ૨૮ ॥ તે દનનું અજીરણ થયું છે, ઓરે રૂશી રાય, અતિ ઘણી પીડા પામુંછું બતાવો કાંઇ ઉપાય. ॥ ૨૯ ॥ એવાં વચન સાંભળીને, નારદ બોલ્યા મુખ; નર નારાયણ જાય છે લંકા, તે તારૂં ભાખે દુખ. ॥ ૩૦ ॥ જા જઇને પડ મારગ વિશે કહી છે દિશ; એટલે અગની ઉઠીને ચાલ્યો, છે જેને ત્રણ શીશ. ॥ ૩૧ ॥ જઇને માંરગમાં પડયો આડો, એવે આવ્યો વાયુ તન; મારગમાં સુતો દેખીને, ભીમ વદયો વચન ॥ ૩૨ ॥ કેમ સુતો ત્રણ મુસ્તકવાળા, પંથ રોકીને અમારો; અગની કહે યાચવા આવ્યો છું, અજીરણ દુખ નીવારો. ॥ ૩૩ ॥ ભીમે જાણ્યું છે કોઇ દુખી એમ દયા મંન લાવે સુઇ રહે લ્યા મારિ પુઠે, નરનારાયણ આવે. ॥ ૩૪ ॥ એમ કહીને આઘો ઉભો, એવે આવ્યો રથ; ઉભો થઇને હાથ જોડયા, અગની દેવે તર્ત ॥ ૩૫ ॥ નરનારાયણ દુખ નિવારણ; કારણ રૂપ અવિનાશી; પતીત પાવન છો જુગજીવન, અખંડ અકળ વાશી; ॥ ૩૬ ॥ ત્રીગુણાતીત, છો તુરીયાતીત, માયાતીત મહારાજ; અચળધામી ગરૂડા ગામી, સગુણ ભકતને કાજ. ॥ ૩૭ ॥ હું દુખીયાનું દુઃખ નિવારે, આવ્યોઆપને જાણી; મરીયુતના યજ્ઞમાં પ્રતચયો, ઓરે પુરૂષ પુરાણી ॥ ૩૮ ॥ તે દનથી અજીરણ થયું છે વિકટ વળગ્યો વ્યાધ; ત્રીલોક વિશે આપ વીના એ, કોણ મટાડે ઊપાધી ॥ ૩૯ ॥ એવાં અગનીના વચન સુણી, નરને થયો અહંકાર; દેવ સરીખા મહારી આગળ, કરગરે છે અપાર. ॥ ૪૦ ॥ વાત જાણી જુગજીવન બોલ્યા, મુખ મોરારી એ બેઠા; તે મુરબ્બી મહારા, એ કાપે કષ્ટી તારિ. ॥૪૨॥ એટલે અગની નરને નમ્યો કષ્ટ માહારૂં નિવારો અરજુન કહે ઓરે મોરારિ, આની વાત વીચારો. ॥ ૪૩ ॥ કૃષ્ણ કહે તમે છો મહોટા, દેવ સરખા નમે તમને; એવો અહંકાર મનમાં ધર્યો, તો શીદ પુછોછો

અમને ॥ ૪૪ ॥ અરજુન કહે અંતરજામી, જાણી અંતરની વાત; મહારા અહંકાર મુરખતાનો, ક્ષમા કરો દીનાનાથ ॥ ૪૫ ॥ તમે બતાવો તે કારજ કરૂં, પ્રભુ કહે કેમ ચુકો; આ ખાન્ડેવ વન વિશે અગની, મંત્ર ભણિને મુકો; ॥ ૪૬ ॥ અષ્ટાદશ ભાર વનસ્પતી છે, અગની તે ચરશે ચારો; એટલે મટશે અજીરણ એનું, એ રિતે કષ્ટ નીવારો. ॥ ૪૭ ॥ સાંભળી અરજીનનું મન ફરીયું, આમાં શું બતાવ્યું ભારે; એમ કહિ અગનાસતર માર્યું, ખાન્ડેવ વનમાં ત્યારે. ॥ ૪૮ ॥ તવ ચારે દિશા અગનિ લાગ્યો, નારદે જોયું ત્યાંય; જાણ્યું હવે કરૂ લડાઇ ઉભી, ગયા ઇંદ્રિપુરી માંય ॥ ૪૯॥ સુરપતી કહે કેમ પધાર્યા, નારદ વદયા વચન; તમારૂ ઇંદ્રાસન લેવાને કોપ્યો તમારો તન ॥ ૫૦ ॥ તેણે તમારા ખાન્ડેવ વનમાં, અગની અતી સળગાવ્યો, તમે ત્યાં જાવો તો જુધ કરવાના; વિચારથી એ આવ્યો. ॥ ૫૧ ॥ તમને મારી લેવું ઇંદિરાસન, એવો એનો વિચાર; દીકરો છે તો ભલે છે પણ, યુધે થાવો તઇયાર ॥ ૫૨ ॥ વળણ યુધે ચઢો લઈ દેવને, એમ વદયા વચન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણો શ્રોતા જન.

કડવું ૮ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; સુણી નારદ જીનો બોલ, કરયો ઇંદ્રરાયે મન તોલ. ॥ ૧ ॥ આતો નારદ રૂષી ચડાવે, બેઉ બાપ બેટાને લડાવે; એમ સમજી બોલ્યો સુર રાય, માહારાજા થાઓ વિદાય. ॥ ૧ ॥ મુકયો અગની એણે આજ દંન એના બાપનું બાળ્યું વન, તેમાં શાના કરો છો ચડાવા; તમોએ તો ધાર્યા છે લડાવા. ॥ ૩ ॥ કોઇ બાપનું ધન સંભાળે, કોઈ તાત તણું ધન ટાળે; તેમાં બીજાને શો બળાપો, તમો કાંઇ ન કરશો કડાપો. ॥ ૪ ॥ સુણી નારદ થયા વિદાય, આજ કાંઇ ન ચાલ્યો ઉપાય; એવે ઇદરે કરયો વિચાર, પોતે બોલાવ્યા મેઘ બાર ॥ ૫ ॥ તમે ખાંડેવ વનમાં જાવો, જળ મુશળધાર વરસાવો; તવ બારે મેઘ ગડગડીયા જઇ ખાંડેવ વનમાં પડીયા ॥ ૮ ॥ જળ વસાવ્યું મુશળધાર કરયો અગનીએ તવ પોકાર; નર નારાયણ પડું પાય, મને મેઘ તણું દુઃખ થાય ॥ ૭ ॥ જળધારાનું દુઃખ નીવારો, પ્રભુ બોલ્યા નર ઉગારો,

તવ અરજુન બોલ્યો એમ, કહો પ્રભુ હવે કરૂં કેમ ॥ ૮ ॥ બોલ્યા અંતરયામી તે વારે, મેં શું બતાવ્યું હતું ભારે; તમે ઉપાય ભારે કરો, વાગ્યો અરજુનને બોલ ખરો ॥ ૯ ॥ બોલ્યો અરજુન ઓ મહારાજ મહારૂં મન ભમી રહ્યુ આજ; પ્રભુ કહે તેમા શો વાંધો, તમે બાણનું છાપરૂ બાંધો ॥ ૧૦ ॥ વાયુ મંત્ર વાયુના થંભ, ચાર મુકીને કરો આરંભ; તવ અરજુનજી કેમ ચુકે; મંત્રથી વાયુના થંભ મુકે. ॥ ૧૧ ॥ પછી પ્રાક્રમ કેવું કીધું, એક બાણ અગણીતું લીધુ; માર્યું મંત્ર ભણિને જ્યારે, થયું બાણનું છાપરૂં ત્યારે ॥ ૧૨ ॥ વરસે જળ તે ઢળી જાય, નીચે અગનીને કાંઇ નવ થાય; તવ થાકીને મેઘ ગયો, અગની દેવ ચરતો રહયો ॥ ૧૩ ॥ બોલ્યા કૃષ્ણ સુણો સતી તન, આપણે બે જઇએ વન; હું તો દક્ષીણ દીશાયે જાવું, જે મળે તેને ઝાલી લાવું ॥ ૧૪ ॥ તમો ઉત્તર દિશા જાવો, જે મળે તેને ઝાલી લાવો, ભીમ પાસે લાવી એ આપ, મુકે મળેલો તેને બે બાપ ॥૧૫॥ ચરે અગની એટલી વાર; લ્હેર કરી આવીએ લગાર; ભીમ સાચવશે રથ હાંઇ,જઇએ આપણ વનની માંઇ ॥ ૧૬ ॥ ભીમે કહ્યું કે આવજો વહેલા, જોજો અરજુનજી થતા ઘેલા; મળેલો મુકાવી દેશે, નીત્ય બે બાપનો આ કેહેશે ॥૧૭॥ એમ કહીને રજા આપી ચાલ્યા, બેઉ નીશચે મન થાપી; ગયા પ્રભુ દક્ષીણ દીશાયે, સપ્ત ફણાનો નાગ ત્યાં જાય ॥ ૧૮ ॥ દેખી લાત મારી વિશ્વ ભુપ, તવ નાગ થયો વિપ્ર રૂપ; તેવો પ્રભુએ ઝાલ્યો હાથ, ભીમ કને ચાલો બોલ્યા નાથ ॥ ૧૯ ॥ કહ્યું બ્રાહ્મણે છો પ્રભુ આપ, તમે નીવારયો મહારો શ્રાપ; મુળ હતો હું વીપ્રનો તન; થયો શ્રાપથી સર્પ આ વન ॥ ૨૦ ॥ તમ ચર્ણનો પ્રતાપ એહ, પાછો પામ્યો બ્રાહ્મણ દેહ; લાગ્યા પુછવા કૃષ્ણજી આપ, તને શાથી મળ્યો આ શ્રાપ ॥ ૨૧ ॥ કહે બ્રાહ્મણ હું ઝ્હેરીલો, હતો જનમનો ઝેરીલો; કરતો શેકાઇ વીપ્રમાં આપ, પામ્યો તેવાં પાપથી શ્રાપ ॥ ૨૨ ॥ પ્રભુ કહે અમારો છે નીમ, તને તેડી જવો જ્યાં ભીમ; કર્યો છે ભીમે નીમ એવો, જેને લાવો તેને મારી દેવો ॥ ૨૩ ॥ બોલ્યો વિપ્ર પડીને પાય, મુને મુકી દો જગરાય, કાંઇ સુકીત કરી લેવું, મને મુકાતો મુગટ દેવું ॥ ૨૪ ॥ બત્રી દેરડીનો સોભે ધામ, એનુ કીરટ મુગટ નામ તવ પ્રભુએ મુગટ લીધો; તવ બ્રાહ્મણને મુકી દિધો ॥ ૨૫ ॥ ઘાલ્યો મુગટ બગલમાંથી; હોડયો ઉપરણો ઉપર ત્યાંય, અરજુન ઉત્ત-

માં પળીયો; એને મેનામાં દહીત મળીયો, ॥ ૨૬ ॥ તેના જઇને ઝાલ્યા કેસ, બોલ્યો અરજુનજી ધાર દવેશ; ચાલ ભીમ કને લઇ જાવું. તને જીવતો ઠેર મરાવું. ॥ ૨૭ ॥ બોલ્યો મેનામાં મુખ એમ, કાનેસાંભળ્યો છે મેં ભેમ, એણે મ્હારો વિદ્યારથી માર્યો, પુલોચન નામનો સંહાર્યો; ॥૨૮॥ લાખાભોવનમાં બાળી દીધો; એની કને કયાં મુજને લીધો, મુકો મુનેતો ગુણ સ્હાવું, એક અવળ મંત્ર ભણાવું. ॥ ૨૯ ॥ મંત્ર ભણી છાંટા જળ જશે, બને શોભીત સભા તે ધરા; હોય ભીંત ત્યાં દ્વાર દેખાય, હોય દવાર ત્યાં ભીંત જણાય. ॥ ૩૦ ॥ બને દસ ગજ લાંબી સભાય પેસે માણસ મહોટી થાય; તેમાં ગજ ગજનું હોય સ્થળ સ્થળને સ્થળે દેખાય જળ. ॥૩૧॥ હોય જળ ત્યાં સ્થળ દેખાય, એવી અવળ સભા રચાય; તવ અરજુને જાણ્યું મન શું જાણશે જુગજીવન, ॥ ૩૨ ॥ પેટમાં પેઠેલી વિદ્યાય, કોઇના જાણવામાં ન જાય, એવુ સમજીને મંત્રજ લીધો, એણે મેનામાને મુકી દીધો. ॥૩૩॥ પછી પોતાના રથ ભણી જાય, એવે પ્રભુજી ભેગા થાય; આવ્યા રથની લગભગ જ્યારે, બોલ્યા શ્રી કૃષ્ણજી મુખ ત્યારે. ॥૩૪॥ સુણો વ્રકોદર તમો આપ તમારા ભાઇને બે આપ; એમણે એક મંત્રજ લીધો; મેનામાં દૈતને મુકી દિધો. ॥૩૫॥ તવ અરજુન બોલ્યો વાણી, પ્રભુ તમે લીધી વાત જાણી; ભીમે જાણ્યું મ્હેણાં દેસે મીઠો, એવે બગલમાં ચળકાટ દીઠો. ॥ ૩૬ ॥ તવ ઝાલ્યું ભીમે પાંગોડું, કહાડ્યું ઉપરણાનું ઓઢું; દિઠો મુગટ બોલ્યો વચન, કયાંથી લાવ્યા દેવકી તન. ॥૩૭॥ બોલ્યા કૃશણ પ્રભુ મુખ આપ ભીમ મ્હારે પણ બે બાપ, જેવા બબે બાપ અમારે, તેવા બે બાપ ભીમ તમારે. ॥ ૩૮ ॥ ભીમે કહ્યું મને કહો કેમ, નથી કર્યું તમે કર્યુ તેમ;બોલ્યા ક્રષ્ણ સમાવું તાપ, આપણે છે બબે બાપ. ॥૩૯॥ તમારે વાયુને પાંન્ડુરાય, અરજુનને ઇંદ્રિ પીતાય; બીજા પાન્ડુ રાજા તાત, હવે કહું તમને મારી વાત. ॥ ૪૦ ॥ મહારે વસુદેવ ને નંદરાય, જુઓ એ બેઉ પીતા ગણાય; ભીમ કહે શાબાશ ગોવાળા, આપણે ત્રણે બે બાપવાળા, ॥૪૧॥ એવે અગની ચરી રહયો સાર,આવી કીધો નમસ્કાર; મને અજીર્ણ દુર થયું, તમ પ્રતાપે એ કષ્ટ ગયું. ॥ ૪૨ ॥ તેથી અતી આનંદ વાપ્યો, એમ કહીને જામો આપ્યો; સોહ્યો અરજુન અંગે અપાર, તવ રીજ્યા શ્રી જુગદાધાર. ॥ ૪૩ ॥ લાવ્યા હતા

જે મુગટ જગદીશ, પેહેરાવ્યો અરજુનને શીશ; શોભી કાન્તી બોલ્યા તવ શામ, હવે કીરટધર તમ નામ. ॥ ૪૪ ॥ પછી ત્યાંથી થયા વિદાય, અગની આપને સ્થળ જાય, ગડ લંકાને પંથ પડીયા પોતે પ્રભુને બે ભાઇ બળીયા ॥ ૪૫ ॥ ભીમ બે ગાઉ આગળ જાય, એવે સમુદ્ર લગભગ થાય, ત્યાંતો સમુદ્ર કેરે કિનારે, સુતા અંજની સુત તે વારે ॥ ૪૬ ॥ આવ્યો વ્રકોદર વાયુ તન, દેખી વાન્નર વદયો વચન; અલ્યા મુક મારગ વાંદરા, જાવું ગડ લંકા સુંસરા ॥ ૪૭ ॥ લાગ્યું હનુમાનને દલ દુખ, ઉચી ડોકી કરી જોયું મુખ, બોલ્યા રકત લોચન કપીરાય, અમે પડી રહેવાના હાંય ॥ ૪૮ ॥ ભીમ કહે હું દૈવત દાખી, પુંછ ઝાલીને દેશ નાંખી; કપી કહે ન બોલાશ જુઠ, મને ફેંકી દે ત્યારેજ ઉઠુ ॥ ૪૯ ॥ ભીમ કહે તું બોલે છે બળમાં પણ નાંખી દેવાનો જળમાં; એમ કહ્યું ને મરડી મુછ, ભીમે ગ્રહ્યું કપીનું પુંછ. ॥ ૫૦ ॥ પછી ઉંચુ કરવા જાય. તલપુર ઉચુ નવ થાય; પડી ભીમના પેટમાં ફાળ, આતો વાદરો છે વિકરાળ ॥ ૫૧ ॥ એણે જાણ્યો મરકટ માડો, પુંછ મુકી ગદા લઇ નાઠો; ગયો રથ સામો સતી તન, વળો પાછા જુગજીવન ॥ પર ॥ એક વાંદરો છે બળવાન, પ્રભુ કહે એતો હનુમાન જો જો વાન્નર કહેતા એને, કહેતા રામજીનો ભકત તેને ॥૫૩॥ ભીમ કહે ઉડાડયો ન ઉઠે, થાઓ આગળ હું રહું પુઠે; એમ કહી રથ પુંઠે જાય, આવ્યા કપી સુતા છે ત્યાંય ॥ ૫૪ ॥ બોલ્યા કૃષ્ણ ઉઠો હનુમાન; પંથ દો અંજની સંતાન; બોલ્યા કપી સુણો બોલ મ્હારો, કયાં ગયો મને ફેંકી દેનારો ॥ ૫૫ ॥ તવ બોલ્યા સામ શરીર, એતો થાય તમારો વીર; એતો છે વાયુ દેવનો તન; તેવા તમારા તાત પવન. ॥ ૫૬ ॥ બેઉ બંધવ થઇ શું બોલો, એક એકની આંટીયો ખોલો તવ હનુમાન રાજી થયા, ભલે ન્હાના ભાઇ બોલી ગયા. ॥ ૫૭ ॥ તવ ભીમ રથ પુઠેથી આવ્યો, હનુમાને એને બોલાવ્યો, પછી કૃષ્ણને પુછી વાત, તમારે કયાં જવું સાક્ષાત ॥ ૫૮ ॥ કહે કૃષ્ણ સુણો કપી બંકા, અમારે તો જાવું ગટ લંકા; તવ કપીયે કીધો વીચાર; કેવી રીતે એ ઉતરે પાર. ॥ ૯ ॥ તાર્યા પાશાણ મ્હારા રામે, ત્યારે જવાયું લંકા મુકામે, જોવું જો આ શી રીતે જાય, એમ ધારી કુદ્યા કપીરાય ॥ ૬૦ ॥

॥ વળાગ ॥ રામ તણું નામ લઇને, કુદ્યા હનુમંત વીર વ્યાસ વલ્લભ કહે જઇ પડયા, પોતે સામી તીર.

કડવું ૯ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું સભા પરવ મહીમાંય ॥ ૧ ॥ સામી તીરે કુદી ગયા કપી, વીચાર્યું મન એમ; જોવું એ દાસ કૃષ્ણનો, આવે કરીને કેમ, ॥ ૨ ॥ એવામાં અરજુનજી બોલ્યા, કેમ કરૂં મહારાજ, કૃષ્ણ કહે અગણીતા બાણે, બાંધો બાણની પાજ ॥ ૨ ॥ તવ અરજુને બાણજ લીધું, છે વિદ્યાવંત આંધી; સો જોજનની અગણીત મંતરે, બાણતણી પાજ બાંધી ॥ ૪ ॥ તવ અરજુનને હંકાર આવ્યો, નથી કોઇ મુજ જેવો, ભકત હું કૃષ્ણનો રામથી જબરો, પંથ બાંધી જાઉ કેવો ॥ ૫ ॥ એટલે કપીને આવી ઇરસ્યા, આ એમને ઠીક ફાવે; મારા રામજી કરતાં શું જબરા, રસ્તે હસ્તે આવે ॥ ૬ ॥ મહારા રામની પ્રતિષ્ટા ઘટે અરજુનનું નામ વધે; કહેશે રામે પથ્થર તાર્યાં, નર પાજ બાંધી બધે ॥ ૭ ॥ એમ જાણી રામ નામ દઇને, હનુમાન ઊંચા ચઢીયા, અરજુનના બાણના પાજ પર એ, ક્રોધ કરી કપી પડીયા ॥ ૮ ॥ તે પડયાથી પાજ ભાગી, પડયા લંકાનીર; ભીમ કહે એ વાંદરો ભુંડો મહેનત મુકો વીર ॥ ૯ ॥ પ્રભુ કહે બીજી વાર બાંધો, થનારૂં હશે તે થાશે; તવ નરે બીજી વાર બાંધી, ભાગી કપી ચોપાશે ॥ ૧૦ ॥ અરજુનનો અભીમાન ઉતરીયો, હું થઇ ગયો અશકત; હું કૃષ્ણનો દાસ પાછો પડીયો, જીત્યો રામનો ભકત ॥ ૧૧ ॥ પછી અરજુનજી એમ બોલ્યા, ફોકટ મરીયે મથી; મુમતમાં કપીરાજ ચઢયાછે, રહેવા દેવાના નથી. ॥ ૧૨ ॥ પ્રભુ કહે તમે ધીરજ રાખો, ગભરાશો નહી બાપુ; હું કહું તે હાયે હા કહેજો, તો કપી વશ કરી આપુ ॥૧૩॥ પ્રભુએ જાણ્યું કૃશણ ભકતનો અહંકાર; હવે ઉતારૂ રામ ભકતનો વિચાર્યું જુગદાધાર ॥ ૧૪ ॥ એમ જાણી અંતરયામી, કશણે શું ખેલ કીધો, પંચ જન શંખ પોતા તણો તે, વગાડવા હાથ લીધો, ॥ ૧૫ ॥ તે શંખમાં એમ શબ્દ કીધો, બોલ્યા વિઠલ વર વાણ;હનુમાન આ તીર આવો નહી તો, છે રામચંદ્રની આણ ॥ ૧૬ ॥ તે શંખ શબ્દ સુણ્યો કપીએ, કુદીને ગગન ચડીયા, ચારસેં ગાઉનો સીંધુ ઓળંગી કશણ હતા ત્યાં પડીયા ॥ ૧૭ ॥ કપી કહે કેમ બોલાવ્યો, વીઠલ વધા વચન; શા સારૂ તમે પાજ ભાગો છો, ઓરે અંજની તન, ॥૧૭॥ કપી કહે એ કીંકર કશનનો, શું પાજ બાંધી આવે; રામને પા-

શાણુ તારવા પડયા, તેમને શું એ લજાવે ॥ ૧૯ ॥ હું રામનો કીંકર દેખતાંએ, ક્રશન કીંકર જીતી જાય; તો તો મુજને લજ્યા મ્હોટી, કેમ એ પાજ રખાય ॥ ૨૦ ॥ પ્રભુ કહે તમે ભક્ત રામના, ક્રશન ભકતઅરજુન; બે જણને ઠીક મુમત પડયો, અમે જોશું રહી મુન્ય ॥ ૨૧ ॥ પણ તમે કાંઇ સરત કરો, તો મુજને ઠીક લાગો, અરજુન ત્રીજી પાજ બાંધે તમે તીજીવાર ભાગો ॥ ૨૨ ॥ જો તમે પાજ ભાંગો નહીં તો, તમારેશુ કરવું; એ અરજુન કપી પાજ ભાગે તો, તમારે શું આદરવું ॥ ૨૩ ॥ તવ કપી ક્રીરટધરં બોલ્યા, તમે કહો તે કરીયે; હ્યો બાબદાદાના વેણુ અમારાં, બોલેલું નહી ફરીયે ॥ ૨૪ ॥ પ્રભુ કહે હું ત્રાહીત પ્રાણી, મ્હારે નહી લેવા દેવા; જે હારે તે ગુલામ થઇને, કરે જીતેલાની શેવા॥૨૫॥ આ વેળાએ અરજુન પાજ બાંધે, તે તમે ભાગી નાખો, તો તો અરજુન દાસ તમારો, તમારી શેવામાં રાખો ॥ ૨૬ ॥ તમ થકી પાજ ભાગે નહી તો, તમારે થાવું દાસ, અરજુનજીની શેવામાં રહેવું, એમ વધ્યા અવીનાશ ॥ ૨૭ ॥ કપીને ક્રીરટધર બોલ્યા, કબુલ છે મહારાજ; પ્રભુ કહે કપી તમે પધારો, અરજુન બાંધેપાજ ॥ ૨૮ ॥ તવ કપી કુદીને ગયા, વડ લંકાની તીર; એટલે ભીમ કહે બંધ્ર રાખો, ઓરે અરજુન વીર ॥ ૨૯ ॥ સરત કરી સામળીઆયે બનાવવા ગુલામ; જરૂર વાંદરો નાંખશે ભાગી, રહેવા દો એ કામ ॥ ૩૦ ॥ ક્રશન કહે નહી ભાગી શકે, કામ કરીશું તેવું; તમે તમારે ધીરજ રાખો; દાસપણું નહી દેવું. ॥ ૩૧ ॥ ભીમ કહે મુજ ભ્રાત હારે તો, તમારો શતરૂ થાવું, સોગન તમારા દરીયામાં તમને, ડુબાવી દેઇને જાવું ॥ ૩૨ ॥ ભગવત કહે ભલે એમ કરો, વહેવારમાં શો વાંધો, શું જુઓ છો ઇંદ્રિના નંદન, પાજ ફરીથી બાંધો. ॥ ૩૩ ॥ તવ અરજુને બાણ ચડાવ્યું, અગણીત મંતર આરાધ્યો; ચારસેં ગાઉના સમુદ્ર ઉપર, બાણ તણો પંથ બાંધ્યો, ॥ ૩૪ ॥ પાજ બરાબર બંધાણી કે, કપટ ક્રશણે કીધું; સુદરશણ ચક્ર પોતાનું, જળમાં મુકી દીધું ॥ ૩૫ ॥ તે જઇ પેઠું પાજની નીચે પંથ દીઠો હનુમાન, રામ તણું નામ દેઈને કુદયા, અંજનીના સંતાન ॥ ૩૬ ॥ ગગન ચઢી ઉપર પડયા, રાખવા પોતાનો ટેક; નીચેથી ચકરે ભાર ઝાલ્યો, બાણ ખશ્યું નહી એક ॥ ૩૭ ॥ એટલે મનમાં માઠું લાગ્યું, બળ કર્યું અપાર; કુદયા ઉપર ને ઉપર એ, પોતે અગીયાર વાર ॥ ૩૮ ॥ તો પણ એક શળી નવ ખશી, જોઇ

રહ્યા જગધીશ; ઉતર્યો અહંકાર રામ ભકતનો, આવી નમાવ્યું શીશ ॥ ૩૯ ॥ મહારાજ રામચંદ્રે મુકયો તો, કરવા રાવણની ચોકી છ માસે ચીતામાંથી ઉઠે છે, દાબુ છું મારી ઠોકી ॥ ૪૦ ॥ રાવણને રોકી રાખું-છું, નીકળી ન શકે બહાર; તે કામ હવે મુકી દઇને, તમ સેવા કર સાર ॥ ૪૧ ॥ મને હતો અહંકાર એવો, હું રામ ભકત ગવાયો, કૃષ્ણ-નો ભકત કોણ લેખામાં, તે ધારતો તે ધરાયો ॥ ૪૨ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, તમે પામ્યા મન ખેદ; તેનું કારણ રામ કૃષ્ણમાં; બેઉએ જાણ્યો ભેદ ॥ ૪૩ ॥ જે રામજી તે હું જે કૃષ્ણજી, કારણ રૂપે એક; તે તમથી સમજાયું નથી, ત્યાં લગી વણ વીવેક ॥ ૪૪ ॥ એટલે બોલ્યા કપી કીરટધર, ટાળો મહારાજા વેમ; એ દેહ જુદા આ દેહ જુદા, એકજ માનીયે કેમ ॥ ૪૫ ॥ કૃષ્ણ કહે તમને સમજાવું, જ્ઞા-ન થવાને માટ, કારણમાં તો સુવર્ણ સાચું, કાર્યમાં જુજવાં નામ ॥૪૬॥ ભવાઇમાં એક નરવેશ ધરે, થાય મીથ્યા કો હરાયો; જુજવાં નામ પ-ડે પણ, મુળ તેનો તે ભવાયો ॥ ૪૭ ॥ એ રીતે દેહ અનંત ધરૂં, પણ હું તેનો તેજ; જુદા દેહથી જુદા માને, અજ્ઞાની જન એજ ॥ ૪૮ ॥ કો કહે શ્રી કૃષ્ણ મ્હારા; કો કહે મહારા રામ; શીવ શકતી પણ જુદાં છાલીને જુજવો જાણ્યો દેખતા રાણી એ સહુ અવયવો, મળીને હાથી માન્યો ॥ ૫૦ ॥ પગવાળે થંભ જેવો જાણ્યો, દંત વાળે પાયા જેવો સુંઢવાળે મુશળ સરખો, કાન વાળે સુપ તેવો ॥ ૫૧ ॥ જુદા જુદા ધાટ જોઇને, આંધળે કરી લડાઇ; દેખતાએ સહુ મળી એક જાણ્યો, તેને શાની બડાઇ ॥ ૫૨ ॥ અંધ જેવા અજ્ઞાની પ્રાણી, જુજવું જુજવું જાણે; જ્ઞાનીના જ્ઞાનમાં ગમ પડે નહીં, મુમત મીથ્યા તાણે ॥ ૫૩ ॥ કંઇ કહેશે ટેકની ભકતી, ટેકથી માનીએ એક; પણ અનેકનો એક જા-ણી, ભકતીનો ધરાનોધરાવો ટેક ॥૫૪॥ કંઇક કહે બાજીયે બધાને તેમાં કીયો કરે કામ; જો એકને વળગ્યા હોઇએ તો, તે કરે કાર્ય તમામ ॥૫૫॥ એ બોલવું અજ્ઞાની જનનું, સર્વ મળી છે એક, તેમાંથી એકને મા-ન્યોને એકને છાંડયો છેક ॥ ૫૬ ॥ તેને કેવા ફળ મળે છે, સાંભળજો દ્રષ્ટાન્ત ચિત્ત દેજો શ્રોતાજન સરવે, સાંભળી વળશે શાન્ત ॥ ૫૭ ॥ હતી એક નરને બે નારી, વીવેકી ભરતાર; બેઉને બેઉ ચરણ ચાં-પવા, દીધો અધીકાર ॥ ૫૮ ॥ જુનીને જમણો નવીને ડાબો ચ-

રણ સોંપ્યા સાર; પોતાને સોંપેલા ચરણ ચાંપે, ત્યાં શું બન્યું એક વાર ॥ ૫૯ ॥ નવી નારી ગઇ પીહર પોતે, છે ઘેર જુની નાર; પોતાના ભાગનો ચરણ ચાંપતાં, આવ્યો એક વીચાર ॥ ૬૦ ॥ આ વેળા મહારી સોકય નથી, લાગ ભલો બળ દાણુ, એના ભાગનો ચરણ આવેલો તરવારે કાપી નાખું ॥ ૬૧ ॥ એમ જાણીને ખડગ લીધું, બોલ્યો પતિ તવ એમ, ઓ અબળા તું શું કરે છે, તરવાર લીધી કેમ ॥ ૬૨ ॥ નારી કહે નાથ બોલસોમાં, દઝ છે અંતસકર્ણ; શોક સામી નીત બેસે છે એનો, ચાંપવાનો છેદુ ચર્ણ ॥ ૬૩ ॥ કંથે કહ્યું એ તો ચરણ મહારો, સ્ત્રી કહે તમારો સેનો; તમે તો તેને સોંપી દીધો છે, માટે તે ચરણ તેનો ॥ ૬૪ ॥ પતીએ જાણ્યું નવી નારીને ચાંપવા સોંપીને શીશ, નારી તેનું શીશ સમજી, છેદી દે કો દીશ ॥ ૬૫ ॥ સરવ અંગ મહારૂં નવ જાણ્યું, આ છે અતી અજ્ઞાની; શીક્ષા કરીને કાઢી મુકી, ઉંધી મતી એની જાણી ॥ ૬૬ ॥ આ દ્રષ્ટાંતનું શીધાન્ત એ છે, એક સ્વરૂપ અંગ ઘણાં, એ અંગોમાં ભેદ ગણે તે, લક્ષણ અજ્ઞાની તણાં, ॥ ૬૭ ॥ માટે એકજ માની લજો, રામ કૃષ્ણ શીવ શક્તિ; જો જુજવા ભેદ જાણશો તો, નિષ્ફળ થાશે ભક્તી ॥ ૬૮ ॥ ॥વળણ॥ નિષ્ફળ સૌ ભક્તિ થશે, ધરશો નહી ભેદ ટેક; વલ્લભ વદે શ્રોતા સહુ જાણજો ઇશ્વર એક.

કડવું ૧૦ રાગ ધનાસરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસતારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ જુઓ અરજુન તમો એ પેહેલો મનમાં ધરયો અહંકાર, કૃષ્ણ ભક્ત હું રામ જબરો, પંથી બાંધી જાવું સાર ॥ ૨ ॥ તેથી કપીએ બે પાજ ભાગી, ગર્વ તમારો ઉતરીયો; અંજની સુતે રામ ભક્તનો, અહંકાર મનમાં ધરીયો ॥ ૩ ॥ તો ત્રીજી વાર પાજ ન ભાગી, થયા દાસના દાસ, જુદા જાણી હંકાર ધરે, તેને થશે વિનાશ ॥ ૪ ॥ જેમ નરે નારી તરછોડી, જમણા ચરણ વાળી;તે રીતે ભકતોને,ભેદીભકતોનેતરછોડુ વનમાળી॥૫॥ જુઓ જુદા જાણતા હોતો, શું કર્યું વઇકુંઠ ભુપ; કૃષ્ણ સ્વરૂપની કાયા બદલી, આપે ધર્યું રામરૂપ ॥ ૬ ॥ તવ કપીવર પાયે પડીઆ, મુકીયોનરે પણ ટેક; બેઉ જણાયે સ્તુતિ કીધી કૃષ્ણને રામ છો એક ॥ ૭ ॥ પ-

છી કપી કહે કયાં જાવું છે, કહો મુને વારતાય, કૃષ્ણ કહે કે કનક લેવા જાવું છે લંકા માંય, ॥ ૮ ॥ કપી કહે શીદ તસ્દી લો છો; આ- જ ઇંદ્રપસ્ત આવું; જોઇએ કનક કેટલું ત્યાંતો, કહો તેટલું લાવું ॥૯॥ પ્રભુએ કહ્યું સોમણ સોનું; લૈ આવજો કપીરાજ; કપી કહે તમો વળો પાછા લાવીશ કનક આજ ॥ ૧॥ ॥ કશણુ કહે લંકા જોવી છે, તવ બોલ્યા હનુમાન; માનોવરીની આજ્ઞા નથી, ઓરે શ્રી ભગવાન, ॥ ૧૧ ॥ રામ લક્ષ્મણુ એ બેઉ વિના, નહી અન્યને આગ્નાય; રામ કહે તમો સુખે પધારો આ બેઉથી ન અવાય ॥ ૧૨ ॥ એટલે બેઉને તેડી જવાને, શું કરયું વઇકુંઠ ભુપ; કુંતી કુંવર અરજુનજીને, આ- પ્યુ લક્ષમણુ રૂપ ॥ ૧૩ ॥ કપી કહે હવે પ્રેમે પધારો, પણુ રહી જાશે ભેમ; પ્રભુ કહે મનોવરીને, જાવો જઈ કહો એમ. ॥ ૧૪ ॥ કહીએ લંકામાં હાથી પડયાતા, આવ્યો છે તે નાંખનારો; તવ કપીએ કહ્યું જઇને, સુણો સમાચાર સારો ॥ ૧૫ ॥ મનોવરીએ કહ્યુ આવવાદો, તવ કપી રાજ ગયા; મનોવરીએ હા કહ્યું છે; સર્વ સમાચાર કહયા. ॥૧૬॥ ભીમને જોવાની ઇચ્છા રાણીની, તેથી કરી આગનાય; એવું સાંભળી વ્રકોદરને, અતી અહંકાર થાય. ॥ ૧૭ ॥ હું બળીયો બધે કીરતી મહારી; મને જોવા સહુ ઇચ્છે, જેવા તેવા જનને પ્રાણી, તેને કોઇ નવ પીછે ॥ ૧૮ ॥ એવા વિચારે વ્રકોદર ચાલ્યો, પાજ ઉપર પરવરીયા, રામ લક્ષમણુનો રથ દોડાવ્યો, આગળ એ સંચરીયા ॥૧૩॥ રામરૂપ દેખી મનોવરી, તેડી આપ્યું આસન, પુછયુ કે હાથીનો ઉછાળનારો કયાં ગયો જુગજીવન ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ કહે ઓ આવે પું- ઠે, તવ જોવા ગઈ આઘી એવામાં ભીમસેન આવે છે, તેને તો તર- શા લાગી ॥ ૨૧ ॥ સમુદ્રનું જળ ઘણુંજ ખારૂં, તેતો કેમ પીવાય; મીઠું જળ એ શોધવા લાગ્યો, તળાવ દીઠું ત્યાંય ॥ ૨૨ ॥ કુંભકરણુ ના માથાની ખોપરી, પડી રહી છે સાર; વરસાદનું તેમાં જળ ભરેલું તળાવ તુલ્ય અપાર ॥ ૨૩ ॥ તેતો ભીમે તળાવ જાણ્યું, પીવા કીનારે ચડીઓ; કીનારા ઉપર લીલ વળેલી, ત્યાં ભીમ લપશી પડીયો ॥ ૪૨ ॥ જેવો પડયો તેવો ગયો જળમાં, માંથે પાણી ફરી વળીયું; મનોવરી તવ હસવા લાગી; સામરથ એનું કળીયું ॥ ૨૫ ॥ એવામાં ભીમ જ- ળમાં તરીને, તરત નીકળ્યો બહાર, મનોવરી કહે જાવો કપીવર, અંજનીના કુંવાર ॥ ૨૬ ॥ જઇને પેલાને પાછો વાળો જોર જોઇ લી- ધું એનું; મારા દીયરના માથામાં બુડયો, સામરથ એમાં શેનું ॥૨૭॥

તવ રામલક્ષમણ એમ બોલ્યા, હવે અમે પણ જાશું;મનોવરી કહે ભલે પધારો, સદાય શંકર થાશું ॥૨૮॥ એટલે ચાલ્યા રામને લક્ષમણ, રથ બેશીને પળીયા; કપી સાહીત ત્રઇણે આવ્યા, વ્રકોદરને મળીયા ॥૨૯॥ કહે ભીમ પાછા વળો, ના કહ્યું સતીનાર; પ્રભુએ કહ્યું તમોને નડયો તમારો હુંકાર ॥ ૩૦ ॥ તમોએ જાણ્યું મુજને જોવા, ઇચ્છેછે સહુ સ્રષ્ટી; કુંભકરણની ખોપરીમાં તમે, બુડીને પામ્યા કષ્ટી ॥ ૩૧ ॥ ભીમ કહે હોય ઇશ્વર ઇચ્છા, કહીને પાછા વળીયા; પાજ પર ગયા રથ ચલાવી, સીંધુની બહાર નીકળીયા ॥ ૩૨ ॥ તવ કપી કહે કહો કેમ કરૂં, છું અરજુનનો દાસ; હતાં તેવાં રૂપ ધરીને, બોલ્યા શ્રી અવિનાશ ॥ ૩૩ ॥ તમે તમારે સાચવો ચીતા, ચાકરી દેવું બતાવી; ટંકાર સાંભળો અરજુન કેરો ધજાએ બેસવું આવી ॥ ૪૪ ॥ એટલી તમારે ચાકરી કરવી, બીજુ તીજું કામ; એટલે હનુમાન પાછા વળીયા; સહુને કર્યો પરણામ ॥ ૩૫ ॥ તવ ત્રણ જણાં ત્યાંથી ચાલ્યા, ગયા ઇંદ્રપસ્ત માંય; કુન્તાને જઈ ચરણે લાગ્યા, આવશે સોમણ હાંય ॥૩૬॥ એટલે સરવ આનંદ પામ્યા, રાત્રીએ સુઈ રહયા; તે સમે કપી સોમણ સોનું, આવીને મુકી ગયા ॥ ૩૭ ॥ સવારે તેના કટકા કરાવી, ભરાવી પરસાળ; તાળું દેઇ કુંચી કરી કબજે, પોતે શ્રી ગોપાળ ॥ ૩૮ ॥ તે પછી પુછ્યુ કુન્તાએ, ઓરે સુંદીર શામ કારજ આ બે સીદ્ધજ થયાં, હવે શું કરવું કામ ॥ ૩૯ ॥ પ્રભુ કહે કે કામદુરથા, લાવવી જોઇએ ગાય, તવ ઇંદ્રનું આરાધન માંડ્યુ, પોતે ધરમરાય ॥ ૪૦ ॥ મંતરને આધીન દેવતા તે, દેવ ન જાય ચીકી;ધરમના સત્યથી સરવ બીહે, અંતરીક્ષથી ગાય મુકી ॥ ૪૧ ॥ તે ગાય આવી પાંડવ ધામે, ટાળ્યો સંતાપ શોક; રાજાના જેવી રહીયત સરવે દરશણે આવ્યુ લોક ॥ ૪૨ ॥ આણંદ ઓચ્છવ નગ્રમાં થયો, વરત્યો જય જયકાર; કામધેનુની આગળ બાળો; ધ્રતના દીપક ચાર ॥ ૪૩ ॥ પછી પુછ્યું કુન્તાજીએ, ત્રીજુ થયું આ કામ કરવું કયું, બતાવો મોરાર; વ્યાસ વલ્લભ કહે બોલીયા, પોતે જુગદાધાર.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સુણ જનમેજે રાજનરે, બોલ્યા અંતરયામી એમરે, લાવો વિપ્રને બળીયા ભેમરે ॥ ૧ ॥ તવ થયો વૃકોદર ત્યારરે ગદા લઈ ચાલ્યો વાયુ કુંવારરે; ગયો પ્રથમ ધ્રુમને મઠરે; ભણે અયુત વિપ્રોની ઠઠરે. ॥ ૨ ॥ ત્યાં જઇ પડયો રૂશીને પાયરે, મુજ ઘેર યજ્ઞ એક થાયરે; વિપ્ર જોઇએ વીશ હજારરે, તમારે હાંઇ કેટલા ત્યારરે ॥ ૩ ॥ ધ્રુમ બોલ્યા કે દશ હજારરે, જા તું ગૌતમને મઠ સારરે, તવ ચાલ્યો વાયુ તનરે, ગયો ગૌતમ મઠ રાજનરે ॥ ૪ ॥ પુછયું વીપ્ર છે કેટલા હાંઇરે, જોઇએ છીએ યજ્ઞની માંઇરે, બોલ્યા ગૌતમ તેણી વારરે; હાંઈ વીપ્ર છે ત્રણ હજારરે. ॥ ૫ ॥ જા તું અગસ્ત રૂશીને મઠરે; ત્યાં છે વિદ્યારથીની ઠઠરે; સર્વ યજ્ઞ કરાવે એવારે, માટે ત્યાં તું જાને લેવારે ॥ ૬ ॥ ગયો અગસ્તને આપરે; લાગ્યો ચરણ ઓ મા બાપરે; મુજ ઘેર પધારો આજરે, કરાવો રાજ સોઈ મહારાજ રે. ॥ ૭ ॥ બોલ્યા અગસ્ત સાંભળ વાતરે; હાંઇ વિપ્ર છે હજારે સાતરે, ભીમ કહે તે લેઇને જઇયેરે, બીજા ગૌતમને ત્યાંથી લઇયેરે ॥ ૮ ॥ તવ અગસ્ત ઉઠયા સારરે; લીધા વિપ્રો સપ્ત હજારરે; ગયા ગઊતમને મઠ જ્યારેરે, થયા ગઊતમ તૈયાર ત્યારેરે ॥ ૯ ॥ લીધા વિપ્રો ત્રણ હજારરે, આવ્યો ધ્રુમ રૂશીને ત્યાં સારરે; ભીમે કહ્યું માહારાજા આવ્યોરે, દશ હજાર બ્રાહ્મણ લાવ્યોરે. ॥ ૧૦ ॥ આવ્યા ગઊતમ અગસ્ત રૂશીરે, તવ ધ્રુમ થયા બહુ ખુશીરે; તેડયા આદરથી મઠ માંયરે, બેઠા રૂશીએ રૂશીયો ત્યાંયરે. ॥ ૧૧ ॥ બોલ્યા ધ્રુમ સુણો ભુદેવરે, ભીમને હસવાની ટેવરે; રખે મસ્કરી કરે એતોરે; બોલ્યા અગસ્ત સત્ય કરો તેતોરે. ॥ ૧૨ ॥ તવ ધ્રુમ કહે વાયુ તનરે, તારૂં સાચુ નથી વચનરે, નહિ આવીયે તારે તેડેરે, આવશું કોઈ બીજા કેડેરે ॥ ૧૩ ॥ જા તું મોકલ કોઈ તારો વીરરે તવ આવીશું પાધરા તીરરે; તવ ભીમે કરયો પરમાણરે, આતો મારે માથે છે કામરે, ॥ ૧૪ ॥ માટે ચાલો હું આગળ થાવુંરે, નહી આવો તો ઉચકી જાવુંરે; કરૂ વીપ્ર તણી મસ્કરીએ, મુજ જેવો પછી કોણ અરીરે. ॥ ૧૬ ॥ થાઊં નરક તણો અધીકારીરે; માટે સત્ય માનો વાત મ્હારીરે, તવ બ્રાહ્મણને સત્ય ભાસ્યુરે, ચાલો ભીમની સાથે જાશુંરે. ॥ ૧૬ ॥ પછી ઉઠયા સરવ ભુદેવોરે મળ્યો મેળો એ જોવા જે-

વોરે; સહુ નગ્રની લગભગ થાયરે, તેતો ખબર ગામમાં જાયરે ॥ ૧૭ ॥ લાગ્યા પાંડવ સામા જાવારે, સાથે લીધા પુરૂપ વધાવારે; ચાલ્યું નગ્ર તણું સહુ લોકરે, ભીડ ભરાઇ છે અથોકરે. ॥ ૧૮ ॥ બ્રહ્મરૂપના દરશન કરવારે, લોક મોતી ને પુષ્પે વધાવેરે ॥ ૧૯ ॥ પેઠા નગ્રમાં બ્રાહ્મણ લોકરે, સહુનો ટળ્યો સંતાપ શોકરે, એક બાંધ્યો હતો મુકામરે ત્યાંતો આપ્યો વીપ્રોને ઠામરે ॥ ૨૦ ॥ મુકયા બબે સેવક પાસરે, કરે પુરણ સેવા દાસરે; આવે પ્રજા દરશણ કરવારે, પુછે પ્રસ્ણો સંસાર તરવારે ॥ ૨૧ ॥ તેના ઉપરથી જ્ઞાન થાયરે, ઘણો જેજેકાર વરતાયરે, પણ પછી કુન્તાજી વદ્યા વચનરે, હવે શું કામ જુગજીવનરે ॥૨૨॥ બોલ્યા પ્રભુ નીકુળ ત્યાર થાવોરે, તમારે મંડપ જઇ લઇ આવોરે; તવ કુંતાજી કહે તનરે, ઉઠો કરી લ્યો બેટા ભોજનરે ॥ ૨૩ ॥ તવ ચાલ્યો માદરિતનરે, કરવા બેઠો ભોજનરે; તવ શેદેવજીને શામરે; મળીયા એકાન્ત મુકામરે ॥ ૨૪ ॥ બોલ્યા શેદેવ સુણો ગોપાળરે, જાય છે ન્હાના ભાઇ પાતાળરે; કાળી નાગ છે કાળનો કાળરે, તેની કોણ લેશે સંભાળરે. ॥ ૨૫ ॥ કહ્યું કૃષ્ણે કરો વીવેકરે, લખો પાતાળ પત્ર એકરે, ત્યાં છે ભીમ તણો સંતાનરે નાગ કન્યા સુત બળવાનરે ॥ ૩૬ ॥ લેશે નીકુળની સંભાળરે, અપાવે મંડપ એ બાળરે.

ઝડપના દોહરાનો રાગ.

તવ શેદેવે પત્ર લખ્યો, સાંભળને તું રાય; નીકુંળજીના જામા કેરી, કસે બાંધ્યો માંય. ॥ ૨૭ ॥ તે કોની નજરે નવ પડે, તેવો બાંધ્યો સાર; એવે નીકુળ જમી ઉઠયા, પહેર્યારે શણગાર ॥ ૨૮ ॥ શુરવાળ કવચ બકતર જામો પેહેરી લીધો ઝટ; કટીએ સઉ આયુધ બાંધ્યાં માથાપર મુગટ ॥ ૨૯ ॥ ત્યાર થઈ પોતે નીકળીયો, આબુ ઉપર જાય, ગયો પોતે પાતાળ જવાનું દ્વાર, ત્યાં છે ઉતરીયો તે માંય. ॥ ૩૦ ॥ પાતાળ વીસે, કાળી નાગને ધામ, બારણે જઇને ઉભો રહયો, લીધું કાળીનું નામ. ॥ ૩૧ ॥ તે વેળા કાળી નાગ સુતો, જેનાથી સહુ કાંપે; એ કાળી નાગની નાગણીયો, તે બેઠી અંગ ચાંપે ॥ ૩૨ ॥ તેમણે ઘાંટા સાંભળ્યા કે, તરત આવી બાહાર; મહા રૂપવંતો પુરૂષ દેખી કીધો નમસ્કાર. ॥ ૩૩ ॥ ઓ રૂપવંતા કેમ પધાર્યા, કાળી છે કાળનો કાળ; ઘાંટા ન કાઢો જાઓ પાછા; અમને તમારી ફાળ ॥ ૩૪ ॥ ધન્ય તમારી જનેતાને, કેવું કઠીણ હૈયું, કૃપાળું મરવા

માટે,' બારણે કાઢયું છઇયું ॥ ૩૫ ॥ તમારી કામનીનું કાળજું કઠોર અપરંપાર; આવો રૂપાળો ઘર બહાર કાહાડયો, અલબેલો ભરતાર ॥ ૩૬ ॥ સુંદીર કાન્તી મનહર છબી, નંદ કુંવર જેમ કાળા; તેવી સુંદરી છબીના તમે, ગૌર વરણ રૂપાળા ॥ ૩૭ ॥ કૃષ્ણે કાળી નાગ નાથ્યો, બહુ પરશેવો વળીયો; તો તમારૂ કેટલું ગજુ, છે કાળી નાગ બળીયો ॥ ૩૮ ॥ નીકુળ બોલ્યો શું આ કરશે, ધાંટા કાઢીને રૂઠયો એના હોંકારાં સાંભળીને કાળી જાગી ઉઠયો ॥ ૩૯ ॥ રકત લોચનને રાતો તાતો, કાળનો કાળ, કરોધ ધરીને નીકુળ ઉપર નાંખી વિશની જવાળ ॥ ૪૦ ॥ તવ નીકુળને લહેર ચડી, પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો, સુદ્ધી બુદ્ધી વીનાનો થઇને મારગમાં જઈ પડીયો, ॥ ૪૧ ॥ નાગણીયો તવ ઘરમાં નાઠી, બહુ ચીંતામાં પેઠી; કાળી નાગનો કરોધ દેખી, શરીર ચાંપવા બેઠી ॥ ૪૨ ॥ બે ભાન થઇને નીકુળ પડીયો, એવામાં શું થાય; ત્રીસકે ચાળીશ બાળક કેરૂં, ટોળું આવ્યું ત્યાંય ॥ ૪૩ ॥ તેમાં સરદાર બબકરી સહુનો, વૃકોદરનો તન; તેણે નીકુળ પડયો દેખીને, વીચાર કીધો મન ॥ ૪૪ ॥ છે કોઈ પ્રાણી, પ્રથવી કેરો, લહેરમાં પડયો છે સાર; કાહાડી લેવા લાયક એને, અંગે છે સણગાર ॥ ૪૫ ॥ એમ જાણિ સહુ છોકરાને, કાઢી મુકયા મારી; પછી નીકુળ અંગેથી લીધાં આભુશણ ઊતારી ॥ ૪૬ ॥ કવચ બખતર મુગટ જામો, તે પણ કાઢી લીધો શુદ્ધી વિનાના નીકુળજી, છે સુરવાળ રહેવા દીધો ॥ ૪૭ ॥ પછી પોતાને ઘેર ગયોને, માતાને કહ્યું આવ્યો; પ્રથવીનો પ્રાણી પડયો છે તેના, વસ્ત્ર આભુષણ લાવ્યો, ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી મુકયા માત પાસે, નાગ કન્યા તે જોય, આવા રૂપાળા દાગીના પેહેરે, તે કેવો રૂપાળો હોય ॥ ૪૯ ॥ દાગીના જોઇને મુગટ જોયો, તેની શોભા બહુ દીઠી; એવામાં જામો જોતામાં કસે, જોવામાં આવી ચીઠી ॥ ૫૦ ॥ તે છોડીને વાંચી જોઈ, જાણ્યો સમાચાર સારો; આ દીકરા એતો તુજ કાકા નીકુળ દીયર માહારો ॥ ૫૧ ॥ જા દોડતો તું એમની પાસે, ઉતરી હશે લહેર; મન્ડપ લેવા આવ્યા છે એતો, તેડી લીઆવો ઘેર ॥ ૫૨ ॥ એટલે બબરીક કાકાની પાસે, આવીયો તેણી વાર; તવ નીકુળને શુદ્ધી આવી, ઊઠયો કુન્તી કુંવર ॥ ૫૩ ॥ અરેરે લુગડાં થયાં મોચાં, પડયું દારૂણ દુખ; કામ કર્યા વીણ ઘેર જઇને, શું દેખાડવું મુખ ॥ ૫૪ ॥ એવામાં બબરીક બોલ્યો, કાકા સુણો વચન, વસ્ત્ર ને શણગાર લે-

ઈ ગયો છું, હું ભીમશેનનો તન ॥ ૫૫ ॥ વીશ ખાઇ પાતાળ પડયા તા, વરયા હતા મુજ માત; તે નાગ કન્યાનો દીકરો હું; જાણુતા હ-શો વાત ॥ ૪૬ ॥ નીકુળને તવ હીમત આવી, જાણી સાચી પેર; બબરીક કાકાનો હાથ ઝાલી, તેડી લાવ્યો ઘેર ॥ ૫૭ ॥ નાગ ક-ન્યાએ આઉકાર દીધો, દીધાં વસ્તર શણગાર; રસોઇ કરીને જમા-ડયાં, દાળ ભાતને કનસાર ॥ ૫૮ ॥ પછી ખાધાં પાન સોપારી, બબ-રીક બોલ્યો એમ; સર્વની ખબર પુછીને કહ્યું; તમે પધાર્યા કેમ. ॥ ૫૯ ॥ વળણ ॥ કાકા કેમ પધારીયા, તે સઘળી કહો પેર; તવ ત્યાં નીકુળ બોલીયા, યજ્ઞ આપણે ઘેર.

કડવું ૧૨ રાગ કલ્યાણની છાયાનો ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; બોલ્યો નીકુળ થઇને મગ્ન, આપણે ઘેર રાજસોઇ યજ્ઞ ॥ ૧ ॥ તે યજ્ઞમાં પડયો છે ખપ્પ, જોઇએ સવરાટ મંડપ; માટે કાળી કને લેવા આવ્યો, મને ફુંક મારીને ઉડાવ્યો ॥ ૨ ॥ તેથી પડયો થઇ બે ભાન, મને તેં લુંટયો સંતાન; બોલ્યો બબરીક લાગી પાય, કાળીનાગ મહારો મામો થાય, ॥ ૩ ॥ પછી કહ્યું તું સાંભળ માત, કેવો ફાટયો છે તારો ભ્રાત; મુજ કાકાની લજ્જા લીધી મહારી ઇજ્જત હલકી કીધી ॥ ૪ ॥ માટે કરી નાંખું કાળો કેહેર, તારા ભાઇને મારૂં ઠેર; કરૂ ઉજડ સહું મોસાળ, આણું કાળી નાગનો કાળ ॥ ૫ ॥ કેમ નાંખી વી-શની જ્વાળ, શું એ બહુ જબરો પાતાળ; કીધો ક્રોધ અતી મન સાથ, નાગ કન્યાયે ઝાલ્યો હાથ ॥ ૬ ॥ બેટા ચાલો વહેવાર વટે, મામાને મારવો નવ ઘટે; એણે ઓળખ્યો નહી તુજ કાકો, તેથી ક્રોધ કરેલો પાકો ॥ ૭ ॥ કરે મોશાળ ઉજડ તેહ, ખરો નિરદય ભાણેજ તેહ; ટાળે માત તણો વિસરામ, ઠરે જનેતા કીયે ઠામ ॥ ૮ ॥ બોલ્યો બબરીક સમજ્યો આજે, કેમ ખોવું કુટુંબની લાજ; ખુએ તાત ત-ણી સોભાયે, તેતો કપુત સુત કહેવાય ॥ ૯ ॥ પહેલું કુટુંબ પછી મો-સાળ, એવું સમજે સપુત બાળ, નાગ કન્યા કહે સુણ તન, જા તું મામાને ભોવન ॥ ૯ ॥ જઈ માગી લે મંડપ આપે તો ટંટાનો શો ખપ; નવ્ય આપે તો લડાઇ થાય, પછી મારો નહી ઉપાય ॥ ૧૦ ॥ બોલ્યો બબરીક વારૂ માત, કહી કાકાનો ઝાલ્યો હાથ, ચાલો મા-

માની મજા બતાવું નહી આપે તો મારીને લાવું. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહી-ને તત્પર થયો, કાળીનાગ તણે ઘેર ગયો; પેઠો ધાંટા કાઢતો ઘરમાં, કેમ મામો ભરાયો છે ઘરમાં. ॥ ૧૨ ॥ મારો કાકા ઉપર ધર્યો કાળ, કેમ નાંખી તેં વીશની જવાળ હુંગમાંથી કાળીનાગ જાગ્યો, બબરી-કને કેહેવા લાગ્યો. ॥ ૧૩ ॥ હું શું જાણું તારે કાકો થાય, અજાણ્યાનો ન દોશ ગણાય, બોલ્યો બબરીક સંદેહ ખોઇએ, લાવો સવરાટ મંડપ જોઇએ. ॥ ૧૪ ॥ કહ્યું કાળીનાગે મ્હારો નથી, એના માલીક છે સુર-પતી; દેવલોકને મન્ડપ એહ; સોપ્યો ઇંદ્રરાજાએ તેહ. ॥ ૧૪ ॥ માટે મુજથી કેમ દેવાયે, સુણે બ્હારથી નીકુળ રાય; બોલ્યો બબરીક લૈ-જવો મ્હારે, કહે શું કરવું છે તારે. ॥ ૧૬ ॥ કહ્યું કાળીયે મરશો માં મથી, એ તો મન્ડપ મળવાનો નથી; સુણી બબરિકને ચઢી રીસ, ગે-ડી મારી મામાને શીશ, ॥ ૧૭ ॥ કહ્યું કાળીનાગે માર્યો મુને, હવે ન ગણું ભાણેજ તુને; કહી શામો થયો તે વાર, ચાલી બેઉને મારા માર. ॥ ૧૮ ॥ મારે પુંછ ફણાનો માર, કોપ્યો બબરીક અપરમપાર; ગેડી તણો બહુ પ્રહાર; ખેંચી લાવ્યો ભોવન બ્હાર; કાળીનાગને અંગ રૂધીર છુટે, જોઈ નિકુળ કાખલી કુટે. ॥ ૨૦ ॥ ઠીક વળે છે મ્હારૂ, વ્હેર મુને નાંખીતિ વિશની લ્હેર; મારે બબરીક ગેડીનો માર, તેથી વહે રૂધીરનિ ધાર. ॥ ૨૧ ॥ આવી કાળીનાગની નારી, તમે શાને નાખો છો મારી, અહો ભાણેજજી કષ્ટ કાપો, અમને હેવાતણ આપો. ॥ ૨૨ ॥ તવ બબરીકને દયા આવી દીધો નાગણિઓએ છોડાવી, તેથી મામાને મુકી દીધા, ઘરમાં જઇ મન્ડપ લીધો. ॥૨૩॥ નાળિનાગ રહયો તવ જોઈ, એને રોકી શકયું નહી કોઇ; તેડી ગયો કાકાને ઘેર, કહિ જનેતાને બધી પેર. ॥ ૨૪ ॥ માતા આગના આપો મને, મારે જાવું છે તાતજી કને, બોલી નાગ કન્યા મુખ એમ, તુજ વિના મુને ગમે કેમ. ॥ ૨૫ ॥ રાત્રીએ નીંદ્રા નવ આવે, દીવસે રાંધી ખાવું ન ભાવે; બોલ્યો નિકુળ કયાંથી હું આવું, આવ્યોછું ત્યારે તેડી જાવું. ॥ ૨૬ ॥ એમ મ્હોઢા ઉપરનું કહ્યું, પણ મનમાં તો કેવું થયુ. જો આ છો-કરો સાથે આવે, તો નો જશ લેવાનો ન ફાવે. ॥ ૨૬ ॥ મેં તો ઇજ્જત ખોઈ પાતાળ. તે બધી વાત કહી દે બાળ; દીધો મંડપ આ છોકરે, કામ કરેલું એનું ઠરે. ॥ ૩૮ ॥ માટે આવે નહિ તો સારૂ, જોઇએ શું થાય છે વારૂ; નાગ કન્યાએ કર્યું રૂદન, તવ બોલ્યો બબરીક તન. ॥૨૯॥

કાકા લ્યો મન્ડપ તમે જાવો, મ્હારે કલેશ થાય છે હાવો કહ્યુ નિકુળે
રહ્યા તન, ભાભી કરશો નહી રૂદન ॥ ૩૦ ॥ નથી આવતો બબરીક
બાળ, કન્યા છાની રહે ત્રતકાળ; દીધ્રે દીયરજીને વીદાય. લેઇ મ-
ન્ડપ નીકુળ જાય ॥ ૩૧ ॥ નીકળ્યો આબુગડને દ્વાર, ત્યાંથી નગ્રમાં
ગયો તે વાર; જઇ કુન્તાને પડીયો પાય, લ્યો હું મન્ડપ લાવ્યો
માય. ॥ ૩૨ ॥ ત્યાંતો બેઠા છે ચારે ભ્રાત, વળી કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત;
બોલ્યાં કુન્તાજી મુખ વચન, કેમ કરીને લાવ્યો તું તન. ॥ ૩૩ ॥ કા-
ળી નાગ છે કાળનો કાળ ભલી ન નાંખી વિખ જવાળ, એને કરણજી
એ વશ કરીયો, ત્યારે પરસેવો ઉતરીયો ॥ ૩૪ ॥ એવો બાહુ બળીયો
પ્રખ્યાત, કેમ જીત્યો તે કહે વાત; બોલ્યો નિકુળજી તતકાળ, માતા
હું તો ગયો પાતાળ. ॥ ૩૫ ॥ કાળી નાગનું પુછ્યું ધામ; જઇ ઉભો
એને મુકામ; મેં તો ધાંટા કાઢયા બે ચાર, તેવી આવી બધી એની નાર.
॥ ૩૬ ॥ મને લાગી તે સરવે કેહેવા તમો રૂપાળા કૃષ્ણજી જેવા; એ
વામાં કાળી જાગી ઉઠયો, મુને દેખીને રોશમાં રૂઠયો ॥ ૩૭ ॥ એણે
નાખી વીશની જવાળ; મને રીશ ચઢી તતકાળ; માર મારીને બેભાન
કીધો, એને મારગમાં ફેંકી દીધો. ॥ ૩૮ ॥ જઈ ઘરમાંને મન્ડપ લા-
વ્યો, એવી રીતે જીતીને આવ્યો; જાણ્યું શેહેદેવ થયો અહંકાર, કહ્યું
કેટલો જમ્યા કંસાર. ॥ ૩૯ ॥ ભીમ ચેતી ગયો બધી પેર, કહ્યું ગેયો
હશે મુજ ઘેર; તવ નીકુળે એમ જાણ્યું કદી કપટ ન રહે છાનું
॥ ૪૦ ॥ એમ સમજીને બોલ્યો વાણી, હવે સાંભળો સાચુ જાણી;
ભીમભાઇની જય જય થાજો, એનાં દુઃખને દળદર જાજો. ॥ ૪૧ ॥ હું
તો ગયો હતો પાતાળ, મુને કાળીયે નાંખી જવાળ; પડયો પંથમાં જઇ
બેભાન; આવ્યો ભીમ તણો સંતાન ॥ ૪૨ ॥ મારા હયા વસ્ત્ર સ-
ણગાર, તેમાંથી જાણ્યા સમાચાર; પછી કળ વળી મુને જ્યારે, એને
ઘેર તેડી ગયો ત્યારે, ॥ ૪૩ ॥ દીધા ભોજાઇએ આઉકાર, મને જમા-
ડયો કંસાર; ભીમનો સુત બબરીક નામ, બહુ પ્રાક્રમી રૂપનો ધામ.
॥ ૪૪ ॥ કાળીનાગ એનો થાય મામો, પણ તે થયો તેના સામો,
કીધો કુંવરે કાળો કેહેર, માર મારી લીધું મુજ વ્હેર. ॥ ૪૫ ॥
ઘણી કરગરી કાળીની નારી, ન કીતો ઠેર નાખત મારી; સરજોરી-
થી મંડપ લીધો, મુને આપીને વીદાય કીધો. ॥ ૪૬ ॥ શીવ બ્ર-
હ્મા એનાથી હારે, ભાઇ ભીમ એવો સુત તારે; ભીમ કહે સુણો
દિનાનાથ, કહી મુછે નાંખ્યો હાથ ॥ ૪૭ ॥ પ્રભુ સુત તમારે અ-

નેક પણ પ્રાક્રમી ન મળે એક; મારે બબરીક દીકરો કેવો જુવો પ્રાક્રમી પુરૂશ એવો ॥ ૪૮ ॥ એનાથી શીવ સરખા રે છેટા, જેવા બાપજ તેવા બેટા, મુજ પુત્ર મન્ડપ કાજ સરીયું; તેથી એ કામ મેં કર્યું ઠરીયું ॥ વલણ ॥ સુણી સામળીયો બોલીયા, સત્ય વદો છો આપ; વલ્લભ વદે કૃષ્ણે કહ્યુ યજ્ઞ તમો પરતાપ.

કડવું ૧૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીમને ભગવાને બુલાવ્યો, પછી બોલ્યાં કુન્તાય; હવે કીયુ કામ કરવું; ઓરે જાદવ રાય. ॥ ૨ ॥ પ્રભુએ કહ્યુ દેશ દેશાંતર પત્રની જુક્તિ જોડાવો, મનુશ પશુ પક્ષી કેરાં સહુ બંધન છોડાવો ॥ ૩ ॥ તવ દેશે દેશ પત્ર લખીયા, સહી કરી ધરમ ભુપાળ; તે પત્ર રાજાઓએ વાંચ્યા, બંધ છોડયા તતકાળ ॥ ૪ ॥ પશુ પક્ષી મનુશ માત્ર; છોડી મુકયા તે વાર; જરાસને એક ન છોડયો કેદી વીસ હજાર ॥ ૫ ॥ પાંન્ડવને પત્ર લખી જણાવ્યો, આપણે નથી નેક; રાજા લોક મહારે ઘેર કેદી, નહિ છોડુ કોઇ એક ॥ ૬ ॥ પાન્ડવને તે પત્ર પહોચ્યો, વાંચી કર્યો વિચાર; પ્રભુએ કહયુ વૃકોદર બળીયા થાવો યુધે તઇઆર ॥ ૭ ॥ એતો છે કામ તમારે માથે માટે ઉઠો રણધીર; તવ ભીમ કહે વસ્ત્ર પહેરો, ઓરે અરજુન વીર ॥ ૮ ॥ તમારે કામે હું આવ્યો તો, તમે ચાલો મુજ કામ; અરજુન કહે સાદ્ધં નહોતું, સાંભળો સુંદીર શામ ॥ ૯ ॥ પ્રભુ કહે કે, જોડે આવું, તેમાં શું આવે જોર; અરજુનજી કહે ખુશી તમારી, રથ જોડો કીશોર ॥ ૧૦ ॥ એમ કહી જઇ વસ્તરો પેહેર્યાં; હાથ લીધાં હથીઆર; રથ જોડીને આગળ ઉભા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૧૧ ॥ વ્રકોદરે વસ્તરો પહેર્યાં; કટી કશીને બાંધે ધરૂપતના ઘરની ગદા તે, તરત લીધી ખાંધે ॥ ૧૨ ॥ પારથ આવી રથ બીરાજ્યો, હાંકયો શ્રી રણછોડ; વાયુનંદ આગળ ચાલ્યો જાયછે જોડાજોડ ॥ ૧૩ ॥ મગધ દેશે આવી પોહોંચ્યો, નગ્ર રહ્યું ગાઉ ચાર; એટલે ભીમની પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે વિશ્વાધાર ॥ ૧૪ ॥ આપણ ચાલ્યા જઇએ છીએ, સુર ભર્યા સરવથી; નગ્રમાં રાયના હુકમ વીના, પેસવા દેનાર નથી ॥ ૧૫ ॥ દરવાજે રોકીને રાખેછે, કોણ ગામને કોણ નામ, તે ચીઠી દરવાન લેઇને; બતાવે

રાયને ઠામ ॥ ૧૬ ॥ જરાસન તે વાંચી જોઇને, હુકમ કરે જેવો તેનો જવાબ દરવાજે આવે, ત્યારે બને ખેલ તેવો ॥ ૧૭ ॥ એવી ઘણી પરડ થાયે, એમાંથી વધશે દવેશ; બ્રાહ્મણને જવાની રજા છે, લ્યો વીપ્રનો વેશ ॥ ૧૮ ॥ આયુધને રથ આ જંગલમાં મુકીને આપણ જઇયે; બ્રાહ્મણ વેશે જરાશનના, ઘરમાં ભેગા થઇયે ॥ ૧૯ ॥ ભીમ કહે ખરી વાત માહારાજા, કહી જંગલમાં ગયા; રથ ઘોડા ગુફામાં મુકયા, વીપ્રને વેશે થયા ॥ ૨૦ ॥ આયુધ સઉનાં રથમાં મુકયાં, અરજુને શું કીધું; તીછક નાગનો મંતર ભણિને, એક બાણ કરમાં લીધું ॥ ૨૪ ॥ તે બાણ માર્યું કે નાગ પ્રગટયો, રથને વીંટાઇ વળીયો ફેણા માંડીને ચોકી કરવા, બેઠો તે નાગ બળીયો ॥ ૨૨ ॥ અરજુને કહ્યું સાચવજે સઉ, નહી તો કાઢીશ મુળ; જો કાંઇ મહારી વસ્તુ જશે તો, ભસ્મ કરૂ તુજ કુળ ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને વીપ્રને વેશે, ચાલ્યા તેણી વાર, તે સમે શીવ શેવા કરવા ગયો, બે માતાનો કુંવાર ॥ ૨૪ ॥ બે માતાનો સુત જરાસન છે, સંદે ધરે શરોતા જન; તે સંદેહ સહુ સાંભળી લેજો, બે માતાનો કેમ તન ॥ ૨૫ ॥ જરા રાણીને જરા રાક્ષણી; તે બેઉએની માય, પેટ ફરજન નહોતું માટે, કરતી શીવ સેવાય ॥ ૨૬ ॥ એવામાં શીવ પ્રસન્ન થયા, રાણીને એકવાર; પ્રગટ થઈ કહ્યું માગ્ય નારી, તવ માગ્યો કુંવાર ॥ ૨૭ ॥ એટલે મહાદેવે કેરી આપી, જા વધશે ઘર સુત્ર; આ ફળ આખું ખાઈ જજેકે, તુજને થાશે પુત્ર. ॥ ૨૮ ॥ તે ફળ લઈ જરા રાણી ચાલી, મનમાં આનંદ પામી; તેવે સમે જરા રાક્ષણી, શોકને મળી સામી ॥ ૨૯ ॥ તેણે હાથમાં કેરી દીઠી, રાણીને રોકી રાખી; પુછ્યું કે કયાંથી કેરી લાવી, એટલે રાણી ભાખી ॥ ૩૦ ॥ ઓ બાઇ માહાદેવ પ્રસન્ન થયા, મુજપર ઉલટ વ્યાપી; ભક્ષ કરેથી પુત્ર થવાનો આ કેરી મુજને આપી ॥ ૩૧ ॥ રાક્ષણી કહે આપ અડધી, આપણ બેઉ ખઇએ; બે જણને બે દીકરા થાશે, કોઇ વંજા ન કહેવઇયે ॥ ૩૨ ॥ રાણી કહે હું તો નહી આપુ, રાક્ષણી બોલી એમ; ઝુંટાવીને બધી જઇશ ખાઇ ત્યારે તું કરીશ કેમ ॥ ૩૩ ॥ એટલે રાણી થર થર કંરૂજી; કેરીની ચીરાડી કીધી; ઉભી ચીરી એક એને આપી, બીજીતો પોતે લીધી ॥ ૪૪ ॥ બેઉ જણીયે ભક્ષ કીધું; સુખની વ્રતી નેટ, અડધો અડધ ગર્ભજ રહયો, બે પ્રેમદાને પેટ ॥ ૩૫ ॥ રાણી કરતા રાક્ષણીયે તો, ફળ ભક્ષ પેહેલું કરીયું; તેથી પેહેલું રાક્ષણીને અડધું અંગ અવતરીયું,

॥ ૩૬ ॥ માથુ અડધું નાક અડધું એક ચક્ષુ એક કર્ણ; એક પાસુ ને ભુજ એક છે, એક જંગા એક ચર્ણ ॥ ૩૭ ॥ તે જોઇ રાક્ષસી કળ કળી ઉઠી, અડધો કુંવર લીધો; ડેરામાં જઇ શીવના ઉપર, પુત્રને મુકી દીધો ॥ ૩૮ ॥ લેરે રડયા મહાદેવડા તું, અડધો તારો તન; નીચ જાતી તે નીચું બોલી; ગઇ આપને ભોવન ॥ ૩૯ ॥ એવામાં અવતર્યું રાણીને, પુત્રનું અડધું અંગ; તે જોઇને એ રડવા લાગી, ભાગી ગયો ઉમંગ ॥ ૪૦ ॥ આ મહારે શા કામનું છે, જૈ પાછું આપી આવું; જો મહાદેવજી આખો પુત્ર, આપે તો પાછો લાવું ॥ ૪૧ ॥ એમ કહિ ગઇ ડેરામાં, શીવ તણુ ધ્યાન ધરતી; ઉત્તમ જાતીની દીકરી છે, બીજું નથી આચરતી ॥ ૪૧ ॥ ડેરામાં આવી દિકરો લાવી, ઉમંગ થયો છે ભંગ; એવે જળાધારી ઉપર દીઠું, પુત્રનું અડધું અંગ ॥ ૪૨ ॥ તે બેઉ ચીતાળીયાં લીધાં ખોળે, રડવા લાગી થઇ રાંક ઓરે શંભુ ભવીશ મહારૂં, નથી તમારો વાંક ॥ ૪૩ ॥ શોકે કેરી ચીરાવી ખાધી, ચીરિ ચીરી થયું અંગ; પણ કૃપા કરીને કરો આખો પુત્ર મહારે ઉછંગ ॥ ૪૪ ॥ પ્રગટ થઈ ભેગાં કરિ આપો, તો સેવ્યા પરમાણ; કામ નહી કરેતો છેવટે, કાહાડીશ મહારા પ્રાણ ॥ ૪૫ ॥ એવાં દીનતાનાં વચન બોલી, પ્રગટીયા મહાદેવ; રાણીના ઉછંગમાંથી લીધાં ચીતાળીયાં તતખેવ ॥ ૪૬ ॥ ભેગાં કરીને ભોળા શંભુએ, ફરતો ફેરવ્યો હાથ; એટલે પુત્ર સજીવન થયો બોલ્યા ઉમીયા નાથ ॥ ૪૭ ॥ લે બાઇ તારો દીકરો તું, એ બહુ પ્રાક્રમ કરે, નહીં લોઢેથી, નહિં લાકડેથી નહી પાશાણથી મરે. ॥ ૫૮ ॥ નહિ હાડકેથી નહિ ચામડેથી કોઇ રીત નહિ મરણ, એટલે રાણી પુછવા લાગી માહાદેવને નમી ચરણ ॥ ૪૯ ॥ આ દીકરો શું અમર આપ્યો, ઓરે ત્રીપુરારી, શીવજી કહે સાંભળ નારિ, ધ્યાનમાં લે વાત મહારી ॥ ૫૦ ॥ કોઇ એને ઉભો ચીરો ચીતાળીયાં કરી નાંખે; તોપણ ગડબડીને મળે ભેગાં, પાછો થઇ જાય આખો ॥ ૫૧ ॥ પણ કોઇ ચીરીને ચીતાળાં કરી, વચમાં કરે શીવ બાણ; તવ ચીતાળીયાં ભેળાં ન થાયે, નીકળી જાશે પ્રાણ ॥ ૫૨ ॥ એમ કહીને પુત્ર આપ્યો, નારિ ગઇ નીજ ધામ, આનંદથી ઉછેરે એને, ધર્યું જરાસન નામ ॥ ૫૩ ॥ તે જરાસન મહોટો થયો કરતો રાજ્યાસન, ગઉ બ્રાહ્મણ પર પ્રીતિ સારી; કરે શીવ પુજન. ॥ ૫૪ ॥ એ રીતે બે માનો જણેલો શીવ શેવા કેવી કરે; બ્રહાણુમાં

ઉઠી નાહી ધોઇને મહાદેવમાં સંચરે ॥ ૫૫ ॥ ચંદન પુષ્પથી પુજન કરે, ધરે સુવર્ણનું છત્ર, ધુપ દીપ નૈવેદ ધરાવે, ચઢાવે બીલી પત્ર, ॥૫૬॥ સવા સોમણની આરતી લે, શીવને સારૂ લગાડે; સોમણનો ઘંટ કાને બાંધ, શીશ ધુણાવી ઘંટ વગાડે ॥ ૫૭ ॥ એ રીતે શીવ શેવા કરીને, ઘેર પોતાને જાય; દરવાજે દરવાજે સોધાવી, વીપ્ર મંગાવે ત્યાંય ॥ ૫૮ ॥ તેમને આસન આપી બેસાડે, કરાવે ભોજન; પછી મુખ વાસ દક્ષણા આપે; લે સ્વસ્તી વચન ॥ ૫૯ ॥ તે પછી વિપ્રને વિદાય કરે, જમવા ધરે હુલ્લાસ; વિપ્રના આસનમાં અનનાં, પ્રથમ ભરે પાંચ ગ્રાસ ॥ ૬૦ ॥ તે પછી અન બીજું જમે, એવો તે ધર્મનો ધામી; પણ શીવ સાચાને વિષ્ણુ જુઠા, એ ભેદની છે ખામી ॥ ૬૧ ॥ વળણ ॥ ખામી એમાં એટલી, વળી બળ તણો અહંકાર; વદે વલ્લભ બેઉ ગુણથી અધમનો સરદાર ॥ ૬૨ ॥

કડવું ૬૪ રાગ આશાવરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ જરાસનમાં એટલી ખામી, બીજી નહી લગાર; ક્ષત્રી નંદન કેદ કર્યાં છે, પોતે વીસ હજાર ॥ ૨ ॥ ભોંયરામાં ગોંધી મુકેલા, બેડી જડીને રડાવે, કદી કરેલું નહી તેવાની પાસે દઇણું દળાવે ॥ ૩ ॥ એવો જરાસન જોરાવર છે,જાણે છે જુગદાધાર; કૃષ્ણ પ્રભુને નસાડેલા, યુધથી સતરવાર વાર ॥ ૪ ॥ તેને ત્યાં તે ત્રઇણે આવ્યા, દરવાજા લગભગ થાય; એવે જરાસન શીવ શેવા કરી, આવ્યો છે મ્હેલની માંય ॥ ૫ ॥ પોતે મોકલ્યા છડીદારોને, નગ્રને દરવાજે જાવો, જેટલા બ્રાહ્મણ મળે તેને જમવા તેડી લાવો ॥ ૬ ॥ એટલે એના શેવક ચાલ્યા, દરવાજે દરવાજે જાય; ભીમ ભગવાનને અરજુન જ્યાં છે, ત્યાં આવી પડયા પાય ॥ ૭ ॥ ચાલો મહારાજા ભોજન સારૂ તેડે છે રાજન; એટલે તેની પુંઠે ચાલ્યા; બે ભ્રાત જુગજીવન ॥ ૮ ॥ વિપ્રને વેશે મોહોલમાં ગયા, પાય પડયો જરાસન; પધારો કહી માન દીધું, બેસવા દીધાં આસન ॥ ૯ ॥ સ્વચ્છ પણે થાળ ભરીને લાવ્યો, સામગ્રી માંહી અનુપ; આગળ ધ્રતના દીપક મુકયા, અગર બત્તીના ધુપ ॥ ૧૦ ॥ પછી જમવા આજ્ઞા દીધી, પોતે જરાસન; નીચું ઘાલીને ત્રઇણે જણાયે, કરી લીધું ભોજન.

॥ ૧૧ ॥ હાથ ધોઇને મુખ પખાળ્યાં, એટલે મુખવાસ દીધા, બ્રાહ્મણ ની રીતી પ્રમાણે, અળગે હાથે લીધાં ॥ ૧૨ ॥ પછી જરાસન દક્ષણા લાવ્યો, મહારાજો દાન લ્યોને; તમારા અધીકાર પ્રમાણે સ્વસ્તી વચન કહોને ॥ ૧૩ ॥ ત્રણે જણાયે વિચાર કીધો, આપે તે તો કદી લઇયે; પણ ક્ષત્રીની જાતી થઇને, સ્વસ્તી વચન કેમ કહીયે ॥ ૧૪ ॥ વિપ્ર વીના સ્વસ્તિ વેણ બોલે, તે નર્કનો અધીકારી; સુકળ સુકીત નિષ્ફળ થાયે, વિવેક વાત વિચારી ॥ ૧૫ ॥ એમ જાણી કાંઇ શબ્દ ન બોલ્યા, બે ભાઇને દીનાનાથ; નીચું જોઇને બેશી રહયા છે, ઉંચા કરી રહયા હાથ ॥ ૧૬ ॥ બીજી વેળા જરાસન બોલ્યો, કેવારનો મરૂ મથી; હાથ ધર્યા પણ સ્વસ્તી વચન, કોહો કેમ કેહેતા નથી ॥ ૧૭ ॥ તો પણ કોઈ કાંઇ ન બોલ્યા, સ્વસ્તી કહેવાય કેમ; એટલે માલેક મગજ દેશનો, તેને પડયો બહુ વેમ ॥ ૧૮ ॥ કેવારના સ્વસ્તી નથી કહેતા, છે કપટી જન કોય; વિપ્રને કહેતાં વાર ન લાગે, માટે આ બ્રાહ્મણ ન્હોય ॥ ૧૯ ॥ એમ જાણીને ખડગ લીધું,મહારાજ દક્ષણા લ્યોને શા સારૂ તમે બોલતા નથી, સ્વસ્તી વચન કહોને ॥ ૨૦ ॥ તોયે પણ કોઇ નવ બોલ્યા, તમે છો કોણ જાત; એમ જરાસન પુછવા લાગ્યો, સાચી કહી દો વાત ॥ ૨૧ ॥ તો પણ ઉતર જરા ન દીધો, પ્રગટી રાયને રીસ; બોલો નહી તો ખડગ વતી, છેદું તમારાં શીશ ॥ ૨૨ ॥ એટલે આકુળ વ્યાકુળ થઇને, બોલી ઉઠયો ભેમ; ઓરે જરાસન આવડા બધા, અકળાઓ છે કેમ ॥ ૨૩ ॥ ક્ષત્રી કેરા નંદન અમે, ઇંદ્રિપ્રસ્ત છે ગામ; કુન્તાજીનો દીકરો હું, ભીમસેન મહારૂં નામ ॥ ૨૪ ॥ તવ જરાસન હસીને બોલ્યો, ધન્ય સતીના તન, ગો બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ તમે છો, મુને કર્યો પાવન ॥ ૨૫ ॥ વણ તેડયા મુજ ઘેર પધાર્યા, ઉગ્ર દીવસ મહારો હોય, તમારી જોડે જમણે હાથે, બેઠુ છે તે કોણ ॥ ૨૬ ॥ ભીમસેન બોલ્યો સાંભળ રાજા, સત્ય વદુછું વાત, મચ્છાવેધન કરનારો એ, અરજુન મારો ભ્રાત ॥ ૨૭ ॥ જરાસન કહે ભલે પધાર્યા, જેના ગુરૂ દ્રોણ; તમારી જોડે ડાભે પાશે બેઠુ છે તે કોણ ॥ ૨૮ ॥ એટલે પ્રભુએ પગ દાબ્યો સાન કરી શ્રી શામ, જરાસન પુછે પણ તમે, ન દેશો મહારૂં નામ ॥ ૨૯ ॥ તો પણ ભીમશેન બોલી ઉઠયો, અરજુનના એ સાળા; દેવકીના દીકરા એ, કૃષ્ણજી દ્વારીકા વાળા ॥ ૩૦ ॥ એવું વચન સાંભળીને ક્રોધમાં બોલ્યો એમ; એ ભરવાડો એ પેંડારો, મુજ ઘેર આવ્યો કેમ ॥ ૩૧ ॥ ઘર બધુ

અભડાવી માર્યું, ગાય તણે ગોવાળે; ભીમ કહે જરા બોલ વીચારી રહે કાંઇ ઢંગ ઢાળે ॥ ૩૨ ॥ અમારી સાથે આવ્યા છે માટે,તુજથી નવ બોલાય;જરાસન કહે ઠીક ત્યારે તો, હવે કેમ કહેવાય ॥ ૩૩ ॥વારૂ ભીમ શેન ભલે પધાર્યા, કેમ આવ્યા મુજ ઘેર; ભીમ કહે ભાઇ તુજને હણવો મારવા આવ્યા કેર ॥૩૪॥ કેદી લોકોને તેં નવ છોડયા, તેથી તુજને તો મારૂ; હું પણ હઠીલો તારા જેવો, બોલ્યો જરાસન સારૂ ॥૩૫॥કહે કેવી રીતે મારવો છે, વારતા કરજો શુદ્ધ; ભીમ કહે ક્ષત્રીની રીતે હણવો કરીને યુદ્ધ ॥ ૩૬ ॥ જરાસન કહે બહુ સારૂ, ક્ષત્રી તણો એજ ધારો, તમારા ત્રણમાં મારી સાથે, છે કોણ કોણ યુદ્ધ કરનારો ॥૩૭॥ ભીમ કહે તારી નજરમાં, આવે તેને લે માગી; બોલ્યો જરાસન અર્જુનજી તો, સુવાળા શુભ સભાગી ॥ ૩૮ ॥ હરી ફરી બાણ વીધા જાણે, બીજુ ત્રીજુ નહી જોર; ભીમ કહે એ ગમે નહી તો, આ રહયા નંદ કીશોર ॥ ૩૦ ॥ કહે જરાસન અભડાઉ હું તો, લાન્છન વાળો નઠારો, તે કરતાં કદી યુદ્ધ કરૂ પણ; જો રહેતું હોય મન માની; રાય કહે આવો છો નજરમાં, ભીમ તમે બે આની ॥ ૪૧ ॥ ભીમ કહે તું અડધી આની, મહારી નજરમાં આવે; જરાસન કહે મશ્કરી નથી, બોલો તમે તેજ ફાવો ॥ ૪૨ ॥ પણ એક વચન મહારૂં માનો, મુજ ઘેર ખોરાક ખાવો; બરોબર એક માસ રહીને, ઘણા જોરાવર થાવો. ॥૪૩॥ ભીમે જાણ્યું કે ભાગ્ય ભળીયું, ખાધાની થઇ પેર; જરાસન કહે એકલા તમે, મહીનો રહો મુજ ઘેર ॥ ૪૪ ॥ તમારા ભાઇને ઘેર રાખુ પણ સાથે દેવકી તન; માટે બાગમાં મુકામ આપુ; નહી મારે ભોવન ॥ ૪૫ ॥ ભીમે કહ્યું કબુલ માહારે, બોલ્યો જરાસન સાર; સાચુ કેહેજો સરમાશો નહીં, કેટલો તમારે આર ॥ ૪૬ ॥ ભીમ કહે હું નહી સરમાવું; મશકરી કરશો માં કોઇએ; ખોરાકીનો લાડુ એક વેળા, ટકે શોમણ જોઇએ ॥ ૪૭ ॥ બે વેળાએ બસે મણ ખાવા હું પીવું પચીસ મણ દુધ; પછી જરાસન જોજે ઝપાટો, કરૂં તું શાથે યુદ્ધ ॥ ૪૮ ॥ જરાસન કહે ખાવો ખોરાકી, હિમત મનમાં ધારો; સો મલ્લ તમને સોંપી મુકુ, તેનાથી કસરત કરો ॥ ૪૯ ॥ એકજ માસ માં ત્યાર થાશો, તે પછી યુધ્ધ કરીયે; કોણ જીતે છે કોણ હારે છે, કાં-મારીયે કાં મરીયે ॥ ૫૦ ॥ એમ કહીને ભીમને રાખ્યો, નરને કહ્યું ઉભા થાવો, ઓરે છડીદાર આપણા બાગમાં, આમને તેડી જાવો;

॥ ૫૧ ॥ સો શેવક સેવામાં રહેજો, શેવા કરજો શુદ્ધ; જે જોઇએ તે લાવી દેજો, જળ માગતામાં દુધ ॥ ૫૨ ॥ એ રીતે વિવેક બતાવી, બેઉને કીધા વીદાય; મેહેલમાંથી નીકળી નર બોલ્યો, ઓરે જાદવરાય ॥ ૪૩ ॥ ભીમસેન તો ભોળવાઇને બેઠો, થાશે કાળો કહેર; જરાસન કાંઈ કપટ કરી, ખોરાકમાં દે ઝેર ॥ ૫૪ ॥ કૃષ્ણજી કહે અરજુનજી સુણો, રવી પાશ્ચમમાં ફરે; પણ જરાસન કોઇ કાળે, કપટ એવું ન કરે ॥ ૫૫ ॥ એતો મ્હારો શતરૂ છે પણ, હું એની સાખ ઘાલું; તવ અરજુનને વિશ્વાસ આવ્યો, હવે બોલું તે ઠાલું ॥ ૫૬ ॥ એમ ધારીને બેઉ જણ ચાલ્યા, જઈ બાગમાં ઉતરીયા; સો સેવક શેવામાં રહયા, શીધાં સામાન ભરીયા ॥ ૫૭ ॥ અરજુન જઇને રથ લઇ આવ્યા, લાવ્યા ચાર તોખાર, બાગમાં રહ્યા છે સુખ રૂપે અરજુનને મોરાર ॥૫૮॥ ભીમને માટે જરાસને, સોઇ કરાવી સાર; ચાર ચાર દનની કશાવી મુકે, ખોરાકી તઇયાર ॥ ૫૯ ॥ અખાડો એક એને સોંપ્યો, સો મલ્લ કસરત કરવા, કસરત કરીને દુધ પીએ; શરીરને શક્તિ ભરવા ॥ ૬૦ ॥ ખાય ખોરાકી ન રહે બાકી, કઉવત કાયામાં આવે પંદર દીવસ ભોજન કીધું યુદ્ધની ઉલટ લાવે ॥ ૬૧ ॥ વલણ ॥ યુદ્ધની ઉલટ ઉરમાં થઈ, ગયો જરાસન પાસ; મોઢા મોઢ યુદ્ધ માગીયું કહે છે વલ્લભ વ્યાસ.

કડવું ૧૫ રાગ ભેરવની છાયાનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીમ કહે કે યુધ આપો ઓરે જરાસન; હવે બહુ બળ મુજમાં આવ્યું લડવાનું છે મન. ॥૨॥ બોલ્યો જરાસન સાન્તી રાખો; પંદર દીવસ આવો; હજી આઠ આની છો નજરમાં, શોળ આની તમે થાવો ॥ ૩ ॥ એમ કહી સમજાવીને રાખ્યો, બીજા થયા દસ દન; ભીમે જઇને યુધ માગ્યું હા કહ્યું જરાસન ॥ ૪ ॥ કાલ આપણ યુધ કરીશું, ભીમને ભરોસો આવ્યો; નગ્રની બારણે જરાસને; અખાડો એક કરાવ્યો ॥ ૫ ॥ ચાળીને ઝીણી રેત નંખાવી, રખે મેમાનને વાગે, ડંડેરો પીટાવ્યો ગામ માંહી, સહુનો સંદેહ ભાગે ॥ ૬ ॥ કેવરાવ્યું કાલે આવજો જોવા, દરવાજાની બહાર, ભીમને જરાસંધ લડે છે, સુરાના સરદાર,

॥ ૭ ॥ ભોંયરા વિશે કેદી લોકે જાણ્યા સમાચાર, પુત્રે કહ્યું જરાસન મરજો એરે જુગદાધાર ॥ ૮ ॥ સહીદેવ સુત છે જરાસનનો, ભકત પ્રભુનો આપ, તેણે કહયું પુન્ય મારૂં આવજો, મરજો મારો બાપ ॥ ૯ ॥ વિશ સહસ્ત્રને કેદ કર્યા છે, તે દુખે એમ ધારે સરવ લોકે વીચાર કીધો, જોવા જાવું સવારે ॥ ૧૦ ॥ એમ કરતાં રાત્રી વીતી એવે વહાણું વહાય; ભીમ ભાઇને મળવા ગયો, પોતે બાગની માંય. ॥ ૧૧ ॥ અરજુનને ને હરજીને મળીયો, કહયું સુણો મહારાજ; યુદ્ધ અમે કરવાના છઇયે, જોવા આવજો આજ ॥ ૧૨ ॥ ગામની બારણે છે અખાડો, એમ કહી સ્થળ ગયો; જરાસન એની વાટ જુએ છે, તેને ભેગો થયો. ॥ ૧૩ ॥ એવામાં લોક નગ્ર કેરૂં, જોવા ગયું અપાર; કોઈ ટેકરે ને કોઇ ઝાડે, જોવા ચઢયું તે વાર ॥ ૧૪ ॥ કે જન બેઠા કે જન ઉભા, સહિદેવ કુંવર જેહ; અસ્વે બેસી આવીને ઊભો યુદ્ધજ જોવા તેહ ॥ ૧૫ ॥ રથ જોડીને નર નારાયણ, જોવા કર્યા મનસુબા; અખાડા પાસે પીપળા નીચે રથ્થ સહિત બે ઉભા ॥ ૧૬ ॥ એવામાં તો નગ્ર મધ્યે, થયો જરાસન સ્વચ્છ; જંગાથી તે કટી સુધી, ભીડાવી દીધો કચ્છ ॥ ૧૭ ॥ એટલે ભીમે પણ કચ્છ ભીડયો કટી કસીને બાંધે; ગદા દશ હજાર મણની, લીધી વ્રકોદરે ખાંધે ॥ ૧૮ ॥ જરાસને સવા સો મણની, લીધી ગદા તે વાર; બેઉ જણા આંગળીયે વળગ્યા, તરત નીકળ્યા બહાર ॥ ૧૦ ॥ રાતા તાતા છે મદ માતા, દેખાતા પેહેલવાન; ડોલતા ડોલતા જાય જોડે, દીસે હસ્તી સમાન ॥ ૨૦ ॥ અખાડે આવ્યા ઉલટ લાવ્યા, અતી ઉમંગે ભરિયા; ગદાઓ કીનારે મુકી, બેઉ મહી ઉતરીયા ॥ ૨૧ ॥ છાના માના લોક વાતો કરતા, બે બળીયા યુદ્ધ કરશે; તેમાંથી કીયો જીવશે ને, કીયો યોધ્ધો મરશે ॥ ૨૨ ॥ કંઇક કહે જરાસન જબરો, કંઇકિ કહે કે ભીમ; કંઇક કહે ધારણા મીથ્યા, ઇશ્વરનો સત્ય નીયમ ॥ ૨૩ ॥ કંઇક કહે જરાસન મધ્વર, ભીમશેન જાણે મચ્છ; કંઇક કહે જરાસન પાડો, ભીમસેન જાણે વચ્છ ॥ ૨૪ ॥ કંઇક કહે ભીમસીંગ સરિખો, જરાસન શીઆળ; સીંધુ સરિખો ભીમ દીસે છે, તળાવ બેનો બાળ. ॥ ૨૫ ॥ જે જેને જેવી ફાવે તેવી, વાત કરે છે લોક; અરજુન ટગટગ જોઇ રહયો છે, જુએ પુણ્ય શ્લોક ॥ ૨૬ ॥ એવામાં જરાસન બોલ્યો, સાંભળો કુન્તી તન; કેવી રીતનું યુધ કરવું, કેવું તમારૂ મન ॥ ૨૬ ॥ કાહોતો ધનુશ બાણ લઇયે, કરીયે તે સંગ્રામ; ભીમ કહે યુધ બાણ

તણુ. તે બૈરીયોનું કામ ॥ ૨૮ ॥ પોતાને યુધ આવડે નહી, તેથી બોલ્યો એમ, જરાસન કહે ગદા લઇયે, કહોતો કુસ્તાઇનો પ્રેમ ॥૨૯॥ ભીમ કહે બધુએ જવાદો, ઉઠો ઉલટ ધરીયે; સામા થઇને પહેલ વહેલી; આવો કુસ્તાઇ કરીએ ॥ ૩૦ ॥ એમ કહીને બે જણ ઊઠયા, શોભીતા નર સુબા, ઊત્તર દક્ષીણ સામા સામી, ખંભ ઠોકીને ઊભા ॥૩૧॥ વળણ. ઊભા બેઊ ખંભ ઠોકીને, સાંભળ તું રાય. વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥

કડવું ૧૬ રાગ ચોપાઇનો.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બેઊ બળીયા અખાડામાં ઉભા કર્યા મલ કુસ્તી મન સુબા ॥ ૧ ॥ બેઉને યુધ કરવું આરંભ, સામા ઠોકે છે ખંભ, કેવા શોભે બે જણના જોડા, જાણે ગઢ લંકાના તોડા ॥ ૨ ॥ બેઊ બળીયા સુરાના સાથી, જાણે ઇંદ્રના ઘરના હાથી; જેવા વગડાના કેશરી વાઘ, જાણે પાતાળના કાળા નાંગ ॥ ૩ ॥ રાતા તાતા છે મદના ભરેલા જાણે આખલા ચોમાસું ચરેલા; થઇ ગયાં છે રાતા લોચન ક્રોધી છે ભીમને જરાસંન ॥ ૪ ॥ એમ એક પર ખુનસ કરતા, દાવ જોઇ જોઇ ડગલા ભરતા; પછી મેઘ ગરજનાએ ગાજ્યા, દોટ મુકી લથા બથી બહાજ્યા ॥ ૫ ॥ આંટી ઘુંટીથી ખેલતા દાવ, બેઉને જીતવા પર ભાવ; નાંખે કારમી ચીસે ચીસ, લડાવે ખભા શીશે શીશ ॥ ૬ ॥ મારે ગડદાને હાડકાં ભાગે બરોબર શત્રુ થઇ લાગે; બેઊને પરસેવા ઊતરે દીલે, ભીમ ગડદા વજ્જર પાસે ઝીલે ॥ ૭ ॥ ભીમ મારે તેમાં નહી ભુલ, જરાસનને મન અડયું ફુલ; લડતાં ચેતી ગયો જરાસન, અડઘો વજર છે કુન્તીનો તન ॥ ૮ ॥ તેથી દગલ બાજી દાવ ધારે, ભીમને જમણે અંગ મારે; લડતાં ભીમનો ઝાલ્યો ચરણ તેતો જરાસને ઢાળ્યો ધરણ ॥૯॥ ભીમ પડયો ચતોપાટ પેઠો, તેની રૂદિયે જરાસન બેઠો, ઊપર બેસી અતી ક્રોધ ધારે, મ્હોંમાં રેણુ ભરીને મારે ॥ ૧૦ ॥ જોરે ભીમશેન ખવરાવ્યા લાડુ, તારી ખાધેલી ખોરાકી કાડુ; એમ કહી ગળે દીધો નક્ષ, ભીમનાં ઊચાં ચઢીયાં ચક્ષ ॥ ૧૧ એની ખેંચાઇ નસોને નાડી, સુતો ચતાપાટ મોઢુ પાડી; તવ પ્રભુએ જાણ્યું શું કરવું, ભીમ મરે તો પડશે મરવું ॥ ૧૨ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

પ્રભુએ મનમાં વીચાર્યું, વેણ શેદેવનું નડશે, રખે ને જો ભીમ મરે તો, મ્હારે મરવું પડશે ॥ ૧૩ ॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણી, પ્રભુ કેમ જાય ચુકી; ભગવાને ભીમશેનને અંગે, બળની કળા મુકી ॥૧૪॥ તવ ભીમસેનને સામરથ આવ્યું, મારો મારો મુખ ભાખ્યો; પગની આંટી દેઇ જરાસનને, ગગને ઊછાળી નાંખ્યો ॥ ૧૫ ॥ ઊછાળીને ભીમ ઊઠયો જાણ્યો જરામન માઠો; ગદા ત્યાંની ત્યાં રેવા દેઇને, જીવ લેઇને નાઠો ॥ ૧૬ ॥ તવ પ્રભુએ એમ વીચાર્યું, ભીમની ભાગી હામ; સમજાવીને પાછો લાવું, રથથી ઊતર્યા શામ ॥ ૧૮ ॥ ભીમની પુઠે ભગવાન નાઠા; દોડતા વદ્યા વાણ, એ ભીમ ઊભા રહો નહિ તો, ધરમરાયની આણ ॥ ૧૮ ॥ શ્વાસ ભર્યો ભીમ ઊભો રહયો, શું કહેછો માહારાજ; પ્રભુ કહે બધુ કામ કરેલું; વ્યર્થ કરો છો આજ ॥ ૧૯ ॥ જગતમાં હાર્યા કહેવાશો થાશે જરાસન મજ્ઞ ॥ ૨૦ ॥ તમ વડે તાત સ્વર્ગ પામે, તમો વડે છે યજ્ઞ ॥ ૨૧ ॥ ભીમ કહે યજ્ઞ નથી કરવો, જુઓ જરા મુજ સામુ; પીતાજીને સ્વર્ગ મોકલતા, પહેલો હું સ્વર્ગ જ પામું ॥ ૨૧ ॥ શરીરના હાડે હાડ મારા, થઇ ગયાં ચકચુર; માટે માહારે વઢવું નથી, હાયો હું ભરપુર ॥ ૨૨ ॥ પ્રભુ કહે આમ શું બેલો છો, નામને લાન્છન હોય; તમ વીણ જરાસનને તો, જીતનારૂં નથી કોય ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને હાથ ફેરવીયો, અંગ ઊપર તે વાર; એ દુખાવો નીવારણ થયો, પીડા રહી ન લગાર ॥ ૨૪ ॥ તવ ભીમે કહયું ઓ માહારાજા, મમ દુખ મટી ગયું, કહે પ્રભુ દુખ તમને ન દાખે, મીથ્યા ધારો છો વ્હેમ ॥ ૨૫ ॥ ભીમ કહે કહોતો જાવું વઢવા, બોલ્યા સુંદિર શામ; ઓરે વ્રકોદર ગયા વીના; કેમ થશે બધું કામ ॥ ૨૬ ॥ એમ કહીને એને ચડાવ્યો તેડી લાવ્યા ઘન શામ; ઊછળેલો અખાડામાં પડયો છે, જરાસન તે ઠામ ॥ ૨૭ ॥ ત્યાં બન્ને જણ ચાલી આવ્યા, રથ બેઠા મોરારી; અખાડામાં ભીમશેન આવ્યો, બળવંતો ખુંખારી ॥ ૨૮ ॥ જરાસન તવ એવું બોલ્યો, નાશી ગયો શું કામ; ક્ષત્રાણીનું દુધ લજાવ્યું લજાવ્યું બાપનું નામ ॥ ૨૯ ॥ ભીમ કહે કે વણ વીચાર્યું, શું લાગ્યો ઓચરવા, ન્હોતાનાઠાને ગયાતા, લઘુ શંકા કરવા ॥ ૩૦ ॥ તવ જરાસન એમ બોલ્યો, થઇ જા તું તૈયાર; ભીમ કહે મલકુસ્તાઈ તુને, આવડે નહી લગાર ॥ ૩૧ ॥ માટે કુસ્તાઇ નથી કરવી, પુરણ દાખીયે અદા; તું

લે તારી હું લઉ મ્હારી; લડાવીયે બેઉ ગદા ॥ ॥ ૨૨ ॥ વળણ ॥ ગદા યુદ્ધ આરંભીયે, જુએ સઘળો સાથ; વલ્લભ વદે જરાસને, ગદા લીધી તવ હાથ ॥ ૩૩ ॥

કડવું ૧૭ રાગ બીલાવરી દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું; સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ જરાસને ગદા લીધી, સવા સો મણ ભાર, વ્રકોદરે લીધી પોતાની, બોજ મણ દસ હજાર ॥ ૨ ॥ પણ ભીમ પાશે મંત્ર નથી, એટલી ભુલછે સાર; જો મંત્ર હોય તો સ્વર્ગ મૃત્યુ, સૌ કરે એકાકાર ॥ ૩ ॥ પણ પ્રભુએ રાખી છે ખામી; જાણી જોઇને તેહ; જરાસન કને મંત્ર ગદાનો, તેથી બળવંત એહ ॥ ૪ ॥ મંત્ર ભણી મણની મારે તો, સો મણનો બોજ વાગે, તેણે લીધી સવાસોમણની, વજ્જર વસ્તુ પણ બાધે ॥ ૫ ॥ એ રીતે બેઉજણ બળીયા, કોપ્યા અપરંપાર, દોટ મુકીને ચોટ કરીને, દેવા માંડયો માર ॥ ૬ ॥ મંત્ર ભણીને મારે જરાસન, વ્રકોદર બહુ ત્રાસે; શરીર બચાવવાને ગદા, ઝીલે વજ્જર પાસે ॥ ૭ ॥ ભીમ ઉપાડીને ગદા મારે. જરાસનને દીલે, પણ કળ વાળો ગદા ઉપર આવતી ગદા ઝીલે ॥ ૮ ॥ ડાભુ પાસુ વજ્જરનું છે વ્રકોદરનું જોહ; જરાસન સમજી ગયો છે, માટે મુક્રી દે તેહ ॥ ૯ ॥ ભીમને જમણે લમણે મારે. દારૂણ દઇવત દાખે; ડાભુ પાસુ ને પગનો નળો, ગદાથી ભાગી નાખે ॥ ૧૦ ॥ ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય ત્યાં ભીમ કરે છે, ભાગી ગયું શરીર; જમણુ લમણું ફુટી ગયું, ઘણું વહ્યું રૂધીર ॥ ૧૧ ॥ વસ્તરને વાઘા રૂધીર વરણા, થયા છે રાતા ચોળ; ભીમે જાણ્યું મરણ આવ્યું, વળી જવાનો રોળ ॥ ૧૨ ॥ એવામાં તો જરાસને, રીસ ઘણેરી ધારી; ભીમના જમણા પોંચા ઉપર, ગદા બળમાં મારી ॥ ૧૩ ॥ એટલે આંગળાં થઇ ગયાં પોહોળાં, માર પડયો મહા માઠો, કર તરછોડતો સુત સતીનો, જીવ લેઇને નાઠો ॥ ૧૪ ॥ તવ પ્રભુ રથથી ઉતરીયા, કરતા દોડા દોડ, ભીમની પુઠે પોકાર કરતા, દોડયા શ્રી રણછોડ. ॥ ૧૫ ॥ ભીમ ઉભારો, ભીમ ઉભારો સાંભળો મારી વાણ; સાંભળ્યા વીના જો જાવો તો. કુન્તા માની આણ ॥ ૧૬ ॥ ભીમ કહે હું નહી રહુ ઉભો, સોગનની દાઝ ધરૂં, શું મને મરાવી નાંખવો છે, આવો

તમનેજ મારૂ ॥ ૧૭ ॥ એમ કહી વ્રકોદર ઉભો, આવ્યા આવો આપ, કૃષ્ણ કહે મને કાંઈ કરો તો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ ॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને પાસે આવ્યા, પોતે શામ શરીર; ભીમને અંગે ભુજ ફેરવી યો, ઉડી ગયું રૂધીર ॥ ૧૯ ॥ હાડ ન દુખે ઘાવ ન દીશે, મટી ગયું સહુ દુખ; હતું તેવું શરીર થયું, હસી બોલ્યો ભીમ મુખ ॥ ૨૦ ॥ ઓ માહારાજા બહુ વાગ્યુ તું, નાખ્યો તો મને કુટી; તમારો હાથ ફર્યે દુઃખ ગયું, છે કાંક જડી બુટી ॥ ૨૧ ॥ કૃષ્ણ કહે કયાં છે જડી બુટ્ટી તમોને કાંઇ ન વાગે, શરીર તમારૂ એવું છે કે, વાગે પણ નવ લાગે ॥ ૨૨ ॥ ભીમ કહે એવું પણ ખરૂ, ઓરે સુંદીર શામ; પ્રભુ કહે તમે ચાલો પાછા અધુરૂ રહે છે કામ ॥ ૨૩ ॥ ભીમે કહયું કે ક્ષમા રાખો, હવે ન હાડ ભગાવું; ઉપર રહીને મરાવી નાંખો, પછી ફરી કેમ આવું ॥ ૨૪ ॥ કૃષ્ણ કહે આ શું બોલો છો, શું મહારે તમ સંગ વહેર આરંભેલો યજ્ઞ અધુરો રહેશે આપણે ઘેર ॥ ૨૫ ॥ આટલી આ ફેરો લડવા ચાલો, કુસ્તાઇમાં જીવ પ્રોજો; તે કરતાં વડતાં હારો તો; મ્હારા સામું જોજો ॥ ૬૬ ॥ એટલે સાન બતાવીશ તમને, ઓ વાયુના તન; ભીમ કહે ત્યારે અહીંથીજ કહી દો; ઓરે જુગજીવન ॥ ૨૭ ॥ પ્રભુકહે શી રીતે કહીદો, જે વેળા જે દાવ આવે; તેવો તમને દઇશ બતાવી, ઇશ્વર છેવટે લાવે ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે વારૂ મ્હારાજા, લડાવવે લડીશ; સામુ જોયે સાન નહી કરોતો, તમને બહાજી પડીશ ॥ ૨૯ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે કબુલ મ્હારે, ચાલો કુતી તન; એમ કહીને તેડી લાવ્યા, પોતે જુગજીવન ॥ ૩૦ ॥ આપે જઇને રથમાં બેઠા, જરાસન કરોધ ભરીયો; એવામાં સુત આવ્યો અખાડે ઉતરીયો ॥ ૩૧ ॥ જાણ્યું જરાસને મન વીશે, કાળીયો લાવ્યો તેડી; એક વાર વ્રકોદરને મારી કૃષ્ણને નાખું ફેડી ॥ ૩૨ ॥ પછી ગરજના કરીને બોલ્યો, ધીકકાર કુન્તીના તન; બીજી વારનો નાશી ગયો, એ મ્હોટું લાન્છન ॥ ૩૩ ॥ ભીમ કહે હું ન્હોતો નાઠો, જઇ આવ્યો દોટ કાહાડી, વનમાં જડી બુટ્ટી સુંઘી આવ્યો, જો દુઃખ નાંખ્યું મટાડી ॥ ૩૪ ॥ તવ જરાસનને સત્ય ભાસ્યું, આ વેળા જાવા ન દેવું; જાવા દેવું તો જડી સુંગી આવે, માટે આંહી જીવ લેવું ॥ ૩૫ ॥ ભીમ કહે જીવ જવાનો તારો, નીસ્ચે જાણજે મનને; જે કહેવું હોય તે તું કહી લે, ઓ ઉભો તુજ તનને ॥ ૩૬ ॥ આવ્યો તારો છેવટ છેડો, મરવાનો એક પળમાં; ગદા આપણી આઘી મુકી, કુસ્તાઈ કરી બળમાં ॥ ૩૭ ॥ એટલે મુક્ષી દીધી

ગદાયો, સાંભળને તું રાય; કુસ્તાઈ કરવા તતપર થયા, તેનો કહુ મહીમાય ॥ ૩૮ ॥ વળણ ॥ મહીમા કહું એ યુદ્ધનો, સુણજો શ્રોતાજન, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કોપ્યા જુગજીવન ॥ ૩૯ ॥

કડવું ૧૮ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ બેઉ જણાએ ગદાયો મુકી ઉભા કુસ્તાઈ કરવા; ભોંયરા વીશે બંધીજનો, લાગ્યા હરી ધ્યાન ધરવા ॥ ૨ ॥ ઓરે પ્રભુ ભીમને બળ દેજો; દયા અમારી ધરજો; સર્વ તણું પુન્ય આવજો આડે, દુષ્ટ જરાસન મરજો ॥ ૩ ॥ સહીદેવ મનમાં સમરણ કરતો, મરજો મારો તાત, બીચારા બંધનથી છુટે, ક્ષત્રી અમારી જાત ॥ ૪ ॥ એવામાં ભીમને જરાસન, મેઘનાદે ગડગડીયા, સામા સામી દોટ મુકી, લથબથ બહાજી પડીયા ॥ ૫ ॥ ખભે ખંભ લડાવે ચડાવે, એક એકને શીશ; ઢીચણ મારે દયા ન ધારે, નાંખે કારમી ચીસ ॥ ૫ ॥ મહોતની ઘાંટી ભીડાવે આંટી, ઉંચા ને નીચા થાય; પગ પાહાનીથી પૃથ્વી વીશે ખાડા પડી જાય ॥ ૭ ॥ નીચે પડે ઉપર ચડે, ગડબડતા બેઉ જાય; બહાજે ગાજે જરા ન લાજે, વછુટી ઉભા થાય ॥ ૮ ॥ એક એકનો કાન ઝાલે, આંટી દેઈ ગ્રહે કેશ; હાથ હાથ જીભ્યા બહાર નીકળે, દાખવે ઘણો દવેશ ॥ ૯ ॥ જરાસને વ્રકોદરને, ઘણોક દીધો માર; થયું તેટલું જોરજ કીધું, પછી કર્યો વીચાર ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુએ મુને કહયું છે છતાં શા સારૂ દુખ પામું; એવું જાણી ભીમે જોયું, સામળીયાના સામું. ॥ ૧૧ ॥ તવ પ્રભુએ એમ વીચાર્યું, ગાંડીયો મુને નડશે જો એને સાન નહીં કરૂં તો, મુજને વળગી પડશે ॥ ૧૨ ॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણી કારજ કેવું કીધું; ઊંચે હાથે પીંપળાનું, એકજ પાંતરૂ લીધું ॥ ૧૩ ॥ ભીમસેનને તો સાન કરીને, બે ભુજમાં ગ્રહી રાખ્યું, પીંપળા કેરૂ પાંતરૂ તે ઉભુ ચીરી નાંખ્યું ॥ ૧૪ ॥ એટલે ભીમસેન ચેતી ગયો, તરત બેઠો ધરણ; બળ કરીને જરાસનના; એણે ઝાલ્યા ચરણ ॥ ૧૫ ॥ ઊભો થઇને ધરણ ઢાળ્યો; દારૂણ દંડવત દાખ્યો, જેવી રીતે વાંસડો ચીરે, તેવો ચીરી નાખ્યો ॥ ૧૬ ॥ પુર્વ પશ્ચીમ ચીતાળાં ફેંકયાં, હરખાયો મન સાર; અતી અહંકાર મનમાં આવ્યો, મુછે નાંખ્યો

હાથ ॥ ૧૭ ॥ કૃષ્ણ સરીખા એનાથી નાઠા, આ કોઇથી નવ હારે; આવા બળવંતા જોદ્ધાને, મુજ વીના કોણ મારે ॥ ૧૭ ॥ એવું બોલે નહી મુજ તોલે એમ કરે મનસુબો, ચીતાળીયાં ગડબડતાં આવી, ભેગાં થઇ થયો ઉભો ॥ ૧૯ ॥ જેવો હતો તેવો થયો આખો, શીવ વરદાન સાર; રાતો તાતો થઇ વ્રકોદરને દેવા માંડયો માર ॥ ૨૦ ॥ જોઇને ભીમશેન વિસ્મય પામ્યો, આ કેવી વીદ્યા ભણિયો, અરેરે મીથ્યા ફુલી ગયો હું, ગર્વજ મારો હણીયો. ॥ ૨૧ ॥ બહુ માર પડીયો જરાસન નડીયો શરીર ધ્રુજ્યું માર મોયું; દીનતા દેખાડી અહંકાર મુકી, પ્રભુના સામું જોયું ॥ ૨૨ ॥ ગોવીંદે જાણ્યું ગર્વ ઉતરીયો, તે પછી શું કામ કીધું; બીજી વેળા પીંપળા કેરૂં પત્ર પ્રભુએ લીધું, ॥ ૨૩ ॥ હાથમાં રાખ્યું ચીરી નાંખ્યું પોતે શ્રી ભગવાન; આસપાસ ચીતાળીયાં મુકીને, બીજી બતાવી સાન. ॥ ૨૪ ॥ ચીતાળીયાં વચે મુઠીક મુકી, સાન કરિ નંદલાલ; સમજાવ્યો કે શીવલીંગ જોઇએ, વગાડયા ગોપાળે ગાલ ॥ ૨૫ ॥ તે દેખીને ભીમસેન સમજ્યો ધારણ પકડી ધીરી; ધરણ બેસી ચરણ ઝાલી, ફરીથી નાખ્યો ચીરી ॥ ૨૭ ॥ ઉત્તર દક્ષીણ નાંખ્યાં ચતાળાં, બળવંતે તતખેવ; વચમાં ધુળની ઢગલી કીધી, બનાવ્યા મહાદેવ ॥ ૨૭ ॥ જળા ધારીનો આકાર કીધો; મેળવીયો ઠીક તાલ; હર હર શંભુ જે જે ભોળા, કહીને વગાડે ગાલ ॥ ૨૮ ॥ એવે ચીતાળાં આવ્યા ગરબડતાં, જ્યાં વચમાં શીવ બાણ; ત્યાંથી રોકાઇ થઇ પડયાં પોહોળાં, નીકળી ગયો પ્રાણ ॥ ૨૯ ॥ એટલે જય જયકાર વરત્યો, ખુશી થયા જગદીશ; સહીદેવે આવી ત્રણે જણાને, તરત નમાવ્યું શીશ, ॥ ૩૦ ॥ ભલું કર્યું મમ પીતા માર્યો; દુષ્ટ હતો દુરમતી; આ ઘર ગામને દામ તમારા; મહારે જોઇતું નથી. ॥ ૩૧ ॥ ભીમ કહે સઘળું પછી કહેજો; કહાડો કેદી લોક બાહાર; એટલે ભાંયરામાંથી કહાડયા, તોડી બેડી તે વાર ॥ ૩૨ ॥ વીશ સરસ્ત્ર ક્ષત્રી નંદન, પ્રભુ પડીયા પાય; ભીમે જાણ્યું મહેનત મેં કીધી, જસ કૃષ્ણ લેઇ જાય ॥ ૩૩ ॥ એમ જાણી કોપ કરીને બોલ્યો, પાછા પુરો માંય; મુને કોઈ કેમ ન નમ્યા, તવ બોલ્યા જદુરાય ॥ ૩૪ ॥ જાવો જઈ સહુ ભીમને નમો, તવ સહુ લાગ્યા પાય; ભીમ કહે પુંઠળથી નમ્યા, અણઘટતુ એ થાય ॥ ૨૫ ॥ પ્રભુ કહે તમે અવળું બોલો, તે મુજને નવ ગમે; પ્રથમ છડીદારને નમી; પછી રાયને નમે. ॥ ૩૬ ॥ તે રીતી પ્રમાણે નમીયા, તેમાં શું ગયા લાજી; એ વચનુ-

ન સાંભળીને, થયો વ્રકોદર રાજી ॥ ૩૭ ॥ છુટેલા સહુ રાજા બો-
લ્યા, અમપર કીધી મેહેર; યજ્ઞમાં મેહેનત કરવા હાથી આવિયે ત-
મારે ઘેર ॥ ૩૮ ॥ ભીમ કહે કે નારે બાપુ, ઘેર તમારે પળો, પોતાના
કુટુંબ પરિવાર, બાળ બચ્ચાંને મળો ॥ ૩૯ ॥ અમારા પત્રો આવે
ત્યારે, આવજો અમારે ઘેર; એમ કહીને વીદાય કીધા, સઉ ગયા આ-
નંદ ભેર ॥ ૪૦ ॥ સહીદેવે કહયું વ્રકોદરને, મીલકત સરવ તમારી;
ભીમે સામો દસ્તાવેજ લખીયો; નહી ખંડણી અમારી ॥ ૪૧ ॥ સ્વ-
તંત્ર પણે રાજ્ય તારૂં, કરજે સહીદેવ તન; પત્ર અમારો આવે ત્યારે,
આવજો અમ ભોવન ॥ ૪૨ ॥ એમ કહીને અરજુન પ્રભુ, ભીમ થ-
યા વીદાય; આવ્યા ઇંદ્રપ્રસ્ત વીશે. માને પડયો ભીમ પાય ॥ ૪૩ ॥
કુન્તાજી કહે સાબાશ બેટા, તુને જોઇ થઇ મગ્ન; પ્રૌઢ પ્રાક્રમ તેં તો કી-
ધું, હવે થવાનો યજ્ઞ ॥ ૪૩ ॥ ધર્મને કહયું જાવો બેટા, તમે હસ્તીના
પુર; તેડી લાવો ભીસ્મ પીતાને, બીજા ભકત વીદુર ॥ દ્રોણ કૃપા
ચારને તેડી આવો, એરે મહારા તન; ગમે તેમ કરિ તેડી લાવો, રાજા
દુરીયોધન ॥ ૪૫ ॥ ધર્મને અરજુન બેઉ જણ ચાલ્યા, ગયા હસ્તીના
પુર; રાજ્ય સભામાં આવીયા ત્યાં, બેઠા ભીસ્મ વીદુર ॥ ૪૬ ॥ ત્યાં
આવી કહયું સત્યે પુરૂષોને, યજ્ઞની કરી છે પેર; સર્વ પ્રાણીને તેડાવ્યા
છે પધારો આપણે ઘેર ॥ ૪૭ ॥ એમ કહી કહયું દુરીયોધનને, પધારી
દો જસ અમને; આપણે ત્યાં આવિ યજ્ઞ કરાવો, તે સહુ સોભા
તમને ॥ ૪૮ ॥ આપણ કોઇ નથી છુટવાના એ દુરીયોધન રાય; કદી
કાળે ડાંગે માર્યું, જળ જુદુ નહિ થાય ॥ ૪૯ ॥ દુરીયોધને છાનું માનું
મામાને કહયું એમ; એ મામા આ તેડવા આવ્યા, કહો કરીશું
કેમ ॥ ૫૦ ॥ પાન્ડવોએ યજ્ઞ માડયો, તે હું સમજયો ઘાટ; પોતે જસ
લેઇને આપણને, ઝાંખા પાડવા માટ ॥ ૫૨ ॥ મામો કહે એક ખેલ
બતાવું, તે યુકતી ઉઠાવો; ત્યાં જઇને કારભારી થઇને, પઇસો પુંજી
લુંટાવો ॥ ૫૨ ॥ લુંટાવો ખુટાડો ખેલ કરીને, પાકી ફજેતી થાય, ફ-
રીથી આવા જસ લેવાના, ખેલજ ભુલી જાય ॥ ૫૩ ॥ છત્રપતી કહે
સાબાશ મામા, બુદ્ધીની બલીહારી; નીસચે કરીને ધર્મની પ્રત્યે, બો-
લીયો દુરાચારી ॥ ૫૪ ॥ આવશું અમે પધારો તમે, ન્હોતરૂં ચડાવ્યું
માથે; ધર્મરાજા કહે આવજો સરવે, પુત્ર પરીવાર સાથે ॥ ૫૫ ॥ દુરી-
યોધન કહે વારૂ વીરા, કહી કર્યા વિદાય; એટલે સાન કરી કરયું જા-
વા; પોતે ભીસ્મ પીતાય ॥ ૫૬ ॥ એટલે ધરમ અરજુન બેઉ, ગયા

પોતાને ઘેર; પછી દેશે દેશ પત્રો લખવા, કીધી પુરણ પેર. ॥ ૫૭ ॥ સકળ દેશમાં પત્રો લખીયા, લખ્યો દ્વારીકા માંય; બળદેવને લખ્યું કુટુંબ લેઇ, વહેલા આવજો હાંય ॥ ૫૮ ॥ સર્વ રૂશીના મહોટે લખીયા, પધારી કરો પાવન; પછી યજ્ઞનો આરંભ કીધો, પાંડવને ભોવન ॥ ૫૯ ॥ ગણીત પ્રમાણે કુંડ બનાવ્યો, ભોમી કરીને પવીત્ર; બ્રાહ્મણોના વરૂણ કીધા, આવીયા વિશ્વામીત્ર ॥ ૬૦ ॥ વશીષ્ટ ભારદ્વાજ આવ્યા, ગાંધીને મૈત્રી રૂશી; જેબાલને સાન્ડીલ આવ્યા, સરવ થયા ખુશી ॥ ૬૧ ॥ મારકંડને મેધાવી આવ્યા, વચ્છસ રૂશી સંગ; નાશી કેતને એકલશ્રીંગી, મુછીંગને માતંગ. ॥ ૬૨ ॥ કપીલ કેદાર મરીચચ આવ્યા, બાપી રૂશી બળ ધાતા; બકદાલ્લવને માધ્યવી આવ્યા, શટ મૈત્રી વિરત્રાતા ॥ ૬૩ ॥ ભ્રગુરૂશીને ભાર્ગવ આવ્યા, માન્ધતા પણ જોડે; ઇંદ્રિપ્રસ્તને બહુ સોભાવ્યું, પધાર્યા લાડે કોડે. ॥ ૬૪ ॥ વળણ ॥ લાડે કોડે પધારીયા, રૂશી બ્રહ્મ કુંવાર; વલ્લભ વદે વરણુન કર્યે કેમે ન આવે પાર. ॥

કડવું ૧૯ રાગ ચોપાઇનો.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; આવ્યા રૂશી સહુ બ્રહ્મ વેત્તા, બધી પ્રજા દર્શન લ્હાવ લેતા. ॥ ૧ ॥ વરતી રહ્યો જય જયકાર, પછી આવ્યા ક્ષત્રી કુંવાર; આવ્યા યાદવ છપ્પન ક્રોડ, પ્રભુની કામની સઉ જોડ ॥ ૨ ॥ વળી પુત્ર પ્રભુના આવ્યા, માન્ય દેઈ સરવને બોલાવ્યા; આવ્યા પાન્ડવ રેહેવા મુકામ, રાજા રૂશી જાદવના ઠામ ॥ ૩ ॥ પછી આવ્યા કૌરવ લોક, તેને બોલાવ્યા પુન્ય સ્લોક, ચાલ્યું યજ્ઞ તણું ત્યાં કામ, વાગે વાજીંત્ર ઠામો ઠામ. ॥ ૪ ॥ કરે કારભાર સુંદીર શામ, વેંચી આપવા માંડયાં કામ; બેસો પાંચ ભાઇને દ્રૂપતી, આવો બીરાજો છત્ર પતી ॥ ૫ ॥ તવ બેઠા સહુ જન પાસ, એટલે બોલ્યા અવીનાશ; રાખી દુષ્ટની પદવી ઊંચી સોંપી દુરીયોધનને કુંચી ॥ ૬ ॥ યજ્ઞ પુરણ થઇ રહે જ્યારે તમે ઓરડો ઉઘેડજો ત્યારે અહીં સોવર્ણ કડકા કરીયા, એક સો મણના માંહિ ભરિયા ॥ ૭ ॥ આવે વીપ્ર લેવાને દાન, તેને આપજો રાખી સમાન; હોય લોભીયા તેતો લુટે, હાથ રાખી દેજો નવ ખુટે ॥ ૮ ॥ એવું કહીને કુંચી આપી, તવ હરખીને ગયો પાપી; મામા કુંચી કનકની

લાવ્યો, હવે જોજો ફજેતો લુટાવ્યો ॥ ૯ ॥ એવે ઘરમાં બોલ્યો ભેમ. પ્રભુ આમ કર્યું તમે કેમ; તમે શતરૂને કુંચી આપી. બધું લુંટાવી દેશે પાપી ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ કહે તમારે શી બીક, મેં તો જે કર્યું છે તે ઠીક; પછી ધર્મશું લાગ્યા ઓચરવા, તમે બેસજો યજ્ઞ કરવા ॥ ૧૧ ॥ તમે દ્રૂપતી બેસજો સંગ, મનમાંહી ધરીને ઉમંગ; એવી આજ્ઞા દીધી શામ, બેસો જોશી બતાવું કામ ॥ ૧૨ ॥ રાખવી દાન દક્ષણા હાથ, રહેવું ધર્મરાજાની સાથ, એ જે માગે તે તમારે દેવું, તેનો હીસાબ છેવટ લેવું ॥ ૧૩ ॥ પછી નીકુળને કહ્યું શામ, તમારે કરવું એ કામ; શીધા સામાન શેવક આપે, દેવરાવવું ગણીત માપે ॥ ૧૪ ॥ તેનો હીસાબ રાખજો તમો, પછી પુછી લેઇશું અમો; પછી અરજુનને કહ્યું કામ; તમે રચો સભા એક ઠામ ॥ ૧૫ ॥ શીખ્યા મેનામા પાસે જેહ; અજમાશ કરી લ્યો તેહ; વળી સહુને દેવો આઉકાર, ન આવે કહેણી લગાર ॥ ૧૬ ॥ યજ્ઞ પુરણ થઇ રહે જ્યારે, કામ કરવું શેદેવ તમારે; રચે અરજુનજી સભાય, તેમાં જળ થળના ખંડ થાય ॥ ૧૭ ॥ હોય જળ ત્યાં સ્થળ દેખાય, તેથી વસ્ત્ર કોઇનાં ભીંજાય; માટે બેસવું સભાને દ્વારે, સભા ભરાવા માંડે ત્યારે ॥ ૧૮ ॥ પેસે સભામાં જેજે રાય, તેને અંગુઠી ઠોકર માંય, તેતો બાંધેલી સોવ્રણ તારે, સહુ પછાડતા મહી પધારે ॥ ૧૯ ॥ એવું સોંપીને બોલ્યા શામ, ભીમ બેસો બતાવું કામ; બોલ્યો ભીમ શું કહો ગીરીધારી, તમો અમ ઘરના કારભારી ॥ ૨૦ ॥ ત્યારે બોલ્યા શ્રી જુગદીશ, રેહેવાદો ચઢતી હોય રીસ; ભીમ કહે બતાવો શામ, કહ્યું કૃષ્ણે તમોને બે કામ. ॥ ૨૧ ॥ આખા નગ્ર તણી બીક હરવી તમારે રસોઇ ચોકી કરવી; બીજું કરી શકે નહી કોઇ, દહાડે કરવી તમારે રસોઈ ॥ ૨૨ ॥ ભીમ બોલીયો તેણીવાર, ઠીક કામ દીધાં મોરાર, કર્યો રાતે પેરા ભરનારો, બનાવ્યો દીવશે ભઠીઆરો ॥ ૨૩ ॥ ઉપમાનું કામ દીધું, વારૂ તમોએ શું કામ લીધું; બોલ્યાં કુંન્તાજી મુખ એમ. રડયા એમને કહેવાય કેમ. ॥ ૨૪ ॥ ભીમ કહે શું નવરા ફરશે, કરે કામ કોને પાડ કરશે; ગમે તેટલા એ છોગાળા પણ આપણા નરના સાળા ॥ ૨૫ ॥ બોલ્યા પ્રભુ વધારો શું કહો છો, બતાવો કામ મને શું દોછો; ભીમ કહે માનીશું પાડ, તમે ઉપાડજો એંઠવાડ ॥ ૨૬ ॥ જઇ ઉકરડે નાંખી આવો, એટલે મુજ સરખા થાવો, પ્રભુ કહે કબુલ છે મ્હારે એક માફી માગું અત્યારે ॥ ૨૭ ॥ બીજી વરણુ

નો નહી કાહાડું, એકલા વિપ્રોનો ઉપાડું, ભીમે કહ્યું ભલે માહરા જ, કરજો વિપ્રનું પણ કાજ ॥ ૨૮ ॥ તવ કષ્ણે કર્યું કબુલ, મ્હારેઆવ્યું કામ અમુલ્ય; પછી યજ્ઞ ચાલ્યો રૂડી રીતે, કરે કામ સોંપેલાં પ્રીતે ॥ ૨૯ ॥ વળણ ॥ પ્રીતે કામ કરે સહુ, સાંભળજો શ્રોતાય; વલ્લભ વદે શ્રદ્ધા થકી, યજ્ઞ તણું ફલ થાય ॥

કડવું ૨૦ રાગ ધોળનો

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે; સાંભળજે તું, પરીક્ષત રાયના તનરે ॥ ૧ ॥ બ્રાહ્મણોયે યજ્ઞ કર્યો છે આરંભરે; ચારે પાસે, રોપ્યા છે કદળી સ્થંભરે ॥ ૨ ॥ આસો પાલવ, તોરણીયાં ઘેર ઘેરરે આનંદ ઓછવ, થયા કરે ઠેર ઠેરરે ॥ ૩ ॥ વાગે વાજાં, વાજીંતરો અપરંમપારરે, ગુણીયલ ગીતાં ગાંય છે સકળ નારરે ॥ ૪ ॥ યજ્ઞ કરવા, બેઠા ધરમને ન્રૃપતીરે; જોઈ જોઇ હરખે છે કુન્તા સતીરે ॥ ૫ ॥ કામધેનુનું, થાય છે શુભ પુજનરે, સૌ કાર્યમાં, અધીષ્ટાતા જુગજીવનરે ॥ ૬ ॥ બ્રાહ્મણો તો વદે છે વેદ ઉચ્ચારરે, તે વાણીનો પામર ન પામે પારરે ॥ ૭ ॥ જ્યાં જ્યાં ઘટે, ત્યાં વેદ મંત્ર ભણાયરે, જવ તલ ને ઘી, અગ્ની વીશે હોમાયરે ॥ ૮ ॥ સરવ ભરી, ભરીને કરતા હોમરે; તે યજ્ઞની ધ્રુમ ચઢે છે વ્યોમરે ॥ ૯ ॥ તેને વડે શહુ દેવ ત્રપ્તી થાયરે,છેલ્લો હોમ તે; સહુ વિપ્ર મંત્ર હોમાયરે ॥ ૧૦ ॥ હોમ કર્યો ને,વરત્યો જય જયકારરે, જે જે રણછોડ,બોલે સહુ નર નારરે ॥૧૧॥યજ્ઞકરી ઉઠયાં ધરમને ન્રૃપતીરે;જઇને નમ્યાં જ્યાં વ્રધ કુન્તા શતીરે ॥૧૨॥પુર્ષ સભામાં બેઠા છે ભીસ્મ પીતાયરે; તેને જઇને ધરમ પડીયા પાયરે ॥ ૧૩ ॥ બીજા બેઠા, વીદુરને દ્રોણાચારરે; તે સરવેને કીધો નમસ્કારરે ॥ ૧૪ ॥ સરવે જને, દીધો છે આશીરવાદરે; જય જયકાર થઈ રહ્યા વાજીંત્ર નાદરે ॥૧૫॥ પછી પોતે, બોલીયાં કુન્તા માયરે; પતી ગતી પામ્યા તે શાથી જણાયરે ॥ ૧૬ ॥ એવું સુણી, બોલ્યા જુગજીવનરે, હજીતો સઉ પ્રાણી કરે ભોજનરે ॥ ૧૭ ॥ પશુ પક્ષી, મનુષ વિગેરે પ્રાણીરે, ભુખ્યું રહેવું, જોઇએ નહી કોઈ જાણીરે ॥ ૧૮ ॥ નગ્ર ફરતું પા જોજન લગી કોયરે, સઉ થાય ત્રપ્તી, તો યજ્ઞ પુરણ હોયરે ॥ ૧૯ ॥ તવ વ્રકોદર, નગ્ર વીશે કહી વળીયોરે; પછી ગામની, બારણે કેહેવા પળીયોરે ॥ ૨૦ ॥ ધાંટો કહાડી, બધે વધો ભીમ વાણુરે; જમવા

નાવે તેને ધરમની આણરે ॥ ૨૧ ॥ રસોઇ કરીને, ઢાંકી મુકી છે ભેમરે; તે જમવાને, થયો સઉ પ્રાણીને પ્રેમરે ॥ ૨૨ ॥ નાહિ ધોઇને, સ્વચ્છ થઈ ભીમ ફરતોરે; સરવે જનને જમાડવા પેર કરતોરે ॥ ૨૨ ॥ એક લક્ષ યોધ્ધા રાખ્યા પીરશવા માટરે; જાતીયે, જાતી, બેઠા જુજવે ધાટરે ॥ ૨૩ ॥ રાજા રૂશી, રહીયત વરણ પ્રમાણેરે, મુળ કુળ ધર્મ, સાચવી બેઠા તે ટાણેરે ॥ ૨૪ ॥ પીરશણીયાને પાન્ડવ વળી રણછોડરે, તે વીના સઉ, બેઠા ધરી મન કોડરે ॥ ૨૫ ॥ આપી આગના, પીરસવાની તે વારરે, જળ ભરાવ્યાં કૃષ્ણની કૌરવોની નારરે ॥ ॥ વળણ॥ જળ ભરાવ્યાં નારીએ, પીરશણ ત્યારી થાય, વ્યાસ વલ્લભ વાણીવદે ભોજન તણી ઉપમાય.

કડવું ૨૧ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, શભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પુરણ પ્રેમે કાઢયાં પીરસણાં શાક ભાજીને અથાણું; અનેક પ્રકારે પકવાન કીધાં; થોડું થોડું વખાણું ॥ ૨ ॥ બરફી પેંડા ને જલેબી, ઘરી ઘેબર તાજાં; શા; કરીયાં ચણા સુતરફેણી, લાખડશીને ખાજાં ॥ ૩ ॥ મોતીચુર ને મગજ મગદળ, મરકી આડો આંક; મુકતીને વલીઆરી દાણા, હલવો કોપરાપાક ॥ ૪ ॥ કલશી શાલ ગુંદરપાક જે; બદામ પાક પખાર, મસુરપાક માવો મુરબ્બો પરસુરી કંસાર ॥ ૫ ॥ માલપુડા શીરો ને શેવો, દહથરાથી વળે ઠંડ; ચુરમુ ખારી પુરી દુધપાક, બાસુદી શીખંડ. ॥ ૬ ॥ વેડમી મલાઈ શેવ ગાંઠીઆ, સંજોરી દાડમ પાક; કોળુ રહયાં મુળા મોગરા; વાલોળ ને વંતાક ॥ ૭ ॥ તાંદળજો મેથીની ભાજી; પુંવાડ ને પુરણ; લુણી કોથમી પુદનો વરીડાં, સર્વને સુરણ ॥ ૮ ॥ પંચામ્રત પપનખ ચીલ ચણીયા, જળથારૂ દુધેલી, ખાંડણી ગળજીભી પનુ ફટોળાં, વરસા દોડી મેહેલી ॥ ૯ ॥ કંજરી કુબી રતાળુ અળવી કાવડીને કંકોડાં; કારેલાં બટાટા તુરીયાં, ગવારફળી ગીલોડાં. ॥ ૧૦ ॥ તડબુચાંને ટેટી પાપડી, પરવરને પડાળુ, વાડ કારેલાં ગવાર વાંકડીયો, ભીંડા ભુરૂ કોળું ॥ ૧૧ ॥ દુધફળી કોઠમડાં, સાગળી શારી શીંગ, ચોળા ફળીને ચીભડાં તે, વધાર મધે હીંગ ॥ ૧૨ ॥ મીઠાં લીંબુ ખાટાં લીંબુ, વાલ વટાણા ચણા. ગલકાં કુશમાન્ડ લીલવા મહી,

મરી મશાલા ઘણા ॥ ૧૩ ॥ ખીરાં વડીયોને કાળંગડાં, ટીમરૂ ગાજર ગળીયાં; શકરીયાં સુનેરી કેળાં, કાચા તેલમાં તળીયાં ॥ ૧૪ ॥ લીલી ખારેકને ચારોળી, કરમડા કનસ; અંજીર અનુસરામફળ છે, બોર ફાલસાં ફનસ ॥ ૧૫ ॥ પાપડને પરદેશી શીંગો, અખોડને અનાર; ગોળ ગલેફાં ગુદાં રેવડી, સાત જાત વઘાર ॥ ૧૬ ॥ જમરૂખ જામફળ પારસ જાંબુ, મકીયા માખણ બીલી; આરીયા આમલી અળદર આદુ, કદળી કેરી ઢીલી ॥ ૧૭ ॥ રાજેરી કેળાં ફુટ બીજોરાં ફાફડાં વડાં કચોળી; લોચા લાવશી બદામ બપાય, પુરતાં પુરણપોળી ॥ ૧૮ ॥ લીલી શ્રીફળ લવીંગ લીમચાં, ખીર ખાંડ ફુલવડી; ખજુર અરસવાં ખુમચાં આળુ, છુટી દાળને કડી ॥ ૧૯ ॥ પોઈનાં પાનાંને પતાસાં ગળકેરી ગરમાણું, રાઈતી કેરીને રાજગરી, ગરમ હોડવાનું અથાણું ॥ ૨૦ ॥ સકરપારા શેતુર ઉમૈડાં, નારંગી રાણ શીંગોડાં, કુંકણી કેળાં કાજુકળીયા, કમરખ થોડાં થોડાં ॥ ૨૧ ॥ ચોટાયા વાડુ ચીકણા મીઠાં, દ્રાખ ચણીબોર ચીરી, સફરજન દાઢમ દહીવડા, ભજીયાં મરચાં ચીરી ॥ ૨૨ ॥ નીકલાં જાયફળ કાયફળ કોપરાં, સરસા શેરડી સારિ; કીલાવર કોબીલ આબુવા, ખસ ખસ ઘીનાધારી ॥ ૧૩ ॥ દુધ કઢેલું ગુંદવડા આળુ; સુખડી ગલપાપડી, ખારી ભાજી ખમણ ઢોકળાં, ચુરમાની થાપડી ॥ ૨૪ ॥ રોટલી રોઈતા રોઈતી કેરી, પીંપળ કેળાં કાતુરી; જીરાં કેરી ગોળચી મોળી, આંબળા ચીર પાતળી ॥ ૨૫ ॥ કેડાનાં ફુલ કેરાં કાચલી, કણસાઈ કેરી કળી; ખારીયાં મરચાં બીરંજ તેમાં, તજ જાવંત્રી ભળી ॥ ૨૬ ॥ દોડકાં ટીંડોળા કીલ કંટોળાં, મોઘરી મોરસ ભાજી; આદામુળી અળદર મુળી; વાસની ગાંઠયો તાજી ॥ ૨૭ ॥ પતરવેલીયા મીઠા ઘુઘરા, ઢોકળા ઘોળી જાત; સેફટાશાગો ઓરમુઇદડાં ઘેંશ કમોદનો ભાત ॥ ૨૯ ॥ મીઠો મઠો મીઠો લીંમડો, ડોડી ડોડ ઓરે; બફાણા કેરી કોરી કસ્તુરી, કોહી રોટલી હોર ॥ ૨૯ ॥ રોટલા ઢેબરા ભાત કેશરી એવું રહ્યું રહ્યું બહુ બાકી, આઝો વીસ્તાર જો કહીયે તો, વખત વીતે આખી ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ વેળા વહી જાયે ઘણી, માટે જુજ વીસ્તાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, થોડો થોડો સાર ॥ ૩૧ ॥

કડવું ૨૨ રાગ ધનાશ્રી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-

જને સંભળાવું; સભા પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ સુંદિર સામગ્રી પીરસાણિ, જમવા આગના દિધી, જેમ જેમ માગ્યું તેમ તેમ પીરસ્યું સૌની ત્રપ્તી કીધી ॥ ૨ ॥ જય જયકાર કરી સહુ ઉઠયા, તવ દિધા મુખવાસ; પછી ઘરનાંયે ભોજન કીધું, પીરસણીઆ જમ્યા દાસ ॥ ૩ ॥ કોઇ પ્રાણી ભુખ્યું નવ રહ્યું, કૃષ્ણ પ્રભુ કામ કાહાડયું; બ્રાહ્મણનું જે એઠું ચડેલું, તે પ્રભુએ ઉપાડયું ॥ ૪ ॥ ઉપરણામા ગાંસડો બાંધી, ઉકરડે નાંખી આવે; ભીમસેન જોઇ મુછયો મરડે, હશીને ડોકુ ધુણાવે ॥ ૫ ॥ પ્રભુ કહે શું હાંસી કરો છો, કામ ભલું તમે કહ્યું એંઠવાડના રેલા ઉતરીયા, પાતક ઉતરિ ગયું ॥ ૬ ॥ લક્ષ ચોરાસી જાય છે નાસી, કારજ આ અમુલ્ય; વ્રકોદર તમે રૂદે લખજો, કોઈ નહિ બ્રાહ્મણ તુલ્ય ॥ ૭ ॥ એમ અતી ઉપદેશ કરીને, સ્નાન કર્યું ભગવાન, વસ્ત્ર પેહેરીને સહુને કહ્યું, થાવો સહુ સાવધાન ॥ ૮ ॥ કુન્તાજી કહે કેમ મહારાજા, સંશય મહારો સમાવો; મુજ પતી શુભ ગતી પામ્યા, તે શીદ્ધતા બતાવો. ॥ ૯ ॥ તવ પ્રભુ કહે નરનારિ સઉ, ઘરનાં તતપર થઇયે; વાજતે ગાજતે પારખુ જોવા, ચાલો ઉકરડ જૈયે ॥ ૧૦ ॥ ત્યાં જઇને એક બાજઠ ઢાળો, ઘ્રત દિપક ત્યાં કરાવો, વીષ્ણુ દેવને મુકવાને, પંચ જન શંખજ ધરવો ॥ ૧૧ ॥ ઉભાં ઉભા હરી ભજન કરવું, પાંન્ડુનું પાપ નીસ્તરશે; નજરે જોઇશું ને આકાશમાંથી, નોળીયો એક ઉતરશે ॥ ૧૨ ॥ તે આવિ એંઠામાં આળોટે, તે નજરે દેખાશે, અડધી કાયા કનકનીને, અડધી રૂપાની થશે ॥ ૧૩ ॥ એટલે પંચજન શંખ એને, આપે શબ્દજ કરશે; જય જય જય જય ઉચ્ચાર થાશે, તવ પાન્ડુરાય તરશે ॥ ૧૪ ॥ એ શીદ્ધતા જોવાની તમારે, એવું કહ્યું ઘનશામ; સઉ સામગ્રી લઇને ચાલ્યા ઊકરડે તમામ ॥ ૧૫ ॥ આવી ઊભાં બાજઠ મુકયો, દિપક કીધો એવ; પ્રભુ એ પંચજન શંખ મુકયો, પધરાવ્યા વીષ્ણુ દેવ ॥ ૧૬ ॥ સર્વ ઉભાં રહિ ભજન કરતા, ધરતા હરિનું ધ્યાન; એક ગ્રહ ચીત્ત ઇશ્વર જપે; સમીપ શ્રી ભગવાન ॥ ૧૭ ॥ એવે આકાશ મારગે આવ્યો; નોળીયો એંઠા માય, આળોટયો પણ સોના રૂપાની, કાયા એની નવ થાય. ॥ ૧૮ ॥ કુન્તાએ કહયું કેમ પ્રભુજી; કનક કાયા નવ હોય; કૃષ્ણે કહયું કોહોના કોહો પણ, ભુખ્યું રહયું છે કોય ॥ ૧૯ ॥ તવ કુન્તાયે કહયું સેવકને, સઊ સ્થળ વદો વાણ; ભુખ્યું હોય ને જમવા ન

આવે, તેને પ્રભુની આણ ॥ ૨૦ ॥ એટલે શેવક દો દશ છુટયા, ગાંમમાં ને ગામ બ્હાર; શોગન દે છે ફરી ફરીને મુખ કરે પોકાર ॥ ૨૧ ॥ તે સમે નગ્રની બહાર બેઠોછે, નિચ જાતી અનામીક, આંખે આંધળો તેથી એનો અડી પડયાની બીક ॥ ૨૨ ॥ વળી ચોકી વ્રકોદરની, તે ગઇ છે બીક પેશી; તે માટે એકાન્ત ખેતરમાં, ભુખ્યો રહયો છે બેશી ॥ ૨૩ ॥ એકતારો તંબુરો લઈને, કર્યા કરે ભજન; તે જોઇને શેવકો આવ્યા, મુખ વદ્યા વચન ॥ ૨૪ ॥ ભુખ્યો કે જમીને બેઠો, સાચુ કહે સુરદાસ; ભક્ત અનામીક એવું બોલ્યો, ત્રણ દનનો ઉપવાસ ॥ ૨૫ ॥ ભીમના ભયથી બેશી રહયો છું, હું તો છું નીચજાત; એટલે અભડાઇ એક દાસે, ઝાલ્યો એનો હાથ ॥ ૨૬ ॥ દોરીને ઉકરડે લાવ્યા, બોલ્યા શ્રી ભગવાન; દ્રૂપતી સતી અભડાઇ પીરસો, પછી કરજો સ્નાન ॥ ૨૭ ॥ સીપચને તવ દ્રૂપતીયે બાજઠ પર બેસાડયો, થાળ લાવી મોહો આગળ મુકી ત્રપ્ત કરિ જમાડયો ॥ ૨૮ ॥ ત્રણ દીવશનો ભુખ્યો માટે, પી ગયો ભેગુ ચોળી; જુદા જુદા સ્વાદ ન જોયા, વીચાર્યું દ્રૂપતી ભોળી ॥ ૨૯ ॥ આ નીચ જાતી શુ જમી જાણે, સંખ્યા મનમાં લાવી; પછી સ્નાન કરિને પોતે, જોવાને સારૂ આવી ॥ ૩૦ ॥ એવે કાયા થૈ સોના રૂપાની, નોળીયાની તે વાર; પણ શંખે શબ્દ નવ કીધો, બોલ્યા જુગદાધાર ॥ ૩૧ ॥ હવે સઊ જીવ ત્રપ્તી થયા; ભુખ્યું નથી જન કોય; તેને લીધે નોળીઆની કાયા બેરંગી હોય ॥ ૩૨ ॥ કોઈ ભુખ્યું રહેવું નવ જોઇએ, આ યજ્ઞની એ રીત, પણ શંખ શબ્દ થયો નહિ તે, કોઇ મન ઉચીત ॥ ૩૩ ॥ જેવું હોય તેવું સઊ કહેજો ભગવતના ભય લાવી, દ્રૂપતિ કહે મહારા મનમાં આટલી સંખ્યા આવિ ॥ ૩૫ ॥ આ અનામીકે ભેગું ચોળ્યું, જમ્યો મુંઢ પ્રમાણે; તેથી મુજ મનમાં એમ આવ્યું, નીચ જમી શું જાણે ॥ ૩૫ ॥ પ્રભુએ કહયું એ પાપ મોહોટું, જમ્યા થી જાણ્યો નીચ; પણ મુજ ભક્તી કરે તે ઉચો, બાકી નીચનો નીચ ॥ ૩૬ ॥ બાજઠ ઉપર વિષ્ણુને; નમી કરો પરીતાપ, ભુલી ચુકી ને સંખ્યા આણી, કાન ગ્રહિ માફી માફ ॥ ૩૭ ॥ ઉંચ થઇ મુજને નવ ભજે ચાન્ડાળ સરખો તેહ; નીચ નીચ થઇ મુજને ભજે તે; જાણું મ્હારી દેહ ॥ ૩૮ ॥ એવાં પ્રભુનાં વચન સુણી,બોલીયા ધરમરાય; ઓ માહારાજ સંદેહ પડીયો; પ્રશ્ન પુછુ પડી પાય ॥ ૩૯ ॥ તમે કહ્યું નીચ મુજને ભજે, તેનો મહારી દેહી, તો એને અડતાં બાધ શાનો,

જમીએ જોડે લેઈ ॥ ૪૦ ॥ કૃષ્ણે કહ્યું સમજ્યા વીના, સંદેહ ધરીયો છેક; અડયે જમ્યે વરણાત્યમ ટુટે; એતો અવીવેક ॥ ૪૧ ॥ વીવેક વડો વીશ્વ વીશે, વીવેકથી વહેવાર; વિવેકને કોઇ માને નહી તો, શઉ થાય એકાકાર ॥ ૪૨ ॥ એક થયું તો કાંઈ ન રહ્યું, પ્રેમદા ને મા સરખી; સરખા માને તો તે પ્રાણી, પશુ લેવો પરખી ॥ ૪૩ ॥ કુતરાં બીલાડાંને ગધેડાં, માથી માંડે સંસાર; વીવેક કયાં છે એ જાતીમાં, તેવા મનુશ અવતાર ॥ ૪૪ ॥ અવીવેકી એકજ માને, તે જીવ પશુ તુલ્ય, હરામખોરો જાણી લઇને વિવેકમાં કરે ભુલ ॥ ૪૫ ॥ ઓરે યુધીષ્ટર માહારા કેહેવાનો, સમજી લ્યો ભાવાર્થ; તે સમજ્યા વણ શબ્દ આલ્યો; તો બધું ડાહાપણ વ્યર્થ ॥ ૪૬ ॥ મેં કહયું મુજને જે ભજે તે, જાણું મારો દેહ; તો મુજને ભજનારો શ્રીયો, પ્રથમ સમજો તેહ. ॥૪૭॥ માયાના પંચભુત છે ને, તે પંચભુતની કાય; માયા તેતો ચૈતન્ય નથી; જડવસ્તુ કહેવાય ॥ ૪૮ ॥ તે જડ કેમ કરીને ભજે, તેનો કરો વીચાર, ચેતન્ય આત્મા મુને ભજે છે, એ કુન્તી કુમાર ॥ ૪૯ ॥ ભજે તેહ આત્મા દેહ મહારો, તેને અડો સુખ રૂપે; તે નથી અડવા જેવી વસ્તુ, કહયું વઇકુંઠ ભુપે ॥ ૫૦ ॥ કાયા તો માયાની બનેલી, તે જોડ મુને ન ભજે; ડાહયો જન આત્માને માને, માયાની કાયા તજે ॥ ૫૧ ॥ માટે એ અનામીકની કાયા, તેને અડે અતી દોશ ગમે તેવો ભક્ત હોયે પણ, પાળવો એટલો છોશ ॥ ૫૨ ॥ અનામીકના ચુલાનો અગની, લેઇને રસોઇ થાય; ચુલો ધોયો ધોયો હોયે પણ, તે પર નવ રંધાય ॥ ૫૩ ॥ અગની રૂપી આત્મા જાણો, ચુલા રૂપી દેહ, નાચ્ચ યોનીથી પ્રગટ થયેલી, અસુધ માનવી એહ. ॥ ૫૪ ॥ કદી કહેશો આત્માને સમજી, કરીયે તેનો સંગ; તેવી તમારી શંકા હોયે તો, તે પણ કરૂં ભંગ ॥ ૫૫ ॥ ચુલામાં અગની દેખીને રાંધવા કરો ઇચ્છાય; પણ તે ચુલો નીચનો માટે;તે પણ નવ રંધાય ॥ ૫૬ ॥ ચુલાથી અગની જુદો પડે, તે અગની આવે કામ; ચુલા સહીત અગની નહી પાવન, બોલ્યા સુંદીર શામ ॥ ૫૭ ॥ ભજે તે દેહ મહારો કહયો, પણ તે મુજ દેહ કયારે; કાયા રૂપી ચુલો તજે, અગની આવે ખપ ત્યારે ॥ ૫૮ ॥ એ રીતે કાયા તજ્યા પછી, આત્મા મારો દેહ, ખોળીયું બદલાયા વણ માને, પાપી પ્રાણી તેહ ॥ ૬૯ ॥ ઉંચ જને નીચને નવ નમવું, નમે નીચો દેહ થાય, નીચ યોનીનો નીચને નમાવે, સત વરસ નરકમાં જાય ॥ ૬૦ ॥ નિચ:ગધેડી નાહ્ય

ગંગામાં ભસ્મમાં બોળે કાય, ઓખર ન કરે રહે ચોખ્ખી, પણ તે નવ પુંજાય ॥ ૬૧ ॥ ગંદી રહે ને ચાટયો ચાટે, ઓખર કરે ગાય; પણ તે યોની ઉત્તમ માટે, તેનું પુજન થાય ॥ ૬૩ ॥ આ દ્રષ્ટાન્તનું સીદ્ધાન્ત એ છે, સાંભળો ધરમરાય; નીચ દેહની ઉંચ કૃતીથી, કદી ન પડવું પાય ॥ ૬૩ ॥ ઉંચ દેહીનાં કરમ નીચાં, ગુપ્ત પણે કદી હોય; ત્યાં લગી તેને નમવું ઘટે, સત્ય ગણો સહુ કોઇ ॥ ૬૪ ॥ આકડાનું દુધ ઉજવળ દીસે, પણ પીધે પ્રાણ જાય, ધેનુનુ દુધ સામળુ હોય, પણ પીધે સુખ થાય ॥ ૬૫ ॥ આ દ્રાષ્ટન્તનું સીદ્ધાન્ત સુણો, વીપ્ર વીના અન્ય કોય; આચાર પાળે ઉંચ તણો પણ, દેહ ઉંચો ન હોય ॥ ૬૭ ॥ વળી આગળ ઉપદેશ કરશું ઓરે ધરમ રાય; દ્રૂપતી વીષ્ણુને નમી, માગી બહુ ક્ષમાય ॥ ૬૭ ॥ વળણ ॥ ક્ષમા માગી દ્રૂપતી, તવ થયો શંખનાદ; પાન્ડુરાય વલ્લભ વદે, સ્વર્ગ ગયા નીરવાદ.

કડવું ૨૩ રાગ સામેરીનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ જય જય શબ્દ શંખનો થયો, પાન્ડુ થયા સુરવાસી; વાજતે ગાજતે ઘેર આવી, બોલ્યા શ્રી અવીનાશી ॥ ૩ ॥ ઓ દુરીયોધન ઓરડે જાવો, આવે વિપ્ર સંતાન, તેઓને વિવેક પ્રમાણે કરો કનકનું દાન ॥ ૩ ॥ તવ દુરીયોધન ઓરડે ગયો, મામાને રાખ્યા સાથ; ચાલો મામા લુંટાવી દઇયે, કુંચી આવી છે હાથ ॥ ૪ ॥ એમ કહી બેઉ ઓરડે ગયા, વીપ્ર સ્થળે ભીમ બળીયો, માહારાજો દાન લેવા જાવો, સરવેને કહી વળીયો ॥ ૫ ॥ એટલે ગયા દાન લેવા, સઘળા બ્રાહ્મણ લોક; દુરીયોધને ઓરડો ઉઘાડયો, ત્યાં થઇ ભીડ અથોક ॥ ૬ ॥ લુટાડવાને ખુટાડવા ત્યાં, પ્રેમ પાપીને વ્યાપે; શેર સોનું જે બ્રાહ્મણ માગે, તેને બે મણ આપે ॥ ૭ ॥ તાંબા કુડીયો ભરીને નાંખે, વિપ્રથી ન ઉંચકાય; એ રીતે આપે છે પાપી, ખુટાડવા ઇચ્છાય ॥ ૭ ॥ પણ એને હાથે પદમ છે તે, આપેથી બમણું વધે, ઓરડામાં એક ખુણે હતું, તે વધી ફેલાયું બધે ॥ ૮ ॥ જેમ જેમ આપે તેમ તેમ વધે, જુએ અંધ કુંવાર; ઓરડા માંહેથી ઉભરાઇને, સુવર્ણ આવ્યું

ખ્હાર ॥ ૯ ॥ દુરીયોધન કહે આશું મામા વિસ્મય થયો પાપી, મામો અપાવે ચોઘણું, ચોઘણું, દે વિપ્રોને આપી ॥ ૧૦ ॥ તેમ તેમ પાપીને તાન ભરાયું; લ્યો રે લ્યો એમ ભાંખે, બ્રાહ્મણથી લેઇ શકાય નહી, કુડીયો ભરીને નાંખે ॥ ૧૧ ॥ જેમજ આપે તેમજ વધે, પદમ તણે પરતાપ, છેવટ બ્રાહ્મણ લેઇને થાકયા, આપીને થાકયો આપ ॥ ૨૨ ॥ દુરીયોધન કહે મામા હવે, કોઇ નથી લેનાર ઘટયું નહીને વધ્યું તેનો શો કરીએ વીચાર ॥ ૧૩ ॥ મામો કહે હું તો સમજ્યો, મ્હેનત પડી છુટી, કહો ના કહો પણ કસ્ણ કાળીયે, ઘાલેલી જડી બુટી ॥ ૧૪ ॥ એવામાં ત્યાં ભીમ આવ્યો, બોલ્યો અંધ કુંવાર; તમે તમારૂ સંભાળો હવે, વીપ્ર નથી લેનાર ॥ ૩૫ ॥ એમ કહીને ઓરડો સોંપ્યો, ભીમશેન વીસ્મે થાય; આટલું બધું સોવૃણ વધ્યું, આ તે શું કહેવાય. ॥ ૧૬ ॥ એવામાં શ્રીક્રશ્ણ આવ્યા, ભીમ વદયો વચન; થોડું આપતાં ઘણું વધ્યું, ઓરે જુગજીવન ॥ ૧૭ ॥ સમજીને તમે પાપીને સોંપ્યું, ઓરે દીનાનાથ; પ્રભુ કહે દુરીયોધનને પદમ જમણે હાથ ॥ ૧૮ ॥ હાથેળીમાં પદમ છે ને, ઉપર જમનો વાસ; પદમની વાત તે જાણતો નથી, બોલ્યા શ્રી અવીનાશ ॥ ૧૯ ॥ જો વારતા એ જાણતો હોય તો; દે ધરમમાંથી દાન;આપે તેથી બમણું વધે, વળી રીઝે ભગવાન ॥૨૦॥ પણ ભુજ ઉપર જમ બેઠા છે, તેથી ન શકે આપી; પર ઘેર ખુટાડવા ને આપ્યું, પોતે તો પાપીનો પાપી ॥ ૨૧ ॥ ભીમ કહે શાબાશ પ્રભુજી સહુ ભેદ જાણો તમો કુંચી સોંપી તમો તે વેળા, હતા અધીરા અમો ॥૨૨॥ એમ કહી ઓરડો અડકાવ્યો, વરત્યો જય જયકાર; અતીઆશીરવાદ વીપ્રનો મળીયો, કુન્તાસુતને સાર ॥ ૨૩ ॥ પછી પ્રભુએ આગના કીધી, ઓરે અરજુન ભુપ; જાઓ જઇને સભા રચો, થાય સહુ તદરૂપ ॥ ૨૪ ॥ તવ અરજુને બહોળી જગોમાં,બનાવી મંત્રજ ભણી,જળ ત્યાં સ્થળ ને સ્થળ ત્યાં જળ છે; કીધી કારીગરી ઘણી ॥૨૫॥ બારણુ ત્યાં ભીંત ભીંત ત્યા બારણું, અવળુ અતી દેખાય; સભા કને એક મહેલ છે લાંબો, નારીયો બેસે ત્યાંય ॥૨૭ શુભ શોભાની સભા બનાવી, ગયો પ્રભુની પાસ; એટલે પ્રભુએ ખબર દેવા, મોકલીયા ચાર દાસ ॥ ૨૭ ॥ સઉ ક્ષત્રીને ખબર આપી, પધારો સભા માંય; એટલે સર્વ ક્ષત્રી લોકો સભામાં ચાલ્યા ત્યાંય ॥ ૨૮ ॥ શેદેવ બેઠા સભાને દ્વાર, અંગુઠી સહુને દેછે; જાય પછાડતાં જ્યાં જળ આવે, વસ્ત્ર ત્યાં ઉંચાં લે છે ॥૨૯॥

જે જેને આસન પર બેસે, જેમ જેમ આવે રાય; તેમ સભા મ્હોટી બને છે, સહુ જોઇ ખુશી થયા. ॥ ૩૦ ॥ સરવે રાજા આવીને બેઠા, મ્હેલ ઝરૂખો જ્યાંય; પ્રભુ કેરી કઉરવ કેરી, નારીયો બેઠિ ત્યાંય ॥૩૧॥ વચમાં બેઠી દ્રુપતી સતી, ભાણુમતી ડાબે હાથ; જમણે પાસે રૂક્ષ્મણીજી, વળી બીજી સહુ સાથ. ॥ ૩૨ ॥ બેઠી જુએ સભાની શોભા સાંભળને રાજન, સર્વેના પછી આવવા લાગ્યા, કઉરવ દુરીયોધન, ॥ ૩૩ ॥ મારગ આવતાં ઉંચી કીધી દ્રષ્ટિ દુરીયોધન; બેઠેલી દ્રુપતીને જોઇ, બોલ્યો મુખ વચન. ॥ ૩૪ ॥ જુઓ મામા ધરૂપતી શોભે વિજળી ચમકે તેવી; એની જોડે મ્હારી રાણી, દિશે ભુતડી જેવી, ॥૩૫॥ એવી વાતો કરતા ચાલ્યા, નજરે જોતા જાય; જોશીયે જાણ્યું કામી આવ્યો ઉઠી ગયા તવ ત્યાંય. ॥ ૩૬ ॥ અંગુઠીયો લેઇ ચાલ્યા ગયા, આવ્યો દુરીયોધન; સભાના દરવાજામાં પેઠો, ઝરૂખામાં લોચન ॥ ૩૭ ॥ સભામાં પહેલો ખંડ આવ્યો, સ્થળનો જળ દેખાય; દુષ્ટે લુઘડાં ઉંચા લીધા, મનમાં હસ્યા સૌ રાય. ॥ ૩૮ ॥ એવે સ્થળ જળ કેરૂ આવ્યું, તેમાં પોતે પડીયા સ્થળ જાણીને વસ્ત્રો મુકયાં, પાણીમાં પલળીયાં. ॥ ૩૯ ॥ એટલે હશી સકળ સભા, નજરે જોયું ભાળી દ્રુપતી કહે રૂક્ષ્મણીજી, લ્યો તમે મારી તાળી, ॥ ૪૦ ॥ છત્રપતીની શી હોંશીઆરી, ચાતુર નર છે કેવા; હું જાણતીતી ચકોર છે પણ અંધ તણા અંધ જેવા, ॥ ૪૧ ॥ દુષ્ટે કાને સાંભળ્યુંને, પાછો નિકળ્યો બ્હાર રૂપાળી છાકમાં છકી છે, ચોહું તમાચા ચાર. ॥ ૪૨ ॥ મામો કહે મુકીશ નહી બાકી, થનારૂં હોય તે થાય, એટલે બમણું તાન ભરાયું, મેહેલમાં પેસવા જાય, ॥ ૪૩ ॥ એવામાં ફરતો ફરતો ત્યાં, આવી પડીયો ભેમ; મામે કહ્યું વ્રકોદર આવ્યો, ચાલો આવ્યાતા એમ. ॥ ૪૪ ॥ તવ દુરીયોધન પાછો વળીયો, સમજી સભામાં પેઠો; ક્રોધમાં રાતો તાતો થયેલો જઇ આસન પર બેઠો. ॥૪૫॥ સકળ સભા ભરાઇ ચુકી, આવીયા ધરમરાય; પુજાપાની થાળ છે કરમાં જુએ સર્વ સભાય, ॥ ૪૬ ॥ યુધીષ્ટર કહે સરવે રાજા, બોલજો સત્ય વચન; આપણી સભામાં પ્રથમપહેલું કોનું કરૂ પુજન. ॥ ૪૭ ॥ સૌ સભા કહે ક્રષ્ણજી કેરૂં તવ બોલ્યો શીશુપાળ; એનું પુજન નહી થાય પહેલું, આહીરનો એ બાળ. ॥૪૮॥ એ ભરવાડો એ પેંડારો, ગાયો તણો ચારનારો પરાઇ નારીને હરનારો, મામા માશી મારનારો, ॥૪૯॥ પ્રભુએ ગાળોના લીટા તાણ્યા સો ગાળો થઇ સાર; એટલે પહેલું રંપુટ લીધું, પોતે જુગદાધાર. ॥૫૦॥ સો ગા-

ળોનો ગુનો કીધો, ત્યારે જણાવી રીસ; સંપુત મારી છેદી નાંખ્યું સીશુપાળનું શીશ ॥ ૫૧ ॥ સકળ સભા રાજી થઇને, હસ્યા સહુ રાજન એટલે કીધું ધરમરાયે, પ્રભુ તણું પુજન ॥ ૫૨ ॥ પછી પુજન સર્વનું કીધું, અંતરમાં અતી ભાવ; જેવો રાજા તેવો તેવો, વેહેંચ્યો ત્યાં સરપાવ ॥૫૩॥ તવ બળદેવે કંકુ કેરો કંકાવટો કર લીધો, ઉભા થઇને અભીમન્યુ, લેલાટ ચાંલ્લો કીધો ॥ ૫૪ ॥ કહ્યું કે મારે પાળક પુત્રી સુખેનની સુરેખા, તેની સાથે વીવા કીધો; તવ દુભાયા ભાયા અદેખા બીજા સહુ જન રાજી થયા, બળદેવે કર્યું બેશ; પાન્ડવને પણ શોભા મળી, હરખ્યા સહુ નરેશ ॥૫૫॥ પછી સરવે વીદાય માગી, ક્ષત્રી થયા વિદાય; કૈરવ વિના સરવે ગયા, તવ બોલ્યા કુન્તાય ॥ ૫૬ ॥ ચાલો કઉરવ પાન્ડવ બેટા, ।નરવરતીથી જમો; મહેનત મજુરીમાં પડેલા. ખાધુ પીધુ નથી તમો ॥૫૧॥ વળણ ॥ ખાધુ પીધું છે નહિ ઓરે મ્હારા તન; સહુ ભાઇઓ ભેગા થઇ, કરી લોને ભોજન.

કડવું ૨૪ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશામપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; કહ્યું કુન્તાયે જે વાર; બોલ્યો અંધ તણો કુંવાર; સુણો કુન્તા કાકી સતી, અમારે કાંઇ જમવું નથી ॥ ૧ ॥ અમે જસના ભુખ્યા હતા માત, તેથી જસ લીધો ભાગી જાત, અમ આવ્યાતા આવીને જાવા, બીજું નહિ પણ મ્હેણા ખાવા ॥ ૨ ॥ કહે કુન્તા શું મેહેણું દીધું, કોણે કટુ વચન તને કીધું, તવ બોલીયો દુરીયોધન, ધણા રક્ત થયાં લોચન ॥ ૩ ॥ આજ કાલની છે આવેલી, બહુ છરવાળી ને છકલી ॥ ૪ ॥ ભાગી પડે છે રૂપે રૂપાળી, બોલતાં ન જુએ પાછું વાળી; એનું રૂપ એને ગંધાય, મારે મેહેણું બીજું કોણ ખાય ॥ ૫ ॥ બહેકી ગઇ પંચાળની બેટી, હવે શું કાંઇ છે એ હલેતી, સુણી કુન્તાને ક્રોધ ચડીયો, ખરા રંગમાં ભંગજ પડીયો ॥૬॥ એતો કયાં ગઈ મહોટા કુળવાળી,નહી હોય કોઇ એવી રૂપાળી; તવ દ્રૂપતી રડતી આવી, એતો આંખોમાં આંસુ લાવી ॥૭॥ તવ કુંતાજી વદીયાં વાણી,તારી જીભડી નાંખીશ તાણી; શીખા બોલતા કેવું કેવું, મારા ધરમાં નહી ફાવે એવું ॥ ૮ ॥ સારી રીતે

રેહેવાય તો રેહેજો, નહી તો પીયરનો પંથ લેજો; તવ દ્રૂપતી આંસુ ભરતી, ભુલી ચુકી કહી કરગરતી ॥ ૯ ॥ છત્રપતી પીતા તુલ્ય મ્હારે, બોલી પોતાના જાણ્યા ત્યારે હું તો છોકરૂં તમે બાપ; કરો અપરાધ મ્હારો માફ ॥ ૧૦ ॥ કહી દુષ્ટને ખોળા પાથરતી,તાત તાત મોઢે ઓચરતી; ચઢે રાયને રીસ અતોલે, બાપ બાપ કહી કેમ બોલે ॥૧૧॥ એવો બળાપો પેટમાં થાય; તવ ભીમસેન બોલ્યો ત્યાંય, શીદ આંધળે બેહેરૂ કુટાવો, જાણ્યા વીનાની રાઢ ઉડાવો ॥ ૧૨ ॥ કોણ જાણે કેવું કટુ કીધું, બોલ ભાઇ શું મહેણું દીધું; તવ બોલીયો દુરીયોધન, મુને કહયો અંધનો તન ॥ ૧૩ ॥ ભીમે કહ્યું સુણો મુજ ભ્રાત,એમાં શી ખોટી કહી વાત, એમાં શું લાગ્યું દુખ મહોટું, કહ્યું દ્રૂપતીયે શું ખોટું ॥૧૪॥ અંધ સુત કહ્યો છે રહેવાય; દેખતાનો કેમ કહેવાય, ખોટું કહ્યું નથી તેં નાર, હવે રડીશ નહી લગાર ॥ ૧૫ ॥ અંધનો સુત સત્તરવાર, ખોટું કહયુ નથી તલભાર; એવાં ભીમ તણાં વચન સુણી ઉઠયો દુરીયોધન ॥ ૧૬ ॥ જોઇ ભીમ તણી મેં ઠગાઇ, હવે રાખવી નથી સગાઇ, એમ કહીને રીસાઇ ગયો, પાછો સંપમાં કુસંપ થયો ॥ ૧૭ ॥ રહ્યા પોત પોતાને સ્થળે, દુષ્ટથી હેત ભાવ ન મળે; એટલેથી રહી એહ કથાય, તું તો સુણ જનમેજે રાય ॥ ૧૮ ॥ વળણ ॥ જનમેજય સાંભળ કથા, દાન્ગવનું આખ્યાન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, દો શ્રોતાજન ધ્યાન,

દાન્ગવાખ્યાન.

કડવું ૨૫ રાગ ધનાશ્રી.

જનમેજેને વઇશમ પાયે, શ્રવણ કરાવી કથાય; તે કથા કહુ શ્રોતા જનને, પશુ જનમ વહી જાય ॥ ૧ ॥ સાંભળે શીખેને સંભળાવે, ટળે ત્રિવિધ તાપ; દેહ પશુનો પ્રાપ્ત ન થાયે, છુટે મોટાનો શ્રાપ ॥ ૨ ॥ એક વેળા ઇદ્રપુરીમાં, બીરાજ્યા દેવ લોક; વાદ વીવાદ વીનોદ ન ચાલ્યો, વડી વારે થયો શોક ॥ ૪ ॥ એવામાં આવી એક અપછરા, ઉરવંશી જેનું નામ; કોમળ કાયા કનક સરખી, રૂપ રૂપની ધામ ॥ ૫ ॥ કાંઇ ન કેણી છે મગ્રા નેણી, નેણી કેસની વાણી વરણન કરતા ફણધીર થાકે, એવી અતીશે રૂપાળી ॥ ૬ ॥ તે તારૂણી જોઇ દેવ

બોલ્યા આનંદ ઉપજે સત્ય; મનહર ચીત ચોર ચાતુરા તું, માંડય સભામાં નૃત્ય, ॥૬॥ એવી આપી આગના તવ, નૃત્ય કર્યો આરંભ; પામર પ્રાણીની નજરે પડે, તો થાય સ્થંભીત ॥ ૭ ॥ વાજીંત્ર વાગે મીઠાશ લાગે, સરોદાને સરણાઇ; જળતંત્ર મોરચંગ મર્દંગ નસ્રંગ પખવાજને અવાઈ ॥ ૮ ॥ ધમ ધમ ધમ ધમ ઘુઘરૂ બોલે, દેખી થયા દેવ ખુશી; તેવે સમે ત્યાં આવી પહોંચ્યા, જે દુરવાસા રૂશી ॥૯॥ એટલે સભાના સૌ સુર ઉઠયા, ભલે દીધાં દરસન; પધારો કહી પધરાવ્યા, આપીને આસન ॥૧૦॥ વળતું વાણી વધા સુરપતી અપછરાને એમ; નૃત્ય કરી તું રૂશીવરને ઉપજાવ્ય પુરણ પ્રેમ ॥ ૧૧ ॥ મોહીત મન થાય માહા મુનીનું ત્યારે કીયા તુજ સાચી માન્યની માન્ય મળે સહુ સુરનું, રીઝવ રૂશીને નાચી ॥ ૧૨ ॥ અપછરા કહે મોહીત કીધા, શાણાને સુપાત્ર; તેત્રીસ કોટીને લબ્ધ કર્યા તો; બ્રાહ્મણ તે કોણ માત્ર ॥૧૩॥ એમ કહીને નૃત્ય આરંભ્યો, મન ધરી અભીમાને; હતી જેટલી કીયા તેટલી, કરી વળી દઇ ધ્યાન ॥૧૪॥ તોપણ રૂશી રીજ્યા નહીને, જરા ન લાગી લત્ય; મન કેમ માને મ્હાદેવજીનો, જેણે જોયેલો નરત્ય ॥૧૫॥ માટે રૂશીવર ખુશી ન થાય, ક્રોધ કર્યો ઉરવંશી;કોપ કરીને એમ બોલી, વીપ્ર ઝેરીલો દંશે ॥૧૬॥ મન માન્યુ પણ મોઢેના બોલે અંતર ઉત્કટ આણો; નવ્ય આણો તો જંગલી સરખા, શું નૃત્યની વાત જાણે ॥ ૧૭ ॥ એવાં એવાં જ્યાં વેણ કહ્યાં ત્યાં, લાગ્યો રૂશી તન તાપ;શું કહ્યું રંડા પાપણી તેં;દુરવાસે દીધો શ્રાપ ॥ ૧૮ ॥ નીશાયે નારી દીવશે ઘોડી થઈ તું પૃથ્વી પડજે; તર્ણને જળથી ઉદર ભરી, રણ વીશે રખડજે ॥ ૧૪ ॥ એમ શ્રાપ દીધો રૂશીએ, અપછરા અકળાય;ત્રાસજ પામીરડવા લાગી, થર થર કંપી કાય ॥૨૦॥ દેવતા સહુ કરગરવા લાગ્યા; વરત્યો આહાકાર આ નારી વણ સ્વર્ગ વીષે; રેહેવાય નહી લગાર ॥ ૨૧ ॥એમ કહી દેવતા કરગરીયા, કરગરી છે નારી; દયા ઉપરની દુરવાસાને, શ્રાપ હું નાંખુ નીવારી ॥૨૨॥ કરૂણા કરી કહે રૂશીજી, સુંદરી સુણય વચન; મળે સાડાત્રણ વજ્જર ત્યારે, આવજે સ્વર્ગ સુદન ॥ ૨૩ ॥ વળણ ॥ શ્રાપ નીવારીને રૂશી થયા વીદાય; આજ્ઞા માગે દેવની પડી અપછરા પાય.

કડવું ૨૬ નાટકની સ્તુતીનો રાગ.

આગના દો મહારાજ, સભા સહુ આગના દો મહારાજ; ટેક. પુર્વના પાપથી; શ્રાપજ પામીરે, રૂશીને દલ થઈ દાજ. ॥ સભા, ૧ ॥ દોશ કોને દઉં વાંક ભવિશનોયે, કાંઈ રહયો ન ઇલાજ. ॥ સભા. ૨ ॥ વેઠીશું વનમાં વપુ પશુનુરે; છોડાવા કરજો કાજ. ॥ સભા. ૩ ॥ આપનું હેત અતી સાંભરી આવશેરે; રડીને દઇશું અવાજ. ॥ સભા. ૪ ॥ પશુના વર્ગમાં પડી રહીશુરે, તે બધી તમને છે લાજ. ॥ સભા. ૫ ॥ વળણ. એમ કહી લીધી આગના, જુએ સ્વર્ગના ભુપ; અવની આવી અપછરા, બનીયું ઘોડી રૂપ.

કડવું ૨૭ વર્ઇદ્રભી વનમાં વલવલે એ રાગ.

અંત્રીક્ષથી ઘોડી ઉતરી, પંચરંગી સ્વરૂપ; શામ ચરણ સોહયામણા, કેસ વાળા અનુપ ॥ અ, ૧ ॥ સ્વેત શરીર સાફ શોભતું, રક્ત રંગના કરણ; સુંદીર શોત્રણ મુખની, પુંછ છે પીત વરણ ॥ અં. ૨ ॥ એતો ઠુંકી ચાલે ઘણું ચાલતી, આવી યુમનાને તીર, ચારો ચરે છે એ વારનો, પીયે નીરમળ નીર ॥ અં. ૩ ॥ એમ આખો દીવસ ફરે રાન્યમાં, પડે નીશા જે વાર અસત રવી થાય એટલે; બને સુંદીર નાર ॥ અં. ૪ એતો નારી વેશે વૃક્ષે ચઢી, રૂજની રહે બેઠી; સુર્ય ઉદયના યોગમાં, ઉતરે આપ હેઠી ॥ અં. ૫ ॥ પછી દરસન દે સુર્ય દેવતા, તવ સ્વરૂપે ફરતી. અશ્વની અંગ ધારણ કરી, જગ ત્રડ ચારો ચરતી ॥ અં. ૬ ॥ હવે તે ત્રડની સામી તીર છે, એક સુંદીર દેશ, વસે છે ત્યાં રૂડો રાજીયો, દાંગવ નામ નરેશ. ॥ અં. ૭ ॥ તેવા તે રાજાને સપ્ત ઘોડલા પુષ્ટીવાન છે કાય; મધ્યાન અનુચર લેઇને, જળ પાને જાય ॥ અં. ૮ ॥ તેવી તે ઘોડાએ દીઠી ઘોડલી, રહયો નહી દાસ પાસ; છટકી સામી તીર સંચર્યા, તજી ગયા જગ ઘાસ ॥ અં. ૯ ॥ એ તો આખો દહાડો ભુખ્યા ભમ્યા, સાંજે થઇ ઘોડી નાર; મનુષ રૂપે વ્રક્ષે ચડી, પાછા વળીયા તોખાર ॥ અં ૧૦ ॥ એમ ઘોડાને લેહ લાગી નીત્યની, તેથી શરીરે સોસાય; રાજાએ પુછીયું દાસને કેમ અશ્વ સુકાય ॥ અં. ૧૧ ॥ ત્યારે દાસ કહે સુણો રાયજી, જળ પોવાને લેતા; સામી તિરે ઘોડી કોકની, દેખી હાથ ન રહેતા. ॥ અં. ૧૨ ॥ તવ રાજા કહે કોની ઘોડલી, બાંધીને ઘેર લાવું; આજ

અશ્વ ઉપર બેશીને; જળ પાવા હું જાવું ॥ અં. ૧૩ ॥ એવું કહી રાજા અશ્વ બીરાજીયો, ગયો યમનાંને ઘાટે ઘોડાએ ઘોડી નીરખી, દોડયા સુર સપાટ. ॥ અં. ૧૪ ॥ રાય જોવાને ઘોડે બેઠો રહયો, આખો દીવસ ભમીયો; એવે સમે થઇ રૂજની, દીન મણી આથમીયો. ॥ અં. ૧૫ ॥ ત્યારે ઘોડી ટળીને નારી થઈ, વ્રક્ષે ચડવાને ચાલી; ઘોડેથી દાંગવ ઉતર્યો; ઉભો જઇ કર ઝાલી. અં. ॥ ૧૬ ॥ કહે રાજા તું કોણ છે સુંદરી, ભુત પ્રેત કે દેવી, કોણ નાત જાત ઘર ગામ છે, નામે નારી તું કેવી. ॥ અં. ૧૭ ॥ તવ ઉરવશી કહે સુણો રાયજી, તમારે સો સંતાપ અપછરા છું હું સ્વર્ગની, પામી રૂશીનો શ્રાપ. ॥ અં. ૧૮ ॥ તેવા શ્રાપથી દીન દેહ બે ધરૂ, વસુછું વાસો વનમાં; મધુરી વાણી સુણી રાયને, લાગી ચટકી ત્યાં તનમાં, ॥ અં. ૨૦ ॥ તદરૂપ સ્વરૂપ દેખીને થયો, નમીને વદયો વાણિ; ઘેર પધારો માહયરે, થાપશું પટરાણી. ॥ અં. ૨૧ ॥ સહુ ખાન પાનનું સુખ આપશું, મુને પ્રગટયો છે પ્રેમ; ઉરવશી કહે આવીયે, જો ચાલો કહુ તેમ, ॥ અં. ૨૨ ॥ તવ રાજા કહે કહો તે કરૂ, બોલી નારિ વીવેક; શીવ વીષ્ણું માગે મુજને, દેવી નહી ઘડી એક, ॥ અં. ૨૩ ॥ ત્યારે રાજા કહે એ પ્રમાણ છે, પણ પુછુછુ પેર; બળીયો હોયે કોઇ મુજથી, તે ધણિ માગે ઘેર. ॥ અં. ૨૪ ॥ તેહેવાને માગે હું ન દેઉં તો, માગે રણ સંગ્રામ; તે વારે શું કરૂ સુંદરી, મ્હારી ચાલે ન હામ, ॥ અં, ૨૫ ॥ ત્યારે નારી કહે સુણો ભુપતી, રહેવું અન્યને શરણ; સરણ ન રાખે તો મુજને, લઈ પામવું મરણ. ॥ અં. ૨૬ ॥ ત્યારે રાજા કહે તે કબુલ છે, દિધું વચન હાથ; ઘોડે બેસાડીને સુંદરી લાવ્યો પોતાની સાથ. ॥ અં. ૨૭ ॥ રામારૂપ રજની વીષે, દિવસે ઘોડી થાય; એમ કેટલા દન વીતીયા, એવે સ્વરગ સુર લોક; નારદને બોલાવીયા, દેખાડયો બહુ શોક.

કડવું ૨૮ રાગ આશાવરી.

શોક દેખી સુર લોકનો ને, નારદજી એમ પુછે; સ્વરગ સુખમાં ઉદાશી આવી, તેનું તે કારણ શું છે, ॥ ૧ ॥ શે દુખે દુલ્યા આનંદ ભુલ્યા, તે વાત જાણવા માગુ; જે હોય તે કહો મુજને હું, ભીડ તમારી ભાગુ ॥ ૨ ॥ તેવું સાંભળીને સહુ બોલ્યા, આનંદ નાઠો સ્વા-

મી; ઉરવંશી હતી અપછરા તે, શ્રાપ રૂષીનો પામી ॥ ૩ ॥ દીવશે ઘોડી રાત્રીએ રામા, થઈ ભોમીમાં પડી, એના વીના છે સ્વરગ સુનું, ગમતું નથી ઘડી ॥ ૪ ॥ વજ્ર સાડા ત્રણ ભેગાં કરવાં, શ્રાપ નિવારણ થાય; આવે અપછરા સ્વર્ગ વિશે, એમ કરો ઊપાય ॥ ૫ ॥ નારદજી તવ બોલીયા છે, પ્રથવીમાં પરવરૂ; વજ્ર સાડા ત્રણ ભેગાં કરાવી, શ્રાપ નીવારણ કરૂ ॥ ૬ ॥ યુદ્ધ થયા વગર વજર સાડા ત્રણ કો કાળ ભેગાં ન થાય ટંટાની ત્રષ્ણા છે મુજ મનમાં, જોવાની આતુરતાય ॥ ૭ ॥ એમ કહીને સંચરીયા છે, ભોમી દ્વારીકા ગામ; શોભે સોચામણું નગ્ર રશીલુ, વાસો વસે ઘનશામ ॥ ૮ ॥ સોળ સહસ્ત્ર સત અષ્ટ ધામ છે, પ્રભુનાં સોભાયમાન; એક લક્ષ સાઠ સહસ્ત્ર એકાદશી, હરી તણા સંતાન ॥ ૯ ॥ તે સહુના મહેલ જુજવા છે, પુત્ર પ્રદુમાન જેષ્ટ બળવાન રૂપવાન ગુણવાન ઘણો, સુરો પુરો નર શ્રેષ્ટ ॥ ૧૦ ॥ નારદજી તેને ધામ પધાર્યા,માન્ય દીધુ પ્રદુમાન; આસન આપીને બેસડયા, નારદે કરયા વીખાણ ॥ ૧૧ ॥ ભાઈ તું ભાગ્યશાળી ભારે, વઇભોગ શા કહું સુખ ત્રણ લોકમાં તારા સરખું, કો જનને નથી સુખ ॥ ૧૨ ॥ માત ભ્રાત વળી પુત્રને પ્રીતા, રૂડી છે રીદ્ધીને સીધી; નવે ગ્રહ તુજ મંચક પાયે, ઘેર વસે નવ નીદ્ધી ॥ ૧૩ ॥ સંસારનો સહુ લ્હાવો તે તારે, હું રહયો આનંદ પામી; સઘળી વાતનું સુખ લીધું પણ, એક વાતમાં ખામી ॥ ૧૪ ॥ કહે પ્રદુમન ખામી હોયે તો, બતાવિ દો માહારાજ; વીલમ નથી તે સુખ લેતાં, સીધ કરૂ કાજ આજ ॥ ૧૫ ॥ નારદ વદે બોલેલુ પાળજે, તાહયરૂં તન તોડી મંગાવ્ય દાન્ગવને ઘેરથી તું, અમુલ્ય એક છે ઘોડી ॥ ૧૬ ॥ તધણે લોકમાં એહ ઘોડીની, જોડી નથી કોઇ ઠામ; ઘણું નહીતો ચાર ઘટીકા લાવી રાખ્ય તુજ ધામ ॥ ૧૭ ॥ ત્યારે હું જાણું પુત્ર પ્રભુનો, ધન્ય તારી માનું પેટ; મંગાવે નહી તો છોકરી સરખો; ઊઠયો તું દૈવની વેઠ ॥ ૧૮ ॥ વળણ એમ ઉસ્કેર્યો નારદે, કરજે ધાર્યું કામ, કલાવા પુછે કોઇ તો, ન દેઇશ મારૂ નામ.

એવું કહી થયા નારદ વીદાય, લાગી ચટકી કુંવર મનમાંય; તેણે દીન બળદેવજીને ઘેર, સાથ ભોજન છે ભલી પેર ॥ ૧ ॥ સગાંસ

હોદર પુત્ર પરીવાર, આવ્યા જમવા હળદરને દ્વાર; આવ્યો નથી પંડે પ્રદુમાન, બાકી આવ્યા છે સહુ સંતાન ॥ ૨ ॥ ત્યારે બળદેવ પુછે એમ; હજી ન આવ્યો પ્રદુમાન કેમ, તવ રૂક્ષમણી કહે જાવો; શાથી ન આવ્યા તમે બોલાવો ॥ ૩ ॥ એવું સુણીને બળદેવ જાય, આવ્યા પ્રદુમાનના ધામ માંયે; ઉઠો બેટા કરાવ્યો ઊચાટ, સહુ જમનારા જુવે છે વાટ. ॥ ૪ ॥ એવું સુણી કહે પ્રદુમાન, મારે કરવું નથી અવદાન; ત્યારે બળદેવજી એમ પુછે, નથી જમવું તે કારણ શું છે ॥ ૫ ॥ શુણી વદે પ્રદુમાન વાણી, મારૂ જીવતર છે ધુળધાણી; એક ઘોડી દાન્ગવ ઘરમાંય તેને જોવાની મુજ ઇચ્છાય. ॥ ૬ ॥ સુણી બળિભદ્ર વધા મુખ, બેટા એમાં શું ધર્યું દલ દુખ; એતો ઘોડી મંગાવું આજ, ઉઠો ભોજન કરવા કાજ. ॥૭॥ સુણિ કહે કુંવર એતો કાચુ, માગો જવાબ તો લાગે સાચુ; સુણિ પત્ર લખ્યો હળધારી; દેજે દાન્ગવ ઘાડી તારી. ॥ ૮ ॥ આવે પત્ર લઇને જોધ જેહ, તેને દેજે તું ઘોડલી તેહ; રાખી બે દિન પાછી દેઇશું, નહીં તો પરાણે પણ લઇશું. ॥ ૯ ॥ આપી પત્ર જાદવ મોકલીયા, તેતો દાન્ગવપુરીમાં પળીયા; આપ્યો પત્ર દાન્ગવસેન હાથ, વાંચી દિલગીર થયો દલ સાથ ॥ ૧૦ ॥ લખ્યો જવાબ આ જદુપતી, ઘોડિ પા પળ મળવાની નથી; લાવ્યો જવાબ જાદવ જોધ, સુણી હળધારીને ચડયો ક્રોધ. ॥ ૧૧ ॥ એવે વાર થઈ ઘટી ચાર, આવ્યા તેડવા દેવ મોરાર કહ્યું બેઉ જણા રહયા બેશી વાતો શી કરો ખુણે પેશી. ॥ ૧૨ ॥ ત્યારે બોલ્યા ભળીભદ્ર એમ, એક પ્રદુમાનને થયો પ્રેમ, છે દાંગવ ઘેર ઘોડી રૂપાળી. તમ સુતને જોવી છે ન્યાળી, ॥ ૧૩ ॥ તે મંગાવવા મેં લખ્યો પત્ર, તેણે જવાબ મોકલ્યો અત્ર; નથી દેવાની ઘોડી ઘડી એક, તેવું સુણી લાગ્યો મને ટેક. ॥ ૧૪ ॥ ત્યારે વદ્યા વીઠલ વર વાણી, આ શો લઇ બેઠા મત તાણી; તમો મ્હોટા તે છોટા થયા, ખોટી હઠ ઝાલીને બેશી રહયા ॥૧૫॥ કહ્યું કરો બાળક તણું જેમ, થયો હઠીલું છોકરૂં તેમ; ઇચ્છાપુરી કર્યેથી લેહે લાગે, કાલે ચંદ્ર ચાંદરણી માગે. ॥ ૧૬ ॥ તેવું પુરૂં ન પડે સદાય, ઉઠો જમવા સમય થઇ જાય; તેવું સુણી વદયા હળપતિ, તમ સુત ઉઠવાનો નથી. ॥ ૧૭ ॥ તારે બોલ્યા હરીવર હુંશી, ભલે નવ્ય ઉઠે એની ખુશી; નહીં ઉઠે શું આપણું જાશે, થાશે ક્ષુધા મોઢે માગી ખાશે. ॥ ૧૦ ॥ એવાં વચન તાતના જાણી, લાવ્યા નેત્રમાં પ્રદુમન પાણી, એમ વેળા વીની ઘટી ચાર, આવ્યા રૂક્ષમણિ-

જી તે વાર ॥ ૧૯ ॥ દીઠો રડતો કુંવર કાયા કાંપે શું છે બેટડા કહી રૂદે ચાંપે; શાને સારૂ આંસુ ભરે તન, એવું કહી લુછે મા લોચન. ॥ ૨૦ ॥ બેટા કોણે વાળ્યોદુખ દાટ, રડેતેમ તેમ સુત હૈયા ફાટ; કોણે દુભ્યા દીકરા તને ફાંસુ, આવ્યાં રૂક્ષમણીને આંસુ ॥ ૨૧ ॥ તેવું જોઇ વદ્યા હળધારી, વઢયા કુંવરને શ્રી મોરારી; એક ઘોડી દાંગવને ઘેર આવી, તારા પુત્રને લેવી મંગાવી ॥ ૨૨ ॥ હઠ લઇ બેઠો તન તારો, તેથી પત્ર મોકલીયો મે મારો; પણ માન્યુ નહી દાંગવરાય, વાગે માથામાં તેવી કહી નાય ॥ ૨૩ ॥ માટે રીસ રૂદે મને લાગી, જાણે એ કને લેઉ યુદ્ધ માગી; પણ પીઉજી તારો વઢે છે, મને ધીકારી ઠપકા દે છે ॥ ૨૪ ॥ વળણ ॥ એવાં વચન સાંભળી, રાણી વદીયા વાણ; શીદ સંતાપો સુતને, ઓરે પુરૂષ પુરાણ.

કડવું ૩૦ રાગ સિંધુ.

સામળીયા સ્વામી સુત સપડાવો છો શાને, ધ્યાન તમારી બેશે નહી તો જરા ન ધરશો કાનેરે. ॥ શામ. ટેક. ॥ કદી નહી ને આજ કુંવરને ઉલટ આવી એવી; કાંક કહ્યું છે કાકા પ્રત્યે, તો તમને રીસ કેવીરે ॥ શામ. ૧ ॥ ઇછા ઉપની આપની ઉમરમાં તો કંતલપુર આવ્યા; મમ વિર સાથે વેર કરીને, કેમ મને હરી લાવ્યારે ॥ શ શામ. ૨ ॥ કહેર કરીને વેર વધાર્યાં; ઘેર ઘેર ગીરધારી; સોળ સહસ્ત્ર કામની લાવ્યા, નરકાસરને મારીરે ॥ શામ. ૩ ॥ પુત્રની ઇચ્છા પુરણ કરસું; આપ ખુણામાં પેશો; લ્યો આપ કંચુકી મારી; પ્હેરી પાતળીયા બેસોરે ॥ શામ. ૪ ॥ યુધે ચડસું લડસું વઢસુ તોડીસું તન તાપો; મમ ચીર ચણીયા ધારણ કરિ આયુધ અમને આપોરે ॥ શામ. ૫ ॥ જગત જાણે ગુણ વીખાણે, થાય ભલે ભવાઈ; નહાનપણમાં પહેરી નાચ્યાતા, તો શી આજ નવાઇરે. ॥ શામ૦ ॥ ૬ ॥ બળદેવનું બોલ્યું પડયું પાછું, તે પણ મનમાં નાવ્યું; ટેક ન લાગ્યો ક્ષત્રી ધરમનો, શીદ નર નામ ધરાવ્યુંરે. ॥ શામ. ૭ ॥ ઘોડી લેસું છો જગ કેહેતું, ભામનીયો છે ભુંડી; ચક્ર દ્યો અમને ચત્રભુજજી, લ્યો કર પહેરો ચુડીરે; ॥ શામ. ॥ ૮ ॥ આગળ પ્રાક્રમ બહુ કરેલા;તે પ્રાક્રમ ડબોવ્યું, શીકળ થઇ સું સુણોસ્વામી, જાદવ કુળ વગોવ્યુંરે. ॥ શામ૦ ૯ ॥ હીમતતો કયાંથી આપો પણ, ઠપકો દેવા આવ્યા, કાહયરપણું કરી મોહોટા હળધારી લજાવ્યારે ॥ શામ૦ ૧૦ ॥ વળણ ॥ એવાં વાકય સાંભળી,બો

હ્યા શ્રી જદુનાથ; કહાવો દાંગવરાયને, યુદ્ધ કરજે એમ સાથ.

કડવું ૩૧ રાગ ધન્યાશરી.

સુર ભરાયું શામળીયાને, પત્ર આપ્યો હળધારી, દાન્ગવ રાજા ઘોડી ન આપી, વિપ્રીત છે ગત તારી ॥ ૧ ॥ ભલે ન આપી તો રીસ વ્યાપી, હુ પદ શું મન આણે; માગીએ તારી પાસે ક્ષત્રી ધર્મ પ્રમાણે ॥ ૨ ॥ એમ લખીને જાદવ સાથે, પત્ર પોચાડી દીધો; ઊઠયો પ્રદુમાન ભોજન કરવા, લ્હાવ કુટંબી લીધો ॥ ૩ ॥ દાન્ગવ રાજાને પત્રજ પ્હોચ્યો, વાંચી પડી પેટ ફાળ; જાદવ જોદ્ધને હું કયાં પ્હોચું, વીધ્ન પડયું વીકરાળ ॥ ૪ ॥ કયાં સીંહના સામુ સસલું, કયાં મધ્વર ને કયાં મછ; કયાં નદી કયાં ખાબડું કયાં; પાડો ને નાનું વછ ॥ ૫ ॥ કયાં શેશને કયાં અળશીયું કયાં કનકને કથીર; કયાં કેળને કયાં કાચકી કયાં, કાહરને કયાં ધીર ॥ ૬ ॥ એમ વીચારી થર થર ધ્રુજ્યો દાજીયું અંતઃકર્ણ;અપછરાયે કહ્યું છે મુને, રહુ કોઇ મોટાને શર્ણ ॥૭॥ એવું ધારીને કરી ત્યારી, નીકળીયો ઘર બાહાર; મન ગમતી ઘોડી ન છોડી, આપ થયા છે સ્વાર ॥ ૮ ॥ જાણ્યું કે જાદવ સામા બાહાજે, એવો છે કૈરવ સાથ; બીજા બાહાજે સુત સતીના, પાન્ડવ પંચાળી નાથ ॥ ૯ ॥ એમ વિચારી નીકળ્યો તે, પળીયો હસ્તિનાપુર; દુરીયોધનની સભામાં આવ્યો, બેઠા ભીસ્મ વિદુર ॥ ૧૦ ॥ દ્રોણ કૃપાચાર્ય અશ્વસ્થામા, જેદ્રથ ભગ્દત કરણ; શકુની દમનીક દુશ્યાન; ત્યાં આવી લાગ્યો ચરણ ॥૧૧॥ આદય ગાદી સત્યવાદી સુરાની, અરજ કરૂ કરજોડી; જદુપતિ અતી મતી માઠી કરી, માંગે છે મારી ઘોડી ॥ ૧૨ ॥ શીર સાટે મારે ઘોડી ન દેવી; તેથી કરે છે ચડાઇ, હું નીરબળમાં બળ નહી મહારી પાસે માગી લડાઇ ॥ ૧૩ ॥ એટલે ઇલાજ ન રહયો મહારો, ભાગી ગયા છે ચરણ; મહોટા જાણિને અલ્પ પ્રાણી હું, આવ્યો તમારો શરણ ॥ ૧૪ ॥ સરણ રાખી ઘોડી બચવો, થાવો જદુ કુળ સામા; તે સાંભળી દુરીયોધન સામું, શીશ ધુણાવ્યું મામા ॥ ૧૫ ॥ એટલે ઉત્તર દે દુરીયોધન, એ કામ નહી હમારૂં; ઘોડલી બે દીન માગી દેતાં, શું ઘટી જાય છે તારૂં ॥ ૧૬ ॥ પરાઇ લડાઇ લીજીએ શાને, વ્હેર વધારવા શીશ જબરા જોદ્ધા છે જથા વાળા, જાદવને જગદીશ ॥ ૧૭ ॥ આપજે ઘોડલી તું મત મુકી, નહી તો

પામીશ દુઃખ; એમ કહીને કાઢી મુકયો, ઉતરી ગયું મુખ ॥ ૧૮ ॥ આંસુડાં ભરતો આક્રંદ કરતો, ઘોડલીને લઇ જાય; સોસાઇ સભામાં પોંચ્યા કરડયા, વીદુર ભીસ્મ પીતાય ॥ ૧૯ ॥ સરણે આવ્યાને પાછો કાઢવો; ક્ષત્રીનું નહી કામ, કાહર કુંવર દુષ્ટ દુરીયોધન, બોલ્યું ગાદીનું નામ ॥ ૨૦ ॥ સંતાપ કરતા રહ્યા સભામાં, દાંગવે વીચાર્યું મન; પાંડવને સરણે જઇને રહું, એ સુભ સતીના તન ॥ ૨૧ ॥ એવું ધારીને પરવરીયો, ગયો ઇંદ્રપ્રસ્ત માંય; અભીમન્યુને સુભદ્રાજી, ગયાં નદી નાહાવાય ॥ ૨૨ ॥ મહેલમાં બેઠા સુત સતીના, હળી મળી પાંચ વીર કુન્તાજી બેઠાં પુત્રની પાસે, જ્ઞાન ગુણે ગંભીર ॥ ૨૩ ॥ વળણ ॥ તે સમે દાંગવ રાજીયો, આવ્યો છે શુભ ધામ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, ત્યાં શું કીધું કામ.

કડવું ૩૨ રાગ કાફી હોળીની ચાલ.

આવ્યો દાંગવ રાય આંસુ ભરતો, પેઠો મેહેલ માંહી કરગરતો; લટી પડીયો ધરમને ચરણ, સ્વામી આવ્યો તમારે શરણ ॥ ૧ ॥ બાંધી કહેડ મેં બળીયા સામી, મુજ પર રૂઠયો અંતરયામી; બોલ્યે બંધાયો માટે ન ચાલ્યું, મેંતો આભ ઉંડળમાં ઘાલ્યું ॥ ૨ ॥ વણ વહેર લડાઇ લાગી; જદુપતિએ આ ઘોડી માગી; માહારે દેવી નહિ ઘડી એક રાખી ત્યારથી તે મારો ટેક ॥ ૩ ॥ માગી ન દીધી માટે કળકળીયા, જુધ માગે છે જાદવ બળીયા; કોપ્યા બળીભદ્રને કીશોર. સામા થયાનું શું મહારૂં જોર ॥ ૪ ॥ નથી ઉભા રહયાના ચરણ, ત્યારે આવ્યો તમારે શરણ; સુણી ધરમે કર્યો વીચાર, અરજુનના સાળા છે મોરાર ॥ ૫ ॥ શરણે આવ્યાને કહાડું તો દોશ; રાખુ તો આવે નરને રોશ; માટે મારે ન બોલવું ઘટે, આપો ઉત્તર નર રાજ વટે ॥ ૬ ॥ સુણી અરજુનજી એમ કહે છે, સગાને શત્રુ કયાં કરાવે છે; અમ સરણે ન રાખવો જોઇએ; અન્ય સ્થળે જા રાખશે કોઇયે ॥ ૭ ॥ દીધી દાંગવને આગનાય, તવ દાંગવ થયો વિદાય; જાણ્યું નથી ઠયાનો ઠામ; કુરાતણુ વણ છે ક્ષત્રી નામ ॥ ૮ ॥ નથી કો બેલી તે શું કરવું, કાષ્ટ ચીતા કરી બળી મરવું; ધારી ગયો તે નગ્રની બાહાર, આવ્યો નદી ત્રડે તેજ વાર ॥ ૯ ॥ ઘોડીથી ઉતરી કાષ્ટ લાવ્યો, ચીતા ખડકીને વૈરાગ આવ્યો; ઘોડી લઇને મરવું આદરીયું, મુકયો અગ્નિ

હરી ધ્યાન ધરીયું ॥ ૧૦ ॥ તેહ નદી ત્રટે અભીમાન, કરે છે અરજુન સુત સ્નાન; તેણે નાહતાં જોયું જાણી વાત, કોઈ પ્રાણી કરે આપઘાત ॥ ૧૧ ॥ એવું સમજી દયા મન લાવ્યો, રાજા દાંગવની કને આવ્યો, વદયો નર સુત મુખથી વાણી; શાને બળી મરે રાજ નાણી, ॥૧૨॥ કોણ નાત જાતને કોણ દેશ, કોણ નામ ગામ કયાંનો નરેશ,એવા દાગવ વદયો વચન, સુણો અરજુનજીના તન; તમ મામાએ આ ઘોડી માગી, મેં ન દીધી તે લડત લાગી ॥ ૧૪ ॥ મારે વચન ઘોડીની સાથ, સોંપવી ન ઘડી કોઇ હાથ; મારે ન દીધી તે ખોટુ લાગ્યું, પત્ર દ્વારાએ યુદ્ધજ માગ્યું ॥ ૧૫ ॥ મુજ બળ વણ ફરૂજયા ચરણ, ગયો તમારી ગાદીને શરણ; જાણી સગા જદુકુળ વાડી, તમ તાતજીએ મુકયો કાહાડી ॥ ૧૬ ॥ નવ્ય રાખ્યો શરણ તે શું કરવું, આવ્યો જળ ત્રટ ધારીને મરવું; સુણી સુતને મન વ્યાપી રીશ, છેક છકી ગયા જગદીશ ॥ ૧૭ ॥ રાજા હવે ન પામીશ મરણ, તુને રાખ્યો મેં મારે શરણ; સુણી વેંણ વદે છે રાય, તમ બાળકથી શું રખાય ॥ ૧૮ ॥ રાખ્યો શરણે જાણે એમ વાત, અતી ઠપકો દે તમોને તાત; તવ તમારૂ બોલેલું જાયે, જગતમાં મુજ હાંશી થાયે ॥ ૧૯ ॥ સુણી અભેમાન વદયો વાણી, નવ્ય ડરીશ બાળક જાણી; ચાલ્ય શરણે જોજે મુજ માપ, સરમાયો શાળકથી બાપ ॥ ૨૦ ॥ તેણે ક્ષત્રીની રીત ન બજાવી, વ્રદ્ધ પીતાની ગાદી લજાવી; ઘોડી આપવા ન દઉ આપ, મુને બ્રહ્મહત્યાદીક પાપ ॥ ૨૧ ॥ વળણ ॥ એમ કહી શરણે રાખીયો, આવ્યો પોતાને ઘેર; બાંધી ઘોડી ધામમાં, બેઉ બેઠા સુખ ભેર.

કડવું ૩૨ રાગ આશાવરી

બે જણ બેઠા ધામ વીષે, સાંભળો શ્રોતાજન; રસોડે રસોઇ ત્યાર થઇ છે, જમ્યા સમે પાવન ॥૧॥ કુંતા સુભદ્રા દ્રૂપતી ધર્મ ભીમ અને અરજુન, શેદેવ નીકુળ સરવ આવ્યા; નથી આવ્યો અભેમન ॥ ૨ ॥ તે જોઇને વ્રદ્ધ માતા બોલ્યાં, કુંવરને ધામ જાવો; વાટે સંચરો સુત વ્રકોદર, અભીમન્યુને લાવો. ॥ ૩ ॥ કેમ ન આવ્યો શું રીસાયો, કયાં લગી ખોટી થઇએ; ક્ષુધા લાગી સમય થયો, હવે ન બેશી રહીયે ॥ ૪ ॥ એવાં વચન વ્રધનાં સુણી, વહયો વાયુ સુત ભેમ; કું-

વરને ધામ આવી બોલ્યો બેટા બેશી રહયો કેમ. ॥ ૫ ॥ અભીમન્યું કહે પાછા પધારો, શું છે કુંવરનું કામ; દાંગવસેનને પાછો કહાડયો ગાદીનું બોળ્યું નામ. ॥ ૬ ॥ ક્ષત્રીના ધર્મનો ધારો તોડયો, સત્ય નાખ્યું સહુ ફેટી; શરણ આવ્યાને શાંન્ત ન પાડયો, લજાવી સાતે પ્હેડી ॥ ૭ ॥ આછી હોરણી હોડીને નાચો, આંખમાં આંજો મેશ; ખાઇ માલ દિલ વધારી, થયા ભાદરવાની ભેંશ. ॥ ૮ ॥ દાંગવને હું શરણ લાવ્યો, યુધે જશું ચડયે ઘોડે; ભીમ કહે ભાઇ ભલું કર્યું તેં, હું પણ તારી જોડે. ॥ ૯ ॥ ઉલટ હતી ઉરમાં મુને, પાળવા ક્ષત્રી ધર્મ, તુજ તાતે તરછોડયો એને, ગ્રહી શાળકની શર્મ, ॥ ૧૦ ॥ એમ કહી ભીમ મ્હેલમાં પેઠો બેઠો કુંવર કને; એવે ઘટી ચાર વાર થઇ છે, કુન્તા ક્રોધાતુર બને. ॥ ૧૧ ॥ જા જઇને જો સુત સેદેવજી, કયાં લગી થાશુ ખોટી, ભીમ રડયાને તેડવા મોકલ્યો; તે પણ ત્યાં રહ્યા ચોટી. ॥ ૧૨ ॥ એવું સાભળી શેદેવ ચાલ્યા, અભીમન્યુને ધામ; કળકળતા કહ્યુ કાકા ભત્રીજા, બેશી રહ્યા શા કામ ॥ ૧૩ ॥ અભીમન્યુ કહે ધીક્કાર કાકા, ભસ્મ શરીરે ચોળો; વીદ્યા તમારી નાશજ પામી, પોથાં પાણીમાં જબોળો. ॥ ૧૪ ॥ દાંગવને શરણે નવ રાખ્યો, હું લાવ્યો તોડે મંકોડે; તે સાંભળીને શેદેવ બોલ્યા, હું પણ તમારી જોડે. ॥ ૫૧ ॥ એમ કહીને ધામમાં બીરાજ્યા, બે ઘટીકા થઇ વાર; એટલે કુન્તાએ ક્રોધ કરી કર્યો નિકુળને તઇયાર. ॥ ૧૬ ॥ જા તું તેડવા બેટડા મ્હારા, ગયા શેદેવ ને ભેમ; કુંવર સહીત તેડીને આવજે, બેસી રહ્યા સૌ કેમ. ॥ ૧૭ ॥ તે કરતાં કાંઈ કારણ હોય તો, આવ્ય તુ ખબર લેઇ; તું ત્યાં રહેવું યોગ્ય ધારે તો, જાજે ઉત્તર દેઇ. ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને મોકલીયા તે, આવ્યા કુંવરને ઘેર; ક્રોધ કરી કહ્યું બેશી રહ્યા છો, શી છે તમારી પેર ॥૧૯॥ સુણી અભિમાન એવું બોલ્યો, પેર અમારી મોટી; ટંટાનું ઘર લેઇને બેઠા, મતી ખરી કે ખોટી ॥ ૨૦ ॥ દાંગવને મેં શરણ રાખ્યો, જાદવે જે ઘોડી માગી; તે રાયને તમે કહાડી મુકયો, છુટી પડી વરણાગી, ॥ ૨૧ ॥ વાટજ ઉઠી વરણાગીમાં મેં રાખ્યો ખરી હોડે; નીકુળ કહે રાખ્યો ભાઈ ભલે હુંએ તમારી જોડે, ॥૨૨॥એમ કહી નીકુળ બીરાજ્યા કુંતા કહે આ કેવું જે જે ગયા તે ત્યાં ને ત્યાં ચોટયા, છે કાંઇ આશ્ચર્ય જેવું ॥ ૨૩ ॥ ઉઠો અરજુનજી જઇ જુઓ, કાંક થયું વિઘ્ન; ચીંતાતુર થઇ ચાલ્યા પારથ, જ્યાં પોતાનો તન, ॥ ૨૪ ॥ તાતને દેખીને

તન બોલ્યો કાકા તમારો વારો; માહરે બોલવું ઘટે નહી તમે પા-
રથને ધીકકારો ॥ ૨૫ ॥ એટલે વેણ વદે વ્રકોદર; શું કરવા તું આ
વ્યો; દાંગવને તેં તગડી મેલ્યો આ સુત સરણ લાવ્યો ॥ ૨૬ ॥ ગા-
દીનું નામ રાખ્યું માટે, હું એને પંથ પેડો; સાળાની શરમ રાખીને
તું ધરમ બોળી બેઠો ॥ ૨૭ ॥ ત્રઇણે ભ્રાતને ચોથો ભત્રીજો, કરીશું
રાયની રક્ષા; સાસરીનું સારૂં તાકવું હોય તો તાણજે તું તેની પક્ષ.
॥ ૨૮ ॥ ચડીને આવજે અમારા સામો દાખવજે તારૂં જોર; સત્ય સા-
રૂં નહીં પડીએ પાછા, શું કરશે કિશોર ॥ ૨૯ ॥ જા જઇને માતને
વાત કહે, કરવું નથી ભોજન; નહી આવીએ ધામ તમારે, બેસશું
આ ભોવન ॥ ૩૦ ॥ વચન વીરનાં સાંભળી વળીયા, અરજુનજી રણ
ધીર; આતો વાહાલામાં વીરોધ પેઠો, સોસાયું શરીર ॥ ૩૧ ॥ સંતાપ
કરતો આવીયો જ્યાં, કુન્તા ધરમ ભ્રાત; ત્યાં ટંટાની મુળથી માંડી,
કહી બતાવી વાત ॥ ૩૨ ॥ આપણો સુતને સુભદ્રાજી, નાહવા ગયાં
તાં સરીત, ચીતાં ત્યાં ખડકી ડાંગવે, આદરીયું વીપ્રીત ॥ ૩૩ ॥ ઘોડી
સહીત જ્હનીમાં પડી, આણવું ધાર્યું મરણ; દેખીને દયા આવી કુંવરને,
લાવ્યો પોતાને શરણ ॥ ૩૪ ॥ સુતને તેડવા ત્રેણ ગયા તે, તેની પક્ષ-
માં પેઠા; સ્નેહ સગાનો તોડવા માટે, કલેશ લેઇ સહુ બેઠા ॥ ૩૫ ॥
વળણ ॥ સુણી ધરમરાય બોલીયા, સાંભળ અરજુન વીર; શીદ નર
નામ ધરાવીયું, કાહર થયો રણધિર.

કડવું ૩૩ ઓખાહરણમાં જાગ્યારે જાદવરાય એ રાગ.

કુંતાજી તવ બોલે, તું થયો નર નાર તોલેરે; સાસરીયાની શર-
મમાં, લેવાઇ ગયોરે ॥ ૧ ॥ ક્ષત્રીપણું તેં ખોયું, મુળ કુળ સામું નવ
જોયુંરે, શરણે આવેલાને પાછો કાહાડીયોરે ॥ ૨ ॥ કુખ વગોવી મહા-
રી, કાહર કુંવર દેહ ધારીરે; અનાદીની ગાદીને લાન્છન આપીયુંરે.
॥ ૩ ॥ લજાવ્યો પાંડુ રાજા, જેની સકળ દેશમાં માઝારે; તેવા તાતને
માથે પાણી ફેરવ્યુંરે ॥ ૪ ॥ તું અજ્ઞાની જેવો, ક્ષત્રી ધરમ છે કેવો-
રે; તે નથી સમજ્યો ત્યાં સુધી ભ્રષ્ટ છેરે ॥ ૫ ॥ જે જન શરણે
આવે, તેને માન્ય દેઇ બોલાવેરે; ભીડ ભંજન થાવું એ રીતી રાય-
નીરે ॥ ૬ ॥ તે રીતી તેં છોડી, દાંગવ ગયો કર જોડીરે; ઘોડી લઇ
મરવું એણે ધારીયુંરે ॥ ૭ ॥ ધન્ય કુંવરની નીતી લાવ્યો શરણે એ

રીતીરે; ભલે પક્ષે પેઠા મારા દીકરારે ॥ ૮ ॥ યુધ કરવાને જાશે, ક્ષત્રીનો ધરમ સચવાશેરે; તારે હોય સરમ તો ઘરમા બેસજે ॥ ૯ ॥ ભીમ નીકુળને જોશી, હું ચોથી ચઢું ડોશીરે; ટેક કુંવરનો ત્યાં જઇને રાખશુંરે ॥ ૧૦ ॥ ધરમ રાજા કહે છે, અરજુનજીને શીખ દેછે રે; ઠપકો નથી તુજને; સાસરીયા તણો ॥ ૧૧ ॥ કરજો સાચી વાત, યુધમાં સામળીયા સાથરે; કહીયે દાંગવરાજા સરણે આવીયોરે ॥૧૨॥ જાણ્યું તમ સંગ વ્હેર, ત્યારે રાખ્યો નહી અમ ઘેરરે કહાડી મુકેલો અભેમાન લાવીયોરે ॥ ૧૩ ॥ તે ભાણેજ તમારો, નથી કાંઇ વાંક હમારોરે; છોકરાં પુંઠે રણમાં આવવું પડેરે ॥ ૧૪ ॥ અમને ન દો દોશ; રાખો ભાણેજ પર રોશરે; પણ કુંવરને કનડેરે કનડશું આપનેરે ॥ ૧૫ ॥ એવું કહેજો ભાઇ, કસુર નીકળે કાંઇરે, જાવો જઇને લાવો સહુ સાથને ॥ ૧૬ ॥ ધર્મે આજ્ઞા કીધી, અરજુને શીશ ગ્રહી લીધીરે; ચાલ્યો ચાલ્યો આવ્યો સુતના ધામમાંરે ॥ ૧૭ ॥ જઈ કુંવર શું ભાખ્યો, દાંગવ મેં સરણે રાખ્યોરે; પીન્ડમાં પ્રાણ લગી ઘોડી દેવી નહીરે ॥ ૧૮ ॥ ઉઠો રણધીર વીર, શું કરશે શામ શરીરરે; ઉઠ જમવા દાંગવરાય તું છે માહ્યરોરે ॥ ૧૯ ॥ વળણ ॥ એમ કહી ઉઠાડીયા, તેડી લાવ્યો ઘેર; ધરમ કહે ઓ રાજીયા, રહેજે આનંભેર.

કડવું ૩૪ ઓખા કહે છે તું સુણરે સાહેલી એ રાગ.

એમ કહી ગ્રહયો છે હાથ, બેઠા જમવા લેઇ સહુ સાથ; કરિ ભોજન મુખવાસ લીધા, પછી સંગ્રામ વીચાર કીધા ॥ ૧ ॥ બોલ્યા અરજુન પ્રત્યે ધર્મ, લખો પ્રભુને જાણે મર્મ; બેઠા લખવાને અરજુન ભુપ, જાણજો તમે શામ સ્વરૂપ ॥ ૨ ॥ માગી દાંગવની તમે ઘોડી, એવી અનીતી કયારથી જોડી; પામતો હતો તે રાય મરણ, રાખ્યો તમારા ભાણેજે સરણ ॥ ૩ ॥ તેની પક્ષે આવીશું અમો, કરજો યુધની ત્યારી તમો; એમ પત્ર લખીને પહોચાડયો બળીભદ્રે તે વાંચવા માંડયો ॥ ૪ ॥ કહી હરીને યથાસ્થીતી, જુઓ પાંડવ સગાંની પ્રીતી; જ્યારે ત્યારે એ ચડીને આવે, સુણી સામળીયો રીસ લાવે ॥ ૫ ॥ કોના સગા કોના એ વ્હાલા, ભલા વાગ્યા ભલાઇના ભાલા, હવે સંગાઇ આઘી મેલી, કરવું યુદ્ધ ન થાવું બેલી ॥ ૫ ॥ સામો પત્ર લખ્યો શ્રી મોરાર, સુખે આવજો કુન્તા કુંવાર; લખી મોકલી બોલ્યા

એમ, જેષ્ટ બંધુ કરીશું કેમ. ॥ ૬ ॥ સુણી હળધર વાણી વદ્યા, લખો સહુ દેશ સારંગ પ્રાણી; ક્ષત્રી માત્ર સગા સ્નેહી કાહાવે, આપણા આપણી પક્ષ આવે ॥ ૭ ॥ સુણી સામળીયોજી લખે; આવજો આ વેળા સહુ પખે; એમ પત્ર દીધા સહુ દેશ, જાણ્યું ધરમરાય નરેશ ॥ ૮ ॥ કહિ ભ્રાતને વાત જે જાણિ, માગી પક્ષ શ્રી કૃશણ કલ્યાણિ; સહુ ભુપતી પક્ષમાં જાય, તવ આપણી શિ ગત જાય ॥ ૯ ॥ કહે સાંભળીને ચારે વીર, લખો આપણ પણ રણધીર; પછી જેને ત્યાં નસ તણાશે, હેત જેનું જેવું તે ત્યાં જાશે. ॥ ૧૦ ॥ એવું ધારીને લખ્યા કાગળીયા, દેવાને સહુ સેવક પળીયા; પછી પુત્ર પ્રત્યે વદ્યાં માય, બેટા બીજો બતાવું ઉપાય ॥ ૨૧ ॥ જાવા હસ્તીનાપુર પુત્ર, છે ત્યાં સગુ વાહાલું ધરસુત્ર; કુળ વૃદ્ધને દુરીયોધન, તેને દો યુદ્ધ નોહાતરૂ તન. ॥ ૧૨ એવી માત તણી વાત જાણી, ઉઠયા ધરમને નર પ્રાણિ; આવ્યા સભામાં હસ્તીનાપુર, બેઠા ભીસ્મજી દ્રોણ વીદુર ॥ ૧૩ ॥ કૃપાચાર્યને અસ્વસ્થામાં, કારભારી છે શકુની મામા, ભુરીષ્યેવાને ભગદત જેહ, બેઠા સુસરમા સૈત તેહ ॥ ૧૪ ॥ બીજા ઘણા યોદ્ધા રણધાર અંધ સુત બેઠા સત વીર; ગાદી પતી છે દુરીયોધન, દંત દમની ક દુસ્યાસન ॥ ૧૫ ॥ દુરદમન દેવક ભરાત, દ્રાક્ષો દુમપતિ દ્રગ નાથ; દેહેણું સેન્યને દુરદ્યા સુર, દંભ દુશણ દગ્ધાતુર ॥ ૧૬ ॥ એવા એવા બેઠા સહુ ભાઇ, આવ્યા ધરમ સભાની માંહાંઇ. કહ્યું સહુ વૃદ્ધને નમી ચરણ; અમે દાંગવ રાખ્યો છે સરણ ॥ ૧૭ ॥ પક્ષે આવવું મહોટા ભ્રાત; યુધ ધાર્યું યદુકુળ સાથ, એવું સુણીને ભીસ્મજી બોલે નહી નહી સુત કો તમ તોલે ॥ ૧૮ ॥ નાક દુરીયોધને બોળી નાખ્યું, તમે બીરદ ગાદીનું રાખ્યું; અમો આવેશું પક્ષમાં બાળ, કરી નાખશે શું ગોપાળ ॥ ૧૯ ॥ રાખવી નહી સગાંની સરમ; દેવું યુદ્ધ એ ક્ષત્રીનો ધરમ, એવું વદી વદ્યા વૃદ્ધ એમ; કરશો દુરિયોધન કેમ. ॥૨૦॥ તવ બોલ્યો છે અંધ કુમાર, કહીએ છીએ કરી વીચાર; એમ કહી ગયો મ્હેલ માંય તેડયા શકુની મામાને ત્યાંય ॥ ૨૧ ॥ કહો મામા જાવું કે ન જાવું, બોલ્યો મામો ઉપાય બતાવું; જાવું પક્ષમાં પુરણ પેર, ભલુ લેવાશે વેહેલે બ્હેર ॥ ૨૨ ॥ યુધ્ધ આરંભ થાય જે વારે, આપણે પાછા પડવું તે વારે, મારે આગળથી જદુરાય; કરશું પુંઠેથી આપણ ઘાય ॥ ૨૩ ॥ બેઉ બાજુથી મારવો માર, પામે મરણ કુન્તી કુંવાર; સાંભળીને વદ્યો વીભીચારી, મામા છે બુધીયે બલહારી. ॥૨૪॥

બેઉ દુષ્ટે સલા એવી કીધી, હશી હશીને તાળીઓ લીધી; પછી આવ્યા સભાની માંય, બોલ્યા ધરમ પ્રત્યે એ ત્યાંય. ॥ ૨૫ ॥ ભાઇ ભલું કર્યું તમે કામ, આવશું કરવા સંગરામ; એવું સુણી યુધીષ્ટર રાય, વ્હેલા પધારજો કહી જાય. ॥ ૨૬ ॥ બીજે દીવસ લૈ સન્યાય, ચાલ્યો પાંન્ડવ પક્ષમાં રાય; લીધી અગીયાર ક્ષોણિ સૌ સાથ, બેઠા હસ્તી આ યુદ્ધ ગ્રહી હાથ; ભીષ્મ વીદુર ને કૃપાચાર, દ્રોણ ગુરૂને અમર કુવાર; કારભારી સહીત સહુ પ્રાણી, ઇંદ્રિપ્રસ્ત આવ્યા હેત આણી. ॥ ૨૮ ॥ વળણ ॥ માન્ય સતી સુત દેઇને ઉતાર્યાં નિજ ઘેર વ્યાસ વાણી મુખ ઓચરે, પછી શું થઇ પેર.

કડવું ૨૨ રાગ ઢાળ ધનાશરી

પત્ર સઉના પ્હોચ્યા સહુ દેશજી, કરે વિચાર સર્વ નરેશજી; લાગી સગાં સગામાં લડાઇજી, કરિએ કોની પક્ષે ચડાયજી. ॥ ઢાળ ॥ સકળ દેશના ક્ષત્રી લોકે, કરિ લીધો વિચાર કોઇની પક્ષ જાવું ઘટે નહીં, ગયામાં દુખ અપાર. ॥૧॥ વ્હાલે વ્હાલાના વિરોધમાં જઇ, કોની કરીએ પક્ષ આજ લડેને આવતી કાલે, ભેગા થઇ કરે ભક્ષ. ॥૨॥ સાળ દાળ થાય એકઠાંને, તરીયો તેડે રહી જાય; ઉષ્ણ જળે કદી ઘર ન સળગે, એમ ધાર્યું સહુ રાય. ॥ ૩ ॥ પક્ષ ન કરવી સરમ ન ધરવી જોવો ન ન્યાય અન્યાય; જે જેને શરમ જેટલી, તેટલી મોકલી છે સન્યાય. ॥ ૪ ॥ જાદવ પક્ષમાં ચાળીસ ક્ષોણી, સર્વ મળીને આવી; બે તાળી ક્ષોણી, પાંન્ડવ પક્ષે સર્વ રાયે મોકલવી. ॥ ૫ ॥ સાત ક્ષોણી હતું સતીના સુતનું, કૌરવનું અગીઆર; તે સહુ મળીને સાઠજ ક્ષોણી આવી થયું તૈયાર ॥ ૬ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસમ પીતાજી, સાંભળો કુતી કુમાર; જદુપતી જોરાવર પાસે, શાંશાં છે હથીઆર. ॥ ૭ ॥ હળ મુશળને ચક્ર સુદશન, જ્યાં મોકલે ત્યાં જાય; પ્રાણ લીધા વણ પાછાં ન પડે, તે મુજને ચીંતાય ॥૮॥ તેના આયુદ્ધને બાઝે તેવું; જોઇએ આપણી પાસે; ત્રીશુળ લાવો ત્રીપુરારીનું તો ભય પામે નાશ. ॥૯॥ શેવક હોયે શંભુ તણો તે લાવવાની ધરે હામ; વાત સુણી વ્રકોદર વદયા; દાદાએ મ્હારૂ કામ॥૧૦॥હું સંચરૂ શીવજીની પાસે,સમજાવીનેલાવું તેમ ન આપેતો જોર કરીને જટા ઝાલીશું આણવું.॥૧૧॥એમ કહી વ્રકોદરવાટે, સંચરીયો સુભ મન શીવાલયમાં આવી ઉભો, પ્રેમે કર્યું પુજન. ॥૧૨॥

ચડાવી ચંદન ચરચ્યું, પહેરાવ્યા પુષ્પના હાર; આક ધંતુરો વિજયાવાટી પ્રેમે કરી પય ધાર ॥ ૧૩ ॥ ધુપ દીપને નૈવેદ મુકી,ઉર આવ્યું,અતી વ્હાલ, ન્રૃત્ય કરી ને હર સંભુ, કહિ વગાડયા ગાલ ॥ ૧૪ ॥ તો પણ દરશન દિધાં ન ત્યારે, રીસ વ્યાપી ગઇ હાડ; બહાર નિકળી ઉપાડી લાવ્યો બીલી પત્રનું ઝાડ ॥ ૧૫ તે લઇને પેરવ્યું દેરામાં હરજી ગયાં ઉમીઆય; જુઓ વ્હાલો ભક્ત તમારો, વીઘ્ન કરે ધામમાંય ॥૧૬॥ તે જોઈ પ્રગટીયા જટાધારી દરશન દિધાં નાથ; હાંહાં ગાંડીઆ શું કરે કહી, મુસ્તક મુકયો હાથ ॥ ૧૭ ॥ માગ્ય માગ્ય તું શું માગે બેટા, ભીમ કહે કષ્ટ કાપો; સામળીયા શું સંગ્રામ કરાવે, ત્રીશુળ તમારૂ આપો ॥ ૧૮ ॥ ત્રીપુરારિ કહે ત્રીશુળ ન મળે, બીજુ દુની છોડાવું; ભીમ કહે ત્રીશુળ ન દયોતો, દાઢી ગ્રહી દોડાવું ॥ ૨૯ ॥ ભોળા ભીમના ભાશણે હશ્યા, લ્યો બેટા લઇ જાવો; સંગ્રામ શામળીયા સંગ જીતી, પાછુ દેવાને આવો ॥ ૨૦ ॥ સતિના સુતે શીશ નમાવ્યું, ત્રીશુળ લઇ ઘેર આવ્યો, સભામાં આવી લીધી શાબાસી, લ્યો દાદા હું લાવ્યો ॥ ૨૧ ॥ ભીશ્મ કહે રાખ તારી પાસે, તું તજે સંગરામ; ચક્ર કે હળ છુટે ત્યારે છોડવું, એટલું તાહરે કામ, એમ સહુ સંતલસ વિચારી થઈ ગયા સાવધાન; લડાઇની ચડાઇ કરીને; ફરકાવ્યાં નિશાન ॥ ૨૩ ॥ વાજતે ગાજતે, છત્ર છાજતે રથ બીરાજયા રાય; ડંકા દેતા બંકા આવ્યા, મેદાન ભોમી માંય ॥ ૨૪ ॥ ઘોડલા જોડલા ઓળ ઉંટોની ચર્ણ ચાલે સુભ સાથી; ત્રકોદર નંદન વાયુનો, બેઠો જેમંગળ હાથી ॥૨૫॥ સકળ સતીયા આગળ ચાલે, પુંઠળ પન્ડે વાઘે, મુષ્ટી વાળીને ત્રીસુળ ઝાલ્યું, ગદા ધરી છે ખાંધે ॥ ૨૬ ॥ ઘોડીએ બેશી દાંગવરાજા, જુદ્ધ જોવાને જાય; આવી ઉભા સહુ મીર બાંધી, જાણ્યું શ્રી જાદવરાય ॥ ૨૭ ॥ પાંડવના યોદ્ધ યુદ્ધ ચડીયા, દેવકીનું ઘર સુત્ર; એક લાખને સાઠ સહસ્ત્ર, એકાશી પ્રભુના પુત્ર ॥ ૨૮ ॥ છપન કોટીને ચાળીસ ક્ષોણિ, બળદેવજી બળવાન, આયુદ્ધ ગ્રહ્યાં હાથમાંને, યુધે થાય સાવધાન ॥ ૨૯ ॥ રાતા તાતા મદના માતા, થાતા જતા મેદાન; આવિ ઉભા સહોદર સાથે; ચક્રધારી ભગવાન ॥ ૩૦ ॥ સામા પડીયા મુમતે ચડીયા, સાંભળને સતી સુત; પાન્ડવ પ્રત્યે પ્રભુજી બોલ્યા, બની આકળા ભુત ॥ ૩૧ ॥ વલણ બળદેવને કહયે બોલીયા રીશમાં રણ છોડ રાય; પ્રીતી ટુટી પાન્ડવો, લાગી સગાઇમાં લ્હાય.

કડવું ૩૬ રાગ આશાવરીનો છાયો.

અંતરયામી ઉકળી બોલ્યા, સાંભળો સતીના તનજી; સગા જાણી સદા સ્હાય કરી ત્યારે, આવ્યો અમારે આનંદજી. ॥ ૧ ॥ વચન સાંભળ્યાં વીકલ વરનાં, બોલી ઊઠયો અરજુનજી; સગા જાણી શરણે ન રાખ્યો, રાખી લાવ્યો અભેમુનજી. ॥ ૨ ॥ તેરે કુંવરનું રક્ષણ કરવા, પક્ષમાં આવ્યા નાથજી; માટે અમોને કાંઈ ન કહેશો કરો ભાણેજ સંગ વાતજી, ॥ ૪ ॥ એવા પાન્ડવો છુટી પડયા ત્યારે, બોલ્યા શ્રી ભગવાનજી, ધન્ય ભાણેજા ધન્ય ભાણેજા, ધન્ય તુને અભેમાનજી ॥૪॥ ઘેર રાખીને ઊછેર્યો તુને, તેનું મળ્યું આ લ્હાણુજી; શત્રુનો અરથ સગો સારે, ત્યારે સગો પરમાણુજી. ॥ ૫ ॥ જગતની રીતી છે વ્હાલું તે વ્હેરી, તેમાં શો ધરીએ રોશજી; કસુર કાહાડું તાહારી; હું છે ગુણનો ભાઈ દોશજી. ॥ ૬ ॥ નહી તમારા અમે નહી અમારા તમે, આજથી સગપણ છુટયુંજી; વ્હેર વધાર્યું જાદવ સાથે, ભવીશ તમારૂં ફુટયુંજી ॥૭॥ એવું સાંભળી અભીમન્યુને હળહળ વ્યાપી રીસજી; જોઇ વીચારી બોલજો મામા, શું ધરાવો છો બે શીશજી ॥ ૮ ॥ તમારા છોકરા છાકે છકેલા, પરાઈ માગે ઘોડીજી; આજતો એ છે ને આવતી કાલે, માગશે કોકની છોડીજી. ॥ ૯ ॥ સત્યને સારૂ સગાંના સામા, થાવું તેમાં નહી વ્હેરજી;તમે તમારો મામો માર્યો, તેવી કરૂં હું પેરજી. ॥૧૦॥ મામાનું દેખી ભાણેજ શીખ્યો, તેમાં શું ઠપકો દેતાજી; મુળ ક્ષત્રીના ધર્મ પ્રમાણે, યુદ્ધ અમે માગી લેતાજી. ॥૧૧॥ બળદેવ કહે છે વિરલા મ્હારા, શું બોલો બાળક સાથજી; ત્રીકાળ જ્ઞાનિ શેદેવ જોશી, ઉભા આયુદ્ધ ગ્રહી હાથજી, ॥ ૧૩ ॥ તેના સામુ જોઇ શીશ ધુણાવ્યું, પછી બોલ્યા ભગવાનજી; શું રે જુઓ છો જાદવ મારા, સર્વ રહો સાવધાનજી. ॥ ૧૩ ॥ પછી પાંન્ડવમાં ભીષ્મ પીતાએ, કેવો કર્યો વિચારજી; શેળ ભેળ રાખી યુદ્ધ કરીશું તો, ખામી ખમીશું અપારજી. ॥ ૧૪ ॥ કૌરવ કપટી છે કુકરમી, વખત પર દે દગોજી; મળતો રહીને મારી નાંખે, નથી સુજાતી સગોજી. ॥ ૧૫ ॥ એમ જાણીને ભીસ્મ પીતાએ, પેરવી કીધી પાકીજી; ઓળ કરીને એક એક સામી, સૈન્ય પોતાની રાખીજી, ॥ ૬ ॥ બળદેવ સામા આપ થયાને, અરજુનને જુગદીશજી; પ્રદ્યુમાનને દ્રોણગુરૂ બે,સામા થયા ધરી રીસજી. ॥ ૧૭ ॥ કમળ લોચન સામો કરણને, રાખ્યો ભીસ્મ પીતાયજી; સ્થંભના સામો રાખ્યો સકુની

ભાણુને ભુરી શેવાયજી ॥૧૮॥ સુદત સામો સુસુરમાને, રાખ્યો કરવા યુદ્ધજી; ભાણુવંત સામો ભગદત રાખ્યો; અભેમાનને અણીરૂધજી. ॥ ૧૯ ॥ એવા અન્યો અન્ય ગોઠવિયા, પછી વધા વ્રદ્ધ એમજી; પવન પુત્ર તું સહુ પુઠે રહેજે, ગદા ત્રીશુળ લેઇ ભેમજી. ॥ ૨૦ ॥ હાથી ઉપર રહી ચરચા તું જોજે, શેન્યની ચતુરસુજાણજી, આ ઓળમાંથી જે પડે પાછો તેના લેજે પ્રાણજી ॥ ૨૧ ॥ કહ્યું ગરજના કરી દાદાએ, ભાગી પડયો ધાયો ઘાટજી; દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, ડોસાએ વાળ્યો દાટજી ॥ ૨૨ ॥ હોશ હઇયાની હઇયામાં પેઠી, ધાર્યો વિચાર છુટી પડીયોજી, ઘાટ ઘડત આ કુન્તા નંદનનો, નઠારો ડોશો નડીયોજી ॥ ૨૩ ॥ મામો કહે હવે મનસુબા મેલો, કાંઇ ન વદશો વાણજી; પાછા પડશોતો પુત્ર પવનનો, ગદાથી લેશે પ્રાણજી ॥ ૨૪ ॥ કબજે પડીયા ઓળામાં અડીઆ, હવે નથી ઉપાયજી, સામાના સામો સંગ્રામ કરવો, થનારૂ હોય તે થાયજી ॥ ૨૫ ॥ વળણ ॥ એતો હોંશ રહી ઉરમાં, ફરી ગયો વીચાર; પાન્ડુ તનને જાદવે, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર,

કડવું ૩૭ રાગ સામેરી.

સામાસામી સરવ જોદ્ધે, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર; બાણાવળીયે બાણ લીધાં, કીધા ધનુષ ટંકાર ॥ ૧ ॥ અરજુનજીયે ગાન્ગેવનામાં, ધનુશ ધારણ કીધું; વાંકુ વાળ્યું ટંકાર થયો ત્યાં ચાંપે ચડાવી દીધું ॥ ૨ ॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પહોંચ્યો, ડોલ્યા દસે દિગપાળ; ધરણ લાગી ક્રૂજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ ॥ ૩ ॥ શબ્દ સુણી પુત્ર પવનનો, કપીવર જેનું નામ; ઉછળીને આકાશ ચડયો, આવ્યો રણ ભોમી ઠામી ઠામ ॥ ૪ ॥ સ્વરૂપ કારમુ અનુપ શોભા, પાન્ડવ દળમાં પેઠા પારથના રથની ધ્વજાયે, પુંછ વિંટાળી બેઠા ॥ ૫ ॥ તવ સોભા થઇ સૌહ્યામણીને, ગરગડીયાં નીશાન; રણ વીસે રણસીંગાં વાગ્યાં, સુરાયેસાંભળ્યાં કાન. ॥ ૬ ॥ શબ્દ સુણી સુણી સુર ભરાયાં, ગાજ્યા ગાજે જેમ મેઘ; સામ સામી સામી દળમાં દોટ મુકી; કીધો ભારે વેધ ॥ ૭ ॥ જરા ન લાજ્યા ગાજ્યા બાજ્યા, ઉછળીયાં આયુદ્ધ, દે માર દે માર મારજ દેતાં, ન રહે સાન કે સુદ્ધ ॥ ૮ ॥ શત્રૂ તુલ્ય સુરા સહુ બાઝે, ક્રોધ રહ્યા છે વરશી;; ભેરી માળને ગોળા છુટે, ભાલા બાણને ફરશી ॥ ૯ ॥ ગુપ્તી ગેડીને ગદાયો ઉછળે; તરકસ તીર તરવાર; ખપવા ખંજર સાં-

ગ્યને ત્રીશુળ જમાઇઆને કટાર ॥ ૧૦ ॥ કરવત કોવાડા ડાંગને આ-
ડા, બંધુકને પીસ્તોલ, આડીયાં કાતરીયાને ઢાળી, ગોફણની ગલોલ ॥ ૧૧ ॥ બાણ વછુટે ઉતપાત ઉઠે, પડે કાયાને કષ્ટી; માહા માર મારે યુદ્ધ પોકારે, કરે આહાકાર શ્રષ્ટી ॥ ૧૨ ॥ અગણીતા મંત્ર ભણી ભણીને, નાખે બાણાવળી બાંણ; કાયરની કાયાને અડેનો, પલક માં જાય પ્રાણ ॥ ૧૩ ॥ બળીભદ્ર અગણીતું નાખે, શાઠ શહસ્ત્ર બાણ જાય, ભીસ્મપીતા પણ તેવું મારે છે, જાતાં લક્ષ એક થાય ॥ ૧૪ ॥ સાઠ સહસ્ત્ર ચાલે અરજુનના, પ્રભુજીના પણ તેવા; બાણ તણી ઘણી ઝડી પડે છે, અનંત છુટે એવા ॥ ૧૫ ॥ સુરા પુરાને સુર ભરાયાં, જણાવે ઝાઝુ જોર; મદ મક્ષીકાશમ શર છુટે, થાય ઘણું ધમઘોર ॥ ૧૬ ॥ ગાજતા બાજતા ન લાજતા કો થાય છે સોર બકોર, મરણ આદરી જાદવ રૂઠયા ક્રોધે થયા કીશોર ॥ ૧૭ ॥ રીશે ચડીયા શત્રૂમાં પડીયા, વાળવા માંડયો ઘાણ, ખડગે ખોડો કાઢવા માંડયો, વાળી નાંખે હથરાણ ॥ ૧૮ ॥ ત્રાહ ત્રાહ પોકાર પાડે છે, પાંડવ કેરો જોધ; તે દેખી શેદેવ જોશીને, પ્રગટયો પુરણ કરોધ ॥ ૧૯ ॥ વલણ ॥ પ્રગટયો કરોધ સેદેવને, સુણ જનમેજે રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, વક્તા વૈશમ પાય.

કડવું ૩૮ રાગ ધામસીંગ.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચને, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; હતું શેદેવને વ્રદાન, ધર્યું જોગણી કેરૂ ધ્યાન; કીધું સમરણ શેદેવ ભુપ, ધર્યાં પંચાણુ કોટી સ્વરૂપ ॥ ૧ ॥ જ્યાં જુએ ત્યાં શેદેવ જોશી, રણમાં રૂપ પ્રકાશ્યું; કરી ગરજના તતખેવ, એક જોધને એક શેદેવ ॥ ૨ ॥ યુધ કરવાને આપ અડીયા, જદુ જુથને બાજી પડીયા; જાણે બળવાન જોવો જેને, બાહાજે બબે ચચાર તેને ॥ ૩ ॥ બળ બતાવ્યું અપરમ પાર, બહાજ્યા બળદેવજીને બાર, પડી સેન્યામાં ચીસાચીસ, વળગ્યા વિફલ વરને વીસ ॥ ૪ ॥ ત્રાહ ત્રાહ કરે જદુ કુળ, પેટ ચોળી કયાં કીધું સુળ; બળીભદ્રજી; બાવરા બનીયા, કુન્તાયે આવડા જણીયા ॥ ૫ ॥ સુણી શેદેવ ઝાલ્યા ચરજી, હળધારીને ઢાળ્યા ધરણ; તવ બળદેવ મુખ પોકારે; ચડો વનમાળી વીર મમ વારે ॥ ૬ ॥ સુણી વાણી વદયા જગદીશ; જુઓ મુજને વળગ્યા વીસ; સૌના લા-

ગ્યા સહુ ભોગવો ભાઇ; આમ લેવાય ઘોડી પરાઈ ॥ ૭ ॥ એમ કહીને શેહેદેવ સાથે, કરી વારતા વૈકુંઠ નાથે; મેં તો વચન લીધું તું જેહ, ચુખ્યા શેહેદેવજી વેણુ તેહ ॥ ૮ ॥ કહી એકના અનેક ન થાવું, દેઇ વચન શું કર્યું હાવું; સુણી સતી સુતે કહ્યું એમ, તમો તમારૂં ચુકયાછો કેમ ॥૯॥ મને વેણુ દીધુંતું પાકુ, સદા રથ અરજુનનો હાંકુ, નથી હાકતા તે મુકયો ટેક, માટે એકનો થયો અનેક ॥ ૧૦ ॥ સુણી સામળીયો ચાલ્યા છટકી, લાગી વચનની ચીત ચટકી; દોટ મુકી અસરાણાસરણ, નરનો સારથી ઢાળ્યો ધરણ ॥૧૧॥ રથે ચડી બેઠા વનમાળી,કરમાં રાસ પરોણો ઝાલી; એવું શેહેદેવજીયે ત્યાં ભાળ્યું, જાણ્યું વેણ વદેલું પાળ્યુ ॥૧૨॥ માહારૂં વચન જાશે વ્યર્થ, થયા અનેકના એક તરત; જોઇ પ્રભુજી હરખ ભરીયા, નરને રથથી ઉતરીયા ॥ ૧૩ ॥ જઈ પોતાના જુથમાં પેઠા, ગ્રહી આયુધ રથ પર બેઠા; રીસે ભરેલો આડો આંક, લઇ ચક્ર ચડાવ્યું ચાક ॥ ૧૪ ॥ માહા રક્ત કીધા લોચન, ઘણું કોપ્યા જગજીવન; જોઇ ભીસ્મ પીતા વદ્યા એમ, જોજે ચોટ તું ચુકતો ભેમ. ॥ ૩૫ ॥ ચુકવે ચુકવાના ન સ્વામી, શેન્ય સહીત જાશું પ્રત પામી સુણી પવન પુત્ર એમ વાણી, લીધું ત્રીશુળ મહા કરોધ આણી ॥૧૬॥ વલણ ત્રીશુળ લાધું હાથમાં, લોચન કીધાં રક્ત, હર હરીના હથીઆરથી, બ્હાજ્યા ભુધરને ભક્ત,

કડવું ૩૯ રાગ ધવળ ધનાસરી.

સામા સામી લીધાં હથીઆરજી, થયા કરોધ કરી તઇઆરજી; ધાયું વીપ્રીત અપરમપારજી, કરૂં તે યુધનો વિસ્તારજી. ઢાળ વિસ્તાર કરૂ યુદ્ધજ તણો સુણો શ્રોતા જન સર્વ; ખરાં ખડગ સામા સામી લીધાં ધરી મન ગર્વ ॥ ૧ ॥ પ્રથમ ચક્ર પ્રભુએ મુકયું કાહાડવા પાંડવ કુળ; તે દેખીને પવન પુત્રે, તુરત મેલ્યું ત્રીસુળ ॥ ૨ ॥ હર હરીનાં આયુધ છુટયાં વાયુને વેગે જાય, ઘુઘવાટે સુસવાટે જાતા, સનમુખે ભેગા થાય ॥ ૩ ॥ ગરજના કરતાં પાછાં ન ફરતાં બેઉ મુમતે ચડીયા; એક એકને ટકર મારે, બહુ બળે બાઝી પડીયાં ॥ ૪ ॥ થાય કડાકા ભારે ભડાકા ટંચાય ધારે ધાર; ઘાવ વાગે તેથી ઝરે છે, ધીખધીખતા અંગાર ॥ ૫ ॥ દોદશ ત્રણી વહ્નની કેરી, અગ્ની ઊઠયો અપાર; વધુ મેલ્યું વેગણુંને સો સેન્ય કરે પોકાર ॥ ૬ ॥ સુરત સુરા જનને

ઉતરીયાં, ત્રાહ ત્રાહ મુખથી ભાંખે; અંગારા અંગ ઉપર પડે તે સહુ ખંખેરી નાંખે ॥ ૭ ॥ કઇકની દગ્ધ થઇ ચાંમડીને, કંઇકના સળગ્યા કેશ; કૈકના વસ્ત્ર આભુષણ સળગ્યાં, કૈ થયા નગન વેશ ॥૮॥ ઘણાક પ્રાણી પ્રલય થયા, ત્રાસ પામી સહુ શ્રષ્ટી; ભોમી લાગી કંપવા એવી;થૈ અગ્ની વૃષ્ટી ॥ ૯ ॥ પડે દ્રષ્ટી ન જોવાયે, શેન્યમાં સહુને શોક; આયુધ લહતાં આકાશ ચાલ્યાં, ત્રાશી ગયા સુર લોક ॥ ૧૦ ॥ તાપ ન ખમાયો અગની કેરો, વરશે મ્હોટા લાળા, સ્વર્ગમાંથી દેવ લોકે દેખી ભર્યાં ઉચાળા ॥ ૧૧ ॥ આહાકાર થયો અવનીમાં, જાણ્યું જુગદા ધાર; નીશ્ચય થાશે આ અગ્નીથી, પ્રથ્વી પ્રલ્લેકાર ॥ ૧૨ ॥ મુહોટાને મ્હોટમ હોય નહિને, વડાને શી વડાઈ; નીચા નમ્યાથી ઉંચ જણાસું, હોલવી નાંખુ લડાઇ ॥ ૧૩ ॥ દુનીયાને દુખે નવ દાઝુ, તો કોણ કહેશે દયાળુ, એમ જાણી રથેથી ઉતરીયા, પોતે કૃષ્ણ કૃપાળુ ॥ ૧૪ ॥ ચાલીને આવ્યા પાંડવ દળમાં, જીવ જીવાડવા ધાર્યાં; ભાણેજને આવી શીશ નમાવ્યું, તમે જીત્યા અમે હાર્યાં ॥ ૧૫ ॥ શ્રષ્ટીની કષ્ટી કરો નિવારણ, હું કહું છું કરજોડી; ટેક મારો તમે આગળ મેલ્યો, નથી જે ઇતી ત્રોડી ॥ ૧૬ ॥ અગ્નીથી અવની બળી જાશે, થાશે પાતક પુર; તે સાંભળી નમસ્કાર કીધા, ભીસ્મજીને વીદુર ॥ ૧૭ ॥ સાબાસ છે મ્હોટા તે મ્હોટા ખોટા નહીં કો કાળ: જ્યાં ત્યાં કરીને જગત જીવાડો વિશ્વતણા પ્રતિપાળ ॥ ૧૮ ॥ એવું સુણી શ્રીક્રશણચંદ્ર ત્યાં વાણીવદેછે એમ, ત્રીસુળ તમે તમારૂ બોલાવો, ઓ બળવંતા ભેમ ॥ ૧૯ ॥ સુણીને ભીમે પોકાર કીધો, ત્રીસુળને બોલાવો; પ્રભુએ કહ્યું હઠ ભરેલો, આયુધ એમ ન આવે ॥ ૨૦ ॥ ક્રપા કરો કપીવર તમે, ઉછળી આકાશ જાવો; એબે વજ્જર તેવા તમે છો, બે ભુજ બે ગ્રહી લાવો ॥૨૧॥ અંજની નંદન એવું બોલ્યો, હું જાવું આકાશ;બે વજ્જરને ત્રીજો હું તેવો ક્યાં પડીએ અવીનાશ ॥ ૨૨ ॥ પ્રથવીમાં પડું પ્રથવી ફાટે, ઉતરી જાવું પાતાળ;પડવા વસ્તુ વજ્રની હોયે,તો તેમ કરૂ ક્રપાળ ॥ ૨૩ ॥ આખુ વજ્ર ચક્ર તમારૂ, આખુ વજ્ર ત્રીસુળ; ત્રીજો વજ્ર હુંછું આખો, કેમ આવે અનુકુળ ॥૨૪॥ તઇણે વજ્રનો બોજ પડે તે પ્રથવી ઝીલે કેમ પ્રભુ કહે અડધા છો વજ્ર, ઓ વાયુ સુત ભેમ ॥ ૨૫ ॥ અવની ઉપર ઉંધા સુઓ વજ્ર ડાબુ અંગ, તે પર પડે ભક્ત રામનો, ન થાય ભોમી ભંગ ॥ ૨૬ ॥ તે સાંભળી વ્રકોદર બોલ્યો, સું થાઓ છો અજાણ; ભુજથી પુંછ ઉચું નતું થયું તે પડે તો જાય પ્રાણ ॥ ૨૭ ॥ કપી કહે

પડશું જાળવીને, જીવ જીવાડવા ધારો; ભગવાન ભીસ્મને વીદુર બોલ્યા, શ્રષ્ટીને ઉગારો ॥ ૨૮ ॥ એવાં વીવેકના વચન સુણી, કપાંગે મેલ્યો હાથ; અનેક માટે ભલે એક મરૂ, ઉગારે દીનો નાથ ॥ ૨૯ ॥ એમ કહિ અવનિપર સુતો, કુન્તા સતીનો તન; અરજુનના રથપરથીગાજ્યાં, કપી ગયા ગગન ॥ ૩૦ ॥ ઝડપ જઇ ઝાલ્યાં અથીઆરો, બળથી બે ભુજમાંય; તો પણ આયુધ બાઝવા દોડે, કર કપીના તણાય ॥ ૩૧ ॥ બળ થકી કપી ગ્રહી રહયા છે, જરા નહી લડથડીઆ; પાન્ડુપુત્રના દાભા પાસા પર, આવી કપીવર પડીઆ ॥ ૩૨ ॥ તવ સાડા ત્રણ વજ્જર મળ્યાં, દાંગવે જે ગ્રહી ઘોડી; તે ઘોડી થઇ અપછરા ગૈ દાંગવનેતરછોડી ॥૩૩॥ સ્વરગે ચાલી ન રહી ઝાલી, જાણ્યું સેન્યને લોક; દાંગવનું મુખ ઉતરી ગયું, થયો અતિ મન શોક ॥ ૩૪ ॥ પાપણી માટે વીરોધ વહાલામાં, કરાવ્યો મેં અજાણ; મુખડું મ્હારૂ શું દેખાડુ; કાહાડુ પાપી પ્રાણ ॥ ૩૫ ॥ એમ કહી દેહ પાડવા બેઠો, ગ્રહિ કટારી ધણી; પાંડવ જાદવ હળીયા મળીયા, પળીયા દાંગવ ભણી ॥૩૬॥ હાંહાં કરીને હાથ મેલ્યા, દાંગવ કેરે શીશ; જાદવ પાંડવ સરવ બોલ્યા, આ વાતમાં નથી રીસ ॥ ૩૭ ॥ થવા કાળ થાયે જાય તેમાં શો છે તમારે વાંક; એમ કહિ એને ઉગાયો, નમી પડયો તવ રાંક ॥ ૩૮ ॥ અમીદ્રષ્ટી અલબેલાએ કીધી, શેન્યા મહિ અકરોધ; મરણ પામેલા સહુ ઉઠયા, જીવતા થયા જોદ્ધ ॥ ૪૯ ॥ સહુ સહુનુ સેન્ય વિદાય કીધું, દાંગવ દે સરપાવ; લડત વઢત વ્હેર ન માળે, હતા તેવા થયા ભાવ ॥ ૪૦ ॥ પાંડવ પળ્યા ઇંદ્રપ્રસ્તમાં જાદવ દ્વારીકા માંય; કૌરવ વિદુર ભીસ્મ આદે, હસ્તીનાપુર જાય ॥ ૪૧ ॥ અપછરા અશ્વણી મટીને, રહિ સ્વર્ગસુદન; ત્રીશુળ ભીમ જઇ આપી આવ્યો, જ્યાં કઇલાશ ભોવન ॥ ૪૨ ॥ પશુ તણો દેહ નાશ પામ્યો, અપછરાનો જેમ; એક ચીતે સાંભળે કથા તેનો, ટળે પશુ દેહ તેમ ॥ ॥ ૪૩ ॥ સાંભળે શીખે ને સંભળાવે, પ્હોંચે મનના કોડ, વ્યાસ વલ્લભ વદે સહુ બોલો, જય જય શ્રી રણછોડ ॥ ૪૪ ॥

કડવું ૧૪ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; સહુ સહુને સ્થ-

ળે સર્વે રહયા, એવે દીવસ બહુ વીતી ગયા ॥ ૧ ॥ એવે દુરીયોધન એક વાર, બેઠો એકાન્ત અંધ કુંવાર એવે સાંભરી છે દ્રૂપતી થયો આકુળ વ્યાકુળ અતિ ॥ ૨ ॥ એણે મામાને બોલાવ્યો પાસ, થઈ બેઠો અતી ઉદાશ; મામે પુછયું ભાઈ આમ કેમ, થયો બાવરો કુશળખેમ ॥ ૩ ॥ નથી તન દુખ તુને કાંઇ, પણ છે મન દુખ મનમાંઇ; બોલ્યો દુરીયોધન દુર મતી, મને પટકે છે દ્રૂપતી ॥ ૩ ॥ એનુ સ્વરૂપ સાંભરે જ્યારે હૈયે હોળી ઉઠે છે ત્યારે; માટે એ લાવી આપો તો તો જીવું; નહી તો વીશ ઘોળીને પીવું ॥ ૪ ॥ બોલ્યો શકુની મામો એમ, મને કહેતો નથી તું કેમ; જોજે કષ્ટ હું તારૂં કપાવું, રાજ્ય પાટ રૂપાળી અપાવું ॥ ૫ ॥ કર્યો પાન્ડવે યજ્ઞ જે વારે, એક થયા છીએ તે વારે; ગયા દ્વારીકાં એમની પખે, ઘણો થયો વ્હેવાર તે તકે ॥ ૬ ॥ માટે કરો કહુ તે પેર, ગોત્ર યાગ માંડો આપ ઘેર; તેડો પાન્ડવ કુટુંબ સાથ, આવે વહુવો પુત્રો ને માત ॥ ૭ ॥ અતી હેત દેખાડજે ભાઇ, જમીને જાજે સભા માંઈ; સાથે ધરમને લેઇ રાજંન, બેસજે તું સિંહાશન ॥ ૮ ॥ એટલે હું ત્યાં આવિશ, બાજી બગલમાં લાવીસ; તેમા સોગટાં છે સોળ, કાળાં પીળાં લીલાં રાતાં ચોળ ॥ ૯ ॥ તેમા પાસા ત્રણ રૂપાળા, મહારી મરજી સાચવવા વાળા; મારા કાકાના હાડના એતો, પાસા કરાવી રાખ્યા છે મેંતો ॥ ૧૦ ॥ મહારૂં ધારેલું કામ ત કરે ફેરવું ડાળો નેમ તે ફરે; ધારૂ તેટલા દાણા પડે, સામો રમનારો હોય તે રડે ॥ ૧૧ ॥ તેતો બાજી રમવા કાહાડું; પછી તમોને બેને રમાડું; તારૂં ધસાતુ બોલીશ આડું, કરી શરત તુને ઝીતાડું ॥ ૧૨ ॥ અપાવું રાજ રૂપાળી રાણી, સાચો મામો લેજે જાણી; થયો ખુશી દુરીયોધન, ગોત્રયાગ આરંભ્યો ભોવન ॥ ૧૩ ॥ ઇંદ્રપ્રસ્ત મોકલીયો દાસ, પાંચ પાંડવોની પાસ; તેણે કહી કુન્તાને પેર, ગોત્રયાગ છે આપણે ઘેર ॥ ૧૪ ॥ દુરીયોધને કહ્યું છે અતી, આવે પાન્ડવ કુન્તા દ્રૂપતી; વળી શુભદ્રા અભેમાન, તેડયા છે સહુને રાજાન ॥ ૧૫ ॥ માટે ચાલો હસ્તીનાપુર, નહી આવ્યે આંટી પડે ઉર; સુણી કુન્તાજી બોલ્યાં એમ, તેડયા છતાં ના આવીયે કેમ ॥ ૧૬ ॥ ભાઇ સર્વ આવશુ અમે, જઇ કહો સમાચાર તમો; કહી દાસ કર્યો વીદાય, પછી પુત્રોને પુછયું માય ॥ ૧૭ ॥ કહો જાવું કે ન જાવું, બોલ્યા ધરમ હું સત્ય બતાવું થયા છીયે એકાકાર, નવ જઇયે તૂટે વેહેવાર ॥ ૧૭ ॥ ભીમ કહે જાવું ભલીપેર; કરવો ઉતારો વીદુર ઘેર,

થયો સર્વનો સત્ય વિચાર પેહેરી હોડી ચાલ્યાં તે વાર. ॥ ૧૯ ॥ રથ બેશીને નીકળીયાં, એતો હસ્તીનાપુર પળીયાં; આવ્યાં મ્હાલવા આનંદ ભેમ રાખ્યો ઉતારો વીદુર ઘેર ॥ ૨૦ ॥ પછી દુરીયોધન ઘેર ગયા, સગાં વ્હાલાં સૌ ભેગાં થયાં, કેરી દુખ સુખ કેરી વાત; મળ્યા એક સોને પાંચ ભ્રાત, ॥ ૨૧ ॥ હળી મળીને હરે ફરે, હેત ઉપજે એવું કરે; તેતો વ્રદ્ધ જનોને ગમીયા, ગોત્ર યાગ કરી સહુ જમીયાં ॥ ૨૨ ॥ લીધા મુખવાસ પાન સોપારી; હળી મળી જમ્યા નર નારી; જમ્યાં જન્મમાં તે દન સંગ, વસ્ત્ર પેહેરી લીધા સહુ અંગ. ॥ ૨૩ ॥ પછા અસ્તીનાપુરને નાથ, ઝાલ્યો ધરમરાયનો હાથ, ચાલો જઇએ સભામાં સાથ, આપણ એકસો પાંચ ભ્રાત, ॥ ૨૪ ॥ તવ ખુશી થઇ સહુ ચાલ્યા, એક એક તણા હાથ ઝાલ્યા; ગયા રાજ્યા સભા રાજન, દુષ્ટ બેઠો સિંહાસન. ॥ ૨૫ ॥ રાજા ધર્મને સાથે લેઇ, જાણે બેઠો સાચો સ્નેહી, બીજા સર્વ સભાની માંય, ઓળ બંધ બેઠા છે ત્યાંય. ॥ ૨૬ ॥ એવે આવ્યો શકુની મામો, ઉભો રાજ ગાદીના સામો; બોલ્યો મુખથી વચન એવું, દીસે રૂડું આ વેળા કેવું. ॥ ૨૭ ॥ શોભી બે ભાઇની જોડ કેવી જાણે રામને લક્ષ્મણ જેવા; હાવો સંપ સદા કાળ હોય, તો તો તમથી નહી ડાહ્યું કોય ॥ ૨૮ ॥ બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એમ, મામા સંપ ન રાખીયે કેમ, બીજાની હોય સહસ્ત્ર સગાઇ, પણ કયાંથી કુંટુબી ભાઇ ॥ ૨૯ ॥ સરવેની છોકર વાદી, કરી તે વારે અતી ઉપાધી; હવે સમજ્યા ત્યારે શીદ લડીયે, શું છે વેહેચવાનું તે નડીયે. ॥ ૩૦ ॥ બોલ્યા શકુની બહુ સારૂ, જોઉં પારખું બેનું હું વારૂ, કોણ મુઢને કોણ ચાતુર, મને જોવાની ઇચ્છા ઉર.॥૩૧॥ આવો નીચે બેસો બે ભાઇ, રમો બાજી જોવું ચતુરાઇ; બાજી રમવી તે બહુ હોંશીઆરી, પલમાં પરખાય નર નારી ॥ ૩૨ ॥ કહી બાજી બગલમાથી કહાડી નીચે ઢાળી સોગટડાં માંડી; નથી અવર કોઇ તે વેળા, બધા કૌરવ પાંન્ડવ ભેળા. ॥ ૩૩ ॥ વળી જેદ્રથ ભગદત ત્યાંય ભુરીશેવાને સુશરમાય; વળી શકુની કરણ રાય, એટલાજ સભાની માય. ॥ ૩૪ ॥ નથી ભીસ્મ વીદુર કે દ્રોણ, તેથી કપટી જાણે કોણ; મામે બાજી માંડી જે વારે, બોલ્યો દુરીયોધન તે વારે ॥ ૩૫ ॥ ઉઠો રમીયે ધરમ ભાઈ, બેઉની જણાશે ચતુરાઇ; તવ બોલીયા ધરમ રાય નથી રમવા મુને ઇચ્છાય. ॥ ૩૬ ॥ ભાઇ બાજીતો વીશનું મુળ, હેત તુટેને ઉડે ધુળ; બોલ્યો છત્રપતી મુખ એમ, હોય સરત તો

થાય તેમ ॥ ૩૭ ॥ હોડ કરીને રમતા નથી, તેમાં શીદ ખેંચો મત અતી; તવ ધરમ ઉતર્યા હેઠા, સામા સામી બે રમવા બેઠા ॥ ૩૮ ॥ જોવા લાગ્યો કૌરવનો સાથ, વળી જુવે ધરમના ભ્રાત; લીધા પાસા પાપીએ હાથ, લાગ્યો નાંખવા એ નર નાથ ॥ ૩૯ ॥ એના ઓછા પડીયા દાણા, પછી નાંખે સતી સુત શાણા; પડે ધર્મ તણા પોબાર, વળી હરાદને અગીઆર ॥ ૪૦ ॥ મામો ફેરવે ચક્ષુ જેમ, ત્રણ પાસા ફરે છે તેમ; એણે યુકતીનો ખેલ લડાવ્યો, રાજા ધર્મનો પાસો ચડાવ્યો. ॥ ૪૧ ॥ પેહેલો દરીયોધનને હરાવ્યો, રાજા ધર્મને મોહ કરાવ્યો. પછી શકુની બોલ્યો વાણી, છત્રપતી બુધ્ધી તારી જાણી ॥ ૪૨ ॥ બોલ્યો દુરીયોધન સભા માંઇ, ઠાલી રમવામાં શી ચતુરાઇ; કરી હોય સરત જે વારે, ચતુરાઇ જોવાની છે ત્યારે ॥૪૩॥ બોલ્યો શકુની વળતું એમ, કહો ધરમ રાજા કેમ; તવ ધરમનું મન મોહ્યું, પોતે ભીમસેન સામું જોયું ॥ ૪૪ ॥ ત્યારે ભીમે કરી એમ સાન, કરો સરત સતી સંતાન; પછી ધરમ બોલ્યા વચન, કરવી શું સરત રાજન ॥ ૪૫ ॥ શકુની કહે હું કહું તેમ, બેઉ બોલ્યા કબુલ છે એમ; કહે શકુની સાંભળો સાર, રમવી બાજી ત્રણ વાર ॥ ૪૬ ॥ પેહેલી બાજીમાં સરત એવી, કરો કબુલ હું કહુ તેવી; તવ કબુલ કર્યું બેઉ જન, મામો કહે ઓ દુરીયોધન ॥ ૪૭ ॥ પેહેલી બાજી તું હારે નરેશ, આપે બેતાળી હજાર દેશ; હારે ધર્મ તો બોલેલું થાપે, એમના દેશ તુને આપે ॥ ૪૮ ॥ બીજી બાજી જો તું હારે, દેવું સસરાનું રાજ્ય તાહારે; મળ્યું સસરાનું રાજ જેહ, આપી દેવું પાન્ડવને તેહ ॥ ૪૯ ॥ હારે પાન્ડવ બીજી વાર, તને આપે દ્રુપતી નાર; ત્રીજી બાજી હારે તું રાજન, વસે દ્વાદશ વરસ વન ॥ ૫૦ ॥ ત્રીજી હારે જો ધરમરાય,તો તો બાર વરસ વન જાય; હારીને વનમાં જાય જેહ, રહે તેરમું વરસ છાના તેહ ॥ ૫૧ ॥ છાના રહેને જો ઝલાય, ફરી બાર વરસ તે જાય; એવી સરત કરી રમો બાજી, કરો દસ્તાવેજ થઇ રાજી ॥ ૫૨ ॥ પુછી ધરમે ભાઇઓને વાત, કેમ કરીશું કહો ભરાત; બોલ્યા નીકુળ શેદેવ વાણી, રમો વીરા ઉલટ આણી ॥ ૫૩ ॥ બોલ્યો અરજાન કહું મત મ્હારો, સારો પાસો પડે છે તમારો; પછી ભીમ વદયો વચન, સુખે રમો ધરમ રાજન ॥ ૫૪ ॥

॥ વળણ ॥ કહે ભીમ સુખે રમો, સરસ પડે છે દાવ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, થયો રમવાનો ભાવ.

કડવું ૪૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમ કહે ભાઇ રમવા બેસો, થનાર વસ્તુ થાશે; પાસો તમારો સારો પડે છે, છત્રપતીને જીતાશે. ॥ ૨ ॥ તે કરતાં હારી બેઠાતો, ન કરવો ઉચ્ચાટ; ધોલ મારીને લેઇશ પાછું, ઘડીશ એનો ઘાટ. ॥ ૩ ॥ ધરમ કહે એ શું બોલ્યો, ધારી તેં કુમતી; બોલ્યું અબોલ્યું કરવું હોય તો, માહારે રમવું નથી. ॥ ૪ ॥ ચંદ્ર ચળે રવી પશ્ચીમ પ્રગટે પાવક શીતળ થાય; સીંધુ કદી મરયાદ લોપે પણ, ધર્મ વચન કેમ જાય. ॥ ૫ ॥ મ્હારા હાથના અક્ષર પડે, તે તું કરે ભંગાણ, તો જીભ્યા દંતુમાં લઇને, કાહાડું મારો પ્રાણ ॥ ૬ ॥ ભીમ કહે કાંઇ નહિ કરૂ વીરા, બાજી રમો સુખ રૂપે; થનાર વસ્તુ હશે તે થાશે, જે ધાર્યું વીશ્વને ભુપે. ॥ ૭ ॥ એમ ચારે ભાઇ કબુલ થયા, ધરમે હા કહી તત્ર; કપટ ભરેલો શકુની મામો, લાવ્યો તાંબાનાં પત્ર. ॥ ૮ ॥ દુરીયોધનની પાસે લખાવ્યું પેહેલી બાજી જો હરાય; તોતો બેતાળી હજાર દેશો, પાન્ડવને ઘેર જાય. ॥ ૯ ॥ બીજી બાજી હારે તો આપે, સસરાનું રાજ્યાસન; ત્રીજી હારે તો જાય પોતે, દ્વાદસ વરસ વન. ॥ ૧૦ ॥ તેરમુ વરસ છાનો રહે, પાન્ડવ કાહાડે સોધી; તો બાર વરસ બીજાં જાવું, તેમાં ન થાવું વિરોધી, ॥૧૧॥ એવો દસ્તાવેજ દુષ્ટે લખીયો, સાક્ષી કરિ સહુ સાથ; પછી ધરમે લીધુ લખવા, પત્ર પોતાને હાથ. ॥ ૧૨ ॥ તવ સમળી સીચાણા આવી, અંત્રીક્ષ મારે આંટા; માઠા સુકન લાગ્યા દેખાવા, થયા રૂધીરના છાંટા, ॥ ૧૩ ॥ પાન્ડવના સમજ્યામાં નાવ્યું, વિનાશે વીપ્રીત બુદ્ધી શેદેવજી સમજે છે તોહે, તે કેમ આપે સુદ્ધી. ॥ ૧૪ ॥ ધરમરાયે લખવા માંડયુ, પેહેલી બાજી હરાય; તોતો બેતાળી હજાર દેશો, સઘળા અમારા જાય. ॥ ૧૫ ॥ બીજી બાજી હારિયેતો દ્રૂપતી દેઇ દઇયે; ત્રીજી બાજી હારીયેતો, બાર વરશ વન જઇએ. ॥ ૧૬ ॥ તેરમુ વરશ છાના રહીયે, સોધી કાઢે રાજન; તો પાછા બાર વરસ સુધી, અમો વેઠીયે વન ॥૧૭॥ એ રીતે દસ્તાવેજ લખીયા, મામાયે લીધા કને; પછી પોતે બાજી ઢાળી આપી, તે રમતાં કેવુ બને. ॥ ૧૮ ॥ દુરિયોધન પાશા નાંખેતો, પાંચ દાણા પડી જાય, શકુની મામો ફેરવે ડોળો, હરાડ દાણા થાય. ॥ ૧૯ ॥ કાચા બાર પોબાર પડે છે, દુરીયોધનના દાવ; ગણુતરી ગ-

ણીને સોગટી મારે, કપટ બાજીનો ભાવ ॥ ૨૦ ॥ ધરમ રાજા પાસા નાંખે, હરાડ કે પોબારે; મામાને ડોળે ફેરવે ફરે, પાસા તેણીવાર. ॥ ૨૧ ॥ પાંચ પડે કે સાત પડે છે, તેથી વીશેશ ન હોય; ખેલ્યામાં પણ પાછા પડીયા, વીસ્મે થયા સહુ કોય ॥ ૨૨ ॥ પેહેલી બાજી ધરમ હાર્યા, ખોયું રાજ્યાસન; એટલે હસીને કુદવા લાગ્યો, રાજા દુરીયોધન ॥ ૨૩ ॥ મામો કહે શું થાય છે ખુશી, હજી રમવું બે વાર; એટલામાં એ જીતશેતો, મોહું થાશે લગાર ॥ ૨૪ ॥ એમ કહી રમવા બેસાડયો, તવ બેઠો દુરમતિ; તે બાજી પણ ધરમ હાર્યા, ખોઇ બેઠા ક્રૂપતી ॥ ૨૫ ॥ હાથ હાથ ઉચો પાપી કુદયો, ભત્રીશ રેખા ભાવી; ઘણાક દાહાડાથી તલસતો તે, આજ રૂપાળી આવી ॥ ૨૬ ॥ મામાયે કહયું શું ફુલે છે, ત્રીજી બાજી છે બાકી; આ વેળા પાન્ડવ જીતશેતો, મસ્કરી તાહરી પાકી ॥ ૨૭ ॥ એમ કહી રમવા બેસાડયો, બેઠો ત્રીજી વાર; બાવરા બનીને રમવા લાગ્યા, કુન્તી તણા કુંવાર. ॥ ૨૮ ॥ ધરમ રાજા જીતવા માટે, યત્ન ઘણેરા કરે, પણ મામો ડોળો ફેરવે જેવો તેવો પાસો ફરે ॥ ૨૯ ॥ ડોળામાં દેવતા મેલ્યો, હરાવ્યા ત્રીજીવાર; બાર વરસ વન જાવાનુ ઠરાયું, વરત્યો આહાકાર ॥ ૩૦ ॥ કુન્તી નંદન પાંચે ભાઇના, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; શરીરની શુદ્ધી નવ રહી, મુરછામાં ઢળી પડયા ॥ ૩૧ ॥ તવ દુરીયોધન ઉભો થઇને, ખુશી થયો ખુંખારી, ઓ મામા તારા ચરણ ધોવું, બુદ્ધીની બલીહારી ॥ ૩૨ ॥ ઉંકારે દુસ્યાસન વીરા, વીદુરને ઘેર જાવો; મેહેણું દેનારી કામણગારી, રૂપાળીને લાવો ॥ ૩૩ ॥ છાકે છકેલા બહુ બકેલી, ક્રૂપતરાયની બાળી; નગ્ન કરી નચાવું સભામાં, નાંખું બધું ઝેર બાળી ॥ ૩૪ ॥ જાતું ઝપાટે લાવ્ય સપાટે, ગ્રહી ગોરીના કેશ; ડરીશ નહી દીલમાં લગારે, હક નથી કોઇનો લેશ ॥ ૩૫ ॥ દંત પીશીને આગના દીધ, દુષ્ટ દુરીયોધન; કમ્મર કશીને ઉભો થયો, પોતે દુસ્યાસન ॥૩૬॥ ચાલ્યો બળમાં એકજ પળમાં, બુદ્ધી થઇ છે રાભી; વીદુર ઘેર જઇ કુન્તાને પુછયું, કયાં છે ધરૂપતી ભાભી ॥ ૩૭ ॥ કુન્તા ભોળીયે કહ્યું પુછયા વણ ગઇ હાંઇથી સવેળી બહુ વારથી ભુતાવળ વાળી, જોવા જુની હવેલી ॥ ૩૮ ॥ તવ ત્યાંથી દુસ્યાસન દોડયો, કુકરમી કરોધ લાવ્યો; એકલી ધ્રૂપતી જુવે હવેલી, ત્યાં દુરમતી આવ્યો ॥ ૩૯ ॥ કયાં ગૈ રૂપાળી કામણગારી; ધરૂપતરાયની બાળી; શબ્દ સુણીને આવી છજામાં કંપી ક્રોધાતુર ભાળી ॥ ૪૦ ॥ લજ્યા તાણીને ધરૂપતી

બોલી, શું કહો જેઠજી મ્હારા, દુશ્યાસન કહે ઉતર હેઠી, અમે તો દીયર તારા ॥ ૪૧ ॥ મહારો મોટો ભાઇ છત્રપતી છે, તેની તું થઇ નારી; સરતથી તુજ સ્વામી રમીયા, જુગટામાં ગયા હારી ॥ ૪૨ ॥ દ્રુપતી કહે વીચારીને બોલો, જીભડીયે દો ડામ; બાપને ઠેકાણે જેઠજી શોભો, શું બકો બુદ્ધી હરામ ॥ ૪૩ ॥ દુષ્ટ કહે હું દીયર તારો, તું છત્રપતીની નારી; સતી કહે નારી કેહેવી હોય તો, કરજે જનેતા તારી ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ નારી તારી માવડી, એમ વદી વચન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કોપ્યો દુશ્યાસન.

કડવું ૪૨ રાગ વઇરાગી બીલાટરી.

દુશ્યાસન ધાયો હો, કટી કશી મેહેલમાં ચાલ્યો; દ્રુપતી દ્રુજી હો, દુષ્ટે જઇ ચોટલો ઝાલ્યો ॥ ૧ ॥ કીધો ક્રોધ કારમો હો, અબળાને ઉચકી લીધી; છેકા છેક છાકયો હો, છજામાંથી નાંખી દીધી ॥ ૨ ॥ બની બાળા બાવરી હો, બે સુદ્ધી થઇને પડી; પાપી ઉતર્યો હેઠો હો, જઇને ઝાલી તેજ ઘડી. ॥ ૩ ॥ કેશ ગ્રહી તાણિ હો, દ્રુપતીને ભાનઆવ્યું; લાગી કરગરવાહો; કઠોર કરમ કાહાવ્યું ॥ ૪ ॥ મુકો જેઠ બાપજી હો, કયાં ભોગવશો પાપ પોટલો; માથુ મહારૂં દુખે હો, તાણો નહી ચોટલો ॥ ૫ ॥ કહી ખોળા પાથરે હો, પાયે પડુ દો મેલી; આ વેળા નથી મહારૂ હો, સગુ વ્હાલુ કોઇ બેલી ॥ ૬ ॥ એમ વલ વલતી હો, ટીટોડી તળવળે જેવી; દુષ્ટ કહે કેમ મુકુ હો, તને તો સભામાં લેવી ॥૭॥ એમ કહી મારે હો, ગડદાને પાટુ અતી, છાતીમાં દે ઢીંચણ હો, બેવડી વળે છે સતી ॥ ૮ ॥ કાયર કરે કાહોણિથી હો, કરોધ ગજ તુલ્ય ત્રાડે, ઉચી કરિ કરીને હો, પાપી પ્રથ્વી પછાડે ॥ ૯ ॥ કેશ ગ્રહિ વીંઝોળે હો, શરીર ગયું છોલાઇ, કુખમાં લે ચોંટીયો હો, મારે માર ધાઇ ધાઇ ॥ ૧૦ ॥ મારે ઇંટે ઢેપા હો, પથ્થરને લાકડી; વામા વળે બેવડી હો, રૂએ બાળા બાપડી ॥ ૧૧ ॥ શરીર છોલાણું હો, રૂધીરની ધાર ઝરે; બળ શું બાળા તણું હો, કારમી પોકાર કરે ॥ ૧૨ ॥ અંગે ઉઠયાં ઢીંમડા હો, શીશ કેમ જાય નીસરી; વાગે પેટ પાટુ હો, સુધ બુધ વીસરી ॥ ૧૩ ॥ લોક ગામ કેરૂં હો, ત્રાશ જોઇ ભેળુ થયું; ત્યાં તે કોનું ચાલે હો, ટોળા વળી ઉભું રહ્યું ॥ ૧૪ ॥ પુરૂશોને પ્રેમદા હો, જોઈ જોઇ ટળવળે; ચાલ્યો દુષ્ટ ખેંચીને હો, સાહુ જીવ કળકળે ॥ ૧૫ ॥ ચીર ગયું ફાટી

હો, ફાટયાં ચણીયાં ચોળી; ચુડીયો નંદાણી હો, રંક રામા નાખી રો-
ળી ॥ ૧૬ ॥ એની પગ પાની હો, કોઇ જને દીઠી નતી, શરીર તેનું
ઉઘડયું હો, ઘસડાતી જાય છે સતી ॥ ૧૭ ॥ ચીરના ગાભાથી હો, એ-
બ પોતે ઢાંકતી; કંપે કાયા કોમળ હો, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય ભાખતી ॥૧૮॥ચર-
ણ નોહોતો મુકયો હો, ભોમીપર ભામની કદી; તેની એવી વેળા હો,
આંસુડાની વહે છે નદી ॥ ૧૯ ॥ હૈયા ફાટ રડતા હો, દુખે દુબી ભામ
ની, દ્રૂપતી રોતી જોઇ હો, રૂએ પ્રજા ગામની ॥ ૨૦ ॥ રડે વ્રધ જોબન
હો, રૂવે બાળક બાળુવાં;' રૂવે પશુ પક્ષી હો, રૂવે નગ્ર ઝાડુવાં ॥ ૨૧ ॥
રૂવે સ્વાન ગામમાં હો, સ્વરગે રૂએ સ્વર્ગ પતી; પણ દુષ્ટ જનને હો,
દયા જરા આવતી નથી ॥ ૨૨ ॥ ગગને છાયાં વાદળાં હો, જુમનાજીનું
જળ થંભ્યું; કોણ એનું બેલી હો, અતી આક્રંધ આરંભ્યું ॥ ૨૩ ॥
ચાલ્યો દુષ્ટ તાણતો હો, સભા કને ઉચકી લીધી; દુસ્યાસને ઉચકી
હો, સભા વિશે ફેંકી દીધી ॥ ૨૪ ॥ વળણ ॥ ફેંકી સભામાં સુંદરી, સ-
હુને પ્રગટયો શોક; વલ્લભ વદે બારણે રહયું રડતું રહીયત લોક.

કડવું ૨૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-
જને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥ ૨ ॥ લોચો વળીને પડી સ-
ભામાં, બોલ્યો દુરીયોધન; એ રૂપાળી નથી ગયો ભુલી, કહયાતા
અંધના તન ॥ ૨ ॥ ઉઠ ઉભી થા પાખંડ મુકી, પાય પડી મને જાચો,
જો જીવવાનો ખપ કરો તો, નગ્ન સભામાં નાચો ॥ ૩ ॥ તો પણ દ્રૂપતી
ઉઠી નહી ને, બોલી નહી મુખ કાંઈ, દુષ્ટ કહે કે લાત મારીને, ઉભી
કરો એને ભાઇ ॥ ૪ ॥ તવ દુસ્યાસને લાત મારી, કપુત જન જુએ
ખુબી, પાંગોઠું ઝાલી પ્રેમદાને, કરી સભામાં ઉભી ॥ ૫ ॥ એટલે આં-
ખ્યો કાઢીને બોલ્યો, સભા વીશે શકુની; માર ખાઇને મરી જવાની,
માન કહયું માનુની ॥ ૬ ॥ નીચું જોઇ ઉભી છે અબળા, દુરીજન
થયો મગ્ન; ધાંટા કાઢી કહયું વસ્ત્રો કાઢી, થા મુજ આગળ નગ્ન ॥ ૭ ॥
દ્રૂપતી કહે આ શું બોલો, ઇસ્વરથી નથી બીહીતા, હું તો તમારી દી-
કરીને, તમો મારા પીતા ॥ ૮ ॥ જેઠ તમે તાતને ઠેકાણે, વિચાર ક્યો
મ્હારાજ; તમોને જરા શોભતું નથી, બેટીની લેવી લાજ ॥ ૯ ॥ દુ-

દુરિયોધન કહે સુણો મામા, પ્રહાર ખાઈ પકડાઇ; તો પણ તાતજી તાતજી કહે છે, મુકે નહિ અકડાઈ. ॥ ૧૦ ॥ એમ કહી કહ્યું ધરૂપતિને, સીક્ષા હજુ નથી પામી; માર ખાઇને માનશો કહ્યું, કેહેવો પડશે સ્વામી. ॥ ૧૧ ॥ ચાંમડી તારિ ઉતરિ જાશે, મુમત મુકી દે નારિ, પાય પડી મને કહે સભામાં, હુતો નારિ તમારી. ॥ ૧૨ ॥ એવું સાંભળી અબળા બોલી, મેં માન્યા મમત્રાતા; તેમ છતાં તમે એવું બોલ્યા, નારિ તમારી માતા. ॥ ૧૩ ॥ આ મુંઢ બુદ્ધી કયાં ગઇ સુદ્ધી, જેમ ફાવે તેમ બોલે કાયાના કટકા ભલે થતા; હું તારિ દીકરી તોલે. ॥ ૧૪ ॥ દુરીયોધન કહે શું જુઓ છો, એ દુસ્યાસન વિર; હાથેથી નગ્ન નથી થવાની, ખેંચી કાઢો ચીર. ॥ ૧૫ ॥ એટલે ઉઠયો દુષ્ટ દુશ્શાસન, ઉછળી મારી લાત, છબીલીનો છેડો ઝાલ્યો, ગામમાં ફેલાઇ વાત. ॥ ૧૬ ॥ ભીશ્મ વિદુરને દ્રોણ કૃપાચાર, તેમણે જાણી પેર; ત્રાસ પામી સતીયા દોડયા, થાય છે કાળો કેહેર. ॥ ૧૭ ॥ રાતા તાતા થાતા જાતા આવ્યા રાજ્ય સભાય; બે ભાન થઇ પોઢેલા દીઠા, પાંન્ડવોને ત્યાંય. ॥ ૧૮ ॥ સતિના શરિરે માર દીઠો, દીઠું ગ્રહેલું ચીર, રૂંવાટે રૂંવાટા ઉભા થયાં, નેત્રોમાં આવ્યું નિર. ૧૯ મોઢામાં આંગળીયો ઘાલી, ધુણાવી ચાલ્યા શીશ; ગગા નંદન ભીસ્મ પોતાને હળ હળ પ્રગટી રીસ. ॥ ૨૦ ॥ દુરીયોધનની પ્રત્યે બોલ્યા, ઓરે કરમ ચંડાળ; આ તેં કરમ શુ કર્યું છે, જવા બેઠુ રસાતળ. ॥ ૨૧ ॥ છોડ સતિને, ધરૂપતિને, નહિ તો માઠુ થાશે; જરૂર માનજે જુલમી બેટા, જીવ અમારા જાશે. ॥ ૨૨ ॥ ધમરોળ થાશે મરશું મારશે, જાશે કેના પ્રાણ; શું તું બે માથાં ધરાવે, ઓરે મુંઢ અજાણ. ॥ ૨૩ ॥ મારીયે મરીયે જુલમ કરીયે, ધરીયે કેહેરજ કાળો; કોણ મુઓ છે શુભ સતીની લજ્યા લેવા વાળો. ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધન કહે સાંભળો દાદા, પાન્ડવ બેઠા હારિ; તે માટે કરૂં ચાહ્ય તેવું, થઇ છે નારી મ્હારી ॥ ૨૫ ॥ નથી પરનારી નાંખીશ મારી, મુજ ઘર માંડશે એજ; બીજાનો શો હક બોલવાનો, જુઓ દસ્તાવેજ. ॥ ૨૬ ॥ એમ કહીને પત્ર બતાવ્યું, વૃદ્ધના મુમત મરડયા, તે વાંચીને સત્યવાદીયે, તરત પોંચા કરડયા. ॥ ૨૭ ॥ નીચું ઘાલ્યું કાઇ ના ચાલ્યું, હવે શો ઉપાય; લેખ ઉપર મેખ આપણાથી, કેમ કરી દેવાય ॥ ૨૮ ॥ ધર્મના અક્ષર ઓળંગીયેતો, આપણુ સહુ સત્ય જાય; સતીને છોડે તો છોડાવવાને, પાપીને પડીયે પાય. ॥ ૨૯ ॥ તે વિના નથી ઉપાય બીજો, સાહ્ય કરે જુ-

ગધીશ; પછી ચારે સત પુરૂશોયે, પાપીને નમાવ્યાં શીશ ॥ ૩૦ ॥ એ દીકરા દુરિયોધન સુણો; ડાહ્યા છો કુંમાર; પાન્ડવનો લ્યો પદશો પુંજી, લ્યો શઘળું ઘરબાર ॥ ૩૧ ॥ ફાવેતો લઇ લ્યો પ્રાણ પાન્ડવનો કોઇ વાતે નવ ચુકો; પણ અમારી દયા લાવી દ્રૂપતી શતીને મુકો, ॥ ૩૨ ॥ દુરીયોધન કહે મીથ્યા બોલો, ચાહ્ય તેવું મરો મથી; પ્રાણ પ્યારી મળી છે મુને, હું મુકવાનો નથી ॥ ૩૩ ॥ એટલે બોલ્યા સહુ સત્યવાદી, સાચી તું માનજે વાણ; ફાંશા ખાઇને દેહ તજીશું, તારે માટે રામબાણ ॥ ૩૪ ॥ દુરીયોધન કહે ફાવે તે કરો, કેમ છોડુ મદ-માતી; એવું સાંભળી સત્ય પુરૂશોયે, ફુટી ભાગી છાતી ॥ ૩૫ ॥ શીશ પછાડે આંસુડાં પાડે શ્રોણીત વહ્યું લેલાટ; કરમ ચંડાળ કર કાળું તારૂં, રડતા હઇયા ફાટ ॥ ૩ ॥ ધમરોળ કરયા જાવાને ઊઠયા, પ્રેમદા પોકે રૂડી; એ દાદાજી મુને છોડાવો, ભીસ્મને બાહાજી પડી ॥ ૩૭ ॥ વળણ ॥ બાહાજી બાળા ભીસ્મને, રડતી રૂદીયા ફાટ; દાદાને ખભે મુકીયું, પોતાનું લેલાટ.

કડવું ૪૪ વઈદરભીનેઃ રાગ નાટકની છાયા.

દ્રૂપતી દ્રૂજે સભા મહી, કરી અતીશે વીલાપ; દાદા મુકીને જાશો નહી, મને છોડવો માબાપ. દ્રૂ. ॥ ટેક. રાંકડી તનયા હું તમ તણી, મારે તમારો આધાર, જુઓ શરીર તમે માહ્યરૂં, નથી જીરવાતો માર. દ્રૂ. ॥ ૧ ॥ નથી બેલી બાપકે બંધવો, નથી પીયેરીયું કોય; સાશરીમાં શસરા નથી, પડયા ભરથાર ભોંય દ્રૂ, ॥ ૨ ॥ દાદા જાવો જવું હોય તો, મુને મારીને ડેર; ગરીબ ગાવડી નવ મુકશો, કુડાકસૈને ઘેર, ॥ ૩ ॥ અરેરે રડયા રાસે રોળશે, લેશે લંપટ લાજ; શતીનું સત્ય છોડાવશે; કરૂં તન મ્હારૂં તાજ, દ્રૂ ॥ ૪ ॥ જેણે દીઠી નતી પાહાની પગ તણી, તેતો નિરખે અંગ; બળ્યું એ જીવવું માહ્યરૂં, બાહાર કાઢો તમ સંગ દ્રૂ. ॥ ૫ ॥ કંથ કપટમાં લેવઇ ગયા, મ્હારા ભવીશની ભુલ; ભાસે મોહોડાં કઉરવ તણાં, મને જમડાની તુલ્ય દ્રૂ. ॥ ૬ ॥ ચોધારે આંસુ ચક્ષુ ભરે, રડે શતી હઇયા ફાટ;દાદાયે દાબી રૂદીયે, હું મરીશ તુજ માટ. દ્રૂ ॥ ૭ ॥ દીકરી ઉપાય નથી માહ્યરો, તારા ભવિશનો લેખ; તારા શ્વામીના અક્ષરો, તે પર કેમ મારૂ મેખ દ્રૂ. ॥ ૮ ॥ એમ કહીને શીશ કુટીયું, થવા લાગ્યા વીદાય; તારૂણી ત્રા-

શીને નાસતી, છેડા પ્રધના સાહાય. દૃ ॥ ૯ ॥ તવ દુસ્યાશને કર ગ્રહ્યા, ખેંચોટી લીધી પાસ; ડોળા કાઢયા દુરીયોધને, પડયો ત્રીયાને ત્રાશ દૃ. ॥ ૧૦ ॥ વળણુ ॥ ત્રાશ પડયો અતી ઘણો, જમડા જુએ જેમ; વલ્લભ વદે એ ફડફડે, પાંદડું ફફડે તેમ.

કડવું ૪૫ રાગ ધનાસરી.

વૈશમ પાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, શભા પરવ મહીમાય. ॥૧॥ ધરૂપતીને ખેંચોટી રાખી પ્રદ્ધ થયા વિદાય; સભાના સામું ધામ હતું, દોરડાં બાંધ્યા ત્યાંય. ॥ ૨ ॥ ગાળા કરીને ઘાલ્યા ગાળા, ચારે જણે તે વાર; હવે એની લાજ જશે તો, મરશું જુગદાધાર ॥ ૩ ॥ તે દોશ પ્રભુ તમારે માથે, એમ કહી ધાર્યું મરણ; સતીની લજ્યા લેવાશે તો, ઢળીને પડવું ધરણ ॥ ૪ ॥ એ રીતે ધારીને ઉભા, રૂએ રૂદીયા ફાટ; નગ્ર તણુ ઘણુ લોક ભરાયું, સતીના દુખને માટ ॥ ૫ ॥ પેસાય નહી સભામાં કોથી, બારણે આંસુ ભરતાં; પ્રેમદા પુરૂષ બાળક સુદ્ધાં, બારણે આક્રંદ કરતા ॥ ૬ ॥ સપુત માતાના જણેલા, નીકળી ગયા બહાર; કપુત માના જણેલા જોવા ગયા, સભામાં સાર ॥ ૭ ॥ શપુતે જાણ્યું ધરૂપતી છે, ખપ્પર જોગણી દેવી; કેમ એની એબ નજરે નિરખીયે, એતો જનુની જેવી ॥ ૮ ॥ કપુતે જાણ્યું એબ જોઇશું રૂપાળીનું રૂપ; એમ જાણી કપુત ભરાયા, નેત્ર મીચ્યાં કર્ણ ભુપ ॥ ૯ ॥ એવામાં દુરિયોધન બોલ્યો, ઓ દુસ્યાસન વીર; શું જુઓછો રૂપાળીનું ખેંચી કાહાડો ચીર ॥ ૧૦ ॥ તવ દુસ્યાસન ઉઠીને ધાયો, સ્હાયો છેડો હાથ; ધરૂપતી કહે ધીરજ રાખો; સાંભળો મ્હારી વાત ॥ ૧૧ ॥ હું મ્હારે હાથે આપીશ છેડો, એક ઘડી ધરો ધીર; પછી તમે તાણી લેજો પેહેરેલું મહારૂ ચીર ॥ ૧૨ ॥ દુરીયોધન કહે ધીરજ ખમો, વારૂં એ શુ કરે છે; જોવા દો મને ચરિત્ર એનું, એમ પાપી ઓચરે છે ॥ ૧૩ ॥ તવ દુસ્યાસને મુકયો છે છેડો, સહુ સભા જુએ ખુબી; ધરૂપતી સતી ભરિસભામાં, એકજ ચરણે ઉભી ॥ ૧૪ ॥ ઉચું જોઇને બે કર જોડયા, બોલ્યો દુરીયોધન આપ, ઓ મામા એ બોલાવે કે ને કીયો છે એનો બાપ ॥ ૧૫ ॥ મામો કહે ભય બતાવે છે ઇશ્વરનો અપાર; તું વીના ઇશ્વર છે બીજો કીયો, ચરીત્ર જો આ વાર ॥ વલણ ॥

ચરીત્ર જુઓ ચતુરા તણુ, કરે કેટલી વાર; વલ્લભ વદે ઉભી ભજે, પંચાળી જુગદાધાર. ॥

કડવું ૪૬ રાગ બાવલીઆની દેશી.

પંચાળી પોકારેરે હો, વીઠ્ઠલ વિરા આવજોરે, ॥ ટેક ॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાયના તંન, દ્રુ-પતી તો કરે છે પ્રભુનું સ્તવન પંચાળી ॥ ૧ ॥ પ્રભુ તમે વિપત વેળાના વીર; સાચા બેલી શત્યના શામ શરીર, સૌ ચંડાળો ખેંચી કાઢેછે મારૂં ચીર ॥ પંચા ॥ ૨ ॥ લંપટ લજ્યા લેવા રહ્યા છે ઢુંકી, પ્રભુ હું શું તમારી શેવા ચુકી; પાંચ પતીએ પરણીને જુગટામાં મુકી ॥ પં. ॥૫॥ પ્રભુ નથી છકે છકી તે દોશે છણાઈ પ્રભુ હુંતો અતી હર-ખમાં હણાઇ, પાંચ પતિને પરણીને ગુણકા ગણાઇ ॥ પં. ॥ ૪ ॥ પ્રભુ પામે સુખ એક નરનીજ નારી, પાંચ પરણી કોઇએ પોતાની નવ ધારી, જુગટુ રમી મુકી જાણીને મજીઆરી ॥ પં. ॥ ૫ ॥ પ્રભુ મેં શું ત્યાગીને વળગાડી જંજાળ, પ્રભુ મેં શું અભડાવી બ્રાહ્મણની થાળ; પ્રભુ મેં શું ભાગી સરોવરની પાળ ॥ પં. ॥ ૬ ॥ પ્રભુ મેં શું ધોયાં ગંગામાં મળ મુત્ર, મેં શું કોઇનું ચાલતું ભાગ્યું ઘર સુત્ર, બે ભાન થઇને પોહોડયા સાસુડીના પુત્ર ॥ પં. ॥ ૭ ॥ મેં શું છેદી પીંપળા કેરી ડાળ, પ્રભુ મેં શું ધાવતા વછોડયાં નાંનાં બાળ, પ્રભુ મેં શું મળતાં ભાગ્યાં વેવીશાળ ॥ પં. ॥ ૮ ॥ પ્રભુ મેં શું ચરને દુખ દઇને ધર્યો ગર્વ, પ્રભુ મેં શું હુનાળે ઉડાવી પર્વ; તેવે પાપે આજે ખોવાયું સુખ સર્વ ॥ પં. ॥ ૯ પ્રભુ મેં શું પુન્ય કરતાં કોઇનું ખળાવ્યું ત્યા ગીને શું સ્પર્શ કરી મન ચળાવ્યું અવળું કહી નીરધનનું ધન ટળા વ્યું ॥ પં. ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ મારા પીઉએ ઘેર મેલી, હવે નથી તમ વિના બીજુ મ્હારૂં બેલી વેહેલા આવો નહીતો કાઢુછું પ્રાણ ઠેલી ॥ પં० ॥ ૧૧ ॥ વલણ એ રિતે સ્તુતી કરિ, જાણ્યું જુગદાધાર; અદર્શ થઇને આવીયા, પોતે દેવ મોરાર ॥

કડવું ૪૭ રાગ સવાઈયાનો.

વૈશમ પાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-જને સંભળાવુ, સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સ્તુતિ કરિ તવ ઇશ્વર

આવ્યા, વીસ્વ તણા જે ભુપ; દ્રૂપતીને પડછાયો બતાવી, પોતે ધર્યું તે હ રૂપ ॥ ૨ ॥ તેવુંજ ચીરને ચણિયા ચોળી, તેવો પહેલો માર; જેવી ધરૂપતી તેવા બનીયા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૩ ॥ લોચન રાતાં ક્રોધે ભરેલાં, વીચાર્યું મન એવું; ભગનીના નવસેં નવાણું, ચીર તણું છે દેવું, ॥ ૪ ॥ તે ચીર બેહેન તણાં આપવાનો, આવ્યો છે ઘાટે ઘાટ; ભકતને આધીન ભુધરો વળી, સતીના સત્યને માટ ॥ ૫ ॥ દ્રી ચરણે ઉભા રહીને, દુષ્ટના સામુ જોયું; દુરીયોધન કહે ચરીત્ર વાળી, કોણે આવી દુખ ખોયું ॥ ૬ ॥ ઉંચુ જોઇને એક ચરણે, ઉભી રહી તું આપ; હાથ જોડીને અરજ કરિ તે, ક્રીયો આવ્યો તુજ બાપ. ॥ ૭ ॥ ધરૂપતી રૂપે ભગવાન બોલ્યા, કુબુદ્ધિ મુકય કેડો; નગ્ન નચાવવા વ્રત્તિ હોયતો, લે આ પું ચીરનો છેડો ॥ ૮ ॥ દુરિયોધન કહે દુસ્યાસનને, ઉઠો મ્હારા વીર; બોલે છે જોર ઝપાટે માટે, કાહાડો સપાટે ચીર ॥ ૯ ॥ તવ દુસ્યાસને છેડો સ્હાયો, ખેંચવા માંડયું ચીર; ફરવા લાગ્યા ફુંદડી, પોતે શામ શરિર ॥ ૧૦ ॥ એવામાં એક ચિરની સાથે, સંધાઇ આવ્યું બીજું; બીજુ તાણ્યું તેના જોડે, સંધાઇ આવ્યું ત્રિજુ ॥ ૧૧ ॥ સકલ સભા વીસ્મય પામી, આશી કારિગરિ કહાવી; દુરિયોધન કહે જુઓ મામા બે ચાર પેહેરિ લાવી ॥ ૧૨ ॥ મામો કહે કે ખેંચિ કાઢો; કેટલાં પહેર્યાં હશે, નગ્ન થયા વીનાં નથી રહેવાની, હાથ આવેલી કયાં જસે ॥૧૩॥ ત્રિજા પુઠે ચોથું આવ્યું, પછી પાંચમું ચિર; પ્રજાપતિના ચાક પ્રમાણે, ફરે શામ શરિર ॥ ૧૪ ॥ નવા નવાઇનાં નીકળે વસ્ત્રો, જુજવી જુજવિ જાત; લીલા પીળાં લાલ ગુલાબી કેશરિ ભરિ ભાત ॥ ૧૬ ॥ પોમચા પટોલાં ડાડિયા છીદરિ, ગાલા બંગાલા રાતા, અમ્મર મખીયાં મુગા સાડિ, ખુબ સુંદીર દેખાતાં ॥ ૧૬ ॥ એમ એકથિ અદકા નીકલે છે, નગદ જરિ ભરેલાં, મુલ ન થાયે અમુલ્ય એવાં, મોતીનિ કોર્યો કરેલાં ॥ ૧૭ ॥ ફર ફર ફર ફર ફુંદડી ફરે, પોતે નંદ કીશોર; ખર ખર ખર ખર ખેંચે પાપી, જેમ પતંગની દોર ॥ ૧૮ ॥ છુટે કેશે કારમે વેશે, ફેર ફરે વનમાળી સ્વાસ ન ખાતા છે જગ ત્રાતા, ત્રીકમ દેતા તાળી ॥૧૯॥ દુસ્યાશને તાણી કાઢયાં, પુરણ પાંચસો ચીર; એટલે એના ઉપર કોપ્યા, પોતે શામ શરીર ॥૨૦॥ કોપ દ્રષ્ટી સામું જોયું, પોતે દીનાનાથ તતડાવીને તાવ મુકયો. રાખી દીધા હાથ ॥૨૧॥ સણકા નાંખ્યા શરીર વાશે, પાપીયે પાડી ચીસ; અરેરે કાંઇ જાદુ કીધો, કુટવા લાગ્યો શીશ

॥ ૨૨ ॥ એટલે ઉઠયો શકુની મામો, ચાલિ નહિ તુજ હામ; ભુમો પાડતો બેશ આઘો, હવે એ માહરૂં કામ. ॥ ૨૩ ॥ એમ કહી શકુનીયે સાહયો, લાજ લેવા મન આણે; પુરણ પાપી રીસજ વાપી, ચપ ચપ ચીરજ તાણે, ॥ ૨૪ ॥ થયો સભામાં મ્હોટો ઢગલો, એક એકથી ચડી આતો; તે દેખીને કૌરવ કેરાં, દલડાં બહુ દુખાતાં, ॥ ૨૫ ॥ ચારસેં નવાણુ ચીર કાહાડયાં, શકુની મામાએ જ્યારે; અંતરયામી ગરૂડા ગામી; કૃષ્ણે કર્યો કોપ ત્યારે ॥ ૨૬ ॥ તતડાવિને તાવ મેલ્યો, રાખી દીધા ભુજ, રૂંવાડે રૂંવાડાં ઉભાં થયાં, છુટી શરીરે ધ્રુજ. ॥ ૨૭ ॥ તરકટીયોને ઢુંટીયું આવ્યું, બોલ્યો શકુની એમ; હેના ચીર જે તાણુશે તે, નહી રહે કુશળ ખેમ. ॥ ૨૮ ॥ કહો ના કહો પણ કાંઇ જાદુ છે, પંચાલી પાસ; પાપી લોકે પોંચા કરડયા, ઘણો પડયો મન ત્રાસ. ॥ ૨૯ ॥ ગરજના કરી ગોવીંદ બોલ્યા,દ્રૂપતીને રૂપ;લે તાણતાણવા હોયતો વસ્ત્રો,હસ્તીનાપુર ભુપ ॥ ૩૦ ॥ તે વાત જાણી સત્યવાદીઓએ, કાઢયા ગળામાંથી ગાળા; રાતા રાતા થાતા આવ્યા, સભામાં નિતી વાલા. ॥ ૩૧ ॥ બાહાર બેઠેલા લોકો આવ્યા, દ્રૂપતીને પડયા પાય; એટલે મનથી સંકલ્પ કીધો,પોતે શ્રી જગરાય.॥૩૨॥ માહારી બેનની કથા સુણી,આપે વસ્ત્રનું દાન; તેના કુલની લજ્યા રાખું, નિશ્ચે કર્યું ભગવાન. ॥ ૩૩ ॥ એમ કહી અંતર ધ્યાન થયા, એજ પ્રભુની ખુબી; હતી તેવા વસ્ત્રને વેશે, દ્રૂપતીને કરી ઉભી.॥૩૪॥ સભામાં રાતી તાતી થઇને,ઉભી રહી છે સતી; ટગ ટગ સામું જોઇ રહ્યો છે છકેલો છત્રપતી. ॥ ૩૫ ॥ ભીશ્મ કહે શું જુઓ સામું, થતા હતા મન મગ્ન; હવે તમારી માને બોલાવી કરો સામાં નગ્ન. ॥૩૬॥ ધિક્કાર તારા જીવતરને છે, ધિક્કાર તારી માને; ધીકાર તારા બંધુઓને ભોમીમાં સમાઇ જાને. ॥ ૩૭ ॥ ધીક્કાર તારા મામાને છે, તુજને શીખ દેનારો; સુભ સતિ ધ્રૂપતિની લજ્યા; કોણ મુઓ છે લેનારો. ॥ ૩૮ ॥ કાળે સું રહ્યો બેશી, કરી તોફાન મચાવો; લાવો પાપણી ગાન્ધારીને સભામાં નાચ નચાવો.॥ ૩૯ ॥ દુરીયોધન કહે થોડું બોલો, પાન્ડવ બેઠા હારિ; મને મન ફાવે તેમ કરૂં, થઇ છે મ્હારિ નારી. ॥ ૪૦ ॥ એ રૂપાળી કામણગાળી.કર અરપણ મને અંગ; લજ્યા લેવાઇ નહિતો ભલે, બેશ મ્હારે ઉછંગ. ॥ ૪૧ ॥ છેવટ સતીને ક્રોધ વાપ્યો, સાંભળ મુર્ખ અજાણ; ખોળે બેશસે ભીમની ગદા; તજાશે તારો પ્રાણ. ॥૪૧॥ ભીશ્મ પીતા કહે લ્યો બેટાજી, લાભની ગાં-

સડી બાંધો;દુરીયોધન કહે જા મુજ ઘરમાં,પછી નથી કોઇ વાંધો ॥૪૩॥ ભીસ્મે જાણ્યું નહિ મુકે નારિ,પાપીને સમજાવું અવળું અવળું;તે વીના કાંઇ શુભ સતિનું, નથી થવાનું સવળું ॥ ૪૪ ॥ એમ જાણીને દાદા બોલ્યા, ઘરમાં ઘરના મરશે, ચીરનો ઢગલો કીધો તેવો,મડદાંનો ઢગલો કરશે ॥ ૪૫ ॥ હુંતો કેવારનો કકળુંછું, તેતો તારે માટ; છે રૂપાળી જાદુ વાળી, ઘડશે સહુનો ઘાટ ॥ ૪૬ ॥ તવ દુરીયોધન મન ભય પામ્યો, દાદા કહી સત્ય વાત; એ કામીની કાંઈ કામની નથી, જાદુગરી કમજાત ॥૪૭॥ ભીસ્મપીતા કહે રોશણ વાળો, તારૂણ બહુ ટેટી; એના સબંધી લખેલું હોયે, તે સઘળું નાંખ્ય છેકી ॥ ૪૮ ॥ દુરીયોધને છેકી નાંખ્યું હરખ્યા ભીશમ પીતાય; ઠીક થયું તે સતી છુટી,કસાઇ ઘેરની ગાય ॥ ૪૯ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ દાદા,હું હાવો છત્તરપતી; એણે ચીર કાઢયાં તેવું ચીર, સમ ખાવા મુજ ઘેર નથી ॥ ૫૦ ॥ શેવક ઊઠો ગેડયો કરિને, ગાંસડીયો બંધાવો; ઘણાક ધનનો લાભ થયો છે, ચીર ઘર માં લેઇ જાવો ॥ ૫૧ ॥ ભીશ્મે જાણ્યું લેછે મુફતનું, તે લેવા દેઉ કેમ; એવું વિચારી ભીશમપીતાયે પાપીને ઘાલ્યો વેમ ॥ ૫૨ ॥ જેજે જે જન વસ્ત્રને અડશે, તેનું ભાંગે ઘરબાર; નારિ અડે તો નર મરે ને નર અડયે મરે નાર ॥ ૩૫ ॥ નરની નારી મરે તે ભલું, પણ જો નારીને આપો; તો તે નારીનો નાથ મરે, આવે એને રંડાપો ॥ ૫૪ ॥ દુરીયોધન કહે કેમ કરીશું, ઓરે ભીસ્મ પીતાય; ભીશમ પીતા કહે હું અડુ છું, મ્હારે કોણ મરી જાય ॥૫૫॥ એમ કહીને કામધેનુને, ધ્યાનધરીબોલાવી;અંત્રીક્ષ મારગે રાજ્યસભામાં,કામધેનુ ત્યાં આવી ॥૫૬॥ તેને દાદાએ ચીર હોરાડયા, પછી વીદાય આલી એટલે આવેલી કામધેનું અંત્રીક્ષ મારગે ચાલી ॥ ૫૭ ॥ એટલે આકાશ વાયુ વ્હાયો, નવ પવને ચીર ચડીયાં; નવસેં નવાણું નદીમાં, નવસે નવાણુ પડીયાં ॥ ૫૮ ॥ સભામાં જેજેકાર વરત્યો, પ્રભુ તણી ઘણી દયા; એવામાં મુરછા વળીને, પાંડવ બેઠા થયા ॥ ૫૯ ॥ દીઠી ભીમે ભામનીને, દીઠો મારેલો માર ભીમ કહે ઓ ધરમ વીરા, વરતાવું આહાકાર ॥ ૬૦ ॥ જુઓ માર મારીને કરી છે, મરણ તુલ્યજ નારી; ધરમ કહે હારી બેઠા, નારી એની કે તાહારી ॥ ૬૧ ॥ એની અબળાતે ચાહ્ય તે કરે; કેમ થયો અજાણ; મ્હારા લખ્યા છતાં કાંઇ કરે તો; કાડું મ્હારો પ્રાણ ॥ ૬૨ ॥ એમ કહીને દાબી રાખ્યો, બોલ્યો દુરીયોધન; વસ્ત્ર ઉતારી ખાદી પહેરો, પા

ન્ડવ જાઓ વન ॥ ૬૩ ॥ એટલે ધરમે વસ્તરો બદલ્યાં, સત્યથીવેવાર વાતે, તેમને દેખી પડયાં બદલવાં, બદલ્યાં ચારે ભ્રાતે ॥૬૪॥ તવ વીદુર ઘેર વાત પહોંચી, પાંડવ જાય છે વન, દુત રમીને નારી હાર્યા, હાર્યા રાજ્યાસન ॥ ૬૫ ॥ કુન્તા સુભદ્રા અભેમાને, સુણ્યા સમાચાર માઠા; રડતા રડતા આંસુ ભરતા, સભામાં ગયા નાઠા ॥ ૬૬ ॥ વળણ॥ નાઠાં સભામાં આવીયાં, રડતા અપરમપાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણો શ્રોતા સાર.

કડવું ૪૮ રાગ કાફી.

હાંરે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; હાંરે આવ્યો કુંવર શ્વાસે ચડીયો, જઈ અરજુનને બાહાજી પડીઓ ॥ ૧ ॥ હાંરે તાતજી તમે આશું કીધુ, દીકરાને દારૂણ દુખ; દીધું; હાંરે ખોયું રાજ પાટને ઘર ગામ; મને કયાં મળશે વીશરામ ॥ ૨ ॥ હાંરે નવ રાખ્યો ઠયાંનો ઠામ; મ્હારિ ભાગી હીમતને હામ ॥ ૩ ॥ હાંરે તાત તમે ન જાશો વન, કોને આધાર રહું હું તન; હાંરે મહારિ સાચવણના કરનારા, કેમ તરછોડો પીતા પ્યારા ॥ ૪ ॥ હાંરે મ્હારી માડી મુખ દે ગાળ, તવ તમને પ્રગટતી જ્વાળ; કદી હોયે મહારી કસુર, તોહયે તમે ન ધરતા ઉર ॥ ૫ ॥ મને રડાવતી મહારી માત, તમો ચાંપતા રૂદીયા સાથ; નહોતા દેતા દેતા હૈં એકલો જાવા, ખોળે બેસાડી આપતા ખાવા ॥ ૬ ॥ મોઢે માગ્યું દેતાતા મને, હવે માગીશ કોનીકને, હાંરે પડશે ખાધા પીધાના ટોટા, થઈશું ઓસીઆળા મોટા ॥ ૭ ॥ મોઢે માગી મોજડી કયાં મળશે, ઉષ્ણ રૂતુએ ચરણ બળશે વેઠીશું શીત રૂતુયે ટાડયો; આવી ધરમીને ઘર ધાડયો ॥ ૮ ॥ હાંરે મહારૂં કરમ કઠોરૂં કેવું, તાત વનમાં જાવા નહી દેવું; મને કોણ દે મીઠાઇ મેવા, તાત કયાંથી હોય તમ જેવા ॥ ૯ ॥ હાંરે મહારૂં ફુટી ગયુ રે લેલાટ, કહી રડે રૂદીયા ફાટ; પીતાની કહીયે દેઇ શીશ, મુકે ધ્રુસકાને પાડે ચીસ ॥ ૧૦ ॥ હાંરે મને કીધો રઝળતો હો રામ, રડે અરજુન ઉભો તે ઠામ; હાંરે દીકરા દુજા તણા દન આવ્યા, ભુંડા ભવિશે અમને ભુલાવ્યા ॥ ૧૧ ॥ હાંરે બેટા નીરભાગી તાતને પેટ, આવી સુખ ન પામ્યા નેટ, બેઠી દુરબળ દશા અમારી, તેથી તેવી ગતી થઈ તમારી ॥ ૧૨ ॥ હાંરે રેહેજો વીદુર દાદાને ઘેર દાદા સાચવશે રૂડી

પેર; હાંરે થયા ઓશીઆળા મારા તન, એમ કહીને કરે ચુંબન. ॥૨૩॥ હાંરે તેડી તેડીને રૂદિયા શું ચાંપે, પીતા પુત્ર તણી કાયા કાંપે, સામા સામુ જોઇ રોવા ચડીયા, મદા ગાંડ પડી ઢળી પડીયા, ॥ ૧૪ ॥ હાંરે જોઇ રૂએ હરીજન લોક, આખા નગ્રમાં પ્રગટયો શોક; બાહાજી પડયા કુન્તા તનને, તમને કબુદ્ધી કેમ સુજી મનને. ॥ ૧૫ ॥ બેટા બાપનું રળેલું બોહોયું દુત રમીને ઘર ગામ ખોયું; હાર્યા બેહેતાળી હજાર દેશ, તેટલા દાબી બેઠો છે નરેશ, ॥ ૧૬ ॥ માટે વન જાવા નહી દેવું, દાબી પડયો છે તે રાજ લેવું તવ બોલીયા ધરમરાય, તમો સાંભળો માહારી માય. ॥ ૧૭ ॥ નથી બોલવું દોડું કે આડું; પાડો વાંધા તો હું પ્રાણ કાહાડું હાંરે માત એક વચનને કાજ, નળરાજાયે મુકીયું રાજ. ॥ ૧૮ ॥ હારે માડી પાળવા પોતાનું વચન, રામચંદ્ર વસ્યા જઇ વન, હાંરે એક વચન પાળવા પેર, હરીશ્ચંદ્ર રહયો નીચઘેર ॥ ૧૯ ॥ હાંરે બોલ્યું વચન પાળ્યું નહી જેણે, મનુશાદેહ ધર્યો સીદ તેણે હાડ ચામર પશુનું કામ લાગે, કોઇ મનુષ તણું નવ માગે. ॥૨૦॥ પક્ષીના નખ પીંછ કામ આવે, કહો મનુષયનું કોણ બતાવે; માટે માતાજી મુમત મેલો મ્હારે હાથથી લેખ લખેલો. ॥૨૧॥ તેતો કરૂં નહી ભંગાણ, કોઈ ભાગો તો કહાડું પ્રાણ; માતા વચન ઓળંગુ ઠેઠ; તવ વગોવાય તારૂં પેટ. ॥ ૨૨ ॥ બાર વરસ રેહેશું સુખ ભેર, કાલે પાછા આવીશું ઘેર હાંરે માટે આગના આપો માડી, શું કરશો આંસુડાં પાડી. ॥ ૨૩ ॥ વળણ. ॥ આંસુ પાડી શું કરો, ઓરે માહારી માત; કહે વલ્લભ વૈરાગથી, ચાલ્યા પાંચે ભ્રાત.

કડવું ૪૯ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેને રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું. સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઉભા થયા પાંચે બંધુ, આવી દ્રૂપતી નારી; ધર્મ કહે કેમ આવે પુંઠે, નથી તું નારી અમારી. ॥ ૨ ॥ દુરીયોધન કહે લઇ જાવો સાથે, ઘરમાં ન ઘાલું વહેરી; એના નીમીતનો લેખ હતો તે, મેંનાંખ્યો છે ચેહેરી. ॥ ૩ ॥ છે જાદુવાળી એ રૂપાળી મુજ ઘરમાં નહી કામ; ધર્મ કહે હવે દોશ નહી હમને; ફરીથી ન લૈશ નામ ॥૪॥ ભીમે જાણ્યું ઠીક વેહેમ પડયો છે, એવું જાણી બોલ્યો એમ;ચાર દહાડા તુજ ઘેર રાખીને, કરજે ફાવે તેમ. ॥૫॥

દુરીયોધન કહે સહુ સમજાુછુ, તે રાખવાળી ઠરાવી; ચાર દાહડા ઘરમાં રખાવી, નાંખ્ય વરનાંને મરાવી ॥૬॥ તમે તમારી લઇ જાવો નારી, બોલ્યો દુરીયોધન; એટલે બોલ્યા દ્રૂપતી પ્રત્યે, રાજા ધર્મ વચન ॥૭॥ ઓરે નારિ વાદુરન ઘેર વાસો તમારો કરજો; પીયરાથ તેડવા આવે તો, પંચાળમાં પરવરજો ॥ ૮ ॥ વીદુરકાકા તાત ઠેકાણે, છો તમે અમારે શિશ; કુન્તા સુભદ્રા દ્રૂપતીને,રાખો તમો હરનીશ॥૯॥અભીમન્યુ પણ તમને સોંપ્યો વીદુર વદ્યા વચન; બેટા એમની ચીંતા ન ધરશો, કહીને ભર્યાં લોચન ॥ ૧૦ ॥ એટલે દ્રૂપતી ધર્મને કહે છે, ઓરે મ્હારા નાથ; પતી વિના રતિ ન રહુ અળગી. હુંતો આવું તમ સાથ, ॥ ૧૧ ॥ જ્યાં તમે ત્યાં હું આવવાની, કાયાને છાયા વળગી, તે રિતે તારૂણિ તમારિ, ઘડિ ન થાવું અળગી ॥ ૧૨ ॥ ધર્મ કહે તું સાંભળ નારિ, કરમાઇ જાશે મુખ; ટાઢ તડકા વરસાદ વરસે, વેઠવાનું વન દુખ ॥ ૧૩ ॥ ભરાસે જટીયાં જાળામા, ઉષ્ણ રૂતુ બળે ચરણ; મળે નહી હોઢવા પેહેરવાનું, સુઇ રેહેવાનું ધરણ ॥ ૧૪ ॥ માટે માનુની મુમત મુકી, દલ ધારિ થાઓ ડાહ્યાં; વન આચીને દગ્ધ કરસો, તમારિ કોમળ કાયા ॥ ૧૫ ॥ વન વીશે ભય પશુ પક્ષીનો, વળી રાક્ષસ લોક; સપનમાં પણ સુખ ન મળે, અતિ ઉપાધીયે શોક ॥ ૧૬ ॥ દ્રૂપતિ કહે તમે કષ્ટ પામો, તો મારે શાનું સુખ; તમ સાથે વેઠવું છે મ્હારે, વન વગડાનું દુખ ॥ ૧૭ ॥ ધર્મ કહે ત્યારે ખુશિ ત્હારિ, પેહેરિ લે વન કુળ; તવ ખાદીના વસ્ત્ર પેહેર્યાં ઉતારિ મુકયાં મુળ ॥ ૧૮ ॥ પાંચ પતિને છડિ સતિ, નીકળ્યાં સભાની બહાર; ધરમે મહોટા ભાઇ જાણી, કર્યો દુષ્ટને નમસ્કાર ॥ ૧૯ ॥ એટલે બોલ્યો દુષ્ટ બુધી, ઓરે કુન્તિ કુમાર; રાજ્ય સભામાં મુકી જાવો, તમારાં હથિઆર ॥ ૨૯ ॥ એટલે સભામાં સતિયા બોલ્યા, ભીસ્મ પીતાને દ્રોણ; વીપ્રનું જનોઇ ખડગ ક્ષત્રિના મુકાવનારૂ કોણ ॥ ૨૧ ॥ તવ પાપી કહે જાવો રસ્તે, પાપીને મન નહિ શોક, પાન્ડવ પુંઠે રડતું ચાલ્યુ; આખા નગરનું લોક ॥૨૨॥ પ્રાણીને એમજ આવ્યું, જાય છે સતિ તંન; તો આપણે જાવું એમની પુંઠે, વાસો વસીશું વન ॥ ૨૩ ॥ એમ ધારિ પુંઠે ચાલ્યા,કરતાં આંસુ પાત દ્રોણ કૃપાચાર વીદુર ભીસ્મ, કુન્તાજી વ્રંધ માત ॥ ૧૪ ॥ વળી અભીમન્યુને સુભદ્રા, સરવ રડતાં જાય; દુરિયોધનને ગાળો દેછે, નગ્ર તણી પરજાય ॥ ૨૫ ॥ અનેકની આંતરડિ કકળે, નીસાસા નાંખે અપાર ધરમરાજા આનંદમાં છે, નહિ દિલગીર લગાર ॥ ૨૬ ॥ દરવા-

જે આવી ધરમ ઉભા ભીડ થઈ છે અથોક; તેમને કહ્યું યુધીષ્ટરે; પાછા વળો સહુ લોક. ॥ ૨૭ ॥ હાથ જોડીને રઈયત સરવે, એમ બોલી વચન; બળ્યું દુષ્ટના રાજ્યમાં રેહેવુ, અમો આવીશું વન. ॥ ૨૮ ॥ ધરમે સહુ જનને સમજાવ્યા, પાછા વળો હરીજન; જેવું જેવું જે કરશે તે ભોગવશે, કરજો હરી ભજન, ॥ ૨૯ ॥ રડશો નહી કળકળશો નહિ, સપુત જન સહુ સારા; રજા આપીને વળો પાછા, સહુને સોગન મ્હારા ॥ ૩૦ ॥ એટલે સરવે આંસુ લુછયાં, પડયા ધરમને ચરણ; દ્રૂપતી સતીને પાય લાગ્યા, રૂએ અષ્ટાદશ વરણ ॥ ૩૧ ॥ કુન્તાજીયે પાંચે પુત્રો, ચાંપ્યા રૂદીયા સાથ; છયે જણાં વૃદ્ધ માતાને નમીયા, માતાયે મુકયો હાથ, ॥ ૩૨ ॥ દુખીયા દીકરા સુખીયા થાજો; સ્હાય પ્રભુની લેજો; અમારી ચીંતા ધરશો ન મનમાં ભગવતનું નામ દેજો, ॥ ૩૩ ॥ અભીમન્યુ અરજુનને વળગ્યો વહેલા આવજો તાત; અમ માટે ઉદાશ ન રહેશો, જાળવજો તમ જાત ॥ ૩૪ ॥ અરજુને ચુબન કરિને, મુસ્તક મુકયો હાથ; બેટા દાદાની શેવા કરજો, ખુશી રેહેજોમન સાથ. ॥ ૩૫ ॥ એમ કહી અળગો કરીને, નીકળ્યા નગ્રની બહાર; સભા પરવ ત્યાં પુરણ હવું, સાંભળ રાજ કુંવર, ॥ ૩૬ ॥ જનમેજે બ્રહ્મ ભોજન કીધાં, દીધાં વીધીસર દાન; ઉપવીત વીપ્રને દાન કન્યાના, બ્રહ્મ પુરીયો નીધાન, ॥ ૩૭ ॥ ગૌદાન આપ્યાં પાતક કાપ્યાં ઉપજે અતી હેત, શામ પડદા સામ ગાયો, શામ તલ થયા સ્વેત. ॥ ૩૮ ॥ પ્રત્યક્ષ પરમાણ દીઠું રાયે, આનંદ મન ઉભરાય; પાછો આસન વાળી બેઠો, સાંભળવાને કથાય. ॥ ૩૯ ॥ વળણ ॥ કથા સાંભળવા કારણે બેઠો ધરી મન કોડ વલ્લભ વદે શ્રોતા સહુ, બોલો જેજે શ્રી રણછોડ. ॥

સભા પર્વ સમાપ્ત.

વન પર્વ.

કડવું ૧ રાગ ધન્યાશરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વન પરવ મહીમાય ॥૧॥ પાંચ ભાઇને છઠ્ઠી દ્રૂપતી, નીકળ્યાં નગ્રની બહાર; રહીઅત સઘળી પુઠે આવી, વન જાવા તૈયાર ॥૨॥ ધર્મ કહે સહુ કેમ આવો છો, ઓરે હેતેશ્રી જન; સર્વ પ્રાંણી કહે તમારી સાથ. અમે આવીશું વન. ॥ ૩ ॥ નગ્રમાં અમારે નથી રહેવું, એમ વદ્યા સહુ વાણ; ધર્મ કહે પાછા ન વળોતો, સર્વને મ્હારી આણ. ॥૪॥ એટલે સહુ પ્રાણી ખમચાયા, કુન્તા ભીસ્મ વીદુર; દ્રોણ કૃપાચાર સરવે અચકયા, દગ્ધ થયેલાં ઉર. ॥ ૫ ॥ સુભદ્રા ઉભી ટળવળે, અતી કરે ઉચાટ; અભીમન્યુ બાળક ન્હાનો, રડે હૈયાફાટ ॥ ૬ ॥ અરેરે પીતા કયારે મળશે કાયા થર થર કાંપે; અરજુનને પણ આંસુ છુટે, રૂદીયા સરસો ચાંપે ॥૭॥ ધર્મે સૌને શીખામણ દીધી, સમજાવી પાછા વાળ્યા; પછી પંથ ઝાલ્યો વન કેરો, ધર્મ ભાન્ડુને ભાળ્યા ॥ ૮ ॥ ચારે ભાઇને પાંચમી નારી, કરે અતી રૂદન; ધરમ કહે તમે તમારે, જાવો ફાવે તે વન ॥ ૯ ॥ અમે અમારે ફાવે ત્યાં જાશુ, તમે નહી મુજ કને; આનંદ મ્હારે કલેશ તમારે, માટે ભેગું નહિ બને ॥ ૧૦ ॥ તવ પાંચે જણ રડતા રહ્યા બોલ્યા જોડીને હાથ; હવે કલેશ કરીશું નહિ, આવીશું તમ સાથ ॥૧૧॥ એમ કહીને કેડે ચાલ્યા, તપી ગયેલી ધર્ણ; અગ્ની જેવી ઉકળે રેણું, તેમાં બળે છે ચર્ણ ॥ ૧૨ ॥ લેવાય લોઠો બહુ પડે પાછા, છાંયો દેખી જાય દોડી; ચામડુ દાજી ફોલ્લા ઉડે, ન મળે પગમાં જોડી ॥ ૧૩ ॥ વ્રક્ષ ઘટામાં પેસવા જાયે, વસ્ત્ર કાંટામાં ભરાય; કોમળકામની દ્રૂપતીનાં, જટીયાં જાળે ભરાય ॥૧૪॥ કદી ન દીઠેલું દીઠામાં આવ્યું, રડું રડું મન થાય; પણ મનમાં મુજવાઇ રહે છે, ઉઘાડું નવ રડાય ॥૧૫॥ સુખેદુખે જેમ જેમ ચાલ્યાં, રાત્રી પડે ત્યાં રહ્યાં; જાતાં જાતાં થોડે દહાડે, દ્રૂમતણે મઢ ગયાં. ॥ ૧૬ ॥ જઇ રૂશીને ચરણે લાગ્યા. શુભ સતીનાતન; દેદાર દેખી દ્રૂમ રૂશીને, આંસુ વહ્યાં લોચન ॥૧૭॥ ઓરે દીકરા દુખીયાકયાં થી, કચરે ભરેલા કેશ; વસ્ત્ર આભુષણ કયાં ઉતાર્યા, કયાં થયાદુરબળ વેશ ॥ ૧૮ ॥ ભીમસેન કહે ઓરે માહારાજા, કૌરવે કપટ કીધું; બાજી રમાડી દુરીયોધને, ઘર ગામને રાજ્ય લીધું ॥ ૧૦ ॥ વનફુળ પેહેરાવી

વનમાં કહાડયા, આવ્યા તમારે સરણ; કેમ કહે કૌરવ કુળ કેરૂ, થાજો થોડે દન મરણ ॥૨૦॥ ધર્મ કહે આ શું બોલોછો, સાંભળો માહારી વાત; સબળો નબળો ગમે તેવો; તોપણ મ્હારો ભ્રાત. ॥૨૧॥ એભાઇએ નથી કર્યું ખોટું, હું તો થયો પરસન; વન આજ કાહાડયા હોત નહીતો કયાં થાત તમ દરશન. ॥૨૨॥ ઉપાદીથી અળગા કીધો, ઠીક થયુંછે કામ સુખમાં સાંભળે સુંદરી સોનું,દુઃખમાં સાંભરે રામ. ॥૨૩॥ રૂશીબોલ્યા ઠીક કહ્યું તે, અર્થ તું સવળો લેછે;પણ પાપીનાં કૃત્ય જોઇ, મુજ આત્મા ગાળ દેછે. ॥૨૪॥ ગુણ કેડે અવગુણ કરે તે સો પાપીની પ્રીત, અવગુણ કેડે ગુણ કરેતે, સો રૂડાની રીત. ॥૨૫॥ એમ કહી પાન્ડવને રાખ્યા પોતાના મઠમાંય, વનફળ લાવીયા કરે છે, વિપ્રનું કાંઈ ન ખાય ॥૨૬॥ ખાય છે મેવા કરેછે શેવા, બ્રાહ્મણની હરનીશ;સત્યસમાગમ ચાલે નીત્યે રીઝેછે જાુપ્રદીશ, ॥૨૭॥ એ રીતે ખટ માસ રહ્યા ત્યાં, પછી માગી વીદાય; નિરમળ મનથી ખરા તનથી, અડસટ તિરથ જાય ॥ ૨૮ ॥ તીરથે તીરથે સ્નાન કરે છે ધરેછે હરી ધ્યાન; નીશકપટીપણે યાત્રાકરતા; ગ્રહણ કરે મુળ જ્ઞાન. ॥૨૯॥ છે વન પર્વમાં વિશેશ વાતો,બહુ લાંબો વિસ્તાર પણ સમજાવું શ્રોતાજનને, ટુંકામાં કહ્યો સાર. ॥૩૦॥ શ્રોતાજનને સમ જવાને, ટુકામાંછે સાર; નીતી અનીતિ શીળતા, અશીળતા તે કરવા નો વિચાર, ॥૩૧॥ સર્વ ગયું પણ મનમાં ન આણ્યું, છે કોનું ને કયાં જાય;નથી જતું કાઇ જગતમાંથી, આઘું પાછું થાય.॥ ૩૨ ॥ જેને મળ્યુ તે જાણે આવ્યું, ખસ્યું તે જાણે ગયું; આવ્યું તેણે સાથે ન લીધું,ત્યાંનું ત્યાં પડી રહ્યું.॥ ૩૩ ॥ ગયું તેણે ન્હોતું જોયું જોડે આણેલુંમથ્યાછેવિશ્વ વ્હેવાર; જીવતાં સુધી મ્હારૂ તારૂ, મીથ્યા એ અહંકાર ॥૩૪॥ એવું શમજી ધરમ રાજા ધરતા નથી મન શોક; તે રીતે સમજવું સારૂ, સરવે શ્રોતા લોક. ॥ ૫ ॥ દુખ પડે દલમાં નવ દાજે, સુખ થયે નહી રાજી; ન થી આપવું નથી લેવું; ફોગટ સંસાર બાજી ॥ ૩૫ ॥ ધર્મના રીતે જે જન સમજે તેને નહિ કદિ દુઃખ વાદીગરનો ખેલ સમજે, તે જનને સદા સુખ, ॥૩૭॥ એટલું તત્વ લેવું શ્રોતાયે; બીજે ન લેવો સાર; પાંચ પ્રકારે ભારત કથા તેને કયાં આવે પાર, ॥ ૩૮ ॥ પાન્ડવે સહુ તીરથ કીધા, ગઉતમ ને મઠ ગયા; રૂશીયે જોઈ પોંચો કરડયો કેમ તમે આમ થયા. ॥૩૯॥ ભીમશેન બોલ્યો ઓરે મહારાજા, કૌરવ થયારાજી કપટ કરી ઘર ગામ લીધું; રમાડયા દગલબાજી. ॥ ૪૦ ॥ ગૌતમ બોલ્યા હશે બેટા, તમારૂં સારૂ થાશે; થોડે દહાડે કૌરવ કેરૂં, સૌ સત્યાનાશ જા

શે. ॥ ૪૧ ॥ ધરમે ભિમને બહુ ધીક્કાર્યો, છે તુજ પેટમાં પાપ; જ્યાં ને ત્યાં તું આગળ બોલી, દેવરાવે છે શ્રાપ ॥ ૪૨ ॥ ગમે તેવા તોહ્યે આપણા ભાઈ, તેની તું કરે ભવાઇ; ભિમ કહે હશે તેવા ગણાશે, તેમાં શીછે નવાઇ. ॥ ૪૪ ॥ ગૌતમને મઠ પાન્ડવ રહ્યા, શેવા કરિ છ માસ; ત્યાંથી આગ્ના લેઇને ગયા, અગસ્તને અવાસ. ॥ ૪૪ ॥ ત્યાં પણ રૂશી એવું બોલ્યા, તમારૂં સારૂં થાજો; દુષ્ટબુદ્ધિ દુરિયોધન કેરૂ મુળ સમુળું જાજો. ॥૪૫॥ ધર્મરાજાએ સ્તુતિ કીધી, આશું કર્યું મા બાપ; ગમે તેવો પણ બંધવ મ્હારો, તેને દિધો તમે શ્રાપ. ॥૫૬॥ અમારૂ એણે નથી કર્યું ભુંડું, જંજાળછીનવી લિધી; વન કહાડયામાં અડસટ તિર્થો, ફરિને યાત્રા કીધી. ॥ ૪૭ ॥ તમ સરિખાનાં દરશન થયાં, તે એનો પ્રતાપ; તેવા મ્હારા સપુત બંધુ તેને ન ઘટે શ્રાપ. ॥ ૪૮ ॥ સાંભળી અગસ્ત એવું બોલ્યા, શપુત સવળુ માને; પણ એ પાપીનાં પાપ ઘણાં છે, મેં બહુ સાંભળ્યું કાને. ॥ ૪૯ ॥ પછી પાંન્ડવ ત્યાં રહ્યા છે, બરોબર છ માસ; તે પછી રૂશીની આગના માગી, રૂશી થયા ઉદાશ. ॥ ૫૦ ॥ તમ વિના અમને નહી ગમે, કયા તમે તતપર થાવો; જો તમારે જવું હોયે તો ઈંદ્રને માહાદેવ જાવો. ॥ ૫૧ ॥ ત્યાં શીવરાત્રિનો છે મેળો, દરસને પરસન થાશો; પણ કદી કોઈ વગડે ન જાશો, રણભોમીમાં શું ખાશો. ॥૫૨॥ તે તમારિ પીડા કાપુ, આપુ મંત્રજ એક; સુર્યનું આખેપાત્ર મળશે, નીભ્રત થાશો છેક. ॥ ૫૩ ॥ એમ કહીને ધરૂપતિને, એકાંન્તમાં બોલાવી; સુર્ય તણો ત્યાં મંત્ર દીધો, રૂશીને દયા આવી ॥ ૫૪ ॥ મંત્ર જપીને માગી લેજે, દીનમણીની કને, અક્ષેપાત્ર આપશે પણ, બધો આવકાર તને. ॥ ૫૫ ॥ તારે હાથે તું જે ધારે, ત અન પેદા થાય; તારા જમ્યા પછી કાંઈ ન નીકળે, તવ પ્રેમદા પડિ પાય. ॥ ૫૬ ॥ માહારાજા કદી ચાર દહાડા, રજસ્વળા હોઉં જ્યારે; મુજ વિના અન ન નીપજે તો શુ ભુખ્યા રહેવું તે વારે. ॥૫૭॥ એવું સાંભળી અગસ્ત બોલ્યા, તમ તણું દુઃખ જાશે; ચાર દહાડા અરજુન હાથે, સામગ્રિ ઉત્પન્ન થાશે. ॥ ૫૮ ॥ એવું સાંભળી આનંદ પામી, પતિનીપાસે જાય; પછી રૂશીની આગ્ના લેઇ, ત્યાંથી થયા વાદાય. ॥ ૫૯ ॥ દુરયોધન દાસ મુકેલા, ત ફરે વિપ્રને વેશ; પાન્ડવનિ નીત્ય ખબર રાખે, દુષ્ટને કહે હમેશ. ॥ ૬૦ ॥ પાન્ડવ ગયા યાત્રા વિશે ઇંદ્ર તણ માહાદેવ; શીવાલયથી છેટે જઇને, ઝુંપડિ બાંધી એવ. ॥ ૬૧ ॥ વળણ ॥ ઝુંપડિ બાંધિને રહ્યા, યાત્રાની છે વાર; વદે વલ્લભ ત્યાં દુષ્ટને, પોહોચ્યા સમાચાર. ॥

કડવું ૨ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ગયા દુષ્ટને સૌ સમાચાર, આવ્યા યાત્રામાં કુન્તી કુંવાર ॥ ૧ ॥ સાથે આવી છે ધ્રૂપતી નારી, સુણી ચમકયો વડો વિભીચારી. ॥ ૨ ॥ બોલ્યો મામા પ્રત્યે દુરમતી, મામા આવી છે ધ્રૂપતી; માહારે કરમે ભુલવણી કીધી, હાય આ-વેલી મુકી દીધી ॥ ૩ ॥ ખોઇ નાંખ્યું રમકડું રૂપાળું હવે સંભારીને જીવ બાળું; તમે તો મને અપાવી હતી, પણ ફરી ગઇ મુજ મતિ ॥૪॥ હવે ફાંફાં મારૂ છું મથી, ઘડીવાર વિસરતી નથી, એનું બોલવું કાલું કાલું, મને ઘણું લાગે છે વહાલું ॥ ૫ ॥ એતો માનુની મ્રગીયા નેણી, જેના સ્વરૂપમાં નહી કેહેણી, મને રૂંવે રૂંવે તે સાલે, એના વિના મહારે નહિ ચાલે ॥ ૬ ॥ રૂપાળી વીના કેમ રેહેવાય, મારૂં કાળજડું ખશી જાય; પેહેલો ભુલ્યો હવે કષ્ટ કાપો, મને જો રૂપાળી લાવી આપો. ॥૭॥ તવ શકુની વધ્યો વચન, ધર ધીરજ દુરીયોધન; એતો વનવગડે કુટાઈ, હવે પુર્ણ હશે ધરાઈ ॥ ૮ ॥ ભુખ દુઃખ વેઠયું હશે ઘણું ધ્યાન ધરતી હશે તુજ તણું; બહુ પસ્તાતી હશે મન, મેં કયાં મુકયો દુરીયોધન ॥ ૯ ॥ એતો યાત્રામાં આવી છે નારી, માટે આપણે કરો તૈયારી; ચાલો ઇંદ્રિને મહાદેવ જઇયે, એનો મનસુબો બધો શઇયે ॥૧૦॥ મુજને તો લાગે છે એમ, થયો હશે તારાપર પ્રેમ; તને દેખીને હરખાશે રાણી, જેવું તરશ્યાને મળે પાણી. ॥ ૧૧ ॥ તને દેખીને પડશે વળગી તરછોડે નહી થાય અળગી; બળતી હશે હૈયામાં હોળી, દેખીને ભોળવાશે ભોળી. ॥ ૧૨ ॥ સુખ મુકીને દુખ કોણ વેઠે, નહિ થાય તુજથી જરા છેટે; સુણી હસીયો દુરીયોધન, મારૂં કરતી હશે ભજન. ॥ ૧૩ ॥ ચાલો મામા કરો તૈયારી, ટળવળતી હશે બીચારી; બધુ સેન્ય ન લેશો સાર, જોદ્ધા રાખજો દશ હજાર. ॥ ૧૪ ॥ કાલે સવારે ત્યાર થાવું, જોજો રૂપાળો બનીને આવું; હોડી લેઇશ પામરી પટ્ટ, મને દેખતામાં થાય લટ્ટ ॥ ૧૫ ॥ આવ્યા યાત્રાના લગભગ દન, ગયા મહાદેવ બહુ શુભજન; નીરમળ મતીના પ્રેમ ભરીયા કૈક તંબુ તાણી ઉતરિયા ॥ ૧૬ ॥ લોક ભરાયું જાત્રાવાશી શીવ ઇંદ્રિતણા અવીનાશી; ઘણા આવ્યા છે શ્રધ્ધાળુ પ્રાણી, યાત્રા દશ દન પેહેલી ભરાણી. ॥૧૭॥ એવે દુરીયોધન જે રાય, ઠ્હાણું વાનાનાં તતપર થાય; લીધા હાથી ઘોડા સુખપાલ, છડિયમ્મર છતરિ મશાલ. ॥ ૧૮ ॥ ચાલ્યા સૌ ભાઇ છકા-

રભારી. વાજતે ગાજતે અહંકારી;એવે સ્વર્ગવિશે સુરપતી; રાજાઇંદ્રને આતુર અતી ॥ ૧૯ ॥ એણે વિચાર કીધો મન, મ્હારે મ્હાદેવ યાત્રાનો દન; રખે આવ્યું હશે નીચ કોય, ચોર ઠગાર દુરગુણી હોય ॥ ૨૦ ॥ હોય અહંકારી કે વીભીચારી, બધી જાત્રા વગોવે મ્હારી; એવુંજાણીને કીધો વીવેક, એણે બોલાવ્યો ગાંધર્વ એક ॥૨૧॥ તેને આજ્ઞા જવાને દીધી, એક સાંગ્યજ હાથમાં દીધી; કહ્યું જાત્રાનો ઠામ, જઇ ત્યાં કરજે વીસરામ ॥૨૨॥ રેહેજે ઓટલે આસન કરી, રાખજે ચોકી ત્યાં પરી; ચોર ધુતારો ડાંડીયો કોય, વીભીચારી આવેલો હોય ॥૨૩॥ કરજે તેનાપર ત્રાસ, લાવજે બાંધીને મુજ પાસ; એમ કહિ કર્યો વીદાય,આવ્યો ઇંદ્રને મહાદેવ ત્યાંય ॥ ૨૪ ॥ નાંખ્યા દેહેરાને ઓટલે ધામ, વશ રાખવા પુરૂશ વામા, એવે આવીયો છત્રપતી, એની શોભામાં ખામી નથી ॥૨૫॥ એતો અતિ અભીમાન ભરીયો, ડેહેરા તંબુતાણીઉતરીયો; એવે થયો પાછલો પેહોર, બોલ્યો દુરીયોધન તે ઠોર ॥ ૨૬ ॥ મામા ક્યાં રહેછે રૂપાળી,એનું સ્થળ જોઇને નીહાળી; ચાલો હું તમનેદુસ્યાસન, ચોથો આવે કરણ રાજન ॥ ૨૭ ॥ કહીને થયા ઘોડેસ્વાર, નીકળ્યા કુમતી જન ચાર;હવાખાવાની મશે નીકળીયા, વસ્યા પાંડવ તેણી પા પળીયા ॥ ૨૮ ॥ દીઠી ઝુંપડી સૌ દુરમતી, બેઠી બારણામાં દ્રૂપતી; કરી બેઠી છે લાંબા ચરણ, ત્યાં તો આવ્યા ત્રીદુષ્ટ ને કરણ ॥ ૨૯ ॥ હરખ્યો અતી અંધ કુંવર, થઇ હરક ચમક અપાર, દોડાવ્યો ઘોડો દુષ્ટે ધર્ણ નંખાવ્યો દ્રૂપતીપર ચર્ણ ॥ ૩૦ તેવી ઉઠી મુખ મરોડી, કંથ કને ગઇ કરજોડી; પાંચ પતી બેઠા જે માંય, આવી ચરણ બતાવ્યો ત્યાંય ॥૧૩॥જુઓ દુષ્ટ દુરીયોધન આવ્યો,એણે અશ્વનો પગ નંખાવ્યો; બોલ્યા ધરમ રાજા વાણી, કેમ ત્યાં તું બેઠીતી રાણી ॥ ૩૨ ॥ લાંબા ચરણ બેસે જે નારી; તેતો પાપણી અધીકારી; બેસે જે નારી તુજ રીતે, તેને તારી પેઠે સદા વિતે ॥૩૩॥ આજથી એવો માહારો શ્રાપ, કર્યો દ્રૂપતીએ વિલાપ; એતોદુષ્ટજનોશું કરે,ઝુપડીની આગળ ફરે ॥૩૪॥ નથી મદના ભરેલા થોડા; કુદાવે ઝુંપડીપર ઘોડા તવ બોલ્યો વાયુનો તન, તમે જુઓ ધરમ રાજન ॥૩૫॥ કરે ઝુંપડી પાડવાં જેવું, કહોતો ઉઠીને માર દેવું;બોલ્યા ધરમ રાજા વાણ, કરે એવું તો કાઢું પ્રાણ ॥૩૬॥ એની ધરણ ધારે તે કરે,એનુંમનમાને ત્યાં ફરે; રેહેવાદેછે આપણનેસાર, એટલો માનવો ઉપકાર ॥૩૭॥સરવે ભાઈરહ્યા સુણી, કેવું કપટ કરે છે શકુની; એતો અશ્વ ખેલાવતો ફરતો, ઝુંપડીમાં ડોકાં કરતો ॥ ૩૮ ॥

એવે સાંજ પડી જે વાર, બોલ્યો દુરીયોધન તે વાર; ચાલો મામા મુકામે જૈયે, આતો નિસ્ફળ ફેરો ખૈયે. ॥૩૯॥ મામો કહે કયાં છે તને ભાન, મ્હારેને એને થૈગઇ સાન; મેં તો સાન કરી સમજાવી, તેણે એણે સાન બતાવી. ॥ ૪૦ ॥ મનમાં મને બતાવ્યું એમ, ઘણો છત્રપતિ પર પ્રેમ, કહ્યું છે કે હું મ્હારી જાતે, ડેરા તંબુએ આવીશ રાતે, ॥૪૧॥ તેથીઆવશે તારી કને, એનો પુર્ણ ભરોંસો મને; બોલ્યોદુરિયોધન ભાગ્ય ભળશે, આજ રમકડું મને મળશે. ॥ ૪૨ ॥ મામા ખાવા સોગન મારા, બોલ્યો મામો લે સોગન તારા; થયો દુરિયોધન બહુ રાજી, આજ ખલીશું રંગ બાજી. ॥૪૩॥ એમ કરતા તંબુએ આવ્યા, દુરિયોધને દાસ બોલાવ્યા; આજ આનંદનો દન જાણો, જુદો જરીનો તંબુ તાણો. ॥ ૪૪ ॥ મ્હારા ડેરા તંબુનીમાંઈ, કરોખરેખરી રોસનાઇ, હાંડી તકતાને ઝુંમ્મર બાંધો, કોઇ વાતમાં ન રહે વાંધો. ॥ ૪૫ ॥ મુકો મેવા મીઠાઈને પાણી, થાય ખુશી દ્રૂપતી રાણી, એમ કહીને તંબુ તણાવ્યો એટલે મામાએ ભણાવ્યો ॥૪૬॥ જો જે ઉંઘતો લગાર વાર, જશે આવેલી પાછી નાર; પછી કાઢીશ નહિ મુજ વાંક, એતો બીકણ બચારી રાંક ॥ ૪૭ ॥ બોલ્યો હશીને દુરિયોધન, મામા નહી મીચું લોચન; એને માટે તો આટલોમથુ મ્હારૂ રમકડું રહે જતું ॥ ૪૮ ॥ વળણ. રમકડું જતુ રહે, નહી મીચું લોચન વલ્લભ વદે કામી થયો, અંધ તણો એ તન.

કડવું ૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણજનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજનેસંભળાવું, વનપરવ મહીમાય. ॥૧॥ ડેહેરાતંબુ ત્યારકરાવ્યો, હરખમાંઅતી પેઠો; તંબુનીબારણેખુરશી નાંખી,આશાભરેલો બેઠો.॥૨॥ સર્વનેત્યાંથી કાઢી મુકયા, પોતે જાગ્રત કરતો; બેઠો બેઠો દ્રૂપતિનું ધ્યાનજમનમાં ધરતો. ॥ ૩ ॥ પાન્ડવને ઉંઘવા દેઈને, આવશે હમણાં નારિ; ભાગ્ય ભળશે વીયોગ ટળશે, મળશે પ્રાણુની પ્યારી ॥ ૪ ॥ કોમળ કામા મુજ સુખ ધામા, વામા જોઇએ તેવી; વિચારમાં પોહોર રાત્રી વિતિ, ત્રણ પહોર રૂજની લેવી, ॥ ૫ ॥ હજી ન આવી, હજી ન આવી, મન ગમતી એ નાર; હજી ન આવી હજી ન આવી, કોટની કાવળ હાર ॥ ૬ ॥ કેમ ન આવી કેમ ન આવી, વચનની નથી જુઠી; આવતી હશે આવતી

હશે, જુએછે ઉઠી ઉઠી. ॥ ૭ ॥ કાંઇનદેખે નાંખે નિશાશો, વળી તંબુ માં પેસે; આવતી હશે આવતી હશે, કહી ખુરશીમાં બેસે. ॥ ૮ ॥ વન વગડામાં તંબુ તાણેલો, વાના સપાટા ચાલે; તેને લીધે જરિઆન કેરો તંબુ ફર ફર હાલે ॥૯॥ એટલે ઉઠયો છે ઝબકીને. એ આવી એ આ-વી; તંબુની આસપાસ ફરીને જુએ દ્રષ્ટી દોડાવી, ॥ ૧૦ ॥ કાંઇ ન દેખે નાંખે નિશાસો, વિચાર ઉંડા ચાલે; વાયુ વાહ્યાથીત્રક્ષ કેરા,ડાળાં ડાળી હાલે. ॥ ૧૧ ॥ તેનો દેખાવ પરછાયો કે,ઉભો થઇને નાશે; મનનો ધર્મ છે જેવું મનમાં, તેવું તેને ભાસે; ॥૧૨॥ એમ ભાસે કે અબળા આવી ઝડપ ઝાલવા જાય; જૈ જુએ તો પરચાયો દીશે એટલે નિરાસ થાય. ॥ ૧૩ ॥ અરેરે હજી કેમ ન આવી, શું થયું હશે વિઘન; પાછો વાયુથી તંબુ ખખડે, દોડે દુરીયોધન ॥ ૧૪ ॥ આવેલા છે આવેલાં છે એવું મનમાં ધારે; મારિ મશકરી કરવા માટે, સંતાઇ દોડાવી મારે. ॥ ૧૫ ॥ એ પ્રાણ પ્યારી એ પ્રાણ પ્યારી, શીદ દોડાવી મારો એમ કહીને સો ધવા લાગે, વાધે ગણો ભણકારો. ॥ ૧૬ ॥ છેવટ થાકીને પાછો બેસે, ચીત થયું છે હરાયું; આખી રાત ઉજાગરો કીધો એવે વ્હાણું વ્હાયું ॥ ૨૭ ॥વીહાલે મોઢે ગયો મામા પાસે માર્યો જાગ્રણ કરાવી; નેત્ર જરાયે મીચ્યું નહોતું, પ્રેમદા નવ આવી. ॥૧૮॥ મામો કહે એ કે મ થયું, મળવા માટે જાવું, એમ કહીને ઘોડે બેઠો, ખબર લૈને આવું. ॥ ૧૯ ॥ એમ કહી ચાલ્યો હવા ખાવા, બહુ પરપંચી કહાવ્યો; ચાર ઘડી વગડામાં ફરી, ડેહેરા તંબુએ આવ્યો. ॥ ૨૦ ॥ દુરીયોધન કહે કે મ મામા, શું લાવ્યા સમાચાર; મામો કહે દીશાયે ગઇતી; એકાંત મળી નાર. ॥ ૨૧ ॥ મેં એને બહુ ઠપકો દીધો, કહ્યું તે કેવો ધાર્યો; મ્હારો કો-મળ ભાણેજ તેને, ઊજાગરે કેમ માયો ॥૨૨॥ તવ તે તારૂણી રડી પડી, કેહેવા લાગી એમ;ભીમશેન જાગતો રહયો હતો, એટલે આવું કેમ॥૨૩॥ છત્રપતીને એવું કહેજો, મુજ કાજ જાગ્યા આપ; રંકના ઉપર રીશ નધરશો, ગુનો કરજો માફ. ॥ ૨૪ ॥ રીસાશો નહી રાંકડી સાથે, કહી વહી આંસુ ધારા; દુરીયોધન કહે એવુંજ કહ્યું, ખાવો સોગન મ્હારા. ॥ ૨૪ ॥ મામો કહે શોગન તારા, વળી મને વળ્યો વાતે; કહ્યું છે કે અવાસે તો આવીશ હું આજ રાતે. ॥ ૨૬ ॥ રાત્રીએ અવાયે નહી તો ધીરજ ધરજો ઉર, દાવ જોઇને થોડે દહાડે, આવીશ હસ્તીનાપુર ॥ ૨૭ ॥ તવ દુરીયોધન રાજી થયો, ધીરજ વાળી મન; મામો જેવો ભાણેજ તેવો લેબુદ્ધિ રાજન. ॥ ૨૮ ॥ તે દન રાતે પણ જાગ્રણ કીધું

ન આવ્યું કોય; એવામાં રાત્રી વીતીને, જાત્રાનો દીવસ હોય. ॥ ૨૯ ॥ દુરીયોધન કહે ઓરે મામા, ચાલો મહાદેવ જઇયે, વાજતે ગાજતેપેહેરી હોઢીને, હાથીપર સ્વાર થઇયે, ॥૩૦॥ પેહેરી ઓઢીને બનુ રૂપાળો, મોહ પામે ર્ક્રૂપતી; તે વિના રૂપાળા થવાનું, બીજું કારણ નથી. ॥ ૩૧ ॥ એમ કહીને સ્વારી ચડાવી, વાજતે ગાજતે ચાલ્યો; દરશન કરવા જતા કામીનો, જીવ રહે નહી ઝાલ્યો, ॥૩૩॥ રૂપાળા બની રૂપ દરશાવો, તેથી સમજવો કામી; તીર્થે જઇ કરે ચાળા ચટકા, એ કુમતી હરામી, ॥૩૩॥ અવર ક્ષેત્રે પાપ કરે તો, તીરથ ક્ષેત્રે છુટાય; તીરથક્ષેતરે પાપ કરે તે વજ્ર સરીખું થાય. ॥ ૩૪ ॥ સામાનું મન ચળાવાને, પેહેરે રૂડા પોશાક; નહીતો કારણ નહી પહેરવાનું, બોલવાનો લાગ. ॥ ૩૫ ॥ કંઇક કહેશે દેવ રીઝવવા પોશાક સારા ધરીયે;પણ દેવને રીઝવવાહોય તો તિલક છાપા કરિયે. ॥ ૩૬ ॥ માળાઓ ઝાલી બેરખા ઘાલી, ભજન કરતાં ફરિયે; શેમાં લખ્યું છે કે પોશાક પહેરો, કયાં કહ્યું છે શ્રી હરિયે ॥ ૩૭ ॥ માટે શ્રોતાજને શીખ લેવિ ભજને મંડળ કરવું; પણ અવર મંડળી નવ કરવિ, ભક્તનું સ્વરૂપ ધરવું. ॥ ૩૮ ॥ બીજું સ્વરૂપ ધારણ કરે, તે નર્કના અધીકારિ, મોઢે ન કહે પણ મનમાં મોહ પામે નારિ, ॥ ૩૯ ॥ મેલો ઘેલો કેમ વેશ ન ધરે; શાને કરે ચતુરાઇ; મોઢે કહે દેવ રિઝવું છું, પણ મનમાં લુચ્ચાઇ ॥ ૪૦ ॥ અન્ય જગોનું પાતક છુટે, પણ તિરથે પાપ થાય કો કાળે છુટવા નહી પામે, વેદ પુરાણે ગાય. ॥ ૪૧ ॥ તિરથ યાત્રાયે જઇને, વિપ્રને દે દાસપણું; તે પ્રાણિને પાતક ચોટે, બીજા સતઘણું. ॥ ૪૨ ॥ સુક્રિત સઘળું ધોવાઇ જાશે, કોપે પુન્યસ્લોક; કોટાન કોટી દાન કરે પણ, યાત્રા બને બધી ફોક ॥૪૩॥ દુરિયોધન કુબુદ્ધિ પ્રાણિ, બાનું દરશન કરવા; દેવના ઉપર શ્રદ્ધા નથી ચાલ્યો પાપે પેટ ભરવા. ॥ ૪૪ ॥ અભિમાની હાથીપર બેશી ચોદશ જોતો જાય; ગાંધર્વે જાણ્યું કુબુદ્ધિનો આવેછે કોક રાય. ॥૪૫॥ એનો એભિમાન ઊતારિ નાંખું, એમ કર્યો મનસુબો; સાંગ્ય ગ્રહીને દુરિયોધનનો મારગ ઘેરિ ઊભો. ॥૪૬॥ પાપીના છડિદાર બોલ્યા, કોણ ઊભો દુરમતિ; મારગ મુકી અળગો જા હેં; આવે છે છત્રપતિ. ॥૪૭॥તો પણ ગાંધર્વ અળગો ન ખસે, પાછો વળ્યો છડિદાર; હાથીપર દુરિયોધન બેઠો તેને કહ્યા સમાચાર. ॥ ૪૮ ॥ વલણ ॥ સમાચાર જઇને કહયો રોકયો આપણો પંથ વલ્લભ વદે છત્રપતિ ક્રોધે ભર્યો અત્યંત. ॥

કડવું ૪ રાગ શાખી ॥ ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું વન પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ક્રોધ ભર્યો દુરીયોધન બોલ્યો, એ કોણ છે રોકનારો; જાવો છડીદાર એને ઝાલી, બાંધીને માર મારો ॥૨॥ એવી આજ્ઞા દુષ્ટે દીધી, ગાંધરવે સાંભળ્યું કાન; એટલે અતી ક્રોધ ભરાયો, માહા બળીયો મસ્તાન. ॥ ૩ ॥ આવ્યો એ પાપી એમ રીસ વ્યાપી, કોપ ઘણેરો ચડીયો;છલંગ મારી ઉછળીને,જઈ હાથીપર પડીયો. ॥ ૪ ॥ શકુનીને નીચે નાંખ્યો, પાપીને બંધન કીધો; લાંબે દોરડે પોતાના એક, ચરણે ટાંગી દીધો.॥ ૫ ॥ એવું કરીને સ્વર્ગે ચાલ્યો રાય પોકારે બાપ; નીચે લબડતા ભાઈ ચાલ્યા જેમ સમળી તળે શાપ ॥૬॥એ જાય એ જાય સરવે કરતા,ત્યા કોનો ઉપાય; એવામાં ભીમ ઝુંપડી પાસે,બ્હાર બેઠો છે ત્યાંય ॥૭॥ એટલે દુષ્ટને લૈ જતાં જોયો;હરખ્યો અપરમપાર; અરજુનજીને સાન કરીને, ભીમે બોલાવ્યો બ્હાર. ॥ ૮ ॥ અરજુન આવ્યો ભીમે બતાવ્યો જો ભાઈ જાય છે પાપ; અરજુને જોયું ભીમને કહ્યું, બોલીશ નહી તું આપ. ॥ ૯ ॥ ધરમરાજા ચેતી જાશે, તે તો છોડાવી દેશે; ધરમે જોયું ઝુંપડીમાંથી, ચેત્યા વાતને વેશે ॥૧૦॥ ઉંચુ જુએ છે વાતો કરેછે, હશીને અરજુનભેમ; કહો ના કહો પણ કૌતક કાંઈ, પુરણ પડીયો વેમ. ॥ ૧૧ ॥ ધરમરાજા બહાર આવ્યા, પોતે જોયું ગગન; ગાન્ધર્વ ચરણે બાંધેલો દીઠો, પોતાનો દુરીયોધન ॥ ૧૨ ॥ ગરજના કરી પોતે બોલ્યા, મનમાં કરી પરીતાપ;ગાંન્ધર્વ અચકી ઉભો ઉંચો ચડે તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૧૩॥ એટલેથી ગાંન્ધર્વ અચકી ઉભો ભીમસેન બોલ્યો વાણ; એટલેથી નીચે આવે તો, ઇદ્રરાજાની આણ. ॥ ૧૪ ॥ ધરમને તવ ક્રોધ ચડીયો; અવળું બોલ્યો કેમ; ભીમ કહે સવળું કેહેતામાં બોલઈ ગયું એમ ॥૧૫॥ ધરમ કહે સઉ સમજુ છું તું બોલ્યો વૈર ભાવે; પણ દુરીયોધન છુટે નહીતો; કરૂં ગમે તેમ ફાવે. ॥ ૬ ॥ તે માટે મુજ ભાઇને ઉતારો અરજુનજી કરો કાજ; ભોમીથી ગાંધર્વ પગ સુધી, બાંધો બાણની પાજ ॥ ૧૭ ॥ અરજુન કહે વીરા મ્હારા, વન દુખમાં પડયો ડુલી; બાણ વિદ્યા જાણતો હતો પણ હાલ ગયો છુ ભુલી, ॥ ૧૮ ॥ ધરમ કહે જો ભિમ વીરા, પાખંડનું પરમાણ છોડાવો નહિ તો દંતમાં જીભ્યા દાબીને કાઢીશ પ્રાણ ॥૧૯॥ નહીં તો અરજુનને સમજાવી, પાજ તમે બંધાવો, ભિમ કહે ભુલ્યા હોતે ભૈ-

ગમે ત્યાં જૈ ભણીઆવો ॥ ૨૦ ॥ ધરમ કહે ભણવા જાયે, તે જઈ આ-
વે કયારે; ભીમ કહે મહીને છ મહિને, ભુલેલું આવડે ત્યારે ॥ ૨૧ ॥
ધરમ કહે છ માસ સુધી, દુરિયોધન રહે કયાંય; ભીમ કહે તેતોશું કરી
યે, રેહેશે ત્યાંને। ત્યાંય ॥ ૨૨ ॥ ધરમ કહે તું પડપંચી; સમજી ગયો
સૌ તેહ; પરમેશ્વરના સોગન મુજને, તજીશ મારો દેહ ॥ ૨૩ ॥ તવભી-
મે અરજુનને કહ્યું, પડયો પ્રતીજ્ઞાને। વાંધો; આમાંથી ઉતપાત થશે, પા-
જ હવે તો બાંધો ॥ ૨૪ ॥ તવ અરજુને ધનુસ ચઢાવ્યું, સુમત મન-
નો હણિયો; બાણ લેઇને પાજ બાંધવા, અગણીતો મંત્ર ભણિયો ॥૨૫॥
ધરમ કહે ધારણ ખમો; બાંધવી પાજ નિરાળી;ભોમીપરથી સાફ કરીને
બેઠા આસનવાળી ॥ ૨૬ ॥ નીકુળજીને આગના કીધી; મુજને સારૂ
લાગે, હંઇ પડશે મ્હોટા ભાઇ તેને, કાંકરો કુકરી વાગે ॥ ૨૭ ॥ માટે
મ્હારી આશપાશ વાળો, તો શાબાશી દેવું; કોમળભાઇને કાંઇન વાગે,
ઉછંગ ઝીલી લેવું ॥૨૮॥ એમ કહીને ભોમી વળાવી, કહ્યું નરનેબાણ
સાંધો; મુજ ઉછંગમાં પડે એવી, રીતી પાજ બાંધો. ॥ ૨૯ ॥ અર-
જુને તવ બાણ મુકયું, વીધાવંત છે આધી; ભોમીથિ કે ગાંધ્રર્વ કેરા
પગલગી પાજ બાંધી ॥ ૩૦ ॥ એ ઢાળ પડતી પાજ બંધાણી, બોલી
યા ધરમરાય; મુજબધુને મુકો ગડબડતો. વીઘન જરા નવ થાય ॥૩૧॥
કાંઇ ન વાગે અંગે ન લાગે, મુકો એ રીતે આપ; જો ગાંન્ધર્વનહિમાનો
તો, દેઇશ તમને શ્રાપ ॥ ૩૨ ॥ તવ ગાંન્ધર્વે શ્રાપના ભયથી, છોડયો
તેણિવાર; કામી પાધરો રેહેજે કહિને, ચોઢયા તમાચા ચાર ॥ ૩૩ ॥
પાજ ઉપર પછી આડો સુવાડયો; એટલે એ ગરબડીયો, ધરમરાયના ઉ
છંગ વિશે, આવી કુબુદ્ધી પડિયો ॥ ૩૪ ॥ ધરમે ખંમ્મા ખંમ્મા કહ્યું,
તવ અવગુણી ઉઠયોં; મનમાં ઘણો લજવાણો એ, ઉછંગમાંથી ઉઠયો
॥ ૩૫ ॥ ઉઠીને અવગુણિ બોલ્યા, તમે કર્યું આ કામ; જાણો છોકેરાજ
આપે, પણ દેવાને। ઠામ ॥ ૩૬ ॥ ભીમ કહે સાંભળો મોટા ભાઇ, શર-
પાવ આપ્યો સારો; ધરમ કહે હતો તો કહ્યું, કોણ છે બીજો કહેનારો
॥ ૩૭ ॥ એમ કહિને ત્યાં થી નાઠો; કૌરવ દળમાં ગયો; આવો આવો
સહુ કરવા લાગ્યા, આતે શો ગજબ થયો ॥૩૮॥ કરણ કહે વીરામ્હારા
એક મ્હારૂ વેણ થાપો, પાન્ડવને લ્યો નગ્ર વિશે થોડુ ઘણું રાજ્ય આ
પો ॥ ૩૯ ॥ આ વેળા એમણે ઉગાર્યો,જાણિ પોતાનો ભ્રાત, તે ગુણનો
કાંઈ બદલો વાળો, તો તો આપણે માથે જાત ॥ ૪૦ ॥ દુરિયોધન કહે
સાંભળોમામા, કરણે બતાવ્યું કામ, મામો કહે બુદ્ધિ નવ એને શું રા-

જયનો દે ડામ ॥૪૩॥ છત્રપતી કહે શાબાશ મામા, આપણો એક વિ-
ચાર; મહાદેવનાં દરશનથી કરવાં, પાછા વાળો આ વાર ॥ ૪૨ ॥
શાના એ મહાદેવ વિઘન કીધું, એમ થયો મન રોશ; પોતાનો અવગુણ
દુષ્ટ ન કહાડે, દેવને મુકે દોશ ॥ ૪૩ ॥ કાળે મોઢે કઉરવ લોકો, ગયા
પોતાને ઘેર; બીજા આવેલા લોકોયે, યાત્રા કરી સુખ ભેર ॥ ૪૪ ॥
પાંચે દહાડે મેળો વેરાણો, રહ્યું નહી જન કોય; કપટી કીંકર કૌરવકેરા
આવતા જતા હોય ॥૪૫॥ એવામાં બોલ્યા ધરમરાજા, કયાં લગી હાંઈ
રહીયે, વસ્તી ઉપાદી મુકી ચાલો વનમાં જઈએ ॥ ૪૬ ॥ એમ કહી
ત્યાંથી નીકળ્યા કુન્તા કેરા તન; ઉપાદિથી રહીત થાવા, ગયા કામીક
વન ॥૪૭ ત્યાં જઇને ઝુપડીયો બે બાંધી, પાસે નદી કીનારો સંસા-
રના વ્યવહાર પ્રમાણે, દ્રૂપતિનો કર્યો વારો ॥૪૮॥ પ્રથમ ધર્મની શે-
વામાં આવિ, એક ઝુંપડીમાં રહે છે; ચાર ભાઈ બીજી ઝુંપડીમાં, એ
રીત વાસ વસે છે ॥ ૪૯ ॥ એ વનમાં અછત ફળની, ક્ષુધા રહે નીત્ય
લાગી, દ્રૂપતી સુર્યનો મંત્ર જપીને, અક્ષયપાત્ર લ્યો માગી ॥૫૦॥ એ
વિ થઈ આગના ધરમની, નારી જપી રવી જાપ; મંત્રને આધીન દેવતા
તે આવી આપી ગયા આપ ॥૫૧॥ દ્રૂપતી કહે અન ઉપજાવું, બોલી
યા ધરમ રાય, પેહેલું પ્રગટાવી વિપ્ર જમાડો, તે પછી અન્ન ખવાય
॥૫૨॥ એવામાં ઇશ્વર ઇચ્છાયે, આવ્યા વીપ્રના તન; મારગે જતાં બો-
લાવી લાવી, કરાવિયું ભોજન ॥ ૫૪ ॥ વિપ્રો જમીને વીદાય થયા;
પછી બોલી શુભ સતિ; કહો તે ભોજન પ્રગટ કરૂં, આગના આપોપતી
॥૫૪॥ ધરમ કહે પ્રગટ કરો, જેમ સરવે થાયે રાજી, મ્હારે માટે રોટલો
ને, તાંજરજોની ભાજી ॥૫૫॥ તવ ભાઇયોયે વિચાર કીધો, જે માગ્યું
ધરમરાય; તે આપણે પણ ખાવું ઘટે, બીજું નવ્ય ખવાય ॥ ૫૬ ॥
એમ ધારિ સરવે એજ માગ્યું, ધરમ ખુશી થાય;ઇચ્છાકરી નારીયે કર
ઢાંકયો, પ્રગટયું પાત્રની માંય ॥૫૭॥ પ્રેમે પોતાના પતિને પીરશ્યું, એમ
જમે નિત્ય અન; છાના શેવક ખબર કહાડે જાણ્યું દુરીયોધન ॥૫૮॥
દુષ્ટે કહ્યું એ મામા મ્હારા, પ્રેમદાપર રહયો પ્રેમ; તમ કહેતાતા કે આ
વસે હાંઈ હજી ન આવી કેમ ॥૫૯॥ મામો કહે જાત્રામાં તુને; ગાંધ્રવે
ગાંડુ કર્યું; તે જોઇને મન દ્રૂપતિનું, તુજપરથી ઉતરીયું ॥૬૦॥ છ-
ત્રપતી કહે વાત સાચી પણ કાંઈ ખેલ ઉઠાવો; ગમે તેમ કરીને મામા,રૂ
પાળી ઘેર લાવો ॥૬૧॥ મામો કહે કે કામીક વનમાં, કામીક નામે
અસુર; તે ન્હાનપણાનો મીત્ર મહારો, તેડાવું હસ્તીનાપુર ॥૬૨॥ એની

પાસે હરણ કરાવી, મંગાવું દ્રૂપતી, માયાવી જબરો છે જોદ્ધો; તે લાવશે મુજ વતી, ॥૬૩॥ વસણ ॥ મુજ વતી તે લાવશે, અબળા તારે ઘેર; પાંચે કુન્તી સુતને, મારી નાંખશે ઠેર. ॥ ૬૪ ॥

કડવું ૫ રાગ ચોપાઇનો.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરિક્ષત કેરા તન; સાંભળી હરખ્યો રાય, મામા ઝટ કરો ઉપાય. ॥ ૧ ॥ મામે પત્ર લખ્યો તે વાર, દાસ સાથે મોકલીયો સાર; થોડે દહાડે તે વન પળીયો, એવે રખડતો કામીક મળીયો ॥ ૨ ॥ તેને પત્ર આપ્યો જે વાર, વાંચીને નિકળ્યો તે વાર; એતો હસ્તીનાપુર આવ્યો, એને શકુનીયે બોલાવ્યો ॥ ૩ ॥ ગયો દેરીયોધન કને લેઇ, લે આવ્યો મ્હારો સ્નેહી; દેખી ઉઠયો દુરીયોધન, દીધું પોતાની પાસે આસન ॥ ૪ ॥ મુજ મામાના મીત્રછો તમે માટે મામા માનીશું અમે; બોલ્યો કામીક મુખથી એજ, હુંતો મામો ને તું ભાણેજ. ॥ ૫ ॥ તવ છત્રપતી બોલ્યા સામા, તમે સહુ કહેવાના મામા,મને મીથ્યા ભાણેજ ભાંખો,સાચા હોતો સતરૂ શીદ રાખો ॥ ૬ ॥ મુજ શતરૂ વશ્યા તમ વન; મ્હારા કાકાતણા પાંચ તન; બોલ્યો દુષ્ટ સુણો છત્રપતિ, તેની મુજને ખબર નથી ॥ ૭ ॥ હવે જાણ્યું તો તતપર થાવું, તારા શતરૂઓને ગળી જાવું;બોલ્યો દુરિયોધન તે વાર, પાંચ પુરૂસને એક નાર. ॥૮॥ જઈ પાંચને ગળી જાવો, જોડે રૂપાળી છે તેને લાવો; ત્યારે જાણીશ મામા સાચા, નહીતો ત્યાં સુધી કાચા. ॥ ૯ ॥ સુણી કામીક ઉઠયો સાર, આવ્યો પોતાના વનમાં તે વાર; લાગ્યો શોધવાને દુષ્ટજન, પાંડવોયે કર્યું છે સયન ॥ ૧૦ ॥ થયેલો છે મધ્યાન કાળ; આવ્યો ઝુંપડીયે વિક્રાળ; બોલ્યો ગરજના કરીને પાપી, કોણ વશ્યું કોણે જગો આપી. ॥ ૧૧ ॥ સુણી જાગી ઉઠયા પાંચ વીર; આવ્યા બારણે ગુણ ગંભીર;આવી જોવાને દ્રૂપતી નાર, દેખીધરૂજી અપરમપાર ॥૧૨॥ એવે બોલીયો બળીયો ભેમ, આવ્યા કોણતું આવ્યો કેમ; બધીધરણના અમે ધણી; કેમ આવ્યો તું અમારા ભણિ. ॥ ૧૨ ॥ સુણિ કામીક વદ્યો વચન, તમે સાંભળો મુરખજન; હુંતો ચોકી કરૂં આ વનની, બધી ધરતિ છે દુરીયોધનની ॥૧૩॥ એતો થાય છે ભાણેજ મ્હારો, તેનો શતરૂ તું કોણ રેહેનારો; તારી જોડે આ નારી આવી, મ્હારા ભાણેજે તે

મંગાવિ ॥ ૧૪ ॥ ભીમ બોલ્યો સુણો ધર્મરાય, માગી દુરીયોધને ક-
ન્યાય; તમારા ભાઇનું કષ્ટ કાપો, મંગાવી દ્રૂપતી તે આપો ॥ ૧૫ ॥
બોલ્યા ધરમરાય મુખ એમ; સદા દુરિજન તે કરૂ કેમ, પછી બોલ્યો
વૃકોદર વાત, બોલો કેમ કરીશું ભ્રાત ॥ ૧૬ ॥ તવ નીકુળજી એમબો
લે, મારે મન દુષ્ટ તરણા તોલે, પહેલી કરૂ એનાથી લડાઇ, હારૂં તો ત
મે કરજો ચડાઇ ॥ ૧૭ ॥ એમ કહી લીધાં હથીઆર, થયો કામીક સા-
મો તૈયાર, ઉભો સુક્ષમ રૂપે અસુર, થયા યુધ કરવાને આતુર ॥ ૧૮ ॥
એવે નીકુળે ફેંકયા બાણ, દહીત ગળી ગયો પ્રમાણ, ત્યારે મારીયાંબા
ણ અનેક દહીત ગળી ગયો એક એક ॥૧૯॥ પછી નાકુળને કરોધ ચ-
ડીયો, દોટ મુકી કોટે ભ્હાજી પડીયો; તવ કામીકે કેવું કરીયું, એણે મા-
યાવી સ્વરૂપ ધરીયું ॥૨૦॥ થયો લાંબો એ બતરીસ તાડ ત્રણ તાડનાં
પોહોળાં હાડ; એણે પોહોળુ સ્વરૂપ કર્યું એવું, એનું મુખ દરવાજાજેવું
॥ ૨૧ ॥ એક નાક મોહોટાં ઘરનાળાં, દીશે કદરૂપ કહા ભયવાળા; તેણે
નીકુળજીને ઝાલ્યો, મરડી મસળી મુખમાં ઘાલ્યો ॥૨૨॥ દાબ્યો ઘોઘ-
ળામાં તેવો પેઠો, જઇ નંકુળ પેટમાં બેઠો એવે શેદેવ કોપે ચડીયા,જાણી
જોઇને ભ્હાજી પડીયા ॥૨૩॥ તેવો દહીત ગળ્યો પહોળે મહોડે, તેતોજઇ
બેઠો નીકુળ જોડે તવ ઉભો થયો અરજુન, એને કોપ ચડયો ધનધન
॥ ૨૪ ॥ રાગ ઝડપનો દોહરો ॥ અગણીતા મંત્રથી બાણ મુકયાં, ઘણીક
કીધી વૃષ્ટી; જેટલા આવ્યાં તેટલા ગળીયાં, અસુરને નહી કષ્ટી ॥ ૨૫ ॥
પછી દહીતે દોટ મુકીને, અરજુનજીને ગળીયો; સેદેવ નીકુળ બેઠા ઉ-
દરમાં, તેને જઇને મળીયો ॥૨૬॥ છેવટ ઉઠયો સુત વાયુનો, બાજ્યો
બહુ બળ કરી; કાળ રૂપે ભીમને ઝાલ્યો, ઉતપાત કીધો અરી ॥૨૭॥
વૃકોદરનું કાંઇ ન ચાલ્યું, ચરણમાંથી ઝાલ્યો; લાંબે હાથે મોઢું ફાડીને
અસુરે ઘોચી ઘાલ્યો ॥ ૨૮ ॥ પોળ સરીખું ગળું પહોળું, ભીમ ગયો
ઉદરમાં ચારે બંધુ ભેળા થયા, જાણે બીરાજ્યા ઘરમાં ॥ ૨૯ ॥ પછી
જઇ ઝાલ્યા ધરમને, દરૂજી ગઇ દ્રૂપતી; અસુરે યુધીષ્ટર ગળીયા,આક-
ળો થયોછે અતી ॥૩૦॥ ભીમ કહે પધારો ભાઇ, ઘરજાણી હેં રહીશું; ધ
રમ કહે ત્રણ પહોર પછી, સરવે મરી જઇશું ॥ ૩૧ ॥ એના શારરનું
ઝેર ચડશે, ન ચડેતો પણ ખોટું; આ મળ મુત્રમાં પડી રહેવું તેથી શું
દુખ મહોટું ॥૩૨॥ સર્વ મળિ પ્રભુને પોકારો, તે નાખસે ભિડ ભાગી;
તવ પાંચે આરાધન કીધું, ખરે ખરી લેહ લાગી, બારણે દ્રૂપતી ઉભિ
ઉભી, ધ્યાન પ્રભુનું ધરતી; હૈયું ફાટે અતી ઉચ્ચાટે, એવું આક્રંદ

કરતી. ॥ ૩૪ ॥ વળણ. કરે આક્રંદ અતી ઘણું, રડતી રૂદીયા ફાટ; વલ્લભ વદે વન વીશે, ભય ભર્યો દહીતનો ઘાટ.

કડવું ૬ નાટકીનો અઘોર વનમાં હે પ્રભુ એ રાગ.

ઉભી ઉભી અબળા રડે, મ્હારી કોણજ લે સંભાળ. ॥ ટેક ॥ વનીના વીકટ વન વિશે, ગભરૈછું ગોપાળ; ડુસુછું દારૂણ દુઃખમાં હું, દહીત દેખી વીકરાળ. ઉભી. ॥ ૧ ॥ પાપી પતીને ગળી ગયો શું થયું દીનદયાળ; એકલડીની શી ગતી; ખોયા સાસુડીના બાળ ઉભી. ॥૨॥ ચીર સભામાં પુરીયાં, ન થયો વાંકો વાળ; આ વેળા જો લજ્યા જશે તો કરીશ મ્હારો કાળ. ઉભી ॥ ૩ ॥ ભજન તારૂં છુટી પડયું, જ્યાંને ત્યાં જંજાળ, ઠરી ઠેકાણે બેઠા નહી તે, તુજ માથે ગોપાળ, ઉભી. ॥૪॥ કલેવર અસુરનું કારમું, જોઇ પડી છે ફાળ; અરેરે કહી બેશી ગઇ એણે કર મેલ્યો કપાળ. ઉભી. ॥ ૫ ॥ વળણ. ॥ કર કપાળે મુકીયો, રડતી અપરમપાર; વદે વલ્લભ તવ આવિયા, પોતે જુગદાધાર. ॥

કડવું ૭ રાગ પંજાબી સોરઠો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું,વન પરવ મહીમાય. ॥૧॥ દ્રૂપતીને ધ્યાન ધર્યું હરીનું,આવ્યા જુગદાધાર; અસુર સામા યુધ્ધે ઉભા શ્રી કૃષ્ણ દેવ મોરાર. ॥ ૨ ॥ તેવો અસુરે કોપ કીધો, જુગજીવનને ઝાલ્યા, હાથ પગને અંગ ભેગુ કરીને કૃષ્ણને મુખમાં ઘાલ્યા ॥૩॥ જાણી જોઇ પ્રભુ ઉતર્યા ઉદરમાં, દીઠા પાન્ડવ બળીયા;ધર્મ કહે તમે કયાંથી આવ્યા, ઓ સુંદર શામળીયા ॥૪॥ રૂધીર માંઉિશને મળમુત્રથી, નીકળોને બ્હાર કાડો; આ દુખ હવેનથીવેઠાતુંની રવરતી પમાડો. ॥૫॥ પ્રભુને પાપી ગળી ગયોકે, દ્રૂપતી મુરછામાં પડી તે સરવેની પીડા જાણીને, કૃષ્ણ કોપ્યા તે ઘડી ॥ ૬ ॥ અંતર્યામી આકળા થયા, વિશ્વ તણાજે ભુપ; પોપીના પેટવીશે પ્રભુએ, ધરીયું વૈરાટ રૂપ. ॥ ૭ ॥ હાથમાં હાથને ચર્ણમાં ચર્ણો, ચાલ્યા શ્રી જુગદીશ; પોળા ન થયા ભકત જાળવવા, ઘાલ્યું શીશમાં શીશ. ॥૮॥ એ રીતે આપ ઉંચા વધી, લાબા થતા જાય; તવ આંખ્યો તરી કામીક કેરી, દુષ્ટલાંબો

ખેચાય. ॥ ૯ ॥ તાળવું ફાટયું પ્રાણ નીકળીયો,પાન્ડવ નીકળ્યા બ્હાર ભકત ઉગારી અંતરધ્યાન થયા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૧૦ ॥ તે પછી સ્વરૂપ નહાનું થયું, અસુર કેરૂ સાર ધરૂપતી ધરમે બેઠી કીધી શું કર્યું વાયુ કુવાર ॥ ૧૧ ॥ પાપીનો પગ ગ્રહી મડદુ ઉછાળ્યું, અસુર આકાશે ચડીયો; બહુ બળમાં બળીઆયે ફેંકયો તે, હસ્તીનાપુર પડિયો. ॥ ૧૨ ॥ તે વાત જાણી દુરિયોધને, થઇ ગયો નીરાશ; રૂપાળી નથી મળવાની, છુટી પડી મુજ આશ. ॥ ૧૩ ॥ પાન્ડવ કામીક વનમાં રહ્યા, નીરભયપણે પોતે; કામિક કેરો નાશ થયો, ગયો ભય હતો તે, ॥ ૧૪ ॥ અક્ષેપાત્રથી અન ઉપજાવે, જમે રમે કાહાડે દન; દુરીયોધને તે વાતજાણિ, સુખે રહ્યા સતી તન. ॥ ૧૫ ॥ એવે હસ્તીનાપુર વીશે; દુરવાસા ફરી આવ્યા; પોતાની સંગે પાંચ સહસ્ર વીવારથીને લાવ્યા. ॥ ૧૬ ॥ દુરવાસાનામંત્રે થયેલા,પાન્ડવ કૌરવ સર્વ; તેથી દુરીયોધન સામો ગયો, તે વેળા તજી ગર્વ. ॥ ૧૭ ॥ પધારો પીતાજી પધારો પીતાજી, કહી તેડી લાવ્યો ઘેર; દુરવાસા કહે પાંન્ડવ કયાં છે, તે કહે મુજને પેર, ॥ ૧૮ ॥ દુષ્ટ કહેકહુછુ પીતાજી,પેહેલું કરો ભોજન; એમ કહી વીપ્રોનેજમાડયા પછી બોલ્યો વચન. ॥ ૧૯ ॥ અમે ને પાન્ડવ બાજી રમીયા, સરત કરી સજસાજ; તેતો રમતાં પાન્ડવ હાર્યા, મુકી દીધું બધું રાજ. ॥ ૨૦ ॥ મેં કહ્યું કે રાજ્ય લ્યો તમારૂં, ન માન્યું કુન્તી તન; કહ્યુ વચનભ્રષ્ટ ન થૈયે, એમ કરી ગયા વન ॥ ૧૧ ॥ પાપીયે જાણ્યું દુરવાસાને પ્રપંચે મોકવે આપ, ત્યાં જઇ ખાવા પામે નહી તો, ભુખ્યા રહિ દે શ્રાપ. ॥૨૨॥ મધ્યાનકાળે પાન્ડવજમે, પછી જમે દ્રૂપતી; પ્રમદાના જમી રહ્યા પછી અન ઉપજતું નથી. ॥ ૨૩ ॥ એટલે જમાડસે કયાંથી લાવી, ભુખેથશે પરીતાપ; કળકળશે વીપરોનાં આંતરડાં એટલે દેશે શ્રાપ. ॥ ૨૪ ॥ એવું વીચારી દુષ્ટ બોલ્યો,પાંડવ કહાવે સંદેશા; દુરવાસા આવેતોમોકલજો, કાહાવે છે હમેશાં. ॥ ૨૫ ॥ માટે તમે જાવો કામીક વનમાં, જૈને ભેગા થાજો; પણ મધ્યાન થવા દેઇને, પછી ઝુંપડીયે જાજો. ॥ ૨૭ ॥ દુરવાસા કહે વારૂ બેટા;કહિ થયા વીદાય;વીવારથી લેઇને સંચરીયા, કામીક વનની માંય. ॥ ૨૭ ॥ મધ્યાનકાળ થઈ જવા દીધો, તવ ઝુંપડીયે જાય; પાન્ડવ જમીને સુઈ રહ્યા છે,ધરૂપતી ચાંપે પાય. ॥૨૮॥ ઉલટ લાવ્યા વીપરો આવ્યા, મળવાના મનસુબા; ઝુંપડીયે આવી ભીક્ષાનદેહી, કરીને આગળ ઉભા. ॥ ૨૯ ॥ ધરૂપતીયે સબ્દ સાંભળીયો, પડી પેટમાં ફાળ; પોતે પોતાના પતી ઉઠાડયા, આવ્યા છે વીપ્રના બાળ. ॥ ૩૦ ॥

પાંચે ભાઇઓ દ્રૂજતા ઉઠયા;કયાંથી લાવિસું અન,ભુખ્યાબ્રાહ્મણેભીક્ષા માગી, સું દેઇશું ભોજન ॥ ૩૧ ॥ હસ્તે મોઢે આવીને નમ્યા, આપ્યાં દરભાસન; માંહોમાંહે કહેવા લાગ્યા વીપ્રો, હવે તો માગો અન ॥ ૩૨ ॥ તવ પાન્ડવો સમજી ગયા, બોલ્યો વાયુ સંતાન; મહારાજા હું રસોઇ કરૂછું, કરી આવો તમે સ્નાન ॥૩૩॥ તત્ર બ્રાહ્મણો ન્હાવાને માટે, ચાલ્યા ગંગાતિર; તે વેળા વીચાર કરવા, લાગ્યા પાંચે વીર ॥ ૩૪ ॥ ધરમ કહે દ્રૂપતી જમિ અન ઉત્પન્ન નહી થાય; આશા બંધ બ્રાહ્મણ આવ્યા, નીરમુખ કેમ રખાય ॥ ૩૫ ॥ સ્નાન કરીને આવશે ત્યારે, શું દેઇશું ભોજન; શું મ્હો આપણ બતાવીશું, શાના સતીના તન ॥ ૩૬ ॥ ભિમ કહે કે સુણો વીરા, અન માગે તો શું કહીએ; માટે ઉઠો તેડીલેઉ તમને હુંથી નાશી જઇએ ॥ ૩૭ ॥ નહી દેખે એટલે જશે પાછ; ઓશીઆળા નહી થાશે, ધર્મ કહે આસા દેઇએ, એતો પડે નીશાસો ॥ ૩૮ ॥ નોહોતરૂં દઇને નાશી જવું, તે કરતાં ભલુ મરવું; કાષ્ટ લાવીને ખડકો ચીતા, મહારેતો એજ આદરવું ॥ ૩૯ ॥ ચાર ભાઇને દ્રૂપતિબોલ્યા વીર રહે વીહીલે મહોડે; માટે અમારે જીવવું નથી; મરશું તમારી જોડે ॥ ૪૦ ॥ એવું કહેતામાં ભીમસેન ઉઠયો. કાષ્ટ લાવી કરી ચીતા અગની મુકીને સળગાવી, ગાય પ્રભુની ગીતા ॥ ૪૧ ॥ ચીતાનીપરદક્ષણા ફરવા; લાગ્યા ધરમરાય, તેમની પુઠે ભિમસેન અરજુન સેદેવની કુળ જાય ॥ ૪૨ ॥ સર્વથી છેલ્લિ ધરૂપતિ છે; સમર્યા પુરૂષ પુરાણિ, ભકતને વશ છે ભુધરો, તે ભગવાને વાત જાણિ ॥૪૩॥ મેંને પાન્ડવોએ અવતાર ધરીયો, ભોમિ તણા ભાર હરવા; તે કારજ કાંઇ કર્યું નથિને પાન્ડવ બેઠા મરવા ॥ ૪૪ ॥ એ મરસે કે મરવું પડશે, મહારે એમની સાથ, શેદેવ શાથે બંધાયોછુ, વચને હાથો હાથ ॥ ૪૫ ॥ એમ જાણ્યું પાવડીયે ન ચઢિયા, ન ચઢયા ગરૂડે પોતે; અંતરધ્યાન થઇને આવ્યા, વનમાં જોતે જોતે ॥ ૪૬ ॥ જાણે રખડતા ને રવડતા, અથડાતા કુટાતા; ઝરડાના ઉઝરડા થયા, ચરણે દેખાય જેમ લુટાતા ॥૪૭॥ એવે સ્વરૂપે આવે છે પ્રભુ; પાન્ડવે દીઠા દ્રષ્ટ; ધરમ કહે શ્રી કૃષ્ણ આવે છે, એ મોટું થશે કષ્ટ ॥ ૪૮ ॥ ચરચા જોઈ જઇને વાત કરશે, પાન્ડવ તો નાશ હુઆ, બ્રાહ્મણને ખવરાવા ન મળીયું ચીત્ત્યા કરી બળી મુઆ ॥૪૯॥ તેથિ વરડાંની ઈજ્જત જાયે, ભીમ કહે હુ નડું; તમે તમારે પડવા માંડો, હું કૃષ્ણને લેઇ પડું ॥ ૫૦ ॥ તે પછી કોણ વારતા કહેશે, એટલે બોલ્યા ધર્મ; અરે મુરખ આશું ધાર્યું, પુરણ પાપનું કર્મ ॥૫૧॥

આપણે માટે બીજાને નડવું, એતો અતી અન્યાય; નિરાંતવા થઇ બેસો હેઠા, થનારૂં હોય તે થાય ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥ એમ ધારી બેશી ગયા, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કૃષ્ણ કરે કરૂણાય.

કડવું ૮ રાગ સોભાગ્યનો.

વૈશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, અરણ્યક પર્વ મહિમાય ॥ ૧ ॥ અંતરયામી ગરૂડાગામી આવ્યા કરી ઢીલું મુખ; દ્રૂપતી પ્રત્યે કેહેવા લાગ્યા, ભગની લાગી છે ભુખ ॥ ૨ ॥ ભુખ્યો પડયો ને ભુખ લાગી છે, કાંઇક ખાવા લાવો; તવ મુખ મરડી દ્રૂપતી બોલી, ભાઇ ભગનીને ખાવો ॥ ૩ ॥ પ્રભુ કહે કેમ આમ બોલોછો, ક્ષુધાની પીડા કાપો; અક્ષેપાત્રમાં ઢાંકેલું હશે, તેમાંથી ખાવા આપો ॥ ૪ ॥ દ્રૂપતી કહે જાણતા હોતો હાથે લેઇલો ગોવાળા; ભીમે મનમાં એમ વિચાર્યું, ઢાંકી મુકયા છે ઇટાળા ॥ ૫ ॥ તવ ત્રીલોકનો નાથ પધાર્યા, પરણકુટીમાં પેઠા; અક્ષેપાત્ર ધોઇને ઢાંકેલું, તે લઈ જોવા બેઠા ॥ ૬ ॥ તેમાં દીઠો તાંજરજાની ભાજીતણો એક તાર; શળી લેઇને ખોતરી કાહાડયો, પોતે જુગદાધાર ॥ ૭ ॥ તે તાર મુકયો હાથેળીમાં, તેના ભેગું જળ લીધું; ભક્તની લજ્યા રાખવાને, કૃષ્ણજીએ કેવું કીધું ॥ ૯ ॥ જળમાં સ્થળમા પણ આકાશમાં, દેવને દાનવ જેહ; માનવ પશુ પક્ષી પતંગીયા; કીટ ત્રપત થાઓ તેહ ॥ ૧૦ ॥ જેને જેવી જમવાની ઇચ્છા, તેવી તેની પુર્ણ થાજો; કલ્પના કોઇને જરા ન રહે ક્ષુધા સરવની જાજો ॥ ૧૧ ॥ એમ કહીને આચમન કીધું કૃષ્ણે કરી અતીદ્રષ્ટી; વીશ્વંભરે વીશ્વનાં પેટ ભરીયાં ત્રપ્ત થઈ સહુ શ્રષ્ટિ ॥ ૧૨ ॥ બ્રાહ્મણ માટે ભક્ત દુભાણા, ભક્ત માટે ભગવાન; ભીડ ભાગીને ભુધરેજી, થઇ ગયા અંતરધ્યાન ॥ ૧૩ ॥ એવે પાન્ડવને ઓટકાર આવ્યો, જાણે ઊદર અતી ભરીયાં; ભીમ કહે કેમ મને આમ લાગે, મોદિક ભોજન જાણે કરીયાં ॥ ૧૪ ॥ ધર્મ કહે કરી કૃષ્ણે કરૂણા, આવિ થયા અંતરધ્યાન વીશ્વંભરે વીશ્વનું પેટ ભરીયુ, ભીડભાગી ભગવાન ॥૧૫॥ જાવો જઇ વીપ્રોને તેડી આવો, ચીંતા ન ધરશો લગાર; તવ ભીમ ગયો ગંગાની તીરે ચાલો મહારાજ થયુ ત્યાર ॥૧૬॥ એટલે માંહોમાંહી કહેવા લાગ્યા ક્ષુધા જણાતી નથી, કંઇકહે જમ્યોકેળાંને પોળી ફૈકહેમો

દીક અતી. ॥૧૭॥ એમ સરંવ બોલ્યા ભાવતાં ભોજન કહ્યું દુરવાસાને મુખ; માહારાજા ભીમ તેડવા આવ્યો, પણ પેટમાં નથી ભુખ. ॥ ૧૮ ॥ તવ રૂશીયે મન વીચાર્યું, સૌને ખાધાનો હતો પ્રેમ; હવે ક્ષુધા સહુની કયાં નાઠી, આમ બન્યુ આ કેમ ॥ ૧૯ ॥ એવું સમજી માંડી સમાધી, તેમાં જાણી લીધી પેર; સમજી રહી બ્રાહ્મણોને લેઇ, ગયા પાન્ડવના ઘેર. ॥ ૨૦ ॥ આવ્યા રૂશી આસને બેઠા, હશી વધા વચન, એ ભીમ બેટા ભુખ લાગી છે લાવો કરાવો ભોજન, ॥ ૨૧ ॥ ઉતાવળ તું અતી કરતો તો, હવે દે પીરસણું કાહાડા; તવ ભીમ કહે એરે પીતાજી, થૈ ગૈ કેવારની તાહાડી. ॥૨૨॥ બોલ્યા રૂશી થઇને ખુશી, અમે ગયાતા સરીતા, ત્યાં વાર લાગી તેથી થૈ ટાઢી, મરવાની સળગેલી ચીતા. ॥૨૩॥ પણ પુત્ર પ્રભુ સાહાય છે તમને, તેણેથી કારજ સરીયું; વિશ્વંભરે આવીને વીશ્વનું, ભરણ પોશણ કરીયું. ॥ ૪૨ ॥ દુષ્ટ મતીના દુરીયોધને, પેટમાં રાખ્યું પાપ, મધ્યાન પછી મોકલ્યા અમને,તમનેદેવરાવવા શ્રાપ ॥૨૫॥ તમેને કૌરવ ઉત્પન થયા, મ્હારા મંત્રો પ્રતાપ; માટે એક રીતે તમે પુત્રો, એક રીતે હું બાપ ॥૨૬॥ ધર્મ કહે સત્ય છે મ્હારાજા તમ વડે છે અદ્દાપી, દુરવાસા કહે મળ્યો જસ તમથી; પણ પેલા નીકળ્યા પાપી. ॥ ૨૭ ॥ પાપીએ પાપનું કર્મ કરીને, તમ સંગ કપટ કીધું; બાજી રમાડીને ઘરબાર રાજ્યપાટ, સરસ્વત લુટી લીધું ॥ ૨૮ ॥ દ્રૂપતી ઉપર કરી કુદ્રષ્ટી ત્રણ ત્રણ ચારચાર વાર; આટલું કર્યું તોયે શ્રાપ દેવરાવા, મોકલ્યા અંધ કુંવાર. ॥૨૯॥ તેથી આશીરવાદ તમને અમારો, તમારો બહુ જય થાજો; દુષ્ટમતી દુરીયોધન કેરૂં મુળસમુળુ જાજો. ॥૩૦॥ તવ ભીમે કહ્યું તથા અસ્તુ; વચન ચઢાવ્યું માથે; દુરવાસા કહે પ્રથમ કહ્યું છે, એ સહુ મરે તુજ હાથે ॥ ૩૧ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, બાપજી વરતવુ વટે છોરૂ કછોરૂ થાય કદી પણ, માબાપને આ ન ઘટે. ॥૩૨॥ શ્રાપ દીધો તમે મુજ બંધુને, તે થાય છે પરીતાપ; તેનો અનુગ્રે કરો કૃપાળું, એરે મ્હારા મા બાપ ॥ ૩૩ ॥ તમોને અમ પાસે મોકલીયા, તેતો કર્યો ઉપકાર; તમારાં દરશન અમે પામ્યા, તે માનીયે આભાર ॥ ૩૪ ॥ રૂશી કહે ધન્ય ધરમ રાજા, ધન્ય ધરમ તારૂં નામ; અવગુણ બદલે ગુણ માને છે, તે તારૂ ઉત્તમ કામ ॥ ૩૫ ॥ ગુણ પછાડે અવગુણ કરે તે, સૌ પાપીની પ્રીત; અવગુણ પુંઠે ગુણ માને તે, સોરૂડાની રીત. ॥ ૩૬ ॥ એમ કહી રહ્યા રૂશીજી, પાન્ડવપર પ્રેમ વાપ્યો; વનમાથી કાષ્ટ લાવીને ભીમે, રેહેવાને મઠ બાંધિ આપ્યો. ॥ ૩૭ ॥ ત-

દનથી દ્રુપતીયેધાર્યું; વીપ્રમાટે દેહેદમવું, ઓચીંતુ કોઇ આવીચડે માટે સાંજ પડે નીત્ય જમવું. ॥ ૩૮ ॥ વિપ્ર રહ્યા ત્યાં આનંદ કરતા પાન્ડવો સુખ પમાડે; અક્ષેપાત્રથી અન ઉપજાવી, ઇચ્છા ભોજન જમાડે, ॥૩૯ ॥ કરે નીત્ય શેવા શ્રધાળુ એવા, શુભ સતીના તંન; પ્રષ્ણ પુછી જ્ઞાન ગ્રહણ કરે છે, આનંદમાં કાઢે દન. ॥૪૦॥ એમ રૂષીને રાખ્યા છ મહીના, પછી બોલ્યા રૂષી રાય; ઓરે દીકરા આગળ મળશું, હવે તો કરો વીદાય. ॥૪૧॥ છ મહીના તમે વિપરોને શેવ્યા,મનમાં થઇને મગ્ન; નીત્યાન કરાવ્યા બ્રાહ્મણ ભોજન, તેતો થયો બ્રહ્મ યજ્ઞ. ॥ ૪૨ ॥ આશીશ અમારી જય છે તમારી, કાહને માગી વીદાય; ઉદાશી થઇને વિદાય દીધી, રહ્યા પાન્ડવ ત્યાંને ત્યાંય. ॥૪૩॥ તે વનમાં વારો ચાલે છે, દ્રુપતી કેરો સાર;ઇશ્વર ઇચ્છાયેધર્મ તણો ત્યાં, ગર્ભ રહ્યો તેવારે ॥૪૪॥ એટલે વારાબંધઅવરના, નેકનીતી સુખ નેટ; એમ કરતાં દસ માસજ થયા, પુત્ર પ્રસવિયો પેટ. ॥ ૪૫ ॥ તે સુત સવા વર્ષનો થયો, તવ વારો શરૂ થાય; એવે ભીમ તણા વારાનો, પ્રગટયો પુત્ર પ્રજાય. ॥ ૪૬ ॥ એ રીતે પાંચેના વારામાં, પાંચ થયા છે તન; એવામાં એક દહાડો બોલ્યા, પોતે ધરમ રાજન. ॥ ૪૭ ॥ હવે આ વનમાં નથી ગમતું, ચાલો બીજે સ્થળે જઇએ; એટલે સરવે કબુલ કીધું, દ્રીવીત વન જઇ રહીયે ॥ ૪૮ ॥ એમ કહીને ત્યાંથી નીકળ્યા, કુન્તા સતીના તન; નદી કીનારે ડુંગરપર જઇ, વશીયા દ્રીવીત વન. ॥ ૪૯ ॥ ડુંગર ઉપર વ્રક્ષ પીંપળાનું, ઝુંપડી બાંધી તેની તળે; નીચે નીરમળ ગંગા વહે, સ્નાન કરે તેહ જન. ॥ ૫૦ ॥ એ રીતે પાંન્ડવો રહ્યા છે, સાંભળને તું રાય; દ્રુપતીને પાંચ પુત્ર થયા તે, દુષ્ટને ખબર થાય. ॥ ૫૧ ॥ વળણ. ॥ દુરીયોધને તે જાણીયું, થયો મન અતી ઉતપાત; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કહી મામાને વાત. ॥ ૫૨ ॥

કડવું ૯ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું વન પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ દુરીયોધને કહ્યું મામાને દ્રુપતી થૈ વસ્તારી, પણ મુજ આશા પુરી ન પડી, દલડુ દુભાય ભારી ॥૨॥ ઓરે કરણ એને માટે શશે,મુજ જીવની હાણ;કર્ણે વીચાર્યું જ્યારે ત્યારે

એને સારૂ જશે પ્રાણ ॥૩॥ એટલે બોલ્યો મામો શકુની, જો મુજ બુદ્ધિ ચલાવું; ચાલો સભામાં યુક્તી કરીને, એજ રૂપાળી મંગાવું ॥૪॥ એટલે ઉઠી ગયા સભામાં, મામાએ કેવું કીધું, બાશઠ પાનનું સુરવાર બીડું, સભામાં બનાવી દીધું ॥૫॥ તે બીડું ફેરવ્યું સભામાં, સુરોપુરો કોઇ માય; દુરીયોધનનું કામ કરવા મુખવાસ લઇને જાય. ॥૬॥ દ્વીત વનથી હરીને લાવે, છત્રપતીની મનમાની; તે ધણીને ભાગ અપાવું, રાજ્ય તણો બે આની ॥ ૭ ॥ સર્વ સભાએ વીચાર કીધો, આશા કરે તે ફોક; પાન્ડવ પાસેથી હરણ કરે, તે પામે જમ લોક. ॥ ૮ ॥ એવા ભયથી કોઇ ન ઉઠ્યું, જેદ્રથે મન કીધું, સાળાની ચાકરી કરવી મટશે, એમ જાણી બીડું લીધું ॥ ૯ ॥ જાણ્યું કે નારીને લાવશું, તો વધશે મુજ માજા; ટળશે તાબેદારી સાળકની થૈશું રાજ્યમાં રાજા ॥ ૧૦ ॥ હરણ કરતાં મરણ થાશે, તોહે જશે તાબેદારી, વ્હેલા મોડા એક વાર મરવું છે, બીડું લીધું એમ ધારી. ॥ ૧૧ ॥ તવ દુરીયોધન એવું બોલ્યો બનેવી સુરા સોહાગ; ઘી ઢળશે તોહે છે ખીચડીમાં, ચાર આની દેશ ભાગ. ॥ ૧૦ ॥ વહેલા જાવો રૂપાળી લાવો, ભાયગ ભળે અમારૂં; તેમાંથી તમે પણ સમજો, ઉઘડ્યું કરમ તમારૂં. ॥ ૧૩ ॥ સહુ હરખ્યા પછી કરણ બોલ્યો, સાંભળો છત્રપતી; મીથ્યા મેહેનત શીદ કરો છો, સત્ય ન છોડે સતી ॥ ૧૪ ॥ અબળાનું બળ કાંઈ ન ચાલે, પણ પ્રભુ એને શીશ; તે એની લજ્યા નહી લેવાદે, ચીર પુર્યાં જુગદીશ ॥ ૧૫ ॥ યાત્રામાંથી બનીને આવ્યા, સતી તો સંગ ન આવી; કામીક પાપી મરણ પામ્યો, તે પણ ન શક્યો લાવી. ॥ ૧૭ ॥ માટે મીથ્યા મુકો આશા, પુજનીક કેમ મોકલાય, લેવા ગયો ને નાશ થયો તો ભગનીની શું ગત થાય. ॥ ૭ ॥ દુષ્ટ કહે શું થવાની છે ગતી, જમ જેવા સો વીર; ખાશે પીશે મઝા કરશે, શું દુખ એને શરીર. ॥ ૧૮ ॥ કરણે કહ્યું મરજી તમારી, ઉઠ્યો જેદ્રથ બળીયો; સારથી પાસે રથ જોડાવી, બેશીને વન પળીયો ॥ ૧૭ ॥ દ્રીવીત વનમાં ચાલ્યો આવ્યો, ડુંગર રહયો ગઉ ચાર; ત્યાં રથ રખાવી નીચે ઊતરીયો કહયો સારથીને શાર. ॥૨૦॥ રથના ઘોડા છોડતો નહી તું, જોડી રાખજે તોખાર; એમને એમજ પાણી પાઇને, ચરવા દેજે ચાર ॥ ૨૧ ॥ આઠ દીવસ લગી વાટ જોજે, આવીશ કરીને હરણ; આઠે દહાડે આવું નહીતો, જાણજે પામ્યો મરણ ॥ ૨૨ ॥ એટલે તું તારે પાછો જાજે, કહી ચાલ્યો સતીને હરવા પાન્ડવની રીત નીત્ય છે કેવિ, જેને હરી ધ્યાન ધરવાં. ॥ ૨૩ ॥ નિત્ય

સરવે નાહી ધોઇને, ભાવે ભજે ભગવાન; તેમાંથી તાગી ભોજન કરે, થાય તે સમે મધ્યાન ॥૨૪॥ પાંચે ભાઇને પાંચે પુત્રો, સાથે કરે સયન; નીદ્રા કરીને જાગ્રત થાયે; ચાર ઘડી રહે દન ॥૨૫॥ તવ ભીમ અરજુન સેહદેવ નીકુળ, હાથમાં લે હથીયાર; ધર્મની આગના લૈ જાય રમવા; વીકટ વન ભાઇ ચાર ॥૨૬॥ દીપડા વાઘને સીંહ સાથે, રમતમાં અધ્ય-વાળે; એ વનમાં ભયંકર પશુ, તે તણો ભય ટાળે ॥૨૭॥ એ રીતે નીત્ય વનમાં રમે, જુંપડીએ શું થાય; ધર્મને છોકરાં સોંપીને સતી, તુમડા લૈ નદી જાય ॥૨૮॥ જળભરી આવી ભોજન કરી, છેક સાંજે પરવારે; વન માંથી રમી ભાઇઓ આવે,ભજન કરી સુવે ત્યારે ॥૨૯॥ એરીતેરહેછે પાન્ડવો, આવ્યો જેદ્રથ જે દન; તે દનપાન્ડવે મધ્યાનકાળે, કીધુઃછેસયન ॥૩૦॥ દ્રૂપતી ધર્મના ચરણ ચાંપે, પર્ણકુટીકામાંય; તે સમેજેદ્રથછાનો આવ્યો, ડુંગરપર ચઢયો ત્યાંય ॥ ૩૧ ॥ જુંપડીની પુઠે પીંપળો છે, તેને થડે ચઢી ગયો;જ્યાં પત્રોની પુરણ ગફા, તેમાં સંતાઇ રહયો ॥૩૨॥ એવે ચાર ઘડી દન રહયો, પાન્ડવજાગ્રત થયા; ચારભાઇઓઆયુધ લૈને વનમાં રમવા ગયા ॥૩૩॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા; દ્રૂપતી પુત્રને લાવો, તમારે જમવાનો સમય થયો, ગંગાજળ ભરી આવો ॥ ૩૪ ॥ એટલે આવ્યા પાંચે પુત્રો, રમાડે ધરમરાય; સુભ સતીએ તુમડાં લીધાં જળ ભરવાને જાય ॥૩૫॥ ડુંગરપરથી ઉતરી નીચે, બેઠી ગંગા તીર; તુંબડામાં કાંકરા નાંખીને, ધુએ ધરીને ધીર ॥ ૩૬ ॥ જેદ્રથે તે નજરે જેયું, મનમાં કયો વીચાર; ધરમના દેખતાં હરૂ તો, ધરમનો શો ભાર ॥૩૭॥ ફરી ભય ચાર ભાઇનો,તેતો સંચર્યા વન;ધર્મને મોડું બતાવવું મટયું આગળ થઈ સ્ત્રીજન ॥૩૮॥ એમ જાણીને છાનોમાનો, પીપળેથી ઉતરીયો; તે પછી ડુંગરપરથી ઉતરી, છાનોમાનો પરવરીયો ॥ ૩૯ ॥ એણીપા પુંઠ છે પ્રેમદા કેરી; પાપી તો સુરમાં ચાલ્યો; દ્રૂપતી નથી જાણતી એનો ચોટલો ઝડપ ઝાલ્યો ॥૪૦॥ તેવી દ્રૂપતી બાવરી બની, દુષ્ટ કશી કેહેડ બાંધે; એક હાથે અબળાને ઊપાડી ઉચકી લીધી ખાંધે ॥ ૪૧ ॥ દોટ મુકીને દુષ્ટ ચાલ્યો,અતીશે હડિયો કાહાડે; દ્રૂપતીનુંઅંગ દ્રૂજવા લાગ્યું, બહુ.બરકા બુમ પાડે ॥ ૪૨ ॥ જેદ્રથે જાણ્યું જાણશે કોઈ, તો રંગમાં ભંગ થાશે; ચારઆનિ ભાગ આવી ચુકેલો, નશીબ-માંથી જાશે ॥૪૩॥ એમ વિચારિ હેઠી નાંખી. દુષ્ટે કાળો કેહેર ધાર્યો; અબળાના હાથ ચરણ બાંધ્યા,મોંઢામાં ડુચો માર્યો ॥૪૪॥ પાછી ઉપાડી ખાંધે લીધી; પંથે પડયો તે વાર, દ્રૂપતીથી બોલાય નહી ને, રૂદન ક-

રે અપાર. ॥૪૫॥ મનમાં સમરણ કરવા લાગી, સાંભળને તું રાય; પોતાના પ્રભુને પોકારે, તેતો કહુ મહીમાય.॥૪૬॥વળણ॥મહીમા તે કહુતુજને, સુણ જનમેજેરાય; વ્યાસવલ્લભ વાણી વદે,સામળીઓ કરેસહાય.

કડવું ૧૦ રાગ નફટ ફટ ફટ તનેરે.

કરે સતી અતી કલપાન્ત, દુખીયા દુશણેરે; કોઇ દીવસે વળી નહી શાન્ત, પ્રભુ કેમ રૂશણેરે ॥૧॥ મેં શું કીધી કોને વીશ્વાસ ઘાત, દુખી શા દુશણેરે; વઇગોવાઇ જ્યાંને ત્યાં મુજ જાત, પ્ર. ॥ ૨ ॥ કરો હરી મુજ અપરાધ, દુખી; મ્હારા સત્યમાં શો આવ્યો બાધ, પ્ર. ॥ ૩ ॥ માહારી વીપત વેળાના છો વીર, દુખી; નહોતાં પુરવાં સભામાં ચીર ॥૪॥ માર્યો કામીક દહીત તમે આવી, દુખી; તમે ત્યાં પણ લીધી બચાવી, પ્રભુ. ॥૫॥ આવ્યા દુરવાસા રૂશી ખાવા માગી, દુખી; ભાજી તાર લેઇ ક્ષુધા ગયા ભાગી,પ્રભુ.॥૬॥ લાજ રાખતા આવ્યાને આજ રાખો, દુખી; નહીતો એકદમ પ્રાણ કાહાડિ નાંખો. પ્રભુ. ॥૭॥ મ્હારાં ટળવળી મરે પાંચ બાળ,દુખી; કાંક દલ દયા ધરોને દયાળ, પ્રભુ. ॥ ૮ ॥ મ્હારે તુજવીના નથી કોઈ બેલી, દુઃખી; થઈ નુધરા દાસને શું મેલી, પ્રભુ ॥ ૯ ॥ આતો લઇ જશે દુષ્ટ વીકારી, દુઃખી વગોવાસે ભોળી ભગની તમારી પ્રભુ, ॥ ૧૦ ॥ વલણ. ॥ એમ ઇશ્વર પોકારીયા, જાણી પ્રભુએ વાત; વલ્લભ વદે તરશા મુકી, ભીમને પ્રભુએ સાક્ષાત.

કડવું ૧૧ રાગ સાખીનો ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વન પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ વ્રકોદરને પ્યાસ મુકી, તવ બેશી ગયા ઘાંટા, એકાએક અતીસોસ પડીયો, કંઠ પડીયા કાંટા. ॥ ૨ ॥ ભીમ કહે ભાઇ ગદા જોજો, તરશેજીવડો જાય; નદીજઇ પાણી પીઆવું કહી ચાલ્યો વનમાંય ॥ ૩ ॥ પુરવમાંથી પસ્ચીમ દીશા, એણે જવાનુ થાય; જેદ્રથ ઉત્તરમાંથી ચાલી દક્ષીણ દીશા જાય ॥ ૩ ॥ નદી કીનારે એ જતોતો પુંઠળ આવ્યો ભેમ; અબળા ઉચકી જાતાં દીઠો પડયે પેટમાં વેમ. ॥ ૫ ॥ કોઇક પુરૂષ પ્રેમદા લેઇ, નાસે ભય હોય તેવું; એ એની ખાંધે અબળા છે તેનું, મોઢું દ્રૂપતી જેવું ॥ ૬ ॥ તરસ્યો ને નર

શ્યો ક્યાં જઇ ઝાલુ, હમણાંતો જાવા દેવું, પેટ ભરી પાણી પીધા પછી, ખબર એનું લેવુ ॥ ૭ ॥ એમ જાણીને નાદમાં પેઠો, જળ પીવાને વિચાર; જાણ્યું કે ખોબે ખોબે પીતાં, લાગશે મુજને વાર. ॥ ૮ ॥ એટલામાં જાશે જોવાનું એમ જાણી ખોળી કહાડ્યું; હાથે વતિ આધુ પાછું કરીને, પાણીમાં મોહોડું માડ્યું. ॥ ૯ ॥ એટલે એની તરસ્યા છીપી, મુખથી બોલ્યો હાસ; પછી નદી કીનારે બેશી, પા ઘડી ખાધો સાસ ॥ ૧૦ ॥ પછી ઉઠ્યો કટી કશિને, દડબડ મુકી દોટ; જેદ્રથની પુંઠ જોઇ પોહોચ્યો, કરી બોચીમાં ચોટ. ॥ ૧૧ ॥ જેદરથે જાણ્યું ભીમ આવ્યો, નાંખી દીધી નાર; વૃકોદરના સામો થઇને, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર ॥ ૧૨ ॥ એકલાને દેખી હામ આવિ, નાગપાસ મંત્રજ સાંધ્યો તે બાણ મારી વ્રકોદરને, હાથે પગે બાંધ્યો. ॥ ૧૩ ॥ કબજે થઇને ભીમ ઉભો, જેદ્રથ મળીયો માઠો, પછી પ્રમદા ખાધે લાધી, સુરસપાટે નાઠો ॥ ૧૪ ॥ એટલે ભીમે કહ્યું એને બચ્ચાજી લેઇ જાજો; એમ કહી પછી બુમપાડી ધાજોરે ભાઈ ધાજો. ॥૧૫॥ તે શબ્દ સાંભળ્યો શેહેદેવજીએ, બોલ્યા મુચ વચન; કોહો ના કોહો પણ વ્રકોદરને, વનમાં થયું વિઘન ॥ ૧૬ ॥ તવ ત્રણે ભાઇ તઇચાર થયા, કાળભર્યા મહામાઠા; ભીમની ગદા ઉચકે કીયો વનમાં મુકીને નાઠા ॥ ૧૭ ॥ એટલે ભીમે આવતા દીઠા, કહ્યું કે દોડોરે દોડો; દોડયાનું જોર હોય નહિ તો હાથ પગ મ્હારા છોડો. ॥૧૮॥ ચાલતાં અરજુને બાણ લીધું, બળવંત દૈવત દાખ્યો; ગરૂડાસ્તરનું બાણ મારી, ભીમને છોડી નાંખ્યો. ॥ ૧૯ ॥ તવ ભીમ બોલ્યો આવજો વ્હેલા; કહીને દોડ્યો છેક; પાછો જૈ પોહોચ્યો જેદ્રથને, ગડદો માર્યો એક ॥ ૨૦ ॥ તવ જેદ્રથે મન વિચાર્યું વાંકો દિવસ કહાવ્યો; ગણત નહી વ્રકોદરને પણ, હવે અરજુન આવ્યો ॥ ૨૧ ॥ દ્રુજી દ્રુપતિ નાંખી દિધ દીઠો એકલો ભેમ; એટલે બાણ ચઢાવિને માર્યું; બાંધ્યો એમને એમ. ॥ ૨૨ ॥ પાછો નારીને લેઇને નાઠો, દાઝ્યું અંતકરણ; ભીમે ભાઇઓને ધાંટો કાહાડ્યો, શું ભાગી ગયા ચરણ ॥૨૩॥ દોડો નહીતો છોડો મુજને, વ્રકોદર એમ ભાંખ્યો, તવ અરજુને બાણ મારા, તરત છોડી નાંખ્યો ॥ ૨૪ ॥ ભીમ કહે સહુ આવી પોહોચો કહીને સપાટો કોધો; પાછો જેદ્રથને જઈ પોહોચ્યો, બોચીમાં ગડદો દીધો ॥ ૨૫ ॥ તવ નારીને નીચે નાંખી,બાંધવાનો ઉલટ લાવ્યો;અરજુન એવામાં બાણાવળી.સુર સપાટે આવ્યો ॥૨૬॥ આવતાં બાણ ચઢાવ્યું પોતે પ્રાક્રમે ખેલ કીધો; નાગપાસના મંત્રનું મારી, અવળો બાંધી દીધો ॥૨૭॥

એટલે ભીમે દોટ મુકી, કીધો અતી ઉપાડ; ગદ્દા પાટુનો માર મારી, ભાગ્યા હાડે હાડ. ॥ ૨૮ ॥ શેદેવ આવી અબળા છોડી ડુચો મુખનો કાહાડયો; નિરદયપણે જેદ્રથને તો, ભીમે માર મારયો. ॥ ૨૯ ॥ જેદ્રથ બુમો બરકા પાડે, અપરાધ કરો માફ; દ્રૂપતી મુજ માતા સરીખી મને મુકો માબાપ. ॥ ૩૦ ॥ ભીમ કહે મુને બે વાર બાંધ્યો, માટે મારૂ ઠેર; જેદ્રથ કહે ભુલ્યો ચુકયો, જવાદો આફેર. ॥૩૧॥ અરજુનજીને દયા આવી, બોલ્યા મુખે વાણ; ભીમ કહે એને હાથ અરાડો; તો તો ધરમ ની આણ. ॥ ૩૨ ॥ તવ ભીમે ભુજ બંધ કીધા, મારે ચરણની લાતો; જેદ્રથ કહે કોઈ મુકાવો, માર નથી ખમાતો ॥ ૩૩ ॥ એટલે અરજુનજી એમ બોલ્યા, મુકો ધમા ધમ, ભીમભાઇ એને અડોતો; તમને મ્હારા સમ. ॥ ૩૪ ॥ તવ વ્રકોદર આઘોં ખશ્યો, ખેલજ ખોળી કાહાડયો; વાયુ સુતે વૃક્ષ ઉપાડી, ઝાડે ઝુડવા માંડયો. ॥ ૩૫ ॥ અરજુને જાણ્યું નહિ મુકે કેડો મીથ્યા કર્યા સોગન; તમને જેમ ઘટે તેમ કરો, એ વાયુના તન. ॥ ૩૬ ॥ તવ ભીમે જઈને ગ્રહી બોચી, બાંધેલા ભાઇને ઝાલ્યા, ધરમને દેખાડવો જોઇએ, કહી સાથે લેઈ ચાલ્યા. ॥ ૩૭ ॥ દ્રૂપતીયે તુમડાં ભરી લીધાં, ડુંગર ઉપર ચડીયા; ધરમે જેદ્રથ બનેવી જોયા, તવ જઇ બાહાજી પડીયા; ॥ ૩૮ ॥ જેદ્રથના બે ભુજ છોડયા, બોલ્યા મુખ વચન; બનેવી પુજનીક ભલે પધાર્યા, મુને કયોં પાવન. ॥ ૩૯ ॥ ભીમ કહે ભાઈ પાવન કરવા, એમણે કીધા ચરણ; આવી તમારી દ્રૂપતીનું કરી જતોતો હરણ. ॥ ૪૦ ॥ ધરમ કહે હોય ભાઇ, દ્રૂપતી જળ લાવો; મુજ પુજનીકને સ્નાન કરાવી, ભોજન ભાવે કરાવો. ॥ ૪૧ ॥ દ્રૂપતી કહે હું ન જમાડું, ઓરે ધરમ ભુપાળ; હર્ણ કરી લેઇ ગયો હોતતો, ટળવળી મરત બાળ ॥૪૨॥ ધર્મ કહે તમે મુકો લવારી, પાળો મુજ વચન; જેદ્રથ કહે જાવા દો મુજને, કરવું ન થી ભોજન ॥ ૪૩ ॥ ધરમ કહે જમ્યા વીના ન દેવું તમને જાવા, એટલે જેદ્રથે સ્થાન કીધું, દ્રૂપતીએ દીધું ખાવા ॥ ૪૪ ॥ ખાઈ ઉઠીને આગના માગી, ધર્મ વદ્યા તે ઠામ; ઓરે બનેવી આવો પધારો, જરા કરો આરામ ॥ ૪૫ ॥ એમ કહી સાદડીમાં સુવાડયો, ડુંગર ઉપર ધરણ; ધરમ રાજા પાસે બેસી ચાંપવા લાગ્યા ચરણ ॥ ૪૬ ॥ ચાર ભાઇને દ્રૂપતીના, મનમાં એ દુઃખસાલે; ધર્મના ઉપર રીસ ચડે છે, પણ કોઇનું નવ ચાલે ॥૪૭॥ જેદ્રથ કહે આ શું કરોછો, ઓરે ધરમરાય; ક્ષમા કરો ચાંપવા નથી ચર્ણો; રેહેવા દો મુજ પાય ॥૪૮॥ ધર્મ કહે તમે થાકી

ગયા છો, મેહેતન ઝાજી કીધી; અમારા ચર્ણની રજ દ્રૂપતી તેને ખાંધે લીધી ॥ ૧૯ ॥ તમારા ચર્ણની રજ અમે, અમારા ચર્ણની એહ; તેને ઉચકી દોડવું પડયું, તસ્દી લીધી તેહ ॥ ૫૦ ॥ પુજન કરવું ઘટે તમારૂ, બદલ તસ્દી દીધી; મુરખ બંધુ ભીમ અમારો, ગડદેથી પુંજા કીધી ॥૫૧॥ વારૂ બનેવી બોલો સાચું, કેમ કર્યું આ કર્મ; જેદ્રથ ઝરઝરીયાં લાવી બોલ્યો, સાંભળો રાજા ધર્મ. ॥ ૫૩ ॥ દુરીયોધને લાલચ દિધી, ચાર આની રાજ ભાગ; તેથી દ્રૂપતી હરવા આવ્યો, જોઇને મનથી લાગ ॥૫૩॥ ધર્મ કહે ધાર્યું નવ બને, મનુષનું કોઇ કાળ; પરદારાને દુખજ દીધું, મરત ધાવ્યા વણ બાળ. ॥૫૪॥ તે દોશ તમને લાગત કેવો, તેનો કરો વિચાર; તેમ છતાં મન ધાર્યું ન બને, કરતા શ્રી જુગદાધાર ॥૫॥ કદાપી પામત કામ કરીને, ચાર આનીનું રાજ; તેથી શું ફળ મળત તમને, વીચારિ લ્યો આજ. ॥ ૫૬ ॥ રાજ્યથી ભોગવત વઇભોગ ઝાઝા, તેથી શું વધે આયુશ, ન ભોગવેથી ઘટયો કોનો, તો મીથ્યા બધી હુંશ ॥ ૫૭ ॥ વૈભોગથી શરીર સચવાયું, વઇભોગવણ ગાસ્યો દેહ; પણ બેઉનો મારગ મરવાનો સર્વને છે તેનો દેહ. ॥૫૮॥કદી કોઈ ધનવંતો હોયે, વૈભોગ તે વિશાળ, પાંચ પચા સો સુધી ભોગવે, પછી કયાં સદાકાળ ॥ ૫૯ ॥ એક જનમ કદિ વૈભોગ લાવી, તેણેથી શું થાય, બીજો જનમ કયાંથી, કોગળે દવ ન બુઝાય ॥૬૦॥ માટે વઇભોગ રોગજ મ્હોટો, વઇભોગ કાજ રાજ કરવું;વઇભોગ ન હોય કેકદી હોયે, તો પણ પેટજ ભરવું ॥ ૬૨ ॥ સ્વાદ પડે કે સ્વાદ વિનાનું, જ્યાં ત્યાં ભરવું પેટ; તેમ છતાં મુઢ પ્રપંચ કરે, મનથી મિથ્યા વેઠ ॥ ૬૨ ॥ મનથી મીથ્યા વેઠ છે, પડે પાર વીચાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, બોધ કર્યો અપાર.

કડવું ૧૨ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન. સુણ જનમેજે રાજન, બોલ્યો જેદ્રથ મુખથી એમ, મારી મતી ફરી ગઈ તેમ. ॥ ૧ ॥ મને ઊપદેશ કીધો કેવો,-ફરી આ કત્ય ન કરૂં એવો; હવે આપો મુને આગનાય, થાવું જીવતો હંઇથી વીદાય ॥ ૨ ॥ બોલ્યા ધર્મ પધારો સુખે, માફ કરજો કહ્યું મેં મુખે; તવ જેદ્રથ ચાલ્યો સાર, ત્યારે ભીમે કર્યો વિચાર ॥૩॥ એની ચાકરી ધરમે કરી, માટે મારી આવું હું ફરી, બેસો અરજુન ધર્મની પાસ, નાંખો વાતોમાં દૈવીસ્વાસ॥૪॥ હું તોજેદ્રથ પુંઠે જાવું,એને જૈ ખો-

ખરે કરી આવું;એમ કહી ઉઠગે વાયુ તન, દેખી જેદ્રથવદ્યો વચનાાપા ધાજો ધાજો ધરમ રાય ધાજો, આવે વ્રકોદર તેને સ્હાજો; ત્યારે ઉઠીયા ધરમરાય, બોલાવ્યો ભીમ ઝુંપડીમાંય. ॥૨॥ ગયો નાશીને જેદ્રથ, જઇ પોહોંચ્યો જ્યાં પોતાનો રથ; બોલ્યો સારથી ઠાલો ભાળી, કહો કયાં ગઈ પેલી રૂપાળી, ॥ ૭ ॥ કહ્યું જેદ્રથે વિદાય કીધી, હસ્તીનાપુર મોકલી દીધી; કહી રથ બેઠો એ બળીયો, હસ્તીનાપુર ભણી પળીયો ॥૮॥ આવ્યો રસ્તે જતાં વિચાર, મારે હાથ આવિતી નાર; આવ્યો તો ભીમ તેથી શું થાત, એને બાંધી મુકી લૈ જાત.॥૯॥ પણ અરજુને આવી બગાડયું, એણે મળતું રાજ નસાડયું; માટે સાચોયે મ્હારો વ્હેરી, એમ ઝેર ભરાયો ઝેરી. ॥ ૧૦ ॥ એવે દીઠું શીવાલય એક, ઉતરી ધર્યો તપ નો ટેક; બેઠો તપ કરવાને જ્યારે, શીવ થયા પ્રસન દન ચારે ॥ ૧૧ ॥ માગ્ય માગ્ય માગે તે આપુ, શાને તપ લેઇ બેઠો બાપુ; બોલ્યો જેદ્રથ લાગાને ચરણ, પામે અરજુન મુજથી મરણ. ॥ ૧૨ ॥ ત્યારે માહાદેવજી ઓચરે,અરજુનને હાથે તુ મરે; પડયો જેદ્રથને અતી વેમ. હાવું અવળું બોલ્યા કેમ. ॥ ૧૩ ॥ ત્યારે બોલીયા ત્રીપુરારી, કરી હર્ણ તેં એની નારી એનો અવગુણ કરી એમ માગે, તેથી મુજને માઠુ લાગે. ॥ ૧૪ ॥ બોલ્યો જેદ્રથ મુકું ન તપ્પ મ્હારે એ વરદાનનો ખપ્પ; બોલ્યા મ્હાદેવ આપુ ન એવું હોય ખુશીતો બીજું દેવું. ॥ ૧૫ ॥ બોલ્યો જેદ્રથ કષ્ટી કાપો; તમને જે ફાવે તે આપો; ત્યારે માહાદેવ વદ્યા વચન, થાશે યુદ્ધ અષ્ટાદસ દન. ॥ ૧૬ ॥ તે વારે વેણ મ્હારૂં ફળશે, તારા ખાળ્યા પાન્ડવ ખળશે; એવું વરદાન લૈને જાય, રથ બેશી થયો વીદાય ॥ ૧૭ ॥ આવ્યો હસ્તીનાપુર સાર, પોહોચ્યા દુષ્ટને સમાચાર; તેવો ઉઠીને સામો આવ્યો; મોતી પુષ્પ વધાવવા લાવ્યો. ॥ ૧૮ ॥ સાથે શકુની દુસ્યાસન, જોડે આવ્યો કરણ રાજન; દુરીયોધન હરખે ભરીયો, સામો આવી નમસ્કાર કરીયો. ॥ ૧૯ ॥ આવો આવો બનેવી આવો મારા મનગમતી ગોરી લાવો; થયો ક્રોધ જેદ્રથને અતી મ્હારી ખબર પુછતો નથી. ॥૨૦॥ એના સ્વારથની કરે વાત, મુઓ એવો સગો પ્રખ્યાત; એમ રીસ કરી બોલ્યો વાણી, તુજ ઘેર મોકલી છે રાણી॥ ૨૧ ॥ મુજ કને મંગાવી નારી, તને સોંપી જનેતા તાહરી; તવ શું બોલે દુરીયોધન, એનું ઉતરી ગયું વદન. ॥ ૨૨ ॥ બોલ્યો છત્રપતી મુખ એમ, તમે આમ બોલો છો કેમ કહે જેદ્રથ મોકલ્યો મરવા, શુભ સતીનું હરણ કરવા ॥૨૩॥ એતો જગત જનુનીસતી લાજ લેવા ન દે જગતપતી, સુણી કરણને બો-

લવું ફાવ્યું મ્હારૂં કહ્યું જો આગળ આવ્યું. ॥ ૨૪ ॥ તવ સમજીને સહુ રહ્યા, મામા ભાણેજ નીરાશ થયા; આશા મુકીને બેઠો પાપી, મન ધાર્યું થયું ન કદાપિ, ॥ ૨૫ ॥ રહ્યા પાન્ડવ દ્રીવીત વન, એવે શું થયું એક દન; બોલ્યો અરજુન પડીને પાય, તમે સાંભળો ધરમરાય ॥ ૬૬ ॥ આપો આજ્ઞા તઇયાર થાવું, વિદ્યા ભણવા હું સ્વરગે જાવું; મ્હારા ઇંદ્ર પીતાની પાસે, કરી આવું કાંઇ અભ્યાસ. ॥ ૨૭ ॥ આણ્યાં આંસુ ધરમે તે સમે, તુજ વીના મને કેમ ગમે; જાય સ્વર્ગ તું વિદ્યાલેવા, મારી કોઇ કરે નહી શેવા. ॥ ૨૮ ॥ મુને વિપત સરવે પાડે, ભીમ ઉઠે સવા પોર દહાડે; કામ બતાવું તો વળ ચડે, આખો દહાડો મને મન બડબડે ॥ ૨૯ ॥ કહ્યું શેદેવ કરે કયારે, શેવાથી મચ્યાને પરવારે; પછી કામમાં જીવજ પેસે, પાછો ટીંપણું જોવા બેસે. ॥ ૩૦ ॥ જોઈ વિચારીને ભરે ફાળ, જાવું દાક્ષણ સામો કાળ; જાવું ઉત્તર તો દુઃખ પામુ આજ જોગણીનું ઘર સામું ॥ ૩૧ ॥ જુએ શુભ અશુભ ચોઘડીયું, એટલે સહુ કામ રખડીયું; કામ બતાવું નીકુળજીને પહેરે વસ્ત્ર પોશાગ સજીને ॥૩૨॥ લાગે પેહેરતાં બે પોહોર વાર, એની છેલાઇનો નહીપાર; કરે દ્રૂપતી કામ અનુપ, પણ પીડા કારક એનું રૂપ ॥ ૩૩ ॥ એ નાથી અળગી ન જવાય; કોઇ હર્ણ કરી લઈ જાય, તુજથી કામ જે જે બને, તેવું કરનાર કોણ મુજ કને. ॥ ૩૪ ॥ માટે નહિ જાવા દેશે વિર, કહી નેત્રમાં ભરિયા નીર; બોલ્યા અરજુનજી સુણો વાત, કરો કરૂણા ત્રણે ભ્રાત. ॥૩૫॥ કરો ધર્મ તણી શેવાય, તોતો મુજથી ભણવા જવાય; બોલ્યો ભીમ ભણીને શું કરવું, ભણ્યા ન ભણ્યા સર્વને મરવું, ॥ ૩૬ ॥ ભણ્યામાં તમે કાઢયા દહાડા, અમથી કેટલા થયા જાડા; માટે ચલાવો ભણ્યા વણ ભ્રાત, ત્યારે અરજુને જોડયા હાથ. ॥ ૩૭ ॥ ત્યારે કહ્યુ ત્રણે વિર, જાવો ભણવા રણધીર; મ્હોટા ભાઇની શેવા કરશું, તમ કરતાં સારૂ આદરશું ॥૩૮॥ કહ્યું ધર્મને ચીંતા નવ કરશો કરવું જે આગના કરશો; ત્યારે બોલ્યા ધરમ રાય, જાવો વિરા થાવો વિદાય, ॥ ૩૯ ॥ સહુ કરશે શેવા અમારી, જાળવજો જાત તમારી; ભાઇ થાશો નહી મન મેલા, તમો ભણીને આવજો વહેલા. ॥ ૪૦ ॥ વલણ ॥ ધરમે આપી આગના અરજુન પડીયો પાય; આયુધ લીધા હાથમાં , તરત થયો વિદાય. ॥ ૪૧ ॥

કડવું ૧૩ રાગ સાખી.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું વન પરવ મહિમાય ॥૧॥ અરજુનજી આગ્ના લઇ ચાલ્યો અઘોર વન મોઝાર; એવામાં શીવાલય દીઠું, તપનો કર્યો વીચાર ॥ ૨ ॥ શીવ વીના કોણ સ્વર્ગ મોકલે, ડાહાપણ સોધી કાહાડયું; ઉંધે શીશે અરજુનજીએ, શંકરનું તપ માંડયું ॥૩॥ એવામાં દીઠો નારદજીયે, જાણ્યું કે એને ચડાવું; અરજુન મહાદેવને કરૂં ભેગા, બે જણને લડાવું ॥૪॥ એવું વીચારી નારદજી આવ્યા, અરજુનજીને કને; સુત સતીના તપ લેઇ બેઠો, કોણે બતાવ્યું તને ॥૫॥ છ મહીના તનેવીતી જાશે,તોયે પ્રસન નહી થાય; શંભુને પ્રસન કરવા હોય તો, બતાવુ એક ઉપાય ॥૬॥ ઉભો થઇને આયુધ ઝાલી, લે શીવજીનું નામ; એટલે તરત પ્રસન થાશે,સરશે તારૂં કામ ॥ ૭ ॥ અરજુનજીકહેવારૂ મ્હારાજા,મુનેતો આનંદ થાય મશ્કરી કરી હશે પણ વીપ્રનું, વચન મીથ્યા ન જાય ॥૮॥ મુજ મનને તો પુરણ શ્રદ્ધા, એમ કર્યો મનસુબો; માળા મુકી આયુધ ઝાલી તપ કરવા રહયો ઉભો ॥૯॥ એટલે નારદજી પરવરીયા, ગયા માહાદેવ પાસ; જોજો વરદાન આપવા જતા, જાણી તમારો દાસ ॥ ૧૦ ॥ તપ કરે છે આયુધ ઝાલી, એનો છે એમ વીચાર; વરદાન આપવા આવે ત્યારે મારવા ત્રીપુરાર ॥૧૧॥ કઇલાશલેવુ મનમાં એવું માટે તમે નવ જાશો; અત્યારે સાચું નહિ માનો પણ પાછળથી પસ્તાશો ॥ ૧૨ ॥ શંકર કહે કોણ છે એવો, સૌ વેમ મનમાં ખોવું; કેવી રીતે મારે છે મુને પારખું એનું જોવું ॥૧૩॥ ચડાવી નારદ વીદાય થયા કોપ્યા કઇલાસ ભુપ; બે મુખનો મ્રગ બનાવી પોતે, પારધીનું ધર્યું રૂપ ॥ ૧૪ ॥ આગળ મ્રગ ને પુંઠળ, પોતે લીધેલાં કર હથીઆર; અરજુનજી તપ કરે તેણી પા, આવીયા ત્રીપુરાર ॥૧૫॥ કુન્તી પુત્રે પારધી દીઠો; આગળ દીઠો હરણ; જાણ્યું કે મુજ દેખતા કરશે, પારધી મ્રગનું મરણ ॥ ૧૬ ॥ એવું સમજી સુરો બોલ્યો, મ્રગ મારે તું કેવું; અમ ક્ષત્રીનું રમકડું એ, થાશે જોયા જેવું ॥૧૭॥ પારધી રૂપે પશુ પતી બોલ્યા, જોયા ખતરા અનેક; જોયા જેવું કરનારો મેં નથી દીઠો કોઇ એક ॥ ૧૮ ॥ અરજુન કહે લે દેખાડું, બાણ માર્યું મ્હાબળી શંકર પોહોળું મ્હોડુ કરી તે બાણ ગયા ગળી. ॥૧૯॥ તવ અરજુને બીજુ માર્યું. ગળી ગયા વીવેક, કુંતી સુતે અગણીત મંત્રી બાણ માર્યાં અનેક ॥૨૦॥ તે સહુશીવજી ગળીગયા, ફેંકયુ

ધનુષ બળીયું માહાદેવ મુખ પહોળું કરીને, ગાન્ડીવનામાં ગળીયું ॥ ૨૧ ॥ તવ ભાથો માર્યો તે ગળીયો, અરજુનને ક્રોધ ચડીયો; દોટ મુકીને માહાદેવજીની, કોટે બહાજી પડીયો ॥ ૨૨ ॥ એટલે માંહદેવ ઉંચા બનીયા, અરજુન વળગેલો કંઠ; તેથી શોભ્યો કેવો જેવો, ઉંટ ની કોટે ઘંટ ॥ ૨ ॥ અરજુન અતી અકળાયો; કામજ કેવું કરિયું; છેવટ એણે મહાદેવજીને, ખંભે બચકું ભરીયુ ॥ ૨ ॥ તવ શીવજીને હસવું આવ્યું, પોતે થયા પરસન, અરજુનજીને અળગો ઉતારી, દીધાં શીવ દરશન ॥ ૨૫ ॥ ભોળો ભોળવાયો બચકેથી, કહ્યું કે મ્હારો થાપું, તપ કરવાનું કારણ શું છે, જે માગે તે આપું ॥ ૨૬ ॥ અરજુનજી કહે ઓ મ્હારાજા, પછી બીજું કષ્ટ કાપો; હતું તેજ ગયું છે મ્હારૂં, આયુધ મ્હારાં આપો ॥૨૭॥ તવ શીવજીએ આયુધ એનાં, આપ્યાં તેણીવાર; પછી કહ્યું તપ આમ કેમ કીધું, હાથ ગ્રહી હથીઆર ॥ ૨૮ ॥ અરજુન કહે નારદ મુને; એવું બતાવી પળીયા; વિપ્ર વચન પર મેં રાખી શ્રદ્ધા, તો તમે તરત મળીયા ॥ ૨૯ ॥ શીવ કહે મને મોકલ્યો એણે, કરી ગયો ચડાવા; આયુધ તને હાથ ઝલાવ્યાં, આપણ બેને લડાવા ॥ ૩૦ ॥ અરજુન કહે તે તો તે જાણે બ્રહ્મવાયક ફળીયું; આશીન છે તે સઊથી મ્હોટું, ભાયગ મ્હારૂં ભળીયું ॥ ૩૧ ॥ વિપ્ર વચન પર શ્રદ્ધા રાખે,મુજ પેઠે જન જેહ; મનવાન્છીત ફળ તેને મળશે, સઊસુખ પામે તેહ ॥૩૨॥ એવે બોલ્યા ભોળા શંભુ, શી તારી ઇચ્છાય; અરજુન કહે મ્હારે જાવું, મોકલો સ્વર્ગની માંય ॥ ૩૩ ॥ શીવ કહે જા પુર્વ દિશાએ ઇંદ્રિતણા સંતાન; ગાંધર્વ આવશે તેડવા તુંને, સાથે લઈ વઇમાન ॥ ૩૪ ॥ એમાં તેં કંઇ નથી માગ્યું, એમ અતી હેત વાપ્યું પસુપતાકા પસુ પતી, બાણ પારથને આપ્યું ॥ ૩૫ ॥ આ બાણ રાખજે તારી પાસે, જો તું મારે કોદીશ; બ્રહ્મા વિષ્ણુ કે હું હોવું, તો પણ છેદે શીશ ॥ ૩૫ ॥ એક વેળા તારૂ કામ કરીને, આવશે મારી પાસ; માટે ખરી વેળાએ વાવરજે, કહ્યું શીવ અવીનાશ ॥૩૭॥ બાણ આપી અંતરધ્યાન થયા, તવ અરજુનજી જાય; વઇમાનની વાટ જોતો જોતો ચાલ્યો પુર્વ દીશાય ॥ ૩૦ ॥ શીવે પોતાના ગણ મોકલી, ઇંદ્રપુરીની માંય; શીવ વ્રદાને વઇમાન મોકલી; અરજુનને લાવો હાંય ॥ ૩૯ ॥ ઇંદ્રે કહ્યું વારૂ મહારાજા, ગણ થયા વીદાય; એટલે ઇંદ્રે વીચાર કીધો, હવે શો કરવો ઉપાય ॥૪૦ ॥ લવશ કવશ જમના દહીતો, કંઇક વેળા હાંઇ આવે; ધણાજ નબળા ધણાજ જબરા, સહુ દેવતાને હરાવે,

॥૪૧॥ દેવતા અમ્મર ન મરીયે, અરજુન મ્રત્યુનો પ્રાણી; દઇતો મારેને મરણ પામે તો મુજ ઇજ્જત ધુળધાણી ॥ ૪૨ ॥ સ્વર્ગમાં શું જોઇ લાવું એને, મન ગભરામણ આણી; પરીક્ષા કરૂં કેવો કુંવર છે, જોવું પહેલું એનું પાણી ॥૪૩॥ એવું વિચારી ઇંદ્ર નીકળીયો, સુર સ્વર્ગનો ભુપ; અરજુનના મારગમાં આવ્યો; ધરી વાંદરનું રૂપ ॥ ૪૪ ॥ નેળ છે નીચી ધોધો બે ઉંચી, બે બાજુ ધર્યા બે ચરણ; પરીક્ષા જોવા નેળ પર રહયો પારથ આવ્યો ધરણ ॥ ૪૫ ॥ એણે ઉત્તર વાન્નરે દીઠો; બોલ્યા ચપશીને દંત; ઉપરથી અળગો થા કપી, મ્હારે જવું આ પંથ ॥ ૪૬ ॥ ઇંદ્ર કહે નીચે બહુ છે રસ્તો હું કયાં આડે આવું; અરજુન કહે તુજ ટાંગ ટળે, નીસરીને શું જાવું ॥ ૪૭ ॥ ઇંદ્ર કહે પાલવેતો જા તું નહીં ખશુ લગાર; એટલે પારથે ધનુષ લેઇ, બાણ કર્યું તઇયાર ॥૩૮॥ ઇંદ્રે જાણ્યું પાણી વાળો છે થઈ ગયો અંતર ધ્યાન; સ્વર્ગે આજ્ઞા કરી ગાંન્ધર્વને, મોકલીયું વઇમાન ॥ ૪૯ ॥ ગાંન્ધર્વ આવ્યો નરને બોલાવ્યો, બેસાડયો વઇમાન માંય; સ્વર્ગે ઇંદ્રિવસેમાંજ ઇને પીતાજીને પડીયો પાય ॥૪૦॥ તાતજી તમ કને ભણવા આવ્યો ઇંદ્રિ કહે ભલે તન; આ વસ્ત્ર ઉતારી બીજાં પહેરો, રેહેવાને આ ભોવન ॥૫૧॥ સ્વર્ગ તણો વઇભવ ભોગવો, ઓરે મ્હારા બાળ; અરજુન કહે ભણવા આવ્યોછું, સુરતણા પ્રતીપાળ ॥ ૫૨ ॥ મારા ભાઇ વનમાં દુઃખ વેઠે, તો સુખ શું લેવું મારે; રોટલો ભાજી ખાઈ ભોંય સુવું વરતવું ધરણ ધારે ॥૫૩॥ ઇંદ્રિ ઇંદ્રિરાણી કહે ઓ બેટા, મરજી તમારીજેમં સુખ રૂપે રહી વીદ્યા ભણો, વરતો ફાવે તેમ ॥ ૫૪ ॥ એમ કહીને એને રાખ્યો, સ્વાદ રહીત એ ખાય; સાદડી નાંખી નીચે સુએ, નિત્ય ભણે વીદ્યાય ॥૫૫॥ રહયો સ્વર્ગે ભાઇઓ ભોમી, જનેતા હસ્તીનાપુર; સુભદરા અભીમન્યુને પાળે છે વિદુર ॥ ૫૬ ॥ ચાલી છે વારતા દેશ પ્રદેશે, પાન્ડવો દુરબળ થયા, રાજપાટ ઘર ગામ પૈસો પુંજી, હરીને વનમાં ગયા ॥ ૫૬ ॥ તેથી બળદેવજી ગભરાયા મેં કયાં કર્યા વિવાય; કન્યાને કન્યા કાળ થયો, શું કરવો ઉપાય ॥ ૫૭ ॥ વળણ ॥ ઉપાય હવે શું કરૂં, હસશે દુશ્મન લોક; વલ્લભ વદે મન માં થયું એ વીવા કરૂ ફોક ॥ ૫૮ ॥

સુરેખા હર્ણ.

કડવું ૧ રાગ ધનાસરી.

પ્રથમ પહેલો પાય પડુ છું શંકર સુત ગણેશ; સરસ્વતી રહો રસનાયે, ખામી ન આવે લેશ. ॥ ૧ ॥ સુરેખા હર્ણનું વર્ણન કરૂં, કૃષ્ણ તણાં છે ચરિત્ર; ભક્તના સુતને સાહ્યતા કીધી, કથાયે પર્મ પવીત્ર. ॥૨॥ પાન્ડવ ગયેલા છે વન વીસે, કુંવર વીદુર ઘેર; કુન્તા સુભદ્રા અભેમન્યું, રહે છે આનંદભેર. ॥૩॥ બળદેવજીએ વીવા કરેલો, રાજસોઇ યજ્ઞમાંય;પોતાની પાળક પુત્રી દેવાનું, નીસ્ચે કરેલું ત્યાંય. ॥ ૪ ॥ પાન્ડવ વનમાં જવાથી એમનું, મન થયું ઉદાસ; પુરણ લાગ્યા પસ્તાવાને, સુજે નહિ કોઇ પાસ. ॥૫॥ વીવા કર્યો મેં અભીમન્યુનો, તવ દાહાડો થયો હાવો; નીરધનનો સુત આવે વરવા, મુને ન વીતે લ્હાવો. ॥ ૬ ॥ કન્યા કાળ થયો કુંવરીનો, તેડાવું અભેમન; એકલો આવે નગ્ર શું શોભે, ન હોય જોડે જાન. ॥૭॥ ભીસ્મ કૃપાચાર દ્રોણ જેવાને, લાવે તાણિ ડોશી; સુંદરીમાં સુભદ્રા આવે, બીજી કુન્તા ડોશી. ॥ ૮ ॥ વહેવાર કરવા વિદુર આવે, ભકત જનમના ભારે, ટીલું ત્રણ ગજનું તાણીને છઇયાં હસાવી મારે. ॥ ૯ ॥ તાલને ક્રીડતાલ મ્હોટા મંજીરા વગાડીને કરે ચાળા; છપન છાપા છાતીયે કરે; ડોકમાં દશ વીસ માળા. ॥૧૦॥ ગાય ગીતાં ગોવીંદ વરનાં, ભગવત ભગવત ભણે; હોઠ બબડાવે જીભ ફફડાવે, ભમરા પેરે ગણગણે. ॥૧૧॥ લ્હાવો ન વીતે સંસાર રીતે, હાસ્ય કરે સહુ લોક; ગરીબને ઘેર ન દેઉં કન્યા, વીવા આજ થી ફોક. ॥૧૨॥ છત્રપતી દુરીયોધન છે તે ગ્રહસ્થ ઘણો ભુપાળ; ભાણુમતી છે ભામનીને, લખમણ જેનો બાળ. ॥ ૧૩ ॥ તેનો વીવા કરી દેઉં કન્યા, અન્યા કહે નહી કોય; જાન જથો લેઇ ભુપત આવે, આનંદ મુજને હોય. ॥૧૪॥ એમ વિચારી વિર મોરારી, બોલાવી પુછે પ્રશ્ન; દ્વારપાળને મોકલ્યો તે, તેડી લાવ્યો શ્રી કૃષ્ણ. ॥ ૧૫ ॥ વિઠ્ઠલ પ્રત્યે વદે વડા વીર, કલ્પના મેં એક કરી; હસ્તીનાપુરના છત્રપતીને લખો કંકોતરી. પ્રભુ ॥૧૬॥ કહે કંકોતરી શાની, સમજાવા શુભ અર્થ; બળદેવ બોલ્યા અભીમન્યુનો, વિવા કીધો વ્યર્થ. ॥૧૭॥ નીરધન થયા સુત

સતીના, વન પધાર્યા પ્રીતે; એકલા કુંવર; વરવાને આવે, મુને ન વ્હાવે વીતે ॥ ૧૮ ॥ માટે તે વીવા ફોક કરીને, હું રૂડી પેર; સુત સભાગી છત્રપતીનો દુરીયોધનને ઘેર ॥૧૯॥ કુરૂ રાજાના કુટુંબનો એ, લક્ષમણો છે નામ; જાનજ લાવે છત્રપતીતે; તે શોભી રહે ઘરગામ ॥ ॥૨૦॥ માટે વીવા કરૂં લક્ષમણનો, કંકોતરી લખો વીર; એવા વાંકાં વાયક સુણી, બોલ્યા શામ શરીર ॥ ૨૧ ॥ વડીલ વીરા આ શું બોલ્યા વિરૂધી વચન એજ; સુભદ્રા ભગની પોતીકી અભેમન્યુ ભાણેજ ॥૨૨॥ વ્હાલાને માથે વિપત પડી, વ્હાલાના વ્હેરા શું થઈએ;ઉમરોમુકી ડુંગરો પુજવા, કદી કાળે નવ જઇએ ॥૨૩॥ વિપતવેળા સગાનોસાથી થાય સગા તે સાચો; ઘર શોભે તેવો સુત એછે, શું લક્ષમણપર રાચો ॥૨૪॥ રાજ્ય ગયું ને દ્રવ્ય ગયું પણ નથી ગયું એનું કર્મ; એક મુકી બીજો કરવો તે, નહી જદુકુળ ધર્મ ॥૨૫॥ લક્ષ્મી હોય ને જતી રહેછે, ન હોય ને ત્યાં થાય; વિવા ભંગથી ભાણેજ ભગની, બેઉના દલ દુભાય ॥૨૬॥ વલણ ॥ દલ દુભાશે બેઉનાં દેશે દારૂણ દોશ, વેણ વલ્લભ ભના નાથના, સુણી વ્યાપ્યો રોશ ॥ ૨૭ ॥

કડવું ૨ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા બળદેવજી મુખ વાણી, મેં વાત વીરા તારી જાણી તમે કીધાં ઘણાં વેવિશાળ, એકે ન મળ્યો ભુપાળ ॥ ૧ ॥ તેથી દલડું તમારૂ દુભાય, માટે મુને કહોછો નાય; લેઉ છત્રપતીનો હું લાવો તેથી ઝાંખા પડી તમે જાશો ॥૨॥ કરે વિશ્વ બધુ વાત, સોધ્યો બળદેવે ભુનાથ; કરી કૃષ્ણ થકી સરસાઈ, માટે દાઝે બળો છો ભાઇ ॥૩॥ એમ સુણીને વદે શામ, વીમુખે કરો એ કામ; લાવો લખું કંકોતરી, પત્ર લઇ બેઠા શ્રી હરી ॥૪॥ બળીભદ્રજી તેમાં લખાવે, છત્રપતી શીરોમણીક હાવે, સુભ શોભીતા દુરીયોધન, રૂપે ફુટડો તમારો તન ॥૫॥ અમે તે વર માગી લીધો, અભીમન્યુનો ફોકજ કીધો, માસ વૈશાખની દવાદશી, પધારો નીરભયથી ધશી ॥૬॥ જાન લાવજો આવજો વેહેલા, પધારો દ્વાદશીએ પેહેલા; લગ્ન પુર્ણમીને દન, પણ પ્રથમ આવો રાજન ॥ ૭ ॥ ચાર દન રેહેજો મુજ ધામ જાન લાવો શોભે ઘર ગામ; એમ પુરણ લખી મોરારી, વદે વીર પ્રત્યે ગીરધારી ॥૮॥ લાવા કુમ કુમ છાંટણાં કરીએ, માગી કંકાવટી શ્રી હરીએ ગયા બળદેવ કંકુ લેવા, છાનુ લ-

ખે દેવાધિ દેવા ॥ ૯ ॥ જોઇ વિચારી આવજે રાય, નવ જાણિશ તુજ કન્યાય;શીંહનું ભક્ષ ન લે શીઆળ,સામોછે અરજુનનોબાળ ॥૧૦॥હંસ ભક્ષ શું પામે કાગ, કુવાશી ભમરાને કયાં બાગ; એમ લખ્યું છાનું છ બોલે, બળદેવ વીના એકીલે ॥ ૧૧ ॥ આવ્યા હળધર કુમકુમ લાવ્યા; પ્રભુએ છાંટણા છંટાવ્યા; તેડયા સેવક દીનાનાથ, આપી કંકોતરિ તેને હાથ ॥ ૧૨ ॥ જાજો જાદવ હસ્તીનાપુર; દુરિયોધનને દયો જરૂર, લેઇ ચાલ્યા અનુચર ચાર, આવ્યા પુર સભા મોઝાર ॥ ૧૩ ॥ બેઉ ભુજથી જુહાર કરી, રાયને કર પત્રીકા ધરિ; કુમકુમ જોઇ રાજન, વદે મામાની પ્રત્યે વચન ॥ ૧૪ ॥ વાંચી જુઓ શકુની મામા, ઉભા જાદવના જોધ સામા; મામા વાંચે સભાની માંય; બેઠા વિદુર ભીશ્મ પીતાય ॥ ૧૫ ॥ કહે શકુની સાંભળરાય, થયો તુજ સુતનો વિવાય; થયા વેહેવાઇછપન ક્રોડ, થયા બળદેવને રણછોડ ॥ ૧૬ ॥ તારા ભાગ્યનો દિવસ જાગ્યો અભેમાનનો વિવા ભાગ્યો; એવું સાંભળતાં રાય રીજ્યો, હવે ન નળે મુજ તુલ્ય બીજો ॥ ૧૭ ॥ જદુનાથે કારજ શુભ કરીયું, મારા કર્મનું પાંદડું ફરીયું; પ્રભુ પાંડવનું હેત તુટયું, હવે સગપણ એમનું છુટયું ॥૧૮॥ આખી અવનિ કરૂં જેર, થયો ઇંદ્રથકી સમશેર. મુજ સામુ કોઇ નવ થાય થાયતો આવે જાદવરાય ॥ ૨૦ ॥ એમ સુણિ શકુનિ કહે છે, જો લ્યા પત્ર નીચે શું લખે છે; કહ્યું છે આવજે વીચારી, લખ્યું છે નથી કન્યા ત્હારી ॥ ૧૧ ॥ એવું સાંભળી બોલ્યો ભુપાળ, લખીતંગ છે શ્રી ગોપાળ; એમનિ લખી વાત લ્યો શીધિ, આતો મોહને મશ્કરી કીધી ॥૨૨॥ વેહેવાઇ જાણિ દેવાધી દેવ, હાંશી કર્યાની એમની ટેવ; હોયવેહેવાઇ મશ્કરી કરે, લ્હાવો વીતે મ્હારૂ મન ઠરે ॥૨૩॥ એમ કહીને ઉઠયો રાજન; ગયો ભાણુમતીને ભોવન; રાણી પ્રત્યે કહે છે રાય; થયો પુત્રતણો વીવાય ॥ ૨૪ ॥ થયા વેહેવાઇ પુન્ય શ્લોક કર્યો શત્રુનો વીવા ફોક; અભીમન્યુની કન્યા જેહ, થઇ આપણિ સુરેખા તેહ ॥ ૨૫ ॥ આવ્યા દુત હરિના ચાર, તેડી ભાણે કરો કંસાર; તેવું સુણિ રાણિ હરખાણી, સજ્યા સણગાર ઉલટ આણિ ॥ ૧૬ ॥ વસ્ત્ર વિચિત્રવિધ ધારણ કીધાં છત દેખાડવા પેહેરિ લીધાં પુલીપુલાશોમાં ફરતી, તેડયા લગનિયાઆદરથી ॥ ૨૭ ॥ આપી આસન ભોજન દિધાં, સુત તણા ત્યાં વખાણ કિધાં; મારે લક્ષમણો જેહ બાળ, ભણ્યો ગણ્યોને રૂપે રસાળ ॥ ૨૮ ॥ બળીભદ્રનું ભાગ્ય ઉઘડીયું, છત્રપતીનું છોકરૂં જડીયું; એનાં આવ્યાંતાં માગાં અનેક, પણ મેં નવ માન્યું એક ॥ ૨૯ ॥ વિશ્વમાં સહુ

નાથી મ્હોટા, અમારે શા કંન્યાના ટોટા; એમ કહી બોલાવ્યો સૂત, જે યો જાદવે કાળો ભુત ॥ ૩૦ ॥ લાગ્યુ શેવકને મન દુખ, વર દેખીને મ-રડયું મુખ; કયાં હંસ અને કયાં કાગ સોભશેનહી કન્યા સોહાગ ॥૩૧॥ હળધરને ન ખોટું કહેવાય, ધણીનું સુજ્યુ ઢાંકણિ માંય; આતો વેવણ ગરવાજ આણે; વરને વરની મા વખાણે ॥ ૩૨ ॥ એવું સમજીને ઉભાથા ય. માગી જાદવ જોધે વિદાય; આજ્ઞા લઇને પરવરીયા, સહુ કઉરવ હ રખે ભરીયા ॥૩૩॥ સભામાં બોલ્યો દુરીયોધન, કેવો રઝળ્યો છે અભે મન; હવે ઉતર્યું પાંડવ નુર, સુણી દલ દુભાયે વિદુર ॥ ૩૪ ॥ સભા વિશે ઉભા થયા, અતી ઉદ્દવેગથી ઘેર ગયા; કહી કુન્તા સુભદ્રાને વાત સુણી અબળા કરે આંસુપાત ॥ ૩૫ ॥ અભીમન્યું પોતાનો બાળ, ગ-યો ભણવાને નિશાળ; તેના જાણવામાં નથી પેર થયો કલેશ વીદુરને ઘેર ॥ ૩૬ ॥ બેઠા ચોક વિશે વિદુર, દુખે ઉભરાયુ આપનું ઉર, રૂવે પરસાળમાં કુન્તા, મોઢે રડયા કરે સુભદ્રાય ॥ ૩૭ ॥ દેવ દુખના દિવસ આવ્યા, પુરવના દોશે દલડાં દુભાવ્યા ॥૩૮॥ વળણ ॥ દલદુભાવ્યા દો-શથી, નેત્ર વહે જળધાર; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, સુણો શ્રોતાસાર.

કડવું ૩ રાગ બાવળીયાનો.

કુંતાજી વલવલતારે રે રે હો, દેવ દહાડા રૂઠીઓરે; ટેક પ્રભુમ્હારા નવે ગ્રહો થયા વાંકા, ગ્રહસ્થ મટીને થયા રઝળતારાંકા, છટી માઝાઝાઝા જગતમાં પડયા જાંખા, ડુલ્યા દુનીયામાં રે રે રે હો. અન્નોદક ઉઠીયોરે ॥૧॥ ક્રીયાં પાપે સુખની વ્રતી ઉથાપી, કીધોપાંચે પુતરોથી પડપંચ પા પી, મતી બગલે સુતે દુતમાં ગાદી આપી, કર્મ કઠોરૂં જાગ્યું રે રે રે હો ધર્મ ધારીંધર ભુલીયોરે ॥ ૨ ॥ દુખીયા દીકરા ગયાછે વનકુળ વહેશે, ત્યારે જપ્યો દુરિયોધન જનમનો ઝેરી, જાદવ કુળ જે વ્હાલું તે વ્હા-લા થયા વહેરી, વિવા સુતનો ભાગ્યો રે રે રે હો કન્યા વિના ઝુલીયોરે, ॥૩॥ આ દિકરે ન દીઠું તાતજીતણું સુખ, જનમી સમજ્યો સુખમા ત્યા રે આવ્યું દુખ;ફરેકુંવર લેવાઇ ગયેલે મુખ, છે છૈયો ઓશીઆળોરે રે રે હો પરઘેર ભરે પેટડુરે ॥૪॥ થયું નહી સગુકોએને મોસાળ, ભાણેજ ભ-મતો મેલી ભાગ્યું વેવીશાળ, કેમ વિરોધિ થયા હળધર ને ગોપાળ, શતરૂ કર્યાં રાજીરે રેરેહો; મુકયુ છોરૂ છેટડુરે ॥ ૫ ॥ વળણ ॥ કુનતાજી એમ કળકળે, વિદુર સુભદ્રાય; નીશાળેથી આવીયો, અભેમાન જે રાય.

કડવું ૪ રાગ સવઈયો.

અભીમન્યુ નિશાળેથી આવ્યો, અરજુનનો કુમાર; દાદા દાદા કહી બારણેથી પાંચ કર્યા પોકાર ॥ ૧ ॥ નીત્યાંન વિદુર કુંવર માટે, મીઠાઇ મેવો મંગાવે; નિશાળેથી આવે એટલે, હેતથી ધણી બોલાવે ॥ ૨ ॥ આવો કહિ ઉછંગ બેસાડે, રૂદયા સરસો ચાંપે; મુસ્તક ઉપર હાથ ફેરવિ, મીઠાઇ મેવા આપે ॥ ૩ ॥ રખે કુંવરને ઓછું આવે, સાંભળે કાકા કે બાપ; એવું જાણીને લાડ લડાવે, સંભાળ રાખે આપ ॥ ૪ ॥ તે દીન કુંવરે બોલાવ્યા પણ, નવ બોલ્યા વીદુર; અભીમન્યુ ને ખોટું લાગ્યુ, ભરાઇ આવ્યું ઊર ॥ ૫ ॥ અરેરે દાદા કેમ ન બોલ્યા, પાંચ કર્યા પોકાર; બાપ કાકા વણકોણ બોલાવે, ઓશીઆળો અવતાર ॥ ૬ ॥ આંસુડાં આવ્યાં આંખમાં ને, ધણી ધામમાં પેઠો; દાદાને રડતા દીઠા, તેની પાસે પુછવા બેઠો ॥ ૭ ॥ કેમ રડો છો કેમ રડો-છો, શો કલેશ મનમાં વ્યાપ્યો, કરગરી પુછયું પણ દાદે ઉત્તર એક ન આપ્યો ॥ ૭ ॥ એટલે મન ઉભરાઇ આવ્યું, કુંવરનું તે વાર હું ન બાપો તે કોણ બોલાવે, આંસુ વહ્યાં ચોધાર ॥ ૯ ॥ આક્રંદ કરતો આંસુ ભરતો, કુંતાજી કને જાય; શી સોચનાથી રડવા બેઠાં એ મા હારી વ્રદ્ધ માય ॥ ૧૦ ॥ બાપ કાકા મારા વન ગયા ને, તને શુ સાંભરી આવ્યાં; તે તણે દુખ દિલ દુભાયું, અતી આંસુડાં લાવ્યાં ॥ ૧૧ ॥ એમ કહ્યું પણ વચન ન વધાં, છોકરૂં પડયું છોછું; રૂદે ફાટે તેમ રડવા લાગ્યાં. ઉરમાં આવ્યું ઓછુ ॥ ૧૨ ॥ માતા કહી માનું મોઢું હલાવે આંસુ વારંવાર લુછે; ઢાંકેલું મોહોડું માનું ઉઘેડે. વાંકો વળીને પુછે ॥ ૧૩ ॥ તો પણ કુંતાએ કાંઇ ન કહ્યુ, આક્રંદ કરતો જાય માળ પર ચડતો રડતો રડતો, જ્યાં છે જનેતાય ॥ ૧૪ ॥ સુભદ્રાને આવીને પુછયું શું છે મારી માત; શા દુઃખમાં ડુબ્યાં છો જનેતા કરો છો આંસુપાત ॥ ૧૫ ॥ ઓશીઆળાં થઇ આક્રંદ માંડયું; લેવાઇ ગયું છે મુખ, બાપ કાકા મારા વન ગયા છે, તે શું સાંભર્યુ દુખ ॥ ૧૬ ॥ તે દુખથી તમે રડતાં હોતો, મોહન કરશે મેહેર; દ્વાદશ વરસ જતાં રેહેશે ને, કાલે આવશે ઘેર ॥૧૭॥ દવ્યગયુ મા તેની સોચના; હોય તો તો હ્યો જોઇ; જનમ્યા જે જે પ્રાણી તે તે, સંગ ન લાવ્યા કોઇ ॥૧૮॥ નથાલાવ્યા નથી લઇ જવાના, સત્ય માનો મનમાંય; નહોયને થાય થયેલું જાય, વ

ળા વેળાની છાંય. ॥ ૧૯ ॥ આ સઘળુ સમજો છો પોતે, કેમ રડો છો માત; કોઇએ તમોને દુભ્યાં હોય તો, તે કહો મુજને વાત, ગાળ દીધી હોય કોઇ પાપીએ, તો જીભ તેની કહાડું; હાથ કોઇએ ઉપાડયો હોય તો, કાંડાં તે તણાં વહાડું. ॥ ૨૦ ॥ તેમ છતાં તમે કેમ રડો છો, રડવે શું દુખ જાશે; ભાગ્યશાળીછું સુત તમારો, આગળ આનંદ થાશે.॥૨૧॥ સુતનું સાંભળી સુભદ્રાને, ચટકી ચીતમાં લાગી: આગળ તે શું સુખ થવાનું, તું જનમ્યો નીરભાગી. ॥ ૨૨ ॥ સભાગી સુતને દુખ ન પડે ઓરે મારા તન; જનમ જ્યારે થયો ત્યારે, પાંડવ પધાર્યા વન. ॥ ૨૩ ॥ તારે પગલેથી પીડા પડી,દુખ પડયું બહુ પેર; અભીમન્યુ કહે મારે ચરણે યજ્ઞ થયો આપ ઘેર. ॥ ૨૪ ॥ વડીલ દાદા પાન્ડુ રાજા, તે પામ્યા સુભ ગતી; પુત્રને પગલે સારૂ થયું, હું નીરભાગી નથી. ॥ ૨૫ ॥ શુણી સુભદ્રા સુત કહે છે, હરશ્યા શત્રુ લોક; ભાગ્યશાળી હોયતો તારો, ન થાય વિવાહ ફોક. ॥ ૨૬ ॥ બળભદ્રનો જીવ ભમ્યો તે, વેવીશાળ ન રાખ્યું; સાચા સ્નેહી શત્રુ થયાજો, સગપણ કહાડી નાંખ્યું. ॥ ૨૭ ॥ કુંવર કહે પેર મેં જાણી, એ વાતમાં સો દ્વેશ; કાચા વીવાહની કન્યા ગઇ છે, તેમાં શો આવડો કલેશ. ॥ ૨૮ ॥ કન્યા ગઇ તો ભલે ગઇ મા, હજી હું મ્હોટો થાવું; બાપ કાકા મારા જીવે છે તો, લક્ષ કન્યા એવિ લાવું. ॥ ૨૯ ॥ તેને સારૂ કલપાન્ત ન કરો, માનીલ્યો મન સુખ; સુભદ્રા કહે કન્યા ગઇ છે, તેનું નથી મને દુઃખ, ॥ ૩૦ ॥ સાચા શત્રુ હરખ પામ્યા, તે પ્રગટયું છે ઝેર; આપણી કન્યાનો થયો વિવાહ, દુરીયોધનને ઘેર. ॥ ૩૧ ॥ લક્ષમણાનું લગન લીધું, દગ્ધ થયું મમ ઉર; તે વેદનાથી કુન્તા રડે છે રડે છે વૃદ્ધ વિદુર. ॥ ૩૨ ॥ કુંવર કહે મીથ્યા રડોછો, છો ગઇ શત્રુને ઘેર; તેમાં શું ગયું આપણું મા, એ વાતનું શું વ્હેર ॥ ૩૩ ॥ એવાં વચન સુતના સુણી, ક્રોધે ભરાણાં માત; જા નંદન નીરભાગી કહીને, મારિ હ્રદેમાં લાત. ॥ ૩૪ ॥ લાત મારિને માત કહે છે, ઉઠયો તું દૈવની વેઠ, દીકરો આવ્યો પણ તું મારે, દીકરી પડયો પેટ. ॥ ૩૫ ॥ ક્ષત્રી કન્યા ન જવાદે પોતાની કરે મોટા સંગ્રામ; પણ તેં કુખ વગોવિ મ્હારિ, બાપનું બોળ્યું નામ. ॥ ૩૬ ॥ કાયર કુંવર ગાદી લજાવિ, શાને તું જનમ્યો જોધ; એવાં વાયક માતનાં સુણી, કુંવરને થયો ક્રોધ. ॥ ૩૭ ॥ સાંભળો માતા, વાળો શાતા, નહિ લજાવું માબાપ; એજ સુરેખા વરૂં નહિ તો બ્રહ્મ હત્યાદીક પાપ. ॥ ૩૮ ॥

એમ કહીને નિચે ચાલ્યો, ઉઘેડયો ભંડાર; પોતાનિ પેટિ માંહીથી લિધાં, વસ્ત્ર અને શણગાર. ॥ ૩૯ ॥ સુકનમાં મુખવાસ ખાધો, મુખડું કીધું લાલ; ઉપાન ચર્ણમાં ધારણ કીધાં, પ્હેરી લિધો સુરવાળ. ॥૪૦॥ કવચ બકતર કમ્મર પરો, અંગ સુણી ઉલટ; જરીનો જામો પ્રેમે પ્હેર્યો મુસ્તક પર મુગટ ॥ ૪૧ ॥ કાનમાં કુંન્ડળ લોલક લળકે, કોટમાં કાવળ હાર; કટી કશી પટકેથી બાંધી; તેમાં ખોસ્યાં હથીઆર. ॥ ૪૨ ॥ ખપવા ખંજર સાંગ્યને ત્રિશુળ, જમઇયા કટાર; ગુપ્તિ ગેડિ ને ગદા લિધી; તરકસ તીર તરવાર. ॥ ૪૩ ॥ ફર્વત કુહાડા ભાલો ફરશી, કમ્મર સાથે બાંધે; બાણનો ભાથો બાણે ભરેલો ધનુષ્ય ભરાવ્યું ખાધે ॥ ૪૪ ॥ કારમી કીકીયે કુંવર ચાલ્યો, વિદુરને પડયો પાય; ઓરે દાદા દો આજ્ઞા હું લાવું એ કન્યાય. ॥ ૪૫ ॥ વિદુરજી જોઇને ગભરાયા, આ ખેલ કોણે લડાવ્યો; ચાંન્ડાળ બુધી કોણ મળ્યું તે, કુંવરને ચડાવ્યો. ॥ ૪૭ ॥ સુણી સતી કુંન્તાજી આવ્યાં, ત્યારે દીઠો તે ઠામ; કંન્યા લાવવા સુત ચડાવ્યો, સુભદ્રાનું કામ. ॥ ૪૭ ॥ બેટા તને તારી માયે કહ્યું, શું તે કહે માંડિ વાત; અભેમન્યું કહે કન્યાને માટે, કરે છે આંસુપાત ॥ ૪૮ ॥ સુભદ્રાને દીધી શીખામણ, રડિશમાં મુજ માત; કન્યા ગઇ તો છો ગઇ કહ્યું, ત્યારે મારિ મને લાત. ॥ ૪૯ ॥ દીકરો નથી, દીકરી છે તું, લજાવ્યો, અરજુન બાપ; તે સાંભળી કન્યા વરવાને, માંથે લિધુ છે પાપ ॥ ૫૦ ॥ દ્વારિકામાં પરવરને કરૂં, સુરેખા કેરૂં કરૂં હરણ;જીવશું તો આવશું જીતિને, નહીતો પામશું મરણ ॥૫૧॥ વળણ ॥ એવાં વચન સાંભળી, કોપ્યા કુન્તા માત, ઉતર દેઠિ પાપણી, કયાં કર્યો ઉતપાત. ॥ વલણ બીજું ॥ સુણિ સુભદ્રા ઉતરિ, થર થર કંપી કાય; વદે વલ્લભ શ્રોતાજનો, શું કહે છે કુંતાય.

કડવું ૫ રાગ સિન્ધુ.

વિવેક વણ વહુજી, દીકરાને દુભાવ્યો શાથી, ઘેર ગોદો ઘાલવા વૈડાપો શીખિ લાવ્યાં કયાંથીરે, વિવેક વણ વહુજી. ॥ટેક ॥ હરિ ફરિ મારે એક છોકરૂ, તેણે વેળા વળશે ગોળી હશે તો ગોળી ઢાંકણાં, જોઇશે તેટલાં મળશેરે; વિવેક વણ વહુજી, ॥ ૧ ॥ હઠ ચઢી અભીમન્યુને સામર્થ કોણ દખાવવા; ઓરૂંલિ વહુ જોઇએ તમારે સાસુપણું દાખવવારે;

વિવેકણુ વહુજી. ॥ ૨ ॥ સાસુનીતો બીક હોયે શાની, સ્વામી વન સંચરીયો ધણિ વીના ધણીઆપું માંડી, આશો જુલમ કરીયોરે, વિ- વેકવણ વહુજી. ॥૩॥ પુત્રને પુંઠપક્ષ મળે નહી પીતા નહી કાકા; પીયર ના પુરાં નહીને, માંડયાડોળ ડમાકારે; વિવેકવણ વહુજી ॥૪॥ છાકે છકી ગઇ છેક છાંછવી, છડયાને છકાવ્યો, તેં જાણ્યું મને પુછનાર કોણ છે, બાળકને બકાવ્યોરે. વીવેક વહુજી. ॥ ૫ ॥ આવાં ગુણથી પીયરી માં- યે, તુજ સંભાળ ન લીધી; વળગણિ શોધતાંવસ્યાં સાશરીયે, પરણાવી નાંખી દીધિરે, વીવેક વણ વહુજી. ॥ ૬ ॥ ભાઇ તો શત્રૂ થઇ પડયાને, શા પર હુંપદ આણ્યાં; કદી નહીને આજ મેંતો આવડાં ડાહ્યાં જાણ્યાં રે વીવેક વણ વહુજી. ॥ ૭ ॥ ક્રોધે જનુની પણું જણાવ્યું, લાત રૂ- દયામાં દીધી; ઠીક કેડ કસી પાઘડી બાંધી, આખી મરદાઇ કીધીરે, વિ- વેકવણ વહુજી. ॥ ૮ ॥ કૈરવ જાદવ જમાડી જેવા, નદે કુંવરને મેલી એકલું અટવાય ઓથ વિનાનું, ત્યાં કોણ એતું બેલીરે; વિવેકવણ વહુજી. ॥ ૯ ॥ શું કરૂં સંસારની સરમે હું, તુંજ પ્રત્યે નવ ચાલ્યું; આ દીકરો દુશમનમાં ચાલ્યો, જીભડીએ ઘર ઘાલ્યુંરે; વિવેક વણ વહુજી ॥ ૧૦ ॥ ચાહ્ય તેમ કરી રાખ્ય કુંવરને; વિપ્રીત વાત ફેરવિ વલ્લભ વદે શ્રોતાજન સુણો, રૂધીર રેલ રેલાણીરે. વિવેકવણ વહુજી. ॥ વળણ. ॥ શબ્દ સતીના સાંભળી, પડી પેટમાં ફાળ; કર ઝાલ્યો કુંવર તણો, નહી જાવા દેઉં બાળ. ॥

કડવું ૬ રાગ મારૂનો પરજ.

મારા જાયારે નહી જાવા દેઉં તુજને; જાવુ હોયતોરે નાશ કરી નાંખો મુજને. ॥ ૧ ॥ પીંન્ડ પાડુરે કાહાડુ પાપી પ્રાણ માહ્યરો, ભુલ માહારીરે, વાંક નથી તન તાહરો. ॥ ૨ ॥ તાત વનમાંરે, મનમાં એ કેવું લાવશે, રડયા કૈરવરે, કાળ રૂપ તુજપર આવશે, ॥ ૩ ॥ જમજે- વારે જાદવ ઝાઝા જોરાવરો, તેના સામારે, યુદ્ધ તણી હઠ પરહરો. ॥ ૪ ॥ હોય પાપીરે, તેવા શું રાઢ ન કીજીયે, છો બાળકરે બળીયા શું બાથ નદીજીએ. ॥ ૫ ॥ પક્ષ વીનારે મુમત હાવો ન ઝાલવો કાલા કુંવરરે, કંથેરે કર નવ્ય ઘાલવો. ॥ ૬ ॥ નહી પોહોચોરે, પુઠવના લાંબી દોડ- માં; શાને ઘાલોરે, હાથ એ વાઘની બોડમાં ॥ ૭ ॥ નથી જોઇતીરે, કં- ન્યાએ કાળા કલેશની, કેમ વરીયેરે, દારા છે દારૂણ દેશની ॥૮॥ હૈશજી

વતોરે, લક્ષ નારી એવી આવશે, બાપ કાકારે, સામ્રથ તે વણિ લાવશે. ॥ ૯ ॥ સહુ ક્ષત્રીયેરે, વીવા ફર્યા જ્યાં ભાળીયા; તવ આવશેરે મન ગમતા વેવિસાળીયા. ॥ ૧૦ ॥ ખોટ શી છેરે, કન્યાનો કાળ પડયો નથી, મુકો મુમતરે, માતા હું તારી મરૂં મથી. ॥ વળણ. ॥ એમ સુભદ્રા વલ વલી, પ્રગટયો કુંવર તન તાપ, પેહેલું ન માન્યું માવડી, હવે બ્રહ્મહત્યા પાપ.

કડવું ૭ રાગ ચોપાઇ.

અભીમન્યુ કહે માત મ્હારિ, નીશ્ચે વરવી સુરેખા નારી લીધું છે બ્રહ્મહત્યાનું પાપ, બેશી રહુ તો લાજે બાપ. ॥ ૧ ॥ લાજે જનેતા તાહરી કુખ, કેમ વ્યર્થ થાયે વદયુ મુખ; પાળે નહી તેને શુ કરવું, ભલું તે જીવ્યા કરતા મરવું.॥૨॥તવ વીદુરે કીધો વિચાર,રોકયો રોકયો રોકાશે નહી કુમાર; એમ જાણી વીદુરજી બોલે; ધન્ય સુત નહિ કો તુ તોલે. ॥ ૩ ॥ ભલે જાવાનું આદરો તન, એક માની લ્યો મારૂં વચન; દીવશે નીસરવું નહી બાળ, સુખે સંચરો સાયંકાળ ॥ ૪ ॥ તેનું કારણસાંભળ સુત, જાતા જાણે કૌરવો કપુત; પડે પુંઠળ પાપી પ્રાણી, કરે વીઘ્ર અતી દ્વેશ આણી. ॥ ૫ ॥ માટે જાજે મોડી પડે રાત, સંગ લેજે તું તાહરી માત; તવ અભીમન્યુ કહે વારૂ, વેણ શીશ ચડાવું તમારૂં ॥ ૬ ॥ નીશા પડે નીકળશું ગામ, પણ સુભદ્રા આવે શું કામ; ત્યારે વીદુર કહે મુજ તન, એને આવે થાશે લગન ॥ ૭ ॥ તુજ સાથે સુભદ્રા આવે, એના બે બંધુને સમજાવે; કલેશ કરીને કષ્ટ કપાવે, કરગરીને કંન્યા અપાવે. ॥ ૮ ॥ સુણીસુત વદે મુખ એમ, વ્રધ થઇ ભુલો છો કેમ; આડા સંગ કરવો પડે અન્યા, નાવે કરગરે કરજને કન્યા ॥ ૯ ॥ વદે વીદુરજી સુણ બાળ, થાયે ખુશીથી જો વેવીશાળ; તો તો હેત રહે હંમેશ, નવ માને તો છે પછી કલેશ ॥ ૧૦ ॥ સુણી સુત ટાઢે થઇ બેઠો, જાવા ચીત ચીતરવટ પેઠો; એવે દીનમણી બેઠો મેર, પેહેર્યાં વસ્ત્ર આભુશણ ફેર. ॥ ૧૧ ॥ લીધા આયુધ કમર કશી, તવ સુભદ્રા શંગે ધશી; લીધી આંસડિ વસ્ત્રનિ માત; ત્યાર થયા અભિમાન સાથ ॥ ૧૨ ॥ રથ કહાડયો કુંવરે બાહાર, તેણે જોતર્યા ચાર તોખાર; તવ ચઢી બેઠી સુભદ્રાય, રખે મુને મુકી સુત જાય, ॥ ૧૩ ॥ ભક્ત વિદુરે

આગના આપી, દેછે શીખ કુન્તા રૂદેચાંપી; બેટાટંટાનો તંત ન ધરીયે, ફરી થાય તો બળ નવ કરાયે ॥ ૧૪ ॥ નથી પુઠ કે પક્ષ એ બાળ, કદી લાંબી ન ભરિયે ફાળ, ધાર્યું થાશે હરીનું એ તંન, પછી વિદુર વદ્યા વચન ॥ ૧૫ ॥ સુણો સુભદરા સુંદરી, કેહેજે તુજ વીરને કરગરિ; સગા સાથ સહુ ભેળાં કરજે, માને નહી તો મરવું આદરજે ॥ ૧૬ ॥ એમ કહી દીધિ આગનાય, બેઠો કુંવર રથની માંય; એક ભુજે ગ્રહ્યા આછોડા લીધી ચાબુક હંકાર્યા ઘોડા ॥ ૧૭ ॥ ડગ ભરવાને વાજી જાય, તેવી સનમુખ આવિ ગાય; જોઇ માન્યું વીદુરનું મન, જાઓ ફતેહ થયા શુકન ॥ ૧૮ ॥ હાંક્ષી અશ્વને પંથે પળીયો, નગ્રના દ્વાર બ્હાર નીકળીયો; તવ શબ્દ શીઆળના થાય, માઠા શુકન ત્યાં દેખાય ॥ ૧૯ ॥ પણ ગણગાર્યું નહી કુમાર, પુરપાટ હંકાર્યા તોખાર; પગ પડગીને રથ ખખડાટ, જાતાં જાતાં આવી બે વાટ ॥ ૨૦ ॥ અભેમન્યુ ઉભો ખમચાઇ, રાખ્યા ઘોડાના અછોડા સાહી; કહો માતા કેઇ દીશે વળીયે, ડાભે કે જમણે પંથ પળીયે ॥ ૨૧ ॥ તમો ભોમીમાં નીત્ય જનાર; કીયે રસ્તે દ્વારામતી સાર; તવ જાણ્યું અશરણા સરણ, આજે ભાણેજ કરવાનેહરણ ॥ ૩૨ ॥ પણ પંડે એકલો આવે, એનું બળ કદી નહી ફાવે; મ્હારા ભક્તનો પુત્ર એ સાચો એને પડવા ન દેવો પાછો ॥ ૨૩ ॥ પેહેલું બળદેવને મેં કહ્યું; મ્હારૂં કહ્યું મ્હોટાએ ન લહ્યું; સમજાવ્યા હતા બહુ પેર, તોયે ગયા કોરવને ઘેર ॥ ૨૫ ॥ એમનું ધાર્યું થવા ન દેવું, વરે ભાણેજ હું જસ લેઉં; પણ એકલો શું ધાર્યું કરસે, નહી મનસુબો પાર ઉતરશે ॥ ૨૫ ॥ એમ જાણ્યું શ્રી રણછોડ, મેળવું એની જોડે જોડ; કેમ જાયે પ્રભુ વર ચુકી, ભગનીને ભુલવણિ મુકી ॥ ૨૬ ॥ સુતે પુછ્યું સુભદરાને જ્યારે,કરી વિચાર બોલ્યા તે ત્યારે; બેટા મારગ ડાભે ચાલો, એહ પંથ મોસાળનો ઝાલો ॥ ૨૭ ॥ વળણ ॥ એવા વાયક સાંભળ્યાં, માતાના જે વાર, કહે વલ્લભ રથ ફેરવ્યો, હાંકયા તવ તોખાર.

કડવું ૮ રાગ સાખી.

અશ્વ હંકાર્યાં ડાબે પંથે, ઘણિ લાંબી વહી વાટ; એટલે મારગ આગ્રી રહયો, આવ્યું વન સપાટ ॥ ૧ ॥ દીસા ભુલ થયો તવ કુંવર, અરણ્ય ચાલ્યો જાય; જેમ વળે તેમ અરણ્ય આવે, ગુંચાયો મહત્તર મા-

ય ॥ ૨ ॥ પાછા વળ્યાનિ સુજ ન પડે, રાત અંધારી ઘોર; સણુસણુ રજની સુંસવે છે, તમરા કરે બકોર ॥ ૩ ॥ કુંવર રખડે વિકરાળ વગડે, બહુ બાવળના ઝાડ; ટેકરા ખાડા કોતર ડુંગર, પરવત પહાડ ને તાડ ॥ ૪ ॥ નદીનાં નાળા; ઝાડનાં જાળાં, ઝાડી જાડી પડેલી; કાંટા કંથેર વાયકીનાં, લાંબી વ્રક્ષનિ વેલી ॥ ૫ ॥ ખેર ખાખરને ખાજલી છે, ખરસાણી ખારેકી; પત્ર વડે પવનથી ખખડે, ભયંકાર ભાસે નળેકી ॥ ૬ ॥ રાફડામાં સાપ શબ્દ કરે છે ચીતાળ પડીયા આડા; નાગફણા માંડીને ફરે છે, નોળીયા વણીયર વાડાં ॥ ૭ ॥ સાહુડી શીઆળ સુવર સસલા હરણ મ્રગને હસ્તી, ભુંડ રોઝાને રિછડાં રખડે, સીંહ ચીત્તા વાઘ વસ્તી ॥ ૮ ॥ તનછ ચંદનઘો પાટલાઘો, કરચલાં કાચંડા; ઘુવડ ચીબડી ઘોર કરે છે, ઉંટ સુને ઉડમંડા ॥ ૯ ॥ એવા વનમાં વાટે વહે છે, ગુફામાં ગુચવાય; ઝાડનાં જડીયાં ડાળાં પડીયાં, પીંન્ડાં તેમાં ભરાય ॥ ૧૦ ॥ રથ ન હાલે ઘોડા ન ચાલે, ઘણાક પાદ પછાડે; અંધારે સુત હેઠો ઉતરી, બળે કળે રથ કાહાડે, ॥ ૧૧ ॥ મુખ પોકારે ચાબક મારે, ધરે વાજી પર રિશ, એ દુઃખ દેખી સુભદરાજી, થઇ ગયાં અપશોશ ॥ ૧૨ ॥ અરેરે દિકરા ભુલ્યાંને ભુલ્યાં સંતાપ આવ્યો આવો; અભીમન્યુ કહે માતા મુને પરણાવવા લ્યો લ્હાવો ॥ ૧૩ ॥ ॥ મોહોડ ઘાલી લ્હાવ લેવા તે, આ કર્યા વીના ન ફાવે; દુખ વેઠયા વણુ માતા મ્હારી; કયાંથી વ્હેલી વહુ આવે ॥ ૧૪ ॥ એવાં મર્મનાંવચન સુણિ, માતાએ નીચું ઘાલ્યું; પછી કુંવરે વિચાર કરી, ધનુશ હાથમાં ઝાલ્યું ॥ ૧૫ ॥ શાને શારૂ કષ્ટી વેઠું વીધા છે મુજ પાસ; અગનાસ્ત્રથી અગ્નીં મુકી, પંથ કરૂં પ્રકાશ ॥ ૧૬ ॥ તીમ્મર નાસે મારગ ભાશે, થાશે અસ્વને સુખ; છતી વિદ્યાયે સાને સારૂ, વેઠું વેઠાવું દુઃખ ॥ ૧૭ ॥ એવું જાણી એક બાણ લીધુ, મંત્ર ભણી તે વાર; અગ્નાસ્ત્રનું મુકિયું તે પાવક પ્રગટયો સાર ॥ ૧૮ ॥ ઝાડ બીડ સળગવા લાગ્યાં, તીમ્મર પામ્યું નાસ; વધ્યો વન્હી વનને વિશે; ઘણો થયો પ્રકાશ ॥ ૧૯ ॥ તે અજવાળે અશ્વો ચાલે, કુંવર મ્હાસુખ ધારે પ્રબળ પ્રકાશ પાછળ રેહે કે આગળ બીજું મારે ॥ ૨૦ ॥ એવિ રીતે સળગાવતો ચાલ્યો સુભદરાનો તન; સુખ રૂપે જાતાં જાતાં ત્યાં આવ્યું હેડંબા વન ॥ ૨૧ ॥ તે વન વીશે રાક્ષસ રહે છે, માયાવિ વિકરાળ; ત્રણ ત્રણ તાડના ઉંચા હસ્તો, બાગ તણા રખવાળ ॥ ૨૨ ॥ તેનું રાજ્ય કરે છે રા

ક્ષણિ, રાણિ હેડંબા નામ; તે પ્રમદા પરણેલી ભીમને, વશી વાસી વ-ન ધામ ॥ ૨૩ ॥ પુત્ર તેનો ગટોરમછ નામે, માયાવી બળવાન; તે વન સળગાવ્યું સુસવાટે, અરજુનને સંતાન ॥ ૨૪ ॥ પવન ઝપાટે સુ-ર સપારે, આગ અતી ઘણી લાગી; ભભક ભભક વ્હનીના જોઈ અસુર ઉઠયા જાગી ॥ ૨૫ ॥ અરેરે આફત કોણે કીધું, રોશમાં વાળી રિસ; ધાજોરે ભાઈ ધાજો કહીને, પાપીએ પાડી ચીસ ॥ ૨૬ ॥ તે સ-બ્દ સુણીને સહુ જાગ્યા, તોફાની થયા ટોળે; આયુધ લીધા હાથમાંને ઉપડયા ફાટે ડોળે ॥ ૩૭ ॥ આપણિ રાણિના ભય થકી, કોપ્રાણીથી ન વ અવાય; અંત્રીક્ષના ઉડનારા પક્ષી, આ મારગે નવ જાય ॥ ૨૮ ॥ દેવ દ્રષ્ટી નવ નાંખી શકે તો; બીજાનો શો ભાર; અતુળીક બળીયો ન જાય કળીયો રાણી તણો કુમાર ॥ ૨૯ ॥ તેવાના બાગમાં આગ મુકી, કોણે જણાવ્યું જોર; ચાલો ઝાલો ભાલા ભુજે, પકડી લાવિએ ચોર ॥ ૩૦ ॥ એમ કહીને શહસ્ત્ર સુરા, તૈયાર થયા ચડી ચોટે; ફલંગ ભર-તા દહિત ન ડરતા, દોડયા દડબડ દોટે ॥ ૩૧ ॥ ત્રીતાડ ઉંચા નાકે બુચા, હાથ હાથ લાંબા દંત; કાન સહુના સુપડા સરખા, બીહામણા બળવંત ॥ ૩૨ ॥ ચાલ્યો ચોટે દારૂણ દોટે, ભુમી ભાર ભરપુર; રથ-માં બેઠાં સુભદરાએ આવતો દીઠો અસુર ॥૩૩॥ અરેરે દેવ દૈત આટલા કાહાડશે પુત્રના પ્રાણ; હું નિરભાગણિ આશું કીધું; જાન ફીટી થશે; કાંણ ॥ ૩૪ ॥ ભયંકર ભય ભાસવાથી, પ્રતક મુરછા ચડી; સુભદરા મુરછાંગદ થઈને, રથમાં ઢળી પડિ ॥ ૩૫ ॥ વળણ. પ્રાણ ઉંચો ચડિ ગયો ન રહી શુધ બુધ સાન; કહે વલ્લભ તે જોઇને, મન ધારયુ અભિમાન ॥ ૩૬ ॥

કડવું ૧૦ રાગ લલીતની છાયા.

અરર શું થયું માત માહરી; પુરણ ના પડિ હોંશ તાહરી ॥ ૧ ॥ ધરણ તું ઢળી; રાંક માવડિ; મરણ તુલ્ય શું રથમાં પડિ ॥ ૨ ॥ લ-ગન ધારીયું દીકરા તણું; મન વારીયું, વાર તેં ક્ષણું ॥ ૩ ॥ હઠ કરી અતી નાર લાવવા; રથ ચડિ ગયાં, સંગ આવવા ॥ ૪ ॥ રતન માતરે, હાથ હું ચચ્ચુ જીભલડિ લઇ, દંતમાં ડશું ॥ ૫ ॥ અરણ્યમાં પડયો તાત જે હતો; રઝળતો કર્યો માતા તેં છતો ॥ ૬ ॥ ઉછંગ લે

ધને, કોણ પાળશે; નજર મીષ્ઠથી, કોણ ભાળશે ॥ ૭ ॥ અવર માત કો, માહ્યરો નથી;-હૃદય ચાંપીને, તુ હશી જતી ॥ ૮ ॥ રમીશ બેશીને, કેઇ મા કને; અગન ઊઠીરે, માત મુજને ॥ ૯ ॥ જીવત ધીક છે; માહારૂં હવે; મળીશ માવડી કયે ભવે ॥ ૧૦ ॥ નયન આંસુડાં જાય છે અતી; વલ્લભ ઓચરે, આવી આ મતી ॥ ૧૧ ॥ વળણ રડતો રૂદે ફાટતું, આંસુ ચાલ્યા જાય, હહિતો દેખી કુંવરે વીચાર્યું મનમાંય.

કડવું ૧૧ રાગ સવઇયા

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું સુરેખા હરણ મહીમાય ॥ ૧ ॥ મન વિચાર્યું અભીમન્યુએ ધારયુ રડયામાં રોળાઇ જાશું; કઠણ કાળજુ રાખુ મહારૂં લુછી નાંખ્યાં આંસુ ॥ ૨ ॥ જાણ્યું કે અસુર ઉત્પાત કરશે, મરશે મહારી માડી; પ્રાણ બ્રહ્માંડ છે જનેતાનો એકાંન્ત દેઉં સુવાડી ॥ ૩ ॥ બે ઘટીકાએ આવશે શુદ્ધી, રહેવા હઉં રથ માંહ્ય; પણ પાપીનો પ્રહાર પડે તો, માતાનો પ્રાણ પળાય ॥ ૪ ॥ એમ જાણી રથમાંથી ઉતરિયો, કટી કષીને બાંધે; જનુની પડી શુધ બુધ વિના, કુંવરે લીધિ ખાંધે, ॥ ૫ ॥ લેઇને પળીયો કુંવર બળીયો, એકાન્ત જંગલ ઝાડી; વ્રક્ષ ગુફામાં વસ્ત્ર હોરાડી ભુમી માડી સુવાડી ॥ ૬ ॥ અસુર સાથે સંગ્રામ કરવો, ધારીને આવ્યો કુમાર; ઘોડાના અછોડા ગ્રહીને રથે, લઇ બેઠો હથીઆર ॥ ૭ ॥ એવામાં અસુર આવી પહોંચ્યા દુષ્ટજનો દેઇ દોટ, કુંવરનો રથ ઘેરી લેઇને, ઉભા વળીને કોટ ॥ ૮ ॥ લોચન રાતાં કરોધે ન માતાં, વધા અસુરો વાણી; કોણ તું છે ને કયાંથી આવ્યો, બાળક મનુશ પ્રાણી ॥ ૯ ॥ કેઇ નાતને જાતજ તારી, કીયું ઘરને ગામ; કોણ માબાપનું છોકરૂં છે, કોણ તારૂં નામ ॥ ૧૦ ॥ અભીમન્યુ કહે શું સહુ પુછો, નાતને જાત અનુપ; લાંબુ કહ્યાં કરતાં કહુ થોડું સકળ ભુમીનો ભુપ ॥ ૧૧ ॥ દાંનવ માનવ સર્વનો રાજા; રક્ષ્યત તમે મ્હારી; તે સાંભળીને કરોધ વ્યાપ્યો દુષ્ટ જનોને ભારી ॥ ૧૨ ॥ ન્હાને મ્હોડે ન બોલ મ્હોટું, ખોટું વગર વિચાર્યું; બાગમાં આગ લગાડી માટે, મરણ તારૂં ધાર્યું ॥ ૧૩ ॥ જેમ ફાવે તેમ બકયા કરે છે, આયુશ ટુંકો કાહાવ્યો; જો જે અલ્યા જીવતો નથી જવાનો, કાળ તારે શીર

આવ્યો ॥ ૧૪ ॥ અભીમન્યું કહે કાળ કરો શું, કોણ હણે મમ કાય; જો તમે જીવ્યાનો ખપ કરો તો, નાશી જાએ પડી પાય ॥ ૧૫ ॥ તે સાંભળીને કુમતી કોપ્યા, કહાડી નાંખ્યો પ્રાણ; ભાલા લીધા ભુજમાંને કરી રહ્યા ઘુમરાણ ॥ ૧૬ ॥ ઉછંગીયા બળીયા મળીયા છે, માયાવી મ્હાવીકરાળ; ધશી ધશીને ધાયા કરડવા, ફેટક દેતા ફાળ ॥ ૧૭ ॥ ઉંચા નીચા અવળા આડા, ઘણી મરજના ગાજે; લાગ આવે તેમ લાતો ફેંકે, રથ તોખારને બાજે ॥ ૧૮ ॥ લડત લડે લાંબા પંજે, મારો મારો મુખ ભાંખે; વાંસડાના ફાંસડા ઉખેડી, કુંવર ઉપર નાંખે ॥ ૧૯ ॥ જોર જુલમ જોઇ જંગલીનો કોપ કર્યો અભેમાન; ધનુશ ચડાવી ટંકાર કીધો, ઉપર લીધાં બાણ ॥ ૨૭ ॥ મ્હા દ્વેશ ધારે બાણજ મારે, મુમતદેવા મુકાવિ; અસુર આડાને અવળા ખશી, આયુધ દે ચુકાવી. ॥ ૨૧ ॥ તાકી તાકી તન તોડીને મારે, પણ પાપીને નવ ત્રાગે; વાગે કદાચીત કોઇકને તો ખોડખામી નવ લાગે ॥ ૨૨ ॥ પ્રાણ ન જાયે ઘાત ન થયો; અસુર એવાને એવા; કુંવર લાગ્યો વિમાસવાને, આ જીવ જાતી કેવા ॥ ૨૩ ॥ માતાને ઉદર રહયો હતો હું, ગર્ભ અષ્ટાદસ માસ; તવ કોકા વીવા વાંચીતી, મમ મામા અવિનાશ ॥ ૨૪ ॥ તેમાં એવો હેતુ આવ્યો હતો કે, માયાવી હોય જેહ; ખડગ ન વાગે વાગે ન લાગે, પતન ન થાય દેહ ॥ ૨૫ ॥ તેમાંના અસુર ભાસે છે આ, જેમ ફાવે તેમ ફાલે, તેવી જાતના ઉપર એકલું શીવજીનું બાણ ચાલે ॥ ૨૬ ॥ એવું જાણી ઉલટ આણી, કામ કુંવર કીધું; મહાદેવજીનો મંત્ર ભણીને. એક બાણ તવ લીધું ॥ ૨૭ ॥ ફેરની ફુંદડી ફરીને ફેંક્યું થયો કારમો કોપ; જે જે જોદ્ધાને બાણ અડયું, રાક્ષસ થયા લોપ ॥ ૨૮ ॥ નવસેને નવાણું હણાયા, કુંવર કળીયો માઠો; એક બચી ગયો રાક્ષસ સહુમાં, તે જીવ લઇને નાઠો ॥ ૨૯ ॥ જાતાં જોયો અભીમન્યુએ, સવળો લીધો સાર; છોને એ જાય જીવતો જઇ કેહેશે સમાચાર ॥ ૩૩ ॥ વળણ ॥ રાક્ષસ નાશી આવીયો, હેડંબા ભોવન; જાગો જાગો માવડી, શું કરો શયન.

કડવું ૧૨ રાગ સોહણીની ચોપાઈ.

આવી અસુરે મરજના કિધી, સાંભળિ બળવંતિ બિધી, ઉઠી આ

વિ વીપ્રીત મન જાણી, શુ છે શું છે પુછે છે રાણી. ॥ ૧ ॥ જોયું વન સળગતું જ્યારે, બની આવરિ બાળા તે વારે; કોણે કરમ કર્યું આ-જ આવું વધ્યો વહનિ શી રીતે સમાવું, ॥ ૨ ॥ સુણી દહીત કહે એ માડી, બાળી નાંખી બધી વન વાડી; જાગી ઉઠયા અમો સહુ દાસ, શત્રૂ કરતાનો કીધો તપાસ ॥ ૩ ॥ કોઇ મનુશ જાતી છે બાળ, આવ્યું રૂજની વન વીકરાળ, પંડે એકલો નથી કોઇ સંગ; બોલે નીરભય હીમત અંગ. ॥ ૪ ॥ અમે માંડી તે સાથે લડાઇ; કરી પ્રાણ લેવાની ચડાઇ; પણ પડી નહી કુંવરને વેઠ, એક બાણે પોંહોચ્યા સહુ ઠેઠ. ॥ ૫ ॥ આવ્યો એકલો જીવતો માડી, નવ્ય આવ્યું તે તુંને ઉઠાડી, સુણી દીલમાં દૂભાણી દારા; રેહેજે ઉભો અનુચર મ્હારા. ॥ ૬ ॥ કહી ગઇ તે સાતમે માળ; આવી સુતો જ્યાં પોતાનો બાળ, ક્રોધે ભરી લોચન રક્ત માતઃ મારી તનની રૂદેમાં લાત. ॥ ૭ ॥ ઉઠય સુત થયો સંતાપ; આવ્યો બળીયો કોઇ તારો બાપ; જોને આમ લાગે અતી વન, તોએ હળીદ્રી તું કરે સયન. ॥ ૮ ॥ માર્યા સહસ્ત્ર શેવક એક પલમાં બાણ કાહાડયો બધો બહુ બળમાં; હજી હામ રાખી રહ્યો ઉભો, એનો શો હશે મનસુબો. ॥ ૯ ॥ એવાં વચન માતનાં સુણી, ઉઠયો મ-ોરમછ માહા ખુની; કરી ગરજના કોપે ચડીયો; સાતમે માળથી ભોંય પડીયો. ॥ ૧૦ ॥ દીઠો વીકરાળ વહનિ વનમાં; લાગી તપત ઘણી તેના તનમાં; ઉડે અગની તણા અંગારા, થાય ભડકા ભારે ભબકારા, ॥ ૧૧ ॥ સળગે વનસ્પતી સુસોટ; વળે ધુમ્રના ગોટે ગોટ; દેખી દેખીને મ્હા રીસ વ્યાપી, કોણ આવ્યો એ હરંન્ય પાપી. ॥૧૨॥ પુછયો સેવકને સમાચાર; તેણે કહયો વાત વીસ્તાર; જાણી ખબર ખુનસે ભરાયો, જુધે જાવા હેડંબાનો જાયો. ॥ ૧૩ ॥ વળણ, ખુનસે ભરાયો ખારીલો; જુધે જાવા મન; વદે વલ્લભ પછી શું થયું; સુણો શ્રોતાજન.

કડવું ૧૩ રાગ ધન્યાશરી.

વાયુના નંદનનો એ નંદન, નિકંદન મન ધાર્યું; વ્હેર વધ્યું વીશા તુલ્ય વપુએ, મહા વિપ્રત વીચાર્યું ॥ ૧ ॥ થયો ઉતાવળો અતી આકળો; દારૂણ દીલમાં દ્વેશ, માયાવીએ માયા રચવાને; મુસ્તક છોડયા કેશ. ॥ ૨ ॥ રીશ કરીને શીશ ધુણાવી, પછાડયું પાશાણ માંય,

જીજુ જેવડા શહસ્ત્ર જંતુ, ખરી પડયા તવ ત્યાંય. ॥ ૩ ॥ પવન પ્રથાવે સ્પર્શ થયો કે હરન્ય થયા અસુર; સરીર પોહોળા પુષ્ટ ઘણેરા, લાંબા ત્રિતાડપુર ॥ ૪ ॥ ધ્રુજાવે ધરણ મુક્તા ચરણ, આવી કરે ચકચુર; એવા યોદ્ધા ઉત્પન હિધા, ક્રોધ ભરેલા ક્રુર. ॥ ૫ ॥ દેખીને આનંદ પામી હેડંબા, હું પણ રૂપે થાવું; બેટા ગટોરગછ તારી સાથે પુરણ પક્ષે આવું ॥ ૬ ॥ છે ઘણો સુરો પરાક્રમે પુરો, વીઘ્નનો કરનાર; તે વણ રાત્રિયે રણ ન નીકળે, એ માહારા કુમાર. ॥ ૭ ॥ તું બાઝજે પણ આગગી ઉભી, કરિશ તારી રક્ષ; જો તે જોરાવર ઘણો હશે તો ગળે ઝાલી કરૂં ભક્ષ. ॥ ૮ ॥ સાંભળિ સતીનો સુત બોલ્યો; જાણી જનેતાની વાત; પુરૂશે પુરૂષ પરાક્રમ કરીયે, કામ નહી તારૂં માત. ॥ ૯ ॥ યુધ કરતા હાર હું પામુ, તો તું આવજે ધાઇ; એકલાને હણવો છે તેમાં શી કરવી સરસાઇ. ॥ ૧૦ ॥ એવું કહ્યું તવ બોલી હેડંબા, પધારો મ્હારા બાળ; બે ઘડિ રહીને આવીશ જોવા, છે મુને પેટમાં ફાળ. ॥ ૧૧ ॥ ॥ વળણ ॥ માયે દીધી આગના, ગટોરગછ બળવાન, વ્યાસ વલ્લભમુખ ઓચરે, શૈન્ય કર્યું સાવધાન. ॥

કડવું ૧૪ રાગ નાટકમાં ચાલો ભૈયો ચાલો એ રાગ.

ચાલો દઇતો ચાલો ઝાલો, હાથે હથીઆર; છાકમાં છકેલો ક્રોધ બાગ બાગ બાળનાર. ॥ ૧ ॥ જુલમ વાપરે. શું સર્વનો સરદાર; ફાટેલો તે કોણ છે એ દઇત મારનાર. ॥ ૨ ॥ બાંધો કેહેડ કશી કશી ધશી ધશીને, પીટંપીટા મારો રીંટા, ધશિ ધશિને ॥ ૩ ॥ ઉઠો ઉઠો કુટો લુટો લાજ તે તણિ; શિશ બે ધરાવી આવ્યો, આપણા ભણિ ॥ ૪ ॥ એવું સુણિ સર્વ ઉઠયા, હરાવિ ન હોઃ; હાથમાં આયુધ લેઇ, જાય જોડાજોડ. ॥ ૫ ॥ ધમક ધમક ધરણ ધ્રુજે, ચમક ચમક ચાલ, પરડ પરડ પગલાં પાડે, શત્રુને છે સાલ. ॥ ૬ ॥ ધબડ ધબડ કરે ધબાકા, ફાટયાં રહ્યાં લોચન; પડઘી પગની સાંભળી કાને ક્રીરીટધરને તન. ॥ ૭ ॥ ચેતન બનીને આતુર ઉભો. આપ અતી હોંશીઆર; અસુર આવ્યા દોડતા દોડતા, સાથે છે સરદાર. ॥ ૮ ॥ રથજ દીઠો અભીમન્યુનો, પડો ગયા સુસોટ; વચમાં ઘેરીને આગળ પાછળ ઉભા કરીને કોટ ॥ ૯ ॥ વળણ ॥ કોટ કરિ ઉભા રહ્યા, દેવી દારૂણ દુખ; કહે વલ્લભ સુત ભીમના, રહ્યો કુંવર સનમુખ.

કડવું ૧૫ રાગ સાખી.

કુંવર સામે માયાવી ઉભો, ગોરગછ બળવાન; સઘળી દિશા દ્રષ્ટી કરીને, જોઇ લીધું અભીમાન ॥ ૧ ॥ ત્રીતાડ ઉંચા સરવ દીઠા, એક મનુશ આકારઃ કુંવરે જાણ્યું સર્વ તણો છે, સનમુખ તે સરદાર ॥ ૨ ॥ એવું જાણી અભેમાન બોલ્યો, કોણ છો શા મનસુબા ભુપતી જાણી મુજ સામી શી, અરજ કરવાને ઉભા ॥ ૩ ॥ સાંભળી સુત હેડંબાનો બોલ્યો; બકે શું વણ વીચાર્યું; મ્હોત ભમે છે તારે માથે મ્રત્યુ થશે અણધાર્યું ॥ ૪ ॥ કોની નાતને કોણ જાત તું; કોઇ દીશા ઘર ગામ, કોના કુળનો કુંવર છુ તું, તાત તણું શું નામ ॥ ૫ ॥ અભીમન્યુ કહે શું પુછે છે, માંડીને મુજ વાત, તાહરી જ્ઞાતીને જાતી શી છે, કોણ છે તારો તાત ॥ ૬ ॥ મુમત લેતાં નામ ન દેતાં, વીખાણ આપ વડાઇ; જો તાતજી તણાં નામ કહેતો, થાય નહી લડાઇ ॥ ૭ ॥ પણ જુવાનીયાછે બાળ ચેષ્ટા, હુંપદ બહુ મન આણે; શીઆળ સીમમાં કુતરૂં ગામમાં, તેવી રીતે મત તાણે ॥ ૭ ॥ ગોરગછ કહે સુણ છોકરા, વાંકાં વદેછે વચન; કયાંથી તું આવ્યો આ ભુમીમાં, લગાડયું મ્હારૂં વન ॥ ૯ ॥ અભીમન્યુ કહે ભુપતી હું છું, સકળ ભુમી છે મ્હારી કેટલા વર્ષથી અહી વસ્યો તું, વાત ખરી કહે તારી ॥ ૧૦ ॥ સાચે સાચું કહેજે નહી તો ઉપજે દુઃખ આડુ, વણ રજાએ વસ્યો છે વનમાં, લાવ્ય ભુમીનું ભાડું ॥ ૧૧ ॥ ભાડા વીના રેહેવા નવ દીજેઃ લીજે ધન માલ લુંટી; પાય ન પડે ને બાકરી બાંધે આયુશ દોરી ખુધી ॥ ૧૨ ॥ વચન સુણિ ખડ ખડ હસ્યો હેડંબાનો તન જુઓ દેતો ભાડું આ માગે, ભાડે હું વસ્યો વન ॥ ૧૩ ॥ શું છાકમાં છકયું છે છોકરૂં, જેમ ફાવે તેમ બોલે; દેવ ધરા ધરિ ડરે મહારાથી. ન ગણું તરણા તોલે ॥ ૧૪ ॥ સાંભળરે રથના બેસનારા નથી તું મુજ સમાન; શેશના સામું અળશીયું જેમ સીંગની સામુ સ્વાન ॥ ૧૫ ॥ સાગર આગળ ખાબડું જેવું કનક કને કથીર, તે પ્રમાણે તું મુજ સામો, શું રહયો રાખી ધીર ॥ ૧૬ ॥ તેનું સાભળી કુંવર બોલ્યો, પારથનો સંતાન. કીંમત નથી તુજને મ્હારી; થઇ હીંમતવાન ॥ ૧૭ ॥ અનેક તમે એકલો હું છું, જો જો હાથ મારા; માહરી આગળ કેવા તમો છો, એક ચંદ્ર બહુ તારા ॥ ૧૮ ॥ સુર્યના સામા દીપક કોટીક, મેઘ ધારા કનક છાંટા, તેવી તમે છો કેવા જેવા, ભાલા ની આગળ કાંટા

॥ ૧૯ ॥ વળણ. ॥ એમ વચન અભીમન્યુનાં સાંભળી કોપ્યો અપાર; કહે વલ્લભ તવ બોલીયો, ભીમ તણો કુમાર. ॥ ૨૦ ॥

કડવું ૧૬ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યો મરોરમછ મુખ એમ; સહુ જોઈ રહ્યા છો કેમ મારો ઠેર કેર કરો ઝાઝો; બહુ બોલીને શું જાય સાઝે. ॥ ૧ ॥ બામમાં આગ મુકી અપાર, મારો મહા મન મેલીને માર; ચુંથો ચામડીને હાડ ભંગ; એનું આખું રહે નહિ અંગ. ॥ ૨ ॥ કોઈ બાઝે ન આપ સંગ; વાળો રોસણ રીસને રંગ; એવું કહેતામાં કોપ્યા અશુર, રાતા તાતા થયા ભરપુર. ॥ ૩ ॥ ફેંકે ફાંસડા વાંસડા કહાડી મારે પાશાણ જંગલી ઝાડી; ગ્રહ્યા અભીમન્યુએ હથીઆર; લેઈ બાણ દેવા માંડયો માર. ॥ ૪ ॥ તવ ત્રકોદરનો તન, કરી ગરજના ગયો ગગન; જઈ વનમાં પાછો આવે; ઝાહાડ પહાડને તાડજ લાવે. ॥ ૫ ॥ નાખે અંત્રીક્ષથી ધરી સુર, ચેતી કુવર કરે ચકચુર; કરે કકડા આવી અંગ વાગે; પણ બાણોથી પરવત ભાગે. ॥ ૬ ॥ ઝાડ તાડ કરે છે છેદન, પાછો પડતો નથી અભેમન; એમ લડતાં બે વડતાં શું કીધું; મંત્ર ભણી શંભુ બાણ લીધું. ॥ ૭ ॥ ફરી પુહડી ફેંકયું જ્યારે, સહસ્ત્ર દહિત થયાલોપ ત્યારે; દેખી વનવાશી ક્રોધ ભરીયો, માયાવી નર નીચે ઉતરીયો. ॥ ૮ ॥ એણે પછાડયું શીશ વિસ વાર કર્યા અસુર વિસ હજાર, ટોળે ટોળાં ને ફાટેલા ડોળા ફેંકે ફરશિને ગોફણ ગોળા. ॥ ૯ ॥ ઢેપાં ઢેખાળાં ધારિને મારે, પાપી પ્રચંડ પોક પોકારે; દૈત્યને સોંપી ગયો ગગન; રહયો અંત્રિક્ષ હેડંબા તન. ॥ ૧૦ ॥ કરે ઉંચે રહી અતી જોર; ભલો હાથ આવ્યો છે ચોર; એમ કર્યા કરે બકોર; આગ મુકી એ હરામખોર. ॥ ૧૧ ॥ કરે કુંવરને ક્રૂર કષ્ટિ, પડે પાસાણની મ્હાવ્રષ્ટિ, ખશે ખેવાડુ જાળવે અંગ, તો યે ગાત્ર ઘણું થાયે ભંગ. ॥ ૧૨ ॥ ધ્રુજ્યા થર થર કુંવરના ચરણ, જાણ્યું નીરચે આવ્યું આજ મરણ; નહી જીવિયે જીવડો જાશે; મ્હારૂં ચામ્ર રણમાં ચુંથાશે. ॥ ૧૩ ॥ નીરચે મરવું તો રડવું શા માટે, બહુ બાણ છોડયા શુસવાટે; એક લીધું મોહાસ્તર ભણિ, નાંખ્યું ગમન જાણિને ઘણિ ॥ ૧૪ ॥ ભોકાયું ભિમ શુતને જઈ, પેઠું પુરણ રૂદીયા મહિં; તવ માણ બ્રહ્માંડે ચડાયો નાવ જોજન જઈ દુર પડિયો. ॥ ૧૬ ॥ રહી નહી એને શુદ્ધ સાન, પડયો ભુમીમાં થઈ બે ભાન;

ભાન; પછી કુંવરે શું કામ કીધું, શીવ મંત્ર ભણી બાણ લીધું. ॥૧૬॥ નાંખ્યું બહુ બળથી કરી કોપ, થયા અસુર સઘળા લોપ; ઉભો એવે થઇ ઘડી ચાર, વળી મુરછા ભીમ કુમાર. ॥ ૧૭ ॥ ઉઠયો રૂઠયો ભરાયો ટેક, કીધા અસુર હજાર એક; ચ.લો શેવક સુંરપણું કરીયે, પ્રાણ શત્રુ તણો પરહરીયે. ॥૧૮॥ લેઇ ટોળુને આવ્યો બળીયો, દેખી કુશમન બહુ કળકળાયો; કરો બળ હોનારૂ હોય, ઝાહાડ પહાડ ન મારશો કોય. ॥૧૯॥ મારો ઝપાટો જણાવો જોર, કરો ધુળે અંધારૂ ઘોર; નાખો રેણું થશે અંધકાર. તેણે ગભરાવી દેવા કુંમાર. ॥ ૨૦ ॥ વળણ ॥ ગભરાવો એ છોકરૂં, ઉછાળો ભુભાગ; નેત્ર ન સુજે એટલે, ફાવે મહારો લાગ.

કડવું ૧૭ રાગ જીવાદ્દી ધુમસ.

આજ્ઞા આપી અસુર જીવને. ખુંખાર્યાં રાક્ષસ લોકજી; ઘણાક ગાજ્યા વડવા બાજ્યા; પાડતા પોકા પોકજી. ॥ ૧ ॥ જોર કરે કળકળે કારમા તે, મારોમારો મુખ ભાખેજી; ખોબે ખોબે ધુળ લેઇને, કુંવર ઉપર નાખેજી. ॥ ૨ ॥ લોચન મીચી નજર નીચી, રાખીને રેણું ઉછાળેજી; વાંકા વળીને દાટજ વાળે, આડું અવળુ નવ ભાળેજી ॥ ૩ ॥ ઠેકડા ભરતા હોકારા કરતા, જબરૂં જણાવે જોરજી; કાંકરા કુંકરી ઝીણી રજોટી, ઉડી થયું ઘમઘોરજી. ॥ ૪ ॥ કરી ગરજના ગગન ચડીયો, હેડંબાનો બાળજી; અંત્રીક્ષ રહીને ચરચા જોતા, વ્યાકુળ થઇ વિકરાળજી. ॥૫॥ અભીમન્યુ અકળાયો રૂંધાયો, ચરણ થરથર ધ્રુજેજી રજોટી ભરાઇ નાશીકામાં, નેત્ર વડે નવ સુજેજી. ॥૬॥ સ્વાસ લેવાય નહી સ્વાસ મુકાય નહી રાક્ષસરેણુ રેળેજી; રજતજ કાંકરી ઉડતી આવે, ઉભો ઉભો ચક્ષ ચોળેજી. ॥૭॥ વસ્ત્ર વપુ સહુ ધુળે ભરાણાં, મુખે નાશીકા પુરાણીજી; વહવાનું મેલ્યું વેગળુને, પટકુળ ઓઢયું તાણીજી. ॥ ૮ ॥ તવ ખબર પડી ગટોરગછને, પુરણ ઉંચો ચઢીયોજી, સમળી શમ ત્યાં ઝડપ મારી, આવીને રથમાં પડીયોજી. ॥ ૯ ॥ કુંવર ઉપર ક્રોધ કરીને, કીધો મુષ્ટી મારજી; ગાભરો કીધો ગટોરગછે, છીનવી લીધાં હથીઆરજી. ॥૧૦॥ અભીમન્યુને ફાળ પડીને, પટકુળ અંગથી કહાડયુંજી, મરણું આદર્યું મન થકીને, હસ્ત થકી યુદ્ધ માંડયુંજી ॥ ૧૧ ॥ બે બળિયા ત્યાં ગાજ્યા બ્હાજયા, બળથી બાથો બાથજી; કુસ્તાઇ લાગી સુસ્તાઇ ભાગી, જુએ અસુરનો સાથજી. ॥ ૧૨ ॥ લડતા કનડતા રથેથી

પડઘો, પૃથ્વીપર પ્રચંડજી. માયાવિ દાવ જોઇ ઘાવ કરે છે, રાક્ષસે કીધું કુભંડજી ॥૧૩॥ ઘટોરગછની પક્ષ કરીને, મારે કુંવરને મારજી; બીજાએ રથ બધો ભાગી નાંખ્યો. માર્યા ઘોડા ચારજી. ॥ ૧૪ ॥ બળી એ બળિયા બાઝયા કરે છે, એક એકને દે ઢીકજી; છાતીના બંધનો સ-બંધ તુટે, કળ ચડી આવે ઠીકજી. ॥૧૫॥ કરણ પકડી નાસીકા ભાગે, દે છે ઢિંચણની ઠેમજી; ધોલ થપડને ગડદા પાટુ, મારે ને ઝાલે કેસજી. ॥૧૬॥ કોણિએ કોણિ દે કુખ ચોંટી, લડાવે શાથે શીશજી; પડતા હેઠા થાય છે બેઠા, નાંખે ચીશે ચીસજી. ॥૧૭॥ એવામાં માયાવી દાવ જોઇ ને, બેસી ગયો છે ધરણજી; મ્હા ક્રોધ ભરીયો અભીમન્યુનો, ચપશી ઝાલ્યો ચરણજી ॥ ૧૮ ॥ ઉંચકી ઉભો થયો છે સુતો, હિલોળી નાખ્યો હેઠોજી; પડયો ચતાપાટ તેનિ રૂદેપર, ઘટોરગછ ચડી બેઠોજી. ॥ ૧૯ ॥ કુંવર નીચે તરફડે છે, દ્વેશ માયાવી ધારેજી; અભિમન્યુના મુખમાં રે-ણું; ભરિને ગડદા મારેજી. ॥૨૦॥ દંત પીશીને બહુ ચંપશીને, ગળે દીધા નક્ષજી, નસો નાડી ત્યાં તણાઇ સુતનિ, ઉંચાં ચડીયાં ચક્ષજી. ॥૨૧ મોડેથી નીકળ્યા ફીણ ફીસોટા, કારમુ થયું કુભાન્ડજી; શુધ ગ-ઇને સ્વાસ ગયો બંધ, પ્રાણ ચડયો બ્રહ્માંડજી. ॥ ૨૨ ॥ અંતરયામી વિ-શ્વના સ્વામી, જાણી હરીએ વાતજી; જાણ્યું ભાણેજ ભોમી પડયો, થશે એની દેહ ઘાતજી. ॥૨૩॥ જો એ મરશે તો ધાર્યું ફરશે, કરશે હ-રણ નહિ કોયજી; મારૂં બોલ્યું રેહેશે મ્હારા મુખમાં હળધારીનું કર્યું હોયજી. ॥૨૪॥ એવુંજ જાણી પુરૂષ પુરાણી, ચાતુર કેમ જાય ચુકી-જી; ઘટોરગછના ઘટમાં ગોવિંદે, દયાને દિનતા મુકીજી. ॥૨૫॥ તવ કો-મળ રૂદે ઘટોરગછનું, થઇ ગયું શુભ સારૂંજી; અરેરે જીવ નીકળી ગયો હવે એને શીદ મારૂંજી. ॥ ૨૬ ॥ વળણ એમ કહી ઉભો થયો, ચા-લ્યો દેતો બાગ; વદે વલ્લભ સહુ સંચર્યા, હોલવવાને આગ.

કડવું ૧૮ રાગ ચોપાઇ.

ચાલ્યા આગ હોલવવા અસુર, દોડયા દડબડ દોટેપુર; પણ વહતાં થઇ જે વાર. ઘેર હેડંબા કરે વિચાર ॥ ૧ ॥ પુત્ર પરવર્યો દુશમન પાસ થઇ વાર પડયો મન ત્રાસ; હજી આવ્યો નહી સુત બળીયો, સામો શત્રુ માયાનો મળીયો. ॥ ૨ ॥ રખે કુંવરને કાંઇ થાય; મ્હારૂં જીવતર છુટી જાય; માટે ઘણું લડાઇમાં લક્ષ, પરવરૂં હું પુત્રની પક્ષ. ॥ ૩ ॥

એવું ધારીને નીકળી નાર, આવિ સોત્રણ ધામની બ્હાર; હતી સુક્ષમ શામા અનુપ, એણે ધર્યું માયાવી રૂપ. ॥ ૪ ॥ રણ વઢવા જવાની રૂચી સાત તાડવા બની ઉંચી, ત્રણ તાડ લાંબા બેઉ ચરણ, ચાર તાડ લાંબુ દેહ વરણ. ॥ ૫ ॥ શીશ ડુંગર સમ કેશ કેવા, લાંબા જાડા મ્હોટા વાંસ જેવા; નવગજ નાશીકા ઢીંગાળા, સ્વાસ સીર મ્હોટાં ધડનાળાં. ॥ ૬ ॥ નગ્રદ્વાર સરીખું વદન, મ્હોટાં સરોવર સરખાં લોચન, વ્યામ દંતુવજ્ર તોડે તેવા; બેઉ કરણ સાગર નાભા જેવા. ॥ ૭ ॥ એવો કારમો વેશ ધરીને, ચાલી પુત્રની પક્ષ કરીને; દોડી પુત્રની પક્ષે આવે, જાતાં લોહ તણા ચણા ચાવે. ॥ ૮ ॥ દઇત રાળું જતી આવ્યું જેવે, દીઠી માતા ગટોરગછે તેવે; કીધો જનુની જાણિ જુહાર; શીઘ્ર સધારો માતા આવર ॥૯॥ તવ હેડંબા કહે એ બાળ, લાગી વાર મને પડી ફાળ; જાણ્યું કરી આવું શતરૂનું ભક્ષ. આવતીતી હું તારી પક્ષ. ॥૧૦॥ભલે સામો મળ્યો તું કુમાર, બેટા કહે યુધના સમાચાર; હતો શતરૂ કેવડો કેવો, સુત કહે માતા મ્હારા જેવો. ॥ ૧૧ ॥ પણ ઘણો હતો બળવાન, કોઇ મોટા તણો સંતાન; બળવંત એ બાણાવળી, માર્યો મુઓ છેતર્યો છળી ॥ ૧૨ ॥ કહે હેડંબા હરાવ્યો હોડે, બેટા કોણ કુંવરની જોડે; બોલ્યો ગટોરગછ માત મ્હારી, નથી જોડે કોઇ નરનારી. ॥ ૧૩ ॥ આવ્યો એકલો રથમાં બેસી, પડયો રૂજની રણમાં પેશી આણ્યો કાળ મેં કારજ કીધું, એનું સબ રણમાં રહેવા દીધું.॥૧૪॥સુણી બોલી હેડંબા એમ,છે તે ભીકર જોવાનો પ્રેમ; તેને જોવાને જાઉં છુ તન, તમે હોલવો આપણું વન ॥ ૫ ॥ આપી આજ્ઞા સુતને જ્યારે, ચાલ્યા સરવ સુરા બાગ ત્યારે; કરે વહ્નની સમાવા ઉપાય, પણ હેડંબા ચાલી જાય. ॥ ૧૬ ॥ પડી શુભદ્રા મુરછામાંય; થઇ બેઠી વળી મુરછાય; આવી શુદ્ધી આવ્યું ભાન, ગયો રથ સેન ક્યાં સંતાન. ॥૧૭॥ વળણ ॥ ક્યાં ગયો સંતાન માહરો, એમ કરે પોકાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, ભાસે વન ભયંકાર.

કડવું ૧૯ રાગ કાફિ.

બોલ્યા વઇશમ પાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; એતો પુત્રને પોકાર કરતી, વન વીશે આંસુડાં ભરતી. ॥૧॥ પુત્ર પુત્ર કહીને પોકારે, કોઇ ન બોલ્યું ગમરાઇ ત્યારે; અરેરે કેમ થયું એ બાળ, લાગી શોધવા વન વીકરાળ. ॥૨॥ મારે ફાંફાં અંધારે ફરતી, ત્રાહ ત્રાહ તે મુખ ઓ-

ચરૂતી;દીઠો રથરણમાં ભાગેલો, જડયો સોધતાં પુત્ર પડેલો ॥ ૩ ॥ જોયું સબ શુતનું જેવારે, બેઠી મળળી ભુમીયા ત્યારે; હોશ કોશ ગયા એના ઉડી, દારા દુઃખ દરીયામાં બુડી. ॥ ૪ ॥ અરેરે દૈવડા આવું થયું, મારૂં નિર્ધનનું ધન ગયું, ફુટયું કરમ મ્હારૂ કઠોરૂં, ખોઇ બેઠી એકનું એક છોરૂ. ॥ ૫ ॥ દેવ દહાડો થયો મ્હારો વાંકો, પડયું દુઃખ રહ્યો નહી આંકો, પુત્ર પુત્ર પોકારજ દિધો; શુત શુતેલો ઉછંગ લીધો. ॥૬॥ બોલો બોલો કહીને બોલાવે; મૃખ ઝાલીને માત હલાવે, ઉચો કસ કરીને જોતી, ફાટે રૂદીયા નેવું રોતી. ॥ ૭ ॥ ચાલે લોચન આંશુ ચોધાર, કુટે શીશને છાતી અપાર; નવે ગ્રહો વાંકા થઇ પડીયા, કેમ કઠોરાં કર્મ નીવડીયાં. ॥૮॥ ગયું ઘરબાર ધનમાલ રાજ,ગયોટેકતારોને લાજ, પડી પરઘેર પેટડું ભરતાં, તોહ્ય ફળ મળ્યાં અતી નરતાં. ॥ ૯ ॥ સ્વામી મુકીને વન પડીયો હુંતો; લાવી રણમાં મુકી શુત શુતો; એમ વલવલે અત્યુ આદરે, રડે રણમાં રામા ઝીણે સ્વરે. ॥૧૦॥ આવી હેડંબા જેવા સંતાન, તેણે રૂદન સાંભળ્યું કાન; અહો કોઇ કામા કરે રૂદન, મને કહ્યું તું મ્હારે તન. ॥૧૧॥ નથી શુત સંગકો નરનાર, ત્યારે આ કોણ કરે પોકાર; કોઈ છે અબળાની જાતી, રડે જેમ છળી જાય છાતી ॥૧૨॥ શુત સાથે શીસગાઇ એની, થાય સ્ત્રી માત કે થાય બેહેની; હાલ જોવાને જાઊં હું પાસ, નહી બોલે પછી પામી ત્રાસ.॥૧૩॥ માટે હાલ અહીં ઉભી રહેવું, એનું સગપણ સાંભળી લેવું; એવું જાણી શુક્ષમ દેહ ધરી,બેઠી તર્ણ ગુફા શુંદરી. ॥૧૪॥ દીધું ધ્યાન ત્યાં કાનજ માંડયા,શુણે છબીલી ઊતપાત છાંડયા; રડે શુભદ્રા શીશ કર ધરી,પાડું દેહ મ્હારો કાંક કરી. ॥૧૫॥ વલણ. ॥ એમ અતી આક્રંદ કરે, સુત ગ્રહિ બે હાથ; કહે વલ્લભ સંભારતી, સાસરીયાનો સાથ. ॥

કડવું ૨૦ મું ઓખાહરણમાં ગણપત બોલો હો બાળા એ રાગ.

મારા લાડકવાયા તન; અભેમાન બોલોનેરે; તારિ માતા હું કરૂં રૂદન,અભિમાન બોલોનેરે. ॥૧॥ જરા જુઓને આંખ ઉઘાડી, અભે. તેંતો રઝળાવિ રણમાં માડી, અભે, ॥૨॥ કીયા શત્રુએ કીધો આ કેર. અભે. હોય સંગ સગુ તો લે વ્હેર. અભે ॥૩॥ બેટા જનમનો તું રોરી

અભે; નથી વડીઆઈ કુન્તા ડોશી, અભે ॥ ૪ ॥ સુણી હેડંબાને આવ્યાં આસુ, અભે; કુન્તા નામે છે મહારાં સાસુ. અભે, ॥ ૫ ॥ બેટા તુજને નડયું મ્હારૂં કર્મ, અભે; નથી વડીલ કાકો તારો ધર્મ, અભી. ॥ ૬ ॥ હેડંબાને સગપણ ભાસ્યું ઠેઠ, અભી; રાજા ધર્મ તો મહારા જેઠ, અભી ॥૭॥ બેટા ન રહયો કુશળ ખેમ, અભી, નથી કાકો ભિડ ભંજન ભેમ, અભે. ॥ ૮ ॥ સુણિ ત્રાશ હેડંબા પામી, અભિ; કહ્યા ભીમ તેતો મ્હારા સ્વામી, અભિ ॥૯॥ બોલો બોલો બેટા અભિમુન, અભિ; નથી તાત તારો અરજુન, અભી ॥૧૦॥ આવ્યો ઉમંગે આયુધ ખોશી,અભી; નથી કાકો તો શેહેદેવ જોશિ, અભી ॥ ૧૧ ॥ હોય તો તે ફકાવે ધુળ, અભી; નથી નાનો કાકા નીકુળ, અભિ ॥૧૨॥ હેડંબાએ સગાઇ સત્ય જાણી; અભિ; આતો દેરાણી ને હુ જેઠાણિ, અભી ॥ ૧૩ ॥ વળણ ॥ એમ સગપણ સત્ય જાણાયું, તવ મન પ્રગટયો શોક; કહે વલ્લભ તે માનુની, મુકી મોટી પોક. ॥

કડવું ૨૧ રાગ સાખી.

પોકજ મુકી કારમીને, આવીકુંવરનીપાસ; તે દેખી સુભદ્રા ધ્રુજી, પડીયો મનમાં ત્રાસ ॥૧॥ અરેરે આ અઘોર વનમાં, અબળા જાત કેવિ; ભુત પીચાસ કે ડાકેણ સાકેણ, વંતરી કે વનદેવિ ॥ ૨ ॥ ચુડેલ ઝાંપડી કે મેરડી છે, શિકોતરી કે પાણી એમ અતી મન તરંગ ઉઠયા, ગોરી ઘણી ગભરાણી ॥ ૩ ॥ એટલે આવિ બોલી હેડંબા; બાઇ તમે દેરાણી; હું ભીમસેનની ભામની છુ, તમ તણી જેઠાણિ ॥ ૪ ॥ જરા ન બીશો જરા ન ડરશો, ધારણ રાખજો મન; આ સુતસાથે જુદ્ધ કર્યું છે,ગટોરગછ મુજતંન ॥ ૫ ॥ ભાઇ ભાઇએ વઢયા અજાણે, નથી લડયું અન્ય કોય; એવું સાંભળી સુભદરાના,મનમાં ધારણ હોય ॥૬॥ પછી હેડંબાએપુત્ર લીધો, પોતાને ઉછંગ; હવે જીવીને શું કરૂં હું, પાડુ મારૂ અંગ ॥ ૭ ॥ પેહેલી ન જાણી મેંતો દેરાણી, કાણી કીધી કુખ; અરજુન દીયર ડાહયો મ્હારો, શું દેખાડીશ મુખ ॥૮॥ કાળી ટીલી મ્હારે કપાળ ચોટિ, બેઠું લાંછન મ્હોટું; કેહેશે કે પીતરાઇ પણું જણાવ્યું, ખરેખરૂ થયુ ખોટુ ॥ ૯ ॥ એમ કરીને રડવા લાગી. પોક મુકે બે ભાન; ગટોરગછ બાગ હોલવ છે, તેણે સાંભળ્યું કાન ॥ ૧૦ ॥ સાંભળો દેતો સાંભળો દૈતો, માત મ્હારી પોકારે; સો વરશ પેશા જીવતો શ્યો મ્હારી જન્મુ.

નીને મારે ॥ ૧૧ ॥ શું જુઓ છો જઇએ ઝપાટે સપાટે સુસોટઃ એમ કહ્યું કે અસુર સરવે, હરખડ મુકી દોટ ॥૧૨॥ લમભમ આવ્યા દોડતા છે, લડતના મનસુબા, જનેતાને જ્યાં રૂદન કરે ત્યાં ઘેરો ઘાલીને ઉભા ॥૧૩॥ શું છે શું છે પુત્રજ પુછે, કેમ આ છોકરૂ ઝાલ્યું; હેડંબા કહે અણસમજણમાં, ઉધમાતમાં ઘર ઘાલ્યું ॥ ૧૪ ॥ એકાએક શું વગર બોલે આરંભ્યો સંગ્રામ; સામા શામી છું પુછયું નહી હોય ખરગામ બાપનું નામ ॥ ૧૫ ॥ ઘટોરગછ કહે મુજ માતા, તે વાત કયાં તું પુછે હળીમળી સુત ઉછંગ લીધો; તે તણું કારણ શું છે ॥ ૧૬ ॥ સુતના વાયક સાંભળીને, વદીયાં મા વચન; મરણ પામ્યો બંધવ તારો અરજુનજીનો તન ॥૧૭॥ એવું સાંભળી પડયો ચરાડે અરેરે શ્રી રણછોડ; ત્રીલોકમાં આવો ભાઇ ન મળે, ભાગી ગઇ મ્હારી જોડ ॥ ૧૮ ॥ અરેરે ભાઇ બેહક બેસાડયો, કહી ઢળી પડયો ધરણ; હવે જીવીને શું કરૂં હું; આણું મારૂ મરણ ॥ ૧૯ ॥ વલણ ॥ મરણ આણું માહરૂં, જીવ્યામાં શો સાર; કહે વલ્લભ રૂવે ઘણો, ભીમ તણો કુમાર.

કડવું ૨૨ રાગ લલીતની છાયા.

અસ્ર બંધવા; આમ શું કરયું; ધરણ પોડતાં દીલના ડર્યું વીર રી શાળવા,રીશ શું ચડી; પ્રથમ આવિરે, વાતના જડી ॥ ૨૨ ॥ મરણશું પડયો પુર્ણ પીડનો,સુરપણ ઘણો ભાઇ ભોડનો ॥૩॥ ખબર હોત તો, આમ ના બને; એકલડો કર્યો, બંધવા મને ॥ ૪ ॥ રઝળતો થયો, શિર તાહરો, અમુલ્ય ભાગીયો, ભુજ માહરો ॥ ૫ ॥ નજરથી તને, જોઈ ન શકું વગર ઓથનો, કયાં જઇ ટકુ ॥ ૬ ॥ હથળ થઇ ગયો, તુજ દુખડે; ફરીશ તું વિના, રંક મુખડે ॥૭॥ બળ ન દાખુરે, સંગ કોઇને; દીવસ માહરા, કાઢું રોઇને ॥૮॥ મુખ દેખુંરે, કયાંથી તું તણું; જન્મ માનતું, દુખ આ ક્ષણું ॥૯॥ વળણ ॥ એમ ઘટોરગછ વલવલે; વાગ્યો પેહેલો ઘાવ વલ્લભ દુખે ડુબીયો, કીધો મરવા ભાવ.

કડવું ૨૩ રાગ સવઈયો.

ઘટોરગછે આદર્યું મરણું. હેડંબા વદી વચન; શો માલ છે સુતએમ કર્યામાં ઓરે માહરા તન ॥ ૧ ॥ ભ્રાત તારો નથી મરણ પામ્યો છે હજી બ્રહ્માંડે પ્રાણ; ત્રધોને પુન્યે જીવતો થાશે, નીશ્ચે છે નીરમાણ ॥૨॥ કલેશ મુકીને કુંવર મહારા, આપણા ધામમાં જાઓ અરજાઆતી

અમર કુંપો છે,સાતમે માળથી લાવો ॥ ૩ ॥ સુણિ ઘટોરગછ સંચરયો તે, આવ્યો પોતાને ધામ; કુંપો લાવ્યો વ્હેલો, આવ્યો પ્રભુ કરી વિરામ ॥૪॥ તેમાંથી અમ્મર હાથમાં લીધું, હેડંબા હેત આણી; બીજું લીધું ઘટોરગછે, ત્રીજુ સુભદ્રા રાણી ॥ ૫ ॥ સુભદ્રા કહે આવજો આડે, ધરમ જેટનું પુન્ય; મરણ પામેલો બેઠો થાજો; કુંવર અભિમન્ય ॥ ૬ ॥ ઘટોરગછ કહે પરમેશ્વર, દુખડું મ્હારૂ સમાજો; આડે આવજો સત્ય કુન્તાનું, બંધવ બેઠા થાજો ॥૭॥ હેડંબા કહે અરણ્યમાં હું ન્હાનેથી મોટી થઇ; ભીમ વિના અવરના સામું, જો મેં જોયું હોય નહિ ॥ ૮ ॥ પતિવ્રતા વ્રત પાળ્યું હોય તો, તે પુન્ય આવજો આડે; સુત પડેલો બેઠો થાજો, કહિ મુખમાં જળ પાડે ॥ ૯ ॥ ત્રણે મળી મુખમાં જળ મેલ્યું, પુન્ય તણું જે વાર; પ્રાણ બ્રહ્માંડે ચડિ ગયેલો, ઉતરીયો તે વાર ॥૧૦॥ નસેનશોમાં પ્રાણ પ્રસરીઓ,શુદ્ધી આવી તવ રૂઠયો; મારમારકરતો ક્રોધ ભરેલો, અભિમન્યુ ત્યાં ઉઠયો ॥ ૧૧ ॥ કયાં ગયો શત્રૂ કયાં ગયો શત્રૂ, હળહળ વ્યાપી રીસ, ઘટોરગછે અભિમન્યુના, ચરણોમાં ધર્યું શીશ, ॥ ૧૨ ॥ સુભદ્રા કહે કુંવર મ્હારા, કોને શત્રૂ દમે છે; શો સગો થાય તારો એ, ચરણ કોણ નમે છે ॥ ૧૩ ॥ ઘરમાંને ઘરમાં વઢી મુઆ, નથી દુસમનદાઇ; ભીમ કાકાનો સુત ઘટોરગછ, વડીલ તારો ભાઇ ॥૧૪॥ તે સુણતામાં અતી હેત આવ્યું, મુમત મોઝા વળીયા ઉઠાડયો ભાઇ ભુજ ઝાલી; અન્યોઅન્ય બે મળીયા ॥૧૫॥ આંગળી ઝાલી નીકળ્યા ચાલી, ધામ ભણી સુખ જાણી; તે બેઉ પુંઠે હાથ ગ્રહિને, ભય જેઠાણીદે રાણી જેઠાણીને બે બધું, પાન સોપારી લીધાં ॥૧૭॥ સામા સામી બેસી હિંદોળા ખાટયો; તેમાં કર્યા આસન; એક બાજુ શુભદ્રા બીનાજી; સાથે અભેમાન તન ॥ ૧૮ ॥ એક હી દોળે બેઠી હેડંબા, સુત પોતાનો સાથ; તે બેઉ લાગ્યાં પુછવા, શુભદ્રાને સરવ વાત ॥૧૯॥ હેડંબા કહે ઓરે દેરાણી, શું કરે છે સહુ ઘેર;પાંડવ અહીંથી પરવર્યા તે,પછી થઇશીપેર ॥૨૦॥ સુભદ્રા કહે સુણો જેઠાણી, કહું પહેલી વાત; તમારે ધામેથી ફરતા ફરતા, ગયા જે ભ્રાત ॥ ૨૧ ॥ પંચાળ દેશમાં પંચાળી નારી, પરણ્યા પાંચે વીર; ઘેર જઇને રાજ્ય લીધુ, ધર્મ ધોરીધર ધીર ॥ ૨૨ ॥ પછી નર દીયર તમારા આવ્યા એ દ્વારામતિ, કૃષ્ણજીએ માહરૂ ને, લગ્ન થયું ફરીથી ॥ ૨૩ ॥ જન્મ થયો અભીમન્યુનો કહેવાઇ લાલા

મ્હેર; પાંડુ રાજાને સદગતી દેવા, યજ્ઞ કર્યો આપ ઘેર ॥ ૨૪ ॥ અકારો કર્યો કૌરવ સાથે, કહેવાયા વિસ્વમાં દીવા; તે યજ્ઞમાં અભિમન્યુનો બળદેવે કીધો વિવા ॥ ૨૫ ॥ તે પછી વાંકા દહાડા આવ્યા કઊરવે કપટ કિધું; દુત રમાડી પાંડવ કેરૂં, રાજ્યાસન લઇલિધુ ॥ ૨૬ ॥ દ્રૂપતી સતી દુતમાં હાર્યા, કઊરવ કુમતિ કહાવ્યા; નગ્ન નચાવવા મારદેતા, પંચાળી સભામાં લાવ્યા ॥ ૨૭ ॥ સોવિર મળિને ચીરતાણ્યાં, સતી સાથે બળ દાખી; અનેક ચીર પ્રભુએ પુર્યાં, દ્રૂપદીની લાજ રાખી ॥ ૨૮ ॥ તે થયા પછી વ્રતી ફરી તે પછી સોંપી નાર; પાંચે ભાઇને પ્રેમદા તે, વન વહયાં વર્ષ બાર ॥૨૯॥ હું અભિમન્યુને કુંતાજી રહયાં વિદુરનેઘેર ગરીબ અવસ્થા આપણી આવિ; તે જાણિ સરવે પેર ॥ ૩૦ ॥ નીરધન થયાં ને રાજ્ય ગયાં, તે સમજ્યા સહુ લોક; બળદેવે જાણ્યુ ન વિતે લ્હાવો, માટે વિવાહ કર્યો ફોક ॥ ૩૧ ॥ ફોક કર્યાની ફીકર નહોતી, નહોતુ તેવાતે વ્હેર; પણ તે વિવાહ ભાગીને કર્યો, દુર્યોધનને ઘેર ॥૩૧॥ તેથી મને મહા કલેશ થયો, તે કુંવરે પુછી વાત; મેં દીકરી દીકરી કહી દુભ્યો મારી છાતીમાં લાત ॥ ૩૩ ॥ તેથી અભેમન્યુને રીસ આવિ કળકળિ બોલ્યો આપ; એણે કહ્યુ એ કન્યા ન વરૂ નો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૩૪॥એમ કહિને તઇયાર થયો એ, વાર્યું ન કીધું લગાર; કૌરવના ભયથી રાત્રિએ, નીકળ્યા ધામની બ્હાર ॥ ૩૫ ॥ મેં જાણ્યું જે કુંવર સાથે, પીહેરીયે હું જાઉં; મ્હારા બે બંધુને કરગરીને એ કન્યા પરણાવું ॥ ૩૬ ॥ એમ જાણિ હું જોડે આવી, દારૂણ દુઃખમાં ડુલ્યાં; પંથતણી યાદ રહી નહિને, દ્વારીકાં મારગ ભુલ્યાં ॥ ૩૭ ॥ વનને વિશે વીપત વેળા, આવી પોહોચ્યાં હાંઇ; અજાણે અજાણ લઢાઇ લઢયા નીશા સમે બે ભાઇ ॥ ૩૮ ॥ ઓરે ગટોરગછ દીકરા મારા, ભાઇને બહુ સમજાવો હઠ મુકી દે એ કન્યાનિ ઘેર પાછો મોકલાવો ॥ ૩૯ ॥ ॥કલેશની કન્યા ન જોઇએ આપણે; ધણિક મળશે તન; કાકિનાં તેવાં વેણ શુણિ વદે, ગટોરગછ વચન ॥૪૦॥ ઓ કાકિ ભાઇને પાછા મોકલું લાજે માહારા બાપ; એ કન્યા એને ના પરણાવું, તો બ્રહ્મહત્યાનુ પાપ ॥ ૪૧ ॥ શુભદ્રા કહે જુઓ હેડંબા. આશો તમારો ધારો તમ સુત ટંટાનો તંત લે છે તમે, પાસે છો કેમ ના વારો ॥ ૪૨ ॥ હેડંબા કહે ટેક ગ્રહે છે, તેમાં તે હું શું વારૂં, મરવું ન ડરવું પાછા ન ફરવું. કામ એ ક્ષત્રિનું સારૂં ॥૪૩॥ ધારે તે કરે કુંવર મહારો. હુંપણ પક્ષે ધાવું; હવારિકોસિશ

જો પુત્રને મારે, તો દ્વારીકાં ગળી જાઉં. ॥ ૪૪ ॥ સુભદ્રા સુણી વીસ્મય પામી, સુરતણીછે સવાઇ; માતનું જોર તેનો દીકરો કરે ધાર્યું તેમાંથી નવાઇ ॥૪૫॥ પછી હેડંબાનો પુત્ર પુછેછે, કાકી કયારે લગન થાશે; જાન લેઇને કઉરવ જોધા, દ્વારીકા કયારે જાશે ॥૪૬॥ સુભદ્રા કહે કાલે સવારે, નીકળશે એની જાન; ગટોરગછ કહે પરમ દહાડે, અમે થશું સાવધાન. ॥ ૪૭ ॥ વળણ ॥ એમ કહીને એ રહયા આગળ કહુ મહીમાય; કહે વલ્લભ કઉરવ ગ્રહે, વીવાહ સામગરી થાય. ॥

કડવું ૨૪ રાગ ચોરાગી ચોપાઈ.

વધા વઇશમપાયે વચન, તું તો સાંભળજે રાજનઃ હવે હસ્તીનાપુર શું થાય, કરે ત્યારિ દુરયોધન રાય ॥ ૧ ॥ લીધી સેન્યા ક્ષોણી અગીયાર, કીધા વર રાજાને ત્યાર સાથે સર્વ કુટુંબ પરીવાર, લીધા ભીશ્મ દ્રોણને કૃપાચાર. ॥ ૨ ॥ ચોથા અસ્વસ્થામા પણ સંગ, ભલો કીધો ત્યાં જાનનો રંગ, કર્યા સાબેલા શોભિતા સારા, પહેરી પટકુળ નીકળી દારા ॥૩॥ વાગે દુન્દભીડંકા અપાર થાય ભેર ભુંગળ ટંહકાર; વાગે મોરલી મોવર સરણાઇ; તાસાં ઢોલ પરઘમ વાગે માંહી ॥૪॥ વાગે છતરીસ વાજાં તે સાથે, કહાડયો વરઘોડો ભુનાગે; વરને સજાવીયા સણુગાર, જામા પટકા ચીરા હીરા હાર ॥ ૫ ॥ કાને કુંડળ લીલમ લળકે, બાંધ્યા બાજુબંધ રત્ન ચળકે; કેડે કામનિયો ગાણુ ગાય, ભાણુમતી દીપક કરમાંય ॥ ૬ ॥ ચાલ્યાં સુભ સોભાયે સોહાગ; થયા સુકન આડા વહાનાગ; પુછે પાપી આ શુકન કેવા, કહે મામો ફતે થાય તેવા ॥ ૭ ॥ પછી ચાલ્યાસરવ સુખભેર,નરનારી બાળકભલીપેર;એણે ભણીશોભાવી છે જાન, મનમાં મ્હોટાઇ અભીમાન ॥૮॥ થયા લગભગ દવારકાંમતી ત્યારે બોલ્યો છત્રપતી; મામા સેન્યના જોદ્ધા છે જેહ, આપો આભુષણ શોભે તેહ ॥ ૯ ॥ જોઇ જોઇ જાદવ વીશ્મે થાય, જોઈ બળદેવ બહુ હરખાય; જોઇ જાણે હેતુ વીશ્વપતી, આવો વેવાઇ મને મળ્યો નથી ॥૧૦॥ માનીયો ગોરીયો ગીત ભાતભાત, જઇએ તેવા થઇએ પ્રખ્યાતઃ હેવી આગના દીધી ભુપાળ, કહ્યા પ્રમાણે કર્યું તતકાળ ॥૧૧॥ આવ્યા દ્વારીકાને ઝાંપે જ્યારે દીધા દુન્દભી ડંકા ત્યારે;જેના ઉંટ ઉપર ઘોંસા વાગે રસ્તે આવી માગણ લોક માગે ॥ ૧૨ ॥ ઘણા બંધીજનો આવી જાચે, ચાલતે રથ અપછરા નાચે, રસ્તે જાતા થાયે થેઇકાર, ઝુલે ઉંટ હાથીને

તોખાર. ॥ ૧૩ ॥ ઘણા રથ સુખપાલ ને મેના, બોલે છડીદાર જસ ઘણા એના; લે છે પુરણ વિવાનો લ્હાવ, રસ્તે થયા અતર છંટકાવ. ॥૧૪ ॥ આવી દ્વારકાંને ઝાંપે જાન, સામા આવ્યા બળદેવ ભગવાન; આવ્યા જાદવ છપન કોટી, અહો જાન આવી વણિ મ્હોટી. ॥૧૫॥ એવા વીખાણુ થાય અપાર, દેખી ગાય કૌરવની નાર. ॥ વળણ ॥ ગીતાં ગાતી કામની, નહી મનમાં કાંઇ શોક; વરરાજાને નીરખે આવિ ગામનું લોક.

કડવું ૨૫ મું ઝરમરીયા ઝાલા એ રાગ.

બંકા રાજાના ડંકા વાગીયા,જાદવરાય જાગો; આવી કૌરવ કેરી જાનરે, જાદવરાય જાગો.છત્રપતી હૈ પધારાચા,જાદવરાય જાગો, જાગો બળદેવ ભગવાનરે. જા. ॥ ૧ ॥ ભર્વિસ ભલુ તમાહરૂ, જા. કયાંથી જાનૈયા તમ ઘેરરે.જા, કે આવ્યા ને કઈ પાછાગયા, જા. પણ તમપર થઇ મ્હેરરે જા. ॥ ૨ ॥ ભુપતી નરપતિ નામના, જા. મલ્લપતા દુરીયોધનરે; જા. શોભ્યા સકળ સોહામણી જા. કરશે એ નગરી પાવનરે. જા. ॥ ૩ ॥ આવ્યા હલમલ્લતા હાથીયો જા. રથમેનાને સુખપાલરે. જા, આવ્યા છે ઘોડલા ખુંખારતા. જા. વાગે મરદંગ ઢોલ તાલરે. જા. ॥ ૪ ॥ ગોકુળ ગામના રેહેવાશીયો, જા. ઘણા દાહાડા ચારી ગાયરે, જા. હમે વેવિશાળમાનીયું, જા. હવે આવ્યા જ્ઞાતી માંહ્યરે. જા. ॥ ૫ ॥ નહીંતો કો ક્ષત્રી કેહેતું નતું. જા. સહુ કહેતું હતું ભરવાડરે. જા. હમે મળ્યા તો દહાડા વળ્યા, જા. વેવઇનો માની લેજો પાડરે. જા. ॥ ૬ ॥ ગાય જાદવ કેરી કામની, પુલાશો મેલો. નથી અજાણ્યું તમકુળરે, પુલ્લાશો મેલો; થોડાં પુલ્લીને થાવો ફાળકો. પુ. વિચારો વેવાણો મુળરે. પુ. ॥ ૭ ॥ બોલો વિચારી ઢીમર જાતનાં, પુ. સંતનુની મછગંધા નારરે. પુ. તે બાઇ માંછીની દીકરી, પુ. તેણે હતું ઘર નાત બારરે. પુ. ॥ ૮ ॥ ગાંધારી વેવણ વડીલ છે, પુ. તેને જૈ પુછી જુઓ વાતરે, પુ. માહાદેવજીનો નંદીયો પુ. તે પરણિ ગયો તેનિ સાથરે. પુ. ॥ ૯ ॥ આજ કાલ વધી પડયા વિશ્વનાં, પુ પેહેલાનો કયાં કહીએ અંન્યાય, પુ. તમને લેવા ક્ષત્રીની નાતમાં; પુ હમે આ દિજીયે કંન્યાયરે. પુ. ॥ ૧૦ ॥ ચંદ્ર સરિખી અમ છોકરી. પુ. વરરાજા ભુતડાંનો ભાઇરે, પુ. ડાહી ડમરી દીકરી દીજીયે, પુ. બુધી નથી વરમા કાંઇરે. પુ. ॥૧૧॥ વાયશ સંગ હંશ બાંધીયે, પુ. જેવા મરકટને

મોતી હારરે, પુ. ભોળવાયા બળદેવ દે છે દીકરી. પુ. કેહેવરાવશો નહીં બહુ વારરે, વારરે. પુ, ॥૧૨॥ વલણ ॥એવી રીતે વેવણો; આનંદના ગીત ગાય; કહે વલ્લભ સહુ લોક ત્યાં, વરને જોવા જાય.

કડવું ૧૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વરરાજાને જોઇ જોઇ લોકો, મરડે પોતાનાં મુખ; બળદેવે બીહામણો વર સોધ્યો જોઇ પૈસાનું સુખ. ॥૧॥ ચંદ્ર સરીખો સુત પારથનો, અભિમન્યુ જેનું નામ, કન્યા લાયક એ વર હતો, રૂપે રૂપનો ધામ. ॥ ૨ ॥ બળદેવજીએ આ વર લેવા શું જોઇ કીધું પ્રયત્ન; કાગડાની કોટમાં બાંધે છે, સુરેખા સરખુ રત્ન. ॥ ૩ ॥ એમ છાના વાતો કરે છે, ટોળેટોળાં વળી ત્યાંય; બળદેવજી જાન તેડીને લાવ્ય', દ્વારકાં ફેરી માંય. ॥ ૪ ॥ સામાસામી બે મુકામ આપ્યા, જુજવા નરને નારી; આસનાવાસના ઘણી કરીને, હળધર ગયા ઉતારી ॥૫॥ એરે આણંદ દીવસ ગયો.॥૬॥ અભેમન્યુને આપે ઉઠાડયો, વીર હું દ્વારીકાં જાવું; અરજુન સુત કહે મમ વીરા હું પણ સાથે આવું. ॥ ૭ ॥ ગટોરગછ કહે મમ બધું, બેઠા ભજો શીવ શીવ, હું એકલો જાવું શુભદ્રા કાકીનો ઘણો છે અધિરો જીવ. ॥૮॥ સુણી સુભદરા એમ બોલી, બેટા એ બોલે તું ઠાલો; જેવો મ્હારો મોગો મને તેવો, તારી માને તુ વ્હાલો. ॥ ૯ ॥ ભત્રીજા તેં એકલે શાં રણ ભોગવ્યાં તે બતાવો; દીકરા હું આગના આપું છું, હળીમળી બેઉ જાવો. ॥ ૧૦ ॥ ગટોરગછ કહે ખુશી તમારી, ઉઠો વીરા થાઓ ત્યાર; અભીમન્યુએ વસ્ત્ર પેહેર્યા, હાથ લીધાં હથીઆર. ॥૧૧॥ ત્યાર થઇને કુંવર બોલ્યો એરે ગટોરગછ ભાઈ, મ્હારે ઘેર છે સાહેબી ઝાઝી,તેવી નથી જોઇ કાંઇ ॥૧૨॥ રીદ્ધી સીદ્ધી નવનીધી તમારે; દ્રવ્યેહારે સુરપતી; પણ મને એક ખામી લાગે છે, વાહન કેમ કાંઇ નથી. ॥૧૩॥ ન મળે ઉંટ કે ન મળે હાથી, ન મળે એક તોખાર; ચરણે ચાલીને દ્વારિકાં જાશું કેવે પ્રકાર. ॥ ૧૪ ॥ ગટોરગછ કહે વિરા મ્હારા, જે કહો તે છે ત્યાર; એમ કહીને હહીત માયાવી, બોલાવ્યા તે ણિવાર. ॥ ૧૫ ॥ ચાર હહીતનો રથ બનાવ્યો, ચારને કીધા ઘોડા; ચાર હહિતનાં પીન્ડાં બનાવ્યા. ચારના ચાર અછોડા. ॥ ૧૬ અભીમન્યુ જોઇ આનંદ પામ્યો, આ ગુણ કેમ કળાય; વીરના વખાણ કરતો આવિ, બીરાજ્યો રથમાંય. ॥ ૧ ॥ ચાબુક ઝાલી હાકવા બેઠો; ભીમ ત-

ણે કુંવાર; બંને માતાની આગના લીધી, હંકારીયા તોખાર ॥૧૮॥ રથ ચલાવ્યો પવન વેગે દ્વારીકાં લગભગ થાય; એક જોજન ગામ આઘું રહ્યું કે, બોલ્યો અભિમાન ત્યાંય ॥ ૧૯ ॥ એ ભાઇ રથ રાખો હાંઇ ઉભો, રહ્યો અશોક બાગ; તેમાં છે ભોંયરૂ ઉતરવાનું, જાણે નહી કોઇ કાગ ॥ ૨૦ ॥ ગામમાં ગયાનું કામ નહી, લેવી છે પરાઇ છોરી; નથી આવ્યા કરવા શાહુકારિ, છે કરવાનિ ચોરી ॥ ૨૧ ॥ એવું સાભળીને રથ રાખ્યો, ઉતરીયા બે વિર; માયાવીયે રથ લોપ કીધો, બાગે ગયા રણધીર ॥ ૨૨ ॥ સોહામણી શોભા બાગ તણી છે, લીલાશ ભરિ અપાર; શીતળ વાયુ વાય ઘણેરો, ત્યાં વ્રક્ષ અઢારે ભાર ॥ ૨૩ ॥ વચમાં સરોવર સુંદીર શોભે, હંસ રહે તે કીનાર; કમળ પોયણા ખુબ ખીલેલાં ભમર ભમે વારોવાર ॥ ૨૪ ॥ બપૈયા બાગમાં બોલ્યા કરેછે, કોયલ કરે બકોર; પોપટ ઝીણી ડાળીયે હીંચે, ટઉકા કરે છે મોર ॥ ૨૫ ॥ શબ્દ પાડી પાડી મેના બોલે, બોલી છે લાલા રંગ; ચમકી ચકચક ચકોર બોલે, કઉઆ છે સ્વેત અંગ ॥ ૨૬ ॥ તેતરના ટઉકા થાય મીઠા, દાદુર પક્ષી અનેક; અનંત પક્ષી બાગમાં બોલે, કહેતાં ન આવે છેક ॥ ૨૭ ॥ લટરો લિલિ તરૂવર કેરી, ઘણીક લાંબી વધેલિ; ગુલબાસ ગુલછડિગુલસબ્બો, ચંપોને ચંબેલિ ॥ ૨૮ ॥ મોગેરો મલિઆગરિ ને મરેઠી, સુર્ય વંશી ફુલ મોહોટા; કરેણા કરેણીને ગુલબાસો, ગુલદાવડિ ગલગોટા ॥ ૨૯ ॥ ખડચંપો ચંપાવતી ચમરી, અમ્મર ફુલ સુવાહિ; રેવતી કેતકીને જાઇ જુઇ; બોરસલિ બારમાસી ॥ ૩૦ ॥ હારસંગોને અગથીયો છે ફનસવંસી ફુલ; જાયફળ જાવંત્રિ તમાલ પત્ર, તજ ઘણિ અમુલ ॥ ॥ ૩૧ ॥ સફરજનને શીફળ ફોફળ, શીકોરાં સેતુર; શેફટો શીમળો શીતાફળિ છે, લિલાં મરિ મહા મધુર ॥૩૨॥ સામફળ જામફળ ઝાડ જાંબુનાં, બપૈયાને બદામ; કનસ ફનસ પપનસ લીંબુ, દાડમડી જામ ॥ ૩૩ ॥ અખાડ અંજીર અનનસ કાજુ, કમરખ કેળને ડમરા; કલમી આંબા બોરડી નારંગ, તે પર ભમે ભમરા ॥ ૩૪ ॥ દ્રાખ ચારૂ ચારોળી ને પસ્તા, ફાલસાં ખારેક મ્હોટી; પીપર લવિંગ અકલગરો એલચીની લંબ સોટી ॥ ૩૫ ॥ અગરચંદન સુખડ જાસુદ, લજ્યાળુ શંકોચેલી, આ શાળ વળચારી પાડો પાંદડી, હેરામણિ શામ વેલી ॥ ૩૬ ॥ સમુદ્ર સોસ ને નાગર વેલ્યો, પંકજ ધરણ ઢળીયો; પોપટ વેલી ચાંદવેલી તે, વ્રક્ષ માં વાંકી વળીયો ॥ ૩૭ ॥ વળણ એવા બાગમાં આવીયા, હરખ્ય જોઇ નરેશ; પછી દીઠું ભોંયરૂં, તેમાં કર્યો પ્રવેશ.

કડવું ૨૭ મું ॥ રાગ સામેરી. ॥

ઉતરીયાબેભાઇ ભોંયરામાં, ભોયરૂભારેવિશાળ; ગટારગછે તેમાં કરિ માયા, દહીત કીધા તતકાળ ॥ ૧ ॥ બે દૈતની બે ખુરશી કીધી, બેઠા ભાઇ શ્વાસ વળ્યો; હેડંબા સુતે ચાર દહીતનો, ઢાલીયો કરીને ઢાળ્યો ॥૨॥ ચાર દહીતનાં પાત્ર બનાવ્યાં, લોટા લોટીને થાળા; ચાર દહીત માનુશ બનાવ્યા, ચાકરી કરવા વાળા ॥ ૩ ॥ અભીમન્યુ જોઇ વીસ્મય પામ્યો, ભાઇ પ્રત્યે ઓચરીયો; સામાન ઘર ખટલો જોઇએ તે, ભલો માંથામાં ભરીયો. ॥ ૪ ॥ એમ અતી મન આનંદ પામી, બેઠા છે બેઉ ભ્રાત; દ્વારિકાંધીશનું નથી અજાણ્યું આવ્યાની જાણી વાત. ॥ ૫ ॥ અંતરધ્યાન થઈ હરી આવ્યા, ભાણેજ શું ભાવ ભરીયા; આવ્યો છું મળવા કેહેતા કેહેતા, ભોંયરામાં ઉતરિયા. ॥ ૬॥ ગટારગછ કહે કોણ છે એ, તવ બોલ્યો અભેમાન; આવવા દો મારા નાહાના મામા, નામ એનું ભગવાન. ॥૭॥ વિહીવાકોકમાં એ નથી રાજી, વાત જાણું છું તમામ; કન્યા દેવિ ધારી દુશમનને, મોહોટા મામાનું કામ. ॥ ૮ ॥ એમ કહીને બેશી રહ્યા બે, ભાણેજને દલ દુખ, મામા આવ્યા કે અભીમન્યું, મરડી બેઠો મુખ. ॥ ૯ ॥ પ્રભુ કહે કેમ આડુ જુએ છે, શો મુજથી થયો શોક; કશુર છે બધિ હળધારિની, તેણે વિવા કર્યો ફોક. ॥૧૦॥ સુર્યની સાખ્યે સત્ય વદુછું, ચોખ્ખે અંતસકરણ; શુખ રૂપે બે ભાઇ મળીને, કરો કન્યાનું હરણ. ॥ ૧૧ ॥ જેવું ધુમાય તેવું ધુમો, સલામાં છું ગોપાળ; છેવટ સુધી સાહાતા મ્હારી, વાકો ન થાયે વાળ. ॥ ૧૨ ॥ અભેમન્યુ કહે વારૂ મામા, તમે ધારી રૂડી પેર; દારૂણ દુખનો દહાડો આવ્યો, રહ્યાં પરાયે ઘેર. ॥૧૩॥ મુજ બાપ કાકા વન સધાર્યા, નાંખી દેઇને નેટ; વિદુરને ઘેર પુત્રને માતા, પોશીયે પાપી પેટ. ॥ ૨૪ ॥ બેહેન તમારી શુભદ્રાજી, હું તમારો ભાણેજ; પરઘેર વેઠ કરી પેટ ભરીયે, લાન્છન તમને તેજ. ॥૧૫॥ ભાંણેજ ભગની નવ્ય તેડાવ્યાં, સગાઇ સુંપડી છેટી; જગતની લાજ તમોને ન આવી, શુંગયું ખાવા ખુટી ॥ ૧૬ ॥ કૃષ્ણ કહે તું સુણ ભાણેજા, કહું વિશ્વનો મહિમાય; દિવસો વાંકા આવે ત્યારે કોઇ સગુ નવ થાય. ॥ ૧૭ ॥ ચઢતો દીવસ હોય તે વારે, રહે વશ મરદ મેહેરી; આયફત આવે એટલે ભાઇ, થાય વ્હાલું પણ વેહેરી. ॥ ૧૮ ॥ સમજીને શું મારે છે મેહેણાં; વળી આ વેળા વળશે ધાર્યું કરો હાંઇ કામ તમારૂ, જરૂર કન્યા મળશે. ॥ ૧૦ ॥ ગટારગછ સાંભળી થયો ખુશી,

બોલ્યા પ્રાણજીવન; ઓ ભીમસુત તમારિ પાસે હું માગું છું વચન. ॥૨૦॥ માયાવી કહે માગો માહારાજા, બોલ્યા અશરણા સરણ; સોળ સહસ્ર મ્હેલ માહારામાં, તમે ના મુકો ચરણ. ॥૨૧॥ અભીમન્યુને માહા દુખ લાગ્યું, મામા એવું કહો કેમ; મ્હારા ભાઇને કેવો જાણ્યો, શું પડયો મનમાં વેમ. ॥૨૨॥ પ્રભુ કહે કાંઇ વેમ નથી ભે, ભલે બધે સ્થળ ફરે; પણ તારો વીર છે મસ્કરો; જ્યાં જાય ત્યાં હાસી કરે ॥ ૨૩ ॥ ગટોરગછ કહે વિરા માહારા. હરી કરિ ખરી વાત; તેમાં તું દુખ લાવ્ય ન મનમાં, સમજાવ્યો એમ ભ્રાત. ॥૨૪॥ ગટોરગછે ગોવીંદજીને વેણ દીધું ત્રત કાળ; જાવો તમારે ધામ ન આવું, પછી ગયા ગોપાળ. ॥૨૫॥ ગટોરગછ કહે મમ વીરા હવે હું દ્વારિકાં જાવું; કૈરવ કુળનો હું છું અજાણ્યો ત્યાં જઇ ઓળખી આવું. ॥૨૬॥ એમ કહીને ભોંયરામાંથી. નીકળી ચાલ્યો બ્હાર; નગ્રને દ્વારે આવીને ઉભો, ભીમ તણો કુમાર. ॥૨૭॥ હેવે દીઠો એક જાદવ જતો, ગટોરગછે બોલાવ્યો; કહો ભાઇ કોણ લોક તમે છો, પુછવાનો પ્રેમ આવ્યો. ॥૨૮॥ જાદવ કહે જદુપતિના, હમો જાદવ જાતે; ગટોરગછ કહે પધારો, કામ નથી લાંબી વાતે ॥૨૯॥ એમ કહીને વિદાય કીધો, માયાવી જે ભુપ; આકૃતી જોઇ જાદવનીને, તેવું ધરીયું રૂપ. ॥૩૦॥ જાદવ જેવો ભેધ બનીને, નગ્રને વીશે પળીયો; બજારમાં બીજો જાદવ દીઠો; તેને જઇને મળિયો. ॥ ૩૧ ॥ ગટોરગછ કહે કેમ ભાઇ, વેવાઇ આવ્યા કયારે; હું નથી જાણતો વાત આવ્યાની, જાદવ બોલ્યો ત્યારે. ॥ ૩૨ ॥ ગૈ કાલની જાન આવેલી છે, જાની વાસે જોવા જાવો; ગટોરગછ કહે ચાલો સાથે, મને સહુ ઓળખાવો, ॥૩૩॥ જાદવ કહે શું નવ ઓળખે, દુરિયોધન ભુપતિ; હેડંબા સુત કહે ઓળખાવો, ઓળખનો હું નથી ॥ ૩૪ ॥ એમ કહી જોડે જાદવ લીધો, આવ્યા જાની વાસે; જદુ કહે જો આણાયે રાજા, શકુનીમામા પાસે. ॥ ૩૫ ॥ જેદ્રથ ભગદત ભુરિશ્રેવા, કરણ સુશરમાય; આ દ્રોણ આ ગોરને આ અશ્મર, આ વ્રધ ભીશ્મ પીતાય. ॥ ૩૬ ॥ એમ સહુ જોદ્ધા ઓળખાવ્યા, ઓળખી નીકળ્યો બ્હાર, ભીમ સુતે જાણ્યું, ઓળખી લો, કૈરવ કેરી નાર ॥ ૩૭ ॥ એવામાં એક જાદવ કેરી, કામની દીઠી ભુપ; માયાવીએ માયા કરીને,તેવું લીધું સ્વરૂપ. ॥ ૩૮ ॥ જાદવની બીજી જુવતીને, મળ્યો હેડંબા તંન; સાંભળ સુજની જાન આવિ છે, તે જોવાનું મન. ॥૩૯॥ ચાલ તું સાથે સેયર મ્હારિ, સમજા-

વી લેઇ જાય, નારીઓને જાનિવાસે આવ્યો, જેવા લાગે શોભાય. ॥ ૪૦ ॥ જાદવની નારિએ ઓળખાવી, ભાણુમતી જે રાણી; તેની માથે ઓળખાવી દીધિ, રાણિ તણી દેરાણી. ॥ ૪૧ ॥ ઓળખાવી શકુનિની નારી, ગુસ્સે ભરાયો મનમાં, વેહેરે વેહેર લેઉ નોજ ખરો. એમજ તાકયું મનમાં. ॥૪૨॥ ત્યાંથી નીકળ્યો ભાણુમતીની, મુખ્ય દાસી દીઠી સ્વરૂપ જહુની નારીથી જુદી પડીને. ધરયું દાસીનું રૂપ ॥ ૪૩ ॥ પછી ગયો બળદેવને ધામે, જોવાને સર્વે તપાસી; તવ રેવતીએ એમ જાણ્યું, આવી રાણીનિ દાસી. ॥ ૪૪ ॥ એવું સમજી આઉકાર દીધો, આવ્યા શું સંદેહ ખોવા; ઘટોત્કચ કહે રાણીયે મોકલી, સુરેખા કન્યા જેવા. ॥૪૫॥ કન્યા દેખાડી રવતીયે, રૂપે શશી હોય તેવી; ઘટોત્કચે મન વિચાર્યું, ભાભી તો ભાઇ જેવી. ॥ ૪૬ ॥ બીજા સહુને ઓળખી ચાલ્યો, હેડંબાનો તન; મીઠાઇ મેવા લાવ્યોને આવ્યો, ભોંયરામાં રાજન. ॥ ૪૭ ॥ બે ભાઇએ ભેળા ભોજન કીધું, કહી સહુ માંડીને વાત; એવે સમે દીવશ વીત્યો, પછી ગઇ પોહોર રાત. ॥ ૪૮ ॥ તે સમે ભીમનો નંદન બોલ્યો. વીરા અભેમાન જાણું; કૌરવ કાકાને ખંખેરીને, કાલે રાત્રીએ આણું. ॥૪૯॥ આપણું ધન એણે હર્યું તો, એનું હું હરી લેવું, બાગની પાસે મેદાનમાં છું, સમીપ રહ્યા જેવું ॥૫૦॥ એમ કહીને બ્હાર નીકળીયો; બળીયો માયાવી તન; મોહોટા મેદાનમાં ઉભો રહીને. માયા રચે રાજન. ॥૫૧॥ વળણ. મેદાનમાં ઉભો રહી માયા રચે બળવાન; વલ્લભ વદે કામ કારમું, કરે ભીમ સંતાન.

કડવું ૨૪ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું; સુરેખા હરણ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કેશ છોડીને શીશ પછાડયું માયાવિયે તે વાર; જુજુ જેવડા જીવ ખરિ પડયા, દહીત થયા નિરધાર. ॥૨॥ તેર શહસ્ત્ર અસુર ઉપન્યા, લાંબા પોહોળા સુરા સારથી; તેમાંથી હજાર દહીતને, કીધા મ્હોટા હાથી ॥૩॥ એક હજારને ઉંટ બનાવ્યા, ન મળે જેના જોડા; એક શહસ્ત્રને અળગા રાખી; તેના બનાવ્યા ઘોડા. ॥૪॥ હાથી ઘોડાને ઉંટ સુદ્ધાં, કીધા ત્રણ હજાર; ત્રણશહસ્ત્ર અસુર કેરી, સાંકળો કીધી સાર. ॥૫॥ એકેકી સાંકળે એકેક પશુ બાંધો

દીધું તેવાર; જુજવિ જાતની જુજવિ ઓળ્યો,ઉભી રાખી નીરધાર,॥૬॥ પછી ત્રણ શસ્ત્રને કીધા, મનુશ જાતી દાસ; એક એક શેવક બેશી ગયા એક એક જાનવર પાસ ॥ ૭ ॥ જેથી જાનવર વશમાં રહે, માંને માવતનો ત્રાસ; ત્રણ સહસ્રને ખાવા કીધી, ત્રણ શહસ્રની ઘાસ. ॥ ૮ ॥ એ રીતેબાર હજાર દહીતો. વાવરીયાવિવેક; રહ્યા ત્રણ હજારમાંથી, અસુર હજાર એક.॥૯॥ ત્રણસેનો તંબુબનાવ્યો,જારચાનનો નહિ ભુલ; સોનાનું શિખ્ખર હિરા લળકે,ફરતી મોતીનિ ઝુલ. ॥૧૦॥ લીલમો લળકે રત્નજ ચળકે, જોતાં પામે મોહ મન; એકસો દહીતનું તંબુ વિશે,બનાવ્યું સીંહાસન. ॥ ૧૧ ॥ સોના ચોપડા સો કર્યાં મેહેતા ખળપણુ કરિ ન શકે. ખડિયા કલમો લેઇ લેઇને, બેઠા બેઠા લખે ॥ ૧૨ ॥ ત્રણસેને પેરાદાર બનાવ્યા, તે બાહાર પેરા ભરે; ઉઘાડાં આયુદ્ધ કરમાં ગ્રહિને, ચોકસ ચોકિ કરે. ॥ ૧૩ ॥ એકસોને અનુચર બનાવ્યા, ખમ્મા ખમ્મા મુખ ભાંખે; ગરીરઅછની સેવામાં રહિ, પંખાથી પવન નાંખે. ॥ ૧૪ ॥ કે પાન આપે સોપારિ આપે, કૈં જન ચમ્મર ઢોળે; કે પગચાંપે માગે તે આપે, શોભે કળા જેમ સોળે. ॥ ૧૫ ॥ લીલિ ટોપા લિલિ કફની, લિલા સુરેવાળે પેઠો; આંખ કપરિ આકૃતિ જબરિ. સોદાગર થઇને બેઠો. ॥૧૬॥ સીંહાસનપર શોભે માયાવિ, થઇ બેઠો વેહેપારિ; રૂજની વિતિ વહાણું વાયુ, દેખાઇ શોભા સારી. ॥ ૧૭ ॥ ઉઘડયા દરવાજા દ્વારિકાંનિ, ચાલિ ગામમાં વાત; વેહેપારિ આવ્યો જાનવર લાવ્યો, જાગી રાય પ્રખ્યાત. ॥ ૧૮ ॥ છત્રપતિ છે ગ્રહસ્થ ઘણેરો. તેથી આવ્યો વેહેપારિ; એવી વારતા થઇ સભામાં બળદેવ હરખ્યા ભારિ. ॥ ૧૯ ॥ કૃષ્ણની પ્રત્યે હરિને બોલ્યા, સાંભળો શ્રિ ગોપાળ; તમોને મુજસરખું નવ મળીયું, એકે વેવિશાળ. ॥૨૦॥ ગ્રહસ્થ વેવાઇનું નામ જાણીને, મોહોટો વેહેપારિ આવ્યો;હાથી ઘોડાને ઉંટ સારા, વેચવા માટે લાવ્યો. ॥ ૨૧ ॥ પ્રભુએ જાણ્યું ખરો વેહેપારી, લાવ્ય હું ખેલ લડાવું; જાનવર લેવરાવવાને માટે બળદેવને ચડાવું. ॥ ૨૨ ॥ એમ વિચારિ કહે ગીરધારિ કરમ હીણો કોઇ આવ્યો, ફેરો એનો ફોગટ પડશે, શું વેચવાને લાવ્યો. ॥ ૨૩ ॥ જાનવર એનું નથી ખપવાનું, બળભદ્ર કરો વિચાર; હું તમ વેહેવાઇને ઓળખું છું, નાદારનો નાદાર. ॥૨૪॥ ચમડિ તોડેપણ દમડિ ન છોડે પુરણ મખ્ખીચુસ; મરે દોડિ ખરચે ન કોડિ, જીવનો છે કંજુસ. ॥ ૨૫ ॥ તવ બળદેવને માઠું લાગ્યું શું મુજ વેહેવાઇ એવો; મમતાપર જાનવર લેવરાવું પછી તું કહીશ કેવો. ॥ ૨૬ ॥ કૃષ્ણ કહે તમે મમત મુકો,

પન્ડે કહેતો નવ જાશો; તમારૂં બોલ્યું રહેશે તમ પાસે, પાછા વળી પસ્તાશો ॥ ૨૭ ॥ બળદેવ કહે જારે અદેખા, લેવરાવું તારી હેડે, પ્રભુ કહે આબરૂમાં બેસો આવશે ઢીલે મોહોડે ॥ ૨૮ ॥ એમ આ તી વળ ચઢાવ્યો, બળદેવ ઉભા થાય, મુમતે ભરીયાને સંચરીયા, જાની વાસે જાય ॥ ૨૯ ॥ દુરીયોધને માન્ય દીધું, પુરણ બતાવ્યો પ્રેમ; આસન આપી બેસાડી પુછયું, કહો પધારયા કેમ ॥ ૩૦ ॥ બળદેવ કહે નામ તમારૂં સાંભળી વ્હેપારિ આવ્યો, હાથી ઘોડાને ઉંટ સારાં વેચવા માટે લાવ્યો ॥ ૩૧ ॥ તેથી વખાણ થયાં તમારાં, મારિ સભાની માંય, તે સાંભળીને કૃષ્ણ માહારો, ઝાંખો પડી ગયો ત્યાંય. ॥ ૩૨ ॥ અદેખાઈથી એવું બોલ્યો, મુરખ કોઇ આવનાર, દુરીયોધન શું જાનવર લેશે, છે જીવના નાદાર ॥ ૩૩ ॥ એમ તમારી કરી ચેષ્ટા ળી, માટે ઉઠો તમે જાવો; મારા તમારા ટેકને માટે, જઇ જાનવર લઇ આવો ॥ ૩૪ ॥ રાખાને હીંમત માગે જે કીંમત, તે આપીને લાવો, દુરિયોધન કહે લાવું ઝપટે, હવે તમો ઘેર જાઓ ॥ ૩૫ ॥ મુજ ઘેર ઘણો પૈસો બળ્યો છે ॥ ૩૬ ॥ ઉઠો મામા પહેરો જામા, ઉઠો દુસ્યાસન કરણ વીરા તમે પણ ઉઠો, માને વેવાઇનું મન ॥ ૩૭ ॥ એમ કહીને ચારે ઉઠયા, રથમાં બેસી તે વાર, છકેલા ધનને અહંકારે નીકળ્યા નગ્રની બહાર ॥ ૩૮ ॥ બાગના મેદાનમાં જવા લાગ્યા, ટેક ધરયા છે સ્પષ્ટ; હાથી ઘોડાને ઊંટ બાંધ્યા, તે તો પડયા દ્રષ્ટ ॥ ૩૯ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, મોહ ન લાગે શાથી; આપણે ઘેર શોધ્યો નવ મળે, એવો ઘોડો કે હાથી ॥ ૪૦ ॥ આપણા લાયક છે જાનવરો મોહ ઘણેરો ચડીયો, એવે લગભગ જાતાં જાતાં તંબુ નજરે પડીયો ॥ ૪૧ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, હું છું છત્રપતી, પણ જરીઆનનો આવો તંબુ, આપણા ઘરમાં નથી ॥ ૪૨ ॥ એવી એની સાહ્યબી દીઠી, તંબુ કને પરવરિયા, ચારે જણા રથ વીશેથી, માલ લેવા ઉલસિયા ॥ ૪૩ ॥ ડેરા તંબુમાં જવા લાગ્યા, આગળ છત્રપતિ; ગટોર મઝના શેવકે રોકયા, તંબુમાં જવાતું નથી ॥ ૪૪ ॥ શેઠની આગના મળ્યા વિના; ચાહ્યા જાવો ભરયા છરના. મામો કહે આતો છત્રપતી છે, શેવકે કહ્યું તેના ઘરના ॥ ૪૫ ॥ એમ કહી ત્યાં ઉભા રાખી એક શેવક મહિ જાય; શેઠને કહ્યું મળવા આવ્યા

આવ્યા છે, રાજ્યકુંવર દેખાય ॥ ૪૬ ॥ ગટોરગછ કહે આવવા દો, કહો બેઠા આડું જોઇ; છડીદારે કહ્યું છત્રપતીને, હવે જાઓ સહુ કોઇ ॥૪૭॥ એટલે આવ્યા ચારે જણા, ડેહેરા તંબુમાં પેઠા, ભભકો જોઇને ભય ભરેલા, આવકાર વીના બેઠા ॥૪૮॥ પછી ગટોરગછે સામું જોયું, હશી દીધો આવકાર; કહ્યું કે હશો પાન્ડવમાં, બોલ્યો અંધ કુંવાર ॥૪૯॥ એરે મામા આતો જુઓ, પાન્ડવ ગામો ગામ; જેને તે એમને સંભારે, મ્હારૂં ન લે કોઇ નામ ॥ ૫૦ ॥ એટલે વેહેપારી પ્રત્યે બોલ્યો, મામોમુખ વચન; પાન્ડવ તો ભીખારી થઇને, ચાલ્યા ગયાછે વન ॥૫૧॥ અનવસ્ત્રના છે ઉધારા, એવી થઇછે ગતિ; સહુના શીરોમણી છે આતો દુર્યોધન ભુપતી ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥ નરપતી છત્રપતી, આ દુર્યોધનરાય; વલ્લભ વદે વખાણીયો, મામાયે મહામાય ॥

કડવું ૨૯ રાગ ઝડપની સામેરી.

ગટોરગછ કહે મેહેતા મ્હારા, પડે વહેપારમાં વાંધો; શુકન આપણને મળ્યા માઠા, ઝટપટ ચોપડા બાંધો ॥ ૧ ॥ આપણે હોંશ ભરેલા આવ્યા, જાણિ કુન્તા તન; રાંડીરાંડ મળેલી સામી, નીકળ્યો દુર્યોધન ॥૨॥ ફોગટ ફેરો પડયો આપણે, ચાલો થાઓ તઇયાર; એ આપણો માલ શું લેતો તો, નાદારનો નાદાર ॥ ૩ ॥ ચમડી તોડે દમડી ન છોડે, જાણું એની કરણી; છે આંધળાનો છોકરો એની, મા આખલાને પરણી ॥ ૪ ॥ મારા હાથીની કિંમત જાણે, વ્રકોદર વાયુ તન; અશ્વની કીમત અરજુન જાણે. વળી નિકુળ રાજન ॥ ૫ ॥ ઉંટની કીંમત રાયકા જાણે, વળી જાણે સહેદેવ; પરિક્ષા વિના પારખશે શું, કંજુસ જીવના એવ ॥ ૬ ॥ વળણ ॥ માટે બાંધી ચોપડા જઇએ આપણે ઘેર; દુર્યોધન હબાઈ ગયો, ભારે ભભકા ભેર.

કડવું ૩૦ રાગ સાખી.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું: સુરેખા હરણ મહિમાય ॥ ૧ ॥ શકુની મામો એમ બોલ્યો, સાંભળો વાત વ્હેપારી, એકવેળા કામ પાડી જુઓ, ખબર પડશે અમારિ ॥ ૨ ॥ જાનવરમાં કાંઇ નથી જોવાનું, બધી પરીક્ષા અમને; કીંમત કહો વ્યાજબી રિતે: માગ્યું દઈશું તમને ॥ ૩ ॥ ગટોરગછ-

કહે મારા હાથી, ગજથી ઉંચા ભરાય; તેની કીમત એક એક ગજે, પાંચ પાંચ હજાર થાય ॥ ૪ ॥ ઉચ્ચક કીમત અશ્વ ઉંટોની, અકેકે એક અયુત; મામણી તાગણિ નહી કરવાની, સમજે ક્ષત્રી સુત. ॥૫॥ દુર્યોધન કહે કબુલ છીએ, ગજ ભરવાનો લાવો; અસત્ય અધર્મ કાંઇ ન મળે,સાથે જોવાનો આવો ॥ ૬ ॥ તવ ગટોરગછે ગજ દાંધો, લીધો કરણે હાથ; પાવડી ચડી ચાલ્યો માયાવિ, મેહેતા મુસંદી સાથ ॥ ૭ ॥ ચાલ્યા સેવકને છડીદારો; શેઠની શેવા માટે; દુર્યોધન કહે મારા કરતાં, રાજાના રાજાનો ઠાઠ ॥૮॥ ચોપડા લઇલઇ ઉભા ગુમાસ્તા,કરણ હાથીતો ભરે; ચોપડામાં આંકડા મુકે, ભરતર ચોકસ કરે ॥ ૯ ॥ જાણિ જોઇને કરણ રાજા, ઓછું ભરવા જાય; પણ માયાવી સોળ ગજનો, હોય તે વીસ ગજ થાય ॥ ૧૦ ॥ એ રીતે એક હજાર હાથી; ભરી રહયા સીરદાર, ઉચક કીમત અશ્વ ઉંટોની ગણતી કરી તે વાર ॥ ૧૬ ॥ દ્વાદશ કરોડ થયા રૂપૈયા, હીસાબ મેળવી દીધો; ગટોરગછ કહે લાવો નાણાં, આંકડો નિસ્ચે કીધો ॥ ૧૨ ॥ દુર્યોધન કહે ઓરે વ્હેપારી, કોણ તમારૂં ગામ; ક્યો દેશને કયાંના રહેનારા, લખાવો તમારૂં નામ ॥૧૩॥ હુંડી કરીને મોકલી દેશું, અમે તમારે ઘેર; ગટોરગછ રક્ત-લોચન કરી બોલ્યો બહુ ક્રોધભેર ॥ ૧૪ ॥ ઉધારાનો નથી ધંધો, હાલ નાણાં ગણી આપો, દુષ્ટ કહે પરદેશમાં છીયે, વીવેકથી માપ માપો ॥૧૫॥ જાને આવ્યા કર્યાં નાણાં લાવ્યા,તે કરતાં લખી દઇયે; ગટોરગછ કહે અમે શું કરીએ,રોકડ ગણી લઇએ ॥૧૬॥ દુર્યોધન કહે રોકડાનથી, રાખો ભરોસો અમારો, અધીર રહેતી હોય તો રે'વાદો આ રહયો માલ તમારો ॥૧૭॥ ગટોરગછ કહે નાણાં નતાં તો, શીદ કર્યો વેહેપાર; ચો-પડા અમારા બગડાવ્યા, દીધી તસ્દી અપાર ॥ ૧૮ ॥ શું જુઓછો શે-વક મ્હારા, કરો કારમો કેર; અવળા બાંધિ ઉંચા ટાંગી, મારી નાંખો ઠેર ॥ ૧૯ ॥ એટલે એના સેવક કોપ્યા, અવળા બાંધી દીધા; ઊધાડી તરવારે પેરા મુકયા; નજરકેદી કીધા ॥૨૦॥ દુર્યોધન કહે ઓરે મામા, દ્વારિકાં ાવશે જાઓ; ગ્રહસ્થોને ઘેર ખત ખાતાં, લખીને નાણાં લાવો ॥૨૧॥ તવ મામાએ અરજ કીધી, એકને છોડો સારઃ નાણાં તમારાં લાવી દઇએ, નહી લાગે કંઈ વાર ॥૨૨॥ ગટોરગછ કહે એકને છોડો, તવ આવ્યો છડીદાર; ચારમાંથી છુટવું છે કોને, એમ કર્યો ઉચ્ચાર ॥ ૨૩ ॥ મામો કહે મુજને છુટવા દો, નાણાં લેઇ ઝટ આવું; ત-

વ છોડાવ્યો શકુનીને, મામા કહે હું જાઉં ॥ ૨૪ ॥ જે કોઇ નાણાં ધીરે છે તો પાછો આવું છું આમ; ધીરનારૂં કોઇ નહિ મળે તો, મારે તારે રામરામ ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને મામો નાઠો, ગયો દ્વારીકાગામમોહો પાગ્યાં વ્યાજકબુલ કરી; ખત લખી લીધાદામ ॥૨૬॥ રથ ભરાવિલાવ્યો ને આવ્યો; કહ્યું શોદાગર હયોને; રાજા ધિરાજને કેદ કર્યા છે હવે તો છોડીદોને ॥ ૨૭ ॥ ગટોરગછે ગણી લીધાં; નાણાં તેણીવાર, બાંધેલાને છોડી મુકયા, કહ્યું ખરો વેહેવાર ॥ ૨૮ ॥ હવે ઉધારે માલ ધીરીશું, માલ સુખે લેઇ જાઓ; ત્રણે હજાર માવત તમે, ગામમાં માલ મુકી આવો ॥ ૨૯ ॥ દુર્યોધન દુસ્યાસનને શકુની ચોથો કરણરાય; રથમાં બેશી આગળ ચાલ્યા, પુંઠે જાનવર જાય ॥ ૩૦ ॥ ગામમાં આવ્યા, વાહન લાવ્યા, બંધાવ્યાં જાનીવાસે, માયાવિ સેવકો પણ સોંપીને, ગયા ગટોરગછ પાસે ॥ બળદેવજીને ખબર પોહોંચી, પાસે બેઠા દિનાનાથ; બળદેવજીયે પ્રભુના સામો, મુછે નાંખ્યો હાથ ॥ ૩૨ ॥ જો ભાઇ વેહેવાઇ નાહાર મહારો, અદેખાઇથી તું બોલે; પણ જો બધા જાનવર લાવ્યો, કોણ છે એનિ તોલે ॥ ૩૦ ॥ પ્રભુ કહે ભાઇ મોટો તે મોટો. વાત એની નવ થાય; દિવસ કરતાં રાતે શોભા મર્મે વધા જદુરાય ॥ ૩૪ ॥ એવામાં તો રાત પડીને, વીતી ગઇ ઘડી ચાર; લોકોયે કરી તઇયારી સુવાનિ, દેવાયાં નગ્રનાં દ્વાર ॥ ૩૫ ॥ ગટોરગછે માયા સકેલી, પાંચસેં દઇત્ય બનાવ્યા; પાંચસેંના ટોપલા કરિને, નાણાં ભરિ ઉપડાવ્યાં ॥ ૩૬ ॥ અસુર તેડી ભોંયરે આવ્યો, બાઇએ આવકાર દીધો; એક ખુણે ટોપલા ઠાલવિને, નાણાંનો ઢગ કીધો ॥ ૩૭ ॥ અભીમન્યુ કહે કયાંથી આ લાવ્યા, ખુંગાડે ન જાય ખુટયો, ગટોરગછ કહે વિરા મ્હારા, દુષ્ટ કાકાને લુંટયો ॥ ૩૮ ॥ એમ કહી બેઉ બંધુ બેઠા, ભેળું કરયું ભોજન; એવે સમે મધ્ય રાત્રી ગઇને, બોલ્યો ભીમનો તન ॥૩૯॥ ઓ વિરા હવે જાહુંછું હું તો. દુઃખ દેવા મુજ જાતે; તમે તમારે નીર્ભય રેહેજો, ચાવિશ હું કાલે રાતે ॥ ૪૦ ॥ અભીમન્યુ કહે નિત્યાન જાઓ તેતો નહિ ઠીક ધારો; ગટોરગછ કહે આજનો દહાડો, છે કાજીયોનો વારો ॥ ૪૧ ॥ એમ કહીને નિકળીગો એ, ગગો બ્રાહ્મનિ બાહાર; કેસ છોડીને ધુણવા બેઠો, હેડંબા કુમાર ॥ ૪૨ ॥ એટલે એની માયા હાલી બહુજ ચડી ચોટે ગામમાં હાથી ઘોડા ઉંટ બાંધ્યાં, તે ભોંય પડી આળોટે ॥ ૪૨ ॥ ઉંટ બરાડે હાથી ત્રાડે, અશ્વ પછાડે કંઇ ચરણ;

સરવે જાગ્યા જોવા લાગ્યા, જાણ્યું કે પામશે મરણ ॥ ૪૩ ॥ અરેરે કોઇ ઉપાય કરો, પાડે છે પોકે પોક; થયો ઉત્પાત ને હોકારા જાગ્યું આમનું લોક ॥૪૪॥ ગોવિંદજી તવ હસવા લાગ્યા, ચાલો તતપર થઇયે, શું છે બળદેવના વેહેવાઇને, તમાસો જોવા જઇએ ॥૪૫॥ એમ કહીને જોવા આવ્યા, માયાવીએ ખેલ કીધા, ગટોરગછે જાનવરોના જીવજ ખેંચી લીધા ॥૪૬॥ શરીર સહીત માયાવિને, લોપ એણે તવ કીધા; બરોબર આખા કરીને, ખોખાં રહેવા દીધાં ॥ ૪૭ ॥ ત્રણ શહસ્ત્ર જાનવર મુઆ, પાપીને પ્રગટયો શોક; અરેરે મારૂં ઘર બેઠું, કહીને મુકી પોક, ॥૪૮॥ મામાયે તવ ગોદા મારયો, ફીમ્મત આપણી થાસે; કહેસે કે આટલામાં રડે છે, નીર નહી હોયે પાસે ॥ ૪૯ ॥ એમ કહીને છાનો રાખ્યો, બળદેવજીયે દિઠું, દુરીયોધન કહે વેવાઇ લાવો, પશુને દાટવા મીઠું ॥૫૦॥ પ્રભુ કહે જોઇએ તે આપો, ઓરે બળદેવ ભ્રાત; હળધારી કહે તું જા અહીંથી, મુક્ય મશ્કરીની વાત ॥૫૧॥એમ કહીને મીઠું દીધું, ખાડા ગોડાવ્યા ઘણા; મીઠું નાંખીને નાંખવા માંડયા, ખોખાં પશુ તણાં ॥૫૨॥ ખાડામાં નાંખેને લોપ થાયે, એ કામ માયાનું કહાવ્યું; હર પ્રકારે નુકશાન કીધું,મીઠું પણ બગાડયું ॥૫૩॥ પછી સહુ સહુને સ્થળ ગયા, કૌરવ જાનીવાસે; દુરીયોધન બહુ રડવા લાગ્યો, રાણીજી આવ્યા પાસ ॥૫૪॥ આવા ઉંધા વ્હેપાર કરજો, ઠપકો દીધો અપાર, પછી સઉ મનવાળી સુતા, શું કર્યું ભીમ કુમાર ॥૫૫॥ જાણ્યું કે લુંટવી કાફીઓને; જો એક કરૂં વહેપાર; તો વ્હેમ ખાઇ કોઇ નહિ આવે રચું જુદા પ્રકાર ॥ ૫૬ ॥ વળણ જુદા પ્રકારે રચના કરૂં એમ સમજ્યો બળવાન; કહે વક્ષભ રચના કરી, ઓળબંધ બહુ દુકાન ॥

કડવું ૨૩ રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું સુરેખા હરણ મહીમાય ॥ ૧ ॥ દરવાજાથી બે બાજુએ, લાંબી બે ઓળો કીધી, જુજવી જાતના તંબુ તાણી,દુકાનો બનાવી દીધી ॥૨॥ જુજવી જાતના કર્યા વ્હેપારી, જુદા જુદા વહેંપાર; મનુશ જુદી જુદી જાતી, મહેનતુને મામનાર ॥ ૩ ॥ કોઇ વહેપારી કોઇ ભિખારિ, બનાવ્યા ભિમને તન, પુરણ કહેતાં પાર ન આવે, થોડું કરૂં વરણન

॥૪॥ વઇદ પુરાણી બ્રાહ્મણ ભૈડા, ભાટેલાને જોશી; વિધારથી સારથી-યા મેહેતા ફરતા લેખણ ખોશી. ॥૫॥ કાયત મુસદ્દીને ઝવેરી, સોની ચોકશી જડીઆ; ચીતણીયાને શેઠ પરેલીયા, સલાટ સુથાર કડીઆ. ॥૬॥ ગાંધિ નેસ્તીને તંબોળી, પાટીદાર વાણિયા; સરૈયાને સારવી પટવા; ચપડીયાને તાણિયા ॥ ૭ ॥ ખમાર ખતરી શાવક શણવી, સુખડીયા મેવાવાળા; દક્ષણિ દુબળાને મરેઠા, કાબુલી સીદ્દી કાળા. ॥૮॥ કુંભાર લુહારને કંસારા; રજપુત ગરાસીયા કોળી; ઘાંચી મોચી માળી દરજી, કંદોઇને પંચોળી. ॥૯॥ કાઠી લોકને ગોલા ધોબી, છીંપાને ગળીઆરા, કણબી કાછીયાને મારવાડી, ચુડઘરને બંધારા. ॥ ૧૦ ॥ માહર મવને મરકરા છે, ડોશી વાણિયા; ઘાટીયા; પસ્તાગીયાને દલાલ ઘાંચજા, વિંટનાર ને ભાટીયા. ॥૧૧॥ ખાલ પારખવાનને ખરાદી, વાસદને વણઝારા; રાવળીયાને ભોઇ ભીલડા, ડભગરને હલકારા. ॥૧૨॥ દુધારા તલંગી વાડીયા, ગાડીવાન વેહેલવાન; દરવાન સરત્રાનને ભરનારા, મસ્તાનને પેહેલવાન. ॥૧૩॥ રંગારા ચીતારા વિંધારા, પખાલી તુનનારા; ચોધરીને હાતણીઆ વાઘરી સાહડીયા ચુનારા. ॥ ૧૪ ॥ આશેહર ચરવેદાર વ્હોરા, પીંડારને તારકશી; પીંજારા ઇંગ્રેજ ફીરંગી, મુગલને પારસી. ॥૧૫॥ ચોરચાડીયાને જુગારી; મુસલમાન ભઠીઆરા; આરબ હબશી બાહાર વાશિયા. ઢીંમરને ચમારા. ॥ ૧૬ ॥ બાજીગરને બજાણિયા છે, ભાંડ ભાટ ભવૈયા; નટવા નાચણિયાને વાદી,ગાધર્વને ગવૈયા. ॥૧૭॥ ફાતડા હીજડા ગુણકા દેયણ, શેવડાને ઝલાલી; ઝંડાફકીર જોગી મેવાડ,જપતીને હલાલી ॥૧૮॥ ભાવસાર ભરવાડને ભાડભુંજા,બુકશેલર લેખડિયા; હકીમ દાક્તર મેમણ મુમના, તાઇ ઘાડવી ચોત્રડિયા. ॥ ૧૯ ॥ વાંસફોડા સારસ્વત ખોજા, કાપડિને ખલાસી, ક્ષત્રી બ્રહ્મક્ષત્રીને નાગડા બહુરૂપી મધવાશી. ॥૨૦॥ વકીલ કાપડિયાનેછાપતીયા, કઠીઆરા કુંદ્દીગરા વળતણિયાને વળાવયાછે, નાણાવટી તો નરા. ॥ ૨૧ ॥ ધર્મ હંશ અને ઉદાસી, સંન્યાસીને ત્યાગી; બ્રહ્મચારી ભગતને ગોસાંઇ, તપેસ્વરીને વઇરાગી. ॥૨૨॥ મુની કાનફટાને પવાઇ, વેલીને બહુ ખામી; વિશેષ વિસ્તાર જો કરિયે તો, વખત વિતે આખી. ॥ ૨૩ ॥ વળણ ॥ બહુ કિધા વેહેપારીયો, સરવે જુજવી જાત; વદે વલ્લભ રચના રચી, પછી થયો પરભાત.

કડવું ૨૮ મું રાગ ધન્યાશરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુરેખા હરણ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વાહાણું વાયું દરવાજા ઉઘાડીયા, હોંકારો ગામમાં પેઠો; ગટોરગછ એક દુકાનમાંડી, સણગાર વેચવા બેઠો ॥૨॥ સોળ સોળ શણગાર ચણ્યા ચોળી, ચિર અતી અમુલ્ય; એક એક નારીનાં ખીંટીયે ખીંટિયે, ભેરવીયાં નહિં ભુલ્ય ॥૩॥ મોટો વેપારી પોતે બનીયો; વેચે વસ્ત્ર શણગાર; દ્વારિકાં વિશે વાત ચાલી, ઉપમા અપરમપાર ॥ ૪ ॥ છત્રપતીનું નામ સુણી, પરદેશી લોક આવ્યા; દરવાજા બહાર કિધું; માલ ઘણેરા લાવ્યા. ॥ ૫ ॥ અંતરયામીનું નથી અજાણ્યું; ભાણેજ પર છે દયા; કૌરવની નારીનો ઘાટ ઘડવા, પોતાના મેહેલમાં ગયા ॥૬॥ એકસોને આઠ પટરાણીને, બોલાવી પોતાની પાસે; કહ્યું કે તમે પેહેરી ઓઢીને, જાઓ જાનીવાસો ॥૭॥ કૌરવ કેરી કામનીયોને, ફોગટની ફુલાવો; બાહારનું બજાર જોવા માટે તેઓને તેડી જાઓ ॥૮॥ હોરાવજો કાંઇ એમની પાસે. તમારે કાંઇ ન લેવું; બહારની ચીજ જે લાવશે તેને, હું પેસવા નહીં દેઉં ॥ ૯ ॥ એવિ પ્રભુએ આજ્ઞા આપી, પહેર્યું ઓઢયું સહુ નાર; આવી સ્ત્રીઓ તે જાનીવાસે, સહુએ દીધો આવકાર ॥ ૧૦ ॥ દુરયોધનની ભાનુમતીએ, બોલાવ્યા હેત આણિ; રૂક્ષમણીને જોડે બેસાડયાં, પછી વદી મુખ વાણી ॥૧૧॥ કેમ આવ્યાં પ્રભુની પટરાણિ, રૂક્ષમણી તવ બોલે; જગતમાં ભામની ભાગ્યશાળી,નથી કોઇ તમ તોલે ॥૧૨॥ છે ધનવંતા ધણી તમ તણા, નામ સુણી લોક આવ્યા; દેશ દેશાન્તરના વેહેપારી, વેચવાને માલ આવ્યા ॥૧૩॥ નગરની બારણે બજાર થયું, મંડાઇ બહુ દુકાન; તે જોવાને જાવા સારૂ, આવ્યા થઇ સાવધાન ॥ ૧૪ ॥ સાંભળીને ભાનુમતી ફુલી, આજ તમે વાત જાણી; મારા ધણિના નામ પ્રમાણે, નથી બરોબર મંડાણિ ॥ ૧૫ ॥ એમની પુંઠે મનુશ મેદની, ખરેખરિ ખંડાય; શ્રષ્ટીમાં મ્હારા ધણિને નામે, જ્યાં જાય ત્યાં મંડાય ॥ ૧૬ ॥ અમ તોલે કોણ ગ્રહસ્થ છે જગમાં, પૈસાનો નાવે પાર; અટવાય લક્ષમી ચરણ તળે ગણીયે નહી લગાર ॥ ૧૭ ॥ છત્રપતી નથી ભાગ્યશાળી હું આવિ એમને ઘેર; મારે પગલે હસ્તીનાપુરમાં, થઇ છે લીલા લહેર ॥ ૧૮ ॥ સૌ સુંદરીને સતભામાજી, સાંભળી સમજ્યાં એ

મ; કરમજાદી કેહેવરાવવાનો, પુરણ એમનો પ્રેમ. ॥ ૧૯ ॥ પછી રૂક્ષમણી એમ બોલ્યાં; ઉઠો તતપર થઇયે; તમારા કંથની આજ્ઞા માગો, બજાર જોવા જઇયે. ॥ ૨૦ ॥ ભાણુમતી કહે ચાલો વેવાણ્યો, શું આજ્ઞા દે પતી, ધણીને પુછવાનો ધારો, અમારા ઘરમાં નથી. ॥૨૧॥ શું કાંઇ હાબેલ છીએ ધણુંનાં, શું ધણીની ઓશીઆળ;અમોને એ આવિને પુછે, બહાર જતાં ભુપાળ.॥૨૨॥ મને પુછયા વિના પાણી ના પીયે,વશમાં રહે રાત દહાડી; પુછયા વિના કાંઇ કામ કરે તો, હું નાંખુ ધુળ કાહાડી ॥૨૩॥ રૂક્ષમણિ કહે વારૂ બાઇ, છત્રપતી ભલા સાંખે; અમારા પ્રભુને પુછીયે નહીતો, ચામડી કાહાડી નાંખે. ॥ ૨૪ ॥ ભાણુમતી કહે તમે ડરેલાં, શું કરી નાંખે ગોપાળ; મુજ પતી ટુંકારો કરેતો, દેઉં બેમણુની માળ.॥૨૫॥ પ્રભુની નારીયોએ ગાંઠ,વાળી,શું બોલે મ્હોટાની ગોરી; પતીને પુછય જેવા કરી કાહાડે,એજ કપુતનિ છોરી॥૨૬॥ રૂક્ષમણી કહે ભાગ્યશાળીછો, ઘરમાં ચલણ ચાલે, રાણી કહે પુછો મામીજીને, પતીથી પત્ર ન હાલે ॥૨૭॥ એમ કહીને વસ્ત્ર પહેર્યાં; કૌરવની સહુ નાર; શણગાર સજી એકસોને છ, નીકળી મુકામ બહાર ॥ ૨૮ ॥ છ કારભારીની છ નારી; સોભાઇની સો સાથે, પ્રભુની પટરાણી રૂક્ષમણી, બાજ્યાં રાણીને હાથે ॥ ૨૯ ॥ વાતો કરતિ સરવે ચાલી, નીકળી નગ્રની બાહાર, ત્યાંતો ઝળહળ શોભી રહ્યું છે, નવું થયેલું બજાર. ॥૩૦॥ ભાનુમતી ફુલીને બોલી, જુઓ પ્રભુની રાણી; દુકાનો મારા નાથના નામની, જુઓ કેવી મંડાણી ॥ ૩૧ ॥ રૂક્ષમણી કહે તમારા ધણીના, નામની મંડાઇ સારી, શંખણી રાણિ સમજે ન કાંઇ, પુલણિયણ અહંકારિ ॥૩૨॥ બજાર બધું જોતાં ચાલ્યાં, ગયાં ગટોરગછ પાસે; વસ્ત્રને સુંદીર શણગાર દીઠા, માયાવીને અવાસ ॥ ૩૩ ॥ રૂક્ષમણિ કહે ભાનુમતીજી, તમ લાયક શણગારો. તેવાંજ વસ્ત્ર લાવ્યા વેહેપારી, મોહે જીવ અમારો॥૩૪॥ એટલે આગળ થઇ ભાનુમતી, ગટોરગછને પુછે; એક એક નારિના શણગાર વસ્ત્ર, તેનિ કિંમત શું છે ॥૩૫॥ જુદી ભાષા ગટોરગછ બોલ્યો, દુર હમારો દેશ; ત્યાંનિ નારીયો બહુ ધઇછે છે, આ દેશનો પહેરવેશ ॥૩૬॥ માટે મુલ કરવાનું નથી લેવું હોય તો આવો॥તમારાં ઉતારી અહિં મુકો,અમારાં પેરી જાઓ ॥ ૩૭ ॥ ભાનુમતી કહે રૂક્ષમણિજી, વહેપારી આંધળા જેવો; આપણા કરતાં ઉંચા સોનાનો ભારે દાગીનો દેવો ॥ ૩૮ ॥ મોતિનો માલછે બહુ ભારે,હાવો કયાંથી મળેજેમ

સતભામા કહે ઉઘાડો નકે ભુલે તેના ભોગ ॥ ૩૯ ॥ ભાનુમતી કહે તમોને અમો, સરવે બદલી લઇયે, પ્રભુની પ્રમદા એવું બોલી, બદલીને કયાં જઇએ ॥ ૪૦ ॥ અમારા ઘરમાં ધણિ છે નબળો, અણસમજુ ભગવાન, મુમત ઝાલે જરા ન સમજે, નફો કે નુકશાન ॥ ૪૧ ॥ ભાનુમતી કહે ભોગ ભવિશના; કહી કઉરવની પેઠી, વસ્ત્રાભુષણ બદલવાને દુકાનમાં જઇ બેઠી ॥ ૪૨ ॥ ગટોરગછ કહે બધું બદલજો, મુજ મનમાં રેછે વેમ; ભાનુમતી કહે નથી ગાંડાં અમે ભુલશું કેમ ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને બદલી લીધાં, પટકુળને શણગાર; વાલની વીંટી ઘરાઘરીબદલી નીકળી સરવે નાર ॥ ૪૪ ॥ ભાનુમતી કહે જાંબુવંતીજી, હવે દેખાઉં-છું કેવિ; સતભામા કહે શું પુછોછો, થઇ છબી લક્ષમી જેવિ ॥ ૪૫ ॥ ચાલ્યાં એવિ વાતો કરતાં, ગામમાં આણંદ ભેર; કૃષ્ણ પ્રભુની કામનીયો તે, ગઇ પોતાને ઘેર ॥૪૬॥ પુછયા પ્રભુએ સઉ પ્રમદાને, બજારના સમાચાર; સતભામા કહે બદલો કીધો, વસ્ત્ર અને શણગાર ॥ ૪૭ ॥ એમ કહીને એતો રહ્યાં, પેલિ સહુ જાનીવાસે; સ્વામીયોને લાભ બતાવવાને, આવિ દુરીયોધન પાસે ॥ ૪૮ ॥ છત્રપતી કહે ભાનુમતીજી મને પડયો એક વેમ; ઇંદ્રાણી સરખું રૂપ તમારૂં આજ થયું છે કેમ ॥ ૪૯ ॥ ભાનુમતી કહે તપાસી જુઓ, અમારા શણગાર; તમારા જેવા અમે ન કરીયે, ઉંધા ઉંધા વહેપાર ॥ ૫૦ ॥ હાથી ઘોડા જઇ હોરી આવ્યા શો લાભ લિધો લાવિ, જુઓ અમે એક વહેપારિને કેવી છેતરી આવિ ॥ ૫૦ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, બહુ પાકી ભાનુમતી; મામો કહે તારી મામી, તે પણ કાચી નથી ॥ ૫૨ ॥ નારીયોનાં એમ વખાણ કીધાં સ્થળે ગઇ સ્ત્રી જન; એવે સમે પોહોર રાત્રિ વિતી સરવે કરયુ શયન ॥ ૫૩ ॥ નગના દરવાજા બંધ થયા, માયાવિએ માયા મેલિ, બજાર બધું લોપ કીધું લિધું બધું સંકેલિ ॥ ૫૪ ॥ પછી બસે દઇત બનાવિ; સોના ટોપલા કરીયા; નારીયોના ધુતી લીધેલા; દાગીના તેમાં ભરીયા ॥ ૫૫॥ સો દઇતને માથે ઉચકાવી, ભોંયરામાં સીધાર્યો; નાણાંના ખુણ સામો ખુણો, તેમાં ઢગલો માર્યો ॥ ૫૬ ॥ અભીમન્યુ હસવા લાગ્યો, આ પુંજી ન જાય ખુટી; ગટોરગછ કહે વીરામ્હારા, સો કાકીયોનેલુંટી ॥ ૫૭ ॥ એમ કહિને ભોજન ભેળાં, કીધાં બન્ને ભ્રાત; હશી ખુશીને વાતો કીધી એવે ગઇ મધરાત ॥ ૫૮ ॥ ગટોરગછ કહે વિરા મ્હારા, બે ઘડી બારણે જાઉં; આજે રાત્રિ નથી રહેવાનો, કાકીયો કુદાવિ આ

વું ॥ ૫૯ ॥ એમ કહિને બહાર નીકળ્યો, માયાવી બુલમી બાગ્યો; મસ્તકના કેસ છુટા મુકી, પોતે ધુણવા લાગ્યો ॥ વલણ ॥ લાગ્યો મેદાનમાં ધુણવા, કર્યો માયાવી કોપ; કહે વલ્લભ અબળા તણાં વસ્ત્રો કીધા લોપ.

કડવું ૧૧ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, શુણ જનમેજે રાય; વીરતાગી તુજને સંભળાવું સુરેખા હરણ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચીર ચણીયા ચોળી લોપ કરી, શણગાર રહેવા દિધા, માયાવિ રચના રચીને, ભયંકર જંતુકીધા ॥૨॥ ચીતોકોની ચાકરણો બનાવી, પુરણ મેળવ્યાં પાપ; કક્ષાંના કાળા નાગ બનાવ્યા,સાંકળાના કર્યા સાપ ॥૩॥ દામણિના થયા કાન ખજુરા શરીર ઉપર ધરતા; મોતીના મકોડા થઇને, ચટ ચટ ચટકા ભરતા ॥૪॥ વાળીના વીંછુ પાંદડીના વંદા, ઝીણા મોતીની કીડિ; ચુડીયોની થઈ ચંદન ઘોયો; સહુ પ્રેમદાને પીડિ ॥ ૫ ॥ કાળીગાંઠો કાળી નાગણો તુસીની તનસો કાળી; સળવળાટ શરીર થયો જાન જાણી ભયભાળો ॥ ૬ ॥ વસ્ત્ર શરીર ન મળે કોને, પુરણ પડિયો શોક; ભયંકર જંતુ દેખીને, પાડે પોકાપોક ॥૭॥ નગ્રતણું લોક જાગી ઉઠયું,ઊઠયાશ્રીઅવીનાશ;ચાલોરે લોકો જઇએ જોવા,કરીયે કાંઇતપાસ ॥૮॥ તવ સર્વેલોકજાવા આવ્યું આવ્યા અંધના સુત; શું થયુંછે બહારથી પુછે, શું મહી ભરાયું ભુત ખંખેરી નાંખે, મોડે પોકારે બાપ ॥૧૦॥ ઉંચી નીચિ અબળા કુદે; દુખ દશા થઇ કેવી; શુતરનો તાર પાસે ન મળે, સૌ માયે જણિ એવી ॥ ૧૧ ॥ બહારથી બહુ બુમો પાડેછે, છત્રપતી રાજન; દ્વાર ઉઘેડો દ્વાર ઉઘેડો, શું થયું છે વિઘન ॥ ૧૨ ॥ તો પણ કોઇ ઉત્તર ન દે; પુરણ દુખમાં પડિયો; છુટે કેશે કુદે સઘળી, જેમ જાણે ભુતડિયો. ॥ ૧૩ ॥ ચાર ઘડિ કુદાવિ મારી,એવો કારમો કોપ;ધુણતો બંધ રહિને જંતુ, સર્વ કરી દીધાં લોપ ॥ ૧૪ ॥ એટલે વળિ ધીરજ મનમાં, શરમમાં સહુ પેઠી. ટોળેટોળાં ભેગાં થઇને, ખુણે ખુણે બેઠી ॥ ૫ ॥ એક નારીયે અઢખોલે દ્વારે, કહ્યુ કે કષ્ટિ કાપો, સુત્ર તાર નથી અમ પાસે, વસ્ત્ર અમને આપો ॥ ૧૬ ॥ પુરૂષોના પાસે ચોળાં વસ્ત્ર દીધાં તેણિ વાર; ધોળાં તો ધોળાં પહેરિને, બેઠી સરવે નાર ॥ ૧૭ ॥

પછી બારણાં ઉઘેડી નાંખ્યા, પેઠા પુરૂષો તમામ; બળદેવ આવ્યા કૃષ્ણ આવ્યા, આવ્યું આખું ગામ ॥૧૮॥ સૌ સૌની નારિને પુછે, આ ખેલ કોણે બનાવ્યો, ચુડો ન મળે ઘોળાં વસ્ત્રો, જાણે રંડાપો આવ્યો ॥૧૯॥ જોઇ જોઇને સર્વ હસે છે, મશ્કરી કરે ગોપાળ, રંડાપો રૂડો સોભ્યો પણ, માથા ઉપર છે વાળ. ॥૨૦॥ બળદેવજી કળકળવા લાગ્યા, આશું તુજને ઝેર; કેમ કરેછે મશ્કરીયો તું જા ભાઇ તારે ઘેર. ॥ ૨૧ ॥ પ્રભુ કહે જોઇશું તમાસો, જગતને વેહવારે; તમાસાનું ન હોય તેડું,રો જ જમાડી મારે. ॥૨૨॥ છત્રપતી તો પુછવા લાગ્યો, ભાનુમતિને એમ; કયાં ગયાં આભુશણ વસ્ત્રો, કુદવા લાગ્યાં કેમ. ॥ ૨૩ ॥ ભાનુમતી કહે ભરથાર મ્હારા. વાંકો દીવસ થયો, વસ્ત્ર આભુશણ બદલાવિને, વેહેપારી છેતરી ગયો. ॥ ૨૪ ॥ દુર્યોધન કહે બહુ ડાપણમાં, થયો નફાનો પ્રેમ; રાણી કહે કાલે જાનવર લાવી, છેતરાયા તમે કેમ. ॥ ૨૫ ॥ કોઇને છાકોટા નવ કરશો, અમે તો અહીં નહી રહીયે; પરણાવો પુત્ર તમે તમારે; અમે અમારે જઇએ. ॥૨૬॥ દુર્યોધન કહે શું કહ્યું છે તે, આ વડી કરો રીસ; જવાનું તો નામ ન દેતી, તુજ ખોળે મુજ શીશ. ॥૨૭॥ એટલે પાછું કહ્યું રાણીયે; શું કહું નફટ તમને; રાખવાં હોય તો વસ્ત્ર ભુશણ, કૈથી લાવી દો અમને. ॥ ૨૮ ॥ દુર્યોધને કહ્યું પ્રભુને, વેળા અમારી માપો ઘેર જઇ પોચાડી દેઇશું, નારીના પોશાક આપો. ॥ ૨૯ ॥ બળદેવજી કહે આપો વીરા, કહયું માન્યું મોરાર; આપ્યાં એકસો છ નારિનાં વસ્ત્ર અને શણગાર. ॥ ૩૦ ॥ પછી સૌ સૌને સ્થળ ગયાં; ગયો હેડબા તન; ભોંયરા વિશે અભીમન્યુની જોડે કર્યું સયન. ॥૩૧॥ રાત્રી વિતી વ્હાણું વાયું, ઉઠયો ભીમનો સુત, ઓ ભાઇ ગામમાં જઇને આવું છું, કરી આવું કાંઇ તુત. ॥૩૨॥ એમ કહી બ્હાર નીકળીયો, દુષ્ટને દમવા રાજી, પચાસ દહિતો બનાવી તેની, બનાવી શાક ભાજી. ॥ ૩૩ ॥ ગાંસડો બાંધી માથે લીધો, પોતે કાછીયો થયો; દ્વારિકા ગામના બજાર વિશે, વેચવા માટે ગયો. ॥૩૪॥ સારા શાક જોઇને લોકો ભાવજ પુછવા આવે; તવ માયાવી બજાર કરતાં બમણું મુલ બતાવે. ॥૩૫॥ તેથી તેનું કોઇ ન લેતું, એવે આવ્યા ગીરધારિ જાનૈયા માટે હરનિશ લાવે, શાક સામાન મોરારિ. ॥૩૬॥ તેમણે દીઠો ગટોરગછને, પ્રભુ જઇ તવ પુછે; સાચા કાછીઆ સાચુ કેહેજે, આ શાક નો ભાવ શું છે.॥૩૬॥ માયાવિ કહેભાવજ શાનો,લેઇ જાઓ માહારાજ

સતવાદીને ખવરાવશોમાં. લેજો લંપટ લાજ ॥ ૩૮ ॥ એમ કહીને આપી દિધું પોતે થયો વીદાય; સાથે સારાં શાક બીજાં લિધાં ઘેર ગયા જદુરાય ॥૩૯॥ કદિ નહીને તે દીન પ્રભુ, પેઠા રસોઇ કરવા માયાવી શાક જુદા કીધાં,પાપી તણાં પેટ ભરવા ॥૪૦॥શ્રષ્ટિનો સ્વાદ ખેંચીમહી મુકયો, જાનઇયા જમવા આવ્યા; બાજઠ ઢાળી બીરાજ્યા સરવે, પ્રભુ પીરસણું લાવ્યા ॥ ૪૧ ॥ સતવાદીને પીરસ્યું સાચુ; સોભાઇને માયાવિ; છોકારભારી સહીતને તે નવીન સામગરી ભાવી ॥ ૪૨ ॥ બાકી બીજાને પીરસ્યું સાચું, જમવાની આજ્ઞા દીધી ચાખી જોતામાં અતી સ્વાદ લાગ્યો, કષ્ણે કારીગરી કીધી ॥૪૩॥ કઉરવે કહ્યું લઇ જાઓપાછાં પાંચવાનિ પકવાન; બીજું ત્રીજુ કાંઈ ખાવું નથી, શાક મુકો ભગવાન ॥૪૪॥ પ્રભુ કહે જોઇએ જેટલું, તેટલું માગી લેજો દુરીયોધન કહે શાક તમારૂં, સઘળુ મુકી દેજો ॥ ૪૫ ॥ સ્વાદજ લાગે તેમજ માગે મુકે છે ભગવાન; અવીવેકી શાક આરોગે, અંધ તણા સંતાન ॥ ૪૬ ॥ જમતા જમતા વિખાણ કરે; આજ સુંદીર રસોઇ; ઓ બળદેવ બલીહારી જઇએ ચાતુર રાંધનાર કોઈ ॥૪૭॥ બળદેવ કહે કષ્ણ અમારા, રાંધ્યું સરમે લેવાઇ; કષ્ણ કહે કોનું કરવું તું, અમારા પણ વેવાઇ ॥૪૮॥ દુરીયોધન કહે ઓરે મામા;સારી રસોઇ કરે શામ;આપણા ઘરમાં રાંધવા જોઇએ, કષ્ણ સરખો ગુલામ ॥ ૪૯ ॥ અજ્ઞાની જીવ દુષ્ટ મતીનો, બોલે ફાવે તેમ;માયાવી શાક ઘણું ખાધું ગળા લગી આવ્યું એમ ॥૫૦॥ પછી સરવે જમી ઉઠયા; બળદેવે મુખવાસ આલ્યા રસોઇના વખાણ કરતા જાનીવાસે ચાલ્યા ॥૫૧॥ એવામાં તો રાત્રી પડી, વીતી ગયો દન, દરવાજા નગ્રના બંધ થયા, સરવે કર્યું સયન ॥ ૫૧ ॥ ॥ વલણ ॥ એવે મધ્ય રાત્રી થઇ, ઉઠયો ભીમ કુમાર વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે નિકળ્યો ભોંયરા બહાર.

કડવું ૩૪ રાગ અહોરાયજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય, વિસ્તારી તજને સંભળાવું. સુરેખાહરણ મહીમાય, અહોરાયજી સુણિયે ॥ ૧ ॥ ગદાર ગાછ મેદાનમાં બેઠો, છુટા મેલ્યા કેશ; એટલે એની માયા ઉપડિ, પુગણ કર્યો પ્રવેશ અ૦ ॥ ૨ ॥ માયાવિનિ માયા જંખરિ હજ્ઞાવિ હલાય શાક જમી સુતા છે તેના, પેટમાં ધુડધુડ થાય. અ૦ ॥૩॥ કઇના મોઢામાં

મોળ વછુટી,નીકળતુ બહુ શું કહે કે જણાને આંકડી આવી, કઇનેચાલી ચુંક અ. ॥ ૪ ॥ અકળાઇ સરવે ઉઠયા, પુરણ દુખમાં પેઠા; આંતરડાં દોવાવા લાગ્યાં, કઇ જન ઓકવા બેઠા અ, ॥ ૫ ॥ ખરળ ખરળ સો ઓકવા લાગ્યા, પુરાં ભર્યાં પાપ; મ્હોમાંથી નીકળે ચકલાં ઉદરડાં વંદા વિંછીને સાપ. અ ॥ ૬ ॥ વરોડીઓને કાન ખજુરા; ખીશકોલા નીકળી પડતાં, ચાકરણોને ચામ ચીડીયા, બ્હાર પડી તરફડતાં. અ. ॥ ૭ ॥ એવું એવું જોઇ ભય પામે, પોકારે છે બાપ; અડધા પેટમાં અડધા બારણે;લબડે મોટા સાપ,અ,॥૮॥ એવું જોઇને ત્રાસ પામીને,પાડે પોકા ઘોક; હોકારા થયા તેથી જાગ્યું, આખા ગામનું લોક. અ. ॥ ૯ ॥ જુગદીશ જાગ્યા કહેવા લાગ્યા, સરવે તતપર થઇયે; ચાલો લોકો વણુ પઇશાનો તમાશો જોવા જઇએ. અ,॥૧૦॥ પ્રભુ આવ્યા લોકોને લાવ્યા, દોડયા આવ્યા બળદેવ; ઓરે વેવાઇ દ્વાર ઉઘેરો, તોફાનની શી ટેવ. અ ॥૧૧॥ પણ બારણાં ત્યાં કોણ ઉઘાડે. ઓકા ઓકજ થાય; કંઇકંઇ લોટા ભરિને નાસે, ત્યાંને ત્યાં બેશી જાય.અ. ॥૧૨॥ તેથી અતીશે દુરગંધ ઊડે, ઓક્ષી મુઆ વડીચાર; જીવજંતુ દેખીદેખીને; ત્રાસ્યાઅપરમપાર અ; ॥ ૧૩॥ આંતરડાં ઓક્ષીને દોવાયા માયાવિનો આકોપ,ખરેખરી શીક્ષા કરીને, માયા કીધી લોપ. ॥ ૧૪ ॥ ન મળે ઓકેલું જીવ જંતુ, ધીરજ વળી લગાર; બળદેવની બહુ બુમો સુણિ, ત્યારે ઉઘડયાં દ્વાર અ. ॥ ૧૫ ॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, લેવાનો છે લાહાવો; બારણે શા સારૂ ઉભા છો. સઉ લોક અંદર આવો ॥ ૧૬ ॥ તવ બળદેવનેબહુ રીસ ચાપી, બોલ્યા કૃષ્ણ શું એમ: ઉપર રહી મશકરી કરાવે, ભાઇ તું આવ્યો કેમ.અ. ॥૧૭॥ તું તો ઘેરજા ભાઇ તારે. તવબોલ્યા ભગવાન: શા ઉપર સપડાવોછો અમને, આશુ નીત તોફાન. અ૦॥૧૮॥ સપુત વેવાઇ શોધી લાવ્યા છો, જ્યાં ને ત્યાં વાત ગવાઇ; રાત પડેને હોબાળો નીત્યે, આતે શી નાગી ભવાઇ અ. ॥ ૧૯ ॥ એકેદિન ઉંઘવા નવ દીધા, કજેતી બહુ સરતી; આવું અહીં નીત્યે નહી ફાવે. ઉજડછેકે વસ્તી.અ. ॥ ૨૦ ॥ તમાશો થાશે સઉ જોવા જાશે, જગતનો છે ધારો; ને કરતાં તોફાન કરે, વેવાઇઓનેવારો. અ. ॥૨૧॥ બળદેવજી ઝખવાણા પડીયા;ગયા વેવાઇ પાસ; શું હતું તે આજ બુમો પાડી, શો પડયો તમને ત્રાશ. અ. ॥૨૨॥ દુર્યોધન કહે ઓ વેવાઇ, પોકાર્યાં અમે બાપ; અમને સહુને થઇ ગઇ ઉલટી, નીકળ્યા મ્હોમાથી સાપ. અ. ॥ ૨૩ ॥ બળદેવજી કહે બતાવો મુને, કરોછો તમે નવાઈ; કાંઇ નથી ને બુમો પાડોછો, મા

ડી મીથ્યા ભવાઇ. અ ॥ ૨૪ ॥ તમે તમારે કાલ સવારે, છાબજ મોકલી દેજો; પછી વરઘોડો ચઢાવી આવિ વર પરણાવી લેજો. અ. ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને પાછા વળીયા, સઉ લોક ગયું ઘેર; છત્રપતી કહે એરે મા મા, ફજેતી થઇ બહુ પેર. અ. ॥ ૨૭ ॥ મામો કહે મુઇ ફજેતી, ભુખે જીવડો જાય; રાત્રીએ ખીચડી ઓરાવિ, એકેલા શકુ ખાય. અ. ॥૨૭॥ પછી સરવે શયન કીધું, થયો પ્રાતસકાળ; તવ અંતરધ્યાન થઇનેગયા ભોંયરે શ્રી ગોપાળ. અ. ॥ ૨૮ ॥ બે ભાઇ સુતા તેને જગાડયા, બોલ્યા જુગજીવન; વીવેક હોય તો છાબ કન્યાને, આપો ભીમના તન. અ.॥૨૯॥ ગ્રોરગજી કહે રીતી બતાવો, પ્રભુ કહે ત્યાર થાઓ; ભાનુમતીનું સ્વરૂપ ધરીને, વેવાઇને ઘેર જાઓ. અ. ॥ ૩૦ ॥ જોડે બીજી નારીયો લેવી ગાતાં જવું સહુ સાથ, વસ્ત્રને આભુશણ ભરેલી છાબ લેવી તમહાથ અ. ॥ ૩૧ ॥ ગાતાં ગાતા મંડપે જાવું, વહેવણે વહેવણો ગાય; તમારે તો છાબ લેઇને, બેસવું મંડપ માંય. અ. ॥ ૩૨ ॥ પછી સુરેખા કન્યા આવી, છાબ બધી લઇજાશે; તે મુકી આવિને ખોળામાં, બેસવાની તમ પાસે અ. ॥ ૩૩ ॥ એ રીતી છે છાબ આપવાની, બોલ્યો ભીમનો તન; કરશું વટ વહેવાર સઘળો, એરે જુગજીવન, અ. ॥ ૩૪ ॥ એટલે પ્રભુ વીદાય થયા, ઉઠયો માયાવિ ભુપ;છાબદેવા જવાને ધરીયું, ભાનુમતીનુ રૂપ, અ. ॥ ૩૫ ॥ એકશોને છ દઇત્ય બનાવ્યા, માયાવિ કુંમાર; એક દઇતની છાબ બનાવી, ભર્યા વસ્ત્ર શણગાર. અ. ॥ ૩૬ ॥ એકસોને પાંચ રાક્ષસ રહ્યા, તેની કરી ફંડ ફેરા; નવાણું ભાઇનીનારા નવાણુ, છ કારભારી કેરી. અ. ॥ ૩૭ ॥ પોતે ભાનુમતી થયેલો, ખેલજ કીધો ત્યાંય, છાબ લઇ લોપ થઇને પડીયો; દ્વારીકાં નગ્રનિ માંય. અ. ॥ ૩૮ ॥ ગાતાગાતા મંડપ ભણી, ચાલ્યા ઉલટ લાવિ; બળદેવને ત્યાં ખબર પોહોચી, છાબ આપવા આવી. અ. ॥ ૩૯ ॥ બળદેવની નારી રેવંતી, તે કહે ધારો ખોટો; અત્યારમાં સૌ ઉભા શે ગાવા મોટાનો ચાલ મોહોટો. અ. ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ એમ કહી જદુકુળની, ભેગી કીધી નાર; ગીતાં ગાતી આવતી, તેનો કરૂં વીસ્તાર.

કડવું ૭૨ રાગ ધુમારીની ઘોળનો.

આનીહાંરે રૂડો વીવા માંડીયો, ટેક. ॥ હવે વઇશમ પાયે રૂપી બોલીયા, તું તો સુણ્ જનમેજે ભુપાળ; રૂ. છાબ લઇ સાસુ થઇ ચાલીયો,

એતો માયાવિ ભીમનો બાળ. રૂ૦ ॥ ૧ ॥ જાતાં જાતાં મળ્યું લોક ગામનું, એને ભાનુમતી સઉ જાણે. રૂ૦ રાણિ ઠમકેને ઝમકે ચાલતી, છેડો ખેંચીને ઘુંઘટ તાણે, રૂ૦ ॥ ૨ ॥ ગાતી ગાતી આવિ સહુ સુંદરી, પુરા પ્રેમે મંડપમાં પેઠી રૂ૦ છાબ ગ્રહી ભાનુમતી ભામનિ. ગાદી તકીયે જઇને બેઠી રૂ૦ ॥ ૩ ॥ તવ રેવંતીજી ઘરમાં ગઇ, કહ્યું બેટી પહેરી ઓઢી જાઓ; રૂ૦ તારિ સાસુજી છાબ દે તે તુજને, તે તો લઇને ઘરમાં આવો. રૂ૦ ॥ ૪ ॥ તવ સુરેખા કન્યા સંચરી, એને પુરણ ઉલટ વ્યાપી, રૂ૦ ગટોરગછે બોલાવિ ભાવથી; કન્યાના કરમાં છાબ આપી રૂ૦ ॥ ૫ ॥ તેતો લઇને ઘરમાં પરવરી; માથે વધાવિ ધરી ઉમંગ રૂ૦ છાબ લઇ કહ્યું બેટી સંચરો, બેસો જઇ સાસુને ઉછંગ. રૂ૦ ॥૬॥ તવ સુરેખા ત્યાંથી પાછી વળી, માને કહે મંડપમાં પેઠી, રૂ૦ સાસુ થઇને બેઠો સુત ભીમનો, તેના ખોળામાં આવિને બેઠી. રૂ૦ ॥ ૭ ॥ સુરેખા કહે સાસુજી માહરા, તમ સંગ દીવસ આવ્યો રૂડો. રૂ૦ ગટોરગછે મનમાં વિચાર્યું: નથી સાસુજી હું છું સાસુડો, રૂ૦ ॥ ૮ ॥ પછી ગટોરગછ કહે વહુ સારૂ. ચાલો આપણે ઉભાથઇયે, રૂ. કેવો મહેલ છે તાહરા તાતનો, મને દેખાડ જોવાને જઇયે રૂ૦ ॥ ૯ ॥ તવ સુરેખા કન્યા ઉભી થઇ. ઝાલ્યો સાસુજી કેરો હાથ; રૂ૦ વાતો કરતાં ગયાં બેઉ મેહેલમાં, પેહેલો માળ જોવા ચઢયા સાથ. રૂ૦ ॥ ૧૦ ॥ નીરખી જાળિ બાહારિ અટારિયો, જોતાં જોતાં બીજે માળ જાય. રૂ૦ નિચે કરેલી માયાવિ કામનિ. તેતો જહુનારિ સામી આય, રૂ૦ ॥૧૧॥ એવે બીજો ત્રિજોમાળ નિરખી. ગયા ચોથેને પાંચમે માળ. રૂ૦ પછી છઠોને સાતમો નિરખ્યો, ગયાં ધાબામાં ધાબુ વિસાળ. રૂ૦ ॥ ૧૨ ॥ એનો અગાશી ગગનમાં ગાજતી, ત્યાંતો શીતળ વાયુ વ્હાય. રૂ૦ દીસે નગ્રને વડબધું ત્યાં થકી, વળિ અશોક બાગ દેખાય રૂ. ॥ ૧૩ ॥ તવ ગટોરગછે વીચારિયું; નથી અહી કોઇ કાળો કાગ; રૂ૦ મ્હારિ સુરેખા ભાભીછે એકલી, ભલો લેઇ જવાનો છે લાગ રૂ૦ ॥ ૧૪ ॥ વલણ ॥ છે લાગ લેઇ જવા તણો, ભુલુંતો મુજ ભોગ; વલ્લભ વદે વિચારિ ફરિ બેસે નહી જોગ.

કડવું ૩૬ રાગ સવઈયા ઝડપથી.

એમ વિચારિ ચીર કાઢયું, કટી કસીને બાંધે; આવોરે લાડકડિ ભાભી, કહીને લીધી ખાંધે ॥ ૧ ॥ વાયુને વંટાળ કીધો, વીજળીનો ચ-

મઠાર; ગરજના કરી ગગને ચઢીયો, ભીમ તણો કુમાર ॥ ૩ ॥ બાગમાં પડી ભોંયરા વિશે, સુરસપાટે આવ્યો; કયાં ગયા અભીમન્યુ ભાઇ, ભાભી લાડકડી લાવ્યો ॥ ૩ ॥ એમ કહી જઇ પાસે બેસાડી, ગભરાઇ સુરેખાય; અભેમન્યુને ઓળખ્યો ને, રડવા લાગી ત્યાંય ॥ ૪ ॥ મારા રડયા મારા પીટયા, કરમ હીણા કહાવ્યા; બોલાવું મ્હારા બાપને તમે, કેમ મને હરી લાવ્યા ॥ ૫ ॥ ઓળખ્યો આ જુનોવર મ્હારો, કહી ને નાંખી ચીસ; મ્હારા તાતને તેડાવીરે, છેદાવું તમ શીશ ॥ ૬ ॥ ગટાર ગછે મન વિચાર્યું, જાણિ જસે કોઇ વાત; પાર નહી પડે ખેલ ધારેલો થાશે અતિ ઉત્પાત ॥ ૮ ॥ એમ જાણી સમજાવવા લાગ્યો, સુરેખાને એમ આવા રૂપાળો વર મુકીને, પેલાને મોહ્યાં કેમ ॥ ૮ ॥ કન્યા ગાળો દેવા લાગી, તમને પોહોચાડુ ઠેઠ; ગટારગછ કહે ગાળો ન દેસો, હું તો તમારો જેઠ ॥ ૯ ॥ છાનામાનાં આને પરણો, સંસારનું સુખ માણો; ઢુંકારો મુજને નવ કરીયે, મારિ લાજ તમે તાણો ॥ તેમ તેમ ગાળો દેવા લાગી, રૂવે અપરમપાર; ધાંટા કહાડે બરકા પાડે, નાની વયની નાર ॥ ૧૧ ॥ ગટોરગછે શીશ પછાડી. કીધા રાક્ષસ ચાર; ગર્ધવ મુખા કારમા કાળા, દંત લાંબા ગજ ચાર ॥ ૧૨ ॥ ગોળ ગોળા ગોળા જેવા ડોળા પોહોળાં મોહો કદરૂપ; ભારે ભયંકર દઇનો દેખી, કન્યા થઇ ગઇ ચુપ ॥ ૧૩ ॥ રાક્ષસો કહે ખાઇ જઇશું થનારૂં હોય તે થાય; સુરેખા કહે જેઠ મ્હારા, તમને લાગુ પાય ॥ ૧૪ ॥ આ રડયા મને ખાઇ જવા ના, રંક ભાભી ઉગારા, મુઓ પેલો વર લખમણો. આ વર મ્હારો સારો ॥ ૧૫ ॥ અભીમન્યુ તવ હશી પડયો, બોલ્યો ગટારગછ એમ; કબુલ કરે છે કન્યા વરને પાપીઓ ખાઓછો કેમ ॥ ૧૬ ॥ ખબડદાર કોઇ નવ ખાસો, પાસેને પાસે ઠરજો એ કન્યા બુમો પાડે, તો એક કોળીયો કરજો ॥ ૧૭ ॥ પછી કહ્યું અભીમન્યુને, ઓ વિરા હું જાઉં, કન્યાની ત્યાં બુમો પડસે, જઇ સુરેખા થાઉં ॥ ૧૮ ॥ આશાભરેલો વર આવ્યો છે કન્યા વના વળે પાછો; મ્હારિ તમે ચીન્તા નવ કરશો. કોઇ વાતે નથી કાચો ॥૧૯॥ સુરેખા કહે જેઠ મ્હારા, રાક્ષસ લેતા જાવો;નહી તો મુજને ખાઇ જવાના કાંઇક દયા લાવો ॥ ૨૦ ॥ ગટારગછ કહે નહી ખાય તમને, બોલ્યા વિના કોઇ વાર; સુરેખા કહે ડાહિ થઇશ હું; બોલીશ નહી લગાર ॥ ૨૧ ॥ બેશીશ તમારા ભાઈ પાસે. પછી રડયા શું ખાસે; માયાવી કહે એવાં ડાહ્યા થઇ બેસો ભરથાર પાસે ॥ ૨૨ ॥ એ-

મ કહીને બ્હાર નીકળીયો, ઉડી આકાશે ચડીયો; શુદ્ધ સુરેખાનું રૂપ ધરીને જઇ ધાબામાં પડીયો ॥ ૨૩ ॥ પછી પોતે છાબ લોપ કીધિ, લોપ કરી બધી નાર; માયાવિ ખેલ કરેલો તે, રાખ્યો નહી લગાર. ॥ ૨૪ ॥ બાવરી બની જદુકુળ નારી, વહેવાણો ગઇ કયાંય; છાબ આવેલી જોવા ગઇ તો તે ન મળે ઘરમાંય. ॥ ૨૫ ॥ તવ સહુ સુંદરી કહેવા લાગી, આતો કઉતક કહાવ્યું; માંડા જેવા માવા લાગ્યા, નિશ્ચે સપનું આવ્યું. ॥ ૨૬ ॥ રેવંતી કહે શાનું સપનું, મારું છે લાડે કોડે; સુરેખા ગઇ છે મ્હેલ જોવા, એની સાસુ જોડે. ॥ ૨૭ ॥ અરેરે તેનો તપાસ કરૂં કહી મેહેલમાં દોડા; ઓરે સુરેખા, ઓરે સુરેખા, ઓરે લાડકી છોડી ॥ ૨૮ ॥ મેડા ઉપર ચઢવા લાગી, ઘાંટા કાઢી બોલાવિ; ઓમા ઓમા કરતી કરતી સામી સુરેખા આવિ. ॥ ૨૯ ॥ ચોથે માળે ભેમાં થયાં, મા દીકરી તે ઘડી; ઓ માતા મુને બિક લાગી; કહીને બાઝી પડી. ॥ ૩૦ ॥ રેવંતીયે રૂદે ચાંપી, નીચે તેડી લાવિ; પ્રભુ કેરિ પ્રેમદા સૌ; ખબર પુછવા આવી. ॥ ૩૧ ॥ રેવંતી કહે દીકરિ મ્હારી, તારા જીવને કેમ; ગટોરગછ કહે કાળજું મ્હારૂં, ધડકયા કરે જેમ તેમ. ॥ ૩૨ ॥ સઉ કહે તારિ સાસુ કયાં ગઇ કેવું બની ગયું કામ; ગટોરગછ કહે ઉંચી ઉડીને; ચાલી ગઇ એ આમ. ॥ ૩૩॥ ઓમા મ્હારા પેટમાં તો, મરવાનો ભય લાગે; જીવ ઘણો ગભરાય છે મ્હારો, જાણે કોઇ હાડ ભાગે. ॥ ૩૪ ॥ રેવંતી તવ રડવા લાગી, ચોધાર આંસુ પાડી; પથારી કરી સુરેખાને, સાચવિને સુવાડી ॥ ૩૫ ॥ અરેરે જોશીને બોલાવો, જોવરાવો કોઇ જોશ દોરા કરાવો, ચીઠી કરાવો શો દીકરાનો દોશ. ॥ ૩૬ ॥ ભુઓ બોલાવો જતી બોલાવો, કોઇને દાણા દેખાડો; દ્રષ્ટી બાંધો નજર ઉતારો, લાડકડીને ઊઠાડો. ॥૩૭॥ એટલે અતી દોડા દોડ ચાલી, કન્યા મરડે મુખ; મોંઘાઇ માટે ખાય ગોઠમડાં, સૌ કહે દારૂણ દુખ. ॥૩૮॥ બળદેવજી ત્યાં ધાઇ આવ્યા, બહુ ચીંતામાં પેઠા;ઉદાશ પામી લેલાટ કર દઇ, સુરેખા પાસે બેઠા. ॥ ૩૯ ॥ ઉતારે ઉતાર નજર બાંધે, કરાવે દોરા ચીઠી;લગન વેળા વીઘન આવ્યાં, દીકરી દુખી દીઠી ॥ ૪૦ ॥ એવામાં શ્રી કૃષ્ણ આવ્યા, સેજ સ્વભાવે ત્યાંય; કન્યાને ઓળખી પાછા વળીયા, ઉભા ન રહેવું હાંય, ॥ ૪૧ ॥ એવામાં સુરેખા બોલી, બળદેવ પ્રત્યે વચન; કૃષ્ણ કાકાને પાછા બોલાવો, ખોળે બેઠાનું મન. ॥૪૨॥ બળદેવજીએ બુમ પાડી, પાછા વળો મમ ભ્રાત; તમારે ઉછંગ બેટી બેસાડો, ટાઢી મીઠી

કરે વાત ॥૪૩॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે કામછે મ્હારે,તવ બળદેવને રીસ વ્યાપી; મારે ખોળે મોટાં કીધા, બાળક તારા અધાપી ॥ ૪૪ ॥ તે બધું મ્હારૂં છુટી પડિયું, દીકરી નથી સુખી, તેથી ખોળે બેસવા માગ્યું; શું જશે ખોળો દુખી ॥ ૪૫ ॥ એવું કહ્યું તવ કૃષ્ણજી આવ્યા; બોલાવી રૂડે રંગ, આવ્ય સુરેખા કહીને બેસાડિ; હરજીએ ઉછંગ ॥ ૪૬ ॥ પછી છાનુમાનું કહ્યું, પોતે સુંદરશામ; તું તારે કર કરતો હોય તે, ન લઇશ મારૂ નામ ॥ ૪૭ ॥ મુજ ઉપર રાખવિ મહેરબાની, જાણિતો તુજથી કાંપે; ગટોરગછ કહે તમારી નારીઓ, કેવા ચરણ શીશ ચાંપે ॥ ૪૮ ॥ કૃષ્ણ કહે ફાવે તેમ કરજે, તારો દીવસ છે ઘેર; ઉછંગથી ગટોરગછ ઉઠયો, પછી બોલ્યો સુખ ભેર ॥૪૯॥ પીતાજી હવે ઠીક થયું છે, જાઓ સૌ સૌને ઠામ; એમ કહી પથારીમાં સુતો, લેશો નહી મુજ નામ ॥૫૦॥ એટલે સરવે વેરાઇ ગયું બોલી રેંવતી એમ; ઓ દીકરિ તને ખાવા આપું, શું ખાધા પર પ્રેમ ॥૫૧॥ વલણ ॥ ખાવા માગો દીકરી, તો મન ખુશી થાય; કહે વલ્લભ એમ કરગરે સુરેખાની માય.

કડવું ૩૭ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત રાયના તન બોલ્યો ગટોરગછ હું ખાઉં, લાવો કુંચિયો ઓરડે જાઉં ॥ ૧ ॥ ભર્યાં પકવાન જાનૈયા કાજ, ગમે તો તેમાંથી ખાઉં આજ; તવ માતાને ઉલટ વ્યાપી તેને ઓરડાની કુંચીયો આપી ॥૨॥ તવ માયાવિ ઓરડે ગયો, દીઠાં પકવાન ખુશી થયો; એણે માયા રચી તે વાર, કીધા દૈત્ય એક હજાર ॥૩॥ તેમાં પાંચશે ટોપલા કીધા; પકવાનો ભરાવી દીધાં; રહ્યા રાક્ષસ પાંચસે જેહ, ઉપડાવ્યા તેને શીર તેહ ॥ ૪ ॥ પછી ખેલ માયાવિએ કીધા, કરિ અદર્શ મોકલી દીધા; તેતો પહોચાડયા હેડંબા વન, દીધા ઓરડા ભીમના તન ॥ ૫ ॥ હતું તેટલું પકવાન ટાળ્યું, એણે સાફ વાશીદું વાળ્યું; તાળા દેઇને કુંચિયો લીધી. જઇ રેવંતીને દીધી ॥ ૬ ॥ ગયા પકવાન લેઇને જેહ, પોચ્યા હેડંબા વનમાં તેહ; કર્યો ઢગલો પકવાન તણો, તેનો ગંજ ત્યાં વાગ્યો ઘણો ॥ ૭ ॥ બેઠી સુભદ્રા હેડંબાય કહ્યું સેવકે સઘળું ત્યાંય; બોલી સુભદ્રા ઓ જેઠાણિ, કયાંથી આણ્યા પકવાન તાણિ ॥ ૮ ॥ કહે હેડંબા સુણો દેરાણિ, લાવ્યા દ્વારીકાંથી દૈત્ય તાણિ, એ તો વેહેવાઇનું મોકલાવ્યું; તમ સારૂં ઢાંકયું આવ્યું

॥૯॥ કહી હસ્યાં દેરાણી જેઠાણી, બેઉ રહ્યા છે ઉલટ આણી; રહયો માયાવી થઇ કન્યાય; બળીભદ્રના ભોવન માંય ॥૧૦॥ તેવે થયો મધ્યાન કાળ, બોલ્યો દુરિયોધન ભુપાળ, ઉઠો નારીયો સરવે જાઓ છાબ જે વહુને આપી આવો ॥૧૧॥ તવ ઉઠી ભાનુમતી રાણી, પેહેર્યાં પોશાક ઉલટ આણી; પછી છાબ કરી તૈયાર, તેમાં ભર્યાં વસ્ત્ર શણગાર ॥૧૨॥ લીધી ભાનુમતીયે હાથ, બીજી પ્રેમદા ચાલી સાથ; ગીત ગાતી સહુ આવી, તવ વેહેવાણોએ બોલાવી ॥૧૩॥ સહુ સામા સામી ગીત ગાતી, બેઠી ભાણુમતી મદ માતી; તવ રેવંતી ઘરમાં ગઇ, ત્યારે સુરેખા ઉભી થઇ ॥ ૧૪ ॥ રેવંતીયે કહ્યું બેટી જાઓ, સાસુ આપે તે છાબ લાવો, બોલ્યો ગટોરગછ મુખ એવું, નહી જાઉં થાય થયું તું તેવું ॥૧૫॥ માયે કહ્યું કાળજાની કાચી; આ તો આવી છે સાસુ સાચી, ત્યારે ચાલ્યો હેડંબા તન, ગયો મંડપ હસ્તે વદન ॥ ૧૬ ॥ જઈ છાબ સાસુ કને લિધી, પોતાની માતને સોંપી દીધી પાછો મંડપમાં પેઠો, ભાનુમતિને ખોળે બેઠો ॥ ૧૭ ॥ તવ ભાનુમતી હરખાણી, વહુ બહુ રૂપાળી જાણી; એણે અણદિઠાનું દીઠું, જાણે માર મહુડાને મીઠું ॥૧૮॥ વહુ તું નથી રૂપે નરશી, કહી ચાંપે રૂદીયા સરસી વિચાર્યું માયાવીયે એમ, બતાવું સાસુને પ્રેમ ॥ ૧૯ ॥ વ્હાલા લાગો છો કહીને દાબી, બની ગઇ ભાનુમતી રાબી; ભાંગી ગયા એના બધા હાડ, બળ્યું આ કન્યાનું લાડ ॥૨૦॥ તપ્યા નેત્રને તપ્યું શીશ, નાખી રાણિયે કારમી ચીસ; તવ શકુનિ મામાનિ નારિ, એણે ભાનુમતીને વારી ॥૨૧॥ કર્યાં કન્યાયે તુજને લાડ, તેમાં શું ભાગ્યાં તારાં હાડ; એતો છે વહુજી હલેતી, તેમાં શી કરી તેનિ ફજેતી ॥ ૨૨ ॥ કહી ગોદો મારી રીસ કીધી, પોતે વહુને ખોળે લીધી; બોલ્યાં મામીજી વહુ શાણા તારી સાસુમાં નથી બે દાણા ॥ ૨૩ ॥ કહી ચાંપે રૂદીયા સાથ, ત્યારે દીધી માયાવીએ બાથ; મામીજી તમે છો બહુ સારા, મને લાગો છો પ્રાણથી પ્યારા ॥ ૨૪ ॥ કહી દબાવિ દાખવિ રીસ, તવ મામિયે પાડિ ચિસ; એના લોચન તરિ ગયાં, બધા હાડ ચકચુર થયાં ॥ ૨૫ ॥ મુઠી દીધી સુરેખાએ મામી, દાબવામા ન રાખી ખામી; પછી ભાનુમતી બોલી એમ હવે બુમ તમે પાડિ કેમ ॥ ૨૬ ॥ બોલિ મામીજી શુણુ રાણિ હવે કન્યાની વાત મેં જાણી; આપણો લક્ષમણો રાંક, તેનો વિચાર કરવો કાંક ॥૨૭॥ બોલિ મુખ મરડિ ભાનુમતી, મને આ કન્યા

ગમતી નથી; કદિ પરણાવ્યા વણ પાછા જઇયે, બળીભદ્રનાં દુશમન થઇયે. ॥ ૨૮ ॥ માટે પરણાવો રીઝી ખીજી; ઘેર જઇને લાવીશું બીજી; બળદેવ તનયા બળદાખે, મ્હારા છોકરાને મારી નાંખે ॥ ૨૯ ॥ એવિ વાતો કરતી ચાલી; ગઇ જાનીવાસે કર ઝાલી; કહાવ્યું બળદેવજીએ આવો, વાજતે ગાજતે વર લાવો. ॥ ૩૦ ॥ તવ બોલીયો અંધ કુમાર; મામા વરને કરો તૈયાર; એને પીઠી ચોળાવો અંગ, કહાડો વરઘોડો ખુબ રંગ. ॥ ૩૧ ॥ વળણ ॥ મામે આપી આગના, આવો સરવે નાર; પીઠી ચોળો પ્રેમથી, હવે ન કરશો વાર. ॥

કડવું ૩૮ મું રાગ ધોળને.

પીઠીચોળો, પીઠિ ચોળે પ્રીત આણીરે; વરરાજાને ચઢાવે મંગોદક પાણીરે ॥ ૧ ॥ અતર ફુલેલ, તેલ શરિરે લોરરે; ગીતાં ગાતી, ગાતી તે શરીયા ઘોયેરે. ॥૨॥ વરરાજાને, હઇયે હરખ નવ માયરે, ઝટપટ કરવા, આવ્યો દુર્યોધન રાયરે ॥૩॥ ઓરે મામા,ટાઢો સ્વભાવ તમારોરે;બાજઠપરથી, વરને ભોંય ઉતારોરે, ॥ ૪ ॥ ઉનું ટાઢું, જળ મંગાવિ દોનેરે, વરરાજાને હવે નવરાવા લ્યોનેરે. ॥ ૫ ॥ તવ તે મામે, ભોમી ઉતારી નવરાવ્યોરે; છત્રપતિ, વસ્ત્ર આભુશણ લાવ્યોરે. ॥ ૬ ॥ મામા ઝટપટ, જાવાનો રાખી ખટકોરે; જામો પ્હેરાવો, વરને ચીરાને પટકોરે. ॥ ૭ ॥ તવ તે મામે, પેહેરાવ્યાં વસ્ત્ર શણગારરે; નાંખ્યા અછાબા, હીરા મોતિના હારરે. ॥ ૮ ॥ એટલે રાયના અનુચર આંગણે આવ્યારે, વરને માટે, ઘોડી શણગારીને લાવ્યારે. ॥ ૯ ॥ દુરિયોધને,કહ્યુ વરને ઉપાડોરે; વાર ન કરશો, વરરાયને બહાર કહાડોરે ॥ ૧૦ ॥ લાવી તમે ઘોડિ ઉપર બેસાડોરે; પછી સરવે, જાનૈયા રસ્તે પાડોરે. ॥ ૧૧ ॥ મામાયેતો,વરરાયને ઉપાડયોરે; બહાર કાહાડિ, ઘોડી ઉપર બેસાડયોરે. ॥૧૨॥ વરરાજા તો થૈ બેઠો ઠીકા ઠીકરે, બેસતામાં, થઇ છે હસવિસ છીંકરે ॥ ૧૩ ॥ બોલ્યા રાજા, મામા, આ શુકન કેવારે; મામો કહે, જસ લેઇ આવિએ એવારે ॥ ૧૪ ॥ રાય કહે શી, બુદ્ધી તમમાં ભાળુરે, કરો ટપકું, વર રાયને મોહોડે કાળુંરે ॥ ૧૫ ॥ દ્રષ્ટી ન લાગે, પરણી આવે લાડે કોડેરે; એટલે મામે, લાવિને મેંશ ઘશી મોંઢેરે. ॥ ૧૬ ॥ વરરાજાને, શ્રીફળ મુખવાસ આલોરે; સઉ જાનૈયા, વરરાયને લેઇ ચાલોરે આપ્યું શ્રીફળ, પાન તે વરને હાથરે; મોહોડ ઘાલી, પુંઠે ઉભી એની માતરે. ॥ ૧૭ ॥

પુંઠે બીજી નારીયો ગાતી જાયરે; ઉતાવળ કરે દુર્યોધન રાયરે ॥ ૧૮ ॥ વલણ ॥ લઇ ચાલો વરરાયરે, કહેછે દુર્યોધન; વદે વલ્લભ સૌ સાંભળો, ઘોડી તણું વરણુન.

કડવું ૩૯ રાગ લક્ષમણુની ઘોડીનો.

આંની હાંરે લક્ષમણ વરની ઘોડલી ટેક. ॥ રાજાયે દીધી આગનારે, ગરગડિયાં નીસાન; છત્રિસ વાજાં વાગીયાંરે, ચાલી કઉરવ કેરી જાન, લ૦ ॥૧॥ જાનઇયા જોડે જાયછેરે, સાએલા રૂપવાન સાજન સારૂ શોભતુંરે, બની શોભા સ્વર્ગ સમાન. લ૦ ॥ ૨ ॥ છત્રપતી માંહી મ્હાલતોરે, અછકલી નીચ જાત; ફુલી ફુલી થાય ફાળકોરે, ભાનુમતી વરરાજાની માત. લ૦ ॥૩॥ મોહોડ મુસ્તકપર મેલીયોરે, રામનદીવો લાવ્યા નવાણું ભાઇની નારીયોરે, ચાલે ભાનુમતીનિ સાથ. લ૦ ॥૪॥ આપસરીઓ બેટડોરે, લખમણ વર નાદાન; વારે વારે હસ્યા કરેરે, બન્યો બાઘો ચકવો બેભાન. લ૦ ॥ ૫ ॥ ડાફેરા મારે ડગેડગે, જુએ નગરનું લોક;મરડે મોઢાં વર જોઇનેરે, ભીડ ભરાઇ છે અથોક. લ૦ ॥ ૬ ॥ દેખાડે સહુને સાહ્યબીરે, રાજા દુરીયોધન, મુજ જેવો ગ્રહસ્થ કો નથીરે, એવો અભીમાન વસ્યો છે મન. લ૦ ॥ ૭ ॥ શુભ શોભાથી આવિયારે, બળદેવજીને ઘેર; તોરણે વરને રાખીયોરે; પછી પોંખવાની કીધી પેર લ૦ ॥ ૮ ॥ રેવંતી આવી પોંખવારે, વર પોંખ્યાના કોડ, રામન દીવો હાથ માંરે, માથે બત્રીશ ભમરીનો મોહોડ લ૦ ॥ ૯ ॥ ગરગાચાર્ય પોંખાવતારે, લેઇ સામગરી સાર, વરની કને માંમો રહયોરે, બ્રાહ્મણ મંત્રઉચ્ચાર. લ૦ ॥ ૧૭ ॥ ધુંસળ મુસળ રેવૈયો, સરીયો, સંપુટ ત્રાક, એંડી પેંડી ઉતારીનેરે; ટીલું તાંણી આમળીયું નાક, લ૦ ॥ ૧૧ ॥ વળણ ॥ એ રીતે વર પોંખીયો, લીધા મંડળ માંય; બાજઠપર પધરાવીયો બેઠા કૃપાચાર્ય ત્યાંય.

કડવું ૪૦ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયન એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, સુરેખાહરણ મહીમાય, ॥૧॥ મંડપ માંડવો છે મધ્ય ભાગે, પુર્વ દીશાયે સભાય;જાદવ કઉરવ સૌ ત્યાં બેઠા, મંડપચરચ્યા દેખાય ॥ ૨ ॥ પશ્ચીમ દીશા રચી છે સભા, તેમાં બેઠી સહુ નારિ; તે પણ સઘળી ચરચા દેખે, રચવાની બલહારિ ॥ ૩ ॥ ગર્ગાચાર્ય ને કૃપાચાર્ય તે

બેઠા મંડપ માંય; બાજઠ બેઠો છે વરરાજા, શકુની મામા ત્યાંય ॥ ૪ ॥ રવંતિયે સુરેખાને, કર્યો પીઠી આચાર; કન્યા ચુડો મોજડી પાનેતર, પેહેરાવ્યા તે વાર ॥ ૫ ॥ કન્યા મોઢીયો, માથે મુકયો, કન્યા રૂપ બનાવિ; પ્રદુમને ઉચક્કી લાવિ, મંડપમાં પધરાવી ॥ ૬ ॥ કન્યા પાસે પ્રદુમન બેઠો, પ્રભુ ભય મન લાવે; પુત્ર મ્હારો પાસે હશે તો. કન્યાને નહિ ફાવે ॥ ૭ ॥ એવું જાણી પુરૂશ પુરાણી, બોલ્યા મુખ વચન;સભામાંથી બાંટા કાહાડી, તેડયો પોતાનો તંન ॥ ૮ ॥ કૃષ્ણ કહે તમે બેસો સભામાં કન્યા કને શોભે નારી; એક દાસીને, બેસાડીને, અતરે આવો વીચારી, ॥૯॥ પ્રદુમને કબુલ કીધું, સત્ય વારતા મન વ્યાપી; દાશીને જઇ પાસે બેસાડી, સહુ સામગરી આપી ॥૧૦॥ પોતે જઇને બેઠો સભામાં,શુભ શોભા દેખાય; વરકન્યાસામસામી મંડપમાં, પટકુળ આગળધરાય. ॥ ૧૧ ॥ હસ્ત મેળવવાનો સમય થયો, વીપ્રને વચને તદાય; આડો પટ તે લઇ લીધો, કીધો હસ્ત મેળાપ ॥ ૧૨ ॥ કન્યાનો કોમળ કર દેખીને, ખુશી થયો વરરાય, મામાયે કહ્યું વરરાજાને કેવી છે કન્યાય ॥ ૧૩ ॥ એટલે હસીને વરરાય બોલ્યો, મુજ પીતા છત્રપતી; પણ મ્હારી નારી ના સરખી, એમને નારી નથી ॥ ૧૪ ॥ ઓ મામા હું ભાગ્યશાળી, મામા કહે સુખ લેજે; છાનો માનો એ કન્યાના, હાથ ઉપર નખ દેજે ॥ ૧૫ ॥ વરરાજા કહે બધુ જાણું છુ, શીખવ્યું છે મુજ મીત્ર; એમ કહિ નખ દેવા લાગ્યો, કરે પ્રેમ ચરીત્ર ॥૧૬ ॥ ગટોરગછે મન વીચાર્યું, પતી ઉપર પ્રેમ ધરીયે; લાડ આપણને કરેછે; તો આપણુ લાડ કરીયે ॥ ૧૭॥ એવું જાણીને વરનો પોંચો, દબાવ્યો કરી રીસ આંગળાં હાડ નાંખ્યા ભાગી, વર ઉઠયો પાડી ચીસ ॥ ૧૮ ॥ વળણ ॥ ચીસ પાડી વર ઉઠયો આંસુ નીકળી જાય; વ્યાસ વલ્લભ વદે સાંભળો, શું કહે છે વરરાય.

કડવું ૪૧ મું બિલાવરિનિ છાયા.

ઓ મામા મુકાવોરે, જીવ મારો જાય છે; હું તો નહિ પરણું રે. કન્યા મારી માય છે, ૧ મામો તવ બોલ્યોરે, એવા માંડા નવ થઇએ; કન્યા કોમળ અંગનીરે, તેનાથી શુ ડરી જઇએ ॥ ૨ ॥ સમજાવી બેસાડયોરે, રંભા સહુ નજરે જુએ; હોંસ ગઇ ભાગીરે, બેઠો બેઠો વર રૂએ ॥ ૩ ॥ કન્યાયે વિચાર્યું રે, હાડ ભાગ્યું ખરે ખરૂં; રડે છે કેવારનોરે, માટે એને ખુશી કરૂં ॥ ૪ ॥ ઘુંઘટ ઉઘેડયોરે દેખાડી કાન્તી કેવી; માન્યની મગા નેણુંરે, પુરણીમાના ચંદ્ર જેવિ ॥ ૫ ॥ વર હશિ પડયોરે; મામા

વહુ બહુ સારી; હવે હું તો પરણું રે એતો મા નહી મ્હારી ॥ ૬ ॥ એવી રિતે રાજીરે, વર રાયને કીધો; ઘુંઘટ ઝટોરઝછેરે, ખુબીકરીખેંચી લીધો ॥ ૭ ॥ પછી પાછું ધાર્યુંરે, નરરાયને દેવા દુખ; ઘુંઘટ ઉઘેડયો રે, દેખાડયું મંઝાર મુખ ॥ ૮ ॥ વર થયો ઉભોરે, કન્યા કાળી કહલાડી; પીળા પીળા ડોળારે, આતો રાંડ બીલાડી ॥ ૯ ॥ મામો મુખ બોલ્યો રે, વાત તું કરેછે કેવિ; કન્યાતો રૂપાળીરે, તારિ માબીલાડી જેવી ॥૧૦॥ ખેંચોટી બેસાડયોરે, કન્યા ધારે દેવા દુઃખ;ઘુંઘટ ઉઘાડયોરે; દેખાડયુંછે સ્વાન મુખ ॥ ૧૧ ॥ વર થયો ઉભોરે, બાજઠથી પડયો ઉતરી; મામા નહી પરણુંરે, જુઓ કન્યા કુતરિ ॥ ૧૨॥ મામે કહ્યું બેશ હેઠોરે, મોઢથી ગાળ ભણી; તારિ માછે કુતરિરે, કહી કુખમાં ચોંટી ખણી ॥૧૩॥ તવગુંઘટ ઢાંકયોરે, વરરાયને દેવા દુઃખ; ઘુંઘટ ઉઘાડયોરે, દેખાડયું ગર્ધવ મુખ ॥૧૪॥ વર થયો ઉભોરે, મામા હું તો જઇશમરિ; મ્હારે નથી વરવું રે આતો છે ખરની ખરિ ॥૧૫॥ મામે હાથ ખેંચ્યોરે, ખોટી વાત કરે કેવિ; માર્યો એકઠોંશોરે, તારિ મા ગર્ધવ જેવિ ॥ ૧૬ ॥ વરને બેસાડયોરે. માયાવિ તો દેછે દુખ; ઘુંઘટ ઉઘેડયોરે, દેખાડયું રાક્ષસમુખ ॥ ૧૭ ॥ વર થયો ઊભોરે, મામા ભારે ભુડું થશે; આતો રાંડ રાક્ષણીરે, મને તમને ખાઈ જશે ॥ ૧૮ ॥ ભાનુમતી આવિરે, દીકરાનું દુઃખજુએ, બેટા બહુ કષ્ટ વેઠોરે, પાલવથી આંસુ લુએ ॥ ૧૯ ॥ મુને જે વિતેલુંરે, મન મારૂં જાણે છે; મામાજીયે જોયું નથીરે, માટે પક્ષ તાણેછે ॥ ૨૦ ॥ ત્યારે મામો બોલ્યોરે, ગોર ઉતાવળ કરો;કહોના કહો પણરે, છોકરો કંઇબીધો ખરો ॥ ૨૧ ॥ વળણુ ॥ ગોર બેઉ વળતું બોલીયા, કહોશી કરીયે ભુલ; તેથી ઉતાવળ હોય તો કરીએ સરાવ્યા તુલ્ય.

કડવું ૪૨ મું રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુંજને સંભળાવું, સુરેખા હરણ મહિમાય ॥ ૧ ॥ ઓળો ગોળો ગોરે વાળ્યો, ઝટપટ પુરૂં કરવા, વર કન્યાને ઉભાં કિધા, મંગળફેરા ફરવા ॥ ૨ ॥ વરરાય રડતો ઉભો રહયોને, કન્યા ઉભિ આંખ મીંચી; વરના કરતાં દેખાય કન્યા, એક વેહેંતજ નીચી ॥ ૩ ॥ પહેલું મંગળ ફેરો ફેરવ્યા; ફરી ઉભાં નારી નર; બાજઠે બેઉ ઉભાં રહ્યાં તો, થયાં બરાબર ॥૧૪॥

સકળ સભા વિસ્મય પામી, કજોડાપણું ગયું; ઉંચાનિચી જરાહતું તે, હવે બરાબર થયું ॥૬॥ હેવે બીજું મંગળ ફરતાં, ટળી માયાની કુંચી; વરરાય નીચો પડી ગયોને; કન્યા થઇ હાથ ઉચી ॥ ૬ ॥ એવે ત્રીજું મંગળ વરત્યું, ફરિ ઉભાં બેઉ સાથ; વરરાજા છેક નિચો પડીયો, કન્યા વધિ બે હાથ ॥૭॥ જોઇ સભાસદ વીસમય પામ્યા, કેમ પડી ગઇ ખોડ, આ વરકન્યા શોભે કેવા; મા દીકરાની જોડ ॥૮॥ તે જોઇને બળદેવજી નું, દાઝયું અંતઃકરણ, નોહ્ય નોહ્ય મારી દીકરી આ, થયું કન્યાનું હરણ ॥ ૯ ॥ આતો છે કોઇ કપટી કન્યા, પુરણ પ્રગટી રીસ; હળમુસળ લેવા ગયા ઘરમાં, છેદું એનું શીશ ॥ ૧૨ ॥ સભામાંથી ઉઠીને નાઠા, ચેતી ગયા ભગવાન; ગટોરગછને ગોવિંદજીયે, તરત બતાવી સાન ॥૧૧॥ સાન કરી સમજાવી દીધો, પોતે જાદવરાય; હવે વિલંબ કાંઇ ન કરતો, તું થઇ જા વિદાય ॥ ૧૨ ॥ તવ માયાવી આતુર ચેત્યો, વરરાજાને ઝાલ્યો આવોરે ઘણી લાડકવાયા, કહીને બગલમા ઘાલ્યો ॥ ૧૩ ॥ મંડપ ઉપાડી માંથે લીધો, હેડંબાને તન; વાવંટોળ વીજળી કરીને, ચઢી ગયો ગગન ॥ ૧૪ ॥ અંત્રીક્ષ જઇને ઉભો રહયો; બોલ્યો મુખ વચન; સાંભળજે સુત અંધ તણા તું, રાજા દુરીયોધન ॥ ૧૫ ॥ રાંડીરાંડના શુકન લેઇ, દ્વારીકામાં તું પેઠો,અરજુન નંદન અભીમન્યું, સુરેખા પરણીબેઠો ॥ ૧૬ ॥ ત્રણ દીવસ તમને વીતાડયું, તેતો મારૂં કામ; હું ભીમસેનનો દીકરો,ગટોરગછ મુજ નામ. ॥૧૭॥ કન્યા લઇ નાશી નથી જાવું;છું ક્ષત્રી સંતાન; વરવું હોયતો આવજો, સરવે બાગ તણે મેદાન ॥ ૧૮ ॥ તવ દુરીયોધને બુમ પાડી; સીદ ભાગે ઘરસુત્ર; એ ભીમસેનના દીકરાનું, આપ મ્હારો પુત્ર ॥૧૯॥ એવું સાંભળી ગટોરગછે, વરને બગલથી લીધો; પરણજે તું તારી માને કહીને નાંખી દીધો ॥ ૨૦ ॥ શેવકોએ અધ્ધર ઝીલ્યો, કુંવર થરથર કાંપ્યો; દુરિયોધને ખોળામાં લેઇ, રૂદીયા સરસો ચાંપ્યો ॥ ૨૧ ॥ ઓ બેટા શું શું દુઃખ પડીયું, બોલ્યો લખમણ એમ; વારે વારે મેં કહ્યું મામાને, તોહે ન આવ્યો વ્હેમ ॥ ૨૨ ॥ ચાર પ્રકાર રૂપ બતાવ્યા; મામાયે જુઠું જાણ્યું; રડિ રડિ ઘણુ કહ્યું પણ, મનમાં કાંઇ ન આણ્યું ॥૨૩॥ દુરિયોધન કહે ધીક્કાર મામા,વરસ પડયાં સહુ છુટી; રડિ રડિને છોકરે કહ્યુ, તોહે માનિ વાત જુઠી ॥ ૨૪॥ મામો કહે શું વાંકો વળીને. જોવું કન્યાનુ વાન; શા સારૂ મને ઠબકો દેછે મુઓ વર બળી જાન ॥ ૨૫ ॥ એટલામાં બળદેવજી આવ્યા, હળમુશળ

લેઇ હાથ, કયાં ગઇરે કારમી કન્યા, તવ બોલ્યો ભુનાથ ॥ ૨૬ ॥ એ હળધારી ન્હોય એ કન્યા, ભીમ તણો એ તન; સુરેખાને પરણિ બેઠો નર સુત અભેમન ॥ ૨૭ ॥ ગટોરગછ છે નામ એનું, કન્યાનું સ્વરૂપ કીધું; હાથી ઘોડા ઘરેણું આપી, અમ ધન લુંટી લીધું ॥ ૨૮ ॥ એવું સાંભળી બળદેવ બોલ્યા, સાંભળો કૃષ્ણવીર, જ્યારે ને ત્યારે પાન્ડવ નડે, ઓરે શામ શરીર ॥ ૨૯॥ પાન્ડવને તેં પેંધા પાડયા, ભગની લેવા દૈને; ભગની તેડવા ભીમ આવ્યો, તે ગયો ખુબ ખઇને ॥ ૩૦ ॥ વળી પાછો સહદેવ આવ્યો, બાઝી ગયો બહુ થઇને, વળી અભીમન્યું યુદ્ધે આવ્યો, દાનવ શરણે લઇને ॥ ૩૧ ॥ આજતો આવ્યો પુત્ર ભીમનો કર્યું કન્યાનું હરણ; હવે તેનું કેમ કરવું, ઓરે અસરણા સરણ ॥ ૩૨ ॥ પ્રભુ કહે કે કેમ કરવું તું, જેવી તમારી મરજી; તવ બળદેવ કહે લુગડાં પહેરો, યુધ્ધે ચડવું હરજી ॥૩૩ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે લ્યો પહેરી આવું, કહિને ઘરમાં ગયા; એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો; જાદવ તો ત્યાર થયા ॥ ૩૪ ॥ ઓ ભીસમ દાદા ઓ દ્રોણ ગુરૂ, જુઓ વાળ્યો આડો આંક; કન્યા લીધિ લક્ષમણાની, આજ જુઓ કોનો વાંક ॥ ૩૫ ॥ દ્રોણ ગુરૂ કહે વાંક એમનો, કરવું હોય તે કરો, છત્રપતીયે આજ્ઞા દીધી, આયુદ્ધ સરવે ધરો ॥ ૩૬ ॥ ગોર કૃપાચાર્ય અશ્વસ્થામા, દ્રોણ ને ભીસ્મ પીતાય; વિચાર કરવા લાગ્યા બેશી, એકાંત સભામાંય ॥ ૩૭ ॥ દ્રોણ કહે કેમ કરશું દાદા, છોકરાં આડો આંક; ભીસ્મપીતા કહે ન્યાય કરો તો, નહી છોકરાંનો વાંક ॥ ૩૮ ॥ પ્રથમ કન્યા એ છોકરાની, બળદેવે ગાંડાઇ કીધી; પણ દુરીયોધને કુટુંબીની, કહો કેમ કન્યા લીધી ॥ ૩૯॥ આરતીયોતો આંધળો હોયે, બળદેવજીતો તેવા; પણ કોરવોએ કન્યા ને; કબુલ કરનાર કેવા ॥ ૪૦ ॥ અભીમન્યુએ અભીમન્યુનિ; તારૂણિ લીધી તાણિ, શું તે લેવા દે બીજાને, પોતાનું ખુએ પાણી ॥ ૪૧ ॥ બે છોકરે વ્યાજબી કર્યું છે, તવ કહ્યું કૃપાચાર; લોકો કહેશે પરણાવ્યા વિના, રહ્યા ગંગા કુમાર ॥ ૪૧ ॥ જગતની રીતી પ્રમાણે; જાનૈયાને લાજ; કેહેણી થાશે આપણે માથે, વિચારો ભીસ્મ મહારાજ ॥ ૪૩ ॥ ભીસ્મ પીતા કહે તમે વીચારો, ઓરે ગોર ગુરૂ આજ; આપણું રહેને પરનું પરણે, તો જાય જગતમાં લાજ ॥ ૪૪ ॥ અભીમન્યુ પણ આપણું છોરૂં, તેથી રાજી થઇયે; ડાલા પાછા વળતા નથી, પરણાવીને જઇયે ॥ ૪૫ ॥ આવિછે કન્યા ઘરમાંને ઘરમાં, નથી ગઇ પરઘેર; દ્રોણ કહે તે વ્યાજબી કહો છો, હવે શી કરવિ પેર ॥ ૪૬ ॥ કૌરવ જાદવ ભેગા

થઇને, બે છોકરાને નડશે; આપણને યુદ્ધમાં સંગ લેશે; ત્યાંતો વઢવું પડશે ॥૪૭॥ તે માટે આપણે કેમ કરવું, ઓરે ભીસ્મ પીતાય; આપણ છતાં છોકરાને મારે તો અણુઘટતું દેખાય ॥૪૮॥ ભીસ્મપીતા કહે આપણે સહુની સાથે યુદ્ધમાં જાવું, સામા મોરચા બાંધ્યા પછી,આપણે અળગા થાવું ॥૪૯॥ આપણે ચારે સત્ય પુરૂશોએ, યુદ્ધથી કોરાણે રહેવા; બળદેવ કૃષ્ણને બોલાવીને, આપણિ પાસે લેવા ॥ ૫૦ ॥ કહેવું કે નાના છોકરા સાથે, આપણું એ નહી કામ; જાદવ કઉરવ નથી ઓછા કરવા દો સંગ્રામ ॥ ૫૧ ॥ એમ સમજાવિ આપણી પાસે, રાખવા કબજે કરી; છોકરા નથી હારે એવા, વઢવાના સુર ભરી ॥ ૫૨ ॥ તે કરતાં બળદેવને કૃષ્ણ, ઉપડશે જે વારે; છોકરાની પક્ષ આપણે કરવિ; સામા થવું તે વારે ॥૫૩॥ એમ ચારે જણે સંતલસ કીધી, એવામાં દુરીયોધન; પોતાના યોદ્ધાને આજ્ઞા કીધી, તઇયાર થાઓ સહુ જન ॥૫૪॥ એમ કરવા માંડી તૈયારી, જાદવ કૌરવ લોક; ગટોરગછ મંડપ લેઇને, ગયો બાગ અશોક ॥ ૫૫ ॥ ભોંયરા બારણે મંડપ મુકયો, પરણાવવાને સાર; ભોજાઇને આવકાર દેઇ, બોલાવ્યા ભોંયરા બહાર ॥૫૬॥ એક સહસ્ત્ર દઇત્ય બનાવ્યા, વિવેક વાત વિચારી; તેમાંથી પાંચસેં નર કીધા, પાંચસે કીધી નારી ॥૫૭॥ સભા કરીને પુરૂષબેઠા,ગાય છે ગીતાં નારી; એવે નારદને બોલાવ્યા; વરવિશે ગીરધારી ॥૫૮॥ ચુડો પાનેતર કંકુપડો;મીંઢળ નાડાછડી, જે જોઇએ તે સામગરી આપી, નારદને તે ઘડી ॥ ૫૯ ॥ પછી પ્રભુએ આજ્ઞા આપી, અશોક બાગમાં જાવો; મંગળે મંગળે દાન દેઉંછું, વરકન્યા પરણાવો ॥ ૫૯ ॥ તવ નારદજી બાગમાં ગયા, કન્યાયે કીધો શોર,નારદજીને નજરે દેખી આવ્યું પગમાં જોર ॥ ૬૦ ॥ ઓરે મારા નારદ કાકા; જઇને કહો આ કરણી, મારા તાતને એટલું કહેજો, જાય જુનો વર પરણી ॥ ૬૧ ॥ એટલે માયાવિ રાક્ષસ બોલ્યા, હવે કોળીયો કરિયે; સુરેખા કહે હવે ન બોલું, આવો અભીમન્યુ વરિયે ॥ ૬૩ ॥ નારદ કહે આ વર સારો, બેશ પરણાવિ દેઉં, બેઠા નારદ પરણાવવાને, કારણ કૃષ્ણનું દેવું ॥ ૬૪ ॥ વલણ ॥ કારજ સઘળું કૃષ્ણનું, દે છે કન્યાદાન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, છે સાહાય શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૩ મું રાગ રહેણીનો.

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન, સોભા ઘણેરીરે; ત્યાંતો દાન દે છે ભગવાન, શોભા ઘણેરિરે ॥ ૧ ॥ એવે રાક્ષણીયો ગીત ગાય, શો, ત્યાં તો હસ્ત મેળાપક થાય, શો ॥ ૨॥ ચોરી પેહેલું મંગળ વરતાય, શો. તે માં ગાયોના દાન અપાય શો. ॥૩॥ પછી બીજું મંગળ વરતાય, શો, તે માં દાશીનાં દાન અપાય, શો. ॥ ૪ ॥ ચોરી ત્રીજું મંગળ વરતાય, શો, તેમાં ભુમીનાં દાન દેવાય, શો ॥ ૫ ॥ ચોરી ચોથું મંગળ વરતાય, શો. તેમાં ભંડાર સહીત અપાય, શો ॥૬॥ પછી રૂપીયા વિંટીયો રમાય, શો; લાગ્યાં વરકન્યા ગોત્રજને પાય, શો ॥ ૭ ॥ વલણ ॥ વર કન્યા પરણી રહ્યાં, પ્રભુએ દીધું દાન; કહે વલ્લભ પછી કૃષ્ણજી, યુધ્ધે થયા સાવધાન

કડવું ૪૪ રાગ સાખી.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, સુરેખા હરણ મહિમાય ॥ ૧ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ તઇયાર થઇને, હાથ લીધાં હથીયાર, ક્રોધ સ્વરૂપ ધારણ કરીને નીકળીયા ઘર બહાર ॥ ૨ ॥ એક લક્ષ સાઠ સહસ્ર એકાશી, કુંવર કેરી જોડ; હળધારી હળ લઇને આવ્યા, જાદવ છપનક્રોડ ॥ ૩ ॥ દુરીયોધને અગીઆર ક્ષોણી, સેન્યા લીધી ત્યાર; છ કારભારી ને સો ભાઇ, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર ॥૧૦॥ દિધા ડંકા ઉપડયા બંકા, સતવાદીનર ચાર, તે પણ આયુદ્ધ લઇને ચાલ્યા, સૌ સાથે તે વાર ॥ ૫ ॥ વરકન્યા પરણો રહ્યા, નારદ બોલ્યા વાણ; લાવો કુંવર હવે અમને, આપો દક્ષણા દાન ॥ ૬ ॥ ગટોરગછ કહે ભોંયરા વિશે, નગદ નાણું ભરીયું; નારીનાં વસ્ત્રને શણગાર શુદ્ધાં, તમને અરપણ કરીયું ॥ ૭ ॥ નારદજીએ આશીશ દીધી, થયા અંતરધ્યાન; પછી ઉતર્યાં ભોંયરા વીશે, પાંડવના સંતાન ॥ ૮ ॥ કન્યાને જઇને બેસાડી; રાક્ષસ ચોકીમાં ચાર, ગટોરગછ કહે મમ વીરા, નીકળો યુધ્ધે બ્હાર ॥ ૯ ॥ સુરેખા કહે એકલી હું, રહું કેવે પ્રકાર એટલે બનાવી માયાવીયે, નાની છોકરીયો ચાર ॥ ૧૦ ॥ સુરેખાના જે વડી તેતો, જોઇ સુરેખાને ગમે; પાંચે જણીયો ભેગી થઇને, વીવીધ રમત રમે ॥ ૧૧ ॥ પછી બે ભાઇ બ્હાર નિકળીયા, કેવો કરચો વિર-

ક; માયાવી સત્તરદૈત તણો ત્યાં, રથ બનાવ્યો એક. ॥ ૧૨ ॥ તેમાં અભીમન્યુ બીરાજ્યો, સંગ્રામમાં જીવ પેઠો; ઘોડાના અછોડા ઝાલી, માયાવી હાંકવા બેઠો. ॥ ૧૩ ॥ ખરખર ખરખર રથને હાંકયો, ચાલી આવ્યો મેદાન; હીમ્મત રાખી રણમાં ઉભા, યુદ્ધ કરવા બળવાન. ॥૧૪॥ એટલે જાદવ કૌરવ આવ્યા, યુદ્ધ સજી મનસુબા; મેદાન વિશે જુદેજુદે જથે જઇને ઉભા. ॥૧૫॥ ભીસ્મ કૃપાચાર્ય અશ્વસ્થામાં, દ્રોણ ગુરૂ બળવાન;તે ચાર જઇને અળગા ઉભા, માહા મોટું મેદાન,॥૧૬॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, ભીસ્મ પીતાશું એમ; ચાર સત્ય પુરૂષો સંપ કરિ, અળગા ઉભા કેમ. ॥૧૭॥ ભીસ્મ પિતા કહે બાળક સાથે, આપણે વઢવું ના ઘટે; જો કદી છોકરાં જીતશે તો, તૈયાર છીયે છેવટે ॥૧૮॥ જાદવ કૌરવ સેન્યા સાથે. શું બેને નહી જીતે; ચરચા જોવા રહ્યા ઉભા; મોટા મોટાની રીતે. ॥ ૧૯ ॥ તમારે પણ ચરચા જોવા, અળગા રેહેવું જોઇએ; છેવટ સરવે સામા થઇશું, વાંક કાઢે નહી કોઇએ ॥૨૦॥ તવ કૃષ્ણે કહ્યું બળદેવ બંધુ, સમજણની એ વાત; ચાલો એમની સાથે જઇને, ઉભા રહીએ ભ્રાત ॥૨૧॥ એમ વીચારી બંને બંધુ, સતીયા પાસે ગયા; ભીસ્મ પીતાના રથની સાથે,રથ રાખીને રહ્યા ॥૨૨॥ ભીસ્મની જોડે રથ પ્રભુનો, પ્રભુ જોડે બળદેવ, ભીસ્મ પીતાયે સાનકીધી, રથ ભીડાવો એવ ॥૨૩॥ એટલે ગુરૂરથ હંકારી, બળદેવ પાસે આવ્યા;તેમની જોડે ગોર કૃપાચાર્ય, રથ પોતાનો લાવ્યા ॥૨૫॥ ભીસ્મનીજોડે અશ્વસ્થામાં, રથ રાખીને રહ્યા; ચારે જણની વચમાં બંને, બંધુ કબજે થયા ॥૨૬॥ ભીસ્મે દ્રોણને સાન કીધી, આપણે કોઇ ન વડવું, છોકરાં ઉપર આ ઉપડે તો એપર આપણે પડવું ॥૨૬॥ વચમાં ઘાલી નાંખવા કચરી, શું કરે બળ ગોપાળ; આપણાં બેઉ છોકરાનો; ન થાય વાંકો વાળ ॥ ૨૭ ॥ એવી સંતલસ એમણે કીધી, પ્રભુના મનમાં કાંઇ લડવઇઆ બે તરફે ઉભા, મેદાન ભુમી માંઈ ॥ ૨૮ ॥ અળગા ઉભાછે છોકરા બેઉ,બોલ્યો અભીમન્યું એમ;જો ભાઇ જુજવા બે જથે ઉભા, કહો કરીશું કેમ ॥૨૯॥ ઘટોરગછ કહે વિરા મ્હારા, શા સારૂ ગભરાઓ; તમોને ન ફાવે તે મુને, ફાવે ત્યાં તમે જાઓ ॥ ૩૦ ॥ લઢિ વઢિને પક્ષ તમારી, કરીશ મ્હારા વીર; જરાએ ગભરાશો નહી, રાખજો રૂદે ધીર ॥૩૩॥ એટલે બોલ્યો અભીમન્યું, રથ લઇ તતપર થાઉં;તમે જાવો જાદવ વિશે, હું કઉરવમાં જાઉં ॥૩૨॥ ઘટોરગછ

તવ ઉતર્યો હેઠે, રથમાંથી તે વાર;અભીમન્યુ કહે વારતા સુણો, સુરા નર સરદાર ॥૩૩॥ રથ તમારો માયાવિ છે, વાગે કોઇની ચોપ; તો નો- રાધાર થઇને હું બેસું, થઈ જવાનો લોપ ॥૩૪॥ ઘટોરગછ કહે હું જા- ણુંછું, તે કેમ ભુલી જઇશ; લઢીશ વઢીશ પણ તમારિ; ખબર લેતો ર- હીશ ॥૩૫॥ એમ કહીને પોતે ચાલ્યો, જાદવ સામો થાય; અભિમન્યુ રથ હંકારી,કઉરવ દળમાં જાય ॥૩૬॥ જઇને ઉભો દુષ્ટો સામોઅરજુન જીનો તન; માયાવિ ગયો જાદવમાં, ત્યાં મોખરે પ્રદુમન ॥ ૩૬ ॥ પુત્ર પ્રભુનો સઉથી મોટો બોલ્યો મુખ વચન; શું આવ્યો તું અમારા સા- મો, ઓ રાક્ષસીના તન ॥૩૭॥ ક્ષત્રીનું કુળ છે કેવારે, શોધી જો તારાં પરિયા; નાત બહાર રહ્યા સંતનું રાજા, માછીની પુત્રી વરીયા ॥૩૮॥ તારા બાપનો કાકો લાવ્યો, વરેલી નંદીની નારિ, કુન્તલપુરના રાજાયે દીધી, ફક્ત કોઇ અમારિ ॥ ૩૯ ॥ કુંતા કુંવર પાંચે કુંવારા, સમજી સામો થાને,તાણીતોશી તુજ તાત વર્યો, રાક્ષસી હેડંબાને ॥૪૦॥ મુજ સામો તું શોભતો નથી; ઓ રાક્ષસીના પુત્ર, પાંડવ વર્યા-એકના રિને, ત્યારે થયું ધરસુત્ર ॥૪૧॥ અમારિ કન્યાનું હરણ કીધું, મરણ આવ્યું તારૂં;માયાવી કહે પુત્ર પ્રભુના, સાંભળ બોલવું મ્હારૂં ॥ ૫૨ ॥ તારા દાદા તો વસુદેવજીને,કંસે કન્યા દીધી;કુળવંતને કેમ છુટા ન મુ- કયા કારાગ્રહે કેદ દીધી, ॥ ૪૩ ॥ પુછી જો તુજ તાતને એ, કાળાગ્રહ માં અવતરિયા; ગાયો ચારિ છાશ પીને, ગોકુળમાં ઊછરિયા ॥ ૪૪ ॥ તારા બાપને કોને દીધી, કન્યા સન્મુખ હાથ અંબાવના ડેહેરામાંથી લાવ્યા રૂક્ષમણિ તુજ માત ॥ ૪૫ ॥ નરકાસુરને મારિ નાર, લાવ્યા સોળ હજાર; જાંબુવતી રિંછડિ લાવ્યા, સરમ ન આવિ લગાર ॥૪૬॥ કુળ તારૂં તું રાખ્ય છાનું, પાનું બધુ મુજ હાથ;હજુ બીજું સાંભળવું હોય તો, ઘણી લાંબી છે વાત ॥ ૪૭ ॥ એવાં વચન સાંભળીને, બો- લ્યો પ્રદુમાન; રાતો તાતો ક્રોધે ભરાયો, શામ તણો સંતાન ॥ ૪૮ ॥ ॥ વળણ ॥ ક્રોધે ભરાયો અતી ઘણો, કૃષ્ણ પ્રભુનો તંન; કહે વલ્લભ વળી બોલિયો, વઢવાનાં વચન.

કડવું ૪૫ મું રાગ પ્રદુમાન કહે છે મનહર છંદ.

ભિમ સુત કયો, તુત મદંમે તું ભયો ભુત; અબ હાથ આયગયો

ઠામમે બેઠારેગે ॥ નગ્રમે તાફાન કીયો, પ્રપંચ લગાય ગીયો; બલીયે સું બાથ દીની, અબ તું બીચારેગે ॥ જમ જૈસે જાદવહે, કાલ જૈસે કૌરવ હે, સબ હીલ મીલ તેરા, પ્રાનકું નીકારેગે. ॥ દેખ મેરા બાન સાન ભાન તે ભુલાય દઉં, દોનુંકું પકર કર; કરશે સંહારેગે ॥ અટોરમછ કહે છે ॥ પાઉંપર પાઉંપર, પ્રભુ કે નંદન તુંહી ભગ જાનહીતો મેરા, દૈત લલકારેગે ॥ માયાવી મઘેમાજબ, જાન નીકારેગા તબ; કબ નહી લરૂ એસો, તોબા તું પોકારેગે ॥ આપો આપ બલ કરૂ, તબ મેં પીછો નપરૂં; પકરપકર કર બ્હોત માર મારેગે ॥ કીસનકે સુત સબ, દાવમેં આયાહો અબ; કેસ ગ્રહી ગ્રહી લેકે, દરીયેમેં ડારેગે ॥ રાગ ચોપાઇ ॥ બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણુ પરીક્ષત રાચના તન; એવું બોલ્યો અટોરમછ જયારે, કોપે ચડીયો પ્રદ્યુમન ત્યારે, ॥ ૧ ॥ એવે કૌરવમાં શું થાય, મુખ્ય લડવૈયો કરણરાય; સાથે રાખેલા બે સંતાન, સામો આવ્યો ત્યાં અભેમાન ॥ ૨ ॥ તેવો ગાજીને બોલ્યો કરણ, છોકરા આવ્યું તારૂં મરણ; તવ બોલ્યો અભીમન્યું રાય, જીવ તું હોય તો પડ પાય ॥ ૩ ॥ એવે કરણ તણા બે તન, બોલ્યા પીતા પ્રત્યે વચન; તાતજી નવ બોલશો કાંઇ, અમે લઢવાના બે ભાઇ ॥ ૪ ॥ જાઓ જઇ બેસો કોરાણે, એને મારવાના આ ટાણે જાણ્યું કરણે વઢવા દેવું, જોવું દીકરા કરેછે કેવું ॥ ૫ ॥ એવું સમજીને એ ખશીયો, બેઠો અળગો જોવા યુદ્ધ રશીયો; એના વ્રશકેતુ ચંદ્રકેતુ, તેને થયો વઢવાનો હેતુ ॥ ૬ ॥ અભીમન્યુ સામા બેઉ ઉભા, કીધા યુદ્ધ તણા મનસુબા, બોલ્યો વ્રશકેતુ વચન, જોતું ઝપાટો નરના તન ॥ ૭ ॥ વળણ ॥ જોજે ઝપાટો અમ તણો, કહેછે કરણ કુમાર; વદે વલ્લભ બેઉ બોલતા, મનમાં ધરી અહંકાર ॥

કડવું ૪૬ રાગ ઝુલણા સાખી.

તડો તડ બે જણારે, બરાબર બે જણારે ॥ટેક॥ વ્રશકેતુ બોલીયો, કન્યા દે પડ પાય; અભીમન્યુ કહે વર રાયને, વરે ભાનુમતી એની માય. તડો૦ ॥ ૧ ॥ વ્રશકેતુ બોલીયો, હમણાં વધ્યું ઘર સુત્ર; બોલ વિચારી બાળકા, તુંતો મંત્રના પુત્રનો પુત્ર. તડો૦ ॥ ૨ ॥ અભીમન્યુ વળતું વદો, સાંભળ મુજ વચન; મુજ સામો શોભતો નથી, તુંતો દાશોના તનનો તન. તડો૦ ॥ ૩ ॥ વ્રશકેતુ બોલીયો; કપટ અમે જો કી-

ધું; તારા બાપને બાજી રમાડી, કેવું રાજપાટ ધુતી લીધું. તડો૦ ॥ ૪ ॥ અભીમન્યુ કહે કપટી તણું, ખરાબ થાશે ખાણું; મારા ભાઇએ હાથી આપી, કેવું નગદ લીધું નાણું. તડો૦ ॥ ૫ ॥ ત્રશકેતુ બોલીયો, જો અમે સમસેર કાહાડ્યા, દ્રૂપતી નગ્ન નચાડવા, કેવા ભરી સભામાં લાવ્યા. તડો૦ ॥ ૬ ॥ અભીમન્યુ કહે મુજ બંધુએ; શણગાર દૈ રચના રચાવી; તારી કાકીયોને તારી માને, આખી રાતજ નગ્ન નચાવી. તડો. ॥૭॥ ત્રશકેતુ વળતું વદ્યો, શુણ અરજુનના તન; દુઃખ દેવા તુજ તાતને, કેવા કાહાડયા છે અઘોર વન. તડો૦ ॥૮॥ અભીમન્યુ કહે બદલો વાળવા, ગટોરગછે દાવ ધાર્યો, શાકભાજી ખવરાવીને, કેવા ઓકાવી અવાવિ માર્યા. તડો૦ ॥ ૯ ॥ કરણ કેડેથી બોલીયો, આતો જીભ જુધ થાય; મહેણું મારે તુજથી સવાયું, મ્હારૂં પેટ પાસુ બળી જાય. તડો૦ ॥ ૧૦ ॥ વળણ ॥ માટે મ્હારા દીકરા, ટુંકી કરો જીભ્યાય; કહે વલ્લભ ઉશકેરીયા, વઢવાને એ રાય ॥

કડવું ૪૭ મું રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥ ૧ ॥ કરણરાયે કુંવરોને, ઉશ્કેર્યા તે વાર; એટલે ત્રશકેતુ ચંદ્રકેતુ, બન્ને ગ્રહ્યાં હથીઆર ॥ ૨ ॥ અભીમન્યુયે ટંકાર કીધો, હિમ્મત રાખી અપાર; એટલે સઘળા કૌરવ લોકે ઉપાડયા હથીઆર ॥ ૩ ॥ જાદવ જુધમાં પ્રદુમને, ઉંચો કીધો હાથ; એટલે આયુધ લૈને કોપ્યો, જાદવનો સહુ સાથ ॥ ૪ ॥ રોશે રૂઠયા, અગની ઉઠયા, મનમાં અપરમપાર; ગુપતી ગેડી ગદાયો લેઇ, દેવામાંડયો માર ॥ ૫ ॥ માયાવી એકલો જાદવ ઝાઝા, કરતા સોર બકોર; કીડી ઊપર કટક ચઢે, તેવું કીધું જોર ॥ ૬ ॥ તોફાન દેખી માયાવીને, પુરણ પ્રગટી રીસ; કેશ છોડીને પાશાણ વિશે, એણે પછાડયું શીશ ॥ ૭ ॥ મસ્તકમાંથી જુજુ જેવા, જીવ ખર્યા હજાર; પવનને પ્રથવિ અડીકે, દૈત્ય થયા તે વાર ॥ ૮ ॥ તાડપુર ઉંચા નાકે બુચા, ગજ ગજ લાંબા દંત; જાદવ ઉપર જોર જણાવ્યું, લેવા માંડયો અંત ॥ ૯ ॥ મારો મારો મુખે ભાંખે, નાંખે કારમી ચીસ; કૌરવમાં યુધ શરૂ થયું, સૌને વ્યાપી રીસ ॥ ૧૦ ॥ ત્રશકેતુએ બાણ માર્યું, અભીમન્યુને અંગ; અરજુન સુતે સામુ મારી, તે બાણ કીધું ભંગ ॥ ૧૧ ॥ ચંદ્રકેતુએ મંત્ર ભણિને,

માર્યાં અગણીત બાણ; અભિમન્યુએ સામા મારિ, સર્વ કર્યાં ભંગાણ ॥ ૧૨ ॥ પછી પોતે બાણ લેઇને, નાગ પાસ મંતરો સાંધ્યા; કરણના બે દીકરાને, અવળે હાથે બાંધ્યા ॥ ૧૩ ॥ તે દેખીને કરણ ઉઠયો, આવિ ઉભો તે ઠામ; પોતાના પુતરોને કહ્યુ, બોળ્યું બાપનું નામ ॥ ૧૪ ॥ એમ કહિને હાથ છોડયા, મેઘનાદે ગડગડિયો; આયુધ લીધાં હાથમાંને, યુધ્ધે ટુટી પડીયો ॥ ૧૫ ॥ અગણિત મંત્રથી બાણ છોડે, સુર્ય તણો કુમાર; બાણ એનું એક જતામાં થાય છે સાઠ હજાર ॥ ૧૬ ॥ મારે અભિમન્યુ અગણીતું, વાયુ વેગે જાય; બાણ એનું એક જતાજતામાં ચાળીસ હજાર થાય ॥ ૧૭ ॥ કરણ આગળ કેટલું ગજું, ઘણો પડે છે માર; વળી આસપાસના યોદ્ધાનાં, આવે ઘણાં હથિયાર ॥ ૧૮ ॥ તો પણ યુદ્ધ ટકાવિ રહયો છે, અરજુનજીનો તન; જાદવમાં બહુ જોર કરે છે, બળીયો પ્રદુમન ॥ ૧૯ ॥ શીવ તણું એક બાણ લીધું; માર્યું કરિ ને કોપ; ગટોરગછના દઇત માયાવિ, તેતો કીધા લોપ ॥ ૨૦ ॥ તે દેખી માયાવી કોપ્યો, જણવિ ઝાઝી રીસ; પાશાણ વિશે પોતે પછાડયું, ચાળીસ વેળા શીશ ॥ ૨૧ ॥ ચાળીસ હજાર રાક્ષશ થયા લાંબા ત્રણ ત્રણ તાડ; બળવંતાને બીહામણા બહુ; લાંબા પોહોળાં હાડ, ॥ ૨૨ ॥ પછી પાછુ શીશ પછાડયું, ફરિથી ચાળીસવાર; સાત તાડવા ઉંચી બનાવિ, રાક્ષણિ ચાળીસ હજાર ॥૨૩॥ ગર્ધવમુખીને ભુંડમુખી, સ્વાનમુખી કીરમુખી; વાયસમુખી હરણમુખી, કોસુંવાળીકોલુખા ॥૨૪॥ કે પીતવરણી કંઇ રક્તવરણિ કૈં શામવરણીકાળિ; સાતસાતગજના દંત લાંબા,કંઇકઢુંકા કેશવાળિ ॥૨૫॥ કંઇ રાક્ષણિએ ચણીયો પહેર્યા કૈયે છૂટાં કયા કેશ;કંઇયેકછે લંગોટી વાળિ, કૈં છેનગનવેશ ॥૨૬॥ અકેક તાડવા સ્તન લાંબા, કારમીલડાઇ ધારે; બે ભુજમાં બે સ્થાનગ્રહીને,જાદવલોકને મારે ॥૨૭॥ દશ દશ જોદ્ધા દબાય તળે, પામે છે બહુ ત્રાસ; રાક્ષસીનો ભય ભારે ભાસે, કરતા નાસાનાસ ॥ ૨૮ ॥ કંઇ રાક્ષણી પડે ટોળામાં, કંઇ જાદવને ઝાલે; મરડી મસળિ મોઢામાં ને નસ્કોરામાં ઘાલે, ॥ ૨૯ ॥ એ રીતે રાક્ષસીયો લડતી, જબરૂં દઇવત દાખે; રાક્ષસ લોકો ખોળાને ખોબા, ભરિને રેણું નાખે ॥ ૩૦ ॥ જાદવ ઉભા આંખો ચોળે, રોળેરાક્ષણી દોડી; ધુમ થકી અંધકાર કીધો, એવિ જુક્તિ જોડિ ॥ ૩૧ ॥ હેડંબાનો દીકરો તે, ચડિયો છે ગગન; યુદ્ધ કરાવે ઉપર રહિને, ભીમસેન કેરો તન ॥૩૨॥ વનમાં જઇ ઝાડ તાડ લાવે, દારૂણ દઇવત દાખે;

મ્હોટા મ્હોટા પહાડ ને પરવત, અંત્રીક્ષ રહીને નાંખે ॥ ૩૩ ॥ એ રીતે ત્યાં યુધ ચાલે, કઉરવમાં શું થાય; અભીમન્યુ ઉપર કોપ્યો, પોતે કરણ રાય ॥ ૩૪ ॥ લઢતાં વઢતાં, કરણ રાયે, કીધો કારમો કોપ, શીવ મંત્ર બાણ મારી કીધો, કુંવરનો રથ લોપ ॥ ૩૫ ॥ પગપાળ થયો અભીમન્યુ, વાગે ઘણાં હથીઆર, શરીરને ઓથો નવ રહયો, પણોક પડીયો માર ॥ ૩૬ ॥ વસ્ત્રો ફાટયાં આભુશણ તુટયાં, ભોંકાઇ ગયાં તીર; રૂંવે રૂંવે ભાલોડાં ભેદયાં, વહયું ઘણું રૂધીર ॥ ૩૭ ॥ ચારણી જેવું શરીર થયું, તરી ગયા લોચન, સંભારવા લાગ્યો ગટોરગછને. કયાં ગયા બંધવ જન ॥ ૩૮ ॥ ભીડ વેળાના ભાઇ મહારા, વીસવાસ દેઇને વહ્યા, અરેરે રણમાં રઝળાવ્યો, હવાલ ભુંડા થયા ॥ ૩૯ ॥ એ રીતે ટળવળવા લાગ્યો, ઘણીક પામ્યો કષ્ટી; એવે સમે ગટોરગછની ગગનથી ગઇ દ્રષ્ટી ॥૪૦॥ બહુ દુઃખીયો બંધુને ઠો. કરોધ હળાહળ ચઢીયો, જયદ્રથ બનેવી દુરીયોધનનો, તેના રથમાં પડીયો ॥ ૪૧ ॥ જેદ્ર થને હડસેલો માર્યો, માયાવી મહાબળ કાવ્યે; ઘોડાના અછોડા ઝાલી, રથજ હાંકી લાવ્યો ॥ ૪૨ ॥ અભીમન્યુને ઉચકીને, બેસાડયો રથમાંય; ગટોરગછ કહે કેમ વીર શું તારી ઇછાય ॥ ૪૩ ॥ કુંવર કહે વીરા મહારા, હવે નહિ ચીંતાય; તમે તમારૂં પુરૂં કરીને, પક્ષે આવો હાય ॥ ૪૪ ॥ માયાવી કહે વારૂ વીરા. કહી આકાશે ચડીયો, પ્રદુમાનના રથ ની નીચે, આવિ અચાનક પડીયો ॥ ૪૫ ॥ ઉપાડી રથ માથે લીધો, ચઢી ગયો ગગન. અંત્રીક્ષ જઇ ગાજીને બોલ્યો, પ્રકોદરનો તન ॥ ૪૬ ॥ અરે પ્રભુના દીકરા હું, જીવજ તારો લેઉં; રતનાગર સાગરમાં તુને, રથ સહીત નાંખી દેઉં ॥ ૪૭ ॥ તવ પ્રદુમાન ચેતી ગયો, મારવા ભાલો લીધો, રથ ઉપાડી ગટોરગછે, ગામમાં ફેંકી દીધો ॥ ૪૮ ॥ પછી પડયો જાદવ વિશે, કરતો સોરબકોર; મોખરાનો લડવઇઓ ગયો, ભાગ્યું સહુનું જોર ॥૪૯॥ એટલે રાક્ષસને રાક્ષણીયો, કોપ કરે મહા માઠા; જાદ વકેરા જબરા જોધા, પણ જીવ લઇને નાઠા ॥ ૫૦ ॥ ભગરાણ પડીયું, માયાવી નડીયું; નસાડયા સહુ જન; પછી રાક્ષસ રાક્ષણિયોનિ; પ્રત્યે વદયો વચન ॥ ૫૧ ॥ વલણ ॥ યોદ્ધા પ્રત્યે બોલીયો, રાતાં રાખો રક્ષ; વદે વલભ આજ્ઞા કરી, કરીયે જાદવનિ પક્ષ. ॥

કડવું ૪૮ રાગ સવઇયા.

વૈશંપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસતારી તુ

જને સંભળાવું;યુધ તણો મહીમાય ॥૧॥ ગટોરગછે આજ્ઞા આપી, ભા ઇની વાહરે ચડો; કઉરવ કેરી સેન્યા વીશે; નેત્ર મીચીને પડો. ॥ ૨ ॥ એમ કહી દઈત્યો લક્ષકારિ, પોતે ચઢયો ગગન; રાક્ષસ રાક્ષસીયોનું ટોળું, આવ્યું હસ્તે વદન ॥૩॥ કઉરવે જાણ્યું કેર થવાનો, થૈ રહયો સો રબકોર; તે દેખી અભીમન્યુના પગમાં આવ્યું જોર ॥ ૪ ॥ હેડંબાનો સુત માયાવિ, જોયુ ગગનથી ધરણ; જાણ્યું કે બહુ જોર છે, કપરો રાજા કરણ ॥૫॥ એવું ધારી ઝડપ મારી, કર્ણની નીચે પડીયો રથ એનો ઉપાડી લેઇ, પોતે આકાશ ચડીયો ॥૬॥ ગગને જઇને કરી ગરજના ભુડી વાત ભંડાવુ, કરણ કાકા દરીયામાં નાંખી, કાકીને રંડાવુ ॥ ૭ ॥ સાંભળી કરણ થરથર ધ્રુજ્યો, યુધ ભલેરું મચીયું; ખરા રંગમાં ભંગ પડાવ્યો, ભુડું ગટોરગચોયુ ॥ ૮ ॥ નીચે નાંખી દેશે મુને નીકળી જાશે પ્રાણ; એવું જાણી હાથમાંથી, મુકયા ધનુશને બાણ ॥૯॥વાંકો વળીને મારવા માટે, કરણે ભાલો લીધો; માયાવિએ રથ ઉપાડી, વનમાં ફેંકી દીધો ॥૧૦॥ હાડ ફુટાયા કરણ કેરાં, ઘાટ ભલેરો ઘડાયો; ગગનથી ગટોરગછ પાછો હાથી ઉપર પડયો ॥ ૧૧ ॥ દુર્યોધનનિ અંબાડીમાં આવ્યો ભીમકુમાર; છત્રપતીના બે ભુજ ઝાલી, છીનવી લીધાં હથીયાર ॥૧૨॥ ગટોરગછે ધોઘરો ઝાલી, પાપીને નાંખ્યો હેઠો, રાતો તાતો થઇ માયાવિ, રૂદીયા ઉપર બેઠો ॥ ૧૩ ॥ એટલે બધી રાક્ષસીઓયે, જુલમ કીધો મોટો; શકુની સઉથી પહેલો સમજ્યો, જીવલઇનેનાઠો ॥૧૪॥ એટલે નાઠા સકળ યોદ્ધા; કીધો કારમોકેર; ગટોરગછ કહે દુષ્ટ કાકા, તુજને મારૂં ઠેર ॥ ૧૫ ॥ તવ દુર્યોધને હાથ જોડયા, તુજને લાગુ પાય, લખમણને પરણવું હશે તો; પરણશે એની માય ॥ ૧૬ ॥ ઓ ભાઇ જીવતદાન દે મુને, ઉગરૂ તુજ પ્રતાપ; એવો કુમતી મરજ વેળા ગર્ધવને કહે બાપ ॥ ૧૭ ॥ તે અનુભવ નથી માયાવિને, એણે કર્યો વિચાર; કાકો થઇ આવું બોલે છે; મારૂં તે ધીકાર ॥ ૧૮ ॥ એવું સમજી ઉડી ગયો કે, નાઠો દુર્યોધન; રાક્ષસ રાક્ષસી લોપ કીધાં પ્રકોદરને તન ॥ ૧૯ ॥ આવી બેઠો રથને વિશે અભીમન્યુની સાથ; સારથી પદથી ગ્રહણ કીધા, ઘોડાના અછોડા હાથ ॥ ૨૦ ॥ દુરીયોધન બહુ ખેદ પામ્યો, બોલ્યો મામા પ્રત્યે; જુઓ મામા કન્યા લીધી ક્ષત્રીયોની ગત્યે ॥ ૨૧ ॥ જીત જોઇ બળદેવજીએ, હળમુશળ ધર્યું હાથ એટલે ચક્ર ચડાવ્યું પોતે, દયાળુ દીનાનાથ ॥૨૨॥ એટલે બો-

હ્યા ભીસ્મપીતા વિચારી આયુદ્ધ ધરજો; અમારે તમારે લડાઇ થાશે, સમજીને કામ કરજો ॥ ૨૩ ॥ બળભદ્ર કહે આશું બોલો, અવળો ઉમંગ કેમ ધારો, ભીશ્મ કહે મારવા નવ દઇયે, છે છોકરો અમારો ॥ ૨૪ ॥ એમ કહીને આયુધ લીધાં, બળદેવ બોલ્યા એમ; કૃષ્ણ વિરા તમે આ મને જોજો, ફાવે જેમ તેમ ॥ ૨૫ ॥ બે છોકરાને હું મારૂછું જાણવો તમે અહિંરીસ, પ્રભુ કહે હુંતો ચક્ર મુકુછું, છેદવા જાદવ શીશ ॥૨૬॥ હળધર કહે કેમ આડુ બોલે, જાદવ આપણા રાંક;તેમને તું શા સારૂ મારે, શો છે એમનો વાક ॥ ૨૭ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે વીરા મારા, ન્યાય તણો પંથ સ્હાવો, શા સારૂ છોકરાઓને મારો; એમનો વાંક બતાવો ॥ ॥૨૮॥ બળદેવજી કહે નજરે જુઓ છો, ઓરે અસરણા શરણ, આપણે ઘેર ઉતપાત કરીને કરયું કન્યાનું હરણ ॥ ૨૯ ॥ પ્રભુ કહે કે હરણ કીધું, તેમાં અનિતી શી કીધી, પેહેલો વીવાહરીક કર્યો તો, પોતાનીકન્યાય લીધી ॥૩૦॥ એમની હતીને એમણે લીધી તેમાં શો એમનો વાંક, પોતાની કન્યા કેમ જવા દે;સહુને વ્હાલુંછે નાક ॥ ૩૧ ॥ ભીસ્મે સાન કરી ગુરૂને;હવે ન ધરશો બીક; આપણે આપણ જોયા કરો, સળગ્યું ઘરમાં ઠીક ॥૩૨॥ કૃષ્ણના શબ્દો બળદેવે સુણ્યા, બોલ્યો તું બંધવ મ્હારો; આ કહેવાથી થાય છે નિસ્ચે, આ બધું તું કરનારો ॥ ૩૩ ॥ કૃષ્ણ કહે કે હું કરનારો, નહી માગ્વા દેઉ બાળ, બળદેવ કહે કપટ તારૂ, મેં ન જાણ્યું ગોપાળ ॥ ૩૪ ॥ હળમુશળ હેઠું પછાડી, રથ થકી ઉતરીયા, અભીમન્યુને પુછવા લાગ્યા, બળદેવજી ક્રોધ ભરીયા ॥ ૩૫ ॥ બતાવ્ય છોકરા ક્યાં છે કન્યા, મોકલું નહિ તુજઘેર, અભીમન્યુ કહે જોઇતી નથી નીસ્ચે ધારી તે પેર ॥ ૩૬ ॥ અમારે અમારી કેવરાવવીતી, તે તો લીધો લાહાવો; અશોક બાગના ભોયરામાંથી, સુખે પાછી લઇ જાઓ ॥ ૩૭ ॥ એટલે ત્યાંથી બળદેવ ચાલ્યા, ભોયરામાં ભડાકે; રાક્ષસ માયાવી ઘટોરગચ્છનો, લોપ કર્યો લપડાકે ॥ ૩૮ ॥ જઇ કન્યાને ખાંધે લીધિ, બળદેવજી બહુ બળીયા; બડ બડતાને કળકળતા એ, પોતાને ઘેર પળીયા ॥ ૩૯ ॥ કઉરવ હારીને નાઠેલા તે એક જગાએ મળીયા, તેમણે જાણ્યું બળદેવજી તો કન્યા લઈ ઘેર પળીયા ॥ ૪૦ ॥ દુર્યોધન કહે મામા તમે હું ત્રીજો દુશાશન ચોથો કરણ બાપણ ચારે, જઇએ બળ ભોવન ॥ ૪૧ ॥ સમજાવિને કન્યા લઇયે થઇયે પછી વિદાય; નારિયો માત્રને રજા આપો, તે

સહુ આગળ જાય ॥ ૪૨ ॥ નારીયોને તવ વિદાય કીધી, કઊરવ ઉભા રહ્યા; કન્યા લેવા ચારે જણા દ્વારામતીમાં ગયા ॥ ૪૩ ॥ જઇ બળદેવ-નિ પાસ બેઠા, બોલ્યો દુર્યોધન, આપણા રંગમાં ભંગ કીધો, પાંડવોને તન ॥ ૪૪ ॥ જ્યારેને ત્યારે અમનેનડે છે, વળી ગણાય છે રાંક; હળ-ધારિ તમે નજરે જોયું, જુઓ કોનો વાંક ॥ ૪૫ ॥ કરમ એમનાએ ભો-ગવશે, કરે અધર્મઅન્યાય; અમે અમારે ઘેરલૈજઇયે, લાવો સુરેખા ક-ન્યાય ॥ ૪૬ ॥ બળદેવને તવ કરોધ વ્યાપ્યો, શું તુ બોલ્યો હરામી; એ કન્યા પરણી ચુકી છે, શું કરૂં બીજો સ્વામી ॥ ૪૭ ॥ વિચાર વીના કેમ તું બોલ્યો, હળધરને ચઢી રીસ; લાવો શેવક ખડગ મારૂં, છેદું આનું શીશ ॥ ૪૮ ॥ તવ ચારે જણ મુઠીઓ વાળી, નાઠા તેણી વાર; રથમાં બેશી નીકળી ગયા, દ્વારીકા નગ્રની બહાર ॥ ૪૯ ॥ મેદાનમાં પેલા સત્ય પુરૂશો છે; પાંચમા છે અવીનાશ; તે પાંચે જણે પાંન્ડવ કેરા પુત્રને બોલાવ્યા પાસ ॥ ૫૦ ॥ તવ ગટોરગછ અભિમન્યુ, આવિને પ-ડોયાપાય; આશીશ દઇને હાથ મુકયો, મુસ્તક ભીસ્મ પીતાય ॥ ૫૧ ॥ મંદ હસીને ભીસ્મપીતા; બોલ્યા મુખ વચન; તારિ ક્રિયા જોઇ પ્રસન થયો એ ભીમસેનના તન ॥ ૫૨ ॥ ધન તારી માની કુખને ને ધન ભીમ તારે બાપ; ગટોરગછ કહે દાદા તે સઉ તમારો પરતાપ ॥ ૫૩ ॥ દાદા કહે કે વેહેવાર વટમાં, ધરવિ ન કોઇનિ ધાક; એવા વધારવીશા બાશી, જાવા ન દેવું નાક ॥ ૫૪ ॥ પછી કહ્યું અભિમન્યુને, ઓરે લા ડકડા તન; વનમાંથી તુજ તાત આવતા સુધી, રેહેજે હેડંબાવન ॥૫૫॥ કઊરવ લોકોછે બહુ કપટી, દગાથી મારે ઠેર; માટે ગટોરગછ અભિમન્યુ ને, રાખજે તારે ઘેર ॥ ૫૬ ॥ માયાવિ કહે ઓરે દાદા, મા દીકરો બે રહે શે, રાખજે સંભાળ કુંતાજીની, વિદુરને ઘેર રહેશે ॥ ૫૭ ॥ ભિસ્મ પીતા કહે કુંતાજીની, ચીંતા ન ધરશો મન; નીરભયપણે તમે રેહેજો ઓરે મ્હારા તન ॥ ૫૮ ॥ તવ બે પુત્ર પાયે પડિયા, રાજી થયા જુગ-દીશ; સત્ય પુરૂશો અને કૃષ્ણ પ્રભુએ, હાથજ મુકયા શીશ ॥ ૫૯ ॥ વળણ; ॥ કરે શીશ મુકી બોલીયા, પોતે ભીસ્મ પિતાય; જાઓ તમ બેઉ દીકરા, થઇએ અમે વિદાય.

કડવું ૪૯ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાય વચન; સુણ પરિક્ષત કેરા તન; સત્ય પુરૂશોરે રથ હંકાર્યા કૃષ્ણ પ્રભુ દ્વારિકાં પધાર્યા ॥ ૧ ॥ સત્યવાદી ચારે જણ પ-

બીયા, જઇ કૌરવદળને મળીયા; એવા પાન્ડવના સુત બળિયા; હેડંબા વન જાવા વળિયા ॥૨॥ ગયા આઘા એક જોજન, બોલ્યો ઘટોરગચ્છ વચન;ભાઈ અહીં રહો થોડિવાર,રસ્તે કરિ આવું ખેલ લગાર ॥૩॥ એવું કહીને તતપર થયો, જાય કૌરવ જુવતી ત્યાં ગયો; એતો બળવંત માયાવિ ભુપ, એણે લીધું દુર્યોધન રૂપ ॥ ૪ ॥ બીજા બનાવ્યા નવાણું ભાઈ, તેતો સરવે ત્યાં આવ્યા ધાઈ; સાથે કીધા છ કારભારિ, આવ્યા કૌરવ કેરિ જ્યાં નારી ॥૫॥ એવે ભાનુમતી પુછે એમ, કહો કન્યાનું કર્યુ કેમ; બોલ્યો દુરીયોધન મુખવાણિ, તું તો નીભાંગીણિ છે રાણિ ॥ ૨૬ ॥ રાંડો તમારા પગને પ્રતાપ, સહુને ઉપજ્યો સંતાપ; સુણિ બોલી સરવે નારી તમો પન્ડે નીભાંગી ભારી ॥ ૭ ॥ સુણિ પુરૂશો ક્રોધભેર ચાલ્યા, પોતાની સ્રિયોના કેશ ઝાલ્યા ॥ ૮ ॥ ગાળો દેતા દેવા માંડયો માર; ગડદા પાટુ ઢીચણુનો પ્રહાર;કીધો માયાવીએ કાળો કેર; લીધું દ્રુપતી માતાનું વેર ॥ ૯ ॥ સહુ નારિને હાથ બતાવ્યા, એવે કૌરવ સરવે આવ્યા; ભુમો સાંભળી પ્રગટયો કોપ; તવ થયો ગટોરગચ્છ લોપ ॥ ૧૦ ॥ ત્યારે કૌરવો આવિને પુછે, તમો રોડો તે કારણ શું છે, વળી પુછવા લાગ્યો ભુપાળ; કહે રાણિ તમારૂં કપાળ ॥ ૧૧ ॥ અમને મારિને થાઓ અજાણ્યા, તમે સપુત હો તે જાણ્યા; જોયું સત્ય પુરૂશોએ દુખ, લાગ્યા હસવા વસ્ત્ર દેઇ મુખ ॥ ૧૨ ॥ એવે બોલ્યો દુરિયોધન એમ, કહો મામા થયેલું આ કેમ; બોલ્યો શકુની મામો તે ઠામ, ગટોરગછિઆનું આ કામ ॥ ૧૩ ॥ જેવો ગટોરગછ લોપ થયો, તેવો હસ્તીનાપુરમાં ગયો; જ્યાં બેઠો ધત્રાષ્ટર ભુપ, ત્યાં તો આવ્યો શકુનીને રૂપ ॥ ૧૪ ॥ બોલ્યા અંધ તણા છડીદાર, આવ્યા શકુની લેજો જુહાર, તવ બોલ્યો આંધળો એમ, આવો શકુની કોહો થયું કેમ ॥ ૧૫ ॥ કેમ કેટલે રહિ છે જાન, કહો કયાં ગયા સૌ સંતાન; તવ બોલ્યો માયાવિ ભુપ, શુદ્ધ શકુનિને સ્વરૂપ. ॥ ૧૬ ॥ આંસુ પાડી લેલાટ કર દીધા, રડિ અશુભ સમાચાર કીધા; આવ્યા દ્વારીકાં પાન્ડવ તન, એક ગટોરગછ અભેમન ॥ ૧૭ ॥ એતો બેઉ જણે વાળ્યો ધાણ, લીધા સકળ જાનના પ્રાણ; બેઉ બાળકે વાળ્યો છેક, રાખ્યું નહી જીવતું કોઇ એક ॥ ૧૮ ॥ બાળબચ્યાં નરને નારી, એક એકને નાંખ્યા મારી; રહયો જીવતો હું એક આપ, તેતો તમારે પુન્ય પ્રતાપ ॥ ૧૯ ॥ બેઉ પાંડવ કેરા તન, એવું બોલ્યા છે વચન; કરશું હસ્તીનાપુર સેલ, સોયે ભાઇના બોગવશું મહેલ. ॥ ૨૦ ॥

એવું સાંભરી પ્રગટી રીસ, કુટયું ધત્રાષ્ટરે શીશ; અરેરે કાઢયો મ્હારો વંશ, મ્હેલ ભોગવે તે મને દંસ ॥ ૨૧ ॥ આપી આંધળાએ આજ્ઞાય, લક્ષ સેવક થાઓ વીદાય: એક ઝપાટે દૈવત દાખો, સોયે મેહેલ છે તે તોડી નાંખો ॥૨૨॥ તવ કીધું સેવકોયે કેવું, એક સપાટે હાથેળી જેવું; શકુની આડો અવળો થયો, લોપ થૈ ભાઇ પાસે ગયો ॥ ૨૩ ॥ જઈ અભીમન્યુને મળીયો, બેઠો રથ હાકવાને બળિયો; વાતો કરતા ચાલ્યા બે વિર, હસે રમે ગુણ ગંભીર ॥ ૨૪ ॥ એવે હસ્તિનાપુર ગઇ જાન, તેણે દીઠું ગ્હોટું મેદાન; જાણ્યું મેહેલ પાડયા તે શું છે, જઇ ધત્રાષ્ટરને પુછે ॥ ૨૪ ॥ પુછયું ધત્રાષ્ટરને એમ, તાતજી આમ કીધું કેમ, બોલ્યો ધત્રાષ્ટર મુખમાંથી, તમે મુએલા આવ્યા કયાંથી ॥ ૨૬ ॥ બોલ્યો દુ- રીયોધન ઓ તાત, એવી બુરી કોને કહી વાત; બોલ્યો આંધળો તેણિ વાર, કહ્યા તુજ મામે સમાચાર ॥૨૭॥ બોલ્યો શકુની ન જાણું વાત; હું તો આવ્યો જાનઇયાની સાથ,મારા જેવું ધરીને રૂપ, કહી ગયેલો મા- યાવી ભુપ ॥ ૨૮ ॥ ભીમના નંદનનું એ કામ; એનું ગટોરગછ છે નામ બોલ્યો દુરિયોધન તે વાર,કહ્યા તાતને સઉ સમાચાર ॥૨૯॥ હજી પાંડવ બહુ સારા, પણ પુત્રો થયા બે નઠારા, તેમાં અભીમન્યુ તો ઠીક, ઘણી ગટોરગછની બીક ॥૩૦॥ એમ વાતો કરીને રહ્યા; પેલા સઉ ભાઇ ઘેર ગયા;ચાલી આવ્યા હેડંબા વન, પેઠા સુવર્ણને ભોવન ॥૩૧॥ જ્યાં બેઠી છે હેડંબાય,અભીમન્યુ જઇ પડયો પાય: પછી સુભદ્રા માતને નમીયો, સઉના મનનો સંતાપ સમીયો ॥૩૨॥ પુછયા સુભદ્રાએ સમાચાર, ક- હ્યા અરજુનને કુમાર;માતા કન્યાનો રેહેત અદાપ, પણ પરણ્યો ભાઇને પ્રતાપ ॥ ૩૩ ॥ બોલ્યો માયાવી પ્રભુ પ્રતાપે, ભાઇ પરણ્યો છે એને આપે; એક એકનાં કીધાં વખાણ; રહ્યા હેડંબાવન બળવાન ॥ ૩૩ ॥ હસ્તીનાપુર વિદુર ઘેર; કહી ભીસ્મે કુન્તાને પેર; રહ્યાં સુખે રૂપ ત્યાં કુન્તાય; પાંડવો છે દ્રીવિત વનમાંય ॥ ૩૫ ॥ જીત પામ્યા પાન્ડવ તન; કરિ સહાયતા જુગજીવન; પોતાના ભક્તને સુત કાજ, કીધી ખટપટ શ્રી માહારાજ ॥ ૩ ॥ જેના માત પીતા સેવે હરિ, તેનો પરીવાર બેસે ઠરી; કરે ભકતના પુત્રને સાહાય, એવો ભજન તણો મહીમાય ॥ ૩૭ ॥ ॥ વલણ ॥ મહીમા મોટો ભજનનો, પુરે મનના કોડ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ ॥

સુરેખા હરણ સમાપ્ત.

કડવું ૫૦ રાગ ધન્યાસરી.

વૈશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને રા ભળાવું, વનપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચાર ભાઇને દ્રૂપતી તે, છે દ્રીવાત વનમાંય; અરજુન એકલા સ્વર્ગ વીશે, ભણે છે વીદ્યાય; ઇંદ્રની સભામાં બેઠો બેઠો, ભણે છે અરજુનરાય; એવામાં શત્રૂસુર કેરા, આવ્યા સ્વર્ગની માંય ॥ ૩ ॥ લવશ કવશ અસુર જાતી, દઇંત્યો લેઇને આવ્યા, દેવતા લોકને ભ્રષ્ટ કરવા, મળમુત્ર રૂધિર લાવ્યા ॥ ૪ ॥ લીલા હાડને માંઊસ લેઇ, આવી કર્યાં હોકારા; અશુદ્ધતાથી બહુ બીહે છે, દેવતા લોક બીચારા ॥ ૫ ॥ તેમણે બુમો સાંભળી કે, ઇંદ્રને પડી ફાળ; મ્રત્યુ લોકનો પ્રાણી સભામાં,અરજુન મારો બાળ ॥૬॥ અસુર અરજુનજીને મારસેતો, કથલસે બધો ઘાટ, જગતમાં કહેણી થઇ ચોટે શામ તીલક લેલાટ ॥ ૭ ॥ અમે તો અમર નહિ મરવાના, ન થાય દેવનો ક્ષય, પણ મૃત્યુનું પ્રાણી નંદન,એના મરણનો ભય ॥ ૮ ॥ એવું જાણી ઊઠયો સભામાં, કટી કશીને બાંધે, એકાએક નરને ઉપાડી, ઉચકી લીધો ખાંધે ॥ ૯ ॥ અરજુન કહે ઓરે પીતાજી, આમ કરો છો કેમ તમારા શત્રૂને હું બાઝું; જરા ન ધરશો વેમ ॥૧૦॥ તોપણ સુરપતી લઇ ચાલ્યા; ઘેર જઇ ઘેરો કીધો, વજર તણી એક કોટડી છે; તેમાં પુરી દીધો ॥૧૧॥ અરજુન મહીથી બુમો પાડે, બહાર કાઢો મને તાત, અસુર લોકને ઢેર કરી મારૂં, જુઓ મ્હારા હાથ ॥૧૨॥ તોપણ ઇંદ્રે કહ્યું ન માન્યું, પોતે થયો તૈયાર; ઐરાવતને રથે બેઠો, હાથ ગ્રહી હથીયાર. ॥ ૧૩ ॥ તેત્રીસ કોટી દેવતા લોકો, તે સહુ સાથે નીકળીયા; યુદ્ધ કરવાને અસુર સામા, આવ્યા દેવતા બળીયા ॥ ૧૪ ॥ એટલે લવશ કવશ પાપી, કોપ્યા અપરમપાર; તેમની સાથે માયાવી દૈત્યો, આવ્યા છે ચઊદ હજાર ॥ ૧૫ ॥ તેમણે સરવે દેવને દીઠા, કોપ્યો દુષ્ટનો સાથ; લેવશ કવશે આજ્ઞા આપી. ઉંચો કરીને હાથ ॥ ૧૬ ॥ એટલે ઉપડયા અસુર લોકો; મારો મારો મુખ ભાખે, મળ મુત્રના કુંડા ભરેલા દેવ લોકોપર નાંખે. ॥ ૧૭ ॥ તેથી દેવતા ત્રાસે નાસે, થાય ઘણો બકોર ઉંચ કને નીચ વસ્તુ આવે, ત્યાં ઉંચનું શું જોર ॥ ૧૮ ॥ એવામાં તો કવશ દૈત્યે, નાગપાસ મંત્ર સાધ્યો; સુરપતી જે ઇંદ્રરાજા, તેને અવ-

જો બાંધ્યો ॥ ૧૯ ॥ એટલે સઘળ દેવ નાઠા, ધણિ બંધાયો જ્યારે; લવશે ઇંદ્રને લીધો, પોતાના રથમાં ત્યારે ॥ ૨૦ ॥ એવે સહુ દેવ ગયા નાશીને, ઇંદ્રરાજાને ઘેર; સુરપતી બંધાયો તેની, ઇંદ્રાણીને કહી પેર ॥ ૨૧ ॥ ઇંદ્રાણી તવ રડવા લાગી, દીવસ મ્હારો રૂઠયો; અરજુન જી વડી કોટડીમાં, ગાજીને બોલી ઉઠયો ॥૨૨॥ ઓ માતા મુજને બહાર કહાડો, વરતાવું હાહાકાર; જરા જુઓ ઝપાટો મ્હારો; કોણ તાત બાંધનાર ॥ ૨૩ ॥ ઇંદ્રાણિ કહે બેશીરો બેટા, મુકો સોર બકોર; તારા કરતાં દેવલોકમાં, ઘણું ભર્યું છે જોર ॥ ૨૪ ॥ તોપણ તેમનું કાંઇ નચાલે, તો પછી તું કોણ માત્ર એમ કહીને રડવા લાગી વાચાર્યું નર સુપાત્ર ॥ ૨૫ ॥ હું છું સ્વર્ગમાં તેમ છતાં એ, બંધાયો મહારો તાતઃ જગતમાં ઇજ્જત જાશે મ્હારિ, ઠબકો દેશે ભીમ ભ્રાત ॥ ૨૬ ॥ એવું સમજી અરજુનજીને, પુરણ પ્રગટયું સુર; વજરની કોટડીબાણુ મારીને કરી નાંખી ચકચુર ॥ ૨૭ ॥ એ માહા બળીઓ બહાર નીકળીયો, કોણ એને રોકી શકે; ઇંદ્રાણીને ત્રાસ પડીયો, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય મોઢે બકે ॥૨૮॥ તોપણ અરજુન યુદ્ધે ચડીયો, દેવ તણો રથ લીધો; એટલે દેવતા જોડે ચાલ્યા, યુદ્ધ મનસુબો કીધો ॥૨૯॥ અરજુન બળીયો બહુ કળકળીયો, બાણાવળી નર સુબો; અસુર લોકોના ટોળા સામો, અવિને યુધે ઉભો ॥ ૩૦ ॥ ઇંદ્રરાયે તવ સીશ ધુણાવ્યું, કયાં આવ્યો મમસુત; મરજના કરી કહ્યુ નરને, કયાં થયો આકળો ભુત ॥ ૩૧ ॥ ઓરે દીકરા વળ તું પાછો, મનસુબો નહી જાય ઠેઠ; અરજુન કહે પાછોવળું તો લાજે જનુનીનું પેટ ॥ ૩૨ ॥ બાંધવ લાજે બાપ લાજે, લાજે ગુરૂ માહા રાજ; માટે પાછો નહિ વળવાનો, મરવું આદર્યું આજ ॥ ૩૩ ॥ એટલે અસુર લોકો હસ્યા શું બોલે પ્રત્યુનો પ્રાણિ; શું જુઓછો દૈત્ય લોકો કરી નાંખો ધુણધાણિ ॥ ૩૪ ॥ મનુશજાતી મળ મુત્રથી કદી પાછો નહી નાસે; માટે એને માર મારો, મરવાથી બહુ ત્રાસે ॥ ૩૫ ॥ વળણ ॥ એમ અસુરે ધારિયું, હાથ ગ્રહ્યા હથીઆર; કહે વલ્લભ સુત સતી તણો, તે થયો તૈયાર ॥

કડવું ૫૧ મું રાગ રેકારી ચોપાઈ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; થયો અર-

જુનજી તઈયાર, કીધો ધનુશ તણો ટંકાર ॥ ૧ ॥ તેનો શબ્દ ગયો ત્રીલોક, સ્વર્ગ મ્રત્યુ પાતાળ અથોક; શબ્દ સાંભળ્યો કાન, લાગ્યુ સ્વર્ગ જવામાં ધ્યાન ॥ ૨ ॥ રામ નામ દેઇને ઉછાળીયા, સર્વેદાર થઇ ગયા બળીયા; બેઠા અરજુનજીની ધજાય. જોઇ અસુર વિસ્મે થાય. ॥ ૩ ॥ આતો રામ તણો રંગ આવ્યો, ઇંદ્રનો સુત પરાક્રમી કહાવ્યો; જેમ થનારૂં હશે તેમ થાશે, બેમાંથી એક હારીને જાશે ॥ ૪ ॥ કહી તુટી પડીયા છે અસુર, જોર કરવા માડયું ભરપુર; ગાતા તાતા થઇને પોકારે, ઘણા પ્રકારે આયુધ મારે ॥ ૫ ॥ લીધા અરજુને કરમાં બાણ; વાળવા માડયું છે હથરાણ; બાણ અસુર લોકને વાગે, પણ માયાવીતેથી ન લાગે ॥ ૬ ॥ એવે એકને ભોંકયું છે તીર, તેને નિકળ્યું જરા રૂધીર; છાંટયો પ્રથવિ પડયો મન મોડ, પ્રગટયા પાપી ચઊદકોડ ॥ ૭ ॥ ચૌદ શસ્ત્ર ચૌદ કરોડ થયા, અરજુન ઉપર ધશીને ગયા; આયુધ વ્રષ્ટી કરિ અપાર, જાણે વરશી મેઘની ધાર ॥ ૮ ॥ એવે લવશે માર્યું એક બાણ, કર્યો અરજુનનો રથ ભંગાણ; કપીને કુંતિ તન પડયાધર્ણ, અરજુને જાણ્યું આવિયું મર્ણ ॥૯॥ એવિ રીતે મન એનું ડરે, ઈંદ્રનો સુત પાછો પય ધરે; જેમ જેમ પોતે પાછો ખસે, તેમ તેમ દઇત્યો ઉપર ધસે ॥ ૧૦ ॥ અરજુનજીએ વિચાર્યું તે ઠામ, શીવનું બાણ આવશે શા કામ, આ વેળા બચાવું પ્રાણ, એવું સમજી કાહાડયુ એ બાણ ॥ ૧ ॥ પસુપતાકા લીધું જોર કરિ, ધનુષ ઉપર દીધું ધરી, પછી ફેકયું કરીને રીસ, સરવે અસુરના છેદયા શીશ ॥ ૧૨ ॥ રહયો નહી કોઇ અસુર આકાર. થયો સ્વર્ગમાં જયજયકાર; હરખ્યો સઘળો દેવનો સાથ, અરજુને છોડયા ઇંદ્રના હાથ ॥ ૧૩ ॥ ઈંદ્રરાજા તવ વદયો વચન, શાબાશ તુજનેછે મુજ તન; નીર્ભય કીધા સ્વર્ગના સુર. તેથી ઉલટ આવી અતી ઊર ॥ ૧૪ ॥ વાજતે ગાજતે પાછા વળ્યા, અરજુનને લઇ ભુવન પળ્યા; અરજુન લાગ્યો ઇંદ્રાણિને પાય, તમ પ્રતાપે જીત્યો હું માય, ॥ ૧૫ ॥ ઇંદ્રાણીએ કર મુકયો શીશ, હશીને દીધી બહુ આસીશ, બેઠો અરજુન માતાનિ પાસ, સર્વ દેવોની મટી ઉદાસ ॥ ૧૬ ॥ દેવ ભેગા થઈ સભામાં ગયા, ઈંદ્ર સહીત સહુ ભેગા થયા, હળીમળીને બેઠા સહુ દેવ, અરજુનજીને વખાણે એવ ॥ ૧૭ ॥ વળણ ॥ અરજુનને વીખાણતા, દેવ કરે વિચાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સાંભળજો સહુ સાર,

કડવું ૫૨ મું રાગ સવઇયો

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, વન પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઇંદ્રની પ્રત્યે દેવ બોલ્યા, અરજુન રત્ન છે કેવો; એ પુરૂષ પ્રથિવમાં ન શોભે, સ્વરગમાં સોભે તેવો ॥ ૨ ॥ માટે તમ સુતને સમજાવી, રાખો સ્વર્ગ સુદન, અમરપાઇ અમ્મર કરો, ઓરે ઇંદ્ર રાજન ॥ ૩ ॥ તવ ઇંદ્રે અરજુન તેડાવ્યો, કહ્યું સભામાં એમ; બેઠા તારે ભુલી ન જાવું, દેવો તણો એ પ્રેમ ॥ ૪ ॥ એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો; સાંભળો મારી વાત; તમારા સહુની નજર બગડી, આજ્ઞા આપો તાત ॥ ૫ ॥ હવે મારે આંહી રહેવું નથી, વ્હેમ પડયો મને ભારી; દેવ થઇને પારકી પુંજી, પચાવવાની ધારી ॥ ૬ ॥ માટે હમણાં ને હમણાં જાવું; ઓરે મારા તાત; ઇંદ્ર કહે મોકલીશ સવારે, અહીં રહે આજની રાત ॥૭॥ અર્જુન કહે વારૂ પીતાજી, કહીને ઉઠી ગયો, એકાન્ત સ્થળ પોતાતણું છે; ત્યાં જઇને સુઇ રહયો ॥ ૮ ॥ સભામાં સરવ દેવતા લોકે, એમ કર્યો વિચાર; આપણો રોકયો નથી રહેવાનો; રાખી શકે કોઇ નાર ॥૯॥ નારીથી મોહ સહુજનપામે, બ્રહ્મા વીષ્ણુ માહાદેવ; તો અરજુન છે મનુશજાતી. શું મોહ પામે ન એવ ॥ ૧૦ ॥ માટે મોકલો અપછરાને, જઇ ઉપજાવે કામ; એવો એને બાંધી લેવોકે; પ્રાથ્વનું ન લે નામ ॥ ૧૧ ॥ તવ ઇંદરે અપછરા બોલાવિ, રૂપવંત આવી બેતાર; સભામાં ઉભી સુંદર ખુબી, ઇંદ્રને નમસ્કાર ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્યા ઇંદરરાજા, દેવોને રીઝાવ્યા નાચી; પણ મ્હારા અરજુનને રીઝવો, તમારી ક્રીયા સાચી ॥ ૧૩ ॥ ચાહ્ય તો એની નારિ થાજો, લજયા મુકો તમામ; પણ અરજુનને એવો કરો કે, ના લે ભુમીનું નામ ॥ ૧૪ ॥ અપછરા કહે ઓરે મ્હારાજા, સકળ ક્રીયા કરી; પ્રથ્વીનું નામ દઇયે ભુલાવિ, ચાહ્ય તો એમને વરિયે ॥ ૧૫ ॥ તવ સહુ દેવો પ્રસન થયા, કરી બેને આજ્ઞાય; અરજુનજી જયાં એકલો સુતો, ત્યાં આગળ એ જાય ॥ ૧૬ ॥ સાદડી સુતેલો સુત સતીનો, તેણે દીઠી નારી; જોઇએ પ્રમદા શું કરે છે, જાગતો રહયો વીચારી ॥ ૧૭ ॥ અપછરાયે નૃત્ય આરંભ્યો, અરજુનને રૂડું લાગે; અરજુનજી આગળ ફરતી, ધમધમ ઘુઘર વાગે ॥૧૮॥ નારી રૂપાળી એવી વળી, અરજુન રીઝયો અપાર, મધુરેમોઢે હસવા લાગ્યો, પણ નહિ મન વીકાર ॥ ૧૯ ॥

અપછરાએ મન વિચાર્યું કીયા કીધી અતિ; પડયો પડયો હસ્યાકરે પણ બેઠો થાતો નથી ॥૨૦॥ ખરેખરો મોહ લાગ્યા વિના, એ બેઠો નહીથાય, વસ્ત્ર કાઢીને અળગાં મુકયાં, નગનસ્વરૂપ કરી કાય ॥ ૨૧ ॥ તવ અરજુને નિચું ભાળ્યું, પડયો અપછરાને પાય; વસ્ત્રજ પેહેરો વસ્ત્રજ પેહેરો ઓરે મારી માય ॥ ૨૨ ॥ એટલે અપછરા સરમાણી વસ્ત્રજ તેમણે ધરીયાં; અરજુન ઉપર ક્રોધ કરીને, બંને જણાં ઓચરિયાં ॥ ૨૫ ॥ ઇંદ્રનો નંદન મુરખ સરીખો, નરમાં ગણાયો કેવો; આટલું થયે મોહ ન લાગ્યો, થજે તું વ્યંઢળ જેવો ॥૨૪॥ તે કરતાં પુરૂષ હોયતો, શ્રાપ દેઉં છું આજે; સત્ય વચન ફળજો અમારૂં, જા તું વ્યંઢળ થાજે ॥ ૨૫ ॥ અરજુન કહે ભલે માતાજી, કહી કરી વિદાય; ઇંદ્ર સભામાં આવી અપછરા, દેવોને લાગી પાય ॥ ૨૬ ॥ સાંભળી લેજો સુર સભાના મોહ ન પામ્યો એવ; નૃત્ય જોયો વણ વીકારે, દેવ તણો એ દેવ ॥ ૨૭ ॥ મ્હોટા મોટા મુનીવર ચળે, પણ વશ એનુ મન; વસ્ત્ર વીના થઇ તવ કહ્યું એણે, મુખથી માતા વચન ॥ ૨૮ ॥ એટલે અમો અતી લજવાણી, મીથ્યા કરાવી ભવાઇ; મન વશવાળો દેવોને જીતે તેમાં તે શી નવાઇ, ॥ ૨૯ ॥ એમ કહિ થઇ વીદાય ત્યાંથી, રજનિ વિતી જાય; અરજુન વ્હાણું વાહાયું ત્યારે, ગયો સભાની માંય ॥ ૩૦ ॥ ઇદ્રને જઇને ચરણે લાગ્યો, શરપાવ દીધો આપ; અપછરા આજ મોકલીને દેવરાવ્યો ઠીક શ્રાપ ॥ ૩૧ ॥ સાંભળી ઇંદ્રરાયે, અપછરાયો બોલાવિ; એટલે શ્રાપ દેનારિ બેઉ, ઇંદ્ર સભામાં આવી ॥ ૩૨ ॥ ઇંદ્રે કહ્યું કે ઓરે પાપણીયો કેમ દીધો તમે શ્રાપ; અપછરા કહે નગન થઇને, દરસાવ્યું અમે આપ ॥ ૩૩ ॥ આપ દરશાવી માપ ખોયું, શ્રાપ દિધો તે સારૂ; તમોને રીસ ચઢતી હોય તો, ફીધેલો શ્રાપ નીવારૂ ॥ ૩૪ ॥ ઇંદ્રે કહ્યું કે શ્રાપ નીવારો, નહિ તો તમપરત્રાસ; અપછરા કહે વંઢળ રેહેજો, અરજુનજી બાર માસ ॥ ૩૫ ॥ અરજુન કહે ખપછે મ્હારે; છાનાં રહેવું એક વર્શ; આ શ્રાપ મ્હારે મનગમતો છે. નથી શોક કે હર્શ ॥ ૩૬ ॥ પછી પોતે કહ્યું પીતાને, તાતજીકષ્ટી કાપો શ્રાપ વ્યંઢળનો પાળવા સારૂ, વસ્ત્ર વ્યંઢળનાં આપો ॥ ૩૭ ॥ ઇદ્રે આપ્યો ચુંદડી ચુડો, ચણિયો બાસટ હાથ; પછી અશ્વનો મંત્ર ભણાવ્યો નર હરખ્યો મન સાથ ॥ ૩૮ ॥ મડદા જેવા અશ્વ હોયે પણ, પવનવેગી થાય; એવો મંત્ર ભણાવ્યો એને; પછી દીધી વિદાય ॥ ૩૯ ॥ મોકલ્યો વધમાનમાં બેસાડી, ધરણુ દ્રીવીત વન; પાંડવ રહે છે તે ડુંગરથી, છેટે એક જોજન

॥૪૦॥ અરજુનને ઉતારી મુકી; સ્વર્ગ ગયું વઇમાન પારથ ગયો ડુંગર ઉપર, કુંતિ તણો સંતાન ॥ ૪૧ ॥ ચાર ભાઇને દ્રૂપતીયે, ઉઠી દીધો આવકાર, હર્ખનાં આંસુ ધર્મને છુટયાં, પુછયા શુભ સમાચાર ॥ ૪૨ ॥ વળતુ અરજુન એમ બોલ્યો, ઘણુંક વેઠયું વન; દ્વાદશ વરસ પુરાથવા માં બાકી કેટલા દન ॥ ૪૩ ॥ એટલે પુછયું સહદેવજીને, પોતે ધરમ રાય; જોશી કહે મ્હારે હીસાબે; પરમ દીવસ પુરાં થાય ॥ ૪૪ ॥ અઢીત્રણ વરસે એક મહીનો અધિક જુદો થાય; પણ તે દાહાડા કપાઇને નિકળે, માટે તે ન ગણાય ॥ ૪૫ ॥ તેથી પરમ દહાડે થાશે દ્વાદસ વરસ પુરાં ગુપ્ત રેહેવું હોય ત્યાં રહિ જઇએ, નથી દીવસ અધુરા ॥ ૪૬ ॥ એટલે મુખ ઉતારી બોલ્યા, પોતે ધરમ રાય; રૂપાળી નારી વળીપાંચ પુત્રો શી રીતે ગુપ્ત રેહેવાય. ॥ ૪૭ ॥ એવિ શોચના કરવા લાગ્યા, ઉદાસી મનમાં લાગ્યા; એવામાં દ્રૌણીક ગોર પોતે, રથમાં બેશી આવ્યા. ॥ ૪૮ ॥ ગોર છે દ્રૂપતીના તાત કેરા, ખબર લેવા આવે; તેથી તે દાડે પણ આવ્યા, ધર્મને મન વાત ભાવે ॥૪૯॥ ઉઠી યુધીષ્ટરે આવકાર દિધો, ગોર મહારાજ આવો; તમારા ભાણેજા તમારી પુત્રી, તમારે ત્યાં લઇ જાઓ ॥૫૦॥ દ્વાદશ માસ અમારે જાવું છે, છાના રહેવા કાજ; સાથે શી રીતે પાલવીયે, ઓરે ગોર મહારાજ ॥ ૫૧ ॥ દ્રૌણીક કહે તેડી જાસું તવ બોલી દ્રૂપતી; ઓ કંથજી મને કયાં મોકલો છો, હું તો જવાની નથી ॥ ૫૨ ॥ જ્યાં તમે ત્યાં હું આવવાની; ઓરે મ્હારા નાથ; ધર્મ કહે તુ કામની જા, બાળક કેમ રહે સાથ ॥ ૫૨ ॥ તે કરતાંઆવવું હોય તારે, તો ગોરને દે તન; નાહાનાં છોકરાં સચવાશે નહી, જૈયે પરભોવન ॥ ૫૪ ॥ દ્રૂપતી કહે તેમ કરૂંછું, કહીને લીધા પાંચ બાળ, રૂદે ચાંપી રડવા લાગી, પધારો પુત્રો મોશાળ ॥ ૫૫ ॥ વળણ મોસાળ પધારો બેટડા; દુઃખનો વળીયો ડાટ, કહે વલ્લભ એ દ્રૂપતી રડતી રૂદીયા ફાટ.

કડવું ૫૩ રાગ બાવલીયા.

મોશાળે પધારો રેરેરે હો, બાળક મારાં બાળુંવારે. ટેક. ॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાય વચન, સાંભળ સાંભળ પરિક્ષત રાયના તન. દ્રૂપતીને આંસુ વહે છે લોચન, મોશાળે ॥ ૧ ॥ દીકરા દુખીયાં માબાપોને

પેટે આવ્યાં, તવ કેવું કઠોરૂં કરમ લાવ્યા, અમે તમને નથી પેહેરાવ્યા ઓઢાવ્યા. મોસાળે ॥ ૨ ॥ બેટા વનમાં જનમીને નથી કાંઇ, તડકા ટાઢયો વેઠી છે અરણ્યની માંહ, શીદને જનમ્યાં દુખી માબાપોને હાંઇ મોસાળે. ॥ ૩ ॥ દીકરા દીઠો નહી દુનીયાનો વેહેવાર, સગે વ્હાલે રમાડયા નથી લગાર, ખોયું પ્રારણું પામ્યા નથી એ કુમાર, મોશાળે. ॥ ૪ ॥ ભુમી પડી મોટા થયાં છો એ બાળ, ગોદડી ગાભો નથી મળેલો કો કાળ, સાદડીઓમાં છોલયા છે શરીર રસાળ. મોસાળે. ॥ ૫ ॥ નથી મળ્યાં વેળા વેળાયે સારૂ ખાવા, નથી મળ્યાં ઉષ્ણજળથી તમે ન્હાવા નથી મળી જનમતાં ગળથુથી પાવા. મોસાળે ॥ ૬॥ નથી દીઠું માબાપનું જરા સુખ, અવતરીને દિઠું છે દારૂણ દુખ, સારી વસ્તુલાવીને ઘાલી નથી મુખ, મોસાળે. ॥ ૭ ॥ હવે તમે જઇ ઉછરજો મોસાળ, સાચવી રેહેજો રખે ને માથે લેતા આળ; સાંખી રેહેજો મામા મામીની ગાળ. મોસાળે. ॥ ૮ ॥ થાજો ઠાવકા કરશોમાં ચેષ્ટાળી ચાળા, વેઠી રહેજો ક્ષુધા પીપાશા બાળા; સૌ દુખ સહન કરજો ને રેહેજો ઓશીઆળા, મોસાળે. ॥ ૯ ॥ દુખીયા દીકરા સરવેના કીંકર રૂપ થાજો; જેવા જેવું કહે તેવા ગુણ ગાજો ટાઢુંશીળું આપે તે ખુશી થઇ ખાજો મોસાળે. ॥ ૧૦ ॥ મુમત કરિ કોઇ ન માગશો ખાવા, નવ્ય હોયે પરઘેર લેવાના લ્હાવા, છો દુખીયા તે દેવ ઉપર શા દાવા. મોસાળે. ॥૧૧॥ જેનું તેનું કામકાજ કરજો જાત ભાગી, શીત રૂતુમાં ઓઢજો ધાગાકેધાગી, ઉષ્ણરૂતુએ લેશો માં મોજડીયો માગી, મોસાળે. ॥ ૧૨ ॥ દીકરા થયું ભવીષ્ય અમારૂં અનાડી, હસ્તે મોઢે મુને કેહાહાડે કહેસો માડી, દીકરા દેવા પડે છે કાળજડું કહાડી. મોસાળે. ॥ ૧૩ ॥ ઓરે પ્રભુ આથી તું દે મ્રત્યુ તો સારૂ, આપું દિકરા કઠોર કાળજું મ્હારૂં, અરે પ્રભુ છેકજ વળીયું અંધારૂ. મોશાળે. ॥૧૪॥ વલણ ॥ ટીટોડી જેમ ટળવળે, તેમ ટળવળતિ એહ; કહે વલ્લભ કંપે ઘણી, પંચાળીનો દેહ.

કડવું ૫૪ મું રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વન પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ દ્રુપતીએ અતી આક્રંદ કીધું ત્રાસ્યા ધરમ ભુપાળ, દ્રૌણીકે દ્રુપતી કનેથી, લેઇ લીધાં બાળ ॥૨॥ ર-

માં બેશી રસ્તે ચાલ્યા, ગોર થયા વીદાય, દ્રૂપતી સમજાવવા લાગ્યા
તે ધરમરાય. ॥ ૩ ॥ કોના છોકરા કોની માતા, કોના છે ઘરબાર;
ાનવંતી થઇ કેમ ભુલે છે, મીથ્યા આ સંસાર ॥૪॥ તેને તું પોતાનું
ાને, તે તારૂ અજ્ઞાન; તે કરતાં કાલે ભેગાં થાશે; છે જીવતાં સંતાન.
પ ॥ એમ અતી ઉપદેશ કીધો, વળાવ્યું તેનું મન; એવે બે દીન
ત્યા પછી, ધરમ વધા વચન ॥૬॥ કહો ભાઈ સહદેવ કાલ સવારે, ગુ
રહેવું ઘટે; નહિ તો છત્રપતિ પકડે તો, વન જાવું જોઇએ વટે. ॥ ૭ ॥
ટે કયાં જાવું કયાં સુખી થાશું, જોશી જોશ બતાવો; સહદેવ કહે
ાયંકાળે,અહિંથી ઊપડી જાઓ ॥૮॥ પુરવદીશાએ પરવરવું તે, રૂજની
ટણ કરવું; જે ઠેકાણે વાહાય વાહાણું તે ઠેકાણે ઠરવું ॥ ૯ ॥ એટલે
ાલ્યા ધરમરાજા; રટણ રાતે નવ થાય; ભીમભાઇ ઉચકીને લઈ
ાલે, તો મન ધાર્યું જવાય ॥ ૧૦ ॥ તવ વ્રકોદર બોલીયો છે, રાખો રૂ-
ાયે ધીર; તૈયાર થાવો પાંચે જણાને, તેડી જવાનો વીર ॥ ૧૧ ॥ તવ
રમે આજ્ઞા દીધી, દ્રૂપતી સતિને એમ; સુર્યને અક્ષેપાત્ર આપો, જેમ
ીધું છે તેમ ॥ ૧૨ ॥ કંથ તણી આજ્ઞા લઇને, રવીનું સમરણ કી-
ું; એટલે આવ્યા દીનમણી, પાત્રજ આપી દીધું ॥ ૧૩ ॥ એવે દીન-
ણી મેર બેઠો, વ્રકોદર કટી આંધે; ધરમને ને અરજુનજીને, ઉચકી
ીધા ખાંધે ॥ ૧૪ ॥ સહદેવ નીકુળ કહેડે લીધા, બળવંતો નર આંધી
ાનુની મુસ્તક ઘટે નહિ તે; સતીને જંગાએ બાંધી ॥ ૧૫ ॥ પાંચેને
ંચકી પરવતથી, વાયુસુત ઉતરીયો; વિષ્ણુ સ્થળને ચરણે લાગી
ુર્વદીશા સંચરીયો ॥૧૬॥ ચાલે ઉતાવળો અરણ્ય વિશે, મન ભય ન
ી લગાર; વાયુ વેગે સંચરે છે, કુન્તિ તણા કુમાર ॥ ૧૭ ॥ આખી રૂ-
ની રટણ કીધુ, પોણાબસે ગાઉ જાય; એવે બોલતા શ્વાન સુણ્યાં
ાવે વાહાણું વાહાય. ॥ ૧૮ ॥ એટલે બોલ્યા સહદેવ જોશી, ભીમભાઇ
ંતારો; વૈરાટ નગર નજીક આવ્યું, એ સ્થળ રેહેવું ધારો. ॥૧૯॥ તવ
ાંચને ભીમે ઉતાર્યાં, બેઠા બંધુને નાર, ધર્મ કહે સાથે ન શોભે, આ-
ણાં આ હથીઆર ॥ ૨૦ ॥ અરજુનજી કહે ભીમ વારા, ઉઠો ઉભા
ાયે; સૌના હથીઆર સાથે લાવો, એકાંત મુકી દૈયે. ॥ ૨ ॥ ભીમે
ાતાની ગદા લીધી, ત્રણ ભાઇનાં હથીઆર; અરજુન પોતાના લેઇને
ાલ્યો ગયા બે કુન્તી કુમાર. ॥ ૨૨ ॥ મશાણમાં એક વ્રક્ષ સમડાનું
૧ પર મુકયાં આયુધ; અરજુને નાગ મંત્ર ભણીને, નાગ પ્રગટ કર્યાં

શુદ્ધ ॥ ૨૩ ॥ તીક્ષક નામ પ્રગટ થયો તે, વિશવંતો બહુ બળીયો; મહા ધનુશ બાણુના ભાથા, તેને વીંટાઇ વળીયો ॥ ૨૪॥ ફણા માંડી નાગ બેઠો, અરજુન વધો વચન; બાર મહીના આયુધ મ્હારા, સાચવજે શુભ મન ॥ ૨૫ ॥ જો એમાંથી અયુધ જાશે, તો બાળુ તુજ કુળ; આપવા અમે બે આવીએ ત્યારે, યાદ રાખજે મુળ ॥ ૨૬ ॥ એમ એને સોંપીને ચાલ્યા; ભાઇઓ પાસે જાય; એટલે શક્તિનું સમરણ કીધું પોતે ધરમ રાય ॥ ૨૭ ॥ તવ મહામાયા સનમુખ આવી, કહ્યું કે કષ્ટ કાપું; માગીલે માગવું હોય તે તું, જે માગે તે આપુ ॥ ૨૮ ॥ ધર્મ કહે જગત જનુની, જુઠું ન બોલવું મારે, સાચું કહું પણ કોઇ મુને, ધર્મ ન ધારે ॥ ૨૯ ॥ દ્વાદસ માસનું વરદાન આપો, તવ સુખે વ્રતી હોય હું કહું કે છું ધર્મરાજા, પણ સત્ય ન માને કોય ॥ ૩૦ ॥ એટલું વરદાન આપો મુને, ઓરે મારી માય; જગદંબા કહે તથાસ્તુ છે, કહી થયાં વિદાય ॥ ૧૩ ॥ ધરમ રાજા બંધુ પાસે, જઇ માંડી કહી વાત; જગદંબાનું વરદાન મુને, મળી ગયું સાક્ષાત ॥ ૩૨ ॥ હવે માહારે ચીંતા નથી, જ્યાં ફાવે ત્યાં જવું, અસત્ય નવ બોલું તોહે પણ, ધરમ નહી ઓળખાવું ॥ ૩૩ ॥ વલણ ॥ વ્રકોદર તવ બોલીયો; અસત્ય નહી વદો વાત; હાનિ હીન જુઠ બોલવે, શું પાતક એ ભ્રાત ॥

કડવું ૫૫ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ભીમે ધરમ પ્રત્યે કહી વાણિ, પ્રસણ રૂપ તે લીધું જાણી ॥ ૧ ॥ તેથી બોલ્યા યુધીષ્ટર એમ, ભાઇ આમ તું બોલે કેમ; જુઠું બોલ્યાનો છે દોશ, પુછો શેદેવ જોશીને જોશ ॥ ૨ ॥ તવ વ્રકોદર કહે જોશી, પુછતામાં ન થાસો રોસી કહે છે ધરમ ભાસે કેવું, મને ભાસ્યુ ભયાનક જેવું ॥ ૩ ॥ કોને હાની કરવા સારૂ, જુઠુ બોલે તે પાતક ધારૂ; અથવા હાનિ સંભવ હોય, તેવું બોલવું તે પાપ જોય ॥ ૪ ॥ એમ બે પક્ષનિ સુણી વાણી, બોલ્યા સેહેદેવ ઉલટ આણિ; હાની કરવાને જે જુઠુ બોલે તે તો પાતક સમદર તોલે ॥ ૫ ॥ હાની થવાનો સંભવ હોય; જાણ્યા છતાં વદે જુઠ કોય; તેને પાતક કાંઇક ઓછું, હાનો કરે તે કરતાંછોછું ॥ ૬ ॥ આતો વીવેકના વિચાર, તેતો સમજવા સારો ધાર; પછી ધરમ કહે ઓ વીર; તમો ઘણા છો જ્ઞાન ગંભીર ॥ ૭ ॥ માટે પ્રષ્ણ પુછું

છું તમને; તેનો ઉત્તર આપો અમને; આવી રૂપતી નારી સાથ, એના પાંચ બન્ધુ છીએ નાથ ॥ ૮ ॥ એને કહ્યું તું પીહર જાજો તમો; અમ સંગે નવ આવો, તોહે હઠ કરી પુંઠળ આવી, પતીનું વેણ મનમાં ન લાવિ ॥ ૯ ॥ એ તે નારિનો કેવો ધર્મ, તેનો સમજાવો મુજને મર્મ; નાથનું વેણ નાંખે ઉથાપી, તેને જાણવિ કેવી પાપી ॥ ૧૦ ॥ એને સતી કહેવી કેવિ રીતે, તમે ઉત્તર દો પ્રભુ પ્રીતે; તવ સેહદેવજી વદે વાણિ વીરા સાંભળો ઉલટ આણી ॥ ૧૧ ॥ ભાઈ નારી જાતી નામ એક, પણ તેના કહું વીવેક; નારી જાતીમાં ત્રણ પ્રકાર, તેનો સમજી લેજો શુભ સાર ॥ ૧૨ ॥ એક શંખણી બીજી શામા, ત્રીજી સતી જાણો સુખ ધામા; તવ ધર્મ કહે એ ભ્રાત, હું તો સમજ્યો નહી એ વાત ॥ ૧૩ ॥ શંખણી શામા ને સતી, તેની કેવી કેવી હોય મતી; કેવું કાર્યને કેવિ કતી, મારૂ સાંભળવા મન અતી ॥ ૧૪ ॥ કેવા લક્ષણે શંખણી નારી, તેની કથા કહો વીસ્તારી; કેવી શંખણીની હોય વાણી, તેના શારરની શિ એંધાણિ ॥ ૧૫ ॥ તમે જોશિ છો ત્રિકાળ જ્ઞાની, તમારૂં કહ્યું લઉં સત્ય માની, નહી વીદ્વાન જ્ઞાનીની તોલે, મોહોટા મુનેશ્વર એમ બોલે ॥ ૧૬ ॥ વિદ્યાવંત લખેલું ભાખે, તે તો જોનારો ત્રણ આંખે; જ્ઞાની અનંત લોચનવાળો, ન્યાય વીવેકમાં રૂપાળો ॥ ૧૭ ॥ ભણ્યું ભાંખે તે પોપટ જ્ઞાન, તેને ભલે કહો વિદ્વાન; પણ વિદ્વાન તે નહી જ્ઞાની, મનુ ભમવાને તે વાત માની ॥ ૧૮ ॥ માટે જ્ઞાની સમો નહી કોય, જ્ઞાનિનું વેણ નીસ્ચે હોય; તેથી મુને કહો એ વાત, પ્રસણ પ્રેમે પુછ્યું ભ્રાત ॥ ૧૯ ॥ પેહેલી શંખણીની કહો રીતી, તેની કેવી વાણી ગુણ કીયો. મુને જ્ઞાનથી ઉત્તર દીયો ॥ ૨૦ ॥ વલણ ॥ ઉત્તર દોને જ્ઞાનથી, મુજ શંકા ટળી જાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, શ્રવણ કરો શ્રોતાય.

કડવું ૫૬ રાગ રમણીક દોહાનો.

વૈશમપાયે એણિ પેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, પુરણ જ્ઞાન કથાય ॥ ૧ ॥ ધરમ રાજાના પુછવાથી, સેદેવ ઉતર દેછે, અરજુન નીકુળ ભીમ પંચાળિ દઢ મને સાંભળિલે છે ॥ ૨ ॥ સેદેવજી કહે સાંભળો સરવે, જ્ઞાન જ્ઞાનીના ઘટમાં તે જ્ઞાન ન નિકળે શબ્દોમાં, નિકળે વીવેક વટમાં ॥ ૩ ॥ ન્યાયમાં ભાસે

લાગે ખુલાસે, મન બુદ્ધી ચીત્ત ઠરે; સાંભળતાં સાંભળનારનો, જીવાત્મા કબુલ કરે ॥ ૪ ॥ તેનું નામ તે જ્ઞાનની વાણી, ઓરે મ્હારા વિર; એમ કહીને કહેવા લાગ્યા, શેદેવ ગુણ ગંભીર ॥ ૫ ॥ શંખણિના કહુ ગુણને લક્ષણ, વળી શંખણીની વાણી, શંખણીના સ્વભાવ કહું છું, તેથી લેશો જાણી ॥ ૬ ॥ શંખણી નારી હઠીલી આડી, વઢવાનું બહુ જેર; આંખ કપરી જગમાં જબરી, બોલનારી કઠોર ॥ ૭ ॥ પીહેરમાં ભોજાઇને ભાજે, વાંધા સર્વના પાડે; સ્ત્રીઓનું જયાં વૃંદ મળે ત્યાં, નપંગી વાત કાહાડે ॥ ૮ ॥ સાસરિમાં સંતાપે સાસુને, સ્વામીને સપડાવે; ચાંટા કાઢે ને છણકા કરે, ધારયું કરે મન ફાવે ॥ ૯ ॥ કંથને કહે અમે અમારી, દેહનું સારથક કરશું; હાજરી અમારિ તમે ન લેશો, સંત સાધુમાં ફરશું ॥ ૧૦ ॥ એમ કહીને ભકતાણિ થાવા, કહેડમાં કોથળી ઘાલે; ચંદનને વળી તીલક કરે, કરમા માળા ઝાલે ॥૧૧॥ જાય સ્વામીજીની શેવામાં બ્રહ્મચારીમાં ભટકે; હસે બોલે આનંદ કરે; પરણ્યો પતિ ઘેર લટકે ॥ ૧૨ ॥ પરણ્યો પતી જાય ઉદ્યોગે, હમેશા ને અભ્યાસે; તવ દુધ સાકર ઉકાળી લઈ, સંચરે સાધુની પાસે. ॥ ૧૩ ॥ માલ મશાલા તેને પોસે, સદ્યન કરે બોલ ટુંકો; પરણ્યા પતીને લુખો પાખો, મુકે રોટલો સુકો. ॥ ૧૪ ॥ પરણ્યા પતીને ચરણે અડતા, મનથી કાળજુ કાંપે; સન્યાસી બ્રહ્મચારી સંત સાધુ, તેના ચરણ ચાંપે. ॥૧૫ ॥ પરણ્યા પતીને બે ભુજ જોડી, નમે નહી કો દીશ; વગર સ્વામીએ સ્વામીજી કહીને, મુકે ચરણમાં શીશ. ॥ ૧૬ ॥ મ્હોંકણ ત્યાં શી મંડાતી હશે, તે જાણે જુગદીશ; જગમાં કહે હુ ભકતાણી, હહેર કરે હરનીશ ॥ ૧૭ ॥ પંચી કરણનો અભ્યાસ કરે, દ્રઢ કરે મન એવું, દેહનાં કરે દેહ ધરે તેમાં, આતમાને પાતક કેવું ॥ ૧૮ ॥ દેહ નહી માહારો, હું તો નહી દેહ, પંચ ભુતનું આ સ્થુળ; ભુતોમાં ભુત મળે અનાદી, આતમાને અનુકુળ. ॥ ૧૯ ॥ એવું સમજી કરે ફાવે તે વળી ધારે ગ્રંથમાંથી; પરણ્યો સ્વામી સંસારી સગો, સ્વામીજી સ્વર્ગના સાથી. ॥ ૨૦ ॥ એવું કહી પર નરને શેવે, કંથને કળીકળી બોલે ઓ વીરા એતો સુંદરીન, સમજે શંખણી તોલે. ॥ ૨૧ ॥ આ લક્ષણ સહુ શંખણી કેરાં, જગત જાણે ભકતાણી; પતી મુકી પરને વર શેવે; શેમાં એ વાત લખાણી. ॥ ૨૨ ॥ હવે લક્ષણ શામા કેરાં, સાંભળો શાખી ચીત, સતી નહી તેમ શંખણી નાહ, મધ્યમાં તે નાત્ય. ॥ ૨૩ ॥

તેની વાણિ તેના લક્ષણ જ્ઞાનથી કહુ કથાય; પોપટીયા વીદ્વાન લોકો, વિદ્યાથી મુમત સહાય ॥ ૨૪ ॥ વળણ ॥ સ્હાય મુમત વિદ્યા થકી, વાંચી બોલે બોલ; વલ્લભ વદે કોઇ વાકયનો કરે ન મનમાં તોલ.

કડવું ૫૭ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, પ્રષ્ણોતર કથાય ॥ ૧ ॥ વાકય તણો તોલ કરે નહીને, બોલેલો પાછો ન વળે, હઠ યોગના એ જાણવા પ્રાણી, ભાવાર્થોને નવ કળે ॥ ૧ ॥ પણ જ્ઞાન વડે ગમ પાડુ છું, શામા તણી કહું કથા; સાંભળીને શીખામણ ના લાવે, તેનું સાંભળ્યું વ્રથા ॥ ૩ ॥ શામા સ્વામીની ધાક રાખે, બોલે ના પતિના સામી; સાસુને સાધારણ બોલે આપે, પુઠે મુકે બદલામી ॥ ૪ ॥ સાસરીયાંથી છાના અવગુણ, બોલે ન ચઢે મુખ; શું કરીએ બાઇ ઘર માંડવુ તે, જેમ તેમ વેઠવું દુખ ॥ ૫ ॥ દુખ વેઠીશું તો સુખ થાશે, કાં વહેવો અવતાર; એક જનમનું સમ પણ છે તે, વેઠી લેવું નીરધાર ॥ ૬ ॥ એમ બબડે પણ સામી ન બોલે મનમાં બળતી રહે; સાસરીયાનું કે સ્વામીનું, દુખ દીલમાં સહે ॥ ૭ ॥ સાસરીયાં જો રાખે નહિ તો, પુરે પીહયેરમાં વાસ; પણ પુઠે ભુડું નવ તાકે મનમાં રાખે ત્રાસ ॥૮॥ આધેથી જોઇને થાય રાજી,સુખી દેખી રહે સુખી દુખમાં બેલી થવા ન જાયે પણ મનમાં રહે દુખી ॥ ૯ ॥ સાસરી પીયેરની મરજાદા, તેને ન દે લાંછન; ભગવત સમરણ ઘરમાં કરે, રાખે મતી પાવન ॥ ૧૦ ॥ મધ્યમ મતી જે રાખે તે સ્વામી કેરી શામા; સંસારમાં સરસૈથી રહે તે, વિવેક વાળી વામા ॥ ૧૧ ॥ હવે લક્ષણ કહુ સતીનાં, સાંભળો મારા વીર; પોતે પરણ્યા પતીથી, અળગી ન રહે લગાર ॥ ૧૨ ॥ પ્રભાતે ઉઠી પાય પડેને, નિરખે નાથનું મુખ; પોતાના પતીનું દુખ દેખીને, દસ ઘણુ ધરે દુખ ॥ ૧૩ ॥ હળી મળીને હસતે મોઢે, કાઢાડે દીવસ રેહેણી નમ્ર નેતરે નીરખે સાસુ, નીરમળ નિરખે કહેણી ॥ ૧૪ ॥ પતીને મન હોય ઉદાશી, તો તેને શાન્ત પમાડે સ્નાન કરાવે વસ્રુ ધરાવે, સમીપ રહિ જમાડે ॥ ૧૫ ॥ હરેકવાતમાં હીંમત દેને, સયન સમે પાય ચાંપે; કંથનાં નેત્ર ક્રોધાતુર દેખે, તવ તાબેદારિમાં ટાંપે ॥ ૧૬ ॥ વીવેક વદી શાંન્ત પાડે; આનંદ મન ઉપજાવે

પરણ્યા પતીથી દુખ વેઠે દાહ્‌ડું,દયા અતિ મન લાવે ॥ ૧૭ ॥ નભાવેનીર ધનનો ગ્રહસ્થાશ્રમ, અવર માને ન દેવ, એજ માલીક એજ રાજા; પર મેશ્વર પણ એવ ॥ ૧૮ ॥ અવર ઇશ્વર નહી પોતાને. નહિ કોઇ ધરમા ચાર્ય, પતિના દરશણ તેજ પ્રભુ રામ, નહી કો અવરનું કાર્ય ॥ ૧૯ ॥ સ્વામીની છાયામાં સદાયે, વસવુ વસો ભોવનમાં; કંથ જઇ વનમાં વસે તો વામાએ વસવું વનમાં ॥ ૨૦ ॥ બ્રહ્મચારી સન્યાસી ત્યાગી તેને ને પરછાયો દેવો આવેથી તેની તાણવી લજ્યા, તો પરછાયો કેવો ॥ ૨૧ ॥ ત્યાગીને મુખ બતાવવું નહી. ત્યાગીને દેવિ ન ભીક્ષા; ત્યાગીને ભીખ દેવાથી થાયે, સીતા સતી સમ શીક્ષા ॥ ૨૨ ॥ બીજી શીક્ષા થઇ વૃંદાને, ત્યાગ છળે છળી હરીએ; બોધ કરિ વિશ્વાસ પાડયો, તે વાત મનમાં ધરીયે ॥ ૨૩ ॥ ત્યાગી વેસે અરજુનજીએ, કીધું સુભદ્રા હરણ, નારીનું મુખડું દેખીને; ચળે અંતકરણ ॥ ૨૪ ॥ તે દોશ લાગે તારૂણીને, રોમ રોમ નરકે જાય, ત્યાગીનું મન ચળીત કરે, તેને સતી ન કહેવાય ॥ ૨૫ ॥ ત્યાગી તણુ મન ભ્રમણ કરાવે, તે રંડા મહા પાપી, સતીએ મુખ દેખાડવું નહી, ત્યાગીને તો કદાપિ ॥ ૨૬ ॥ સતીયે શેવવા નહી ત્યાગીને, પરછાયો નવ દેવો; તેમ ત્યાગીની વાણી ન સુણવી તો છાંયો કેમ લેવો ॥ ૨૭ ॥ સેહેદવજીએ ધરમ પ્રત્યે, સમ જાણ્યો ન્યાય વિવેક, ઓરે યુધીષ્ટર યાદ રાખો; ન્યાયવાળાનો નેક. ॥ ૨૮ ॥ વળી કળીયુગમાં સ્વામીને મુકી સ્વામીજી પાશે; રોમ રોમ નરકે પડવાની નારી, સમાં પુઠે પસ્તાશે ॥ ૨૯ ॥ સરવ યુગમાં સતી નારીનો ધરમ પતી સેવવાનો, જ્યાં સ્વામી ત્યાં સતી સાથે, સદાશેવા કરવાનો ॥ ૩૦ ॥ જેમ શરીરને છાયા સાથે તેમ નારીએ રહેવું; સુખ દે કે દુઃખ દે તે, સુંદરીએ સહા સેહેવું ॥ ૩૧ ॥ અરધાંગનાછે નામ નારીનુ, પુરૂશનું અરધું અંગ; તે માટે સતિ નારિએ, તજવો ન સ્વામીનો સંગ ॥ ૩૨ ॥ તે વણ સતીપણું બતાવે, ભસ્મ લેલાટે ચોળી; ભગતાણી થઇ ફરે ત્યાગીમાં, તે કુળ નાખે બોળી ॥ ૩૩ ॥ સતીનો તો સત્ય ધરમ છે સ્વામીની કરવી શેવા;પરણ્યો પતી તેજ સ્વામી અવર સ્વામીજી કેવા ॥ ૩૪ ॥ સીધ્ધાન્ત સાચો સતી તણો એ, સાંભળો ધરમ વીર, ધરમ કહે મ્હારી ધ્યાનમાં બેઠી, વારતા ગુણ ગંભીર ॥ ૩૪ ॥ એટલે અરજુનજી એમ બોલ્યા, ઓરે શેહેદવ જ્ઞાની; ત્રણ કાળનું જ્ઞાન છે તમને, સત્ય લેઉ વેણ માનિ ॥ ૩૬ ॥ માટે તમને પરન પુછુછું, એક-

લો સંદેહ ટાળો; ટુંકામાં ટુકું બત વો, આડો આંક જ વાળો ॥ ૩૭ ॥ બીજુ ત્રીજું પુછતા નથી, વ્યવહારનો નવેડો; ન્યાય નીતીને રીતી કેરા, કદી ન નાવે છેડો ॥ ૩૮ ॥ માટે તે તો પુછતો નથી, પુછુ છું પ્રશ્ન સમુદો; જગત નીયંતા જે પરમેશ્વર, તે ભેળો કે જુદો ॥ ૩૯ ॥ ભેળો કે જુદો હશે તે નીયંતા પરમેશ; એટલો ઉતર દો ટુંકામાં, શંકા રહે નહીં લેશ ॥ ૪૦ ॥ શેદેવ કહે સુણો વીરા, પરમેશ્વર છે જુદો, પોતાને પરમેશ્વર માને; તે નર્ક કુળ સમુદો ॥ ૪૧ ॥ એવે સુર્યના કીરણ ફુટયા. સાંભળને તું રાય વન પર્વ પુરણ થયું તારી, ઉતરી બ્રહ્મ હત્યાય ॥ ૪૨ ॥ એવું કહેતામાં સામ પડદા; સ્વેત સ્વરૂપે થાય; કાળા તલ ધોળા થયાને, સ્વેતથઇશામ માય ॥ ૪૩ ॥ પરીક્ષત સુને વીધિ પ્રમાણે, વીપ્રોને દીધું દાન; ગૌદાન કન્યાદાન દીધાં, જનોઇ વીપ્ર સંતાન ॥ ૪૪ ॥ ભરીપુરી બ્રહ્મપુરીઓ આપી, કરાવ્યાં બ્રહ્મ ભોજન; ત્રીજી હત્યા ઉતરી એની, સાંભળો શ્રોતા જન ॥ ૪૬ ॥ વળણ, શ્રોતાજન સહુ સાંભળો, કથા કહી કર જોડ; વલ્લભ વદે સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

વન પર્વ સમાપ્ત.

વૈરાટ પર્વ

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વઇશમપાયન બોલીયા તું, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું વૈરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વાહાણું વાયુ ને કીરણ ફુટયાં સુર્ય તણાં જે વાર; ચાર ભાઇને દ્રૂપદી પ્રત્યે, ધરમે કર્યો ઉચ્ચાર ॥૨॥ રાજાને ત્યાં વાસ પુરિશું, પણ મુજને ચીંતાય; સરવેને શી રિતે સંઘરશે, ગરિબ વઇરાટ રાય ॥ ૩ ॥ તેમ છતાં સરવે સમાશે પણ વ્રકોદરનો વેમ; ઘણું બોલવું ને ઘણું ખાવું, પરઘેર સમાય કેમ ॥ ૪ ॥ એવું સાંભળિ ભીમ ઉઠયો, પરાક્રમી પ્રાણિ કહાવ્યો, વ્રક્ષ તણુ એક થડ પાડિને કોતરિ કડછો બનાવ્યો ॥ ૫ ॥ બોહોતેર મણનો બોજ તેમાં લઇ આવિ પડયો પાય; પછી બોલ્યો ધરમ પ્રત્યે, સુણો યુધીષ્ટર રાય ॥ ૬ ॥ વઇરાટ રાયને ઘેર રહીશું, કટી કશી બાંધશું; એની સકળસન્યા સારૂ, રાંધણું ત્યાં રાખીશું ॥૭॥ ઘણા માણસ મળિને રાંધે, તે બહુ બીગાડ થાય; એકજ હાથે બીગાડ ઓછો માટે રાખશે રાય ॥ ૮ ॥ મારે રહીશું ખાવા ખઇશું, રાજાનું મન ઠરે; વળી બીચારો ભઠીઆરો તે, કદિ ભુખે નવ મરે ॥૯॥ માટે મારી ચિંતા ન ધરશો કરશું રસોઇનું કામ; હવેથી ભીમસેન ન કહેશો, વિર વાલવો મુજ નામ ॥૧૦॥ ધર્મ કહે સાબાશ વિર, ટળી ગયા મુજ વેમ; બત્રીસ લક્ષણ અરજુન વિરા તમે કરશો કેમ ॥૧૧॥ તવ અરજુને ઉભા થઇને, ચણીયો પહેરી લીધો; ઈંદ્રના આપેલી ચુંદડી ઓઢી, ચુડો ધારણ કીધો ॥ ૧૨ ॥ ઊદાભવાની કહીને ઉભો, ધરી વ્યંઢળ વેશ; જુઓ બંધુ ઘાટ કેવો, કોઇ ન ઓળખે લેશ ॥ ૧૩ ॥ ગામના છોકરા ભણાવિશું કરશુ ગુરૂ પદ કામ; અરજુનજી મુજને નવ કહેશો, વ્યંડળ મહેતા નામ ॥૧૪॥ ધરમ કહેકે મનડુ માન્યુ, પુરણ પ્રગટયો પ્રેમ; સહદેવ જોશી ન થાશો રોશી, તમે કરશો કેમ ॥૧૫॥ સહદેવ કહે વીરા મ્હારા, સાંભળો વાતનો પાયો, વઇરાટને ઘેર રહીશું, ચારશું એની ગાયો ॥ ૧૬ ॥ ધરમ કહે ધ્યાન ન બેસે, ગાયો ચારે સહુ કોય; વઇરાટને ઘેર ગાયો હશે તેદ, ગોવાળ શું નહી હોય ॥ ૧૭ ॥ સહદેવ કહે વિરા મો-

રિ પાસે એક વીયાય; ટંકે શેર દુધ દેતી હોય તો, બશેર દેતી થાય ॥ ૧૮ ॥ તેથી રાખશે મુને, કરશું ગઉ રક્ષ કામ; સહદેવજી કોઇ ન કહેશો, પંથીજી મુજ નામ ॥ ૧૯ ॥ ધરમ રાજા કહે વારૂ વીરા, રહેજો ખુશાળ ખેમ; આ વરણાગીયા નીકુળ વિરા, તમે કરશો કેમ ॥ ૨૦ ॥ પહેરી ઓઢીને ફરતા રૂરતું, તે ન ફાવે પરઘેર; એટલે નીકુળ વહિયા વાણિ, સાંભળો મારી પેર ॥ ૨૧ ॥ ભણાવશું રાજાના ઘોડા, મુજ કને વિયાય, પચાસનું ટટવું ભણાવું, તે પાંચસેનું થાય ॥ ૨૨ ॥ માટે મુજને રાખશે રાજા, ઘોડારનું કામ કરશું, મન ગમતે અશ્વે બેશીને, બાગ બગીચા ફરશું. ॥ ૨૩ ॥ અમારે મન ગમતું થાશે, કરશું અશ્વનું કામ; નિકુળજી મને કોઈ ન કહેશો; બહાદુરજી માહારૂં નામ ॥ ૨૪ ॥ ધરમ કહે છે વારૂ વિરા, તુજપર પ્રગટયો પ્રેમ; આ પંચાળી બહુ રૂપાળી, તમે કરશો કેમ ॥ ૨૫ ॥ દ્રૂપદી કહે કંથ માહારા; રહેશું નગ્ર નીવાશી, રાણિની સેવા કરિશું, થાશું એની દાશી ॥ ૨૬ ॥ જ્ઞાન મારગ ઉપદેશ કરીશું, માટે રાખશે મને, વાળે વાળે પરોવવાં મોતી, તે વીદ્યા મુજ કને ॥ ૨૭ ॥ મુઠી ભરિ મોતિ મુખમાં ભરૂ, કેશનિ લટ મુખ લેઉ, વમર જોયે જીભ્યા વતિ મોતી પરોવિ દેઉં ॥ ૨૮ ॥ એ કીયા જોઈ રાખશે મુને, નહી રહું નીરાશી, દ્રૂપદિ કોઇ કહેશો નહીને, કહેજો સયંદ્રી દાશી ॥ ૨૯ ॥ ધરમ કહે મુજ મન માન્યું, ઓરે દ્રૂપદની તન; એટલે બોલ્યા ધરમ પ્રત્યે, વ્રકોદર વચન ॥ ૩૦ ॥ સરવેનું તો પડયું ઠેકાણું, સમાશે જેમ તેમ; ચાર ચાર ચાકર જોઇએ તમારે; તમે સમાશો કેમ ॥ ૩૧ ॥ ધરમ કહે મારી ચિન્તા ન કરશો, ખાઇ પી રહીશું ખુશી; રાજ્યઆદીના ગુરૂ બનીશું નામ કહેજો કીંક રૂશી ॥ ૩૨ ॥ રાજા અમારી ચાકરી કરશે, ચીંતા ન ધરશો મનઃ પછી સરવે ભાઇઓ પ્રત્યે, ભીમ બોલ્યો વચન. ॥૩૩॥ આપણે સરવે એવું કહેવું, પાન્ડવ નિકળ્યા વન; અમે શેવક એમના ઘરના, રહેતાતા કુન્તી ભોવન ॥ ૩૪ ॥ પાન્ડવ સાથે નીકળ્યા અમો, દાસત્વ કરવા પુરૂં, કહેવું કે આ કીંક રૂશી, પાન્ડવની આદીના ગુરૂ. ॥ ૩૫ ॥ હું કહીશ કે ભીમનો ભીલ્લુ; ભિમ સાથે બાથ દેતા. અરજુનજી તમે એવું કહેજો, પાન્ડવના ઘરના મહેતા. ॥ ૩૬ ॥ સહદેવ કહે પાન્ડવ ઘરનો, માયો તણો ગોવાળ; નિકુળ કહેજો ઇંદ્રપ્રસ્તમાં, અશ્વ તણો રખવાળ ॥ ૩૭ ॥ સતી તું એમ કહેજે, હું દ્રૂપતીની દાશી; પાન્ડવ સાથે અમે સરવે થયાં

હતા વન વાસી ॥ ૩૮ ॥ પાંન્ડવ સઉને સુતા મુકીને મયા છાનો વાસ કરવા, અમે સઉ તમારે ત્યાં આવ્યાં. એક વરસ પેટ ભરવા ॥ ૩૯ ॥ સરવે રાખવી એક બોલી, જણાવવી સુજાત; હવે સાંભળ દ્રૂપતીસતી તુને કહુ એક વાત ॥ ૪૦ ॥ તું જાય વઇરાટની સભામાં બેઠા હશે ત્યાં ભુપ; તુને રાખે તવ તારે કહેવું, જો રાય મુજમાં રૂપ ॥૪૧॥ માટે મુજ પર કોઇ પ્રાણી, કુદ્રષ્ટી કહિ કરશે, તો તે પ્રાણી નહી જીવવાનો, વગર મહોતે મરશે ॥ ૪૩ ॥ મારે માથે પાંચ ગાંધરવો છે, તે બહુ કરશે કેર; કુદ્રષ્ટિએ જોનારાને, મારી નાંખશે ઠેર ॥ ૪૩ ॥ પાળ એવિ બાંધજે પે-હેલેથી; દ્રોણ દ્રષ્ટે જોનારો, કદાપી કો કુદ્રષ્ટ કરે, તો હું ગાંધરવ તારો ॥૪૪॥ દ્રૂપતી કહે વારૂ સ્વામીજી, એમ કહી પડી પાય, ભીમ કહે કે એકે એકે, થાઓ હવે વિદાય ॥ ૪૫ ॥ મ્હોટા ભાઇ તમે પધારો, ઓરે યુધિષ્ટિર રાજા; હવે તો વહાણું વાયું છે, ઉઘડેલા દરવાજા ॥ ૪૬ ॥ ॥ વલણ ॥ દરવાજા ઉઘડયા હશે, માટે પધારો ભ્રાત: કહે વલ્લભ તવ ચાલીયા સમરી દીનાનાથ.

કડવું ૨ રાગ સોહયણીનો દોહરો.

વઇશમપાયન એણિપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુત સતીના અતી સત્યવાળા, સમરે અસરણા સરણ; ધરમે ઉઘડતે દરવાજે, ન-ગ્રમાં મુકયો ચરણ ॥ ૨ ॥ તવ ગામમાંથી રોગ નાઠા, વિમિત વ્યાધી જાય; અકાળ મૃત્યુનાં મડદાં પરેલાં, તેઓ બેઠાં થાય. ॥ ૩ ॥ ઝડપથી જમકીંકર નાઠા અધરમ પાપ; કુબુદ્ધિ બધા નગ્રની ના-ઠી, ધરમ ચરણ પ્રતાપ ॥૪॥ મનુશ માત્રનાં મનડાં ફરીયાં, ચોરે મુ-કયું ચોર કરમ; ગુણકાએ ગુણકાપણું મુકયું, સઉને વહાલો શુભ ધરમ ॥૫॥ એ રીતે ફરિ સરવનિ વ્રતિ, જઇને લાગે પાય; વઇરાટરાયને ઘેર આવ્યા, પોતે ધરમરાય ॥ ૬ ॥ વઇરાટે તેજસ્વી દિઠા, દોડતો આવ્યો બાહાર, પધારો કહીને આસન આપ્યું; કીધા નમસ્કાર ॥ ૭ ॥ કહો મહારાજા કયાંથી પધાર્યા, કોણ છો તે કહો મરમ; તવ યુધીષ્ટર એમ બોલ્યા; હું તો રાજા ધરમ ॥ ૮ ॥ પાન્ડવની ગાદીયે બેસનારો, સદા રેહેનારો ખુશી; તજ ઘેર આવ્યો છુ પેટ ભરવા, નામ હાલમાં કીંક

રૂશી. ॥૯॥ દ્વાદશ માસ રહુ તુંજ ધામ; જે હોયતારો પ્રેમ; તવ શક્તિના વરદાન વડે, વઇરાટ સમજયો એમ. ॥ ૧૦ ॥ ગાદીના ગુરૂ હશે પાન્ડુના, ધરમરાજા જેવા; આ પુરૂષ મારે ઘેર કયાંથી, રાખીને કરૂં શેવા. ॥૧૧॥ એમ ધારિને વઇરાટ બોલ્યો; આ તમારૂં ભોવન, ઘર ગામ રાજપાટ સઘળું તમારૂં, મુને કરો પાવન ॥ ૧૨ ॥ વળી તમારી આજ્ઞા પાળું, ઓરે મારા નાથ; ધરમ કહે ચાલ્ય સભામાં કહીને લીધો સાથ. ॥૧૩॥ બેઉ જણા ગયા સભામાં, વઇરાટને સત્યવાદી; ધર્મને શારૂ સ્થાપન કીધી, રાજ્ય ગુરૂની ગાદી ॥ ૧૪ ॥ તે પર બેઠા ધરમરાજા, વાર થઇ ઘડીચાર; એટલે ભીમે કહ્યું અરજુનને, મહેતાજી થાઓ તૈયાર. ॥૧૫॥ એટલે અરજુન ઉઠી ચાલ્યો, નગ્ર વિશે જયાં ધશે; તવ વ્યંઢળનું રૂપ દેખીને, નગ્ર તણા લોક હસે. ॥ ૧૬ ॥ ટોળે ટોળાં જોવા મળીયાં, વ્યંઢળનું રૂપ ભારે છોકરાં કેડે તાળીયો પાડે, રેણું ધણી ઉછારે. ॥ ૧૭ ॥ કેડે કરે સરવે કીકીઆરી, અરજુન ચાલ્યો જાય; ઉંડો ભવાની કહીને પેઠો, રાજ્ય સભાની માંય. ॥૧૮॥ ધરમને નમસ્કાર કીધો, વઇરાટને જુહાર; એટલે વઇરાટ રાજાએ પુછયું, કોણ કયાંના રહેનાર ॥ ૧૯ ॥ અરજુન કહે ઇંદ્ર પસ્તના, પાંડવ પાસે રહેતા, અભીમન્યુને હું ભણાવનારો, નામ છે વ્યંઢળ મેહેતા ॥ ૨૦ ॥ બાણુ વિધા હું જાણું સારી, ભણાવું તારો તન; પાન્ડવ સાથે અમે નીકળ્યા, દ્વાદસ વરસ વન. ॥ ૨૧ ॥ આ કીંકરૂશી જોડે હતા ત્યાં, ગાદીના ગુરૂ માહારાજ; અમને સુતા મુકી ગયા પાંડવ છાના રેહેવાને આજ. ॥ ૨૨ ॥ રૂશી માહારાજ અહીં પધારયા, હું પણ આવ્યો આંય; નિશાળ કરી બાળ ભણાવું, તારા નગ્રની માંય. ॥૨૩॥ બાર મહીના ઉદર ભરવું, ગામમાં નિશાળ થાપી, વઇરાટ કહે :વિધાશાળા, તમોને રેવા આપી ॥ ૨૪ ॥ મોટાના ઘરના મુજ ઘેર કયાંથી, કહી કરયા વિદાય, અરજુને નીશાળમાં વાસ પુર્યો, એવે બે ઘડી થાય. ॥ ૨૫ ॥ ભીમ કહે કે સહદેવ જોશી, હવે પધારો તમો; સરવેના ગયા પછી ત્યાં, છેવટે આવશું અમો. ॥ ૨૬ ॥ એટલે ઉઠયા સહદેવ જોશી; વનકુળની કટી બાંધે; એકજ હાથમાં ટીપણું ઝાલ્યું જોષીકા લીધી ખાંધે. ॥ ૨૭ ॥ આમ વિશે ગયા રાજ્ય સભામાં, ધર્મને નમસ્કાર; પછી વઇરાટનિ સ મુ જોઇ, પોતે કર્યો જુહાર. ॥૨૮॥ સહદેવજીને પુછવા લાગ્યો, જે વઇરાટ ભુપાળ; તેનો ઉત્તર જોશીએ દીધો, પાન્ડવના ગોવાળ. ॥ ૨૯ ॥ હું હું સહદેવજીનો

સનેહી ચારતો એમની ગાય; ટંકે શેર દુધ દેતી હોય તે, બે શેર દેતી થાય ॥ ૩૦ ॥ એવી વિદ્યા છે મુજ પાસે, જોતીશનો અભ્યાસ; તમ ઘેર રહી ગાયો ચારૂં; પેટ ભરૂં બાર માસ ॥ ૩૧ ॥ ગાયો ચારવા વણ નહિ કરૂ બીજું, પંથીજી મ્હારૂં નામ; વઇરાયે સોંપી ગૌશાળા, જાઓ કરો એજ કામ ॥ ૩૨ ॥ સહદેવજી ગૌશાળામાં ગયા, બે ઘડી થઇ વાર; ભીમસેને મોકલ્યા નીકુળને; નગ્ર વીશે નીરધાર ॥ ૩૩ ॥ નીકુળજી જઇ ઉભા સભામાં, કહી હકીકત તે ઠામ; હું તો ઘોડા ભણાવી જાણું છું, બાહાદુરજી મારૂં નામ ॥ ૩૪ ॥ તવ વઇરાટે હયશાળા સોંપી, જઇ રહ્યા નીકુળ સાર; એટલે ભીમે આજ્ઞા આપી, હવે જા દ્રૂપદી નાર ॥ ૩૫ ॥ દાંતે છેડો ઘાલીને ચાલી, ગઇ સભાના માંય; વઇરાટને જુહાર કીધો, ધરમને લાગી પાય ॥ ૩૬ ॥ વઇરાટ રાયે હાથ જોડયા, ધન ભાગ્ય મ્હારૂં હોય; જગદંબા જોગણી જેવી, બોલ બાઇ તું કોણ ॥ ૩૭ ॥ દ્રૂપતી કહે ઓરે રાજા, હાલ હતી વનવાશી; સયંદ્રી છે નામ મ્હારૂં, દ્રૂપતી સતીની દાસી ॥ ૩૮ ॥ તેતો ગયા છાનાં રહેવાને, માટે હું અહીં આવિ; વળી દીઠા ઠીંક રૂશીને, રેવાની ઉલટ લાવી. ॥ ૩૯ ॥ બાર મહીના પેટ ભરવું છે, જો હોય રાખ્યાની પ્રીતી; રાણીને ઉપદેશ કરીને, શોખવું શેવા નીતી. ॥ ૪૦ ॥ વઇરાટ રાજા એમ બોલ્યો, સોંપ્યું તને ઘરબાર; દ્રૂપતી કહે વારતા બીજી સાંભળો રાજ કુમાર ॥ ૪૧ ॥ મ્હારા શરીરનું રૂપ ઘણું છે, કામીને કરે કેર; મારા સામી કુદ્રષ્ટી કરશે, તો તે મરશે ઠેર ॥ ૪૨ ॥ મારી સાથે પાંચ ગાંધરવ છે, તેમાંનો કોઇ એક મારે; તે તમને પહેલું કહું છું, વઇરાટ બોલ્યો ત્યારે ॥ ૪૩ ॥ તું તો મારી બહેન ધરમની કોણ કુદ્રષ્ટી જોશે; તે કરતાં જોશે તે મરશે, તેમાં માને શું દોશે. ॥ ૪૮ ॥ એટલે વઇરાટ રાયનો સાળો, જેષ્ટ કેયો પ્રધાન; સો ભાઇની છે સુંદીર જોડી, એક માના સંતાન. ॥ ૪૫ ॥ સહુથી મોટો પ્રધાન થયેલો, કુદ્રષ્ટીનો તેહ, દ્રૂપતીના સામુ જોઇ રહયો છે, વિકારવંતો એહ. ॥ ૪૬ ॥ તેણે સાંભળી સતીની બીના મનમાં વિચારયું એમ; શેના ગાંધરવ શું મારતાતા, મીથ્યા ઘાલે છે વેમ ॥ ૪૭ ॥ ઠીક છે કયાં જાશે આવેલી, એવિ કબુદ્ધી થઇ, વઇરાટ રાયે મોકલી તે, દ્રૂપતી ઘરમાં ગઇ. ॥૪૮॥ વઇરાટ રાયનાં રાણી સુદ્રષ્ણા, દ્રૂપતીને પડી પાય, પધારો બાઇ તમારે પુન્યે, શુભ મતિ મુજ થાય ॥૪૯॥ એમ કહી માન્ય દેઇ બેસાડી આ બધું તમારૂં ધામ; હીંચોળા ખાટે હીમ્મત કરો, કરવું નથી કોઈ કામ

॥ ૫૦ ॥ એ રીતે શુભ સતી સમાણિ, એને થઇ ઘડી ચાર; છેવટ ઉઠયો સુત વાયુનો, જાવા થયો તઇયાર ॥ ૫૧ ॥ કટી બાંધે કડછો ખાંધે લઇને ચાલ્યો સુઓ; દરવાજા લમભમ આવિ વીચાર કરવા ઉભો ॥ ૫૨ ॥ પહેલ વહેલો જાણિ ગામ વીશે, હું રહુ કુશળખેમ કેમ પેસુ કમાનમાં, એમ કરયો વીચાર, કહે વલ્લભ કોટ કુદવા; થઇ ગયો તઇયાર.

કડવું ૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વઇશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ વાલવાજીએ અળગા રહીને દડબડ મુકી દોટ; છલંગ મારી ઊછળ્યો તે કુદી પડયો કોટ ॥ ૨ ॥ આભ પડે એમ અવનિ પડીયો; ધરણ ધરૂજી માહિ; પાણિનિ ભરનાર પાણિઆરિયો તે, બેડાં ફોડિને નાઠિ ॥ ૩ ॥ આખા ગામમાં ધુમચાલી સઉનો વાંકો દીન કહાવ્યો; ખાંધ ઉપર છે કડછો મોટો, કડછાદઇતજ આવ્યો ॥ ૪ ॥ હવે ગામનું આવિ બન્યુ, સહુ લોકના જીવ જાશે, સહુ પ્રાણિને ઝાલીઝાલીને,કડછે ચઢાવિ ખાશે ॥ ૫॥ એવો બહુ ચાલ્યો બો-બાટો, નાસે લોકનાં ટોળાં; વ્રકોદર ગમ્મત કરવાને, દેખાડે દાંતને ડોળા ॥ ૬ ॥ તેમ તેમ સરવે ત્રાસેને નાસે, બોંબાટ ઠામો ઠામ; ભિમે જાણ્યું કે આમ શું જાણે,કરવું માહારે નામ ॥ ૭ ॥ એમ જાણિ બજારમાં ચાલ્યો, ધાણિ ચણા શેવો ભાળે; તેના ખોબેખોબા ભરિને, મારગમાં ઉછાળે ॥ ૮ ॥ કોણજ એના સામું બોલે, કોણ જઇ કર ઝાલે; મીઠાઇનિ દુકાન દેખે ત્યાં; મીઠાઇમાં મુખ ઘાલે ॥ ૯ ॥ ભાવે તે ચાવે મઝા ઉડાવે, બહુ કીકીઆરો થયો; પછી પોતે ધુમતો ધુમતો, રાજ્ય સભામાં ગયો ॥૧૦॥ ખંભ ઠોકી કે ધમધમી સભા, ધ્રૂજ્યો વઇરાટરાય; વાયુનંદન યુધીષ્ઠરને પ્રેમે લાગ્યો પાય ॥૧૧॥ વઇરાટ કહે ઓ કીંકરૂશિ,આ કોણ છે બળવાન ધરમ કહે ભય ન ધરતો, શુભ મતી રાજાન ॥ ૧૨ ॥ શરમાય શાને પુછ મન માને, બોલ્યો વઇરાટ રાય; કોણ તમેછો કયાંથી આવ્યા, તવ ભિમ બોલ્યો ત્યાંય ॥ ૩ ॥ ઇંદ્રપ્રસ્તનો હું રહેવાશિ, રસોઇનો કરનારો; ભિમસેન કેરો ભિલ્લુ હું છુ, સાખો ગામમાં મારો ॥ ૩૪ ॥ દ્વાદશ મહીના તુજ ઘેર આવ્યો, ભરવા પાપી પેટ; સકળ સૈન્યનું રાંધણું રાધું; એકલો કરૂ વેઠ ॥ ૧૫ ॥ વઇરાટ કહે ભલે પધાર્યા; કયાંથી

આવ્યા હાવા, ભીમ કહે તે તો ખરૂં પણ, કેટલું આપો ખાવા ॥ ૧૬ ॥ વઇરાટ કહે કેટલું ખાશો, મોઢે માગી લ્યોને; તમોને નહીં જવાદો; સુખરૂપે આંહિ રહોને ॥ ૧૭ ॥ ભીમ કહે રાંધણું રાંધિશ પણ, નહી કરૂં તારી પળશી; હમેશાં મારે ખાવાને, અન જોઇએ શોળ કળશી ॥ ૧૮ ॥ વઇરાટ રાજાએ પાંચો કરડયો, એ નહી મારી હામ; એ રીતે ખવરાવું તો તો, વેચુ વરને ગામ ॥ ૧૯ ॥ નથી મારૂં એટલું ગજું, માટે હું નહી રાખું; ભીમ કહે રાખે નહી તો, તુજને મારી નાંખુ ॥ ૨૦ ॥ ધરમરાયે સાન બતાવી શું ડોળા દેખાડી ખાય; એવામાં ઉરૂજીને બોલ્યો, પોતે વઇરાટ રાય ॥ ૨૧ ॥ ઓશીઆળ મારી તમે ન કરશો, કશી ન કરશો પળશી; હમેશાં આપીશ ખાવાને, અન તમને બાર કળશી ॥ ૨૨ ॥ રસોઇમાં જે કાષ્ટ બળે તે લાવવા તમારે શીર; વ્રકોદર કહે કબુલ મારે, શોશે નહી રહીશ ॥ ૨૩ ॥ પણ રાજા ગભરાતો નહીં તું, ખુશીથી ખવરાવો અમને, તેનો બદલો બહુ વળવાનો, કોઇ વેળા ગુણ તમને ॥ ૨૪ ॥ વઇરાટ કહે વારૂ વાલવાજી કહીને રસોડું આપ્યું; છયે જણા સમાણાં ગામમાં, હેત અતિ મન વ્યાપ્યું ॥ ૨૫ ॥ ધરમરાજા કહે રાજસભામાં બીજુ નહી ભોવન, એક વેળા વઇરાટને ધામે; કરી આવે ભોજન ॥ ૨૬ ॥ રાજ્ય બધુ પોતે ચલાવે શુભ કરે છે ન્યાય; નગ્ર તણા સરવે પ્રાણીને, આનંદ ઉર ન માય ॥ ૨૭ ॥ અરજુનજી નિશાળ ભણાવે, ગામનાં છોકરાં આવે; ઓત્રા કુંવરી ઓત્રા કુંવરને, વ્યંડળ જઇ તેડી લાવે ॥ ૨૮ ॥ વઇરાટના એ પુત્રને પુત્રી, તે પણ ભણે વિદ્યાય; રાત દહાડો નિશાળમાં રહે છે, ઇંદ્રનો અરજુનરાય ॥ ૨૯ ॥ સહદેવ રાજાની ગાયો લેઇને, વનવગડામાંજાય પીંપળા કેરૂં વ્રક્ષભલેરૂં ગોડિ ગુફા કરિ ત્યાંય ॥૩૦॥ તેનીમહી ઉતરીને બેસે સહદેવ સતી સંતાન; આખો દિવસ બેઠા બેઠા, ધરિયું ધ્યાન ॥૩૧॥ સાંજ પડે તવ ગાયો લેઇને, નગ્ર વીશે એ જાય; ગોવાળીઆસહુ એમના વંશમાં, પંથીજીના ગુણ ગાય ॥ ૩૨ ॥ નિકુળજી વ્હાણામાં ઉઠે, લે મન ગમતો તોખાર; ઉપર બેશી બાગ બગીચે, ફરી આવે લગાર ॥ ૩૩ ॥ એ રીતે સેહેલ કરે છે, પેહેરયા ઓઢયાની ભતિ; સુદ્રષ્ણાની પાસે રહે છે; સંચદ્રી ઉરૂપતી ॥ ૩૪ ॥ રાણીને રીતી શીખવાડે, કરવા સુંદીર શેવા; ઉપદેશ કરી શ્રદ્ધા બેસાડે, સમરાવે દેવાધિ દેવા ॥ ૩૫ ॥ વ્રકોદરે રસોડામાં, રાંધવાનિ રીત રાખી; પેહેલાનાં હતાં ચુલા ચુલ્યો, તે સહુ પુરી નાંખી ॥ ૩૬ ॥ મોટી મોટી એ-

તમણો ખોદિ, બનાવિ લાંબી ચારિ; વચમાં છુટી જગો રાખો, થાય પોતાની પથારી ॥ ૩૭ ॥ ચાર ક્ષોણી સેન્ય વઇરાટનું છે, તેનું ખીચડુ આવે; એટલે ભીમસેન લાંબી ચારીએ, સળગાવિ પાત્ર ચઢાવે ॥ ૩૮ ॥ વચમાં સોડા તાણીને સુએ, પણ બધે સુરતા રાખે; પીમ્મળથી કાચું પાકું પરખી, પત્રવતે ઉતારી નાખે ॥ ૩૯ ॥ દસ વિસ દહાડે જાય વગડામાં, ઝાડ ઉપાડી લાવે; વિસદીન રંધાય એટલા કાષ્ટા, એકજ ફેરે આવે ॥ ૪૦ ॥ વળી રસોડામાં રાત્રીએ સુએ, નાસ્કોરાનો વા જાય; તેથી તે છાપરાના નળીયાં, ઉંચા નીચા થાય ॥ ૪૧ ॥ જાણે ટકોરખાનું વાગ્યું, ઘણો ભયંકર ભુપ વાલવાનું નામ સાંભળે કે, રડતા બાળક રહે ચુપ ॥ ૪૨ ॥ એ રીતે પાંચ ભાઇને નારી, રહ્યાં છે સુખ રૂપે; ચાર મહીને હીસાબ ગણીયો, હસ્તીનાપુરનો ભુપ ॥ ૪૩ ॥ વરસ ત્રણસે સાઠ દીવસનું; પુરે પુરૂ ગણ્યું રાય, પુરૂશોતમ માસ જુદા ગણીયા; એમ કર્યો અન્યાય ॥૪૪॥ શકુની મામાને વારતા કરી, આ પણ આળશ રહ્યા; કુન્તી નંદનને વન ગયે; દ્વાદસ વરસ થયાં ॥ ૪૫ ॥ ગુપ્ત રહેવા ગમે ત્યાં ગયા હશે, કરયું હશે ફાવે તેમ: આપણે અતિભુલ ખાધી, પત્તા લાગશે કેમ ॥ ૪૬ ॥ મામો કહે ચીંતા નવ ધરતો તું સહુનો શીર છત્ર; જ્યાં હશે ત્યાં પ્રથવી વિશે, લખો દેશોદેશ પત્ર ॥૪૭॥ સહુ રાજાને એવું લખવું,જ્યાં જ્યાં પોતાની ધરતી;વસ્તી વગડો ડુંગર દરીયો શોધ કરવી ફરતી ॥ ૪૮ ॥ પાન્ડવનો ખરો શોધ કરીને, અમને મોકલવું લખી; નહીતો દુરીયોધન થશે ક્રોધે, માટે કરજો નક્કી, ॥ ૪૯ ॥ તેમાં જો ફેરફાર પડશે, તો રાજ છીનાવી લેશું; વળી તેના કુટુંબ સાથે, ઘાણીએ ઘાલી દેશું ॥ ૫૦ ॥ એ રીતે પત્રો લખીને મોકલો દેશો દેશ; એટલે ખરી ખબર કાહાડી, લખશે સહુ નરેશ ॥ ૫૧ ॥ દુરીયોધન કહે લખો ત્યારે, તે વણ નહી કામ થાય; ચોરાશી સહસ્ર પત્ર લખાવ્યા, મામાયે સભા માંય ॥ ૫૨ ॥ પછી દેશે દેશ પહોચ્યા, ક્ષણુ ન લાગી વાર; સહુએ પોતાપોતાની હદ શોધી,લખીયા સમાચાર ॥૫૩॥ વઇરાટ નગર પત્ર આવ્યો, વંચાવ્યો કીંક રૂશી, પુછવા લાગ્યો વઇરાટ રાજા, ગુણુ ગંભીર થઇ ખુશી ॥ ૫૪ ॥ ઓ માહારાજા કેમ કરિશું પાન્ડવની કયાં પેર; તમે તો પાન્ડવના વરના, પાન્ડવ નહી મુજ ઘેર. ॥૫૫॥ ને માટે કેમ કરૂં મહારાજા, બોલ્યા ધરમરાય તને સુઝે તેવું કર તું; મુને ન પુછીશ કાંય ॥ ૫૬ ॥ વઇરાટ રાજાએ પત્ર લખીઓ,જાણુજો છત્રપતી; કુન્તી નંદન પાન્ડવો તે, અમારા ઘર નથી ॥ ૫૮ ॥ એ રિતે

દેશ દેશાન્તરના, કાગળ પહોચી ગયા; દુરીયોધન કહે જુઓ મામા,પાન્ડવ તે કયાં રહયા ॥ ૫૭ ॥ વળણ ॥ વળતી મામો બોલીયો ધિરજ ધર તું રાય; વદે વલ્લભ મામે કહ્યું, કહાડું એક ઉપાય.

કડવું ૪ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વઇશંમ પાયે વચન, સુણ્ જનમેજે રાજન; કહ્યું શકુની મામે એમ, જોવું પાન્ડવ ન જડે કેમ ॥ ૧ ॥ એણે પાન મંગાવિ લીધું; ભરી સભામાં બીડું કીધું; પછી તેડાવ્યા મલ લોક, આવિ ભેળા થયા અથોક ॥ ૨ ॥ કહ્યું મામાએ બીડું ખાવ, શોધ પાન્ડવની લેવા જાય; કરે એટલું જે કોઇ કાજ તેને એક આની દેઉં રાજ. ॥ ૩ ॥ સહુ મલ્લે વીચારયું એમ, જાય તે નાવે કુશળ ખેમ; એવે જેમલ કબીરા જેહ, મલ્લ થઇ રહયોછે તેહ॥૪॥ બીમે વાવ્યમાં નાંખ્યા જ્યારે તેમાંથી તે ઉગરી ગયો ત્યારે; તેતો રહયો છે ત્યાં મલ થઇ, એણે વિચારયું મન માંહી ॥૫॥ લાવ્ય શોધન મારે કરવું, જ્યારે ત્યારે એકવાર મરવું, જો હું શોધ લઇને આવું; તો તો રાજ્યની લહેર ઉડાવું ॥ ૬ ॥ સોધ કરતાં જો થાશે મરવું, તો તો જાશે દાસત્વ કરવું; એવું જાણીને બીડું લીધું એણે મુખમાં મુકી દીધું ॥ ૭ ॥ તવ મામે શાબાશી દીધી, એને મોકલવા પેર કીધી; લીધું તાંબાનું પત્ર એક, તેમાં શકતાઇ લખી છેક ॥૮॥ આતો છત્રપતીનો બોધ, લેવા આવ્યો પાંડવની શોધ; એને ખાવા પીવાની સોઇ; રાખજો ક્ષત્રી સહુ કોઇ ॥ ૯ ॥ કરી દેવો પાંડવનો તપાસ, પોતાની હાથમાં હોય વાસ,કદી પોતાની હદમાં ન હોય; તોતો કામ કરજો સહુ કોય ॥૧૦॥ સોનાનું એક પુતળું કરી, દેજો મલ્લને ઉલટ ધરી,સવા મણ સુવરણનું થાય, એવું આપજો લાગીને પાય ॥ ૧૧ ॥ એવું લખ્યું પત્રની માંય, મલ્લ તૈયાર થયો ત્યાંય,એતો બળવંતો છે આંખી, સોમણ લોહની સાંકળ બાંધી ॥ ૧૨ ॥ કહેડે બાંધીને ભાલો ઝાલ્યો, પત્રકોટમાં બાંધીને ચાલ્યો, તત્ર રાય વદો વચન, પુછ્યું મામાને દુરીયોધન ॥૧૩॥ મામા પુતળું લેવા લખ્યું કેમ, તે તો ગળો તમે મારો વેમ, બોલ્યો શકુની મામો વાણ, તું તો સાંભળ ચતુર સુજાણ ॥ ૧૪ ॥ જેને ત્યાં હશે પાંડવ પાંચ, પુતળું દેતાં લાગશે ખાંચ; આપવા દે પુતળુ એક, નવ ખોયું ક્ષત્રી પણું તેહ ॥ ૧૫ ॥ માટે નહી આપવા દે કો કાળ, તેથી સમજીશું ભુપાળ; બોલ્યો દુરીયોધન ખુંખારી, માતા તુજ બુદ્ધીની

બલીહારિ, ॥ ૧૬ ॥ પછી મલ્લને આજ્ઞા દીધી, તવ જેમલે રટણ કીધી, મલ્લ પહેલો ગયો અંક દેશ, બેઠો સભામાં જ્યાં નરેશ ॥ ૧૭ ॥ ડોકમાં પત્ર જેમ લખેલું, મલ્લે છાતી ઉપર રાખેલું; તેતો વાંચી જોયું અંકરાય દીધો આવકાર સભાની માંય, ॥ ૧૮ ॥ દીધું ખાવા આણંદ ભેર; કીધિ કનક પુતળાની પેર, સવામણનું પુતળું ઘડાવિ, આપ્યું મલને ઉલટ લાવિ ॥૧૯॥ મલ્લ લેઈ ત્યાંથી સંચરીયો, વળી બીજે દેશ પરવરીયો; જેને તે રાજા વાંચે પત્ર, આપે સુવરણ પુતરૂં તંત્ર ॥ ૨૦ ॥ એમ પુતળાં લેતો જાય, એમ બોતેર ભેગાં થાય;બોહોતેર સવા નેવું મણસોનું, લીધું બોહોતેર ક્ષત્રી લોકનું ॥૨॥ એવે દ્વારીકાં નગરી આવિ. મલ્લ ગયો વિચાર લાવી; કૃષ્ણ બળદેવ એમના સગા, માટે કાંઇ કરયા હોય દગા ॥ ૨૨ ॥ માટે અહી કરૂં તપાસ, પછી જાવું બીજાની પાસે ॥ ૨૩ ॥ એવો મલ્લે કરયો મનસુબો, જઇ જાદવ સભામાં ઉભો ॥૨૪॥ બેઠા બળદેવ જુગદાધાર, પત્ર વાંચ્યું સભામાં તે વાર; બોલ્યા બળદેવજી મુખ એમ; લખ્યો પત્ર તોયે આવ્યા કેમ ॥ ૨૫ ॥ નથી પાંડવ અમારે ઘેર, મોકલ્યો છે જુવાબ ભલી પેર, મલ્લ કહે આ લખાણ જોઇ, આપે છે પુતરૂં સહુ કોઇ ॥૨૬॥ તેથી પુતરૂં તમે આપો, છત્રપતીનું વચન સ્થાપો; બોલ્યા બળદેવ સુણ મુંઢ મતી, અમે ખંડણી ભરતા નથી ॥૨૭॥ એના તાબાના નહિ અમે, આપીયે નહી કાંઇ કો સમે; માટે પુતરૂં મળવાનું નથી, મુંઢ મીથ્યા મરે છે મથી. ॥ ૨૮ ॥ તવ જેમલ મલ્લ બોલ્યો એમ, મુંઢ મુંઢ કહો છો કેમ; સોનું દેવાની હોય ન શુધ્ધ. તો તો મુજને આપો યુદ્ધ. ॥ ૨૯ ॥ તવ બળદેવને ક્રોધ લાગે, નીચ કીકર શું યુદ્ધ માગે; એનું છેદી નાંખું શીશ, ત્યારે બોલ્યા શ્રી જુગદીશ. ॥ ૩૦ ॥ ધરો શાન્તી અંતઃકરણ; એનું ભીમ હાથે છે મરણ; માટે તમે ન મારશો ઠેર; કરો નાંખી દેવાની પેર. ॥ ૩૧ ॥ તવ હલધરે ખેલ ખડાવ્યો, મલને હલની અણીયે ચડાવ્યો; બળ કરીને ફેંકયો ગગન, પડયો વઇરાટ નગ્ર તે દીન. ॥૩૨॥ પડયો ભાગોળે થઇ બેભાન, આવી બે ઘડીયે શુદ્ધ સાન; જાણ્યું બોલ્યો હોત વિશેશ, તો જીવતો ન રેહેત લેશ ॥ ૩૩ ॥ હવે આ ગામમાં હુ જાઉં લેઇ સીધુ ને રાધી ખાઊં, પછી પુતરૂં લઇ જાઉં બીજે,એમ ઉઠયો જવા મન રીજે ॥૩૪॥ પછીવઇરાટ નગ્રનિ માય, ગયો રાજ્ય સભા છે ત્યાંય.ઉભો પત્ર ધરીને જ્યારે વાંચ્યું વઇરાટ રાજાએ ત્યારે ॥૩૫॥ એવે સમે છજામાં છત્રપતી, તેણે પણ વાંચ્યું શુભ મતી જોયું કે અમારી શોધ આવિ, હવે તો પ્રભુ લે બચાવી.

॥ ૩૬ ॥ તેવું વાંચ્યું ધરમરાય,તેથી ચીતમાં ચીંતા થાય; એહો છે કઇ-ઓ પ્રધાન, તેનું લાગ્યું ધરૂપતીમાં ધ્યાન ॥૩૭॥ એને ખુંખારી હોઠ બચકારે;સામું જોઇ આંખોમચકારે, એવે બોલીઓ વઇરાટ રાય, કીંકર રૂશીને લાગી પાય. ॥૩૮॥ આતો મલ્લને પુતળું દેવું, મારે રજા તમારી લેવું; બોલ્યા ધરમરાય શુભ મતી, એને પુતળું દેવું નથી ॥૩૯॥ ત્યારે વઇરાટ કહે મહારાજા,છત્રપતીનિ ટુટે ન માઝા; હું તો એના તાબાનો પ્રાણી, મહારૂ ઘર કરે ધુળધાણી ॥૪૦॥ બોલ્યા ધરમ ભવીશ તારૂં, પાળવું પડશે વેણુ માહારૂ;તવ બોલીયો વઇરાટ રાય, થાઓ જેમલ મલ્લ વિદાય॥૪૧॥ અમે પુતળુ દેવાના નથી, ત્યારેમલ ક્રોધે થયો અતી, બોલ્યો વિપીત થઇ તુજ બુધ; કર વઇરાટ મુજ સંગ યુધ ॥૪૧॥ ત્યારે કંપ્યો વઇરાટ રાય, કહો મહારાજા હવે કેમ થાય; બોલ્યા ધરમ તે તો તું જાણે, તવ રાજા ઉદાશી આણે ॥૪૦॥ નથી કઇયાનું વાતમાં ધ્યાન,થયો ધરૂપતિમાં ગુલતાન; કરયો ધરૂપતીએ વિચાર, રડયા દુષ્ટને ખવરાવું માર ॥૪૩॥ એમ જાણિ કઇયા સામું જોયું, કઇયે જાણ્યું હવે મન મ્હોયું; એ તો હરખી ગયો મન સાથ, હસ્તે મોઢે મુછે ધરયો હાથ ॥૪૪॥ તવ કરી ધરૂપદીએ સાન, મલ જેવા તમે મસ્તાન, ઉઠો મેઘની પેરે ગાજો, મન મુકીને એને બાઝો ॥૪૫॥ તવ કઇયાએ જાણ્યું એમ, થયો સયંદ્રીને પ્રેમ; મલને બાઝુ તો ખુશી થાય, બરોબર મને વશ બની જાય.

રાગ ઝડપનો દોહરો.

એવું સમજી કઇયાજીએ,વિપરીત કીધી બુધ; ગુલામ મલ તું રાજા સાથે, શું માગે છે યુધ. ॥૧॥ તું તારા મનમાં શું સમજે, થાશે કાળો કેર; હમણાં હું ઉભો થઇને, મારી નાંખું ઠેર ॥ ૨ ॥ મલ કહે કે તું, આવે ત્યારે, વઢીએ સભામાંય, તવ કઇયોજી ઉભો થયો, થનાર હોય તે થાય ॥૩॥ મનમાં મલનો ભય છે ભારે; હઇયું બહુ ચોળાય; ઉંચુ નિચું ધરપદી સામું, પોતે જેતો જાય. ॥ ૪ ॥ પછી સતીયે સાન કીધી, છો સુરા સરદાર; મીથ્યા ચાળા કેમ માંડયા, શાને કરો છો વાર ॥ ૫ ॥ એટલે પાછુ તાન ભરાયું, ઉભો થઇને ગાજ્યો; બાંયો ચઢાવી ધરૂપદી સામું, જોઇ મલને બાહાજ્યો. ॥ ૬ ॥ તેવોજ મલ્લે મહા બળ કરી, બોચીમાંથી ઝાલ્યો; માથા ઉપર ફેરવિને, તરત બગલમાં ઘાલ્યો. ॥ ૭ ॥ બળ કરીને મલ્લે હબાવ્યો, ભાગી ગયું શરિર, ઓ બાપ કહીને ચીસ નાંખી, મોઢે વહ્યું રૂધીર ॥ ૮ ॥ એટલે વઇરાટે બુમ પાડી, વચન તમારૂ થાપું; મારા પ્રધાનને મુકી દો, પુતળું તમને આપું

॥ ૯ ॥ એટલે મલ્લે નાખ્યો સભામાં, પુરણ પડીયું દુઃખ દ્રૂપતીએ સાન કરીને, મરડ્યું પોતાનું મુખ ॥ ૧૦ ॥ કઇયાએ તવ પડયા પડયા દ્રૂપતિને કરી સાન; અરેરે હું ચોટ ચુકયો, માટે થયો હેરાન ॥ ૧૧ ॥ દ્રૂપદી જતી રહિ ભોવનમાં, દુસ્ટને શીક્ષા કરાવી; તોપણ દુરમતી કઇયાને સાન કાંઇ ન આવી ॥ ૧૨ ॥ વલણ ॥ સાન વળી નહીં મુઢને, પર પ્રેમદાશું પ્રીત, કહે વલ્લભ દુખકાલ નહિ, ચોટયું વિશયમાં ચીત.

કડવું ૫ રાગ સાખીનો.

વઇશમપાયન એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; ત્રિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહિમાય ॥૧॥ દ્રૂપદીનું ધ્યાન ધરતો પડયોછે, કઇયો સભાની માંય; વઇરાટે કહ્યું સેવકોને, કયાં સુધી રાખશો હાંય ॥૨॥ ઉચકી કઇયાને લઇ જાઓ; કઇયાજીને ઘેર; તવ ટાંગીકરી ઉચકી ગયા, શેવક માહા બળ ભેર ॥૩॥ ઘેર જઈ ખાટલે સુવાડયા, સભામાં વઇરાટ રાય; મલ્લને કહ્યું સોનાની સવડ, નથી અમ ઘરમાંએ, ॥૪॥ માટે મોદીખાનેથી સીધું, લઇને તમે જાઓ, એટલામાં સોનું કરીએ ભેગું, તમો જઇ રાંધી ખાઓ. ॥ ૫ ॥ એટલે મલ્લે સીધુ લીધું, ગયો ગામની બહાર; પોતે રસોઇ કરવા લાગ્યો, વઇરાટ કરે વિચાર ॥ ૬ ॥ એ કીંદરૂશી થાઓ ખુશી, પુતળું આપવા દ્યોને; કયાં વડા સાથે વહેર કરાવો, કનક દેવા હા કહોને. ॥૭॥ ધરમ કહે સાંભળ રાજા, પુતળું દેવાનું નથી; પોતે જાણ્યું ક્ષત્રી પણું, લાગે લાન્છન અતી ॥ ૮ ॥ એમ જાણીને ના કહેછે, પોતે ધરમરાય; વઇરાટ કહે મલ યુદ્ધ માગે, તેનો શો ઉપાય ॥૯॥ એકને મલ્લે ખાટલે નાંખ્યો, માહરૂં તો નહી જોર; યુદ્ધ માગે તવ થાય કોણ સામો, આંટી એ છે અઘોર. ॥૧૦॥ ધરમ કહે ધર તું શાંતી, બતાવું એક ઉપાય; નીત્યાન વાહાલવો બેઠો બેઠો, બાર કળશી અન ખાય, ॥ ૧૧ ॥ બોલાવ્ય એને ડરે છે શેને, મલ સાથે યુદ્ધ કરશે; વઇરાટ કહે એનું શું ગજું, મલનો માર ખાઇ મરશે. ॥ ૧૨ ॥ ધરમ કહે જોજે ઝપાટો, તવ વદયો વચન, સેવકને કહ્યું જઇ તેડી આવો; કહીયે તેડે રાજન ॥ ૧૩ ॥ તવ તેડવા ચાર સેવક આવ્યા, ભીમને રસોડે જાય; કહ્યું કે ચાલો વાલવાજી; તેડાવે વઇરાટરાય ॥ ૧૪ ॥ એવું ભીમે સાંભળ્યુંને ક્રોધજ વ્યાપ્યો અતી, તમે મુઆ ને રાજાયે મુઓ, અમે આવતા નથી ॥ ૧૫ ॥ એમ કહીને કડછો ઉપાડયો,

તવ નાઠા છડીદાર; રાજ સભામાં આવીને ઉભા, કહ્યા સમાચાર ॥૧૬॥ વાલવો કહે છે તમે મુઆને, મુઓ તમારો રાય; જાઓ અમે નથી આવતા કહી, અમને મારવા ધાય ॥૧૭॥ વઇરાટ કહે જુઓ મહારાજા, હવે કરીશું કેમ; પુરૂ પડે નહી વાલવાનું, હવે કરૂં કહો તેમ ॥૧૮॥ ધરમ કહે જાઓ ફરીથી; જઇ કહેજો થઇ ખુશી; કહીયે કે ઓ વાલવાજી તેડાવેછે કીંક રૂશી॥૧૯॥ એટલે પાછા છડીદાર ચાલ્યા, ભીમને રસોડે આવે; ઓ વાલવાજી ચાલો સભામાં, કીંક રૂશી બોલાવે ॥૨૦॥ ભીમ કહે ઉભા રહો આવું છું, કહીને તતપર થયો; વસ્ત્ર પહેરીને કડછો લીધો, રાજ સભામાં ગયો ॥૨૧॥ ધરમને નમસ્કાર કીધો, વઇરાટને કહ્યું એમ; મારો માલીક તું નથી, મને તેડવા મોકલ્યો કેમ ॥૨૨॥ વઇરાટ રાજ કાંઇ ન બોલ્યો, બોલ્યા ધરમ ભ્રાત; ઓ વાલવા વઇરાટ કહે તે સાંભળી લે બધી વાત ॥૨૩॥ ભીમ કહે રાય શું કહેવું છે, તવ બોલ્યો વઇરાટ; મારૂ બોલવું તમને ન ગમે, નહીં કહું તે માટ ॥૨૪॥ ભીમ કહે કીંકના કહેવાથી, ધ્યાનમાં લઇશ વાત, વઇરાટ કહે સાંભળો ત્યારે, એક થયો ઉતપાત ॥૨૫॥ દુરયોધનનો મલ્લ આવ્યો છે, પાન્ડવની શોધ લેવા; પાન્ડવ આપણે ઘેર ક્યાં છે, તો શોધી આપીએ કેવા ॥૨૬॥ મલ્લને કહ્યું પાન્ડવ નથી, તવ ક્રોધે ભરાયો છેક; સવા મણ સોનાનું પુતળું, એણેમાગ્યું એક ॥૨૭॥ તે પુતળું એને આપીને, કરતો હતો વીદાય; ત્યારે આપણા કીંક રૂશીએ, આપવાની કહી નાય ॥૨૮॥ તેથી મલ્લે યુદ્ધ માગ્યું, હું તો લડતાં લાજ્યો; પણ આપણો પ્રધાન કઇયો મલ્લ સંગાથે બાજ્યો ॥૨૯॥ તેને મલ્લે ઝાલી દબાવ્યો, પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો, નાકને મોહોઢે રૂધીર વહ્યું, મંચકમાં એ પડીયો ॥૨૯॥ પછી મલને સીધુ આપી મોકલ્યો રાંધી ખાવા; કહો પુતળું દેવું કે ન દેવું, રૂશી તો મુમતી આવા ॥૩૦॥ ભીમ કહે કે સાંભળ રાજા, ઉત્તર દઉ રાજ વટે, રૂસીનું વચન ઓળંગીને, પુતળું દેવું ન ઘટે ॥૩૧॥ રાય કહે પુતળું ન દેઉ તો, માગે યુદ્ધ અઘોર; એ મલ્લ સામુ યુદ્ધ કરવાનું, નથી મુજમાં જોર ॥૩૨॥ ભીમ કહે તે તો તારી મરજી, એ દુઃખ હું શું વામું; એટલે વઇરાટ રાજાએ જોયું, કીંક રૂશીના સામું ॥૩૩॥ કીંકે કહ્યું વઇરાટ રાજાને, પેટ ફોડી કર વાત; એટલે વાલવા પ્રત્યે બોલ્યો, વઇરાટ જોડી હાથ ॥૩૪॥ ઓ વાલવાજી મલના સામા, તમને યુદ્ધે ધરીયે; ભીમ કહે યુદ્ધ મલ્લના સામું, શા ખાધા પર કરીયે ॥૩ ॥ હરી ફરીને બાર કળશી, અન મળે છે ખાવા; અડધો તો ભુખ્યો રહું છું

જો લાગ્યો સકાવા. ॥ ૩૬ ॥ તે કરતાં આજ મ્હોનુ માગ્યું, ખાવા દે તો ખાઇ;તે પછી જો ઝપાટો મારે, મલ્લના સામા થઇઓ॥૩૭॥વઇરાટ કહે કબુલ મારે, મુજને વ્હાલા લાગો, જેટલું ને જેવી હોય ઇચ્છા; તેટલું તેવું માગો ॥૩૮॥ ભીમ કહે કે શોમણ આટો, સો મણ સાકર આપો; સોમણ ઘી વીસમણ મશાલો,એટલું બોલ્યુ થાપો॥૩૯॥પછીજુઓસાચો સપાટો, ઝપાટો જબરો લેઉ;મલ પાસેથી પુતળાં છોડાવી, તમોને આપી દેઉં ॥૪૦॥ વઇરાટે તવ આજ્ઞા કીધી,સેવકને કહ્યું જાઓ; વાલવાજીએ કહ્યું તે પ્રમાણે, જઇ શીધાં નાંખી આવો ॥૪૧॥એટલે ભીમ ગયો ર-સોડે,શેવકે શીધાં લીધાં;ઘી સાકરને લોટ મસાલો;ભીમને સોંપી દીધાં. ॥૪૨॥ભીમસેને તવ લાડુ બનાવ્યો, તૈયાર કરી કરયું સ્નાન;પછી પોતે જમવા બેઠો, ધરયું શંભુનું ધ્યાન. ॥૪૩॥ પલાંઠી વાળી લાડુ નીહાળી શીવશીવ મુખે ભાંખે,એક એક ભુજમાં વીસ વીસ લાડુ; લેઇનેમુખમાં નાંખે ॥૪૪॥ એ રીતે કરેલા લાડુ, જમી ગયો તે વાર;પછી ખાધાં પાન સોપારી,મનમાં કર્યો વીચાર.॥૪૫॥ મલ્લ દુર્યોધનના ઘરનો, તે ઓળ-ખવાનો મને;માટે મારો વેશ બદલી જાઉ એની કને॥૪૬॥એવું વીચારી મેલો ઘેલો, પોશાક ધારણ કીધો; મોઢાપર પ્રતીકા ચોળી, કછો ખાંધે લીધો ॥૪૭॥પછી ગયો રાજ્યસભામાં, બોલ્યો મુખ વચન જોવા ચાલો કીંકરૂશી ચાલો વઇરાટ રાજન ॥૪૮॥ એટલે વઇરાટ ધરમરાજા, અશ્વે બેશી પળીયા; વારતા જાણી ગામ લોકે, જોવા સહુ નીકળીયા ॥૪૯॥ નીશાળીયા લેઇ વ્યંઢળ મહેતા,જુધ જોવાને જાય;ગોવાળીયા લેઈ શેદેવ જોશી, તે પણ તતપર થાય ॥૫૦॥ નીકુળ ઘોડે બેશીને ચાલ્યો, જોવા નગ્રની બાહાર,મારગજાતાં ભીમબોલ્યો;કુંતી તણો કુમાર॥૫૧॥ વઇરાટને કહ્યું મલને કહેજો, કહીએ કે હું આવ્યો, સોનાનું પુતળું મળ્યું નહી તે, આ પુતળું હું લાવ્યો ॥૫૨॥ વઇરાટ કહે વારૂ વાલવાજી, એમ કહી જોડે જાય;એવે મલ જમીને પરવાર્યો, લોક જોઇ વીસ્મે થાયા॥૫૩॥ એવે આવ્યો વઇરાટ રાજા;મલ્લ વદયો વચન;પુતળું સવામણ સોનાનું કયાં છે રે રાજન ॥૫૪॥ વઇરાટ કહે મલ મોટાના, વચને બાંધ્યો આ-વ્યો, સોનાનુ પુતળુ મળ્યું નહીં તે, આ પુતળુ હું લાવ્યો, ॥ ૫૫ ॥ તવ ભીમસેન સામો જઇ ઉભો, મલ્લ બોલ્યો બની બોહોત;ઓ રંધ-ણાળા તું કયાં આવ્યો, માથે ભમ્યું છે મોત. ॥૫૬॥ ભીમ કહે કે પુત-ળાં તારાં રહેવાની આશા ફોક, મનમાં નીશ્ચે જાણજે તું પહોંચી ચુ-

કયો જમલોક, ॥૫૭॥ તવ મલ્લ કહે તૈયાર થા તું. મનસુબો વઢવાકીધો; મલે પુતળાં ભીમે કડછો આઘો મુકી દીધો, ॥૫૮॥ પછી બેઉ થયા સામ સામી, જબરૂજોર જુલાવું, મલ કહે રંધવાળા, રાંધણુ તારૂ ભુલાવું ॥૫૯॥ ભીમ કહેકે થઇજા સામો, તે પછી સરવ જણાશે; કોટવળી લોક જોવા ઉભા, કોણ બળવંતો ગણાશે. ॥૬૦॥ વળણ॥ એમ સહુ લોક વીચારતા સાંભળે વઇરાટ રાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥

કડવું ૬ રાગ ઝુલતી ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બન્ને યુદ્ધના કર્યા મનસુબા, લાંબા પોહોળા સામ સામી ઉભા. ॥ ૧ ॥ કરવું ધારયું છે યુદ્ધ આરંભ; પછી બેઉ જણ ઠોકે ખંભ; રાતા થાતા બેઉ ગાજ્યા, દોટ મુઠી લથાબથી બાજ્યા. ॥૨॥ ભીમે જાણ્યું હું સંદેહ ખોઉ એકવાર એનું બળ જોઉં; એવી રમત મનમાં ધારે, ભીમ ગડદા પોલા પોલા મારે, ॥૩॥ બેઉને પરેશેવા ઉતરે દીલે, ભીમ ગડદા વજ્જરપાસે ઝીલે; મલ્લ મારે તેમાં નહી ભુલ, પણ ભીમને મન અડયું ફુલ, ॥ ૪ ॥ ભીમે ઓળખાણ રાખી છે પાકી, જાણ્યું સો ભાઇમાંનો આ બાકી; જાણી જોઇને રમત કરતો, મલનો પાડયો નીચો નથી પડતો. ॥ ૫ ॥ લોક જોઇ જોઇ વીચાર કરે, વાલવો માર ખાઇ ખાઇ મરે, એતો બીચારો રાંધી જાણે, કયાંથી આવે એ મલના પ્રમાણે ॥૬॥ ભીમને રમતા ઘડી બે થાય, ત્યારે સમજી ગયા ધમ રાય; આતો રમતમાં ચઢીઓ છે ભેમ, પણ રમતાં કોઇને પડે વેમ, ॥ ૭ ॥ એમ જાણી ભીમને કરી સાન, ભુંડા કયાં ગયું તારૂ ભાન; રમતાં જાણી જશે કો જન, બાર વરસ જવું પડે વન, ॥ ૮ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

તવ વ્રકોદર ચેતી ગયો, બહુ ક્રોધાતુર થાય; ઉછળી ગડદો માર્યો જાણે બ્રહ્માંડ ભાગી જાય. ॥૧॥ મલના ચક્ષુ તરી ગયાંને, વીચાર કીધો એવો; આતો ગડદો ઓળખ્યો મેં, ભીમસેનના જેવો. ॥૨॥ એવે વાંકા વળા ઝાલ્યો, ભીમે મલનો ચરણ; ઉચકી માંથે ફેરવીને, તરત નાંખ્યો ધરણ. ॥૩॥ મલ બન્યો બે બાકળો ને, પડયો ચીતાપાટ હેઠો, ભીમસેન રાતાં લોચન કરી, રૂદીઆ ઉપર બેઠો. ॥ ૪ ॥ બે પગ ઝાલી નાંખ્યો

નીચે; દ્વેશ ઘણેરો ધારે; મલના મ્હોમાં ધુળ ભરીને, ગાલમાં ગડદા મારે ॥૫॥ જેમલ મલ તરફડવા લાગ્યો, ઉંચા ચડીયા ચક્ષ; એવામાં કુન્તી કુંવરે, ગળે દીધો નખ ॥૬॥ મલે મનમાં એમ વિચારયું; હવે હું તો મરૂ, પણ આ પન્ડે ભીમ છે તે, સઉને જાહેર કરૂ ॥૭॥ એવું સમજી મરતાં મરતાં, ભીમ કહેવા જાય; ગળે આવ્યો અચરકો તે ભેં શબ્દ એક થાય ॥૮॥ વલણ ॥ ભેં શબ્દ એકજ થયો; વરી ન શકયો વાણ; કહે વલ્લભ એ મલ તણા, નીકળી ચાલ્યા પ્રાણ.

કડવું ૭ રાગ સવઈયા.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥૧॥ પાપીનો પ્રાણ નીકળી ગયો, ભીમે પુતળાં લીધાં, નેવું મણ સુવર્ણના બોહોતેર, વઇરાટને દેઇ દીધાં ॥૨॥ વઇરાટ રાજા વીસ્મય પામ્યો, વાલવાજી તમને ધન; કાષ્ટ તમારે ન લાવવાં ને, સોળ કળશી ખાવું અન્ન ॥૩॥ ભીમ કહે કે જેટલું જેટલું, ખવરાવશો રાય અમને; તે ફાયદો મુજને કાંઇ નથી, થવાનો ફાયદો તમને ॥૪॥ પછી સરવે લોકને કહ્યું, ગામમાં નાશી જાઓ, નહીતો મલના ભેગા બાળું, જોવું હોય તો આવો ॥૫॥ તવ ભય ભરયા લોકો નાઠા, એનાથી સઉ રહે બીહિતા; કાષ્ટ લાવીને વ્રકોદરે, મલ કાજ કીધી ચીતા ॥૬॥ અગ્ની મુકીને સળગાવી, મલ્લ તણી લાશ લીધી; અગ્નીના સામા ઉભા રહીને, પોતે સ્તુતિ કીધી ॥૭॥ અગ્ની કાકા અગ્ની કાકા, અમને આશીશ દેજે, સોમાંનો એક બાકી હતો તે આપું છું માની લેજે ॥૮॥ ત્રણ માના ત્રણસેં માન્યાતા, લાખાભોવનથી નિકળતાં; કાકીના એકસો જાણતો હતો, બીજા ન્હોતા કાંઇ મળતા ॥૯॥ પણ તમ કરમે કબીરા મળીયા, એક રહયોતો અધુરો; તેપણ હાથમાં આજ આવ્યો, સોમો કીધો પુરો ॥૧૦॥ અગ્ની કાકા છો ભાગ્યશાળી નશીબના બહુ બળીયા; વળી તમારે નશીબે અહીં, એક માના સો મળીયા ॥૧૧॥ છે કઇયા લોકો એક માના, વાંકમાં આવે લગાર; એટલે એમને પુરા કરૂં, કાંઇ કરૂં નહીંવાર ॥૧૨॥ એમ કહીને જેમલમલને, ચીતામા હોમી દીધો; જેમલ કબીરો બાકી રહેલો, અગ્નીએ ચુશી લીધો ॥૧૩॥ ભીમે સરોવરમાં સ્નાન કીધું, પછી ગામમાં ગયો;

મહીમા વધ્યો વાલાજીનો, જસ ઘણેરો થયો ॥ ૧૪ ॥ સોળ કળશી નીત્ય મળે ખાવા, કાઇ ન લાવવાં એને; કઇચો પડ્યો ખાટલે તે, મહીને મટયું તેને ॥૧ ॥ એક મહીને માથે પાણી ઘાલ્યું, થઇ જરા સુખ પેર, સુદ્રષ્ણા ભગની એની તે, ગઇ કઇચાને ઘેર ॥૧૬॥ જઇને કહ્યુ કઇચાજી, આવ્યો નવે અવતાર; માટે પહેલો બેહેનના હાથે, જમવે ઘટે કંસાર ॥૧૭॥ તેથી મારે ઘેર આવજો જમવા, ઓરે મ્હારા વિર કઇચાજી કહે વારૂ ભગની; આવીશ ધરી ધીર ॥૧૮॥ તવ સુદ્રષ્ણા ઘેર ગઇને, કરવા માંડી રસોઈ; કઇચાજીને સ્મરણ ચાલ્યું, દ્રૌપદીને ગયો મોહી ॥૧૯॥ જાણ્યું કે નવે અવતાર આવ્યો, દારૂણ પડીયું દુઃખ; એક મહીનાથી શચંદ્રીનું, મેં નથી જોયું મુખ ॥૨૦॥ ધિરે ધિરે ત્યાં જઇને બેસું, ભગનીને ઘેર ઠરશું; સચંદ્રી પાસે બેસાડી, ગમ્મતની વાત કરશું ॥૨૧॥ એવું જાણી મોહ આણી, તરત ઉભો થયો; સચંદ્રીનું સમરણ કરતો, વઇરાટને ઘેર ગયો. ॥૨૨॥ સુદ્રષ્ણા કહે કેમ વિરા, તરત તું આવ્યો સાર; હવે રસોઇ કરવા માંડુછું, માટે થવાની વાર ॥૨૩॥ કઇચોજી કહે ભગની મ્હારી, ઘરમાં ગમતું નથી; માટે વેહેલો આવીયો હું, અકળામણ છે અતી ॥૨૪॥ સુદ્રષ્ણા કહે ભલે આવ્યો, ટળશે તનના તાપો;ક્યાં ગયાં સચંદ્રી સતિ, ભાઇને આશન આપો ॥૨૫॥દ્રૌપદિએ તક્ષીયે આપ્યો, પાથરીયું આસન; તે પર કઇચાજી બેસીને, વદ્યા પ્રેમવચન॥૨૬॥ ઓરે સચંદ્રી તમારા ઉપર, અમને પુરણ પ્રેમ; હું તો મરતાં ઉગર્યો તમે ખબર પુછો ન કેમ ॥૨૭॥ દ્રૂપદિ કહે નજરે દેખું છું, તે છતાં પુછુ કેમ; નથી આંખે આંધળી હું, દેખુંછું કુશાળ ખેમ ॥૨૮॥ કઇચોજી કહે કાંઇ નથી ગમતું, અખંડ દીવસ રાત; માટે બેસો મારી પાસે, કરીયે સુખ દુઃખ વાત ॥૨૯॥ દ્રૂપદિ કહે કામ ઘણું છે, નથી મારે નવરાઈ; સુદ્રષ્ણા સાથે વારતા કરો, ઓરે કઇચા ભાઇ ॥૩૦॥ એમ કહીને ઉઠી ચાલી, કઇચોજી વદ્યો વચન; રાંધશો નહીં સુદ્રષ્ણા ભગની, કરવું નહીં ભોજન ॥૩૧॥ સુદ્રષ્ણા કહે શું પડયું વાંકું, શું દાજ્યુ અંતઃકરણ; કઇચો કહે હું શીદને જીવ્યો, મુને ન આવ્યું મરણ ॥૩૨॥ સુદ્રષ્ણા કહે આમ કેમ બોલે, ઓરે મ્હારા વિર; શા સારૂ મુખ ઉતારી નાંખ્યું, કેમ શોસાવે શરીર ॥૩૩॥ કઇચો કહે જાવાદે મુને, હું નહીં તારો ભ્રાત; ઘેર જઈ ફાંસો ઘાલીને, કરવાનો આપઘાત ॥૩૪॥ સુદ્રષ્ણા તવ રડવા લાગી, શા દુઃખથી તું મરે, જે હોય તે કહે મુજને તું આપઘાત શાને કરે ॥૩૫॥ જો ભાઈ તારે ત્રણ છે નારી, જો ભાઇ

તારૂં આ રાજ; નીમીત માત્ર બનેવી તારો, તું કરે છે રાજકાજ ॥૩૬॥ જો ભાઈ તારે શી ખામીછે, જે દુઃખ હોય તે કહેને, તે કરતાં કાંય જોય તું હોય તો, મુજ કનેથી માગી લેને ॥૩૭॥ વળણ ॥ કૈચોજી કહે બેનડી, ઉપડે નહીં જીભ્યાય, પણ તે કહુ નહી તુજને, તો મુજકાજ નથાય.

કડવું ૮ રાગ સુણો કંથાજીરે.

કૈચોજી વાણી બોલ્યો, સુણ બહેનીરે; મુને ઘણો લાગ્યો મોહ, મન વશ રહેનારે; તુજને કહીશ વારતા. સુણ૦ તવ તુજને લાગશે દ્રોહ, એ મન વશ રહેનારે ॥૧॥ ખાવા પીવા સહુ માહ્યરે. સુ૦ બધું રાજ પાટને રિધ શીધ. એ૦ ત્રણ ત્રણ તારૂણી ધામમાં, સુણ૦ જોયે તે નવેનિધ, એ. ॥૨॥ પણ એક ચીજ તુજ ધામમાં. સુણ૦ તે તો જાયે મારે ઘેર, એ૦ તેમાં મારો જીવ ભમ્યા કરે, સુણ૦ તે લેવાની બહુ કરી પેર; એ. ॥૩॥ ત્રીલોકમાં તે ચીજ નથી, સુણ૦ તેને હુંતો રહયોછું ઉપાશી. એ૦ માગી માગુ એટલું, સુણ૦ મુને દોને સયંદ્રી દાસી, એ. ॥૪॥ તવ રાણી થયાં બાહવરાં, સુણ વીરારે; તુંતો આ શું વદયો વચન, એ કુળના હીરારે; કાનના કીડા ખરી પડયા, સુણ૦આજ વાંકો થયો તુજ દન, એ૦ ॥૫॥ આતો સયંદ્રી શુભ સતી, સુણ. એના ધોઇને પીજીયે ચરણ, એ૦ અવળું બોલે આભ ઉધું વળે, સુણ૦ બધી જાય રસાતાળ ધરણ, એ૦ ॥૬॥ શ્રાપ દઇ બાળી ભસ્મ કરે, સુણ૦ તારી કુબુદ્ધિ કેમ હોય, એ૦ ઘણાખરા નર જગતમાં, સુણ૦ પણ તુજ તુલ્ય દીઠો ન કોય, એ૦ ॥૭॥ વળણ ॥ તુજ સરખો જાણયો નથી, આજ લગી મેં કોય; કહે વલ્લભ ભાઈ બહેનને, વાદ વિવાદજ હોય.

કડવું ૯ રાગ દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥૧॥ કૈચોજી કહે ઓરે ભગની, તુજ મનને થયો દ્રોહ. મારાથી તો મોટા મોટાને, લાગ્યો છે બહુ મોહ ॥૨॥ માહાદેવજી મોહ્યા ભીલડીને, ગુરૂ પત્નિને ચંદ્ર; કૃષ્ણજી મોહ્યા ગોપીકાને, અહલ્યાને મોહયો ઇંદ્ર પારાસર મોહયો છે, મછગંધાને, રાવણ સીતા સતીને, દુરીયોધન પણ મોહ પામ્યોછે, પંચાળીરૂપ-

દિને ॥૪॥ શું તેં મારી દીઠી નવાઇ, અનાદી ચાલે એમ; એવા અનેક દાખલા છે મુને દબાવે કેમ ॥૫॥ સુદ્રષ્ણા કહે વીરા માહારા, કહ્યા ખરા સમાચાર; કોણ મોહ પામ્યા તેના બતાવું, જે નીકળેલા સાર ॥૬॥ શીવ વીષ્ણુને પારાસરના દાખલા દીધા જેહ; એમનો વાદ ન થાય કદાપી, મોટા પુરૂશ એહ ॥૭॥ પારાશર મોહ્યા મછગંધાને, તેનો કરી લે કયાસ, વીષ્ણુને અવતરવું પડીયું, થયા વેદમવ્યાસ ॥૮॥ કૃષ્ણ વીષ્ણુ મોહયા ગોપીકા સાથ્રથનો ખેલ કીધો; પોતાની ટચલી આંગળી ઉપર, ગોવરધન ધરી લિધો ॥ ૯ ॥ મહાદેવજી મોહયા ભીલડીને પણ પરાક્રમ કેવું કીધું; સમુદ્ર મથતાં વીશ નીકળીયું, તે પોને પી લીધું ॥૧૦॥ એમના વાદ કયાં કરીયે વીર, આપણે મનુશ જાત; દેવના રદીયા આપું તુને, સાંભળ મારાભ્રાત॥૧૧॥ઇંદ્ર મોહયો અહલ્યાની સાથે, લેવ ને વઇભોગ, ગઉતમ રૂશીનો શ્રાપ પામ્યો, થયો ભગંદર રોગ॥૧૨॥ચંદ્ર મોહયા ગુરૂ પત્નીને, તો તે પામ્યા શ્રાપ;ક્ષય રોગ એમને પ્રાપ્ત થયો, ક્ષીણતા પામે આપ॥૧૩॥ રાવણ મોહયો સીતા સતીને; રામે રોળ્યો રણમાંય, દુર્યોધન મોહયો દ્રૂપદીને,તેની ગતી શું થાય॥૧૪॥ આગળ જાતાં જોશો નજરે, ઓરે મહારા વીર;સમજીને લલુતા મુકો, મનડું રાખો સ્થીર ॥૫॥ એવાં વચન સાંભળીને કઇચોજી વદ્યા વાણ; મારૂ બોલ્યું તને અવળું લાગ્યું, ઘેર જઈ કાઢું પ્રાણ ॥ ૧૬ ॥ તેં સયંદ્રીને સતી જાણી; પણ હું જાણું બધી વાત, સુદ્રષ્ણા ગભરાઈ મનમાં મરશે મારો ભ્રાત. ॥ ૧૭ ॥ સોની જોડમાં ખોડ પડશે; દારૂણ દશા કેવી; કઇચો કહેછે તે માટે, હશે સયંદ્રી એવી ॥ ૧૮ ॥ એમ ભોળી ભરમાઇને બોલી, તુજ સલાહમાં રહેવાય; પણ સયંદ્રીને મોઢે મુજથી,કાંઇ નવ કહેવાય ॥૧૯॥કઇચોજી કહે કાંઈ નથી કહેવું, સાંજ પડે જે વારે; દુધ તણો આપખોરો ભરીને, આપજે એને તેવારે॥૨૦॥કહીએકે મારા ભાઇને જઇને,આપજે હાથોહાથ;ભુમી મુકેલો કામ ન આવે, એ ભય બહુ મનસાથ॥૨૦॥એમ કહી આપખોરો આપી મોકલજે મુજ ભગની,જેંવીના હું મરી જવાનો,શાંતપડેનહીઅગ્નીા॥૨૨॥સુદ્રષ્ણાકહે વારૂવીરા, ઉતારી નાંખજે રોશ; તું જાણેને સયંદ્રી જાણે, મુને નહી કાંઈ દોશ॥૨૩॥કૈચોજી કહે નહી દોશતુને,રાખજે મ્હારી એન; હવે હું ભાઈ તાહરોંને, તુંતો મારી બેન ॥૨૪॥ એમ સપુત ભાઇ ખુશી થયા, ભાવે કરયું ભોજન; પછી પોતાને ઘેર ગયો; વીચાર દીધો મન ॥૨૫॥ દેવશેવા નીચે ચોકમાંછે; સયંદ્રી સાંજે આવે; દુધનો આ-

પખોરો હાથમા આપી, નાશી જવું એને ફાવે ॥૨૬॥ માટે સાતમે મા-ળ બેસું, ઉપર આવશે નાર; છેક ઉંચેથી નાશી જતાં, ફાવશે નહીં લગાર ॥૨૭॥ એવું જાણી કઇચો કીચક, ત્યાંથી તતપર થયો, ઠાકોર શેવા માળા પોથી, લઈ સાતમે માળ ગયો ॥૨૮॥ ચોકમાં દ્રષ્ટી પડે તે રીતે, બારીએ બેઠો એવ; ગઉમુખી માળા હાથ ઝાલી;આગળ મુકયાદેવ, ॥૨૯॥ ચોકમાં ટગમગ જોઈ રહયો છે, મોહાતુર સરવથી; વારે વારે ઉ-ચું જુએ, કેમ સાંજ પડતી નથી ॥૩૦॥ એવે દિનમણી મેર બેઠો, ક-ઇચોજી વીચાર કરતો; હવે સયંદ્રી આવતી હશે, દ્રુપદીનું ધ્યાન ધરતો ॥૩૧॥ પાપની માળાના મણુકા તે, અધરમીના હાથ ચડીયા; ઠાકોર એ-વા ભાગ્યશાળી તે, પાપીને પાલે પડીયા ॥૩૨॥ મોહીત કઇચો ફેરવે મા-ળા, સયંદ્રી નામ ઓચરતો, પ્રભુ તણું તો સમરણ શાનું, પાપની ગાંસ-ડી કરતો ॥૩૩॥ એટલું ધ્યાન જો ધરે હરિનું, થાય સફળ અવતાર; પણ કામીને કાંઇ નસુજે; કામમાં તદાકાર ॥૩૪॥ એવામાં તો સુદ્રષ્ણા-એ, દુધ મંગાવ્યું સાર; ઉજ્વળ આપખોળો ભરીને, કીધો છે તઇયાર ॥૩૫॥ પછી બોલાવી સયંદ્રી, મુજ બંધુ ઘર જાઓ, દેવસેવામાં બેઠેલો હશે, આપખોળો આપી આવો ॥૩૬॥ ભુમી મુકેલું ખપ નહીં આવે; આપજો હાથો હાથ; એવું સાંભળીને સયંદ્રો, બહુ શોસાઈ મન સાથ ॥૩૭॥ સપુત રાણી સાંભળો વાણી, હું ડગલું નહી ભરૂં; નિચી વસ્તુ કહો ઉપાડવાની, તો પણ તે કામ કરૂં ॥૩૮॥ પણ આ કામ મુને નવ દેશો, લાગું તમને પાય; સુદ્રષ્ણાને ક્રોધ વ્યાપ્યો, કેમ તું ત્યાં નહી જાય ॥૩૯॥ તેં મારા ભાઇને કેવો જાણયો, તું કોણ ના કહેનારી; કામ ન કરે મ્હારા ઘરની, તું તો પેટ ભરનારી ॥૪૦॥ નીકળ મારા ઘરમાંથી હું રાખું નહી મુજ ધામ; ધરૂપદી કહે ધાંટા ન કહાડો, લાવો કરૂછુ કામ ॥૪૧॥ એમ કહી લીધો આપખોરો, આપવા માટે ચાલી; નીચું જોઇને પંથે પળતી; દાંતે છેડો ઘાલી ॥૪૨॥ થર થર કંપે નીકળે આં-સુ, કરવી પડે નીચ વેઠ; અરેરે આ દાહાડો આવ્યો, નડે છે પાપી પેટ ॥૪૩॥ કામ કરયા વણ જઉ કંથ કને, કહેશે કે આવો રાણી, ના કહ્યું તુને કેડે આવી, તું કાંઇએ ન સમાણી ॥૪૪॥ કઇચાને ઘેર નહી જાઉ તો, સુદ્રષ્ણા મુને કહાડી; પછી કયાં જાઉં એકલી હું. નીકળ્યું ભાગ્ય અનાડી ॥૪૪॥ થવા કાળ હશે તે થાશે, એમ ધાર્યું ઉદરમાં, કઇચા ભા-ઇ કઇચા ભાઇ કહેતી, પેઠી કઇચાના ઘરમાં ॥૪૬॥ હરખ ચમક થઇ કઇ-ચાને, માન્યના શું મન મ્હોતું;સાતમે માળથી કર્યો ખુખારો, સતીએ ઉ-

ચું જોયું ॥૪૭॥ દ્રૂપદી કહે પય આપખોરો, લઇ જાઓ નીચે આવી; બારીમાં હાથ બહાર કાઢી, ગઉમુખી કૈયે બતાવી॥૪૮॥ જો હું બેઠો છું આરાધનમાં, ઉઠાય તેવું નથી; માટે તમે ઉપર આવી, આપીને જાઓ સતી ॥૪૯॥ ભુમી મુકો કામ ન લાગે, તેથી ઉપર આવો; જરાયે ડરશો નહીં મનમાં, આપખોરો મુકી જાઓ ॥૫૦॥ તવ દ્રૂપદી દ્રૂજતી ધરૂજતી, ચાલી સાતમે માળ; દુષ્ટ કને મારી રાખજો તમે, લજ્યા શ્રી ગોપાળ ॥૫૧॥ એમ કરીને સાતમા માળે, દાદરમાં ગઈ નાર; કહ્યું કે લ્યો લાબે હાથે, કઇચો બોલ્યો તે વાર ॥૫૨॥ આ બાજઠ પર લાવીને મુકો, તવ દ્રૂપતી ચડી; માળા ગઉમુખી ફેંકી દઇને, કઇચો ઉઠયો તેઘડી ॥૫૩॥ એકાએક દાદર દઈ દીધા, વાશી દીધું તાળું, દ્રૂપદી તવધરૂજવા લાગી; કૈયે ધારયું કારૂં॥૫૪॥ નીસાસો નાંખી હેઠાં બેઠી,બોલીમુખથી એમ; ઓ કઇઆ ભાઈ જાવું છે મારે, દાદર દીધો કેમ ॥૫૫॥ કઇચો કે સુણો સયંદ્રી, મારા મનની વાત; બોલતાં તમને નથી આવડતું ! કેમ કહો છો ભ્રાત ॥૫૬॥ ઓરે મારી પ્રાણ પ્યારી, દુઃખમાંથી લેઉં તાણી; ત્રણ નારી મહારી દાશી તારી, તમને થાપું પટરાણી ॥૫૭॥ દાસ પણું તમે શાને કરો છો, મુકી દો ધંધો નીચો; મન ગમતું તમે પહેરો ઓઢો, હીંચોળા ખાટે હીંચો ॥૫૮॥ દ્રૂપતિ કહે વીરા મારા, બોલો ન આળ પંપાળ; જાણજે મુજને ભગની જેવી, નહીંતો જાશે રસાતાળ. ॥૫૯॥ રૂપ દેખીને શું મોહ પામે, મળ મુત્રનો દેહ; તો પણ તેમાંથી વીશ નીપજે, બહુ પસ્તાય તેહ ॥૬૦॥ એટલે કઇએ એમ વીચારયું હોય હઠીલી નાર; સમજાવે નથી સમજવાની, માટે મારૂં માર. ॥૬૧॥ એમ જાણી કુદ્રષ્ટી ક્રીધી, માંડયા કામજ્વર ચેન; ધરૂપતી કહે જા રડયા અળગો, હુંતો તારી બહેન ॥૬૨॥ એટલે કઇયે કેશ ઝાલી, દેવા માંડયો માર; ગડદા પાટું ઢીંચણ કોણી, જેષ્ટિકાનો પ્રહાર ॥ ૬૩ ॥ વળણ ॥ પ્રાહાર મારે પાપી અતી; મારે જુલમ માર; વદે વલ્લભ માને નહીં, શુભ સતી જે નાર.

કડવું ૧૦ રાગ કાફીની ચાલ.

હાંરે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત રાયના તંન ॥૧॥ હાંરે સતી સાધવી બહુ ટળવળતી, પણ પાપીના મતને ન મળતી ॥૨॥ હાંરે એને વહે છે નેત્રમાં નીર, કરગરે મુકી દો વીર. ॥૩॥ હાંરે મુજ

રંક ઉપર શી રીશ; મુકો ચોટલો દુખે છે શીશ ॥૪॥ તોયે દુષ્ટ દયા નવ આણે, કરગ્રહીને સમીપ તાણે ॥૫॥ હાંરે ત્યારે સમરીયા શામ શરીર, વ્હારે આવોને વીઠલ વીર ॥૬॥ હારે એને નઇણે વહે છે નીર, શીદ પુર્યો સભામાં ચીર ॥૭॥ હાંરે છેવટ જાયછે લજ્જા મોરારી, ઘણું દુઃખ પામે ભગની તમારી ॥૯॥ હાંરે એવી સ્તુતી કરી સતી રાણી, તવ પ્રભુએ વારતા જાણી ॥ ૧૦ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

દુઃખ ભગનીનું ભગવાને જાણ્યું, આવ્યા વીશ્વના ભુપ; કઇયાજીને છાપરે આવી, ધરીયું વાનર રૂપ ॥૧॥ રાતા તાતા બહુજ થાતા, ઘણાક ક્રોધે ભરીયા; છે ધાબાની બારી ઉઘાડી, તેથી ત્યાં ઉતરીયા ॥૨॥ અગાશીમાં ઉતરીને, ગયા સાતમે માળ; ઝડપ દેઇને કઇચાજીને, ઝાલ્યોરે તતકાળ ॥૩॥ આડો પાડી માર માર્યો, અદ્ધર ઉચકી લીધો; બાચકાને બચકા ભરીને, બારીથી ફેંકી દીધો ॥૩॥ પાપી જઇને પડયો ચોકમાં, ન રહી શુદ્ધ કે સાન; પછી દાદરનું તાળું ભાગ્યું, પોતે શ્રી ભગવાન ॥૫॥ દ્રુપતીનો પાલવ ઝાલી, પોતે આગળ થયા; સત્ય સતીનું રાખી ઉતારી, ચોકમાં લઇ ગયા ॥૬॥ કૈયા કને પોતે ઉભા, કેમ જાય પ્રભુ ચુકી; દ્રુપદીને કઇચાજીના, ઘર બહાર કાઢી મુકી ॥૭॥ મધ્ય રાત્રીએ બાહાર નીકળી, દ્રુપતની સંતાન; બેભાની કૈયા કનેથી હરી થયા અંતરધ્યાન ॥૮॥ પાપી પાસથી પ્રેમદા છુટી, હવે હું કયાં જાઉં, રાણીને ઘેર જવાની પણ, હું ત્યાં નહી સમાઉ ॥૯॥ કઇચાને કળ વળશે સવારે, તવ આવશે અનાડી; એની બહેનને શીખવી મુને, મુકાવશે એ કહાડી ॥૧૦॥ તેથી મોટો થાશે ફજેતો, જો વન નાશી જાઉં; કોને આશરે વાસ પુરૂં રૂપથી દુઃખી થાઉં ॥૧૧॥ મહારો એકે આરો નથી, તે કરતાં વેમ ખોવું; સલા લીધા વણ કાંઇ ન કરવું, પીયુને પુછી જોવું ॥૧૨॥ એવું સમજી પ્રથમ પહેલી, રાજ્ય સભામાં જાય; જઇને ચરણ ચાંપવા લાગી, સુતા ધરનરાય ॥૧૩॥ ચરણે હાથ અડયો તવ ઉઠયા, પોતે રાજાધર્મ, કેમ કામની અહીં આવી, શો તુજ મનનો મરમ ॥ ૧૪ ॥ વલણ ॥ કહે મરમ તુજ મન તણો, કેમ આવી તું નાર; વદે વલ્લભ તવ દ્રુપતી, કહે સઉ સમાચાર.

કડવું ૧૧ રાગ કંથાજીનો.

દ્રૂપદી વાણી બોલીયાં, સુણો કંથારે, જુઓ ઉતર્યું મારૂં મુખ, ઓ પીઉ ગુણવંતારે;રડયો કઇચોજી મહારી કેડે પડયો સુ. એણે આજ દીધું અતી દુખ. ઓ. ॥ ૧ ॥ મોહોલમાં જમવા આવીયો, સુ. એણે માંડયાં વ્યભીચારી ચેન. ઓ. પય દેવા સાંજે મોકલી, સુ. એની સુદ્રષ્ણા જે બેહેન, ઓ. ॥ ૨ ॥ કઇચોજી સાતમે માળ હતો, સુ, મને ત્યાં ઘેરી ભરથાર, ઓ મને સમજાવી સમજી નહી. સુ. ત્યારે માયો મહોકમ માર. ઓ. ॥ ૩ ॥ હવે જેમ કહો તેમજ વરતું, સુ, કહોતો વન વીશે પરવરૂ, ઓ. કહોતો એની નારી થઇને રહું, સુ, કહોતો હવાડો કરૂ. ઓ. ॥૪॥ તવ ધરમરાય બોલીઆ, સુણ સુંદરી; કેહે આવી મુમતથી કેમ, ઘેલી કોણે કરીરે; સહુનાં લાગ્યાં સહુ ભોગવો, સુ. કરો તમોને ફાવે તેમ, ઘે.॥૫॥રાણી હવે રાખશે નહી, સુ.માટે ચાહ્યતો વન સંચરો, ઘે. ચાહ્ય તો થાઓ એની પ્રમદા, સુ. ચાહ્ય કુવો હવાડો કરો. ઘે, ॥૬॥ મુમતથી માથે કષ્ટ આવ્યું. સુ. હવે શીદ કરો ઠગાઇ.ઘે. અલી હાલ હું રૂશી તું દાશી. સુ, મારે તારે નહી સગાઈ, ઘે. ॥૭॥ ઉઠ સ્વભાવ આકળો. સુ. પેટ ભરીને ખાઇશ માર. ઘે. ॥ ૮ ॥ ધરૂપદી કહે શાન્ત પડો, સુ.નવથાશો રામાપર રોશી,ઓ પીઉ ગુણવંતારે,હું જાણું છું ભીડ ભાગનાર નથી.સુ. છો જનમારાના ફેશી. ઓ. ॥વલણ॥ એમ કહી ગઇ નિશાળમાં,અરજુનજાગ્રતથાય;કહે વલ્લભ નરેપુછીયું,કેમ આવીપ્રમદાય.

કડવું ૧૨ રાગ ઊપરનો.

ધરૂપદી વાણી બોલીયાં, સુણો કંથારે, મારા દુખના બેલી ભરથાર ઓ પીયુ ગુણવંતારે;જુઓ કઇચોજી મારી કેડે પડયો.સુ.એણે મુમતથી મારયો માર. ઓ. ॥૧॥હવે સવારે રહેવાનું મારે નથી,સુ.કહો વન જઇ પુરૂ વાસ, ઓ. કહોતો એની નારી થઈ રહું, સુ. કહોતો દેહ કરૂં મારો નાશ ઓ. ॥૨॥ તવ વ્યંઢળ વાણી બોલીઓ, સુણ સુંદરીરે; કરી કેડે આવવા ઠગાઇ,ઘેલી કોણે કરીરે;હાલ હું વ્યંઢળને તું દાશી.સુ.મારેતારે શી સગાઇ. ઘે.॥૩॥ તારે ચીરને મારી ચુંદડી. સુ. ચુડી ચુડા બેને કેવો

ઘે. તારે ઘાઘરો મારે ઘાઘરો સુ. અસી હું પણ તારા જેવો. ઘે. ॥૪॥ તારે ચોળી મ્હારે ચોળી, સુ. નથી ફેર રહેલો લગાર, ઘે. ચાહય તો વન જાઓ ચાહ્યનો મરો, સુ. ચાહતો થાઓ કઇયાની નાર, ઘે. ॥૫॥ તવ દ્રૂપદી ઉઠી ઉભી થઈ, સુણો કંથારે. તમે નરમાં ગણાતા કેવા, ઓ. વેશ બદલ્યો તે પ્રવેશ કરયો સુ. હવે બની ગયા મુજ જેવા, ઓ॥૬॥ ॥ વળણ ॥ એમ કહી અબળા સંચરી, ગઉશાળામાં જાય; જોશી જાણે વારતા, તેથી બેઠા થાય ॥દુહા॥ સહદેવ કહે સુણ સુંદરી, જાણુંછું સહુ પેર; માર પડયો છે તુજને, કઇયાજીને ઘેર. ॥૧॥ પણ દુઃખ ભાગે ન મુજથી, અહીં રડવું નિષ્ફળ હોય; પણ હિમ્મત દેઉ તુજને, જા દુઃખ ભાગશે કોય. ॥૨॥ તવ નારી નમી નીકળી, નીકુળ પાસે જાય; લાગી ચરણ ચાંપવા, હયશાળાની માંય ॥૩॥ નીકુળ તવ જાગ્રત થયા, પુછવા લાગ્યા એમ; મધ રાત્રીએ માનની, કહે તું આવી કેમ, ॥ ૪ ॥

કડવું ૧૩ રાગ ઉપરનો.

દ્રૂપદી વાણી બોલીયાં, સુણો કંથારે; જુઓ કૈયાએ કીધો કેર, ઓ. પીઉ ગુણવંતારે; કુદ્રષ્ટીથી મુને મારી, સુ. પણ સવારે મુકશે કહાડી,ઓ કહો તો વન જાઉ કે કરૂ, સુ. કહોતો બેસુ એનું ઘર માંડી, ઓ. ॥૨॥ નીકુળજી તવ બોલીયા, સુણ સુંદરીરે; એ તો પોતે પોતાનું ભવીશ, ઘેલી કોણે કરીરે; જેમ ફાવે તેમ તમે કરો, સુ. તેમાં નથી અમોને રીસ. ઘે. ॥૩॥ પક્ષ કર્યે પ્રસિધ થઇએ, સુ. હવે નથી વેઠવાનું વન, ઘે. તમારૂં લાગ્યું તમે ભોગવો, સુ. કાંઇ કહેશો નહીં વચન. ઘે. ॥૪॥ ધરૂપદી તવ ઉભી થઇ, સુણો કંથારે; ઉઠી વરણાગીમાં વાટ, ઓ પીઉ ગુણવંતારે; દુઃખ વેળા કોઇ સગું નહી, સુ. કાંઇ કરશો નહીં બોંબાટ, ઓ. ॥૫॥ વળણ ॥ એમ કહી ત્યાંથી સંચરી, પીઉ પર ખાતી ચીડ; જાણ્યું ભીમ ભરથાર વીના, કોઈ નહીં ભાગે ભીડ.॥દુહો॥ એવું ધારીને ગઇ, ભીમના રસોડા માંય; શયન કર્યું સુત વાયુને, તેના ચાંપ્યા પાય. ॥૧॥ તવ ભીમસેન જાગ્રત થયો, આ કઉતક શું ઓણ; અંધારે ઓળખી નહી, પુછયું કે તું કોણ ॥૨॥ ધરૂપતી કહે નારી તમ તણી. નથી આવી કરવા એશ; ભીમ કહે આવી ભલે, આવ આવ પ્રેમદા બેશ ॥૩॥ કહે વારૂ કેમ આવવું પડયું, આ વેળા મધરાત; કરવા લાગી તે સમે, ધરૂપદી આંસુપાત. ॥ ૪ ॥

કડવું ૧૭ રાગ ઉપજ્નો.

દ્રૃપદી વાણી બોલીયાં, સુણો કંથારે; મ્હારા દુઃખ તણો નહીપાર. એ પીઉ ગુણવંતારે, રડયો કઇચોજી મ્હારી કેડે પડયો. સુ, જુઓ આવો માર્યો મને માર. એ કપટથી મુજને કબજે કરી, સુ, એણે સમજાવી અપરમપાર. એ. પણ તમ દાશીયે માન્યું નહી સુ. તેથી આવાં કર્યાં દેદાર. એ. ॥ ૨ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

ભીમે જાણ્યું થયું ભલેરૂ, આવ્યો વાંક અપાર, જોઇતુંતુંને વઇદે કીધું, ઉઠયો તેણિવાર ॥ ૧ ॥ કડછો લીધો હાથમાંને, ધાર્યો કરવો કેર; હવે ન મુકું જીવતોને મારી નાંખું ઠેર. ॥ ૨ ॥ અગની દેવનું ભાગ્ય મોટું, એમ કહીને ચાલ્યો; એટલે તો દ્રૃપતીએ, હાથ એનો ઝાલ્યો ॥ વળણ ॥ દ્રૃપદી કહે કંથજી; ગમ ખાઓ સતી તન; સહસા કામ કરવા થકી, જાવું પડશે વન.

કડવું ૧૫ રાગ સવઇઓ.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું. વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીમે જાણ્યું વાત છે સાચી, સહસા ન કરવું કામ, કળથી થશે તે બળથી ન બને. ધારી બેઠો તે ઠામ ॥ ૨ ॥ ઓરે નારી વારતા તારી, માંડીને કહે મુને, શી રીતે તને ઘેર બોલાવી, શું દુઃખ દીધું તુને ॥ ૩ ॥ દ્રૃપદી કહે કંથ મ્હારા, પાપીએ કીધી પેર; રાણીએ મોકલી કઇચાને કહયે, પય આપદા એને ઘેર ॥ ૪ ॥ પાપી પ્રપંચનો ભરેલો, ઘરમાં ઉંડાણે પેઠો; દેવ શેવા લઇ સત્ય દરસાવવા, સાતમે માળે બેઠો ॥ ૫ ॥ મુને એણે ઉપર બોલાવી, કપટનું કાજ કીધુ; દુધ મુકતામાં દાદર દઇને, ઉપર તાળું દીધું. ॥ ૫ ॥ મુને બહુ બહુ સમજાવા માંડો, સમજી નહી તમ નાર; ત્યારે કઇચે ક્રોધ કરીને મારયો મુજને માર ॥ ૬ ॥ પ્રભુને મેં પોકાર કીધો, આવ્યા વીશ્વના ભુપ; કઇચાને બહુ રીતે માર્યો, ધરી વાંદરનું રૂપ ॥૭॥ તાળું તોડીને નીચે ઉતારી, કહાડી ઘરની બાહાર; ધરમ અરજુન સહદેવ નીકુળ કને કઇ ભરતાર ॥ ૮ ॥ તેમણે કહ્યું ભવીશ તારૂં અમથી નહી થાય કામ; સહદેવે કહ્યું કોઇ કામ કરશે, એટલી આપી હામ ॥ ૯ ॥ ભીમ

કહે કે કોઇએ ન રાખી, ઘરમં તો કદી મોટા; પણ વ્યંઢળે કાઢી મુકી, એણે વાળ્યા કેમ ગોટા ॥ ૧૧ ॥ હું જ ખરે કે નીશાળમાંથી, ઉચાળો એને ભરાવું,નીકુળજી તો નાનો માટે, રીસ એની ન ધરાવું. ॥ ૧૩ ॥ સહેદેવે તને હિમત આપી, માટે એને ન કહેવાય; જો પ્રમદા હવે જેમ કહું તેમ, તું કરી લે ઉપાય ॥૧૩॥ જો અરઘો પોહોર રાત રહીછે, કઇયાને કળ વળી હશે; નર મોકલે ત્યાં નારીએ જતાં, પાપ કાંઇ નહી થશે ॥ ૧૪ ॥ કળથી કામ કરવું છે માટે, જા કઇયાને ઘેર; હસ્તે મોઢે નેત્રને ચાળે બોલાવજે સુખભેર ॥૧૫॥ તવ કઇચો બોલાવશે તુજને,કામીને ન હોય દાઝ, કામી જનને ટેક ન હોયે, કામીને નહિ લાજ॥૧૬॥ કહેશે કે આવો બેસો સુંદરી,તવ તું કહેજે એમ;કહિએ કે સમજણ નથી તમોમાં, મુને તો બહુ છે પ્રેમ ॥૧૭॥ મારે માંથે પાંચ ગાંધરવ છે, તેમાંનો ગાંધરવ એક. વાંદર રૂપે છાપરે રહીને, જોતો હતો મારો ટેક. ॥૧૮॥ તમારૂં કહ્યું માનીને મેં, કીધી હોત સુખ લહેર; તો તો તમને ગળું ગ્રહીને, મારી નાંખત ઠેર. ॥ ૧૯ ॥ મેં તમારૂં કહ્યું માન્યું નહિ તો જીવતા ફેંકી દીધા;તમને જીવાડવા મુમત ઝાલ્યો, માર સહન મેં કીધો. ॥૨૦॥ હમણાં ગાંધરવ માહારા સ્વરગે ગયા, ત્યારે હું તમ કને આવી; એવું કહિશ તવ થાશે રાજી; તમને લેશે બોલાવી ॥૩૧॥ કહેશે કે તમે ઘરમાં આવો; ત્યારે તું કહેજે એમ; કહિયે આજ મળવું છે મારે, પણ કરો કહુ તેમ. ॥૨૨॥ કહિએ કે વ્યંઢળ મહેતાજીની, ખાલી કરાવો નિશાળ, રાત્રિએ ત્યાં રંગ રમીશું, કરાવો ઝાક ઝમાળ. ॥૩૩॥ તમારી સાથે રંગ રમું તે, મુજને શું વિતે લાહાવો; સવારે છોકરાને વહેંચવાને શેમણુ મીઠાઇ ભરાવો ॥૨૪॥એટલે કઇયો કબુલ કરશે, બોલજે બીજીવાર;કહીએકે મારે સ્વાંગ બદલવા, આપો વસ્ત્ર શણગાર. ॥ ૨૫ ॥ એટલે આપશે રાજી થૈને, તે લઇ આવજે હાંય, પછી અંધારે જતી રહે જે રાણીના ઘર માંય ॥૨૬॥ પછી રાતે નીરાંતે સુજે, ચીંતા ન ધરીશ મહારી; કૈયોજી મહારો કંથ થાશે, હું થઇશ એની નારી ॥૩૭॥ ઉઠહવે વહાણું વહિ જાશે,તવ બોલી ધરૂપતી; તમો કહોછો તેવું કહેવા જાવા, મુજ મન માનતુ નથી ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે ભરથાર મોકલે, ત્યાં તે ભામની જાય, તેમાં શાસ્ત્રથી દોશ નથી, જા હવે વહાણુ વહાય ॥૨૯॥ એટલે ઉઠી ધરૂપતી સતી, રસોડથી ચાલી; મન સંકોચતી જાયછેએ, દાંતે છેડો ઝાલી ॥ ૩૦ ॥ કૈયાજીને કળ વળી છે; ચીંતામાં જીવ પેઠો; દાતણુ પાણી લઇને,આવી, ઓટલા ઉપર બેઠો ॥ ૩૧ ॥ દાતણુ કરતાં વિચા-

ર કરનો; ક્યારે વહાણું વાય,બહેનના ઘરમાથી શયદ્રી,કરી દેઉ વીદાય ॥૩૨॥ એવામાં તો ધરૂપતી આવી, લેવરાવવા મુખ લાવો; કઇચાયે દીઠી સયંદ્રી, કહ્યું કે આવો આવો ॥૩૩॥ એટલે ચક્ષુનો ચાળો કરીને, હશી બોલી ધરૂપદી અરેરે તમે મુમતિ છો, કળ વકળ કાં નથી ॥૩ ॥ ગાંધ્ર રવ વાંદર રૂપે જોતોતો, છાપરા પરથી પેર; મેં રંગ રમવા દીધા હોત તમને તો મારી નાખત ઠેર ॥૩૫॥ પણ તમને બચાવવા માટે, ખાધો તમારો માર; તો તો તમે જીવતા રહ્યા, છો મારા કાનળ હાર ॥૩૬॥ અત્યારે ગાંધરવ સ્વર્ગે ગયા, તવ તમ પાસે આવી; કૈચોજી કહે ધન્ય સયંદ્રી, મુને તેં લીધે બચાવી ॥૩૭॥ મુજ જીવ સારૂ તેં માર ખાધો, આ ગુણ કેમ વિસરૂં; જો પ્રેમદા તું કહેતી હોય તો, તારે માટે હું મરૂં ॥૩૮॥ ધરૂપતીને મન હસવું આવ્યું લંપટને નહીં લાજ; મનમાં જાણ્યું કે મારે માટે, મરવાના છો આજ ॥૩૯॥ કૈચો કહે હવે ઘરમાં આવો, ધરૂપતી બોલી એમ; તમ બુદ્ધી રહેવા દો તમ પાસે, કરો હું કહું તેમ ॥૪૦॥ ગાંધરવ આજ રહેવાના સ્વરગે, માટે થાશે સંગ, વ્યંઢળ મહેતાની નીશાળ વીશે, રાત રમીશું રંગ ॥૪૧॥ માટે જઇને ખાલી કરાવો, વ્યંઢળની નીશાળ; ઓછાના બીછાના દીવા બતી, કરાવો ઝાકઝમાળ ॥૪૧॥ રાત્રીએ ત્યાં આપણ મળશું, બીજું વચન માન્ય કરજો; સવારે બાળકોને વહેંચવાને, સોમણુ મીઠાઇ ભરજો ॥૪૨॥ કઇચોજી કહે શું મને કહો છો નીશાળ બનાવું કેવી, રંગાવું ધોળાવું ને બનાવું; વૈકુંઠપુરી જેવી ॥૪૩॥ જળનાં બે માટલા ભરાવું, કષ્ટી પડે નહી તમને બસેં મણ મીઠાઇ ભરાવું, કહેવું નહી પડે અમને ॥૪૪॥ ધરૂપદી કહે વારૂ કઇચોજી, વળી વચન એક થાપો, ઘડીયે ઘડીયે સ્વાંગ બદલવું, વસ્ત્ર આભુષણ આપો ॥૩૫॥ ઝડપ ઉઠયો ત્રીયાને તુઠયો, કામજ્વર તદાકાર; જેટલા હતા તેટલા લાવી, દીધાં વસ્ત્ર શણગાર ॥૪૬॥ ધરૂપદી તે લઇને વળી પાછી, ગઇ ભીમને રસોડે; લ્યો પીઉજી એતો થઇ ગયો ખુશી, કબુલ કરયું બધું મોઢે ॥૪૭॥ કૈચાજી કનેમાગી લીધાં, વસ્ત્રાને શણગાર, જેટલું હતું તેટલું લાવી દેતા કરી નહી વાર ॥૪૮॥ એ કંથજી કોઇ ભીક્ષુક જાયને, કરગરે છેકાછેક; તો ધરમ સમજી એને, આપે ન કોડી એક ॥૪૯॥ પુન્યના કામમાં પડે પાછો પાપનાં કરમમાં પહેલો, અરેરે અજ્ઞાની જીવડો, પંચ વિશયમાં ઘેલો, ॥૫૦॥ ભીમ કહે કે પુન્યને કામે, પૈસો ખરચતાં ધરૂજે; તેવા પ્રાણીને મારગ આગળ, એની મેળે સુજે ॥૫૧॥ મનસા દેહી ધારણ કરી ધરમ

ના સુજે સુધું; તેવા કરમથી તે પ્રાણીને સુજે અવરૂં ઉંધું. ॥ ૫૨ ॥ સુમારગે જે વાવરે નહીં, તેનું કુમારગ જોય, સુપંથ ચાલ્યો તે પ્રાણીથી, કુપંથ નહી પળાય. ॥ ૫૩ ॥ કુપંથનાં ફળ માઠાં મળે છે, સુપંથ સઉથી બળીયો; જો કઇચા જેવા અધરમીને, કરમે હું આવી મળીયો. ॥૫૪॥ વાહાણું વાશે જા તું ઠેકાણે; કહીને કરી વિદાય; કંથની આજ્ઞા લેઇને આવી; રાણીના મહેલમાંય ॥ ૫૫ ॥ સુદ્રષ્ણા મનમાં વીચારયું નહી સતી સાક્ષાત, રહી આવી મારા કઇચાજીના, ઘરમાં આખી રાત. ॥૫૬॥ રાણીએ કહ્યું આવો સયંદ્રી, હવે નહી દાશી ઘાટ; ભાઇનીમાની તી તે મારીમાનીતી, બેસો હીંચોળા ખાટ. ॥૫૭॥ દ્રૂપતીયે તવ નીચુ ઘાલ્યું, હવે શું મારે કરવું, મીથ્યા લાન્છન માથે બેઠું, જીવ્યાથી ભલું મરવું ॥૫૮॥ વળી વીચાર્યું નાડે નરવાં, તો વઇદ શું કરનાર; સાચને આંચ કદી નવ લાગે, જાણે જુગદાધાર ॥૫૯॥ એવું મન વાળીને બેઠી, તેવે વહાણું વાહાય;હરખે બસેં શેવક લઇને,કઇચો નીશાળે જાય ॥૬૦॥ ॥વલણ॥ નીશાળે એ આવીયો, હરખે ભરયો અપાર; કહે વલ્લભ તવ દ્રૂજીયો, ઇંદ્ર તણો કુમાર.

કડવું ૧૬ રાગ ભેરવી દોહરો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય. ॥૧॥ ઇંદ્રિના નંદન અરજુનજીના પેટમાં પડી ફાળ;કેમ કઇચોજી ઝડપમાં આવે, આજ મારી નીશાળ॥૨॥એટલે કઇચાજી આવીને બોલ્યા, ખાલી કરો આ ઠામ;સઉ છોકરાંને છુટી આપો, આજ અમારે કામ ॥૩॥ જાઓ પેલા સામા કોટડામાં,પડી રહો આજ રાત,વળી અહીં આવજો રહેવાને,કાલે થતે પ્રભાત. ॥૪॥ અરજુનજીએ મન વીચાર્યું, મુને ભરાવે ઉચાળા; આ વાત સમજાતી નથી મુને,કોણ કઢાવવા વાળો, ॥૫॥ એમ જાણી અરજુન બોલ્યા. શા કામે કઇચાજી ચડીયા, કઇચો કહે આજ ગમ્મત છે અહીં,કહી ભાઈ હશી પડીયા ॥ ૬ ॥ અરજુને જાણ્યું કામી કઇચાને ભીમ રાજી કરવાવાળો, ધરૂપતીવું કામ એણે ઉપાડ્યું.મને ભરાવ્યો ઉચાળો.॥૭॥ આજ કઇચાનું મોત ભમ્યું છે, એ મનસુબા કીધો; છોકરાઓને રજા આપી, ગોદડીને ઘેડા લીધો. ॥૮॥ સામુ કોટડું પડેલું હતું, તેમાં કર્યો વીસરામ, કઇચાજીએ સેવકોને, સોપ્યુ નીશાળનું કામ. ॥૯॥ વાળીઝુડી

ધોળી રંગીને, કામકર્યું અમુલ્ય; ચીનાઈખાનું ગોઠવી દીધું; કાંઈનરાખી ભુલ્ય. ॥ ૧૦ ॥ સોને મઢેલે ઢોલીયો ઢાળ્યો, ઉશીકાંને તળાઈ; જળનાં બે માટલાં ભરાવ્યા, બસે મણ મીઠાઈ, ॥૧૧॥ દાંડી તકતા ગલાસ ઘડી ચાળ, ઝુમ્મરનો નહી પાર;દીવસ છતાં દીવા કીધા, પછી નીકળ્યાબાહાર.॥૧૨॥ દ્વાર દેઈને તાળું દીધું કઈચાજી રાજી થયો; કુચી પોતાની પાસે લેઈને, રાણીના મેહેલમાં ગયો ॥ ૧૩ દ્રૂપતીને સાન બતાવી, સાંજે તતપર થાજો; આ ખીટીએ કુંચી મુકુછું, તે લેઇને તમે જાજો.॥૧૪॥ એમ કહી કુંચી મુકીને, સાંજે ગયો સભામાંય;ધરમ રાયે કઇચાને જોઈ, વીચાર કીધો ત્યાંય. ॥ ૧૫॥ રાત્રીએ તોફાન થયુંતુ, તેનું કરયું એણેકેમ; એવું સમજી પુછયું ધરમે; જોવા પાપીનો પ્રેમ ॥ ૧૬ ॥ કઇચાજી આજ આખો દહાડો, દીઠા નહિ આઠામ, કઇચો કહે કે આજ મારે,હતું ઘરનું કામ. ॥૧૭॥ આનંદ છો કે ઉદાશ છો એમ, પુછી જોયું કીક રૂશી; એટલે એનાથી હશી દેવાયું, માહારાજ છૈયે ખુશી. ॥ ૧૮ ॥ હઇયાનો ઉમળકો દીઠો, ધરમે ધાર્યું તે ઠામ;ભીમ વિના કોઇ ખુશી ન કરે,એણે લીધું હાથ કામ ॥૧૯॥ કરમ ફુટયુ કઇચાજીનું, પોહોચી જશે જમ લોક ભીમના હાથમાં ગયો એટલે, જીવ્યાની આશા ફોક ॥ ૨૦ ॥ અરેરે ગમે તેમ કરીને; કઇઆજીને ઉગારૂં; એમ ધારીને ધરમ બોલ્યા, વચન સાંભળો મ્હારૂં. ॥ ૨૧ ॥ રાજાને પ્રધાન સાળા બનેવિ, વચન મ્હારૂં થાપો; એક હીસાબ બેને માંડી આપું, જુદા બેશી કરી આપો ॥ ૨૨ ॥ એમ કહી બે પત્ર તાંબાનાં, લીધાં ધરમરાય; તેમાં એવો હીસાબ માંડયો, બે દીને પુરો થાય. ॥ ૨૩ ॥ બેઉને બેઉ આપી, બેસાડયા જુદા જુદા; કરી આપશે તે ઘેર જાશે, નહીતો હે રેહેશો સમુદા ॥ ૨૪ ॥ હીસાબ કરીને આપ્યા વિના, જાવા દેવાના નથી;એટલેકઇચો જીમભરાયો કામાતુર મુઢમતી ॥૨૫॥ એણે જાણ્યું કે કરી આપીને;ઝટપટ નાશી જાવું,શતરૂ થઇનેબામણો લાગ્યો, ટીંખળકાઢયું હાવુ ॥૨૬॥ એમ ધારિને ચીત્ત પરોવ્યું પણ જીવ ભમી જાય; એવે સમે રાત્રી પડીકે, ભીમસેન તૈયાર થયો ॥૨૭॥ રસોડાનાં દ્વાર બંધ કીધાં, દીવો કીધો એક; દરપણુ આગળ લઇને બેઠો, સણુગાર કાઢયા અનેક ॥૨૮॥ ચાર ચીરોને ભેગાં રાંધી, એક બનાવી દીધું; હસ્તો હસ્તો ઉભો થઇને, પોતે પેહેરી લીધું. ॥૨૯॥ પછી દાબડા ઉઘેડાને સણગાર કાઢયા બાહાર બહુ કીમ્મતના દાગીના દેખી, કળકળ્યો અપરમપાર ॥પર॥ ॥૩૦॥ અરેરે આવા અજ્ઞાનીનું, કાયે કાળે કલ્યાણ, પુન્યમાંઆપણું હોય તે ન આપે

આપતાં જાયે પ્રાણ ॥૩૧॥ આ કામમાં કેજીં આપી દીધુંછે, પાછું વાળી નથી જોયું; પ્રભુમાં પેરે નહી તેટલું, પ્રેમદામાં ચીત પ્રોયું ॥૩૨॥ વારૂએ પાપીને શીક્ષા કરવી, અબડનો એમ હોઠેઃ શણગાર જોઇને વીચાર્યું એણે, પહેરૂં ક્રીયે કાને કોટે ॥૩૩॥ દોરડીના બે કટકા સાથે, શણગાર બાંધી લીધાઃ બે ચરણે બે વીંટાળીને; પગના ઝાંઝર કીધા ॥૩૪॥ કુમકુમ ચાંલ્લો કીધો લેલાટે, નેત્તરોમાં કાજળ સાર્યું; પછી દરપણમાં મુખ જોઇ, વ્રકોદરે એમ ધાર્યું ॥૩૫॥ હવે મારૂં મુખ ઠીક દીસેછે; બની રૂપાળી નાર, મોહ પામશે મને દેખીને. કહયાજી ભરથાર ॥૩૬॥ હવે હું કેમ વાર કરૂંછું. કઇચાજી બેશી રહેશે;મોડી જઇશતો સ્વામી મ્હારા,મુજને ઠપકો દેશે ॥ ૩૭ ॥ પાપીની મશ્કરી કરતો, ઉઠયો તેણીવાર અંધારે અંધારે ગયો નીશાળે, વાયુ તણો કુમાર ॥ ૩૮ ॥ અરજુન સામા કોટડામાંથી, કરી રહ્યાછે ડોકું;એમને એમ કે ચરચા જોવી, આવે તેને ટોકુ, એવે વાલવો ઓટલે ચઢીયો, વ્યંઢળે પુછયું એમ, અંધારે ઓટલે ચઢે છે કોણ આવ્યું ને કેમ ॥૪૦॥ તવ ભીમસેન ધીરે રહીને બોલ્યો, તમને મળી જગો મારી; વ્યંઢળ મેહેતા આવાછુ હું, કઇયાજીની નારી ॥૪૧॥ અરજુનજી તવ રહી ગયો છાનો, ટળાયો મનનો વેમ, કઇયાજીનું આજ કાટલું થાશે, થયો સયંદ્રી ભેમ ॥ ૪૨ ॥ ભીમે નીશાળે દીઠું તાળું, દૈવત પોતે દાખ્યું; કુંચીનું કામ શું પડે એને, મરડીને ભાગી નાખ્યું ॥૪૩॥ દ્વાર ઉઘેડીને અડકાવ્યા, સાંકળ દઈ નહી પેઠો; રૂડો ઢોલીયો ઢારેલો છે, તેમાં જઇને બેઠો ॥ ૪૪ ॥ સુંદર શોભા જોઇને હરખાયો, રશીયો મ્હારો નાથ; કેવી સારી શોભા કરી છે, રંગ રમવા મુજ સાથ ॥૪૫॥ ધીક્ક છે આવા અજ્ઞાનીઓને, અવરે મારગ મરે, દેવ મંદીરે કે હરી કથામાં, કહેથી આવુ ન કરે ॥ ૪૬ ॥ વિષય વાતે વીત જ ખરચે, પુરણ દી ઉઠેલો; ધરમમાં કરે તરફોડા, કરમનો ફુટેલો ॥૪૭॥ કરમના ફળ હમણાં મળશે, બહુ ત્યારે બે ઘડીવાર; કરે ગમ્મત વીવેકની એ, પછી થયો તઇયાર ॥૪૮॥ જાણ્યું કે પતીના આવતાં પેહેલાં, પરવારી બેસુતો ઠીક; હવકો દેશે ઠપકો દેશે, ધરવી કંથની બીક ॥૪૯॥ પછી જીવ મીઠાઇમાં દોડયો, મન નવ રહ્યું ઝાલ્યું; ખુણામાં ઢમલો મારયો છે, તેમાં મોડું ઘાલ્યું ॥૫૦॥ પકવાન ચાવે ઘણાંજ ભાવે ખાધાનો નહી નેક; આખો ખુણો ખાલી કીધો, ન મેહયો કટકો એક ॥૫૧॥ પછી પોતે પાણી પીધું; મનમાં રાજી હુતોઃ ઉદર ઉપર હાથ ફેરવતો, જઇ ઢોલીયામાં સુતો ॥૫૨॥ બે ઘડી એમાં આળોટી ઉઠયો; પ-

છી કેવો ખેલ કીધો; એકજ દીવો શળગાવી જુદો, એકાન્ત ઢાંકી દિધો. ॥ ૫૨ ॥ પાપી પર પછી ક્રોધે ભરાયો, પુરણ પ્રગટી રિસ; ઢોલીયાને કરી નાખ્યો છુટો, લીધી લાંબી ધસ ॥૫૪॥ ધસ લેઇને રીસ કરીને, નીશાળમાં વળ્યો દોડી, હાંડી તકતા ગલાસ ઘડીઆળ, ઝુમ્મર નાંખ્યાં ફોડી ॥ ૫૬ ॥ ચીનાઇખાનું ચકચુર કીધું, ચાતુર નર નવ ચુકયો; તળાઇ ગોદડાં ભેગાં કરીને, તેમાં અગ્નિ મુકયો ॥ ૫૬ ॥ કઇચાના નામની હોળી કીધી,આનંદ મનમાં હું તો;હોલાયો પછી દ્વારે ચરણ, દઇને ભામ સેન સુતો ॥૫૭॥ સુતાં સુતાં મન્મત કરે, ખડખડ કાઢે દંત; અરેરે હજી કેમ ન આવ્યા; કઇચાજી મુજકંથ ॥૫૮॥ હજી ન આવ્યા હજીનઆવ્યા, કાળજુ જાયછે ચિરૂી, પ્રાણના પ્યારા પતી મ્હારા; મારા નેત્રની કીકી ॥૫૯॥ ચાર ઘડી જ્યાં રાત ગઇ કે, કઇચાને ચટપટી થાય, સયંદ્રી વાટ જોતી હશે મ્હારિ, હવે શું કરૂં ઉપાય ॥૬૦॥ કીંક રૂશીનું કોઇ પ્રાણિથી લોપાય નહી વચન; તો મુજથી કેમ કરી જવાશે, આનંદનો આજ દન ॥૬૧॥ પેલા ભવનો શત્રૂ મ્હારો, થઇને બ્રાહ્મણ લાગ્યો; આ બ્રામણાનું નહી થાય સારૂ, મળેલો વઇભોગ ભાગ્યો ॥ ૬૨ ॥ વળી મન વીચારી બોલ્યો, અરજ સુણો રૂષી; કહોતો કાલે હિસાબ કરીએ, આજ નથી હું ખુશી ॥ ૬૩ ॥ હું છું દુઃખી નથી સુખી, જાણો છો માહારાજ; માટે મુજને ઘેર જવા દો, માગી લેઉં છું આજ ॥૬૪॥ પેટમાંમુને ચુંક આવેછે, તેથી કહોકે જાઓ, ધરમે કહ્યું શેવકોને, લાવિ અજમો ફકાવો ॥ ૬૫ ॥ દાસોએ અજમો ફકાવ્યો, કહયો કળકળ્યો અતી; પછી કહ્યું માહારાજા મુજથી, બેઠા રહેવાતું નથી ॥ ૬૧ ॥ એટલે બોલ્યા કીંક રૂષી, સેવક કહી કાપે; કઇચાને સુવાની પથારિ. સભામાં કરી આપો ॥ ૬૭ ॥ કઇચાયે જાણ્યું શત્રૂ સાચો, જવા દેવાનો નથી; હિસાબ એવો કરીને આપું, પછી ટકુ નહી રતી ॥ ૬૮ ॥ એવું જાણ ચિત પરોવ્યું, ગણિત કરવા જાય; બેને ત્રણ પાચ પાંચને ચાર નવ, નવથી નીશાળ માંય ॥ ૬૯ ॥ પેલી ગઇ હશે વાટડી જોશે, રોશે છેડો વાળી; હીસાબ ચાલે હીસાબમાં મહોટો, રિસાઇ જશે રૂપાળી ॥ ૭૦ ॥ એમ જાણી આડું પત્ર ધરીને, મુખમાં આંગળી લીધી, યુકતી લડાવિ સુગ ચઢાવી; સભામાં ઉલટી કીધી ॥૭૧॥ ધરમરાયે મન વિચાર્યું, કઇચો થયો મરનારો; આયુશ એનો આવિ રહયો છે, ત્યાં હું શું કરનારો ॥ ૭૩ ॥ બળાત્કારે આંકવા બેઠે, એવું જાણી બોલ્યા એમ; જાવો કઇચાજી ઘેર તમારે, તો રહેશો કુશળ ખેમ ॥ ૭૩ ॥ બીજે જવાથી આ-

ઘુશ ટુટે,જુઠુ ન જાણો લગાર; કઇઓજી કહે વારૂ મ્હારાજા, કહીને નીક-ળીયો બ્હાર. ॥ ૭૪ ॥ થોડે લગી ધીરે ધીરે ચાલ્યો પછીથી મુકી દોટ અરેરે વાટડી જોતી હશે, જઈ પોહાંચ્યો સુંસોટ ॥ ૭૫ ॥ વળણ. સું-સરો નીશાળે સંચર્યો, હઇયે હરખ ન માય, વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે સાંભળો સહુ શ્રોતાય. ॥

કડવું ૧૭ રાગ સવઇયા.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું,વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ નીશાળને ઓટલે કઇયોજી, ચડીયો આનંદભેર; કોટડામાંથી અરજુને જોયું,સમજ્યા સઘળીપેર.॥૨॥ જાણ્યું કે કઇચોજી આવ્યો કરિ કામાતુરમતી,ભીમસેનને ભોગ પડયો કે, એ જીવવાનો નથી. ॥ ૩ ॥ એવામાં કઇચાએ સાંકળાઠોકી, પ્યારીઉઘાડો દ્વાર; એટલે ભીમે મન વીચાર્યુ, આવ્યો મુજ ભરથાર ॥૪॥ ઝીણે શબ્દે વ્રકોદર બોલ્યો, ઉઘડાવા મુમત મેલો; ઠાલાં બારણાં સપડાં છે જોર કરીને ઠેલો.॥૫॥ કઇચે બે ભુજ હઇબળ કીધું,ભીમે ઝાંલ્યો ચરણ; તવ ઓચીંતા દ્વાર ઉઘડીયાં, પાપી ઢળીયો ધરણ. ॥ ૬ ॥ કુટાયું ડાચુ વાગ્યું સાચું, ભુમીમાં ભચકાયો અતી; ભીમ કહે અરેરે આ શું થયું જરા જાળવતા નથી.॥૭॥કઇચોજી કહે જીવ ન બાળો, નથી વાગ્યુ મુજ અંગ; એમ કહીને દ્વાર દિધા, રૂજની રમવા રંગ. ॥ ૮ ॥ ભીમ જઇએ-ક ખુણે બેઠા, બોલ્યો કુબધી એમ;ઓરે સયંધ્રી નીશાળ વીશે, અંધારૂ છે કેમ ॥૯॥ ભિમ કહે હું જ્યારનિ આવી, ત્યારનું છે અંધારૂં; મુજ ને કાંઇવિતે નહિ લાહાવો; ન ગમ્યું કામ તમારૂં. ॥૧૦॥ કઇઓ કહે ઠીક ઠાઠ કર્યો તો, તે કર્યો કોઇએ ભંગ; સવારે તેની શોધ કરીશું; હાલ કરો મુજ સંગ. ॥ ૧૧ ॥ ઓ પ્રાણ પ્યારિ નેન કટારી; મારિ મુને દો લાહાવો; એટલે હશીને ભીમ બોલ્યો, આ ખુણામાં આવો. ॥ ૧૨ ॥ કામમાં તદરૂપ કઇચો દોડયો, ખુશીથી ખુણે પેઠો; તવ વ્રકોદર ત્યાંથી ઉઠી, બીજેખુણે જઇબેઠો ॥૧૩॥ કઇચોજી ખુણો ખોળવાલાગ્યો, થયોન હાસમંદ; ભિમ કહે ત્યાં કયાં ખોળો છો, છતા આંખેથયા અંધ,॥૧૪॥ કઇચોજી કહે આવું છું પ્યારી, તારૂં બોલ્યું મીઠું લાગે; કાચ ભાગેલા ભુમી પડેલા, પાપીના ચર્ણમાં લાગે, ॥૧૫॥ તોપણ કાંઈ ચેતતો નથી, કામ રૂપી અંધાપે; ભીમ ઉઠી ગયો ત્રીજેખુણે, કઇચો બીજે ગયો આપે

॥ ૧૬ ॥ ફોગટ ફાંફાં મારી થાકયો, ત્રીજે ખુણે પળાય; ભીમે ભમા-
ળ્યો બે ઘડી સુધિ, કઇચો અતી અકળાય ॥ ૧૮ ॥ ઓ મહારી વહાલી
ખોળાવો ખાલી, મળો તો માનું પાડ; જાણી જોઇ હાથ આવતાં નથી
મુને કરોછો લાડ ॥ ૧૮ ॥ ભીમ કહે તમને ન કરૂં તો, બીજા કોને લાડ
થાય; કઇચોજી કહે નથી રહેવાતું, મળો હું લાગુ પાય ॥ ૧૯ ॥ ભી-
મે જાણ્યું બહુ અથડાવું તો મુજકંથ રીસાશે: પછી ઘર હું ગરીબડીનું
મંડાતુ ભાગી જાશે ॥ ૨૦ ॥ એવું જાણી ઉલટ આણી, ઉઠયો વાયુ
સુત બળીયો; આવો કંથજી કહીને ગયો, કઇયાજીને મળીયો ॥ ૨૧ ॥
સામાસામી બેઉ અથડાયા, કર અન્યોઅન્ય ઝાલવો; કઇચાએ જાણ્યું
નોહોય સયંદરી આતો છે વિરવાલવો ॥ ૨૨ ॥ ભીમે કહ્યું કે ભરથાર
આવો, કહી બોચીથી ઝાલ્યો; માથા ઉપર ફેરવીને, તરત બગલમાં
ઘાલ્યો ॥ ૨૩ ॥ કઇચાજીની કાયા કંપવા લાગી, જાગ્યું કે મળીયાં પાપ,
ભુલ્યો ચુકયો ને જખ મારી, મુકી દો મા બાપ ॥ ૨૪ ॥ ભીમે કહ્યું કે
પરનારીનો સ્વાદ બતાવું તમને; અરે પીયુજી અકળાશો નહી; તમ તુ
લ્ય કયાં મળે અમને ॥ ૨૫ ॥ સતી સામી કુદ્રષ્ટી કીધી તેનું મળે છે
લહાણ; એમ કહીને બગલ દબાવી, કાઢી નાખ્યો પ્રાણ ॥ ૨૬ ॥ પછી
મડદુ ભુમી નાખ્યું, પરાક્રમી પ્રાચી કહાવ્યો; ગુપત દીપક ઢાંકી મુકયો
તો તે દીવો ત્યાં લાવ્યો ॥૨૭॥ નીરખી કઇચાનું મોઢું જોયું, પછીવદયો
વાયુ કુમાર; અરેરે તમો મરણ પામ્યા; ઓ મારા ભરથાર ॥ ૨૮ ॥ હું
ગરીબનું ઘર ભાગ્યું, હેવાતણ ઉતરીયું, લાડ હવે મને કોણ લડાવે,
સંસારનું સુખ હરીયું ॥ ૨૯ ॥ એવી રીતે મસ્કરિ કરતો, દુષ્ટને દિધું
દુઃખ દીપક ઉપર મેંશ પાડી; કાળું કીધું મુખ ॥ ૩૦ ॥ કઇચાને મોઢે
મેંશ ચોળી, તવ દીસ્યુ મુખ વીહિલું; નાશીકાથી તાળવા સુધી, ચુ-
નાનું તાણ્યું ટીલુ ॥ ૩૧ ॥ હોઠ ઉપર પણ ચોપડયો ચુનો, બનાવ્યો
ભુતનો ભાઇ; પછી કઇચાની લીધી પીછોડી, પાથરી નિશાળ માંઇ,
॥ ૩૨ ॥ તેમાં કઇચાનું મડદું મુકયુ બળવંતો નર આંધી; હાથ ચરણ
અંગ ભેગું કરીને; કઇચાની ગાંસડી બાંધી ॥ ૩૩ ॥ ડોકું કઇચાનું બા-
હાર રાખી, ભીમે ઉપાડી લીધો; બીજે હાથે નીશાળ કેરો, પાટડો ઉં-
ચો કીધો ॥ ૩૪ ॥ ભીંત પાટડામાં પોલાણ પડીયું, તેમાં ગાંસડી ઘાલી;
મડદાનું ડોકું બહાર રાખ્યું, પાટડો મુકયો ખાલી ॥ ૩૫ ॥ વજન પા-
સાણુના પાટડાનું, આવ્યું અપરમપાર હાડેહાડ કચરાયાં કઇચાનાં, વ-
છુટી રૂધિર ધાર ॥ ૩૬ ॥ થાંભલે તેના ઉતર્યા રેલા, જોયું સતીને સુત;

નસે વળગેલું ડોકું લબડે, દેખાતું કાળુ ભુત ॥ ૩૭ ॥ વળતું વ્રકોદરે વિચાર કીધો, રાજા કોઇને નડશે; હું અપરાધીને નહિઝાલે, ગરીબને શીશ પડશે ॥ ૩૮ ॥ એવું જાણી વાયુ સુતે, કીધો વડો વીવેક; પાટડા નીચે થાંભલા ઉપર, દોહરો લખ્યો એક.॥ ૩૯ ॥ પરનારી શું રંગે રમતાં, ખેલ કરતાં હાર્યો; રાજાનોસાળો કહેયોજી તે, મેંમાર્યો. મેંમાર્યો ॥૪૦॥ એવું લખીને નીકળીયો; નીશાળનાં દઇ દ્વાર; બારે રહી કહ્યું અરજુનજીને, તું નવ નિકળીશ બ્હાર. ॥ ૪૧ ॥ એમ કહીને ગયો રસોડે, સીતળ જળે સ્નાન કીધું; અગની સળગાવી વસ્ત્રને જરીયાન સઘળું સળગાવી દીધુ ॥ ૪૨ ॥ પછી નિવૃતીથી સુતો, એવે વ્હાણું વાય; એટલે ગામના છોકરા તે, ભણવા નીશાળે જાય ॥ ૪૩ ॥ દ્વાર ઉઘેડી નીશાળમાં પેઠા કાચના કટકા ભાળે, ડાહયાં છોકરાં સાવરણી લઇ, વાશીદુ મહી વાળે ॥ ૪૪ ॥ છોકરા મહી મસ્તાઇ કરે, કઇ ભણે કઇ ભણાવે, કઇ છોકરા હીસાબ ગણે છે, કઇ છોકરા ગણાવે ॥૪૫॥ કંઇક લખેને કંઇક લખાવે કંઇ બેઠા પાધરા તીર; એવામાં એક છોકરાયે, થાંભલે દીઠું રૂધીર.॥૪૬॥ એક જણાએ દોહરો વાંચ્યો, બીજાએ વેમ ધાર્યો; સૌ છોકરા કહે આ શું બોલ્યો, શું તેં કઇયો માર્યો ॥ ૪૭ ॥ એમ કરતાં જરા ઉંચુ જોયું ભય પામ્યા સહુ સુત; ડોકું દેખી બહાર નાઠાં, નીશાળમાં છે ભુત ॥૪૮॥ નગ્ર તણું લોક સાંભળીને, ભયભીત થયું હરાયું; વાતો કરે કે બાળક કુમળાં, જાણીને ખાવા ભરાયું ॥ ૪૯ ॥ કંઇ લોક કહે છે વાતજ ખોટી, નહી સાચું એ તુત; બારણેથી જુએ લબડતુ ડોકું, તવ સત્ય માને ભુત ॥ ૫૦ ॥ કંઇક અવળચંડા લોકો, ગમ્મત કરવી ધારે; બારણે રહીને કાકરા લઇને; ધારી ભુતને મારે ॥ ૫૧ ॥ ડોકાને વાગે ડોકું હાલે અર્થ લોકો કેરો લે છે, જુઓ એ ભુત ડોકું હલાવી, મારવાની ના કહે છે ॥ ૫૨ ॥ એ રીતે ત્યાં તોફાન મચ્યુ, બધે થયું પ્રખ્યાત; એવો હોબારો અતી થયો; રાજ્ય સભા ગઇ વાત ॥ ૫૩ ॥ વઇરાટે કહ્યું કંકરૂશીને, આ વાત સાચી કે તુત; ધરમ મનમાં સમજી ગયા કે ભીમનું કરેલું ભુત ॥ ૫૪ ॥ ધરમ કહે જોવા જઇએ, તે પછી સુજે વિચાર; એમ કહી વઇરાટને લઇ, ધરમ નીકળ્યા બહાર ॥ ૫૫ ॥ વળણ. ॥ બેઉ જોવા નીકળ્યા, નીસાળે એ જાય; વલ્લભ કહે ચઢયા ઓટલે, જોવા પેઠા જાય.

કડવું ૧૮ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ નીશાળમાં પેઠા રાજા રૂશી, વ્યાકુળ થયું છે મન; દોહરા દેખી વાંચવા લાગ્યો, જે વઇરાટ રાજન ॥ ૨ ॥ પરનારીશું રંગે રમતા, ખેલ કરતાં હાર્યો, રાજાનો સાળો કઇચોજી તે, મેં માર્યો મેં માર્યો ॥ ૩ ॥ ધરમે જાણ્યું ભીમની યુકતી, બોલ્યા મુખથી એમ; શું રાય તમે કઇચાને માર્યો, એવું બોલો છો કેમ ॥ ૪ ॥ વઇરાટ કહે લખ્યું છે કોકે, એમાં સી મહારી કસુર; પછી લબડતું ડોકું જોયું; વિચાર ઉપન્યો ઉર ॥ ૫ ॥ ધરમ કહે ઓરે રાજા, ભુત પ્રેત નહી આતો; પુરણ માહારા વિચાર વડે, કઇચોજી દેખાતો ॥ ૬ ॥ બોલાવોસે વક મોં ધોવરાવો; એટલે એ ઓળખાય, વઇરાટરાયે અનુચર તેડી મુખ ધોવરાવ્યું ત્યાંય ॥ ૭ ॥ વસ્ત્ર વતી લુંછાવિ નાંખ્યું, ઓળખીયો પ્રધાન; એટલે આવ્યા નવાણું કૈયા, ઘણું મચ્યું તોફાન ॥૮ ॥ એવે સુદ્રષ્ણાયે વારતા જાણી, આંસુ ચાલ્યા નેન; રડતિ રાણી આવી નીશાળે કઇચાજીની બેહેન ॥ ૯ ॥ સરવે મુખ જોઇ ઓળખી લીધો, કઇચો કિચ્ચક એહ; કયાં ગયા રે વંઠળ મેહેતા; પુછતાં ટળે સંદેહ ॥ ૧૦ ॥ સેવકે સામી કોટડીમાંથી, મહેતાને ઉઠાડી આણ્યા; આંખો ચોળતા અરજુન આવ્યા, જાણે અતીસે અજાણ્યા ॥ ૧૧ ॥ વઇરાટ રાજા પુછવા લાગ્યો, અરજુનજીને એમ; તમે તમારી નીશાળ મુકી, કોટડામાં પડયા કેમ ॥૧૨॥ અરજુન કહે મને શું પુછો, હુંતો રાખું વાત છાની; પણ આ નીશાળના છોકરાનિ, પ્રથમ લ્યો જુબાની ॥ ૧૩ ॥ એટલે છોકરાં બોલી ઉઠયાં, નહી કહીએ વાત જુઠી; કાલે તમારા કઇચાજીએ, સહુને અપાવી છુટી ॥ ૧૪ ॥ આવી અમારા મહેતાજીને કહ્યું, બીજે કરો વીસરામ; આજના દહાડો ને આજની રાત્રી, નીશાળમાં મ્હારે કામ ॥ ૧૫ ॥ એમ કહીન મેહેતાજીને કાહાડયા કોટડા માંય; અમને સહુને ઘેર કાહાડયા, એટલી બની બીનાય ॥ ૧૬ ॥ પછી, અરજુનજી એમ બોલ્યા, સાંભળી લ્યો ભુપતી; કોટડામાં રહયા પછી શું થયું, તે કાંઇ જાણુતો નથી ॥ ૧૭ ॥ એટલે બોલી રાણી સુદ્રષ્ણા, હું સમજીછું તમામ; રૂપાળી સચંદ્રી મારા ઘરમાં તેણે કર્યું આ કામ ॥ ૧૮ ॥ એટલે દોડયા નવાણું કઇચા, રાણીના મહેલમાં આવ્યા, દ્રૂપદીનો ચોટલો ઝાલીને ખેંચી બારણે લાવ્યા ॥ ૧૯ ॥ બહુ માર મારે દયા ન મારે, નગ્ર તણા લોક જાણે,

મારતા મારતા ઘસડીને, લઇ આવ્યા નીસાળે ॥ ૨૦ ॥ ધરમે જોયું ત્રાસ પડાયો, મુખથી બોલ્યા એમ; કઇયો મુઆનું નીસ્ચે કર્યું વણ. એને મારો કેમ ॥ ૨૧ ॥ એકવાર મડ્દુ બહાર કાઢી, કરી જુઓ તપાસ તે વીના તમે મારો છોતે, મને પડે છે ત્રાસ ॥ ૨૨ ॥ એટલે સરવ મારતી મુકી, વઇરાટ વદયો વચન; મડદું કાઢવા પાટડો ઉચકો, મળીને સઉજન ॥ ૨૩ ॥ એટલે અનેક યોદ્ધા વળગ્યા, પાટડે નિશાળ માંય;પણ પાશાણના વજન વાળો, જરા ન ઉંચો થાય ॥ ૨૪ ॥ એટલે બોલ્યો વૈરાટ રાજા, ચાર અનુચર જાઓ; રસોડેથી વીરવાલવાને, જઇને બોલાવી લાવો ॥ ૨૫ ॥ એટલે અનુચર ગયા રસોડે. વાલવા ચાલો નિશાળે; મોટા કઇયાજી મરણ પામ્યા, માટે તેડયા ભુપાળે ॥ ૨૬ ॥ સાંભળી ભીમસેન બ્હાર આવ્યો બોલ્યો બતાવી તાપ, કૈયાને કોણ મુઓ કહેછે, મરે તમારો બાપ ॥ ૨૭ ॥ એમ કહીને ડોળા કાઢયા, નાઠા અનુચર ચાર; નીશાળે આવીને એમ કહ્યું. માન્યું ન વાલવે લગાર ॥ ૨૮ ॥ એ કહે છે મરે બાપ તમારો, કઇયાને શું થાય; રાણી કહે કોઇ માને ન સાચું, હું તેડવા જાઉં ત્યાંય ॥ ૨૯ ॥ એમ કહીને રાણિ ચાલી સાથે શેવક લોક; રશોડે આવી સુદ્રષ્ણાએ,કારમી મુકી પોક ॥ ૩૦ ॥ ઓ વાલવાભાઇ બારણે આવો, દાઝે અંતઃકરણ; બંધવ મ્હારો કઇયો, પામ્યો રૂપાળીથી મરણ ॥ ૩૧ ॥ એવું ભીમે સાંભળ્યું ને; મ્હોં પર દરસાવ્યો શોક; મીથ્યા માથાં કુટનો નીકળ્યો; કઇયાની મુકી પોક ॥ ૩૨ ॥ ઓરે મારા મીત્ર કઇયાજી, કયાં થયો કાળો કેર; તારી પછાડિ પીન્ડ પાડું, ઘોળીને પીવું ઝેર ॥ ૩૩ ॥ એમ કહીને પડતું નાંખ્યું, જુવે શેવક સાથ; છાતી માંથુ કુટવા લાગ્યો,રાણીયે ઝાલ્યો હાથ ॥ ૩૪ ॥ ઓ વાલવા ભાઇ આમ ન કરતાં નીશાળે તમે ચાલો; ભીમ કહે કે એના જેવો બીજો નોહોતો મને વ્હાલો ॥ ૩૫ ॥ સુદ્રષ્ણાએને ભાઇભાઇ, કહી ફોસલાવી લાવ્યાં, વાલવો શેવક ને સુદ્રષ્ણા, નીશાળે ચાલી આવ્યાં. ॥૩૬॥ એટલે વઇરાટ નવાણું કઇયા, રડવા લાગ્યા અપાર;તે જોઇભીમને સુર ભરાયું પ્રૌઢ કરે પોકાર ॥ ૩૭ ॥ પ્રથિવમાં પછાડયો નાંખે, પાડે કારમી ચીસ, મનમાં હશે ચરણ ઘશો પાડે ચીસા ચીસ ॥ ૩૮ ॥ અરેરે મારો મીત્ર મુઓ, મારે જીવિ શું કરવું; લાવોરે કોઇ કટારી માહારે, પેટ મારીને મરવું ॥ ૩૯ ॥ વઇરાટ રાજાનવાણું કઈયા; વાલવાજીને વારે; બહુ સમજાવે શાન્તિ આપે, તેમ રડેછે વધારે ॥ ૪૦ ॥ જેને તે એના હાથ ઝાલે થઇ રહી હુકાહુક આંસુ ન આવે વાંકો વળીને, આંખોએચોપ

કે શું ક. ॥ ૪૧ ॥ ધર્મરાજા જોઇ રહ્યા છે કુટવા શો પડયો મંડી; મન જાણ્યું ચોર શાહુકાર થયો, એ ભીમડા પાખંડી. ॥ ૪૨ ॥ ધાંધલ જોઇ ધરમ રાજા, બોલ્યા તેણી વાર; એ વાલવા હવે રડવું મુકી, મડદુ કાહાડો બહાર ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને હાથ દબાવ્યો, મુકી દે તારા ચરીત્ર ભીમે કહ્યું કે એ કીચક રૂશી, ખરો ગયો મુજ મીત્ર. ॥ ૪૪ ॥ અરેરે માહારો સાચો સ્નેહી, ખબર લેતો પ્રભાતે, ઓચીંતું એને શું થયું, મને મળ્યોતો રાતે. ॥ ૪૫ ॥ ધર્મ કહે મળ્યો હશે ભૈ, નહી વેણ તારૂં કાચું ભીમ કહે મીઠાઇ ખવરાવિ, મહારાજ માનજો સાચું, ॥ ૪૬ ॥ એક એકના અમે હાથ ઝાલ્યાતા, પડીતી ગમ્મત ઝાજી; ધરમે કહ્યું કાનમાં ભાઇ, તારિ હમલ બાજી. ॥ ૪૭ ॥ ઉઠ હવે તું કાઢ મડદું; ભીમ વદ્યો વચન; હાથો હાથનું કામ છે ભૈ, ચાલો સરવે જન. ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી નીશાળમાં ચાલ્યો, ઝાઝા સેવક સાથ; પાટડો ઉંચો કરવા સરવે, દીધા પાટડે હાથ. ॥ ૪૯ ॥ શેવક સઘળા બળ કરે છે, મુખ કરે છે બકોર; એટલે ભીમે હાથ દઇને, જરાક કીધું જોર. ॥ ૫૦ ॥ તવ તે પાટડો ઉંચો થયો, મડદું કાઢયું બહાર; ઓળખ્યા આભુષણ કઇચાના, પુરણ થયો પોકાર. ॥૫૧॥ નવાણુ કઇચા નીશાળમાંથી, પુરણ કોપે ચડીયા દ્રુપદી જયાં બેઠી ત્યાં જૈને, મારવા તુટી પડીયા. ॥ ૫૨ ॥ ભીમ કહે કેમ એને મારો છો, શો મનસુબો ધાર્યો. સુદ્રષ્ણા કહે વાલવા વીરા, એણે કઇચાને માર્યો. ॥૫૩॥ ભીમ કહે નીસ્ચે કરવા દો, તે પછી ઘાટ ઘડીએ સાચુ જાણ્યા વણ મારીયે તો, રોમ રોમ નરકમાં પડીયે ॥૫૪॥ એમ કહીને ભીમ બોલ્યો, વિત્યામાં નહી રહે કાચું; વઇરાટને કીચના સાંભળતાં, કહેજે સાચે સાચું. ॥૫૫॥ આ કઇચાને કોણે માર્યો, ધરૂપદી વદી વચન; સાંભળજો સત્યે સત્ય કહુંછું, ઓ વઇરાટ રાજન ॥ ૫૬ ॥ કઇચોજી મુજ કેડે પડયો તો, રોકી હતી એક રાત, મારે સાથે ગાંધર્વોછે તે; તેમણે જાણી વાત. ॥ ૫૭ ॥ જ્યારે તમ ઘેર આવી રહેવા, ત્યારે કહીતી પેર; તે મારા કોઇ એક ગાન્ધર્વે, કઇચાને મારેલો ઠેર. ॥ ૫૮ ॥ હું અબળા શું નરને મારૂ, એવી શું હીમ્મત ઝાલું; માર્યો માનો તોયે પાટડા વીશે, શી રીતે હું ઘાલું ॥ ૫૯ ॥ ભીમ કહે આ સાચું કહેછે, સત્ય અનુમાન થશે; ગાન્ધર્વ એનો મ્હારા જેવો, તેણે મારયો હશે ॥૬૦॥ કીંકરૂપી કહે ઓ વાલવાજી, સાચું છે તારૂં વેણ; એ બધી વાત મુકી દઇને, મડદાને દો દેહેણ ॥ ૬૧ ॥ વળણ ॥ મડદાને હવે દેણદો, ધરમે કહ્યું મુખ એમ; કહે વલ્લભ તવ વાલવે, ચાલ્યો રાયને વેમ.

કડવું ૧૯ રાગ સવઇયો.

વઇશમપાયન એણિપેર બોલ્યા, સુણુજનમેજેરાય; વીરતારીતુજને સંભળાવું; વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥૧॥ ભીમ કહે એ વઇરાટ રાજા, બરોબર જાગ્રત થાજો; ગામ સાચવવું સ્મશાન સાચવવું લેઇ વિચારી જાજો ॥૨॥ તમારે માથે ગાન્ધરવ એના, શત્રુ માનજો સત્ય; જેવા તેવા સ્મશાન જશો તો, ગાન્ધરવ કરશે ગત॥૩॥સરવ મળિ શમશાન જસો તો ત્યાં આવતાં એ ડરસે; પણ ગામ સુનું રહેસે તેથી, ગામ ઉજડ કરશે ॥૪॥ સાંભળી વઇરાટ ગભરાયો, ધર્મને પડયો વિચાર;ભીમ આ ગેડગો ઠવે શાથી, સમજાયો નહી સાર ॥૫॥ એવે બોલ્યો વઇરાટ રાજા, કહો વાલવા કેમ કરીએ; પહેલેથી ચેતીયે નહીતો, પાછળ પસ્તાઇ મરીયે ॥૬॥ ભીમ કહે કે તમારે માટે, મુજને બહુ ચીંતાય; તમે સ્મશાન જાશો નહીને, રક્ષા કરો ગામમાંય ॥૭॥ ચાર ક્ષોણી સેન્યા લેઇને, ઉભા રહેવું બજાર; નજર રાખજો દશે દીશા, હાથ ગ્રહી હથીઆર ॥ ૮ ॥ નવાણુ કઇચા મડદુ ઉપાડે, હું રખવાળો થાઉં, સયંદ્રીને બાળવીભેગી હું લૈ જોડે જાઉ ॥ ૯ ॥અમો નગ્રનિ બહાર નીકાળયે, તમે સાવધ રેહેજો; નગ્રના દરવાજા બંધ કરીને; સાંકળ તાળા દેજો ॥૧૦॥ ગાન્ધરવ કૈચાનું રૂપ ધરીને કદાપી દરવાજે આવે; કહેશે કે હું કૈચાજી છું, એમ કહી ઉઘડાવે ॥૧૧॥ તોપણ મારા આવ્યા વીના, ઉઘેડવા નહી દ્વાર; જો ગફલતમાં ઉઘેડસો તો, થાશે હાહાકાર ॥૧૨॥ મશાણુમાં કદી આવશે ગાન્ધરવ, તો હું સામો લડીશ; પણ મારી ચીંતા તમે નકરસો સહુને પુરો પડીશ ॥૧૩॥ વઇરાટ રાજા ચરણે લાગ્યો, શાબાસ વાલવા વીર, ગામમાં ચોકી અમે કરીશું, હાથમાં ઝાલી તીર ॥૧૪॥ એટલે ધરમ રાજા સમજ્યા, ડાહાપણુથી વાળે દાટ; ભીમે નવાણુ કૈચાનો, ઘડવો ધાર્યો ઘાટ ॥૧૫॥ અરેરે એ ગજબ થાસે; ભીમ જરા નહી ત્રાસે સાન કરીને ઠીક રૂપાંચે; વાલવો બોલાવ્યો પાસે ॥૧૬॥ કાનમાં કહ્યું છાનું માનું, તું ન કરે કોનું વાર્યું; હું સમજ્યો સઉ કૈચાનું, રોશણુ વાળવું ધાર્યું ॥૧૭॥ ભીમ કહે તેમાં તમારે શું ધરમ બોલ્યા એમ; વગર વાંકે નવાણુંને મારવા દેઉં કેમ ॥ ૧૮ ॥ ભીમ કહે લાખા ભોવનમાં મેંતો સોગન ખાધા; જાણજો અગની કાકાની, રાખેલી છે બાધા ॥૧૯॥ તે બાધા મુકવી ધારી છે, માટે છાના રહો વીર; ધરમ કહે એમ નથી કરવું, કંપે મારૂં શરીર ॥૨૦॥ ભીમ કહે કે ઠીક છે ભાયાં, કહીને અળગો જાય; સઉને જીવાડવા વૈરાટ પ્રત્યે, બોલ્યા ધરમ

રાય ॥૨૧॥ ઓરે વઇરાટ કાંઇ ભય નથી, જાઓ સઉ શમશાન; વાલવો કહે છે તે સહુ ખોટું, સાચવસે ભગવાન ॥ ૨૨ ॥ ભીમ કહે ત્યારે ખુશી તમારી, સાચું છે બોલવું મારૂં; ઓ રૂશી જેનું અન ખાઓ તેનું કાંઇક તાકો સારૂં ॥૨૩ ધરમરાજા મનમાં ચીડાયા, આ સારૂં તાકનારો; ભીમ કહે કે વઇરાટ રાજા; વિચાર શું છે તારો ॥ ૨૪ ॥ અગમ બુદ્ધી વાણિયોને, પાછળ બુદ્ધી બ્રહ્મ તેમનું કહ્યું માનવાથી, થાશે ધમાધમ ॥૨૫॥ એટલે વઇરાટ નવાણુ કઇચા, બોલ્યા કરીને અવાજ; વાલવાજી બધું ઠિક કહે છે, બોલસો નહી માહારાજ ॥ ૨૬ ॥ વાલવાનું કહ્યું કરીશું, બોલ્યા વાણી કરડિ઼ાભમે ધરમને સાન કરિને, છાનિ મુછો મરડી ॥૨૭॥ એટલે ધરમરાજા ગયા, રાજ્ય સભાની માંય; વઇરાટ રાયે આયુધ લીધાં, તઈયાર કરી સેન્યાય ॥૨૮॥ નગ્રનાં લોકો શમશાન જવા, આવેલા ભલીપેર; તોફાનનિ વારતા જાણીને, જતા રહ્યા સહુ ઘેર ॥ ૨૯ ॥ નવાણુ કઇચાએ મડદું બાંધ્યું, ઉચકી સઉ સાથ ચાલ્યો; વ્રકોદરે કરોધ કરિને; દ્રૂપદીનો કર ઝાલ્યો ॥ ૩૦ ॥ સહુ નગ્રનિ બહાર નાકળીયા, ભિમેમચાવ્યો ધંધ;વઇરાટ રાયે ચારેદીશાના,દરવાજા કીધા બંધ ॥૩૧॥ સાંકળ ભોંગળ તાળા દીધા, એ ભિમસેનના બેધ; કીલ્લા ઉપર આયુધવાળા, ફરતા મુકયા યોદ્ધ ॥ ૩૨ ॥ ભિમે તેમને બાહારથી કહ્યું સાચવજો બહુપેર; આવસે ગાન્ધર્વ કઇચાને વેસે, દેખોતો મારજો ઠેર ॥ ૩૩ ॥ એવી આગળથી પાળ બાંધી, પોતે ચતુર સુજાણ; આગળ કઇચા પાછળ પોતે, આવ્યા સરવ મશાણ ॥૩૪॥ કઇચાએ મડદુઉતાર્યું સતી ગ્રહી બેઠો ભેમ;સરવે કઇચા પુછવા લાગ્યા, વાહાલવા કરિએ કેમ ॥૩૫॥ ભિમ કહે કે મરનાર કઇચો; શું લેઇ ગયો સાથ, અફળ ફેરો એનો ગયો છે; ન થયું પુન્યદાન હાથ ॥ ૩૬ ॥ માટે પોતાનો ભાઇ જાણિને ભલાઇથી સહુ બાળો; વનમાંથી બહુ કાષ્ટ લાવીને મ્હોટી ચીતામાં બાળો ॥ ૩૭ ॥ વલણ.॥ બાળો સહુ અગનિ થકી કેચા કબુલ થાય; પચીશ પચીશનું જુથ કરી ચારે દીશા જાય.

કડવું ૨૦ રાગ ધન્યાસરી.

વેશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વૈરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પચીસ ગયા દક્ષીણ દીશા, પચ્ચિસ પુરવ દીશાય; પચ્ચિસ ગયા ઉત્તર દીશા; ચોવીશ પાશ્ચમ માંય

॥ ૨ ॥ એટલે બોલી ધરૂપદી સતી, એ મહારા ભરતાર; મોટી ચીતા ખડકાવો છો, શું છે તમારો વીચાર ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે તું સુણ સયંદ્રી ધુમ્ર જવાની વ્યોમ; એકની જોડે નવાણુનો, કરવો ધાર્યો હોમ ॥ ૪ ॥ ધરૂપતી કહે કંથ મહારા; બીજાએ શાં કરયાં પાપ;મુજથી દેખી ખમાશે નહી, મરવાના અદાપ ॥ ૫ ॥ ભીમ કહે કે ગમત પડશે; એવાની અપરમપાર; ઉંચા નીચા કુદશેને, મુખ કરશે પોકાર ॥ ૬ ॥ સતી કહે મારૂં કાળજુ ફટકે, શાને મારો સહુ કોઇ, ભીમ કહે બાધા મુકવી છે બેસજે આડુ જોઇ ॥૭॥ એવામાં દક્ષીણ દીશાથી, પચીસ કઇચા આવ્યા, કાષ્ટ તણા ભારા બાંધીને, માથે ઉચકી લાવ્યા ॥ ૮ ॥ તેની ભીમે ચીતા ખડકી, લાંબી પહોળી મોટી; વળતું વ્રકોદર એમ બોલ્યો, શીદ સહુ થાવો છો ખોટી ॥૯॥ કાષ્ટ વધારે જોઇતાં નથી, તો નવરા શીદ હુંકો; સબ સુવાડો ચીતા વીશે, પછી અગની મુકો ॥૧૦॥ તવ કઇચાએ મડદુ મુકયું, કયો અગની સંસ્કાર;ભડભડ અગની ચોદશ લાગ્યો, બોલ્યો કુન્તી કુમાર. ॥૧૧॥ તમારો કઇચો કમોતે મુઓ, માટે કરો એક કામ ઓળબંધ ચીતા કને ઊભા રહી, સમરો શ્રી રામ રામ ॥૨॥ તવ કઇચા કહે સાચું કહોછો સમરી શ્રીરામ; ચીતા કને ઓળબંધ ઉભા, સમરે પ્રભુનું નામ ॥ ૧૩ ॥ ભીમ પચીસની પુઠે ઉભો; મનમાં કર્યું સ્તવન; અગનિ કાકા બીજી માના, સો આપુંછું તન ॥ ૧૪ ॥ તે તું તારે માની લેજે, કહી લાંબા કર્યા હાથ; પચીસ પાપી ઉભા રહેલા, તેને ભીડાવી બાથ ॥૧૫॥ ઊંચા નીચા થયા કઇચા, ભીમે ઉચકી લીધા; ઉચકી ઉંચા કરી હિલોળ્યા; ચીતામાં ફેંકી દીધા ॥૧૬॥ તે તાપમાં તરફડવા લાગ્યા,આડાને અવળા હાલ્યા;ભીમે બળતું કાષ્ટ લઇને,અગનીમાં ગડબી ઘાલ્યા ॥૧૭॥ ઉપર બીજાં કાષ્ટ નાખ્યા, પુરવના તવ આવ્યા, તેમના કાષ્ટ ચીતામાં નાંખી, ભીમે પાસે બોલાવ્યા ॥ ૧૮ ॥ છો તમે સહુ મુરખ જેવા, બહુ લાવો શું કરવા; દક્ષીણમાંના અગની મુકીને; ગયા લાકડાં ભરવા ॥૧૯॥ માટે તમોહવેન જાશો, એક કરો શુભ કામ; ચીતા પાસે ઉભા રહીને, ભજો શ્રી રામ રામ ॥ ૨૦ ॥ કઇચાએ જાણ્યું ખરૂં કહેછે, વીવેકના મનસુબા; ચીતા પાસે કરજોડી, ભજન કરવા ઉભા ॥૨૧॥ પુઠેથી ભીમે બાથ દીધી અચેત ઉચકી લીધા; અગનિકાકા માની લેજે,કહીને હોમી દીધા ॥૨૨॥ ઉંચા નિચા કુદવા લાગ્યા, બહુ તરફડતા હાલે, વાયુના નંદન બળતે કાષ્ટે, ગડબીને મહી ઘાલે ॥૨૩॥ એટલે ઊત્તર દીશાના આવ્યા, તેને પણ કર્યું તેમ, પશ્ચીમમાંથી ચોવીશ,

આવ્યા, એટલે બોલ્યો ભેમ. ॥૨૪॥ ભાઇ તમે કોઇ હવે ન જાશો મારૂ વારૂં કરો, ઓળબંધ સહુ ઉભા રહીને, ધ્યાન પ્રભુનુ ધરો. ॥૨૫॥ એટલે ઉભા ઓળ કરીને,સમરે વૈકુંઠ નાથ,વાયુ નંદન વ્રકોદરે, પુઠેથી દીધી બાથ ॥૨૬॥ એક કીચો તવ ચેતી ગયો, વાલવો જાણ્યો માઠો, વ્રકોદરની બાથમાંથી, વચકળીને નાઠો. ॥૨૭॥ એણે જાણ્યું સયંદ્રીને વાલવો છે એક; નાશીને કેટલે હું જવાનો, મયેલો ઝાલશે છેક. ॥ ૨૮ ॥ એવું જાણી ધરૂપતી પાસે, આવિને જોડયા હાથ;ઓ બાઇ તારે શરણે હું આવ્યો, જીવતદાન દે માત. ॥ ૨૯ ॥ દ્રૂપદીને તવ ઉપની દયા, ખેલ કેવો એણે દાખ્યો; ઓઢેલું ચીર અળગું કરીને, પુંઠળ ઉભો રાખ્યો. ॥૩૦॥ પછી તે ચીર ઓઢી લીધું, ખરેખરી કરી ખુબી; વાયુ નંદન કાંઇ ન ચેતે, એવે પ્રકારે ઉભી ॥૩૩॥ એવામા ભીમે તેવિશ જણને, ચીતામાં હોમી દીધા; ગડબીને અગનીમાં ઘાલ્યા, નવાણું પુરા કીધા. ॥૩૨॥ પછી જાણ્યું કે જીવતો મયો;કુમતી કીચો એક;વાત મારી ઉઘાડી થવાની, વન જાવું પડશે છેક. ॥ ૩૩ ॥ એમ જાણીને કાષ્ટ સળગતું, પોતે લીધું ચડી ચોટ; કીચાને શોધવા નગ્ર ભણિ, બળમાં મુકી દોટ. ॥ ૩૪ ॥ દરવાજા સુધિ શોધી આવ્યા આસપાસ શોધી વળીયો, ચીંતા કરતો ચીતા કને આવ્યો. આક્રંદ કરતો બળીયો ॥૩૫॥ આવી પુછ્યું દ્રૂપદીને, આંસુ ભર્યાં લોચન; કેઇ દિશા કીચો નાઠો, જાવું પડશે વન. ॥ ૩૬ ॥ દ્રૂપદા કહે મેં નથી દીઠો, તમ કરથી કેમ છુટયો; ઓ પેઉજી મારૂ કહ્યું ન માન્યુ, પાપ તણો કુંભ ફુટયો. ॥ ૩૭ ॥ ભીમ કહે મ્હારૂં ભવિશ વાંકું, હવે જીવિ શું કરવું; મારે કરમે સૌ વન જાશે,આપઘાત કરી મરવું. ॥ ૩૮ ॥ એમ કહી રડતો રડતો; ઢળીને પડયો ધરણ; એવામાં નિચેથી દીઠા, દ્રૂપદિના ચાર ચરણ. ॥ ૩૯ ॥ એટલે વેમ પડયો વ્રકોદરને, ગડબડતો કને આવ્યો; ઓચીંતી પોતે ઝડપ મારી, પાછળનો પગ ઝાલ્યો ॥૪૦॥ ચાર પગી તું નારી કયાંથી, કહી પગ ખેંચ્યો આપ; એટલે કીચે ચીસ નાંખી, મારશો નહી મા બાપ. ॥૪૧॥ ભીમે પાપીને તાણિ કાઢયો, દ્રૂપદી વદી વાણ, જો કંથજી એને મારો નો, કાહાડું મારો પ્રાણ. ॥૪૨॥ ભીમ કહે તું ઉભી રે અળગી, મારૂં તો સોગન તારા; તવ તારૂણિ આઘી ઉભાં, પાળજો સોગન મારા. ॥ ૪૩ ॥ પછી ભીમે કહ્યું કીચાને હવે ગયું તુજ દુઃખ; પણ મરજી હોય જીવવાની તો;પોહોળું કરીદે મુખ ॥ ૪૪ ॥ તવ કીચાએ કહ્યું માન્યું, બેઠો મોઢું ફાડી; વ્રકોદરે જીભડી ઝાલી, ખેંચીને નાખી કાહાડી. ॥ ૪૫ ॥ પછી આંબળાં બેઉ ભુજનાં

ભીમે નાંખ્યાં બાગી; તે સહુ લેઇ ચીતામાં નાંખ્યાં, ભડ ભડ અગની લાગી ॥૪૬॥ કઇચાજીએ કપાળ કુટયું, આ કરતાં ભલું મરણ; દ્રૂપતી કહે કંથજી મારા, દુભ્યું અંતકરણ ॥૪૭॥ તમે શોગન કાંઇ ન પાળ્યા, શા કામના મુજ પતી; ભીમ કહે જો જીવતો છે, માગી નાંખ્યો નથી. ॥૪૮॥ જીભ ન કહાડું તો વારતા કહી દે, તો વન જવાનું આવે, આંમળાં એનાં ભાગું નહીતો, લોકોને લખાવી બતાવે ॥૪૯॥ માટે કયું તે ઠીક કર્યું છે, ચાલો મારી સાથ; એવું કહીને ભીમે ઝાલ્યા, બે જણના બે હાથ ॥૫૦॥ લેઇને આવ્યો દરવાજે, સેવકે ઉઘેડયાં દ્વાર; સુદ્રષ્ણાએ દ્રૂપદી દીઠી, તવ પુછયા સમાચાર ॥૫૧॥ એટલે કઇચાને સુર ભરાયું, જાણ્યું કહી દેઉં વાત; કઇચો બોલ્યો ઉંઉં ઉંઉં, કરી બતાવી બાથ ॥૫૨॥ સુદ્રષ્ણા કહે આમ કેમ બોલે, શું થઇ છે આ ગતી; કઇચાએ મોં ફાડી બતાવ્યું આમાં જીભડી નથી ॥૫૩॥ એટલે રાણી પુછવા લાગી, ઓરે વાલવા ભ્રાત;કઇચાનું કહ્યું નથી સમજાતું, તું માંડીને કહે વાત ॥૫૪॥ ભીમ કહે ભાઇ ભોગ મારા, હું ગયો એમની સાથ; ચીતામાં સરવે પડવા માંડયું, આને દીધી મેં બાથ ॥૫૫॥ એક હાથે ઝાલેલી શયંદ્રી, બીજે હાથે કઇચો; ભાઇના મૃત્યુથી ચીતામાં પડી, મરણ પામ્યા સહુ ભૈયો ॥૫૬॥ સુદ્રષ્ણા કહે ભવીશ મ્હારૂં, ઉજડ થયું પીયેર; એટલે કઇચોજી અકળાયો. બેન સમજી નહી પેર ॥૫૭॥ એમ અકળાઇને ધાંટા કહાડયા, બોલી ન શકાઇ વાણ; તે કારણે એણે શીશ પછાડયું, નીકળી ગયા પ્રાણ ॥૫૮॥ તવ તેનું મડદુ ભીમે ઉપાડયું, મ..ા યુકતીવંત કાહાવ્યો; મશાણમાં સળગેલી ચીતા, તેમાં જઇ નાંખી આવ્યો ॥૫૯॥ તવ વઇરાટની રાણી બોલી, રૂપાળીએ કર્યો કેર; ઓ વાલવાજી આ સયંદ્રી, ના જોઇએ મુજ ઘેર ॥૬૦॥ વળણ ॥ મુજ ઘેર એ જોએ નહી, ભીમ વધો વચન; ગભરાશો નહીં બેનડી, જઇ મુકી આવું વન. ॥

કડવું ૨૧ રાગ સાખી,

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ ભીમે કર ઝાલ્યો સતીનો, જાણે આકળો થયો; જોશીનું સ્થાનક ગાયો ચાયાર્નું; ત્યાં તેડીને ગયો ॥૨॥ વૃક્ષ ઉપર માળો બાંધી આપ્યો, નારી મુકી તે માંય; સ-

હદેવજીને સોંપણ કીધી, રાત દીન રહેજે આંય ॥૩॥ આવજે રસોડે ખાવાનું લેવા, આપીશ હું પેટ પુર; જેજેરે કાંય ખામી ન આવે, ધરજે ચીંતા ઉર ॥ ૪ ॥ એ રીતે કહી ગામમાં ગયો. સુદ્રષ્ણા કને આવ્યો; એ બેન પેલી ગોજારીને, વનનો વાઘ ભળાવ્યો ॥ ૫ ॥ સુદ્રષ્ણા કહે સારૂ, ઓરે વાલવા ભ્રાત; ભીમ જઇ રસોડે રહયોને, દુનીયામાં ચાલી વાત ॥૬॥ હસ્તીનાપુર વારતા પહોંચી, જાણ્યું દુર્યોધન; ઓ મામા હવે કેમ કરીશું ન જડયા કુન્તી તન ॥૭॥ વઇરાટ નગ્રમાં ઉતપાત થયો, તેથી પડે છે વેહેમ; પાન્ડવ હશે વઇરાટ નગરે, મુને લાગે છે એમ ॥૮॥ તવ મામા કહે ધિરજ ધરો, પાંડવની શોધ કહાડું; આપણા ધ નો માળી બોલાવો, તેને યુકિત દેખાડું ॥૯॥ એટલે રાયે બોલાવ્યો માળીને, શકુની વદયો વચન; જા ભઇ વૈરાટ નગ્ર વીશે રેહેજે સગાને ભોવન ॥૧૦॥ બાગ કોયનો રાખજે ભાડે; પુષ્પની વિણજે કળીયો; જેને તેને મફત દેજે, કા રંક કાં બળીયો ॥ ૧૧ ॥ જેના કરમાં કળીયો ખીલીને, પુષ્પજ બની જાય; તે જનને રાખજે સુરતમાં, જાણજે ધર્મરાય ॥૧૨॥ જાણ્યા પછી તું આવજે પાછો, એમ કહી કર્યો વીદાય; માળી ગયો વૈરાટ નગરે, ઉતર્યો સગાને ત્યાંય. ॥૧૩॥ બીજે દીવસે બાગ રાખ્યો, નાંણાંની પરઠણ કરી; તે પછી પુષ્પ ની કળીયો વીણી, તેની છાબજ ભરી. ॥ ૧૪ ॥ પ્રથમ ગયો રાજ્ય સભામાં, વહેંચવા સર્વને માપે; ગાદીના ગુરૂ ધર્મ રાજાછે, તેમને પહેલાં આપે ॥ ૧૫ ॥ હાથજ અડતાં પુષ્પજ થયાં, માળી સમજી ગયો; પછિ સરવને વેહેચિ નાંખ્યાં, અતી ઉતાવળો થયો ॥૧૬॥ પછિ સહુ સમાચાર જાણ્યા, હરખ ભરાયો ઉર; ન રપાવ લેવા માળી ગયો, પ્રેમે હસ્તીનાપુર ॥ ૧૭ ॥ છત્રપતીને સમાચાર કહ્યા, ભરી સભાનિ માંયે, દુરીયોધન કહે સુણો ગુરૂજી, સુણો ભિસ્મ પીતાય ॥ ૧૮ ॥ પાંચે પાન્ડવ છે વૈરાટ વાસ ચાલો તમે સત્ય જન; આવી એમના હાથ ઝાલી, ફરીથી કાહાડો વન ॥ ૧૯ ॥ એમ કહીને તૈયારી કીધી. ચઢીઓ નરને નાથ; જોડે અગીયાર ક્ષોણી સેન્યા લીધી સત્યવાદી ચાર સાથ ॥ ૨૦ ॥ ડંકા દેતા વૈરાટ આવ્યા, ઘણાક હરખે ભરીયા; ઉત્તર દીશાને દરવાજે, સરવે મુકામ કરીઆ.॥૨૧॥ પછી દુર્યોધન એમ બોલ્યો,સુરો નીકળે કોય તે જાઓ ૨ક્ષીમને દરવાજે,નગ્રનો ભોમીયો હોય ॥૨૨॥ તે જઇ ત્યાંની ગાયો વાળો, મારો ગોવાળને માર એટલ ગોવાળ જૈને કહેસે, રાજાને સમાચાર ॥ ૨૩ ॥ તેથી કોણ આવે છે છોડાવા, ઘેરી રાખેલી

આયો; પાન્ડવ આવ્યા વિના નહી રહે, જણાશે વાતનો પાયો. ॥ ૨૪ ॥ એવું સુણિ બોલ્યો સુસરમા, હું થાવું છુ સાવધાન, વઇરાટ કેરી ભોમી પોચું હું હતો પરધાન. ॥૨૫॥ તવ બોલ્યો રાજા દુરીયોધન, સુખરૂપ તતપર થાવો; છ ક્ષોણી શેન્યા જેદ્રથ ભગદત્ત, સુસરમા તમે જાવો. ॥ ૨૬ ॥ એવિ દીધી આજ્ઞા કે, યોદ્ધા તતપર થયા; આયુધ લેઇને શુરા પુરા, પશ્ચીમ દીશાયે ગયા. ॥૨૭॥ જઇ જોર માર્યું ગાયો ઘેરી, ગોવાળને માર્યો માર; એટલે રડતા ગયા ગોવાળા, વઇરાટ કને તે વાર. ॥ ૨૮ ॥ કહ્યું તમારો પ્રધાન જુનો, તેણે ઘેરી ગાયો; છ ક્ષોણિ સૈન્યા જેદ્રથ જેવા યોદ્ધા સાથે લાવ્યો ॥૨૯॥ તવ વઇરાટે કીંકને કહ્યું; વઢવા સામગ્રી લાવ્યો, પોતાનું પ્રધાનપણું લેવા. સરજોરથી આવ્યો. ॥ ૩૦ ॥ માટે મા-હારાજા જાવું છે યુધ્ધે, વીચાર્યું ધર્મરાય; વઇરાટ રાજાને ઉશ્કેર્યો, ઘેરાઇ જાણિ ગાય. ॥૩૧॥ વઇરાટ રાજા રથે બેઠો, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર; ડંકા દેતો યુધ્ધે ચાલ્યો; સાથે ક્ષોણી ચાર ॥ ૩૨ ॥ ધર્મે જાણ્યું અમારે માટે, ઘેરાઇ ગઇ છે ગાય; જો એ ગાયો છુટે નહીતો, પાપ અમોને થાય. ॥૩૩॥ વઇરાટ કેરૂ ગજુ નથી, માટે અતીપસ્તાવું; હારે છે કે જીતે છે એ જોવા માટે જાવું. ॥ ૩૪ ॥ એમ જાણીને અસ્વે બેઠા, પોતે ધર્મરાય પુંઠે પુંઠે જોવા ચાલ્યા, સંગ્રામ સ્થાનક જ્યાંય. ॥ ૩૫ ॥ એક વૃક્ષ નીચે જઇને ઉભા, ચીકીત્સા જોવા રહ્યા; વઇરાટ રાજાશૈન્યા સાથે, સુસરમા સામા થયા. ॥ ૩૬ ॥ એટલે સુસરમા એમ બોલ્યો, કથળ્યું તારૂં કાજ; તુજને હવે કેદ કરીને, લેવું છે તારૂં રાજ. ॥૩૭॥ એટલે બોલ્યો વઇરાટ રાજા, કરો કાળો કેર; શું જુઓ છો યોદ્ધા મારા, મારીને મારો ઠેર ॥૩૮॥ એમ કહી યુધ આરંભ કીધું, યોદ્ધા કોપે ચડીયા; સામા સામી આયુદ્ધ લઇને, મારવા તુટી પડીયા. ॥ ૩૯ ॥ એવાં જેદ્રથે બાંણ લીધું, નાગાસ્ત્ર મંત્રજ શાંધ્યો; એકજ બાણે વઇરાટ રાયને, અવળે હાથે બાંધ્યો. ॥ ૪૦ ॥ તવ સુસરમાયે રથ દોડાવ્યો, યુક્તિનો ખેલ કીધો, વઇરાટ રાયને ઉચકીને, પોતાના રથમાં લીધો. ॥ ૪૧ ॥ પછી છ ક્ષોણી સૈન્યાના યોધ્ધે, સૈન્યને માર્યો માર; એટલે સઉ ત્રાસ પામી નાઠા, યોદ્ધા ક્ષોણી ચાર ॥૪૨॥ વઇરાટનું સૈન્ય નાશીગયું, વઇરાટ હારિ ચુકયો; તે દેખીને ધર્મરાયે, ઘોડો મારી મુકયો. ॥ ૪૩ ॥ દોડતા દોડતા ગયા રશોડે, બોલાવ્યો ભીમને બહાર; શું જુએ છે આપણે માટે, બંધાયો અનદાતાર. ॥૪૪॥ એવું ભીમે સાંભળ્યું ને ક્રોધ ઘણેરો કીધો; મેલાં, ઘેલાં પેહેરી વસ્ત્રો કડછો ખાંધે લીધો. ॥ ૪૫ ॥ મોઢે પ્રતીક્ષ ચોપડીને

ચાલ્યો ધર્મની સાથ; ધરમે આવી વૈરાટ રાયને, ઉંચો દેખાડયો હાથ. ॥૪૬॥તવ વૈરાટને ધીરજ આવી, રહિશું કુશળક્ષેમ, એવે સનમુખ આવી ઉભો, મહાબળવંતો ભેમ ॥૪૭॥ ભિમસેને કહ્યું જેદ્રથને, રાયને કોણ બાંધનારો; પગે લાગી પાછો આપો, અનદાતા અમારો॥૪૮॥ જેદ્રથ કહે ઓળખ્યો તને, ઓરે કુન્તી કુમાર; રાંધણું રાંધવા પરઘેર રહયો તુજ જીવતર ધીક્કાર ॥૪૯॥ એવું સાંભળી વ્રકોદરને, તનમાં લાગ્યો તાપ; ભીમસેન ભીમસેન કોને કહેછે, કયાં ભીમ તારો બાપ ॥૫૦॥ એવું સાંભળી જેદ્રથ બોલ્યો, સહુ જોદ્ધા જુદ્ધ ધારો; રાંધણું રાંધવાનું ભુલાવો, મન મુકીને મારો ॥ ૫૧ ॥ એવી કીધી આગના, કોપ્યા અપરમપાર, કહે વલ્લભ સરવે મળી, દેવા માંડયો માર.

કડવું ૪ રાગ રાજન રાયેજી.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; બળવંત બાજેજી; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહિમાય.બળ.॥૧॥ જેદ્રથ ભગદતને ભુરીસેવા, ચોથો સુસરમાય, બ. છ ક્ષોણી સેન્ય કરતી અન્યા, ભીમને મારવા ધાય. બ. ॥૨॥રાતા થાતા મદમાતા, મુખ કરે પોકાર. બ. ગુપતી ગેડી ગદા લઇને,દેવા માંડયો માર. બ. ॥ ૧ ॥ છુટા ગોફણ ગોળા મારે, ભિમનો મત મુકાવે. બ. આડોને અવળો ભીમ ખસછે; હથીઆરને ચુકાવે. બ. ॥ ૩ ॥ કડછંથી જાળવે અંગ પોતાનું, જુલમ ઝઘડો જાગ્યો.બ. એવામાં ભગદતે બાણ મારીને, ભીમનો કડછો ભાગ્યો.બ.॥૫॥આયુધ વીના ભીમ ગભરાયો, માર પડયો એને માડો, બ. ઉભા રહેવાની હીમ્મત હાર્યો, જીવ લઇને નાઠો.બ.॥૬॥ એટલે સૌજોદ્ધા પુંઠે પડયા,ભીમે કર્યો વીચાર; બ. હું એકલોને આતો અનેક છે વળી નથી હથીઆર. બ. ॥૭॥ અંતરયામી ગરૂડાગામી, આયુધ દ્યોતો માનું પાડ.બ.એવામાં ભીમે નજરે દીઠાં, આંબલીનાં બે ઝાડ. બ. તેને જઇને બાથ ભીડાવી,પરાક્રમ મોટાં માંડયાં. ।. જોર કરીને હચહચાવી, સમુળાં તાણી કહાડયા॥૯॥પછી બે ભુજમાં જુજવાં ઝાલ્યાં;મેઘનાદે ગડસડીયો બ. હડૂડૂડૂ લેઇને હાકજ મારી, સન્યમાં કુદી પડાયા. બ. ॥૧૦॥ દંતો સપાટા ઝાડના ઝપાટા; નામ રૂડે કે ભુંડે,બ. નીચું જોઇને નેત્ર મીચાને, ઝાડેઝાડે ઝુડે. બ. ॥ ૧૧ ॥ કંઇને દે કોહોણિ કંઇને ઢીંચણ દે, પા-

દુથી કહાડે પ્રાણ. બ, જયાં ભીમશેનનું ઝાડ પડે ત્યાં, બસેં ચારસેનો ધાણ. બ. ॥૧૨॥ એક ઘડીમાં ચઉદસેં માર્યા; હાથ દેખાડયા માઠા. બ. ત્રાસ પામીને શીશ નામીને, શેન્યના યોદ્ધા નાઠા. બ. ॥૧૩॥ એટલેનાઠા મારથી ચારે, એમ સરવ ગયા નાસી. બ. શ્વાસ ભરયા ગયા ઉત્તરદિશાયે. રાય કને મોં વિકાશી. બ. ॥૧૪॥ એવે વઇરાટને ભીમે ઉતારયો, બાંધેલા રથથી ધરણ. બ. હસ્ત છોડયા તવ વઇરાટ રાજા, ભીમને લાગ્યો ચરણ. બ. ॥ ૧૫ ॥ વળણ ॥ ભીમસેનને ચરણે નમ્યો, આવ્યા ધરમ રાય; વદે વલ્લભ તે સમે, રાણી આવી ત્યાંય.

કડવું ૨૩ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન સુણ જનમેજે રાજન; રાણિયે સાંભળી વાત, કંથના બંધાયેલા હાથ ॥ ૧ ॥ માટે રડતી રડતી આવી, કંથ કાજે આંસુડા લાવી; એવે કંથને છોડતા દીઠો; એને વાલવો લાગ્યો મીઠો ॥ ૨ ॥ તેથી પોતે આવી પડી પાય, એવે બોલ્યો વઇરાટ રાય;વાલવા કહું છું પગે લાગી, મારી પાસે કાંઇક લ્યો માગી. ॥૩॥ ત્યારે બોલી સુદ્રષ્ણા રાણી, મુજ પાસે માગો હેત આણી, તવ ભીમ બોલ્યો મુખ થકી, કોથી માગ્યું અપાતું નથી ॥ ૪ ॥ બોલ્યો વઇરાટ માગો તે દઇએ, ભીમ કહે ઉજાણી જઇએ; ચાલો હનુમાનના બાગ માંય, ત્યારે રસોઇ જમવી ત્યાંય ॥ ૫॥ બોલ્યો વઇરાટ રાય કબુલ; હવે તેમાં નહિ આવે ભુલ; પછી સદ્રષ્ણા ચરણે લાગી, વીરા મુજ કને લે માગી ॥૧૬॥ ભીમ કહે તારૂં કહેવું કાચું; માનતો નથી નારીનુ સાચું, એટલે રાણી બોલી આપ, માગ્યું ન દેઉં તો મુને પાપ, ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે સયંદ્રી લાવો, તમારે ઘેર તેડી જાઓ; પેલો પંથીજી જયાં ગાયો ચારે, ત્યા મેં મુકી છે એને આધારે. ॥ ૮ ॥ તવ રાણિ બોલી ધરી ધીર, એને તેડી જાઉં છું મમ વીર; કહી સેવક લીધા ચાર, ગઇ વન વીશે નીરધારા॥ જયાં સહદેવ ગાયો ચારે, ત્યાં રાણિ આવી તે વારે; વક્ષે વક્ષને શોધતી સાર, એવે દીઠી દ્રૂપદી નાર. ॥૧૦॥ તેને જોડયા રાણીએ હાથ; બાઇ તું ચાલ મારી સાથ; તુજને કહું છું સત્ય ધરમે મારા ભાઇ મુવા તેના કરમે ॥ ૧૧ ॥ પેલા વાલવે મુજ કામ કીધું; મારી પાશે એણે માગી લીધું, માટે તેડવા આવી આપ, તું ન અવે તો ગોહત્યા પાપ. ॥ ૨૨ ॥ તુજપર કાંઇ રાણુ દ્વેશ, તોતો પાપ મુને હમેશ; એવાં વચન સાંભળ્યા જયારે, હેઠા ઉતરી દ્રૂપદી ત્યારે ॥૧૩॥ ઝાલ્યો સુદ્રસણાએ હાથ, લેઈ

ચાલી ગામમાં સાથ; લાવી ઘરબાર સોંપી દીધું, પછી રાણીએ શું કામ કીધું. ॥ ૧૪ ॥ આજ રહ્યું હેવાતણ મ્હારૂં; માટે પ્રભુની પ્રાર્થના ધારૂં; એમ જાણી ઓરડામાં પેઠી, હરી સ્મરણ કરવા બેઠી ॥ ૧૫ ॥ એવે નગ્રની બહાર વઇરાટ, ઉભો ઉજાણી જાવા માટ; એવે સેન્યતણું લોક આવ્યું, રાયે સીધું બધું મંગાવ્યું ॥૧૬॥ બાહારો બાહાર તે બાગમાં ગયા, ભીમપર બહુ રાજી થયા; એવે ઊત્તર દીશા શું થાય; વાત જાણી દુરીયોધનરાય ॥૧૭॥ પછી બોલીયો છત્રપતી, ભિશ્મદાદા જુઓ થઇ ગતી; જેણે વાલવો ધર્યું છે નામ, તે તો ભીમે કરયો સંગ્રામ ॥૧૮॥ બોલ્યા ભિશ્મપીતા મુખ એમ; દીઠા વીના કહુ ભિમ કેમ; ત્યારે બોલ્યો રાય હરાયો, ઘેરો આ દરવાજાની ગાયો. ॥ ૧૯ ॥ સુણી શેવકનો સાથ ધાયો, ઘેરી ઉત્તર દીશાની ગાયો, મારયો ગોવાળીઆને માર; તે તો નાઠા કરી પોકાર॥૨૦॥ જોઇ ભિસ્મજી બોલ્યા એમ,આનું થવા બેઠું છે કેમ;દ્રોણે કહ્યું કે ફુટયું ભાળ, એનો થયો બગડવા કાળ ॥૨૧॥ ખોટું થવાનું તે ખોટું સુજે,જુઓ ગાયો આ કેવી ધ્રુજે; ગયા ગોવાળ ગામમાં સાર, કહેવા રાયને સમાચાર. ॥૨૨॥ આવીને રાજ્ય સભા જોઇ, મળે નહીં સભામાં કોઈ; ઓત્રા કુંવર રાયનો તન, રમતો હતો રાજયભોવન ॥ ૨૩ ॥ તેને પુછી ગોવાળીએ વાત, ભાઈ કયાં ગયા તમારા તાત; કહ્યું કુંવરે બેઠો હું રમવા,તાત ગયા ઊજાણી જમવા ॥૨૪॥ છજામાંથી સુણે દ્રુપતી,બોલ્યા ગોવાળીયા દુઃખ અતી;આવ્યો હસ્તીનાપુરનો પતી, ગાયો ઘેરી લીધી દુરમતી. ॥ ૨૫ ॥ અમને સહુને દિધો માર, નાશી આવ્યા કહેવા સમાચાર; તે તો જાણિ દ્રુપતીએ વાત, ગાયો ઘેરાઇ અમારે માટ. ॥ ૨૬ ॥ કેમ રખાય તેનો અદાપ, ભુખી તરશીનું અમને પાપ; એવું જાણી વદિ દ્રુપદી, સુત તાત તમારા નથી. ॥૨૭॥ તેથી તમે જાઓ યુદ્ધ કરવા, બધી ગાયો તણું દુઃખ હરવા; તમે જબરા જણાઓ છો આજા,તેથી આગળ કહેવાશો રાજા॥૨૮॥ એવી રીતે કુંવરને ચડાવ્યો, સતિએ શુભ ખેલ લડાવ્યો; બોલ્યો કુંવર હું યુદ્ધ ધારૂં, જાઉં તો છત્રપતિને મારૂં. ॥ ૨૯ ॥ પણ રથ હાંકનાર નથી કોઇ, માટે યુધ્ધે જાઊં સું જોઇ; ત્યારે દ્રુપતિ કહે જાઓ, પેલા વ્યંઢળ મેહેતાને લાવો ॥ ૩૦ ॥ રથ હાંકતાં આવડે સારો, આવશે એ ગુરૂ તમારો સુણી સુત ગયો નીશાળ, જ્યાં બેઠા છે કુન્તી બાળ. ॥ ૩૧ ॥ ચાલો મહેતાજી તતપર થાઓ, મ્હારી સાથે યુદ્ધમાં આવો, આવ્યો છે દુષ્ટ દુરીયોધન;ઘેરી ગાયો કરીને વીઘન ॥૩૨॥ મારી ગાવા-

ળને મુકયા કાહાડી, તેણે આવી મને બુમ પાડી, તેથી જાવું જ્હારે યુદ્ધ કરવા, આજ બળીયાશું બાચકા ભરવા ॥૩૩॥ નથ રથ હાકનાર કોઇ ઘેર, તમારી જાણે સયંદ્રી પેર; તેણે મને મોકલ્યો તમ કને, બોલ્યા વ્યંઢળ પુછુંછું તને ॥૩૪॥ સયંદ્રીને મુકીતી કહાડી, એને કોણે ઘરમાં પેસાડા; વળી તમ તાત કેમ ઘેર નથા, મને સમજાવો શુભ મતી ॥૩૫॥ ત્યારે કુંવર કહે એ મહેતા,કેમ આવા અજાણ્યા રહેતા;પહેલા પશ્ચીમને દરવાજે; થયું યુદ્ધ ઘણે અવાજે ॥૩૬॥ ત્યાં તો જેદ્રથે સંગ્રામ કીધો, મારા તાતને બાંધી લીધો; ત્યાંતો વાલવે જઇ છોડાવ્યા, શતરૂ પાસે હાથ જોડાવ્યા ॥૩૭॥તેથી મુજ તાતે માન્ય દીધું, પછી વાલવે માગી લીધું; બાહારો બાહાર ઉજાણી ખાવા, ગયા બાગમાં લેવાને લાહાવા ॥૩૮॥ મારી માતાયે વાલવાને કહ્યું, તુજથી એવાતણ રહ્યું;માગે માગી લે કંઇ મુજ કને, જે માગે તે આપીશ તુને ॥૩૯॥ ત્યારે વાલવે માગી લીધું; સયંદ્રીને લાવવા કીધું; તેથી મુજ માતા તેડી લાવી, આજ સયંદ્રી ઘરમાં આવી ॥૪૦॥એણે કહ્યું કુંવરજી જાઓ, હાંકનારા વ્યંઢળને લાવો; માટે તેડવા આવ્યો તમને. ઉઠો ઉતાવળછે અમને ॥૪૧॥ સુણી અરજુને કીધો વીચાર.નહી ઉઠું તો પાપ અપાર;ગાયો દુખીને તરશીરહેશે વળી ધરમ ઠપકો દેશે ॥૪૨॥ એવું જાણિને ઉભો થયો,એ તો કુંવર સાથે ગયો,આવ્યા મહેલ પાસે જેવાર,બોલ્યા અરજુનજી તે વાર.॥૪૩॥ જાઓ પહેરી લ્યો સુત શણગાર,ઝટ આવો થઇ તઇયાર;તવ કુંવર ઘરમાં જાય, કરી સાન દ્રૂપતિ ત્યાંય ॥૪૪॥કંથ કુંવરને લેઇજાઓ, જઇ ઘેરેલી ગાયો છોડાવો તમે જાળવજો એ બાળ,એનો વાંકો ન થાયવાળ ॥૪૫॥તવ અરજુને કીધી સાન,એને સાચવશે ભગવાન;પછી રથ શાળામાં જાય; આખો રથ નથી એક ત્યાંય ॥૪૦॥ દોરડે બાંધી રથ કર્યો ત્યાર, જેવો તેવો તે કહાડયો બ્હાર; પછી હયશાળામાં ગયો, અશ્વ જોવાને ઉભો રહયો ॥૪૭॥ નથી એકે સારો તોખાર; દયા મડદાલ ટટવાં ચાર, તેનાં પુંછ ગ્રહી ઉઠાડયાં, હડસેલીને બારણે કાડયાં ॥૪૬॥ રથમાં જોડયા બહુ બળ કરી. જેમ તેમ ધરી ધોંસરિ; એવે ઓત્રાકુંવર જેહ; ત્યાર થઇને આવ્યો એહ ॥૪૯॥ વલણ॥ તઇયાર થઇને આવીયો, વઈરાટ કેરો બાળ; કહે વલ્લભ રથ દેખીને, કુંવર કોપ્યો તતકાળ.

કડવું ૨૫ રાગ … હયાના.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું,વઇરાટ પરવ મહીમાયા॥૧॥ કુંવર કકળ્યો અશ્વ જોઇને, કેમ સંગ પોહોચે ઠેઠ;વંડળીયા આ કયાંથી જોટયા; ઘોડા દૈવની વેઠ॥૨॥ રથ ભાગેલો અધવચ અચકે,કયાંગઈ તારી ગતી, વંઢળકહે જુઓ કુંવરજી રથ ઘોડા બીજા નથી ॥ ૩ ॥ ચીંતા ન ધરશો જેમ તેમ જાશું ન થાશો આકળા ભુત; એટલે શાંન્ત પડી રથ બેઠો, વઇરાટરાયનો સુત ॥ ૪ ॥ અરજુન બેઠો હાંકવાને, હાથ ગ્રહયા અછોડા; ચાબકા ઝાલી હાથમાંને,તરત હંકાર્યા ઘોડા ॥૫॥હાંકતામાં થયા આઘાપાછા, બે ચાલે તો બે ખચકે; પંથ બરોબર કાપે નહી ને, વારે વારે અચકે ॥૬॥દુખ ભરેલા દુબળા છે, બે નીચા બે ઉંચા;ખુંધાને ખોડે ભરયા બે, કનડકણા બે બુચા॥૭॥ ગોબરગંદા વાળ શરીરે, ભયાનક હણહણે ડગમગે ડોળા હાડકાં દીસે બગઇયો ગણગણે ॥ ૮ ॥ હડશેલી હડશેલી હાંકે, એક ચાલે તો એક ઉભો રે; તો એક બેશી જાય, અરજુન ઉતરી પુંછડું ઝાલે, ત્યારે ઉભા થાય ॥ ૧૦ ॥ જેમ તેમ કરી રથ ચલાવ્યો, દરવાજે આવ્યા વળી; એવે પુષ્પની છાબ લેઇને, ઓત્રા કુંવરી મળી ॥૧૧॥ ઓત્રા કુંવર બંધુ પોતાનો, તેને દેખી વદી વાણી; શીદ સીધારો વીરા મારા, વાત કહો હેત આણી ॥ ૧૨ ॥ ઓત્રા કુંવર કહે ભગની મારી, યુધ્ધે તત્પર થાઉં, દુરીયોધને ગાયો ઘેરીછે,તેને છોડાવવા જાવું ॥૧૩॥ ઓત્રાયેકહ્યું સીધારોવીરા જીતીને વેહેલા આવજો, શત્રુનાં વસ્ત્ર શણગાર મ્હારે,ઢીંગલે રમવા લાવજો ॥૧૪॥ એવાં વચન સાંભળીને, અરજુને વીચારયું મન; પુષ્પ સાથે નાહેલી કુંવારી, વળી વાણીના શુકન. ॥૧૫॥ કહો ના કહો પણ જય થાશે, અરજુન હરખે ભરીયો, ઓત્રાને ગામમાં વીદાય કરી, રથથી પોતે ઉતરીયો ॥ ૧૬ ॥ અશ્વ મંત્ર ઈંદ્રનો આપેલો, અરજુનજી નવ ચુકયા;તે મંત્ર ભણી ચારે ઘોડાના,કાન અરજુને ફુંકયા ॥૧૭॥ એટલે ઉડયા વાયુ વેગે, અરજુન દોડીને બેઠો; તાણ્યા અછોડા મરડયા ઘોડા, મશાણ ભુમીમાં પેઠો ॥ ૧૮ ॥ ઓત્રા કુંવર હસવા લાગ્યો, વંઢળ વિદ્યાવાળા; ત્રણ કોડીનાં ટટવાં તેને, તમે કર્યાં પાંખાળા ॥૧૯॥ મશાણમાં રથ લઇને આવ્યો, ઇંદ્ર તણો સુત સુબો; સમડાને વૃક્ષે હથીઆર છે ત્યાં, રથ રાખીને ઉભો ॥ ૨૦ ॥ એ

એટલે ઓત્રા કુંવર બોલ્યો, મશાણમાં શીદ આવ્યો; અરજુન કહે આયુધ પેલાં, લેવા માટે હાંઇ લાવ્યો. ॥ ૨૧ ॥ ઉતરો કુંવરજી મોટો ભાથો, જોડે મોટું ધનુષ; વ્રક્ષ ઉપરથી જઇ લઇ આવો; મને પણ ઘણી હુંશ॥૨૨॥કુંવર કહે ઓરે વંઢળજી,તારે એનું શું કામ;હરી ફરી રથ હાકવો છે, કરીશ હું સંગ્રામ ॥૨૩॥ લડીશ વડીશ જાળવીશ તુને, તારે શું કરવાં આયુધ; અરજુનજી કહે લેઇ આવો, તો સ્થિર મારી બુધ ॥૨૪॥ તવ કુંવર રથેથી ઉતરીઓ, કીધો ઝાડે ઝપાટો; તવ તક્ષક નાગે ફણો માંડી, કર્યો ઘણો ફુફવાટો ॥ ૨૫ ॥ એટલે કુંવરે પડતું નાંખ્યું, પુરણ મળીયાં પાપ, જા વંઢળીયા લઇ આવ્ય તું જઇ, બેઠો છે તારો બાપ॥૨૬॥ અરજુન કહે ઝાલો અછોડા, ઘોડા ન નાશી જાય; એમ કહી પોતે ઉતરીઓ,વ્રક્ષે ચઢીઓ ત્યાંય ॥ ૨૭ ॥ નાગે ફરી ફુંફવાટો કીધો, અરજુને કર્યો બોધ; હું છું અરજુન નથી બીજો, કાંઇ ન કરશો ક્રોધ ॥૨૮॥હથિઆરની જરૂર છે મ્હારે, માટે આવ્યો લેવા; ચાર ઘડી મારૂ કામ કરીને; આવીશ પાછો દેવા ॥ ૨૯ ॥ વળતું તક્ષક નાગ બોલ્યો, મુને પડે છે વ્હેમ;કુન્તી સુત કહે આવ્યોતો મુકવા, હુંને મારો ભેમ ॥૩૦॥ તક્ષકકહે માનું ન સાચ્યું,તે કરતાં કરો કામ; જનમોતરીથી જાણતા હશો,કેટલાં તમારાં નામ ॥ ૩૧ ॥ અરજુનજી કહે આખર સુધી; દ્વાદશનામ ધરાવે; હમણાં આઠ નામ ધરાયાં છે, ચતુર્થ આગળ થાશે ॥ તીક્ષક કહે કહી બતાવો,અષ્ટ તમારાં નામ;અર્જુન કહેવા લાગ્યો તક્ષકને તે ઠામ ॥૩૩॥ કુન્તા નંદન પાન્ડુ નંદન ઇંદ્રિ નંદન નામ મ્હારૂં; નર પારથને નામ કીરીટધર,ધનંજય શુભસારૂં॥૩૪॥આઠમુ નામજ છે અરજુનજી હવે આપો હથિયાર; પાછાં આપી જાઉં નહી તો, મુજને હત્યા ચાર ॥૩૫॥ તવ તક્ષકનાગ અળગો ખશિયો,મનનું સમાધાનકીધું; અક્ષે ભાથો ગાંડિવનામા, ધનુષ નરે લીધું॥૩૬॥હરખે ભરીઓ લેઇ ઉતરીયો બેઠો રથની માંય; ઘોડાના અછોડા ઝાલ્યા, કુંવર બોલ્યો ત્યાંય ॥૩૭॥ આવડું મોટું ધનુપ લાવ્યો, ચઢાવશે કોણ બાપ; અરજુન કહે ધનુષ હલાવી, કાયા જાળવું આપ ॥૩૦॥ એમ કહીને રથ હંકાર્યો, જોર ઝપાટે જાય; જાતાં જાતાં નજરે દીઠી, કઉરવની સેન્યાય ॥ ૩૮ ॥ હાથી ઘોડા ઉંટને રથ છે, મનુશ યોધ અથોક; કુંવરે પુછયું વંઢળજીને, પણે કેમ છે લોક ॥૩૧॥ અરજુન કહે ઓરે કુંવરજી; દુરીયોધનનું સૈન્ય, ભિસ્મ આદે યોદ્ધા જબરા, નથી બીજુ અન્ય ॥ ૩૨ ॥ કુંવર કહે ઓરે

વંઢળજી, આ ણે સેન્યના ટોળા; એની પાસે છે મનુષ ઝાઝા, તે વળી મોટા મોટા ॥૪૧॥ આપણું ગજુ ત્યાં નવ પહોંચે, માટે રથને ખાળો; ઓ વંઢળજી મરણ પામીશું, ઘોડાને પાછા વાળો ॥૪૨॥ અરજુન કહે સામા જઇને, કરવો છે સંગ્રામ. હવે જો પાછા વળીએ તો, બોળાય બાપનું નામ ॥૪૩॥ એમ કહીને ઘોડા દોડાવ્યા; કુંવરે નાંખી ચીશ; ઓરે વંઢળ વળ તું પાછો,નહિતો પ્રાણ તજીશ ॥૪૪॥ મારા માબાપને એક હું છું, તેતો આક્રંદ કરશે; મુજને જો કોઇ વીઘન થશે તો, ટળવળીને બેઊ મરશે ॥૪૫॥ પાવલે લાગુ જીવત મામુ, એમ કહી રડવા ચડિઓ, તો પણ અરજુન ખમચાયો નહિ; તવ સુત ઉતરી પડિઓ. ॥૪૬॥ અરજુને જોયું કુંવરને નાઠો, એકલો યુદ્ધે જાઊં; તો મને કહેશે તું કેમ આવ્યો, એમ ઊવાડો થાઊં ॥૪૭॥ ધણિ વીના શું બાનું બતાવું, ઓઠુ બતાવવા જોઇએ; નહિ તો માની લેશે, અરજુનજી સહુ કોઇએ ॥ ૪૮ ॥ જો એ કુંવર ઝાલવાને, રથજ પાછો વાળું, તો પુંઠ બતાવી કહેવાશે, કહેવાશે જગતનાં કાળુ ॥ ૪૯ ॥ એવું જાણિ પાછે પગે, રથજ પાછો લીધો, નાગપાસથી ઓત્રા કુંવરને, અવળો બંધન કીધો ॥૫૦॥ ગળામાં બેડી ધનુષની નાંખી, ઊચકી નાંખ્યો રથમાંય, કુંવર રડિ રડિને, કહેવા લાગ્યો ત્યાંય. ॥ ૫૧ ॥ વંઢળ વારતા સુણો મારી, અમે ક્ષત્રીવી જાત; તે સહુ સંભળાવું છું તમને. માંડીને કહું વાત ॥૫૨॥વળણ॥ વાત કહું તે સાંભળો, કહેવા લાગ્યો સાર, કહે વ્યાસ વલ્લભ કહે સાંભળો, સહુ વિવેક વિસ્તાર.

કડવું ૬૫ રાગ કંથાજીનો

કુંવર વાણી બોલીયો, મારા વંઢળરે; કહુ માંડિને અમારીવાત;ઓ મહેતા વંઢળરે, સુરાપુરા બધા વીશ્વમાં. મારા. તે તો જાણજે ક્ષત્રીની જાત. ઓ.॥૧॥ ચોરાશી હજાર રાજીયા, મા. પણ ખંડણી ભરે સહુ જન. ઓ. માટે સરવનો શીરોમણિ મા. છત્રપતિ આ દુરીયોધન; ઓ. એને જીતે તેવું કોઈ નથી. મા. એક જીતે કુન્તી તન. ઓ. પાન્ડવ એવા જબરા ઘણા. મા. પણ તેતો ગયા છે વન ॥ ૩ ॥ ત્યારે વંઢળ વાણી બોલીયા, મારા કુંવરરે; તારા તનનો સમાવું તાપ. ઓ. ઓત્રા કુંવર રે; ચાર દીન વાત તું કોઇને કરે, તોતો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ઓ. ॥ ૪ ॥ પાંડવ તેં બળવંત કહ્યા, મા. તેતો જાણેછે તું પેર ઓ. પણ તે પાંડવ

પાંચે ભાઇ, મા. તેતો વસ્યા છે તારે ઘેર, એ. ॥૫॥ તારી ગાદીના ગુરૂ થઇને રહ્યા, મા, એનો સદા કરે શુભ કરમ. એ. કીંક રૂશી હાલ નામ ધરયું, મા. તેને જાણજે રાજા ધરમ,એ. ॥ટેક॥ વળી ગાયો ચારીને પેટ ભરે. મા, સદા ફરે છે ટીપણું ખોશી.એ. પંછીજી હાલ નામ ધરયું.મા. તેતે જાણજે સહદેવ જોશી, એ.॥૭॥વળી ઘોડા ભણાવી પેટ ભરે. મા. ધાયા ધોયા રાખે પટકુળ. એ. બહાદુરજી હાલ નામ ધરયું. મા. તે તો વરણાગીઓ નીકુળ. એ. ॥ ૪ ॥ તુજ મામા માર્યાનું આળ આવ્યું, મા. જે સયંદ્રી શુભસતી.એ. પંચાળની એતો દીકરી. મા. એ તો પંચાળી દ્રૂપતી. એ. ॥ ૯ ॥ સોએ મામા તારા મારીયા, જેને ખાધાનો નહી નેમ, એ. વાલવાજી હાવ નામ ધરયુ, મા. એતો વાયુનંદન ભેમ એ.॥૧૦॥ મેંતો થઇને હું રહયો. મા. મારે દિકરો અભેમુન. એ. મચ્છાવેધન મેં કર્યો, મા. બેટા નામ મારૂ અરજુન. એ. ॥ ૧ ॥ વલણ ॥ વિહારથી હું દરોણુનો માટે કરૂં સંગ્રામ; કહે વલ્લભ સુત સાંભળ્યું,આવી હઇએ હામ.

કડવું ૨૬ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; આવી કુંવરને બહુ હામ, ઘણો ગાજી બોલ્યો તે ઠામ ॥ ૧ ॥ હવે છોડો મારો હાથ, દેઊ બળીયા સાથે બાથ; તમ સરીખા મારે માથે, ચાલો આવુ તમારી સાથે ॥૩॥ હુંતો દીકરોને તમે તાત, હવે નહી ડરૂ કોઇ વાત, હું તો ભાગ્યશાળી પુરો, કોઈ વાતે નહિ અધુરો ॥૩॥ મારી વાત સુણો ધરી કોડ, તમારા સારથી રણછોડ; તેના મારથી તમે મોટા, કોઈ ન કહે વીશ્વમાં ખોટા ॥ ૪ ॥ પ્રભુના મારથીનો હુ મારથી, તમે થયાછો મારા સારથી; હું બહુ બન્યો ભાગ્યવાન, પીતાજી મુન આપ્યું માન ॥ ૫ ॥ મને મોટાઇમાં ચડાવ્યો, આજ દીવસ રૂડો આવ્યો; હવે રહિશ તમ પગ હેઠ, ચાલો દુષ્ટોને પોહોચાડું ઠેઠ ॥ ૬ ॥ તમે રથ ઉતાવળો હાંકો, મને ઉમંગ થયો પાકો,કોય વાતે નહિ આવે કુહેણાં, દઇશ દુરીયોધનને મહેણાં ॥ ૭ ॥ તવ અરજુને જાણ્યું એમ, હવે ગયો કુંવરનો વેમ; સત્ય વાત લાગી મન સાથ, તવ અરજુને છોડયા હાથ. ॥ ૮ ॥ પછી અશ્વ દોડાવ્યા દોટે, ચાલ્યો સૈન્ય સામો ચડિ ચોટે; એવે કૌરવે દીઠો રથ, સઉને રોતાનીયા જેદ્રથ ॥૯॥ રથની હાંકની જોઇને રાય; કહ્યું

જુઓ ભિસ્મ પીતાય; રાખો રથ સામા દ્રષ્ટી તમો, સાર સમજાવી દેઉં અમો ॥૧૦॥ વળણ ॥ સાર સમજાવું સાંભળો કહે છે દુર્યોધન; વલ્લભ વદે ત્યાં પાપીએ, કેવાં કહ્યાં વચન.

કડવું ૨૭ રાગ સાખીનો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહિમાય ॥૧॥ દુરિયોધન કહે જુઓ દાદા રથ પેલો ચાલ્યો આવે; તેની કેવી હાકણી છે, જુઓ શાન્ત સ્વભાવે. ॥ ૨ ॥ ચાબક ઉછાળે અરજુન જેવી, તેવો કટી લચકારો; તેથી એને અરજુન જાણો, તેવો મોહાનો ડચકારો ॥૩॥ ભિસ્મે હાંકણી જોઇને જાણ્યું, અરજુનજી છે આપ, સત્યવાદી સારૂ ફેર બોલવું તેમાં નહિ કાંઇ પાપ ॥ ૪ ॥ એવું વીચારિ દાદા બોલ્યા; અરજુન હું કહું કેમ, શું એવું હાંકતું નહિ હોય કોય, મુને નથી કાંય વેમ ॥ ૫ ॥ એવામાં રથ જ રાખ્યો ઉભો, એટલે દુરિયોધન એમ બોલ્યો, હવે નથી વાત લીશી;જુઓ દાદા અરજુન જેવિ,વ્યંઢળના નાકની ટીસી ॥ ૬ ॥ ભમ્મર ભ્રગુટી પારથ સરખી, વળી તેવાં લોચન; ઓ દાદા એનો કર ઝાલીને, ફરીથી મોકલો વન ॥ ૭ ॥ ભિસ્મ પીતા દેહે દેખાડ કોઇને, કોણ કહે છે સહુ કોય; જેને તે વ્યંઢળ કેશે તો, મુજથી કબુલકેમ હોય ॥૮॥ આકૃતી તો એવી હોય ઘણાની, ન કહું કુન્તી તન;દુરિયોધન કહે વળિ બતાવું, પછી શું કહેશો વચન ॥ ૯ ॥ એવું કહિને અરજુન પ્રત્યે દુષ્ટ વદ્યો વચન; ધીકાર વ્યંઢળનો વેશ લીધો, ઓરે કન્તી તન ॥૧૦॥ એટલે ઓત્રા કુંવર બોલ્યો, પુરણ જણાવ્યો તાપ; ઓ અધરમી કયાંછે હાંય; અરજુન તારો બાપ ॥ ૧૧ ॥ દુષ્ટ કહે છાનોરે છોકરા, તારૂં બોલ્યું તને નડશે; તારો બાપ મારા તાબાનો, ઘર ગામ લુટવું પડશે ॥૧૨॥ ઓત્રા કુંવર કહે તું શું લુંટે મુઢ મતી રાજન; તું મુજ સામો શું બોલે છે, ઓ આખલાનો તન ॥ ૧૩ ॥ કરણ કહે છાનો રે બાળકડા, હાર પામી જઇશ નાશી; કુંવર કહે તું જા નાશી, તારી જનેતા દાસી ॥૧૪॥ મારા વ્યંઢળ મહેતાજીને, કોણ છે નર કહેનાર; લડવું હોય તો લડત માંડો, નથી ઝાલ્યો રહેનાર ॥ ૧૫ ॥ ભિષ્મ પીતાને દ્રાણ હરિયા, વ્યંઢળે જોધ જણાવ્યો, કુંવરે ડીઠ મેહેણાં આકરાં,

મેહેતાએ બેશ ભણાવ્યો ॥૧૬॥ એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો, શું જુઓ સહુ સાથ; એવા કુંવરને ઠેર મારો.કહી ઉંચો કરયો હાથ ॥ ૧૭ ॥ એટલે રથપર અરજુન ઉઠયો, બળવંત ઇંદ્ર કુમાર; ગાંડીવનામા ધનુશ લઇને, પહેલો કરયો ટંકાર ॥૧૮॥ તે શબ્દ ત્રિલોકમાં પહોંચ્યો; ડોલ્યા દસે દીગપાળ, ધરતી લાગી ધ્રુજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ ॥૧૯॥ લંકામાંથી હનુમંત આવ્યા, નરની પક્ષમાં પેઠા, અરજુનના રથની ધજાપર, પુંછ વાંટાળી બેઠા ॥ ૨૦ ॥ એટલે બોલ્યો દુષ્ટ બુદ્ધિ, રાજા દુરીયોધન; એ દાદા હવે કર ઝાલો કહો કુન્તી તન ॥૨૧॥ કપી કીરીટધરની ધજાએ, બેસેછે સદાકાળ; માટે બ્યંઢળ તે અરજુનજી, કુન્તા સતીનો બાળ ॥ ૨૨ ॥ ભીશમપીતા કહે કપી બેઠાથી, અરજુન કેમ કહેવાય; કપી તો રામને રથ બેસતાતા, તેમજ બેઠા હોય ॥ ૨૩ ॥ કપી બેઠાથી અરજુન કહીએ, તો કેમ ન કહીએ રામ;જે સાધના કરે હનુમાનજીની, તેનું કરે તે કામ. ॥ ૨૪ ॥ તેથી તું સાધના કરી જો, તો તારૂં કામ કરશે;તો બેસસે તારી ધજાએ,કાં તુજ ઘરમાં ફરશે. ॥ ૨૫ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ મામા;જુવેછે ઉઘાડે ચક્ષ; તેમ છતાં અવળું બોલે છે, ડોસો કરે છે પક્ષ ॥ ૨૬ ॥ મામો કહે જુઓ કયાં લગી કરશે, હાથમાં લ્યો હથીઆર; તવ ભીષ્મ દ્રોણ અવસ્થામા, ચોથા કીરપાચાર. ॥૨૭॥ તે સત્ય પુરૂષોએ વીચાર્યું, આપણે તો કેમ કરવું; સહુની રીતે ઉભા રહ્યા તે, યુદ્ધ આંહી આદરવું. ॥૨૮॥ દરોણ કહે કે આપણ ચારે વઢવા જેવું ધારો; બાણ ફેંકો પણ આડાં અવળાં, ઉંચાંને નીચાં મારો ॥૩૦॥ રથમાં આપણું બાણ ન જાયે, એટલું રહેજો જાગી; બીજાનું બાણ ત્યાં જતું હોય તો, આપણે નાંખવું ભાગી. ॥૩૧॥ એવી અરજુનની ને કુંવરની રક્ષા કરવી સાર; એવી રીતે વીચારીને, યુધમાં થયા તઇયાર. ॥૩૨॥ એવે ઓત્રા કુંવર બોલ્યો, ઓરે અરજુન તાત, તમે તમારે બેસો નીરાંતે, હું વઢીશ સહુ સાથ. ॥ ૩૩ ॥ અરજુન કહે વારૂ બેટા, કહી કરયો વીવેક, અક્ષય બ્રહ્મનું બાણ લીધું, રક્ષાને સારૂ એક ॥ ૩૪ ॥ તે બાણ કુંવર ઉપર મુકયુ, સુતની રક્ષા કરે, આડુ અવળું ઉંચુ નીચુ ભમરા પેઠે ફરે. ॥ ૩૫ ॥ એવું કરીને અરજુન બેઠો, સુત થયો તૈયાર, ધનુપ લઇ બાણ ચઢાવ્યું, વઇરાટ કુમાર, ॥ ૩૬ ॥ એટલે કૌરવ કેરા યોદ્ધા ઘણાક ક્રોધે ચઢીયા, આયુધ વીધવીધનાં લેઇને મારવા ટુટી પડીયા. ॥૩૭॥બાણ વછોડે મુમત તોડે, દોડી દોડીને ઘાતા હાથી ઘોડા લેઈ આગળ આવે, મુમતી છે મદમાતા, ॥૩૮॥ ચારે સ-

તીયા છે શુભ મતિયા; મારો મારો ભાખે;કુંવરના રથથી આડાં અવળાં ઉંચાં નીચાં બાણ નાંખે ॥ ૩૯ ॥ કઉરવમાં છે કરણ બળીઓ, જણાવે ઝાઝુ જોર; અગણીતા બાણની વ્રષ્ટી કરીને, કરે ઘણું ઘમઘોર ॥૪૦॥ અનેક હથીયાર આવે રથમાં; કુંવરને નવ વાગે;રક્ષા કરનાર બાણ ભમે તે, આયુધ માત્રને ભાગે ॥૪૧॥ તે દેખીને ઓત્રાકુંવર, આનંદ પામ્યો અતિ;હું હવે મન મુકીને મારૂ, વાગ્યાનો ભય નથી ॥૪૨॥ એમ જાણી એક બાણ લીધું, વઇરાટ રાયનો તન; મુગટ કરણના માથાનો ઉરાડયો ગગન ॥૪૩॥ તેથી કરણ બહુ કળકળીઓ, મોહાસ્ત્ર બાણ લીધું, અરજુન બેઠા રથજ હાંકે,તેને ભોંકી દીધું ॥૪૪॥ તે બાણ વાગ્યુ રૂદીયા વીશે પ્રાણજ ઉંચો ચડિઓ, શુદ્ધ વીનાનો થઇ રથમાંથી, ધરણ ઢળી પડીઓ ॥૪૫॥ કરણે બીજુ બાણ મારયું, ક્રોધ હળાહળ લાગ્યો; વજરાસ્તરથી કુંવર કેરો, રથજ સમુળો ભાગ્યો ॥૪૬॥ કુંવર ને કપીધરણ ઢળીયા, સુતે કરયો મનસુબો, રખેને અરજુન તાતને વાગે,આગળ આવી ઉભો ॥૪૭॥ ઉભો ઉભો યુદ્ધ કરે છે, વઇરાટ કેરો બાળ; એવે નરની મુરછા વળી,ઉભો થયો ત્રતકાળ ॥૪૮॥ કુંવરને કષ્ટિવંત દીઠો, તેથી ઘણો કોપ ચડિઓ; કુંવરની ફરશી લઇને,કઉરવમાં જઇ પડિઓ. ॥ ૪૯ ॥ સુસરમાને રથે ચઢીઓ, પરાક્રમી પુરૂશ કહાવ્યો, સુસરમાને નીચે નાંખી, રથ હાંકીને લાવ્યો ॥૫૦॥ તવ કુંવર કપી રથે બેઠા; કોપ્યો કુન્તિ કુમાર; ધનુશ ઉપર બાણ ચડાવી, દેવા માંડયો માર ॥૫૧॥ લડતો વડતો પાછો ન પડતો, જુલમ પ્રાક્રમ કીધું; એવામાં ઓત્રા કુંવરે, બાણ અગણીતુ લીધુ ॥૫૨॥ તે મંત્ર મોહાસ્તર ભણિઓ, કાંઇ ન રાખી નુન્ય;અરજુનજી આ સાચા હોય તો, આડે આવજો પુન્ય ॥૫૩॥ એમ કહી ફેર પ્રુદક્ષિ ફરી, ફેંકયું બળમાં કરી એક; અગણીતા મંત્રવડે તે, બાણ થયાં અનેક ॥૫૪॥ તે સઉના રૂદીયામાં વાગ્યાં, પ્રાણજ ઉંચા ચડિયા; હાથી ઘોડાને ઉંટ સુદ્ધાં; ઢળી ઢળીને પડિયા ॥ ૫૫ ॥ એકલા ચાર સત્ય પુરૂશો વીના, સરવ થયા બેભાન;અરજુનજી કહે શાબાશ બેટા, ધન્ય તુને સંતાન ॥૫૬॥ સરવે તારાથી હારયા પણ, જીત્યા એવું કહેશે; છત્રપતિ હારયો તુજથી તે, નીશાની શું રહેશે ॥૫૭॥ એમ જાણી પવનાસ્તર મુકી, પોતે નીશાની આપી; સરવ યોધની ડાબી મગની, મુછ અકેકી કાપી ॥ ૫૮ ॥ તે જોઇને સતિયા થયા ખુશી, ઊંચા કીધા હાથ; ધન્ય દીકરા સદા જય થાજો, એમ કહયું મન સાથ ॥૫૯॥ પછી અન્યો અન્ય સતિયા બોલ્યા; ઉભા રહીએ કેમ; જો કોઇ જાગી

જોશે આપણને, તો તેને પડશે વહેમ ॥૬૦॥ દુરિયોધનને ચાડી ખાશે, કહેશે ન્હોતી મુરછાય; પણ સતીયા યુદ્ધ નહોતા કરતા, ઉભાતા રથ માંય ॥૬૧॥ તેથી આપણી ઇજત જાશે, તે વેહેમ પહેલો ખુઓ, જાણી જોઇને આરામ લેવા, રથમાં પડીને સુઓ. ॥ ૧૨ ॥ વળણ ॥ રથમાં પડિને સુઈ રહો, એમ કહિ સુતા ચાર; વલ્લભ વદે તવ બોલયો વઇરાટનો કુમાર.

કડવું ૨૮ રાગ ધવળ ધનાશ્રી.

બોલ્યા વઇશિમપાય વચનજી, સુણ જનમેજે રાજનજી, બોલ્યો અરજુન પ્રત્યે બાળજી, હારયો દુરિયોધન ભુપાળજી ॥ ઢાળ ॥ દુરિયોધન યુદ્ધ કરતાં હારયો, ઓરે અરજુન તાત, મારી ભગનીએ શું કહ્યું તું, તે સંભારો વાત ॥ ૨ ॥ ઢીંગલે રમવા મંગાવ્યાં છે, વસ્ત્રોને શણગારઃ અરજુનજી કહે જઇ લઇ આવો, ડરશો નહિ લગાર. ॥ ૩ ॥ પેલા ચાર રથમાં નવ જાશો, કુંવર હરખે ભરિયો; એકજ વસ્ત્રની ઝોળી કીધી, રથમાંથી ઉતરિઓ ॥ ૪૪ ॥ જઇ દુરિયોધન ઉપર બેઠો, કાઢી લીધા શણગાર; પછી કરણ રાજા લુંટયો, ક્ષણું ન લાગી વાર ॥ ૫ ॥ એ રીતે બહુ યોદ્ધા લુટયા, લોભ જરા નવ માંય; સારા દેખે તે જાય છે લેતો, ખોટાં પાછાં નાંખે ત્યાંય ॥ ૬ ॥ લેતાં લેતાં બહુ લોભ લાગ્યો, બાળે વિચારયું એવું; આ ચાર છે સત્ય પુરૂશોના, જો સારૂ હોય તો લેવું. ॥ ૭ ॥ એમ જાણી ગયો ભિરમને રથે, લેવાની ઉલટ લાગ્યો. દાદાએ જાણ્યું છોકરો લોભી, મુજને લુંટવા આવ્યો ॥ ૮ ॥ એવું જાણી ડરાવવાને, ઉંચુ કર્યું એક બાણ; કંવરે કારમી ચીસ નાંખી, ડોસો લે છે પ્રાણ ॥ ૯ ॥ નીચો પડિયો કરતો હડિયો; અરજુન પાસે આવ્યો, ઓ તાતજી પેલો ડોસો જાગે છે, આટલું લુંટી લાવ્યો ॥ ૧૦ ॥ અરજુનજી કહે બહુ થયું બેટા, કહિ લિધો રથમાંય, એવે મુરછાઓ વળવા માંડી; એક એક ઊભા થાય ॥ ૧૧ ॥ કુંવરને દેખે કાળને દેખે, ભય પામ્યા બહુ માઠા; એકેક મુછના સરવે જોદ્ધા, જીવ લેઇને નાઠા ॥ ૧૨ ॥ સર્વ પછી પેલા સતીયા ઊઠયા, જેને વહાલા ભગવાન, અરજુનજીને પુછવાને દાદાએ કરી સાન ॥૧૩॥ ઓ દિકરા પ્રગટ થવાની, કેડલી છે હજી વાર; અરજુનજીએ સાન બતાવી, બાકી છે દિવસ ચાર ॥૪॥ તવ સમજીને સતીયા ચાલ્યા, આવેલે પંથ પળાય; આગળ કૌરવ દળ જા-

તુ, તેમના ભેગા થાય ॥૧૫॥ એવે દુરીયોધન બોલ્યો, 'મ્હાળકે ક્રીધા તુચ્છ; ઓરે મ્હારા શકુની મામા, કયાં તમારી એક મુછ ॥ ૧૬ ॥ વળી કરણ તેં કયાં ખોઇ, જોઇ સરવની ધારી; મામો કહે અમારી પેઠે, એક મુછ ગઇ છે તારી ॥૧૮॥ સરવે જોયું તો સરવની ગઇ છે, એકેકી રહેલી તે મુંડાવી ક્ષઉર કરાવવા માંડયું, સરવે કેવા શોભીયા જાણે: બાપનું સુતક કહાડયું ॥૧૯॥ કાળે મોઢે હારીને ચાલ્યા, અરજુન હરખે ભરીયો, ગાયોનું ટોળું છે તરશું, નર રથથી ઉતરીઓ॥૨૦॥ સરવે ગાયોને પંપાળી, ઊંચાં ડોકાં ઘેન કરે;કુન્તી નંદન સમજી ગયો, ગાયો તરશે મરે ॥ ૨૧ ॥ એમ જાણી એક બાણ લીધું, ઇંદ્રિ તણે કુમાર: ગંગાસ્તર ભણી ભોમીમાં માર્યું, નીકળી જળની ધાર ॥ ૨૩ ॥ સહુ ગાયોએ પાણી પીધું, દીધી ઘણી આશીશ; જળ પાનારાની જય થાજો,પ્રસન હો જગદીશ. ॥ ૨૩ ॥ પછી અરજુને ઘેન ગાયોનું, હાંકી મુકયું ગામભણી તે પછી બેઠો રથ વીશે સુરોપુરો શીરોમણી ॥ ૨૪ ॥ કુવર ને ક્રીરીટ-ધર ચાલ્યા, મશાણ ભુમી ગયા; અરજુને ઘોડા ખેંચી રાખ્યા, તવ તે ઉભા રહ્યા ॥ ૨૫ ॥ ઘોડાના અઠોડા દીધા કુંવરને, સમરી વ્રક્ષે ગયો; તીછક નાગને આયુધ સોંપી, રથ બેશી તઈઆર થયો. ॥ ૨૬ ॥ ગામ ભણી બંને જણ ચાલ્યા, એવે નગ્રમાં જાય; ઉજાણી જમી ગામમાં આવ્યો સઉ સંગ વઇરાટ રાય ॥ ૨૭ ॥ રાજ્ય સભામાં આવીને બેઠો, જાણ્યા વીના છે રાજી, ધરમ સાથે બેઠો સભામાં, લઇ રમવાની બાજી બાજી રમે છે ઘણું ગમે છે; ગામમાંછે ઉતપાત;રાણી પ્રભુ સમરી બાહાર આવી, તેને કાને ગઇ વાત॥૨૮॥ઓતરા કુંવર યુધ્ધે ગયોછે,દુરીયોધનના સામો; જબરા જોદ્ધા છે લડનાર, કરણ શકુની મામો ॥ ૩૦ ॥ એ વાત જાણી નાડી રાણી, આવી સભાની માંય; મુસ્તક કુટતી કહેવા લાગી શું બેશી રહ્યારાય ॥૩૨॥ ઓતરા કુંવર છત્રપતીના, સામો ગયો છે લડવા; વળી બ્યંઢળ સાથે ગયો, નબળા શુકન નડવા ॥૩૨॥ સાંભળી વઇરાટ રાજા ચમકયો, કુંવર પામશે મર્ણ;ત્રણ પાસા હાથમાં હતા તે, રાયે પછાડયા ઘર્ણ ॥૩૩॥તેમાંથી પાસો ઉછળી વાગ્યો, ધરમને લે લાટ;મુસ્તક ફુટયું તે જોઇ આવી; દ્રૌપદી ઝુરપાટ ॥૩૪॥ ધરમનું રૂધીર હાથમાં ઝીલ્યું, ઘાલ્યું પોતાને શીશ; છાંટો ભુમી પડવા ન દીધો જાણે એ વાતનું વીશ ॥૩૫॥પછી કપાળે પાટો બાંધી, ચાલી ગઇભુવન બેશુદ્ધ થઈ પડયો મુરછામાં જે વઇરાટ રાજન ॥ ૩૬ ॥ એવે ગામમાં

ગાયો આવી, વળી આવ્યા ગોવાળ; તેમણે જઇ વધામણી ખાધી, જીત્યો તમારો બાળ. ॥૩૭॥ એટલે ઉઠયો વઇરાટ રાજા, લાગ્યો સામો જાવા, છાબ ભરી મોતી પુસ્પોની, કુંવરને વધાવા. ॥ ૩૮ ॥ એવામાં ધરૂપતીએ વીચારયું,જો આવે અરજુન ઘેર; ધરમને વાગેલું દેખી, મારે વઇરાટરાજાને ઠેર ॥૩૯॥ અરજુનજીને છે નીમ એવો, ધરમને રૂધીર કાહાડે; તેને તો ઠેર મારવો મ્હારે, વળી રૂધીર ભુમી પાડે ॥ ૪૦ ॥ તેનું આખું કુટુંબ હણવું, એવો નીમ છે માટે; રૂધીર સતીએ માથામાં ઘાલ્યું; પાટો બંધાયો લેલાટ ॥ ૪૧ ॥ અરજુનજી કુંવરની સાથે, જો અહીં આવશે ઘેર; ધરમને રૂધીર નીકળ્યું જોઇ;કરશે કાળો કેર. ॥૪૪॥ તેથી વઇરાટ રાજાને કહ્યું, મેહેતા મોકલજો નીશાળે; એ આવે તો શુકન એના, ખોટા પડે કો કાળે ॥ ૪૧ ॥ એમ કહીને મોકલ્યા સામા સહુ દરવાજે જાય, આઘેથી અરજુનજીએ જોયો, દરવાજે વઇરાટ રાય. ॥૪૪॥ તવ કુંવરને બોધ કીધો, અવગુણ મારા ગાજે, ચાર દહાડા વાત રાખજે છાની, એટલો ડાહયો થાજે ॥ ૪૫ ॥ કુંવર કહે તાતજી માહારા, ચીંતા ન કરશો રતી; તમારા ચરણને પ્રતાપે, મારી થઇ શુભ મતી ॥૪૬॥ વાતોમાં દરવાજે આવ્યા; ખુશી થઈ સહુ શ્રષ્ટી; વઇરાટ રાયને રઇયત સરવે, કીધી પુસ્પની વ્રષ્ટી ॥૪૭॥ વ્યંઢળને કહ્યું જાઓ નીશાળે, તમારા માઠા શુકન; અરજુનજી તવ ઊતરી ગયો, દ્વેશ નહી કાંઇ મન ॥૪૮॥કુંવરને સૌ લાવ્યા સભામાં;વઇરાટે પુછી વાત,ઓબેટા તેં બળીઆ સાથે, શી રીતે દીધી બાથ ॥ ૪૯ ॥ કુંવર કહે ઊજાણી ખાવા, તમે તો બાગમાં ગયા; દુરીયોધને ગાયો ઘેરી; ગોવાળ દુઃખી થયા ॥૫૦॥ તે વાત જાણી હું ચઢયો યુધ્ધે, ન મળે રથ કે ઘોડા; જેવા તેવા જોડી વ્યંઢળને, હાથ દીધા અઠોડા ॥૫૧॥ નગરની બારણે કઊરવ દળમાં જાવા લાગ્યા જ્યારે, વ્યંઢળ ભય પામીને રથથી, ઉતરી પડયો ત્યારે ॥૫૨॥ પાછો મેં એને કબજે કીધો, લીધો મારી સાથ; જઈ સૈન્ય સામો ઉભો રહયો, તવ બોલ્યો નર નાથ ॥૪૪॥ આ છોકરો કેમ આવ્યો સામો,સુણી મુને ક્રોધજ ચડીઓ,એક બાણ મારયું એની રૂદેમાં, ઊંધો થઇને પડીઓ ॥૫૪॥ બીજે બાણે કરણ રાયને, ઉરાડયો ગગન; એટલે ભય પામીને નાઠા, સેન્યના સહુ જન ॥૫૫॥ ગાયો લેઇને ઘેર આવ્યો, ઓરે મારા તાત; તવ વઇરાટ ઉભા થઇને,દીધી કુંવરને બાથ ॥ ૫૬ ॥ ઉચ્છરંગે ગાદીએ બેસાડયો, બેટા હું આશીશ દેઉં, હવે તું મોટો થાય ત્યારે, ઇંદ્ર તણું રાજ લેવું ॥ ૫૭ ॥ વળણ ॥

એ બાળકનું બોલવું, સત્ય માન્યું છે રાય; કહે વલ્લભ સુત ઘેર ગયો, હરખે સુદ્રષ્ણાય.

કડવું ૨૯ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વઇશંમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; પછી રાત્રી પડી જે વારે, ગયો કુંવર સભામાં ત્યારે ॥૧॥ જ્યાં છે એકલા ધરમરાય, ખોળે શીશમુકી પડયો પાય; કર મુકયો ધરમે શીશ, બેટા બહાર ન વાત પાડીશ ॥૨॥ વારૂ પીતાજી કહિને ગયો, જઇ નીકુળને ભેળો થયો નમીને પુત્ર ભાવ જણાવ્યો, નીકુળે જાણ્યું મેં તે ભણાવ્યો ॥૩॥ બોલ્યા નીકુળજી સુણ તન,સમજી રહેજો ચારદન; વારૂ કહી કુંવર જાય, ગયો ગઉશાળાની માંય ॥૪॥ બોલ્યા સહદેવ ત્રીકાળ જ્ઞાની, બેટા વારતા રાખજો છાની;તન વારૂ કહી સુત ગયો,રસોડે ભીમને ભેગો થયો; શીશ નામીને પડયો પાય, ભીમે જાણ્યું ભણ્યો વીદ્યાય; બેટા મનમાં સમજી રહેજો, ચાર દીવસ પછી કહેજો ॥ ૬ ॥ કહે કુંવરજી વારૂ તાત, નહી જાય જરાએ વાત; એમ કહી ત્યાંથી નીકળીઓ, છાનોમાનો દ્રુપદીને મળીઓ ।૭॥ ઓરે માતા તમારો હું તન, મારા મામા થયા દુશ્મન; તમને દુખ દીધું અપાર, માર્યો મન મુકીને માર ॥૮॥ માટે મુવા ત્યાંથી મરજો, માતા મુજ ઉપર હેત ધરજો, તવ સતીએ દીધી આશીશ, વાત ટકાવજો ચાર દીવસ ॥૯॥ એમ સરવેને સુત મળીઓ,પછી હરીભજનમાં ભળીઓ; સંગનો રંગ લાગ્યો સાચો, જ્ઞાન ગુણે રહયો નહી કાચો. ॥૧૦॥ નીત્ય પ્રભાતે ઉઠવું વહેલા, કરે સમરણ સુયના પહેલા, પછી ધરમનાં દરશન કરે, પછી નીશાળે સંચરે ॥૧૧॥ એમ નીત્ય કરે સેવાય; એવે ચાર દહાડા વહી જાય, ચોથે દીવસ સાંજે જોશી, ગયા રસોડે ટીપણું ખોશી ॥૧૨॥ ભીમને જઈ કહ્યું વચન, હવે પુરણ થયા બધા દીન, કાલ સવારે પ્રગટ થાવું, હવે શા સારૂ સંતાવું ॥૧૩॥ બોલ્યો ભીમસેન ખુશી થઇ, મધ્ય રાતે આવજો અહીં; સરવેને હું કહી આવું, જોશી જા તું હવે હું જાઊં ॥ ૧૪ ॥ એમ કહી હયશાળા વળીઓ,કહી નીકુળને પાછો વળીઓ, જઇ બંધળને કહ્યાં પેર, રાતે આવજો મારે ઘેર ॥૧૫॥જઇ કહ્યુ ધરમને મોહોડે, આવજો રાતે રસોડે; પછી દ્રુપદીને કહી આવ્યો, સરવેને હરખ ઉપજાવ્યો ॥ ૧૬॥ મધ્યરાત્રી એવે ગઇ જ્યારે,આવ્યા ધરમને અરજુન ત્યારે,આવ્યા નીકુળને દ્રુપતી

આવ્યા સહદેવજી શુભ મતી ॥ ૭ ॥ સહુ રસોડે ભેગાં થયાં, પછી ધ-
રમે વચન કહ્યાં, બોલો સહદેવ સવારે આજ, થાવું પ્રગટ તેમાં શી લા
જ ॥૧ ॥ પણ ગાદીનું મહુરત કયારે; બોલ્યા સહદેવ કાલે સવારે;
બોલ્યા ધરમ વીચારો ઉર, સત જોજન હસ્તીનાપુર ॥ ૧૯ ॥ આજને
આજ કેમ જવાય, જતામાં રાજ્ય મળે કયાંય, ત્યારે બોલ્યા સહદેવ
એવું; સહેલો રસ્તો બતાવી દેઉં ॥ ૨૦ ॥ આજ નીકળો નગ્રની બાર,
કરો રેણું ગાદી નીરધાર; કરો તે ઉપર આસન, રાજ્ય ગાદિ મ ની લે-
વી મન ॥ ૨૧ ॥ ત્યારે રાજી થયા રાય ધરમ, કરવા મનસા વાચા કર્મ
પછે બોલ્યો વાયુ કુમાર, આજ્ઞા દો કરૂ કંસાર ॥ ૨૨ ॥ તવ ધરમે આ-
જ્ઞા દીધી, ત્યાં રસોઈ ભીમે કીધી, જમવા પાંચ ભાઈને નાર, થયાં પ-
રોઢમાં તઈયાર ॥૨૩॥ ભીમ કહે કટી કશીને બાંધે;લીધા બે ભાઈને બે
ખાંધે, પછી નીકુળને સહદેવ, તેને કટી લીધા તતખેવ ॥૨૪॥ બાંધી
જંગામે દ્રુપતી,પછી ચાલ્યો શુરો શુભ મતી;એતો દોટાહડિએ ચડિયો
કોટ કુદિને બારણે પડિઓ ॥૨૫॥ સઉને તેડેલાં ઊતારયાં, પછી આયુધ
લાવવાં ધાર્યાં; ભિમને અરજુન બે ભ્રાત, ગયા મશાણ ગ્રહિને હાથ.
॥૨૬॥સમડાને વ્રક્ષે હથીઆર, ત્યાં ચડિઓ ઇંદ્ર કુમાર; ત્યાંથી નાગને
વીદાય કીધો, પોતે ધનુશ ભાલો લીધો ॥ ૨૭ ॥ બીજા ત્રણ ભાઇનાં
હથીઆર, લીધાં તે પણ તેણી વાર; પછી ભીમે લીધી ગદા,જેની સાથે
શોભે સદા ॥૨૮॥ ચાલ્યા બેઉ બંધુઓ જ્યાંય,પોતાના ભાઇ બેઠા ત્યાંય
તવ સહદેવે આજ્ઞા દીધી, ભીમે રેતીની ગાદી કીધી ॥ ૨૯ ॥ એવે ની-
કુળ ડાહયો કહાવ્યો,લીમડાની ડાળી ભાગી લાવ્યો, એવે ભળ ભાખ-
ળું જ્યાં થયું, તવ સહદેવજીએ કહ્યું ॥૩૦॥ તમે ઉઠો ભાઇ સત્યવાદી
સતીને લેઇ બેસો ગાદિ, બેઠા ધરમ ધરી ઉમંગ;લીધી દ્રુપદિને ઉછંગ
॥૩૧॥વાયુનો નંદન સુબો,ગદા લેઇ છડીદારમાં ઊભો; ધાંટા કાઢી-
ને નેકી બોલે કેડે નીકુળ ચમ્મર ઢોળે ॥ ૩૨ ॥ લીમડા તણી ડાળી
હલાવે, અરજુનજી અરજદાર આવે; જોશી સહદેવ વીવેકે પેઠા, એક
શળી લેઇ લખવા બેઠા॥૩૩॥એવી મનયકી ગાદિ કીધી,રાજા ધરમેમાની
લીધી; મનથી માન્યો જયજયકાર,જીભે જપે જુગદાધાર ॥ ૩૪ ॥ એવે
તરછટ વાહાણું વાય, ઊઘડયા દરવાજા ત્યાંય; તવ આવતુ જાતુ લોક,
જઇ જોવા ઊભા અથોક ॥ ૩૫ ॥ ઘણા લોક વિચારમાં પેઠા, ગુરૂ ગો-
ઝારીને લેઇ બેઠા; જુઓ વાલવો સરવનો સુબો, છડીદાર થઇને ઊભો
પેલો ઘોડાનો ભણાવનારો, ઢોળે ચમ્મર કેવો સારો, પેલો વ્યંઢળ

અરજદાર, પેલો ગોવાળીયો ઝખનાર ॥૩૭॥ એમ લોકોયે વહેમ લીધો, રાજ્ય લેવાનો ટુચકો કીધો; હેશે આપણા રાજાનું રાજ્ય, જુઓ આ ક થસે છે કાજ ॥૩૮॥ ચાલો લોકો આપણે જઇયે, જઇ કુંવરને કહીએ; તવ કુંવર કરશે કેર, આવી મારી નાખશે ઠેર ॥૩૯॥ મોટા છત્રપતી-ને હરાવ્યો, તે શું વિચાર એમને નાવ્યો, લોક ગયું જ્યાં વઇરાટ રાય, આવિ કહ્યા સમાચાર ત્યાંય ॥૪૦॥ તે વેળાએ ઓત્રા કુમાર, બેઠો છે દેવ સેવામાં સાર; તેથી બોલ્યો વઇરાટરાય, બધી તૈયાર થાત્રો સન્યાય.॥૪૧॥ આપણે ઘેર પેટ ભરનારાં, એવા ટુચકો કોણ કરનારાં; સુત જીતી આ વ્યો છત્રપતી, તે શું અમને ખબર નથી ॥૪૨॥ પહેલા આપણે વઢવા જાશું, કદી વાલવાથી હાર ખાશું, તે તો કુંવર જાણશે વાત. આવી ક-રશે સૌનો નિપાત ॥૪૩॥ એમ કહી થયો તૈયાર, થયા નીશાન ડંકા તે વાર સુણ્યા કુંવરજીએ કાન, કેમ ગરગડયાં નિશાન. ॥૪૪॥ જા-ણ્યું કે કુન્તીના તન, આજ પ્રગટીયા પાવન; થયા પુરણ ચારે દન, એ ને ઉમંગ પ્રગટયો મન ॥૪૫॥ આવ્યો શેવામાંથી બહાર, દીઠા તાત-જીને તઇયાર; મુજ તાત કહો ક્યાં પધારો, કોના સાથે વિશ વધારો ॥૪૬॥ તવ બોલીયો વઇરાટ રાય, પેલા પેટ ભરા જે કેવાય; તેણે કર્યા છે ટુચકા એવા, આપણું રાજ્યાસન લેવા ॥૪૭॥ માટે યુદ્ધ કરવા જા-ઊ હુંતો. પંન્વારિને આવજે તુંતો, મ્હોટા છત્રપતી તુંથી હાર્યાં, તે વિચાર તેઓએ ન ધાર્યા ॥૪૮॥ બોલ્યો કુંવર ધર્મ વાણીમાં. ગયાં વર્ષ તમારાં પાણીમાં; મેં શું હરાવ્યો દુર્યોધન, એતો જીતીઆ કુન્તા તન. ॥૪૯॥ નહોય આપણા એ પેટ ભરા; એ તો કુન્તા તણા દીકરા; થયા ગુરૂ ને ભોગવી ગાદી, એતો ધર્મ રાજા સત્યવાદી ॥૫૦॥ જેનું નામ સયંદ્રીસતી, તેનો પંચાળના રૂપતી, પેલા પંથીજી સહદેવ જોશી, સદા ફરે છે ટીપણું પોશી ॥૫૧॥ ઘોડા ભણાવે નીકુળ રાય, વાલ-વાજી તે ભીમ કહેવાય; કરે નીશાળનું કામ, તેનું અરજુનજી છે નામ ॥૫૨॥ તેણે કઊરવ દળ હરાવ્યું, મારૂં મારથા નામ ધરાવ્યું; એવું સાંભળી વઇરાટ રાય. હવે પાડુ મારી કાય ॥૫૩॥ હવે જીવી વસુ કીયે ઠામ, કર્યા પાન્ડવને મેં ગુલામ; એમના મનમાં એદવેશ; મારે તા બામાં રહેવું હમેશ ॥૫૪॥ કહ્યું કુંવરે સાંભળો તાત, એક બતાવું વિવેક વાત; મોટાને મન નવ હોય દવેશ, તમે કાંઇ ન કરશો કલેશ॥૫૫॥ તમે હાથ જોડી ત્યાં જાવો, વિવા ઓત્રાનો કરી આવો; અહીં વાજતે ગાજતે લાવો, રાજવંશીનો વેશ ધરાવો ॥ ૫૬ ॥ વલણ ॥ જાઓ

તેડી લાવો તાતજી, ઠીક બતાવ્યો વેત; કહે વલ્લભ કુંવરે કહ્યું, થાશે હેતમાં હેત.

કડવું ૩૦ રાગ સાખીનો

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥૧॥ હાથ બંધાવી વઇરાટ ચાલ્યો, નેત્રમાં ભરતો પાણી; વઇરાટ રાજાની સાથે ચાલી, સુદ્રષ્ણા જે રાણી ॥૨॥ દરવાજા બહાર આવીયા કે, ભીમે દીઠા સાર; ધરમને કહ્યું વઇરાટ આવ્યો, આવી એની નાર ॥૩॥ એટલે ધર્મને દ્રૂપદી દોડયા, જઇને છોડયા હાથ; ખમા ખમા કરી બેઉને ચાંપ્યાં રૂદીયા સાથ. ॥૪॥ એટલે બોલ્યો વઇરાટ રાજા, મેં અણઘટતું કીધું; ચકલી માળે ગરૂડઆવ્યા, હાસ તણું કામ કીધું ॥૫॥ તે માટે હું નહીં જીવવાનો, પાડીશ મ્હારી કાય; જો મુજને જીવાડવો હોય તો, વરો મ્હારી તનિયાય ॥૬॥ એટલે ધરમે ધોલ મારી, એ શું બોલ્યો અનાડી; ઓત્રા કુંવરી મ્હારે ખોળે, બેસાડીને રમાડી ॥૭॥ તેનું તું એવું કેમ બોલ્યો, વઇરાટ કહે કહ્યું કરો; ગમે તેમ કરી લ્યો કન્યા, જેને ફાવે તે વરો ॥૮॥ એટલે ભીમે ચરણ દબાવ્યો, ધરમરાયનો સાર; કન્યા લેવાની કબુલ કરો, વરનાર છે તૈયાર ॥૯॥ એટલે ધરમે ધોલ મારી, એવું બોલ્યો કેમ; ઓરે ભાઇ મેં શું કહ્યું ખોટું, ગાજીને બોલ્યો ભેમ ॥૧૦॥ વઇરાટ રાજા મરે બીચારો, તો કેવા કહેવાશું દીવા; એ કન્યાનો અભેમન્યુ, સાથે કરી લ્યો વીવા ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે ખરૂં કહયું ભાઇ, ટળી ગયો મુજ વેમ ભીમ કહે તમે વણ વીચાર્યો, તમાચો માર્યો કેમ ॥૧૨॥ ધર્મ કહે ભાઇ ભુલ છે મ્હારી, તેં શુભ વીચાર લીધો; પછી કહયું વઇરાટ રાજાને, સુતશું વિવા કીધો ॥૧૩॥ એટલે વઇરાટ બહુ થયો રાજી, ઉતરાવ્યા પાંચેના કેશ; વનકુળ ઉતરાવી લેવરાવ્યો, રાજ્યવંશીનો વેશ ॥૧૪॥ વાજતે ગાજતે ગામમાં લાવ્યા, વઇરાટ પત્ર લખાવે; કંકોત્રી લખો કુંતાને જાન લઇને આવે ॥૧૫॥ અરજુને એક પત્ર લખીયો, દ્વારિકાં આણંદ ભેર; તમારા ભાણેજને લઇ આવો, વઇરાટને ઘેર ॥૧૬॥ હસ્તીનાપુરથી જાન લઇને, આવજો જાદવ સાથ; પુર્ણ શોભાયે પધારવાનું, તેતો તમારે હાથ ॥૧૭॥ પછી બીજો પત્ર લખીયો, હસ્તીનાપુર માંય; વિદુર કાકા જાન લઇને, વેહેલા આવજો આંય ॥૧૮॥

સરવ કુટુંબને આવજો લેતા, જો આવે દુરિયોધન; તો તો અતી આનંદ થાયે, માને અમારૂં મન ॥ ૧૯ ॥ એવી રીતે પત્ર લખીને, મોકલી કંકોતરી, હળીમળીને આવજો સરવે, આવશી વળી શ્રી હરિ, ॥ ૨૦ ॥ બે કંકોતરી બે સ્થળ પોહોંચી, દ્વારીકામાં વંચાય; પાન્ડવ પ્રગટયા ખબર જાણી, સરવે ખુશી થાય ॥ ૨૧ ॥ બળદેવજી કહે કુંટુંબ સરવે, ચાલો સઉ નર નારી; વાજતે ગાજતે જાન લઇને, નીકળીઆ ગીરધારી ॥ ૨૨ ॥ પ્રભુ કહે બારો બાર ચાલો, જઇએ હેડંબાવન; ગટોરગછને ઘેર રહ્યાં છે, સુભદ્રા અભેમુન ॥ ૨૩ ॥ એમ જાણીને હેડંબા વનમાં, પ્રેમ થકી પરવરીયા દેખી ગટોરગછ સામો આવ્યો,સઉ જાદવ ઉતરીયા ॥ ૨૪ ॥ બળદેવે બેનને બોલાવી બોલી સુભદ્રા વચન; ભાણેજ ભગની પરઘેર રાખ્યાં; શું ખાવા ખુટયુ અન્ન. ॥ ૨૫ ॥ બળદેવ કહે બોલશો નહી, વાંકા દીવસ હોય, તે વારે સહુની ફરે મતી, શત્રૂ થાયે શહુ કોય ॥ ૨૬ ॥ બીજી ત્રીજી વાત મુકીદો, પત્ર જોઇ થાઓ ત્યાર; અભેમન્યુનું લગન કર્યું છે, પ્રગટયા કુન્તી કુમાર ॥ ૨૭ ॥ અભેમન્યુ એટલું બોલ્યો, ચાલો ગટોરગછ વીર; તુજ વીના હું નહી જવાનો ઓ બંધુ રણધીર; ॥ ૨૯ ॥ ગટોરગછ તવ તઇયાર થયો, જાવાનો ઉમંગ ચઢીયો મેત્ર વરણ સુત ગટોરગછનો, તે તવ પુઠે પડીઓ ॥૨૯॥ તેને પણ ત્યા સાથે લીધો હરખ ઘણેરો ઉર; વાજતે ગાજતે આવીયા સઉ; નગ્ર હસ્તીનાપુર ॥ ૩૦ ॥ વિદુરજીને ઘેર આવ્યા, વિયોગ સહુના ટળીઆ ભક્તને ઘેર છે કુન્તા માતા, તેમને સરવે મળીયા ॥ ૩૧ ॥ એવે ભીસમને દ્રોણ આવ્યા, આવ્યા કૃપાચાર; અશ્વસ્થામા તે પણ આવ્યા, મળીઆ દેવ મોરાર ॥ ૩૨ ॥ પ્રભુ કહે ચાલો ભીષ્મ દાદા. દ્રોણને તેડી જઇએ; દુરિયોધનને સમજાવીને જાનમાં આવવા કહીએ, ॥ ૩૩ ॥ એમ ધારીને ગયા સભામાં, જ્યાં બેઠો ભુપાળ; કહયું કે આ કંકોતરી છે વઇરાટમા વેવીશાળ. ॥ ૩૪ ॥ દુષ્ટ કહે કે સરત તોડી, પ્રગટયા કુન્તી તન; ગામમાં પેસવા દેવા નથી, ફરીથી કહાડું વન. ॥ ૩૫ ॥ અમારે જાને આવવું નથી, કહી કર્યા વિદાય; તવ પાંચ સતીઆને સઉ જાદવ જાન લેઇને જાય. ॥ ૩૬ ॥ વઇરાટ નગ્રની લગભગ આવ્યા, પછે છેટે વિશ્રામ કરીયા, વરઘોડો ગામમાં સાંજે લેવો, તંબુ તાણી ઉતરીયા. ॥ ૩૭ ॥ એક તંબુમાં પ્રેમદા સરવે, એકમાં પુરૂષ માત્ર એક તંબુમાં બાળક સરવે, છે ડાહ્યા સુપાત્ર ॥ ૩૮ ॥ એકાન્તમાં એવે પ્રભુ બેઠેલા, જ્ઞાને કર્યો વિચાર; ભાણેજ મુને વિઘન કરશે, જો વરશે આ

નાર. ॥ ૩૯ ॥ ઓત્રાનું મોઢું દેખશે તો, યુધે પછી નહીં જાય, પછી ભાણેજ મરવાનો નથી, મ્રત્યુ મારૂં થાય. ॥ ૪૦ ॥ માટે આ વિવા તોડાવું, ધાર્યું વિશ્વને ભુપ; ભાણેજનું મન ભમાવવાને, ધર્યું વિપ્રનું રૂપ ॥ ૪૧ ॥ ધ્રધજ માત્ર તુંબી પાત્ર, ટીપણું લીધું ખોશી; જોષીકા ગ્રહી ગયા તંબુમાં, બનીયા વિદ્વાન જોશી. ॥ ૪૨ ॥ તંબુમાં પેઠા કર જોવાને બેઠા; જાદવ તનનો જુવે; દાખવે દાખલા મેળવે પુરા. સરવના સંદેહ ખુવે. ॥ ૪૩ ॥ એટલે સરવે બાળક બોલ્યા, સંદેહ કયારે ટળશે; હાથ જુઓ અભેમન્યુનો, કન્યા કેવી મળશે ॥૪૪॥ એટલે પ્રભુએ જો-ઇરેખા, પોતે શ્રી જુગદીશ; સૌ સામુ જોઈ મોઢું ઉતારી, ધુણાવ્યું પોતે શીશ. ॥૪૫॥ આ કન્યા કાંઈ નથિ સારી, બેહેરી બોબડી કાળી; અ-ભીમન્યુ જા તું પાછો, કદરૂપ વઇરાટ બાળી. ॥ ૪૬ ॥ અભીમન્યુ કહે ભુલયા મ્હારાજા, કન્યા દેખી મન ઠરે; કદરૂપ કન્યા હોયતો મ્હારો, તાત વીવા નવ કરે. ॥ ૪૭ ॥ જાઓ માહારાજા જુઠા તમે છો, તવ ઉઠયા ભગવાન, જાણ્યું કે હાંઇ કાંઇ ન ચાલ્યું. થયા અંતરધ્યાન. ॥ ૪૮ ॥ નગ્રમાં સરખી સરખી સાહેલી રમતીતી ઓત્રા સાથ; ત્યાં જોશીને રૂપે આવ્યા, પોતે દીનાનાથ. ॥ ૪૯ ॥ લાવોરે બેનો હાથ જોઉ, બોલી છો-કરિઓ સાથ; આ વર ઓત્રાને કેવો મળશે, જુવો બેનનો હાથ. ॥૫૦॥ પ્રભુએ હાથ જોવા લીધો, જોઇ ધુણાવ્યુ શીશ. જો બેન ખરિ વારતા કરૂં તેમાં ન ધરવી રીસ. ॥૫૧॥ એમ કહીને કહ્યું પ્રભુએ, આ વર નથી રૂપાળો; હોઠ જાડાને દાંત લાંબા, બોખડો ને વળી કાળો. ॥૫૩॥ જોતામાં ઓકારી આવે, તેનાથિ લગન કરવું. ઓરે ઓત્રા સત્ય માને તો, જીવ્યાથી ભલું મરવું. ॥ ૫૩ ॥ તવ ઓત્રા કહે જાઓ જુઠા, અ-રજુન નંદન કેવા, માહારાજ તમે છો કોઇ કપટી, વર છે અરજુન જે વા.॥૫૪॥ તવ અંતર ધ્યાન થૈ ગયા પ્રભુ, લાગ્યું દલમાં દુખ; જાણ્યું કે વરકન્યા, મારે જોવા ન દેવું મુખ ॥૫૫॥ એમ જાણિ વા વંટોળ કીધો, પ્રભુએ માયા દાખી, કાંકરા ઉડાડી, વર કન્યાની આંખ્યો પુરી નાંખિ. ॥ ૫૬ ॥ તતડાવિને તાવ મૂકયો, પોતે શ્રિ ભગવાન; પેહેલું અ-ભીમન્યુને દુખ મુકયું, ખળભળી બધી જાન ॥૫૭॥ નેત્રે માતાયે પાટા બાંધ્યા,ઓચીતો પડયો ત્રાસ, તે પછી ઓત્રા કુંવરિને, દુખ મુકયું અ-વિનાશ ॥૫૭॥ ઓત્રાને પણ એમજ થયું, બંધાવ્યા ચક્ષુ પાટા; પા-છલા પોહોરે તઇયારે કીધા, વરઘોડાના ઉભરાટા. ॥૫૯॥ વાજતે ગાજ-તે ઘોડે બેસાડયો વર રાયને તે વાર,જાન લેઇને માનમાં ગયા, પોતે જુ-

મહાધાર. ॥૧૯॥ વળણ. ॥ વરઘોડો લેઈ આવીઆ, પોતે પુન્ય શ્લોક; કહે વલ્લભ જોવા મળ્યું, મનુષ્ય સરવ અથોક. ॥ ૬૧ ॥

કડવું ૩૧ રાગ સવઈયા.

વઈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઈરાટ પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ વઈરાટ રાજા સામો આવ્યો, પ્રેમ ઘણેરો વ્યાપ્યો; જગતની રીતી પ્રમાણે, પોતે જાનીવાસો આપ્યો. ॥ ૨ ॥ પાન્ડવને મળ્યાં સગાં વહાલાં, સુખરૂપે સહુ રહ્યા; લગ્ન લેવાનો દાહાડો ફેરવીયો, વર કન્યા દુખી થયાં. ॥ ૩ ॥ જાનઈયા માટે મધ્યાન વેળા, થાય છે નીત્ય રસોઈ; પણ વાહાણામાં ખાવા માગે, બાળક સરવ કોઈ ॥ ૪ ॥ વઈરાટ રાયે સાત ઓરડા, પકવાનના ભરેલા; સવારમાં છોકરાંને ખાવા; હુકમ રાયે કરેલા ॥ ૫ ॥ કુંચી ધર્મ રાજાને દીધેલી, ધર્મે બોલાવ્યો ભીમ; સવારે છોકરાંને ખવરાવવા, તારે રાખવો નીમ ॥ ૬ ॥ તુજ વીના વશ નથી રહેવાનાં, જાદવનાં બધા બાળ; એવામાં બીજા દાહાડાનો, થયો પ્રાતઃકાળ ॥ ૭ ॥ તવ ખાવાને છોકરાં ચાલ્યાં, ભીમને તેડી જાય; મીઠાઈઓના ઓરડા ઉઘેડયા, છોકરાં પેઠાં માંય ॥ ૮ ॥ જે જેને ભાવે તે લૈ ચાવે, ખાય છે ઉલટ આણી; તે દેખીને વ્રકોદરના મોઢામાં ભરાયું પાણી ॥ ૯ ॥ ઉઠીને ઓરડામાં પેઠો, બાળક કહાડયાં બાહાર; દ્વાર દેઈને ખાવા બેઠો વાયુનો કુમાર ॥ ૧૦ ॥ બાહારથી બાકામાં બાળક જુવે, કરે ઘણો ઉતપાત; ઓરે ભીમ ખાવો છો તમે તે, ધર્મને કહીશુ વાત ॥ ૧૧ ॥ તોપણ ભીમે ભય નવ રાખ્યો, ઉંચુ નીચું નવ ભાળ્યું, સાતે ઓરડાની મીઠાઈ ખાધી, સાફ વાશીદું વાળ્યું ॥ ૧૨ ॥ પછી ઉઠીને બાહાર આવ્યો, નાઠા સહુ કુમાર; ભીમે બારણે દઈ દીધાં તાળાં, જાનીવાસે ગયો સાર. ॥ ૧૩ ॥ એવે જઈ બાળકોએ કહ્યું, ભીમશેનનને નહી દયા; અમોને ખાવા નવ દીધું, એ પોતે ખાઈ ગયા ॥ ૧૪ ॥ ભીમે કહ્યું બાળકોએ; વેર્યું ને પાથરીયું, તેથી બાળકોને બાહાર કાઢી; એક ઠેકાણે કરીયું ॥ ૧૫ ॥ એવામાં તો બીજે દહાડે, વઈરાટે જાણી વાત, ફરીથી પકવાન ભરાવ્યાં, ધરમે કુંચી લીધી હાથ ॥ ૧૬ ॥ એવે વઈરાટને કહ્યું ધરમે, નકામા ખોટી થાઓ; અમારે ઉતાવળ છે જવાની, વરકન્યા પરણાવો ॥ ૧૭ ॥ અમારે ઘર ગામનું નથી નીશ્ચે, માટે કરો વીદાય; વઈરાટે કહ્યું પધારો આજે, પર

ણાનું કન્યાય ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને વઇરાટ ગયો, મંડપ રચના કીધી; ધરમે વરઘોડો ચડાવ્યો, જાનને જોડે લીધી ॥ ૧૯ ॥ આવીને મંડપે ઉ-તરીયા. બાજઠે વર બેસાડયો; વરકન્યાના ગોર બેઠા, મંત્રનો ઉચ્ચાર કાહાડયો. ॥૨૦॥ વઇરાટે કન્યા પધરાવિ, દેવા કન્યા દાન; સરવે સભા અરચા જુવે, જુવે છે ભગવાન ॥ ૨૧ ॥ વલણ ॥ કન્યા દાન દેવાય છે, સાંભળને તું રાય; નેત્રે પાટા રાખીને, પરણે વર કન્યાય.

કડવું ૩૨ રાગ રેહેણીનો.

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન, શોભાવણેરીરે; રાજા વઇરાટ દેછે ક-ન્યાદાન શોભા. ॥૧॥ ત્યાંતો હસ્ત મેળાવો થાય, શો. પછી માનુની મંગળ ગાય. શોભા. ॥ ૨ ॥ ચોરી પેહેલું મંગળ વરતાય. શો. તેમાં ગાયોના દાન અપાય. શો. ॥ ૩ ॥ ત્યાંતો બીજુ મંગળ વરતાય, શો. તેમાં દાશીનાદાન અપાય શો. ॥ ૪ ॥ ચોરી ત્રીજુ મંગળ વરતાય; શો તેમાં ભંડાર સહીત અપાય શો ॥ ૫ ॥ પછી વર કન્યા જમ્યા કંસાર, શો. છેડો ઝાલ્યામાં આપ્યો મોતીહાર. શો. ॥૬॥ પછી રૂપીઆ વીંટીઓ રમાય, શો. લાગ્યા વર કન્યા ગોત્રજને પાય. શો.॥૭॥ વળણ॥ વર કન્યા પરણી રહ્યાં, રાયે જમાડી જાન, આપી પછી પહેરામણિ, રીઝ્યા સતી સંતાન. ॥

કડવું ૩૩ રાગ સોહાગી દોહરો.

વઇશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું. વઇરાટ પરવ મહીમાય॥૧॥ ત્રણરથ ભરીને ધન આપ્યું બે ક્ષોણી સૈન્યાય. એટલું આપી વઇરાટ રાયે, કરી દીધા વિદાય ॥૨॥ વર કન્યાની આંખેપાટા,કન્યાને રહેવા દીધી, હળ્યા મળ્યાને હેત કીધાં. જાનને વદાય કીધી ॥ ૩ ॥ વઇશમપાયે એવું બોલ્યા, ઓ જનમેજે રાય, વઇરાટ પરવ પુરણ હવું, ઉતરી બ્રહ્મ હત્યાય ॥ ૪ ॥ કાળા પડદા સ્વેત થયાને, કાળી ધોળી થઇ ગાય; કાળા તલ ધોળા થયા છે, પુરણ પરિક્ષા દેખાય ॥૫॥ એટલે જનમેજય રાયે લક્ષ કરયાં ગઉ દાન, સ-વાશો જનોઇ દઇ પરણાવ્યા, બ્રાહ્મણના સંતાન ॥ ૬ ૬ સવાસો કન્યા પરણાવિ, બ્રાહ્મણ કેરી બાળ, સવાસો બ્રહ્મપુરી આપી, ધરમીષ્ટ એ

ભુપાળ ॥ ૭ ॥ સવાલક્ષ બ્રહ્મ ભોજન કરાવ્યાં. પાતક નાંખ્યું ટાળી, પછી પાછો બેઠો સાંભળવા, પોતે આશન વાળી ॥ ૮ ॥ શ્રોતાને વક્તા સરવના, પોહોચ્યા મનના કોડ; કહે વલ્લભ સહુ બોલજો ભાઇ, જે જે શ્રી રણછોડ, ॥ ૯ ॥

વૈરાટ પર્વ સમાપ્ત.

ઉદ્યોગ પર્વ.

કડવું ૧ લું રાગ સાખી.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજય રાય; વીરહરિ તુજને સંભળાવું ઉદ્યોગ પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ જાન લેઇને પાંડવ ચાલ્યા, હસ્તીનાપુર ભણી જાય; બળદેવજી જાદવ લેઇને, દ્વારિકાં થયા વિદાય ॥૨॥ કૃષ્ણ રહ્યા પાંડવની સાથે, ભીસ્મ દ્રોણ વિદુર; કૃપાચાર્યને અશ્વસ્થામા, આવ્યા હસ્તીનાપુર ॥ ૩ ॥ દુરીયોધનને વારતા જાણિ, જબરો મચાવ્યો ધંધ, સેવકોને આજ્ઞા આપીઃ દરવાજા કરો બંધ ॥ ૪ ॥ કીલ્લા ઉપર કીંકર રાખ્યા, તેતો પેહેરા ભરે, ઉઘાડા આયુધ હાથમાં ઝાલી, ચોકી કરવા ફરે ॥ ૫ ॥ તે દરવાજા બંધ દેખીને બોલીયા ધરમ રાય, તોફાન કોઈ કાંઇ ન કરો, ઉતારો આ બાગમાંય ॥ ૬ ॥ એટલે સરવે બાગમાં ગયા, બીછાના પાથરીયાં; એક તંબુ અળગો તાણ્યો ત્યાં, કુન્તા સુભદ્રા ઉતરીયા ॥ ૭ ॥ બે ક્ષોણિ લેઇ પંચાળમાંથી, દરૂપદ રાજા આવ્યા પોતાને બે દીકરાને, પાંડવના પાંચ લાવ્યા ॥ ૮ ॥ તે દ્રૌપદીને ઉછંગ મુકયા, પુત્રનો વિયોગ ટળિયો; સરવે સભામાં બીરાજ્યા પછી બોલ્યો અભેમન્યુ બળીયો ॥ ૯ ॥ ધરમ કાકા આજ્ઞા આપો, દારૂણ હૈવત દાખું; એકજ બાણે હસ્તીનાપુરના, દરવાજા ચીરી નાંખુ ॥ ૧૦ ॥ ભીમ કહે ભાઇ આજ્ઞા આપો, ગદા ગ્રહી ચડી ચોટ, નગર ઠેકાણે ઝગર કરૂં ને, પાડું કીલ્લા કોટ ॥ ૧૧ ॥ ઘટોરગછ કહે આજ્ઞા આપો, કોટ કુદી માંહે જાવું; અંધતણા સોયે સુતાને, બાંધીને આંઈ લાવું ॥ ૧૨ ॥ મેઘવરણ કહે દાદા દો આજ્ઞા, સરવે શત્રુને રોળું, હસ્તીનાપુરનું ડગળું ઉપાડી, જઇ દરિઆમાં બોળું ॥ ૧૩ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, મીથ્યા મરોછો મથી, નુકશાન વેઠું કુટુંબ સાથે, કલેશ કરવાનો નથી ॥ ૧૪ ॥ ભીમ કહે કલેશથી ડરશો, તો નહિ દે દુષ્ટ જન; ધરમ કહે નહિ આપે તો, જઇ વશીશું વન ॥ ૧૫ ॥ એટલે આવિ કુન્તા બોલ્યાં ક્રોધ અતિશે પેઠાઃ આ દિકરા તાતનું રળેલું ખોવા માટે બેઠા ॥ ૧૬ ॥ બાપથી કૈક સંપાડે સવાયું, કંઇકજન બાપનું ખુએ, ઓરે અરજુનદિકરા શું, ધરમ સામું જુએ ॥ ૧૭ ॥ એવો બોલ્યો દરૂપતરાજા, સાંભળો ધર્મ ભુપતી, સહી વનવાસ પુરવો હતો તો, મુજ પુત્રી વરવિ નોતી ॥ ૧૮ ॥

મ્હારી છોકરીના છોકરાને, ઘરબાર રાજ્ય અપાશે; શીખ સીધને નવ નીધ સોંપીને પછીથી વનમાં જાવો ॥૧૯॥ એટલે બોલ્યા ભીશમ પીતા, સમજજે સત્યમર્મ; સામા થઇને યુદ્ધ કરવું, તે ક્ષત્રીનો ધર્મ ॥૨૦॥ માગે તે સાથ યુદ્ધ કરવું, મરવું તેથી નવ ડરવું; પોતાનું મસ્તક હાથમાં લઇ, રણભુમીમાં ફરવું. ધર્મ કહે કે નારે દાદા, એક પેટ ભરવું પાપી; તેટલા માટે કલેશ ન કરવો; ઈશ્વર રહેશે આપી ॥૨૧॥ તે કરતાં ઓ ભીશમદાદા, તમે નગ્રમાં જાવો; પેહેલાંની હકીકત સઘળી એને જઇ સમજાવો ॥૨૨॥ એટલે ભીશમ દ્રોણ બોલ્યા, જાશું દુષ્ટઅવાશે; સમજાવીને છત્રપતીને મોકલશું તુજ પાસે ॥૨૩॥ એટલે તમો કરગરી પડજો, તવ સરમાવિશું અમો; આપશે એની ખુશી પ્રમાણે, કબુલ કરજો તમો ॥૨૪॥ એમ કહી સત્યવાદી ઉઠયા, દરવાજે ગયા શાર; ક્રીલ્લાના સેવકોને કહ્યું, ઉઘાડો આ દ્વાર ॥૨૫॥ સેવકે કહ્યું છત્રપતિને, તવ દુરીયોધન આવ્યો; દરવાજા પાસે ઉભો રહીને, દરવાજો ઉઘાડયો ॥૨૬॥ એકલા પાંચ સતીયાને લીધા, પછી દીધાં દ્વાર; છત્રપતીને સભામાં લીધો, સમજાવવા બધો સાર ॥૨૭॥ પાસે બેસાડીને સરમાવ્યો, સમજાવ્યો બહુ પેર; રાજ થોડું ઘણું દે પાન્ડવને નહીંતો વધશે વ્હેર ॥૨૮॥ દુરીયોધન કહે ઓરે દાદા, વેણ તમારૂં થાપું; પાડવ મુને નમી પડે તો, થોડૂ ઘણૂં કાંઇ આપું ॥૨૯॥ એટલે બોલ્યા ભીશમદાદા, નમે તો ખુશી થાજે; પાન્ડવો તને લટી પડશે, મળવા બાગમાં જાજે ॥૩૦॥ છત્રપતી કહે કાલે જઇશું, નહી પડે ભુલ લગાર; તવ દાદાએ પાન્ડવોને ક્રીધા સમાચાર ॥ ૩૧ ॥ ધરમરાજા બહુ હરખાયા, આવશે મ્હોટા વિર, ઓ ભીમભાઇ નમી પડવું, રહેજો પાધરા તીર ॥ ૩૨ ॥ રાજી કરીને રાજ્ય લેવું, તેમાં ઉપજે સુખ, કલેશ કરીને જે લેવું તે જાણવું દારૂણ દુખ ॥૩૩॥ ભીમ કહે કે વારૂ વીરો, એવે સમે પડી રાત, શયન ક્રીધું સહુ પ્રાણીયે, જાગ્યા પ્રભુ સાક્ષાત ॥૩૪॥ મધ્ય રાત્રીએ જઇ પગ ખેંચ્યો, ભીમનો દેવ મોરાર; છાનામાના સાન કરીને, બોલાવિ લીધો બહાર ॥૩૫॥ પ્રભુએ કહ્યું આજ પ્રભાતે, આવશે દુરીયોધન; ધરમરાજા નમી પડશે; વિચાર શો છે મન ॥૩૬॥ ભિમ કહે નમવું નવ ઘટે. ઓરે અશરણા શરણ, પ્રભુ કહે કપટે કરીને, નમાવો દુષ્ટને ચરણ ॥૩૭॥ આ બીછાનું ઉપાડિ નાંખો, ખાડ કરો ત્યાં એક; તેના ઉપર પાથરો પછી ખાડ ઢાંકી દો છેક ॥૩૮॥ હાથીએ બેશીને અભીમાનિ, બીછાના ઉપર ચડશે; ખાડા ઉપર આવ

તામાં, ખાડમાં હાથી પડશે. ॥૩૯॥ તેવાજ પાપી ગડબડવાનો, પુન્ય મોઢે પોહોળે; સામા ધરમરાય બેઠા હશે તે, પડશે તેમને ખોળે. ॥ ૪૦ ॥ એટલે આપણે હશી દેવું, કરવિ દોટા હડીયો;કેહેવું કે દુરીયોધન આવિ ધરમને નમી પડીયો. ॥ ૪૧ ॥ એટલે પાપીને લાગશે ચટકી, રીસ ચઢાવિ જાશે, પછી સપ નથી રેહેવાનો, યુદ્ધ સામગ્રી થાશે. ॥ ૪૨ ॥ સાંભળી ભીમસેન રાજી થયો, સારૂં બતાવ્યું હરજી; ધર્મને સમાધાન કરવું તું પણ, ન્હોતી મારી મરજી. ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને કમ્મર બાંધિ, ઝપાટે જોર દાખ્યો; બીછાનું ઉપાડી પળ એકમાં, ખાડો ખોદી નાંખ્યો. ॥૪૪॥ તેપર પાછું પાથરી દીધું, કોર પર ઢાળી ગાદી; તે ગાદીપર બીરાજવાના, ધરમરાય સત્યવાદિ. ॥૪૫॥ પછી આખી રાત પેહેરો ભરીયો, એવે થયો પ્રભાત; ધર્મ કહે કેમ ચોકી કરે છે, કહે મુને તારીવાત. ॥૪૬॥ ભીમ કહે ભાઇને ખુશી કરવા, ઠીક કરી રમબાજી; સાફ બીછાનું જોઇને હરખે, છત્રપતી થાય રાજી. ॥૪૭॥ તે માટે ચોકી કરૂંછું, કોઇ ન મુકે ચર્ણ; ધરમ કહે શાબાશ વીરા, હરખ્યું અંતઃકર્ણ. ॥૪૮॥ રાજી કરીને રાજ્ય લેઇશું, તેમાં થાશે સારૂં;ભીમ કહે ભાઇ આ જ રાત્રીએ એમ થયું મન મારૂં. ॥૪૯॥ એવે સરવે નાહી ધોઇને,આનંદમાં અતી પેઠા; ધરમરાજા કોરાણે થઇને, જઇ ગાદીપર બેઠા. ॥ ૫૦ ॥ આસપાસ બીજા સરવે બેઠા, એક પોહોર ચઢયો દન; તે સમે ગામમાં તૈયાર થયો, રાજા દુરિયોધન. ॥૫૧॥ ચાલો મામા આપણ બંને, જઇયે બાગની માંય; એમ કહિને બેઉ જણ બેઠા, હાથી ઉપર ત્યાંય. ॥ ૫૨ ॥ દરવાજો ઉઘાડી આવ્યા, બાગ વિષે બેઉ બેઠા; બીછાના ઉપર હાથી ચલાવ્યો; ઉતરિયા નહી હેઠા. ॥ ૫૩ ॥ ખાડ ઉપર પગ આવ્યા હાથીના, આગળથી ગજ પડીયો; એટલે છત્રપતીને મામો, હાથીથી ગડબડી યો. ॥૫૫॥ ધરમના ચર્ણ કને આવિ પડિયો, જે દુરિયોધન રાય; એટલે ભીમે ચાંટો કાહાડયો, છત્રપતી પડયો પાય. ॥ ૫૬ ॥ દુરિયોધન ઝટ ઉભો થયો, પ્રભુ હસવા ચડિયા;ધન્ય દુરિયોધન મ્હોટા તે મ્હોટા, મ્હોટા તે નમી પડિયા. ॥૫૭॥ છત્રપતીને મામો રિસાયા, કકળી બોલ્યા તે ઠામ; હવે રાજ્યની આશા મુકો, નથી દેવાનો ડામ. ॥ ૫૮ ॥ એમ કહી બેઉ ગામમાં ગયા, દરવાજા બંધ કીધા; ધરમ કહે સાચું કહેજો, આ દગા કોણે દીધા. ॥૫૯॥ આ કરમ કોણે કર્યું છે, ખાડ ખોદયો આ મ; ભીમ કહે ભાઇ કોને ન કહેશો,કરયું હતું મેં કામ.॥૬૦॥ધર્મે લલાટે કર મુકયો, શું ધારયું કરવો કેર; સરાડે ચઢેલું ભાગી નાંખ્યું, ભીમે વ

ધારયું જેહેર. ॥ ૬૧ ॥ વળણ ॥ વેહેર વધારયું ભીમડા, જુઓ શ્રી ભગભગવાન; પંચાત લઇ જાઓ ગામમાં, કરી આવો સમાધાન.

કડવું ૨ જું રાગ સોહાગી દોહરો.

વૈશમપાયન એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું ઉદયોગ પર્વ મહીમાય. ॥૧॥ પ્રભુને કહ્યું આપ પધારો, કરિ આવો પંચાત, શી રિતે રાજ્ય મેળવ્યું છે, તે જાણો છો વાત. ॥ ૨ ॥ અંતરયામી એવું બોલ્યા, સાંભળજો ભુપતી; તમારા બોલ્યાનો ઢંગ નહી તે, માટે હું જાતો નથિ. ॥૩॥ દુષ્ટને ત્યાં જઇ પંચાત કરૂં, તેમ છતાં નવ માને; તો પછી મારે કેમ કરવું, એમ પુછયું ભગવાને. ॥ ૪ ॥ ધર્મ કહે એ માને નહી તો, આવજો પાછા તમો; પ્રભુ કહે એવિ પંચાત નાગી, કરવા જતા નથી અમો. ॥૫॥ હું જાઊ ને મારૂં માન્ય ન રાખે, તો શું ઢીલે મુખ આઊં, ના માને તો યુદ્ધનું કહીને, આવુંને તમને લઢાવું. ॥૬॥ ધર્મ કહે કે ઓ મહારાજા, અમે વેઠીશું ટાંચ; છત્રપતી કને છેવટ લેજો, માગીને દેશ પાંચ. ॥ ૭ ॥ પ્રભુ કહે કદી પાંચે ન આપે, તો મ્હારે કેમ કરવું; ધરમ કહે પાંચે આપે નહીતો, યુદ્ધ મારે આદરવું ॥ ૮ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે વચન આપો, ધરમે વચન દિધું; એટલે ઉઠયા અંતરયામી; જાવાને મન કિધું. ॥૯॥ એકાન્તમાં જઇ ભિમે કહ્યું, પધારજો પ્રભુ વેહેલા; કરિ લાવજો લડત ઉભી, ઓ છોગાળા છેલા. ॥૧૦॥ પ્રભુ કહે કહેવું નહી પડે, એમ કહી રથ બેઠા; ઉઘડાવ્યો દરવાજો દાસો પાસે, નરહરિ નગ્રમાં પેઠા. ॥ ૧૧ ॥ એકલા પ્રભુને ગામમાં લેઇ, દુષ્ટે દરવાજા દિધા; પ્રભુએ પ્રમાણીક લોકો, સભામાં ભેગા કિધા. ॥ ૧૬ ॥ ભિસમ વિદુરને દ્રોણ બોલાવ્યા બોલાવ્યા કિરપાચાર; પછી દુરિયોધનના સામા, બેઠા જુગદાધાર. ॥૧૩॥ છબીલે કહ્યું છત્રપતિને, સાંભળો પુરણ વાત, પેહેલું પુરણ ચીત્ત પરોવો, પછી કરૂં પંચાત. ॥ ૧૪ ॥ તમે તમારે એક કુટુંબી, આપશો લેશો કાંક; પણ વાત સાંભળશો નહિ તો, બધો તમારો વાંક. ॥ ૧૫ ॥ તમે ને પાન્ડવ ભાઇઓ ભાઇ, રેહેવું નહીં હીકડીમાં; કદી અપાય ઓછું વધતું, ઘી ઢળ્યું તો ખીચડીમાં. ॥ ૧૬ ॥ ઓ ભીસ્મજી વ્રધ્ધ તમેછો, જાણો છો જુની પેર; હું જે કહું તે હોય જુઠું તો; કહેજો તમે સુખ ભેર. ॥૧૭॥ મુળના પુરૂષ સંતનું રાજા, બેતાળી ગામના ધણી; તે સંતનુંના દિકરા બે, પ્રથમથી કહો મ-

ણિ. ॥૧૮॥ ભિસ્મપીતાને વિચીત્રવીર્ય, સરખા ભાગે શોભે; ભિસ્મપીતાએ ભાગ મુકયો, નિરવરતી નીરલોભે ॥૧૯॥ વિચીત્રવિર્યને ત્રણ પુત્ર, જાણે છે બધું જગત ધ્રુતરાષ્ટને પાન્ડુ રાજા, ત્રિજા વિદુર ભક્ત ॥૨૦॥ બેતાળીશ ગામ તે ત્રણને ભાગે, એક એકને અઉદ ગામ; બાકીનું રાજ્ય જીતી લાવ્યા, પાન્ડુરાય તમામ ॥ ૨૧ ॥ તેમાં કંઈ હક નહી બીજાનો, સાંભળો રાય નરેશ; પન્ડવના પાન્ડવને સોપો, ચોરાશી હજાર દેશ ॥ ૨૨ ॥ દુરિયોધન કહે સુણો પ્રભુજી પાન્ડુરાજા જીતી આવ્યા; તે વાત કબુલ કરિએ છીએ, ચોરાશી હજાર લાવ્યા ॥ ૨૩ ॥ પાન્ડુને હત્યા લાગી, બાર વરસ ગયા વન; ત્યાં લગી તે રાજ્ય જાળવ્યું અમો વિચારો જુગજીવન ॥ ૨૪ ॥ કૃષ્ણ કહે છત્રપતિ સુણો, રાજ્યનિ રક્ષા કીધી; તેટલા દીવસની આવદાની તે, તમોએ લિધી ॥ ૨૫ ॥ તેમાં તમોને નુકશાન નથિ, એમનું હૈ દો રાજ; દુરિયોધન કહે ઉતરો ન્યાયે, ઓર કૃષ્ણ મ્હારાજ, ॥ ૨૬ ॥ પાન્ડવદ્યુત રમતાં રાજ હાર્યા,જીત્યો હું નરેશ; પ્રભુ કહે બેતાળીશ હજાર જીત્યા તે લ્યો દેશ ॥૨૭॥ બાકિના બેતાળિસ હજાર, પાછા આપોરાય; દુરિયોધન કહે જાવો મ્હારાજા, પંચાત એ નહિ થાય ॥ ૨૮ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, વાતમાં કરશો ન ક્રોધ, જેમ તેમ સમાધન થાયે તો ટળે બધો વિરોધ ॥૨૯॥ કુબુધી ક્રોધ કરિને બોલ્યો, સાંભળજો જદુપતી, એ રિતે રાજ્ય માંગવું હોયતો, પંચાત કરવિ નથિ ॥ ૩૦ ॥ પ્રભુ કહે વારૂ તેમ રહેવા દો, કોહેતો માગણા માગું, દુરિયોધન કહે માગી જુઓ, તો હું સાંભળવા લાગું ॥૩૧॥ વળણ ॥ રિતસર માગો માગણું, તો હું શાંભળિ રહિશ; જો ધ્યાન બેસે મારિ, તો તો હું હા કહિશ ॥ ૩૨ ॥

કડવું ૩ રાગ બીલાવરીનિ દેશિ.

પ્રભુજી વદ્યા વચન, રાજાજી, સાંભળો દુરિયોધન; રાજાજી ॥ ૧ ॥ પાન્ડવનું કષ્ટ કાપો, રાજાજી ચાળી હજાર દેશ આપો, રાજાજી. ॥ ૨ ॥ એવું વચન સુણાવ્યું. રાજાજી દુષ્ટે શીશ ધુણાવ્યું. રાજાજી. ॥ ૩ ॥ બોલ્યા જુગઆધાર, રાજાજી આપો તીશ હજાર. રાજાજી ॥૪॥ તેથિ દો હજાર વિસ રાજાજી દુષ્ટ ધુણાવિ શીશ, રાજાજી ॥ ૫ ॥ પ્રભુ કહે વધે જશ, રાજાજી. આપો હજાર દશ, રાજાજી ॥ ૬ ॥ એટલું વચન થા-

પો. રાજાજી પાંચ હઝાર આપો, રાજાજી ॥ ૭ ॥ ખેંચી ન પકડો છેક, રાજાજી. આપો હજાર એક રાજાજી ॥ ૮ ॥ સો સજાનું માપ માપો, રાજાજી; પાંચસેં દેશજ આપો રાજાજી ॥ ૯ ॥ કેટલુ કહેવા લાગું, રાજાજી; એક સો દેશજ માગુ. રાજાજી ॥૧૦॥ પ્રભુ ઓછુંઓછું માંગે, રાજાજી, પાપીને સારૂં લાગે; રાજાજી. ॥ ૧૧ ॥ પ્રભુ કહે વેણ થાપો; રાજાજી, પચાશજ દેશજ આપો; રાજાજી. ॥ ૧૨ ॥ જેમ જેમ ઓછું સુણાવે, રાજાજી; માંકડો માથુ ધુણાવે, રાજાજી. ॥ ૧૩ ॥ તવ બોલ્યા વનમાળી, રાજાજી; દેશજ આપો ચાળી, રાજાજી ॥ ૧૪ ॥ માગ્યામાં નધરેશ રીશ, રાજાજી; આપોને દેશ ત્રિશ રાજાજી. ॥૧૫॥ હું માગુછું જુમદિશ, રાજાજી, આપોને દેશ વિશ, રાજાજી ॥૧૬॥ ઝાઝો ન કરશો કસ, રાજાજી આપોને દેશ દસ, રાજાજી. ॥૧૭॥ તેમાં તે કાઢશે ભવ, રાજાજી; તે કરતાં દો નવ, રાજાજી ॥ ૧૮ ॥ મુકો મમતાને ઠાઠ, રાજાજી; આપી દો દેશ આઠ, રાજાજી, ॥૧૯॥ ગુણ માનશે પાંચ ભ્રાત, રાજાજી; છેવટ દો દેશ સાત, રાજાજી. ॥૨૦॥ ટળશે શરવનો ભય, રાજાજી, આપોને દેશ છય, રાજાજી. ॥૨૧॥ નહીં આવે ઉની આંચ, રાજાજી; છેવટ આપો પાંચ રાજાજી. ॥ ૨૨ ॥ તેમાં તો સારૂં કહેવાશે, રાજાજી; પાંચેથી વેહેંચિ લેવાશે; રાજાજી. ॥ ૨૩ ॥ તવ બોલ્યો દુરિયોધન, પ્રભુજી; સાંભળો જુગજીવન પ્રભુજી ॥ ૨૪ ॥ તમારૂં વચન થાપુ, પ્રભુજી; કાંઇ પાન્ડવને ન આપું, પ્રભુજી, ॥ ૨૫ ॥ દિધે નથી કાંઇ ધરમ, પ્રભુજી, પણ મને તમારી શરમ, પ્રભુજી. ॥ ૩૭ ॥ વળણ ॥ દુરીયોધને કહ્યું કરણને, લખીને આપો પાંચ દેશ; કહે વલ્લભ લખાવતા, દ્વારિકાંધીશ પ્રમેશ.

કડવું ૯ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયન એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું; ઉદ્યોગ પર્વ મહિમાય ॥૧॥ અંતરયામી બેઠા લખવા, લખનારો કરણરાય; ત્રાંબાને પત્રે લખવા માંડયું, કલમ ગ્રહિ કરમાંય ॥ ૨ ॥ બોલો પ્રભુજી લખાવો તે લખું, તવ કહ્યું કૃષ્ણ પ્રમેશ; આગરા ને બંગાળા લખો, લખો કાશીદેશ ॥ ૩ ॥ હસ્તીનાપુરને મારવાડ લખો કરણે લખ્યા તે વાર; પછી મુખમાં કલમ લલિ, પડયો બહુ વિચાર ॥ ૪ ॥ મુસ્તક ઉપર ખડીયો મુકયો, મનમાં કરિ મનશુબો; સભાનિ

વચમાં પતરૂં ધરીને; એકજ ચરણે ઉભો ॥ ૫ ॥ દેખીને દુરીયોધન બોલ્યો, કેમ ઉભા થયા અત્ર; કરણુ કહે વાંચી જુઓ, લખેલું તાંબાનું પત્ર ॥૭॥ ઉભા રહેવાની નથી જગીયા, કૃષ્ણે કપટાઈ કીધી; પાંચ દેશ લખાવ્યા તેમાં, પૃથ્વી તાણી લીધી ॥૭॥ તવ દુરીયોધને પત્ર વાંચ્યું, હળહળ વાપી રીસ; મુજ સંગ કપટ કરવા આવ્યો, લંપટ દ્વારીકાધીસ ॥૮॥ ઓ ભરવાડા ઓ પીંડારા,ગાયોના ચારનારા;મુજ સાથે તેં પ્રપંચ કીધો, મામા માશી મારનારા ॥ ૯ ॥ ગાયો દેનારો છાશો પીનારો કયાં છે તું ક્ષત્રીની જાત; ગામડું વસાવી રાજા કહેવાયો તુ શું જાણે પંચાત ॥૧૦॥ એમ કહી ઉઠીને બાઝયો, કુબુદ્ધી નરેશ: ગડદા કોણી મારવા લાગ્યો, ગ્રહી પ્રભુના કેશ ॥૧૧॥ છપ્પદરીનાં સરવે સરખાં, ઉઠયા નવાણુ વીર; મારો ઝુડો હવે ન મુકો, કરો પાધરો તીર ॥૧૨॥ એમ કહીને કપુત સોએ, દેવા માંડયો માર; સભાસદ સહુ પોંચા કરડે વરત્યો હાહાકાર ॥૧૩॥ અંતરયામીએ એમ જાણ્યું દુષ્ટો દેશે દુઃખ; એવું જાણીને ભુમી પડેલા; પોહોળું કીધું મુખ ॥૧૪॥ તે મુખમાં એમ લીલા બતાવી સુત પવનનો કહાવે; ગદા ગ્રહીને ભીમસેન બળીયો, મારવા માટે આવે ॥૧૫॥ દુરીયોધન કહે નાસો મામા, મારવા આવે ભેમ; એવો ભેમનો ભય પામીને નાઠા એમને એમ ॥૧૬॥ તવ ઉઠી ઉભા અલબેલો, બોલ્યા મુખ વચન; યુદ્ધનું નોહોતરૂં દેઉં છું તુને, ઓરે દુર્યોધન ॥૧૭॥ સાંભળી પાપી નાશી ગયો, પોતાના તાત કને; અરે પીતાજી કૃષ્ણ આવ્યાતા, સમજાવવા મને ॥ ૧૮ ॥ પંચાત કરી છેતરતો તો, પ્રપંચનો ખેલ ધાર્યો; તેથી મુજને ક્રોધચડયો તે, ભરી સભામાં માર્યો ॥૧૯॥ એવું સાંભળી વાણિ વદીયો, ધતરાષ્ટ્ર જે અંધ; ઓ દીકરા એને માર્યો તે તમારૂં જીવવું બંધ ॥ ૨૦ ॥ ચૌદ લોકનો એ છે સ્વામી, તેને સભામાં કુટયો;માટે નિશ્ચે જાણજો તમે સહુનો આવરદા ખુટયો ॥૨૧॥ દુરીયોધન કહે કેમ કરૂં પીતા, અંધ કહે વળી જાવો; આપણે ધામે ભોજન કરવા,ચરણે લાગીને લાવો॥૨૨॥ તવ દુરીયોધન તેડવા ચાલ્યો,મુકી મુમતના હોડ; એવે સભામાંથી નીકળી બેઠા, રથમાં શ્રી રણછોડ ॥૨૩॥ એટલામાં દુર્યોધન આવ્યો પ્રભુ ચાલો મુજ ઘેર; મેમાન ગતીયે ભોજન કરી, પધારજો ભલી પેર ॥૨૪॥ કૃષ્ણજી કહે આવત જમવા, તમ ધામે રાજ્યવટે; પણ મ્હારા પર હાથ ઉપાડયો, માટે ન આવવું ઘટે ॥૨૫॥ જમવા હશે તો બહુ છે ઠેકાણાં, એમ વધા ગીરધારી; દુર્યોધન કહે જમે નહીતો, ચાલ્યો જા ખાસડે

મારી.॥ ૨૬ ॥ જો તું જમે માહારી નગરીમાં, ત્યારે તો દેવકી તન,એમ કહી કેડે ચોઠી મુઠી; પાછો વળ્યો રાજન.॥ ૨૭ ॥ એટલે રથ હંકારીને ચાલ્યા, દાસ ઉપર કરી મ્હેર; વીદુરજી સભામાં છે પણ, ગયા એમને ઘેર. ॥ ૨૮ ॥ બારણે રથ રાખીને ઉતરીયા, દયાળુએ કરિ દયા વિદુર પત્નિને માતા માતા કહેતા ઘરમાં ગયા. ॥ ૨૯ ॥ ચોક તણાં બેઉ દ્વાર દેઇને; વિદુર પત્ની નાહાય; નગ્ન નાહાવાના સ્વભાવ નારિનો, તેવું કરે સ્નાન ત્યાંય. ॥ ૩૦ ॥ પ્રભુને શબ્દે જોયું જાળીથી, દીઠા શ્રી ભગવાન; દ્વાર ઉઘાડી આવી પાય પડી, ન રહ્યું વસ્ત્રનું ભાન. ॥ ૩૧ ॥ એટલે પ્રભુએ આડું જોયું, ભક્તને પ્રભુ શું પ્રેમ; ઉભી થઇને પુછવા લાગી આડું જોયું હરિ કેમ. ॥ ૩૨ ॥ કૃષ્ણ કહે મા વસ્ત્ર પેહેરો બોલી વિદુર ની, નારિ; ઓ પ્રભુ તમને દેખી ભાન ભુલી, કરજો ક્ષમા ગીરધારિ ॥ ૩૩ ॥ એમ કહી જઈ વસ્ત્ર પેહેરિ, આવી અતી પાવન; પાધરો કહી બેસાડયા પ્રભુને, આપી એક આસન. ॥ ૩૪ ॥ કૃષ્ણ કહે મા ભુખલા ગી, જમવાને બેઠો આવી વીદુરની નારિ ઘરમાં જઇને કહળી તણાં ફળ લાવી ॥ ૩૫ ॥ પ્રભુના સામા ફોલવા બેઠાં કૃષ્ણ કૃષ્ણ મુખ ભાખે; છોતરાં આપે છબીલાને ગલ કાહાડી બાહાર નાંખે ॥ ૩૬ ॥ એરિતે તદાકાર થયેલી, પ્રભુ ઉપર પ્રેમ ભાવે ભક્તને ભાવે છેલછબીલો, કેળાના છોતરાં ચાવે. ॥ ૩૭ ॥ છેવટ છોડું ચાવતા દીઠા, તેવારે આવ્યું ભાન અરેરે મેં છોડાં દીધા, જમે મ્હારો ભગવાન. ॥ ૩૮ ॥ બારણે જોયું તવ ગલ દીઠો, પસ્તાવો બહુ કીધો; પ્રભુ કહે મા પસ્તાશો નહી આજજ આ સ્વાદ લાધો. ॥ ૩૯ ॥ આ સામગ્રી નોહોતી આરોગી, તે મેં આરોગી આજ; વિદુર પત્નિએ કહ્યું બીરાજો, રાંધુંછું માહારાજ ॥ ૪૦ ॥ એમ કહી ઉઠયાં વાટડી જુએ; વિદુરની વિવેક; સન્યસ્ત પાળે તે સારૂં ઘરમાં,અનનો દાણો નહી એક ॥ ૪૧ ॥ એટલામાં તો વિદુર આવ્યા, દીઠા કૃષ્ણ મેમાન; વણ તેડયા પ્રભુ ભલે પધાર્યા, ઓ મ્હારા ભગવાન. ॥ ૪૨ ॥ એમ કહીને ગયા ભોવનમાં, એકાન્તમાં મળી નારિ ઓરે પતી ઘરમાં નથી કાંઇ પરૂણા છે ગીરધારી. ॥ ૪૩ ॥ ભક્ત કહે ભંડાર ખાનેથી, લઇ આવુંછુનાર; એવામાં દુરિયોધનના સેવકે, જઈ કહયો સમાચાર ॥ ૪૪ ॥ વિદુરને ઘેર કૃષ્ણ ગયા છે, વાત જાણિ રાજન; ભંડારખાનું બંધ કરાવ્યું કાકાને ન દેવું અન.॥૪૫॥ ગામમાં રઇયતને ફેરવાવ્યું, ભક્તને કાંઇ ન દેવું, જે કોઇ કાંઇ દેશે તેનું, સરવસ લુટી લેશું ॥ ૪૬ ॥ સહુ રૈયતે મન વિચાર્યું, શું ભક્તને જોઇ રહીએ; દીઠે મોઢે

માગે ત્યારે,કેમ કરી ના કરિ ના કહીએ, ॥૪૭॥ એવુ જાણી સરવેપ્રાણી, ઘરને ખુણે પેઠા, કામ ધંધા બધા બંધ કરીને, દ્વાર દેઇ દેઇ બેઠા ॥૪૮॥ એવામાં વિદુરજી ચાલ્યા, ભંડારખાને જાય; જઇ જોયું તો તાળાં દીઠાં, તવ ગયા મેહેલ માંય ॥ ૪૯ ॥ દુરીયોધન પર ક્રોધ કરીને વિદુર બોલ્યા એમ, ભંડારખાને લેવા આવ્યા,તાળાં દીધાંછે કેમ ॥૫૦॥ એવું સાંભળી કાકા પ્રત્યે, બોલ્યો દુરીયોધન; ઓરે કાકા કોને માટે, તમારે જોઇએ અન્ન ॥ ૫૧ ॥ વિદુર કહે મ્હારે માટે, વળી આવ્યા જદુપતી, દુષ્ટ કહે બીજા લોકોને, ખવરાવી દેવાનું નથી ॥ ૫૨ ॥ અનધન કાંઇ નથી આ પવાનું, જાણજો ભલી પેર; તમે ને માહારી કાકિ બેઉ, ખાવા આવો મુજ ઘેર ॥ ૫૩ ॥ વીદુરજીને ખોટું લાગ્યું, તરત પાછા વળીયા; અરેરે આજ ભુખ્યા રેહેશે, માહારે ઘેર સામળીયા ॥ ૫૪ ॥ એ ઉદાશી થઇ ઘેર ગયા, સહુ જાણિ વનમાળી; ભકતે જઇ ઓરડામાંથી લીધી, છાનીમાની એક થાળી ॥ ૫૫ ॥ બગલમાં મારી વસ્ત્ર હોઢયુ, વેચવા બજાર જાય; ત્યાં બજાર બંધ કીદું, ગભરાયા મનમાંય ॥ ૫૬ ॥ અરેરે દુષ્ટનાં તાળાં દેવાયાં, પ્રભુને શું જઇ ધરવું; એવામાં એક કુવો દીઠો, જાણ્યું કે માહારે મરવું ॥૫૭॥ એમ જાણી કુવા પર ચઢીઆ, પરાણે જીવ જશે, સાને જનમ દુખ પડવાનું, આત્મ હત્યા મને થશે ॥૫૮॥ એવું વીચારતાં ભાજી દીઠી, તાંદળજાની ઉગેલી, વીદુરે જાણ્યું પાય પડીશુ, પ્રભુને ભાજી મેલી ॥ ૫૯ ॥ એવું સમજી ભાજી લીધી, પોટલી બગલમાં મારી; ગુપત ઘેર લાવીને આપી. જ્યાં પોતાની નારી ॥૬૦॥ વામાને બધી વાત કીધી, તવ ભાજી સુધારી; ચુલો સળગાવી તપેલીમાં, વઘાર સુદ્ધાં વઘારી ॥ ૬૧ ॥ પછી વીદુર પત્ની બોલી પ્રભુજીને શું ધરવું; એકલી ભાજી મુકયા કરતાં, વિશ ઘોળી ભલુ મરવું ॥૬૨॥ વળણ ॥ નરનારી એમ આદરી, મરવા કીધું મન; કહે વલ્લભ તેવ સમે, આવ્યો દુરીયોધન.

કડવું ૫ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયન વચન, સુણ જનમેજે રાજન; આવ્યો કસવાને દુરીયોધન, એતો ભગત કાકાને જોવન ॥ ૧ ॥ બોલ્યો પાપી મશ્કરી ભેર, કાકા પરોણા તમારે ઘેર, માટે થશે રસોઇ સવાઇ,અમે પરોણાજોમા પાઇ ॥ ૨ ॥ તવ વિદુર ક્રોધે બરિયા, મશ્કરીમાં ક્રોધે ઓચરીયા;

આવજે જમવા ડંકોદેઇ; તારો સરવ પરીવાર લેઇ ॥૩॥ તારિ માતા-
ને નારી પુત્ર; તેડી લાવજે સહુ ઘરસુત્ર; તવ હરખીગયો ભુપાળ, ગ-
યા વિદુર સાતમે માળ ॥ ૪ ॥ વળી સંગ પોતાની નારી, બેઉ બે
મરવું ધાર; કર્યાં વિષના પ્યાલા ત્યાર ॥ ૫ ॥ મોઢે માંડવા ગયા જે
વાર, વાત જાણી ગયા જુગદાધાર; ચત્રભુજ રૂપે ગયા દોડી, તમાચેનાં
ખ્યા પ્યાલા ફોડી ॥૭॥ પછી બોલીયા અંતરયામી; તારે ઘેર નથી કાંઇ
ખામી; સાતે ઓરડામાં સૌ ત્યાર, વળી રસોઇ બનેછે બાહાર ॥ ૭ ॥
એમ કહી થયા અંતરધ્યાન, કરી લીધા શ્રી ભગવાન; એવે વીદુર હર
ખે ભરિયા, બધિ ચરચા જોવાને ઉતરિયા ॥ ૮ ॥ પેહેલા જોવા ગયા
ઘર બાહાર, કરે જાદવો રશોઇ ત્યાર, કોઇ ચુલ્લ ચુલો સળગાવે, કોઇ
નીરમળ જળ ભરિ લાવે ॥ ૯ ॥ કોઇ બેઠા શાક સુધારે, જોઇ હસ્યા
હરિજન ત્યારે, પછિ ઓરડાજોવા જાય, નરનારિબેઉ મેહેલમાંય ॥૧૦॥
પેહેલે ઓરડે બહુબાજઠ;બીજે જળઝારિની ઠઠ; ત્રિજે વસ્ત્ર છે નરના
રિનાં, રેશમી જાત જાડાંને ઝિણાં ॥૧૧॥ વાટકાની ચોથીપરસાળ, પાંચ-
મામાં કનકના થાળ; ભર્યાં છઠામાં રૈતાં અથાણાં, જોઇ વિદુરજીએ વ-
ખાણ્યાં ॥૧૨॥ સાતમામાં ભર્યાં પકવાન, એવિ કરિ કૃપા ભગવાન;
જોઇ હરખે ભર્યાં વિદુર, અતી ઉભરાઇ જાય છે ઉર ॥ ૧૩ ॥ પો-
હોચી પાપીને બધી પેર, થઇ રસોઇ કાકાને ઘેર; મામાને વાત પુછું
જોઇ; કાકે કયાંથી કરાવિ સોઇ ॥૧૪॥ બોલ્યો મામો એ કષ્ણજી કર,
ઘરનું લાવિને વાવરે;એ એ જમ્યા વિતાનોજાય, તો તો ફજેતી એની
થાય ॥૧૫॥ એવે રસોઇ થઇ રહી ત્યાર, કાહાવ્યા વિદુરે સમાચાર;
તેડે જમવા વિદુર ભગત, આવજો લેઇને બધું જગત ॥ ૧૬ ॥ તવ
બોલ્યો દુરીયોધન એમ, કહો મામા કરિશું કેમ; કહેમામો ચાલો જમ
વાય, મુકીએ તેમા એનું શું જાય ॥૧૭॥ કહિ લીધું કુટુંબ પરિવાર,
આવ્યા જમવા સહુ નરનાર; લાવ્યા શણિયાં જુજવાંઝાલી તવ વિદુરે
આગના આલી ॥૧૮॥ પાછા મોકલો શણીયાં ઘેર, આપશું અહિંથી
ભલી પેર; તવ પાછાં મોકલિ દીધાં, પછિ ઉષ્ણોદકે સ્નાન કીધા ॥૧૯॥
દીધા ભકતે વસ્ત્રોવિધવિધ,રાયે જાણ્યું કયાંથિ રિધસીધ; પહેર્યાં વસ્ત્રો
સહુ નરનારિ, દીધી વિદુરે જળની ઝારા ॥ ૨૦ ॥ દીધા રત્ન જડીત્ર
બાજઠ, બેઠી નરનારિની ઠઠ; પછિ વાટકા રૂપાના કીધા. જેને જેમ જો
ઇએ તેમ લીધા ॥૨૧॥ પછિ લિધા કનકના થાળ, તવ રિઠયા શ્રિ ગો-
પાળ; ભકતને ઘેર હરખે ભરિયા, પિતામ્બર પેહેરિ પ્રભુ ઉતરિયા ॥

॥૨૨॥ એટલે બોલીયો દુર્યોધન, મામા વીચારી લેજો મન; કદી કૃષ્ણે કરાવી રસોઇ, પણ બીજી ચીજો હશે જોઇ ॥૨૩॥ થાળી વાટકા બાજઠ શણીયાં, આપ્યાં તે નજરે ગણીયાં, ગમે તેવો હું છત્રપતી મારા ઘરમાં આવી ચીજ નથી ॥ ૨૪ ॥ બોલ્યો શકુની મામો સાર, સમજ્યો હું લગારે લગાર; તારા કાકા પાંડુરાય, લાગી હત્યા ગયા જાત્રાય ॥૨૫॥ તાત તાહરો આંખ વીનાનો, તે વારે લુંટયો ભંડાર છાનો; ગણાં અધર્મ વીદુરે કરીયાં, બધું લુંટીને ભોંયરાં ભરીયાં ॥૨૬॥ તે વારે તારી ઉમ્મર કાચી, બોલ્યો દુર્યોધન વાત સાચી; એવે કૃષ્ણે કરી આજ્ઞાય, દાસો પીરસો પંગત માંય ॥૨૭॥ તવ જાદવ જોદ્ધા જેહ; લાવ્યા પીરસવાનો તેહ; અથાણા રાયતા શાક ભાજી, પકવાન સામગ્રી તાજી ॥૨૮॥ પછી જમવા આજ્ઞા દીધી, તવ પ્રભુએ મશ્કરી કીધી; હસીને બોલ્યા જુગજીવન, કાંઇ માગજો દુર્યોધન ॥ ૨૯ ॥ તોયે નીચું જોઇ જમ્યો રાય, બતાવ્યો મામાએ ઉપાય; આપણે સહુ જમી રહીએ, તવ વાસણો લઇ ઘેર જઇએ ॥૩૦॥ પીતામ્બરો પહેરેલાં લેવા; કાકાને પાછાં ન દેવાં; આતો કાઢી છે આપણી પુંજી, એમાં શું કરનાર પ્રભુજી ॥૩૧॥ સત્ય છે એમ બોલ્યો ભુનાથ, અન્યો અન્ય પોહોચાડી વાત; એવે જમી રહ્યા સહુજન, પહેલો ઉઠયો દુર્યોધન ॥૩૨॥ લીધા વાટકા થાળી ઝારી, ઉઠયા બાજઠો બગલમાં મારી; જોઇ વિદુર બોલ્યા એમ, ઠાલા વાસણો લઇ જાઓ કેમ ॥૩૩॥ લેઇ જાઓ મહી પકવાન, તવ ખમચાયો રાજન, કહો વારૂ મામા કેમ કરીયે, બોલ્યો મામો થાળીયો ધરીયે ॥૩૪॥ આવી થાળીયો ધરવા લાગે, જાણે વસવઇઆ અન માગે; બોલ્યા કૃષ્ણજી સહુને આપો. બધા ગરીબનું કષ્ટ કાપો ॥૩૫॥ એમ કહીને પકવાન દીધાં, નીચું જોઇને નીચોએ લીધાં, લેઇ લેઇ ચાલ્યા ગયા ઘેર; કરી પ્રભુએ પુરણ મેહેર ॥૩૬॥ પછી છેવટે લીલા દાખી, ત્રણ જણની રસોઇ રાખી; બીજું બધું કીધું અદર્શ, થયો વિદુરને અતી હર્ષ ॥૩૭॥ પછી વિદુર વિદુરની નારી, ગયા ઘરમાં ત્રીજા ગીરધારી; તવ રામા રસોડામાં પેઠી, બેઉ જણને પીરસવા બેઠી ॥૩૮॥ બેઉ બાજઠ રસોડા બહાર, સામા સામી ઢાળ્યા તે વાર; બેઠા વિદુરને ગોપાળ, તવ પીરશી મુકયા થાળ ॥ ૩૯ ॥ ત્યારે બોલીયા જુગજીવન, માજી તમારૂં કરો આસન; બોલ્યાં વિદુર પત્નિ વાણી, તમો જમી લો પુરૂષ પુરાણી ॥૪૦॥ તમે છો નરે નરની જોડ; એકલી નારી હું રણછોડ; માટે મુને ભોજન નવ ભાવે, બોલ્યા કૃષ્ણજી જુઓ

કોણ આવે; ॥ ૪૧ ॥ ઉઠયાં જોવાને ઉલટ આણી, આવ્યાં રૂક્ષમણીજી રાણી, રૂમ ઝુમ કરતાં ધામમાં પેઠાં, દીધું આસનતવ ત્યાં બેઠા ॥ ૪૨ ॥ એટલે બોલીયા રણછોડ, માજી મળી તમારી જોડ; હવે તમો કરો આસન, એવા કૃપાળુ મધુસુદન ॥ ૪૩ ॥ તવ ચીંતા થઇ ઉદરમાં, એક જણની સામગ્રી ઘરમાં થોડે થોડે બે પીરસ્યા થાળ, તવ કૌતુક કર્યું ગોપાળ ॥ ૪૪ ॥ પોતાની સૈ સામગ્રી લીધી, તેતો બેઉને મુક્કી દીધી; પછી પોતે ઉઠયા થઇ રાજી, લીધી રસોડામાંથી ભાજી. ॥ ૪૫ ॥ ઠાલવી થાળમાં દીનાનાથ, હાંહાં કહિ ગ્રહ્યા વીદુર હાથ; આને શું કરોછો માહારાજ, કહે પ્રભુ પ્રીતી મુને આજ. ॥ ૪૬ ॥ એતો સ્વાદમાં થઇ છે ઝાઝી, માટે આરોગવાદો ભાજી; નવ માનો તો સંદેહ ખુઓ; જરા જરા ભાજી ચાખી જુઓ, ॥ ૪૭ ॥ ચૌદ લોક તણો સ્વાદ તાણી મુકયો ભાજીમાં પુરૂશ પુરાણી, પછી થોડી થોડી વહેંચી આપી, ચાખતામાં ઉલટ બહુ વ્યાપી ॥ ૪૮ ॥ બધિ મરજાદા પ્રભુની છાંડી, થાળમાથી તે લુટાવા માંડી; ઉઠયા પ્રભુ લેઇને થાળ, ચાલ્યા ચોકમાં શ્રીગોપાળ ॥ ૪૯ ॥ લાગ્યાં લુંટવા પ્રભુની ભાજી, છીનવે ભુજે બાઝીબાઝી; દોડી દોડી દોડાવે છબીલા, ખરેખરી કરી રાસ લીલા. ॥ ૫૦ ॥ રમે ભક્ત જે ઘેર રણછોડ, આવ્યા દર્શને તેત્રીસક્રોડ; એવે પ્રભુએ શું ખેલ કીધો, ભાજીનો સ્વાદ તાણી લીધો. ॥ ૫૧ ॥ પછી આમળ ધરીજે વારે, લાગી ફીકી ફીકી તે વારે; પછી સ્તુતી કરી વિદુર,પ્રભુસચરાચર ભરપુર.॥૫૨॥ સ્વાદ બે સ્વાદ સૈ તમપાસ, મીથ્યા મોટાઇ ધરે દાસ; બધી તમારી જમબાજી, જમો ભગવાન ભાવની ભાજી. ॥ ૫૩ ॥ થાવો ભાજી જમી ને રાજી, આરોગો બાજઠે બીરાજી, પછી બેસીને ભોજન કીધાં, જમી ને મુખવાસજ લીધાં ॥૫૪॥ રૂક્ષમણીજી અંતરધ્યાન થયાં, કરી રથ બેઠા ભગવાન; પોતે નીકળ્યા નગ્રની બાહાર, આવ્યા બાગમાં જુગતાધાર ॥ ૫૫ ॥ પુછયા ધરમે સમાચાર, કહેવા લાગ્યા દેવમોરાર; જુઓ મુજ ને માર્યો માર, નીકળ્યો પંચાતમાં સાર ॥ ૫ ॥

ઝડપનો રાગ દોહરો.

એવું સાંભળી ધરમ બોલ્યા, પ્રગટી પુરણ જવાળ, એ મહારાજ દુરિયોધનનું થયું બગડવા કાળ. ॥ ૧૧ ॥ શું જુઓ છો સરવે બંધુ કરજો વિપ્રીત બુધ દુરિયોધનને પત્ર લખીને, આરંભો એક યુધ. ॥ ૨ ॥

એવાં વચન સાંભળીને, હરખ્યો વાયુ તન; પારથે પત્ર લખી મોકલીયો, દુષ્ટ તણે ભોવન ॥૩॥ યુધ તણું તો નોતરૂ આવ્યું, ગભરાયો જેમ તેમ અંધ પીતાને જઇને પુછયું, કહો કરીએ કેમ ॥૪॥ ધ્રુતરાષ્ટર કહે દીકરા મ્હારા, સમજી જાઓ આજ; પાંડવોને બોલાવીને, આપો અડધું રાજ ॥૫॥ દુરિયોધન કહે પીતા મ્હારા, બગડી છે તમ મતી, બીજો કાંઇ ઉપાય બતાવો, રાજ્ય આપવું નથી ॥૬॥ ધ્રુતરાષ્ટર કહે દીકરા મ્હારા, સંદેહ મનના ખુઓ; દ્રોણ ગુરૂ વિદ્વાન તમારા, તેમને પુછી જુઓ ॥૭॥ વળણ ॥ વાત તાતની સાંભળી, ઉઠયો દુર્યોધન; વલ્લભ વદે પુછવા ગયો, ગુરૂ તણે ભોવન,

---

કડવું ૬ રાગ સવૈયાની ચાલ.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજય રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું; ઉદયોગ પર્વ મહીમાય ॥૧॥ મામાને લઇ પુછવા આવ્યો, ગુરૂતણે ભોવન; ઓ મહારાજા પ્રશ્ન પુછું; તમારૂ સત્ય વચન ॥૨॥ રાજ્ય સારૂ પાન્ડવને અમો, સામાસામી યુધ કરીએ; તેમાં જીતીયે કે હારીયે વળી, કાં મારિયે કે મરિયે ॥૩॥ દ્રોણ કહે કે દક્ષણા વીના પ્રશ્ન પુછે તે ઠાલું; તે વાનાતો પ્રશ્ન ઉત્તર, કદી કાળ નહી આલુ ॥૪॥ દુર્યોધન બડબડવા લાગ્યો, બ્રાહ્મણની જાત લોભી કે વારન નથી ઉત્તર દેતા, રહ્યા છે લોભથી થોભી ॥૫॥ મોતીના તોરાની લર તોડી, દક્ષણામાં દેઇ દીધી; દ્રોણ ગુરૂએ ઉતર કરવા, પોતાના કરમાં લીધી ॥૬॥ તેનાં મોતી કહાડીને ગણીયાં, બોલ્યા ગુરૂજી શાણા; જે દુરિયોધન ગણિત બાંધ્યું, થાય છે હરાડ દાણા ॥૭॥ તેથી તુને ઉત્તર દઉં છું, યુધ આરંભ તું કરે,તે દનથી હરાડમે દહાડે, કુટુંબસાથે તું મરે॥૮ તવ દુર્યોધન અકળાઇ ઉઠયો, કાળજુ થયું કાચું; શકુની બોલ્યો બ્રાહ્મણે કહ્યું, તે નવ માનીશ સાચું ॥૯॥ એવું વિચારતા ઘેર ગયા, જય છે રાયનો તાત; ધ્રુતરાષ્ટરને દુર્યોધને, કહી માંડીને વાત ॥ ૧૦ ॥ તવ ધ્રુતરાષ્ટર એમ બોલ્યો, નીશ્ચે જાણજે મર્ણ; તે કરતા જીવવું હોયતો, રહી જાઓ ભીસ્મને શર્ણ ॥૧૧॥ તવ દુર્યોધન ત્યાંથી નીકળીયો, જઇ દાદાયે નમ્યો ચરણ; ઓ દાદા પાંડવ સંગ વઢવું, રાખો મુજને શરણ ॥૧૨॥ ભીસ્મ પીતાયે મન વાચાર્યું, હવે ગતી શી થાય શરણે આવ્યાને શર્ણે ન રાખું, તો સત્ય મ્હારૂં જાય ॥૧૩ એમ જ

ણીને ભીસ્મ બોલ્યા, દીનતા વચન તું ભાખ્યો, અગીઆરમે દીનમૃત્યુ છે મ્હારૂં. દશ દન શરણે રાખ્યો ॥૧૪॥ દુરીયોધન કહે અષ્ટ દન માટે મુજને શીદ રઝળાવો ભીસ્મ પીતા કહે દ્રોણ ગુરૂ છે, તેમને શરણે જાવો ॥૧૫॥ તવ દુરીયોધન ગુરૂ પહે જઇ, લાગ્યો ગુરૂને ચરણ; ઓ ગુરૂ ભીસ્મે દશદન રાખ્યો. બાકી તમો રાખો શરણ ॥૧૬॥ દ્રોણ કહે કે પાંચ દહાડા,સરણ રાખ્યો ભુપાળ;દુરીયોધન કહે ત્રણ દન માટે શીદ કરાવો કાળ ॥૧૭ ઓ માહારાજા મુને ઉગારો પુરણ રાખો શરણ, દ્રોણ કહે કે રાખશે શરણે, તાહરા રાજા કરણ ॥ ૧૮ ॥ દુરિયોધન ત્યાંથી ગયો, જયાં છે રાજા કરણ; ઓ ભાઇ હું તો આવિયો છું, રેહેવા તારે શરણ ॥ ૧૯ ॥ કરણ કહે શરણ આવ્યો, ઓ દુરીયોધન તેથી તુજને શરણ રાખ્યો,મુજ માથે બેહન ॥૨૦॥ ફરશુરામનો શ્રાપછે મુને, વઢું ન હીં દીન તરણ બે દીન લાગટ યુદ્ધ કરૂં તવ, થાય માહારૂ મરણ ॥૨૧॥ તે માટે બે દીવસ રાખ્યો; વીશેશ થઇશ ન આડો; પાન્ડવનો સલ્ય મામો આવે છે, તે રાખશે એક દહાડો ॥૨૨॥ પાન્ડવની પક્ષે આવે છે,લડવાઇઓ એ આથી; કપટથી તેને શરણે રહિ જા, લેજે વચનથીબાંધી ॥૨૩॥ તવ દુરીયોધન ત્યાંથી ઉઠયો, શલ્યને પંથે ચડીયો: મારવાડથી આવવાનો મારગ, તે મારગમાં પડીયો ॥૨૪॥ એવે શલ્યરાય બે ક્ષોણી લઇ, આવે ભાણેજની પક્ષ; એવે મારગમાં પડેલો દીઠો, દુરીયોધનને ચક્ષ ॥૨૫॥ તવ શલ્ય કહે કેમ પડયોછે, ઓરે દુરીયોધન; મારગ મુકી જવા દે અમને, ભાણેજના દુશ્મન ॥૨૬ એટલે ઉઠીને હાથ જોડયા, દુરિયોધન ભુપાળ;અમોને પાન્ડવ સંપી ગયા,કાકા કાકાનાબાળ ॥૨૭॥ રાજપાટ એમનું એમને સોંપ્યું, હસતાં રહ્યાં છે મુખ; પાંન્ડવે મુજને મોકલ્યો જા મુજ મામા ભાગશે દુઃખ ॥૨૮॥ એવું દુઃખ પડ્યુંછે મુને, વચન દો તવ બોલું નહી તો તમને જવા ન દેઉંમનનો મરમ નવ ખોલુ ॥૨૯॥ એટલે શલ્લે એમ વાચાર્યું હવે ખોટા શીદ લાગુ; પાન્ડવ સાથે બનાવ કીધો, માટે કશી ભાગુ ॥૩૦॥ એવું સમજીને શલ્ય બોલ્યો, કહે દુઃખદુરિયોધન, તાહરી કષ્ટી હું ભાગવાનો, કહી દીધું વચન ॥ ૩૧ ॥ એટલે હશીને દુષ્ટ બોલ્યો;લાગુ તમારેચરણ;પાન્ડવ સામાયુદ્ધકરવું છે, રાખો તમો મને સરણ ॥૩૨॥ સાંભળીને શલ્ય બહુ ગભરાયો, કપટીએ કપટ કીધુ, દગાખોરે દગો કરીને વચન મહારૂં લીધુ ॥ ૩૩ જાણું વિચારીને શલ્ય બોલ્યો, સાંભળતું રાજન; તુજને મેં મારા શરણે રા-

ખ્યો, જા ભાઇ અડધો દન ॥ ૩૪ ॥ દુરીયોધન કહે અડધા દાહાડા, માટે થાશે મુજ મરણ; મન વિચાર્યું બનનાર બનશે, દ્રઢ રાખું અંત કરણ ॥૩૫॥ એમ વિચારી પાપી બોલ્યો, ચાલો માહારે ઘેર; શલ્ય કહે મુજ ભાણેજોને, મળી આવું સુખભેર ॥૩૬॥ એમ કહીને બેક્ષોણી લીધ, શલ્ય ગયો બાગમાંય; એટલે આડું જોઇને બેઠા,પાન્ડવ પાંચે ત્યાંય ॥૩૮॥ શલ્ય કહે કેમ આડું જુઓછો, ઓ ભગનીના તન; ભીમ કહે તમે શરણે રાખ્યો, અમારો દુસ્મન ॥ ૩૮ ॥ શલ્લ કહે દગાથી બંધાયો, તેનો ન કરવો ઉચાટ; હું પણ એના ભેગો રહીને. ઘડાવું એનો ઘાટ ॥૩૯॥ લ્યો ભાણેજો બે ક્ષોણી સેન્યા, આપી થયા વિદાય; જઇને મુકામ પોતે નાંખ્યો, પાપીના ધામમાંય ॥ ૪૦ ॥ એવે પાપીયે પત્ર લખીયો, પાન્ડવને તે વાર, વઢવાની જગો શોધી કહાડો, વઢવા છીએ તઇયાર ॥ ૪૧ ॥ એક એકને સંદેશા પહોંચ્યા, કરવી યુધની ત્યારી; એટલે દ્વારિકાં જવાની રજા; માગી શ્રી ગીરધારી ॥ ૪૨ ॥ ભીમ કહે લડાઇ કરાવી, હવે કયાં જાઓ ઘેર; તમારા વીના અમને ન સુજે યુદ્ધ કરવાની પેર ॥૪૩॥ પ્રભુ કહે હમણાં મુને જવાદો,બળદેવની મન બીક મોકલજો તેડવા અરજુનને, તવ આવિશ કરી ઠીક ॥ ૪૪ ॥ એમ કહીને આજ્ઞા લીધી પોતે જુગજીવન;રથ્થે બેસી દ્વારિકા ચાલ્યા જાણ્યું દુરયોધન ॥ ૪૫ ॥ તેથી ગયો પ્રભુની પાસે, નોતરૂ દઉછું તમને, અમારી પક્ષે આવજો યુધ્ધે, સાહાતા કરજો અમને ॥ ૩૬ ॥ પ્રભુ કહે વારતા સુણો, ઓરે છત્રપતી, મારગમા કોઇ નોતરૂં દે તે, નોતરૂં માનતો નથી ॥ ૪૭ ॥ અરજુનજી કાલે નોતરૂં દેવા, આવશે મ્હારે ઘેર; નોતરૂં દેવું હોય તો તમે, પધારજો સુખભેર ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી દ્વારિકાં ગયા, પોતે શ્રી ભગવાન; બળદેવે સમાચાર પુછયા, કહ્યું થયું સમાધાન ॥ ૪૯ ॥ એમ કહીને કૃષ્ણ રહ્યા છે, બીજે દીવસ થાય; અરજુન અભંગ રથ્થે બેસી, પ્રભુને તેડવા જાય ॥ ૫૦ ॥ એવે દુષ્ટ મતી દુરિયોધન, તેડવાને નીકળીયો સંગાથ થયો અરજુનજીનો, વાતો કરતો પળીયો ॥ ૫૧ ॥ તે બંને જણ દ્વારિકા આવ્યા, અતીશે હરખે ભરિયા રથશાળામાં રથ મુકીને, પ્રભુને ત્યાં સંચરિયા ॥ ૫૨ ॥ દુરિયોધન તવ આગળ દોડયો, પેહેલું નોતરૂં દીધું; પછી આવી કહ્યું અરજુને પ્રભુએ માની લીધું ॥ ૫૩ ॥ કૃષ્ણ કહે સાંભળો વાત મારિ પારથને છત્રપતી; દીવશે આવી ન્હોતરાં દીધાં, કોઇનું માનતો નથી ॥ ૫૪ ॥ મારા ધામમાંથી બેઉ જાઓ, નીશા રહો અન્ય ઘેર; પરોઢમાં જેનું મો

હું દેખું, તેનું માનું ભલી પેર ॥૫૫॥ દુરિયોધને સુણી વીચાર્યું, ક્રૃષ્ણને કપટ ઉદરમાં; મુને કાઢીને બનેવિને, સંતાડી વાલશે ઘરમાં ॥૫૬॥ એવે કુન્તા નંદન ઉઠયો; નીકળ્યો ગામની બહાર; તેના પછી નીકળ્યો પાપી, અંધ તણો કુમાર ॥૫૭॥ એટલે પ્રભુના દ્વાર દીધાં, શેવકે તતકાળ તવ પ્રભુને ઓટલે બેઠો, દુરિયોધન ભુપાળ ॥ ૫૮ ॥ એણે મનમાં એમ વિચાર્યું, માહારે શુભ આદરવું, કર્ણના બારણા વચમાં સુવું, જાગ્રણ પુરણ કરવું ॥૫૯॥ વળણ॥ એમ ધાર્યું દુરીયોધને, અવર સ્થળે નવ જાય કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, ક્રૃષ્ણ ચરીત્ર મહીમાય.

કડવું ૭ રાગ સામેરીનો દોહરો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા.સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું,ઉદયોગ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજુન ગયો બીજે અવાસે છત્રપતી હતો જેહ; પ્રભુના દ્વારમાં પીછોડી પાથરી, સુતો આડો થઇ તેહ ॥૨॥ અંતરયામીએ તે વાત જાણી, અતી ક્રોધાતુર હુવા, પાપી ની પાસે મુકયા પ્રભુએ, માકણ મચ્છર જુવા ॥૩॥ ચાંચડીઆની ચટપટી મુકી, દુષ્ટને નીંદ્રા નાવે; વજ્રુર વપુ બેઠો બેઠો મનમાં અહંપદ લાવે ॥૪॥ અરેરે જીવાત આટલી બધી કહિ દે ગોવીંદને ગાળો; આ જીવાતમાં જુગજીવન રહે ગાયો તણો ગોવાળો ॥ ૫ ॥ ગમે તેટલું રાજ્ય પામ્યો પણ તે વઇભોગ શું જાણે; ચાતુર હોયતો કદી ન રહે, જીવાતને ઠેકાણે ॥૬॥ એમ આખી રાત, બડબડે ને, ગાળો ગોવીંદનેદેતો, સર્વનું ભુંડુંને મારૂં રૂડું, મનથી માની લેતો ॥૭॥ એવું વીતતાં ત્રણ પોહોરશ રાત્રી, વીતી ગઈ તે વાર; તે સમે સેવકે ઉઘાડયાં, પ્રભુ તણાં દરબાર ॥૮॥ એટલે ઉઠયો અતિ અધરમી, ક્રશનના ધામમાં પેઠો; મોઢે માથે ઓઢી મોહન સુતા, તેમને ઉસીકે બેઠો ॥ ૯ ॥ સુતા સુતા પ્રભુ સર્વ જાણે છે, આવ્યો છે છત્રપતી; કુન્તીનંદન અરજુનજી તે હજુ આવ્યા નથી ॥ ૧૦ ॥ એવામાં અરજુનજી આવ્યા, ગયો પ્રભુને માળ; ઢોલીઆમાં પોઢેલા દીઠા, સુંદિર શામગોપાળ ॥ ૧૧ ॥ તે જોઇ અરજુનજીએ વિચાર્યું, હવે કરૂં કોણ ગતી; ઊસીકા વણ પ્રભુની પાંગેથે; હું બેસવા યોગ નથી ॥૧૨॥ એવું જાણી પાંગથ નીચે,બીરાજ્યો કુન્તી તના; એટલે મોઢેઓઢેલ્લે વસ્ત્રે, ઉઠયા જુગજીવન ॥૧૩॥ ઓઢેલે વસ્ત્રે બેઠા

થયા; કરવા સેવકને સુખ; પછીથી પછેડી ઉઘેડી નાંખી જોયું પારથનું મુખ. ॥૧૪॥ કૃષ્ણ કહે નોતરૂં તમ તણું; મેં માન્યું શુભ મતી; એ અરજુન કેમ નથી આવ્યા, દુરીયોધન છત્રપતી. ॥૧૫॥ સાંભળીને દુરિયોધન બોલ્યો, એ પ્રભુ ચરીત્રવાળા; જાણિ જોઇ વસ્ત્ર ઓઢીને ઉંઘ્યા જાણ્યા તમારા ચાળા. ॥ ૧૬ ॥ જા જા આવજે પાન્ડવ પક્ષે, જો તુજને બતાવું; પુરણ સ્નેહી બળદેવ મ્હારા, તેનેપક્ષે લેઇ જાવું ॥૧૭॥ એવું સાંભળી કહેવા લાગ્યા, પોતે દેવાધી દેવ; પુછો સહુને સદાયે માહારિ ઓઢીને ઉંઘ્યાની ટેવ. ॥ ૧૮ ॥ દુરીયોધન કહે સૌ જાણું છું, કહી નીકળ્યો ઘર બહાર; એટલે પુરણ ચીંતા પેઠી, ઉઠયા દેવ મોરાર. ॥ ૧૯ ॥ અદર્શ થઇ બજારમાં ગયા, પોતે અસરણા સરણ, એક વ્રધ ટેલીયો ઓટલે સુતો, તેને પમાડયો મરણ ॥૨૦॥ ખોળીયું તેનું પડયુ રહ્યું ને જીવને વઇકુંઠ વાસ; પછી તે મડદું ખાંધે લઇને, ચાલ્યા શ્રી અવિનાશ ॥ ૨૧ ॥ બળદેવજીને ઘેર પધારી, યુક્તિનું કામ કીધું; મોટા ભાઇના દ્વાર વિશે, મડ ગોઠવી દીધું, ॥ ૨૨ ॥ પછી પ્રભુ ત્યાંથી પધાર્યા, પોતાને ભોવન; એવે બળદેવને ત્યાં આવ્યો, દુષ્ટ દુરિયોધન. ॥૨૩॥ દ્વારથી અળગા રહીને પોતે, ટઉકા કર્યા બે ચાર; શબ્દ સુણિ બળદેવજી જાગ્યા, ઉઘેડયાં બારીના દ્વાર ॥ ૨૪ ॥ તેવાજ દીઠો દુરીયોધનને, હરખ્યા અપરમપાર; ઉભા રહો છત્રપતી કહી, જઇ ઉઘેડયાં દ્વાર ॥૨૫॥ બારણાં ઉઘાડતાં પડયું મડદું, મનમાં લાગ્યું દુઃખ અરેરે આ કોણ પડીયું, દીપકે જોયું મુખ ॥૨૬॥ મુખ જોતામાં ટેલીયો દીઠો અરેરે હું નીરભાગી; દ્વાર ઉઘેડતાં ચમદાઇ મુઓ, મુજને હત્યા લાગી. ॥ ૨૭ ॥ એમ કહીને રડવા લાગ્યા, નેત્રોમાં વહે પાણી; એવે દાતણ લઇને આવ્યા પોતે પુરૂષ પુરાણિ. ॥ ૨૮ ॥ ઓ મોહોટા ભાઇ ઓ મોહોટા ભાઇ કરતા કરતા આવ્યા; દુરિયોધન ત્યાંનો ત્યાં ઉભો, વાંકા દહાડા કાહાવ્યા. ॥ ૨૯ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે કેમ રડો છો, શો ઉપજ્યો સંતાપ બળદેવ કહે મુજને લાગ્યું, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૩૦ ॥ કૃષ્ણ કહે કે આપણા કુળમાં, કદી નથી થયુ આવું, આ કામ તમારાથી બનીયું જગતને શું મોં બતાવું ॥ ૩૧ ॥ બળદેવજી કહે વિરા માહારા, અણચીતવ્યું થયું દુઃખ પ્રભુ કહે વાહાણામાં ઉઠી; કહો કોનુ જોયું મુખ. ॥ ૩૨ ॥ મોઢું જોયા વરામ છે આ, એમવધા વચન; બળદેવ કહે આ પેલો આવ્યો, દુષ્ટ દુરિયોધન ॥ ૩૩ ॥ લાવો સેવક ખડક માહારૂં, છેદું પાપીનું શીશ; સાંભળીને દુરિયોધન નાઠો જુક્તિ કરી જગદીશ. ॥ ૩૪ ॥ હસ્તીના-

પુરને પંથે ચાલ્યો, કૃષ્ણને દેતો ગાળ; તેમ તેમ કુંભ ભરાયો પાતકનો નજીક આવ્યો કાળ ॥ ૩૫ ॥ હસ્તીનાપુર તે તો ગયો, એવે વાહાણું વાય; બળદેવ કહે કૃષ્ણ વીરા, હવે કરવો શો ઉપાય ॥ ૩૬ ॥ તવ પ્રભુએ વીપ્ર બોલાવ્યા, ઉપડાવ્યું મડદું સાર; ગોમતી ત્રટે તે મડદાને, કરાવ્યો સઉ સંસ્કાર ॥ ૩૭ ॥ પછિ પ્રભુએ વીદ્વાન વીપ્ર, તેડીને પુછ્યું પ્રશ્ન; ભાઇની બ્રહ્મહત્યા કેમ જાયે એમ બોલ્યા શ્રી કૃષ્ણ ॥ ૩૮ ॥ વિપ્રોએ કહ્યું અચાનક હત્યા, લાગી તેનો છે ઉપાય, સવાસો વીપ્ર સવાસો ગાયો; લેઇને યાત્રા જાય ॥ ૩૯ ॥ તે ગાયોને જવ ખવરાવે, તે ખાઈ ગોબર કરે; તે ગોબરમાં જવના દાણા, ખાધેલા નિસરે ॥ ૪૦ ॥ તે વિણી લેઇ છોલી નાંખી, દુધમાં રાંધી લેવા; તેનોજ આહાર કરીને રેહેવું; સમરી દેવાધીદેવા ॥૪૧॥ એરીતે યાત્રાઓ ફરવી,અડસઠ તીરથ ફરવું; પોતાની સંપત પ્રમાણે વિપ્રોને દાન કરવું ॥ ૪૨ ॥ એ રીતે બતાવી બ્રાહ્મણ ગયા, બોલ્યા બળદેવ એમ; ઓ કૃષ્ણ ભાઇ કેવારે જાવું, જાવાનું કરૂં કેમ ॥ ૪૩ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે વિચાર મુકી, હમણાં થઇ જાઓ ત્યાર; પાપ તણું તો પાપજ વધે, નીકળો નગ્રની બહાર, બળદેવ કહે કાલે જાશું, ઓરે માહારા વીર; એટલે રકત લોચન કરી બોલ્યા, પોતે શામશરિર ॥ ૪૫ ॥ ઓ ભાઇ તમે જે બોલ બોલ્યા, તે મુને કાળજે વાગે; જુઓ કહેવત પાપના છાંટા, પાડોશીને લાગે, ॥૪૬॥ તે માટે તમો આજેજ જાવો; સરવે સમેટી લેશું; જે જે સામાન જોઇશે તે તે, પાછળ મોકલી દેશું ॥ ૪૭ ॥ એવું સુણી ઉઠયા હળધારી, રથમાં બીરાજ્યા આપ; નગરના બારણે નિકળ્યા પોતે, કરવા નીવારણ પાપ ॥ ૪૮ ॥ પ્રભુએ પાછળ મોકલ્યા વીપ્ર, મોકલી દીધીગાય, ધનના અનના રથ ભરીને, સરવ કર્યા વીદાય ॥ ૪૯ ॥ એ રીતે ભાઇનો ભય કાઢયો, અરજુન પાસે ગયા, ઓરે અરજુન ચાલો જઇએ, હવે તો નીરભય થયા ॥ ૫૦ ॥ એમ કહી બેઉ રથે બીરાજ્યા, ગયા હસ્તીનાપુર; પાન્ડવે દીઠા કૃષ્ણ પ્રભુને, હરખ્યું અંતર ઉર ॥ ૫૧ ॥ પોતે પ્રભુ સાથે લાવ્યાતા, પોતાના થોડા યોધ તે મોકલ્યા દુરીયોધનને ત્યાં, ન રહે દુષ્ટને ક્રોધ ॥ ૫૨ ॥ એવે બાગમાં પ્રભુ પ્રત્યે, બોલ્યા ધરમરાય, કેઇ ભુમીમાં યુધ કરવું, કહો કરી કરૂણાય ॥ ૫૩ ॥ કૃષ્ણે કહ્યું નીરદય ભોમી, કુરૂક્ષેત્ર છે જેહ; જે જગ્યોમાં દયા ન આવે, લડવા લાયક તેહ ॥ ૫૪ ॥ ધર્મ કહે તમોને ગમે તે, ભોમી ભાડે રાખી આવો તમોને એકલા ગમે નહિ નહીતો,અરજુનને લઇ જાવો ॥૫૫॥એટ

લે પ્રભુએ આજ્ઞા કરી, અરજુનને તે વાર; રણછોડે રથ તઇયાર કીધો, નરે લીધાં હથીઆર ॥૫૬॥ વસ્ત્ર આભુશણ પહેરી નીકળીયો, ઇંદ્રિ તણો જે તન; રાશ પરોણો ઝાલીને બેઠા, હાકવા જુગજીવન ॥ ૫૭ ॥ રણ ભોમી જોવાને ચાલ્યા, વાતો કરતા જાય; સાળો બનેવી આવી પહોંચ્યા, નીરદય પ્રથવી માંય ॥ ૫૮ ॥ વળણ ॥ નીરદય ભોમી આવીયા, અરજુનને ઘનશામ; કહે વલ્લભ પ્રભુએ કહ્યું, આ સ્થળ કરો સંગ્રામ ॥

કડવું ૮ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ઉદયોગ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજુન કહે ઓરે પ્રભુજી, આ ભોમીનો નહી વહેમ; આપણા જેવી આ ભોમી છે, નીરદય માનું કેમ ॥ ૨ ॥ કષ્ણ કહે પરિક્ષા બતાવું, જોઇ લેજો આ ટાણે; જુઓ પેલા કુવા ઉપર, કોસ કોસીયો તાણે ॥૩॥ ખેતરમાં પેલો પાણી વાળે, તે દીકરો ને એ બાપ; એમ કહીને બીજે સ્વરૂપે, સામળો બનીયા સાપ, સર્પ સ્વરૂપે ડંશ ક્રાધો, કોશીઆ કેરા તનને; તેવોજ તે ચકરી ખાઇ પડીયો; વીસ્મય નરના મનને ॥૫॥ પાણી વાળવું પડતર રહ્યું એવું કર્યું ગોપાળ; પાણીની પાળ ભાગી નાંખી; જળ વહ્યું તતકાળ ॥૬॥ અરજુન બોલ્યા ઓરે પ્રભુજી, પેલાનાં મળીયાં પાપ; વારતા આપણ કરીએ છીયે ને, ડસી ગયો એને સાપ ॥૭॥ રથ દોડાવો દીનદયાળ, કુવા પાસે જઇએ, કોસીઓ બીચારો જાણતો નથી, તેને સમાચાર કહીએ ॥૮॥ એટલે રણછોડે રથ હાંકયો, ગયા કુવા કને; ઓરે કોશીઆ કોશ શું તાણે, ખબર નથી તને ॥૯॥ પાણી વાળે તે શો સગો તારો, કોશીયો વદયો વચન; મહારાજા હું બાપ એનો, એ છે મારો તન ॥૧૦॥ પ્રભુ કહે તારા દીકરાને સર્પ ડસ્યો આ વાર; પાણી તારૂં વહી ગયું બધું, કામનુ નથી લગાર ॥૧૧॥ તવ કોસીઆએ કોશ છોડયો; જીવ રહયો નહી ઝાલ્યો; રાંડનો જરા વહેલો ન મુઓ, ગાળો દેતો એ ચાલ્યો ॥૧૨॥ જઇને જોયું તો મુએલો દીકો, પાણી દીઠું વહી ગયું; અરેરે કેમ વહેલો ન મુઓ, ખેંચ્યું પાણી રદ થયું ॥૧૩॥ એમ બરબડતો મડદુ લઇને, નાંખ્યુ જળ કીનારે; કાદવના લચકા નાંખીને, જળ ચાલતું કર્યું ત્યારે ॥૧૪॥ પાછો જઇ કોસ તાણવા લાગ્યો, અરજુન

વીસ્મય થાય; બાપ બેટાને સગાઇ નથી, તરછટ એમ દેખાય ॥ ૧૫ ॥ ઓરે પ્રભુ આ કાળજુ કેવું કહિ નથી શકાતુ મુખ; જવાન દીકરો મરણ પામ્યો, તેનું નથી દીલ દુઃખ ॥૧૬॥ ક્રશ્ન કહે કે ચાલો આગળ, બીજો ખેલ બતાવું, એમ કરતા પછી પંથે ચાલ્યા, બેઉને ગામમાં જાવું ॥ ૧૭ ॥ મારગમાં મળી મરનારાની, માનુની ભાથુ લઈ; તેને પુછવા લાગ્યા પ્રભુજી, બાઇ તારી ભોમી કેઇ ॥ ૧૮ ॥ તવ તે નારી એવું બોલી, પેલી ભોમી અમારી, કોસ તાણે તે સસરો માહારો, પાણિવાળે તેની નારિ ॥ ૧૯ ॥ પ્રભુ કહે બાઇ કહેતાં કહેતાં ધ્રુજે અમારા ચર્ણ; તાહારા પતિને સર્પ કરડયો, તેથી તે પામ્યો મર્ણ ॥ ૨૦ ॥ નારી કહે ભલે કહ્યું માહારાજા, હવે વીલંબ કરી જોડું; માહારા સ્વામીના ભાગનુ ભાથું, હાંઇ બેસીને ખાવુ ॥ ૨૧ ॥ એમ કહીને હેઠી બેઠી, કરી લિધું ભોજન; ચુડો કાઢી રેણુમાં દાટયો, તવ બોલ્યો કુન્તા તન ॥ ૨૨ ॥ ઓ બાઇ ચુડો આમ કેમ કીધો, વળતું વદી મુખ નારી; બાર દીવસ રંડાપો વેઠી, થઇશ બીજી ઘરબારિ ॥ ૨૩ ॥ બીજાને નાતરે જવાની, વસવાની તેને ઠામ, તે વેળાએ રાખેલો ચુડો આવશે પહેરવા કામ ॥ ૨૪ ॥ સાંભળી અર્જુને હાથ ઘશીયા, શીછે નારીની ઠગાઇ; ઓ માહારાજા કોઇ જીવને, નહી કો કોની સગાઇ ॥ ૨૫ ॥ પ્રભુ કહે હજી ગામમાં ચાલો, બતાવું બીજો ખેલ; એમ કહીને ગામમાં ગયા, પારથ સુંદીર છેલ ॥૨૬॥ કોશીયાનું ઘર પુછતા આવ્યા, કહેવાને સમાચાર, કોશીયાની છોડી ખીચડો ખાંડે. બેઠેલિ કોશીની નાર ॥ ૨૭ ॥ તે બાઇ પ્રત્યે પુછવા લાગ્યા, પોતે જાદવરાય; ઓ બાઇ કુરૂક્ષેત્રનો કોશી, તારો સગો શું થાય ॥૨૮॥ એટલે કોશીનિ નારિ બોલી, મહારાજા સુણો વચન; કોસ તાણે તે કંથ માહરો પાણી વાળે તે તન ॥ ૨૯ ॥ પ્રભુ કહે બાઇ દીકરો તારો સર્પથી પામ્યો મરણ; તેથી તુજને કહેવા આવ્યા, વધા અશરણાશરણ ॥ ૩૦ ॥ એટલે એ છોકરાની માયે, દીકરિને કહયું એમ; ઓ દીકરી તારો બંધવ મુઓ; ખીચડો ખાંડે બધો કેમ ॥ ૩૧ ॥ તારા ભાઇના ભાગનો ખીચડો, એક શેરનો લે કાહાડિ; એવું કહીને કઢાવી લીધો, એ દીકરાનિ માડિ ॥ ૨૮ ॥ અરજુન જોઇને વિસ્મય પામ્યો, બની ગયો અચેત; ઓ પ્રભુ હાવું કાંઇ ન હોયે, મા દીકરાનું હેત ॥ ૩૩ ॥ પછી ગામમાં સાદ પડાવ્યો ભેળું કર્યું ગામ લોક, તેમની પ્રત્યે પુછવાલાગ્ગ પોતે પુણ્ય શ્લોક ॥ ૩૪ ॥ કહો ભાઇ કુરૂક્ષેત્ર તમારૂ, ભાડે લેવું અમારે; રણ સંગરામ કરવાને સારૂ, શું ભાડુ લેવું તમારે ॥ ૩૫ ॥ ગામનું

સહુ લોક કહેવા લાગ્યું વઢવામાં કેટલા પ્રાણી; તવ કહ્યું અગીઆર ક્ષોણી, બોલ્યા પુરૂષ પુરાણી ॥૩૬॥ લોકોએ પુછયું તે સહુમાંથી કેટલા મડદા બાળો; તે પછી તમને જવાબ દઇએ, એટલો સંદેહ ટાળો. ॥૩૭॥ પ્રભુ કહે ઘણામાં ઘણા, બાળીએ પાંચ હજાર; તવ તે લોકો રાજી થયા, કીધો મુખ ઉચ્ચાર ॥૩૮॥ જાઓ મહારાજા ભાડુ ન લેવું ઓરે સુંદીર શામ; મડદાના કચરો પડયો રહેશે તે, આવે ખાતરને કામ ॥૩૯॥ તેથી અમારી ભોમી સુધરે, માટે ભાડુ નહી લઇએ, માટે મહારાજા વિશેષ પ્રાણીને, બાળવાને નહી દઇએ ॥૪૦॥ કૃષ્ણકહે કબુલ અમારે, કહી થયા વિદાય; અરજુન કહે નીરદય ભોમી; જોઇ લીધી જદુરાય ॥૪૧॥ એવી વાતો કરતા ચાલ્યા, ઘરને પંથે પડીયા, નીરદય ભોમીનો પાસ લાગ્યો, કૃષ્ણને અરજુન લડીયા ॥૪૨॥ એક એકને ટુંકારા હુંકારા, કીધા અપરમપાર; એવામાં તો નીકળી ગયા કુરૂક્ષેત્રની બાહાર ॥૪૩॥ તવ એક એકે માફ માગી, અરજુનને કીશોરઃ નીરદયપણું આવે સરવમાં એ ભુમીનું જોર ॥૪૪॥ હસ્તીનાપુરના ગામમાં આવ્યા, કહ્યા સહુ સમાચાર; ધરમે કહ્યું લખો પત્ર પાપીને, નીકળે થઇ તઇયાર ॥૪૫॥ એટલે અરજુને પત્ર લખીયો, દુર્યોધનને એમ; પરમ દહાડે કુરૂક્ષેત્રે, નીકળજે ધરી પ્રેમ ॥૪૬॥ તે પત્ર પહોચ્યો પાપીને, આજ્ઞા મામાએ દીધી; યુધ્ધે જવાનું નીશ્ચે કરીને, સેન્યને આજ્ઞા કીધાં. ॥૪૭॥ ધત્રાષ્ટર કહે દીકરા માહરા, યુધ્ધે થયા તઇયાર;પણ ત્યાં શું શું બને છે તેના કોણ કહેશે સમાચાર ॥૪૮॥ તવ પ્રભુજીનો આપેલો યોધો, સંજે જેનું નામ; ત્રીકાળજ્ઞાનીને ત્યાં મુકયો, ખબર દેવાને કામ॥૪૯॥પછી સોએ ભાઇયો ઉઠયા, યુધ કરવાને બળીયા, સેન્યાના યોદ્ધાને સહુ પ્રાણી, સગાંવહાલાને મળીયા ॥૫૦॥ જીવતા આવ્યાની નથી આશા,એવે બે દન વહી જાય; એટલે કઉરવ પાન્ડવ સરવે, જવાને તત્પર થાય॥૫૧॥ સ્થળ નહી પાંડવને રહેવાનું, તેથી લેવા સહુ સાથ; સરવેને તઇયાર થવાને કહ્યું, પોતે દીનાનાથ ॥૫૨॥ એવે વૈરાટ નગ્રથી આવ્યો, પોતે વઇરાટરાય, વહેવાઇની પક્ષ કરવા સારૂ, લાવ્યો ક્ષોણી સેન્યાય ॥૫૩॥ પ્રથમ બે ક્ષોણી આપીતી, બે ક્ષોણી શક્ષની આવી; બે ક્ષોણી દ્રુપદ રાજાની, તે સાત ક્ષોણી ચઢાવી ॥ ૫૪ ॥ દ્રુપત વઇરાટ ધ્રષ્ટદયુમન, શીખંડી પંચાળ તન; મેઘવરણ ઘટોરગછ ચડીયો, બળીયો અભેમન ॥૫૫॥ પાંચ પાંડવને છઠા પ્રભુજી, સુભદ્રાને દ્રુપતી; તેનાં નાહનાં પાંચ

બાળકડાં, વળી વૃદ્ધ કુન્તાસતી. ॥ ૫૬ ॥ વાજતે ગાજતે તેતો ચઢીયા, નીકળ્યા બાગની બાહાર; એટલે અગીઆર ક્ષોણી લેઇને, ચડીયો અંધકુમાર. ॥ ૫૭ ॥ વળી પોતાના નવાણું ભાઇ, ચારસેં શીતેર તન શકુની મામો સાત સુત તેના; વળી કરણ રાજન. ॥ ૫૮ ॥ કરણના બે દીકરા તે, યુધ્ધે જવા નીકળીયા; દ્રોણ કૃપાચાર્ય અશ્વસ્થામા ભીસ્મ પીતા બહુ બળીયા. ॥ ૫૯ ॥ શલ્ય રાજાને જેદ્રથ ભગદત્ત, ભુરીશ્રવા કારભારી; સુસરમા સહીત સૌ ચાલ્યા, સંગ નહી કોઇ નારી. ॥ ૬૦ ॥ કેસરીયાં કરી વાજતે ગાજતે, ફરકાવ્યાં નીશાન; રણશીંગાં વાગ્યાં ભયભીત લાગ્યાં; નગર લાગ્યું સમશાન. ॥ ૬૧ ॥ તે વેળા થયા શુકન માઠા, આડા ઉતર્યા નાગ; પાંન્ડવની સેન્યા ઉપર, કકળ્યા કાળા કાગ ॥ ૬૨ ॥ એટલે વીદુર દોડતા આવ્યા, દાઝે છે અંતઃકરણ; પાન્ડવને ને કોરવને જઇ, પોતે લાગે ચરણ ॥૬૩॥ ઓ દીકરા શીદ વઢી મરોછો શુકનમાં કાગ નાગ; શું કરવા ઉજડ કરોછો, ખીલેલો લીલો બાગ. ॥૬૪॥ તેમનું કહ્યું કોઈ ન માને, કુબુદ્ધિ દુરીયોધન, તેથી વિદુર વૈરાગ ધરી, ગયા અઘોર વન. ॥ ૬૬ ॥ કૌરવ પાંડવ યુધ્ધે નીકળીયા તરવારે તરવરિયા; નિર્દય ભોમી કુરૂક્ષેત્રે આવિને ઉતરીયા. ॥ ૬૬ ॥ દક્ષીણે તંબુ તાણ્યા દુષ્ટે, ઉતરે પાંડવ પડીયા; પુરવ પશ્ચીમ વઢવાનું રાખ્યુ, સુરા સુરમાં ચડીયા ॥ ૬૭ ॥ વળણ. ॥ એ રીતે આવિ વસ્યા, યુદ્ધ કરવાને કાજ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, દુષ્ટના દીલમાં દાઝ.

કડવું ૯ રાગ ચોપાઇ ચાલ.

કહે વૈશમપાય કથાય, સુણ જનમેજે રાય; જે તેને તે સાંજે સભાય, કરી બેઠો દુરીયોધન રાય ॥ ૧ ॥ પુછ્યું ભીસ્મપીતાને તે વારે, યુદ્ધ આરંભવું કયારે; તમો કહો તવ કરવો આરંભ, કેદાડે રોપવા રણસ્થંભ. ॥ ૨ ॥ બોલ્યા ભીસ્મપીતા મનરોશી, ભાઇ હું નથી ત્રીકાળ જોશી ખરૂં મહુરત લેવા ચહાવો, તો તો સેહેદેવને પુછી આવો ॥૩॥ તવ બોલીયો દુરીયોધન, એતો છે આપણો દુશમન; એને સવળી ઉલટ કેમ વ્યાપે,સારૂ મહુરત શતરૂને આપે. ॥૪॥ ત્યારે દાદાજી બોલ્યા વચન, તાહારા મનને છે દુશમન; એને દુશમન દાવો નથી,સાચો સતી યો જનેતા સતિ. ॥ ૫ ॥ કદી કાળે નહી કહે ખોટું, જો જો હોય ભાગ્ય તારૂં મોટું; તવ દુરીયોધન ત્યાર થયો, એતો જોસીના તંબુમાં ગયો,

॥૬॥ દીધો સહદેવે આવકાર, આપ્યું આસન તેણીવાર; પછી જોશીબો-લ્યાએમ,કહો પધારવું પડયું કેમ ॥૭॥ તવ પાપી ઉલટ લાવ્યો તુને મ-હુરત પુછવા આવ્યો; તેથી વચનમારૂં થાપો , સ્થંભ રોપ્યાનું મહુરત આપો ॥૮॥ યુદ્ધ કરતાં જીતીએ અમો, અમારાથી હારી જાઓ તમો,અ મો જીવીએ ને તમો મરો એવું મહુરત નીશ્ચે કરો ॥૮॥ તવ સહદેવે વી ચાર્યું એમ થાઉં વીશ્વાસઘાતી હું કેમ; મને વીશ્વાસે પુછવા આવ્યો, માહારો પાકો ભરૂસો લાવ્યો ॥૧૦॥ માટે ખોટું મહુરત દેવું તો પાપની ગાંસડી લેવું; શાને સારૂ હારૂ સત્ય મારૂં, અમને સાચવશે પ્રભુ વારૂ, ॥૧૧॥ એમ જાણીને સહદેવ કહે છે, શુભ મહુરત શોધી દે છે; કાલે સ-વારે રોપજો થંભ,પછીયુદ્ધ કરજો આરંભ॥૧૨॥ વાગશે ખીલીશેશનેશીશ ભાઇ તું અમને જીતીશ; લેઇ મુહુરત થયો વિદાય, જઇ કહ્યું જ્યાં ભી સ્મપીતાય ॥૧૩॥ બોલ્યા ભીસ્મ પીતા વેણ સાચું, નહી જોશીનું મહુરત કાચું; સત્ય બોલ દુષ્ટે માની લીધો, સ્થંભ રોપવાનો ત્યાર કીધો ॥૧૪॥ પછી રાત્રીએ કર્યું શયન, એવે ઉગીયો બીજે દંન; વા-હાણું વાતામાં ખોદાવ્યો ખાડ, ભોમી પુજન કર્યું એ અનાડ ॥ ૧૫ ॥ એકાદસ સેવક સ્થંભ લીધો, પૃથવિમાં તે રોપી દીધો; જોશીની વાણી સાચી લાગી, શેશને શીશ ખીલી વાગી ॥ ૧૬ ॥ તેથી સ્થંભજ ડગ-ડગ ડોલ્યો, તવ દુર્યોધન એમ બોલ્યો; દાદા સહદેવનું વેણ સત્ય, આપ્યું મહુરત નીરમળ મત્ય ॥૧૭॥ તવ ભીસ્મજી વદ્યા વચન, ભક્ષ સ્થંભને દે રાજન; ત્યાં બોલ્યો દુર્યોધન એમ, કહો મામા કરીશું કેમ ॥૧૮॥ તમે વૃદ્ધ છો મરવા ઉઠો, મારો બોલ ન જાણશો જુઠો; મામો કહે મારૂં નહીં કામ, તુનો ખોઇ બેસે ઘર ગામ ॥ ૧૯ ॥ માટે લક્ષણો તારો તન, તેને ઉઠાડ દુર્યોધન; છત્રપતી કહે જાઓ, કોઇ મારગમાંથી લાવો ॥ ૨૦ ॥ તવ ચાલ્યા અનુચર ચાર, શોધે મનુશ તેણીવાર; આવ્યો નીચ જાતિ એક હાથ, બાંધી લાવ્યા જ્યાં છે નર-નાથ ॥ ૨૧ ॥ જોઇ બોલીયો દુર્યોધન, એનું શીશ કરો છેદન; તેવે શેવકે છેદી નાખ્યું, એણે ગરીબપર જોર દાખ્યું ॥૨૨॥ છાંટ્યું સ્થંભને તે રૂધીર, સ્થંભ રહ્યો નહી સ્થિર; કાળરૂદ્રને પ્રગટયો કાળ, ખ-રખરી ઉતપન થઇ જ્વાળ ॥૨૩॥ કાળ રૂદ્ર તણી થઇ વાણી, તારૂં સ-ઘળું થજો ધુળધાણી; નીચું જક્ષજ દીધું મને, તેથી અવળું થજો દુઃખ તને ॥ ૨૪ ॥ એવું કાળ રૂદ્ર કળકળીયા, તેથી કાંકરા ધુળ ઉછળીયા; રહ્યું તું મોઢું ઉત્તર માંય, તેથી ઉત્તરમાં રેણું જાય. ॥૨૫॥ એતો પા-

ન્ડવને દુઃખ થાય, તેથી બોલ્યા ધરમરાય; આતો કષ્ટ કેમ વેઠાય; પ્રભુ કરોને કાંઇ ઉપાય ॥ ૨૬ ॥ કહ્યું કૃષ્ણે રાત્રીએ કરશુ, મોઢુ ફેરવી નીંદ્રા આદરશું; એમ કરતાં વીતી ગયો દન, ભીમને કહ્યું જુગજીવન ॥ ૨૭ ॥ તમે માહાદેવ પાસે જાવો, સીવજીતણું ત્રીશુળ લાવો; ત્યારે ભીમ ગયો તતકાળ, દીઠું સીવાલય વીશાળ ॥ ૨૮ ॥ જઇ સીવનું પુજન કરી, લીધું ત્રીશુળ બહુ કરગરી; આવ્યા લેઇને પ્રભુની પાસ: નરને કહ્યુ અવિનાશ ॥ ૨૯ ॥ કરો ધનુસનો ટંકાર, તેડાવો અંજની કુમાર; સાડાત્રણ વજર ભેગા થાય, ત્યારે તો થાંભલો ફેરવાય ॥ ૩૦ ॥ તવ અરજુને ધનુશ લેઇ, કર્યો ટંકાર ચાંપણ દેઇ; પડયો શબ્દ કપીને કાન, તવ લાગ્યું જવામાં ધ્યાન ॥ ૩૧ ॥ રામનામ દેઇ ઉંચા ચડીયા; આવિ નીરદય ભોમીમાં પડીયા, પછી કહ્યું પ્રભુએ વચન, બેસો સ્થંભપર અંજની તન ॥ ૩૨ ॥ દીધી આજ્ઞા શ્રી ગોપાળ, પોતે ચક્ર મુકયું પતાળ; તેણે જઈ સ્થંભ ઉચકી લીધો, તવ કપીએ શું ખેલ કીધો. ॥ ૩૩ ॥ બેઠો સ્થંભ ઉપર એ ચડી, બોલ્યા ભગવંત ત્યાં તે ઘડી; ભીમ બળીયા હવે તમે ગાજો, ઝાલી ત્રીશુળ સ્થંભને બાજો ॥ ૩૪ ॥ ડાભું પાસું વજર તમારૂં, તેથી કરોને કહ્યું અમારૂં; ડાભે હાથ દૈવત દાખો, જરા થાંભલો ફેરવી નાંખો ॥ ૩૫ ॥ એમ આજ્ઞા દીધી મોરાર, તવ બાજ્યો કુન્તી કુમાર; ડાભે હાથે બળ દાખ્યું, સ્થંભનું મુખ ફેરવી નાખ્યું ॥ ૩૬ ॥ કર્યું પશ્ચીમ દીશા મુખ, હોય તે દીશા દુઃખ, પછી કૃશ્ન કહે રહેવા દોને હવે કષ્ટી નથી જન કોને ॥ ૩૭ ॥ કર્યાં હનુમાનજીને વીદાયે. ચક્ર લેઇ લીધું જદુરાય, તવ ભીમસેન અળગોથયો; દેવા ત્રીશુળ સીવ કને ગયો ॥ ૩૮ ॥ આપી આવીને રાજી હુંતો; રૂજની સમે સૌ સાથ સુતા; વીતિ રૂજની વહાણુ વહાય, બેઠા પાન્ડવો કરી સભાય ॥ ૩૯ ॥ વલણ ॥ સભા કરિ બીરાજીયા, બોલ્યા યુધીષ્ટીર રાય; સ્થંભ રોપીશું આપણો; કહો કયારે જદુરાય.

કડવું ૧૦ રાગ સવઇયો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-જને સંભળાવું, ઉદયોગ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ધરમરાજાએ પ્રભુને પુછ્યું; તેથી પ્રભુ વદયા એમ. અત્યારે આપણે સ્થંભ રોપો, રેહેશો કુશળ ખેમ ॥ ૨ ॥ પાંડવે સ્થંભ ત્યાર કીધો; કરાવી ભોમી ખોદાણ;

પ્રભુને વચને સ્થંભ રોપ્યો, તે મહુરત રામબાણ ॥ ૩ ॥ પછી બોલ્યા કૃષ્ણ પ્રભુજી, રૂદ્રને પુજનિક થાપો; કાળી રૂદ્રને પ્રથમ પહેલું, ભક્ષજ ભાવથી આપો ॥ ૪ ॥ ઉંચ પ્રાણી વધેરવાને જોઇએ, સત્ય સમજજો મર્મ; એટલે ભરી સભામાં બોલ્યા, પોતે રાજા ધરમ ॥ ૫ ॥ ઓ પ્રભુ મુજને આજ્ઞા આપો, મરવાને છું તઇયાર; સંગ્રામ મારે જોવો ન પડે ઓરે જુગદાધાર ॥ ૬ ॥ એટલે બોલ્યા કૃષ્ણ પ્રભુજી, બેસી રહો સત્યવાદી; તમારા વીના કોણ ચલાવે, નીતીથી રાજ્ય ગાદી ॥ ૭ ॥ એટલે બોલ્યો અરજુન બળીયો, માહારાજા ગુણ ગાવું; સરવ મળીને દો આજ્ઞા તો, મરવાને ઉભો થાવું ॥ ૮ ॥ પ્રભુ કહે તમે એ શું બોલ્યા, બહુ બળ કરવાનું હોણ; તમારા વિના બાણાવળી યોધ્ધો, મોખરે લડનાર કોણ ॥ ૯ ॥ એટલે બોલ્યા સહેદેવ જોશી, ભરી સભામાં આવું, સરવ મળી દો આગના તો, મરવાને ઉભો થાવું ॥૧૦॥ પ્રભુ કહે તમારે મરવાનું, કહો પ્રયોજન શું છે; તમ વીના દુરિયોધન આવિ, મહુરતકોને પુછે ॥ ૧૧ ॥ તવ સહદેવે નીચું ઘાલ્યું, નીકુળ કહે ગુણ ગાવું; આપો મુજને આજ્ઞા તો, મરવાને ઉભો થાવું ॥ ૧૨ ॥ દયાળુ બોલ્યા તમારા વાના, વરણાગી કોણ કરે, કુન્તા માતા કોનું પેહેયું ઓઢયું દેખીને ઠરે ॥ ૧૩ ॥ એટલે ભીમે મન વિચાર્યું, સંદેહ મનનો ખોઇએ; સહુની રીત પ્રમાણે મારે, પ્રભુને પુછવું જોઇએ ॥ ૧૪ ॥ તે પુછતામાં જણાઇ જાશે, અળખામણો કે વાહાલો ખરેખરૂં નથી પુછવાનું, પુછુ છું ઠાલો માલો ॥ ૧૫ ॥ નહી પુછુ તો દેખાય ખોટું, શું કહેછે જદુપતી ના કહેશે તો ઠીકજ છે હા, કહેશે તો મરવું નથી ॥ ૧૫ ॥ એમ જાણી વ્રકોદર બોલ્યો, ગોવીંદજી ગુણ ગાઉં; આપો મુજને આજ્ઞા તો, મરવા ઉભો થાઉં ॥ ૧૯ ॥ પ્રભુ કહે સાંભળો વ્રકોદર; મોટી ગદા કોણ ઝાલે તમારા વિના રણસંગ્રામે, મન મુછી કોણ માહાલે ॥ ૧૯ ॥ ભીમ કહે ત્યારે આપજ ઉઠો, તવ બોલ્યા રાય ધરમ; અરે મુરખ એ શું બોલ્યા વાંકું થયું તુજ કરમ ॥૧૯॥ ભીમ કહે હસવા બોલું છું; તવ બોલ્યા ભગવાન; ધીરજ રાખો કહિ શંખ લીધો, દેવકીને સંતાન ॥ ૨૦ ॥ પંચજન શંખમાં શબ્દ કીધો, જે હોય યોધ્ધો સુરો; તે કુરૂક્ષેત્રમાં જોવા આવે, પ્રાક્રમી પ્રાણી પુરો ॥ ૨૧ ॥ કઉરવ પાન્ડવ યુદ્ધ કરે છે એમ કહ્યું શંખનાદે; તે શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોંચ્યો; ચઢયા શુરા નિરવાદે. ॥ ૨૨ ॥ મણિપુરમાં અરજુનજીનો બબરૂવાહન બલેવાન; તે બેઉ જણને શુર ભરાયું, શબ્દ સુણીને કાન ॥ ૨૩ ॥ બલેવાન કહે નાહાના

વીરા, તાતને પક્ષે જાવું, બબરૂવાહન કહે મોટા બંધુ હું પણ સાથે આવું ॥ ૨૪ ॥ મોટો કહે ભાઇ ઘરબાર સુનુ, બેઉથી કેમ જવાય, એક જણે ઘેર રહેવું જોઇએ, તે માહારી ઇચ્છાય ॥ ૨૫ ॥ તે માટે ભાઇ મુને જવાદે, કહીને આજ્ઞા લીધી; બબરૂવાહને ખુશી થઇને, જાવાને હા કીધી ॥ ૨૬ ॥ તવ ઇલેવાન રથમાં બેઠો, જાવાને ખરી ખંત; એને કુરૂક્ષેત્રમાં જાતા; પાંચ દીવસનો પંથ ॥ ૨૭ ॥ તે કારણ તે મારગે ચાલ્યો, શબ્દજ શંખનો જેહ; પાતાળમાં સુત વ્રકોદરનો, તેણે સાંભળ્યો તેહ ॥ ૧૮ ॥ બર્બ્રીક એવું નામ કુંવરનું, નાગ કન્યાનો સુત; કઉરવ પાન્ડવનું યુદ્ધ જાણી, થયો આકળો ભુત ॥ ૨૯ ॥ પોતાની માતાને પાયે લાગ્યો, રક્ત થરાછે નેત્ર; ઓ માતા મુને આજ્ઞા આપો જાઉછું કુરૂક્ષેત્ર ॥ ૩૦ ॥ મારા કાકાને મારા પીતા, કરે છે રણસંગ્રામ; માટે તાતની પક્ષજ જાવું, મારૂ કાકા તમામ ॥ ૩૧ ॥ નાગકન્યા કહે બેટા મારા, તુંછે આકળો અતી, સવળાનું અવળું કરે તું, કોઇને ઓળખતો નથી ॥ ૩૨ ॥ કઉરવ લોકો છે બહુ કપટી, છેતરી લઈ જાય તને; માટે મુજને મોકલવામા, વીશ્વાસ ન રહે મુને ॥ ૩૩ ॥ તે કરતાં મારૂં કહ્યું કરે તો, તુજને દેઉ આજ્ઞાય; જઈ કોરાણે ઉભા રહેવું; જુદ્ધ જોવા રણમાય ॥ ૩૪ ॥ પ્રથમ પેહેલું યુદ્ધ વીશે, તારે ન દેવું લક્ષ; છેવટે જે કોઈ હારે તેની, પુરણ કરવી પક્ષ ॥ ૩૫ ॥ અબળાએ એમ હીસાબ ગણીયો, પેલા સોને પેલા પાંચ; માટે સો જીતે પાંચ હારે, આવે અતીશે આંચ ॥ ૩૬ ॥ એવું સમજીને એમ બોલી, અબળા બુદ્ધિમાં ભુલ; બર્બ્રીકતો જાવાને માટે; વાત કરી કબુલ ॥૩૮॥ પછી પોતે ધનુષ્ય લીધું, ભાથો લીધો બળવાન; તે ભાથામા હરી ફરીને, રાખી લીધાં ત્રણ બાણ ॥ ૫૮ ॥ નાજુક પોશાક પેહેરી નીકળીયો પાતાળથી શુભ સુબો; કુરૂક્ષેત્રમાં એક કોરાણે, વ્રક્ષની નીચે ઉભો ॥ ૩૯ ॥ એવે સભામાં બોલ્યા સામળીયો, સૌ બેસજો હું આવું; કોઈ મારી ચીંતા ન કરશો, નજીકમાં હું જાવું ॥ ૪૦ ॥ એમ કહી અલબેલો ઉઠયા; પોતે વઇકુંઠરાય; જે સ્થળે ઉભો ભીમનો નંદન; ત્યાં આગળ એ જાય ॥૪૧॥ જઇ બબરીકને કહેવા લાગ્યા, કોણ તું કોનો બાળ; આ ઠેકાણે યુદ્ધ થવાનું, તેમાં થાશે તુજ કાળ ॥ ૪૩ ॥ બબરીક કહે ત્રીલોક વીશે, કોણ મુને મારનારો; શીવ બ્રહ્મા કે વીષ્ણુ આવે, તેના મ્રત્યુ ધારનારો ॥૪૩॥ કૃષ્ણ કહે હવે જોયો તુજને, મીથ્યા વદે છે વાણ; હરી ફરીને તારી પાસે, ભાથામાં ત્રણ બાણ ॥૪૪॥ બબરીક કહે ત્રણ બાણમાંથી, એક

તો મીથ્યા રાખ્યું; એમ કહી ભાથામાંથી કાહાડી, એક બાણ ભાગી નાખ્યું ॥૪૫॥ પછી કહ્યું બે બાણ રહ્યાં છે, તે પર લટત ધાઉ, એક બાણે મ્રત્યુ તાકુ ને, બીજે બાણે મારૂ ॥ ૪૬ ॥ કૃશ્ન પ્રભુ કહે શું બોલે છે, બન્યો છે બાળક બોહોત; એવો હોય તો લે હું ઉભો, તાકી જો મહારૂં મ્હોત ॥ ૪૭ ॥ બબ્રીક કહે મોત તાકું મારી નાંખું બીજે બાણ; પ્રભુ કહે પેહેલું મ્રત્યું તાકીને, દેખાડી દો એધાણ ॥ ૪૮ ॥ બબ્રીક બોલ્યો લ્યો મોત તાકું, કહીને કહાડ્યું બાણ, તે સમે વૈરાટ રૂપ ધરીયું પોતે પુરૂપ પુરાણ ॥ ૪૯ ॥ સ્વર્ગ વીશે શીશ ઘાલ્યું, ધડ બધું રાખ્યું ધરણ; બબ્રીક કાંઇ વરતી ન શકે પાતાળ ઘાલ્યા ચરણ ॥ ૫૦ ॥ સુક્ષ્મ સ્વરૂપ છાંયા રૂપી, રાખ્યું બબ્રીક સામું; બર્બ્રીકે બાણ ચઢાવી દીધું, રખેને ખામી પામું ॥ ૫૧ ॥ મ્રત્યું તાકવાનું બાણ મુકયું, તે ગયું સ્વર્ગ સુદન; વીશ્વપતીનું શીશ તપાશી ઉતર્યુ ભુ ભોવન ॥ ૫૨ ॥ અવની વીશે અંગ તપાસી, ઉતરીયું પાતાળ, ચતુર્ભુજના ચરણ તપાસ્યા, તળખે પદમમાં કાળ ॥૫૩॥ તે સ્થળ સીંદુરની આરચા કરી, બબરીકનું બાણબળીયું, એધાણીકરી પાતાળ માંથી ભોમીમાંથીનીકળ્યું ॥૫૪॥સુર સપાટે જોરઝપાટે, પ્રથ્વીવીશે પેઠું; વણ બોલાવ્યું બબ્રીક કેરા ભાથામાં જઇ બેઠું ॥ ૫૫ ॥ એટલે સુક્ષ્મ સ્વરૂપ થયા, પોતે શ્રી ઘનશામ, બેશીને ચરણ જોવા લાગ્યા, શીંદુર દીધું તે ઠામ ॥ ૫૬ ॥ તવ બર્બ્રીકે બાણ બીજું, લીધું પોતાને હાથ, એટલે હાં હાં કહી થઇ ઉભા, પોતે દીનાનાથ ॥ ૫૭ ॥ ઓ ભાઇ બાણને શું કરે છે, શું મનડું થયું તારૂ; બબ્રીક કહે મ્રત્યું તાકયું, તે ઉપર બાણ મારૂ ॥ ૫૮ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે રાખો કરૂણા; ઓ ભીમસેનના તન, તારા તાત કને તેડી જાઉં, સત્ય વદુછું વચન ॥ ૫૯ ॥ જે તારા અરજુન કાકા, તેનો હું સાળક થાવું; આવ્યો છું હું તેડવા તું ને ભીમ કને લઇ જાવું ॥ ૬૦ ॥ કપટથી કહેતો હઉંતો સરવ પાતક મુજ શીશ; એવી રીતે સમજાવીને સાથે, તેડી ચાલ્યા જગદીશ ॥૬૧॥ વલણ ॥ સાથે લઇને આવીયા, સ્થંભજ રોપ્યો જ્યાંય; કહે વલ્લભ બેઠી સભા, લાવ્યા કુંવરને ત્યાંય.

કડવું ૧૧ રાગ સામેરી.

વઇશંપાયન એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજ-

ને સંભળાવું, ઉદયોગ પરવ મહીમાય ॥૧॥ બબ્રીકને તેડી પ્રભુ આ-
વ્યા, જુએ છે સર્વે સભાય; જાણ્યું કે આ કોને લાવ્યા, તવ બોલ્યા જ
દુરાય ॥૨॥ એ બબ્રીક આ બાપ તારા, ભીમસેન એનું નામ, ભી-
મ કહે એ દીકરો કીયો, કોણ એનો મુકામ ॥ ૩ ॥ બબ્રીક બોલ્યો
તાતજી મારા, હું રહુછું પાતાળ; વીશ ખાઇ પરણ્યાતા મુજ માતા,
નાગકન્યાનો હું બાળ ॥ ૪ ॥ એટલે વ્રકોદર થયો રાજી, બેસાડયો
પુત્રને પાસે; તવ બબ્રીકના વખાણ કીધા, પોતે શ્રી અવીનાશ,
॥૫॥ આ પુત્રજ તમારા કુળમાં બળીયો, શીવ સરખા રહે છેટા, એટ
લે ભીમ હશીને બોલ્યો, બાપજ તેવા બેટા ॥ ૬ ॥ એટલે રા-
જા ધરમ બોલ્યા, પ્રભુ ધરી પ્રેમ; એ માહારાજા સ્થંભ રોપ્યો છે,
તેનું કરવું કેમ ॥ ૭ ॥ બબ્રીક બોલ્યો શી ગુંચવણ છે, તવ બો-
લ્યા જદુરાય, કાળરૂદ્રને ભક્ષ દેવું છે, તે વારતા ગુંચવાય ॥ ૮ ॥
ધાંટો કહાડીને કહયું શ્રી કૃષ્ણે, મરવા ઉઠે જન જેહ; તેના સીશને અ-
મ્મર પાઇ, અમ્મર કરૂં તેહ ॥ ૯ ॥ મસ્તક તેનું સજીવન રહે, ધડવ-
ણ સદાકાળ; એટલે સભામાં ઉઠયો, નાગ કન્યાનો બાળ ॥ ૧૦ ॥
ભીમનો નંદન કરી વંદન બોલ્યો સભામાં એમ; મુસ્તક માહારૂં અ-
મ્મર કરજો, મુજને મરવા પ્રેમ ॥ ૧૧ ॥ સભાએ જાણ્યું બત્રીશ લક્ષ-
ણો, ઉઠયો ભીમનો તન, સ્વારથને લીધે વ્રકોદરને માઠું ન લાગ્યું
મન ॥ ૧૨ ॥ પ્રભુએ કુમકુમ અરચા કીધી, પહેરાવ્યા પુષ્પના હાર;
તે પછી શીશ છેદન કરાવ્યું, ધડ જુજયુ ઘડીવાર ॥ ૧૩ ॥ કાળરૂદ્રને
રૂધીર છાંટયું, જય જય શબ્દ થાય; બબ્રીકનું શીશ ખોળામાં લીધું,
પોતે જાદવરાય ॥ ૧૪ ॥ અમીદ્રષ્ટીનું અમ્મર પાયુ પોતે મધુસુદન;
એટલે મુસ્તક બબ્રીક કેરૂં, થયું સજીવન ॥ ૧૫ ॥ તે ઉછળી સ્થંભ
ઉપર બેઠું, યુદ્ધ જોવાને કાજ; પછી યુધની આગના આપી પોતે કૃષ્ણ
માહારાજ ॥ ૧૬ ॥ પુરવ પશ્ચીમ થંભ રોપાયા. યુધ કરવું તે સ્થળ,
ધર્મ કહે હવે પત્ર લખો, અરજુનજી સબળ ॥ ૧૭ ॥ અરજુને તવ પ-
ત્ર લખીઓ, જાણજો દુરીયોધન; કાલે સવારે આવજો યુધે, વઢવું મુ-
કીને મન ॥ ૧૮ ॥ એવું લખીને પત્ર મોકલીયો, દુરીયોધનની કને;
દુષ્ટે દેખાડયો સર્વ સભામા, દાદા શા આગના મને ॥ ૧૯ ॥ ભીસ્મ-
પીતા કહે કાલે સવારે, યુધ્ધે ચઢીશું અમો; અગીઆર ક્ષોણી સંન્યા
લઇશું, સાથે નહી કોઇ તમો ॥૨૦॥ દુરીયોધન કહે ઓરે દાદા, સહુ
સંગ છોને આવે; હાથોહાથનું કામ છે એ શત્રુને મારવા ફાવે. ॥ ૨૧ ॥

ભીસ્મજી કહે યુદ્ધ અસત્યનું માહારે તે કરવું નથી; સત્ય યુદ્ધ કરવું પાન્ડવ સાથે, તમે છો દુષ્ટ મતી ॥ ૨૨ ॥ પુંઠ દેખાડે તેને ન હણુવો બંધન હોય જન જેહ; મુરછા વાળાને નવ હણુવો; સત્ય તણુ યુદ્ધ જેહ. ॥ ૨૩ ॥ માટે માહારી સંગ ન કોઇ, કહ્યું ભીસ્મપીતાય; તવ દુરીયોધને પત્ર લખીયો, પાન્ડવને સભામાંય ॥ ૨૪ ॥ આવતી કાલે આવજો યુધ્ધે, આવશે ભિસ્મપીતાય; પત્ર તે પોહોંચ્યો પાન્ડવોને, સરવને સુર ભરાય ॥ ૨૫ ॥ એવે સમે રાત્રી વીતી, થયો પ્રાતસકાળ; નાહી ધોઈ નીત્ય કર્મ તાગ્યા, ગંગાજીના બાળ ॥ ૨૬ ॥ પાન્ડવો પણ પરવારીને કરી લીધાં ભોજન; તૈયાર થઇ ગઇ સકળ સેન્યા, વળી જુગજીવન. ॥ ૨૭ ॥ અભંગ રથે અરજુન બેઠો, યુદ્ધ કરવાના કોડ; તે રથ હાંકવા માટે બેઠા, પોતે શ્રી રણછોડ ॥ ૨૮ ॥ અભિમન્યુ જુદા રથમાં, બેઠો ગ્રહી હથીઆર; તેનો રથ હાંકવાને બેઠો, હેડંબા કુંવાર ॥ ૨૮ ॥ જય મંગળ હાથીપર બેઠો, ગદા ગ્રહી વાયુતન; તેને ખોળે મેઘવરણબેઠો, નંદનનો નંદન ॥૩૦॥ જુજવા રથમાં બીજા બેઠા, દ્રુપત વઇરાટ રાય દ્રષ્ટ પ્રદુમાનને શીખંડી, સૌ જુદા રથમાંય ॥ ૩૧ ॥ શેદેવ નીકુળ જુદા જુદા, યુધ્ધે તતપર થાય; હરીફરી યુધ્ધે નવ ચઢીયા, પોતે ધરમ રાય ॥ ૩૨ ॥ સાત ક્ષોણી સેન્યા ચઢી યુધ્ધે, ગડગડીયા નીશાન, અશ્વના સ્વારો ને ઉંટવાળા, સરવ થયા સાવધાન ॥ ૩૩ ॥ હાથી વાળા હાથીએ બેઠા, રથવાળા રથમાંય; પગપાળા ચરણેથી ચાલ્યા, ઉપડયા સરવે ત્યાંય ॥ ૩૪ ॥ ઉંટના ઉપર નોબત વાગે, ઘોડાના ઉપર ડંકા; રાતા રાતા નીશાન ફરકે; ચાલ્યા પાન્ડવ બંકા ॥ ૩૬ ॥ કઉરવ લોકમાં ભિસ્મપીતા, પરવારી થયા ત્યાર; પોતાનો સ્વેત રથ જોડયો, સ્વેતજ ઘોડા સાર ॥ ૩૬ ॥ ધોળી ધજા શીખ્ખર ધોળું, સારથી છે સ્વેત રંગ; તે વણ બીજો રંગ ન મળે, વ્રદ્ધને એજ ઉમગ ॥ ૩૭ ॥ પોતે ધોળા વસ્ત્ર પહેર્યાં, ધોળા બધા હથીઆર; સુરવાળ ધોળો જામો ધોળો, પગ઼ ધોળો કટીસાર ॥ ૩૮ ॥ ધોળો પટકો શશ બાંધ્યો, બાંધી લીલી દાઢી; પાછળ બે ગજ છેડો લટકે. સેન્યાને પાછળ કાઢી ॥ ૩૯ ॥ આગળ રથ પોતાનો રાખ્યો, મારથી નહી કોઇ સંગ; ધોળી ધજાયો ફરફર ફર; સહુ શેન્ય ધોળે રંગ ॥ ૪૦ ॥ પશ્ચીમ દીશા સ્થંભ પોતાનો, ત્યાં આવીને ઉભા; પુરવ દીશાને સ્થંભે આવ્યા, કુન્તાના સુત સુભા ॥ ૪૧ ॥ મોખરે અરજુન આગળ ઉભો ઇંદ્ર તણો કુંવાર; પોતે પેહેલા ભિસ્મ પીતાને, કીધો નમસ્કાર. ॥ ૪૨ ॥ એવી રીતે

યુદ્ધે ઉભા, સાંભળને તું રાય; ઉદયોગ પ વ પુરણ હવું, ઉતરિ તુજ હત્યાય ॥ ૪૩ ॥ સામ પડદા તે સ્વેતજ થયા, સ્વેત થઇ શામ ગાય; કાળા તલ ધોળા થયા છે, પ્રમાણ તે દેખાય ॥ ૪૪ ॥ જનમેજે બહુ પુન્ય કીધાં, દિધાં વીપ્રને દાન; વીધી પ્રમાણે સહુ કામ કીધું, શ્રદ્ધાળુ રાજન ॥ ૪૫ ॥ વલણ ॥ ઉદયોગ પરવ પુરણ હવું સુણતાં પોહોંચે કોડ; વદે વલ્લભ સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

ઉદ્યોગ પર્વ સમાપ્ત.

ભીસ્મ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વૈસમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ-
ને સંભળાવું, ભીસ્મ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ શ્રદ્ધા રાખી સાંભળ રાજા
પાતક સઘળાં જાય, નીસ્પાપી સાંભળી જય પામે, વંશની વૃદ્ધિ થાય.
॥૨॥સાંભળતાં કાંઇ સંદે ન ધરવો, જો શંકા મન થાશે; તો તો પા-
તક નથી જવાનું, પાછળથી પસ્તાશે ॥૩॥ એમ કહિને કહેવા લાગ્યા
પોતે વેશમપાય; અરજુન ઉંપર છે બહુ રાજી, પોતે ભિસ્મ પીતાય.
॥૪॥ બોલ્યા દાદા સાંભળો બેટા, હાથ ગ્રહો હથીઆર; માહારા સામું
શું જુઓછો, વઢવું તે વહેવાર ॥ ૫ ॥ અરજુનજીને વીચાર આવ્યો,
વીપ્રિત થઇ મુજ બુધ; એકજ પાપી પેટને સારૂ. કરવું વીકટ યુદ્ધ.
॥૬॥ સામો કોઇ નથી પરાયો, છે મુજ વૃદ્ધ પીતાય; તેમને મારે હાથે
હણવા, વળી ગરીબ સેન્યાય ॥૭॥ શેન્યના લોકને કયાં છે ટંટો, મી-
થ્યા કુટાઇ મરે, બાળ બચ્ચાં રઝળે તેઓનાં, રંક જાતી શું કરે ॥૮॥
એવા એવાને હું શીદ મારૂ, પાતક બુધી ગણી; એવું વીચારીને પછી
જોયું, દક્ષીણ દીશા ભણી ॥૯॥ તે દિશાતંબુ તાણેલા,કઉરવનાનીરધાર
ત્યાં સહુ કઉરવ જોવા ઊભા છે, ઓળબંધ તંબુ બહાર ॥ ૧૦ ॥ તેમને
દેખી અરજુનજીએ મનમાં વીચારયું એમ; એ પણ બધુ કુટુંબ
મ્હારૂં, ઊજડ કરૂં કેમ ॥ ૧૧ ॥ પછી પોતાના શેન્યમાં જોયું, આ સ-
ઘળા યુધ કરશે; ટંટાનો તંત નહી મુકું તો,ઘણાક વઢીને મરશે ॥ ૧૨ ॥
હર પરકારે નાશ થાશે, ખીલેલો લીલો બાગ; શા જીવ્યા સારૂ એમ ક-
રવું, નથી લેવો રાજ ભાગ ॥ ૧૩ ॥ એવો વેરાગ મનમાં આવ્યો, છો-
ડી નાંખ્યાં હથીયાર; એટલે બોલ્યા અરજુન પ્રત્યે, પોતે જુગદાધાર.
॥ ૧૪ ॥ અરજુનજી કેમ હથીઆર છોડયાં, કેમ ફરી ગઈ મતી; કુન્તી
સુત કહે મહારાજા; મહારે તો વઢવું નથી ॥૧૫॥ એકજ પાપીપેટનેસારૂ
કરૂં કુટુંબનો નાશ; ગમે તેમ કરી પેટ ભરીશું, પુરીશું વનવાસ ॥૧૬॥
રાજ લીધે નહી વધે આવરદા,નહી લીધે નહી ઘટે;પ્રભુ કહે રાજ કાજ
નથી વઢવું, વઢવુંછે રાજવટે ॥૧૭॥ જુઓ ક્ષત્રીનો ધર્મ છે કેવો, તમે
તે સમજો મર્મ;વેદશાસ્ત્રથી ચારે વરણના,ચાર કયા છે ધર્મ ॥૧૮॥ બ્રા-

હ્મણુ ક્ષત્રી વૈશને શુદ્ર, આરેના ચાર કરમ; ત્રણે વરણને ઉપદેશ કરવો, તેબ્રાહ્મણનો ધરમ ॥ ૧૯ ॥ ત્રણે વરણનું રક્ષણ કરવા, ક્ષત્રીએ કરવું રાજ; ત્રણે વરણ માટે વહેપાર કરવો, વઇશ તણું એકાજ ॥ ૨૦ ॥ ત્રણે વરણની ચાકરી કરવી, શુદ્રનો એ ધરમ; પોત પોતાનો ધરમન પાળે,તે જનનું વાંકુ કરમ ॥ ૨૧ ॥ તમે તમારો ધરમ પાળો, તેમાં નાહ કાંઇ પાપ; આયુધ ઝાલો યુધ્ધ આરંભો, લજવો નહી માબાપ ॥ ૨૨ ॥ અરજુન કહે ઓરે મહારાજા, શું સગાને હણવા, કીયા પરાયાને છે મારવાના, મહારાને માહરે હણવા ॥ ૨૩ ॥ ક્ષ્ણુ પ્રભુ કહે હું ને માહારૂં માન્યું તે અજ્ઞાન; તમે નથી ને તમારૂં નથી, ઇંદ્રતણા સંતાન ॥૨૪॥ સરવ સગાને કોહો મારાં, સમજ્યાં વિનાની મતી; બીજાને પછી કહેજો પોતાના દેહ તમારી નથી ॥ ૨૫॥ જળ તેજ પ્રથ્વી આકાશ વાયુ, તે પંચભુતનો દેહ તેનાં ચોવીસ તત્વ થયાં છે; શરીર બંધાણું એહ ॥ ૨૬ ॥ પાંચ ભુતો પાંચ જ્ઞાન ઇન્દ્રી, કરમ ઇંદ્રી વળી પાંચ; પંચવીશય ચોર અંતઃકરણ, તે સહુ સમત્ય ખોંચ ॥ ૨૭ ॥ ચોવીસ તત્વનું શરીર બનીયું, તેમાં શું છે તમારૂં કાળે કરીને જુદુ પડે, તે કેમ કહીએ અમારૂં ॥ ૨૮ ॥ શરીર છે તે પાંચ ભુતોનું આપણું કેમ કહેવાય; આપણું કેહેતાં પરાઈ પુંજી, પચાવવા તુલ્ય થાય ॥ ૨૯ ॥ વળી કહોછો હું મારનારો, પુછુ તે ઉત્તર દીયો; હાથ મુકી બતાવો મુજને, હું કહે છે તે તું કીયો. ॥ ૩૦ ॥ તવ અરજુને દાઢી ગ્રહીને, કહ્યું કે આ હું મહારાજ; ક્ષ્ણુ કહે જે ગ્રહી તે દાઢી, તમે કીઆ કહો આજ ॥ ૩૧ ॥ રૂદીયે હાથ ધરી કહ્યું નરે, આ હું સુરાનો સાથ; ક્ષ્ણુ પ્રભુ કહે એ નહી તમે, એનું નામ છે છાતી ॥ ૩૨ ॥ જે સ્થળ હાથ મુકીને બતાવો; તે સહુનાં છે નામ; હું કોહોછો તે તમો કીયા; સોધી કાહાડો આ ઠામ ॥ ૩૩ ॥ એટલે અરજુનજી ગુચવાયો, જોડયા પ્રભુને હાથ; ઓ મહારાજા હું નથી સમજતો. સમજાવો દીનાનાથ ॥૩૪॥ દીન વચન એમ ઓચર્યો કે, કરી કૃપા ભગવાન; આ દ્વાદસ અધ્યાયની ગીતાનું, કર્યું ગોવિંદે જ્ઞાન ॥ ૩૫ ॥ આ સ્થળ ગીતા ગાવી જોઇએ; પણ ગ્રંથ થાય લંબાણ; તે છતાં ગીતા પ્રસિદ્ધ થઇ છે, માટે ન કર્યું લખાણ ॥ ૩૬ ॥ તેથી શ્રોતાએ સંદેહ ન ધરવો, ન બોલવું કુભાન્ડ; ચારે વેદ પ્રભુએ બનાવ્યા, તે ચારના ત્રણ કાન્ડ ॥ ૩૭ ॥ કરમ ઉપાસના જ્ઞાન કાન્ડ તે, તેમાં સૌ સમાયો સાર; ગીતાથી જ્ઞાન કર્યું અરજુનને, પોતે જુગદાધાર ॥ ૩૮ ॥ વળી પ્રભુએ કહયું પારથને, તમે

બોલ્યા એમ વાણી; કે માહારે હાથે હણવા પડે છે, મુજ માર્યો મરશે પ્રાણી ॥ ૩૯ ॥ પણ તમારૂ માર્યું ન મરે કોઇ, મીથ્યા માનો સુખ દુખ જોજો અરજુનજી જીવ રાખીને, કહી પોહોળુ કર્યું મુખ ॥ ૪૦ ॥ તેમાં ચૌદ બ્રહ્માન્ડ બતાવ્યા, ભોમી બતાવી સરવ; તેમાં કુરૂક્ષેત્ર બતાવ્યું, છોડાવા નરનો ગરવ ॥ ૪૧ ॥ કુરૂક્ષેત્ર કિરીટધરે જોયું, બહુ ઉપજ્યા મનસુબા પાંચ પાન્ડવને, છઠ્ઠા કૃષ્ણ, છ જણ દીઠા ઉભા ॥ ૪૨ ॥ બાકી બીજા સહુ પડેલા દીઠા, અરજુને જોડયા હાથ; ઓ પ્રભુ મુખ બંધજ કરો, દયાળુ દીનાનાથ ॥ ૪૨ ॥ હું શું મારૂ છે મુએલા, મારૂ તે નીમીત માત્ર; તવ પ્રભુ મુખ બંધ કરી બોલ્યા, સાંભળો પુજનીક પાત્ર.॥૪૪॥ તમારૂ કર્યું કાંઇ ન થાયે, હલાવ્યું પત્ર ન હાલે; બન્યું બનાવ્યું બની રહ્યું છે. મુરખ મમતામાં માહાલે ॥ ૪૫ ॥ હું છું મદારીને જગત ને મરકટ, સહુ દોરી મુજ પાસ; જેમ રમાડુ તેમ રમે સૌ તમો ન થાશો ઉદાસ. ॥ ૪૬ ॥ એમ કહી ઘણુ જ્ઞાન દીધું, અરજુન લાગ્યો ચરણ; ધર્મ હું મારો સાચવું છુ, ઓરે અસરણાસરણ ॥ ૪૭ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મપીતા, ઓરે કુન્તી કુંવર; કેહે બેટા તું શું સરમાયો, કેમ છોડયાં અથીઆર ॥ ૪૮ ॥ આપણો ક્ષત્રીનો ધર્મ એ છે સામા થઇ યુદ્ધ કરવું; યુદ્ધથી કદી કાયર નવ થાવું, શીશ ભુજમાં લઇ ફરવું ॥ ૪૯ ॥ તવ અરજુન કહે વારૂ દાદા, કહી લીધા હથીઆર; પછી પોતે ધનુષ ચઢાવી, પેહેલો કર્યો ટંકાર ॥૫૦॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોક પોહોચ્યો, ડોલ્યાં દસે દીગપાળ, ધરણુ લાગી ફરૂજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ ॥૫૧॥ લંકાથી કપી કુદીને આવ્યા, પાંન્ડવ દળમાં પેઠા, અરજુનના રથના ધજાયે, પુંછ વીંટાળી બેઠા ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥ કપીરાજ ધજા બીરાજીયા, સાંભળને તું રાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુધ્ધ તણો મહીમાય ॥

કડવું ૨ રાગ ઉછંગી દોહા.

વઇશિમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, ભીસ્મ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીસ્મ પીતાએ આગના આપી, સાસાવું નહી મન સાથ; ઓરે માહારા અરજુન બેટા, ઉપાડ પેહેલો હાથ ॥૨॥ તવ અરજુને મન વિચાર્યું, પ્રેમ દાદાપર ધરૂ યુદ્ધ આરંભવું પછી માહારે, પેહેલું પુજન કરૂં ॥ ૩ ॥ એમ જાણી

એક બાણજ મુકયું, વરૂણનું સબળ; તે બાણે જઈ ભીસ્મ પીતાને, શીશ ચઢાવ્યું જળ. ॥૪॥ તે પછી બીજું બાણ મુકયું, દાદાપર મન મોહ્યું; વસ્તર લેઈ બાણ સંચર્યું તે, દાદાનું મુખ લોહ્યુ ॥૫॥ તીજુ બાણજ મોકલ્યું તેણે, ચંદન લેપન કીધાં; પછી ચોથું મુકીયું, તેણે હાર આરોપી દીધા. ॥ ૬ ॥ પાંચમે બાણે અબીલ ગુલાલ, છઠે દિવો અનુપ; સાતમે બાણે નૈવેદ મુકયું, આઠમે કીધો ધુપ. ॥ ૭ ॥ નવમું બાણ પ્રદક્ષણા ફરીયું, દસમું લાગ્યું પાય; અગીઆરમું ભમરા પેઠે ગગણી, ચેતાવાને જાય ॥ ૮ ॥ ભીસ્મપીતા જોઇને થયા રાજી, બોલ્યા બેટા જય થાજો; દુરીયોધન મને લઢાવે છે, નખોદ એનું જાજો ॥ ૯ ॥ એમ કહીને આયુદ્ધ લીધાં, મેઘનાદ ગડગડયા; સામા સામા સ્થંભેથી છુટયા, વચમાં દ્રુટી પડીયા. ॥ ૧૦ ॥ ભીસ્મને અરજુન બાણાવળી તે, અગણીત મારે બાણ; એકમાં અનેક છુટે, જાણે વર્ષ્યું હથરાણ ॥ ૧૧ ॥ સેન્યાના લોકો સુરે ભરાયા, ક્રોધ ઘણેરો ધારે; જે જેની પાસે આયુધ જે જે, તે તે આયુધ મારે. ॥ ૧૨ ॥ તરવારીએ તરવારીઆ વઢતા, ગુપતીએ ગુપતીવાળા; અશ્વ સ્વારે સ્વાર વઢે છે, પગપાળે પગપાળા ॥ ૧૩ ॥ નીકુળ શેદેવ બાણ મારે, અગણીતાં તે જાય; જતાંજતાંમાં બાણ વધે છે, પાંચ પાંચ હજ્જાર થાય ॥૧૪॥ વઇરાટ રાજાને શીખંડી, ત્રીજા દ્રષ્પ્રદ્યુમાન; તેમનાં ચાર ચાર હજ્જાર છુટે, બળ ભરેલા બાણ ॥૧૫॥ દ્રુપતરાજા ન ધરે માઝા, મારે અગણીત માર; એનું એક બાણ જતા જતામાં, થાય છે દશ હજાર ॥૧૬॥ અરજુનનો સુત અભેમન્યું, મારે કરીને રીસ; તેનું એકજ બાણ જતામાં, થાય છે હજાર વીશ ॥૧૭॥ અરજુનજી એક બાણ મારે, સુસવાટા કરતું જાય; એનું એક બાણ જતા જતામાં, ચાળીસ હજ્જાર થાય ॥ ૧૮ ॥ ભીસ્મપીતા અગણીતું મારે, જોઇ ન શકાય ચક્ષ; અગણીતા મંત્રથી બાણ બને, દાદાનાં એક લક્ષ ॥ ૧૯ ॥ એ રીતે બહુ બળ જણાવે, ગંગા તણા કુંવર; નર એકવાર મારે તેટલામાં, ભીસ્મ મારે બે વાર ॥ ૨૦ ॥ તેથી બહુ બાણની થાય ત્રષ્ટી, વરતે હાહાકાર; તરકત ત્રીશુળને તીર ઉછળે, જમઇઆને કટાર ॥ ૨૧ ॥ ખપવા ખંજર સાંગ્ય છુટે જેવા તેવાને તો હણે; જાણે મદના ભમરા છુટયા, એ રીતે ગણગણે ॥ ૨૨ ॥ દાદાએ બહુ ડાટ વાળ્યો, મારયો મન મુકી માર; મારતા મારતા કાઢીયા છે; પાન્ડવને સ્થંભ બાહાર ॥ ૨૩ ॥ જઇ પાન્ડવને સ્થંભે ઉભા, પોતે ભીસ્મ પીતાય; બાણ જોઇને ભીમ ગભરાયો, જરા

ન આગળ થાય ॥ ૨૪ ॥ એવે સમે સાંજ પડીને, સુરજ બેઠો મેર
વાજીંત્ર પાંડવનાં બંધ થયાં, વાગી કઉરવની ભેર ॥ ૨૫ ॥ એ
ટલે દાદા જીત્યા કેવાયા હારીયા કુન્તી તન; પેહેલે દહાડે અરજુ
જીનું ઉતરીયું વદન ॥૨૬॥ પછી પારથે ભીમને કહ્યું, સહુ સેન્ય લે
ઘેરજાવો; હું જાવું દાદાની શેવા કરવા,તમે પંથે પળાવો ॥ ૨૭ ॥ એ
કહી રથથી ઉતરીયો, ગયો દાદાનાપાસ; ભીસ્મ પીતા કહે આવો બેટ
આવો મુજ આવાસ ॥૨૮॥એમ કહીને રથમાં લીધો,તંબુએ સંચરીયા
આનંદ વાતો કરતા આવ્યા, રથમાંથી ઉતરીયા ॥ ૨૯ ॥ વસ્ત્ર ઉતાર
સ્નાન કીધાં, તવ તંબુમાં પેઠા; દુરીયોધન ત્યાં થાળ લાવ્યો; બે
જણ જમવા બેઠા ॥ ૩૦ ॥ અરજુન ભીસ્મજી ભેગા જમીયા, મન
અતી હુલ્લાસ; જમી રહીને હાથ ધોયા, પછા લીધાં મુખવાસ ॥ ૩૧
તે પછી દાદા સુઇ રહ્યાને, હરખે અંતઃકરણ; અરજુનજી દાદાકને બેઠ
ચાંપવા લાગ્યો ચરણ ॥૩૨॥ ભીસ્મપીતા કહે દીકરા તુજને, સાહ
છે નંદ કીશોર; તેમ છતાં આજ યુદ્ધ વીશે, કાંઇ ન કીધું જોર ॥૩૩
અરજુનજી કહે દાદા માહારે, માર તમારો સાલે, વિદ્વાન અનુભવી વૃ
આગળ, શું બળ મ્હારૂ ચાલે ॥ ૩૪ ॥ ભીસ્મપીતા કહે દીકરા મ
હરા, હીમત રાખીએ ઘણી; વઢતી વેળાએ આડું અવળું, ન જોઇ
કે ભણી ॥ ૩૫ ॥ ઉઠો બેટા જાઓ તંબુએ, છો લઢતા થાકેલા; જ
જઇને સયન કરો; સવારે આવજો વહેલા ॥ ૩૬ ॥ એટલે અરજુ
ઉભો થયો; ગયો પોતાને ઠામ; કુન્તીજી કહે આવો દીકરા, હાર્યા દી
છે હામ ॥ ૩૭ ॥ અરજુન કહે શું કરૂં માતા, સાક્ષી છે નંદ કીશો
અળગા રહી જોયા કર્યું સરવે, કોઇએ ન કર્યું જોર ॥ ૩૮ ॥ એકલા
શું હીમ્મત પોહોચે, ડાહોળવાનો બધો દરીયો; ભીમ તમારો હાથ
ઉપરથી, હેઠો નથી ઉતરીયો ॥ ૩૯ ॥ ભીમ કહે તારૂ પારખું જોયુ
જો કાલે મારો ઝપાટો; નીશાન વગડાવું આપણજો, સવારમાં સપા
॥૪૦॥ તવ ગટોરગછ માયાવી બોલ્યો, પરમદાડે મારો વારો; મેવરરા
સુત ગટોરગછનો, તેણે કર્યો ખુંખારો ॥ ૪૧ ॥ સાંભળો મારા ભીમસે
દાદા; સહુને જસ લગડાવું; ચોથે દાહાડે મારો વારો,નીશાનહું વગડા
॥ ૪૨ ॥ અરજુન કહે બાપ બેટા, ત્રણ જણ વદીયા વાણ; પોતા
બોલેલું પોને, પાળી લેજો પરમાણ ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને સરવે સુત
તન રૂજની વહી જાય; સરવે જાગ્યા નીંદ્રામાંથી એવે વહાણું વાહ
॥ ૪૫ ॥ વળણ. વહાણુ વાહાયું જે સમે તે સમે જાગરત થાય; ક
વલ્લભ આતા ગાગા, બીજા દનના મહીમાય.

કડવું ૯ રાગ ?ુરી ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; વાહાણું વાઝ્યું ને જાગરત થયા, ખાઈ પીને પરવારી ગયા ॥૧॥ લીધા સૈ સૌના હથિઆર,બેશી વાહન થયા ત્યાર; વાગ્યા નિશાન દુંદુંભી ડંકા; ચાલ્યા યુદ્ધ કરવા સહુ બંકા ॥૨॥ વાજતે ગાજતે ગયા સ્થંભ; કરવું છે યુદ્ધ આરંભ, સામા આવીયા ભિસ્મપિતાય, લાગ્યો અરજુન દાદાને પાય. ॥૩॥ પછી લીધું ધનુશ હાથ, ખેંચી ચઢાવ્યું સાક્ષાત; તેનો જબરો થયો ટંકાર, ગયો ત્રિલોક શબ્દજ સાર ॥૪॥ સાંભળ્યો અંજનીને બાળ, આવી બેઠા ધજા તતકાળ; પછી અરજુન ઇંદ્રનો તન, કર્યું દાદાનું પહેલું પુજન ॥ ૫ ॥ દશ બાણે પુજન કરી, પછી બેઠા યુદ્ધ આદરી; તવ દાદાએ આશીશ દીધી, એમણે યુદ્ધ ત્યારી કીધી ॥ ૬ ॥ દુંડંભી વાજાં ગડગડિયાં, પછી યુદ્ધ કરવા મચી પાડયા, ભિસ્મપીતાને અરજુન, સર્વ શૈન્યને અભેમન ॥૭॥ એક એકને દેગ કષ્ટી, ઘણી થાય છે બાણની વ્રશટી; લઢતાં વઢતાં જે ચુકે; તે તો જીવ્યાની આશા મુકે ॥૮॥સહુ દાખવે દારૂણ જોર, થાય બાણથી અંધારૂ ઘોર; વરતે છે હાહાકાર, ઘણા ઊછળે છે હથિઆર ॥ ૯ ॥ એવે ભિશ્મપિતા બહુ નડિઆ; નેત્ર મીચીને ઊપર પડીઆ; ધસીધસીને દાદા વડતા, તેથી પાંડવ પાછા પડતા ॥ ૧૦ ॥ દિધો ભિસ્મપીતાએ માર, બીજે દહાડે કાઢયા થંભ બહાર; કોઇનું નવ ચાલ્યું જોર, પછી બોલ્યા નંદકીશોર. ॥ ૧૧ ॥ વ્રકોદર વાયુના તન, તમારૂં ગયું મીથ્યા વચન; ત્યારે બોલ્યા હતા શું કામ, લજવાણું ભિમસેન નામ ॥ ૧૨ ॥ ઝડપની ચાલનો કોહરો ॥ એવું સાંભળ્યું ને; કોપ્યો અપરમપાર, ભલે મરવું ધાર્યું કરવું; ડરવુ નહી લગાર ॥૧૩॥ એમ કહિ ગદા લેઇને, ઉપાડયોએ બહુ બળીયો; સહુને સામા ઉભાં રાખી, અવળે પંથે પળીયો ॥ ૧૪ ॥ ફેર ખાઇ ચાલી આવ્યો, કઊરવ દળની પુઠે; આંખો મીચીં પડયો શેનમાં મારે ઢીચણ મુઠે ॥ ૧૫ ॥ રાતો તાતો મહા મદમાતો, મેઘનાદે ગડગડીયો, ઓચીંતો ગયો ભીસ્મની પાસે, જઇને બાઝી પડીયો ॥૧૬॥ દાદા દાદા કહિને વળગ્યો, વાયુનો કુવાર; આંચકો મારી હાથમાંથી લેઇ લીધાં હથીઆર ॥ ૧૭ ॥ ભિસ્મપીતા તો બન્યા બાવરા, વૃકોદર કેહેડ બાંધે, આવો દાદા આવો દાદા, કહીને લીધા ખાંધે ॥ ૧૮ ॥ એટલે હેડંબાનો નંદન, પોતે ગગને ચઢીયો; અગિઆર ક્ષોણી સૈન્ય વીશે,

જઇને ટુટી પડીઓ ॥ ૧૯ ॥ તવ તેનો તન મેધવરણ તે દોડયો તેણી વાર; કૌરવ સેન્યાના યોધ્ધાઓને, દેવા માંડયો માર ॥ ૨૦ ॥ બાપને બેટા બેઉ મળ્યા તે, પાકી પડાવી પોક; લઢવું વઢવું વેગળું મુકી, નાઠું સેન્યનું લોક ॥ ૩૧ ॥ એવામાં વાયુ નંદને કેવો કર્યો મનસુબો; દાદાને ખાંધે લેઈ જઇ કૌરવ સ્થંભે ઉભો ॥ ૨૨ ॥ તવ અરજુનને અભેમન્યુ બીજા મારથી જેહ; રથ દોડાવી આવી ઉભા, કઉરવ સ્થંભે તેહ ॥ ૨૩ ॥ એવામાં તો સાંજ પડીને, સુરજ બેઠો મેર; કઉરવ હાર્યા પાન્ડવ જીત્યા, વાગ્યાં ભોંગળ ભેર ॥ ૨૪ ॥ પછી ભીમની ખાંધે બોલ્યા, પોતે ભિશ્મપીતાય છોડ ભીમડા દગો તેં દીધો, તે વહેર કેમ ભુલાય ॥ ૨૨ ॥ એટલે વાયુના નંદને, ત્રધને મુકયા ધરણ; ભીમ કહે લ્યોઃ મારી નાખો; કહીને લાગ્યો ચરણ ॥ ૨૬ ॥ તવ દાદાની રીસ હોલાણી, મુખથી બોલ્યા એમ; ઓ ગાંડા સામુ થાવુ હતુ, કપટ કીધું કેમ ॥૨૭॥ ભીમ કહે સામા થાવાનું, જોઇએ અમમાં જોર; જ્યાં ત્યાં કરી વાજાં વગડાવ્યાં, બનવું પડયું ચોર ॥ ૨૮ ॥ ભીશ્મપીતા કહે વારૂ દિકરા, હવે પડી છે રાત; કાલે યુધ્ધે આવજે ત્યાં, આગળ તારી વાત ॥ ૨૯ ॥ એમ કહી જઈ રથે બેઠા, સાથે અરજુન ભુપ; તે બન્ને ગયા તંબુએ, તે વેળા એક રૂપ ॥ ૩૦ ॥ ભેળા બેસી ભોજન કીધું, સુતા ભીશ્મપીતાય; અરજુનજીએ બેઠા બેઠા, ચાંપ્યા ત્રધના પાય ॥ ૩૧ ॥ પછી ભીસ્મે આગના આપી, પારથ થયો વીદાય; પોતાના તંબુએ આવ્યો, જય ભીમની વરતાય ॥ ૩૨ ॥ વળણ ॥ બીજો દીવશ પુરો થયો, સાંભળ તું રાજન; કહે વલ્લભ રૂજની ગઈ ઉગ્યો ત્રીજો દન. ॥

કડવું ૪ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું,ભીશ્મપરવ મહીમાય ॥૩૧॥ ત્રીજે દિવસે પાન્ડવભીસ્મ આવીને ઉભા સ્થંભ;અરજુને ટંકાર કરીને, કર્યું પુજન આરંભ ॥૨॥ દસ બાણથી પુજન કર્યું પ્રેમે, કળકળી ક્રોધે ચડીયા, આયુધ લીધાં હાથમાંને, મારવા ટુટી પડીયા ॥ ૩ ॥ અથીઆર છુટે બાણ વછુટે, તુટે તનના ટેક; તે દિવસે ભીશ્મપીતાએ; જોર જણાવ્યું છેક ॥ ૪ ॥ ભીમે જાણ્યું લાગ મળીયા, વાળશે કચ્ચર ઘાણ; જો હું પડીશ ઉઘાડો તો,

લેશે મારા પ્રાણ ॥ ૫ ॥ એવું જાણીને બળવંતા, મારો મારો મુખે ભાંખે; મુએલાં મડદાં લેઇને, દાદા ઉપર નાખે ॥ ૬ ॥ અરજુનના રથ પુંઠે રહીને, કરતો બહુ તોફાન; પણ દાદાએ જુલમ કરી, ઘણા કર્યા હેરાન ॥ ૭ ॥ મારતા મારતા પાછા પાડ્યા, કાહાડ્યા થંભની બહાર; પાન્ડવનું બળ કાંઈ ન ચાલ્યું, દીવસ રહયો ઘડી ચાર ॥ ૮ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, લીધું ગટોરગછ કામ; સાંજ પડીને નહી જીતો તો, બોળાશે બાપનું નામ ॥ ૯ ॥ એવું વચન સાંભળીને, મેઘનાદે ગડગડીયો; વા વંટોળ વીજળી કરીને, પોતે ગગને ચડીયો ॥ ૧૦ ॥ રેણું ઉડી સહુ ગાભરા થયા, બાવરા બનીયા ત્યાંય; ઓચીન્તો એ જઇને પડીયો દાદાના રથની માંય ॥ ૧૧ ॥ દાદા દાદા કહીને બાહાજ્યો, હેડંબા કુમાર; ભીશ્મપીતાના હાથમાંથી લઈ લીધાં હથીઆર ॥ ૧૨ ॥ ઉપાડીને ખાંધે લીધા, હરખ સહુને ચડાયો; દાદાને કબજે દેખીને, વાયુ સુત ઉપડીયો ॥૧૩॥ ગદા લઇને કૌરવ દળમાં પડીયો તેણીવાર; બીજો જઈ મેઘવરણ પડીયો, દેવા માંડયો માર ॥૧૪॥ એટલે કઉરવનું સેન્ય નાઠું, માઠું વીચાયુ મન; ભીશ્મને લઈ કઉરવ સ્થંભે ઉભો હેડંબા તન ॥ ૧૫ ॥ એટલે આવ્યા મારથી લોકો, કૌરવ ને સ્થંભ સાર; જીત્યાનાં વાજીત્ર વાગ્યાં, વરત્યો જય જય કાર ॥ ૧૬ ॥ ભીસ્મપીતા કળકળવા લાગ્યા, કરીશ કાળો કહેર; દગો દોછો બે દાહાડાથી, માટે મારૂ કેર ॥ ૧૭ ॥ ભીમ પોતે પુંઠળથી આવ્યો, કપટ કેવું રચીયુ; વા વંટોળ કરી ઉંચેર્થા આવ્યું, ગાજીને ગટોરગચીયું ॥ ૧૮ ॥ ગટોડગચે ભીસ્મદાદાને, ખાંધેથી મુકયા ધરણ; ઓ દાદા શીદ કરોધ કરોછો, કહીને લાગ્યો ચરણ ॥ ૧૯ ॥ વ્રકોદર કહે વ્રદ્ધ દાદા તમોપર હેત વાધે; આતો તમને લહાવો વાત્યો, ચઢયા બાળકના ખાંધે ॥૨૦॥ ભીસ્મપીતાને હસવું આવ્યું,પણ મુખ બોલ્યા એમ; સુરા છોતો સામા થઇને જીતતા નથી કેમ ॥ ૨૧ ॥ દગો કરવો તે નહી સારૂ; સામા થઇ જીત ધારો; મેઘવરણ કહે ચેતીને રહેજો, કાલ છે મારો વારો ॥૨૨॥ સનમુખ આવી જીતું તમને,વગડાવું નીશાન;ભીસ્મકહે સનમુખ રહી જીતે, તો તું ખરો સંતાન ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને આગના આપી, પાન્ડવ થયા વીદાય; એક રથમાં બેશીને ચાલ્યા, અરજુન ભીસ્મ પીતાય ॥૨૪॥ દાદાને તંબુ જઇને નમીયો, ચરણ ચંપી કીધી; પછી ભીસ્મે અરજુનજીને, જાવા આગના દીધી ॥ ૨૫ ॥ એટલે પારથ તંબુએ ગયો, રાતે કર્યું સયન; એવે સમે રજની વીતી, થયો ચોથો દન

॥ ૨૬ ॥ વળણ. ચોથે દીવસ યુધ્ધે ચડયા, પાન્ડવ ભીસ્મપીતાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુધ તણો મહીમાય.

કડવું ૫ રાગ સુરી હાલરો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, ભીશ્મ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચોથે દીવસે યુધે ચઢીયા, ગરગડીયાં નીશાન; સાંમાસામી સ્થંભે આવ્યા, ભીશ્મ કુન્તી સંતાન ॥૨॥ અરજુને તવ ટંકાર કીધો ડોલ્યા દશે દીગપાળ, પ્રથવી લાગી કરૂજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ ॥૩॥ ધડ લંકાથી હનુમાન આવ્યા, પાંન્ડવ દળમાં પેઠા, અરજુનજીના રથની ધજાપર, પુંછ વીંટાળી બેઠા॥૪॥ પછી પારથે બાણ લીધું, આનંદ પામી મન; પ્રથમ પહેલું ભીશ્મપીતાનું, પ્રેમે કર્યું પુજન ॥ ૫ ॥ અગીઆરમે બાણે ચેતાવ્યા, દાદાહરખે ભરીયા, દોડીને પછી વચમાં આવ્યા, રણ સંગરામ આદરીયા ॥ ૬ ॥ ભીસ્મપીતાયે મન વીચાર્યું, બે દનથી ચઢયો ચાક; આખો દીવસ જીત્યો હતો પણ; છેવટ ખોયુ નાક ॥ ૭ ॥ તે માટે આજ જુલમ કરવો વગડાવવાં નીશાન; કરીછે સરત જીતવાની, ભીમસુતને સંતાન ॥૩૮॥ એમ વીચારી ભીશ્મપીતાયે, અરજુનને માર્યું બાણ; તેથી અરજુન હેઠો પડીયો, ઉંચા ચઢી ગયા પ્રાણ. ॥૯॥ પછી બીજુ બાણ લીધુ, અભિમન્યું ઢાળ્યો, શેદેવ નીકુળને પણ ઢાળ્યો દાટ ડોસાએ વાળ્યો. ॥૧૦॥ તે પછી એક બાણ ચઢાવી, નાગપાસ મંત્ર સાધ્યા; ગટોડગછને ને ભીમસેનને, અવળે હાથે બાંધ્યા ॥ ૧૧ ॥ પછી પાછું બાણ લીધું, કરોધ ઘણેરો વાધ્યો;મેઘવરણ સુત ગટોડગછનો,તેને અવળો બાંધ્યો॥૧૨॥ પછી ભીશ્મે કહ્યું કુંવરને; વાળું દલની દાજ; ઓ દીકરા કાલે બોલ્યા હતા તે, વાજાં વગાડો આજ ॥ ૧૩ ॥ મેઘવરણ કહે વારૂ દાદા, ચીતમાં ચટકું લગાડયું; ભીમ કહે મેઘવરણ બેટા, કાલ બોલીને બગાડયું ॥૧૪॥ આજ નહી છુટવા પામવાના, નહી વાગે નીશાન,ચેતાવીને ખેલ બગાડયો, નામ લજવ્યું સંતાન ॥૧૫॥ મેઘવરણ કહે ઓરેદાદા, ધીરજ ધરજો મન; વાજાં જો વગડાવું નહીતો,નહી તમારો તન॥૧૬॥એમકહીને ધીરજ આપી, રહયો બેઘડી દન;તવ મેઘવરણ પ્રત્યે બોલ્યા;પોતે જુગજીવંન ॥૧૭॥ ઓરે નંદન ગટોડગછના,તમે લીધુછે કામ;જો આજ નીશાન નહી વાગે તો બોળશો બાપનું નામ ॥૧૮॥ એવું વચન સાંભળીને કો

ર્યો માયાવી ભુપ; એક સ્વરૂપે રહ્યા બાંધેલો, બીજું ધરીયું રૂપ॥૧૯॥ દુરીયોધનનું સ્વરૂપ લેઇ; ભિસ્મના સામો જાય; દાદાયે જાણ્યું આવે છે મળવા, છત્રપતી જે રાય ॥ ૨૦ ॥ એવું સમજી ભિસ્મ બોલ્યા, આવો માહારા તન; જો આજ વલે પાન્ડવોની, ઓરે દુરીયોધન ॥ ૨૧ ॥ તવ તે રૂપે બોલ્યો માયાવી, દાદાજી સાબાસ; એમ કહિને હસ્તો હસ્તો, ગયો ભીશ્મની પાસ ॥ ૨૨ ॥ રથપર ચડિયો જઇને નડિયો, લેઇ લીધાં હથિઆર; એકદમ દાદાને બાથ ભીડાવી, ક્ષણ ન લાગિ વાર ॥ ૨૩ ॥ ભિશ્મજી કહે આ શું કરેછે, એ દુરિયોધન ભુપ એટલે ધર્યું મેઘવરણે, પોતાનું મુળ રૂપ ॥ ૨૪ ॥ ભિશ્મપિતા જોઇ બાવરા બનીયા, નીસ્ચે દગો દીયો; એકને તો બાંધી મુકયોછે, આ આવ્યોછે કીયો॥૨૫॥ એમ બેઉને જોવા લાગ્યા, માયાવીને હેત વાધે; આવોરે દાદા, આવોરે દાદા, કહીને લીધા ખાંધે ॥ ૨૬ ॥ એવે પારથની વળી મુરછા વળી ઉડગો અભેમાન; ભીમ ગટોરગછના કર છોડયા, છોડયો નાહનો સંતાન ॥૨૭॥ સકળ સેન્યા ત્યાર થઇને, ઉપડીયા સહુ સુબા; કૈરવનું સેન્ય નસાડી, સ્થંભે જઇ સહુ ઉભા ॥ ૨૮ ॥ મેઘવરણ દાદાને લેઇ, ઉભા જઇને સ્થંભ ભીસ્મપીતા કહે છોડ મુજને, તમે તો નીકળ્યા દંભ ॥ ૨૯ ॥ દગા ભરેલા સહુ બાપ બેટા, મારી નાખું ઠેર; આજ તમે સહુ જાણજો નીસ્ચે, નહી જાવો જીવતા ઘેર ॥ ૩૦ ॥ મેઘવરણ કહે વારૂ દાદા, ફાવે તેવું પોકારો; શું કરવા છુટા મુકું કે, તમે અમને મારો ॥ ૩૧ ॥ આને આ રિતે જાય જનમારો, પણ તમને નવ છોડું; સોગન ખાવો કે નહી વેર રાખું, તો કાંક મતી મરોડું ॥ ૩૨ ॥ એટલે ભીસ્મે મન વીચાર્યું, કબજે પડયા શું કરશું; મુમત મીથ્યા કરવો ન ઘટે, ખોટી જક આદરશું ॥ ૩૩ ॥ એવું સમજી ભીસ્મ બોલ્યા, મુકી દો કુંવર માહરા; ઝેર વેહેર કાંઇ રાખું તો, મુજને સોગન તારા ॥૩૪॥ એટલે દાદાને મુકી દીધા, કુંવર લાગ્યો પાય; એટલે બોલ્યા રક્ત લોચને પોતે ભીસ્મપીતાય. ॥ ૩૫ ॥ વારૂ દીકરા દગા ભરેલા, કાલે તમારી વાત; જોઉ નીશાન કેવા વગડાવો, જીત્યા છો આજની રાત ॥ ૬ ॥ મેઘવરણ કરે દગા વિના, જીત્યોછું સનમુખ આવી; તેમ છતાં કેમ રીસ ચઢાવો, મનમાં અંટસ લાવી ॥ ૩૭ ॥ ભીશ્મપીતા કહે જાવો તંબુએ, કહી કર્યા વીદાય; અરજુનજીને રથમાં લઇ, પોતે તંબુએ જાય ॥ ૩૮ ॥ ત્યાં જઇ ભેળા ભોજન કીધુ, વાતો કરી લ્હાવ લેવા; પછી અરજુન વીદાય થયો, કરીને દાદાની શેવા ॥ ૩૯ ॥ શયન કીધું રૂજની

વીતી, એવે વહાણું વાય; ચાલ્યા સઉ ખાઇ પી પરવારી, આવ્યા ભીસ્મપીતાય ॥૪૦॥ સામાસામી સ્થંભે ઉભા, સુરાના સરદાર; અરજુનજીએ ધનુષ લઇ, પહેલો કર્યો ટંકાર ॥૪૧॥ અંજની નંદન આવી બીરાજ્યા, પારથની ધજાય; દશ બાણે પછી પુજન કીધું યુદ્ધની ત્યારી થાય ॥ ૪૨ ॥ વળણ ॥ કીધી ત્યારી યુદ્ધની, સાંભળને તું રાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, પાંચમે દન શું થાય.

કડવું ૬ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ભીશ્મ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પાંચમે દાહાડે યુધ્ધે ટુટયા, કરતા બાણની વ્રષ્ટી; ગંગાસુતની તે દીવસે, થઇ છે માહા કોપ દ્રષ્ટી ॥૨॥ બળ કરીને બાણ ચઢાવ્યાં; નાગપાસ મંત્રો સાંધ્યા; ભીમ અભેમાન ગટોડગછને, અવળે હાથે બાંધ્યા ॥ ૩ ॥ વળી અરજુનજીને બાંધ્યો, શંદેવને નીકુળ;દ્રૂપત વઇરાટનેશીખંડી, દ્રષ્ટદ્યુમાન મુળ ॥ ૪ ॥ પછી બાંધ્યો મેઘવરણને, અવળે હાથે તાણિ; ઉપર કાળજ્વર બાણ મુકયું, બે રૂપ ધરતો જાણી ॥ ૫ ॥ મેઘવરણને મા માયાવી, વળી માયાવી બાપ; તેથી બીજુ રૂપ ધરી શકે,માટે મુકયું બાણ આપ ॥૬॥ જો બીજુ રૂપ ધારણ કરે તો, તે બાણ છેદે શીશ પછી ભીસ્મે મન વીચાર્યું; છુટા છે જગદીશ ॥ ૭ ॥ પ્રભુને પુછયું કહો મહારાજા, તમારો શોછે વીચાર; તમારે વઢવું કે નહી વઢવુ, સત્ય કહો મોરાર ॥ ૮ ॥ ક્રષ્ણ પ્રભુ કહે ઓ માહારાજા, રથ હાંકવાનો હું આપ; યુદ્ધ કરવા હથીઆર ઝાલું તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૯ ॥ ભીશ્મપીતા કહે બેસો છુટા, નહી તો બાંધત હાથ; તમ સામુ હવે નથી જોવું, ઓરે દીનાનાથ ॥ ૧૦ ॥ એમ કહીને ભીશ્મ પીતા, નીરવરતીથી ઉભા;કુન્તી નંદન ડંકા દેવાના આજ કરો મનસુબા ॥ ૧૧ ॥ એમ કહીને ઉભા રહયા છે આનંદ માન્યો અતી; જાણ્યું નીશાન પાન્ડવના, વાગવાના આજ નથી ॥૧૨॥ એવે છ ઘટી દીવસ રહયો, પાન્ડવનો જય કહાવ્યો, મણીપુરથી નરનો નંદન, ઇલેવાનજ આવ્યો ॥ ૧૩ ॥ ત્રાહીત પ્રાણીને ખબર પુછી પાન્ડવ કૈરવ કયાં છે, તેણે કહ્યું કે પાંચે પાન્ડવ, પુરવ દીશામાં છે ॥૧૪॥ તવ ઇલેવાંન પાન્ડવ ભણી, જઇને ઊભો સાર; બંધાયેલા સરવને દીઠા, કોપ્યો અપરમપાર ॥૧૫॥ ભીસ્મ પીતાના સન-

મુખ નયો,વઢવા ઉલટ લાવ્યો; ભીસ્મપીતા વિચારમાં પડીયા,આ છોક
રો કોણ આવ્યો ॥૧૬॥પાંડવ પણ ઓળખેછે નહી તે,જેઇનેવીસ્મયથાય
આપણી પક્ષે આ કોણ આવ્યું પુછેછે માંહેમાંય ॥૧૭॥ એવામાંતો ભી-
સ્મ બોલ્યા,અલ્યા તું કોનો તન;ઇલેવાન કહે સુણ ડોસા,નહી કહું તુને
વચન ॥૧૮॥ એટલે ભીસ્મે મન વીચાર્યું, કુંવર કાફર જાણી; એકદમ
આને નહી બાંધુ તો, યુદ્ધ કરશે ધુળધાણી ॥૧૯॥ એમ જાણી નાગપાસ
માર્યું, બાંધવાને નાગ જાય; ઇલેવાને ગરૂડાસ્તર માર્યું, તે નાગ વીણિ
ખાય ॥૨૦॥ એટલે કોપ્યા ભીસ્મપિતા,બાણ કરતા તઇયાર, અગણિતા
મંત્ર ભણિને, દેવા માંડયો માર ॥૨૧॥ એક બાણથી લક્ષલક્ષ છુટે, કરી
નાખે ઘનઘોર; એટલે અગણિતાં બાણ લઇ, કરયું કુંવરે જોર ॥૨૨॥
અગણિતું એક બાણ મારે, સુસવાટા કરતુ જાય; એક બાણ એનુ જતા
જતામાં ત્રણ લાખ બાણ થાય ॥ ૨૩ ॥ ભિસ્મપિતાના લક્ષ છુટે, ત્રણ
ઘણાં સુતનાં સાર; ભિસ્મપિતા એકવાર મારે તો, કુંવર ત્રણ વાર મારે
॥૨૪॥ દેખી ડોસા બહુ ગભરાયા, નાહાનું છોકરૂં નડશે;જો મારી ઇજ-
ત લેશે તો, ધોળામાં ધુળ પડશે ॥૨૫॥ એવું જાણી એક બાણલીધું, પ
વનાસ્તરનું બળમાં; ઇલેવાનના રથ તળે મારી, રથ મોકલ્યો વાદળમાં,
॥૨૬॥ ઇલેવાનને રથ સુદ્ધાં મોકલીયો ગગન, અંતરીક્ષ જઇ રથ એનો
ઉભો, પોતે વીચારયું મન ॥૨૭॥ દેખાડવા દૈવત ડોસાને, કુવરે શું
કામ કીધું; અવળ સવળ મંત્ર ભણીને, પવનાસ્તર બાણ લીધું ॥૨૮॥
તે બાણ મારયું ગગને રહીને,ભિસ્મના રથ તળે જાય;રથ ઉપાડી ગગને
આવ્યુ, તેમાં જે ભિસ્મપિતાય ॥ ૨૯ ॥ ઉંચા લાવી સનમુખ રાખ્યા
બળવંત ઇલેવાન; એણે અંત્રીક્ષ યુદ્ધ મચાવ્યું, વૃધ્ધને કર્યા હેરાન૩૦
વાંકા વળીને ઇલેવાને, લડતાં દઇવત દાખ્યું; પોતાના રથ નિચે બાણ
હતું તે, ભાલાથી ભાગી નાંખ્યુ ॥૩૧॥ એટલે રથ પોતાનો ઉતરીયો
આવી ઉભો એ ધરણ; તે દેખીને ઉતરવાનું, ભિસ્મનું અંતઃકરણ
॥૩૨॥ બાણ પોતાના રથની નિચે તેને કર્યું છેદન; એટલે રથ ઉત-
રવા લાગ્યો, જોયુ ઉદ્દપીને તન ॥ ૩૩ ॥ તેવુંજ બીજું બાણ માર્યું
મંત્ર ભણિને પવન; એટલે અધવચ આવેલા હાદા, પાછા ગયા ગગન
॥ ૩૪ ॥ પછી ભિસ્મે મન વિચાર્યું, મિથ્યા હું મરૂ મથી; છે છોકરો
બહુ છાકે છકેલો ઉતરવા દેનાર નથી ॥ ૩૫ ॥ એવું સમજી ગગન ર-
હીને, દેવા માંડયો માર; કુંવર ઉપર અગણિતાથી, કર્યો ઘણો અંધકાર

॥૩૬॥ ઉચેથી નિચે મારવું તે, ડોસાને માફક આવ્યું; નિચેથી ઉંચુ લડવું કુંવરને,તેતો જરા નવફાવ્યું ॥૩૭॥એમ વિચારી ઇલેવાને કામજ કેવાં કીધાં; પવનાસ્ત્ર મંત્ર ભણીને,ચાર બાણ સાથે લીધાં ॥૩૮॥ દાદાના રથ નિચે મારયાં, વાળ્યો આડો આંક;રથને ચાર છેડે ચાર વળગ્યાં તરત ચઢીયો ચાક॥૩૯॥ ફેરજ ફુંદડી ફરવા લાગ્યો,ભીસ્મપીતા ગભરાય; તાકીને જે બાણ ફેકેતો,આડાંને અવળાં જાય ॥૪૦॥પછી ઇલેવાનેબાણ લીધાં, હાથીની પેરે ત્રાડે, ડોસાના રથ તળે બાણ મારીને, અંત્રીક્ષ પાછા કહાડે ॥૪૧॥ પાછા કાઢતા કાઢતાં કાઢયાં, અત્રીક્ષ સ્થંભની બહાર, એટલે કઉરવ કેરિ સેન્યા, નાઠી ક્ષોણ્ણી અગીયાર ॥૪૨॥ ગયો ઇલેવાનકઉરવ સ્થંભે હીમ્મત છે મન સાથ;પાંડવ દળમાં બંધાયેલાતેમના છોડયા હાથ ॥૪૩॥ તવ પાંડવ દળ દોડયું આવ્યું, કઉરવ થંભે ઉભા; આજે પણ વાજાં વાગવાનાં, એમ કરે મનસુબા ॥૪૪॥ ડોસાતો અંતરીક્ષ રહ્યા છે, સુરજ બેઠો મેર; કઉરવ વાજાં બંધ પડીયાં, વાગી પાંડવની ભેર ॥ ૪૫ ॥ દેવાયા ડંકા જીત્યા બંકા, વરત્યો જયજયકાર; પછી ભીમે કહ્યું કુંવરને, ઓરે શુરા સરદાર ॥૪૬॥ અંતરિક્ષ છે દાદા અમારા એમને નીચે ઉતારો; સાંજ પડી તેથી જીતી ચુકયા એજ અમારો ધારો ॥૪૭॥ તવ ઇલેવાને બાણ મુકયાં, રૂડો મચાવ્યો રંગ, ભીસ્મના રથ નીચેના બાણો, તે કરી નાંખ્યાં ભંગ ॥૪૮॥ એટલે રથ નીચે ઉતરીયો, બોલ્યા ભીસ્મપીતાય; એ વ્રકોદર કોણજ છે આ કીયા દેશનો રાય ॥૪૯॥ ભીમ કહે હું જાણતો નથી, રત્નકુળ કે વેમ ખુઓ; કોનો દીકરો કયાંનો રહેવાશી ધિરેથી પુછી જુઓ ॥૫૦॥ તવ વાયુનો નંદન બોલ્યો, ઓરે કુંવર બળવાન; અમોએ તમોને ઓળખ્યા નહી, છો કોના સંતાન ॥૫૧॥ એટલે કહ્યું ઇલેવાને, હું અરજુનનો તન; મણીપુરનો છું રહેવાશી, એમ વદયો વચન ॥૫૨॥ તવ ભીમે અરજુનને પુછયું, આ કીયો તારો બાળ, અરજુનજી કહે યાદ નથી, તવ બોલ્યા ગોપાળ ॥ ૫૩ ॥ પોતાના પુત્રની ખબર નથી, ધન્ય તમારૂં ભાન; તવ ઇલેવાને દાખલા દીધા, સુણો સતી સંતાન ॥૫૪॥ યોગી થઇને આપ જતાતા, પંપા સરોવરે પેઠા, સાપણીઓ થઇ અપછરાઓ; જળ પીવા પછી બેઠા ॥૫૫॥ ત્યાં આગળ બેઉ માહરિ માતા, પાય પડી થઈ મગન, એવામાં નારદજી આવ્યા, તવ તમે કીધું લગન ॥૫૬॥ ગામ મણીપુર વસાવિ આપ્યું; વાધ્યું ભલું ઘર સુત્ર; ઉલપીને ચીત્ર

કળા. તે બેના થયા બે પુત્ર ॥ ૫૭ ॥ તેમાંથી હું સુત ઉલપીનો એરે માહરા તાત; ચીત્રકળાનો બહુ છે બળિયો, બબરૂવાહન મુજ ભ્રાત ॥૫૮॥ તવ અરજુને કબુલ કીધું, દાખલો દીધો પાકો; એટલે ભિમ કહે ભત્રિજા હું થાવું તારો કાકો ॥૫૯॥ એમ કહિ કહ્યું ભિષ્મ પીતાને આતો પારથનો તન; જુઓદાદા અમારા ઘરમાં, કેવાં પડયાં છે રતન ॥૬૦॥ વલણ ॥ રત્ન અમારા ઘર વિશે, એક એકથી છે શેર; તે કારણ દાદા જુઓ, વાગ્યાં ભુંગળ ભેર.

કડવું ૭ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરિક્ષત કેરા તન;પછી બોલિયાગંગા કુમાર; છે આ છોકરાને અહંકાર ॥ ૧ ॥ મને દારૂણ દુખ દઈ દમીયો, વ્રદ્ધ જાણિ જરાએ ન નમીયો; માટે મને વાધિઉં બહુ ઝેર, આવતી કાલે કરવો છે કેર ॥૩॥ પછિ ભિમ વદો વચન, તમે નમો દાદાને તન; તવ બોલ્યો બલેવાન એમ, સાચા શત્રુને નમુ કેમ; લાજે માહારિ જનેતાનું પેટ, પહોચે અપકીર્તી સદા ઠેઠ. કહો તો દાદા તરિકે નમુ, પણ બીજી રિતે કેમ નમુ ॥ ત્યારે બોલિયા ભિષ્મ પીતાય, મારે નથી લગાડવો પાય; કાલે મારૂ નહી એને આપ, તોતો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૫॥ ત્યારે બોલિયો બલેવાન, સુણો ગંગા તણા સંતાન; મુને મારિ નાખજો ઠેર, મુઆ પછિ કરૂંછુ કેર ॥૬॥ મરણ પામ્યા પછિ ઉંરાડુ; થંભથી છેક આઘા પાડુ; વગડાવું મ્હારાં નિશાન, ત્યારે અરજુનનો સંતાન ॥૭॥ પછિ ભિમસેન વદીયા વાણિ, ચાલો તંબુએ ઉલટ આણિ; પછિ સરવે પાછા વળિયા, અરજુન વણ તંબુએ પળિયા ॥૮॥ ગયો દાદા સાથે નર ભુપ કરિ વ્રદ્ધનિ શેવા અનુપ; રમી જમીને થયો વિદાય, ગયો પોતાના તંબુ માંય ॥ ૯ ॥ સરવ હળિમળિને બેઠા, ઘણિ વાર વિચારમાં પેઠા, બોલ્યો વાયુ તણો સંતાન, કાલે ઘેર રહેજો બલેવાન ॥ ૧૦ ॥ ભિષ્મ પીતાએ લિધુંછે પાપ, તેથી ઉપજશે સંતાપ; તવ બોલ્યો બલેવાન એમ, મરવાથી ડરૂ હું કેમ ॥ ૧૧ ॥ કહિ રાતે કીધું સયન; એવે થયો છઠો દન; થયા વાહાણુ વાહે તૈયાર ચઢયા રણ યુધ્ધે તે વાર ॥ ૧૨ ॥ આવ્યા પોત પોતાને થંભ, કરવું છે યુધ આરંભ;તવ ઈંદ્ર તણો જે તન, તેને પ્રેમે કીધું પુજન ॥ ૧૩ ॥ પછે બોલ્યો બલેવાન, હવે અળગા ખશો નિધાન; માહારે ને વ્રદ્ધને યુદ્ધ ક-

રવું; કાંતો મરવું કે કાંતો મારવું ॥ ૧૪ ॥ મારી સંગ નહી સેન્યાય એકલા વઢવા ઇચ્છાય;કહી સર્વને અળગા કીધા, દાદા સનમુખમોરચા દીધા ॥૧૫॥ પછી ભીશ્મે કર્યો વીચાર, માહારે સેન્યા ન સોભે સાર છોકરાએતો સેન્યા કાઢી, મારે હું તો દેખાવું અનાડી ॥ ૧૬ ॥ એમ જાણીને આજ્ઞા દીધી, સહુ સેન્યને અળગી કીધી; પછી કુંવર વઢયો તે ઠામ. હવે માહારે તમારે કામ ॥ ૧૭ ॥ કહી લીધાં ધનુશને બાણ યુધ આરંભ્યું બળવાન; મારવા લાગ્યા ભીશ્મ પીતાય, એક બાણનાં લક્ષજ થાય ॥૧૮॥ બાણ જાય ધ્રલેવાન તણું, કરે બળ વ્રદ્ધથી ત્રણ ઘણું; તેથી ભીશ્મપીતા ગભરાય, પોતે પાછા પડતા જાય ॥ ૧૯ ॥ તેમ તેમ તે કુંવર ધશે, વ્રધ દાદા તે પાછા ખસે; ઘણા ત્રાશ્યા ગંગાકુંવર, નીકળી ગયા સ્થંભ બહાર ॥૨૦॥ ધ્રલેવાને જુલમ કીધો, ઘણો બાણ તણો માર દિધો; રૂંવે રૂંવે ભોંકીયાં બાણ હાડેહાડ કર્યાં ભંગાણ ॥૨૧॥ એમ બહાજયો ઉદપીનો તન, એવે રહયો બે ઘડી દન; કર્યો ભીશ્મપીતાએ વીચાર, મ્હારૂં બોલ્યું જશે આ વાર ॥ ૨૨ ॥ એવું જાણીને શું કામ કીધું, એક કાળજ્વર બાણ લીધું; બહુ બળમાં ન રાખી નુન્ય મુકયું પાંચ વરસનું પુન્ય ॥૨૩॥ પછી ફેંકયું કરિને રીસ. છેદયું ધ્રલેવાનનું શીશ; તવ ધડતો ઝુઝવા ભળીયું. પડયુમુશ્તક તેતો ઉછળીયુ ॥૨૪॥ જઇ વાગ્યું દાદાની રૂદે જાણે શત્રૂ થયો એક ઉદે, દાદાને લઇ ચઢયું ગગન; જઇ પડયું ચાર જોજન ॥૨૫॥ તે તો પાન્ડવને જોઇ જોયું, નથી છોકરે નામ ડબોયું, પછી દોડી પોહોચ્યા સહુ બળીયા, તે તો કઉરવને પંથ પળીયા ॥ ૨૬ ॥ એવે સુરજ બેઠા મેર, વાગી પાન્ડવોનિ ભેર; જીત કહેવાઇ પાન્ડવ કેરી, પછી સેન્યાનેનાં-ખી વીખેરિ ॥૨૭॥ તેવે અરજુન દુરીયોધન, દાદાને સોધવાનું મન; બેઉ રથ દોડાવિને ગયા. જયાં પડયા ત્યાં ભેગા થયા ॥ ૨૮ ॥ તવદાદા સરમમાં પેઠા, પેલું માથુ ખોળે લેઇ બેઠા;અરજુનજીએ તવ બોલાવ્યા, ત્યારે તેના રથમાં આવ્યા ॥૨૯॥ પછી રથ દોડાવતા ગયા, રણસ્થંભે ઉભા રહયા;ત્યાંતો કાષ્ટની ખડકીચીતા પેલુંશીશ મુકયું ભીશ્મપીતા ॥૩૦॥ મુકયો અરજુને અગની સાર, કર્યો સૌ કીયા સંશ્કાર; પછી સ-રવે કીધું શ્નાન, ગયા ડેરા તંબુ નીધાન ॥૩૧॥ અરજુને કરી દાદાની શેવા, કર્યા દાદાએ બોધ કેવા: દીકરા મેંતો અનરથ ધાર્યો, તારા રત્ન કુંવરને મારયો ॥૩૨॥ તવ અરજુન બોલ્યો મુખ, દાદા તે વાતનું નહી દુખ; માહારા:કુંવરે ગજબ કીધો, તમને તો અતિ માર દીધો ॥ ૩૩ ॥

વગડાવ્યાં બે દન નીશાન, વળી ઉતાર્યું તમારૂં માન, ભિરમપિતા કહે વારૂ તન, જોવું હવે જીતો ક્રીયે દન ॥૩૪॥ કહીને કર્યો વીદાય, તેથી અરજુન તંબુએ જાય, કર્યું રાત્રીએ સહાન, એવે થયો સાતમો દન ॥૩૫॥ વાહાણું વાતાં સહુ પરવાર્યા, બેસી વાહને સરવ શીધારયા; ભિરમપિતા અને સેન્યાય, આવ્યા રણ ભોમીની માંય ॥૩૬॥ આવ્યા પાંડવ સેન્ય લેઈ, ઉભા સ્થંભે તેડંકા દેઇ; સામાસામી રહ્યા ક્રોધભરિયા, સુરા તરવારે તરવરીયા ॥૩૭॥ વલણ ॥ સુર ભર્યા સુરા સહુ, યુધ્ધે ઉભા સાર; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુધ તણો વીસ્તાર.

કડવું ૮ રાગ સવઇયાનો.

વઇશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ભિરમ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સાતમે દહાડે યુધ આદરીયું, પાંડવ ગંગા તન, અરજુનજીએ ટંકાર કરી કર્યું દાદાનું પુજન ॥ ૨ ॥ પછી સ્થંભથી છુટયા ને ટુટયા, ઉપાડયાં હથીઆર, નીચું જોઇ મન મુકીને, દેવા માંડયો માર ॥ ૩ ॥ ભિરમપીતા જે બાણ મારે તે, બાણ રૂદિયા ભેદે; જેવો તેવો વચમાં આવે તો, મસ્તક તેનું છેદે ॥ ૪ ॥ અરજુને એક બાણ મુકયું, કાળજ્વર કરી રીસ; તે બાણથી બે લક્ષ યોદ્ધાના, છેદી નાંખ્યાં શીશ ॥ ૫ ॥ એવું જોઇને ભિરમપીતાયે, બળમાં માર્યા બે બાણ; તે બાણથી દશ દશ યોદ્ધાના, કહાડી નાખ્યા પ્રાણ ॥૬॥ કેટલા હાથી કેટલા ઘોડા, ઢળીને પડયા ઘણું; કઇ પડયા પડયા પાણી માગે, કઇ જીવ પામ્યા મરણ ॥૭॥ રૂધીરની થઇ રેલમ છેલા, શ્રોણીત ભોમી થાય; કઇયાના ચરણને ભુજ કેનાં, કેનાંધડ અથડાય ॥૮॥ હાડ માંસ તે પગ તળે આવે, વરત્યો હાહાકાર; સુર ભર્યા રણશીંગા વાગે, આવે સુર અપાર ॥ ૯ ॥ સમળી સ્તંચાણ વાયસ પક્ષી, માઉશની ચાંચો ભરતાં; ઉડી ઉડીને આકાશ ચઢે, તે તેમ આનંદ કરતાં ॥ ૧૦ ॥ અરજુનના રથ પુઠે રહીને, મારો મારો ભીમ ભાખે; હાથી ઘોડાનાં પુછડાં ઝાલી, દાદાના ઉપર નાખે ॥૧૧॥ ઝુલે ચુકે નાંખે સુર સપાટે, તે ગગને ચઢી જાય; વંટોળીયો વિંટાઇ વળે તે; રહે છે આકાશ માંય ॥ ૧૨ ॥ એ રીતે બહુ જુલમ વરત્યો બહુ થઇ મારા માર; છેવટ પાંડવને માર મારી પાછા કાઢયા થંભ બહાર ॥૧૩॥ પાંડવ સ્થંભે દાદા ઉભા થાકયા કુંતી તન; પારથ કહે આજ કેમ થા-

શે, ઓરે જુગજીવન ॥ ૧૪ ॥ પ્રભુ કહે ગભરાવોછો શાને,વાગે છે તેનાં વાગે; અરજુન કહે જીતીએ તેવું, આજ મને નવ લાગે ॥૧૫॥ એવામાં તો ભીસ્મપીતાએ, માર્યુંબાણ પવન; તે બાણથીરથ અરજુનજીનોચઢી ગયો ગગન ॥૧૬॥ પછી ભીમને અવળો બાંધ્યો,બીજો માયાવિભુપ;ત્રીજો બાંધ્યો મેઘવરણને,મારથી થઇ ગયા ચુપ ॥૧૭॥ એટલામાં અભેમાનને બાંધ્યા, દાદો ક્રોધે ચડીયો;નીકુળને બાણ મારી ઉરાડયો,ડોરા તંબુતે પડીયો ॥૧૮॥ દ્રુપત વઇરાટ શીખંડીને, નાખ્યા મુરછામાંય, ધ્રષ્ટપ્રદુમાન શેહદેવજીને, ઢાળ્યા ત્યાંને ત્યાંય ॥૧૯॥ તવ સહુ સેન્યા સ્થંભી ઉભી,પણ દાદા સત્ય ધારે; સેન્યામાંના કોઇ પ્રાણીને, પોતે જરા નવ મારે ॥ ૨૦એમજ બળ દાખવ્યું દાદાએ, રહ્યા બે ઘડી દન અરજુન કહે કેમ કરીશું, ઓરે જુગજીવન ॥૨૧॥ તવ પ્રભુએ ભીસ્મપીતાનું, બળહરીનેલીધું;એંશી શહસ્ર બાણનું બળ તે અરજુનજીને દિધું ॥૨૨॥ પણ રહયોછે આકાશે તે, શું કર્યું જુગદાધાર; રથને ઉતારવા રથપર મેલ્યો,ચઉદ બ્રહ્માંડનો ભાર ॥૨૩॥ એટલે તે રથ નીચે ઉતરીયો, કરતા નંદકીશોર;એટલે ભિસ્મે બાણ લઇને, દારૂણ દાખવ્યુ જોર ॥૨૪॥ અગણિત મંત્રનાં બાણ મારે, પણ વિસ હજ્જાર જાય; એક લાખ ચાળીસ હજારબાણો, અરજુજીના થાય ॥૨૫॥ ભીસ્મપીતા બહુ વિસ્મે પામ્યા,પોતે પાછાપડતા, તેમ તેમ અરજુન બહુ બળ કરી,દાદાને કનડતા ॥૬॥ પોતાના જે યોદ્ધ બાંધેલા, તેમના છોડયા હાથ; એવે મુરછા વળી સરવની, ઉડી પડયો સહુ સાથ ॥ ૨૭ ॥ દાદા ઉપર દઇવત દાખ્યું,હાથ બતાવ્યા માઠા,ભિસ્મે જાણ્યું કાંઇ કપટ થયું, વઢવું મુકીને નાઠા ॥ ૨૮ ॥ એટલે નાઠી અગીઆર ક્ષોણિ, અરજુને હાથ બતાવ્યા, ભીસ્મ પીતાને પાછા પડી, કઉરવ સ્થંભે આવ્યા ॥ ૨૯ ॥ એટલે સુરજ મેર બેઠો, ગરગડીયાં નીશાન; કઉરવનાં વાજાં બંધ રહ્યાં, જીત્યા સતિ સંતાન ॥૩૦॥ પછી અરજુન રથથી ઉતરીયો, દાદાના રથમાં જાય, ચાલો દાદા આવું શેવા કરવા,સેન્ય કરયુ વિદાય ॥૩૧॥ ભીસ્મને પારથ તંબુએ આવ્યા, ભેળું કરયુ ભોજન; અરજુન ચરણ ચાંપવા લાગ્યા, ભિસ્મે કરયું સયન ॥૩૨॥ અરજુનજી કહે જુઓ દાદા, આજે તો મેં બળ દાખ્યું; ઘણા દહાડાથી તમે કહેતાતા, માટે પાણિ લઇ નાખ્યું ॥૩૩॥ ભિસ્મપીતા કહે અરજુરનબેટા આજેતો કપટ ભાળ્યું; નીત્યાન હળી દળિને મુઓ છેવટ કુલડિમાં વાળ્યુ ॥ ૩૪ ॥ આખો દિવસ જીત પામુને, ઘટિ છેવટે હા-

રૂં; માટે મુજને એમ લાગે છે, છે કાંઇ જાદુ તમારૂં ॥૩૫॥જાઓબેટા કાલ આવજો વહેલા કહી કરચો વિદાય; અરજુન જઇ તંબુએસુતો, એવે વાહાણું વાહાય, જાગ્રત થઇ સરવે પરવાર્યા, કઉરવ પાંડવ બળી; પોત પોતાનું સૈન્યલઇને પોતાને સ્થંભે પળીયા ॥૩૬॥ વળણ પોતાને સ્થંભ આવિયા, પાંડવ ભીસ્મ પીતાય;કહે વલ્લભ સહુ સાંભળો,યુદ્ધ ઘણેરૂ થાય.

કડવું ૯ રાગ સુરિ સાખીનો.

વઇશંમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીરતારીતુજને સંભળાવું,ભીસ્મ પરવ મહીમાય ॥૧॥આઠમે દહાડે યુધ્ધે ઉભા,હાથ ગ્રહી હથીઆર;અરજુન ગાંજેવ નામા ધનુશનો, પેહેલો કરચો ટંકારા॥૨॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોક પહોચ્યો, ડોલ્યાં દસે દીગપાળ,શબ્દ સુણિનેલંકાથી આવ્યા, હનુમાન અંજની બાળ ॥૩॥ દસ બાણે પછી પુજનકીધું, તવ સહુ કોપે ચડીઆ; એકદમ ઉઠયા થંભેથી છુટયા વચમાં તુટી પડિઆ ॥૪ કરણ શકુની જેદ્રથ ભગદત કઉરવ સોએ ભ્રાત; પોતાના તંબુ ભણિ ઉભા રહી, યુધ જુએ નિચ જાત ॥૫॥ આઠમે દહાડેઅતી ઉપડયા, ભીશમપીતા બળવાન; પાન્ડવ ઉપર જુલમ કીધો; ગંગાને સંતાન ॥૬॥ પવનાસ્ત્ર બેબાણ લઇને, દાદાએ ખેલ લડાવ્યા; અરજુનનાને અભીમન્યુના, રથજ ગગને ચડાવ્યા ॥૭॥ બે બાપ દીકરા અંત્રીક્ષ ઉભા,માથેનંદકીશોર; ગટોરગછ પણ રહયો છે ગગને, શું જણવી શકેજોર ॥૮॥ ગંગાનંદને નાગપાસ લઇ, બાંધ્યા મારથી સરવ;સાત ક્ષોણી સેન્યા બાંધિ; ઉતારવાને ગરવ ॥૯॥ પછી ભીશ્મજી હરખી ઉભા, નીશાન કોણુવગાડે; જેવું જો આજે યુક્તીછે સારિ, ખાંપણ કોણ લગાડે ॥૧૦ એવું આદરિ ભીશ્મ ઉભા, ચાર ઘડી રહયો દન; અરજુનજી કહે કેમથાશે; ઓરેજુગ જીવન ॥૧૧॥ અતંરયામી એવું બોલ્યા, ધીરજધરોમન;ખાતોખારોભરતો ભરશે,હજીઘણોછેદન॥૧૨॥ એમ કહીને કષ્ણ પ્રભુએ, કપટ કેવું કીધું;ભીસ્મપીતા ઉભાછે તેનું બળ હરીને લીધું ॥૧૩॥ તે બળ આપ્યું અભેમન્યુને, વળી કેવો ખેલ કરીયો, એના રથ તળેનું બાણ છેદ્યું, તેથી રથ ઉતરીયો ॥ ૧૪ ॥ તવ અભેમાને યુધ આરંભ્યુ, સામા ભીસ્મપીતાય; કુંવરના બાણ એક લક્ષને થા: સહસ્ર જાય ॥ ૧૫ ॥ ગં-

મા નંદન બાણ મારે તે, છુટે વિસ હજાર; અભીમન્યુના બહુ બળથી તે, નિકળીઆ રથંભ બહાર ॥ ૧૬ ॥ ભીસ્મપીતાએ મન વિચારયું, મનસુબો એમ ધારયો; કોહોના કોહો પણ દ્વારિકાધીશે, ઉંચેથી રથ ઉતારયો ॥ ૧૮ ॥ બળ માહારૂં પળમાં જતુ રહે છે, ને હશે કશનું કામ નીશ્ચે કરયા વણ એકદમ માહારે,ન દેવું કોઇનું નામ ॥ ૧૮ ॥ એમ ધારી મનમાં રહ્યા સમજી, ખંખેરી ઉભા થયા; અત્યારે એમાંનું કાંઇન કહેવું આવતી કાલે વાત ॥ ૧૯ ॥ એવે રથ અરજુનનો ઉતરિયો, જોડે છે દીનાનાથ; પછી અરજુને સહુ સેન્યાના, છોડિ નાખ્યા હાથ ॥ ૨૦ ॥ એટલે સહુ સેન્ય થંભે આવ્યું કૃષ્ણનાં એજ ચરિત્ર; કઉરવના બંધ રહયાં ને વાગ્યાં પાંડવનાં વાજીંત્ર ॥ ૨૧ ॥ આઠમે દિવસે એમ જીત્યા, સહુ સહુને સ્થળ જાય; અરજુન ગયો શેવા કરવા, જયાં રહે ભીસમપીતાય ॥ ૨૨ ॥ પછી શેવા કરીને ગયો, પોતાને વીશરામ; તવ દુરિયોધન મોઢું ઉતારિ,આવ્યો ભીસ્મને ઠામ ॥ ૨૩ ॥ ઓ દાદા બે દાહાડાતમારા, પછી શી મુજ ગત થાશે; કાંઇક માહરો કરો જીવારો, આવ્યોછું તમપાસ ॥ ૨૪ ॥ એટલે આવી ભીશ્મને દયા, સાંભળ દુરિયોધન; તારિ નારિને તેડાવ કાલે, આપું સૌભાગ્ય વચન ॥ ૨૫ ॥ સૌભાગ્ય વતીનુ વરદાન આપું, પછી નહી તારૂં મરણ; જા માહારૂં બોલ્યું પાળવું માહારે, તું આવ્યો મુજ સરણ ॥ ૨૬ ॥ દુરિયોધન કહે વારૂં દાદા, કહી તંબુમાંગયો કહ્યા સમાચાર શકુનિને, હું તો અમ્મર થયો ॥ ૨૭ ॥ એમ કરતાં રૂજની વિતિ, એવે વહાણું વાય; ભીશ્મપીતાને પાંડવ યોદ્ધા, રણથંભયુદ્ધે જાય ॥ ૨૮ ॥ સાંડજ મોકલિ દુરીયોધને, તેડવા હસ્તીનાપુર;આજજ હું અમ્મર થવાનો, આનંદ ઉભરાયો ઉર ॥ ૨૯ ॥ રણથંભે અરજુનજીએ, પહેલો કરયો ટંકાર; દસ બાણે દાદાનું પુજન કીધું; આશીશ લિધી અપાર ॥ ૩૦ ॥ વલણ ॥ આશીશ દિધી ભિસ્મજી,પછી વિપ્રિતથઇબુધ કહે વલ્લભ આરંભિયું, મન મુકીને યુદ્ધ.

કડવું ૧૦ રાગ સામેરીની છાયા.

વઇશમપાયે ઋષિપેર બોલ્યા. સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, ભિશ્મપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ નવમે દિવસે યુદ્ધ આરંભયું, હળાહળ કોપે ચડિયા; રથંભથી છુટયા તેવાજ ટુટયા, બળ કરી

બાઝી પડીયા ॥૨॥ લથબથીઆતે લથબંથ બાહાજ્યા, હાઠ્ણુ હદવત હાખે; નિરહયપણુ પુરણ જણવે,કોઇ હયા નવ રાખે ॥૩॥ મારે ઝુઠે એવા ઉડે, દાદાએ શું કામ કીધું; અગણીતો મંત્ર ભણીને, નાગપાસનુ બાણુ લીધું ॥૪॥ તે ફેર પુદડી ફરીને ફેક્યું, બળ કરી બાણુ એક; નામના મંત્રથી અગણિત મંત્રે નાગ થયા અનેક ॥૫॥ તેથી સરવ સેન્યનેબાંધ્યુ બાંધ્યો ઇદ્રનો તંન; શેદેવ નિકુળ દ્રુપદ બાંધ્યો વૈરાટને અભેમન ॥૬॥ દ્રષ્ટમદુમાનને શીખડી, વળી વાયુ સુત બળીયો; તે બેઇ ગટારગચ્છ માયાવી,મેઘવરણુ કળકળીયો ॥૭॥ બે બાપ હિકરા ચડીયા, પડીયા કઉરવ દળમાં; દસ સહસ્રનો બાણ વાળ્યો, બેઉ જણે એક પળમાં ॥૮॥ તવ બોંબાટો શેન્યનો થયો, ભીસ્મે લીધું બાણુ; એટલે બંનેછોકરા બીધા, જાણ્યું લેશે પ્રાણુ ॥૯॥ ગગન ચડીયા પોતામાં પડીયા, દાદાને ન લાધ્યા,પછી નાગપાસ બાણુલઇ,બાપબેટાનેબાધ્યા॥૧૦॥ મેઘવરણુપર મુક્યું કાળજવરતે આડું અવરૂ ફરે; જોએ બીજુ રૂપધરેતો, મુસ્તક છે દન કરે ॥૧૧॥ એ રીતે સહુ મનુશ બાંધ્યાં પછી બાંધ્યા ગજ ઘોડા; શારથી મારથી સરવ બાંધ્યા, છુટાછે રણછોડા ॥ ૧૨ ॥ છેવટ દાદાએ બાણુ મારયું, જ્યાં છે દીનાનાથ; નાગપાસથી તાણી બાંધ્યા પ્રભુના અવળા હાથ ॥૧૩॥ પ્રભુએ જાણ્યું ભીસ્મજી ચેત્યા, મુજ ઉપર પ-ડયો વહેમ; બોજ વાજાં વાગવાનાંનથી; છેવટ કરવું કેમ ॥ ૧૪ ॥ એ રીતે ગોવિંદ ગભરાયાં, દિવસ રહયો ઘડીચાર; અરજુનજી કહે કેમ થાશે, ઓરે જુગહાધાર ॥ ૧૫ ॥ પ્રભુ કહે ગભરાવો છો શાને, થતું હશે તેમ થાશે; અર્જુન કહે કોઇ નથી છુટુ કેમ કરી ઝીતાશે ॥૧૬॥ એવામાં અંતરયામીએ, ખેલ ખરો લડાવ્યો; પ્રેરકે પ્રેરણા કરીગરૂડને, એટલે ગરૂડ આવ્યો ॥૧૭॥ નાગને સરપ તે ભક્ષ છે એનું, દેખીદળમાં પળતા જેને ને તેને નાગ વીંટાયા, ઝાલી ઝાલીને ગળતા ॥ ૧૮ ॥ એ રીતે સહુ સેન્યનું બંધન, છોડવા માંડયું સાર, તે દેખીને ક્ષ્ણનાસામા બોલ્યા ગંગાકુંવાર ॥૧૯॥ કરણ પ્રભુકપટનાભરેલા, શાબાશનંદકીશોર; ચાર ઘડી માટે ધુળ મેળવવા, આજે ઝલાયા ચોર ॥૨૦॥ ઠીકછેપ્રભુઆ વતી કાલે, તમને પોહોચડું ઠેઠ; આટલા દીવસ નકામી કાઢી; કરેલી માહારી વેઠ ॥૨૧॥ તે બદલો હું વાળી આપવાનો, કહી મુકયાં અ-થીઆર; પોતાનો રથ પાછો હઠાવિ, ચાલ્યા ગયા સ્થંભ બાહાર ॥૨૨॥ એવે પાન્ડવનું દળ છુટયું, છુટયા સતિ સુત સુબધ્ધ વાજતે ગાજતે કો

રવ ફેરે, સ્થંભે જઇને ઉભા ॥૨૩॥ એવે સમે સાંજ પડીને, સુરજ બેઠો મેર; વાજીંત્ર બંધ થયાં કઉરવનાં વાગી પાંડવની ભેર ॥૨૪॥ પછી અરજુન રથથી ઉતરીયો, દાદાને રથ જાય; આલો દાદા સેવામાં આવું તવ બોલ્યા ભિસ્મ પિતાય ॥૨૫॥ આજ સેવા કરાવવી નથી,જાતુ તારે ઠામ; ક્રોધ કરીને બોલ્યા તેથી, પાછો ગયો આપધામ ॥૨૬॥ સઉ સઉને સ્થળ રાત્રીયે ગયા, કરમની કરણી કહાવિસાંઢપર બેસી હસ્તીનાપુરથી ભાનુમતીજી આવી ॥૨૭॥ તવ દુરિયોધનને એ રાણિ, દાદાની પાસે જાય; બોરે દાદા આવિ છે રાણી, બોલ્યા ભિસ્મ પિતાય ॥૨૮॥ નવદન માહારે પુરા થયા છે,માટે તારૂ દુખ હરવું આજની આખી રૂજનિ મારે, ભગવત ભજન કરવું ॥૨૯॥ તેથી માહરા તંબુ વિશે, લીપી સ્વચ્છ કરી આપો; તમે જાવો તમારે તંબુએ અત્યારથી ન અદાપો ॥ ૩૦ ॥ પાછલી રાતે પેહેલો ભરઘો, બોલે જેણીવાર; તે વારે નાહી ધોઇને આવે મમપુજન તુજ નાર ॥૩૧॥ એટલે રાણીને રાજા ઉઠર્યા, અંતર ઉલટ વ્યાપી; શેવક પાસે દાદાની ભોમી, સ્વચ્છ કરાવી આપી ॥ ૩૨ ॥ શેવા સામગ્રી સરવેમુકાવિ; દાદાના તંબુમાંય; સૌ પોતપોતાના તંબુમાં સુતા, શું કરયું ભીસ્મપીતાય ॥ ૩૩ ॥ શીતળ જળે સ્નાન કરીને, બેઠા આરાધન કરવા; પરવરતી બધી પરહરીને લાગ્યા હરી ધ્યાન ધરવા ॥૩૪॥ એવે સમે જયાં થઇ મધ્ય રાત્રી, ચીંતાતુર ભગવાન; ભક્તને માટે ભુધર જાગ્યા,દેવકીના સંતાન ॥૩૫॥ છાના ગયા દ્રોપતી પાસે,ખરીજ નીદ્રાબ ગાડી; આંબેજ્યો ચરણનો અંગુઠો, પંચાળીને જગાડી ॥૩૬॥ દ્રોપતિકહે શ્રીશોરવીરાકેમ આવ્યા મધ્યરાત;પ્રભુકહે જરાબારણેઆવે, તો કહુ તુજ નેવાત ॥૩૭॥ તવ દ્રૂપતી બારણે આવિ,સાથેશામશરીર પંચાળીકહેશી વાત કહોછો, આરે મહારા વીર ॥ ૩૮ ॥ ભગવાન કહે સાંભળ ભગની અગની અંતઃકરણ; દુરિયોધન આજ અમ્મર થાય ને, થાશે અમારૂં મરણ ॥ ૩૯ ॥ ભાણુમતીને ભિસ્મ પીતા,આપેછે વરદાન; તે સારૂ નિદ્રા ન આવે; એમ વધા ભગવાન ॥ ૪૦ ॥ દ્રોપતી કહે કેમ કરીશ; કહો કાંઇ ઉપાય મને; પ્રભુ કહે આધું ઓઢીને, તું જા ભીષ્મજી કને ॥૪૧॥ વળણ. જા ભગની ભીસ્મ કને, લાવ શોભાગ્ય વરદાન; કહે વજ્રભ શ્રોતા સુણો કરતા હરતા ભગવાન.

કડવું ૧૧ રાગ ઢળકતા દોહરાની ચાલ.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, શોભાગ્ય મહીમાય ॥૧॥ દ્રૂપતી કહે વીરલા માહરા, હું તો અબળા જાત; પારકી હદમાં ચોરી કરવિ, જાવાનુ મધ્યરાત ॥ ૩ ॥ ચોકીદારોને ચોપદારો જાગ્રત સરવે હોય; જાતાં જાતાં મુજને ઝાલે,જાવા દે નહી કોય ॥૩॥ તે માટે તમો સમજોછો વીરા, શી રીતે એકલી જાવું કશ્ન પ્રભુ કહે ચીંતા ન કરશો; હું તમ સાથે આવું ॥૪॥ તવ પંચાળી હસીને બોલી, અોરે જુદાધાર; તમો માહારી સાથે આવોતો, કહોત્યાં થાવું તઇયાર ॥૫॥ એટલે બોલ્યા અંતરયંમી, ભગની કરીલ્યો સ્નાન એમ કહી જઇ પુષ્પ લાવ્યા, પોતે શ્રી ભગવાન ॥૬॥ચંદન ઘસી તઇ-યાર કિધું અબીલ ને ગુલાલ; ધુપ દીપ ને નઇવેદ લીધું; પોતે શ્રિનંદ લાલ ॥૭॥ પંચાળિએ સનાન કીધું. પહેરયાં વસ્ત્ર શણગાર; રૂમઝુમ કરતિ ગઇ પ્રભુપાસે, છાબ દીધીમોરાર ॥૮॥ ભાઇને ભગનીવાતોકરતાં પાધરે પંથ પળાય જાતાં જાતાં જુક્તિ કિધી પોતે શ્રિ જદુરાય ॥ ૯ ॥ તામશી વિદ્યાનો મંત્રજ ભણીયો, પ્રભુજી ન જાય ચુકિ, કઉરવ દળમાં સહુ પ્રાણિને ઘરણ નિંદ્રા મુકિ ॥ ૧૦ ॥ એટલે સરવે ઉંઘવા લાગ્યાં, ઉંધ્યા રાજા પ્રધાન; ચોકિદાર પેરાદાર ઉંધ્યા, ઉંધ્યા ચંચળ સ્વાન, ॥૧૧॥ તે દળમાં ભઇ ભગની ચાલ્યાં, નીરભયપણે જાય, એકલા ભીસ્મજી તંબુમાં જાગે, તેમની લગભગ થયા ॥ ૧૨ ॥ પછી પ્રભુ કહે જાવો ભગની, આ રહયો તંબુ ઢુંકડો, એમ કહીને કશ્ન પ્રભુજી; આપે બનીયા કુકડો ॥ ૧૩ ॥ કુકડા રૂપે કશ્ન પ્રભુએ, ટઉકા કરયા બે ચાર; ભિસ્મે જાણ્યું કે વાહણું વાહ્યુ તોયે ન આવે નાર ॥ ૧૫ ॥ એવા માંતો રૂમઝુમ રૂમઝુમ, કરતી તંબુમાં પેઠી, આધુ ઓઢીને દ્રૂપતી, પુ-જન કરવા બેઠી ॥ ૧૫ ॥ સનમુખ બેશી જળ ચઢાવ્યું ચંદન લેપન કિધાં, અક્ષત અબીલ ગુલાલ ચઢાવી, હાર આરોપી દીધાં ॥ ૧૬ ॥ ધુપદીપ નૈવેદ ધરીને પ્રદક્ષણા કરી સાર; પછિ દાદાના ચરણ ગ્રહિને કિધો નમસ્કાર ॥ ૧૭ ॥ એટલે ભિસ્મજી આનંદ પામ્યા, સેવા કરી ઘણિ સારી; દુરીયોધન તો મુરખ છે પણ, ઘણિ સુલક્ષણિ નારી ॥ ૧૮ ॥ એમ સમજી ગંગાસુત બોલ્યા; અખંડ સોભાગ્ય હજો; તા-રા સ્વામીનો આયુષ વધજો; સતર સમુળા જજો, ॥ ૧૯ ॥ દ્રૂપતી કહે

વારૂ દાદાજી, ફેડયું માહારૂ દુઃખ; વચન તમારૂ સફળ હજો, કયો જુઓ માહારૂ સુખ ॥૨૦॥ એમ કહીને વદન બતાવ્યું, મળી માનુનિ માઠી; ભિસ્મપીતા જોઇ બાવરા બનીયા, પંચાળી તવ નાઠી ॥૨૧॥ સ્વાભરી સુંદરી પડી પંથે, સામા મળ્યા વનમાળી; હરૂપતીકહે ફતેથયુંભાઇ,પ્રભુ કે લેને તાળી ॥ ૨૨ ॥ હરખભર્યા ભાઈ ભગનો ચાલ્યાં નિરવતી થયું મન; પોતાના તંબુએ આવી, સુખે કર્યું સયન ॥૨૩॥ ગંગાનંદન બહુ અકળાયા છેતરી ગઇ મને નારી, ભાનુમતીને શું વરદાન આપું, ધજ્જત લીધી મારી ॥૨૪॥ એવે વીચારે મુરછામાં પડીયા, ઢળીયા પોતે ધરણ, ભકતનો જીવારો કરીને પોઢયા, પોતે અસરણા સરણ ॥૨૫॥ વળણ ॥ પ્રભુ પોઢયા પ્રેમથી, સાંભળને તું રાયઃ કહે વલ્લભ સહાય શામળો તેનાં દુઃખ પળાય.

કડવું ૧૨ રાગ સોભાગ્યની દેશી.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સોભાગ્યનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ પરોઢ થયુને કુકડા બોલ્યા, તવ ઉઠયો દુરીયોધન; અરેરે વાહાણુ વહિ ગયું ને રાણી કરે છે સયન ॥ ૨ ॥ એમ જાણી ગયો રાણીનિ પાસે, દાદા કહેશે મને જુઠો; લાગ્યો ઢંઢોળવા એ ભાગ્યશાળી, માનિતી રાણી ઉઠો ॥ ૩ ॥ આંખો ચોળતી માથું ખંજોળતી, ઉઠી ભાનુમતી રાણી; એટલે આગળ લાવિને મુકયાં, રાજાએ દાતણ પાણી ॥ ૪॥ વિખરલાં પટીયાં લબડતાં જટીયાં, આંખોમાં પાસેર પીઆ; નાસકોરાં તાણે ભુંડણીજાણે મોહોઢું તો શીયાવિયા ॥૪૫॥ ઉઠીને કર્યાં દાતણ પાણી, દુરીયોધને જળ દીધું; એટલે ચોટલો ઓળી વાળીને, ઉષ્ણોદકે સ્નાન કીધું ॥ ૬ ॥ વસ્ત્ર આભુષણ અંગે ધરીયાં, જાવાને ઉલટ વ્યાપીઃ સેવા સામગરી ત્યાર કરીને, છત્રપતીએ છાબ આપી ॥ ૭ ॥ તે છાબ લઇને ઠમકેથી ચાલી, ભિસ્મના તંબુમાં પેઠીઃ ઉઘાડે મોહોડે વાંકે અંબોડે, દાદા કને આવિ બેઠી ॥ ૮ ॥ તે વેળા જરા આવિ છે સુધી, મુરછાથી ભીસ્મ પીતાય; ભાનુમતીએ સુતેલા દેખી, બિચાર્યું મનમાંય ॥ ૯ ॥ સુતા સુતા સમરણ કરે છે, પુજન કરૂં અત્યારેઃ શું સમજે સમરણ થાય કેવું, રંડાએ જોએલું કયારે ॥ ૧૦ ॥ પછી પુજન કરવા ઉઠી, દાદાજી દુઃખ ફેડયું; ઉભા થઈ જઇ ઝારી લેઇને, શરીર ઉપર જળ રેડયું

॥ ૧૧ ॥ ટગટગ ભિસ્મજી જોવા લાગ્યા,વારૂ શું કરે છે નારી; એમ જાણીને કાંઇ ન બોલ્યા, રાણિએ મુકી જળ ઝારી ॥ ૧૨ ॥ વસ્ત્ર લઇને શરીર લુછ્યું અંગ આખુ ચરઝોળ્યુ; પછી ચંદન હાથમાં લેઇ દાદાને મોઢે ચોળ્યું ॥ ૧૩ ॥ હબચી ઉપર અક્ષત મુકયા, આંખોએ અબીલ ગુલાલ; રૂદીયા ઉપર પુષ્પ મુકયાં, ઠીક મેળવિયો તાલ, ॥ ૧૪ ॥ બે ભુજમાં પછી નઇવેદ્ય મુકયું, માહારા સ્વામી ઘણુ જીવો; આંગળીયોમાં અગરબતી, મુકયો દુટીપર દીવો ॥ ૧૫ ॥ એટલે ઝબ દેઇ દાદા ઉઠયા, મનમાં ઘણો ક્રોધ ધરી, અવળચંદી અભાગણિયે, અવળિ પ્રદક્ષણા ફરિ. ॥ ૧૬ ॥ સનમુખ આવી પાય પડિ બોલિ,અખંડ શોભાગ્ય આપો ભિસ્મપીતા કહે કરક્ષા નારિ તુને હજો રંડાપો॥૧૭॥રાગ ઝડપનો દોહરો એવું વચન સાંભળાને, ઉભિ થઇ રંડાય; મારા રડયા માહારા પીટયા, તારૂ કાળુ થાય. ॥ ૧૮ ॥ ઓ નખોદીયા ઓ ઉછેદીયા, શીદ મુજને તેડ વિ;ઇજ્જત તારિ લેવરાવું છું, છત્રપતીને લાવિ ॥૧૯॥ લાંબા લાંબા હાથ કરિને, ગાળો દેતી જાય,કળકળતી બરબરડતી આવિ, જયાં દુરયોધન રાય ॥ ૨૦ ॥ ધીક ધિક મારા નાથ તમને ગાળ મને ભંડાવિ; સોભાગ્ય તો સુઇ ગયું ને, ડોસાએ રંડાવિ ॥ ૨૧ ॥ રંડાપાનું વરદાન આપ્યું, નિરલજને શું કહીયે; દુરિયોધન કહે ગભરાશો નહી,ચાલો વઢવા જઇએ ॥૨૨॥ એમ કહીને શંખણો શંખણિ,વઢવા માટે જાય;ઉછળતાં ઉછળતાં આવ્યાં, જયાં ભિસ્મપીતાય.॥૨૩॥ દુરિયોધન કહે ઓરે ડોસા, અવળું વદીયા કેમ; તમારૂ કહ્યું કાંઇ નહી થાયે,રહિશ કુશળ ક્ષેમ ॥ ૨૪॥ વિશ્વાસે વામાને તેડાવિ,હું પણ મુરખ જન;સત્યવાદી શાના થયા છો, મીથ્યા ગયું વચન ॥ ૨૫ ॥ વડપણમાં ગતી ગઇને, પડિ ધોળામાં ધુળ; વરસ સો ગયા પાણિમાં, પેટ ચોળી કીધું સુળ ॥ ૨૬ ॥ દાદા કહે સાંભળ રાજા, ઓરે દુરિયોધન, જો લક્ષણ તારિ નારિનાં, કેવું કર્યું પુજન ॥૨૭॥ આખે અંગે પાણિ વેડયું,ચોપડયું ચંદન મુખ;આંખો ઉપર અબીલ મુકયો, એવું દીધું દુઃખ ॥ ૨૮ ॥ દુટીપર દીવો સળગાવ્યો,શી કહું બધીપેર; એણે તે કયારે જોએલુ, સાસરે કે પીહેર ॥ ૨૯ ॥ પુન્ય પુજન કાંઇ નહી થયેલું; બાપ દાદાને ઘેર; ને પ્રાણિ શું કરિ જાણે, મી રયા જીભમાં ઝેર ॥ ૩૦ ॥ એવાં વાયક સાંભળીને, બોલ્યો દુરિયોધન; છો રહી માહારે એવિ નારિ, બળ્યું આ પુજન ॥૩૧॥ એમ બરબડતાં બેઉ જણ ચાલ્યાં, તંબુ વિશે જાય; સાંડપર રાણિને બેસાડિ, તરત કરિ વિદાય ॥૩૨॥એવામાં ભિસ્મપીતાયે કીધોમનવિચાર;ચોકિમાં શું આવિ

શકે, કરૂપતી જે નાર ॥૩૩॥ અબળાનું એ તો નહી ગજુ, સાથી થએલું હોય; એમ સમજી સમાધિ કીધી, જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ જોય ॥૩૪॥ જોતાં જોતાં એમ જાણ્યું, જોડે વઇકુંઠ ભુપ;મધ્યરાતે મુજને ચેતાવ્યો, ધરી કુકડાનું રૂપ ॥૩૪॥ છેતર પન્ડી કરી છબીલે, નહી અબળાની હાંમ, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ લગડાવ્યું,પોતે શ્રીઘનશામ ॥ ૩૬ ॥ જીતેલો મને નિત્ય હરાવે.લઈ લેછે મુજ જોર;સમાધીમાં તે સઉ જાણ્યું, કપટી નંદીકીશોર ॥૩૭॥ કૃષ્ણે કર આયુદ્ધ ઝાલવાને, લીધા છે સોગન; તેથી હથીઆર હાથ ઝલાવું,તો હું ગંગા તન ॥૩૮॥ બ્રહ્મહત્યા પાપ લાગશે એમને, તો તો મુજને લાગે; જો કહિ પોતાનું ભંગ કરશે, તો મહારૂ પણ ભાગે ॥૩૯॥ એવો મનથી નિશ્ચય કિધો; ગંગાજીને તન; એવામાં તો વહાણું વાયું, થયો દસમોદન ॥૪૦॥ વળણ ॥ દસમો દિવસ ઉગીયો, સાંભળને તું રાય;કહે વહ્રભ જમ્યા વીના, ચઢિયા ભિરમ પીતાય.

કડવું ૧૩ રાગ સાખી ચાલ.

વઇશમપાયે ઋષિપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, ભિસ્મ પરપ મહીમાય ॥ ૧ ॥ દસમે દિવસે દાદા ચઢિઆ, ભય ભરયું કુરૂક્ષેત્ર, ક્રોધ અતિસે ઉરમાં ઉપજયો, રક્ત થયેલાંનેત્ર ॥૨॥ સ્વેતજ વસ્ત્રો સ્વેતજ આયુદ્ધ, આવ્યા ધોળે વેસે; પોતાને રથંભ રહ્યા ઉભા, ઘણા ભરેલા દ્વેશ ॥૩॥ એવે સનમુખ પાન્ડવ આવ્યા, યુદ્ધ કરવાને સાર; અરજુને ગાડેવ નામનો, પહેલો કરયો ટંકાર ॥ ૪ ॥ તેનો શબ્દ ત્રિલોક પહોચ્યો, ડોલ્યાદસે દિગપાળ; ધરણલાગી ધ્રૃજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ ॥૫॥ વડ લંકાથી હનુમાન આવ્યા, પાન્ડવ દળમાં પેઠા; અરજુનના રથનિધજાએ, પુંછ વીંટાળિ બેઠા ॥૬॥ તે પછી અરજુન બાણાવળિએ, પુજનનું મન કિધું; દસ બાણથિ પુજન કરવાને, પ્રથમ એક બાણ લીધું ॥ ૭ ॥ એટલે બોલ્યા ભિસ્મપીતા, મીથ્યા મથે શીદ મથિ પુંજા કરીશ નહી આજ માહારી, કરવા દેવાનોહું નથિ ॥૮॥ તું તાહારે હાથ ઉપાડ પહેલો, નહી તો હું ઉપાડું; નરે જાણ્યું નહિ કરવાદે પુજા, મિથ્યા વખત શીદ કાહાડું ॥૯॥ એમ જાણિને બાણ મુકયું, તેવાજ તુટી પડીયા; તે દિવસે તો ભીસ્મપીતા; ઘણાજ ક્રોધે ચડિયા ॥૧૦॥ અગણિત મંત્ર ને મોહાસ્તર મંત્રનાં, માર્યાં બાણ

અપાર; તેથી જેને તે મુરછામાં પડે, વરત્યો હાહાકાર ॥૧૧॥ હાથી ઘોડાને ઊંટ સુદ્ધાં, ઢાળી નાંખ્યા ધરણ; સેન્યાપતીને સેન્યા ઢાળિ; કંઇ જન પામ્યા મરણ ॥૧૨॥ પછિ ઢાળ્યો દ્રુપતરાજા, પાંચાળદેશનો રાય; ત્રીજે વઇરાટ ચોથો શીખંડી,દ્રષ્ટપદુમ્નન ત્યાંય ॥૧૩॥ સેહેદેવનીકુળભીમને ઢાળ્યો અભેમાન; નાંખ્યો ગટોરગછને મુરછામાં પછિ એનો સંતાન ॥૧૪॥ તે પછિ મહાબળમાં બાણ લીધું, ક્રદ્ધ બહુ ક્રોધે ચડિયો; અરજુનજીની રૂદીયાભેદી, તવ નળ ઢળિ પડિયો ॥૧૫॥ પછિ એકલાકરનજી રહ્યા, ભિસ્મે વિચારયું એમ; હવે એકલા હાથ આવ્યા છે, જવા દેઉં કેમ ॥૧૬॥ એમ જાણીને રણછોડ ઉપર, રક્ત કર્યાં લોચન; પ્રભુને દુખ દેવા બાણ લીધું,ચેત્યા જુગજીવન ॥૧૭॥ જાણ્યું કે ઘાટ ઘડશે માહારો; ભરેલા રાતના રિસે; એમ જાણિને ચરિત્ર કીધું, પોતે શ્રી જુગદીશે ॥૧૮॥ રથમાંથી ઢળિ ધરણ પડિયા, અરજુનજીની પાસ; મારયા વિના એમ કીધું,પોતે શ્રિ અવિનાશ ॥૧૯॥ ભિસ્મપીતા જોઇ વિસ્મય પામ્યા, કપટી કરનજી કાળા; પોતાને વઢવું પડે માટે, મુર્છાના કર્યા ચાળા ॥૨૦॥ આયુદ્ધ હાથમાં ઝાલવું નથી, લેવું નથિ શીશ પાપ; રાત્રિએમુજનેપાપ લગાડિ, કોરા રેહેવું છે આપ ॥૨૧॥ એમનેજેવા ચાળા માંડયા,તેવા કરૂ હું ચાળા; અરજુનને ઠેર મારવો ધારયો; શું જોઇ રહેશે છોગાળા ॥૨૨॥ એવું સમજી ફરશી લઇને રથથી ઉતર્યા હેઠા; અરજુન જ્યાં મુરછામાં પડીયો, તેની રૂદે જઇ બેઠા॥૨૩॥ પ્રભુને સંભળાવવા બોલ્યા,આજ કરૂછુ કહેર; કોકને માટે હણવો પડેછે, બેટા તુજને ઠેર ॥૨૪॥ મુજને જેણેપાપ લગાડયું,તે પણ લે શીશ પાપ;નહીતો તુજને મારી નાખું,થયા તેનેસંતાપ॥૨૫॥એમ કહી ફરશી ઉગામી,સમજ્યા સુંદીરશામ;જો હથીયારનહી ઝાલુ તો, નરને હણે આ ઠામ ॥૨૬॥ એવું જાણી પુરૂષપુરાણી, ડહાપણ ડેવું લડાવ્યું, સુદરશન ચક્ર પોતાનું, સુતાં ચાક ચડાવ્યું ॥૨૭॥તે જોઇ ભિસ્મપીતાજી હસી પડયા,ટળીયો તનનો તાપ,ધન્ય દયાળુ દેવકીનંદન લાગ્યુ તમોને પાપ ॥૨૮॥ કૃષ્ણ કહે મુને પાપ ન લાગે, બોલ્યા ગંગા કુમાર, ઓ મહારાજા પણ કરીને, કેમ ગ્રહ્યું હથીઆર ॥ ૨૯ ॥ સુદરસણ લેઇ ચાક ચડાવ્યું, તે પાપ લાગ્યુ તમને; પ્રભુએ કહ્યું પાપ જ નથી, કાં મને કાં તમને ॥૩૦॥ મે કહ્યું હતું યુદ્ધ કરવાના; હેતુથી લઉં હથીઆર; તો તો બ્રહ્મહત્યા પાપ મુને શબ્દનો કરો વિચાર ॥૩૧॥ તો યુધ કરવાના હેતુથી, કંઇ નથી કર લીધું; તમોએ મુમત ઝાલ્યો

મારે; ભુજમાં ધારણ કીધુ ॥૩૨॥ તે હેતુ નોહોતો વઢવાનો. માટે ન લાગે પાપ; એટલે ભીસ્મજી અકળાઇ બોલ્યા, શું પાપ લીધું મેં આપ. ॥ ૩૩ ॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, સાંભળજો સત્ય મતી;તમોએ શોભાગ્યમાં થાપ ખાધી, તે પાપ તમને નથિ ॥ ૩૪ ॥ દ્રુપતી સતીએ શોભાગ્ય લિધું, આધો ઘુંઘટ તાણી, તમોએ એને વરદાન આપ્યું, ભાણુ મતીને જાણી ॥ ૩૫ ॥ તમે તમારે બોલ્યા પ્રમાણે, વરત્યા છો મહારાજ દ્રુપતી જાણીને નથી દિધુ હેતુ વીચારો આજ ॥ ૩૬ ॥ તેથી તમને પાતક નથી, બોરે ભીસ્મ પીતાય, એવું વચન સાંભળીને, પોતે લાગ્યા પાય ॥ ૩૭ ॥ પછી જઈ દાદા રથ બેઠા, ઉઠયા પ્રાણજીવન; એવે મુરછા વળીને ઉઠયો, ઇંદ્ર તણો જે તન ॥ ૩૮ ॥ એવે બીજા સરવની મુરછા, વળી ગઇ તે વાર;ઉભા થઇને કહવા લાગ્યા, હાથ ગ્રહી હથીઆર ॥૩૯॥ એટલે પોતે ભીસ્મપિતાએ, મુકી દિધાં હથિઆર; હવે માહારે વઢવું નથિ ધરણ ઢાળો કુંવાર ॥૪૦॥ દ્રુપતનો સુત શીખંડિછે, તેને હાથેમુજ મરણ; તેની પાસે બાણ મરાવો એટલે પોડું ધરણ ॥૪૧॥ એવું સાંભળી સામળો નાઠા, સૈન્યમાં સુસરા આવ્યા,દ્રુપતનો વડો સુત શીખંડિ, તેને શોધી લાવ્યા ॥૪૨॥ પ્રભુએ કહ્યું શીખંડિને બાણ મારોબળ કરી, તમારે હાથે એમનું, મ્રત્યુ એમ વદ્યા શ્રિહરી ॥ ૪૩ ॥ એટલે એ બોલ્યો શીખંડિ, ડોશાને કુશળ ક્ષેમ, એમના હાથમાં હથિઆર નથિ તો પછિ મારૂ કેમ ॥૪૩॥ હથિઆર મુકી વ્રદ્ધ થયા છે, તેને મારૂ હું આપ; તો ક્ષત્રિની રીત પ્રમાણે, મુજને લાગે પાપ ॥૪૫॥ પ્રભુ કહે સુત દ્રુપતના,ઉતાવર કરો આપ; તેથિ જો પાતક લાગે તો, તે મુજ માથે પાપ ॥૪૬॥ એવું કહ્યુ તવ શીખંડિ, બળ કરી બાણ લિધું; સનમુખ ભિસ્મજી ઉભા તેના રૂદેમાં ભોંકી દિધું ॥૪૭॥ ભિસ્મપિતાએ આનદ માન્યો, સમરયા અસરણાસરણ, રામકૃષ્ન નામ જપતા જપતા, પોતે ઢળીઆ ધરણ ॥૪૮॥ એટલે લિક્ષા વાવટા ચઢિઆ, બંધ થયું યુદ્ધ સરવ; વાગ્યાં નીશાન પાંડવ કેરાં, પછિ મુકયો યુદ્ધ ગરવ ॥૪૯॥ વલણ યુદ્ધ કરવું બંધ પાડિયુ,મુકી દિધા હથિઆર; કહે વલ્લભ કલેશ ઉપડયો તેનો કરૂ વીસ્તાર.

કડવું ૧૪ રાગ ઝડપનો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ઉતપાતનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીસ્મજી પડીયા પાડવ જીત્યા, એટલે ભીમનો તન; બબરીકનું શીસ સ્થંભ ઉપર છે, તેણે વીચાર્યું મન ॥ ૨ ॥ મહારી માએ એમ કહ્યું છે, હારે તેની પક્ષ કરજે; તે વેણ કેમ જવા દેઉ મીથ્યા ચાહ્યનો વીવન સરજે ॥ ૩ ॥ એમ વીચારી શીસ ઉપડયુ, પડીયુ પાન્ડવદળમાં; જીવ લેવા માંડયા જોધાના વાગે છે બહુ બળમાં ॥ ૪ ॥ ત્રણ અયુત પ્રાણીને હણિયા, વરત્યો હાહાકાર; તે દખી ગદા લઇ ઉપડયો, વાયુનો કુવાર ॥ ૫ ॥ એ દીકરા એ દાટ વાળ્યો, માટે દઈવત દાખુ; કાતો એને હાથે મરૂ, કાતો મારી નાખુ ॥ ૬ ॥ એટલે ભીમનો હાથ ઝાલ્યો, પોતે પુન્ય શ્લોક; જો ભાઇ એના સામા થશો તો, જીવ્યાની આશા ફોક ॥ ૭ ॥ ધારણ ખમો હું સમજાવું, કહિ પ્રભુ આગળ થાય; હાંહાં બબરીક આ શું કરો છો. અણઘટતું દેખાય ॥ ૮ ॥ ક્ષમા રાખો તાતના કુળને, સંહારવું તે ખોટું; કહેશે પોતાનું કુટુંબ માર્યું; મહેણુ થવાનું મોહોટું ॥ ૯ ॥ એટલે મુસ્તક ઉભું રહ્યું, સામા માંડયાં ચક્ષ; મારી માનું બોલેલું પાળું હારે તેની કરૂ પક્ષ ॥ ૧૦ ॥ કહ્યું કે વચન પળાઇ ચુકયું, એમ વદયા ભગવાન; આટલે ક્ષમા કરો તો, એક આપુ વરદાન ॥ ૧૧ ॥ બબરીક કહે વરદાન આપો, રાખુ ક્ષમા મહારાજ; એટલે વરદાનઆપવા લાગ્યા, કરવા પોતાનું કાજ ॥ ૧૨ ॥ ઓરે બબરીક વીશ્વ આખું, કરે તમારી સેવ; નામ તમારૂ જગતને વીશે, બળીયાકાકા દેવ ॥ ૧૩ ॥ તમે જેનાપર અમલ કરો, ત્યાં અન્યથી નવ થાય; તમોને એકલાને આરાધે, બીજો નહી ઉપાય ॥ ૧૪ ॥ એવું વરદાન આપ્યું પ્રભુએ, બળીયો થયો પરસન; લીમડાના એક વ્રક્ષ વીચે કરી દીધું સ્થાપન ॥ ૧૫ ॥ વળણ ॥ તવ બબરીક શાન્તજ પડયો, સાંભળને તું રાય; કહે વલ્લભ સેનને, કરી દીધું વીદાય ॥

કડવું ૧૫ રાગ સવઈયો

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય: વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, ભીસ્મપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સરવ સૈત્યને વિદાય કીધું, પાંડવ રહ્યા પાસ; દાદાની કને આવીને બેઠા, બેઠા શ્રી અવિનાશ ॥૨॥

તવ તંબુથી કઉરવ આવ્યા,સોભાઇને કારભારી; ભીસ્મપીતાની પાસે બેઠા દાદા બોલ્યા વીચારી ॥ ૩ ॥ ઓરે માહારા દાકરા તમે ઉઠીને ઉભા થાવો; કોરાણે વ્રક્ષ છે પીંપળાનું, ત્યાં મુજને લેઇ જાવો ॥ ૪ ॥ દુરીયોધન કહે ઓરે દાદા, તંબુમાં લેઇ જઇએ; ભીસ્મ કહે માયા મુકવા બેઠા; કેમ માયામાં ભરઇએ ॥ ૫ ॥ માટે મુજને પીપળા નીચે લેઇ જાઓ સહુ બાળ; પાન્ડવ કઉરવ ભેગા થઇને, ઉપાડયા ત્રતકાળ ॥ ૬ ॥ પીંપળાનિ નીચે લેઇ ગયા, ભોમી સુવાડી દે છે; આરપાર બાણુજ નીકળેલું તે, છાતી ઉંચી રહે છે ॥ ૭ ॥ તેથી કરીને ભીસ્મ બોલ્યા, સાંભળો સુત સુમતી; ચરણ મુસ્તક ઉંચા રહ્યાવણ,મુજને ફાવતું નથી ॥ ૮ ॥ તવ દુરીયોધન તંબુ વિશેથી, ઉશીકા લઇ આવ્યો; ભીસ્મ કહે માયાવી વસ્તુ શીદ મુજ પાસે લાવ્યો ॥ ૯ ॥ અરજુન બેટા આપો ઉશીકાં; તું છે ચતુર સુજાણ; તવ અરજુને ઉભા થઇ, ચઢાવીયું એક બાણ ॥ ૧૦ ॥ દાદાના લેલાટમાં માર્યું, આરપાર નીકળ્યું બહાર; મુસ્તક દાદાનું ઉંચું થયું બાણ લીધું બીજી વાર ॥ ૧૧ ॥ બે બાણ બે ખભામાં માર્યાં; ઠાહું ઉંચું થાય, પછી બેબાણ કેડમાં માર્યાં, બે માર્યાં ઢીચણ માંય ॥ ૧૨ ॥ બેમાર્યા પગનિ પાહાનિમાં, દસ બાણની સજયાય, તે બાણ સજયા ઉપર પોઢયા, પોતે ભીસ્મ પીતાય ॥ ૧૩ ॥ એટલે ભીસ્મજી આનંદ પામ્યા, સુતા બહુ સુખ જાણી; હસીને કહ્યું દીકરા માહારા; પાવો મુને શુદ્ધ પાણી ॥ ૧૪ ॥ રત્ન જડીત્ર પાત્ર ભરિને, લાવ્યો દુરીયોધન; ભીસ્મપીતા કેહે પાત્ર માયાનું લાવ્યો તું મુરખજન ॥ ૧૫ ॥ અરજુનબેટા જળ પાવો તમો, અરજુને શું કામકીધું, ગંઆસ્તરનો મંત્ર ભણિને, ધનુશપર બાણ લીધું ॥ ૧૬ ॥ મંત્ર ભણી ભોમીમાં મ રયુ, નીકળી ગંગાધાર; ગાંગેવજીના મુખમાં પડી, જળ પીધુ તે વાર ॥૧૭॥ ભીસ્મ પીતા કહે શાબાશ બેટા,વચન માનોમહારૂં; એક એકને રાજ્ય આપી, સંપ કરો તો સારૂ ॥ ૧૮ ॥ ધરમ કહે જેમ કહો તેમ, કબુલ કરીએ અમો; દુરીયોધન કહે આપવા લેવાની વાત ન કરશો તમો ॥ ૧૯ ॥ ભીસ્મ કહે જાવો સ્થળ પોતાને, જેમ ફાવે તેમ કરજો; ઉપદેશ કરવો વ્યાજબી નથી; કાં મારજો કાં મરજો ॥ ૨૦ ॥ એમ કહીને વિદાય કીધા રહ્યા એકલા આપ; તે સમે દેવ દુત આવ્યા, ભિસ્મ કને તદાપ ॥ ૨૧ ॥ ભીષ્મજીને લેવા સારૂ, યત્ન કર્યું અનુપ ભીષ્મપીતાએ તે દુતોને, બનાવીઆ શ્વાન રૂપ ॥ ૨૨ ॥ દુતોને કહ્યું છ માસ પછી, મુકીશ માહરો દેહ, ત્યાં લગી શ્વાન રૂપે મુજ પાસે રહો

સુભ સુખ તેહ ॥ ૨૩ ॥ એમ કહી દુતોને રાખ્યા, સાંભળને તું રાય; ભીમે હાથી ઉછાળેલા, તે હજી આકાશ માંય ॥ ૨૪ ॥ જનમેજય કહે ઓ મહારાજા, નાંખો છો છાશમાં પાણી; ગપોડાં ગોઠવી મુકો છો, કેમ સત્ય માનું વાણિ ॥૨૫॥ વળતું વઇશમપાયે બોલ્યા, જે તેં ધર્યો સંદેહ; ભીષ્મ પરવનિ જે બ્રહ્મહત્યા; રહી તારે શીશ તેહ ॥ ૨૬ ॥ પરીક્ષા જો જોવી હોય તો, કહિ જળ.અંજળી લીધી; એક વરસનું તપ મુકીને, વાયુ મતી બંધ કીધી ॥૨૭॥ એટલે આકાશથી હાથીનાં, ખોખાં પડીયાં ધરણ તે દેખીને જનમેજયના થરથર ધ્રુજ્યા ચરણ ॥ ૨૮ ॥ જાણ્યું કે આ વાત છે સાચી, ખોટા સંદે ધર્યો આપ; મેહેનત માહરી વ્યર્થ ગઇને, માંથે રહ્યું એક પાપ ॥ ૨૯ ॥ એવું જાણીને રડી પડયો આંસુ ભર્યાં લોચન;ઓ માહારાજા ભુલ્યો ચુકયો,મુને કરો પાવન॥૩૦॥ એટલે વઇશમપાયે બોલ્યા, કરીશ નહી અદાપ;કળીયુગમાં તારૂં વેહેચાઇ જાશે, ભીષ્મ પરવનું પાપ ॥૩૧॥ કળીયુગમાં કથા સાંભળશે, કુબુદ્ધી સંદેહ ધરશે; તેના જેજે પ્રાણી તેતે પાતકમાંભાગ કરશે ॥ ૩૨ ॥ જનમેજે કહે વારૂ મહારાજા, સંભળાવો બીજું પરવ; ભુલચુક મહારિ ક્ષમા કરજો; હવે નહી કરૂં ગરવ ॥ ૩૩ ॥ શ્રધા રાખી શ્રવણ કરે, તેનાં પાતક જાય; નાસતીક પણે સાંભળે તે, પાતકભોકતા થાય ॥૩૪॥ વળણ॥ શ્રદ્ધા રાખી સાંભળ્યું, તેના પોહોચ્યા કોડ; ભીસ્મ પરવ પુરણ હવું, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ.

ભીસ્મ પર્વ સમાપ્ત.

દ્રોણ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, દરોણ પરવ મહિમાય ॥૧॥ કૌરવ પાન્ડવ તંબુએ ગયા, સહુસહુને સ્થળ બેઠા, દુરીયોધન ને કર્ણ શકુની, વિચ રમાંબકુ પેઠા ॥ ૨ ॥ ભીસમ પીતાએ યુધ કીધું, સત્યમાંથી ન કાઢયા હાથ; પણ ગુરૂ માહારાજ કહ્યું માનીને, લ્યો તમો અમને સાથ ॥ ૩ ॥ દ્રોણ ગુરૂએ કબુલ કીધું, આવજો સરવે સવારે; દુરીયોધને પત્ર લખીયો પાન્ડવનેતે વારે ॥ ૪ ॥ પછી રાત્રીયે સયન કીધાં, એત્રે વાણુ વાય; જાગરત થઇ જમી પરવારી, યુદ્ધ કરવાને જાય ॥ ૫ ॥ વાજતે ગાજને સ્થંભે આવ્યા, પાન્ડવમાં ચાર ભ્રાત દ્રુપત દ્રુષ્ટપ્રદ્યુમાન આવ્યા સાથે ક્ષોહીસાત ॥ ૬ ॥ વધરાટ રાજા અભેમન્યુ, ગટોરખછ મેઘવરણ; રથહાંકવા રથે બેઠેલા પોતે અસરણાસર્ણ ॥ ૭ ॥ કઉરવ કીરપાચાર આવ્યા, દરોણુને અશ્વસથામા, જેદ્રથ ભગદત ને શલ્ય આવ્યા, સાથે શકુની મામા ॥ ૮ ॥ ભુરીશ્રવાને સુસરમા, શકુનીના સાત પુત્ર; ચંદ્રકેતુને વર્શકેતુ, સો ભાઇનું ઘરસુત્ર ॥ ૯ ॥ વાજતે ગાજતે થંભે આવ્યા, મન માઠા મનસુબા; અરજુનજીના સામા આવી, મોખરે ગુરૂ ઉભા ॥ ૧૦ ॥ અરજુનજી કહે ગુરૂ મહારાજા, બોલુ છુ રાજવટે; અસત્ય યુત્રનો આરંભ કરવો, તે તમને નવ ઘટે, ॥૧૧॥ એટલે દરોણને ખોટું લાગ્યું, દુષ્ટ સલા દીધી ઉંધિ; અણઘટતું કામ કર્યું એ, દુરીયોધનની બુદ્ધી ॥૧૨॥ ખોટી સલા મુને એણે આપી, નખોદ એનું જાજો અતરમાંથી એવુંજ કહ્યું, તોડાવ્યો માહારો માઝો ॥ ૧૩ ॥ એમ જાણિને નીચે જોયું, અરજુનજી થયો ત્યાર; ગાંજેવનામા ધનુષ ચઢાવી, પેહેલો કર્યો ટંકાર ॥ ૧૪ ॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોચ્યો, ડોલ્યાં દસે દીગપાળ ધરણ લાગી ધ્રુજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ ॥ ૧૫ ॥ ધડલંકાંથી હનુમાન આવ્યા, પાંડવદલમાં પેઠા; પારથના રથની ધજાએ, પુંછ વીંટાળી બેઠા ॥ ૧૭ ॥ એટલે અરજુન સાવધ થયો, મંત્ર ભણી બાણ લીધુ; તેવાંને તેવા દસબાણે, ગુરૂનુ પુજન કીધું ॥ ૧૭ ॥ દરોણગુરૂ ઘણા આનંદ પામ્યા, દાધી ઘણેરી આશ; તુજ સાથે મને લડાવે તેનું, જાજો સત્યાનાશ ॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને આયુધ લીધા કળકળી કોપે ચડીયા; સામસામી

થંભેથી દોડયાઃ વચમાં તુટી પડયા. ॥ ૧૯ ॥ મારજ મારે દયા ન ધારે, બહુ બાજ્યા કોણ કોણ, કરણને અભેમાન બાજ્યા, અરજુનને દ્રોણ ॥ ૨૦ ॥ દ્રુપતને દુશ્યાસન બાજ્યા, વૈરાટ સુસરમાય; શીખંડીને ભગદત બાજ્યા, જેદ્રથને શલ્ય રાય ॥ ૨૧ ॥ દુરીયોધનને ભીમ બાજ્યા, ગટોરગછને દમન, મેઘવરણને વરશકેતું દ્રુપતદંતુનો તન ॥ ૨૨ ॥ શેદેવને દુરદમન બાજ્યા, દેવકને નીકુળ એ રીતે અન્યોઅન્ય ગોઠવણ જે જેને અનુકુળ ॥ ૨૩ ॥ તરવારીએ તરવારીયા બાજ્યા, અશ્વના શ્વારે શ્વાર. પગપાળે પગ પાળા બાજયા, વરતાવે હાહાકાર ॥ ૨૪ ॥ બાજે બાજે કોઇ ન લાજે, આયુધથી અંગ ભેદે, કેના ચરણ ભુજ કેના, કેના મુસ્તક છેદે ॥ ૨૫ ॥ કેક જણા અવની અટવાણા, કેકની છેદમ છેદા; રક્ત રૂધીરની છોળ્યો ઉંડે, માઉંશના ફેદમ ફેદા ॥ ૨૬ ॥ રૂધીર માઉંશનો ક્રાચડ થયો, સહુનાં બગડે શરીર; એ રિતે યુદ્ધ વીકરાળ જામ્યું, ધૈર્ય ધરે રણધીર ॥ ૨૭ ॥ ઘણા પ્રાણીનો ઘાણ વાળીયો, વરત્યો હાહાકાર; લડતાં કોઈ પાછા ન પડીઆ, દાહાડો રહયો ઘડીચાર ॥ ૨૮ ॥ એવામાંબેઉ માયાવિતે, ગાજીને ગગને ચડીયા, વા વંટોળ વિજળ કરીને, કૈરવ દળમાં પડીયા ॥ ૨૯ ॥ જેને ને તેને ઝુડવા માંડયા, વાળતા કચ્ચર ઘાણ; એટલે કઉરવની સહુ સેન્યે બહુ કરી બુમરાણ ॥૩૦॥ તે દેખીને દરોણગુરૂએ, મારવા કીધો વીચાર; તવ મેઘવરણે શકુનીના, ઝાલ્યા સપ્ત કુંવાર ॥ ૩૧ ॥ જોરથી ઝાલ્યા બગલમાં ઘાલ્યા, લેઇને ગગને ચડિયો; વા વટોળ વીજળી કરીને, પોતાના દળમાં પડીયો ॥ ૩૨ ॥ ગટોરગછ જતો રહયો આડો, ના રહયા કોઇના ઝાલ્યા; મેઘવરણે સાત પુત્રો, વરકોદરને આલ્યા ॥ ૩૩ ॥ લ્યોરે દાદા લ્યોરે દાદા, આપ્યા એવી વદી વાણ; ભીમે બગલમાં ઘાલી દબાવ્યા, કાહાડી નાંખ્યા પ્રાણ ॥ ૩૪ ॥ તવ શકુનાએ પોક મુકી બેહેક બેસી ગયો અરેરે માહારૂ કરમ ફુટયું, હું તો વાંઝીયો થયો ॥ ૩૫ ॥ એમજ ત્યાંથી ત્રાસતો નાઠો, મનમાં ધરીને શોક; તેને નાસતો દેખીને નાઠુ, સેન્યાનું સહુ લોક ॥ ॥૩૬॥ એટલે જોર કર્યું પાન્ડવે ક્રોધ જણાવ્યા માઠા; તવ દ્રોણાચાર કાહાર થઇને, સ્થંભની બારણે નાઠા ॥ ૩૭ ॥ પાન્ડવ ગયા કૈરવના સ્થંભે સુરજ બેઠોમેર, કઉરવના વાજાં બંધપડીયાં, વાગી પાન્ડવનિ ભેર ॥ ૩૮ ॥ દરોણગુરૂ તવતંબુએ ગયા, પારથે વીચારી મતી; અસત્ય યુદ્ધ ગુરૂએ કર્યું તે, શેત્રામાં જાતું નથી ॥ ૩૯ ॥ એમ જાણી ગયો પોતાને તંબુ, સાથે સહુજન બળીયા; ગુરૂજી પોતાને તંબુ ગયા;

ત્યાં કુશિશ્વ સરવે મળીયા ॥ ૪૦ ॥ દુર્યોધન કહે ઓરે મહારાજા, આજે તો હાર્યા કેમ; એવું વચન સાંભળીને, ગુરૂજી બોલ્યા એમ ॥ ૪૧ ॥ તું અધરમી સંગ ચઢીને, વીપ્રીત કીધિ બુધ; મેં માહારૂં પરોજણ ખોઇ, અસત્ય માંડયું યુદ્ધ ॥ ૪૨ ॥ અધરમના ફળ નીકળે કડવા, હાર્યાનું કારણ એહ; દુરીયોધન કહે હારીએ ભલે, કરવું તેહનું તેહ ॥૪૨॥ એમ કહી કહીને રહ્યા રૂજની,સાંભળજે રાજન;તેહ સમેવી ચારે ચઢીયા, પોતે જુગજીવન ॥ ૪૪ ॥ વળણુ ॥ રાત્રીએ રણછોડજી, કરતા બહુ વીચાર; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, જપીએ જુગદાધાર.

કડવું ૨ રાગ સામેરિની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, દરોણ પરવ મહિમાય ॥૧॥ અંતરય.મીએ એમ વિચર્યું વીત્યા એકાદસ દન;સપ્ત દીવસનું યુધ રહ્યું છે. નહી મરે અભેમન ॥૨॥ અષ્ટાદશ વરસ પુરણ થાશે,પછી ભાણેજ નહી મરશે;મારશે મુને સ્વર્ગ મ્રત્યુને, પાતાળનું રાજ્ય કરશે ॥ ૩ ॥ માટે એને મારવો જોઇએ, વિચારી જગતનું હીત; આવતી કાલે સવારમાંથી, ખેલ કરૂ વિપ્રીત ॥૪॥ એમ વિચારતાં રાત્રી વિતી, થયો પ્રાતઃકાળ; પોતે બીજું રૂપ વિપ્રનું ધરીયું, પરવરીયા પાતાળ ॥ ૫ ॥ બ્રાહ્મણની જ્યાં વસ્તી હતી ત્યાં, ગયા દીન દયાળ; તવ સહુ બ્રાહ્મણ કહેવા લાગ્યા, કેમ આવ્યા પાતાળ ॥ ૬ ॥ આ પાતાળમાં તાડુક્રી નામે અસુર છે મુંઢ મતી; તે અમારા બ્રાહ્મણના ચીન્હ, રાખવા દેતો નથી ॥ ૭ ॥ ઉપવિત જો અંગે ધરીએ તો, તે સ્થળ દે છે દામ; દેવ દેવરથાન ભાગી નાખ્યા, ફેડયા ધર્મના ઠામ ॥ ૮ ॥ ઉભુ તીલક આડુ તીલક, જો કરિએ લેલાટ,તો તેવે આકારે ડામ દે છે, નથી બ્રાહ્મણનો ઘાટ ॥ ૯ ॥ તે માટે તમે પાછા પધારો,નહી રહે વિપ્રનું ચીન્હ; તવ પ્રભુ કહે મહારે તમારે, વાડવમાં નહી ભીન્હ ॥ ૧૦ ॥ માટે તમને દઉછુ ઠપકો, શું બેઠા વિપ્રના બાળ; જગતમાંથી શું મરી ગયા છે; ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ ॥ ઘણા છે બળીયા નવ જાય કળીયા, તેવાને સરણે જાવો; કુન્તી સુત અરજુન દયાળુ,તેને તેડી લાવો ॥ ૧૨ ॥ તે આવી રાક્ષસનો ક્ષય કરશે, જાશે જનમનું સાલ, ચાલો હું આવું તમારી સાથે, એમ વધા નંદલાલ ॥ ૧૩ ॥ તવ પાતાળના વિપ્ર સરવે, નીકળ્યા પ્રભુની સાથ, વિપ્રોનું ઝાંઠ તેડીને ચાલ્યા,

પોતે દીનાનાથ ॥ ૧૪ ॥ એવામાં કુરૂક્ષેત્ર વિશે, દુન્દભી બહુ ગડગડી· યા; વાજને ગા ૪તે કઊરવ પાન્ડવ, યુધ કરવાને ચડાયા ॥ ૧૫ ॥ પોત-પોતાને રથંભે આવ્યા સંગ્રામ કરવો તાકે; બીજે સ્વરૂપે ક્રષ્ણપ્રભુજી, પારથનો રથ હાંકે ॥ ૧૬ ॥ સામા સામી આવી ઉભા તેવે આવ્યા મુકયાં, દેખી બ્રહ્મ સંતાન ॥ ૧૮ ॥ એવે અરજુનજી પાસે, આવ્યુ વિપ્રનું વ્રંદ; ઓરે ગૌ બ્રાહ્મણના પાળક, કહી કીધું આક્રંદ ॥ ૧૯ ॥ પાતાળમાં એક તાડુકી નામે, દહિત નડે છે અમને પુરણ બ્રષ્ટ કર્યાં તે માટે, તેડવા આવ્યા તમને ॥ ૨૦ ॥ પાતાળ આવી પાપીને મારો, વિપ્રનું વચન થાપો; ક્ષત્રાનો કુળ ધર્મ છે માટે, એટલી કષ્ટી કાપો ॥૨૧ ॥ અરજુન કહે ઓ મહારાજા, કહેતામાં આગળ થાવું; પણ દરોણની આજ્ઞા અપાવો, તો તમ કીંકર આવું ॥ ૨૨ ॥ તવ વિપ્રોએ દરોણને કહ્યું. દ્યો નરને આજ્ઞાય; અમારૂં સંકટ ભાગવા આવે, પોતે પાતાળમાંય ॥૨૩ ॥ બ્રાહ્મણનું હીત બ્રાહ્મણ ધારે, અનાદીની રીત; વિપ્ર વિના હોય અવર જાતી, તે વરતે વિપ્રીત ॥ ૨૪ ॥ બ્રાહ્મણને પેટ પ્રગટ થાયે, બ્રાહ્મણ બીજથી જેહ; બ્રાહ્મણ દેખી આનંદ પામે, મહિમા વધારે તેહ ॥ ૨૫ ॥ અવર વિર્યથી ઉત્પન્ન થાયે, બ્રાહ્મણીને પેટ કોય; પણ લક્ષણ વીલક્ષણ તેના, બ્રહ્મદ્વેશી હોય ॥૨૬॥ બ્રાહ્મણની ભાખેમુખનીંદા, વળી સોધ્યા કરે છીદ્ર; સુજે શેઠાઇ બ્રાહ્મણ કેરી, ભોગવે બહુ દળીદ્ર ॥ ૨૭ ॥ વિપ્રને દેખી હંતીયા કરે, લાતો ફેકે ફાવે તેમ; મુખ મરડી મહિમા ઘટાડે, ઘાલી વિપ્રોપર વ્હેમ ॥ ૨૮ ॥ પોતાની વિદ્વતા બતાવે, પરાયાને વખોડે; અવરજાતીનું દાસત્વ કરે વીપ્ર ઉપર ચઢે મોહોડે ॥ ૨૯ ॥ અવર જાતીનું એઠું ઉપાડે, વેશધારીને શેવે; ભોજન માટે ભટકતો ફરે, ખુશી નીચાં હાથ લેવે ॥ ૩૦ ॥ આમંત્રણ વણ જમણું ધારે, શું-દરોણની કરે પળશી; સરવને વ્રક્ષ સરખું જાણે, કાં પીંપળો કાં તળશી, ॥ ૩૧ ॥ સહુ પશુ સરખી ગાયને જાણે, માને નહિ વીવેક; સરવ વરણ સરખી ધારે, જાતી કુજાતી એક ॥ ૩૨ ॥ અવર વરણના ચરણ ચાંપે, મીઠું વદે જેમ ગમે; જાતી જાણ્યા વણ વેશ ધારીને આતુરતાથી નમે ॥ ૩૩ ॥ એવાં અતી અપલક્ષણ હોયે, તે નહિ વીપ્રનું વીર્ય, તે સહુ સમજો છો દરોણ ગુરૂ, મોકલો દો રણધીર્ય ॥ ૩૪ ॥ આવી અમારી કષ્ટી કાપે, વાડવનુ દુખ જાય, એવું સાંભળી દરોણ બોલ્યા,

વિપરોને નમી પાય ॥ ૩૫ ॥ ભલે માહારાજા તેડી જાવો, અરજુનને પા-
તાળ, પરોપકારે આડી જીભ વાલે, તેતો કરમચંડાળ ॥ ૩૬ ॥ તે પ-
છી કહ્યું અરજુનજીને દીકરા તતપર થાવો; પ્રતીપાળ છો ગૌ બ્રાહ્મણ
ના, વિપ્રની સાથે જાવો ॥ ૩૭ ॥ અરજુનજી કહે જાવું માહારાજા, પ-
ણ મુકી દો ધંધ; માહારા આવતાં સુધી કરો, રથંભે આવવું બંધ
॥ ૩૮ ॥ દરૌણ કહે નહી આવું રથંભે કરિશ નહી સંતાપ: રણરથંભ
આવિ યુદ્ધ કરૂં તો; બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૩૯ ॥ એટલે અરજુનજી
એમ બોલ્યો, ઓ પ્રકોદર વિર; પાતાળ વિસે જઇએછીએ, હું ને શા
મ શરીર ॥ ૪૦ ॥ સેન્યને લેઇ તંબુએ જાવો કરશોમાં વિપ્રીત મતી;
ભીમ કહે શું તમારા વીના, વઢનાર અમે નથી ॥ ૪૧ ॥ પારથ કહે
નથી વઢવું, બે દન રાખજો ધીર; હું આવ્યા પછી યુદ્ધ આદરવું; મા
નજો માહારા વીર ॥ ૪૨ ॥ એવું સાંભળી સુત વાયુનો, સેન્યાને લેઇ
વળીયો; અરજુન વીપ્રનું વ્રંદ લેઇને, પાતાળ વીશે પળીયો ॥ ૪૩ ॥
બ્રાહ્મણોએ કહ્યું પારથને, આ રથળ રહો આજ; કાલે અવારે દેખાડી
શું, અસુર તમને માહારાજ ॥૪૪ ॥ એમ કહીને વિશ્રામ આપ્યો, રહયા
નર રણછોડ; પ્રથિવમાં રહયા પાન્ડવ કઉરવ મનમાં ધરિને કોડ ॥ ૪૫ ॥
॥ વળણ ॥ પોત પોતાને રથળ રહયા, સાંભળને તું રાય; વદે વહ્લભ
શ્રોતા સુણો ચક્રાવાનો મહિમાય,

અભેમાનનો ચક્રાવો.

કડવું ૧ રાગ સાખિનો.

વઇશમ પાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજુનજી પાતાળે ગયા છે, તાડુકી હહીતને હણવા, કઉરવ પાન્ડવ પ્રથવી વિશે, રહયા ઉમંગે ઉખેણવા ॥ ૨ ॥ તંબુમાં જઇ દુરિયોધને, તેડયા મારથી યોદ્ધ; વેર સહીત બેસાડીને, કરવા લાગ્યો બોધ ॥ ૩ ॥ ઓરે ગુરૂજી ઓરે ગુરૂજી, આપણ યુધ આદરવું; ફાવશે વઢતાં નર નહી માટે, કાલે આરંભ કરવું ॥ ૪ ॥ લાગ ભલોછે શત્રૂને હણવા, માટે ખેલ બતાવું; દરોણ કહે તું મરે તોહે પણ, રણુસ્થંભે નહી આવું ॥ ૫ ॥ અરજુનને મેં વિશ્વાસ દીધો, ત્યારે ગયો પાતાળ, માટે રણથંભ યુદ્ધ ન કરૂં, ધ્રતરાષ્ટરના બાળ ॥ ૬ ॥ તવ દુરીયોધન રડિ પડિયો, આરંભો યુધ માબાપ; તમોએ પ્રતીગના કરિછે તે સહુ મુજને પાપ ॥ ૭ ॥ દરોણ કહે ફાવે તેમ કહે પણ તે નહી કરૂ બુધ; તે કરતાં તારી મરજી હોય તો આરંભુ કોઠા યુદ્ધ ॥ ૮ ॥ દુરીયોધન કહે તે યુદ્ધ કેવું, કહો માંડીને વાત, ગુરૂ કહે કે વઢવા માટે, રચવા કોઠા સાત ॥ ૯ ॥ પેહેલો કોઠો પાશાણ કેરો, લોહ વજરનો બીજો; મંત્રવડે તે છે રચવાનો તાંબાનો કોઠો તીજો ॥૧૦॥ ચોથો કોઠો રૂપાનો રચવો, પાંચમો કનક કેરો, છઠો કરવો સપ્તધાતુનો, સાતમો ગોબર ઘેરો ॥૧૧॥ પેહેલાને સો બીજાને બસો; તીજાને ત્રણસેદ્વાર; ચોથે ચારસે પાંચમે પાંચસે, છઠે છ ઘણા સાર ॥૧૨॥ સાતમો કોઠો છાણમાટીનો; તેને સાતસેદ્વાર; દ્વારેદ્વારે દસદસ યોદ્ધા, સાતમે સાતહજાર. ॥૧૩॥ તે પ્રમાણે શીખર ધજા, ચઢા ચઢતી હોય; મોખરે મારથી એક એક શોભે, ત્યાર થાવો તે કોણ ॥ ૧૪ ॥ છત્રપતી કહે઼ એ મહારાજા, બેશ કર્યા મનસુબા;તમો જેને આમના કરો,તે રહે કોઠે ઉભા ॥ ૧૫ ॥ દરોણ કહ્યું કે પેહેલે કોઠે, મોખરે રેવું માહારે, બીજે કોઠોલોહ વજ્રનો, રેહેવું ક્રીરપાચારે ॥ ૧૬ ॥ એટલે બોલ્યા અવસ્થામાં, સાંભળો માહરા તાત; ત્રીજે કોઠે હું રહેવાનો, કબુલ કરો વાત ॥ ૧૭ ॥ દરોણ કહે તું રેહેજે બેટા ચોથે રહોરાય કરણ;પાંચમે દુરીયોધન તું રેહેજે, આણજે શત્રૂનું મરણ ॥ ૧૮ ॥ છઠે કોઠે શલ્લરાય રેહજો; સાતમે જેદ્રથ રાય, તવ સરવે

મળી કબુલ કીધું, રેહવાનું કોઠામાંય ॥ ૧૯ ॥ પછી શકુનીમામો બોલ્યો, ગુરૂએ કીધો વિવેક; ઓ દુરાંયોધન પાન્ડવ દળમાં, પત્ર લખી દ્યો એક, દુરીયોધને પત્ર લખીયો,કુવચને કુમતી;ઓરે પાન્ડવ યુધ્ધ વીનાતો અમથી રેહેવાતુ નથી ॥ ૨૦ ॥ પણ અરજુન સાથ કોલ કીધો, વઢશું નહી રણથંભ; તે માટે અમે ઉભુ કર્યું છે, કોઠા યુદ્ધ આરંભ ॥ ૨૧ ॥ તે કોઠામાં આવજો કાલે, સવારે પરવારી; એમ લખીને સાને કોઠાનિ, સર્વ બીના ગુજાર ॥ ૨૨ ॥ પછી નીચે એમ લખીયું છત્રપતી રાજન; આવવું ન હોય તો એમ લખજો, નહિ અમે ક્ષત્રી તન ॥ ૨૩ ॥ એવું લખજો કાંતો આવજો, ખાશો નહી ભુલથાપ; બેમાંથી એક કરો નહીતો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૨૪ ॥ એવો પત્ર લખી મોકલીયો, શેવક કેરી સાથ; પાન્ડવ સભા કરી બેઠેલા, ત્યાં દીધો ધર્મને હાથ ॥ ૨૫ ॥ ધરમે આપ્યો નીકુળજીને, વાંચો મહારા વીર; તે વેળા વન રમવા ગયેલો, અભેમન્યુ રણ વિર ॥ ૨૬ ॥ ગયેલો ગટોરગછ તેની સાથે, તે નવ જાણે વાત; નીકુળજીએ વાંચવા માંડયો, સભાવીશે સાક્ષાત ॥૨૮॥ કોઠા યુદ્ધની બીના વાંચી, પડી પેટમાં ફાળ; વાજીંત્ર વાગતાં બંધ કરાવ્યાં, યુધિષ્ઠીર ભુપાળ ॥ ૨૯ ॥ શોકમાં પડીયા સહુ સભાસદો, બોલીયા ધરમરાય ઓ ભીમ વિરા આ યુદ્ધ કેરી કોણ જાણે વિધાય ॥ ૩૦ ॥ ભીમ કહે હું જાણુતો નથી, દુષ્ટ તેવું યુદ્ધ માગે; શરીરનો કોઠો કે વાળ્યનો કોઠો, કોઠો એનો લાગે ॥ ૩૧ ॥ એટલે બોલ્યા દ્રુપત રાજા, સાંભળો ધર્મ સુમતી; કોઠાયુદ્ધ સાભળ્યું છે કાને; પણ હું શીખ્યો નથી ॥ ૩૨ ॥ અમે તે કોઇ જાણતુ હશે,વાતનથી જરા જુઠી,બાસઠ પાનનું બીડુબનાવો, લે કોઇ સભામાં ઉઠી ॥ ૩૩ ॥ તવ શેદેવે બાસઠ પાનનું બીડુ બનાવ્યું એક; ભરી સભામાં ફેરવ્યું કોઇ, રાખો અમારો ટેક ॥૩૪॥ પણ કોઇએ બીડું નવ લીધું, મુઠી દીધુ સભા માંય; તંબુ વીસે સરવે તારૂણિ, રડવા લાગી ત્યાંય, ॥ ૩૫ ॥ ધરમને ઝર ઝરીઆ ચાલ્યા ભીમના નેત્રમા નીર; એવે વનમાંથી રમીનેઆવ્યો, અભેમન્યું રણધીર ॥ ૩૬ ॥ પોતાના વાજા સાંભળ્યાંનહી, મનમાં થયો ઉદાસ; માયાવી વીર વિઘનછે કાંઇ, જઇ કરિયે તપાસ ॥૩૭॥ એમ જાણી સભાનિ પાસે, રથેથી ઉતરિયા; આકુળ વ્યાકુળ થઇ ગયેલા, સ્વાસ ભર્યા પરવરીયા ॥ ૩૮ ॥ સરવેને ઉદાસમાં દેખી, માયાત્રિ બેશી ગયો; આઉકાર લેવા અભેમન્યું સભામાં ઉભો રહયો ॥ ૩૯ ॥ તો પણ આઉકાર એને ન દીધો, તાલાવેલી લાગી તનમાં; એટલે ઘણું ઓછું આવ્યું અભિમન્યુના મ-

નમાં ॥૪૦॥ પીતા માહારો પાતાળ ગયો તે કોણ દે આડિકાર; એવું વિચારતાં ધરમ સમજ્યા, રીસાઇ જાશે કુંવાર ॥ ૪૧ ॥ ભીમને કહ્યું ધરમરાયે, વીરા ઉભા થાવો; રીસાળવો પેલો રીસાઇ જાશે, સમજાવિ આંહી લાવો ॥૪૨॥ આંસુ લુછતો ભીમ ઉઠયો, બોલ્યો મુખ વચન; આ વેળા શું માન્ય માગો છો પધારો મહારા તન ॥૪૩॥ તાત તારો પાતાળ ગયો છે, જોડે નંદ કીશોર; શોમણ દીવેલે દીવા વીના, છે અંધારૂ ઘોર ॥૪૪॥ દુરીયોધને પત્ર લખ્યો છે, ચલાવિ કબુધ; હરામખોરે ઉભુ કર્યું છે, વઢવાનું કોઠાયુદ્ધ ॥૪૫॥ તે કોઠા કોઇ જાણતા નથી, તે સારૂં બીડુ કીધું; ભરી સભામાં પડી રહયું છે, કો જને ન વલીધુ ॥ ૪૬ ॥ સાંભળીને અભેમાન ચાલ્યો, ખરવણ બાણ ને ચુકયું; સભાની વચમાં બીડું પડેલું, લેઇને મુખમાં મુકયુ ॥ ૪૭ ॥ છ ભાગનું બીડું પોતે ખાધું, સાતમા ભાગનું જેહ; સરવ સભાને દેખાડી ને ભામી મુકયું તેહ ॥ ૪૮ ॥ તે પછી પોતે એવું બોલ્યો મુજ જને તાયે જણીયો; તે સમે માતાના ઉદરમાં, છ કોઠા વિદ્યા ભણિયો ॥ ૪૯ ॥ સાતમો કોઠો કૃષ્ણ મામાએ, ભણાવ્યો નથી મને તે કોઠો ગમે તે રાખો માથે; જો કોઇનાથી બને ॥૫૦॥ એવું સાંભળી વ્રકોદરે, મનમાં કર્યો વિચાર; છાણ માટીનો ભાગવો કોઠો, તેમાં શી લાગે વાર ॥ ૫૧ ॥ એવું સમજીને ભીમ ઉઠયો, મનમાં ધરી રીસ; પાનનો કટકો મોઢામાં મુકયો, સાતમો કોઠો માહારે શોશ॥૫૨॥ એટલે સરવ સભાહરખાઇ, વગડાવ્યાં નીશાન; બીડુ ચાવતો તંબુમાં ગયો, અરજુનનો સંતાન ॥૫૩॥ સુભદ્રા તવ પુછવા લાગી, ઓ માહારા સંતાન; કોડે જવા બીડુ કોણે લીધું, ગરગડીયાં નીશાન ॥ ૫૪ ॥ અભેમન્યુ કહે માતા મહારી, સુરાતણુ કામ કીધું; જો મુખ મહારૂં રક્ત થયું છે, યુદ્ધ બીડું મેં લીધું ॥ ૫૫ ॥ વળણ ॥ બીડું લીધું મેં માવડી, યુધ્ધે જાવું કાલ; વદે વલ્લભ તે સાંભળી માત બની બેહાલ.

કડવું ૨ રાગ સવઈયાનો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણુજનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચકાવાનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ અભીમન્યુએ માતાને કહયું, બીડું બતાવ્યું વદન; તવ તંબુપર કાગ બોલ્યા, માઠા થયાશુકન ॥૨॥ સુભદ્રાનું નેત્ર ફરકયુ, પડી પેટમાં ફાળ; યુધ્ધે તુજને જાવા નદેવું, બો-

રે માહારા બાળ ॥ ૩ ॥ ખેલ લડાવ્યો, કેણે ચડાવ્યો, કરવાની મતિ માઠી; શું મારૂં ઘર ઘાલવા બેઠા; કહેતી સભામાં નાઠી ॥ ૪ ॥ રૂદીયા ફાટે તેમ રડે છે, જરાએ ન રહે છાની; સુભદ્રાની નહી જોયેલી; કો ઇએ પગની પાહાની ॥ ૫ ॥ તે નારીએ મરિયાદા મુકી, ચાલી ઉઘાડે શીશ; આંસુડાં છુટે છાતી કુટે, નાંખે કારમી ચીસ ॥ ૬ ॥ સભામાં આવી ક્રોધ ભરેલી સરવ થયા ઉદાસ; રક્ત લોચનની રામા દેખી, ધરમ પામ્યા ત્રાસ ॥ ૭ ॥ એવામાં સુભદ્રા બોલી, ઠીકજ ખેલ લડાવ્યો; દીયરને જેઠ ભેગા થઇને, કુંવર માહારો ચઢાવ્યો ॥ ૮ ॥ એકનું એક છોકરૂં મહારે, પીતા એનો પાતાળ; તેથી તમે મરાવી નાખો, કયાં પેટનું છે બાળ ॥ ૯ ॥ ધિક્કાર ધરમ જેઠ તમને, શાના તમે સત્યવાદી; પારકા છોકરા લડાવી મારો; ભોગવો પોતે ગાદી ॥ ૧૦ ॥ શેદેવ દીયર ધીક્કાર તમને, ફરોછો ટીપણુ ખોશી; કોઠા વીધા શું જાણતા નથી, નામ ધરયુ શીહ જોશો ॥ ૧૧ ॥ લંગોટી વાળી વન સધારો, શરીરે ભસ્મ ચોળો, વીદ્યા તમારી નાશી ગઇ તે, પોથા પાણિમાં બોળો ॥ ૧૨ ॥ નીકુળ દીયર ધીક્કાર તમને, છુટી પડી વરણાગી; છોકરૂ ચડાવી પોતે બેઠા, છેલાઇમાં લાહ્ય લાગી ॥ ૧૩ ॥ ઓ ભીમસેન જેઠ હોરણિ હોડા, આંખમાં આંજો મેશ; ખાઇ ખાઇ ખલી દીધ વધાર્યુ, થયા ભાદરવાની ભેંશ ॥ ૧૪ ॥ ભીમ કહે મુજને નવ કહેતી, હું છું જવાનો સાથે; મેં માહારા ભાગનો લીધો છે, સાતમો કોઠો માથે ॥ ૧૫ ॥ એટલે અતી આકળી થઇને, સુભદ્રા વદી વાણ; માહારા છોકરાને સમજાવો નહીતો કાઢીશ પ્રાણ ॥ ૧૭ ॥ સ્ત્રી હત્યા હું આપીશ તમને નહી પાડવા દઉ સાંધો, એમ કહિ મુસ્તકને કેશે, ઘાલ્યો ગળામાં ફાંસો, ॥ ૧૭ ॥ ધરમરાજા થરથર ધ્રૂજ્યા, સાંભળ બાઇ વચન; ધીરજ ધર તું નહી જાય યુધ્ધે, રોકુંછું તારો તન ॥ ૧૮ ॥ એમ કહી અનુચર દોડાવ્યો, તેડાવ્યો અભેમાન; સભામાં બોલાવી ધરમે કહ્યું, સાંભળ તું સંતાન ॥૧૯॥ તારી મા બહુ કલેશ કરે છે, વીપ્રીત થઇ છે મતી: માટે કહુંછુ યુધ્ધે જવાનું, દીકરા તારે નથી ॥ ૨૦ ॥ અભીમન્યુ કહે વડીલ કાકા, બીડુ લીધું મેં આપ; જો કાલ યુધ્ધે જાઉં નહીતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૨૧ ॥ માહારી માતાનું પેટ લાજે, લાજે અરજુન તાત; નારીનો સ્વભાવ હોય એવો, છોને રડે મુજ માત ॥ ૨૨ ॥ ॥ ૨૨ ॥ કોઇનું કહ્યુ નહી માનવાનો, માટે ન કહેશો અતી; ભરી સભામાં પાન ચાવ્યું છે, કોયલા ચાવ્યા નથી ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને કુંવર નાઠો, પે

તાને તંબુ જાય, સુભદ્રા કહે જેઠ હમારા, હવે વસે શી થાય ॥ ૨૪ ॥ એટલે સેદેવ પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે ધરમ રાય; ત્રીકાળ જ્ઞાની વીદ્વાન જે શી બતાવો કાંક ઉપાય ॥ ૨૫ ॥ શેદેવ કહે સાંભળો વિર, જો ભાગવું હોય દુઃખ; તો એની નારીને તેડાવો, દેખાડો ઓત્રાનું મુખ ॥ ૨૬ ॥ ઓત્રાનું એ મોહું જોશે તો, નહી નીકળે ઘર બાહાર; માટે જેમતેમકરી તેડાવો ઓત્રા એની નાર ॥ ૨૭ ॥ ખાધેલું બીડું ગળી જવાનો, નહી લે યુદ્ધનું નામ; તે માટે બીજુ બધુ મુકીને, પહેલું કરો એ કામ ॥૨૮॥ ધરમ કહે શેદેવ વીરા, તમે બતાવ્યું એમ; પણ સત જોજન વૈરાટ નગરી, તેથી આવી શકે કેમ ॥ ૨૯ ॥ જતાં આવતાં આડસેં ગાઉ, તેડાવવી કેમ ફાવે; એકજ રાતમાં જનારો જેને, શી રીતે તેડી લાવે ॥૩૦॥ શેદેવ કહે વડીલ વિરા, શા સારૂગભરાવો;સાંડસપાટે જઇને આવેરાયકા લોક તેડાવો ॥ ૩૧ ॥ એટલે આગના ધરમે કીધી, ઉઠો માહરા છડીદાર તમે જાવો રાયકાને લાવો, જરા ન લાગે વાર ॥ ૩૨ ॥ એટલે દશ વિસ દાસ ઉઠયા, રાયકા શોધવા સાર; સોધતા સોધતા હાથ આવ્યા, પંકાતા રાયકા ચાર ॥ ૩૩ ॥ રાજો કાજો રૂપો રત્નો, એવાં ચારનાં નામ;તેમને તેડી શેવક આવ્યા; જયાં છે સભાનો ઠામ ॥ ૩૪ ॥ બારણે ઉભા રાખી સભામાં, ગયો છડીદાર એક; ધરમને કહ્યુ ચાર જણ આવ્યા, લાવ્યા કરી વિવેક ॥ ૩૫ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા,સાંભળો માહરા દાસ; વારા ફરતી એકેક જણને, મોકલો માહારી પાસ ॥ ૩૬ ॥ તવ છડિદાર બારણે ગયો, રાયકા ઉભા જ્યાંય; તેમાંથી રાજા રાઇકાને કહ્યું, જા તું સભાની માંય ॥ ૩૭ ॥ વળણ ॥ જા તું સભામાં રાયકા તેડે છે રાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો શ્રોતા જન.

કડવું ૩જું રાગ થેકાવળી.

વઇશમ પાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાયરે: વિસ્તારીતુજને સંભળાવું ચકાવાનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ રાજા રઇકાને આગના આપી, જાતું સભામાં સારરે; તવ હરખીને ગયો સભામાં, ક્ષણુ ન લાગી વારરે ॥ ૨ ॥ ધર્મના સનમુખ આવિ ઉભો, પહલો કર્યો જુહારરે; મુજ હરખું કાંઇ કામ બતાવો, રાજાજી હું તૈયારરે ॥૩॥ ધરમકહે રાજારાયકા વઇરાટ નગરે જાવોરે;અભિમન્યુના નારીને તેડી,કહે ભાઇ કયારે આવેરે ॥ ૪ ॥ એટલે રાજો રાયકો બોલ્યો, હું હત્યારે જાઉ રે; ઓતરા રાણિને તેડીને હું,કાલે હાંઝે આવુરે ॥૫॥ સુભદ્રા કહે એ નહી કામનો કાઢીમુકો

બાહારરે; એટલે છડીદારોએ કાઢયો, ક્ષણુ ન લાગી વારરે ॥ ૬ ॥ એટલે આવ્યો કાળો રાયકો, એણે કર્યો પરણામરે; હું હે રાઝાજી, હું હે રાઝાજી હું રે પડયું હે કામરે ॥ ૭ ॥ ધરમ કહે રાજા રઇકા, વઇરાટ નગરે જાવોરે ઓત્રા રાણીને તેડીને ભૈ કહો કયારે તમો આવોરે ॥૮॥ એટલે કાળો રાયકો બોલ્યો, હું હત્યારે ઝાવુ રે; ઓત્રા વહુને તેડીને કાલ, ત્રીજેપોરે આવું રે ॥૯॥ શુભદ્રા કહે એ નહી કામનો, કાહાડી મુકો બાહારરે; તવ છડીદારે ઝાલ્યું પાંગોઠું, ધપ્પા માર્યા બેચારરે ॥ ૧૦ ॥ એટલે આવ્યો રૂપો રઇકો, એણે કરયો જુહારરે; મુજ હરખું કાંઇ કામ બતાવો, કરવા હું તૈયારરે ॥૧૧॥ ધરમ કહે રૂપારઇકા, વઇરાટનગરી જાવોરે, આપણી ઓત્રા વહુને તેડી કહો ભાઇ કયારે આવોરે ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્યો રૂપોરઇકો, હાંઢય લેઇ હું જાવુંરે; તમારિ ઓત્રા વહુને તેડીને, કાલે મધ્યાને આવુરે ॥ ૧૩ ॥ સુભદ્રા કહે મધ્યાન સુધી, કેમ રહે કુંવારરે; મારા રડયાને ધકો મારી, કાઢી મુકો બાહારરે ॥૧૪॥ તવ છડિદારેબારણે કાઢયો; જુએ સભાનો સાથરે; એટલે આવ્યો રતનો રઇકો, હુકો ગ્રહયોછે હાથરે ॥ ૧૫ ॥ હાથમાં સોનાનાં સાંકળાં છે, મંદિલ બાંધ્યું શીશરે; આખ તણાતી મુછ મરડતો; આવ્યો ઘોળે દીસરે ॥૧૬॥ ધર્મ સનમુખ જૈને ઉભો પેહેલો કર્યો પરણામરે, હુંહેરાઝાજી હુંહેરાઝાજી, હુંરેપડયુંહે કા-મરે ॥૧૭॥ ધરમ કહે રત્ના રૈકા, વૈરાટ નગરે જાવોરે; ઓત્રાવહુને તેડિ ને ભઇ, કોહો તમે કયારે આવો ॥૧૮॥ રત્નો રઇકો એમજ બોલ્યો, હું હત્યારે ઝાવુંરે;ઓત્રા વહુને તેડિને કાલે,પોહોર દીવશમાં આવુંરે॥૧૯॥ પવન ગમની હાંઢયસે મારે, કહે ધુવરે માળરે; હુલારી આકાશ ચઢેને પાણી પીએ પાતાળરે ॥ ૩૦ ॥ શુભદ્રા કહે પોહોર લગીતો, કરિશ કું-વરને વારરે; જો વિરા વાયદો જુઠો ન પડે, લે મોતીનો હારરે ॥ ૨૧ ॥ કયાંછે તારી પવનગમનિ, બોલ્યામાં પડશે ફેરરે; હવે દીવસ રહયોનથી સુરજ બેસસે મેરરે ॥ ૨૨ ॥ એટલે બોલ્યો રત્નો રઇકો, ઘેર જઇને લાવુ રે; પત્ર લખીને ત્યાર કરોહું, એટલી વારમાં આવું ॥ ૨૩ ॥ પો-હોર દિવસનું સાટું કર્યું છે, તેડિ લાવુ તમ ઠામરે; સુર્યના ઉદય પેહેલો આવું, તો રતનો મુજ નામરે ॥૨૪॥ એવું સાંભળી સુભદ્રાને, વળીઓ મન આરામરે; સુર્યના ઉદય પેહેલો આવેતો; આપું દસવિશ ગામ રે. ॥૨૫॥ એટલે ચાલ્યો રતનો રઇકો, ગયો પોતાને ઘેરરે; સળેકડિ સરખિ સાંઢ છોડિ, લાવ્યો આનંદ ભેરરે ॥ ૨૬ ॥ શરીરે લાંબીને ઉંચી, હાડ-કાનો છે માળોરે; સુભદ્રા કહે આ સાંડ લેઇ, શું તું જાવા વાળોરે.

॥૨૭॥ રૈકો કહે તું ધીરજે ધરજે, ઓરે માહારિ બેહેનરે; એ સાંડ સરખી ન મળે બીજીઃનહી જવા દેઉં એનરે ॥ ૨૮ ॥ ધરમરાયે પત્ર લખાવ્યો, બીના લખી તે માંઇરે; ઓ ઓત્રા વહુ કોગળો જળનો આવિને કરજો હાંઇરે ॥ ૨૯ ॥ એમ લખાવિને સહી કીધી, ધર્મ વઇરાટ રાયરે; રત્નાને કર પત્રજ આપી, કહ્યું કે થા વિદાયરે ॥ ૩૦ ॥ એવે દીનમણી મેર બેઠો, સાંઢે થયો સવારરે, આવીશ વેહેલાં કહિને હંકારી; વાયુ વેગે તે વારરે ॥ ૩૧ ॥ સુર સપાટે જાય ઝપાટે, લાંબી છલગો ભરતીરે પવન ગમની પવન પેરે, ભોમીનું ગમન કરતી રે. ॥ ૩૨ ॥ વૈરાટ નગ્રમાં ઓતરા કુંવરી, સુદ્રષ્ણા એની માતરે; મોહોલ વીશે શયન કર્યું છે, પેહેલા ચોઘડીઆની રાતરે ॥ ૩૩ ॥ તે સમે ઓતરાને સ્વપન આવ્યું, ઝબકીને એ જાગીરે; સુદ્રષ્ણાને બહાજી પડી, રડીને કહેવા લાગીરે. ॥ ૩૪ ॥ વળણ ॥ ઝબકી જાગી કુંવરી, કરતી આંસુ પાતરે; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કહે સપનાની વાતરે.

કડવું ૬ રાગ હાલાવરિ.

ઓમા પેહેલા ચોઘડીયાની રાતરે, સપનું લાગ્યુ ઓ મારી માતરે; મને અઘોર સપન આવીયારે, ઓહોહોહોરે ॥ ટેક ॥ ઓ મા હું અને માહારો નાથરે, બેઉ વનમાં નીકળીયાં સાથરે ॥ એવું નોહોતુ જોયું કદીરે, જાતાં જાતાં આવિ એક નદીરે ॥ અમે નદીના નીરમાં પેઠાંરે, નરનારી નઊકામાં બેઠાંરે અડધી નદીયે ગયાં પાપ જાગ્યુરે, ઉંડા જળમાં એ નોકુ ભાગ્યુંરે, તેથી તણાયો મુજ ભરથાર રે, હુંતો તરીને નીકળી બહારરે; જળમાં બુડી મુઓ મુજ નાથરે, માહરે હેવાતણ ન રહયું હાથરે ॥ મુને એવાં શપન આવિયાં રે, ઓ હો હો હોરે ॥ માયે કહયું દીકરી રહે છાનીરે, તારી રક્ષા કરે મા ભવાનીરે તારૂ સપનું સમુદર બેટરે, પડજો ઘોબારી રાંડને પેટરે ॥ તારૂ સમણુ સુકે લાકડેરે, ઓ હો હો હોરે. વળણ એમ કહી સયન કરાવીયું, બીજું ચોઘડીયું થાય; વદે વલ્લભ રડીને કહ્યું, સાંભળ તું મુજ માય ॥

કડવું ૭ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા બીજા ચોઘડીયાની રાતરે. સમણું લાગ્યુ ઓ માહારિ માતરે ॥ મને અઘોર સ્વપ્ન આવીયાં રે, ઓ હો હો હોરે ॥ ટેક ॥ ઓ

મા હું; અને માહારો કંથરે, અમો નીકળીયા વનપથરે માહારાકંથ મને તરછોડીરે. તોહે પુઠે પડી કર જોડીરે, એત્રે સળગતો દવ આવ્યો રે, તેમાં સ્વામીએ દેહ જંપાવ્યોરે, તેમાં બળી મયો મુજનાથ રે, જાણે ઉતર્યું હેવાતણ હાથરે ॥ મુને એવાં સ્વપ્ન આવિયાંરે, હો હો હો હોરે ॥ માયે કહ્યું દિકરી રહે છાનીરે, તારી રક્ષા કરે મા ભવાનીરે તારૂ સમણુ જેની રૂદે ઝેરરે, પડજો બ્રહ્મ નીંદાળાને ઘેરરે ॥ તારૂ સમણું વિશ્વાસ ઘાતીનેરે, ઓ હો હો હો ર ॥ વળણ ॥ એમ સમજાવિદિ કરી, કરાવીયું સયન; ત્રીજે ચોઘડીએ જાગીને, કરતી રૂદન.

કડવું ૮ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા તીજા ચોઘડીયાની રાતરે. સમણું લાગ્યું ઓ માહારી મા તારે, મુને નઠારા સ્વપ્ન આવીયાંરે, ઓ હો હો હો રે ॥ માતામુજનાથ બનીયો કેવો રે, જાણે ભુતના ભાઇ જેવોરે, થયો પાડા ઉપર સ્વાર રે, કોટે પેહેર્યા કરેણાના હારરે; અંગે લોહ તણા સણગારરે, માથે સઘડીમાં ધિખે અંગારરે, ગલે મનુશ મુસતકની માળા રે, મોઢે રૂધીરના ઓઘરાળારે, એતો દક્ષીણ દીશામાં જાય રે, ઠીબમાં ખીર રોટલી ખાય રે, આગળ ભુતને ભૈરવ નાચે રે, વરી વંતરી ચુડેલ જાચે રે. માથે સમળિ સીચાણા ભમે રે, તેતો તારા જમાત્રને ઝમેરે ॥ એવાં ભયંકર સ્વપ્ન આવિઆંરે, ઓહો હો હો રે ॥ માયે કહ્યું દીકરિ રહે છાની રે; તારિ રક્ષા કરે મા ભવાનિ રે, તારૂં સમણુ સમુદ્દર બેટ રે, પડજો ઘોજારિ રાંડને પેટરે; ॥ તારૂ સમણુ સુકે લાકડે રે ઓ હો હો હો રે. ॥ વળણ ॥ એમ કહી સયન કરાવિયું; ચોથું ચોઘડીયુ થાય; વદે વલ્લભ કહ્યું જાગીને, સાંભળ તું મુજ માય.

કડવું ૯ રાગ ઊપરનો.

ઓ મા ચોથા ચોઘડિયાનિ રાતરે, સમણું લાગ્યું ઓ માહારિમા તરે; મને સાચાં સપન આવિયાં રે. ઓ હો હો હો રે. ॥ માહારો સસરો ગયા પાતાળ રે; સાથે મામાજી શ્રીગોપાળરે, રડયા કઉરવ કેડે મચીયારે દરોણગુરૂએ કોઠા રચીયારે, માહરા કાકાજીએ બીડુ કિધુંરે, તે તો તારા જમાત્રે લિધુંરે, તેથી મુજ સાસુ આણું કહાવેરે, મને રાયકોજી તે

ડવા આવેરે, મને એવાં સ્વપન આવીયાંરે. એ હો હો હોરે ॥ વળણુ ॥ માતા કહે સુણ દીકરી, જાણે છે સહુ લોક; સપના જુઠાં જાણજે, જે દીઠું તે ફોક ॥ દોહરો–સપને દિઠું સંપ છે, મન ચીતવ્યું જો થાય; જળથી માંખણ નીકળે, તો કોણ લુખુ ખાય ॥

કડવું ૧૦ રાગ ઢળકતા દોહરાનિ ચાલ.

સમણા સાચા નોહોરે એ દીકરી, સમણાં સાચા નાહોય ॥ ટેક ॥ સમણામાં એક વાંઝીઓ તે, પુત્ર પામ્યો રસાળરે. ઘોડીયું બાંધ્યું ઘોડા-રમાને, પારણું ઝુલે પરસાળરે. હાલો કહીને હીંચોળે, થયો પ્રાત સકાળરે; જાગીને જોવા જાય તો, કોનું લાવે બાળરે ॥ સમણા સાચાં નોહરે એ દીકરી, સમણા સાચાં નાહોયરે ॥ ૧ ॥ સમણામાં એક બો-બડો તે, બહુ ભણ્યો વિદ્યાય રે; જાગી ભણવા ગયો તો, મોહોઢે ન વ બોલાયરે ॥ સમણા સાચાં નોહરે ॥ એ દીકરી, સમણા સાચાં ના હોયરે ॥ ૨ ॥ સમણામા એક કુંવારો તે, કન્યા પરણ્યો બહુ રે, જા-ગીને ઘરમાં જોવા જાય તો, દીઠી બાપની વહુરે ॥ સમણા સાચાં નો હોયરે એ દીકરી, સમણાં સાચા ના હોયરે ॥ ૩ ॥ સમણામા એક નીરધનીયો તે, દ્રવ્ય પામ્યો અપારરે; દેશ પ્રદેશ હુંડીયો ચાલી, ઘેર ગુમારતા એક હજારરે, આબરૂ ઇજત ઘણી વધીને, વધ્યો જગતમાં ટેકરે; જાગીને ઘરમાં જાય જોવા તો ન મળે કોડી એકરે ॥ સમણા સાચાં નોહોયરે એ દીકરી. સમણા સાચા ના હોય રે ॥ વલણુ ॥ સપના સાચા હોય નહી, ઓરે માહારી તન; બેશ મુજ સાથે વાતમાં, કરતી નહી સહચન ॥

કડવું ૧૧ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બેઠી ઓત્રાને એનિ માત, કરે બીજી ત્રીજી બહુ વાત ॥ ૧ ॥ એવે રાત ગઇ દોઢ પો હોર; આવ્યો રાયકો નગ્રને ઠોકયો દરવાજામાં ભાલો, અહ્યા દ રવાન ખબર આલો ॥ ૩ ॥ આવ્યો કુરૂક્ષેત્રથી હું તો; દરવાજા ઉઘેડી દે તું તો; તવ દરવાન ઉભો થયો, કુંચી દરવાજાની લેવા ગયો ॥ ૩ ॥ ગયો દોડતો રાજભોવન, ઘાંટા કહાડીને કહ્યું વચન; આપો કુંચી કોઇ

જન આવ્યો, કુરૂક્ષેત્રથી પત્રજ લાવ્યો ॥ ૪ ॥ ઓત્રા બહેનને તેડવા સારૂ, તેથી મન અભરાયું માહારૂ; સાંભળ્યુ સુદ્રષ્ણાએ એમ, દિકરીનું ખોટુ કરૂ કેમ ॥ ૫ ॥ એનું બોલવું ભાસ્યું કાચું પણ છેવટે પડીયું સાચું; એમ જાણીને મુરછા ચડી, એ તો બે શુધ્ધ થઇને પડી ॥ ૬ ॥ તવ ઓતરાને ચીંતા વ્યાપી, દરવાજાની કુંચી આપી; જઇ દરવાને ઉઘાડયા દ્વાર. આવ્યો રાયકો તેણીવાર ॥૭॥ પોતે વઇરાટ નગરમાં પેઠો. રહયો છે સાંડય ઉપર બેઠો; પત્ર આપ્યો ઓત્રાને હાથ, બાઇ ચાલો તમો મુજ સાથ ॥૮॥ તવ ઓતરારાણી ગઇ ઘરમાં, એને ફાળ પડી છે ઉદરમાં; જઇ ઉઠાડી પોતાની માત, પત્ર વંચાવીને કહી વાત. ॥ ૯ ॥ તુ તો સાંભળ માહારી માય, મુને કરી દે તું વિદાય; બોલી સુદ્રષ્ણા મુખ એમ; મધ્ય રાતરિએ મોકલું કેમ. ॥૧૦॥ દીકરી રાતે આણાં આવ્યાં, એવાં કરમ કઠોર કહાવ્યાં. એ છે અણુગટતું તે તપાસો, કરૂં રાતે શું સાસરવાસો. ॥ ૧૧ ॥ બોલી ઓતરા રાણી મુખ વાણી, માતા કેમ ભુલે જાણી; જો જીવશે તુજ જમાત્ર, તો તો પુજજે પુજનીક પાત્ર. ॥ ૧૨ ॥ જેવુ હેત છે તેવું ધરજે, ઘણા દહાડા સાસરવાસો કરજે, કાંઈ કરીશ નહિ કલપાન્ત, તારા મનમાં તુ ધર શાન્ત ॥ ૧૩ ॥ રાખી ડહાપણ આપ્ય વિદાય, એટલું માગું છું માય; બોલી સુદ્રષ્ણા સુભમતિ, રાતે મોકલવાની નથી. ॥ ૨૪ ॥ વલણ ॥ રાતે ન મોકલું દીકરી, થાશે થવાકાળ; કુંવરીને વલ્લભ કહે, પડી પેટમાં ફાળ.

કડવું ૧૨ રાગ સવઈયા.

વઇશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું ચકાવાનિ કથાય ॥ ૧ ॥ ઓતરા બોલી ઓરે જનેતા કાંઈ કરિ લે વિચાર; તારો મુમત ઝાલીને માહારો, બગાડે છે અવતાર ॥૨॥ સાસરે મોકલતાં શું માહું, મુમત ઝાલો છો આડા; સારૂં હોય તો સાસરવાસો, કરજે ઘણા છે દહાડા ॥ ર ॥ પુતરીને સાસરે મોકલતાં, જનેતા જણાવે લાડ; મોકલે નહીંને સમીપ રાખે, તે બુદ્ધિનો બીગાડ ॥૪॥ કહેશે કે મારે પેટ સમાઇ હાંલ્લે સમાશે તેહ; ધીક્કાર એવો કામનીને, દીકરીનું ઇછે ન એહ ॥૫॥ દીકરી સાસરે સંચરે તવ, વળાવાને જાય; મીઠું બોલી પુતરી રડાવે, રડવા લાગે માય ॥ ૬ ॥ રડતી જાય તે ખબર સૂઆની, લઇને આવે ઘેર; સપુત હોય તો કલેશ ન કરે, સમજે સંસાર

પેર ॥ ૭ ॥ એમ કહિ માને સમજાવી, તવ બોલી મુખ રાણી; થાય તેવો કરૂ સાશરવાસો, પ્રથમ આણું જાણી ॥ ૮ ॥ પોતાના છડીદારને કહ્યુ, વહેપારી તેડવા જાઓ; કપડીયા સરઇયા ચુડગર, તેને બોલાવિ લાવો ॥૯॥ તવ છડીદાર તેડવા ગયા, વહેપારીને બોલાવ્યા; કાપડ લઇને કાપડીઆ, કપુરચંદજી આવ્યા ॥૧૦॥ સરઇયા સરૂપચંદ આવ્યા, ચુડગર ચતુરચંદ; રાણીના મેહેલમાં જઇ પેઠા, મનમાં અતી આનંદ ॥૧૧॥ સુદ્રષ્ણા કહે માલ કહાડી, કિમ્મત તેની માપો; ઓતરા બહેનને સાસરે જાવું,શુકનનું સારૂ આપો ॥૧૨॥ તવ કાપડીયા કપુરચદે કાપડ કાઢવા માંડયાં; મોઢે વખાણે માલ પોતાનો, કાળાં ગજકણ કહાડયાં ॥ ૧૩ ॥ પ્રથમ શુકન માઠા બતાવ્યા, કીધો રાણી તીછકાર; તવ દાસીએ ધપ્પા મારી, કાહાડી મુકયો બાહાર ॥૧૪॥ સરૂપચંદ સરઇયાએ સારૂ, કંકુ કાઢવા માંડયું; ઉંવમાંને ઉંવમાં ડબો ઉઘેડીયો,તેમાંથી કાજળ કાહાડયું ॥૧૫॥ શેવક તેને મારવા લાગ્યા, કાહાડતાં ન ધરી શર્મ; ઓતરાએ વચમાં પડી છોડાવ્યો, એ સહુ માહારૂ કર્મ ॥૧૬॥મુજ ભવિશમાં થવાનુ જેવું, તેવુ નીકળે બહાર, તેમાં એ શું કરે બીચારા; મીથ્યા મારો છો માર ॥ ૧૭ ॥ તવ ચતુરચંદ ચુડઘર બોલ્યા, કોણ હતું નાહાનું છૈયું; શુકનમાં સારો માલ દેવો, શું ફુટી ગયું હૈયું ॥ ૧૮ ॥ એ બે વહેપારી મુરખ જેવા, લ્યો હું શુકન થાપુ, બહેનનું અખંડ હેવાતણ રે, રાતો ચુલ્લો આપું ॥ ૧૯ ॥ એમ કહીને કોથળા માંથી; કાહાડે ચુડા રૂપાળા; કાહાડતાં પ્રથમ પહેલા, નીકળ્યાં બલ્લીયાં કાળાં ॥૨૦॥ તવ તેને પણ પ્રસાદ મળીયો, નાશી ગયો બેહાલ; ઘેર જઇને તઇણે વહેપારી, સારો લઇ આવ્યા માલ ॥ ૩૧ ॥ તે લાવી ઓતરાને આપ્યો, ગાંસડી બાંધી તાણી;ઓતરાએ પોતાની માને કહયું આ મનાદો હેત આણી ॥૨૨॥ સુદ્રષ્ણા કહે દીકરી માહારી, તુને જાવાનો પ્રેમ પણ મધ્યરાતે આણું આવ્યું, જાવો જીભે કહુ કેમ ॥ ૨૩ ॥ એમ કહી ઓતરાને લીધી, ચાંપી રૂદીયા સાથ; આ લાડકડી કેમ જવાદઉ, કહી રડે રૂદીયા ફાટ ॥ ૨૪ ॥ ઓત્રાએ કહ્યું ઓરે જનેતા, શીદ કરે મનેવાર; માહરે ને મારા કંથને વિયોગી છ છ અવતાર ॥ ૨૫ ॥ સાતમો જનમ આછે હમારો ઓરે માહારી માત; રાણિ કહે તને શાથી સુજયું, તે કહે મુને વાત ॥ ૨૬ ॥ ઓતરા કહે આજ સુજી આવ્યું છે, ઇશ્વરની ઇચ્છાય; સુદ્રષ્ણા કહે સંભળાવ્ય મુને, પછી કરૂ વિદાય ॥ ૨૭ ॥ ઓત્રા કહે મુને વાર થાશે, તો જાતા વહાણું વાહાશે; હઠીલો

છે જમાત્ર તારો, જુદ્ધ કરવાને જાશે ॥ ૨૮ ॥ સુદ્રષ્ણા કહે યુદ્ધે જસે, ને કદાપી વિઘ્ન થાશે; તો તેનો ઉપાય બતાવું, આવેલું સંકટ જાશે. ॥૨૯॥આપણે સાતમે માળ પેટીમાં, અમરકુપો એક; તે લેઇજા તું તારિ સાથે, સાચવજે વિવેક ॥ ૩૦ ॥ તુજ પતી પડ્યો હોય ભોમી, તોપણ અમર પાજે; મર્ણ પામેલો સજીવન થાશે, ગોવીંદ ગુણ ગાજે ॥ ૩૧ ॥ ઓત્રા રાણિ સાતમે માળે, લેવાને ગઇ સાર, પેટીમાંથી કુપ્પો લીધો, જાણ્યું જુગદાધાર ॥ ૩૨ ॥ પાતાળમાં પોઢયા છે પ્રભુજી; પેટમાં પડી ફાળ; પથારીમાં બેઠા થયા, પોતે શ્રી ગોપાળ ॥ ૩૩ ॥ ભાણેજને મરાવવા માટે, પ્રેરક કેમ જાય ચુકી; ઓત્રા અમર લેઇ ઉતરે નીચી, તેને તરશ મુકી ॥ ૩૪ ॥ તેવિજ ઓતરા ઝટપટ નાઠી, દોડીને કામ કીધું, કુંપો મુકયો પાણીઆરામાં, પછી પાણી લેઇ પીધું ॥ ૩૫ ॥ પાણી પીતામાં મુકી ભુલવણિ. ભુલીને ઉતરી હેઠી; પોતાની સુદ્રષ્ણા માતાને, અવતાર કહેવા બેઠી ॥ ૩૬ ॥ એવે પાતાળમાંથી નીકળીયા વિશ્વતણો જે ભુપ; અદર્શ થઇને મેહેલમાં આવ્યા, ધરી ઉંદરનું રૂપ ॥૩૭॥ ઉંદર રૂપે અલબેલાયે, કપટ કેવું કીધું; કુપ્પાને વાંકો વાળીને, અમ્મર જળ બધું પીધું ॥ ૩૮ ॥ કુપ્પાને પછી ફોડી નાંખ્યો, પોતે શ્રી ગોપાળ; કટકે કટકા ચાંચમાં ઘાલી, પરવરીયા પાતાળ ॥ ૩૯ ॥ તે વારતા કોઇ જાણતું નથી, ન જાણે પુત્રી માત; પોતાના છ અવતારોની, કહેવા માંડિ વાત ॥ ૪૦ ॥ વળણ ઓત્રા કહે છે માતને પોતાના અવતાર; વદે વલ્લભ શ્રોતાજનનો સમરો જુગદાધાર.

કડવું ૧૩ રાગ બીહાવર.

ઓમા પેહેલેને અવતાર અવતરી મા હું રાજાની કુંવરિ નીશ્રા નરે; ઓ અભેમન્યુ તો અવતર્યો માતા, બ્રાહમણનો સંતાનરે ॥ ૧ ॥ નાહાનિ ઉમરમાં એ ભણ્યો ગણ્યો મા, ઘેર ઘેર નત્ર જાયેરે; માહારા બાપનિ સભામાં આવિને, કથા વારતા વાંચેરે ॥૨॥ તેથી કરિ મને મોહ લાગ્યો મા, કહાવ્યું મેં દાસીનિ સાથરે;કેહેવરાવ્યુ કે રાજાનિ કુંવરી, ઝાલવા ઇછે તુજ હાથરે ॥૩॥ તવ તે બ્રાહ્મણે મુજને કહાવ્યું કે, ખોટાં ન કરિએ ચેનરે; ઓ ભાઇ હું તારો ધર્મનો બંધુને, તુ મહારિ ધર્મનિ બેનરે ॥૪॥ ઓ મા તેથી મુને હઠ ભરાણી, જાણ્યું કે ધાર્યું કરવું રે; એતું બોલ્યું એના મોહોમાં રહેને, માહારે એની સંગ વરવુંરે॥૫॥

એમ જાણી મે માહારા પીતાને માંડીને, કહી વાતરે; કહ્યું કે બીજા મહારે બાપને બંધવા તે, પરણાવો પ્રીતમની સાથરે ॥ ૬ ॥ તવ મુજ તાતે એને તેડાવ્યોને, સમજાવ્યો અપરંપારરે; તો પણ બ્રાહ્મણ સમજ્યો નહી ત્યારે, પરણાવ્યો બળાત્કાર રે ॥૭॥ પછી રેહેવાને મહેલજ આપ્યો, રહયાં અમે નરનારીરે; પણ મુજ સાથે બોલેચાલે નહી, વાત ન સાંભળે માહારિરે ॥ ૮ ॥ માહારૂં આપ્યું જળ પીયે નહી ને, માહારૂં રાંધ્યું નવ ખાયરે; માહારાથી આગોને આઘો ફરે એ, મન માહારૂં મુંઝાયરે ॥ ૯ ॥ તેથી મેં વીપ્રનો કેડો લીધો ને, પડવા ન દીધો સાંસોરે, એટલે બ્રાહ્મણે અકળાઇ ઓરડામાં; ગળે ઘાલ્યો ફાંશો રે, ॥૧૦॥ ફાંસો ખાઇને દેહ ત્યાગ કીધો,કીધો, મેં વિચાર કિધોરે;જાણ્યું કે માહારે જીવિ શું કરવું, વ્યર્થ ગયો અવતારરે ॥ ૧૧ ॥ મેં મરતાં માગ્યું ઇશ્વર પાસે, વીપ્ર ચાહ્યના માહારિ કરજો રે હવેને અવતારે એના પેહેલા હું આપઘાત કરિ મરજોરે ॥ ૧૨ ॥ એમ કહીને મેં દેહ પાડયો, ત્યાગ થયો મુજ પ્રાણરે, એ રીતે બે મરણ પામ્યાં, થઇ બે જીવનિ હાણરે ॥ ૧૩ ॥ તું તો સાંભળ માહારિ માયરે, માટૂ પાપે એવા તણ જાયરે; એવાં પાપે હેવાતણ જાય રે, માહારો પહેલો અવતાર પુરો થાયરે ॥૧૪॥ વલણ ॥ પેહેલો અવતાર પુરણ હવો, સાંભળ માહારિ માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરિ, બીજા જનમનિ વાત.

કડવું ૧૪ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા બીજેને અવતાર અવતરિમા હું, માળણને કુંવારરે; ઓ મા અભેમન્યુ પુત્ર થઇ અવતરિયો, પોતે રાજ દરબારરે ॥ ૧ ॥ તેનિ સભામાં પુષ્પ મુકવા જાતોતો હરનિશ મારા તાતરે; તે મુજ તાતને તવ આવ્યો તે મુજને મોકલી માહારિ માતરે ॥૨॥ મેં જઇ સભામાં,પુષ્પ મુકયાં, નહી સભાને દ્રોહરે; ત્યાં મુને જોઇને રાજ્ય કુંવરને લાગ્યો મુજપર મોહરે ॥ ૩ ॥ સેવક સાથે કુંવરે કાહાવ્યું; હું તુજપર છું મગનરે; તારા બાપની અપાવું આગના, કર મુજ સાથે લગ્નરે ॥ ૪ ॥ ઓ મા મુજને અવળું સુજ્યું તે, કહાવ્યું શેવક સાથરે; કેવરાવ્યું કે હું તુજ ભગની, અને તું મારો ભ્રાતરે એક દહાડો બાગમાં પુષ્પ લેતીતી, ત્યાં આવી કુંવરે રોકી રે ॥ ૧ ॥ તેથી મેં જાણ્યું મા-

હારી આબરૂ લેશે, થાશે ઇજ્જતની હાણરે, એવું સમજીને પડી કુવા માં કહાડયો મેં માહારો પ્રાણરે ॥ ૭ ॥ તે જોઇ કુંવર થરથર ધરૂજ્યો જાણ્યું જીવીને શું કરૂંરે મહારે માટે મુઇ માળીની પુત્રી તે, હું પણ સાથે મરૂંરે ॥ ૧૮ ॥ એમ જાણિને રાજ્ય કુંવર એ, પડીયો કુવા માંયરે; એ રીતે બંનેનો દેહ છુટયો, જળમાં જંપાયો ત્યાંયરે ॥૧૯॥ તુ તો સાંભળ માહરી માયરે, માહારા પાપે હેવાતણ જાય રે; મારા પાપે હેવાતણ જાયરે, માહારો બીજો અવતાર પુરો થાયરે ॥ ૧૦ ॥ વળણ ॥ એમ અવતાર બીજો ગયો, સાંભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી, ત્રીજા જનમની વાત.

કડવું ૧૫ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા તીજેને અવતાર અવતરીયાં અમે મેના પોપટ અવતારરે; એક નદીની ઘોધમાં રહેતાં પાસે પાસે સારરે ॥ ૧ ॥ માહારાં માબાપને પારધીએ આવિ, જાળ નાંખીને ઝાલીયો રે; એટલે અમે બેઉ ત્રાસ પામી, ઉડીને ભેળાં ચાલ્યાં રે. ॥ ૨ ॥ વનમાં જતાં બેઉ વછુટાં પડીયાં તે, હું એક નગ્રમાં પેઠીરે; એક ગુણકાનિ બહારીને હેઠે, બોલતી બોલતી બેઠીરે ॥૩॥ ગુણકાને મહારૂં બોલ્યું બહુ મીઠું લાગ્યું તે, વસ્ત્ર નાંખી મુને ઝાલીરે; પાળવા પોસાવા પાસેજ રાખવા, પાંજરામાં મને ઘાલીરે ॥ ૪ ॥ પોપટ માહારો વનમા ભટકતો ખાતો પક્ષીઓનો મારરે; ત્રણે દહાડે આવ્યો માહારા નગરમાં ટઉકો સાંભળ્યો માહારો સાદરે ॥ ૫ ॥ મુજને સોધતો સોધતો આવ્યો એ; ગુણકાના ઘરમાં પેઠોરે. બોલતો બોલતો આવીને એતો, પાંજરા ઉપર બેઠોરે ॥ ૬ ॥ તે દેખી ગુણકાને દાઝજ આવિ, વસ્ત્ર નાંખીને ઝાલ્યોરે, પગ પાંખો એની તોડી નાંખીને, અગ્નીના ચુલામાં ઘાલ્યો રે. ॥ ૭ ॥ તે દેખી મુજથી ખમાયું નહી તે કરવી ધારી જીવ હાણરે; પાંજરાના શરીયામાં ડોકું ઘાલીને મેં માહરો કાઢયા પ્રાણરે. ॥ ૮ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માયરે, માહારા પાપે હેવાતણ જાય રે; માહારા પાપે હેવાતણ જાય રે મારો તીજો અવતાર પુરો થાય રે. ॥ ૯ ॥ વલણ ॥ ત્રીજો અવતાર એવો ગયો, સાંભળ માહરી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી ચોથા જનમની વાત.

કડવું ૧૬ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા ચોથેને અવતાર અવતર્યા મા હરણા હરણીનો અવતાર રે; હરણુ મહારી પુંઠળ પડીયો વિષયવ્રતી અપાર રે ॥ ૧ ॥ પણ મેં હરણને માન્ય ન કીધો તે, લીધો મહારો કેડો રે; ચારો મુજને ચરવા દે નહીને પુરણ લાગ્યો હેડો રે. ॥ ૨ ॥ એકવિસ અપવાસ થયા મા મુને, તવ ગયો પ્રાણ રે; એટલે હરણે પણ પાડી કાય, કરી જીવની હાણરે ॥ ૩ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય રે મારાં પાપે હેવાતણ જાય રે; માહારા પાપે હેવાતણ જાય રે મારો ચોથો અવતાર પુરો થાયરે॥૪॥ વલણ ચોથો દેહ એમ ગયો, સાંભળ મહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી, પાંચમા જનમની વાત.

કડવું ૧૭ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા પાંચમે અવતાર અવતર્યા મા, હોલાહોલીનો અવતાર રે; ઓ મા હું પડી હોલાની પુંઠે, વાશયનો વીકાર રે ॥ ૧ ॥ પણ હોલાની નહી મુજપર પ્રીતી, માટ એ નાસતો ફરે રે, તોપણ જ્યાંને ત્યાં હું રહી વળગી; ચારો કાંઇ નવ ચરે રે ॥ ૨ ॥ ઘણે દીવસે એ અકળાયો સળગતા દવમાં પડીયો રે; એને આપઘાત કરતાં દેખીને કાળ ઘણો મને ચડીયોરે ॥ ૩ ॥ મેં જાણ્યું માહારે શું કરવું જીવિને, મુજ માટે થઇ એની હાણ રે; એવું સમજીને હું પણ પડીને, ત્યાગ કર્યો મેં પ્રાણ રે ॥ ૪ ॥ તુતો સાંભળ માહારી માય રે, મારૂં પાપે હેવાતણ જાય રે; માહારૂં પાપે હેવાતણ જાય રે, મહારો પાંચમો જનમ પુરો થાય રે ॥ વલણ ॥ પાંચમો દેહ એમ પરહર્યો, સાંભળ માહારી માત વદે વલ્લભ વળી ઓચરી, છઠ્ઠા જનમની વાત.

કડવું ૧૮ મુ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા છઠેને અવતાર અવતરી મા હું બોરસલીનો અવતાર રે; અભેમન્યુ તો અવતર્યો માતા, અસુરનો કુંવર રે ॥ ૧ ॥ હેદાનવ મેદાનવ નામના, હતા અસુર બે ભ્રાતરે; તેનો સુત થઇ અવતરેલો વૈર પ્રભુની સાથેરે ॥૨॥ તેના બાપ કાકા કૃષ્ણે હણ્યાતા, તે વેહેર લેવા માટેરે; માહાદેવનું તેણે તપજ કીધું ને, રીઝાવ્યા શંભુ સપાટેરે ॥૩॥આ

વિ શીવે કહ્યું શું માગે છોકરા, તવ તે લાગ્યો ચરણરે; કરજોડીને મા- હાદેવ પાસે માગ્યું પ્રભુનું મરણરે ॥ ૪ ॥ ત્યારે શીવે કહ્યું લાવ્ય એક પેટી, એવી વ્રત્તિ ચડાવિરે; પેટી કરવા વનમાં મુજને કાપીને, સુ- થાર પાસે ઘડાવિરે; ॥ ૫ ॥ પેટીમાં ચાલ્યો હયલોચનને કૃષ્ણે ક- પટથી હણીયોને; હું તારે ઘેર અવતરીને એને, સુભદ્રાએ જણિયોરે ॥ ૬ ॥ એકે જનમ હમે હળીમળીને, બેઠાં નહી કોઇ વારરે; છછ જ- નમ ગયા વીયોગનાને; આ સાતમો અવતારરે ॥ ૭ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માયરે, માહરાં પાપે હેવાતણ જાય રે; માહારાં પાપે હેવાતણ જાય રે, મારો છઠો અવતાર પુરો થાયરે ॥ વળણ ॥ છ અવતાર પુરણ હવા, સાંભળ માહારી માય; વદે વલ્લભ ઓતરા કહે, હવે કરી દે વીદાય ॥

કડવું ૧૯ રાગ સાખીનો.

વઇશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજ- ને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥૧॥ ઓત્રા કહે મા આગના આપો હવે ન કરશો વાર; જાતાં જાતાં વહાણું વાહશે તો યુધ્ધે જશે ભરથાર ॥ ૨ ॥ તો પછી રોકયો નહી રહેવાનો, હઠીલો નરનો બાળ; તો મારૂં જીવતર છુટી પડશે, એ મોહોટી પેટમાં ફાળ ॥ ૩ ॥ તવ માતાએ કં- સાર રાંધ્યો, પુત્રીને બોલાવી પાસ; ખોળે બેસાડી શુદ્રષ્ણાએ પાંચ ભરાવ્યા ગ્રાસ ॥૪॥ પછી કહ્યું દીકરી સીધારો ભલું કરશે ભગવાન; સાસરવાસાની ગાંસડી લેને થઇ ગઇ સાવધાન ॥ ૫ ॥ જઇ રઇકાની સાંઢપર બેઠી, પોહોરવાર સાંડ ત્યાં હુકી; જાણ્યું કે દોડ પોહોર રાત રહી છે સાંડને હાંકી મુકી ॥ ૫ ॥ વેગે સાંડ ચાલી, લાંબે પંથ પળાય; અડધો પોહોર રાત જતા જતામાં, બસે ગાઉ વહી જાય ॥ ૭ ॥ એટલે ઓત્રાને સાંભર્યો કુપો, કંપી ગયું શરીર; હાં હાંરે સાંડ રાખ્ય ઉભી, ઓરે રતના વીર ॥ ૮ ॥ જનમની દુખીઆરી હું છું; કરનિ માઠીકાહા વી, અમરકુંપો પાણીઆરામાં, ભુલીને હું આવી ॥૯॥ તે માટે સાંડ પાછી વાળો, લાવીયે કુંપો જઇ; એમ કહીને હાર મોતીનો પહેરા- વ્યો ગળા મહી ॥ ૧૦ ॥ રઇકો કહે ઓત્રા બેની, સાંડ છે વાયુ વેગી તારો સ્વામી સુતેલો હોયને, તુને કરૂં ત્યાં ભેગી ॥ ૧૧ ॥ પછી તું કં- થને રાખજે રોકી, લાગી પતીને ચરણ; તવ અટકશે યુધ્ધે જવાનું, તો

સાને પામશે મરણ ॥૧૨॥ ઓત્રા કહે એ વીરા માહારા; હઠીલો હઠ કરે; રોકયો રહે નહીને જાય જુધે ધડ ચકાવામાં મરે ॥ ૧૩ ॥ ત્યારે હું ગરીબ બેહક બેસુ, રહે નહિ ઉપાય; માટે સાંડને પાછી વાળો, લાગુ તુજને પાય ॥૧૪॥ રઇકો કહે ઓ ઓત્રા બહેની, શીદ મરાછોમથી; સાંડ છે તે પણ જીવાત્મા છે, લોહું લાકડુ નથી ॥ ૧૫ ॥ ચારસેં ગાઉ પેહેલી ચાલી, બસે ગાઉ હાઇ આવી; પાછી બસે ગાઉ ત્યાં જાયે, કેટલી કષ્ટી કાહાવી ॥ ૧૬ ॥ પાછી બસે ગાઉ હાંઇ આવે, તોયે બસે રહે બાકી; વળી બે જણનો બોજ ઉચકે, શી રીતે રહે આખી ॥૧૭ ॥ ઓત્રા કહે ઓ વીરા માહારા; એકલા તતપર થાવો; આ વ્રક્ષ ઉપર મુજને મુકો, તમે તમારે જાવો ॥ ૧૮ ॥ પાણીઆરમાં કુપો મુકયો છે, તે લાવવા કરો કામ; જો માહારો કંથ જીવસે તો દેઇશ દસવીસ ગામ ॥ ૧૯ ॥ રઇકો કહે સાચુ છે બહેની; તુને ન વનમાં મુકાય; મોહોટાની દીકરી મોહોટાની રાણી, મુકીને કેમ જવાય ॥ ૧૦ ॥ વાઘ વરૂ જીવ જંતુ આવે, વીધન કરે અતી; ઓત્રા કહે હું દુખીઅણુને, કોઇખાવાનુ નથી ॥૨૧॥ એ વાત સાચી માનજે વિરા મુજ માઉશ કોને ન ભાવે; સુખીયાનું મોહોત ડગલે ડગલે, દુખીઆને મોહોત નાવે ॥ ૨૨ ॥ માટે વિરા ચીંતા ન કરશો, મુને મુકીને જાવો; પાણીઆરામાં પાણી પીતા મુકયો છે, તે લેઇ વહેલા આવો ॥૨૩॥ તવ રઇકાએ સાંડ બેસાડી, બેહેની તુ ન જઇશ ચુકી. હું આવું તે રાખજે સુરતા, કહીને વ્રક્ષે મુકી ॥ ૨૪ ॥ પછી સાંડપર બેશી વળીયો પંથ પુર પાટે, પવન ગમની પવન પેઠે, ઉંપડી સુરસપાટે ॥ ૨૫ ॥ અડધા પોહોરમાં વૈરાટ નગરે આવિ કહ્યા સમાચાર; પાણીઆરામાંથી કુંપો આપો, જરા ન કરશો વાર ॥૨૬॥ સુદ્રષ્ણાએ અમ્મરકુપ્પો, સોધી જોયો ઠેર ઠેર; તો પણ તેનો પતો ન લાગ્યો, કહી રાયકાને પેર ॥૨૭॥ ઓ ભાઇ કુપ્પો કોઇ સ્થળ નથી, દીવસ વાંકો કાહાવ્યો; માહારી પુત્રીને અરણ્ય મુકી, શું સમજીને આવ્યો ॥ ૨૮ ॥ વાઘ વરૂ એને નાખશે મારી, જારેજા જોર ઝપાટે; છળી મરશે છોકરી મહારી, જઇ પહોંચ સુર સપાટે ॥૨૯॥ તવ રઇકાયે સાંડ દોડાવી, પાધરો પંથે પળીયો; અડઘે પહોર બસે ગાઉ ગયો, જઇ ઓત્રાને મળીયો ॥૩૦॥ ઓત્રા રાણીએ ઘાંટો કહાડયો, રઇકાએ સાંડ રાખી, વ્રક્ષ ઉપરથી ઉતારીને, સાંડ ઉપર એને નાંખી ॥ ૩૧ ॥ ઓત્રાએ કહ્યું કયાં છે કુંપો, હર્ષ આવે ઉર અતી; રઇકો કહે આખા ઘરમાં અમ્મર કુંપો નથી ॥૩૧॥ ઓત્રાએ કેહ્યું વઇરાટ નગરે, નથી અ

યો બીજી વાર રઇકાએ કહ્યું લેતું પાછો તારો મોતીનો હાર ॥ ૩૩ ॥ તારી માતા એમ કહે રઇકો આવ્યો હતો; તે દાડે હાર આપજે મુને નથી રહેવાનો જતો ॥ ૩૪ ॥ ઓત્રા કહે નથી લેવો પાછો સાંડને સારી હંકારો; વાર નથી વાહાણું વાહ્યામાં, મન મુકી લલકારો ॥ ૩૫ ॥ એવે સાંડ સપાટે ચલાવિ, પ્રભુ પોઢયા પાતાળ; જાણ્યું કે સાંઠ જાસેવે હેલી, પડી પેટમાં ફાળ ॥૩૬॥ તે માટે એ સાંડને રોકુ, ઉઠયો શ્રી નંદલાલો; મારગમાં આવિને પડીયા, થઇ લોહ વજ્રનો ભાલો ॥ ૩૭ ॥ તવ સાંડે તે ભાલો દીઠો, ઓળગીને ચાલી; પાછો ભાલો જઇ આગળ પડીયો, સાંડને ભુલવણી ઘાલી ॥૩૮॥ તેવો ભાલાપર ચરણ પડીયો, સુંસરો પગમાં વાગ્યો; તેથી બરાડીને ધરણ ઢળી, હેલકારો રઇકાનેલા ગ્યો ॥૩૯॥ તેથી રઇકાને ઓતરા રાણી, ઉછળી આઘાં પડીયાં; ઓતરાએ જાણ્યું સાંડ રઇકાને ભવીશ માહારાં નડીયાં ॥૪૦॥ ગભરાઇ રઇકો રડતો ચાલ્યો; સાંઢની પાશે જાય; લોહ ભાલો પગ પેઠોદીઠો, કરે છે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય ॥૪૧॥ શાંઢને પગે બે પગ દઇને, ભાલો ખેંચી કાહાડયો; પછી અગ્ની સળગાવીને, પાઘ પોતાનો ફાડયો ॥ ૪૨ ॥ શેક કરીને પાટો બાંધ્યો, રૂધીર બંધ ન થાય; એવી ગડમથળ કરે છે, એવે વાહાણું વાયુ ॥ ૪૩ ॥ બળાતકાળે ઉભી કીધી, સાંઢયને ધિરે ધીરે પછી ઓતરાને બેસાડી બેઠો; સોસના થઇ શરીરે ॥ ૪૪ ॥ ધીરે ધીરે પંથ ચલાવી, ઓતરાએ કહ્યુ એમ; આ ભાઇ મારૂં કરમ નડીયું, તેમાંતું કરે કેમ ॥ ૪૫ ॥ રઇકો કહે ઓતરા બહેની વિઘન થયું વનમાં; બોલ્યા પ્રમાણે કામ ન થયું, હોંશ રહી ગઇ મનમાં ॥ ૪૬ ॥ જાતવંતી સાઢ તઇણે ચરણ, મારગે ચાલતી જાય; તે વેળા કુરૂક્ષેત્રમાં; જાગી સુભદ્રાય ॥૪૭॥ સર્વ પ્રાણી જાગ્રત થયું છે, કુંવર યુદ્ધમાં રાજી; વઢવા જાવા ઉમંગ એને, સુભદરા જઇ બાહાજી ॥૪૮॥ ઓ દીકરા યુધ્ધે નથી જાવું. લાગુ તુજને પાય; અભેમન્યુ કહે નીસ્ચે જવાનો, ઓરે માહરી માય ॥ ૪૯ ॥ બીડું ખાઇને બેસી રહુતો, લાજે અરજુન તાત; જગતમાં તમારૂં પેટ લાજે, ઓરે માહારી માત ॥ ૫૦ ॥ માટે મીથ્યા કલેશ ન કરશો, કરશો નહી વિલાપ; યુદ્ધ ગયા વણુ જો રહું તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૫૧ ॥ એવી પ્રતીજ્ઞા કરીકે, થર થર ધ્રુજી કાય; અભેમન્યુનો છેડો ઝાલી, રડવા લાગી માય ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥ રડવા લાગી છે માવડી, પ્રુરણ પડીછે ફાળ;વહેવલ્લભ સાચે કહ્યુ યુધ્ધેન જાશો બાળ

કડવું ૨૦ રાગ ઊપરનો.

તું તો યુધ્ધે ન જઇશ માહારા બાળરે, ઓ હઠીલા રાજા; દીકરા ત્યાં તો થવાનો તાહરો કાળરે; ઓ હઠીલા રાજા ॥ ટેક ॥ બેટા બીડું કાલે તેં લીધું જ્યારે, ફરકયું મારૂં લોચન રે; ડેરા તંબુપર કાગળ કળકળ્યો, માહા માઠા થયા શુકન રે, ઓ હઠીલા ॥ ૧ ॥ ધોળે દહાડે થયા શબ્દ શીઆળીઆના, ફરકયું મહારૂં બધું અંગરે; તે વેળાથી તું બેઠો હગો દેવા, હાંસો પડી ગઇ ભંગરે ઓ ॥ ૨ ॥ કેવી આશાથી ઉછેરયો દીકરા, કેવિ હોંશે પરણાવ્યો રે; તે સઘ્ગી હોંશો હઇઆમાં રહી ગઈ, દારૂણ દુખ દન આવ્યોરે. ઓ. ॥ ૩ ॥ વૈરાટે દીકરી દીધી ઉમંગથી, લાંબી આશાથી તનરે; તે બદલે તેને નીરાશ કર છે, તું કાંઇ વીચાર્યું નહિ મનરે. ઓ. ॥૪॥ પીતા તારો પરવરીયો પતાળે, સાથ મામો મોરારીરે; તુજ તાત કહેશે કેમ યુધ્ધે મોકલીયો, તો પછી શીગત મહારી રે ઓ ॥ ૫ ॥ દીકરા દુશમન દાવો વાળે છે, તું દેછે મુજને છેહ રે; માહારાથી જુધે જાતો દેખી ખમાશે નહી, પાડીશ મારો દેહ રે ઓ. ॥ ૬ ॥ ॥વળણ॥ દેહ તજીશ હું માહરો, નીસ્ચે માનો તન, વદે વલ્લભ એવું કહી કીધું બહુ રૂદન.

કડવું ૨૧ રાગ કાફિ.

હાંરે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન ॥ ૧ ॥ હાંરે કરે સુભદ્રા રૂદન, યુધ્ધે નહી જાવા દેઉ તન ॥ ૨ ॥ હાંરે મહારૂં નિકળ્યું કરમ કઠોરૂં; નહીતો ના હોય હઠીલું છોરૂ ॥ ૩ ॥ હાંરે એવું કહેતી ઉઠી કહાડી હડી ડેરા તબુ ઉપર એ ચડી ॥ ૪ ॥ હાંરે કરે અતી ઘણો ઉચાટ, જુએ ઓત્રા વહુની વાટ ॥ ૫ ॥ હાંરે હજી કરમ ફુટેલી ન આવિ, રઇકા સાથે ખબર ન કહાવિ; હાંરે રડયા રઇકાએ વીશ્વસદીધો. ખરો જીવ નિરાશી કીધો ॥ ૬ ॥ હાંરે બરબડી આસુડાં ભરતી પાછી જઇ સુતને કરગરતી ॥ ૭ ॥ હાંરે બેટા નહિ દેઉં યુધ્ધે જાવા, છેક હઠીલા શું થાવો હાવા ॥ ૮ ॥ હાંરે માહારા કુંવર કોમળ અંગી, તુજ વિના ન કો મારૂં શંગી ॥ ૯ ॥ હાંરે દીકરા પુત્રવડે મારૂં માન્ય, નહીંતો કોઇ ન દે ધન્ય ધાન્ય ॥ ૧૦ ॥ હાંરે દીકરા પુત્ર વીનાનીજે માય, તેનું સગું કોઇ નવ થાય ॥ ૧૧ ॥ હાંરે તેને વહુ કયાંથી લાગે પાય, તેની સ્મશાને સુની ચીતાય ॥ ૧૨ ॥ હાંરે તેની લક્ષમી પરઘેર જાય,

તેતો વિશ્વમાં વંઝા કહેવાય ॥ ૧૩ ॥ તેનાથી લ્હાવો નવ લેવાય, તેને સોકય તણું સાલ થાય ॥ ૧૪ ॥ હાંરે દીકરા તે જગમાં જાણીતી, એને કંથ ન કરે કામની ॥ ૧૫ ॥ હાંરે દીકરા પુત્ર વીનાની જે નાર, તેનો છુટા છુટી પડયો અવતાર ॥ ૧૬ ॥ હાંરેપુત્ર વીનાની નારીબાહાર મહાલે, પણ ઘરમાં ચલણ નવ ચાલે ॥ ૧૭ ॥ હાંરે પુત્ર વીના ન શોભે રૂપાળી, સદા રહેવું પડે ઓશીઆળી ॥ ૧૮ ॥ હાંરે દીકરા એ-વા એવા સંતાપ મુને વિક્કારશે તુજ બાપ ॥ ૧૯ ॥ હાંરે આવશે પા-તાળમાંથી જ્યારે, પોતાનો પુત્ર માગશે ત્યારે; હાંરે હુંતો તે વેળા કેમ કરીશ, કીયો દીકરો આગળ ધરીશ ॥૨૧॥ હાંરે તારા મરણની જાણશે વાત, તે વેળા કરશે ઉતપાત ॥ ૨૨ ॥ હાંરે કહેશે પાપણી લાવ્ય; મા-હારો તન, નહીતો કાયા કરૂંછું પતન ॥ ૩૩ ॥ હાંરે દીકરા તે વારે શી ગત મહારી, મરવું પડે લેઇ કટારી ॥૧૪॥ હાંરે દીકરા દયા મા-તાની લાવો, મને દુખ દરીયાથી બચાવો ॥ ૨૫ ॥ હાંરે દિકરા ગાત્ર થયા માહારા ઢીલા, એ તો રણ લડવાને દોહિલા ॥ ૨૬ ॥ વલણ ॥ રણ લડવા બહુ દોહલા, ઓરે માહરા બાળ; વદે વલ્લભ અંતર બળે દાવાનળ વિકરાળ.

કડવું ૨૨ રાગ હાલાવરી ટેકીલે.

ઓ બાળુડા રણ દોહીલારે, ઓ હો હો હો રે ॥ ટેક ॥ દીકરા પે-હેલે કોઠે ગુરૂ દરોણરે, તેને જીતિ શકે એવું કોણરે, તારા કાઢશે પલ કમાં પ્રાણરે ॥ ઓ બાળુડા ॥૧॥ દીકરા બીજે કોઠે કૃપાચાર રે, તેનો કેમ જીરવાશો મારરે; માહારા કોમળ અંગી કુંવારરે ॥ ઓ ૨ ॥ દી-કરા ત્રીજે કોઠે અસ્વસ્થામા રે, તમે કેમરે થાશો તેના સામારે, તને મો હોત ભમાવે છે ભામારે ॥ ઓ ॥૩॥ દીકરા ચોથો કોઠો કૃપરો કરણરે, એનાથી ધ્રુજે આખી ધરણ રે, એ તો આણસે તારૂં મરણ ॥ ઓ ॥ ॥૪॥ દીકરા પાંચમે દુરીયોધન પાપીરે, એને રીસ રહી છે વ્યાપીરે, તારૂં મસ્તક નાખશે કાપીરે ॥ ઓ ॥ ૫ ॥ દીકરા છઠે કોઠે રાજા શ-લરે, રડયો જનમનો એ મલ્લરે, તને ટકવા નહી દે પલરે ॥ ઓ ॥ ૬ ॥ દિકરા સાતમે કોઠે જેદ્રથરે, એતો લડાઇઓ સમ્રથરે, તમે કેમ થાશો લથપથરે ॥ ઓ. ॥ ૭ દીકરા સહુ મળી તુજને મારરે, તેથી મુમત તું શી ધાલરે, જાયો જનમીને વૈભાગ કયારેરે ॥ ઓ ॥ ૮ ॥ વલણ ॥

જગ વઇભવ ભોગવ્યો નથી, તુજને ભમાવે કાળ; વદે વલ્લભ માયે કહ્યું હજી તું નાહનો બાળ.

કડવું ૨૩ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા બાળો કહેતાં લાજીએ રે, ઓ હો હો હો રે ॥ ટેક ॥ અભેમન્યુ કહે સુણ માતરે, તને સમજાવું સઘળી વાતરે; બાળક કરાવે સૌને ઉતપાત રે. ઓ ॥ ૧ ॥ ઓ મા બાળો તો વિંછ્રુ દેખાયરે, ડંશ કરે તો વેદના થાયરે, એની પીડા કોથી ન ખમાય રે ॥ ઓ ॥ ૨ ॥ ઓ મા જીવ લે બાળો ભંફોડોરે, ઓ મા બાળો કાળો મંકોડો રે; બાજ્યો ટુટે પણ એજ અંકોડોરે ॥ ઓ ॥ ૩ ॥ ઓ મા બાળો દીપક દેખાયરે, કોપે તો મોહોટો વહની થાયરે, બાળી મુકે તે ખાખ થઇ જાયરે ॥ એ ॥ એવા દાખલા જો મુજ માયરે, હું કરૂં તે કોથી નવ થાય રે, કાંતો શીશ કે કાંતો જાયરે ॥ ઓ ॥ ૪ ॥ વળણ ॥ એ કવાર મરવું સરવને, મીથ્યા કરે વિલાપ; વદે વલ્લભ કુંવરે કહ્યું, નહી લજવું મા બાપ૦

કડવું ૨૫ રાગ કાફી.

હાંરે બોલ્યા વઇશમ પાયે વચન,સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન॥૧॥ હાંરે માઠા વચન કુંવરના જાણી, પડી પ્રથ્વીમાં પછડાઇ રાણી ॥ ૨ ॥ હાંરે માહારૂં સરવ થયું ધુળધાણી, દૈવડા જીવ લે માહારો તાણી ॥ ૩ ॥ હાંરે મારૂં રત્ન રમકડું જાશે, ખરેખરો હીરો રોળાશે ॥ ૪ ॥ હાંરે કાળુ મોહું લેઇને શું જીવું, હાય વિશ ઘોળી ઘોળી પીવું ॥ ૫ ॥ હાંરે દીકરા જા તુજ હાથેથી મારી નહી તો દો મુજ કરમાં કટારી ॥ ૬ ॥ હાંરે રાખ્યો અઢાર મહીના પેટ, તે તો છુટી પડી માહારી વેઠ ॥ ૭ ॥ હાંરે દીકરા ખાધુ નહી ખાટુ ખારૂ; રાખ્યું ગળપણથી મુખ બંધ માહારૂં ॥૮॥ હાંરે દીકરા જન્મ્યો પછી થઇ રાજી; કરતી ચુંબન બાહાજી બાહાજી ॥૯॥ હાં રે દીકરા ભીનેથી કોરે ફાધો. સાચો શેવવા સાડમાં લીધો. ॥ ૧૦ ॥ હાંરે બહુ કષ્ટીથી ઉછર્યો તુને, ઘણી ગણી આશા થઇ મુને ॥ ૧૧ ॥ હાંરે મેહેતો જાણ્યું બેટા મોહોટા થાશે, મારા ભવની ભાવટ બધી જાશે ॥ ૧૨ ॥ હાંરે લાંબી આશાએ મેં પરણાવ્યો, તેમાંથી દુખ

દહાડે આવ્યો ॥ ૧૩ ॥ હાંરે વહુજી આવિને પાલવે ન લાગી, માહારી ચણેલી દેરડી ભાગી. ॥ ૧૪ ॥ હાંરે એવું કહી કહીને શીશ કુટે, એને આંસુ ચોધારે છુટે ॥ ૧૪ ॥ હાંરે માહારા ખોળે બેશી રમનારા, હાય નહી જવા દઉ પુત્ર પ્યારા ॥ ૧૬ ॥ હાંરે એવું કલ્પાંત જોઇ શોક ચડીયો, કુંવર માતાને બાહાજી પડીયો ॥ ૧૭ હાંરે માહારી માડી હઇયું બળે તાહારૂં; પણ આવી બન્યું છે માહારૂં ॥ ૧૮ ॥ હાંરે મુને સુજી છે જ્ઞાન ગતી, જીવતો ઘેર આવવાનો નથી ॥ ૧૯ ॥ હાંરે માહારે તારે એટલો સંસ્કાર, માજી છેલ્લા વેલ્લા છે જુહાર ॥ ૨૦ ॥ હાંરે મને ઉછેરી કર્યો મોહોટો, તારો ખરો તે થાઉ છું ખોટો. ॥ ૨૧ ॥ હાંરે તારો હરખ હઇયાનો ટાળ્યો, ઉછેર્યો તે બદલો નથી વાળ્યો ॥ ૨૨ ॥ હાંરે માહારી માતા તું ન રોતી, વારે વારે શું સામું જોતી ॥ ૨૩ ॥ હાંરે માહારી માડી મુકીદે શોક, રાખો દીકરાની આશા ફોક ॥ ૨૪ ॥ હાંરે હોઉ વાહાલો તો કામ આદરજે, માહારી પુંઠે રૂડાં પુન્ય કરજે ॥ ૨૫ ॥ હાંરે માહાર; વસ્ત્રને શણગાર જે જે, તે વીદ્વાનોને પહેરાવી દેજે ॥ ૨૬ ॥ હાંરે તુજથી થાય તે બ્રહ્મ ભોજન કરજે, હવે આશા માહારી પરહરજે ॥ ૨૮ ॥હાંરે એવું કહિને બન્યો બેભાન, રહી નહી કાંઇ પણ સુધ સાન ॥ ૨૯ ॥ હાંરે ડોકું નાંખ્યું માતાને અંગે; તવ ઢળી પડયા બે સંગે ॥ ૩૦ ॥ હાંરે તેનો કુન્તાજીએ જાણી વાત, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરતાં ગયાં માત ॥૩૧॥ હાંરે કેમ કુંવરે નાંખી કાયા, હાય આ શું કર્યું લાડકવાયા ॥ ૨૨ ॥ હાંરે ધાઇ દ્રૂપતી વચમાં પડી, છોડાવ્યા બળાતકાર તે ઘડી ॥ ૩૩ ॥ વલણ ॥ મા દીકરાને છોડાવ્યા, બોલ્યા કુન્તા માય; વદે વલ્લભ સતીએ કહ્યું, એક કરૂ ઉપાય.

કડવું ૨૫ રાગ સાખી.

વૈશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું. ચક્રાવાનો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કુન્તા દ્રૂપતીયે મળીને છોડાવ્યા પુત્ર ને માય; સુભદ્રાને શીખામણ દીધી તું શીદને ગભરાય. ॥ ૨ ॥ છોકરો તારો છે હઠીલો, કહ્યું કોનું નવ માને; તેથી યુધ્ધે જવા દે એને, અધીર રાખે શાને ॥ ૩ ॥ સુતરના સાત તાર લાવિ, ભેગા કરી દે મુને, પછી અભેમન્યુને બોલાવા, બેસાડ મહારી કને ॥ ૪ ॥ રક્ષા દોરી કરી બાંધુ, છો યુધ્ધે જાય બાળ; જેવું બ્રહ્મા વિષ્ણુ કે શં-

ભુ, કોણ કરે વાંકો વાળ ॥ ૫ ॥ સાજે સમો સાત કોઠા જીતે લેજે ખરી વાત માનિ; દોરો રાખે ને વિઘન થાયે, નોનો શતી હું સાની ॥૬॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, મારી માતાની વાણિ; કોઇ કાળે અ ફળ નહી થાયે, રામબાણ લેજે જાણિ ॥ ૭ ॥ જરા ન ડરતી ચીંતા ન કરતી, ડોશીનું નહી કહેણ કાચુ; વચન ઉપર રાખજે શ્રદ્ધા, માની લેજે સાચું ॥૮॥ ધર્મના કહેવાથી શ્રદ્ધા ચોટી, કહ્યું કે લઇ આ-વું તાર; એમ કહી ગભરાતી ઉઠી; આવી ન ઓત્રા નાર ॥ ૯ ॥ એમ જાણી ઓત્રાને જોવા, ચઢી તંબુપર પોતે; લાંબી દ્રષ્ટી કરીને જોયું, ન દિઠી જોતે જાને ॥૧૦॥ નિરાશ થઇને ઉતરિ હેઠિ, પુત્રના તંબુમાં જાય; એ દીકરા યુધ્ધે ન જાશો, કહિને થઇ વીદાય ॥ ૧૧ ॥ ગાંડા જે વી બનિ ગઇ છે, બાવરિ બાવરિ ફરતી સુતરના સાત તાર લાવી. આંખે આંસુ ભરતી ॥૧૨॥ તાર લાવિ કુન્તાને આપ્યા, કુંવરને બો-લાવ્યો; વ્રદ્ધ માતાનું વચન સુણિ, અભેમન્યું ત્યાં આવ્યો ॥ ૧૩ ॥ કુન્તાએ સન્મુખ બેસાડયો, રક્ષા કરૂ સુત તારિ, રાખજે આ દોરો તુ જ હાથે, જોજે આશીશ માહારિ ॥ ૧૪ ॥ અભેમન્યુ કહે વારૂ માતા જેમ ગમે તેમ કરો જે જે કહો તે કબુલ કરૂં, પણ યુધ્ધે જાઉં ખરો ॥૧૫॥ એવામાં કુન્તા સતિએ, ભેગા કર્યા સાત તાર, વાણિને દોરડો બનાવ્યો, કીધો મુખ ઉચ્ચાર ॥ ૧૬ ॥ ગાંઠયો વળાવી શુભ વચને, એવી મરજી કીધી; સતીએ સત્ય ઉપજાવીને, ગાંઠયો વાળવા લીધી, ॥ ૧૭ ॥ તેમાં શું શું વચન બોલ્યા, સત્યવંતી કુન્તાય: રક્ષા સાંભળી દાન દે તેની પ્રભુ કરે રક્ષાય ॥ વલણ ॥ ગાંઠયો વાળે સુભ સતી, શાશા બોલી બોલ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, સુખ થાશે અતોલ.

કડવું ૨૬ રાગ દુહા સાખીઓ.

ગાંઠ વાળતાં સતી બોલીયાં, એક બેને ત્રણ ચાર; પાંચને છ રક્ષા કરો દીનમાં દસ દસ વાર ॥ ૧ ॥ ગાંઠ બીજી ॥ સાત આઠને નવ દ-સ વળી અગીયારને બાર; એટલા તુજ રક્ષા કરો દીનમાં દસ દસ વાર ॥ ૨ ॥ ગાંઠ ત્રીજી ॥ તેતરી છત્રી અડતાળીસા; ઓગણપચ્ચ બાવન સાર; ચોસઠ બોહોતર અઠાશીઆ, કરો રક્ષા દસ વાર ॥ ગાંઠ ચોથી સુતા બેઠા ઉભલા, વળી ભાતર વળી બાહાર; તે બહુ તુજ રક્ષા કરો દનમાં દસ દસવાર ॥ ૪ ॥ ગાંઠ પાંચમી ॥ બે જળચરા બે વનચરા,

બન્યો રાજ કુંવર; તે પણ તુજ રક્ષા કરો. દીનમાં દસ દસ વાર ॥ ૫ ॥ ગાંઠ છઠી, કાંણો કટોને કુબડો, વળી માંકડને મંઝાર; તે પણ તુજ રક્ષા કરો, દિનમાં દસદસ વાર ॥ ૬ ॥ ગાંઠ સાતમી ॥ ડોશી જોશી ફોશીને ફાતડો, વળી ભાંડ ભરવાડ; તે પણ તુજ રક્ષા કરો દનમાં દસદસવાર ॥ ૭ ॥ પહેલી ગાઠનો અર્થ ॥ એક, પરમેશ્વર, બે સુર્ય, ચંદ્ર, ત્રણ, ગુણ. ચાર, વેદ. પાંચ; વિશય, છ શાસ્ત્ર, બીજી ગાંઠનો અર્થ, સાત સમુદ્ર. આઠ તે, અષ્ટકુળ, પર્વત. નવ તે, નવકુળ નાગ. દસ તે, દસ અવતાર. અગીઆર. તે અગીઆર રૂદ્ર, બાર તે, બાર મેઘ ॥ ત્રીજીગાંઠ નો અર્થ ॥ તેત્રીસ તે, તેત્રીસ કોટી દેવ. છત્રીસ તે છતરીશ રાગણિ. અડતાળીસ તે અડતાળી અગની. ઓગણપચાસ તે, ઓગણપચાસ વાયુ બાવન તે, બાવન વીર ચોસઠ તે, જોસઠ જોગણિ. બોહોતેર તે, બોહોતેર કોટી દાનવ. અઠયાશી તે અઠયાશી શહસ્ત્ર રૂશી; ચોથીગાંઠ નો અર્થ, ॥ સુતા, શેક્ષઇ, બેઠેલા પારસનાથ. ઉભયા રણછોડરાય. ભી. તર તે, ચૈતન્ય આ મા, બાહાર તે, સ્વસ્વરૂપે પરમાત્માનિ પાંચમી ગાં ઠનો અર્થ ॥ બે જળચરા તે, મચ્છા અવતાર ને કુચ્છા અવતાર બે વનચરા તે. નરસીંહ અવતાર ને વ્હારા અવતાર, બે રાજકુંવાર તે; રામા અવતાર તે ક્રષ્ણા અવતાર, છઠ્ઠી ગાંઠનો અર્થ ॥ કાંણો તે, દહીતોના ગોર શુક્રાચાર્ય. કટો તે શીવનો પુત્ર ગણપતી, કુબડો તે, કુબડા અંજીરા રૂશી. માંકડ તે, હનુમાનજી મંઝાર તે, ઇંદ્રરાજ ગૌતમના ઘરમાંથી બીલાડા રૂપે નાઠો હતો ॥ સાતમી ગાંઠનો અર્થ, ॥ ડોશી તે હું, જોશી તે શેદેવ, ફોશી તે ધર્મ, કે જેને યુધ્ધે જતાં કંટાળો આવે ફાતડો તે અરજુનજી, બાર માસ સુધી વૈરાટ નગ્રમાં વ્યંઢળ વેશે રહ્યા ભાંડ નારદજી, કે જ્યાં ત્યાં લડાઇઓ કરાવવી, ભરવાડ તે ક્રષ્ણજી ગોકુળમાં અગીઆર વરસ ને બાવન દીવસ રહી ગાયો ચારી ॥ એ રીતે સાતે ગાંઠોના અર્થ

કડવું ૨૭ રાગ સવઇયો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ કુન્તાજીએ રક્ષા બાંધિ, જુધ્ધે જાવો મુજ બાળ રક્ષા સાચવિ રાખશો તો, નહી થાય વાંકો વાળ ॥૨॥ શેદેવ નીકુળ ભીમ સરવે, સેન્યા લઇને જાવો; જાગોરે ગટારગછ

બેટા, શત્રુને હાથ બતાવો ॥ ૩ ॥ એવિ પ્રધે એને આજ્ઞા આપી, કુંવર ઉભો થાય; પોતાના તંબુમાં ગયો. ત્યાં ગઇ એની માય ॥ ૪ ॥ ઓ દીકરા જરાવાર થંભો આવેછે ઓત્રા નારી; અભેમન્યુ કહે જાવો પાછાં શીદ કરોછો લવારિ ॥૫॥ તવ સુભદ્રા બાહાર નીકળી હઇયું ભરીને રોતી, તંબુ ઉપર ચઢીને એ, ઓત્રાનો મારગ જેતી॥૬॥ઓતરાને આવતિ નવ દીઠી, તંબુથી ઉતરી હેઠી; અભીમન્યુની પાસે જઇને, રડવા માટે બેઠી ॥૭॥ ઓ દીકરા તું હઠ લઇ બેઠો, કરો થોડીશેક વાર; સાંઢપર બેશી આવતી હશે, ઓતરા તમારી નાર ॥ ૮ ॥ અભીમન્યુ કહે ભલે આવે, તેનું શું માહારે કામ; કોઇને રોકે નહી રોકાવું કરવા જવું સંગ્રામ ॥૯॥ એટલે સુભદરા એમ બોલી, ઉતાવળા નવ થાવો; તે કરતાં માતાના કરનો, કંસાર જમીને જાવો ॥ ૧૦ ॥ અભીમન્યુ કહે હું સમજ્યો, કરવિ છે તારે વાર, પણ તે હું માનવાનો નથી; જાવા થાઉ તૈયાર ॥૧૧॥ સુભદરા કહે દીકરા માહારા, માનો માહારૂં વચન; અન્ન ઠેલીને જો જઇએ તો, બહુ માઠા શુકન ॥ ૧૨ ॥ ભોજનનું નામ દિધું હોય તો, પાંચ ગ્રાસ ભોજન કરવું; તે વિના તે જય ન પામે, અન્નને નહી પરહરવું ॥૧૩॥ કુંવરે તવ કહયું માની,વચન ચઢાવ્યું માંથેઃ ચુલો સળગાવીને કીધો, કંસાર પોતાને હાથે ॥ ૧૪ ॥ માતાને ખેંચીને લાવ્યો, પોતે પોતાની પાસ; કંસાર કાઢી માતાને હાથે, પાંચજમણીયા ગ્રાસ ॥૧૫॥ પછી સેન્યને આગના આપી, થાવો સહુ તૈયાર; એમ કહીને પેહેરવા લાગ્યો વસ્ત્ર અને સણગાર ॥૧૬॥ એવે શું થયું કઉરવદળમાં બોલ્યો દુરિયોધનઃ ઓ ગુરૂજી કોઠા બનાવો; થાવો સાવધ સહુ જન ॥૧૭॥ એટલે દરોણગુરૂ એમ બોલ્યા, મુએલા શબ મંગાવો; પેલા મેદાનમાં લાવીને, ઢગલા સાત કરાવો ॥ ૧૮ ॥ તવ રાજાએ આગના આપી, શેવક બહુ પરવરીયા, મનુશના ખુબ ખોળી લાવી, તેના ઢગલા કરીયા ॥ ૧૯ ॥ એટલે દરોણે અંજલી જળની, મંત્ર ભણીને લીધી; એક ઢગલાને જળ છાંટીને, પાશાણ રચના કીધી ॥ ૨૦ ॥ મંત્ર વડે ત્યાં કોઠો બનિયો, પાકટ પાશાણ કેરો; આંટીઘુટી ફરવિ ફાવે, તેટલો ઘાલ્યો ઘેરો ॥૨૧॥ આંટી ઘુટી ભમતા ભુલ, ચુકાીક અપાર સો શીખ્ખર સો ધજા મુકી, મુકયાં એકસો દ્વાર ॥ ૨૨ ॥ દરે દ્વારે દસ દસ યોદ્ધા, લડવઇઆ અપાર, તેવ તેવા મુકી દીધા, પગપાળા હજાર ॥ ૨૩ ॥ બીજી જળની અંજળા લઇને, બીજે કોઠો કર્યો સારઃ લોહવજરનો તે બનાવ્યો, બસેં મુકયાં દ્વાર ॥ ૨૪ ॥ બશેં શીખ્ખર

ળસેં ધજા, ત્યાં રહે ફીરપાચાર, તીજે કોઠો તાંબાનો કીધો,તેને તણુસેં દ્વાર ॥ ૨૫ ॥ તણસેં શીખ્ખર તણશેં ધજા; યોદ્ધા તણ હજાર, ચોથો કોઠો કર્યો રૂપાનો, તેને ચારસેં દ્વાર ॥ ૨૬ ॥ ચારસેં શીખ્ખર ચારસેં ધજા, યોદ્ધા શહસ્ત્ર ચાર; પછી જળનિ અંજલી લીધી, વીધા તણો નહી પાર ॥ ૨૭ ॥ મંત્ર વડે કર્યો પાંચમો કોઠો. કનક કેરો સરસ; તેને પાંચસેં દ્વાર મુકયાં, જોતાં ઉપજે હરસ ॥ ૨૮ ॥ પાંચસેં શીખ્ખર પાંચસેં ધજા, ફરકયા કરે નીશાન; દ્વારેદ્વારે દસદસ યોદ્ધા, લડવઇઆ મ રતાન ॥ ૨૯ ॥ છઠો કોઠો સપ્ત ધાતુનો, છસેં તેનાં દ્વાર; છસેં શીખ્ખર છસેં ધજા, યોદ્ધા છ હજાર ॥ ૩૦ ॥ સાતમો કીધો, છાણ માટીનો સાતસેં દ્વારો શોભે; એક એક દ્વારે દસદશ યોદ્ધા, સપ્ત સહસ્ત્ર થોભે ॥૩૧॥ સાતસેં શીખ્ખર સાતસેં ધજા, સાતમો કોઠો બનાવ્યો; ભણેલો હોય તો ભુલો ન પડે, ગુચવણી ખેલ રચાવ્યો ॥ ૩૨ ॥ કોઠા વીધા જાણે નહિ તે, જે માંહી પેશી જાય; પછી નીકળવા પંથ ન મળે, આ યુસ પુરો થાય ॥ ૩૩ ॥ એવી આંટીઓ છે ફરવાની વીહુ રચના ભા રી, એવી કોઠા રચના કરીને કરી રહ્યા સૌ ત્યારિ ॥ ૩૪ ॥ એવામાં સુત અરજુનજીનો, હાથે લીધાં હથીઆર; રાતાં નેત્રે કુરૂક્ષેત્રે, નીકળ્યો તંબુની બહાર ॥ ૩૫ ॥ એટલે સૌ સૈન્ય ત્યાર થયેલું, તે સહુ ઉઠયા બંકા; રણના વાગ્યાં રણસીંગાં ને ડુન્ડભી વાગ્યા ડંકા ॥ ૩૬ ॥ પગ પાળા તે પગથી ચાલ્યા, સવારો ઘોડે સ્વાર; રથવાળા રથમાં બીરા- જયા, હાથગ્રહી હથીઆર ॥ ૩૭ ॥ હસ્તીવાળા હસ્તીબેઠા, ઊટવાળા છે ઊટે; મારથી સારથીને અતીરથી, હીમ્મત કોની ન ટુટે ॥ ૩૮ ॥ ભીમ ગદા ગ્રહી ગજપર બેઠો, સુતનો સંગ રાખે; અછોડા ઝાલી અભીમન્યુનો રથ ગેટાડગછ હાંકે, ॥ ૩૯ ॥ શેદેવ નિકુળ વઇરાટ રાજા શીખંડી દરૂપતરાય; ધ્રષ્ટપ્રદુમાન સાથે ચાલ્યા, વાજતે ગાજતે જાય, ॥ ૪૦ ॥ શુભ શુકન જોઇને નીકળ્યા, ચાલ્યા પાધરે પંથ; ક્રોધ ભરે- લા રક્ત લોચનથી. દાજમાં પીસે દંત ॥ ૪૧ ॥ પાતાળમાં પ્રભુએ વિચાર્યું દોશીએ રક્ષા બાંધી; મુજ સહિત સરવે દેવોને સાથે લીધાં છે સાંધિ. ॥ માટે ભાણેજ નહી મરવાનો, નહી થાય વાંકો વાળ; જો જઇને રક્ષા છોડાવું તો થાય એનો કાળ ॥ ૪૩ ॥ ઓત્રાને લાવતા કુંપો ભુલાવ્યો સાંઢનો ભાગ્યો ચરણ; તો પાછો ડોશીએ દાટ વાળ્યો, દોરે ઉગાર્યું મરણ ॥ ૪૪ ॥ માટે તે દોરો તોડાવું, તો તો ભાણેજ મર શે; જીવતો રહેતો તો મુજને મારી, ત્રીલોકનું રાજ કરશે ॥ ૪૫ ॥

એવું જાણિ દોરો તોડાવા, ઉઠયા વીશ્વનાભુપ; એક સ્વરૂપે પાતાળ રહ્યા બીજું ધરીયું રૂપ ॥ ૪૬ ॥ બ્રાહ્મણનું રૂપ ધારણ કરી; ભોમી આવ્યા ભગવાન; કુરૂક્ષેત્રમાં પોતે નીકળીયા, જ્યાં જાય છે અભેમાન ॥ ૪૭ ॥ વળણ ॥ અભેમાન જ્યાં જાય છે, ત્યાં આવે ભગવાન; વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, દેજો પુરણ ધ્યાન.

કડવું ૨૮ રાગ ઉછરતી ચોપાઈ.

ચરીત્ર વાળા વિશ્વના ભુપ, ભોમી આવ્યા ધરી વીપ્રનું રૂપ ॥ ચાર છેડે પહેરીછેરે ધોતી, બગલમાં મારી છેરે પોથી, કંઠમાં હાર રહ્યોછેરે ઓપી, મસ્તક ઉપર રાતીરે ટોપી ॥ કાનમાં રૂદ્રાક્ષ મણકાની વાળી; કોટમાં માળા શોભે રસાળી આડું તીલક કીધું લલાટ, પાપણો પર ભસ્મ પુરપાટ ॥ આડીને અવળી ભસ્મજ ચોળી, ડાબી ખાંધે ભરાવી છે ઝોળી, એકજ હાથમાં તુમ્બીનું પાત્ર; ગોવિંદે ધર્યું, ધરડુ રે ગાત્ર ॥ જેષ્ટીકા કરમા છે ઝાલેલી, શેવા સામગરી બગલમાંઘાલેલી વ્રદ્ધછે માટે આંખે નત્ર સુજે, ચામડું લટકે થર થર ધ્રુજે, દાંત પડયાને ડાચા રે મળીયાં; મોઢે ને માંથે ઉગેલા પળીયાં ॥ નેતર નાશીકાથી પાણી ચુએછે, લેલાટ કર દેઇ પંથ જુએ છે, કેહેડયોમાંથી ખુંધા વળેલા, જયાંથી ને ત્યાંથી હાડ ગળેલા, એવે રૂપે આવ્યા ભગવાન જાય છે જે પંથ અભેમાન ॥ વળણ ॥ અભેમાન જ્યાં જાય છે ત્યાં આવે જગરાય વદે વલ્લભ કળા કૃષ્ણની, કોઇથી નવ કળાય.

કડવું ૨૯ રાગ સવઈયાનો.

વઇશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણુ જનમેજેરાય, વિસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥૧॥ અભીમન્યુના પંથમાં આવ્યા; સેન્યામાં સુસરા પડીયા, શેન્યના લોકે હાથ ઝાલ્યા, ખાય પ્રભુ અડબડીયાં ॥ ૨ ॥ તવ સહુ યોદ્ધાપુજવા લાગ્યા, માહારાજા કયાં જાવું; કૃષ્ણ કહે માહારો અરજુન સ્નેહિ, તેના કને હું આવું ॥ ૩ ॥ યોદ્ધાએ કહ્યુ અરજુનજી તો, ગયા છે પાતાળ; હાંઇ અધીપતીછે અભીમન્યુ, અરજુનજીનો બાળ ॥ ૪ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, મુજને મુખ બતાવો; કયાં છે દિકરો અરજુનજીનો એની કને લેઇ જાવો ॥ ૫ ॥ તવ શેવકોએ હાથ ઝાલ્યા, વ્રદ્ધ જાણી કરિ દયા; કુંવરનો રથ ઉભો રખાવી

તેની કને લેઇ ગયા ॥ ૬ ॥ કુંવર કહે આવો મહારાજા, આપ પધાર્યાં ક્યાંથી, પ્રભુ કહે અરજુનજીને મળવા, આવ્યો અરન્યમાંથી ॥ ૭ ॥ પણ તેતો પાતાળ ગયો છે, મેં સાંભળ્યા સમાચાર; પણ તું અરજુનનો સુત જાણિ, હરખ્યો હું અપાર ॥ ૮ ॥ માહારે તાહારૂં મુખ જોવું છે, ઉરમાં આનંદ થાય; અભીમન્યું તવ રથમાં બેશી, વીપ્રને લાગ્યો પાય ॥ ૯૯ ॥ બ્રાહ્મણે મુખ નિરખી જોયું, નર ભાગ્યશાળી પુરો; જેવો પારથ તેરો તું નીકળ્યો, સંગ્રામ કરવા સુરો ॥ ૧૦ ॥ કુંવર કહે ઓ માહારાજા, આશીરવાદ તમારો; જાવો તંબુએ આવશે કાલે, તાત ને મામો અમારો ॥૧૧॥ વિપ્ર કહે તમે શીદ સીધારો, એમ પુછયું ઘનશામ કુંવર કહે કોઠા રચ્યા છે, કરવા જવું સંગરામ ॥ ૧૨ ॥ કઉરવોએ કપટ કરીને, કોઠા રચાવ્યા સાત; યુદ્ધ નહી કરીએ એમ કહીને, કાડયો છે મારો તાત ॥ ૧૩ ॥ અચાનક આ યુદ્ધ ઉપાડયું, તેમાં હું વઢવા જાવું; કૃષ્ણ કહે શાબાશ તુને, પ્રાક્રમ કરે છે આવું ॥ ૧૪ ॥ તાતથી તું નીકળ્યો સવાયો, દેખીને પ્રગટે ભાવ; સપ્ત ગાંઠોનો દોરડો બાંધ્યો, શું કાંઇ આવે છે તાવ ॥ ૩૫ ॥ અભીમન્યુ કહે નારે મહારાજા, નથી મને રોગ વ્યાધી; માહારા મર્ણના ભયથી માહારી, વ્રદ્ધ માયે રક્ષા બાંધી. ॥ ૧૬ ॥ સાંભળી પ્રભુએ મોઢું મરડયું, કુંવરને પડયો વેમ; ઓ માહારાજા ડોકું ધુણાવી, મોડું મરડયું કેમ ॥ ૧૭ ॥ એટલે ધીરે રહીને બોલ્યા, પોતે સુંદર શામ; રક્ષા બાંધવી રાંડેલીની, નહી સુરાનું કામ ॥૧૮॥ રણમાં જાતાં રાંડેલીની રક્ષા કેમ બંધાય;પહેલા તો એ અપશુકન ખોટા. સમજી લે મનમાંય ॥ ૧૦ ॥ કોઠાયુદ્ધમાં યુદ્ધ કરીને, જીતિશ તું તારે આપ; પણ લોક કહેશે કુંવર જીત્યો, ડોશીના દોરા પ્રતાપ ॥ ૨૦ ॥ તારી મહેનત મીથ્યા જવાનિ જશ ડોશીને મળશે; સુરાતણ તારૂં ઢંકાઇ જાશે, તાત તારો કળકળશે ॥ ૨૧ ॥ એવું સાંભળી અભીમન્યુના, ધ્યાનમાં બેઠી વાત; મેહેનત માહારી ને જશ પામે, કુન્તાજી વ્રદ્ધમાત ॥૨૨॥ મહારૂં કરેલું ધોવાઇ જાશે, બ્રાહ્મણ સાચું ભાખ્યો, હ્યો મહારાજા એવું કહીને, દોરડો તોડી નાંખ્યો ॥ ૨૩ ॥ તેમાંથી તાર છુટો થઇને પડયો એટારગછ પાસ; તેણે લઇ પડપંચાયે વીંટયો, રમતને આભાસ, ॥ ૨૪ ॥ અભેમન્યુના ધનુશ કેરી, પડપંચાયે વીંટાળ્યો; આખો દોરડો ભોમી નાખ્યો, ભગવાને તે ભાળ્યો ॥ ૨૫ ॥ પગવતી પ્રભુએ તાણિ લીધો કહયું ભાઇ હવે જાવો; સાબાશ તારા સુરાતનને, જીતાને વેહેલા આવો ॥ ૨૬ ॥ એમ કહીને વિદાય કીધો, કુંવરને તે વાર; સાથે

ચાલી સઘળી સેન્યા, પુંઠે રહ્યા મોરાર ॥ ૨૭ ॥ ત્યાંથી સહુ સેન્ય ચા-લ્યું ગયું કે, દોરો લીધો ભગવાન; પુરણ પોતાનું કામ સાધીને, થયા અંતરધ્યાન ॥ ૨૮ ॥ અરજુન નંદન વાજતે, ગાજતે, ચકાવે વઢવા જાય; ઘણાં જોરમાં નીશાન વાગે. દરોણને ચીંતા થાય ॥ ૨૯ ॥ આતે કોણ આવે છે યુધ્ધે, મોકલ્યા શેવક ચાર; ખબર લાવો કોણ આવે છે, યુદ્ધ કરવા આ વાર ॥ ૩૯ ॥ એટલે શેવક સંચરીઆ તે લાવીયા સ-માચાર; યુદ્ધ કરવા સેન્ય લઈ આવે છે, અરજુનનો કુંવાર ॥ ૩૧ ॥ એ ટલે સરવે ખુશી થયા, ઉભા હીમ્મત ધારી; પાન્ડવ દળ જાયછે એવા માં આવી ઓત્રા નારી ॥ ૩૨ ॥ સાંઢે બેસીને આવે સપાટે, દળ દીઠું તે વાર; અભેમન્યુએ સાંઢ દીઠી, મનમાં પડયો વીચાર ॥ ૩૩ ॥ એવા માં તો ઓત્રા રાણિ, મનમાં કરે વીચાર; રખેને દળ હોય પાન્ડવનું, હોય મહારો ભરથાર ॥ ૩૪ ॥ એવું સમજી રાયકા પ્રત્યે, પુછવા લાગી વાત રત્ના ભાઇ જે પુછુ તે, સાચું કહે સાક્ષાત ॥ ૩૫ ॥ વળણ ॥ પુછ-વા લાગી પ્રેમદા. રત્નાને તે વાર; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, જીભે જ-પો મોરાર.

કડવું ૩૦ રાગ કંચાજીનો.

ઓતરા રાણી બોલીયાં, મારા રાયકારે; પેલું સેન્ય તે કોનું જાય, એ રત્ના રાયકારે. તેમાં વચ્ચે લીલો રથ શોભતો; મહારા રાયકારે, કો ઇ રૂપાળો બેઠોછે માંય, એ રતના રાયકારે ॥ ૧ ॥ એનિ સુર્ય સરિખી કાન્તી દીસે, મારા રાયકારે, કેવું શોભેછે નમણુ નાક, એ રત્ના રાય કારે કપરી કીકી લાગે ઘણી, મારા રાયકારે; છબી દેખતાં લાગે થાક, એ રત્ના રાયકારે ॥ ૨ ॥ એની નારીએ શાં પુન્ય કર્યાં હશે, મારા રાયકારે; ઘણા ઘણા કરેલાં ધર્મ, એ.વરત વચુલાં આદર્યાં હશે, મારા. વળી કર્યાં હશે શુભ કર્મ એ. ॥ ૩ ॥ કાશીનાં કરવત લીધાં હશે, મા; ગાળ્યાં હશે હીમાળે હાડ, એ. વળી ભેરવજપ ખાધા હશે. મા; તપ કરેલું ગીરનાર પહાડ. ॥ ૪ ॥ તે તારૂણી એની થઇ હશે. મા; પુ-ર્વના પુન્યે ઝાલેલો હાથ, એ. ધન્યભાગ્ય એ ભામનિતણુ. મા; હાવો રૂડો મળ્યો ભરથાર, એ. ॥ ૫ ॥ રાયકાજી તવ બોલીયો, મારો બેહે-નીરે; તમે કીધાં બહુ પુન્યદાન, ઓત્રા બેનીરે. સઘળાં શુભકૃત્ય તમેક ર્યાં, મા, તને રીઝેલા શ્રી ભગવાન, એ, ॥ ૬ ॥ એતો અરજુનજીનો

દીકરો, મા; એ તો સુભદ્રાનો કુંવાર, ઓ ઓતરા. અભેમાન નામ એ-હનું, મા; બાઇ તાહારો એ ભરથાર. ઓ. ॥ ૭ ॥ વલણ ॥ સાંભળી ચમકી થઇ આતુરા, પતીપર ઉપજ્યું હેત; હાવો પીઉ જાણતી હોત તો પરણી પીહર નવ રેહેત ॥

કડવું ૩૧ રાગ દુહારૂપ દોહરો.

ઓત્રા દીઠી આવતી, અરજુનને સંતાન; ગટોરગછને પુછતો પોતે એ અભેમાન ॥ રાગ ઉપરના કડવાનો. કુંવર વાણી બોલીયો, મારા વીરારે; પેલી કોણ આવે છે નાર, ઓ કુળના હીરારે. એના જેવું રૂપ જોયું નથી, મા; જાણે વિજળીનો ચમકાર. ઓ ॥ ૧ ॥ એના પતીએ શાં પુન્ય કર્યાં હશે. મા; કરેલાં જઇ તપ પુન્ય દાન, ઓ. હીમાળે હાડ ગાળ્યાં હસે, મા; વળી રીજ્યા હશે, ભગવાન ॥ ૨ ॥ ગટોરગછ તવ બેલીયો, મા, તમે કરેલા જપતપ દાન, ઓ. હીમાળે હાડ ગાળ્યાં તમે, મા; તમને રીજેલા ભગવાન, ઓ. ॥ ૩ ॥ એ તો વઇરાટ રાજાની દીકરી, મા; જુઓ છે રૂપરૂપની ધામ, ઓ. ભાઇ આવી એ નારી તમ તણી, મા; રાણી ઓત્રા એનું નામ ઓ ॥ ૪ ॥ વલણ ॥ એવું વચન સાંભળી, ચમકયો નર કુંવાર; પેહેલી હાવી જાણતો હોત તો, ના નીકળત ઘર બહાર. ॥

કડવું ૩૨ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મેળાવડાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઓત્રાએ કહ્યું રાયકાને, વિરા ધીરજ ધારો; સાંઢ તમારી બેસાડીને, મુજને નીચે ઉતારો ॥૨॥ હું જઇ રોકું માહારા પતીને, તવ સાંડને બેસાડી; વસ્ત્ર ને સણગાર બહલી લીધાં ગવાળામાંથી કહાડી ॥ ૩ ॥ બીજો ગવાળો રૈકાને આપ્યો, માહારી સાસુને દેજે; ઓતરા વહુ આવી છે તમારી, માહારી સાસુને કહેજે ॥૪॥ કહીએ કે વહુ ગઇ છે તમારી, રાખ્યો છે તમસુત ખાળી; ચાલશે તેટલું કરીને પોતે, પતીને લાવશે વાળી ॥ ૫ ॥ પુન્ય તમારૂ આવશે આડે તો લાવશે સમજાવિ, સમજાવ્યે જો નહી સમજે તો, વાંકી કરણી કાહાવી ॥ ૬ ॥ એમ કહીને આપ્યો ગવાળો, રઇકો થયો વીદાય; ઓત્રા

.ણિ સુર ભરેલી, કંથને રોકવા જાય ॥ ૭ ॥ આવતી દીઠી સકળ સૈ-
ચે શીમે કર્યો વીચાર; ભલે આવી ભલે આવી, અભીમન્યુની નાર.
૮ ॥ કુંવર યુદ્ધનું બીડું લેઇને, જીવ સરવના બાળે; સારૂ થાય જો
ઓતરા રાણી, પતીને પાછો વાળે ॥ ૯ ॥ સરવે સૈન્યા નજરે જુએ, એ
.હિ મોહોટાનો ધર્મ; એમ દેખી નરનારીને, આવશે મનમાં સર્મ
॥ ૧૦ ॥ એવું સમજી વ્રકોદરે, સર્વને સાન બતાવી; પછી પોતે જઇ
આધો ઉભો, સૈન્ય ખસ્યું હેત લાવી ॥ ૧૧ ॥ મટોરગછ રથનો હાંક-
.ારો, તેને કરિ સાન; ઓત્રા આવે એટલે ખસજે તું, છો રહયો અ-
ભેમાન ॥ ૧૨ ॥ એમ કરી સહુ અળગા ઉભા, ઓત્રા સપાટે ચાલી;
.સ્તે મોઢે માનુનીએ, ઘોડાની લગામ ઝાલી ॥ ૧૩ ॥ એટલે નંદન
.ડંબાનો રથપરથી ઉતરીયો; રાસ પરોણા રથમાં મુકી, સૈન્યપાસે
.રવરીયો ॥ ૧૪ ॥ એટલે અભીમન્યુ એમ બોલ્યો છો કીયા નરનિ
.ારી, કઇ જનેતાની જાએલી કોણ રાયની કુંવરી ॥૧૫॥ એવું સાંભળી
.ધુર બોલે બોલી મુખ વચન; કેઇ નારિના નાથ તમે છો, કીયા
.ાયના તન ॥ ૧૬ ॥ અભીમન્યુ કહે ઓત્રા કુંવરનો, છઇયે પુજનીક
.ાત્ર, સુદ્રષ્ણા થાય સાસુ અમારી, વેરાટનો જમાત્ર ॥ ૧૭ ॥ તવ ઓત્રા
.હે સુભદ્રાજી, થાય છે સાસુ માહારી; અરજુનજી બાણાવળીના, દીક
.ની હું નારી ॥ ૧૮ ॥ એવું સાંભળી અભિમન્યુને, ઉલટ આવી અ-
.ાર; આવી ત્યારે શીદ મોડી આવી, મુજ મન ગમતી નાર ॥ ૧૯ ॥
.ન્ય લેઇ હું રણમાં આવ્યો, હવે નહી ઉપાય; મીથ્યા મુજને રોકી
.ભાં, અણઘટતું દેખાય ॥૨૦॥ ઓતરા કહે અણઘટતું દીસે, તેમાં શી
. નવાઇ; યુદ્ધે ચઢીને હાથે કરીને, તમે માંડી છે ભવાઇ ॥ ૨૧ ॥ જો
.ારૂ દેખાડવું હોય તો પાછા વળો મુજ કંથ; નાનપણમાં શાં લડવાં વ-
.વાં, ઝાલો તંબુનો પંથ ॥ ૨૨ ॥ અભીમાન કહે સુણ અબળા, સમ
.યા વણ વદે એમ; બીડું લેઇ રણ યુદ્ધ ચડેલો, ક્ષત્રી પાછો વળે કેમ
॥ ૨૩ ॥ બીડું ચાવી બેશી રહે ઘરમાં, કાયરનું એ કામ; જનેતાનું
.ેહર લાજે, બોળાય બાપનું નામ ॥ ૨૪ ॥ તંબોળ બદલે કહેવાય
.ાહાળા, તો પછી જીવ્યું વ્યર્થ; મનુશનો દેહ ધારણકરી, કાંઇ નસરીયો
.ર્થ ॥ ૨૫ ॥ જણે તો હરીજન જણજે, કાં દાતા કાં સુર; નહીતો રંડા
.ાંઝણિ સારી, ગુમાવે નહી નુર ॥ ૨૬ ॥ એવાં વચન છે જ્ઞાની પુરશ
.ાં, માટે ન ખાઉ ગાળ; યુદ્ધે ચઢેલો પાછો વળુ તો, નહી અરજુનનો
.ાળ ॥ ૨૭ ॥ માટે મીથ્યા મેહેનત મુકો, તંબુએ પાધરાં જાવો. સમાં

વાહાલ ને સૈન્ય જુએ છે, શરમ મનમાં લાવો ॥ ૨૮ ॥ સંસાર વેહેવારની રીત કેવી, તે નથી જાણતાં મર્મ; શરમ મરીયાદામાં રહેવું, એ અબળાનો ધર્મ. ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા નારી, જાણુછું સ્ત્રી ધર્મ; કરબાર બેઠું ડુબવા ત્યાં, કેવી રાખવી સર્મ ॥ ૩૦ ॥ સરમને શું પાથરવી કે. શરમ શું ઓઢાય; સંસાર વહેવર સારો ચાલે તો શરમ ધરમ સચવાય ॥ ૩૧ ॥ મરીયાદામાં રાખવી હોય તો પાછા વળો મુજ નાથ; તે વિના નહી લગામ છોડું, કેમ ઝાલ્યો તો હાથ ॥ ૩૨ ॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યું, માનુની મુમત મુકો; કોઇનો પાછો વાળ્યો ન વળુ, મરિયાદા શીદ ચુકો. ॥ ૩૩ ॥ વળી સ્વભાવ આકળો હોયે, પુરૂશનો અપાર; માટે સમજી લગામ મુકો નહી તો ખાશો માર ॥ ૩૪ ॥ એટલે ઓતરા હશીને બોલી, બોલ નીકળીયો હાવો; મારશો તો માથા ના મુગટ છો, મુજને વિતે લાહાવો ॥ ૩૫ ॥ હાથ તમારો મુજને અડે તો થાઉં પાવન; એ વાતનિ નથી શોશના મુને, આનંદ પામે મન ॥૩૬॥ અભીમન્યુ કહે સાંભળ નારી, ચારહઠયો જગમાંય; રાજહઠ બાળહઠને જોગી હઠ, સ્ત્રીહઠ પણ કહેવાય. ॥ ૨૭ ॥ તેમાંની બે હઠ મુજ પાસે, તે સમજો વિવેક; માટે હઠ લઇને નહી જીતો, તમપાસ હઠએક ॥ ૩૮ ॥ હરી ફરીને સ્ત્રી હઠ તારી મારી હઠ બે બતાવું બાળક હઠછેને રાજ હઠ છે, તુજને જીતી જાવું ॥૩૯॥ એટલે બોલીઓત્રા નારી; સાંભળો મુજ વીવેક; ત્રણ હઠયો છે માહારામાં, તમથી વધારે એક ॥ ૪૦ ॥ રાજની પુત્રીનેરાજનીરાણી, તેથી રાજહઠ માહારી; બાળકછું તે બાળહઠબીજી તીજી સ્ત્રીહઠભારી. ॥ ૪૧ ॥ બેહઠ તમારી ત્રણ હઠ માહારી, માટે નહિ પડું પાછી; અરજુનની નિશાળે ભણેલી, ન જાણશો મને કાચી ॥ ૪૨ ॥ એવુ વચન સાંભળીને કુંવરે જાણીપુરી; દેખાય નાહાની પણ બોલવામાં દિસે બહુ બાહાદુરી ॥ ૪૩ ॥ અભેમાન કહે એ અબળા મહારો નથી ઉપાય; રણ ચડેલો ન વળું પાછો, વળુ તો ઇજ્જત જાય ॥ ૪૪ ॥ તુજ પર મુજને પ્યાર ઘણે છે, પણ વીધાતાની ટાંક; હું રણ ચઢીયો તું મોડી આવિ, બેના ભવિશનો વાંક ॥ ૪૫ ॥ એવો આવ્યાં આંખે ઝરઝરિયા, હસ્ત ઝાલ્યો તેં ફાસુ; પીઉના એવા વચન સુણી, ઓતરાને આવ્યા આંસુ ॥ ૪૬ ॥ વળણુ ॥ આંસુ અનીસે આવિયાં, દેતી કંથને આણ; વદે વલ્લભ એ તારૂણી, તજવા બેઠી પ્રાણ.

કડવું ૩૩ રાગ ઉપરનો.

તમે ચાલો તો કાઢું મારા પ્રાણરે, મહારી નણદિના વીર; રથને
ાંકો તો ધરમરાયની આણરે, માહારી સાસુના જાયા ॥ ટેક ॥ રણમાં
ઝળતી શું મુકીને જવોછો, એ અલબેલા નાથરે; પરપુત્રી નોહોતી
ાંખવી અપાયમાંને, નહોતો ઝાલવો મુજ હાથરે ॥ મહારી ॥ ૧ ॥
ોળ કળાનો જેવો ચંદ્ર બીરાજે સ્વામી, તેવીછે કાન્તી તમારીરે; હ-
સ્તીનાપુર સરખી ગાદી બેસવાની તેવિ, અરધંગના હુંછુ નારીરે ॥
માહારી ॥ ૨ ॥ રાજ્ય હંસલો મેંતો જાણિ કરીને પીઉજી, કીધા પરણ-
ાં સંગરે; જો જાણતી હોત બગલો બાપડો તો મહારૂં, કદીએન રાખત
ગંગરે ॥ મહારી ॥ ૨ ॥ હઇયામાં મુજને હોંશ હતી કે પીઉજી, બેસશું
ેડા જોડરે; છ છ જનમના વેહેર ભોગવી રહ્યાંને, સાતમે નડેછે રણ
ોડરે ॥ મહારી ॥ ૪ ॥ નાહનપણામાં ગમે ખાવા પીવાનું ને, ગમે
ાહેરવું નવ રંગેરે;ગ્રહસ્થાશ્રમના વઇભોગ મુકીઆશું, લઢવા વઢવાનો
ેમ ગરે ॥ મહારી ॥ ૫ ॥ આશો ઉમંગ તમને વઢવા તણો છે પીઉજી,
જનમથી હઠની વાતરે. ભિમ સરીખા કાકા છે વઢનારા વળી અરજુન
ારીખા છે તાતરે ॥ મહારી ॥ ૬ ॥ ગટોરગછ સરખા બંધુ વઢનારા
પીઉજી, સસરા વઇરાટ રાયરે; તેમ છતાં તમે આગળ પડયા તેતો, મા-
ારા ભવિશે ભુલાયરે ॥ માહારા ॥ ૭ ॥ સારા સુકનમાં મુને મોહોરે પ-
ારાવિને, પરણાવા બેઠો માહારો બાપરે; તેરે વેળા મને કેમ નવ ડં-
સ્યો પીઉજી, કારમો કાળુડો સાપરે ॥ માહારી ॥ ૮ ॥ નાનપણામાં મારો
ાતજી રૂઠયો તે, પરણ્યાનું મીંઢળ નથી છુટયુંરે; સુખની લહેરમાં તો
ાહેર થવા બેઠો, ભુંડું ભવિશ માહરૂં ફુટયું રે ॥ માહારી ॥ ૯ ॥
ચકાવો ઘડ ચોરી રચ્યો છે પીયુજી, ભાલુરે પોંખાશોરે; બાણરૂપી ત્યાં
ો લોહુ વછુટે તમે, રૂધીર વરણા થઇ જાવોરે ॥ માહારી ॥ ૧૦ ॥ ચ-
કાવો ચઢશો ત્યાં માર ખાઇ પડશો ને, અપછરા લેઇ જાશેરે આજપછી
મોડું નથી દેખવાની આતો,છેલું દરશણ દુર્લભ થાશેરે ॥ મહારિ ॥૧૧॥
અગમ નીગમ મુને સુજેછે પીયુજી, નહી મુકે દુસ્મન લોકરે; માઠા શુ-
કન મને ઘણા થયાછે માટે, જીવતા આવ્યાનિ આશા ફોકરે ॥ મહારી
॥ ૧૨ ॥ અરેરે જોબન મારૂં કેમ જળવાશે પીઉજી; વહે વેહેરિ થઇ
લાગેરે; હું રે અભાગણી રડીસ રૂજની તે, તમ ભીડ કયાંથી ભાગેરે.
॥ મહારી ॥ ૧૩ ॥ રૂપ રંગ રૂપી મહારો પુષ્પની વાડી તે, દીવશે દી-

વશે કરમાયરે; માળી વિના પુષ્પ વીણાય નહી તેથી, હીનહીન કરમાઇ જાયરે ॥ મહારિ ॥ ૧૪ ॥ પેહેરિ ઓઢીને હું હરી ફરી નહી, ન જોયું સૈયર સમાણીરે, સાસરેથી પીહરે પીહરથી સાસરે હું, આવિ નહી ઘું-ઘટ તાણિરે ॥ માહારી ॥ ૧૫ ॥ હાથ ઝાલીને મુને અધવચ મુકી પી-ઉજી; એ નહી રાજની રીતરે; સદા દુખીઅણુનો દગો દેઇ દુખ દો છો સ્વામી, તોડો છો પરણ્યાની પ્રીતરે ॥ મહારી ॥ ૧૬ ॥ આ છબી ફ-રીને હું નથી દેખવાની સ્વામી, દેખું તો પાધરા પાસા રે; રંકરામાને શિદ રડતી મુકોછો પીઉજી, ભાગોછો ભવોભવની આશારે; માહારી ॥ ૧૭ ॥ તમ વીના ઠરવાનું ઠેકાણું નહી મહારે, ના વળે શીતળ છા-યારે; છેવટ ખોળ્યા નહી ખળો તો પછી કંથ વીયોગે પાડુ કાયા રે ॥ માહારી ॥ ૧૮ ॥ વલણ ॥ કાયા પાડુ કંથજી, આંસુ વહે ચોધાર, વ્યા-સ વલ્લભ વાણિ વદે; કહે છે નર કુંવાર.

કડવું ૩૪ રાગ ઉપરનો.

ગોરી મહારી મુકો ઘોલડીયાની લગામરે, કુંવરી વઇરાટનીરે; મા-હારા રથને જવાનો દોને મામરે; કુંવરી વઇરાટનારે ॥ ટેક ॥ ઉભાં છો સામાને રડાછો રામા તેથી, આવે નીરદયને દયાયરે; કોમળ કંઠથી કર ગરોછો પણ, હવે નથી ઉપાયરે ॥ કુંવરી ॥ ૧ ॥ રડી રડીને મને શીદ રડાવોછો, સળગે હઇયામાં હોળીરે, વણ વહનીએ મને ઉભો બાળેછે ને, કલેશ કરે છે ચોળીચોળી ॥ કુંવરી ॥ ૨ ॥ તુજ પેઠે મુજને પણ હોંશ હતી કે ગોરી; બેશીશું જોડા જોડરે; છછ જનમની વિતી સાતમે જન્મ પુઠે, પડયો મામો રણછોડરે ॥ કુંવરી ॥ ૩ ॥ એરે મામાએ મન ગમતું કર્યુંને ગોરી જુઠાં વચન વરણાવ્યાંરે; મનની હોશ બેના મનમાં રહીને મામે, પાટા બાંધીને પરણાવ્યાંરે ॥ કુંવરિ ॥ ૪ ॥ પણ એકવાર જો હું આવું છું જીવતો ગોરી, જો લાવે આપણો ઇશરે; તો તો મોસાળ પે-હેલું ઉજડ કરૂને છેદું, કૃષ્ણ મામા કેરૂ શિશરે ॥ કુંવરી ॥ ૫ ॥ તે પછી તાહરી હું સંભાળ લેઉ ગોરિ, પછી સકળ વેહેવારરે ॥ કુંવરિ ॥૬॥ એક એકના મોઢા સામું જોઇ જોઇને ગોરિ, મનની સંગાથે બળવું રે; જીવતા આવ્યાની આશા ઇષ્ટ કરાવે નહિતો, પેલે ભવ મ્હારે તારે મળવુંરે ॥ કુંવરિ ॥ ૭ ॥ તુજ તાતને માહારા કાકા દેખે છે ગોરિ સરમ

આવેછે અતી મનમાંરે, કંકાશ કરી શાને કાળજું બાળોછો માહારૂં તપત ઉઠે છે બહુ તનમાંરે ॥ કુંવરિ ॥ ૮ ॥ જગત તમે શીદ હસાવોછો, સામા જુએ શત્રૂ લોકરે; ચાહતો તારી માહારી કાયા પડે પણ, પાછા વળ્યાની આશા ફોકરે ॥ કુંવરી ॥ ૯ ॥ વળણ ॥ પાછો વળવાનો નથી, હઠ મુકી દે નાર; વદે વલ્લભ તવ પ્રેમદા, કરતી હાહાકાર.

કડવું ૩૫ રાગ કાફી.

હાંરે બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષતરાયના તન; હાંરે વાંકા વચન પતીના સુણી, ધુસકા મુકી રડે છે તારૂણી ॥ ૧ ॥ હાંરે પતી દગો દેવાનો તેં ધારયો; મારો સ્વારથ કંઇ ન વીચાર્યો,હાંરે મને ભર્યા રે અપ્રીતમાંથી કાહાડી; ઉંચા પરવરતપરથી પછાડી ॥ ૨ ॥ હાંરે પેટમાં પેશીને મારી પાળી, મુને ઢીંચણમાંથી તેં ઢાળી; હાંરે સોડતણો ઘાવ તે કીધો, દાવ રાખીને દગો દીધો ॥ ૩ ॥ હાંરે એ તો ટળવળવા લાગી એમ, વનમાં ટીટોડી ટળવળે તેમ, હારે એતો દુખદરિયામાં પેઠી, વાગ ઝાલીને ગમળી બેઠી ॥ ૪ ॥ હાંરે એતો પાશાણ શીશ પછાડે, ખેંચી મુસ્તકના કેશ કાહાડે, હાંરે કાલાવાલા વચન ઓચરતી,ત્રાસ ભરેલા વિલાપ કરતી હાંરે ॥૫॥ હાંરે રામા રૂદે ફાટે તેમરડતી, મુનેકંથે મુકી રખડતિ;હાંરે માહારૂ આ રણમાં કોણ બેલી, પરણ્યો પીઉ જાયછે મેલી ॥ ૬ ॥ હાંરે એવું જોઇ કહે રાજ કુંવાર, હવે હઠ મુકી દો નાર; હાંરે એવુ વચન પતીનું સુણી, ઉભી થઇ કહે છે તારૂણી ॥ ૭ ॥ હાંરે સ્વામી શીખામણ દો વીચારી, તમે જાવોછો વણ મોહોતે મારી; હાંરે સ્વામી હઠીલા ન થાઓ ઝાઝા, યુદ્ધની હઠ મુકો મહારાજા ॥ ૮ ॥ ॥ વલણ ॥ રઠ મુકી દો યુદ્ધ તણી ઓરે બાળા રાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો વીલાપનો મહીમાય. ॥

કડવું ૩૬ રાગ બાળારાજારે.

મને મારીને રથડા ખેડ, બાળારાજા રે; નહી તો યુદ્ધ જોવા સંગતેડ, બાળા રાજા રે ॥ ૧ ॥ રથ રખાવુ તેમ રાખ, બાળા રાજા રે; નહીતો માહારા રૂદે પર હાંક, બાળા રાજારે ॥ ૨ ॥ મને આપ્ય તારી તરવાર, બાળા રાજારે; કરૂ કઉરવનો સંહાર, બાળારાજારે ॥ ૩ ॥ મને

આપ ઢળકતી ઢાલ, બાળા રાજારે, મને સાથ લઇને ચાલ, બાળારાજા, રે. ॥ ૪ ॥ હુંતો અગણીત ગુણને ગણેલી, બાળા રાજારે વ્યંઢળ મેહેતાનિ વિદ્યા ભણેલી, બાળા રાજારે ॥ ૫ ॥ તમને એકલા જવા ન દેઉં, બા, હું તો ધનુશને બાણુ લેઉ બાળા ॥ ૬ ॥ મુને માઠા થયા છે શુકન. બાળા. માટે સમજો સાસુડીના તન ॥ બાળા ॥ ૭ ॥ માહારાં કીયાં જનમના કત, બાળા, કુએ ઉતારી વાઢયા વ્રત ॥ બાળા ॥ ૮ ॥ જેમ હરણિ હોળેથી ટાળી, બાળા. પેટમાં પેશીને મારી પાળી, બાળા ॥ ૯ ॥ મને ઢીચણીએથી ઢાળી, બા. મને વૈભોગમાંથી બાળી બાળા. ॥ ૧૦ ॥ ધરી અમ્રતને લઇ લીધું બાળા. આપી વિશ્વાસને વિખ દીધું. બાળા. ॥ ૧૧ ॥ મને કીયાં કીયાં નડયાં પાપ, બા કાંતો, નડયો કોનો શ્રાપ. બાળા ॥ ૧૨ ॥ મેં શું ગંગામાં ધોયુ મળ મુત્ર. બાળા; માહારૂં ભાગે વર સુત્ર, બા ॥ ૧૩ ॥ મેં શું અભડાવી વિપ્રનિ થાળ, બા. મેંશું મળતાં ભાગ્યાં વેવિશાળ બા ॥ ૧૪ ॥ મેં શું તોડી સગોવર પાળ, બાળા; મેં શું ધાવતાં વછોડયાં બાળ બા. ॥ ૧૫ ॥ કોઇને દુઃખ દેઇ શું ધર્યો ગરવ, બા; મેં શું હુનાળે ઉઠાવી પરત્ર, બા ॥ ૧૬ ॥ મેં શું છાણે છાણું ભાગ્યું. બા. તેનું પાપ આવીને શું લાગ્યું બા. ॥ ૧૭ ॥ તે વીના છેક આમ નહોય, બા માહારૂં ન મળે બેલી કોય, બા. ॥૧૮॥ મને સુજી અગમની પેર, બા; તમે આવવાના નથીઘેર બા. ॥૧૯॥ પછી દીવસ મહારા કેમ જાય, બા. માહારૂં જોબન કેમ સચવાય, બા. ॥ ૨૦ ॥ માહારૂ ફરકેછે લોચન, બા, આવે રંડાપાના દને, બા. ॥ ૨૧ ॥ એવા દહાડા શી રીતે જાય. બા. ખાતે પીતે શરિર સોસાય, બા. ॥ ૨૨ ॥ વિધવાનું સગું કોણ થાય, બા. જેનીને તેની ઠેસો ખાય, બા ॥ ૨૩ ॥ સ્વામી છો તો સોનાથી મોંઘી. બા. કંથ વીનાની કુસ્કાથી સોંઘી. બા. ॥ ૨૪ ॥ વાંધવાનું જગત સહુ ઝેરી બાળા; થાય વાડના કાંટા વેહેરી, બા. ॥ ૨૫ ॥ વીધવા જ્યાં જ્યાં ડગ ભરે, બાળા; ત્યાં ધરતી ભારે મરે, બાળા ॥ ૨૬ ॥ પાલવ અડતાં લાન્છન લાગે, બાળા. ઉપર આભ ભડાકે ભાગે, બાળા. ॥ કરિ જુઓ એ શરવ વિચાર, બાળા; માહારો છુટી પડે અવતાર, બાળા ॥ ૨૮ ॥ કહી રથશું શીશ પછાડે, બાળા; એતો મુસ્તકના કેશ કાહાડે, બાળા ॥ ૨૯ ॥ એવું રૂદન બહુ આરંભ્યું, બાળા. ગંગા જમુનાનું નીર થંભ્યું, બાળા. ॥ ૩૦ ॥ ત્યાંતો વાવલીયો નવ વાહાય, બા. હાથી ઘોડા તે ઘાસ ન ખાય ॥ ૩૧ ॥ ચારે દિશાયે

તાં સ્વાન; બાળા બધી ભોમી બાસે સમશાન બાળા ॥ ૩૨ ॥ આવી
દળા છાયા ગગન. બા. લાગે ઉદાશી સરવેને મન બાળા ॥ ૩૩ ॥
વલણ ॥ ઉદાશી કુરૂક્ષેત્રમાં લાગે અપરંપાર; વદે વલ્લભ તેણે સમે
ડે છે નર કુંવાર.

કડવું ૩૭ રાગ સવઈયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને
ંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અતી કલ્પાંત જોઇને બોલ્યો
રજુનનો કુંવાર; જરાક વહેલી આવિ હોતતો, ન નીકળત ધરબહા-
॥ ૨ ॥ હવે નથી ઉપાય માહારો, ચાલ્યું મુખ પાન; તેતો ઠરે કો-
યલા ચાવેલા નામ શાનું અભેમાન ॥૩॥ તે માટે તું હઠ મુકી દે, મા-
ારે તારે સંસ્કાર; વઇભોમ લેવા આટલું યત્ન, કરે છે તું નાર ॥ ૪ ॥
ણ વઇભોગ વ્યાધી તે ઉપાધી મીથ્યા સંસાર સુખ; જેટલુંજેટલું સુ-
ા તું માને; તેટલું જાણજે દુખ ॥ ૫ ॥ મહોટા મહોટા સંસાર તજે,
શુભ કરણિ સારૂં; સંસારના વઇભોગ છે, તેને અતી અંધારૂં ॥ ૬ ॥
વું સાંભળી ઓત્રાબોલી, તજવો કીયો સંસાર; અનિતી જેણે તજી
ણે, તજ્યો બધો વેહેવાર ॥ ૭ ॥ મોહોટા મોહોટા જે કહેવાયા, તેણે
થી તજી નારિ, ઇંદ્ર કુબેરને વરૂણ અગની, તે સરવે સંસારિ ॥ ૮ ॥
હ્માએ બ્રહ્માણી રાખી, લક્ષ્મી વિષ્ણુ દેવે, માહાદેવજી યોગી હતા પણ
મીયા રાખી એવે ॥ ૯ ॥ નારી વિના સંસાર કયાંથી, નારિથી થયું
ગત; નારીથી જ્ઞાની અવતરિયા; નારિથી થયા ભક્ત ॥ ૧૦ ॥ નારી
ીના કોણ થયેલ, બતાવો મુજ નાથ; સ્વરગ આપવાવાળી નારી,
ાચી માનજો વાત ॥ ૧૧ ॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યુ, બોલ્યામાં બા-
ાદુર આપ; પણ જો હું પાછો વળુંતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૧૨ ॥ પા-
ાને બદલે કહેવાય કોહલા, માટે જવું છે ઠેઠ; નામ લાજે મુજ તાત ત
ુને, લાજે જનુની પેટ ॥ ૧૩ ॥ રણ ચડયો પાછો ન વળે, તેનું નામ
સુરો; તે સુરાતણ ખોઇને જીવું, તોતો જન્મ અધુરો ॥ ૧૪ ॥ યુધ્ધેચ
તાં મુજ માતાએ, બહુ કીધું કલ્પાંત; તેનો ખાળ્યો ખળ્યો નહી હું.
મજાવે ન થયો શાન્ત ॥ ૧૫ ॥ હવે તારો ખાળ્યો ખળું તો, વીશ્વની
હેણિ થાય; કહેશે બહુ રડીને થાકી, પોતાની જનેતાય ॥ ૧૬ ॥ તેની
જરાએ દયા ન આવી, તેનો ખાળ્યો નવ ખળીયો, કહેશે કે નારીનું

મોડું દીઠું, એટલે પાછો વળીયો ॥ ૧૭ ॥ માતા કરતાં માન્યની વધી, કામમાં લબધાયો કામી; એવી કેહેણી લાગે મુજને. પડે ખરામાં ખામી ॥ ૧૮ ॥ પછી જીવું તોયે મુવા જેવો, તે જીવવું ધિક્કાર; માટે નહી વળુ પાછો નહી વળુ, હઠ મુકી દ્યો નાર. ॥ ૧૯ ॥ એટલે ઓત્રા રાણિ વાણી, વદી તેણિવાર; તમે સોગન લેઇને બેઠા; ઓ માહારા ભરથાર. ॥ ૨૦ ॥ હવે માહારો ઉપાય નથી, ઓરે માહારા નાથ; પાછા વળવા નહી કહુ તમને, પણ એક સાંભળો વાત ॥ ૨૧ ॥ યુધ્ધે જવું હોય તો તમે જાજો, પણ મુજ કષ્ટી કાપો; તમારી કને લઉછું માગી, પુત્ર મને એક આપો, ॥ ૨૨ ॥ ઇશ્વર ઇચ્છાએ પુત્ર થશે તો, સરશે સંસારી કામ; મહારી તમારી ક્રીયા તે કરશે. રેહેશે જગતમાં નામ. ॥ ૨૩ ॥ તે માટે રૂતુદાન દો મુને, વાધે ભલું ઘર સુત્ર; મુજ મનને ભાસે છે એવું નીશ્ચે થવાનો પુત્ર. ॥ ૨૪ ॥ એટલે બોલ્યો અભીમન્યુ, આતે શું વદી વાણ; રણ જાતાં નારીને અડીએ, નારી તે નર્કની ખાણ. ॥ ૨૫ ॥ ખરા નર નારીને ન ગાંઠે; નારીછે ગોબરૂ માત્ર; તે માટે કેમ કહ્યું કરીએ, નર્ક છે નારી માત્ર. ॥ ૨૧ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા નારી, સમજીને વદો વાણ, અભીમન્યુ કહે સમજીને કહુંછું સૌ નારી, નર્કની ખાણ, ॥૨૭॥ ઓત્રા કહે હજુ સમજીને બોલો, ઓરે સ્વામી સુપાત્ર; કુંવર કહે ખાણ મોહોટી, નર્કની સારી માત્ર ॥ ૨૮ ॥ ઓત્રા કહે હું કહીશ ત્યારે, રિસાસો ભરથાર; રણધીર બોલ્યો કહે કહેવું હોય તે, ખરી વાતે નહી ખાર, ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા રાણી, સાંભળો માહારી વાત; સૌ નારીને નર્ક કહોછો તો, નારી તમારી માત. ॥ ૩૦ ॥ તમારી માતા માહારી માતા, સરવની માતા નારી; અભીમાને તવ નીચુ ઘાલ્યું ન્યાયની વાત વિચારી. ॥ ૧૧ ॥ ઓત્રાએ તવ મન વિચાર્યું, સ્વામીને માઠુ લાગે, એવું સમજી કહેવા લાગી; કંથ તણો ભેદ ભાગે. ॥૩૨॥ સાંભળો માહારા સુજ્ઞ સ્વામી, હું અબળાની વાણ; તીછકારવિ નવ ઘટે નારીને, નારી તો રત્નની ખાણ, ॥ ૩૩ ॥ તમારા સરખા રત્ન જેવા, પ્રાક્રમી પ્રગટ થાય; તેની જનેતા નારી છે પણ, રત્નની ખાણ કહેવાય, ॥ ૩૪ ॥ યોગાભ્યાશી જ્ઞાની તપસ્વી, કંઇ સુરા કંઇ દાતા; કંઇ જન ભકતો, કંઇ દેવહંશી રત્ન સરીખા થાતા ॥ ૩૫ ॥ તે સરવે નારીના ઉદરથી, સુણો ચતુર સુજાણ, તે માટે સઘળી નારીને, ન કહેવી નર્કની ખાણ ॥ ૩૬ ॥ સમજવી ખાણ રત્ન કેરી, વીચારી વદવિ વાણ; તમારૂં કહેવું પણ સાચું, છે નારી નર્કની ખાણ, ॥ ૩૭ ॥ જે નારીને પેટે જનમે, નાસ્તીક નોર-

દય પાપી; અવળચંદા અધર્મી અન્યાઇ, વીવેક હીન વણ માપી ॥૩૮॥ મસ્કરી ખોરો તસ્કરી ચોરો, અવગુણનું એંધાણ; તેવાં પ્રાણીનિ જનેતા નારી, તે નારી નર્કની ખાણ ॥ ૩૯ ॥ નારીનું એવું બોલવું સુણિ, ટુટી ગયો બધો તોડ; કુંવરે જાણ્યું પ્રવિણ ઝાઝી, કરી બતાવ્યો કોડ ॥ ૪૦ ॥ એની સાથે બોલી ચાલીમાં હું તો નહી બર આવું; એવું સમજીને કહ્યું એણે, આ અબળા હવે જાશું ॥ ૪૧ ॥ ઓત્રાએ કહ્યું સાભળો સ્વામી, બુદ્ધી મુઠી છે નેવ; એકજ વીચાર હઠી ફરીને, હઠ લીધાની ટેવ ॥૪૨॥ એકજ પ્રકારની હઠ લેવી; બીજા નહી વિચાર; તેવાને ચાતુર કોણ ગણશે, ઓ મહારા ભરથાર ॥ ૪૩ ॥ આ ઉપરથી હું એમ સમજી, બુદ્ધી નથી વિશેશ, સઘળા રસ્તાને નવ જાણો, વીચાર શકતી લેશ ॥૪૪॥ એટલે અભેમન્યુ બોલ્યો. જોણે છે સહુ કોય, પ્રમદા કરતાં પુરૂશમા શું બુદ્ધી ઓછી હોય ॥ ૪૫ ॥ ઓત્રા કહે વીશેશ બુધી, પુરૂશમાં ક્યારે જાણું; પ્રશ્ન પુછું તેનો ઉત્તરઆપો, તો બુધ્ધી પરમાણું ॥ ૪૬ ॥ પછી હું જાણીશ કે સમજીને હઠ ઝાલી તે નાથ; તરત તંબુએ ચાલી જવાની, નહી આડા કરૂ હાથ ॥ ૫૭ ॥ તમથી ઉત્તર દેવાય નહી તો, પુત્ર આપીને જાવો; હું તમ સાથે તમે મુજ સાથે, વચનથી બંધાવા ॥ ૪૮ ॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યુ, તારેછે પુત્રની ત્રષ્ણ; પણ ઉત્તર થાય બુદ્ધિશાળીથી, તેવું પુછવુ પ્રષ્ણ ॥ ૪૯ ॥ માહારાથી ઊત્તર દેવાય નહો તો, તારે દેવો પડશે; જો પછી ઉત્તર નહી દેતો, ક્રોધ મને બહુ ચડશે ॥ ૫૦ ॥ માહારાથી ઉત્તર થાય નહીં તો, તુજથી ઉતર થાય; એવું પ્રષ્ણ પુછને નારી, વેણ દીધું કરમાંય ॥ ૫૧ ॥ ઓત્રાએ પણ વચન આપ્યું તવ બોલ્યો રાજન; તારા પ્રષ્ણનો ઉત્તર દેવો, સેહેજ છે માહારે મન ॥ ૫૨ ॥ ઉત્તર આપીને જઇસ જુધ્ધે; તુજથી નવ રોકાય ઉત્તર ના દેઉ તો સુત દેઇ, મારે જાવું વઢવાય ॥ ૫૩ ॥ હવે પ્રેમદા પ્રશ્ન પુછો, ઓત્રાએ જોડયા હાથ; ધ્યાન દેઇને સાંભળી લેજો, ઓરે મારા નાથ ॥ ૫૪ ॥ એકાદશી વ્રત આવીયું તે, દન પીતરૂનું શ્રાધ, તે દીન ગર્ભનો દહાડો નારીને, એ ત્રણનો પડયો બાધ ॥૫૫॥ શ્રાધ સારીને જમે નહિ તો; પીતરૂં બાધ લાગે; શ્રાધ સારીને જો જમે તો; એકાદશી વ્રત ભાગે ॥૫૬॥ તે દન નારીને રૂતુ આપે તો, એકાદશી પાપ થાય; નારીને રતુ આપે નહી તો, લાગે બાળ હત્યાય ॥ ૫૭ ॥ ત્રણે વાતમાં બાધ ભાસે, વિચારો વીવેક; ત્રણે કારજશીધ કરવાં, રેહેવા ન દેવું એક ॥ ૫૮ ॥

એ કાજ કરીએ એકપર રહીએ, તો તે નહી ચતુરાઇ, ત્રણે કરવાં ને આધ ન બેસે; તેની બુદ્ધી સવાઈ ॥ ૫૯ ॥ અભેમાને વીચાર કરી, ધારી જોયો વિવેક; તો પણ એને કાંઇ ન સુજયું; રસ્તો ન જડીયો એ ક ॥ ૬૦ ॥ વલણ ॥ રસ્તો કાંઈ જડયો નહી, કુંવર મન અકળાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો; પ્રષ્ણોતર કથાય. ॥

કડવું ૩૮ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાય વચન સુણુ પરીક્ષત કેરા તન; બોલ્યો અભેમન્યુ મુખ એમ; આનો ઉત્તર થાયે કેમ ॥ ૧ ॥ મહોટા મહોટા મથીને મરે, પણ ઉત્તર કોઇ ન કરે, પુછયું પ્રષ્ણ તેં કચવું અતી, તેનો ઉત્તર જડવાનો નથી ॥ ૨ ॥ એક મુકી દે એકાદશી, તો તો આંટી એ માં નથી કશી તવ ઓત્રા બોલી મુખ એમ, એકાદસી તે મુકાય કેમ ॥ ૩ ॥ એક મુકીને એક શીદ રાખે, તેમાં શાના ચતુરાઇ દાખે; કરે એક ખરૂં એક ખોટું, તેનું અજ્ઞાન જાણવું મોહોટું ॥ ૪ ॥ જેમ વેદમાં ભેદ અપાર; કહે સાકાર નીરાકાર; તેમાં એક જુઠું એક સાચુ, કહે તે તણું ભણતર કાચું ॥ ૫ ॥ ભણે શાટ શાસ્ત્ર ચારવેદ; પણ તે નહી સમજેલો ભેદ; તેથી એક ખરૂં એક ખોટું, કહે તેને તો પાતક મોટું ॥૬॥ સર્વ વચનનો સમજે ભેદ, તેતો ભણ્યો છ શાસ્ત્રને વેદ; પુછયાં પ્રશ્નમાં જે ત્રણ ટાણાં, તેતો સાચવે સુજ્ઞજ શાણાં ॥ ૭ ॥ તવ અભેમન્યુ એમ બોલે નહી તારૂણી કો તુજ તોલે; આપો ઉત્તર છો મન માને, હવે વાર કરોછો શાને ॥ ૮ ॥ બોલી ઓત્રા બોલેલું થાપો મુને પુત્ર તમો એક આપો; પછી ઉત્તર કરૂં સ્વામી; મુને જાણશો નહી હરામી ॥ ૯ ॥ તવ અભેમાને વીચાર્યું, ડેરા તંબુ તણાવવા ધાર્યું; જોયું સેન્યના સામુ છેક, થઇ ભાઇશું દ્રષ્ટી એક ॥ ૧૦ ॥ કરિ માયાવીને તત્ર સ્તાન, આવ્યો ભીમ તણો સંતાન; તવ આકુ જોઇને કહે છે, વીરા વામા અતી હઠ લે છે ॥ ૧૧ ॥ માટે તંબુ તણાવો ભ્રાત, આડી દ્રષ્ટીએ કીધી વાત; સુણી ગટોરઅછ સંચરિયો, પોતે સેન્ય વિષે પરવરિયો ॥ ૧૨ ॥ કરી શેવકને આગનાય, જાવો જઇ તંબુ તાણો ત્યાંય; કાંઇકર તાં સુધરે કામ રહે અભેમન્યુનું નામ ॥ ૧૩ ॥ તવ શેવક લોક સાંચરીયા, ડેરા તંબુતાણી ત્યાર કરાયા; પછી દાસો થયા વિદાય, તવ રથેથી ઉતર્યો રાય ॥ ૧૪ ॥ મુકી ઓત્રાએ અશ્વ લગામ, જઇ તંબુ કર્યો વી

વીશ્રામ; તવ કૃષ્ણ પ્રભુ પાતાળ, કીધો વિચાર દીનદયાળ ॥૧૫॥ મા-
હારે કરવો ભાણેજનો દંશ, પણ રાખવો ભક્તનો વંશ; કદી નરનાર
સુખ આદરશે, થોડી વેળામાં અર્થ શું સરશે ॥ ૧૬ ॥ એવું જાણ્યું
શ્રી અવીનાસ; ટકાવું બેઉને છ માસ; કરી સુર્ય ઉપર આગનાય, સ્થં-
ભી રેહેજે ત્યાંને ત્યાંય ॥૧૭॥ ખટ માસ લગી રવિદેવ, ખસવું નહી અવ-
શ્ય મેવ; પછી જગતપર કરૂણા કીધી, એક અંજળી જળની લીધી
॥૧૮॥ મુખ વાણી વદ્યા ઘનશામ પશુ પક્ષી પતંગ તમામ, દેવ દાનવ
માનવ કીટ, થાજો આળસ નીંદ્રા અદીઠ ॥૧૯॥ ક્ષુધા પીપાસા ને દ-
સ્ત, થાજો લઘુશંકા સૈત હસ્ત; થાશો નહી વેળા કવેળા ભ્રાન્તી, રેહેજો
નીરવરતીને શાન્તી ॥૨૦॥ એમ કહી જળ આચમન કીધું, પછી
જળ ફરીથી લીધું; એમ જાણ્યું જાદવરાય, દીવસે કદી ગર્ભ ધરાય.
॥૨૧॥ તેવા ગર્ભની પ્રજા જે થાય, તેતો વર્ણશંકર ગણાય; તેનાં અ
વળાં હોયે લક્ષણ, કરે ખોટી વસ્તુ ભક્ષણ ॥ ૨૨ ॥ થાય અધરમી ને
અન્યાઇ, શુભ મારગ સમજે ન કાંઇ; એવી વરણશંકર પ્રજાય, દીવસે
ગર્ભ રેહેવાથી થાય ॥ ૨૩ ॥ નહી દીવસે મનુશ ધર્મ, પશુ પક્ષીને કી-
ટનું કર્મ;એવું સમજીને જુગદાધાર; તંઉપર વરસાવ્યો ધુમાર ॥ ૨૪ ॥
તેથી નાવે સુર્યનો બાધ, એવું કાર્ય કર્યું નિરવાદ; કરી કરૂણાદીનદયા
ળ, કર્યું કામ રહી પાતાળ ॥૨૫॥ વળણ ॥ પાતાળ રહીને કારજ કર્યું
સાંભળને તું રાય, ભક્તને આધીન ભુધરો, વ્યાસ વલ્લભ ગુણ ગાય. ॥

કડવું ૩૯ રાગ ધોળનો.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાય
ના તનરે ॥ ૧ ॥ નરનારિને ઉપજ્યું હેત અપાર, પ્રેમ ધરીને માંડયો
શુભ સંસારરે ॥૨॥ રમતા જમતાં બહુ વેળા વિતિ નેટરે, પ્રભુ કૃપાયે
ઓત્રાને ગર્ભ રહયો પેટરે ॥૩॥ પરિક્ષત રાયના ગર્ભ તણિ એ કથાય
રે શ્રદ્ધા રાખી સુણો તો વંશ વ્રદ્ધિ થાયરે ॥ ૪ ॥ જેણે રાખ્યો ધર્મ
પાયો એકરે, કળીયુગને તો, વાપરવા દીધો નહી છેકરે ॥ ૫ ॥ સપતા
સુણિ, પ્રભુ પદ પામ્યો તેહરે, શ્રોતા સુણતાં મનમાં ધરે સદેહરે ॥ ૬ ॥
હારાજ સમજે તે જન નરકે પળાયરે, પરિવાર ખુટે, અનધન નાસ્તી
થાયરે ॥ ૭ ॥ શ્રધાળુ જન; સુણિ કરે પુન્ય દાનરે, તેને પ્રભુ આપે સુખ
સંતાનરે ॥૮॥ શ્રોતા જનના, પુરણ પોહોચ્યા કોડરે, સરવે સભા બો-

લો જે જે શ્રી રણછોડરે ॥૯॥ વલણ ॥ સકળ સભા જય જય વદે, વંશની વ્રદ્ધી થાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, જે જે શ્રીજગરાય ॥

કડવું ૪૦ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું દશેણુ પરવ મહીમાય ॥૧॥ છ માસ સુખ સંસારનું લીધું, ગર્ભ રહયો રૂડી રીતે; ઓત્રાને મન આનંદ થયો, પાવલે પડી પ્રીતે॥૨॥ ઓરે મહારા પ્રાણ પતિજી, વાધ્યુ ભલું ઘર સુત્ર; તમારે વ્રદ્ધોના પુન્યે કરિને આપશે પ્રભુ પુત્ર ॥૩॥ જીભડી મારી કાપવિ ઘટે, કઠોર વચન કહેતાં; રાખજો સદાએ ક્રપા દ્રષ્ટી, હાથ હઇયાં નથી રહેતાં ॥૪॥ ઓરે પતીજી ઓરે પતીજી; દારૂણ આવ્યું દુઃખ, ચાર ઘડી કાજે કરિ પ્રીતી, ફરી કયાં દેખીશ સુખ ॥ ૫ ॥ એમ કહીને રડવા લાગી, આંસુ વહે ચોધાર; અભેમન્યુએ સમજાવીને છાની રાખી તે વાર ॥૬॥ પછી અરજુન સુત એમ બોલ્યો, વદેલું વચન થાપો; પ્રષ્ણ તમોએ જે પુછયું છે, તેનો ઉત્તર આપો ॥૭॥ ઓતરા કહે ઓ કંથ માહારા, સાંભળજો ધ્યાન દેઇ; પ્રસ્ણનો ઉત્તર સેજમાંછે, શાસ્ત્રનો આધાર લઇ ॥ ૮ ॥ એકાદશી વ્રત આવીયું, તે દન પીતરનું શ્રાદ્ધ; સ્ત્રીને દન હોય ગરભનો તે ત્રણુનો પડીઓ બાધ ॥૯॥ શ્રાધ્ધ સારીને જમે નહીતો, પીતર રહે નીરાશ; જો જમેતો એકાદશીનો ભાગી પડે અપવાસ ॥ ૧૦ ॥ તે દન નારીને રતુ આપેતો, એકાદસ પાપ થાય; જો કદી રતુ આપે નહીતો, લાગે બાળ હત્યાય ॥૧૧॥ એવી એમાં આંટી ઘુટી છે, તેનો શો ઉપાય; પાપ જરાએ આવે નહીને, ત્રણે કારજ થાય ॥ ૧૨ ॥ એવો તમને આપુ ખુલાસો, તવ કર નાંખશો મુછે; જાણ્યા પછી કોયડો કાડીનો કહેશો કે એમાં શું છે ॥ ૧૩ ॥ અભેમાન કહે સુણ નારી, વાંકુ કેમ વદાય, જાણ્યા પછી ઓહો કરી કાડે,તે નર ખર કહેવાય॥૧૪॥ એટલે બોલી ઓતરા રાણી, ઊતરમાં ચીત દેઓ; ઘણોક ઉંડો વિચાર રાખી, વચન સાંભળી લેજો ॥ ૧૫ ॥ શ્રાદ્ધ કરીને પીંડ સુંઘીએ, જમ્યા બરોબર થાય; મધરાત પછી દીજીએ રતુ, ત્રણે તીથી સચવાય ॥ ૧૬ ॥ મુખમાં અન ઘાલે અપવાસ ભાગે; વાસનાથી નાવે બાધ, જમવાની કાઇ જરૂર નથી, પરીપુરણ થાય શ્રાધ ॥૧૭॥અડધી જની જતાં સુધી, એકાદશી કહેવાય, અડધી રાત્રી ગયા પછી, દ્વાદશીમાંઞ

ણાય ॥૧૮॥ તેથી એકાદશ પાપ ન લાગે, લાગે ન બાળ હત્યાય; એ રીતીથી કામ કરેતો, ત્રણે તીથી સચવાય ॥૧૯॥ ન્યાય ભરેલો ઉત્તર સુણી હરખ્યો અભેમાન; શાબાશ નારી બુદ્ધીશાળી, વઇરાટનિ શંતાન ॥૨૦॥ જાવો તમે તંબુએ પધારો, શીખામણ મન ધરજો; માહારી માતા રાંકડી છે, તેની સેવા કરજો ॥ ૨૧ ॥ પીહેરીઆંની સાસરીયાંની આબરૂ રાખજો ઉભી; કંથને લાન્છન લગાડશો માં ચાતુર નારીની ખુબી ॥૨૨॥ દાંતમાં છેડો ઘાલીને દાહડા, કાઢજો રૂડી રિતે; મન મુકીને માહારિ પછાડે, પુન્યજ કરજો પ્રીતે ॥ ૨૩ ॥ આશીશ વચન દેઉ છું તુને ઇશ્વર કલ્યાણ કરશે; જનમો જન્મ સુખની મારી, ઉદર તારૂ ઠરશે ॥૩૪॥ રડશો કળકળશો નહી કોઇ સહુ ગુણની જાણનાર; હેતજ રાખજો જેવું છે તેવું છેલા વેલા જુહાર ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને ઉભો થયો હવે ન કાંઇ કહીશ; એટલે ઓત્રાયે આગળ આવી, ચરણમાં મુકયું શીશ ॥ ૨૬ ॥ વળણ. પાય પડી ઉભી થઈ, સનમુખ જોડયા હાથ; વદે વલ્લભ ઉભી રહી; નીરખે પોતાનો નાથ.

કડવું ૪૧ રાગ વઇદરભીનો નાટકની છાયા.

કંથજી કયારે ભેગા થશો, કયારે દેખાડશો મુખ; તમવણ દિવસ જાશે નહી, નહી તમ વણ સુખ ॥ કંથજી ॥ ટેક ॥ અધુરામાં પુરી પ્રીતી કરી, તે તો વિસરશે કેમ; વારે વારે આવશે સાંભરી, પતી તમારો પ્રેમ કંથજી ॥ ૧ ॥ લખી લખી કાગળ કયાં મોકલું, બુડેલું તરે વાણુ તમારા સુખનો સંદેસડો, મુને કેહેવાનું કોણ ॥ કંથજી ॥ ૨ ॥ કયારે જશો ને કોના થશો, ફરી જવાનું ચીત; વીસરસો વઇભોગ આજનો, ચાર ઘડીની પ્રીત. કંથજી ॥ ૩ ॥ પ્રાણપતી પ્યારા માહરા, છબી દેખવાની કયાંય; જાણે નજરે નીરખ્યા કરૂ, માહારી રૂદીયામાં કંથજી ॥૪॥ જ્યાં જાઓ ત્યાં મારા નાથજી, રહો માસ છ માસ, એટલે મુને તેડાવજો, દાસીને તમ પાસ ॥ કંથજી ॥૫॥ જાવો તો જગો કરજો માહારે સાંકડો મોકળે સમાસ; ચરણ ચાંપીશ કને આવિ; તમ રજની હું દાસ. કંથજી ॥ ૬ ॥ વળણ ॥ એમ કહિ પાલવ ગ્રહયો ઉઠયો નર કુંવાર; વદે વલ્લભ તતપર થઇ, રણધિર નીકળ્યો બહાર.

કડવું ૪૨ રાગ સાખી.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું,ચક્રાવ્યાનો મહિમાય ॥૧॥ ઓત્રાને રડતી મુકીને, રણધીર નીકળ્યો બાહાર જઇ પોતાના રથમાં બેઠો,હાથ ગ્રહી હથીઆર ॥૨॥ એટલે આવી સકળ સેન્યા, હળીમળી સહુ જોય; ડુન્ડભી ડંકા દેતા દેતા, યુધને પંથ પળાય. ॥૩॥ અભીમન્યુની આજ્ઞાથી, સેવક એ ત્યાર થયા, રણમાંથી ઓત્રા રાણીને, તંબુએ તેડી ગયા ॥૪॥ સુભદરાની પાસે આવી, ઓતરા લાગી પાય; હું અપરાધણ મોડી આવી તે કરજો ક્ષમાય ॥૫॥ મહારે ભવીશે ઘણી ભુલાવી, કાળ કેડે થઇ લાગ્યો; આવતા સાંડના ચરણ વીશે, મારગે ભાલો લાગ્યો ॥ ૬ ॥ માટે મુજથી મોડા અવાયું પણ તમસુતને ખાળ્યા; માહારાથી થયું તેટલું કીધું; ઘણાએ પાછા વાળ્યા ॥૭॥ તો પણ તે પાછા નવ વળીયા, છેવટ થાકીને આવી; પણ સાસુજી તમારે પુન્યે પુત્ર હું એમનો લાવી ॥૮॥ લલાટ ઉપર હાથ મુકયો, સુભદ્રાએ સાર; મોહોડામાં આવેલો કોળીયો ગયો, શું અન્ય આશા લગાર॥૯॥તારૂંને મહારૂં ભવીશ બાઇ, થઇ બેઠાં નિરાશ; અભીમન્યુ અતી આનંદે ચાલ્યો, મન ધરી ઉલ્લાસ, ॥૧૦॥ એવે કોઠાની લમભગ થયા, તત્ર બોલ્યો અભેમાન; સાંભળો માહારા ભીમ કાકા, વાયુ તણા સંતાન ॥૧૧॥ કોઠામાં શેન્યા નવ શોભે હોય મારથી વઢનારા, ત્યાં તો છે યુધ્ધ યુક્તિ ભરેલું, અન્ય શું કરે બીચારા ॥ ૧૨ ॥ શેન્યને અળગી બેસાડો, પછિ ચાલો ચઢે ઘેડે છે એક કોઠો તમારે માથે માટે ચાલો અમ જોડે ॥ ૧૩ ॥ હું ને ગટોરગછ ત્રીજા તમે, જઇએ તમાં નહી કહેણી; તવ સેન્યાનિ પ્રત્યે ગદાધર, બોલ્યો રક્તજ નેણિ ॥૧૪॥ જાવો જઇને સરવે કરો, છાંયો જોઇ વિશ્રામ; અમે ત્રણે જણા જાશું કોઠામાં, ત્યાં નહી કોઇનું કામ ॥ ૧૫ ॥ એટલે નીકુળ સરવને લઈ, અળગો ગયો તે વાર, છાંયો જોઇને વીશ્રામ કીધો, શાન્તી પામ્યા અપાર ॥ ૧૬ ॥ ભીમ ગટોરગછ ને અભેમન્યુ, પ્રથમ કોઠે જાય; ત્યાં તો ઉભાછે દરોણ ગુરૂ, પાશાણ કોઠા માંય ॥ ૧૭ ॥ ત્યાં જઇને તઇણે જણાએ,કીધો નમસ્કાર; એટલે બોલ્યા મધુરે મુખે હશીને દરોણાચાર ॥ ૧૮ ॥ આવો દીકરા ભલેજ આવ્યા, યુધ્ધનિ મને ઇચ્છાય; અભિમન્યુ કહે ધન્ય મહારાજા, તમથિ આમ ન થાય ॥ ૧૯ ॥ માહારા બાપને વિશ્વાસ આપી, મોકલિયા પાતાળ; કપટનું કોઠા યુધ્ધ

માંડયું, શીખ્યું તે ચાંડાળ ॥ ૨૦ ॥ ગુરૂજીને કહેવું ન ઘટે. પણ કર્યું કહયા જેવું: તમોએ યુદ્ધ માગી લીધું છે, તો તમને યુધદેવુ ॥૨૧॥ તમારી સાથે હારીશ વડતાં, તેમાં ઇજ્જત નહિ જાય, કહેશે શું છોકરૂ જીતે બીચારૂ, બાળકથી શું થાય ॥ ૨૨ ॥ તમોને લોકો એવું કહેશે ગુરૂ જાતે કઠોર; વિદ્યારથીનું છોકરૂં માર્યું તેમાં શું કીધુ જોર ॥ ૨૩ ॥ જસ તમને નથી મળવાનો, જીતશો તોયે લગાર; કદાપી વઢતાં હારશો તો, ફજેતીનો નહી પાર ॥૨૪॥ હલકાઇ તમારી ઘણી ગણાસે કહેશે ગુરૂ હારી પડીયા મુજને લોકો એવું કહેશે, ગુરૂથી ચેલા ચડીયા. ॥ ૨૫ ॥ મહિમા મારો વિશ્વમાં વધશે, માટે ગુરૂ સંગ ગાજુ; હારશો કે જીતશો તમો પણ, નહી મળે જસ બેઉ બાજુ ॥ ૨૬ ॥ એવાં વચન સાંભળીને, પસ્તાયા ગુરૂ દ્રોણ; આ કામ મેં કર્યું હોત નહિ તો, દેનારૂં ઠબકો કોણ ॥ ૨૭ ॥ દુરીયોધને બુધ્ધી ભમાવી, એને શી દેઉં આશ; ઠબકો સાંભળ્યો પાપીને માટે, જાજો સત્યાનાશ ॥ ૨૭ ॥ એમ કહીને દ્રોણ બોલ્યા, સાંભળ માહારા તન; જે કામ કરવા બેઠા તે કરો, સમજ્યો સર્વ વચન ॥ ૨૯ ॥ કરતાં શુ કર્યું તે કેમ કરીયે, હવે તો ધનુષ તાણો, કુંવર કહે શું યુધ કરશો, વીપ્ર લાડુ ખાઇ જાણો ॥ ૩૦ ॥ એવું સાંભળી દરોણ ગુરૂને ક્રોધ ચઢયો અપાર; શું સહુ જેવો મુજને જાણ્યો, લાડુનો ખાનાર ॥૩૧॥ જો છોકરા હવે ડેર મારૂ, ઢાળુ રથથી હેઠ; કુંવર કહે જોજો મહારાજા, પોહોંચાડી દઉં ઠેઠ ॥ ૩૨ ॥ એમ કહીને સામા સામી હાથ ગ્રહ્યાં હથીયાર: ધનુષની પણછ ચડાવી, બેઉએ કર્યા ટંકાર ॥ ૩૩ ॥ પેહેલો કોઠો પાશાણ કેરો, પેહેલો દરવાજો એક; રથ બેશી તે દરવાજામાં, ગુરૂ રહયા ધરિ ટેક ॥ ૩૪ ॥ અભીમન્યુ બાહાર ઉભો છે, કરોધજ આડે આંકે; ગટોરગછ સુત હેડંબાનો, તે રથ એનો હાંકે ॥ ૩૫ ॥ ગદા દશ હજાર મણની, લેઇ ઉભો છે ભેમ; પછી બાણાવળી બાણ લઇને ટુટી પડયા ફાવે તેમ ॥ ૩૬ ॥ વળણ ફાવે તેમ ટુટી પડયા, ગુરૂને અભેમાન; વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, ભજજો શ્રી ભગવાન

કડવું ૪૩ રાગ સવઇયો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, પહેલા કોઠાની કથાય ॥ ૧ ॥ દરોણ ગુરૂએ બાણ લઇ

ને દેવા માંડયો માર;અગણીતા મંત્ર ભણીને;માર મારે નર કુંવાર ॥૨॥ એક એક બાણે ચાળીશ હજ્જાર, બાણ કુંવરના જાય; દરોણગુરૂ એક મારેતે, એંશી હજ્જાર થાય ॥ ૭ ॥ ત્યાં તે કેટલું જોર કુંવરનું, ગુરૂજી દૈવત દાખે; અભીમન્યુને રૂંએ રૂંએ, ભાલોડાં ભોકી નાંખે, ॥ ૪ ॥ આખ્ર શરીરનું ચુંથી નાંખ્યું ચારણી જેવું થાય, થર થર કાયા કંપવા લાગી, રૂધીર બહુ વહી ગયું ॥ ૫ ॥ ડોળા બે ડગમગવા લાગ્યા પ્રાણ જવાને બાકી, એ રીતે અભિમન્યુની,માઠી દશા થઇ પાકી ॥૬॥ રક્ષાને એક તાર સુતરને, ધનુસે વીંટલો સાર; તેને પ્રતાપે આયુશ કેરો, સંધાઇ રહયો છે તાર ॥૭॥ કુંવર ઘણો કાયર થયો, મનમાં અતી બડબડીયો, તે જોઇને ગટારગછ બળીયો, ગાજીને ગગન ચઢીયો ॥૮॥ એટલે ગુરૂએ બાણ લીધું, દારૂણ દૈવત દાખી; મોહાસ્તરથી ગટારગછની રૂદીયા ભેદી નાખી ॥૯॥ બેભાન થઇ તંબુએ પડીયો, ન રહી સુધકે સાન,કુંવરને ઉડાડયો જાણી, કોપ્યો વાયુનો સંતાન॥૧૦॥ ગદા ગ્રહીને આગળ આવ્યો, વાળુ કચ્ચર ઘાણ; એટલામાં તો દરોણ ગુરૂએ, ભોકયું ભીમને બાણ ॥ ૧૧ ॥ તવ વ્રકોદર અવની ઢળીયો, ગુરૂએ કીધો કહેર; લાડુ ખાનારો મુજને કહયો મારૂં કુંવરને ઠેર ॥૧૨॥ એવું સમજી અભીમન્યુને,બાણનો માર્યો માર; ભચોભચ ભાલોડાં ભોકયાં, કંઇ ન નિકળે આરપાર ॥ ૧૩ ॥ કંઇક શરીરમાં ભરાઇ રહે,વહે ઘણું રૂધિર; એવા રીતે રૂંએ રૂંએ ભલુજ ભોંકયાં તીર ॥ ૧૪ ॥ આખડું થયું ચારણી જેવું; જાણે પડશે ઢળી; એવે સમે વ્રકોદરની, તરત મુરછા વળી ॥ ૧૪ ॥ ઉભા થઇને જોયું ભીમે, દાજ્યું અંતઃકરણ; જાણ્યું કે કર્યો જુલમ વિપ્રે, કુંવર પામશે મરણ ॥ ૧૬ ॥ એવું સમજી ગડદા પડેલાં, તે લેઇ દીધો માર; તેથી ગુરૂ કાયર થયા, પાછા પડયા તે વાર ॥૧૭॥ એવામાં ગટારગછ આવ્યો. હાંકવા રથપર બેઠો; ત્રણેનું જુથ મળવાથી ગુરૂનો જીવ ચીંતામાં પેઠો ॥ ૧૮ ॥ અભીમન્યુને હીમત આવિ, છોડવા માંડયાં બાણ ગુરૂ પેસી ગયા અડધે કોઠે, ઘણી ગયા ગભરાણા ॥ ૧૯ ॥ તોપણ પાછી હામ રાખી ટકી ઉભા ત્યાં સાર; કોઠાના દ્વારમાં કુંવર પેઠો, તેને મારે છે માર ॥ ૨૦ ॥ વ્રકોદરને માહા રીસ વ્યાપી; બળથી ગયો છે બેહેકી, બે ભુજમાં ગદા ઘાલીને દ્રોણ પર છુટી ફેંકી ॥ ૨૧ ॥ તે ગદા ગુરૂએ આવતી દીઠી, જાણ્યું કે વીઘન થાશે; આયુત મણની મુજપર પડશે, તવ રોટલો વળી જાશે ॥ ૨૨ ॥ રાજ ભોગવનારો ભોગવે પોતે, હું શીદ પામું મરણ એવું સમજી રથવિ

શેથી, તરત ઉતર્યા ધર્ણ ॥ ૨૩ ॥ લડવું વઢવું વેગળું મુકી, નાઠા દ્રોણાચાર; બીજે દ્વારે પેશી જઇને, નીકળી ગયા બહાર ॥ ૨૪ ॥ ઉછેળેલી ગદા હેઠી પડી, તવ ભીમે લેઇ લીધી; અભિમન્યુને કહેવા લાગ્યો, કેવિ બહાદુરી કીધી ॥૨૫॥ કુંવર કહે સાબાશ કાકા, નીકળવા પંથ ઝાલો; આડા અવળા કાંઇ ન ખશસો, તમે રથની પુંથળચાલો ॥૨૬॥ રથ મુકીને આઘા ખસધો, તો બીજે પંથ પડશો; જો કોઇ દ્વારમાં પેશી ગયા તો, જરૂર ભુલા પડશો ॥ ૨૭ ॥ આખો આયુષ વહિ જવાનો, પણ નહિ નીકળો બહાર; આંટી ઘુંટી ભમ્યા કરશો, પણ નહી આવે પાર ॥૨૮॥ ભુલ ભુલામણી ભારે કોઠાની, ભમી ભમાને થાકો; હું આંગળા બતાવું તે રીતે, રથ ઝટારબછ હાંકો ॥ ૨૯ ॥ ઉભા રહ્યાની શક્તિ નથી મુજને મહારા વિર; શરીર જુઓ સ્વેત થએલું, નથી જરા રૂધીર ॥ ૩૦ ॥ માટે રથમાં બેઠો બેઠો, તમને બતાવું શાન; તે રસ્તે રથ હાકે જાજો, જોજો ભુલતા ભાન ॥ ૩૧ ॥ એમ કહી રથમાં બીરાજ્યો, અરજુનનો કુંવર; આંમળી બતાવે તે પ્રમાણે, માયાવિ હાકે તોખાર ॥ ૩૨ ॥ દ્વારે દ્વારે પેસવા લાગે, ત્યાં યોદ્ધાયુદ્ધ ધારે; હેડંબાનો દીકરો તે પરોણો લેઇને મારે ॥ ૩૩ ॥ તે મારતા બહુ રહિ જાય બાકી, તેને વ્રકોદર ઝાલે; માથા ઉપર ફેરવીને બળથી બગલમાં ઘાલે ॥૩૪॥ દબાવિને પ્રાણ કાઢે, એમ ફર્યા સાત દ્વાર દ્વારે દ્વારે દસદસ યોદ્ધા, માર્યા એક હજાર ॥૩૫॥ પ્રથમ કોઠો ફરી નીકળ્યા; તવ કામ કેવું કીધું; અભામન્યુએ બેઠા બેઠા વજરાસ્ત્ર બાણ લીધું ॥૩૬॥ તે બાણ બળ કરીને મુકયું, વજરનો મંત્રજ નડીઓ; પહેલો કોઠો પાશાણનો તે, મુળમાંથી ભાગી પડીયો ॥ ૩૭ ॥ દરોણગુરૂ જે નાશી ગયેલા, પહોચ્યા કઉરવ દળમાં મોઢામાં તો શ્વાસ ઘણેરો; પણ તે આવ્યા પળમાં ॥૩૮॥ આવિ કહ્યું દુરીયોધનને, હાર્યોરે ભાઈ હાર્યો; ત્રણે જણાએ હળી મળી, મન મુકી મુજને માર્યો ॥ ૩૯ ॥ છત્રપતી કહે છોકરાથી, હારી ગયા મહારાજ; બ્રાહ્મણ તો લાડવા ખાઇ જાણે, ખોઇ જગતમાં લાજ ॥ ૪૦ ॥ જાવો ક્રપાચાર ગોર મહારાજા, બીજો કોઠો તમારો; વીપ્રના કોઠા થઇ રહે પુરા; પછી ઝપાટો અમારો ॥ ૪૧ ॥ એટલે કીરપાચાર ચાલ્યા, બીજા કોઠામાં જાય; લોહ વજ્જરનો કારમો કોઠો, જઇ ઉભા તે માંય ॥ ૪૨ ॥ વલણ ॥ કોઠે જઇ ઉભા રહ્યા હાથ ગ્રહી હથીઆર, બારણે રથ રાખી રહયો, અરજુનને કુંવાર.

કડવું ૪૪ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, બીજા કોઠાનિ કથાય ॥ ૧ ॥ ભીમ અભેમાનને માયાવી, ઉભા રહ્યા છે બાહાર; કુંવર કહે ભીમ કાકા, કાયાને કષ્ટ અપાર ॥ ૨ ॥ માહારા અંગમાં બાણ પેઠાં છે; તેનિ ઘણિ વેદનાય; સાચશીને તે ખેંચી કાહાડો, તો નિરવરતી થાય ॥ ૨ ॥ ભીમ કહે બાણ કાઢીશું તો પવન પરવેશ કરશે; તેથી વીશેશ પામીશ પીડા, પ્રાણ તારો નિસરશે ॥ ૪ ॥ કુંવર કહે ભવીશ મારૂં પણ કાઢી લ્યો બાણ; શરિર સકસ રહી ગયું છે, દુખી થાય છે પ્રાણ ॥ ૫ ॥ તવ માયાવિ એમ બોલ્યો ધીર્ય ધરોને ભ્રાત; વસ્ત્ર તણી કરો કાકડીયો, ઓ વ્રકોદર તાત ॥ ૬ ॥ બાણ કાઢી મહી મારવા ડુચા, પ્રવેશે નહી પવન; સાચવીને બાણ ખેચી લેઉં, એમ વધો વચન ॥ ૭ ॥ તવ ભીમે વસ્ત્ર ફાડીને, કાકડીઓ કરી આપી; માયાવિએ બાણ કાઢવા માંડયાં, શરિર કર ચાંપી ॥ ૯ ॥ હાથ દેઇ બાણ ખેંચી કાઢે, છીદ્રમાં કાકડી ઘાલે; ને વેળાએ અભીમન્યુને, શરિરમાં બહુ સાલે ॥ ૯ ॥ એ રિતે બહુ બાણ કાઢી, વસ્ત્રના ડુચા દિધા; રૂધિરવાળું શરિર લુછી, વસ્ત્રધારણ કીધાં ॥ ૧૦ ॥ કુંવરના જીવને વળી શાન્તી, થઇ ગયો તઇઆર; ખુંખારિને ઉભો થયો, હાથ ગ્રહયાં હથીઆર ॥ ૧૧ ॥ ચાલો કાકા બીજે કોઠે, બન્યો હતો જેવો તેવો; હીમ્મત હારવાનો નથી જરા, ગોરનો કોઠો લેવો ॥૧૨॥ એટોરઅછે રથ હંકાર્યો, બીજે કોઠે તવજાય; ગોર કૃપાચાર, ઉભાછેતેને, લાગ્યો વ્રકોદર પાય ॥ ૧૩ ॥ ઓ માહારાજા તમો કયાં ઉભા, અમને પાતક નડશે; પુજન કરવા યોગ્ય તમે તો, પણ માર મારવો પડશે. ॥ ૧૪ ॥ દરોણગુરૂ બનેવિ તમારા, તેમને અમોએ માર્યા; ઘણા જોરાવર છે પણ અમથી લઢતાં વઢતા હાર્યા ॥ ૧૫ ॥ એ હાર્યા તો તમે શું જીતો, કરજો મન વિચાર; વચન સાંભળિ ગોર બોલ્યા, સાંભળ વાયુ કુંવર ॥ ૧૭ ॥ પાપીએ મુને પરાણે મુકયો, તે કેમ કેહેવાય નાય; આવિ ફુશ્યારે આવિ ફસાયા, તે તણો શો ઉપાય ॥ ૧૮ ॥ ભીમ કહે ઉપાય બતાવું, આપણ યુદ્ધ ન ધારો; દુષ્ટને દેખાડવાને માટે, આયુદ્ધ ઉંચે મારો ॥ ૧૮ ॥ બુમો પાડો બળ દેખાડો બે ઘડી ખેલ મચાવો; પછી હાર્યો હાર્યો કહેતા, કોઠાથી નાશિ જાવો ॥ ૧૯ ॥ છેવટ હારશો માર ખાઇને, તેથી ભલું આ કામ; માર ખાધાવણ હાર્યા કેહેવાશો, તેથી

ન બુડે નામ ॥ ૨૦ ॥ માર ખાઇને હારવું પડે, તેથી આ શું ભુંડું; એટલે ગોર હસીને બોલ્યા, તેં તો બતાવ્યું રૂડું ॥ ૨૧ ॥ હાથ ઉપાડો ને બાણ કહાડો, દેખાડો દુષ્ટને જોર; કોઇ કોઇને માર ન દેવો, સાક્ષી નંદકીશોર ॥ ૨૨ ॥ એમ કહીને આયુદ્ધ લીધાં મેઘનાદે ગડગડીઆ; કુંવરને ગોર બાણ લઇને, ફેંકવા ટુટી પડીયા ॥ ૨૩ ॥ બેજણ ઉંચાં બાણ ફેંકે, જુલમ કરી નાખ્યો; કોઠા ઉપર દેખાય જાણે, ઉડિ મદનિ માંખ્યો ॥ ૨૪ ॥ ભીમ કોઠામાં ધુમવા લાગ્યો. બરકા બુમો પાડે; બે ભુજમાં ગદા ઝાલીને, પ્રથ્વિપર પછાડે ॥ ૨૫ ॥ કઉરવ લોકો બાહારથી જુએ, જોયા કરે રાજન; તેજોઇ દરોણનિ પ્રત્યે બોલ્યો, દુરિયોધન વચન ॥ ૨૬ ॥ જુઓ ગુરૂજી, જુઓગુરૂજી, થાય છે સોરબકોર; તમારા કરતાં ગોર મહારાજા, કેવું કરે છે જોર ॥ ૨૭ ॥ આટલાં બાણછે કોઠા ઉપર, તો મહી નહી હોય પાર;ભિમને માર પડેલો તેથી, કર્યા કરે પોકાર॥૨૮॥ એવું સાંભળી ગુરૂએ ધાર્યું, માહારિ થઇ નરસાઇ; આ વેળા એમુજબા ળકનિ ઘણિ થઇ સરસાઈ ॥ ૨૯ ॥ પુન્ય માહારૂં કાંઇ આવજો આડે ઓરે શ્રી રણછોડ; ગોર કૃપાચાર હારજો ને, થાજો મહારિ જોડ ॥ ૩૦ ॥ એવામાં થઇ બે ઘટીકા, કોઠામાં વાયુનો તન; ગાજીને કૃપાચાર પ્રત્યે એમ વદયો વચન ॥ ૩૧ ॥ બે ઘડી વેળા થઇ ગઇ છે, પ્રેમ કરીને પધારો; નહી નાશો તો ઝાલ્યો ન રહે, ઉપડે હાથ અમારો ॥ ૩૨ ॥ એવું વચન સાંભળીને, ભય ભાસ્યા બહુ ગાડા; આયુદ્ધ ફેંકી રથથી ઉતરી, જીવ લેઇ ગોર નાઠા ॥૩૩॥ હાર્યો હાર્યો, મુજને માર્યો, મરણનો ભય ભાસે; એવું કેહેતા આવ્યા નાઠા, કઉરવને દરોણ પાસે ॥ ૩૪ ॥ દરોણ ગુરૂ તવ હસવા લાગ્યા, બહુ બાંધેલી હોડ, દુરીયોધન જસ બહુઆતા તો, પધારો માહારી જોડ ॥ ૩૫ ॥ એટલે છત્રપતી એમ બોલ્યા, જોયો તમારો ઝપાટો; હરી ફરી લાડુ ખાઇ જાણો, જો જો ક્ષત્રીનો સપાટો ॥ ૩૬ ॥ એ રીતે ત્યાં વાતો ચાલે; કોઠામાં અભેમાન; તેણે કહ્યું ભાઇ રથ હંકારો, ચાલો કાકા બળવાન ॥ ૩૭ ॥ એટલે માયાવિયે રથ હાંકયો, દ્વારે દ્વારે એ ફરતા; દસ દસ યોદ્ધા ત્યાં ઉભા છે, સંહાર તેનો કરતા ॥ ૩૮ ॥ એમ બસે દ્વાર ફરી વળીયા, યોદ્ધા હણ્યા બે હજાર, લોહવજરનો કોઠો કરીને ત્રણે નીકળ્યા બાહાર ॥ ૩૦ ॥ અભેમાને વજરાસ્તર લિધું, જીતીને ખોડો કાહાડયો; તે બાણ મુકિ બીજોકોઠો, લોહનો તોડિ પાડયો ॥૪૦॥ એવામાં તો ત્રિજે કોઠે, જાવા કર્યા મનસુબા; તે સમે જઇ ત્રિજે કોઠે; અશ્વસ્થામા ઉભા ॥ ૩૨ ॥ દ્રોણના નંદન ચી-

રનજી. ક્રોધ ભર્યા અપાર, માહરા મામાને ને મારા તાતને, જીત્યો એ કુંવાર ॥ ૪૩ ॥ માટે અહીં આવે તો મારૂ, લેવું તાતનું વહેર; અરજુન સુતને જીવતો હું, જાવા નહીં દઉં ઘેર ॥ ૪૪ ॥ એમ ધારીને અશ્વસ્થામા, ત્રીજા કોઠામાં રહ્યા ભીમ ગટોરગછને અભેમન્યુ, તે ત્રણ ત્રીજે ગયા ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ ત્રીજે કોઠે ત્રણ ગયા, સુણો સહુ શ્રોતાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે; યુદ્ધ તણો મહીમાય.

કડવું ૪૫ મુ રાગ રાજન રાયેજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય, બળવંત બાહાજેજી; વીરતારી તુજને સંભળાવું ત્રીજા કોઠાનો મહિમાય. બળ. ॥ ૧ ॥ અભેમાને નમસ્કાર કીધો; ગુરૂના પુત્રને શાર; બળ, તવ અશ્વસ્થામા એમ બોલ્યા, લે તું હાથે હથીઆર. ॥ ૨ ॥ માહરા તાતને જીતીને આવ્યો, કીધી પાકી ભવાઇ બળ એ વ્રધને તું ચોબન વચનો, જીતે તેમાંશી નવાઇ, બળ ॥૩॥ માહારો મામો ગોરપદ જાણે તેને જીતે શું જસ; બળ, જેવડો હું છું તેવડો તું છું; જો જે માહારો કસ. બળ. ॥૪॥ અભેમાન બોલ્યો ઓરે માહારાજા, થોડો ગરવ મત આણો, બળ. લડાઇનું કામ ક્ષત્રી સમજે, વીપ્ર લાડુ ખાઇ જાણો. બળ ॥૫॥ ધારૂતો એક બાણે ઉડાડું, જાણું છું તમારૂ માપ. બળ. અશ્વસ્થામા કહે ઉડાડ મુજને, તો અરજુન તુજ બાપ, બળ, ॥ ૬ ॥ એવું સાંભળી કુંવર બોલ્યો; એકજ બાણનું કામ; બળ. તે એક બાણે ઉડાડુ નહીતો, નરકે પીતરૂ તમામ. બળ ॥ ૭ ॥ એટલે અશ્વવસ્થામા બોલ્યા દેખાડુ રંગના ચટકા; બળ. તારા એક બાણને એક બાણ મારી, કરી નાખું ત્રણ કટકા બળ ॥૮॥ નીસ્ચે સમજજે અરજુન તન તું થનારૂ હોય તે થાય;બળ. બાણના તણ કટકા ન કરૂં તો,મુજ પીતરૂ નર્ક પળાય. બળ ॥૯॥ સામાસામી એમ સોગન લીધા, એટલે બોલ્યો ભેમ, બળ. અભેમાન બેટા આશું કીધુ, બકયા જેમ ફાવે તેમ બળ. ॥ ૧૦ ॥ જવાને જવાનાયા મુમતે ચડીયા, જણાવ્યો જોબનનો તાપ; બળ.તેમાં પીતરૂને નરક બતાવ્યું, તેમણે શા કર્યા પાપ. બળ. ॥૧૧॥ ચોવન વયના ઉનમતાવાળા ક્રોધ કામજવર રોગ; બળ તાત માત ભગની સામી દે ગાળો, તે સતીયોના ભોગ. ॥ બળ. ॥૧૨॥ કુંવર કહે કાકા ભુલ માહારી, ન રહયો કાંઇ વીચાર; બળ. બોલતાં શું બોલાઇ ગયું માઠું,

ક્વે પસ્તાઉ અપાર. બળ. ॥૧૩॥ અશ્વસ્થામાને પણ પસ્તાવો લા-
ગ્યો, આ શી વદી ગયા વાણુ. બળ. સપુત નીકળ્યા તે પ્રધ પીતરૂને,
મતાવી નર્કની ખાણુ. ભળ ॥૧૪॥ અભેમાને જાણ્યું એકજ બાણે,
નહીં ઉડેતો શું કરવું બળ, પીતરૂ માહારા નર્ક જવાના, માટે મહારે
બળી મરવું. બળ. ॥ ૧૫ ॥ અશ્વસ્થામાએ પણ એમ આદરીયું, પ-
છી કોપ્યા બળવાન, બળ; અભેમન્યુને કહેવા લાગ્યો, ભીમ વાયુ
સંતાન. બળ. ॥૧૬॥ અકળાતો નહી અભેમાન બેટા, તું તારો રાખ
જે ટેક, બળ; સોગન પાળવા અશ્વસ્થામાને, તું મારજે બાણ એક.
બળ. ॥ ૧૭ ॥ બીજુ બાણ તું તો નવ લેતો, લઢીશ હું એની સાથ
બળ, કુંવરે કહ્યું એના ઉપર તમારે,ઉંચો ન કરવો હાથ, ॥બળ॥૧૮॥
એમ કહીને એક બાણ લીધું, મરવ મનથી હણિયો, બળ મંત્રશકિત
નો ને મંત્ર વાયુનો, પ્રથમ પહેલો ભણીયો. બળ ॥ ૧૯ ॥ બાણને પે-
હુલે ભાગે બ્રહ્મા મુકયા, વચ્ચે વીષ્ણુ તતખેવ, બળ; મંત્ર ભણીને છે-
લ્લે ભાગે, મુકયા શ્રી મહાદેવ. બળ ॥૨૦॥ એવા મંતરોનું બાણ ચ-
ઢાવ્યું; કાંઈ ન રાખી ન્યુન બળ. વળી તેનાપર ધર્મ કાકાનું પોતે મુ-
કયું પુન્ય. બળ ॥ ૨૧ ॥ એ રીતે શર તૈયાર કીધો, પોતે ચતરસુ-
જાણ, બળ. એવું જોઇને અશ્વસ્થામાએ તરત લીધું બાણ. બળ.
॥ ૨૨ ॥ પ્રથમ વજરાસ્ત મંત્રજ ભણીયા શક્તિનો મંત્રજ બીજો
બળ ॥ ૨૩ ॥ તે બાણ ચઢાવ્યું અસ્વસ્થામાયે, જાણે તોડવો મહોટો
મેરૂ, બળ, તે બાણ ઉપર પુન્યજ મુકયું, બ્રહસ્પતિ દાદા કેરૂં, બળ
॥૨૪॥ એવે અભેમાને બાણજ ફેંકયું, સુસવાટા કરતું જાય, બળ;
તે જોઇ અશ્વસ્થામાએ માર્યું; બે બાણ ભેગા થાય, બળ ॥ ૨૫ ॥ તવ
તે બાઝ્યાં, બણબણી ગાજ્યાં; જુઓ બે બળી તન. બળ, એક એક
ને એ ટક્કરો મારે, લઢતાં ચઢયાં ગગન. બળ ॥ ૨૬ ॥ એવે બેઉના
પ્રધ પીતરૂઓ, અંતરીક્ષ આવિ ઉભા, બળ; અરેરે આપણે નરકે જવાનું
એમ કરે મનસુબા બળ ॥ ૨૭ ॥ અભેમાનના પ્રધ ઇશ્વર આરાધે,
જીતજો અમારો બાળ. બળ, અમ્મરના પીતરૂઓ અમ્મરને જીતવા. સ-
મરે શ્રી ગોપાળ. બળ ॥ ૨૮ ॥ એવામાં બે બાણ બહુ ચઢયાં ઉંચાં
મારતાં ઝટકે ઝટકા, બળ; એવામાં અભેમાનના બાણના; થઇ ગયાત્ર
ણ કટકા બળ. ॥ ૨૯ ॥ તવ તેના પીતરૂ થયા રાજી. ઘણાજ હરખે ચ-
ઢીયા બળ, કુંવરના બાણના તયણે કટકા આવી કોઠામાં પડીયા, બળ

॥ ૩૦ ॥ અશ્વસ્થામાએ મુછે હાથ નાખ્યો, હસ્તુ કીધું મુખ બળ; તેનું જોઇને અભિમન્યુના દલમાં લાગ્યું દુખ બળ ॥ ૩૧ ॥ એવામાં વીષ્ણુના મંત્રનો કટકો ઉછળવાને લાગ્યો, બળ. ધર્મને પુન્યે પવન પેરે ઉડયો, વીપ્રના રૂદીએ વાગ્યો. બળ ॥ ૩૨ ॥ વાગી ઉપાડી ગગને ચાલ્યો અમ્મરને ઉંચા લીધા, બળ; દરોણ કૃપાચાર જ્યાં બેઠાછે, ત્યાં તેને ફેંકી દીધા. બળ ॥૩૩॥ તવ અભીમાનના વ્રધ થયા રાજી, બેઉ-નું રહી ગયું માપ. બળ, અભીમન્યુ પણ આનંદ પામ્યો, ટળિયો ત-નનો તાપ, બળ ॥ ૩૪ ॥ ભિમે કહ્યું લાજ ભમવાને રાખી, સુરા સુત સાબાશ. બળ. ચાલો કોઠો ફરિ બાહાર નીકળિયે, કરિ યોધ્ધાનો નાશ. બળ. ॥ ૩૫ ॥ તવ ત્રણે રથ લઇને ફરતા, ફરિયા ત્રણસેં દ્વાર. બળ. દ્વારે દ્વારે દસ યોધ્ધા, મારયા ત્રણે હજાર. બળ ॥ ૩૬ ॥ પછી બહાર નીકળિ બાણ ચઢાવ્યું કુંવરે જણાવ્યું સુર. બળ. વજરા સ્તરથી તાંબાનો કોઠો ત્રિજો કર્યો ચકચુર, બળ ॥ ૩૭ ॥ એવું જોઇ-ને છત્રપતી બોલ્યો, બોલ્યું બ્રાહમણોએ નામ બળ, ત્રણે કોઠેથી ત્રણે હાર્યા; કર્યા નહિ સંગ્રામ બળ ॥ ૩૮ ॥ હવે સપાટો ક્ષત્રિનો જોજે; ન થી રહેવાની તુન્ય, બળ. દરોણકહે સહુ મુજ પેરે હારજો, આડે આવજો પુન્ય. બળ ॥ ૩૯ ॥ વળણ. એમ ગુરૂજી કળકળે, સાંભળજે તું રાય, કહે વલ્લભ સહુ સાંભળો, ચોથાનો મહિમાય.

કડવું ૪૬ રાગ સાખિ.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારિતુજને સંભળાવું; ચોથા કોઠાનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ ચોથો કોઠો રૂપાનો છે, તેને ચારસેં દ્વાર; ચારસે શીખ્ખર ચારસેં ધજા, જોદ્ધા ચાર હજાર ॥ ૨ ॥ કરણ રાજા ત્યાં જઇ ઉભો, સંગ પોતાના બે બાળ વર્શકેતુને ચંદ્રકેતુ, લડવઇઆ વીકરાળ ॥ ૩ ॥ એવામાં અભેમાન બોલ્યો ચાલો તતપર થઇએ; ચોથો કોઠો સમુદ્ર કાળો; તે તરવાને જઇએ ॥ ૪ ॥ એમ કહિને તઇણે ચાલ્યા, ચોથે કોઠે જાય; કહ્યું કે આવો રકત લોચને, બોલીયો ક-રણ રાય ॥ ૫ ॥ તવ અભેમાન આવિને ઉભો, રાખીને યુધ્ધનો હેતુ એવામાં કરણ પ્રત્યે બોલ્યો, મોહોટો વરસ કેતુ ॥ ૬ ॥ કરણ પીતાજી અળગા ઉભારો અમે બે બંધવ વડશું; આ તઇણેછે તરણા સરખા, પુરણ પુરા પડશું ॥ ૭ ॥ એટલે કરણ રાજા બોલ્યો, લડનારા એ વિ-

કરાળ; અભેમન્યુ નહિ જેવો તેવો, સીંહ તણો છે બાળ ॥ ૮ ॥ વર્શકેતુ કહે પીતા મહારા, એછે સીંહનું બાળ; તો અમે શું નથી એના જેવા, અમ તાત શું શીયાળ ॥ ૯ ॥ કરણ કહે મરજી તમારી, જોવું જે કેવા લડોછો; મુજ નામને લાંન્છન નવ લાગે, એનાથી કેવા ચડોછો ॥ ૧૦॥ એમ કહી મહિ અળગો બેઠો, તવ બોલ્યો અભેમાન; કાકા તમે પણ અળગા બેસો, વાયુ તણા સંતાન ॥ ૧૧ ॥ બે સાથે અમે બે વઢીશું સંગરામ કરશું સારો; કરણ રાજા વઢવા ઉઠે; એટલે તમારો વારો ॥૧૨॥ ભીમે કહ્યું કે ન્યાય ખરો તે, ખસ્યો હીમ્મત દેઈ; વ્રકોદર જઇ અળગો બેઠો, પોતાની ગદા લેઇ ॥ ૧૩ ॥ એટલે બોલ્યો વરસકેતુ, સાંભળ પારથ તન, મુકજે આશા જીંવ્યા તણી તું; દેખાડું સ્વર્ગ ભોવન ॥૧૪॥ અભેમન્યુ તવ કેહેવા લાગ્યો, શું વણ વીચાર્યું બોલે; તું પરીવાર છે દાસીનો તે, નાવે ક્ષત્રિની તોલે ॥ ૧૫ ॥ એમ કહિને હથીઆર લીધાં, કીધાં ધનુષ ટંકાર; મન મુકીને સામા સામી, દેતા બાણના માર ॥૧૬॥ વર્શકેતુ ને ચંદ્રકેતુ, બે જણનાં બાણ જાય; એકેકું બાણ મારે તેનાં, દસ દસ હજાર થાય ॥ ૧૭ ॥ બેજણનાં વીસ હજાર છુટે, કપરા કરણ કુંવર અભીમન્યુ એક બાણ મારેને; થાય ચાળીસ હજાર ॥ ૧૮ ॥ ત્યાં કુંવરનું જોર શું ચાલે, બહુ બળ કરવા લાગ્યા; અભેમાનેવજરાસ્ત્ર મારી, બે ભાઇના રથ ભાગ્યા ॥૧૯॥ બીજે બે બાણે બેઉને બાંધ્યા, જોઇને કરણ રૂઠયો; બે દીકરાએ નામજ બોળ્યું એમ કહીને ઉઠયો, ॥ ૨૦ ॥ પોતાનો રથ આગળ લાવ્યો, ક્રોધાતુર મન સાથ; ગરૂડાસ્તરથી બે તનના, છોડી નાંખ્યા હાથ ॥ ૨૩ ॥ પછી બે પુત્રને પોતાના રથમાં, લીધા કરણરાય, તેને દેખીને ગદા લેઇને ભીમશેન ઉભો થાય ॥ ૨૦ ॥ અભીમન્યુ કહે આવો કાકા કરજો ખરેખરૂં જોર; એટલે ભીમસેન કહેવા લાગ્યો, કરતો સોરબકોર ॥ ૨૩ ॥ કરણરાયે આયુદ્ધ લીધાં કરોધ ભરેલા અપાર; અગણિતા મંત્ર ભણીને, દેવા માંડયો માર ॥ ૨૪ ॥ કરણે બહુ કેર કીધો, વળિ બે દીકરા સંગ બાણવડે અભિમન્યુનું, વીંધી નાંખ્યું અંગ ॥ ૨૫ ॥ તે ત્રાસ દેખી માયાવી કોપ્યો; ગરજના કીધી છેક; તે દેખીને કરણરાયે બાણજ મોકયુ એક ॥ ૨૬ ॥ તે બાણે માયાવિ ઉછળીયો હેલકારે આકાશ ચઢીયો; સુદ્ધી બુદ્ધી રહી નહીને, ડેરા તંબુ જઇ પડીયો ॥ ૨૭ ॥ તવ ભીમને બહુ રીસ વાપી, ઉછળી આગળ થાયે; તવ કરણે મોહાસ્તર માર્યું, ભીમની રૂદીયા માંય ॥ ૨૮ ॥ ભીમ ઢળી ચતાપાટ પડીયો, ન રહિ સુદ્ધ કે સાન; પછી બહુ માર દઈ

ગભરાવ્યો અરજુનનનો સંતાન ॥ ૨૯ ॥ અંગમાં ભોંકયાં છે ભાલોડાં, કરણ બહુ માર દેછે; કાંઇ બાણ નીકળે સુંસરાંને, કંઇ બાણ અંગમાં રહે છે ॥૩૦॥ તેનાપર બીજું બાણ વાગે, તવ પેહલું નીકળે પાર,રૂધીવહે માંઉસના લોચા, નીકળી પડે બાહાર ॥૩૧॥ ડોળા બે ડગમગવા લાગ્યા, ભોંકાયાં બાણ અનેક, શરીરમાં સોધે નવ મળે, રૂધીર છાંટો એક ॥૩૨॥ ધોવાઇને ધોળો થઇ ગયો, પણ પાશે છે ધનુષ; તેણે તાતણો ડોશીનો છે, તેથી ટકયો આયુષ ॥૩૩॥ એવામાં તો કરણરાયે; બે બાણ માર્યાં સાર, એકજ બાણે રથ ભાગ્યો;એકે ઘોડા ચાર ॥ ૩૪ ॥ એટલે કુંવર:પગપાળ થયો, ન રહ્યું અંત:કરણ પછી આવ્યાં અરબડીયાં તે, ધ્રુજીને ઢળીયો ધરણ ॥ ૩૫ ॥ તે દેખીને કરણરાજા, રથમાંથી ઉતરીયો; ફરશી લીધી હાથમાંને, પ્રાણ લેવા પરવરીયો ॥૩૬॥ જે અભેમાનની રૂદીયા ઉપર, બેઠો રાજા કરણ; જો છોકરા આજ દાવમાં આવ્યો, આણુંછું તારૂં મરણ ॥૩૭॥ આટલો મોહોટો તું થયો પણ. કાકો નથી કહયો મુને; દાશીનો દીકરો સદા કહયો છે, તેથી મારૂં તુને ॥૩૮॥ તે બધો બદલોઆજ વાળું જીવજ તારો લેવું;તે કરતાં જો કાકા કહેતો, જીવતો જાવા દેવું ॥૩૯॥ અભેમાને તવ વીચાર્યું ઉગરવું ખરી ખાંચે કાકા કહેવામાં શું જવાનું, ગઇ તક વીપ્ર ન વાંચે ॥૪૦॥ અણી ચુકયો સો વરસ જીવે; છો થાય ખુશી કાકા એવું સમજી હશીને બોલ્યો શું કહોછો કરણ કાકા ॥ ૪૧ ॥ એટલે કરણ હશીને ઉઠયો, પોતાને રથ પરવરીયો; વર્શકેતું ને ચંદ્રકેતુનિ, આગળ ગર્વ ધરીયો ॥૪૨॥કેવા મેં કહેવરાવ્યા કાકા ત્યારે એનાપર ત્રુટયો; એવી વાત કરે છે એવામાં અરજુનનો સુત ઉઠયો ॥ ૪૩ વલણ ॥ ઉઠયો સુત અરજુનનો કરતો, મન વીચાર; વદે શ્રોતા સુણો, જપતો જુગદાધાર.

કડવું ૪૭ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ સનમેજે રાય વીસ્તારી તુજને સંભળાવું,ચોથા કોઠાનો મહીમાય ॥૧॥ અભીમન્યુ ઉભો થયો, મનમાં કર્યો વિચાર; મુજ કને કાકા કેવરાવી. એને ચઢયો હંકાર ॥ ૨ ॥ શત્રુને ખુશી થવા ન દેવો, મરશું તો એકવાર; એવું જાણી કુંવર બોલ્યો, કાકા પાંચ પ્રકાર ॥૩॥ કાકા કેવરાવી શું થયો રાજી, ઠગબાજી કરીને; પાંચ પ્રકારના કાકા કહયા, સાંભળ ચીત ધરીને ॥ ૪ ॥ તાત ત-

સગો ભાઇ હોયે, પ્રથમ કાકો એક; તાત તણો કોઇ મીત્ર હોયે; તે
ા વીવેક ॥ ૫ ॥ પાડોશી કોઇ વ્રદ્ધ હોય તેને, કાકા કહીએ છીયે; અ-
ર્યો વ્રધ રસ્તે જનારો, તેને કાકા કહીએ ॥ ૬ ॥ ઘરનો ગુલામ ઘ-
. હોયે, બહુ દીનનો રહેવાશી;તેને પણ કહેવાય છે કાકો, જો ન્યાય
ી તપાશી ॥૭॥ એ રીતે જે પાંચ પ્રકારે. શબ્દ સમજજે પાકો;
નમથી તું ઘરમાં રહેલો, માટે ગુલામ કાકો ॥૮॥ કરણે એવું સાં-
ભ્યુંને હળ હળ પ્રગટી રીસ, હવે ન મુકુ જીવતો હું; છેદુ તારૂં શી
॥૯॥ વરશકેતુ કહે તાતજી માહારા, જીતી બાજી ગયા ચુકી; જન
રાનો જાણોછો એને, મીથ્યા દિધો મુકી ॥ ૧૦ ॥ તવ કરણને બહુ
ા વાપ્યો, હાથ લીધા હથીઆર, ધનુષ ઉપર બાણ ચઢાવી, દેવા
ડયો માર ॥૧૧॥ બહુ બાણ મારે દયા ન ધારે, કુંવરે વિચાર્યું મન;
. મને મુકવાનો નથી, શત્રૂ સુર્યનો તન ॥ ૧૨ ॥ એકવાર મરવું
ા ન ડરવું, સમજીને શું કીધું; ક્રોધ ભરેલો કુંવર એણે. બાણકા-
જ્વર લીધું ॥૧૩॥ તે બાણ બહુ બળ કરીને માર્યું, પુરણ જાણ
રીશ, કરણનો સુત ચંદ્રકેતુ, તેનું છેદયું શાશ ॥ ૧૪ ॥ લીધું બી-
બાણ પવનનું, મહા વિકટ કામ ધાર્યું; મોટો પુત્ર જે વર્શકેતુ તેની
માં માર્યું ॥૧૫॥ એટલે વર્શકેતુ ઉડયો, વાયુથી ગગને ચડીયો; ધ-
સ્ટરના ધામ પાસે, હસ્તીનાપુર પડીયો ॥ ૧૬ ॥ તવ ધત્રાસ્ટરના દુ-
એ, ઉઠાડયો તેણીવાર; અંધની પાસે તેડી ગયા, તવ પુછયા સમા-
ર ॥૧૭॥ પછી આંધળે એને રોકયો, નથી જાવુ યુદ્ધ કરવા; તું
ર રહે મારી પાસે; શેવા મારી આદરવા ॥૧૮॥ એમ કહીને એને
ખ્યો, શું જાણ્યું રાજા કરણ,એમ સમજયો કે પુત્ર બે માહરા નીશ્ચે
મ્યા મરણ ॥ ૧૯ ॥ આ છોકરાએ જુલમ કીધો, માટે મારૂં કે મરૂં;
રજુનજીને માહારા જેવો, હું પણ વાંજીઓ કરૂં ॥ ૨૦ ॥ એમ વિ-
રી માર માર્યો, કહેતાં ઉપજે ત્રાસ, ચામ્ર શરીરનું છુંદી નાખ્યું, અ
માનનું ચોપાસ, છેકજ કુંવર કાયર થયો, દુભાયુ અંતઃકરણ
રયું કે આયુશ આવી રહયો, નિસ્ચે પામીશ મરણ ॥૨૨॥ એવામાં
વર ઇચ્છાએ ભીમની મુરછા વળી; જાગીને ગદા લઇ ઉઠયો, ક્રકો-
માહા બરી ॥૨૩॥ એવામાં ગટોરગચ્છ આવ્યો, ચડીને ગગન;
ત્રીક્ષથી ભાઇની ભીડ દીઠી વિચાર કીધો મન ॥ ૨૪ ॥ કરણ નથી
ણતો કે, માયાવિ ગગને ચડીયો, એવ કરણના રથ નીચે આવીને
પડીયો ॥ ૨૫ ॥ રથ ઉપાડી માથે લીધો ચઢી ગયો ગગન; વાયુ

વંટોળ વીજળી શ્રીધિ, પછી વદયો વચન ॥ ૨૬ ॥ સાંભળજે તુ કરણ રાજા ભુંડી વાત ભુંડાણ; તને નાંખું દરીયામાંને કાઢીને રંડાણ. ॥ ૨૭ ॥ એટલે કરણ રાજાએ જાણ્યું, કપટનું કામ રચીયું, વેહેરે વેહેર લેવાયુ નહીને, આવ્યું ગટોરમચીયું ॥ ૨૮ ॥ વાંકા વળીને મારવાને માટે, કરણે ભાલો લીધો; ગટોરગછે રથ ઉપાડી, દરોણકને ફેંકી દીધો ॥ ૨૯ ॥ કરણનું તવ વપુ કુટાયુ, રથમાંથી નીકળ્યો બાહાર; ઓરે ગુરૂ હું વાંજીયો થયો, ખોયા મેં બેઉ કુમાર ॥ ૩૦ ॥ દરોણ કહે ભાઇ ભલેખોયા, કરતોતો સોરબકોર; દરોણકહે દુરીયોધન કેમછે, હવેશું માર્યુ ક્ષત્રીએ જોર ॥ ૩૧ ॥ એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, હાથજ નાંખી મુછે; પ્રધાનથી જે જોર થાયેતો કોણ રાયનો ભાવ પુછે ॥ ૩૨ ॥ જો જો હવે છે માહારો કોઠો, નવું જુનું કાંઇ કરૂ, ગાદીપતી ગાંજ્યો નવ જાવું, પગ પાછો નવ ભરૂ ॥ ૩૩ ॥ એટલે કહ્યું કરણ રાયે, મુજ જેવું તારે હજો; માર ખાઇને હારજે તું, વળી વાંજીઓ થજે ॥ ૩૪ ॥ એવે ગટોરગછ ગગનેથી, પોતાની સેન્યામાં ગયો; ભામને માટે રથ લઇને, તરત તતપર થયો ॥ ૩૫ ॥ ચાલીને આવ્યો ચોથે કોઠે, કહ્યું કે આવ્યો વીર; એમ કહિને રથમાં લીધો. કુંવરને વળી ધીર ॥ ૩૬ ॥ પછી વ્રકોદર પુછવા લાગ્યો, કહો ભત્રીજા કેમ; આ વેળા તને બહુ માર પડીયો, માટે પડેછે વહેમ ॥ ૩૭ ॥ અભેમાને કહયું ઓ કાકા; માર પડયો બહુ પાકો, રથમાં સુતાં સુતાં બતાવું, તે રસ્તે રથ હાંકો ॥ ૩૮ ॥ એકવાર કોઠો ફરીને નીકળીયે, તે પછી બીજી વાત; તવ માયાવીએ રથ હંકાર્યો, ભીમસેન બળીયો સાથ ॥ ૩૯ ॥ સુતાં સુતાં સાન બતાવે, તે રસ્તે રથ હાકે; દ્વારે દ્વારે યોદ્ધા રહ્યાતે, તે ભીમસેન મારિ નાખે ॥૪૦॥ એ રીતે ચારસે દ્વાર ફરી, માર્યા ચાર હજાર; એ કોઠો ફરી વળીને, ઝટપટની કળ્યા બહાર॥૪૧॥અભીમન્યુએ સુતા સુતા પ્રાક્રમનું કામ કીધું વજરાસ્તરનો મંત્ર ભણીને. ધનુશપર બાણ લીધું ॥૪૨॥ પવનમંત્ર ભણિને ફેંક્યું, પુરણ જણાવ્યું સુર; ચોથો કોઠો રૂપાનો તે કરી નાખ્યો ચકચુર ૪૩ પછી ભીમશેન પુછવા લાગ્યો, તુજ જીવનેછે કેમ, તંબુમાં લઇ જઇએ તુને આવ્યાતા એમને એમ ॥ ૪૪ ॥ અભીમન્યુ તવ એવું બોલ્યો, મુજ કને રહેજો આપ; પણ મુજને પાછો વાળો તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૪૫ ॥ બાણ તણુ દુખ છે બહુ મુને તેથી શાન્ત પમાડો; શરીરમાં ભાલોડાં ભરેલાં તે સહુ તાણી કાહાડો ॥૪૫॥ તવ વૃકોદર ને માયાવિ, ચપટીમાં ભાલોડુ ઝાલે; હાથ દઇને ખેંચી કહાડે, છીદ્રમાં ચીંથરી ઘાલે,

॥૪૭॥ એ રીતે બાણ કહાડી નાંખ્યા, જળથી ધોયું શરીર; વસ્ત્રવતી તે લુછી નાખ્યું, વહેલું જે રૂધીર ॥૪૮॥ પછી બીજાં વસ્ત્ર પહેરાવ્યાં, સણગાર પહેરાવ્યા સાર; એક ઘડી વાર શ્વાસ ખાઇને, કુંવર થયો તેયાર ॥૪૯॥ ભીમસેને કહ્યું કેમ છે બેટા, તવ બોલ્યો અભેમાન; હતો તેનોતે છું કાકા; શું કરે તમ સંતાન ॥ ૫૦ ॥ મુજ જેવો માર ગટોરગછને, જો મારો રાજા કરણ, તો તે એક ઘડી નવ જીવે, તરત પામે મરણ ॥ ૫૧ ॥ એવી વાત કરે છે એવે, પ્રભુએ જાણ્યું પાતાળ; ગટોરગછ જોડે હશે તો, નહી થાય એનો કાળ ॥ ૫૨ ॥ કરણ મરણ આણત એનું, પણ તેમાં ભંગ થયો; ગગનેથી આવી રથ ઉપાડી, ગટોરગછ લેઇ ગયો ॥ ૫૩ ॥ માટે એ બેને પાડુ વિખુટા, વીચાર્યું જુગદાધાર; લડાઇ કરાવવા બેઉ જણને, મુકયો પ્રભુ હંકાર ॥ ૫૪ ॥ એવામાં ગટોરગછ બોલ્યો શું તને મુકત કરણ; હું એને લેઇ ગયો ન હોત તો થાત તારૂ મરણ ॥૫૫॥ હું આવ્યો તેથી તું ઉગરીયો, નહી તો જતું રહેતું નામ, અભીમન્યુ કહે તેં શું ઉગાર્યો; તું તો મારો ગુલામ ॥૫૬॥ હરિ ફરિ તું રથ હાંકી જાણે, તુજથી ન જેરવાય તાપ; માયાત્રી કહે હવે રથ હાંકુતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૫૭ ॥ એમ કહી રાશ પરોણો પછાડા, શેન્યમાં ચાલ્યો ગયો, રીસાઇને સહુને સંગ બેઠો, સંદેશો કોને ન કહયો ॥ ૫૮ ॥ એવામાં વ્રકોદર બોલ્યો, ઓ બેટા અભેમાન; માંહે માંહી બે ભાઇ ચડભડીઆ, મદના ભયા જવાન ॥ ૫૯ ॥ હવે રથ તારો કોણ હાંકે, મુજથી નવ હંકાય; હાંકુતો ઘોડા નવ ચાલે, રથ પણ ભાગી જાય ॥ ૬૦ ॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યુ કાકા હું ન થાકું, પગ અંગુઠે ઝાલુ અછોડા, ઘોડા રૂડી રીતે હાંકુ ॥ ૬૧ ॥એમ કહી ઘોડાના અછોડા, પગ અંગુઠે લીધા; પરોણો પગ આંગળીમાં ઘાલ્યો, જવાના વિચાર કીધા ॥ ૬૨ ॥ વલણ ॥ ત્યારી કરી જાવા તણી, વ્રકોદર અભેમાન વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, સમરો શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૮ મું રાગ આશાવરિ.

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, પાંચમાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અભેમન્યુ કહે ચાલો કાકા; પાંચમે તતપર થૈએ; સોનાને કોઠે છત્રપતી છે; તેના સનમુખ જઇએ ॥ ૨ ॥ એવામાં દુરોયોધન પાપી, સાથે લખમણ સુત; બે બાપ દિકરા

પાંચમે કોઠે. ઉભા આકળા ભુત ॥ ૩ ॥ એવામાં અભીમન્યુને, ભીમશેન બે જણ આવ્યા; છત્રપતી કહે આવો વરવા, એમ કહી બોલાવ્યા ॥ ૪ ॥ તવ આવિ બે સનમુખ ઉભા, બોલીયો દુરિયોધન; અભીમન્યુ ને મારજે તું, ઓરે લક્ષમણ તન ॥ ૫ ॥ ભીમશેનને હું નાંખુછું મારી, નહિ લાગે મુજને વાર; એટલે ભીમે અભેમન્યુને, ગાજી કહ્યું નીરધાર ॥ ૬ ॥ લક્ષમણને તું નાંખજે મારી; કરજે કાળો કેહેર દુરીયોધનની બોચી ઝાલી, મારી નાંખું હું ઠેર ॥ ૫૭ ॥ સામા સામી એમ કહિને, કર્યાં માઠા મનસુબા; લખમણ સામો અભેમન્યુ, ભીમ દુરીયોધન ઉભા ॥ ૮ ॥ એવામાંતો લખમણાએ, કીધો ધનુશ ટંકાર; તેવું જોઇને અભેમાને, મનમાં કર્યો વિચાર ॥ ૯ ॥ લખમણ માહારી ગણુતીમાં નથી તેમાં શું ચીત પરોઉં; બે કાકા કેવી રીતે લઢે છે, જીવરાખી જુદ્ધ જોઉં ॥ ૧૦ ॥ એમ જાણીને આયુદ્ધ લીધાં, યુદ્ધ નથી આદરતો લક્ષમણ સામા બાણ ફેંકે, રમતનું યુદ્ધ કરતો ॥ ૧૧ ॥ એવામાં ભીમને દુરીયોધન, મેઘ ગરજનાયે ગાજ્યા; સામા સામી દોટ મુકી લથ બથ બળથી બાજ્યા ॥ ૧૨ ॥ મુખ પોકારે માર મારે, રાઢ ઘણેરી લાગે; મનમુકીને ગડદા મારે, બ્રહ્માંડ જાણે ભાગે ॥ ૧૩ ॥ ઢીચણ કોહોણિ ખંભ પછાડે જણવે ઝાઝો દ્વેશ; આંટી ઘુંટી પગની ભરાવે, તાણે મસ્તકના કેશ ॥ ૧૪ ॥ લડથડતા પડતા, આખડતા, ફરિને ઉભા થાય; ગાજેબાહાજે જરા ન લાજે, હાડ બહુ કુટાય ॥ ૧૫ ॥ એવે સમે દાવ જોઇને, દુષ્ટજ બેઠો ધરણ; બહુ બળ કરી વ્રકોદરનો, ઝાલ્યો જમણો ચરણ ॥ ૧૬ ॥ ખેંચોટીને નીચે નાંખ્યો, ભીમશેન પડયો હેઠો; એની રૂદિયા ઉપર પોતે, પાપી ચઢીને બેઠો ॥ ૧૭ ॥ મોઢામાં રેણું ભરીને, દે ગડદાનો માર; ઓ ભીમડા ભલે દાવમાં આવ્યો, કુટયો તો મુને અપાર ॥ ૧૮ ॥ આજે તુજને ઠેર મારૂં, કોણ છે તારા પક્ષ; એમ કહી ગળે નખ દિધો, તરી ગયાં તવ ચક્ષ ॥ ૧૯ ॥ હાથની નસો ખેંચાવા લાગી, ખેંચાવા લાગ્યા ચરણ; ભીમે બુમ પાડી ભત્રીજા, તુજ કાકો પામે મરણ ॥ ૨૦ ॥ એટલે અભીમન્યુએ જાણ્યું, કાકાનું મરણ થાશે; એવું સમજી એક બાણ લીધું, કાળજવરનું પાસે ॥ ૨૧ ॥ ધનુશ ઉપર ચઢાવીને ફેંકયું કરીને રીસ; લખમણ દીકરો દુરીયોધનનો, તેનુ છેદયું શીશ ॥ ૨૨ ॥ દુરીયોધને તે દેખીને; મનમાં કર્યો વીચાર, લઢીને હવે નવરો થયો, અરજુનનો કુંવાર ॥ ૨૯ ॥ એના કાકાની પક્ષ કરીને, મુજને મારશે બાણ; કદાપીને મરણ માહારૂ થશે તો, ગાદી ભોગવશેકોણ

॥ ૨૪ ॥ માહારો પઇસો મારી પુંજી, ઘરબાર લુંટાઇ જાશે, હું પન્ડે જીવતો હઇશ તો દીકરા ઘણા થાશે ॥ ૨૫ ॥ પુત્ર મુઓ તો ધુળ નાંખી; મનસુબો કર્યો માઠો; ભીમની રૂદિયાપરથી ઉઠી જીવ લઇને નાઠો ॥ ૨૬ ॥ માર માર કરતો ભીમસેન ઉઠયો, છત્રપતી બહુ નાસે; ગુપ્ત બારણેથી નીકળીને ગયો દ્રોણની પાસે ॥ ૨૭ ॥ ઓરે ગુરૂજી ઓરે ગુરૂજી, હું પણ વાંજીયો થયો; ગુરૂ કહે ભાઇ ભલે થયો ને, તું કેમ જીવતો રહયો ॥ ૨૮ ॥ કરણ કહે રાજા થઇને, હારી ગયો તું કેમ, છત્રપતી કહે ગાદી ભોગવવા, આવ્યો કુસળ ક્ષેમ ॥ ૨૯ ॥ એમ કહિને હેઠો બેઠો, પાંચમે કોઠે શું થાય; ભીમ પાપીને ખોળવા લાગ્યો; કનક કોઠા માંય ॥ ૩૦ ॥ અભીમન્યુ તવ કહેવા લાગ્યો, કાકા ફાંફાં નવ મારો; પાંચમો કોઠો ફરી વળીને, બાહાર નીકળવુ ધારો ॥ ૩૧ ॥ એમ કહીને રથ હંકાર્યો, ભીમસેન પુંઠે પળીયો; દ્વારે દ્વારે યોદ્ધા મારે, વ્રકોદર માહા બળીયો ॥ ૩૨ ॥ પાંચ શહસ્ત્ર યોધ્ધા હણીયા, ત્યાંથી નીકળ્યા બાહાર; વજરાસ્ત્રરનું બાણ લીધું, અરજુનને કુંવાર ॥ ૩૩ ॥ બહુ બળથી તે બાણ માર્યું જણ્યું જાદે સુર; પાંચમો કોઠો કનક કેરો, તેને કીધો ચકચુર ॥ ૩૪ ॥ છઠો સપ્ત ધાતુનો, ત્યાં ઉભો શલરાય; માલીક મારવાડ દેશનો તે, મામો પાંડવનો થાય ॥ ૩૫ ॥ વલણ. મામો એ પાંડવ તણો, મારવાડનો માલીક, યુધ્ધ કરવા ઉભો રહયોછે; નહી કો જનની બીક.

કડવું ૪૯ રાગ ધનાસરિ

વઇશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણ્ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, છઠ્ઠા કોઠાની કથાય ॥ ૧ ॥ છઠે કોઠે છે શલ્ય રાજા; ત્રણ યુધ્ધના જાણનારો; ભીમને અભીમન્યુ ગયા ત્યાં, સંગરામ કરવાસારો ॥ ૨ ॥ સલ્લે કહ્યું આવો ભાણેજા, યુધ્ધ કરવાને આપ; ભીમ કહે ભાણેજાને મારો, તેમાં ઘણું છે પાપ ॥ ૩ ॥ બ્રહ્મણ હણવોને ભાણેજ હણવો; તે બેઉ સરખા સરખી; જ્ઞાની જનને પુછી જુઓ, ધર્મતણા ન્યાય પરખી ॥ ૪ ॥ એવું સાંભળીને શલ્ય બોલ્યો, આ કોઠો મુજ શીશ; યુધ્ધ કર્યા વીના કેમ ચાલે, વેહેવારમાં શી રિસ ॥ ૫ ॥ તે કરતાં યુધ્ધ બંધ રાખું, તેમાં ઇજ્જત જાય; ભીમ કહે ઇજ્જતનવઘટે એવો કહુ ઉપાય ॥ ૬ ॥ કરો કીરપાચારના જેવું, તવ શલ્ય પુછે એમ

સાચું કહેજે ક્રીરપાચારે, કર્યું કોઠામાં કેમ ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે અમે ને ગોરે, ન કરી કોઈની હાણ; બુમો બરાડા મીથ્યા પાડી, ઉંચા ફેંકયા બાણ ॥ ૮ ॥ બે ઘડી બકોર કરીને, એ નાઠા ક્રીરપાચાર; પેટમાં ટાઢું ને મોહોડેથી કહયું, હું પણ પામ્યો હાર ॥ ૯ ॥ એ રીતે કરયું ક્રીરપાચારે, મામા તમે કરો તેમ; શલ્ય કહે મુજ ધ્યાનમાં બેઠું, શાબાશ ભાણેજ ભેમ ॥ ૧૦ ॥ કોઠામાં આવો ખેલ મચાવો, બતાવો સહુને સપાટો; બાહારના બધા એમ જાણે કે, કીધો જોર ઝપાટો ॥ ૧૧ ॥ તવ અભેમાનને પ્રકોદર, છઠ્ઠા કોઠામાં જાય; ધનુશના ટંકાર કરીને, બાણ લીધાં કરમાંય ॥ ૧૨ ॥ જાણે જબરૂ જુદ્ધ મચીયું, મારો મારો મુખ ભાખે; અગણિતા મંત્ર ભણીને, બાણજ ઉંચા નાંખે ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધને બાહારથી જોયું, બહુ બાણ દેખી ગમે; છઠે કોઠે મધનિ માખ્યો, પેરે બહુ બાણ ભમે ॥ ૧૪ ॥ ગુરૂને કહ્યું જુઓ મહારાજા, આ યુદ્ધ થાય છે કેવું; તવ ક્રીરપાચાર સમજી ગયા, આ યુદ્ધ મહારા જેવું ॥ ૧૫ ॥ છઠેકોટે શલ્ય અભેમાન, કરે બહુ બાણ વ્રષ્ટી; દ્વારે દ્વારે યોદ્ધા છે તેને, ભીમ કરે બહુ કષ્ટી ॥ ૧૬ ॥ એવું વઢતાં બે ઘડી થઈ, થઇ વખત વધારો; એટલે ભીમે મામાને કહ્યું, હવે તો તમે સધારો ॥ ૧૭ ॥ તવ શલ્ય આયુદ્ધ ફેંકી નાઠો; હાયો રે હું હાર્યો; દરોણની જોડે જઇને બેઠો, ગુરૂજીમુજને માર્યો ॥ ૧૮ ॥ દરોણ કહે બેસો અમ સાથે, લઢીયા લાડે કોડે; ક્રીરપાચાર કહે આંઈ આવો, તમ તો મારી જોડે ॥ ૧૯ ॥ શલ્યરાયે કહ્યું વાત છે સાચી, કહીને બેઠા પાસ; સપ્ત ધાતુના કોઠામાં તો, ભીમે પડાવ્યો ત્રાસ; ॥ ૨૦ ॥ કાકોને ભત્રીજો બેઉ, પરીયા દ્વારે દ્વારે; દસ દસ યોદ્ધા મારી નાખ્યા, હણ્યા ખટ હજાર ॥ ૨૧ ॥ પછી બે બારણે નીકળીયા, શરિરમાં બહુ સુર; વજરાસ્તરનું બાણ મારિ, કોઠો કર્યો ચકચુર ॥ ૨૨ ॥ પછી સાતમે કોઠે આવી, ઉભા જેદ્રથ બળીયો; અભેમાન મેદાનમાં ઉભો, ભીમસેન સાથે મળીયો ॥ ૨૩ ॥ એવામાં શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુએ, વાત જાણી પાતાળ; ભાણેજ સંગે ભીમ હશે તો; નહી થાય એનો કાળ ॥૨૪॥ માટે ભાણેજને એકલો રાખું, ભીમને અળગો કહાડું; તોતો અભેમાન નીશ્ચે મરશે, માટે વખુટો પાડું ॥ ૨૫ ॥ એવામાં તો અરજુન પ્રભુ, નાહી જમી પરવાર્યા; તાડુકી દહીતને મારવા જાવા, મનસુબા મનધાર્યા ॥ ૨૬ ॥ અભંગ રથ અરજુનજીનો, પ્રભુએ જોતરિયો; તવ અરજુનજી રથમાં બેઠા, કૃષ્ણે પરોણો ધરીયો ॥ ૨૭ ॥ ઘોડાના અછોડા ગ્રહીને, હાંકે રણછોડરાય; તાડુકી દહીતની રહેવાની જગા, બતાવા પ્રા-

હણુ જાય ॥૨૮॥ એક ગફામાં દુષ્ટ રહેછે, તે સ્થળ જઇ દેખાડયું;પછી અરજુને વીપ્ર કેરૂં, ગ્રંહજ પાછું હહાડયુ ॥ ૨૯ ॥ એવામાં તો અરજુનજીએ, ધનુષ ગ્રહ્યું તેવાર; તેની પડપંચા ચઢાવિ; પેહેલો કર્યો ટંકાર ॥ ૩૦ ॥ તે ટંકારનો શબ્દ સુણી, તાડુકી આવ્યો બહાર; ગફાની બારણે આવી ઉભો, ક્રોધે ભર્યો અપાર ॥ ૩૧ ॥ અસુર કહે કોણ છે તું, કેમ આવ્યો પાતાળ; રથમાં બેસી ટંકાર કીધો, તું છે કોનો બાળ. ॥ ૩૨ ॥ એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, ઓરે કરમ ચંડાળ, અધરમી તું વીપ્રને નડે, આવ્યો છે તારો કાળ ॥ ૩૩ ॥ એટલે તાડુકી ત્રાડીને બોલ્યો, જો કરૂં કાળો કહેર; બ્રાહ્મણનો દયાળુ આવ્યો, નહિ જાય જીવતો ઘેર ॥ ૩૪ ॥ એમ કહીને પહાડ પરવત, લીધા હણવા માટ; કૃષ્ણ પ્રભુએ એમ જાણ્યું, કથલશે આ ઘાટ ॥ ૩૫ ॥ એક બાણે અરજુનજી હણશે, તવ જાશે ભોમીમાં લક્ષ; ભાણેજ હજી જીવતો છે, તેની કરશે પક્ષ ॥ ૩૬ ॥ પછી ભાણેજ નહી મરવાનો ધાર્યું અસરણા સરણ; પછી થોડે દાહાડે મહારૂં, ભાણેજ કરશે મરણ ॥ ૩૮ ॥ માટે અસુર યુદ્ધ ટકાવે, એવો કરવો ઉપાય; એમ સમજીને એક કળાનું બળ દીધું જાદવરાય ॥ ૩૮ ॥ તવ તાડુકીમાં બળ આવ્યું, કોપ્યો અપરમપાર; ઝાડ તાડને પાહાડ તણો ત્યાં, દેવા માંડયો માર ॥ ૩૮ ॥ અરજુનજીએ બાણ લઇને, કરવા માંડયો પ્રાહાર; એ બેનું એવું યુદ્ધ જમાવ્યું, પોતે જુગદાધાર ॥ ૩૯ ॥ સાતમે કોઠે અભેમાન ઉભો, સાથે બળીયો ભેમ; ભગવાને જાણ્યું ભીમ છે સાથે, તેનું કરશું કેમ ॥ ૪૦ ॥ ચાહ્ય તે રિતે વ્રકોદરને, વખુટો પાડી દેવો; એવું વિચારી કૃષ્ણ પ્રભુએ, ખેલજ કીધો કેવો ॥ ૪૧ ॥ કોઠાથી શેન્ય અળગું બેઠેલું, પાંડવ કેરૂં જયાંય ભીમસેનનો જયમંગળ હાથી, તે પણ છુટયો ત્યાંય ॥ ૪૩ ॥ તેને ગોવીંદે આંડછા મુકી, ચમકયો હાથી અપાર, સુદ્ધમાં સેન્યના લોકોને ઘાલી દેવા માંડયો માર ॥૪૩॥ કઇકને ઝાલી ગગને ઉછાળે, કૈંક ઉપર દે ચરણ, કૈંકને દંતુસરથી દાબે, પલમાં આણે મરણ ॥ ૪૪ ॥ એમ એ તોફાન કરવા લાગ્યો, જોઇ જોઇ બળીયા રૂઠયા; લાંબાભાલા લાંબી ફરશી; લે લે મારવા ઉઠયા ॥ ૪૫ ॥ તોપણ તે કોઇને નવ ગાંઠે; થાકયું શેન્યનું લોક; ભીમસેન ધાજો; ભીમસેન ધાજો; કારમી પડી પોક॥૪૬॥ ભીમે તે શબ્દ સાંભળીયો, બોલ્યો અભેમાન મત્યે; જો ભાઇ સેન્યમાં બુમ પડી છે, માટે હું જાઉં અગત્યે ॥ ૪૭ ॥ તવ અભેમાનનું લોચન ફરકયું, ભોમી ભયંકર ભાશી; ના કાકા મુજ પાસ રહેજો,તમે ન જાશો

નાશી ॥૪૮॥ અત્યારે મુજને ભય ભાસેછે, ભાગીગયા મુજ ચરણ; હવે મુને લાગેછે એવું, જાણે આવ્યું મુજ મરણ ॥૪૯॥ તે મરવાનો ભય નથી પણ, મુજ ચામડું ચુંથાશે; અગ્નીસંસ્કાર હું નહી પામું, હાડ મારા પીંખાશે ॥ ૫૦ ॥ તે વેળા પ્રભુએ મુમુત મુકયો ભીમસેન મહામાઠો; જાવું સપાટે આવું ઝપાટે, એમ કહીને નાઠો ॥ ૫૧ ॥ ભત્રીજાનો ભય ન લાગ્યો આવ્યો સેન્યમાં પોતે; ઘણું તોફાન કરતો જોયો, હાથી પોતાનો હતો તે ॥ ૫ ૨॥ હાં હાં કહી ભીમ પાસે ગયો, હાથીનો સ્વભાવે ખશીયો; ભીમ તણો હાંય મનમાં રાખ્યો, મારવા માટે ધશીયો ॥ ૫૩ ॥ એટલે ભીમને ક્રોધ ચડીયો, હવે જણવું જોર; તવ પાતાળમાં વીચાર કીધો, પોતે નંદ કીશોર ॥ ૫૪ ॥ ભીમસેન હાથીને નાખશે મારિ, નહી લાગે કાંઇ વાર; પછી અભીમન્યુની પક્ષે જાશે વાયુ કુંવર ॥ ૫૫ ॥ તો પછી ભાણેજ નહી મરવાનો, મનમાં એવું વાપ્યું ભીમના સામો ગજને લઢવા, એક કળા બળ આપ્યું ॥ ૫૬ ॥ એટલે હાથીને ભીમ બહાર્યા, પારથ દહીત પાતાળ; સાતમે કોઠે એકલો ઉભો અરજુનજીનો બાળ ॥ ૫૭ ॥ ભય ભરેલી ભોમી ભાસી, હઇયું ભરાઇ આવ્યુ; એકલો રણમાં લડવા લાગ્યો, કાકાએ કામ કથલાવ્યું ॥ ૫૮ ॥ ॥વલણ॥ એમ મનમાં સોસાય છે, અરજુનનો બાળ; વદે વલ્લભ તેણે સમે શું કામ કર્યું ચન્ડાળ.

કડવું ૫૦ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ઉભો જેદ્રથ સાતમે કોઠે, સંગ બે યોદ્ધા રાખેલા ઓઠે ॥ ૧ ॥ જુએ જેદ્રથ સુતનું મુખ જાણ્યું ઉપજ્યું છે દલમાં દુખ; આવેળા ગભરાયો છે એહ, હાર્યો હીમ્મત નહીં સંદેહ ॥ ૨ ॥ માટે મરવાનો આ ઠામ, તેથી હાથો હાથનું કામ; એકલો માટે અહીં નહીં આવે; મુને સામા જવું નહીં ફાવે ॥૩॥ હું તો એકલો સામો જાવું, તેના કરતાં સહુને બોલાવું; એમ સમજીશે વકને સાર, મોકલી કાવ્યા સમાચાર ॥૪॥ તેણે જઇ કહ્યું છત્રપતીને સુણ ભરાયું દુષ્ટમતીને; લાગ્યો દ્રોણગુરને પાય, ચાલો સાતમા કોઠા માંય ॥ ૫ ॥ તવ દ્રોણાચાર્યે કહ્યું એમ, દગો કરવામાં હરખે કેમ; તારો દગો તે તુજને નડશે, ઘણું વીઘન માથે પડશે ॥ ૬ ॥ રાય બોલ્યો ગમે તેમ થાય પણ જાવું છે કોઠા માંય; કહી લીધા દ્રોણાચાર, વળીકીર

પાચાર નીરધાર ॥ ૭ ॥ વળી અશ્વસ્થામાં સહ્ન રાય, શકુનીને કરણ કહેવાય; વળી કઉરવ સોએ ભ્રાત, લીધાં આયુદ્ધ સહુને હાથ ॥ ૮ ॥ પુત્ર સો ભાઇના સમસેર, ચાલ્યા ચારસેં ધ્રગણો તેર; તેતો સરવ સાત મે કોઠે. જઇ સંતાઇ રહ્યા ઓઠે ॥૯॥ ડોકાં કરી કરિ બેહાર જુએ, અભીમન્યુ મેદાનમાં રૂએ; તેણે કોઠામાં કઉરવ લોક, દીઠાને ઉપજ્યો મન શોક ॥ ૧૦ ॥ એનું હઇયું ગભરાયું, ધુંશકા મુકી રોપ દેવાયું; એવા ભીમ કાકાને સંભારે. છુટે આંસુરે. ચોધાર ॥ ૧૧ ॥ વલણ ॥ ચોધારે આંસુ વહે, કાકાને કરે પોકાર; વ્યાસ વલ્લભ મુખે ઓચરે; સુણજ્યો શ્રોતા સાર,

કડવું ૫૨ રાગ મધુબન.

માહારા ગદા ધારણ જુણવાનરે. કાકા આવો,માહારી જતી રહી છે સુધને સાવરે, કાકા આવો ટેક ॥ રણમાં મુકીને નાશી ગયા તે મુજને કર્યો નીસવાસરે મ્હારી માયે મને પહેલું કહ્યું તું, કાકાનો નહી વીશ્વાસરે, કાકા ॥ ૧ ॥ તેમ છતાં મેં વિસ્વાસ રાખ્યો; સંગરામ આરંભ કીધારે દરીયો તરીને કીનારામાં આવ્યો, તે વેળા દગો દીધોરે, કાકા ॥૨॥ સહુ શત્રુ સાતમે કોઠે સંતાયા, મારવા રહ્યાછે ઢુંકીરે; તમારે લીધે મુમત કરી આવ્યો, મારી માતને રડતી મુકીરે; કાકા ॥૩॥ સત જાજનથી ઓત્રા આવેલી. આંખોમાં આંસુની હેલીરે;ઘણું કરગરી પણ કહ્યું ન માન્યું, રણમાં રડતી મેલીરે કાકા ॥ ૪ ॥ તે અબળા કોના આધારે રેહેશે, કંથ વિયોગી વામારે; બાળક વય કેમ કરીને કાઢડે, રડીરડી મરશે શામારે, કાકા ॥ ૫ ॥ માહારો પીતા પાતાળ પડયો છે, તે ન જાણે અયોગરે; નથી હળ્યા મળ્યા બાપને બેટા, રહી જાશે વિયોગરે, કાકા ॥૬॥ પાતાળથી જ્યારે આવશે ત્યારે, સાંભળશે ઘર સુત્રરે, માહારી માતને એ આવિને કહેસે, લાવો કયાંછે તુજ પુત્રરે, કાકા ॥૭॥ તવ મહારી મા કીયો દીઃરો દેસે, તે સમે થાશે કહેરરે, મુજ માતાનું એ મરણ કરશે, પોતે પણ મરશે ડેરરે. કાકા ॥ ૮ ॥ મુજ મ્રત્યુ સુણતાં મુજ વાત મરસે, એવો હું વહાણો અપારરે; રાંકડી મુજ માત ને એ દમસે, વરતાસે હાહાકારરે કાકા ॥ ૯ ॥ જમ જેવા કઉરવા ભાસે છે મુજને, જરૂર જીવડો જાશેરે; મરવે નહી ડરું પણ અગનિ નહી પામું, ચામડું માહારું ચુંથાસેરે કાકા ॥ ૧૦ ॥ એક કીટીપર કટક ચડયું છે,

કરશે જુલમ મુજ સાથરે; ઓથ વિના બધી લોથ વળવાની, મુજહાડ નહી આવે હાથરે. કાકા ॥ ૧૨ ॥ મુએ મોઢું મહારી મા નહિ દેખે, નહિ દેખે ઓત્રા નારીરે; એક ઉપર અનેક આવ્યા છે, શી ગતી થાશે માહારીરે કાકા ॥૧૨॥ ડાબુ અંગ ને લોચન ફરકે માઠા શુકન મને થાય રે; ધોળે દાહાડે થાય શબ્દ શીયાળના, ધરતી તો ખાવા ધાય રે કાકા ॥ ૧૩ ॥ એમ ટળવળીને ધ્રુશકા મુકે, ગભરાયો રાજકુમાર રે; થરથર કાયા કંપવા લાગી, આંસુ વહે ચોધારરે. કાકા ॥ ૧૪ ॥ વળણ ॥ ચોધારે આંસુ વહે, હઇયું બહુ ભભરાય; વદે વલ્લભ તેવે સમે, કૈરવ અતી હરખાય.

કડવું ૫૨ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું. યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અભીમન્યુ અતી અકળાયો, જોયું જેદ્રથે દ્રષ્ટ; છત્રપતીને સમાચાર કહયો, કુંવરને મન કષ્ટ ॥ ૨ ॥ આ વેળા ઘણો ગભરાયો છે ગભરાટ ગભરાટ કરીને છોકરૂં હઇ નથી આવવાનું, આપણ ત્યાં સંચરીયે ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન કહે એકે એકે નિકળો સરવે બાહાર; મરી રહેલો સેજમાં મરશે, અરજુનનો કુમાર ॥૪॥ એટલે પહેલો જેદ્રથ નીકળીયો, તેનિ પુંઠે સો ભ્રાત; દ્વારે દ્વારના દસ દસ યોદ્ધા; નીકળ્યા હજ્જાર સાત ॥ ૫ ॥ દ્રોણ કૃપાચાર અશ્વસ્થામા, શલ્યને રાજા કરણ; ચારસેં ઇગણાતેર સુત નીકળ્યા, કરવા કુવરનું મરણ ॥ ૬ ॥ નવાણું ભાઇના દીકરા તેતો, સર્વ આવ્યા ચડી ચોટ; અભેમાનનો રથ વચમાં ઘેરી, ઉભા કરીને કોટ ॥ ૭ ॥ પછી છત્ર પતી એમ બોલ્યો, સાંભળ અરજુન તન; હવે તમારૂં આવિ પોહોંચ્યું માનજે સત્ય વચન ॥ ૮ ॥ તવ અભેમાને મન વીચાર્યુ, હવે રડીને શું કરવું; ઘેરથી નીકળ્યા મરવું ધારી, તો પછી શિદ ડરવું ॥ ૯ ॥ રડવા થી શતરૂ લોકોના પગમાંઆવશે જોર, દુષ્ટોને દયા નહિ આવે, કાળજડા કઠોર ॥ ૧૦ ॥ રડવાથી નથી લાભ થવાના, ઉલટી થાશે હાનિ; હિંમત રાખીને યુદ્ધ કરવું, કરવિ ન પાછિ પાનિ ॥ ૧૧ ॥ એવું સમજી આંસુ લુછયાં; વળી સાંભળિ માત; પોતાનિ તારૂણી સાંભળી આવિ, સાંભર્યો અરજુન તાત ॥ ૧૨ ॥ અરેરે માહારો રણધીર પીતા, માહારા વિના શું કરશે, માહારી માતા માહારી નારી, માહારો પીતાજી મરશે ॥ ૧૩ ॥

એવું સાંભરી આવીયું કે, આંસુ વહયાં ચોધાર; તેમ તેમ શત્રૂ હસવા લાગ્યા, હરખે અપરમપાર ॥ ૧૪ ॥ પાછો અભેમન્યુ મન વાળે, આંસુ લુછતો જાય; વળી સુંદરી સાંભળેને, નેત્ર જળે ભરાય ॥ ૧૫ ॥ એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો, જો તારો જીવ લેઉં; રાઇ રાઇ જેટલા કટકા કરાવું, અગની ન પામવા દેઉં ॥ ૧૬ ॥ તવ અભેમાને મનથી આદરીયું, કોના માતને તાત; કોની નારી કોનાં સગાં. કોઇ ન આવે સાથ ॥ ૧૭ ॥ જા જીવડા જંજાળ મુકી દે, ધારણા ધારી મન; પછી હીમ્મત રાખીને બોલ્યો, દુષ્ટ સામો વચન ॥ ૧૮ ॥ એ આખલાના દીકરા તું, જો જે મહારા હાથ, મરવું તેમાં ડરવું નથી, યુદ્ધ કરૂં તુજ સાથ ॥ ૧૯ ॥ ધીક્કારછેરે દરોણગુરૂજી, હારેલા પાછા આવ્યા; મોટમપણું છુટી પડીયું, કેમ મનમાં નવ લાવ્યા ॥ ૨૦ ॥ ધીક્કાર છે રે કરણ રાજા, કરમહીણા કહાવ્યો; છતે છોકરે વાંજીઓ થયો, શું મોઢું લઇ આવ્યો ॥ ૨૧ ॥ તવ દરોણે કરણે નીચું ઘાલ્યું તવ કોપ્યો નર નાથ; શું જુઓછો જોદ્ધા માહારા, કહિ ઉપાડયો હાથ ॥ ૨૨ ॥ આયુધ્ધ લઇને મારવા માંડયો, અભેમન્યુને માર; ગુપ્તી ગેડી ગદાયો ફેંકે; તરકસ તીર તલવાર ॥ ૨૩ ॥ બાણ વછોડે મુમત તોડે, કુંવરને દે કષ્ટી; બારે મેઘની ધારા છુટે. તેમ કરી વ્રષ્ટી ॥ ૧૪ ॥ અભીમન્યુએ બાણ લઇને, દેવા માંડયો માર; પાછો ન પડતો વઢતો ને કનડતો, સુરાનો સરદાર ॥ ૨૫ ॥ તે સમે શેન્યાને વીશે, ભીમનો હાથી જેહ; મન મુકીને વઢવા લાગ્યા, ક્રોધભરેલા તેહ ॥ ૨૬ ॥ હાથી ધશીને મારવા દોડે વ્રકોદર જાય ખશી; પુંડે જઇને પુછડું પકડે, માહા બળમાં દંત ડશી ॥ ૨૭ ॥ બળ કરી ગજ પુંછ છોડાવે ભીમપર કરે હડી; પગ વચેથી નીકળિ જાય, ભિમસેન નિચો પડિ ॥ ૨૮ ॥ એવિ રિતે લઢતા વઢતા, મેદાનમાં બેઉં ગયા; ખરેખરૂં એ યુધ્ધ જામ્યું, પરશેવા પુષ્કળ થયા ॥ ૨૯ ॥ તેજ સમે પાતાળ વિશે, તાડુકિને અરજુન; સામા સામી તે યુધ્ધ કરતા, કોપેલા ધુન ધુન ॥ ૩૦ ॥ તાડપુર ઉચોછે તાડુકિ દેશ ઘણેરો ધારે; મોહોટા મોહોટા પરવત લઇ, અરજુનજીને મારે ॥ ૩૧ ॥ અરજુનજી પણ બાણ ગ્રહીને, જોર કરે ભરપુર; વજરાસતરનું બાણ મારિને, પાહાડ કરે ચકચુર ॥ ૩૨ ॥ એવું વજરાસ્તર મારવાથી, પરવત મોટા ભાગે; તેના કટકે કટકા પડે, કષ્ણ પ્રભુને વાગે ॥ ૩૩ ॥ ભાણેજને મરાવવા માટે, પોતે ખાય છે માર; પારથ કેરા બાણ તાડુકી, ગણે નહી લગાર ॥ ૩૪ ॥ એવિરિતે ત્રણે ઠેકાણે, યુધ્ધ મચ્યું અપાર; કુરૂક્ષેત્રમાં સરવે યોધ્ધા, દે

છે કુંવરપર માર ॥ ૩૫ ॥ અભીમન્યુ એકલો તે કયાં કયાં દ્રષ્ટી રાખે; એક તરફ યુધ્ધ કરે તો, બીજા વીંધી નાખે ॥ ૩૬ ॥ કુંવરને બહુ બાણ વાગે, તે નીસરે આરપાર; પછી કુંવર કાહાર થયો, મનમાં કર્યો વીચાર ॥ ૩૭ ॥ મોહાત્રતરનો મંત્ર ભણીને, બાણ અગણિતું લીધું; તેના ઉપર ધરમ કાકાનું પુન્યજ મુકી દીધું ॥ ૩૮ ॥ ફેર ફુંદડી ફરીને ફેંકયું, બહુ બળમાં બાણ એક; અમણીતા મંત્રને લીધે, બાણ થયાં અનેક ॥ ૩૯ ॥ તે બાણ સઉની રૂદીયામાં વાગ્યા,પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; ક્રોધ જોબનને બાલ્યાવયના, ઢળી ઢળીને પડીયા ॥ ૪૦ ॥ તવ અભેમાને એમ ધાર્યું,ઘડી કેડે શું થાય દેહ માહારો હોય કે નવ હોય, તેવાત કેમ કળાય ॥ ૪૧ ॥ અત્યારે હાર્યા મુજથી પણ, જીત્યા એવું કહેશે; પણ છેવટ છોછવા પડયા તે, નીશાનો શી રહેશે ॥ ૪૨ ॥ એમ ધારી પવનાસ્તર મુકયું; સઉને નીશાની આપી; સરવે જનનિ ડાબી ગમની, મુછ અકેકી કાપી ॥ ૪૩ ॥ પછી પોતે ઉભો રહયોછે, એવે બે ઘડી થાય; જે જેનો મુરછા વળે તે, જીવ લઇ નાશી જાય ॥૪૪॥ જઇજઇનેકોઠામાં પેસે;એમ ઉઠી ગયા સરવ;તે દેખીને અભેમન્યુના, મનમાં આવ્યો ગરવ ॥૪૫॥ કેવા સઉ હાર્યા માહારાથી; એમ થયો મનસુબો; રથપર ધનુશ ઉભુ રાખી, છેડે મુઠી દેઇ ઉભો ॥ ૪૬ ॥ ધનુષના છેડાપર મુઠી, મુઠી પરધર્યું ડાચું; વાંકો વળી હબચી દેઇ ઉભો કાળજડુ નહિકાચુ ॥ ૪૭ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ પાતાળ જાણ્યું; દાઝ્યું અંતઃકરણ; શા કારણથી ભાણેજ માહારો, પામતો નથી મરણ ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી જોયું જ્ઞાન દ્રષ્ટી, પોતે જુગદાધાર; તવ સમજાયું રક્ષા કરે છે, કુન્તા સતીનો તાર ॥ ૪૯ ॥ વળણ ॥ રક્ષાનો જે તાર છે, કરે છે રક્ષાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, શું કર્યું જાદવરાય.

કડવું ૫૩ રાગ સવઇયાનો.

વઇશંપાયે એણિપેરે બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, કુંવર મરણ મહિમાય ॥ ૧ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ એમ ધાર્યું, ચાહ્ય તે મરે મથી; પણ રક્ષાનો તાર છે તેથી, એ મરવાનો નથી ॥ ૨ ॥ ગટોરગછે ધનુષ સરશો; વીંટી મુકયો છે તાર; તે તાર માહારે તોડવો પડશે, એમ કર્યો વીચાર ॥૩॥ આખું જગત જનમે મરે; તે સઉ માહારી ગતી; નાહાનું મહોટું મરે તે હું, નીમીત લેતો નથી ॥ ૪ ॥ કોઇ

કોગળીચે. કોઇ ત્રીદોશે. કોઇ ક્ષઇ કોઇ તાવે; એવું નીમીતરોગને મા થે, પણ મુજને નવ આવે ॥ ૫ ॥ આજ તો માહારે લેવ્ર પડશે, વીચાર્યું વિશ્વને ભુપ; એક સ્વરૂપે રથ હાંકે છે, બીજું ઉંદરનુ રૂપ ॥ ૬ ॥ ઉંદરનું રૂપ લઇને પોતે, પ્રથ્વીમાં પરવરીયા; અભેમન્યુના રથનીનીચે, આવીને ચાળા કરિયા ॥ ૭॥ આડા અવળા ઉંચા નિચા, કુદેછે ભગવાન તેની રમત જોવા લાગ્યો, અરજુનજીનો સંતાન ॥૮॥ તેમ તેમ પ્રભુ ગમ્મત કરતા, રથ્થે ચઢવા લાગે; અભીમન્યુ તવ સ્થીર ઉભો, રખેનેરમત ભાગે ॥ ૯ ॥ એવે એના ચરણ વચમાં આવ્યા વિસ્વના ભુપ; કુંવરે જાણ્યુ શું કરે છે, જોવા થયો તદરૂપ ॥ ૧૦ ॥ તેમ તેમ વિશેષ ગમ્મત કરે, પોતે નંદકીશોર, આડી અવળી ખાય ગુલાટો, ચઢે ધનુષ નિ દોર ॥ ૧૧ ॥ નીચે ઉતરે ઉપર ચઢે, ભાણેજના એ દંભી; અભીમન્યુનો કાળ આવ્યો, તે, પોતે રહયોછે થંભી ॥૧૨ ॥ દોરાપરચઢતાઉપર ચાલ્યો, જ્યાં રક્ષાનો તાર, ટગટગ કુંવર જોયાકરેછે, અરજુનનો કુંવાર ॥ ૧૩ ॥ તે તાર દેખી કૃષ્ણ પ્રભુને, રીસ ઘણેરી વ્યાપી; ચંચા દાબીને પડપંચા; તાંતણા સહીત કાપી ॥ ૧૪ ॥ એટલે ધનુશ તરછોડાયું છટકીને શીધું, થયું, અભીમન્યુની હબચીમાંથી, તાળવે પેશીગયું ॥૧૫॥ માથાપર એક હાથ નીકળીયું, તાળવું ફોડી બહાર, એ હેલકારાથી ઉછરીયો, ઉંચો માથોડાં ચાર ॥ ૧૬ ॥ આંખોના ડોળા લબડી પડીયા, પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો; હાથ પગોની નસો ખેંચાણી, તરફડી ભુમી પડીયો ॥ ૧૭ ॥ એવું દેખી જેદ્રથ બોલ્યો, છત્રપતી તમે જુઓ; આપણા માર્યા વીના એતો; અભીમન્યુ મુઓ ॥૧૮॥ દુરીયોધને ડોકુ કાઢી, કુંવર જોયો ભાળી; ગુરૂ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો, હુંતો છું ભાગશાળી ॥ ૧૯ ॥ પછી ગાજી બોલ્યો, કયાં ગયા સહુ કુંવાર; આપણા ચારસેને કમ ણોતેર, ઝટપટ નીકળો બહાર ॥ ૨૦ ॥ જાવો જઇને એ છોકરાને, તરવારના દો ઝટકા, અંગ એનું અગની નવ પામે, તેવા કરી દો કટકા, ॥ ૨૧ ॥ એવિ આપી આગના કે, ઉપડીયા કુંવર; નવાણુ ભાઇના છોકરાએ, હાથ લીધા હથીઆર ॥ ૨૨ ॥ એટલે ગુરૂ દરોણ બોલ્યા, આ શું કરે નીચ કર્મ; મરતાને શીદ માર મરાવે, અતી થયો અધર્મ ॥૨૩॥ આ જગોએ આપણે કોઇ, ઉભા રહેવું નવ ઘટે; નાહાનામાં નાહાનું છોકરૂ મુઉં ચાલો મોહોટાને વટે ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધન કહે નહી મહારાજા, દાવ ખરા આદરવા, નીશાની એની હાથ ન આવે તેવા કટકા કરવા ॥ ૨૫ ॥ દરોણ કહે એ છોકરૂ એના, માબાપને લાકડે બળશે; તેમ છ-

તા અધર્મ કરે છે; તે ફળ તુજને મળશે ॥ ૨૬ ॥ દુષ્ટ કહે કે ભોગવી લઇશું, દીકરા તતપર થાવો; સાતમે હજાર આ કોઠાના, યોધ્ધા સાથેજાવો ॥ ૨૭ ॥ તવ ચારસેં અગણોતેર પુત્રો, નવાણુ ભાઇના જેહ સાતમા કોઠામાંથી નીકળીયા, મહા બળીયા સુતતેહ ॥ ૨૮ ॥ કરવત કહેવાડા તરવારો, કાપવા માટે લાગ્યા; તેમની સાથે સાત સહસ્ત્ર; યોધ્ધાઓ ચાલી આવ્યા ॥ ૨૯ ॥ ગભરાએલો કુંવર પડયો છે, મોઢેથી નવ બોલાય; ડોળા બે નીકળી પડેલા, નેત્રે નવ દેખાય ॥ ૩૦ ॥ તેને આવી દેવા માંડયા તરવારોના ઝટકા, કુંવરના લાંબા કર કરી; કુહાડીથી કરે કટકા ॥૩૧॥ અભિમન્યુ લાગ્યો તરફડવા; વેદના નવ વેઠાય; બોલાયનહી કે દેખાય નહી, મનમાં બહુ મુઝાય ॥ ૩૨ ॥ અરેરે મુને મરતાને મારે, દુષ્ટને દયા શાની; વગર મારયે ઘડીયે બે ઘડીએ, થવાની જીવનિ હાની ॥ ૩૩ ॥ એ રિતે મનમાં કલેશ કરતો, પરાણે આણે છે મરણ; સુતાં સુતાં સુરે ભરાયો. ફેરવ્યો આઘો ચરણ ॥ ૩૪ ॥ એવામાં એક રથનું પીન્ડુ, અંગુઠે ખેંચ્યું આવ્યું; અંગુઠાપર જોર કરીને, તેને ચાક ચડાવ્યું ॥ ૩૫ ॥ પછી બળ બહુ કરીને નાખ્યું હોલવવા બધી રીસ, તે પીંડુ ચાક ચઢેલું ફરીયું, છેદયાં સહુનાં શીશ ॥ ૩૭ ॥ ચારસેને ઇગણોતેર પુત્ર, કઉરવકેરા જેહ; ધડ મસ્તક જુદા થઇ થઇ, મરણ પામ્યા તેહ ॥ ૩૭ ॥ તેમની સાથે સાત હજ્જાર, જોધ્ધાઓ પામ્યા મરણ તે દેખીને ખુસી થયું દરોણનું અંતઃકરણ ॥૩૮॥ જો દુરીયોધન અધરમ કેરાં, ફળ નીકળીયા ભારી; દુષ્ટ કહે તેમાં શું થયું, મુઆતો ખાસડે મારી ॥ ૩૯ ॥ નવાણુ ભાઇ રડવા લાગ્યા, ગુરૂ માહારાજ જુઓ; સરવેને મરાવવા રાજી, આ ભાઇ કેમ ન મુઓ ॥ ૪૦ ॥ દુષ્ટ કહે મારો પણ મુઓ, તેમાં શું વંશ જાશે; આપણુ જો જીવતા હોઇશું તો, ઘણાએ દીકરા થાશે ॥૪૧॥ એવે અપછરા સ્વર્ગ કેરી, વૈમાન લૈને આવી; અભીમન્યુનો જીવ કહાડી, પોપટ દીધો બનાવિ ॥૪૨॥ તેને લૈને સ્વરગે ચાલી ખોળીયું રહ્યું ધરણ; હાલતો કુંવર બંધ થયો, દુષ્ટોએ જાણ્યું મરણ ॥ ૪૩ ॥ પછી છત્રપતી એમ બોલ્યો, આયુધ ઝાલો હાથે; જેદ્રથ બનેવી માહરા આ, કોઠો તમારે માથે ॥ ૪૪ ॥ માટે તમે એકલા જાવો; હીમત મનમાં રાખો, એ છોકરાના ખોળીઆના, કટકા કરી નાખો ॥ ૪૫ ॥ એટલે જેદ્રથ ખડગ લેને, તરત નીકળીઓ બાહાર, અભીમન્યુના મદડાન જઇ, દેવા માંડયો માર ॥ ૪૬ ॥ પ્રભુએ જાણ્યુ ભાણેજ મુઓ, પછી કેવું કામ કીધું; હાથીનુંને દહીતનું ત્યાં, બળ હરીને લીધુ

॥ ૪૭ ॥ એવામાં નંદન વાયનો દારૂણ દહવત દાખ્યો; હાથીના બે ચરણ ઝાલી; તરત ચીરિ નાખ્યો ॥ ૪૮ ॥ એવે પાતાળમાં અરજુને, ફેંકયું કાળજવર બાણ; તે બાણે તાડુકી કેરો, નીકળી ગયો પ્રાણ ॥૪૯॥ હાથીને મારી ભીમ નાઠો, એકલો કુંવર જાણિ; ભત્રીજાની સંભાળ લેવા, એ વાત મનમાં આણી ॥ ૫૦ ॥ જાયછે નાઠો મનસુબો માઠો, છલંગ મોટી ભરતો, શાતમા કોઠાની આગળ જોયો; જેદ્રથને ઘા કરતો ॥ ૫૧ ॥ કુંવરને રથમાં નવ દીઠો, મનમાં પ્રગટયો શોક; ઓરે અભેમાન દીકરા કહી, મુકી કારમી પોક ॥ ૫૨ ॥ જેદ્રથે તે પોક સુણિ, મન ભય થયા માઠા, પોતે તે સાતમા કોઠામાં, જે જે હતા તે નાઠા ॥ ૫૩ ॥ પછી રહ્યું અભીમન્યુનું, મડદુ ત્યાંને ત્યાંય; ભીમસેન દોડતો પાસે આવ્યો જોઇ કરે ત્રાય ત્રાય ॥ ૫૪ ॥ પાન્ડવ દળમાં શબ્દ ગયો તે, આવ્યું સઘળું લોક; મરણ જાણિ સરવના મનમાં; ઉપજીયો બહુ શોક ॥૫૫॥ દેહેરા તંબુએખબર પોહોચી, તવ નાઠાસઉ રડતા;ઓત્રા સુભદ્રા જાય, અભીમન્યુ જયાં પડયો છે, ત્યાં રડે સૈન્યાય ॥ ૫૬ ॥ ત્યાં આવીને મડદુ દીઠું; પડતુ નાંખ્યું માંય; સુત સુભદ્રાએ ખોળે લીધો, રૂદીયા ફાટી તાંય ॥ ૫૮ ॥ જઇને તે ઘણું રડવા લાગ્યું, સરવના તનમાં તાપ; હઇયું ફાટે તેમ રડે છે, કરે બહુ વિલાપ ॥ ૫૯ ॥ વળણ ॥ સુભદ્રા બહુ વલવલે, પાસે ઓત્રા નાર, કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, વીલાપનો વીસ્તાર.

કડવું ૫૪ રાગ પંઝાબનિ કાફીનો.

મારે જયારે, જુલ્મ હાવો નવ કીજીએ, લાડકવાયારે, જનેતાને દગો નવ દીજીએ ॥ ૧ ॥ માહારા જાયારે, રઝળાવી રણમાં તેં મુજને; લાડકવાયારે, દયા ન આવી તુજને ॥ ૨ ॥ મુકી ઓત્રારે, હઇઆ ઉપર તેલ નાવડા, કોણ કહેશેરે, હવેથી મુજને માવડી ॥ ૩ ॥ નથી મુકયો રે, નીશાળે પુત્ર તુજને, ખોરે બેશીનેરે, કોણ કરશે લાડ મુજને ॥ ૪ ॥ રડી રડીનેરે ખાવા પીવા કોણ માગશે, માતા કહેતોરે, હુંગમાંથી કીયો જાગશે ॥ ૫ ॥ તુજ વીનારે, શું કરે ઓત્રા લાડકી; તુજ વીનારે વધારે પડી મહારી વાડકી ॥ ૬ ॥ ઓ સુવાળારે, આછા અમ્મર કયાં હોડસો; સેજે સુતારે, કાષ્ટમાં કેમ કરિ પોઢશો ॥ ૭ ॥ હવે આવશેરે પાતાળથી તાત તાહરો, તવ માગશેરે, કહેશે લાવો સુત માહરો ॥૮॥ તેવા વેળાએરે, આગળ કરૂ કીયો દીકરો, તુંતો પોઢયોરે; રણમાં થઇને

બેફીકરો ॥ ૯ ॥ તાત તાહરોરે, દેશે મને ઘણું દુખડું; કહેશે વંઝારે, નહી જુએ માહારૂં મુખડું કહેશે વંઝારે, નહી જુએ માહારૂં મુખડું. ॥ ૧૦ ॥ હાય બેટારે, રઝળાવિ માતા રાંકડી; કયાં દેખીશરે પુત્ર છબી તારી ફાંકડી ॥ ૧૧ ॥ ઓ દઇવડારે, કરમ માહારૂં કઠોર થયું, પુત્ર રૂપીરે; રત્ન રણમાં રોળાઇ ગયું ॥ ૧૨ ॥ ફુટયું ભવિશરે, ચકલું ચુથાયું માહ્યરૂં, ખોયુ રમકડું પ્રભુ શું બીગાડયું મેં તાહ્યરૂં ॥૧૩॥ બેટા બોલોરે, કહી મુખ ઝાલી હલાવતી; લાડકવાયારે, કેમ દયા નથી આવતિ ॥ ૨૪ ॥ હાય શું થયુરે કહી રૂદીઆચે ચાંપતી; કરે ચુંબનરે, થરથર કાયા કાંપતી ॥ ૧૫ ॥ બેઉ નેત્રમાંરે, ચોધારી ધારા છુટતી, કેશ કાઢતીરે છાતી ને શીશ કુટતી ॥ ૧૭ ॥ છુટે રૂધીરરે; ચચરી ચીરાતી ચામડી;કુન્તા દ્રૂપતીરે; ધર્મ રડે ઘણુ તે ઘડી ॥૧૭॥ ગરારગછ રડેરે,જે ડચોમાં ખોડયો પડા ગઇ; મારી બુધ્ધારે, ચોથે કોઠે કઠોરી થઇ ॥ ૮ ॥ વિરા મારારે,તારૂ બોલ્યું મેં મન ધર્યું; હું રીસાયોરે. એટલું ભુંડુમેં તો કર્યું ॥૧૯॥ બંધુ બોલણોરે,તોપણ પોતાની બાંયછે; સોધુસઘળેરેપણહવે વીરો કયાંયછે ॥ ૨૦॥ એમ રડતોરે, પડતો ભુમીમાં દુખથી; ભીમ ગભરાયોરે બોલી શકયો નહી મુખથી ॥૨૧॥ આવશે અરજુનરે,તેને શુંમોઢુ દેખાડીયે,તેના કરતાંરે, પહેલેથી કાયા પાડીયે ॥૨૨॥ વળણ ॥ એમ સર્વ જન ટળવળેરે,થાય ઘણાપરીતાપ;વદે વલ્લભ તેવે સમે,ઓત્રા કરેવિલાપ

કડવું ૫૫ ચાંદલીયાનો ગડીને ગાવો.

મુજ સામુ જરા જુઓ મારા કંથજી, સુનમુન થઇને કેમપડયાછો નાથજો; નથી હાલતા ચાલતા કે નથી બોલતા, શું કાંઇ આંટી તમને પડી દલ સાથજો; મુજ ॥ ટેક ॥ જો રીસાયા હો તો મનાવું નાવલા; પણ આ વેળા શો મારો ઉપાયજો; દુખદરીઆમાં ડુબાડી તેં પીઉજી, તારા પહેલી કેમ ન પડી મુજ કાયજો, મુજ ॥ ૧ ॥ હાય હઇયામાં ઉઠે છે અતુ હોળીયો; બે ઘડી માટે શીદ કર્યો મેળાપ જો; કરમ માહારૂંફુટી ગયું અત્યારથી; હાય રડયો મને કેમ ન ડંસ્યો સાપજો;મુજ ॥ ૨ ॥ નીરદય થઇને પોઢયા મુકી એકલી; કાળજડામાં કંઇ ન આવી દયાયજો નીરાધાર હું નારી તમારી નાવલા, કેવિ રીતે દીવસ મારા જાયજો, મુજ ॥ ૩ ॥ હોઉં ભુખી તરશી તે ખબર કોણ પુછશે, જોઇતું મુજને લાવીને આપશે કોણ મુ; હઠ કરી માગવાનું માહારે ના રહ્યું, હઇયા ધારણ ભાગી ગઇ બધી હામ જો. મુજ ॥ ૪ ॥ કોની આગળ રડીને દુ-

ખડ્ગ, તમવીના મારારે દુખે ન હાજે કોયજો; હાયરે પાપી પ્રાણ તું કેમ જતો નથી, કહિ ઢળી પડી બેભાન અબળા હોય જે મુજ ॥ ૫ ॥ વ. લણુ ॥ બેભાન થઇ ધરણી ઢળી, સરવ કરે ત્રાહ ત્રાહ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, પાતાળમાં શું થાય.

કડવું ૫૬ રાગ સાખિનો.

વૈશમપાયન એણિપેર બોલ્યા, શુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, દરોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પાતાળમાં પાપીને માર્યો, અરજુને જેવાર; તે સમે સહુ બ્રાહ્મણ આવ્યા, કરતા જેજેકાર ॥ ૨ ॥ વીપ્રાને પારથ પાય પડીયો, પછી માગી વીદાય; બ્રાહ્મણોએ આશીશ દેઇ દીધીછે આગનાય ॥૩॥ તવ પ્રથવીની પ્રાર્થના કીધી, અરજુને સાંભળીયા; બ્રાહ્મણોનું કષ્ટ કાપી, ભુમીમાં નીકળીયા ॥ ૫ ॥ જેવો રથ ભુમીમાં નીકળીયો, તેવા શુકન થાય કુડા; ધજા ઉપર કાગ બેઠા, ભયભ સ્યા બહુ ભુંડા ॥૫॥ અરજુન કહે આમ કેમ થાયે, ઓરે જુગજીવન; મનેએ શું ભાસેછે કાંઇ, કુંવરને વિઘન ॥૬॥ કૃષ્ણ કહે મુજને પણ ભાસે કેવિ થશે મહારી ગતી લ્યો પારથ તમે હાંકો,હું હાંકવાનો નથી ॥૧૭॥ એમ કહી પ્રભુ રથમાં સુતા, અરજુન અછોડા ઝાલ્યા,ચાબક મારીઅશ્વહંકાર્યા, વાયુવેગે તવ ચાલ્યા॥૮॥કુરૂક્ષેત્રની લગભગ આવ્યા,જાણ્યુ શેન્યને લોક;કોઇ ન કરશો અરજુન આવ્યા, આવ્યા પુનસ્શોક ॥૯॥ ધર્મ કહેવાં ટાકાટી રડસો, પારથને થશે જાણ; તો તો આપઘાત કરવાનો, કાઢશે પોતાનોપ્રાણ॥૧૦॥ડાહ્યા ડાહ્યા દસવીશયોધ્ધા,અરજુન સામાજાવોએકા એક ચમકે નહીતેવીરીતેસમજાવી લાવો ॥૧૧॥ તવદસવિશજણસામાચાલ્યા સમજાવવા કામ કીધું; તે વેળા સેન્યામાં કુંવરને, વસ્ત્ર હોરાડી દીધું ॥ ૧૨ ॥ વાયુ વેગે દોડતા આવ્યા, રથના ઘોડા બળીયા; સમજાવવા સામા ગયેલા, જઇ તેમને મળીયા ॥ ૧૩ ॥ હાંહાં પારથ વિરા આવો નર કહે ઘરમાં કેમ; યોધ્ધા કહે કાંઇ ન ગભરાસો, સરવ કુશળ ખેમ ॥ ૧૪ ॥ એમ કહિને રથ રોકયો, અરજુન વેમે ભરીયો; માટે રાસ પરોણો મુકી રથ પરથી ઉતરીયો ॥ ૧૫ ॥ કોઇનો રોકયો એ ન રોકાયો હડબડ મુકી દોટ; પોતાનું જ્યાં સેન્યજ બેઠું, ત્યાં તે આવ્યો ચડીચોટ ॥ ૧૬ ॥ હાંહાં કહીને ધીરજ દેવા લાગ્યા સેન્યના લોક; સભદ્રાથી રેહેવાયું નહી, કારમી મુકી પોક ॥ ૨૭ ॥ અરજુને બધુ સેન્ય જોયું, આંસુ વહ્યા લોચન; પછી કહ્યું કે ઓ ગોઝારિ; લાવ્ય માહારો તન ॥ ૧૮ ॥

એમ કહીને પાશે ગયો, ભાગ્યું માહારૂં ક્ષરસુત્ર વસ્તર ઉઘેડી સબ જોયું તો, પોતાનો પુત્ર ॥ ૧૯ ॥ વળણ, પુત્ર દીઠો પોતા તણો, લાડવાયો અભેમાન; કહે વલ્લભ તે જોઇને બનિ ગયો બે ભાન.

કડવું ૫૭ રાગ કાફિ.

હાંરે બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, તું તો સુણ જનમેજે રાજન; દીઠો દીકરો ને ગભરાટ ચઢીયો હાય કહી પ્રથવી પર પડીયો ॥ ૧ ॥ હાંરે માહારૂં કરમ ગયું આજ ખુટી, બધા ભવની આશાયો ટુટી હાંરે હું તો જાણતો હતો મન એવું; હાલ જેમ તેમ નભાવી લેવું. ॥ ૨ ॥ હાંરે માહારો આજ કાલમાં મોહોટો થાશે, તવ ઉપાદિ માહારી જાશે; હાંરે હતી આશા કે ભાગ્ય ભળશે; માહારો પુત્ર કાલ મને આવી મળશે ॥૩॥ હાંરે પછી બેલ થવાની માહરે; ચીતની ચીંતાસહુ ટળશેતે વારે; હાંરે એવી આશાએ કાહાડયા મેં દાહાડા, તેમાં નવગ્રહો પડયા આડા ॥ ૪ ॥ હાંરે કોઇ વીખ દેતા પીને પોઢું, ભાઇ ભાઇ કહેતાં સુકાતું મોઢું; હાંરે; માહારે કાલું કાલું બોલનારો હાય ઉડી ગયો પુત્ર પ્યારો ॥ ૫ ॥ હાંરે મન ધીરજનો દેનારો, સુરવીર સુત જશ લેનારો; હાંરે ખોળે બેશીને મીઠું બોચરતો, ડાહી ડાહી વાતો બહુ કરતો ॥ ૬ ॥ હાંરે હતો નહાનો ને ડાહાપણ મોહોટું, મહારૂ જીવતર કરી ગયો ખોટું; હાંરે બેટા જનમ તણો તું નીરોગી, કેમ બાપને રાખ્યો વીયોગી; હાંરે દીકરા મોકલ્યો મને પાતાળ, હવે આશું કરી બેઠો બાળ ॥ ૮ ॥ હાંરે માહારે વાત તણો વીસરામ, કેમ સુતાછો દીકરા આમ; હારે એમ કહી કહીને ઢંઢાળે ખેંચી ખેંચીને લે ખોળે ॥ ૯ ॥ હાંરે તન સુભદ્રા ગ્રહી રાખે, નર નીસાસા બહુ નાંખે; હાંરે માહારો કુંવર કયાં કાળછારી, માહારૂ ઘર ઘાલ્યું ગોઝારી; હાંરે મને ગુટણીએથી બેસાડયો; બાપ બેટાનો વીયોગ પાડયો ॥ ૧૦ ॥ હાંરે તારૂં કરમ થયુરે કઠોરૂં, શીદ ચુકયે જવા દીધું છોરૂ; હાંરે તારૂ કાળું મોઢું શું લૈ બેઠી, નેસ પગલાની ઘરમાં પેઠી ॥ ૧૨ ॥ હાંરે મને કાઢી નાંખ્યો ત્રાણ બહાર, બળ્યું ઘરબારને સંસાર; હાંરે હવે પ્રાણ હું માહારો તજીશ, કહી પાશાણ પછાડયુ શીશ ॥ ૧૩ ॥ હાંરે બે ઉ ભુજે છાતી નાખી ઝુડી, બહુ રૂધીર છોળ્યો ઉડી; હાંરે પોતે મરવાની ઇચ્છા કીધી, એણે જીભડી દંતમાં લીધિ ॥ ૧૪ ॥ હાંરે તવ સહુ લોક ત્રાસે ચડીયા, ઝાલો ઝાલો કહી બાહાજી પડીયા; હાંરે હાય હાય સરવે સે

ન્ય ભાંખે, છાતી મુસ્તક કુટી નાંખે ॥ ૬૫ ॥ વળણ ત્રાસ ઘણો વ-રતઇ ગયો, થઇ રહી કુટા કુટ; કહે વલ્લભ તેવે સમે, ત્રાસની લુટાલુટ.

કડવું ૫૮ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન, નરે મરવાની ધારણ કીધી, પોતે જીભડી દાંતમાં લીધી ॥૧॥ તવ કુન્તાને ધરમરાય જઇ બાજ્યાં કરી હાય હાય;અરજુન તણું મુખ ઝાલી રાજા ધરમે આં ગળીયો ઘાલી ॥૨॥ એવે કૃશણ પ્રભુએ વીચાર્યું, આતો અરજુને મરવું ધાર્યું; એતો આપઘાત કરીને મરશે, કોણ ભુ ભાર હલકો કરશે ॥ ૩ ॥ મને શેદેવનું વેણ નડશે, માહારે પણ જોડે મરવું પડશે; એમ જાણીને ચરીત્ર કીધું એક ભાલોડું બાણ લીધું. ॥ ૪ ॥

કડવું ૫૯ રાગ ઝડપનો દોહરો.

ભાલોડું ભગવાને લીધું. મારે જીવી શું કરવું; ભાણેજ મારો મરણ પામ્યો, માટે માહારે મરવું ॥ ૧ ॥ એમ કહિને પડતું નાંખ્યું, હઇઆમાં આનંદ; રડવા લાગ્યા કુટવા લાગ્યા, કીધો ફોકટ ફંદ ॥ ૨ ॥ કુદાને કટારી લીધી જવિને શું કરૂં, આધારોરે આધારે હું પેટ મારિ મરૂં. પુત્ર કરતાં પ્રભુ વ્હાલા, અરજુનને અપાર, એણે જાણ્યું મોહન મરશે, માહારા પ્રાણાધાર ॥ ૪ ॥ દીકરાને ભુલિ ગયોને, ચીંતા થઇ મન સાથ; હાં હાં તમને સોગન માહરા, કહી જઇ ઝાલ્યા હાથ, ॥ ૫ ॥ થવા કાળ હતું તે થયું, આપણ તે શું કરીયે; નથી ઉપાય આપણો શું, મુઆ પુઠે મરિયે ॥ ૬ ॥ ઓ માહારાજા ક્ષમા રાખો લાગુ તમને પાય, એટલે અરજુન પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે જાદવરાય ॥ ૭ ॥ મહારા મનમાં લાગત ઓછું, ભાગત નહિ મુજ ચરણ; પણ તમે મરવું ધાર્યું તે; આદરૂ મહારૂ મરણ ॥ ૮ ॥ જેમ જેમ તમે કલેશ કીધો, તેમ તેમ લાગ્યું માઠું; અરજુન કહે કાંઇ નહિ કરૂં, તમો ન કરશો કાઠું ॥ ૯ ॥ થવા કાળ હતુ તે થયું; ઓરે જુગજીવન; ભગવાનના મરણના ભયથી, પોતે વાળ્યું મન ॥૧૦॥ સાબાશ એનિ પ્રેમ ભક્તિને પુત્રથી પ્રભુ વાહાલો; એ રિતે કેમ વશ નવ થાયે, પોતે શ્રી નંદલાલો ॥ ૧૧ ॥ પછિ સરવે શાન્તિ રાખી. છાના રહ્યા લગાર; ત્યાં ચીતા ખડકિને શબને, કર્યો અગની સંસ્કાર ॥ ૧૨ ॥ અસ્ત સરિતામાં વેવરાવ્યાં, સરવે કિધું સ્નાન; લોકિક કરતા તંબુએ આવ્યા, અરજુન ભીમ ભગવાન.

॥૧૩॥ વલણ ॥ ડેરા તંબુ સહુ આવિયું, મનમાં કલેશ અપાર; સુનમુન સહુ બીરાજીયા, વલ્લભ કહે વીસ્તાર.

કડવું ૬૦ રાગ સવઇયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય;વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, દરોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સનમુન થઈ સહુ તંબુએ બેઠા, શોક ભર્યા સહુ કોઇ; અનુચરે છાનામાના, કીધી ક્ષીપ્ર રસોઇ ॥૨॥ પછી બેચાર ડાહયા શેવક, ગયા પાંડવનિ પાસ; ઉઠો ખાવા કડવે મોહોડે, ભરીલો બબે ગ્રાસ ॥૩॥ તવ પ્રભુ કહે અરજુન ઉઠો, ઉઠો સઘળા વીર; કુન્તા ચાર ભાઈ દ્રૂપતી ઉઠી, ઉઠયા શામ સરીર ॥ ૪ ॥ એકલો અરજુન ઉઠતો નથી, તવ બોલ્યા ભગવાન; અરજુનજી તમે મુરત મુકો, વીચારો ઘટમાં જ્ઞાન ॥ ૪ ॥ કોના છોકરા કોની નારી, કોના માને બાપ કોના સગાં કોના વહાલાં, મીથ્યા સહુ સંતાપ ॥ ૬ ॥ જો હોય તમારો દીકરો તો, મુકીને કેમ જાય; કોનું કોઇ નથી સગું ભમનિ ભ્રાત કે માય ॥ ૭ ॥ મીથ્યા માહરો માહરો કરો છો, ખોટા મરો છો મથી; રડશો કે કળકળશો તોહે તે મળવાનો નથી ॥ ૮ ॥ જે જે ગયું તે પાછું ન આવે, પુછે સમા બહુ રોત, શપને દુર્લભ જે જાયછે તે, પાછું વાળી નથી જાતો ॥ ૯ ॥ રડી રડીને નેત્ર ખોશો, પણ પાછો નહી આવે; આજ ખાવા નહી ઉઠો એવું, કેટલા દાહાડા ફાવે, ॥૧૦॥ તમે ઉઠો તો સહુ ખાયે, ન થાનો એકલ મતે; જીવતું હોય તે જીવતા ગતે, મુઉ તે મુઆ મતે ॥૧૧॥ તવ અરજુન કરજોડી બોલ્યો, સંદે માહારો નિસ્તરે; પ્રભુ પુછુછું આત્મા ચેતન,મરે કે નવમરે ॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, સાંભળો શાસ્ત્રને વેદ;આત્માછે તે અખંડ અમ્મર, અદગ્ધ ને અછેદ ॥ ૧૩ ॥ એટલે અરજુને હાથ ઝાલ્યો, પ્રભુ દયા કાંઇ લાવો; અભેમન્યુનો આતમા કયાં છે, તે મુજને બતાવો ॥૧૪॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે શું જોવું છે, જે દેહ ગયો દગો; કહેશો તો બતાવીશ પણ તે, નહી થાય તમારો સગો ॥ ૧૫ ॥ જે જ્યાં જાયે તે ત્યાં નો થાયે, એછે અનાદીનો ચાલ; અરજુન કહે તે પણ જોશું, બતાવો નંદલાલ ॥૧૬॥ તે વિના તો અનજળ માહારે, લેવું નથી માહારાજ; અન જળ જો લેવરાવવું હોય તો દેખાડો આજને આજ ॥ ૧૭ ॥ મોહને જાણ્યું મુમત ઝાલ્યો, જેવો છે સંતાન; એવું સમજી પ્રરણા કરીને, મંગાવ્યું વઇમાન ॥ ૧૮ ॥ તવ સ્વરગેથી વઇમાન આવ્યું, બેઠા અરૂડાગામી; અરજુનજીને સાથે લીધા; પોતે અંતરયામી ॥ ૧૯ ॥ એ

ટલે વૈમાન ફિરી ચાલ્યું, સ્વર્ગ સુદન પરવરીયા; અપછરાના મહેલની પાસે, વઇમાનથી ઉતરીયા ॥૨૦॥ પછી પ્રભુએ કહ્યું પારથને, સામા એ વનમાં જાવો; પાંજરામાં પોપટરૂપે છે; તેને જઇ બોલાવો ॥૨૧॥ તવતે ધામમાં અરજુન ચાલ્યો, બોલતો મુખ વચન; ઓરે અભિમાન ઓરે અભિમાન તન ॥૨૨॥ કહેતો કહેતો ધામમાં આવ્યો, પોપટ જોયો સાર; અરજુન તેને કહેવા લાગ્યો, ઓ માહારા કુંવાર ॥ ૨૩ ॥ તવ પાંજરેથી પોપટ બોલ્યો,મુરખના સરદાર;જેમ ફાવે તેમ કેમ બોલેછે;નીકળઅહીંથી બાહાર ॥ ૨૪ ॥ પોપટનો એવો બોલ સુણી, અરજુન વહયો વાણ; અભિમાન તું ખરો કે નહી, પરમેશ્વરની આણ ॥ ૨૫ ॥ એટલે પોપટ એમબોલ્યો, સુણ સતી સંતાન; મનુશ ખોળીયે હતો ત્યારે, હુંનામ અભિમાન ॥૨૬॥ પ્રથમ અભિમાન હતો હું. ત્યારે તો તુજ તન; તારા વીર્યથીદેહ માહારો થયો હતો રાજન ॥ ૨૭ ॥ તે તારૂ ખોળીયું ત્યાં તે ત્યાં મુકયું, પંચભુતોની સાખ; તેને તેં અગની મુકીને. બાળી કીધું ખાખ॥૨૮॥ હવે દીકરા કહેતો આવ્યો, તેતો તારી ઠગાઇ; આત્મા તુજથી નહી ઉપજેલું ખોળીયાની સગાઇ ॥ ૨૯ ॥ જે તારાથી ઉપજ્યું તે, કહેવાય સગુ તારૂં, તુજથી ઉપજ્યુ તે ત્યાં મુકયું, હવે નહી તે માહારૂ ॥ ૩૦ ॥ તે નહિ માહારૂ તો હું નહિ તારો, સગપણ ગયું તુટી. સગાઇ મનાય શરીરની તે, શરીર ગયું છુટી ॥૩૧॥ સગપણ નહિ હવે માહારે તારે, કોણ બેટા કોણ બાપ; હવે બેટો કહાશ મને તો, નહિ રહે તારૂ માપ॥ ૩૨ ॥ નર બોલ્યો આ શું કહે છે બેટા, કેમ બદલાયો આપ; પોપટ રૂપે અભિમાન બોલ્યો, તું બેટો ને હું બાપ. ॥૩૩॥ મેં ને તેં બહુ દેહ ધરેલા, પશુ પક્ષી કેરા; કીટ પતંગ કે વનસ્પતી, મનુશ કેટલી ફેરા ॥ ૩૪ ॥ કેટલી વેળા બાપ થયેલો, હું તારો ને તું મહારો; અનાદીથી રેંટ એવા, વારા ફરતી વારો ॥૩૫॥ મીથ્યા માયા તું સત્ય માને, કોઇ ન જાણીશ તારૂં; આગળ દીસે અજવાળું ને, દીવા પુઠે અંધારૂ ॥ ૩૬ ॥ જગતરૂપી જેલખાનું, ઘરરૂપી ઓરડીયો ગુનેગારરૂપી જીવ છે તે, દેહરૂપ બેડીમાં પડયો ॥૩૭॥ બચે ચાર ચાર, કેદીને રહેવા, ઓરડી દે એકેક; તેમ એક ઘરમાં બચે ચાર ચાર, સગાં વસે વિવેક ॥૩૮॥ એક ઓરડામાં ભેગા કેદિ દુખ સુખની કરે વાતો,એક એકને દુખે દાઝેને. એકએકનો સ્નેહ થાતો ॥૩૯॥એક એકની એ પક્ષ તાણે એક એકપર હેતવાપે;એક એકનું માથુ દુખે તો, એક એકનું બ ચાપે.॥૪૦॥ એવા રીતે સગાં રહાતા, એક એકને દુખે દાઝે; એક એકનિ કરે ચાકરી સવા, ઘડી હસે ઘડા બહાજે.

॥૪૧॥ જે કેદીને જેટલા દહાડાની, થઇ હોયે શજાય, તેનાં મુદત પુરિ થયે, બેડીથી છુટી જાય ॥ ૪૨ ॥ બેડી તુટી તવ જેલમાંથી નીકળે છે સરવથી; સ્નેહિ કેદી જેલમાં રહ્યા તેની, ખબર લેતો નથી ॥ ૪૩ ॥ તે રીતે જીવ દેહથી છુટી, નીકળ્યો જગત બહાર; પાછળના સમા વહાલાને, સંભારે નહિ લગાર ॥ ૪૪ ॥ પાછું વાળીને તે નવ જુએ, સંભારે નહિ કોઈ દિન; કેદીમાં આવવા બેડી પહેરવા, ધારે નહી કોઇ જન ॥ ૪૫ ॥ તેમ છતાં જાય બીજી બેડીમાં, તેમાં નહી ઉપાય, જ્યાંથી ત્યાંથી છુટી નાશે, જાવું ન ધારે ત્યાંય ॥૪૬॥ એ રીતે છે આ જગત કેરી તું નહી કોનો કો નહી તારૂં, જા ભાઇ નીકળ બહાર; આજથી સત્ય માનતો નહી, જુઠો આ સંસાર ॥ ૪૮ ॥ અરજુન કહે ખોળે રમાડયો, ખવરાવ્યું પીવરાવ્યું તને; બદલો વાળવાની આસાયે, મોહ ચડયો તો મને ॥ ૪૯ ॥ એટલે પોપટ રૂપે બોલ્યો, ફરીથી અભેમાન; પુત્ર પાશે બદલો વાળવા; ઇછે કોઇ નાદાન ॥ ૫૦ ॥ ચકલા ચકલી જેવાં પક્ષીપુત્રને પુષ્ટી આલે; જીવની પેઠે જાળવે ને, ચંચામાં લાવિ ઘાલે ॥ ૫૧ ॥ આશા રાખ્યા વણ ઉછેરેછે; રક્ષણમાં નવ ચુકે, બચ્ચાંને હરતાં ફરતાં કરી પછીથી છુટાં મુકે, પણ તે બચ્ચાં તેની સંભાળ ન લે, તેનો નહી કાંઇ ક્લેશ; તેથી નાદાન મનુશ જાતી, હક રાખે હમેશ ॥૫૩॥ પરણ્યાને પાળે જણ્યા જીવાડે. તેમાં શાની નવાઇ; માબાપને માબાપના માબાપે, ઉછેર્યાં કર સાહી ॥૫૪॥ માટે એમાં બદલો શાનો, બદલો લેવાધારે જેહ; જીવ ઉછેર્યાનું ફળ નહી તેને વાસના બંધન તેહ ॥૫૫॥ એવો બોધ અભેમાને કીધો; અરજુનને હેત આણી; તેથી પારથ સમજી ગયો, માયા મીથ્યા જાણી ॥૫૬॥ પછી મહેલમાંથી વળ્યો પાછો, ફોગટ સંસાર લાહાવો; કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ઓરે બનેવી, વઇમાનમાં તમે આવો ॥૫૭॥ અરજુન કહે કોનો બનેવિ કોના સાળા તમો; બનેવિ બનેવિ કહી ફુલાવ્યો, તેથી ફુલી ગયા અમો ॥૫૮॥ સગાંવહાલાં સાચા માન્યા, સદમારગ નવ સુજ્યો, અભેમાનનો ઉપદેશ સુણ્યો, તે થકી આત્મા કુંજ્યો ॥૫૯॥ અમસ્થા આટલા દન કાઢયા; સત્ય માનીતી સગાઇ, સગામળી સંસારમાં રાખ્યો, તે હવે જાણી ઠગાઈ ॥૬૦॥ એમ કહી ઉદાસ થઇને, ઉભો ત્યાંને ત્યાય; આ સ્થળ ચકાવો થયો પુરો જેજે વઇકુંઠરાય ॥૬૧॥

॥વલણ॥ ચકાવો પુરણ હવો, સુણતાં પોહોચે કોડ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ,

---

દ્રોણ પર્વ.

કડવું ૬૧ રાગ સાખીનો.

વઇશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, દરોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજુનજી ત્યાંને ત્યાં થંભ્યો ભમવાને ઝાલ્યો હાથ; વઇમાનમાં બેસાડીને આવ્યા, ભોમીમાં ભુનાથ. ॥ ૨ ॥ કુરૂક્ષેત્રમાં તંબુએ આવ્યા, વઇમાનથી ઉતરીયા; એટલેસૌ સગાં વાહાલાંએ, ભાઇ ભાઇ ભાઇ ભાઇ કરીયા ॥ ૩ ॥ એટલે અરજુન એમ બોલ્યો, ભાઈ ભાઇ કરી ચડાવ્યો; ખરિ કમાણી કરવા ન દીધી, નહિ માયામાં પડાવ્યો ॥ ૪ ॥ નહી તમે માહારા નહી હું તમારો, એટલે બોલ્યો ભેમ; ઓરે માહારા કૃષ્ણ પ્રભુજી, નર આમ બોલે કેમ. ॥ ૫ ॥ પ્રભુએ સહુને સમજાવ્યા, નરને થયો વઇરાગ; માટે એને વળગી પડો નહી તો કરે બધુ ત્યાગ ॥ ૬ ॥ તવ વરકોદર કુન્તા દ્રૂપતી, બાહાજી લાગ્યાં કરગરવા; ઓ અરજુન તમે આમ કેમ બોલો, આધા ખસો શું કરવા ॥ ૭ ॥ પણ કોઇનું કહ્યું મનમાં ન આવે રહય થયું પવીત્ર, છેવટ માયામાં નાંખવાને, કૃષ્ણે કર્યું ચરીત્ર ॥ ૮ ॥ અરે અરજુન ખાવા ઉઠો, કયાં લગી ભુખ્યા રહીશું; અભીમન્યુના ગુણ ઘણા તે, સંભારિને શું કહીશું ॥૯॥ એના જેવો સુરો પુરો, કોઇનહીરણધીર; દાંગવને શરણે રાખેલો, ખરૂં બજાવેલ તીર ॥ ૧૦ ॥ દ્વારિકાં આવિ સુરેખાનું શનમુખ કીધું હરણ, જાદવ હરાવ્યા કૌરવ હરાવ્યા, હરાવ્યો રાજા કરણ ॥ ૧૧ ॥ આપણ ગયા પાતાળ વિશે, કોઠાનો સંગરામલીધો; કરણના બે પુત્ર મારી, એને વાંજીયો કીધો ॥ ૧૨ ॥ દુરીયોધનનો લખમણ માર્યો જોદ્ધાને કીધો જેર; છેવટ માર્યા નવાણુ ભાઇના, ચારશે ઇગણોતેર ॥ ૧૩ ॥ સાત સહસ્ત યોદ્ધાને માર્યાં, ધરણ ઢળ્યો પછી પોતે; સરવનો બદલો વાળી મુઓ છે, સુરોપુરો હતો તે ॥ ૧૪ ॥ અનેકને મારી એક મુઓ, તો પણ પોતાનો આપે; એના મુઆનું દુખ નથી દલમાં, પણ એક રીસ બહુ વ્યાપે ॥ ૧૫ ॥ મુએલાને કોણ મારતુ તુ, તે માહારે જાણવું જોઇએ; શરીરપર બહુ ઘા પડયાતા, દીઠા હશેહર કોઇએ

॥ ૧૬ ॥ ભીમસેન કહે મેં દીઠો નો જેદ્રથને ઘા કરતા; તે દશા છે બહુ મારા મનમાં, હણી આવું હરતાં ફરતાં ॥ ૧૭ ॥ તે સાંભળીને અરજુનજીના, મનમાં ભરાયો દ્વેશ, જેદ્રથે બહુ જુલમ કીધો, તે કેમ મટે કલેશ ॥ ૧૮ ॥ વહેર વહેલ એ લેવું ઘટેછે, કાલે કરૂં હું કેર; સુર્ય ઉદયથી સુર્યના હરતમાં મારવો મહારે દેર ॥ ૧૯ ॥ એટલામાં કાલ મારૂ નહીતો બળી મરૂ હું આપ; જેમાંથી એક કામ કરૂ નહીતો; બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૨૦ ॥ એવા પોતે સોગન ખાધા, ખાવા ઉઠયો સહુ સાથ; પણ લીધુ તે કૌરવ દળમાં, જેદ્રથને ગઇ વાત ॥ ૨૧ ॥ જેદ્રથ દુરીયોધનના પાસે, ઉઠી ગયો તે વાર; આવતી કાલે હું મરવાનો, કહી સઉ સમાચાર ॥ ૨૨ ॥ કોઇ પ્રકારે ઉગાર મુને, નહી તો દેહ છંડાશે; સો ભાઇ વચ્ચે એક બેન તારે, તેનો હવે રંડાશે ॥ ૨૩ ॥ મુએલા કુંવરને મારવાને, તેં મને મોકલ્યો પાપી; અરજુને તે વાત જાણી, તેની એને રીસ વ્યાપી ॥ ૨૪ ॥ કુપુત તેં કુબુદ્ધી આપી, બેનની દયા ન ધારી; દુરીયોધન કહે થોડું બોલો મરસો તો ખાશકે મારી ॥ ૨૫ ॥ સરવ મરો તેની નહી ચીંતા, હું હઇશ તો સહુ થાશે. જેદ્રથ કહે કાંઇ વીચારો; હું આવ્યો તમ પાસે ॥ ૨૬ ॥ દુરીયોધન કહે એવું બોલો,તે વાત વહાલી અમને; જરાએ મન ભય નવ ધરશો, ગુપ્ત કરી દઉં તમને. ॥ ૨૭ ॥ સાતમે માળે સંતાડુ તે, જાણી શકે નહી કોય; અરજુનને હાથ નહી આવો તો,મરવાનુ એને હોય ॥ ૨૮ ॥ તવ વાગુ મારો શતરૂ મરશે, વળી તમો ઉગરશો, બેઉ બાજુનો લાભ છે માહારે, તેથી તમો નવ ડરશો ॥ ૨૯ ॥ એમ કહી દરોણને તેડાવ્યા; બીજા કીરપાચાર; અશ્વસ્થામાને કરણ રાજા,વળી તેડયો સલ્લસાર ॥ ૩૦ ॥ સાત કોઠાના સાતે મળીયા, તવ બોલ્યો ભુપાળ; જેદ્રથનું રક્ષણ કરવાને, ચાલો સહુ પાતાળ ॥ ૩૧ ॥ સાત કોઠે જેમ સાત રહયા તા, તેમ રહો પાતાળ; તે વાત કોઇ જાણશે નહી, કયાં જશે કુન્તા બાળ ॥ ૩૨ ॥ માટે ઉઠો ઝટપટ ચલો, જો જો જુકતી લાવું; શલ્લ કહે માહારા તંબુમાં, જઇને હમણાં આવું ॥ ૩૩ ॥ એમ કહીને પાન્ડવના મામો, પોતાના તંબુમાં જાય, છડીદારને એમ કહ્યું કે જજે પાન્ડવને ત્યાંય ॥ ૩૪ ॥ અરજુનને તું ગુપ્ત રીતે, કહેજે સમાચાર, બીજે શોધ્યા વણુ પાતાળ જાવો, જેદ્રથ ત્યા નારધાર ॥ ૩૫ ॥ કહાયે તમારા મામે કહ્યું છે; તમે તમારે જાજો; એમ કહીને આવજે તંબુ, રાખશે વાતનો માજો ॥ ૩૬ ॥ શેવક કહે

વારે મહારાજા; ચીંતા ન ધરશો મન; અરજુનને જઈ કહી આવવાનો સાક્ષી જગજીવન ॥ ૩૭ ॥ તવ શલ્લ રાજા આયુધ્ધ લઈને છત્રપતી કને જાય; ચાલો પાતાળમાં પરવરીયે. થનારૂં હોય તે થાય ॥ ૩૮ ॥ તવ દુરીયોધન દરોણને કરણ; ગોરને અશ્વસ્થામાં;જેદ્રથનેસલ્લ સાતે ચાલ્યા થાવું છે અરજુન સામા ॥ ૩૯ ॥ પાતાલની પોણા વીદ્યાનો, ભણેલો ભુપાળ; પ્રથ્વીનું સ્તવન કરીને, પરવરીયો પાતાળે ॥ ૪૦ ॥પ્રથમ પેહેલે પાતાળ ગયા, ત્યાં, ઉભા દ્રોણાચાર; કહ્યું કે અરજુન અહીં આવે તો, કરજે યુધ્ધ અપાર ॥ ૪૧ ॥ લઢી વઢીને કાઢજે દહાડો, કહીને મુકયા ત્યાંય; બાકીના છએ જણ ચાલ્યા બીજા પાતાળમાંય. ॥ ૪૨ ॥ ત્યાં કીરપાચાર ગોરને મુકયા, કહ્યુંકેયુધ્ધ કરજો; દ્રોણને જીતિને આવેતો કરોધ ઘણો આદરજો ॥ ૪૩ ॥ જેમ તેમ કરીને વાર કરવિ, દીવસ નાં ખવો કાહાડી; ત્યાંથી ત્રીજે પાતાળ ગયા; પાંચ જણે સુજ પાડી ॥ ૪૪ ॥ ત્યાં મુકયા અશ્વસ્થાથાને, દ્રોણ તણાજે બાળ; પછી રહ્યા ચાર જણા તે, ચાલ્યા ચોથે પાતાળ ॥૪૫॥ કરણ રાજાને ત્યાં મુકયો, વીરા ટકાવજે યુધ્ધ; પાંચમે પાતાળ ત્રણ જણ ગયા, કપટની બહુ બુધ ॥૪૬॥ તેવું તે પાતાળ ખાલી રાખ્યું, છઠે પાતાળ જાય; ત્યાં આગળ યુધ્ધકરવા મુકયો, મારવાડનો સલ્લ રાય ॥ ૬૪ ॥ પછી જેદરથને લેઇ ગયો, સાતમા પાતળ વિશે; ત્યાં મહા મોહોટું સરોવર જળનું ભય ભરેલું દીસે ॥ ૪૭ ॥ તેની કીનારે પોતે બેઠો, મનસુબો મન કીધો; સરોવરનું કમળ લેઇ પ્રતીકાનો કુંભ લીધો ॥ ૪૮ ॥ તે કુંભમાં જરા જળ ભરીયું કમળ ડાંડી મહીં ઘાલી; કુંભ કેરા મોઢાપર મેલ્યું. કોમળ કમળ ઝાલી ॥ ૪૯ ॥ તેને બત્રીશ પાંખડીયો છે, તેપર શું કામ કરીયું; મંત્ર ભણી જળ અંજલી લેઇ, પાંખડીયો પર ધરીયું ॥ ૫૦ ॥ તેથી દસ દસ યોધ્ધા બનાયા, જુ જુ જેવડા સાર; જાળવે કમળનો વચલો વેસર, આવતાં ભાગે અથીઆર ॥ ૫૧ ॥ તેથી ત્રણસે ને વીશ યોધ્ધા, મુકયા રક્ષણ કરવા; પછી જેદ્રથ બનેવિનો; બેઠો ખેલ આદરવા ॥ ૫૨ ॥ પોતાની ડાબી હાથેળીમાં, જેદ્રથ ઉભો કીધો; મંત્ર ભણી જળ અંજળી છાંટી, પોરો બનાવિ દિધો ॥ ૫૩ ॥ તવ તે જીણો તંતુ બનીયો, તરફડવા કરમાંય; તેને જાળવિ મુકી દીધો, કમળ વચમાં ત્યાંય ॥ ૫૪ ॥ એવી વીદ્યાથી કરી યુક્તી, કુંભ પછી કર વીધો; મંત્રવડે સરોવર કેરે, મધ્ય ભાગ મુકી દીધો ॥ ૫૫ ॥ તે પછી પોતે નીકળ્યો ત્યાંથી પાં-

ચમે પાતાળ જાયા; કદી જો અરજુન આવે તો, યુધ્ધ તણી ઇચ્છાય ॥ ૫૬ ॥ એમ કરીને રૂજની રહ્યા, થયો પ્રાતઃકાળ; જાગરત થયા તરૂને હણવા અરજુનજી ને ગોપાળ. ॥ ૫૭ ॥ એવે શત્રુનો છડીદાર આવ્યો, છાના કહ્યા સમાચાર; પાતાળ જાજો શતરૂ મળશે, કહી પાછો વળ્યો સાર ॥ ૫૮ ॥ એવામાં સહુ જાગરત થયા શેન્યાને રાજન; કુન્તાજીએ રસોઇ કીધી, વેહેલું કર્યું ભોજન ॥ ૫૯ ॥ વળણ ॥ ભોજન કરી પરવારીયા; પેહેર્યાં વસ્ત્ર સણગાર. આયુધ્ધ લીધાં હાથમાં જાવા થયા તઇયાર.

કડવું ૯૨ રાગ આશાવરિ.

વઇશંમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય. વીસ્તારી તુજને સંભળાવું દ્રોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ રણછોડરાયે રથ જોતરીયો મહિ બેઠા નરભુપ; અછોડા ઝાલી હાંકવા બેઠા, પોતે શામ સ્વરૂપ ॥ ૨ ॥ તવ વ્રકોદરે વસ્ત્ર પેહેર્યાં, કટી કશીને બાંધે, બંધુ સાથે જાવા નીકળ્યો, ગ્રહી ગદા ધરી ખાંધે ॥૩॥ તંબુથી અળગા જઇને, ભોમીનું કીધું સ્તવન; તવ પ્રથ્વીએ મારગ મકયો, તવ ચાલ્યા રાજન ॥ ૪ ॥ પેહેલે પાતાળ પરવર્યાં કે, દીઠા દ્રોણાચાર; અરજુનજીએ રક્ત નેત્રે, કીધો નમસ્કાર ॥ ૬ ॥ ધન્ય ગુરૂજી, ધન્ય ગુરૂજી તમે કર્યું કાળુ ગોરૂ; કોઇ નહિ ને વીધારથીનું, માર્યું નાહાનું છોરૂ ॥ ૬ ॥ નાહાન સાથે નાદાન થયા, તો પણ નકસ આપી; નાહાને છોકરે તમારા સહુની, મુછ અકેકી કાપી ॥ ૭ ॥ એવા એવા અરજુનજીએ, બોધ કહ્યા બહુ કાઠા, નાહાનું છોકરૂં મારેલું માટે, ઓશીઆળા થઇ નાઠા ॥૮॥ જાણ્યું કે એક ટંટા મટીયો, પછી ત્યાંથી પરવરીયા; પ્રથ્વી સ્તવન કરીને બીજે, પાતાળે ઉતરીયા ॥ ૯ ॥ ત્યાં કીરપાચાર ગોર ઉભા તવ ભીમે કર્યો બોધ; ગોર હતા આપણી સભામાં, નહોતા જરા વીરોધ ॥ ૧૦ ॥ માટે એ મને કાંઇ ન કેહેશો, તવ નમ્યો ઇંદ્રનો બાળ; કીરપાચારે સાન કીધી, જાજો સાત પાતાળ ॥ ૧૧ ॥ એમ કહિને વીદાય થયા, અવનીમાં સંચરીયા; અરજુન ભીમ ને ભગવાન પોતે, ત્યાંથી નીચે ઉતરીયા ॥ ૧૨ ॥ ત્રીજા પાતાળમાં ગયા એ, અશ્વસ્થામા ત્યાં નાઠા તઇણેજનનું જાથ જોઇને, જીવ લઇને નાઠા ॥ ૧૩ ॥ એટલે ચોથે પાતાળ ચા-

લ્યા, ઉભો રાજા કરણ, નર કહે શું મુખ લેઇ ઉભો. બેસુતપાત્ર્યામણું ॥૧૪॥ એટલે કરણ સરમાઇ ગયો,નાશી ગયો ભુમાંય. તવ પાંચમે પાતાળ ઉતરીયા, છત્રપતી છે ત્યાંય ॥ ૧૫ ॥ તેણે દીઠા ત્રણે જણને, જાણ્યું કે હાર્યા દરોણ; જો મુજને મારી નાખશે તો રાજ ભોગવશે કોણ ॥૧૬॥ એવો ભય ભાસવાથી નાઠો, દુરીયોધન ભુપાળ; તેથી ત્રણે ત્યાંથી ચાલ્યા, ગયા છે પાતાળ ॥ ૧૭ ॥ ત્યાં શલ્લ મામા ઉભા રહ્યા છે, તેણે કહ્યું કે આવા શત્રુ તમારે હાથમાં આવે. સાતમે પાતાળ જાવો ॥ ૧૮ ॥ એમ કહી એ વિદાય થયા ભગવાન હરણ ભરાયા; ત્યાંથી રથ લેઇ ત્રણે ચાલ્યા, સાતમે જઇ ઉતરીયા ॥ ૧૯ ॥ અરજુનને મન ગર્વ જ થયો માહારા ભય માહા માઠા; કપરિ માઝા મારી પડીતે,જીવ લઇ સહુ નાઠા ॥ ૩૦ ॥મુજ જેવિ કોઇની નહી માઝા, થયો અતી અહંકાર; અહંકારથી હરી ઘણોજ આઘો, જાણ્યું જુગદાધાર ॥ ૨૧ ॥ એવામાં અરજુનજી બોલ્યા, પ્રભુ કરૂં હું કહેર, બતાવો શત્રુ એકજ બાણે, મારી નાખું ઢેર ॥૨૨॥ અહંકાર ઊતારવાનો ધાર્યો, પોતે જાદવરાય; કૃષ્ણે કહ્યું સરોવર વચ્ચે, શત્રુ પેલા કુંભ માંય ॥ ૨૩ ॥ તવ અરજુને બાણ ચડાવ્યું, કહ્યું કે દઇવત દાખું; એક બાણે એ કુંભમાંથી શત્રુને મારી નાંખું ॥ ૨૪ ॥ એમ કહીને બાણ ફેંક્યું, કુંભની લમભમ થાય; પાંખડીના જોધની કાયાથી, બાણજ આડું જાય ॥ ૨૫ ॥ તવ અરજુને બીજુ માર્યું, પણ ગયું આડું, તેમ તેમ નરે બહુ બાણ માર્યાં, ધાર્યું કે કમળ કાડું ॥૨૬॥ પછી બાણ અગણિતાં મુકયાં, મનમાં ધરીનેટેક; તે પણ બહુ મારીને થાકયો, બાણ વાગ્યું નહી એક ॥ ૨૭ ॥ એવે છ ઘડી દીવસ રહયો, પ્રભુએ શું ખેલ કીધો; પોતાનું સુદરશન મુકી, સુર્યને ઢાંકી દીધો ॥ ૨૮ ॥ તવ અરજુને બાણ બંધ કીધાં, હવે જીવિ શું કરવું; ચાલો પ્રભુ હવે સાંજ પડીછે, ભોમી જઇ બળી મરવું ॥૨૯॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ચાલો ભાઇ, કહીને પાછા વળીયા; ત્રણે જણા સ્તવન કરીને, પ્રથ્વીમાં નીકળીયા ॥ ૩૦ ॥ પોતાના રણસ્થંભ પાસે; રથથી આપ ઉપરીયો, કાષ્ટ લાવિ ત્યાં ચીતા ખડકી, મનસુબો મરવા કરીયો ॥ ૩૧ ॥ તે વાત જાણિ સગાવાહાલાએ, તંબુથી દોડી આવ્યા કુન્તાજી સુભદ્રા દ્રૂપતી; આંખે આંસુ લાવ્યા ॥ ૩૨ ॥ ધરમ શેહેવ નીકુળ રૂએ, રડવા લાગ્યો ભેમ; એ અરજુનજી મરવું ધારે, પણ મરવા દેઉં કેમ ॥ ૩૨ ॥ એમ કહી ભીમ આડો ઉભો, અરજુન બોલ્યો આપ; જે મુને

મરતાં રોકે તેને બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૩૪ ॥ પાપના ભયથી ભીમ ખશીયો, એ મરે નો મારે મરવું, ક્રષ્ણ પ્રભુ કેમ બોલતા નથી; કહો હવે કેમ કરવું ॥ ૩૫ ॥ ક્રષ્ણ કહે વાત રાખજો મનમાં, હું મરવા નહિ દેવું; એવે સાંજ પડી જાણિને, કઉરવે કર્યું કેવું ॥ ૩૬ ॥ સાતમે પાતાળ પાપી ગયો, કાઢયો બનેવીને બાહાર. હતો તેવો બનેવિને, લઇ ચાલ્યો અંધ કુંવાર ॥ ૪૭ ॥ પ્રથિવમાં તંબુએ આવ્યો, સકટવીહુ કરયું કાષ્ટ તણું એક ગાડુ, તેમાં કાષ્ટની પેટી; તેમાં જેદ્રથને બેસાડયો ઉક્ષોથી બાંધી છેટી ॥૧૯॥ તે પેટીને બે બાજંછે, જેદ્રથને જોવા કાજ; એવું સંકટ વિહુ રચીયું દુરયોધન માહારાજ ॥ ૪૦ ॥ પછી કહ્યું અરજુન મરે છે, ત્યાં જોવાને જાયે; સુરજ નથી તેથી નહિ મારે, ધીરજ ધરજો હઇયે ॥ ૪૧ ॥ એમ કહી સરવેને લાવ્યો. હસવાના મનસુબા; પોતાને સ્થંભે આવીને, ચરચા જોવા ઉભા ॥ ૪૨ ॥ એટલે છાના બોલ્યા છબીલો, ભીમસેન હાલો ડુલાવો, ગમે તે જુક્તીથી નરને, હાથે બાણ ઝાલાવો, ॥ ૪૩ ॥ તે ઉપર ત્રણ મંત્ર ભણાવો, કાળજવર વીત્રેક; વાયુનો મંત્રને શીવનો મંત્ર, ભણાવો એકેક ॥ ૪૪ ॥ એટલે સુરજ બતાવું છું; દિવસ છે બે ઘડી; સનમુખ શત્રુ આવ્યાછે તેને, તેને તે બાણ દે જડી ॥ ૪૫ ॥ મરવાને માટે ઉરકેરો; અરજુનજીને સાર; ગમે તે બાનું કાઢીને, ઝલાવો હથીઆર ॥ ૪૬ ॥ ભીમ કહે સહુ વાટ કરછું, વાર નથી કાંઇ અમને; ગુર્ય નહીં હોથ નર બળશે તો, જોડે બાળીશ તમને ॥ ૪૭ ॥ ક્રષ્ણ કહે કે કબુલ માહારે, તવ અરજુન નવ ચુકયો; કાષ્ટ તણી ચીતા ખડકેલી તેમાં અગની મુકયો ॥ ૪૮ ॥ પછી ધરમને ચરણ લાગ્યો, આજ્ઞા દો શુભ મતી; ધરમ કહે મુને ન પુછો, કાંઇ કહેવાનો નથી ॥ ૪૯ ॥ એટલે ભીમને મોહોટો જાણી, પારથ લાગ્યો પાય; ઓ ભાઇ અગનીમાં બળવાની આપો તમો આગનાય ॥ ૫૦ ॥ ભીમ કહે હું આગ્ના આપું, ખરી વાતે કેમ ડરવું; પણ તમારાં હથીઆર દેખી, દેખીને દાજી મરવું ॥ ૫૧ ॥ પણ હાથમાં હથીઆર લ્યો, આપું પછી આમનાય; તવ અરજુને ધનુશ ભાથો, લેઇ લીધો કર માંય ॥ ૫૧ ॥ ભીમ કહે કે ઠેલા વારનો, ખુશી થાયે અમ પ્રાણ; તમારી લટક જોવાની ઇચ્છા, એક ચઢાવો બાણ ॥ ૫૩ ॥ તવ અરજુને બાણ ચઢાવ્યું, હવે દો આગ્નાય; ભીમ કહે કાળજવરભણો,

કાળ તમારો થાય ॥ ૫૪ ॥ એટલે ન્રર ૧ળજવર ભણીયો, તવ ભીમ બોલ્યો એમ; વાયુનો ને શીવજીનો, મંત્ર ભણો ધરા પ્રેમ ॥ ૫૫ ॥ અરજુને તે મંત્ર ભણીયો, મરવામાં મન મોહ્યું; એટલે બળવંત વ્રકોદરે, જુગદીસ સામું જોયું ॥ ૫૬ ॥ એટલે સમજ્યા સામળીયાજી, કારીગરી કામ કીધું; સુદરશણ ચક્ર પોતાનું, તેને બોલાવી લીધું ॥ ૫૭ ॥ તવ બે ઘડી દહાડો દેખાયો, થયા રવી દરશન; તે દેખીને કૈરવ નાઠા, નાઠો દુરિયોધન ॥ ૫૮ ॥ સટકતા આસપાસ યોદ્ધા, તે પણ નાસી જાય; ગાડુ ત્યાંનું ત્યાં રહ્યું ને, જેદ્રથ પેટી માંય ॥ ૫૯ ॥ એટલે જાણ્યું એકલો રહ્યો, નાસવા કર્યો વિચાર; માથુ મારી દ્વાર પેટીનું ભાગ્યું, ડોકું કાઢયું બહાર ॥ ૬૦ ॥ તે દેખીને અરજુનજીએ, મનમાં કર્યો વીચાર; સુર્યને શતરૂ સુનમુખ છે વળી, શર કરમાં તઇયાર ॥ ૬૧ ॥ એવું જાણી બાણ માર્યું, જુએ છે જુગદીશ; તે બાણે જઇ જેદ્રથ કેરૂં છેદી નાંખ્યું શીશ ॥ ૬૨ ॥ પવનાસ્તર મંત્ર વડે તે, શીશ ચઢયું ગગન; જેદ્રથનો બાપ વૈદ્રથ નામે, તપ કરે છે વન ॥ ૬૩ ॥ તેને એવું વરદાન છે કે, પુત્રનું જાણે મરણ; તે વેળા શીવ મંત્ર હોયેતો, પડે તેનું શીશ ધરણ ॥ ૬૪ ॥ તેની પાસે જઇને મુસ્તક, પડયું એણી વાર; નેત્ર ઉઘેડી વઇદ્રથે જોયુ, તવ દીઠો કુંવાર. ॥ ૬૫ ॥ શીવનો મંત્ર તે વેળાએ, બાણ ઉપર છે તેહ; વઇદ્રથનું તેણે શીશ છેદયું, મરણ પામ્યો તેહ ॥ ૬૬ ॥ અરજુનજીનું બોલ્યુ પળીયું, ગયો પોતાને ઠામ. શૈન્ય સહિત તંબુએ આવ્યો, પોતે શ્રી ધનશામ ॥૬૭॥ ॥ વળણ ॥ સઉ તંબુ બીરાજીયા, સાંભળને રાજન; વદે વલ્લભ શભા કરી, બેઠો દુરીયોધન.

કડવું ૬૩ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન. સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બેઠો તંબુએ દુરીયોધન; રૂડી સભા કરીને રાજન ॥ ૧ ॥ બોલ્યો દરોણની પ્રત્યે વચન, તમારા રહ્યા કેટલા દન બોલ્યા દરોણગુરૂ તે વાર માહારા વીત્યા દીવસચાર ॥ ૨ ॥ હવે રહયો છે દિવસ એક, થંભે વઢવા જવું વિવેક; તે તું સમજને રાજન, તારૂ પ્રત્યુ અરાડમે દન ॥ ૩ ॥ માટે દીવશ સઘળા ગણાય, તે તું વીચારી લેને રાય; દસ દીવસ ભીસ્મપીતાય; યુધ કર્યું હતું રણમાંય ॥ ૪ ॥ પછી એક દેન વચીયો હતો, માહારી સાથે

આવેલો તું તો બીજે દિવસ થંભે ગયા, સામા સામી આયુધ્ધ લેઇ થ
યા ॥ ૫ ॥ તે વેળા આવ્યું વિપ્રનું ટોળું, યુધ્ધ થવામાં પડ્યું રોળું;
ગયો અરજુનજી પાતાળ; કોઠા લઢવા ધાર્યા તતકાળ ॥૬॥ તાહરા કહે
વાથી ઉભું કીધું, અભેમન્યુએ બીડું લીધું; ત્રીજે દહાડો કોઠામાંથયો
ચોથો દન જેદ્રથમાં ગયો ॥ ૭ ॥ પાંચમો દન કાલે થાશે, માટે એકજ દન
લડાશે, લખો પત્ર પાન્ડવને રાજન, ગુરૂ વઢવાના કાલનો દન ॥ ૮ ॥
માટે આવજો પાંડવ તમો, સ્થંભે આવિશું વઢવા અમો; એમ પ-
ત્ર લખાવી મોકલીયો; દાસ લઇને શેવક પળીયો ॥ ૯ ॥ જઇ આ-
પ્યો પાંડવને હાથ, કાલે વઢવુંછે ગુરૂ સાથ; કહી શેવક થયો વીદાય
રાતે સુતાને વહાણુ વાય ॥ ૯ ॥ તવ પાંડવ યુધ્ધે ચડીયા, ડુંડભી ડંકા
ગરગડીયા, ચાર ભાઇને પાંચમા નાથ, વઇરાટ શીખંડી સાથ ॥ ૧૦ ॥
રાય ધરૂપત દ્રષ્ટ પ્રદુમાન, વળી માયાવિ બે શંતાન; સાથે સાતક્ષોણી
સન્યાય, વાજતે ગાજતે સ્થંભ જાય ॥ ૧૧ ॥ તવ આવીયા કૌરવલોક,
સાથે શેન્યના યોધ્ધા અથોક; વળી સેન્યા ક્ષોણિ અગીઆર, શલ્લકરણ
કીરપાચાર ॥૧૨॥ વળી અસ્વસ્થામાને શકુની, એવા એવા આવ્યાસહુ
ખુની; કીધા યુધ્ધ તણા મનસુભા, આવી સામા સામી ઉભા ॥ ૧૩ ॥
તે દહાડે બેઠો ખપ્પર યોગ; આવી જોગણી લેવા ભોગ; સૌને યુધકરવા
ની હુંશ, લીધું અરજુનજીએ ધનુશ ॥ ૧૪ ॥ ખેચી દોર ચઢાવી સાર;
પહેલ વહેલો કર્યો ટંકાર; તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં જાય, સ્વર્ગ મૃત્યુને
પાતાળ માંય ॥ ૧૫ ॥ બધા ડોલ્યા દસે દીગપાળ; ધરા ધરૂજી ખળભળ્યુ
પાતાળ; વડ લંકામાં હનુમાન, તેણે શબ્દ સાંભળીયો કાન ॥ ૧૬ ॥
હુક કરીને ગડગડીયા, રામનામ લેઇ ગગને ચડીયા, કપી કુરૂક્ષેત્રમાં પ
ડોયા, દોટ મુઠ્ઠીને જઇ ચડીયા ॥ ૧૭ ॥ એતો પાંડવ દળમાં પેઠા, અર-
જુનની ધજા પર બેઠા ગ્રહ્યા બાણ કુન્તાને તન, દશ બાણે કર્યું પુ-
જન ॥ ૧૭ ॥ વળણ ॥ દસ બાણ પુજન કર્યું, સાંભળને તું રાય, વદે
વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુધ્ધ તણો મહીમાય.

કડવું ૬૪ રાગ સાખિ.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું દ્રોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજુનજીએ પુજન કીધું,

તે પછી ક્રોધે ચડીયા, રણ તણા રણસીંગા વાગ્યા; તેનાજ ટુટી પડીયા ॥૨॥ અરજુને કાળજવર ફેંકયું, જબરી; જણવી રીસ; તે બાણેથી ભગદત કેરૂ, છેદી નાંખ્યું શીશ ॥ ૩ ॥ તે જોઇ ગુરૂએ તેવુ લીધું, દારૂણ દઇવત દાખ્યું, દ્રુપતના સુત શીખંડીનું, મુસ્તક છેદી નાંખ્યું ॥ ૪ ॥ ખપ્પર યોગનો દીવસ છે તે, વાગતામાં જાય પ્રાણ; ખપ્પર ભરવા આવે લી દેવી, તેથી લે છે પ્રાણ બાણ ॥ ૫ ॥ શીખંડી મુઓ જાણિને, અરજુનને સુર વાપ્યું; કાળજ્વરથી ભુરીસ્યેવાનું મુસ્તક એણે કાપ્યું ॥ ૬ ॥ એટલે દ્રોણે સામુ માર્યું, વાળવા કચ્ચરઘાણ; જબરો જોધ્ધો દ્રુપત રાજા, તેનો કાહાડયો પ્રાણ ॥ ૭ ॥ ચડશીલો સુત ઇંદ્રિ તણો તે જણાવી ઝાજી રીસ; બાણ મારીને સુસરમાનું,છેદી નાંખ્યું શીશ ॥ ૮ ॥ તવ કાળજવર લેઇને ફેંકયું, પોતે રાજા કરણ; વઇરાટ રાજાની રૂદીયા ભેદી, તરત પમાડયો મરણ ॥ ૯ ॥ અરજુને અમણોતા મંત્રનું, મારયું કાળજવર બાણ; કઉરવ કેરી ત્રણ ક્ષોણીનો વાળી નાંખ્યો ઘાણ ॥૧૦॥ એટલે દ્રોણે બાણ માર્યું, દાવે દાવો ધારી, તે બાણથી પાંચપાંડવોની, બે ક્ષોણિને મારી ॥ ૧૧ ॥ એવે ગેટારગછ માયાવિ ગાજીને ગગને ચડિયો; ગુરૂ ન જાણે ને ગુરૂનિ પુંઠે, જઈસેન્યામાં પડીયો ॥ ૧૨ ॥ જેને તેને મારવા માંડયો. લેવા માંડયો પ્રાણ એક ઘડીમાં એક ક્ષોણીનું, કરી નાંખ્યું હથરાણ ॥ ૧૧ ॥ જબ્બા જબી સરવે થઇ ગયા, એક એક ને માર મારે. જેને તે ધરણીમાં ઢળતા, હાહાકાર પોકારે ॥ ૧૪ ॥ રૂધીરનિ બહુ છોળ્યો ઉડી, એમ બન્યુ ન્હોતુ કદી; હાડને માઉંશનો કાચડ થયો, વહી રૂધીરનિ નદી ॥ ૧૫ ॥ કંઇના ધડને કંઇના મુસ્તક, કૈંના રઝળે ચરણ, કંઇક પડયા તરફડે છે, કંઇ જન પામ્યા મરણ ॥ ૧૬ ॥ ભમે ભુત ભૈરવ પીસાચો, જોગણી ખપ્પર ભરતી; એવું થયું પણ દયા ન આવે, એવિ નીરદય ધરતી ॥ ૧૮ ॥ નીચેથી રૂધીર છાંટા ઉડે વસ્ત્ર તેથી છંટાય; આકાશથી સમળી સીચાણા, માઉંસ લોચા લેઇ જાય, ॥ ૧૮ ॥ હાથી ઘોંડા, ઉટનાં મડદાં ચરણ તળે પીસાય; કઇ અદકચરાં જીવતાં હોયે; તે પણ પુરા થાય ॥ ૧૯ ॥ પછી દ્રોણે ઘણું જોર કીધું દીધો બાણનો મારઃ મારતા મારતા પાંડવોને, કાઢી દીધા થંભ બહાર ॥૨૦॥ જુલમ કીધો કરણ દરોણે, ભોંકયા નરને તીર; રૂંએ રૂંએ અરજુનજીનું, વિંધિ નાંખ્યુ શરીર ॥ ૨૧ ॥ તવ ત્રાસ પામ્યો પારથ પોતે જુએ અસરણ સરણ; હવે હું નથી જીવવાનો, થાશે માહારૂં મરણ

॥ ૨૨ ॥ નરના રથ પુઠે ભીમ ઉભો, તેને કહ્યું શ્રીશોર; વાયુ નંદન શું સંતાયા, કાંઇક મારો જોર ॥ ૨૩ ॥ ભીમ કહે શું જોર મારૂં, બહુ છુટેછે બાણ; રખે વાગે પેટમાં તો, નીકળી જાય પ્રાણ ॥ ૨૪ ॥ એવું વચન સાંભળીને બોલ્યા જાદવરાય; આગળ ન થાવો તો એક બીજો બતાવવું ઉપાય ॥ ૨૫ ॥ તેટલું કામ તમે કરજો, રાખી રૂદીએ હામ; તમે ઉભા રહોને નર તમે; પહેલું કરો એક કામ ॥ ૨૬ ॥ પવનાસ્તરનો મંત્ર ભણીને; બળ કરી બાણ કહાડો; દ્રોણના દીકરા અશ્વસ્થામા, તેને અહીંથી ઊરાડો ॥ ૨૭ ॥ તવ અરજુને બાણ લીધુ ભણિયો મંત્ર પવન; અશ્વસ્થામાની રૂદેમાં મારી, ઉડાડયા ગમન. ॥ ૨૮ ॥ વાયુ મંત્રે ચીરનજીવી, ઘણાજ ઉંચા ચડીયા; સાન ભાન વિના થઇને એ, કુંકણ કાંઠે પડીયા, ॥ ૨૯ ॥ પછી પ્રભુએ ભીમને કહ્યું, દ્રોણને તંબુ જાવો, અશ્વસ્થામા નાથનો હાથી, ગુરૂ તણો મારી આવો ॥ ૩૦ ॥ તવ ગદા લઇને ભીમ ચાલ્યો અવળે પંથે જાય; દ્રોણ તણે તંબુએ ગયો, ગજ બાંધેલો ત્યાંય ॥ ૩૧ ॥ ભીમે તેના ચરણ ઝાલી, ચીરી ચીતાળીયા કીધા; સોધતા કોઇને હાથ ન આવે, એવા ફેંકી દીધા ॥ ૩૨ ॥ પછી આવ્યો પ્રભુની પાસે, તવ પુછયું ઘનશામ; ભીમે તેનો જવાબ દીધો, સીદ્ધ કર્યું મેં કામ ॥ ૩૩ ॥ કૃષ્ણે કહ્યું કે બુમ પાડો, ગુરૂને કહીએ જુઓ; તમારો દીકરો અશ્વસ્થામા, મેં માર્યો ને મુઓ ॥ ૩૫ ॥ દ્રોણને ભીમ છે પુત્ર મુઆનિ, જાણ્યામાં જો આવે વાત; તો કોઇ સાથે યુદ્ધ ન કરવું, ધરવું ન આયુદ્ધ હાથ ॥૩૫॥ એવામાં ભીમે બુમ પાડી; ગુરૂ માહારાજા જુઓ, તમારો દીકરો અશ્વસ્થામા મેં માર્યો ને મુઓ ॥ ૨૬ ॥ તવ દ્રોણ યુદ્ધ બંધ કીધું. નાખી દીધા હથીઆર. શું જુઓછો યોદ્ધા શૂરા, શોધી કાઢો કુમાર ॥ ૩૦ ॥ તવ સરવે સેન્યામાં સોધ્યા, ત્યાં નહિ અશ્વસ્થામા, દરોણ કહે ભીમ બોલજે સાચુ, શીદ ભમાવે ભામા ॥ ૩૮ ॥ ભીમ કહે મેં મારી નાખ્યો, હોય તો સોધી લાવો; દરોણ કહે જો માર્યો હોયતો, ખોળીયું એનું બતાવો ॥ ૩૯ ॥ ભીમે કહ્યું કે ગદા વડે મેં, રૂજે રૂજા કીધા; તે રૂજા કોઇને હાથ ન આવે; એવા મેં ફેંકી દીધા ॥ ૪૦ ॥ ગુરૂ કહે તારા બોલ્યાનો, મુને નહિ વિશ્વાસ; અરજુન કહે તો સાચુ લાગે કાંતો કહે અવોનાશ ॥ ૪૧ ॥ ઘણા મારથી કાહાર થઇને, બોલ્યો પારથ મીઠો; અશ્વસ્થામા ભીમે માર્યો, તે તો મેં નજરે દીઠો ॥ ૩૨ ॥ દરોણ કાહાર

થઇ બોલ્યો, માટે એ વચન કાચું, દેવકી નંદન ઓ જુગજીવન; તમો કહેજો સાચું ॥ ૪૩ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત; અશ્વસ્થામાનું મરણ થયું, સાચેસાચી છે વાત ॥ ૪૪ ॥ ગુરૂ કહે આપ ફાવે તે બોલો, તમારે કોનિ બીક; સાક્ષી પુરો તમે સરવે, પણ નવ લાગે ઠીક ॥ ૪૫ ॥ હું તો માહારે યુદ્ધ કરવા; આયુદ્ધ ઝાલું હાથ. ધરમ જો આવિને કહેતો, માનું સાચી વાત ॥ ૪૬ ॥ તવ પ્રભુએ ભીમને કહ્યું, એક ઝપાટે જાવો; ધરમને સમજાવી સામાં, લાવીને કેવરાવો ॥ ૪૭ ॥ ભીમસેન તવ તંબુએ દોડયો; જ્યાં છે ધરમરાય; ઉઠો વીરા રથમાં બેસો, આવી દુરદશાય ॥ ૪૮ ॥ આજ અમો ચારે ભાઇ મરશું, જાણે છે જાદવરાય; ઉગરવા પ્રભુના કહેવાથી, કીધો છે એક ઉપાય ॥ ૪૯ ॥ ગુરૂના પુત્રને અરજુનજીએ, ઉરાડી નાંખ્યો વન, તેનાજ નામનોગુરૂનો હાથી; મેં જઇ કર્યો પતન ॥૫૦॥ પછી અમે એમ ઠરાવ્યું; ગુરૂ ભાગ્યુ ધર સુત્ર; નીમછે માટે હથીઆર મુકો, મુકો તમારો સુત્ર ॥ ૫૧ ॥ તેથી હમણા મારતા મુકયા, કરતા હતાછે કહેર; સુત મુઆનું સાચું ઠરાવ્યા વિના એ મારે ઠેર ॥ ૫૧ ॥ કોઇના કહેવાથી માનતા નથી પુત્ર મુઆની વાત; તમારૂં કહેલુ માનશે સાચું, માટે ચાલો મુજ સાથ, ॥ ૫૨ ॥ ધરમ કહે અરે ગાંડા, આ કામ તેં શું આણ્યું; હાથી મુઓને પુત્ર જીવે છે, તે સઘળું મેં જાણ્યું ॥ ૫૪ ॥ માટે તમે ફાવે તે કરો, મીથ્યા ન મરશો નથી; ભાઇ મરો કે પંડે મરૂ વા જુઠું કહેવાનો નથી ॥ ૫૫ ॥ વળણ જુઠું તો કદિ નહી કહું ઓરે માહારા વીર; કહે વલભ જરા વાર થઇ, આવ્યા શામ શરીર.

કડવું ૬૫ રાગ સવઈયાનો.

વૈશમપાયે એણિપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું દરોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અંતરયામી દોડતા આવ્યા, બોલ્યા મુખ વચન, શું બેઠા છો નીરભયપણે, ઉઠો ધરમ રાજન ॥ ૨ ॥ નહિતો તમારા બંધુ ખોશયો, દરોણ કોપ્યા છે અતી ધરમ કહે આવીને હું; જુઠું કેહેવાનો નથી ॥ ૩ ॥ ધરમ મારૂં નામ ધરેલું, જુઠું બોલું શાથી; કહોતો ગુરૂને કહું આવીને મુઓ તમારો હાથી ॥ ૪ ॥ તવ કુન્તા કરગરવા લાગ્યાં, ઉઠો માહારા તન; નહીતો ચારે ભ્રાત મરશે, વી-

ચારી લ્યો મન ॥ ૫ ॥ જીવ ઉગારવા બોલવું જુઠું; તેમાં નહિ કાંઇ દોશ; તોપણ ધરમે શીશ ધુણાવ્યું કુન્તા થયાં અફસોસ ॥ ૬ ॥ વળ-ણ ॥ અફસોશી થઇને ઉકળ્યાં; જુએ જુગજીવન; વધે વલ્લભ ત્યાંશું કહ્યું, કુન્તાએ વચન.

કડવું ૬૬ જાગ્યરે જાદવરાય એ રાગ.

કુન્તા ભરિયાં ક્રોધે, તું કેમ નથી ઉઠયો બોધરે; સત્યવાદી તુજસરખા શું હશે નહિરે ॥ ૧ ॥ સંગરામ ચાર ભાઇ કરતા, એ વઢી વઢીને છો મરતારે, તારા મનમાં મરશે તો જાશે ભાગીયારે ॥ ૨ ॥ તને જોયો જોયો સત્યવાદીરે, કોઇ મરે તું ભોગવે ગાદીરે; ખરા વાદી હોયતેએવું કરે નહીરે ॥ ૩ ॥ ઝાલી તેં સત્યની ધજા,અન્ય રળેને તારે મઝારે,સાંમા જઇને કેહેવું તેમાં જોર પડેરે ॥૪॥ પેહેર કાંચળી બેશ ઘરમાં માહારે આગ લાગી ઉદરમારે, અરેરે ચુંટી નાંખુ માહારી ચાંમડીરે ॥ ૫ ॥ જાણ્યું જોઇ ભાઇ મરાવે, તું સત્યવાદી શાનો કાહાવેરે; આપઘાતકરૂ તું-જ ઉપર હું બેટડારે ॥ ૬ ॥ હવે ન ખાવો સાંસો, હું ગાલું ગળા ફાંસોરે, દેહ તજુ તેતો સ્ત્રીહત્યા તુજનેરે ॥ ૭ ॥ કહી લીધું દોરડું હા-થરે કર્યો ધરમે વીચાર દલ સાથરે, માતા મરશે તો પાતક મુજને લા-ગશેરે ॥ ૮ ॥ વળણ ॥ હત્યા મુજને લાગશે. સ્ત્રીહત્યાનું પાપ; વદે વલ્લભ રાય ધર્મને, બે બાજુ સંતાપ.

કડવું ૬૭ રાગ સવઈયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું દરોણ પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ ધરમે જાણ્યું માતા મરશે, તો પણ લાગશે પાપ,જઇને જુઠું બોલીશ તોહયે પાપમાં પડીશ આપ ॥૨॥ એ બે પાપનો વિચાર કરતાં, શું હલકું શું ભારે; હલકું હોય તે માથે લેઉ છુટકો નથી ત્યારે ॥ ૩ ॥ સ્ત્રીહત્યાનું પાપ મોહોટું, વળી માત વણ થાવું; હવે નથી ઉપાય માહારો, જુઠું બોલવા જાવું ॥ ૪ ॥ એવું સમજી ધરમ ઉઠયા તવ સારથી રથ લાવ્યો; તેમાં જઇ યુધીષ્ટીર બેઠા મોહો દીવસ આવ્યો ॥ ૫ ॥ એ સત્યવાદીનું સત્ય કેવું, રથમાં બેઠો

જે વાર; એટલે પ્રથવીથી રથ ઉંચો, થયો છે ગજ ચાર ॥ ૭ ॥ એટલે રથ સારથીએ હાંકયો, સાથે શ્રીમભગવાન; દ્રોણસામો રથ લાવીરાખ્યો તેમાં સતી સંતાન ॥ ૭ ॥ ધર્મ રાજાને દ્રષ્ટીએ દેખી, બોલ્યા ગુરૂ દ્રોણ; એ સત્યવાદી માહારા ઘરમાં, આજ મુઉં છે કોણ ॥૮॥ ધર્મરાયે વિચાર કીધો, જુઠું તો બોલવું કાંઇ; તે દોશ લાગવાનો તેમાંથી, બચાવ કરૂં કાંઇ ॥ ૯ ॥ એવું ધારિ કાને હાથ દીધા, બોલ્યા કરી વીવેક; કાં નરો વા કે કુંજો વા, બેમાંથી મુઉ એક ॥ ૧૦ ॥ જાણ્યા છતાં ભેદ રાખીને, ધરમે ઉચ્ચાર કરીયો, તેકારણથી એ ગજ નીચો, રથ એમનોઉતરીયો ॥૧૧॥ એટલે પોતે છાતી કુટી કુટયું પોતાનું શીશ; અરેરે આટલું સત્ય ખોયું તે, કે વારે ભેગું કરિસ ॥૧૧॥ એવું આક્રંદ કરતા કરતાં તંબુએ ચાલ્યા જાય; દ્રોણે જાણ્યું ખુલાસા સાથે, ન કહ્યું ધરમરાય ॥ ૧૨ ॥ કુંજર કહેતાં હાથી મુઓ, કાં મુઓ મુજ સુત; તેનું સાચુ સોધન કરૂં, થયા આકળા ભુત ॥ ૧૪ ॥ રથમાં પદમાસન કરી બેઠા, મુકી યુદ્ધ ઉપાધી; સ્વાસો સ્વાસને ઘેરિ લીધો, ચઢાવી છે સમાધી ॥૧૫॥ સ્વાસે સંધાઇ ખોળીયું રથમાં, રહ્યું છે રાજન; જ્ઞાનસ્વરૂપે દ્રોણ ગુરૂ, ગયા સ્વર્ગ સુદન ॥ ૧૬ ॥ પુત્રની ખબર પુછવા માટે; ઇંદ્રિપુરીમાં જાય; તવ પ્રથવીમાં શું કામ કીધુ; પોતે જાદવરાય ॥ ૧૭ ॥ દ્રુપતનો સુત દ્રુષ્ટપ્રદ્યુમાન, તેને લાવ્યા સોધી; જે તુજ તાતને દ્રોણે માર્યા એવા એ વિપ્ર વીરોધી ॥૧૮॥ આ વેળાયે લાગ છે તારો, લે હાથમાં તું બાણ; જો દ્રોણનું ખોળીયું છે રથમાં, તે તું કર ભંગાણ ॥૧૯॥ દ્રુષ્ટપ્રદ્યુમાન એમ બોલ્યો, શું સમજાવો આપ. એ આયુધ વણ સમાધીમાં મારૂં તો લાગે પાપ ॥ ૨૦ ॥ ક્રષ્ણજી કહે કાંઇ ન લાગે, ઝટપર લે બાણ હાથે; જો પાપનો ભય હોય તને તો, તે પાપ માહારે માથે ॥ ૨૧ ॥ તારે હાથે એમનું મ્રત્યુ, માટે તું દે બાણ, પછીથી એ ખોળીયાને, ભીમ કરશે ભંગાણ ॥ ૨૨ ॥ એવું સાંભળી દ્રુપત સુતે, મહા બળથી બાણ લીધું; દ્રોણનું ખોળીયું છે રથ વીશે, તેને ભોંકી દીધું ॥ ૨૩ ॥ એટલે ખોળીયું ધરણ ઢળીયું, તવ ભય લાગ્યો છેક; એટલે કઉરવ લોકો નાઠા, મુકી પોતાનો ટેક ॥ ૨૪ ॥ એટલે ભીમે દોટ મુકી, દારૂણ દઇવત દાખ્યું; દ્રોણ ગુરૂના ખોળીયાને ચકચુર કરી નાખ્યું ॥ ૨૫ ॥ ઇંદ્રપુરીમાં ગયા ગુરૂજી, જ્યાં બેઠા સુરનાથ; ત્યાં જઇ પોતે પુછવા લાગ્યા; પોતાના ઘરની વાત ॥ ૨૬ ॥ એ સુરપતી માહારા ઘરનું, કોહો

કોણ છે આવેલું; ઇંદ્રિ કહે કોઇ પણ નથી આવ્યું. કહોને ગણતરી મે
લું ॥ ૨૭ ॥ એટલે ગુરૂ ત્યાંથી ચાલ્યા, વઇકુંઠ કીધો તપાસ, ત્યાંથી પ
ણ પતો નવ લાગ્યો, ગયા જમપુરી વાસ ॥ ૨૮ ॥ યમરાજા કહે આવો
મહારાજ. આવવું પડયું શાથી; તમ ઘરથી આજ નથી બીજુ. આવ્યો
છે એકલો હાથી ॥ ૨૯ ॥ એટલે દરોણગુરૂ વળ્યા પાછા, પ્રથવી વિશે
જાય; જઇ પોતાનું ખોળીયું શોધ્યું, તે નવ દીઠું ત્યાંય ॥ ૩૦ ॥ તવગુ-
રૂને બહુ કરોધ વાપ્યો, પાંડવે કપટ કીધું; ખોળીયું મહારૂં નાશપમા
ડયું; ભંગજ કરી દીધું ॥ ૩૧ ॥ એવામાં એક અશ્વ જાતી; ટટુ પડેલું
ઘણું, ઘડીયે બે ઘડીયે મરે એવું, કપાયેલો એક ચરણ ॥ ૩૨ ॥ તેના
શરીરમાં પ્રવેશ કિધો, ગુરૂએ તેણીવાર; તે ત્રણ ટાંગાનું ટટુ કુદયું, દેવા
માંડયો માર ॥ ૩૩ ॥ પાંડવની શેન્યના યોદ્ધાનો, મારી મારી ક્ષય ક-
રતા, કંઇને પુછડું કંઇને લાતો કઇને બચકાં ભરતાં ॥ ૩૪ ॥ એ રીતે
બહુ જુલમ કોધો દીધો મહોકમ માર; એક ઘડીમાં મારીનાંખ્યાયોદ્ધા
સાત હજાર ॥ ૩૫ ॥ પાંડવના યોદ્ધા ત્રાસ પામ્યા, અશ્વ હાવો કેમ રૂઠયો;
કરોધ ભરેલો વાયુ નંદન, ગદા ગ્રહીને ઉઠયો ॥ ૩૬ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ
એ ભીમને રોકયો, અશ્વને જાણો કોણ; એ ત્રણ ટાંગાના ટટુમાં, પેઠા
છે ગુરૂ દરોણ ॥ ૩૭ ॥ તેમના સાંમા જે જશો તો, કાઢી નાંખશે પ્રાણ;
એને વારીને આગળ થયા; પોતે પુરૂશ પુરાણ ॥ ૩૮ ॥ વાવા ગુરૂજી
વાવ: ગુરૂજી, આતો મરિયાદા ઘટે, જ્ઞાનવાન વિદ્વાન ગુરૂ તમોને, અશ્વ
વપુ નવ ઘટે ॥ ૩૯ ॥ એવું કહી પ્રભુએ સરમાવ્યા, તવ લાજ ગુરૂએ
આણી; અશ્વના દેહમાં રહ્યા થકા, દ્રોણ વદ્યા મુખ વાણી ॥ ૪૦ ॥ ઓરે
કીરટધર કપટ કીધું, તે મુજને બહુ રીસ; શ્રાપ છે માહારો દીકરો તારો
છેદજે તારૂં શીશ ॥ ૪૧ ॥ એમ કહીને તોખાર કેરૂં, ખોળીયું નાખી
દીધું; સંચરિયા સુધામ ગુરૂજી, પ્રાક્રમ પ્રૌઢજ કીધું ॥ ૪૨ ॥ પછે પાં-
ન્ડવ રણ થંભેથી, ગયાછે તંબુ વીશે; ભક્તને સહાયતા બહુવાર કી-
ધી, પોતે શ્રી જુગદીશે ॥ ૪૩ ॥ દ્રોણ પરવ કાંઇ પુરણ હવું, સુણ જનમે
જે રાય; પુરણ પ્રીત્યે સાંભળી કથા; ઉતરી તુજ હત્યાય ॥ ૪૪ ॥ કાળા
પડદા ધોળા થયા, કાળી ઘોળી થઇ ગાય; કાળા તલ તે ઘોળા થયા
પ્રમાણ એ દેખાય ॥ ૪૫ ॥ સવાલક્ષ બ્રાહ્મણ કેરૂં, રાયે દિધું ભોજન;
સવાસોને ઉપવીત દીધાં, ત્રીમના હતા તન ॥ ૪૬ ॥ બ્રાહ્મણ કેરી પુત્રી-
ઓનાં, સવાસો કન્યાદાન; સવાસો બ્રહ્માપુરીઓ આપી, જનમેજય

રાજન. ॥ ૪૭ ॥ સવાસો ગઊદાન દીધાં,વાધીથી સકલ્પ કરી; શ્રદ્ધાથી આસન વાળી બેઠો, સાંભળવાને ફરી. ॥ ૪૮ ॥ તે રીતે સહુ શ્રોતા વક્તા, શ્રદ્ધા રાખવિ મન; શક્તી પુર્વક પુન્ય કરવું, જપવા જુગજીવન ॥ ૪૯ ॥ સાંભળે પણ તત્વ નવ સમજે, તો સાંભળીયું નીરાર્થ શક્તી પુરવક પુન્ય ન કરે, તો તેનું બધું વ્યર્થ. ॥ ૫૦ ॥ તાલ વાજીંત્રને રાગણી માટે, કથા સાંભળે જેહ; તાન બાજીની વાણીસુણે. તો ફળ અફળ તેહ. ॥ ૫૧ ॥ જ્ઞાન મારગનો ભાગ જેમાં; તે નહી હરી કથાય; અજ્ઞાની જીવ પશુ સરિખો, સાંભળવાને જાય. ॥ ૫૨ ॥ સત્ય વસ્તુ સમજવા સારૂ સંભળાવુ કરજોડ; શ્રોતા વક્તા બોલજોસૌ જે જે શ્રી રણછોડ. ॥ ૫૩ ॥ વળણ. ॥ જય જય શ્રી રણછોડજી; પુરણ થયું દ્રોણ પરવ; કર્ણ પર્વની કહું કથા; સાંભળી લેજો સરવ.

દ્રોણપર્વ સમાપ્ત.

કર્ણ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારિ વજને સંભળાવું, કર્ણ પરવ મહીમાય. ॥૧॥ દ્રોણના દીવસ પુરા થયા એવે થઇ મધ્ય રાત, અંતરયામી ચીંતામાં ચડીયા, એવે થયો પ્રભાત. ॥ ૨ ॥ મોહોટા પરોઢમાં મરગા બોલ્યા, તે સમે ઉભા થયા; કુન્તા માતા સહન કરે છે, તેમની પાસે ગયા. ॥ ૩ ॥ જઇ આંબળ્યો પગનો અંગુઠો, ઉઠીયાં કુંતા માય; હશે વારૂ મને કેમ ઉઠાડી, ઓરે જાદવ રાય. ॥ ૪ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે બારણે આવો, ઓરે માહારિ માત, ખરે ખરી ભીડ પડી છે, તે કહુ તમને વાત. ॥૫॥ શુભ સતી તવ બારણે ગયાં, બોલ્યા અસરણા સરણ; કાલે કરણ યુધ્ધે ચઢશે, કરશે અમારાં મરણ. ॥૬॥ એક બાણે અરજુનને હણશે, બીજા બાણથી મને; કુંતા જી કહે ઉપાય તેનો, શો છે માહરા કને. ॥૭॥ તવ કુન્તાજીને સમજાવે, પોતે દીનાનાથ; ઓ માતા જીવવાનું અમારૂં, તે તો છે તમ હાથ ॥૮॥ અત્યારે કરણ જાગ્રત થઇને, બેઠો છે સેવા કરવા; તેના તંબુમાં તમે જાવો, જનેતા એની ઠરવા ॥ ૯ ॥ માતા થાતાં કરણ કને, જઇ વદજો મુખ વાણ; કહેશે કે મા કેમ પધાર્યાં, તો માગજો બે બાણ ॥ ૧૦ ॥ ફરશુરામનાં આપેલાં છે, બે બાણ છે એની પાસ; તે એક બાણે અરજુન મરે, બીજે હું અવીનાશ ॥૧૧॥ માગી લેશો બે બાણ તમે, એટલે પડશે વેમ; એને હાથે એ નહી આપે, તમને કહેશે એમ ॥ ૧૨ ॥ લ્યો મા પેલા ભાથમાંથી, તમને ગમે તે બાણ; માતા તેમાંથી કાઢી લેવાં, તો અમારા બચે પ્રાણ. ॥ ૧૩ ॥ કરણ પોતે ખોટાં બાણ આપે, તો સત્ય એનું પળાય; જો ગુરૂનાં આપેલાં આપે તો હીંમત એની જાય. ॥ ૧૪ ॥ માટે તમને લેવાનાં કહેશે, તેથી લેજો પ્રીતે, કુન્તાજી કહે તેતો ખરૂં પણ, હું ઓળખું શી રીતે. ॥ ૧૫ ॥ પ્રભુ કહે બધાં બાણ કાઢીને, ધરણ પર પાથરજો; ભેળાં ભેળાં રાખશો નહી, છુટાં છુટાં કરજો. ॥૧૬॥ એટલે હું અદર્શ થઇને, તંબુમાં પેશીશ; મોટી લાલી માંખ થઇને, બાણ ઉપર બેશીશ. ॥ ૧૭ ॥ જે પર બેસુ તે લેઇ લેજો, તરત

આવજો નાશી; કરણ રાજા નહી રોકવાનો; રહેશે મુખ વીકાશી. ॥ ૧૯ ॥ એવું સાંભળી કુન્તા ઉઠયાં, કૌરવ દળમાં જાય; નહિ પોઇ સેવા કરે છે, તંબુમાં કરણ રાય. ॥ ૧૯ ॥ તે તંબુમાં કુન્તાજી પેઠાં, બોલે મુખ વચન; હું છું માતા હું છું માતા, કરણ તું મુજ તન. ॥૨૦॥ કરણ કહે ભલે પધાર્યાં, મુને કર્યો પાવન; એમ જાણીને ઉભો થયો, બેસવા દીધું આસન. ॥ ૨૧ ॥ તે આસન પર કુન્તા બીરાજ્યાં, કરણે દાબડી કાહાડી; સુર્યની આપેલી ચુંદડી તે, કુન્તાને હોશડી ॥ ૨૨ ॥ તવ સતીના સ્થાન વીશેથી, છુટી પયની ધાર; કરણ કેરા મુખમાં પડી હરખ્યો સુર્ય કુંમાર. ॥ ૨૩ ॥ ઓરે જનેતા ઓરે જનેતા, આજજ વિત્યો લાહાવો; જનમ આપી મુકયો રખડતો; તરછોડયો તરછટ હાવો. ॥ ૨૪ ॥ કુન્તાજી કહે હતી કુંવારી, તે વારે માગી લીધો; સુર્યના મંત્રનો જાપ જપવાથી, દીન મણીયે દીધેલો. ॥ ૨૫ ॥ તે વારે રખાય નહી માહારાથી, જુમનામાં મુકયો તને; અળગેથી જોઇને રાજી થતીતી ઉછર્યો છે આંખ કને. ॥ ૨૬ ॥ કરણ કહે આગના આપો, આવી વસુ તમ ઘેર પાંન્ડવ બંધુની પક્ષ કરીને, કૌરવ મારૂં ઠેર. ॥ ૨૭ ॥ કુન્તાજી કહે દીકરા માહારા, એવું ન કરીએ કામ; એનું અન ખાઇને ઉછર્યો છે; થૈયે ન લુણ હરામ. ॥ ૨૮ ॥ એમ કરવાથી જગત વીશે, કુંખ વગોવાય માહારિ, ત્યારે કરણ કહે જનેતા હું, શી શેવા કરૂં તારી. ॥ ૨૯ ॥ તમે મુજને અવતાર આપ્યો, નીસ્ચે જનેતા લાગો તે બદલો વાળવો છે માટે, માહારિ કને કાંઇ માગો. ॥ ૩૦ ॥ કુન્તાજી કહે દીકરા માહારા, માતાની કષ્ટી કાપો; બીજાં ત્રીજું કાંઇ જોઇતું નથી, બે બાણ મુજને આપો. ॥૩૧॥ એટલે કરણે મન વિચાર્યું, પેલાં બે કેમ અપાય; સારાં રાખીને ખોટા આપું તો, સત્યજ મ્હારૂ જાય. ॥ ૩૨ ॥ એવું સમજી કરણ બોલ્યો, નાહેલો ન અડું ભાથે; આ રહયો ખેંટીએ ભરવેલો; લૈ લ્યો તમારે હાથે. ॥ ૩૩ ॥ તવ કુન્તાએ ભાથો લીધો, જોયા કરે છે કરણ; બાણ બધાં બારણે કાઢીને, પોહોળાં પાથરિયાં ધરણ. ॥ ૩૪ ॥ અદર્શ રૂપે અંતરયામી; આવિ તંબુમાં પેઠા; લીલી મક્ષીકા થઇ અરજુનના, મરત્યુને બાણે બેઠા. ॥ ૩૫ ॥ કુન્તાએ તે બાણ ઉપાડયું, જોઇને લીધું જાણે; ત્યાંથી ઉડીને મક્ષીકા રૂપે, બેઠા પોતાને બાણે. ॥ ૩૬ ॥ એટલે કુન્તાએ તે બાણ લીધું, તરત ઉભાં થયાં; જો બેઠા આ બે લઇ જઉ છું કહી બાહાર નાંકળી ગયા. ॥ ૩૭ ॥ કરણ રાજા બાવરો બનીસો,

આ શું થયું એ રામ; હવે જય પામવાનો નથી; ભાગી ગઇ બધી હામ ॥૩૮॥ એ રીતે હામલીને બેઠો, કુન્તા થયાં વીદાય; હતું તે સ્વરૂપ કરી, મળીયા જાદવરાય ॥૩૯॥ લાવોરે માતા બાણ બેઉ, કહીને માગી લીધાં; તવ કુંતાએ કૃષ્ણ પ્રભુને, બે બાણ સોંપી દીધાં ॥૪૦॥ તે લઇ ભમવાને ભાગી નાંખી; આવાં ફેંકી દીધાં; તે બે બાણનાં ભાલોડાં તે, પારધીએ લેઇ લીધાં ॥૪૧॥ તેના સુંદર સર બનાવ્યા, લેઇને પંથે પળીયો; તેમાંનો એક શર અરજુન નંદન, બબરૂ વાહનને મળીયો. ॥ ૪૨ ॥ કુરૂક્ષેત્રમાં વાહાણુ વાયું, કૈરવ થયા ત્યાર; સેન્યા બહુ સાવધાન થઇને, હાથે લીધા હથીઆર. ॥૪૩॥ તોપણ કરણ નવ દેખાયો, કૃષ્ટને પડિયો વહેમ; તંબુમાં જઇ કરણને પુછયુ, બેસી રહ્યા ભાઇ કેમ ॥ ૪૪ ॥ કરણ કહે પાંડવ સાથે. કરવો નથી સંગરામ; અમુલ્ય વસ્તુ જતી રહી માહારી; માટે ભાગી ગઇ હામ. ॥૪૫॥ દુર્યોધન કહે આ શું કહોછો, ઓરે વીરા કરણ; બે દીવસનું યુદ્ધ તમારૂ, મુને રાખ્યો છે શરણ. ॥ ૪૬ ॥ કરણ કહે વાત ખરી છે, પણ શી રીતે જવું; તે કરતાં સલ્ય રથ મારો હાકે, તોતો યુધ્ધે આવું. ॥ ૪૭ ॥ મારવાડનો ધણી સારથી બને, તો યુદ્ધ કરવા હામ; શલ્ય કહે તું બોલ વિચારી, શું તારો હું ગુલામ. ॥૪૮॥ કરણ કહે છત્રજ માગ, ગુલામ હું છું તમારો, પણ મુજ મનમાં પ્રેમ એવો, હાકો રથ અમારો. ॥૪૯॥ તવ શલ્ય રાયે કબુલ કીધું, રથ કર્યો તૈયાર; કરણે વસ્ત્ર આભુશણ પહેર્યાં, હાથ લીધાં હથીઆર. ॥ ૫૦ ॥ હીમ્મત રાખી રથે બેઠો, ગરમડિયાં નીશાન; આઠજ ક્ષોણી સેન્યા સાથે, વળિ અંધ કુમાર. ॥૫૧॥ વાજતે ગાજતે રણથંભે ગયા, ઉભા સુર ભરેલા; એટલે સામા પાંડવ આવ્યા, યુદ્ધ કરવું આદરેલા. ॥૫૨॥ રહી છે પોતાની ચાર ક્ષોણી, તે લાવેલા સાથ; અરજુન મારથી મોખરે ઉભો, સારથી દીનાનાથ. ॥ ૫૩ ॥ વળણ. ॥ સામા સામી આવીયા, પોત પોતાને રણથંભ; કહે વલ્લભ તવ આદર્યું, યુદ્ધ કરવું આરંભ.

કડવું ૨ રાગ રાજન રાચેજી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સણુ જનમેજેરાય; બળવંત બાજેજી, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કરણ પરવ મહીમાય. બળવંત બાજેજી. ॥ ૧ ॥ હવે અરજુનએ ધનુશ લીધું, ચઢાવ્યું તેણિવાર;

બળ૦ જોર કરી પડપંચા ચઢાવ્યાં,પહેલો કર્યો ટંકાર.બળ૦ ॥૨॥ શબ્દ તેનો ત્રણ લોકમાં પહોચ્યો, ડોલ્યા દશે દીગપાળ. બળ. ધમ ધમ ધમધમ ધરતી ધ્રૂજી, ખળભળ્યું પાતાળ. બળ૦ ॥ ૩ ॥ તે સાંભળી લંકાથી આવ્યા, હનુમંત અંજના બાળ. બળ૦ અભંગ રથ ઉપર એ ચઢીયા, કાન્તી માહા વિકરાળ. બળ૦ ॥ ૪ ॥ અરજુનની ધજા ઉપર બીરાજ્યા, પછી ક્રોધે સહુ ચડીઆ. બળ૦ સ્થંભથી છુટયા એકદમ ઉઠયા, મારવા તુટી પડીયા. બળ૦ ॥ ૫ ॥ અરજુને એક અમણીતું માર્યું, સાઠશહસ્ર થયાં બાણ, બળ૦ જાય ઝપાટે સુર સપાટે, વાળે કચ્ચરઘાણ, બળ૦ ॥ ૬ ॥ કરણ રાયે માર્યું અમણીતું, તે સુર ભરયું જાય બળ૦ એનું એક બાણ જતાજતામાં, એંશી હજાર બાણ થાય. બળ૦ ॥ ૭ ॥ મરણ વેળા બળ કરણનું ઝાઝું, વરતે હાહાકાર. બળ૦ બહુ બાણ આમળ બળ નવ ચાલે, શું કરે માયાવિ કુંવર. બળ૦ ॥ ૮ ॥ એવામાં અરજુને એક બાણ લીધું, કીધો કાળો કહેર, બળ૦ કરણ કેરી સેન્યામાં માર્યું બે ક્ષોણી હણ્યું ઢેર. બળ૦ ॥ ૯ ॥ તે જોઈ કરણે કાળજ્વર લીધું, ફેંકયું કરીને રીશ. બળ૦ દ્રષ્ટમદુમાન પુત્ર દ્રૂપતનો, તેનું છેદયું શીશ. બળ૦ ॥ ૧૦ ॥ બીજે બાણે કાળો કહેર કીધો લીધા પ્રાણીના પ્રાણ. બળ૦ પાન્ડવ કેરી ત્રણ ક્ષોણીનો વાળ્યો કચ્ચર ઘાણ. બળ૦ ॥ ૧૧ ॥ પછી અરજુનને રૂવે રૂવે ભેદયો; નીકળે બહુ રૂધીર. બળ૦ વાગેલા ઉપર વીશેશ વાગે, ભોંકાઈ રહેલાં તીર. બળ૦ ॥ ૧૨ ॥ શેદેવ નીકુળને તેવાજ ભોંકયા, ચક્ષુ ડમમમ થાય. બળ૦ ભીમ રહે નરના રથ પુંઠે, એનો ન ચાલે ઉપાય. બળ૦ ॥ ૧૩ ॥ એમ કરતાં ત્રણ ઘડી દન રહયો, બોલ્યા શ્રી ભગવાન. બળ૦ ઓરે વૃકોદર જીવવું હોય તો કરો સલ્લને સાન. બળ૦ ॥ ૧૪ ॥ તમારા એ મામા જોશે કાંઈ સામા, એમ કહ્યુ મોરાર. બળ૦ તવ ભીમે પારથની પુંઠેથી, ડોકુ કાહાડયું બાહાર બળ૦ ॥ ૧૫ ॥ સલ્લ મામાને સાન બતાવિ, ભાણેજા ખાય છે માર. બળ૦ દયા કાકા લાવો અમને બચાવો, ચેત્યો સલ્લ તે વાર. બળ૦ ॥ ૧૬ ॥ ભાણેજનું દુખ જોઇ દુભાયો, પોતે પીસ્યા દંત, બળ૦ ખેંચ્યા એણે ઘોડાના અછોડા, હાંકયા અવળે પંથ. બળ૦ ॥ ૧૭ ॥ એટલે માયાવિ બે બાપ બેટા, ગાજીને ગગન ચઢીયા. બળ૦ જે ક્ષોણી સેન્ય રહયું છે કઉરવનું, તેમા ઉછળી પડયા. બળ૦ ॥ ૧૮ ॥ ત્રીજે મહા લધને ભીમ પડીયો, પારથ પડયો લઈ બાણ, બાળ૦ કઉરવ કેરી પાંચ ક્ષોણીનું, વાળ્

ळी नांख्युं हथराण बळ० ॥ १९ ॥ हरि हरि रही एक क्षोणी से-न्या, भय भर्यां सहु माठा. बळ० एकक्षोणी से भाई ने शकुनी.जीव लेइने नाठा बळ० ॥२०॥ सल्ल राजा रथ लइ गयो आडो, बोल्यो करण मुख एम, बळ० ओ सल्ल राय रणमां भंग पाडयो, आडा उतरिया केम, बळ० ॥ २१ ॥ सल्ल राजा कहे मरजी अमारि, तुं केम पुछे दंभ, बळ० एवे पांडव एक क्षोणी लइने, गया कउरवने स्थंभ. बळ० ॥ २२ ॥ एवे समे तो सांज पडी, सुरज बेठो मेर; बळ० कउरवनां वाजां बंध पडयां, वागी पान्डवनी भेर. बळ० ॥२३॥ एक एक क्षोणी रही बेउ बाजु, पोत पोताने स्थ जाय. बळ० नीरदय भोमीमां भार उतरियो, एवुं बन्युं रथमांय बळ० ॥२४॥ वलण ॥ दन पेहेलो पुरण थयो, करण केरो सार; कहे वल्लभ श्रोता सुणो, रात्रीनो विस्तार.

कडवुं ३ राग साखो.

वइशमपायन एणिपेर बोल्या सुणु जनमेजेराय; विस्तारी तुजने संभळावुं, करण परव महीमाय ॥१॥ सो सौने स्थळ रात्रीए गया, पांडव जुगजीवन; जमी करीने सरवे प्राणी. करि दीधुं सयन ॥ २ ॥ कउरव दळ सहु सुइ रह्युं छे, दुष्ट विचारमां पेठो; कर्ण शकुनी दुस्या-सनने, बोलावि वातोमां बेठो ॥ ३ ॥ दुरियोधन कहे करण वीरा, पांडवो बहु बळवान; आजे तो अति जुलम कीधो, वाळी नाख्युं हथराण ॥ ४ ॥ आपणी बरोबर पान्डव थया, न रह्यो आपणो टक; एमना जेवा आपणे बनीया, क्षोणि रही एकेक ॥५॥ तेथी आपण अत्यारे उठो, साचा शत्रुवटे थइए; पांडवनुं सेन्य सुतेलु हणवा, उठो चारे जइए ॥ ६ ॥ करण केरि बुद्धि फरि ते, कबुल कीधुं सार; दुष्ट करम करवाने उठया,हाथ ग्रहिहथीआर, ॥७॥ छानामाना संताइ चाल्या, जाण्युं नंदकीशोर; जाणी जोइने सहु सेन्याने नीद्रा मुकी अघोर ॥ ८ ॥ तव सहु प्राणि नींदराए भरीया, जाग्रत नही पेराहार; चारे जणाए खडग खेंची करवा मांडयो संहार ॥ ९ ॥ मारता मारता सुंसरा चाल्या, कीधो कारमो केहेर; एक क्षोणि बधु सुइ रह्युंतु, ते सहु मार्युं ठेर ॥ १० ॥ एवे तंबुमां पेसवा गया, रणछोडरायजी उठयो; मायावीने नींदरा न होये, तेथी मोटा अछ उठयो ॥ ११ ॥ बीजे एनो नंदन उठयो,

કીધો ખરો ખુંખારો; તવ ચારેજણ જીવ લેઇ નાઠા. મેઘવરણ કહે મારો ॥ ૧૨ ॥ શકુની દુરિયોધન દુશાશન, તે ત્રણ એક પા જાય; તેમ નાથી જુદી દીશાએ નાઠો, પોતે કરણરાય ॥ ૧૩ ॥ તેની પુઠે ગટારગછ પડીયો, એવે ઝલાયો કરણ, હેડંબા સુતે કેશ ઝાલી, તરત ઢાળ્યો ધરણ ॥ ૧૪ ॥ સુર્યનો નંદન કરે વંદન, પડયો ચટાપાટ હેઠો; ગટારગછ ત્રણિ ગાળો દેતો, રૂદેપર ચઢી બેઠો ॥ ૧૫ ॥ માહા રીસ ધારે બહુ માર મારે, તરફડે રાજા કરણ; જાણ્યું કે રહુ વીચારમાં તો આણશે માહારૂ મરણ ॥ ૧૫ ॥ ઇંદ્રની આપેલી સાંગ્ય કાહાડી, કટી માંથી કરી રીસ; પડયા પડયા મારી ગટારગછને, તરત છેદયું શીશ ॥ ૧૭ ॥ શીશ છેદીને સાગ્ય જતી રહી, ઇંદ્રિરાજાની પાસ; પછી કરણ ઉભો થયો, જાણ્યું થશે જીવ નાશ ॥ ૧૮ ॥ ધડ મુસ્તક ત્યાં પડયાં રહ્યાં ને, પોતે તંબુમાં પળીયો, મેઘવરણ પેલા ત્રણે જણને, નસાડી પાછો વળિયો ॥ ૧૯ ॥ તાતજી તાતજી કહેતો આવ્યો, કયાં હોય એનો તાત એટલે વિશેશ બુમો પાડી, નીંદ્રા ખેંચી જગનાથ ॥ ૨૦ ॥ એટલે સરવે પાન્ડવ જાગ્યા; ગભરાઇ આવ્યા બહાર જોયું તો બધું સૈન્ય મારેલું, વળિ માયાવિ કુંવર ॥ ૨૧ ॥ ધડ મુસ્તક જડયું ગટારગછનું, ભિમશેને મુકી પોક; રડવા લાગ્યા સઉ ત્રાશી ત્રાશીને, પુરણ પ્રગટયો શોક ॥ ૨૨ ॥ કલેશમાં નુન્ય રહી નહી કાંઇ, મન વળાવે રણછોડ, અરેરે માહારાજ રત્ન સરખી બે ભાઇની ગઇ જોડ ॥ ૨૩ ॥ એમજ કરતાં કાષ્ટ વાળ્યા, ચીતા ખડકી સાર; મેઘવરણે વીધી પ્રમાણે, કર્યો સહુ સંસ્કાર ॥ ૨૪ ॥ પછી નહી ધોઇને મન વાળ્યાં, દુષ્ટો કિધો દગો; તો આવતી કાલે દગાખોરોને, દગો દેઇને દમો ॥ ૨૫ ॥ એમ ધારીને રાત્રીએ સુતા એવામાં વાહાણું વાયું, કઉરવ સો ભાઇ તૈયાર થયા, એક ક્ષોણિ સન્યાય ॥ ૨૬ ॥ સલ્ય શકુની કરણ રાજા, યુદ્ધ કરવા સ્થંભ ગોર કપાચાર તેમ ના સાથે, આવી ઉભા રણ માંય ॥ ૨૭ ॥ એટલે આવ્યા પાંન્ડવ પાંચે, છઠા અસરણા સરણ; બીજો સેવક ન મળે સાથે, સાતમો છે મેઘવરણ ॥ ૨૮ ॥ તે આવ્યો પોતાને સ્થંભે. કરણ ઉપર બહુ કરોધ; શાનો સતીયો દગા ભરેલ, કરણ કપટી જોદ્ધ ॥ ૨૯ ॥ ભિમ કહે સુત સુર્ય કેરા તુજને છે ધીકાર, દગો કરીને મારી નાંખ્યો માહારો જેષ્ટ કુંવાર ॥ ૩૦ ॥ તે ફળ ઇશ્વર તુને દેશે, કહી ગાજ્યો અપાર; ગાંજેવધરે ગાજેવ નામનો, તર્ત કર્યો ટંકાર ॥ ૩૧ ॥

॥ વળણ ॥ ટંકાર કીધો પારથે, ડોલ્યા દસે દીગપાળ; ધરણ લાગી દડુજવા, ખળભરીયું પાતાળ.

કડવું ૪ રાગ સવૈયાનો.

વઇશમપાયન એણિપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, કરણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ બીજે દીવસે યુદ્ધ આરંભ્યું, અરજુને મારયું બાણ;તે બાણથી અડધી ક્ષોણિના કાહાડી નાંખ્યા પ્રાણ ॥ ૨ ॥ તેવું કરણે વાયુનું માર્યું, જ્યાં છે માયાવી તંન; તે બાણ મેઘવરણને લઇને ચઢી ગયું ગગન ॥ ૩ ॥ એવું જણાયું કે સુત મુઓ, એવો ગમને ચડીઓ; સાન ભાન વિનાનો થઇને હેડંબાવન પડીયો ॥ ૪ ॥ તે દેખી અર્જુનજીએ, જોર કર્યું અપાર; એક બાણ મારીને ઉરાડયા ગોર કૃપાચાર ॥ ૫ ॥ તે જોઇ કરણે ભાલોડાં ભોંકયાં, અરજુન પામ્યો ત્રાસ; રથ પુઠે ભીમ કરે હોકારા, તેને કહ્યું અવિનાશ ॥ ૬ ॥ ઓરે વ્રકોદર જુલમ થયો અરજુનનું ગયું ભાન; જો જીવવાની આશા કરો તો, કરો મામાને સાન ॥ ૭ ॥ તવ ભીમ રથ પુઠે રહીને, સલ્લને બતાવિ સાન; ઓરે મામા દયા કાંઈ લાવો, ઘણા થયા હેરાન ॥ ૮ ॥ રાજાને ઉપની દયા, ભાણેજ માહરા થાકયા ઘોડાના અછોડા ખેંચી, અવળે પંથે હાંકયા ॥ ૯ ॥ રૂધીર માંઉસને કીચ્ચડ ઝાઝો, તેમાં રથ લઇ જાય; એટલે સો ભાઇ શકુનિ નાઠા, સેન્ય રહી ગયું ત્યાંય ॥ ૧૦ ॥ ગદા ગ્રહી ભીમ શેન્યમાં પડી, ક્રોધાતુર થઇ ઉડે; આંખો મીચી નાખે ટીચી, ઉંધુ ઘાલીને ઝુડે ॥ ૧૧ ॥ અડધી ક્ષોણીનો ઘાણ વાળ્યો, પુરણ પાંડવ નડીયા; રણછોડરાયે રથ છોડાવ્યો, કરણ કેડે પડીયા ॥૧૨॥ રથનું કરણનો જાય સપાટે, ફરસુનું વચન ફળીયું; જાતાં જાતાં રથ પરડુ, પ્રથવી માતાએ ગળીયું ॥૧૩॥ એટલે એનો રથ અચકયો, શલ્લ રાજા પોકારે ચાલો તમારો ધણી મરે કહી અશ્વને ચાબક મારે ॥ ૧૪ ॥ એટલે બોલ્યો કરણ રાજા, શીદને બરકા પાડો; પીંડું કાંક ભરાયું છે માટે નીચે ઉતરી કાહાડો ॥ ૧૫ ॥ શલ્લ કહે તારો નોકર નથી, શો હરમાયો આલ્યો; એમ કહીને અછોડા પછાડયા, રથેથી ઉતરી ચાલ્યો ॥ ૧૬ ॥ એટલે લગભગ પાંડવ આવ્યા, તવ બોલ્યો રાય કરણ; એટલે રથ સખીને રહેલ્લે, ઓરે અશરણા શરણ ॥ ૧૭ ॥ રથ મા-

હારો ભુમીમાં ભરાયો, તે કાઢવા દો બાહાર; તવ ત્યાં રથ રાખીને ઉભા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૧૮ ॥ પાંચ ભાઇને છઠા પ્રભુજી; અળગા રહ્યા છે ઉભા, કરણે ઉતરી રથ કાઢવાના, મનમાં કરયા મનસુબા. ॥ ૧૯ ॥ ગભરાટે ભરાયો નીચે ઉતરીયો, જુઓ નંદ કીશોર; પીંડાને બેઉ ભુજથી ઝાલી, ઘણું કરે છે જોર ॥ ૨૦ ॥ તોપણ રથ નીકળતો નથી, ધાર્યું અસરણાસરણ; ત્રણ વસ્તુ એની પાસે હશે ત્યાં, સુધી નહી મરે કરણ ॥ ૨૧ ॥ કલ્વક નામનો રથ એનો, કુન્ડલ પેહેરેલાં કાન; ત્રીજુ કવચ હોય ત્યાં સુધી, ન મરે સુર્ય સંતાન ॥ ૨૨ ॥ એવું સમજી સામળો બોલ્યા; ઓરે કરણ રાય, રૂધીરના છાંટા ઉડશે તો, કુંડળ કોડીના થાય ॥ ૫૩ ॥ અમુલ્ય કુંડલ છ તમ પાસે, ત્રીલોકમાં નહી બીજે માટે માંહરૂ કહ્યું માનીને; રથમાં મુકી દિજે ॥ ૨૪ ॥ આયુષ આવી રહયો કરણનો, તવ માની સત્ય વાત; કુંડળ કાઢી રથમાં મુકયા, બોલ્યા પ્રભુ સાક્ષાત ॥ ૨૫ ॥ કવચ તમારૂં શાદ બગાડો, તે પણ નાંખો કાહાડી; તેથી તે પણ કાહાડી મુકયું, ભવીશ રેખા આડી ॥૨૬॥ પછી પ્રભુ કહે જોર કરીને શાદ પેટના નળ ટાળો; એકવાર પેલી ટેકરીએ જઇ ઠીક કછોટા વાળો ॥ ૨૭ ॥ એટલે કરણ અળગો ખશીયો, રથથી જેની વાર; અરજુન પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા. પોતે જુગદાધાર ॥ ૨૮ ॥ આ વેળા તમે બાણ મારો છે ખરા લાગમાં કરન; તે વીના મથી મરો પણ એ નહી પામે મરણ ॥ ૨૯ ॥ અરજુને કહ્યું પાતક લાગે, ઓરે શ્રીજુગદીશ કૃષ્ન પ્રભુ કહે પાતક લાગે, તે સહુ મારે શીશ ॥ ૩૦ ॥ તવ અરજુને બાણ ચઢાવ્યું; માર્યું કરી મનસુબો; કરણે આવતું બાણ દીઠું રૂદીયા ધરીને ઉભો ॥ ૩૧ ॥ તેનું બાણ ભોકાયું રૂદેમાં, પ્રાણજ ઉંચો ચઢીયો, રામ કૃષ્નજી રામ કૃષ્નજી, કરતો કરતો પડીયો ॥ ૩૨ ॥ તેવાજ પ્રભુ પાછા વળીયા, પાંડવને લઇ સાથ; તંબુ મધ્યે પાંડવને મુકીને ચાલ્યા દીનાનાથ ॥ ૩૩ ॥ કરણને વરદાન દીધું છે, મરતાં દરસન દેવા; માટે ભક્તને મળવા ચાલ્યાં, બનીયા બ્રાહ્મણ જેવા ॥ ૩૪ ॥ વૃદ્ધ વપુ ધારણ કર્યું છે; પોતે જાદવરાય, કરણના રથના દાગીના તે, તસ્કરો લઇ જાય ॥ ૩૫ ॥ એવામાં આવ્યા વીપ્ર રૂપે, પોતે અસરણાસરણ; પોકાર કીધો કૃષ્ન પ્રભુએ, કયાં છે રાજા કરણ ॥ ૩૬ ॥ પડયો પડયો તવ કરણ બોલ્યો, આવો વિપ્ર મહારાજ; એમ કહીને પાસે બોલાવ્યા, પધારો ગરિબ નીવાજ ॥ ૩૭ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયાનુ

મી, પ્રસન હજો ભગવાન, યાચના કરવાને આવ્યો છું, દેજો છે કન્યા દાન ॥ ૩૮ ॥ એક અયુત રૂપીયા જોઇએ, તવ બોલ્યો કરણ રાય; જુઓ મહારાજા ધન પડ્યું હશે, માહારા રથની માંય ॥ ૩૯ ॥ પ્રભુ કહે રથમાં નથી કાંઇ, કહે કેમ કરીએ બાપુ; કરણ કહે મુજ દંતમાં રેખો, હીરાની છે તે આપુ ॥ ૪૦ ॥ પેલો પડેલો પાશાણુ આપો, દંત પાડુ ધરી હામ; પ્રભુ કહે શાનું દાન કરે છે, વિપ્રને દે છે કામ ॥ ૪૧ ॥ તવ કરણ ગરબડતો જઇને, પાશાણ લાવ્યો પાસ; દંત પાડી રેખો કાઢીને ધરી, તવ વદ્યા અવીનાશ ॥ ૪૨ ॥ તારા મુખની અજીઠી થયેલી, તે કેમ હું લેઉં દાન; ભ્રષ્ટ દાન તું વિપ્રને આપે, તેથી કોપે ભગવાન ॥ ૪૩ ॥ એટલે કરણ રાજા બોલ્યો, સત્ય કહી તમે વાણી; ઓ માહારાજા તુંમડીમાંથી, ધોવાને આપો પાણી ॥ ૪૪ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે મુજ કને પાણિ, લઇને રેખો દે છે; તો પાણીને બદલે આપ્યું, એમ માહારૂં મન કહે છે ॥ ૪૫ ॥ એવું સાંભળી કરણ રાજા, ટેકરીથી ગરબડીયો; ચાલી આવ્યો રથની પાસે, પયંડે બાહાજીને ચડીયો ॥ ૪૬ ॥ પોતાનું ધનુશ બાણુ લીધું, પાછો પડીયો ધરણ; ગડબડતો ટેકરી પર આવ્યો, દાનેશ્વરી રાય કરણ ॥ ૪૭ ॥ સુતા સુતા ધનુશ ઉપર, બાણુ ચઢાવ્યું સાર; ગંગા મંત્ર ભણી માર્યું ભોમી, તવ નીકળી જળ ધાર ॥ ૪૮ ॥ તે જળમાં રેખો ધોઇ નાંખી, પોતે કરણ રાય, પછી પ્રભુને કહ્યું લ્યો મહારાજા, કહીને લાગ્યો પાય ॥૪૯॥ વલણ ॥ પાય પડી રેખો ધરી, એજ કરણ દાતાર; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, હરખ્યા જુમદાધાર

કડવું ૫ રાગ ધન્યાસરી.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવુ, કરણ પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ રેખો ધોઇને સામી ધરી કે, હરખ્યા વીશ્વના ભુપ; વીપ્રનું સ્વરૂપ ત્યાગ કરીને, ધર્યું ચતુરભુજ રૂપ ॥ ૨ ॥ મોર મુગટ પીતામ્બર શોભે, કર શંખ ચક્ર ધરેલા; શ્રી મુખ બોલ્યા શાબાશ તુજને, તેં બહુ પુન્ય કરેલા ॥ ૩ ॥ તુજ જેવો કોઇ દાતા ન દીઠો, માટે તારૂં કષ્ટ; માગવું હોય તો માગ મુજ પાસે, જે માગે તે આપું ॥ ૪ ॥ કરણ કહે પાંચ વસ્તુ, માગવાની ઇચ્છાય; તવ કહ્યુ સુખ રૂપે માગી લે, રીજ્યા વઇકુંઠ રાય ॥ ૫ ॥

એટલે કરણ માગવા લાગ્યો, સાંભળજો જગપતી; માગુ તેમાં ધ્યાન દેજો, માયા માગવી નથી. ॥૫॥ તીલક વીપ્રના હાથનું પામું, માતાને હાથ ભોજન; પુત્રના હાથનો પીંડ મળે, દેહીમાં મદુસુદન. ॥ ૭ ॥ એ રીતે ચાર વરદાન માગ્યાં, તથાસ્તુ પ્રભુએ કહ્યાં; તે ચારમાંથી ત્રણ વચન, કળીયુગે અવળાં થયાં. ॥૮॥ તીલક ગમે પોતાના કરનું, સ્ત્રી કરનું ભોજન; પીંન્ડજ પ્રીય પુત્ર તણા છે, મંદીરે મધુસુદન. ॥ ૯ ॥ પાંચમું વરદાન કરણે માગ્યું, સાંભળો દેવ મોરાર, કુંવારી જગોમાં તમ હાથે, કરો વહ્નની સંસ્કાર. ॥ ૧૦ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ કબુલ કીધું, કરણે જે કહ્યું તેહ; એટલે ભાણુના નંદને, તરત મુકયો દેહ. ॥ ૧૧ ॥ એટલે બન્યા કૃષ્ણ સ્વરૂપે, પોતે દીનાનાથ; ઉપરણેથી કટી બાંધી, પરોણો ઝાલેલો હાથ. ॥ ૧૨ ॥ ભકતોને વશ ભુધરજી છે, વચન માટે વાધે; કરણનું શબ ઉપાડીને, પોતે લીધું ખાંધે. ॥૧૩॥ કુંવારી જગો જોતા જોતા, નર્મદા ત્રટે જાય; તલપુર ત્યાં જોઇ કુંવારી જગો, હરખ્યા જાદવરાય. ॥૧૪॥ નર્મદા જળમાં સબ નવડાવ્યું, મુકી દીધું શ્રી નાર; જઇ વનમાંથી કાષ્ટ લાવ્યા, દેવકીના કુંવર. ॥ ૧૫ ॥ તલપુર જગેમાં ચીતા ખડકવી; તે શી રીતે ખડકાય; બુદ્ધી ચલાવી પરોણાની, આરજ મુકી ત્યાં. ॥ ૧૬ ॥ પરોણો તો ઉભો રાખ્યો, પોતે દીનાનાથ; તેના ઉપર મુકયો પ્રભુએ ડાબો કુંવારો હાથ. ॥ ૧૭ ॥ હાથેળીમાં ચીતા ખડકી, શબ મુકયું મોરાર; પછી પ્રભુએ કરણ શબને, કર્યો અગની સંસ્કાર. ॥ ૧૮ ॥ પુરણ એનો દેહ પ્રજાળ્યો, અશત દીધાં વેવરાવી; સ્નાન કરીને શામળીયોજી, તબુમાં બેઠા આવી. ॥ ૧૯ ॥ કરણનો એવો ઓદ્ધાર કીધો, ભક્તને વશ ભગવાન; સહાય પ્રભુ ભક્તના તારણ, સમજે તે ધરે ધ્યાન. ॥૨૦॥ કરણ પરવ પુરણ થયું, જનમેજે કર્યું દાન; વીધી પ્રમાણે સૌ પુન્ય કીધું, પરીક્ષીતને સંતાન. ॥ ૨૧ ॥ ॥ વલણ ॥ બ્રહ્મહત્યા તવ ઉતરી, પોંહોચ્યાં સૌના કોડ; કહે વલ્લભ સૌ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

કરણ પર્વ સમાપ્ત.

શલ્લ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, શલ્લ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ રાત્રીએ પોતે પોતાને સ્થંભે, કઉરવ પાન્ડવ રહ્યા. તે સમે રાજા દુરીયોધનને, વિચાર વિશેશ થયા ॥ ૨ ॥ પીંપળા નીચે ભીસ્મ પોઢયા છે, બાણ તણી સજયાયે; ત્યાં આવીને દાદાને પુછયું; પોતે દુરીયોધન રાયે ॥ ૩ ॥ ઓરે દાદા કેમ કરૂં હું, સરવ કો પામ્યા મરણ; એક સો બે જણ જીવતા રહ્યા; આજ પડયો રાય કરણ ॥ ૪ ॥ ભીસ્મપીતા કહે પેહેલું ન માન્યું, તે માટે કથલ્યું કાજ; હજી જો તારે જીવવું હોય તો; દઇ દે પાન્ડવને રાજ ॥ ૫ ॥ દુરીયોધન કહે ઓરે દાદા; મીથ્યા ન મરશો મથી, મુજ શરીરના છો થાય કટકા, પણ રાજ્ય દેવાનો નથી. ॥ ૬ ॥ માટે તે વીશે વાત ન કરશો, વઢવું છે કાલના દન; સર્વ મરે પણ હું નવ મરૂં; એવું કહીને કાઢો વચન. ॥ ૭ ॥ ભીસ્મ પીતા કહે હું નવ જાણું, શેહેદેવને પુછી આવો; અવળું કદી કાળ નહી બતાવે, કહેજે કે સત્ય બતાવો. ॥ ૮ ॥ તવ દુરીયોધન પુછવા ચાલ્યો; વીચાર કરતો મન; શેહેદેવના તંબુમાં આવ્યો, દાધું જોશીએ આશન ॥ ૯ ॥ કહ્યું મોટાભાઇ કેમ પધાર્યા તવ બોલ્યો મુંડ રાય, સર્વે મરે પણ હું નવ મરૂં, બતાવો એવો ઉપાય ॥ ૧૦ ॥ શહેદેવજીએ મન વીચાર્યું; વીશ્વાસે આવ્યો આપ; તેથી જો સત્ય નહી બતાવું, તો મુજને અતી પાપ. ॥ ૧૧ ॥ એ નહિ મરે ને મારે અમને, તોપણ શું થઇ જાશે; સાચવનારો છે સામળીયો, કેમજ મરવા દેવાશે. ॥ ૧૨ ॥ એવું જાણી જોશીએ કહ્યું; અત્યારે તતપર થાવો; ગાન્ધારી સતી માત તમારી, નગ્ન તેની કને જાવો. ॥ ૧૩ ॥ સુતરનો તાર રાખવો નહીં ને, જાવું ધરી ઉમંગ; તે તમારી મા નીરખશે કે; વજરનું થાશે અંગ. ॥ ૧૪ ॥ પછી ભય નહી મરવાનો તમને; પધારો મોહોટા વીર; તવ દુરીયોધન ઉઠી આવ્યો; ન રહી મનમાં ધીર. ॥ ૧૫ ॥ ભીસ્મ પીતાને જઇને કહ્યું; દાદા એ શતરે સાચો; નગ્ન મોકલે મુજ માતા પાસે, એ ખેલ નહી કાંઇ

। ॥૧૬॥ ભીષ્મ પીતા કહે મુરખ પ્રાણી, મોહોટાનું વચન
ાઠું એના પીંડનો ભરોંસો મુને, કદી કહે નહી ખોટું ॥ ૧૭ ॥
યોધનને શ્રદ્ધા ચોટી, તંબુમાં ગયો ભુપ, વસ્ત્ર વપુ પર એક ન
યું, થયો નગ્ન સ્વરૂપ ॥૧૮॥ મનસુબો માઠો સુર ભર્યો નાઠો,
ીનાપુર ભણી જાય; નિદ્રામાંથી જાગી ઉઠયા, જાણ્યું જાદવરાય
॥ જાણ્યું કે એશીએ જુલમ કીધો, પાપી વજરનો થાશે; એટલે
વોને હણસે, મુજથી શું સચવાશે ॥ ૨૦ ॥ આગળથી ઉપાય
તો, કાંઇક બચાવ થાય; એમ જાણિ અંતરધ્યાન થઇને ગયા શ્રીજા-
ાય ॥ ૨૧ ॥ હસ્તિનાપુરના દરવાજા પાસે સોહામણી છે વાડી;
ાંથી પુષ્પ વીણ્યા, દીનાનાથ ખેલાડી ॥ ૨૨ ॥ તે ફુલનો તંગીયો
ાવ્યો, કટીથી જંગા સુધી; પછી વાડીને મોઢે ઉભા, વીચારી વાત
ધિ ॥ ૨૩ ॥ એવામાં દુરીયોધન આવ્યો, વાડી કને થઇ ચાલ્યો;
ીલે છાબ નીચે મુકી ઝડપ જઇને ઝાલ્યો ॥ ૨૪ ॥ નાગો નાગો
્યો કયાંથી, ઓરે હરામખોર; ચોરાય છે ફુલ વાડીમાંથી, આજ
ાયો ચોર ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને મારવા માંડયો, દીંચણ ગડદાને
; પોતાને દોડાવ્યા તેનું, વાળી નાંખ્યું સાટુ ॥ ૨૬ ॥ છત્રપતિ
શીદ મારો છો, વિચારીને કરો જોર; હસ્તિનાપુરનો રાજીયો હું
। વાડીનો ચોર ॥૨૭॥ પેહેલું જોઇ લે મોઢું માહારૂં, તે પછી દેજે
મ; તવ વાડીમાંથી અગની લાવી, જોયું રાયનું મુખ ॥૨૮॥ મા-
ૂપે મોહન બોલ્યા, નગ્ન રૂપે છો કેમ; હાવો ટુચકો કોણે બતા-
, કોણે ઘાલ્યો વેમ ॥ ૨૯ ॥ દુરીયોધન કહે સેહેદેવજીએ, બતા-
ા ઉપાય; જનેતા કને નગ્ન જાવું તો; વજરની કાયા થાય ॥ ૩૦ ॥
ુ કહે કે શું સત્ય માન્યું, વિચારયું નહી પાપ, નગ્ન દેખીને ગાં-
ી સતી, તમોને દે શ્રાપ ॥ ૩૧ ॥ શ્રાપજ દેવરાવવાને ઇરાદે ત-
બતાવ્યુ એવું; દુરિયોધન કહે ભીસ્મ પીતાએ; કબુલ કીધું તે-
॥ ૩૨ ॥ તે કારણથી સાચું લાગ્યું, થઇ ગઇ મનની શુદ્ધી; મોહન
મરણ વેળા, વૃદ્ધની બગડી બુદ્ધિ ॥ ૩૩ ॥ તે કરતાં સત્ય લાગતું
ા તો, નહી મટે લેખ ટાંકયા; તંગીયો આપુ નગ્નના નગ્ન, વળી
યાના ઢાંકયા ॥ ૩૪ ॥ પુષ્પનો પેહેરવો નહી બાધ તેમાં, જંગા-
કટી લગી; એવાં માળીનાં વેણ સુણ્યા એટલે મન ગયું ડગિ,
૩૫ ॥ છાબડિમાંથી પુષ્પ કેરો, તંગીયો રાયને દીધો, જંગાથી કટી
ી પોતે, રાજાએ પહેરિ લિધો ॥ ૩૬ ॥ પાછા પ્રભુ કહે પધારો પ્રી-

તે, આ યોગ સારો થયો; તવ કુબુદ્ધી નગ્રમાં પેઠો, માતાના મોહોલમાં ગયો ॥ ૩૭ ॥ ગાંન્ધારી સતી બેસી રહી છે. ચક્ષુએ પાટા બાંધી; પુત્ર થયા પછી અંધાપો વેઠે, તજી વહેવાર ઉપાધિ ॥૨૮॥ પોતાનો પતી અંધ છે માટે, ભોગવે છે અંધાપો; દુર્યોધન કહે પાટો છોડીને, મુજને વરદાન આપો ॥૩૯॥ શરિર મારૂં નીરખો નજરે, હૃદયે ધરિ ઉમંગ; તવ ગાન્ધારીએ પાટો છોડી, જોયું પુત્રનું અંગ ॥૪૦॥ નખ શીખ સુધી નરખીને કહ્યું, વજરનું વપુ થાશે, જાળવજે કટીને જંગા, ત્યાંથી જીવડો જાશે ॥૪૧॥ આખા નગ્ન આવવું તું, ડાહાપણ કોણે કરાવ્યું: સુતરના તારનો તંગીયો તે, વસ્ત્રજ અંગ ધરાવ્યું ॥૪૨॥ ઓ માતા આમના માળીએ, પહેરાવ્યો નગન ભાળી; ગાન્ધારિ કહે માળી નહોતો; એતો હતો વનમાળી ॥૪૩॥ દુર્યોધન કહે વનમાળી કીયો, ઓરે માહારિ માય; ગાન્ધારી કહે દ્વારીકાવાળા, કૃષ્ણજી જાદવરાય ॥ ૪૪ ॥ તવ દંત પીશી વસ્ત્રજ પહેર્યાં, પ્રભુપર ક્રોધ માઠો; વૈકુંઠવાશીને ગાળો, દેતો નગ્ર વિશેથી નાઠો ॥૪૫॥ કુરૂક્ષેત્રે તંબુમાં ગયો; રજની કર્યું સયન;રાત્રી વીતી વાણુ વાયુ, ઉઠયો દુરીયોધન ॥ વળણ ॥ દુરીયોધન જાગ્રત થયો. શલ્યની પાસે જાય, ઉઠો યુદ્ધ કરવા ચઢો, રણભોમીની માંય.

કડવું ૨ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન. થયો જાગ્રત તવ શલ્લરાય; તુંતો સુણ દુરીયોધન રાય ॥૧॥ જરા રહીને તતપર થાવું; પહેલો પાન્ડવને મળી આવું; એતો ભાણેજા છે માહરા, તને વશ જેમ મામા તારા ॥૨॥ એમ કહીને ઉઠયા શલ્લરાય, એ તો પાન્ડવ તંબુએ જાય; જ્યાં બેઠા પાન્ડવ બળીયા ત્યાં આવીને મામા મળીયા. ॥૩॥ આજ અડધો દન મારો, વારો તમે વઢવાનું શું ધારો; બોલ્યો વ્રકોદર મુખ આપ, મારો ભાણેજને તેતોપાપ ॥૪॥ પુછો જાણેછે દીનાનાથ કેમ ઉપાડી શકાય હાથ; ભાણેજોને બ્રાહ્મણ ગણુવા, કેમ વઢાય અમને હણુવા ॥૬॥ બોલ્યો શલ્લરાજા મુખ એમ; કહો ભાઇ ત્યારે કરૂં કેમ રહુ સ્થંભે આવીને ઉભો. પણ તમે કરો મનસુબો ॥ ૬ ॥ મારો કૌરવને તમે માર. ત્યારે જોવાય નહી લગાર; એને રાખેલો છે સરણ, તમો વિચારો અંતઃકરણ ॥ ૭ ॥ પાસે રહીને મારવા દેઉં,

વે તો સરણે રાખ્યો તે કેવું; બરોબર થાય મધ્યાનકાળ; પછી માહારે માંથે નહો આળ. ॥ ૮ ॥ બોલ્યો ભીમ આવીશું સ્થંભ, નહી કરીયે યુદ્ધ આરંભ ઉભા રહીશું મધ્યાન સુધી. પછી વીપ્રીત કરશું બુદ્ધિ. ॥ ૯ ॥ ત્યારે બોલીયો સલ્યરાય મુખ, પછી મારો તેનું નહિ દુઃખ; ભીમ સારો છે તારો વિચાર, સુણો ધરમ કુન્તી કુંમાર. ॥ ૧૦ ॥ કહુ તે સાંભળજો વાત, માહારૂં મરત્યુ તમારે હાથ; માટે તમે રેહેજો તૈયાર, સમજાવી દેવું સહુ સાર. ॥ ૧૧ ॥ પેહેલા સો મંત્ર શીવના ભણજો, પછી કાળજવરથી હણજો; વળી પવન મંત્ર ભણીને, મારજો એકસો બે ગણીને. ॥ ૧૨ ॥ તેમાં કાળજ્વર હશે જેહ, માહારૂં મુસ્તક છેદશે તેહ; પછી વાયુના મંત્રે શું થાશે, મહારૂં મુસ્તક લઈ બાણ જાશે, ॥ ૧૩ ॥ તેતો ઉતરશે પાતાળ, તેની વાત કહું ભુપાળ; માહારા સો મામા છે ત્યાંય, તપ કરે છે પાતાળ માંય. ॥ ૧૪ ॥ તેની આગળ મુસ્તક પડશે, પછી બાણ સોયેને નડશે; શીવના સો મંત્રો જેહ, શીશ છેદશે સોએના તેહ. ॥ ૧૫ ॥ એટલું થાય તો તમે જીતો, નહી તો તે થાય પલીતો; મારા મામા જાણે મુજ મરણ, આવે પાતાળમાંથી ધરણ. ॥ ૧૬ ॥ તે તો તમોને મારે ઠેર, બહુ બળીયા કરે કાળો કેહેર; માટે ચેતીને રહેજો ધરમ, મેં તો સમજાવ્યો બધો મરમ. ॥ ૧૭ ॥ તવ બોલ્યા યુધીષ્ટર રાય, મામા તમ તુલણા નહી થાય; પછી શલ્ય થયો વીદાય, પોતે કઉરવ દળમાં જાય. ॥ ૧૩ ॥ જઈ કરી લીધું ભોજન, થયા તૈયાર અંધના તન; વળી શકુની મામા સાથ, બેઠો રથ મારવાડ નો નાથ. ॥ ૧૯ ॥ આવ્યા એકસોને બે જોધ, આવી સ્થંભે ઉભા અક્રોધ; એવે આવી પાન્ડવની જોડ, સાથે છકા શ્રી રણછોડ. ॥ ૨૦ ॥ આવી ઉભા પોતાને સ્થંભ; તવ બોલ્યો દુરીયોધન દંભ, શલ્ય રાજા યુદ્ધ આરંભો, હવે નકામા શીદ થંભો. ॥ ૨૧ ॥ તવ બોલીયો શલ્ય રાય ડાહયો, યુદ્ધ કરવા નથી બંધાયો; તને શરણ રાખ્યો છે ભુપાળ, તારો ન થવા દઉં વાંકો વાળ. ॥૨૨॥ બોલ્યો દુરીયોધન અમે જઇએ, નકામા શીદ ઉભા રહીએ; કહ્યું શલ્ય રાયે જાવો તમો, તે તો પેહેલા નાશીએ અમો. ॥ ૨૩ ॥ તવ પાન્ડવ દોડીને મારે, તેનો અવજશ નહી અમારે; એવું સાંભળીને દુષ્ટ રાય, એણે વીચાર્યું મનમાંય. ॥ ૨૪ ॥ નાસશું તો નાશે શલ્યરાય, તો તો મરણ આપણું થાય; એમ જાણીને રહ્યા ઉભા, મુકયા વઢવાના મન ત્ુભા. ॥ ૨૫ ॥ વલણ ॥ લઢવું વઢવું મુકીને, ઉભા રહ્યા ભુપાળ; કહે વલ્લભ એવે સમે; થયો મધ્યાન કાળ.

કડવું ૩ રાગ સવઈયા.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, શલ્લ પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ મધ્યાનકાળે ધરમરાયે, બાણ કરયું તઇયાર; શલ્લ રાયે સાન કરી કે, ફેંકયું તેણીવાર ॥ ૨ ॥ સુસવાટા કરતું તે ચાલ્યું, જોયા કરે જુગદીશ, કાળજવર મંત્ર શલ્લ કેરૂં, છેદી નાંખ્યું શીશ ॥૩॥ વાયુ મંત્રથી મુસ્તક લઇને, બાણ ગયું પાતાળ; શલ્લના સો મામાની પાસે, નાંખ્યું તે તતકાળ ॥ ૪ ॥ તપ કરતાં સોએ ભાઇઓએ, મુસ્તક જોયું તે દીશ; એટલે શીવના સો મંત્રોથી, સોનાં છેદયાં .શીશ ॥ ૫ ॥ પાન્ડવને બધી મટી ઉપાધી, ટળી ગયો ભય શોક;શલ્લ તણું મુસ્તક છેદાયું કે, નાઠા કઉરવ લોક ॥૬॥ નવાણું ભાઈ સોમો શકુની તે નાઠા એક પાસ; દુરીયોધન તો આડો નાઠો મનમાં પામીને ત્રાસ ॥ ૭ ॥ એવામાં ભીમ તાકી રહેલો, તે વાયુ વેગે ચડીયો, સોજણનું સામટું ટોળું છે; તેમાં ગદા લઈ પડીયો ॥૮॥ કરે સપાટો દેછે ઝપાટો, ગદા જે જનને અડે, તે દીવસનો યોગ એવો કે, તરફડી હેઠા પડે ॥ ૯ ॥ પડતામાં પ્રાણ નીકળી જાયે, આયુશ ખુટયો સાથે, નવાણું ભાઇ મરણ પામ્યા, વ્રકોદરને હાથે ॥ ૧૦ ॥ પછી શકુની ભોમી પડિયો, સુતો લાંબો થઇ હેઠો, ભિમસેન એની રૂદીયા ઉપર, ગદા લઇને બેઠો ॥૧૧॥ શકુની કહે શીદ મારે છે, ન્યાય કરી જો આપ; પાસે રહીને ભાણેજ મરાવી, કાઢયું તમારૂં પાપ ॥૧૨॥ ભીમ કહે શું સમજાવે અવળું કઉરવ ભાણેજ તારા, શા કારણે તું મરાવે તેને, ટાળી દે સંદેહ મારા ॥૧૩॥ શકુની કહે સાચું કહુ છું, વાંકી કરમની કરણી; માહારી ભગની ગાન્ધારીને, આખલો ગયો પરણી. ॥ ૧૪ ॥ તે મેહેણું મોટું થયું મુને, જગતની કહેણી લીધી, મરતી વેળા મારા કાકાએ, મુને શીખામણ દીધી ॥ ૧૫ ॥ કહ્યું કે હોય ભત્રીજો મારો, રાખજે રૂદે ઢંશ; બેનના પક્ષમાં પેશીને તું, કાઢજે બેનનો વંશ ॥ ૧૬ ॥ જો તુજ ભગનીનો વંશ રહેશે, તો નહીં મહેણું જાય, આખલાનો પરીવાર કહેવાશે, મોશાળ પણ વંચાય ॥ ૧૭ ॥ તે માટે મેં મરાવી નાંખ્યા, ભાણેજ ઉપર રહીને; તમારી સાથે વેહેર કરાવ્યું, અવળી શીખામણ દઇને. ॥ ૧૮ ॥ ખરી વારતા માનને માહારી,વાળી છે પેરની દાઝ; હવે તમે નીરવરતી પામ્યા, એકલા ભોગવો રાજ. ॥૧૯॥ મેંતો તમારૂં દુખ નિવાર્યું, માટે લ્યો ઉગારી, તમારે પેર ગુ-

લામ પણું, કરીશ થઇ કારભારી ॥૨૦॥ ભિમ કહે તું ઉંધી મતીનો તારૂ નહી મારે કામ; મહેણું હતું પણ વીશ્વને વીશે, કાકાનું હતું નામ. ॥૨૧॥ તે નામનો તેં નાશ કરાવ્યો; તે તુજ ઉંપર રીશ; એમ કહીને વ્રકોદરે માર્યું શીશમાં શીશ ॥ ૨૨ ॥ શકુનીનું શીશ ફાટયું, વળીયો કચ્ચર ઘાણ, ખોપરીનો રોટલો વળી ગયો, નીકળી ગયા પ્રાણ ॥૨૩॥ એટલે વ્રકોદર થયો ઉભો, પવન કેરો તન; સરવે મડદાં તપાસ્યાં તે-માં ન દીઠો દુરીયોધન ॥ ૨૪ ॥ એટલે વીમાસી ઊભો, સાંભળજે તું રાય; શલ્લ પરવ પુરણ હવું; ઉતરી તુજ હત્યાય ॥૨૫॥ તવ શામ પડદા સ્વેત થયાને, સ્વેત શામ થઇ ગાય; કાળા તલ ધોળા થયા એ પુર્ણ પરીક્ષા દેખાય ॥૨૬॥ રાજાએ બ્રહ્મ ભોજન કીધાં, દીધા ભયા ભંડાર; વીપ્રોના પુત્રને ઉપવીત દીધાં, આપ્યા બહુ અલંકાર, ॥ ૨૭ ॥ વીપ્ર તણી પુત્રીયો કેરાં, દીધો કન્યાદાન; પાછો સાંભળવાને બેઠો, જનમેજે રાજન ॥૨૮॥ વળણ॥ શલ્લ પરવ પુરણ હવું, વલ્લભ વદે કરજોડ; શ્રોતા વક્તા બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

શલ્ય પર્વ સમાપ્ત.

ગદા પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સવઈયાનો.

વૈશમપાયે એણી પેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ગદા પર્વ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ વ્રકોદર વીચારમાં પડીયો, આ શું થયું વીઘન; આખું ટોળું અમણાં રોળ્યું કયાં ગયો દુરીયોધન. ॥ ૨ ॥ કૃષ્ણજી કહે કેમ ગભરાયા, પંચાળી સતીના પતી; ભીમે કહયું નવાણું પડયાં છે, દુષ્ટ દેખાતો નથી. ॥ ૩ ॥ એક માટે રહી જાય છે શત્રૂ; ઓરે જુગજીવન; તે માટે કહો કેમ કરીશું, કયાં નાઠો દુરીયોધન ॥ ૪ ॥ છત્રપતી નાશી ગયેલો, ક્રીયા કરીને અનુપ; સરોવરમાં સંતાયેલો ધરીને પોયરા રૂપ, ॥ ૫ ॥ તે સહુ જાણે છે શામળીયો બોલ્યા મુખ વચન; પેલા સરોવરમાં પેઠો છે, અંધ તણો એ તન. ॥૬॥ ભીમ કહે કે ન હાથ આવે, ઓરે શ્રી ગોપાળ; પાપીને શોધી કાડવાને કોહોતો નંખાવું જાળ. ॥ ૭ ॥ પ્રભુ કહે મોયરા રૂપ ધરી, પેશી રહયો છે જળમાં, માટે મીથ્યા મહેનત મુકી, કાઢવાનો કહુ કળમાં. ॥ ૮ ॥ કટુ વચન કહી મેહેણાં મારો, ફરો જળ કીનાર, એટલો એ સાંભળી નહી રહે, ડોકું કાઢશે બાહાર. ॥ ૯ ॥ જનમનો એ છે અહંકારી, તે કેમ સાંભળી રહેશે; કદાપી બહાર નહી આવે તો ડોકુ કાઢી કાંઇ કહેશે. ॥ ૧૦ ॥ ભીમ કહે ચાલો માહારાજા, આપણ સરવે સાથ; એટલે ભીમની સાથે ચાલ્યા, ચાર ભાઇ દીનાનાથ, ॥ ૧૧ ॥ આવ્યા સરોવરની કીનારે, નીશ્ચે કરી મનસુબા; ચાર ભાઇને પાંચમા પ્રભુ; એક કોરાણે ઉભા. ॥ ૧૨ ॥ વ્રકોદર ખાંધે ગદા લેઇને, કીનારે લાગ્યો ફરવા; ફરતા ફરતા કટુ વચનથી, કેવું લાગ્યો ઓચરવા. ॥ ૧૩ ॥ વળણ ॥ કેવું કેવું ઓચરે, સાંભળજે તું રાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો મેહેણાનો મહીમાય.

કડવું ૨ રાગ ઝુલણાની ચાલ.

અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારૂં હસ્તીનાપુર જાય, તારૂં હસ્તી-

નાપુર જાય, તારી મા કરે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય ॥ ટેક ॥ અલ્યા કુટુંબ કબીલો મરાવી નાંખી, સરોવરમાં શું પેઠો, ટીકાર તારા જીવવામાં, એકલો કાગડો બેઠો, અરે તું સુણ દુરીયોધનરાય તારૂં હસ્તીનાપુર જાય; અરે તારૂં હસ્તીનાપુર જાય. હવે રાજ પાંડવનું થાય ॥ ૧ ॥ તારા માલ ખજાના દેઇ લુટાવી ઘોળે દહાડે ઘાલું ધાડયો; આનના કોટ કાંગરા પાડીને કાંટાની કરૂં વાડયો, અરે તું સુણ દુરીયોધનરાય, તારૂં હસ્તીનાપુર જાય; અરે તારૂં હસ્તીનાપુર જાય, તારૂં રળેલું ભીમ ભાઇ ખાય ॥ ૨ ॥ તારા સોના મોલ ઉજડ પડાવું, ભીંતે ચડાવું લુણા; હીંચોળે હીંચનારી સુંદરી શો ભાઇની, તેને ભોગવાવું ખુણા. અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારૂં હસ્તીનાપુર જાય; અરે તારૂં હસ્તીનાપુર જાય, હવે આણ અમારી વરતાય ॥ ૩ ॥ તુજ માતાને દાશી બનાવી, વાશીદા વળાવું; તારો બાપ છે આંધળો, તેની પાસે દઇણાં દળાવું. અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારૂ હસ્તીનાપુર જાય; અરે તારૂં હસ્તીનાપુર જાય, જો હવે ભીમસેન ભાઈ મલકાય ॥ ૪ ॥ છત્રપતીથી સાંખી ન રેહેવાયું, જાણ્યું કે બોલતાં રોકું; મુળ સ્વરૂપ પોતે ધારણ કરીને, કાહાડયું જળમાં ડોકું, અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય તારૂ હસ્તીનાપુર જાય; અરે તારૂં હસ્તીનાપુર જાય, તારો પૈસો પુંજી લુટાય ॥ ૫ ॥ વળણ ॥ ભીમસેન ભાઇ મલકાય છે; સાંભળ દુરીયોધન; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, દુષ્ટ તણાં વચન.

કડવું ૩ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું ગદા પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ દુરીયોધન ડોકું કાહાડી બોલ્યો, સાંભળ કુન્તી તન; માહાલી લેજે તું મન મુકીને, સુખ લેજે ચાર દન ॥ ૨ ॥ હું પન્ડે છું જીવતો તો, લેઇશ વેહેરે વેહેર; એમ ન સમજીશ તુજ ઉપરથી, મહારૂં જવાનું ઝેર ॥ ૩ ॥ એકલો રહી ઉતપાત કરવાનો, વાળીશ દલની દાજ, મહારો પરીવાર મારીને જોઉં, ભોગવે કેવું રાજ ॥ ૪ ॥ એવાં દુષ્ટનાં વચન સુણી બોલીયા ધરમ રાય; ઓ ભાઇ તમે બાર આવો, સમજાવું સત્ય ન્યાય ॥ ૫ ॥ દુષ્ટ કહે કે બાહાર આવું તો દગાથી ભીમ સંહારે; તમે સરવે વ-

ળગો મુજને, પછી શું કરવું માહારે ॥ ૬ ॥ એવું પાપીનું વચન સુણી, ધરમ વદીયા વાણ; અન્યાયથી કોઇને બાહાજવા દઉં તો, પરમેશ્વરની આણ. ॥ ૭ ॥ એટલે પાપી દુરીયોધનને, બેઠો દ્રઢ વીશ્વાસ; જળની બારણે નિકળીયો એ, જુએ છે અવીનાશ. ॥ ૮ ॥ પછી ધરમ રાજા બોલ્યા, બીજો ન ધરશો વેમ; કહો મોહોટા ભાઇ અમારી સાથે, તમારે કરવું કેમ ॥ ૯ ॥ કાંતો તમો અમને મારો, કાંતો મરો તમે આપ; પછી એક બીજાના મનના, ટળે શોક સંતાપ. ॥ ૧૦ ॥ તવ દુરીયોધન એમ બોલ્યો, ખરી કહી તે ખાંચ; પણ હું પન્ડે એકલો ને, તમે તો છો પાંચ. ॥ ૧૧ ॥ માટે હું તમ સાથે લડતાં, જીતું નહી લગાર; માટે યુદ્ધ માગીને શું કરૂં, ઓરે કુન્તી કુંવાર. ॥ ૧૨ ॥ તમોને મારવાની મુને ઇચ્છા, પણ નથી કાંઇ ઊપાય; મરવું તો પણ લડી વઢીને, એમને એમ ન મરાય. ॥ ૧૩ ॥ ધરમ કહે વીરા મહારા, સાંભળો માહારી અરજી, તમે તમારે યુદ્ધ માગી લ્યો, કહો કોની સંગ મરજી. ॥૧૩॥ એક જણ પાસે યુદ્ધ લ્યો માગી, બીજો કોઇ ન બાહાજે. બીજાને પક્ષ કરવા દઉં તો, ધરમ રાજા નામ લાજે. ॥ ૧૪ ॥ એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, હવે હું લઢવા રાજી; બોલ્યા પ્રમાણે પળજો તમે; કરશો ન દગલબાજી. ॥ ૧૫ ॥ ધરમ કહે વિશ્વાસ ધરજો, ઓરે દુરીયોધન; છ જણ અમે ઉભા તેમાં, કોનાથી યુદ્ધનું મન. ॥ ૧૬ ॥ કોહો તો હું યુદ્ધ આપું તમને, વાત માનો નીરદોશી, દુરીયોધન કહે તું શું લઢે, જનમનો છે ફેશી. ॥ ૧૭ ॥ એટલે અરજુન વાણી વદીયો, જો મુજ પર મન માને; દુરીયોધન કહે હરી ફરીને, તું બાણનું યુદ્ધ જાણે ॥ ૧૮ ॥ શેદેવ કહે હું ત્યાર થાવું, જો માને અંતઃકરણ, દુરીયોધન કહે ત્રિકાળજ્ઞાની, તું જાણે મુજ મરણ ॥ ૧૯ ॥ નિકુળ કહે ઓ દુરીયોધન, આપણ બે યુદ્ધ કરીએ, દુરીયોધન કહે તુજ સંગ લઢતાં, અમે તો લાણ મરીએ. ॥ ૨૦ ॥ એક કુટુંબના એકસોને પાંચ, તેમાં હું સૌથી મોટો; સૌથી તું નાહાનો, જો હું વઢું તો, દેખાઉં વિશ્વમાં ખોટો ॥ ૨૧ ॥ એટલે ધીરે રહીને બોલ્યા, પોતે પ્રભુવર હરજી; ઓ દુરીયોધન માહારી સાથે, જો હોય તમારી મરજી. ॥ ૨૨ ॥ એવું સાંભળી દુષ્ટ બોલ્યો, તુજ વાત કાને ન ધરૂં; હું ક્ષત્રીને તું ભરવાડો, લઢતાં લાજી મરૂં. ॥ ૨૩ ॥ વળતું વાયુ નંદન બોલ્યો, મુજ સંગ છે ઇચ્છાય; દંત પીશી દુરીયોધન કહે છે, આવી જા મેદાન માંગ ॥ ૨૪ ॥ એટલે ભિમસેન સનમુખ થયો, બોલીયાં દુરીયોધન;

બોલજે સાચું યુધ કેવુ, કરવાનુ છે મન ॥ ૨૫ ॥ તું કહે તો ગદા યુધ કરીયે, કેહેતો મલ કુસ્તાઇ; કેહેતો ધનુશ બાણુ લઇયે, શી ઇચ્છા મનમાંઇ ॥૨૬॥ ભીમ કહે કે યુદ્ધ બાણુ કેરૂં, બૈરીઓનું કામ; આપણુ પેહેલી કુસ્તાઇ કરીયે, રાખી રૂદીયે હામ ॥ ૨૭ ॥ એમ કહી બેઉએ કછ ભીડયા; કરી માઠા મનસુબા; રાતા તાતા મદના માતા, ખંભ ઠોકીને ઉભા ॥૨૮॥ કરોધ ભરેલા મુમત ધરેલા, કરતા મુખ બકોર;મરતી વેળા દુરિયોધનમાં, ઘણુ વધ્યું છે જોર ॥૨૯॥ સામા સામી દાવ જોઇને, દડબડ મુક્ષી દોટ;બહુજ ગાજ્યા બળમાં બાજ્યા, એક એકની ગ્રહી કોટ ॥૩૦॥ ગડદા પાટુ ઢીંચણુ મારે, ધારે મારવું મરવુ; લાગે ઘાંટી ભીડાવે આંટી, મારવામાં નથી ડરવું ॥૩૧॥ ધીકો મારે હીકોઆવે એક એકના ગ્રહ કેશ; કાન ઝાલીને કોહોણી મારે, મારે પગની ઠેશ ॥ ૩૩ ॥ લડતા વડતા પડતા ગબડતા, ધરણુ ઢળે ને ઉઠે; એવું વાગે કે હાડ ભાગે, રોશ ભર્યા બેઉ રૂઠે ॥૩૩॥ સ્વાસ ન માયે આંફી જાયે, પરશેવા વળે દીલે; વ્રકોદર મારે દુરીયોધનનો, વજ્જર પાસે ઝીલે ॥ ૨૪ ॥ બહુ બળ કરી ભીમ મારે, કાંઈ ન રાખે ભુલ; દુરીયોધન વજ્જરનો થયેલો, એને મન અડયું ફુલ ॥૩૫॥ એવી રીતે લઢતાં વઢતાં, દુષ્ટ બેઠો ધરણુ; વાયુ સુતનો વાયુ વેગે, ઝાલ્યો જમણો ચરણુ ॥ ૩૬ ॥ એક દમે ઉચકી થયો ઉભો, બળ કરી નાંખ્યો હેઠો; ચતાપાટ ભીમ પડયો એની રૂદે ઉપર એ બેઠો ॥ ૩૮ ॥ વ્રકોદર નીચે તડફડતો, દુષ્ટ દયા ન વધારે, ભીમના મોહોમાં ધુળ ભરીને, ગાલમાં ગડદા મારે ॥ ૩૮ ॥ ઓરે ભીમડા ઘણાએ દાહાડા માર્યાછે મુને અઘોર; ભીમે જાણ્યું દુરીયોધનનું ક્યાંથી વધ્યું જોર ॥ ૩૯ ॥ બહુ દાહાડાનો વાળશે બદલો, મેં હાવું જાણ્યું નહોતું; મુમતે ચઢી હું થયો સામો, માહારૂં આવી પોહોત્યું ॥૪૦॥ એવામાં તો દુરીયોધને, દીધો ગળામાં નક્ષ, તવ તણાઈ નસો નાડી, ઉંચાં ચડીયાં ચક્ષ ॥૪૧॥ એટલે પ્રભુએ મન વિચાર્યું, નીસ્ચે ભીમસેન મરશે;છું વચનનો હું બંધાએલો,માહારેમહારેમરવુંપડશે ॥૪૨॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણી; તે તો કેમ જાય ચુકી; પોતાના સામરથની એક કળા, ભીમને અંગે મુકી ॥ ૪૩ ॥ તવ ભીમશેનમાં બહુ બળ આવ્યું; મારો મારો મુખ ભાંખ્યો;ઉંચો પગ લેઇ દુષ્ટનીરૂદે,દેઇ ઉછાળી નાંખ્યો ॥૪૪॥ ઉછાળેથી ઉંચો ચઢીયો, ભીમને ભય ભાસ્યો માઠો; એકો એક ઉભો થઇને;જીવ લઇને નાઠો ॥ ૪૫ ॥ પ્રભુએ જાણ્યું પુત્ર પવનનો, નાઠો તે માઠું થાશે; જો પાપીનું મન ભમશે તો; ગમે ત્યાં

સાશી જાશે ॥ ૪૬ ॥ એમ જાણી રથથી ઉતરીયા, પોતે પુરૂશ પુરાણ; ઉભા રે ભીમ ઉભા ન રહો તો. ધરમ રાયની આણ ॥ ૪૭ ॥ સોગનથી ભીમ અચકી ઉભો, શું કહોછો મહારાજ; પ્રભુ કહે કે નાશી જવાથી જાશે તમારી લાજ ॥ ૪૮ ॥ એક શત્રૂ માટે શત્રૂ રહે છે, નીરવરતી નહી પામો; શત્રૂને મારી રાજ લેશો, રેહેશો નહી ઉધામો ॥ ૪૯ ॥ તે સારૂ તમે વળો પાછા, બહુ બાહાદુરી ઠરસે; જાવો જઇગદા યુધ માંડો, તેથી પાપી મરશે ॥ ૫૨ ॥ ભીમ કહે માહરા હાડ ભાગે, શરીરે દુખ પામુ, પ્રભુ કહે લઢતાં હારો તો જોજો માહરા સામુ ॥ ૫૧ ॥ એટલે તમને સાન બતાવું, તેવું કારજ કરજો; પણ લઢતા પાછા નવ પડશો, યુધ ખરૂ આદરજો ॥ ૫૨ ॥ સાંભળી વાયુ નંદન બોલ્યો, લડાશે તેવું લડીશ; સામુ જોયે સાન નહી કરો તો, તમને બાહાજી પડીશ ॥ ૫૩ ॥ કૃષ્ણ કહે કબુલ માહરે, એમ કહી પાછો વાળ્યો. ઉછળેલો રાય ભોમી પડીયો, આવતો ભીમને ભાળ્યો ॥ ૫૪ ॥ તેવોજ ટટાર ઉભો રહયો છે, આવ્યો વાયુ તન; તેની પ્રત્યે કેહેવા લાગ્યો, કુબુદ્ધી રાજન ॥ ૫૫ ॥ ધીક્કાર ભીમડા લડતા નાઠો, સુરાતન લજવાણું. ભીમે કહ્યું કે આ વેળાયે મ્રત્યુ તારૂં આણુ ॥ ૫૬ ॥વળણ॥ મ્રત્યુ આણુ તાહરૂ પોહોચાડુ જમલોક; વદે વલ્લભ ભીમે કહ્યું. હવે તુજ આશા ફોક.

કડવું ૪ રાગ મારૂ.

વૈશમપાયે એણી પેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું ગદા પરવ મહાહમાય ॥ ૧ ॥ ભીમનાં એવાં વચન સુણી બોલ્યો દુરિયોધન તારેજ માથે મ્રત્યુ આવ્યું એ વાયુના તન ॥ ૨ ॥ ધરમરાયે ધીરે રહીને, પુછયું પ્રભુને પ્રશ્ણ; કોણ મરશે કોણ જીવશે, સાચું કહો શ્રી કૃષ્ણ ॥ ૩ ॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, ગદા તણુ યુધ કરસે; તેથી તમારો મોટો બંધુ, છત્રપતી રાય મરશે. ॥ ૪ ॥ ધરમને તવ ત્રાસ પડિયો, બોલ્યા ગુણ ગંભીર; અરજ માહારી એક સુણો; એ દુરિયોધન વીર ॥ ૫ ॥ આયુશ તમારો આવી રહયો છે, મરવાના આ વાર; માટે કાંઇ કહેવું હોય તો કહો મશકરી નથી લગાર ॥ ૬ ॥ ધરમને ધ્યાન પુન્ય અને દાન, જે જે કહો તે કરૂં; દ્રવ્ય તમારૂં હું નહિ લેવું, કો તે રીતે વાવરૂ ॥ ૭ ॥ દુષ્ટ કહે પુછ તારા ભાઇને, છે ભીમશેન મરવાનો; આયુષ માહરો નથી ખુ-

ટયો, રાજધાની કરવાનો. ॥ ૮ ॥ ધરમ કહે રાજ કરજો, હું નથી કેહેતો કે મરજો; પણ પ્રભુ જાણે કેમ થાશે, માટે મુખ ઓચરજો. ॥૯॥ દુરીયોધન કહે જા જા મુરખા, મરવો ધારે મને કેવો, પુન્યનથી કરવું પૈસો મેળવતા, ઉતર્યો છે પરસેવો. ॥ ૧૦ ॥ એવાં પાપીનાં વચન સુણી, બોલ્યા જુગદાધાર; ધરમરાજા બોલવું મુકો, મીથ્યા કરો પોકાર ॥ ૧૧ ॥ ગર્ધવને શી શીખ દેવી, મુરખને શું જ્ઞાન; વાયશને શું વાણી દેવી, કુપાતોને શું દાન. ॥ ૧૨ ॥ પાપીને શું પુન્ય બતાવો, બતાવવે દુખ લાગે; મનમાં મ્રત્યુનો ભય નહિ તેનો, દેહ અચાનક ભાગે. ॥ ૧૩ ॥ પુન્ય ન થાયે, દાન ન થાયે; ન થાય પ્રભુની શેવા, સમરણ ના થાય સામળીયાનું, જાય જેવા જાયા તેવા. ॥ ૧૪ ॥ પાશાણ ઉપર પાણિ રેડયે, ભિજે નહિ પાશાણ; કોટીક વરશ ભણાવે તોયે, વાયશ ન વદે વાણ. ॥ ૧૫ ॥ તેથિ સાધુએ શ્રમ ન કરવો, સત્યવાદિ રહો શાન્તી; સત્ય અસત્યને સમજે નહિ એ, માયામાં ભુલ્યો ભ્રાન્તી ॥ ૧૬ ॥ એવામાં દુરિયોધન બોલ્યો. ભીમ જાવા નહિ દેઉં; થઈ માહારા સનમુખ વઢવા, યુધ્ધ કરવું છે કેવું. ॥ ૧૭ ॥ તવ ભીમ કહે ગદા ગ્રહિ, યુદ્ધ કરિએ આ વાર; એટલે દુષ્ટે ગદા લીધી, નવાણુ મણની સાર. ॥ ૧૮ ॥ એની કને છે મંત્ર ગદાનો, તેથિ બહુ બળ લાગે, મણની મારે તો હજ્જાર મણનો બોજ બરોબર વાગે. ॥ ૧૯ ॥ ભિમ કને નથિ મંત્ર ગદાનો, એટલી છે બહુ ખામી; તે બે બળીયા ગદાયો ગ્રહિને, થાયે સામા સામી, ॥ ૨૦ ॥ અયુતમણની ભિમનિ ગદા, તે લેઇ મુકિ ડોટ; ધસીને એક એક પર આવ્યા, કરતા કારમી ચોટ. ॥ ૨૧ ॥ ભિત્તર ભાગે એવી વાગે, ભારે થાય ભડાકો; જાણે આભા મન્ડળ તુટયું, મેઘનો જેમ કડાકો. ॥ ૨૨ ॥ જે દેખે તે ત્રાસ પામે, રૂંવાટાં ઉભા થાય; ચીતળી ચડે માર પડે, કંપે કાહયરની કાય ॥ ૨૩ ॥ બાહાંજે ગાજે હાડ ભાજે, પરશેવા વળે ઢીલે; દુરીયોધન પોતાની ગદાપર, ભીમની ગદા ઝીલે. ॥ ૨૪ ॥ ઉછળીને ભીમ ગદા મારે, તેમાં ન રાખે ભુલ; પણ દુરીયોધન વજર શરીરે, એને મન અડયું ફુલ. ॥ ૨૫ ॥ ભીમ માર જેરવે ડાબે પાસે, તવ દુષ્ટ વજરનું ધારે; તેથી ડાબુ પાસુ મુકી, જમણે પાસે મારે. ॥ ૨૬ ॥ બહુ દાજ આણી મારે તાણિ. દારૂણ દૈવત દાખે, પગનો નળો ને જમણું લમણું, ભીમનું ભાગી નાખે ॥ ૨૭ ॥ શોણીત કેરી છોળો છુટી, બહુ રૂધીર

વહી ગયું; એકાએક એ ફોગાઇ ગયો, રૂ તુલ્ય ધોળું થયું, ॥ ૨૮ ॥ ડોળા બે ટગમગવા લાગ્યા, અંધારાં આંખે આવે; ભીમે જાણ્યું હું મરવાનો, મુજને કોણ બચાવે ॥ ૨૯ ॥ યાદ આવ્યું મને કહ્યું છે કૃષ્ણે શા સારૂ દુખ પામું; એવું સમજી વઢતાં વઢતાં, જોયું સામળીયા સામું. ॥ ૩૦ ॥ તવ ભીમની ભીડ સમજી ગયા, પોતે દીનાનાથ; વ્રકોદરને સાન કરીને, જંગાએ મુકયો હાથ. ॥ ૩૧ ॥ એટલે ભીમસેન સમજી ગયો; રિશ ઘણેરી ધારી; બે ભુજમાં ગદા ઘાલીને; દુષ્ટની જંગાએ મારી, ॥ ૩૧ ॥ તે સમે સતીનો શ્રાપ આવ્યો, પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો; હાય માહરો પૈસો હાય મારી પત્નિ, હાય રાજ્ય કહેતો પડીયો. ॥ ૩૩ ॥ હાય માહારા ભંડાર હાય ખજાના, સહુ જાશે લુંટાઇ; હાય વઇભોગો હાય સુખસજ્યા; કોણ સુશે તે માંઈ. ॥ ૩૪ ॥ એવું એવું બોલતો પડીયો, ન જાય જીવ નીસરી; બેઉ જંગાપર વ્રકોદરે, ગદાઓ માર માર કરી. ॥ ૩૫ ॥ સુતરને તારે વળગી રહે એવા વળગી રહ્યાં બે ચરણ; પણ ભ્રમણામાં જીવ એનો, પામતો નથી મરણ. ॥ ૩૬ ॥ પ્રભુ કહે ભીમ બંધ રાખો; ચાલો આપણે ઘેર; દુરીયોધન કહે મરતાં મરતાં; લેઇશ વેહેરે વેહેર. ॥ ૩૭ ॥ એમ કહી પડી રહયો પાપી, પાન્ડવ તંબુએ જાય, એવે સાંજ પડી તવ આવ્યા, જે અશ્વસ્થામાય, ॥ ૩૮ ॥ કુંકણ કાંઠે પડયા હતા તે, છેવટ દીવસ આવે; હાંરે કૌરવ ઓ દ્રોણ પીતા, કહી રાત્રે બોલાવે. ॥ ૩૯ ॥ દુરીયોધને શબ્દ સુણ્યો; બોલ્યો કરીને અવાજ; હાંઇ પધારો હાંઇ પધારો, ઓ ગુરૂ સુત મહારાજ. ॥ ૪૦ ॥ એટલે અશ્વસ્થામા ગયા, દુરીયોધનની પાસ; સર્વ સમાચાર પુછી જોયા, મનમાં થયા ઉદાસ. ॥ ૪૧ ॥ તે પછી કહ્યું દુરીયોધનને, ઉજડ થયું હતું તેહ; અહ્યા તારો જીવ છે શામાં, મુકી દે તુજ દેહ. ॥ ૪૨ ॥ દુરીઓધન કહે ઓ મહારાજા, લાગુ તમારે ચરણ; જો વેહેરે વેહેર લઇ આપો તો, તરત પામું મરણ. ॥ ૪૩ ॥ જીવજ માહારો જાતો નથી. દુખી થાઉં અપાર; પાન્ડવના શીશ લાવી બતાવો, મરતાં ન લાગે વાર. ॥ ૪૪ ॥ પાન્ડવે બહુ દગો કરીને, માર્યા તાત તમારા; બાપ બેટાને વિયોગ રાખ્યો, સત્ય વીચાર અમારા. ॥ ૪૫ ॥ તે માટે તમે સુરા હોતો કપટ કરવા જાવો, હળી મળી પાન્ડવને ત્યાં રહીને, મુસ્તક છેદી લાવો. ॥ ૪૬ ॥ અશ્વસ્થામાનું મન ભમ્યું, કહ્યું કે હું જાવું; ભર નીદ્રામાં હશે તે વેળા, મુસ્તક છેદી લાવું. ॥ ૪૭ ॥ એમ કહી પાન્ડવની પાસે, ગયા

તેણીવાર; સતી સુતે વીપ્ર જાણી, દીધો બહુ આવકાર. ॥ ૪૮ ॥ આસન આપી ભોજન દીધું, પાથરી એક પથારી; પાંચ ભાઇની પથારી પાસે, કરી આપી સુવા સારી. ॥ ૪૯ ॥ પછી કહ્યું પોઢો મહારાજા, કહી ગુરૂ સુત સુવાડયા; પાસે પથારીમાં પાન્ડવ સુતા, પ્રભુએ જુદા કાહાડયા. ॥ ૫૦ ॥ વળણ ॥ એમ રાત્રે સહુ સુઇ રહ્યાં કૃષ્ણે કર્યો વિચાર વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, વિઘન તણો વિસ્તાર.

કડવું ૫ રાગ સામેરી.

વઇશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું ગદા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કરશન પ્રભુએ મન વીચાર્યું, વિપ્ર એ વિઘન કરશે; આટલા દહાડા બચાવ્યા પણ, આજ તો નિસ્ચે મરશે. ॥ ૨ ॥ એમ જાણી પુરૂશ પુરાણી; ચાતુર નવ જાય ચુકી; તામશી વીદ્યાનો મંત્ર ભણીને, સરવને નીંદ્રા મુકી ॥ ૩ ॥ એકલા પોતે ઉભા થયા, પુરણ ચરીત્ર કહાવ્યા; દ્રૂપતી પાસે પાંચ પુત્રો તેને ઉચકી લાવ્યા. ॥ ૪ ॥ જે સ્થળ પાન્ડવ સુઇ રહેલા, પુત્રો સુવાડયા ત્યાંય; પાન્ડવને લેઈ જઇ સુવાડયા, પુત્રોની પથારીમાંય. ॥ ૫ ॥ પછી સરવનું ધારણ ખેંચ્યું, ગઈ હતી તે નીંદ્રાય; એવામાં તો અશ્વસ્થામા, ઝબકી જાગ્રત થાય. ॥ ૬ ॥ જાણ્યું કે મેં દુરીયોધનને, દીધો છે વીશ્વાસ; જો એટલું કામ નહી કરૂતો, રાય થશે નીરાશ. ॥ ૭ ॥ એમ સમજીને અમર ઉઠયા; જાણે છે જગદીશ; પાન્ડવની જગે પાંચ પુત્રો, તેનાં છેદયાં શીશ ॥ ૮ ॥ મુસ્તકની ચોટલીઓ ઝાલી, દડબડ દોડયા જાય; દ્રૂપતી તવ જાગી ઉઠી, પગ પડથી સંભળાય ॥ ૯ ॥ પછી પથારીમાં કર નાંખ્યો, પુત્રનો કરવા તપાસ; શરીર મોહોટાં માલુમ પડીયા, ઉપન્યો તનમાં ત્રાસ ॥ ૧૦ ॥ વપુ વરતી કંથ જાણ્યા; એવામાં જાગ્યો ભેમ; દ્રૂપતી કહે મારી પાસે, કંથ સુતા છો કેમ ॥ ૧૧ ॥ એટલામાં પાંચ ભાઇ જાગ્યા; દીપક પ્રગટ કીધો; અદલ બદલ ભોમી જાણી, પુત્રનો તપાસ લીધો ॥ ૧૨ ॥ જઇ પોતાની પથારીમાં જોયું, પુત્ર તણાં ધડ જોયાં દ્રૂપતી કહે કપટ થયું, મુસ્તક કોણે ખોયાં ॥ ૧૩ ॥ અશ્વસ્થામાને નવ દીઠા, એટલે બોલ્યા ધર્મ; વગર કહે વીપ્ર ગયો, એણે કર્યું આ કામ ॥ ૧૪ ॥ એવામાંતો અશ્વસ્થામા, દુષ્ટની પાસે જાય; પાંચેનાં મુસ્તક લાવ્યો છું, ઓ દુરિયોધન રાય,

॥ ૧૫ ॥ એવું આઘેથી વચન સુણી, પાપી ઘણો હરખાય; એવે મુસ્તક આગળ ધરીયાં, જે અશ્વસ્થામાય. ॥ ૧૬ ॥ તે ઓળખ્યાં મુસ્તક પાપીએ, એટલે ઉપજ્યો શોક, દેહમાંથી પ્રાણ નીકળી ગયો, જઇ પોહોચ્યો જમ લોક. ॥ ૧૭ ॥ દુરીયોધનને વરદાન હતું, હરખને શોક થાય; એટલે એનો પ્રાણ છુટે, તેથી બન્યું એમ ત્યાંય. ॥ ૧૮ ॥ એવી હકીકત ત્યાં બની છે. તંબુમાં બન્યું કેમ; અસ્વસ્થામાએ પુત્રો માર્યા સરવને પડીયો વેમ. ॥ ૧૯ ॥ દ્રૂપતી કહે કંથ માહારા શત્રૂના શીશપર નાહાવું; તે વીના બ્રહ્મહત્યા મુને, અન્ન નવ્ય નવ ખાવું. ॥ ૨૦ ॥ એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, ઓરે રણછોડરાય; રથ જોડો જઈ ઝાલીએ શત્રૂ, નહીતો નાશી જાય. ॥ ૨૧ ॥ તવ પ્રભુએ રથ ત્યાર કીધો, હાંકવા બેઠા પોતે, અથીઆર લઇને માંહી બીરાજ્યો, અરજુન સુરો હતો તે. ॥ ૨૨ ॥ એટલે અશ્વ દોડાવ્યા પ્રભુએ; થયો તેનો ધધડાટ; અશ્વસ્થામાએ અવાજ સુણ્યો, તેથી નાઠા પુરપાટ. ॥ ૨૩ ॥ તેવે રથ પુંઠે જઇ પોહોચ્યો, નાગપાસ પારથે સાંધ્યા, તે બાણ મુકી ગુરૂ નંદના, બે ભુજ અવળા બાંધ્યા. ॥ ૨૪ ॥ અશ્વસ્થામા થર થર ધ્રૂજ્યા, વાંકા દીવસ કાહાવ્યા; રથ સારસા અરજુને બાંધ્યા, તેડી તંબુએ લાવ્યા, ॥ ૨૫ ॥ દ્રૂપતી રાણી રડયા કરે છે, વીપ્ર ઉપર ધરી દ્વેશ; એવે અશ્વસ્થામાને દીઠા, ઝડપીને ઝાલ્યા કેશ. ॥ ૨૬ ॥ એવે સમે અલબેલો બોલ્યા, ભગની સમાવો તાપ; જો હણશો ઠેર બ્રાહ્મણને તો, લાગશે તમને પાપ. ॥૨૭॥ માટે વીપ્રનો જીવ ન લેવો, બોલીયા દીનાનાથ; ઓરે પારથ અશ્વસ્થામાના, નાડી નાંખો બે હાથ. ॥ ૨૮ ॥ અરજુને તવ હાથ છોડયા, અમ્મર નાસવા જાય, માથાની ખોપરી નીકળી આવી દ્રૂપતની કર માંય. ॥ ૨૯ ॥ ખોપરી સાથે મુસ્તક કેરો, મણી આવ્યો નીધાન; સોગન પાળવા તે પર બેશી, સતીયે કીધું સ્નાન, ॥ ૩૦ ॥ ખોપરી વીના જીવ લેઇ નાઠા. દ્રોણ તણા સંતાન; આઘે જઇને ધનુશ ઉપર એક ચઢાવ્યું બાણ. ॥૩૧॥ જાણ્યું કે માહારી ખોપરી કાઢી, માટે પ્રાક્રમ માંડું; પાન્ડવનો વંશ કાઢવા માટે, ઓત્રાને ગરભ પાડું. ॥ ૩૨ ॥ એવું સમજી બાણ માર્યું, તે તંબુમાં જાય; ઓત્રા ઉપર તે બાણ આવ્યું, સમજ્યા જાદવરાય. ॥ ૩૩ ॥ પોતાનું સુદરશન મુક્યું, ગર્ભનિ રક્ષા કરવા; તે સુદરસણ ઓત્રા ઉપર, આવીને લાગ્યું ફરવા. ॥ ૩૪ ॥ એવે પેલું બાણ આવ્યું, ભેદવા ઓત્રાનું અંગ; પણ પ્રભુના સુદરસણે, તે બાણ કીધું ભંગ ॥ ૩૫ ॥ ઓત્રાનો એમ ગર્ભ ઉગાર્યો; ભક્તનો વધવા

વંશ; એવો વશ ભુધરો ભકતોને, દુષ્ટોથિ કરે દ્વંશ ॥૩૬॥ સત્યવાદીનું પાલણ કરે, ભકતનિ વાહારે ધાય; એ જનમેજય એવી રિતે ઉગર્યો તુજ પીતાય ॥૩૭॥ ગદાપરવ હાંઇ પુરણ થયું, ઊતરિ તુજ હત્યાય; કાળા પડદા ધોળા થયા, કાળી ધોળી થઇ ગાય ॥ ૩૮ ॥ કાળા તલતે ધોળા થયા, પ્રત્યક્ષ એ પ્રમાણ; કથા સાંભળી જનમેજે, કિધાં ઘણાં ગઉદાન ॥ ૩૯ ॥ સવાસો વિપ્રને ઉપવિત દિધાં, ઉલટ મનમાં વ્યાપી સવાસો કન્યાદાન કિધાં, બ્રહ્મપુરિયો પણ આપી ॥ ૪૦ ॥ બ્રાહ્મણોને ભોજન દિધાં શ્રદ્ધા પુરવક શાર; ગદાપરવ પુર હવું, જયજય જુગ દાધાર ॥ ૪૧ ॥ વળણ ॥ ગદાપર્વ પુરણ હવું સુણતા પોહોચે કોડ; વદે વલ્લભ સહુ બોલજો જે જે શ્રી રણછોડ.

ગદા પર્વ સમાપ્ત.

સ્ત્રી પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું સ્રીય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ખોપરી વીના અશ્વત્થામા, નાઠા થઇ ઉદાશ; નર્મદા ત્રટે સુરપાણ કેરી. ઝાડીમાં પુર્યો વાસ ॥ ૨ ॥ એવે સમે સુર્ય ઉગ્યો, થયો છે પરભાત; સંજેજ્ઞાની હસ્તીનાપુરમાં ગાન્ધારીને કહી વાત; તે સાંભળી ગાન્ધારી નારી, કલેશ ઘણો મન લાવી; રડતી પડતી ઉઠતી કુટતી, નીરદય ભોમીમાં આવી ॥ ૪ ॥ ત્રાસ ભરેલી રડે તારૂણી, કારમો કરે પોકાર; રૂદન એનું સાંભળીને રડીયા કુન્તી કુવાર ॥૫॥ કુન્તાજી તવ રડવા લાગ્યાં, સો પુતરોની એ માડી; અરેરે પેટ બળે એનું કેવું, ભવીશ રેખા આડી ॥૬॥ એ બાપ કોઇના પુત્ર ન મરશો, મરજો પહેલાં માબાપ; એવું એવું મનમાં લાવી, કરે ઘણો વિલાપ ॥ ૭ ॥ સામળાએ સમજાવવા માંડયાં, પણ નવ સમજે વાત, અરેરે બધું ઉજડ થયું, કહી કરે આંસુપાત ॥ ૮ ॥ પ્રભુએ જાણ્યું દાખલા દીધા, વીના નહી રહે રોતાં; ગાંધારીની લીલા બતાવું, છાના રહે તે જોતા ॥૯॥ એવું સમજી ગાન્ધારીને, મુકી ક્ષુધા એક આંબો બનાવ્યો, મ્હોટા ફળની કેરી; તવ જાણ્યું કે તે લેઈ ખાવું ક્ષુધા થઇ છે વહેરી ॥ ૧૧ ॥ એમ જાણીને રડવુ મુકી, ફળ લેવાને જાય; તે સમે કુન્તા પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે શ્રી જાદવરાય ॥ ૧૨ ॥ શાને રડોછો શાને રડો છો, મીથ્યા ધરો છો દુઃખ; જુઓ રડતાં ગાન્ધારીને, વાહાલામાં વાહાલી ભુખ ॥૧૩॥ એવું કહીને દેખાડવાને, ઉભા કર્યા એકાન્ત; ગાન્ધારીની ચરચા જુએ છે, તેની રહી નહી ભ્રાંત ॥૧૪॥ ચાલીને ગઇ આંબા નીચે, ખાવા પરછે રૂચી; લાંબે ભુજે ગઇ લવા તો એક વેંત કેરી ઉંચી ॥૫॥ પોતાના સહુ પુત્ર પડેલા, તેમાંથી લાવી એક; તેના પર ચડીને ગઇ તો પણ ઉંચી છેક ॥ ૧૬ ॥ બીજો દીકરો લાવી ખડકયો, જેમ જેમ ઉંચી થાય; તેમ તેમ કેરી પ્રભુ લીલાથી ઉંચીને ઊંચી જાય ॥ ૧૭ ॥ એટલે ત્રીજો ચોથો ખડકયો

ચઢી લેવા આશ રાખે;તો પણ કેરી હાથ ન આવે, તેમ તેમ પુત્ર નાંખે ॥૧૮॥ સોએ પુત્રને ઊપરા ઊપરી, નાંખી ઢગલો કરીયો; તેના ઊપર ચઢીને ઉભી, કેરીને બાચકો ભરીયો ॥૧૯॥ તવ તંબુમાં મોહન બોલ્યા, જુઓ ભ્રાતને માત; જનેતા પણ ખાધાની સગી. તમે કેમ કર્યું કલ્પાંત ॥૨૦॥તે જોઇ કુંતા વીસ્મય પામ્યાં, ગાજીને બોલ્યાં વાણી; અરેરે તમે આ શું કરો છો ગાંધારી જેઠાણી ॥૨૧॥ તવ ગાન્ધારીએ સાંભળ્યું કાને, શરમાઇ મતીની માઠી; પુતરોથી પડતુ મુકી, જીવ લઇને નાઠી ॥૨૨॥ કુંતાજી કહે વાહાલામાં વાહાલું, પ્રાણી માત્રને પેટ; તે પછી બીજુ બધું વ્હાલુ, પણ પેટથી સહુ હેઠ ॥ ૨૩ ॥ જનેતાને દાઝ ન લાગી, તો પછી બીજાને શાની; એ મહારાજ સંભાર લીલા, સ્વારથની મેં માની ॥૨૪॥ એમ કહી સરવે મન વાળ્યું, તંબુમાંથી નીસરીયા, જ્યાં કઉરવનાં શબ પડયાં છે; ત્યાં આગળ પરવરીયા ॥૨૫॥ બહુ કાષ્ટ લાવી ચીતા ખડકી, શબ મહીં મુકયાં સાર; વીધ પ્રમાણે નીકુળ પાસે, કરાવ્યો સઊ સંસ્કાર ॥૨૨॥ અગ્નિથી દહન કરીને, શુભ સરોવરે જાય; સ્નાન કરીને લોકીક કરતાં, આવીયાં તંબુ માંય ॥ ૨૭ ॥ પછી પાંડવ છઠા શ્રી કૃષ્ણ; ભીસ્મજી પાસે જાય; બાણ સજ્યા પર પોઢેલા છે, પોતે ભીસ્મ પીતાય ॥ ૨૮ ॥ ત્યાં આવીને ચરણે લાગ્યા, કરવા બેઠા મનસુબા; એ દાદા નિરદય ભોમીમાં, છ જણ છીએ ઉભા ॥ ૨૯ ॥ બીજા બધાનો નાશ થયો કહો હવે કેમ કરીયે ભીસ્મપીતા કહે ચાલો સરવે, હસ્તીનાપુર પરવરીયે ॥૩૦॥ થવા કાળ હતું તે થયું, બનવાનું બન્યું કાજ, ધત્રાષ્ટર પાસે અપાવું; તે તમે ભોગવો રાજ ॥ ૩૧ ॥ કુટુંબ મરણની ક્રીયા કરવી, હાંઇ રહેવું કેમ ફાવે; તવ પાન્ડવ રથ પોતાનો જોડી, ભિસ્મને તંબુએ લાવે ॥૩૨॥ રથમાં દાદાને સુતા રાખ્યા, સરવે થયા તઇયાર,કુન્તા દ્રૂપતીને સુભદ્રા, ઓત્રા આવી બહાર ॥ ૩૩ ॥ ચારે અબળા એક રથ બેઠી, જુજવા રથે સહુ સાથ; અરજુનનો રથ હાકવા બેસી, સંગ ચાલ્યા શ્રી નાથ ॥ ૩૪ ॥ એવે બળદેવ યાત્રા કરીને, આવ્યા કુરૂક્ષેત્ર; કઊરવ મરણની વાત જાણિ, ફરી ગયાં છે નેત્ર ॥ ૩૫ ॥ શામળીયો તવ સંતાયા રથમાં; નરને શિખામણ દેઇ; બળભદ્રને નમી પડજો. દુષ્ટના એ છે સનેહી ॥ ૩૬ ॥ એવે હળધર પાન્ડવ પાસે, આવીને પુછી પેર; અરજુન કહે કર્મ સંયોગે, થયો કારમો કહેર ॥૩૭॥ રાજ અમારૂં અમને ન આપ્યું, સમજાવ્યા સમજ્યા ન-

કોય; પુછી જુઓ ભીષ્મ પીતાને, તવ મન શાન્તી હોય ॥૩૮॥ એવાં દીનતાનાં વચન કહ્યાં, બળદેવ પાછા વળીયા; એટલે પાછા હય હાંકવાને, બેશી ગયા શામળીયા ॥ ૩૯ ॥ પાંચ પાંડવ ને છઠા પ્રભુજી, સાતમા ભીસ્મ પીતાય; કુન્તા સહીત ચાર નારી, કુરૂક્ષેત્રથી જાય ॥૪૦॥ નીરદય ભોમીની બહાર નીકળીયા, આવ્યો દયા ભોગી ભાગ; એટલે પાંડવને હાય લાગી. ઉજડ થયો લીલો બાગ ॥ ૪૧ ॥ ચાર નારી ને પાંચ પાંડવ, પ્રથવી નાંખ્યાં પડતાં; રૂદીયા કુટે આંસુ છુટે, ત્રાસ ભરેલાં રડતાં ॥ ૪૨ ॥ વળણ ॥ ત્રાસ ભર્યાં રડતાં બહુ, પ્રગટયો તનમાં તાપ; વદે વલ્લભ બેહેબાકળાં, થઇને કરે વીલાપ.

કડવું ૨ રાગ કાફીનો.

હાંરે બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન, હાંરે રડે કુન્તા કરિને પોકાર; હાય નાશ થયો પરોવાર, હાંરે કીધો ધનને સારૂ મેં દ્વંશ; કાઢયો જેઠ તણો બધો વંશ. હાંરે પુત્ર પરિવારથી વાહાલી પુંજી, એવું કરવાની કરણી સુજી, હાંરે હુંતો જીવતી રહી ઘોજારી. આવી સગાને ગરદન મારી, હાંરે લીલી વાડી નાંખી સુકાવી, મને કાંઇ દયા ન આવી; હાંરે હવે નગ્ર સામું શું ભાળું, હુંતો કરી આવી માહારૂ કાળું; હાંરે માહરૂ મોડું શું જગમાં બતાવું; હવે હસ્તીનાપુર કેમ જાવું. હાંરે મારે જોઇતું નથીરે વતન. કરૂ કાયા હું માહરી પતન. હાંરે રાજા ધર્મ રડે છે અપાર; હાય આ શું થયું કીરતાર. હાંરે માહારી કેમ ફરી ગઇ મતી. નામ પ્રમાણે ગુણુ ગ્રહયો નથી; હાંરે લાગ્યું લાન્છન મુજને મોહોટું, બધા વીશ્વમાં કહેવાયું ખોટું; હાંરે મહારે રામજી મુજપર રૂઠયો, કુળ ક્ષય કરવા પ્રેમ ઉઠયો; હાંરે એમ રડતા પાંચે વીર, વહે ચોધારે નેત્રોમાં નીર. હાંરે ઘણું સમજાવે ભીશ્મ પીતાય, વળી સમજાવે જાદવરાય; હાંરે ઘણા યત્નથી પંથ ચલાવ્યાં સરવે હસ્તીનાપુર આવ્યાં, હાંરે તવ શોએ ભાઇની સો નારી, આવી રડતી સાથે ગાન્ધારી; હાંરે એક એકને આંસુ છુટે, કૌરવકેરી કામનીયો કુટે; હાંરે ભાણુમતી ઘણી વલવલતી; એ તો કોઇની ખાળી નથી ખળતી, હાંરે કરે પ્રથવી પડીને પોકાર; હાય કયાં ગયો રાજ કરનાર; હાં રે જગમાં કહેવાયા છત્રપતી, માહારૂ વેણ ઉથાપ્યું નથી, હાંરે મુને સુખ સાગરનું દીધું, શત્રૂ પાંન્ડવે છીનવી લીધું, હાંરે

સુને ભર્યાંરે અમરતમાંથી કાહાડી, બધું જીવનર નાંખ્યું બગાડી, હાં-રે પછી સરવે વળાવ્યુ મન, એવે આવ્યા ક્રીયાના દન; હાંરે તેડયા ધરમે સૌ દેશના રાય, કરી દશા એકાદશ ત્યાંય; હાંરે કરી દ્વાદશાની ક્રીયા ત્રયોદશા સહીત સારીયા ॥ વળણ ॥ પરી પુરણ ક્રીયા કરી, બે દીવસ વહી જાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, તો પણ રહ્યા સહુ રાય.

કડવું ૩ રાગ મારૂની છાયા.

વૈશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સભળાવું, સ્ત્રીય પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ ચોરાશી હજાર દેશના રાજા, લોકીકે આવ્યા હતા; પાન્ડવ ગાદીએ બેઠા વિના, ઘેર કોઈ નથી જતા ॥ ૨ ॥ નજર બાગ છે મોહોલ પાસે, પીંપળાનું વ્રક્ષ માં-ય; બાણ સજ્જાએ ભીસ્મપીતાને, રાખી મુકયા છે ત્યાંય ॥ ૩ ॥ તે-મની પાસે સારા સારા, ક્ષત્રીના સુત જાય; જઇ કહ્યું રાજ દો પાન્ડવને, ઓરે ભીસ્મપીતાય ॥ ૪ ॥ એટલે ધત્રાષ્ટરને બોલાવ્યો, બાગ-માં ગંગા તન; સરવના સાંભળતાં પુછયું વધા વૃદ્ધ વચન ॥ ૫ ॥ રાજ્યાસન સુનુ નવ શોભે, સુની રહે નવ ગાદી; તારા કહ્યા વણુ ગા-દી ન બેસે, ધર્મ રાજ સત્યવાદી ॥ ૬ ॥ માટે શી છે મરજી તાહરી, ક્ષત્રીયો પુછવા આવ્યા; એવે અનુચર મોકલીને, પાન્ડવ કૃષ્ણ બો-લાવ્યા ॥ ૭ ॥ એવામાં ધત્રાષ્ટર બોલ્યો, છે દલમાં બહુ દાજ; સો સો દીકરે વાંજીયો કીધો, માટે ન આપું રાજ ॥ ૮ ॥ ભીસ્મપીતા કહે જો કહુ તુને. હાથે કરીને દેવું; નહીતો સરજોરીથી લેસે, તો માન્ય તારૂં કેવું ॥ ૯ ॥ હઇયાનાં હેત તુટી જાશે, ફરીથી નહી રહે ભાવ; તે કરતાં દે તુ તારે હાથે, લે જગતમાં જસ લાહાવ ॥ ૧૦ ॥ એવું સાંભળી અં-ધ બોલ્યો, સરજોરીથી છો લેતા, જોવું જે રાજ્ય ભોગવે કેવું, કેવાક સુખમાં રહેતા ॥ ૧૧ ॥ એટલે ધરમ રાજા બોલ્યા, સાંભળજે મુજ તાત; તમારી સાથે કોઇ કાળે, કરવો નથી ઉતપાત ॥ ૧૨ ॥ રાજ દે-વાની મરજી તમારી, હશે નહી કદાપી; તો વનમાં વાસો વશીશું. સઘળું તમને આપી ॥ ૧૩ ॥ તમારૂં મન દુભવીને, જે લઇએ આ રા-જ; તો તેમાં સુખી નવ થઇયે, કાંઈ ન સુધરે કાજ ॥ ૧૪ ॥ જીવ દુ-ભાવીને કોઇ લે કાંઇ, તે નવ થાયે સુખી; ચાર ઘડી સુખડુ દેખે પણ છેવટ દુખીંનો દુખી ॥ ૧૫ ॥ એટલે બોલ્યા ભારમપીતા, સુણી ધત્રા-

ષ્ટર રાય; કેવી નીરમળ વાણી ધરમની, શતરૂને આવે દયાય ॥૧૬॥ વચન વદે છે દીનતાનાં, વચન સરવનું થાપો; ઓ ધત્રાષ્ટર અમારે કહયે, રાજ્યાસન તમે આપો ॥૧૭॥ ધત્રાષ્ટર તવ રડી પડીયો. મારૂ ભાગ્યું ઘરસુત્ર; ભીસ્મપીતા કહે કંઇ નથી ભાગ્યુ; આ પાંચ તારા પુત્ર ॥૧૮॥ તારાથી વીપ્રીત નહિ વરતે, પાળશે તુજ આગ્નાય; નથી અધરમી ધરમરાજા, કરશે તુજ શેવાય ॥૧૯॥ એવી રીતે બહુ સમજાવ્યો, પુરણ વળાવ્યું મન;એટલે છેવટ અંધ બોલ્યો;દાદા સુણો વચન॥૨૦॥ રાજી થઇને રાજ આપુ, જો દ્વેશ બુદ્ધી ટળે; તો પાંચે ભાઇ પાવલેલાગે એક એક મને મળે ॥૨૧॥ હું જાઉં મારા મહેલ વીસે, ત્યાં મળવાને આવે; તે પછી કાંઇ વહેર ન રાખું પ્રપંચ મનમાં લાવે ॥ ૨૨ ॥ એમ કહીને મહેલમાં ગયો; સાંભળજે રાજન; પાન્ડવને લઈ મહેલમાં ગયા, પોતે જુગજીવન ॥ ૨૩ ॥ ધત્રાષ્ટરે મન વીચાર્યું, સઉપર રાખુ મહેર;એકલા ભીમને બાથમાં ઘાલી, મારી નાખું ઠેર ॥ ૨૪ ॥ એટલે મારૂ વહેર વળીયું મનમાં ન રાખવું ઝેર; એવા વિચાર એના મનના; જાણી પ્રભુએ પેર ॥ ૨૫ ॥ ધત્રાષ્ટર ઉભો એક જગે, કહ્યું કે વિતે લાહાવો;ઓરે દિકરા એક એક મળવા મુજને આવો ॥ ૨૬ ॥ એટલે પહેલા ધરમ ચાલ્યા, જઇને જોડયા હાથ; ધરમરાયને પાસે બોલાવી, ચાંપ્યા રૂદિયા સાથ ॥૨૭॥ મસ્તક ઉપર હાથ મુકયો, ઘણુ જીવો મુજ તન; કુશળ રહેજો ધરમ બેટા, ભોગવો રાજ્યાસન ॥ ૨૮॥ એમ કહિને ધરણે મુકયા; એટલે અરજુન જાય; દો આશીરવાદ મુને પીતાજી, કહિને લાગ્યો પાય ॥ ૨૯ ॥ તવ તેને રૂદે ચાપીને, દિધી બહુ આશીશ શેદેવ નીકુળતે પણ મળીયા, પછી ચેત્યા જુગદીશ ॥૩૦॥ લોહ વજ્જરનો ભીમ બનાવ્યો, સમજાવ્યો વાયુના તનને; ધત્રાષ્ટરે ભીમને બોલાવ્યો, કપટ ધારી મનને ॥ ૩૧ ॥ એટલે બોલ્યો સુત વાયુનો; તાતજી લઇએ લાહાવો; હું છું જાડો તે નથી ચલાતું, તમો આગળ આવો ॥ ૩૨ ॥ લોહ તણા ભામની કનેથિ, કાકાને ભીમે બોલાવ્યો; એટલે આંધરો મીઠુ મીઠુ, બોલતો લગભગ આવ્યો ॥ ૩૩ ॥ તવ વૃકોદર આઘો ખશીઓ, જેયા કરે સહુ સાથ; આંધરે આવી લોહના ભીમને બળમાં ભિડાવી બાથ ॥ ૩૪ ॥ આંધરો બોલ્યો સો સુત મારયા, તેં ... કેર; તેથિ એકલા તુને મારૂં, લઉં છું વહેરે વહેર ॥ ૩૫ ॥ એમ કહીને બહુ બળ કીધુ, જણાવ્યું સાચુ સુર; લોહના ભામને દ-

બાવીને કરી નાંખ્યો ચકચુર ॥ ૩૬ ॥ તવ અરજુને પાખંડ કીધું, યે આ શું કર્યું મુજ તાત; દગો કરી મુજ બંધુ માર્યો, કીધી વીશ્વાસઘાત. ॥ ૩૭ ॥ ધત્રાષ્ટર કહે કોઇ ના રડશો, સમજાવો દીનાનાથ; હવે હું કોઇપર નહી વહેર રાખું, ચારે ઉપર ચાર હાથ ॥ ૩૮ ॥ માહરા પુત્રે પ્રથમ પેહેલું, ભીમને દીધું ઝેર; તો પણ મુએલો જીવતો થૈને ચાલી આવ્યો ઘેર ॥ ૩૯ ॥ લાખા ભોવનમાં મરણ પામેલો, ફરીથી જીવતો થયો; પણ આ વેળા એવો મારયો, જીવ સમુળો ગયો ॥ ૪૦ ॥ અરજુનજી કહે નારે કાકા, એતો જીવતો થાશે; અંધ કહે તું મીથ્યા બોલે, વાત સાચી નવ ભાસે ॥ ૪૧ ॥ તે કરતાં જો જીવતો થાયે, તો સત્ય માનુ આપ; તે પછી કદી વહેર રાખુ તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૪૨ ॥ એટલે અરજુનજી એમ બોલ્યો, બોલાવો ભીમ કહીને; એટલે તમને જવાબ દેશે, મુવેલો જીવતો થઇને ॥ ૪૩ ॥ આંધળાએ તવ ધાંટા કાડયો, બેટા તુજપર રૂઠયો; એવાં વચન સાંભળીને, ભીમશેન બોલી ઉઠયો ॥ ૪૪ ॥ કેમ છે કાકા કેમ છે કાકા, જીવ્યો તમ પરતાપ ધત્રાષ્ટર કહે મળી જા મુને, દગો કરતો પાપ ॥ ૪૫ ॥ એટલે ભીમ શેન ગયો મળવા, જાતા જરા નવ કાંપ્યો, ધત્રાષ્ટરે હેત કરીને, રૂદીયા શરસો ચાંપ્યો ॥ ૪૬ ॥ જાઓ બેટા જીવતા રહેજો, સુખ રૂપ ભોગવો રાજ; હવે ભય રાખીશ નહી માહરો, ના રહી તુજપર દાજ ॥ ૪૭ ॥ એવી રીતે આશીશ દીધી, સુણ જનમેજે રાય; શ્રી પરવ અહીં પુરણ થયું, ઉતરી તુજ હત્યાય ॥ ૪૮ ॥ તવ શામ પડદા સ્વેત થયાને, સ્વેદ થઈ કાળી ગાય; કાળો પડદો ધોળો થયો, તરત પ્રમાણ દેખાય ॥ ૪૯ ॥ રાજાએ બ્રહ્મ ભોજન કરાવ્યાં વિપ્ર ઉપર બહુ હીત; સવાસો કન્યાદાન દિધાં, સવાસો ઉપવીત ॥ ૫૦ ॥ સવાસો બ્રહ્મપુરીઓ આપી, વળી દીધાં ગૌદાન; શ્રદ્ધા રાખી સુણવા બેઠો, સુણ જનમેજે રાય ॥ ૫૧ ॥ વળણ ॥ શ્રોતાજન સહુ સાંભળો, પહોચે મનના કોડ; વદે વહાલભ સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ. ॥

શ્રી પર્વ સમાપ્ત.

અનુશાસન પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, અનુશાસન પર્વ કથાય ॥૧॥ કાકાને મળી પાન્ડવ નીકળ્યા, નગર બાગમાં જાય; ધત્રાષ્ટર પણ પુંઠે આવ્યો, જ્યાં છે ભીસ્મ પીતાય ॥ ૨ ॥ ત્યાં આવીને અંધ બોલ્યો; સુણે છે સહુ રાજન; ઓ દાદા હવે વેર ઝેર મુકી, આપીયું રાજ્યાસન ॥૩॥ પૈસો પુંજીને રાજધાની, સઘળી પાન્ડવ કેરી; સરવ મળી ગાદીએ બેસાડો, લે દેશ સઘળા ઘેરી ॥૪॥ એમ કહીને મહેલમાં ગયો, બોલ્યા ભીસ્મપીતાય; સરવ રાજાને જગદીશ મળી બેસાડો ધરમરાય ॥ ૫ ॥ ધરમને ગાદીએ બેસાડો, તે પછી થાવો વીદાય; એટલે સરવે રાજી થઇને, સ્થીતી કરી સહુ રાય ॥ ૬ ॥ અઠયાસી સહસ્ત્ર, રૂશી તેડાવ્યા, કર્યો પટ્ટા અભીષેક; નગ્રને ફરથી ધારાવાડી; પયની કરી વિવેક ॥૭॥ બ્રાહ્મણના કહેવા પ્રમાણે, કીધી સરવે વીધી; પ્રથમ ગાદીનું પુજન કીધું, દ્રૂપતી સાથે લીધી ॥૮॥ નગ્રમાં દુદુંભી ડંકા વાગે, આનંદ છે ઘેર ઘેર; આસોપાલવ તોરણ બાંધ્યાં, રહીઅત ઉપર મહેર ॥૯॥ ઢોલક ભુંગળ છત્રીસવાજાં, મરદંગ ઝાંઝ ને તાલ; ઘેર ઘેર નીશાન ફરકે, ઉડે અબીલગુલાલ ॥૧૦॥ વસ્ત્ર આભુષણ પહેરીને ફરે, રાજાને રહીઅત લોક; આનંદ ઉરમાં ઉભરાય સહુને, ન મળે સંતાપ શોક ॥૧૧॥ ગાયને ગળે ગાળો ન મળે, કોઇ નહી દુઃખ દરીયે, પશુ પક્ષી કો નહી બંધન, પોપટ નહી પીંજરીએ ॥૧૨॥ બંધિજનોની બંધી તોડી, વરત્યો જયજયકાર; યાચક લોકો યાચવા આવ્યા, જે જેનો અધીકાર ॥૧૩॥ પરદેશી લોકોને ઉતરવા, બંધાવ્યા છે વીશરામ; પરાયાને જમવા અન ક્ષેતરો, જળ થળ ઠામો ઠામ ॥૧૪॥ આખા ગામમાં રોશનાઇ રાને, ચાલ્યા કરે ધામધુમ; કોઇ સ્થળે ચોરી અખારીની, કાંઇ ન પડે બુમ ॥૧૫॥ એવામાં શુભ મહુરત આવ્યું, ચાર ઘડી દન ચડને; ને વેળા ગાદીએ બેસવાનું, દુદું [illegible] પડત ॥ ૧૬ ॥ વલણ ॥ દુન્દુભીપર ડંકા પડે, ગરગડે બહુ નીશાન; વદ વલ્લભ તવે સમે, ધમ રહ્યા સાવધાન. ॥

કડવું ૨ મું રાગ ધોળના.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાભળ જનમેજે રાજનરે ॥ ૧ ॥ નાહી ધોઈ સ્વચ્છ થયા ધર્મ રાજરે; પંચાળી પણ આવી ઉભી છે ત્યાંયરે ॥ ૨ ॥ ધરમરાયે અંગ ધર્યાં હથીઆરરે; દ્રૂપતીએ પેહેર્યાં છે સોળ શણગારરે ॥ ૩ ॥ નગ્ર કેરી નારીઓ ગીતાં ગાયરે; બ્રાહ્મણ મુખથી આશીશ વચન થાયરે ॥ ૪ ॥ રણછોડરાયને ભક્ત ઉપર પ્રીત વ્યાપીરે; સરવે ધરમનો કર ગ્રહી ગાદી આપીરે ॥ ૫ ॥ ધરમરાજા બેઠા ધરીને ઉમંગરે, દ્રૂપતીને પોતે લીધી અરધંગરે ॥ ૬ ॥ તે વેળાએ જય જય બોલી સઉ શ્રષ્ટીરે, રહિયત રાયે કરી બહુ પુષ્પ ની વ્રષ્ટીરે ॥ ૭ ॥ કુમકુમ કેશર ચંદન છાંટયાં છે તાંયરે; દેખી દેખી સહુજન ખુશી થાયરે ॥ ૮ ॥ કનક મોહરો રૂપા મોહરો ઉછાળીરે; નીરધન લોકો તે લે વાળી વાળીરે ॥ ૯ ॥ ગાદી બેશી વીવીધનાં કર્યાં પુન્યરે, દાન દેવામાં કાંઈ ન રાખી નુન્યરે ॥ ૧૦ ॥ જાચક જાચે મન રાચે તેવું આપેરે; બ્રાહ્મણોને દે છે બ્રાહ્મણના માપેરે ॥ ૧૧ ॥ પછી દીધી આગ્ના ધર્મ રાજનરે, હવે સરવે રાજાને કરાવો ભોજનરે. ॥૧૨॥ એટલે દીધી આગ્ના જુગજીવનુરે; સરવ સરવના વિવેકે કરો આસનરે ॥ ૧૩ ॥ એટલે આસન કીધાં વરણ પ્રમાણરે; સહુને ભોજન પીરસાવીયાં તે ટાણેરે ॥૧૪॥ બહુ પરકારે સામગરીને સોઈરે, ત્રપ્ત થયા જમનારા સહુ કોઈરે ॥૧૪॥ પછી સહુને અપાવીયા મુખવાસરે કોઈ જીવને રાખ્યો નહી નીરાશરે ॥૧૬॥ વળણ॥ સહુ પ્રાણી ત્રપ્તી કર્યાં, પછી કરે સભાય, વદે વહાલ મુખ બોલીયા, પોતે ધરમરાય.

કડવું ૩ રાગ સવાઈયાનો

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, અનુશાસન પર્વ કથાય ॥ ૧ ॥ સભા કરીને ધરમ બેઠા, કીધો, મુખ ઉચ્ચાર; ભીમસેનભાઈ તોડી નાંખીને, લુંટાવી દો ભંડાર ॥૨॥ અધર્મનું અતી ધન મેળવેલું, આપણે નહી ઉપયોગી દુરીયોધનનું દ્રવ્ય છે એવું, તેના ન થાવું ભોગી ॥૩॥ એવી આજ્ઞા ભીમને આપી, ચાલ્યો વાયુ કુમાર; ખરેખરા ખજાના ભરેલા, તે તોડયા ભંડાર ॥ ૪ ॥ લોકોને બોલાવી લુંટાવી દીધો; એક ન રાખી

કોડી, ખાલી કરીને આવ્યો સભામાં, ખબર કહી કરજોડી ॥ ૫ ॥ એ ભાઇ ભંડાર દાધો લુંટાવી તવ બોલ્યા ભગવાન; ક્ષત્રીઓને સરપાવ દેવા, એ કુન્તી સંતાન ॥ ૬ ॥ તમે તો ધન ઉડાવી બેઠા, વીચારયો નહી દાવ; ખજાના ખાલી કર્યા તે, કયાંથી સરપાવ ॥ ૭ ॥ એટલે ધરમે ગામના ગ્રહસ્થો, બોલાવ્યા પોતાની પાસ; દેવું કરીને નાણું લીધાં, પ્રસન થયા અવિનાશ ॥ ૮ ॥ જેવો જેવો રાજા તેવો, આપે છે સરપાવ; તે દેખીને સરવનો થયો, પાન્ડવ ઉપર ભાવ ॥૯॥ એકેએકે જઈ જુહાર કીધા, ધરમ કને જઈ ઠેઠ; સઉ સઉની સંપત પ્રમાણે, પાંડવને કરી ભેટ ॥ ૧૦ ॥ પછી સરવે વીદાય માગી, થયા, વાજીંત્રના નાદ; બ્રાહ્મણોએ ઉભા થઇને દીધા આશીરવાદ ॥ ૧૧ ॥ જય જય કહેતાં સરવે પ્રાણી; થઈ ગયાં વીદાય, અનુશાસન પરવની કથા, આ સ્થળ પુરણ થાય ॥ ૧૨ ॥ જનમેજય તારી ઉતરી હત્યા, પાપથી થયો મુકત, પ્રેમ થકી બહુ પુન્ય કીધા, રાજાએ વીધી યુકત ॥ ૧૩ ॥ કાળા પડદા ધોળા થયા, ધોળી થઇ ગઇ ગાય; કાળા તલ તે ધોળા થયા, પ્રમાણ એ દેખાય ॥ ૧૪ ॥ બ્રાહ્મણોને ભોજન કરાવ્યાં, લળી લળી લાગ્યો પાય;પુરણ મનથી શ્રદ્ધા રાખી, તવ ઉતરી હત્યાય ॥ ૧૫ ॥ ॥ વલણ ॥ હત્યા એની ઉતરી, શ્રોતા સુણો કરજોડ; કહે વલ્લભ સહુ બોલજો, જય જય શ્રી રણછોડ.

અનુશાસન પર્વ સમાપ્ત.

શાન્તિ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખિની ચાલ.

વૈસમપાયે એણીપેર બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, શાન્તી પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ ધરમરાજા ભોગવે ગાદી, દિવસ વિત્યા સાત; પોતાનું કુટુંબ હણ્યું તે, સાંભળી આવી વાત ॥ ૨ ॥ એટલે ગયા ભીશમના પાસે પોતે ધરમરાય; પાસે બેશી રડવા લાગ્યા, પુછ્યું ભીશમપીતાય ॥ ૩ ॥ ઓ દિકરા તું કેમ રડે છે તવ બોલ્યા રાય ધર્મ; કુટુંબનો મેં નાશ કીધો; માહા માઠું થયું કર્મ ॥ ૪ ॥ મુજ માથે થઈ જગતની કેહેણિ; મુજ મન એમ કહે છે; દાદા મુજને એ શું સુજ્યું, માટે આંસુડાં વહે છે ॥ ૫ ॥ રાજ્યાસન નોહોતું જે વારે, તે વારે પેટ ભરતો; રાજ્યાસન હાલ પામ્યો તોહે તેટલું ભોજન કરતો ॥ ૬ ॥ તે દહાડે શું હાની હતી; અત્યારે શો લાભ, નકામી ઉપાધી લીધી, ઘાલ્યું ઉંડળમાં આભ ॥ ૭ ॥ કુળ નીકંદન કરિને બેઠા, પડી ગઇ ભુલ ભાન્તિ; કંકાસ ચાલે છે મુજ મનમાં, વળતી નથી કાંઇ શાન્તિ ॥ ૮ ॥ માટે ગાદી સોંપો કોઇને મુજને વનમાં કહાડો; સંસારમાં રાખવો હોય મુને, તો તો શાન્ત પમાડો ॥ ૯ ॥ એવું સાંભળી ભીશમ બોલ્યા, મનથી મીથ્યા માની; કરો સમાગમ સામળીયાનો માહા જ્ઞાનીના જ્ઞાની ॥ ૧૦ ॥ જગતપતી છે મોક્ષના દાતા તે તુને કરશે જ્ઞાન; કોણે માર્યાં ને કોણ મુઆં, ભુલી ગયો તું ભાન ॥ ૧૧ ॥ કોઇનો માર્યો નથી મરતો, આત્મા ચૈતન્ય જેહ; અછેદ અભેદ અમ્મર સદા, અખંડ જાણવો તેહ ॥ ૧૨ ॥ પરમાત્મા પુરણ બ્રહ્મ જે છે ચૈતન્ય સદાકાળ; તેની ગતીના આત્મા સરવે; ઓરે ધરમ ભુપાળ ॥ ૧૩ ॥ જેવો સુર્યને સુર્યનો પ્રકાશ; સમજાવું તે ભેદ; ઘણું કઠીણ સમજવાનું, મર્મમાં વદે છે વેદ ॥ ૧૪ ॥ સુર્ય ઠેકાણે પરમાત્મા જાણો પ્રકાશ સ્થળ આત્માય, વળી બીજો દાખલો દેવું, ઓરે ધરમરાય ॥ ૧૫ ॥ દિપક જેનો પ્રકાશ સેવો, પણ તેમાં બહુ ફેર; તે રિતે આત્મા પરમાત્મા, સમજતાં થાય ઝેર ॥ ૧૬ ॥ પરમાત્મા દીપક ઠેકાણે

જીવાત્મ પ્રકાશઃ રૂપે સરખા પણ શકતીમાં, જુદા જુદા તપાસ ॥ ૧૯ ॥ દીપક કરી વસ્તુ માંહી, પ્રવેશ નવ્ય કરાય; જો કદી પ્રવેશ થાયે તો તે વસ્તુ બળી જાય ॥ ૧૮ ॥ પ્રકાશનો પ્રવેશ સઘળે, થાય તો પણ નવ બળે; દીપકમાને પ્રકાશમાં બહુ જોતાં ફેર નીકળે ॥ ૧૯ ॥ જડ બુદ્ધીવાળો એક માને, ઓરે ધરમરાય; જોનારને જોવાની વસ્તુ, બેઉ જુદા જણાય ॥ ૨૦ ॥ દીપક સદાકાળ હોયે તો, પ્રકાશ સદાકાળ; પ્રકાશ રૂપી પરમાત્માનિ, ગતિ સમજ ભુપાળ ॥ ૨૬ ॥ તે ગતીના સૌ જીવાત્મા, દીપક પુરણ બ્રહ્મ; સંસ્કારી હોય પુર્વજન્મનો; તે જનને પડે ગમ ॥ ૨૨ ॥ ખસખસના દાણાનો અંકુર, તેના અણુનો અણુ, વાસના લીધે બંધાઇ રહયો, પ્રકાશમાં શું ગણુ ॥ ૨૩ ॥ બ્રહ્મને બ્રહ્મની ગતી બીજી, ત્રીજી છે જડ માયા; તે માયા ચઇતન્યથી ચૈતન્ય, થઇ બંધામણી કાયા ॥ ૨૪ ॥ એ મુળ માયા છે ત્રીગુણી, રજો તમો ને સત્વ; તે ત્રણ ગુણોથી ઉત્પન્ન થયાં, કાયાનાં ચોવીશ તત્વ ॥૨૫॥ પચીસમો આત્મા ગણ્યો છે, કોઇ ગણે વીશેશ; જ્યાં ત્યાં એનું એ સમજવાનું, તેથી મુકતી નહી લેશ ॥ ૨૬ ॥ સમજીને સમજણું કહું તે, સાંભળ ધરમરાય; પ્રથમ સુક્ષ્યાત્મા થઇને, જાણવા પરમાત્માય ॥ ૨૭ ॥ પુરણ તેનું જ્ઞાન લઇ, તેમાં દેવું લક્ષ; પુરણ યોગાભ્યાસ કરતાં ઉઘડે છે જ્ઞાન ચક્ષ ॥ ૨૮ ॥ જ્ઞાન વડે મુકતી પામીને, મોક્ષ તણું પદ પામે, આવાગમન ટળે તેનો લક્ષ ચોરાશી વામે ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, ઓરે ભીસ્મપીતાય; મનુશ કેરો દેહ પામી પ્રથમ સો ઉંપાય ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ પ્રથમ ઉપાય શો મનુશને સમજાવો કરી કરૂણાય; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, કેહે છે ભીસ્મ પીતાય,

---

કડવું ૫ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, શાન્તી પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ મનુશ કેરો દેહ ધરીને, પેહેલ વેલું શું કરવું આત્માની રીતી સમજાવું, તેમાં લક્ષજ ધરવું ॥ ૨ ॥ ઝાડ પાહાડ જેવા જે જીવો, જડાત્મ કેહેવાય; તેને કાંઈ જ્ઞાન ન મળે, ઓરે ધરમરાય ॥ ૩ ॥ વ્યવહારનું પરમારથનું જડાત્માને નહી જ્ઞાન; તેથી તે જીવ જડાત્મા છે, ઓરે ધરમ રાજન ॥ ૪ ॥ કીટ પતંગ કે પશુ પક્ષી, જીવાત્મા છે તેહ; વ્યવહારનું એકલુ

જ્ઞાન એમ સર્વની ભૌાતક દેહ ॥ ૪ ॥ એને નહી જ્ઞાન પરમારથનું, માટે જીવ કહેવાય; મનુશ દેહીને બે જ્ઞાન થાયે, તેથી આત્મા ગણાય, ॥ ૬ ॥ વ્યવહારનું ને પરમાર્થનું બેઉ થઈ શકે જ્ઞાન; તે સારૂ તે આત્મા ગણાયે, ગુણ સતી સંતાન ॥ ૭ ॥ મનુશ જાતી વ્યવહાર સમજે, પરમારથ નવ જાણે; તો તે આત્મા જીવ દશાનો, પશુ પક્ષી પરમાણે ॥ ૮ ॥ બે જ્ઞાન થાવાની શકતી છતાં, ગ્રહણ કરે એક જ્ઞાન; પરમ વસ્તુને નવ સમજ્યો, તે જીવાત્મા સમાન ॥ ૯ ॥ પરમપદનું જ્ઞાન તને છે, હવે શું માગે શાન્તી; મેં માર્યા માહારે મારવે મુઆ, એ તુજમાં ભુલ ભ્રાન્તી ॥૧૦॥ તેંતો તારો ધર્મ બજાવ્યો, તેમં નહીં તને દોશ; જગતની થઇ મીથ્યા કહેણી, તેમાં શું અપશોશ ॥ ૧૧ ॥ ધરમે કહ્યું કે ભીસ્મ દાદા, બતાવો સર્વના ધરમ; કોણ પ્રાણીને કોણ પ્રકારે, કરવા દેહીક કર્મ ॥ ૧૨ ॥ બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી વઇશને શુદ્રા; વરણાશ્રમ છે ચાર; તે ચારનો શું ધર્મ પીતાજી, કેમ વરતે વહેવાર ॥ ૧૩ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મ દાદા, સાંભળો દીકરા જેષ્ટ; ચારે વરણમાં બ્રાહ્મણ જાતી, ત્રણ વરણથી શ્રેષ્ટ ॥ ૧૪ ॥ અનાદીથી ઉત્તમ દેહી, વાડવ કેરી જાણો; ત્રણે વરણના તેતો ગુરૂ શ્રદ્ધા ઉરમાં આણો ॥ ૧૫ ॥ શટ કરમો દ્વીજોએ કરવાં, સ્નાન સંધ્યાને હોમ; ગાયત્રી જપપીતરૂ તરપણ, સ્વાધ્યાયમ શુભ ભોમ ॥ ૧૬ ॥ ત્રણે વરણને ઉપદેશ કરવો, ભણાવવી વીદ્યાય; પાતક મુકતના કરમ કરાવે, વળી દાન લેવાય ॥ ૧૭ ॥ એ દેહી ધરમ બ્રાહ્મણ કેરો, કહેછે ભીસ્મપીતાય; દેહીકધરમ કહુ ક્ષત્રીનો, સાંભળો ધરમરાય ॥ ૧૮ ॥ ક્ષત્રીએ બહુ પાળવી નીતી, હાથે આયુદ્ધ ધરવું, ત્રણે વરણને ન્યાય દેવો, રાજ ભોમી પર કરવું ॥ ૧૯ ॥ તઇણે વરણની રક્ષા કરવી, ગૌ બ્રાહ્મણની રક્ષા, નીતી પાળી પળાવવી સહુને, સદા રહેવું અપેક્ષા ॥ ૨૦ ॥ હવે વઇશનો ધરમ કહુ તે ધ્યાનમાં લેજો ધર્મ; અન ઉપજાવવા ખેતી કરવી, કરવા વહેપાર કર્મ ॥૨૦॥ વસ્ત્ર આભુશણને પરચુરણ, વેચવુ નફો ખાઇ; નીતીથીકરવી સત્તર આની, કરવી નહી સવાઈ ॥૨૧॥ દેહીક ધર્મ વઇશ તણો એ, સુણો યુધીષ્ટીર રાય; શુદ્રનો દેહીક ધર્મ બતાવું, શાસ્ત્રમાં જે વીખણાય ॥૨૨॥ ત્રણે વરણોની ચાકરી કરવી; શુદ્રનો એ અધીકાર; અવર ઉદ્યોગ હાથ ન લેવો, સાંભળો કુન્તી કુંવાર ॥ ૨૩ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, એતો સમજ્યો મરમ; પણ મહારાજા રાજાને રહીઅત, તે બેનો સો ધરમ ॥ ૨૪ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મ પી-

તા રહીઅતનો કહુ ધરમ; માતા પીતા તુલ્ય રાજાને ગણવો, માનવે ઉતકૃષ્ટ પરમ ॥ ૨૫ ॥ સોગન પાળવા રાજગાદીના, આમન્યા નવ પરહ રવી; રાયને માથે કષ્ટી પડે તો, રહીઅતે મદદ કરવી ॥ ૨૧ ॥ રહીઅત કેરા ધરમજ એ છે, સાંભળો કુન્તી તન; ધરમ કહું હવે રાજા કેરો દ્રઢતા રાખવી મન ॥ ૨૭ ॥ આવદાનીમાંથી ઉપજ લેવી, બીજુ ન કરવું ફંડ; હરામ ખોરોને શીક્ષા દેવી, વળી દેવો દંડ ॥૩૯॥ જેવો અપરાધ તેવી શીક્ષા, તેથી નહી વિશેષ; અપરાધી અજ્ઞાની ફાવે તે બોલે, તેનો ન રાખવો દ્વેશ ॥ ૨૯ ॥ પક્ષ વીનાનો ન્યાય કરવો; કાં હોય છોટે કે મોહોટો; લાંચ ન લેવી લેવા ન કહેવી; ન દેવો ઇન્સાફ ખોટો ॥૩૦॥ ન્યાયાધીશ થઇ બેશે, પછી કરે અન્યાય; ગરીબોને ગરદન મારે ગ્રહસ્થની સરમે લેવાય ॥૩૧॥ રાતા ચક્ષે ધાંટા કહાડી; બહુ બોલે ન્યાય કરતાં. ધમકી આપે બીક બતાવે, તેથી ઘણા જન ડરતા ॥ ૩૨॥ અપરાધી બહુ કહી ન શકે, મનમાં તે મુંઝાય; અરજદાર શી અરજ કરે, કોઇનો નહી ઉપાય ॥ ૩૩ ॥ ન્યાઇ થઇને ધ્યાન દઇને, બેઉ ન સાંભળે વાત તે જન શો ન્યાય આપી શકે, ચાહ્ય તેની કરે ઘાત ॥ ૩૪॥ એવો ન્યાઈ લક્ષ ચોરાશી જનમ નર્ક પળાય; તે પ્રાણીનું ન થાય સારૂ જડામુળથી જાય ॥ ૩૫ ॥ નવ્ય રહે ખાવાની ખોરાકી, નવ્ય રહે પરીવાર; લીલે લીલું તે વારે દેખે, અજવાળું ઘડી ચાર ॥૩૬॥ રાજનેઅંતે નરક પામે, અન્યાય કરે માટે; વળી વિશ્વની ખાય ગાળો, લાન્છન લે લલાટે ॥ ૩૭ ॥ ખરૂં ખોટું કાઢવું ખોળી, એ રાજની ચતુરાઇ; શત્રુ સુતનો ન્યાય સરખો, કરે તે જન ન્યાઇ ॥ ૩૮ ॥ રહીઅત જાણવં બેટા બેટી. દંડી ધન નવ હરવું, દુનીયાંને દુખ પડે તેવાં, કામ નહિ આદરવાં ॥ ૩૯ ॥ રહીઅત છે દુખી કે સુખી, તે કરવાં શોધન, ગરિબાં પુછી પ્રવીણ થાવું; વીચાર લેવો મન ॥ ૪૦ ॥ ધનવંતને પુછી નવ લેવું, છે કાંઇ દુખ કે સુખ, કષ્ટ કંગાલનું એ શું જાણે, સુખ કહે હશે મુખ ॥ ૪૧ ॥ વેઠને વેરો પણ વીવેક, દેવો નહી કો કાળ; શાસ્ત્રમાં શ્રદ્ધ રાખી થાવું, ગોબ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ ॥ ૪૨ ॥ વીના અપરાધીને શીક્ષા કરવી તે બહુ પાપ, અપરાધીને શીક્ષા ન આપે, તેને નડે ત્રીતાપ ॥ ૪૩ ॥ પક્ષ કરે તો પતનો વ્યાધી, નીકળે તેને અંગે, રૂધીર પરૂ વાં શરીરે, કોઇ ન બેસે સંગ ॥ ૪૪ ॥ લાંચો લે તો લખવો થાયે, રહે જાય અડધુ પાસુ, શરીર જીભ્યા વાળી ન વળે, નેત્રે સદા ચોમાસુ

॥૪૨॥ અનેક રીતે વ્યાધી પામે, થાય પ્રભુનો ચોર; આ લોક પરલોક સુખ ન પામે, વેઠે નરક અઘોર ॥ ૪૬ ॥ રઇતને રાખવી રાજીમાં દુ-ખ પડે તો હરવું; જે કોઈ અધરમ કરે તેના સામું યુદ્ધ આદરવુ ॥૪૭॥ ધરમ એવો જે રાજા કેરો, સાંભળો ધરમ ભુપાળ; એટલે યુધીષ્ટર એમ બોલ્યા, ઓરે સંતનું બાળ ॥ ૪૮ ॥ પુરૂશ કેરો પ્રેમદા કેરો, ધરમ બતાવો આજ; ભીશમપીતા કહે પુરૂશ કેરૂં, કીયું કીયું છે કાજ ॥૪૯॥ રીતીમા રહી નીતી પુરક, અન ધન પેદા કરવું; માતા પીતા પુત્ર પત્ની, તેનું ઉદર ભરવું ॥ ૫૦ ॥ નિતીમાં અબળા રહોતો, તેને નદેવું દુખ; પાળણુ પોશણુ સારી રીતે, કરીને આપવું સુખ ॥ ૫૧ ॥ રૂપ વીશયથી પોતાની મુકી પરદારાશું હળે; તેવા વીભીચારી પ્રાણીને, ૨મદકોડ નીકળે ॥૫૨॥ પત્નીને પાળવી ધરમ પતીનો, સાંભળો ધર-મરાય; નારી કેરા ધરમ તણી હું, કહું તુને કથાય ॥૫૪॥ પતીને પ-રમેશ્વર ગણવો નેત્ર કીકી પરમાણે, કંથના દુખે દુખી થાવું, કાંસુખ માણુ ન માણે ॥૫૪॥ પતીનિ મરજી પ્રમાણે રહેવું, જે કહે તે શીશ ધરવું; કષ્ટો પડે તેડી લેવી, જે કહે તે આદરવું ॥ ૫૫ ॥ પર નરશું નજર નવ કરવી; કુદ્રષ્ટી રાખીને; પાસે પતી નવ હોય તો સુવું, દર-ભાસન નાંખીને ॥ ૫૬ ॥ પતી પહેલું ભોજન નવ કરવું, પતી ન હોયે ઘેર;તો સારાશણુગાર; ન સમજવા,માણવી નહીં સુખ લહેર॥૫૭॥ કંથ પોતાને ઘેર હોય તો, સજવા સહુ શણગાર; સ્વામીને જમાડીને જમવું શેવામાં રહેવું ત્યાર ॥ ૫૮ ॥ શરીરે શેવા ચરણ ચંપી, કરવી પ્રભુ તુલ્ય જાણી, બોલાવે તવ આધીન થાવુ, વદવી દિનતા વાણી. ॥ ૫૯ ॥ વલણ ॥ એવા ધરમ બહુ નારના, લાંબો છે વિસ્તાર થોડામાં ઘણુ જાણવું, ઓ કુન્તી કુમાર.

કડવું ૩ રાગ ધન્યાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, શાન્તી પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ એટલે યુધીષ્ટીર એમ બોલ્યા, મુજ પર પ્રસન્ન થાવો; જ્ઞાનીને અજ્ઞાનિ કેરા, ધરમ મને બતા-વો ॥ ૨ ॥ જ્ઞાન ન હોયે પરમ પદનું તે જનને શુ કરવું; ભિશ્મ પી-તા કહે તેવા જનને, પ્રથમ કરમ આદરવું ॥ ૩ ॥ નાહાવું ધોવું વરત

વર્તુંલાં, કરવા વળી અપવાસ; દેવ સેવાને દેવનાંદરશણુ, કરવા ધ
હુલાસ ॥ ૪ ॥ તીલક છાપાં માળા સમરણુ, હરી કથા કીરતન; સ
વાતને યજ્ઞ યાગાદીક, કરવું ગુરૂ પુજન ॥ ૫ ॥ જ્ઞાનીની સે ા જ્ઞા
નજ લેવા; દેવાં અનવન દાન; અજ્ઞાનીનો ધર્મજ એ છે, તેમાંથ
થાય જ્ઞાન ॥ ૬ ॥ સાંભળજે યુધિષ્ઠર હવે, જ્ઞાનિનો ધર્મજ કેહેવું જ્ઞા
જનને નહી કાંઈ કારમો સમજી આનંદમાં રેહેવું ॥ ૭ ॥ માન્ય
અપમાન કાં સુખ કે દુખ; નહિ દીલગીર નહિ રાજી; સમજે સાર
રીતે જ્ઞાની, છે જુડી જગ બાજી ॥ ૮ ॥ પરમ પદમાં લક્ષ સદારે
મનમાં દ્રઢતા કરિ; આત્મરૂપે પરમાત્મા દેખે; માયા ન માને ખ
॥ ૯ ॥ સત્ય અસત્યને સારી રીતે સમજી આનંદ રહે છે; જગ
કહેણીથી નવ બીહે, નીરભય પદ પામે છે ॥ ૧ ॥ દેહીક કર
કાંઇ ન કરે, સમજાવે જ્ઞાન મર્મ; પરમપદનો ઉપદેશ કરે, એ જ્ઞા
નો ધર્મ ॥ ૧૧ ॥ એટલે પુછયું યુધિષ્ટરે, બતાવો એક મરમ, કોણ
ત્યાગીને કોણ ગ્રહસ્થી, તેમના શા શા ધર્મ ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્ય
ભીસ્મ પીતા, સાંભળજે કુંવાર સંસાર તજી સન્યસ્ત લેવું બ્રાહ્મણને
અધિકાર ॥ ૧૩ ॥ બાર વરસ લગી બાલ્યાવસ્થા, તે પછી વરસ બા
બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાળવું વિપ્રે, કરવું પછી ઘરબાર ॥ ૧૪ ॥ દ્વાદશ વર
તે કાજ કરવું, પછી વાનપ્રસ્ત; દ્વાદશ વરસ તે ભોગવીને, પછ
લેવું સન્યસ્ત ॥ ૧૫ ॥ તેની પછી પરમંશ દીક્ષા, તેના જુદા નેક; એ
રીતે જે રીતી બતાવી, તેના કહું વીવેક ॥૧૬॥ બ્રહ્મચર્યમાંથી ઇચ્છ
હોયે, સન્યસ્ત લેવા જેને ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે, કારજ કરવ
તેને ॥ ૧૭ ॥ તે વણ નાહાની ઉમ્મરમાંથી, સન્યસ્ત ધારણ કરતા
કામદેવે તેને નવ મુકયા, તદરૂપ થઇ મહી ફરતા ॥ ૧૮ ॥ પાંચમ
દ્વાદશીમાં સન્યાશી થવાનું શુભ સાર; તે વીના જે થાય છે, તે
વળગે છે વેહેવાર ॥ ૧૯ ॥ બ્રાહ્મણ વણ ત્રણ વરણમાંથી, જે કોઇ
ત્યાગી થાય; તેને પણ પાંચમી દ્વાદશીએ, કરવો એ ઉપાય ॥ ૨૦ ॥
પાંચમી દ્વાદશીએ થઇ ત્યાગી, પાળવો કેવો ધમ; પા જોજન વસ્તીથ
અળગા, રહી કરવાં શુભ કર્મ ॥ ૨૧ ॥ કો જનનું જોતીશ ન જોવું
કોઇની ન કરવી દવા; કોઇને કાંઇ બોધ ન કરવો, ગુરૂ પદવી થવા
॥૨૨॥ નારીનું દરશન નવ કરવું, દરશન કદિ કરાય; પણ પરછાયે
તેનો ન લેવો, લીધાથી પુન્ય પળાય ॥ ૨૩ ॥ પોતાને સ્થળે બેશી
રહેવું, ત્યાં ન મળે ફળ અન્ન; તો ભિક્ષા કરવાને જાવું, વસતીમ

બીજે ધન ॥ ૨૪ ॥ સ્વાદ વીનાની ભીક્ષા લેવી, ન લેવું વ્રત ગર્જ્યું; ખાં તીખુટું ખાવા ચાહે, ત્યાગી પણું તે બળ્યું ॥૨૫॥ દર્ભાસને ચર્માસને, બેસવું નીત્ય વિચારી, ખાટે પાટે બીરાજવું નહીં,પ્રથવિપર પથારી ॥ ૨૬ ॥ ધાતુ પાત્ર પાસે નવ લેવું, વીશેષ નહી પટકુળ; ઉષ્ણોદકથી સ્નાન ન કરવું, કરે તો મળે ધુળ ॥ ૨૭ ॥ એવા ધર્મ છે ત્યાગી તણા, મનુસમ્રતી વિચારી, વસ્તીમાં વસી મીષ્ટાન મારે, તે જાણવા વેશ ધારી ॥ ૨૮ ॥ ઠઠ શેવકની મઠ રેહેવાનો, વામાતણો ઉતારો; જમણ જમે પુંજા કરાવે, તે જાણવા ધુતારા ॥ ૨૯ ॥ હવે ધર્મ કહુ ગ્રહસ્થીનો, સાંભળજો ચીત દેઇ; વ્યવહારમાં વીવેકે વરતવું, ધરીને મનુશ દેહી ॥ ૩૦ ॥ ગૌબ્રાહ્મણનું પોશણુ કરવું, શુભ જનને દેવુઅન; ગ્રહસ્થી બ્રાહ્મણ વીના કોઇ,ત્યાગીને ન દેવું ધન ॥૩૧॥ બ્રાહ્મણ ભીક્ષુક બારણે આવે, કાઢવો નહી નીર મુખ; ચપટી ચાંગળું મળે તે દેઇ, વચને ન કરવાં દુખ ॥ ૩૨ ॥ બ્રાહ્મણે બ્રાહ્મણો ચાહ્ય તે બોલે, એક એકને તીછકારે; માંહો માંહી શીખામણ દે, ગમે તે મેહેણાં મારે ॥૩૩॥ તેમના છીદ્રો જોવાનાં નથી; ત્રીવર્ણનો અધીકાર; તેમ છતાં કોઇ છીદ્ર જુએ તો નર્ક વેઠે જુગચાર ॥ ૩૪ ॥ બ્રાહ્મણો જે કહે તે કરવું, કરે તે કરવું ન કહી; વળી વીપ્રના સામા ન થાવું; ખોટા ખોટા વાદ વદી ॥૩૫॥ ઉપદેશકપણું ધારણ કરી, કહે કથા વારતાય, તેની વાણી શ્રવણુ કરવી, જ્ઞાન લેઇ ગટમાંય ॥ ૩૬ ॥ પુરાણી બની પુરાણ વાંચે, વળી કહે કથાય; ચાળા ચટકા લેહેકા લટકા, કરે તો જઇએ ન ત્યાંય ॥ ૩૭ ॥ તેવાને અન્ન ધન્ન નવ દેવા, પુજવા નહી પાખંડ; તેમ છતાં તેની વાણી સુણે; તેને પ્રભુ દે દંડ ॥ ૩૮ ॥ કરે કીરતી ક્રીમીઓ જાદુ, તેનો તજવો સંગ; ખરૂં કહે ને ખોટું લગાડે, ત્યાં ધરવો ઉમંગ ॥ ૩૯ ॥ સ્વાન વાયસ ગૌગ્રાસ કાઢી. કરવાં નીત્ય ભોજન; બરોબર ત્યાગી ભાસે તો, દઇએ એકલું અન્ન ॥ ૪૦ ॥ શ્રાદ્ધ સંવચ્છરી પીતરનો દાહાડો, સાચવવો ધરી પ્રેમ; બ્રાહ્મણોને ભોજન દેવાં, શક્તી હોયે તેમ ॥ ૪૧ ॥ પેદાશમાંથી પુન્યને પંથે; કાઢવો દસમો ભાગે, તેતો વીવેકે વાવરવા, જ્યાં જ્યાં શુભ કામ લાગે ॥૪૨॥ જસ લેવાને પુન્ય નવ કરો, કરેતો તે નહિ પુન્ય; નબળા વીપ્રને છાંયે ન જઇએ, સમજીને રહીએ મુન્ય ॥ ૪૩ ॥ પોતાથી નીચી વરણ કેરો, સુણવો નહી ઉપદેશ; સાંભળીયે પણ છુટી પડે, ગુણ ન લાગે લેશ ॥ ૪૪ ॥ પોતાના કરતાં નીચાં, વરણનો ગમે તેવો હોય જ્ઞાની;

પણ તેનુ પુજન નવ કરવું, નમવું નહી મોટા માની ॥૪૫॥ જે બ્રાહ્મણ થી સ્વારથ હોયે, તેને જમાડે પ્રીતે; પણ તેતો પુન્યમાં ન ગણાયે જ માડયો વહેવાર રીતે ॥ ૪૬ ॥ સ્વારથ ન હોયે ને જાણીતો, જમાડે તો નહી બાધ; પુન્યમાં ગણાય પ્રભુ પ્રત્યે, નહી સ્વારથ સાધ્ય ॥ ૪૮ ॥નો-હોતરા વિના જમવા પડતુ, નાખે બ્રાહ્મણ કોય; તેવા વિપ્રને જમાડયા નું પુન્ય જરા નવ હોય ॥ ૪૮॥ તેવાને એક વાર જમાડે, એટલે લાલચ લાગે; પછી જયાં ત્યાં પડતા મુકે, મહતા વીપ્રોની ભાગે ॥ ૪૯ ॥ તેનું દેખી બીજા શીખે, નિતીથી થાય નષ્ટ; પછી તે નિચ ઉંચ ન જુએ, થઇ જાય બ્રાહ્મણ ભ્રષ્ટ ॥ ૫૦ ॥ ભ્રષ્ટ થયો સૌને ભ્રષ્ટ કરે, ભરવા અન મય કોશ; તેથી ભ્રષ્ટ કરવાનો લાગે, જમાડનારને દોશ ॥ ૫૧ ॥ જેમ પાપી પક્ષી પકડેને, ધરમી ધનથી છોડાવે; તેથી પાપીને લાલચ લાગે, બીજા ઝાલી લાવે ॥ ૫૨ ॥ અનેક જીવને હેરાન કરે, ધન લેવાની હોંશ માટે પ્રથમ લલચાવે ધનથી, તેને લાગે દોશ ॥ ૫૩ ॥ બોધીક કથાનુંના મ દેઇને, બોલે વીશઈ ચાળા; નરનારી સહુ વીશઇ બને, જેહ સાંભળવાવાળા ॥ ૫૪ ॥ હરીકથામાં ઉપદેશ વીના, ગાયન કળા બતાવે; કાવ્ય કળાથી શ્રોતા જનને, પ્રેમ ઘણો ઉપજાવે ॥ ૫૫ ॥ એમ કરીને પંચ વીશયના સ્વાદમો નાંખે જેહ; તેની વાણી શ્રવણ કરે તો, કુંભીપાકે પડે તેહ ॥ ૫૬ ॥ વળી તેવાને માન્ય આપે, આપે વીવીધ દાન; બોધ મુકી વીશઇ વાણી, વદવામાં મસ્તાન ॥ ૫૭ ॥ એ રીતે વંઠે તવ કોણ રહે ઉપદેશી; માટ તેવાને વખાણવો નહી, વાણી ન સુણવી બેશી ॥૫૮॥ પ્રપંચથી દાન કોનું ન લેવું, વિશ્વાસઘાત ન કરવી; શ્રદ્ધાપુરવક દાન દેવું; દીનની દયા ધરવી ॥ ૫૯ ॥ એવા બહુ ધરમો ગ્રહસ્થીના તેમાં વડો વીવેક; સંસારમાં સરસા રહેવુ ને નીતીનો ધરવો ટેક ॥ ૬૦॥ બત્રીસ દંતુમાં જીભ્યા રહે છે, રહેવું તેવી રીતે; મોક્ષનો મારગ ઝાલવા માટે, એક પહોર કાઢવો નીત્યે ॥ ૬૧ ॥ વળણ ॥ નીત્યે એક પોહોર કાઢવો, મોક્ષ પદ પામવા કાજ; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, મોક્ષનો મારગ આજ.

કડવું ૪ રાગ સાખી.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ

ને સંભળાવું; શાન્તી પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીસ્મપીતાએ કહ્યું ધરમને મોક્ષનો મારગ કહીયે, જાણીતાને નથી કહેવાનું, તો પણ ધરજો હઇયે ॥ ૨ ॥ જ્ઞાન વિના મુક્તિ નવ થાયે, માટે લેવું જ્ઞાન; સીધાન્ત છે વેદની સ્તુતીનો, સુણ કુન્તી સંતાન ॥ ૩ ॥ વ્યવહારમાં નીતી જ્ઞાન લેવું, લેવું ધરવા ધ્યાન; સ્વજાતીનો ધરમ સમજાઓ; સમજવું પુન્યને દાન ॥ ૪ ॥ વ્યવહારના કામ મીથ્યા કે સાચાં, તે જ્ઞાન ગ્રહણ કરવું; આપણા ચૈતન્ય તે કોઇ વસ્તુ તે જાણવા આદરવું ॥ ૫ ॥ પોતાનું સ્વરૂપ નીસ્ચે સમજી, તે રૂપનું મુળ કોણ; તે સમજીને તેમાં વૃતી, ધાલી પરોવવા પ્રાણ ॥ ૬ ॥ પોતાના ચૈતન્યનું મુળ ચૈતન્ય જાણી લઇ અનુપ; નીરાકાર કે સાકાર તે છે. નિરગુણ સગુણ રૂપ ॥ ૭ ॥ જ્ઞાની પાસેથી તે જ્ઞાન લઇ; રૂપ તેનું આદરવું, એ પદને પામવાને માટે, સમાધી લક્ષ કરવું ॥ ૮ ॥ તવ તે સ્વરૂપ જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ, જ્ઞાન થકી દેખાય દેહનો નીમીત પુરણ થાયે, તે પદ પ્રાપ્તી થાય ॥ ૯ ॥ હોમકાર મંત્રે આવા ગમનનો સઉ ફેરો ટળી જાય; અખંડાનંદ નીર્ભય પદથી; પછી છુટો નવ થાય ॥ ૧૦ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, કયાં જાવું જ્ઞાન લેવા; નીરાકાર કે સાકાર મુળ પદ, પરમેશ્વર તે કેવા ॥ ૧૧ ॥ ભીસ્મપીતા કહે ધરમ રાજા, વરણવાય જે વેદ; મોહોટા મોહોટા વિદ્વાન તેનો જાણતા નથી ભેદ ॥ ૧૨ ॥ તે ભેદ હું સમજાવું તુને, સમજે નહી વિદ્વાન; વેદ મહી ભેદ ભરયો છે, તે ભેદનું નામ જ્ઞાન ॥ ૧૩ ॥ પરમેશ્વરના સ્વરૂપ કેરો જો સમજાવું સાર; પંચ ભુતોથી નીરાકારો, જ્ઞાન સ્વરૂપ સાકાર ॥ ૧૪ ॥ ત્રીગુણે નીરગુણ સદા છે, જ્ઞાન ગુણે છે ગુણી; ગતીથી કરતા રૂપે અકરતા, વેદનો ભેદ હ્યો સુણી ॥ ૧૫ ॥ ગતીથી વ્યાપક સ્વરૂપે ન્યારા, અકરતાં કહેવાય; એમની શક્તીથી સહુ બને, માટે કરતા ગણાય ॥ ૬ ॥ ત્રણે અવસ્થાથી તુરીઆતીત, જાણી લઇ મુળ નાથ, એવું સમજી ધ્યાનથિ લઇ, દ્રઢ કરી મન સાથે ॥ ૧૭ ॥ લક્ષ લગાડી લક્ષણો ભક્તી, કરવા કરો હરનીશ; તેવી મતીથી ત્યાં થાય ગતી, પ્રાપ્ત થાયે જગદીશ ॥ ૧૮ ॥ અનાદીનો ધરમજ એ છે, કોથી નવ છુટાય, જ્ઞાન વિનાના અજ્ઞાનિ તે; પાખંડ પંથે કુટાય ॥ ૧૯ ॥ એટલે યુધિષ્ટર એમ બોલ્યા, ઓરે ગાંગેવ ભુપ, પાખંડ ધરમ જાણીએ શાથિ, તેનાં બતાવો રૂપ ॥ ૨૦ ॥ એટલે પોતે ભીસ્મપીતા, લક્ષણ રૂપ બતાવ્યુ; પહેલો પાખંડ ધરમ એ જે, પરસાદથી લલચાવે ॥ ૨૧ ॥ બીજો પાખંડ ધરમ

એને, પૈસો મેળવા પ્રીતી; સ્થાવર જંગમ મીલકત સાચે; દેખાડે ત્યાગી ની રીત ॥૨૨॥ ત્રજો પાખંડ ધરમ એજે; ગાયન સહુ સંભળાવે; શબ્દ વીશયનો મોહ લગાડી, ભક્તને હેત ઉપજાવે ॥ ૨૩ ॥ ચોથો પાખંડ ધરમ એજે, રૂપને રંગ બતાવે; કેવા રૂપાળા તેજસ્વી છે, એ રીતે કહેવરાવે ॥ ૨૪ ॥ પાંચમો પાખંડ ધરમ એજે, ચમત્કાર દેખાડે; છઠો પાખંડ ધરમ એજે, ગોડા ગાડી દોડાવે ॥ ૨૬ ॥ સાતમો પાખંડ ધરમ એજે, મસ્તાન થઇને ફરતા, નહી કાંઇ રીતી નહી કાંઇ નીતી, મીષ્ટાન ભોજન કરતા ॥ ૨૬ ॥ આઠમો પાખંડ ધરમ એજે, દેવ નામે ધન લેતા; ગુરૂ ગુરૂ સમરણ કરાવે તું બ્રહ્મ છે બોધ દેતા ॥ ૨૭ ॥ એવા છે બહુ પંથ પાખંડી, સાંભળો ધરમરાય; તેવા ધરમને માન્ય કરે તે, લક્ષ ચોરાશી જાય ॥ ૨૮ ॥ અસત્ય વસ્તુને ખરી ખોટી, નક્કી કરી બતાવી; સત્ય તણું શોધન નવ કરે, જેમ તેમ લે ચલાવી ॥ ૨૯ ॥ ખળ ભકતછે નામ તેનું, ઓરે ધરમ રાય;ખરા મરમનો ધરમ બતાવ્યો તે સમજે સુખ થાય ॥૩૦॥ સમાગમ જ્ઞાનીનો કરવો, જ્ઞાની બોલે જે બોલ; દ્રષ્ટાન્ત સીધાન્તસઘળું જોઇ તેનો કરવો તોલ ॥ ૩૧ ॥ મુમુક્ષુની છે ચતુરાઇ; ન્યાય તણી વાત જોવી; ખરૂગ્રહ્યા વણ ખોટુ ગ્રહીને એળે ઉમર નવ ખોવી ॥ ૩૨ ॥ વલણ ॥ એળે ઉમ્મર ખોવી નહી, જ્ઞાનવણ કાઢો ન વ્યર્થ; મનુશ દેહથી મોક્ષને, પામવા જીવ સમર્થ.

કડવું ૫ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ધરમ ભીશ્મ તણો સંવાદ, સુણતાં ટળે માયાનો નાદ ॥૧॥ સુણતાં વાંચતા જન જેહ સમજીને મન કરે તેહ; જ્ઞાન પામીને મોક્ષ પળાય, માયા ઘંટીમાં નવ્ય દળાય ॥ ૨ ॥ કણુકો વચલા ખીલે વળગે, પછી તે નવ પડે અ-ળગે, ઘંટીના પડમાં ન પીલાય, રહે મુળ રૂપ લોટ ન થાય ॥ ૩ ॥ ખીલડેથી ખસે કણ જેહ, પડની વચ્ચે પીલાય તેહ; લોટ થઇને પડે બાહાર, પછી અગ્નીના સંસ્કાર ॥ ૪ ॥ કણ મટી થયા લોટ દેહ લોટ થી થયો રોટલો તેહ, પછી બત્રીસ દંતે દબાય, લોચા રૂપ થયું કહેવાય ॥ ૫ ॥ પડે પેટમાં જ્યાં મળ મુત્ર, બને મળ દેહ સળંગ સુત્ર, પછી ગુદા દ્વારે પડે બહાર, થયા વીષ્ટાનો અવતાર ॥ ૬ ॥ પછી વીષ્ટાથી થાય ભોગ રૂપ, બામથી કણ અંશ અનુપ; એવા અનંત સ્વરૂપ ધરી

કણ સ્વરૂપ પામે ફરી ॥૭॥ તેમાંથી ખીલાને પડે વળગી, તવ ઉપાધીયો થાય અળગી; એવી રીતે મનુશ દેહ જેહ; મુળ રૂપને વળગે તેહ ॥૮॥ આવાગમનથી ટળી જાય; ઉપાદી અંશ ન રહે ત્યાંય, જે કણરૂપબદલા યાં જેમ; જીવ ચોરાશી ભોગવે તેમ ॥ ૯ ॥ પછે મનુસની દેહ પામે, ચઢે જ્ઞાને તો અવતારો વામે, તવ દુઃખ તણિ નીરવરતી, ચોરાશી નવ આવે ફરતી ॥ ૧૦ ॥ જીવ માતરે સમજવું એ જ્ઞાન, ચાહ્ય અભણ કે વિદ્વાન; સમજ્યા વણ સરવે સરખા, જેવા શંભુ તેવા હરખા ॥ ૧૧ ॥ ॥ વલણ ॥ સરખા સરવે થઇ જશે, સમજ્યા વણ જીવ માત્ર વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, સમજે કોઇ સુપાત્ર.

કડવું ૬ રાગ સાખીની ચાલ.

એવી રીતે જ્ઞાન ચરચા ચલાવે, ભીસ્મપીતાને ધરમ; તે પછી યુધીષ્ટરે પુછ્યું, પીતાજીને પ્રષ્ણ પરમ ॥ ૧ ॥ પ્રાણી માત્રને શી હશે ઇચ્છા તે કહો મુજને મરમ, શા સુખને સારૂ સહુ પ્રાણિ, કરે શુભાશુભ કર્મ ॥ ૨ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મપીતા; સાંભળ ધરમ નરેશ; પ્રાણિ માત્ર માયા તણું, સુખ ઈછેછે હમેશ ॥૩॥ પ્રાણિમાં બે પ્રકાર છે તે, જો સમજાવુ અનુ; મનુશદેહવીના પશુ પક્ષી, સદાછેજીવ રૂપ ॥૪॥ મનુશ દેહીના જે પ્રાણી, તેમાં બે પ્રકાર; જીવદશા ને આત્મ દશા, મનુશને અવતાર ॥ ૫ ॥ મનુશને જ્ઞાન છે બે તરફનું, તે સમજાવું સાર; આ લોકનું ને પરલોકનું તે, સમજ બે પ્રકાર ॥૬॥ પરલોકનું જેને જ્ઞાન નથી તે,જીવ દશાના પ્રાણી; હરી ફરી જ્ઞાન માઇકિ લોકનું,એજ મોહોટી એધાણી॥૭॥ આ લોકનું ને પરલોકનું જેહ, પ્રાણીને હોયે જ્ઞાન; એતો આત્મદશાનો પ્રાણી, સુણ કુન્તી સંતાન ॥ ૮ ॥ આત્મદશાનો આતમા સમજવો,જીવ દશાનો જીવ, આત્મા પરમાતમાને પામે, જીવ ન થાય શીવ ॥૯॥ મનુશ દેહના પ્રાણીકેરો બતાવો પ્રકાર; જીવને આતમાએ બેઉને, શી ઈછા છે સાર ॥૧૦॥ તે તુજને સમજાવું જ્ઞાને, પરોવ પુરણચીત્ત; જીવછે તેનેહરી ફરીને, માઇક ઉપર પ્રીત ॥ ૧૧ ॥ આશા ત્રષ્ણા લોભ લલુતા, મોહ મદ મછર ભારે; હમતા મમતા કામ અને ક્રોધ, વીંટાયલો અહંકારે ॥ ૧૨ ॥ હુંપમાં ભુખમાં રૂપમાં રંગમાં, મોહોટાઇનાં મસ્તાનો; કીરતીમાં કપટમાં કારભારમાં, પર ડહાપણમાં દાનો ॥ ૧૩ ॥ માન્યમાંજ

સમાં પંચ વિશયમાં.વસ્તી વાડીમાં ધ્યાની;વઇભોગ ને ધનાધ થવામાં, માઇક વિદ્યાનો જ્ઞાની.॥૧૪॥ જીવ દશાના જીવ હોયે.તે માઇક સુખ ઇછે; માઇક દુખની નીરવરતી માગે, એ માઇકને ન પીછે ॥૧૫॥ આત્મદશાના પ્રાણી હોયે તે, માઇકિ પદમાં જાગે, માઇકિ સુખની નીરવરતીને, અમાઇક સુખ માગે ॥૧૭॥ માઇક છે તે ચળીત છેને,અચળીત અમાઇકિ; માઇક છે તે નાશ વસ્તુ,અચળીતને નહી બીમ ॥૧૮॥ નહિ ક્ષુધાને નહી પીપાસા, નહી લોભ મોહને ક્રોધ; નહી આળસ કે નહી ભય નીંદ્રા,નહિ વીશય નહી બોધ ॥૧૯॥ સદા અખંડ આનંદ પદમાં,સર્વ સુખનું સત્ય; તે વણ આનંદ નામ ન પડે,માટે તે તત્વનું તત્વ ॥૨૦॥ નાશ ન પામે ચળીત ન થાયે, આવાગમન નહી કદા; આત્મા છે તે એ સુખ ઇછે,સ્થીર ને સ્થંભીત સદા ॥૨૧॥વળણ॥સ્થીર સ્થંભીત સુખ જે સદા તે ઇછેઆત્માય; માયા સુખ જીવ ઇછતો; વલ્લભ કહે કથાય.

કડવું ૭ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વઇશંમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન, સમાગમ કરે ભીશમનેધરમ,તેમાં અચળ સુખ પદ પરમ॥૧॥એવે ધરમ પીતાને પુછે, માયા તત્વ આગેવાન શું છે; બોલ્યા ભીશમપીતા તવ વાણી,સુણ યુધીષ્ટર હેત આણી ॥૨॥મારાનું તત્વ કનક દીસે.જીવ ચાહ્ય તેને જગ વીશે; તે માયાનું લક્ષ્મી નામ;તે તો વસે છે ઠામો ઠામ.॥૩॥ સરવ સ્થળે તે બાઇ જાય, બને બેટી સ્ત્રી કે માય,જેવી જેવી જે પ્રાણીની મરજી; તેવે તેવે રૂપે ત્યાં સરજી.॥૪॥ બેટીની રીતે વાપરે જેહ,પામે પરમ પદને તેહ;માત રૂપ જે લક્ષ્મી જાણે,તે તો મન શું દેહનું સુખ માણે ॥૫॥ જાણે લક્ષ્મીને સ્ત્રી રૂપ, તે તો પડયો નરકને કુપ;તવ બોલ્યા યુધિષ્ટર એમ, ત્રણ પ્રકારે વપરાય કેમ॥૬॥તેનું સ્વરૂપ મને સમજાવો, મુનેબોધ મળે કયાંથીઆવો; તવ ભીશમજી બોલ્યા વાણી,ત્રણ પ્રકાર મનુશ પ્રાણી ॥૭॥ વળણ.॥ત્રણ પ્રકારના પ્રાણીયો, તે સમજાવું સાર; ત્રણ રીતે ત્રૈણે સ્થળે, લક્ષ્મીનો વ્યવહાર. ॥

કડવું ૮ રાગ દુહા દેશી.

ભીશમજી કહે છે યુધીષ્ટરને, શ્રોતા સું વ્યાસજી વદે; સાંભળજો આ વારતા ઝીણી, દઢ કરવી તે રદે. ॥૧॥ ત્રણ પ્રકારના પ્રાણી છે ત્યાં; લક્ષ્મી ત્રણ રૂપ થાય; ઉત્તમ મધ્યમ કનીષ્ટ પ્રાણી, ગુણ તેવા તે માંય. ॥૨॥ ઉતમને ઘેર બેટી બને છે,મધ્યમને ઘેર માત,કનીષ્ટને ઘેર કામની રૂપે વઇભોગ દે દીન રાત.॥૩॥ ઉત્તમ પ્રાણી બેટી સમજી;કરે વીવેક વીચાર;લક્ષમીના કંથ ક્રષ્ણ વિષ્ણુ, નહી અન્યનો અધીકાર. ॥૪॥ તે તેને ઘેર વાળી દેવી, અન્યની કેમ વપરાય; એમ સમજીને ઉત્તમ વાવરે; જ્યાં ક્રષ્ણાર્પણ થાય. ॥૫॥ વીષ્ણુની વામા વિષ્ણુને દુવારે, વળાવે તે તાત મુલ્ય; કાઇ કાળે પાતક ન લાગે,જગતમાં યશ અમુલ્ય ॥૬॥ જેની છે તેની તેને દેવી,તેથી વધે વહેવાર;જ્યાં.વવરાય ત્યાં ધરમ કામે,ક્રીરતી નો નહી વિકાર.॥૭॥મધ્યમને ત્યાં માતા ભાવે, લક્ષ્મી વાસ વસે છે;જીવત સુધી રહે ત્યાની ત્યાં, ગત થયે ખસે છે.મધ્યમને પેટ પોશણ કરે નહી બીજો ઉપીયોગ;સાસરે વળાવાય નહી માને;નવ્ય લેવાય વઇભોગ. ॥ ૯ ॥ કનીષ્ટને ત્યાં ભામની ભવો, લક્ષ્મી પુરે વાસ, તેને કનીષ્ટ પંચ વીશયનાં વાવરે ધરી હુલ્લાસ. ॥ ૧૦ ॥ લક્ષ્મી લાવે સુખ સજ્યા, લક્ષ્મીથી લાવે લલના, લક્ષ્મીથી નાત જાત જમાડે, લે વઇભોગ પળ પલના ॥ ૧૧ ॥ કર્ણ દ્વારે શબ્દ વીશય સુખ લે, વાજીંત્રને ગાન તાન નાશીકા દ્વારે ગંધ વીશય લે, અત્તર પુષ્પને પાન. ॥ ૧૨ ॥ નેત્ર દ્વારે રૂપ વીશય વ્હાલો, જુવે નવે નવા રંગ; વપુ દ્વારે સ્પર્શ વીશય વાહાલો, ગોષ્ટી કરે અંગો અંગ. ॥ ૧૩ ॥ જીવ્હા દ્વારે ભોગવે રસ વીશય, ગળ્યું તીખુ ખાટુ ખારૂ; વીશય વઇભોગ લે લક્ષ્મીથી, છેક વાળે અંધારૂ. ॥ ૧૪ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, પુછુછુ પુરણ પ્રીતે; માતા બેટી સ્ત્રી ભાવવાળા, વાવરે કૈ કૈ રીતે ॥૧૫॥ તે સમજાવો સમજણ પડે, કીયો કેઇ રીતે ખરચે; વવરાતુ જોઇ વાવરતાની તુલના મનહુ ખરચે. ॥ ૧૬ ॥ ઉત્તમ મધ્યમ કનીષ્ટ પ્રાણી, વાવરતા વરતાય; લક્ષમીને કીયા ભાવે માને છે; તે સઘળુ સમજાય ॥ ૧૬॥ ઉત્તમ પ્રશ્ણથી પ્રસન્ન થયા; પોતે ભીશમ પીતાય; વવરાતી ન વવરાતી લક્ષમી, વાવરતો વરતાય. ॥૧૮॥ વારસા પુંજી આવે તે લક્ષ્મી; માતા સ્વરૂપે સાર; કુમારગે કે સુમારગે તે, વવરાય નહી તલ ભાર. ॥૧૯॥ માતા ભાવે લક્ષમીમળે, તે પ્રા-

ણી કૃપણ થાય; સુમારગ સોસરૂ લક્ષમીનું, પુત્રથી ના વળાવાય ॥૨૦॥ કિયો સાસરે મોકલે માને, તે ન બને કોઇ કાળ; કુમારગે મોકલે માતાને તો સુતને પડે ગાળ ॥ ૨ ॥ માટે માતાને રાખી મુકે, ન વાવરે કોઇ પંથે; તે લક્ષમી સંચરે સ્થળ બીજે, પહેલા પુત્રની અંતે ॥૨૨॥ લક્ષમીને માતા જાણનારો સ્વભાવે કેવો; પંડ પોસેને પરને ને પોસે. દીશે કંજુસ જેવો ॥ ૨૩ ॥ પોતે પોતાની પત્નીને પુત્રો પોશીને થાય સુખી; કુમારગે સુમારગે ન કાહાડે પોતે ન થાય દુખી ॥ ૨૪ ॥ માતાનું પય પાનકરવું, તેમાં નહી કાંઇ દોસે; માતારૂપે લક્ષમી તેને, પોતાને નહી અપસોસ ॥૨૫॥ વળણ ॥ અપસોસ નહી તે પ્રાણીને શાન્તીવાન દેખાય; ઉપદેશ વલ્લભ વ્યાસનો સમજી લ્યો શ્રોતાજન.

કડવું ૯ રાગ ધનાશ્રીનો ચાલ.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, શાંતી પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીસ્મપીતા કહે છે ધરમને શ્રોતાને વક્તા જન; ધ્યાન દેઇ જ્ઞાન શ્રવણ કરે, તે પ્રાણી પરમપાવન ૨ માતા ભાવે લક્ષમી હોયે, તેનો કહયો રૂપરંગ; મધ્યમ પ્રાણીના ગુણને લક્ષણ, કહ્યા ધરી ઉમંગ ॥૩॥ માતા ભાવમાં રૂપ છેબીજુ, તે સમજાવું સાર; વડીઆઇ દાદી તે પણ માતા, તેનો જો તું પ્રકાર ॥૪॥ મધ્યમાં પ્રાણી બે રૂપે મધ્યમને ચન્ડાળ; મધ્યમને ત્યાં માતારૂપે, લક્ષ્મી સદાકાળ ॥૫॥ મધ્યમમાં ચંડાળને ત્યાં, લક્ષ્મી વડીઆઇ, દાદિધવાય નહીવેડીઆંઇ દાદિને, સાચવવા ઊપાદી ॥૬॥ કુમારગે તે સુમારગે પણ વાવરવિનવધટે ધવાય નહી તેમ ધારણ નાવે, જુઓ દુનીઆને વટો ॥૭॥ પીન્ડ નપોસેપુત્ર ન પોશે, નપોસે પરિવાર પેહેરેઓઢે નહી દળીદ્રી સદા ચંડાળનો અવતાર ॥૮॥ બરેલા મોનો ઉદાયમનનો ઝેરિજીવનું ઝાડ જો કોઇઉપદેશકરવાજાય તો કરોધ ચડે હાડોહાડ ॥૯॥ વપુપર વસ્ત્ર ન હોડે, ચર્ણે નહિ ઉપાન; મહા દુ[illegible]દુર્ખા સહાયે, સ્વાથ માં સાવધાન ॥૧૦॥ હવે કહુ કનિષ્ટના લક્ષણ [illegible]ભાવ લક્ષમાં તેને; તે કેવિ વવરાય કેવે કામે, જાણો જાણવું જેને ॥૧૧॥ સ્ત્રીવો લયગો રઇભોગ ભોગવે, પંચ વીશય સુખ માણે; ત વણ વીશઇ સુખ ન હોયે, વિવેકી જન જાણે. ॥ ૧૨ ॥ લક્ષમીથી પી-

શય ભોગ ભોગવે,ગણાય લક્ષ્મી સંગ;લક્ષ્મી વણ ભોગ ભોગવે કયાંથી, કયાંથી બને નાટારંગ ॥૧૩॥ લક્ષ્મીથી વઇભોગ ભોગવે,બને લક્ષ્મીપતી તેથી વઇકુંઠવાશી કકળે, પાપ થવાદે અતી ॥૧૪॥ ભોગ ભોગવવાદે લક્ષ્મોના, પુરણ પાપે ભરાવા; તે પછી તેની ખબર લે છે, કો દીન ન દે જાવા ॥૧૫॥ સ્ત્રી ભાવ જાણે તેને લક્ષ્મી.અવળુ વણુ સુજાડે, કેવુંકનીષ્ટને સુજે અવળું, ભીશમપીતા દેખાડે ॥૧૬॥ કનીષ્ટ પ્રાણીને સ્ત્રી ભાવ લક્ષ્મી, તે વિશયમાં દોરે; વીશયમા કનીષ્ટ તદાકાર, રંગભોગે ઘણો ઘોરે.॥૧૭॥ઘોડા દોડાવે ગાડી દોડાવે,ચઢે પ્રેમી પલંગે;તળઇ ઉંશીકાં ગાલ મસુરીયાં,સુવાળાં ઓઢણ અંગે॥૧૮॥અત્તર ફુલેલ પુષ્પ ગજરા, એળચી પાન સોપારી;ધરમ ધામોમાં પરસાદ લેવા. થાય મ્હોટા કારભારી ॥૧૯॥ કહેવરાવે ધરમપર નેષ્ટા,ધરમ નાણું જમે માંડે, જે સ્થળ લક્ષ્મી લાભ ન દેખે, તે સ્થળ પોતે છાંડે.॥૨૦॥સાહુકારી બતાવે વિશ્વાસપાડે, લાભ કહી ધન તાણે;જેમ પરનારીને ફોસલાવી; જાર કરમી જન આણે. ॥૨૧॥ તે લક્ષ્મી આવે સ્ત્રી રૂપે, તે મોજ કરાવે, માંડવા બંધાવે નાચ પડાવે, મીજલસી સભા ભરાવે ॥૨૨॥ ધામ સોહાવે, રોષણાઇ કરાવે,ગ્રહસ્તાઇ દેખાડે જગમાં; લક્ષમીપતી કહેવરાવવાને, ફરે ફુલશોની વગમાં ॥૨૩॥ વ્યસ વ્યભીચારને વાસના, મ્હોટાઇને મગરૂબી; દયા દીનતા ને દાનવાળા તેનાથી જુદી ખુબી ॥૨૪॥હું કરતાનો અહંકાર મનમાં ગરીબ ઉપર ગાજે, નીરધન નાહાનો ને કદરૂપો,તે સંગ બોલતા લાજે॥૨૫॥માન્ય લોભી ને જસ લોભી, ધન કેફ રૂંએરૂંએ,વળી અંતર આશા એવી વીખણાઇશું બહુ મુંએ॥૨૬॥ભાગ્યશાળી,બુદ્ધીશાળી,હીમતવાનગણાઇશું; પાછળ કીરતી કહેવાશે મારી, જીવતા મુઆ જણાઇશું ॥૨૭॥ કનીષ્ટનાં કુકરમને લક્ષણ, કહેતાં ન આવે નીવેડો; સાક્ષાત કળીનું લક્ષણ કનીષ્ટ, એટલે આવ્યો છેડો॥૨૮॥વળણ॥ એટલે છેડો આવિયો, કનીષ્ટ કળજુગ રૂપ; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, પડે નરકને કુપ.

કડવું ૧૦ રાગ દુહા દેશી.

ભીશમપીતા કહે યુધીષ્ટરને, સાંભળ કુન્તી તન, બેટી તુલ્ય લક્ષ્મી ઉત્તમ, તે ઉત્તમ પ્રાણીનું વરણન ॥ ૧ ॥ પુત્રી ભાવે લક્ષ્મી જાયે, ઉત્તમ પ્રાણીને ધામ, ત્યાં લક્ષ્મી વપરાય કયાં કયાં, ઉત્તમ શું કરે કામ

॥૨॥ ઉત્તમ પ્રાણીને લક્ષ્મી આવે ઉત્તમ જાણે એમ; આ પર ગોત્રીનો પર માલીક, આપણ માર્નાએ કેમ ॥ ૩ ॥ લક્ષમી પતી ક્રશ્ન વિષ્નુ,લક્ષમી તેની નારી; રોમ રોમ થાવું નરક નીવાસી, જો કહુ લક્ષમીમારી ॥૪॥ પીતા તુલ્ય મને જાણયોને,પીહર મુલ્ય મુજ ધામ;તેને સાસરે દેઉ વળાવી, હું રાખું શું કામ ॥૫॥ એમ જાણી કરે ક્રશ્નાર્પણ, હતી ત્યાંની ત્યાં કહાડે; ગોર રૂપી બ્રાહ્મણ હસ્તક; સાસરીયે પહોચાડે ॥૬॥બેટી રૂપી આવિ જાણવી કયારે,સુમારગે વવરાય;જ્યાં વાવરે ત્યાં વિપ્રદ્વારાયે પ્રભુને ધામ પળાય ॥૭॥ તે બેટી ભાવ આવેલી જાણો એ યુધીષ્ટરરાય; સુમારગે વાવરનાર પ્રાણી, સરવોતમ ગણાય ॥૮॥ ઉતમ પ્રાણીનાલક્ષણ કેવાં, તે સમજાવું સાર દીનતાદયાને દાનસ્તાઈ, નહી મોટાઇહંકાર ॥૯॥ બાળક સાથે બાળક જેવો; વ્રદ્ધસાથે વ્રદ્ધરુપ ગરીબ સાથે ગરીબજેવો અગ્નાની સાથે ચુપ ॥૧૩॥ ક્રીરતીને નહી ઇચ્છા મનમાં, નહી ફુલણનો ફંદ, નહી કલેશ કંકાશ કશો; સરવ રીતે આનંદ ॥ ૧૧ ॥ રાચરચીલુ કે વસ્તુમાનું હોય પોતાને ઘેર; માગ્યુ આપે પાડોશીને,ઢહારેચઢે બહુ પેર ॥૧૨॥ પરને દુખે દુખ માને, પરને સુખે સુખી; જ્ઞાન નીતીને વઇરાગ વાળો, નહી હરી નીરમુખી ॥૧૩॥જગત રીતીના નહી, પ્રીતીનીતી રીતી રૂદે; નાશ વસ્તુનું અગનાન અતી, અવીનાશી જ્ઞાન ઉદે ॥૧૪॥સદ ગુણ શીળતા સંતોશ શાન્તિ, ખરા ખોટાની પરીક્ષા, સત્ય સમાગમ જ્ઞાની સાથે, અજ્ઞાની નહી દીક્ષા ॥ ૧૫ ॥ એવા અનંત લક્ષણ જેમાં; તે જન ઉત્તમ પ્રાણી, લક્ષમી બેટી ભાવ તેને ત્યા, એજ, મોહોટી એધાણી ॥ ૧૬ ॥ માઇકને ન અમાઇકને, જ્ઞાન વડે સમજાય; અવીવેકને વિવેક રીતી, વડા વીચારે જણાય ॥૧૭॥ ન્યાયને અન્યાય ખરૂને ખોટું, સારૂને નરતુ જેહ; સમાગમથી સમજાય સવળુ, નહી તો તેનું તેહ ॥૧૮॥ આ લોકનીને પરલોકની જે, નીતી તે જુદે જુદિ; પરલોકની અતી ઉલટી લાગે, નહી જાણેલી સમુદી ॥ ૧૯ ॥ તે કોઇ જ્ઞાની સમજાવે ત્યારે, સમજાય પરલોક કેરિ; નહિ તો આ લોકની રીતીમાં, કરે ડેરાને ડેરી ॥ ૨૦ ॥ પરલોકનું જ્ઞાન ગુપ્ત ઘણુછે, જાણે જે વલ્લા કોઇ; તે જાણુનારાની આ લોકના જીવ કર્યા કરે બગદોઇ ॥ ૧૨ ॥ અતડુ લાગે ને રસે અતડા, મહા જઈ જુઓ ન સારા જોઇને કરવું કે ન કરયું, તે કરવો વીચાર ॥ ૨૨ ॥ તેવી રીતનો હોય પ્રાણી,તો કાંક સમજ્યામાં આવે; અળગો રહે તે અળગોને અળગો, લક્ષ ચોરાશી

ધાવે ॥ ૨૩ ॥ ધાવણ ધાવ્યો લક્ષ ચોરાશી રહે સદા અપ્રોક્ષ; વેદ વદેછે જ્ઞાન વીના, કદી ન હોય મોક્ષ ॥૨૪॥ વલણ ॥ મોક્ષ ન પામે કો કદી જ્ઞાન વીનાના કોય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કરમ ન્હાય તે હોય.

કડવું ૧૧ રાગ ચોપાઇ,

ભીશમપીતા વદે મુખવાણી,સુણ યુધીષ્ટર હેત આણી;મોક્ષનો મારગ દોહલો ભારે, તે રસ્તે ચડે જીવ કયારે ॥૧॥ ભાવારથી જ્ઞાનીનો સંગ તવ પુરણ પડે ઉમંગ, ભાવારથી વણ અરથીક જેહ; જ્ઞાની જન જાણવો નહી તેહ ॥૨॥ વેદ શાસ્ત્ર તણા જે અરથ, હેતુ જાણ્યા વીનાના વ્યર્થ ભાવ સમજીને અરથજ કરે, તેતો તત્વ દરશી નીસરે ॥૩॥ એમ કહેછે ભીશમપીતાય; તેતો સુણો યુધીષ્ટર રાય; સુણી શંકા થઇ અપાર; બોલ્યા કુન્તી તણા કુંઆર ॥ ૪ ॥ મહ પીતા બોલ્યા તમે જેહ, તેમાં મુને થયા સંદેહ;અરથને ભાવારથ બે જુદા; કે તે બેઉ એક સમુદા ॥૫॥ તવ બોલીયા ભીસ્મપીતાય, અરથ ભાવારથ જુદા કહેવાય, એકલા અરથથી અનરથ થાય અને ભાવીરથ સત્ય ગણાય॥૬॥તવ ધરમ બોલ્યા કરજોડી, મ્હારો સંશય નાંખો તોડી; જેમ વેદના મ્હા વાકય જોઇ, બ્રહ્મ છે એમ કહે સહુ કોઇ॥૭॥સાંખ્ય શાસ્ત્ર તણે આધારે, આતમા પરમાત્મા એક ધારે; તેતો ખરૂં હશે કે ખોટું, તેની ભ્રમણામાં હું લોટું ॥ ૮ ॥ તવ ભીસ્મજી બોલ્યા એમ, વારૂ તને ભાસે છે કેમ; તાહારી મ્હારે સાંભળવી વાણી, કહે તું શું બેઠો છે જાણી ॥ ૯ ॥ તવ ધરમ કહે સુણો તાત, વેદ વીશ્વ વિશે પ્રખ્યાત; વેદ વાકય ન હોય ખોટું, ભાશે સાંખ્ય તણું જ્ઞાન મ્હોટું ॥૧૦॥ માટે હુંતો જાણું છું એમ; બ્રહ્મ સચરાચર છે તેમ નથી હું તું અવર કોઈ, મીથ્યા ભ્રાંતિ જીવોને હોઇ ॥ ૧૧ ॥ નથી જીવ સરવ છે બ્રહ્મ, વેદ વાકયોથી તે પડી ગમ; પુન્ય પાપ ન મોક્ષ અમોક્ષ, નથી પરમાત્મા પરોક્ષ ॥ ૧૨ ॥ છે આત્મા ચઇતન્ય જેહ, છે અજર અમર તેહ; તેતો ત્રણે અવસ્થા જાણે, સત્ય સદાયે આનંદ માણે ॥ ૧૩ ॥ સ્થુળ સુક્ષ્મ કારણદેહ, તેને પણ જાણનારો તેહ; સત્ય આતમાં તે ઉપદેશ, નથી કોઇ બીજો પરમેશ ॥ ૧૪ ॥ મને બેઠો છે એ સીધાંન્ત, ઘણા શ્રવણ કરયા વેદાન્ત, અહં બ્રહ્માસ્મી હું બ્રહ્મ, સત્યજ્ઞાનજ એ ઉત્તમ ॥ ૧૫ ॥ તવ ભીશમપીતા બોલ્યા હસી, તેં તો મુક્તી

ન વીચારિ કશી, જા તું બ્રહ્મ બને આપોઆપ, તો નથી ટાળવા ત્રીતાપ ॥ ૧૬ ॥ જપ તપ કરવાનાં વ્યરથ, ઠીક ગ્રહણ કરયો છે અરથ, જો દયા બ્રહ્મ સદા સરવજ્ઞ, પણ તું તો દીસે અલ્પજ્ઞ ॥ ૧૭ ॥વલણ॥ અલ્પજ્ઞ તું દીસે અતી,ઓ યુધીષ્ટર રાય;સાક્ષાત બ્રહ્મ તું હોય તો,સંભવે સહુસતાય

કડવું ૧૨ રાગ દુહા સાખી.

ભીશમપીતા યુધીષ્ટર પ્રત્યે, બોલ્યા એમ વચન; શંકા ઉપને તારી વાણીમાં, ઓરે કુન્તી તન ॥ ૧ ॥ ત્રીદેહને હું જાણવા વાળો; એમકહેછે તું કથી, પણ તારૂં વ્યરથ છે બોલ્યું, તું કાંઈ જાણતો નથી ॥૨॥ તારા સ્થુળને તું જાણે છે, તો દે ઉતર મુને,તારા શરીરે કેશજ કેટલાકેટલા તલ છે તુને ॥૩॥ જો વળી અલ્પજ્ઞ હોતો સરવને જાણે;ત્યારે તો કહીએ ખરા ॥૪॥ મ્હારા મનના જે મનસુબો, તેતો તું નવ જાણે;તો સરવ રીતે બ્રહ્મ તું શાનો, મીથ્યા બ્રહ્મ છું તાણે ॥૫॥ ત્રણે અવસ્થા તું જાણે તો, સ્વપ્ન જાયે ભુલી, ખોટું એવું જ્ઞાન ગ્રહીને આ દેહ જાશે દુલી ॥૬॥નહી મળે ભગવત ભજવાનો,અમુલ્ય મનુશ દેહ;કળયુગી કયાં વેણ વદોછો, કાક ધરો સંદેહ ॥ ૭ ॥ સરવ શકતીમાન પરમેશ્વર છે, આપણી તે કયાં શકતી; નીરાપાધી પરમાત્મા છે, ઉતમ એની ભકતી ॥૮॥ ત્રીગુણી માયામાં રહેલો, તે પરમાત્મા ન હોય, મત તાણી પરમાત્મા કહે, કેવળ મુરખ કોય ॥૯॥ ભાંગ પીને જેમ ગાંડો બોલે, હું શ્રષ્ટીનો ભુપ; સિંહને અજાના સંગ કયાંથી, સમજીને રહો ચુપ ॥૧૦॥ જ્ઞાનમાં અજ્ઞાન કદી ન આવે, સુરયમાં નહી અંધકાર; અગનીમાં શીતળતા ન આવે,પુરણ લેવો વીચાર ॥૧૧॥ બ્રહ્મમાં ભ્રાન્તી કદી ન થાયે, કહેનારો જખ મારે,વેદ વચનનો હેતુ ન સમજ્યા; કુટાઈ મુઆ અંધારે ॥૧૨॥ એક બ્રહ્મ વણ બીજો બ્રહ્મ નથી,વળી સદા અવીનાશી,અચળ ઇશ્વર વેદ વદે છે,તેસરવ લેજો તપાસી ॥ ૧૩ ॥ જે આ દેહ વીશે આવેલો, અન્ય દેહ ન જાય જે દેહ બદલે તે વસ્તુને ચળીત કેવાય ॥ ૧૪ ॥ વળણ ॥ ચળીત બ્રહ્મ હોયે નહી, સુણ કુન્તી કુંવાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે સુણો શ્રોતા સાર.

કડવું ૧૩ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા ભીસ્મ પીતા મુખ વાણી, રાય સાંભળ ઉલટ આણી;પરમેશ્વર સહુથી ન્યારો, એતો ગ્યાની જનોને પ્યારો ॥૧॥ પરમેશ્વર છે તે અનુપ સત્ય માનજે ધરમ ભુપ; પરમેશ્વર માયાતિત, સરવદા તે અચળીત ॥૨॥ તુરીયાતીત છે અવીનાશી,ત્રીગુણાતીત અલગવાસી,ગ્યાન સ્વરૂપ જ્ઞાનાનાકાર, મોક્ષ રૂપે એ કીરતાર ॥૩॥ એને કોઇ વીરલાજાણે, મીથ્યા ગરવ વેદાંની આણે; જેનો વેદ ન પામ્યા પાર, તેતે વઢી મરે વેદ ચાર ॥૪॥ યોગી તપશ્વી નવ જાણે, તેનો ભેદ ભગ્તો ન પ્રમાણે;નવે પરમેશ્વર અવતાર, છે અજન્મા પરમેશ્વર સાર ॥૫॥ અંશક વદેછેવેદ, જેમાં નહીં શંકા નહીં ભેદ;એવા અનંત ગુણ અવીનાશી,આળસુ સુણતાં જાય ત્રાસી ॥૬॥ જાણે પરમેશ્વરને ગ્યાની, બાકી કહેવાનીસર્વ કહાણી; ગ્યાની જન જે જાણેછે વાત, તેજ કરી શકે પ્રખ્યાત ॥૭॥કોઇમાયામોહ તજે પ્રાણી, તેને સત્ય વાગે વાણી; વળી વીદ્વાન શાસ્ત્રી વેદાંતી, તેની વળે વિદ્યામાંજ શાંતી ॥૮॥ જેનો અવતારીમાં લક્ષ, તેના ત્યાંને ત્યાં રહે અક્ષ; જેની કરમ કાંડપર પ્રીતિ, તેને રૂચક નહી અન્ય રીતી ॥૯॥જેને ઉપાસના પર પ્યાર તેને ગ્યાન ન રૂચે લગાર;ગયા જન્મોનું રહે જ સ્હેજ ગ્યાન, જીવે કર્યું હોય સંપાદાન ॥૧૦॥તેથી છેવટ આવ્યોહોય છેડો, તવ તે લે ગ્યાનીનો કેડો;તવ પુરણ ગ્યાનજ પામે, જનમોજન્મનું અગ્નાન વામે ॥૧૧॥અક્ષર ઓળખતો હોય પહેલોતોજ વંચકમાં થાય વહેલો નવ્ય ઓળખે અક્ષર જેહ, કદી વાંચી શકે નહી તેહ॥૧૨॥તેમ કે ટલાક જન્મોની શીખ, હોય તો ગ્યાન ગ્રહે ઠીક, પહેલાનું શીક્ષણ નવ હોયે, તેવો ગ્યાન ન પામે કોયે ॥૧૩॥ કદી ગ્યાન તો સુણે કાન, પણ તેમાં ન લાગે ધ્યાન, કદી ધ્યાન લાગે તે વેળાય, તેને દ્રઢ ન થાય ॥૧૪॥ કદી દ્રઢ થાય તો કો સમે તેનું ચઇત્વન જરૂર ભમે; કદી ન ભમે ને રહે સ્થીર, તેવો તો જાગે કોક વીર ॥૧૫॥ વળણ ॥ કોકજ જાગે વીરલા, અચુતમાં તો એક, વ્યાસ વદે શ્રોતા સહુ, જોજો વાત વીવેક.

કડવું ૧૪ રાગ ચોપાઇ

વદે વળતા ભીસ્મ પીતાય, તું તો સુણ યુધિષ્ઠિર રાય; સરવ બ્રહ્મ

માને છે જેહ, ફકત વિદ્યા જ્ઞાની જન તેહ. ॥ ૧ ॥ સરવ જીવને માને પરમેશ, ત્યારે કોને કરે ઉપદેશ; નહી વક્તાને નહી, શ્રોતા,નહી જોવાનું ને નહી જોતા ॥૨॥ નહી જ્ઞાની નહી અજ્ઞાની, જો સહુ બ્રહ્મ લેઇએ માની, નહી કોઇ દુખી કોઇ સુખી, ન તાબેદારો નહી નહી મુખી ॥૩॥ સરવ સરખા જોઇએ અનુપ, નહી કો જન માયાને કુપ; નહિ કોઇ ગ્રહસ્થી નથી ત્યાગી, નહી રાગી કો નહી વેરાગી. ॥૪॥ નહી કો નીચ કો ઉંચ, સમજી લેવાની ખરી ખુંચ, નહીં નારી કે નહીં માતા નહીં પુત્ર કે નહીં કો તાત ॥૧૫॥નહીં કેવું કે નહીં સાંભળવું, પછી શાસારૂ પુછવું સાંબળવું; એ શ્રષ્ટીમાં પરમેશ્વર સર્વ,હું જ્ઞાનીનો ધરે શીદ ગર્વ ॥ ૬ ॥ પોતે જ્ઞાનીને અન્ય અજ્ઞાની, એવું એકમાં શાથી લે માની,કહેશે અવરમાં ઉપાદી, તવદ્વૈત થયાં જો વીવાદી ॥૭॥ કહેશો કો દુખી કરમે કરીને, તેતો બોલો છો કેમ ફરીને; દુખી કીયો કરમ કરનારા, કોઇ અકરમી તે બીજે ધારો ॥૮॥ વારૂ સર્વ ઇશ્વર છે માનો, તવ મોક્ષ અમોક્ષજ શાનો; કહે પાપ કરનારો કરે, ત્યારે નર્ક કીયો સંચરે;કહેશો નરક એનો એ જાય; ધીક જીભ્યાએ કેમ કહેવાય ॥૧૦॥ કહેતો તે નરક વાસી, તેનું મ્હોં જોતાં થાય ઉદાસી;વળી અચળ ઇશ્વર કહીયે,તો બીજા ગરભે કયાંથી જઇએ ॥૧૧॥ જઇએ.માટ ચળીત થયા જાણો, તો અચળ ઇશ્વર કયાં પ્રમાણે; એવી અનંત શંકા જાગે, બ્રહ્મ અંશ કવેદને લાગે. ॥૧૨॥ વદે ભીસ્મપીતા એવો બોધ, જ્ઞાની જન સંધ કરો શોધ; તવ યુધીષ્ટિર લાગ્યા ચરણ; મહ પીતા થાવું અજ્ઞાની સરણ ॥૧૩॥વળણ॥ જ્ઞાનીના સતસંગથી, થાય યથાર્થ જ્ઞાન, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, જ્ઞાને વશ ભગવાન.

કડવું ૧૫ રાગ સરળ સાખી.

ભીષ્મપીતા વાણી વદીયા, સુણ સતી સંતાન; વેદ શાસ્ત્રકે ઇતિહાસ પુરાણ, તેથી જુદુ બ્રહ્મ જ્ઞાન ॥૧॥ બ્રહ્મ ગતીને બ્રહ્મ કેહેવાય, બ્રહ્મ સ્વરૂપને બ્રહ્મ; એ સઘળું સવળું સમજવું, તે જ્ઞાનીને પડે ગમ ॥૨॥ શ્રવણ જ્ઞાની અનુભવ જ્ઞાની અનુમાની પણ જ્ઞાની, વાંચક જ્ઞાની કર્મ જ્ઞાની, જાણવો શાને; વંચક જ્ઞાની વાંચી જોયેલું, શ્રવણી તે સુણેલું કાને ॥૪॥ અનુમાની ત્રીજું પદ છે, ચોથો જ્ઞાની અનુભવી;

તે ચાર પ્રકાર જ્ઞાન મળેલું તેજ જ્ઞાની મહા કવી. ॥૫॥ તેવા જ્ઞાનનુ જ્ઞાન સાંભળતાં; જ્ઞાન યથારથ થાય; તે જ્ઞાન વડે મુક્તિ મળે મોક્ષ પદે પળાય ॥૬॥ મોક્ષ વીના અવર ઇચ્છાથી; આચાર અતિશે પાળે; ફળ લેવાનિ વાછના રાખે, તે ન તરે કોઇ કાળે ॥૭॥શાન્તિ પરવ હાંઇપુરણ થયું, કહેછે વૈશમપાય; ઓરે પુત્ર પરીક્ષત કેરા;ઉતરી તુજ હત્યાય॥૮॥ એટલે પરિક્ષતના પુત્રે, આપ્યાં છે ગઉદાન; બ્રાહ્મણોને ભોજન કરાવ્યા, ભાવે ભજ્યા ભગવાન ॥૯॥ સવાસો વિપ્રને ઉપવીત દીધાં, સવા-શો કન્યાદાન, સવાસો બ્રહ્મપુરીયો આપી, પરીક્ષતને સંતાન ॥ ૧૦ ॥ શામ પડદા સ્વેત થયાને, શ્વેત થઇ શામ ગાય; કાળા તલ ધોળા થયા એ, પ્રમાણે તર્ત દેખાય ॥૧૧॥ વળણ ॥ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણે દરસાઇ ગયું, સુણુતાંપોહોચ્યા કોડ; વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, બોલો જે જે શ્રીરછોડ.:

શાન્તી પર્વ સમાપ્ત.

શ્રી.

અશ્વમેધ પ્રારંભ.

અશ્વમેધ પર્વ કડવું ૧ રાગ સાખી.

ગીરજાનંદન ગણપતીને, પ્રથમ લાગુ પાય; સરસ્વતી માતાને નમુ, માજી વસે જીભ્યાય ॥૧॥ વઇશમપાયે તેર પરવની, સંભળાવે કથાય; પછી જનમેજયની પાસે, પોતે માગી વીદાય ॥૨॥ પુરણ કથા હું નહી સંભળાવું, એક સ્થળે હરનીશ; સાંભળજે જયમુનીના મુખથી પાતક તું નીસ્તરીશ ॥૩॥ એકના મુખથી એક જગોયે, ભારથ પુરણ કહેવાય; કાં શ્રોતાને કાં વકતાને, વીકટ વીઘન થાય ॥૪॥ શ્રોતાયે વકતાઓનું ઇછવું સારૂ, વકતાએ શ્રોતા જનનું; માટે પુરણ કેહેવી કે સુણવી, પરિણામ એ વિઘનનું ॥૫॥ માટે છ માસ જવા દઇને, સાંભળજે તું કથાય; તે વારે આવશે જયમુની, ઓ જનમેજય રાય ॥૬॥ એમ કહીને વીદાય થયા, એવે વીત્યા ખટ માસ; તેવામાં જયમુની આવ્યા, જનમેજયની પાસ ॥૭॥ તવ જનમેજય ચરણ લાગ્યો; પધારો રૂશીરાય; અધુરી કથા શ્રવણ કરાવી, રૂશી વઇશમપાય ॥૮॥ તે તો મુજને કહી ગયા છે, જયમુની આવે જ્યારે, પાંચ પરવની કથા રહી તે સાંભળી લેજે ત્યારે ॥૯॥ પરવ અષ્ટાદસ ભારથનાં, પુરણ તે સંભળાય, બ્રહ્મહત્યા મુજને વાગી છે, પાતક તે પળાય ॥૧૦॥ જયમુની સંભળાવવા બેઠા, વાળી પદમાસન; સનમુખ આસન વાળી બેઠો, સાંભળવા રાજન ॥૧૧॥ સાંભળ રાજા છે હરી ચરચા; સાંભળ રાખીને પ્રીતિ; કથામાં બીજું કાંઇ ન જોવું, જોવું સત્યને નીતી ॥૧૨॥ બીજા વિશયમાં વ્રતી રાખી, જે જન સુણે કથાય; તે જનનું પુન્ય ધોવાઇ જાયે, ઉલટુ પાતક થાય ॥૧૩॥ રાગ વીશયમાં હાસ્ય વિશયમાં, વ્રત્તી ધરી સુણે જેહ; પ્રભુ તણા પદને નવ પામે, પામે શ્વગનો દેહ. ॥૧૪॥ હાસ્ય વીશય વાહાલો હોય તો, ભવાયો થઇ અવતરે; વાનર કેરો દેહ પામે, કામ વિશય ચીત ધરે. ॥ ૧૫ ॥ માટે ચીત હરી ચરચામાં, રાખી સાંભળજે રાય; અશ્વમેધનું પરવ કહું છું, પાપ તારૂ પળાય ॥ ૧૬ ॥

લાભ વદે સાંભળો શ્રોતા, ટુંકામાં સઉ શમજાવું; આ ગ્રંથ છપાઇ ગયો છે માટે, સંક્ષેપમાં હું ગાવું ॥ ૧૭ ॥ ત્રણ કવીની છે રચેલી, અશ્વમેધ કથાય; તેથી ટુંકામાં રચું છું, સંદેહ ન ધરશો કાંય ॥ ૧૮ ॥ પાન્ડવ ગાદી બેઠા ત્યાં સુધ; સારી રીતે રચી કથા અશ્વમેધ છે બાહાર પડેલો, મેહેનત લેઉ તે વ્રથા ॥ ૧૯ ॥ વળણ ॥ વ્રથા મેહેનત લેતો નથી; ટુંકો ટુંકો કહુ સાર; ના કહુ તો અધુરો કહે; ભારત ગ્રંથ નિરધાર ॥ ૨૦ ॥

કડવું ૨ રાગ સવઈયા.

જયમુનિ રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજય રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ મહિમાય ॥ ૧ ॥ હસ્તીનાપુરની ભોગવે ગાદી, કુન્તીના તન ધર્મ; નીતિ પુર્વક રાજ ચલાવે, નિત્યકરેસુભ કર્મ ॥ ૨ ॥ છ માસ સુધ ભોગવી ગાદી, સમરે શ્રી અવિનાશ; એવામાં અણચીતવ્યા આવ્યા, વિષ્ણુ વેદમ વ્યાસ ॥ ૩ ॥ પાન્ડવ ઉઠીને પાયે પડીયા, પ્રેમે આપ્યું આસન; પધારો પધારો કહી બેસાડયા, અમને કયા પાવન ॥ ૪ ॥ એમ કહીને ધરમ રાજા, ચાંપવા બેઠા પાય; કૃપાનિધિ એક પ્રશ્ન પુછું છું, સંકલ્પ વિકલ્પ થાય ॥ ૫ ॥ કુળ નીકંદન અમે કીધું, રાજય લેવાને આપ; તે મુજને મનમાં ખટકે છે, જાણું છું બેઠું પાપ ॥ ૫ ॥ એટલે વ્યાસજી એવું બોલ્યા, સુણ યુધીષ્ટિર રાય; ક્ષત્રી ધરમ તેં સાચવ્યો તારો, તેમાં શું પાપ કહેવાય ॥ ૭ ॥ પણ લોકીક અપવાદ બેઠો, કીન્ચીત એનો દોષ; દોષ તણું નામ સાંભળ્યું કે, ધરમ થયા અફસોસ ॥ ૮ ॥ ઓ મહારાજા અપવાદ બેઠો એ મુજને પસ્તાવો; તે પણ નીરવાણ થાય તેવું, કાર્ય મુને બતાવો ॥ ૯ ॥ એટલે વેદમવ્યાસ બોલ્યા, સાંભળી થાજે મગ્ન; જેવો કર્યો હતો રામચંદ્રે,તેવો કરો તમે યજ્ઞ ॥ ૧૦ ॥ અશ્વમેધનો યજ્ઞ કરવો, તેથી બહુ જય થાશે, લોકીક અપવાદ જગતમાં બેઠો, તે તમારો જાશે ॥ ૧૧ ॥ એમ સુણી યુધીષ્ટિર બોલ્યા, માહારાજા પડુ પાય અશ્વમેધ એ યજ્ઞ મોહોટો; દ્રવ્ય વિના કેમ થાય ॥૧૨॥ છ માસથી રાજગાદી પામ્યા; ધન નથી સંચીત કીધું; દુર્યોધનનું મેળવેલું, તેતો લુંટાવી દિધુ ॥ ૧૩ ॥ માટે નિરધન છઇએ હમણાં, કેમ કરીએ મહારાજ; મન મોકળું મુકીને વાવરવું

તે કેમ કરીએ કાજ ॥૧૪॥ વ્યાસજી બોલ્યા સાંભળ રાજા,બતાવું એક ઉપાય;આગળ મહોટો યજ્ઞ કરયો તો, થઇ ગયો મરયુત રાય ॥૧૫॥ તેણે વિપ્રોને દાન કરયાં ત્યાં નરદમ કનક કેરાં, દળીદ્રીનાં દળદર કાપ્યાં, કીધાં મેરસમેર ॥ ૧૬ ॥ વીપરોએ જે કનક લીધાં, તે ડુંગરોમાં દાટયાં; ઘણાં વરસનાં અકળાયેલા, લક્ષ્મીજી ઉભરાટયાં ॥ ૭ ॥ તે ધન જઇ તમે લઇ આવો, તવ બોલ્યા ધરમરાય; કરનારપણ થયેલું ધન એ, મુજથી કેમ લેવાય ॥૧૮॥ એટલે વ્યાસજી એવું બોલ્યા, સાંભળજે સુમતી;ભુમીમાંથી ધન તું લાવે,તો તું છે ભુપતી ॥૧૯॥ એ ધનનામાલીક વીપ્રો, તેમાંનું નથી કોય; ધરતીના ધન કેરો ધણી, ધરણનો ધણી હોય ॥૨૦॥ માટે તે ધન તું લઇ આવે, તેમાં નથી તને દોશ; તે લાવીને યજ્ઞ આરંભો; થાશો નહી અપશોશ ॥૨૧॥ ધરમ કહે વારૂ માહારાજા; હવે તો આવી હામ; કૃપા કરીને બતાવો તમે, શાંશાં બીજાં કામ ॥૨૨॥ એટલે વેદમ વ્યાસ બોલ્યા, સાંભળ રાજકુંવાર; વરૂણ કરવા લાવવાતેડીવીપ્ર વીસ હજાર ॥૨૩॥ તે સરવના વરૂણ કરવા, ત્રણસેંને સાઠ દન; આનંદમાં જીવ રાખવો સઉએ,દેવું ઇચ્છા ભોજન ॥૨૪॥ યજ્ઞની પુરણાહુતી થાય ત્યારે; ઘેનુ દેવી ઘરમાંથી; અકકેક રથ બેસવાને દેવો, અકેક દેવો હાથી ॥૨૫॥ બે બે જોડી વસ્ત્ર દેવા, વળી દેવા સણગાર;વીસમણ સુવર્ણ પરેમે દેવું, સાંભળ રાજકુંવાર ॥૨૬॥ એક એક ખોબો મોતીદેવાં; વીપરોને પરેમ ધરી, હરનિશ ઇશવર સમરણ કરવું,સત્ય શ્રદ્ધા આદરિ ॥ ૨૭ ॥ યજ્ઞ આરંભથી ધરમ રાજા, હું કહું તે આદરવું; તમારેને દ્રૂપતીને; ધારા વ્રત શુભ કરવું ॥૨૮॥ તમારે ને દ્રૂપતીને,સુવું એકસજ્યાય; ઉગાડું ખડગ મુકવું વચમાં,મનવ્રતી સ્થીર થાય ॥૨૯॥ વળીતમારે ને ધરૂપતાને, ખાવું એકજ અન;બીજો પદારથ કાંઈ ન ખાવો,વળી સાંભળ રાજન ॥ ૩૦ ॥ યજ્ઞને સારૂ અશ્વ લાવો, જોઇયે પંચ કલ્યાણિ; ખવરાવવું પીવરાવવું તેને, પુજવો દૈવી જાણી ॥ ૩૧ ॥ તે અશ્વનાં ચીન બતાવું સુણ યુધીષ્ટર રાય; પુંછડુપીળું કાન કાળા, સ્વેતજએની કાય ॥ ૩૨ ॥ લીલારંગના ચરણ હોયે, એવો એનો રંગ; તેના જે દરસણ કરે તેને, યમ દુતનો ભય ભંગ ॥ ૩૨ ॥ તે તોખારને લાવી રાખો થોડા દીવસ ઘેર; ચઇતર સુદી પુરણમીએ, છોડવો આનંદભેર ॥ ૩૪ ॥ તેને લલાટે કનક કેરૂ, પત્રજ બાંધવું એક, તે પત્રપર લખવું

કેવું, તે સાંભળ વીવેક ॥૩૫॥ ક્ષત્રી કેરો પુત્ર હોય તે આ ઘોડાનેબાંધે; એટલું લખીને મુકયો ફરવા, ખુશી આવે ત્યાં વાધે તેની પુંઠે બળી બણાવીશેન્ય લઇને જાય; હરનીસ એની ચોકી કરવી, કૈકબજે ન વ થાય ॥૩૭॥ પંચ કલ્યાણી ફરતાં ફરતાં લાદ કરે જે ઠામ; ધરમશાળા તે સ્થળ કરવી, કાં કરવા વિસરામ ॥૩૮॥ જે સ્થળ કરે લઘુશંકા, ત્યાં કુઓ કે વાવ, ખરચમાં ખામી નવ કરવી પુરણ લેવો લાહાવ ॥૩૯॥એ અશ્વને ક્ષત્રી નંદન, બંધન કરે જેહ, તેની સાથે યુદ્ધ કરીને અશ્વ લેવો તેહ ॥૪૦॥ એ રીતે ત્રણસેં સાઠ દહાડા, ફેરવવો હામધરિ; એટલે ધર્મ પુછવા લાગ્યા,વ્યાસજીને કરગરી॥૪૧॥એ માહારાજા ઠીક બતાવ્યુ વાત પુછુ વાતમાંથી, એવો અશ્વપંચ કલ્યાણી, કહો લાવિએ કયાંથી ॥૪૨॥ એટલે વેદમવ્યાસ બોલ્યા, બતાવું વિવેક; ભદ્રાવતી નામની છે નગરી, ઉત્તમ દિખા એક ॥૪૩॥ યુમનેશ્વ નામના, રાજા તેનો,શુવેધના મનો તન; દસક્ષોણી શેન્યાનો ધણી છે, અશ્વ તેને ભોવન ॥ ૪૪ ॥ એ અશ્વની ચોકી કરે છે દસ ક્ષોણી સેન્યાય,તેની સાથે યુદ્ધ કરિનેઅશ્વલાવવો હાંય ॥૪૫॥ તે ઘોડોછે દેવ લોકનો,સાચવવા લીધોછે; શેવા કરવા દરસણ કરવા યમુનાશ્વે લીધો છે ॥૪૬॥ આઠે દિવસે આદીતવારે, તે ઘોડો છોડાય, ક્ષીપ્રા નમાની નદીમાં તેને, નવરાવવા લઇ જાય ॥૪૭॥ તે દન બહુ લોક પુજા કરે છે, શેવેછે પુરણ પ્રીતે, તે ઘોડાને જઇ લઇઆવો ક્ષત્રીવટની રીતે ॥૪૭॥ લાવલો નહિ તે છાનોમાનો, ન લાવવો માગીને; લાવવો નહી રાય મણ઼ પમાડી, લાવવો હઠ ભાગીને॥૪૮॥લાવવો યુદ્ધ કરી જીતીને, એ કુંતીના સંતાન, એમ કહી આગના માગીને થયા અંતરધ્યાન ॥૪૯॥પછી પોતે ધરમરાયે,ભાઇ ભાંડુ તેડાવ્યા ભીમસેનને વળી શેદેવજોશી, નિકુળ સહિત આવ્યા॥૫૦॥હેડંબાવનથી આવી ઓછે, ગટોરછનો તન;વરસકેતુ સુતકરણનો રહેછે ધરમભોવન ॥૫૧॥ તે સર્વ ત્યાં ભેગા થઇને, બેઠા ધરમની પાસ, તવ ધરમે કહ્યું યગ્ન કરવા, કહી ગયા વેદમ વ્યાસ ॥ ૫૨ ॥ તે કામ કરવું મન આદરવું; લેવાનો છે લાહાવો; માટે મહારા વ્રકોદર વિરા, કૃષ્ણજીને તેડી આવો ॥૫૩॥ગદા લઇ તવ ભીમ ઉઠયો, દ્વારિકાં નગરી જાય; આવો આવો કહી ભીમને તેડયો, ઘરમાં જાદવરાય ॥૫૪॥ કહે વ્રકોદર કેમ પધારયા, ભીમ બોલ્યો સુખ ભેર;હસ્તીના પુરમાં પધારો, યજ્ઞ ધારયો અમ

ગેર ॥૫૫॥ કરશન પ્રણુ તવ તઇયાર થયા, ઉમંગ ઊપજ્યો ઉર; વ્રકોદર ની સાથે આવ્યા, પોતે હસ્તીનાપુર ॥ ૫૬ ॥ ધરમરાયે કહી સહુ બીના, રાજી થયા દીનાનાથ; પછી સહુને તેડાવીને, બેઠા સરવે સાથા૫૭॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા; પ્રથમ અશ્વને લાવો; આપણામાંથી સુરો પુરો, લેવાને કોણ જાઓ ॥૫૮॥ ભીમે કહ્યું કે હું જાઉં છું, લાવવાને મુજ હેતુ; મેઘવરણ કહે હું જાવું, તવ બોલ્યા વરસકેતુ. ॥ ૫૯ ॥ઓરે પીતાજી હું જાવુંછુ; કરૂ જઇને ચડાવો; ધરમ કહે ત્રણ જણ બોલ્યા તેથી ત્રણે જાઓ ॥ ૬૦ ॥ વળણ ॥ ધરમે આપી આગના, ત્રણ જણ તતપર થાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, ભદ્રાવતીમાં જાય.

કડવું ૩ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુનીજી વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; દીધી ધરમે જ્યાં આગનાય; તવ તેણે પંથ પળાય ॥૧॥ જાતાં જાતાં દીવસબહુથયા એક માસે ભદરાવતી ગયા; એતો પુરણ હરખેભરીયા; જઇગીરીગફામાં ઊતરીયા ॥૨॥ રાતા દોહરાનો ॥ પછી મેઘવરણ એમ બોલ્યો; કહોતો તતપર થાવું; ભદરાવતીમાં પંચ કલ્યાણી, ઘોડાને જોઇ આવું ॥ ૩ ॥ એમ કહીને આગના લીધી; સરવ સમાચાર લાવ્યો; ઓળખ્યો રાયને અશ્વ દીઠો, પછી ગફામાં આવ્યો ॥ ૪ ॥ ઓરે દાદા અશ્વ દેતી આનંદ ઉપજ્યો મન, નવરાવવા લાવશે ક્ષીપ્રાયે, આદીતવારને દન ॥ ૫ ॥ એવામાં રવીવાર આવ્યો, તવ સઘળી શન્યાય; પંચ કલ્યાણી અશ્વને લેઇ, ક્ષીપ્રાનદીએ જાય ॥ ૬ ॥ તવ મેઘવરણ એવું બોલ્યો, કહોતો દાદા જાવું; અશ્વને નવરાવવા લાવ્યા છે, કહોતો જઇ લે આવું ॥ ૭ ॥ એટલે ભીમે આગતા આપી, મેઘનાદે ગડગડીયો;વા વંટોળ વીજળી કરીને, તોખાર પાસે પડીયો ॥ ૮ ॥ વાયુથી રેણુ ઉરાડી, ગટોરગ છને તન; સેન્યાના સરવે યોદ્ધાનાં; પુરી દીધાં લોચન ॥ ૯ ॥ તે સહુ આંખો ચોળવા લાગ્યા, માયાવી એવો નડીયો, અશ્વને ઉચકી ખાંધે લઇને જઇ ગુફામાં પડીયો ॥ ૧૦ ॥ તે પછી સેન્યાને વળી શાન્તી, ઉઘડીયા લોચન જોયું અશ્વ ન દીઠો, ઉદાસ થયું મન ॥ ૧૧ ॥ અરેરે આપણો અશ્વ કયાં ગયો, કોઇક શત્રુ જાગ્યા, છ ક્ષોણીના શકળ યોદ્ધા જયાં ત્યાં સોધવા લાગ્યા ॥ ૧૨ ॥ એવામાં એક બે સેવકે, ગફામાં દી-

ઠો તોખાર; તેણે જઈ યમુનાસ્વરાજાને કહ્યા છે સમાચાર ॥ ૧૩ ॥ ઓ મહારાજા રાજાધીરાજા, ચાલો જણાવિએ જોર; આપણા અસ્વને લેઇ ગુફામાં બેઠા છે ત્રણ ચોર ॥ ૧૪ ॥ એવું સાંભળી રાજા કોપ્યો, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર; દસ ક્ષોણી સેન્યા લીધી, વળી લીધો કુવાર ॥ ૧૫ ॥ સુવેધ સુતને સાથે લઇને, રાજાએ કીધી ચડાઇ; ડુંગરની ગુફાએ આવ્યા, કરવિ ધારી લડાઇ ॥ ૧૬ ॥ તવ વ્રકોદર વરસ કેતુ, મેઘવરણ માયાવી; અશ્વને ગફામાં બાંધી નીકળીયા, યુદ્ધે ઉભાએ આવી ॥૨૭॥ યુમનાસ્વ સામો વરસકેતુ, સુવેધ સામો ભીમ; મેઘવરણ સૌ શેન્યના સામો, લીધો લડવાનો નીમ ॥ ૧૮ ॥ ભદ્રાવતીનો રાજા બોલ્યો; શું જુઓ સઉ સાથ; દયા ન ધારો ઠેર મારો, કહી ઉંચો કર્યો હાથ ॥ ૧૯ ॥ પછી પોતે આયુધ લીધાં, ક્રોધ ઘણેરો ચઢિયો; કરણ નંદન તેના સામો મન મુકી દુટી પડિયો ॥ ૨૦ ॥ બાણ વછોડે મહા તન તોડે, સામ સામી કરે દ્રષ્ટી; દ્વાદશ મેઘની ધારા છુટે, એવી કરે બાણ વ્રષ્ટી ॥ ૨૧ ॥ સામા સામી શરીર ભેદા વહે સોણીત ધાર; દેખીને માહા ત્રાસ પાડે, વરતે હાહાકાર ॥૨૨॥ ભીમને સુવેગ ગદા ગ્રહીને, ગદા તણુ યુદ્ધ કરતા; થાય ઝપાટા મારે સપાટા, નહી પાછા પગ ભરતા ॥ ૨૯ ॥ એવામાં મેઘવરણ માયાવી, સૈન્યમાં પડિયો સાર; એક ઘડિમાં મારી નાખ્યાં; યોદ્ધા ચાળી હજાર ॥ ૨૪ ॥ એટલે વરશકેતુએ ત્યાં, પ્રાક્રમ કેવું કીધું, મોહાસ્તરનો મંત્ર ભણિને મહા બળમાં બાણ લીધું ॥ ૨૫ ॥ યુમનાસ્વ રાજાને માર્યું, પ્રાણજ ઉંચો ચડિયો સાન સુદ્ધી બુદ્ધી વીનાનો થઇને પ્રથવિ પડિયો ॥ ૨૬ ॥ તવ પોતે પસ્તાવા લાગ્યો, વીપ્રીત થયું આ ઠામ; જો રાજા મરણ પામેતો, અશ્વ ન આવે કામ ॥ ૨૭ ॥ વેદમાં વ્યાસે એમ કહ્યું છે, વરતવું તે રીતીને, વાજી લાવવો માયા વિના, રાજાને જીતીને ॥ ૨૮ ॥ તેમ છતાં મેં આ શું કીધું, મનમાં અતી શોક ભરીયો; યુમનાસ્વ રાજાની પાસે, જાવાને ઉતરિયો ॥ ૨૯ ॥ સૌ સેન્યે રાયને પડયો જાણ્યા, યુદ્ધ બંધ કર્યું સાર; સૌ આવ્યા યુમનાશ્વની પાશે, કરતા હાહાકાર ॥ ૩૦ ॥ તે વારતા ગઇ ગામ વીશે, રાયનું કષ્ટ પ્રમાણ્યું, યયુનાશ્વની જનેતા જડદંબા, તેણે વિઘન જાણ્યું ॥ ૩૧ ॥ ॥ વલણ ॥ જડદંબાએ જાણીયું, રક્ત થયાં તવ ચક્ષ; કહે વલ્લભ ઊભી થઇ ચાલી પુત્રને પક્ષ.

કડવું ૪ રાગ કુખમની છાયા.

ઊઠી યુમનાશ્વની માય, જડદંબા ચાલિયાંરે, એતો દીકરાની પક્ષે જાય, જડદંબા ચાલીયાં રે ॥૧॥ એની રાક્ષસ વર્ગની કાય૦જડ૦ દોઢ જોજન ઉંચી દેખાય૦ જડ૦ ॥ ૨ ॥ એનું દરવાજા જેવડું મુખ, જડ૦ એની સરોવર જેવડી કુખ૦ જડ૦ ॥૩॥ એનું અદગાઊં પોહોળુ કાઠું૦ જડ૦ એનું ડુંગર જેવડુ માથું. જડ ॥ ૪ ॥ એનાં છાછર જેવડા કાન૦ જડ૦ એના નેત્ર ધનુશ કમાન૦ જડ૦॥૫॥ એના ગંઢાળાળ તુલ નાસ્કો રા૦જડ૦ આંખે પોપચાં પુરણ કઠોરા૪ જડ૦ ॥ ૬ ॥ એના સાત તાડ ઉંચા ચરણ૦ જડ૦ એના ચાલ્યાથી ધ્રુજે ધરણ૦ જડ૦ ॥ ૭ ॥ માથે કેશ છે વાંશના જાડ૦ એના કરણ મોહોટા વિકરાળ૦ જડ૦ ॥ ૮ ॥ એના વાંસપુર લાંબા સ્થાન૦ જડ૦ માહા ભય ભરેલું વાન૦ જડ૦ ॥ ૯ ॥ વળણ ॥ વરણુન કરતાં થાકીયે, ભય ભરેલું વાન; તવ શેન્યમાં મુરછા થકી, ઉઠયો છે રાજન.

કડવું ૫ રાગ ધન્યાસરી

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય. વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ મહીમાય ॥ ૧ ॥ યુમનાશ્વ રાજાની મુરછા વળી, ઉઠિને શરીર લુછે; વર્શકેતુને, ને વ્રકોદરને ખબર પોતે પુછે ॥ ૨ ॥ કોણ છો તમેને કયાંના રેહેવાશી, કેમ આવ્યા મુજ ઠામ; ભીમ કહે અમે કુન્તી નંદન, હસ્તીનાપુર ગામ ॥ ૩ ॥ પાન્ડવમાં વ્રકોદર હું છું, યજ્ઞ અમારે ઘેર, માટે અશ્વ લેવાને આવ્યા, કહી તુજને ખરીપેર ॥ ૪ ॥ સાંભળી રાજા આનંદ પામ્યો, તમને ઓળખે જક્ત; પરબ્રહ્મ પ્રભુ કૃષ્ણુના, તમો લાડીલા ભક્ત ॥ ૫ ॥ ચાલો અમો આવીએ તમ સાથે; વાજીને જોડે લઈ; દીનબંધુના દરશન થાશે, કામ કરશું તન દેઈ ॥ ૬ ॥ પુરણ યજ્ઞ થતાં સુધી, કામમાં મેહેનત કરશું; તમારે લીધે અમે પાપી, દુસ્તર સંસાર તરશું ॥ ૭ ॥ ભીમે કહ્યું ભલે ચાલો જોડે, કહીને સરવ મળીયા; પરોણાગતે સાથે લઇને, યુમનાસ્વ ગામમાં પળીયા ॥ ૮ ॥ એવે રાયની મળી જડદંબા, યુમનાસ્વ લાગ્યો પાય; કયાં જાઓછો ક્રોધ ભરેલાં, ઓરે માહારી માયા ॥ ૯ ॥ જડદંબા કહે ઓરે

બેટા જો મહારાં રાતા ચક્ષ, યુદ્ધ કરતાં મેં સાંભળ્યો તુને, કરવા આવું-છું પક્ષ ॥૧૦॥ રાય કહે પાછા વળો માતા, આપણે ભોવન જઇએ; હસ્તીનાપુરમાં કશ્ન પ્રભુછે, દરશણે ત્યાર થઇએ ॥ ૧૧ ॥ જડદંબા કહે એ શું બોલ્યો; કયાં ઉભુ કરે દુઃખ ગોવાળીયાંના દરસણ કેવાં,કાળાનું કાળુ મુખ ॥ ૧૨ ॥ એ વ્યભીચારી છળનારો નારી; મામા માસી મારનારો; કામણગાળો જાદુવાળો, ઝેરીલો ને ન નઠારો ॥ ૧૩ ॥ યુમનાસ્વે મનમાં વીચાર્યું; રાક્ષસગુણ મુજ માય; સમજાવીને ત્યાં લેઇજઈ, લગાડુ પ્રભુને પાય ॥ ૧૪ ॥ એવું ધારીને એમ બોલ્યો, માતાજી ચાલો ઘેર; જવાની વાત જઇશું તે વારે, રહોને આનંદ ભેર ॥ ૬૫ ॥ એમ કહી માને ઘેર લીધી, સાથે કુન્તી તન; આદરભાવે પરોણાગતે, કરાવ્યાં ભોજન ॥૧૬॥ પછી નગ્રમાં સાદ પડાવ્યો, ભદરાવતીનો નાથ; દરસણની ઇચ્છા હોયે તે સહુ આવજો અમ સાથ ॥ ૧૭ ॥ તવ નગરીના હરીજનો તે, જાવા થયા તૈયાર; રાજા પુત્ર પરીવાર લેઈ, નીકળ્યો તેણી વાર ॥ ૧૮ ॥ પોતાની જનેતા જડદંબાને, સમજાવી અવળી પેર; ચાલો જનેતા હસ્તીનાપુરમાં, પાંડવોને ઘેર ॥ ૧૯ ॥ જડદંબા કહે હું નહી આવું, કાળીયો ત્યાં કારભારી; મુજ ભાણેજ સકટાસુર હતો; તેને એણે નાંખ્યો મારી ॥ ૨૦ ॥ યમનાશ્વ કહે જાણું છું માતા, ત્યાં જઈ કરવો કેહેર; છળ કરી હણશું પ્રભુને, લેવું છે વેહેર વેહેર ॥ ૨૧ ॥ સાંભળી જડદંબા થઈ રાજી, ચાલ તું મારી સંગ; વિચારતેં બહુ સારો કીધો, થયો મુને ઉમંગ ॥ ૨૨ ॥ અવળું સમજાવી તવ ઉઠી, પુત્રની જોડે જાય; વાજતે ગાજતે નીકળ્યો રાજા, સાથે સૌ સંન્યાય ॥ ૨૧ ॥ મેઘવરણ જઈ ગફામાંથી, લાવ્યો પંચ કલ્યાણી; હળીમળી હસ્તીના પુર, આવ્યા ઉલટ આણી ॥ ૨૪ ॥ આવો આવો કહી સનમુખ ઉભા, પોતે અસરણા સરણ, જુમનાશ્વે જબરાઇથી માને લગાડી પ્રભુને ચરણ ॥ ૨૫ ॥ પ્રભુએ મુસ્તક હાથ મુકયો; કુકરણી દુર કાહાવી; કુબુદ્ધી ટળી જડદંબાની, તરત સુબુદ્ધી આવી ॥ ૨૬ ॥ પ્રભુની પ્રદક્ષિણા ફરિ, પ્રેમે લાગી પાય; માહારાજ હું કાંઇ બોલી હોઉં તો, તે કરજો ક્ષમાય ॥ ૨૭ ॥ કૃષ્ણ ચરણથી સુમતી પામી, સહુ જન રાજી થાય; ભીમે પંચકલ્યાણી આપ્યો, સૌ જન લાગ્યા પાય ॥ ૨૮ ॥ પછી એ વાજીને ચોકાંમાં રાખ્યો, ધર્મ કરે શેવાય; આવેલાં સૌ રહ્યાં હસ્તીનાપુરમાં પછી બોલ્યા જદુરાય ॥ ૨૯ ॥ પાન્ડવો હું દ્વારિકાં જાવું છું. આવે ચઇતર

માસ, તવ ભીમ મુને તેડવા આવે; દ્વારિકાં સુજ વાસ ॥ ૩૦ ॥ એમ કહીને પોતે પધાર્યા, દ્વારામતી અવીનાશ; એવે થોડા દિવસ ગયા, આવ્યો ચઈતર માસ ॥ ૩૧ ॥ તવ ધરમે કહ્યું ભીમ વિરા કૃષ્ણને તેડવા જાઓ; કુટુંબ કબીલા સાથે પ્રભુને હસ્તીનાપુર લાઓ ॥ ૩૧ ॥ એટલે ભીમ ગયો દ્વારીકામાં, જઈ કહ્યા સમાચાર; સઘળી નગરી સાથે લેઇ, પ્રભુ થયા તૈયાર ॥૩૩॥ ઉગ્રસેનને, વાસુદેવને, દ્વારિકાં રેહેવા દીધા નગ્ર સાચવવા બે વરસ મુકી, સરવને સાથે લીધા ॥૩૪॥ હસ્તિનાપુર જાવા સહુ પ્રાણિ, પ્રભુની સાથે પળિયા; મારગમાં જુમનાજી આવ્યાં, ગોપ ગોપી ત્યાં મળિયાં ॥ ૩૫ ॥ નંદ જસોદા સરવે મળીયા, મળ્યા મોહનના મીત્ર; કશનને સરવે કહેવા લાગ્યા; બાળપણાનાં ચરિત્ર ॥ ૩૬ ॥ પ્રભુ કહે સરવે ગોપગોપી, પંથ હમારો ઝાલો; પાંડવ મોહોટો યજ્ઞ કરે છે, તે માહાલવાને ચાલો ॥ ૩૭ ॥ કરશના કહેવાથી ગોપ ગોપી નંદ જસોદા સરવ; હસ્તીનાપુર આવીયાંછે, મુકી સ્વારથ ગરવ ॥૩૮॥ વળણ ॥ ગરવ મુકી સરવકો રહ્યાં હસ્તીનાપુર; વલ્લભ વદે સહુ નારિને, ઇચ્છા ઉપની ઉર.

કડવું ૬ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશિ એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ કથાય ॥ ૧ ॥ એક દહાડો સરવે નારીને ઇચ્છા ઉપની એમ; પંચકલ્યાણિનું પુજન કરીયે, પુર્ણ ધરી પ્રેમ ॥૨॥ દ્રુપતીને સુભદ્રા વળી, પ્રભુ તણિ પટરાણિ; બીજી નારીયો કૌરવ કેરિ, બેઠી નિશ્ચય જાણિ ॥ ૩ ॥ મંગાવી આગના ધરમરાયની, અશ્વનું પુજન કરવા; તેથી ધરમે આજ્ઞા આપી, પુંજે પાપ નિસ્તરવા ॥ ૪ ॥ નારીઓએ વાજી મંગાવ્યો, ઘરના ચોકની માંય; સરવે પ્રેમદા નાહી ધોઇને, પુજવા લાગી ત્યાંય ॥ ૫ ॥ એવામાં અનુસાલ્લવ નામે, આવ્યો માયાવી અસુર; માયા કરી વા વંટોળ કીધો, ઉરાડી રજ ભરપુર ॥ ૬ ॥ સૌ નારીનાં નેત્ર મીચાયાં, ત્રાસ ઘણેરો થયો; પંચકલ્યાણિનું હર્ણ કરી; અનુસાલ્લવ લેઇ ગયો ॥ ૭ ॥ તે પછી સહુનાં નેત્ર ઉઘડીયાં, તવ નવ જોયો વાજી; એટલે હાહાકાર વરતાયો, થઇ કાંઇ દગાબાજી ॥ ૮ ॥ તે વાત જાણી પાન્ડવોયે; જઇ જોયું પડયો ત્રાસ,

ઉદાશ પામી પુછવા, ગયા કૃષ્ણ પ્રભુની પાસ ॥૯॥ પાય પડિને કેહેવા લાગ્યા, સુણો અસરણશરણ, પ્રેમદા પુજન કરતીતી ત્યાંથી, અશ્વનું થયું હરણ ॥ ૧૦ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, હું સમજ્યો પુરપાટે; રહદાક્ષવ રાજાના ભાઇએ, અશ્વ હર્યો મુજ માટે ॥ ૧૧ ॥ ચીંતા ન ધ-રશો મંગાવું છું, કહી એક બીડું કીધું, કહ્યું કે સુરો હોય તે લે બીડું, તવ પ્રદ્યુમાને લીધું ॥ ૧૨ ॥ ઘોડાને લાવવા જીતીને આવવા, લીધા જાદવ સરવ; વાજતે ગાજતે યુધ્ધે ચડિયો, મનમાં ધરીને ગરવ ॥ ૧૩॥ નગરની બારણે અશ્વ ગ્રહીને અસુર ઉભો સાર; એની સાથે ઉભા રહ્યા છે, અસુર ચઉદ હજાર ॥ ૧૪ ॥ તેના સામો પ્રદ્યુમાન આવ્યો, વાજી લાવ્યો કેમ દંભ; એમ કહી આયુધ ગ્રહીને યુદ્ધ કર્યું આરંભ ॥ ૧૫ ॥ પ્રદ્યુમાનને જાદવ દળ સહુ, મારે ઘણાં હથીઆર; માયાવી અસુરને નવ વાગે, ગણે નહી લગાર ॥ ૧૬ ॥ એવામાં અનુસાક્ષવે, બાણ લેઇ બળ ધાર્યું; પ્રદ્યુમાનની રૂદિયા વીશે, પવનાસ્તર એક માર્યું ॥ ૧૭॥ પવન મંતરે પ્રદ્યુમાન ઉડયો, તેતો ગગને ચડિયો; હસ્તીનાપુરની રાજ્યસ-ભામાં, પ્રભુની સાથે પડિયો ॥ ૧૮ ॥ તેને દેખી ક્રોધે ભરાયા, પોતેશ્રી ઘનશામ; ઉઠ પુત્રને લાત મારી, તેં બોળ્યું મુજ નામ ॥ ૧૯ ॥ એ-વામાં ભીમ વરસકેતુ, બે જણ યુધ્ધે ચડિયા; જાદવ દળની પક્ષે આવી વઢવા ટુટી પડયા ॥ ૨૦ ॥ તેજ સમે અનુસાક્ષવે, દૈવતનો ખેલ દા-ખ્યો; વાયુ મંતરે વ્રકોદરને, ઉરાડી સભામાં નાંખ્યો ॥ ૨૧ ॥ તવ એ કલો વર્શકેતુ લડે છે, માટે ચઢયા ઘનશામ; અનુસાક્ષવના સામા આ-વી કરવા માંડયો સંગરામ ॥ ૨૨ ॥ કોપની દ્રષ્ટી કરે બાણ વ્રષ્ટી,બળથી ઝપાટા લિધા; અનુસાક્ષવે કૃષ્ણ પ્રભુને, સભામાં ફેંકી દીધા ॥ ૨૩ ॥ એટલે રૂક્ષમણી રાણી આવી, કટુ વચન બહુ કીધાં, પુત્ર પડયો પણ આપ કેમ પડિયા, બહુ બહુ મેહેણાં દીધાં ॥ ૨૪ ॥ અસુર સામો વર-સકેતુ, કર્યા કરે છે યુદ્ધ, લડતાં લડતાં કરણ પુતરે, શીવબાણ લીધુશુધ ॥ ૨૫ ॥ માહા બળ કરીને બાણ ફેંકયું, થયો કારમો કોપ, અનુસાક્ષવ ના માયાવિ દુતને, શીવ બાણે કર્યો લોપ ॥ ૨૬ ॥ પછી બાણ અનુ-સાક્ષવને; ભોકયામાં ન રહી ભુલ; શરીરે બહુ છીદ્ર પાડયાં, બનાવ્યો ચારણિ તુલ્ય ॥ ૨૭ ॥ એટલે અસુર હિમ્મત હારયો, મનમાં બહુ ભય વાંધ્યો; વર્શકેતુએ નાગપાસ મારી, અવળે હાથે બાંધ્યો ॥૨૮॥ તવ પા-પીએ શીશ નમાવ્યું, લ્યો તમારો વાજી, વર્શકેતુ તવ કોપે ભરેલો

ચોટલીએ પડયો બાહાજી ॥ ૨૯ ॥ ઝાલીને લાવ્યો હસ્તીનાપુરમાં, રાજ્યસભાની માંય; અનુસાલ્વ નીચો નમીને લાગ્યો પ્રભુને પાય ॥ ૩૦ ॥ અપરાધ મારો ક્ષમા કરજો, જાણ્યા મે વિશ્વના નાથ; તવ પ્રભુએ ઉભા થઇને, છોડી નાંખ્યા હાથ ॥ ૩૧ ॥ પછી કહ્યું પાન્ડવોને, સાંભળો માહારી વાત; તમે જેવા પાંચ બંધુ, તેવો આ છઠો ભ્રાત ॥૩૨॥ ધરમ બોલ્યા વારૂ માહારાજા, બોધ મુસ્તક ધરી દિધો;તેને રહેવા ધામ આપ્યું, પંચકલ્યાણી લીધો ॥ ૩૩ ॥ યુધિષ્ટિર કહે વરસકેતુ, સાબાસ માહારા તન; મન કામના તેં પુરણ કીધી, છે તુજને ધન્ય ધન્ય ॥૩૪॥ એમ કરી સરવે રહ્યા છે, બોલ્યા કૃષ્ણ વચન, વીશ સહસ્ત્ર વરૂણ કરવા, લાવો વિપ્રના તન ॥ ૩૫ ॥ તવ ભીમ જઇ વીપ્રો લઇઆવ્યો,સારા સારા વિદ્વાન; તેમને રેહેવા મઠ બાંધી આપ્યો, સતી તણે સંતાન ॥ ૩૬ ॥ એવે ચઇતર માસ આવ્યો, પુરણભીનોદન; તે દી દીન વિપ્રનાં વરૂણ કીધા, પ્રેમે કરી પુજન ॥ ૩૭ ગણીત પ્રમાણે કુન્ડ બનાવ્યો, ઉત્તમ મંડપ કીધો; અમુલ્ય શોભા એમાં બનાવી, લાહાવ ઘણેરોલીધો ॥ ૩૮ ॥ કનક આસન પર બેસાડયા, બ્રાહ્મણો બ્રહ્મ રૂપ; એવી રીતે યજ્ઞ આરંભ્યો, પોતે યુધિષ્ટિર ભુપ ॥ ૩૯ ॥ પછી પંચકલ્યાણી ઘોડો, છોડીને કાહાડયો બાહાર; વિધિ પ્રમાણે તેનું પુજન, કીધું કુન્તીકુંવાર ॥ ૪૦ ॥ સોનાનું એક પાત્ર લીધું, તેમાં લખીયું કેવું; વાંચીને ક્ષત્રી નંદનને, સુરાતન થાય હેવું ॥ ૪૧ ॥ લખ્યુ કે પાન્ડવનો વાજી પરભારે પંથ વાધે; ક્ષત્રીનો ખરો સુત હોયે તે, આ ઘોડાને બાંધે ॥ ૪૨ ॥ એમ લખી અશ્વને લલાટે, બાંધ્યું રેશમ દોરે; પછી છુટો મુકવાની આજ્ઞા કરિ કીસોરે ॥ ૪૩ ॥ તેની કેડે જબરા જોદ્ધા, ફરવાને નીકળિયા; અરજુન યુમનાશ્વ વરસકેતુ, સુવેધ સહિત બળીયા ॥૪૪॥ સાથે દસક્ષોણી સૈન્ય લીધું, અશ્વની પુંઠે ફરવા; વ્રકોદરને ઘેર રાખ્યો, યજ્ઞની રક્ષા કરવા ॥ ૪૫ ॥ અશ્વ ત્યાંથી નીકળ્યો તે, ગયો નર્મદા તીર; માહેશ્વરી નગરી એક ત્યાં છે, તેનો રાજા રણધીર ॥ ૪૬ ॥ નીલધ્વજ છે નામ તેનું, બહુ બળીયો રાજન; પોતે પુરણ ભાગ્યશાળી, પાંચ છે તેને તન ॥ ૪૭ ॥ તેમાં મોહોટો પુત્ર એનો, પરવીર એનું નામ; એક શહસ્ત્ર નારી લઇને, ગયો છે ક્રીડાને કામ ॥ ૪૮ ॥ નગ્રની બારણે બાગ વીશે, ક્રીડા રમે છે જ્યાંય; ફરતો ફરતો તે બાગ વિશે ઘોડો આવ્યો છે ત્યાય ॥ ૪૯ ॥ એક નારીએ અશ્વ દીઠો, તેણે બંધન કીધો; પોતાનો પતી પ-

રવિર તેને. જઇને સોંપી દિધો ॥ ૫૦ ॥ પરવીરે તે કબજે કીધો, અરજુને જાણિ વાત; સૈન્યાસહિત ત્યાં વઢવા ચાલ્યા, પરવિર કેરી સાથ ॥ ૫૧ ॥ વળગુ ॥ યુદ્ધ કરવાને સંચર્યાં, સાંભળજે તું રાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુદ્ધતણો મહિમાય.

કડવું ૭ મું રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુનિ રૂશી વચન, સુણ પરિક્ષત કેરા તન; ગયા બાગ કને જે વાર, અરજુને કર્યો ટંકાર ॥૧॥ તવ સામો આવ્યો પરવીર, યુધ કરવાને રણધીર; સામાસામી તે ક્રોધે ચડિયા, એકએકપર ટુટી પડીયા ॥ ૩ ॥ કરે ઘણી ઘણી બાણ વ્રષ્ટી, થઇછે સૌની કોપ દ્રષ્ટી; રવી માર્યું એક બાણ, દશ સહસ્રનો વાળ્યો ઘાણ ॥૩॥ તવ પારથને ચઢી રિસ, છેદયું પરવીર કેરૂ શીશ; તવ સરવે નારિયો નાઠી, આજ કરણી થઇ માહા માઠી ॥ ૪ ॥ નીલધ્વજને કહ્યા સમાચાર; સુણિ ક્રોધ ચઢયો છે અપાર; એના જમાત્ર અગની દેવ, તેને તેડાવ્યો તતખેવ ॥ ૫ ॥ જવાળા નામની રાયની નારિ, સ્વાહા નામે કુંવારિ; તે કુંવરિએ કરેલું તપ; અગની વરવાને ખપ ॥૬॥ સાત દિવસે અગની ફળીયો, વીપ્ર વેસે કન્યાને મળીયો; કન્યા તેડીને લઇ ગઇ ઘેર. નિલધ્વજે પુછી તવ પેર ॥૭॥ તમે છો કોણ વીપ્રના રૂપ. તવ બોલ્યો અગની અનુપ, સરવ જગત કરે મુજ શેવ,ઓળખી લે હું અગની દેવ ॥૮॥ બોલ્યોરાયતણો પરધાન, તમારૂંતો વીપ્રનું વાન; માટે અગની માનું કેમ, આપો પરિક્ષા તો ટળે વહેમ ॥૯॥ ત્યારે અગનીને ચઢયો કાળ, ફુંક મારીને કાહાડી જ્વાળ; દિધું પુરણ પારખું દેખાડી, બાળી પ્રધાનની મુછ દાઢી ॥ ૧૦ ॥ ત્યારે રાયની માશી વ્રદ્ધદોશી, થઇ અગની ઉપર બહુ રોશી; એતો જાદુથી ચાળા બતાવે, એવા ઘણા ધુતારા આવે ॥ ૧૧ ॥ નથી કાળજુ મારૂં કાચું, મને પારખું દેતો કહું સાચું, તવ અગની રોશે ભરિયો, ડોશી સામો ઉત્તર કરીયો ॥ ૧૨ ॥ મુને તેડો જાઓ તમ ઘેર, પછી બતાવું મહારી પેર; તવ ડોશી તેડી ઘેર ચાલી, એક માંચી બેસવા આલી ॥ ૧૩ ॥ તવ બેઠા અગની દેવ, બોલી ડોશી મુખ તતખેવ; બતાવો કાંઇ પારખું અમને, તવ પુત્રી પરણાવીએ તમને ॥ ૧૪ ॥ તવ કોપ્યો અગની ભુપ, પોતે ધરિયું જવાળા રૂપ; થઇ ડોશીની દ-

શા માઠી; અગની જોઈ જીવ લેઇ નાઠિ ॥ ૧૫ ॥ બધું બળી ગયું ભો-વન, વસ્ત્ર રાચરચીલું ને અન્ન, પછી પોતે અગની ભુપ, પાછું લીધું વીપ્રનું રૂપ ॥ ૧૬ ॥ પછી ડોશીએ અગનીને જાચ્યા, હવે માન્યા મેં તમને સાચા; પછી નીલદ્વજ કને લાવી, હવે દીકરી દો પરણાવી ॥૧૭॥ તવ રાજી થયો રાજન, પોતે દીધું કન્યાદાન; પછી બોલ્યો થઇ રાજી, કાંઈ માગો તમે સસરાજી ॥ ૧૮ ॥ બોલ્યો નિલદ્વજ પડી પાય, તમપાસે કાંઇ ન મગાય; તેમ કરતાં હું માગું એક, તમો રાખજો માહારો ટેક ॥ ૧૯ ॥ બોલ્યો અગની કહો તે દુખ કાપું, તમો જે માગો તે આપું; ત્યારે એમ બોલ્યો રાજન, મને થાય હરિ દરસન ॥ ૨૦ ॥ ત્યાં લગી રહો માહારે ઘેર, એટલી કરો મુજપર મેહેર; તેથી અગનિરહ્યોછેત્યાંય તેને તેડયા છે સભા માંય ॥૨૧॥ નીલદ્વજે કહ્યું જમાત્ર, જાવોજુધ્ધે પુ-જનીક પાત્ર; માહારા પુત્રને માર્યો જેણે, ઘણો જુલમ કીધો તેણે ॥૨૨॥ તેના સામુ કરો યુદ્ધ તમો; ત્યારે રાજી થઈએ અમો; તવ કોપ્યોઅગની-ભુપ, ગયો પાન્ડવમાં જવાળા રૂપ ॥ ૨૩ ॥ બાળવા માંડી સઉ સેન્યાય; બધા કરવા લાગ્યા ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય, પરવીરની નારિયો જેહ, ઘોડાને લેઇ ગઇ છે તેહ ॥ ૨૪ ॥ નીલદ્વજને આપ્યો વાજી,ઘોડો કબજે રાખ્યો થઇ રાજી; પણ અગનિ કરે છે તોફાન, જવાળ છુટે છે મહા મસ્તાન ॥૨૫॥ સઉનાં બળે છે વસ્ત્ર ને કેશ, ઘણા થાય છે નગન વેશ; જાણ્યું અરજુ-ને જાશે પ્રાણ, એણે લીધાં મેઘાસ્તર બાણ ॥ ૨૬ ॥ તેથી મેઘની ધારા છુટે, તેમ અગની ભડકા ઉઠે; જેવું અગનીમાં ઘી હોમાય; તેવો અગની પ્રબળ થાય ॥૨૭॥ ત્યારે થાકયો અરજુન બળિયો,તેથી સમર્યા શ્રી શામળીયો; તવ આવિયા જુગદાધાર,બેઠા રથ હાંકવા મોરાર ॥૨૮॥ પછી અરજુન બોલ્યો નામી, હવે શું કરવું શ્રીસ્વામી; તવ બોલ્યા પુ-રૂશ પુરાણ, મારો નારાયણાસ્તર બાણ ॥૨૯॥ માર્યું અરજુને તે બાણ ત્યારે, અગની બળવા લાગ્યો તે વારે; ઉઠિ અગનીના અંગમાં લાહા-ય, જઇ અરજુનને પડયો પાય ॥ ૩૦ ॥ વળી કૃષ્ણને બે કરજોડી વીનવે વઢવાનું છોડિ; મેં તો ઓળખીયા આજ તમને, મટાડયુંતું અ-જીરણ અમને.॥ ૩૧ ॥ પેલું ખાંન્ડેવ વન બધું બાળિ, માહારી અજી-રણ પીડા ટાળિ; નરનારાયણ છો તમો, આજ ઓળખી લીધા અમો ॥ ૩૨ ॥ જરા રેહેજો કરૂણા કરી, તમો દિનબંધુ શ્રી હરી; કહિ ગયા ગામની માંય; બેઠો નિલદ્વજ રાય ત્યાંય ॥ ૩૩ ॥ કહ્યા સસરાને સમા-

ચાર ચાલો આવ્યા છે જુગદાધાર, તેના કરાવું દરસન તેથી તમો થાશો પરશન ॥ ૩૪ ॥ તવ નીલદ્વજ ગયો સાથ, તેને દેખાડયા દીનાનાથ; કરી દરશણ ને પડયો પાય, પછી અગની બોલ્યો થઈ સહાય ॥ ૩૫ ॥ હવે વચન માહારૂ થાપો, એમનો અશ્વ લાવીને આપો, તમે નીરખ્યા શ્રી ઘનશામ; હવે જાવું મહારે મુકામ ॥ ૩૬ ॥ કહી અગની થયો વીદાય, રાજા અશ્વને લેવા જાય; એતો ગયો પોતાને ઘેર, કહી પ્રેમદાને બધી પેર ॥ ૩૭ ॥ તવ એની નારીની નીચી મતી, બોલી ક્રોધાતુર થઇ અતિ, શત્રુને વાજી દેવાનો નથી, દોતો ફાંસો ખાવું સર વથી ॥૮॥ મારા લહશે દીકરા ચાર, વેહેર વેહેર લઇશ આ વાર, કહી તેડયા છે ચાર તન, રાણીયે પોતાને ભોજન ॥ ૩૯ ॥ મહારા પુત્ર હોતો વેહેર ધારો તમે શત્રુને જઈ મારો, તવ ચારે પુત્ર ચડિયા, જઈ અરજુન સામા અડિયા ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ અરજુન સામા જઇ અડીયા, યુદ્ધ કરવાને માટે; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કહેર થયો પુરપાટ.

કડવું ૮ રાગ સવાઇયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું અશ્વમેધ કથાય ॥ ૧ ॥ નીલદ્વજના ચાર પુત્રો, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર, અરજુનસામું યુદ્ધ મચાવ્યું, દેવા માંડયો માર ॥ ૨ ॥ અરજુન અગણિતા મંતરે, ભોંકી દીધા તીર; નિલદ્વજના ચાર પુત્રના વીંધી નાખ્યા શીશ ॥ ૩ ॥ એવામાં વરસકેતુએ, છોડયાં કાળજ્વર બાણ; તે બાણથી ચારે ભાઇઓના, કાહાડી નાખ્યા પ્રાણ;તે ખબરગઈ નિલદ્વજને, પોતે આવ્યો યુદ્ધ કરવા, સ્ત્રીના કહેવાથી બુદ્ધિ ભમીને મનથી ધાર્યું મરવા ॥ ૫ ॥ આવીને એણે સંગ્રામ માંડયો, બહુ બળવતો રાજા; પાન્ડવ દળને કાહ્યર કીધું, રાખી નહીં માઝા ॥ ૬ ॥ મારતા મારતા અરજુન દળને, પાછા પાડયા પા જોજન; અરજુન કાહ્યર થઇને બોલ્યો, શું કરૂં જુગજીવન ॥ ૭ ॥ નિલદ્વજ માર્યો નથી મરતો, તેની સમજણ પાડો; પ્રભુ કહે પવનાસ્તર મારિ, એને આહથી ઉરાડો ॥૮॥ તવ પારથે પવનાસ્તર મારયું, તેથી ગગને ચડિયો; પોતાનોજમાત્ર જ્યાં છે અગની, તેની કને જઇ પડિયો ॥૯॥હાથ ઝાલી અગનીએ ઉઠાડ્યા, પુછયું કુશળક્ષેમ; કોણે તમને મુજકને નાખ્યા, કહો બન્યું છે કે

મ ॥ ૧૦ ॥ નિલદ્વજ કહે તમ સાસુએ, સંગ્રામ પાછા કરાવ્યા; મારા ચાર બાળક જીવતાતા, તેને પાછા મરાવ્યા ॥ ૧૧ ॥ તે પછી મુજને મોકલ્યો લડવા, મેં જઈ સંગરામ કીધો, છેવટ અરજુને બાણ મારિ,મુજને ફેંકી દીધો ॥ ૧૨ ॥ એટલે અગની દેવ બોલ્યો, નર નારાયણ એવ; અરજુનજી નથી હારવાના, સાહાય છે શ્રી જગદીશ ॥ ૧૩॥ તેથી અરજુન નહી હારવાનો, મીથ્યા કેમ કુટાય, નારીનું કહ્યું માનશો નહિ ને, અશ્વ આપી પડો પાય ॥ ૧૪ ॥ તવ નિલદ્વજ ઘેર આવ્યો; અશ્વને સાથે લીધો, નર નારાયણને નમીને અશ્વ આપી દીધો ॥ ૧૫ ॥ પોતાનું ઘરબાર મુકી, ચાલ્યો અરજુન સાથ; પોતાનું સઘળું સૈન્ય લઇને આયુધ ગ્રહીને હાથ ॥ ૧૬ ॥ એટલે એની જવાળા રાણી; ગઇ પોતાને પીએર; દુલમુખ નામે ભ્રાત એનો, જબરો કરનાર જેર ॥ ૧૭ ॥ તેની કને જઇને રડી પડી, ઓરે માહરા વિર; માહારા પાંચે દિકરા માર્યા કુન્તી સુત રણધીર ॥ ૧૮ ॥ તેને મારી વેહેર લ્યો તો, તમે માહારા ભરાત; દુલમુખ બોલ્યો એ હાંઇ આવે, તે વારે એની વાત ॥ ૧૯ ॥ માંડી ધરીને નહી લેઉ ટંટા મીથ્યા મુમત ઝાલી, એવું વચન સાંભળીને, જવાળા રીસાઇ ચાલી ॥ ૨૦ ॥ જતાં જતાં ગંગાસ્થળ આવ્યું, તેના જળમાં પેઠી; પગ અંગુઠા જળમાં બોળીને, નૌકા વીશે બેઠી॥૨૧॥ એટલે એક જણે કહ્યું એને, તું છે મુરખ કેવિ; ગંગાજળથી અતડી રહે છે, કોઇ મલીચંત જેવી ॥ ૨૨ ॥ જવાળા કહે છે ગંગા છે વંજા, તેમા ન બોળું વાન; તવ ગંગાજી સ્વરૂપ લઇને, પ્રગટ થયાં નીદાન ॥ ૨૩ ॥ જવાળાને કહ્યું નથી હું વંજા, મેં માંડયુ છે ઘરસુત્ર; કુરૂ કુળમાં હું પરણેલી, ભીસમજી માહરા પુત્ર ॥ ૨૪ ॥ જવાળા કહે તુજ પુત્ર સામું, યુધ કર્યું આપ; તેનું તું વેહેર લે નહી તે, તુજને ધીક્કાર ॥ ૨૫ ॥ તવ ગંગાને ક્રોધ વ્યાપ્યો; બોલ્યાં કરીને રિસ; છ માસમાં અરજુન કેરૂં; છેદાઇ જાજો શીશ ॥ ૨૬ ॥ શ્રાપ દઇને ગુપ્ત થયાં, બદલી નાંખ્યું શરીર; જવાળા રાણી શ્રાપ દેવરાવી, ઉતરી સામી તીર ॥૨૭॥ ચીતા ખડકીને બળી મુઇ,એવી અદેખી જાત. નીલદવજને ત્યાંથીઘોડો ફરે છે દીવસ રાત ॥ ૨૮ ॥ કૃષ્ણ હસ્તીનાપુર ગયા છે, એવામાં શું થાય; પંચ કલ્યાણી ફરતો ફરવો, મોહોટા અરન્યમાં જાય ॥ ૨૯ ॥ ચાર ગાઉની એક લાંબી શલ્યા, રસ્તે પડેલા ધરણ; પંચ કલ્યાણીએ તેના ઉપર, મુકી દીધો એક ચરણ ॥ ૩૦ ॥ વજર બરાબર તે ગયોગો

ટી, તવ સહુ શોકે ભરીયા; ચર્ણ ઉખેડવા વરસકેતુ, અરજુનજી ઉત રીયા ॥ ૩૧ ॥ અશવનો ચરણ ગ્રહી જોર કીધુ, પણ નવ છુટયો તેહ; અરજુન કહે આયુદ્ધ વડે, સલ્યા ભાગો એહ ॥ ૩૨ ॥ પ્રદુમાનને નીલદ્વજ વળી, યમુનાશ્વ જે રાય; બાણ મારી મારીને થાકયા, શલ્યા નવ છેદાય ॥ ૩૩ ॥ એવામાં એક રૂશી દીઠા, તપ કરતાતા ત્યાંય; શોભીરૂશી મહા તપસ્વી, તેને જઇ પડયા પાય ॥ ૩૪ ॥ ચરણે લાગી પુછવા લાગ્યો માહારાજા ટાળો વેહેમ; શલ્યાપર પગ અશ્વનો ચોટયો નવ્ય ઉખડે કેમ ॥ ૩૫ ॥ એટલે શોભીરૂશી બોલ્યા, કોણ તમે રાજન અરજુન કહે દાશ તમારા, પાન્ડવ કુન્તી તન ॥ ૩૬ ॥ શોભીરૂશી તવ રાજી થયા, ભલે આવ્યા હાંઇ હોણ; અરજુન કહે ઓ રૂશીજી, શલ્યા રૂપ છે કોણ ॥ વળણ ॥ આ શલ્યા તે કોણ છે, તે કહો મુને કથાય; શાથી પગ છોડે નહી, તે સાંભળ મહિમાય.

કડવું ૯ રાગ આશાવરીની છાયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ મહીમાય ॥ ૧ ॥ શોભીરૂશી અરજુન પ્રત્યે, શલ્યાની કહે કથાય; ગરૂડ પુરાણમાં ઓરે પારથ, કહયો છે મહીમાય ॥૨॥ તે કથા તુજને સંભળાવું, સાંભળજે થઇ ખુશી; વનને વીશે તપ કરતાતા, એક ઉદાલક રૂશી ॥ ૩ ॥ તેમણે ભોમીનું પડ ઉખેડયું. સેહેજ સ્વભાવે છેક; તેની નીચે કુન્ડ નરકનો, તેમાં જીવ અનેક ॥ ૪ ॥ તે જીવોએ ઉદાલુકને, કરગરવા માંડયું ઘણું; બહુ દીવસથી આ દુખ સહિએ, તો નીવારો અમ તણું ॥ ૫ ॥ હાથ ઝાલીને બાહાર કાઢો, વાલેશરી છો અમારા; ઉદાલક કહે કોણ તમોછો, તવ કહ્યુ પીતરૂ તમારા ॥૬॥ એટલે રૂશીએ હાથ ગ્રહીને,કાડયા કુન્ડની બહાર; પછી સહુ જીવ કહેવા લાગ્યા મોક્ષ પમાડો શાર ॥ ૭ ॥ એટલે પુછયું ઉદાલકે, મોક્ષ પામો શી રીતે; તવ જીવોએ કહ્યું, સુત તારો શ્રાદ્ધ કરેજો પ્રીતે ॥ ૮ ॥ નો તો પામીએ મોક્ષ ગતી, કહી ભોમી ભમતા રહ્યા; તેમને મોક્ષ પમાડવાની, આવી રૂશીને દયા ॥૯॥ જાણ્યું કે દિકરો ઉતપન્ન કરૂ,તો પીતરૂ દુખ વામે;તે દીકરો પછી શ્રાદ્ધ કરે તો,મોક્ષ ગતી સહુ પામે ॥૧૦॥ એવું શમજી કામ ઉપજાવ્યો, મનથી ગમન માંડયું; વીર્ય તે ઉંચું ચડાવીને,

નાશીકા દ્વારે કાઢયું ॥ ૧૧ ॥ સરોવરમાંથી એક કમળ, ખેંચીને પોતે લીધું; સાચવીને તે કમળ વચ્ચે, વીર્યજ મુકી દીધુ ॥ ૧૨ ॥ તે કમળ મુકયું સરોવરમાં, સરોવરને કહ્યું એમ; ફરજન થાય તવ સોંપજે મુને, દીકરો કુશળ ક્ષેમ ॥ ૧૩ ॥ એમ કહી મહી મુકીને ગયા, પોતે રૂશીરાય; એવામાં એક અયોધ્યાનો, રઘુ રાજા કહેવાય ॥ ૧ ॥ તેની પુત્રી સખીયોને લઇ, સરોવરમાં ગઇ નાહાવા; જળ ઝીલે ઉઘાડે દીલે, જાય કમળ ફુલ સોહાવા ॥ ૧૫ ॥ એવે રૂશીના વીર્ય વાળું, કમળ કુંવરીએ લીધું; તેમાં રમતાં જળ ભરીને, અજ્ઞાનતાથી પીધું ॥ ૧૬ ॥ તેથી કુંવરિને ગર્ભજ રહયો, તેને થયા ચાર માસ; તે વાત તેના તાતે જાણી કુંવરીપર કર્યો ત્રાસ ॥ ૧૭ ॥ અનુચરને આજ્ઞા આપી, આ પુત્રી લેઇ જાવો; માહારે એનું મુખ નથી જોવું, અરણ્યમાં મુકી આવો ॥ ૧૮ ॥ એટલે સેવક પુત્રીને તેડી, લેઇ ગયા અરણ્ય; જઇનેરણમાં રડતી મુકી, મહા વીકટ જયાં વન ॥ ૧૯ ॥ એવે ગર્ભને દસ માસ થયા. જન્મનો સમય છેક; શુભ ચોઘડીએ રાય તનીયાને, પુત્ર પ્રસવીયો એક ॥ ૨૦ ॥ માહા રૂપવંતો માહા તેજસ્વી, પુત્ર થયો નીરધાર; કુંવરીએ જાણ્યું કુંવારકા છું; ગંગામાં મુકુ કુંવાર ॥ ૨૧ ॥ એમ જાણીને ગંગાજીમાં નાંખવાને ગઇ જ્યાંરે; હા હા કહીને એને રોકી, ગંગાજીએ ત્યારે ॥ ૨૨ ॥ ઓરે બાઇ આ દીકરાની તું છે ધરમની માતા; ઉદાલક રૂશીનો તન છે, આપી આવ એમને હાથ ॥ ૨૩ ॥ પુત્ર લેઇને ફરજે વનમાં, મળશે તુજને રૂશી; તેને તેનો સોંપી દેજે, તવ કુંવરી થઇ ખુશી ॥ ૨૪ ॥ રાજાની પુત્રી પુત્ર લેઇને, વનમાં લાગી ફરવા, એવામાં ઉદાલક રૂશી, આવ્યા સંધ્યા કરવા ॥ ૨૫ ॥ એવામાં પેલી પુતરીએ,કાષ્ટનું ખોખું કીધું ગંગામાં તુરત મુકી તેમાં, છોકરૂ મુકી દીધું ॥ ૨૬ ॥ એવે સમે સ્નાન કરીને, રૂશીએ સમાધી કીધી; એવામાં પેટી આવી તણાતી, ઉદાલકે તે લિધી ॥ ૨૭ ॥ જ્ઞાન દ્રષ્ટીથી રૂશીજીને, જણાયો મતલબ સારો; તણાતી પેટીમાં પુત્ર આવ્યો, તે દીકરોછે માહરો ॥ ૨૮ ॥ એમ જણાયું કે પેટી લીધી, તેમાંથી લીધો તન; તે જોયું પેલી કુંવરીએ આવી વદી વચન ॥ ૨૯ ॥ ઓ રૂશી આ છોકરૂં કોનું, રૂશી કહે કે માહારૂ; પુતરી કહે તમારે માટે, માહારે વળ્યું અંધારૂ ॥ ૩૦ ॥ તમ સંગવીશય વીના મુજને, ગર્ભ રહેલો શાથી; રૂશી કહે તેં વીર્ય પીધેલું સરોવર કમળમાંથી ॥ ૩૧ ॥ તેથી તુજને ગર્ભ રહેલો, કુંવરી કહ્યું ભલે વ-

ણુ દેશોદેશ મુકી કહાડી તાતે, મહારાજ સી મુજ વલે ॥ ૩૨ ॥ રૂસી કહે ચાલ તુજ તાત પાસે, હું તુજને મુકી આવું; કુંવરી કહે ચાલો મહારાજા, કાંઇક સુખી થાવું ॥ ૩૩ ॥ એમ કહિને કુંવરી ચાલી; પુત્ર રૂસીની પાસ, રઘુરાજાની સભામાં ગયા કે, રાજાને પડયો ત્રાસ ॥ ૩૪ ॥ ઉદ્દાલક કહે ભય નવ ધરતો, સાંભળજે કહુ પેર, પવિત્ર પુત્રી છે આ તાહરી, રહેવા દે મુજ ઘેર ॥ ૩૫ ॥ નથી એને વીશય કીધો, આળ આવ્યું પગ હેઠ; કમળમાં મુજ વીર્ય હતું તે, પીધાથી ગરભજ પેટ, ॥ ૩૬ ॥ રઘુરાજા કહે વારૂ મહારાજા, તમથી થયો સંતાન, માટે તમે પરણો એ કન્યા, કહી દીધું કન્યાદાન ॥ ૩૭ ॥ પોતાના ગામમાં ધામ આપી, રાખ્યા રૂસી રાય; પુત્રનું નામ નાસીકેત પાડયું, પુત્ર ભણ્યો વિદ્યાય ॥ ૩૮ ॥ નાસીકાના વીર્યથી થયેલા, તેથી નાસીકેત નામ; એ વામાં પીતરૂ શ્રાદ્ધ આવ્યું, ઉદ્દાલકને ધામ ॥ ૩૯ ॥ નાસીકેતને કહ્યું રૂસીએ, દરભ જઈ લઇ આવ્ય, વાર ન કરતો બીજે ન ફરતો, ઝટપટ વહેલો લાવ્ય ॥૪૦॥ તવ નાસીકેત દરભ લેવા, ગામ ભાગોળે ગયા; ત્યાં સીવજીનું સીવાલય છે, તે સીવ ભેગા થયા ॥ ૪૧ ॥ શંભુ સાથે વાતો કરવા બીરાજ્યા રૂસી રાય; દરભ લેવાને ને શ્રાદ્ધની વારતા, વા તોમાં ભુલી જાય ॥ ૪૨ ॥ ઉદ્દાલકે વાટ જોઇને, શ્રાદ્ધ કર્યું આપ ઘેર; પછી પુત્રને સોધવા ચાલ્યા, ભાગોળ ઉદાસ ભેર ॥ ૪૩ ॥ એવે નાસી કેતને સાંભર્યું, પોતાને ઘેર શ્રાદ્ધ; અરેરે હું ભુલી ગયો દર્ભવીના બહુ બાધ ॥ ૪૪ ॥ એમ જાણીને દરભ લીધો; ઘેર જવાને પળીયા; એવામાં ઉદ્દાલક રૂસી, સામા મારગમાં મળીયા ॥ ૪૫ ॥ એટલે નાસીકેત બો- લ્યો, ક્ષમા કરજે તાત; સીવ સાથે સમાગમ કીધો, ભુલ્યો શ્રાદ્ધની વાત ॥ ૪૬ ॥ ઉદ્દાલકે તેને શ્રાપ દીધો, જા પડ નરકને કુંડ; હવે તું નહી કામનો મહારે, મુરખ મતી મુંઢ ॥ ૪૭ ॥ તાતનું વચન શીશ ચઢાવી સમાધી નષ્ટ થયા, યોગ્યાભ્યાશે યોગ્ય સાધનથી, જમપુરીમાં ગયા ॥ ૪૮ ॥ ત્યાં યમરાજા બીરાજેલા, યમ લોકોના નાથ; નાસીકેત નીરખ વા લાગ્યા, યમદંડ જેને હાથ ॥ ૪૯ ॥ બહુ જીવના ન્યાય કરે છે, લેછે પુરણ પરીક્ષા; પુનવંતાને ફળ આપે છે, પાપીને દેછે શીક્ષા ॥૫૦॥ કંઇ પાપીને ઉંચા ટાંગેલા, કંઇ જન લોહને સ્થંભ; કંઈ જનને ચીરટા થી તાણે દુખી થાય છે દંભ ॥૫૧॥ કંઇકને ખાણીયામાં ખાંડેછે, કંઇની ચામડી ચીરે; કંઇના હાથપગ બાંધી બાંધીને, વળગાડયા વીછુશરીર ॥૫૨॥

કારમા બરાડા પાડે પાપી, પડે છે દારૂણ દુખ; પુન્યવંતા બેઠેલાસભામાં લેછે માન્યને સુખ ॥ ૫૩ ॥ ત્યાં આવી નાશીકેત ઉભા, યમે દીધું આસન; યમ પતીએ ચરણ લાગી; પ્રેમે કર્યું પુજન ॥ ૫૪ ॥ પછી કહ્યું તમે દક્ષણા માગો, ઇચ્છા હોય તે ભાંખો; નાશીકેત કહે દક્ષણામાં,મુને નરકમાં નાંખો ॥ ૫૫ ॥ માહરા તાતનો શ્રાપ છે મુને, માટે એજ ઇચ્છાય, તવ યમરાયે પાલખી આણિ, બેસાડયા તેના માંય ॥૫૬॥ નર્કના કુન્ડ દેખાડવા માટે, તેડી ગયા યમરાય; શત્યાવિશ કુન્ડ નર્ક કેરા, બહુ જીવ તરફડે ત્યાંય ॥૫૭॥ કૈં જીવ ઉંધા કંઇ જીવ ચીતા;કંઇ ડોકાં કાઢેલા બાહાર; કંઇ જીવને કાગડા કોચે છે, પ્રડધલો અપાર ॥૫૮॥ તે સરવે કુન્ડ રૂશીએ દિઠા; પામ્યા મનમાં ત્રાસ: અરેરે બહુ જીવ છે દુખી, કીધો મનમાં કયાસ ॥ ૫૯ ॥ યમરાયને કહ્યું નાશીકેતે. સૌ જીવને બાહાર કાહાડો; એમના વતી મુજને નાંખો, એઓને શાન્તી પમાડો ॥ ૬૦ ॥ યમરાજા કહે ન થાય એવું, તે કરતા કરો કામ, તમારો શ્રાપ ટળેને આ જીવો, તે પણ છુટે તમામ ॥ ૬૧॥ જાઓ તમો તમારા તાત પાસે,કહ્યુ તે કામ આદરજો, તમારા તાત આદરમાન દેશે, જઇ પણ યજ્ઞ કરજો, ॥ ૬૨ ॥ શ્રાપ નીવારણ થાશે તમારો, વળી આ જીવ સઉ તરશે, એમ કહીને વીદાય કીધા, ભોમી પધાર્યા હરશે ॥ ૬૩ ॥ તાતને ત્યાં જઇ ત્રણ યજ્ઞો, કીધા પોતાને હાથ; શ્રાપ ટળ્યો તર્યા નર્કના જીવો, ઓધાર પમાડી માત ॥ ૬૪॥ પછી પોતે વનને વીશે,તપ કરવાને ગયા;એકલાઉદાલક રૂશીજી, ઘરગામ વીશે રહ્યા ॥ ૬૫ ॥ વળણ॥ એકલા ઉદાલક રહ્યા, કોણ કરે શેવાય; વદે વહ્રભ એ રૂશીને, થઇ વરવા ઇચ્છાય.

કડવું ૧૦ રાગ ધન્યાસરી ચાલ

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ કથાય ॥ ૧ ॥ ઉદાલકે એમ વીચાર્યું, વૃદ્ધાવસ્થા થઇ માહારી, મારી ચાકરી કરનાર જોઇએ, માટે પરણુ નારી ॥ ૨ ॥ એકલ રૂશીની દીકરી હતી, અવળચંદી નામ, તેની સાથે પોતે પરણ્યા, કરાવવા કામ ॥ ૩ ॥ પરણી પોતાને ઘેર રાખી, કરાવવાને શેવા, જે બતાવે તે કરે કામ અવળું નામ જેવું ગુણ તેવા ॥ ૪ ॥ રૂશી કહેશે ચરણ ચાંપો, તવ તે મસ્તક ચાંપે, રૂશી કહેશે લાડુ કરજે, તો

ખીચડી કરી અપે ॥ ૫૫ ॥ પાણી માગે તો તેલ આપે, તેલ માગે તો પાણી; નાહાવાનું કહે તો જાજરૂ જાયે, અવળી સઉ એંધાણી ॥ ૬ ॥ તેથી રૂશી બહુ થયા દુખી, જ્યાં ત્યાં પડે બહુ બાધ; એવામાં ઉદ્દાલક કેરા, તાતનું આવ્યું શ્રાદ્ધ ॥ ૭ ॥ તવ રૂશી સોસાવા લાગ્યા; હવે કરૂ શિ પેર; એવાંમાં કોડંડ રૂશી આવ્યા; એમને ઘેર ॥ ૮ ॥ તવ ઊદ્દાલક કહેવા લાગ્યા; ગાંડી નારી મુજ ધામ; જેજે સવળું બતાવવું તે તે;અવળુ કરે છે કામ ॥ ૯ ॥ એટલે કૌડંડ એમ બોલ્યા, કામ બતાવજો અવળું; તેથી તમારી અવળચંદી, કારજ કરશે સવળુ ॥૧૦॥તવ ઉદ્દાલકે અવળચંદી, બોલાવી પોતાની કને, જો શ્રાદ્ધ કાલે મુજ તાત કેરૂ, કરવા ઉલટ નહિ મને ॥ ૧૧ ॥ એટલે અવળચંદી બોલી, શ્રાદ્ધ તો કાલે કરવું; દેશિ કહે આપણા બે વિના, બીજુ નવ નોતરવું ॥ ૧૨ ॥ એટલે અવળચંદી બોલી, હું તો માહારે નોહોતરીશ; રૂશિ કહે એક જણને કહેજે, નારી કહે કે વીસ ॥ ૧૩ ॥ રૂશિ કહે કે રોટલા કરજે, જેમ તેમ જમાડિ કાહાડું; અવળચંદિ એવું બોલી, કરવાના છે લાડુ ॥૧૩॥ રૂશી કહે કે ઉઠજે મોડી કામ કરવા દીન જાને, નારી કહે કે ઉઠિશ વહેલી કરીશ મધ્યાન થાતે ॥ ૧૫ ॥ એમ કહી નરનારી સુતાં, એમ વાહાણું વાહાય અવળચંદી વેહેલી ઉઠિ, ઠિક કર્યું ઘરમાંય ॥ ૧૬ ॥ વીસ વિપ્રોને નોહોતરી આવી, શ્રાદ્ધ સામગ્રી કરી, ગોમયે લીંપી દર્ભત્રભાણુ આચમની ત્યાં ધરી ॥ ૧૭ ॥ રૂડે પ્રકારે રસોઈ કીધી, અળગુ ઢાંકી દિધું; ઉદ્દાલકે તાતજી કેરૂ, પરી પુરણ શ્રાદ્ધ કીધું ॥ ૧૮ ॥ ભોજન કરી રહ્યા સર્વ ભુલી બોલ્યા રૂશિરાય. શ્રાદ્ધના પીન્ડને શ્રાદ્ધની વસ્તુ નાંખી દો ગંગામાંય ॥ ૧૯ ॥ એટલે અવળચંદિએ તો, શ્રાદ્ધ તણા પીન્ડ લીધા; મળમુત્રનું સ્થાનક જ્યાં છે, ત્યાં જઇ નાંખી દીધા ॥૨૦॥ તેવું જોઇને ઊદ્દાલકને, તનમાં પ્રગટયો તાપ; અતી આકુળવ્યાકુળ થૈને નારીને દીધો શ્રાપ ॥ ૨૧ ॥ અવળચંદી અવળુ કરે છે, તે પાપ પુરણ નડજો; શ્રાપ છે માહરો આ ભોમીમાં શલ્યા થઇને પડજો ॥ ૨૨ ॥ એટલે અબળા થરથર ધ્રુજી, અવગુણ કરો માફ; ભુલી ચુકીને જખ મારી, નિવારો માહારો શ્રાપ ॥ ૨૩ ॥ એટલે રૂશીને દયા આવી, શ્રાપ નાખું છું નીવારી;અરજુનનનો ચરણ અડશે કે,શલ્યા ટળી થઇશ નારી ॥ ૨૪॥ માટે શલ્યા થઇ પડી છે, અવળચંદી ધરણ; એવાં વચન સુણીને સૌ, રૂશીને લાગ્યા ચરણ ॥ ૨૫ ॥ રૂશિના વચન સાંભળીને

અરજુને અરાડયો પાય; શલ્યા ટળીને નારી થઈ ગે. અસ્ત્ર છુટી ગયો ત્યાંય ॥ ૨૬ ॥ અવળચંદી ઉદ્ધાર પામી, શ્રાપ નીવારણ થયો. પછી ઘોડો ફરતો ફરતો ચંપાવતીમાં ગયો ॥ ૨૭ ॥ વલણ ॥ ચંપાવતી ઘોડો ગયો, સુણ જનમેજે રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુધન્વાની કથાય.

સુધન્વા આખ્યાન.

કડવું ૧૧ રાગ સાખી.

પ્રથમ પહેલા પાર્વતિ નંદન, વંદન કરૂં વીશેશ; પછી નમુશંભુજે નો, ધારણ યોગી વેશ ॥ ૧ ॥ રૂંઢ માળાને મુંઢ માળા સપ તણા સણગાર; શીશ જટામાં ગંગા બીરાજે, સદા વહે જળ ધાર ॥ ૨ ॥ ઉમીયાજી અરધંગ બીરાજે, તેહ તણા જે બાળ, સુધ બુધ નારી સુંદીર શોભે, ગણેશ દિન દયાળ ॥ ૩ ॥ પહેલા કરમાં જળ કમંડળ બીજે મોદાક સાર; ત્રીજા કરમાં ફરશી સોભે. ચોથે માળા નીરધાર ॥ ૪ ॥ શીંદુર લેપન અંગે ઓપે, નંદન લાભને લક્ષ; મુશક કેરૂ વાહન જેને વિશાળ જેના ચક્ષ ॥ ૫ ॥ સર્વ ભુદેવમાં પ્રથમ પહેલું, પુજન એનું થાય, મંગળીક ટાણે સર્વ ઠેકાણે, ગણેશ ગુણ ગવાય ॥ ૬ ॥ પંથી સમરે પંથ પળતાં, તવ તેને આવે લાભ; પ્રથમ ગણેશનું નામ લેઇ, ખેડ નીરમાં ન્હાવ ॥ ૭ ॥ વેહેપાર કરતાં વેહેપાર સમરે, તે જય પામે અપાર, સાસરવાસણી સુંદરી સમરે, સમરી સજે સણગાર ॥ ૮ ॥ પુર્ણ પ્રતાપી દે કષ્ટ કાપી, એવા ગુણીશ ગણે; તેથી પહેલા આરાધુ તેને, દે બુદ્ધી હમેશ ॥ ૯ ॥ બીજુ સમરણ સરસ્વતીનું કરૂ કરી પરણામ જીભ્યાયે વસો જગ માતા, વિસ્વમાં તારૂં નામ ॥ ૧૦ ॥ જ્ઞાન શકતીની તું આપનારી. તુજ વડે વદુ વાણી; પછી સરવ દેવને શમરૂ સ્હાય કરો રૂદ્રાણિ ॥૧૧॥ ભારથ કથા પતિક હણે. એવિ પરમ પવિત્ર; જેમાં ન્યાય નીતીને પ્રાક્રમ, સ્વામી સેવકનાં ચરીત્ર ॥ ૧૨ ॥ સાંભળ્યાથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાએ, લક્ષ ચોરાશી વામે; સંસારનું સુખકમળ પ્રત લે, છેવટ મોક્ષજ પામે ॥૧૩॥ એવી પાવન કથા વીશે. સુધન્વા આખ્યાન; તે સુધન્વાનું સંકટ ટાળી, સ્હાય કરી ભગવાન ॥ ૧૪ ॥ તેવી

સ્હાય કરે શ્રોતાને, શ્રદ્ધાળુ જન જેહ; દ્રઢતા રાખી રટન કરે, મ્હા સુખ પામે તેહ. ॥ ૧૫ ॥ અશ્વ છુટી ફરતો ફરતો, લાંબે પંથ પળાય; સુંઢીર સોભાવંતી નગરી, ચંપાવતીમાં જાય. ॥ ૧૬ ॥ તે નગરિમાં રાજ્ય કરે છે હંસદ્વજ એક રાય; બહુ બળવંતો બાણાવળી છે, કાહુ બળીયો મણાય. ॥૧૭॥ મહા સુધનો પ્રવીણ પોતે, ચલવે ભલુ ઘર શુત્ર; ખરે ખરો છે ભાગ્યશાળી, પોતાને પાંચ પુત્ર. ॥ ૧૮ ॥ સુધન્વા નામનો સુત મ્હોટો, છે હરિજન જ્ઞાનવાન; પરમારથને સ્વારથ સમજે, નીતિવાળો નીધાન. ॥ ૧૯ ॥ પ્રાતઃકાળે ઉઠવું વેહેલા, કરવું સંધ્યા સ્નાન; નીત્ય નિયમ પોતે પરવારિ, પ્રભુ સેવા સાવધાન. ॥ ૨૦ ॥ પછી જાવું દેવ દરશેન, માત પીતાને નમવું; પરમારથ પાંચ વિપ્ર લાવિ, જમાડીને જમવું ॥ ૨ ॥ વીપ્રનું ઉચ્ચીષ્ટ અન્ન લેઇ ભરી લેવા પાંચ ગ્રાસ; તે પછી બીજું ભોજન કરવું, રટવા શ્રીઅવિનાશ, ॥ ૨૨ ॥ ગણે બ્રાહ્મણના ગુલામ થઇને, કરવિ સદા સેવાય; અસત્ય ભાશણ મુખ ન ભાંખે, સમરે દેવાધી દેવાય. ॥ ૨૩ ॥ એવો ઉત્તમ ભગ્ત હરીનો, જાણે સહુ સંસાર; હંસદ્વજનો એ સુત મ્હોટો, કરણ સમો દાતાર. ॥ ૨૪ ॥ બીજો નંદન સુરથ નામે, તે પણ પ્રાક્રમી પુરો; સુનળ નામે પુત્ર ત્રીજો નહિ કોઇ ગુણ અધુરો. ॥ ૨૫ ॥ ચોથો સુંઢીર શેન્ય નામે; પાંચમો સુખેન બાળ, કોવળીકા નામે એક પુત્રી, ઘણું તપોવંત ભાળ. ॥ ૨૬ ॥ સુખવતા નામનિ છે નારી, હંસદ્વજની જેહ, પુરણ પ્રેમદા ભાગ્યશાળી, સુખ માં નહી સદેહ ॥ ૨૭ ॥ તેવા રાજાની નગરીમાં આવ્યો, પાન્ડવ કેરો વાજી, હંસદ્વજે નજરે જોયો, અંતર થયો રાજી. ॥ ૨૮ ॥ વળણ ॥ અશ્વ જોઇ રાજી થયો, હંસદ્વજ રાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, શ્રોતા દેજો મન. ॥

કડવું ૧૨ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, સુણ જનમેજય હેત આણી; બળવંતાએ નીરખ્યો વાજી, રૂપાળો જોઇને થયો રાજી. ॥૧॥ એની કાંતીઘણી રૂપાળી શોભે કનકસમ કેશવાળી; એના કરણ ચરણનો દેખાવ; જોઇરાજાને ઉપજ્યો ભાવ ॥૨॥ કપાળેછે કનકનું પત્ર લખેલું વાંચી જોઇ તરત; કીધો રાજાએ મન વિચાર, આતો પાન્ડવનો તોખાર.॥૩॥ એને નહી બાં-

ધુંતો કેવો,શેશ દાશી નંદન જેવો,મારૂં ક્ષત્રીપણું બધુ જાશે,આખા વિશ્વ માં કેહેણી થાશે ॥ ૪ ॥ કોઇ કરપ મારો નહિ માને, જાશે પ્રાક્રમ પાછળ પાને; લાજી મરશે સહોદર સર્વ કેહેશે મીથ્યા કરતો તો ગર્વ. ॥ ૫ ॥ ભોમીમાં ફરતો તો થૈ મોહોટો,પણ આજ જણાયો ખોટો; કેહેશે અસલ આઠી લજાવિ, એણે પોતાની દેહ બચાવી, ॥ ૬ ॥ એને જીવવું વાહાલું લાગ્યું, માટે વઢવામાં મન ભાગ્યું; એવી કેહેણી જગતનીથાશે, વળી પાન્ડવ બહુ પોમાશે. ॥ ૭ ॥ માટે અસ્ત્ર બાંધી યુદ્ધ કરવું, ક્ષત્રી સુતે કદી નવ ડરવું; જ્યારે ત્યારે છે એકવાર મરવું, શીશ હાથમાં લેઇને ફરવું. ॥ ૮ ॥ એવો ક્ષત્રી તણો વેહેવાર, માટે બાંધવો આ તોખાર; છોને કોપે કુન્તી કુંવાર, એમને વશ દેવ મોરાર ॥ ૯ ॥ તેથી શામળીઓ સહાય કરસે, માટે પાન્ડવ હિમ્મત ધરશે; મને હરાવશે યુધ કરી, પણ દેખીશું શ્રીહરિ. ॥ ૧૦ ॥ માહારિ નગરિ પાવન થાશે, યમકીંકરનો ભય જાશે; કરવા પાન્ડવની વાહાર. આવશે આંઇ વિશ્વાધાર ॥ ૧૧ ॥ અશ્વ રોકયા વોના નવ આવે, મળે પ્રભુ ભાવે કભાવે એમ જાણિ ઉઠયો રાજન; ઘોડાને કરવા બંધન.॥ ૧૨ ॥ તવ સાથે ઉઠયા ખાસદાર, વળી શેવક પણ દસ બાર; લાવ્યા દોર સાંકળ બાંધવાને, લાગ્યા અશ્વ મણિ બાંધવાને ॥ ૧૩ ॥ જઇ અનુચરે ઘેરિ લીધો, તવ રાજાએ બંધન કીધો; લઇ ગયા એકાન્ત ભોવન, ચોકી મુકયા શેવક જન ॥ ૧૪ ॥ તેતો ઉઘાડાં ખડગે ફરે; વારાફરતી તે પેરા ભરે, રખે ચોરી અમારિ થાય, રખે મેહેનત મીથ્યા જાય, ॥ ૧૫ ॥ એમ ચોકસ રાખ્યો વાજી, આજ ઠીક આવી રંગબાજી; એમ હરખે ભરેલો રાય, જઇ બેઠો સભા ની માંય. ॥ ૧૬ ॥ એવે પાન્ડવનું દળ જેહ; આવ્યું નગ્ર ભાગોળે તેહ, તેને ખબર આવી એવી, હવે અશ્વની આશા કેવિ. ॥૧૭॥ મહાબળવંતાએ બાંધ્યો, હવે વાજી મળ્યાનો વાંધો; એક રીત્ય છાની વાત કરે, કેક ગુમત વાત ઓચરે. ॥૧૮॥ કૈક કહે હંસધ્વજ બળીયો, એના માંથાનો કોઇ નથી મળીયો; એતો અરજુનને પણ જીતે, સામો બાજે તેને બહુ વિતે ॥૧૯॥ સશી સરખો હંસધ્વજ રાય, તારા તુલ્ય પાન્ડવો દેખાય; કૈંક કહે તમે શું પરખો, અરજુનજી છે શેશ સરખો ॥૨૦॥ બાકી સર્વ અરશીયા જેવા, જેને કષ્ણ પ્રભુની સેવા; આપો આપ મોહન વર સાથે, આપ્યું છે બળ વૈકુંઠ નાથે ॥૨૧॥ માટે પાંડવની જીત થાશે, વાજી બાંધીને રાય પસ્તાશે;એમ માંહો માંહી વાત કરતા, એવે અનુચર

આવ્યા ફરતા ॥૨૨॥ બોલ્યા અરજુનજીને હાથ, તમો સુણો અમારી વાત; બાંધ્યો આપણો અશ્વ આ રાયે, હવે કહો મહારાજા શું થાયે ॥૨૩॥ તવ અરજુન બોલ્યો એમ, થાઓ છો ઓશીઆળા કેમ; એને જીતીને તોખાર લેવો, મન મુકીને દંડ દેવો ॥૨૪॥ એતો હંસધ્વજ કોણ તોલે, એવાં અભીમાનનાં વેણ બોલે; તવ વ્રકોદર એમ કહે છે, ભાઇ ગર્વ શું મીથ્યા ધરે છે ॥૨૫॥ એતો પુરણ છે ભાગ્યશાળી. એનો વૈભોગ જુઓ નીહાળી, એક પુત્રિને પાંચ પુત્ર, ઘણું સોહામણું ઘર સુત્ર ॥૨૬॥ પતીવરતા એને ઘેર નારી, જેને વહાલા દેવ મોરારી; રાજા ત્રધણે જુધ જાણનારો, ઘણા દેશ જીતી આણનારો ॥૨૭॥ એનો સુધન્વા જે બાળ, તેને વશ છે શ્રી ગોપાળ; એતો કહેવાય છે બહુ બળીયો, તમથી જાદે સાહ્ય શામળીયો ॥૨૮॥ એને મહાસતી સાધવી નારી, જેનુ પુન્ય તપોબળ ભારી; એના સત્યથી સામ્રથ સ્વામી; માટે વાત કરો શીશ નામી ॥ ૨૯ ॥ તવ અરજુન હંકારે ભરીયો, ઘણા ગરવે વચન ઓચરીયો; વ્રકોદર વીરા શું જાણો, મુજ આગળ શીદ વખાણો ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ વિખાણો શીદ મુજ કને. જોયા બહુ નરેશ; વાજી લેઉં તે નવઇ નહી, પણ લેઉં એનો દેશ.

કડવું ૧૩ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધન્વા મહીમાય ॥૧॥ અરજુનજી એમ કહેલા લાગ્યો, બંધુ બુદ્ધી નરસાઇ; પોતાના પક્ષની હીમત ભાગી શત્રુની કહી સરસાઇ ॥૨॥ સામાવાળાની બાહાદુરી ગાઇ, પોતાનો પક્ષ ડરાવો; હિમ્મત તો કયાંથી આપો ને, ચરણ ઢીલા કરાવો ॥૩॥ હોંશ હોયતે નાંખો ભાગી, તે કેમ ચડે સરાડે; કેવળ મુરખાઇનું એ કારણ, વણ સમજ્યું બરાડે ॥૪॥ હેતસ્વી જન કોને કહેવો, ખરી વાતે ખંભ ઠોકે, હીતશત્રુ સમજવો કોને, શત્રુ સામો થતા રોકે ॥૫॥ તેથી શત્રુનો દાવ ફાવે, જય પામીને જાય; શિયાળવું જઇ સોંહને જીતે, નવાઇ શી દેખાય ॥ ૬ ॥ પોતે પોતાના પગ ભાગોછો, શત્રુનાં વખાણ કરી; હાવું બોલવું ઘટે ન તમને, હવે ન બોલશો ફરી ॥૭॥ તવ ભીમે મન એમ વિચાર્યું, સામો જમે તેમ હોય; પણ તેના વીખાણ કરવાથી, હામલે સૈન્ય સહુ કોય.

॥ ૮ ॥ સરવેનું મન ડર ખાઇ જાયે, તો ન ભરાયે સુર; કાયર થાય તે પેહેલો મરે, રાખવી હીમત ઉર ॥ ૯ ॥ એમ સમજી ત્રકોદર બોલ્યો, ઓરે મહારા વીર; તમારૂ મન જોવા હું બોલ્યો સાબાશ છે રણધીર ॥૧૦॥ પાછા ન પડવું યુધ્ધે ચડવું, લેવા અશ્વ હરાવિ; કાહારપણું કાંઇ નવ કરશો, નરનું નામ ધરાવિ ॥ ૧૧ ॥ એમ કહી ઉશ્કેર્યો વિર ને. ઉપજ્યો ઉર આનંદ; અરજુન કહે વાજી લેવા; હવે કરવો ફંદ ॥ ૧૨ ॥ કરણ નંદન વરશકેતુને નરે કરી આજ્ઞાય; સાવચેતીથી સંચરો તમે, હંસધ્વજને ત્યાંય ॥ ૧૩ ॥ જઇ કહો કે અસ્વ આપે, નહીં તો વિપિત થાશે; પાન્ડવને આવી પાવલે લાગો, ચાલો અરજુન પાસે ॥૧૪॥ એટલે રવીના સુત તણો સુત, ઉઠયો આનંદ પામી, વસ્ત્ર આભુષણ ધારણ કીધા; ખડગ લીધાં શીશ નામી ॥ ૧૫ ॥ પછી પોતાના બે દાસ લીધા, ચાલ્યો સુર સપાટે; મોટી આંખડી મુછ વાંકડી આવ્યો જોર ઝપાટે ॥ ૧૬ ॥ સભાને દરવાજે જઇને ઉભો, કાહાવ્યું છડીદાર સાથ; કહીએ કે પાન્ડવની તરફથી; કરવા આવ્યા છે વાત ॥ ૧૭ ॥ કરણ નંદન વરશકેતુ. વારતા કરવા માગે; કેહેજો કે પ્રતીજ્ઞા સાથે, તવ મનનો ભય ભાગે ॥ ૧૮ ॥ એટલે છડીદારે જઇને, કર્યો સભામાં જુહાર; કહ્યું કે પાંડવના કેહેવાથી, આવ્યા કરણ કુંવર ॥ ૧૯ ॥ તમ સંગ વારતા કરવા ઇછે, શી આજ્ઞા મહારાજ; હંસધ્વજ કહે આવવા દો, વાતે શું બગડે કાજ ॥ ૨૦ ॥ એટલે છડીદારે જઇ કહ્યું, પધારો શભા વિશે; તવ વરકેતુ સભામાં આવ્યો ઉમંગ ઉપર અતીશે ॥૨૧॥ હંસધ્વજે આસન આપી, સનમુખ બેસાડી દીધો; ક્ષત્રીની રીતી પ્રમાણે આદરભાવજ કીધો ॥૨૨॥ પછી કહ્યું કે કેમ પધાર્યા, વદો વરશકેતુ વાણી; તમે અમારો કેમ હોધો છે, વાજી પંચ કલ્યાણી ॥૨૩॥ હંસધ્વજે કહ્યુ પત્ર અસ્વ લેલાટે, પત્ર લખેલું એવું; ક્ષત્રી હોય તે આ વાજી બાંધે, તો કેમ બાંધી ન લેવું ॥૨૪॥ શું સહુ ક્ષત્રી નાશ પામ્યા શું ગયું ક્ષત્રી બીજ; શું એક પાન્ડવ ક્ષત્રી નંદન, કેમ ન આવે ખીજ ॥ ૨૫ ॥ શું એ એકલા ખડગ ધારી, બીજાએ શું પેહેરી ચુડી; શું એ સુરા બીજા અસુરા, માટે હું પડયો ઉડી ॥ ૨૬ ॥ જો વાજી જોઇ તો હોય તો, આપીશ નહી તમને; અરજુને આવી પત્ર વાંચીનું; છોડી મુકે ભેટ અમને ॥ ૨૮ ॥ વરશકેતુ કહે આ શું બોલો છો, અહંકાર રાખો થોડો; કુરૂ કુળના પાંડવ એ છે, સમજીને આપો ઘોડો ॥ ૨૮ ॥

જગતમાં જેનિ જય વરતે છે, પોતે લાવ્યા પંચાળિ; અવનિમાંથિ અસુર કાઢયા; સાહાગ જેને વનમાળિ ॥ ૨૯ ॥ બળિયા સાથે બાથ ન દિજે, વિવેકનિ એ વાત; સલાહ સંપથિ નિપજે, સારૂ નહીતો થાશે ઉત્પાત ॥ ૩૦ ॥ એટલે ક્રોધ કરિ રાય બોલ્યો, સાંભળો વરસકેતુ; બોલવા ઉપરથિ હું સમજ્યો, તમારા મનનો હેતુ, ॥૩૧॥ તોખાર લેવો ભય બતાવિ, હું સમજું છું ઘણું; પણ અશ્વ આપું તો મેં ખોયું; પોતાનું ક્ષત્રિપણું, ॥ ૩૨ ॥ હું હારૂ ને પાન્ડવ જીતે; તો તેમાં શું થાશે; કુન્તી સુત અમ સામા બાહાજી, પાછળથિ પસ્તાશે, ॥ ૩૩ ॥ પત્રમાં એમણે એમ લખ્યું છે ક્ષત્રિ હોય તે બાંધિ; તે માટે અશ્વ બાંધ્યો, આપુ નહિ એ વાંધે; ॥ ૩૪ ॥ શું એકલા એ ક્ષત્રિનિ જાતી, બીજા શું કોળિ નાળિ; લઢવું વઢવું પાછા શું પડવું, મરવું નહિ પુંઠ વાળિ ॥૩૫॥ શું એમનિ માએ દીકરા જણિયા, બીજીએ શું પાશાણ; શું એકલા એ મનુશ જનમ્યા. બીજા શું જનમ્યા શ્વાન ॥ ૩૬ ॥ પાન્ડવ શું બે શીશ ધરાવે, બીજાને શું એક; અસ્વ અમારે આપવો નથિ, ક્ષત્રિનણો એ ટેક, ॥ ૩૭ ॥ ઉઠો તમે મારિ સભામાંથિ હું છું આકળો ભુત; તું શું પંચાત કરવા આવ્યો, દાસીના સુતનો સુત, ॥૩૮॥ એમ કહીને ચરણ પછાડયો, વર્શકેતુ તવ ઉઠયો; હંસદ્વજનો મીજાજ દેખી, રોસ ભરેલો રૂઠયો, ॥ ૨૯ ॥ વર્શકેતુ કહે તતપર થાજો, કરવા રણ સંગ્રામ, બળિયા સાથે બાથ બીડાવિ, ખોવાનો ઘર ગામ. ॥૪૦॥ કૃષ્ણ પ્રભુથિ કો નથિ બળિયા, તે પણ રહે છે પાસ, ભગનિ દીધિને રથ સદા હાકે, થઇ રહ્યા છે દાસ ॥૪૧॥ પંચાળ દેશના સ્વયંવરમાં જરાશન શીશુપાળ; સહુ સરિખા કરણ સરિખા, સુર્યતણા જે બાળ, ॥ ૪૨ ॥ તેવા તેવા મછવેધ કરવા ઉઠયા સભાનિ માંય; ચોરાશી શહસ્ત્ર દેશનો રાજા, દુરિયોધન કહેવાય. ॥૪૩ ॥ મચ્છવેધ રથંભે ચડયા પડયા, ભારિ સભાનિ માંય તે મછવેધ અરજુને કીધો, પરણ્યા સતી કન્યાય ॥૪૪॥ તોન તુલના તમે કયાં આવો, ઉમંગ પુરણ કરજો; એક ખુણામાં પડી રહેનારા યુદ્ધ કરવું આદરજો ॥ ૪૫ ॥ હંસદ્વજ કહે યુદ્ધ કરવાનું, ના પાડીયે છિએ કયારે; તૈયાર થાજો તૈયાર થાશું, આવતિ કાલ સવારે ॥ ૪૬ ॥ એમ કહિને વિદાય દીધિ; વર્શકેતુ તવ વાળિયો; ક્રોધ ભરેલો રક્ત લોચને, જઇ અરજુનને મળિયો, ॥૪૭॥ ઓરે પીતાજી ઓરે પીતાજી જઇ રાયને સમજાવ્યો; પણ મુમત મુકતો નથિ માટે, યુદ્ધ નોતરૂ દઇ આવ્યો ॥ ૪૮ ॥

ઘણો છે સુરો પડે પુરો, નથી અધુરો એહ; બહુ છે બળીયો વાળ્યો ન વળીયો, વઢવાને ટાપ્યો તેહ ॥ ૪૯ ॥ વલણ ॥ લઢવા માટે ટાંપીયો, જણાયું બહુજોર; વલ્લભ વદે એમ સાંભળી, કર્યો અરજુને સોર.

કડવું ૧૩ રાગ ધનાશ્રીની ચાલ.

જયમુનિ રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારિ તુજને સંભળાવું સુધન્વાની કથાય ॥૨॥ અરજુનજીએ સોર કીધો, સૌ શેન્ય તતપર રહેજો; કાલે સવારે હંસદ્વજને, મન મુકી યુદ્ધ દેજો ॥ ૨ ॥ એવી પોતે આજ્ઞા આપી. નગ્રમાં શું થાય; હંસદ્વજે પ્રધાન તેડયા, રાજયસભાની માંય ॥ ૩ ॥ શંખને લેખ પ્રધાન પોતાના બ્રાહ્મણના છે બાળ, પણ કુબુદ્ધી અતી અદેખા, સ્વભાવના ચાંડાળ ॥૪॥ કલેશ વહાલો ટંટો ઠાલો કરવા જ્યાં ત્યાં ચાહાય, આસ્તીક નહીને નાસ્તીક પુરાખટ પટીયા કહેવાય ॥૫॥ છે બ્રહ્મદ્વેશી કુથલિ કલેશી, ધર્મમાં ફાંશીયા બેઉ પણ તેની આંખે રાયદેખે. લેણદેણ પુર્વનું એવું ॥૬॥ તે બેઉને દાસ મોકલી તેડયા, રાજ્ય સભાની માંય, પોતાને આસન આપી બીરાજ્યો, સભા શોભી રહી ત્યાંય ॥ ૭ ॥ પછી પ્રધાન પુછવા લાગ્યા, માહારાજા તેડયા કેમ, હંસદ્વજ :તવ પુછવા લાગ્યો પ્રધાનોને એમ, ॥ ૮ ॥ કુન્તી નંદન પાન્ડવ કેરો, અશ્વ આવ્યો છે હાંઇ; તેને લલાટે પત્ર બાંધ્યો છે, લખ્યું છે તે માંઇ ॥૯॥ ક્ષત્રીપણાનો જે સુત હોયે તે, અશ્વ અમારો બાંધે; એવું વાંચીને મેં બાંધ્યો ક્ષત્રીપણાને વાંધે ॥ ૧૦ ॥ તેથી વરશકેતુ વિષ્ટી કરવા આવ્યો અમારિ પાસ; અહંકારના વચન બોલવાથિ ઉપજ્યો મન વિનાશ ॥૧૧॥ અશ્વ દેવાનું ના કહ્યું મેં માટે માગ્યું રણ યુધ; કહો એ કામ ઠીક કર્યું કે, કીધી વીપરિત બુધ ॥ ૧૨ ॥ તવ શંખ ને લેખ એમ બોલ્યા, રાય તમોને ધન્ય, તમ સરખાને જીતે તેવો, દેખાતો નથો અન્ય ॥ ૧૩ ॥ પછી છાની ગોષ્ટી કીધી, મળીને બેઉ પરધાન; આપણે પંડે લડવુ નથિ ને, નથિ થાવું હેરાન. ॥ ૧૪ ॥ વઢનાર વઢશે મરનાર મરશે; આપણે જોવો તમાસો; તો શાને સારૂ ના કહીએ, જોવાને ખેલ ખાસો ॥ ૧૫ ॥ એમ વિચારીને બેઉ બોલ્યા, કરો ખરો સંગરામ; ક્ષત્રીનંદન શું નથિ તમે, શું બોળવું છે નામ ॥ ૧૬ ॥ ગાદી શું લજાવવી છે, વળી લાજે પરધાન; કુટુંબ કબિલો લજાવવો

શું, ચડી પડો મ્હાન ॥ ૧૭ ॥ ભાઇ સાથમાં ને સહુ સેન્યમાં ઢંઢેરો પીટાવો રાય, કાલે સવારે પહોર દહાડામાં, દરવાજે ભેગા થાય ॥ ૧૮ ॥ વખત નિમ્યા થી વહેલો આવે, તેને શરપાવ મળવો; વખત વિત્યેઆવે તેને,તેલ કઢામાં તળવો. ॥૧૯॥ વળી હવે દેવરાવો તમારી,તોમહુવેહેલા આવે; મોડો આવે તેને તળવા, નિશ્ચે કરો તે ફાવે ॥ ૨૦ ॥ રાજા કહે કબુલ છે માહારે, ચાર છડીદાર જાવો; કુટુંબમાંને સેન્ય સકળમાં, સંદેશો સંભળાવો ॥ ૨૧ ॥ એટલે ઉઠયા આગના લેને, ચાર જણા છડીદાર; પડો વગાડી પોકાર કર્યો, કહેલા સમાચાર ॥૨૨॥ કાલ સવારે પોહોર દહાડામાં સરવે થાએસાવધાન; આયુદ્ધ બધા આવિ મળજો, નહીં તો થશો હેરાન ॥ ૨૩ ॥ વહેલો આવીને ઉભો રહેશે, તેને સરપાવ મળશે; મોડા આવે તેને સજા, તેલ કઢામાં તળશે ॥ ૨૪ ॥ પક્ષપાત કોઇની નહી ચાલે, રાય તણીછે દવાઇ; નહી તો અકાળ મ્રત્યુ થાશે, જાણુશો નહી નવાઇ ॥ ૨૫ ॥ એ રીત સેન્યમાં સંભળાવી, ત્યાંથી થયા વીદાય, રાય તણા કુટુંબમાં કહ્યું. જાણ સરવને થાય ॥ ૨૬ ॥ સુધન્વા બેઠા છે સયનમાં, પોતાની પ્રમદા પાસ; તેને કહ્યું કાલ યુધ્ધે જશું, સામા હશે અવિનાશ ॥ ૨૭ ॥ એવું કહેતામાં સુધન્વાનું, ફરકયું ડાબુ લોચન, અબળા કેરૂં અંગ પણ ફરકયું ભરાયું ભારે વિઘન ॥૨૮॥ મહેલમાં દીપક રાણા થયા, કરમાયો નજર બાગ; સુધન્વાનિ બારીએ બેશી; કકળ્યા કાળા કાગ ॥ ૨૮ ॥ સમળી શીયાણા ભોવન ઉપર, ભમવા લાગ્યા અપાર; તેવું જોઇને ત્રાસ પામી; સુધન્વાની નાર ॥ ૩૦ ॥ પાછુ મનમાં એમ ભાસ્યું; કાંઇક વિઘન થાશે, માઠા શુકન કેમ થયા, બુદ્ધિથી બાળા વિમાશે ॥૩૧॥ એમ કરતાં દિવસવિત્યો, રૂજની થઇ તે વારે; અચાનક એને નિંદ્રા આવિ સયન કરયું તવ નાર ॥ ૩૨ ॥ તેમાં ભયંકર સ્વપ્ન ભાસ્યું, જાણે ગયો ભરથાર અંગતણું હેવાતણ ગયું, ઉતર્યા સોળ શણુગાર ॥ ૩૩ ॥ જાણે મુખકે કેશ કરડયા, શીશના એકે એક; ચાળુ ઉતરી સિંધુરી અંગે, પેહેલી દીઠી અનેક ॥ ૩૪ ॥ તવ ભયની બાર ભામની ભઠી રડવાલાગી અપાર; અરેરે આમ કેમ લાગ્યું, શું થાશે મોરાર ॥ ૩૫ ॥ સુખ સજ્યામાં સુધન્વાયે, કીધું છે સયન; ત્યાં જઇને પીછોડી ઉખેડી જોયું પતીનું વદન ॥ ૩૬ ॥ ઢંઢોળીને જગાડવા લાગી. જાગો જાગો પ્રમનાથ; અરેરે માહારે વિયોગ પડીયો કહી ઝાલ્યા બેઉ હાથ ॥ ૩૭ ॥ તવ સ્વપ્ન થયું સુધન્વાને, પડશે મારા

દેહ, અબળા માહારી અટવાઇ મરશે, માહા દુખી થઇ એહ ॥ ૩૮ ॥ એવામાં જુવતીને જગાડે, જાગ્યો સુધન્વા સુર; જાગ્રત થઇ જોઇ અબળાને રડતી દીઠી ભરપુર ॥ ૩૯ ॥ તવ સુધન્વા પુછવા લાગ્યો, શું દુખ દરીયે ડુબી, એટલે અબળા કહેવા લાગી, ભય ભરી સ્વપ્નની ખુબી ॥ ૪૦ ॥ ભયંકર મને સ્વપ્ન ભાસ્યું, તે નવ જાણે કોઇએ આમળની વાત કહેતાં માહારી, જીભ્યા કાપવી જોઇએ ॥૪૧॥ સુધન્વા કહે સ્વપ્ન કેવું, સાચી વદજે વાણી; તુજને દવાઇ દઉં છું મારી, સત્ય કહે સતી રાણિ ॥ ૪૨ ॥ તવ હૈયાફાટ રડવા લાગી, નેત્રે વહે બહુ પાણિ; અરેરે એમ કહેતી વેળા, કેમ ન જીભ વઢાણી ॥ ૩૫ ॥ કહ્યા વિના હવે છુટકો નથી, કંથે દીધી છે દવાઇ; રડી રડીને કહેવા લાગી, અગની ઉઠયો ઉરમાંય ॥૪૪॥ વળણ ॥ અગની ઉઠયો ઉરમાં રડતી હઇયા ફાટ; કહેવા લાગી કામની, સોગન દીધા માટ ॥૪૫॥

કડવું ૧૫ રાગ હલાવરી.

માહારા કંથજી શું કહેવરાવોરે, ઓ હો હો હોરે. ટેક. ॥ મુજને સ્વપ્ન ભયંકર લાગ્યુંરે જાણે પેલા ભવનું પાપ જાગ્યુંરે,માહારૂં ચાલતું ઘર સુતર ભાગ્યુંરે. માહરા॥૧॥ જાણે રણયુધમાં તમે ચડીરે, એક વિધને જીવી બીજે પડીયારે પેહેલા સસરા શત્રુ થઇ નડીયારે; ॥ માહરા ॥૨॥ જાણે સસરાએ તેલમાં તળીયારે, તમો તાત વચને ખળીયારે, તમને સહાય કરી શામળીયારે ॥માહારા ॥૩॥ પછી શત્રુએ સંહાર કીધોરે, મન મુક્ષીને માર દીધોરે મારો શણગાર ઉતારી લીધોરે ॥ માહારા ॥ ૪ ॥ હું તો અભાગણિ રહી રઝળતીરે, મારી કારમી કાયા નથી પડતીરે, સપનાનિ વાત લાગે છે મળતીરે ॥ માહારા ॥ ૫ ॥ તમ તાતે હવે દેવરાવીરે, કાલે વઢવાની વાત કેવરાવીરે; વળી તળાવની બીના આવીરે ॥માહરા ॥૬॥ એવું સ્વપ્નું સીધાન્ત મળીયુંરે, માહારૂં પ્રારબ્ધ પાછુ વળીયું-રે, જાણે સંસારનું સુખ ટળીયુંરે ॥ માહારા ॥૭॥ મુજને માઠા થયાતા શુકનરે, કાગ કકળાવ્યા ભોવનરે, અવળું ફરકયું છે અંગ લોચનરે ॥ માહારા ॥ ૮॥ માહારા દીપક થયા રાણારે, તમો પણ નહી હો અ-જાણુરે સહુ સમજો છો સ્વામી શાણારે ॥ માહારા ॥ ૯ ॥ માટે કાલ યુધે નવ જાશોરે, તમો જઇને પુરણ પસ્તાશોરે; જાણિ જોઇને દુખી

થાશેરે. ॥માહારા॥૧૧॥ વળણ ॥ દુખી થાશો નાથજી, ઉપજશે વીઘન; કરો પ્રતિજ્ઞા નહી જવા, તો માને મુજ મન. ॥

કડવું ૧૬ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધન્વા મહીમાય. ॥૧॥ સુંદરી કહે સ્વામી મારા, પ્રતીજ્ઞા કરો કાંઇ; તો મુજ જીવને શાન્તી વળે, ઉચાટ છે મનમાંઇ ॥૨॥ એટલે સુધન્વા એમ બોલ્યો, સાંભળ સાધવી સતી; સુરા નરની નારી થઇને, કયાં દે કાહાર મતી ॥૩॥ મુજ તાતે દેવરાવી દવાઇ;તે કેમ લોપુ વેણ; જગત કીરતી થાય માંથે, થાવું સુરાતણ હેણ. ॥૪॥ જગત માં કીરતી કરાવી, જીવવું તે જીવ કેવો; અમે તેટલો ઉભો ફરે પણ જીવતો મુઆ જેવો ॥૫॥ સુત સાચો હોય ક્ષત્રીનો તો, મરવાથી નવ ડરે; રણ સંગ્રામે ન પડે પાછો, મુસ્તક કર લઇ ફરે ॥ ૬ ॥ મરવું માને તો અજ્ઞાની, આત્મા મરતો નથી; ખોળીયું છે તે પંચભુતોનું, જીવ ન્યારો સરવથી ॥૭॥ જેવાં વસ્ત્રો ઉતારવાનાં, તેવિ ઉતારવી કાયા;માયા માહાદેવના બનાવ નેવિ, ચૈતન્યને આ માયા ॥૮॥ વસ્ત્ર વપુ ઉતારવાં સરખાં, તેમાં ન જાણવો ફેર; કષ્ટ કાયાને નહિ આત્માને, માટે કરૂજગ જેર. ॥૯॥ રણમાં મરીએ તો ભવ તરીયે, મોક્ષની પદવિ લઇએ; ક્ષત્રી જાતીનો ધર્મજ એ છે, માટે બેસી કેમ રહીએ. ॥૧૦॥ કુળ લાજે જ્ઞાની લાજે, લાજે પોતાનો ધર્મ, મનુનાં વચન શાસ્ત્ર વિશે, અબળા શું સમજે મર્મ ॥ ૧૧ ॥ જીવવું મરવું મીથ્યા કેહેણિ, તે કેમ માનીયે સાચું અસત્યને સત્ય માને તેનું, ઇશ્વરી જ્ઞાન કાચું ॥ ૧૨ ॥ આ દેહ તજી બીજો દેહ લેવો; જ્યારે ત્યારે એકવાર: નિશ્ચે છતાં કેમ ડરવુ., સુંદર વતી નાર. ॥૧૩॥ એટલે સુંદરવતી બોલી, તમે તો મરવું ધાર્યું; તેથી તમને નહી દેવું જાવા, કરો માહારૂં વાર્યું. ॥ ૧૪ ॥ પીઉજી પાવલે લાગું તમને, કોણ પછી માહારૂં બેલી; એમ કરતાં બેઉ ચક્ષુએ, ચાલી આંસુનિ હેલી ॥૧૫॥ એવે સમે મધ્ય રાત્રી થઇ છે, અબળા કરે વિલાપ: ભાઇ ભગનિ વિનાનિ ભામા, વળી નથી મા બાપ ॥ ૧૬ ॥ એક આશરો પરણ્યા પતીનો, બીજો વિસ્વંભર કેરો; તે વણ સગુ ન મળે મ્હારૂં, કલેશનો ઘરમાં ઘેરો ॥૧૭॥ દુખે ઘેરાણિ નેત્રમાં પાણી, વાણી વિમળ કાઢે;પોતાના પતીનો પાલવ ઝાલી, રડવા લાગી રાઢે

॥ ૧૮ ॥ આક્રંદ કરતી બહુ વલવલતી, કળકળતી કામનો; તે વેળાએ ભયંકર ભાસે, ઝમ ઝમતિ જામનિ ॥ ૧૯ ॥ કોમળ કાયા મહા રૂપવંતી, જોબન બાળે વેશ; મૃગયાનેણી નહી કાંઈ કહેણી, મુસ્તક સુંદીર કેશ. ॥ ૨૦ ॥ દંત જેના દાઢમની કળીયો, આંગળી ચંપક કળી; હાથેળી જેની કમળ સરખી, હોડ રેખાયો મળી. ॥ ૨૧ ॥ જંઘા કદળી સ્થંભા સરખી, કુમકુમ પગની પાની; બોલવું કાલું લાગે વાહાલું, બુદ્ધી મોહોટી વય નાહાની ॥ ૨૨ ॥ સુઘડતા ચંચળાઇ ચોખાઇ, કોઇ વાતે નહી ખામી; વાણી મધુરી શુભ ગુણ પુરી, અક્કલ નહી અધુરી. ॥૨૩॥ વિવેકી વિદ્વવાન વડી છે, જાણે પતિવૃત ધર્મ;આચરણ એના ઉત્તમ અતી, મતી સદા શુભ કર્મ ॥૨૪॥ આભુશણ વણ અંગ ઓપે, લોપે નહીં મરયાદ; તેથી અબળા રેડવા લાગી, કંઠ વેણાનો નાદ ॥૧૫॥ ॥ વલણ ॥ વેણા નાદે રામા રડે, મધ્ય રાત્રીનો યોગ; વહાભ વદે સુણો સહુ, અતી ઉપજ્યો હીત રોગ.

કડવું ૧૭ રાગ મને મુકી ગયો છે મારો છેલડો રે.

હુંતો જુધ્ધે ન જાવા દેઉં નાવલારે, માહારે તમ વીના નથી આધાર મહારાજ, જુધ્ધે ન જાવા દેઉં નાવલારે. ટેક. મેહેતો જનમીને જોયા છે આપનેરે, નથી બીજા ત્રોજાની વાહાર ॥માહરારાજ॥તમને આશો ઉજમ વડવા તણેરે, હજુ શું જોઇ થાકયા સંસાર ॥માહારારાજ॥૧॥ મારે પીયર પનોતુ થવાનું નથીરે, નથી ભાઈ ભોજાઇની મોથાઇ ॥ માહારા રાજ ॥ નતી તાત માત કે મોસાળીયુંરે, નથી સૈપણી બૈપણી બાઇ. ॥ માહારા રાજ ॥ ૨ ॥ તમો રણ ચઢીઃમુને રઝળાવશોરે; પુરણ પડી છે પેટડામાં ફાળ ॥ માહારા રાજ ॥ આવ્યું વીવન વાળ્યું વળશે નહી રે, માટે પહેલા આણુ માહારો કાળ. ॥ માહારારાજ ॥ ૩ ॥ હળી મળી પુરણ બેઠાં નથીરે, નથી કરી દુખ સુખ તણી વાત ॥ માહારા રાજ ॥ નથી હશી રમીને બોલીયાંરે, મીથ્યા વટલાવિ છે મેં માહારી જાત ॥ ૪ ॥ પુરણ પરણ્યાનો લાહાવો લીધો નથી રે, નથી પીરશિને જમાડયા મેં નાથ ॥ માહારા રાજ ॥ નથી ઘુંઘટ તાણ્યો કુટુંબમાંરે, મઇ આવિ નથી સહીઅર સાથ ॥ માહારા રાજ ॥ ૫ ॥ ॥ વલણ ॥ એમ અતીશે વલવલે, કરે અતી આક્રંદ; સુધન્વા કહે સુંદરી રડવું રાખો બંધ. ॥

કડવું ૧૮ રાગ સામગરીની ચાલ.

જયમુનીરૂસી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું પરમપવિત્ર કથાય ॥૧॥ સુધન્વા કહે સુંદરી સુણો, રડવું શાખો બંધ: થવા કાળ તે થાશે, સીદ કરો આક્રંદ ॥ ૨ ॥ મહાર તમારે સંબંધ જેટલો તેટલો લીધો લ્હાવો; રણુસંબંધ પુરણ થયો તો. હેવ ઉપર શો હાવો ॥૩॥ મુને પણ એવું સ્વપ્ન આવ્યું. પડસે માહારી કાયઃ છે છેલ્લું વહેલું આપણે મળવું, કાલે થાશું વિદાય ॥૪॥ પ્રભુનું ધારેલું બને છે, આપણી ધારણા ખોટી, રડેથી નથી રોકાવાનું નીકર આશા તો મહોટી ॥૫॥ તું કહે છે મહારૂ નથી બેલી, કોઇ અવનીમાંય; વીશ્વ ભર વિના નથી બેલી, કોઇનું હાંય કે ત્યાંય ॥ ૬ ॥ જેમ બને તેમમાનવો આનંદ, શા સારૂ કરવો શોક; શોક ધરેથી શોક ન નાસે, આનંદથી શોક ફોક ॥૭॥ અંધારે અંધારૂ ન નાસે નાશે જો થાય પ્રકાશ; તેમજ આનંદ માની લેવાથી, કલેશ પામે નાશ ॥૮॥ આનંદનું ઘર ઉત્તમ સહુથી આનંદે આનંદ; થયું ગયું મીથ્યા માનવાનું, માયાનો ફેમટ ફંદ ॥૯॥ હું નતો તાહરો તું નોતી મહારી, કોણ કોને સંબંધ લાવ્યું જે જેને જેમ ફાવ્યું પોતાને કરમે આવ્યું ॥ ૧૦ ॥ એકજ જન્મે ભેળાં થયાં, તેમાં શું તાહરૂં માહરૂં, સંઘાત છુટયો કે પુંઠવાળી કોણ જુએ છે વારૂ ॥૧૧॥ દેહ છતી પડી હોય ઘરમાં તોપણ ભાવ ન પુછે; જીવ સામુ જોઇ કોઇ ન રડે, તો પછી સગાઇ શું છે ॥૧૨॥ ખોળીયાની સગાઈ હોયતો ખોળીયું કોઇ ના બાળે; જો જીવની સગાઇ હોયેતો ફરી જીવ સામુ ન ભાળે॥૧૩॥ થાય કદાપી પ્રેતરૂપે, આવી ધુણીને બોલે; તોતે ભાભા કરી કાઢે બારબારે ખર તોલે ॥૧૪॥ જો સુંદરી સગાઇ છે સાની; સમજીને કાઢય સોધી જો ખોળીયાને બાળે છે માટે. ખોળીયાના વીરોધી ॥૧૫॥ જીવના વીરોધી હોય નહીતો, જીવને હાંકી ન કાડે: કોઇ કોઇનું સગુ નથી મીથ્યામુઢ બરાડે ॥૧૬॥ તું નથી મહારી હું નથી તારો, સગાવંત સંસાર; માટે કાંઇ કલેશ ન કરતી. ઓ સતી સાધવી નાર ॥૧૭॥ યુદ્ધ વીના હું નથી રહેવાનો, પડશે વેઠશું દુખ; ઘણુમાંનજાઉં ને બેસી રહેતો. લાજે જનુનિની કુખ ॥ ૧૮ ॥ વળિ મહારા બંધુ લાજે, લાજે હંસદ્દજ બાપ યુદ્ધે ગયા વણુ હું રહું તો. બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૧૯॥ ખાલી ખોટા કરે ભવાડા, જગતને જણાવે નારિ; એમાં કહેવાયે નહિ સારૂ. ફજેતી માહારિ ને તારિ ॥૨૦॥ મહારાં સાથ સહોદર જાણે, જાણે સઘળુ જગત; કહેશે કે વશ છે નારિને, શાનો સુધન્વા ભક્ત ॥ ૨૧ ॥ માટે મન વાળો માનુનિ સિદ ક-

સાવો દંતઃ અત્યારથી એમ જાણજે કે, ગત થયો મુજ કંથ ॥૨૨॥ કંથ રડે કામનીને શા સારૂતે સમજાવું સાગ; કામનીજીવતી હોતતો થાત માહારો પરીવાર ॥૨૩॥ વળી કરત શેવા માહારી; રાંધી પીરસત મુને; બીજી મળશે કેવી નીકળશે, એમ પીડા સહુને ॥૨૪॥ પ્રમદારડે પતીને તે, પોતાના સુખ માટ અરેરે મહારો વૈભોગ ગયો, પ્રથમ એ ઉચાટ ॥૨૫॥ માંથા ઉપર હોય દેવું તો અબળા રડે એમ,જીવતા હોતતો કરત નિરવાણ, હવે આવળશે કેમ ॥૨૬॥ નીરધન હોય તો એમ રડે;મરણું કીયા કરૂ કયાંથી; છૈયાં છોકરાં પેટ પડયાં તે, ખવરાવીશ શામાંથી ॥૨૭॥ કદાપી ધન મેળવિ મરે, તો તેને રડે, એમ ઝાઝા જીવિને રળત ઝાઝુ ભોગવત ફાવે તેમ. ॥ ૨૮ ॥ એવાં ગમે તે કારણ વીના, રડવું નથી જનકોય; વિવેકથી વિચારમાં આવે, સ્વારથ સગપણ હોય ॥૨૯॥ હું નહી તારો, તું નહિ માહારી, કોઇનું કોઇ ન થાય; જો કોઇ કોઇનું થતુ હોય તો કેમ જોડે નવ્ય જાય ॥ ૪૦ ॥ જો કદી જોડે જવાય નહીતો,આનંદ તજવો જોઇએ વરસ બે વરશે આણંદ માણે. રમે જમે સહુ કોઇએ ॥૩૧॥ મુએલું જન મુઆ મતે,જીવતું જીવતા મતે; અનાદીથીરેટએવો સમજો શાસ્ત્રને મતે. ॥૩૨॥ એમ કહી સુંદરી સમજાવી, એવે રહી પોહોરરાત, સુધન્વાયે દંત ધાવન;કીધું કમના સાથ. ॥૩૩॥ પછી ઉષ્ણોદકે સ્નાન કીધું પછી નિત્ય કર્મ; સંધ્યા ગાયત્રી સમાધી, લેઇ સાચવ્યો ધર્મ ॥ ૩૪ ॥ પરવારતા પા પોહોર દાહાડો; ચઢી ગયો પાવન; સુધન્વાએ વિપ્ર જમાડી, પોતે કરયું ભોજન ॥ ૩૫ ॥ એવે સમે સાથ સહોદર, વળી શહુ સન્યાય: જમી પરવારી આયુદ્ધ બાંધી, નગ્રનિ બારણે જાય. ॥૩૬॥ તે સમે હંસધ્વજ રાજા. સહુથી પરવારયો પહેલો; દરવાજા બહાર ખુરશી નાંખી, જઇને બેઠો વેહેલો. ॥૩૭॥ રાતા નીશાન રોપાવ્યા છે, પથરાવ્યાં છે બીછાના; શંખને લેખ બે પ્રધાન આવિ, બેઠા છે મસ્તાના. ॥૩૮॥ એકજ મોટો ચુલો કરવા, તેમાં કરાવ્યો તાપ; તે ઉપર કઢા તેલ તણી,ઉકળતી કરી આપ ॥ ૩૯ ॥ જેજન આવે તે જન જુવે, થરથર કંપે કાય, અરેરે આ તેલમાં તળાતાં, વેદના કેમ વેઠાય ॥૪૦॥ એ રિતે જોઇને સહુ ત્રાસે, જે વહેલા આવેલો તે પાછા જઇ હેતશ્વીને, તેડી લાવ વહેલો ॥ ૪૧ ॥ એ રીત અડધા પોહોર દનમાં, રહ્યું સહુ કોઇ; સુધન્વા આવ્યા નથી તે, પ્રધાન રહ્યા છે જોઇ ॥ ૪૨ ॥ તે સમે અડધો પોહોર થયો તવ ઉઠયા હરીદાસ; ભોજન કરી મુખ પખાળી, લેઇ કીધો મુખવાસ ॥ ૪૩ ॥ પછી

પોતે યુધ્ધે જાવા, થાવા લાગ્યો તૈયાર; ઉભો થઇને પહેરી લીધા, પોતાના સણુગાર ॥૪૪॥ રૂપે ગોરો કેહેડે કંદોરો તોરો મોતીનો માથે; કડાં સાંકળાં વેઢ વીંટી, બાંધ્યા બાજુબંધ હાથે ॥ ૪૫ ॥ નાહાનો ને નાજુક ઘણેરો, ચપળ જેની ચાસ; સ્થળ પહેલી કચ્છી ભીડી, પછી પહેર્યાં સુરવાળ ॥ ૪૬ ॥ કમર પટો કવચ બખતરા, અંગ ઘણી ઉલટ; કાનમાં કુન્ડળ હાર મોતીના, જરી જામો મુગટ ॥ ૩૭ ॥ ચરણમાં ઉપાન પેહેર્યાં, પટકેથી કટી બાંધે; બાણનો ભાથો ને ધનુષ તે, ભેરવ્યાં ડાબી ખાંધે ॥ ૪૭ ॥ જાપત્તા ખંજર ત્રીશુળ લીધું, જમૈયાને કટાર; ફરસી ભાલો કર્વત કુહાડા, તર્કસ તીર તરવાર ॥૪૯॥ બાંધી બોકાની ઉમ્મર નાહાની, આંખડી મ્હોટી મ્હોટી, ચક્ષુ રાતા ચોળ ચળકે, નમળેખાંપણ ખોટી ॥૫૦॥ ભમ્મર ખુબજ ખેંચાયેલી, લાગે અતી વીકરાળ; તતપર થઇ કહ્યું તારૂણીને, જો સતી જે ગોપાળ ॥ ૫૧ ॥ વલણ॥ જે ગોપાળ છે માહારા, જાવું છું રણસગરામ; એમ કહેતાં વલ્લભ વદે; મગળો થયો તે ઠામ.

કડવું ૧૯ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એમ બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું; સુધન્વાની કથાય ॥૧૦॥ સુધન્વાએ મગળો થઇને,કહ્યા જે ગોપાળ; એટલે સુંદરવતી નારીને, પડી પેટમાં ફાળ ॥ ૨ ॥ જાણ્યું કે જીવશે નહિં સ્વામી, ઉદાશ પામી નારી; પતીનો જઇ પાલવ ઝાલ્યો અરજ સાંભળો મહારી ॥ ૩ ॥ મમત શું માન્યનીનો ચાલે, યુધ્ધે જવા થયા ત્યાર; તો મુજને મળીને પધારો. ઓ મહારા ભરથાર ॥ ૪ ॥ છેવટનો આ પ્રેમ પ્રગટયો, આટલુ વચન પાળો, થનારૂં હશે તે થાશે, પ્રેમની પીડા ટાળો, ॥ ૫ ॥ માગી માગી માગુ તમ પાસે, સાસુડીના સંતાન; પુરણ વિકાર વપુમાં વાપ્યો, માટે દો રતુદાન ॥ ૬ ॥ સુધન્વા કહે એ શું બોલી, રણ યુદ્ધ જાતાં નારિ, સમય વણ વહિયે તે, છુટી પડે નીરધારી ॥ ૭ ॥ સમા વીના બોલે તે હારે, સમા વીના સહુ ખોટું રોકાઉને વેળા વીતે તો, થઇ પડે દુખ મહોટું ॥ ૮ ॥ સ્વામીને જીવવો તાકો તો, મુમત મુકી દેવો; તારૂણી મમ પીતાને તું, જાણે છે મુમતિ કેવો ॥ ૮ ॥ તેલ તણી કઢા ઉકળાવી, બેઠા છે દરવાજે; વેળા વીતીને ત્યાં જાવું તો, તેલમાં તળે આજે॥૧॥માનની જાણતી નથી એવું,જીવતો

હશેતો મળશે;જાણે છે કે મોડા જાશે તો,તેલ કઢામાં તળશે ॥૧૧॥ જાણિ જોઇ પતીતણો તું; જીવ લેવો કેમ ધારે; ઉરકેરી મોકલવો જોઈએ, વીષનથી ઉગારે ॥૧૨॥ વેળા વિતે છે વેળા વીતે છે,કર્મ કઠોરૂ જાગ્યું, રજની રામા બોલી નહીને, આ વેળા શું માગ્યું ॥ ૧૩ ॥ મેલ પાલવડો મુમત આવડો, કદી કાળે નવ કરીએ; તારૂણી કહે કેમ મુકું, બેઠી છું ભર હરીએ ॥ ૧૪ ॥ વહેલા જાશો તો તેલથી બચી,શત્રુને હાથે મરશો મોડા જશોતો તાતને હાથે, પણ નહી ઉગરશો ॥ ૧૫ ॥ નિશ્ચે મુજને એમ થયું છે, ઉતરશે શણગાર, માઠા સુકન માહરા સાચા; નહી કાંઇ ફેરફાર ॥૧૬॥ આમે મરવું ને આમે મરવું, મરવાનું મુજ કંથ,હર પ્રકારે પીયુજી માહરા;આવિ રહ્યો છે અંત ॥૭॥ તો શા સારૂં ડરવું સ્વામી, અબળાનું ઉર ઠારો, નહીતો લાગશે બાળ હત્યા, સમજી પાપની વારો ॥ ૧૮ ॥ મુજ મન ઇચ્છા પુરણ કરો, પામશો વઇકુંઠ વાસ, સાન્તી રાખીને બેસો જરા ન લ્યો ત્રીયાનો ત્રાસ ॥ ૧૯ ॥ વળી માહરો દેહ તજીને, આપીશ હું હત્યાય; કાયા માહરી પાડું નહિતો; સુકીત સઉ ફોક થાય ॥ ૨૦ ॥ એટલે સુધન્વા એમ બોલ્યો, આ નહી મનુશ ધરમ; દિવસે રતુદાન દેવું, પશુપક્ષીનું કરમ ॥ ૨૧ ॥ સુંદરવતી સતી એમ બોલી, ઓ મારા ભરથાર; એક વરસનું તપ સુકી, વરસાવું ધુમાર ॥૨૨॥ પછી બાધ નહી દીવસનો, ઓરે મારા નાથ; કર્યું માહરૂં કબુલ કરો, જોડું તમને હાથ ॥ ૨૩ ॥ સુધન્વા કહે કામની સુને, રૂચે નહી તુજ વાત; તાહરૂં બોલ્યું પાળવા રહું તો ક્રોધ કરે મુજ તાત ॥ ૨૪ ॥ તવ અબળાયે જીભ્યા કાહાડી, દંતુમાં દબાવિ; સુધન્વા કહે રતુ દેઉં છું, વિપ્રોત વેળા આવી ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને વસ્ત્ર ઉતાર્યાં અબળાયે જીભ મેલી; ધુમાર વરસાવિ નરનારી, પ્રેમે રમ્યા રંગરેલી ॥ ૨૬ ॥ પોહોર દીવસ પુરણ થયો, સંકટ આવ્યું ભારી; સુધન્વાએ વસ્ત્ર પેહેર્યાં ચાલ્યો આયુધ ધારી ॥ ૨૭ ॥ છડીદારને આજ્ઞા આપી, રથ અમારો લાવો, તવ સારથી રથ જોડી આવ્યો, સુકન માઠો કહાવ્યો॥ ૧૮ ॥જેવો સુધન્વા બારણે નીકળ્યો, તેવોજ કકળ્યો કાગ, દ્વારને ઉમર ચરણ દેતા, આડો ઉતર્યો નાગ ॥ ૨૯ ॥ તવ સુધન્વાએ વિચાર્યું નીશ્ચે થવાનો કાળ; જાણ્યું કે જનેતાને મળી આવું, ધારી ચાલ્યો ભુપાળ ॥ ૩૦ ॥ પોતાની માતાના મેહેલમાં ચાલ્યો, જઇને લાગ્યો ચરણ; તે વેળા માતાને ભાસ્યું, આ સુત પામે મરણ ॥ ૩૧ ॥ માયે કર ઝાલ્યો દીકરાનો, એવે આવિ ભામની; સહુના મનમાં મરણ ભાસ્યું, અંતર ઉ-

ઠગો અગ્નિ ॥ ૩૨ ॥ માતા કહે ઓ દીકરા મહારા, મુજને લાગ્યું એમ; આજે જો જુધ્ધે જાશો તો નહી રહો કુશળ ક્ષેમ ॥ ૩૩ ॥ માટે તુજને નહી દેઉં જેવા, ઘરમાં બેસો તન.લોચન માહારૂં લાગ્યું ફરકવા, માઠાથઇ શુકન ॥ ૩૪ ॥ ભમની કહે અમની ઉઠયો, મુજ ઉરમાં અતીશે; ઓરે વિગ મડા સરખું, મુખડું તારૂં દીશે ॥ ૩૫ ॥ માટે બેશિ રહો ભોવનમા, જાવા નહી દેવું; તાત તણો ઠપકો આવે તે, શીશ ચઢાવિ લેવું ॥ ૩૬ ॥ માતા કહે હું તાત તારાને; જવાબની દેનારી; તારે માટે ક્રોધ કરીને, છો મને નાંખે મારી ॥ ૩૭ ॥ એમ મા દીકરી બે મરશું. તે પછી બીજું થાય; ચીંતા તે કાંઇ નવ ધરતો, જો જાય તો પાડુ કાય ॥ ૩૮ ॥ સુધન્વા કહે માતા માહરિ, રણ ચઢયો કેમ રહેવું, મારા તાતે દવાઇ દીધી, તેમને શું સામું કેહેવું ॥ ૩૯ ॥ ચાર ભાઇ ચડીયા જે પેહેલા, તેમણે શું કરી ચોરા તેને ન રોકયાને મુને રોકોછો, મુથી દો સરજોરી. ॥ ૪૦ ॥ તાત તણું શું વચંન લોપું, લોપે તે સુત કેવો, નાસ્તીક પ્રાણી જાણવો એને. વળી દીકરી જેવો. ॥ ૪૧ ॥ નર થઇને નારી સરખે, જગમાં હું ગણાવું; માટે મરવું તેમાં ન ડરવું, રણ યુદ્ધ વિશે જાવું ॥ ૪૨ ॥ માતાજી હું નહી કરૂં વાર્યું, ધાર્યું યુદ્ધે જાવા; ના જાવું તો તાતજી કકળે પાછળ થાય પ્રસ્તાવા॥૪૩॥ માત પીતાનું વચન લોપે, તે જન પાપી પ્રાણિ; એવાં પુત્રનાં વચ ન સુણિ સુખવંતી વદી વાણી. ॥૪૪॥ માબાપનું બોલ્યું ઓલંગે તે પર ઇસ્વર કોપે; તે દીકરા જાવાનું કહુછું. તે વચન કેમ લોપે ॥ ૪૫ ॥ સુધન્વા કહે સુણો માતા, ન્યાયનીતી સમજાવું; માતા પીતાનું વચન વીરોધી, તેમાં કોને વશ થાવું ॥ ૪૬ ॥ માતા કહે એમ બને તો, તેનું કરવુ કેમ; સુધન્વા કહે સમજાવુ તમને, સાચુ માનાજો એમ ॥ ૪૭ ॥ ઘણું કરીને માતાનું બોલ્યું પુત્રીએ પાળવું ઘટે, પુત્રે પાળવું પીતાજીનું, કહું છું શાસ્ત્રને વટે. ॥ ૪૮ ॥ તવ માતા બોલતી બંધ પડી, સુતે સમજાવ્યું કેવુ; ઓ દીકરા તારો નાશ થવાનો, જુધ્ધે જાવા નહીં દેવું. ॥ ૪૯ ॥ વળણ, ॥ જુધ્ધે જાવા દઉં નહિં ઓરે મારા બળ; વલ્લભ વદે એવું કહી, રડતી એ તતકાળ ॥

કડવું ૨૦ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી. તું તો સાંભળ પુન્યવંતપ્રાણી; સુખવંતી રડવા લાગી, માહારે રાહુની દસા જાગી. ॥ ૧ ॥ એવે શું થયું

નગરની બાહાર, સહુ સેન્ય મળ્યું તે વાર; સંખ લેખે કર્યો તપાસ, દળ માં ફરી જોયું ચોપાસ ॥ ૨ ॥ દીઠું સર્વ સહું સેંન્યાય, એક ન દીઠાસુધ ન્વાય; નથી રાયનો મેહોટા સુત, થયા પ્રધાન આકળા ભુત ॥૩॥ શંખ લેખે કર્યો વીચાર, ઠીક લાગ આવ્યો છે આવાર; એ રેહેતોતો મછરબી રાખી; આજ કસુર આવિ છે આખી ॥ ૪ ॥ આપણી સંગ રેહેતોતો રેશે, આવેલો લાગ તે કોણ ખોશે; એમ કહીને બેઉ પરધાન, ગયા રાય કને મસ્તાન ॥ ૫ ॥ પુછયું હંસદ્વજે સુભમતી કહો કીયો આવ્યો નથી, તવ પ્રધાન ક્રોધે ભરીયા, મોહોટે ધાંટે બેઉ ઓચરિયા ॥ ૬ ॥ અમેતપાસ કીધો રાય, થયો તમ ઘરમાં અન્યાય, નથી આવ્યો સુધન્વાય, એનો ઇનસાફ કેવો થાય ॥ ૭ ॥ પેહેલો દીકરાનો ન્યાય કરો; જોવું થાય છે ખોટો કે ખરો; એવાં મર્મનાં વચન સુણી, ખુનસે ભરાણો ખુની ॥ ૮ ॥ બોલ્યો હંસદ્વજ ક્રોધ કરી, શું હું બોલેલું જવાનો ફરી; જાવો ન્યાય કરો તમો બેઉ, વચમાં વાંધો નહી લેઉ ॥૯॥ તવ શંખને લેખ પ્રધાન, રક્ત લોચન વદીયા વાણ; જાવો એક સત જોદ્ધા સપારે, લાવો બાંધી જોર ઝપાટે ॥ ૧૦ ॥ સાથે ઊગાડાં ખડગ રાખો, કરે તોફાન તો મારી નાંખો, કહીએ તેડે ચંપાવતી નાથ, કહી બંધન કરજો હાથ ॥ ૧૧ ॥ લાવો મારિ મુશકે હાંઇ, કોઇ ડરશો નહી મનમાંઇ; શું એરાજા ના સુત તે સારૂ, બોલવું વેણ લોપે અમારૂ ॥ ૧૨ ॥ એમ કેહેતા શેવક સત ઉઠયા, ઘણા રોશ ભરેલા રૂઠયા; લીધાં ઉઘાડાં ખડગ હાથ; રક્ત નેતરે ચાલ્યા સહુ સાથ ॥૧૩॥ ગયા સુધન્વાને ધામે, કર્યો પોકારમ્હોટે નામે, તવ સુધન્વાની નારી, આવી રડતી પોતાની બાહારી ॥ ૧૪ ॥ કહ્યું નથી સ્વામી મુજ વાસ, એતો ગયા જનુની પાસ; તવ સાંભળી શેવક વળીયા, સુખવંતી મેહેલમા પળીયા ॥ ૧૫ ॥ ત્યાં તો દીઠા સુધન્વા ભક્ત, કીધાં દાસોએ લોચન રક્ત; કેમ ઉભા રહયાછો હાંઇ, તાત તેડે છે શેન્યા માંઇ ॥ ૧૬ ॥ કહ્યું છે તમો તેડવા જાવો, એને બંધન કરી ને લાવો; માટે બાંધીએ હાથ તમારા, નહી તો મળે ભોગ અમારા ॥ ૧૭ ॥ માટે બાંધવા દો રૂડી રીતે, નહિ તો બાંધિશું વીપરીતે; સુણી ચઢયો સુધન્વાને ક્રોધ; આ શું બોલે છે ગુલામ ચોદ ॥ ૧૮ ॥ એમ ધારી તાણી તરવાર, કર્યો દસ વિસનો સંહાર; તવ ત્રાશીને બીજા નાઠા. જાણ્યા રાજકુંવરને માઠા ॥ ૧૯ ॥ ગયા સેન્ય વીશે બુમ કરતા. માહા ત્રાસ ભર્યા ઓચરતા, મહારાજા કરી કુંવરે રિસ. મારી નાંખ્યા યોદ્ધા વીસ ॥ ૨૦ ॥ આમે જાણી જેઇ પાછા વળીયા, તમ સુત જાણી

ને પળીયા; તવ ચીઠિલખી એમ, તાતનું વેણુ લોપો કેમ ॥૨૧॥ આવો બંધન થઇને બેટા, નહી તો થઇ જાશો છેટા; એમ કહી મોકલ્યા યોદ્ધા એંશિ, ગયા રાણીના મેલમાં પેશિ ॥૨૨॥ આપી સુધનવાને ચીઠિ, તે વાંચી નજર કરિ મીઠિ. કહ્યું તાત વચન કેમ લોપું, કરો બંધન હવે નહિ કોપુ ॥૨૩॥ તવ સુખવંતિ માતા કહે છે, શિદ બંધન માગી લે છે; આવનારાનો કર સંહાર, નહિતો દે મુને તરવાર ॥ ૨૪ ॥ તવ સુધન્વા બોલ્યા આપે, સર્વને હણું તમ પરતાપે: પણ તાત વચન લોપાય, એતો અનરથ મોહોટો થાય ॥૨૫॥ એમ કહિ બે કર દીધા, તવ શેવક બંધન કીધા; જરા કબજે થયો જે વારે, કોપ્યા અનુચરો તે વારે ॥૨૬॥ પેહેલા વિસ મારેલા તે કાજે, એતો ભરાયા પુરણ દાજે, કશી કશિને બંધન કીધો, ચાલ કહિને અચરકો દીધો ॥૨૭॥ તવ સુધનવા ગભરાયો, હું તો શિદ થવા ગયો ડાહયો; ચાલો આવું છું તમ સાથ, પણ નરમ કરો મુજ હાથ ॥ ૨૮ ॥ માહારિ ચામડી બહુ ચુસાય, તેથી નસો ને નાડિ તણાય; એતો વેદના નવ વેઠાય, જાણે જીવડો મારો જાય ॥ ૨૯ ॥ એવાં દીનતાનાં વચન બોલે, પણ જોદ્ધા બાહાજ્યાજમ તોલે; દાજ આણીને ઠોંસા મારે; કેમ સામો થયો તો તે વારે ॥૩૦॥ અ ત્યા પેહેલું શું જાણ્યું નહોતું, હવે તાહારૂં આવી પોત્યું; એમ કહિ ખેંચી લિધો જ્યારે, સુખવંતિ ગભરાઇ ત્યારે ॥ ૩૧ ॥ એનિ આંતરડિ બહુ દાજી, ઉઠિ સુધનવાને બાજી, બોરે બેટા આ દશા આવી, તેં તો બગાડયું કર બંધાવી ॥૩૨॥ હવે કબજે પડેલો શુ કરે, સુત મરવાને સંચરે; માહારે જોઇને જીવવું ધીક, મુકવી મરજાદ રે બીક ॥૩૩॥ વળણ ॥ એમ ધારિ ઇઇ તન કને, વિસ્મિત થઇ ગઇ વાત; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, રડવા લાગી માત.

કડવું ૨૧ વઇદરભીની નાટકની રાહ.

માતા રડે રૂદે ફાટતિ, નહિ જાવા દઉ બાળ; માઠા શુકન મુજને થયા, માંથે ભમે છે કાળ. માતા રડે રૂદે ફાટતિ ॥ ટેક ॥ તુ સપગલાનો સભાગીયો, તાહરે જનમ્યે થઇ લેહેર; કોમળ કાયાના દીકરા, આ શો તુજપર કેહેર ॥ માતા ॥૧॥ ચક્ષુએ ચોમાસું ચાલતું, દીધી દીકરાને બ્બા થ; લાડકવાયા જાશો નહિ. ચાંપે રૂદિયા સાથ ॥ માતા ॥ ૨ ॥ મોહો જોયા મહારા બેટડા, મરવા મોકલું કેમ; દેશવટો દેશે રાજીયો, તે

વેઠીશું તેમ ॥ માતા ॥ ૩ ॥ તેલકડા તુજ કારણ, કરિ છે તાતે ત્યાર; સગો શતરૂ થઇ લાગીયો, તેમાં કોણ કરે વાહાર ॥ માતા ॥ ૪ ॥ તુજ પછિ બીજા બેટડા, પણ મોરલી કુંવાર; તું ગયો પછિ શું રહ્યું; ગાદીના બેસનાર ॥ માતા ॥ ૫ ॥ મેં તુને સુનો મુકયો નથી, બહુ લડાવ્યાં લાડ; બાંધાનો બાંધેલો બેટડો, ઉછર્યો પ્રભુને પાડ ॥ માતા ॥ ૬ ॥ સુવાવડમાં ઘણો સાચવ્યો. રાખી વશ જીભ્યાય, ખાટું તીખું ખાધુ નહિ. કષ્ટ ભોગવિ કાય ॥ માત ॥ ૭ ॥ સપુત સુત આ શું થયું, આવ્યો કારમો કોપ; દેહ તજવા વેણ તાતનું, કેમ કરિયે લોપ ॥ માતા ॥૮॥ કારમી કાન્તિ તાહરિ જનમનિ, નોહોતિ મુજને આશ; છેવટ પણ એનું એ થયું. થઇ નિરભાગી નિરાશ ॥ માતા ॥ ૯ ॥ તારા બંધવ તારિ બેનડી, સતિ સાધવિ નાર; હું રાંકડી તારિ માવડિ રહિશું કોન આધાર ॥ માતા ॥૧૦॥ છબી દેખસું કયં હવે, પડશે પાપી વિયોગ; અરેરેરે હાય હાય હાય સું થયું આવ્યાં ભુંડા ભવ ભોગ માતા ॥૧૧॥ વળણ ॥ એમ કહી મુરછામાં પડી, મીચાયાં છે નેન; તવ બંધુને ઘેરીયો, સુધનવાની બેહેન. ॥

કડવું ૨૨ રાગ કાફી

હાંરે બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, ઝાડ ઉભતો રહે એંધાણી, કાંઇ કલેશમાં બાકી રેની, બંધુને બાહાજી કોવલીકા બેની ॥૧॥ હાંરે વીરા માહારે જીવિને સું કરશું, તાહારૂં મરણ થતાં પેહેલી મરશું; મારે વિર વીના પીયર શાંનું, કેમ દેવે ન બોલ્યું પાનુ ॥ ૨ ॥ હું તો પીયરમાં છું પનોતી, કહી ધુસકા મુકીને રોતી, બાજી શેવક કેરે હાથ, છોડો મમ બંધુના હાથ ॥૩॥ હાં રે નહીતો આપીશ મુજ હત્યાય;હું તો પાડીશ મારી કાય; મારો તાત વેચાણો વણ ધને, શંખ લેખ પ્રધાનોની કને ॥૪॥ હાંરે થયા સામા શતરૂ પ્રધાનો, વેર વાળે તે મુંઢ મત્રતાનો; કીયા જનમતણી દાજ વાળે, બધો હરખ હઇયાનો ટાળે ॥૫॥ હાં રે અમનેશાંક ડીયાને રાવરાવે, આખા જનમની ખોથ ખોવરાવે; એનું કીધે કાળબળ થાશે; કરેલી કરણી ભોગવાશે ॥ ૬ ॥ હાંરે અલ્યા શેવકો કષ્ટ કાપું, છોડો બંધુને તો કાંઇ આપું, કાહાડું હળહળ કહો તે આપી, કેમ જીવ લેવા બેઠા પાપી ॥ ૭ ॥ રામ ઝડપનો ॥ સેવકોયે સાંભળીને, બળમાં અધરમે દીધો; સુધનવાતો ધરણ ઢળીયો, પાછો ઉભો કીધો ॥ ૮ ॥

સુધન્વા કહે શું બળ દાખો, બંધાયો હું આપે; નહિ તો કેવો બતાવ્યો તો હાથ તમારા બાપે ॥ ૯ ॥ વિસ યોદ્ધાના પ્રાણ લીધા, કેમ નાઠા તે વેળા; મુજ તાતનિ ચીઠી લૈ આવ્યા, ત્યારે થયા ભેળા ॥ ૧૦ ॥ નહી તો રાજપુતને શું બાંધો, વાંધો લીધો એહ; છેવટ શું મત થાશે તમારી વિચારી લો તેહ ॥ ૧૧ ॥ એમ કહીને પંથે પળીયો, બળીયો બાહુ બંધાવિ ચાલ્યો ચાલ્યો ઉભો રહ્યો, નગ્રની બારણિ આવી ॥ ૧૨ ॥ જ્યાં પોતાના પીતા બીરાજયા ત્યાં જઇ નામ્યું શીશ; તવ હંસદ્ધજના મન વિશે, પુરણ પ્રગટી રીસ ॥ ૧૩ ॥ નો હોય તું માહારો દીકરો, તેં વચન લોપ્યું માહારૂં; છે હંકારીને અભીમાની, આવી બન્યું તાહારૂં ॥ ૧૪ ॥ હવે દેવરાવી માહારી પણ, તુજને મનમાં નાવ્યું; અન્યાય કરવાથી તારાપાર, જોર સરવનું ફાવ્યું ॥ ૧૫ ॥ શત્રૂ સામા વાટ જુએ છે કાહારપણુ તે કીધુ; માહારે પેટ પેદા થઇ ને, નામ લજાવી દીધું ॥૧૬॥ ન્યાય તારો માહારે શું કરવો, નથી પડતી સુજ; પેડા વગડાવ્યો તેની તેં. કાંઇ ન કીધી બુજ ॥ ૧૭ ॥ તાત તણો તને ડર નવ લાગ્યો, શું ધરાયા બે શીશ; પ્રધાનને ઇનસાફ સોંપ્યો; કયાંથી તું બચીશ ॥ ૧૮ ॥ સુધન્વા કહે ક્ષમા કરો, ઓરે માહારા તાતઃ ક્યાં થોડો કામનીયે રોકયો, સત્ય કહું છુ, વાત ॥ ૧૦ ॥ છોરૂ તો કછોરૂ થાયે, તાત તણિ નહિ રીત બારે ભયંકર શબ્દ સુણી, થયોછું ભયભીત ॥ ૨૦ ॥ હશીને મને આગના આપો યુદ્ધે તતપર થાઉં; તમ પરતાપે અરજુનજીને જીતી નગરમાં આઉં ॥ ૨૧ ॥ હંસદ્ધજ કહે જીત્યો બેટા બોળ્યું તે માહારૂં નામ; તમો શીક્ષાને પાત્ર થયા છો, કરશું અમો સંગ્રામ ॥૨૨॥ તાતજી અપરાધ ક્ષમા કરો, બહુ ભુલ થઇ છે માહરી, તમે ન છોડો તો કોણ છોડે પુત્રની દયા ધારી ॥ ૨૩ ॥ તો પણ શીશ ધુણાવે પીતા, એકનો બે નવ થાય, તેલ કડામાં તળાશો તમે, માહારો નથી ઉપાય ॥ એટલે વારતા નગ્રમાં ચાલી, બોળાવા બેઠું જગત; અરેરે તેલમાં તળાશે સુધન્વા હરી ભકત ॥ ૨૫ ॥ આખા ગામમાં ત્રાસ પડીઓ, જાણ્યુ સુધન્વા નારી; તેલમાં તળાવા હુકમ થયો' મુજ કંથને દુખ ભારી ॥ ૨૬ ॥ ત્રાસ ભરિ નીકળિ તારૂણિ, વિસ્મિત આંખડી ક્હાવિ, સુખવંતી સુધનવાની માને. મુરછાથી સુદ્ધિ આવિ ॥ ૨૭ ॥ કોવળિકા કહે માતા માહારિ, હેવે તે દગો દીધો; તેલમાં તળવા મુજ બંધુને

મમ તાતે હુકમ કીધો ॥ ૨૮ ॥ તે સાંભળી સુખવંતી ચમકી. ઉઠયોઉ-દમાં અમની; રડતિ રડતી સુધનવાની, નીકળી માતાને ભગની ॥૨૯॥ ત્રણે અબળા ત્રાસ ભરેલી, રડતી કુટતી ચાલી; સાથે દાશીયો દસ વીસ કોડી, તે કર રહે છે ઝાલી ॥ ૩૦ ॥ નેત્ર ત્રીસે નીર માતુ નથી આં સુ વહે ચોધાર; પ્રથવીમાં પછાડયો ખાતી, વરત્યો હાહાકાર ॥ ૩૧ ॥ ॥ વલણ ॥ હાહાકાર વરત્યો ઘણો, પુરણ પ્રગટયો સોક; વલ્લભ વદે શ્રોતા સુણો, ખળભળીયું બહુ લોક.

કડવું ૨૩ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજચે સંભળાવું સુધનવાની કથાય ॥ ૧ ॥ હાહાકાર ત્યાં થઇ રહ્યોછે, રડે છે ભગની ને નારી; જનુની જુલમ રડે છે, નેત્ર નાહાનું આંસુઆરિ ॥૨॥ રૂદીઆ કુટે, શ્રોણિત છુટે, પશુની પેરે બરાડે; અવની ઉપર પડતાં નાંખે મુસ્તકના કેશ કહાડે ॥ ૩ ॥ રોળાય શરીર રેણુ વીશે, મુકી મરીયાદ લાજ; ભાન રહ્યું નહી વહેવાર વટનં, રડે મહોટે અવાજ॥૪॥ વસ્ત્રતણી તો શુધિ નથી,અંગ ઉઘાડુ થાય,પગપાની કોઇએ ન દીઠેલી, તેની ઉઘાડી ફાગ ॥ ૫ ॥ તવ ગામનું લોક ભેળું થયું;રઘયત રડવા લાગી;નરનારી ને છોકરા નાહાના, સરવેને પીડા જાગી ॥૬॥ રાંધ્યા ધાન રહ્યા લોકોના; ખાવું પીવું કેમ ભાવે; ઘર કામકાજ મુકીને સહુ રડતુ રડતુ આવે ॥૭॥ ઘણા મનુશની મેદની મળી, રડેછે હૈયાફાટ; સુખવંતીના સાથે ચાલ્યા, કરતા અતી ઉચાટ ॥૮॥ સીમમાં મોર બપૈયા રોતા; નગ્રમાં રોતાં સ્વાન; મહેલે ચઢીને દાસીઓ રડતી,ભુમી ભાસે શમશાન॥૯॥હયને હસ્તી ઘાસ ન ખાયે, પોપટ પાંજરે રડતા; અરેરે આ બેઠુ બગડવા હરીજનને કનડતા ॥ ૧૦ ॥ સુધનવાનું સંકટ જાણી, નરને નારી ત્રાસે; ધાવતાં બાળક નાખે મારગમાં. ભક્તને મળવા નાસે ॥ ૧૧ ॥ મનુશ મેદની ઘણી થઇ છે, અંટે વાળીયે વળે, જવાનાયા જન ભેરમાં આવે, ઘરડાં ધરણુ ઢળે ॥૧૨॥ કંઇ પ્રાણી કહે શુ કરીયે, થાય છે કાળો કહેર; કંઇક કહે મને લાગ મળે તો, રાજાને મારૂ ઠેર ॥ ૧૩ ॥ મુઓ એ રાજા મરતો નથી, દીકરાને દુખ દેછે; પ્રધાનના કહેવા પ્રમાણે, હાએહા એ કહેછે ॥ ૧૪ ॥ કંઇક કહે સુધનવાના, કયાં ગયા ચાર ભ્રાત; બંધવની એ પક્ષ કરે તો,શું કરે એકલો તાત ॥૧૫॥ ભરથાર ભામની ભગની ને માતા,તે

તો છે એક રૂપ; તે સાથે ચારભાઇ હોયભેળા, શું કરે એકલોભુપ ॥૧૬॥ સુધન્વાની પક્ષમાં આપણ સરવે ફઇયત થાસું; સુધન્વાને દેશવટો દે, તો તેની સંગ જાસું ॥૧૭॥ કદી જીવનો નાશ કરે તો, આપણે જીવી શું કરસું; ખરેખરૂં તોફાન કરીને, ગમે તે ઉપાયે મરસું ॥ ૧૮ ॥ એવા એવા વીચાર ચાલે, શોકના ઉઠે તરંગ; સુખવંતી દીકરાને દુખે, ભાગી નાંખે છે અંગ ॥ ૧૯ ॥ કોવળીકા કલ્પાન્ત કરે છે પીયર જાવા બેઠું, આનંદ આખો વરશી રહયો તો, તેમાં વીઘન પેઠું ॥ ૨૦ ॥બીજા બંધવ ઘણું જીવો, મોભીના તુલના કયાંથી; પાંચ બંધુની જુગલ જોડી, ખોડ પડે તેમાંથી ॥ ૨૧ ॥ સુંદરવતી સુંદરી છે, સુધનવાની જેહ; બાળકી બેભાન થઇ છે, ધુન્યમાં ચાલે તેહ ॥ ૨૨ ॥ દરવાજાની લગભગ આવ્યું, સેન્યાએ જોયું સાર; હંસદ્ધજને પ્રધાન બેઠા, ત્યાં ગયા સમાચાર ॥ ૫૩ ॥ સુખવંતી કોળીકાને સુંદર, વળી રહીઅત આવે; તોફાન થાશે એમ, ભાસે છે; તવ રાય વીચાર લાવે ॥ ૨૪॥ રહીઅતને તો રોકી શકું પણ, અબળા આવે માહારી, કોવળીકા દીકરી સંગઆ- વે, આવે પુત્રની નારિ ॥ ૨૫ ॥ કહો ના કહો પણ કલેશ મોટો, દુર દશા કાંઇ કહાવી; એવામાં તો રહીઅત સાથે ત્રણે અબળા આવી ॥ ૨૬ ॥ સુખવંતીએ દીઠો સુધનવા, સભાની વચ્ચે પડી;કોમળ દીકરા કોણે બાંધ્યો, વળગીને બહુ રડી ॥ ૨૭ ॥ બીજી કોવળીકા બહેનબાઇ ત્રીજી પ્રેમદા પેઠી; ફાટી આંખે ક્રોધી શરીરે, કંથ કને જઇ બેઠી ॥૨૮॥ છુટે કેશે કારમે વેશે. દંત દાબીને ટસ્તી; આડી અવળી ડોક નાંખે, ભુજ ભેગા કરી ધસ્તી ॥ ૨૯ ॥ અરેરે આ શો ઉતપાત થયો, સસરા સતરૂ જાગ્યા, પોતે મુને પરણાવીને, સોભાગ્ય લેવા લાગ્યા ॥ ૩૦ ॥ એ વામાં હંસદ્વજ બોલ્યો, ઓ સુખવંતી નારી; મરીયાદા મુકી સભામાં આવિ, એ નહિ શોભા માહારી ॥ ૩૧ ॥ જેવો એ દીકરો જે તારો, તેવો માહરો એહ; તુનેને મુને સરખો વાહાલો, તેમાં નહી સંદેહ ॥ ૩૨ ॥ પણ પુતરે પીતાની દવાઇ, ધારીને કીધી લોપ; તે કારણથી એના ઉપર, પુરણ ચડીયો કોપ ॥ ૩૩ ॥ જે પુતરે પીતાને લજાવ્યો તે સુતને શું કરીએ, બળાત્કારે નાંખવો મારી, ખરી વાતે નવ ડરિએ ॥ ૩૪ ॥ વળણ ॥ ડરવાના નહી તારૂણી, સત્ય વદું છુ વાણ;તેલ કઢામાં નાંખીને, લેશું એના પ્રાણ.

કડવું ૩૪ રાગ સીંધુ.

કહેછે સુખવંતી, કોણ મમ સુત મારનારૂં; જમતમાં શું તમેજ જબરા, વળી, મચ્યું અંધારૂંરે કહે છે સુખવંતી, કોણ મમ સુતમારનારૂં ॥ ટેક ॥ પુત્ર પોતાનો માનતા હોતો, જુલમ ન કરવો ધારો; તેલમાં તળવા નિશ્ચે કર્યો, તેથી નહી તમારોરે. કહે છે, ॥૧॥ આણહાણ વરતે સેન્યા ઉપર ઘરમાં તે નવ આલે; નથી ચલણ ચલાવાનું, કુમત કીધો આપેરે. કહે છે ॥ ૨ ॥ એ દીકરાના પમલે તમે, સુખ પામ્યા છો પતી; કાંક બમડવા કાળ થયું તે; શુજી મારી મતીરે. કહેછે ॥૩॥ વાંજીઆ મેહેણું માથે હતું તે, આ દીકરે ટળીયું; તેને તમે મારવા બેઠા, આભ જ ઉંધુ વળીયુંરે, કહે છે. ॥૪॥ નથી કાયર જનેતાનો, જન્મેલો સુત માહરો; હું જીવતી બેઠેલી છું, તો કોણજ છે મારનારોરે. કહેછે. ॥ ૫ ॥ ઘર ના જોઇએ ગામ ન જોઇએ, ન જોઇએ રાજમાહો, મને માહરો દીકરો આપો, જાશું વન વિવાદીરે, કહેછે ॥ ૬ ॥ જીવખોઇને જર ભોગ વવું એ ન્યાય કોના ઘરનો; આશરો નથી જોઇતો તમારો, જોઇએ વિઠ્ઠલવરનોરે, કહેછે. ॥ ૭ ॥ પુત્રની પીડા નહી પીતાને, મીથ્યા ડોળબતાવે; પુરૂશ તેતો વામા મરેતે, તરતજ બીજી લાવેરે, કહે છે ॥ ૮ ॥ પુરૂશ સમા વેભોગના છે, શુકર નહી ફરજની, બીજી લાવી થાય બીજીના આશા તેના તનનીરે. કહે છે, ॥૯॥ તાન તણા ઘોડામાડિમાં પુતરે નવ પલવાયે; રીંટીઆની કાતનારી માડી, તેમાં સુત અમારોરે, કહેછે॥૧૦॥ વળણ ॥ સુત સમાય નહી તાતમાં, માતમાં સુત સમાય; કહે વલ્લભ તવ રાજીયો, ક્રોધે બોલ્યો ત્યાંય ॥

કડવું ૩૫ રાગ ઉપરનો

હંસધ્વજ કહે છે, વિચારીને વદો વાણી; મરજાદી મુકી બહુ બોલજો તો થઇ જાશો ધુળધાણીરે ॥ હંસધ્વજ કહે છે ॥ ૧ ॥ બાપતણિ બહુ સાખ વધારી, પધારી તું પંથે, વગર વિચાર્યું સાંભળશો, હારીને જાશો અંતરે ॥ હંસધ્વજ ॥ ૨ ॥ પીતા વીના પુતરો કયાંથી, પુતરો પુરૂશ કેરો અમારા મન ધાર્યું કરશું, મીથ્યા મારો ફેરારે ॥ હંસધ્વજ ॥ ૩ ॥ સું માહારૂં બોલવું પડે પાછું, શું મીથ્યા હવાઇ, તમારૂં ધાર્યું નહી થાશે

મુર્ક્ષી દો ભવાઈરે ॥ હંશદ્વજ ॥ પીતાજીનું વચન લોપે, તો તો છોકરૂં હેણું; એક જશે પણ ચાર બીજા છે; નહી થાય વંઝા મેણુંરે, હંસદ્વજ ॥ ૫ ॥ નરનો સ્વભાવ હોય મહા માઠો, માટે તમે પસ્તાશો; ક્રોધાતુર થઈ માર દેશું, ત્યારે નાઠા જાશોરે હંસદ્વજ ॥ ૬ ॥ માટે સમજી મેહેલ પધારો; પુત્રની આશા મુકો; એક ઘડીમાં ઘરબાર તારૂં, ભાંગી કરૂં ભુકોરે. હંસદ્વજ ॥ ૭ ॥ દીકરીને દરવાજે લાવી, શું તે મનમાં ધાર્યું; પોતાનો જીવ જાળવી જાઓ, કરો માહારૂં વાર્યુંરે ॥ હં૰ ॥ ૮ ॥ આખો વળ ચડવાનો મુજને, જેમ જેમ મુમત કરશો; તેમ તેમ હું થવાનો હઠીલો, ભારઓજથી ઉતરશોરે, રસ ॥ ૯ ॥ પ્રેમદાનું કહ્યું પતી સાંભળશે, ભુતળ રસાતાળ જાશે; કેહેવાઉં વશ વામાને રાજા, હાહાકાર વરતાશેરે ॥ હંશ ॥ ૧૦ ॥ રાજ રીતીથી રામા તમે, આપણે ઘેર પધારો; નહી તો નવા જુની થાશે, શાને રીશ વધારોરે ॥ હંસ ॥૧૧॥ વળણ ॥ મારો સ્વભાવ મરદ તણો, સત્ય સમજજો નાર; આંખડી ફાટે અમ તણી, તો તમે ખાશો માર. ॥

કડવું ૨૬ જાગ્યારે જાદવરાય એ રાગ.

સુખવંતી તવ બોલે, નેત્રોમાં નિર મેલ તોલેરે, ધિક્કાર ધિક્કાર ધિક્કાર તમને નાથજીરે ॥ ૧ ॥ અબળાની દયા નાવી. કઠણ રૂદીયા કાહાવીરે; હવે મેં પણ મરવું નિશ્ચે ધારિયુંરે ॥ ૨ ॥ મારો મોભી દીકરો જાશે, તો મુજ જીવે શું થાશેરે; નથી નથી નથી માહારે જીવવુંરે ॥ ૩ ॥ કહી રીસ કરી મન સાથે, એણે ખડગ લીધું હાથેરે; સુધન્વાનાં બંધન કાપી નાંખીયાંરે ॥ ૪ ॥ તવ કોવળીકા ભામની; જેના ઉરમાં ઉઠયો અગનીરે; રક્તલોચનથકી પીતા પ્રત્યે બોલચીરે ॥ ૫ ॥ તાત તમે શું જાણો; કાંઈ મરવ વણેરો આણોરે; માણો છો જે સુખતે સૌના સંપથીરે ॥ ૬ ॥ જેમ જેમ શાન્તી રાખી, તેમ હકુમત ચલાવી આખીરે; તમ પાખી હજારો દહાડા ચાલશેરે ॥૭॥ શું છો તમો કરનારા, અમે છઈયે ત્યાં મરનારારે; જે ફાવે તે કરજો, ડરશો નહી જરારે ॥ ૮ ॥ કાયા કામની કેરી, પણ આત્મામાં થી કેરીરે; જે જેને ઉમંગ હોય તે પુરો કરોરે ॥ ૯ ॥ ભાઈ વળુદી બેહેની; પીએર પનોતી તેનીરે; નહી તો શેની મોંઘી રાખરી સાથમાંરે ॥ ૧૦ ॥ દીકરો હણવા ધારી, કેહેવાઈરે વીપરીત મત ભારી થયેલાં વરસ તે પાણામાં મયારે ॥ ૨૧ ॥

પોતાના કેશની ગાંઠ, છોડી ફાંસો નાખ્યો કંઠેરે; રાયે જાણ્યું વંઠે વાત વીપરીતનીને ॥ ૧૨ ॥ વળણ ॥ રાય સમજ્યો વીપરીત છે, સહુને પ્રગટયો દ્વેશ, હાંહાં કહિ કુંવરી તણા, છુટા કીધા કેશ ॥

કડવું ૨૭ રાગ સાખી.

જયમુનિ રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવુ; સુધન્વાની કથાય ॥ ૧ ॥ રાયે કુંવરીના કેશ છોડયા, આમ ન કરીશ બહેની; અમે તે કાંઇ મારગ કાઢું, જરાક ધારણ રેની ॥ ૨ ॥ એમ કહીને શાન્તી પાડી, જોયું પ્રધાનોના સામું; કહો ભાઇ હવે કેમ કરવું, અપકીરતી હું પામુ ॥ ૩ ॥ માહારા ઘરમા કંકાસ ચાલ્યો, માટે નથી ઉપાય; જો તમો બેઉ કહેતા હોતો હુ કરૂં નીતીનો ન્યાય ॥ ૪ ॥ શંખને લેખ બે આઘા જઇને, કરવા લાગ્યા વિચાર; આપણો દ્વેશી સુધનવા છે, નડે છે ઘણીકવાર ॥ ૫ ॥ રાજમાં આપણી ખટપટ ચાલે, તેમાં પડે છે આડો; માટે ભલેરો લાગ લાગ્યો, ફરિ ન આવે આ દહાડો ॥ ૬ ॥ અમે તે કરી સુધનવાનો, કરાવી નાખવો નાશ; પછી આપણ નીરભય થાશું, નહિ રહે કોનો ત્રાસ ॥ ૭ ॥ એવી ધારણા ધારીને ઉઠયા, આવ્યા રાયની પાસ; દીકરાનો ન્યાય કરો તમે અમે કરીશું તપાસ ॥ ૮ ॥ તવ હંસદ્વજ ન્યાય કરવા, બેઠો સ્વ આસન; ઇનસાફ હું તારો કરૂંછું, સુણો સુધનવા તન ॥૧૮॥ તવ સુધન્વા બે ભુજ જોડી, બોલ્યો તાતની પ્રત્યે; છુટો છુ ને ઉભો રહયો છું, તેતો હું માહારે સત્યે ॥ ૧૦ ॥ પીતાનું વેણ પાળવા સારૂ. બંધન થયો તો આપે; સીધો ચાલીને હું આવ્યો, તમારી દઇવ પાપે ॥ ૧૧॥ જે કહેશો તે કબુલ માહારે, લોપવું નથી વેણ; પીતાનું વેણ પુત્ર લોપે, તે થાય સુકીત હેણ ॥ ૧૨ ॥ નહી તો તમ પરતાપે મુને, સામરથ છે અપાર; એટલે પ્રધાન પ્રત્યે રાજા, કહેવા લાગ્યો વિચાર ॥ ૧૩ ॥ આ દીકરાને દઉં દેશવટો, કેવો કહેવાશે ન્યાય; તેલમાં તળવા હુકમ કરવો, દીકરો માહારો જાય ॥ ૧૪ ॥ વળી ઘરમાં ઉતપાત પેસે, નારી માહારિ દેહ છાડે; પુત્રની નારિ નાંખે નીસાસો, દીકરા મરવા માંડે ॥ ૧૫ ॥ સુધન્વાના ચાર બંધુ, ટપમગ રહ્યા જોઇ; ને બોલ્યા પણ લોચન રાતા, કરી રહ્યા સહુ કોઇ ॥ ૧૬ ॥ વળી નગ્રની રહિઅત સરવે, આવ્યાં સુધનવા પુંઠે; સુધનવાને મારો કહેતા, નરનારી સઉ ઉઠે ॥ ૧૭ ॥ તેમાંથી થાયે

મ્હોટો હંગો, ત્યારે કરીયે કેમ, તમે મુને આપો ખુલાસો, બહુ વાતે છે વેમ ॥૧૮॥ એટલે શાન્તી રાખીને બોલ્યા, શંખને લેખે પ્રધાનઃ અરે રાયજી આ શું કહો છો. કયાં ગયું અભીમાન ॥ ૧૯ ॥ પોતાની પ્રેમહાથી બીધા, કીકરીનો ડર લાગ્યો; મરદ જાણી પ્રધાન થયા; કરમે વંઢળ ભાગ્યો ॥ ૨૦ ॥ શું કરશે દિકરાતે દારા, રહિઅત શું કરનારી;હુકમ કરો તો આપણા યોદ્ધા, કહાડિ મુકે ડાંગ મારી ॥ ૨૧ ॥ જોર ન કરશો ક્રોધ જનનું, હિમત ભાગી તમારી; બોલ્યા પ્રમાણે પોતે પળશું; એજ સલ્હા છે અમારી ॥ ૨૨ ॥ એટલે હંસધ્વજ એમ બોલ્યો, ધનસાફ રહેવા દઇએ; એક વેળા તો અરજુન સામા, યુદ્ધ કરવાને જઇએ ॥ ૨૩ ॥ વળણ ॥ રાયે શ્રીધી આગના, યુધ્યે ચઢો સૌ યોદ્ધા ન્યાય કર શું પાછા વળી, ચડયો પ્રધાનને ક્રોધ.

કડવું ૨૮ રાગ સંઘેરિ.

પ્રધાન બેઉ ઊઠી બોલ્યા, કરીને પોકાર, ધીક ધીક ધીક તુને ક્ષત્રીના કુંવાર. ॥ટેક.॥ જોયો તારો નેક ટેક. એક સ્વારથી;પક્ષપાત પુરી રાખે ન્યાય તો નથી, જોઇ જોઇ જોયો તુને, મરવી ગુમાર; ધીક ॥ ૧ ॥ સોનુ જાણી સંગ કર્યો, નીકળ્યો કથીર; નક્કી કાહાર કુળના તું, નોહ્ય રણ ધીર ॥ બોલેલું મોઢામાં પેઠું, શુ પડી બોલનાર. ધીક ॥૨॥ જામો જરી યો ઉતારી, ચુડો પહેરો હાથ; હોડા ચીર ચુંદડી ચંપાવતીના નાથ, ચક્ષુમાં કાજળ સારી, મુકી દે હથીઆર ॥ ધીક ॥ ૩ ॥ કુન્તી સુત પારથ સામો, શું કરે સંગ્રામ; માદીએ બેસી લજાવ્યું તાત તણુ નામ; નારી લોભે લલચાયો, ભય પામ્યો અપાર ધીક ॥ ૪ ॥ તારા નગ્રે નથી રહેવું, જાશું વનવાસ; કરમ ફુટયો હોય તે થાયે, અન્યાડીનો દાસ; પોતાના વહાલા પારકા ખોટા, કેમ રીજે શ્રીરતાર. ॥ ૫ ॥ અમે તારે ઘેર રહીને, ખાધું અન્ન ઉચીષ્ટ; તે છાંટા અમને લાગે, ગણાશુ પાપીષ્ટ; આટલેથી સમજી ગયા, છેલ્લા છે જુહાર ॥ ધીક ॥ ૬ ॥ વળણ ॥ એમ કહી ચાલવા માંડીયું, જુએ સેન્યનો સાથ; તવ રાયે ઉભા થઇ, ઝાલ્યા બેઉના હાથ.

કડવું ૨૯ રાગ આશાવરી.

જયમુનિ રૂષી એમ બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું, સુધનવાની કથાય. ॥૧॥ રાયે પ્રધાનોના હાથ ઝાલ્યા, કોધાતુર કેમ થાવો, રીતીસર કહેવું હોય તે કહો, રીસાઇને સું જાવો. ॥૨॥ એટલે પ્રધાન ગાજીને બોલ્યા, અન્યાયનો તું સ્વામી; પડો તેં વગડાવતી વેળા, કાંઇ ન રાખી ખામી. ॥૩॥ તેલતણિ કઢા ઉકળાવિ, તે તો કોના માટે; બીજાને તળવા ધર્યાતા, દીકરો સીર સાટે. ॥૪॥ પોતાનો બાળક બચાવી લેવો, પારકાને શું હણુવો; ન્યાયવાળા સુત શત્રને સરખે ભાગે ગણુવો. ॥૫॥ ગ્રહસ્થના જેટલાં હોય વહાલાં,તેટલાં ગરીબ જનને;ગ્રહસ્થે પ્રાણિ ગરીબે પ્રાણી, વિચાર કરજો મનને. ॥ ૬ ॥ કોઇક આવ્યું હોત મોડું તો, તેને નાંખત તળી; પોતાના પુત્રનો પક્ષ કરો છો, કેવળ બુદ્ધિ બળી. ॥૭॥ અરેરે રસાતાળ જાસે, વરસસે નહી મેઘ; એ ગાદી પર પુન્ય હતું તે, થયો પાપનો ભેગ. ॥ ૮ ॥ પોતાના પાળી અવર હણુવા, એ નહી ઉત્તમ ન્યાય; વચન ભ્રષ્ટ થાવું તે ભુંડું, જાવા નર્કની માંય. ॥૯॥ ઇન્સાફ કરવો સોંપ્યો અમને, બોહીને સીદ ફરો, વેણુ ગયું તેનું સરવસ્વ ગયું, જીવતાં મુઓ ખરો, ॥૧૦॥ પોતાનું બોલેલું પાળવા માટે, રામ સધાર્યા વન; વચન પાળવા રાજ મુકિ, નિકળ્યો નળ રાજન. ॥૧૧॥ વચન પાળવા હરિશ્ચંદ્રે, વેચ્યા પુત્ર ને નારિ; મસાણુની નોકરી કિધી, કષ્ટજ વેઠયું ભારિ. ॥ ૧૨ ॥ તેવા પ્રાણિ મહા સત્યવાદિ, ગાદિ ભોગવવા યોગ્ય; ધન્ય છે તેનું જીવવું ને, ધન્ય તેનો વઇભોગ. ॥ ૧૩ ॥ પોતાનું બોલ્યું પોતે ન પાળે, તે વાળે સૌ દને; વચન ભ્રષ્ટને છાયે ન રહેવું, મુખે ન મુકવું અન્ન. ॥ ૧૪ ॥ વાહાણુમાં વદન નવ જોવું, જોવે સુકીત નાસે; તમારિ સંમત કરવામાં અમને, પાતક ઝાઝું ભાસે. ॥ ૧૫ ॥ માટે અમપર કૃપા રાખી, જાવા દો આગનાય; રૂંએ રૂંએ પાપ ચઢે છે, અમારૂં પુન્ય ધોવાય. ॥ ૧૬ ॥ ચાંન્ડાળનો ચાંન્ડાળ કહેવો, જેનિ જીભડી જુઠી; ઓરે પ્રભુ જુઠા જીવડા; જગમાંથી જાજો ઉઠિ ॥૧૭॥ એવાં એવાં વચન કહ્યાં, રાજાને દ્રઢતા બેઠિ માહારૂં બોલ્યું હું કેમ લોપો છું, પાપ મતિ કાંક પેઠિ. ॥ ૧૮ ॥ મમ અબળાયે મમ કુંવરીયે, બોલી મને દબાવ્યો; વચન ભ્રષ્ટ થવા મનસુબો, માહારા મનમાં આવ્યો ॥ ૧૯ ॥ આટલી વય માહારિ થઇ પણ, ભ્રષ્ટ નોહોતો થયો કદિ; આજ મુને આ મતી સુજી, ફરવું ધાર્યું વદિ ॥ ૨૦ ॥ પુત્ર જાયે પરિવાર જાયે રિધ શીધ ધન; કટકા થાયે દેહ તણા તો, લોપીયે નહિ વચન. ॥ ૨૧ ॥ એવા મનમાં નીશ્ચે કરિયે, ખુરશીએ બેઠા રાય; સાંભળજો તમે સરવે સભા, સુધન્વાનો ન્યાય

॥ ૨૨ ॥ સુધનવા જો સપુત હોય તો, બાપ તણો બોલ પળવો હુકમ માહારો થાય છે એવો, તેલ કઢામાં તળવો ॥ ૨૩ ॥ એવો હુકમ થયો રાજાનો થરથર ધ્રુજ્યું લોક; હરીજનોએ ત્રાસ પામી, મુકી કારમીપોક ॥ ૨૪ ॥ નરનારિને બાળક ત્ર્યરડાં, રડવા લાગ્યાં અપાર, પોંચા કરડી હાથ ઘસે છે, નેત્રે વહે જળધાર ॥ ૨૫ ॥ સરવેના મનને એમ આવ્યું, રાજાને થૈતી હયાય; ધણુ પરધાનો કુબુદ્ધીના, તેણે ચડાવ્યો રાય ॥૨૬॥ અરેરે એમનું ભુંડુ થાજો; જજો સત્યાનાશ, સાતે જનમ એ બે જણને પડજો ત્રાશે ત્રાશ ॥ ૨૭ ॥ બ્રાહ્મણનો આ દેહ પામ્યા છે, પણ જાતી ચાન્ડાળ; એ બેઉ જણને હણુવા ઘટે, ફોડવાં જોઇએ કપાળ ॥ ૨૮॥ ચોટ લીએ ગ્રહી ચીરિ નાખતાં, કાંઇ ન લાગે પાપ; એમની માને પેટ જનમતાં. કેમ ન ડશ્યા સાપ ॥ ૨૯ ॥ કુકરમીને કુબુધી કપટના કરનાર; છરે ભરેલા છાકે છકેલા, કયારે થશે મરનારા ॥ ૩૦ ॥ વળણુ ॥ એ પાપી કયારે મરે, મરે તો ડરે સૌ લોક; વલ્લભ વદે સહુ જીવને પુરણ પ્રગટયો સોક. ॥

કડવું ૩૦ રાગ ચોપાઇ.

જયમુનિ રૂશી વદયા વાણી, સાંભળ ઉલટ આણી; સરવે લોક દેતું શ્રાપ, ઘણા ભક્ત કરે વીલાપ ॥ ૧ ॥ કાચા કાળજાની જે નારિ, તેતો ધ્રુજવા લાગી ભારિ; છઇયાં છોકરાં નાંખી દેઇ, લાગી રડવા ડસકાં લેઇ॥૨॥કંઇક ભકતોને થયું એમ અરેરે કરી નાંખીએ કેમ; બળીયા સાથે સું બાથ દીજે, ભાઇ ટંટા કરતાં બીજે ॥ ૩ ॥ કાં સસલાંને સીંગ સરખો કયાં બલાડો વાઘ નરખો, કયાં ખાબડુંને કયાં હધિ કયાં કુપ અને કયાં નદી ॥ ૪ ॥ કયાં આગીયોને કયાં ચંદ્ર; કયાં ગ્રાસીયોને કયાં ઇંદ્ર; કયા અળશીયું કયાં સર્પ, કયાં રહીઅત કયાં નર્પ ॥ ૫ ॥ એમ વિચારતાને ડરતા, સહુ રડી રડીને મરતા; થઇ રહી છે કુટાકુટ, ઘણા કલેશની લુટાલુટ ॥ ૬ ॥ કંઇક પ્રભુને પોકારે, બચશે સુધનવા કયારે;કંઇકે રોટલા નથી ખાધા, તેણે રાખી અનની બાધા ॥૭॥ નહી સુધનવા સરખું કોઇ, થાય આણંદ મુખડું જોઇ; જેના દરસણથી પાપ નાસે, હરનીશ પ્રભુ એનિ પાસે ॥૮॥ એના પુણ્યથી નગરિ સુખી કોઇ ગામમાં નોહોતં દુખી; એમ કહી કહી વીચાર કરતાં, કેમ જોઇશું

ભક્તને મરતાં ॥૯॥ કેંક કહે જીવીને શું કરશું, મરે ભક્ત તો આપણે મરશું; ગળે કાંસો ઘાલી દેહ તજવા, છેલા વેળા ભગવત ભજવા ॥ ૧૦ ॥ આપણા પરધાનોને પાપ, લાગ્યા દેવા કળીને શ્રાપ; એમ જગતની ઉપાધી ઘાલી, દુરમતી પ્રધાનોએ આલી ॥ ૧૧ ॥ બેઉ પ્રધાન તે સાંભળે છે એક એકના કાનમાં કેહે છે; ઠીક રાય આપણાથી ડરીયો, એણે હુકમ સારો કરીયો ॥૧૨॥ આપણા મન ગમતું થયું, બધુ સાલ જનમનું ગયું, આપણે જે જે કામ કરતા રાજા હાથે હા ઓચરતા ॥ ૧૩ ॥ પણ તેમાં આ અવળો પડતો, જેમાં ને તેમાં આવી નડતો, એના વિના એના ચાર ભાઇ, તેમાં અક્કલ નથી કાંઇ ॥ ૧૪ ॥ પછી રાજના ધણી થાસું, લુંટાશે તેમ લુંટી જાસું; એમ હસીને તાળીયો લેતા, છોને સૈ લોક ગાળો દેતા ॥ ૧૫ ॥ એમાં ગાળે સું ગુમડાં થાશે; બોલનારાનાં મોહો મંધાશે; જે બોલે તેને ઓળખી લેવા, દાવ આવે ત્યારે દંડ દેવા ॥૧૬॥ કોક દીવસ નાંખવા પીલી, ફરી વાત કરે નહી બ્હીલી; એકવાર આનો નાશ કરીયે, પછી મુઓ ઉપર કર ધરિયે ॥૧૭॥ એમ હરખીને કર્યો ઉચ્ચાર, રાયજી કેમ કરો છો વાર; કર્યો હુકમ તેવુ પાળો, સુતને તેલ કઢામાં તાળો ॥ ૧૮ ॥ પછી કરવા જવો સંગરામ જુઓ શત્રુનો સામો મુકામ; તમો વીલંબ કરો છો જેમ; ફાવશે શત્રુનેતેમ તેમ ॥ ૧૯ ॥ કોક પરાયું મનસુ હોય, તેને વિલમ કરે ન કોય; સહુ ગરીબોને ગરદન મારે, હોય ગ્રસ્ત તેને ઉગારે ॥ ૨૦ ॥ સહુ અબ હદ કરનારા, વાધ હદે પાછા ફરનારા; સહુ પોતાનું પાળે ને પોસે, અન્ય જનનું વાડમાં ખોસે ॥ ૨૧ ॥ બોલ્યો લખ સુણો શંખભાઇ ત્યારે સું થાશે કળીજુગ માંઇ; એઓ આ જુગમાં છે આવું, ત્યારે કળીયુગમાં કેમ થાવું ॥ ૨૨ ॥ ત્યારે શંખ બોલ્યો શંખ જેવું, કળીયુગમાં થાશે કેવું; તને સંભળાવું વરતાન્ત, તે સાંભળીને થઇશ શાન્ત ॥ ૨૩ ॥ તે સાંભળી ભાગસે ભ્રાન્ત, કહુ ઉઘાડુ કે એકાન્ત; તવ લેખ બોલ્યો મુખ એમ; કહો સરવે સાંભળે તેમ ॥ ૨૪ ॥ ત્યારે શંખભાઇ એમ વદે, સહુ સાંભળી ધરજો રદે; કળીયુગમાં રાજની રીતી, બતાવું રાય પ્રજાની પ્રીતી ॥ ૨૫ ॥ પ્રભુ જાણે ક્યારે રાય મરશે, વેઠ વેરથી સૈ ઉગરશે; ક્યારે આપણ નીરભય ફરશું, નહી કરવાના કામ કરસુ ॥ ૨૬ ॥ ત્યારે આવે બીજો રાય ચઢી, લુંટ પાડે ભંડારમાં પડી; તેના ભેળા આપણ પડી, માલ લુટી લેવાય તે ઘડીયે ॥ ૨૭ ॥ એવું રાખે પ્રજાજન હીત, રાયથી રઇયત વિપરીત; કરી અન્યાયને ન્યાયમાગે, રાજવિરૂધતો દુખ

લાગે ॥ ૨૮ ॥ પોતાનો સ્વારથ નવ શરે, તવ વાંકાવેણુ ઓચરે, એવી રીતી રહીયનની થાશે, વળી ચાડી ચુગલી ખાશે ॥૨૯॥ હશે રાજતણો કારભારી, તેતો થવાના કામ વિકારી આંખડી કપરિ કરી ફરે, વાત કરતાં ક્રોધજ કરે ॥ ૩૦ ॥ સહુને સેહમાં હાબી મારે, જેમાંને તેમાં સ્વારથ ધારે; પેહેલો આવે ફરીઆદ કોય, તેના ઉપર આકળો હોય ॥૩૧॥તારી ફરિયાદલાગેછે જુઠી, સામાવાળો જવાનો છુટી;તારી ફરીયાદ જુઠીઠરશે; તુજને રાજા કેદ કરશે ॥૩૨॥ ઉલટો તું જવાનો માર્યો વળી કેહેશેલઢતાં હાર્યો; એમ ખરૂં ખોટું જોયા વિના, બોલે બીવરાવવાની બીના. ॥૩૩॥ તવ ફરીઆદી જનડરે,બળે કાળજુને થરથરે; હવે ફરીયાદી પાછી લેવું તવ કારભારી કેશે કેવું ॥૩૪॥ તાહારી જુઠી તે પાછી લીધી, કેમ ફરી યાદ ખોટી કીધી; મ્હારા બેઉ બાજુ ભોગ મળશે. હવે શી રીતે વેળા વળશે ॥૩૫॥ જો ફરીયાદ કરવા નાવું, તોનો શત્રુતણો માર ખાવું; માર ખાતો રહુ કયાં લગી, નથી રેહેવાતુ એક વગી ॥૩૬॥ એમ ગભરાઇ પળશી કરે, નમી નમીને અરજ ઓચરે; તવ કારભારીના હાથ નીચે પાસે બોલાવવા આંખ મીચે ॥૩૭॥ આઘો બોલાવીને કહે એમ, કરો સમજણ બતાવું તેમ; કાંઇ પાન સોપારી દે મુને, તોતો અક્કલ આપુતુને ॥૩૮॥ એમ કહીને લે લાંચ કાહાડી, પછી કેવું બે બોલે અનાડી;કોકકારભારીને સમજાવું,ભેઠ મુકીને તુને જીતાવું॥૩૯॥એતો નથીલેતા કોઇ લાંચ, પણ ખોળી કાઢી છે ખાંચ; ઘેર જઇ તારી વાત મુકું, એમના બાળના હાથમાં મુકુ ॥ ૪૦ ॥ તવ રીઝી જશે કારભારી, તારી ફરિયાદનહી જાય મારી; કહેશે અમલદારને કાંઇ, શત્રુને ખોશશે કેદ માંઇ॥૪૧॥તવ કાહાર થયેલો શુ કરે,જેનું તેનું લાવીને ત્યાં ભરે;ડાહયો થઇને કોશના ખાય, એનો બીજો શો ઉપાય ॥૪૨॥ પછી ફરિયાદનું કામ ચલવે, એતો આરોપીને હલવે, તેની થરથર ધ્રુજેકાય,મેતો નથી કર્યો અન્યાય॥૪૩॥ તવ કારભારી દબાવિ મારે, રડે આરોપી ચોધારે;તવકારકુનન કામદાર અળગો લેઇ સમજાવે સાર ॥ ૪૪ ॥ અલ્યા ગધેડા જવાનો મરિ તારી ખરાબી થાશે ખરિ; બધું ઘરબાર લુંટાઇ જાશે, તને કેદની શીક્ષાથાશે ॥૪૫॥ આવશે તારૂં ધન શા કામ,કાંક વાવરિ દે આ ઠામ; એમતેમ કરિ લે લાંચો, કરે પૈસા પુંજીથી ટાંચો ॥૪૬॥ બેઉ જણનું બે હાથે ખાય. પછી મોકલે થવા ન્યાય; આવ્યો નીરધન કે ધનવાન, પેહેલવેહેલુ તેમાં દે ધ્યાન ॥૪૭॥ પછી દેખે તેવા ઘાટ ઘડે, મળે ધન તે બાજુપર પડે;હોય ખરો તે બીચારો રડે, પેલો ખોટો અભીમાને ચડે ॥ ૪૮ ॥ એમ રહીયત

નો મરો થાશે. સુખી દુખી સહુ અટવાશે; રાજા નાંખશે વેરાને વેઠચો વાહાલી લાગશે લેવાની બેઠચો. ॥૪૯॥ ન્યાય કરનારા સમજશે એવું, માહી છું ત્યાં સુધી લાંચ લેવું; પછી નથી કોઇ આપનારૂં, માટે ઘર ભરિ લઉં માહરૂં, ॥ ૫૦ ॥ જે વેહેપારને વેરિ કાહાવે, ફરિ ફરિ હાથ ન આવે; એમ જાણિને લઇ લુંટી; નાંખે ગરિબગરબાંને કુટી. ॥૫૧॥ વળી કળીયુગનાં ન્યાય કેવા, ઇચ્છે પ્રેમદા પઇસા લેવા; બધો ન્યાય રહેશે એ બેમાં, રાજ્ય પાટ પઇસો પુંજી તેમાં. ॥૫૨॥ એવી કળીની રિતી થાશે, ઉભે મળે લુંટી ખાશે; એવાં કળીયુગ કેરાં રાજ. તેવું બનવું જોઇએ આજ. ॥ ૫૩ ॥ તવ રાયને ભરાણુ સુર હું શું કળીયુગી રાજા અસુર; એમ કહી સુધન્વાને કહે છે, કઢામાં નાંખવો નીશ્ચે છો॥૫૪॥કદી નહી હોય મરજી તાહારિ, પણ નાંખવા મરજી માહારી; શું તુ સુત તે માથું લાવ્યો, મેં તો કાલે પડો વગડાવ્યો. ॥૫૫॥ વલણ.॥ કાલે પડો વગડાવીયો, શું ફુટયા તા કાન; જાણી જોઇ મોડો થયો, માટે થઇશ હેરાન.

કડવું ૩૧ રાગ ધનાસરી.

જયમુની રૂશી એમ બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય. ॥૧॥ હંસધ્વજ કહે ગયે કાલે, પડો મે વગડાવ્યો; વળી મારી ઢવે દેવરાવી, તોપણ મોડો આવ્યો. ॥ ૨ ॥ મારૂં બોલ્યું માહારા મોઢામાં, ઘાલવા તેં આમ કીધું; જાણી જોઇને મોડો આવ્યો, વચન પાળી પીધું. ॥૩॥ હવે જો તને મુકી દેઉં તો. અન્યાઇ હું કહેવાઉં; નહી મુકું તો તુજ માતાનો, સાચો શત્રુ થાઉં. ॥૪॥ તુજ માત તાતનો થઇશ શત્રુ, પણ મુજ બોલ્યું રહેશે;હું માહારૂં ધાર્યું કરવાનો,જે કહેવું હશે તે કહેશો॥૫॥બાપનું વચનપાળવા વિશે,શું છે તમારી મરજી; મરજી હોયતો બીજી ત્રીજી, કાંઇ ન કરશો અરજી॥૬॥ કદીમન નહી હોય પાળવાનું, પણઅમેઅમારૂં પળશું;અવળા હાથને ચરણબાંધી તેલમાં નાંખી તળશું॥૭॥પરાણે અમે પ્રાણ લઇશું,સાચુ સમજજો સાર; જેમ ખુશી હોય તેમ કહી દો, ઓ માહારા કુંવાર.॥૮॥ તવ સુધનવા બે કર જોડી, મુખથી બોલ્યો એમ; ભક્ત થઇને તાત તણું હું, વચન લોપુ કેમ ॥૯॥ તમથી આ દેહ બંધાયો છે, માટે આ દેહ તમારી; તે કરતા છે પંચભુતોની, નથી લગારે હમારી. ॥૧૦॥ તમારી દેહ તમારા કહેવાથી, તેલમાં તળી દેવી;હુંતો આતમા અમ્મર ચૈતન્ય, તેની ચીંતા

કેવી ॥૧૧॥ નથી અવતરતો નથી મરતો, નથી ડરતો લગાર; આવાં તો બહુ ખોળીયા પહેર્યાં ગણતા ન આવે પાર ॥ ૧૨ ॥ મરણું અવતરણું તમે માનો, હું તો માનતો નથી; દુખ સુખ મુને નથી મનમાં, હરખ કે શોક રતી ॥ ૧૩ ॥ ફરી એક કલ્પના મુને, થયા કરેછે એ તાત; જેટલી પુરણ થઇ હોતતો, સહુ મન ગમતી વાત ॥ ૧૪ ॥ એટલે હંસદ્દજ એમ બોલ્યો, શાબાશ મારા તન, શી ઇચ્છા રહી જાય છે તારારી, કહેજે સત્ય વચન ॥ ૧૫ ॥ સુધન્વા કહે કહેવું તેમાં, શો ફન માહરે વળે, બોલીને પાછું ચાલવું મહોમાં, જગત બધુ સાંભળે ॥ ૧૬॥ તે કરતાં મનની વારતાતે, મનમાં રાખવિ ઘટે, મીથ્યા લવારી કરીયે તેમાં માન મરિયાદ મટે, ॥ ૧૭ ॥ તવ હંસદ્દજ એમ બોલ્યો, એરે મારા તન; ઇચ્છા માહારે પુરણ કરવી, સુ છે તાહરૂ મન ॥ ૧૮ ॥ તાતજી તમારા હાથમાં નથી. પરવશ પડેલા તમે, પછી તમોને થાય ઉપાદી ઘડી ઘડી મન ભમે ॥ ૧૯ ॥ રાય કહે તને તેલમાં તળવો, તે તો નિશ્ચય મારા; તે વિના ગમે તે માંગે, કોણ છે ભમાવનારા ॥ ૨૦ ॥ સુધનવા કહે સુણો પીતાજી, સાચા વચને ચડવું; આબને અવનીએક થશે પણ, મારે તો તેલમાં પડવું ॥ ૨૧ ॥ તેમાં ફેરફાર કાંઇ ન કરવો, નહી લજવું માબાપ નીશ્ચય હું વચન પાળુ નહી તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૨૨ ॥ પીતાજી તમે જાણો તો મેં, સેવ્યા છે પુન્ય શ્લોક; તેલમાં પડવા ખુશી ન હઉં તો સુકીત માહારૂ ફોક ॥ ૨૩ ॥ વેણ તમારૂ લોપવું નથી, લોપું તો કેટલીવાર; અત્યારે ઉછળી આઘો પડું,કોણમને ઝાલનાર ॥ ૨૪ ॥ ઝાલવાને જે જન આવે તે, પોચી ચુકયો દેહ; આવનારો તો અવતર્યો નહોતો. એનિ માને પેટ ॥ ૨૫ ॥ પ્રધાન નમારા સું બોલે. મારિ નાખું એક પળમાં, પણ તમારે વચને બાંધેલો, આવિ ઉભો છું હળમાં ॥ ૨૬ ॥ અમે કપુત પુત્ર નથી, નહી તો કેટલી વાર; હોકારે મારી પક્ષ તરતા ઉઠે બંધવ ચાર ॥ ૨૭॥ વાત થતામાં ઉઠી ઉભા, સુરથ સુનળ વીર; સુંદરશન ચારે ઉઠયા, રકત નેત્ર રણધીર ॥ ૨૮ ॥ ચાર ભાઇ કહે મોટા બંધુ, આગના આપો અમને; જોઇએ જો અમારે દ્રષ્ટે; કોણ અડે છે તમને ॥ ૨૯ ॥ એક તરફ સરવે સૈન્ય આવે, એક તરફ અમે ચાર; ક્ષત્રાણીના જો હઇસું તો, કરીસું સંહાર ॥ ૩૦ ॥ બોલી કોવળાંકા બાગની, અમની ઉઠયો અંગ; ખડગ આપો મુજને તો બતાવિ દઉં રંગ ॥ ૩૧ ॥ પહેલા તો પ્રધાનને મારૂ, પછી મારૂ તમને; તે પછી સેન્યાને મારૂ, કોઇ સું કરે અમને,

॥ ૩૫ ॥ તવ સુખવંતી માતા બોલી, શાબાશ મારી કુખ, શાબાશ માહારા બેટા બેટી, પ્રમાણુ મેં વેઠયુ દુખ ॥ ૩૬ ॥ એટલે સુધન્વા એમ બોલ્યો શાંતી રાખો સર્વ, આપણે એવું કરવું નથી, માટે ન ધરવો ગર્વ ॥ ૩૪ ॥ બાપનું બોલ્યું પાળવું માહરે, ખામી નહી લગાર; એવાતે કોઈ આડા પડોતો, તમને હત્યા ચાર ॥ ૩૫ ॥ નરકમાં નાખવો હોય મને તો, કરજો અવળું આડું; તેમ કરો પણ હું નહી જીવું, જીભ્યા ડશી જીવ કાહાડુ ॥ ૩૬ ॥ ચંદ્ર ચળે રવી પશ્ચીમ પ્રગટે, પાવક શીતળ થાય; કદી દધી મરીયાદા લોપે, પણ મમ વેણ ન જાય ॥ ૩૭ ॥ માટે કોઇ કાંઇનિકર શો, કરશો તો તો છુટી પડશે; જે જન વચન લોપશે માહરૂ. તેનેપાપ કન ડશે ॥૩૪॥ એમ કહીને શાન્ત પમાડયા, પોતાના ચાર ભાઈ, કોબળીકાને સમજાવીને, બેસાડી ત્યાંની ત્યાંઇ॥૩૯॥ પછી સુધનવા પ્રેમે પડીયો, પોતાના પીતાને પાય, કહો પીતાજી કહો પીતાજી, હવે શી આગનાય॥૪૦॥ હંસદ્ધજ કહે સુત સુણો, આંગના થઇછે તે સાથી; તેલમાં તમને છે તળવાના, તે વ્રતિ નહી કાચી ॥ ૪૧ ॥ ઉભો રહે દીકરા માહરા, તારી શી ઇચ્છાય; તે ઇચ્છા હું પુરણુ કરૂ, તળુ તેલની માંય ॥૪૨॥ સુધન્વા કહે તાતજી મ્હારા, ચરચા જોશે લોક, મુમત કરો પણ તમારૂં બોલવું ધારી ફોક ॥૪૦॥ કેમકે જે પરસ્વાધીન પ્રાણિ, તેનું કહેવું કાચુ, અજ્ઞાની હોય તે જન માને, પરવશ પ્રાણીનું સાચું ॥૪૪॥ વ્યસનને વશ જે હોય તેને વ્યસન વીના નવ સુજે, વ્યસન વીના મારે બગાસાં વ્યસન વીના ધુજે ॥૪૫॥ ચોમાસામાં ચરણ ખસે, તેવી વ્યસનીની વાણિ; તેની તુલનાઆવી બેસે, પરવશનો જે પ્રાણી ॥ ૪૬ ॥ માટે પરવશ જાણું છું તમને તમારૂં બોલવું વ્યર્થ, ગાદીપતી પરવશ રહે તે, જાણવો બહુ અનર્થ ॥ ૪૭ ॥ પોતાની પાસે પેટ ભરનારા, તેની બુદ્ધિએ ચાલે, તેના કહેવા પ્રમાણે કરીને, કોકને ગરદન ઘાલ ॥ ૪૮ ॥ કરતો હરતો જાણવો તેને, ગાદીપતી એક ઓડું, એવા ગાદીપતીએ પોતાનું, દાટવું જોઇએ મોહોડુ ॥ ૪૦ ॥ એટલે હંસદ્ધજ એમ બોલ્યો, હું વશ કોઇને નથી; કોઇને વશ હોઉ ત્યારે, શાનો હું ગાદીપતી ॥૫૦॥ સુધન્વા કહે ઇચ્છા માહારિ, પુરણ કરવી ધારો, તો તે ઇચ્છા કહી બતાવું, વિશ્વાસ નથી તમારો ॥ ૫૧ ॥ એટલે હંસદ્ધજ એમ બોલ્યો, સત્ય વદુ છું આપ; ઇચ્છા પુરણ કરૂં નહી તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૫૨ ॥ તેલમાં તળાવા માફી માગે, તોપણ તે નહી આવું; તે વણ ઇચ્છા પુરણ કરશું, મોઢે

માગી લે બાપુ ॥૫૩॥ વળણ॥ મોઢે માગો બેટડા; કરશું પુર્ણ ઇચ્છાય વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, એવે સમે શું થાય.

કડવું ૩૨ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય ॥૧॥ હંસદ્વજ વચને બંધાયો, સુણે સરવ સભાય; જોઈએ જો હવે શું માગે છે, સત્યવંત સુધનવાય ॥ ૨ ॥ એમ જાણી સહુ ચીત દઈને, સાંભળવા કરયું મન; કોઇ ન બોલે કોઇ ન ચાલે, માંડયા શ્રવણ લોચન ॥ ૨ ॥ પછી પીતાજીને કર જોડી, સુધનવા મુખ કહે છે; પોતાના મનની ઇચ્છા તે, મોડે માગી લે છે ॥ ૪ ॥ ઓ તાતજી તેલમાં પડીને, મરવું મ્હારે સત્ય; પક્ષ કરીને ઉગારો તો જાય તમારૂ પત્ય ॥ ૫ ॥ હું જાણું અધરમી તમને, વળી ઘણા ધીક્કાર બોલ્યું વચન પળો છો તે, ખુશી મન મ્હારૂ ॥ ૬ ॥ કાં પોતાનું કે પરાયુ વચન નવ્ય રખાય; દીકરા કેરો દુશમન કેરો, સરખો કરવો ન્યાય ॥ તેમાં ઇશ્વર રાજી રહે છે, સુખ મળે ચોપાસ; પક્ષ રાખીને ન્યાય કરે તો, થાય નરક નીવાસ ॥ ૮ ॥ પક્ષ તમે કાંઇ નથી રાખી તે મુજને ગમી વાત; દ્વેશ બુદ્ધીથી મુજને તમે, તળતા નથી તાત ॥ ૯ ॥ પ્રાણ પ્રીય છું પુત્ર તમને, અમને તો એમ સુજે; પણ પોતાનુ વચન પાળવા ન્યાય કરયો રમુજે ॥ ૧૦ ॥ ને વાતનું નથી દુખ મુજને, કહું છુ ઇશ્વર સાખે; જાણું છું કે સદા તમે, જોતાતા મુજ આંખે ॥ ૧૧ ॥ તે તમે હણવા ઇચ્છો; કેમ હું માનું દ્વેશ; હવે જે માગુ તે સુણો લવરી ન કરસો લેશ ॥ ૧૨ ॥ આપણી નગરી પાન્ડવ આવ્યા; પુરણ પ્રભુના દાશ; એવા ભક્ત તો કોકજ થાશે, વશ જેને અવીનાશ ॥૧૩॥ એ પાન્ડવ બહુ બળીયા નથી, જ્યાં ત્યાં પામે હાર; પણ તે વેળા કૃષ્ણ પ્રભુજી, આવી કરે છે વાહાર ॥ ૧૪ ॥ આપો આપ પધારે પ્રભુ તવ થાય છે દરશન; પાન્ડવ સાથે લઢનારાને, પુરણ નફો પાવન ॥૧૫॥ માટે મુને કૃષ્ણ પ્રભુના, દરસણની છે મરજી; અરજુનને જઇ હરાવું તો, પધારે પોતે હરજી ॥ ૧૬ ॥ એટલે એમના દરશણ પામુ, તો થાય મુએ મુક્તી, પુત્રનું પુરણ ભલુ કરવું, તે તાત તણી યુકતી ॥ ૧૭ ॥ સગા વાહાલાનો ધરમ શું છે, ને સમજો સાર; પાછળનાં એ સુકીત

કરિ કરવો કુળ ઓદ્ધાર ॥ ૧૯ ॥ તીરથ કરવાં યાત્રા કરવી, કરવાપુન્ય ને દાન; શ્રાદ્ધ કરવા તરપણ કરવા, પ્રાપ્ત થવા ભગવાન ॥૧૮॥ પાતક માંથી છોડાવવો તે, કુટુંબીનું કામ; પરીવારનું ભલુ કરે, ધન્ય તેણે ધાર્યું નામા॥૨૦॥ તેટલા માટે તાતજી માહરા; કરાવો હરી દરસન; તમારે પેટ અવતરીને, એટલો થાવું પાવન ॥ ૨૧ ॥ છબી નીરખું નરહરિના ત્રીતાપો ટળી જાય; માગીને એટલુ માગુછુ પુરણ કરો ઇચ્છાય ॥ ૨૨ ॥ હંસદ્ધજ વીચારમાં પડીયો, હરી દરસન કેમ થાય; કયાં છે રણછોડ રખડતા તે, પુરણ કરૂ ઇચ્છાય ॥ ૨૩ ॥ કેમ કરીને પ્રભુની ઝાખી, પુત્રને કરાવી દેવું; ઇચ્છા પુરણ કરવાને હું બંધાઈ ગયો કેવું ॥ ૨૪ ॥ કૃષ્ણની કરાવુ નહી જાંખી તો સુતનો સંતાપ; કબુલ કરેલું કરૂં નહી તો, દેશે સોગન ॥ ૨૫ ॥ એમ રાજા ઘણો ગુંચવાયો, હવે શી થાશે ગતી; અરજુનજીના સેન્યની સાથે, અલબેલો આવ્યા નથી ॥ ૨૬ ॥ તો દરસન કયાંથી કરાવું, અકળાયો અતી રાય; સુધનવા કહે શું ઘુંચવાયા, કહો મને મમ પીતાય ॥ ૨૭ ॥ હંસદ્ધજ કહે પ્રભુ કેરા દરસન કયાંથી કરાવું; દ્વારીકાધીશ નથી હોય આવ્યા, તે કયાંથી લઇ આવું ॥ ૨૮ ॥ સુધનવા કહે સામળીયાને, કોણજ શકે લાવિ; ભક્ત આધીન ભુધરો તે, તરત ઉભો રહે આવી ॥ ૨૯ ॥ બ્રહ્મા સરખા મથી મરે પણ સેહેજ નથી દરશન; તપશ્વી તપ કરીને થાકે, મુશ્કેલ જુગજીવન ॥૩૦॥ ધરમીષ્ટ ધરમ કરીને હારે, તોહે નહી મળે નાથ; ભવીક ભક્તના પ્રેમ ભાવે; કબજ એમને હાથ ॥ ૩૧ ॥ ભગવાન ભક્તના ભાવનો ભુખ્યો, અરજુનને વશ એહ; અરજુનને જરા દુખ પડે તો, આવી ઉભો રહે તેહ ॥ ૩૨ ॥ માટે મુજને આજ્ઞા આપો, રણ યુદ્ધ કરવા જાવું; મારમારી પાન્ડવ દળને, સેન્ય સહીત હરાવું ॥૩૩॥ એટલે ભક્તની ભીડ જાણી, આવશે શ્રી ભગવાન, તેમનાં દરશન કરીને હું ચાલ્યો આવું સંતાન ॥૩૪॥ તમારી ઉકળેલી કઢામાં આવીને પડતું નાખું; સુત હઇશ સતી તણો તો, બાપનું બોલેલું રાખું ॥ ૩૫ ॥ તમને નથી કાંઇ કરવાનું કરીશ હું બળ દાખી, અરજુનના હારવાથી આવે, કરીશ પ્રભુની જાંખી ॥ ૩૬ ॥ વળણ ॥ જાંખી કરીશ હુ આપથી, નહી આવે તમને જોર; કષ્ટી દેઇશ અરજુનને તવ આવશે કીશોર.

કડવું ૩૩ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા જયમુની રૂશી વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; કહિ સુ-ધનવાએ વાત; તવ વીચાર કરતો તાત ॥ ૧ ॥ એનું વીચારમાં ચીત્ત પ્રોયું, પછી પ્રધાનસામુ જોયુ;પુછયું પ્રધાનોએ એમ;આવાતનું કરવું કેમ ॥૨॥ કહે પ્રધાન એમાં શું કરવું, પોતાનું બોલ્યું નવ ફરવું;પેહેલું બો-લેલા હોઇએ જેહ; કરવું કામ પેહેલું તેહ ॥૩॥ પછીનું બોલ્યું પછી પ-ળવું, પહેલું કરો તેલમાં તળાવું; તવ રાજા વિચારે ચડીયો, એતો મોહોટા વાંધો પડીયો ॥૪॥ પહેલો તેલમાં પડીને મરે, પછી દરશણ ક્યાં થી કરે ત્યારે બોલેલું મહારૂં જાય, મુને લાગે બ્રહ્મહત્યાય ॥૫॥ પહેલુંબો લ્યું પાછળ થાય; તોહે કહે કરયો અન્યાય;પહેલુ પાછળનું કરાય,તોપણ થયો નહી ન્યાય ॥૬॥ આતો આવી ખરેખરી ઘાંટી, બેઉબાજુએ ઉપની આંટી, હવે આ ઘુચવણ કોણ કાહાડે; સુરલભ સુજ કીયો પાડે ॥ ૭ ॥ એમ રાજા અતી અકળાયો, એ તો મનમાં મહા મુઝાયો; નથી સુજતો એક પંથ; હોઠ કરડે દેઇને દંત ॥૮॥ સુદ્ધી બુદ્ધી પડી ગઇ બંધ;છતે લો ચને જાણે અંધ; ઘડયો બેઉ બાજુનો વિચાર; એમ કરતાં થઇ બહુ વાર ॥૯॥ તવ પ્રધાન લેખનેશંખ, ગણો સુધનવા પરડંખ,કાનમાં પેશીને કરી વાતો, જુઓ રાજા હવે અકળાયો ॥ ૧૦ ॥ એને સુજતું નથી કાંઇ, આ પણે શું કરવું હાંઇ હાવો નહી આવે ફરી લાગ, લાગ લેતાં થશે શ્રેભાગ ॥૧૧॥ આપણે બે મુમત લેશું, એને કઢામાં નાંખવા કહેશું, તવ રાજા પડશે આડો, કદિ કહેશે પ્રધાનોને કહાડો ॥ ૧૨ ॥ ત્યારે આપણે કરવું કે મ, પહેલો ટાળવો ઘટે વહેમ; એમ ધરી બેઉએ વીચારીયું, રાજ્ય મુકી નિકળવું ધારયું ॥ ૧૩ ॥ ચાહ્યતો વેઠવો વનવાસ, ચાહ્યતો દેહ કરવોનાશ પણ મુમત મુકવો નહી; એમ નીશ્ચે કરયો મનમહી ॥૧૪॥ એમ વીચાર માં થઇ વાર; બોલવાને ઉઠયા થઇ ત્યાર; કહો રાય તમારે શું કરવું;બો લેલું પાળવું કે ફરવું ॥ ૧૫ ॥ કેમ ડગુમગુ જીવ કીધો, તમે વીચાર શો કરી લીધો; કયારના નથી બોલતા તમો, વાર જોઇ રહ્યા છીએ અમો ॥૧૬॥ તેમ પાંડવ કુન્તી સુત; વાટ જુએ આકળા ભુત, તેતો કયાં લગી જોશે વાટ; ચઢીને આવશે પુરપાટ ॥ ૧૭ ॥ ઘાલશે એકાએક ઘેરો, તેનો નહીં થાય નીશ્ફળ ફેરો એમનો ઘોડો લઇ લેશે, વળી શીક્ષા તમોને દેસે ॥૧૮॥ પહેલાં મારે તે કદી ન હારે, કરશો શું ઉપાય તે વારે, રહેવીચાર મા જે જન, તેને મારી જાયે દુશ્મન ॥૧૯॥ પછી પાછળથી વિમાસે,પણ

ઉપાય નહી તે પાસે; રાજા કાળજ મુલક ટેટે,, પડયો બંધન તે હયો ઠેઠે ॥૫૦॥ પછી શું મારવાનું જેર, વળી ગયું અંધારૂં ઘોર; એવું વિચાર નારાને થાય, સુજે નહી કાંઇ ઉપાય ॥૨૧॥ માટે સમજી લ્યો રાજન,ચઢી આવશે કુંતી તન;તે વેળા નહી ઉંપાય ચાલે. પેલા પાંડવો ગરદન ઘાલે; ॥૨૧॥ માટે ઉતાવળા થાઓ સ્વામી, કાંતો નજર દીશે હરામીદિસકને ઉગારવા સારૂ, મન ભમ્યા કરે છે તમારૂ ॥૨૩॥ અમનેતો લાગેછે એવું કહો મનમાં ધાર્યું છે કેવું; તોહ્ય રાજા કાંઇ નવ બોલે,થયા પ્રધાન ક્રોધિ અવાલે ॥ ૨૪ ॥કેમ બોલતા નથી રાય,શું પાછી પેઠી જીભ્યાય,શું મુગા થયા મહારાજ;શું મુન્યવ્રત લીધું આજ ॥૨૫॥ શું પુત્ર જીવાડવા માટે લઇ બેઠા આવો ઘાટ; શું રાણી તણી બીક લાગી, તેથી બોલતા નથી સભાગી ॥ ૨૬ ॥ આવિ રઇયિત સરવે કોઈ, ભય પામ્યા સું તેહને જાઈ; બીજા ચાર પુત્રોને ક્રોધે, ડરી ગયા ઘર વીરોધે, શું કુંવરીથી કરમાયા, સુતની સ્ત્રિથી શું શરમાયા, જેવું હોય તેવું કહો અમને, નહી તો કાંક કહેશું તમને ॥ ૨૮ ॥ એવાં કટુ વચન સુણી રાય, પાય પડી કહે સભામાંય; મહારાજા ક્રોધે શીદ થાવો, મને મારગ કાંક બતાવો ॥ ૨૯ ॥ કઢામાં સુત નાંખવો સાચો, તેતો મનસુબો નથી કાચો; તે તો પાળીશ માહારૂ વચન, પણ કરવા દેવા દરસન ॥ ૩૦ ॥ એની પ્રભુ સાથે છે પ્રીત, મુજ કને માગ્યું શુભ રીતી; તેતો કબુલ કર્યું છે આપ, હવે કરૂ તો લાગે પાપ ॥ ૩૧ ॥ માટે તે પણ બોલ્યું ન ફરીયે વળી તળવાનો પણ આદરીયે; મારાં બેઉં વચન સચવાશે નહિ તો બેમાંથી એક જાશે ॥ ૩૨ ॥ જુઓ હઠ કરશો મહારાજા તો તો નહિ રહે તમારી માજા; મત તાણી કોપાવો તો કોપુ, એકે વેણ માહારૂં નહી લોપું ॥ ૩૩ ॥ જવા દો જુદ્ધ કરવા એને તેમાં કષ્ટી પડવાની કેને,એતો મરશે કે મારશે આપે, નરને જીતે ભકિત પ્રતાપે ॥ ૬૪ ॥ નવ નદિન વાહારે આવે નાથ, થાશે દરસણ તેની સાથ; એની કલ્પના પુરી થાશે પછી બીજું શું બોલાશે ॥ ૩૫ ॥ માહરૂં બોલવું વચન પળશે, પછી તેલ કડામાં બળશે; તવ સઉના વેણ સચવાશે, માટે કબુલ કરો ખુલાસે ॥ ૩૬ ॥ એવાં વચન રાયનાં સુણી, ખુનસે ભરાયા ખુની; ક્રોધેથી બેઉ બોલ્યા પરધાન; રાજા વચને વીલો નાદાન ॥ ૩૭ ॥ હાલ બોલી ને હાલ ફરવું, એવું જીવ્યાથી ભલુ મરવું; જેહ વચનનો વિહીલો પ્રાણી, તેનું જીવતર છે ધુળધાણી ॥ ૩૮ ॥ એવા જુઠા જીવ શીદ જીવે, કોક દહાડો વળે વીખ પીવે; જુઠા જનમતા શીદ હશે, આ તો બોમી

રસાતાળ જશે ॥૩૮॥ જુઠા જનમે જનુનીને પેટ, મીથ્યા માતાને કરાવે વેઠ; ફરે વિશ્વમાં કાળે મુખ, વગોવે જનુનીની કુખ ॥૪૦॥ વળી લજવે બાપનું નામ, એવા જનમે છે શું કામ; રાજા કહે તમે કોને કહો છો, બોલો સાચુ કોને ગાળ દો છો ॥૪૧॥ બોલ્યા પ્રધાન આણીને કાળ, દઇશું જુઠા જનને ગાળ; તમને દુખ લાગે શા સારૂ, તમે જુઠાકેસાચાછો વારૂ॥૪૨॥હશો સાચાતો પુત્રને તળશો, પહેલું બોલેલા પહેલુંપળશો;જુઠા હશે તો ગાળ તમને,વારૂ શું કરવાનાછો અમને॥૪૩॥પરા છીએ તે કહી શું ખરૂં,ચાહ્યતો દુનિયા પરહરૂ, રોપો ફાંશી તો અમે મરીયે, ખરી વાતે જરા નવ ડરીએ ॥૪૪॥ તમે તમારા મુખ વદો વાચા, તમે છો જુઠા કે સાચા; સાચા હો તો સાચુ વેણ રાખો, તમ સુતને કઢામાં નાખો ॥૪૫॥ નહી તો જુઠા જનમ્યા તમે, હંસદ્રજ જુઠો કહીશું અમે; ત્યારે ક્રોધ ભરીયો કહે રાય, તોયે એક વચન માહારૂં જાય ॥૪૬॥ સુધન્વાને કહ્યું જેહ, નથી પળાતું વચન તેહ; તોયે જુઠો ગણાવાનો હું તો, મારા પ્રધાન સમજ તુંતો ॥૪૭॥ તેને દરશન કરવા દઇએ, પછી તેલમાં પડવાનું કહીએ; તવ તેલમાં પડીને મરશે, બેઉ વચન સાચાં ઠરશે, ॥૪૯॥ માટે કબુલ કરો આ વાત, તમને જોડુ બેઉ હાથ;તવ પ્રધાન બોલ્યા એમ; અમને તું પુછેછે કેમ ॥૫૦॥ અમે અમારો કહ્યો વિચાર, તે તો ફરવાનો નથી લગાર; આભ અવની એકાકાર થાય, પણ બોલ્યું અફળ કેમ જાય ॥૫૧॥ વળણ॥ બોલ્યું અફળ જાશે નહીં,સત્ય વદીએ છીએ વાણ, નહી તો એમાંથી જશે, અમારા બેઉના પ્રાણ.

કડવું ૩૪ રાગ રૂપાવળીની છાયા.

વાણી વદ્યા જયમુની રૂશી,સુણ પરીક્ષીત તન, સુધન્વાનું આખ્યાન સુણતાં, પાપી થાય પાવન ॥૧॥ પુર્ણ હઠીલા પ્રધાન બેઉ, ન મુકે મુમત ગર્વ, તે જોઇ નગ્રની પ્રજા, કોપે ભરાણી સર્વ ॥૨॥ સુધનવાની સુંદરવંતી, પ્રભાવતી બીજુ નામ; સઘળી લાજ મરજાદા મુકી, ઉભી થઇ તે ઠામ ॥૩॥ સાંભળો શંખ લેખ તમોછો બ્રાહ્મણના બાળ; પણ હું સતી સત્ય કહુ તમને;છો કોઇ કરમ ચંડાળ ॥૪॥ ગાય જીવાડી રતન કહાડે, એનું નામ પ્રધાન; રાય તણું વચન ન લોપવું ને, વળી હણવો સંતાન ॥૫॥ જે જનનું અન્ન ખાવું તેનું ભલું ન વાંચો લગાર; એવા તમે દુષ્ટ બુદ્ધી, નહી વાડવ કુંવાર ॥૬॥ જો તેલમાં નહીં પડે પ-

તીજી, તુજ થકી શું થાશે; તવ રહીઅત કહે મારો મારો, પ્રધાનનું મોહોત ભાસે ॥૭॥ તવ હંસધ્વજ ઉભો થયો, રહીતને પડયો પાય; તમારે કોઇને કાંઇ ન કહેવું, રાખો સર્વ ક્ષમાય ॥૮॥એમ કહીને પ્રધાન પ્રત્યે, નમી પડયો રાજન; સુધન્વાને પહેલો મારૂં તો બીજુ જાય વચન ॥૯॥ દરસણ કરવાને રાખું તો, તમો કરો વિઘન; બેઉ બાજુથી ગભરાયો, ભ્રમીત થયું મન. ॥૧૦॥ તમે મરવું આદરી બેઠા, તે કેમ હા કહેવાય; આપઘાત કરી તમે મરો તો, લાગે મને હત્યાય ॥૧૧॥ તે માટે કાંઈ દયા કરીને ગમે તે કાઢો બહારી; જેથી કરીને ઈજ્જત રહે મહારી ને તમારી ॥૧૨॥ એટલે પ્રધાન એવું બોલ્યા, ઠીક કરીશું રાય; પણ અમો કરીએ તે કબુલ વચન દો કરમાંય ॥ ૧૩ ॥ એટલે મનમાં નીશ્ચે ધાર્યું, પ્રધાનો કહે તે કરવું; ગમે તે તરફનું પાતક બેસે, પણ નવ ફરવું. ॥૧૪॥ એવું ધારીને એ બોલ્યો, હંસધ્વજ રાજન; તમોને ઘટે તેવું કરજો, લ્યો માહારૂં વચન ॥૧૫॥ હું તો હવે કાંઈ નહીં બોલું, મનને ગમે તે કરો પ્રધાન કહે પુત્ર તમારો, ન માનેકે માને ખરો, ॥૧૬॥ તમે ન બોલોને પુત્ર તમારો, કહ્યું ન કરે કદાપી; ત્યારે શું કામ કહીએ અમે ગણીએ પુરણ પાપી ॥૧૭॥ માટે પુત્ર વચને બાંધો, તે પછી અમને ફાવે;શું કાંઇ તરછટ ખોટું કરશું, નહીં કાંઈ વિચાર આવે. ॥૧૮॥ બોલીને એવો આપ્યો ભરૂસો રાયે વિચાર્યું એમ; મોઢેથી ગમે તેમ બોલે, પણ પુત્રને મારે કેમ ॥૧૯॥ એમ ધારી સુધન્વા પ્રત્યે, તાતજી વદીઓ વાણી; દીકરા જે પ્રધાન કહે તે, કબુલ કરો મન આણી ॥ ૨૦ ॥ થવા કાળ હશે તે થાશે વચન દો કુંવાર જે આપણું અન્ન ખાય છે તેને, નહી કેમ હોય વીચાર. ॥ ૨૧ ॥ વિશ્વાસ રાખી કબુલ કરો, એ કેમ દે છેહ તાતનું કહ્યું માન્ય કરો, બુદ્ધીવંત છે એહ. ॥૨૨॥ ખાય તેનું ખોટું નવ વાંચે, નીશ્ચે જાણજો પુત્ર; માહારૂં અન્ન ખાઈને શું માહારૂં ધુળ કરશે ઘર સુત્ર ॥૨૩॥ હું કહું કહામાં પડો પહેલા, તો તારૂં માગેલું જેહ; કબુલ મેં જીભ્યાયે કરેલું, મીથ્યા જાયછે તેહ ॥૨૪॥ દરસણ કરવાનું કહું પહેલું, તો મરે પ્રધાન આપ; છે બેઉ બ્રાહ્મણની જાતી, તેનું લાગે પાપ ॥૨૫॥ માહારે તો નથી મારગ એકે, વિચારીને જુઓ; આ બાજુ છે વાઠ્ય મહોટી, આ બાજુ છે કુઓ ॥૨૬॥ માટે પ્રધાનોને હાથે કરવા દે તુ ન્યાય; ભરી સભામાં કરજોડીને; બોલ્યો સુધનવાય ॥ ૨૭ ॥ તાત તમારી મરજીએ મરજી, વચને બાંધેલો આપ; સુખ દુખ હું કાંઇ માનતો નથી; ગુરૂના

જ્ઞાન પ્રતાપ ॥૨૮॥ એવું પોતે કબુલ કીધું, તે જાણી સરવે વાત. એટલે ભરી સભામાં ઉઠયા, સુધન્વાના ભ્રાત ॥૨૯॥ગરજના કરીને તે બોલ્યા, પુરણ કરીને રીસ; નહિ સોંપવા દઇએ બંધુને,શત્રુને ખોળે શીશ ॥૩૦॥ અમારા ઘરનો પેટ ભરો શું; કરે અમારો ન્યાય, જો કદી એવું બને તો, ઉતપાત મેહોટો થાય ॥૩૧॥ મરશું મારશું ધારશું માઠું, સઉ જણાવીશું જોર, એટલે રહીઅત ગામ તણી તે, કરતી સોરબકોર ॥૩૨॥ મારો મારો પ્રધાનોને મારો. કહી ઉછાળી રેણુ, શું સમજી એને ન્યાય સોંપે, હેણો તે કરશે હેણું ॥૩૩॥ ભલો તે ભલાઈ ન મુકે,ભુંડો ન મુકે ભુંડાઇ બ્રાહ્મણને પેટ અવતરયા તે, તેમાં શી થઇ નવાઇ ॥૩૪॥ વીપ્ર તણાં તો લક્ષણ નથી, અવર વીર્યનાં એહ, તે પણ વીપ્રીત કોઈ ન ધારે, સમજવાનું તેહ ॥૩૫॥ એટલે સુધનવા ઘણો ગાજ્યો,બોલ્યો ક્ષણમાં વાણ, વચન મહારૂં સુણે ન તેને, પોતાના ધરમની આણ ॥૩૬॥ તવ સરવે લોક છાના રહ્યા, બોલ્યો સુધનવા મુખ,એ ન્યાય કરે તે કબુલ માહરે,તો અન્યને શું દુખ ॥૩૭॥ હું માહારે વચને બંધાયો;તે કોણછે છોડનાર, મુજ માટે ઉતપાત કરો તો,તમને હત્યા ચાર ॥૩૮॥તવ સહુ લોકે હાથ ઘસીયા, હવે નહી ઊપાય; મોઢેથી મોત માગી લેછે પોતે સુધનવાય ॥ ૩૯ ॥ આયુશે એતો આવી રહયો છે, માટે આ મતી સુજી, શત્રુની પાશે શીખ માગે, અન્ય કરે શું ઝુઝી ॥૪૦॥ એમ ધારી સહુ મુન્ય બનીયા; બોલ્યા સુધનવા ભકત, કહો પ્રધાનો હુકમ શું છે, લોચન રહ્યાં છે રક્ત ॥૪૧॥ પ્રધાન બે ઉભા થયા, હુકમ કરવા માટ, લોકોએ જાણ્યું બહુ થઇ કહેણી. માટે ફેરવશે ઘાટ ॥૪૨॥ તેલમાં તળવાનું નહી બોલે શું કાઇ નહિ હોય લાજ. એવે બેઉ પ્રધાનો બોલ્યા, કાઢીને મોહોટો અવાજ ॥ ૪૩ ॥ સુધનવા જો હુકમ અમારો, તે હુકમ માન્ય કરો તેલ કઢા કકળાવી છે તેમાં, પડી તમે મરો ॥૪૪॥ એવી પાપીએ આજ્ઞા દીધી, વરત્યો હાહાકાર અરેરે આ વેણ નીકળીયું, તેતો નથી ફરનાર ॥૪૫॥ મુમત ભરેલા પ્રધાનો છે, સુધનવા મરવાનો એરો કબુલ કરયું છે માટે, બોલેલું પળવાનો ॥૪૬॥ વળણ ॥ બોલ્યું પાળશે ભકત એ, હંસદ્વજનો તન, કહે વલ્લભ એમ લોકના નીકળીયાં વચન.

કડવું ૩૫ રાગ કાફી.

હારે બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી પછી રહીયત સૌ ગભરાણી હાંરે સહુ આંસુડાં પાડીને રડતું, મુરછાવંત થઈ થઇ પડતું ॥૧॥ હાંરે નાંખે બાળક કારમી ચીસ; કૈંક કકળીને કુટે શીશ, હાંરે કૈંક લમણે કર દઇડો લે, નીસાસા નાંખી હાય હાય બોલે. ॥૨॥ હાંરે દેવ કોપ થયો આ તારો, મરવા બેઠો સૌને તારનારો; હાંરે કૈંક ઉઠી ઉઠી કરે જાંખી, પાછા બેસે નીસાસા નાખી. ॥૩॥ હાંરે બળ્યું જીવતર જીવી શું કરવું; મરે ભક્ત તો આપણે મરવું; હાંરે નજરે દેખી દાજવું દલમાંતે કરતાંરૂડું મરવુંઆપણુમાં. ॥૪॥ હારે કૈક કહે ન કરવો તંત, પરણ્યા પહેલું તે શાનું શ્રીમંત, હાંરે પાણી પેહેલાં શું મોજડાં ઉતારો મુરખાઇથી મરવું ધારો. ॥૫॥ હાંરે એમ એક એકને સૌવારે જરા જપ્યું જગત લોક ત્યારે, હાંરેપછીપ્રેમદા જે પ્રભાવતિ, તમને મરવા નહીદેઉ પતી. ॥૬॥ હાંરે પડું કઢામાંતમ વતી, પીઉ સંગ બળે તે સતી હાંરે જીવવા આશા ન રાખું રતી, તેથીથાશે માહારી મોક્ષ ગતી॥૭॥ હાંરે એવું કહી કહી વારણાં લેતી, સ્વામીને અતી આશીશ દેતી; હાંરે માહારા કંથ સુખાળા સ્વામી; પેલા ભવનાપાપે પડી ખામી.॥૮॥ હાંરે માહારી લીલી વાડીના રમનારા, યોબન બાગવીશે ભમનારા, હાંરે મહારો સાચ્યો બાગ કરમાશે, માળી વિના પાણી કોણ પાશે॥૯॥હાંરે માહારી પુસ્પ સેજે પોઢનારા, પીઉઆછાંઅમર ઓઢનારા; હાંરે પોઢતાં સુવાળી શેજમાં પ્રીતે, સુસો તેલ કઢામાં શી રીતે. ॥ ૧૦ ॥ હાંરે તમે તાપે અકળાતા ભારી, પડું તેલમાં પવન ઢોળનારી; હાંરે એવું કહી કહી આક્રંદ કરતી, બેઉ આંખે આંસુડાં ભરતી. ॥ ૧૧ ॥ હાંરે પૃથ્વી પડીને પછાડયો ખાતી, કાળ ભરી કુટે શીશ છાતી; હાંરે એમ પ્રભાવતી વલવલતી; એની આંખડી અતીશે ગળતી. ॥૧૨॥ તવ કોવળીકા કારમી ચીસે, માંડયું આક્રંદ એણે અતિશે; હાંરે એનિ સુખ વંતી જે માડી, નાંખે પાશાણુ શીશ પછાડી. ॥ ૧૩ ॥ હાંરે તેથી છુટે શ્રોણીત ધારા, હાંરે દેખી રડે છે લોક બીચારા; હાંરે એમ અતી વલોપાત ચાલ્યો; માયે પુત્ર તણો કર ઝાલ્યો. ॥૧૪॥ હાંરે તમે શી રીતે મલશો વાહાલા, કાલું વદોને કુંવર કાલા; હાંરે માહારે ખોળે બેશીને રમતો; મોઢે માગી માગીને જમતો. ॥ ૧૫ ॥ હાંરે મ હારા પુત્ર પુરણ ભાગ્યશાળી, આજ માતાને ઉભીજ બાળી; હાંરે મરતાં ચક્ષુથી કેમ જોવું,

તારા પહેલો મારો પ્રાણ ખોવું ॥ ૧૬ ॥ વળણ પ્રાણજ ખોવું માહરો, એવું ધાર્યું માય, વદે વલ્લભ સમજાવતો, જનુની સુધનવાય. ૪

કડવું ૩૬

સૌને ચોરાશિનો ફેરો ટળ્યો છે એ રાગ

માતાજી શું કરશો મારીને, છાનામાનાં સમરો હરીને; માતાજી શું ટેક. ॥ આપને મરવું તે પાપ કરવું, નહી આવે આ દેહ ફરીને ॥ માતાજી શું ॥૧॥ તાતને વચને તેલમાં તળાવું, શું લાહાવો લેવો છે ઉગરીને ॥ માતાજી સું, ॥ ૨ ॥ હજી તો થાશે ધાર્યું ધણીનું, કેમ જાણ્યો મરવો નીશ્ચે કરીને માતાજી સું, ॥ ૩ ॥ માહારે તારે સંસ્કારહશે તો, જીવી શકાય કઢામાં ધરીને ॥ માતાજી સું ॥૪॥ રણ સબંધ પુરો થયો હશેતો ઉગારશો તમે કેમ કરીને, માતાજી ॥૫॥ જો શેવક હૈશ હરીનો તો આ- વીશ તેલમાંથી નીસરીને માતાજી સું ॥૬॥ નાથવલ્લભનોછે વશ માહારે તો પછી શું કરવું ડરીને માતાજી ॥૭॥ વળણ એમ સમજાવી માતાને સાહ્ય કરશે ભગવાન; જે હેતુથી માહરાં, તે ધરજો હરી ધ્યાન ॥

કડવું ૩૭ રાગ આશાવરિનિ ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધન્વાની કથાય ॥ ૧ ॥ સર્વ સજનને સુચના આપી કોઇ નકરશો કલેશ; વચન પળવુંતેલમાં બળવું, વેહેવારમાં નહીદ્વેશ ॥૨॥પ્રધાનોને અમલ સોંપી, બેઠો માહારો બાપ; તે વારતા કબુલ કરી છે મેપણ માહારે આપ ॥૩॥ મને ગમ્યું મેં કબુલ કીધું, કોઇને શા સંતાપ હવે ગરબડ કરે તેને, ગૌહત્યાનું પાપ ॥૪॥ એટલે સર્વ સ્તબ્ધ થઇને, અળગા રહ્યા છેક; સુધન્વાને ઇશ્વર સાથે, સાચેસાચો ટેક ॥૫॥ ગોવિંદને ગમતું હશે તો, ગોવિંદ કરસે એવું; જો નહી ગમતું હોય હરીનેતોપછી વિઘન કેવુ ॥૬॥ ધારણા ધણીની ધારી થાશે. અવરનું સંજોર. આ વેળા સું માહરી વાહરે, નહી ચડે કીશોર॥૭॥ સત્યે ચડવું તેલમાં પડવું, રડવું નહી લગાર; આંખમાંથી આંસુ નીકળે તો જગત ગણે ગમાર॥ ૮ ॥

તે કરતા દહન થાશું તો, શું ગયુંને શું આવ્યું; કૃષ્ણ દરશનની ઇચ્છા રેહેછે, એટલે મને ન ફાવ્યું ॥૯॥ હરી ફરીને સગા વ્હાલાનું, દુખડું ઊપજે મનમાં; પણ તે મનથી નાખવું કાહાડી, રેહેવું આનંદ ભોવનમાં ॥૧૦॥ કોનાં સગાં ને કોનાં વાહાલાં, કોના ભાઇને ભગની,કોના માતપીતાને નારી, વારતા વેહેવાર વગની ॥ ૧૧ ॥ શાને માટે માનું માહરૂં,સાચી નથી સગાઇ; માયાનો વેહેવાર વીપરીત, ખોટી ઠાઠ ઠગાઇ. ॥ ૧૨॥ એવું ધારી કલ્પના કહાડી, મરવા થયો તૈયાર; સભા વિશે ઉભા રહીને ઉતાર્યા શણગાર ॥૧૩॥ મુગટ જામા કવચ બકતર, પટકોને સુરવાલ; કમરપટો ઉતારી મુકયો, ચરણ મોજડી લાલ ॥૧૪॥ કટી લગી કછલીડી લીધો, સમરતો શ્રીહરી; પછી પીતાને પાયે પડીયો, આજ્ઞા આપો ફરી. ॥૧૫॥ એટલે હંસદ્વજ એમ બોલ્યો, ફરી શું માગે વિચારી; પ્રધાનોએ આગના દીધી, તે માની લેજે માહારી ॥૧૬॥ તવ સહુ લોકે હાથઘશીયા રાય નથી જરા ડાહયો; પ્રધાન આગળ કાંઇ ન ચાલ્યું,શા કારણ વેચાયો ॥૧૭॥ એવે તાતનું વચન સુણી,આનંદ રૂપમાં માહાલ્યો; હસ્તો રમતો રાજી ખુશીથી તેલમાં પડવા ચાલ્યો ॥ ૧૯ ॥ તવ પ્રધાને ઉઘાડાં ખડગે ત્યાર કર્યા બહુ યોદ્ધા; અયુતશેવક સુધન્વાની, સાથે રહોધરી ક્રોધ॥૧૯॥ આડો અવળો ન જાય નાશી, કુડુલો કરશે કેહેર, આડું અવળું પગલું ભરે તો, મારી નાંખજો ઠેર,॥૨૦॥ સુધન્વાની પુંઠળ કોઇ,આવે નહી નર નારી; જો આવે તો રાખજો રોકી,બંધન કરજો ભારી. ॥૨૧॥ હુમલો કોઈ કરી નવ શકે, તેવા ચેતન રહેવું; આખો હુકમ આપુંછું તમને, તો પછી ડરવું કેવું. ॥૨૨॥ પુરણ સત્તા સઉ વાપરજો કરજો અમારૂં ધાર્યું રાજાનું કે પ્રધાનોનું, હવે ન કરશો વાર્યું ॥૨૩॥ એટલે બકતરીયા બહુ બળીયા, ઉપડયા ચડી ચોટ;સુધનવાને વચમાં ઘેરી, વળીયો મોટો કોટ ॥૨૪॥ ઉઘાડાં ખડગે ઉંચા પોહોળાં, યોદ્ધાએ ઘાલ્યો ઘેરો; પારજ પાડવો ગમે તે કરી, મનસુબો પ્રધાન કેરો ॥૨૫॥એવે સમે સુધનવાસતીયો, મતીયો અપરમપાર; રાય બેઠો છે તેના સામી,તેલ કઢા તૈયાર॥૨૬॥ તે રાજાથી દેખાય નજરે, તેમ ઉભું છે લોક; દુષ્ટોને મન આનંદ અતિ હરીજનોને શોક ॥૨૭॥ અસુર બુદ્ધીના એમ ધારે, તેલના ઉભરા ચઢશે તેમાં બળતાં કુદકારા કરશે, જોવાની મજા પડશે ॥૨૮॥ હીમતરાખીને હ વણાંતો પડશે, પણ પછી પોકાર કરશે;એકાએક એ સેકાઇ જાશે,તરફડતો એ મરશે ॥ ૨૯ ॥ એ ગમ્મત આવશે જોવાની,પાપે વદી પેટ ભરતા કોમળ જીવનાને દયાળુ, એ કેવું આચરતા, ॥૩૦॥ અરેરે એ જીવને કેવું

થાશે, જાગ્યો છે શત્રૂ બાપ; કોમળ કાયાનો સુધનવા, કયાં દિઠેલો તાપ. ॥૩૧॥ ત્રણે રત્યોની રાખે બેઠકો, જુદા જુદા વગની; ઉષ્ણ રતુએ તડકો ન ખમે તે કેમ ખમસે અગ્ની. ॥૩૨॥ તન તવ તપે મન નવ તપે સદા રહે સુખ રીતે:ઉકળતું તેલ તે કેમ ખમશે, પ્રાણ જશે વિપરીત ॥૩૩॥ પડતું નાંખતાં તેલ કકડશે, ચરચર ચામડી બળશે; ફોલ્લા ઉઠશે ઉઠીને ફુટસે, ભજીયાંની તુલ્ય તળસે. ॥૩૪॥ આપણાથી દેખી કેમ ખમાશે, દેખીને દાજવું દલમાં; કઇક કહે જીભડી કરડીને હું પ્રાણ કાઢીશ પલમાં ॥૩૫॥કઇકના મનમાં એવું આવ્યું, ચાલો પેલે વ્રક્ષ જઇયે.ભક્તને મરતો નજરે દેખી,વસ્ત્રના ફાંસા ખઇયે॥૩૬॥કઇક કહે નજરે જોવાને,કઢાની કને અડવું;સુધનવાની સાથે શરણે, ઉછળીતેમાં પડવું ॥૩૭॥ કઇક જનોએ બાધા રાખી, જો ઉગરે હરીજન; તો ઘેર તેડીને જમાડું, સત બ્રાહ્મણના તન. ॥૩૮॥કઇકિ કહે દસ ગઉદાન આપું, એમ કરે સૌ કોઇ પ્રથમ મનને દઢતા રાખી લોક રહ્યું છે જોઇ ॥૩૯॥ એવે સમે હંસદ્વજ બોલ્યો ચરીત્ર સું કરે બાળ; તલપીને પડ તેલ કઢામાં, તવ સમેમાહરો કાળ ॥૪૦॥ વળણ॥ કાળ સમે માહરો, ક્રોધે વધો એમ તાત; વ્યાસ વલ્લભ કહે તે સમે, ગઇ પાન્ડવમાં વાત.

કડવું ૩૯ રાગ સાખી ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધન્વાની કથાય. ॥૧॥ એ વારતા ગઇ પાન્ડવ દળમાં, અરજુને કરયો વિચાર; અરેરે વણ મોહોતે મરે છે, રાય તણો કુંવર. ॥૨॥ ચાલો ચાલો ચાર પાંચ મારથી જઇયે; જોવા મળ્યું હશે જગત; કહેવાય છે પવિત્ર સુધનવા, પ્રભુ તણો છે ભક્ત॥૩॥ એટલે વ્રશકેતુ એમ બોલ્યો, સુધન્વા છે જ્ઞાની; સાક્ષાત પ્રભુને મળી ચુકેલો, હરનીશ હરનો ધ્યાની ॥૪॥ અરજુનજી કહે હોય એવો તો, તેલમાં નવ્ય તળાય; કહો ના કહો પણ સામળીયોજી કરશે એની સાહાય. ॥૫॥ ચાલ ત્યાં જઈ એ જોવાને, જણાશે જુઠું કે સાચું; તેલમાં જો કાયા બળશે તો, ભક્તપણું એનું કાચું. ॥ ૬ ॥ વ્રશકેતુ કહે ભક્તપણામાં કાચાને સાચા કહેવા; અરજુન કહે લે સમજાવું, સાચાને જોયા જેવા ॥ ૭ ॥ સાચો સેવક હોય તેનો, ન હોય ઝાઝો ઠાઠ; જગતમાં ભક્તપણું ન બતાવે, સાદે સાદો હોય ઘાટ. ॥ ૮ ॥ જાજાં ટીલાં ઝાજાં ટપકાં,

ઝાજી કોટમાં માળા ઝાઝે ડોળામાક કરે તે જગત ધુત્યાના ચાળા ॥ ૯ ॥ ભગવાનનો એક ભક્ત ન કહેવો; જગતનો ભક્ત સાચો; છેવટ હરીને ચરણે જાતાં જરૂર પડે કાચો ॥૧૦॥ ખોટા ભક્તની ધારણા કેવી તે સમ જાવું તુને; શ્રીકૃશ્ને કુરૂક્ષેત્રમાં, સમજાવ્યો તો મુને ॥૧૧॥ પાખંડી મનમાં એમ જાણે,ઓળખાશે બધુ જગત;કોઇનું પાડેલું નામ ફેરવશું કહેવાઇશું હરિ ભક્ત ॥૧૨॥ પધારો કહીને બોલાવશે શઉ, વળી કરે નમસ્કાર; પુ જાઇશું આખી દુનીયામાં, ચઢશે પુષ્પના હાર ॥૧૩॥ વીધવીધના વળી ભોજન મળશે વળી ટળશે ક્ષુધા પીપાસા; શેવાના કરનારા મળશે રાખી હરી પદ આશા ॥ ૧૪ ॥ કંઇક પ્રાણી મને ઢોળશે વાયુ, કંઇ જન ચાંપશે ચરણ; પાણી માગતાં દુધ દેશે, કંઇ જન રહેશે શરણ ॥ ૧૫ ॥ ભગવાન મળવાના હશે તો મળશે પણ શેવા ચાકરી થાશે; મોઢે બબડી માળાયો લેવી, તેમાં શું આપણું જાશે ॥૧૬॥ તાળીયો પાડોપડાવી સઉને,ગમ્મત બે ઘડીવાર; નાચીને નચાવીશું,તમાશો થાશે અપાર ॥૧૭॥ અબળાઓ આવશે શેવામાં, આપણું વેણ ન ચુકે; ગમે તે કરશું પણ ભક્ત જાણી, જગત નહી આગળ મુકે ॥૧૮॥ કહેશે કે એ સંત પ્રાણી, કુબુદ્ધી નહિ; દેખશે નજરે ને વાત કરશે; પણ નહી માને કોય ॥ ૧૯ ॥ રાજ દરબારે માન્ય પામીશું, જેને તે રાખશે શ્રદ્ધા;બોલીશું જુઠું મનાસે સાચું, વશ રહે યોબન વૃદ્ધા ॥૨૦॥ કોઇ વાતે નથી કષ્ટી હામાં,માટેઆ ધંધો કરવો;જેમ જેમ દુનીયા વિશેષ માને તેમ તેમ વેશજ ધરવો॥૨૧॥ રીધ સીધને વઇભોગ મળશે, ટળશે વહેવાર વ્યાધ; દેવું લહેણું નેનાત જાત કરવી; તે સઉ જાશે ઉપાધી ॥૨૨॥ નહી ધોઇને સ્વચ્છ રહેવાસે, કહેવાશે જગમાં સારૂં; આગળનું કયાં જાણીએ છીએ; અજવાળું કે અંધારૂ ॥૨૩॥ પ્રભુ મળવાનો કયાં છે મારગમાં, પણ તેને નામે પોસાસું સગાને છોકરાં ન ખવરાવે, તેવા પદારથ ખાસુ ॥ ૨૪ ॥ પ્રભુની પ્રતમાં સ્થાપન કરશું; પેટ ભરશું તેને બાને, ઠાકારજીનો રાજભોગ કહીને; જમશું જેવું મન માને ॥ ૨૫ ॥ પાયસાન પુરીને માલપુડા. સામગ્રી જુદી જુદી; આજ ધરાવવા જોઇએ લાડુ. જોઇએ આજ બાસુદા ॥ ૨૬ ॥ એમ કહીને ભોજન કરશું, ગનગમતું વારોવાર; એવું ધારી ઘણા ભક્ત બને છે, સાંભળ કરણ કુંવાર ॥૨૭॥પણ તેના સંગીનેતે ભક્તો, પડશે પ્રભુ કને કાચી, વ્રક્ષકેતુ કહે ઓરે. પીતાજી, કીયા સમજવા સાચા ॥ ૨૮ ॥ અરજુનજી કહે સાંભળ બેટા સમજાવું સાચાનો

સાર; નહિ ટીલાંટપકા નહી માળા મણકા, નહી તજેલો વ્હેવાર ॥૨૯॥ પુત્ર પરીવાર સંસાર વિશે; સત્ય સેવક રહે કેવો; જગ જંજાળી જાણે પણ જળમાં કમળવત જેવો ॥૩૦॥ વ્યવહાર વરતે સારે ને નરતે, ઉ-ઘોગમા બહુ પ્રીત; બાળ બચ્ચાં દેખી લાડ લડાવે, પણ પ્રભુ સાથે ચીત ॥૩૧॥ જગતમાં જીવે નિંદા કરે, પણ તે મનમાં ન લાવે; રટણુ રૂદેમાં રામજી કેરૂં, હોઠને નવ ફફડાવે ॥૩૨॥ જગતમાં ભક્ત કહેવરાવ-વાની, જરા નહીં ઇચ્છાય; દાનત નહીં દેખાડવાની, જીભે જપે જગ-રાય ॥૨૩॥ માળા ગ્રહ્યા વણુ હોઠ ફફડયા પણુ શું નહીં સમરાતા હોય; સાચા ભકતો ભજે છે મનથી, જ્ઞાન વારતા કહી જોય ॥૩૪॥ જ્ઞાનની વારતા થતી હોય ત્યાં, જ્ઞાન કથન કરી જાણે; વહેવાર જ્યાં વારતાનો હોય ત્યાં, વ્યવહારનો પક્ષ તાણે ॥૩૫॥ જગત જાણે જંજાળી છે, પણુ ન્યારોને ન્યારો; દુનીયાં દેખે દુષ્ટ સરીખો, મનથી સત્યબોધ પ્યારો, ન્યાય નીતીની રીતી સમરે, પહેરે ઓઢેને ફરે; સાચા ભકતો તેવા રહે છે, કોક પરીક્ષા કરે ॥૩૭॥ એવાના પરીક્ષક હોય થોડા, સાચાને શું જાણે જુઠા; જુઠ જુઠાનો મેળ બેસે, કયા કરે કડાકુટ ॥૩૮॥ બેઉની રી-તી બતાવી તુને, ઓરે માહરા બાળ; ચાલો આપણુ જોવા જઇએ શું સહાય કરે ગોપાળ ॥૩૯॥ એમ ધારીને દશવીશ યોદ્ધા રથપર બેશી ગયા; સુધન્વાનું સંકટ જોવા, એકાન્ત ઉભા રહ્યા, ॥૪૦॥ વળણુ ॥ એક સ્થળ ઉભા રહ્યા, સુણુ પરીક્ષતના તન; વલ્લભ વાણી ઓચરે સાંભળજો હરીજન. ॥

કડવું ૩૯ રાગ ચોપાઇનો.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; બોલ્યો હંસદ્રજ મુખે, પુત્ર વાર કરે તું કેમ ॥૧॥ તવ સુધન્વા કહે તાત, તમો સાંભળો માહારી વાત; તેલમાં પડવા છું ત્યાર, મને સાહાય છે જુ-ગદાધાર ॥૨॥ જેને સામળીયો હોય સાહાય, તેને શત્રુથી શું થાય; મહા રી ભકતી જો સાચી હશે, તો તો પ્રભુનાં દરશન થશે ॥૩॥ કરૂ દરશ-ન તે પછી મરૂ, તેલ કઢા થકી ઉગરૂ; નથી તેલમાં હું બળવાનો; છે સંબંધ હરી મળવાનો ॥૪॥ મુને સાહ્ય છે પુરૂશ પુરાણી, તમારૂં તેલ દેખું છું પાણી; તમે દેખો છો ઉષ્ણુ અતીશે, પણુ મને શીતળતા દીસે. ॥ ૫ ॥ તમે ચુલામાં પાવક નરખો, હું તો દેખું છું બરફ સરીખો;

માટે અગની ધીક ધીકાવો, કાષ્ટ નાખી ઘણો સરગાવો, ॥ ૬ ॥ તાપ કરી કકડાવો તેલ, પછી જો જો પ્રભુનો ખેલ; હશે દરસણની સાચી મરજી, તો તો સાંભળશે માહારી અરજી. ॥૭॥ હશે ધણીની સાથે સાચું, કદી કહેલુ નહી પડે કાચું; જેને સાચો શામળીઆનો સ્નેહ; કદી કષ્ટ ન ભોગવે તેહ. ॥ ૮ ॥ જેને વશ હશે વનમાળી, તેને કોણ સકે છે બાળી; જેને માથે બીરાજે મોરારી, તેને કાળ નાં નાખે મારી. ॥૯॥ જેનો સ્નેહિ ગોવર્ધન ધારી, તે તો ન જાય કોઇથી હારી; જેને માથે મોહોટા મુકુંદ, તેને સદાકાળ આનંદ ॥ ૧૦ ॥ જેને માથે દેવાધી દેવા, તેના શત્રૂ તો તરણા જેવા; જેને દયા કરેલી દયાળે, તેને પાવક સુર્ય ન બાળે. ॥૧૧॥ જેને માથે વીશ્વંભર ધણી, તેને ન અડે ખડગની અણી; જેનો કર ઝાલ્યો મોરારે, તે તો ન મરે તરવારે. ॥ ૧૨ ॥ જેણે સાધેલો પોતાનો ઇશ, તેને શું કરે સોમલ વિશ; વળી વાઘ ને નાગ શું કરે, ભક્ત પાશાણ મારે ન મરે. ॥ ૧૩ ॥ કોક શત્રૂમાં જીતીને આવે, હારી વિમુખને નવ ફાવે; માહારા હઇયેરે હીમત ઝાજી, હવે જોઇ લેજો રંગ બાજી, ॥ ૧૪ ॥ એવે હંસદ્વજ જે રાય, તેને સંકલ્પ વિકલ્પ થાય; પુત્ર કહે છે તે જુઠું કે સાચું, મુને બોલેલું લાગે કાચું. ॥ ૧૫ ॥ જોયું બેઉ પ્રધાનોના સામું, હું તો સાંભળી વીસ્મય પામુ; તવ પ્રધાન સાંભળી રૂઠયા, કરી ગર્જના બોલી ઉઠયા. ॥ ૧૬ ॥ અલ્યા જોયા ઘણા તુજ જેવા, તેં શી કરી છે હરીની સેવા; ઘણા મુની તપસ્વી ત્યાગી, તેને પ્રભુની શોધ ન લાગી. ॥ ૧૭ ॥ ઘણા ધ્યાની વીવેકી વેરાગી, તે તો ભટકીને ખાય છે માગી; તુ તો ઘરબારીને સંસારી, મારે સગું વ્હાલું ને નારી. ॥૧૮॥ખાનપાન વાળો વ્યભીચારી, કયાંથી રિઝે તુને મોરારિ ભક્તપણું દેખાડિ ડરાવે, તે તો અમારિ ધ્યાનમાં ન આવે. ॥ ૧૯ ॥ અમે ટુંકારો કરિશું ફરિથી નથી ડરતા તારા હરિથિ; ખરો સેવક કયારે ભાસે, કેહેવરાવ હરિનિ પાસે. ॥૨૦॥ તવ આકાશથિ થઇ વાણિ થવા બેઠું તારૂં ધુળધાણી; સાચા હરિ તણો એ ભક્ત, એને વશ જગદીશને જગત. ॥૨૧॥ નથી તેલ થકી બળવાનો, મુકો મનસુબો તળવાનો; એવો શબ્દ થયો આકાશ, પડયો હરી જનોને વીસ્વાસ. ॥૨૨॥ રાજા કહે પ્રધાનો કેમ, મુજ મનમાં પડયો બહુ વેમ; મહારૂં કે તારૂં ધુળધાણી કરશે શ્રી પુરૂષ પુરાણી. ॥ ૨૩ ॥ પછી પ્રધાન બોલ્યા ગાજી, તારા પુત્રની પડપંચ બાજી,તે હું સર્વ જાણુંછું રાય, એવા શબ્દ થકી

શું થાય ॥૨૪॥ થઇ વાણી તે તેતો તુત, એનું સાઘેલું બોલ્યું ભુત;તેવું થવાથી શું અમે ડરીયે, કદી પગ પાછો નવ ભરીયે ॥૨૫॥ અમારૂં ધુળ ધાણી છો થાતું,અલ્યા સુધનવા પડ જા તું; તારા મુકી દે ચટકાને ચાળા, મહારા પેટમાં લાગે છે લાહાળા ॥૨૬॥ ઉષ્ણ તેલમાં જઇપડ આપે દુખ નિવારયું સું તુજ બાપે;તારો ઇશ્વર શું નીવારે, તેલમાં તળાવો છે અમારે ॥૨૭॥ ચાલ્યો જપને નાંખ પડતુ, તેને દેખી મરે ઝેર ચડતુ;વળી ભક્તનો ડોળ બતાવે,સહુ દુનીયાને સમજાવે ॥૨૮॥ પણ અમે ન માનીયે જરા, તને બાળીએ ત્યારેજ ખરા, તુજ જેવા ધુતારા જોયા, અમેકંઈકનો જીવજ ખોયા ॥૨૯॥ અલ્યા પડપંચી પાખંડા, હણીએ તુજ પુંડળ મંડી; પોતાના આપે પડશે તો સારૂં; નહી તો મન ભમશે અમારૂ ॥૩૦॥ પછી પડપંચમાં અમે ફરશું તને બાંધવા હુકમ કરશું; કરશું કબજે બળ કરી, દુખ પામીને જાશો મરી ॥૩૧॥ તવ સુધનવા એમ કહેછે,તમ જેવા ઘણા વસે છે; અલ્યા ઇશ્વર જેનો સાચો, તેતો કદી પડે નહી પાછો ॥૩૨॥ વળણ ॥ સાચો પાછો પડે નહી; સહાય મુને ભગવાન; જો જે તાહરાં ચક્ષુથી, તેલમાં કરશું સ્નાન.

કડવું ૪૦ રાગ સુરી સાખીનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય વિસ્તારી તુજને સંભળાવું; હરિજનનો મરીમાય ॥ ૧ ॥ સુધનવા શેવક હરીનો મરવા થયો તઇયાર; કચ્છ ભીડેલો તાવડા ભણી, ચાલ્યો તેણીવાર ॥ ૨ ॥ પ્રભુ સમરતો ધ્યાનજ ધરતો, મરવું છે મનમાં લાવ્યો; ઇશ્વર ઉગારે તો ઉગરવું, તાવડા પાસે આવ્યો ॥ ૩ ॥ ટગમગ સરવે લોક જુએ છે. વળી જુએ માબાપ, સંખ લેખે કહ્યું દાસોને ચુલામાં ઘાલો તાપ ॥ ૪ ॥ બહુ બળ દાખો કાષ્ટજ નાંખો, ન નાખશો જીવ ચોળી; તાવડાની આસપાસ દીસે, જાણે સળગી હોળી ॥ ૫ ॥ નીકળે જવાળા ઉછળે લાહાળા, તતડીને તનખા છુટે; એવો વીકરાળ વહનો કરો, દેખીને ત્રાસ છુટે ॥ ૬ ॥ એવી જ્યાં આગના આપી કે, શેવક ઉઠયા સાત; કાષ્ટ નાંખી ચુલો ભરીયો, અગની થયો પુરપાટ ॥ ૭ ॥ તાવડામાં અતી તેલ નાંખ્યું. ખળભળ ઉભરો ચડીયો, સેવકો સળગાવે અગની કરતા દોટા હડીયો ॥ ૮ ॥ અગનીનો ઉતપાત અતીસે નીકળે લાંબી

જ્વાળા તનખા ઉંડે તતડી તતડી, તેલને આવે ઉકાળા ॥ ૯ ॥ તાપ થકી લોક ખસે આઘું, કંઇ રહે અવળા આડા; બળી બળી તેલ બળવા લાગ્યું, અતી નીકળે ધુમાડા ॥ ૧૦ ॥ તે તેલમાથી નિકળે ભડકા, જોઈ જોઈ પ્રગટયો ત્રાસ; સુધનવા જીવે આમાંથિ; તે ન પડે વીસવાસ ॥ ૧૧ ॥ હાથ ઘસે છે હોઠ ડસે છે, બહુ ભય પામ્યું લોક; સુધનવાને જીવવા કેરી, આશા સમજવી ફોક ॥ ૧૨ ॥ અરેરે કાળ્મો કોપ થયો છે, એવો ચાલે મનસુબો, તેલ તણા તાવડા પાસે જઇ, સુધનવા તો ઉભો ॥ ૧૩ ॥ એટલે સુંદર પ્રભાવતી, સુધનવાની નારી, ચીર બરોબર અંગ લપેટયું, મરવુ મન વીચારી ॥ ૧૪ ॥ સ્વામી પડે તવ માહરે પડવું, જીવવું નથી જરાયે; મુજ કંથનું કોઇ નથી સગુ, શું જોર માર્યું માયે ॥ ૧૫ ॥ રડી રડીને સઉ રહયું આઘું કાં ભ્રાત કે કાં ભગની સઊ જીવતાં રહીને જોઇ રહેશે, સળગ્યો દાવાનળ અગનિ ॥ ૧૬ ॥ પતીની સંગ સતી થાવું, તારૂણિનો તે ધરમ; નવે ગ્રહો માહરા થયા વાંકા ફુટી ગયું આજ કર્મ ॥ ૧૭ ॥ એ રીતે અબળાએ ધારિ; સુધનવા હરિજન; તાવડા પાસે ઊભો રહીને, કરે પ્રભુનું સ્તવન ॥ ૧૮ ॥ વલણ॥ સ્તવન કરવા લાગીયો, ઊભો રહયો એક ચરણ; વલ્લભ વાણિ ઓચરે સમરે અસરણાસરણ.

કડવું ૪૧ મને ક્હેર કાટો વાગ્યો એ રાગ

ઓ રામરે, રામ રામ રામ; તમે છો ઘનશામ, કરો પુરણ મનકામા, રામ રામ રામા ॥ ૧ ॥ ઓ રામરે; તમે સાચા સ્વામી, ગોવીંદ ગરૂડા ગામી; વીનવુંછુ નામી નામી, ઓરામરામ રામા ॥ ૨ ॥ ઓ રામરે; ભકતને વશ વનમાળી, પાંડવની પીડા ટાળી, કરી કુબજાને રૂપાળી, ઓરામ રામ રામા ॥ ૩ ॥ ઓ રામરે; શવરીના બોર લીધા અચળ સુખ તને દીધાં, પાપીને પાવન કીધાં; ઓ રામરામ રામા ॥૪॥ ઓ રામરે, કરૂપતી જે રાણી, દુષ્ટે લીધા ચીર તાણિ, તે પુર્યાં દાશીજાણિ ઓરામ રામ રામા ॥ ૫ ॥ ઓ રામરે, મુકંદ વર મોરારી, ગોકુળ વરસ્યો મેઘ ભારી, કરિ સાહાય ગોવરધન ધારિ. ઓ રામ રામ રામા ॥ ૬ ॥ ઓ રામરે, બાળકને રણનારી, પાતકને ન ગણનારિ, તે પુતના માશી મારી; ઓ રામ રામ રામા ॥ ૭ ॥ ઓ રામરે; પીઉનું

વેણુ ઉથલાવી, રૂશી પત્નીઓ આવિ; તે વઈકુંડમાં વસાવી, ઓરામ રામ રામ ॥૮॥ રામરે, દશાનનને હણિયો, વીભીક્ષણ શેવક ગણીયો,પામ્યો ગાદી નામ ભણીયો, રામ રામ રામા ॥ ૯ ॥ ઓ રામરે, હું શેવક અપરાધ, મેં ભજતાં શું ભુલ ખાધી, તેથી થઇ ઉપાધી ઓ રામ રામ રામા ॥૧૦॥ ઓ રામરે, રાંકડો જાણી રાચો, હું તો છું શેવક કાચો, પણ ભરૂસો તમારો સાચો, ઓ રામ રામ રામા ॥૧૧॥ ઓ રામરે, હું પાખંડી પુરો; નહી પાતકમાં અધુરો, વળી કુડ કપટમાં સુરો, ઓ રામ રામ રામા ॥૧૨॥ ઓ રામરે,અવગુણીયો શીશ નામું, જરા જોજો માહરાસામુ અત્યારે કષ્ટી પામુ ઓ રામ રામ રામા ॥૧૩॥ ઓ રામરે,નથી ઉગયાંનો આરો, પણ ભરૂસો તમારો; તમે મારો કે ઉગારો, ઓ રામ રામ રામા ॥૧૪॥ વળણ. મારજો કે ઉગારજો, શેવકછે હેરાન, વલ્લભ વદે એમ ઓચરે, ભીડ ભાગો ભગવાન.

કડવું ૪૨ રાગ આવલીચાનો.

ભુધર ભીડ વેળાના રેરેરે હો, રડે શેવક રાંકડોરે ॥ટેક॥ બોલ્યા બોલ્યા જયમુનીમુખ વચન,સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન; સુધનવા તો કરેછે પ્રભુસ્તવન ॥ વાહારેચઢજો વહાલારેરેરે હો રડે॥૨॥ ભકતજનોની ભીડે ગયેલા ગોપાળ, પ્રજાપતીની સ્તુતીથી દોડયાતા દયાળ, નીભામાંથી ઉગાર્યાં મંજરીના બાળ,તે રીતે ઊગારોરેરેરેહો,રડે. પ્રલાદજીને દુખડુ દેવા માંડયું દભે કીધું સમરણ તમારૂં કષ્ટીને આરંભી, કીડી વેશે વશ્યા જઇને ઉષ્ણ સ્થંભે તેવા અહીં પધારો રેરેરે હો, રડે ॥૩॥ પ્રભુ મુજને હણવા મદુર જમમાં ધારયો, તવ તે હાથી ત્રાડી તમોને પોકારયા; ગોવિંદાજી મહિ જઇ ઉગારયો, તેમજ વાહારે ધાજો રેરેરે, હો ॥ ૪ ॥ પુતના માસીને અગ્નીમાં બળતાં બચાવ્યાં, તેવાં સંકટ તમ શેવકને શીર આવ્યાં, શંખ લેખે મુજ વ્હાલાને ગભરાવ્યાં, દુખ નથી મરવાનુ રેરેરે હો, ॥ રડે ॥ ૫ ॥ પણ તમ દાસે સભામાં મુમત કીધો, પ્રમદાની સાથે સ્વાદ ઘણો લીધો, તમ આશાએ રહીને ભરોસો મેં દીધો, હું નથી મરવાનો રેરેરે હો, રડે ॥ ૬ ॥ તમ હીમ્મતથી અભીમાનનું બોલ્યો સ્વામી, જોજો પ્રભુ લાજ્યામાં લાવતા ખામી નથી તમારી જાશે માજા અંતરયામી નહી બાલારે લેવા દેવા રેરેરે હો.

રડે ॥૭॥ વળણ॥ લેવા દેવા મારે, ન મળે દેવ મોરાર, શોભા લજ્યા તમ તણી, બાનાનો આધાર.

કડવું ૪૩ રાગ ધન્યાશ્રી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા,સુણજનમેજેરાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, તેલ કઢા મહિમાય ॥૧॥ સુધનવાયે સમરણ કરી, રાખ્યોદ્રઢ વિસવાસ; પડવુ ધાર્યું પુરણ પ્રેમે, મનમાં ન રાખ્યો ત્રાસ ॥ ૨ ॥ પછી પીતાના સામુ જોઇ, કીધો નમસ્કાર; માત તાત ભગનીને નમીયો છેલા વેલા જુહાર ॥ ૩ ॥ બોલ્યું ચાલ્યું માફ કરજો, એક જનમનો સ્નેહ; અવ ગુણને અપરાધો કરેલા, ક્ષમા કરજો તેહ ॥ ૪ ॥ તમારા ઘરમાં દેહ ધરીને, સુખ નથી દિધું તમને; ભાઇઓ મ્હારૂં કહ્યું કરીને, પાડ ચઢાવ્યો છે અમને ॥ ૫ ॥ ઓ મુજ માડી આંસુડાં પાડી; રડશો નહિ યાદ લાવિ; રણ સંબંધ થયો હવે પુરો; આયુશ રહ્યો છે આવિ ॥૬॥ નવ માસ મુજ ને ઉદર રાખ્યો, ન ખાધું ખાટું તીખું, મમ શરીરને સાચવવાને, આરોગ્યાં મોરૂં ને ફીકું ॥ ૭ ॥ ગંદા ભીનામાં પોતે પોઢયાં. સ્વચ્છમાં મુને સુવાડયો; પડવા ન દિધો રડવા ન દિધો; ટાઢ તાપ ન દેખાડયો ॥૮॥પ્રાણનિ પેઠે પાળ્યો મુને, તે બદલો નથી વળાયો; તે સઊ અપરાધ ક્ષમા કરજો, કહી મુખ ફેરવી વળીયો. ॥૯॥ જે જે હરીજન લોક આવેલા, તે સામુ લાગ્યો જોવા; સરવેને કહ્યા જુહાર છેલ્લા; તવ લોક લાગ્યુરોવા॥૧૦॥ ધ્રુંશકા મુકીને રડે છે, કંઇક લુછવા કરે આંસુ; અરેરે આપણ કકળીયે પણ, બળ વીના બધું કાંસુ ॥૧૧॥ પછી મકને તેલ કઢાનીસામું નમાવ્યું શીશ; ઉગારજે અગની દેવતા તું, પ્રેરણા કરે જગદિશ ॥૧૨॥ એ ટલે શંખને લેખ બોલ્યા, કેમ માંડયા છે ચાળા; જાણ્યો તુને ભગતડાને, પાખંડ કરવા વાળા ॥ ૧૩ ॥ ઉંચુ જોઇને શું બડબડીયો, જાણ્યું તું મનનું પાપ, ઉચેથી ઉગારવા તુને કોઇ ન આવ્યો બાપ ॥૧૪॥ સુધનવા કહે આવશે હમણાં, જનમો જનમનો બાપ; જો રાંડે જાણ્યા તમારા બેના, પુરણ મળીયાં પાપ ॥ ૧૫ ॥ નથી બળવાનો નથી બળવાનો, હુંતો નથી બળવાનો, અદેખાઇ કરે છે તેમાં શો તારો દન વળવાનો ॥ ૧૬ ॥ તેલમાં સ્નાન કરી નીકળું છું, બચાવનાર દયાળું; ઉજ્વળ મોઢું નહિ રહે તારૂં; જોજે થશે મુખ

કાળું ॥ ૧૭ ॥ કાળા મોંઢાનાં કર્મ પુટેલા, નજર નાખી રહેજે; વીશેશ અગની સળગાવવાનું કહેવું હોય તો કહેજે ॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને પડવા માટે, તલપીને કરી ત્યારિ, એટલે દોટ મુકિને આવી, વળગી એની નારિ ॥ ૧૯ ॥ નાથજી હું પણ પડુ તમ સાથે, સતીતણો એ ધરમ; સુધનવા કહે સઉ લોક દેખે; કેમ ના લાગે શરમ ॥ ૨૦ ॥ મમત મુકોને રહો અળગા, મીથ્યા મરો છો મથી; તમારા મનમાં રાખજો નિસ્ચે, હું બળવાનો નથી ॥ ૨૧ ॥ ઈસ્વર ઉપર આકિન રાખિ, અળગાં બેસો નારિ; રક્ષણ મારૂ કરવાના છે, ગોવીંદ વર ગીરધારિ ॥ ૨૨ ॥ આવાં ખસો જોડે ન ધશો, દેખે છે મુજ માત; ભગની દેખે કુટુંબ દેખે, દેખે માહારો તાત ॥ ૨૩ ॥ પ્રભાવતી કહે પીયુજી મારા, મરજાદા શું કરવી; ઘરબાર ભાગે તવ લજ્યાને ઓઢવી કે પાથરવી ॥ ૨૪ ॥ સુખસાતા હોય તવ શોભે લજ્યા. સઉ ગયે લજ્યા શાનિ; તમાાર સાથે હું પડવાનિ નહિ કરૂ પાછિ પાનિ ॥ ૨૫ ॥ સુધનવા કહે કયાં બળવું છે, ટગ ટગ જોજે નારિ; ન જીવું તો પડજે કઢામાં, એટલી આગના માહારિ ॥ ૨૬ ॥ તોપણ કામનિ છોડતી નથિ, તવ બોલ્યા પ્રધાન; શું જુઓછો શેવક માહરા,ઉઠી કરો હેરાન ॥૨૭॥એઉ જણાને પાડો વીખુટા,જણવી પુરણ રીશ; સુધન્વા કહે અબળા રહે આધી જો શું કરે જુગદીસ ॥ ૨૮ ॥ ટકા ટકાના ગુલામ જાતી, તે તારો કર ઝાલે; સમજી જાનેઅળગી થાને, લાન્છન તું કેમ આલે ॥૨૯॥ એમ કહી આંખ વીપરીતકીધી તવ અળગી થઇ નારી; પછી પોતે પરકંબા કરીને, પડવા કીધી ત્યારી ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ પડવાની ત્યારી કરિ મનમાં નહી ભય શોક; હરી ભજન કરતા સહુ, જોવા મળેલા લોક.

કડવું ૪૪ રાગ સાખીનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણુજનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય ॥ ૧ ॥ રણછોડરાયની જય જય બોલો; કીધી દોટા હડીયો; રામક્રષ્ણનુ નામ લેઇને, ઉછળી કઢામાં પડીયો ॥ ૨ ॥ પડતામાં તો ક્રષ્ણ પ્રભુએ, વાયુને આજ્ઞા કીધી; પવન દેવ પ્રવેશ્યો તેમાં, કઢા શીતળ કીધી ॥૩॥ હિમની તુલ્ય તે તેલજ ટાઢુ,પણ નીકળે ધુમાડા; તે તેલમાં પડી નાહાવા લાગ્યો, અગનીના ભડકા ટાહાડા ॥ ૪ ॥ કોઇ જગે ઉનું નવ લાગે, હરે ફરે મહી માહાલે; તેલ નાં-

ખોબે ખોબા ભરીને, મુસ્તક કેશમાં ઘાલે ॥૫॥ જગત જોઇને વિસ્મય પામ્યું, પ્રધાન નજરે ભાળે; સુધનવા તાવડામાં બેઠેલો, ખોબે તેલ ઉછાળે ॥ ૬ ॥ સરીરે છાંટ મોહોડે છાંટે, રણછોડ રણછોડ રટે; ડુબકી મારે ડોકું કાહાડે, નાહાય વચનને વટે ॥ ૭ ॥ ઊંચો નીચો ઉછળેહસે, સાહાય ઘણા ગોપાળ; શરીરને શીતળતા વળે છે, દગ્ધ ન થાયે વાળ ॥ ૮ ॥ એટલે પ્રભાવતી સતીને, હળહળ પ્રકટયો કાળ; હ્યો બાળવા હોય તેટલા બાળો, પ્રધાન કરમ ચંડાળ ॥ ૯ ॥ કાળાં મોઢાં લઇ શું બેઠા છો, ભાળવું હોય તો ભાળો, કાષ્ટ નંખાવો અગની વિશે, તેલ ઘણું ઉકાળો ॥ ૧૦ ॥ મુજ સ્વામી શેવક સામળાનો, કેવા કરે છે સ્નાન, જે કરવું હોય તે કરી નાંખો; નહી થાય ભક્ત હેરાન ॥ ૧૧ ॥ પાપી જનો તમે પુરણ ધાર્યું તુ, દેવાને દારૂણ દુખ; હવે શું નીચુ જોઇ બેઠા, લેઇ કાળાં મુખ ॥ ૧૨ ॥ દઇવત હોય તેટલું દાખો; કરશો માં પાછી પાહાની; બાકી ન રાખશો કોઇ પ્રકારે, એક રતી એક આની ॥ ૧૪ ॥ ધીક્કાર છે તારા મનખાને, નથી જરાએ લાજ, મનુશ જાતી શું કરવાનું, જેને માથે માહારાજ ॥ ૧૪ ॥ તવ શંખે જોયું લેખના સામું, કીરતી ચાલી કેડે; વગોણું ચાલ્યું વીશ્વ વીસે,બેઉ ચડયા ગધેડે. ॥૧૫॥ લેખ કહે મુજને એમ લાગે, કાંઇક કપટ છે સાચું; ધુમાડા બળ તણુના નીકળે, પણ તેલ નરદમ કાચુ ॥ ૧૬ ॥ કારણ કે તાવડો લોહનો છે, જાડું દળ અપાર; હજી તો તપ્યો નહી હોયે, તો તેલ તપ્યાની વાર ॥૧૭॥ માટે આપણે ઉઠો ઉઘાડા, પુરણ દઇવત દાખો; જાડાંને મોહોટાં કાષ્ટ લાવિને. તાવડા તળે નાંખો ॥ ૧૮ ॥ એમ ધારી બેઉ દુષ્ટ ઉઠયા; ખરી વાતે નવ ખાંખે; કટી કસીને દંત ડશીને, સરપણ ઉપાડી નાંખે ॥ ૧૯ ॥ અતી કાષ્ટથી અતી પ્રકાશ્યો, જ્વાળા થઇ ચોપાસ; તનખા તતડી ઉઠે અતીશે, ધુમ્ર ચાલે આકાશ ॥ ૨૦ ॥ ગગને ઉડતાં પક્ષીયોને, ધુમ્રની જ્વાળા અડે; આંખોથી અંજાઇ જઇને તરફડી તેલમાં પડે ॥૨૧॥ જેમ જેમ અગની સળગી અતીશે,તેમતેમ ટળે વહેમ;તાવડોજરા તપે નહીને, તેલ તો ટાઢું હેમ ॥૨૨॥ સળગાવી શંખ લેખ થાકયા, લાગે ઊષ્ણ હવાય; હાથ ઘાલીને ટાઢું ઉનું,જોવા નવ્ય જવાય ॥ ૨૩ ॥અગનીનો ભય લાગે અતીશે, તપાસ કેમ કરાય; કોહો ના કોહો પણ સુધન્વાની કને જાદુ વીધાય ॥ ૨૪ ॥ દુષ્ટ જનો એમ જાણતા નથી, જેને સામળીયો સાહાય, મીથ્યા મેહેનત કરીએ તેથી, હરીજનને શું થાય ॥ ૨૫ ॥ તેવું સમજ્યામાં આવતું નથી, નાસ્તીક જન શું પેખે; કપટ

જેના કાળજા વિશે, કપટ વિદ્યા તે દેખે ॥૨૬॥ હરીજનોએ જોઇજોઇને સમર્યા, શ્રી વનમાળી, જેજે રણછોડ જેજે રણછોડ, કહીને દેતા તાળી ॥૨૭॥ તેલમાં તેમ તેમ સુધનવાને, સારૂં લાગે અપાર; ઉઠે બેશે નીચો ઉચો તેલમાં તેણીવાર ॥૨૮॥ જોઇ પ્રધાનોનાં પેટ બળીયાં,આપણ સંદેહ ખોઇએ; મંગાવો શ્રીફળ ગામમાંથી,તેલમાં નાંખી જોઇએ ॥૨૯॥ છડીદારને આગના આપી, એટલે દોડયો સ્વાર; નગ્રમાંથી જઇ શ્રીફળલાવિ, આપ્યું સભામાં તે વાર ॥૩૦॥ પ્રધાનો આઘા રહીને,ઉચો કીધો હાથ; તાકીનેતાવડાભણી ફેંકયું,જુએશેન્યનો નાથ॥૩૧॥પડયુંતે શ્રીફળતાવડામાં લાગી તેલની જવાળા; ચચણી તતડી એક દમે થયાં;બે ચીતાળા ॥૩૨॥ શ્રીફળની શી ગતી બને છે, સઉ જન જોવા મળીયાં ચીતાળાં થઇતાવડામાંથી, એક દમે ઊછળીયાં ॥૩૩॥ બેઉ પ્રધાનો ઉભા ઊંભા જોયાકરે છે ગાટ;ચીતાળીયા બેઉ આવીને વાગ્યાં, બે જણને લલાટ ॥૩૪॥કપાળ ફુટી રૂધીર છુટયાં કરણી નહી કાળી; સઉ લોક જોઇને ખડખડહશીયા, બે ભુજ દેતા તાળી॥૩૫॥હંસદ્ધજ જોઇ વીસ્મય પામ્યો,મુજ સુત નહી દાસ કાચો;તેલમાં એને આંચ ન આવી,શેવક હરીનો સાચો ॥૩૬॥એવું સમજી આપે ઉઠયો, કીધો મુખ પોકાર; સાબાશ સતીયા પુત્ર તમને, નીકળો કઢાની બહાર ॥૩૭॥ તું સત્યવાદી તું સત્યધરમી, તું ભગવાનનો ભક્ત;તાહારે પુન્ય હું રાજ્ય કરૂં છુ, તુજને વશછે જગત ॥૩૮॥ આખા ઘરમાં એકજ હોયે, પુન્યેસ્વરી ભાગ્યશાળી, તેથી આખા કુટુંબ કેરૂ, ભલુ કરે વનમાળી॥૩૯॥ઢાંકયું રત્નતું ફરજન માહારે,તારે વડેસહુસુખી; ઓરે માહારા લાડકવાયા, તને કર્યો મેં દુખી ॥ ૪૦ ॥ અપરાધ હમારો ક્ષમા કરજે; નમીને પાયલાગું; તાવડામાંથી બારણેઆવો,પુત્રહું પાયેલાગુ ॥૩૧॥ પ્રધાનના કહેવા પ્રમાણે, વરત્યોછુ માહારા તન; પણ તાહરા સત્ય આગળ થયું,કાળુંમાહારૂં વદન॥૪૨॥પ્રધાનોએ પાશેરહિને,કાળુકરાવ્યું મુને;તેલમાંથી બહાર ન નીકળેતો,ઇશ્વરનીઆણતુને॥૪૩॥તાવડામાં તવ ઊભો થયો ક્ષણુ ન લાગીવાર; ઊછળીને કુદકારા મારી. કદી પડયો બાહાર॥૪૪॥આકાશમાં તવદુન્દભીવાગ્યાં,સાંભળે સરવે શ્રષ્ટી;ચંદનના વરસાદ વરસ્યા,પુષ્પતણી થઇ વ્રષ્ટી ॥૪૫॥ સરવે જાણ્યું ઇશ્વર કૃપા, તેમાં નહી મીનમેશ; અગની ભરેલા તેલમાં નાહ્યો; રૂવાડું ન બળ્યુ લેશ ॥ ૪૬ ॥ સર્વના મનને શ્રદ્ધા બેઠી, કરતા નમસ્કાર; જાળ મગાવિ ઊ-

ષ્ણુ કરાવ્યું નાહાવા આપ્યું તે વાર ॥૪૭॥ સુધનવાયે સ્નાન કીધું વ-સ્ત્રથી લુછયું અંગ; પછી પોશાક પોતા તણા તે ધારણ કર્યો નવરંગ ॥ ૪૮ ॥ હતા તેવા ધારણ કીધા, પોતાના શણગાર, કટી કશીને ખોસી લીધાં; યુદ્ધ તણાં હથીઆર ॥ ૪૯ ॥ પછી સરવે હરીજન લોકો, નમી નમી પડયા પાય; રૂધીર વરણા પ્રધાન બેઊ તેની શીગત થાય ॥ ૫૦ ॥ એ પાપીને પાસે રેહેનારા શેવકને છડીદાર; રૂધીર લુછી પાટા બાંધ્યા, પીડા પામ્યા અપાર ॥૫૧॥ કાળું મોહું લેઇ ઊભા થયા દાઝે છે અંત કરણ,શુધનવા જ્યાં ઊભો ત્યાં આવી બેઊજણલાગ્યા ચરણ ॥૫૨॥ અ વગુણી અપરાધી અમે, દીધું તમને દુખ; હસીને અમ સાથે બોલો તો, ઊજવળ થાયે મુખ ॥૫૩॥ વળણ ઊંજ્વળથાયેમુખડાંક્ષમા કરોઅપરાધ સાચા શેવક જાણ્યા વિના, મીથ્યા કરયો વિવાદ.

કડવું ૪૫ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજા સાંભળ ઊલટ આણી; કરગરતા બેઊ પ્રધાન,તમોને છે પ્રસન ભગવાન ॥૧॥ અમે મુમત મીથ્યા ઝાલ્યો તમને તો અતી શ્રમ આલ્યો,ધા યા મરણ પમાડવા અમે,પાળ્યું તાતનું વચન તમે ॥૨॥ અમે ન જાણી તમારી રીતી, હવે જાણી પ્રભુસંગપ્રીતી; એમ કાલાવાલા બહુ કરે, તવ હંસધ્વજ ઓચરે ॥ ૩ ॥ ધીક ધીક તમોને પ્રધાન,મમસુત કીધો હેરાન; દીધી મુને કુમતી અતી, નથી અ-ક્કલ તો એક રતી ॥ ૪ ॥ જેનો બુદ્ધી હિન કારભારી, તેની રાજ નીતી નહીસારી;જેનો કારભારી બુદ્ધિનો મંદ, તેની આવક સઘળી બંધ ॥૫॥ જેનો કારભારી સ્વારથી,તેનું કાંઇ સુધરતું નથી,જેના કારભારી પક્ષપાતી તેના લક્ષ્મી જાય વેરાતી ૬ જેનો કારભારી હોય દ્વેષી,તેનો માલીકસદા કલેસી, જેનો કારભારી હોય કપટી,તેનો માલીક પડે લપટી॥૭॥ જેનોકાર ભારી જાર કરમી તેનો માલીક થાય અધરમી; જેનો કારભારી લંપટ લોભી, તેની મીલકત ન રહે ગોભી ॥૮॥ જેનો કારભારી અજ્ઞાન, તેનો માલીક મુરખ નાદાન; જેનો કારભાર કોઠા સુનો તેનો લુટાય ભંડારજુનો ॥૯॥ જેનો અવળી મતી કારભારી, તેનો માલીક થાય ભીખારી; જેનો કારભારી કારમો કેહેરી, તેનો માલીક બહુનો વહેરી ॥૧૦॥ જેનો કાર-ભારી ગરીબનુંબાળ,તેનો ભીખમાગે ભુપાળ જેનોકારભારી નીચજાતી તેનો માલીક નિપજે ઘાતી ॥૧૧॥જેનો કારભારી હત્યારો, તેનો માલીક

થાગ્ય ગોઝારો; તેતો કારભારી તું મને મળીયો;હુંતો સુબુદ્ધીથી ટળીયો ॥૧૨॥ મહારા પુત્રને મારવા તે તાકયો;મને સમસેગાનમાં નાંખ્યો માહરે હાથે પુત્ર તળાવ્યો; બહુ બળ કરી બળાવ્યો ॥૧૩॥ તમારૂ શાસ મોહો શાંતાડો, કાઈ આ દુષ્ટોને કહાડો; મહારા ઘરમાં કલેશ કરાવ્યો, મને મુમતથી ભરમાવ્યો ॥ ૧૪ ॥ મહારી નારી રડીને થાકી, કાંઇ કલેશમાં ન રહ્યું બાકી, મહારી કુંવરી રડીપુરપાટે, એતો પોતાના બંધુને માટે॥૧૫॥ મહારા દીકરા જે ચાર નાહાના, તેતો રડીને થાકયા છાના; પુત્રની પ્રેમદા પ્રભાવતી, રડીરડી થાકી શુભશતી ॥ ૧૬ ॥ બધુ ઘર હલાવીમાર્યું તમોએ મરણ કરવું ધાર્યું; પણ પ્રભુએ પુત્ર બચાવ્યો, તમેતો ખરો ખેલ મચાવ્યો ॥ ૧૭ ॥ દુખ દેવામાં ન રાખી ન્યુન, આડે આવ્યું એનું ખરૂ પુન્ય; એની નારીના પુન્યે ઉગરીયો, તમારે કહેવે મેં પરહરીયો॥૧૮॥ હુંતો જાણતો હતો પવિત્ર, હવે જોયાં તમારા ચરીત્ર; ભલે પામ્યા વીપ્ર શરીર, પણ અવર વીર્ય રૂધીર ॥ ૧૯ ॥ જેનું ખાધું તેનું ભુડું તાકયું; કાંઇ પરોજન નવ રાખ્યું; મહારા નગ્રવીશે નહી તમો, જાવો જંગલ વીશે ભમો ॥૨૦॥ નથી જોવાં તમારા મુખ, મમ સુતને દીધું દુખ; કરે કારભારીનો વીસ્વાસ તેને નીપજે આવો વીનાશ ॥૨૧॥ મુજ પેઠે જે વીશ્વાસ કરશે, તેતો પાછળ પસ્તાઇ મરશે,રાયે રજા દાસોને આપી, અહીથી લઇ જાઓ આ પાપી ॥૨૨॥ તવ સુધનવા એમ કહેછે,પોતાના તાતને શીખ દેછે, શીદ કહાડો પરાયો વાંક; આપની ભુલ આડોઆંક ॥૨૩॥ આપ કહેવાઇએ રાજધણી, તેને જોઇએ ચાલાકી ઘણી, પોત પોતાનું જાળવી રહીએ, અને દોશ અવરને ન દઈએ ॥૨૩॥ ઘણી હોય તેનેઘણી ના કરીયે, કરીએતો ચગદાઇ મરિયે; સોંપીએ કોઇને કારભાર,ફકતલઇએ તેનો વીચાર ॥૨૨॥ સામાના મનનો પાર લઈ બેસીએ ફાવતું કરીદઇ ઘણા જનના સાંભળીએ બોલ, પછી તેનો કરિએ તોલ ॥૨૬॥ બીજાનું કહ્યું માને જેહ, નારી તુલ્ય પ્રમાણીક તેહ; કહેનારાનું કહ્યું લીધું માની; તેમાં કરનારની અક્કલ શાની ॥ ૨૭ ॥ કોક તો ગમે તેવી દે શીખ, પણ માણનારો માગે ભીખ; કહેનારાનું કહ્યામાં શું જાય, પણ કરનારો ગોદા ખાય ॥ ૨૮ ॥ કહેનારાનું છે ખરૂ કે ખોટું, નાખશું વીચારે મન મોહોટું; ખરૂં ખોટું સમજ્યા વણ જેહ કહ્યું કરતો મુરખતેહ ॥૨૦॥ જેમ મરનારો કરે ત્રષ્ટી, તેના પાછલા પામે કષ્ટી છે તે જીવતે કોઈ કારભારી હુએેા તેને જીવતો જાણવો મુઓ ॥ ૩૦ ॥ પોતે જીવને સોંપે પરને તેતો બીગાડે આખા ઘરને; તેતો સાચું સમજજો તાત, હૈયે ધરજો

આટલી વાત. ॥ ૩૧ ॥ સુત થઇને દેઉછું શીખ, વળી રાખવી પ્રભુની બીક નવ કરવો નાસ્તીકનો સંગ, કરવે થાય સુકીત ભંગ. ॥ ૩૨ ॥ નીચ સંગે થાયે નીચ બુદ્ધી, ઉંચને સંગ રહે શુભ સુદ્ધી; જેવો સંગ તેવો રંગ લાગે, કોક દીવસ પીડા જાગે. ॥૩૩॥ તવ હસધ્વજ એમ બોલે, કોણ ઉંચ છે બ્રાહ્મણ તોલે બોલ્યો સુધનવા તવ એમ, તમો બ્રાહ્મણ સમજો કેમ. ॥ ૩૪ ॥ હોય ઉંચનું ખોળીયું કદી, ભર્યું સરોવર પણ નહી નદી. જેને છે ઉંચ જ્ઞાનની ગતી, તેની સદાયે નીરમળ મતી. ॥ ૩૫ ॥ તેને ઉંચજ માનવો તાત; નીચ બુદ્ધીવાળો નીચ જાત; નીચાં કર્મ તે જાણવો નીચ કરે સદાય પાપનો કીચ. ॥ ૩૬ ॥ હોય ઉંચ અને નીચ મતી, તેને નીચો જાણવો અતી, હોય નીચ અને ઉચ ગતી તેને ઉંચો સમજવો અતી. ॥ ૩૭ ॥ માહારી સહુ શીખ રાખજો રૂદે, તેથી પુન્ય થવાનું ઊદે; હું તો છેલ્લો વેલો શીખ દેવું, માહારૂં જીવ્યાનું જાણો છો કેવું. ॥ ૩૮ ॥ જો જો જુધ્ધે જાવું છુ પીતા, ખડકી મુકજો કાષ્ટ ચીતા; હું તો જીવતો નહી ઘેર આવું, સાચી વાત તમોને સમજાવું. ॥૩૯॥ તવ રાજાયે ધરીયા હાથ, બેટા સાંભળ માહારી વાત; તને યુધ્ધે જાવા નહી દેવું, પછી મ્રત્યુ થવાનું કેવું. ॥ ૪૦ ॥ બોલ્યો સુધનવા સુણો વાત; કેમ લજવું ક્ષત્રીની જાત; માહારે કરવા જવો સંગ્રામ, કેમ બોળીયે બાપનું નામ. ॥ ૪૧ ॥ લડવા વઢવા જાવું ઠેઠ, નહી તો લાજે માતાનું પેટ; લાજે કુળ કુટુંબ પરીવાર. મારૂં જીવતર થાય ધિક્કાર.॥ ૪૨ ॥ જુધ્ધે ના જાવું તો હું કેવો, છતો જીવતો મુઆ જેવો; શું મોઢું લેઇ ભોમી ફરવું, એવું જીવ્યાથી ભલુ મરવું. ॥ ૪૩ ॥ આવી ખોટી શીખામણ દો છો, તમે ક્ષત્રી ધરમ શાને કોહો છો; કરે રણ ચઢતાં પાછી પાહાની, તેની જનેતા નહી ક્ષત્રાણિ. ॥ ૪૪ ॥ પડે પાછો દાશીનો જાયો, વઢવું ક્ષત્રી ધર્મનો પાયો, માટે એવી ન બોલસો વાત, પછી હું નહી કહુ મમ તાત. ॥ ૪૫ ॥ તવ હંસધ્વજ એમ બોલે, થોડા સુત થશે તુજ તોલે; એમ કહી જોયું પ્રધાનો સામું, જાવો તમને દેખી ખેદ પામુ. ॥ ૪૬ ॥ તવ પ્રધાનો ચાલ્યા ઉઠી, પુંઠે લોકની મેદની છુટી હાડ હાડ કહી તાળી પાડે, કંઇક પુઠળરેણું ઊરાડે. ॥ ૪૭ ॥ કંઇક મોઢે ચઢી ગાળ ભાંડે, કંઇક કાંકરા મારવા માંડે, એવી સંકટ દશા આવી, કર્યાં કર્મની રેખા કાહાવી. ॥ ૪૮ ॥ જેનું ખાઇને ખોદે જેહ. એવી કરણીને પોહોચે તેહ, જેનું ખોદવું જે કોઇ ધારે, તેને યમકીંકર માર મારે ॥૪૯॥ થાય છેવટ નર્કનીવાશી, મુખ જુએ નહી અવીનાશી, ગયા ભુંડે હના-

ક્ષ પ્રધાનો,થઇ ગયાતા બહુ મસ્તાનો ॥૫૦॥વળણ॥ મસ્તાન બહુ થયા હતા, થઇ માહાદુરદશાય, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે,શ્રોતા સુણો કથાય॥

કડવું ૪૬ રાગ સાખી ચાલ

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સણુ જનમેજેરાય,વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, સુધન્વાની કથાય ॥૧॥ ભુંડે હવાલે પ્રધાન ગયા વરત્યોજેજે કાર, થવાનું હશે તે થાશે, યુદ્ધ વિશે નીરધાર ॥૨॥સુરો જન યુદ્ધવીશે મરે, તેમાં નહી કાંઇ લાજ, તેલમાં તળાઇને નવ મુઓ, એ શુભ થયું આજ ॥૩॥ રહીઅત સઘળી નગ્રમાં ચાલી, વરી રાજાની રાણી, કુંવરી ચાલી કામની ચાલી, મનમાં ઉમંગ આણી ॥૪॥ એટલે પાન્ડવદરના યોદ્ધા; અરજુન સહિત જેહ; પોતે પોતાની શેન્યમાં ગયા,તતપર થઇ રહયા તેહ ॥૫॥ ત્યાં રહ્યુ સેન્ય હંસધ્વજનું, બોલ્યો સુધનવા સુરો;પહેલો મુને જાવા દો જુધ્ધે, મોરચો કરી આવું પુરો ॥૬॥ અરજુનજીને હાર પમાડું, શું જાણે સતિ સંતાન; કષ્ટી દઇશ તવ એમની વાહારે, આવશે શ્રી ભગવાન ॥૭॥ તેમના મુને દરસણ થાશે, મરણ સમે મમ તાત;મનુશ દેહ સફળ થયો માહરો, આ વેળા ન આવે હાથ ॥૮॥ તે માટે હવે ત્યારી કરીને, વગડાવો નિશાન; દુન્ડભીના ડંકા દેવરાવો,શેન્યા થાયે સાવધાન ॥૯॥ રાતી ધજાયો દો રોપાવી; પછી દો આગના અમને;માહરી પક્ષે આવવા સારૂ, ના પાડુંછું તમને ॥ ૧૦ ॥ હંસદ્વજે તવ ખુશી થઇને, રોપાવ્યા રક્ત નીશાન, દુડંભીના ડંકા વગડાવ્યા, સેન્ય થયું સાવધાન ॥૧૧॥ રણનાં વાગ્યાં રણસીગાં તે, સુરાને પ્રગટયું સુર, મારીએ મરિએ જરા ન ડરિયે, ઉભરાટ આવ્યો ઊર ॥ ૧૨ ॥ ચાલો ચાલોઆયુધ ઝાલો એમ થયો પોકાર, એટલે ઝડપો ઝડપ સરવે, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર. ॥ ૧૩ ॥ વાજીંત્ર વાગ્યાં વીધ વીધનાંને, ઉભા થયા પગ પાળા, હાથીવાળા હાથિએ બેઠા, અશ્વે અશ્વજવાળા. ॥ ૧૪ ॥ ઉંટ વાળા ઊંટ ઉપર બેઠા, રથ વાળા રથ માંઈ, શુધનવા હથીઆર લેઇને; રથે બીરાજ્યો ત્યાંઇ. ॥ ૧૫ ॥ કપરિ આંખડી મુછજ વાંકડી, બોકાની કશીને બાંધી, દળ મેદળ સેન્ય ઉપડીયું, જેવી પવનની આંધી. ॥ ૧૬ ॥ હલમલ હલમલ હાથિ ચાલે, થન થન કરે તોખાર, અતી

ઉતાવળમાં ઉંટ ચાલે,ઉડે રેણું અપાર.॥૧૭॥પાન્ડવદળમાં તે વાત પોહોચી, એકલો સુધનવા આવે;મદદ નથી લીધી બીજાની, શેન્યાને સાથેલાવે. ॥૧૮॥ અરજુનજી કહે ગમે તે આવે, મને છે કોની બીક; જે આવે તેને એક ઘડીમાં, કરિશ ઠીકા ઠીક. ॥૧૯॥એવો અતિઅભીમાન કરિને, ઉભો છે કુન્તી તન; ભીમ કહે મારા અરજુન વિરા ન બોલો ગર્વ વચન. ॥૨૦॥ ગર્વથી ગોવીંદ છે આઘો કરી લો મનમાં કયાસ; અરજુન કહે ગોવીંદજીને, રાખું છું સદા પાસ ॥૨૧॥રણછોડ સરખા રથહાંકનારા માહરા સમીપ છે હરિ; માટે કોટીક બળીઆ આવે, પણ કેમ જાવું ડરી ॥૨૨॥ભીમ કહે એ હિમત તમને પ્રભુ પ્રસન્ન છે ઝાઝા;તેવા સુધનવાને પ્રસન્ન છે, તે સારૂ ખોશો માજા ॥ ૨૩ ॥ તમ કરતાં એને વશ વનમાળી તે ચરચા જોઇ લીધી; સાક્ષાત હરિએ કરૂણા કરિ, કઢાને શીતળ કીધી ॥ ૨૪ ॥ એવા તો તમે ભક્તજ નથી,વીચાર કરજો મનમાં;કોણુ લેખામાં આપણ છૈયે,એવું હોયે હરિજનમાં, ॥૨૫॥ અરજુનજી કહે જુઓ બતાવું પ્રભુ છે એનો કે માહરો; એક સપાટે શેન્ય નસાડું, જોયાછે એવા હજારો ॥૨૬॥ તવ ભીમે મન એમ વીચારિયું, અભીમાનનો આ ભારો;કહો ના કહો પણ આજ મમ બંધુ, નીસ્ચે છે મરનારો.॥૨૭॥ હશે એમાં આપણે શું છે, જોઇએ જો શું થાય; એવે સનમુખ સુધનવાનું, શેન્યજ આવ્યું ત્યાંય. ॥૨૮॥ તવ સામસામી મોરચા બાંધ્યા, કીધી યુદ્ધની ત્યારી,રકત લોચને રાતા તાતા,મદના ભરેલા ભારિ.॥૨૯॥પછી અરજુનએમ બોલ્યો સુધનવા હરિ ભકત, પણ તમથી હું શ્રેષ્ટ સેવકછું, મને જાણે સહુજગત ॥૩૦॥ ઉંગરિયા તમે તેલ કઢાથી, તેથિ હશે અભિમાન; પણ મુજસમાન્ય નથી કોઇ, વશ સદા ભગવાન. ॥૩૧॥ અવર ભકત હજારો હશે,પણ શું રીજેનંદલાલો;હું ભકતનેપુજનિક પ્રભુનો,માટે સરવથીવાહાલો॥૩૨॥ મુજ સમાન નથી કોઇ બીજો, એમ કર્યો અભિમાન;સુધનવાકહે તમારો છે ને, શું મારો નહી ભગવાન ॥૩૩॥તમને ફાવે તેવું જોર કરજો,ચઢેલાં રાખજો ચક્ષ; જોવું જો વિશ્વંભર સ્વામી, કરે છે કોનિ પક્ષ.॥૩૪॥ પક્ષવાળા પ્રભુ ન હોય કદી, એને તો સરખા સર્વ; ગમે તેમ તમેતો બોલો નથી કરતો હું ગરવ. ॥ ૩૫ ॥ સાચામાં સાચા શેવક તમે, બીજો નહી તમ જેવો; કહેવા માત્રજ ચીકર હું છું ગુલામ જેવો તેવો ॥ ૩૬ ॥ હું પાપી પાખંડી પુરો, કરનારો કુર કામ;લાલચ લબ્ધ માયામાં રત-

બ્યુ ન જપુ પ્રભુનું નામ ॥ ૩૭ ॥ નીરાભીમાની વેણ વદે છે, હંસધ્વજ. નો તન; સામ સામી પછી તતપર થયા; સાંભળને રાજન ॥ ૩૮ ॥ રાતાં નીશાન રોપી દીધાં, હદ બાંધી બેઉ બાજુ; નોબત ઉપર ડંકા પડી યા, વાગ્યું સુરી વાજુ ॥ ૩૯ ॥ સુરા જનોને સુર ભરાયાં, જોર ભરેલા ઝુજે; જનમના કૈં કાયર પ્રાણી, તેના તો ચરણ ધુજે ॥ ૪૦ ॥ પાન્ડવનું દળ મહા બળવાળુ, સારથી મારથી ઘણા અતી રથી નથી ખામી જરાએ, સ્વાધીન અરજુન તણા ॥ ૪૧ ॥ તે સરવે યોદ્ધા સાથે ઊભો સામો સુધનવા એક; બાકી બીજી શેન્ય જોડે, વઢવું છે વિવેક ॥ ૪૨ ॥ વળણ ॥ વઢવું છે વિવેકથી સહુ સુરા સરદાર વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે સુણજો શ્રોતા સાર.

કડવું ૪૭ રાગ આશાવરીનો દોહરો.

જયમુની ઋશી એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય ॥ ૧ ॥ વિવેકથી વઢવું આદરીયું, બાણાવળી બેઉ સુબા; અરજુનજીને સુધનવા તે, સામા સામી ઊભા ॥૨॥ બરાબર બળીયા બેઊ તેજશ્વી ન મળે જુગમાં જોડા; કપરી કાન્તીના સુંદર શોભે, ધડ લંકાના તોડા ॥ ૩ ॥ મુછોના આંકડા વળેલા વાંકડા, ફાંકડા સુરાના સાથી, લોચન રકતો છે બેઊ ભકતો, બળવંત ઇંદ્રના હાથી ॥ ૪ ॥ કારમા કપરા જોરાવર જબરા, જેવા વનના વાઘ; સરખે સરખા બેઊ દીસે છે,મણીધર ફણીધર નાગ ॥ ૫ ॥ પછી સુધન્વા મુખથી બોલ્યો, ઊપાડો અરજુન હાથ; પ્રથમ તમે માગી લીધુ છે, યુધ અમારી સાથ ॥ ૬ ॥ માટે તમારો હક્ક છે પહેલો ઓરે કુન્તીના તન, તવ અરજુને કરી તઇયારી, સમર્યા જુગજીવન ॥ ૭ ॥ ગાંજેવનામાં ધનુશ લીધું, ક્ષણુ ન લાગી વાર; ખેંચીને પડપંચા ચડાવી, તરત થયો ટંટાર ॥ ૮ ॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોચ્યો ડોલ્યા દસે દીગપાળ, થર થર થર થર ધરણ ધુજી;ખળ ભળ્યું પાતાળ ॥ ૯ ॥ અવનીથી તરૂવર ઉખડિયાં, ભોમિમાં પડિ ચીર; આકાશનાં વાદળાં વેરાયાં, કુપમાં સોસાયાં નિર ॥ ૧૦ ॥ અવાજથિ ઘણાં પશુને પક્ષિ, ક્ષોથિ પડીયાં ધરણ; તરતનાં જનમેલાંજીવો,ઘણાક પામ્યા મરણ ॥૧૧॥ ગર્ભવંતિના ગર્ભ વછુટયા,ટંકાર બહુ બળવાન; લંકામાં કપીવરછેતેને શબ્દ પડિઓ કાન ॥૧૨॥તવરામનું નામદઈને ઊઠયા,ગાજીને ગગન ચ-

ડીયા; વાયુ વેગે ઉછળી આવ્યા;ચંપાવતીએ પડીયા॥૧૩॥ રણમાં પાંડ વનું દળ દેખી, પાન્ડવદળમાં પેઠા; નરના અભંગ રથની ધજાયે,પુંછવી ટાળી બેઠા ॥૧૪॥ કપીવરની થઇ શોભા કેવી, જાણે પધાર્યાં રામ; પછી કહ્યું સુધનવાને આરંભો સંગ્રામ ॥૧૫॥ તવ સુધનવા ભક્તહરીનો, તેને પ્રકટી હુંશ, ડાબી ખાંધેથી જમણે ભુજે;તરત લીધું ધનુશ॥૧૬॥પડપંચા ખેંચીને ચઢાવી, તવ થયો ટંકાર; પછી બીજા સારથીઓએ, ધનુષકીધાં ત્યાર ॥૧૭॥ પછી અરજુને બાણ લેઇને માર્યું ઢાળવા ધર્યું; સુધન્વાએ સામુ મારીને; કીધા કડકા ત્રણ ॥ ૧૮ ॥ અરજુને નાગપાસ માર્યું, શરપ બાંધવા જાય; સુધનવે ગરૂડાસ્તર માર્યું નાગને વેણી ખાય ॥ ૧૯ ॥ અરજુને પવનાસ્તર માર્યું, ચાલ્યુ પર્વતપુર; સુધનવે વજરાસ્તર મારી પર્વત કર્યા ચકચુર ॥૨૦॥ અરજુને અગનાસ્તર માર્યું અગની બાળવા જાય; સુધનવે મેઘાસ્તર માર્યું, અગનિ બધો હોલવાય ॥ ૨૧ ॥ અરજુને વંટોળાસ્તર માર્યું, વંટાળીયા તવ ચડિયા; સુધનવે શીતળાસ્તર માર્યું; વંટોળીયા ભોમ પડિયા ॥ ૨૨ ॥ એટલે અરજુન અતિ અકળાયો એકે ન સરીયો અર્થ; જેટલાં બાણ માર્યાં તેટલાને સુધનવે કર્યાં વ્યર્થ ॥ ૨૩ ॥ ધનંજય નામ ધરાયું મહારૂં, તે સહુ છુટી પડિયું; આબરૂને અતી લાગે હાનિ, એમ ધારિ સુર ચડિયું ॥ ૨૪ ॥ અગણિત મંત્ર ભણીને, ફેંકવા માંડયાં બાણ; કાચો પોચો વચમાં આવે તો, નિસરી જાએ પ્રાણ ॥ ૨૫ ॥ અગણિતું એક બાણ મારે તે સુસવાટા કરતુ જાય; તે બાણ સામું જતા જતામાં, અષ્ટ આયુત બાણ થાય ॥૨૬॥તવ સુધનવે અગણિત ફેંકયા; જેમ મધમાખી ઉડ; તેવી રિતે એક બાણમાંથી, બાણ સવાલક્ષ છુટે ॥ ૨૭ ॥ અરજુનજી તવ વિસ્મય પામ્યા વાળે છે આડો આંક; આજકાલનું આ છોકરૂં તે લે છે માહરૂં નાક ॥ ૨૭ ॥ સાખ માહરી હું ખોવા બેઠો, ઊંચો કીધો હાથ; સરવે જોદ્ધા શું જુઓ છો, ઉપડો માહરી સાથ ॥ ૨૯ ॥ સરવે સુરા ઉપડી પડયા આયુદ્ધ ફેકે અતી; એકલો સુધનવા પડે પુરો, પાછો પડતો નથી ॥૩૦॥ અરજુન બહુ ઝડપ કરીને, નાંખે બાણ અપાર, પારથ એક વેળા ફેકે તો, સુધનવા બે વાર ॥ ૩૧ ॥ એક ફેરે સવા લક્ષ છુટે ત્યાં કોનું ચાલે જોર, અંત્રીક્ષ બહુ બાણ ભમ્યાથી, થયું અંધારૂં ઘોર ॥ ૩૧ ॥ ધમધમ ધમધમ ઘઘણાટ ચાલે, સમ સમ સમથાય સુંસવ ટ; ઢાલ્યો ઉપર ખડગ ઝીલે, વાગે જોર ઝપાટ ॥ ૩૩ ॥ જોર ઝપાટે સુર સપાટે; કહ્યું ન કરે દ્રષ્ટી; બાણ ધારા છુટે છે જેવી, દ્વાદશ મેઘ-

ની વ્રષ્ટી ॥૩૪॥ ઉછળે ગુપતી ગેડીને ગદા, તરકસ તિર તરવાર;કરવત કુહા ગોફણ ગોળા, જમાઇઆને કટાર ॥૩૫॥ જેષ્ટીકા ડાંગનેદાંતીકંઇક છરા રહે બહુ વરશી; ખપવા ખંજર સાંગયને ત્રીશુળ,ભાલા બાણને ફરશી॥૩૬॥એ રીતે અતી ઉતપાત ચાલ્યો,નીકળે કોઇના પ્રાણ મેદનીમાં માલમ નવ પડે, પણ વહે કચ્ચર ઘાણ. ॥૩૭॥ અસ્વના સ્વારે સ્વારલડે છે, રથ વાળે રથવાળા; હસ્તીપર હસ્તીના યોદ્ધા,પગપાળે પગપાળા॥૩૮॥ કઇક મારે ને કંઇકિ મરે છે, કંઇક ઢળે છે હેઠે; કંઇકિ જણતો જનમ્યા નોહોતા, પોતાની જનેતા પેટે ॥૩૯॥ કંઇક પડયા રણમાં રીબેછે કઇક ભોમી ઘસે ચરણ;કંઇક પડયા પાણી માગે છે, કંઇક જન પામેલા મરણ ॥૪૦॥ વલણ ॥ પામે મરણ અતિ ઘણા, વરતે હાહાકાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણો શ્રોતા સાર ॥

કડવું ૪૮ રાગ રેકારી ચોપાઇનો.

બોલ્યારે જયમુની મુખ વચન;સાંભળ પરીક્ષત રાયનારે તન;મરણ પડયા તે પુરણ થયા,કંઇ જન ભોમીમાં અટવાઇ ગયા ॥૧॥કઈ જનનાં રખડે ઘડ શીશ;કંઇક અદ્દકચરા પાડેછે ચીસ; કઇનાં કપાયેલાં નાશીકા કર્ણ, કોકના ભુજને કોકના ચર્ણ ॥૨॥ કંઇકનાંચાય્ર ઉતરડીગયાં,કઇનાં હાડમાંસ જુદારે થયાં;સમળી શીયાળા ચંચ ભરી જાયવાયશ કેરાં ઉદર ભરાય ॥૩॥સેન્યાના લોકો લડતારે એમ, મારથી યોદ્ધ બહુ બાજે તેમ; એવામાં અરજુને મારયું એક બાણ; અયુત યોદ્ધાના લીધારે પ્રાણ ॥૰॥ તવ સુધન્વા કોપીયો છેક, અગણિતું કાળજ-ર લીધુંરે એક; ફેરવું દડી ફરી માર્યું કરી રીસ, શેન્યાના યોદ્ધ માર્યા શસ્ત્ર વીસ॥૫॥ એક બાણ માર્યું કુંતીને તન; સુધન્વાની કરી ધજા છેદન; તે જોઈ સુધન્વે માર્યું બાણ; અરજુનનાસારથીનાલીધારેપ્રાણ॥૬॥બીજેબાણેવશ કેતુનો સારથી;હાંકનાર વીના થયા મારથી;ત્રીજે બાણે એણે જમાવ્યો રંગ; વશકેતુનો રથ કીધો ભંગ ॥ ૭ ॥ પછી અરજુન પર તુટીરે પડયો, હંસધ્વજ સુત કોપેરે ચડયો; મારે અરજુનને બાણ તણો માર, ફાડયાં વસ્ત્રને તોડયા શણગાર. ॥૮॥ તે પછી મારયા તિર પર તિર,વીધીનાંખ્યુ પારથનું શરીર,કંઇ બાણ ભોંકાઇ રહ્યાં અંગમાય,કંઇ વાગીને આરપાર નીસરી જાય ॥૯॥ તેનિ સાથે નાકળેરે સોણિત, અરજુનજી બનીયો ભય ભીત; રૂધીર વપુમાં

થા વહિ ગયું, શરીર ચારણી જેવુંરે થયું ॥૧૦॥કંઇભાલોડાંભોંકાઇરહ્યાં, કંઇક કાયામાં સુંસરાંરે ગયાં; થઇ ગઇ કાયા રૂની સમાન, અરજુનજી થયો અતીપેરાન ॥૧૧॥તવ એણે કીધો કારમો પોકાર બેટા વરસકેતુકરો વાહારમાહારી;તેવો વરસકેતુ આગળ થયો,સુધનવા સામો વઢવાને ગયો ॥૧૨॥ તવ સુધનવાયે લીધું બાણ એક, પવન મંત્રનું મારયું વિવેક;તે લાગ્યું વર્શકેતુની રૂદે માહી; ઉછળી પડાયો જોજન જઇ ॥ ૧૩ ॥ પછી પ્રભુનો પુત્ર પ્રદુમાન, નિકળ્યો આગળ લેઇનેરે બાણ, તવ સુધન્વે કયો વિચાર,ભલે આવ્યો ભગવાનનો કુંવર ॥૧૪॥ જેના તાત છે નંદકીસોર, એકવાર એનું જોઇ લઊ જોર; એમ ધારીને ધીમો પડયો, તવ પ્રદુમાન બળમાંરે ચડયો ॥૧૫॥ જેટલા બાણ પ્રદુમાન તણાં જાય,તેટલાંભાગે છે સુધન્વાય; એક બાણ એનું વામવાદે નહી, ત્યારે પ્રદુમાન થાકયોરેતહીં ॥૧૬॥ પછી શુધન્વાએ લીધું નાગપાસ,પ્રદુમાનને બંધી કરયો નીરાસ; તવ પ્રદુમાન વદયોરે વચન, કંઇ જોર મારો વાયુના તન ॥૧૭॥ એટલે બોલ્યો અરજુન એમ; વ્રકોદર વીરા ગભરાયા કેમ, આજે નથી કરતારે જોર, નહીતો કરતાતા શોરબકોર ॥૧૮॥ કેહેતા હતા હુંછુંબળવંતઅતી, તેમાંનું જોર જણાતુરે નથી; મીથ્યા મનમાં ધારતા ગર્વ, આજતો બળ ખોઈબેઠારે સરવ ॥૧૯॥ તવ ભીમ બોલ્યો લોચન કરિ રકત,સુધન્વાથી તમો વડા ભક્ત; કેહેતાતા કે મારે વશ છે શ્રીનાથ,કરયો તો ગરવ ઘણો મન સાથ ॥૨૦॥ બોલો હવે સાચોછે કીયો ભગ્ત, તમ સરખાતો ધુતનારા જગ્ત; હવે તમારૂં જણવોરે જેર, હંકારથી ગયા અળગાકીશોર ॥૨૧ તવ અરજુનને સત્ય લાગી વાત, મેંતો અભીમાન કીધો મારી જાત; તે ગરવ મુજને નડીયોરે આજ;માટે મુને હરગ્યો શ્રીમાહારાજ॥૨૨॥વળણ॥ હારયો હું હંકારથી; કયાં ગયું માહારૂ જોર; કહે વલ્લભ કરગરે ઘણો, આવો આવો કીશોર.

કડવું ૪૯

મને ભુલી ગયો મારો છેલડોરે એ રાગ

આવો આવોને ભીડ વેળા ભુધરારે; તારા ભક્ત તણું પત જાય વ્રજરાજ, આવોને ભીડ વેળા ભુધરારે, હુંતો હંકાર કરિને હારીયોરે

માહારૂં ચાસ્ર આ રણમાં ચુંથાય વ્રજરાય ॥ ૧ ॥ માહારૂં ભકતપણું ઘણુ ધારીયુરે, તેથી જીતી બેઠો છે સુધનવાય, વ્રજરાય ॥ આતો લ-જ્યા જતી નથી માહારીરે, પ્રભુ તારી ફજેતી લુંટાય વ્રજરાય ॥ ૨ ॥ હુંતો જગમાં કેહેવાયો વાહાલો તાહારોરે તેથી હલકાઈ તારી દેખાય; વ્રજરાજ ॥ ૩ ॥ તમે વીપત વેળાના વાલમારે, કરી નિશામાં વ્રકોદરને સાહાય; વ્રજરાજ ॥ અમને લાખાભોવનથી ઉગારીયારે. બધી લાગીતા દશે દીશા લાહાય વ્રજરાજ. ॥ ૪ ॥ ત્યાંથી તમોએ અમોને ઉગારીયારે, આપ્યું સમ્રથ ભીમની કાય; વ્રજરાજ ॥ પછી હેડબાસુર ચોરી ગયોરે, લેઇ જઇ પુર્યા વજ્રકોટ માંય; વ્રજરાજ ॥ ૫ ॥ યોગી વેશ લેવા કરી તમે પ્રેરણારે; ભીમ યોગી બનીને આવ્યો ત્યાંયરે; વ્રજરાજ ॥ અમે શોયે બંધુ નાંખ્યા વાવ્યમાંરે, ત્યાંથી છુટીયાં તારા કૃપાય વ્રજરાજ ॥ ૬ ॥ ત્યાંથી બકરાક્ષસને મરાવીયોરે, કરી નગ્રીમાં સઉને સાહાતાય; વ્રજરાજ ॥ હુંતો યોગિ થઇ આવ્યો દ્વારિકારે, મને પરણાવી પોતે ક-ન્યાય વ્રજરાજ ॥ ૭ ॥ અમે જુગટું રમીને રાણિ હારયારે, દુષ્ટ લેવી ધારી નારીની લજ્યાય; વ્રજરાજ તેનાં ચીર તમે પુરયાં ચતરૂભુજજીરે કરી દાસી જાણીને ક્ષમાય વ્રજરાજ ॥ ૮ ॥ પછી દ્વાદસ વરસ વનમાં વહ્યાંરે, આવ્યા વિપ્ર જમવાની ઇચ્છાય; વ્રજરાજ॥ તવ અનનો દાણો ઘરમાં નતોરે, ભાજીતાર જમી ભાગી ક્ષુધાય; વ્રજરાજ ॥ ૯ ॥ પછી જેદ્રથ લઇ ગયો પ્રેમદારે, તવ ભીમને મુકી તમે ત્રશાય; વ્રજરાજ ॥ જેમ તેમ કરી છોડાવી સાધવીરે, રાખ્યું સતીનું સત્ય સદાય વ્રજરાજ ॥ ૧૦ ॥ વળી કઇયાથી ઉગારી કામનીરે,તારા કરેલા ગુણ નાભુલાય;વ્ર જરાજ ॥ તમ તુલ્ય માત તાત કરે નહીંરે, આજ વાહારે ચઢો હું પડું પાય; વ્રજરાજ ॥ ૧૧ ॥ વળણ ॥ ॥ જયાંને ત્યાં વાહારે ચઢયા, તેવા ચઢો તમે આજ; વ્યાસ વલ્લભના નાથજી, દાસ તણી ધરો દાજ.

કડવું ૫૦ રાગ સાખી ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધનવા કથાય ॥ ૧ ॥ અરજુનજીએ સ્તુતી કીધી કરીને આંસુપાત; અંતરયામી ગરૂડા ગામી, પ્રભુએ જાણી વાત ॥૨॥ ભકતની ભીડે,ભગવાન ઉઠયા, દાસની દયા લાવ્યા; અદર્શરૂપે પાન્ડવ

હળમાં, કૃષ્ણ પ્રભુજી આવ્યા ॥ ૩॥ પછી પ્રત્યક્ષ રૂપ ધરીને, પાન્ડવ હ-
ળમાં પેઠા; રાશ પરોણો કરમાં ઝાલી,પારથના રથ બેઠા ॥૪॥ સુધન્વાએ
શ્રીહરિ દીઠા, નીચો પડી લાગ્યો પાય; હવે વઢયું માહારૂં સફળ થયું,
કૃપા કરી જદુરાય ॥ ૫ ॥ હું પાપીને પાવન કીધો, મળીયા અસરણા
સરણ; મોક્ષનિ પદવી હું પામવાનો, હવે કયારે થાય મરણ ॥ ૬॥પ્રત્યુનિ
ઇછા ઉપની મુજને, હવે નથી કાંઇ કષ્ટી; મરણ સમે પ્રભુ તમ સામી
સ્થીર રહે મુજ દ્રષ્ટી ॥ ૭ ॥ એટલું મુજને વરદાન આપો, ઓરે વિસ્વા
ધાર; એવિ સ્તુતી સાંભળીને, રીઝ્યા દેવ મોરાર ॥ ૮ ॥ સુધન્વાને સેવ
ક જાણી, દયા કરી જગભુપ; કોઇ ન દેખે એવિ રીતે ધર્યું ચતરૂભુજ
રૂપ ॥ ૯ ॥ દરશન દિધાં સુધન્વાને; ભક્તજને જોડયા હાથ; કીકર ઉપર
કરી કરૂણા, ધન ધન વિસ્વના નાથ ॥ ૧૦ ॥ પછી કૃષ્ણનું રૂપ ધરિને,
બોલ્યા નંદકીશોર, અરજુનજી શું હામલી ગયા, જણવો તમારૂં જોર
॥ ૧૧ ॥ અરજુન કહે મહારાજા, કે વારનો મરૂ મથી; પણ સુધન્વા છે
બહુ બળીયો જીતી શકાતો નથી ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી,
તમને અભિમાન ચડીયો; તમે કહ્યું કે ભક્ત વહાલો, તે ગર્વ તમને
નડિયો ॥ ૧૩ ॥ તમ કરતાં તો આ સુધન્વા, શ્રેષ્ટ સેવકછે સાચો; જ્ઞાનિ
ધ્યાનીને વળી દાની, કોઇ કામે નહી કાચો ॥૧૪॥ વળી મનમાં એમજ
આવ્યું, પુજનીક હું પ્રભુ કેરો; એવો ગરવ ધર્યાથી આવી ગયો
આ ફેરો ॥૧૫॥ તવ અરજુને બે કરજોડયા, ભુલ થઇ માહારાજ; આખી
ઊમ્મરમાં માર આવો મેં દીઠો આજ ॥ ૧૬ ॥ ઘણાની સાથે યુદ્ધકર્યું પણ
આવો ન દીઠો મેં બળિયો અહંકાર સરવે ઉતરી ગયો, મારા માથાનો
મળીયો॥૧૭॥કૃષ્ણ કહે તમે ઘણીક વેળા, જાણોછો મનમાંએવું;મુજ સ-
માન નની કોઇ બળિયો,પ્રાક્રમ મારૂં કેવું ॥૧૮॥ એવા એવા હંકારતણો
ઉભરો ચઢેછે તમને; છેવટ કષ્ટી પામીને પાછા; દોડાવો છો અમને
॥ ૧૯ ॥ અરજુનજી કહે કૃષ્ણ કૃપાળુ, મમ મન જાય છે ભમી; તમારા
બોધથી ગરવ તણી જે, ઉરમી હતી તે સમી ॥ ૨૦ ॥ તવ પ્રભુ કહે
આયુદ્ધ ઝાલો, મન મુકી કરો જોર; હવે તમારી પક્ષમાં હું છું, એમ
કહ્યું કીશોર ॥ ૨૧ ॥ તવ અરજુને આયુદ્ધ લીધાં, મેઘનાદે ગડગડિ-
યો; સુધન્વાપર રીસ ચઢાવી, મન મુકી તુટી પડિયો ॥ ૨૨ ॥ બાણ
મારે બહુ બળ કરીને, અગણીત મંત્ર ગણીને, સુધનવાએ કર્યો સપારો

ભગવત નામ ભણિને ॥૨૩॥ ફરિ પાછો ફેંકયો પારથને, પોતે ચતુર સુજાણ; અરજુનને રૂંએ રૂંએ, ભોંકી દીધાં બહુ બાણ ॥૨૪॥ રૂએ રૂએ છીદ્ર પાડયાં, અરજુન પામ્યો ત્રાસ; હવે માર નથી જેરવાતો, સાહાય કરો અવિનાશ ॥ ૨૫ ॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, ધરમ તણું પુન્ય ધારો; કાળજવરને વિષ્ણુ કેરો, મંત્ર ભણી બાણ મારો ॥ ૨૬ ॥ તે વણ સુધનવા નહી મરે, બતાવ્યું કારજ સીધું; તવ અરજુને કાળજવરના મંત્ર તણું બાણ લીધું ॥ ૨૭ ॥ તે પર વિષ્ણુનો મંત્ર ભણીયો કાંઇ ન રાખી ન્યુન્ય; તે બાણ ઉપર ધરમરાજાનું, પોતે મેલ્યુ પુન્ય ॥૨૮॥પછી બહુ બળ કરિને માર્યું, સુંસવાટા કરતું જાય; આવતું દેખી સ્થંભી ઉભો, પોતે સુધનવાય ॥૨૯॥ સામી છાતી રાખી રહ્યો, જુએ સરવે શ્રષ્ટી; અવર વાસના બંધ કરીને, રાખી પ્રભુ પર દ્રષ્ટી ॥ ૩૦ ॥ એવા માં બાણ લગભગ પોહોચ્યું, જુએ છે જગધિશ; તે બાણે જઇ સુધન વાનું, છેદી નાંખ્યું શીશ ॥૩૧॥ ધડને મુસ્તક જુદાં થયાં, તવ શી- શ ઉંચુ ચડિયું, કૃષ્ણ પ્રભુ રથ હાંકવા બેઠા; જઇ ખોળામાં પડિયું, ॥૩૨॥ અંતરયામી રીજ્યા અતીશે, જમણે કર શીશ લીધું; ભકતનું ભલુ કરવા બળથી મસ્તક ફેંકી દીધું ॥૩૩॥ તે જઇને ગલશીમાં પડી- યું, કૃપા કરી જગભુપ વીષ્ણુ સરણે શીશ શેવકનું, બનીયું વીષ્ણુ રૂપ ॥ ૩૪ ॥ ધડ રથમાંથી ધરણે પડીયું વરત્યો હાહાકાર તેવાંજ લીલાં નીશાન ચડીયાં યુદ્ધ બંધ થયાં તે વાર ॥ ૩૫ ॥ સુધનવા પ- ડયો તે વારતા, હંસદ્વજને જાય ખબર સાંભળીને એ હબકયો, ગજબ થયો ઘરમાંય ॥ ૩૬ ॥ શીશને છાતી કુટતો ઉઠયો, માહારે જીવીને શું કરવું; ભક્ત દીકરો મરણ પામ્યો જીભ્યા કરડી મરવું ॥ ૩૭ ॥ સુધન- વાના ચાર બંધુ, મુરછા ખાઇ પડીયા; બીજા ત્રીજા હરિજનો હતા તે ધુશકા મુકીને રડયા ॥ ૩૮ ॥ નગ્રને વિશે વારતા પહોચી, જાણ્યું બારજા ભગની; સુધનવાની માતાએ જાણ્યું; અંતર ઉઠયો અગની ॥ ૩૯ ॥ સહુ રડતું કકળતું ચાલ્યું, સગું સહોદર સાથ; નગ્રની બા- રણે ચાલી આવ્યું બહુ થાય આંસુપાત ॥ ૪૦ ॥ તવ પાન્ડવે સેન્ય લેઇને, અળગો કર્યો મુકામ; કલેશ મટયા પછી આવતી કાલે આરંભશું સંગ્રામ ॥ ૪૧ ॥ એમ કહી જઇ પાલ તણાવ્યા, સરવે કર્યો વિસરામ સુધનવાનું શેન્ય સઘળું, બેઠું હારી હામ ॥ ૪૨ ॥ એવે સાથ સહોદર આવ્યું, આવી સુધનવાની માડી; ધડ દીઠું સુખવંતીએ સુતનું, ઉછંગ લીધુ ઉપાડી ॥ ૪૩ ॥ વળણ ॥ ધડ લીધું ઉછંગમાં,

પુરણ પ્રગટયો શોક, વલ્લભ વદે એ માવડી; મુકે કારમી પોક.

કડવું ૫૧ અભેમાન બોલોનેરે એ રાગ.

માહારા બાધાના બાંધેલા બાળ, સુધનવા બોલોનેરે; તાહારો અણુ ચીતવ્યો થયો કાળ, શુધનવા બોલોનેરે ॥ ૧ ॥ આજ દીવશ ઉગીયો કેવો, સુધનવા, જાગ્યાં ત્યાંથી જોયો કાળ જેવો. સુધનવા બોલોનેરે ॥૨॥ માથે ભમતાતા સમળી સીચાણા, સુધનવા. થયા અખંડ દીપક રાણા સુધનવા બોલોનેરે ॥૩॥ દ્વારે કકળીઆ કાળા કાગ; સુધનવા; આંગણે આડા ઉતરીયા નાગ; સુધનવા ॥ ૪ । માહારા ફરકયાંતાં અંગ લોચન, સુધનવા; ખોઇ બેઠી લાડકડો તન. સુધનવા ॥૫॥ માહારા ભાગ્ય શાળી સંતાન, સુધનવા, તુજ વીના હું થઇશ હેરાન, સુધનવા ॥ ૬ ॥ અણસમજે તાતે દીધુ દુખ, સુધનવા; તેથી સંતાડી દીધું શું મુખ સુધનવા ॥૭॥ માહારો સાચો શતરૂ સ્વામી કહાવ્યો, સુધનવા, તારા મનમાં ગુસ્સો ઉપજાવ્યો, સુધનવા ॥ ૮ ॥ મરતા સુધી તે રહી તને રીસ સુધનવા. તેથી સંતાડયુ મુખને શીશ સુધનવા ॥ ૯ ॥ મને વિયોગ પડાવ્યો પાકો, સુધનવા, માહરો સ્રીયો ગ્રહ થયો વાંકો; સુધનવા. ॥૧૦॥ માહારૂં સ્રીયા જનમનું આ કર્મ, સુધનવા, કેમ આડે ન આવ્યું ધર્મ; સુધનવા ॥૧૧॥ મેં શું ધોયુ અંગામાં મળમુત્ર, સુધનવા, તેથી દગો દેઇ ગયો પુત્ર; સુધનવા ॥ ૧૨ ॥ મેં શું ભાંગી સરોવરની પાળ, સુધનવા. મેં શું અભડાવી વીપ્રની થાળ, સુધનવા ॥ ૧૩ ॥ મેં શું ધાવતાં વછોડયા બાળ, સુધનવા મેં મળતું ભાગ્યું વેવિશાળ, સુધન્વા ॥ ૧૪ ॥ મેં શું પરને દુખ દેઇ ધાર્યો ગરવ, સુધનવા, મેં શું ઉનાળે ઉઠાડી પરવ સુધનવા ॥ ૧૫ ॥ મેં શું કરેલી વિશ્વાસ ઘાત્યો, સુધનવા, મેં શું નોહોતરિને ન કરી નાત્યો, સુધનવા ॥ ૧૬ ॥ મેં શું ભાણા અંતર કરેલા; સુધનવા. મેં શું પ્રપંચ દ્રવ્ય હરેલા, સુધનવા ॥ ૧૭ ॥ કેવી કેવી મેં કરણી કરેલી, સુધનવા. આજ ઉભી બળું છું ઠરેલી. સુધનવા ॥ ૧૮ ॥ એમ કહી શીશના કેશ કાહાડે, સુધનવા.હસ્ત ચરણ પ્રથવી પછાડે, સુધનવા ॥ ૧૯ ॥ ચોધારે નેત્રોમાં નીર, સુધનવા, કંપી જાય છે આખું શરીર, સુધનવા ॥ ૨૦ ॥ એવો વરત્યો છે હાહાકાર, સુધનવા, ત્રાસ પડીયો છે અપરમપાર. સુધનવા ॥ ૨૧ ॥

ઘણું કલપાન્ત સરવે આરંભ્યું, સુધનવા, ગંગા જમનાનુ નીર થંભ્યું સુધનવા ॥ ૨૨ ॥ વલણ ॥ ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરતા સરત્રકો, રોઇ રોઇ પુલ્યાં નેન વલ્લભ વદે વિલાપથી રડે કાવળકા બેન.

કેડવું પર રાગ પંજાબી કાફીનો

મારા વિરારે, ભગનીને અગની ઉઠાડિયો, કુળના હીરારે, આનંદમાં ધ્રાસકો પાડિયો ॥ ૧ ॥ માહારા વીરારે, પીયેર પનોતી હું હતી, બંધુ જીવોરે, પણ તુજ તુલ્ય થનારૂ નથી ॥ ૨ ॥ હેત તાહારૂ રે; વીસરે નહિ મુજને ઘડિ, કેઇ કરણીરે, આ વેળાએ વીપત પડિ ॥ ૩ ॥ તુજ મહોલમાંરે, જોર કરીને પેસતિ; મન ગમતુંરે, હઠ કરી લેવા બેસતી ॥ ૪ ॥ મુને પુછીનેરે, વીરા તું કરતોતો વારતા; જેજે બોલુંરે; તે તમે મન વિચારતા ॥ ૫ ॥ ઊંચે સાદેરે કાંઇ કહ્યુ નથી મુજને, ઘણી વાહાલી રે, વિરા હતી હું તુજને ॥ ૬ ॥ મુને દેખીનેરે, અડધો અડધો થઇ જતો કોઇ દહાડોરે, મુજપર રીસાયોનતો ॥ ૭ ॥ ખેંચી તાણીને, મન ગમત હું માગતી; તજ પ્રીયાનેરે, પ્રાણુની વ્હાલી લાગતી ॥ ૮ ॥ તારી દ્રષ્ટિથીરે, ભોજાઇ લેતી ઊવારણાં; હવે અમારેરે તજવા પડશે બારણાં ॥૯॥ ભાઇ વિનારે, માવ કોઇ પુછે નહી, પીયર બંધુથીરે, સુખ સંપત સોભે સહી ॥ ૧૦ ॥ બંધુ વિનારે ભગનીતો ઓશીઆળિ અતી; વિર કયાં ગયાં ગયોરે, વીયોગ જીરવાતો નથી ॥૧૧॥ ઓ દૈવડારે; મુજપરતું રૂશણે થયો; દુખ વેળાનોરે, વીરા હિરો હડતજ ગયો ॥ ૧૨ ॥ કયાં ખોવાયોરે, ખોળીઆપો કોઇ બંધવો, ભાઈ બીડનોરે, દુર્લભછે ભેગો થવો ॥ ૧૩ ॥ એમ વલવલેરે, ધરણ પડેને ઊઠતી. ઘણુ રડિનેરે, છાતીને માથા કુટતી ॥ ૧૪ ॥ છુટે છોળયોરે, રૂધીરની અતી અંગથી; દિસે વિકરાળરે, શ્રોણિતના ગાતા રંગથી ॥ ૧૫ ॥ વળગે શબનેરે, હાથ ઝાલીને હલાવતી; કયાછે મુખડુંરે, બોલો બોલો કહી બોલાવતી ॥ ૧૬ ॥ વલણ ॥ એવિ ગાંડિ થઇ ગઇ, કાવળીકા બેન; પછી પ્રભાવતી રડે નીર ભરેલા નેન.

કડવું પ૩ સહુનો ચોરાશિનો ફેરો ટળયો હો એ રાગ.

ઝુરી ઝુરી મર માંનની તમારી, હવે શી ગત થાશે અમારી; ઝુરી

ઝુરી મરૂં. ટેક. પ્રથમ વીવાહથી પ્રભુએ ઉગાર્યાં, શાચો એક પે...નોજ ધારી; ઝુરિ ॥ ૧ ॥ કારમો કાળ ને પાછો ન પડીયો; વાહાલાંજ તને શું રાખે વારિ૦ ઝુરિ ॥૨॥ અતી ઉમંગ હતો રણ ચઢવાનો, લડી વઢીને કીધી ખુવારિ ઝુરિ ॥૩॥ નીરવત્તીથી પોઢયા તમે તો શાખી રંઝળતી રણ વિશે નારી ॥ ઝુરિ ॥ ૪ ॥ દગો દેઈને મુન્ય રહ્યા છો, થઈ નહિ વાત સારિ કે નઠારિ ॥ઝુરિ॥૫॥ હળી મળીને મેળાપ ન કીધો, લીધો નહી લ્હાવો સંસારિ ॥ ઝુરિ ॥૬॥ અરેરે હવે આ દન કેમ જાશે, દુખ આવિને પડયું ઘણું ભારિ ॥ ઝુરિ ॥ ૭ ॥ હાયહાયરે આ કાયા શું કરવી, જતો રહયો ભરથાર ભોમદારિ ॥ઝુરિ॥૮॥ આરે જોબનીયું કેમ જળવાશે, કનડશે કામદેવ વીકારિ ॥ ૯ ॥ કંથજી મુખડું કયાં સંતાડયું; વાત કરતા સહુ દુખડું વીસારિ ॥ ઝુરિ ॥ ૧૦ ॥ વલણ ॥ એમ વામા બહુ વલવલે, કરતી આંસુપાત; વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે નીચું જોઇ રડે તાત.

કડવું ૫૪ કો ... હયોરે એ રાગ.

કયાં ગયો કયાં ગયો માહરો લાડકવાયો તન ટેક ॥ રમકડું ખોવાઇ ગયું; રોળાયું રતન; અરેરે મુજથી એહનું કાંઇ થયું નહી જતન કયાં ॥ ૧ ॥ પ્રધાનોના કહેવા થકી, કલેશ કર્યો ઉતપન; તેલમાં તળવા નાંખીયો, હું શું દેખાડું વદન, કયાં ॥ ૨ ॥ એ દીકરાએ માહરૂં, પાળ્યું મરવા લગી વચન; પણ એની સાચી ભકતિથી, વાહારે ચડીયા જગજીવન॥કયાં॥૩॥મેંતો થયું તેટલું કરયું, નીર્દય થયો તદન હલમલીયા બેટા વીના સો, શુના સદન ॥ કયાં ॥ ૪ ॥ અરેરે એની પ્રેમદા કકળી કરે છે રૂદન; મોહોલમાં રડે દાશીયોને, ભયંકર ભાસે ભોવન ॥ કયાં ॥ ૫ ॥ ઘરબાર મારે શા કામનું, જઇ વસુ અરન; ક્ષુધા પીયાશા છો પીડે, મહારે નહી લેવું જળ અન ॥ કયાં ॥ ૬ ॥ વલણ ॥ એમ કલ્પાંત કરે ઘણું, ભુ ભાસે ભયંકર; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે વરત્યો હાહાકાર.

કડવું ૫૫ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારિ

તુજને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય ॥ ૧ ॥ તાત રડે છે માત રડે છે, ભ્રાત રડે છે ચાર; ભગની રડે છે ભોજાઇ રડે છે, વરત્યો હાહાકાર. ॥૨॥ બહુ બહુ રોતાં પૃથવી પડતાં, કુટી નાંખે કાયા; સઉને હરઘડી સાંભળી આવે, સુધનવાની માયા ॥ ૩ ॥ સ્વભાવ સારો તેથી પ્યારો, ધડને વારંવાર જુએ; એકેકો ગુણ સંભારીને ચોધાર આંસુએ રૂએ. ॥ ૪ ॥ તેવે સમે શેન્યાપતી સારો જ્ઞાની ગુણ ગંભીર; સરવેને બોધ કરવા લાગ્યો, રડતાં રહી જાઓ સ્થીર ॥ ૫ ॥ સુધનવાને સીદ રોડોછો, એ મચો એને ઠામે; જ્યાંથી આવ્યો ત્યાં જઈ બેઠો, વળગ્યો પોતાને કામે. ॥ ૬ ॥ તમારે આંહી આવ્યો હતો, કરવાને ગુમાસ્તી; અંજળ હતું ત્યાં લગી ફરી, કાં થોડી કાં જાસ્તી ॥ ૭ ॥ વળી જે સ્થળ પડયો હશે ત્યાં તેની એને હોય જંજાળ;જેનિ દુકાનેથી ઉઠયો તેની, ફરી નહી સંભાળ ॥ ૮ ॥ જેને ત્યાં ગયો તેનું સંભાળે, કે સંભાળે તમારૂં; માહારો માહારો કરોછો તેતો, જ્ઞાન વિના અંધારૂં ॥૯॥નહી તમારો તમે નહી એના જ્ઞાન મતી વીચારો; જેનો સંગ થયો તેને સૌ, માની લે છે માહારો ॥ ૧૦ ॥ પુત્ર હતો માટે પોતાનો માન્યો, પણ એ મીથ્યા ગર્વ; પોપટ પાળ્યો તે પોપટને, માહારો કહે છે સર્વ. ॥ ૧૧ ॥ હય હસ્તી કે બળદ બાંધે, તેને પણ કહે માહરો; નથી જ્ઞાની નથી જાતી, પણ દુનીયાનો ધારો, ॥ ૧૨ ॥ તેવાજ તમે માહારો કહોછો, પણ તે નહી તમારો; તેવા તમે તેના નથી, વિવેક વાત વિચારો ॥ ૧૩ ॥ તેના તમે ને તે તમારો, સત્ય રીતે જો હોય, તો અન્યો અન્ય તરછોડીને, ચાલ્યું ન જાય કોય ॥ ૧૪ ॥ ચૈતન્યની માયા નથી ને, માયાનું નથી ચૈતન્ય; તેવા તમે અન્યના નથી, નથી તમારૂં અન્ય ॥ ૧૫ ॥ એક ખોળીએથી જીવ છુટી, બીજે ખોળીએ જાય; જે જે ખોળીએ જીવ પ્રવેશ, તે ખોળીયાનો તે થાય. ॥ ૧૬ ॥ એક જીવ અનેક જનમો લે છે, તજે છે પુર્વ સગાઇ; સામા શત્રુને ઘેર જનમે, તવ કયાં ભગની ભાઇ ॥ ૧૭ ॥ આપણા શામી કટી કશીને, તે જીવ વઢવા આવે; પેહેલાનું સગપણ ભુલી જઇને, ગાળો ખોટી ખવરાવે ॥ ૧૮ ॥ પ્રથમના જનમનું લાન્છન પોતાનું હોય જેહ; સામા થઇને મારે મેહેણું, જે કૃત્ય કરેલું તેહ ॥ ૧૯ ॥ તેતો મેહેણુ નહી પોતાને,જુઓ જગતની બાજી; મીથ્યા વસ્તુ એ સાચી માની, અજ્ઞાનથી થાય રાજી. ॥ ૨૦ ॥ તેવું અજ્ઞાન છે તમોને, માટે માનો છો માહારૂં; પણ નથી કો કોનું કોઇ, દીપક કેડે અંધારૂં. ॥ ૨૧ ॥ કોનાં સગાંને કોનાં વહાલાં કોના પીતાને પુત્ર; કોના બંધવ

કોની બેહેની, કોનું છે ઘર સુત્ર. ॥ ૨૨ ॥ ભામા કોની ભરથાર કોનો, કોનાં ઘરને બાર, કોની રિધસીધકોની નવનિધ: કોના વસ્ત્ર શણુગાર. ॥ ૨૩ ॥ રળી રળીને ભંડાર ભરીને, છેવટ મુકી જાય; બીજે જનમે આવે લેવા, તવ તે ખાસડા ખાય. ॥ ૨૪ ॥ એક કોડી માંહીથી નવ પામે, ત્યારે તે રળેલો કેવું, વિવેકથી વારતા લ્યો વિચારિ, ઝાંઝવાના જળ જેવું. ॥ ૨૫ ॥ ના ખાધુંને ના ખવરાવ્યું, ના દેખાડયું ને ન જોયું; એવા પ્રાણીએ મહેનત કરિ, કહો રળ્યો કે ખોયું. ॥ ૨૬ ॥ રળેલુ ખોયું જીવતર ખોયું, માહારૂં માહારૂં કરીમુઓ; પોતાનું પોતાને કામ ન લાગ્યું, કેહેણીમાં નાહાન હુઓ. ॥ ૨૭ ॥ અજ્ઞાની અથડાય છે અવળો, સવળો ન ઝાલ્યો પંથ, કાકા બાપા કેહેવરાવવાને, લીધો લક્ષમી તંત ॥૨૮॥ મામા માસા પુઆ મોટા ભાઇ, કેવરાવવા કરે એવું; શો જે આપે સારા કેવરાવવા, પોતાને લેવાનુ નથી. ॥ ૨૯ ॥ ઠાલો આવ્યો ને ઠાલો ગયો ન ખવરાવ્યું ન ખાધું; ન લાહાવ લીધો ન લાહાવ દીધો, નહી સુખીયો નહી સાધુ. ॥ ૩૦ ॥ સ્વારથ પોતાનો સર્યો નહી ને, પરમારથ નવ થયું, જસની આશાયે સગાં સંતોસ્યાં, એનું તો એળે ગયું ॥ ૩૧ ॥ કરમ ચંડાળ કરમ ફુટેલો, પોતાનો જીવ ન પોસ્યો તો પછી પરનો કયાંથી પોસે સગામાં ખજાનો ખોસ્યો ॥૩૨॥ તે પણ હાથે કરીને ન આપે, મરતાં સુધી મુઝી; સાસહોયે ત્યાં સુધી સમજે છે બધિ માહારી પુંજી ॥ ૩૩ ॥ એવું સમજી દીવસ કહાડે, તવત્યાંનું ત્યાં રહે; માટે અભાગીયો અજ્ઞાની, માહારૂં માહારૂં મુખ કહે ॥ ૩૪ ॥ ઘણાંક પ્રાણી એવું સમજે, લેએ હરીનું નામ; તેથિ કલ્યાણ થઇ જવાનું, કેમ ખરચીએ દામ ॥ ૩૫ ॥ વારૂં એમ સમજીને સાંચે, ન કરે ઉંચો હાથ; પણ છેવટ ત્યાંનું ત્યાં રહે છે, કીયો લેઇ ગયો સાથ ॥ ૩૬ ॥ વળણ ॥ સાથે લઈ ગયો નહી. માહારૂં કહે મીથ્યાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણિ ચહે, બોધ કર્યો બહુ ત્યાંય. ॥

કડવું ૫૬ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા જયમુનિ મુખ વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; શેન્યા પતીયે બોધજ કરીયો, સર્વનાં મનમાં ઉતરીયો.॥૧॥ કોનાં સગાંને કોના વ્યાલાં, માહારાં માહારાં કહિએ તે ઠાલાં; નથી કોઇનું સગું કોઇ, હવે શું કહિએ છીએ જોઇ. ॥ ૨ ॥ ઉઠ્યા અગનિ સંસ્કાર કરીયે, થયું

ધારેલું જે શ્રી હરિએ, કહીને ધડ ભોમ સુવાડ્યું, પછી ક્રિયા કારજ માંડયું ॥૩॥ લાવ્યા કાષ્ટને ખડકિ ચિતા, વહે જ્યાં નીરમળ સરિતા, પછી ચીતામાં શબ દીધું મુકી, પ્રગટાવ્યો વહની ફુંક ॥ ૪ ॥ શબને કર્યું સારૂ દહન, જળમાં વેહેવરાવ્યું પાવન, પછી સરવે કીધું સ્નાન; વળ્યા પાછા શ્રીજી ભગવાન ॥૫॥ એવે દીવસ વીતી ગયો, તવ રાયને વિચાર થયો; કાહાવ્યો શેવક શું સમાચાર, જ્યાં કુન્તા તણા કુંવાર ॥૬॥ અમો કાલે યુધ્ધે આવવાના, સર્વ શેન્ય સાથે લાવવાના, તમે તમારે તઇયાર રહેજો, કાલે મન મુકીને યુદ્ધ દેજો ॥ ૭ ॥ એમ કહિને કિધું સધાન, થાય નીવર્તર્ત કુન્તી તન;એવે સમે રેણી ગઈ વિતી, ઉઠયા પ્રભાતે ભરિ ભયમીતી ॥ ૮ ॥ નાહિ ધોઇને ભોજન કિધાં, પછી સરવે આયુદ્ધ લીધાં; વળી કવચીયા બકતરિયા, સહુ યોધે હથીઆર ધરિયા ॥ ૯ ॥ થયા મારથી સારથી ત્યાર, કરિ સ્વારિ ઘોડાને સ્વાર; હાથોવાળા તે બેઠા હાથી, ઉંટ ઉપર સુરાના સાથિ ॥ ૧૦ ॥ પગ પાળા જબર જસી. ગ્રહ્યાં હથાડાં ખડગો હસી; જેના શરિરમાં જોર જુસ્સો; તેને વ્યાપી રહયો છે ગુસ્સો ॥૧૧॥ રાતા તાતા ને મદ માતા; વઢવાને ઉતાવળા થાતા; પગ પાહાનીની પડધી પછાડે; અતી આંખના ડોળા કહાડે ॥૧૨॥ એવે અરજુનજી થયો ત્યાર, એણે હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર. પોતે કટી કસીને બાંધે, બાંધ્યો બાણનો ભાથો ખાંધે ॥ ૧૩ ॥ લીધું ગાંજેવનામાં ધનુશ, રણસંગ્રામ જાવાની હુંશ; બેઠો અભંગ રથ પર ચઢી, ઉઠયા કૃષ્ણ પ્રભુ તે ઘડી ॥ ૧૪ ॥ રાશ પરોણો ઝાલ્યો હાથ; બેઠા હાંકવા દિનાનાથ; તવ રણશીંગા રણના વાગ્યા, સુરા પુરાને સારા લાગ્યા ॥૧૫॥ ઘણા ગડગડીયા નીશાન, ચઢયો સતી તણો સંતાન જેણે જુગમાં નર ધર્યું નામ, કીધો મેદાનમાં મુકામ ॥ ૧૬ ॥ એવે હંસધ્વજ જે રાય, તેની તત્પર થઇ શેન્યાય; સરા પુરાને પરચંડ જમજેવા ગ્રહ્યા યમદંડ ॥૧૭॥ લીધાં ખડગ ખુશી થઇને, ઉભા રાજાની પાસે જઇને; તવ હંસધ્વજ જેવો વાઘ, એણે સ્વેત ધર્યો પોશાગ ॥ ૧૮ ॥ બાંધી બોકાની સ્વેત પટકે, એને પુત્ર મુએલો ખટકે; એને હસ્ત ગ્રહ્યાં હથીઆર; મનમાં વેહેર લેવા વિચાર ॥ ૧૯ ॥ એના સુખેન સુંદર સુત, તે તો સર્વ છે આકળા ભુત, સૌને પારથ પર રિસ, કેમ બંધવનું છેદયું છે શીશ; એવા રિસ ભરેલા સર્વ, બળ તણો ઘણો છે ગર્વ, સહુ વાજતે ગાજતે પળીયા, આલ્યા યુદ્ધ કરવા મહા બળીયા ॥ ૨૧ ॥ તવ હંસધ્વજની નારિ, સુખવંતી સતી શુભ સારિ, આવિ પતીની પ્રત્યે કહે

છે, મનમાં એક ઇચ્છા બને છે ॥ ૨૨ ॥ તેટલી પુરણ કરો નાથ, હું તો માગું છું જોડી હાથ; તવ હંસધ્વજ એમ પુછે, પ્રેમદા તુજ ઇચ્છા શું છે ॥૨૩॥ તવ સુખવંતી કહે સ્વામી, તમ ઘેર અતી સુખ પામી; સહુ સ્વારથ પ્રાપ્તિ થઇ પુરી, પરમારથ છે અધુરી ॥૨૪॥ તવ હંસધ્વજ એમ કહે છે, માગ્ય માગ્ય શું માગી લે છે; તાહરે કરવું હોય કાંઇ પુન્ય નથી ઘરમાં દ્રવ્યનિ શુન્ય ॥ ૨૫ ॥ આપો હય હસ્તી ગૈદાન, આપો ધર ગામ ભંડારવાન, તવ સુખવંતી સતિ બોલી, સદા મુષ્ટી મુકી છે પોલી ॥૨૬॥ પુન્ય કીધાં છે તમ પ્રતાપે, તેથી ભગવાન મળીયા આપે, આજ ઘેર બેઠે ગંગા, પધાર્યા છે પ્રભુ સરવ રંગ ॥૨૭॥રાશપરોણો ઝાલી હાથહાંકે છે દીનોનાથ; અરજુનની સંગે શામળીયો, આજ દીવસ આપણો વળીયો ॥૨૮॥ તેને નગરમાં તેડી લાવો, મુજને દરશન કરાવો; વળી રહીઅત દરશન કરશે, હશે પાપીષ્ટ તેપણ તરશે ॥૨૯॥ તેથી તમને થાશે બહુ પુન પછી નહી રહે કાંઇ શુન્ય; એવા સાંભળિયા નારીના બોલ, રાયે કીધો મનમાં તોલ ॥૩૦॥ નારીએ ઠીક માગ્યું આજ, પણ તે કેમ થશે તે કાજ, નમીને ઘેર લાવું તેડી તો તો લાજે ઇકોતેર પેહેઢી ॥ ૩૧ ॥ કહેશે યુદ્ધનું નોહોતું જોર, તેથી સમજાવ્યા નંદકીશોર; પરોણાગતથી તેડયા ઘેર; તેથી અરજુને રાખી મહેર ॥૩૨॥ એવી જગત કીરતી થાશે, માહારૂં ક્ષત્રીપણું બધું જાસે; માટે એમ કરવું નવ ઘટે, હું તો તેડી લાવું રાજવટે ॥ ૩૩ ॥ યુદ્ધ કરીને હું હરાવું, મારતા મારતા હાંકી લાવું; આખા નગ્રમાં ફેરવું જોર, અરજુનની સંગ કિશોર ॥૩૪॥ એમ સમજીને બોલ્યો રાય, નારી બેશી રહો ઘરમાંય; લાવું નરનારાયણ બેઉ, દરશન રહીઅતને દેવું ॥ ૩૫ ॥ સરવ પ્રજાને લેવરાવું લહાવો, સઉ કહેશે મળ્યો રાય હાવો, એમ નીશ્ચે કરી નીકળિયો; લેઇ આયુદ્ધ ઉપડયો બળિયો ॥૩૬॥ સાથે પુત્રને વળિ સૈન્યા, યુદ્ધ કરવું તેમાં નહી અન્યા; માહા બળિયા પુત્ર ચાર, સર્વના હાથમાં હથીયાર ॥ ૩૭ ॥ સહુ આવ્યા નગ્રની બાહાર, વાગે વાજીંત્ર અપરમપાર; ફરકે છે ધજા નીશાન, રક્ત લોચને બહુ બળવાન ॥ ૩૮ ॥ ધાયા જય પામવા મનસુબા, આવિ પાન્ડવ સામા ઉભા; સામસામી મોરચા રાખ્યા, પછી ક્રોધ ઘણેરા દાખ્યા ॥ ૩૯ ॥ કર્યો અરજુને ટંકાર આવ્યા અંજનિના કુમાર; બેઠા ધજા ઉપર ચઢી સારી શોભા થઇ તે ઘડી ॥ ૪૦ ॥ પછી સુરથ સુત છે જેહ, બોલ્યો પીતા પત્યે તેહ; તાત તમે સઉ રહો દુર, હું તો યુદ્ધ કરૂં ભરપુર ॥ ૪૧ ॥ મારા બંધુને

મારચો ડેર, મારે લેવું છે વડેરે વેહેર; કાંતો જીવતો નાવું ઘેર કાંતોકરૂં કાળો કહેર ॥૪૨॥ તવ હંસધ્વજ જે રાય, થયો અળગો લઇ શેન્યાય; તવ સુરથ કોપે ચડીયો, લેઇ ધનુશ ટુટી પડિયો ॥ ૪૩ ॥ વળાગ ॥ ટુટી પડીયો ટેકથી, ધાયું છે વિપરીત; વલ્લભ વદે સુરથ તણું, કૃષ્ણ સમીપે ચીત.

કડવું ૫૭ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની ફરી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું; કહું યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુરથ છે માહા- સુર ભરેલો, મન મુકી વઢવું ધારે; અગણિતા મંત્ર ભણીને, બાણ ઘ- ણેરા મારે ॥૨॥ અરજુનજી એક બાણ મારે, એંશી હજાર બાણ થાય; સુરથ એક બાણ મારે, તેના બાણ સવાલક્ષ જાય ॥૩॥ અરજુન એક વાર મારે તેમાં, સુરથ ત્રણવાર મારે; જેને વાગે તેને લાગે, ત્રાહયત્રાહી પોકારે ॥૪॥ પાન્ડવ કેરી સૌ સેનામાં, બાણ સુરથનું દમે; જેવા કો- ટીક મધપુડા ઉઠયા, મક્ષીકા પેરે ભમે ॥ ૫ ॥ વળી સહુ સેન હથીયારો ફેંકે, થાય છે સોરબકોર; દીવસે દીનમણી ન દીસે, થાય અંધારૂં ઘોર ॥ ૬ ॥ સણસણ સુંસવાટે સર ચાલે, વાગે તેને પડે કષ્ટી; ઉપરા ઉપરી આયુદ્ધ આવે, જેવિ મેઘની વ્રષ્ટી ॥ ૭ ॥ રાતા તાતા મદના માતા, ચાતા બળિયા યોદ્ધા; શાન્તી ન મળે કોઇ જીવને, વ્યાપી રહ્યોછે ક્રોધ ॥૮॥ મારવું મરવું પાછા ન ફરવું, એ^ એ લાગેલું ધ્યાન; ઘા વાગે તેની ગણતરી નથી, શુરામાં શુરા બેભાન ॥૯॥ કેંક મારેછે કેંક મરેછે કેંક કપાયને કાપે; કેંક જણા જીવલે સામાના, કેંક જણા જીવ આપે. ॥૧૦॥ કંઇક પડેલા પાડે અવરને, રઝળે રણમાં શીશ; કંઇક પડયાપાણી માગે, નાંખે છે કારમી ચીશ ॥૧૧॥ ઘણો સમરથ સુરથ બળીયો, દારૂ ણ દૈવત દાખ્યો; અરજુનજીને રૂંએ રૂંએ, બાણોથી વિંધિ નાખ્યો, ॥ ૧૨ ॥ વસ્ત્ર વપુના ફાડિ નાખ્યા, વાગ્યાં બહુ હથીઆર; શરીર છીદ્રથી ચારણી જેવું, વહે રૂધીરની ધાર ॥ ૧૩ ॥ કુન્તાનો કુંવર કાયર થયો, ગયો શરીરનો રંગ; પરોણાથી પુરશ પુરાણી. પોતાનું બાળવે અંગ ॥ ૧૪ ॥ એવે અરજુન કહેવા લાગ્યો, કેમ કરૂં ઘનશામ; સુધનવાથી આ બહુ બળિયો, હાર્યો માહારી હામ ॥ ૧૫ ॥ પ્રભુ કહે પાછા પડો છો, કરો જરાએક જોર; મારીયેમરીયે, પણ યુદ્ધ કરીયે એમ

કહ્યું શીશોર ॥૧૬॥ તવ અરજુનને સુર ભરાયું, મુકી મરવાની બીક; અમણીતા મંત્રો ભણિને, દીધી બાણથી ઝીક ॥ ૧૭ ॥ પછી કાળજ્વર બાણ લિધું જુએ છે જમવિસ,સુરથના સારથીનું તે બાણે છેદી નાંખ્યુ શીશ ॥ ૧૮ ॥ બીજુ કાળજવર અમણિત મંત્રનું, બળ કરીને માર્યું; તે બાણેથી સુરથ તણું, એક ક્ષોણી સેન્ય સંહાર્યું ॥૧૯॥ તવ સુરથને મહા રીસ વ્યાપી, વિપ્રીત ખેલ લડાવ્યો, પવનાસ્તર મારિ પારથનો આકાશ રથ ચડાવ્યો ॥ ૨૦ ॥ તે રથ અંત્રીક્ષ જઇને સ્થંભ્યો સુરથે શું કામ કીધું; કાળજવરનો મંત્ર ભણિને; અમણિતું બાણ લીધુ ॥૨૧॥ તે પાન્ડવની શેન્યમાં માર્યું, તેનાં થતાં બહુ બાણ,જેને વાગ્યુ તેનેલાગ્યુ બે ક્ષોણિનો ઘાણ ॥ ૨૨ ॥ ઘાણ વળિ હથરાણ થયું ને, બીજા પામ્યા ત્રાસ; શુરથે ભાથામાંથી, બાણ લિધું નામપાસ ॥ ૨૩ ॥ પ્રદુમાન છે પુત્ર પ્રભુનો, તેને બંધન કીધો; કરણનંદન વર્સકેતુને, અવળો બાંધી લીધો ॥૨૪॥ એટલે ભીમે મન વિચાર્યું, વળીઓ આડો આંક; આતો નાહાના છોકરાયે, ઘસીને વાઢયું નાક ॥ ૨૫ ॥ એકવાર મરવું પણ યુદ્ધ કરવું, કહી કટી કશી બાંધે; હસ્તિના પેરે કરી ગરજના, બળમાં ગદા ધરી ખાંધે ॥ ૨૬ ॥ હડુડુ લઇને હાક મારી ક્રોધ ઘણેરો ચડિયો; મરવું આદરિ નેત્ર મીચી, સનમુખ ટુટી પડિયો ॥ ૨૭ ॥ આવ્યો સપાટે શુરથ સામો, ક્રોધ હળાહળ લાગ્યો; બે ભુજે ગ્રહી ગદા મારી અશ્વ સહિત રથ ભાગ્યો ॥૨૮॥ રથ વણ થયો ને ગભરાયો, હંસદ્વજનો તન; ઘાંટો કાઢીને શેન્યમાં કહ્યું રથ લાવો કોઇ જન ॥ ૨૯ ॥ એટલામાં ભીમ કશીને આવ્યો, કાઢું સુરથનો પ્રાણ; તેવો કુંવર ચેતી ગયો તે, ઝડપ ચડાવ્યું બાણ ॥ ૩૦ ॥ મોહાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, ભીમના સામું ધાર્યું; વ્રકોદરના આવતા પહેલાં, રૂદેમાં ભોંકી માર્યું ॥૩૧॥ તેથી ભીમની રૂદે ભેદાણિ, પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો; શરીરની સુદ્ધી ગઇ ને ઢળી ધરણ પડિયો ॥ ૩૨ ॥ તવ ત્રાસ પામ્યા સેવક સઘળા, આજ જવાનો પ્રાણ; ઘણા ઘણા અજમાવ્યા પણ,આતો બહુ બળવાન ॥૩૩॥ અરજુનનો રથ આકાશ વિશે, ત્યાં હરીને કરગરતો; ઓ મહારાજ હવે શું કરવું, જીવ માહારો નથી ઠરતો ॥ ૩૪ ॥ સેન્ય વીશે સથરાણ વળ્યું; જુઓ વૃકોદર પડિયો; મુજને અંતરીક્ષ ટાંગી દિધો, સુરથ સરવને નડિયો ॥૩૫॥ તવ પ્રભુ કહે પ્રથમ પહેલાં, ટીશી કરેલી નાગી; વાંકા વળીને રથ નીચેનું બાણજ નાખો ભાગી ॥ ૩૬ ॥ એટલે અરજુને બાણ લીધું, દૈવત પોતાનું હાખ્યું; વાંકા વળીને રથ નીચેનું બા-

ણુ મારી બાણુ ભાગ્યું ॥ ૩૭ ॥ એટલે રથ ઉતરવા લાગ્યો, સમજ્યો અરજુનરાય; આકાશથી ઉતરવાનો માહારે, હાથ હતો ઉપાય ॥ ૩૮ ॥ કેટલો કરગર્યો ત્યારે કૃષ્ણે, આટલો બતાવ્યો ઘાટ, તે વિદ્યા છે માહારી પાસે, ઓશીઆળા શા માટ ॥ ૩૯ ॥ એવો મનમાં અભીમાન આવ્યો જાણ્યું નંદકીશોર; એટલામાં રથ દીઠો સુરથે, તરત કીધું જોર ॥ ૪૦॥ બીજું પવનનું બાણ લીધું, રથમાં માર્યું મુકી મન; તેથી અભંગ રથ અરજુનનો, ફરી ચઢયો ગગન ॥ ૪૧ ॥ તવ અરજુને અરજ કીધી ઓરે જુગદાધાર; સુરથ રથ નહી દે ઉતરવા. વરત્યો હાહાકાર ॥ ૪૨ ॥ માટે ઉપાય કાંક બતાવો મેં તો મારૂં બળ નાણ્યું; પ્રભુ કહે વીદ્વાન તમેછો શું છે તમારૂં અજાણ્યું ॥ ૪૩ ॥ અંતરયામી જેવા તમે છો, વળી ઘણા વિદ્વાન; રથ હાંકનારાની કેટલી બુદ્ધી, કયાંથી તમો સમાન ॥૪૪॥ એટલે અરજુન એમ સમજ્યો, મેં કર્યો તો હંકાર; માટે મોહર મધ્ડ બોલ્યા, રિસાયા જુગદાધાર ॥૪૫ ॥ એવો પુર્ણ પસ્તાવો કીધો, પછી પ્રાર્થના કીધી, તવ પ્રભુને ઉપનિ દયા, સત્તા સુરથની લીધિ ॥ ૪૮ ॥ એટલે સુરથ નીરબળ થયો, ખરી ગયું બધું જોર; પછી પારથને ઉતરવા, કામ કર્યું કીશોર ॥ ૪૭ ॥ અઉદ બ્રહ્માંડનો ભાર મુકયો બળ તણો ખેલ કરીયો, એટલે અભંગ રથ ગગનેથી પ્રથ્વીપર ઉતરીયો ॥ ૪૮ ॥ વલણ ॥ રથ પ્રથ્વી પર ઉતરયો, ઉભો સુરથ સનમુખ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, દળમાં દારૂણ દુખ.

કડવું ૫૮ રાગ સામેરીનો દોહરા.

જયમુનિ રૂશી એણીપેરે બોલ્યા સુણ પરિક્ષત સંતાન; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધનવા આખ્યાન ॥૧॥ દળમાં દારૂણ દુખ દીઠું, અરજુનજીએ દ્રષ્ટ, અરેરે માહારી સેન્યાને, પુરણ પાડયું કષ્ટ ॥૨॥ હવે બિસ્વંભર મુજપર રાજી, થયા એવું મને લાગે; નહી તો રથ કયાંથી ઉતરે હેઠો, ઉતરતાં બાણુ વાગે ॥૩॥ બહુ બાણ સુરથ મારિ ચુકયો પણ નવ લાગ્યું એક; એટલી સાહાય કરી સામળિયે રેહેશે મારો ટેક ॥ ૪૪ ॥ એવાં રીતે શ્રદ્ધા ચોટી, હાથમાં લીધા બાણ; સુરથ સુર જણાવજે તારો હવે વાળું છું ત્રાણ ॥ ૫ ॥ એમ કહી સુત સતીનો મેઘનાદે ગડગડીયો, અગમ્યુતા મંત્ર ભણિંને મારવા તુટી પડિયો, ॥૬॥ અરજુનજીનું એક બાણુ છુટે. અનેક તેનાં થાય, જેને વાગે તે ધ-

રણ ઢળે, યોદ્ધા કરે ત્રાય ત્રાય ॥ ૮ ॥ જેને વાગ્યું તે જન ભાગ્યું, ઢળીને પડે ધરણ; કંઇક ઘડિ ચાર તરફડે કંઇ તરત પામે મરણ ॥ ૮ ॥ કંઇ જીવ સ્વરગે કંઇ જીવ નરકે, કંઈ પામ્યા વૈકુંઠવાસ; ફળ પામે કર્યા કર્મ પ્રમાણ; દાતા શ્રી અવિનાશ ॥ ૯ ॥ એવો અપારો નરનો જોઇ, સુરથે કીધું જોર, તવ બળ આકરશણ કર્યું એનું, પોતે નંદ કીશોર ॥ ૧૦ ॥ તેથી કરી સુરથ બાણ ફેંકે, ઘણું નીરબળ જાય; પહેલાં ત્રણ લક્ષ છુટતાંતાં તે, અષ્ટ અયુત બાણ થાય ॥ ૧૧ ॥ તવ સુરથ મન વિસ્મય પામ્યો, કોણે કરિ બાણ ચોરાં; કહો ના કહો પણ શામથ ગયું પારથ ગણાયો ઘોરી ॥૧૨॥ ઇશ્વર વિના કો નહી સમર્થ હરણ બળ કરવાને; નકામી શીદ તરફી વેઉ, ત્યારી થઇ મરવાને ॥ ૧૩ ॥ એવું સમજી ખડગ પોતાના, નાંખી દીધાં ધરણ; એટલે સુરથ યત્યે બોલ્યા, પોને અસરણા સરણ ॥ ૧૪ ॥ કેમ આયુદ્ધ તમે ફેંકી દીધાં યુદ્ધ કરી જીતો અમને, સુરથ કહે શામળિયાજી; હાવું ઘટે નહી તમને ॥૧૫॥ શામ વિશામ પણું તમે કરો છો, ધણિને તે નવ ઘટે; અરજુનને વઢવા દો તમે, મુજ સંગે રાજવટે ॥ ૧૬ ॥ ક્ષત્રી પણું એવું બતાવું, ઓરે દિનાનાથ; મન મુકી મેં નથી બતાવ્યા નરને મારા હાથ ॥ ૧૭ ॥ મેં શું અપરાધ કીધો તમારો ઓરે નંદકીશોર; હતું તેવુ પાછો આપો, મુજને માહારૂં જોર ॥ ૧૮ ॥ મોહનજીએ મન વિચાર્યું, સુરથે જાણિ વાત; લોક જાણે તે એવું કહેશે, પ્રભુએ કરી પક્ષપાત ॥ ૧૯ ॥ અન્યાઇ આરોપ આવશે મુને એમ વિચારી લીધું; અકરશણ બળ કરેલું તે, સુરથને દેઇ દીધું ॥ ૨૦ ॥ તવ સુરથને સામર્થ આવ્યું, હાથ ગ્રહ્યાં હથિઆર, અરજુનના સામો રહીને દેવા માંડયો માર ॥૨૧॥ હતું તેવું બળ દાખવ્યું એણે બહુ બળથી દીધા બાણ, આવિ અરજુનની આખર વેળા, બાકી રહયો જવો પ્રાણ ॥૨૨॥ તવ પારથે પ્રારથના કીધી, કૃષ્ણ પ્રભુની જ્યારે, દયા ઉપની રણછોડજીને, રસ્તો બતાવ્યો ત્યારે ॥ ૨૩ ॥ પુન્ય મુકીને મારોતો મરસે, તે વણ નહી થાય કાંઇ, એટલે અરજુન સમજી ગયો, પોતાના મનમાંઇ ॥૨૪॥ કાળજ્વરનું બાણ લીધું, તેમાં ન રાખી ન્યુનઃ તે બાણ ઉપર ધરમ રાજાનું, પારથે મુકયું પુન્ય ॥ ૨૫ ॥ પછી વાંકા વળીને ફેંકયું, બાણ અપાર તે આવતુ જોઇ સુરથે; મનમાં કર્યો વીચાર ॥ ૨૬ ॥ આ બાણ આવે તે મારે મુને, તેમાં નહી ફેર જરાઃ પ્રતી રાખું વિઠલ વરમાં, ઢળવાનું છે ધરા ॥ ૨૭ ॥ એમ જાણીને મન

વિશેથી, દુર કરી માયાવિ શ્રષ્ટી, સકળ વાસના બંધ કરિને, કૃષ્ણમાં દિધિ દ્રષ્ટી. ॥ ૨૮ ॥ એવે કાળજ્વર મારયું, હણવા ધોળે દીશ; પ્રભુ સામુ જોઇ સુરથ ઉભો, તેનું છેદયું શીશ ॥ ૨૯ ॥ તેવું ધડ ઢળી ધરણુ પડીયું, મુસ્તક ઉછળ્યું ત્યાંય; શુર સપાટે જઇને પડિયું, કૃષ્ણના ખોળા માંય ॥ ૩૦ ॥ તેવું પ્રભુએ મુસ્તક લેઈ, ચાંપ્યું રૂદીયા સાથ; ભગતને આધીન ભુધરો છે, પોતે દીનાનાથ ॥ ૩૧ ॥ પછી પ્રેરણા કરિ પ્રભુએ ગરૂડના ઘટ માંય; તેવો ગરૂડ કરજોડિને, આવિ ઉભો ત્યાંય ॥ ૩૩ ॥ કેમ મહારાજા મુને બોલાવ્યો, મુજ સરખું કહો કામ; એટલે ગરૂડ પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે શ્રિઘનશામ ॥ ૩૧ ॥ લ્યો આ મુસ્તક મમ ભક્તનું આકાશ મારગે જાવો; આજ્ઞા માહારિ એટલી છે, પ્રાણ વિશે નાંખી આવો ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને ગોવીંદજીએ, શીશ ગરૂડને દીધું, પ્રભુનું વચન માંથે ચઢાવિ, ઝડપી મુસ્તક લિધું ॥ ૩૫ ॥ તે લઇને આકાશે ચઢિયો, નારદે નજરે જોયું; જાણ્યું કે ઠીક વઢવાડ થાશે; લડાઇમાં ચીત પરોવ્યું ॥૩૬॥ મહાદેવજીનિ પાસે જઇને, કરૂંઉપાસન સાચુ ગરૂડ નંદીનું યુદ્ધ કરાવું, કંઇ ન રાખું કાચું ॥ ૩૭ ॥ એમ જાણિ અંતરધ્યાન થઇને, પોતે ગયા કૈલાશ; ઉમીયાને શંકર બીરાજ્યા છે, આવ્યા તેમની પાસ ॥ ૩૮ ॥ શંકર કહે આવો નારદજી, કેમ કરિ કરૂણાય; નારદ કહે સેજ સ્વભાવે, આવ્યો છું કઇલાશ માંય ॥ ૩૯ ॥ તવ મહાદેવે આસન આપ્યું, બેઠા નારદ રૂશી; પછી કહ્યું તમારિ મુઢ માળા જોઇને હું ખુશી ॥ ૪૦ ॥ આ માળા અતી સુંદર દેખી, દેવતણું મન લોભે; બેગું સુરથનું શીશ હોય તો, સરવથી સારૂં શોભે ॥૪૧ ॥ મહાદેવજી કહે બતાવો મુજને, એ મુસ્તક છે કયાંય; નારદ કહે અંત્રીક્ષ પંથે, જુઓ ગરૂડ લઇ જાય ॥૪૨॥ લક્ષમીએ માગ્યું છે પ્રભુ કને, સુરથ કેરૂં શીશ, માટે મુસ્તક ગરૂડ સાથે, મોકલે છે જુગધીશ ॥ ૪૩ ॥ પ્રભુનું વાહન જાય છે લઇ, મોકલો તમ વાહન; તમે જશો તો ખોટુ દેખાશે, વિચાર કરજો મન. ॥ ૪૪ ॥ તવ માહાદેવે ઉંચુ જોયું, દિઠો ગરૂડને શીશ; તે સમે નંદીને બોલાવવાને, માહાદેવે પાડી ચીસ ॥૪૫॥ ચાંટો કાઢી નંદિને બોલાવ્યો, આવ્યો તે તતકાળ. કહો મહારાજા શું આજ્ઞા છે, ત્યાર તમારો બાળ ॥ ૪૬ ॥ એટલે મહાદેવજી એમ બોલ્યા, હિમ્મત નવ તજીશ, પેલો ગરૂડ લઇ જાય છે, તે લઇ આવો શીશ ॥ ૪૭ ॥ નંદિએ નમસ્કાર કીધો, મહારાજા હું જાવું; તમ પ્રતાપે ગમને જઇને, એ મુસ્તક લઇ આવું ॥ ૪૮ ॥ વળણુ.

એમ કહીને નંદિયો, અભીમાને થયો ત્યાર; વ્યાસ વલ્લભ વદે સાંભળો, વાહનનો વિસ્તાર.

કડવું ૫૯ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુનિ મુખ વાણિ, રાજા સાંભળ ઊલટ આણિ, નંદીએ લિધી આગના જ્યારે, શીશ લાવણું ધારયું ત્યારે ॥ ૧ ॥ એતો તાડુકીને ગગને ચડિયો; જઈ મુસ્તકને બાહાજી પડયો; તવ ગરૂડ બોલ્યો એમ મુંઢ મુને તું વળગે કેમ ॥ ૨ ॥ તવ નંદિ વદ્યો મુખ વાણિ, કેમ કરે હુંકારો જાણિ; હું તો શીવ તણું વાહન, મુને ઓળખે જગતના જન. ॥૩॥ શીવ સરિખો તમો ગુણિ, માહારી કીરતી તેં નથી સુણી, એમ કહીને ધડુકી બાહાજયો, તવ ગરૂડ ગણેરો ગાજયો ॥ ૪ ॥ મારે પાંખ તણે ઝપાટે, વળી અંત્રિક્ષ જાય સપાટે; લઢે વઢેને પંથ પળાય, તેમ નંદિ વળગતો જાય ॥ ૫ ॥ એવે ફાટી ગરૂડની આંખ, બહુ બળમાં મારી એક પાંખ; તેથી ઘણો ગબડાયો, જઈ માહાદેવ પાસે પડિયો ॥ ૬ ॥ તવ હસ્યાં પારવતી રાણિ, લાધું નંદી તણું જોર જાણી; એતો આખલીયું ચાર પગુ આવી પડ્યું કૈલાસ લગુ ॥ ૭ ॥ એનું કેટલું ચાલે જોર, પેલાને ધણી નંદકિસોર, કરે ગગન ગમન ગરૂડ મહા બળ વંતો છે ગરૂડ ॥૮॥ એવે નંદીનિ મુરછા વળી શિવને નમ્યો ધરણુ ઢળિ; માહારાજા હું તમ વાહન, પેલાને માથે જુગજીવન ॥ ૯ ॥ મારે જોર ગરૂડે કીધું, મુજને મુસ્તક નવ દિધું; મુને માર માર્યો બહુ ભારી. એતો ઇજત લીધી તમારી ॥ ૧૦ ॥ કોહોતો આબરૂ ખોઇ રહું બેશી મુછો મરડુ ખુણામાં પેશી, તવ શિવને લાગ્યું ખોટું આતો આબરૂનું કામ મોહોટું ॥૧૧॥ એમ જાણિને ભસ્મજ લીધી, નંદિઆને ચોળિ દીધી, કહ્યું શીવે તારૂં દુખ ગયું, હવે શરિર વજરનું થયું ॥૧૨॥ તુંજ અંગે કાંઇ નવ વાગે, વાગે તો પણ તુંને ન લાગે; જા મેં આપ્યું તુને વરદાન. હવે રહેજે માહા મસ્તાન ॥ ૧૩ ॥ એમ કહીને આગના દીધી, તવ નંદીએ ત્યારી કીધી; ઘણો ધડુકી ગગને ચડીયો જઇ ગરૂડને બાહાજી પડીયો ॥ ૧૪ ॥ બેઉ લડવા લાગ્યા આકાશ, ઘણો ધાયો વિમિત વિનાશ; કરે ગરૂડ પાંખનો પ્રાહાર, વળિ હસ્ત ચરણથિ દે માર ॥ ૧૫ ॥ પણ નંદિઆને નવ વાગે કહિ વાગે તોહે નવ લાગે; પોતે ગરૂડ સામે ગાજે, કુદી કુદિને એ બાહાજે ॥ ૧૬ ॥ મારે સીંગ તણો

બહુ માર વળી પુછ પછાડે અપાર; વળિ ફેંકે છે ચરણની ખરી; રોકે ગરૂડને ફરીફરી ॥ ૧૭ ॥ એક એકનો મુકે ન તંત, લડે વઢેને કાપે પંથ, એમ કરતો પોહોચ્યા પ્રાગ, આવ્યો મુસ્તક ફેંકયાનો લાગ ॥૧૮॥ ગરૂડે શીશ નાંખી દીધું, તેનું નદિયે ઝીલી લીધું; ચાલ્યો શૂરથનું શીશ લેઈ, ગયો ગરૂડને થાપ દેઇ ॥ ૧૯ ॥ આવ્યો મહાદેવજીની પાસ. લ્યો હું લાવ્યો તમારો દાસ; કહી મહાદેવને શીશ આપ્યું, શીવે મુંઢ માળામાં ઘાલ્યું॥૨૦॥પણે યુદ્ધ વિશે શું થાય હવે તેની કહું કથાય જેવ સુરથ પામ્યો મરણ, દાઝ્યું રાજાનું અંતઃકરણ ॥ ૨૧ ॥ એતો નર સામો ક્રોપે ચડિયો, માર મારવા તુટી પડિયો; એનું અગણિતું એક જાય, તેનાં ત્રણ લક્ષ બાણુજ થાય ॥ ૨૨ ॥ એકલા અરજુનને ઝાલ્યો, મારી મારિને ગરધન વાલ્યો; રૂંએ રૂંએ પાડયાં છીદ્ર, જાણે ભગંદ્ર પામ્યો ઇન્દ્ર ॥૨૩॥ નામ્યું અરજુને પ્રભુને શીશ, આજ કેમ થાશે જુગદીશ; આતો રાયને છે બહુ રિસ, હું તે હારિશ કે જીતીશ ॥ ૨૪ ॥ મારે તમારે છે આધાર, તમ વીના કોણ કરે વ્હાર; ગાજુબાજુને કરૂ જોર. માંથે સમજી નંદકીશોર ॥પર॥ કરૂ હંકારને અભિમાન, માથે સમજીને ભગવાન, છકું છાકના ગર્વજ ધરિ, જાણિને મુજ સાથે શ્રીહરી ॥૨૬॥ ફરૂં નિર્ભયપણે જગમાં, મનથી જાણિ પ્રભુની વગમાં; જ્યાં ત્યાં રહુછુ આખી અણિ, માથે સમજી વિશ્વંભર ધણિ ॥ ૨૭ ॥ એવાં દિનતાનાં કાઢયા વચન, તવ રિઝ્યા જુગજીવન; બોલ્યા યશોમતીના તન, તમો સાંભળો ભકત પાવન ॥ ૨૭ ॥ જીતવાના નથી સંગ્રામ પણ જય પામસો આ ઠામ; એવું વચન કહ્યું જે વારે, આવિ નરને હીમ્મત ત્યારે ॥૨૯॥ પછી હસ્તમાં લે હથીઆર, યુદ્ધ આરંભ્યુ કુન્તા કુમાંર. તેવો હંસધ્વજ મહા બળિયો, માર મારવા અકળાક ઢળિયો, ॥ ૩૦ ॥ એનાં બાણુ તણિ થાય વ્રષ્ટિ, જોઇને ત્રાસ પામે શ્રષ્ટિ; દેખીને સ્થિર ન રહે દ્રષ્ટિ, એવિ અરજુનને કરિ કષ્ટિ ॥ ૩૧ ॥ સર્વ શૈન્ય કાયર થઇ જાય, ઘણા યોદ્ધા કરે ત્રાય ત્રાય; પણ કેવા મારે છે બાણ કોઇનો નવ જાય પ્રાણ ॥ ૩૨ ॥ કરે કાયરને હેરાન; કોઇની ન રહે સુદ્ધ સાન; એવો યુદ્ધનો મચાવ્યો રંગ, પ્રભુ જાળવે પોતાનું અંગ ॥ ૩૩ ॥ હલાવે પરોણો દ્રષ્ટ રાખે આવતાં ખડગો ભાગી નાંખે; પછી હંસદ્વજે વિચાર્યું, એક શુભ કામ કરવા ધાર્યું ॥ ૩૪ ॥ માહારી નારિને પરિવાર, તેને નીરખવા છે મોરારઃ માહારિ નગરિને ઘણું મન, કરવાંતે હરિદરશન ॥ ૩૫ ॥ માટે મુકિતનાં બાણ દેઉં, નરનોરથ નગમાં લેઉં; તેની સાથે

નારાયણ હોય. કરશે દરસન સહુ કોય. ॥૩૬॥ તેથી નગરિ પાવન થાશે, સઉિનાં ભવો ભવનાં પાપ જાશે; તેમાંથી મને પુન્યનો ભાગ, ફરી નહી આવે આવો લાગ. ॥૩૭॥ એમ જાણી કેવાં કામ કીધાં, પોતે પવનાસ્તર બાણ લીધાં,અરજુનનો અભંગ રથ જેહ.કોઇ પ્રકારે ભાગે ન તેહ.॥૩૮॥ એવું સહુ સમજ્યો છે રાય, કરી સાવધ સઉ સેન્યાય; કહ્યું યોદ્ધા તમે સરવ. ધરજો મન પુગણ ગરવ. ॥ ૩૯ ॥ હોય પાન્ડવ દળનો જેહ, કોઇ અળગો ખસે નહિ તેહ;રાખજો પાકી હોશિઆરી,તેમકોઇનેં ન નાંખશો મારી. ॥૪૦॥ રોકી ઘેરીને ગામમાં ઘાલો. એટલો મુમત મન ઝાલો; તવ સેન્યા થઈ સહુ રાજી, આ તો ઠીક થઈ રંગ બાજી ॥ ૪૧ ॥ રાજાએ મનમાં સારૂ ધાર્યું, બધી પ્રજાનું પાપ નીવાર્યું; શન્યાપતી કહે માહા- રાજ, તમે ઉત્તમ ધાર્યું કાજ. ॥૪૨॥ કહિ ઉંચો કીધો હાથ, સુરાતન આદરો મન સાથ; નરનારાયણની જોડે, શેન્ય નગ્રમાં લેવું કોડે ॥ ૪૩ ॥ સાવચેત કર્યા એમ કહી, રાયે યુક્તિ કરી તવ તહી. ॥ ૪૪ ॥ વળણ. ॥ રાયે યુક્તિ શી કરી,સુણો સહુ શ્રોતાય;વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણતાં પાપ પળાય.

કડવું ૬૦ રાગ ધવળ ધન્યાસરિનો.

બોલ્યા જયમુની મુખ વચનજી,તું તો સાંભળ પરીક્ષત તનજી; કેવી યુક્તિ કરે રાજનજી, સંભળાવું કથા પાવનજી ॥ ટેક ॥ પાવન કથા સં- ભળાવું તુને,જેથી જયજય થાય હંસદ્વજે આદરિને,બાણ લીધાં કરમાં- ય.॥૧॥ પવનાસ્તરનો મંત્ર ભણીને,અભંગ રથમા મારે,વિશ ધનુશ પા- છો ખસે, અશ્વ સહીત રથ ત્યારે. ॥૨॥ સાથે શેન્યા પડે પાછી,પાછે પગે સઉ ખસે; તેમ તેમ હંસદ્વજ શેન્યા સાથે, આગળ આગળ ધશે. ॥ ૩ ॥ પાન્ડવનું દળ ફેરવ્યું, અવળું, અરજુનનું નવ ચાલ્યું; સરવ સ્થળેથી કબજે રાખી,નગ્ર વિશે શેન્ય ઘાલ્યું ॥૪॥ અવળે ચરણે રથ અરજુનનો, અવળે ચરણે સેન્ય; અવળે ચરણે વાહન માત્રો, હંસદ્વજને ધન્ય. ॥૫॥ પોતે પોતાનું શૈન્ય સવળું, સવળે ચરણ જાય; અરજુનનુ ને પોતાનું સઉ, આવી રહ્યુ ગામમાય. ॥ ૬ ॥ તવ હંસદ્વજે આગના કીધી, થોડો મચાવો ધંધ; નગ્ર તણા દરવાજા સઘળા, ઝડપથી કરો બંધ. ॥૭॥ તવ શેવકોએ બંધ કીધા, નગ્ર તણા દરવાજા;પોતાના ગામમાં જાણ કરાવ્યું. હુંસદ્વજ જે રાજા. ॥ ૮ ॥ તવ સહુ રહીયતે વાત જાણી, મનમાં થયા પરસન; ઘેર બેઠાં ગંગા પધાર્યા, થાશે હરી દરસન. ॥ ૯ ॥ નરના

રાયણ નગ્રમાં આવ્યા, પાપી થાશે પાવન; ભવોભવનાં પાતક જાશે, નિરમળ હશે મન ॥૧૦॥ એમ આનંદ થયો સઉજીવને, નાહી ધોઇનેસ્વચ્છ થયા, પવિત્રપણે એટલે આમણે આવિને ઉભા રહ્યા ॥૧૧॥ કેલોક ઉભા પુષ્પ લેઇને, વધાવવાને માટ; કઇ લોક કેસર ચંદન લેઇને, ઉભા રહ્યા પુરપાટ ॥૨॥ કંઇ જન મોતિ કંઈ જન રત્ને, વધાવવાને ઉભા; ગરીબ જન અક્ષત લેઇને, કરે રૂડા મનસુબા ॥૧૩॥ કંઇ જન અબીલ ગુલાલ લેઇ જોઇ રહ્યા છે વાટ; આજનો દહાડો સફળ થાશે. દરશણ દેશે માટ ॥ ૧૪ ॥ આપણા રાજાનિ જય થાજો; સરવ કલ્યાણ કરશે; એરડો જળ પીયે કોળ વણુહો, ભવસાગર સઉ તરશે ॥ ૧૫ ॥ દરબારમાં પણ સરવે જાણ્યું, પધારે પુરૂશ પુરાણિ, પુંજાપાનિ થાળ ભરિને, ઉભી રહી છે રાણિ ॥ ૧૬ ॥ કુટુંબ કબીલો સાથે લેઇને, ઉભાં રહ્યાંછે સરવ; નિશકામનાથી જ્ઞાનવાન ઉભાં, તજી અભીમાન ગરવ ॥ ૧૭ ॥ હેઠળ મેહલે નગ્ર આવ્યું. અરજુન બોલ્યા એમ; ઓરે જનશામ ઘેરાઇ ગયા; હવે કરીશું કેમ ॥ ૧૮ ॥ પ્રભુ કહે કાઇ ન કરશો, જે કરે તે હો કરવા, નહીતો કોઇને નાંખશે મારી, છો લે ગામમાં ફરવા ॥ ૧૯ ॥ આયુધ ઝાલીને ઉભા રહો ઉભા, તેમાં પાનશો સુખ; સામી બાખરીબાંધવામાં, દેશે દારૂણ દુખ ॥ ૨૦ ॥ એ રીતે નરને સમજાવ્યો. સઉ જન સમજ્યું સાર; હંસદ્વજ ફેરવે તેમ ફરે; ફેકે નહિ હથીઆર ॥ ૨૧ ॥ હંસદ્વજ તવ શાન્ત પામ્યો. મુછ રહી હવે ઉંચી; માર મારયા વણ રથ હઠાવી; ફેરવે છે ગલી કુંચી ॥૨૨॥ પોળ શેરીને બજાર ચઉટ્ટા; દરસાવે બધુ ગામ, રણછોડરાયની જય જય બોલે; રહીયત જે તમામ ॥ ૨૩ ॥ હરીજન લોકો દરસણ કરે, ઉલટ પુરણ લાવે; મોતી પુસ્પને અબીલ અક્ષત ગુલાલથી વધાવે ॥ ૨૪ ॥ એ રીતે ગામમાં ફેરવિને, લાવ્યો રાણીને મહેલ, તવ સુખવંતી બારણે આવિ, જેવા છોગાળા છેલ ॥૨૫॥ પુજન કરવાની છાબ કરમાં, આવિ પ્રભુ સનમુખ, નર નારાયણની કરિ જાંખી, ભાગી સરવની ભુખ ॥ ૨૬ ॥ પુરણ પ્રેમે પુજન કીધું સાષ્ટાંગ લાગી ચરણ, વિશ્વપતી વિશ્વંભર સ્વામી, છેવટ લેજો સરણ ॥ ૨૭ ॥ એટલે અંતરયામી રીજ્યા, પુરણ થયા પ્રસન; કોમળ દષ્ટીએ કૃષ્ણે દિધાં, ચતરભુજ દરશન ॥ ૫૦ ॥ તવ હંસદ્વજ રથથી ઉતરિયો, મન હરખી કોમળ સુધ; કરજોડી શ્રી કૃષ્ણને કહ્યું, કહો તો આરંભુ યુદ્ધ ॥ ૨૯ ॥ જે યુદ્ધ કરવા વ્રતી ન હોય, તો સાંભળો ભગવાન; નરને લેઇ મારે મહેલે; પધારો મેમાન ॥ ૩૦ ॥ પ્રભુએ જોયું પા-

રથ સામું, શ્રી મરજી અરજુન; પારથ કહે તમે જાણો, હું રહેવાનો મુન. ॥૩૨॥ એટલે હંસધ્વજનિ પ્રત્યે, બોલ્યા અલબેલા હરજી; સાબાશ ભક્ત ભાવિક રાજા; જેવિ તમારી મરજી ॥૩૨॥ તવ રાયે અથીઆર પોતાનાં, નાંખી દીધાં દુર; લાંબો થઇને ચરણે લાગ્યો, ઉલટ આવિ ઉર. ॥ ૩૩ ॥ એટલે ધોળાં નીશાન ચડીયાં, યુદ્ધ થયું બંધ; પારથને હંસધ્વજ મળીયા; કીધો સ્નેહ સંબંધ ॥૩૪॥ શેન્ય ગયાં શેન્યને ઠેકાણે. સરવે હરખે ભરીયા; કુન્તી કુંવરને શ્રી કૃષ્ણ, રથમાંથી ઉતરીયા ॥૩૫॥ રાયતણા મહેલમાં પધારયા;સુખવંતી રહી જોઇ, ભાવથી ભોજન કરાવવાને,કરાવિ રસોઇ ॥૩૬॥ પછી સરવેને જમવા તેડયા છે ભાવતાંભોજન વીવેકથી પીરસી જમાડયાં, રીઝ્યા જુગજીવન ॥૩૭॥ અરજુનજી કહે ઓ માહારાજા, તમ લીધે આ પેર; નહીતો બહુ બળીયો રાજાછે મારી નાંખત ઠેર ॥ ૩૮ ॥ પ્રભુ કહે હવે સમજ્યા, સાચુ ન રાખત કાંઇ;આને જીતીને નહોતા જાવાના,રહેત હાંકને હાંઇ ॥૩૯॥ પછી જમી મુખવાસ લેઇ, સભા કરી બીરાજ્યા, માન્ય આપવા હંસધ્વજના,વાજીંત્રો બહુ વાગ્યાં ॥૪૦॥ પછી રાયે પ્રેમ ધરીને,દરસાવ્યો પુરણ ભાવ, નરનારાયણનિ આગના લઇ, સારો કરયો સરપાવ ॥ ૪૧ ॥ તે પછી પ્રભુને પાયે પડીયો, તમે છો વિશ્વ પતી; મુજ થકી તમારા સરખુ, કાંઇ અપાયું નથી ॥૪૨॥ માટે કરૂણા કરી કાંઇ માગો, વચન ચઢાવું માથે; કૃષ્ણ કહે આયુદ્ધ ગ્રહીને, નીકળો નરની સાથે ॥ ૪૩ ॥ અશ્વ ફેરવી હસ્તીનાપુર, યજ્ઞ વિશે તમે આવો; એટલું માગું છું તમ પાસે; લેવાનો છે લાહાવો ॥૪૪॥ રાયે વચન માથે ચડાવ્યું, નીકળવા મન કીધું, રાજપાટ ઘર ગામ સરવે, પુત્રોને સોંપી દીધું ॥૪૫॥ પંચકલ્યાણી અશ્વ પાન્ડવનો,લાવી પારથનેદિધો; એટલે સરવે આનંદ પામી, વાજીને આગળ કીધો ॥૪૬॥ પાન્ડવનું દળ પુઠે ચાલ્યું, સુરા તોડે મંકોડે; હંસધ્વજ શેન્ય પોતાનું લેઇ, નીકળ્યો અરજુન જોડે. ॥ ૪૭ ॥ હસ્તીનાપુર પ્રભુ પધારયા, અશ્વ તો ફરવા જાય; શ્રોતા વકતા સાંભળો આ, પુરણ થઇ કથાય ॥ ૪૭ ॥ ભકતનો ને ભગવાનનો મહીમા, શ્રવણ કરે જે જન, પાતક તેનાં નાશ પામી,પુરણ થાય પાવન ॥૪૯॥ મનવાંછીત ફળ પ્રાપ્ત થાશે. પોહોચ્યા મનના કોડ; વલ્લભ વદે શ્રોતા બોલો, જે જે શ્રી રણછોડ.

સુધન્વાખ્યાન સમાપ્ત.

કડવું ૬૧ રાગ સાખી.

જયમુનિ રૂશિ એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારીતુજને કહુ હવે તેનો મહિમાય ॥૧॥ સુંદર એક સરોવર આવ્યું,ત્યાં અશ્વે શું કીધું; પીપાસા બહુ લાગેલી તે, પેશિને પાણી પીધું ॥૨॥ એટલે ઘોડો ટળી જઇને, બનીયો ઘોડી રૂપ; તે જોઇને વિચારમાં પડીયો, પોતે અરજુન ભુપ ॥૩॥ ઘોડી વેશે ઘોડો ચાલ્યો,વનમાં આગળ જાય;એવે બીજું સરોવર આવ્યું, હય પેઠો તે માંય ॥૪॥ તવ ઘોડાનું રૂપ બદલાયું, થયું વાઘનું રૂપ; તે જોઇ બહુ પસ્તાવા લાગ્યો, પોતે અરજુન ભુપ ॥૫॥ આયુદ્ધથી તે વાઘ હંકાર્યો, ગયા જોક જોજન:તવ વાઘ ટળી અશ્વબનીયો, હરખ્યો નર રાજન ॥ ૬ ॥ એવામાં એક રૂશિ દિઠા, તેને પુછયો સંદેહ; રૂશિએ તે નિવારણ કીધો, ત્યાંથી ચાલ્યા તેહ ॥૭॥ અશ્વને લેઇને આગળ ગયો, કુન્તી સુત નરેશ;એવે આગળ જાતાં જાતાં, આવ્યો ત્રિયાદેસ ॥૮॥ તે દેશનાં પુરૂષ નહી કોઇ, એકલી અબળા જાતી; પ્રમેલા નામની રાજ્ય કરે છે બળવંતિ મદ માતી ॥ ૯ ॥ ચંદ્રાણી નામનિ પ્રધાનએની સઉ જાણે જાદુ વિધાય; પુરૂષને પ્રેમદા બનાવી;રાખે નગરની માંય ॥૧૦॥ વળી બનાવે પશુ પક્ષી, એવિ જાદુ ગાળી;તે નગરમાં ઘોડો પેઠો, સ્ત્રીઓએ જોયો નીહાળી ॥ ૧૧ ॥ પત્ર સોનાનું વાંચી જોઇને, તાણી બાંધ્યો તો ખાર; અરજુન સામા યુદ્ધે જાવા, સરવ થઇ તઇયાર ॥ ૧૨ ॥ નાના પ્રકારનાં આયુદ્ધ લિધાં; માનુનિઓ મદ માતી; કેટલિ નારિના અશ્વ બનાવ્યા. કેટલિના કર્યાં હાથિ ॥ ૧૩ ॥ ઉંટ આકારે હય આકારે ગજ આકારે બનાવી; તેવા હાથિપર રાખિ, બેઠીયુદ્ધ કરવાને આવી ॥ ૧૪ ॥ સેન્યા સઉ સુંદરિનિ ચાલિ. જોયા જેવિ ખુબી; અરજુન સઉ સેન્યસાથે ઉભો, તેનિ સનમુખ ઉભિ ॥ ૧૫ ॥ એટલે અરજુન એમ બોલ્યો કેમ આવિ સરવે નાર; પ્રથમ અમને પાય પડીને, આપી દ્યોતો ખાર ॥ ૧૬ ॥ પ્રમેલા કહે સાંભળ નરપતું, ઘોડો લેવો હોય હાથ; મારે આમારૂં કહ્યું કરિને, પરણો અમારી સાથ ॥ ૧૭ ॥ અરજુન કહે જારે કુળતી, વિપરીત કયાં કરે બુધ; પરણિને અશ્વે નથિ લેવા. આવો કરિએ યુદ્ધ ॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને અરજુનજીએ હાથલિધાં અથિઆર; શકળ સેન્યા કિપડિ સાથે, દેવા માંડયા માર ॥ ૧૯ ॥ એટલે સઘળિ અબળા કોપી. પાન્દવમાં ભમરાણ; સરવ પુરૂષના સામુ જોઇને, મારે છે નેનબા-

ણ ॥ ૨૦ ॥ નેનબાણ વાગે ન મોહ લાગે વાગે નેન કટારી; અબડી-ને મુરછામાં પડતા, જુલમ કરે છે નારી ॥ ૨૧ ॥ જે જન પડીયો તે રડવડીયો, ન રહે શુધ કે સાન; એ રીતે સરવે યોદ્ધા પડીયા નથી કોઇને ભાન ॥ ૨૧ ॥ એકલો અરજુન આખો નર છે, તેને મોહ નવલાગે, બાણવડે બહાર્યો છે બળમાં, મન પાછું નવ ભાગે॥૨૩॥ તવ સહુતારૂણીએ એમ જાણિયું, એ નર મોહીત ન ધારો;સરવ કીયા મુષ્ટી એને આયુદ્ધ લેઇને મારો ॥ ૨૪ ॥ એવું સમજીને સુંદરી સરવે હાથ ગ્રહ્યાં અથીઆર; ગુપતી ગેડી ગદાઓ લેઈ, દેવા માંડયો માર ॥૨૫॥ અરજુન જીને પાછો હરાવ્યો, જીતી પ્રમેલા રાણી, ઇંદ્રતણો સુત કાહયરથયો તવ થઇ આકાશે વાણિ ॥ ૨૬ ॥ એ અબળા નહી જીતાય કોથી,એ૨કુન્તી તન; મુમત તારો મુકી દેઇને, મનાવ્ય સરવનું મન ॥ ૨૭ ॥ અસુરોને હણવા જોગણીયે જુલમ કરેલો જેવો; અરજુન ઉપર કામનીઓએ, કેર કર્યો છે તેવો ॥ ૨૮ ॥ તેથી નર હિમ્મત હારેલો, વળી સાંભળી વાણી; તેથી અરજુન પુછવા લાગ્યો, કહો શુ કાહોછો રાણી ॥ ૨૯ ॥ નારિઓ કહે એકવાર કહ્યુ, વિશેશ શું કહેવરાવો; અરજુન કહે કબુલ માહરે હસ્તીનાપુર જાઓ ॥૩૦॥ અશ્વને ફેરવિ આવું ત્યારે, પરણીશ તમારિ સાથ; તવ અબળાએ સાચુ માન્યું,વચન લીધુ હાથ ॥૩૧॥ પછી પમદા સરવને જીતી;સેન્ય નાંખ્યુતું ઢાળી; જાદુ વિદ્યાથી સરવેની, મુરછા નાંખી વાળી ॥૩૨॥ એટલે સકળ સેન્ય ઉઠયું, સાજુ તાજુરૂડીપેર; પ્રમેલા પરોણાગત કરવા લઇ ગઇ પોતાને ઘેર ॥૩૩॥ બેહીન રાખી ભોજનદિધાં, પછી કર્યાં વિદાય; ઘોડો લીધો છુટો મુકીધો,તેતો આગળ થાય ॥૩૪॥ પુંઠળ નરનું સેન્ય ચાલ્યું, આનંદ ઉપજે ઉર;ત્રીયા દેશની સ્ત્રીઓસરવે ગઇ હસ્તનાપુર ॥૩૫॥ પચકલ્યાણિ પંથે પળેછે, પુંઠળ નર નરેશ; એવો આગળ જાતાં જાતાં, આવ્યો ભીશણ દેશ ॥ ૩૬ ॥ તે દેશનો છે ભીશણ રાજા, અસુર જાતી જન; ભીમે એક રાક્ષસ માર્યો તો, તે રાક્ષસનો તન ॥ ૩૭ ॥ તેને જઇ નારદે ચઢાવ્યો, લડાવવાને સારૂ; તારા બાપનું વેહેરે લે તું, ઉઠ કહ્યું કર માહારૂ ॥ ૩૮ ॥ એટલે ભીશણ યુદ્ધે ચઢિયો, રાક્ષસ રાક્ષણિ જોડે; મેદાનમાં આવિ અશ્વ, ઊભો હઠની હોડે ॥૩૯॥ અરજુન સામું યુદ્ધ આરંભ્યું, હાથ ગ્રહી હથિયાર; ઇંદ્રનો નંદન અગણિતા મંતરે, બાણનો મારે માર ॥ ૪૦ ॥ હંસધ્વજ નીલધ્વજ સરવે, કરતા સાજુ જેર; ભિશણની રાક્ષસ રાક્ષણિઓ,કરતી

સોર બકોર ॥ ૪૧ ॥ ચાર ચાર ગાઉના શરીર લાંબા,વિકટ વઢણું ધારે; એવા અસુરો ત્રાડ પાહાડ લાવ્યા, પાંડવ દળને મારે ॥૪૨॥ રાક્ષણીઓયે શેળ વાળ્યો, આડીને અવળી ઉડે; ગાઉ ગાઉ લાંબા સ્થાન પોતાના, તેણે વતી બહુ ઝુડે ॥૪૩॥ કંઇકને ઝાલી કાનમાં ઘાલે, કંઇ જનને ગળી જાય; કંઇને ઘાલે નાસકોરામાં; ઘણા જીવ અટવાય ॥૪૪॥ કંઇને કેશમાં કંઇને બમલમાં, કરતી સોરબકોર; ખોબે ખોબે રેણુ ઉછાળી,કરે અંધારૂ ઘોર ॥૪૫॥ પાંડવનું દળ ત્રાસ પામ્યું, સરવનું થાશે મરણ; અરજુન અંતરે ગભરાયો, ધ્રુજવા લાગ્યા ચરણ ॥ ૪૬ ॥ વલણ ॥ ચરણ લાગ્યા ધ્રુજવા,અરજુનનો જે વાર, વદે વલ્લભ શું નીપન્યું સુણજો શ્રોતા સાર.

કડવું ૬૨ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણિ; હરજ્યા અરજુનજીના પાય; હવે યુદ્ધમાં શી ગત થાય ॥૧॥ જોયું હનુમાનજીના સામું; જુઓ કપીવર દુખ પામું,માટે કરો અમોને સાહાય;કેમ બેશી રહ્યા છો ધનજાય ॥૨॥ તવ અંજની કેરા સુત, એ તો થયા આકળા ભુત, જોયું અસુરો સામું જ્યારે, ડરી રાક્ષણીયો સહુ ત્યારે ॥૩॥ આ તો લંકા તણો બાળનારો, રાજા રાવણને મારનારો;એનીઆંખો થઇ માહા માઠી, ભય પામી સઉ રાક્ષણી નાઠી ॥૪॥ તેવા હનુમંત કોપે ચડીયા; ફુક કરી અસુરમાં પડીયા; લેવા માંડયા રાક્ષસના પ્રાણ, પુંછ પછાડી વાળે ઘાણ. ॥૫॥ એવે અરજુનને ચડી રીસ, છેદયું ભીશણ કેરૂ શીશ; હનુમાને વાળી નાંખ્યો છેક, જીવતો નવ મુકયો એક ॥૬॥ પછી પરવત મોહોટોલીધો, દુષ્ટના માથપર મુકી દીધો, તેથી કચરાયા સહુ પાપી, પછી પરવત નાંખ્યો ઉથાપી॥૭॥બધું ભીશણનું ધન લીધું,હસ્તીનાપુરપોચાડીદીધું, ત્યાંથી પાંડવ યોદ્ધા પરવરયા,વાજી લેઇને સઉ શીધાર્યા॥૮॥ઘોડોજેમફાવે તેમ જાય,એને ફાવે ત્યાં વીશ્રામ ખાય;જ્યાં વીસામો કરે તોખાર,ત્યાં વીસામો બંધાવે સાર. ॥૯॥ જ્યાં પેશાબ અશ્વનો હુઓ, ત્યાં તો બંધાવે વાવ્ય કે કુઓ; એ અશ્વ કરે લાદ જ્યાંય, ધરમશાળા બંધાવે ત્યાંય. ॥ ૧૦ ॥ એવિ રીતે વાવરે ધન, જાતાં આવિયું અતક વન; તે વનના પ્રાણી જેહ, એક દીવસમાં મરે તેહ ॥ ૧૧ ॥ ફરી ફરી જીવે પોહોર

ચાર, તેમાં માંડી હૈ સંસાર;એવિ ભોમીથી નીકળીયા,અશ્વ પુઠે મણી-પુર પળીયા. ॥૧૨॥ ઘણું સુંદિર છે એ ગામ. મોહોટાં મોહોટાં બાંધેલા ધામ; રાજ કરે અરજુનનો ત ; એનું નામછે બભ્રુવાહન ॥૧૩॥ એતો હલેવાનનો ભ્રાત ચીત્રકળા છે એ ની માત;જયારે અરજુન જોગી થયોતો, પંપા સરોવરે ગયોતો. ॥૧૪॥ તેમાં શરપણિયો બે હતી; મુળ અપછરાની અતી; તેને દુરવાશાનો હતો શ્રાપ, તેથી શરપણો થઇતી આપ॥૧૫॥અર જુનના ચરણ પ્રતાપે, હતો તે દેહ પામીતી આપે; વરીતિ અરજુનની સાથ, નારદે ઝલાવ્યો તો હાથ ॥૧૬॥એતો કથા આગળ આવિ ગઇ, મારે વીસ્તારતા નથી અહીં;તે ઉલપીનો સુત હલેવાન, ભીસ્મ સામો લઢયોતો નીધાન. ॥૧૭॥ ત્યાં પામ્યો હતો એ મરણ, તે તો જાણે બાધી ધરણ. એ-ના ગામમાં ગયો તોખાર;આવ્યો કુન્તી કુમાર. ॥ ૧૮ ॥ તેવા કળકળવા લાગ્યા કામ, રસ્તે આડો ઉતરીયો નાગ;એવા માઠા થયા શુકન તોયે ના-વ્યું અરજુનને મન. ॥૧૯॥ એવે ઘોડો ગામમાં જાય, એક શેવકે દિઠો ત્યાંય; તેને દોરડે બંધન કીધો, બભ્રુવાહને જઇ દીધો. ॥૨૦॥ અશ્વને બાંધ્યું પત્ર જેહ,બભ્રુવાહને વાંચી જોયું તેહ જાણ્યું મુજતાતનો તોખાર, કેમ રાખી શકું લગાર. ॥૨૧॥ એનો સુબુદ્ધિ નામે પ્રધાન, તેને પુછયું નર સંતાન; આતો મુજ તાતનો તોખાર, તેનો શો કરવો વિચાર ॥૨૨॥ તવ પ્રધાન બોલ્યો એમ; બાપના સામા બાહાજીએ કેમ ચાલો લ્યો મોતી પુષ્પની થાળ, સહુ સામા જઇએ પગપાસ ॥૨૩॥ લેઇ જઇએ સા-કરનાં પાણી, પીતાને પાઇએ પ્રેમ આણી;એવું કહ્યું પ્રધાને જ્યારે, ઉઠયો બભ્રુવાહન ત્યારે. ॥૨૪॥ ગયો ઘરમાં પુછવા વાત, જ્યાંબેઠી પોતાનિ બે માત તેને જઇ કહ્યા સમાચાર, આવિયાછે કુન્તિ કુવાર. ॥૨૫॥ તવ બેઉ માતા કહે એમ;બેટા અશ્વ તેં બાંધ્યો કેમ;વાજીલેઇને સામા જાવો, પા-યે પડીને ગામમાં લાવો. ॥૨૬॥ એવું કહ્યું એની બે માત,મળી પ્રધાનની વાતે વાત;એતો ખણોક હરખે ભરીયો, આગના લેઇ હેઠો ઉતરીયો.॥૨૭॥ લીધો પ્રધાન શેન્યા સાથ,પોતેબંધાવ્યાઅવળાહાથ;જોડેલીધો પંચકલ્યા-ણી; જાય વદતો દીનતા વાણી. ॥૨૮॥ ગામ બારણે અરજુન ઉભો, એના મનમાંકરેમનસુબો.પુછયુંહંસદ્ધજનેતેઠામ,આતોકોણ રાજાનું ગામ ॥૨૯॥ બોલ્યો હંસદ્ધજ વચન,અહીં રાજા છે બભ્રુવાહન;એનાથી સહુ ડરે હું ડરૂં;માહારી ખંડણી એને ભરૂં. ॥૩૦॥ સાત ગાડાના સોવરણના સાર,

તું તો ભરૂ છું, કુન્તી કુંવાર;ઘણું સુંદર છે આ ગામ, મણીપુરછે નગર નું નામ ॥ ૩૧ ॥ એવિ વાત કરે છે જ્યાંય, આવ્યો બબ્રુવાહન ત્યાંય; પેઠો પાન્ડવના શેન માંહી, પુછી જોયું શેવકને ત્યાંહી ॥ ૩૨ ॥ ક્યીયો અરજુન કુન્તી તન, ત્યારે સેવક વદયો વચન; પેલા રથ પરછે હનુમાન તેમાં અરજુન સતિ સંતાન ॥૩૩॥ તવ પુત્રને હરખ ચડીયો, જઈ અ- રજુનને પાય પડીયો; છોડી બંધન જોડયા હાથ, ભલે પધાર્યા મુજતાત, ॥ ૩૪ ॥ અશ્વ બાંધ્યો હતો મેં આપ, તે તો અપરાધ કરજો માફ; મને જનમ્યે થયા બહુ દન, પણ આજ થયાં દરશન ॥૩૫॥ મને નોહતોરમા ડયો બાપ, પણ આજ થયો મેળાપ;લાહાવો વીત્યો મુને અપાર, માહારો સફળ થયો અવતાર ॥૩૬॥ વળણ,॥ સફળ જનમ થયો માહયરો, રહિ નહિ ખામી લગાર; વ્યાસ વલ્લભ મુખે ઓચરે, વિપ્રીત થયું તે વાર.

કડવું ૯૩ રાગ સવઈયાનો.

જયમુની રૂશી એણિપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, અશ્વમેધ મહીમાય ॥૧॥ બબ્રુવાહન એવાં વચન બોલ્યો નરને પડયો વીચાર; આ દેશમાં હું કયારે આવેલો,કયાંથી માહરો કુંવાર ॥૨॥ એવામાં વરસકેતુ બોલ્યો,પારથ પ્રત્યે વચન;ઓરે માહારા અરજુન પીતા; આ કોયો તમારો તન ॥ ૩ ॥ એટલે કીરટધર એમ બોલ્યો, મુને નથી કાંઇ યાદ; તવ બબ્રુવાહન વદયો વાણી, કરશો નહિ વિવાદ ॥ ૪ ॥ તમારો સહુ સંદેહ ટાળું, સાંભળજો વચન; હદી વરશ જોગી થઇને, નીકળ્યા તમે વન ॥ ૫ ॥ તવ પંપાસરોવરે અપછરા, બે પર ણ્યા, તમે તાત; તેનો હું છું દીકરો એ, થાય છે માહારી માત ॥ ૬ ॥ ઉલપીનો ઇલેવાન હતો તે, આવ્યો તો તમ ઘરણ; ભીસમનો સામુ યુદ્ધ કરીને, તે પામ્યો તો મરણ ॥ ૭ ॥ ચીત્રકળાનો દીકરો હું, ઓરે માહરા તાત, હવે મુજને ઓળખી લેજો, કરી માંડીને વાત ॥ ૮ ॥ વીનાશકાલે વીપરીત બુદ્ધી, થઈ અરજુનની સાર; તેથી બબ્રુવાહન સામો, અવળો કરયો ઉચ્ચાર ॥ ૯ ॥ તારી માતા વેશ્યા સરીખી, અનેક એને સ્વામી; માહારો દીકરો કહું તને તો, લાગે કુળમાં ખામી ॥ ૧૦ ॥ એટલે બબ્રુવાહન બોલ્યો; તાત બોલો વીચારી; હું છું તમારો દીકરો ને, સતિ જનેતા માહી ॥ ૧૧ ॥ એટલે અરજુન

એમ બોલ્યો, શું મુજને સમજાવે; માહારો દીકરો હોય તો ઘોરો લઇને આપવા નાવે ॥૧૨॥ જા જારે નંદન વેસ્યાના, હું નહિ તારો તાત; એમ કહી બબ્રૂવાહનના, છાતીમાં મારી લાત ॥ ૧૩ ॥ એટલે બબરૂ વાહન કોપ્યો, બોલ્યો મુખ વચન; હવે ઘોડો લઇને જાજો, ઓ કુંતી ના તન ॥ ૧૪ ॥ જો હઇશ સતીનો દીકરો ને હઇશ તમારો બાળ; તો તો પાછી પાની ન કાઢું, આણું તમારો કાળ ॥ ૧૫ ॥ એવું કહી ને ઘોડો લઇને, પાછો વળ્યો મહા બળીઓ; રાતો તાતો થઇ ગએલો, અરજુન પર કકળીયો ॥ ૧૬ ॥ ગામમાં જઇને અશ્વ બાંધ્યો, પોતેથયો તઇયાર; વસ્ત્ર આભુષણ ધારણ કીધાં, હાથ લીધાં હથીઆર ॥ ૧૭ ॥ સત્તરક્ષોહુણી શેન પોતાનું; લીધું લડવા સંગ; પ્રધાન સહીત સરવે ચાલ્યા યુદ્ધતણો ઉમંગ ॥૧૮॥વાજતેગાજતે આવ્યો ભાગોરે,પુરણકીધી ચહાઇ અરજુનજી પણ તત્પર થયો, આદરી મોહોટી લડાઇ ॥૧૯॥ ઉંચો કર કરયો કીરટધરે, મરવું તો એકવાર પાછી પાની કોઇનાકરશો, વરતાવો હાહાકાર ॥૨૦॥ એમ કહિ ગાંગેવનામા ધનુશ લીધુ હાથ, ટંકાર કીધો કીરીટધરે,હામધરી મન સાથ॥૨૧॥તે શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોંચ્યો, ડોલ્યા હશે દીગપાળ; ધરણ લાગી ધુજવાને; ખળભળ્યું પાતાળ ॥૨૨॥વરસકેતુ ને મેઘવરણ, અનુશાલ્વ જેહ; પ્રદુમાન અણિરૂધ બળીયો,યુમનાસ્વબળ દેવ ॥૨૩॥ સુવેધ નીલધ્વજ રાજા વળી હંસધ્વજ રાય. એવા એવા અ તીરથી તે,મારથી બહુ કેહેવાય ॥૨૪॥ તેમણે સરવે બાણ ચહાવ્યાં દેવા માંડયો માર;રોશમાં રૂઠે બાણ છુટે, જેમ વરશે મેઘ ધાર ॥૨૫॥અરજુન જી એક બાણ ફેંકે, સુસવાડા કરતું જાય;એક બાણ એનું જતાજતામાં એંશી શહસ્ત્ર થાય ॥૨૬॥ યુમનાશ્વનાં સાઠસહસ્ત્ર સુવેધનાંસવાયાં,નેવું શહસ્ત્ર નિલધ્વજનાં જાણે બાણ વીયાયાં ॥૨૭॥ હંસધ્વજનાં બે લક્ષ છુટે, વરતે હાહાકાર; વરસકેતુ એક શરથી, છુટે ચાળીશ હજાર ॥૨૭॥પ્રદુમા-નનાં પચીસ શહસ્ત્ર, અણીરૂધનાં અઠાવિ, બીજા જોદ્ધાનાં બહુબહુ છુટે કોણ શકે ગણાવિ ॥૨૮॥ અરજુન તરફથી એવું છુટે,જોઇ ન શકાયચક્ષ, બબરૂવાહનનું એક છુટે, તેના થાયે દશ લક્ષ ॥ ૩૯ ॥ હંસધ્વજ નીલ-ધ્વજ અરજુન, બાણ મારે એક વાર, એટલામાં બબરૂવાહન તે મારી વળે બે વાર ॥ ૩૧ ॥ જુલમ કરતો જરા ન ડરતો ભરતો નહી પગ પાછો, અરજુનજીમાં મનમાં જાણિ ગયો, નથી છોકરો કાચો ॥ ૩૨ ॥એ વામાં અરજુનજીયે પુરણ જણાણિ રીસ, બબ્બરૂવાહનના સારથીનું સે

દી નાંખ્યું શીશ ॥૩૩॥ એટલે બબરૂવાહન કોપ્યો, લીધું કાળજ્વરબાણ અરજુનજીની ત્રણ ક્ષોણિનો વાળિ નાંખ્યો ઘાણ. ॥૩૪॥ એટલે વરશકેતુ કકળ્યો, દીધું દંડવત દાખી; બબરૂવાહનના રથની ધજા, તરતછેદીનાંખી ॥૩૫॥ તવ બબ્રૂવાહને બાણ મારયું જયાં છે અંજનિ તન, વજર દેહી હનુમંત છે પણ, ઉરાડયા ગગન ॥૩૬॥ તે જઈ ધડલંકા પડયા અરજુન પામ્યો ત્રાસ; અરેરે આ બળીયા સાથે, મેં કયાં કરયો વિનાસ ॥ ૩૭ ॥ એવે બબ્રૂવાહને બીજુ, બાણ મારયુ કરી રીસ; કરણ કુંવર વરસકેતુનું છેદી નાંખ્યું શીશ ॥૩૮॥ ત્રીજે બાણે પ્રદુમાનને મારી નાંખ્યોઠેર; પારથ થરથર ધ્રૂજવા લાગ્યો, થઇ ગયો કાળો કહેર ॥૩૯॥ આંખોમાંથી આંસુ છુટયાં, ભાગી ગયુ ઘરસુત્ર; અભેમન્યુને વિશારયો તો, દેખીને આ પુત્ર ॥૪૦॥ અરેરે આટલા દીકરાથી, હતું કરણનું નામ; મ્હારિ ભીડનો ભાગીયો કથલ્યું સઘળું કામ ॥૪૧॥ એની જનેતાને જઇને, દેખાશો જવાબ અરેરે કરમ થયું કઠોરૂં, તુટી પડીયો આભ ॥૪૨॥ એવી રીતે રડવા લાગ્યો કુન્તા સતીનો તન; તે જોઇને બબ્રૂવાહન, બોલ્યો મુખ વચન. ॥૪૩॥ ઓરે નંદન કુંતાજીના, હવે શું રડવા બેઠો; પહેલું કહ્યું ત્યારે નવ માન્યું, ગરવ ગણેરો પેઠો ॥૪૪॥ ખરો પુરૂશ નથી તુતો કાળજડાનો કાચો; વંઢળનો વેશ ધરયો હતો તે, વંઢળ સાચેસાચો ॥ ૪૫ ॥ જનુનીનું પેટ લજાવ્યું, બોળ્યું બાપનું નામ, કાળજડુ કાચુ હતું તો શીદ માંડયો સંગ્રામ ॥૪૬॥ એવાં કઢુ વચન સુણિ, કોપ્યો ઇંદ્ર કુંઆર બબરૂવાહનનિ સામો બાજ્યો, દેવા માંડયો માર ॥ ૪૭ ॥ તે મારને કુંવર નથી ગણતો. વછોડે બાણ જળ ધારા; ભાલોડાં ચળકે જાણે ગગનથી ખરખર વરસે તારા ॥ ૪૮ ॥ દિનમણી જાણે દબાઇ ગયો, બંધપડયો પરકાશ; જેવો જુલમ રામે કીધો, તેવો પાડયો ત્રાસ ॥ ૪૯ ॥ એવામાં બબરૂવાહને, કામજ કેવું કીધું; મોહાસ્તરનો મંત્ર ભણિને. બાણ અગણિત લીધું ॥૫૦॥ તે ફેંક્યું ફરફુદડી ફરિને, બહુ બળમાં બાણ એક; અગણીતા અંતરે કરાને, બાણ થયાં અનેક ॥૫૧॥ તેણે સઉની રૂદીયા ભેદિ, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; હાથી ઘોડા ઊંટ સુદ્ધાં, ઢળી ઢળીને પડીયા ॥૫૨॥ પછી એકલો અરજુન રહયો, તેને મારયો બહુ માર; રૂંએ રૂંએ છીદ્ર પાડયાં, તોડયાં વસ્ત્ર શણગાર ॥ ૫૩ ॥ એવે ફરશુરામજીના, બાણનું ભાલોડું જેહ; પારધીના પાસેથી આવેલું, બાણજ કાહાડયું તેહ ॥૫૪॥ તે બાણ અરજુનના પ્રત્યનું, બબરૂએ લીધું આપ; તે વેળા કુન્તી નંદનને, આવ્યો દ્રોણનો શ્રાપ ॥૫૫॥ એવો જોગે એમ

મળીયો; બાણ ફેકયું તે દિશ; ઇંદ્રના નંદન અરજુનજીનું, છેદી નાંખ્યું શીશ. ॥૫૬॥ સરવેને પૃથ્વી પોઢાડયા, શેવકને કહ્યું છુટો; સરવેને મારી આગના છે. પાન્ડદળને લુટો.॥૫૭॥એવિ આપી આગનાકે, શેવકછુટયા સાર પાન્ડવની સરવે શેન્યાના લુટી લીધા શણગાર॥૫૮॥ પછી પાન્ડવનો અશ્વ લેઇને, સંગ ગામમાં જાય; ઉલ્પી ચિત્રકળા બે માતા, તેને જઈ પડયો પાય ॥૫૯॥ એ માતા પાન્ડવદળ માર્યું, મારયો અરજુન તાત, વેશ્યાનો સુત કહો માટે, શીશ છેદયુ મુજ માત. ॥૬૦॥વળણ॥ તાતનું મુસ્તક છેદીયું, એરે માહારી માત, વલ્લભ વદે તવ બેઉ જણી. કરતી આંસુપાત.

કડવું ૬૪ રાગ સીંધુ.

લાડકવાયા દિકરા,માતાને દિધો રંડાપો;સમપણ જાણ્યાછતાં મારયો શું આવ્યો તો અંધાપોરે, લાડકડા. ॥ટેક॥ તાતને તેડવા મોકલ્યો તેમાં તેંતો રણયુદ્ધ ધારયું; કયાંથી આનંદ તો ઉપજાવે, હેવાતણ ઉતારયુંરે, લાડકડા ॥૧॥ દિકરા થાજો સોસો વરસના, મરજો વિધવા માડી; માથે કંથ હોયે ત્યાં સુધી, હાથી અંબાડીરે. લાડકડા ॥૨॥ જોર જવાનીનું જાણ્યું ઘરમાં, જનમ અમારો બાળ્યો; પેટ કોણું પાટો કયાં કરીયે;ઘાવ દુશમનનો વાળ્યોરે. ॥ લાડકડા ॥૩॥ ઢીંકે ઢીંચણમાંથી ઢાળી;એથી સુત શું ભુંડો;ખાંખત કરી ખોવરાવિ નાંખ્યો, ચોટલો ચાંલ્લો ચુકોરે, લાડકડા. ॥૪॥ તાતને કહેવે તમો ગુણ વાપ્યો, તરછટ ઉતરયો આડો; હરતાં ફરતાં બંધ કરી આણ્યો, ખુણા ખોળવા દહાડોરે॥લાડકડા, શરીરની સંસાર શોભા ટાળી, ગોરણી ગણાતી કહાડી; ચીર ઉતરાવીને પેહેરાવી સ્વંત સીંધુરિ સાડીરે, લાડકડા ॥૬॥ કાળાટીલી કપોળ ચોટી, કંથ મરાવ્યો નારી; તે જીવવું ધિક્કાર અમારૂં, વાલું પેટ કટારીરે.॥લાડકડા॥૭॥ ભોગવે છે પીતાની પુંજી તે કાંઇ મનમાં નાવ્યું;છોકરવાદી છેકજ કીધી ફાટયો ફરયો જેમ ફાવ્યુંરે. લાડકડા ॥૮॥વળણ. માના મેહેણા સાંભળી, અતી થયો ઉચાટ, કહે વલ્લભ રડવા મંડયો, કુંવર હઇયાફાટ.

કડવું ૬૫ રાગ કાફી

હાંરે બોલ્યા જયમુનિ મુખ વાણિ, સઉનાં નેત્રે ભરાયું પાણી; હાંરે

બેઉ અબળાઓ નિકળી રડતી, કેશ કાહાડિને પથિર પડતી ॥ ૧ ॥ હાંરે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરતી બાહાર આવિ, લીધું કંથનું શીશશોધાવી; હાંરે ઉધપી ઉછંગમાં લૈ ચેતી, નાહાની ચીત્રકળા ધડ જોતિ ॥ ૨ ॥ હાંરે ખોળીને ખોળામાં ધડ લીધું, પછી કલ્પાંત કારમું કીધું; હાંરે ત્યાં તો બભ્રૂવાહન આવ્યો રડતો, બેઉં માતાને પાવલે પડતો ॥૩॥ હાંરે માહારીજનુની કહો તે કરૂં; કેહો તો આપઘાત કરીને મરૂં; હાંરે મેં તો છોકરવાદી જીર ધારયો, ભુલ્યો ચુકયો પીતાજીને માર્યો ॥૪॥ હાંરે મને કહ્યો ક્ષઉરીનો સુત, તેથી થઇ ગયો આકળો ભુત હાંરે માહારી થઇ ગઇ વાંકી કરણી, કહિ કટાર લઇ ઢળ્યો ધરણિ ॥૫॥ હાંરે તવ ઉલ્પી બોલી મુખ એમ; બેટા મરણ કરે તું કેમ; હાંરે તુને બતાવું એક ઉપાય, તેવું કરે તો સજીવન થાય ॥૬॥ હાંરે તેથી કાળા ટીલી બધી જાશે, પુન હશે તો સજીવન થાશે; હાંરે તેથી લાજ જગતમાં રહેશે; આખું વીસ્વ શાબાશી દેશે ॥૭॥ રાગ સાખી

એટલે બભ્રૂવાહન બોલ્યો, માતાજી લાગું પાય; ઝટપટ મુને હલાજ બતાવો, ઓર માહારિ માય ॥૮॥ તવ બેઉ માતાએ ઉતારિ આપ્યા પોતાના શણુગાર; લે આ લેઇને જા પાતાળે, ઓ માહારા કુમાર ॥૯॥ શેશ નાગ છે તાત અમારો, ત્યાં જઇને એમ કહેજે, થઇ પુત્રીયો વિધવા તમારી એમ કહી શણગાર દેજે ॥૧૦॥ જમાત્ર તમારો મરણ પામ્યો. પણ ધડ શીશ છે પાસ; બેઉ બેહેનો બહુ રડે છે, પડી રહયો છે ત્રાસ; જમાત્ર તમારા જીવતા થાયે, એવો આપો ઉપાય; નહી તો તમારી પુત્રીયો મરશે, થાય બેઉ મુજ માય ॥૧૨॥ એટલે જીવાડવાની બુટી; આપશે બેટા તુને; તેથી સહુ જીવતા થાશે, આનંદ જોથજે મુને ॥૧૩॥ એવાં વચન માતાનાં સુણી, તરત થયો તઇયાર; પાતાળ જાવા જમુનીના લીધા થોડા શણુગાર ॥ ૧૪ ॥ પ્રથવી પારથનાથી પાતાળ ગયો, જ્યાં આગળ શેષનાગ; પાસે જઇને શણુગાર મુકયા. હરશાવ્યો વઇરાગ ॥૧૫॥ જુઓ તમારી પુત્રિઓના શણગાર સઉ ઉતરિયા; વીધવાપણું એમને આવ્યું, સુખના દીવસ ફરિયા. ॥૧૬॥ તમારી પુત્રીનો પુત્ર હું થાવું, મેં વીપ્રીત કરી વાત; શેજ સ્વભાવ યુદ્ધ ચલાથી, મેં મારયો મુજ તાત ॥૧૭॥ ધડ મુસ્તક મેં જુદાં કીધાં, કળકળી મુજ માય; માટે અરજુન જીવે તેવો, આપો કાંઇ ઉપાય ॥૧૮॥ તવ શેષનાગે પાતારકેરા; તેડાવ્યા સહુ નાગ; બેસાડીને પુછે પોતે, દેખાડે વર્જરાગ ॥ ૧૯ ॥ મુજ પુત્રી વીધવા થઇ છે, આવિ ગયો સુખ અંત; સજીવન કરવા આપુ

મણીતો;જીવે એનો કંથ,એટલે સરવે નાગ બોલ્યા;પુત્રીનું કષ્ટ કાપો; ઝટપટ આપી જાય પાછો તો સુખ રૂપે મણી આપો ॥૨૧॥ એ મણી આપણો પ્રાણજીવનછે, નાગોનેગરૂડનો ભય; હીંડતાં ચાલતાં આપણાવંશનો; કરી જાય છે ક્ષય ॥૨૨॥ માટે મણી આપણે રાખ્યો છે, તે જાણો છો વાત,આપણુ જીવન બગડે નહી એમ કરજો જાતો જાત ॥૨૩॥ એટલામાં ધુત્રાષ્ટાર નામે, દુરિયોધનનો સ્નેહી,કહ્યું કે આપવો નથી પાછો ન પોહો ચાડે લેઇ ॥૨૪॥ તે એકલાનું કહ્યું ન માન્યું,બબ્રૂને મણી આપ્યો ધુત્રાષ્ટર નાગ બહાજ્યો, બબ્રૂને ક્રોધ વાપ્યો ॥ ૨૫ ॥ સામાસામી બેઉજણ થયા, વિપ્રીત થઇ છે બુધ; મન મુકીને પાતાળ વીશે, આરંભકીધું યુદ્ધ ॥૨૬॥ ધુત્રાષ્ટરના સામો થયો, બબરૂવાહન લેઇ બાણ; કીડીયાસ્તરથી કીડીયો કેરૂ વાળ્યું બહુ હથરાણ ॥૨૭॥તે કીડીયો નાગને પડી બાહાજી, નાગને કાયર કીધો; તેથી ધુત્રાષ્ટર ગયો નાશી, બબરૂએ જાવા દીધો ॥૨૮॥ પણ ધુત્રાષ્ટરને બે પુત્ર, હુંપદ ને હંકાર; રીસ ભરેલા ભોમીમાં ગયા, વેર લેવા તે વાર ॥૨૯॥ બેઉ અપછરાના ખોળામાં, ધડને મુસ્તક જેહ; અચાનક લઇ નાશી ગયા, રમણ દીપમાં તેહ ॥ ૩૦ ॥ તે સમે કુન્તાને એમ ભાસ્યું,અરજુન પામ્યો મરણ;વરશકેતુ પણ મરણ પામ્યો, જેનો પીતા કરણ॥૩૧॥એવા એવા બહુ જન મુઆ એવું ભાસ્યું જ્યારે કુન્તાજીએ જાગ્રત થઇને, પુછયું પ્રભુને ત્યારે ॥ ૩૩ ॥ ઓ પ્રભુ મને એમ ભાસ્યું, તેમાં કરવું કેમ; સતીનું એવું વચન સુણિ, પડયો પ્રભુને વેમ ॥૩૪॥ ખપર જોગણિ દ્રુપતીને, જઇને પુછી વાત, ઓરે ભગનિ સાચું કહેજે.જાણિ મને તુજ ભ્રાત ॥ ૩૫ ॥ અશ્વ લેઇને જે જે ગયા છે, તેઓની શી છે ગતી; તવ પ્રભુ આગળ ધરી હથેળિ, પોતે દ્રુપતી સતી ॥ ૩૬ ॥ તે હથેળીમાં જુગદિશે જોયું, દાજ્યું અંતસકરણ; પારથ વરસકેતુ પ્રદુમાન, સરવ પામેલા મરણ ॥ ૩૭ ॥ સરવ શેન્ય પડેલું દીઠું, પોતે જુગદાધાર, પામી ઉદાશ ઉભા થયા, વળી બોલ્યા મોરાર ॥ ૩૮ ॥ ઓ ભગની તેં ખપર ભરીયું; ઉતરયા તુજ શણગાર, પણ હાલમાં મુકી દે સરવને, જીવવા દે લગાર ॥૩૯॥ એટલે ખપર જોગણિ બોલી, આ જુગ થાય છે પુરો; થોડે દિવશે કળયુગ બેશે; મુજ ભક્ષ રહે અધુરો ॥ ૪૦ ॥ કળીયુગના જીવોનું ભક્ષણ, મારે કરવું નથી; તે માટે મેં ભક્ષ લીધું, તવ બોલ્યા જદુપતી ॥ ૪૧ ॥ હમણાં તું મુકી દે સરવને, વેણ વહેલું થાપું; છપન કોટી યાદવ માહારા, થોડે દિવશે

આપૂ ॥૪૨॥ એટલે ધરૂપતી સતી બોલી વચન પાળી લેજો; જાવો સરવે ને મુકી દિધા, જાદવ મુજને દેજો ॥૪૩॥ એમ કહ્યું તત્ર ઇશ્વર ચાલ્યા, ઝટ્ટ ચીંતામાં પેઠા; ભીમ કુન્તાને સાથે લેઇને, ગોવિંદ ગરૂડે બેઠા ॥૪૪॥ આકાશ મારગે ઉડી ચાલ્યો ગરૂડ તેણી વાર. મણિપુરમાં પ્રેમે પધાર્યા પોતે દેવ મોરાર ॥૪૫॥ ગરૂડ ઉપરથી ઉતરિયા; પ્રભુ કુન્તી ભીમ ધણી-યો; તે સમે મણિ લઇને આવ્યો, તે બભ્રૂવાહન મળીયો ॥૪૬॥ તેને પ્ર-ભુએ ઠપકો દીધો, તુજને આવું ન ઘટે બબરૂ કહે મેં યુદ્ધ કરયું છે, તા-ત સામુ રાજવટે ॥૪૭॥ મુને વેશ્યાનો નંદન કહયો માટે ચઢી બહુરીસ, યુદ્ધ કરિને તાત તણું મેં છેદી નાંખ્યું શીશ ॥૪૮॥ પાછળથી પસ્તાયો ઘણો, મુજ માનો ઠબકો આવ્યો,માટે સરવને જીવાડવાને, પાતાળથીમ-ણિ લાવ્યો ॥૪૯॥ એમ કહીને હળીમળીને, શેન્ય પડયું ત્યાંજાય; બભ-રૂએ માતાને પુછયું ધડમુસ્તક છે કયાંય ॥૫૦॥ તવ અપછરાએઉબોલી એક થયું વીઘન, કોઇક નામના પાતાળમાંથી, આવ્યા બે તન ॥ ૫૧ ॥ તે ધડ મુસ્તક લેઇને નાઠા, એરે મહારા બાળ; એટલે ભીમસેનમાજીને બોલ્યો, સાંભળો શ્રી ગોપાળ ॥૫૨॥ કેવા કનીષ્ટ માણુસ તમે, પગલાં ત-મારાં થયાં; એટલે ધડને મુસ્તક બેઉ, મુજ બંધુનાં ગયાં ॥૫૩॥ એવું સાં ભળિ કરન પ્રભુને, પુરણ પ્રકટી રિસ; પોતાના સુદરસણચક્રને આગના કરિ જુગધિસ ॥૫૪॥ જા જઈ ધડ મુસ્તક લાવી દે, કહી મુકયું મોરાર; રમણદીપમાં સમુદ્ર વિશે, પોહોચ્યું તેણિવાર ॥ ૫૫ ॥ હંકાર હુંપદ બે ભાઇના, મુસ્તક નાંખ્યાં કાપી, અરજુનનું ધડ મુસ્તકલાવી; દીધાં પ્રભુને આપી ॥૫૬॥ તે ધડ મુસ્તક ભેગાં કીધા, પછી મણિ ચળકાવ્યો; એટલે અરજુનના વપુમાં એક પલકે પ્રાણ આવ્યો ॥ ૫૭ ॥ માર માર કરતો ઉભો થયો, ખડગ લીધું હાથ; તવ ભીમશેને બળ કરિને, ભીડાવિ દીધી બાથ ॥ ૫૮ ॥ એ ભાઇ મારવા જાવોછો કોને, મીથ્યા કરો શું શોર, કેવારના કેમ મરી પડયાતા, કયાંયે ગયું તું જોર ॥ ૫૯ ॥ મુમત મુકો બહુ ના બોલો, વિચારિ વદીયે વચન; બભ્રૂવાહનસુતતમા-રો. શુભ સતીનો તન ॥ ૬૦ ॥ અરજુન કહે સત્યછે વિરા, જનેતાએની સતી, તવ બબરૂ પીતાને નમ્યો, નિરમળ થઇ ગતી મતી ॥ ૬૧ ॥ પછી શેન્યમાં મણિ ચળકાવ્યો, સરવ થયા સજીવન; કરન કુન્તાજીને ભીમ-ની પ્રત્યે. બોલ્યા એમ વચન ॥ ૬૨ ॥ હસ્તીનાપુર તમે પધારો, હું રહીશ અરજુન સાથે, આગળ વીકટ દેશ આવે છે, બહુ બહુ વીઘન

માંથોા૬૩ાાએમ કહીને વિદાય કીધાં રહ્યા શ્રી રણછોડ; ગામનેવિશે લઇ ગયો સઉને બબરૂ ધરી મન કોડ ॥ ૬૪ ॥ પાંચ દહાડા પરોણાગત કીધી, પ્રેમ ઘણેરો વાધ્યો; પંચકલ્યાણિ વાજી પીતાનો પ્રેમકરિને આપ્યો ॥૬૫॥ પોતે પોતાનું સૈન્ય લેઇને, તાતનિ જોડે જાય; અશ્વચોકી કરતાચાલ્યા આનંદ ઉર ન માય ॥ ૬૬ ॥ વળણ॥ આનંદ ઉર માતો નથી, આગળ ચાલ્યા છેક; વલ્લભ વદે આગળ જતાં આવિ નગરિ એક ॥

કડવું ૬૬ રાગ સામેરીનો દોહરો.

જયમુનીશ્વરી એણિપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું. અશ્વમેધ મહીમાય ॥ ૧ ॥ આગળ જાતાં નગરી આવી, ત્રંબાવટી છે નામ; તેનો રાજા મોરૂદ્ધજ છે, પુન્ય તણો વિસરામ ॥ ૨ ॥ તામ્રધજ છે દીકરો તેને; સદા રહે મગ્ન; પાન્ડવ જેવો મોરૂદ્ધજને ઘેર થાય છે યજ્ઞ ॥ ૩ ॥ મોરૂદ્ધજે પણ ઘોડો છોડયો, તેને કાડયો ફરવા; તેનો પુત્ર તામ્રદ્ધજ ને, નીકળ્યો રક્ષા કરવા ॥ ૪ ॥ ભાગો બે એ અશ્વ આવ્યો પુઠે આવ્યા બળીયા, એવામાં બે સામા સામી યજ્ઞના ગોડા મળીયા ॥ ૫ ॥ તે એક એકનું મોહું સુગી, બાહાજ્યા અપરમપાર, બચકે લાતે લડવા લાગ્યા, મસ્તાન બે તોખાર ॥ ૬ ॥ તામ્રદ્ધજે પાંડવના વાજીનું, પત્ર વાંચી જોયું સાર જાણ્યો કે લાવ્યગોડો બાધું હું છું ક્ષત્રી કુંવાર ॥૭॥ એવું સમજી ઘોડો બાંધ્યો, કબજે કીધો પોતે; પોતાનો પણ કબજે કીધો, ઘોડો છોડયો હતો તે ॥ ૮ ॥ એવે દળ પાન્ડવનું આવ્યું, તેણે માગ્યો તોખાર; તામ્રદ્ધજ કહે હું નહિ આપું, વઢવા છું તઇયાર ॥ ૯ ॥ એમ અન્યો અન્ય કહી સાંભળીને, ઘણાજ કોપે ચઢીયા; આયુધ લીધા હાથમાંને. વઢવા ટુટી પડીઆ॥૧૦॥ તામ્રદ્ધજ છે જબરો ઝાઝો, એને ન જીતે કોય; બાણ તણો બહુ માર મારયો પાંડવ કાહાર હોય ॥૧૧॥ એવામાં એક બાણ લીધું, મોહાસ્તરનું સાર; અમણિતો મંત્ર ભણી, ફેંક્યું તેણી વાર ॥ ૧૨ ॥ તેથી સહુની રૂદીયા ભેદી, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; હાથી ઘોડા ઉંટ શુદ્ધાં, મુરછામાં સહુ પડીયા ॥ ૧૩ ॥ પછી બેઉ અશ્વ લઇને, ગામમાં ગયો આપ; યજ્ઞ કરે ત્યાં ચાલી આવ્યો; જ્યાં પોતાનો બાપ ॥ ૧૪ ॥ તેને આવી અશ્વ આપ્યો, પીતાજી જીતીને આવ્યો; અરજુન કરનને હરાવિને, એમ

ને ઘોડો લાવ્યો ॥ ૧૫ ॥ એટલે મેરૂધ્વજ એમ બોલ્યો, એ શું કરયું મુજ બાળ. યજ્ઞ માંડયો પ્રભુ પ્રાપ્ત થવા, શીદ ચઢાવ્યા ગોપાળ ॥૧૬॥ એમ અતી સોસના કરે છે, એવામાં શું થાય; પાન્ડવ યોદ્ધની મુરછા વળી ઉઠયા જાદવ રાય ॥૧૭॥ એટલે પારથ પુછવા લાગ્યો, કેમ કરવું મહારાજ; પ્રભુ કહે લડવાથી તમારી, નથી રહેવાની લાજ ॥૧૮॥ માટે મુમત મુકીદેઇને,બીજી કરીએ પેર;તમે માહારિ સાથે ચાલો,જઇએએને ઘેર ॥૧૯॥ એમ કહી બબરૂવાહનને, સોંપી સઘ શેન્યાય; પછિ પોતેવિપ્ર બનીયા, જુકતિવંત જુગદિશ; અરજુનજીને વીપ્ર વેશે, બનાવીયો છે શીશ્ય ॥૨૧॥ ગુરૂ શીશ બે બનીને ચાલ્યા, ગયા મોરૂધ્વજ ધામ, એટલે રાજાએ ઉઠીને, કીધો પ્રેમે પરણામ ॥ ૨૨ ॥ પધારો મહારાજા રાજધીરાજ, મુને કરયો પાવન: એમ કહીને ઉભા થઇને, બેસવા દીધું આસન ॥૨૩॥ પછી પોતે પુછવા લાગ્યો, વિપ્રની પ્રત્યે એમ; કહો માહરા જા કીપા કરીને, હાંઇ પધાર્યા કેમ ॥૨૪॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી; માહારે હતો એક તન, તેને તેડી જાત્રા જતાતા, મારગે આવ્યું વન, ॥૨૫॥ ત્યાં અમને અઘોરિ મળ્યો, લઇ ગયો મુજ પુત્ર તેને અમેકરગરી પડીયા; કહ્યું ભાગે સુરસુત્ર ॥૨૬॥ માહારાજ માહારા પુત્રને મુકો, બીજું માગો તે આપું; એટલે અઘોરિ એમ બોલ્યા, જા તારૂં કષ્ટ કાપું॥૨૭॥ મોરદ્વજ રાજાનું મને; આપે અરધુ અંગ; જમણું પાસુ ભક્ષ કરવા છે મુજને ઉમંગ ॥૨૮॥ તે અંગનું હું ભક્ષ કરિને, પાછો આપુ તુજ તન; એવું સાંભળી તારિ પાસે, હું આવ્યો રાજન ॥૨૯॥ બ્રાહ્મણનો દીકરો ઉગરેછે,શરિરતારૂંદેતો,તને પુરો ધરમીષ્ટ જાણિ,યાચના કિધી મેંતો॥૩૦ એટલે મોરૂદ્વજ એમ બોલ્યો,મહારાજ ધરજો હામ;બહુપુન્યશાળીશરિર મહારૂ,આવે વિપ્રને કામ॥૩૧॥ કહોકેવિરિતે આપુ. તવ કહ્યું જીમજીવન એક બાજઠપર બેસ તું તો. બોલાવ તારો તન॥૩૨॥ કરવતલાવેને;હાંઇ આવે, બીજી આવે તુજ નારિ; બેઉ મળિ કરવત મુકે તુજશિશઅડધે ધારિ ॥૩૩॥ કાષ્ઠ વહેરે તેમ વેહેરે તુજને, ધરિને ધરમનો ટેક; કોઇના મનમાં દુખ ન ઉપજે, આંસ ન આવે એક ॥૩૪॥ તેમજ તું પણ દુખ નવ ધરે ચોરવે નહિ જરા અંગ; તને પણ આંસુ નવ આવે ટેક ન કરવો ભંગ ॥ ૩૫ ॥ એટલે મોરૂધજ એમ બોલ્યો, મહારાજ વચન થાપું; તમારા કહેવા પ્રમાણે શરિર માહારૂ આપુ ॥ ૩૬ ॥ એમ કહી પો-

ની નારી, બોલાવી પોતાની કને; માતા પુત્રને ભેગા કરી કહ્યું, કરવત મુકો મને ॥૩૭॥ માહારા મરણનું દુખ ન ધરશો, વીપ્ર તણું કષ્ટ કાપો; કરવતથી વહેરી નાખીને શરીર જમણુ આપો. ॥૩૮॥ માહારી આગના લોપશોમાં, કરશો નહી સંતાપ; અંગ એ વિપ્રને આપો નહી તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૩૯॥ એમ કહી બાજઠપર બેઠો, સમરણ હરીનું કીધું;તામ્રધ્વજે ને એની માયે, કરવત કરમાં લીધું. ॥૪૦॥ સામાસામી બેઉ જણ ઉભા, જોયા કરે જુગદીશ, રામ રામ રામ રામ કહેતાં કહેતાં કરવત મુકયું શીશ ॥૪૧॥ કાષ્ટ વહેરે તેમ વહેરવા લાગ્યા, કઠીણ કારજ કરીયું, વહેરતાં વહેરતાં છાતી સુધી તે કરવત ઉતરીયું ॥૪૨॥ વહેરાવનારા કે વહેરનારાં, મનમાં નવ સોસાય; આનંદથી તે કામ કરે છે, એવામાં શું થાય ॥૪૩॥ મોરૂધ્વજનું અંગ ડાબુ, દુખ ધરીને રડીયું; ડાબા લોચન વિશેથી, ગરગર આંસુ પડીયું ॥૪૪॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, વહેરી ન નાંખો ફાંસુ; એ અંગ કામમાં નહી આવવાનું, નીકળ્યું નેત્રનું આંસુ. ॥૪૫॥ એમ કહીને રીસાઇ ચાલ્યા, પોતે દીનાનાથ; તવ મોરૂધ્વજની નારીયે; ઝાલ્યો પ્રભુનો હાથ. ॥૪૬॥ મહારાજ રીસાઈ જાવો છો શાને, આંસુનો સંદે ખુઓ, શાથી રડયું તે સજીવન કરી, પોતે પુછી જુઓ ॥૪૭॥ તવ પ્રભુએ આખો કીધો, મોરૂદ્વજને સાર; પછી પ્રેમે પુછવા લાગ્યા, પોતે જુગદાધાર. ॥૪૮॥ કહે ભાઇ કેમ રડી પડીયું, તારૂં ડાબુ લોચન; મોરૂદ્વજ કહે સાચું કહું છું, સાંભળજો વચન ॥૪૯॥ માહારા ડાબા અંગના મનમાં, ઉપજ્યું દારૂણ દુખ; એમ થયું કે અરેરે માહારૂં કોઇ ન ઇછે મુખ ॥૫૦॥ ડાબી પાસે શા પાપ કરેલાં, ડાબાનું કત શું કહાવ્યું; મોહોટા પુરૂષે માગ્યું નહીં ને, શુભ કામે નવ આવ્યું ॥૫૧॥ એવું મનમાં ઓછુ આવ્યું, તેથી નીકળીયું આંસુ; બીજુ દુખ મનમાં ન લાગ્યું, તેમાં રીસાયા ફાંસુ. ॥૫૨॥ એવા દીનતાનાં વચન સુણી, હરખ્યા વિશ્વના ભુપ; ઉભા થઇને દરશન દીધા, ધરયુ ચતરૂભુજ રૂપ. ॥૫૩॥ મોરૂધ્વજ પ્રદક્ષણા કરીયો, પ્રેમે લાગ્યો પાય; મહારાજ મુજને પાવન કીધો, જયજયરે જગરાય ॥૫૪॥ એવામાં સેન્યા:લઇને, બબ્રૂવાહન આવ્યો, મોરૂધ્વજે અરજુન સુતને, માન્ય દેઈ બોલાવ્યો. ॥૫૫॥ તે સહુને પાંચ દીવસ રાખ્યા, મેમાન રીતે ઘેર; પોતાનો ઘોડો દીધો પાન્ડવને, ધન દીધું બહુ પેર ॥૫૬॥ પછી પોતે પાન્ડવ દળમાં, જાવા થયો તેયાર; યજ્ઞનો સામાન મોકલી દીધો, હસ્તીનાપુર નીરધાર ॥૫૬ તામ્રધ્વજને બેસાડયો આ-

દી, પોતે ચાલ્યો સેન્ય સાથ; અતી આનંદ ઉપજ્યો ઉપમાં, સાથે દીનાનાથ. ॥૫૮॥ એવે જાતાં જાતાં આવ્યું, સારસ્વાતપુર ગામ; તેનો રાજા વીરવરમા છે, પુશ્યક પુત્રનું નામ. ॥ ૫૯ ॥ રાજાનો જમાત્ર જમ રાજા છે, રહે છે રાજાને ધામ; તેના નગ્રમાં અશ્વ પેઠા, પુશ્યકે જોયા તે ઠામ ॥૬૦॥ તેવાજ તેણે બાંધી લીધા, યુદ્ધ કરવા ઇચ્છાય; આયુદ્ધ લીધાં હાથમાંને, ત્યાર કરી સેન્યાય ॥૬૧॥ વલણ તૈયાર કીધું સેન્યને યુદ્ધ કરવાને જાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, જપતાં શ્રી જગરાય.

કડવું ૬૭ રાગ ધવળ ધનાસરી

બોલ્યા જયમુનીજી વચનજી, સુણ પરીક્ષીત કેરા તનજી;ચઢયોયુદ્ધે પુશ્યક મહા બળીયોજી; એતો કોઇનો ન જાય કળીયો. ટેક. કોઇનો કળીયો નવ જાયે, વીર વીરમાનો તન; તેની પક્ષે વીરસમા, આવ્યો છે રાજન ॥૧॥ જમાત્ર એનો છે જમરાજા, યમદંડ સાથે લાવ્યો; એકસોને આઠ રોગ તાબામાં, તેને લેઇને આવ્યો ॥ ૨ ॥ પાન્ડવ સામા આવી ઉભા, કરવાને સંગરામ; સામા સામી વેહેચણ કીધી, રાખી રૂદીયે હામ ॥૩॥ અરજુન સામો વીરવરમા, ઉભો રહ્યો યુદ્ધ કરવા; પુષ્યકને વરસકેતુ ઉભા સંગ્રામ બહુ આદરવા ॥ ૪ ॥ બબરૂવાહનને યમ રાજા, સામાસામી થયા ત્યાર; બાળાવળીયે ધનુષ લઇને, બળમાં કર્યાં ટંકાર. ॥૫॥ પછી એકાએક હાથ ઉપાડયા, મેઘનાદે ગડગડીયા; રાતા તાતા મદન માતા, મારવા ઢુટી પડીયા ॥ ૬ ॥ ઉંચા નીચા ઉછળે યોદ્ધા, બાણ બહુ રહે વરસી; ભેર માળને ગોળા ચાલે ભાલા કટારીને ફરસી ॥૭॥ ભાલોડાં ભેદે શરીર છેદે, પડે છે પુરણ ત્રાસ; શ્રોણીત કેરી છોળો ઉડે, હથીઆરો ચોપાસ. ॥ ૮ ॥ યમરાજાના રોગ ઉપડીયા, પાન્ડવ દળમાં પેઠા; કૈં જનને જઇને ખસ વળગી, તે તો વલુરવા બેઠા ॥૯॥ કૈં જનને ખાંસી રોગ વળગ્યો, તે તો ખુંખુ કરતા; કૈં જનને ખંજવાળ વળગી, તે ખંજોળી મરતા. ॥૧૦॥ એવા બહુ રીતે રોગ વળગ્યા, શેન્યા થઇ બહુ રોગી; યમરાયને બબરૂવાહને બાણ માર્યાં ઉપયોગી ॥ ૧૧ ॥ તેથી યમરાજા ગભરાયો, પણ બહુ બળમાં ચઢીયો; યમદંડ લીધો હાથમાંને શેન્યામાં ઢુટી પડીયો. ॥૧૨॥ તવ બબરૂએ બાણ લીધું,હારણ દૈવત દાખ્યો; યમરાજાની રૂદીયા ભેદી ધરણ ઢાળી નાખ્યો ॥૧૩॥ એવું જોઇને વીરવરમા, ઉછળી ઉંચો ચ-

ડીયો;અરજુનજીના રથની નીચે, અણુચીતવ્યો જઇ પડીયો ॥ ૧૪ ॥ પારથનો રથ ઉપાડીને, ચઢી ગયો ગગન; વાંકા વળીને બહુ બાણુ માર્યાં, કુંતાસતીને તન ॥૧૫॥ તેનું એક બાણુ ન ગણીયું, એવો કઠીણુ જાત; છેવટ પ્રભુએ પોતાના પગની, મારી છાતીમાં લાત ॥૧૬॥ તવ અરજુનનો રથ લઇને, ઉતરી પડીયો ધરણ; રથની નીચેથી નીકળીને, લાગ્યો હરીને ચરણુ ॥૧૭॥ અરે પ્રભુ મારૂ કઠીણુ રદે, હવેથી કોમળ થશે; તમોએ મુજને લાત મારી તે, ચરણુમાં વાગ્યું હશે ॥૧૮॥ એમ કહી પ્રભુનો પાય લેઇ, ચાંપ્યો રૂદીયા સાથ; તવ ચત્રભુજ દરસણુ દીધાં, પોતે દીનાનાથ ॥૧૯॥ એવે યમરાજાની વળી મુરછા, તવ વીરવરમા રાય; સરવેને ચરણે લાગીને, તેડી ગયો ગામ માંય ॥ ૨૦ ॥ પરોણાગતે બે દન રાખ્યા, સનમાન સારૂ કીધું; પછી પોતાના દીકરાને રાજપાટ સોંપી દીધું ॥૨૧॥ પોતે નીકળ્યો પાંડવ સાથે, અસ્વની પુંઠે જાય જાતાં જાતાં કુંદનપુર આવ્યું, ત્યાં કુંદનશેન્ય રાય ॥ ૨૨ ॥ ચંદ્રહાસ છે જમાત્ર તેનો, તેને છે બે તન; ચીત્ર સેન્યને મકરદ્વજતે,બહુ બળીયા પાવન ॥૨૩॥ તેને દેશમાં અશ્વ ગયા; મને બંધન કીધા; યુદ્ધ તણી હીમ્મત ધરીને, પોતાના નગ્રમાં લીધા ॥ ૨૪ ॥ ગામ ભાગોળે શેન્ય ઉભું, પાન્ડવ કેરૂ સાર; એવે અરજુન પાશે આવ્યા; નારદજી તે વાર ॥૨૫॥ એટલે અરજુનજીએ પુછયું, ઓરે નારદ રૂશી; આ નારદ કેવો છે બળીયો, ને કહો થઇને ખુશી ॥૨૬॥ એટલે બોલ્યા નારદ રૂશી, કુંદનશેન્ય છે રાય; તેતો નીરબળ છે જનમનો;તુને જીતી નવ જાય ॥૨૭॥ પણ એનો જમાત્ર જે છે, તે છે બહુ બળવાન; પારથ કહે કયાંનો રહેવાશી, કોનો એ સંતાન ॥૨૮॥ એની કથા મુજને સંભળાવો, લાગુ તમારે પાય; કેમ પરણ્યો કુંદનની પુત્રી, ઓરે રૂશીરાય ॥ ૨૯ ॥ વલણુ ॥ એ હકીકત કહો મુજને, લાગું તમને પાય; વલ્લભ વદે નારદરૂશી, કહે છે તે મહીમાય.

કડવું ૩૪ રાગ સવઈયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; ચંદ્રહાસની વીસ્તારીને તુજને કહું કથાય ॥૧॥ નારદ કહે છે અરજુનજીને સાંભળી લે નરેશ; ઉતર દીશાયે કૈકલને નામે હતો સુંદીર દેશ ॥૨॥ તે દેશનો કૈકલશેન્ય રાજા, ચલવે ભલુ ધરસુત્ર; તેની રાણીને ગર્ભ રહેલો

એનો થયો એક પુત્ર ॥૩॥ નામ તેનું ચંદ્રહાસ પાડયું, છ માસનો થયો તન; એવામાં એ રાજાને માથે, દહીત થયો દુશમન ॥૪॥ તે દહીતોએ કૈકલને ને, કૈકલની રાણીને; ભંડાર સહીત લુંટી લીધા, બેઉ જણને મારીને ॥૫॥ કૈકલના એક ઘરની દાસી, તેને લાગી બીક માઠી; છ માસના છોકરાને ઉંચકી, જીવને લઇને નાઠી ॥૬॥ ચંદ્રહાસને લઇને આવી, કુંદન સૈન્યને ગામ; બ્રાહ્મણ લોકોના ફળીયામાં જઇ કર્યો વિસરામ ॥૭॥ એક વીપ્રના ઓટલા ઉપર, બેઠી છોકરૂ લઈ; કને કાંઇ નહી ખાવા પીવા, પણ રહી ધારણ દેઈ ॥૮॥ બાળકને બહુ ભુખ લાગી, રડી આંસુડાં લાવ્યું; ઇશ્વર ઇચ્છાએ પાળક દાસી, તેને ધાવણ આવ્યું ॥૯॥ તવ ચંદ્રહાસને ધવરાવ્યો, પણ પોતે ભુખી સાર; બેઠી બેઠી રડવા લાગી, નહી અનનો આધાર ॥૧૦॥ એવે ફળીયાની બ્રાહ્મણિયો, ટોળે મળી ગઇ જોવા; દાસીને સહુ પુછવા લાગી કેમ બાઇ બેઠી રોવા ॥૧૧॥ તું કોણ છે ને કયાંની રેહેવાશી, તવ દાસી બોલી વચન; વખાની મારી નાશી આવી છું,આછે માહરો તન ॥૧૨॥ ખાવા વીવા પહેરવા નથી, નથી માહારે વિસરામ; માટે મને કોઇ ભાડુ લેઇને રેહેવા આપો ઠામ ॥૧૩॥ પછી કોઇની મજુરી કરી, ભરીશ માહારૂ પેટ; જેમ તેમ ઉછેરીસ છોકરાને, તમ જેવાની કરૂ વેઠ ॥૧૪॥ એટલે સરવેને ઉપની દયા, ઓરડી આપી એક;તેમાં જઇને બેઠી પોતે ક્ષુધાતુર છે છેક ॥૧૫॥ એવામાં એક બ્રાહ્મણે તો, લાવીને આપ્યું અન્ન: કોઇએ લાવીને પાણી આપ્યું, તેણે કર્યું ભોજન ॥૧૬॥ કોઇએ આપ્યો ગોદડી ઘડો, કોઇએ કાષ્ટ તપેલી; કોઇએ થાળી વાટકી કોઇએ, કોઇએ કાંઈ ચીજ મેલી ॥૧૭॥ જેમ તેમ કરી ઘર મંડાવ્યું, પોતાનું પોશણ કરતી; ઘેર ઘેર આખા ફરીયામાં, મજુરી કરવા ફરતી ॥૧૮॥ કોઇનું ખાંડે કોઇનું ઝાટકે, કોઇનો એંઠવાડ કહાડે; કોઇનો લાવી દૈણાં દળે, પેટનું પુરૂ પાડે ॥૧૯॥ એમ કરીને ઉછરે છે, પોતાનો ચંદ્રહાસ; એ રીતે ત્યાં રહેતાં રહેતાં, વીતી ગયા બાર માસ ॥૨૦॥ એવામાં એક દીવસ રાતે, સુતાં માતા સુત ધરણ; ત્યાં દાસીને સરપ કરડયો, તે તો પામી મરણ ॥ ૨૧ ॥ એટલામાં પરભાત થયો, જાગીયો ચંદ્રહાસ; રડતો રડતો બેઠો થઇને, બેઠો માની પાસ ॥૨૨॥ તવ તે મડદુ કયાંથી બોલે માતાનું મોંડું હલાવે; શરીર ઉપર આડો પડીને સ્થાન ગ્રહીને ધાવે ॥૨૩॥ ધાવે પણ ધાવણ નવ આવે. તેમ તેમ વીશેષ રડે; આડોશી પાડોશી થઇ ગયાં ભેગાં, સરવેને વેમ પડે ॥ ૨૩ ॥

કયાં ગઇ હશે રડતો મુકીને, કરીઓ તેનો તપાસ; દ્વાર ઠેલ્યાં તો સાંકળ દીઠી, રડે મહીં ચંદ્રહાસ ॥૨૪॥ જાણ્યું કે મહીં ઉંઘી ગયેલી, સમજી બરકા પાડે; બારણુ ઠોકે સાંકળ ઠોકે, પણ કોણ દ્વાર ઉઘાડે ॥૨૫॥ એટલે લોકોએ દ્વાર ઉતાર્યાં, જોયું તો મરણ પામેલી; છોકરાને તવ ઉપાડી લીધો, એનો તો ઇશવર બેલી ॥૨૬॥ શબ ઉપડાવી દહન કરાવ્યું, મા વીના રઝળ્યો બાળ; ફળીઆમાં એક બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી, હતાં બેઉ દયાળ ॥૨૭॥ તેને પેટે પ્રજા નોહોતી, તેણે સુત કરી લીધો; નવરાવે ધોવરાવે ઉછેરે, ઘણોજ આશરો દીધો ॥૨૮॥ પેટના પુત્ર સરીખો ગણે છે, તાકે છે એનું હિત; રમતાં જમતાં બોલતાં શીખ્યો, સૌને એના પર પ્રીત ॥૨૯॥ બોલે છે બહુ કાલુ કાલુ, વાહાલુ સરવને લાગે; જેને ત્યાં જાય ત્યાં થાય ડાહયો, ધીરે રહી ખાવા માગે ॥૩૦॥ જેને તે એને આપે ખાવા, ખોળે લઇ રમાડે; જ્યાં કાંઇ જમણવાર હોયે જેને ત્યા, બોલાવી જમાડે ॥૩૧॥ એવી રીતે એ ઉછરે છે, પ્રેમ રાખે સહુ કોઇ કોઇ; રાખનાર વિપ્રે પાંચ વરશે, દીધી એને જનોઇ, ॥૩૨॥ ત્યારથી એ ખટ કર્મ શીખ્યો, ગલકી નાહાવા નીત્ય જાય; નાહાના નાહાના છોકરા સાથે, જઇ ગલકીમાં નાહાય ॥ ૩૩ ॥ નહાતાં નહાતાં ગલકીમાંથી; જડીયા સારંગરામ, ચંદ્રહાસે તેનું પુજન કીધું, શખો પાડયું નામ ॥૩૪॥ બીજા છોકરાને બતાવ્યો, જુવો મને શખો જડીયો એટલે જુંટાવી લેવાને બીજો, છોકરો બાહાજી પડીયો ॥૨૫॥ લાવ્ય મને દે લાવ્ય મને દે, કહીને જુલમ કીધો, તવ ચંદ્રહાસ રડવા લાગ્યો, મુખમાં ઘાલી દીધો ॥૩૬॥ બુમો પાડી જુઓરે લોકો મુજપર જુલમ થાય; ગલ્કીમાંથી શખો જડયો મુને, આ છોકરો લેઇ જાય ॥ ૩૭ ॥ એટલે મોહોટા મોહોટા ભરાયા, છીનવવા નવ દેવો; લોકે કહ્યું દેખાડ અમને, શખો છે તારો કેવો ॥૩૮॥ ચંદ્રહાસે મુખમાંથી કાઢી, સરવેને દેખાડયો; માહારો છે હું કેમ આપું, કહી મુખમાં સંતાડયો ॥૩૯॥ સારંગરામના પ્રતાપ વડે, લોકોનાં મન હરીયાં; દયા આવી ચંદ્રહાશ કેરી, બાળકો આઘાં કરીયાં ॥૪૦॥ પછી ચંદ્રહાસ ઘેર ગયો, શખાને મુખમાં રાખે; જે જોવા ઇચ્છે તેને દેખાડે, પાછો મુખમાં નાંખે ॥૪૧॥ નીત્ય સવારે વહેલો ઉઠી, ગલકીમાં કરે સ્નાન; સારંગરામની કરે પુજા, રીઝે શ્રી ભગવાન ॥ ૪૨ ॥ પુષ્પ ચઢાવે ચંદન ચઢાવે, વળી નાખે મુખમાંય; દરશણે કરવા ઇછે તેને દેખાડે છે ત્યાંય. ॥૪૩॥ જે દેખે તે થાય ખુશી, વહાલો લાગે ચંદ્રહાસ; પ્રભુ સર્વને મો-

હ લગાડે, રીઝ્યા છે અવીનાશ ॥ ૪૪ ॥ જેને ને તેને પ્રેમ ઉપજે, વીષ્ણુ દેવ પરતાપ; સોક ફરે છોકરા પુંઠે, શું કરી શકે મા બાપ ॥ ૪ ॥ ગામમાં છોકરા લખોટે રમે, તેના ભેગો ભમે; મુખમાંથી શખો કાઢીને લખોટા રીતે રમે ॥૪૬॥ લોકનાં ટોળાં ઉભારે જોવા, બાળ રમે ખરી રીતે; શખાના પરતાપ વડે એ ચંદ્રહાસ તો જીતે ॥૩૭॥ જેને ને તેને હરાવે; સાળંગરામને વડે; ગમે તેવા હોશીઆર સાથે, રમતા પાછો ન પડે ॥ ૪૮ ॥ તેથી સરવે બાળકોને પડીયો પેટમાં વેમ; શખાથી ચંદ્રહાસ જીતે છે, લવો જેમ તેમ ॥ ૪૯ ॥ અનેક પડપંચ કરે બાળકો, પણ હાથમાં નવ આવે; બદલે બીજુ આપવા જાયે, પૈસાથી લલચાવે ॥ ૫૦ ॥ પણ કોઈ નો છેતર્યો નવ જાયે, વળી કોઇથી નવ હારે; વળી વીસેશ બુદ્ધી વધે, કલેશ ન થાયે કો વારે ॥ ૫૧ ॥ વળી શરીરનું તેજ વધે છે, થઇ મનોહર કાન્તી, જેને ને તેને મોહ લાગે, દેખે તો વળે શાન્તી ॥ ૫૧ ॥ જેને તે ચંદ્રહાસને તો માન દઇ બોલાવે; ડાહીડાહી વાતો કેવરાવે, સારૂ સારૂ ખવરાવે ॥ ૫૩ ॥ આખા ગામમાં લાડકવાયો શું બનીયું એક દન,કુબુદ્ધી પ્રધાન રાજાની કરાવે બ્રહ્મ ભોજન ॥૫૪॥ ત્યાં વીપ્ર બેઠાતા જમવા, પીરસણા નીકળીયા, તે ઘરની બહાર ચોકઠામાં, દસ વીસ છોકરા મળીયા ॥ ૫૫ ॥ ચંદ્રહાસ છે તેના ભેગો, લખોટેથી રમે; બ્રાહ્મણ પેલા જમે તેનું, ચંદ્રહાસમાં ચીત ભમે ॥ ૫૬ ॥ જમવામાં જીવ રહેતો નથી, ચંદ્રહાસને નરખે; એનું બોલવું એનું રમવું, જોઈ જોઇ વીર હરખે ॥ ૫૭ ॥ તવ કુબુદ્ધી પ્રધાન બોલ્યો, ભોજનપર નથી પ્રેમ; માહારાજો પેલા છોકરા સામુ, જોઇ રહયાછો કેમ ॥૫૮॥ મુરખ જેવું છોકરૂં રમે, તેને, નીરખો કેવા; ભોજન કરવાભાન ભુલ્યા, બ્રાહ્મણ મુરખ જેવા ॥ ૫૯ ॥ એનામાં એવું સું દીઠુ લે, નીરખો એનું ગાત્ર; તવ વીપ્ર ક્રોધ કરીને બોલ્યા, એ છે તુજ જમાત્ર ॥ ૧૦ ॥ એવું સાંભળી ક્રોધે ચઢીયા, કહ્યા કઠુ વચન; વીપ્ર કહે તું શીદ કરે છે, કરશે એ રાજ્યાસન ॥ ૬૧ ॥ ધનમાલ તારો એ ભોગવશે વીપ્રનું વચન સાચુ, પ્રધાન કહે તમારૂ બોલવુ, કરી આપવાનો કાચુ, ॥ ૬૨ ॥ વળણ ॥ કાચુ વચન કરૂ તમ તણું, જોઇ લેજો મહારાજ, વલ્લભ વદે પ્રધાનને, ઉપજી દલમાં દાજ

કડવું ૬૯ રાગ સામેરનો ઢાળ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુ

જને સંભળાવું, ચંદ્રહાસનો મહીમાય ॥૧॥ દુષ્ટ બુદ્ધી પ્રધાનને આવ્યું કુંવર ઉપર ઝેર; વીપ્રનું બોલ્યું જુઠું પાડું, કરૂં કુંવરપર કહેર ॥૨॥ એવે વીપ્રે ભોજન કરી, ગયા પોતાને ઠામ; તે પછી પાપી પરધાને, કેવું કીધું કામ ॥૩॥ બોલાવ્યા ચારે ચંડાળોને, લેઇ ગયા એકાન્ત; ચંડાળો કહે કામ બતાવો, કસી ન રાખશો ભ્રાત ॥ ૪ ॥ એટલે પ્રધાન એમ બોલ્યો, વારતા રાખજો મનમા, પેલો ચંદ્રહાસ છોકરોછે, તેને તેડી જાઓ વનમાં ॥૫॥ કોઇ ન જાણે એવી રીતે, મારી નાંખીને આવો; નીશાની માટે કોરી કાડીને, આંખ્યો એની લાવો ॥ ૬ ॥ જમણે ભુજે છ આંગળી છે તે છઠી લાવજો કાપી; એટલું કામ કરો તો તમને. ખુસી કરૂં ધન આપી ॥૭॥ એટલે ચારે ચંડાળ બોલ્યા, એમા શું છે કામ ભારે; ગમે તે વેળા મારી નાખીને, દેશું નીશાની સવારે ॥ ૮ ॥ એમ કહીને દુષ્ટ ઉઠયા, મનસુબા મન કરતા; ન માબાપુ જાણીને એને લેવાને સારૂ ફરતા ॥૯॥ એવે સમે સાંજ પડી ને, મળીઓ ચંદ્રહાસ; ફોસલાવી અળગો બોલાવી, લીધો પોતાની પાસ ॥ ૧૦ ॥ પછી એકાએક ઊચકીને નાઠા ચંડાળ ચારે; ઘાંટા કાઢી ચંદ્રહાસ રડેછે. કોણ ચડે એની વારે ॥ ૧૧ ॥ નગ્રથી ચાર ગાઉ છેટે જઇને પ્રથ્વીપર ઉતર્યો રાત અજવાળી જાય જ્યારે, મનસુબો મારવા ધાર્યો ॥ ૧૨ ॥ એટલે ચંદ્રહાસ બોલ્યો, મારે ગમે તેમ નથી; ચાહ્ય તો મારી નાંખો તોહે, સખો દેવાનો નથી ॥ ૧૩ ॥ એટલે ચારે ચંડાળ બોલ્યા, તારો શખો નથી લેવો; વારૂ તું દેખાડ અમને, જોઇએ શખો છે કેવો ॥ ૧૪ ॥ એટલે ચંદ્રહાસ બોલ્યો, મોહોમાંથી નહી કાહાડું; ચારે જણ આઘા ઉભા રો તો તમને દેખાડું ॥ ૧૫ ॥ તવ ચંડાળો અળગા ખસીયા, શખો જોવાને કામ; ચંદ્રહાસે મુખમાંથી કાઢી દેખાડયા સાળંગરામ ॥ ૧૬ ॥ તે દેખીને ચંડાળોનું, ફરી ગયું છે મન; પ્રેર પ્રભુએ પેરણા કીધી. જીવાડવા તે તન ॥ ૧૭ ॥ ચંડાળોને ઉપની દયા મનમાં આવ્યું એમ અરેરે આ ગરીબડાને, આપણે મારીએ કેમ ॥ ૧૮ ॥ એટલે બીજો ચંડાળ બોલ્યો. મુકી દો દયા આણી; પણ પ્રધાનની પાસે જઇને, શું દઇશું નીશાની ॥૧૯॥ માટે એના જમણા ભુજની, છેલ્લી લ્યો આંગળી કાપી; પછી જીવતો મુકી દો એને, એવી દયા મન વ્યાપી ॥ ૨૦ ॥ પછી ચંદ્રહાસને વળગી સમજાવીને છરી દીધી; જમણા ભુજની આંગળી છઠી, તેતો કાપી લીધી ॥ ૨૧ ॥ ચંદ્રહાશે કારમી ચીશ પાડી, કંપી ગયું શરીર; કળ ચડી તે ધરણ બેઠો, બહુ નીકળ્યું રૂધીર ॥૨૨॥

ચારે ચંડાળ વનમાં મુકી, ચાલ્યા તેણીવાર; લોચન લીધા વિના જઇએ, તેતો ભુલ અપાર ॥૨૩॥ એવામાં એક મ્રગને માર્યો, તેનાં લીધાં લોચન; પછી ચારે નગ્રમાં ગયા, ચંદ્રહાસ રહયો વન ॥૨૪॥ રાત્રી બહુ ભયંકર ભાસે, ચાલે આંસુ હેલી થરથર એનું કાળજુ કંપે અરણ્યમાં કોણ બેલી ॥૨૫॥ એવે ચંદ્રમા અસ્ત પામ્યો, થયું અંધારૂ ઘોર; વાઘ વરૂ કરે ગુધવાટા, થાય શીયાળોનો શોર ॥૨૬॥ એવા વનમાં બાળક રડે, મોંડું રહ્યું છે પહોળું; એવામાં ત્યાં ફરતું ફરતું આવ્યું હરણનું ટોળું ॥૨૭॥ સુતુ સુતુ છોકરૂ રડે, પશુને આવી દયાય; કાપેલી આંગળી ચાટવા લાગ્યા, તેણે શીતળતા થાય ॥૨૮॥ શીતળતા વળવાથી એનાં મીચાયાં લોચન; નીંદ્રાવશ બાળક થઈ ગયો, મુકી દીધું રૂદન ॥૨૯॥ પશુમાં પ્રેરણા કરી પ્રભુએ બાળક કરવા સુખી; શખો મુખમાં રાખીને ઉંઘ્યો, ન થયો વીશેશ દુખી ॥૩૦॥ એવામાં તો વાહાણુ વાહાયું, તવ જાગ્યો ચંદ્રહાસ; તોપણ હરણનું ટોળું તે, બેઠું એની પાસ ॥૩૧॥ બાળકથી ઉઠાતું નથી, પીડાથી રહ્યો પડી; હરણાંએ વનમાંથી લાવી, ફળ દીધાં તે ઘડી ॥૩૨॥ ચંદ્રહાસને જે મીઠાં લાગે તે ફળ લઇને ખાય, એટલે જીવને શાન્તી વળી, બેઠો થયો વનમાંય ॥૩૩॥ એવે સુર્યનો તાપ આવ્યો, તડકો લાગ્યો તે સમે; આકાશ ઉડતી સમળીયો, ચંદ્રહાસ ઉપર ભમે ॥૩૫॥ તેથી પુત્રને થયો છાંયો પ્રભુ તણી મહેરબાની શખાને અળગો નવ મુકે, પ્રાણ પોતાનો જાણી ॥૩૫॥ એ રીતે વનમાંને વનમાં, વીતી ગયા દશ દન; એવામાં કોળંદર નામનો, ત્યાં આવ્યો રાજન ॥૩૬॥ ઘેરથી ઘોડે બેસી આવેલો, મ્રગીયા રમવા વન; જ્યાં છે ચંદ્રહાસ ત્યાં તે આવ્યો, દીઠો નહાનો તન ॥૩૭॥ એ રાજાને ફરજન નથી, તેણે કર્યો વીચાર, આ છોકરૂ કોઇ માબાપ વિના, વનમાં છે નીરધાર ॥૩૮॥ પુત્ર નથી કાંઇ માહારે પેટે, માટે એને લઇ જાવું, દીકરો કરી મુજ ઘેર રાખું, સારૂ સારૂ ખવરાવું ॥૩૯॥ એવું સમજી કોળંદરે, પુત્રને આઙિકાર દીધો; પાંગોઠું ઝાલી ઉપાડીને, અશ્વના ઉપર લીધો ॥૪૦॥ સાથે સુત લઇને ઘેર ગયો હરખ્યું ગામનું લોક; ચંદ્રહાસનું મોહોડું જુએ, તેનો ટળે શોક ॥૪૧॥ કોળંધરે મુકયો નિશાળે, ભણે નહિ વીદ્યાય; કકો કહેતાં કરણ બોલે બીજું ન ભણે કયાંય ॥૪૨॥ હરી ફરી સારંગરામ સેવે, રાખે પોતાની પાસ; એક ઘડી અળગા નવ મુકે, તેથી રીજ્યા અવીનાશ ॥૪૩॥ એમ કરતાં સોળ વરસનો થયો, તાતને જોડયા હાથ; પીતાજી દેશ જી-

તવા જાવું, સૈન્યા દો મુજ સાથ ॥૪૪॥ તેથી તાતે સૈન્ય આપ્યું, જી-તવા ચાલ્યો દેશ; મોહોટા સામી બાથ ન દીધી, જીત્યો નાના નરેશ; ॥૪૫॥ ઘણું ઘણું ધન પોતે લાવ્યો, પીતા અતી રાજી થાય; કોળંધર કને ખંડણી લે છે, કુન્દનપુરનો રાય ॥૪૬॥ તેને ત્યાં મોકલી નજ-રાણો; સો ગાડાં ભરી ધન, કહાવ્યું કે બહુ દેશ જીત્યો. વગડેથી લાવેલો તન ॥ ૪૭ ॥ કુન્દન રાજાને દ્રવ્ય પહોંચ્યું, ઉડતી જાણી વાત; કોળંધરનો પાળક પુત્ર થઇ ગયો પ્રખ્યાત ॥૪૮॥ છે ચંદ્રહાસ નામ તેનું, રૂપે ગુલાબનો ગોટો; માહા ગુણવંતો માહા બળવંતો, પ્રાક્રમમાં બહુ મોહોટો ॥૪૯॥ કુંદન રાજા આનંદ પામ્યો, પ્રધાનને પડયો ત્રાસ; મેં મરાવવા મોકલ્યો તે તો, નહી હોય ચંદ્રહાસ ॥૫૦॥ એવામાં કુંદનરાય બોલ્યો, પ્રધાન તમે જાવો; કોળંધરનો દીકરો કેવો, તેના સ-માચાર લાવો ॥ ૫૧ ॥ તવ કુબુદ્ધી પ્રધાન ગયો, કોળંધરને ઘેર; માન્ય દેઇને ઉતારો આપ્યો, કોળંધરે ભલી પેર ॥૫૨॥ પછી કુબુદ્ધી પુછવા લાગ્યો, કયાં છે તમારો તન; તેને જોવા માટે મુજને, મોકલીયો રાજન ॥૫૩॥ તવ ચંદ્રહાસને બોલાવ્યો, તે આવ્યો પ્રધાન પાસ; ન-જરે દેખી ઓળખ્યો તો, મનમાં લાગ્યો ત્રાસ ॥૫૪॥ જાણ્યું મરાવવા મોકલ્યોતો, તેવો તે ચંદ્રહાસ; બ્રાહ્મણનું બોલ્યું સત્ય થાશે, હુંતો થ-ઇશ નીરાશ ॥૫૫॥ એવું જાણી કુબુદ્ધીયે, કપટનો ખેલ કીધો; છાનો માનો એક પત્ર લખીને, ચંદ્રહાસને કર દીધો ॥૫૬॥ દીકરો પોતાનો મદન નામે તેને લખ્યું પત્ર લેજો; આ કાગળના લાવનારાને તરતા તુ-રત વીષ દેજો ॥૫૭॥ વીલમ ન કરશો કોને ન કહેશો, કાંઇ ન ક-રશો વાર; આવેલી બાજી હાથથી જાશે, ઓરે મદન કુંવાર ॥ ૫૮ ॥ એવો પત્ર લખીને આપ્યો, ચંદ્રહાસ કેરા કરમાં, જાવો જઇ પત્ર આપી આવો, અમ સુતને અમ ઘરમાં ॥૫૯॥ જોજો પત્રને ઉકેલશોમાં ઝટ પટ ચાલ્યા જાઓ; મારા પુત્રને પત્ર આપી પછી વીમાસો ખાવો ॥૬૦॥

વળણ. વીમાસો ખાજો પછી, જાવો ચંદ્રહાસ; શ્રોતાજન સહુ સાંભ-ળો કહે છે વલ્લભ વ્યાસ.

કડવું ૭૦ રાગ ચોપાઇ

બોલ્યા જયમુનીજી વચન, સુણ પરીક્ષીત કેરા તન; ચંદ્રહાસને કા ગળ દીધો, એણે જવાનો વીચાર કીધો ॥૧॥ એનો અશ્વ ઉપર થયો

સ્વાર, પેહેરી લીધા વસ્ત્ર શણુગાર; સત્ય રાખ્યાં સહુ હથીયાર, સાથે સેવક લીધા ચાર ॥૨॥ તેવા તે અશ્વે સ્વાર, ચાલ્યા. પત્ર દેવા તેણી વાર; મન મુકીને ઘોડા દોડાવ્યો. થોડી વારે કુંદનપુર આવ્યા. ॥૩॥ ગલકી ગંગાની કીનાર, એક બાગ શોભીત અપાર; તેમાં; રૂડાં વ્રક્ષની છાયા, તેના શીતળ વાયુ વાયા. ॥૪॥ તેથી ચંદ્રહાસ બોલ્યો વચન, આવો છાયામાં કરિયે સહન; થોડી થોડી નિંદ્રા લૈશું, પછી પત્ર જઇને દેશું. ॥ ૫ ॥ એમ કહીને બાગમાં પેઠા, દીઠો છાંયો ત્યાં જઇને બેઠા; વસ્ત્ર પાથરી બાગમાં સુતા,આવ્યો વાયુ નીંદ્રા વશ હુતા. ॥ ૬ ॥ બાગ સરસુ ગલકી તીર ત્યાં તો નીરમળ વહે છે નીર; ત્યાં તો નહાવા આવી છે કુંવર, પુત્રી કુંદનરાયની સાર. ॥ ૭ ॥ એ તો છે રૂપરૂપની ધામ, એનું ચંપક માલ્યની નામ; તેની સાથે પ્રધાનના બાળ, વિખ્યા નામે રૂપે રશાળ. ॥૮॥ બેઉ બાળીયે કર્યું સ્નાન, ઘેર જાવા થઈ સાવ ધાન; તવ વિખ્યા બોલી બેહેન જાવો, મુજ માયે કહ્યું પુસ્પ લાવો. ॥૯॥ માટે હું પુસ્પ લેવા જાવું, બાગમાં વીણીને આવું; એમ કહી કરી કુંવારિ વીદાય,પોતે બાગને વીશે જાય.॥૧૦॥ પુસ્પ વીણવા લાગી પોતે દીઠો ચંદ્રહાસ સુતો તે, એનાં દરસણે જાય દુખ, જઈ વીખીયાયે જોયું મુખે. ॥૧૧॥ દીઠો પુરૂષ સહુ અલબેલો, હાલ આ નર છે ઉંઘેલો; એવે પત્ર જમાનિ કસે, તે તો વાંચવાને મન વસે ॥૧૨॥ ધીરે રહિને છોડયો સાર; વાંચી જાણ્યા સમાચાર; મુજતાતે ધાર્યો છે કેહેર મોકલ્યો કપટે મુજ ઘેર. ॥ ૧૩ ॥ વીખ દેવા લખ્યું મુજ તાત, દેશે કપટથી વિખ ભ્રાત; પછી કુંવરીએ શું કીધું. પોતે નેત્રનું કાળજ લીધું. ॥૧૪॥વિખ શબ્દ લખ્યો છે જ્યાંય; ખની જોડે લખ્યો ય ત્યાંય; તવ વીખીયા એમ વંચાય છાનું માનું લખ્યું કન્યાય. ॥૧૫॥ એનું નામ છે વીખોયા માટ; એણે સમજી બેસાડયો ઘાટ; પછી હતો તેમજ બાંધી દીધો, પછી પંથ પોતાનો લીધો. ॥૧૬॥ ચાલી ચાલી ગઇ આપ ઘેર, કોઇને કહી નહી તે પેર;એમ કરતાં થઇ ઘડી ચાર, ચંદ્રહાસ જાગ્યો તેણીવાર.॥૧૭॥ એતો જાગ્રત થઇને ગયો,કુબુદ્ધીને ત્યાં જઇ ઉભો રહ્યો પત્ર મદન કુંવરને દીધો, એણે ઉકેલી વાંચી લીધો. ॥૧૮॥ મુજ તાતે મોકલીયો હાને રૂડા જમાત્રથી મન માને; એણે જાણ્યું જાણે કોઈ વાત, હાવો જમાત્ર નાવે હાથ. ॥૧૯॥ એમ સમજીને વિપ્ર બોલાવ્યો, પોતાના ઘરનો ગોર આવ્યો, કીધું સમે વરતે સાવધાન, દીધું મદને કન્યાદાન, ॥૨૦વિખ્યા ભગની પોતાની જેહ,પરણાવી દીધી પ્રેમ તેહ;એવે આવ્યો

કુબુદ્ધી તાત, એણે લગ્નની જાણીવાત. ॥૨૧॥ દીઠો ચુડો પુત્રીને હાથ, શતરૂ પરણ્યો દીકરી સાથ; વિપ્રોનું વેણ ના પડયું કાચું, માહારૂ જુઠુંને એમનું સાચુ. ॥૨૨॥ પણ હું કયારે ખરો ખેલાડુ, બોલ્યું બ્રાહ્મણનું ખોટુ પાડુ; એકવાર હું શંદે ખોવું, આમ કેમ થયું પછી જોવું ॥૨૩॥ પછી પોતાનો મદન તન, તેને તેડયો એકાંત ભોવન; બેટા તેં શીખ કોની લીધી, વિખ્યા બહેન પરણાવી દીધી ॥૨૪॥ ત્યારે મદન બોલ્યો એમ, પત્ર લખીને પુછો છો કેમ; જુઓ પત્ર તમારો લખેલો, મીથ્યા આરોપ મુજને મેલો. ॥૨૫॥ તવ પ્રધાને પત્ર લીધો, શબ્દ વાંચીને વિચાર કીધો; મહારી લખવામાં થઇ ભુલ, હાથેથી બન્યો મુરખ તુલ. ॥૨૬॥ હવે વીધવા વેઠું કુંવારી, પણ જમાત્ર નાખુ મારી; એમ મનમાં રાખી એ વાત, ઘેર બેસી રહયો છે તાત ॥ ૨૭ ॥ એવે મદન સભામાં ગયો, જઇ રાજાને સંદેશો કહયો,સુણો કુંદનશેન્ય વાત વમની મેંતો પરણાવી મારી ભગની ॥ ૨૮ ॥ કોળંદરનો સુત ચંદ્રહાસ, તેની સાથે ધરી છે ઉલ્લાસ; સુણી કુન્દનશેન્ય એમ બોલે,કામ કીધું રૂડુ અતોલે ॥૨૯॥ જા તું જયાં હોય ચંદ્રહાસ, ત્યાંથી મોકલ મારી પાસ; એને પુત્રી માહારી પરણાવું, સદા હાંઈ રહેવાને ઠરાવું ॥૩૦॥ એવાં વચન સુણીને મદન, ચાલ્યો દુષ્ટ બુદ્ધીનો તન; એવે કુબુદ્ધી શું ખેલ લાવ્યો, એણે જમાત્રને બોલાવ્યો ॥૩૧॥ કહ્યું ચંદ્રહાસને કામ, તમે સ્નાન કરો આ ઠામ; પછી પુંજાપો હાથનો સાહાવો, ચામુન્ડાના પુજન સારૂ જાવો ॥૩૨॥ અમારા કુળ રીત એવી, જઇ જમાત્ર પુંજે દેવી; નવ પુંજે તો વીઘન થાય, દીકરાનું હેવાતણ જાય ॥૩૩॥ તવ બોલ્યો ચંદ્રહાસ એમ, વેણ લોપું તમારૂં કેમ; કહીને કરવા ગયો સ્નાન તવ કપટ કર્યું પરધાન ॥૩૪॥ અણુ બોલાવ્યો એ ચંડાળ દીધી કબુદ્ધી તતકાળ; તમે ચામુન્ડા માતાએ જાવો, ડેરામાં પેસીને સંતાવો ॥૩૫॥ રહેજો ઉઘાડી તરવારે, ગફલત ન ખાશો લગારે; કોઈ આવે ત્યાં પુજન કરવા, તેને જાણજો આવ્યો મરવા ॥ ૩૬ ॥ ભય ધરશો નહી પોરે દીશ,આવનારનું છેદજો શીશ; એવું કહી મોકલ્યા ચંડાળ, જઇ સંતાયા તે તતકાળ ॥૩૭॥ હાથમાં ઉઘાડી તરવાર, રહ્યા મારવાને તઇયાર, એવે ચંદ્રહાશે કર્યું સ્નાન, સ્વચ્છ વસ્ત્ર થયો સાવધાન ॥૩૮॥ લીધી પુંજાપાની છાબ હાથ, જાતાં સમરે ચામુંડા માત, ઘરથી નીકળી પંથે પળીયો એવે સુત પ્રધાનનો મળીયો ॥૩૯॥ પોતાનો બનેવી ચંદ્રહાસ આવ્યો મદન તેની પાસ, કહો વારૂ કયાં જાઓછો

તમો, તમોને તેડવા આવ્યા અમો ॥૪૦॥ તવ બોલીયો ચંદ્રહાસ, જાવું ચામુંડાને અવાસ; તમ તાતે બતાવ્યું છે કામ, દેવી પુજવા જાવું તે ઠામ ॥૪૧॥ તવ મદન વદયો વચન, તમને તેડેછે રાજન; સેવા સામગ્રી મુજ કને લાવો, તમે રાજ્ય સભામાં જાઓ ॥૪૨॥ તમ વતી માતાએ હું જાવું; પુજા કરી સભામાં આવું. એવું કહીને સામગ્રી લીધી, ચંદ્ર હાસે તે આપી દીધી ॥૪૩॥ પોતે ચાલ્યો રાજ્ય સભામાં, પેલો મદન દેરામાં જાય;જેવો પેઠો દેરાની માંય,તેવા ચંડાળ ઉભેલા ત્યાંય॥૪૪॥ ઉઘાડાં ખડકે કરી રીસ, મારી છેદયું મદનનું શીશ; ધડ મુસ્તક પડીયા ધરણ; પામ્યો પાપી તણો સુત મરણ ॥ ૪૫ ॥ ચંદ્રહાશ ગયો સભામાંય, રાયે માન્ય દીધું ઘણું ત્યાંય; બધી વાત કહી વરણાવી, પોતાની પુત્રી પરણાવી ॥૪૬॥ જેનું ચંપક માલ્યણી નામ, ઘણી ગુણવંત રૂપની ધામ; તેનું કન્યાદાનજ દીધું, સહુ રાજ્ય અરપણ કીધું. ॥૪૭॥ તેતો વાત પ્રધાને જાણી, આવ્યો સભામાં વિચાર આણી; જોયું તો પરણ્યો ચંદ્રહાસ, જઇ બેઠો રાજાની પાસ ॥ ૪૮ ॥ લગનની તમામ વાત જાણી, એની મતી ઘણી ગભરાણી;પુછયું ચંદ્રહાસને એમ, દેવી પુજવા ન ગયા કેમ ॥૪૯॥ બોલ્યા ચંદ્રહાસ વચન, ગયો પુજવા તમારો તન; મને સભામાં મોકલી દીધો, પુજાપો એમણે હાથ લિધો. ॥ ૫૦ ॥ ગયા પુજન કરવાને એહ, પડયો પ્રધાનને સંદેહ; દોટ મુકીને પ્રધાન, પોતે જોવા ગયો સંતાન ॥૫૧॥ વલણ ॥ સંતાન જોવા સંચર્યા જયાં છે દેવસ્થાન; વ્યાસ વલ્લભ વદે, સમરો સહુ ભગવાન.

કડવું ૭૧ રાગ સવાઈયાનો.

જયમુની રૂશી એણિપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ કથાય ॥૧॥ પ્રધાન સંચર્યો દેવીને દેરે, જોયું ધોળે દીશ; દેરામાં પડેલું દીઠું, પુત્રનું ધડ ને શિશ ॥ ૨ ॥ પ્રધાને જાણ્યું બ્રાહ્મણોનું, વચન સાચું પડિયું; જે જે કપટ મેં કર્યું તે મહારૂં મુજને નડિયું ॥૩॥ હવે હું શું કરૂં જીવિને,દિકરાનિ થઇહાણ,એમ કહીને શિશ પછાડયું, નિકળિ ગયો પ્રાણ ॥૪॥ એ વારતા સહુ લોકે જાણિ,જોવા ગયો રાજન;તેનિ સાથે ચંદ્રહાસ ગયો, આ શું થયું વિધન ॥૫॥ ચંદ્રહાસનું મોડું ઉતરી ગયું, પજલાંનો હું કાળો જગતનો

કહેણી થઇ મુને મુઓ સાસરે ને સાળો ॥૬॥ એવું સમજી ચામુન્ડા-
નો, વહન પોતે કીધો; તેથી દેવી પ્રસન્ન થયાં, હસીને ઉત્તર દીધો ॥૭॥
શું માગેછે શું માગે છે, જે માગે તે આપું, ચંદ્રહાસ તું ચીંતાન ધરતો,
તું કહે તે કષ્ટ કાપું ॥૮॥ સાંભળી ચંદ્રહાસ બોલ્યો, માતાજી કષ્ટી
કાપો; માહારો સસરો માહારો સાળો, સજીવન કરી આપો ॥૯॥ મા-
તાયે અમી દ્રષ્ટી કીધી, તવ થયા સજીવન; ચંદ્રહાસને શરણે લાગ્યો,
કુબુદ્ધી ને મદન ॥૧૦॥ દુષ્ટ બુદ્ધી જઈ જમાત્રને, પડીયો પ્રેમે પાય;
માહારૂં કત મુજને નડયું છે, તમે તો કીધી સહાય ॥૧૧॥ પોતાનું
કર્યું પોતાને નડે,તેમાં નહી મીન મેસ; કપટ તેનું ચપટ થાયે, સંદે નહી
કાંઇ લેશ ॥૧૨॥ વિપ્રનું વચન સત્ય ન માને, મુજ જેવો નાસ્તિક;
પાછળથી તે પસ્તાય પાપી, પહેલી ન ધરે બીક ॥૧૩॥ મમત બાંધે
વીપ્રની સાથે. તે નવ પહોંચે ઠેઠ; એમ કહી ઘરબાર પોતાનું, જમાત્રને
કર્યું ભેટ ॥૧૪॥ પોતાનો મદન દીકરો તે, ચંદ્રહાસનો દીધો; વૈરાગઆ
ણી તપ કરવાને, જાવા વીચાર કીધો ॥૧૫॥ એટલે કુંદન શેન્ય રા-
જાયે, જોડે જાવા ધાર્યું, રાજા પ્રધાન નીકળ્યા બેઉ,ઉતપાતસર્વ નીવાર્યું
॥૧૬॥ તેમણે વનમાં વાસ પુર્યો, રાજ્ય કરે ચંદ્રહાસ; મદનને પ્રધાન
કરીને પોતે રાખ્યો પાસ ॥ ૧૭ ॥ રીતે રાજ ચલાવે, ધર્મ ધોરિંધર
રાય; ગઉબ્રાહ્મણને વિશેશ માને, તેમ તેમ જય વરતાય ॥ ૧૮ ॥ તે
ચંદ્રહાસને બે દીકરા છે,બાણાસુરી બળવાન, એ બીના કહી નારદજીયે
જાણ્યું સતી સંતાન ॥૧૯॥ નારદે કહ્યું અરજુનજીને, મુકીદો સોરા-
સોર. એની જોડે યુદ્ધ કર્યામાં નહી ચાલે તુજ જોર ॥૨૦॥ માટે સલ્હા-
દરી લ્યો ઘોડો, કહી થયા અંતરધ્યાન; અરજુનજીએ વખત વીચારી,
શું કર્યું સતી સંતાન ॥૨૧॥ હંસધ્વજને નિલધ્વજને, મોકલી સંદેશા
કરાવ્યા, કહીએ કે અરજુનને પ્રભુ; પરોણાગતે આવ્યા ॥૨૨॥ એવું
કહાવ્યું તે વાત પહોંચી, જ્યાં ચંદ્રહાસ રાય; સારા સમાચાર સાં-
ભળીજે સામો તેડવા જાય ॥૨૩॥ સામા આવી માન્ય દીધું, લેઇ
ગયો આપ ઘેર; પાંચ દીવસે પરોણાગતે, રાખ્યા આનંદભેર ॥ ૨૪ ॥
પછી પોતાના પુત્રોને, સોંપી દીધું રાજ; અશ્વ લેઇને પાંડવ સાથે,
નીકળ્યો ફરવા કાજ ॥૨૬॥ યજ્ઞના અશ્વ બે આગળ ચાલે, પુંઠે સહુ
સેન્યાય; સર્વના જીવને આનંદ ઘણો હૈયે હરખ ના માય ॥૨૬॥ જા-
તાં જાતાં આઘા ગયા, લાંબે પંથે ચડીયા; એવામાં સમુદ્ર આવ્યો; તેની
જળમાં પડીયા ॥ ૨૭ ॥ વલણ॥ પડીયાં તેના જળ વીશે, સાંભળ તું

કડવું ૭૨ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું અશ્વમેધ કથાય ॥ ૧ ॥ બેઉ અશ્વ સીંધુમાં પડીયા, તરતા જળમાં જાય; જળવિશે એક ટેકરી છે, તે જઈ પહોંચ્યા ત્યાંય ॥૨॥ સીંધુ કીનારે સઉ સેન્ય ઉભું, અશ્વ ગયા કેમ કરીએ; પ્રભુ કહે જળ તરણવાજી, લેઈ પુઠે પરવરીયે ॥૩॥ એમ કહી અરજુનને પ્રભુ, બેઉ થયા તઇયાર;જળ તરણવાણજી પર બેઠા, ચાલ્યા તેણીવાર ॥૪॥ ટેકરી ઉપર તે પણ ગયા. અશ્વ લેવાને કામ; ઘણા કાળથી તપ કરે છે બકદાલવ તે ઠામ ॥૫॥ તેમની પાસે અરજુન ગયો, ગયા અશરણા શરણ; મહા તપશ્વી મુની દેખી, પ્રેમે લાગ્યો ચરણ ॥૬॥ અરજુન કહે ઓ મહારાજા, એકવાત પુછી લેવું; તડકો વરસાદ નડતો હશે, ઝુંપડી કરો તો કેવું ॥૭॥ એટલે બકદાલવ કહે બેટા, સાંભળ જે વેણ માહારૂં; ઝઇડાં લાવી બાંધુ, કેટલું જીવવા સારૂ ॥ ૮ ॥ એવું સાંભળી પારથે પુછયું. મનમાં ધરીને હર્ષ; ઓ મહારાજા તમ કાયાને, કેટલાં થયેલાં વરસ ॥૯॥ બકદાલવ કહે ખબર નથી પણ કહું વિવેક; જન્મથી મહારા મુસ્તક ઉપર, પત્ર મુકયું છે એક ॥ ૧૦ ॥ મહોટા મહોટા છીદ્ર પડેલાં, હશે તેની માંય; શુદ્રો જેટલા મહારી આગળ થઇ ગયા બ્રહ્માય ॥૧૧॥ તવ અરજુને છીદ્ર ગણીયાં, ગણિયા શ્રી જુગદીશ; ગણતી કરતાં વીશ છીદ્રોના બ્રહ્મા થએલા વીશ ॥૧૨॥ અરજુનજી મહા વિસ્મય પામ્યો, આકેવી વ્રતી ટુંકી, કહે છે કે ઝુંપડી બાંધીને છેવટ જાવું મુકી ॥૧૩॥ આપણો આયુશ છે બહુ ટુંકો, પણ આશા બહુ મોહોટી, અજ્ઞાનતાથી આપણ જીવો, આશા કરીએ ખોટી ॥૧૪॥ એમ કહીને ઉભા થયા, યજ્ઞના અશ્વ હંકાર્યા, પુઠળ પોતાના અશ્વો મુકયા, શેન્ય હતું ત્યાં ઉતર્યા ॥૧૫॥ ભોમી ભાગમાં અશ્વ ચલાવ્યા જાતા જાતાં જાય; ચારો ચરતા મારગે ફરતા, ગયા સીંધુ દેશ માંય ॥૧૬॥ ત્યાં રાજ્ય કરે સુત જેદ્રથનો, દુર્યોધનનો ભાણેજ, જુગમ એવું નામ એનું, મોહોપર ઝાઝું તેજ ॥ ૧૭ ॥ તેમાં ગામમાં ઘોડા થયા જુગમે જાણી વાત; અશ્વ લેલાટની પત્ર વાંચી જાણ્યા પાન્ડવ પ્રખ્યાત ॥૧૮॥ તેવોજ મુરછામાં પડીયો, થઇ ગયો બેભાન, તે વાત જાણી દુશાલીયે, ગભરાયો સંતાન ॥૧૯॥ એવું જાણી ઘર બાહાર ચાલી દોડી ગઇ ભાગોળે ત્રાસ ભરેલી રડવા લાગી, અવળા મોઢે

પોળે ॥ ૨૦ ॥ આ મુજ બંધુ આ મુજ બંધુ, કરતી કરતી આવી; કુંતી નંદન અરજુનજીએ, ભગની કહી બોલાવી ॥૨૧॥ આવ મારી ભગની શો લાગ્યો અગની, વગની કહે મન વાત; હું તારો ભાઇ બેઠો છું, ને કેમ કરે આંસુપાત ॥૨૨॥ એટલે દુશાલી એમ બોલી, દુરદશા માહારી જાગી; તને આવ્યો સંભાળી તાંર, ભાણેજને બીક લાગી ॥૨૩॥ એના મનને એ ભય લાગ્યો, લેઇ લેશે મુજ રાજ; દુર્યોધનના વતીની માહારી. ઉપર કાઢશે દાજ ॥૨૪॥ એવો ભય તુજ ભાણેજ પામ્યો, મુરછામાં ઢળી પડીયો, એવાં બેનનાં વચન સુણી, પારથને પેમ ચડીયો ॥૨૫॥ સૈન્ય સહીત એ ગામમાં ગયો, ભાણેજ પડીયો જ્યાંય; ભાઇ ભાઇ કહેતો કહેતો, આવીને ઉભો ત્યાંય ॥૨૬॥ હાથ ગ્રહી જુગમને ઉઠાડયો, કેમ તું મન ભય લાવ્યો; આપણે ઘેર યજ્ઞ થાય છે તે; તુજને તેડવા આવ્યો ॥૨૭॥ ચાલો ભાણેજ ચાલો ભગની, ચાલો આપણે ઘેર; એટલે જુગમ રાજી થયો, ઉપડયા આનંદભેર ॥૨૮॥ વાજતે ગાજતે ચાલ્યા સરવે, હસ્તીનાપુર ભણી, વરશકેતુ આગળ ગયો, કહેવા વધામણી ॥૨૯॥ ધરમને સમાચાર કહ્યા, તવ ઉઠયા સામા જાવા; મોતી પુષ્પોની થાળો ભરી, બેઉ અશ્વ વધાવા ॥૩૦॥ કુંતા દ્રૂપતી સુભદ્રા, ભીમસેન આદે જાય; હરખીને સૌ સામા આવી. અશ્વને લાગ્યા પાય ॥૩૧॥ મોતી પુષ્પે વધાવ્યા સહુને, તેડયા ગામની માંય; રૂપાળા ઉતારા આપ્યા, સહુ જન ઉતરીયું ત્યાંય ॥૩૨॥ આનંદ ઓચ્છવ ગામમાં થાયે, હરીજન લોકો મહાલે; અનીતીનો ન મળે કોઇ, રૂડી રીતે સહુ ચાલે ॥૩૩॥ યજ્ઞ મંડપની બહુ શોભા, કાંઇ ન રાખી ભુલ; સ્ફાટીક મણીના સ્થંભ રોપેલા, ફરતી મોતીની ઝુલ ॥૩૪॥ હીરા ચળકે લીલમો લળકે, મલકે જોતાં મુખ; બ્રાહ્મણોનાં દરશન કરતાં, ટળે દળદર દુખ ॥૩૫॥ વેદ મંત્રના સુર ચાલે, નીકળે વાણી પવીત્ર; લોકોના જય જય શબ્દ થાયે, વાગે રૂડાં વાજીંત્ર ॥૩૬॥ ઉછળે અબીલ ગુલાલ પુષ્પો, ભજનથી થાય ધુન્ય; આપવું મેલવું તે સહુ કરે મહાબળીયો અરજુન ॥૩૭॥ દેશ દેશાન્તર પત્ર લખીને, તેડયા સહુ રાજન; અઠાસી સહસ્ર રૂશી તેડયા, નગ્ર થયું પાવન ॥૩૮॥ રાજા રહીઅતને વળી રૂશી, જાદવ છપ્પન કરોડ; યજ્ઞના વીશે કારભાર કરે. પોતે શ્રી રણછોડ ॥૩૯॥ સરવને સારૂ લાગે છે, ભાગે છે ભવના પાપ; ખાન પાન પાન્ડવના પુરૂ કરે, નહી કોઇને સંતાપ ॥૪૦॥ ચોરી ચખારી જરા ન થાયે, વરકોદની ચોકી, નિત્ય વરણુ

બેગા નવ આવે, ભીમશેન રાખે રોકી ॥ ૩૨ ॥ બેસવાની સભા અરજુને રચી, સર્વ ક્ષત્રીઓએ જાણ્યું; મેઘવરણ સાથે શેવક મોકલી, પરવતનું ધન આણ્યું ॥૪૩॥ કનક કેરા ઓરડા ભરીયા; સૌ શેન્ય કીધી ત્યાર; ચૈત્ર સુદી પુણ્ મીને દન, પુરણાઉતી વીચાર ॥ ૪૪ ॥ વળણ પુરણમીનો દન થયો, સુણ જનમેજે રાય; વલ્લભ વાણી ઓચરે, યજ્ઞ તણી કથાય,

કડવું ૭૩ રાગ ધોળ.

બોલ્યા બોલ્યા જયમુની મુજ વચનરે; સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત કેરા તનરે. ॥૧॥ યજ્ઞ કરવા બેઠાં ધરમને દ્રૂપતી જગતનો જસ લે છે કુન્તા સતીરે ॥૨॥ વેદ મંત્રે બ્રાહ્મણો કાર્ય કરાવેરે; જવ તલ ઘ્રતને, શીફળ સરવે હોમાવેરે ॥ ૩ ॥ તે યજ્ઞની ધુમ્ર આકાશે જાયરે; તેથી તેત્રી, કોટી દેવતા ત્રપ્ત થાયરે ॥ ૪ ॥ વાગેછે ત્યાં ભેર ભુગળને ઢાલરે જય જય સબ્દ થાય ને ઊપજે કલોલરે ॥ ૫ ॥ હરીજનો, જુએ છે રૂડેરી ચરચારે; શૌને કીધી, કપાક્ષે કુમ કુમ ચરચારે ॥ ૬ ॥ અશ્વ પુજન કરી અવયવ ભાગ લીધારે; પુરણ પ્રેમે, તેવો અશ્વ હોમ કીધોરે ॥૭॥ અશ્વને તો શજીવન કીધા વિદાયરે; પરી પુરણ યજ્ઞ થયો છે ત્યાંયરે ॥૮॥ પછી ધરમે, આગના કરી તે વારરે; સહુને ભોજન કરાવો જુગદા ધારરે ॥ ૯ ॥ તવ પ્રભુએ સર્વને આગના દીધીરે, જમવા માટે, વિવેક પતંગ કીધીરે ॥૧૦॥ પીરસનારને જાદવ છપન ક્રોડરે; દેખે રેખ રાખે સઘળે શ્રી રણછોડરે ॥ ૧૧ ॥ કરાવી છે જમવા સામગ્રી અપારરે; વરણુન કરતા, ઘણીક લાગે વારરે ॥ ૧૨ ॥ પછી સરવે, ભાવતાં ભોજન કીધારે; સઊ પ્રાણીને સોપારી મુખવાસ દીધારે ॥૧૩॥ પછી પતંગ ઊઠીને ઉલટ વ્યાપેરે; ધરમ રાજા, કનકનું દાન આપેરે ॥ ૧૪ ॥ દ્રૂપતી તો કરે મોતીનું દાનરે, પાસે રહીને અપાવે શ્રી ભગવાનરે ॥૧૫॥ બ્રાહ્મણોને ભરેલી બ્રહ્મપુરી આપેરે; અવર જાતી, યાચકના કષ્ટ કાપેરે ॥૧૬॥ આપ્યાં પોતે ગૌદાનને વસ્ત્ર દાનરે; આપ્યાં પાત્રો, કુન્તા સતીને સંતાનરે ॥ ૧૭ ॥ પછી કીધિ પુરણ પ્રેમે સભાયરે, તેમાં બેઠા, ક્ષત્રીનંદન સહુ રાયરે ॥ ૧૮ ॥ યુધિષ્ટરને વાવરવાનો ભાવરે; જેવો રાજા, તેવો કીધો સરપાવરે ॥ ૧૯ ॥ ધનમાલ આપી, સરવને દીધી વિદાયરે; પછી

સહુજન, પોતે પોતાને સ્થળ જાયરે ॥ ૨૦ ॥ તે પછી સઉ, યજ્ઞ સ્થળે ભેગા થાયરે; પાંચ પાડવને, છઠા શ્રી જાદવરાયરે ॥ ૨૧ ॥ યજ્ઞકેરો કચ રો નાંખ્યો જ્યાંયરે, સ્વર્ગ વીસેથી, નોળીયો આવ્યો ત્યાંયરે ॥ ૨૨ ॥ તે કચરામાં આળોટે ધરી ઉમંગરે; પણ ન થયું સોનારૂપાનું અંગરે ॥ ૨૩ ॥ ત્યારે ધરમે પ્રભુને પુછયું પ્રષ્ણરે; કાયા હાની કેમ બદલાઇ નહિ કૃષ્ણરે ॥ ૨૪ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી એમરે, દ્વાપર ઉતર્યો તેથી કાયા બદલે કેમરે ॥ ૨૫ ॥ એટલે ટળીયા, ધરમના સંદેહ રે; સરીતા સ્નાન, કરી સ્થળે ગયાં તેહરે ॥ ૨૬ ॥ નગ્રમાંથી રાજા રૂષી સહુ જાયરે; બીજી ત્રીજી રહીયત થઇ વિદાયરે ॥ ૨૭ ॥ બળદેવ ગયા, લઇને છપનકરોડરે; હસ્તીનાપુર, રહ્યા શ્રીરણછોડરે ॥ ૨૮ ॥ યજ્ઞ કથા પુરણ હવી આ ઠામરે; શ્રોતાજનને, સુણતાં રીઝે શ્રીરામરે ॥ ૨૯ ॥ યજ્ઞ કથા, સુણીને દાન અપાયરે; તે પ્રાણિને, યજ્ઞતણું ફળ થાયરે ॥૩૦॥ શ્રદ્ધા રાખી, શ્રવણ કરે જે જનરે; તેને પ્રભુ, આપે અનધનતનરે ॥૩૧॥ શ્રોતા વક્તા, સહુ બેસજો કરજોડરે; વલ્લભ વદે, બોલો જે જે શ્રી રણ-છોડરે ॥ ૩૨ ॥ વલણ ॥ જય બોલો રણછોડની; તો રણ છોડે નાથ; વલ્લભ વાણી ઓચરે, નીરમળ રહો મન સાથ.

કડવું ૭૪ રાગ સવાઈયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા; સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ જને સંભળાવૂં સાંભળજે કથાય ॥ ૧ ॥ પરીપુરણ યજ્ઞ કીધો; રહ્યા સુખી થઇ જ્યારે; એવામાં એક કણબીને બ્રાહ્મણ વઢતા આવ્યાત્યારે ॥ ૨ ॥ ધરમ રાજાની સભામાં, આવીને ઉભા બેઉ; ધરમ કહે ટંટો શો છે, જુબાની તમારિ લેઉ ॥ ૩ ॥ તે વેળા શ્રીકૃશ્ન બેઠા છે, પોતે જુ-ગજીવન; તે સમે પાટીદાર બોલ્યો, મુખથકી વેચન ॥ ૪ ॥ માહારાજા મેં ખેતર માહરૂ, વીપ્રને અરપણ કીધું; માહારા બાપ પછાડે મેં આ, વીપ્રને આપી દીધુ ॥ ૫ ॥ આકાશથી કે પાતાળ સુધી, આપ્યું હતું રાજન; પણ તે ખેતરમાંથી નીકળ્યું, ચાર ચરૂ ભર્યું ધન ॥ ૬ ॥ તે ધન એ બ્રાહ્મણ લેઇ ગયો, તે મુજને અપાવો, તે કરતાં મુને પાપ છો થાતુ ખેતર પાછુ લાવો ॥૭॥ બ્રાહ્મણ કહે પાછુ ન આપું. ખેતર કણબી કેરૂ; માહારા બે પુતરો લઇ જઇને ખેતરમાં વધેરૂ ॥ ૮ ॥ કણબી કહે વધેરે

નેતો, તેમાં મ્હારૂં શું જાશે; મરીશ તો મરસે સુત તારા, નીરવરતી મને થાશે ॥૯॥ તું મારીશ તે પાપ તુને મુને ન લાગે રતી; બ્રાહ્મણ કહે એવા પાપો હું કાંઇ ગણુતો નથી ॥ ૧૦ ॥ બેઉની વિપ્રીત વાત સુણી, ગભરાયા ધરમરાય; પ્રભુને પુછયું, ઓ માહારાજા, આ તે શું કહેવાય ॥ ૧૧ ॥ એટલે અંતરાયામી બોલ્યા, બંને કાળ સમાવો; છ માસ પછી ન્યાય કરીશું, અત્યારે ઘેર જાવો ॥૧૨॥ એમ કહી બ્રાહ્મણ કણબીને, પાછા કાઢયા ઘનશામ; પછી ધરમ પ્રત્યે બોલ્યા ક્રશ્ન પ્રભુ તે ઠામ ॥૧૩॥ ઓ યુધિષ્ટર હવે ન કરશો, કોઇ જનનો ન્યાય; દ્વાપર ઉતસ કળીયુગ બેઠો, ઓરે ધરમ રાય ॥૧૪॥ એવું સાંભળી ધરમ બોલ્યા, ઓરે દેવાધી દેવા; મુને ગુણ લક્ષણ બતાવો. કળીયુગના જીવ કેવા ॥૧૫॥ ક્રશ્ન પ્રભુ તવ કહેવા લાગ્યા, સાંભળો ધરમરાય; વ્યાસજી તમને તે સહુ કેહેશે, ઉપદેશની કથાય ॥ ૧૬ ॥ મુજને તમે આગના આપો, દવારકાં હું જાવું;થોડે દીવસે વળી પાછો, મળવા માટે આવું ॥૧૭॥ વળણ ॥ મળવા માટે આવશું, એમ કરે છે વાત; એવામાં ત્યાં આવીયા, વઢતા પુરૂશ સાત.

કડવું ૭૫ રાગ દુરઘા સાખીનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ કથાય ॥૧॥ ક્રશ્ન જવાની ત્યારી કરે છે, સપ્તપુરૂશ ત્યાં આવ્યા, ખટ વીપ્ર એક એક અતી શુદ્રને, તાડનકરતા લાવ્યા ॥૨॥યુધિષ્ટિરને ક્રશ્ન બીરાજ્યા,ત્યાં આવી વીપ્રો બોલે; આઅતી શુદ્ર આચાર્ય થયો છે, વિપ્ર આચાર્યની તોલે ॥ ૩ ॥ ઉપવિત અંગે ધારણ કર્યું છે, વધાર્યા છે પંચકેશ; દર્ભાસનને જળ કમંડળ ધર્યોછે મહાત્માનો વેશ ॥૪॥ વેશ ધરી ઉપદેશ કરે છે, વાંચેછે કથા પુરાણ, તે ઉંચ જાતિ શ્રવણ કરે છે, નીંચના મુખની વાણ ॥૫॥ નેવનું પાણી મોભ ચઢયુંને, અવનિ ગઇ આકાશ; અવળી ગંગા વ્હેવા માંડી, વાઘને અજાનો ત્રાસ ॥ ૬ ॥ મંઝારથી શ્વાન સંતાવા લાગ્યાં, કાગથી સંતાયા હંશ; નીચ જાતિનો ઉંચ જાતિપર, ઉપન્યો અતિ દંશ ॥૭॥ આતે કારણ શું છે ક્રપાળુ, કેમ બને વિચિત્ર; કાળ બળ કેમ ફરયો ભાસે છે, વળી દીસે અપવિત્ર ॥ ૮ ॥ એવું સાંભળી ધરમરાયે જોયું

જુગદિશ સાસુ, કૃપાનિધી હું તો આ વાતો; સાંભળો વીશ્મય પામું ॥૯॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ઓરે યુધીષ્ટર, કળીયુગનાં એ કર્મ; હજી તો આ ગળ જાતાં થાશે, અતી ઉપાધીના ધર્મ. ॥૧૦॥ શુદ્ર લોકો આચાર્ય થઈ ને, રોમ રોમ નરકે પડશે; વૈશ્ય ક્ષત્રી ને વીપ્ર લોકો; તેને પંથે ચડશે, ॥ ૧૧ ॥ તેથી તે પણ નરક પળાશે, તવ લય પામશે શ્રષ્ટી; ધર્મ વીશે અધર્મ થવાનો, સઉ જીવ ભોગવે કષ્ટી. ॥ ૧૨ ॥ શ્રોતા નરકે વક્તા નરકે, નરકે ઉંચ ને નીચ; ભક્તાણીયો ભારજા થવાની, પાતકના થશે કીચ. ॥ ૧૩ ॥ ધર્મને નામે ઢોંગ થવાના, આગળ અબળા વ્હેશે; હું મ્હારૂ સાર્થક કરૂં છું; કામની કંથને કેહેશે. ॥ ૧૪ ॥ મીઠાઈ મેવા દુધ કઢેલાં, ઢોંગીને જઈ દેશે; પતી તેની પુંઠ ન જુએ, મુખ વિકાશી રહેશે ॥૧૫॥ પરણ્યા પતીનું પોશાણ કરતાં, કંજુશાઈ દેખાડે; ઢોંગી ધુતારો ને ધવરાવિને, પ્રેમ પુર્વક જમાડે ॥ ૧૬ ॥ કંથ તણી નહી સાચવે ભાવે, ઢોંગીની તક નહી ચુકે; ઢળતી વસ્તુ ઢળવા દેશે, બાળક રડતાં મુકે. ॥ ૧૭ ॥ ઢોંગીનો છબી નીરખ્યા કરશે, ઢોંગીના ગુણ ગાશે; ચરણ ચાંપસે કાંમે ટાંપસે, પતીથી મુખ મરડશે. ॥૧૮॥ ધર્મના નામનો ધંધો ગ્રહીને, ધન મેળવસે ભારી; ભારે વઇભોગ ભોગવસે ને, દુનિયાનિ કરસે ખુવારી. ॥ ૧૯ ॥ પણ ઉંધ કરમી કળયુગી અબળા, ધણીનું ધન વેફરસે; કળીજુગના આચાર્યોને પોશી, મોહીત દ્વંદમાં ફરસે ॥ ૨૦ ॥ તે સહુ લક્ષણ કળયુગ કેરાં, આ બધી તેનિ લડાઈ; તેમાં આપણે ચીત ન દેવું, જ્ઞાનમાં રાખો ચડાઇ. ॥ ૨૧ ॥ હાવા તો અનેક ઉતપાત થાસે, તેમાં ન દેસો ધ્યાન; કળયુગ બેઠો નિશ્ચે માનો, એમ વદે ભગવાન. ॥ ૨૨ ॥ યુધીષ્ટરને ચાલી ચીંતા, આ તો આવ્યુ દુખ મ્હોટું, ધર્મના કામમાં ધાડ પાડે, એ દુખ સઉથી ખોટું ॥૨૩॥ અરેરે ધર્મનું ધરબોળ જાસે, અવળી મતી જગ ઝાલે: દેખાસે સવળું હસે અવળું, પણ તે પંથે ચાલે. ॥ ૨૪ ॥ એવો અતી ઉદ્વેગ ધરીને, થઇ બેઠા નીરાશ; અરેરે એ યુગ ભુંડો, રંભળી પામ્યા ત્રાસ. ॥૨૫॥ પ્રભુ કહે તમે ત્રાસ ન ખાસો, વ્યાસજીને તમે મળજો; હવે હું આગના માગું છું, ધર્મ કહે વળી વળજો. ॥૨૬॥ એવું સાંભળી કરન પ્રભુજી, પોતે થયા વીદાશ; એટલે અતી ઉદાસી રહે છે, પોતે ધરમ રાય. ॥ ૨૭ ॥ એમ કહીને કરન પ્રભુજી, પોતે થયા વિદાય; ઉદ્વેગ ભોગવે ધરમ રાજો. હવે કયારે દેહ જાય ॥ ૨૮ ॥ એટલેથી અશ્વમેધ પર્વ, પુર્ણ થઇ કથાય; ઓ જનમેજે રાજા તારિ, ઉતરિ બ્રહ્મહત્યાય. ॥ ૨૯ ॥ કાળા પડદા ધોળા થયા, સ્વે

ત થઇ શામ ગાય; કાળા તલ ધોળા થયા એ, પરીક્ષા દેખાય. ॥ ૨૯ ॥
પરીક્ષત સુતે વીધી પ્રમાણે, પુરણ કીધાં દાન; યજ્ઞની કથા શ્રવણ કી-
ધી, ફળ તે યજ્ઞ સમાન ॥ ૩૦ ॥ શ્રોતા વક્તા સરવે જનના, મનના
પોહોચે કોડ; વલ્લભ વદે બોલજો સઉ, જે જે શ્રી રણછોડ. ॥ ૩૧ ॥
વળણ ॥ જય જય શ્રી રણછોડ રાયની, બોલો શ્રોતા જન; અશ્વમેધ
પર્વ કહ્યું, પાપી થાય પાવન.

અશ્વમેધ પર્વ સમાપ્ત

વ્યાસાશ્રમ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખીનો.

જયમુનીરૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વ્યાસાશ્રમ કથાય ॥ ૧ ॥ ધરમરાજાને રહે ઉદાશી ગમતુ નથી લગાર; ખાવું પીવું કાંઇ ન ગમે; ગમે નહી વ્યવહાર ॥ ૨ ॥ ઉદવેગ ધરીને નીકળીયા ઘેરથી, ધરમરાય; વેદમવ્યાસનો આશ્રમ જ્યાં છે, ત્યાં ગયા મન મકલાય ॥૩॥ વ્યાસજીને જઇ ચરણે લાગ્યા, માહારાજા ટાળો વેમ; સંસારમાં હવે નથી ગમતું; ઉદાસ રહુ છું કેમ ॥૪॥ એટલે વ્યાસજી એમ બોલ્યા નહિ ગમે આ સમે; કળીયુગ બેઠા તે કારણથી મનડું તમારૂં ભમે. ॥૫॥ શતીયાને સારૂં નવ લાગે, કળીયુગ વિશે રેહેવું, ધરમ કહે કળીયુગ કેવો, વ્રતાંન્ત મુજને કહેવુ ॥૬॥ કેહેવું ઘટેછે વ્યાસ માહારાજા, લાગુ તમને પાય, કળયુગના ગુણ લક્ષણ કેરી, કહો મુને કથાય ॥ ૭ ॥ વ્યાસજી બોલ્યા ધરમ સુણો, કળીમાં કમ આયુશ; થોડા દીવસ જીવવું તેમાં, હઇયામાં ઘણી હુંસ ॥૮॥ અનેક પ્રકારના રેગના વ્યાધિ; ન થાય નાડી પરીક્ષા; બ્રાહ્મણ વિના અવર જાતી; માગે ઘેર ઘેર ભીક્ષા ॥૯॥ દુરાચરણ દુર વ્યસન વધશે, દુરબુદ્ધિને દુકાળ; ઉંચ વરણ રાખશે નીચ વ્રતી, ઉંચવ્રતી ચંડાળ ॥૧૦॥ નાસ્તીકને સૌ આસ્તીક કેહેશે, આસ્તીક ને નાસ્તીક સ્વારથ સરસે તેમ સહુ વળશે નહી પ્રભુની બીક ॥ ૧૧ ॥ ખરા બોલાને પાડશે ખોટા, ખોટા ખરા કેહેવાશે; વેદના અર્થના અનર્થ થાશે; પાખંડી પુજાશે ॥૧૨॥ શીવાર્પણનું ખાવા ઇચ્છે, વીપ્રને તિછકાર થાશે; ગુરૂ પદવીનો ડોળ કરીને, મહતાથી મદીરા પાસે ॥૧૩॥ ધર્મની જગોના ધણી થાશે, પ્રપંચ પગલાં ભરશે; કન્યા વિક્રય વધશે ઝાઝો, જુવતી બજારમાં ફરશે ॥૧૪॥ રાજ્ય નીતીથી ન્યાય થાશે, સ્વારથ સરે તેવા; લાંચો લેવાશે દંડ દેવાશે, ઉંચ નીચની કરે શેવા ॥ ૧૫ ॥ સરવ વરણ એક આરે થાશે, ખાશે પુત્રીની કમાણી; બાપનિ બેટીપર કુદ્રષ્ટી, ભ્રાત ભગની વેહ આણી ॥૧૬॥ વહાલામાં બહુવેર વધશે, નાતજાતમાં નહી જંપ; કલેશ કંકાશ નીત્યે ઘરમાં પાડોશમાં નહી સંપ ॥૧૭॥ ગરીબને સહુ ઘાલશે ગોદા, ગ્રહસ્થની પક્ષ તણાશે, બે મુખીદુનીયા બોલવાના સત્ય

ત્યાં અસત્ય જણાસે. ॥૧૮॥ સાચી વારતા સંતાઇ જાશે, જુઠી વાત ગણાશે; ધરમીષ્ટ તે અધરમી કેહેવાશે, અધરમી ધરમી ગણાશે ॥૧૯॥ ધરમનું દ્રવ્ય ખાવા ચાહાશે, નહી માને પુન્ય પાપ, બાપ નહિ ગણે દીકરાને, દીકરો નહી ગણે બાપ ॥૨૦॥ સાસુને વહુ નહી સંપવાનાં, ટંટામાં સહુ રાજી; નીતીનો ઉદયોગ નહી ઝાલે, ચાલશે દગલબાજી. ॥ ૨૧ ॥ બેહેની બારણે સાળી ઘરમાં, કુટુંબમાં કલેશ કરસે પત્નિયો પીત્રાઇથી વેહેરી, પીએરમાં ધન ભરશે ॥ ૨૩ ॥ જમાત્રોનું ખાવા ચાહાશે વઢશે વાંકી વાટે; ન્યાય નીતીથી કોઇ ન બોલે, ચાટે તેનું દાટે. ॥ ૨૪ ॥ ખાશે ત્યાં સુધી ગુણ ગાશે, નહી ખાય તો ગાય ખોટું; પરના સુખે દુખ દલમાં, ઝેર વેહેર મનમાં મોહોટું. ॥૨૫॥ વણ દીઠી વાતો વધવાની, નીંદાનો સહુને ધંધો; કળીયુગનો જીવ કામે ક્રોધે, રહે રાત દીન અંધો. ॥ ૨૫ ॥ ગાંઠનું ખાઇને ખોદણિ પરની, બીજો નહી ઉદયોગ, છળ પરપંચને પાપ ઘણેરા, વિવેક વણ વઇભોગ. ॥ ૨૬ ॥ ઉત્તમમાં અવતરીને પાળે, નીચ વરણનો ધર્મ; મુળ જાતીનો મારગ મુકી અન્યનાં ગ્રહે કર્મ. ॥૨૭॥ હીંદુ કુળમાં અવતરિને, યવનનો પંથ ઝાલે; સુપાત્રને ગ્રહસ્થ ગણિને, કુપાત્રોને આલે. ॥ ૨૮ ॥ દુરબળ દેખી ગધેડીને નિરે; તાજી દેખે ગાય; ધરાએલી કહી હાકી મુકે, દેખાડે અવળો ન્યાય. ॥૨૯॥ ચૈતન્ય મુકી પુજસે જડને; વેદ મુકિ સુણે વાતો, ગાયનું ગોથું ખમસે નહી ને, ખમસે ખરની લાતો. ॥૩૦॥ સારાને નરતો ઠેરવવા, સઉને રહે ઇચ્છાય; કુથલી કરે હલકો કરવા કેહેશે સૌ હાયેહાય. ॥ ૩૧ ॥ કજાતિનિ કથા સુણે, સુજાતિને નીંદે; ઉચનિ સાથે બાકરી બાંધે નિચ જાતિને વંદે. ॥ ૩૨ ॥ વિપ્ર વિના વેદ વિદ્યા ભણીને ચલાવસે બહુ પંથ તેવાનિ સેવા સહુ કરશે, અગનાનિ કહેવાસે સંત, ॥ ૩૩ ॥ એકારે સર્વે વરણ થાશે, એતો ઉપદેશ કરશે ત્યાગીપણું દેખાડિને, ખુબ ખજાના ધરશે. ॥ ૩૪ ॥ હું બ્રહ્મ છું જેને કેહેસે થઇ ફરસે બ્રહ્મરૂપ; આપ વિના અન્ય ઇશ્વર નથી; કયાં છે માયાનો કુપ. ॥૩૫॥ ત્રણે કાળમાં નથી માયા; જેમાં ને તેમાં છે બ્રહ્મ; બ્રહમે બ્રહ્મને હળે મળે, કરે ફાવે તેમ. ॥૩૬॥ પાપજ કયાં છે પુન્યજ કયાં છે; કયાં છે મોક્ષ અમોક્ષ; જુદો ઠરાવે તો ભજવો પડે, ઠરાવે તેથી અમોક્ષ ॥૩૭॥ સાકાર કહેતો શેવવો પડે, માટે કહે નિરાકાર, શગુણ કેહેતો ગુણ ગાવા પડે, નિરગુણનો શો વિસ્તાર. ॥ ૩૮ ॥ એવાં વિચીત્ર કામ કળીના, ઓ ધરમરાય ભ્રષ્ટા ભ્રષ્ટ થવાનિ ઝાઝી; જીભ્યાયે કહિ ન શ

કાય ॥ ૩૯ ॥ વલણ ॥ કહેતાં થાકે જીભડી, સુણ યુધીષ્ટિર રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીયુગનો મહીમાય.

કડવું ૨ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન, કહેછે ધર્મને વેદમ વ્યાસ; વળી મનમાં ધરીએ હુલ્લાસ ॥ ૧ ॥ પુછયું ધરમ રાજાએ એમ, ચારે વરણ ચાલશે કેમ; બોલ્યા વ્યાસજી મુખથી વાણી, તમો સાંભળો ઉલટ આણી ॥ ૨ ॥ ચારે વરણમાં બ્રાહ્મણ શ્રેષ્ટ, તેને કળી યુગ કરશે નેષ્ટ, એવા એવા વિપ્રો અવતરશે, ત્રણ વરણની સેવા કરશે ॥ ૩ ॥ ગોર થઇ યજમાનોમાં ફરસે, ફાંફાં મારીને પેટ ભરસે; પૈસા માટે કાસદાં કરસે, નિચવરણ આગળ હાથ ધરશે ॥ ૪ ॥ ગાળ દેઇને કાઢે રડતા, તોહે બ્રાહ્મણો નાંખસે પડતા, વણ નોતરે જમવા જાસે, છાંડયું છુડયું મુકેલું ખાસે ॥ ૫ ॥ નીચવરણ હશે બાવા, બેસશે તેના ગુણ ગાવા; જ્યાં ત્યાં લાડવા લુટી ખાવા, મોકલે ત્યાં જાયે અથડાવા ॥ ૬ ॥ શુદ્રોના છોકરાં તેડી ફરસે, ઘણી ગાંડ ગુલામી કરસે, પૈસા માટે નચાવે તો નાચે, માન્ય ભ્રષ્ટ થઇને યાચે ॥ ૭ ॥ શુદ્રોનું અન્ય આપસે, રાંધી લેશે પાપોનિ પોટલિ બાંધી; ખાવા માટે ઘેર ઘેર ભમસે, શુદ્રના સોળ દનમાં જમસે ॥૮॥ શુદ્રના નિમીત જે અન્ન; તેનું બ્રાહ્મણ કરશે ભોજન, શુદ્રના એઠવાડોમાં ફરશે, એવું ગોરપણું આદરસે ॥ ૯ ॥ બીજી વરણ મુખમાં ઘાલે, પછી વિપ્રોને આગના આલે, જમે પાછળથી નહી છોશ, પેટ માટે નહિ ગણે દોશ ॥ ૧૦ ॥ એક પઇસો મળવાનો જ્યાંય, બીજા પાઇ માટે પડે ત્યાંય; એવિ રીતે થશે માન્ય ભ્રષ્ટ, કળીયુગમાં બ્રાહ્મણ ભ્રષ્ટ ॥ ૧૧ ॥ વળિ વિપ્રનિ પત્નિઓ જેહ, કરસે શું સુવાવડ તેહ; ચાંપશે શુદ્ર નારીનું અંગ, ધોઇ લાવે વસ્ત્રો નવરંગ ॥ ૧૨ ॥ ખરો બ્રાહ્મણ માન્યમાં રહેશે, તેને હંકારિ સહુ કહેશે પણ તે કિરતિ નહી ગણે, એક ભગવતનું નામ ભણે ॥ ૧૧ ॥ નહી રાખે કોનિ ઓશિઆળ, તે તો સાચો વિપ્રનો બાળ; પણ કળિયુગમાં એવો ટેક, રાખનારો હજારમાં એક ॥૧૪॥ એવા વિપ્ર કળિયુગના સાર; કહુ ક્ષત્રિ તણો વિસ્તાર; જાસે સુરપણું ક્ષત્રીમાંથિ, રાજ્ય ગાદી તે ભોગવે કયાંથિ ॥ ૧૫ ॥ નિચી વરણનિ નોહોકરી કરશે, મરવાનો ઘણો ભય ધરશે; નહિ રહે ઘરમાં અનાવાસ, થાશે દાસ તણા તે દાસ ॥ ૧૬ ॥

વળિ દુર વ્યસન બહુ કરશે, રળીરળીને દેવાં ભરશે ખોઇ બેસશે ઘરને ગામ, બોળાશે ક્ષત્રીઓનું નામ ॥૧૭॥ થઇ જાશે ગણુા ગેરાડી, નહી જુએ નેત્ર ઉઘાડી; ઉતારી મુકશે ઉપવિત, હંસા કરવામાં પરોવે ચીત ॥૧૮॥ જ્યાં ત્યાં કાઢસે દોહલા દન, કરે અભક્ષા ભક્ષ ભોજન; આદરે અન્ય વરણની સેવા, કળીયુગના ક્ષત્રી એવા ॥૧૯॥ હવે વંશ તણો વિસ્તાર તમો સાંભળો કુન્તી કુંવાર, કરશે અવીવેકી વહેપાર, નહી નેકને દયા લગાર ॥ ૨૦ ॥ આપવા લેવાના જુદા ભાવ, ધાપ મારે જેવા જેવા દાવ; નહી જમતાને જમાડે, નહી રમતાને રમાડે ॥ ૨૧ ॥ નહી જમે નોહોતરશે, જમશે તેને તીછકાર કરસે; વળી નઇવેદનું લઇ નામ, કરશે કાયા પોશાણ કામ ॥ ૨૨ ॥ માગશે તેને નહી આપે નહી લે તેને દેવા ટાંપે, ખરાને માનવાનો ખોટો ખોટાને માનવાનો મોહોટો ॥૨૩॥ નાંખશે ઉપવીત ઉતારી સદા રહેશે વ્રતી ધુતારી; નાતો જાતો રૂડી આદરશે, વળી વીપ્રમાં કસર કરશે ॥ ૨૪ ॥ મોહોટા ટીલા તાણીને ફરશે; છાપા છપ્પન માળાઓ ધરશે લેવું દેવું તે ગાંડાનું કામ, ધારશે ભકત ધરવું નામ ॥ ૨૫ ॥ પરસાદોના પડીયા મળશે તેવા પંથમાં ભેગા મળશે, એવા કળીયુગના વંશ જાતી વહેવારમાં વીસવાસઘાતી ॥૨૬॥ હવે શુદ્ર તણી કહુ રીતી, તું તો સાંભળ કળીયુગ નીતિ, શુદ્ર જાતી થશે મહાઘાતી; ઘણા જીવ તણા નીપાતી ॥ ૨૭ ॥ એવા શુદ્રોથી શુદ્ર નીકળશે, અતી શુદ્રના નામમાં ભળશે અને શુદ્ર જાતી થશે સારા, પાળશે મુળ ધરમના ધારા ॥ ૨૮ ॥ ગાય વિપ્ર ઉપર પ્રેમ ધરશે, પુન્યને દાને વીપરો કરશે; રાખશે શ્રદ્ધાધરમને ઠામે, વેચ્યા વેચાશે ભગવત નામે ॥૨૯॥ પાપી વીપ્રને ગણશે મોહોટા, કદી નહી કહે જીભ્યાએ ખોટા, નહી છીદ્ર વીપ્રનાં શોધે, ચાલશે બ્રાહ્મણને બોધે ॥૩૦॥ ચાલશે બ્રાહ્મણ કહે જેમ, નહી કરે કરે બ્રાહ્મણ કરે તેમ; એવો સુપંથ નીચમાં જાશે, ઉંચ વરણ તે નીચ થાશે ॥ ૩૧ ॥ એવો ઘણો લાંબો વીસ્તાર, કહેતાં ન આવે પાર; વળી ગ્રંથ લંબાણે જાય, તેથી ટુંકામાં કહી કથાય ॥ ૩૨ ॥ ત્યારે ધરમ બોલ્યા વચન; સુણો પારાશ્વરના તન; મુને એક છે શંકા અપાર બ્રહ્માના મુખના વેદ ચાર ॥૩૩॥ તેમાં સત્ય માનુ કીયો વેદ, એવા જુદા જુદા છે ભેદ, ત્યારે વ્યાસજી વદીયા એમ, વેદને જુઠા કહીએ કેમ ॥૩૪॥ પય દધી માખણ તક જેમ; વેદ જુજવા દાશે તેમ; લાગે ખાટુ મોળુને મીઠું, પણ તેમાં શું તત્વ દીઠું ॥૩૫॥ કરે યુક્તીથી મથન જે ઠારે,

આવે દ્વૈત તત્વ તે વારે; તેમ વેદ વિવેક વીચારે, જ્ઞાન તત્વ નીકળે ત્યારે ॥ ૩૬ ॥ તેવું તે જ્ઞાન વેદથી ન્યારૂ, લાગે મુમુક્ષને પ્યારૂ; તેમાં નીશ્ચય વર્ત્તી કરે; તેનું આવગમાન નીસ્તરે ॥ ૩૭ ॥ તવ બોલીયા ધ-રમ રાય, એક બીજી પુછુ શંકાય; તેવું જ્ઞાન લેઇને શું કરવું, એમાં શું શું કામ આદરવું ॥ ૩૮ ॥ તવ બોલીયા વેદમ વ્યાસ, સાંભળી ક-રજે કાંઇ કયાશ; જ્ઞાન થયા પછી નહી કર્મ,જેણે સત્યવસ્તુ જાણી પર્મ ॥૩૯॥ તેણે લક્ષણા ભક્તિ કરવી;અતી ઉપાસના આદરવી; નથી દેહનું કદિ કર્મનું કામ, ચઇતન્યનું ચઇતન્ય સુખધામ ॥૪૦॥ નથી જ્ઞાનીને કર્મ બંધન, કરે સત્યતણુ વદન; કહ્યું મનુસ્મૃતી માંય, તેમાં શંશય નથી કાંઇ ॥૪૧॥ સર્વ માયામાં ચઇતન્ય જેહ, મળે ચઇતન્યે ચઇતન્ય તેહ; એતો ચઇતન્ય ગ્રહે જ્ઞાન; તેનુ તેને તે ધરે ધ્યાન ॥ ૪૨ ॥ રહેમુળ ચઇતન્યમાં મતી, તેથી તેની ત્યાં થાયે ગતી; મળે ચઇતન્યે ચઇતન્ય રૂપ, તવ ટળે માયાનો કુપ ॥૪૩॥ ટુટે માઇક વાસના જ્યારે, પામે અ-ભયપદ તે વારે; રહે માયામાં વાસના જરા, તવ અવતરે તે ધરા ॥૪૪॥ માયામાં રહીને એમ બોલે. અહંબ્રહ્માસ્મી બ્રહ્મ તોલે, એવું કહેનારો નહી બ્રહ્મ, એનું પોગળ પોલુ ભ્રમ ॥૪૫॥ બ્રહ્મનું જ્ઞાન થયેલું જેહ દેહ છુટે મળે પદ તેહ, તેથી ચઇતન્ય ચઇતન્યતણું; હોય જ્ઞાનીના લક્ષમાં ઘણુ ॥૪૨॥ તેતો છુટેલો શુભ કર્મ કરવા;હોય ખુશી તો બેસે આદરવા તેથી તેને નહી કાંઇ બાધ, જ્ઞાની ન ગણે જમ અપવાદ ॥ ૪૭ ॥ જ્ઞાન લેવાનો સર્વનો ધર્મ ઝાલી રહે અજ્ઞાની કર્મ;જે આગળ ડગ નવ ભરે તેમાંને તેમાં અવતરે મરે ॥ ૪૮ ॥ જ્ઞાન વિના મુક્તી નવ થાય, કહ્યું વેદ સ્મરતીની માંય; તવ બોલીયા ધર્મ ભુપાળ; આતો દીસે છે મા-યાની જાળ ॥૪૯॥ એતો માયા તેતો અજ્ઞાન, તેથી જ્ઞાન કીયું ભગવા-ન; જ્ઞાન અજ્ઞાન કયાંથી ને કયારે, કરો બોધ શંકા ટળે ત્યારે ॥ ૫૦ ॥

॥વલણ॥ બોધ કરો શંકા ટળે, લાગુ તમને પાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સાંભળો જ્ઞાન કથાય.

કડવું ૩ રાગ સવઈયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વ્યાસાશ્રમ પર્વ તણી હું શ્રવણ કરાવું કથાય ॥ ૧ ॥ વેદમ વ્યાસજી કહે છે ધર-મને વલ્લભ શ્રોતાજનને, અગનાની જન સાંભળે તોહે; ડાઘ ન લાગે

મનને ॥ ૨ ॥ આ વિશ્વ ઉપજે લય પામે, અનાદીનો નેક; વિશ્વ હોયે તવ દ્વૈત ગણવા, વય પામે તવ એક ॥ ૩ ॥ માયા રૂપે હોય માયા તવ, માયાને બ્રહ્મ બેય, માયા બ્રહ્મ રૂપ થાય તવ એકજ, પણ મુળમાં દ્વૈત છેય ॥૪॥ પયમાં જળને દ્વત બે વસ્તુ, પણ પય દીસે છે એક,જેવેળાએ જુદા પડે, તે વેળા બે વીવેક ॥ ૫ ॥ તે રીતે મુળ બ્રહ્મ વિસે;માયા હતી બ્રહ્મરૂપ; કાળે કરીને જુદી પડે, તવ બે જુદા સ્વરૂપ ॥ ૬ ॥ માયાનું સ્વરૂપ કરવાને, અનાદીનો સ્વભાવ;જેવું દુધી દધીરૂપ થાયે, તેવો નેવા ઉથલાવ ॥ ૭ ॥ તે રીતે માયા રૂપે ચઇતન શક્તિથી થાય; ચઇતન્ય શકતી બ્રહ્મ કેરી; સુણો યુધિષ્ટર રાય ॥ ૮ ॥ જડ માયામાં શક્તિ ચૈતન્ય, તેથી ચઇતન્ય માયા; માયાનિ વસ્તી દષ્ટીયે દિસે, માયાનિભૌતીક કાયા ॥૯॥ ત્રીગુણિ માયાથી ત્રણ ગુણ થાય, ત્રણ ગુણના પંચભુત; તે પંચભુતના ચોવીશ તત્વો સાંભળ કુંતી સુત ॥ ૧૦ ॥ છે શાંખ્ય શાસ્ત્રમાં વીવેચન એ, જીજ્ઞાસા સહુ જન, ગ્રંથ લંબાણુના ભયથકી એ, કરતા નથી વરણુન ॥ ૧૧ ॥ માયાનિ કાયામાં ચૈતન્ય બ્રહ્મનું તેને કહે છે જીવ તે જીવ જ્ઞાન લે ચૈતન્ય બ્રહ્મનું, તવ જીવ થાયે શીવ ॥ ૧૨ ॥ માયા વાશના છુટીને, જો બ્રહ્મને રહે વળગી, દેહથી છુટી બ્રહ્મ પદ પામે, તવ થાય વાશના અળગી ॥ ૧૩ ॥ વાસના નવ રહે માયા નવ રહે, ન રહે હું ને અન્ય;એવા જે પુરૂશારથીજ્ઞાનિ, તેપુરૂસોને ધન્ય ॥ ૧૪ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, એક પુછુ વીચાર; મુળ બ્રહ્મને ચૈતન્ય કહોછો. તેતો કેવો આકાર ॥ ૧૫ ॥ એટલે વેદમ વ્યાસ બોલ્યા, આત્માનો આકાર જેવો; ચંદ્ર શમ બીંબ બીંબ શમચંદ્ર, પરમાત્માનો તેવો ॥ ૧૬ ॥ જેવો આત્મા તેવો પરમાત્મા આકારમાં નહી ફેર; પણ શક્તીમાં અધિકને ન્યુન્ય, ગુણ ફેર મેર સમેર ॥ ૧૭ ॥ એમ અતીશય જ્ઞાન કીધું, ત્રપ્ત થયા રાય ધર્મ; શ્રોતાજનથી આટલું કેતાં સમજાઈ ન શકે મર્મ ॥ ૧૮ ॥ તો નિમીત માત્ર મુજ દેહે રચેલા છે ગ્રંથ અનેક; ભાવાર્થ પ્રકાશ વિજ્ઞાન વલભ, તેમાં સરવ વિવેક ॥૧૯॥ છપાઇ તે ગ્રંથ બહાર પડયા છે, તે જોતાં થાસે જ્ઞાન; વલભ વદે સરવે શ્રોતા, શમરો શ્રી ભગવાન ॥ ૨૦ ॥ વ્યાસાશ્રમ પરવ થયું પુરણ, ઉતરી ગઇ હત્યાય, જનમેજે પરણાવી આપી, સવાસો કન્યાય ॥ ૨૧ ॥ સવાસો વીપ્રને ઉપવીત દીધાં, ઉલટ મનમાં વ્યાપી; સવાસો બ્રહ્મ પુરી ચો તેતો, બ્રાહ્મણોને આપી ॥ ૨૨ ॥ સવાસો ગઉદાન દીધાં, પુન્યવંત પરીક્ષત તન; સવા લક્ષ બ્રાહ્મણોને કરાવીયું ભોજન ॥ ૨૩ ॥ તેણે એ

નિ ઉતરિ હત્યા, સ્વેત થઈ શામ આય; કાળા પડદા ધોળા થયા, શામ તલ ધોળા થાય ॥૨૪॥ શ્રોતા વક્તા સરવે સુણિ, પોહોચ્યા મનના કોડ; વલ્લભ વાણી વદે જેહુ બોલો, જે જે શ્રી રણછોડ ॥ ૨૫ ॥ વળણુ જય જય રણછોડ બોલજો, રણછોડે જગરાય, ચીત્ત રાખીને સાંભળો, મુશળ પરવની કથાય.

વ્યાસાશ્રમ પર્વ સમાપ્ત.

મુશળ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ ધનાસરી.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મુશળ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વ્યાસાશ્રમથી ઉપદેશ લેઇ, ધરમ આવ્યા ઘેર, દ્વારિકાંથી શ્રી કૃષ્ણ આવ્યા, મળવા આનંદ ભેર ॥ ૨ ॥ સાત દીવસ શ્રી કૃષ્ણ રહ્યા ત્યાં; પછી માગી વીદાય; એટલે અરજુન પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે ધરમ રાય ॥ ૩ ॥ અરજુન વિરા પ્રભુની સાથે, મુકવા દ્વારીકાં જાઓ,શુભ સમાચાર સર્વના લેઇ, પાછા વેહેલા ઘેર આવો ॥ ૪ ॥ તવ પારથ વસ્ત્ર આભુષણ, પેહેરીને નીકળીયા; રથે બેશી વાતો કરતા, જાય નરને સામળીયા ॥ ૫ ॥ મારગમાં એક ગામ આવ્યું, ત્યાં બન્યું કેવું કામ; બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી બે જણ આવિ, ઉભા રહ્યા તે ઠામ ॥ ૬ ॥ નરનારાયણનો રથ ઘેરી, કહેવા લાગ્યાં એમ; આ યુગમાં માબાપ પહેલાં, છોકરાં મુઆ કેમ ॥ ૭ ॥ સુત સાત મહારા મરણ પામ્યા, તેનું કારણ બતાવો; સંદેહ માહારો ભાગો નહીં તો, પુત્ર મહારા લઇ આવો ॥ ૮ ॥ કૃષ્ન પ્રભુ કહે પુત્ર મુઆ, માબાપ પહેલા આ ઠામ; કળીયુગ બેઠો તે કારણથી, કાળ બળે થયું કામ ॥ ૯ ॥ અરજુન બોલ્યો પ્રભુની પ્રત્યે, વીચારવું રાજવટે; આપણને આવી યાચના કીધી, પુત્રો લાવવા ઘટે ॥ ૧૦ ॥ કૃષ્ન કહે કે ચાલો જઇએ, કહીને રથ હંકાર્યો; દ્વારીકાંથી ડાબી બાજુએ સુદરસણ મુકયું, તવ થયો પ્રકાશ; ચક્ર તણે અજવાળે ચાલ્યા, અરજુનને અવિનાશ ॥ ૧૩ ॥ આગળ જાતાં પ્રકાશ આવ્યો, તીમરથી ટળીયો શોક; આગળ જાતાં વસ્તી આવિ, ત્યાં ચતરૂભુજ લોક ॥ ૧૪ ॥ તેને હળી મળી આગળ ગયા, શહસ્રભુજા લોક ત્યાંય; તેમને સહુને હળીમળીને વીશેષ આગળ જાય ॥ ૧૫ ॥ ત્યાં તેજનો બીંબકાર દીઠો ઉજળળતા અનુપ; મહા તેજનો એક ઢગલો ત્યાં છે, ભોમી નારાયણ રૂપ ॥ ૧૬ ॥ વાલપુર ખંડીત તે જોત દીસે, અરજુન પડીયો પાય, કૃષ્ણ પ્રભુજી આ રૂપ કોનું, સંશય મુજને થાય ॥ ૧૭ ॥ એટલે અવિનાશી એમ બો-

હ્યા, ટાળું તમ સંદેહ; પુરણ બ્રહ્મ ભોમી નારાયણ, જોતી સ્વરૂપ એહ ॥ ૧૮ ॥ એટલે અરજુનજી એમ બોલ્યા, મુને પડેછે વેમ; પુરણ બ્રહ્મ કહો ત્યારે, ખંડીત જરા કેમ ॥ ૧૯ ॥ એવું નરનું વચન સુણી, બોલ્યા જુગદાધાર; ખંડીત ભાગ છે તેટલો હું, નીકળેલો છું બહાર ॥ ૨૦ ॥ તેથી તે ભાગ ખંડીત દીસે; કાંઇ ન ધરસો વેમ; અરજુન કહે એમાંથી તમે, નિકળ્યા માનું કેમ ॥૨૧॥ તવ પ્રભુ કહે જોયા કરજો, કહી ઊઠયા સાંમળીયા, પંચભુતી દેહ અળગી મુકી, ભગવત તેમાં ભળીયા ॥ ૨૨ ॥ એટલે પુરણ જોત હવિ, અરજુન પડીયો પાય, પરકંબા કરી કીધી પ્રાર્થના, નીકળો જાદવરાય ॥ ૨૩ ॥ કૃષ્ણ અંશ તવ બહાર નીકળીયો, ખોળીયું પેહેરિ લીધું; અરજુન જોડે રથે બીરાજ્યા, ચમત્કારી કામ કીધુ ॥ ૨૪ ॥ તવ જોત પાછી ખંડીત દીઠી, નીકળ્યા દેવ મોરાર, પછી અરજુનના સાંભળતાં, કૃષ્ણે કર્યો ઉચ્ચાર ॥ ૨૫ ॥ ઓ માહારાજા વીપ્ર કેરા કેમજ લીધા બાળ; તવ જોતમાંથી નિકળી વાણી સાંભળો શ્રી ગોપાળ ॥ ૨૬ ॥ કળીયુગ બેઠો ને કયાં સુધી, ભોમીમાં રાજ કરશો; મુળ અધીષ્ટાનમાં પધારો, ભુભાર કયારે હરશો ॥ ૨૭ ॥ એટલે કૃષ્ણજી એમ બોલ્યા, થોડા દીનમાં આવું, વાયદો વીપ્રને કર્યો છે, દીકરા તારા લાવું ॥ ૨૮ ॥ એમ કહી સાત પુત્ર લીધા જુગધિસે સત્ય માટે; માબાપ પહેલા પુત્ર લીધાતા, કૃષ્ણને લેવા માટે ॥ ૨૯ ॥ વિપ્રના પુત્ર લેઇને વળીયા, અરજુનને ભગવાન; બ્રાહ્મણને ઘેર જઇને આપ્યા, બ્રાહ્મણના સંતાન ॥ ૩૦ ॥ પછી ચાલ્યા દ્વારીકાં ભણી વાતો કરતા જાય; એવામાં દ્વારીકાંપુરીમાં વિઘ્ન કેવું થાય ॥ ૩૧ ॥ દુરવાસા રૂષી પધાર્યા દ્વારીકાં નગરી માંય; પ્રભુના પુતરોએ મશકરી કરવા, વિચાર કીધો ત્યાંય ॥ ૩૨ ॥ વીનાશકાળે વિપ્રીત બુદ્ધી, જદુકુળમાં આવી; સાંભ નામના છોકરાને, કન્યારૂપ બનાવી ॥ ૩૩ ॥ ચીર ચણીયો ચોળો પેહેરાવી, તાંસળું બાંધ્યું પેટ; નારી બનાવી દુરવાસા પાસે તેડી ગયા ઠેઠ ॥ ૩૪ ॥ લજયા તણાવી ઉભી રાખી, બીજા બોલ્યા વચન; કહો મહારાજા આવિ આ વહુને, આવશે તનીયા કે તન ॥ ૩૫ ॥ તવ દુરવાસાએ સમાધી માંડી; સહુ વાત સમજી લીધી; રૂષીને એમ ક્રોધવાધ્યો મશકરી માહારી કીધી ॥ ૩૬ ॥ સમાધ ઉતારિ દુરવાસા બોલ્યા, કકળાવી અંતઃકરણ; જાઓ એને પેટ અવતરવાનું, જાદવ કુળનું મરણ ॥૩૭॥ સઉ છોકરા તવ ધુજવા લાગ્યા; તવ વ્રદ્ધ બોલ્યા વચન; બગડવા કાળે બ્રાહ્મણ કેરી, મશકરિનું થયું મન ॥ ૩૮ ॥ પછી બહુ પ-

સ્તાવા લાગ્યા, રૂષી થયા વિદાય; શામ્મે વેશ ઉતારી નાખ્યો, ભરી સભાની માંય ॥ ૩૯ ॥ પેટ તાંસળું બાંધેલું તે, છોડતાં શું નીવડયું; એક હાથ લાંબુ મુઠ પોહોળું, મુશળ ભોમી પડાયું ॥ ૪૦ ॥ તવ સરવેને ચીંતા ચાલિ, દેખીને બનિયા બહોત; અચાનક આ મુશળ નિકળ્યું, એજ જદુંનું મોહોત ॥૪૧॥ વૃધ્ધોએ શિખામણ દિધી, શીંધુ ઉપર જાવો, પાશાણ ઉપર ઘસી નાખી; ઝીણિ રજ કરી આવો ॥ ॥૪૨॥ તવ સહુ બાળક મુશળ લેઇ, ગયા સીંધુ કીનાર; પાષાણ પર જઇને ઘસી નાખ્યું, કરચ વાધે લગાર ॥ ૪૩ ॥ ॥ તે દરીયામાં નાખી દીધી, તવ માછલી ગઇ ગળી; ઢીંમરે તેમાં જાળ નાખેલિ, તેને તે મચ્છામળી ॥૪૪॥ તે મચ્છામાંથી મુશળ કેરી, કરચ હાથમાં આવી; તેણે એક પારધીને આપી, તે બાણમાં ખોસાવી ॥ ૪૫ ॥ મુશળ ઘસી નાખીને ગયા, ગામમાં સહુ સંતાન; મુશળનો જે ઘસારો વેરાયો, તેનિ ઉગી પાન ॥ ૪૬ ॥ તે પછી બે દીવસ ગયા, મેળાનો આવ્યો દન; સમુદ્ર કીનારે જાદવ ગયા, વળી પ્રભુના તન ॥ ૪૭ ॥ બાળ બચ્ચા નર નારી સરવે નગરની બારણે જાય; સીંધુ કીનારે સીવનું દેરૂં, ત્યાં મોટો મેળો ભરાય ॥ ૪૮ ॥ વહેપારી મીઠાઇ મેવા વેચે, રમકડાં નવ રંગી; દુધ કઢેલાં ઉનાં ચા ઉનિ, ભાંગ વેચે છે ભંગી ॥ ૪૯ ॥ ત્યાં કુબુદ્ધિ થઇ જાદવનિ, ન કરવાનું કિધું; નાહાના મોહોટાએ આનંદ જાણી, મદીરા લેઇને પીધું ॥ ૫૦ ॥ વળણ ॥ મદીરા પાન કર્યું સઉ, થઈ ગયા બે ચીત; વલ્લભ વદે આવિ બન્યું, તવ સુજ્યું વીપ્રિત.

કડવું ૨ રાગ સાખી.

જયમુનિ રૂશિ એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, જાદવ રથળી મહીમાય ॥ ૧ ॥ મધુપાન કિધું નર નારીએ, નાહાના મોટાંએ સર્વ; પછી પુરણ નિસો વાપ્યો, ઉપજ્યો ગાંડો ગર્વ ॥૨॥ એક એકનો તીછકાર કરતા, પોતાના કરતાં વડાઇ; ખાય અડબડિયાં આવે લથડિઆં તેમાંથી થઇ લડાઇ ॥૩॥ સીંધુ કિનારે પાન ઉગેલિ, તે માંડિ ખેંચી લેવા; એક એકના પર ક્રોધ કરીને, બહુ માર માડયો દેવા ॥ ૪ ॥ દુરવાસાનો શ્રાપ નડિયો, વાગે તે ઢળે ધરણ; જેને ઝપાટો પાન્યનો વાગે, તે જન પામે મરણ ॥૫॥ એમ અન્યોઅન્ય મારા મારિ, કિધિ અપરમપાર; લોથે લોથ્યો પડવા માંડી,

વરત્યો હાહાકાર ॥ ૬ ॥ બીજા ત્રીજા લોક નાશી ગયા, જાદવ કુળ પ-રવાર્યું; ખપ્પર જોગણીએ ભક્ષ લીધું, માંહે માંહી સંહાર્યું. ॥૭॥ એવે અરજુન ક્રશ્ન આવ્યા, દ્વારીકાં લગભગ થાય; કુટુંબ કબીલો પડેલો દીઠો; પોતે જાદવરાય. ॥૮॥ પોંચો કરડી શીશ મરડી, રથથી ઉતરીયા ધરણ; અરેરે શો જુલમ થયો, સરવે પામ્યું મરણ ॥૯॥ પીંપળા નીચે જઇ પ્રભુ બેઠા, કરે કોનાપર દાવો; ખાંટા કાઢી અરજુનને કહ્યું, તમ ઘેર તમે જાવો. ॥ ૧૦ ॥ કળીયુગ પાપી પુરણ બેઠો, અરજુનજી દલ દાજો; હવે રેહેવામાં માલ નથી, શરવ હીમાળે જાજો. ॥ ૧૧ ॥ અમારિ બીના નજરે દિઠી, ધર્મને તે જઇ કેહેજો;અરજુનજી બહુ રડવા લાગ્યા દાસને શરણે લેજો, ॥૧૨॥ પ્રભુ કહે ટુંકામાં કહુંછું. થાવો તમે વીદાય; એટલે અરજુન રડતો રડતો, રથે બેસીને જાય. ॥ ૧૩ ॥ એવે પ્રભુનો દારૂક નામે, શારથી બોલ્યો એમ; ઓરે પ્રભુ હું દાસ તમારો, માહારે કરવું કેમ. ॥૧૪॥ મોક્ષનો મારગ મુજને આપો, તવ બોલ્યા જદુરાય; હસ્તીનાપુર વિદુર કને, જઇને પાડજે કાય. ॥ ૧૫ ॥ તેથી તારો મોક્ષ થાશે, કહી કર્યો વીદાય; એવામાં ઉધવજી આવ્યા, લાગ્યા પ્રભુને પાય ॥૧૬॥ ઓ માહારાજા નગ્રમાં ચાલો, કેમ બેઠા છો આમ; કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ભઉતીક દેહી, મુકીને જાવું શધામ, ॥૧૭॥ ઉધવ કહે ભલે માહા રાજા, મુને શો વીત્યો લાહાવો; જનમ મરણનો ફેરો છુટે, મોક્ષ મારગ બતાવો. ॥૧૮॥ તવ ત્રીલોકના નાથ બોલ્યા, હું ક્ષત્રી અવતાર; બ્રાહ્મણ વિના ઉપદેશ કરવો, અન્યનો નહિ અધીકાર ॥ ૧૯ ॥ અન્ય વરણના મુખથી સુણે, જ્ઞાન મારગ ઉપદેશ; સાંભળનારાને ફળ તેનું, લાગે નહિ લવલેશ. ॥૨૦॥ ગુરૂ પદવિ ધારણ કરે, વીપ્ર વિના અન્ય જાત; સવાશો જન્મ સ્વાનના વેઠે, સુક્રીત થાય નિપાત, ॥ ૨૧ ॥ અન્ય વરણના ઉપ-દેશ લે તે, કથીરા થઇ અવતરે, સ્વાનને વળગી સ્વાનનું રૂધીર; પી-પીને પેટ ભરે. ॥૨૨॥ વીપ્ર વિના કેહેનારો ને, સાંભળનારા પાપી; મન થી માને મોક્ષ થાશે, નહિ કલ્યાણ કદાપી. ॥ ૨૩ ॥ માટે ઉપદેશ હું નહિ કરૂ, ભલે તમે મુજ દાસ; મોક્ષ થવાને માટે જજો, મૈત્રીરૂષી પાસ. ॥ ૨૪ ॥ તેમને જ્ઞાને મોક્ષ મળશે, કહી કર્યા વીદાય; એવે સુરજ મેર બેઠો, તવ અંધારૂ થાય. ॥૨૫॥ પીંપળાના થડ ટેકો દેઇ; બેઠા અશરણા શરણ; તે સમે પોતે ચઢાવ્યો, ચરણ ઉપર ચરણ. ॥ ૨૬ ॥ રામા અવતારે વાળી વાન્નર, રામે માર્યો તો જેહ; કૃષ્ણા અવતારે પારધી થઇને, અવતર્યો છે તેહ. ॥ ૨૭ ॥ તે પારધીને હાથ આવ્યું તું, કૃષ્ણના

મરણનું બાણ; પરશુરામે કરણને આપેલું, કરણ કને નીરવાણ ॥૨૮॥ કુન્તાયે માતા થઇ કરણકને, તે બાણ લીધેલું માગી;કુન્તા કનેથી કૃષ્ણે લેઇને, તે નાંખેલું ભાગી ॥ ૨૯ ॥ તે ભાલોડું પારધીને મળેલું, તેનું કરેલું બાણ; તે બાણમાં મુશળની કટકી, ઘાલેલી પરમાણ ॥ ૩૦ ॥ તે બાણ લઇને પારધિ આવ્યો; યદુ સ્થુળી થઇ જયાંય; પીંપળા નીચે પ્રભુને પગે, પદમ ચળકયું ત્યાંય ॥ ૩૧ ॥ તે ચળકાટો જોઇ પારધીએ, વીચાર કીધો મન; કહો ન કહો પણ મ્રગ બેઠો છે, ચળકે તેનું લોચન ॥ ૩૨ ॥ એવું સમજી બાણ ચઢાવ્યું, ભોંકી દીધું તે ઠામ; ભગવાને ભઊતીક કાયા મુકી, ગયા પોતે સધામ ॥ ૩૩ ॥ એવે અરજુન હસ્તીનાપુર પહોચ્યો તેણિ વાર; ચોધારે આંસુ છોડીને કહ્યા શમાચાર ॥ ૩૪ ॥ તેથી સહુ બહુ રડવા લાગ્યાં કીધું ઘણું કલ્પાંત; વિદુરજી એ શાચું ન માન્યું, રહી ગઇ મનમાં ભ્રાન્ત ॥ ૩૫ ॥ વલણ ॥ ભ્રાત રહી ગઇ મન વિશે, ગુચવણ બહુ મનમાંય; વલ્લભ વદે પ્રભુતણો, શારથી આવ્યો ત્યાંય.

કડવું ૩ રાગ મારૂ.

બોલ્યા જયમુનિજી વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; આવ્યો દારૂક હસ્તીનાપુર, જઇ મળ્યો જ્યાં વીદુર ॥ ૧ ॥ કહી દ્વારીકાની બધી વાત, તવ વાત માની શાક્ષાત, એને વીદુરજીએ બેશાડયો, દેઇ શીખામણ શાન્ત પાડયો ॥ ૨ ॥ પોતે ગયા ધત્રાષ્ટર પાસ, કહી બતાવ્યો સર્વ વિનાશ, તવ આંધળે કહ્યું એમ; કહો વીરા કરીશું કેમ ॥ ૩ ॥ બોલ્યા વિદુર મુખ વચન, હવે તજો ધનને ભોવન, ચાલો વનમાં જઈ તપ કરીયે, પ્રભુ પદ પામવા સંચરીયે ॥ ૪ ॥ તવ ધત્રાષ્ટર ગાન્ધારી, વળી ભક્ત વિદુરની નારી; પોતે વિદુર તતપર થાય, સાથે દારૂકનેલેઇ જાય ॥ ૫ ॥ જઇ બેઠા અઘોર વન, યોગ્યાભ્યાસ કરી પાડયા તન; તે તો પાન્ડવે જાણિ વાત, થયો ધરમને મન ઉતપાત ॥ ૬ ॥ ભાઇ આપણ કેમ બેશી રહીયે, ચાલો હીમાળે ગળવા જઇએ; તવ સરવે જાવા મન કીધું, રાજ પરીક્ષતને દેઇ દીધું ॥ ૭ ॥ પછી બોલીયા ધરમ રાય, ચાલો ત્યારે વેળા વહી જાય; તે વાત સહુને બેઠી ધ્યાન, ધરમ રાયની સત્ય છે વાણ ॥ ૧૮ ॥ આતો મુશળ પરવની કથાય, સાભળિ જનમેજય રાય; તારી ઉતરી બ્રહ્મ હત્યાય, તેની પરીક્ષા નવ

દેખાય. ॥ ૯ ॥ શામ પડદા થયા સ્વેત, તલ ધોળા થયા અચેત; કાળી ધેનું ધોળી થઇ જાય, એવાં રૂડાં પ્રમાણો દેખાય. ॥ ૧૦ ॥ તવ જનમેજે પડયો પાય, મારી ઉતરી મઇ હત્યાય; પછી પુન્યદાન પ્રેમે કીધાં, સવાસોને ઉપવીત દીધાં. ॥૧૧॥ દીધાં સવાસો કન્યાદાન, બ્રહ્મપુરીયો આપી નીધાન; પછી કરાવ્યું બ્રહ્મભોજન, ગઉદાન દીધાં રાજન. ॥૧૨॥ સાંભળી શ્રોતાજન કથા, શ્રદ્ધા વાળાને ન જાય વ્રથા; થયું પુરણ મુશળ પર્વ,આસપાસનું સીધાર્યું સર્વ. ॥૧૫॥ વળણ. આસપાસનું સીધારીયું પાન્ડવ તતપર થાય; કહે વલ્લભ જે દ્રૂપતી પીઉ પુંઠે પળાય.

મુશળ પર્વ સમાપ્ત.

ચાન પર્વ.

કડવું ૧ રાગ ધનાસરિનિ ચાલ.

પ્રથમ પહેલા પાય નમીને, ઉમીયા પુત્ર ગણેશ; શંકર કેરા નંદન એ છે. કૃપારૂં હમેસ ॥ ૧ ॥ બીજાં સમરૂં સરસ્વતીને જીભ્યાયે વશેમાત; ત્રીજા સકલદેવને નમું, પરમેશ્વર પખ્યાત ॥૨॥ ભારથ વિશેમોક્ષ કથા, સ્વરગારોહણી પરવ; સુણતાં પાપી પાપથી છુટે, ટળે અભીમાનગર્વ ॥ ૩ ॥ હીમાળે પાંડવ પરવરિયા, એજ કથા પવિત્ર; ભક્તજનોને સાંભળવાનું, દાસ દાતાનું ચરિત્ર ॥૪॥ કઉરવ સાથે કુન્તી સુતે, યુદ્ધ કરીરાજ લીધું; ઘણાક જીવોને ક્ષય થયોને, કુળ નીકંદન કીધું ॥૫॥ એવાલોકોક અપવાદ બેઠા, પાંડવોને શીશ; તેથી અશ્વમેધ કીધો; સાથે શ્રીજુગધીશ ॥૬॥ તે પછી પ્રભુ દ્વારીકા ગયા, ત્યાં થઇ જાદવાસ્થળી, પછી પ્રભુ વઇકુંઠ પધારયા, અરજુન આવ્યા મળી ॥ ૭ ॥ ઉદ્વેગથી હસ્તીનાપુરમાં આવ્યા ધરમની પાસ, દ્વારિકાંના સમાચાર કહ્યા, સરવ થયા ઉદાસ ॥ ૮ ॥ ધરમ કહે શ્રિકૃષ્ણ પ્રભુએ, શું કહ્યુંછે તમને; ખરી ખબર આપીદો વીરા, શાન્તી થાશે અમને ॥૯॥ અરજુનજી કહે કહેવા માટે, નથી રહી સુદ્ધ સાન; અરેરે મુજને મુકીને, ગયા શ્રી ભગવાન ॥ ૧૦ ॥ એમ કહિપડયો મુરછામાં, દેખી ધરમ ઢળીયા, અરેરે વીયોગ રાખીને, સીધારયા સામળીયા ॥૧૧॥ એમ અતી કલ્પાંત કીધું, પોતે યુધિષ્ટર રાય; સેહેદેવ નિકુળ ભીમ ઢળીયા, ઢળીયાં કુન્તા માય ॥૧૨॥ દ્રૂપતી બહુ બની આવરિ; ઉઠી ગયા ઘનશામ, હવે આપણ અવની ઉપર, રહેવાનું શું કામ ॥૧૩॥ એમ અતીશે સોસના કરે, દ્રૂપતી ધરમ ભુપ; ત્ત્ર એકાએક પ્રગટથયું, ધામમાં કરેન સ્વરૂપ ॥ ૧૪ ॥ વઇકુંઠ વાસી પોતે પધારયા, દુખનાદિવસગયા; મુરછામાં જે ઢળ્યા હતા તેઃ તરત બેઠા થયા ॥૧૫॥ આંધળાનેજેમ આંખ આવે, પાંગળાને જેમ પાય; મુઆને જેમ જીભ્યા આવે. તેવું પાંડવને થાય ॥ ૧૬ ॥ પ્રભુને દેખી પ્રેમ પ્રગટયો, લળી લળી લાગ્યા પાય; વિઠલ વઇકુંઠ વીશે પધાર્યા, અમારી શીગત થાય ॥ ૧૭ ॥ એટલેબોલ્યા અંતરયામી. સાંભળો ધરમભુપ; હવે કળીયુગનું રાજ બેઠું, અતિ અધરમ રૂપ ॥૧૮॥ એના વારામાં સુત સતીના, નહી થાય તમથીરાજ; જો શા

જ કરવા ઇચ્છા કરશો, તો તમે ખોશો લાજ ॥૧૯॥ ભાર તમારો ભાંગી જવાનો, સત્યનો થાશે નાશ, સુકીત સઘળું ધોવાઇ જાશે, પુરણ પામશો ત્રાસ ॥૨૦॥ યુગ પ્રમાણે બુદ્ધી થાશે,ડાહાપણ જાશે ડુબી, તમોને એ અ અનુભવ નથી; કળીયુગ કેરિ ખુબી॥૨૧॥ સત્યવાદીનું સત્ય છોડાવે,અ સત્ય પંથ ચડાવે; વાહાલામાં વીખવાદ થાયે, ખોટી લડત વડાવે ॥ ૨૨॥ મુનીને નાંખે ગબડાવિ, ડાહ્યાનું ડહાપણ છુટે, પીતા પુત્રને સાસુ વહુને માન મરીયાદા ટુટે ॥૨૩॥ એવાં અનેક અપલક્ષણો, કળી તણાં કહેવાય, કળીયુગમાં સત્યવાદીથી,શી રીતે રહેવાય॥૨૪॥માટે તમોને રહેવું ન ઘટે, ઓરે કુન્તી તન; રહેસો તો કુબુદ્ધી થાશે, પડશે ઘણાં વિઘન ॥૨૫॥ સુ કીત સઘળું ધોવાઇ જાશે,થાશે પાપનો પાહાડ;તેપાપને લીધે ભોગવશો, નરક કુન્ડનો ખાડ ॥૨૬॥ વળણ ॥ ભોગવશો કુન્ડ નરકનો, તેમાં નહી મીન મેશ; વલ્લભ વદે એણિ રીતે, કીધો હરી ઉપદેશ.

કડવું ૨ રાગ સામેરિનિ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણિ, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી;કીધો ઉ- પદેશ હરીએ જ્યારે, થયા ઉદાસ પાન્ડવ ત્યારે ॥૧॥ બોલ્યા યુધીષ્ટર મુખવાણિ,તમે સાંભળો પુરૂશ પુરાણી;હવે અમારે કહો કેમ કરવું, આ યુગથી કેમ નીસરવું ॥૫॥ આ પંચભુતો દેહ, કેમ કરિને તજીએ તેહ, વિશથી કાયા તજીએ આપ; લાગે આત્મહત્યાનું પાપ ॥૪॥ માટે શી રી- તે દેહ તજવો, શ્રષ્ટી છાંડવા સમો સજવો; તેવો બતાવો કાંઇ ઉપાય,દે હ તજતાં પાતક નવ થાય ॥૪॥ ત્યારે બોલીયા અંતરયામી,મનમાં અ- તી આનંદ પામી; તમે સાંભળો કુંતિના તન, બહુ બુદ્ધિ તમારી પાવન ॥૫॥ માટે આ યુગ વિશે તમારે, રહેવું ઘટે નહિ લગારે, વીશવડે તજો તમો દેહ,ઘણું પાતક લાગે તેહ ॥૬॥ પણ શાસ્ત્ર તણો આધાર;દેહ ત્યાગ કરો આ વાર; તેનું પાતક કદી ન લાગે, કહુ તેથી સંદેહ ભાગે॥૭॥કા- શીમાં કરવત મુકાવે, તેને આત્મહત્યા નવ આવે;વળી ભેરવજવજેખા- ય,તેને પણ પાતક નવ થાય ॥૮॥ સતી નારી સ્વામીની સંગ, કરે દહન પોતાનું અંગ, તેને આત્મહત્યા નવ લાગે, ભવોભવનાં પાતક ભાગે॥૯॥ વળી કોજન જાયહેમાળે, જઇશરીર પોતાનું ગાળે,નહી તે જીવને જરા પાપ, શાસ્ત્ર આધારે સજો આપ ॥૧૦॥ માટે હિમાળે તમે જાવો, હવે

સ્વર્ગ નીવાશી થાવો;નથી હવે આ અવનિમાંમઝા તેથી તમને આપુછુ રજા. ॥૧૧॥ આતો કળીયુગનું થયું રાજ, નહી રહે કોઇની લાજ; તવ યુધીષ્ટર વદયા એમ, કરતો હશે કળયુગ કેમ. ॥૧૨॥ એના ગુણ લક્ષણ કહો અમને, એટલો શ્રમ દઇએ તમને, તવ શ્રીમુખ બોલ્યા વાણી તમો સાંભળો ઉલટ આણી.॥૧૩॥ દીન દીન કળી કેવો થાશે એનું જોર ઘણું વધિ જશે; તે વારે ચારવરણ બોળાશે,ચારે આશ્રમધુળ થઇ જાશે ॥૧૪॥ બધી વરણવિને કહુ બીના,સુણો લક્ષણ કળી પાપીના,તન મન ધન અનમાં કળી, કરશે ભેગો મળી,॥૧૫॥ સુણો ચારે વરણની રીતી, તમે પામી જશો ભયભીતી;તવ ધરમરાજા એમ બોલે, થાશે વીપ્ર વરણ શા તોલે ॥૧૬॥ તવ કૃષ્ણજી વદયા વચન, સુણો યુધીષ્ટર રાજન: થાશે વિપ્ર ઘણા અદેખા, નહી જોઇ શકે કર રેખા ॥૧૭॥ નહી જાણે જોતીશ વીદ્યાય, કરશે માંહોમાંહી નીંદાય; નહિ ભણે શાસ્ત્ર કે વેદ, ભણશેતોરહેશે ભેદ. ॥૧૮॥નહી સમજે તત્વજ્ઞાન, એવા નીકળસે વીદ્વાનમોહોટા ટીલાં ટપકાં કરશે, કોટે માળાયો ઘાલી ફરશે, ॥૧૯॥ વળી ભસ્મનો રાખશે ભભકો. લોકને ધુતવાનો હબકો; જ્યાંથી ત્યાંથી લક્ષમી લેવી પાઇ માટે આશીશ દેવી.॥૨૦॥ એક કોડીનું મળે દાન,તેથી કહેશે હજો ધનવાન; પુત્રવાનને આયુશવાન, ઘણા પ્રસન હજો ભગવાન॥૨૧॥ જુજ શ્રીમતેમો હોટુ આપે, તેનું બોલ્યું ઈશ્વર નવ થાપે; તેથી જુઠુ પડસેવેણ; થોડુ લેઇ ઘણુ કહે કેણ ॥૨૨॥ વળી ગોર થઇને ઘેરઘેર, વરતેદાસપણાની પેર,યજમાનોના બાળ હીચોળે, અધાવેમુતરાવેખોળે॥૨૩॥ વળી તેડીતેડીને ફરે; સેવા ચાકરી સારી કરે; વળી કાકા બાપા ઓચરે,એમદાસપણેપેટ ભરે. ॥૨૪॥ જુનાં ઉતરેલાં વસ્ત્રા માગે, ટેકીલાની વ્રતિઓ ભાગે;નાંખે ઉપરા ઉપરી પડતું બોલે યજમાન આગળ રડતું ॥૨૫॥ નીંદા અવર વિપ્રની કરે. પોતાનું સારૂ ઓચરે, હોય યજમાનને ઘેર ટાણું, ગોર જાણે હુ વૈભોગ માણું, ॥૨૬॥ જાણે પોતાના ઘરનું વરે, એવિ રિતે કારભાર કરે; પોતાનાં સગાને નોહતરે, બીજા જમે તો સોસના ધરે ॥ ૨૭ ॥ પેટને પાશુ બળી જાય, હાયહાય બીજા કેમ ખાય; કરાવે રસોઇ રહી પાસ, જાદે વરે તો પડે ત્રાસ. ॥ ૨૮ ॥ એમ યજમાનનું ઉગારે, વાહાલા થવાને મન ધારે; કરે તેવડ ખરેખરી, બ્રાહ્મણોને બળે દે છરી. ॥ ૨૯ ॥ કરે દંતધયા વીપ્રને દેખી; પેટ પાસાં નાખે શેકી; વળી મારવા માટે ઉઠે ભભડાટ કરિને રૂઠે. ॥૩૦॥ આવાને જમાડે શું થાય, એમ યજમાનને

કહેતો જાય, જોજો વધારે લેજો વિચારી, છાંડસો તો ટંટો ભારી ॥ ૩૧॥ કહી શાક ઓછું મુકાવે, શાક ભાજી થોડી પીરશાવે; કોઇ ભોજનમાંહે ભાત, તવ કરે ટંટાની વાત ॥૩૨॥ પુંઠેછે જજમાન જમનાર, માટે મુહો લગાર લગાર, કહી યજમાનનું ભલુ તાકે,બ્રાહ્મણોને ભુખ્યારાખે ॥ ૩૩ ॥ વધારે શાક ભાજીને ભાત, પછી જાય નીચ વરણને હાથ; પણ વીપ્રોને નવ દે ખાવા, યજમાનોને વાહાલો થાવા ॥૩૪॥ એવા કરમચંડાળથાશે, વણુ નહોતરે જમવા જાશે; પેટ માટે પડતાં નાંખે, રાજા ધીરાજામુખભાંખે ॥ ૩૫ ॥ કહેશે નાદાર ને દાતાર, હાથ ધરશે વારોવાર; ભીખ માગશે ઘેર ઘેર, કરશે મહેનત બહુ પેર ॥ ૩૬॥ બેસશે લોકને ઘેર અડી, સ્વાસ ખાશે નહી એક ઘડી, મોહોઢામાં જીભડી નહી ઘાલે, ઘરણુંઘણી કળકળી આલે ॥ ૩૭ ॥ સાંભળે નીચના ટુંકારા, ખાશે ગાળને હુંકારા,લોક ધક્કા મારિને કહાડે,તોહે આપો આપો બરાડે ॥ ૩૮ ॥ નહી ચાલેધરમને જોઇ કરે નાતની રસોઇ; થાય ભ્રષ્ટાભ્રષ્ટ કદાપી, તોહે બોલે નહી મુખ પાપી ॥૩૯॥ બોલે યજમાનની હાયે હાય, શુદ્રનું અડયું ઢાંકવા જાય; ગણેનહી એંઠી જુઠીનો બાધ, ન ગણે જગતનો અપવાદ ॥૪૦॥ જયાં ત્યાં જજમાન કરવા રાજી, પાઇ માટે પડે બાજી; વાહ્ય વીપ્રને વાહાણું જેવારે, ઉઠે પરાઇ આશારે તારે ॥ ૪૧ ॥ રાખે નોહોતરા તણી આશા, નવ હોય તો નાંખે નીરાશા; ભાળ કાઢવાને કેહેડ બાંધે, ન હોયે તો મધ્યાને રાંધે ॥ ૪૨ ॥ નીસાસા નાંખી ઘરમાં ખાય, એવિ વીપ્રોની બુદ્ધી થાય; હોય વીપ્રની રસોઇ જ્યાંય, આવે યજમાનનું બળ ત્યાંય ॥ ૪૩ ॥ કદિ ખાવા ને માગે બાળ, વિપ્ર આપવા ઉઠે તે કાળ,થયું હોય ન બ્રહ્મભોજન,આપે તે પહેલાં રાંધેલું અન્ન ॥૪૪॥ નહી બાળકની ચીંતાય, એમ બોલીને વહાલા થાય; રાખે જમાડનારની શરમ, ખુએ પોતાનો કુળ ધરમ ॥ ૪૫ ॥ વલણ ॥ ધરમ ખુએ પોતાતણો, પાપ ન ગણે લવલેશ વલ્લભ વદે શ્રોતા સુણો, વિપ્ર ચરચા વીશેશ.

કડવું ૩ રાગ સામેરીનો દોહરો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા. સુણ જનમેજયરાય;વીસ્તારીતુજને સંભળાવુ યાન પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વીશેશ ચરચા વીપ્ર તણી તને, સંભળાવું રાજન, એ બધાં લક્ષણ કળા યુગ કેરાં વિમળકરેમન

॥૨॥ સુકલ થઇને શુદ્રનું જમે, લે સરવનું ધાન;ઇશ્વરે ઉંચ પદવિ આ પેલી, તેનું નહી અભીમાન ॥૧॥ વિપ્રો વીપ્ર પણું દરશાવા, નિત્ય કરે શટ કરમ; પણ પોતાની જાતી તણો, ધરબોળ ઘાલે ધરમ॥૪॥ ભભ્મચો ળે ટીલાં તાણે, પણ જાતી ધરમ ન પાળે; લક્ષમી માટે લપોડ જેવા,પોતા નો અવતાર બાળે ॥ ૫ ॥ દસ શુદ્રનું રાંધીને પોતે, એક કરે ભોજન, પઇ દક્ષણા માટે બ્રાહ્મણ બને, કુટીલ કપુત તન. ॥૬॥ યજમાન જાણે વીપ્ર જમાડયો, એમજ વાડવ જમે, યજ્ઞ યાગાદિક હોમ હવન, સોધવા સારૂ ભમે ॥૭॥ પાઠ પુજા કરવાનું, મળે એવિ આસા ધારે; જો કોઇ બેસાડે પાઠ કરવા, તો ત્યાં ઝપાટા મારે ॥ ૮ ॥ હોઠ ફફડાવે પાઠ બતાવે, જીભ ભમે દો દીશ; યજમાનને અવળુ સમજાવે, પ્રપંચથી અહરનીશ ॥૯॥ હોમ હવનમાં પોતાના પક્ષના, વિપ્રના લઇ જાય, ન આવડયાની નહી કંઇ ચીંતા, વરૂણમાં ગણાય ॥ ૧૦ ॥ અભણ સગાને વરૂણમાં લે, તેને બતાવે કેવું; ગઉમુખીમાં હાથ ઘાલી રહેજે, ચાલશે પોગળ એવું ॥ ૧૧ ॥ એમ હાથે કરી કરશે ઉંધું, બ્રાહ્મણ કળીયુગ કેરા; અતી ઇરશા લાલચું લોભી, લંપટ મારે ફેરા ॥ ૧૨ ॥ પાઇ મલે તો સોમ જનોને, કરણ રાજા કહી બોલે; યજમાન આગળ યાચના કરે, છો તમે માબાપ તોલે ॥ ૧૩ ॥ અમારે આશરો છે તમારો, ભીખારીના બોલ કાડે જીવારો અમારો છે તમ થકી, કરજોડી શીશ નમાડે ॥૧૪॥ નીચાં નીચાં દાનજ લેને, કરે પ્રેત ભોજન; શુદ્રનું સુતક ગયા પહેલાં, રાંધ્રી જમે તેનું અન ॥ ૧૪ ॥ નિચ જાતિ સાધુમાં મુડાઇ, આવે નગરની પાસ; તેનો મહિમા વિપ્ર વધારે, પોતે થાયે દાસ ॥ ૧૬ ॥ સાધુ જમે તેની જોડે જમવા, પુરણ આશા રાખે; ટેલ ટકોરો ઘેર ઘેર કરે માહાતમા છે એમ ભાંખે ॥ ૧૯ ॥ જ્યાં ત્યાં મહિમા વધારીને, જોડે જમવા જાય; સારી રીતે શેવામાં રહી, વધારે મહીમાય ॥ ૧૮ ॥ પહેલું પીરસવાનું બ્રાહ્મણને. સાધુને પીરસાવે. વીપ્રાને પહેલું જમવા ન દે સાધુને ખવરાવે ॥૧૯॥ ચંદન ચરચાવે સાધુને, આરોપાવે હાર; નીચને પાશે રહી નમાવે, વાડવનો કુંભાર ॥૨૦॥ પોતાનું ભુશણ પોતે ખોઇને, પરને ઉપમા આપે, ગાંયજા ગોલાની શેવા કરાવે, જાતે જાતનું કાપે ॥૨૧॥ જાતે જાતનું પોત ઉઘાડે, અન્યને છીદ્ર બતાવે; પોતે પણ દેખાય એવા, હાથે કરીને જણાવે ॥૨૨॥ જાતેજાતની જાત જણાવે, આંખમાં અદેખાઇ, પડપંચ ને જુઠ ડગલે ડગલે; કપટ કાળજામાંઇ; ॥૨૩॥ એમ અતી અવગુણ ભરેલા,નીપજે વાડવ સુત; વ્યસની વ્યભી-

ચારી ને વાંકા; વળી આકળા ભુત ॥૨૧॥ બ્રાહ્મણ કેરી ભામનિઓ તે ભમસે ઘેરઘેર; ખભે ખડીઆ નાંખીને ફરશે; પુરૂશ કેરી પેર ॥૨૫॥સુદ્રો ની સુવાવડ કરસે, કંઇકના કાછવા ધોશે; સુદ્રનાં એઠાં વાસણ ઉટકે ધનકાજ વાંકુ જોશે ॥ ૨૬ ॥ ઘેરઘેર જઇ રાંધણું રાંધે, નહી ગણે સુતક છોશ; હશી રમી જજમાનો રીજવે ધારે ન દલમાં દોશ ॥ ૨૭ ॥ ઉંધા ચતા વેવિશાળ કરાવે; કંઇક તણા છંડાવે;કંઇકતણા ઘરભંગાવે; ને કંઇકના ઘર મંડાવે ॥૩૮॥ એવિ ઉતપાત વાળી, વિપ્રની વામા થાશે; બ્રાહ્મણોનાં બાળક તેતો; દુરીજન સંગે જાશે ॥૩૯॥ બેઉ છેડે પીતાંબર પેહેરે. વિચીક્ષણ રાખશે કેશ;લેલાટ લુખાં લઇને કરશે,ધરશેયવનનો વેશ ॥૩૦॥ રાજદુતો થઇને રહેવાના, વિચીત્ર વેશ કરશે; વરણમાં નહી ધરણમાં નહી,એવા થઇને ફરશે॥૩૧॥ માહારાજ કહેતોમાઠું લાગે, રખેકો ભીક્ષુક ભાળે; ઉપવિત દેખાય નહી માટે,કોટે કે કેહેડે વીંટાળે ॥૩૨॥ એવી રીતી વીપ્રની થાશે, ઓરે કુન્તી તન।કળીયુગકુબુદ્ધી દેવાનો, કહે છે જુગજીવન ॥૩૩॥ હવે ક્ષત્રી નંદન કેરિ, બુદ્ધિ બતાવું તમને; કળીયુગમાં કેવા થાશે તે, કહેવા ઇચ્છા અમને ॥૩૪॥ વળણ ॥ ઇચ્છા છે કહેવા તણિ યુધિષ્ટર રાય વ્યાસ વહ્લભ વાણી વદે, શ્રવણ કરો શ્રોતાય ॥

કડવું ૪ રાગ ધનાસરીનો.

જયમુની રૂશી એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, યાન પર્વ મહિમાય ॥૧॥ કળિયુગમાં કેવા ક્ષત્રી સાંભળો કુન્તી તન; એમ કહિને કહેવા લાગ્યા પોતે જુગજીવન ॥૨॥ ક્ષત્રી પણું ખોઈ બેસવાના; થાશે બહુ બળહીન; બાણ વીદ્યા સફળ થવાનિ નતીમાં ભેદ ભીન ॥ ૩ ॥ કાયરપણું પુરણ થાશે; વ્યસનમાં તદરૂપ; સત્તા સઘળા બેશશે ખોઈ, મીથ્યા કહેવાશે ભુપ ॥ ૩ ॥ રંગ ભોગમાં રાત દીવસ રેહેશે, નહિ રાજપાટનું ભાન; નોકરી કરિ પેટ ભરશે છોડશે કુળ અભિમાન ॥ ૬ ॥ ટંટાથી નાસશે ત્રાશીને, પરાણે પેટ ભરશે; જાત કજાત કાંઇ નહી જુએ, રૂપ જોઇનાર વરસે ॥૬॥ તેમાં વરણશંકર પ્રજા, ઉત્પન્ન થાશે અતી;ધરમ ધ્યાનમાં પુન્યદાનમાં,પાછી પડશે મતી ॥૭॥ માંનસે ભાટ ચારણ ઘડવીને, બ્રહ્મણને દુઃખ દેસે; વેદ શાસ્ત્ર માનશે જુઠાં, નાસ્તીકનો પંથ લેસે ॥ ૮ ॥ યજ્ઞ યગાદીક

ઉંચા મુઠી નાયકાની લે લાહાવો; દેવદેવસ્થાન માનશે જુઠાં કળિયુગઆવશે હાવો ॥૯॥ દેવ વિપ્રનાં વરશાસનો, મુળમાં નાંખશે તોડી; લડવાઇયો સામો હસે તો, તેને રહેશે કરજોડી ॥૧૦॥ વિપ્રની વિદ્યાનિ લેશે પરિક્ષા શ્રદ્ધા નહી રહે મનમાં, લક્ષમી લલનાનો લાવો લેવા, ચટપટી રાખશે તનમાં ॥૧૧॥ આશીન વિપ્રોનાં વચનોપર, રહેશે નહીં લગાર, ગણિ બ્રાહ્મણોને તિછકાર કરશે, થાશે ગરવિ ગુમાર ॥૧૨॥ ન્યાય વિદ્યા તો નાશજ થાશે, પક્ષપાત કામ કરશે; યવન કેરા ધરમ ઉપર, પ્રેમ અતિ આદરશે ॥ ૧૩ ॥ એવા અતી અવગુણવાળા, કળીયુગ પાપી કરશે; હથીઆર વિના ઢાલે હાથે હાથે, દાસપણે પેટ ભરશે ॥૧૪॥ એવી રિતીક્ષત્રી કેરી, ઓરે ધરમ રાજન; હવે વૈશ્યની રીતી બતાવું, કહે છે જુગજીવન ॥ ૫ ॥ વૈશ્ય વિપ્રિત બુદ્ધિ બનશે, છોડી દેશે મુળ ધરમ; નારીની ખોટે નાદાર થઇને, ઉપજાવશે નીચ કરમ ॥૧૬॥ નાતરાંનો રીવાજ કરશે, સ્વારથી બ્રહ્મભોજન; ભીક્ષુક જનને કાઢશે પાછો, નહિ દે મુષ્ટી અન ॥૧૭॥ બ્રાહ્મણોનાં છીદ્ર જોશે, કરસે અતીસે નિંદા; ધુતારાનો માંડસે ધંધો, નહી શીખે ગણીત વીદ્યા ॥૧૮॥ નોકરી કરવાની થાશે મરજી રાજી પરને નડયામાં, વેહેવાર છોડી વેહેપાર જાસે ગાળાગાળી લડાયોમાં ૧૯ અનાદીના જે નહી ગુરૂ, તેને ગુરૂ થાપે, જગત ગુરૂ વિપ્ર છે તેને, એક ચપટી નવ આપે ॥૨૦॥ જમણુ વેહેવાર બ્રાહ્મણ સાથે, બાંધસે ઉલટઆણી; કારભાર કરસે ઘરમાં પેસી, પણ મન લેવાનું તાણી ॥૨૧॥ દલાલી ખાશે દગા કરિને; મીઠુ મીઠુ મુખ બોલી; નહી જુએ બ્રાહ્મણનહિજુએ ભગનિ, ધુતશે ફોલી ફોલી ॥૨૨॥ લોકોનું નાંણું માંડશે જમે, દેખાસે પુરણ કૃપાળુ; પેટ ટાઢું રાખીને પાપી, કાઢી દેસે દેવાળુ ॥૨૩॥ ધરમને નામે ધન મેળવીને, તેમાંથી પેટ ભરસે; ધરમતણું ધન જમેમાંડીને, વ્યાજનો વેહેપાર કરસે ॥૨૪॥ જગતમાં દેખાડવાને સારૂ, વ્યાજમાંથી થોડુ ખરચે; પછી ચોખાઇપણું દરશાવવા વારતા વીશ્વમાં ચરચે ॥૨૫॥ અમેતો ધરમાદા કામ કરિએ, જ્યાં ત્યાં એવું ભુંકે; જાણે કે લોક પ્રમાણીક જાણી થાપણ મુજ ઘેર મુકે ॥૨૬॥ એવા ડોળથી ઓળવે નાણુ કુમારગપર ચઢશે; ધર્મના કામનું કારભારૂ કરી, પોતે પચાવિ પડશે ॥ ૨૦ ॥ જ્ઞાતી ભોજન ભારે કરસે બ્રહ્મભોજનમાં ટાંચું; અજીઠવાડમાં વિપ્ર બેસાડે, એ કથની ક્યાં વાંચું ॥૨૮॥ જગત ભયથી ભોજન કરાવે, દુનિયાના ડરથી દે દાન; પ્રીત્યર્થે કાંઇ કરે નહી, કરે મેળવવા માન ॥૨૯॥ ખોટા તી-

લક તાણી ફરસે; કરસે છાપા અંગ;મીથ્યા માળાઓ કોટમાં પેહેરે,દેખાડે ભક્તીનો રંગ. ॥ ૩૦ ॥ વેસધારીને વીસેશ માને, ચમત્કારિને સોધે; એમાં કુમારગે જવાના, નહી ચઢે સત્ય બોધે. ॥ ૩૧ ॥ અતી અનરથ આદરવાના, દીનતા દયા ન લેશ;અતી અવગુણ કળીયુગ વિસે,વરણવી ન શકે સેશ. ॥૩૨॥ ચારે વરણની એવી રીતી, કળિયુગે કુપંથ થાતા; ચારે આશ્રમ કેવા થાસે, તેની કહુ હવે કથા ॥૩૩॥ બ્રહ્મચારીને ગ્રહસ્થા શ્રમી, વાનપ્રસ્ત સંન્યાસી; તે તણિ કેવિ રિત થાસે, જે તે તારણ તપાસી. ॥ ૩૪ ॥ બ્રહ્મચારી એવું નામ ધરીને, વધારસે પંચકેશ; એના લોભી ધનના લોભી,મીથ્યા રાખવો વેશ. ॥૩૫॥ ધામ બાંધીને ધંધા કરશે હરસે પરાયાં વીત જોતીશ જોશે વઇદાં કરશે,ઠરશે દારાપર ચીત. ॥૩૬॥ તીલક માળાના કરી ચાળા,ગાળા ગરથના લેવા; કળીયુગ કેરા બ્રહ્મચારી તે, થાશે ગુણના એવા. ॥૩૭॥ ગ્રહસ્થી લોકો કેવા,નિપજશે સાંભળો ધરમરાય; ભગવતનું કે બ્રહ્મચારીનું, ધન ફોસલાવી ખાય. ॥૩૮॥ પ્રસાદની નિત રાખે આશા,એવા લંપટ થાશે;જગતને જણાવવા માટે,તીરથ યાત્રા જાસે. ॥૩૯॥ કહી કરે ધરમ બાંધશે કરમ,કઠીણ કાળજું કરશે; પછી પોતાના દેશમાં આવી, યાત્રાવાસી થઇ ફરસે. ॥૪૦॥ ગંગા પુજન કરવું ધારી, સગા સહોદર તેડે; નાત સગાનાં સીધાં મણે, બ્રાહ્મણો તે કેડે ॥૪૧॥ લોકીક લાજે ગંગાપુજનના,વિપ્રોથી વીધી કરાવે, તેમાં પોતાના સ્વારથવાળા વિપરોને નોહોતરાવે. ॥૪૨॥ એક નોહોતરો મેહેતાજીને કે, છોકરાને ભણાવે;બીજા નોહોતરો જોશીનેકેવરસફળ ઉપજાવે. ૪૩ ત્રીજા નોહોતરો વઇદ ઘરના, વખતે ઓષધ આપે;ચોથા નોહોતરો ગોર ઘરના છોકરાના વીવા થાપે, ॥૪૪॥ પાંચમા નોતરો પાડોશીને, કામકાજે કેહેડ બાંધે; બીજા ઓળખીતા કાહાડો સોધિ, આવી રાંધણ રાંધે. ॥૪૫॥ વળણ.॥ વિશેષ વારતા ઓચરૂ,સુણજો શ્રોતાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીયુગનો કુંદન

કડવું ૫ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, તમે સાંભળો ઉલટ આણિ;થાશે ગ્રહસ્થીજન વળી કેવા, કરાવે વીપ્રો કને સેવા. ॥૧॥ વળી ઘેર આવે વિવાટાણું, તવ કાઢે વાવરવાણું; તેમાંથી નહી કાંઇ પુન્યદાન, બનેમલપતા મસ્તાન. ॥૨॥ વગડાવે વાજીત્રો નીશાન;ધરેધનવંતનોઅભીમાન,ઘેરમાંડ

વડા બંધાવે. વળી ખાનપાન બહુ રંધાવે ॥૩॥ અતિ સાહબીના ઢોંગમચાવે, વળી નાયકા લાવિ નચાવે; વળી ફટાણાં ગીત ગવરાવે, કાંઇધર્મ તો ધ્યાનમાં નાવે ॥૪॥ કદી વરૂધનું મરણ થાય, તેની પુરે રૂડીસજ્યાય; તે તો કેહેવાય સજ્યાદાન, આપે ભગનીને દેઇ માન્ય ॥૫॥ સગાવહાલાને રાજી કરે, વીપ્ર સાથે વાંકુ ઓચરે; વળી પરઠે સજ્યાદામ એવિ બુધી થાસે હરામ ॥૬॥ વળી જગતમાં સોભા લેવા; વિપ્રના દામ વિપ્રને દેવા એવિ ગ્રહસ્તીના થાશે દ્રષ્ટી. તેથી નહી થાય મેઘની વ્રષ્ટી ॥૭॥ કુડાંકરમોથી વેઠશે કષ્ટી એમ દુભાસેઆખી શ્રષ્ટી;હવેવાનપ્રસ્તનીરીત,તું તો સાંભળજે દઈ ચીત ॥૮॥ વાનપ્રસ્ત છું જગતમાં કહેસે,પણ નગ્રસમીપે રેહેશે, રાખશે ગ્રહસ્તિની રીતી, નહી ધારે ભગવત ભીતી ॥૯॥ કળીમાં વાનપ્રસ્તી કોય. કોટી જનમમાં એકજ હોય; હવે સંન્યાશીનીપેરભટકે કળીમાં ઘેર ઘેર ॥૧૦॥ દેવાદાર કે દુખનો ત્રાશી;કાંઇ કષ્ટે થશેસંન્યાશી; નાહની વયમાં નહી અધીકાર,તોહ્યે થાશે સંન્યાસી સાર॥૧૧॥હરીફરીને ભગવો વેશ, મનમાં શ્રદ્ધા નહી લેશ; રાખશે બ્રાહ્મણ પર દ્વેશ, વળિ પર સુખથી અતી કલેશ ॥૧૨॥ થોડાદીન ગ્રહસે દંડ,પછી પ્રપંચના પાખંડ પરમ હંશની દીક્ષાલેશે, ઉંચ નીચને ભેદદેસે ॥૧૩॥ વળિ શેવક મુડશે બીજા,ખાઇપીનેરહેસેતાજા; જેનુંતેનુંભોજન જમશે, વળિ રામા સંગાથે રમસે ॥૧૪॥ કરસે કામનીને બોધ;વળિ રૂએ રૂએ રમે ક્રોધ,રેહેવાનાંરૂડાં બાંધસે ધામ, લેસે ઢાલીયામાં આરામ ॥૧૫॥ વળિ પંખીને પવનચક્કી, બધિ વાતે રહેવાના નક્કી; થાસે જગત સાથે જક્કી, રાખશે બુદ્ધિ બહુ પક્કી ॥ ૧૬ ॥ વ્હાલાં પુષ્પ અને ચંદન વળી પ્રીય; પોતાનું વદન; અતિ માન્યને મોટાઇ ગમે, ભોગવે નહિ કષ્ટ કો સમે ॥૧૭॥ એવા અતિવિકારી થાશે. નહિ જાવાને સ્થળ નાસે; કોઇ ઉવેખે તેને બાહાજે, લઢતાંવઢતાં નહી લાજે ॥૧૮॥ પોતાનું બોલ્યું કરસે સાચું; અન્ય જનનુ પાડ કાચું, ભામી છોડી દેઇ, બીજે દેસેજાસે વેશ લેઇ, જઇ સાધ્યપણુંબતાવે, મુંઢ જનોના મનને ભાવે ॥૨૦॥ અગનાનીને માને દેવ, નવ જાણે મુગનીટેવ, તેથી પડે પાપીને પાય, તેનિ જોડેનરકે પળાય ॥૨૧॥ વળી કળિયુગમાં સાધુ વેશ, ધરી ફરશેદેશપ્રદેસ, વિદેશ જંગીભંગીપણું ઘણુંરાખે નારી વિના નીશાસા નાંખે॥૨૨॥પણ જગત આંધળુંથઇકરશે શેવાસમીપ જઇ

નહિ જુએ તેની કરણિ, કરે વીખાણુ વાતો વરણી ॥૨૩॥ એવું કરશેકળિયુગ પાપી, સત્યની વાત નાંખે ઊંથાપી;વળિ અસત્ય પંથ જ્યાં હશે, સત્ય સરખો કળિમાં થશે ॥૨૪॥ એતો કળીયુગનાં પાખંડ, સાચાજનને દેશે ડંડ, કળી અવળું સુજાડે.સત્યવાદીને જુદો પાડો ॥૨૫॥ હસે ઘરબારી કોઇ સાચો પણુ તેને કેશે સહુ કાચો;હશે વેશધારી પાખંડી, તેને નમશે દુનીયાં મંડી ॥૨૬॥એવી કળીયુગ કેરી રીતી, ઘણી થવાની અનીતી,ઘણી થવાની અનીતી;ઘણો કરતા નથી વિસ્તાર, કરીએ તો નઆવે પાર ॥૨૭॥ વળણુ ॥ પાર ન આવે કળી તણો, સુણો શ્રોતાજન; વ્યાસવલ્લભ વાણી વદે, પરમ કથા પાવન.

કડવું ૬ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણુ જનમેજેરાયે;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, યાન પર્વ કથાય ॥૧॥ કળિયુગ કેરા ભુપતીતે,રહિયતનેદુખ દેસે; હરામની નજર રાખીને, સરવનું ધન લેશે ॥૨॥ પ્રજાનીનારી પુત્રી સરખી, તે શું કરે કુદ્રષ્ટી; મેઘરાજ દેખાદેશે પણુ, નહિ કરે જળ વ્રષ્ટી ॥૩॥ અવનિમાંથી રસકસ જાશે, અન પાકશે નહિ પુર; અન તણો પાક દેખાશે તો, ઉતરશે અધુરૂ ॥૪॥ પીતા પુત્રીશું જાર રમશે,રમસે ભગનિ ભ્રાત; પુત્ર પત્નિને વશ થઇને, મુકીતે દેશે માત તાત ॥૫॥ નરછોડશે પરણી નારિને, નારિ છોડે નર તેહ; વ્યભીચારણી ચાહ્ય તેમ વરતી ભ્રષ્ટ કરશે દેહ ॥૬॥ ધનવંત લોકો જમે માંડીને, શુદાકરશે ટાઢી; પુરણલક્ષ્મી સપેટીને, બેસસે દેવાળું કાઢી ॥૭॥ કપટના કાગળો કરશે કપટનાં કાંધાં; શ્રીમંત લોકો જમે માંડીને, કાઢશે વાંધેવાંધા ॥૮॥ પીરસનારા વગીયાં કરશે, ભરશે પોતાનું પેટ; લઢી વઢીને જ્ઞાતી જાતીમાં, થઇ પડવાના શેઠ ॥૯॥ પંકતીમાં એકજણો જેમને, એકજણોજોઇ રહેશે, ઘ્રતના ભેગુ તેલ ભેળવિ, ભોજન નઇવેદ દેશે ॥૧૦॥ બ્રાહ્મણને ભિખારિ ગણુશે દેવસ્થાન દુકાનો;હોમહવનને પાખંડમાનિ,રેહેશે માહમસ્તાને॥૧૧॥ ગરિબ જનને મારવા ઉઠે, જબરાથી જાયનાશી; વૈશ વરણુ ભિખ માગી ખાશે, થઇને તીરથ વાશી॥૧૨॥અનેક પ્રપંચ અનેક પાખંડ.,અનેકકપટ બાજી;સામાજનનું દુખ દેખીને, થાશે પુરણરાજી॥૧૩॥સામાને સુખે દુ:ખીદલમાં,ડમસે ડમસે ઝેર; પરના ઉપર રાખશે પ્રિતી, વ્હાલા ઉપર વેહેર ॥૧૪॥જાર ર-

મને પરનિંદા વધસે ચોરીને ચાડી, અનેક રીતે ઉલટી બુદ્ધી, સત્ય પંથ નાંખસે કાહાડી ।।૫।। ગુરૂ દ્રોહી મીત્ર દ્રોહી, વિસેશ વિશ્વાસઘાતો; પાપના કામમાં પેહેલો થાસે, ધરમમાં મારસે લાતો ॥ ૧૬ ॥ આધાયો રાખી બંધન રહેસે કહેસે આગળ કરશું; કરવું ધારે તવ જીવ ચોરીને દેવ બંધન નીસ્તરવું ॥ ૧૭ ॥ બળાતકારે બરબડીને, દેવના બંધને છુટે; તેવા જનને રઝ્યા ખપ્યામાં; સાત સાંધે તેર તુટે ॥ ૧૮ ॥ તો પણ તેને જ્ઞાન ન આવે,એવા થસે અજ્ઞાની; જગતમાં કીરતીને સારૂ બનસે હાની ને ધ્યાની ।।૧૯।। શુદ્રજાતી બહુ આચાર પાળે, શ્રદ્ધારાખશે પાકી ધરમ ધ્યાનમાં કુશળ રહેશે, ઉત્તમથી નહી બાકી ।।૨૦।। ઇશ્વરનો ભય રાખશે ભારે, માનશે મનમાં કેવું આ અવતાર ભોગવીએ આવો તો પાતક ક્યાં લેવું ।।૨૧ ।। અનેક જાતના રોગ વધશે,વઇકશાસ્ત્ર ન જાણે; જોતીષ શાસ્ત્ર પડસે જુઠા, તરકને સરવ વખાણે ॥ ૨૨ ॥ થોડું કહ્યામાં સમજો ઝાઝુ, ઓરે ધરમરાય; એવાં વચન સાંભળિ, પ્રેમેપડિયા પાય ।।૨૩।। યુધીષ્ટર કહે ઓરે માહારાજા,મુને પડેછે વહેમ;આટલું બધું અવરૂં થાશે, તે માનુ કેમ ॥ ૨૪ ॥ ઉચવરણ શું નિચ થાશે, પીતાશું પુત્ર પરહરશે, ઉત્તમ બ્રાહ્મણ નિચ વરણુનિ, શેવા તે શું કરશે ॥ ૨૫ ॥ અસત્ય વારતા લાગે છે મુને, ઓરે અંતરયામી; એટલે ધરમપ્રત્યે બો-લ્યા પોતે કમળા સ્વામી ।।૨૬।। નગરની બારણે પાંચે બંધુ, જાવો એક યોજન,ત્યાં જઇ તમે બેશી રહેજો,ધરમ પુરણ પાવન ।।૨૭।। પછીતમારા ચાર બંધુને, મોકલો ચાર દીશે, જે દેખે તે બોધને આવે, નાર નરકે અ-તીશે ।।૨૭।। એમ કહીને પાંચ બંધુને મોકલ્યા નગરની બહાર;એક યો-જન જઇ ધરમ બેઠા,કુંતીના કુંવાર ॥ ૨૯ ॥ વ્રકોદર ગયો પુરવ દીશા, ઉત્તરમાં અરજુન, શેહેદેવ ચાલ્યા દક્ષીણ દીશા, પશ્ચીમમાદરીતન ।।૩૦।। ભીમ ગયો નગર આવ્યું, તે એક દીઠી લડાઇ; બંધુએ બંધુના ઉપર સંપુરણ કરી વડાઇ ॥ ૩૨ ॥ ફરીયાદી કરી રાજા પાસે સાંભળોઅરજમા હારી; મમ પુત્રી સામાને આપીને, માટે પરણો નારી ।।૩૨।। તે પછી મા હારી નારિ ગત થઇ, હું થાઉ દુખી છેક; મમબંધુની પ્રમદાને પુત્રીથઇ છે એક ॥ ૩૩ ॥ માહાર પરણુવા નથી પુત્રી, સાટામાં આપતો નથી શું હું માહારો અવતાર બારૂં, અરજ શુણો ભુપતી ॥ ૩૪ ॥ ભીમશેન એવું સાંભળીને, ત્યાંથી પાછો વરીયો ઉતર દીશામાં ગયોછે, અરજુનજીમાહા બળીયો ॥ ૩૫ ॥ ત્યાં એક નગરી આવી, ચાલ્યો સુંસરો છેક; ઘરબાર બજાર શોહામણા પણ મનુશ ન મળે એક ॥ ૩૬ ॥ એવું જોતો ગયો

રાજ મહેલે, ત્યાં એક હીંચોળા ખાટ; તેના ઉપર બે કામ બેશી,રમે છે ચોપાટ ॥૩૭॥ હંસપક્ષી નાંખે હીંચોળો, પોપટ પવન ઢોળે; ઉંચ જાતી નીચની કરે સેવા, દીઠું દીવસ ધોળે॥૩૮॥વીશ્મય પામી પારથચાલ્યો સહેદેવનું શું થાય; દક્ષીણ દીશામાં પરવરેલો, જોયો ચમત્કારત્યાંય ૩૯ બ્રાહ્મણો બેઠા બાવળ પાસે, ચંદન પુજાથી પુંજે, મેલડી ઝાપડીના કરે સાધન. અવર દેવ ન સુજે ॥૪૦॥ તે જોઇ શેદેવજી વળ્યા પાછા, નીકુળ નું શું થાય; એક ગામમાં પવીત્ર પતી, અબળાનો માર ખાય ॥ ૪૧ ॥ તે જોઇ નીકુળ પાછા વળીયા; જયાંછે ધરમરાય; યુધીષ્ટર બેઠા તેસ્થળે, આઠ કુવા ઉભરાય ॥૪૩॥ તે ઉભરાઇ નવમા કુવામાં, પાણી ભેગુથાય પણ તે પ્રથવિ જળ લે ચુશી, કુવો નવ્ય ભરાય ॥ ૪૩ ॥ ધરમે જઇને વિચાર કીધો, વરશશેં મેઘ બાર, પણ પ્રથવિ જળ ચુશી લેશે નહિરહે ભેજ લગાર ॥૪૪॥ એવામાં ચાર બંધુ આવ્યા, પાંચે ભેળા થાય, પોત પોતાની હકીકત લઇને, પુર વિશે પળાય ॥૫૫॥ જે સ્થળબેઠા અંતર-યામી, ત્યાં આવી પડયા પાય; સરવે સમાચાર કહ્યા પ્રભુને, ધરમ કરે ત્રાય ત્રાય ॥૪૬॥ ઓરે પ્રભુ હવે આ અવનીમાં રહેવું નથી એક દન; અમને તમારી સાથે તેડો, ઓરે જુગજીવન ॥૪૭॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે હેમ ગીરીપર, સ્થીર મન રાખી જાવો, શાખ્ખર પાસે સ્થળછે ,માહરૂ, ત્યાં થઇને તમે આવો ॥ ૪૮ ॥ એમ કહીને અંતરયામી, થયા અંતરધ્યાન; ધરમરાજાને ચૈત્વન ચાહ્યું, શુભ સતી સંતાન ॥૪૯॥ વળણ ચઇત્વન કરે સુત તણિ, નથી કરવું રાજપાટ; હીમાલય માહારે જવું, પ્રભુપદ પામવા માટે.

કડવું ૭ રાગ મારૂ.

બોલ્યા જયમુનિ મુખ વાણિ, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; આખી નિશા ચઇત્વન ચાલ્યું, ધરમનું મન ન રહે ઝાલ્યું॥૧॥એવે થયો પ્રાતઃકાળ, થયા જાગ્રત સતી બાળ, તવ ધરમે તેડયા ચાર વીર, બોલ્યા બંધુ પ્રત્યે ધરિ ધીર. ॥૨॥ સુણો ભીમસેન વીરા વાત;કરશે કળીયુગ ઉતપાત માટે માહારે હીમાલય જાવું, તેથી તમને કામ બતાવું ॥૩॥ સુખરૂપે કરજો રાજ, તમે ગાદી બીરાજો આજ;પ્રજાપુત્રની પેરે પાળો,કુળ ધરમને સત્ય સંભાળો.॥૪॥કરજો ગઉ વિપ્રની શેવા, રેહેજો આજ સુધી રહ્યા એવા; વૃદ્ધ માતાને પાળજો પ્રીતે,રાખજો સર્વ બંધુને રિતે॥૫॥ન્યાય મુકી

અન્યાય નવ કરશો; પ્રજાનું ધન કદી ન હરશો, થોડું કહે સમજજોધણુ પાપમાં પેસસો નહી ક્ષણું ॥ ૬ ॥ એવાં વચન વિરનાં સુણી, બોલ્યો ત્ર- કોદર મહા ગુણિ; મોહોટા બંધુ તમે શીખ દીધિ, મેંતો માથે ચઢાવિ લીધી ॥૭॥ પણ અરજ માહારી એક, મુજ મનતણો વિવેક;કોનેપ્રભુપદ વાહાલું ન લાગે, ક્યિે નીરભાગી માયા માગે ॥૮॥ જેવું પ્રભુપદ તમને વહાલું, તેવું પામવા હું પણ ચાલું;તમ સંગ આવીશું અમો,સાથેલઇને ચાલો તમો॥૯॥નથી રાજકાજની મમ ખુસી,હિમાલય આવવાને હુંસી; એવાં વ્રકોદરનાં વેણુસુણી પારથને કહ્યુંકહેણુ॥૧૦॥તમે સાંભળો અરજુન વિર, રૂડુ રાજ કરો રણધીર;દ્રુપતીને અરધંગ લેઇ,રાજ કાજ કરો ચીત દેઇ ॥૧૧॥ વળતી વદ્યા પારથ વાણી, રાજ કરવું નથી કળીજાણી; આ- તો વ્યવહારની માહા વ્યાધિ,મને ગમતી નથીઉપાધી ॥૧૨॥ઘણા દીવસ કીધાં કામ, જરા ઠરી ન બેઠા ઠામ; માયા મીથ્યાને માનીસાચી,રહી જ્ઞાન ગતી ઘણી કાચી ॥૧૩॥ માહારે આવવું છે તમ સાથ, કોને નહી વા- હાલા વઇકુંઠનાથ; એવો પારથનો ભેદ જાણી, વદ્યા શેહેદેવ પ્રત્યે વાણી ॥૧૪॥ મમવિરા તમે જ્ઞાનવાન, માટે રાજકરો નિરધાન,તમેત્રીકાળજ્ઞાની જોશી, માટે સદા રહેશો નીરદોસી ॥૧૫॥ તવ શેહેવજી એમ કહેછે,મા- યામાં અજ્ઞાની રહે છે; કદી જોઇ વિચારી ચાલે, તોહે માયા કુમ તી ચાલે ॥૧૬॥ માટે માહારે તો રહેવું નથી, માયાની ઉપાદી અતી; હી મગીરિ આવવું માહારે, બોલ્યા ધરમ રાજા ત્યારે ॥ ૧૭ ॥ કરો નીકુળ વિરા કામ, રાખો રાજઆદીનું નામ; તમો કનિષ્ટ બંધુછેક જોઇએ આ- દીપર એક ॥ ૧૮ ॥ તવ નિકુળ લાગ્યા પાય, હવે મુને નથી ઇચ્છાય, હુંતો આવીશ તમારિ શંગ, પ્રભુ પદનો અતી ઉમંગ ॥ ૧૯ ॥ પછી ધ- રમ બોલ્યા વાણી, તમો સુણો દ્રુપતી રાણી;તુજ સરખી સતી નથીકોય મુજ મનને નિવરતિ હોય ॥ ૨૦ ॥ આપણા અભેમાનનો તન, નામ પ- રીક્ષત પાવન; એને બેસારજો રાજગાદી, બીજી કરશો નહિ ઉપાદી ॥૨૧॥ તમથી ઉછરેલો એ બાળ, માટે રાખજો શુભ સંભાળ; તવદ્રુપ- તી બોલી વાણી, સુણો સ્વામીજી ઉલટ આણી ॥ ૨૨ ॥ કંથ વીના રહે જે નારી તેતો કહેવાય જગમા વીકારી; વળી આવ્યોછે કળીયુગપાપી, નાંખે સતીનું સત્ય ઉથાપી ॥ ૨૩ ॥ તેથી લાંછન લાગશે તેમને, માટે સમજીને સંગહયો અમને; તેમ છતાં નહી હયો સાથ; તોતોપ્રાણતજુ હું નાથ ॥૨૪॥ તેતો સ્ત્રી હત્યા લાગે તેમને, માટે હીમાલય હયો અમને; નારિનો કેવો છે ધરમ; તેતો તમે જાણો છો મરમ ॥૨૫॥ પ્રેમદાને પતી

પ્રભુ તુલ્ય એથી અવરનાહિ અમુલ્ય; પતિ તજી પ્રભુને ઝાલે,તેને મુક્તિ મોહન નવ આલે ॥૨૬॥ જમશીંકર અરદન ચાલે, પાપતણા ફેસાવોફાલે; માટે ઇશ્વર પેહેલો કંથ, કામનીનો એ પંથ ॥ ૨૭ ॥ કંથ કકળાવિ મંદિર જાય, તેને બેશે શીટ હત્યાય; કંથની ન કરે કાંઇ શેવા, શોધતી ફરે દેવાધી દેવા ॥૨૮॥ વઢે કંથને મહા રીસ આણી, એતો ગુણકા તુલ્ય ભમતાણી; જેમ ગુણકા પરને ઇછે, પોતાના પતીને નવ પ્રીછે ॥ ૨૯ ॥ તેવિ સુંદરી સમજવિ સ્વામી, કંથ વિના કેઇ મોક્ષ પામી; માટ હુંતો તમો સંગ આવું, તમ સેવાથી પ્રભુપદ જાવું ॥૩૦॥ તવ જાણિયું ધરમ રાય, આતો રેહેવાની નથી હાંય; પછી ધરમે કહ્યું સુણ નારી, તુંતોઆ વઝે સંગ અમારી ॥૭૧॥ એમ કહીને ધરમરાય,લાગ્યા કુન્તાજીને પાય; માતા હેમગીરી અમે જાશું, તમ પ્રતાપ સુખીયા થાશું॥૩૨॥તવકુન્તાને આવ્યાં આંસુ, વૃધાવસ્થાયે હું જીવી ફાંસુ; આવતુ નથી મુજને મરણ દુભાયા કરે અંતઃકરણ ॥૩૩॥ ભુજથી ચરણે ન ચલાય; હેમગીરી કેમ જવાય; વળી આપઘાત કેમ કરાય, કરૂં તો બેશે હત્યાય ॥૩૪॥ દીકરા મુકીને મરવા જાય,મુજથી તે કેમ ખમાય,કહી રડવા લાગ્યાં માતા, તવ ધરમે જોડયા હાથ ॥૩૫॥ જનુની કંકાસ ન કરશો, અમને પાપમાં નવ ભરસો; આપો આજ્ઞા રાજી થઇને, પ્રભુપદ પામશું ત્યાં જઇને ॥૩૬॥ માટે આશીશ વચન બોલો, સ્થીર દલડુ રાખીનવ ડોલો, આપણોછેપરી ક્ષત બાળ, તેહને થાપીએ ભુપાળ ॥૩૭॥રાજગાદી બેસારીએએને, પછી અકળામણ રહી કેને; માટે કલેશ મુકી થાઓ રાજી.તમને શું દેઉં શીખ ઝાજી ॥૩૮॥એમ માતાને સમજાવી, ધાર્યું કારજ વિપ્ર બોલાવિ કરાવ્યો પટા અભિસેક; રાજનીતિનો વિવેક ॥ ૩૯ ॥ આશીરવાદ વીપ્રોના લેઇ આપી માહી આશીશ દેઇ, વરતી પરીક્ષતની આણ; વધા વીપ્રો સહુ વેદવાણ ॥૪૦॥ વળતી થયો જયજયકાર, પુન્યદાન કીધાં અપાર બધી પ્રજા જોવાને આવે, પરિક્ષતને પુષ્પે વધાવે ॥૪૧॥ એમ થઇ રહ્યો આનંદ અતી, થયાં રાજી ધરમ દ્રૂપતી; રીજ્યા સરવે પ્રાણી માત્ર,પરિક્ષત છે ઘણો સુપાત્ર॥ એની કીરતી ચાલી એવિ, શોભે કાન્તા શશીના જેવી, જેવી શોભા યુધીષ્ટર કેરી; તેવી થઇ તેમાં નહિફેરિ ॥૪૩॥ વળણ ॥ ફેર નહી શોભા મહી, વરત્યો જયજયકાર; વ્યાસ વલ્લભવાણી વદે, સુણજો શ્રોતા સાર.

કડવું ૮ રાગ આશાવરીની ચાલ.

જયમુની ફરી એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, યાન પરવ કથાય. ॥ ૧ ॥ વડા પ્રધાનને શોપણ કીધિ ચલાવજો તમે રાજ, અધરમ અન્યાનું કોઈ પ્રાણિ. કદી ન કરશો કાજ. ॥ ૨ ॥ પુરણ રિતે પરીક્ષતને જાણજો તારો બાળ; અનાદિની એ રીતી છે, પ્રધાનથી ભુપાળ. ॥ ૩ ॥ કળી બેઠો ને દેશે કુબુદ્ધિ, પણ મન રાખજો સ્થીર; તેથી ભવોભવ જયપામશોને, રિઝશે શામ શરિર. ॥ ૪ ॥ એમ પ્રધાનને શીખ દેઇને, માતાની પાસે જાય; ઓરે જનુની હીમાલય જાવા, દો અમને આમનાય. ॥ ૫ ॥ શું ગતી થાશે અમતણી તે, માતા તમારૂં પુન્ય;સગપણ એક અવતારતણુ છે,તેમાં રહિ છે નુન્ય. ॥૬॥શેવા તમારિ કંઇ નથી કીધી, જયાં તો કાઢયો અવતાર;અમારેદુખેદુખી થયાં છો, કેમ ભુલુ આભાર. ॥ ૭ ॥ કષ્ટી વેઠી સૃષ્ટીમાં રાખ્યા, ભોગવીયા વનવાસ; નિરવરતીથી પાંચે પુત્રો, નથી બેઠા તમ પાસ. ॥ ૮ ॥ અતિ ઉપકાર તમતણો મા, અમથી ભુલાતો નથી; પણ હવે કળીયુગ બેઠોમાટે, આગના આપો સતી. ॥ ૯ ॥ આ અવનીમાં રહેવું ન ઘટે, પાપ થકી પેટ ભરવા, તમ પ્રતાપે સધામ જાશું, સૃષ્ટી સીંધુ નિસરવા ॥૧૦॥ એવાં પુતરોનાં વચન સુણી, મહા દુખ પામ્યા માત, આ શું બોલોછોઆશું બોલોછો કહી માંડયું આંસુ પાત ॥ ૧૧ ॥ અરેરે બળ્યું આ જીવવાનું; માતા પહેલા મરે પુત્ર, માહારી દ્રષ્ટીએ કેટલી વેળા, ભાગવા બેઠું ઘરસુત્ર ॥ ૧૨ ॥ ઓરે ઇશ્વર મરણ આપો, માગુ છું કરજોડી; નથી તાંતણો સુતરનો કે, તાણિને નાંખુ તોડી ॥ ૧૩ ॥ પુત્ર પધારે મરવા માટે, તે કેમ નજરે જોવાય; એમ ધારીને કુંતા માતા, બહુ કરે ત્રાય ત્રાહ્ય, ॥ ૧૪ ॥ પંડ પછાડે આંસુડાં કાહાડે, બળી આ કરમી કાય; સરવ મયું ને અભાગણિ હું, રહી છું અવની માંય ॥૧૫॥ તવ રાય ધરમ એવું બોલ્યા, જ્ઞાનની ગોઠડી કરિએ; સાંભળો માતા મીથ્યા માયા, મુકી છે શ્રી હરીયે ॥ ૧૬ ॥ કોના માતા કોના પીતા, કોનાં પરીવાર પુત્ર; કોનાં બંધુ કોની બહેના, કોનાં સગાં ઘર સુત્ર ॥૧૭॥ કોનિ પ્રેમદા કોના પતી, કોના છે ધનમાલ; સરવ જાય છે મુકી મુકીને; કોઇ આજ કોઇ કાલ, માહારૂ માને મુરખ મતીના, નથી કોઇનો કોઇ, ઓરે માતા ભણિ ગયો છું, જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ જોઇ ॥ ૧૮ ॥ સરપ કાંચળી ઉતારે છે, પણ પોતે તેનો તેજ; તેમ સહુ જીવ દેહ ઉતારે; આતમા એનો એજ ॥ ૧૯ ॥ ન-

થી મરતો નથી અવતરતો, અખંડ આત્મા જાણે; વસ્ત્ર પ્રમાણે વપુ ઉતારે, તેમાં શું શોક આણો ॥૨૦॥ તમોને અમો હીમખીરીએ, લઇજાત અમારી સંગ; પણ ચરણે તમે ચાલી ન શકો, વ્રદ્ધ તમારૂં અંગ ॥૨૧॥ શરીર અશક્ત થાય તે વારે, જીવ માત્રે શું કરવું; પોતાના સ્થળમા બેઠા બેઠા, હરી ભજન આદરવું ॥૨૫॥ શપત પ્રમાણે પુન્ય કરવું માયાનો તજવો સ્નેહ; સાથ સહોદર માનવા મીથ્યા મીથ્યા માનવો દેહ ॥૨૩॥ જે જીવ કહે છે હું ને મહારૂં, તે મોક્ષપદ નવ પામે, માયામાં બંધન રહીને ભટકાય ઠામે ઠામે ॥૨૪॥ માટે માતા અહંતા મમતા, મુકીને આજ્ઞા આપો; તમે રડો છો તે અમ થકી, જોવાય નહીં અદાપો ॥૨૫॥ તવ માતાવી મતી ફરીને, મનમાં લાગ્યું સાચ્રં; નહી કોઈ માહારૂં હું નહી કેની. સગપણ સઘળું કાચું ॥૨૬॥ એવો નીશ્ચય મનમાં આણી, બોલીયા કુંતા માત; જાવો બેટા પ્રભુને પદ જજો, મુસ્તક મુકયો હાથ ॥૨૭॥ મહારાપણું જ્યાં જતું રહ્યું ત્યાં, નહી દુરખ કે શોક; આનંદ પામી આજ્ઞા આપી, જોઇ રહ્યું અન્ય લોક ॥૨૮॥ પછી પાંચે પંથ ઝાલ્યો, શાથે છઠી નારી, દુનીયાને દંડવત કરીને નીકળ્યા શુભ સંસ્કારી ॥૨૯॥ મારગ જાતા હરીગુણ ગાતા, પોતે ધરમરાય; અરજુન ભીમને સેહેદેવ નીકુળ, મનમાં ઘણા મુઝાય ॥૩૦॥ સાંભળે માતા સાંભળે નગરી, સાંભળે સુખ વઇભોગ; અનેક વારતા યાદી આવે, દલમાં નડે વિયોગ ॥૩૧॥ એ રીતે ટળવળતા મનમાં, કુન્તાના ચાર તન; તે સાથે દ્રુપતી ટળવળતી, ગયા એક યોજન ॥૩૨॥ ધરમરાજા ત્યાં ખમચાયા, બોલ્યા બંધવ પ્રત્યે; માહારે તમારે ન બને સાથે, કયાં સત્યે કયાં અસત્યે ॥૩૩॥ તમે પધારો અવર પંથે, અમે ગમે તેમ જાશું; જુદે પંથે હેમગીરીમાં સરવે ભેગા થાશું ॥૩૪॥ તવ અરજુને હાથ જોડયા, અમારો શો અપરાધ; ધરમ કહે માયા ચૈતન્ય કરવી, એ ઘણો આવે બાધ ॥૩૫॥ અરજુન કહે મોહોટા બંધુ, કરીએ તમ કહો તેમ; પણ તમને મુકીને એમાંથી, અળગા ખસાય કેમ ॥૩૬॥ જો તમો અમોને તડછોડો તો, કાહાડીએ અમારા પ્રાણ; તમો કહો તે રીતે વરતીયે, સત્યજ વદીએ વાણ ॥૩૬॥ એવાં દીનતાના વચન સુણી, બોધીયા ધરમરાય; મનમાં રણનું રટણ કરતું, મુખથી ન બોલાય ॥ ૩૮ ॥ મુન્ય ગ્રહી મમ સાથે ચાલો, ચાર બંધુને નારી; એથી આનંદ પામીશ હું તો વ્રતી થશે શુભસારી ॥૩૯॥ મોહ માયા બધી મુકની પુંઠે, આગળનું આરાધન; અખંડ સુખને વી-

શે જાવું, મળશે જુગજીવન ॥ ૪૦ ॥ તવ સરવ ભાઇએ નિંશ્ચય કીધો, હવે ન ધરવું દુખ હીમાલય જાવું હ ઉત્તમ, માનવું સાચું સુખ ॥૪૧॥ એમ મન વાળી મુન્ય ગ્રહીને; ચાલ્યા પાધરે પંથ, મનને વીસે દ્રઢ વરતીથી, સમરે કમળા કંથ ॥૪૨॥ તાપ તડકો વાયુ વેડે, ચરણમાં કાંટા વાગે પણ મન એવા વશ કીધા કે, દુખ જરા નવ લાગે ॥ ૪૩ ॥ ક્ષુધા લાગે તો વનફળ તોડી, રૂચી પ્રમાણે ખાય; વન વીશે સરોવર આવે, ત્યાં છીપે તરષાય ॥ ૪૪ ॥ થાક લાગે તવ ટોળે મળીને, વ્રક્ષની નીચે બેસે; આરામ લેઇને થાય છે ઊભા, પાછા પંથ પ્રવેશે ॥૪૫॥ ॥વલણ॥ વન પ્રવેશે પ્રેમથી, પુરણ ભક્તભાવ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ગ્રહ્યું તરવા નામ નાવ.

કડવું ૯ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા જયમુની મુખ એમ, સુણો જનમેજય ધરીપ્રેમ; ચાલ્યા અરન્ય શતીના સુત, જેનાથી નાસે યમદુત ॥૧॥ એવા ભજનની ધુન્ય ચાલે, માયામાં ચીત વરતી ન ઘાલે; માન્યું જુઠું સંસાર સુખ, માન્યું જુઠું દેહનું દુખ ॥૨॥ નથી આત્માને સુખ દુખ, છતાં છૈયે ચૈતન્ય દેહથી પરા; આપણ દેહ સગાઇ શાની, એ અજ્ઞાનથી તે માની ॥ ૩ ॥ તે તો માયામાં રહે સદા મોક્ષ મારગ ન મળે કદા; એવું સમજીને વનવહે પડે રૂજની ત્યાં પડી રહે ॥૪॥ થાય પ્રભાતને પંથ કાપે, એવી કાયાને કષ્ટી આપે, વાગે ચરણમાં કાંટા ઘણા; તેની વેદનામાં નહી મણા ॥૫॥ પણ તે દુખ મનમાં ન ગણે મુખ ભગવત ભગવત ભણે; રટે રામ તણુ એક નામ, સમાવી દીધો કરોધ કામ ॥ ૬ ॥ નીરમળ મતી અતી રાખે, રૂંએ રૂંએ રામરસ ચાખે, આવે વાકટ વનની વાટ; તેનો મનમાં નહી ઉચાટ ॥ ૭ ॥ વાંકી વાટને ટેકરા ટૈયા, આંધો ખોચો ને ખાડા ખૈયા, પહાડ પરવત ગફાને ગીરી, ભીડ બીહામણી ને બધીરી ॥૮॥ વ્રક્ષ વેલી વનસ્પતી ઝાજી; પશુ પક્ષી રહે ઘણા ગાજી; એવું બહુ બીહામણું વન. તેમાં પરવરે કુંતી તન ॥૯॥ એવા સંત્ય પણે ચાલ્યા જાય, એનો મહીમા નવ્ય કહેવાય; તેથી સ્વર્ગ તણા સહુ સુર; થયા દરશણે આતુર ॥૧૦॥ તવ ઇંદ્રિરાયે કહ્યું એમ સરવ આકળા થાવો છો કેમ, એકવાર પરીક્ષા લઇયે, પછી દરશણ આતુર થઇએ ॥૧૧॥ એમ કહી દીધા ખમચાવી, પોતે અપછરાને બોલાવી, જાવો જઇ કરો નાટારંગ, કરો પાંડ

વનું સત્ય ભંગ ॥૧૩॥ ત્યારે તમોને જાણું સાચી, નહી તો નૃત્ય કર-
નાર કાચી; એવી આગના ઇંદ્રે દીધી, તવ નારિએ ત્યારી કીધી ॥૧૩॥
જેહ પંથે પાંડવ પળાય, આવી આગળ અપછરાય; બહુ કોમળ અંગની
કામા, રૂપ રમણિક બહુ સુખ ધામા. ॥ ૧૪ ॥ કરી રહીછે થેઇશેઇકાર,
થાય ઝાંઝરનો ઝમકાર; અતી નખરાં કરિને નાચે.જોઇને તપસ્વિનું મન
રાચે ॥૧૫॥ નજરે નજર પાંડવ દેખે, પણ મનથી ગણે તુછ લેખે, નરૂ-
ત્ય કરી અપછરા થાકી, એણે કાંઇ ન રાખ્યું બાકી ॥ ૧૬ ॥ પછી મા-
ન્યનિ થઈ મસ્તાન કીધું વસ્ત્ર વીનાનું વાન; એમ માઠા ધર્યા મનસુબા
તવ પાંડવ ખમચાઇ ઉભા ॥ ૧૭ ॥ નેત્રો મીચીને નિચું જોયુ, અરે મા
તા શું આ સત્ય ખોયું; તવ વારાંગના સરમાણિ, માહારિ મેહેનત થઇ
ધુળધાણિ ॥ ૧૮ ॥ બંધ રાખ્યો નાટારંગ, કર્યાં વસ્ત્રો ધારણઅંગ;પછી
ગઇ સ્વર્ગ સુદન, જ્યાં સ્વર્ગવાશી રાજન ॥૧૯॥ ત્યાં આવીને લાગી
ચરણ, સ્વામી નિરખી નવ ખંડ ધરણ; સત્ય વાદીને તપાશલોક,તેનાં
વ્રત કર્યાં મેં ફોક ॥૨૦॥ પણ આવા દ્રઢ મનવાળા, આજસુધી નથી
નીહાળ્યા; સતિથી સુત સત્યવંત સાચા, એથી અવર નર સહુ કાચા
॥૨૧॥ એને ચરણે લાગે જન જેહ, પામે મોક્ષ મારગને તેહ એવું અપ-
છરા બોલી જ્યારે, દેવ વઇમાન બેઠા ત્યારે ॥૨૨॥ કર્યાં અંતરિક્ષ રહી
દરસન, સતિ સુત વહિ જાયે વન. એમ ઘણા દીવસ પંથ પળિયા,
સત્યવાદી મન વશ બળિયા ॥ ૨૩ ॥ એવે એક દીવસ સુ થાય,
પંથ પળતા લાગી તરશાય, ધર્મવિના બંધુ ચાર, થયા તરશ્યા અપ-
રમપાર ॥ ૨૪ ॥ એવે આવ્યું સરોવર એક, ત્યાં વડનું વ્રક્ષ વિ-
વેક; તેની નીચે બેઠાં નરનાર; જળ પીવા ઉઠયા વિર ચાર ॥ ૨૫ ॥
જઈ બેઠા સરોવર તીર, જળ પીવા લાગ્યા સુરવિર; પીધું અડધું જળ
નીરવાણ, તવ થઇ ગયા પાશાણ ॥ ૨૬ ॥ ભીમ અરજુનને સે-
દેવ થયો નીકુળજી તતખેવ; બળવંતા ચારેભુપ, થઇ પડયા પાશાણ
રૂપ. ॥ ૨૭ ॥ જોઇ ધરમ વિસ્મય થાય, મમ બંધુ ચારે કયાં જાય;તવ
કરૂપતિ ભય પામી, આતે શું થઇ ગયું સ્વામી ॥૨૮॥ એમ બેઉને પ્રગ-
ટયું દુખ ઉતરી ગયુ કોમળ મુખ; આવ્યું ધર્મના દીલમાં એમ, હવે
ખીરી જવાશે કેમ ॥૨૯॥ અતી થઇ ગયા ઉદાસ, પડયો પેટમાં પુરણ
ત્રાસ; છુટયા નેત્રમાંથી પાણી, સામી ગફામાંથી થઇ વાણી ॥૩૦॥ એક
ગાંધર્વનો ત્યાં વાસ, બોલ્યો મનમાં ધરી હુલ્લાસ; શીદ શોશ ધરોછો રા
ય, બંધુની થઈ પાશાણ કાય ॥ ૩૧ ॥ ચાર પ્રશ્ન પુછુંછું તમને, તેના

ઉત્તર આપો અમને; તો નો ચારે તમારા વીર, હતા તેવા પામે શરીર ॥૩૨॥ સુણી બોલીયા ધરમરાય, પુછો પ્રશ્નનો ઉત્તર થાય, બોલ્યો ગાંધર્વ આણી પ્રીત, સુણો ધર્મ દેઇને ચીત ॥૩૩॥ વલણ ॥ ચીત દઇને સાંભળો, ઓ યુધીષ્ટીરરાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, પ્રશ્નો ચાર પુછાય.

કડવું ૧૦ રાગ સામેરીનો દોહરો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, પરમ પવિત્ર કથાય ॥ ૧ ॥ ધરમરાજા સાંભળે ને, જીભે જપે રામ ક્રશ્ન; ગુફામાંથી ગાંધરવે ત્યાં પુછવા માંડયા પ્રશ્ન ॥૨॥ બ્રાહ્મણ શાથી જાણીયેને, સાથી જાણું સંન્યાસી; શાથી તપસી સમજી લેવો; ગ્રહસ્થી બતાવો તપાસી ॥૩॥ એ રીતે ચાર પ્રશ્ન પુછયા, સાંભળ્યું ધરમરાય; પછી પોતે કહેવા લાગ્યા, બ્રાહ્મણનો મહીમાય ॥૪॥ બ્રાહ્મણ શાથી જાણવો તે, સમજવું શુભ સાર; બ્રહ્મ યોનીથી ઉત્પન્ન થયો, બ્રાહ્મણ નહી નિરધાર ॥૫॥ બ્રહ્મ યોનીથી ઉપજ્યા માટે, શુદ્ર સમજવો દેહ; ઉપવીતનો સંસ્કાર થવાથી, દ્વીજ જાણતો તેહ ॥૬॥ વેદાભ્યાસે વીપ્ર સમજવો, પણ બ્રાહ્મણ ન ગણવો યથારથ રીતે બ્રહ્મને જાણે, તેને બ્રાહ્મણ ગણવો ॥૭॥ પ્રથમ પ્રશ્નનો ઉત્તર એ છે, એમ કહ્યું તે વાર; હતો તેવો વ્રકોદર થયો, વાયુ તણો કુમાર ॥૭॥ બીજું પ્રશ્ન છે સંન્યાસીનું, તેનો ઉત્તર દેવું; ચોથી સ્થીતી વય થાય ત્યારે, બ્રાહ્મણે સન્યસ્ત લેવું ॥૯॥ તે પણ રહેવું નગ્રથી અળગા; નારીનો નહી પરછાયો, સ્વાદ રહીત અન ભોજન કરવું, ન કરવો વીત માયો ॥૧૦॥ ઉપદેશકપણું કદી ન કરવું, નહી વાત બીજી ત્રીજી; દરબાસને શયન કરવું, રહેવું જ્ઞાનમાં રીજી ॥૧૧॥ ઇશ્વર આપે તે આહાર કરવો, જમવું ન ભોજન મીશ્ટે, મોહોતમતા ત્યાગ કરવી, રહેવું સહુથી કનીષ્ટ ॥૧૩॥ એવી અનેક રીતી પાળી, રહેતે જન સંન્યાસી; વેશ ધરેથી નહીં સંન્યાસી, જુઓ જ્ઞાન તપાસી ॥૧૩॥ એવો બીજો ઉત્તર આપ્યો, અરજુન પામ્યો દેહ; ત્રીજો ઉત્તર તપસ્વીનો કહી ટાળું સંદેહ ॥૧૪॥ ત્રીજો પ્રશ્ય છે તપસ્વીનો, તે સમજાવું સાર, કામ ક્રોધ લોભ તજીને, કંદમુળનો કરે આહાર ॥૧૫॥ ઓછામાં ઓછી અડધી ઉમ્મર, તપ કરે તન દેઇ, જગતનો જસ ન ધારે મનમાં, અનેક બંધન લેઇ ॥૧૬॥ તેને તપસ્વી જાણવો પુરો,

એમ કહ્યું જે વારે; પાશાણુ મટી મનુશદેહી, પામ્યા સહદેવ ત્યારે ॥૧૭॥ ગ્રહસ્થી કોને કહેવો એવો, પ્રષ્નનો ઉતર દે છે, ગાંધર્વ પ્રત્યે ધરમરાજા; નિરમળ મનથી કેહે છે ॥૧૮॥ નીતીમાં રહી રોજગાર કરેને, કુટુંબ કબીલો પાસ; સરવને સુખે થાય સુખી, કો પર ન રહે રોશે ॥૧૯॥ સગાં સહોદરને પાળે ને, કરે ગૌ વિપ્રની સેવા;આંગણે આવ્યાને અન્ન આપે, એકાદશી ફળ મેવા ॥૨૦॥ એવા એવા વ્યવહાર વરતે, તેને જાણવો ગ્રહસ્થા; પાડોશી પોતાનું જાણી, ઈચ્છે શુભ વસ્તી ॥૨૧॥ એવો ચોથો ઊત્તર આપ્યો, નીકુળ પામ્યો દેહ; ગાધરવના પ્રષ્નના ઊત્તર દેઈ ટાળ્યા સંદેહ ॥૨૨॥ હતા તેવા ચારે બંધુ બન્યા જેણીવાર; પાછા પંથે પળવા લાગ્યાં પાંચ પુરૂષને નાર ॥ ૩૩ ॥ મારગ જાતાં હરી ગુણ ગાતાં, લાગી ભજનની ધ્રુન્ય; રામ નામ રટ રૂદેમાં, મુખ ગ્રહ્યું છે મુન્ય ॥ ૨૪ ॥ એવી રીતે પંથે પળતા, રહેતા મનમાં ખુશી; એવામાં અંત્રીક્ષ મારગેથી, જોયું નારદરૂસી ॥૨૫॥ તે નારદે મન વીચાર્યું, આજ મને ઠીક ફાવે; આ ઠેકાણે લડાઇ થાય તો મઝા જોવાની આવે ॥૨૬॥ એવું સમજી નારદ રૂશી, ત્યાંથી થયા વિદાય; એ વનમાં એક ડુંગર મોહોટો, ત્યાં ગયા રૂશી રાય ॥૨૭॥ તે ડુંગરમાં નગ્ર અવલોકી, વસે રાક્ષસ લોક; ભયંકર દેશ બીહામણો છે સુરને ઉપજે શોક ॥ ૨૮ ॥ મેઘનાદ નામે રાક્ષસ રાજા, બળવંતો અપાર; લાબો પહોળોને પાંચતો છે, કરોણુ ઘણો ગુમાર ॥૨૯॥ તેના મેહેલમાં નારદ આવ્યા, મેઘનાદ લાગ્યો પાય; આજ મહારાજ મુજ ઘેર આવ્યા, શી થઇ ઇચ્છાય ॥૩૦॥ કરૂણા કરી દરસણ દીધાં મુને કર્યો પાવન; એટલે નારદ જાણી જોઇને જોવા લાગ્યા ભોવન ॥૩૧॥ ધન તારા સુખને ધન તુજ શોભા; ધન તારો વઇભોગ દંપતી સંપતી સાચી તાહારે, નગરી નગરી પવ નિરોગ ॥૩૨॥ આ વઇભિવનેઆસુખ શોભા, તું કહું કથી કથી; પણ મુજ ઘરમાં તારા લાયક અબળા એકે નથી ॥૩૩॥ તવ દાનવને માઠું લાગ્યું વાણી વદયો મુખ એમ; ઓ મહારાજા એટલી ખામી, તે સારૂ કરૂ કેમ ॥૩૪॥ મુજ લાયક અબળા બતાવો, તો આપું સરપાવ; આ વારતાનો મારા મનમા ઘણા દીવસથી ભાવ ॥૩૫॥ પણ ભાળ લાગતી નથી કાંઇ, તમે શોધી લાવો; નહિ તો હું પંડ લઈ આવું, જ્યાં હોય ત્યાંથી બતાવો ॥ ૩૬ ॥ વળણ ॥ બતાવો અબળા મુને, વારે નારદ મુન્ય; પ્રેમ..ા ક્રાજ વલ્લભ વદે, દાનવ થઈ ગયો શુન્ય.

કડવું ૧૧ રાગ દુહાની દેશી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું કરૂપતી હરણ કથાય ॥૧॥ મેઘનાદ અપશોશ થઇ બેઠો, તારૂણીમાં તદાકાર; નારદજી કહે કલેશ ન કરતો, બતાવું અમુલ્ય નાર ॥૨॥ તુજ જેવો કો નહી ભાગ્યશાળી કર્મ રેખા સારી કહાવી,ત્રીલોક મોહની તુજ નગ્રની, સમીપ ચાલી આવી ॥૩॥ જેને સારૂ શીવ સરીખા; ભસ્મ ચોળીને બેઠા;વીષ્ણુ વઇકુંઠ મુકી વહ્યા,પાતાળપીશે પેઠા ॥૪॥ તેવી અબળા એ હેમગીરી, ગળવા ઝાલ્યો છે પંથ; પણ તેની સાથે જાયછે ગળવા, પાંચે એના કંથ ॥ ૫ ॥ કામની માટે કંથ એના, ગળવા સારૂ જાય; એતો નારી દુરલભ સપને, દર્શન કયાંથી થાય ॥૬॥ કબીરાજે કુટુંબ તારૂં, તેને વાવ્યમાં માયા, તે મારનારા સ્વામી એના કોથી નવ જાવ હાર્યા ॥૭॥ જો સામ્રથ હોય તુજમાં તો,જા જઇને લાવ્ય નારી; જો એ નારી આવે તોતો સફળ કરણી તારી ॥૭॥ એવું કહીને નારદરૂષી, થયા અંતરધ્યાન; ગામની ભાગોળે આવી જાણી, ઉઠયો અસુર મસ્તાન ॥૯॥ મનડું ચીડાવી કચ્છ ભીડાવી, ભુજમાં ભાલો ઝાલ્યો; રક્ત લોચને રાતો તાતો, થાતો પોતે ચાલ્યો ॥ ૧૦ ॥ ડુંગર ઉપર ચઢીને જોયું, દીઠાં નરને નાર, કરૂપતીનું સ્વરૂપ દેખીને, બનીયો તદાકાર ॥૧૧॥ અહો આજે માહારૂ ભાગ્ય ભળીયુ ટળીયું જનમનું દુખ, જન્મ ધરીને આજથી મુને, મળશે સંસાર સુખ ॥ ૧૨ ॥ હરખ્યું રૂદે ભાગ્યજ ઉદે, આજથી થયું માહારૂં; નાર લેઈ જઇ નારદજીને, સરપાવ દેવો ધારૂં ॥૧૩॥ કામનીના કંથ મને શું કરશે, કરૂ કાળો કહેર; રામા લેતાં રોકે મુજને, તોતો મારૂં ઠેર ॥૧૪॥ એમ સમજી નીચે ઉતરીયો, કયો વઢવાનો ચાળો; પાંડવની આસપાસ ફરેને, દેછે કવડધી ગાળો ॥૧૫॥ ફાવે તેમ બોલે મુઢની તોલે, રીસ ચઢાવવા સારૂં, પણ પાંડવ મનમાં એમ સમજ્યા; શું લેછે અમારૂ ॥૧૬॥ બોલે છે તે એને મોડે; કયાં અડકે છે ગાળો જેવી વાણી તેવો પ્રાણીછે વઢવાનો ચાળો ॥૧૭॥ પરાણે બોલાવવા ધારે, પણ મુખ બોલવું નથી; શ્વાનની માફક ભસ્યા કરે છે, છોને મરતો મથી ॥ ૧૮ ॥ એવી મનમાં શાન્તી રાખી, સુત સતીયા જાય; છેવટ અસુર બોલી થાકયો, ચાલ્યો નહી ઉપાય ॥ ૧૯ ॥ ત્યારે રેણુના ખોબા ભરીને, મારગમાં ઉછાળે; નેત્ર મીચી તવ પાંડવ ચાલે, ઉંચું જરા ન ભાળે ॥૨૦॥ એટલે અશુરે ઉતપાત માંડયો, ફટી

કશીને વાધે; પુંઠેથી પ્રેમદાને ઉપાડી, પોતે લીધ ખાંધે. ॥ ૨૧ ॥ તવ દ્રુપતીએ બુમ પાડી, વારે ધાજો મમ નાથ; સત્યવંતાની સુંદરિ, પડી પાપીને હાથ. ॥ ૨૨ ॥ મુને મુકીને જાવું ન ઘટે, છોડાવો મમ કંથ; તે પછી સગ હળીમળીને, ઝાલિએ પુન્યનો પંથ. ॥૨૩॥ રાંકડી રામા રાઢ નાંખે. સાંભળીને પડે ત્રાસ; એટલે ધરમ વીચાર કિધો, નારિ થઇ નીરાશ. ॥૨૪॥ એને છોડાવવા ચીત ચોટાડું, તો ચુકું મમ ધ્યાન; મુસ્કેલ મારગ કો ન મુકાવે, સાચો સગો ભગવાન.॥૨૫॥ એ ઉપાધમાં આપણ ક્યાં પડીએ, સઉનાં લાગ્યાં સઉ વેઠે; સુમારગે ચડતા ચાતુરા, સરવને નાખે હેઠે. ॥૨૬॥ એવું સમજી ધરમરાયે, જુવતી સામુ ન જોયું; અરજુનજીએ પોકાર સુણિ, પ્રેમરામાં મન પરોયું ॥૨૭॥ પણ મનમાં એવું આદરિયું, માનુનીનો મોહ સદા; જ્યાં ને ત્યાં અબળાને માટે, થાય છે આપણે અદા. ॥૨૮॥ જંજાળ છોડવા સમો આવ્યો, તેમ છતાં શીદ વળગું આ વેળા અબળાનું સગપણ, માહારે મુકવું અળગું. ॥ ૨૯ ॥ એવું સમજી મુન્ય ગ્રહીને, ધર્મનિ પુંઠે જાય; તવ સેદેવજી જ્ઞાન દ્રષ્ટિએ, સમજી રહ્યા મનમાંય ॥૩૦॥ નિકુળના મનને એમ લાગ્યું, મન માહરે ક્યાં ધરવું; મોહોટા બંધવોને મરજી નથી તો, માહારે બોલીશું કરવું॥૩૧॥ એમ સમજી શાન્તી ગ્રહીને, નિકુળજી વહે વાટ; વાયુનંદન વરકોદરને અતી થયો ઉચાટ ॥ ૩૨ ॥ અરેરે નિરાધાર અબળા, એનું નહી કોઈ સંગી; માહારે તો પક્ષ કરવી એનિ, છો થાતા વૃત ભંગી ॥૩૩॥ વળણુ વરત ભંગ છો ધાય માહારૂં, ઝટ છોડાવવી નાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, થયો વરકોદર તઇયાર.

કડવું ૧૨ રાગ ઝુલતી ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુનિ મુખવાણિ, રાય સાંભળો ઉલટ આણી; ચડિ વર કોરરને રીસ, મારે અસુર ધોળે દીશ ॥૧॥ ચારભાઈમાં નથિ વિવેક, એ તો જાળવી બેઠા ટેક; પણ પાપી સતીને હરે, સતીનું સત્ય સઉ ભંગ કરે. ॥૨॥ તેથી પાતક મોહોટું થાય, આપણું કુળ નરક પળાય; એતો પહેલું બેસે પાપ, બીજા અબળા તણા અદાપ. ॥૩॥ રામારળતી મુકીને જાવું એતો વીશ્વાસઘાતી થાવું; પડે બ્રહ્માન્ડનો નીસાસો, કદી નમળે વઇકુંઠ વાસો. ॥ ૪ ॥ તે તો સમજતા નથી વીર, એમ વીચાર્યું ગુણ ગંભીર, રૂંએ રૂંએ વાપ્યું સુર, થયો ક્રોધાતુર ભરપુર. ॥ ૫ ॥ રક્ત થઈ

ચયા લોચન ઊછાળ્યો કુંતીનો તન; મુઠી વાળીને મુકી દોટ,જઇ પાપી ને કીધી ચોટ ॥૬॥ ગાજ્યો પાપી મહાબળ દાખી, પહેલી અબળાને ધરણુ નાખી;પછી કચ્છ ભીડાવી દીધો, ખરેખરો ખુંખારો કીધો ॥૭॥ મહાદુષ્ટ બુદ્ધીનો દંભ, ભીમ સામી ઠોકી ખંભ, તવ ભીમસેન સામો થયો, પહેલો પાપી બાજવા ગયો ॥૮॥ તવ બે બળવંત ગાજ્યા, જાણે અઇરાવત ગજ બાહાજ્યા; તવ નગરીના અસુર લોક, આવ્યા જોવાને થોકાથોક ॥૯॥ સહુ ડુંગર ઊપર ઊભા, સહુને જોવાને મનસુબા બાજ્યા બળીયા બેઊ અપાર, એક એકને મારે માર ॥૧૦॥ મારેગડદા પાકુને કુણી, તેથી શરીર જાયે સુણી વળી મારે છે ધીકા ધીક તેથી ઊપડે હઇયામા હીક ॥૧૧॥ હાડે હાડ જુદાં થઇ જાય, ઘાલે ગાંઠયો એમની માંય; કાળા લાલ ચકામા પડે, દાંત પીસી પીસીને લડે ॥૧૨॥ નાખે કારમી ચીસે ચીસ, વળી લડાવે શિશે શિશ; વળી ખભેખભા પછાડે, પગની આંગી ધુંટી પાડે ॥૧૩॥ જેમ જેમ જેનો દાવ આવે, લડે છે જેમ જેને ફાવે; કોઇ પાછો ન પડે લેશ, એક એકના તાણે કેશ ॥૧૪॥ ડોક નીચી કરીને નમાયે, એક એકના દાવમાં નાવે; મારે ગાલમાં ગડદા તાણી, તેથી રૂધીર રેલ રેલાણી ॥ ૧૫ ॥ નીચા નમિ ગ્રહે ચરણ, એક બીજાને ઢાળવા ધરણ; પણ દાવ કોઇ નવ ચુકે જોઈ જોઇને પગલાં મુકે ॥૧૬॥ એક એકના આમળે કાન, બેઊ થાય અતી હેરાન એવે વરકોદર જોઈ લાગ, બેહી ઝાલ્યો પાનીનો પાગ ॥૧૭॥ ઝાલ્યા ચરણ ઊભો થયો, એવે અસુર ઢળી ગયો તેવો દાવ વ્રકોદરે કીધો, એનો ચરણ ચરણ તળે લીધો ॥૧૯॥ બીજો ચરણ છે એના કરમાં ઘણું સુર આવ્યું વ્રકોદરમાં, એતો દારૂણ દઇવત દાખ્યો, પહોળા પાય કરી ચીરી નાખ્યો ॥૨૦॥ થયાં ચીતાળીયાં બે જ્યારે, ગયો મેઘનાદનો જીવ ત્યારે; જાણ્યા ભીમ તણા ભુજ માઠા, તવ જોનારા અસુર નાઠા ॥૨૧॥ સહુ નગરીમાં ગયા નાસી; ભીમે મનમાં જાયું તપાસી; આતો પાપી તણું છે ગામ, તેનું રહેવા ન દેવુંનામ ॥ ૨૧ ॥ એમ સમજીને ડુંગર લીધા. એના નગરમાં ફેંકી દીધા તેથી કચરાણા સહુ પાપી ભીમે સર્વને જમપુરી આપી ॥૩૨॥ એવો અસુર નીકંદન બળીયો પછી પ્રમદા લઇને વળીયો જઈ પોતે ભ્રાતોને મળીયો સહુની સાથે પંથે પળીયો ॥ ૨૩ ॥ ચાલ્યા જાય હરીગુણ ગાતા મન થી અતી આનંદ થતા; એવે મારગમાં શું થાય, જે મેઘનાદનો પિતાય ॥૨૪॥ તેનો થયો છે પ્રેતની જાત; તેવા તેનાછે ત્રણ ભ્રાત;તેવા તેમણે

જાણી વાત, કરી મેઘનાદની પ્રાણ ઘાત ॥ ૨૫ ॥ માટે આપણ જઇ વેહેર લઇએ, પેલા પાંડવને દુખ દઇયે; એમ ધારીને ચારે ભુત, ગયાં જ્યાં છે સતીના સુત ॥ ૨૬ ॥ જઇ વરકોદરને નડીયા; ભીમને પગે બાહાજી પડીયાં; તવ ભડકયો ભીમ ભરપુર, મને ભાજ્યો કીધો બાહા દુર ॥ ૨૭ ॥ એમ ત્રાસીને અળગો પડીયો, કરી પ્રેતે દોટા હડીયો; ભીમે ઓળખીયાં તે પ્રેત, પછી થઇ ગયો શાવચેત ॥ ૨૮ ॥ લાંબો ભુજ કરીને ઝાલ્યાં, બબે બેઉ ભગલા ઘાલ્યાં; પછી દાબીને નરમ કીધાં, તવ ચારે પ્રેતો બીધાં ॥ ૩૦ ॥ ક્ષમા કરો વાગીયે ચરણ, શીદ કરો અમારાં મરણ; ત્યારે ભીમ બોલ્યો તે ઠામ, કરો હું કહું તેટલું કામ ॥ ૩૧ ॥ તોતો જીવતા તમને મુકુ, નહી તો આ વેળા કેમ ચુકુ; તવ પ્રેમ બોલ્યા રહી પાસ, અમો છઇયે તમારા દાસ ॥ ૨૩ ॥ તમો જે કહો તે કામ કરીએ, તમારૂ વેણ મસ્તક ધરીયે; ભીમ કહે છુટાં કરૂ તેમને, પણ વીશ્વાસ શું આવે અમને ॥ ૩૩ ॥ પ્રેત કહે લ્યો આ વચન, રજા લેઇને જાશું સદન, તવ ભીમે ભગલમાંથી કાહાડયાં, પેહેલાં પોતાને પાય લગાડયા ॥ ૩૪ ॥ વળણ ॥ પાયે લગાડયાં પ્રેતને; સુણ જનમેજય રાય વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો ,સહુ શ્રોતાય ॥

કડવું ૩૧ રાગ આશાવરી.

જયમુની ફરી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, પર્મ પવીત્ર કથાય ॥ ૧ ॥ ચારે પ્રેતને પાય પડાવિ બોલ્યો વરકોદર એમ, કોણ તમે છો કયાંથી આવ્યા, મુજને વળગ્યા કેમ ॥ ૨ ॥ તવ પ્રેત ભુજ જોડીને બોલ્યા, સુણો અમારી વાત; જે મેઘનાદને તમે માર્યો, તેનો હું થાવું તાત ॥ ૩ ॥ આ ત્રણ જણ છે મારા બંધુ, અમો અતી અધરમી પાતકદી પરેત યોની પામ્યા, ઘણાહતા કુકરમી ॥ ૪ ॥ જનમીને જોઇ નદી નીતી, અનીતીનો ભારો, ડગલે ડગલે જીવો હણીયે, સત્ય તણો ઉધારો ॥ ૫ ॥ જીવતા જીવોને માહાદુખ દઇયે, રીબાવીયે મન મુકી; ઉચી વરણ વટલાવી દઇયે, મોઢામાં થુંકી થુંકી ॥ ૬ ॥ બ્રાહ્મણને તો ભક્ષણ કરીયે, ઘેનુંને ઢાળીયે ધરણ; ધર્મ સ્થાપનામાં ધાંધલ કરીયે પુન્યમાં દઇએ ચરણ ॥૭॥ કુંવારકાથી જાર રમીયે, મધપાન દીવસ રેહેણી; ગરીબોના ગર્થ હરીયે, ન ગણીએ જગ કેહેણી ॥ ૮ ॥ ઢોંગ ધુતારાને ધુર્ત વીધા, પાખંડનો

પરપંચ; જયાંથી ત્યાંથી વીત હરીને, સાંચીએ અમારા સંચ ॥૯॥ સુરની સાથે દ્વેષ કરીએ, આખો દિવસ નીંદાય; રીબાવીને પશુ પક્ષી હણીયે, ગણીએ નહીં હત્યાય ॥૧૦॥ વળી પશુને કુકર્મ કરીએ, તોડીએ ગંગાતીર; સરોવરમાં તરસ્યા જીવને, પીવા ન દીજીએ નીર ॥૧૧॥ સજીવન જીવને આખા ગળીયે, ન ધરીયે મનમાં ત્રાસ; તે જીવ ત્રાસે તે દેખીને, થઇએ મન હુલ્લાસ ॥૧૨॥ અવર જીવનું સુખ દેખીને, થઇએ દીલમાં દુઃખી; અવર જીવને દુખી દેખી, અત્યંત રહીએ સુખી ॥૧૩॥ ભ્રષ્ટ વેડામાં ભારે રાજી, અનીતીમાં અતી; આચાર વીચાર દેખી બળીયે, નીતી પર અપ્રીતી ॥૧૪॥ શરવથી શ્રેષ્ટ થવાની ઇચ્છા, શ્રેષ્ટ દે દેખી દુભૈયે. ભગની દીકરી દોહીશોનું, ધન અન ખુશીથી ખયે ૧૫રૂસવત લાંચોમાં નહી ટાંચો, હસી હસી તે હરીયે; પક્ષપાતો રાખી રાખીને, રાજ્ય તણા ન્યાય કરીએ ॥૧૬॥ અવર જીવની ખોળીએ ખોડયો, પોતાનું રાખીને ઢાંકી; લેવામાં સુધો વેણ વદીએ, દેવામાં વાત વાંકી ॥૧૬॥ જથા વાળાની જોડમાં મળીયે; એકલ વાયાના સામા; અધર્મીનો ઉગારો કરીયે, ધર્મને ઘેર ધામા ॥૧૮॥ પાપી જનને પુષ્ટી દઇને પુનશાળીને પીડુ; અધરમ કરવા ઉશકેરૂ સઉને ધરમીષ્ટ ઉપર ચીડુ ॥૧૯॥ ગુણીજનને ગોદા ઘાલુ, અવગુણીયાનો સંગી;નાસ્તીક જન પર આસ્તીક હુંતો, તપવ્રત નિમનો ભંગી ॥ ૨૦ ॥ સકળ વરણ એકે આરે, ચાલે તેમાં રાજી; અમારે તો ડગલે ડગલે, વાહાલી દગલબાજી ॥૨૧॥ એવા અતિ અવગુણ અમારા, કહેતાં ન આવે પાર; એવાં અતિશે પાપ કરીને, પામ્યા પરેત અવતાર ॥ ૨૨ ॥ વરકોદરે એવી વારતા સુણિ, મનમાં ધાર્યું એમ; આવા જુલમી જીવોને મુજથી, જીવતા મુકાય કેમ ॥૨૩॥ ઠીક છે વારૂ પછી વેત ધારૂ, માહારૂ કાઢી લેઉ કામ; એવું સમજીને ભીમ બોલ્યો, ચારે થાઓ ગુલામ ॥ ૨૪ ॥ તવ પરેત બોલ્યા દાસ તમારા, જે કહોતે કામ કરીએ; ભીમ કહે લાવો ફળ મેવા ક્ષુધાતુર પેટ ભરીએ ॥૨૫॥ પરેત કહે લેવાને જઇએ, લાવતાં લાગે વાર; ભીમ કહે નહિ આવેતો કકળિયે અપરમપાર ॥ ૨૬ ॥ જ્યાં હશો ત્યાંથી શોધી કાઢીને, કરીશ કાળો કેર; ઘણા દન રીબાવી રંજોડી, મારીશ તમને ઠેર ॥૨૭॥ પરેત કહે પુરાં પાંપ હોય તો; તમ કને જુઠા પડીયે; અમો સૌ સમજીએ છીએ, જંપી ન બેસીએ ઘડીએ ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને આયના લીધી, પરવર્યાં પ્રેત ચાર; વિવિધનાં શોધી શોધીને લાવ્યા ફળ અપાર ॥ ૯॥ ॥ પાન્ડવ આગળ લાવી મુકયાં, ભીમ થયો

બહુ રાજી: તવ અરજુન કહે જાવા દો જીવતા, ન કરો દગલબાજી ॥૩૦॥ તે વાત ધ્યાનમાં ન લીધી ભીમે, હળવે રહિને ઉઠયો; ચારે પ્રેત ને પકડયા પળમાં, રોશે ભરેલો રૂઠયો ॥ ૩૧ ॥ એટલે પરેત તરફડવા લાગ્યા, આ તમને નવ ઘટે; પોતાનું બોલ્યું પોતે ન પાળો, કાંક ચાલો સત્ય વટે ॥૩૨॥ ભીમ કહે તમે અનંત જીવને, છો દુખના દેનારા; સઘ રમીના સાચા શતરૂ, બહુ જીવના લેનારા ॥૩૩॥ દોશ નથી કાંઇ તમને હણતાં, કહી બગલમાં ઘાલ્યા; બળ કરીને દબાવ્યા કે, પ્રાણજ નીકળી ચાલ્યા ॥૩૪॥ પછી સરોવરમાં સ્નાન કીધું, પ્રેમે કર્યો ફળ હાર; પુરણ રીતે ત્રપતજ થયાં, પાંચ ભાઇ ને નાર ॥ ૩૫ ॥ પછી અરજુનજી એમ બોલ્યા; ઓરે ભીમસેન ભ્રાત, વીસવાસ આપી પરેતોને માર્યા, કીધ વિશવાસ ઘાત ॥ ૩૬ ॥ એતો પ્રરણ પાતક બાંધ્યું, વીચારો મમ વીર; તવ વરકોદર અરજુન પ્રત્યે, બોલી ઉઠયો રણધીર ॥૩૭॥ પારથ વીરા વિવેક વીના, તમારી પાસે જ્ઞાન; એકજ જીવ અનેક જીવોને, કરતો હોય હેરાન ॥ ૩૮ ॥ તેવા જીવનો ગમે તે રીતે, પરાજય કરવો ભ્રાત, તેથી કોઇ દોશ ન લાગે, ન થાય વીશ્વાસઘાત ॥ ૩૯ ॥ જેવા અ ધરમી તેવા અધરમી, થઇને તેને હણીએ; એ હણવાથી પુન્ય અતીછે પાતક ત્યાં નવ ગણીએ ॥ ૪૦ ॥ વલણ ॥ પાતક ત્યાં ગણીએ નહિ, ઓરે માહારા વીર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, શું કહે છે રણધીર.

કડવું ૪૧ રાગ ચોપાઈનો ચાલ.

બોલ્યા જયમુની મુખ એમ, રાજા સાંભળ રાખી પ્રેમ; બોલ્યો વરકોદર વાયુ તન, સુણો અરજુન વીરા વચન ॥ ૧ ॥ જીજ્ઞાસા નાતીને દયા, પરાક્રમ પુરશારથ કહ્યા; રાખે ચારે પુરશારથ જેહ, વીવેકીજ્ઞાનીજ ન તેહ ॥ ૨ ॥ વણ વીવેકના જે જ્ઞાની, તેતો એક જાતના અભીમાની; રામચંદ્રે, પુર્સારથ ચાર. રાખીને ભોગવ્યા સંસાર ॥ ૩ ॥ પુરૂસારથચાર જેહ તેનો ભાગી આપુ સંદેહ; પેહેલું જીજ્ઞાસા તે જાણી લેવું કોઇ વાતે અજાણ્યા ન રહેવું ॥૪॥ જ્યારે જાણશું ત્યારે શું બાકી, નીતી સાથે અનીતી પાકી, પણ વચનનો એવો વિવેક; જાણવું અનીતી તજી નેક ॥૫॥ બીજું પુરૂશારથ તે નીતી, માટે જાણતાં રાખવી ભીતી; માટે જાણવાનું જાણી લેવું, નીતી રહીને છોડી દેવું ॥ ૬ ॥ ત્રીજું પુરશારથ છે દયા, તેના મારગ કયા કયા; રહીએ દયા સૌપર રાખી. તો તો થાય અનીતિ આખી ॥૭॥ જેમ તસ્કર ઘરમાં આવે, ખુન કરવા ઇરાદો લાવે તે વેળા મન લાવીએ એમ, અરેરે બુમ પાડુ કેમ ॥ ૮ ॥ જો પાળીશ

કારમી પોક, તો તો ઘરમાં ભરાશે લોક; બીચારા તસકરને ઝાલે, માર મારે ને ગરદન ઘાલે ॥ ૯ ॥ એવું સમજીને દયા રાખે, તવ તસકર ખુન કરી નાંખે; પુત્ર પુત્રી પરિવાર મરે, એવિતો દયા અજ્ઞાની કરે ॥ ૧૦ ॥ આ સ્થળે દયા રાખવી કેવી, રાખે મતી મુરખ જેવી; ચોથું પુર્શાર્થ પ્રાક્રમ જેહ, દાખવવું જોઇએ તેહ ॥ ૧૧ ॥ ખુની તસ્કરને દેવો માર, જીવ જતાં લગી નીરધાર; દયા લાવવી નહી લગાર, કરવો પુરતો પોકાર ॥૧૨॥ બને ત્યાં સુધી શીક્ષા દેવી, ફરિ અનીતી ન કરેતેવી જેથી અનેક જીવો બચે, ખોટુ કત્ય કરવા નવ મચે ॥ ૧૩ ॥ માટે પાપી શું દયા છોડી, નાંખો દુષ્ટનાં શીસ તોડી, શું રામ હતા અજ્ઞાની, થયા રાવણ સંગ તોફાની ॥૧૪॥ ના ના નહી અજ્ઞાની રામ, કર્યું વિવેકનું એ કામ; એક અનેક જીવને પીડે; તેના સામો સુરો જન ભીડે ॥ ૧૫ ॥ અતી અધમીંને દે દુખ, કરે અનેક જીવને સુખ; તો તે જનમ્યો જનુનીને પેટ નહીતો ઊઠયો દૈવની વેઠ ॥૧૬॥ પરદુખે ન દાઝયો દલમાં, તેણે જીવતર ખોયુ પલમાં; જ્ઞાનીનુ જ્ઞાન વિવેક સાથે, તોલ કરી લ્યો તમારે હાથે ॥૧૭॥ વણ વિવેકે જ્ઞાન લાવી એતો અંધકાર જેષ્ટીકા આવી; જેષ્ટીકા વડે પંથ પળાય, ક્રીયે મારગે ચઢી જાય ॥ ૧૮ ॥ તેની ગમ તેને નવ પડે, અંધ એકજ મારગે ચડે; તેવું વિવેક વિના જ્ઞાન, કદી રીજે નહી ભગવાન ॥૧૯॥ એવી ભીમે કહી જ્ઞાન વાત; કહે શેદેવ ધન મમ ભ્રાત; તુજ પાસે જ્ઞાન વિવેક, નથી અંધ રૂપી જ્ઞાન એક ॥ ૨૦ ॥ સર્વ સાચવે તે જ્ઞાનવાન, એક દેશી કેહેવો અજ્ઞાન; એમ જોશીએ દીધો ટેકો, જ્ઞાન સાથે જોઇએ વિવેક ॥ ૨૧ ॥ એમ વાત કરી બહુ વાર, પછી જાવા થયા તઇયાર; એક કામનીરે પાંચ કંથ, ઝાલ્યો હીમાળાનો પંથ ॥૨૨॥ રામનામનુ રટણ કરતાં, પ્રથ્વીપર ડગલાં ભરતાં; સીતળતાથી ચાલ્યાં જાય; યાનપર્વ આંહી પુરણ થાય ॥૨૩॥ તવ રાયની ઉતરી હત્યાય કાળાપડદા ધોળાદેખાય; શામહતી તેથઇ સ્વેત ગાય, પ્રતક્ષપારખુ તેદેખાય ॥૨૪॥ રાજાએ દીધાં ગાયોનાં દાન. પરણાવ્યા વીપરોનાં સંતાન ઉપવીત દીધાં પ્રેમજ ધરી; અનાજ ભરીઆપી બ્રહ્મપુરી ॥૨૫॥ કરાવ્યાંબહુ બ્રહ્મભોજન, આનંદ અતી પામ્યો રાજન; યાન પરવ આંહી પુરણ હવું જ્ઞાની જનને બહુ અનુભવું ॥૨૬॥ વળણ ॥ અનુભવું જ્ઞાની લોકને પોહોચ્યા મનના કોડ; વદે વહાળ સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

યાન પર્વ સમાપ્ત.

સ્વર્ગારોહીણી પર્વ.

કડવું ૧ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખ એમ, સુણ રાજા રાખીને પ્રેમ; કહુ સ્વર્ગારોહીણી કથાય; સુણતાં પાપ દુર પળાય ॥ ૧ ॥ હીમાલયને પંથે જાતાં, એનો ગુણ ગોવિંદના ગાતાં; પાંચ પાન્ડવ છઠી નારી, સમર્યા કરે દેવ મોરારી ॥ ૨ ॥ રામ નામનું રટણ કરતાં, જાયે આનંદે પગલાં ભરતાં, જાતાં જાતાં આવ્યું એક વન, લાંબુ પહોળું વીશ યોજન ॥ ૩ ॥ મળે નહી ક્ષતકે વાડી, મોહોટુ મેદાન રેતી જાતી; ત્યાં છે બોડીયો ડુંગર એક, તેમાં ઉંડી ગુફા છે છેક ॥ ૪ ॥ તે ગુફામાં તપશ્વી રેહે છે, કોકી કોકને દરશન દે છે; તે ડુંગરપર પાંન્ડવ જાય જઇ ઉતર્યા ગુફામાંય ॥ ૫ ॥ ત્યાં તો દીઠો બહુ પ્રકાશ, ભીમ બોલ્યો ધરી હુલ્લાસ; ભાઈ દેવ જગો આ ભાસે, કહી જળ પીપાનું તપાસે ॥૬॥ એમ આગળ ગયા જ્યારે, દીઠા તપશ્વ પુરૂષ ત્યારે, તેને જઇને લાગ્યા ચરણે. સ્વામી આવ્યા તમારે શરણે ॥ ૭ ॥ અમોને મોક્ષ મારગ આપો ભવભવ તણાં કષ્ટ કાપો; તવ તપશ્વીએ જોયું સામુ, આ તમને દેખી કષ્ટ પામુ ॥૮॥ તમો દીસોછો જ્ઞાનવાન, કોક સતી તણાસંનાન કેમ નીકળ્યા છો વનવાસ. કેમ કરો તીરથ નીરાશ ॥૯॥ તવ ધરમ પડીયા પાય,જુઠી જાળમાં કેમ રેહેવાય; પાપી પેટની વેઠછે ઝાઝી, તેથી કરવી પડે ઠગ બાજી ॥ ૧૦ ॥ વળી છઇયાં છોકરાને નારી છે, જંજાળજુલમ ભારી; નથી મળતી નીકળવા બારી કયારે જીવતર લેશું સુધારી, ॥૧૧॥ તમે રહયા એકલા અહીં, તેથી નથી ઉપાધી કાંઈ; તવ તપશી કહે બેશો ભક્ત, તમે જુઠું જાણ્યું છે જગત ॥ ૧૨ ॥ માહારે થઇ છે ભોજન વેળા, તમે પણ કરો ભોજન ભેળા; તમે સરમાશો નહી કોઈ, આંહી આવશે ત્યારે રસોઇ ॥ ૧૩ ॥ વળણ ॥ એમ કહી બેસાડીયા, સુણ જનમેજે રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, તે તમે શું થાય ॥

કડવું ૨ રાગ ધનાસરી.

જયમુની રૂશી એણી પેર બોલ્યા, સુણ પરીક્ષત તન;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, પર્મ કથા પાવન ॥૧॥ પાન્ડવોને બેસાડીયા તવ; જોયા

જેવું થાય; ગુફા બારણુ તેમાંથી નારી, રસોઇ લાવી ત્યાંય ॥ ૨ ॥ રૂમ-ઝુમ કરતી અતી રૂપાળી, સોભાગ્યવતી આવી; એક ભુજમાં થાળ બીજા ભુજમાં, જળની ઝારી લાવી ॥૩॥ તવ તપસ્વી એમ બોલ્યા બીજા છ થાળ લાવો; હરીજન મેમાન આજ પધાર્યા, ભોજન ભાવે કરાવો ॥૪॥ તવ તારૂણિ તપસીની પાસ, તે થાળ મુકી ચાલી; અ-વર ગુફામાં ગઇ અબળા, પાત્ર કર્યાં બધા ખાલી ॥ ૫ ॥ છ થાળ પીસસી લાવી અબળા, છથેને મુકી દીધી; વીવીધની તે રસોઇ કરેલી પાન્ડવે વહેંચી લીધિ ॥ ૬ ॥ અહો આતે વઇભોગ શું છે: આપણે જાણ્યાતા તપશી; પણ કામ ક્રોધને મોહ લોભમાં, પડેલા છે લપશી ॥ ૭ ॥ પછી તપસીએ આચમન કરી, કરવા માંડયું ભોજન; પાન્ડવને કહ્યું તમે આરોગો, ધરમ વદયા વચન ॥૮॥ ઓ માહારાજા સંદેહ પુછુ, તે ટાળો તન તાપ; તપસ્વી કહે ભોજન કરો, નહી તો દઇશ શ્રાપ ॥૯॥ એટલે પાન્ડવ ભય પામીને. કરતા હતા ભોજ; પ્રેમ પુરવક જમી ર-હીને, કીધાં જળ આચમન ॥૧૦॥ પછી તપસીની તારૂણિ આવી, લાવી રૂડાં મુખવાસ; ખુશીથી તે સરવેને આપ્યાં, પામ્યા મન હુલ્લાસ. ॥૧૧॥ પછી તપસ્તિ એમ બોલ્યા, કહાડો કાંઇ જ્ઞાનવાત; એટલે ધ-રમ સ્નમુખ બેસી, જોડી દીધા બે હાથ ॥ ૧૨ ॥ ઓરે મહારાજા ઘણા છે પ્રશ્નો, પુછવાની ઇચ્છા આખી. તમોને ક્રોધ ચડે માટે, પુછુ મરી-યાદ રાખી. ॥૧૩॥ એવું વચન સાંભળીને, તપસી વદયા વાણ; મ રીયાદ રાખીને પુછો તો, પરમેશ્વરની આણ. ॥૧૪॥ મરજાદ મુકી પ્રશ્ન પુછો, મુને નહી થાય શોક; જો હું કાંઇ ક્રોધ કરૂં તો, તપ થાય માહારૂ ફોક. ॥૧૫॥ એટલે યુધિષ્ટર એમ બોલ્યા, તમે તપસ્વી ભારી; તેમ છતાં શા સ્વાદને વઇભોગ, યોવન વયની નારી ॥ ૧૬ ॥ આ ઉ-પાધ દેખીને હું વિમાસુ છુ સ્વામી; અગાધ તપ મેં જોયું તમારૂં, પણ આ દીઠી ખામી ॥ ૧૭ ॥ રામા સાથે રંગ ભોગ રમવો, સુખ સજ્યા સદન; પાથરવા પહેરવા ઓઢવાને, મોહો ભાવતાં ભોજન ॥ ૧૮ ॥ તપસ્વિ જન હોય ત્યાગી પણ, તમે ગ્રહસ્થી પુરા; કામ ક્રોધને મોહ લોભમાં, નથી જણાતા અધુરા ॥૧૯॥ તપ બધુ જાય છે ધોવાઇ, અ-મને તો લાગ્યું એમ: ન્યાય નીતીથિ ઉત્તર આપો, ટળે અમારો વહેમ ॥૨૦॥ તપસ્તિ કહે ઠીક પુછ્યું, સાંભળો સતી સુત;હું પણ કાંઇ કહું તમને તો, ન થશો આકળાભુત ॥૨૧॥ એમ કહીને તપસ્વિ બોલ્યા કા-મને કેમ દેવી કષ્ટિ દેવાથી કાયા ભાગે, તેથી ભાગે શ્રષ્ટિ ॥ ૨૨ ॥

ખાધે પીધે કાયા રહે તો, થાયે જપ તપ ધ્યાન; જ્ઞાન મેળવે કાયા હોય તો, રિઝવે શ્રી ભગવાન. ॥ ૨૩ ॥ ઇચ્છા ભોજન કરવા થકિ, સાવધ રહે શરિર; તે રહેવાથિ ભકતી કરીને. જીવ ઉતરે ભવ તીર. ॥ ૨૪ ॥ શરિરં ભાગ્યું તો શકતી નાડી, જપ તપ ધ્યાન સુધારો; ક્ષુધા થી પીડા પડે તેથી, જીવડો ભટકાં મારે. ॥ ૨૫ ॥ ધ્યાન ન સુજે જ્ઞાન ન સુજે, મોક્ષ પછી કયાં પામે; શરિરથી સુક્રીત કરીને, પાનક સઘળાં વામે, ॥૨૬॥ માટે સ્વાદીષ્ટ ભોજન કરી, શરીરે સાવધ રહેવું; સાવધ રહીને સુક્રીત કરવાં; કષ્ટ શા સારૂ સેહેવું. ॥ ૨૭ ॥ ધ્યાન વણ કષ્ટિ કરેથી, મુકિત લખી છે શેમાં; ખરો બોધ છે તમને માહારો, ધુચવાસો નહી તેમાં, ॥૨૮॥ વળી તમો એ અબળા દેખી, મુને માન્યો તપસી; જાણ્યું કે આ કામ જ્વરમાં, તપસી પડયા છે લપસી ॥૨૯॥ પણ તે વાતનો સંદેહ ભાગુ, સાંભળજો ચીત ધાલી; જીવને કામજ્વર જાગે તવ, બુદ્ધિ રહે નહી ઝાલી, ॥ ૩૦ ॥ જ્ઞાનમાં ધ્યાનમાં ભંગ પડેને, દો દેશ મનડું ભટકે; સ્થીર મન વિના ભકિત ન થાયે, જ્ઞાનને ધ્યાનજ અટકે ॥ ૩૧ ॥ માટે સુંદીર સમીપ રાખિ, કામથિ નિવૃત થાવું; તો શુભ વૃત્તિમાં ભંગ ન પડે, જો દ્રષ્ટાન્ત બતાવું. ॥ ૩૨ ॥ બ્રહ્માએ રાખી વિષ્ણુએ રાખી, શીવે રાખી નારિ; શુ તે અજ્ઞાની હતા કે, શું અક્કલ ગઇ મારી. ॥ ૩૩ ॥ મોટા મોટા રૂશીએ રાખી, જનક વિદેહી જેહ;ઘણા જ્ઞાની પણ અબળાઓ, રાખી રહ્યાતા તેહ ॥ ૩૪ ॥ ઇશ્વરે અબળા ઉપજાવિ, તેને જે જન ત્યાગે; તો સૃષ્ટિ ભાગ્યાનું પાતક, પુરણ તેને લાગે ॥૩૫॥ કામજ્વર શાન્તી પામે તવ, અબળા કરવી ત્યાગ; તે વણ ત્યાગે તો સૃષ્ટી ભાગે, લાગે પાપ અથાગ. ॥૩૬॥ કંઇક કહેશે કામ વશ કીધે, શું કામ નથી ટળીયા, પણ તે કેહેનારા જખ મારે છે, શું શીવથી તે બળીયા. ॥ ૩૭ ॥ માહાદેવથી નથી જીતાયો; કામજ્વર વીકારી, તો બીજો કોણ જીતવા વાળો, લ્યો વારતા વિચારી. ॥૩૮॥ મોહોટાઇ રાખવા મુમત તાણે, જાણે મનમાં સરવ; કબુલ કરે તો ગણાય કામી, માટે ન મુકે ગરવ ॥ ૩૯ ॥ વલણ ॥ ગરવ ન મુકે જાણીને સમજે મન માં સત્ય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, હા કહે તો જાય પત્ય,

---

કડવું ૨ રાગ સાખી ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ પરીક્ષતના બાળ;વિસ્તારી

તુજને સંભળાવું ધ્યાન દેજે ભુપાળ ॥૧॥ મહંતા વાળો એમ કહે કે, કામદેવ ન જીતાય; તો તેને કહેશે તમે પણ કામી,તે દુખ કેમ ખમાય ॥૨॥ પછી પોતાની હલકાઇ પડે,મોહોટા ન માને કોઇ, માટે કામવશ છે અમારો, જુઠુ બોલે જાણિ જોઇ ॥૩॥ મન જાણે પાપ, મા જાણે બાપ,અવર જીવશું જાણે; હૈયાના ભોળાને ભોટ સરીખા, તે મનવશ પ્રમાણે.૪ એ વાતનું મનવશ ગણવું, ઓરે યુધીષ્ટરરાય; નપુશક પુરૂષ કામવશ કહે, તેતો વાત મનાય ॥૫॥ કામી દ્રષ્ટી મુળથી મુએલી, તે જન શું કામ જીત્યો; નતીતો કામવશ કહેનાર કપટી, છાના કરે વીપરીતો ॥૬॥ કાંતો વય વ્રદ્ધ થાય વપુની, તવ કામ તાલ્યો ગણવો; તે વણ મોહોટાઇ બતાવે તે, ભોળવનારો ગણવો ॥૭॥ યોવન વયમા ઘરબાર મુકી, થાય યોગી સન્યાસી; તેને તારૂણી ન મળે તેથી, ન જાણવો અપવાશી ॥૮॥ માનુની મળે નહી તોપણ, વિર્ય તો ખલીત થાય; ભોમી ભીજાવે ;તેથી તેને બેસે બાળહત્યાંય ॥ ૮ ॥ મનુસ્મ્રતીમાં એમ કહ્યું છે, ઓરે કુન્તી તન; ત્યાગી જનને ચોપડવાળુ, મીષ્ટ ન દેવું ભોજન ॥૧૦॥ લુખો આહાર કરાવવો તે પણ પેટ ભરીને નહીં; પેટ ભરીને જો દઇએ તો વીકાર પ્રગટે મહીં ॥૧૧॥ તેવાને ખાનપાન દેતે, પાતક ભોકતા થાય, તે કરતા નારી ન તજે તો, કાંઇ ન લાગે લાય ॥૧૨॥ તપસી મુની કે યોગ સાધ છે, સુંદરીને તજે, કામજ્વર નીર્વંત પમાડી, સુખરૂપ કાર્ય સજે ॥૧૩॥ માટે કદી કાળ નારાને તજવી; તજવે ન મળે મુક્તી; શીવ બ્રહ્મા વિષ્ણુ સરખાયે, કેવી ગ્રહી છે યુક્તી ॥૧૪॥ ખરી વારતા કહી ખોળીને, ભગવત લીલા ભજવી; પડપંચનું ધનને પરદારા, અનીતી ને તજવી ॥ ૧૫ ॥ તે વેવારને નવ તજવા, તજવે ત્રષ્ણા ચોટે, સત્ય રાખીને સાચ્ચપણેથી, હુમવું સુંસરા સોટે ॥૧૬॥ મોહજાળનું આ જગત બનેલું, તેમાં રેહેવું કેમ; કઠીણ બત્રીસ દંતુ વિશે, જીભ્યા રહે છે જેમ ॥ ૧૭ ॥ દંતની સાથે રમણ કરે છે, જીભલડી સુંવાળી; પણ પોતે નથી ચગદાતી, રહે છે બહુ સંભાળી ॥૧૮॥ તેવી યુક્તીથી જ્ઞાની રહે છે, અજ્ઞાની છેટો છટકે; પછી પુરણ પસ્તાય પોતે મરકટ રૂપ મન ભટકે ॥ ૧૯ ॥ તેથી વિશેશ પાપમાં પડે, તે પાપ કદી ન છુટે, તેવાનો સગ કરે તેનું, લેલાટ જોડે ફુટે ॥૨૦॥ મનુસ્મ્રતીમાં એજ કહ્યું છે, ત્યાગી થયો જન જેહ; પ્રેમદાનો પરછાયો ન લેવો. તો ઠીકમાં કાંક તેહ ॥૨૧॥ ત્યાગી ને સંન્યાસીની સેવા કરવા કામની જાય; તેને પુરણ પાતક બેસે, યમપુરીમાં પળાય

॥૨૨॥ ભુખ્યાનિ પાસે રસોઇ આવે, દાઢ ને ડળકે કેમ; મોહોટા મોહોટા માહાનંત મુની, તેમનાં ચીત ચળકે, ॥૨૩॥ મનુસ્મૃતીમાં એમ કહ્યું છે, તે કેમ જુઠું મનાય, તેમ છતાં જુઠુ માને તે, જાતે જુઠો કહેવાયે, ॥૨૪॥ નીતી વિવેકમાં રહીને, લેવું સંસાર સુખ; તે વાતનું કાંઇ પાતક નથી, સત્ય વદુંછુ મુખ ॥૨૫॥ આથી વીશેશ શું જાણવું છે, શુભ સતીના બાળ, વિવેકથી વ્યવહાર વઇભોગ, લેતાં નહિ કાંઇ આળ ॥૨૬॥ ધરમરાજાની ધ્યાનમાં બેઠું, પુરણ ચીતડું પ્રેયું; ભીમેમુખ મલકાવીને, ધરમ સામું જોયું, ॥૨૭॥ દ્રૂપતીનું જ્યારે હરણથયું ત્યારે, મેકહિ વિવેક વાત; પણ તે ધ્યાનમાં નોહોતું આવ્યું, ઓરે માહારા ભ્રાત. ॥૨૮॥ ધર્મ કહે સત્ય વાત છે તારી, ઓરે માહારા વિર; પછી તપસ્વી એમ બોલ્યા, પધારો ગુણ ગંભીર ॥૨૯॥ એમ કહીને આગના આપી, ઉઠયા પાંચે ભ્રાત; છઠ્ઠી દ્રૂપતી સતી તે, ચાલી કંથની સાથ ॥૩૦॥ હરી ગુણ ગાતાં મારગ જાતાં, રૂજનિ પડે ત્યાં રહે; દીવસ ઉગે એટલે પાછા; પાધરે પંથ વહે ॥ ૩૧ ॥ વનફળ કેરા આર કરે ને, સરોવરમાં પીયે પાણી; બને તેટલું રટન કરે, દુખી ન થાયે રાણી ॥ ૩૨ ॥ વળણ॥ એવી રીતે જાય છે, પાંચ પુરૂશ એક નાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, આગળ કરૂં વિસ્તાર,

કડવું ૪ રાગ રગતાવળીની ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણિ; રાજા સાંભળ ઉલટ આણિ. કળીયુગ બેઠો જે વારે, ધરમે રાજ છોડયું તે વારે ॥૧॥ કળીના મનમાં થયું એમ હીમાળે ગયા પાન્ડવ કેમ; મને જાણ્યો નબળોને નીચ, એમને ન ગમ્યો મારો કીચ ॥૨॥ પણ મારા કીચમાં રોળુ, એતો સતીયાનું સત્ય બોળું; ત્યારે કળી કહાવું નામ, સત્યછોડાવુંજઇતેઠામ॥૩॥ મહારા ઝપાટામાંથી જાય, હુંતો હાર પામ્યો ગણાય; એતો કહેવાય સતીના છોરા, માહારા વારામાં શું જાય કોરા. ॥૪॥ નળરાય સરીખા બળીયા, તેવા મોહોટાને પણ મેં છળીયા; દમયંતી સરીખી સતી, જેણે એકજ કીધો પતી ॥૫॥ તેને દુખ દીધું મેં અતી, કરી નાખિ મહા માઠી ગતી; તેના કરતાં શું દ્રૂપતી સતી, જેણે કીધાં છે પાંચ પતી ॥૬॥ એને ભ્રષ્ટ કરી કષ્ટ દેવું, થકવિ મુજ પંથમાં લેવું; નળ સમળ ગણાતો જગમાં પણ ઠગાયો હું ઠગમાં ॥ ૭ ॥ પછી પાન્ડવ તો શા લેખે, જેને ઘણા પ્રાણિ ઉવેખે;

મારા વારામાં આવેલા જાશે. તો તો વગોણું માહારૂં થાશે,॥૮॥ હવે કરવું છે માહારે રાજ, કોણ કરવા દેશે ધાર્યું કાજ; હજી ઘણા દહાડા મારે લેવા, કેમ પાન્ડવ જાવા દેવા. ॥૯॥ એમ જાણીને કળીયુગ કોપ્યો, સત્યવાદીની મરીયાદા લોપ્યો; જાય છે પાન્ડવ જે પંથ, પાપી આવ્યો કરીને ખંત. ॥ ૧૦ ॥ એક નગ્ર બનાવ્યું વનમા, જોઇને મોહ પગટે મનમાં; કર્યાં કોટ કાંગરા ઝાઝા, કર્યાં ફરતા દસ દરવાજા. ॥૧૧॥ ત્યાં બેઠા દશ દરવાન, ઉઘાડાં ખડગે મસ્તાન; કળી થઇ બેઠો ગામ રાજા, એના તાબામાં શેવક ઝાઝા ॥ ૧૨ ॥ વળી રહી મનમાં ઘણી માઝા, વાગે દુડંભી ડંકા ને વાજાં; એવું નગ્ર દીઠું સતી તન, તરે ધર્મ વદ્યા વચન, ॥૧૩॥ ચાલો ભાઇ આ ગામમાં જઇએ,અન લેઇને રાંધી ખાઇએ;ઘણા દહાડા અને વણ ગયા, માટે અનના આતુર થયા. ॥૧૪॥ એમ બિચારી નગ્રમા જાય. કળીનું કર્યું કયાંથી કળાય; ધામધુમને શોભા જોઇ, સ્તબ્ધ થઇ ગયા સહુ કોઇ, ॥ ૧૫ ॥ રૂપ રંગમાં રહીયત સર્વ, દ્રૂપતી શું ધરી શકે ગર્વ; એના સરખી રામા રૂપાળી, થયા ત્રપત નગ્ર નિહાળી. ॥૧૬ ॥ તવ વ્રકોદર વદ્યો વાણિ, તુચ્છ દીસે દ્રૂપતી રાણિ; તવ કળીએ કર્યાં બે દુતઃ તે ગયા જ્યાં સતીના સુત. ॥ ૧૭ ॥ ભીમની વાત સુણિ તે બોલે, નથી રૂપ કોનું રાય તોલે; રાજાને નીરખ્યો તમે, તવ જીવ તમારો ભમે ॥૧૬॥ ઇંદ્ર ચંદ્ર તારાને ભાણ, તે તો થાકયા કરીને વખાણ; વિષ્ણુ સરખા વિચારમાં પડીયા. આવા રૂપાળા કોણે ઘડીયા. ॥ ૧૯ ॥ ગૌર વરણ તેજ રૂપ ધામ, દેખી વીષ્ણુ થઇ ગયા શામ; અવી વારતા થાય છે જ્યારે, કળી અશ્વે બેશી આવ્યો ત્યારે. ॥૨૦॥ અતી રૂપ રૂપનો અંબાર જોવા લાગ્યા કુન્તી કુંવારઃ એવે દ્રૂપતીએ જોયો દ્રષ્ટ, સતી સમજી ગઇ સ્પષ્ટ. ॥૨૧॥ નોહ્ય મનુશ હહીત કે દેવ, કોઇ કપટી અશ્વ મેવ; મને મોહ લગાડવા આવ્યો, એણે રૂપાળો ચેરો બતાવ્યો, ॥૨૨॥ પતી વીના અવર જન ભ્રાત. તે તો દુષ્ટ શું જાણે વાત; એનું રૂપ શું કરવું માહારે, ખાલી પીલી ખોટો મોહ ધારે. ॥૨૩॥ એમ ધારીને નીચું ભાળ્યું, તવ કળીનું કાંઇ ન ચાલ્યું; તવ કળીએ મન વિચાર, મન ચમક્યું નહી લગાર. ॥૨૪॥ જો જરા મન વીભળ થાય, તો પ્રવેશ બુદ્ધી માંય; પછી કુપંથ દેવું ચડાવિ, એના કંથનિ સાથે લડાવી ॥ ૨૫ ॥ એમ ધાર્યું ને થયો નીરાશ, એણે અબળાની મુકી આશ; પછી પાન્ડવ ક્ષુધાતુર, ઉતર્યાં છે મોઢાનાં નુર, ॥૨૬॥ એક વીંટી અરજુનની પાસ, વેચી નાંખી અનની આશ; તેવા તે ધનનું અન લીધું, રાંધી જમવાનું મન કીધું.

॥ ૨૭ ॥ ગયા વાડવની ફળી માંય, એક બ્રાહ્મણ દીઠો ત્યાંય; તેને કહ્યું કે ઓ મહારાજ. અમારે રાંધી ખાવું આજ, ॥૨૮॥ તમારી માંડવી સ્વચ્છ જોઇ; તેમાં કરવા દો રસોઇ; બોલ્યો વિપ્ર અરે ઓ બાપુ. લાવો મુજ ઘરમાં રાંધી આપુ. ॥૨૯॥ તવ પાન્ડવે શીધાં દીધાં, તે તો વિપ્રે ઉપાડી લીધાં; અન મુકી દીધું ઘરમાંય, અજા માંઉશાજ રાંધ્યું ત્યાંય ॥૩૦॥ પછી છએ જણાને જોડે, માંડવીમાં બેસાડયા કોડે; પછી ઘરમાં પીરશા થાળ, બહાર લાવિ મુકયા તતકાળ. ॥ ૩૧ ॥ તવ પાન્ડવ વિસ્મય થાય, આ શું વિપ્રને ત્યાં કહેવાય; ઉઠી ઉભા થયા સતી તન, કરવું નથી ભાઇ ભોજન. ॥૩૨॥ તવ વીપ્રે જઈ કર ઝાલ્યા, નાણું આપ્યા વીના કયાં ચાલ્યા; કહે પાન્ડવ શીધા દીધાં, તોહે કપટનાં કામ કીધાં. ॥૩૩॥ અમે આપ્યું છે ઘહેલું અન, તોયે શાનુ માગો છો ધન; અમને અભક્ષા ભક્ષ મેલે, ભાણે બેસાડી કાઢયા ઠેલી ॥૩૪॥ તોયે ગળે પડયા માહારાજ. કહેતાં અમને આવે છે લાજ; તમે સમજીને રહો અળગા તવ બીજા લોક આવી વળગ્યા ॥૩૫॥ કરેલું આપો નહી તો સું થાશે, વારતા રાજદરબાર જાશે; એમ સઉ કર્યો ઓબટ, ભીમ જોઇ રહયો એ ઘાટ ॥ ૩૬ ॥ આતો વિપ્ર જાતીને શું કરીએ કાંધુ શીક્ષા દેતાં ડરીએ; એવે કળીરાય જાણિ જોઇ આવ્યો, લાવ્યો હુતો સહુ કોઇ ॥૩૭॥ ઘેર્યા પાન્ડવને એકાએક, કર્યા હુંકારા દુંકારા છેક આવ્યા ગામમાં કરવા તોફાન, માર ખાશોને થાશો હેરાન ॥ ૩૮ ॥ તવ પાન્ડવ બોલ્યા એમ, રાય અન્યા કરોછો કેમ; વેચાતું અન લાવી દીધુ પછી બ્રાહ્મણે કપટ કીધું, ॥૩૯॥ માઉસ આર લાવિ મુકયો અમને, કહિ શું દેખાડિએ તમને; એથી* કર્યું નહી ભોજન, મુકીને જઇએ છીએ અન ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ અન મુકી જઇએ અમે, ઓરે નમના રાય, વ્યાસ વલ્લભવાણિ વદે રાય કરે છે ન્યાય.

કહવું ૫ રાગ ધન્યાસરીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણિપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું,કળીયુગ કેરી કથાગ.॥૧॥ કળીરાજા ન્યાય કરવા,વિપ્રને પુછયું એમ, તુને અન આપ્યું છે છતાં, વીશેષ વળગે કેમ ॥ ૨ ॥ એટલે વાડવ એમ બોલ્યો, સુણો હકીકતરાય; મહારી બીના સાંભળિને પછી કરજો ન્યાય ॥ ૩ ॥ અનનું અજામાંઉશ બનાવિ, રસોઇ સારી

કીધિ; ન ખાંધું તો નસીબ એમનું, મહેનત નથી દીધી ॥૪॥ રસોઇની હું મહેનત માગુ. વળી વાસણહે ભાડું. વિશ્રામ કીધો તેનું પણ માગુ હામાં શું છે મારૂ આગુ ॥૫॥ તવ કળી રાજા એમ બોલ્યો, વીપ્ર તણિ ન્યાથ વાત; માગે તે આપો નહી તો તમારા બંધન કરશું હાથ ॥ ૬ ॥ વ્રકોદર કહે એરે રાજા, વિપ્ર મરે છે મથી; વપુને વસ્ત્ર વિના બીજાું અમારી પાશે નથી ॥૭॥ રાંધેલું રહેવા દિધું એને ત્યાં, તે બાડુ માની લે ભારી; કળી કહે કાંઇ હોય નહિતો. આપો તમારી નારિ ॥ ૮ ॥ ભીમ કહે એ દુષ્ટ મતીના, એ શું બોલ્યો વાણિ; તારિ સાથે વાતતા કીધી ન્યાય ભરેલો જાણિ ॥૯॥ જેવો રાજા તેવી પ્રજા, અધરમી દીસે ગામ, કળી કહે સત્ય ધરમી હોતો, હાંઇ આવ્યા શું કામ ॥૧૦॥ કોના કોપણુ કોકની નારિ,લાવ્યાછો વેચી ખાવા, ચાલોરે દુતો કેદ કરિદો; અબળાને છોડાવા ॥૧૧॥ એટલે ઉજળયા દુત કળીના, કર બાંધવા કરિ ત્યારી; એટલે કળિ કર ઝાલીને ખેચોટવા ગયો નારિ ॥ ૧૨ ॥ તેવી વ્રકોદરની આંખ ફાટી, પુરણુ પ્રગટયો કોપ, તેવીજ કળિએ માયા કરેલી, તે કરિ નાખિ લોપ ॥૧૩॥ જોઇને પાંડવ વિસ્મય પામ્યા. કાંઇ માયાવિ કામ, આ ભોમી કયાં આપણે આવ્યા, જઇએ બીજે ઠામ ॥ ૪ ॥ એવું ધારિને ધરથી ચાલ્યા, અવર પથે જાય, આગળ મારગમાં ગયો કળી, તેણે કરયો ઉપાય ॥ ૫ ॥ વન વિશે એક ઝુંપડી કિધી, પાણિની પરવ કાહાડી, આવતા જતા મુસાફર માટે, બેઠો સદાવ્રત માંડી ॥ ૧૬ ॥ પાન્ડવ વનમાં વાટ વહેછે, ક્ષુધાને તરશા પીડે; શરીરમાં શકતી વિના ના, ડોલતા ડોલતા હીંડે ॥૧૭॥ એવામાં ત્યાં કુપ દીઠો; પરણકુટીકા પાસે. ધર્માદાનુ અન મળે ત્યાં, ભીક્ષુકને એ આશ ॥૧૮॥ પાંડવ ત્યાં જઇને બીરાજ્યા, કળિ બેઠો જળ પાવા; આવો મુસાફર અનાજ મળશે, ન લાગશો ગભરાવા ॥૧૯॥ ધરમ કહે છે ધરમાદાનું, અમે ન પીયે પાણિ કુપમાંથી જળ કાઢીને પીશું પાત્ર દો દયા આણિ ॥૨૦॥ કળિયેકહ્યુ એ કુપ વિશે, ઉતરો તો ઉતરાશે; પણ નરનારિ સાથે ન જાવું, જાસોતો વિધન થાશે ॥ ૨૧ ॥ પ્રથમ પુરૂશો પાણિ પીયો, પછીથી જાસે નારિ, તવ ભીમ મનમાં એમ સમજ્યો છે, કોઇ પાપી વિકારિ ॥૨૨॥ વિકારી જાણિ વ્રકોદરે કહ્યું, નારિ પીયે જળ પહેલું; અમથી શરીર અબળા કેરૂ, કષ્ટિથી કથલ્યુ વહેલું ॥૨૩॥ માટે જા જુવતી જળ પીવા દ્રૂપતી ઉઠિ ત્યારે; કુપ વિશે ઉતરવા લાગી, ગઇ અડધે સુમારે ॥ ૧૪ ॥ કળિયે કુપમાં ગુફા બનાવિ, સુંદર શોભા સારી; બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવ

સરીખા, મહામોહ પામે ભારી ॥ ૨૫ ॥ હીંચોળા ખાટવો ઢાળી ચોપાટયો; અત્તર ફુલેલ સોડે, સતી નારી થાય વીકારી, કામ કરેલું કોડે ॥૨૬॥ દેવ રૂપે થઇ કળી બેઠેલો, દ્રૂપતીએ દીઠો દ્રષ્ટ; જાણ્યું કે છે કોક દેવનો વાસો, એવું સમજી સ્પષ્ઠ ॥ ૭ ॥ દરશન કરીયે પાપ નીસ્તરીએ; અબળાએ ધાર્યું મનમાં; શાસ્ત્ર રીતીથી ન્યાય નીતીનો, તોલ કર્યો વળી તનમાં ॥૨૮॥ જો હોય કપટ તો થાઉં દુખી, માટેજવું નહી સારૂ; એમ સમજી ઉભી રહી અબળા, કળીએ કર્યું અંધારૂ॥૨૯॥ ભયંકર કુપ ભાસવા માંડયો, ગોરી ઘણી ગભરાણી, તે સમે ગુફામાં કપટી કળીયે. તારૂણી લીધી તાણિ ॥ ૩૦ ॥ ગુફામાં પ્રકાશ કુપમાં તીમીર; કપટ કીધું પાપી. એકાએક અબળ ગભરાણી, નહોતું દીઠું કદાપી ॥ ૩૧ ॥ જાણ્યું સ્થાનક દેવનું નહોયે, કપટી કળિ કોઇ પુરો, અરે આ વેળા કયાં ગયો; ભીમસેન સ્વામી સુરો ॥ ૩૨ ॥ આ કુકરમી ઘેરી બેઠો, સતીને પ્રગટયો કોપ; કળિએ જાણ્યું શ્રાપ દેશે, પોતે થયો અલોપ ॥ ૩૩ ॥ પાંડવ કુપની બહાર બેઠા છે, ત્યાં કળિએ ખેલ કીધો, એકજ અબળાને એક રાક્ષસ, પોતે બનાવી દીધો ॥ ૩૪ ॥ તે રાક્ષસની ખાંધે અબળા, દ્રૂપતી સરખું રૂપ; તેને લઇને બહાર નીકળિયો જયાંથિ બનાવટ કુપે ॥૩૫॥ તે કુપમાંથી નીકળિ નાઠો, કરત્રીમ રાક્ષસ જેહ; તવ પાંડવે નજરે જોયો; રાક્ષસ જાતો તેહ ॥ ૩૬ ॥ એવામાં દ્રૂપતી સ્વરૂપે, બોલી કરત્રીમનારી; ભીનસેનસ્વામી વારે ધાજો, ભુંડી ગતી થઇ માહારી ॥૩૭॥ ધરમ પ્રત્યે ભામ બોલ્યો, કુપમાં ગઇતી નારી, જુઓ તેને હરિને ચાલ્યો, રાક્ષસ વ્યભીચારિ ॥ ૩૮ ॥ એટલે ધરમ રાજા બોલ્યા ઉઠો મહારા ભારત; અબળાને છોડાવિ લાવો, અતી થયો ઉતપાત ॥ ૩૯ ॥ વલણ ઉતપાત આતો બહુ થયો, દોડો મારા વીર વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, તવ ઉઠયો રણધીર.

કડવું ૬ રાગ સાખીની ઢબનો.

જયમુનિ રૂશી એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, કળિનિ કષ્ટ કથાય ॥૧॥ વાર વ્રકોદર ઉઠીને નાઠો રાક્ષસ પુંઠે જાય; તેમ તેમ રાક્ષસ આગળ નાસે, ભીમને ભેગો ન થાય ॥૨॥ એવિ રિતે દોડયો દોડયો, ગયો એક જોજનઃ એવે સમે લગભગ થયો; વાયુ કેરો તન ॥ ૩ ॥ કોટમાં ઘોટ કરિ ભીમસેને, દુષ્ટે કાળા ગ-

રી કીધી, કરત્રીમ કામની ખાંધ ઉપર તે, અવની નાંખી દીધી ॥ ૪ ॥ પછી ભીમના સામો થઇને, કોપ કળીએ દીધો; વ્રક્ષ સાથે વ્રકોદરને, બળથી બાંધિ લીધો ॥૫॥ પછી પોતે અદર્શ થયોને, અદર્શ કીધી નારિ; ભીમ વડા વિચારમાં પડીયો, આ કોઇ માયાવી ભારી ॥ ૬ ॥ નહી પંચાળી નહિ કો રાક્ષસ, નહી કોઇ મનુશ દેવ; ખરેખરો માયાવિ મોહોટો, અલોપ થયો એવ ॥૭॥ એમ વડા વિચારમાં પડીયો, થયો અતી ઉદાશ; અરેરે માહારા બંધુ કયાં કરશે માહારો તપાસ ॥ ૮ ॥ એમ એતો ટળવળ્યા કરેછે, જયાં બેઠા ચાર ભરાત; ત્યા કળી આવ્યો ત્યાં મેં જોયું તોફાન; એક અબળાને લઇને કોઇ, વહીચાલ્યો મસ્તાન ॥૧૦॥ તેની પુઠે કોઇ હલમસ્ત પ્રાણી, જતો તો દોટા દોટે; અબળા હરનાર વળગી પડીયો. પુંઠે પડેલાની કોટે ॥ ૧૧ ॥ અવળા ભુજે વ્રક્ષ ની સાથે; બંધન દીધો બળીયો; અબળા હરનાર પાપી પ્રાણી, નારી લેઇ પંથ પળીયો ॥૧૨॥ બાંધ્યો છે બળમાં કેવિ કળમાં, કોનો છોડયો નવ છુટે; પોતાને બળે છુટાતું નથી, વ્રક્ષમાં માંથા કુટે ॥૧૩॥ રાહયોના ખીનાંખી રડે છે, કહેછે નીસાશા મેલી, અરેરે આવિ વીપતવેળા, બંધવ ન થયા બેલી ॥૧૪॥ સર્વની સહીઆરી અબળાછે, પણ પક્ષ ન કરી કોઇ; અનજળ વણ સુકાઇ જવાનો, બાંધેલો રોઇ રોઇ ॥ ૧૫ ॥ એવાં ત્રાસના વેણ વદે છે, ઉપજી મુજને દયા;મને પણ એવું લાગ્યુંકે, બંધુ ઓ નગણા થયા ॥૧૬॥ જો એ તમારો બંધુ હોય તો, ચઢો એની વાહારે; ભુખ્યો ને તરસ્યો બંધાએલો, ડડી રડીને પોકારે ॥૧૭॥ એવાં ત્રાસ ભર્યાં વેણ સુણી; ઉઠયા ચારે વિર, બૈરીને બંધુ બે થયાં દુખી, ચાલ્યાં પાંસરા તીર ॥૧૮॥ વનને વિશે દોડતા જુએ, કરે ભાઇને પોકાર; કયાંછો બંધુ કયાંછો બંધુ, વાયુ તણા કુમાર ॥ ૧૯ ॥ એવી રીતે ટળેવળેને, કરે સોરબકોર; તવ કળીએ વાવંટાળ કીધો, થયું અંધારૂ ઘોર ॥૨૦॥ રેણુ ઉરાડી તોફાન માંડી; ગભરાવ્યો સતી સુત; દીશા ન સુજે કાયા ધ્રુજે, બનીયા આકળા ભુત ॥૨૧॥ ભાઇ તણું દુખ ભુલી ગયાને, પોતાને દુખે દુલ્યા; જે દીશાએ ભીમ ગયેલો, તે દીશાએ ભુલ્યા ॥૨૨॥ અવળ પંથે ચારે પડીયા, મોહોટા અઘોર વનમાં; નારીનો વિયોગ સાલે, તનખા ઉડયા તનમાં ॥ ૨૩ ॥ એવે સમે અરજુનજી બોલ્યો; એકજ પંથ ન ઝાલો; ભીમને ભેગા થાવું હોય તો; છુટા છુટા ચાલો ॥૨૪॥ પા પા જોજન છેટે રહીએ, તો તો ભાળજ લાગે; એ

વારતા સહુને સત્ય લાગી; ચાલ્યા આઘે આઘે ॥ ૨૫ ॥ એમજ છુટાં છએ થડીયાં, કનડે કળિયુગ પાપી; દ્રુપતી છે કુપ વિસે, એના મેદના વ્યાપી ॥ ૨૬ ॥ કુપ વીશે ગુફામાં ઉભેલી, જડે નહિ કોઇ પંથ, વેદના જાગી રૂડવા લાગી; કયાંરે મયા મુજ કંથ ॥ ૨૭ ॥ વળણ ॥ કયાંરે ગયા કંથ માહારા, કપટીનો છે કેહેર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, રૂવે અબળા દુખ ભેર.

કડવું ૭ રાગ કાફીની ચાલ.

હાંરે બોલ્યા જયમુનિ મુખવાણિ, રડે કુપ દ્રૂપતીરાણી; હાંરે હું તો આવી પીવાને પાણિ, તવ તરકટીએ લિધી તાણિ ॥૧॥ હાંરે મુકી ગુફામાં ગયો નાશી, કરી કપટીએ આ ફંદ ફાંશી; હાંરે હવે નીકળવાનો જે પંથ, નથી જડતો એ માહારા કંથ ॥૩॥ હાંરે જુઓ છે અંધારૂં ઘોર, મુણો હું પ્રેમદાનો સોર; હાંરે સ્વામી સુણીને વાહારે ધાવો, દુખીદારાને દુખથી બચાવો ॥૪॥ હાંરે શીદ શતરૂ થયા જગભુપ, કષ્ટ દેવા દીધું મને રૂપ; હાંરે જયાં જયાં જાવું ત્યાં દુખી થાવું, જોડે પરણ્યા પતીને પીડાવું ॥૪॥ હાંરે મહારે માટે થયા કંથ દુખી, કરી બેઠા નહી થઇસુખી; હાંરે રહ્યા નહિ દુખમાંથી થોભી, કેમકે કામી રૂપના લોભી ॥ ૫ ॥ હાંરે કામી જન મુજને જયાં ત્યાં નડીયા, મમસ્વામીને દુખદન પડીયાં હાંરે ઘણું કષ્ટ વેઠયું મુજ માટે, માહારૂં સત્ય રાખ્યું શીર સાટે ॥ ૬ ॥ હાંરે આખો ભવ મને ઉગારી, છેવટ એનું એ થયું મોરારી; હાંરે પ્રભુ તમ વીના નથી બેલી, છેવટ દુખ દરીઆમાં મેલી ॥ ૭ ॥ હાંરે વારમવાર ચઢીયા છો વાહારે; દાસીને દુભીછે તમે કયારે, હાંરે આજ લાજ જવાની સ્વામી, તારી સેવામાં શું આવિ ખામી ॥૮॥ હાંરે પ્રભુ શું સમરણ તારૂ ચુકી, મને દુખ દરીઆમાં મુકી; હાંરે મેલ્યો વૈભોગ તુજને મળવા, છેવટ નીકળ્યા હીમાળે ગળવા ॥૯॥ હાંરે જયાં ત્યાં થાય બધેઉપાધી પ્રગટેવણુવ્યાધોએવ્યાધી; હાંરે પ્રભુ તેનો ઉપાય શું કરીએ, હવેદુબીગયાં દુખ દરીએ, હાંરે હાબુ બુડતાનિ બાંય ઝાલો, વણુ ગુન્હે ગરદન શીદ ઘાલો ॥૧૧॥ હાંરે કદા થયો હોય અપરાધ માહારો, તોએ દાસીનાં દુખ નીવારો; હાંરે સુણો અરજ ગરિબની ગોવિંદા, કહાડો કોટમાંથી ફાંસી ફંદા ॥ ૧૨ ॥ હાંરે પ્રભુ વપુ વણ સમરથ કીયો, આ વેળા મુને

આધાર હીચો; હારે એમ તારૂણિ ટળવળતિ, ખરિ આંતરડિ કળકળતી ॥ ૧૪ ॥ વળણુ ॥ આંતરડિ કકળિ ઘણુ આંસુ વહે ચોધાર, જ્યાસ વલ્લભ વાણિ રૂવેડે, એકલી ગુફામાં નાર ॥ ૨૦ ॥

કેડવું ૭ રાગ સામગરિનો દોહરો

જયમુની રૂશી એણિપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાયજી; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, પરમ પવીત્ર કથાજી ॥ ૧ ॥ દ્રૂપતી એકલી રડેચોધારે, દીઠો છે કષ્ટનો કુપજી; એવે ગુફામાં પ્રગટ થયો, કળયુગ રાજ સ્વરૂપજી ॥ ૨ ॥ આવિ હીંચોળા ખાટ બેઠો, જોયું નારિના સામુ જી; ઓરે અબળા શીદ રડે છે, અહીં નહી દુખ તું પામુંજી ॥ ૩ ॥ બેસો હીંચોળે હાશી વા ઢોળે, મેંને પુછીને જમોજી, પેહેરો ઓઢોને વધભોગ ભોગવો, અમ સાથે રંગ રમોજી ॥ ૪ ॥ પાંચ પતિનિ પંચાળિ તું, નહી કાંઇ ધણિ એકજી; જો તારે રણમાં પડે રડખતું, દુખનો દરિયો છેકજી ॥ ૫ ॥ જો પાંચ પતિ નથિ બોલિ તારા મુકીને ગયા ચાલીજી; નહી ખાવા પીવા પેહેરવા ઓઢવા, ભટકી મરે છે ખાલિજી ॥ ૬ ॥ એમને પાલે પડિ શું સુખ દીઠું, બાર વરસ વન વેઠયુંજી; તેરમે વરસે વધરાટ નગ્રમાં, દુખનુ વસ્ત્ર લપેટયુજી ॥૭ ॥ તે દુખમાંથિ નિકળિ ચાલ્યાં, તો પણ રાજ ન મળિયુંજી; કુટુંબ કબીલોને પોતાના પુત્રો, તેવીગેરે હળ દળિયુંજી; ॥ ૮ ॥ જો તારા પાંચ પુત્રો મુઆ, આ કેવાણિ વંઝાનારિજી, નિરભાગી પતિના સંગે કરિને; કષ્ટ પામિ માહા ભારિજી ॥૯॥ વળિ જંપીને બેસવા વેળા, આવિ પહોંચી જ્યારેજી ॥૧૦॥ એવા કરમ હીન કંથોના સંગે, તું કષ્ટ વેઠે શાનેજી; હું વશ રહિને વધભવ આપુ, જેમ તારૂ મન માનેજી ॥ ૧૧ ॥ મનુષ દેહ નહી આવે ફરિને, લેવા સંસારિક લાહાવોજી;પશુ પક્ષિમાં કયાં છે લાહાવો, સમજી હીંદોળે આવોજી ॥ ૧૨ ॥ માહારે તમારા વશમાં રહેવું, જેમ કહો તેમ ચાલુ જી; બોલ્યું અબોલ્યું ન કરૂં. તમારૂં જે માગો તે આલુજી ॥ ૧૩ ॥ બેશ કહો તો બેસી :રહુને, ઉઠ કહોતો ઉઠુંજી; નાચ નચાવો થેઇ થેઇનાચું. જરા ન જાણુશો જુઠજી ॥ ૧૪ ॥ સેવક સમ સદા રહુ તાબામાં, બેસોને સુખડું પામીજી, જુઓ જોબન મુજ રંગને રૂપમાં, બનાવો મુજમાં ખામીજી ॥ ૫ ॥ તવ દ્રૂપતિ રોતિ રહિને, આંસુ લુછ્યા લોચન

જી, તવ કળિએ જાણ્યું રેતિ રહી તે, કાંઇક માન્યું મનજી. ॥ ૧૬ ॥ એવું જાણિને કર ઝાલવાને, ઉઠયો તેણિવારજી; પચાળિએ કહ્યું બેશ ઠેકાણે, મુરખના સરદારજી. ॥ ૧૭ ॥ કળિ કહેછે જે કેહેશો તે, સાકર સમ વેણ લાગેજી; ગાળ દેશો તે ગોળ સરખિ, કાળજડે નહિ વાગેજી, ॥ ૧૮ ॥ તમે બોલો છો તે પુસ્પ ઝરે છે. ધન્ય ઘડિ આજ માહારેજી; કામિને કાંઇ લાજ ન હોયે, બોલિ સતિ મુખ ત્યારેજી. ॥ ૧૯ ॥ અરે મુરખ જન એ શું બોલ્યો, ઓળખતો નથિ અબળાજી,ઉંચી દ્રષ્ટિથિ જોનારા બુડયા, પુરૂષ સબળા સબળાજી. ॥ ૨૦ ॥ પરદારા છે ડુંગર દુખનો, સુખનો સાગર જે ધારેજી; તેટલા પ્રાણિ રવડિને મુઆ, કથા પુરાણ પોકારેજી. ॥ ૨૧ ॥ સમજ સમજરે અજ્ઞાનિ જીવડા, શું રૂપ રંગે મોહયોજી; રાવણ સરખા ખુવાર થયાને. દરબાર પરિવાર ખોયોજી ॥૨૨॥ વઇશટમાં જોને કેયા કચકે, કુ દ્રષ્ટ કરી જ્યાંયેજી; નિશાળ વિ-શે પાષાણ નિચે, કચરાઇ મુઓ ત્યારેજી ॥૨૩॥ જેણે એ કૃત્ય કિધાં તેણે સ્વપ્ને ન દીઠું સુખજી; પરાણે પરદારા લેતાં, થઇ ગયા શામ મુ-ખજી ॥ ૨૪ ॥ પતિને કષ્ટે કષ્ટજ ભોગવે, તેને જાણવિ નારિજી; પ્રેમદા પોતાનુ સુખ ચાહે તો, નરક ભોગવે ભારિજી. ॥ ૨૫ ॥ મનુશા દેહનો લાહાવો મુજને, લેવરાવ્યો છે મુજ કંથજી; મિથ્યા માયામાંથિ મનડુ ઉઠાડી દેખાડયો મોક્ષનો પંથજી ॥ ૨૬ ॥ જેથિ તરવું ન અવ-તરવું, કરવું એવું એવું કામજી, એ સ્વામિ સમાનઅવર નથિ, જેને પ્રસન્ન શ્રી રામજી.॥૨૭॥ દરબાર રાજપાટરિદ્ધિ તેમાં; સર્વનું મનભેમજી તેવિ મોહમાયા છોડિ છટકવું શ્રષ્ટિમાં કોને ન ગમેજી. ॥ ૨૮ ॥ જ્ઞાન વિનાના અજ્ઞાનિ જીવને, વહાલો લાગે, સંસારજી તેવા જીવ સદા શ્ર-ષ્ટિમાં ભમે, ન ઉતરે ભવ પારજી, ॥ ૨૯॥ રૂપાળિ કાયાનો મોહ કરિને વશ થાય છે જન જેહજી; જેવું અન્નનું નર્ક બને છે, તેવો જીવ બને તેહજી. ॥ ૪૦ ॥ ખાવાના પદાર્થો કેવા સારા, કેવી સારિ બાશજી; તેવું અમુલ્ય અન જાય ઉદરમાં. થાય છે મળસંગ વાસજી ॥ ૩૧ ॥ એટલે એનું સ્વરૂપ બદલાઇ, દુર્ગંધવાળું થાયજી; એ રિતે કાયાનો મોહ રાખે છે, તેનું સ્વરૂપ બદલાયજી. ॥ ૩૨ ॥ માટે મોહ મારો મુકી દેઇને, લે નરહરિનું નામજી;એવણ શ્રષ્ટિમાં કષ્ટિ સમજીને કર પરમા-રથ કામજી. ॥૩૩॥ તવ કળિએ રક્ત લોચનથિ, કિધો મુખ અવાજ જી; સમજી જા નહિતો બળાત્કારથિ લેઇશ તારિ લાજજી, ॥ ૩૪ ॥ એ-મ કહી કર ઝાલવા ઉઠયો,જણાવ્યો તારૂણિપર તાપજી;સતિ કહે રડયા

આધો રેહેજે, નહીતો દેઇશ શ્રાપજી. ॥ ૩૫ ॥ વલણ ॥ શ્રાપ દેઇશ હું તુજને, એવું બોલી નાર, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, આગળ કરૂં વિસ્તાર.

કડવું ૯ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂશી ઓણપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કળીની કથાય. ॥ ૧ ॥ જાણ્યું કે મુજને શ્રાપજ દેશે, કામની થયો કોપ; એવું સમજી કપટી કળી, ત્યાંથી થયો અલોપ ॥ ૨ ॥ પાછો બારણે જઇ બેઠો, સદાવરત દેવા; ભીમસેનને શોધવા ચાર બંધુ, બાવરા બનીયા કેવા ॥૩॥ ઓ ભાઇ ઓ ભાઇ કરતા કરતા છુટે છુટા જાય; એવામાં ધરમને શેહેદેવ, વનમાં ભેગા થાય. ॥ ૪ ॥ યુધિષ્ટર કહે ઓરે વીરા; ભીમ દુખ દરીએ ડુલ્યો, મને લાગે છે મારિ નાંખેલો, જરૂર રણમાં ઝુલ્યો ॥ ૫ ॥ અરેરે અબળા કયાં રહી, કયાં વૃકોદર વિર; પારથ નીકુળ કયાં રખડશે, કેમ કરી રહે ધિર. ॥ ૬ ॥ અરેરે રાંકડી અબળાને, અસુર શું દુખ દેશે, માહા સત્ય વાળી સતી છે તે, દંતુમાં જીભ્યા લેશે ॥ ૭ ॥ નશ્ચે એ આપઘાત કરશે, મરસે પરાણે પોતે; ગમે તેમ ઘેરાઇ ગયેલો, ભીડનો ભીડ હતો તે ॥ ૮ ॥ નહીતો નારી લેઇને પોપે. આવિ મળ્યો હોય હાંઇ, આપણા દુખે થાય દુખી, એવો બીજો કોણ ભાઇ ॥ ૯ ॥ એવામાં નીકુળને ધનંજે આવી પોહોચ્યા ત્યાંય; ઓરે બધુ વીર વ્રકોદર, દેખાતા નથી કયાંય ॥ ૧૦ ॥ અરેરે હવે જીવી શું કરિએ, મરીએ તો બહુ સારૂં; સતી સુંદરીનિ સુંઝતી છેક વળ્યું અંધારૂં. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહી અરજુન નીકુળ, રડવા લાગ્યા અપાર, ઓ ભીમભાઇ ઓ ભીમભાઇ, કરે ઘણા પોકાર ॥ ૧૨ ॥ મા બાપે વનમાં જન્મ દીધો, નગ્રમાં એ ભાઇ લાવ્યો, પ્રેત તણી હવેલીમાંથી સહુનો જીવ બચાવ્યો ॥ ૧૩ ॥ અરજુન આંબલી પીપળી રમત્રા, કઉરવ સંઘ સંધારગો;નારાં પડયાં તેવો માર પડતો, ત્યાંથી ભીમે ઉગાર્યા ॥ ૧૪ ॥ લાખા ભુવનથી સહુને ઉગાર્યાં. હેડંબા સુર હરી ગયો; ત્યાં આવિને એણે બચાવ્યા, ઘણોક દુખી થયો ॥ ૧૫ ॥ તે પછી લઇ ગયા કબીરા, આપણને મધરાતે; તે પાપીને વાવ્યમાં નાંખી, ઉગાર્યા એ ભ્રાતે ॥ ૧૬ ॥ અવર જીવો ઘણા ઉગાર્યા, કહેતા ન આવે પાર; ભાડ વેળાનો ભાઇ એતો, સુરાનો સરદાર ॥ ૧૭ ॥ એમ કહીને આક્રંદ કર-

તા, ભરતા આંસુ અતીશે; અરેરે આ કેમ થવાનું, શું ધાર્યું જગદીશે ॥ ૧૮ ॥ એવું એવું સાંભળીને, રડે હૈયાહાટ; તે વેળાએ ધરમ રાયે, મુકયો કર લેલાટ. ॥૧૯॥ પછી અતીશે અકળાઇને, મરવું આદર્યું પોતે સેહેદેવ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા, ધરમ રોતે રોતે. ॥ ૨૦ ॥ ઓ વિરા તું ત્રી-કાળ જ્ઞાની, તુને રહે કેમ ધીર, સાચુ કહેજે કયાં આગળ છે, વ્હાલો વ્રકોદર વીર. ॥ ૨૧ ॥ બતાવો બંધુ કૃપા સીંધુ, શોધન કરવા જઇએ, તવ જોશી કહે ચાલો બતાવું; પુરવ દીશાએ વહીએ. ॥૨૨॥ એમ કહ્યું તવ સરવે ઉઠયા, પુરવ દીશાએ જાય, વ્રક્ષ સાથે વરકોદરતો, બંધન છે મહાકાય. ॥ ૨૩ ॥ ઉભો ઉભો એ રડયા કરે છે, બંધનને સંભારિ; કેવી રીતે આક્રંદ કરવો, ડુબેલા દુખમાં ભારી. ॥ ૨૪ ॥ વલણ ॥ ભારે દુખમાં દુખીયો, વાયુ કેરો તન; વ્યાસ વદે ભીમશેન તો, કેવાં કાઢે વચન.

કડવું ૧૦ રાગ ગહાધારણનો.

માહારા બાણાવળી નર વીરરે, વ્હારે ધાવો મને ચાલે છે નેત્રમાં નીરરે, વ્હારે ધાવો. નથી રહેતી રૂદેમાં ધીરરે. વ્હારે ધાવો. ઘણું શોસાય છે શરીરરે. વ્હારે ધાવો. દ્રોણના શીષ્ય ગુણ ગંભીરરે. વ્હારે ધાવો. ॥ ટેક ॥ કરૂપતી સતી સારૂ ધાઇને દોડયો, બંધન થતો બળવાનરે; આ જ અસુર માહારા માથાનો મળીયો; કરી ગયો હેરાનરે. વ્હારે.॥૧॥ કસી કર્શાને માહારી કાયારે બાંધી, નાઠો નારીને લેઇરે; પંચાળી પોતાનો પ્રાણ તજવાની, જીભ્યા ઉપર દંત દેઇરે ॥ વ્હારે ॥ ૨ ॥ પંપા સરોવર ગાન્ધરવ મળીયો, જળ ભરતા ડરાઓ મુનેરે; ધસી દોડીને હું નાશી આવ્યો, બનેલી બીના કહી તુનેરે. વ્હારે. ॥ ૩ ॥ તવ તમે આવી અંગારક બાંધ્યો, ધનુશ ધનંજય લીધુરે; અક્ષે ભાથોને અભંગ રથ મળીયો; પ્રથમ પરાક્રમ એ કીધુંરે. ॥ વ્હારે. ॥ ૪ ॥ દ્રવિત વનમાં જેદ્રથ આવ્યો, કીધું સતી તણુ હરણુરે. તેને છોડાવવા હું પુંઠે પડીયો, તવ બંધાયા ભુજ ચરણરે. ॥ વ્હારે. ॥ ૫ ॥ તે તકે તમે અતિ બળ દાખ્યું; મુજ ભુજ છોડાયા બેવારરે; પાછો જેદ્રથને બંધન કીધો, ત્યારે છુટી એ નારરે. ॥ વ્હારે ॥૬॥ એવા તમે ભીડવેળાનાભાઇ, બંધન બંધુ છોડાવોરે; અબળા અસુરને હાથ મચેલી. તેમાં તમે જીવ જોડાવોરે ॥ વ્હારે. ॥ ૭ ॥ કર ચપરોલો ચુસાય માહારારે ક્ષુધા અતીશે

પીડેરે; અટવાઈ અનુજાઇ રડુ ચોધારરે, ઝટ આવો ભાઈનિ ભીડેરે વ્હારે ॥૮॥ થાઉ છું દુખિ નથી જરા મુખિ,ડોક દુખિ વાટ લેઇરે;હવે હીંમત હૈયાતણિ ભાગી, નેત્ર પુલ્યા રોઇ રોઇરે ॥૯॥ અઘોર વનમાં હું છું એક લડો, નથી વાતનો વિસરામરે; રજનિ પડશે તવ કેમ થાશે, ઉભા કેમ જાશે જામરે ॥ વ્હારે ॥ ૧૦ ॥ વળણુ॥ કેમ જવાનિ જામાન રડશું હૈયા ફાટ; વ્યાસ છબ્બ વાણિ વદે, જુએ બંધુનિ વાટ. ॥

કડવું ૧૧ રાગ સાખી ચાલ.

જયમુનિ રૂશી એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, પરમપવિત્ર કથાય. ॥૧॥ ભીમસેન એકલો ટળવળે છે બંધુ બંધુ ઓચરતો; અઘોર વનમાં ગભરાએલો, આક્રંદ ઝાઝુ કરતો. ॥૨॥ એવે સમે ચારે ભાઇ, ભીમને શોધતા જાય; શેહેદેવજીના કહેવા પ્રમાણે, વનને પંથે પળાય.॥૩॥ભીમશેન ભિમશેન કહેતા કહેતાજાય રાતી સંતીન; ભિમસેન પોકારે ભાઇઓને, તે સવાલ પડયો કાન ॥૪॥ તવ ચારે જણ દોડી આવ્યા, બોલતા બોલતા આપ; વરકોદરે દુરથી દીઠા ટળીયો તનનો તાપ॥૫॥ અરજુનજી કહે મભરાશોમાં, ધારણ રહી મન સાથ; વૃક્ષનરા સરશો બાંધેલો તે, છોડી નાખ્યા હાથ. ॥૬॥ વળતો વાયુ નંદન વદયો, અબળાનિ વાહારે ધૈયે;શેદેવ જોશી કયાં હશે જુવતી. બતાવો ત્યાં જૈયે. ॥૭॥ આ કામ કરનારો કોણ હશે,સરવ કહો વિસ્તારી ત્રિકાળજ્ઞાનિ છો મહાજોશી કોણે પીડા કરી ભારી ॥ ૮ ॥ એટલે શેદેવજી એમ બોલ્યા, ઓરે મહારા ભ્રાત; તમે મને પુછયું ત્યારે હું કહું માંડીને વાત, ॥૯॥ નથી રાક્ષસ નથી જમડા, કોઇ નથિ પડયુ લપટી અસુરી નમરી હણ્યા પછી, કેડે પડયો કળિ કપટી ॥૧૦॥ તેણે વિચીત્ર લીલા બતાવિ લઇ નારી કુપમાં પેઠો; પાણિનિ પર્વને અનનુ સદાવ્રત કાહાડીને પોતેજ બેઠો ॥૧૧॥ અબળાને ઉચકિ નાઠો. તો તે નહી અબળા સાચિ; દ્રુપતી અતી રડે છે. કુવામાં કાળજડાનિ કાચિ ॥૧૨॥ ચાલો સદાવ્રત આપેછે ત્યાં, પીડાથી નિવ્રત થાશું, કળિને શિક્ષા મળશે તો હીમાલયમાં જાસું ॥૧૩॥ નળને નડીયો તે પુંઠે પડીયો, જોર ઝપાટે ચાલો; અનેક ઉપાધિનો યરનારો, એને ખરેખર ઝાલો ॥૧૪॥ એવિ વારતા કરીને ઉઠયા, વડાવિચારે વિર;સેહેદેવના બોલાવ્યા પ્રમાણે.ચાલ્યા પાંશરા તીર ॥૧॥ જ્યાં કળિ પાપી બેઠોછે તે,પોતે દાતાર થઇ અન્નદેવા

તેવો ઝડપીને ઝાલ્યો ભીમે, આજ કરૂ તુજ સેવા ॥ ૧૬ ॥ કહી પાંગોઠું ઝાલી ઉઠાડયો, ચોઢયો તમાચો એક; કાન ઝાલી, બીજો ચોઢયો,તાડણુ કીધું છેક ॥૧૭॥ કળી કહે કેમ મોરોછો મુને, ધરમનો પંથ શું ભાગો. મુસાફરોને ખાનપાન આપુ,'ધરમી જોઇ પાય લાગો. ॥૧૮॥ આ રણમાં અનજળ કોણ આપે, કરણી જુઓ મારી; ઉલટયો ઉપકાર માનવો પરે શું કરણી નઠારી ॥ ૧૯ ॥ તવ ભીમ કહે ઓળખ્યો તુને, નળરાયનેનડ નારો; સતી સાધવી જે દયમંતી, તેની પુઠે પડનારો ॥ ૨૦ ॥ ભલું થયું તેતું હાથ આવ્યો; લાવ્ય અમારી નારી; ઝટપટ મુને દે દેખાડી, નહી તો નાંખુ મારી ॥ ૨૧ ॥ તવ કળીએ સંકેલી માયા, કુપમાં પ્રકાશ કીધો તવ સતીને મારગ શુજ્યો, તે મારગ ગ્રહિ લીધો ॥ ૨૨ ॥ બાળા બારણે નીકરી આવિ; વ્રકોદરે જોઇ દ્રષ્ટી. ભીમે કળીને માર મારયો.તેંકરીપુરણ કષ્ટી ॥ ૨૩ ॥ જોરે આ અવનીમાં અસુરો, થયા હતા અતીસે; તે સરવે નો નાશ કીધો, પક્ષ કરી જગદીસે ॥ ૨૪ ॥ કુબુધીના સૌ હાથ આવ્યા, તું હાથ આવ્યો નહોતો; હીમાળે જાતા હરફેટે ચઢીયો; હવે, નમુકુજતો ॥ ૨૫ ॥ ઘણાને ગરદન ઘાલનારો, હવે તને કેમ છોડુ; કરી કહે મુને મા રશોમાં તમને બે કરજોડુ ॥ ૨૬ ॥ ભિમ કહે મને રણમાં બાંધ્યો, ના શીને કુપમાં પુરી; બીજાને અવળે પંથ લીધા;બહુ કરી બહાદુરી ॥૨૮॥ તારો વારો બેઠો તેથી, અમે છોડયો સંસાર; હિમાળે ગળવા નિકળીયા તજીને ઘરબાર ॥ ૨૮ ॥ તુ પાપીજન પાપને પંથે; સહુ જીવને ચડાવે; ધાક્ષનો મારગ ન દે ગળવા યમદુત હાથ પડાવે ॥ ૨૯ ॥ તારો વારો વી ચમાં બેઠો; લાગ્યા પરિણામ માઠા; પુત્રપરિવાર સરવે છોડી; નરમાશ રાખી નાઠા ॥ ૩૦ ॥ તોપણ તેં દિધિ ઉપાધિ, દુખ ઘણેરૂ દીધુ; અમારે તારે ઘહેર નહોતો ને, આ કૃત્ય શું કામ કીધું ॥ ૩૧ ॥ કળી કહે માચો વારો બેઠો, તવ આવ્યું મુજ મનમાં; શું મુજને નબળો સમજીનેપાન્ડવ ચાલ્યા વનમાં ॥૩૨॥ જાવાદેઉંકેમ સુખે, એવું મનમાં આવ્યું,પણ સત્યવંતા સુત સુતિના, મહારૂં કાંઇ ન ફાવ્યું ॥ ૩૩ ॥ હારયો થાકયો ને હું પાકયો, મુકીદો માહારાજા, તમે તમારે જાવોહિમાળે;પ્રભુએ રાખી માઝા ॥૩૪॥ ભીમ કહે તારા વારામાં, સર્વને નાસવું પડે, જો નવ ના સે તો સુક્રિત છોડી, પાપને પંથે ચડે ॥૩૫॥ ત્યારે તું જંપવાદે કોને, અવગુણનો છે ભારો, તેથી તુને ઠેર કરૂતો, તારો ન આવે વારો ॥૩૬॥ અતી તું અવગુણનો ભરેલો, જીવતો મુકુ કેમ; એવું કહીને મારવા લાગ્યો, ક્રોધ ભરેલો ભેમ ॥૩૭॥ પાટુનો બહુ મહાર કરેને, મારે ધીરે

ધિક; કમી કારમી ચીસ નાખે, આવે હઇયે હીક ॥૩૮॥ બરબડીને પડે હેઠો, મુખમાં રેણું ભરાય; થુથુ કરતોથીર ઉભો, માર ઘણેરો ખાય ॥૩૯॥ ઉચકીને ભીમ હેઠો પછાડે, ઊપર પાટુ પ્રાહર, કેશ ઝાલી રેતમાં રગદોળે, મારે કોણીનો માર ॥ ૪૦ ॥ તેથી પાપી વળી જાય વાંકા, ત્રાસથી નાસવું ધારે; વાયુ સુતના કરથી કયાં જાયે, બાપરે બાપરે બાપપોકારે ॥૪૧॥ અંગે ઉઠે ઢીંમડા ને ઉઠે સોળે સોળ; નખને ઉઝરડે રૂધીરણ છુટે, થયું દુખિયાનું ડોળ ॥ ૪૨ ॥ મુખમાં રેણુ નાકમાં રેણુ નેત્રમાં રેણું ભરેલી કરણુ વિશે રેણુના દાટા, ભુંડી કરણી કરેલી ॥ ૪૩ ॥ પાપીને મોઢે સ્વાસ નમાયે, જીહ્યા નીકળે બહાર;નાસ્કોરાં તોજાય પુલિ ત્રાસ્યો અપરંમપાર ॥ ૪૪ ॥ ઓરે દયાળુ મતા પીતા, છોડાવોધરમ રાય; થોડી માહારી વારતા સુણો, કહું છું લાગી પાય ॥ ૫૫ ॥ પછી મારી નાંખજે મને, એવું કહ્યું જ્યારે કુન્તિ નંદન યુધીષ્ટરને, ઉપની દયાત્યારે ॥ ૪૬ ॥ ધાંટો કાઢીને ધરમરાજા, મુખથી વદીયા વાણુ; ધીર્ય ન કરેતો ભીમ તુને, પરમેશ્વરની આણ ॥ ૪૭ ॥ તવ વરકોદર ખમચાઇ ઉભો, કળીને ઝાલી રાખ્યો; કળિયે પોતાને ઉગારવા, વાણીમાં ખેલ દાખ્યો ॥ ૪૮ ॥ વળણ; ઊગરવા ખેલ દાખીયો,ઉભો જોડી હાથ; વહાલા વદે યુધિષ્ટરે, પુછવા માંડી વાત.

કડવું ૧૨ રાગ ધન્યાસરીની છાયા.

જયમુનિ રૂશી એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, કળીનિ કથાય ॥ ૧ ॥ કળિ કહે મહારી વારતા સુણો, હું ત્રણ જુગથી સારો; જે જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ જોશો તો, બહુ રૂડોમમ વારો ॥ ૨ ॥ સત્ય ત્રેતાને દ્વાપર યુગનો આયુશ લાંબો હોય; આ માયા માંથી નીકળિને, ઝટ તાગ્યો નહી કોય ॥ ૩ ॥ જપ તપ ધ્યાન દાન કરીને થાકે, પણ પ્રભુ મળવા માઠા; મન વાન્છીત ફળ ન પામ્યા, થાકીને મુક્રી નાઠા ॥ ૪ ॥ એ યુગમાં નહિ પાપને પ્રપંચ નહી અધરમને અન્યા; નથી જુલમ જુગાર. નહિ જાર કરમી કન્યા ॥ ૫ ॥ નહિ ઝેર વેહેરને માઠી દ્રષ્ટી, નહી રાજ કાજમાં ત્રાંચો, એવિ અનેક નીતી દેખીને, એ જુગની જય વાંચો ॥ ૧ ॥ પણ મારા વારાનો મહિમા, સાંભરી લ્યો ખરી રીતે, અવગુણ દેખાડું; ગુણ દેખાડું, પછી થાજો વીપરીતે ॥ ૭ ॥ કહો પપેલો અવગુણ આવું, કે રોણુ આવું માહારાજ; ભીમ

બોલ્યો કહે અવગુણ તારા, ઉપડે દલમાં દાજ ॥ ૮ ॥ એટલે તુજને ઠેર મારૂ, પાપ જગતનું જાય;કળી કહે અવગુણ કહુ પહેલા,સુણો યુધીષ્ટર રાય ॥૯॥ પણ પછી માહારા ગુણ સુણ્યા વણ. મુને ન શીક્ષા કરવી; એટલું વચન આપો મુને, તે પછી વાત ઓચરવી ॥૧૦॥ ધરમ કહે વ્રકોદર વારા, સાંભળ માહારી વાણ; અવગુણ ગુણ સુણ્યા વણ શીક્ષા, કરે તો માહારિ આણ ॥૧૧॥ ભીમ કહે વેણ શીશ ચઢાવું, ઓરે માહરા વિર;પછી ભીમે કહ્યું કળીને, બોલ ધરિને ધિર ॥૧૨ ॥ કળી કહે કે ખરૂ કહેતાં, નહી કરૂ પાછી પાની; અવગુણ કેડે ગુણ સાંભળતાં;ખુશી થશો મન માની ॥૧૩॥ મુજને જીવતો જાવા દેશો, તમે તમારે આપો તેથી પ્રથમ અવગુણ કહુછું, ભરાશો નહી કડાયે ॥૧૪॥ જુઓ મહારાજા વીશ્વ વિષે; બેસે માહારો વારો; એટલે આવરહા થાય ટુંકો, શ્રષ્ટીનો અવળો ધારો ॥૧૫॥ પીતા પેહેલો પુત્ર મરે ને, માતા પેહેલી બેઠી; ચલણ ચલાવી વહુ સાસુને, રાખે ચરણ હેઠી ॥ ૧૬ ॥ પુરૂષ દે પ્રેમદાને પુંજી નારિને વાહાલી; દીકરાને દેવું બતાવે, દીકરિને ધુન આધી ॥૧૭॥ પુત્રનિ પત્નિને સતરૂ દેખે, કરે જમાત્રને વાહાલો, પુત્રના પુત્રો પ્યારાંનલાગે;ભાણેજ નજાય ઠાલો. ॥૧૮॥રીસાએલાજમાત્રનેમનાવે,પુત્રનો ભાવ ન પુછે માતાનાવશમા રહે પીતા પુત્રને લાન્છન લુછે ॥૧૯॥ સાસુ બેઠી છોછલા પાડે, વહુનાવારંમવાર; સુતને પીખવિ રાઢ કરાવિ, મરાવે મોહકમ માર ॥૨૦॥ પુત્ર કદી તેમ કરે નહી તો, બાપ બેટાને લડાવે; કુસંપ કરી ભેળાં ન રાખે; ઝઘડે જુદાં કરાવે ॥૨૧॥ પછિપુત્રની કુથલી કરે; વહમાને વશ થયો; કામનિ કહે તેટલું કરે, બહાવરો બનિ ગયો ॥ ૨૨ ॥ પુત્રિને દેખી દોડે માતા, જુએ પુત્રના સામુ, જમાત્ર જોવા જીવ તલસે. દેખું તો આનંદ પામુ ॥૨૩॥ જમાત્રથી પર ધર ઉથાડુ, પુત્રથી પોતાતણું; તન મન ધન જમાત્રને અરપોજે દુખ હોય તેહણુ ॥ ૨૪ ॥ પણ શ ખણી મનમાં ન ધારે. હું વહુ હતી પહેલી; તે પછી માતા થઇ બેઠી. એટલે બની ઘેહેલિ ॥૨૫॥ પુત્રને પરણાવિ વહુ લાવી તે વેળા રાજી રાજી; પછિ સાસુ છોબલા પાડુ, શોધે અવગુણ બાજી ॥૨૬॥ પ્રથમ વહુના તાત ભ્રાતને. માને સગા સપુત; પછી વહુના બાઇ બાપ ભાંડે કહેશે કુળ કપુત ॥ ૨૭ ॥ વઢે બીજી લાયુંછું બીજી, કલેશ ઘરમાં ઘાલે; માહારા વારામાં નહી કોઇ સુખી, જ્યાં ને ત્યાં ટંટો ચાલે ॥૨૮॥ રળે સુખે તો ખાય દુખે, ઘરમાં લેહી ઉકાળો, તો પણ જીવને જ્ઞાન ન આવે, માયામાં મોહ ચાળો. ॥ ૨૯ ॥ સુખે ન

બેસે ધણી ધણીઆણી, ન બેસે તન તાતા સુખે ન બેસે સાસુને વહુ, ન બેસે પુત્રને માત ॥૩૦॥ સુખે ન બેસે નણુંદ ભોજાઇ, તહિ સુખે ભરાત ભગની; ન મળે ટાઢક કોઇ જીવને, અંતર અગની ॥ ૩૧ ॥ કો તન દુખીકો મનદુખી, કોધનદુખી પ્રાણી; કો અનદુખી કોજન દુખી દુખી દુનીયા સમાણી ॥૩૨॥ બાપથી બેટા ખાય છાનું, બેટાથી છાનુબાપ; ભાઇથી ભગની ભગનિથી ભાઇ, પેટજ પોસે આપ ॥૩૩॥ સાસુથી વહુ વહુથી છાનુ. સાસુ આરોગી બેસે; નારીથી નર નરથી નારી, પેટ પોશણમાં પેસે ॥૩૪॥ તેમ કરે તેનો કંઇ સારૂ, પણ વીપીત બતાવું; એક ચુલે રસોઇ કર્યાંમાં, ફેરફાર રાંધે ખાવું ॥૩૫॥ ભાણાં અંતર કરતાં ન બીએ ન ગણે પાપ કે પુન્ય; પીરસે પીરસણું પીરસ્યામાં કોને અધીક કે તુન્ય ॥૩૬॥ વાહાલામાં વાહાલું પેટ સહુને, તે પછી વાહાલું બીજું; પ્રેમદાને પીયરીયું વાહાલું, ફરજન વાહાલુ ત્રીજું ॥૩૭॥ પુરૂષને વ્હાલુ માસરીયું, કુટુંબથી વેહેર; કરે સાળા સસરાની શેવા, રહેવું અમે તેને ઘેર ॥૩૮॥ માબાપને દુશમન સરીખાં, નજરે ભાળે નેટ, ભાઇને ગ્રહસ્થ થયો જાણે તો બાળે પાસુ પેટ ॥૩૯॥ સાસરીયાંની સાહ્યબી દેખી, મહા મલપતો માહાલે; કુટુંબ કેરી સાહ્યબી દેખી, બરતોને બરતો ચાલે ॥ ૪૦ ॥ વલણ ॥ ચાલે બરતો બાવરો, એ અવળિ મમ રિત; વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, કહે છે કળિ વીપરીત,

કડવું ૩૧ રાગ સખિનિ ચાલ.

જયમુનિ રૂસી એણિપેર બોલ્યા સુણ પરિત્યત તન; વિત્રતારિ તુજને સંભળાવું, કળિતણાં વચન ॥ ૧ ॥ કળિકહે યુધિષ્ટર સુણો, માહારી ચરિત્ર કથાય; સાંભળિ સાંભળિ વિસ્મય થાશો, મહિમા કહયો ન જાય ॥ ૨ ॥ પાડાપાડોશીમાં વેહેર કરાવું; એક એકને અદેખાઇ; પડોશીઓના સુખનું દુખ મનમાં દાઝે વૈભોગ જોઇ ॥૩॥ ગ્રહસ્થ પડોશિને દેખીને. ગરિબ પડોસી બળે; આન આશું માહરે આમ કેમ, રાત દાહાડો કળકળે ॥ ૪ ॥ પડોશિનો વસ્તાર દેખી. હાય હાય આશું હોય; માહરે પેટ નથી કેમ કાંઇ, અદેખાઇથી જોય ॥ ૫ ॥ એમ ગરીઓ ગ્રહસ્થને દેખી, દીમગીર દાવસરેણિ; ગ્રહસ્થ પડોસીની રિત કેવી કહિ બતાડું કેહેણિ ॥ ૬ ॥ ગરિબ પડોશી ઉપર ગ્રહસ્થો, ગ્રહસ્થપણું દેખાડે; વાત કરતાં વાતેને વાતે, ગરીબને છોછો પાડે ॥ ૭ ॥ ગરિબજન

ડગલે ડગલે, દાબી મારે ગ્રહસ્થ; ગરીબને ગણે ગુલામ સરખો, પોતે થઇ ફરે મસ્ત ॥ ૮ ॥ મોટાઇ વધારે વાતેને વાતે, બોલે અભીમાન બોલે, આ ખાધુંને આ મેં ખાધું, ગરીબ કયાં અમ તોલે ॥૯॥ શોનું રૂપું તે શા લેખામાં, અમારે તરણા લેખે; તમારા છોકરા છૈયા તે, સપને પણ નવ દેખે ॥૧૦॥ અમારૂ દાસપણું કરે તો, કોક દાહાડો કાંક પામે; અમારી તાબેદારી ન કરે તો, રહિ ન શકે આ ઠામે ॥ ૧૧ ॥ લક્ષ્મીનુ નહી લેખું અમારે, પૈસો તે જાણે લુંડી; અમારા સામી બાકરી બાંધે તે જાય પળમાં ઉડી ॥૧૨॥ અમારાં છોકરાં તે તમારાં, છોકરાને મારિઆવે તેથી તમે લડવા આવો તો, તમારૂં કાંઇ ન ફાવે ॥૧૩॥ અમારે ચાકર નફર નોકર, તે તમને નાખે કુટી; દરબાર લડવા કહાડીએ નાણું, કયાં પુજી જાય ખુટી ॥ ૧૪ ॥ અમારી સાથે બાકરી બાંધો, તેથી જાઓ હારી; કોઇ તમારૂં સંગી ન થાયે, બહુ સાક્ષી અમારી ॥ ૧૫ ॥ પૈસેથી હારો માણસે હારો, આરો તમારો ન મળે; અમારા તાબેદાર રહેવાથી કો દન વેળા વળે ॥ ૧૬ ॥ એવા એવા અભીમાનના શબ્દો, ગ્રહસ્થ બોલે બહુ ગાજી; ગરીબ ગ્રહસ્થોમાં આવેતો, ગ્રહસ્થ ન થાયે રાજી. ॥૧૭॥ માહારા વારામાં ગ્રહસ્થ લોકોની, કબુદ્ધી કેવી થાય; તે વારતા સંભળાવું તમને, ઓ યુધીષ્ટર રાય ॥૧૮॥ જેમ જેમ ગ્રહસ્થને મળશે પૈસો, તેમ તેમ કંજુસ થાશે; રાતદહાડો મેળ મેળવ્યા કરે, ગણીગણીને ખાસે ॥ ૧૯ ॥ આટલું થયુંને આટલું થાય, તો તો વળે નીરાંત; તે ટલું થયું તો વીશેષ ધારે, જરા ન વળે શાન્ત ॥૨૦॥ જેમ જેમ લક્ષ્મી વૃદ્ધી પામે, તેમ તેમ હોય પટીરા; પુન્યને દાનમાં ટાંચુ કરે, ધરમ કામે અધીરા ॥૨૧॥ આટલું છે ને આટલું થાશે, ત્યારે વાળીશું શાન્તી; એ મને એમ લલુતા કરે, માયા ભુલાવે ભ્રાંતી ॥૨૨॥ ધરો ઘરેણા વેહેપાર વડા, સોધી સોધી સંતાડે; છોકરૂં છૈયું પાઇ ખુંએ તો ત્રાસ ઘણેરો પમાડે ॥૨૩॥ પેટ ન ખાયે પોસે પુત્રો, તો પુન્ય કરે શાનું; રાતને દહાડો ફેરવ્યા કરે, મળે હીસાબનું પાનું ॥ ૨૪ ॥ પહેરવા ઓઢવા ન દે કોને તેમ કરતાં ધન વધે; તો પછી દોડાવે ઘોડાગાડી, ધરમને નવ બદે ॥૨૫॥ પુન્યની વાતમાં પાછળ જુએ; ઘેર આવે જવ ટાણુ, ગ્રહસ્થાઇ દેખાડવા માટે, ખુશીથી ખરચે નાણું ॥ ૨૬ ॥ કીરતી થવાને કરે ઉફાંદો, જમણુ જબરા કરે; દશે દીશાયે નજર રાખે, રખે બીજુ પેટ ભરે. ॥ ૨૭ ॥ એંઠવાડો આપે વેચાથી, કરે કસર કસાઇ; લોકમાં સારૂ દેખાડવામાં; ખરચે પડે ફસાઇ ॥ ૨૮ ॥ સોહાવે ધામ બાગબગીચા, મનમાં મોટાઇ

ધરે; પાનસોપારી ચાવતા ચાવતા, ધીરે ધીરે પગ ભરે ॥૨૯॥ આં સુક રાવ્યું આવું ઠરાવ્યું આશું શોઇ બનાવી; આ મંડપ કેમ હાવો બાંધ્યો બરોબર શોભા નાવી ॥૩૦॥ તેડાવો નાયકા થઇ જાય પાયકા, નાચ ભ-વૈરા પડાવો; કોઇ કવીકને કાવ્ય કરાવો, કાગળીયે ચડાવો ॥૩૧॥ નોક-રને સરપાવ બંધાવો, જ્યાંને ત્યાં કીરતી ચાલો બ્રાહ્મણ સરવણ દેખી-ને, ઉપાન હાથમાં ઝાલે ॥૩૨॥ ગરીબ ગરબાને ધક્કા મારે, કરે ટંટાને ટીશી; રાજ્ય દુતોના સુણે દુંકારા, એ સ્થળ પોતાની ફીશી ॥ ૩૩ ॥ નહી દયા દલમાં રંકપર પલમાં, ઉગી પડે હંકારી; છત દેખી છકીગયેલો કીરતીનો લોભ ભારી ॥૩૪॥ મોહોટાઇમાં મરડાઇને ચાલે, બોલવું મોહોટાઇ ભેર; ગરીબને પશુસમ દેખે છે લક્ષમી મુજ ઘેર ॥ ૩૫ ॥ ફાટેલો ફરે કપરી આંખે, જરાબ ઉછળતો આલે; જેને ને તેને તુચ્છ ગણે, ગરીબ સંગ ન ચાલે ॥૩૬॥ રંગ સંગાથી શરમઈ જાયે કહે નહીં મમ સંગે; રૂંએ રૂંએ અભીમાન ચઢેલો: ચાલ્યા કરે એક વગે ॥૩૭॥ ગરીબનું બોલ્યું કાને ન ધરે, ગ્રહસ્થીની સાથે યારી; ન રહે આસ્તિક બને નાસ્તિક, ગર્વમાં ઘુમે ભારી ॥૩૮॥ અવની ઉપર અદ્ધર ચાલે, જાણે નહી મરવું એ, આજ તો આને કાલે તો બીજું, કરમ પેલું કરવું છે ॥૩૯॥ આશા અતીશે ઉમર રાખે, મરણ રાખશું થાશે, તે વારતાની ગમ નહી તેને, હઇયામાં અતી જીવાશે ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ અતી જી-વાસે મુજથી, મરવાનું કોઈ કાળ; વ્યાસ વદે એમ જાણીને, ગ્રહસ્થ બને ચંડાળ,

---

કડવું ૧૪ રાગ મારૂની ચોપાઈની.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી. રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; કહુ કળી તણી કથાય, જેથી ત્રાસ પડે તનમાંય ॥ ૧ ॥ કળી કરાવે વાહાલામાં વવહેર; રાખે પાડોસી સાથે ઝેર, એમ જોર મહારૂં ઘણું ચાલે; તેમાં કોઇ ચરણ નવ ઘાલે ॥૨॥ માહારો જુલમ જાણવો અતી, જેની ને તેની બગાડુ મતી; જ્ઞાન મારગ સુઝે ન રતી, કોઇ પામે નહી મોક્ષગતી ॥૩॥ આજના જ્ઞાની જનજેહ ભ્રષ્ટ બુદ્ધી પામે તેહ; ઘણો ચેતી ચેતીને ચાલે પણ મુજ માયામાં ફાલે ॥ ૪ ॥ શાન્ત પામેલો સંત બોધી, તેનો સ્વભાવ કરૂં ક્રોધિ; હોય કો જન ત્યાગીને તપશી, માહારી માયામાં પડે લપશી ॥૫॥ હોય જ્ઞાન પામેલો જ્ઞાની, તેને કરી મુકુ મસ્તાની; હોય

હરીજન ભક્તિવાળો, તેની પાસે કપટનો ચાળો ॥૬॥ મોહ માયા તણો વઇરાગી, તેનું વરત નંખાવું ભાગી; મારા વારામાં જ્ઞાનીક્ષીણુથાશે વળી ધર્મને નામે ધુતાશે ॥૭॥ બીજા યુગમાં ધરમ એક, પણ માહરા વારામાં અનેક; જુદી જુદી પ્રણાલીકા બાંધે, ધ। હરવાનો સ્વારથ સાધે ॥૮॥ ધર્માચાર્ય ગુરૂ થઇ ફરશે, ભોળા માણસનાં ધન હરશે; ગુરૂ ગાદી બેશી શેલ કરશે, પોતે પ્રેમદાને સંચ ફરશે ॥૯॥ બીજા ત્રીજાને કરસે બાવા, પોતા માટે કાઢે અથડાવા; સેવકોને મ્હો માયા છોડાવે પોતાનામાં જીવ જોડાવે ॥૧૦॥ તારે પૈસો પુંજી શા ખપની, હરીફકી જરૂર તારે તપની; કહી ઘરબાર ધન હરી લેશે; અજ્ઞાની જીવ સૌ દેઇ દેશે ॥૧૧॥ પર પઇસે ગુરૂ સુખ લેશે, મોહોલ કરીને રહેશે; ઢાળે ઢોલીયા હાંડીને તકતા, સરવ શ્રોતાને પોતે વકતા ॥૧૨॥ કરે સેવક ને ઉપદેશ, માયાને તજવી વિશેષ; કાયાને કાંઈ સુખ ન દેવું; નામના રાયણનું લેવું ॥ ૧૩ ॥ શબ્દ સ્પર્શ રસ રૂપ ગંધ પંચ, વિશેય કરવા બંધ; પોતે બંધ કર્યું રાખોડી, શબ્દમા સદાજીવવો જોડી ॥૧૪॥ સ્પર્શ વાહાલો અંતઃકરણ, સુદ્ર બેઠો ચંપાવે ચરણ; રસના વિશય બહુવહાલો બીજાને બંધ કરે ઠાલો ॥ ૧૫ ॥ પોતે રસનાથી મીઠું બોલે, વાહાલો લાગવા સાકર તોલે; રાંધે સાકરની સોઈ મીષ્ટ, પોતે પ્રસાદ તે પાપીષ્ટ ॥૧૬॥ સારૂ શરીર ચોળીને નહાય, રૂપે રૂપાળા બહુ થાય; હોય રૂપાળુ ને લાગે વહાલ; મોઢે બોલવાનું ઠાલે ઠાલ ॥ ૧૭ ॥ રૂપાળા પાસે ચંપાવે પાય, કદરૂપ મેલાને ન અડે કોય, જોજો પરીક્ષા સહુ જન, ફાટા મેલા વસ્ત્રો ધરે તન ॥૧૮॥ શરીર ડાઘા ડુગી પાડી, કાયાનો મંદવાડ દેખાડી; જઇ ચાંપવા લાગજો પાય, તવ કેવી ફજેતી થાય ॥૧૯॥ જા જા દુરગંધી બહુ આવે, કહી નાશીકા પોતે દબાવે, એવાનો ન થવા દે સ્પર્શ, રૂપાળુ દેખી આવે હર્ષ ॥૨૦॥ ત્યારે રૂપ વિષય શું તાગ્યો, લોકને જુઠું કહેવા લાગ્યો, ખોટી બાશથી નાક દબાવે પુષ્પ ચંદન મનને ભાવે ॥૨૧॥ ત્યારે કીચો વિશય ત્યાગ કીધો, લોકને બોધ મીથ્યા દીધો; ભોળા ભરમાઈ પડિયા, જે કહ્યું તે મારગ ચડીયા ॥૨૨॥ પણ વિચાર્યું નહી એમ, તું તો વઇભોગ લે છે કે કેમ; લોકના વઇભોગ છોડાવે, તો તો પોતાના ખપમાં આવે ॥ ૨૩ ॥ હોય વઇભોગ વસ્તુ જેહ, લાવી અરપણ કરી દે તેહ; તેનું સુખ પોતે બેઠો માખે, કંઇકિ પંખાની દોરીઓ તાણે ॥૨૪॥ કંઇક ચરણુ ચાંપે આવી, આપે ઉત્તમ ભોજન લાવી; પથારી પાથરે સુંવાળી, તળાઇઉશીકાં

ઢોળીઆ ઢાળી ॥ ૨૫ ॥ આવી જેને તે લાગે પાય, પછી એથી શું વીશેશ ચાહાય; કઇક મોટી દુકાનો વાળા, તેને કેવાક સુજે ચાળા, ॥ ૨૩ ॥ મોટા મંદીરો સોવરાવે, સોને રૂપે જડાવે મડાવે, કરે કાચ મહેલ બેઠકો બાગ, ઘોડા ગાડી તણો નહી તાગ ॥ ૨૭ ॥ ઉંટ હાથી બંગલા બગીચા, વળી પાથરવાને ગલીચા, એવા સુખના વૈભોગ માણે, તોયે અજ્ઞાની મનમાં ન આણે ॥ ૨૮ ॥ કરે સામગ્રી ઠાકોર નામે, પછી લગાડે પોતાને કામે; પહેરે દાગીના અંગ, વિધ વિધ વાઘા નવરંગ ॥૨૯॥ ગરીબોનું લુંટી ભેગુ કરે, પોત પોતાનો ભંડાર ભરે; ભોળા જનને ભોળાવ્યા વીના, કયાંથી વઇભોગની બને બીના ॥ ૩૦ ॥ બધા ભોળા ભક્ત લુટાય, આંધળા સમ સદા કુટાય; એવા કહાડીશ પાખંડી પંથ, લોકને તો લગાડીશ તંત ॥૩૧॥ તેથી તેમાંનો તેમાં કુટાશે, સદાકાળ લાલચે લુંટાશે, અંતે નહી પામે ખરૂં જ્ઞાન, અવગતી થાશે નીધાન ॥ ૩૨ ॥ મોક્ષનો મારગ નહી ઝાલે, આંધળો જેષ્ટીકાયે ચાલે, એવા હૈયા પુટા અજ્ઞાની, ઠાઠ પાડને લે સત્ય માની ॥ ૩૩ ॥ મળે પ્રસાદીનો પડીયો, કરે ત્યાં અજ્ઞાની હડીયો; જરા માન દેઇને બોલાવે, તવ અજ્ઞાનીને પ્રેમ આવે. ॥૩૪॥ એતો અછકલો કુટાય, માન્યના લોભમાં લુંટાય; રળેલી સમરધી જેહ,કરે અરપણ જઇને તેહ ॥૩૫॥ પોતે પઇશાથી થાય ખાલી, લોભી ગુરૂનો પાલવ ઝાલી; પોતે પામે પુરણ દુખ, ગુરૂ થયેલો લે છે સુખ ॥ ૩૬ ॥ તેમાં પહોંચેલા સેવક જેહ, કારભારી થઈ બેસે તેહ; મહોટા ભક્ત થઈ ટીલું તાણે, એમાંથી રળીને ઘેર આણે ॥૩૭॥ બીજા લોકો તે ઉપદેશ કરે, લાવી ગુરૂ તણું ઘર ભરે, તેમાંથી પોતે ખાય પગાર, ઘરમાંથી ન દેવું લગાર ॥ ૩૮ ॥ નિત્ય પડીયા પ્રસાદોના ચાટે, તેથી ગુરૂના છિદ્રા દાટે; ભોળા જનોને કરે ઉપદેશ, પણ પોતાને મન નહી લેશ ॥ ૩૯ ॥ જ્યાં ને ત્યાં મહીમા વધારે, કયાંથી ગુરૂ ઘેર પધારે; ગુરૂનાં પગલાં ઘેર થાય, તવ પાતક બળી જાય ॥૪૦॥ એમ રળાવીને પોતે રળે, નીત્ય ભોજન ગુરૂનાં મળે; તેથી મહિમા વધારે અતીશે, શ્રદ્ધા નહી પોતે મન વીશે. ॥૪૧॥ પણ ભોળીયા જન ભોળવાય, એતો અજ્ઞાની જીવ ગણાય; તેવા અજ્ઞાની તરે કયાંથી, મળે નહિ મોક્ષ ગુરૂમાંથી. ॥૪૨॥ ઘણા ગુરૂ શેવી મોક્ષ માગે, તેનો પતો કદી નવ લાગે મોક્ષ મારગ ગુરૂથી ન્યારો, ગુરૂ મારગ બતાવનારો ॥૪૩॥ તેનો માની લેવો ઉપકાર, પણ રાખવો પ્રભુ શું પ્યાર; તેવી ખરી વારતા જેહ, નવ્ય સમજવા દેઉ તેહ ॥૪૪॥

ખરી જ્ઞાન કથેજન કોઇ, તેની કરાવું બદબોઇ; ખરી વાતને નાંખું મારી ખોટી વાત દીપાવું સારી ॥૪૫॥ સાચા જનને અવજસ મળે, ખોળા જનની વેળા વળે; એવી અવળી રીતી માહારી, વેદ પુરાણ કહે છે પોકારી ॥૪૬॥ તોયે જગ્તના સમજ્યામાં નાવે ખોટી વાત ખરી સોવરાવે; એવી સરવેની કરૂ બુદ્ધી, આવવા ન દેવું સુદ્ધ સુદ્ધી ॥૪૭॥ ચઢાવું અવળે પંથ પ્રેમે, સવળામાંતો નાંખુ વહેમે; ખોટું નાણુ નવ ખોવાય, સાચુ નાણુ નવ સચવાય ॥૪૮॥ મારા રાજમાં ખોટુ લખવું, વળી ખોટાનું ચલણ ચલવું; ગણું ખોટું તે ખરૂ મનાશે, ખરૂ હસે તે માર્યું જાશે ॥૪૯॥ વલણ ॥ ખરેખરૂં મારયું જશે, ખોટું ખરૂં મનાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળી તણી સત્તાય.

કડવું ૧૫ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસારી તુજને સંભળાવું, કળીની કરણી કથાય ॥૧॥ કળી કહે યુધીષ્ટીર સુણો સત્ય મારગને છેદુ; પણ કોઇ ખરો જ્ઞાની હોય તે, થઇ જાય માહારો ભેદુ ॥૨॥ ધુતારાનો મર્મ વધારૂં,સાચાનો નાંખુ ભાંગી; પાખંડીનું પુજન કરાવું સત્ય દેવરાવું ત્યાગી ॥૩॥ એવી અવળી ગતી માહારી, અવળું સહુ સવળું માને, ખરાની ખરી વાત હોયે ન ધરવા ન દેઉં કાને ॥૪॥ કલ્પીત સંસ્કૃત ઉભુ કરીને, જગ્તમાં સાચા મનાવું, પુરાણ પુસ્તકના જે અરથો તે ઉલટા ઠરાવું ॥૫॥ સતીને શીશ લાન્છન લાવું, શાહુકારને કરૂ ચોર; સધરમીને પાછો પાડુ. અધરમીનું કરૂ જોર ॥૬॥ સાચા જનને જુઠો કરાવું, જુઠાને કરૂ સાચો; કાયરને સુરો ફેવરાવું, સુરાને પાડું પાછો ॥૭॥ જોતીશ વિદ્યા જુઠી પાડું, જગતની શ્રદ્ધા ઉઠાડું; વઇદ્દાને અજાણ કરાવા, નવા નવા રોગ કહાડું ॥૮॥ વઇદ લોકો રોગ કળી ન શકે; ન જાણે રોગનું નામ; એવા એ ત્રા ઉતપાત કરવા, એતો માહારૂ કામ ॥૯॥ સર્વની સ્વાર્થ બુદ્ધી બનાવું, પરમારથ કયાં વસે કીરતીદાનનોરીવાજકાહાડજ્ઞાનીજનો જોઇ હસે ॥૧૦॥ બ્રહ્મ ભોજન કરાવ કોઇ, તે ધરે બહુ હંકાર; જસ લેવા તે વેળા પુછે કેવો છે સ્વાદ પધાર ॥૧૧॥ અધરમી બ્રાહ્મણ વખાણ કરે: દાળ તો દુધપાક તોલે; ખારી હોય ને કહે મીઠી, અન પર જુઠ બોલે ॥૧૨॥ તવ પુછીએ શીદ બોલ્યો ખોટુ,દાળમાં નહોતો સ્વાદ; માદીકથીમરડાય

છે ખોટું, જો એમ લઇયે વાદ. ॥૩॥ તવ કહેશે કે અન દેવતાને ખોટું કેમ કહેવાય; માટે સારૂ કહેવું પડે, એમ વદે તદાય ॥૧૪॥ અન ખોટું કહેતાં પાતક લાગે, વાત વિચારો આપ, પણ અન પર બેશી બોલવું જુઠું, એથી તે કીયું પાપ ॥૧૫॥ તવ વિપ્ર કહેશે જેમ હોય તેમ, ધણીને ખોટું ન કહીએ; ખોટું કહીએ તો નોહોતરૂ ન દે, તેથી તેના ગુણ ગઇએ. ॥૧૧॥ જાણિ જોઇને અનપર બેશી જુઠુ બોલે અજ્ઞાની; જુઠું બોલાવે માલધણી તે, કીરતિનો અભીમાની. ॥૧૭॥ એવા અતીશે ઉતપાત માંડું, માહારા વારામાં હું તો; પ્રેમદાઓ એવી થાવાનિ સ્વામીને વેચે સુતો. ॥૧૮॥ પર પુરૂષ બહુ પ્રિય લાગે, મુખડાં દેખી મોહોસે; આબરૂ ઇજત આધી મુકી, ધન લોભે પેહેરવેશ જોશે ॥ ૧૯ ॥ સારાં નરતાં સ્વરૂપ જોશે, સારા નરતા પોશાગ; પેહેરવેશ દેખી પ્રેમદા પલળશે, રીધ બગીચા બાગ. ॥૨૦॥ વ્રદ્ધ યોવનની કરશે પરિક્ષા, લંપટ લલના થાશે; સ્વામી જ્યાં જવાનું ના કહેશે, ત્યાં તે બમણિ જાશે ॥૨૧॥ બાંધશે મમત કંથની સાથે, કરશે કોટીક કલેશ, વ્રદ્ધાવસ્થાની થાશે તોયે; ફરશે યોબન વેશ ॥ ૨૨ ॥ અયુત સ્વામી કરશે તે નારી કહેવાશે કપુત, સત સ્વામી કરશે તે નારી, ગણાશે સપુત. ॥૧૩॥ પશુનુ મૈથુન દેખી વામાને વરહ ચડશે; શુભ શીખામણ દેસે તેને, ગળે અબળી પદશે. ॥૨૪॥ માથે કુડુ કલંક મુકી, કંથને સામો લડાવે સ્વામીનો સ્નેહી હોય તેની, સાથે રાંટ પડાવે. ॥૨૫॥ પછી છીદ્રો શોધે નહી ને, ન દે શીખામણ કદી, સતીયાને જાર કરમી ઠરાવે, નિરમળ વાણિ વદી. ॥૨૬॥ મુરખ પુરૂષ માનસે સાચું, અબળાનાં ચીન નહી વરતે; ધારે જેટધું કરે તેટલું માનુનીએક સરતે. ॥૨૭॥ માહારા વારા માં વામા કેરૂ, ચલણ ઘરમાં ચાલે; બોલ્યું અબોલ્યુ નરને કરાવે, હલાવ્યું પાંદડું હાલે. ॥૨૮॥ માતાતજાવે પીતા તજાવે, તજાવે ભ્રાતને ભગની પુરૂષ જો તેમ તજે નહીતો, કલેશનો ઉઠે અગ્નિ. ॥૨૯॥ નારી ન જંપે ન જંપવા દે, નરનાં પુરણ પાપ; માહારા રાજમાં કામની કેરો, કોઇ ન જેરવે તાપ. ॥૩૦॥ પુરૂષનું પુરૂષાતન ઘટશે વધશે વરેહે વામાને; પોતે કુડાં કૃત્ય કરીને, મુકે આળ સામાને. ॥૩૧॥ પોતાની સરસાઇ બતાવો. કરે સામાની વાતો; નવરી બેઠી વગોવે પરને, કરે વિશ્વાસઘાતો ॥૩૨॥ વાદજ ઝાલે સ્વામી કેરા, કેમ પરણ્યા બે નારી, અમારે પણ બે નર જોઇએ, થાશું વ્યભીચારી. ॥ ૩૩ ॥ અબળા પોતાનો ધર્મ ન સમજે, નરનો ધર્મ ન જાણે; એક નારીને ન હોય નર બે નર લક્ષનારી

આણે. ॥૩૪॥ ધરણુ શાસ્ત્રે આપી છે છુટી સ્વતંત્ર પુરૂશ સર્વ; પરતંત્ર જાણવી પ્રેમદા સઘળી, તેમ છતાં કરે ગર્વ ॥ ૩૫ ॥ વાદ કરાવું ગર્વ ધરાવું, તે મમ રાજ્યની રીતી, નર થાકશે પણ નારી જાતી, પરાણે કરશે પ્રીતી. ॥૩૬॥ એક નર પુંઠે નવ નવ નારી, ફરશે દીવસ રેણી; વામાનો ગ્રહે નહી સમજવાનો, નજર સદા હેણી. ॥ ૩૭ ॥ પશુ સમ વ્યવહાર વરતસે, કાં કન્યા કાં બેટી; કાં ભગની કાં કાકી માશી, શરમ મુકશે છેટી ॥૩૮॥ નર નારી એક વાહન બેશી, ફરશે સુખડુ લેવા; નર સરીખા પોશાગ પેહેરે, પુરણ વૈભોગ દેવા. ॥ ૩૯ ॥ અબળા ઉપાન પેહેરશે ચરણે, ખડા ચલાવી ચાવે; જાણી વીદ્યા વિદ્વાન બનીને, છત્તર રૂમાલ ઝાલે, ॥૪૦॥ પતીનો કરગ્રહી પંથે પળશે નહી ભ્રાત તાતની શર્મ; કહેશે કયાં કર પરનો ગ્રહચો છે, કરતી નથી અધર્મ ॥ ૪૧ ॥ એવા એવા ઉત્તર દેશે બોલ્યામાં બાહાદુરી; ભણી ગણીને પ્રવીણ થાશે; સકળ ગુણે સુરી ॥ ૪૨ ॥ પુત્રીના માત તાત દેખીને થાશે ખુશી ખુશી; કહેશે કે દીકરી છે બહુ સુખી, જમાત્ર જબરો હુંશી ॥૪૩॥ સાસરેથી દીકરી આવે તવ, દે માન્યને આવકાર; આવો બેની બેસો બેની, શું જમશો આવાર ॥૪૪॥ એવાં એવાં લાડ કરીને, પીતા પુત્રી બગાડે; માતા કેરી વાણી મીઠી, દીકરીનો મોહ લગાડે. ॥ ૪૫ ॥ ॥ વળણ ॥ મોહ ચઢાવે માવડી, કરી તનયામાં વખાણ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીનું એ પરમાણ. ॥

કડવું ૧૬ રાગ મારૂની ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની એમ વાણી. રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; કળી કહે સુણો રાય ધર્મ, મારા ગુણ ચરિત્રના મર્મ.॥૧॥ મારા વારામાં જે જે થાય, તે તે માહારૂં કરાવ્યું કરાય, મારા વારામાં સુમતી નાસે, રમે કુમતી ચારે પાસે. ॥૨॥ મારા વારામાં વહાલામાં વેહેર, જેની ને તેની આંખમાં ઝેર; વળી કંગાલ ઉપર કેર; સહુ જબરાની માગે મેર. ॥૩॥ વળી સગાં સહોદર જેહ, સાચુ શત્રુપણુ કરે તેહ; વળી પાસેના પાડોશી બળે, જ્ઞાની ભાઇ ઘણા કળકળે. ॥ ૪ ॥ જાતી ટળીને જ્ઞાતી થ.શે, એક એકનું ઘસાતું ગાશે; તેમાં બનશે શેઠ પટેલ, કરશે ચાન્ડાળના ખેલ. ॥૫॥ જેને ને તેને કનડવા ધારે, ઘણા ગરિબને ગરદન મારે; વળી લાંચો લેવાની ધારે, કાંઇ મળે તો તેને ઉગારે. ॥ ૬ ॥ હોય

ચંડાળ જાતી જેહ, પણ તેવું ન કરે તેહ; શેઠ પટેલ જે કહેવાશે તેતો કરમ ચંડાળ થાશે ॥૭॥ હોય વણિક વીપ્ર ઉંચ; પણ નીચપણાની ખુંચ; દેખાસે ભક્તી ભાવમાં પુરો, તેતો પ્રપંચે નહી અધુરો ॥ ૮ ॥ અને સાદે સ્વરૂપે જે ફરે, તેતો પ્રભુથી કાંઈક ડરે; નારી નર તણાવેશ ધરશે, માત પીતાને મારગ કરશે ॥ ૯ ॥ બાળકી અવતરે જ્યારે, પેહેરાવે પુત્રનો વેશ ત્યારે; તેથી પુત્ર રૂપે પુત્રી ફરે; મહોટપણે તો ચાળો કરે ॥૧૦॥ પછી ગુણ કેવા નીસરે, કેમ નાનપણનું વીસરે; પછી તેમાં કેવા ગુણ આવે, બોલે ચાલે જેવું તેને ફાવે ॥ ૧૧ ॥ તેથી કહેવાય જગમાં એવું માતા પીતા બગાડે છે તેવું; પણ માતા પીતા શું કરે, માહારી છાયામાં બુદ્ધી ફરે ॥૧૨॥ જેવો કરતા હરતા ભગવાન, તેવો હું કરતો મસ્તાન, નર નારી તણા વેશ લેશે; વામા રૂપી આલીંગન દેશે ॥૧૩॥ નરને નારી થવા મન થાશે, દેવને નામે વેશ લેવાશે, નહી આવે લંપટને લાજ, એમ ઉંધે ઉંધુ માહારૂ રાજ ॥૧૪॥ ત્રણે યુગમાં સવળા ચરણ, મહારે અવળી અષ્ટાદશ વરણ; માહારા વારામાં મેઘ આછો, ચઢી આવી જતો રહે પાછો ॥ ૧૫ ॥ આવ્યો આવ્યો સહુને દેખાડે, પણ એક ફોરૂ નવ પાડે; જગત જે દન આવવો ધારે વાદળ ન જંતુ થાય, તે તો વીણ વીણીને ખાય, કાંતો ખાનારાં ખોવાય ॥ ૧૭ ॥ દેખાડું નવા નવા રંગ, પણ તે રંગમાં નહિ ઢંગ, કરે જેજે આશાને ઉમંગ, તેની માહારે કરવી ભંગ ॥ ૧૮ ॥ ધર્મ ધ્યાન જે કરવું ધારે, તેને નાંખુ વીઘન નઠારે, પરીપુરણ કરવા ન દેવું થાય, પુરણ તો કરૂ કેવું ॥૧૯॥ મન ફેરવી અભીમાન લાવું, એનું કર્યું કરાવ્યું ખોત્તરાવું; ગણી ફુલાશોમાં ફુલાવું, કરેલું સુકીત ડુલાવુ ॥ ૨૦ ॥ માહારા વારામાં જુજવા પંથ, વળી કરાવું કલપીત ગ્રંથ; કોઈ પ્રતમાને પ્રભુ માને, કોઈ પ્રતમા પાશાણ જાણે ॥૨૧॥ કોઈ કહેશે પ્રભુ નિરાકાર, કોઈ કહેશે પ્રભુ સાકાર; કોઈ કહેશે પ્રભુ અકર્તા, કોઈ કહેશે કરતા હરતા ॥ ૨૨ ॥ કોઈ કહેશે સગુણ સ્વામી; કોઈ નિરગુણ માને નામી; કોઈ કહેશે ન્યારો દામ, કોઈ પુરૂષ વ્યાપક કહે શામ ॥૨૩॥ કોઈ સુતાને માનશે પ્રીતે, કોઈ બેઠાને રૂડી રીતે; કોઈ ઉભાને માલીક માને, કોઈ નહિ કાંઈ એવું જાણે ॥૨૪॥ કોઈ છબીને પીતળ પુંજે, કોઈને તે અવળું સુજે; કોઈ કાષ્ટ મૃતિકા સેવે, કોઈ એ વાત મુકે નેવે ॥ ૨૫ ॥ સહુ જુજવા પંથે પળે, ભણે સાર તેનો નવ કળે કોઈ તીલક

ઉભાં તાણે, કોઇ આડાં તીલક વખાણે ॥૨૭॥ કોઇ ઉભામાં બીનગી-કાળી, કોઇ કપાળે ભસ્મજ ભાળી; કોને ઉભામાં ચાંદલો એક; કોઇને બે ત્રણનો નેક ॥૨૭॥ કોઈ કરે ઉભી બે શળીયો, કોઇ જેવો બદામનો કળીયો; કોઇ ધનુશ બાણાકાર, કોઇ કેશર સુખડ સાર. ॥ ૨૮ ॥ કોઈ રૂદ્રાક્ષ તુલસીવાળા, કોઇ સ્ફટીક મણીની માળા; એવા જુજવા જુજવા મત, તેમાં કીયો સત્ય અસત્ય ॥ ૨૯ ॥ સહુ કહેશે સત્ય અમારા, બાકી બીજા બધા ધુતારા; નીરાકાર વાળા એમ બોલે, અમારા વેદ પંથ સત્ય તોલે. ॥૩૦॥ કહે સાકાર તે જુઠાણું, મુંઢ સત્ય માનેસાંજવાણું; બોલે સાકારવાળા એમ,નીરાકારમાં કુટાઓ કેમ. ॥૩૧॥ નીરાકારનો પંથજ ખોટો, કાઢનારે વાળ્યો છે ગોટો; એમ અપખોડે સાકારવાળા, દેખાડે પોત પોતાના ચાળા. ॥૩૨॥ પેલો પેલાને જુઠો પાડે, પેલો પેલાની ખોડો કાઢે; ત્યારે જાણવો કીયો સાચો, માહારા વારામાં સૌ પંથ કાચો. ॥૩૩॥ જુઓ સર્વ પંથ સાચા હોયો, તો તો જુજવા ન પડે કોય; સાચો સર્વ સ્થળે પરખાય, કોઇ કોઇને ટંટો ન થાય. ॥ ૩૪ ॥ બધા વિશ્વનો છે ધણી એક, તેના ન હોય પંથ અનેક; ઉપજે પંથ અનેક જેહ, જુઠે જુઠા જાણવા તેહ. ॥૩૫॥ જેજે વસ્તુ જેજે ખાય,તેને તેનો સ્વાદ જણાય; તેથી તેને તે માને મીઠું, શાથી કે બીજુ નથી દીઠું ॥૩૬॥ માહારા વારામાં કાચે કાચું, કોઇનું નવ્યજાણવું સાચું, તેહ કળી કુટાવી મારૂ, કોઇનું ન થવા દઉં સારૂ. ॥૩૭॥ કોઇને હાથ સાચી વાત, આવે ન કરે પ્રખ્યાત; પ્રસીધ કરાવાની બુદ્ધિ ન આપું, કરે પ્રસીદ્ધ તો મત કાપુ. ॥૩૮॥ કોઇના મનમાં ઠરવા ન દેવું; માહારૂં પ્રબળ જણવું એવું; જગતની મતી ફેરવું એવી ધુતારો ગણી કહાડો તેવી. ॥૩૯॥ જેનામાં હું ન રાકું પેશી; તેના મનમા સત્ય જાય બેશી, સાચુ જ્ઞાન થઇ ગયું જેને, મુકુ આળસ સુસ્તુ તેને. ॥૪૦॥ તેથી હાથ આવેલું ખુએ, પછી નવા નવા રંગ જુએ; દેખાડું રાગ ભારે ભારે, તેથી ખરી વસ્તુ વીસારે. ॥૪૧॥ એટલે અવળે પંથ લેઉં; પછી છુટો થવા ન દેઉં; ખરો હીરો નાંખુ ખોવરાવી, જુજવા ભપકા જોવરાવી ॥ ૪૨ ॥ પુરણ પ્રારબ્ધી પ્રાણી હોય, તેતો ખરી વસ્તુ નવ ખોય, તેની પાસે માહારૂં નવ ચાલે, એતો મન માને તેમ માહાલે ॥ ૪૩ ॥ વળણુ ॥ મન માને તેને માહાલવા, જ્ઞાની જનને છુટ; પણ માહરા વારા વિશે, જગત જાણે જુઠ. ॥

કડવું ૧૭ રાગ ધનાસરીનો ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા,સુણ્ જનમેજે રાય; વીસ્તારી મુ-
જને સંભળાવું,કળીની કરમ કથાય ॥૧॥ કળી કહેછે યુધીષ્ટરને,સાંભ
ળો મહારી કરણી, એકા એક ક્રોધે નવ થાશો; બધી કહુ વાત વરણી
॥૨॥ ખરી બીના કહુછું તમને, આહ્ય રીજો કે રૂડો; મમ રાજમાં જુઠો
તે સાચો, સાચો તે જણ્વું જુઠો ॥૩॥ સાચાની રીતી સવળીતે, અવળી
સહુને ભાસે; કરતા હોઇએ તેજ કરીએ, એમ કહીને નાસે ॥ ૪ ॥
ખરામાં કોને ન દેઉં ટકવા, બકવા કર્યા કેવરાવું, ન્યાયમાં વારતા દીશે
તોહે, યુક્તીથી ફેવરાવું ॥૫॥ ખરૂ લાગે પણ એમ મન ઠેરવું, અવર
પંથ છે મોહોટા; તે સરવે કેમ વળગ્યા હશે કેમ કહી શકીયે ખોટા
॥ ૬ ॥ એવું સમજી રચ્યો પચ્યો, રાત દીવસ રહે તેમાં; સુજશ ન દે
ઉં ખરો રસ્તો, ચાતો બોળાવું બેમાં ॥૭॥ ખરામાં મન દ્રઢ નવ રાખુ
એવું પરીબળ માહારૂ; અનેક અવગુણનો હું ભરેલો, કોઇનું નકરૂ સારૂ
॥૮॥ પોતાનું સારૂ કરવા માટે, કંઈ જન થાયે ત્યાગી, તેને વિશેશ પા
પમાં નાંખું, બહુ કરૂ બેરાગી ॥૯॥ સંસારી કરતાં ત્યાગી જનમાં, અપ
લક્ષણો હજાર; અતી પાપમાં એને નાખુ, ખેલાવું નગ્ન બજાર ॥ ૧૦ ॥
બનાવું કામની ક્રોધી, લોભી લંપટ લાલ; ઉંપર દેખાય રૂડોને, અંતર
ખોટી ચાલ ॥૧૧॥ તે તે કોઈના વરત્યામાં નાવે, તે કરતા કદી આવે;
પણ પાપ થાવા મેં મતી આપેલી, મનમાં કાંઇ નવ લાવે ॥ ૧૨ ॥
લંપટ સંગે રહે લપટાઇ, પર પાસે ગુણ ગાય; એવો મેં અંધાપો આ-
પેલો, પાતકમાં લપટાય ॥ ૧૩ ॥ માહારા વારામાં વેરાગી, સન્યાસી
બ્રહ્મચારી; તેમની સેવા પુરૂશ કરતાં, વીશેશ કરશે નારી ॥૧૪॥ નારી
નું હલન નારીનું ચલન; નારી કરે તે થાય, વીશેશવીધવા વામા વળગે
કહેશે કરૂ સેવાય ॥૧૫॥ યોબન વયની વીધવા વામા, વીદ્યા અભ્યાસ
કરશે; માહારા છે ગુરૂ માહારા છે ગુરૂ, કહી કહી પુંઠે ફરસે॥૧૬॥મહતા
વધારે મીષ્ટાન મારે, સેવા કરે બહુ સારી; પોતાને પતી નહીને, ત્યા-
ગીને નહી નારી ॥ ૧૭ ॥ એકેને આડ નહો કસી વચમાં, શું છે તે
જગદીશ જાણે; અજ્ઞાની જીવ એવું કહેશે, ત્યાગી તે તાત પ્રમાણે॥૧૮॥
ત્યાગી કહેશે શેવક અમારી,ગંગારૂપ છે બાઇ; હરનીશ એનેઅજ્ઞાનવાલું
શેવાકરેધાઇધાઇ ॥૧૯॥ વીધવા કહે કંથ ગયો તો, શું કરવો વ્યવહાર
આ સ્વામીની શેવા કરીને, ઉતરીયે ભવ પાર ॥ ૨૦ ॥ એવું કહી શે-

વામાં રહીને, મન ગમે તેમ ચાલે, જગત નીંદા ન કરે માટે, હરનીશ માળા ઝાલે ॥૨૧॥ ભોળીયા કહેસે ભક્ત છે બાઇ, સંસારની લત નથી; ગુરૂની સેવા કર્યા કરે છે, વિદ્યા ભણી છે અતી ॥૧૨॥ ભણી ભણીને ગુરૂજ્ઞાન ભણે, પ્રથમ સમજે કેવું; પંચભુતોની આછે કાયા, માહારે શું લેવું ॥૨૩॥ દેહ તે હું નહી, દેહ માહારો નથી હું દેહ-નાથી ન્યારી; મ,ટે દેહથી કર્મ બને છે, તેની હું નહી ભાગદારી ॥૨૪॥ દેહના કરમ દેહ કરે છે, તેથી મુને નહી દોશ; એવું ગુરનું જ્ઞાનમળ્યાથી કોઇ વાતનો નહી છોસ ॥૨૫॥ ગુરૂ કહીને ગોદમાં બેસે, ચેલી થઇ ચાંપે ચરણ; ન રહે વ્યભિચાર થયા વણ, ભીજાય અંતઃકરણ ॥૨૬॥ કામદેવને શીવ સરખા ન જીત્યા, કોણ મનુશ જાતી; અચળપણું બતાવે મીથ્યા, દુનીયા ભોળી છેતરાતી ॥ ૨૭ ॥ દીયા ગ્રંથમાં કહ્યું છે કે ત્યાગી, કને જાય નારી નારીનો પરછાયો ન લે સન્યાસી કે બ્રહ્મચા-રી ॥૨૮॥ તેમ છતાં સેવામાં રાખે, એ બધા મહારાજોરે; કાજળની કો-ટડીમાં પેઠેલો, કોઇ રહે નહિ કોરો ॥૨૯॥ નાહાતી વેળા પીસાબ કરે, પાણી ભેગું જાય પાણી; ગુરૂસેવકમાં એ રીતે, કોણ વારતા જાય જાણી ॥૩૦॥ એવા અતી અવગુણ માહારા, કહેતાં ન આવે પાર; મારા રાજમાં ડગલે ડગલે, વધશે વ્યભીચાર ॥૩૧॥ રાજ્યવંશી રઝળતા થાશે ગુલામ કરશે રાજ; સગા સહોદર કોઇ કોઇની ન મળે લગાર લાજ ॥૩૨॥ રાજા રઇયતને દુખ દેઇ, ધન હરીને લેશે; ન્યાય તજી અન્યાય કરીને દુનીયાનો દંડ દેશે ॥૩૩॥ રઇયત રાજાનું વાંચશે ભુડું રાજા રઇયતને રગડે; દુખડુ પડશે વસ્તી વીશે આનંદ થાશે વ-ગડે ॥૩૪॥ વલણ ॥ વગડે આનંદ ભોગવે, સુણો યુધીષ્ટરરાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીની કરમ કથાય.

કડવું ૧૮ રાગ ઝુલણા ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; કહે કળી ધરમરાય પ્રત્યે, દુનીયાને ચલાવું અસત્યે ॥૧॥ ઓછા આયુશની સહુ શ્રીષ્ટી, નવી નવી ભોગવશે કષ્ટી; સપ્ત વર્ષની સ્ત્રી થઇ ફરસે નવ વરસની ગરભ ધરશે ॥૨॥ નીપજે નીરબળ પ્રજાય; મંદ બુદ્ધી સરવની થાય; ટુંકા આયુશ ટુંકી બુદ્ધી, તેથી નાવે પ્રભુની શુદ્ધી ॥૩॥ થોડા આ યુસમાં સુખ સર્વ, લોભ લાલચ ગમ્મત ગર્વ; કામ ક્રોધ માહારૂને તારૂ

લપટાયા કરી લેવા સારૂ ॥૪॥ વહુ સોળ વરસની થાશે, તવ સાસુના મેહેણા ખાસે; કહેશે વાંઝણી ઘરમાં આવી, બધી જીંદગાની ડુબાવી ॥૫॥ નાહાની વયમાં વસ્તાર માગે, કાચો કચીઆરો ખપ લાગે; એ તો ટુંકા આયુશનું જોર, સહુનો મોહ માયાનો સોર, ॥૬॥ નાહાની નાહાની વયનાં બાળ, મોહ મૈથુનનો મમકાળ; અતી અપલક્ષણ અવગુણ, કાંટે તોળાશે જણ ત્રણ. ॥૭॥ હવે કહેતો કહું વીશેશ, સુણતામાં ઉપજસે કલેશ; તવ ધરમ ભરાયા ક્રોધે, થાય ભ્રષ્ટ બુદ્ધી તુજ બોધે ॥ ૮ ॥ તું કરાવે વાલામાં વેર, તારૂ કરણી કેર; સુણી આવ્યું આંખમાં જેર. પાપ નહી તુને મારતાં ઠેર. ॥૯॥ માટે વાયુ સુત મમ વીર, મહા બળવંત ગુણ ગંભીર; તને આપુ આજ્ઞા આજ, કાઢે આખા વીશ્વની દાઝ. ॥૧૦॥ તવ કળીએ કર જોડયા, તમારા સઉ સંદેહ તોડયા; બધા અવગુણ કહ્યા મારા, હવે સાંભળી લ્યો ગુણ સારા. ॥૧૧॥ પછીથી મારજો સુખરૂપે, તવ ધીર્ય ધરી ધર્મ ભુપે; વીરા વ્રકોદર ધરો ધીર, જોઇએ કેટલું છે નીર. ॥૧૨॥ એમ કહીને રોકાણ કીધું, ગુણ સાંભળવા લક્ષ દીધું; બોલ્યા યુધીષ્ટર મુખ વાણી, સુણ કુકરમી હેત આણી. ॥ ૧૩ ॥ ગુણ સાચા હોય તો કેહેજે, નહી તો સમજી ચુપ રહેજે; જો જુઠી અડાવીશ વાતો, તો તો ખાઇશ ભીમની લાતો. ॥ ૧૪ ॥ દુખી થઇ થાશે મરણ, ઘણું દુભાશે અંતઃકરણ; માટે બોલજે સાચે સાચું, જુઠી વાતે હું નહી રાચું. ॥૧૫॥ તારાં કઠીણ કુડાં કરમ, ઘણો દીઠો અમે અધરમ; તવ કળી કહે સુણો રાય, પન્ડે નહી બોલુ જુઠું જરાય. ॥ ૧૬ ॥ જુઠું બોલું તો જગદીશ પુછે, ખોટું કહેવાનું કારણ શું છે; બોલુ અસત્ય માહારે આપ, મને કોટી ગૌહત્યા પાપ. ॥૧૭॥ બ્રહ્મહત્યાનું પાપ અનંત, આ જગે નથી ખોટી ખંત; તવ ધરમ કહે ગુણ તારા, જોઇએ જો કેવા છે સારા. ॥૧૮॥ ત્યારે કળી કહે સુણો રાય, સત્યસદ્વાપર ત્રેતા ગણાય; તેવા ત્રણ યુગો બહુ કાઠા. માહારા કરતાં જાણવા માઠા. ॥ ૧૯ ॥ તેવા વાતે યુગમાં સઉ કોઇ, ચાલે સત્ય પંથે જોઇ જોઇ; જુઠું બોલે નહી મુખ જરા, ચાલે ખડગ ધારાએ ખરા. ॥૨૦॥ કરે પુન્ય ન કરે પાપ, ટાળવાને ત્રીવીધી તાપ; કરે જપ તપ કાયાનેકષ્ટી, રાખે સદાય નીરમળ દ્રષ્ટી. ॥૨૧॥ તેવું કરતાં કાઢે બહુ દન, તોએ ન મળે જગજીવન; મારા વારામાં ખટમાસ, કરે સત્ય કરમ અભ્યાસ ॥૨૨॥ તેને તુરત મળે મોહન, થાય પુરવનો પાપી પાવન; જપતપથી ન ખુએ આયુશ, થોડામાં કરૂં પુરણ હુંશ. ॥૨૩॥ એવું પરીબળ માહરામાં એક, જુઓ ધરમ

રાય વિવેક; બીજો ગુણ બતાવું નાથ, કહું જોડીને હાથ ॥ ૨૪ ॥ ત્રણ યુગમાં કરે પુન્ય, કરે અદકું ને રહે નુન્ય; તેથી દુભાય જીવ ગરીબ, જેના ઘરમાં ન હોય ઠીબ ॥ ૨૫ ॥ તેને ક્યાંથી અતી ધન મળે, પુન્ય કરવાની વેળા વળે; ત્રણ યુગમાં એ અવગુણ, આપે ડુંગરને મળે તરણ ॥૨૬॥ મારા વારામાં એક દાન તણું, ફળ મળવાનું હજારગણું; એક જનાવાદી પુન્ય રળે, તેને સહસ્ત્ર જનાવાદી મળે ॥૨૭॥મને એવું હરીનુ વરદાન; તમે સાંભળ્યું હશે કાન; વળી ત્રીજો ગુણ બતાવું ત્યાર પછીથી માર ખાઉં ॥૨૮॥ ત્રણ યુગમાં ઘણાં વરસ, ધ્યાન ધરે ધરીને હર્ષ; તે ગણાય તરણા શમ ધ્યાન, મુજમાં ઘડી મેરૂ સમાન॥૨૯॥ત્રણ યુગમાં સરવે નારી, સેવે સ્વામી અને મોરારી;તવ સગતી પામે અબળા;એવા તઇણે યુગોછે નબળા ॥૩૦॥ મારા વારામાં સેવ્યો સ્વામી, તેતો પ્રભુ તણું પદ પામી; પોતાના પતીની સેવા કરે, ચાહ્ય તો હરીધ્યાન ન ધરે ॥૩૧॥ તેને રીઝે તીલોકના નાથ, એવિ સ્વતંત્રતા તેને હાથ; મારામાં ગુણ એવા ચાર, કરો તોલ સતીના કુંવાર ॥ ૩૨ ॥ તવ ધરમ વિસમય થયા, બધા અવગુણ ઢંકાઈ ગયા; હું તો દેખાયો સુપાતર,તારા અવગુણ તરણા માતર ॥૩૩॥ કોટી દીવા આગળ એક રવિ, એવી તુલના મુજને હવી; કોટી અવગુણ દીપક તુલ્ય,પણ ગુણ આદીત અમુલ્ય॥૩૪॥સુણો સુણો વ્રકોદર વીરા, કળીકને ગુણના હીરા; એવાને કેમ શકીયે મારી, જો જે કુમતી કરતો તારી ॥૩૫॥ એને મુકી દો મારા ભ્રાત, તવ કહી વૃકોદરે વાત; એણે આપણને દુખ દિધું, કળી કહે મેં પારખું લીધું ॥૩૬॥ તાવી જોઇ દ્રૂપતી સતીને, પડુ પાય એની સુમતીને; જોઇ તમારી ન્યાય નીતી, તેથી ઉપજી પુરણ પ્રીતી ॥૩૭॥ ધન્ય ધન્ય સતી સંતાન, તમને પ્રસન્ન શ્રીભગવાન; જાઓ જય તમારો થાશે; વિઘ્ન આવ્યે નહી કોઇ પાસે ॥૩૮॥ વળણ॥ વિઘ્ન તમોને આવે નહિ, સીધારો સતી સંતાન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીયે દીધું માન. ॥

કડવું ૧૯ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની ફરી એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજેરાય;વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, હીમાલય મહીમાય ॥૧॥ કળીએ માન્ય અતીશે આપ્યું, બોલ્યા યુધીષ્ઠર એમ, હવે એને છુટો મુકો, ઓરે બળિયા ભેમ ॥ ૨ ॥ આપણને શું લાજે વળગે, જે એના મતમાં જાશે; કુબુદ્ધી એવા પ્રાણી

ની જાશે ત્યારે થાશે ॥૩॥ નહી ડગે ને સ્થીર મન રાખે, તેને નહી ડાગ લાગે; લંપટ વ્રતી કરે તેનું સત્ય સમુળુ ભાગે ॥૪॥ આપલે એ સી કરવિ ઉપાધી, પંથે પળો મમવીર; તવ વ્રકોદરે મુકી દીધો, ચાલ્યાં પાંશરા તીર ॥૫॥ હરી સમરણ કરતા કરતા, પાધરે પંથ પળાય; પાંચ પુરૂષને છઠી નારી હીમાળા લગભગ થાય ॥૬॥ એવામાં એક સરોવર આવ્યું, નીરમળજળ લે લહેરી, પાણી પીવા પાન્ડવ બેઠા, ઊંચાવન ફુળ પહેરી ॥૭॥ એવામાં થઈ વાઘ ગરજના, જેમ ગાજે બાર મેઘ, તેવો ગાજતો દોડતો આવ્યો, વાઘ્ર વાયુ વેઘ્ર ॥૮॥ દેખી ભય પામ્યા ભુપતી. હવે આયુશ ખુટયો તવ વ્રકોદર હિમત આવી, ક્રોધભરેલો ઉઠયો ॥૯॥ કચ્છ ભીડાવી મનડું ચીડાવી, વાઘ્રના સનમુખ ચાલ્યો, જરા ન ડરીયો હોકારો કરીયો, ઝડપી વાઘ્રને ઝાલ્યો ॥૧૦॥ ઝડપી ઝાલ્યો બગલમાં ઘાલ્યો, પછી પુંછ પકડી કહાડયો, મુસ્તક ઉપર ફેરવીને પાશાણમાં પછાડયો ॥૧૧॥ તેવો વાઘ્રનો દેહ તજીને; થયો ગાન્ધર્વ રૂપ; તે દેખીને વીસ્મય પામ્યા, કુન્તી નંદન ભુપ ॥૧૨॥ બે કરજોડી ગાન્ધર્વ ઉભો, પુછી વ્રકોદરે વાત; વાટ ટળીને આ દેહ પામ્યો, કોણતારીમુળ જાત ॥૧૩॥ ગાંધર્વ કહે સુત સતીના, હુંતો સ્વરગનો વાશી એક વેળા આવ્યો અવનીમાં, મમ બુદ્ધી થઈ રાશી ॥૧૪॥ દુરવાસારૂશી તપ કરતાતા, તેની કને હું આવ્યો; રૂશીને બીવરાવવા માટે, મન દેવે વાઘ બનાવ્યો ॥ ૧૫ ॥ રૂશીજી તવ ઓળખી ગયા ક્રોધે ભરાણા આપ; નેત્ર ઉઘાડી કળકળીને, મુજને દીધો શ્રાપ સીદ દીધો, શું વાઘ રૂપે નડીયો ॥ ૧૭ ॥ શ્રાપ માહારો અનુગ્રે કરો, ઓ માહારા મા બાપ; ભુલ્યો ચુકયો ને જખમારી, ટાળો ગરીબનો શ્રાપ ॥ ૧૮ ॥ એટલેઆવી રૂસીને દયા; હાલતો આ દેહ મળશે, પણ વાયુસુત ભીમને હાથે, વાઘ તણો દેહ ટળશે ॥ ૧૯ ॥ એટલે ગાંધર્વ એમ બોલ્યો, મળે વાયુ સુત કયારે; રૂસી કહે હિમાળે જાશે; પાન્ડવ મળશે ત્યારે ॥ ૨૦ ॥ એવી વાણી કહીતી રૂશીએ, માટે રહયો છું આંઈ; વટેમાર્ગુ જળ પીએ છે આ સરોવરની માંઈ ॥૨૧॥ હું જાણું કે ભીમ મળે તો, પામું પુરવનો દેર; તેથી જેને ને તેને ગ્રહુંછું, કાર્ય કરૂંછું એહ ॥૨૨॥ ઘણે દીવશે તમો પધાર્યા, ત્યારે આ દેહ આવી, અતી ઉપકાર માન્યો તમારો; અંતર ઉલટ લાવી ॥૨૩॥ ઇશ્વર જય કરશે તમારી, પામશો પ્રભુના ચરણ; પાતક ટળી પુન્ય વધજો, થાજો હરીને સરણ ॥ ૨૪ ॥ એમ કહી અં-

તર ધ્યાન ગયો, સ્વર્ગ સુદન, ઇંદ્રને જઇને ચરણે લાગ્યો, ઇંદ્રનું હરખ્યું મન. ॥૨૪॥ આવ્ય ભાઈ ભલે તું આવ્યો, આ દેહ સાથી મળીયો; ગાન્ધરવ કહે હીમાળે જાતાં ભેગો થયો ભીમ બળીયો. ॥ ૨૫ ॥ એ અડવાથી આ દેહ પામ્યો નહી તો હતો સુન્ય મુન્ય; તેની સાથે વનકુળ પહેરી, જાય છે તમ અરજુન ॥૨૬॥ છે મહા દુખી નથી સુખી, પામે છે ઘણી કષ્ટી, માહારા દલમાં ઉચની દયા, દેખી ન સકાયુ દ્રષ્ટી. ॥૨૭॥ એટલે બોલ્યો ઇંદ્રરાજા, ચાલોને સરવે દેવ, અરજુનને આંઈ લાવીએ તેડી; જરૂર આવસે એવ ॥૨૮॥ એવી આપી આજ્ઞા કે, ઉઠયા તેત્રિશ કરોડ; પુસ્પ તણા વઈમાન બેશી ચાલ્યા જોડાજોડ. ॥૨૯॥ ઉતરી આવ્યા અવની વીસે જયા હીમાલય પંથ; પાન્ડવને જાતા ત્યાં દીઠા, મારગ રોકયો અત્યંત. ॥ ૩૦ ॥ પાન્ડવો કરજોડી ઉભા, ઉભો અરજુન ભુપ; એટલે નરને ઇંદ્રે પુછયું, કેમ ધર્યું આ રૂપ. ॥૩૧॥ શા દુખમાં તું ફુલી ગયો છું, ઓરે મારા બાળ; શરીરે નથી વસ્ત્ર વાઘા, શું આવ્યું આળ. ॥ ૩૨ ॥ કોણે ઘરબાર છીનવી લીધું કોણે લીધું રાજપાટ; રાજયવંશીનો વેશ મુકીને કેમ કર્યો આ ઠાઠ, ॥ ૩૩ ॥ અરજુનજી કહે પીતા મારા કોઇએ કાંઇ નથી લીધું; કુડો કળીયુગ બેસવા થી, જાણી જોઇ ત્યાગ કીધું. ॥૩૪॥ અવની વીસે રાજ કળિનું, બેઠુ જાણ્યું મમ તાત; એના રાજયમાં રેહેવું ન ઘટે, માટે મુકી સહુ વાત. ॥૩૫॥ એટલે બોલ્યો ઇંદ્રિ રાજા; અવનિમા કળિયુગ આવ્યો, તો તાહારે આવવું તું સ્વર્ગે. કોણે આ પંથ બતાવ્યો. ॥ ૩૮ ॥ વળણુ ॥આ પંથ કોણે બતાવિયો. ઓરે માહારા તન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો શ્રોતાજન.

કડવું ૨૦ રાગ ધનાસરીનિ ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય વીસ્તારી તું જને સંભળાવું પર્મ પવીત્ર કથાય. ॥૧॥ ઇંદ્ર કહે આ પંથ તુને, કોણે બતાવ્યો બાળ, આ કરવે શું સુખ માનો છો. ભુલ ખાધી ભુપાળ ॥૨॥ ઇશ્વરે મુનશા દેહ સારૂ, કીધા છે સહુ વઇભોગ; તે તજીને કીયા પ્રાણીએ, માગી લીધા રોગ દોગ ॥ ૩ ॥ સુખ સંપત કોણ તજી બેઠો, તજવે શું વઇકુંઠ પામ્યો;કીયો પ્રાણી મોક્ષ મળીયો, લક્ષ ચોરાશી વામ્યો ॥૪॥ એટલે અરજુન હાથ જોડીને બોલ્યો નિરમળ બોલ; ઓરે પીતાજી ઉતર આપું,તેનો કરજો તોલ. ॥ ૫ ॥ પંચભુતોની આ કા-

યા છે, આપણી નથી જરા; તે છે શા કારણ સુખ દેવું, આપણુ દેહથી પર ॥૬॥ ઇંદ્ર કહે એ દીકરા માહારા, વપુ સાથે શું વહેર; વહેર વિના વપુને દુખ દેવું, એ ઝેરિલાનું ઝેર ॥૭॥ પંચભુતોના વહેરી નથી ને, ઝેર કરવું શા માટે; એ દેહ વડે જ્ઞાન ધ્યાન થાયે, મળે મોક્ષની વાટ, ॥૮॥ તેના પર કાળો કેર કરીને, દેવું દારૂણ દુખ; તે પાતક આપણને લાગે, ન મળે મોક્ષનું સુખ ॥૯॥ લેણું લેવા ને દેણું દેવા, લેવા પડે અવતાર; વેહેર વેહેર પડે લેવું દેવું, મોક્ષ ન મળે લગાર ॥૧૦॥ એટલે અરજુન એમ બોલ્યો, દેહ તો જડ છે સાર; ત્યારે તેને શું સુખ દુખ દેવું, અનુભવ નહી લગાર ॥૧૧॥ ઇંદ્ર કહે તે જડ, જાણો છો, તો તેને શીદ દુખ દેવું; જડ ઉપર આટલું ઝેર કરો તો,ચૈતન્ય ઉપરકેવું ॥૧૨॥ જડને સુખ દેવું સારૂ નથી તો, દુખ દેવાનું કેમ સારૂ, જડને અનુભવ થાતો નથી તો, શીદ દુખ દેવું વારૂ॥૧૩॥ એટલે અરજુનજી ખમચાયો; વીચારીને વદે વાણ; સુણે પીતાજી ઊત્તર આપુ, સમજી લેજો રામ બાણ॥૧૪॥ તમારા પ્રશ્નનો ઉત્તર મારે, દેવાની નથી ગતી; અમે અમારે એવું સમજ્યા, દેહમાં રહેવું નથી ॥૧૫॥ ઇન્દ્ર કહે એક મમ ત ઝાલી, સમજ્યા વીના જાઓ ચાલ્યા; શાથી મોક્ષ મળે તે ન જાણ્યું, કોણે ખોટા વેહેમ ઘાલ્યા ॥૧૬॥ ચાલો જઇએ સ્વરગ સુદનમાં, અરજુન બોલ્યો વાણ; તાતજી મુજને કહોતો, પરમેશ્વરની આણ ॥ ૧૭ ॥ ઇન્દ્રે જાણ્યું સંવાદ કયા વણ, કયાંથી આવે જ્ઞાન; ભગવતપદને પામવાના, નહી મોક્ષનો અભીમાન ॥૧૮॥ એવું સમજી વઇમાન બેશી,સ્વરગ ગયા સહુ દેવ; હીમાલયને પંથે ચાલ્યા, પાંડવો અશ્વમેવ ॥૧૯॥ હરીગુણ ગાતા મારગ જાતા, હવે શું આગળ થાય; તે કથા સંભળાવું તુને, ઓ જનમેજે રાય ॥૨૦॥ હીમાળાની લગભગ થયા આવી સરીતા એક, પાન્ડવે ત્યાં સ્નાન કીધું, રાખી હરીજન નેક ॥૨૧॥ પંચદેવોનું સ્થાનક દીઠું, તેનું કરયું પુજન, પછી હીમાલય ચઢવા લાગ્યા પવીત્ર પુરણ મન ॥૨૨॥ હેમગીરી પંથ જાતાં જાતાં, લય સરોવર આવ્યું; સ્નાન કરવા તતપર થયા, ભગવત પદ મન ભાવ્યું ॥ ૨૩ ॥ કીનારાપર જાતાં જાતાં નીકુળ લાગ્યા ગળવા; શીતળતા ચઢી ને ધ્રુજ વાપી, શરીર લાગ્યું ડળવા ॥૨૪॥ જેવી રીતે સબરધ ગળે, તે રીતે ગળવા લાગ્યોઃ રામ રામ રામ રામ સહુ ભાઇ બોલે, જોતાં જોતાં દેહ ભાગ્યો ॥૨૫॥ અરજુન શેદેવ ને દ્રૂપતી, થયાં શોકાતુર; ધર્મની બીકે આંસુન

લાવે મહા દુખ થયું ઉર ॥૨૬॥ ધરમ પ્રત્યે પુછવા લાગ્યો, વાયુ નંદન ભેમ, એ મોહોટા વિરા સુજ્ઞ સુધીરા, પ્રથમ નીકુળ કેમ ॥૨૭॥ મોહોટા રહ્યાને નાનો ગળીયો, તેનું કારણ શું છે; તે માહારામનનો સંદેહભાગો કરજોડીને ભીમ પુછે ॥૨૮॥ ધરમ કહે વિરા માહરા, એ નાહાનો લાડકવાયો;જેને ને તેને કરતો ફુંકારા, થઈ ફરતો હરાયો॥૨૯॥ માતને ભ્રાતને તીછકાર કરતો, એ પાપ એને નડીયું તે કારણથી આપણા પહેલોશરીર એનું પડીયું ॥૩૦॥ વરકોદર નીર શંશય થયો; પણ મન થયું ઉદાશ; સરવે સરોવરમાં સ્નાન કીધું સમર્યા શ્રી અવીનાશ ॥૩૧॥ દેહો તજવાના વિચારવડે,ઝાઝો ન ધરીએ સોક, માયામાં વિશેશ લક્ષન રાખે,સમરે પુન્ય શ્લોક ॥૩૨॥ ધર્મનેઅતી આતુરતા છે પ્રભુને ભેગા થાવા;હરખ ઉરમાં માતો નથી, આગળ લાગ્યા જાવા ॥૩૩॥ જાતાં જાતાં શેદેવજીનો,દેહજ ગળવા લાગ્યો; બીજા બંધુ જોઇ રહ્યા છે. પંચભુતની પીન્ડ ભાગ્યો ॥૩૪॥ ભીમ કહે એ મોટા બંધુ; મને પડયો બંધુ વેમ, શેદેવ આપણો ત્રીકાળજ્ઞાની, વહેલો ગળીયો કેમ ॥૩૫॥ એણે શો અપરાધ કરેલો, તે સમજાવો સાર, ધરમ કહે સુણો વિરા, વાયુના કુંવાર ॥૩૬॥ હસ્તીનાપુરમાં દુત રમ્યાતા, દુરીયોધન સંગ જ્યારે; પુછ્યા છતા રમવા કહ્યું તું જાણી જાઇને ત્યારે ॥૩૭॥ સમજયા છતાં અસત બોલ્યો, તેથીપેહેલો ગળીયો; ભીમ કહે છે વાવા વિરા સઘળો સંદે ટળીયો ॥૩૮॥ પછી પાછું સ્નાન કરીને આગળ ચાલ્યા એહ; એવે સમે અરજુનજીની ગળવા લાગી દેહ ॥ ૩૯ ॥ વળણ. દેહ ગળવા લાગી તહીં; અરજુનજીની સાર, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, હીમાલય વિસ્તાર. ॥

કડવું ૨૧ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી, ધનંજે જેણે ધરીયું નામ, પોતે ગરવા લાગ્યો તે ઠામ ॥૧॥ ધીરેધીરે ગળીગયો દેહ, ભીમ પુછવા લાગ્યો તેહ;આતો અરજુન ગળીયો શાથી, માહા બળવંત રણનો હાથી ॥૨॥ ત્યારે બોલ્યા યુધિષ્ટર રાય, એની મહાટી ભુલ કહેવાય; બધા વિશ્વ તણા જે ધણી, બુજ નરને નોહોતી તે તણી ॥૩॥ પ્રભુ પાસે રથ હંકાવ્યો; એના મનમાં વિચાર નાવ્યો,નવ જાણ્યાવિશ્વના પતી, એણે બતાવ્યા સારથી ॥૪॥ દિધુ દાસત્વનું કામ, તેથી વેહેલો ગ

જ્યો આ ઠામ. એમ સંદેહ નાખ્યો ભાગી, પછી સ્નાન તણી ચટલાગી ॥૫॥સ્નાન કરી આગળ ડગ ભરીયું; એવે શરીર ભીમનું ઠરીયું;જાણ્યું વ્રકોદર મન એમ, હવે નહી રહુ કુશળ ખેમ ॥૬॥ હવે શાથી હું ગળવા બેઠો, પ્રશ્ન પુછવામાં જીવ પેઠો, ગળતાં ગળતાં બોલ્યો મુખ એમ,ભાઇ ગળવા લાગ્યો હું કેમ ॥૭॥ ટાળો સંદેહ ઝટપટ વિર જાવા બેઠું માહારૂ શરીર; તવ બોલ્યા યુધીષ્ટર રાય તું તો ભોળો ભક્ત ગણાય ॥૮॥ પણ કોઇ વેળા ચઢે તાન, ત્યારે ન રહેતું બોલ્યાનું ભાન, હોય શીવવિષ્ણુ બ્રહ્માય, હોય યોગી મુની રૂશીરાય ॥૯॥ તેનું અપમાન કરતો મુખ;કોપ ચઢે તો દેતો દુખ; પછી મનમાં તો દયા ખરી. પણ તે વેળા કરીદેપરિ ॥૧૦॥ માટે વેહેલો ગળે છે વિર હવે સમરે શામ શરિર; એમ કહેતામાં ભીમ બળિયો જોતા જોતામાં ઓગળિયો ॥૧૧॥ બોલી દ્રુપતીસતીવિચારી, હવે દેહ ગળવાની માહારી; શાથી ગળિશ પુછી જોઉ,માહારામનનો સંદેહ ખોઉ ॥૧૨॥ કહો સ્વામી હું ગળીશ કેમ મારા મનનો ટાળો વહેમ; બોલ્યા ધરમ સાંભળ નારી, ઘણી પ્રીતી પારથમાં તારિ ॥ ૧૩ ॥ પાંચ પતીમાં વાહાલો એહ, શમ વિશમનો દોશ તેહ. માટે તે કારણ' ને નારી; ટળ્યો સંદેહ દ્રુપતીનો ભારી ॥૧૪॥ ત્યાંથી ખડગ, આગળ જાય, ગળવા લાગી સતીનિ કાય; ગળિ ગઇ સભરસની તોલે,ધરમરાજા રામ રામ બોલે ॥૧૫॥ પેઠા ધર્મ સરોવરમાંય, ગળવા લાગી આંગળી ત્યાંય; ટચલીનું ટેરવું ગળિયુ. બીજા શરિર રૂપમાં વગીયું ॥૧૬॥ સારી સ્વચ્છ થઇ ગઈ દેહ, પોતે વાત વિચારે તેહ, ગળ્યું ટેરવું તે મેં જાણ્યું દ્રોણ સામુ જુઠાણુ તાણ્યું ॥૧૭॥ ગુરૂના સુત અવસ્થામાં, મુઆ ત્યારે ગયા અમે સામા; મને દ્રોણે પુછી વાત, કોણ મરણ પામ્યુ સાક્ષાત ॥૧૮॥ હું તો જાણતો હતો, મનમાં, હાથી મુઓ તે માહારા તનમાં, તોયે નરોવા કુંજોવા બોલ્યો, જાણ્યા છતાં ન પડદો ખોલ્યો ॥ ૧૯ ॥ એટલું રાખ્યું પેટમાં પાપ, ખાવિ પડયો તો સૌનો સંતાપ, તેનું ફળ મળ્યું મને આજ, ગળ્યું ટોચડું સમજ્યા માહારાજ ॥૨૦॥ એવિધારણુ ધારિ ધરમે, ગયું ટોચડું માહારે 'કરમે પછી સરોવરમાં કરયું સ્નાન ભાવે ભજ્યા શ્રી ભગધાન ॥૨૧॥ પછી ગયા સામી તીર. ગભરાયા ગુણ ગંભિર. હવે પરવતપર ચઢવાનું ત્યાંથી કયાં ઉતરિ પડવાનું ॥૨૨॥ એમ વિમાસે છે અપાર કોઇ પંથે ન સુજે લગાર; પછિ મનમાં ધાર્યું એમ,જઇશુ જેમ જવાશે તેમ ॥ ૨૩ ॥ એમ ધારિને પંથે

પળીયા, સમરે સુંદિર સામળીયા;જાતાં જાતાં આવ્યા ત્રણ પંથ,તવ મ
ભરાયા અત્યંત ॥૨૪॥માહારે કીએ મારગ જાવું,ભગવાનના ભેગા થાવું
એક મારગ કઇલાશ જાય,બીજો બ્રહ્મપુરિમાં પળાય ॥૨૫॥ ત્રીજો મારગ
વઇકુંઠ કેરો. જેને જમ નવ ઘાલે ઘેરો; ત્રણમાંથી કયે પંથ પળવું, મારે
વિશ્વપતીને મળવું ॥૨૬॥ એવે કઇલાશથી શીવ દુત. આવ્યા તેડવા
સતી સુત; કહ્યું ધરમને જોડી હાથ, ચાલો તેડવે ભોળાનાથ. ॥૨૭॥ બો
લ્યા યુધિષ્ટિર વાત સુણિ,શીવ છે સદા તમોગુણી;માટેહું નહીઆવું ત્યા
ય,મહારે જાવુંછે વઇકુંઠ માંય ॥૨૭॥ કહી શીવ દુત પાછા વાળ્યા, તવ
બ્રહ્મા તણા દુત ભાળ્યા, કહ્યું બ્રહ્માના દુતે આવિ, ચાલો બ્રહ્મા લે છે તે
ડાની ॥૨૯॥ તેવે બોલ્યા ધરમ ભુપાળ, એતો રજોગુણી સદાકાળ, મા-
ટે બ્રહ્મપુરી નહિ આવું, મહારે વઇકુંઠ વીશે જાવું ॥ ૩૦ ॥ એમ કહી
પાછા વાળ્યા જ્યારે, આવ્યા વિષ્ણુ તણા દુત ત્યારે, જોડયા ધરમ રાજા
ને હાથ, ચાલો તેડે છે વઇકુંઠ નાથ ॥૩૧॥ એવે યમપુરીથી રાય ધરમ,
આવ્યા તેડવા આનંદ પરમ; ચાલો યુધિષ્ટર મમ બાળ, પહેલા તાતની
લ્યો સંભાળ ॥ ૩૨ ॥ પછી વઇકુંઠ જાશું લેઇ, કાઢો આ દુતને શીખ
દેઇ; બોલ્યા યુધીષ્ટર જોડી હાથ, પહેલા નીરખું વઇકુંઠ નાથ ॥ ૩૩ ॥
તે પછી બીજી બધી વાત, ત્યાં હું જરૂર આવિશ તાત; એવું કહીને
પાછા વળ્યા; વિષ્ણુ દુતને પ્રેમે ભાળ્યા ॥ ૩૪ ॥ પછી બીરાજ્યા વ-
ઇમાન, ગયા વઇકુંઠ જ્યાં ભગવાન; મહા શોભીતું સુંદીર ધામ, તેમાં
બીરાજેલા ઘનશામ ॥ ૩૫ ॥ મુકયું ચરણમાં જઇ શીશ, તવ ઉભા થ-
યા જગદીશ; આવો આવોરે રાજા ધરમ,તમો ભક્ત અમારા પરમ॥૩૬॥
કહી આલીંઘન દીધું સ્વામી, પ્રભુ રીઝ્યા ગરૂડા ગામી;તવવઇકુંઠ વા
શી સરવ, બધા ભક્તના ઉતરયા ગરવ ॥૩૭॥ આપણાથી શ્રેષ્ટ અભિ-
ગત જીતી આવ્યા માયાવી જગત; પછી બોલ્યા અંતરયામી, રહો ચ-
તરભુજ રૂપ પામી ॥૩૮॥ તવ કહી યુધિષ્ટિરે વાત,કયાં છે દ્રુપતિને મમ
ભ્રાત; તવ રીઝેલા શામ શરીર, બોલાવી દ્રુપતી ચાર વિર ॥ ૩૯ ॥
॥ વલણ ॥ ચાર બંધુ ને પ્રેમદા, તેડયા ધરમના પાસ,ચતરૂ ભુજ રૂપ
તેહ છે, વદતા વલ્લભ વ્યાસ

કડવું ૨૨ રાગ ધન્યાશરીની છાયા.

જયમુની રૂશીએણિપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું, મેક્ષ મારગ કથાય ॥૧॥ ચાર બંધુને પ્રેમદા દિઠી, ખુશિ થયા રાય ધરમ; એરે પ્રભુ આપને શરણે, સહુ જીવને સુખ પરમ ॥૨॥ મમ તાત સાથે બંધાયોછું. ધરમ પુરીમાં જાવું;પ્રભુ કહે ભક્તને વશહું છું, ચાલો તમ સંગ આવું. ॥૩॥ એમ કહિને તતપર થયા, પાંચ બંધુ એક નાર; છએ શેવકોની સાથે, નીકળ્યા યુગદાધાર ॥૪॥ ધરમ પુરી-માં પ્રેમે પધરયા,ધરમે દીધાં આસન, મમ સુત તુજ સંગપ્રભુજી આવ્યા મુને કરયો પાવન ॥૫॥ ધન તારી કરણી પાર ઉતરણી, વરણવિ નજાવે વાતો, યુધીષ્ટર કહે પીતાજી મહારા, ક્યાં કઉરવ મમ ભ્રાતો ॥૬॥ ધ-રમ કહે તું આશું બોલે,કઉરવ ભ્રાતા કેના, કોટાણુ કોટી દુખ દાધેલું, એતે સબંધી શેના ॥૭॥ હણુવાના કીધા હુમલા, તમને એણે બહુવાર; શીધ સીધને રાજપાટ લીધું, લેવી ધારી સાત નાર ॥૮॥ તમ દેહપર દારૂણ દુખ દીધુ, તેની સાથે શી સગાઇ;રત્ન સરીખો પુત્રો મારયા; મર તો કરો ઠગાઇ ॥૯॥ એવા અસુરીનું મુખ ન જેવું, એરે યુધીષ્ટર રા-ય; ધરમ તણા એવા વેણ સુણિ, બોલ્યા પડીને પાય ॥૧૦॥ યુધીષ્ટર કહે સમજ્યો હું તો, તમે કહી ખરિ વાત; અમેતો અમે તેવા પણ,એતો માહારા ભ્રાત ॥ ૧૧ ॥સારો નરતો પણ મમ બંધુ દેખાડો એમના મુખ; એ વાતનું માહારા મન વીશે; રમી રહ્યું છે દુખ ॥૧૨॥ સુખજ દે તે સાચો શતરૂ. દુખ દેતે મમવીર;સુખમાં સાંભરેસુંદરિશોની,દુખમાંશામ શરિર ॥ ૧૩ ॥ પ્રભુ સંભારે તવ જમ તરિયે, નારિથી લક્ષ ચોરાશી દુખ તણા દેહ પડે ભોગવવા, માયાની માઠી ફાંશી ॥૧૪॥ માટે એ ભ્રા-તોએ વન કહાડયાતો, વહાલા લાગ્યા વનમાળી; જ્ઞાનિ બ્રહ્મરૂપ ભેગા થયા તો, લક્ષ ચોરાશી ટાળી ॥ ૧૫ ॥ માટે એ બંધુઓ તોલે, નાવે બીજુ કોઇ; આપણા સુખ દાતા છે તે, સઘળાં લિધાં જોઇ ॥૧૬ ॥ દુખે દાજીને સુખ આપે, તે સુખમાં સહુ ફુલે, પંચ વિષયના ભોગવે ભોગો, ભગવત ભજન ભુલે ॥૧૭॥ વધભોગમાં ભગવત ભુલાવે,સગાને વાહા-લા સરવ જ્યારે સગાં સુખ આપે ત્યારે, પેશે ઘરમાં ગરવ ॥ ૧૮ ॥ આ માહારાં સગાં આ મહારા ઘરના, જીવને ચડે અભિમાન; એ અભી-માને મરે માયામાં, સાંભરે નહી ભગવાન ॥૧૯॥ તેથી તે જીવ મોક્ષ ન પામે ભોગવે લક્ષ ચોરાશી; જો દુખ દેનારા હોય સગાં તો, સાંભરે શ્રી અવિનાશી ॥૨૦॥ તેથી પાપ નીવારણ થાયે, જાયે ચોરાશીનો ફેરો; છે વટ પામે પ્રભુના પદને, ન ઘાલે યમ દુત ઘેરો, ॥ ૨૧ ॥ આવાગમનનું જે સુખ દુખ તે, સગાં બંધાવે છોડાવે; કઉરવ બંધુ મુને દુખ દેઇ,પ્રભુ

માં જીવ જોડાવે ॥૨૨॥ હું એમનો ઉપકાર માનું છું, ઝટપટ ભેગા કરો; તવ પ્રભુ કહે એમના બંધુ. દેખાડી દુખ પરહરો ॥૨૩॥ તવ યુધીષ્ટરને તેડીને ચાલ્યા ધરમરાય; નરક તણા કુન્ડો છે જે સ્થળે; પાપી જીવ બહુ ત્યાંય ॥૨૪॥ છે એક કુન્ડમાં કઉરવ લોકો, જાડે એવા દુરાચારી;તે કુંડ પાપે તેડિ લાવ્યા, યમપુરીના ભોગદારી ॥ ૨૫ ॥ યમરાજા કહે આ કુન્ડ વિશે,કઉરવ કેરા સાથ; સેન્યા કારભારીને મીત્રો,શકુનિને સૌ ભ્રાતા॥૨૬॥ ધરમ ધશીને ગયા જાવા, મનસુબા મનમાં કરતા;કિનારાપર જઈ જોવા લાગ્યા, બહુ જીવ દુખિ ફરતા ॥૨૭॥ અનંત તરેહેન પિડાયો પામે, મળ મુત્રોમાં રહિને; કર્યા કરમના ફળ ભોગવે છે, કયાં દુખ રડે જખરે ॥૨૮॥ તે કુંડમાં એક તરે તરખલુ, વળગ્યા તેને જીવ ઘણો;તેના ભેગો દુરિયોધન છે, નમી તેને કષ્ટીમાં ગણુ ॥૨૯॥ યમરાજા કહે ઓ યુધીષ્ટર,પેલું તરખલુ તરે;તેને બહુ જીવ બાઝ્યા તેમાં, જુઓ એક જીવ ફરે ॥ ૩૦ ॥ તેજ તમારો મોહોટો બંધુ, હસ્તીનાપુરનો રાય, તવ તે જીવે સાંભળ્યું કાને,દીઠા ધરમયે ત્યાંય ॥૩૧॥ તેથિ તે શરમાઈ ગયોને, કુન્ડમાં ડુબકિ મારિ; તવ યમરાયે ઉપર બોલાવ્યો, તે આવ્યો દેહ ધારિ ॥ ૩૨ ॥ દેહ ધરિ દુરિયોધન ઉભો, બોલ્યા યધિષ્ટર રાય; આવ અલ્યા ભાઈ બાહાર કાહાડું, નરક નિવારણુ થાજ ॥ ૩૩ ॥ શું કરવા કષ્ટી ભોગવે છે, કયાં લગી દુખ વેઠાશે;આવ્ય હું ઝાલુ હાથ તારો,તવ તુજ પાતક જાશે ॥૩૪॥ તેં મુજને ઘણા અવગુણ કિધા,પણ મુજ મનને નથિ,ભુંડુ તુ કરે ને હું ભલુ તાકું, જેમ મતી તેમ ગતી ॥૩૫॥ એટલે દુરયોધન એમ બોલ્યો ઓરે ધરમરાય; તમારે હાથે બહાર ન આવું. કોટિ યુગ નહિ જાય॥૩૬॥ નાના વિધના નરક વેઠું.કોટિક દુખિ થાઉં; પણ શતરૂનો હાથ ઝાલિ, કુન્ડનનિ બહાર ન આવું ॥ ૩૭ ॥ ધરમ કહે કહ્યું માનિ, નિકળ વીરા બાહાર;દુરિયોધન કહે જા તુજ સાથે બોલીશ નહી લગાર ॥૩૮॥ આઘેથી સાંભળ્યું પ્રભુએ, હસવા લાગ્યા છેક; કોટીનકોટિ દુખી થયો પણ, મુકતો નથી ટેક ॥૩૯॥ સાબાશ છે ખરો ટેક એનો, હું જઈ નરક નિવારૂ એની સાગે સહુ જીવ તરશે. એ વળશે અંધારૂ ॥ ૪૦ ॥ પણ એનો ટેક જોઈ હું તો ખુશિ થયો અપાર; ભલે સરવે વઈકુંઠ આવે, જાણ્યું જુગદાધાર ॥૪૧॥ચાતુરભુજ ભગવાન પોતે,આવ્યા કુંડ કીનારે; ખડખડખડ ખડ હસવા લાગ્યા,ધરમ બોલ્યા ત્યારે ॥૪૨॥ ઓ મહારાજા આપ શું હ-

શીયા, તવ શામળિયો બોલે; આખા વીશ્વમાં ટેક ન જોયો. દુરિયોધન-
ની તોલે ॥ ૪૪ ॥ એના ટેકથી હું રીઝ્યો છું કહોતો નરક નિવારૂં;યુધી-
ષ્ટર કહે ભલે મહારાજા,હરખે હઇયું માહારૂં ॥ ૪૪ ॥ કુન્ડ ઉપર શ્રી કૃ-
ષ્ણ આવ્યા, બોલ્યા હસ્તે વદન; શાબાશરે ભાઇ ટેક તારો, ગાંધારીના
તન ॥૪૫॥ વલણ ॥ ધન્ય છે તારા ટેકને, ગાંધારિના તન; વ્યાસ વલ્લભ
વાણિ વદે, રીજ્યા જુગજીવન.

કડવું ૨૩ રાગ ધનાસરી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ પરીક્ષત રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું, પાપીની પાવન કથાય ॥ ૧ ॥ અંતરયામી ગરૂડા
ગામી. રીજયા અપર મપાર; દુરિયોધનની પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે ચુગદા-
ધાર ॥ ૨ ॥ ધન્ય ટેક તારો જીવ અમારો, હરખ પામ્યો આ દીશે; ટે-
કમાં ટેક મેં જોયો તારો; આખા વીશ્વને વીશે ॥ ૩ ॥ ટેક જોઇ ત્રસ-
માન થયો છું. હવે ન બોલીશ આડું; જો મન મંનતુ હોય તારૂં તો હું
મારે હાથે કાહાડુ ॥ ૪ ॥ દુરીયોધન કહે હા માહારાજા, તમથી હું આવું
બાહાર; પણ માહારો હાથ ઝાલીને કાહાટો, ઓરે દેવ મોરાર, ॥ ૫ ॥
તવ પ્રભુ લાંબો કર કીધો, હરખ્યો કઉરવ નાથ; પોતે ખુશી થઇને
બાજયો, ગ્રહયો પ્રભુનો હાથ. ॥૬॥ હાથ ઝાલીને દુરીયોધન બોલ્યો, કુ-
ન્ડના જીવોને કાજ; નરક નીવારણ થાય સહુનું;મુજ પગ પકડો આજ
॥ ૭ ॥ એટલે નરકના સહુ જીવો, વળગ્યા દુષ્ટને ચરણ; પ્રભુ પ્રતાપે
બાહાર આવ્યા, થયા હરીને સરણ ॥ ૮ ॥ પાપ તણા રણ ચડેલાં તે,
રણછોડે રણ છોડયાં; પ્રભુ સ્પર્શથી અનેક જન્મમાં, બંધન હરીએતો-
ડયાં ॥ ૯ ॥ પછી પોતાથી અળગા રાખી, કીધી ટેકની બુજ; નરકી
જીવોનું નરક નીવારી, બનાવ્યા ચતુરભુજ ॥ ૧૦ ॥ સાલોકય મુકતિ
આપી એઓને, પુરણ કૃપા કામ કીધું; તે પછી રાજા યુધીષ્ટરને,હરીએ
આલીંગન દીધું ॥ ૧૧ ॥ તવ ચતરૂભુજ સ્વરૂપ પામ્યા; પોતે યુધીષ્ટર
રાય; સમીપ મુક્તી એમને આપી, સદા રહે શેવા માંય ॥ ૧૨ ॥ એવું
સરવને સુખ કરીને, ચાલ્યા વઇકુંઠ લેઇ, આનંદ ઓચ્છવથાયઅતીશે
સરવ પ્રાણીના સહીહી ॥ ૧૩ ॥ જેને ને તેને વીઠલ વાહાલા, વરતે જય

જય કાર, કમળા પતિને વઇકુન્ઠ વાશી, નિરખે વારંવાર. ॥ ૧૪ ॥ વઇકુન્ઠના જીન વઇભોગ લે છે, દરશણનો અપાર; અવર વઇભોગ કોઈ ન ચાહે, દેખે દુસ્તર સંસાર, ॥ ૧૫ ॥ ત્રીતાપ નહી કોઇના તન વીશે, નહી કામ કરોધ કે લોભ; આનંદ આનંદ અતીશે આનંદ કોઇને નહિ કાંઈ ક્ષોભ ॥ ૧૬ ॥ ક્ષુધા પીયાશા નીદ્રા ન પીડે, ભય મૈથુન કોણ માત્ર;પ્રભુ ચરણનો પ્રતાપએવો;સુજ્ઞ જ્ઞાનીને સપાત્ર ॥ ૧૭ ॥ સમા સમાના ભોગ થાયે, ગાયે ઇઇષ્ણવ ગીત;અવર વસ્તુ પિથ ન લાગે હરિના ચરણમાં ચીત ॥ ૧૮ ॥ અબીલ ગુલાલ ચંદન પુસ્પો, ઉછળે છે હરનીશ; કીરતન ઓચ્છવ ચાલ્યા કરે છે,રિઝવે સઉ જગદીશ॥૧૯॥ સ્વર્ગનું સુખ તુચ્છ સરખું, વઇકુંઠ વઇભોગ સામે;અવર આનંદ કાંઇ ન ગમે પુરણ પદારથ પામે. ॥૨૦॥ નીરખવાથી પાપ નાશ પામે, પાય પડે પુન્ય થાય, સમરણથી સરવે એ ભાગે, આવાગમન વહી જાય॥૨૧॥ એવો અમુલ્ય અવસર સહુને,વઇકુન્ડ વીશે સદા,પાપ ન સાંભરે સપના વીશે, કુબુદ્ધી ન થાય કદા. ॥૨૨॥ વઇકુંઠ સુખ સદાકાળ એવું ભકત જનો તે જાણે; નાસ્તીક જન અજ્ઞાને ભરેલો,ઉરમાં સત્યન આણે॥૨૩॥ સ્વર્ગારોહિણિની કહી કથા, સુણ જનમેજે રાય; સાંભળીને જે શ્રદ્ધા રાખે તે જનને ફળ થાય ॥૨૪॥ દુરીયોધનનું નરક નોવારયું, નારાયણે કરી દયા, તે સાથે અજ્ઞાનિ જીવો, તે પણ વઇકુન્ઠ ગયા. ॥૨૫॥ એ રીતે અધરમી જીવો, સધરમી થઇ જાય; કથા સુણીને સ્મરણ કરે, તો ફળ પુરણ થાય, ॥૨૬॥ હરી સમરણ શ્રેષ્ટ પરવથી, સમરે તે સુખ પામે; સાચા દલથી શ્રદ્ધા રાખે લક્ષ ચોરાશી વામે, ॥૨૭॥ એટલું નિરભય વઇકુંઠ વિશે, પણ રહેવાનું પ્રોક્ષ; પણ જ્ઞાન વીના અપ્રોક્ષ ન થાય, તે નવ પામ્યો મોક્ષ. ॥ ૨૮ ॥ મોક્ષ વિના અખંડાનંદ નહી, સમજજો શ્રોતાય; તે વારતા ક્ષણિ છે ઝીણી, વિરલાથી સમજાય ॥ ૨૯ ॥ વળણ ॥ સમજે કોઇક વીરલા, તે પામે પદ મોક્ષ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, જાણો પ્રભુ પરોક્ષ.

કડવું ૨૪ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખ એમ, રાજા સાંભળ રાખિ પ્રેમ; મોક્ષ મારગનિ કથાય, સુણતાં સહુ પાતક જાય. ॥૧॥ મુમુક્ષ જન પામે જ્ઞાન,

તવ પરોક્ષમાં રહે ધ્યાન; લક્ષ લાગે પરોક્ષની સંગ, તવ તેનો ફરે અંગ રંગ. ॥ ૨ ॥ હરે ફરે પણ નહી બીજો. ચાહય કોઇ રીજો કે ખીજો; દ્રઢ લાગેલો જેનો લક્ષ, તેનો ન થાય બીજો પક્ષ. ॥ ૩ ॥ આવે અનંત જાતના બોધી, પણ પોતે ન થાય વિરોધી; સમજે જેનું જે જે કરેલું, તેમાં તે તે જ્ઞાન ઠરેલું. ॥૪॥ જ્ઞાની જન હોય બહુ વીવેકી; કોઇ પંથને ન નાંખે છેકી; છે વિવેકી દસમો નીધી, એતો વાણી જ્ઞાનીયે કીધી ॥૫॥ હોય વિવેક વણ વિદ્વાનો, અંધ જેષ્ટીકાથી મસ્તાનો; દેખતાને નહિજેષ્ટીકાય.ચોખી દ્રષ્ટીએ ચાલ્યો જાય ॥૬॥ તેમ વીદ્વાનને જેષ્ટીકાય, કર ગ્રહીને પંથ પળાય;વની પુઠળ વળગેલા જન,નહી જેષ્ટીકા નહી લોચન. ॥૭॥ તેતો દોરે તેમ દોરાય,તેથી દેખતો તે નવ્ય થાય; અનુભવ નવ પામે કાંઇ, રહે સદાએ જંજાળ માંહી ॥૮॥ વિદ્વાનને જ્ઞાનીબેજુદા; તેતો સમજાવું સમુદા; તવ ટળી જશે સદેહ સહુને સમજાવું ધરે એહ ॥૯॥ વિદ્વાનો લખ્યું વાંચી જાણે, ખુશીમાં આવે તે અરથ આણે, વળીવેભક્તીયો વળગાડે વળી વ્યાકરણથી દોશ કાહાડે ॥૧૦॥ શ્રોતાઅજ્ઞાનીઅંધ જેવા કહેશે આતો બોલેછે કેવા,પણ મુદો ન સમજે કાંઇ,તેથીલપટાય છે જયાંઇ ત્યાં ॥ ૧૧ ॥ ॥ક્ષના ઇચ્છનારા વીદ્વતાને ન જુએ તેહ; મુળ વસ્તુનું સાધન કરવું; બાકી બીજુ ન કરણે ધરવું ॥ ૧૨ ॥ મુળ વસ્તુ પરમેશ્વર જાણો, મુમુક્ષુ તેનું તારણ આણો. તે તો સમજાવી રાખશે જ્ઞાના, ભમાવિ મારશે વિદ્વાનિ ॥૧૩॥ ધરે મોક્ષ ઇચ્છા જે જન; તેને શોધવા નહી વચન, નહી વિદ્વાનનું છેદણુ કરવું, સત્ય સમજીને ધ્યાન ધરવુ ॥૧૪॥ મુળ ધરમ મારગ છે જેહ, કરયા વિપ્રિત વિદ્વાને તેહ; એક શબ્દના અનેક અરથ, કરી સત્ય મારગ કરયો વ્યર્થ ॥ ૧૫ ॥ ઘાલ્યું ધરમમાં ધરબોળ,ચઢાવિ દુનીયાં ચગડોળ; કરયુ સરવ જીવોનું અહીત, તેતો નરેકના વાશી ખચીત ॥૧૬॥ કરે શાસ્ત્રાર્થ લડાઇ, અજ્ઞાની જન જાણે વડાઇ; મુમૃક્ષુને તે કામમાં નાવે;જ્ઞાની જન જ્ઞાન વાત બતાવે ॥૧૭॥ વેદ ભણે તે જાણો વેદાન્તી. તેને જ્ઞાન વીના નહી શાન્તી ભણે શાસ્ત્રી તે શાસ્ત્રી પ્રમાણે ભણે પુરાણો પુરાણી થાયે ॥૧૮॥ જ્ઞાનીને નહી ગ્રંથોનું કામ. જ્ઞાન પ્રતીયે જ્ઞાન તમામ; કોઇ જ્ઞાન કથે મુખજ્ઞાનિ, તવ દ્વેશ ધરે વીદ્વાની ॥૧૯॥ જ્ઞાની પાશે માગે પરમાણ,એવા જ્ઞાની થકી અંજાણ; જુઓ જ્ઞાનીનું બતાવું રૂપ, તેતો વારતા અતી અનુપ ॥ ૨૦ ॥ જ્ઞાનીજન વદે વચન જેહ,હોય વિવેકમાં ઘણું નેહ; વળી આત્માનેયથાર્થ

ભાસે, બાધ દીસે નહી ચોપાસે ॥ ૨૧ ॥ માગે આધાર તે વીદ્વાન, તેને કદી ન જાણવું જ્ઞાન, જ્ઞાન જ્ઞાનીના ઘટ માંય, સહુ સત વિવેકને ન્યાય ॥ ૨૨ ॥ વીદ્વાનોને વીદ્યા અભીમાન, તેથી તેને ન જાણવું જ્ઞાન; થયા આગળ જ્ઞાની જેહ, નહોતા આધાર લેતા તેહ ॥ ૨૩ ॥ વલણ આધાર તે લેતા નતા, જ્ઞાનીની તે ગમ; કહે વલ્લભ વીદ્વાનને, જે ટીકાથી શ્રમ.

કડવું ૨૫ રાગ સાખિ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું; જ્ઞાની તણો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ જ્ઞાની જન વાલમીક રૂશી, જ્ઞાની વેદમવ્યાસ; જ્ઞાની જન પાતાંજળી રૂશી, તેનો કરવો કયાસ. ॥ ૨ ॥ જ્ઞાની તો શ્રી કૃષ્ણ પ્રભુ, જ્ઞાની મનુ ભગવાન; તે સરવે વેદ શાસ્ત્ર બાંધ્યાં, કયાં લીધુતુ પરમાણ. ॥ ૩ ॥ વ્યાસજીએ કીયાં પુરાણ જોઇ, પુરાણ ગ્રંથ બનાવ્યા; વાલમીકે કેઇ રામાયણ જોઇ, રામજીને ગવરાવ્યા. ॥ ૪ ॥ પાતાંજળી કીયું શાસ્ત્ર જોઈ, શાસ્ત્ર રચના કીધી; મનુ ભગવાને કેઇ સમરતી જોઇને સમરતી લીધી ॥ ૫ ॥ ઉપનીશદના કરવા વાળાએ, પ્રથમ કીયું જાયું; કીયાં પ્રમાણ કરતાએ આપ્યાં, કીયે ગ્રંથે મન પ્રેર્યું. ॥ ૬ ॥ જ્ઞાનીના જ્ઞાનમાં ન હોય પ્રમાણ, જ્ઞાની જે ભાંખે તે સત્ય; જ્ઞાની જન જે વદે તે વેદ, બાકીનાં સહુ ગત્ય. ॥ ૭ ॥ જ્ઞાની જન છે ચાર ચક્ષુને, વીદ્વાન ત્રીલોકય દ્વીલોચન છે સરવને, તે ન જોઈ વીચારો સહુ જન ॥૮॥ જ્ઞાની તુલ્ય નથી કો પ્રાણી,જ્ઞાની ઇશ્વરી અંશ ચાર ચક્ષુવાળાના સામો, ત્રીલોચની કરે દંશ ॥ ૯ ॥ વિવેક વાળો ને ન્યાય વાળો, જ્ઞાની હોયે કોઈ જન; વળી પુરણ અનુભવી હોયે, તેને અનંત લોચન ॥ ૧૦ ॥ શાસ્ત્રાર્થના વિવાદ માંડે, તે વિદ્વાનોનું કાજ; મોક્ષ મારગ તેતો નવ જાણે, મીથ્યા કરે અવાજ. ॥ ૧૧ ॥ પરમેશ્વરનું જ્ઞાન જેને, તેને કેહેવો જ્ઞાની; વીદ્યા કેરૂં જ્ઞાન જેને, તેને કેહેવો વીદ્વાની ॥ ૧૨ ॥ કર્મ કાન્ડનું જ્ઞાન જેને, તે જન કરમ કાન્ડી, પ્રેત ભુત પીશાચના સાધક, તેતો સદા કુભાન્ડી ॥ ૧૩ ॥ પ્રભુને ચરણે સદા શરણે રહ્યા સતીના સુત, વઇકુન્ઠ વીશે સપને ન આવે, યમપુરીના દુત ॥૧૪॥ શ્રોતા વકતા સાભળ્યું કહ્યું, પુરણ હવા મન કોડ; શ્રદ્ધા રાખીને સહુ

બોલો, જય જય શ્રી રણછોડ ॥ ૧૫ ॥ વળણ. જય જય રણછોડરાયની, બોલો સહુ હરીજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે જય જય જુગજીવન. ॥

સ્વર્ગારોહીણી પર્વ સમાપ્ત.

મહાભારતની કથા અઢારે પર્વ સમાપ્ત.

દવાવાળા શા. માણેકલાલ ફકીરચંદ કીલાચંદ.

ઠે. ત્રણ દરવાજા.

અમદાવાદ.